1736

Del Rio, M. ~~[illegible]~~

[illegible] 2/4/33

43237.

DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBRI SEX,

IN TRES TOMOS PARTITI

AVCTORE

MARTINO DELRIO

Societatis Ieſu Presbytero, Sacræ Theolog. Doctore, & in Academia Grætienſi S.S. Profeſſore.

TOMVS PRIMVS.

NVNC SECVNDIS CVRIS AVCTIOR longè, additionibus multis paſſim inſertis: correctior quoque mendis ſublatis.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, MDCVI.

Apud Ioan. Antonium & Iacobum de Franciſcis.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

SERENISS. PRINCIPI ERNESTO,

ARCHIEP. COLONIENSI, S. R. IMP. per Italiam Archicancellario, & Principi Electori:

Epiſcopo Leodienſi , Adminiſtratori Monaſterienſi , Hildesheimenſi , Friſingenſi , & Stabulenſi : Comiti Palatino Rheni , Duci vtriuſque Bauariæ , Angariæ , VVeſtphaliæ , & Bullonen. Marchioni Francimontenſi : Comiti Loſſenſi , Longienſi , Hornenſi , &c. Bonorum & litteratorum Patrono .

MARTINVS DELRIO SOCIET. IESV Presbyter, ſe ſuaque L. M. D. D.

VNIVERSAE Magiæ ; quæ diuinæ humanæque ſapientiæ pars magis , vt abdita , ſic erui digna ; Diſquiſitiones ; lucubrationem arduam & multiplicem (Princeps Sereniſs.) humiliter adfero . Equidem verebar docti Principis iudiciũ ſubire ; ſed , quia ſubeundum alicuius , eum elegi ; qui poſſet iudicare. Non Tutelam magis,quàm Cenſuram amo: natura & vſu doctus, à peritis doceri & moneri malle , quàm ab imperitis ſuſpici , & laudari . Quod pauci Principes ; ad ingenij acrimoniam , & iudicij præſtantiam ; multam lectionem, & eruditionem variam, & ad hanc ; Secretorum naturæ diuturnam experientiam, ſollerter prudenterq; adiunxiſti. Qua diligentia conſecutus es , vt intermiſſam à Regibus , tot iam ſæculis , philoſophandi conſuetudinem , Regali dignam ſolio , reuocaris ; & illorum laudatiſſimorum Principum; quorum,dum tempus erit & homines viuent, viuet , vigebitq; memoria; cum imitatione , laudis te participem feceris . Qui Regum olim potentiſſimi & ſapientiſſimi , Magi vocabantur . Vulgari ſtudium cæptum, & proinde cum nomine res vileſcere: quia pro Sapientia ſuperſtitionem Malus ille ſuppoſuit. Peſtis iſta , propter adnatam hominibus ſciendi cupidinem , breui ſe per orbem totum diffudit . ſic falſa pro veris , noxia pro vtilibus , tartarea pro cæleſtibus obtinuere . Ita quod ſummæ neceſſitatis erat , paris ſagacitatis , & induſtriæ operoſiſſimæ factum ; ſalua ſemente bona , venenatas herbas ſecer-

nere, & euellere. Vidi, & indolui, &, multis probantibus, conatus ſum morbo medicinam facere: nec formidaui me, Ieſu ductore, hac etiam parte Satanæ furenti obijcere. Laboris ſpecimen edo, & ferculorum quendam prægustum, de ſex libris iam adfectis & conſcriptis duos; quia, per Nundinarum tempus imminens, & varias eorum, ſine quibus in lucem exire non poterant, dilationes, plures non potui dare. Hiſtoriarum veterum & recentiorum varia condimenta adhibui, vt æui huius, qua bile, qua felle nauſeanti ſtomacho, conſulerem. Sed quis Apicius adeò diligens aut peritus, vt queat pro omnium palato? Si pro tuo (Princeps Sereniſs.) quod probum & ſanum eſt, fuerit, ſecurus ſinam ceterorum verba præterfluere. Nec diffido. Semper enim Virtus ſibi comites Muſas amat iungere; & ſcriptioni fauent, quorum ſcriptione geſta non indigna. Plus alijs nimio fuiſſet, vel Nobilitate, vel Pontificali dignitate, vel Principatu præſtare; tibi hæc ſimul omnia parum viſa. Non contentus Imperatorio, & Regali genere; cui nullum ſe meritò, ſiue antiquitate, ſiue ſplendore antepoſuerit; quod alienæ magis, quàm propriæ virtutis indicium eſſe ſcires: nōn Eccleſiaſticis tot tiaris, quibus certè nulli niſi Paſtorum Paſtori ſecundus es; quæ poſſunt indignis contingere: non ditione latiſſima & copioſiſſima; quæ ad ocium alijs illecebræ foret; addidiſti multa Bello fortiter & fæliciter geſta, & ſeditiones periculoſas celerrimè compreſſas, & inclyta Pacis decora, ſumma cum Eburonum ceterorumque ſubditorum beneuolentia, & gratulatione; qui ſibi gaudent, ſeque Erneſto Principe fælices ducunt; & quot Neſtori tribuunt, tot annos, vel de ſuis ademptos, precantur Patriæ Patri. Præterea ſic te totum Catholicæ fidei, & columnæ veritatis Eccleſiæ Romanæ commodis impendis; vt in illa Aquilonari plaga, Procubitor, Murus, & Specula delectus à Deo videaris. Quis enim feruentiore zelo, pro vera & priſca religione tot tam acres contentiones ſuſcepit, & ſuſceptas conſtantius ſuſtinuit? quis induſtrioſior hoſtium inſidias deprehendere, & deprehenſis obuiam ire, & conſilia conatuſque impiorum diſturbare? Demum, quod (mea quidem ſententia) rari exempli eſt, & multis Principibus inuidendi; tot curis diſtrictus, inuenis quod ſtudij Sapientiæ tempus impendas; cuius ſi quam horulam his meis legendis dare dignum duces, ſpero non vndecunque diſplicitura: Certè, quod ab ingenio meo nequibunt, id ſaltem à Sapientis, & Docti Principis Fælici Genio conſequentur. Tum mihi meritò iudicium meum probabitur, & Catonis illud veriſſimum deprehendam; Idem benefactum loco in quo ponas, nimium intereſſe. Nimirum quia, quod malis impenſum, malefactum fit; id, bonis bono collatum animo, nequit nomen amittere, nec eſſe non gratiſſimum atque ratiſſimum.

Louanij, vij. Id. Mart. cIↄ. Iↄ. xcix.

IN R. V.

IN R. V.

MARTINI DELRII DISQVISITIONES MAGICAS,

IVSTI LIPSI CARMEN.

Cuius doctum opus hoc? quod ima, ſumma
Penna permeat, & ſagace mente
Sagas & Stygias ſtriges reuelat?
Quod tu Theſſala terra, voſq; Colchi,
Infames malè cantibus patraſtis;
Quod Panes, Satyrique, Duſiique
Peccaſtis, genus improbum ſalaxque;
Totum hoc eruit, erutis medetur:
Sed quis? DELRIVS eruditione,
Idem religione, clarus. ergo
Hic pura & liquida omnia; hic venena
Nulla, quæ timeas opinionum.
Huic libro faueas, faue tibi ipſe,
Atque iſtum lege, vt ima, ſumma noris.

IN EASDEM

PARODIA.

MAGIA, quam libro hoc videtis obſidem,
Ait fuiſſe fraudium peculium,
Neque vllius medentis arte gloriam
Nequiſſe præualere, ſiue toxico
Opus foret necare, ſiue faſcino.
Et hoc negat feraciora THESSALI
Negare rura, noxiumque CAVCASVM,
SCYTHÆQVE ſaxa, conſcioſq; COLCHICOS,
IBERIAM, tuumque TAVRE verticem:
Vbi iſta, poſt MAGIA, floruit prius
Agreſtis herba; nam PROMETHEI in iugo
Vapore ſæpe tabido imbuit ſata.
ZARATE Mede, letiferq; DARDANE,
Tibi hæc fuiſſe & eſſe cognitiſsima
Ait MAGIA; poſtuma ex origine,
Tua exiïſſe dicit è proſapia,
Tuo exaraſſe perfidas ſtylo notas;
Et inde tot per æmulæ dolos manus
Decus tuliſſe, læua ſiue dextera
Opus patraret. aut vtrumque mutuas
Suo dediſſet impigrè vices hero.
Neque vlla vota NOXIALIBVS DEIS
Sibi eſſe facta, cum veniret à viro
Nouiſsimo hoc ad vſque ſæculum recens.
Sed hæc prius fuere: nunc APOLLINE
Silet loquente, ſeque dedicat tibi
APOLLO DELRIE, atq; APOLLO DELRII.

HERIBERT. ROSVVEIDVS.

Continentur libris ſing. ſeq.

Lib. I. De Magia generatim, & de Naturali, Artificiali, & Præſtigiatrice.
Lib. II. De Magia Dæmoniaca & eius efficacitate.
Lib. III. De Maleficio & vana obſeruatione.
Lib. IV. De Prophetia, Diuinatione, & Coniectatione.
Lib. V. De Iudicis officio & ordine iudiciario in hoc crimine.
Lib. VI. De officio Confeſſarij, ac remedijs licitis & illicitis.

FEDE-

FEDERICI IAMOTII MEDICI CARMEN

IN PATRIS MARTINI DELRII LIBRVM DE MAGIA.

TEmporibus priſcis veterũ quicunq; Magiæ
Cœleſtis magnumq; decus, nomẽq; tulerũt,
Illuſtri Sophiæ & doctrinæ laude cluebant.
Cultaque iungebant ſolerti pectora menti:
Sacrifici quondam celebres, à Rege ſecundi,
Naturæ indagatores, aſtrumque periti,
Egregias artes Medicas, Muſasq; colentes.
Talis erat Ioſeph peregrinæ gentis alumnus:
Talis apud Pharios Moſes oracula promens:
Talis & Aſſyriæ Daniel ſpectabilis vrbi.
Talis erat Solomon, dum regia ſceptra teneret
Iudææ: talesq; Magi, qui Solis ab ortu
Vilibus in cunis Chriſtum petiere iacentem.
Intereà miſeros infeſti Dæmonis æſtrus
Mortales agitans, ſua quos vecordia torſit,
Emiſit ſcelus, & fraudes, varioſq; nocendi
Fallendiq; aſtus, varias & repperit artes,
Falſidicum vatum præſagia, pocula, cantus.
Hinc exorta lues; ætas hinc priſca parentum
Protulit Ægypti Myſtas bacchantis, Anumque
Fatidicam, quæ tetra dedit reſponſa Saulo.
Hinc Medeæ ſagax Æetæ diræ propago:
Impius hinc Simon, Magus & cognomine dictus:
Hic quoq; Carpocrates Magicæ q tradidit artis
Publicus interpres poſito præcepta pudore.
Nunc Magicæ peſtes, impoſturæq;, nefanda
Pondera telluris, totum graſſantur in orbem,
Ludificantq; animos: at non ſine numine patris
Ætherij, qui iure malis offenſus, opacas
Mentibus humanis tenebras offundit, & atra
Improuiſæ oculos præſtringit nube Magiæ.
Exigit & meritas hominum de crimine pœnas,
Quiq; fidem ſanctam leuibus liquere procellis,
Quiq; iugo falſi ſummittunt impia colla.
Iamq; adeò genus humanũ terrasq; patentes
Caligo obrueret furua circundata vitta:
Ni bonus & Medica ſpectatus Delrius arte,
Diſcuteret tenebras ſani medicamine libri,
Et clara veri perfunderet omnia luce.
Nam ſpecies formasq; omnes, cauſasq; Magiæ
Duplicis aggreſſus doctæ ſignare tabellæ
Strenuus, & ſimplex falſo diſtinguere verum,
Funditus euertit noxas, quas intulit error.
O nimium audacẽ qui forti pectore & armis,
Terrarum peſtes, immania monſtra, laceſſens,
Impia corda domas, auerrunco Ioue nati
Æmulus Alcidæ, factoq; exempla ſecutus.
Hinc catus & prudens vir colligat inſita prorſus
Eſſe ſodalitio fortiſſima pectora veſtro,
Aſpera quæ ſpectent, & sẽper ad ardua tẽdant,
Magnaq; ſuſcipiant duro comitata labore.
Sed mihi nec catus liceat memorare piorum
Myſtarum, placidi IESV de nomine dictos,
Qui ſolida virtute cluent, operumq; labore
Difficili præſtant reliquis. Tu ſingula pande
Calliope: tibi namq; datum cognoſſe, quis horũ
Auroram, mediumq; axem, ſolemq; cadentem
Incolat, & qui tot faciant miracula rerum.
Fama leuis tantum noſtras peruenit ad aures,
Nec ſtabilis: neq; enim fines penetrauimus orbis
Extremos. At tu, quæ diſpicis omnia, Muſa,
Patribus hæc claris grati da munera cantus.
Poſtulat à Muſis primas Bellarminus Heros
Ferre, Sacerdotum columẽ quos purpura veſtit,
Commoda qui mittens inuicta tela pharetra,
Et cita, conſultisq; ſonantia mentibus, acres
Compoſuit lites, & iurgia plena tumultu
Ancipiti, vera de relligione, Deiq;
Legitimo cultu: nec deſtitit ante mouere
Saxũ omne, atq; oẽm funẽ, & quæcunq; neceſſe ẽ
Voluere; quàm doctis hæc indubitata reliquit.
Nec fuit inferior, quem Maldonatus Iberæ
Gentis honos adijt, labor, vt vox nuntia læti.
Quã dedit Omnipotens Chriſtus q quatuor olim
Quadruplici vates obſignauere tabella;
Plana foret cunctis, nec ciui cognita tantum
Pariſio, ſed & externis manifeſta pateret.
Sic & Pierio ſtimulante Pererius æſtro,
Fatidico Daniele procul caliginis vmbram
Diſpulit & tenebras, verbisq; interpres apertis
Expoſuit dubij myſteria tecta Prophetæ.
Inclyta Turriaden virtus & roboris ardor,
Pontificis pro iure ſacri, Canonumq; vetuſto
Dogmate pugnantem mediũ protraxit in agmen
Intrepidum: ſummisq; viri virtutibus altam
Extruxit turrim, facili quam magnanimus vir

Aſcenſu

Aſcenſu ſuperaret, & hinc conſpectior eſſet.
Quanta fuit vis, quæ contentio Poſſeuini,
Cum docto ſimul ingentiq; volumine index,
Inſtar Ariſtarchi, variorum ſcripta notaret?
Quantus Peltani labor, exemplaria Græca
Pleraq; vulgantis Romano comta lepore?
Quãtus erat Riberas, cum nos oracula vatũ,
Quos paruos dixere, ſuo ſermone doceret?
Nobilis ò quanto Scondonchus robore fretus,
Propulit à Socijs odium, linguaſque procaces,
Et Quadruplatorum conuicia falſa remouit?
Scitaq; donauit cultu monimenta latino
Coſteri, ipſiusq; comes veſtigia preſſit.
Quis digno Molinamq; Suareſiumq; diſertum
Extulerit cantu? quis Vaxqui fortia facta
Laudibus ornauit meritis, clarumq; valentem?
Iam mihi Seruiadæ canos circumſpice crines,
Chriſtiadẽq; ſenẽ: iuuenũ queis tradita cura ẽ,
Quorum hic Audomaros, ſublimis at ille Duaci
Mœnia facundæ decorauit flumine linguæ,
Deteſtanda palam paſsimq; piacula damnans.
Aſtitit hinc copifer, ſociamq; laboris amico
Porrexit dextram, Muſarum maxima cura
Dauſqueius, latiæ doctor Graiæq; camenæ.
Splendida qui monumenta Seleucenſis Baſilij
Doctis explicuit chartis: quæ protinus almam
Proferet in lucem cæcis exemta latebris.
Sic & Caſtaliæ moderantem legibus æquis
Frana domus, apud Audomari memorabile fanũ
Chriſtiadem leuat auxilio Veruecuis aſtans.
Rectores docili quem præfecere iuuentæ,
Cui prait, vt veruex iuuenũ ſectarius, & quam
Ad Sophiæ fontes, & dulcia paſcua ducit.
Sunt alij innumeri varijs in finibus orbis,
(Ad ſint ò facileſq; meæ placidiq; camænæ)
Ordinis eximia clari virtute ſodales:
At nos humanis certum finemq; modumque
Mentib. addamus: nec.n. hos cõprehẽdere poſsint
Mortales, quibus exigua eſt ſolertia mentis.
Tu verò impauido conſtantiq; impete, Delri,
Acria bella gerens ſæua cum gente ferarum,
Mirificis auſis decus immortale tuliſti.
Perge modò inſigni bellum finire triumpho:
Affer opem vero, belloq; tuere petitum.
Dum palmæ laudem referat: fallacia contrà
Subdola, damnoſis infeſtans artibus orbem,
Victori det victa manus, palmamq; relinquat.
Belgica tum tellus vero florebit & æquo,
Et te perpetuum cantu celebrabit in æuum.

FINIS.

IN EVNDEM TRIMETRI.

GAudebat ORCVS arte dæmonas ſua,
Magicisque monſtris vertere ORBEM cardine:
Gemebat ORBIS Tartari victus dolo,
Maliſque tabeſcebat æger cantibus.
Quid hoc? gemit nunc ORCVS, & verſa vice
Lætatur ORBIS fraudibus liber Stygis.
Etiamne SORTI tertio in regno locus?
Non. Iſta virtus eſt viri. cuius viri?
DELRIO. notum BELGICIS nomen ſcholis,
Notumque IBERIS. plura vis? librum lege.

IOANNES GAVDA.

APPROBATIO SVPERIORVM.

EGo Oliuerius Manareus Societatis IESV per Belgicam Viceprouincialis; pro conceſſa mihi à Reuer.admod. Patre Claudio Aquaviva, Societatis eiuſdem Præpoſito generali, poteſtate; concedo P. Martino Delrio Societ. noſtræ Presbytero facultatem, edendi in vulgus; *Sex libros Magicarum Diſquiſitionum*; grauium & doctorum Theologorum iudicio approbatos: in cuius permiſſionis fidem, nomen meum huic breuiculo ſubſcripſi. Datum Leodij, VI. menſ. Iulij, Anni cIↄ. Iↄ. XCVIII.

Oliuerius Manareus.

APPROBATIO CENSORIS.

DVos iſtos priores Magicarum Diſquiſitionum libros à R. P. Martino Delrio Societatis IESV Theologo conſcriptos, quòd multiplici variaque ſint eruditione referti; nihilque contineant quod Catholicæ fidei aduerſetur, dignos iudico qui prælo mandentur.

Datum Louanij. 8. Febr. Ann. Dom. 1599.

Guilelmus Fabricius Nouiomagus Apoſtolic. ac Regius librorum Cenſor.

C O P I A.

GLi Eccellentiſſimi Signori Capi dell'Illuſtriſs. Conſiglio di X. infraſcritti hauuta fede dalli Sig. Riformatori del Studio di Padoua, per relation delli doi à ciò deputati, cioè del R. P. Inquiſitor, & del Circ. Secretario del Senato Zuanne Marauegia con giuramento, che nel libro intitolato *Diſquiſitionum Magicarum, Auctore Martino Delrio Societatis Ieſu*, non ſi troua coſa alcuna contra le leggi, & è degno di Stampa, concedono licenza che poſſi eſſer ſtampato in queſta Città.

Dat. Die 21. Octobris 1605.

D. Santo Balbi
D. Z. Giacomo Zane } Capi dell'Illuſtriſs. Conſiglio di X.
D. Piero Barbarigo

Illuſtriſſimi Conſilij X. Secret. Bartholomæus Cominus.

1605. A' 8. Nouembre.
Regiſtrato nell'Officio contra la Biaſtema à carte 136.
Gio. Franceſco Pinardo Segretario.

SVMMARIA BREVIA
LIBRI I.

PROLOQVIVM.

Dæmonum ſuperbia, odium, & doli.
Scriptionis occaſio & difficultas.
Auctoris conſilium & inſtitutum.
Operis neceſſitas.
Locus ad Epheſ.6.verſ.12.explicatus.
Hæretici Hiſpani duo Magi.
Hodie tot malefici propter defect. fidei.
Virginalis liber damnatus.
Hæretici plerumque ſimul malefici.
Hæreſis cur in maleficia ſoleat deſinere.
Geneuenſes Stryges.
Precatio Scriptoris.

LIB. I. DE MAGIA.

Cap. I. De ſuperſtitione & eius ſpeciebus.

Etymologia ſuperſtitionis, ſecundum Iſidorum, & locus eius explicatus.
Superſtitio Chriſtianis in malam partem ſumitur. Locus Act.17.v.22.explic.
Superſtitio & religio differunt contra Epicuræos. Locus Cicer.emendat.& alius Nonij. Lactantij dictum diſcuſſum. Religio quid ſit, quæ vitia illi contraria, quomodo ſit exceſſus in religione? Superſtitio falſi cultus. idem quod idololatria, quæ duplex, tacita, et expreſſa. Superſtitio indebiti cultus. Locus 1. Paralip.16.v.26.explicat. אליל

Cap. II. De Magiæ definitione, diuiſione, & Magorum vagorum appellationib.

Magia in genere quid. Dupliciter diuiditur ab efficiente cauſa, & à finali. ab illa in Naturalē, Artificioſam, & Dæmoniacam; ab hac in bonā et malam. malæ definitio, et quatuor ſpecies. Magia ſpecialis. Diuinatio. Maleficium. Vana obſeruantia, quid. Magorum varia ex ſac. ſcript. nomina, quid. Aouoth, Iddeghoni, ארב אדכדת ידעני ventriloquus, εὐρυκλῆς.
חרתמם מכשפים בשת נחש קסם ענ׳ו
חכר לחש·
Locus Exo.22.v.18. quid, ibi malefici? alius 4.Reg.9.v.22. Jeſabel malefica, Samaritis hoc malum affricuit. Samaritanus pro incantatore dici ſolitum. Locus Ioan.8.v.48.& 49. φαρμακεὺς, quid ſignificet LXX. interpp. Græcorum nomina: ἐπαοιδὸς, μάντις, φαρμακεὺς, Εγόης. Latinorum, Magi, venefici, Theſſali, Chaldæi, Augures, Arioli, Aruſpices, Genethliaci, Lamiæ, Stryges, Maſcæ, Veratrices, Sagæ, Sortilegi, Sortiarij.

Cap. III. De Magia naturali ſeu phyſica.

Perſarum Magia duplex, naturalis, & ſuperſtitioſa. Quod initium ſeu origo vtriuſque? Magiæ naturalis definitio & exempla. Qualis Magia, Salomonis, Trium Regum, & Apollonij. Magiæ naturalis diuiſio.

** Guilh.

Iudicium de ſcriptis quæ in hoc genere edita, quę licita, quæ illicita, &c.

Guilb. Pari. & Robertus Triezius, Picatrix, Agrippa, Anſel. Parmenſis, Pet. de Abono, Cicchus Eſculanus, Alchindus, Geger, Roger. Bacon. Raimun. Lullus, Arnol. Villanouan. Poncetus & Ardoinus.

Cardanus de ſubtilit. & variet. Io. Bapt. Portæ, & Ant. Mizaldi Magiæ naturalis. Alb. Magni libri quidam. Pomponat. de incantation. Eſculanus in Sphærã de Sacroboſco. Io. Fran. Pici Magica. Ioan. Bodini libri.

Quæſt. I. Quid cœli aſpectus & influxus ad Magicos effectus conferat?

Fundamentum magorum ab aſtrologia mutuatum, de imaginibus cœleſtibus & earum ſympathia cum inferioribus refutatum, reſponſum argumentis eorum. Nugacitas detecta ex ipſorummet poſitionibus. Cœlum & aſtra animæ expertia ſunt. Regula ad intelligenda varia Sanctorum loca, quæ videntur iis animam tribuere. Influentiæ an vllæ, & quales. Quid cęli & aſtra in hæc inferiora poſſint. De diebus Criticis. Articulus de hac re Pariſ. confirmatus.

Q. II. An huiuſmodi effectus magici miraculis ſimiles oriri poſſint ex hominis naturali complexione?

An animæ humanæ res materiales omnes obediant? quòd non, cont. Auicen. & Pomponatium. Neque hoc prouenire ex temperamento æqualitatis, contra quoſdam medicos. Nullos naſci medicos vel faſcinatores.

Q. III. Quanta qualiſque ſit vis imaginationis, quo ad huiuſmodi effectus?

Plurimum poteſt in corpus proprium. Noctubula horum cauſa. Exemplum mirabile. Quæ ad hoc concurrere debeant. Aliquid aliquando in corpus proxim. & diſpoſitum. In corpus diſtans aut diſpoſitum, nihil poteſt omninò contr. multos. Imaginatio non poteſt alium loco mouere, ſanare, vel faſcinare, nec poteſt tempeſtates vel pluuias ciere. Calpurnij locus explicatus. Geneſ. 30. Locus. De varietate partus propter imaginationem, vel ante conceptum vel poſt. Varia exempla: Et an ſufficiat alterius parentis imaginatio. Pauones albi quo pacto fiant. D. Auguſtini locus.

Q. IV. An ſolo contactu, afflatu, viſu, voce, oſculo, vel nudi lintei applicatione vulnera, vel morbi ſanari, & alia huiuſmodi mira perfici poſſint naturaliter?

Fundamentum eorum, qui affirmant. Sed contrà. Non eſſe hoc tribuendum voci ſoli. De tauro cadente & erecto. De parẽtum exſecration. exempl. Vueſtfalæ mulieris filiũ voce reddentis immobilem. Nec etiam aſpectus ne cum imaginatione quidem id poteſt. Viſio fit recipiendo non emittendo. Amor quomodo naſcatur aſpectu. item lippitudo.

infectio

infectio ſpeculorum per aſpectũ menſtruatæ. aſpectus vetular. quomodo noceat pueris. Galgalus quomodo ſanet ictericum. Quo pacto lupi ingerant raucedinem. Struthiocamelus & teſtudo an viſu oua excludant. Leo cur metuit gallinaceum. De Hiſpaniæ Zaburiz, *ſeu Lynceis. Nec etiam contactus ſolus ad hoc ſufficit.*

Explicantur variæ experientiæ, de { *torpedine icta. hyenæ vmbra, Serpente & querno folio, vel ibidis pẽna, vipera, & fagina virgula. veſpertilione et folijs platani. capra et eryngo. aquilæ pennis. lepore marino. lupinis agninisq; fidibus.* }

De Echineide ſeu remora. vna fides alterius citharæ tinnitum prouocat. De magnete & ferro, tauro ad ficum alligato. De puella napello enutrita. De cadauere ſanguinante in præſentia occiſoris. Locus Lucret. explic. fundamentum Pomponatij. Donum ſanitatum eſt donum Dei, & gratia gratis data. de ſeptima prole maſcula, de Angliæ Regum chariſmate. Elizabetha an hoc donum habeat. Tookeri liber diſcuſſus: huc pertinent filij Paraſceues in Belgio. De regib. Fran. et Angl. De Pyrrho rege. Quidam aliquando contactu ſanarunt. De ſalutatoribus Hiſp. diſputatum. Nauarri locus explic. Veracruzij fundamenta diſcuſſa. Mendacia ſalutatorum & ſuperſtitiones. De Picti herba, & ſimilibus. Fundamentum Pomponatij euertitur. De gentilibus S. Paulli. & curatione militari falsò aſcripta D. Anſel. De duobus pueris Alb. Magni. De Pſillis & Marſis. Alchimi locus.

Cap. IV. De Magia artificiali.

Magia hæc quædam diuinatoria, *quædam* operatrix. *Operatrix quædam* Mathematica, *quædam* Præſtigiatrix. *Mathematicæ exempla varia & auctores. Os æneum Alb. Magni locutum non fuit, contra Guilh. Pariſ. & alios. Præſtigiatricis exempla plurima. Quando illicitæ operatrix, & naturalis.*

Q. I. An vis caract. annulorum, ſigillor. & imagin. ſit, qualem magi contendunt?

Opiniones variæ. Imaginum triplex genus, & de ſing. vi. De ſigillis & characteribus. Nullam his omnib. vim ineſſe. Sigilla Hermetis, & Lud. Dulcis liber notatus. Caiet. & Pomp. fundamenta ſubruuntur. Figuræ an vis ſit vlla formaliter, ſiue, quà figura.

Q. II. An numeris magicis vis vlla?

Quomodo Patres de numeris philoſophati. Pars abnutiua defenditur. De anno climacterico & partu octimeſtri. De herba Pentaphylli, de granis heliotropij, de ligaturis, de pilulis inæquali numero datis, de numer. muſic. Quo ſenſu magi loquãtur de numero. Pet. Greg. reprehenſus, & Patres defenſi. Fabij Paullini liber, de numero ſeptenario. De vi muſices Orphei fuſiſſimè diſputatum, & Platonica deliria refutata, Macrobij locus. Magnes. Pandantæ, Androdamas. Automata Ferd. II. Archiducis. Speculorum infectio. Echo. Selenites, Theriaca. Marſilij Ficini regulæ notatæ, & Tarantulæ morſus & curatio.

Q. III. An verbis & incantationibus vis inſit morbos ſanandi, aut alia mirifica perficiendi?

Varij errores, & eorum fundamenta. Vera ſententia, explicatur & probatur. De poculo Zelotypiæ. Naturalis operatio quot modis ſumatur, fusè explicatũ & clarè. Ordo rerum naturalis, miraculoſus, & præternaturalis, ſeu ſuperſtitioſus, quomodo differant, item artificialis ordo quid, & quantum poſſit. Spondani error. Pomponatij futilia fundamenta. Ferrerij, Pici, & Petri Gregorij Tholoſani dicta diſcuſſa. Stulta magorum fundamenta, Ananias incautè quædam de hac re. Nulla cęleſtibus rebus cum verbis ſympathia. Nulla certis verbis vel nominibus, qua talia ſunt, vis maior quàm aliis. Nomina non ſunt vitæ participia, nec radij rerum quas ſignificant. Quomodo Deus nomina rebus vocat Pſal. 146. v. 4. Quomodo quorundam nomina ſcripta in cęlis, Luc. 10. v. 19. Nomina non ſignificãt per influxum cęleſtem. Complexę orationis non eſt vis maior quàm incomplexæ. ſoluuntur argumenta Agrippæ. Circumſtantiæ, quas addunt, uarię & vanæ.

Q. IV. De amuletis & periaptis.

Romanorum amuleta, præfiſcini. Grecorum quoque & Iudæorum Phylacteria. Chriſtianis quæ licita, & quæ non. Ciruelus notatus. Quæ vis horum. De Hiſpanico Gagate pueris appendi ſolito. D. Baſil. Incertus, Chryſoſt. & Hieron. explicati. Alia. Magni numiſmata ſuperſtitioſa. Exempla S. Simeonis Sali, & D. Antonini. Explicantur c. 1. & 4. 26. quæſt. 1. D. Leoni falsò inſcripta oratio. Hæretici vſi his falſis periammatis. Falſa in quibus vana angelorum nomina, quæ ſcriptura non nouit: & de his decretum Concilij Rom. ſub Zacharia contra Adelbert hæret.

Cap. V. Ars aurifactoria, quam Alchymiam vocant, ad quam Magię ſpeciem ſit referenda?

Q. I. An hac arte verum aurum conficiatur?

Sect. I. *Quid ſit, & quando hęc ars inuenta? Alchimia nec Grecũ, nec Arabicũ, ſed Hebræum vocabulum. Aegyptus nõ vocata Chemia, ſed Cham, ſiue chammia, contra Plutarchũ. Alchimiæ deſcriptio, cur Spagirica dicta. Manilij locus explicatus. Chymices laudes, explicata inſcriptio vetus. Chryſopoeię quæ origo & antiquitas, refutantur fabulæ multæ ſemiblaſphemæ. De Adamo, de Noe, de Moſe, & ſorore eius Maria, de Salomone. De Pãdoræ poculo, de vellere Colchico, de fęmore aureo Pythagorę, de Crateuæ ſacro terræ opere. Locus Eſdræ 4. c. 8. v. 2. fuit hec ars ſub Caligula, et Diocletiano. Græci de ea ſcriptores Zozimus, & Nicephorus Blẽmidas. Præcipuus, non primus Gebrus Arabs.*

Sect. II. *De efficacitate artis in auri productione. Argumenta putantium non poſſe aurum verum, oſtenditur ea non probare. De nominibus lapidis philoſophici, & de eiuſdem materia & modò conficiendi. De natura metallorum. Ea eſſe inanimata, nec viuere. De metallorum generatione.*

Para-

Paracelſiſtarum locutiones impropriæ. Aurum facilius gigni ex metallo, quàm in terræ venis gignatur metallum. Auri cauſa efficiens. De ſandaracha, orichalco, ſtomomate. De metallorum præcipuè auri materia. Duplex materia 2. remota & proxima. Ariſtoteleorum doctrina defenſa, de remota Chemic. ſententia explic. & defenſa conciliataque, nempe de proxima, quomodo reſolutio fiat in hæc princip. proxima. De artis & naturæ poteſtate ac vi. An metalli vnica ſit ſpecies, aurum? Definitio metalli. Diuerſitas ſpecifica, non benè probatur per defin. generis. Poſſunt imperfecta, & etiam monſtra de inferioribus ſuis prædicari. Poteſt inanimatorum ſpecie differentium materia proxima eſſe eadem, aliter atque aliter diſpoſita. Cur citius aurum fiat per artem, quàm per naturam. An gemmas ſic poſſit veras producere. Agens principale hic eſt ſemen auri.

Sect. III. *De eadem efficacitate. Probabile eſt ſic aurum produci poſſe. Calor ignis ad varia efficax, vt & natiuus. Variarum transformationum experientiæ. Ex cadauere veſpe & crabrones. Ex fimo ſcarabæi. Ex baſilico ſcorpij. Ex auripigmento aurum. Cayri fornacibus educuntur ex ouis pulli. Galena plumbi vena. Vermiculi mutantur in muſcas. Sal, bitumen, atramentum artificio fiunt, non minus quàm natura. Triticum & ſiligo mutantur in ſe inuicem. Lolium commutatum in triticum. Chalcitis migrat in Miſii. Ligna per aquam lapideſcunt. Fructus arborum, & fruſta nauium fiunt anates in Scotia. Dæmones ſaltem norunt modos tranſmutandi metalla.*

Sect. IV. Aliqui verum aurum fecere.

Gallus quidam. Arnol. Villanouan. Ber. Treuiſan. Raim. Lullus, Ant. Taruiſin. De Græculo tempore Anaſtaſii. Reſpondetur exempla impugnantib. explicatum c. ſpondent. de crim. falſi, in Extrau. Teſtimonia pauperum, vel ſociorum, aut familiarium quæ admittenda. Nemo vltimum artis vllius apicem conſequitur.

Q. II. An Chryſopœia habenda in numero artiũ ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

Secundum ſe eſt ingenua & pars phyſices, per accidẽs Mechanica. Qui Chymici ſint mechanici. Qui ſint Philoſophi.

Q. III. Alchymia ad quam Magiæ ſpeciem pertineat?

Pertinere ad omnes oſtenditur.

Exempla { *Naturalis, Artificioſæ, Dæmoniacæ, Et Deluſoriæ.* }

Q. IV. Licita an illicita ſit Alchymia?

Iure communi non eſt prohibita, explicantur, c. epiſcopi, 26. q. 5. & c. ſpondent, de crim. falſi, in extrau. com. In foro conſciẽtię paucisſimis eſt permiſſa propter circumſtantias varias. Quomodo peccatur defectu finis, per auaritiam. Auro alchymico quo pacto

liceat vti. Non ad commercia, nec medicinas: quando ad ornatum & vtenſilia. Nunquam admiſcendum monetæ: ſtultum, hinc lucrum petere. Peccatur etiam per curioſitatem, & quàm hoc ſit periculoſum.

Quomodo peccetur ratione modorum, ſiue mediorum, ſi ex ſuperſtitione vel pacto cum dæmone. Alchymiſtæ multi, Magi vel ſaltem ſuſpecti. Præſumptio magiæ eſt contra alchymiſtas, & de facto ſit adhibitis ſuperſtitioſis, vergunt in maleficium phyltrorum vel venenorum.

Peccatur etiam quando ſacræ ſcripturæ verbis vel ſacris picturis abutuntur.

Quomodo peccetur ratione temporis malè impenſi, aut omiſſis alijs opportunis, ad quæ quis tenebatur.

Quomodo peccetur ratione perſonæ, quia non ſatis diues, parui iudicij, aut ingenij. Gaudentes decipere, ſeu verſipelles. Incontinentes vt luxurioſi & iracundi. Variabiles, inconſtantes, impatientes, indocti & philoſophiæ imperiti. Superbi, curioſi, impij, iniuſti, non timentes Deum, nec proximum amantes, vel impuri.

Quomodo quiſque ſeipſum debet examinare. Quomodo confeſſarius ſe debeat gerere cum alchimico pęnitente. De opinione putantium poſſe hominem hac arte verum gigni.

Lex Angliæ deberet vbique promulgari & ſeruari, vt non niſi Principis permiſſu hæc ars exerceatur à ſubditis.

Ars iſta faciliùs licita, imò ferè peculiaris Principibus, aut valdè opulentis.

Opinio illa communis Iuriſtarum non excuſat à peccato in hac re, & quare.

Quam vim vbique debeat obtinere d. c. ſpondent.

PROLO-

PROLOQVIVM

DE DIFFICVLTATE ET NECESSITATE HVIVS TRACTATIONIS.

ORdior arma, quibus, cæli ſuper aurea templa,
Molitur ſolium ſupremo aquilone locare
Praua Dei ſoboles; patrio confidere regno
Quæ vetita; atque, imis Erebi detruſa ſub antris,
Gliſcit atrox odijs, animisq; furentibus iras
Nutrit, nec damnis hominum exſaturata quieſcit.

PRORSVS ita eſt. nullæ ſunt induciæ, pax nulla; vbi nec odij, nec inuidiæ modus aut finis vllus. hoſtium Dei ſuperbia aſcendit ſemper, [a] augetur malitia, crudelitas inualeſcit. amat ſibi tribula metere, dum nobis ſpinas ſerat: gaudet ſuas augere pœnas & ſupplicia propria exacerbare, dummodò in cruciatus æterni partem quamplurimos homines aſciſcat; & diuinæ huic illudens imagini, pretioſo Chriſti ſanguine dealbatam decoloret, aſſertamque in libertatem, priſtinæ mancipet ſeruituti, & Cadmeia plane victoria perdat pereundo, perque latus hoſtile in ſuamet ferrum viſcera conuertat. Nihil ſinit inauſum, nihil intentatum relinquit. Videt animum imbecillem, pauidumque ? circuit vt leo, ac vim intentat. nouit imper-

[a] Pſ. 73. in fi.

territum; conſtantemque? vulpem induit, exuuium ponit leoni-
num. Heu,quàm multi b partes vulpium ſunt & fuere? quot lu-
ctator doloſus pellacijs & technis irretitos ſupplantauit? Mille no-
cendi artes habet, innumeris vtitur telis. præcipuum omni ætate
de eadem pharetra fuit illicitum, quàm curioſarum, tam ſuperſti-
tioſarum artium; quam multa, tam ſtulta dæmonum commenta
mortalium animos dementia; quæ cuncta Magiæ nomen ambitu
ſuo comprehendit. De qua, diſceptare, futurum neſcio diffi-
cultatis ſit maioris, an neceſſitatis. Etenim vbique locorum graſ-
ſante præcantricum, & maleficorum colluuie ditiſſima, medici-
nam facere neceſſarium; ſed eandem facere inueterato & recru-
deſcenti ſemper malo, difficile imprimis & laborioſum. Nam
etſi fuere conati quamplures, qui de Magicis ſcripſere: quæ ta-
men illi hac de re ſcriptis mandarunt, vel quod fidei & moribus
noxia c vetitæque lectionis repellenda; vel quòd perpauca, &
exilia, multiplicanda & augenda; vel quòd obſcurè, ſine metho-
do, & parum firme tradita, luculentius & ordinatius proponen-
da, rationibuſque & auctoritate teſtium melius ſtabilienda fuere.
Sanè, qui fibras omnes artium ſuperſtitioſarum vnus ſit ſcrutatus
& eruerit, neminem me legere memini. Scripſere Philoſophi,
Iuriſconſulti, Theologi; ſed ſuo quiſque duntaxat inſtituto, vt
cum ſuæ ſcholæ ſectæque vtcunque ſatisfecerit, ceteris certè mi-
nus profuiſſe, minus conſuluiſſe videatur. Equidem debitorem
me omnibus agnoſco, & in his tribus facultatibus longo tempo-
re verſatum, ſi dicam; nec mentiar, quia verum dicam; nec glo-
riabor, quia profectum mihi non arrogo: culturam profiteor, &
operam, de fructu iudicium alijs permitto. Conatus aliquò pro-
gredi, & hoc opere commune tribus ſcientijs ſtadium ingredi:
quòd viderem trium communem, non vnius peculiarem, hunc
fundum atque hereditatem. Quare (quod neglectum, vel mi-
nus ab alijs animaduerſum) ſuperſtitioſarum artium fundamenta
diligenter inueſtigaui, & exſcitis humanæ diuinæque ſapientiæ
neruoſius quàm prolixius ſubruenda ſuſcepi: gnarus eſſe Chri-
ſtiani hominis fallacias has non ignorare, & ſpiritalia nequitiæ
(vt ait Tertullia.) non quidem ſocia conſcientia, ſed inimica ſcien-
tia noſſe; nec inuitatoria operatione, ſed expugnatoria domina-
tione tractare multiformem luem mentis humanæ totius erroris
artificem, ſalutis pariter animæque vaſtatorem: Nec in ſpeciem
adfinxi quidquam, quod refellerem; ſed ex ipſorum vanitatis ac
perfidiæ magiſtrorum arcanis & myſterijs, ipſa ab incunabulis cre-
pundia

b Pſ. 61. in ſi.

c Cornelij Agrippæ, Petri de Abono, Picatricis Hiſp. Anſelmi Parmenſis, Io. Bodini, Io. VVieri, Georg. Godelmanni & ſim. Item Trithemij Steganograph. & Peuceri, Eraſti, Danæi.

pundia deliriorum, de libris obſcuriſſimis deprompta, in lucem extuli: deinde in re, vt diffuſiſſima, ita & minutiſſima, ad rationemque reuocanda, non minimum laboris poſui, &, niſi fallor, non incommoda methodo digeſſi, vt huc illuc lacera & diſiecta membra, in vnum quaſi corpus coaleſcerent: denique, vt à quouis facilè intelligantur, plano & dilucido, quali vtimur in ſcholis, ſtylo, in lucem publicam typis mandaui. Quod vt facerem, licet bene multorum, qui flagitabant, deſideria nonnihil excitarint; longè tamen fortius impulit lues quàm obſcæna, tam proſerpens, veneficorum & incantatorum; quæ hoc nouiſſimo ſæculo ſe per omnem indies Europam longius ac latius diffundit. Vt iure quamoptimo liceat ingerere auribus mentibuſque illud ſonoræ & inuictæ Eccleſiæ petræ. [a] Sobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: Nec non eandem in ſententiam alia Gentium Apoſtoli; [b] Induite vos armaturam Dei, vt poſitis ſtare aduerſus inſidias Diaboli: quoniam non (tantùm) eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem (aduerſus homines, qui carne conſtant & ſanguine, ac proinde fragiles ac caduci, facilè laſſantur ac vincuntur) ſed (præcipuè) aduerſus principes & poteſtates (videlicet) aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus: hoc eſt contra naturas non corporeas, ſed ſpirituales, longè vt potentiores, ſic & vafriores hominibus; & quarum habitatio non in luteis hiſce domibus, ſed in ſublimi, & aeris regionibus. Reuera non cum anilibus deliramentis, aut idiotarum inſomnijs; quod quidam dictitant, depugnandum; ſed cum ipſis dæmonibus, quorum ope, conſilio magi vtuntur, quod ratio & experientia docet, nobis nunc manus conferendæ. Hi, vt auctores & ſatores, ſic etiam fautores propagatoreſque ſuperſtitionis omnis ſunt habendi. Hi ſe de tot animarum, quas ſubiecerunt, poſſeſſione deturbari, & ab illaqueandis alijs, quas ſpe deuorauerunt, ratione & iure, velut armata manu, depelli, tulerunt ſemper iniquo animo; nunc eò ferunt moleſtius, quòd cum inſtante vltima die Lucifer ſoluendus, multò ſitiunt auidius ſuam explere in genus humanum crudelitatem. Si quis ſuperioris æui Annales non indiligenter euoluat, ſtatim comperiet; nunquam tot, vbique prouinciarum, examina maleficorum deprehenſa; quot ſe hodierna die iudicibus, vel leuem aliquam quærendi curam adhibentibus, offerunt, & a non quærentibus etiam reperiuntur. Quid mirum, exundare perfidiam, vera fide exareſcente?

[a] *1. Pet. 5. v. 8.*

[b] *ad Eph. 6. verſ. 12.*

ſcente? Sunt quidem alia quoque peccata mortalium, diuini hu-
ius flagelli cauſſæ; ſed peſtilitatis partem maximam ſibi vendicat,
languor & contemptus Catholicæ fidei. Fides enim una maximè
eſt virtus; qua cuncta Diaboli conſilia, ſtudia, conatus, vireſque
omnes refringuntur: hanc horret, hanc refugit, cum hac metuit
compulſare. Sapienter ideo B. Petrus eam rugienti, velut pano-
a Sup. 5. c. pliam, vt obijciamus, admonet; cui *a* reſiſtite (inquiens) fortes
in fide. Conſentit inuictus athleta Paulus collegæ ſuo, quando
ſpondet nos in omnibus (hoc eſt imprimis & ſuper omnia) Scuto
b d. c. 6. v. 15. fidei omnia tela nequiſſimi ignea exſtincturos *b*. Confirmat ex-
perientia, ſiue præteriti, ſiue præſentis temporis, ſemper acrius
& petulantius Tartareas acies hominibus inſultaſſe, quotieſcun-
que fidei deminutio vel deprauatio aliqua viguit. Ante ſalutarem
Chriſti Domini aduentum, idololatria totum penè orbem occu-
pabat: nonne dæmonum vbique tum multitudo maxima paſſim
in ſimulacris loquebatur, & cætus hominum frequenter inuiſe-
bat, & in virorum feminarumque ſpecie conſpiciendam ſeſe præ-
bebat? Nato tandem Ieſu, quibus locis fides nondum annuncia-
ta; peſtis eadem idololatriam comitatur, & veneficis referta ſca-
tent omnia, vt locupletes ſunt teſtes noſtrorum ſociorum de re-
bus Indicis epiſtolæ, & hiſtoriæ: quibus verò regionibus ſemel re
cepta Euangelij prædicatio refrixit, vel varijs errorum maculis
obſoleuit, vel ab hæreſibus oppreſſa penitus elanguit, vt in Afri-
ca, & Aſia inter Mahumetanos; in Germania, Gallia, & Britan-
nia inter hæreticos; in Italia & alijs locis, inter Catholicos planè
languidos, quos Polyticos vocant; iiſdem quoque in locis Magi-
ca ſuperſtitio nimis inualuit. Sic agros olim tritici mirè feraces,
cicuta & aconitum & alia venena teterrima contaminarunt. Hæ-
reſibus profectò, ut umbram corpori, ſic Magicam ſpurcitiem
c Clem. Romanus lib. 2. recognit. ancillari, adeò manifeſtum eſt, ut proteruiæ ſit negare. Præcipui
olim hæretici etiam Magi fuere. ab his artibus Princeps hæreti-
d Iren. lib. 1. c. 21. 24. Euſebius li. 2. Hiſ. c. 20. Epipha. hær. 27. corum cognomen adeptus fuit, Samaritanus ille Simon Magus.
c De Carpocrate, Menandro, Marco, Euphrate, Ophitis & eo-
rum diagrammate *d* Priſcilliano, *e* & Berengario *f* fidem fa-
ciunt grauiſſimi & veraciſſimi ſcriptores. Vt enim, quæ de Simo-
e Seuer. Sulpit. in Sac. hi. lib. 2. ne Clemens fuſiſſimè prodidit, prætermittam, quæ de hoc & ſuc-
ceſſore ſimul, Iuſtinus Martyr eorum conterraneus tradidit, ad-
f Nangiac. in Chron. ſcribam; is *g* in hanc ſententiam; Simonem, inquit, quendam
Samaritanum ortum de Gitta oppido, qui ſub Claudio Cæſare ſub-
g Apolog. 2. nixus ope dæmonum, & fretus Magicis artibus, in hac vrbe Re-
gia,

gia, Deus eſt habitus, & quaſi Deus honoratus, ſtatua poſita in Tiberi inter duos pontes eſt, cum hoc Latino titulo, SIMONI DEO SANCTO, &c. Deinde; Menandrum etiam æquè Samaritam huius Simonis diſcipulum, inſtructum viribus dæmoniacis, & profectum Antiochiam, multos arte Magica decepiſſe cognouimus. D. autem Irenæus *a* de Marco ſic breuiter; Marcus Magicæ impoſturæ peritiſſimus, per quam & viros multos & non paucas feminas ſeducens ad ſe conuertit, &c. Mox, Anaxilai enim ludicra cum nequitia eorum qui dicuntur Magi commiſcens, per hæc virtutes perficere putatur apud eos, qui ſenſum non habent, & à mente ſua exceſſerunt. Quibus ſubiungit Irenæus nonnullas hæretici huius præſtigias, vinum album in rubrum mutare; non ipſum modo, ſed & alios per ipſum; Paredri dæmonis opera vaticinari, & huiuſmodi alia. De diſcipulis Carpocratianis ſic Epiphanius; Magia apud ipſos (inquit) excogitata eſt, incantationeſque diuerſas ad omnem machinationem inuenerunt, ad amorem & ad illectamenta. Quin & Paredros dæmones ſibiipſis attrahunt, ad hoc, vt per multas præſtigias in magna poteſtate, omnibus dominentur quibus velint, & vt vnuſquiſque quamcunque actionem aggredi audeat. Nimirum ſeipſos decipientes ad perfectionem occæcatæ mentis ipſorum. Priſcillianum, qui Gnoſticorum væſaniam in Hiſpanias intulit, Marci Aegyptij diſcipulinis (qui Magus fuit) imbutum, Seuerus ſcribit gemino iudicio auditum conuictumque maleficij, nec diffitentem obſcænis ſe ſtuduiſſe doctrinis. D. Hieronymus; *b* Priſcillianum (ait) Zoroaſtris Magi ſtudioſiſſimum, & ex Mago Epiſcopum. Idem Seuerus Sulpitius, in vita S. Martini, talem quendam memorat Anatolium. Machometus hæreticus fuit, ſed & Magus, teſte Zonara tom. 3. & Paulo Diacono lib. 18. hiſto. Gallorum Hiſtorici tres nobis Pſeudo-Chriſtos hæreticos depingunt, & magicis præſtigijs excelluiſſe addunt: nec mirum Antechriſti ante ambulones miracula ſimulaſſe. Vnus Bituricenſis fuit, alter Burdegalenſis, de vtroque legendus Gregor. Turonenſ. de priore lib. 12. hiſto. de poſteriore lib. 9. Tertius Eun vocabatur, natione Britannus, de quo mirifica referunt Robertus, in Chronico, & Guilhel. Neubrigienſis lib. 1. rerum Britann. cap. 19. Ad Berengarium quod attinet, Sacramentariorum Principem, Nangiaci hiſtoriam, qui volet, legat, liber ad manum mihi non eſt, vt verba repræſentem. Et quid opus? magna ſemper hæreticis cum magis commercia, vt notauit Tertullian. Præſcriptione adu. hæret. *c* & lib. de anima *d*

a d. l. 1. c. 8.

b Epiſto. ad Cteſiphontem contra Pelag.

c c. 43. & ſequentibus.

d cap. 57.

priore.

priore loco hæc habet; Notata ſunt etiam commercia hæretico-rum cum Magis quamplurimis, cum circulatoribus, cum Aſtro-logis, cum Philoſophis, curioſitati ſcilicet deditis. Quærite, & inuenietis, vbique meminerunt. Poſteriore verò Magiam vocat hæreticarum opinionum auctricem. Meritò. non enim confir-mat modo hæreticorum deliria, ſed & veteribus adiungit noua, nouaſque ſcholas aperit curioſitatis. Legimus, poſt Sarraceni-cam per Hiſpanias illuuionem, tantum inualuiſſe Magicam; vt cum litterarum bonarum omnium, ſumma ibi eſſet inopia, & ignoratio; ſolæ fermè dæmoniacæ artes palam Toleti, Hiſpali, & Salmanticæ docerentur. In hac quidem ciuitate, bonarum nunc artium matre, cum illic degerem; oſtenſa mihi fuit crypta profundiſſima gymnaſij nefandi veſtigium; quam virilis animi mulier Iſabella Regina, Ferdinandi Catholici vxor, vix ante an-nos centum, cæmentis ſaxiſque iuſſerat obturari. Inuaſerunt prius Bohæmiam Huſſitæ, poſtea Germaniam Lutherani: illos, quanta maleficorum vis fuerit ſubſecuta, Sprengerus & Niderius, [a] hereticæ prauitatis quæſitores, docuerunt: hi vero, quos Sa-garum torrentes in Aquilonarem tractum infuderint, norunt qui; hoc frigore Arctoo quaſi gelati; metu torpuerunt. vix enim illis in locis quidquam innocuum vel immune ab his ſub humana ſpecie feris, dicam neſcio, an dæmonibus. Plerique qui ætate prouectiores non in eculeo modò, ſed poſt quæſtiones quoque, Treuirenſi in ditione, confitebantur iudicibus, ſe hac labe pri-mum imbutos; quo tempore tetrum illud & Tartareum Luthe-raniſmi fulcrum, ipſe quoque Magicæ nomine famoſus, Alber-tus Brandeburgicus, prouinciam illam flamma ferroque præda-bundus vaſtabat. Quotquot Inalpinas regiones vicinas Helue-tijs incolunt, raras illic feminas maleficij expertes, pleraſque cri-mine vno nobiles norunt: nec alia verior aut promptior occurrit cauſa, quam quòd, in hanc vſque horam, VValdenſium reliquię nefariæ, illic, vt in ſpelæis, occultatæ hæſerunt. Nihil per An-gliam, Scotiam, Franciam, Belgium, hanc peſtem celerius, & vberius propagauit, quàm dira Caluiniſmi lues. Antea paucis in locis, de non multis & vilibus tantum incertus rumor ſpargeba-tur; nunc cum ipſa hæreſi, vt cum febri furor, plurimos paſſim, & palàm nobilitate, eruditione, diuitijs & dignitate claros inua-ſit. Sic Behemoth inſaturabilis epoto iam pelago ſperat, quòd Iordanis influet in os eius, [b] electoque paſtus cibo ipſam Domi-ni ſortem deuaſtabit. Quid? quod Danæus Caluinianus miniſter

ſtrigum

a In Malleo malefic. & in Fornicario.

b Iob 40. v. 18. Habac. 1. ver. 16.

ſtrigum conuentum Geneuæ ordinarium eſſe propè ſummam ædem, & in ea vrbe ſpacio trium menſium pluſquam quingentas perſonas iudicum ſententia morte punitas narrat? lege Creſpetum de odio ſatanæ lib. 1. diſcurſu. 15. Cauſas autem mihi perquirenti, cur hæreſim comitetur aſſiduè Magica; commodum occurrere, quas meus quondam Doctor Io. Maldonatus Societatis IESV Presbyter, vir doctus iuxta & ſanctus, diſertiſſimè prodidit; cum de Dæmonibus publicè Lutetiæ Pariſiorum profiteretur: ille cauſas commemorabat quinque, his verbis.

Prima cauſa eſt, quòd dæmones in hæreticis, vt olim in idolis, habeant domicilium. Rectè enim ſolet Hieronymus dicere, diabolum cum idola, in quibus habitabat antè, diſiecta vidiſſet, peiora idola in hæreticorum animis ex ipſis diuinis litteris fabricaſſe. Caſſianus grauis & antiquus auctor, Collat. 7. cap. 32. affirmat ſe dæmonem audiuiſſe confitentem, ſe per Arium & Eunomium impietatem ſacrilegi dogmatis edidiſſe. Quare neceſſe eſt, vt; quemadmodum finito bello milites per omnes partes diffuſi prædones fiunt omneſque vias obſident; ita dæmones, inclinatis aut abolitis hæreſibus, quæ ante vigebant, quaſi euerſis templis in quibus colebantur, nouas in alijs hominibus ſedes quærant. Solent enim dæmones cum ex homine in quo erant egredi coguntur facere; quod ij faciunt; qui obſidione fatigati, coguntur arcem tradere quam tenebant. Petunt enim conditionis loco, vt ſibi liceat ſe in alium locum recipere: quod exemplo illius legionis intelligimus, quæ à Chriſto petiuit, vt ſineret ſe porcos occupare.

Secunda cauſa eſt, quòd omnis hæreſis initiò violenta eſt prorſus & vehemens; ſed ſtare in eodem gradu non poteſt. quia, præterquam quòd id diuina prouidentia non patitur, natura quoque ipſa ita ſe habet, vt non poſſit error diu veritatem imitari. Quare omnem hereſim neceſſe eſt, niſi ad eam religionem vnde egreſſa eſt mature reuertatur, aut in magicas artes, aut in extremam atheiſmi impietatem degenerare. Cum enim duæ ſint potiſſimum cauſæ, quibus hæretici homines efficiantur; altera ſuperbia laſciuientis ingenij, nihilque credentis, niſi quod oculis cernat; altera curioſitas quædam intemperans & ſtudium nouitatis: fit omnino neceſſario, vt qui ſuperbia hæretici facti ſunt; cum iam, quam primæ inuentionis ardore in ea ſecta, quam nimis ſubito amplexi lucem eſſe iudicabant; eodem ardore frigeſcente, tenebras eſſe comperiant; deſperatione alibi inueniendæ verita-

tis, prorſus nihil credant: & quos in hæreſim curioſitas impulerat; cum ea quæ principio noua eſſe videbantur, paullulum inueterauerint, eadem curioſitate, & ad ineundam cum dæmonibus familiaritatem, & ad diſcendas exercendaſque dæmonum artes impellantur.

Tertia cauſa, quòd ita videatur eſſe natura comparatum, vt quemadmodum famem peſtilentia ſequitur; ita hæreſim varia curioſarum artium genera ſequantur. Nam & hæreſis fames quædam eſt verbi Dei. Amos 8. Etenim vt in annonæ caritate homines coguntur cibis vti non ſalutaribus; vnde fit, vt corruptis humoribus gignatur peſtis: ita hæreſi vigente, dum homines corruptis ſcripturæ ſenſibus vtuntur, ad Magicas tandem artes deueniunt, quæ quaſi animi morbi ſunt.

Quarta cauſa, quod ſoleant dæmones hæreticis vti ad fallendos homines, quaſi formoſis meretricibus. Nam hæreſim in ſcriptura meretricem appellari manifeſtum eſt. Iſa.1. Quomodo facta eſt meretrix, ciuitas fidelis? Quare quemadmodum lenones, quando ſcorti forma defloruit, ex ſcorto lenam faciunt: ita dæmones, cum prima hæreſis ſpecies ita perijt, vt minus homines in errorem pelliciantur; ex hæreticis, Magos faciunt.

Quinta cauſa eſt, vt opinor, negligentia eorum qui regunt Eccleſiam. Nam quemadmodum in incultis agris locuſtæ gigni ſolent: ita, ex inopia verbi Dei, gignuntur preſtigioſæ artes. Nam & locuſtæ in ſcriptura dæmones ſignificant Apoc. 9. Itaque videtur etiam in hoc tempus conuenire, quod ait Ioel c.1. Reſiduum erucæ comedit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit bruchus, Nam quod hæretici reliquum fecerant, malefici dæmonum arte populantur, & quod malefici relinquunt athei perdunt. Hæc non minus acutè quàm vere Pater Maldonatus.

Atque vtinam non in oculos ea nobis incurrerent. Vidimus olim florentes Belgæ, Geuſios Caluiniſmo, Lutheraniſmo, & Anabaptiſmo erucarum inſtar cuncta depaſcentes. Vidimus hos tres immundos ſpiritus, de draconis ore, & de ore beſtiæ, & de ore Pſeudoprophetæ exeuntes. *a* Videmus illis iam marceſcentibus & ipſa temporis diuturnitate fermè exſpirantibus; varia locuſtarum ſortiariarum examina totum Septentrionem depopulantia. Videmus parte alia ſic creſcere numerum atheorum ſiue polyticorum, vt, cum tam pauci ſuperſint feruentes, & veri Catholici, ipſa paucitate planè nulli queant videri. Hæreticis illis de SOCIETATE noſtra multi ſe ſtrenuè oppoſuerunt, &

a Apoca.16. verſ.13.

eorum

eorum rabiem præclarè ſcriptis libris infregerunt. *a* Atheos quoque Theologi, & Philoſophi noſtri, non ſemel, hydræ lerneæ inſtar repullulantibus capitibus, ignito veritatis gladio reſecantes profligarunt. Locuſtas haſce, quas illi prætermiſere, vel obiter & leuiter tantum velitati cum illis fuere; nunc mihi ex profeſſo diſputationis ventilabro diſpellendas, & veritatis caritatiſq; velut chalybeo ſpeculo, vſtulandas delegi; non virium vlla mearum fiducia, ſed ſupremi Numinis auxilio præſumpto. Illud enim pro cuius honore & gloria hoc certamen ſuſcepi, ſuum vti ſpero pugilem non deſeret. Age, ò vera & æterna SAPIENTIA; cuius nomen perfidi Magi abnegarunt; iuua & tuere. Tu, ò VIRGO SACRATISSIMA; quam præ cælitibus cunctis depreciant & deſpuunt; clientem tuum protege, & faue pugnanti. Tu, ò ſancte MICHAEL cum æthereis quibus preees legionibus; qui Luciferum cum ſocijs rebellionis, cælo deturbaſti, & in abyſſi profundum compuliſti; auxiliare in arenam deſcendenti. Voſque Superi omnes, Beatæ animæ, hanc infernorum ſpirituum tyrannidem reprimite, & à fratrum veſtrorummentibus diriſſimam peſtem auertite, & ſæpe triumphatas furuorum ac terrorum cacodæmonum acies; vti ſoletis; cædite, ſternite, profligate. Veſtris fretus ſuggeſtionibus atque ſuppetijs; quodque mihi lectoribuſque vertat benè; ſi prius de ſu per-ſti tione ipſa nonnulla ad ſequentium intelligentiam clariorem neceſſaria delibaro; rem aggre-- dior.

a Turrianus, Bellarminus. Buzeus, Caniſius, Coſterus, Tyreus, Valẽcia, Molina, Zuares, Fonſeca, Pere--rius, Vaſquius, Serarius, Poſſeuinus, Maldonatus, & alij.

MARTI-

MARTINI DELRIO PRESBYTERI SOCIETATIS IESV,

LIBER PRIMVS.

De Magia in genere, & de Naturali, ac Artificioſa in ſpecie.

CAPVT PRIMVM.

De ſuperſtitione, & eius ſpeciebus.

ETYMOLOGIAM nimis curioſè D. Iſidorus *a* ſcrutatur his verbis; *ſuperſtitio dicta, eo quòd ſit ſuperflua, aut ſuperſtatuta obſeruatio. Alij dicunt, à ſenibus, quia multis annis ſuperſtites, per ætatem delirant, & errant ſuperſtitione quadam, neſcientes quæ uetera colunt, aut quæ ueterum ignari aſciſcant. Lucretius autem ſuperſtitionem dicit ſuperſtantium rerum, id eſt cœleſtium ſeu diuinarum quæ ſuper nos ſtant: ſed malè dicit.* non malè ſi analogiam, ſed ſi mentem ſpectes. Nam Epicureus poeta nullam Deo rerum humanarum curam eſſe cenſebat, & ideò ſupremi numinis timorem ſuperſtitionem vocabat, eo quòd, quaſi horribili aſpectu, timor iſte mortalibus ſuperſtet & impendeat, alludit enim ad verſus illos Lucretij, *b*

a lib. 8. Orig. ap. 3.

b lib. 1.

Humana ante oculos fædè cùm uita iaceret
In terris, oppreſſa graui ſub relligione;
Quæ caput à cœli regionibus oſtendebat,
Horribili ſuper aſpectu mortalibus inſtans.

Nam Lucretio, vt & alijs gentibus relligio ponitur pro ſuperſtitione. Etymologia autem illa etiam Seruio placuit: cui, *c ſuperſtitio* eſt, *ſuperſtantium rerum (id eſt cœleſtium & diuinarum quæ ſuper nos ſtant) inanis & ſuperfluus timor.* De ſenibus quod addit Antiſtes Hiſpalenſis, non eſt eius commentum. ſic enim Donatus, vel quiſquis ille: *d ſuperſtites ſunt ſenes uel anus, quia ætate multis ſuperſtites iam delirant. Vnde & ſuperſtitioſi, qui Deos timent nimis, quod ſignum eſt deliramenti.* Chriſtianis ſcriptoribus nomen ſuperſtitionis in malum ſumi ſolet, etiam in illo D. Pauli; *e Viri Athenienſes per omnia quaſi ſuperſtitioſos uos eſſe uideo.*

c in VIII. Æneid.

d in Terent. Andr.

e Act. 7. v. 22

video. Syriacè eſt, nimios in cultu dæmonũ; Græcè δεισιδαιμονεστέρους, æquò ſuperſtitioſiores: eò ſ. quod vano dæmoniorum timore, lapides, ligna, ſpiritus, ignota quoque & ambigua numina, colerent. Quo ſenſu gentilium errorem Patres *Superſtitionem* nuncupant, non *Religionem*; niſi addita vanę vel falſæ denotatione. Quoniã inter *Religionem* & *Superſtitionem* multum intereſt. *Non.n. philoſophi ſolum* (ait Cicero f) *verum etiam maiores noſtri Religionem à ſuperſtitione ſeparauerunt, nã qui totos dies precabantur & immolabant, ut ſui ſibi liberi ſuperſtites eſſent, Superſtitioſi ſunt appellati, quod nomẽ patuit poſtea latius. Qui autem omnia, quæ ad cultum Dei pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, ſunt dicti religioſi ex relegãdo, ut elegantes ex eligendo, tanquam à diligendo diligẽtes, ex intelligendo intelligẽtes. His enim verbis omnibus ineſt vis legendi eadem, quæ in religioſo. Ita factum eſt in ſuperſtitioſo & religioſo, alterum vitij nomen, alterũ laudis.* Adſcripſi verba vt legenda cẽſeo ex Lactantio g; ex quo & D. Aug. h corrigendus Nonius Marcellus eadem aliter referens. Nonius etiã vult *Superſtitioſos* dici, *quod præ cultura deorũ cetera ſuperſedeant*, ideſt negligant: itidem & *Religioſos quaſi relinquoſos* (*ſic membrana*) *quod cæteris relictis ſolis ſacrificijs deſeruiant*, ridiculum cõmentum, & Nonio dignũ. Lactantius eruditè, qua ſolet argumentorum vi & copia Ciceronis diſcrimẽ refellit, & concludit, *Religio veri cultus eſt, Superſtitio falſi.* hoc præclarè: non ita qđ ſubdit; *Omnino quid colas intereſt, non quemadmodum colas, aut quid precere*, parum id conſideratè dictum: nam ſuperſtitio quoq; naſcitur, ſi quod oportet coli Deum Opt. Max. non vt oportet colas aut precere. Religioni duntaxat locus, ſi qui vni ac vero Deo ſupplicant, ita quemadmodum oportet id faciant. Optimè enim Theologi noſtri, *Religionem* definiunt virtutem, qua Deo vero cultum verum ac debitum exhibemus, ideoq; dictitãt, duo illi vitia extrema repugnare. Vnum in defectu poſitum, quod cum debito honori detrahat, *Irreligioſitas* vocatur, alterum in exceſſu, quod nõ quidem verum cultum æquo maiorẽ exhibet, (quis enim, quãtum par eſt, queat exhibere illi infinitæ bonitati, immenſæque maieſtati?) ſed ideò nimium, quia nec verum, nec bonum, ſed ſuperflua quadam circumſtantia vitiatum, quæ, quòd perperam & in Dei potius iniuriam, quàm honorẽ, materiæ debitæ adijcitur, ideo in exceſſu poſitum vitium vocant. i Cum enim bonum idem ſit quod perfectũ, omnemque defectum ſiue vitium repellat, nihil etiam verum dici mereatur, niſi quod idem ſit bonum: perſpicuè intelligitur, ſi mali quidpiam in cultu diuino reperiatur, verum cultũ eum non eſſe, quare nec *Religionem* dici poſſe. Deinde cum *Superſtitio* omnis, nomine ſuo vitium in cultu ineſſe indicet, conſequitur nullum cultum, qui ſuperſtitioſus ſit, verum cultum vocandum: atque adeò ſuperſtitionem omnẽ falſi cultus eſſe, vt Lactantius dixerat. Sed falſitas iſta non vno tantum ex fonte, vt putabat, ſed ex duobus oritur. Capitalis omninò eſt, quem ille non ignorauit, ſi videlicet id pro Deo colatur, quod Deus non eſt; hunc noſtri nominant, *Superſtitionem falſi cultus*. alter minus eſt deleterius, ſæpè tamen lethalis, ſemper noxius, quem Firmianus perperã videtur a ſuperſtitione excludere, ſi cui qui debetur cultus, non quo debetur modo, exhibeatur: hunc vocant Theologi, *indebiti cultus ſuperſtitionẽ*, eò quod non, qualis debetur. Prior generali nomine ſolet *Idololatria vocari*, quia quicquid cum non ſit Deus, vti Deus adoratur, idolum nominatur, iuxta illud: K *Omnes Dij populorum, idola*, hoc eſt vanitas & inaniæ, nihilq; minus quàm quod volunt haberi. Nam vis iſta eſt vocis Hebreæ אליל, E L I L. Poſterior nomen ſuum retinet, nec propriũ, quod ſciam, aliud habet, nec impoſuit D. Auguſtinus, l conten-

f *lib. 1. de nat. Deor.*

g *lib. 4. c. 28.*

h *lib. 14. de ciu. Dei c. 30*

i *vide Greg. Valentiã 2.2 diſp. 6. q. 1. 0 punc. primo.*

K *1. Para. 16 ver. 26.*

l *lib. 2. de doctri. Chriſti cap. 23.*

contentus deſcripſiſſe cum de imaginarijs indebiti cultus ſignis ageret, his verbis; *quæ ad remediorum, aliarumque obſeruationum curam pertinent; quæ non ſunt diuinitus ad dilectionem Dei & proximi, tanquam publicè conſtituta; ſed per priuatas appellationes rerum temporalium, corda diſsipant miſerorum.* De hoc indebito cultu nulla nunc à nobis diſputatio inſtituitur: de falſi tantum cultus ſuperſtitione differẽdum; cumque ea duas ſpecies complectatur, *Expreſſam Idololatriã*, quando cultus Deo debitus clarè & diſertè transfertur in creaturam; cũ Iudæi vitulum, Ægyptij Anubim, Romani Quirinũ coluere: & *tacitam* ſiue vt alij vocant *Implicitam*; illam quoq; priorem nunc miſſam facimus, contenti quæ ad poſteriorem pertinent, & ſunt obſcuriora; pro modulo noſtro elucidare. Tacita idololatria eſt omnis magia prohibita, vt ſuo loco oſtendemus.

CAPVT II.

De Magia, eiuſq; diuiſione, & Magorum varijs nominibus.

MAgiam vniuerſim ſumptam deſinio terminis latiſſimis, *vt ſit ars ſeu facultas, vi creata, & non ſupernaturali, quædã mira & inſolita efficiens quorum ratio ſenſum & communẽ hominem captum ſuperat.* Vſus ſum terminis latiſſimis, quia video viros magnos, Fr. Victoriam *a* ſecutos, dum pomeria circundant ſtrictiora, artificioſam & naturalem excluſiſſe. *Artem* dixi, ſeu *Facultatem*, pro quauis cognitione & operatione apodictica, topica, ſcientiam gignente, vel non gignente, mechanica vel liberali, artificioſa vel artis experte, vera vel circulatoria, ſuperſtitioſa vel vitij experte. *Efficiendi* vocabulum pro omni mentis, animi, ſenſus, aut membrorum functione poſui. *Vim* intelligo, ſiue rei adhibitę, ſiue perſonæ adhibentis, hominis nempe vel dæmonis. *Creatam & non ſupernaturalem* nominaui, vt excluderem vera miracula; q̃ ſolius Dei ſunt opus: quocirca malui *mira*, quã miracula dicere. *Communis* deniq; *captus* & *ſenſus* mentionẽ inſerui, quia multorũ magicorum effectuum cauſas ſoli ſapiẽtiores, qui omni ætate pauci, conſequuntur. Ta latè ſumptę Magicę, diuiſio, petẽda ex cauſis finali & efficiẽte. *Ab efficiente* ducitur diuiſio in *Naturalẽ, Artificioſam & Diabolicam*; quia cuncti effectus eius aſcribẽdi ſunt, vel inſitę reb. naturę, vel humanę induſtrię, vel cacodęmonis malitię. *A finali cauſa*, recte dipartias; primo *in bonã*, ſi bona intẽtione & licitis medijs vtatur; (qđ tantũ competit artificioſæ ac naturali) & *in malam*, cuius nẽpe finis vel media quib. vtitur praua ſunt; hæc peculiaris eſt Magię prohibitę; quã idololatriã tacitam & ſuperſtitionis ſpeciẽ eſſe diximus. Hęc prohibita Magia ſic deſcribi poteſt, *Facultas ſeu ars, qua, vi pacti cum dæmonib. initi mira quædã, & communem hominũ captum ſuperantia, efficiuntur.* Dixi *vt pacti*, quoniã omnis Magiæ huius vis, pacto tacito vel expreſſo nititur, vt ſuo loco docebo. *Tacitam* vocant, *idololatriam* Theologi; quia nõ tã (vt plurimũ certè) intẽdũt Magi cultum illũ exhibere creaturæ, vt Deo, quã tanquam benefactori cuidã & munifico, à quo aliquid conſequãtur. Quæ intẽtio, ratione multiplicis ſui obiecti, quatuor quaſi ſpecies huius tacitę idololatriæ, ſeu prohibitæ Magię gignit. Fit.n. aliquando, vt dumtaxat extraordinarij & miri effectus cognitio vel operatio quęratur, & tũc ſibi nomẽ *Magiæ ſpecialis* ac ſtrictę ſumptæ, vindicat: aliquando fit, vt quis nitatur cognoſcere res futuras, vel ẽt pręteritas aut pręſentes, ſed arcanas & occultas, conatus iſte *Diuinatio* nominatur: aliquãdo deſiderat inſtrui & iuuari, nõ vt profit, ſed vt noceat alijs, vel vltionẽ ſumat; huic ſceleri *Maleficiũ* eſt nomẽ. Deniq. ſunt aliquãdo, quib. decretũ eſt, ſine noxa cæterorũ, ſibi vel alijs hoc opere prodeſſe, vtilitate vel voluptate, & tũc Theologi nuncupant *Nugatoriam ſeu uanam*

a relect. de Magia, nu.8. Angles in floribus ad 2.d. & alios.

obſeruantiam. Sic Magia reproba, in *Magiam ſpecialem, Diuinationem, Maleficiũ, & vanam obſeruantiã* diuiditur, de quib. ſingulis ordine diſputabimus.

Ab hac ſpecierum Magiæ diuerſitate, mira nominum varietas apud Hebræos, Græcos, Latinos, manauit, ad eos ſignificandum, qui ſtygijs hiſce myſterijs forẽt initiati. Proſequamur præcipuas appellationes.

Quædam Hebræorum, ad ſolam diuinationem vidẽtur pertinere, vt duo illa coniungi ſolita, Aouoth & Iddeghoni; quorum niſi fallor poſteriùs latiùs paulo patet, ideoq; in ſacris literis illi ſolet poſtponi, locis *b* paſſim obuijs. *Aouoth*, à radice אוב of, quod vox reddatur obſcurior & quaſi ex ventre ſtridens. *c* nam of primò ſignificat ipſum dæmonem reſpondentẽ, ſecundò ſignificat Magum qui reſponſum elicit, ſicut & *Python*, & *ventriloquus*, vocatur, vel ipſe dæmon inhabitans, & ex imo hominis reſpondens, vel ipſe homo, cui dæmon inhabitat. *d* Græcis etiam ἐυρυκλῆς vtrumq; ſignificat, à quodam Eurycle, qui Pythonem habebat, & primus ventriloquus Athenis fuit, vnde & alij ἐυρυκλεῖς dicti. qđ docent Suidas & Heſychius, & Scholiaſtes Ariſtophanis *e* & ex Ariſtophane, Plutarchoq; poſſet probari. Iddeghoni non ſpectat ad Chryromãticos & ſimiles; vt quidam cẽſet; ſed ad oracula dæmonum, ſiue per Aouoth, ſiue ex viſcerib. telluris, ſiue per vmbrarum euocationem, vt colligitur comparatione locorum SS. vbi hoc nomẽ vſurpatum; *f* ſiue ad genus quoddam diuinationis, de quo libro tertio.

Alia nomina non tam quid dæmon efficiat, quam quid Magus conetur, reſpiciunt, patentq; latius. Ad omnes enim diuinationes pertinent, Nachaz kiſem, Ghonem, ad omnes verò incantationes, Chabar, & Lachaz; ad omnem deniq; Magicam in genere, Chartummim, & Mechaſſephim, de quibus nunc agendum. Nachaz ſignificat augures, & omnes alios coniectores vanos; qui ex fortuitis quibuſdam futura ſolent diuinare; qualem ſe, prudenti vocis æquiuocatione, ad tempus Ioſephus finxit. *h* hæc diuinatio prohibita multis locis. *i*

Kaſam ſignificat vniuerſim diuinare, vnde Kiſem diuinans ſeu ariolus, & Keſem diuinatio. ſumitur etiam in malam partem de quacunq; rerum quoque non fortuitarum, prohibità coniectatione. paſſim in SS. eius mentio obuia eſt. *k*

Yonen quibuslibet auguribus & coniectorib. accommodatur. *l* etiam Onirocriticis: *m* quare perperam Rabbini recentiores reſtringunt, ad eos qui ſuperſtitioſè dies & tempora obſeruant, fauſtane ſint an infauſta. ſed hoc genus ad omnia pertinet.

Chabar *n* & Lachaz *o* quomodo diſcrepent nondum inueni, quare (niſi fallor) idem ſignificant, nempe ἐπαοιδὸν incantatorem, ſeu (vt Gentiles vocabant) exorciſtam; qui profanis ſeu malis verbis aut muſſitationibus mira patraret.

De Chartummim falli puto Abenezram, Ben-Natã & alios Rabbinos, qui ad naturalem ſeu bonam Magiam vidẽtur referre. Quæſo, ſi hanc ſignificaret, cur tam feriò in SS. prohiberetur? Equidem puto hoc nomen cõplecti Magorum genus omne; qui, cũ dæmone fæderati, diuinant *p* vel præſtigioſa miracula operantur; *q* imo & quoſcunq; cantatores & veneficos cõprehendere probatur. quia L x x. modo vertũt expoſitores, ἐξηγητάς; *r* modò φαρμακοὺς veneficos, *s* modo ἐπαοιδοὺς incantatores. *t* Vulgatus quoq; noſter aliquãdo vertit coniectores, *u* aliquando verò ariolos, *x* aliquando maleficos, *y* vt iſtorum auctoritate vocabulũ intelligamus adeò diffusũeſſe.

Denique Mechaſſephim vox, eſt orta ex radice Chaſaph, ſignificans quemuis maleficum præſtigijs, vel alijs quibuſuis malis artibus Magicis, vtentem. ideo noſter tam latè interpretatur, maleficos, *z* maleficas artes, *aa* maleficia, *bb* aut veneficia. *cc* Non defuit tamen quidam vehemen-

ter

אדברת

ירעבי

b *Leuit. 19. ver. 31. & 20. v. 6. Deu. 19. ver. 11. 4. Regũ. 23. v. 24. Eſai. 8. v. 19. & 19. verſ. 3.*

c *1. Reg. 28. v. 7. & 9.*

d *Vt docui plurib. commẽt. in Iſa. cap. 8. v. 19.*

e *Suid. & Heſych. in voce* ἐυρυκλῆς *Plutar. lib. de defectu oraculor. Ariſtoph. in Veſpis, & ibi Schol.*

f *ſup. litt.* b.

בחש

h *Gen. 41. v. 5. & 15.*

i *Leuit. 19. v. 26. nu. 23. v. 23. & 24. v. 1. Deut. 18. v. 10. 2. Par. 33 v. 6.*

כשם

k *vt d. v. 23. & d. v. 10. 1. Reg. 28. v. 8.*

3. Reg. 3. v. Iſa. 3. v. 2. Iere. 27. v. 9. Zec. 12. v. & 21. v. & 22. v.

עבין

l *d. loco Ier. Mich. 5. v.*

m *vt Deu. ver. 10. & Para. 33. v.*

הבר

n *Iob. 40. 25. & Pſ. 5 v. 6.*

לחש

o *d. v. 6. Eccl. 10. v. 11.*

חרתמם

p *vt Gen. 4 verſ. 8. & 2*

q *vt Exo. 7. 11. & 22. & v. 7. ac 18. 9. v. 11.*

r *vt in Gen. ſupra.*

s *vt in Exo. ſupra.*

t *In Exod.*

u *in Geneſ.*

x *Dani. 1. verſic. 20. & verſic. 2.*

y *In Exo. ſu*

z *Exod. 7. 11. et 22. v.*

aa *2. Para. 3 ver. 6.*

bb *Iſai. 4 verſ 9. & 1 Ier. 27. ver Danie. 2. ve*

cc *4. Reg. verſic. 22.*

ter huius criminis ſuſpectus, & ex ꝓfeſſo ſagarum patronus; qui lectoribus conaretur perſuadere hoc vocabulum ſaltem in lege Exodi xxii.c. reſtringendum ad ſolos venenarios, cuius error facilè refellitur. Primò q̀a radix nominis, Chaſaph, non ſignificat toxico perimere (vt ipſe putat) ſed quando ſolitariè ponitur, nec ſententia narrationis reſtrictionem poſtulat, tunc Magicorum ludibriorum genus omne continet, ut apud Malachiã, & Nahum, & in libris derelicto rum: Si qñ aũt reſtringatur, id contingit, rei, quæ deſcribitur, conditione hoc poſtulãte. Sic Exo.7. reſtringitur ad præſtigiatores propriè dictos, de quib. tñ agebatur: ſic apud Ieremiã, ponitur pro Diuinatoribus; apud Daniele, pro ſomniorũ interpretib. Det aduerſarius locũ ullum, ubi pro ſolis Venenarijs vſurpetur. Benè eſt, ꝙ duo tñ loca adduxit. Vnum de *dd* Iezabele: quaſi verò Iezabel clanculum venenis, & non ferro palam, atq; cædibus, in prophetas graſſari fuerit ſoli ta. Quanto veriſimilius eſt fœminam inſano dæmonum cultu furentem, incãtationib. quoque, & rhombis, alijſque philtris Achabũ, & alios dementaſſe? vt ibidẽ benè, poſteriore loco, cenſuit Toſtatus. Sanè ante Iezabelẽ Magiæ ſuſpecta non fuit Samaria: poſteà, per hãc ſortem excetram, peſtis hæc immiſſa, hæſit adeò pertinaciter vt Sammaritani nomen pro incantatore vſurparetur. Vnde & Ieſu Domino obiectum, *Samaritanus es, & dæmonium habes*, *ee* quaſi gẽti propriũ eſſet cum dæmone commercium habere. Quare & Dñs conuitium illud uni ca negatione refutauit; *ego dæmonium nõ habeo*: q.d. cum dæmonio paredro, vel euricle, vel fæderato, nulla mihi familiaritas intercedit, quapropter nec Samaritanus ſum, & poſt Chriſtũ Dñm ſolennes Samariæ Magi principes, eorumq; ſcholæ: Simonianorum ſ. & Menandrianorum. Secũdum affert locum ex d.c.22. Exod. eò quod Lxx. verterint φαρμακοὺς: quod ipſe

dd 4.Reg.9. v.22.

ee Io.8.v.48, & 49.

contendit ſolos uenenarios ſignificare, tã bonus certè Græcus, quã bonus Chriſtianus, refellitur ipſa cõſuetudine Lxx. Interpretũ, quos conſtat ea voce latius vti. Primò, quia Exo.7. v.11. et vertunt φαρμακοὺς, vbi cõſtat agi de præſtigiatorib. nã & incãtatione ſeu præſtigias ibi vocant φαρμακίας, & quos ante φαρμακοὺς dixerãt, ijdem ab illis vocantur ἐπαοιδοί. Dein de æquè diffusè ſumpſerunt in Paralipomenis, ἐφαρμακεύετο. Tertio qm̃ in Ieremiæ verbis, nomine φαρμακῶν, cõplexi ſunt diuinatores. Quartò q̀a, inter ſomniorũ interpretes, apud Danielẽ, recenſent φαρμακοὺς. Tã ergo latè ſumunt hoc vocabulũ ſeniores iſti Hebræorũ doctiſſimi: quod verò perì tè id faciant, ſi putarẽ operæ pretiũ, & antè non alij id feciſſent, probarẽ Hippocratis, Platonis, Ariſt. Theocriti & aliorum ueterũ teſtimonijs. Ioſephus ut non ſuffragatur aduerſarijs, ſic nec nobis refragatur. Pro nobis ſtãt Phil. li. de ſpecialib. circa mediũ, & Catholici Patres *ff* pleriq; qui legem illam Moſis ad omnes Magorum ſpecies retulerunt. Hæc de Hebraicis.

Græcis ſua quoq; ſunt nomina; quę ſtrictè ſumendo, differunt. nam ἐπαοιδὸς incantatorem, μάντις ariolum ſeu diuinũ, φαρμακὸς venenarium, γόης, præſtigiatorẽ propriè ſignificat. Sed frequenter primum, tertium & quartum, ad omnem Magicã porrigũtur. γόης ẽt, quemcunque denotat impoſtorem. Videas illa tria Homonymὼs coniungi a Platone, Syneſio, Herodoto, Chryſoſtomo, & Heſychio.

Sic Latinis alia eſt propria ſignificatio, alia per extenſionem accõmodata. *Magorum* nomen a Barbaris ad Græcos, latinoſque traductum, initio Perſis & Chaldæis in honore fuit, *gg* vt propriũ Sacrorũ antiſtitib. Regum moderatorib. philoſophis atq; Theologis, in infamiam cœpit vergere, & cunctis malis artib. attribui. *Venefici* dicebãtur antè, ſoli qui malis pharmacis lædebãt, & venenarij vocãtur: poſtea de incãtationib. hoc nomẽ vſurpatum,

ff D.Hiero.in Ierem.& Daniel. D.Aug. li.21.de ciui. Dei, c.6. Iſych. lib. 6. in Leui.c.19.& 20.Raban & alij add.c.22 Exodi.

gg Hiero.in c.2.Daniel.Apuleius 1. Apolog.Heſych. & Suidas.

pactum, & cunctis Theſſalis accommodatum. *Arioli*, *Augures*, *Aruſpices*, *Chaldæi*; *Theſſali*, *Genethliaci*, ſæpe confunduntur. *Lamiæ* dictæ, quod pueris necem adferant, deſumpto nomine vel a famoſa illa & crudeli Regina Lamia, de qua Anton. Liberalis, Diodorus & alij; vel a ſuccubis dæmonibus, de quibus Philoſtratus; vel a feris Libycis, de quibus Dion Sophiſta. *hh Striges*, ab infauſta & nocturna aue, quæ creditur exitium infantulis adferre *ii*. Veteribus etiam Romanis dictæ hæ mulieres ſunt, *Veratrices*; quod diuinandi ſcientiam profiteantur, vt ſolét illæ feces quæ ſe iactant Ægyptias, colluuies omnium populorum ac nationum. Longobardi ſuis legibus *Muſcas* nominant; eò fortè, quòd in conuenticulis ſuis, laruis ſe tegant; *KK* vel quod deformi ſpecie oris, vt ſunt pleræque, laruis ſeu maſcaris, quàm fœminis ſimiliores. *Sortilegos* veteres nominabant, qui quarumlibet ſortium ſuperſtitioſo iactu aliquid diuinare nitebantur *ll*: Sed Theologi, & Iuriſperiti poſteriores cum nefando ſtrigum crimine confuderũt. *Sortiarios* eoſdem, & *ſortiarias*, vocatos comperio iam inde ab Hincmari Remenſis Archiepiſcopi æuo *mm*. Hi venefici ſimul & Dæmonis vaſalli Legij ſunt, quare poſſunt etiã dici *Satanici Venenarij*. Horum crimẽ vetus, & ante Chriſti Domini aduentum. Tales enim Canidia Horatij, & Eriſichto Lucani, Martini Taciti, & Theſſalæ Luciani, & Apuleij. Nomen ſortiarum recentius eſt.

hh *Vide Adagium* Lamiæ turres, & *Comment. noſtrum in Senecæ Trag.*

ii *Vide comment. in Medeam v. 732.*

KK *Remigius lib. 1. dæmonolat. c. 18.*

ll *extra ti. de Sortileg.*

mm *c. vl. 33. q. 1.*

CAPVT III.

De Magia naturali ſeu Phyſica.

Qvi ſupra mortales omnes Magicis dediti fuere, Perſæ; à quibus id Marcion & Manes mutuati; duos credidere Deos auctores, & rerum Dominos; alterũ bonum Oromazum vel Oromagdam; quem ſolem cenſebant; & malum alterum Arimanem, ſiue Plutonem *a*: deinde ab his numinibus duplicem Magicam deduxerunt, vnam quæ ſuperſtitioſa tota cul tum falſorum Deorum tradebat, & huiuſmodi plura; alteram quæ naturas intimas rerum callebat, quã Perſis utramque Apuleius *b* adſcribit. Fal lax prior & nociua, ſatis diabolum indicat auctorem; qui ante diluuium eam docuit malos illos gigantes, à quibus ea Chamus imbutus, ab hoc eius poſteri Ægyptij, Chaldei, Perſę. ſic enim interpretor D. Clementis verba *c* de Angelis peccatoribus; *docuerunt* (ait) *homines quod dæmones artibus quibuſdã obedire mortalibus, id eſt magicis inuocationibus, poſſent; ac uelut ex fornace quadam & officina malitiæ totum mundum ſubtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerunt. Pro his & alijs nonnullis cauſis diluuium mundo introductum eſt, & omnes qui erant ſuper terras deleti ſunt, excepta Noe familia; qui cum tribus filijs eorumque uxoribus ſuperfuit: ex quibus unus Cham nomine, cuidam ex filijs ſuis, qui Meſraim appellabatur, à quo Ægyptiorum & Babyloniorum & Perſarum ducitur genus, malè compertam Magicam tradidit diſciplinam. hunc gentes quæ tunc erant* Zoroaſtrem *appellauerunt, admirantes primum magicæ artis auctorem, cuius nomine etiam libri plurimi ſuper hoc habẽtur, &c.* addit hunc poſtea ictum fulmine, *Zoroaſtrem*; quaſi viuens aſtrũ dictum, & pro Deo habitum. Zoroaſter non vnus, ſed multi fuere (nam Goropius nugatur, qui nullum putat fuiſſe) Primus iſte Chaldæus Magiæ inuentor: falluntur Sixtus Senenſis & alij, qui bonam illi tantũ tribuunt. Secundus fortè Bactrianus; qui cum Nino bellum geſſerit, de quo Plinius, Iuſtinus & Arnobius; Tertius qui & Erus dictus, ſiue Armenij filius, iuxta Clementem Alexandrinum; ſiue Oro mazi, iuxta Platonem: nec enim arbi tror hos Eros fuiſſe diuerſos, ut cenſuit Fra. Patricius. Suidas videtur pri mum cum ſecundo confundere, non quartum aliquem ſuggerit. Arnobius quatuor commemorat: primum illũ Chaldæum; ſecundum Bactrianum,

a *Plutarch. li. de Iſide &* *Oſyride, Laertius initio ſua hiſtoria Agathias & alij.*

b *Apolog. 1.*

c *lib. 4. recog.*

tertium Pamphilium genere, qui & Erus dictus; quartum Armeniũ genere, non Armenij filium, de quo Clemens; ſed alium Hoſthanis nepotem: Quinti fortè meminit Suidas cũ Zoroaſtri Aſtronomi meminit, & Perſomedum dicit fuiſſe. Sexti Procõneſij mentionẽ facit Plinius. omnes hi Magi fuere. Sic ẽt de dæmonibus agens Lactantius *d*: *Magorum quoque ars omnis, & potentia horum adſpirationib. conſtat, &c.* Idem aſſerit & D.Cyprianus & addit Hoſthanem Magorum præcipuum fuiſſe. huic famoſos alios addit Tertullianus his verbis; *Hoſthanes, Typhon & Dardanus, & Damigeron, & Nectabis, & Berenice, publica iam litteratura eſt, quæ, &c.* His conſentiunt Arnobius, ſi rectè verba diſpungas *g* & cũ Euſebio, *h* D.Aug. ac Marcellinus. Zoromazdis meminit Suidas. Azonacis Plinius, eumq; facit præceptorẽ Zoroaſtris. Corrupit uocem Noachi: ab hoc.n.Cham & filij eius Chus Magiã bonam edocti. Scripſere ẽt Magica, Iulianus Chaldæus philoſophus li. 4. de dæmonib. & Theurgicorũ auctor illius filius, Iulianus ideò Theurgus vocatus: de quibus, Suidas & Proclus conſulendi. Porphyrius citat quendã Palladem, & Symbolum, & alios, nẽpe Adelphium, Aclynum, Alexandrũ Lybicum, Philocomum, Demoſtratũ Lydom, Zoſtrianum, Nicotheum, Allogenem, Meſum; quorum impijs ſcriptis vtebantur Gnoſtici. Picus teſtatur ẽt legiſſe ſe libros Chaldaicè ſcriptos Eſre & Melchiar magorum. Ex his hodiẽ tantum exſtant, Zoroaſtri χαλδαικὰ, ſeu μαιγκὰ λόγια, quæ ex Platonicorum ſcriptis laborioſè collegit Fran. Patricius, obſcuritatis maioris quàm vtilitatis. Naturalem verò legitimamq; Magicẽ cum ceteris ſcientijs Adamo Deus largitus; a quo poſteritas docta, per manus & orbẽ eã propagauit. Ea(vt Pſellus *i* & Proclus aduertere) nihil eſt aliud quã exactior quædam arcanorum naturæ cognitio, qua cœlorum ac ſiderum curſu & influxu, & ſympathijs atq; antipathijs rerum ſingularũ obſeruatis, ſuo tempore, loco, ac modo, res reb. applicantur, & mirifica quædam hoc pacto perficiuntur; quæ cauſarũ ignaris præſtigioſa uel miraculoſa videntur. Veluti cum Tobias paternam cæcitatem felle piſcis diſcuſſit, *k* quam vim Callionymo piſci tribuunt cum Galeno *l* plerique: item, cum tympani ex lupina pelle ſonus, aliud tympanum, ex agnina tenſum, diſrumpit: *m* cum Venetijs Turca quidam liquato plumbo manus lauit innoxius *n*, illuſtria quoque illa quæ narrat B. Augu. lib.21.de ciuita. Dei c.4.5.& 6.de pauonis carne neſcia putreſcere, de paleis frigore ſuo niues conſeruantib. & calore fructus maturantibus, vi cõtraria; de calce quæ, cũ ignitam in ſe vim habeat, aquis accenditur, & oleo infuſo non accenditur; de Agrigentino ſale, qui liquatur igne, aqua verò induratur & crepitat; de magnete, de Epyri fonte & ſimilibus. his addunt alij patres, *o* de dictamo, quo ceruus ſagittas expellit; & chelidonia, qua hirundines cæcos oculant pullos. cõfirmat Plinius *p* de Pſyllis & Marſis odore ſerpentes ſoporantibus, & impunè laceſſentibus; de pici *q* Martij herba cuneos adactos expellente: vnde cõmunis fabula increbuit eam ſeras aperire. Confirmat Alex. ab Alexandro, *r* de veneno Tarantulæ ſeu Phalangij Calabri; a quo morſis non aliud vitæ & remedij præſidium, quã ſi certo muſicæ ſono ſaltitare ad numerum compellantur, donec concidant fatigati. Prætereo innumera, q̃ congeſſere Ariſtoteles(ſi auctor ipſe lib.de admirandis auditionibus) & Guilhelm. Aluernus opere pererudito, de Vniuerſo *ſ* & ex Belgis Robert. Triezius auctor libri *de dæmonũ deceptionibus*; *t* apud quos tamen duos quædam narrantur, meritò Satanici pacti ſuſpecta, ut quod Guilhelm. narrat Heliotropiam facere homines inuiſibiles; & argento viuo inter duas cannas poſito incantationes impediri. Vt, quod Robertus docet, rutam

d *lib.2.c.14. idem affirmat c.16.*

e *lib.de idolo. vanitate c.16*

f *lib. de anima, c.penult.*

g *li.1.contra gent.*

h *Euſeb.l.10 de præparat. Augu.lib.12. de ciuit. Dei, Marcellin. hiſtor.lib.23.*

i *Pſellus li.de dæmonib. Proclus li.de Magia.*

k *Tobiæ 7.*

l *Gal.lib.10. ſimplic. medicam. Plinius, Ælianus, & alij.*

m *Oppianus lib.3.Cynege.*

n *Cardanus lib.6.de ſubtilita. Boiſteau. Hiſ.Prodigio. cap.8.*

o *Tertullianus lib.de pœnitentia, c.vl. Pacianus lib. de pœnitent. & D.Hieron. in Eccleſiaſt.*

p *lib.7.c.2.*

q *lib.10.c.10*

r *lib. 2. Genial.dier.*

ſ *par.2.principal. p.3.ca. 23.*

t *cap.4.*

furto ſublatã, & ocimũ cũ conuitijs
plantatũ vberius prouenire;itẽ ſeptẽ
certæ herbulæ gramina,iacta in ſym
poſio, conuiuas oẽs ad rixas & Lapi
tharũ certamina prouocare. Nec mi-
nus friuola ſunt, quæ Ludoui. Dulcis
memorat de vi gemmarũ per eas effi
ci poſſe, quicquid homo queat imagi
nari.*lib.de gẽmis c.*1.ò vanã auxeſim?
an gẽmæ oĩpotentes? Solidiora lõgè
& tutiora peti poſſunt exẽpla, ex Si-

u *Siren.lib.9.de Fato,ca.6. Fracaſtor.lib.de Sympat.& antipã.Io.Langio.epiſt.33.*

renio,Fracaſtorio,& Langio.*u* Natu-
ralis huius Magicæ peritiſſimũ fuiſſe
Salomonem Regem minimè dubitan
dũ. Quæ tñ de morbis ab eodẽ Rege
curatis incantatione,Flauius Ioſeph.
retulit, *x* ea vel falſa ſunt,vel in il-

x *li.8.Antiq.*

lud referẽda tp̃s,quo ſe idololatrię&
oĩ ſuperſtitioni immerſerat. Tres ma
gos Euangelicos hac Naturali Magi-
ca imbutos volunt nonnulli & credi-
derim.Sed an hac ſola, & non dæmo-
niaca quoq; poſt Chr̃m Dñm adora-
tum;certo certius,a crimine hoc alie
nos;quid ante fuerint, parũ refert.Sa
nè Theophilactus *y* cenſuit etiã ve-

y *in Matt.*

z *q.24. ad Orthodox.*

tita imbutos.De Apollonio Tyanæo?
vr̃ Iuſtinus *z* Martyr eũ Phyſicis ma
gis annumerare; ſed, vt frequentius
credã dæmonis vſũ opa,faciũt q̃ per-
doctè ſcripſit Euſeb.cõtra Hieroclẽ.

Naturalis Magia diuiditur in ope-
ratricẽ & diuinatricẽ. hæc in abditis
& futuris coniectandis verſat̃,de qua
libro ſequenti diſſerendum nobis co-
pioſè;illa miros effectus producit,de
qua nunc agimus. multi de ea libros
ediderunt, quorũ qui catalogum nu-
dum proponunt * ſine antidoto, vi-

* *Mich.Medina li.2. de recta in Deũ fide,c.7. ex Agrippa libris.*

dendum ne venenũ aureo Babylonis
calice propinent incautis. Imprimis
ab hoc numero remoueo; vt dæmo-
niacos Magos,*Robertũ Perſcrutatorem*
cuius *Magiã cærimonialẽ*,& *li.de myſte
rijs ſecretorũ* Agrippa legerat,&ex ijs
deſumpſit nõ pauca;Picatricẽ Hiſpa-
nũ,Anſelmũ Parmẽſem, Cicchũ Eſcu
lanũ,Petrũ de Abono,& Corn.Agrip
pã,& Paracelſum,& auctorẽ peſtilen
tis libri ארבעתאל, innominatum,ſed
mirũ hypocritam; homines partim
atheos,partim hæreticos.Alchindus,
Rogerius,Bachonus, & Geber Arabs
multis ſcatent ſuperſtitioſis, ideo ve
titæ lectionis ẽt hos putarim.Raymũ
dus Lullus,& Arnoldus Villanouanus
ſunt ipſi quoq; in nõnullis hæreſeos
notati *aa*:quare libros eorũ nullus de

aa *Vide Directoriũ Inquiſitorum Eimerici & Mariani lib.14.de reb Hiſpa. c 9.& lib.15.c.4.*

beret legeret,qui Theologicorũ dog
matũ nõ ſit ꝓbè peritus.In eãdẽ claſ-
ſem rẽferẽdus Tho.Bũgey *li.de magia
naturali*,& eodẽ tit.li. Georg.Riplay
qui poſt mortẽ necromanticus fuiſſe
iudicatus.Ponceti & Ardoini *li.de ve
nenis* legẽdi non vidẽtur,niſi à medi-
cis conſcientiæ timoratæ ac piæ,cæte
ris ea lectio intuta.In Cardani *de Sub
tilitate & de Varietate* libris paſſim la
tet anguis in herba, & indigẽt expur
gatione Eccleſiaſt.limæ.Io.Baptiſta à
Porta ſpecioſo *Magiæ naturalis* titulo
ſuperſtitioſa multa & illicitę Magicę
velare nitit̃, v.g. de conficiendo ſaga
rũ vnguento,& his ſimilia.De Anto-
nij Mizaldi *Naturalis Magiæ* libro,nõ
habeo,quod dicã,quia nondũ legi:ſu
ſpicor,quod facit in *Centurijs memora
biliũ*,ſuperſtitioſa illũ à naturalib.nõ
ſecreuiſſe.Alberto Mag. tributus *lib.
de Mirabilib.*vanitate & ſuperſtitione
refertus eſt,ſed magno Doctori par-
tus ſuppoſititius. Cicchi de Eſculo
Cõment.in Sphærã Sacrobuſti inter ſu-
perſtitioſa ſcripta collocandus. Pom
ponatij *de Incantationib.*opuſculũ,cer
tè miratus ſui tã diu tolerari ab Ec-
cleſia:nũc recẽs,& meritò, in Roma-
no Indice dãnatur,veriſſimũ.n. quod
ab Ant.Mirandulano *bb* ſcriptũ, hoc

bb *libr. 6. de ſingulari certamine.*

opere Põponatiũ, ſe nec philoſophũ
bonũ,nec quod fœdius, Chriſtianum
bonũ exhibuiſſe,cũ effectus oẽs miri
ficos cęlorũ,iflexionib.aſcribit,adeo
vt velit & religiones & leges earũq;
latores ab ijs depẽdere. Quod pror-
ſus impiũ.Edidere quidã,noĩe Franci
ſci Pici Comitis Mirandulani,*poſitio-
nes Magicas*,in quib certè ſunt q̃ meri
tò,ẽt Bodinus, vt noxiæ ſuperſtitio-
nis,repræhendit.Quid ipſe cenſor il-
le? *Dæmonomaniã* ſuã multis errorib.
referſit, nec qui poſtea edidere, vt
emen-

emẽdatam, Antuerpiẽſes, vti par erat expurgarunt. manẽt multa noxia, & quæ ambiguã auctoris fidem ſatis cõteſtantur, nocereq; legentib. poſſint. Vnde & ab inquiſitorib. Romanis, iure optimo, liber ille inter vetitos refert. *De theatro vniuerſæ naturæ* eiuſdẽ Bodini, ſi Deus vitam dederit, oſtendam aliàs, plus in eo corpore Rabbinicorũ eſſe deliriorum; quam ſolidæ philoſophiæ, multa quoq; cum Theologicis placitis adeò pugnantia, vt q. lenius de illis loqui velit, erronea, & prorſus temeraria cogat vocare. de quo alias. Adeò lubricũ & periculoſũ de his diſſerere; niſi Deum ſemper, & Catholicam fidem, Eccleſiæq; Romanæ cenſuram, tanquã Cynoſuram ſequaris. Quę quidem breuiter à me cõmorata ſunt, vt iuuenibus cõſultum; nõ, vt viros doctos irem ſugillatum. Nunc quędam diſcutiamus dubia, vn de ſequentium deciſio dependet.

QVAESTIO I.

Quid cœli aſpectus & influxus ad Magicos effectus conferat.

OMnium ſuperſtitionũ caput prę cipuum hoc veterum Magorum fundamento nititur; de quib. ita Pſellus cum exponit λογια ζωροάστρου. *Magicas verò rationes conſtituunt à ſummis poteſtatib. & à terrenis materiebus. Compati aiunt ſupera inferis, & præſertim ſublunaria.* Hos ſecuti recentiores, quæcunq; per caracteres, figuras, ac numeros ipſi perficiũt, ea produci volunt à virtute ijs figuris cõicata ab alijs figuris ſublimiorib. ex ſympatia quadam naturali rerum inter ſe ſimilium, quatenus hæ figuræ ad amuſſim inuicẽ coaptantur. Quod confirmant ſimilitudine non vna. Primò, ſicut Echo ex oppoſito pariete cauſatur: ſecundò, ſicut in concauo ſpeculo collecto radij oppoſitũ corpus repercuſſu inflammãt: tertiò, ſicut cithara eodem modo, quo alia, tenſis fidib. ſi ferias, alteram tinnitu ſuo cogit concinere: ſic iſtas imaginum, numerorũ, characterumq; ſimilitudines efficientiam miram contendunt habere. Sed iſta prorſus friuola eſſe conuincitur.

Primò quia ſimiles illæ, quas in cęlo cõminuſcuntur imagines, prorſus ſunt fictitiæ, & quædam (vt Philoſophi vocant) entia rationis; quatenus figuræ quædã ſimilitudo & imago picturæ illis aſcribitur, nominaque ad placitum impoſita, ſtellas ab inuicem diſtinguendi cauſa, vt benè Barthol. Sybillanus *a* aduertit: & patet ex imaginib. picturisq; Aſtronomorum. quis enim neſcit nullas in cœlo eſſe veras vrſas, angues, leones, crateres, naues, Pegaſos; ſed hæc dicis cauſa tantum nos imaginari? Fictitiæ verò figuræ nulla põt eſſe efficientia, qua talis eſt; nec cum vera figura ſympathia, vel amor naturalis: id. n. qđ non eſt, quem effectũ, in eo qđ eſt, queat producere?

a Peregrinar. quæſtionum. 1. Decad. c. 9. q. princ. 5. q. 1. & 2.

Deinde comparationes illæ nihil prorſus ad rem faciũt. In Echo cũcta ſunt realia entiã; homo loquens, vox repercuſſa, paries repercutiens: nec tamen vlla parietis cum hoĩe ſimilitudo, vt illarum ipſi dicunt eſſe imaginũ. In ſpeculis quoq; illis incẽdiarijs, oĩa ponuntur reipſa cõſiſtentia, nihil confingitur: nec vlla quoq; formæ ſimilitudo inter terminos extremos, ſolem vrentem & lignũ quod vritur. In citharis autem, euidens requiritur à parte rei conuenientia, intenſionis modus idẽ, fidiũ cõcinnitas, cithararũ debita propinquitas, ſimilis aeris cri ſpatio, q̃ ſonitũ quaſi plectro eliciat.

Deniq; quis figurarum huiuſmodi, characterumq; vires atq; ſimilitudines vnquam nugonib. iſtis reuelauit? quod reuelationis teſtimonium proferunt? ſi Chaldæos, Aegyptios, & Platonicos laudẽt; quæram rurſus, à quibus iſti acceperint, quod ſanè mortalium nullus ſolo ſtudio vel experimẽto, intelligentia quiuit conſequi?

Præterea fatentur Magi, quaſdam imagines nõ ſimilitudinem cœleſtiũ illarum, quas diximus; ſed ad ſimilitudinem rei quam operans animo con-

concepit conficiendas; verbi gratia, ſi magis optet duos committere, duorum inter ſe pugnantiũ;ſin verò amorem conciliare velit,duorum ſe complectentium effigies ſculpendas, ſi ſecundi aliquid petitur, in recta iconis ſuperficie,ſi vero infauſtũ quid in dorſo ſeu auerſa parte inſcribendũ,quod velis euenire. Harum imaginum Nectanab m tradur t inuentorem, & Albertum *in Speculo*, approbatorem:quę omnia ſeipſa vanitatis arguunt, & poſtea refellentur. *b* Ex his tamen delirijs pergunt maiora ſerere deliramenta.

b *infra cap.3. q.1*

Primò ſi cui morbum vel ſanitatem velis adferre; principio id attendendum, vt ætati eius conueniens planeta deligatur, verbi gratia, ſeni Saturnus,puero Mercurius,viro Iupiter; deinde etiam planeta conueniens affectioni ſeu qualitati inducendæ, ut odio Mars,amori Venus;deniq; ſignũ quod parti corporis,quam velis iuuare vel lædere,præſit,vt ſi capiti aries, ſi pedibus piſces.Nituntur hac ratione quia cæleſtib. corporibus,non Hebræi modo & Græci gentiles, ſed ex Catholicis etiam olim quidam Patres & recentiores philoſophi Itali *c* animam intelligentem tribuerunt.

c *Archägelus Mercenarius, Balduin. de monte aureo, Paul. Pernumia.*

Sed hæc omnia vt ſtolida, ita falſa & periculoſa. In primis dicere cœlum aut aſtra ſenſu vel intelligente anima prædita, damnatum olim fuit Conſtantinopolitana ſynodo, & articulis Pariſienſibus; eſtque erroris & ſcandali plena opinio, propter ſuperſtitionem & idololatriam annexam, vt cùm alij, tum copioſiſſimè Eckius & Eſphencæus *d* docuerunt. Patres autem qui videntur hoc aſſeruiſſe, illi de cęli anima figuratè & allegoricè ſunt locuti,vt & ipſa SS. cuius omnia loca quibus id innuitur, vno ex quinque modis, accipienda docuit me Ioã. Maldonat.noſter. *e Primo* per *Proſopopeiam*, qua quæ animatorum ſunt,inanimis tribuuntur; vt mari videre & fugere,cęlis & terræ audire ac placere &c. *f Secundo* per *Metonymiam*,continens ponitur pro contento, vt cum terra dicitur corrupta, vel à Deo iudicanda, aut vrbi alicui remiſſiùs futurum. *g Tertio* per *Hyberbolem*,ut quando lapides dicuntur clamaturi, terra dicitur aſpectu Dei tremere, vel reponſurà interroganti. *h Quarto* per *Analogiam & Metaphoram*, vt cùm ſol dicitur prȩeſſe diei, *i* luna nocti, Luna vocatur regina cęli, ſtellis tribuitur immunditia, aſtra dicuntur laudare Deum,item nominantur virtutes cælorum. *Quinto non ex* veritate ſed ex *hominum opinione*, vt cum *K* legimus militiam cœli de aſtris & ſtellis. Quà regula aptè accommodata ſoluuntur omnia Pauli Ritij, & ſimilium impiorum de animatione cœli argumenta ex ſacris literis petita.

d *EcKius li.de prædeſtinatione, Eſpencæus lib.de Animatione cœlorũ,*

e *in 1.ſentẽt.*

f *Pſ.113.v.3. Leuit.26. 34. Deut.32.v.1.*

g *Gẽ,6.v.1 1.Para.19 33.Matt.1 v.22.*

h *Luc.19. 40.Pſal,16 v.7.*

i *Gen.1.v.1 Iere.7.v.1 & 44.v.1 Iob.15.v.1. 38.v.7. Pſ 32.v.6. Daniel.4.v.3*

k *Sopho.1. 5.cum ſimil*

Deinde cœlorum & aſtrorum puti da illa analogia ad ſingulas ætates, & corporis partes, & animi quoque affectiones,nonne nugatoria eſt?ſanè qui rectè philoſophantur, illi vel nullos præter lucem & motum influxus in hæc inferiora cœlis & aſtris conceduͤt; *l* vel potius influentias quidem agnoſcũt à motu & lumine realiter diſtinctas;per quas,non calorem (hunc enim motu & luce producũt)ſed alias elementorum qualitates ẽt gignunt, quarum in corporearum rerum temperamentum vis eſt aliqua. Sed addũt hanc poteſtatem certis cancellis circumſcribendam, Primò poſſe cœlos per ſe res inanimas, mixta & elementa, producere, Secundò cęlos viuentia imperfecta, quando naſcuntur ex putredine, ea gignere, per accidens tamen,ſcilicet quando particulares cauſæ materiam ſic diſpoſuerunt,vt ſit ſemen aptum viuentis, tunc enim huic temperamento cęli ſuo influxu maiorem calorem largiuntur.& illud perfectius reddunt. Tertiò conſentiunt, quoad perfecta viuentia,ad eorum generationem non poſſe cœleſtia corpora aliter concurrere,quam coadiuuando particularem cauſam eiuſdem ſpeciei cum re genita.quo ſenſu ſol & homo dicuntur hominem gignere:

l *vt Picus li. 3.cõtra Aſtrolog. Medin lib.2.de rect fide.c. Bucca ferreus in 2 de cœlo.*

quæ

quæ cuncta in Scholis Peripateticis contra quoſdam *m* ſunt receptiora. Quartò quoad animi affectiones faci-lè conceſſerim, quoniam hę ſequi ſo-lent corporis diſpoſitionem; etiam aſtra influxu ſuo, mediante corporis temperie, hominē nonnihil inclinare: ſemper tamē arbitrij libertas integra manet homini. Fuſius iſta differunt, & probant multi *n* ſcriptores huius æui per eruditi, eos cenſeo conſulendos ijs, quibus iſta non ſufficiunt. Attamen his nihil confirmatur figmētum illud aſtrologorum, quia cęlum & aſtra cau ſæ ſunt communes tantum & vniuer-ſales, quatenus conſeruant inferiora ne à contrarijs ſuis diſſoluantur: atq; ita indirectè tantum & mediate parti cularibus agentibus ad agendum ſup-petias ferunt: ſed cum ijſdem cauſſis particularib. immediatè ad agendum concurrere nequaquam poſſunt. Vnde & illud conſequitur, quod, cū influūt, in ſolam vnam corporis partem ne-queant influere, quin ſimul in alias influant.

m *cōtra Aui nā, And. ſalpinum, alios.*

n *Ant. Miran l. li. 22. ſin- . certā. Ge- r. Venetus int. 1. lib. 3. ir mon. mū- ā c. 7. Vera ucias in li. 1. eteor. & va ius de Sa- iphiloſ. ca.*

Quare meritò tales aſtrologoma-gorum obſeruationes à medicis peri-tis reijciūtur, vt inter ceteros à Bapt. Codroncho *de morbis ueneficis lib. 2. c. 6. &* iam olim fuere decretis Eccleſię damnatæ, vt fuit oſtenſum à Pico & *o* Bened. Pererio. *o* Meritò D. Baſilius ſcripſit, *p* ridiculum eſſe aſtrologis contradicere, cùm eorum dicta ſint omnia ignorantiæ & impietatis ple-na. Et D. Bonauentura *q* obſeruatio-nem hanc eſſe à Deo maledictam, & ab Eccleſia interdictam; &, quæ per aſtra procurantur, dæmonum illuſio-nes, atque deceptionem eſſe. Hæc cau-ſa fuit cur Tertullianus *r* aſtrologiam inter Magię ſpecies recenſuerit: mul-tis etiam Glycas. *P. 1. Hiſtor.* in Mathe maticos huiuſmodi inuehatur.

o *Fra. Picus ppere. perer. de Diuina. trolog.*

p *In Hexam.*

q *1. p. Centi- quij.*

r *ib. de idolo tr. ante me- um.*

Obijcitur, de *diebus Criticis*; quos medici in ſanguine minuendo, & po-tionibus præbendis, ſeruant, eo quòd talibus diebus Planetæ certi ægritudi ni illi propellendæ idonei dominan-tur. Verùm hæc cauſa quam adferunt, nec vera eſt, nec propoſito ſubſeruit. Agite enim, certum aliquem planetā nominate; qui dominetur primo die critico. v. g. dies ſit craſtinus, cui Luna præſit: ſint ergo ſeptem ægrotantes, qui ſingulis ſeptem diebus continuis in morbum inciderint: profectò tunc futuri ſunt ſeptem dies critici conti-nui. nam primus erit ſeptimus dies cri ticus primi, ſecundus ſecundi, atque deinceps ita ſinguli ſeptem aliorum ordine ſuo: ſeptem etiam continuis luna diebus præerit. quo nihil abſur-dius. Cauſa igitur verior petenda, ex ipſa humoris in corpore tunc ſæuien tis proprietate. Nam quidam humo-res adeò celeres & acres ſunt, vt vno-quoque die ſubiectum inuadant; alij ſecundo die; ſunt qui tertio, & qui quarto (vnde Febrium differentiæ ma nant) quidam tardiores ſeptimo tan-tum vel octauo die recurrunt. Harum acceſſionum dies medicis coniectu-ram præbent, quid ſperandum ſit de ægri valetudine. Vnde & decretorij ſeu critici dies vocantur. Nihil ergo hoc cœlicolis iſtis ſuffragatur.

Concluſio ſit, ex articulo Pariſien-ſi. XXI. *Quod imagines ex metallo vel cerà, vel alia materia, ad certas conſtel-lationes fabricatæ, vel certo caractere aut figura efformatæ, aut etiam bapti-ſatæ, exorciſatæ, aut cōſecratæ aut potius execratæ, ſecundum prædictas artes, & ſub certis diebus, habeant virtutes mira biles, quæ in libris huiuſmodi ſuperſtitio ſis recitantur; error eſt in fide, & philo-ſophia naturali, & aſtronomia vera.* Probatur concluſio. Fidei hoc repu-gnat, quia peccatum eſt idololatriæ, effectus qui à ſolo Deo procedunt, ex ſpectare à dæmone, vel conſtellatio-nibus. blaſphemum quoque & ſacrile gum eſt, ritus ſacramentorū & rerum ſacrarum talibus ſuperſtitionibus in-quinare. Phyſicæ & aſtronomiæ iſta repugnant, quia nec iſta tales ſide-rum influxus agnoſcit; nec illa natura lib. cauſis tales effectus attribuit. Nā hæ figuræ, neque vim habent quid-quam ex aſtris eliciendi; neq; in ſubie-

ctum

ctum nouam aliquam qualitatum mixturam inducunt, aut vllam eſſentialem formam imprimunt: ſed manenti bus eadem forma & materia, qualitatibus etiam operatiuis ijſdem perſeuerantibus, quæ priùs fuerant; arte tantùm noua figura extrinſecùs adue nit; ad quam nihil ſidera pertinent, & quæ nihil poteſt in ea, in quæ priùs non potuerat: niſi fortè ceram vel aliam materiam mollem ſigillare, quod tamen facit, non quatenus ſic vel ſic eſt figurata, ſed quatenus durior eſt, & angulos aſperos habet. Viderunt hoc multi, qui ſobrij, etiam non Chriſtiani. Nã Rabbi Moſes Maymon, *s* Tatianus, & alij poſtea citandi, ſatis clarè hoc profitentur. Idem afferunt Iuris conſulti quidam, & plures cum D. Thoma Theologi. *t* Multa de his imaginibus lectu grata habet Laurentius Ananias *Lib. 4. de Nat. dæmon. à fol. 168.*

s c. 72. Ductoris dubitant.

t Martin⁹ de Arles li. de ſuperſtit. D. Th. 2. 2. q. 96. a. 2 lib. 4. contra gẽt. c. 104. & 105. & ibi Ferrar. Silueſ. verb. ſuperſtitio. q. 10. Vairus li. 2. de Faſcino, cap. 14. Pet. le Loyber. lib. 1. de ſpectris.

QVÆSTIO II.

An effectus Magici huiuſmodi, miraculis ſimiles, oriri poſſint ex naturali hominis complexione.

QVi hoc arbitrati, nec olim defuere, nec deſunt hodie. Auicenna quidem id homini tribuit, ratione animæ. nam cenſet intellectui benè diſpoſito & ſupra materiam eleuato, res cunctas, quæ materia conſtant, cęleſtes & terrenas, ſimplices ac mixtas obedire. Quod ſi de morali dictum obedientia, inſanum eſt; quia hæc ſolis ratione præditis competit: ſi de naturali obedientia dictum, parum id philoſophicè. Nam creaturæ ſpiritualis & corporalis, vnius quoque ſpeciei, nulla nunc eſt naturalis ſubiectio; niſi ratione actionis & paſſionis, propter quam, quod imbecillius eſt, id cedit fortiori. Sed illa, quam Arabs videtur inſinuare obedientia, Vniuerſalis, ſoli Deo ratione omnipotentiæ debetur, & à creaturis exhibetur. Meritò igitur hoc delirium refellunt Theologi. *a*

Alij hanc virtutem largiuntur ſpeciali cuidam temperamento corporis. Confingunt enim temperamentum quoddam æqualitatis ex humorum & qualitatum actiuarum ad pondus æqua mixtione reſultare. *b* quo qui ſit præditus, afferunt temerarij, poſſe miracula eum perficere; &, vt videas non conſiſtere vno in gradu impietatem, adijciunt blaſphemiam; huius temperamenti vi, Chriſtum Dominum tot miraculis coruſcaſſe. ſic impij non tantum Magi, *c* ſed & Fulginas Medicus.

Verùm hoc totum prorſus ridiculum, oſtendit Codronchius medicus *lib. 2. de morbis venef. c. 4.* & impium eſſe, tam accuratè docuit Mich. Medina, *d* vt malim eò vos remittere, quam nihil addendo mutandòve aliena ſcrinia compilare. Mihi ſemper viſum parum philoſophicè, talem εὐκρασίαν, ſeu (vt ipſi vocant) iuſtitiale temperamentum humanæ complexionis, excogitari; quod ſi non impoſſibile, prorſus tamen eſt ſuper vacuum.

Ex hoc conſequitur neminem natura naſci vel medicum vel faſcinatorẽ aliorum. Nam ſi ſpeciei ratione hoc competeret, omnes tales eſſent: ſi ſpeciei ratione non competit; cedo (ſodes) quæ ſint illæ conditiones indiuiduæ, quę hoc naturaliter tribuant ſuppoſito? ſed vide de hac re Leonar. Vairum. *e*

a Ananias lib. 4. & Sibyllan. Decad. 3. peregrinar. quæſ. q. 3. c. 8.

b Sic Fulginas, Forliuius Garbus & alij medici.

c Agrip. Paracelſ. & Conciliator Differ. xx. qui tamen eo nomine Fulginatẽ reprehenderat.

d d. lib. 2. c. 7 à fol. 66.

e lib. 3. de Faſcino c. 6.

QVÆSTIO III.

Quanta qualiſque ſit vis imaginationis, quoad effectus hoſce miros?

DE vi imaginationis multi multa ſcripſere, vt Picus Mirandulanus lib. de imaginat. Marſil. Ficinus lib. 13. de Theolog. Platonica & in Priſciani Lydi commentar. de phantaſia & intellectu, Anton. Mirandulanus

nus lib.29.de ſingular.certam. Toſtatus in Gen.c.30.Michael Medina li.2 de recta in Deum fide c.7.Vairus li.2. de faſcino c.3.Valeſius de Sacra philoſoph.c.11. Pererius in d.c.30.Gen. & Conymbricenſes noſtri in 7.phyſicor.c.2.q.1.& alij mox citandi.

In eo conueniunt omnes, imaginationis vim eſſe maximam: & quia vis hæc cõſiderari poteſt, uel quoad corpus ipſius imaginantis, vel quoad corpus alterius: ideo de vtroq; ſeorſim diſquirendum.Conueniunt oẽs,quoad corpus propriũ imaginantis plurimum in illud poſſe. docetur id rõne, & experientia,ratione,quia imaginatio,dum retractat rerum obiectarum ſenſu perceptarum ſimulacra,excitat potentiam appetitiuam, ad timorẽ, vel ad pudorẽ,uel ad irã,vel ad triſtitiã:hæ verò affectiones hoĩem ſic afficiunt, ut calore vel frigore alteret, vt palleſcat vel rubeſcat, ut quaſi exiliat ſeu efferat uel torpeſcat ſeu deijciatur. Et ideo D.Tho.optimè tradidit, imaginationem poſſe in corpus imaginãtis omnia quę naturalẽ coordinationem habent cum imaginatione: vt ſunt motus localis in dormientibus,& alterationes per frigus & calorem & quæ hanc alterationem cõſequuntur:nullam verò vim obtinere ad alias proprij corporis diſpoſitiones,quæ naturalem cum imaginatione coordinationẽ non habent,ut puta ad figuram manus uel pedis;vel ut quis adijciat ſtaturæ ſuæ palmũ vnũ, & quę ſunt ſimilia. *Vide D.Tho.3.pag. quæſt.13.a.3.in ad.3.& li.3.contra gẽt. c.103.* Experientia quotidiana cernitur in Noctambulis illis, qui in ſomnis mira faciunt, in quib.conſtat hæc per imaginationem fieri ſenſib.ſopitis, de quib. exſtat viri eruditi Libauij liber. Putarim verò hoc contingere potiſſimum in his, quorum imaginatio vehementior eſt, & acrius perturbari,ac tenacius apprehẽdere ſunt ſoliti, & ſufficere ut quæ imaginãtur aliqñ ſenſu aliquo perceperint,uel totum illud quod imaginantur coniũctim, vel partẽs eius ſeorſim, ut cum quis Chimæram vel Tragelaphũ aut ſimilia voluit imaginatione.nec.n.neceſſarium arbitror,ut ſimul ſenſu percipiat,neque ut paulo antè perceperit,neq; vt ad eum modum, quẽ imaginatio repræſentat perceperit ſenſu.Narrabo quod geſtum Legione,in quodam Religioſorum collegio ante annos vix viginti:noui perſonas,quibus accidit. Erat laicus vnus, ſolitus interdiu pueros rudimẽtis Cathechiſmi imbuere: cogitationes eædẽ dormienti recurrebant,ita ut in ſomnis, & pręcineret,& doceret,hortaretur, & increparet pueros æquè clamosè, & feruenter, ac ſolebat interdiu: ſic turbabat vicinorum ſomnum. itaque qui ꝓpinquior illi habebat alius laicus,& ſæpè monuerat, quodã die illi per iocum minatur, ſi pergat hos clamores edere, ſurrecturũ ſe noctu, & ad thalamũ eius iturũ, & flagello ex funiculis intemperies haſce abacturum. Quid noſter Gundiſaluus? ſic.n. vocabatur,ſurgit circa noctis mediũ dormiens, & egreſſus, ut decubuerat, in induſio cubiculũ fratris collegæ ingreditur,manu forfices ferens, & prætẽtans,& recta ad lectulũ alterius,q fuerat interminatus cõtendit. Vide Dei prouidentiã. Luna lucebat, & nox innubis erat,et frater iſte vigilabat:videt accedentẽ,& celeriter ſe de lecto deijcit,qua paries erat nõnihil remotior. Noctãbulus lectulo ꝓximus forficib.culcitam ter quaterve petit,& cõfeſtim redit vnde venerat. Mane facto interrogatus,negat ſe meminiſſe, neq; id facere vnq̃ in animũ vel leuiter induxiſſe; Tñ cogitaſſe,ſi alter cũ flagello ad ſe accederet, illũ intentatis forficib.perterrefacere,& abigere. Nõ ergo neceſſe eſt;tũ,cum imaginatio operatur,immediatè pręceſſiſſe rei externæ ſenſũ:licet neceſſe ſit,ut earũ rerũ ſit naturæ ſẽſus aliq s,& earũ ſenſu quis a natiuitate deſtitutus nõ fuerit: ideò.n.nec cæcus a natiuitate colores,nec ſurdus a natiuitate ſonos imaginari poteſt a. nã imagi-

a *Ariſto.3.de anima.*

imaginatio motus eſt à ſenſu actu factus, auctore Ariſtotele 2. *de anima*. Sufficit etiam vt rerum quas imaginamur ſimilitudines aliquas ſenſu aliquando perceperimus; ſic enim vel illud idē, vel ſimile aliquid poterimus imaginari; & ſæpè ab externis, quę remotiſſima à nobis vel tempore vel loco, imaginationem moueri & præſagire nobis, quæ certò poſtmodū eueniunt, Ariſtoteles fatetur *in lib. de Diuinatione*. Nec abſurdum mihi videtur, res futuras aliquando, priuſquam contingant, ſignificationes quaſdam aduentus ſui præmittere, quę aerem ambientem nos moueant; quo moto, ſenſus noſter moueatur; & ſic ſenſus motio præparatio quædam eſt ipſius imaginationis neceſſaria ſemper eſt ſenſus motio: ad ipſam verò imaginationem, nullo alio ſenſus motu pręterea indigemus, hæc haud dubiè eſt ſententia D. Iſidori; & D. Hieronymi, & Thomæ Mori, mox citandorum, nec amplius probant argumēta And. Cæſalpini *lib. 5. Peripateticor. quæſt. c. vlt.* vbi contendit imaginationem à rebus externis moueri poſſe, non motu ſenſu.

Quoad corpus alienum, nonnulli cenſent imaginationis vim ſe longiſſimè porrigere, adeò vt poſſit etiam remotiores faſcinare, vel ſanare, & res loco mouere, & fulgura, & pluuias cœlo deducere: vt *Auicenna libr. de anima ſect. 4. c. 4.* & alij, qui tamen in modo efficienti explicando diſſentiunt. quidam hoc illam poſſe volūt, per certos, quos ipſi ſomniant, radios (*Alkindus lib. de imaginibus*) alij per ſpiritus ex corpore vi imaginationis expulſos; *Paracelſus lib. de imaginibus. Pomponatius lib. de incantament. c. 3. & 4. And. Catanaeus li. de mirabil. effectuū cauſis. Sibyllan. d. c. 8. q. 3.* Cæteri cum Auicenna & Fulginate, ſolo animæ præſtantioris imperio: imaginationis virtuti hoc tribuit Augerius Ferrer. *lib. 2. methodi 11.* non indicat vtrum animæ imperio, an fluore ſpirituum mediante: ſed puto eum in Auicennæ ſententiam conſpirare.

Sed nihilominus ſit concluſ. talis; *In corpus alienum diſiunctum & ſeparatum ab imaginante, anima humana neque per imaginationem, neque per aliam potentiam, mediantibus vllis radijs, ſpiritibus, vel ſpeciebus vlla mirifica huiuſmodi poteſt efficere.*

Hæc cōcluſio eſt communis Theologicorum, D. Thom. Ferrarienſ. Medinæ, Pici, Vairi citatorum, Valeſij, Codronchij, Bokelij & Cæſalpini & aliorum.

Probatur, quoniam imaginatio eſt actio immanens: & ideò anima imaginans nullam realem qualitatem poteſt imprimere rei diſiunctæ; quod vt in eam agat foret neceſſarium. Conf. quia radij tales, nulli ſunt: ſpirituum tanta vis eſſe non poteſt; ſpecies duntaxat habent vim repræſentandi: animæ denique vnius ad alterius animā, vel corpus nulla eſt naturalis coordinatio. Et ideo præſtigiator ille Mirabiliarius Cæſarius Malteſe, qui Antuerpiæ anno 1595. ſortilegas quaſdā diuinationes ſic palliabat; quaſi, ſpiritus ſui efficacia prædominantis ſpiritui alterius, alter ad eligendū quód ipſe volebat cogeretur; præclarè mētiebatur.

Pomponatius contendit, has ſpecies ſpirituales poſſe gignere aliquid reale, nempe id cuius ſunt ſpecies; ſicut faciunt ideæ in mente diuina. Verùm hoc imperitè dicitur. Nam ideæ in mente diuina ſunt ſubſtātiæ, non accidentia: ſunt etiam altioris ordinis, quam hi ſpiritus; nec illæ quicquam in Deo innouāt aut immutant. In creaturis verò nunquam viſum fuit, vt imaginaria ſpecies ſibi ſimile producat, verbi gratia, ſpecies equi gignat equum; ſpecies caloris, quam ego imaginor, nudum & algentem alium a me remotum calefaciat. Si quid tale valeret vis imaginatrix, iampridem alchimici aureos montes eſſent adepti. Denique ſpiritus hos neceſſe eſt, ſi ſunt, rem eſſe planè debilem; quæ, cum extra imaginātem,

velut

velut extra matris vterum fœtus, effuſa, ſtatim ab aere circumſtãte cor rumperetur. Cæterum quę aduerſarij obijciunt, ea vel falſa ſunt, vel in ijs ad imaginationem actio per contactum acceſſit, quare pertinet ad ſequentem concluſionem. Hic porrò eliciuntur tria, primò non poſſe aucupē ſolo viſu & imaginatione aues cœlo detrahere, quod tamen aſſeruit Michael Montanus, *lib. des Eſſais c.2.* Secundò non poſſe quenquam ſola imaginatione alterius faſcinari, vt ac curatè oſtendit Valeſius *lib. ſacræ Phi loſophiæ c.68.* Tertiò multo minus ſic aliud ſanari poſſe, vt rectè Ariſtoteles *in Problemat.* & Gratarolus *apud Pomponat.c.6.*

Secunda concl. *ſatis veriſimile eſt, per accidens poſſe aliquid imaginationē in corpus vicinum, arcta quapiam coniun ctione, & contactu ei copulatum: ſi tamē & imaginatio ſit valdè intenſa, & vicinum corpus ad eam affectionem valde di ſpoſitum.*

Sic puto conciliari poſſe ſentētias contrarias, vnam abſolutè negantiū imaginatricem vim externa corpora immutare poſſe, quæ eſt Fran.Soarez *diſp.18. Metaphyſ.ſect.8.v.28.* & Conimbricēſium *in 7.Phyſic.c.2.q.1.a.7.* Valentiæ *2.2.diſp.6.q.13.puncto 2.Vai ri & aliorum.* alteram abſolutè id affir mantium, vt Michael.Medinæ *lib.2.de recta fide c.7.* Marſilij Ficini *lib. 13. de Theolog.Platonica.* & Bened.Pererij ſu pra. ſolent ad hoc probandum adducere mirifica exempla, diuerſitatis li berorum à parentibus, vt artificium ruſticum, de quo Columella lib.8.& ad quod alluſum à Calpurnio Egl. 2.

Me docet ipſa Pales cultum gregis: vt niger albæ
Terga maritus ouis naſcenti mutet in agnas;
Quæ neque diuerſi ſpeciem ſeruare pa rentis
Poſsit, & ambiguo teſtetur vtrumque colore.

quod primum factitaſſe Iacobum Patriarcam legimus Geneſ.30. & licet D.Chryſoſt.*tom.57.in Geneſ.* cenſuerit hoc naturæ modum tranſcendiſſe, & Iſidorus *lib.12.Origin. c.1.* contra naturam fuiſſe ſignificet; id tamen non ita capiendum, quaſi negent naturali conſentaneam hanc colorum in fœtu varietatem; ſed tantum præter or dinarium naturę curſum: nam ſolent parētibus colore ſimiles agni gigni; hic autem induſtria Iacobi, quam ab Angelo tamē edoctus erat, teſte Theo doreto *quæſtio.88.in Geneſ.* contra accidit. Nec enim naturali rationi con ſentaneum id fuiſſe, ignorauit Iſidorus, qui rationem mox ſubiunxit, & exemplis confirmauit; vt & D. Hieron.& D.Auguſtinus, & Galenus, & Plinius, quorum omnium verba habes apud Pererium noſtrum. addi po teſt ſimile exemplum de prole alba, ex vtroque parente Æthiope ex Heliodori Æthiopicæ Hiſt.lib.1. Et tale quod Buſcoducis perſonatus dæmon ad vxorem concubuit, aſſerens, vt ſunt petulantes ebrioſi, ſe dæmonē gignere velle; natus ex eo concubitu infans dæmoni facie ſimilis, qui ſimul ac natus laſciuire & ſalitare ce pit, *narratur ab Hieron.Torquemada in Horto Florum.* Sed hoc exemplo & ſimilibus concluſio non ſatis probatur. Nam hæc tribui poſſunt imaginationi matris: vt tribuit D.Iſidorus his uerbis; *hanc enim fœminarum dicūt eſſe naturam, vt quales perſpexerint, ſiue mente cogitauerint, in extremo voluptatis æſtu, dum concipiunt, talem ſobolem procreent. Etenim anima in vſu venereo formas extrinſecas intùs tranſmittit eorumque ſatiata typis, rapit ſpecies eorum in propriam qualitatem.* quòd aper tè à D.Hieronymo *Tradition.in Gene. c.30.* accepit; qui matri quoque totam vim tribuit, vt & D.Auguſt.de Apibo ue agens *lib.18.de ciuit.Dei c.5.* ſed & Thomas Morus Martyr carmine lepido, quod etſi totum Pererius refert, ego partem decerpam, quæ nobis vſui;

Atqui graues tradunt ſophi:
Quomodocunque matres interim

Ima-

Imaginantur fortiter
Dum liberis dant operam;
Eius latenter, & notas
Certas, & indelebiles,
Modoque inexplicabili,
In ſemen ipſum congeri:
Quibus receptis intimè
Simulq́; concreſcentibus;
A mente matris inſitam,
Natus refert imaginem.

& ita vult factum, vt quæ marito quatuor diſſimiles proles legitimas pepererat, quia ſecura de abſente non cogitabat; vnum ex adulterio conceptum curucæ huic ſimillimum edideret; eo quod concipiens metuerit ne velut lupus in fabulā maritus interueniret. Diſſimilitudinis tamen illius cauſa eſſe potuit, quod dum illos conciperet, mēte & imaginatione alijs mæcha intenderet. Putarim itaque fieri poſſe, vt propter ſolam fœminæ imaginationē id contingat, licet fatear vt plurimum concurrere imaginationem vtriuſque, vt docet Fran. Valeſius *d. lib. de Sacra Philoſophia cap. 11.* Neuter tamen tunc agit per imaginationē in corpus alterius. Nam imaginatio operatur dumtaxat in ſemen prolificum, quod pars imaginantis fuit, & ideo ſemini anima imaginantis non quidem actu talem formam imprimit(verbi gratia colorem cutis vel criſpitudinem capillorum)cuius actu ſemen capax non eſt; ſed virtutem quandam & ex generante deferendi & conferendi in fœtum quem format, ea quæ generāti ſecundum animam inſunt,vt in corpore generato incipiat eſſe corporaliter, quod in anima generantis erat ſpiritualiter.*lege eundem Valeſium, cuius ſententiam coniunxi cum explicatione Toſtati q.10.in d.c.30.Gen.*ſed an ſufficiat ad hoc imaginatio ſolius maris? videtur Plinius libro 7.capit.12.dum vtriuslibet cogitationem memorat & forte Marſilius Ficinus ſupra,dum promiſcuè parentum meminit, & Calpurnius verſibus ante laudatis;putarim tamen eos id noluiſſe, ſed requirere vtriuſque concurſum; nō maris duntaxat, qui an ſolus ſufficiat, problematicum, quia incertum eſt quid, & quantum conferat ſemen virile aut fœmineum ad fœtus materiā atque conformationem. Si fœmina ſemen non emittit, vt voluit Ariſtoteles *in lib. 1. & 2. de generat. animal.* aut ſi formam viuenti tribuit ſolus pater,vt nonnullis viſum;aut ſi ad generationem vtriuſque ſemen pro materia & forma ſimul accurrat, quod medicorum præcipuis placuit: probabile eſt,patris imaginationem ſufficere:ſi verò pater ſolum ad formam conferat, mater ad formam conferat æquè & ſola materiam ſuppeditet: probabilius foret,non ſufficere.Quicquid eſt,illud conſtat ex imaginatione tempore conceptus,non ſatis efficacem eſſe concluſionis noſtræ probationem. Magis vrget imaginatio quæ poſt conceptionem ſuccedit. Nam videmus prolem etiam iam formatam in vtero maternæ imaginationis diſpendia ſentire, vt in prægnantibus accidit quotidie. Legi VVitebergæ ciuem cadauerosa facie natū: eo quòd mater vterum ferens obuio cadauere ſubitò fuiſſet pauefacta: Iſſenaci,pudicam &formoſam matronā, ſcribunt peperiſſe glirem; quia *ex vicinis aliquis gliri nolam appenderat, ad cuius ſonitum reliqui fugarentur: is occurrit mulieri grauidæ, quæ ignara rei ſubito occurſu & aſpectu gliris,ita eſt conterrita,vt fœtus in vtero degeneraret in formam beſtiolæ.* Nicolao III.Pontifice Romæ quodam in Palatio mulier infantem vrſo ſimilem peperit, eo quod(medici iudicarunt) ibidem varijs in locis vrſi depicti cernebantur. Quid aliunde exempla peto? maternum paternumque genus ſuggerit. fuit in materno genere Antuerpiæ quæ vterum geſtans, ſimiam in delicijs habebat:vnica ei nata filia multa ſimiorum retinuit: nam & puellula latitare, & geſticulari, & ſimilia non pauca. Ex paterno Lud. Delrio Vir honoribus clarus,ob fidelem Re-

N.Commer in ca.Gen.

gi nauatam operam , à perduellibus Bruxellæ captus in pleno Senatu : vxor grauida , cum in domum irrumpentes ſeditioſorum duces vidiſſet , exterrita;poſt peperit, quem de fonte luſtrali ſuſcepi: is infans ſemper oculis externatis maternum pauorē; iam adoleſcens emotæ mentis perſiſtit. Fugio domeſtica mala. Scribit Fernelius *lib.de hominis procreat.* pauonem, ſi dum ouis incubat linteis albis circūtegatur, albos omnino pullos,non variätis coloris edere.Quæſo , num oua non ſunt corpus ſeiunctum?Vides tamen imaginationis efficacitatem in illud.Præterea, cū imaginatio accenderit calorem in corpore imaginantis;cur contiguum ei corpus nequeat etiam calefieri.

Manū tollo de tabula: moneo tantum,vel moueo potius dubium.

B. Auguſtinus narrat quendam , *quandocunque ei placebat , ad imitatas quaſi lamentantis cuiuslibet hominis voces,ita ſe auferre à ſenſibus, & iacere ſolitum mortuo ſimillimum: vt non ſolū vellicantes atque pugnantes non ſentiret ; ſed aliquando etiam igne vreretur admoto,ſine vllo doloris ſenſu niſi poſtea ex vulnere . Hunc porro non obnitendo , ſed non ſentiendo non mouiſſe corpus ſuū probat:quod tanquam in defuncto , nullus inueniebatur anhelitus:hominum tamen voces ſi clarius loquerentur , tanquam de longinquo inaudiſſe poſtea referebat*.lib.14.de Ciuita. Dei capit. 23. Hoc vir eruditus factum vult , quia per vehementem imaginationem ille ſeipſum abſtraxerit à ſenſu rerum præſentium . Cogita(lector)an non ſit veriſimilius hunc magum fuiſſe , & ope dæmonis ex pacto in exſtaſim ſic abripi conſueuiſſe . Nam huiuſmodi effectus omnem imaginationis vim clarè ſuperat ; cum exſtaſis à voluntate humana non dependeat,vt ſuo loco oſtendetur . Pergamus ad aliam quæſtionem .

QVÆSTIO IIII.

An ſolo contacto,viſu,afflatu,oſculo, vel nudi lintei applicatione vulnera & morbi ſanari,& alia mira huiuſmodi perfici naturaliter poſſint?

QVotquot aſſeruere,cōmune hoc ponunt fundamentum ſuperſtitionis ſuæ : ſpiritus per arteriam ex corde promanare, & per viſum aſpicientis,vel per os loquentis, vel per poros tangentis erumpere;& viſi,audiētis,vel tacti ſe arterijs inſinuare, indeque cor petere , & eo efficacius penetrare,quo ſpiritus vehementiori voluntate videntis, loquentis, aut tangentis fuerint emiſſi.

Prima concluſio, *vis iſta voci nō eſt tribuenda.*probatur , quia vox in audientem nihil poteſt operari niſi per accidens , ratione ſoni vel ſignificationis verborum alterans audientem eam,quam adfert lætitia,timore,mærore,& cætera.vt optimè Vairus docuit *a*.

Non obſtat quod adferunt,mirabiles effectus malis carminibus Magos operari, v.g. inſuſurratis quibuſdam verbis in aurem tauri , belluam proſterni vt mortuā : rurſus alijs eam in pedes erigi.Parentum quoq; exſecrationes vix vnquam irritas cadere . Non inquam hæc obſtāt, quia illa de tauro ac ſimilia fiūt à dæmone, vi pacti.Execrationum vero effectus; ſi repentinus , oriri poteſt ex vehementi alteratione verecundiæ,timoris,triſtitiæ;ſi verò lentus ſit & tardus, nō id putādum ſono verborum perfici , ſed Deum punire iuſto iudicio liberorum nequitiā & impietatem . Huc ego retulerim illud VVeſtphalæ mulieris,quæ diris & deuotionibus filiū reddidit immobilem; quod ad dæmonis operationem alij retulere *b*.

Secunda concluſio , *nec etiam viſio ſola,vel cum imaginatione nuda,ad hoc ſatis efficax eſt.*

a *d.li.2.c.11 Item Codronchius lib.2.de morb.venefic. cap.5.*

b *Ananias libr.4.de Nat. dæmo.*

Hoc de faſcinatione probant Vairus *l.2.c.9.Ananias d.l.4.Codronchius d.l.2.c.2.Bokelius lib.de philtris.cap.*1. ſed de ſanitate & ſimilibus effectibus par ratio eſt.

Supponunt cōtrariæ ſententiæ auctores, oculum aliquid emittēdo cernere cum Platonicis. Sed qūo iampridem exhauſti nō ſunt viſiui radij iſti, aut quæ hæc vis ſuppeditatrix nouæ ſemper materiæ? verior longè ac receptior eſt ſententia Peripateticorū & Theologorū, viſionem fieri introſuſceptione ſpeciei obiectum repræſentantis: poteſtatemq; videndi, potentiam eſſe paſſiuam, quæ alterari, non alterare queat. Viſio quoq; actio immanens eſt; qua finita nihil in obiecto ſupereſt, vtpote cui nihil acceſſit, vel in illud tranſiuit. Sunt hæc veriſſima, multa tñ prima ſpecie vident repugnare. Amor ex mutuo aſpectu, lippitudo, aniculārū, faſcinatio, ſpeculorū vitiatio, galgali, lupi, ſtrutiocameli, gallinacei, & reguli per viſū efficacia; q̄ nunc breuiter remouēda.

Viſus, amoris initij & incrementi, dumtaxat eſt occaſio quædam. nam principio viſæ formæ ſimulacrum viſus offert imaginationi: quod ſimulacrum phantaſia voluens ac reuoluēs, cauſa eſt, cur homo iſtud obiectū iudicet dignius eſſe, quod ametur & expetatur, reb. cæteris. Sic incipit quis amare: mox amor præſentia rei amatæ fouetur & gliſcit: non ꝙ obiectū externis oculis videat (nam & abſentes magis amore cruciatur) ſed quod aſſiduè de illo cogitet, illudq; plus q̄ par eſt æſtimet, & ſibimet imaginando fomenta & faces præbeat ardori. Etenim ſi non intrinſecum malū foret, & ab externa penderet viſione; cur, cum plures ſimul eandem videat & ab eadem videantur, vnus iſte deperit, contemnunt cæteri?

Lippitudo &c. à menſtruatæ viſu ſpeculis inuſtæ maculæ, non ab ipſa viſione & oculi organo manant; ſed vel ab halitu infecto per os ac nares erumpente, vel ex concauitatib. oculo vicinis, & ſuffuſioni mixtis ſpiritibus contagioſis. Ad oculum enim eſt foramen, cui indita pupilla, ex qua per neruum opticum viſio procedit, actio ſanè innoxia. Eſt etiam foramē cerebri aliud, vnde neruus motiuus, de ſecundo neruorū coniugio natus, prodit; per hoc foramen cerebrum fundit lacrymas, lippitudinem, & alios prauos humores ac ſpiritus, &c. inde per exteriores oculi partes, & orbis ipſius circumferentiam, inter palpebras & tunicam candidam, huiuſmodi fluores ſtillant.

Trux aſpectus vetularum, deformi ſuo ſqualore ac tetritudine, poteſt infantulos perterrefacere. timor poſtea concitans humores facit, vt citius morbi erumpant, ad quos tenellum corpuſculum iam erat diſpoſitum ac præparatum.

Galgulum, ſeu rupiculū, ſeu hianticillam, auem, ſcribunt Plutarchus lib. 5. Sympoſiac. c.7. & Heliodorus libro 3. Hiſ. Æthiop. ſi oculos in ictericum defigat, ſibi morbum, ægro ſanitatem deferre. quod ſi verum, de quo meritò Vairus dubitat: retulerim ad occultā aliquam ſimilitudinē ac ſympathiā morbi & auiculæ, non ad eius viſionem. hæc tantum occaſio eſt alterationis, quæ rem perficit. *d.Anani. lib.4.*

Maerim lupi quia priores viderāt, vocis ei facultatem eripuerunt? Miſſas fac, bone vir, nugas poetarum de Maeri. quin potius D. Ambroſiū laudas, ita ſcribentem; *Lupi ſi quem priores hominem viderint, vocem ei quadam natura vi videntur eripere: ſi autem eos homo prius viderit, exagitari memorantur.* lib.7. in Luc. c.10. Sed cauſam cape. Thom. Cantipratēſis, hoc vult fieri, quia lupus radijs oculorum ſuorū immiſſis homini, eius ſpiritus viſiuos in inſtanti deſiccet: ijs arefactis arteriæ deſiccentur, & ſic inſtrumento vocis obligatiùs impedito hominē rauceſcere *li.2.de apib.cap.57.p.39.* Verū hoc de radijs non admitto. Ideò malim cū alijs dicere, id accidiſſe, quod qui in feram improuiſam incidunt, ob

ob

ob micantes eius oculos & aſpectum formidabilem, metuunt vehementius: timor repentinus ſanguinē ad cor fugat, & frigus cæteris membris inducit, & ſubitam totius corporis alterationem, hinc raucedo & vocis impedimentum. Nec vana videtur ratio venatorum, nempe, lupū, ſi prior hominem videat, ſe ad vindictam recolligere, & ſic noxium quendam illi, ne clamare queat, vaporem quaſi inſufflare, qui cum venenatus ſit, poteſt raucedinem adferre; cū verò ſe ab homine iam deprehenſum videt, ac viſum fuiſſe, metuere & fugā meditantem de hoc vapore emittendo non cogitare, Iul. Scaliger hoc de lupo totum falſum contendit.

Nec ſtruthiocamelus, nec tardigrada & domiporta teſtudo aſpectu pullos oſſis excludunt: in arenis.n.ea relinquunt, & aſpiciunt, ſolum vt arceant nocitura; poſtea benigna mater tellus ea calore maturat. ſicut & lacertis accidit.

Ferarum rex Gallinacei metuit aſpectum re vera, nec fucus eſt dæmonum (vt quidā ſcripſit d:) ſed metuit ex quadam arcana antipathia. Sic.n. videas buffone hiāte, quaſi coactam, miro cum eiulatu, muſtelā ſe ori deuorandam inſerere.

d *Ananias d, lib.4.*

De reguli ſeu baſiliſci intuitu notior narratio eſt quàm verior. Si reperitur hoc animal, violento halitu ac virulento vicinum inficit aerem, iſte necat accedentes. Quod addunt ſi ſe in aqua pura & limpida conſpiciat, ipſummet emori: dicam verbulo, non credo. Nam ſi ſpiritus iſti ex eius oculis exirent; ipſi videnti forent connaturales, quare nec interimerent: ſin connaturales non ſint, priùs in oculis incluſi debuerāt nocuiſſe, ab aqua verò eos infici & venenari ridiculū.

Adijciam his Vairi argumentis, vnum quod mihi videtur difficilius. Norunt Hiſpaniæ genus hominum, quod vocant Zauris, nos *Lynceos* poſſumus nuncupare. cum Madriti Anno CIↃ. IC. LXX. verſarer, talis ibi puer viſebatur. Ferunt hoſce videre, quæ abdita in penitis terræ viſceribus, venas aquarum & metallorum, theſauros, & ſub ſarcophagis ſita cadauera. res receptiſſima & celeberrima eſt; & fieri poſſe cēſuerūt, non Pindarus, Tzetzes & alij poetæ modo; ſed & philoſophi e: quorum nonnulli vim hanc humori melancholico, & natorum inde ſpirituum vehementiæ aſcribunt. Melior hæc ratio foret, ſi tantum putarent ſe videre non viſa: nunc cū viſis veritas reſpondeat, inanis eſt. quid ſentirem, alias explicui f, nec muto ſententiam, venas aquæ nouerunt, ex vaporibus manè & veſperi locis illis expiratis. Venas metallorum cognoſcunt, ex herbæ quodam genere illic naſci ſolito. Theſauros & cadauera (dicunt enim quæ & qualia) putarim à dæmonibus oſtendi & indicari. Poteſt acies oculorum, quando nullum denſum corpus interijcitur, diffuſiſſima ſpacia tranſmittere: ſed medium iſtud ſarcophagorum aut telluris, tā denſum, ſolidum, & opacum, id vel omnino expers, vel parum capax eſt illuminationis & pelluciditatis; quę ad vidēdum neceſſaria. Accedit quod hanc iſti facultatem videndi ſolent ad certos dies reſtringere, feriam tertiam & ſextam quod latentis pacti indicium. Quin etiam rubedo oculorum, quæ in Zahuris maxima conſpicitur, plus noceat quàm iuuet acumē oculorum.

e *Cælius Rhodiginus li.16 antiq.lect.ca.2. & Vairus d.lib.2. c.4.*

f *Comment. in Medea v. 231.*

Concluſio tertia, *Neque contactus ſolus per ſe ad hæc eſt idoneus ſatis.* De faſcinatione probant Vairus & Codronchius g, ſed argumenta id æquè cōuincunt de cæteris mirandis effectibus.

g *d l.2.c.10. d.l.2.c.3.*

Primò, Tactus, quatenus tactus, homini datus fuit ad proprię vitæ conſeruationem, nec vim habet aliam, niſi tangendi. Si vero vim aliquā habet huiuſmodi mira perpetrandi, vis illa ſit oportet ſalutaris natura ſua, vel noxia. Si ſalutaris, ſuo prius corpori ſalutem adferret. ſi noxia; prius

necaret eum cui ineſt. horum tamen
nihil cernimus contingere. Deinde
in omnes æqualiter ageret, quos tan
geret; ſanaretque vel læderet etiam
quos nollet. Nullis denique foret o-
pus alijs obſeruationibus ac ritibus
quæ cuncta videmus aliter ſe habere.

Scio farragines multiplices expe-
rimentorum contra ſententiam no-
ſtram adferri; ſed parui ſunt mo-
menti.

Primò tradunt torpedinem ſariſsà
ictam tenentis manum corpusq; totũ
torpefacere: hyenæ vmbra canes ob-
muteſcere: ſerpentem quernis conta-
ctam frondibus emori; eandem ibidis
penna ſiſti: viperam arundinis vel fa-
ginæ virgulæ percuſſione obſtupeſce
re; veſpertiliones folijs platani abi-
gi, eryngium capræ ſumtum ore, gre
ges totos ſiſtere: cæteras pennas aqui
læ pennis mixtas, contactu abſumi: le
pore marino viſo vel tacto, necari
nonnullos: lupinas fides ſi iungas a-
gninis, iſtas diſſilire. *Reſp.* hæc cuncta
ratione antipathiæ naturalis eueni-
re, & occultarum qualitatum diffu-
ſione noxia his alijs. nec valet conſe
quentia, ſi inde ad hominis contactũ
quo tãgit alium hominem argumen
teris. nam homo homini ſpecie ſimi-
lis eſt, nec naturalis antipathia in ea-
dem ſpecie locum habet, illa alia ſpe
cie differunt.

---Puppim retinens auro tenden-
te rudentes.
In medijs echineis aquis.----

Reſp. id cum ſemel aut bis tantum
acciderit, ſi accidit; caſu ex alia qua-
piam cauſa accidiſſe. Ecquid poſt tot
centurias annorum tam frequenti na
uigatione cauſæ, vt nihil huiuſmodi
audiatur? certè non mortua ſpecies;
Vidi vnam apud Iacob. Plateau Tor-
nacenſem, habent & alij alij alias. vis
potius illa ſiſtendi conficta fuit; ſed
quia DD. Baſilius & Ambr. in Hexam.
meminere: potes confugere ad occul
tam aliquam qualitatẽ huius beſtio-
læ, quæ vim habeat ſiſtendi motus.
Lege ſi lubet Conimbricẽſes noſtros
libro 7. in Phyſic. 2. quæſtio. prima, ar-
tic. 6.

Tertio icta fides aliam vniſonam
cogit tinnire. *Reſp.* cum æqualiter v-
traque ſit extẽſa, nec admodum pro-
cul ab inuicem remotæ ſint, recipiũt
eandem aeris criſpati reuerberatio-
nem.

Quartò Magneti ferrum affricatũ
poteſt aliud ferrum attrahere. Tau-
rum furentem ſi ficui alliges, ſtatim
manſueſcet. *Reſp.* vtrumque fieri poſ-
ſe occulta quadam ſimpathia atque
conſenſu qualitatum. De magnete
multis noſtris Conimbric. d. quæſt. 1.
ar. 3. eos adi. De tauro non ego credu
lus, nec qui velim periculum facere,
ſcio tamen ad cauſam phyſicam re-
ferri à Glyca; quod ficus inter arbo-
res ſucci pleniſſima ſit: quamobrem
halitum ex ſe calidum, aerem ſecan-
tem penetrabilemque emittere; qui
tauri alligati ferociam domet, & ap-
penſarum carnes auium molleſa-
ciat.

Quinto. Cum puella napello edu-
cata, ſi Alexãder Macedo conſueſſet,
lethalis ei, iudice Ariſtotele, cõtactus
fuiſſet. *Reſp.* non contactu ſolo, ſed ſu
doris & halitus commixti contagio-
ne, hanc eum peſtem fuiſſe hauſurũ.
Sed contagio nihil habet mirum, ne-
que inſolitum.

Sexto. Cadauer coram occiſore,
propter præcedentem contactũ, ſan-
guinẽ ſolet fundere. *Reſp.* Varias red-
di cauſas, quidam miraculo tribuunt;
quidam caſui, quo factum ſit aliquan
do, vt cadauer tum cruorẽ mitteret,
cum præſens erat reus homicidij. re-
cenſui alio loco multas hac de re ſen
tentias, & auctores laudaui *h*: neque
adhuc dum video, quid ſolidius adfe-
ratur illa antipathia, ex vehementi
odio occiſi in occiſorem; quod qua
litatem latentem: & arcanam im-
preſſerit corpori, cum cadauere per-
manentem: & huc referendum il-
lud Lucretij:

Idque petit corpus mens vnde eſt ſau
cia amore.

h *Commen in Octauian Seneca ver 127.*

Namque

Namque homines plerumque cadunt in vulnus, & illam
Emicat in partem ſanguis, vnde icimur ictu.
Etſi cominùs eſt, hoſtem ruber occupat horror.

Vt ſit viui amantis & mortui hoſtis comparatio. *Sic Lemnius lib. 2. de occul, natur. mirac. cap. 7. Langius epiſt. 40. Piclorius Dialogo 9. Gemma lib. 1. de caracteriſm. c. 6.*

Septimò obijciũtur varia curationum genera mirè frequentia. Inprimis praxis quotidiana militum, qui ſolo afflatu, oſculo, aut nudi linthei appoſitione ſanant; etiam attrociſſima vulnera; quam vocant *artem S. Anſelmi*. itẽ genus illud *Salutatorum*, vt vocant in Hiſpania, vel *Gentilium S. Catharinæ, aut S. Pauli*, vt nuncupant in Italia, vel *feriæ 6. Paraſceues filiorũ* vt nominant Belgæ; qui omnes dono ſanitatis in varijs morbis ſe prædi-tos gloriantur, iuuat eos auctoritas Põponatij *li. de Incant. c. 3.* qui reſpondet, ſicut in herbis, lapidib. & animantib. inueniuntur hæ virtutes ſanandi; ſic nihil repugnare, quin & in tota humana ſpecie ſimiles vires inueniantur, vt in vno homine ſit virtus talis lapidis, in alio talis plantæ. Quod ergo planta hęc vel lapis ille poſſit, idẽ hoiẽm etiam hũc & illum naturæ vi effecturum. Implicatior hæc res eſt, quàm vt vna propoſitione queat eno dari. Quare dico primo, Donum conferendæ ſanitatis ſiue curationis, eſſe donum ſupernaturale, & gratiam gratis à Deo datam. hoc certa fide tenendum, ex D. Pauli verbis *1. Cor. 12. ver. 9.* k; *alij quidem per Spiritum, alteri fides in eodem ſpiritu: alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu; alij operatio virtutum, alij prophetia; alij diſcretio ſpirituum.* Tale curationis donũ; ſed à febrib. tantum ſanãdi, habere putantur in Flandria, quotquot nati ſunt ipſo die Paraſceues, & quotquot nullo fœmineo fœtu intercedente ſeptimi maſculi legitimo thoro ſunt nati; quod nequit ad naturalem cauſam reduci: quare prodigioſa eſt curatio; &, ſi nihil ſuperſtitionis accedat reducenda ad hanc primam concluſionem. non enim abſimile vero eſt, ob diei honorẽ & myſterij ſanctitatem, & honorem coniugij, hoc Deum conceſſiſſe. Nec etiam potuit niſi virtute diuina fieri, quod refertur Reges Angliæ olim quoſdã annulos benedixiſſe vtiles neruorũ contractioni & ſpaſmo ac morbo comitiali: eoſdem etiam contactu ſtrumoſos ſanare ſolitos, & vtrumq; conceſſum D. Eduardi Regis meritis, ſcribit Polydorus Virgilius *lib. 8. Hiſtor. Angl. fol. 140.* Neſcio an eodem referendum illud Petri Bleſenſis Archidiaconi Bathonienſis; cuius opera ſtudio Ioannis Buſæi noſtri partim de nouo, partim correctius edita anno ſuperiore; ſcribit Bleſ. *Fateor quidem* (ait) *quod ſanctum eſt Domino Regi aſſiſtere: ſanctus enim & Chriſtus Domini eſt, nec in vacuum accepit vnctionis regiæ ſacramentum, cuius efficacia ſi neſcitur, aut in dubium venit; fidem eius pleniſsimam faciet defectus inguinariæ peſtis & curatio ſcrophularum.* tãtum ille epiſ. 150. ad clericos aulæ Regiæ. Prodijt ante annos duos liber bene prolixus cuiuſdam Guilh. Tookeri, cui titulus *Chariſma ſiue donum ſanationis*, quo conatur docere hoc chariſmate ſanandæ ſtrumæ præditam, quę hodie regnat in Anglia Elizabetham; accepi librum dono Illuſtris Viri *Marci Velſeri* Patricij & Conſularis Auguſtani, qui qua eſt eruditione & humanitate, noluit me beneficentiæ ſuæ expertẽ eſſe. Eo in libro mihi multũ adulationis, & fuci, parũ ſinceritatis & veritatis viſũ ineſſe; nec fidẽ mereri. In primis vult hoc donũ Regib. Angliæ ab ipſo vſq; Lucio competijſſe: nec quidquã affert ad id probandum, nec fieri id põt. Nam poſt Luciũ multi Reges nõ Chriſtiani fuere, quos ille vnctos nõ dicet opinor. defijt ergo penes illos chariſma & interruptum fuit. Et meritis D. Eduardi demit, ꝙ tribuũt cæteri? an vt Franciæ Regib. antiquioris priuilegii ſplendorẽ eripiat?

piat?an vt doceat (*quod impudēter aſſerit pag.84.*) Reges Franciæ per quandam propaginem ab Angliæ Regib. accepiſſe?& vide, vt probet.q̄a Francorū ferè totę prouinciæ iuriſdictioni Regum Anglię ſubijciebantur.bellam rationem & dignam à Francis elucidari,quod non diffido facturos : niſi inepto huic ardelioni reſpondere dedignentur.Nec illud quidē probat,vt nec Polydorus, licet afferat idem ſucceſſorib.Eduardi collatum ; ꝙ Eduardo:de quo quis non immerito dubitet. nam nec in bulla canonizationes D.Eduardi, nec in vita eius conſcripta ab Eilrhedon Rhiuallenſi amplius habetur,q̄ D.Eduardū quandam mulierē ſtrumoſam perſanaſſe ; nec vnum verbum additum de ſucceſſorum chariſmate, vt nec à Tagātio, quem ipſe etiam adducit, & vtriuſq; verba adſcribit,vt in manifeſto mendacio deprehendatur.Solum ergo illi de Eduardo probarunt . Addo ex Bleſenſi Henricū II.de quo loquebat; Polydorus addit ſui temporis Henricū VII. & Henricū fortè octauū,ſed nondū ſchiſmaticū,nondū hæreticū: nā Hiſtoriam ante ſcripſerat.Quid ſi Polydoro dicam,me credere, ſi ipſe Henric.VIII. pro mendaciſſimo ſcriptore eum non habuit, ſi non idem Cābdeni,& quotquot rerū Angelicarum benè periti,iudicant ? Res tanta vnico teſte non pōt probari. Tookerus aūt idē donum contendit nō ſimpliciter conceſſum Elizabethæ, ſed multo excellentius, quia ſanctior Eduardo.Non mirere: nā & Apoſtolis, & Sanctis oīb.& ipſi Sācto Sanctorū præfert eo libello in Pręf.& c.3.4.nō ſemel.Demum quo pacto probat hoc Reginale miraculū:Primū *pag.90.*per fictitium quoddam ſuum colloquiū cum Pontificijs quibuſdam , quorum nec noīa, nec colloquij locum aut tēpus addit;ne deprehendatur.cur non finxiſti,Sanderū,Campianum,Alanū, Stapletonum?glorioſè de his triumphares.Nunc reſpondeo eſſe quendā, qui de quodā,cuidā nihil credit. Vis ſcire:ego,tibi,de toto hoc colloqo. Sūma colloquij ſe illos cōuiciſſe bullas excōicationis in Henricum VIII. à Clem.VII.& à Paulo III.& in Eliſabetham à Pio V. latæ impias fuiſſe ; quia Reginæ Eliſabethæ chariſma ſanationis integrū remanſiſſe poſſit oſtendere.quo audito, illos quaſi animis conſternatos ſubitò conticuiſſe, opinor imprudentiam tantā admirantes ; vel metu delationis negare non audentes.Sed quo pacto probat? primum ſe à teſte fide digno inaudiuiſſe quendā Romanenſiū fidei, in via ſibi occurriſſe propè Londinū, qui fateretur,ſe ſtruma Reginæ contrctu liberatum.Quaſi vero ille vnicus teſtis ; nec noīatus,nec iuratus,nec tēporis, nec circumſtantiarū cæterarum memor;ſufficiat ad conuincendum . His addit poſtea teſtes alios alio curatos tēpore quos noīat omnino quatuor, duos maſculos & fœmellas totidē ; vt ſint duo paria. Et hi ſunt *multa millia,quos ait ſanaſſe,& velle ac poſſe infinitiorem numerū.*Probat etiam à cæremoniarum ſanctitate;quæ mihi ſuſpectæ,quia video medicos prius emplaſtra applicare ; & eas longè diuerſas eſſe,ab ijs quib.vſum fuiſſe, D.Eduardum,ex Eilrhedo Tookerus non ignorat.Tertia probatio deducitur ex eo ꝙ Regina nec omnib.nec ſemper,ſed aliquib.aliquando hanc gratiā & grauatè ſolet impertiri(*pag.105.& 106.*) item quod pars magna hoīum curata iſtius gratiæ beneficio, quaſi relabitur in priſtinū morbi ſtatū(*d.p.106.*) quod potius eſt indicio,non eſſe hoc chariſma à Deo;cuius perfecta ſunt opera & ſanationes;contra,quæ ope malorum ſpirituum fiunt, nec planè ſanent, nec perpetuò liberāt.Nec ad rem facit quod ex Chriſoſto.ſubdit : nam id ad principiū ſanationis pertinet,non ad recidiuam morbi : de qua nunc loquimur.Probat etiā quia quidam Iudocus Hundius eā curationē pictam in lucem dedit.cur non addidit epigramma aliquod ? Nā *pictorib. atq; poetis,quilibet audendi ſemper fuit*

æqua

æqua poteſtas. Nec plura habet probandi genera: poſtea c.9. ſoluere conatur obiectiones aduerſariorum, quas ita proponit, & appareat eum Puritanos & cæteros merè Caluiniſtas planè habere diſſentientes, & inficiantes ac damnantes totam hanc ſcrophuſanã ſtropham. ſi nec fratres eius Euangelici credunt: fruſtra petat, me Catholicum ſibi credere; qui ipſum & fraterculos illos omnes pro hæreticis habeo: & ex ipſiusmet opere poſſum efficaciter Catholicis (nam Caluinianos aut caluinopapiſtas nihil moror) perſuadere, non temerè credendum libro Tookeriano. Argumenta hæc ſunt. Miracula propria ſunt Eccleſiæ Catholicæ, & nulli dantur qui ſit extra Eccleſiam Catholicam (*hoc probat c.5.*) Sed Elizabeth eſt extra Eccleſiã Cathol. ergo Elizabethæ non dantur miracula. Minorem probo. quia Eccl. Romana, ſola eſt Catholica. Elizabetha, vt ſchiſmatica, eſt extra Eccleſiã Romanam. ergo Elizabetha eſt extra Eccleſiam Catholicam. Maior probatur, quia Eccleſia Catholica eadẽ eſt, quę vniuerſalis. Romana ſola eſt vniuerſalis, ergo ſola eſt Catholica. ſolam eſſe vniuerſalẽ: docent oĩa Hiſtoriarum monumẽta: certè veſtra Anglicana, cuius caput eſt Elizabetha, mediam inſulam non egreditur. *Secundo,* Non poſſunt miracula fieri, ad confirmationem falſæ fidei: *nõ ſemel hoc dicis, & verè dicis.*) Sed fides quam profitetur Elizabetha eſt falſa fides. ergo ad confirmationem fidei, quam profitetur Elizabetha, nõ poſſunt fieri miracula. Minorẽ negabis: probabo, quando articulos fidei Elizabethinę mihi propoſueris. interea qa catholicos alloquor, quib. certum eſt Elizabetham Sacramẽtariam, & proinde hæreticam, argumentum eſt prorſus apodicticum. Nec potes retorquere, dicendo non faceret miracula, niſi vera eius fides foret; ſed facit, ergo vera eſt eius fides, nam aſſumis ꝓ explorato, id de quo diſceptamus: ego verò præmiſſis nitor, quæ Catholicis ſunt fidei, hoc eſt certiſſimæ. *Tertiò* in Eccleſia Catholica ſemper effulſiſſe chariſma ſanitatis, probas toto c.4. ex D. Irenæo, D. Aug. D. Nyſſeno, D. Greg. Mag. & alijs, de reliquijs D. Stephani, de Greg. Thaumaturgo, Hilarione, & alijs Sanctis, vſq; ad noſtra fermè tempora. Vnde argumẽtor: Horum fuit vera Eccleſia: nos Papiſtæ ſumus in eadem in qua ipſi fuere: ergo nos ſumus in vera Eccleſia: vos in alia eſtis, quã nos; ergo vos nõ eſtis in vera Eccleſia. Vnde ſequitur verũ & inuictum eſſe primũ argumentum noſtrũ. Illorum Patrum verã Eccleſiam fuiſſe, tu ipſe fateris; qa fateris per hæc miracula illorum probari miraculorum cõtinuam efficientiam. Negas nos in eadem cũ illis Eccleſia eſſe? probo. illi Romanum Pontificem, pro capite Eccleſiæ viſibili agnouerũt, vt & nos: illi crediderũt, quicquid nos credimus; purgatoriũ, ſeptem Sacramenta, præſentiam corporis Dñici in Euchariſtia, orandum pro defunctis, &c. quæ vos negatis, nos profitemur: nec nos quicquã credimus, quod illi non crediderũt; vos autem nec vnum illorũ, quos nominaſti miraculorũ verorum patratorẽ, laudare poteſtis, quo cum in fidei catholicæ articulis per omnia conueniatis, aut a quo nos in collo diſſentiamus. Ergo non vos, ſed nos, in ipſorum Eccleſia, hoc eſt vera, ſumus. Ergo præterea fatearis oportet. vel illorum miracula non fuiſſe vera miracula, vel Reginæ veſtræ; quæ alterius Eccleſiæ, alterius fidei eſt, quam illi fuere; vera miracula non eſſe.

Denique ſi quæram à te; cur in ſanitatibus à Veſpaſiano, Pyrrho & alijs Gentilib. vel hæreticis collatis, non recognoſcas manũ Dei, ſed diaboli? reſpondes c.5. quia infidelium opera hmõi actu & factu impurorum ſpirituum fiunt, & laudas D. Auguſt. huius ſententiæ veriſſimæ auctorem. Reſpondeo igitur, cum hanc ſententiam veram eſſe credas, an fas tibi ſit, credere miraculis, quæ Chriſtianiſſimi *lib. 10. de ciuitate Dei*

Franciæ Reges in hoc genere ad fidei Apoſt.Rom.confirmationẽ operarentur?ſi fas credere, ergo iam concedis in probationem falſæ fidei(ſic.n.profiteris) vera miracula patrari poſſe, quod negaſti, & eſt falſiſſimũ.Si vero dicis id tibi fas non eſſe; nec nobis Catholicis fas erit credere,quæ facit Elizabetha ad confirmationem fidei ſuæ,Dei ope fieri,aut vera eſſe miracula:ſed ea cogimur dicere,vel fictitia,ſi non verè ægri, vel fieri phyſica aliqua vi emplaſtrorũ, aut aliorũ adhibitorũ, vel ex pacto tacito vel expreſſo cum dæmone; à quo nec hæreticorum genius, nec aliæ quædã circumſtantiæ multum abludũt.Tu Tookere videris, quid me horũ oĩum malis credere:nã tibi credere, in ijs quæ aſſeris,nondũ decretũ mihi neq; conſtitutũ.Neq, tu cures ſuadeo, q̃d ego de hac re credã: perge potius Dñam tuam palpare,& ſcribere,vnde caput vnctius queas referre.De Franciç regibus; quorum adhuc nullus apertè hæreſim profeſſus fuit;res nõ Annalium modò,ſed & medicorũ publicis libris, *vt Guidonis in Chirurg. magnæ trac.2.doctr.2.c.5.& Io.Tagautij li.1.inſtitut.chirurg.*& quotidiana certaque experientia eſt conteſtata; hoc illis beneficium quondã conceſſum fuiſſe, vt contactu ſtrumas ſeu ſcrofulas ſanarent.Si vis ea naturalis fuiſſet,non per traducem hereditariã regni trãſiuiſſet in Regẽ ſolũ, excluſis cæteris fratrib.quorum ſæpè temperies,& cõplexio patri ſimilior, quàm Regis ipſius. Conditio quoq; ſceptri ſeu coronæ,cui comes illa facultas medica, nihil tale poterat naturaliter largiri. De Pyrrhi Regis digito,cõtactu morbos ſanante;iure optimo Ant.Mirandulanus cenſuit hoc mendacijs incredibilib.adnumerandum; vel, vt puto,dæmonicis potius.Nihilominus.

Dico 2. *negandum non eſt aliquando nonnullos inuentos,& inueniri, qui ſolo contactu ſanant.*hæc concluſio probat legendis ſanctorum paſſim,& quotidiana experiẽtia. Et hæ ſanitates cõferuntur interdum,dumtaxat ad certum tp̃s,vt legimus B. Petronillam à S.Petro,ſpirituali eius parẽte,ad breue tempus ſanatã fuiſſe; & quod narrat Mich.Medina *l* de puero quodã Salmanticenſi: interdum ad totam vitam non redeunte morbo. Ad tẽpus quidem id contingit, quando ſanans id à Deo impetrauit certam ob cauſam,maiusq́; bonũ ſanitati,v.g.ne ſanitate is abutatur,aut ad maius meritum patientiæ,alioqui ordinariè curationes miraculoſæ perfectæ eſſe cõſueuerunt. Sanatio verò naturalis fit ad tempus,quando, ſubſecuta in melius immutatio, proficiſcitur ex ſola vi imaginatrice ægri, vt de puero illo cenſuit idẽ Medina. Eſt in Hiſpania genus hoĩum, quod Saludadores vocant,vel Enſalmadores, eo diſcrimine, quòd iſti dicant ſe ſanare vi orationum, quas conceptis verbis dicũt:illi,vi ſaliuç,& halitus,quẽ ægro inſpirant.de his dico 3.*Salutatores,& Enſalmatores,nec poſſunt diſtrictè & in vniuerſum damnari,nec etiam in vniuerſum approbari*. etenim poteſt fieri vt aliquando nonnulli habeant donũ ſanitatis;ſic Victoria & Veracrucius *m*: & ſic admitteda quæ Nauarrus *n* ſcripſit his verbis: *Porrò illi qui uulgo Salutatores uocantur (quantumcunq; aliàs ſint perditiſsimi homines) licitè poſſunt ſuo munere perfungi: quoniam gratia illa gratis data hmõi hominib. à ſolo Deo, conceditur in utilitatem aliorũ, & allegat,Margaritã confeſſor.*Sed hoc nimis generaliter dictũ.raro.n. ſicuti vtuntur, licitè vtuntur: nec credendũ tot hoĩbus peſſimis hoc donum à Deo attributum.Quamobrem conſulo Vicarijs & Officialib.Epiſcoporum,cæteriſq; ordinarijs,vt priuſquã permittãt eos,hoc curationis munus obire, diligenter examinent, an naturalib. vtantur remedijs,an vero per gratiã gratis datam,an per pactum cum dæmone operentur: quæ ſunt ex circũſtantijs cognoſcenda. Quod vniuerſim non ſint reijciendi, contra quàm inſinuat Ciruelus *3. p.de ſuperſtition. c.3.*

l *d.l.2.c.7*

m *Vic.releẽ de Magia. Veracrux lib.2 de anima ſpeculat.2.*

n *Manual.c. 11.num.36.*

c.3 & 7. probatur. quia nunquam abbreuiatur manus Domini, ne hãc gratiam quibus vult largiatur. certum tamen puto, hanc nunquam largiri niſi Catholicis: hactenus enim nulla hæretici miracula fecerunt.

Dico 4. *ſolo cõtactu, aut ſibilo, aut halitu, aut oſculo, naturaliter quenquã alteri graue & uerũ auferre morbum, uel uulnera ſanare, uel ferrũ extrahere poſſe, non credo.* hæc cõcluſio tota eſt contra Pomponatium; &, quo ad contactum, etiam repugnat Veracrucio. illius fundamentum iã poſui, huius autem hoc eſt: naturali cõplexione vel conſtellatione quidã ſunt nociui, qđ in faſcinatione patet ex ſolo aſpectu ergo ex ijſdem cauſis, quidã naturali cõplexione vel conſtellatione erunt ſalutares & medici. Sed tã paucis verbis multa ſupponit, non concedẽda. primò quod de conſtellationib. Albertum ſecutus, ait, verũ non eſt. Si loquitur de cõſtellatione, quando iſte naſcebatur: omnes eã vim habituri, qui tum nati. quod quis credat? ſi de conſtellatione ſub tempus cõtactus; poterũt ſanare omnes, quotquot tũc tangent: ſi de vtraque ſimul: annus ille magnus intercelſerit oportet, qui eandem ſtellarum poſituram & influxus reduxerit quãdo tangit, qui erãt natus, at quis tanto viuit, vel vixit tẽpore. Alioquin non poterit hoc alia die præſtare, quam quando poſituræ æqualitas iſta, quam oportet, acciderit. quàm igitur incerta futura hæc curatio? Secundo quod vulgarem illam de faſcinatione opinionẽ aemittit, hoc poſtea docebo prorſus à vera Philoſophia alienũ. Tertiò peccat illatione. nec .n. ſequitur nociua eſt qualitas hominis in hominem; ergo & qualitas hominis in hominẽ fatenda eſt eſſe ſanatiua. nam auctore Ariſtotele o plura neceſſaria ad ſanitatẽ, quam ad ægritudinẽ. malũ.n. ex quouis defectu, bonũ ex integra cauſſa. Deinde contagio ſolo hauritur afflatu. Verum in hac curatione ſedulò obſeruant modos tangendi certos, numerum & alias cerimonias. Accedũt multa ſuſpitio... plena & periculo. Primo quod ſalutatores illi dicũt, ad virtutem hanc exercendam multo vini potu opus ſe habere. fieri autem non poteſt, vt vini potus profit ad cõtrariorum morborum curationem. ſi profit frigidis, nõ poterit calidis. Itẽ ſolent panem à ſe admorſum porrigere morſis à cane rabido, vel infectis toxico: cui pani neutra cauſarũ Veracrucij ſuffragatur. Tertiò dicunt in præſentia alterius ſalutatoris, vim maiorem ſalutandi habentis, ſe ſanare nequire. quod eſt abſurdum. debere t.n. potius vis illa, ſi naturalis eſſet magis intendi. Quartò mentiuntur, cum dicunt naturaliter vnum ſalutatorem ab alijs ſalutatorib. cognoſci, licet eũ prius nũquam viderint: quod ſignum alicuius notæ illis à dæmone impreſſæ. Sanè pleriſque rotæ veſtigium ineſt, vt dictitant ipſi, S. Catharinæ vel Quiteriæ. Quintò falluntur, dũ putant hanc vim competere ſeptimo cuiq; filio, ſi maſculinum ordinẽ fœmineus partus non interruperit. quod eſt ridiculum. Sextò ſæpè iactitant ſibi reuelari, quæ procul in eorũ abſentia geſta fuere, vt ille qui Torquemadæ patrẽ à morſu canis rabidi ſanauit. narrat Hiſtoriã ipſe Torquemada *p*. Septimò gloriantur ſine nocumẽto ſe tractare poſſe carbones & ardentem clibanum ſubire; quæ naturaliter fieri nequeunt; niſi ſe præmuniant lotione & inunctione rerũ frigidiſſimarũ, quæ tñ non poſſunt niſi ad modicum tempus ignis actiuitati reſiſtere. Vnde & Vairus *q* narrat, ex hoc grege quendam, cum ingreſſus furnum fuiſſet, & alius, eo ignaro, ianuã occluſiſſet, ibi flãmis abſumptũ.

Venio ad Põponatij fundamentũ, & reſpondeo; lapides, herbas & animalia, quæ vim aliquam beneficã huiuſmodi à natura acceperunt, eã obtinere ex tẽperamẽto certo, & definito totius ſpeciei. fit.n. inde, vt omnis magnes ferrũ attrahat, omne rhabarbarum bilem expurget, oĩs rupica mor-

o *Problem. 7.7.*

p *Horti Florum colloq. 3.*

q *li. 2. de Faſcino c. 11.*

morbum ictericum ſanet. Oporteret ergo, ſi ſalutatoribus vis ea naturalis ineſſet; ratione ſpeciei humanæ eam accepiſſent, & ſic omnes hoīes ea vi pollerent. Si ratione indiuidui & ſingularis cōplexionis hoc vni tribuis, quod alteri adimis; cur nō in magnete quoq; & rupica hæc diuerſitas, ratione indiuidui, reperit, vt vnus magnes nequeat, quod poteſt alter? Neu tra ergo ex patre ſimilitudo locū habet. Item quod rhabarbarum bilem temperet, id facit ratione peculiaris ſui temperamenti, cuncta.n. ſpeciei illius indiuidua & nulla alterius, eodē planè modo morbis medentur. Sed in hominib. non poteſt hæc ſimilitudo & paritas temperamenti; quia hominis forma diuerſiſſima eſt, à forma rhabarbari; quare & temperamentū corporis diſcrepat à temperamento rhabarbari. nam alias longè requirit diſpoſitiones materiæ forma hominis, quàm forma plantæ, ſucciue. Quo ergo pacto vis eadem naturalis ratione temperamenti competat homini; quæ rupicæ, vel rhabarbaro?

Quoad illos autem, qui genus & cogitationem B. Pauli tumidis buccis crepant, ſeq; angues ſine læſione cōtrectare poſſe; iam plerisq; impoſtura cognita eſt, ſolere prius contra morſum ſeſe antidotis præmunire.

De militari illa vulnerū curatione; audacter dico, niti dæmonico pacto, & ex genere ſuo, id lethale crimē. Blaſphemū quoq; eſt vocare artē D. Anſel. quæ fuit Magi illius Anſel. Pamenſis commentum. Accedit quod ſic à vulnerib. aut morbis ſanati, poſtea in dolores grauiſſimos & ſæpè morbos ſæuiores reincidant, *r* & vt plurimum vitæ exitum peſſimum ſortiantur; quod poſſem mihi notorum exemplis aſtruere. Sed parco nominibus mortuorum.

r Ananias li. 4. de na. dam.

Reſtat quiddam Alberti Magni, *s* q refert duos ſe vidiſſe pueros, quorū vnus cum ferretur iuxta oſtia clauſa, omnia, quæ ad dexterum eius ſita, aperiebantur; ab altero vero idem in ſiniſtris oſtijs præſtabatur. cur non ergo ferrum ex vulnere ad ſolum contactum vel præſentiam alicuius excidat? Nōne ſcribit Matthiolus, in Italiæ montibus herbam ſe nouiſſe, qua ab equis calcata continuò ferrei calcei ſoluuntur. Pici herba cuneum adactum extrahi, teſtib. Democrito, & Theophraſto. Æthiopide herba certo ritu incantata, feras oēs ſi admoueat aperiri; & ſuo tpe Venetijs furem ſuſpendio damnatum, cui ſic fores oēs patefiebant. *ſic epiſto. Nuncupatoria in* in Dioſcoridē. *Reſp.* In vltimis duob. apertam incantationem acceſſiſſe; in priorib. duab. herbis, occultam attrahendi & diſijciendi vim à natura inſitam: quæ vis naturaliter hoīb. ineſſe nequit. Nec ratione ſpecifica, quia nō omnes habent; nec indiuiduali; quia conditiones indiuiduantes non producunt talem effectum. Quare nec Ariſtoteles, nec quiſquam rectè philoſophantium, hoc eſt crediturus *mirandumq; vehementer vnum Albertum, plura narrare ſolū, ſe hmōi creditu difficilia vidiſſe, quàm ad illum vſq;* (vt ait Ant. Mirandulanus) *cæteri qui ex ſtant ſcriptores tot ſæculorum ſimul omnes.* Si tamen hoc accidit, dæmonis præſtigijs aſcribendum. Cuius etiam pacto & incantationibus fretos fuiſſe Pſyllos Marſos, ſatis colligitur, ex Plutarcho, Plinioque, clarius etiam Alchimus Auitus lib. 2. his verſibus;

s ex lib. 3. de motu animalium.

Iam Magicam dignè valeat quis dicere fraudem,
Occultas tacito tantantem pectore vires?
Legifer vt quondam vates, ſub rege ſuperbo,
Dum noua monſtraret iuſsi miracula ſigni,
Commouit liuore magos, vt talia tentent,
Accumulentque ſuas zelo feruente ruinas:
Queis forſan ſi ſuppeteret non vana poteſtas,
Demere, non etiam properarent addere monſtra;

Æmu-

Æmula ſed ſignis tantùm, non viribus æqua.
* *Quod remouere nequit, duplicata ſuſtinet iræ.*
Hinc eſt laudato quod poſſunt carmine Marſi,
Cùm tacita ſæuos producunt arte dracones
Abſentes, & ſæpè iubent confligere ſecum.
Tunc vt quiſque grauem bello perſenſerit hydrum,
Aſpidis aut duræ clauſas cognouerit iras;
Concutit interiùs ſecreti carminis arma,
Protinus & laxis verbo lactente venenis,
Mox impunè manu coluber tractatur inermi,
Et morſus tantum, non virus in angue timetur:
Interdum perit incantans; ſic callida ſurdus
Adiuratoris contempſit murmure ſerpens.
Hoc quoniam de matre trahunt & origine prima,
Anguineæ fraudis quòd ſic, linguæq; periti
In ſpeciem reddunt commercia mutua fandi.

CAPVT IIII.

De Magia Artificiali.

HÆc mira quædã perficit per humanam induſtriam.tãtum enim nunc loquor de operatrice; diuinatoriæ ſuum locum reſeruo. Magica *operatrix artificialis* & ipſa duplex eſt; *Mathematica & Præſtigiatoria. Mathematicam* voco, quæ nititur principijs geometricis, arithmeticis, vel aſtronomicis. huius exempla ſunt, Sphæra illa Alchimedis, ſecundum Claudianum vitrea, de qua M.Tul. *a* & in Syracuſarum obſidione nauium per ſpecula combuſtiones *b*: Archytę colũba lignea volans *c*: Leonis Imp. auiculæ aureæ cantillantes *d*: & Boetij æreæ, volantes & cantillãtes, ſerpentes ex eodẽ metallo ſibillantes, & ſimilia multis narrata *e*. Hæc Magia vocatur ab Herone & Pappo θαυματουργικὴ. Supponẽdum autẽ nihil hãc efficere poſſe, quod rerũ naturæ repugnet: quin imò indigere cauſarũ naturalium ope, certo motu & dimenſionib. applicatarũ, vt in ſpeculis illis Archimedis, & hydraulicis noſtris & automatis patet. Quare ſi quis effectus proponatur, cauſarum naturaliũ efficacitatem ſuperans, ille ad prodigioſos referri debet, etiãſi humana induſtria ad inſtrumenti confectionẽ motumve concurrerit. Idcirco diſſentio à Guilhel. Pariſienſi, Medina & alijs: qui caput aeneum Alberti Mag. (quod narrant) humano credunt artificio articulatè locutũ. nec.n. humana induſtria hucuſq; pertingit: nec naturalis ratio patitur, vt res inanimata, vocem humanam ad lubitũ interrogantium reſpondendo, emittat. nam hæc vitã, & reſpirationẽ in loquẽte, perfectiſſimam vitalium organorum cooperationẽ, & diſcurſum quendam loquentis, requirunt. Quæ cum huic capiti defuerint oĩa; ſi loquebatur, ille in capite loquebatur, qui in ſtatuis idolorum oracula fundebat; qui ſolus cacodæmon fuit. Notum.n. ſimulacra vocis propriæ expertia fuiſſe. *Simulacra.n. Gentium argentum & aurũ: os habent & non loquentur. neq; enim eſt ſpiritus in ore ipſorum.* Fuit illa ſententia Guilhelmi, & olim Hermetis, ſed à Theologis cõfutata iampridẽ. *f* Huc pertinet globus ille artificioſus, ſeu ahenea ſtatua, ſic confecta, vt occulto loco, funiculo, qui intenſus erat, remiſſo, ſagittas in ſpectantem eiacularetur: quo pacto Kennethum M. Scotorum Regem, à Fenella interemptũ in Maioris & Boethi *Scotiæ Annalib.* legitur: Eodem reducenda quorundã mirifica ſolertia, ferentiũ immania pondera fronte, & funambulorũ globis inſiſtentium (vt vidi) & qui membra, quaſi lutea cõfractave, vti lubet, flectunt,

a 1. *Tuſ. &* 2. *de nat. Deor.*
b *Plutarc. in Marcel. & Zonaras tom.* 2.
c *Gellius libr.* 10. *Noct.*
d *Glycas & Manaſſes in Annal.*
e *Caſſiod. varia. epiſt. pen. & Politian. in Panepiſtemone.*
Pſ. 134. *v.* 15
f *D. Th. li.* 3. *contra gent. c.* 104. *Valentia* 2.2. *diſp.* 12. *p.* 2.

flectunt;de quib.egit D.Chryſo.*hom. 19.circa fi.ad Pop.Antioc.* ad quæ ſolet plurimũ iuuare corporea diſpoſitio, & naturalis agilitas,vt plurimis exẽplis docet Andr.Libauius *p.Mirabiliũ tract.de Noctambulis in fine operis.*

Altera ſpecies ludicra & decepto-ria vocari poteſt *Præſtigiatrix* : cuius effectus nõ ſunt quales,aut qui viden tur:ad eam pertinent pleraq; quæ ab agyrtis, circulatorib. & funambulis credũtur patrari incantationib. cum agilitate pedum vel manuum fiãt; vt quæ de Reatino quodam narrat Pom ponatius:interdum fiunt etiam per a-nimalia bruta longo vſu edocta, vt quæ Ioannes Leo narrat, de aſino & camelo *g*: interdum per merã impo-ſturam,& meatus occultos aliquibus ſubingreſſis, vt faciebant ſacerdotes Beli, qui à Dracones cibos deuorari fingebant: *h* vt fiebat in celebri illa ſolis menſa *i*, quàm vulgus peregri-norum putabat ſponte ſua cibos ſug gerere,reuera tamen cibi à vicinę vr bis incolæ ſuggerebantur *k*. Etiam accidebat, in fictitijs illis idolorum amoribus ac ſtupris, de quibus Ioſe-phus, & Rufinus *l*.

g *Deſcriptio Africæ li.8,et lib.9.*
h *Daniel.14*
i *D. Hieron. epiſt.103.ad Paulin.*
k *Herod.li.3.*
l *Ioſeph. lib. 18.antiq.c.4 Rufin.libr.2. hiſt.eccl.c.25*

Thaumaturgica, vt & Magia na-turalis, p ſe bona eſt,& licita,vt om-nes artes per ſe ſunt bonæ. Per acci-dens vtraque fit illicita. primò qñ in malum finem referuntur.ſecundo qñ ſcandalũ oritur, eo ꝙ putentur hæc fieri dæmonum opera. quare non de-berent hmõi permitti, niſi circulato res publicũ & idoneum à Catholicis haberent artis ſuæ teſtimonium. Ter tio ſi quod inde ſpirituale vel tẽpo-rale damnum corporis aut animæ im mineat ipſi circulatori, vel ſpectato-rib.Ex hoc.n.capite damnantur, qui ſine neceſſitate vel cauſſa iuſta, ſe mortiſpericulo per luſũ exponũt *m*.

m *Silu.& Fu mus in verb. ars.Nauar.c. 15.num. 8.*

Cæterũ *Naturalis & artificioſa* Ma gia,duo ſunt velamina;quib. ſe occu leret ſolet Magia *Diabolica*, ſemper enim vel naturæ vim mentitur, vt in ijs quæ de aſtrorum influxu,& tempe rie hominis ſuperiore capite diſſe-ruimus:vel mẽtitur artificium; vt in characterib.imaginib.& huiuſmodi, de quibus diſputandum q. ſequ.

Nunc de præſtigiatrice quædã, ad illa quæ poſtea differentur *li.2.q.8.*ſa pienter ab Vlrico Molitore *li.de Phy tonicis mulierib.* animaduerſum fuit,a diabolo ſic medium diſponi poſſe,vt vna res alia videatur:& talia experi-menta plurima fieri a ioculatorib.cũ autẽ ſatanas *ſit magiſter(ait) ioculato-rum*,nemini dubiũ eſſe,quin ſubtilius hæc diabolus operari poſſit. hic, nun quã diſcipulus eſt doctior præcepto-re.Talis illa,de qua Niderius, *in For-micario,cap.de maleficis & eorum dece-ptionib.Coloniæ*,inquit, *citabatur virgo quædam,quæ mira in conſpectu nobilium feciſſet, quæ arte Magica videbantur fie ri.mappam enim quandam dicebatur la-ceraſſe, & ſubitò in oculis omniũ redinte graſſe:vitrum quoddã ad parietẽ a ſe ia ctatum & confractum,in momento repa-raſſe & ſimilia. Manus inquiſitoris eua-ſit excõicata.* Bodinus notat,eos ſole-re decem magicis pręſtigijs vnũ ſub-tilitatis ſeu agilitatis artificioſæ actũ miſcere;vt perſuadeant, quæcunque ab ipſis geruntur,citra præſtigiũ,ſo-la dexteritate & arte fieri.procurãt, vt quicquid ſortilegij admiſcent, id ſubtilitatis & agilitatis eſſe videat. Amat ſatan homines ad riſum prouo care,vt læti ac hilares imbibant im-pietatem. ſic præſtigiatores iſti agy-ſtæ,ioculari) miriones,circulatores, ipſos iudices ſæpe ad ineptã quandã lætitiã & admirationẽ pertractos fa-ſcinant,vt cuncta ipſis iocatoria tñ, nec punienda videantur.frequens ta-liũ ſemper vbiq; prouentus fuit,& ſeges etiã hodie in aulis quorundam Principum,allio & cicuta nocentior. In Francia Triſcalinus coram Carolo IX.alias laudato Rege;ex cuiuſdã no bilis,ab eo remoti, torque, annellos ad ſe ſigillatim cũctis ſpectãtib.pelli ciebat, eosq; manu recipiebat aduo-lantes,vt videbat; nihilominus mox torquis integer, & illæſus repertus fuit.Hic conuictus multorũ,quæ nec arte,

Bodinus dæmonan.

arte, nec actu humano, nec natura fie ri poterant; faſſus eſt ope diaboli cũcta ſe pfeciſſe; quod ante obſtinatus negauerat. Ioan. Trithemius, ex antiquioribus refert, anno 876. tempore Ludouici Imp. Sedechiam quendam religione Iudæum, profeſſione medicum, ſtupenda quædam coram Principibus viris feciſſe. videbatur hominib. deuorare hoplomachum equitẽ; currum quoq; onuſtum fœno cum equis & auriga: amputare capita, manus, & pedes; quæ pelui coram impoſita ſanguinẽ ſtillantia cũctis ſpectanda præbebat, & ea ſtatim hominibus illæſis ſuo quoq; loco reſtituebat; venationes, decurſiones, & haſtiludia, & quæ hoĩes in terris agitant; ea in aere audiri faciebat: media bruma hortum amœniſſimũ, in Cæſaris palatio, arborib. herbis, floribus, cantillatione auicularum, ſubitò natis & auditis; producebat: Si quis pedẽ attraheret alterius, pes ſubſequebatur, & homo innoxius perſiſtebat. In Sicilia Eunum proponunt, ſed eius facinus illud, quo inter verba flammam ore videbatur vomere, artificio quoque non præſtigijs planè tribuendum: nã in ore abdita nucẽ ſulphure & igne plenã hẽbat; quã leniter exſpiratione mota, fundebat flãmam, vt ſcribit Tho. Fazellus *decad. rerũ Sicularũ li. 5. c. 2. li. 3. deca. 1.* mira refert de quodam Diodoro, quẽ vulgus Liodorũ vocat: hunc magica arte imbutum, miranda præſtigiorum machinatione Catanæ floruiſſe. *Is namq; potenti carminũ ſuorum vi hoĩes in bruta animantia conuertere, oĩumq; fermè rerum formas in nouas metamorphoſes transfundere; longiſſimisq; à ſe ſpatijs diſsitos, repentè ad ſe trahere poſſe videbatur. Catanẽſes præterea adeo crebris laceſſebat iniurijs, & contumelijs dehoneſtabat, ut vaniſsima credulitatis laqueis circũuẽti, ad cultus ei pendendi ſtudiũ concitarentur. Qui cũ capitis reus cruci tradendus eſſet, eliciorũ carminũ præſentiſsima arte à Catana Byzãtium, cuius imperium eo tẽpore Sicilia agnoſcebat, & rurſus à Byzantio Catanã è lictorũ manib. dilapſus; paruo tẽporũ interſtitio, per aerẽ deuehi ſe iuſſit. Quib. veneficijs adeò populo factus eſt admirabilis, vt in ipſo quandã numinis potentiam eſſe rati, errore ſacrilego cultũ ſacris debitũ ei exhiberent. Sed tandẽ à Leone Catanenſi Epo, diuina virtute ex improuiſo captus, frequenti in media vrbe populo, in fornacẽ igneã iniectus, ignis incẽdio conſumptus eſt.* Sic diuina iuſtitia preualuit, & q ſe iudicib. fortè minus iuſto zelo motis eripuerat, è ſcti viri manib. elabi non potuit. His ſimilia pſtigia narrabo ſeq. lib. 6. in prin. & quædam Craſtheni cuidam tribuit Creſpetus ex Athenæo, & alijs quibuſdã ex Antonij Gueuaræ Epi Mondonedẽſis *li. 3. horoligij principũ c. 43. & 44.* & meritò ſubdit, quod iam monui, iſtos ioculatores quantũuis artificioſis operam dæmonum adhibere; ideo legib. latis Franciæ Reges S. Ludouicus, Philippus Auguſtus, & Henricus III. regno exulare tales ſanciuerunt. *Creſpet. de odio Satanæ diſcur. 12. li. 1.* Noſtris temporib. Cæſariũ Maltenſiũ Pariſijs captũ fuiſſe, ſed aſtu carceribus elapſũ ferebãt; idq; Baxius inquiſitor inter cætera in iudicio obijciebat; ſed cũ vrgeretur, & dãnationem metueret, à gubernatore, q tũ erat in dicib. eccle ſiaſticis ſuperſedere iuſſis, ereptus, in aulã irrepſit; & ibi multa de nouo cępit edere. chartas luſorias in alterius eas tenentis manu, ipſe diſtans, ſic mutabat, vt bis terq; alia in eis figura appareret: in altera menſæ parte poſita vaſa ad ſe alliciebat moto vitri tantũ fruſtulo: cogitationes nõnunq̃ diuinabat alienas, vt cũ ſparſa ſaccari granorũ minutorũ in menſam magna multitudine, quod quis ſibi granũ mẽte delegiſſet indicabat; etiam ſi quis, in deligenda re propoſita, dubitaſſet, addebat hæſitationẽ, & reſolutionẽ: iactabat quod alter eſſet electurus, id ſe diu ante prænouiſſe; & alia multa: propter quæ tertio in ius ab Illuſtr. Archiepo Mechliniẽſi, D. Houio anno 1600. vocatus, cũ ſiſtere ſe pollicitus eſſet, aufugit ad aſylũ om-

omnium Antichriſti præcurſorum. Princeps ille; qui præſtigiatorem iudicio, auctoritate, nō iure eripuerat, vix biennium ſuperuixit, & florente ætate interijt; nec quicquã illi, poſtquam malæ cauſæ defenſionem ſuſceperat, poſtea feliciter in gubernatione ceſſit. Non impunitos vnquã Deus Principes ſinit, hoſtium ſuorum defenſores; quia nominatim vetuit, ne prȩſtigiatricem quis viuere patiatur. *Exod.* 22. *v.* 18. hoc eſt, vt Philo interpretatur, noluit differri ſupplicium, ipſo quo conuicta foret die, interfici mandauit.

QVÆSTIO I.

An vis characterum, annulorum, & ſigillorum, aut imaginum ſit, qualem Magi contendunt?

CVm Magis ſentiunt Ptolomæus, Aphrodiſæus, Porphyrius & alij Platonici, & ſtultiſſimi Artephius ac Thebith; ex recentiorib. Pomponatius, Ficinus, Dulcis, & Anton. Mizaldus in Centur. Memorabil. ſed ſuperſtitiosè.

Verè & prudenter negarunt Hippocrates, Galenus & quos citabimus infer. q. 3. omnes. Sanè rem acu tetigit Tatianus Aſſyrius; cēſens, ſi quid his efficiatur, id ex conſtituto fieri, dumtaxat quia dæmones hæc ſibi ſigna conſtituerunt, & quaſdam quaſi teſſeras militares, aut pacta cōuenta; vt homines ſolent verborum certas formulas. Moſes Maymon pronũtiat *a*, mendaces & ſtultos eſſe, qui ſoli figuræ, ſoli ſcripturæ, ſolis denique lineamentis, aut vocibus aere fracto natis, tantam mirabilium poteſtatem adſcribunt, conſentiũt Medici, Theologi, & Iuriſperiti noſtri *b*.

a *Ductor. dubitant c.* 72.

b *D.Th.* 2. 2. *q.* 96. *ar.* 2. & 4. *contra gēt. c.* 104. & 105 & *ibi Ferra. Silu. verb. ſuperſt. pagi.* 3.

Notandum ex Conrado VVimpina, *c* Magos triplex genus imaginũ ſeu figurarũ habere. Quibuſdã adhibenda docent ſuffumigationes & incantationes, & per quinquaginta quatuor angelorum nomina exorciſationes, & alia quæ perfida ſunt & manifeſtam continent idololatriam. Primò, quia hæc nomina non niſi à dæmonibus potuerunt accepiſſe (qđ Cardanus fatetur. *d*) Secundo, quia dicere quòd tales fumigationes honorent Deum, aut Deo placeant, eſt errror in fide: dicere autem quod talibus vti, non ſit dæmones ſacrificio honorare, & ideo damuabiliter ἰδολολατρεύ'ειν, etiam eſt error, Vtrumque definiuit Facultas Theologica Lutetiana. *Artic.* 10, & 11.

Martinus Arles li. de ſuperſtitioni [...] *Codronch. li.* 3. *de m*[...] *venefic. c*[...] *Bokelius de philtri*[...] *pit.* 1.. *Vairus, A*[...] & *alij.*

c *li. de ſu*[...] *ſti. c. pe.* &

d *libr.* 16 *varietat.*

Alterum genus imaginum, characterib. & ſculpturis innititur, barbaris, & peregrinis; in quib. ſunt nouē caldariæ, & nomina ex Mahumeticis delirijs Arabum decerpta: quas illi figuras auctoribus tribuunt Germoni Babylonico, Hermeti Ægyptio, & Thori Græco: tales etiam numerant quatuor Salomonis annulos. talia cuncta patet annumeranda primo generi ſuperſtitioſorum & execrabiliũ; nec vim vllam hr̄e poſſe, niſi à dȩmone, quo Doctore, & Dedicatore miſeri ea acceperũt; quæ per ſe vana & inania eſſe, de licijs & laminis agēs, docuit D. Hieron. *e* Fatentur etiam ipſimet Albertus magnus, & Rogerius Baconus, Eſt etiam in fide error, quod vnus dæmon ſit Rex Orientis, alius Occidentis, & præſertim ſuo merito *f*.

e *In vit*[...] *Hilar. cir*

f *Art. Pa* 25.

Tertiam ſpeciem genuit axioma quoddam Ptolomæi, *vultus inferiores cœlo ſubiectos vultibus cœleſtib.* & hinc intulere ſcorpios omnes terreſtres regi à ſcorpio cȩleſti, piſciculos omnes fluuiatiles à cœleſtibus piſcibus. hoc nugamentum defendunt cũ Ptolomæo permulti *g*. Sed ſuperius iam ex parte hoc confutatum fuit. *h* nunc addo, ſi tam potens illa corriſpōdentia imaginariæ figuræ ſuperioris in hanc veram figuram inferiorem, cur adiungunt ritus quoſdam ſuperſtitioſos, verbi gratia, vt ſi talem expetas effectum, in tergo figuræ eum debeas inſcribere; ſi contrarium, in fronte, idque faciendum aliquando manu dex-

g *Tralli*[...] *Albertus,* [...]*conus, Mi*[...]*dus.*

dextra, aliquando læua; ſigillum mo-
do fodiendum capite deorſum, mo-
do capite ſurſum, & cætera de hoc
genere. Vnde nihil vereor conclude-
re, cum Gerſone, & VVimpina, hanc
etiam vltimam ſpeciem ſuperſtitio-
ſam & damnatam eſſe. Fundantur.n.
hæc omnia in aphoriſmo Magico li-
bri impij, qui inſcribitur Artabel
ארבעתאל in Septena 2. vbi traditur,
quod quando Deus nomina reb. vel
perſonis impoſuit, ſimul cum nomi-
nibus vires & officia quædam illis di
ſtribuit; & ita characteres ac nomina
conſtellata. (h. *Imagines ſub certa con-*
ſtellatione formata & nominata) habēt
vim non ratione figuræ vel pronun-
ciatione, ſed ratione virtutis ſeu offi-
cij illius, quod Deus ad tale nomē vel
characterem ordinauit. Hoc totū eſt
mendacium confictum ad ſtabilien-
dam hanc ſuperſtitionem. Nomina
quidem Deus in ſcripturis impoſuit
ſanctis quibuſdam, myſterijs ſignifi-
cādi cauſſa, & officio eorum, quo iſti
functuri conuenientia: ſed ipſi nomi-
ni Deus vim effectiuam nullam indi-
dit. Animantibus verò cunctis Adam
nomina indidit, non Deus.

Ju.c.3.q.1.

Par ratio eſt annulis & ſigillis Ma
gicis, quantumuis præferant ſpecio-
ſiſſima nomina Raphaelis Machabæo
rum, Salomonis, Elizei, Zachariæ, Cō
ſtantini, & quorundam ſanctorum;
quib. nominib. etiam interuenit bla-
ſphemia, dum hoſce ſanctos fingunt
nefariè Magicis initiatos. item quia
ſignum crucis, quo in ſigno vicit ille
Magnus Imp. annumerāt ſigillis ſuis
dæmoniacis.

Denique certò tenendum quando
effectus aliquis ſequitur vſum chara-
cterum annulorum, ſigillorum vel
imaginum; quod fieri interdum con-
tendunt *i*: id totum à dæmone fieri,
qui conſtitutarum à ſe nugarum cre
dulitatem conatur, vel de nouo men
tibus inſerere, vel inſertam profun-
diùs & ſtabilius infigere.

Plato 2. de ..p. Trallia- ..us li. 10. c. 1. ..iloſtr. li. 3. ..ta Apollo- ..j. Ioſephus ..b. 8. antiqu. 2.

Porrò vt nugacitas Hermetis & ꝯ
ſimilium deprehendatur, vel ab indo
ctis, decerpam nōnulla, ex Italico li.
Ludouici Dulcis: qui nō vtili exēplo
fictitij Salomonis & Hermetis ſigilla
in lucē edidit. deceret potius in Eccl.
Cathol. talia obrui ſilentij cinere, q̄
typis tam ſplendidè euulgari. Aiunt
ergo nugones: Qui gemmā poſſideat
cui inſculptus aries, leo, vel ſagitta-
rius, cunctis eum gratū & gratioſum
fore, cui virgo, taurus, capricornus,
hunc religionis amplectendæ auidū
effici; cui gemini, libræ, aquarius, hos
amicos fidos, legum tenaces, & con-
cordiæ ſtudioſos fore; contra cui can
cer, ſcorpius, piſces, ijs inferendum
amorem, iniquitatis, leuitatis, men-
dacij: cui Saturni character, is gliſcēs
robore; cui Iouis, amabilis, fortuna-
tus, ad ſummos honores prouehen-
dus; cui Martis, inuictus, cui Solis, o-
pulentus; cui Veneris immerſabilis,
& omnium cōpos votorū; idem cui
Lunæ. Quid multa? nulla eſt imago
ſtellæ, cui non peculiaris efficacitas
inhæreat. Mitto ſtellas, draconis figu
ra, lętū facit, & diuitē; aſtrolobij, fati
dicum; idē (ride) aſini, ſi chryſolitho
in ſculpta; ranæ inimicos ad pacem,
amicos ad odiū impellit; cameli, dæ-
mones cogit, &c. *hæc ille li. 3. de gēmis*
à c. 6. vſq; ad c. vl. Si nugabatur, certè
craſsè ridet Prælatū illū, vnū ex Ec-
cleſiæ cardinib. cui opus inſcribit: ſi
ſeriò, non habeo qui excuſem, cū ea
quæ ſolius Dei ſunt; infundere, pro-
phetiā, & religionis ac fidei amorem
tenacitatemq; & ſimilia, tribuit aſi-
norū & ſiderum figuris: Nonne hoc
eſt ſuadere, vt relictis bonis artib. &
ſtudijs Ethicis demergat ſe humana
curioſitas in barathrū ſuperſtitionū,
& facere, vt cuique ſit Deus annulus
ſculptus quem dextera gerit?

Sed alia ex parte negotium faceſ-
ſunt Pomponat. & Caietanus. Ille, cū
obijcimus, pentagonos, circulos, &
alia hmōi ſigna aut characteres, dū-
taxat eſſe qualitates quaſdā quantita
tis: ipſam verò quantitatem, non eſſe
principiū operatiuū: *Reſp.* non eſſe fi-
gurā principiū operationis, ſe tñ ad

ope-

operationẽ plurimũ conferre. ſic.n. deformem materiæ figurã, hoĩs animo triſtitiam, ſpecioſam verò eidem gaudium adferre. quod ſine rõne ab eo dr̃, quia Magici characteres, nihil neq; pulchritudinis, neq; deformitatis notatu dignæ, aut idoneæ ad has paſſiones gignendas, habent. Qđ cũ ipſemet videret Põpon. tandẽ confugit ad credulitatẽ ijs vtẽtiũ. Verũ credulitatis nõ maior vis eſt, q̃ imaginationis; de qua vide d. præcedẽti cap.

k c. 22. q. 96. a. 2. Caietan. vt erat acuto ingenio & peracri, vltrò etiam communem ſententiam nonnullis laceſſit k.

Primo ſic ratiocinatur. figura, licet non ſit ipſum principium operationis, eſt tñ conprincipium. ergo, vt eſt figura, habet peculiarem effectum. Antecedens probat, tum quia in artificum inſtrumentis efficit figura: vt illa ſic, vel ſic operentur; tum quia ferrum latum ſuper aquas fertur, quod ſi in formã aliã contrahas, demergetur. *Reſp.* figuram eſſe conprincipium in motu locali, & operationibus quę per hunc motum fiunt; vt ſunt variæ diuiſiones continui per dolabrã, per malleum, per aſciam, per ſerrã; nõ verò in operationib. quæ fiunt per alterationem: neq; id probant eius cõfirmationes: quarum etiam vltima fortaſſis falſa eſt. vix. n. ferrum in tantã latitudinẽ queat extenuari, vt poroſum fiat, & aquis immerſabile. Sed eſto fiat, erit non ratione figuræ, ſed ratione quantitatis, quæ re nõ differt ab ipſa ſubſtantia, ſm̃ multos. quæro .n. qua figura velit eſſe ferrum, circulari, quadra, an pentagona? ſi dicat, hac vel illa: inferam idem fore ſi alia ſit formata lamina: æquè tenui & lata figura: quod indicium eſt nihil operari figurã. ſi dicat in figura ſufficere illam extenſionem & diductionẽ ferri; certè fateatur neceſſe eſt, à figura hoc non pendere. non minus. n. differunt extenſio quantitati extenſæ impreſſa, quam albedo à ſuperficie parietis dealbati.

Scđo adfert fundamẽtũ illud tertię ſpeciei imaginum. qđ iã exploſũ eſt.

Tertio prætendit auctoritatem D. Tho. quaſi ſanctus doctor. *d. c.* 104. cõceſſerit, imagines haſce virtutem aliquam de cœlo habere, quatenus ſunt imagines, & rem conſtituunt in ſpecie artificiali. *Reſp.* D. Tho. cum eo capite has ſuperſtitiones impugnet, hoc tantum ex perſona aduerſariorum dixiſſe, quaſi dicat; licet tibi de imaginibus id concederem, de characteribus tamen hoc falſum foret.

Quarto ſubdit, videri durum & difficile, eos damnare, qui talib. vtuntur imaginibus. *Reſp.* ſtultorum eſſe numerum infinitum; ideo ſufficere quod re vera res ſit mala & ſuperſtitioſa. Hactenus ſufficiant dicta: plura ſuppeditãt, qui ex pſeſſo de hac re *l*.

QVÆSTIO II.

An numeris arithmeticis aut muſicis magica vis illa inſit?

PAtres Orthodoxi paſſim de numerorũ connexione multa philoſophantur: ijdem tñ dumtaxat, in hac proportione & connexione numerali, diuina quædam myſteria contemplabãtur: nec vllam vim naturalem, vel Magicã, numeris ipſis, qua tales, tribuebant. Pythagoræi vero & Platonici, putidè ſuperſtitioſi hac in re fuerunt. Sit

Conclu'ſio, *Numerus, qua numerus eſt, nullam neq; naturalem, neq; ſupernaturalem vim operandi continet*. Hanc probat optime Leonard. Vairus li. 2. de faſcino cap. 11. & Catholici cæteri, ad vnum concedunt; præſertim, quotquot numerum, nihil reale eſſe à rebus numeratis diſtinctum contendunt. quid enim operetur, quod ipſum ſolummodo imaginarium eſt? ſed & ab illis concedenda concluſio, qui volunt eſſe aliquid reale rebus numeratis ſuperadditum. Fatentur enim, numerum eſſe quantitatem; quantitas vero per ſe non eſt operatiua, niſi fortè motus localis,

l Langius epiſt. 34. M[...] dina d. ca[...] fol. 72. An[...] nias d. lib. [...] Cardanus [...] 16. de vari[...] & lib. 18. [...] ſubtilit. C[...] uelus ſup. [...] Bapt. Segn[...] li. de vero [...] dio Chriſti[...] no c. 7.

de quo nunc non agitur. Denique quęcumque de figura diximus, eadem in numeris locũ obtinent. Numerus .n. eſt quãtitas diſcreta, cuius, quã cõtinuæ, non põt eſſe maior efficacitas.

Cur igitur (dicat aliquis) annus climactericus homini ſolet eſſe lethalis & octimeſtris partus minimè vitalis; ſi non aliquid momenti numerus habet? Quoad partũ octimeſtrem, id cõtingit: quia ſemen humanũ multiplex eſt. quoddam perficit fętum ſeptimo menſe, & tunc fętus poſt ſextum menſem conatur exire: quod ſi non reperit magnam reſiſtẽtiam, tunc validus exit & robuſtus; ſi verò reperit, continua illa menſis pugna debilitatur, & octauo menſe debilis atq; inualidus admodum prodit in lucem. Aliud ſemen perficit fętum nono tantum mẽſe, & tunc fętus ante hunc menſem non conatur exire, ſoletq; adeò robuſtus eſſe, ut impedimenta cuncta contraria, vel ei non reſiſtant, vel per reſiſtentiam, quando mater vterum fert diutius, non admodũ debilitetur. Vide Hippocratem *lib. de Octimeſtri partu*, quẽ tutius hac in re ſequeris, quã Academicos ad numerorum vim ſuperſtitiosè confugientes; quorũ dicta inuenies in opere erudito Fabij Paullini *lib.6. Hebdoma. c.4.* Annorũ climactericorũ ratio, ut & Criticorũ dierũ, potiſſimum pendet ab humorum, & complexionis, quæ in hominibus ſunt, rõne ac periodo quadã naturali.

Ex dictis ſequitur, ſi quos Pentaphylli herba effectus habeat; non ipſi quinario, ſed ſubſtantiæ foliorum, tribuendos. Superſtitioſum aũt eſſe, qđ vnum eius foliũ ephimeram, tria tertianam, quatuor quartanam ſanent; item quod heliotropij grana tria tertianę, quatuor quartanę proſint; item alia, huiuſmodi in medicinis per ligamenta ſeruari malo exemplo ſolitis. tale quoque fuerit arbitrari pilulas ſeu catapotia impari numero plus ꝓdeſſe quàm pari, licet æquali præbeantur quantitate. Muſici numeri vi magna pollent, nõ ut numeri; ſed ut tonorum varietati, & ſoni modulamine ſuauiter animum afficiẽtes; qua de re mox plura. Sequitur ẽt ex dictis vanos eſſe ac ſuperſtitioſos, qui vim aliquam ineſſe volunt certis pſalmis. eo ꝙ certo numero ſint collocati; & eos credunt efficaces, vt proſpere cœpta legenti ſuccedant, vel vt grauibus periculis liberentur, ut Pſ.1. *Beatus uir:* quia vnitas eſt quid perfectum, quaſi verò ſeptenarijs & ſenarijs, & quinarijs, & ternarijs ſua quoq; nõ ſit perfectio. Dicunt ẽt Pſal.10. *In Domino confido*, felicem eſſe, quia denarius numerus eſt bonus: & quia centenarius ex decies decẽ conflatur, ideò adhuc feliciorem eſſe centeſimum Pſal. *Miſericordiam & iudicium*. Refelluntur, quia denarius aut centenarius, quatenus numeri ſunt, bonitatẽ realẽ nullã habent. Nã nec phyſicam, nec ethicã bonitatẽ habent; ſed artificioſa tm̃ ab imaginatione numerantis procedentẽ, quæ non obtinet vllã in corpora, ſeu res quæ numerantur, efficacitatẽ. Deinde in Hebręo fonte alius eſt ordo Pſalmorum, quàm in verſione Latina, ergo qui pſalmus felix eſt ſecundum verſionem Latinam, infelix erit ſecundum fontem Hebræum; quod eſt dictu abſurdiſſimum: vel, dicenti Hebraicè vnus erit felix, & dicenti Latinè alius, quod æquè ridiculum. Meritò igitur hos numerarios pſalmiſticos dãnat Ciruelus Darocenſis *p.3. de ſuperſtitionib. c.6. in fi.*

Ceterũ fraus & dolus Magorũ numerariorum ex eo quoq; deprehenditur, ꝙ Archimagus ex Proclo tradidit; non agere ipſos de numero ſenſili & materiali, ſed de formali (vt vocãt) & rationali. Etenim ratio formalis numeri nihil eſt aliud quã illud ipſum, quo plura indiuidua, plura ſunt & ab vnitate recedũt; ꝙ ſiue ſit pura negatio, ſiue quid poſitiuũ, certè nihil ad operandum efficax indiuiduis adiungit. Nimirum nebulones, ſub hac voce formalis numeri, aliquid occulunt, quod ad ipſam dæmonis ex pacto operationem pertineat.

Confirmatur hæc coniectura vehementer, quia priſci hæretici, qui numeris multum tribuerunt, de Magia ijdem conuicti non ſemel fuerunt. De Baſilidianis id Irenæus prodit *b* poſt quẽ ceteri *c*. idem de Marco conſtat vetuſtiſſimo illo hæretico, *d* & de Gnoſticis omnibus *e*.

b *lib.1.c.23.*
c *Tert.de præſcript.c.46. Epiphan. hæreſ.24. & alij.*
d *Irenæus l.1 c.12.*
e *Irenæus l.1 c 27.*
f *lib.15.c.10.*

Cautè igitur legenda, quæ, de efficacia imparis numeri, maiore, quàm paris, congerit, nec ſatis digerit, Petrus Gregorius in Syntaxi artis mirabilis *f*: qui, quod eam ſententiam tribuit orthodoxis patribus D. Hieronymo, & Cypriano, magnam illis iniuriam facit. cumque loca eorum nulla citet, meritò vanitatis ea in re arguitur; dum, quod patres de imparis numeri myſterijs, (quod unitas, & trinitas in ſacroſancta cernantur Trinitate) & præſtantia differunt, hoc ille, ad neſcio quam vim phyſicam, cũ Agrippa Mago & hæretico, quem patribus teſtem adiungit, ne quid dicã grauius, inconſideratè retulit. Vide D. Hieron. apolog. pro libris contra Iouinianum ſub finem, & deprehendes meritò hæc a me dici, & ab Hieronymo, Origenem, Tertullianum, Cyprianumque citari, quibus hoc Petrus Gregor. impegit. videndum etiã ne quid vanæ ſuperſtitionis haurias ex libro Fabij Paulini *De numero Septenario*: nam quæ ille, non tam ex ſua, quàm Platonicorum ſententia, plurima retulit, ea Catholicæ Theologię parũ ſunt conſentanea, ut quod illi muſicis numeris Magicam vim ſatis apertè tribuerunt. Nam quæ de vi muſices commenti poetæ, illa Platonici in Numerorum, qua numeri, virtutem tranſtulerunt. Scripſerant de Orphei muſica, illam dæmonibus, animantibus brutis, ſaxis, arboribus imperaſſe. Sic enim Ouidius, de arboribus;

De vi muſices

——— qua poſtquam parte reſedit
Diis genitus vates, & fila ſonantia mouit;
Vmbra loco venit: non Chaonis abfuit arbor.
Non nemus Eliadum, non frondibus eſculus altis
Nec tilia molles, nec fagus & innuba laurus.
Vos quoque flexibiles hederæ veniſtis, & vnà
Pampineæ vites, & amicta vitibus vlmi, &c.

Metamorph. lib.10. & Seneca Herc. Fur. addit de dæmonibus, feris, & ſaxis, & fluuijs.

Quæ ſiluas, & aquas, ſaxaq; traxerat
Ars, quæ præbuerat fluminibus moras:
Ad cuius ſonitum conſtiterant feræ;
Mulcet non ſolitis vocibus inferos.

Ventos addit Horatius.

Vnde vocalem temerè inſecutæ
Orphea ſiluæ;
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapſus, celeresq; ventos.

de manibus, & dæmonibus idem tradidere Virgilius 4. Georg. & 6. Æhei. Ouid. Seneca, Horatius, Propertius, & hęc breuiter complexus Manilius, adfinxit de ſideribus:

At lyra diductis per cœlũ cornib. inter
Sidera conſpicitur; qua quondam ceperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu; Maneſque per ipſos
Fecit iter domuitque infernas carmine leges.
Huic ſimilis honos, ſimiliſque potentia cauſæ:
Tunc ſiluas, & ſaxa trahens, nunc ſidera ducit,
Et rapit immenſum mundi reuolubilis orbem.

Ecce vt vim muſici numeri porrigant in aquam, aerem, terram, cœlum, ſidera, & inferos. Sed & illud inuenio apud Plinium, de cantu; *Figilinarum opera multi rumpi credunt tali modo*; & de ſerpentibus *contrahi Muſarum cantu, etiam in nocturna quiete*. lib.28.c.22. Cuius rei, quamuis noſter amicus, de re litteraria, ut qui optimè, meritus, credat rationem nõ quærendam, ſed eſſe anilem quandam veterum opinionem; tamẽ, quia de ſerpentum incantatione nonnulla in

S.S.mentio eſt, *vt oſtendam lib.ſeq.*videtur ratio diligenter inueſtiganda.

Inprimis arbitror, diſtinguendum inter modos muſicos, & ſuſurros magicos, ſeu mala carmina: his nullam vim ineſſe naturalem, ſed dæmonem ex pacto ſerpentes ſoporare, vrnas diffringere, & quæ talia facere: illis vim phyſicam ineſſe. Vt verò intelligamus, quæ & quanta inſit, rurſus diſtinguendum inter ea, quæ ſenſu prædita, & quæ ſenſus expertia. nam nihil dubito animalia ſenſu auditus ꝑdita, muſicis modis capi poſſe, & eatenus admiſerim quæ de miris muſices effectibus adferunt prædicti poetæ, &, vt ipſe ait, *ſenilem recitans fabulam* Martianus Capella *lib. de Muſica*. Nam quod Fabius Paullinus ea vult vlterius obtinere, non credo: Sed in ijs, quæ ad animãtia aurita pertinent, veriſimilia fateor; vt & in Euſebii verbis *de laudibus Conſtantini*; quæ verò ad inſenſibilia, reiicula & ridicula puto, ut de ſaxis & ſiluis, &c. Et ideò argumento Plutarchi *in Sympoſ.* & Solini *c. 7. Polihiſt.* quo ab Arionis delphine, ad Megarenſes vel Thebanos muros argumentantur, nõ aſſentior. capi carmine fera potuit, ſaxa nõ potuere. Nihilominus cenſet vir ille doctus, diſputandi ſaltem (vt ait) gratia oſtendi poſſe, hanc attractionem ſiluarum & ſaxorum verã fuiſſe: Sed poſtea *fol. 184.* proteſtatur, ſe, quæ ad probandum affert omnia ex Platonicorum ſolummodò mente aſſerere; nec aſſentiri, niſi quatenus cum ſacro ſanctæ Eccleſiæ ſanctionibus conſentiunt. Prudenter hoc & cautè, ſibi melius etiam alijs cauiſſet, ſi poſtquã poetarum illa & Platonicorum deliria, tam diligenter & calidè aliquot capitibus propoſuerat, cenſuram ſingulis ſeu antidotum ex Catholicæ Theologiæ apotheca appoſuiſſet, ne phaleratis illis dictis minus eruditi decipiantur. Non fecit; quare nonnullum precium operæ futurum, ſi coner præſtare, quod ab inſtituto noſtro minimè alienum arbitror; ſtrictim tamen & indicando, quid in eius argumentis lectori cauendum.

Primum *c. 5.* citat poetas, & quos citaui ſcriptores Ethnicos, quib.quatenus credendum, non repeto. Nec Nicolai Vicentini muſici verba pertinent ad fabuloſa illa de Amphione & Orpheo; ſed ad veros effectus, quos veteres memorarunt: nec Stenchus Eugubinus in Pſal. 67. initio aliud adfert, quam nudam fabulæ Threiciæ commemorationem. Hæc quo ad auctoritates ab eo citatas ſufficient.

Cap. 8. & 7. modos proponit omnino ſeptem, quibus hęc mira Orpheus facere potuerit, quos priuſquã diſcutiamus, illud mihi ſpero neminẽ fore qui non concedat: non qui probat fieri potuiſſe, eum continuo id factum euincere. quid? ſe demonſtraturum id pollicitus, ne probabiliter quidẽ (aut fallor magnopere) id fieri poſſe probauit, niſi ultima ratione, quæ ad muſices vim nihil omnino facit. Et principio fundamentum locat omniũ modorum, quod eſt huiuſmodi *mouetur cælum harmonia, & potiſsimum ipſi planetæ.* quid ſi cũ Ariſtot. id negem? nonne delebitur tota ædificij delineatio? agam benignius. eſto. quid tum? hæc Harmonia, ipſo Proclo & Platonicis aliis teſtantib. nõ eſt ſenſu corporeo perceptibilis, ſed animo tm̃ ac mente, cuius qui ſaxa & arbores expertes eſſe neget, cautes ipſe ſit profecto & caudex. Deinde, ait, *inferiora oĩa ſubiecta eſſe planetis, & à ſtellis vim accipere.* quod, quia nimis indefinitè, & uniuerſim dictum, certè negamus. probat experimento florum & herbarum, quæ ad lunæ incrementa & ſolis conuerſiones mutantur, mouẽtur, creſcunt, marceſcunt, animalium quoq; quæ ſiderum naturas ſequũtur, & lapidum, quorum eadem lex eſt, vt Heliotropii qui ſolem imitatur, Selenitis qui lunam, Helioſelini qui vtrumque ſidus, magnetis qui cynoſuræ. Quæ tñ omnia dicimus ad occultas quaſdã qualitates, ijs rebus inſitas, referenda. nam ſi non pendet hoc à peculiari natura

lapidum, animaliũ, fruticum horũ; ſi hoc totũ oritur à ſubiectione illa inferiorũ corporum ad ſtellas; cur non cæteræ herbæ, animalia, lapides idem perpetiuntur? ſed pergit, & admirandos ſympathiæ & antipathiæ memorat effectus, & contendit eos inde naſci, qꝰ oẽs res naturales à ſtellarũ radijs illis dicatis, peculiari charactere virtutis earũ participe inſigniantur; & ſuperiora corpora in hæc inferiora vires ſuas infundant: cogor repetere nonnulla ex *c.3.q.1.* & leuiter iterum delibare. fateor cęlorũ orbes & aſtra nonnihil influere viriũ in res inferiores; ſed non quiduis promiſcuè cuiuis, verùm pro natura ſubſtãtiæ ſiue eſſentiæ cuiuſq; rei, aptè & diuerſimodè, & præterea pro diſpoſitione quoq; qualitatũ, & conditione ſingulorum indiuiduorum. Sic.n. non adamas, ſed magnes conuertitur; non ad Orientis viciniora ſigna, ſed ad Arcton. Si cynoſura influit in magnetẽ quia inferior; cur non in ferrum, plũbũ, aut alios lapides? Deinde multò ꝑſtantioris eſt efficaciæ, vim attrahẽdi tribuere alteri: quàm ipſum illud attrahere ad ſe. v.g. efficaciore influxu indigeret cynoſura, ad dandũ magneti vim ferrũ alliciendi, quàm ad attrahendũ ipſum magnetẽ. Nec ſequitur, magnes attrahit ferrũ, & magnes attrahit à cynoſura; ergo magnes vim ferrũ attrahendi accepit influxu cynoſuræ. Quæ põt eſſe tanta vis efficaciæ ſiderum, vt in res adeò differẽtes ſpecie ac genere; ventos, fluuios, mõtes, ſiluas, ſaxa, dęmones; muſicum ſonum faciant efficaciter hęc omnia imperio quodam operantem? quo pacto idẽ ſonus vnius citharæ tam diuerſa potuit attrahere? fruſtrà cõfugias ad ſympathias & antipathias: nã hæ non defluunt ex ſideribus, non depluũtur ab orbibus cęleſtibus, ſed ipſas rerũ differentias & ſpecificas formas cõſequuntur. At quæ de peculiari illo charactere aſtrorum Platonici iactitant; ea Theologi (hoc eſt philoſophi Chriſtiani) vt cõmẽtitia, & de ſuperſtitione vehementer ſuſpecta, iampridẽ exploſerunt. Nos ergo iubeamus illa valere, quia Catholici ſumus, q̃a ſuperſtitionẽ deteſtamur. Quæ addit, maioris momenti non ſunt. Nec.n. *naturalis magia*, cũ *uult ſũmis infima ineſſe, & in imis latere ſumma*; tam confuſum chaos voluit inducere, ut cũctis imis omnia ſumma, & cũcta ima ſummis omnibus velit ineſſe; ſed quædã quibuſdam: nempe ijs, quorum formę ſpecificæ idoneæ ſunt, ad ſummorum influxus recipiendos: quæ cõditio inſenſilibus iſtis deeſt. Vnus eſt ac ſolus Deus; in quo vno cetera omnia excellenti quadam eminentiq; ſunt dignitate: ipſe ſolus eſt harmonia ſui, & vniuerſi: & hoc ſenſu ſolũmodò verũ eſt, ἁρμονίαν συνέχειν τὸ πᾶν, harmoniã vniuerſa continere: q̃a videlicet Deus omnia in numero, põdere, & menſura diſpoſuit. Quod vlterius Anto. Mizaldus tetenderit *lib. de harmonia cœli et terræ*, factũ ab eo, nec piè, nec philoſophicè. Quod Macrobius aſſerit, *Muſica capi omne quod uiuit*: id ſi de muſica ſoni corporei & veri loquimur; nõ niſi de illis creaturis verũ eſt, quę ſẽſu auditus verè pręditæ ſunt: ſi de muſica capias metaphorica vel imaginaria aut ſpeculatiua illa, q̃ in nuda quadã ꝓportione quãtitatiua poſita eſt; nihil ad Dionyſiũ, qđ aiunt. nã ſaxas & ſiluas talis muſica, nõ niſi imaginariè & metaphoricè duxerit. *Mũdi aĩa quadã, animari & uiuere quæcũq; in mũdo ſunt*, eſt merũ figmẽtũ gentiliũ philoſophorũ, in Theologorũ ſcholis iã pridẽ damnatũ: cũ nulla ſit mũdi aĩa ſegregata à formis ſubſtantialib. rerũ ſingularũ. Si ſaxa viua ſunt, ut uoluere poſt Thaletẽ & Timæum Philoponus *li.1. de anima* & alij, & multis Paulinus *c.6.* nititur probare; viuunt anima propria, non cõmuni; & propria, quali viuæ ſunt arbores, vegetãte dũtaxat, non ſenſitiua. nec aliud vel Hippocratis *lib. de natura pueri* vel Plotini *4. Ennead. 4.* argumentis probatur. Quale verò illud, & an Eccleſiæ tolerandum? *ſtellas uiſu & ratione præditas*,

quod

quod dicitur *fol.198.* cuius dogmatis falſitas erronea doctiſſimè ab Eſpenſæo *lib. de animatione cœlorum* antè multos annos fuit demonſtrata. *At lapides varij variè à ſtellarum radijs mouentur;* vt *ſelonites*, qui non ſolum figura & coloribus lunam imitatur, ſed etiam motu, illam enim vſq; ſubſequitur, vel potius cum illa circumfertur; vt *magnes*, qui vim quoque motum alijs tradendi, & in alios tranſferendi accepit; vt *pantaura*, lapis ab Apollonio inuentus, qui ceteros ipſe lapides trahit; vt *androdamas*, qui argentum, æs, & ferrum; vt *lapis* ille *Cyzici* fugitiuus, quem Argonautæ pro anchora vſi ibi reliquerant, & Cyzicæni è Pritanæo ſæpè profugum plũbo fixerunt: vt *automata* varia Boetij & aliorum, quæ motum hunc accepere à radijs ſiderum, ſeſe in loca & corpora iſta inferiora penetrantium, & in ea agentium: ſicut etiam obiecta imago *in ſpeculare vitrum*, & *paries* in *vocem* reflectẽdam, & *ignis* in *ſulphur* atque eſcam. Hæc ille: quæ me a ſententia nequeunt dimouere. Nam ſine neceſſitate vlla hi radii conſtituũtur, quos alias refutauimus. *Automata* illa, cum ſint artificioſa, ab artificio humano per certa quædam inſtrumenta mathematicis fulta proportionibus, tendiculis, rotulis &c. vim acceperunt, non à ſtellis, & ab intrinſeco, non extrinſecus patiebantur, & mouebantur: vt cernere eſt in illo B. Franciſco, & aliis nonnullis, quæ ſereniſſimus Archidux Auſtriæ, dux Styriæ, Carinthiæ, &c. Ferdinandus Caroli F. Ferdinandi N. maioribus ſuis religionis zelo, & virtute, digniſſimus, poſſidet. *Ignis* agit in ſulphur, & in eſcam, non in alia, quia alia carent diſpoſitionibus ad ſubitam inflãmationem requiſitis. *Specula* reddunt imagines ſola ſuperficiei politura diaphana, & ſplẽdida ęqualitate, per cõgruam incruſtationem terminata. *Echo* ſola vocis repercuſſione reſultat: & hæc oĩa promiſcuè obtinent, quouis plãtea, aut ſidere dominante. Quod & in *magnete* androdamante, pantaura, & aliis lapidibus deprehendas. Vnde patet nõ à cęleſti corpore, ſed à propria (quod cogor ſæpiũs repetere, quia aduerſarij eadem ſæpius inculcant) forma & ſpecie hanc vim hiſce gemmis inditam, cęlo nihil largiente præter communem ſuũ & ordinarium influxum; atq; ita ſelenites propter occultam aliquam qualitatẽ à ſpecifica differentia eius manãtem, admirandas illas mutationes colorũ & motus edit, eò ꝙ qualitas illa lunaribus qualitatibus amica quadam naturæ ſimilitudine, & (vt ſic loquar) amoris phyſici vinculo, colligeť. Nec mirum nos has qualitates explicare non poſſe, quia ipſi fontes earũ, nẽpe differentiæ ſpecificę, nos latent. Ponẽdas tñ differentia ſpecifica conuincit. Nam diuerſa ſpecies diuerſas diſpoſitiones naturales requirit, & medicis experimento compertum eſt, quædã ſe totis, hoc eſt differentię ſpicificæ ſeu formæ ratione, quædam non niſi vna aliqua qualitate ad certos effectus idonea reperiri, & quæ talia, illa quouis tp̃e vim illam apta nata ſunt exercere, nec opus eſt expectare dum iſtud vel illud aſtrum dominetur.

Vanitas commenti huius Platonici adhuc clarius eluceſcit, ſi modum ipſum, quem ex refutatis hiſce argumentis eliciunt, preſſius conſideres: hunc ita expreſſum habes *fol. centeſimo nonageſimo ſeptimo*. Quemadmodũ ex certa herbarum & vaporum cõmiſtione & compoſitione, per artẽ medicam aſtronomicamq; confecta, cõflatur communis quædam forma, velut harmonia, ſiderum muneribus & quaſi dote ornata; vt in *theriaca*, quæ mirificã habere vim exiſtimatur, aduerſus aduentantem ſenectutem atq; venenum, tribus in ea pariter conſentientibus virtutibus; cœleſti. ſ. per artificium oportunæ admixtionis acceſitæ; altera item cęleſti, ſed partibus eius naturaliter inſita, tertia demum elementari. Sic ex tonis, primò quidem ad ſiderum normam delectis, dein-

deinde ad eorummet exēplar & conuenientiam inter ſe compoſitis, communis quaſi quædam harmoniæ forma colligitur,& in ea cœleſtis etiam vis ſuboritur; cœleſti illa huic ſimiliter temperatæ reſpondenti harmoniæ,quæ virtus cęlitus deuocata,poſſit animos flectere, delinire, ad iram impellere cohibereque. In quibus verbis congeriem quādam video falſarum ſuppoſitionum. I. Quod per aſtrologicas obſeruationes vult theriacam & cetera medicamenta componi & admiſceri, quæro quo tempore pharmacopæo ſit aſtrorum iſte ſitus conſiderandus? an herbarum legendarum,an miſcendarum,an vtroque?ſi utroque,annus Platonicus ille magnus eſt expectandus, & interea virtus herbarum emarceſcet. Si legendarum; atqui quando miſcebuntur, fors erit influxus contrarius: ſi miſcendarum, non uno die, ſed ſæpe multis hæc commiſtio fit, deinde qui fieri poteſt, ut cum tanta ſit diuerſitas,imò & contrariæ quandoque qualitates herbarum miſcendarum, vnus & idem cœli influxus vno tempore, idem tribuat ſingulis quod ſingula requirunt, & quod cōueniat vniuerſis? Item communis illa forma, eſt chymæra tantum Platonica, & quoddam ens rationis, nuſquam ſubſiſtens uel exiſtens: vt etiam prima illa vis cœleſtis dependens a certa dierum, & menſium, & annorum obſeruatione ſuperſtitioſa.Hanc denique vim, volunt commiſceri virtuti primæ cœlo deuocatæ(nonne videris, lector,tibi audire ritus magicos Numæ de Ioue Elicio, & ſimilibus?) ſed pergunt, ad deuocandum autem, eſſe neceſſe cognitionem conuenientiæ tonorum cum regulis, ad hanc cognitionem, teſte Ficino,tres regulas aſtronomos prǫſcribere.Prima eſt indagare,quas in ſe vires habeat,& quos effectus ex ſe producat quælibet ſtella, ſidus, & aſpectus, & quæ horum quodque feTrat, & quæ auferat, & in ſonis atque verborū ſignificationib. hæc cuncta inferenda,reijcere oportere quę auferant,& ea muſicum deteſtari, probare verò quæ ferant. Secunda eſt,conſiderare quæ ſtella cui loco, vel rei,vel homini maximè dominetur,& obſeruare qualibus paſſim ſonis atq; cantibus illi homines vtantur, & ex quo genere harmoniæ quęlibet ex natura res ſit conſtituta(ideſt qua proportione,& quomodo) vt ipſe ſimiles quaſdam muſicus adhibeat,una cum ſignificationibus, quæ ſideribus ijſdem ſtudet exponere.

Tertia eſt regula; animaduertere ſitus aſpectuſq; ſtellarū quotidianos, & ſub his explorare ad quales potiſſimum ſermones,cantus, motus, ſaltus,mores,actus incitari homines,& res ſingulę ad quos effectus ſoleant: vt ſimilia pro uirili in cantibus adhibeat, & imitetur cęlo ſimili placituris, ſimilemq; ſuſcepturis influxum. Hactenus illi;quæ omnia nos,ut futilia & magiæ uetitæ quædā tegmina, & inuolucra, reiecimus *cap.3.q.1.& c.4.q.1.*&,quoad verba illa ſignificātia,reijciemus mox ſeq.quæſt. Prima regula illis falſis ſundamentis innititur,& obſeruaiionem exigit,cui adipiſcēdæ nullius hominis vita,ſed nec cornicis ſæcula, ſufficiant, quæ ēt eſt in ſe incertiſſima. Secunda nō eſt expers erroris & hæreſis, cenſentium aſtra hominib.dominari,de qua diſſeremus(Deo dante) *lib.3.diſput.contra diuinationem aſtrologicā.* Tertia,quoad res ſenſus expertes, cantu aut voce mouendas,ridicula, & indigna philoſophis eſt cenſenda.

Cum ergo talia ſint Platonicorum fundamenta,nō obſcurum eſt aliquid videntibus, quàm ſolidè & prudēter arenæ inædificentur ſeptem illi modi, quibus *capite 7.* aſſerit, Orpheum verè & reapſe ſaxa, & ſiluas,trahere cum animantibus ad citharæ modulos potuiſſe. Sed qui iſti modi?

Primus eſt id fieri potuiſſe vi ipſa muſices cęlorum,vt dixi,influxū eliciente, deducente, attrahente. Hic modus nititur duab.falſis hypotheſibus:

bus: f. eſſe quandam communé mundi animam, harmoniacis numeris cópoſitam, res ſingulas peruadentem, quæ muſico cócentu delectetur. item cœlum & ſidera eſſe animata anima rationis compote, & quæ ira concitetur, & voluptate ſonora demulceatur. Quæ cuncta à Theologis improbari, ipſemet Paullinus fatetur.

Secundus eſt, hac virtute præditum eſſe cantum, non ſoni tantum ratione, ſed ex occulta quoque vi verborum, qua cœleſtem illam vim detrahi de ſuperna ſede poſſe cenſent, & confirmant prodigij plenis verborū alijs effectibus:quę omnia prudenter Paullinus ex Theologorum præſcripto ad dæmonum fraudes referenda non diffitetur *fol. 204. & 206.*

Tertius eſt dependens ex illa aſtrologica obſeruatione, cui Ptolomæus, & Albumazar, & ſimiles plurimum tribuere: hunc quoq; Paullinus *f. 207.* Magicæ annumerat, addere debuit, illicitæ & dæmoniacæ, ne quis de naturali accipiat.

Quartus inde petitur, quòd proportiones numerorum vim habeant ſimilem figuris; figurarum verò certis lineis & punctis conformatarum admiranda ſit efficacia: & quia lyra Orphei, ad cœleſtis lyræ figuram fuerit conformata. Sed hanc rationem, & Platonicorum de figurarum virtute deliramentum, meritò Paullinus, cū Theologis, nugas & ſomnia eſſe credit, & addit Concilijs ac Pontificum decretis eſſe prohibitum huiuſmodi ſtudium. Ego refutaui d. q. 1. c. 4.

Quintus modus, eſt petitus a vi quadam eximia naturæ, qua id ſoli Orpheo, vel cum paucis, erat cóceſſum; per quandam ſympathiæ rationem illi cum rebus omnibus, per quaſdam indiuiduas códitiones ad hoc aptas, inditam; vt videmus rebus innumeris a natura quaſdam virtutes mirificas inſitas, quarum plurima exempla idē accumulat Paullinus *a fol. 201* ſed miſcet vera falſis, comperta incompertis, ijs quæ in S. S. legimus, quæ apud poetas leguntur, & quæ diuino facta miraculo, ijs quæ naturali vi perficiumtur. Quid enim cum natura commune robori Samſonis; aut quæ virtus illa naturalis comæ, vel capillis inſita? nec vlla vi naturali Francię Reges ſtrumam ſanant contactu, nec aſina Balaam loquens, nec campana Vilillæ, nec piſciculi cę nobij Mauritiani, inter naturæ admiranda debuerunt numerari: nec veriſimile eſt Orpheo vim illam attractiuam lapidum ac ſiluarum a natura datam. Nam exemplorum, quæ phyſica ratione conſtant, & ab eo referuntur, omnia ſic vim exſerunt in vnius tantum ſpeciei materiam, ut in alterius nihil tale queant. Magnes ferrū attrahit, auri minorem molem. Tentiritas crocodili fugiunt, non a'pides aut hippopotami. lupini tergoris tympanum in agninæ pellis tympanum valet, non in vitulinæ. Galli cantum formidat leo, non vulpes, & ſic de ceteris dicendum. At Orpheum cenſent iſti vim habuiſſe deducendi cantu non tantum quercus, ſed omnes omninò ſpecies arboreas; nec arbores tantum, ſed & qualiacunque ſaxa & marmora, rupes ipſas & vaſtos montes, Oſſam, Rhodopen &c. animalia quoque, non docilia modò, vt ſunt elephas, ac delphin, & cerui, ſed feras maximè efferas ac ſtolidas cuiuſque ſpeciei.

Sextus modus tradit admixtionem artificioſam & naturalem elementorum. Verum hæc etſi mirifica quandoque perficiat, in quæſtione tamen, de quá nunc agimus, eſt ſuperflua. Nā hic nulla naturalis elementorum admixtio interuenit, ſed nuda per ſonū citharæ aeris verberatio, quæ res inanimas non poteſt attrahere, nec ſenſus aurium expertia demulcere. Naturalis elementorum in cantu admixtionis nihil reperio, ſed ſolam illam imaginoſam triplicis generis virium commixtionem, quam eſſe nullam oſtendi.

Septimus eſt vis attractiua quædam faſcinatrix ſeu magica: quam cum Plotinus d. libro 4. fieri uelit, uel ex occultis quibuſdam qualitatibus rerum, uel figuris, vel cantu, vel de fide rio ſeu imaginatione, ſecundum &c. tertium modum iam reiecimus, quartum quoque, qua tribuit imaginationi virtutem efficacem in longè ab imaginante diſtantia; ſed & primum refutaui, oſtendens nullam dari poſſe phyſicam qualitatem occultam, quæ in tam diuerſæ ſpeciei, imò & generis res ſimul eodem modo queat operari, cum id eam ſit neceſſe facere per modum cauſæ, non primæ ſeu vniuerſalis, ſed ſecundariæ & particularis. Nec enim vlla qualitas ineſt ſingularis vlli rei ſingulari, qua ſingularis eſt, quin ad diſpoſitiones indiuiduas pertineat, & ab ipſis dimanet, & proinde non niſi effectum particularem & ſibi proportionatum poteſt producere.

Reſtat ergò, *illa quæ de inanimatorum attractione feruntur, eſſe vel fabuloſa, vel dæmoniacæ operationis*, vt veriſſimè iudicauit Pauſanias libro 6. Nam Orpheum magum inſignem fuiſſe, memini me apud Suidam legere.

Addamus muſices effectum alium mirabilem. *Tarantulam* vocant, inſectum ab vrbe Tarento Apuliæ, vbi frequens: eius duo ſunt genera, quæ videntur Buſtamantius *in libro de animantibus ſacræ ſcripturæ* & alij, non ſatis diſcernere. *Vnum eſt* ex genere lacertarum, quod ſtellio vocari poteſt, *Salmenqueſam* vocant Hiſpani, de quo non loquimur modò: alterum eſt ex genere araneorum, ſeu phalangiorũ, Hiſpaniæ (quod ſciam) ignotum, huic peculiare eſt, quod ex Mathiolo *in Dioſcoridem lib. 2 capite 57.* referam. Vagatur æſtate in campis, & proſerpit ex terræ cauernulis, & icit meſſores, quorum crura ocreis non munita; icti alij perpetuò canunt, alij rident, alij plorant, alij ſaltant, alij clamitant, alij dormiunt, alij vigilijs afficiuntur, alij vomitionibus laborant, alij ſudant, alij tremebundi fiunt, alij pauoribus infeſtantur, alij alia patiuntur incommoda, fiuntque phreneticis, lymphaticis, ac maniacis ſimiles. *Sed mirum* (addit Matthiolus) *certè, quàm facilè huiuſce veneni vis muſica mulceatur. Quandoquidem, vt equidem atteſtari poſſum, auditis lyricis inſtrumentis, vel tibiarum ſono, primo ſtatim occurſu à languoribus ceſſant, & in medium tripudiare & ſaltare incipiunt, tamque diu rem proſequuntur, ac ſi ſani eſſent, & nullo vnquã tenerentur dolore, quod ſi eueniat, vt tibicines tantillum conquieſcant, ac interponant, nõ multo poſt tempore in terram concidunt, & ad priſtinos redeunt languores: niſi tamdiu indeficiente ſonitu ſaliant, atque tripudient, donec veneni virus partim inſenſibiliter per cutis meatus, partim per ſudorem exeat & diſcutiatur. Ob id igitur tibicines ſtipendio conducuntur, alternatimque mutantur, vt abſque vlla ſonitus intermiſsione tamdiu tripudient demorſi, quouſque penitus curati: cum tamen dum hæc aguntur, ſint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mitridatico, & alijs, quæ venenoſorum morſibus aduerſantur.* Hæc ille, quibus addendum videri muſicam iuuare, quia me lancholicos & lymphaticos affectus venenum illud inferit, ſi ad hoc aptum nacta humorẽ corporis; & ideò muſica, quod S.S. profitetur, lætitiam in animo gignente, pellitur noxa cõtraria. Confirmatur: quia non quiuis moduli quibuſuis admorſis, ſed certis proſunt. Vnde natum, vt quidam hoc non perpendentes, qui in eos inciderant, quibus congrua modulatio non adhibebatur; hanc experientiam auſi fuerint negare, lippis & tonſoribus notiſſimam. Audiui, qui adderent, ſi quæ pupugerat tarantula, etiam alio in loco, moreretur, confeſtim morbo liberari ictum ab ea: quod ſi verum, admirandum ſanè eſt huius veneni miraculum, de cuius cauſa mihi non liquet. quæ

enim

enim dependentia veneni tam remoti à ſua matrice ſeu fonte? aut quæ hæc operatio in tam diſtans?

QVÆSTIO III.

An verbis, & incantationibus vis inſit morbos ſanandi, aut mirifica perficiendi?

lib.1.& 5. ra Celſum *Serenus li. remedi.* *tius li.8.c.* *Octauianus Euporiſtis.* *rcel. & allian⁹ paſ* *lib.28.c.2.* *icus in* Po lon. *Magi-* *Ficin.lib.* de uita ſtu ſor. *Pom- a. &c. ex* *etiã Gril d. de ſorti q.8.et Pet. Loyer. li. ſpect.c ult. li.4 c.4.et g. Thua-s* in Para- ta vincto. *ens*, Ver- meden- morbis rporisetc. *od ſane er- reum eſt.* ſi quis il- s velit ex- ſare dicẽ- , loqui de rbis, vt nt pacto xa:ſedhoc ret impro

VIdetur Origenes *a* non immunis ab hoc errore, quem ſecuti quidam medici valdè ſuperſtitioſi, Q. Serenus, *b* & Aetius, & alij. conatur Trallianus etiam Galeno aſcribere: conſentiunt Arabes ferè omnes Cabbaliſtæ & recentiores Iudæi; Magi quoque omnes, cum Agrippa & Paracelſo: Plinius, *c* & cum eo recentiores quidam, *d* qui Platoni nimis addicti. Verum hi omnes diuerſis fundamentis nituntur. Quidam impiè negant, curandum hiſce rebus dæmonum opera interueniat, nec ne (ut Paracelſus) qui proinde ſatis indicant ea naturaliter non perfici: & hoc dicere hæreticum eſt. Alij (ut quos citaui medici, & Plinius) ſolis adhæreut experimentis, & quæ fieri vident, leuiter nimis illis ipſis, quæ cernunt adhiberi, medijs aſſcribunt; de ijs quæ non vident nihil cogitantes. Platonici quoque Phyſiologiæ minus addicti, Magicis autem nugis nimis creduli, facile pro naturalibus ſuperſtitioſa multa receperunt. contra hos omnes hanc ſtatuimus

Concluſionem, *Nulla vocabula vim habent naturalem vulnera vel morbos ſanandi, vel noxas alias depellendi.*

Dixi, *Nulla* (negans de quouis verborum genere) ſiue ore prolata, ſiue ſcripto comprehenſa; ſiue ſola & incomplexa (vt vocant) ſiue complexa, & in propoſitionem vel orationem aliquam verſu aut proſa relata; ſiue ſignificatiua, ſiue nihil ſignificantia; ſiue Hebræa, ſiue alterius linguæ; ſiue dicta cum ſibilo aut afflatu, ſiue aliter, quomodocunque, abſente, vel præſente ægro.

Dixi, *Vim naturalem*, quia Helatypiæ illa adiuratio & lex *Torath Kina*, quicquid habebat efficacitatis, de ſurſum habebat; ferè ſicut hodie, preces Eccleſiaſticæ, formulæ Sacramentorum & Sacramentalium, & exorciſmi, vim habent ſupernaturalem ex Dei inſtitutione, vel gratioſo concurrendi modo: qua de re non eſt noſtri inſtituti nunc differere. Nec enim (qđ pro tota hac materia notandum) nũc agimus de opere naturali, vt opponitur operi animali, vel operi libero, vel operi violento, ſed vt opponitur operi artificiali, vel etiam operi ſupernaturali. Deus ad huius vniuerſi perfectionem primò ſtatuit quendam *ordinem naturæ*, dum rebus ſingulis largitus eſt naturam ſuam atque eſſentiã peculiarem, & ſingulis dedit proprias huic naturæ congruentes operationes; quæ vocantur *operationes naturales*, quia naturæ ſuppoſiti ſunt conuenientes. Deinde Deus addidit alium *ordinem ſupernaturalem*, qui poteſt diuidi in duas ſpecies. prima *eſt ordo gratiæ ſeu miraculoſus*, (pro ijſdem enim hæc duo nunc ſumo) ad quem ordinem pertinent quędam operationes, quę vires hominum & Angelorum omnium exſuperant; quarum operationum principium non eſt rei ſingularis natura, ſed ipſa illa Dei gratia, voluntas abſoluta, & omnipotentia: hæ dicuntur *operationes gratiæ & ſupernaturales* ſtrictè ſumpta voce, item *operationes miraculoſæ*. Altera eſt, *ordo prodigioſus*, qui ordo reipſa non excedit terminos naturalis ordinis, ſed tantum dicitur excedere ratione modi, quem vel omnes homines, vel pleriq; ignorant, & ideo ſolemus eum quoque vocare ſupernaturalem, largè accepto vocabulo, clarius autem ac ſignificantius vocatur ordo *præternaturalis*: ad quem referuntur multæ mirificæ operationes factę p bonos, uel malos angelos motu locali, vel ſubita naturalium agentiũ applicatione. Quoniã verò in his, effectus

priè vimverbis tribuere *quæ nõ exiſ, ſed ex pacto conuento, & quidem per dæmonem.*

תורת קנאה

ctus naturæ rerum ſecundum eſſentiã non repugnat, nec modus operandi vires angelicas exſuperat; ideo tales effectus potius ſunt naturales latè ſumpta voce, quã ſupernaturales aut miraculoſi propriè loquendo, & præternaturales, quam contrarij naturæ aut violenti: quia tamen vulgo cenſentur ordinem naturæ ſuperare,ideò ſolent ſupernaturalibus annumerari; ſed propriè ac preſsè præternaturales,aut miri, aut prodigioſi debent vocari. Tres ergo Deus ordines ſtatuit,naturalem,miraculoſum, & prodigioſum: ſeu, ſi duos malis, naturalem & ſupernaturalem. His alium adiunxit ordinem homo, nempe *Rerum artificialium*; quando res naturales, fini à ſe intento accommodans,& applicans, diuerſas rebus formas indidit,quas illis natura non tribuiſſet, niſi induſtria humani intellectus adlaboraſſet. Nunquam tamen poteſt humana induſtria quicquam efficere, quod rerum naturæ repugnet: quare naturali ordini accedit iſte artificialis, non verò eum deſtruit, & ſubſeruit potiùs quam tranſcendit: & naturales, in hac,& ceteris hoc tractatu quæſtionibus,primo tantum illo modo ſumimus, vt tres illos alios ordines excludamus: artificialem prodigioſum,& miraculoſum.

Notandum præterea, naturalem effectum à natura non produci, niſi motu vel mutatione. ſanitas autem mutatione fiat neceſſe eſt.mutatio nõ contingit,ſine qualitatem actiuarum virtute. actiuæ qualitates ad operandum exigunt ſubiectum aptum,&ido neè ad agendum præparatum.

Ex hoc fundamento contra cunctas aduerſariorum machinas validè conſurgit concluſio; quæ fuit omnium Patrum: excepto fortaſſis Origene: D.Thomæ,Gerſonis,& Theologorum cuuctorum (quod ſciam) Vlpiani etiam *f* I.C. negantis in cantationes medicinis annumerandas. fuit medicorum *g* & philoſophorum ſaniorum. *h*

f li.1.in prin. D. de extraord.cognit.
g Hippocr. li. de ſacro mor-

Vt auctoritate, ſic & ratione prę-ualemus. Ita enim ratiocinamur. Verba nullam vim neque artificialem neque naturalem, neque ſupernaturalem habent,ad huiuſmodi effectus. de vi arteficiali, nemo vnquam vel ſuſpicatus fuit. Supernaturalis ſi foret: gratiæ,aut miraculi foret: hoc autem dici nequit. quia Deus nihil tale promiſit, nec Eccleſiæ reuelauit, quale Magi iactant:nec inuat Deus Magicas incantationes: nec in Beelzebub ſic operatur, ne gloriam illi ſuam ea mẽ ſura communicet, qua ſolet Angelis & Beatis.Vnde apparet,quam in cautè nuperus ille Homeri interpres Spõdanus *i* ſoleat repetere illud axioma: *Dei bonitatis eſſe, ad eiuſque gloriam pertinere,tam admirandas effectiones creaturæ nempe dæmoni,conceſſiſſe*: Sed Caluinianus erat, cùm illa iuuenis ſcriberet:maturior ætate,cùm reſipuit, & ad Catholicos redijt, nunquam hoc effutijſſet. Si ſupernaturalis iſta vis non eſt; reſtat, vt ſit prodigioſa, vel naturalis. Si prodigioſa; non fit miniſterio bonorum Angelorum: quia (vt poſtea docebo) hi ſe non immiſcent Magicis operationibus; ergo miniſterio malorum angelorum,quod negant aduerſarij quidam, ſed vim argumenti nequeunt euadere: fatentur alij, & ideo coguntur etiam fateri vim verbis nullam ineſſe.

Denique nullam verba hæc uim habent naturalem, quia uerba ſi ſcripta: ſunt quid mortuum, & omnis energiæ expers: quæ ſi quam vim habent, ab atramenti vel chartæ, cui inſcripta ſunt, temperamento uim illam accipiant oportet. & proindè ſua propriaque ui non operãtur. Ore verò prolata verba, uim tantum habent contactu aerem feriendi, ut & animalium reliquorumque inanimorum ſoni. Sed ſonus tactum non magis valet immutare, quam color auditum, vel dulcedo viſum, quia non ſunt ſenſuum iſtorum obiecta. Quare cùm ad ſanationem corporis neceſſe ſit, ſenſum tactus immutati: fatean-tur

bo. Galen... 6.& 10. ... plic. med... Fernelij abdit. rer caufis li. de curat. nat. Ben... nij.lib.de dit. ... cauſ.10. ... gij epiſt. Fran. Va... de ſacra loſop.c.3. gerij Fer... li.2. meth... ca.11.Sca... lib.17.de tilit.ca.3 Codron li.2.de m... venefic, c. BoKelij li... philtris c. h Theoph... lib.9.de ... plantar.1 tarchi in... Periclis, ... Maymon 1.perplex... 72. Leon Vairi li.2 Faſcino,c. Ant. Mir... li.26.de ſ... certam. C... uinilib.1 venenis. i In Odyſſ... gens de L... thropis.

tur oportet, ſanationi morborum ſolam verborum prolationem vel ſcriptionem nihil conferre.

Reſpondet Pomponatius, verbis primo & per ſe duntaxat auditum, aſſectionib. deinde animi immutatis per accidens tactum quoque immutari. *Sicut videmus* (ait) *fieri ab oratoribus facultate Rhetorica, & à peritis muſicis vi harmoniæ*. Sed contra: Oratores non verbis nudis, verum pondere ſententiarum & rationum momentis perſuadent: ſi nuda tantum barbaraque & nihil ſignificantia, vel parum apta permouendis animis, aut veſana & ridicula, vt ſunt incantatorum verba, proponerent: nunquam animos concitarent. In muſicis, ipſa concentus ſuauitas & harmonica modulatio diſtrahit animum à doloris cogitatione, & ad lætitiam prouocans lenit & contemperat humores: cui, quid ſimile in horrificis ac ſtridulis ſibilis atque ſuſurris magorum?

Vidit etiam Pomponatius hic ſe operam luſiſſe: quare ad ſacram confugit anchoram; hæc contingere propter fidem vehementem incantatoris & incantati. Hæc dicens cauſam præuaricaris (Pomponati) & vim verbis omnem detrahis. ſi totum illud credulitas operatur, quam tu fidem nuncupas; quæro qualis iſta fides? non dices opinor ſupernaturalem? ſic enim vocare ſuperſtitionem atque perfidiam, prorſus impium & perfidum. dices ergo naturalem, ſiue humanam. euge, habes tuæ cauſæ fauentem Ferrerium; *k* qui fiduciam hanc etiam ab adſtantibus exigit. ridiculè. quaſi poſſit imaginatio, vel adſtantium, vel ipſius incantatoris, quicquam operari in ęgroti imaginationem, corpus, vel animam. *l* Ipſius ægri credulitas confidentis ſe iuuari poſſe ab ea re, quæ nullam iuuandi vim habet naturalem tam vehemens eſſe poſſet; vt humorum inducat alterationem, vnde ſanitas ſubſequeretur, vt bene Galenus, ſi tamen ipſe auctor libri de Incantationibus: ſed eo caſu ſanitas verbis dumtaxat adſcribenda, vt occaſioni cuidam, non vt cauſæ.

k *loco citato.*

l *Refutatum ſup. c. prox.*

Simili modo ſinceræ & rectæ philoſophiæ repugnant, ſententia Origenis *lib. 1. & 5. cont. Celſum*, nomina in vna lingua producere effectus, quos nequeant in aliam tranſlata; & ſententia Pici, barbara & nihil ſignificantia nomina plus habere efficacitatis; ea quoque quæ Gregorius Toloſanus *m* tradidit; cùm de Hiſtrionibus oratoribus & poetis dicta, ad excantatores accommodat; quod eorum verba tũ demum rata ſint & efficacia, cùm animo intento & obfirmato ea proferunt. non enim iſti perſuadendo & affectiones concitando operantur, ut illi.

m *li. 1*[?]*. Syntax. c. 8.*

Videte nunc friuola & impia Magices patrocinia, & quibus ſuperædificata, vana fundamenta, quæ Cabbaliſticæ tamen inſaniæ amatoribus mirificè placuerunt. Afferunt primò litteris & ſyllabis quandam eſſe cum cęleſtibus corporibus & mentibus ſympathiæ connexionem. quod tamen non probant vlla ratione, ac ne traditione quidem: nec poſſet probari, niſi illorum teſtimonio, quibus id à dæmonibus foret reuelatum. dæmones autem ſunt mendaciſſimi, nunquam ſpontè verum dicturi, nec à magis, vt verum promant, compelli poſſunt, id nunc ſuppono, inferiùs probaturus.

Secundò dicunt verba illa maioris natura ſua efficaciæ eſſe, quæ ſunt orta à lingua digniore, & à ſanctiore dignitate inſtituta, & quæ res ſanctiores ſignificant: qua in re mirè nugatus deprehenditur Laur. *n* Ananias. Hoc diabolus commentus, vt ſanctiſſimis quibuſque rebus faciliùs & libentiùs myſtas ſuos faciat abuti. Sed refellitur, quia nec rei ſanctæ ſignificatio, nec linguę dignitas, nec probitas hominis inſtituentis, vllam qualitatem phyſicam operatiuam poſſunt vocabulis imprimere. Deus etiã formulis Magorum nihil gratiæ vel virtutis promiſit, nec elargitur, quo-

n *li. 3. de natur. dæmon. fol. 99.*

modo

modo ſit Deus ſibi contrarius? quomodo approbet artes, quas ipſe vetuit? denique talia aſſerere blaſphemum & erroneum eſſe Pariſienſis facultas Theologica iampridem definiuit *artic.9.& 10.de Magia.*

Tertiò ſomniant, nomina propria radios quoſdam eſſe rerum, quas ſignificant, & in ipſis nominibus,quaſi vitam quandam latere. Quid dignum Anticyris, ſi non iſtud? Quicquid enim Platonici dicant, nomina ſunt hominum arbitratu indita. Nomina quoque nec ſunt ſubſtantiæ corporeæ aut ſpirituales, nec ſunt accidentia inhærentia ſubiecto; quare vitam in ſe habere non poſſunt: adueniunt quoq; ſeu induntur rebus,quas ſignificant atque denominant, extrinſecus planè: quare nec emanantes à rebus radij dicendi. Multa quoque ſunt nomina nihil ſignificantia; multa quid aliud à rei natura ſignificantia: quin & ipſa illa, quæ naturam rei ſignificant (qualia putantur quæ crea- o Gen.2.v.20 turis Adamus impoſuit, *o*) hæc nullum potuerunt à naturis rerum influxum recipere: quia res corporeæ naturaliter nihil efficere poſſunt in id quod corporis expers eſt, vt ſunt nomina.

Obijciunt nobis, Deum ipſum rebus nomina indidiſſe. Probant, quia p Pſal.146. ver.4. ſcriptum ſit, *Omnibus iis nomina vocat*, *p* & alibi; *q* *gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis*. q Luc.10.v.19. *Reſpondeo* Deum quidem noſſe cunctarum rerum, ſingulorum etiam angelorum, & ſtellarum (de quibus eo loco agit propheta) naturas proprias,& ſic ea, cùm lubet, proprijs nominibus, hoc eſt conuenientibus earum naturæ, vocare poſſe: ſed ea nomina mortalibus incognita ſunt, nec magis reuelata. deinde præſens poſitum pro futuro, *vocabit*; vt patet ex Hebræo vocabulo,quod futuri eſt temporis. Prior ergo locus nihil iuuat hos argutatores: multo minus poſterior, nihil enim aliud eſt nomina diſcipulorum in cœlo ſcripta eſſe;quam eſſe in amicorum Dei relata album, quod alibi dicitur *inſcripta eſſe libro vitæ*; quod ſiue acci pias ſecundum æternam Dei prædeſtiuationem, quæ mutari nequit, ſiue ſecundum præſentem iuſtitiam, quæ mutationi obnoxia;certè id homines impij parum reuerenter ad indititia nomina, quibus ab hominibus diſcipuli compellabantur, audent tranſferre, quid magnoperè gaudendum illis, ob communem ſibi nominationem cum cceteris hominibus, brutis etiam & vrticis. quorum nomen non minus Deo notum erat, qui nouit omnia?

Hinc tamen illi inferunt, voces ſignificatiuas primariò, per influxum cœleſtem, ſignificare; ſecundariò; tantum per hominum impoſitionem: & quia in ſignificatiuis nominib.vtrũ que concurrit,in non ſignificatiuis alterum tantum; ideò plus virium habere nomina ſignificatiua. Quod imprimis alij pernegant, qui non ſignificatiuis amplius deferunt. E quidem lubet ab his omnibus quærere: num neceſſe non ſit quemlibet influxum cœleſtium orbium per traduces qualitates in ſubiectum tam remotum influere,ipſis influentijs recipiendis aptum & accommodatum? deinde, num res incorporeæ,vt ſunt nomina, ſint ſubiectum idoneum recipiendis qualitatibus corporeis? quorum vt prius nequit negari,ita poſterius nequit affirmari. Nihil ergo tribuit energiæ prius ille influxus cœleſtis. Impoſitio quoque humana, cum ſit nuda & merè arbitraria denominatio,quid queat influere; nec Argus videat, quem ferunt fuiſſe oculatiſſimum.

Quartum delirium eſt,vim complexorum verborum, (propoſitionum ſcilicet & orationum) efficaciorem eſſe. Primò quia veritas(inquit archimagus) in ipſa propoſitione contenta hic accedit;cuius veritatis vis maxima eſt,quando formula ſeu carmen virtutis ac operationis aſtri ſeu numinis,quod comprecantur,continet cõmemorationem. O Satan,Satan:tibi

quam

quam perpetuò ſimilis es:pergis hoc telo diuinos honores conſequi. Nonne ſatis hoc indicant, quæ myſtes ille tuus, exempla petit, ex Hymnis Orphei & Apuleij ſcriptis, idololatriæ plena? tum quia auctoritates illæ poetarum refertæ vanitatis: tum quia ſenſum ac intellectum carminis aſtris aſcribit: tum quia per hoc numen, intelligit cacodæmones; quos aſtris & ſingularum rerum ſpeciebus Magica diſtribuit. Conatur etiam probare, quia qui integrã orationis textu ram promit, magis animo dictis inten dit, quam qui verbum vnum atque alterum: quare vis quoq; vehementior imaginationis concurrit, & ſpiritus copioſior in rem incantatam tranſit. Quę vana ſunt, nec empſitanda titiuillitio. Nec enim imaginatio extra imaginantem in res ſeiunctas vim habet vllam; nec ſpiritus vllus à loquente prodit, qui rem incantatam contingit: præter afflatum: afflatus autem facultas ad ſanitatem nulla eſt; ad morbum, & noxam per contagium aliqua, vt docuimus.

Ex his manifeſtum fit, falſa quoque eſſe, quæ ex tam bellis axiomatibus inferunt corollaria. primò quod aſſerunt oportere, vt ſic ſanantes afflent ægro, & ei vocabula quaſi inhalent. 2. quamlibet huiuſmodi incantationem præter ordinẽ ſolitũ & retrograde prolatam aut ſcriptam, inſolitos effectus gignere. 3. debere ea quæ Magus vult impetrare, inſcribi rei, quã vt inſtrumentum adhibet. exempli gratia, ſi tabella, vel pergameno vel herbæ folijs vtatur, debere inſcribere folio, membranæ vel tabellæ, ad quẽ id effectũ faciat. cur cedo? an qđ verba non ſatis efficacia per ſe prolata? an quod alioqui dæmon ſurdus, vt ea non audiat; vel quòd ſcripta quam audita melius intelligit? an quòd ad memoriæ lapſum fulciendũ opus hac induſtria? nihil horum in cauſa, ſed va fer ille vanarum obſeruationum multiplicatione, velut varijs retium plagulis, ſic pluribus peccatis, miſeros amat illaqueare. Legi exempla quæ Leonar. Vairus collegit, *s* ſed in his omnibus pactum cum dæmone inter-cedens cauſa fuit effectionum. Vide inf. lib. 6. anacephalæoſ. monito. V.

s li. 1. de Faſcino, c. 5.

QVÆSTIO IV.

De amuletis & periaptis.

NOta Romanorum gentilium cõſuetudo, q ſoliti puerulis de collo res turpiculas ſuſpendere, *Præfiſcini*, vt dicebant, ne faſcinarẽtur (vnde & *Faſcini* nomen inter obſcęna relatum) alia quoque amuleta ſuccini aut alterius materiæ contra morbos geſtitabant: quemadmodũ & Græcis ſua fuere περίαπτα, περιάμματα, ἀποτροπαῖα, malorum, vt putabant, auerruncatoria. Sic etiam prodeſſe ſibi putabãt Iudæi ſua philacteria, ſeq; per illa cuſtodiri ac præſeruari à malis, perperam accipientes diuinum præceptũ. *a* Eundem errorem Catholicis, non hæreticus tantum VVierus: ſed & qui Catholicus videtur ex ſcriptis, Remigius Lotharingus, *b* impingit; hinc omnium periaptorum vſum temerè condemnantes ex Patribus non ſatis intellectis.

a *Exo. 13. 16. Deut. 6. 8. Mat. 3. 2. 5.*

b *lib. 3. dæmonolat. c. 3.*

Dico primò, *Amuleta huiuſmodi, quæ collo dependent, vim nullam obtinent naturalem ratione verborum, characterum, uel figuræ, vel conſtellationis: ſed dumtaxat ratione materiæ, ſi qua huic antipathiæ vel Sympathiæ vis naturalis inſit.* Hæc concluſio eſt Catholicorum omnium, & etiam gentilium, quos præcedenti quæſtione citauimus. probatur, quia phyſicæ ligaturæ facultas neceſſe eſt, vt à natura rei ipſius dependeat; quæ non competit niſi ratione materiæ ſeu ſubiecti. Quare ſi quis effectus producatur, cuius cauſa nequit eſſe vis naturalis ſubiecti; effectus ille prodigioſus erit, & amuletum ſuperſtitioſum, qualia multa cõgeſſit Coſta Ben Lucas, Iudæus Luſitanus. *c* Huc referendum; ſi figuram attendunt; quod Hiſpa-

c li. de ligaturis.

Hiſpanicis pueris ex Gagete ad collum deligant, manu in deriſum, inſer to intra digitos primores pollice con formata. *Higam* vocant.

Dico ſecundò. *Quando in ipſis verbis, modo ſcriptionis, crucium numero, figura vel ſimilibus ſpes non ponitur, pium & ſanctum eſt, reuerentiæ cauſa Sanctorum r liquias, cereos agni Dei effigies, Euangelium S. Ioannis, Pſalmum Dauidis, & ſimilia S. ſcripturæ teſtimonia ſecum geſtare collo appenſa: ſed effectus qui inde oritur erit ſupernaturalis, Dei beneficentiæ adſcribendus. Alijs autem ligaturis vtisquas vel vſus Eccleſiæ Cathol, vel proborum medicorum ars non commẽdat; omnino eſt prohibitum.*

Quod ad reliquias, videtur non ſatis cautè locutus, inſignis Doctor Theologus Ciruelus Darocenſis *libr. de ſuperſtit.cap.4.p.3.* quando leuiculis fultus rationibus ſacrarum reliquiarum ad collum geſtationem improbare non veretur. Diſſentit ille ab hæreticis. nam ipſe vult reliquias Sanctorum in templis honorificè ſeruari, & adorari; ſed non vult eas à priuatis collo àppenſas geſtari; temerè reprehendens antiquam virorum valdè ſanctorum conſuetudinem. Nonne B. Helena clauorum Chriſti vnum freno equi, alium galeæ Conſtantini indidit? Nonne B. Antonius palmatam illam Anachoretæ S. Pauli; & ipſius Antonij tritum cum melote Pallium exultans tulit? Similia de Theodori Martyris puluere Nyſſenus; de catena B. Petri magnus Gregorius. Sed in re nota non eſt immorandum.

Concluſionis prior pars probatur, Eccleſiæ Cathol. inueterato & ſalutari more, nec non ſententia D. Thomæ, Maldon. *d* Nauarr. Silueſtri & alior. ratio eſt, quia Sanctorum reliquias ita ſemper maiores noſtri ſunt venerati; Agni illi ad hoc à ſolo Pontif. Maximo quotannis benedicuntur: ſacræ ſcripturæ teſtimonia, vt licet ore proferre, licet etiam deſcripta collo deferre, & narrat Leontius Epiſcopus ſanctum Simeonem Salum mulieri magæ amuletum in tabella conſcripſiſſe quo geſtato illa non potuit amplius diuinare, nec magica amuleta facere. (*Sur.1. Iul.*) nec vllus ſanctorum patrum hoc vnquam improbauit. Nam Diu. Baſilius *e* damnat περιάμματα characteribus (*nempe magicis*) inſignita. Incertus auctor in Matth. qui extat inter Chryſoſtomi opera, *f* inuehitur in duo nequam genera hominum: primum, qui ex huiuſmodi ad collum ſuſpenſis ipſi ſanctiores volebant videri, vt Phariſæi olim: ſecundum, qui ex eadem ſuperbia, quæ ad collum alij ſuſpenderent, ipſi de capillis, vel veſtimentis ſuis largiebantur, Ipſe D. Chryſoſtomus *g* mulierculas illas reprehendit, vel quòd non recta, ſed Phariſaica, id intentione facerent; vel quòd, per opinionis errorem, non à Dei gratia miraculoſum auxilium, ſed ab ipſa materia, vel forma ſcripturæ, id præſtolarentur; vt faciunt ho diè, qui dicunt debere eſſe ſcriptum Euangeliũ in membrana virginea, litteris vel lineis miniatis & cætera. Sanè Chryſoſtomus eadem id mente reprehendit, qua D. Hieronymus, *h* qui ſatis indicat, phariſaicam illam ſuperſtitionẽ præſidium ab ipſis pictatiolis, non deſuper à Cuſtode Iſrael, Deo Sabaoth, exſpectantem, ſe reprehendere: item quòd quæ extrinſecus gerebant, eorum cultum & obſeruantiam intrinſecam, quæ præcipua, negligebant. Denique in vita S. Antonij infeſtationem quandam dæmonum, cum preces quaſdam membranulæ inſcripſiſſet, & in cubiculo ante Deiparæ Virginis imaginem affigi iuſſiſſet, legimus diſpuliſſe. (*Surius tom.3. Fol.43.*)

Poſterior pars concluſionis probatur canonibus, qui anathema fulminant in eos, qui philacterijs (hoc eſt conſeruatorijs) vtuntur; & ſi clerici ea faciant, iubent eos Eccleſijs eijci, *Cant.1. & 4.26.q.5*, qui canones quomodo ſint intelligendi, & de quo genere philacteriorum loquantur, petendum ex alio canone, *nempe vlt, eiuſdem*

d *Th.2.2.q.96.ar.4. Maldon.in 1. cap. Ioan.*

e *hom. in 45.*

f *homi.4 Matth.*

g *in M hom.73.*

h *in d.c. Matth.*

eiuſdem quæſtionis, vbi inter cetera in hunc modum ſcribit B. Iſidorus: *ad hæc pertinent ligaturæ exſecrabilium remediorum, quæ ars non commendat medicorum, ſeu in præcantationibus, ſeu in characteribus ſuſpendendis atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum eſt,* act. 7. in *ex quadam peſtifera ſocietate hominum & Angelorum malorum, exorta*. Confirmat D. Auguſti. *i* his verbis: *Fingunt ſpiritus maligni vmbras quaſdam honoris ſibimet ipſis, vt ſic decipiant eos, qui ſequuntur Chriſtum. Vſque adeò, fratres mei, ut illi ipſi qui ſeducunt per ligaturas, per præcantationes, per machinamenta inimici, miſceant præcantationibus ſuis nomen Chriſti, qui iam non poſſunt ſeducere Chriſtianos, ut dent veneſnum addant mellis aliquantum*. Chryſoſtomus homil. 25. ad P. Anton. *Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis vtuntur: & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numiſmata capiti vel pedibus? Dic mihi, hæne ſunt ſpes noſtræ, ut poſt crucem & mortem Domini, gentilis regni imagine ſpem ſalutis habeamus? &c.* Tales ſunt nefariæ illæ formulæ precum; quas cõtra vulnera, & pericula ignis, aquæ & alia, quidam per mendacium adſcribunt B. Leoni, & alijs ſanctis, & (proh dolor) multi hodie geſtitant; quibus Diabolus ſemper tandem imponit, & quando ſunt in ſtatu peſſimo lethalis culpæ, finit eos occidi, & deſerit quos antè aliquoties defenderat. Poſſem nominare mihi probè notum, cui id accidit. Norunt Franci, cum ſuperioribus annis, cum Barone Danou, hæreticorum Germanorum examina in Franciam irrupiſſent, & à Duce Guiſio ſtrenuè debellata fuiſſent, huiuſmodi ſchediaſmata collo cæſorum ferè omnium appenſa; fuiſſe reperta ab *Dialog.* ijs, qui cadauera ſpoliarunt. Hoc genus ſuperſtitionis ſubſannat Lucianus, *contra* k & Antoninum Caracallam ſupplicijs compeſcere conſtituiſſe teſtatur Spartianus. Et Tatianus Aſſyrius *l* hæc omnia refert ad dæmonum dolos, & pacta per Magos cum illis inita. Huc etiam refero, quod de vrſarijs, ſic refert Balſamon Commen. Syn. 6. in Trullo; *Vrſas trahere dicuntur ij, qui arctotrophi appellantur; qui quidem in capite & totius animalis corpore tincturas appendentes, & p los ex ipſo tondentes eos una cum tincturis dant perinde ac remedia & amuleta, tanquam contra morbos & faſcinantes oculos conferre poſsint*. Huc pertinent etiam formulæ omnes, quibus immiſcentur nomina ignota Angelorum, hoc eſt alia præter, Michael, Gabriel, Raphael. hoc mirum fortaſſis alicui videbitur; quia Trithemius, & Rabb. alia quoq; uomina confingunt eorum, quos dicunt eſſe motores orbium cœleſtium item fata decernere, & fatales caſus adminiſtrare, & mirifica quædam homines ab his diſcere, & ſimiles impietates, quibus ille liber ארבעתאל ſcatet. Sed nitor auctoritate & ſanctione concilij Romani, quod fuit congregatum Romę ſub Zacharia Pontifice, ad damnandos errores Aldeberti & Clementis hæreticorum Germaniam turbantium; vbi inter cætera, lecta vna oratio Aldeberti, in qua continebantur hæc verba; *ſupplico vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michael, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel*. Quibus lectis, Zacharias Papa, interrogauit Epiſcopos, ſententiam de his ſuam proferrent: illi damnandum Aldebertum pronunciarunt, vt hæreticum. cauſa verò ſubditur & ipſum Decretum concilij his verbis; *octo enim nomina Angelorum, quæ in ſua oratione Alderbetus inuocauit, non Angelorum, præter Michaelis, ſed magis dæmonum nomina ſunt, quos ad præſtandum ſibi auxilium inuocauit. Not autem, vt à veſtro ſancto Apoſtolatu edocemur, & diuina tradit auctoritas, non plus quàm trium Angelorũ nomina agnoſcimus: id eſt, Michael, Gabriel, Raphael. Zacharias Papa dixit, optimè prouiſum eſt à veſtra ſanctitate, vt conſcripta illius omnia igne concrementur: ſed oportunum eſt, vt ad reprobationem eius in*

ſcrinio

ſcrinio noſtro conſeruentur ad perpetuam confuſionem. ¡Nunc verò, quia omnia peracta ſunt, de vtrorumque ſententia, quorum ſuperius mentio facta eſt, nunc pertractatum eſt. Vniuerſum concilium dixit: Aldebertus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta ſunt; & qui ſe Apoſtolum cenſuit nominari; & qui capillos & vngulas ſuas populis pro ſanctitate tribuit; quique ſub obtentu Angelorum dæmones in ſuum auxilium inuocat: ſit ab omni officio ſacerdotali alienus &c. m Igitur ex concilij huius ſententia, damnanda cuncta periammata periapta ligaturarum & ſimilia, vbi alia nomina leguntur, quam trium, quos ſacra ſcriptura nominat, Angelorum. Nominatur quidem Vriel. *4. Ezdr.4.v.1.* Sed liber ille Canonicus non eſt, nec tantæ auctoritatis: & in eodem reperias Ieremiel, quem nemo recipit: Aldeberti verò cetera nomina nonnihil ſunt deprauata ex ijs, quæ in Necromanticorum libris habentur. Sed de Vriel accuratè ſcripſit Nicol. Serarius noſter comment. in c. 12. Tobiæ q.10. cum quatuor ſequentibus. Vnus tamen (ne quid diſſimulem) me, quoad *Vrielis* nomen, ſcrupulus torquet: nam concilium illud Romanum inter concilia edita, vel in Germania, vel in Italia, non reperio: Vnde nonnihil nutat auctoritas illius Hiſtoriæ. Et *Vrielis* nomen præter Æthiopas, etiam aliquando Romani in Miſſalibus ſuis receperunt. Et dicat aliquis à Zacharia ſolam deciſionem (nempe declarationem hæreſeos & ſcriptorum combuſtionem) approbatam: non verò eum ad rationem à Patribus illis allatam reſpexiſſe: nam licet conciliorum deciſio de fide ſit, non tamen rationes pro deciſione allatæ, vt conſtat.

m *vide apud Sur. tomo 3. menſ. Iunio in uita S. Bonifacij, fol. 494.*

CAPVT V.

Ars aurifactoria, quam Alchimiam nuncupant, ad quam magiæ ſpeciem ſit referenda?

NOn poteſt ſufficienter huic quæſtioni reſponderi, niſi prius conſtet, quò ſe vſque vires eius extendant. quare quatuor ſunt diſcutienda. primò, an ars iſta finem ſuum conſequatur? ſecundo habendane in numero artium liberalium? tertiò ad quam Magiæ ſpeciem pertineat? quartò licita ſit, an illicita?

QVAESTIO I.

An aurum hac arte verum conficiatur?

DVo quæſtio hæc complectitur; quid naturæ ope fieri queat, & quid fieri ſoleat? quorum non eadem ratio eſt. prius quam decidamus quæſtionem, quædam de nomine & origine ſunt præmittenda.

SECTIO I.

Quid ſit Alchimia & quando inuenta?

NOmen Arabicum eſſe volunt viri docti; & id indicare nomini præfixum *Al*, vt in *Almanach*, & *Almageſtum*, & ſimilibus. *a* Mixobarbarum ergo vocabulum fuerit, ex Arabico *Al*. & Græco, χύω ſeu χύνω, quod idem ac *fundo*. alij Græcam planè vocem cenſent, ex quibus eſt Ioannes Chryſipp. Fanianus, qui deducit παρὰ την χυμεῖαν καὶ ἅλα à ſale & fuſione. *b* Sed huic Græci ſcriptores repugnant qui plerumque ſcribunt χημεῖαν; *c* nõ χυμεῖαν. Sed quid χημεῖα ſignificat; quidam ex Plutarcho *d* tradunt, Ægyptum ſacra lingua à ſacerdotibus vocari *Chemiam*; & inde ſuſpicantur, vocari *Chemiam*, quaſi Ægyptiam: videlicet quia primi mortalium Ægyptij illam à Mizraimo Chami filio acceperint, ab Ægyptijs Arabes didicerint, & articulum illum ſuum *Al*, addiderint; ab Arabibus, Europæi acceperint & nomen & artem, vt & reliquam ferè medicinam & philoſophiã Græcanicam. Nimis iſti benigni ſunt in

a *N. com[...] in Manil[...]*

b *Dialog[...] Chryſope[...]*

c *Cedren[...] Annal. S[...] mox cita[...]*

d *li. de [...] & Iſid.*

in Arabes. Nomen enim notum Romanis ſuis antequam vlli noti philoſophi vel docti inter Arabes, & quo Arabia tempore adhuc Chriſtiana. Inuenias illud apud Iulium Firmicum Latinum *e* ſcriptorem, qui tempore vixit Conſtantini Magni. Apud Ægyptios quidem hæc ars in vſu etiam Diocletiani tempore videtur fuiſſe, ſi Suidæ credimus. *f* & ab ijs fortè Romani acceperunt. Verum illud de *Chemia* merum eſt commentum: Ægyptus enim non *Chemia*, ſed *Chammia* dicta à Chamo. ſic enim in Pſalmis legimus; *In tabernaculis Cham, g Ægyptiorum*; & poſtea; *h terra Cham*, vocatur ipſa Ægyptus. hoc ergo nomen ſacerdotes, vt teſtimonium antiquitatis ſuæ, aſſeruarunt. vulgo *Miſraim* dicebatur Ægyptus: vnde & hodie adhuc Turcæ & Arabes vocant, *Maſra*. Quare ſi Arabes voluiſſent ab Ægypto hanc artem denominare; & addere ſuum illud; *Al*, vocaſſent *Almaſrā*. Quid ergo? ſuſpicor, vt multa Arabum vocabula, eſſe Hæbreum illud, & quidem ſolidè, nec aliud ſignificare quam artem fuſoriam ſiue liquatoriam. Etenim Hebræis, *Alichim*, *i* ſignificat itinera ſiue fluxus ab *Alich*, quod ſignificat facere ambulare ſeu fluere, *k* Vnde ars liquans ſeu fundens metalla: abiecta litterula, ab *Alichim*, fit *Alchimia*, facilima formatione. Quid enim aliud eſt Alchimia, quam pirotechnia ſiue igniaria ars, reſolutoria, & purificatoria metallorum? quæ ut *Chymia* ſpecies quædam eſt: ſic etiam aurifactoria, ſiue Chryſopæia, ſpecies quædam eſt Alchimiæ, quæ in extrahendo ſiue ſeparando, & in congregando ſiue coagulando ex alijs metallis auro tota occupatur: vnde non malè *Spagiricam* vocant nonnulli; παρὰ τὸ σπᾶν καὶ ἀγείρειν, à ſegregando & congregando. Ad hanc quidam retulit illum Manilij verſum. *l*

Materiamque manu certa duplicarier arte:

& quia de Alchimicis dictū, per errorem, putauit, ideo (quæ eſt Critica audacia) contra veterum codicum fidē, cum tollendum, vt ſpurium, iudicauit. verumq; male. nam & Manilij verſiculus eſt, & non de Chryſopæis, ſed de bractearijs accipiendus, qui malleando aurum in bracteas ſeu foliola tenuiſſima diducunt & dilatant, & ſic ſuperficiem adeò dilatatam quaſi duplicant. Alchimice certè non tam duplicant manu, *quam* igne.

e lib 3. in Lu... decretis.
f in Dioclet.
g Pſ. 78. 57.
h Pſ. 105. 23
i Iob. 29. 6. צלכ
k Iob. 24. 10. הלי
l 4. Aſtron.

Non ſtatui de tota Chymica agere; quam ego artem, qua medicinæ adminiculatur, ſanè laudo, & veneror, vt phiſiologiæ fœtum præſtantiſſimum; inuentricem auri potabilis, rei non minus utilis ad ſanandum, quàm ad alendum, ac quoad fieri poteſt, vitam prorogandam; ſpiritus enim ſubtiliſſimos ex metallis gemmis, plantiſque educens; quo ſubtiliora, hoc puriora, & quo puriora, hoc efficaciora remedia prebet: metalla depurat, ſegregat, perficit, lapides conflat, aquam elicit, ignem vegetat, & in igne vegetato, ac quaſi perennato, ſpecimen edit artis & efficacitatis ſuæ, in humana vita propaganda. Mihi quidem dubium non eſt liquorem illum Olibij Maximi, cuius beneficio lucerna multis ſæculis conſeruata fuit ardens, Chymicum fuiſſe; de quo Bernardus Scardeonus, *m* ſcribit Patauij ante aliquot annos, vrnam fictilem effoſſam his inſcriptam verſibus.

PLOTONI ſacrum munus ne attingite fures:
Ignotum eſt vobis hoc quod in orbe latet.
Namque elementa graui clauſit digeſta labore
Vaſe ſub hoc modico Maximus Olibius.
Adſit fœcundo cuſtos ſibi copia cornu,
Ne precium tanti depereat laticis.

Plutoni Deo diuitiarū dedicauit hoc ſuæ artis ſpecimen homo gentilis, diuitias illi acceptas ferens. Intra maiorem illā vrnam minoralia reperta; in hac, duę ampullæ adfabrè laboratæ, argentea una, aurea altera: puriſſimo quo-

m in Hiſtoria Patauina.

quoddam ambæ liquore plenæ; quo lucerna multis iã ſæculis ardens conſeruata cenſebatur.

De ſola Chryſopœia ſtatui dicere; quæ vel ex adſperſis pauculi pulueris aurei ramẽtis,aurum multiplicat, vel ex non auro verum aurum producit: nam quæ ex auro liquato tãtumdem vel minùs auri producit, ſed purgatius; ea nomen aurifactoriæ non meretur. Chryſopœiæ igitur originem quidam nobis valde faciunt antiquã, qui præclaro Adami titulo libellum quendam inſignem obtrudunt: vt & alij Moyſis, & Mariæ ſororis eius, & Solomonis, & Hermetis Triſmegiſti, & Ariſtotelis,& Pythagorgorũ quorumdã libros venditãt: hæc enim omnia pro impoſturis habenda duxerim,& otioſorũ hominum ſomnijs. Quid? an,quia ab Adamo prima ſcientiarũ principia,idcirco & de hac ille arte ſcripſit, quem de nulla conſtat ſcripſiſſe? An, quia Moyſes in omni Ægyptiorum ſapientia excellens, idcirco & ipſe, & ſoror eius (miror Aaronem non additum, & Beſeleel) animum ad alchimiam excolendã adiecere? An, quia Cabbaliſtæ nugantur Chamum in arca Noacho patri ſuo *libro de Magia naturali* furatum, quos Miſraimo filio ſuo donauerit; idcirco inter illos etiam Chymici libri fuere? Sed Chamum ſcimus nõ philoſophiç naturalis,verum Magiæ Dæmoniacæ fuiſſe propagatorẽ. n Hermetis Triſmegiſti non pauci ſuperſunt libri; quis quæſo vel color tenuis in illis huius artis? eruent opinor,qui Phaecontæo auſu eò detorſerunt; quæ de Turri Babel, & quæ de terra promiſſionis,SS.commemorauit & quæ Salomõ in *Eccleſiaſte* de meretrice, mores eius depingẽs,Spiritu ſancto afflatus, ſcripſit;illi ad Chymices myſteria deflexerunt:qui auſi diuitias;quas, œconomicæ prudentiæ, & nauigationi in Ophir,diſertè acceptas refert Regũ Hiſtoria,Salomonis alchimię adiudicarunt.In quos(vt mitiſſimè agã) nihil dicã aliud,quàm quod fatuis ſolemus, ſanam mentem ijs optandam. Minore longè periculo peccant, Aimar.Ranconetus & Cardanus, qui Sibyllæ vaticinium illud;

ἐννέα γράμματ' ἔχω. τετρασύλλαβός εἰμι, νόει με. &c.

ad Aſenicum, admirandi lapidis materiam tranſtulerunt;quaſi quatuor ſyllabarum, & nouem litterarum vox alia nulla foret. Item qui Pandoræ poculum hoc eſſe contendunt,ab Heſiodo notatum: ſed hi plures Epimetheos,ſola ſpe reliqua; quam Prometheos,ex hoc grege fateantur oportet. Nec minus illi ſuaues, qui Siſyphium ſaxum extollunt, & propter huius lapidis inuentionem meruiſſe nomen,quaſi diuina ſapiẽtis autumãt propter promiſcuã in vulgus beneficij communicationem,ad inferos detruſum ſemper reuolubilis ſaxi ſubuectione dãnatum. homines præparcè auari.Liberaliores alij,cũ Suida Colchis auratam pellem auertunt. illud enim δέρας τὸ χρυσόμαλλον Iaſonis; libros fuiſſe in membranis arietinis deſcriptos, artis alchimicæ doctrinam aurifactoriam continentes. Addunt alij, hoc illud aureum fuiſſe femur, χρυσοῦν μηρὸν, ſiue(vt corrigunt alij) χρυσοῦν ῥοῦν, aureum flumen, à Pythagora in Olympijs oſtenſum, quod tamen Origenes eburneum appellauit *lib.6.contra Celſum*. Hoc illud eſſe apud Hippocratem mirabile, & imprimis ſacrũ terræ opus, ex quo animãtia,plantæ,alimenta,pharmaca,fortuna,& ipſe Plutus profluant. o Hinc apparet quam vetuſtam iſti origenem arti arceſſant, Equidem opinor vetuſtam: ſed certa teſtimonia ante æuum Caligulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera ſunt coniectanea nec magis certum,quod quidam probant ex Eſdr.lib.4.cap.8.v.2. *Quomodo autem interrogabis terram & dicet tibi: quoniã dabit terram multam magis, vnde fiat fictile,paruum autem puluerem vnde aurum fit.* Hoc enim perſpicuè non ad artem

n ſu.li.1.c.3.

li.33 hiſt. A.

Siſyph. qui ὀιζυρός

Suidas Diocletian

o Hippocr. in epiſtol. ad Crateuam

artem fuſoriam, ſed ad naturalem me talli ex terræ puluere productionem poteſt referri. Si tamen quis contenderet, ad materiam auri tranſmutatoriam pertinere; is ſciat, neq; infallibili ſe teſtimonio niti, quia liber iſte apocryphus eſt; neque loco claro & aperto antiquitatem artis ſe probare. Cæpiſſe ſub Caligula docet Plinius, *q* rationem ex auripigmento aurum liquandi, ſed mox deſijſſe. Foditur hoc in Syria auri colore, fragili, lapidum ſpecularium modo. Vim eius magnam Caligula, auri quàm ſanguinis non minùs auidus excoqui iuſſit & planè finxit aurum excellés, ſed ita parui ponderis, vt detrimentum ſentiret. nec poſtea tētatum ab vllo. Diuturnum poſtea ſcriptorib. ſilentium fuit. Vſque ad Diocletianum ſiluere. Nam Suidas auctor eſt, cùm eo regnāte Ægyptij res nouas molirentur, cæde multorum illuſtrium virorum in ipſo exordio hoc incendium ſopitum fuiſſe: & conquiſita tum ibi veterum de argenti & auri fuſione ſcripta, omnia tyranni iuſſu flammis tradita, ne ex illa arte ditati Ægyptij, pecunijs freti, Romanis in poſterum rebellarent. *r* Aliquot annis poſtea Zozimus Græcus ſcriptor vixit, cuius de Arte ſacra, & Chryſopæia libri M. Scripti aſſeruantur in Regis Chriſtianiſſimi Bibliotheca Fontisbelli: vbi & Blemmidę liber de eadem Chryſopœia dicitur exſtare. hic ille Nicephorus Blemmidas eſt, qui ſub Duca Imper. multa præclara philoſophiæ monimenta edidit. Zozimo Græcum antiquiorem, non noui: ille Arabes omnes, qui circumferuntur æuo antecedit: fictitium Morienum (Eremitam Romanum fingunt inepti Arabicè ſcribentem) & verum Geber, ſiue Gebrum Arabem: qui non inuentor artis, vt putant Fallopius & Eraſtus: ſed cultor & ornator præcipuus. Hæc de origine habui dicenda.

q ... l. 33. hiſt.

r *Suidas in Diocletiano.*

SECTIO II.

De artis alchimiæ in auro faciendo efficacitate.

Mirum quàm hic in contrarium funis contentioſus trahatur. cultores alchimiæ affirmatiuam adeò tuentur, vt & perfectius aurum ſuis ſe fornaculis fouere, & educere, quā natura ſolita, contendant: oſores contrà Chymicorum, omnia huiuſmodi, vt præſtigias, ludibria, & meros iactatorum bombos opinantur. Equidem puto inter hæc extrema, vt fit, media via tutiſſimè incedi. Videamus breuiter, quid pro vtraque parte diſputari queat.

Tres inuenio ſententias. *prima* eſt, non poſſe aurum verum ſic produci. *ſecunda*, poſſe aurum quidem quaſi verum, ſed quod tamen pro vero, nec liceat vendere æquali pretio quo verum venditur: nec liceat illud in medicinis exhibere. *tertia*, perfectius & purius aurum ſic fieri poſſe, quàm quod in terræ viſceribus gignitur. Prima ſententia eſt Thoſtati *in Exod. cap. 7. quæſt. 10.* Ægid. Romani, *quodlibet. 3. quæſt. 8.* (qui Auicennam quoque pro ſe citat, ſed malè. nam Auicen. verè cenſuit contrarium, & ex profeſſo de hac arte ſcripſit) negarunt etiam Auerr. *in lib. 1. de Generat.* Aponenſis, *differ. 209.* Sed & ipſemet Chymicus Paracelſus *lib. de philoſoph.*

Secunda ſentētia (opinor) verè fuit D. Thomæ. nam licet, vbi noluit quæſtionem decidere, ibi ex hypotheſi tantum locutus fuerit: *a* tamen vbi abſolutè & deciſiuè locutus, ibi apertè & clarè hanc ſententiam tenuit: produci poſſe aurum, quoad externas qualitates, ſed quod ad intrinſecam auri perfectionem non pertingat: *b* quod etiam Caietano, *c* & reliquis Thomiſtis placuit poſtea citandis.

a 22. q. 77. a. 2. ad 1.

b in 2. ſent. d. 7. q. 3 ar. 1.

c ad d. ar. 2.

Tertia ſententia eſt omnium Chymicorū, & præterea Timonis *in lib. 3.*

Metear.q.vlt. Antonij Mirandulani *de ſingula.certam li.10.* Marcelli Palingenij, Cardani, Lacinij, & aliorum, quã accuratè tuetur And. Libauius Syrraxi 2.lib.1.ſingularium.

Quartam his ſententiam poſſemus addere Pyrrhoniam, & Academicam *Dubitantium*; qui fatentur ſibi non ſatis liquere: quam puto verè communiorem eſſe hominum huius ætatis. Ex noſtris illam defendere Bened.Pererius, & Gregor. à Valentia; *e* nam de bonitate & perfectione alchimici auri dubitant, & ſuſpicantur, nunquã ab vllo verum, & perfectum aurum fuiſſe productum, & Valentia quoque indicat ſtudio & arte humana vel nõ poſſe, vel vix fieri poſſe. Quid dicemus? amicus Plato, amicus Socrates, ſed magis amica veritas.

d *diſput. de Magia.*

e *in 2.2.diſp. 6.q.13.punc. 2.*

Axio. 1. *Nullis idoneis argumentis contra ſentientes conuincunt aurum verum per alchimiam fieri non poſſe.* Ad probationem huius concluſionis ſufficit onus probandi transferre in aduerſarium: quia eſt concluſio negatiua: & adfirmanti eſſe impoſſibile, incumbit onus oſtendendi cur id ſit impoſſibile; eò quod is contendat ſe id idoneis argumentis poſſe conuincere; quod nos negamus. Veruntamen ſic poteſt concluſio probari; neq; ex parte materiæ ſeu ſubiecti; neque ex parte modi repugnat naturę talis metamorphoſis. Non ex parte materiæ. nam illa eſt alterari, & corrumpi apta, & perduci etiã apta ad formã præſtantiorem, & eſt capax formæ introducendæ. Non ex parte modi: q̃a modus eſt, per decoctionẽ naturalẽ ignis qui decoctionem naturalẽ caloris naturalis proximè imitatur. Quid ergo deſit? aut ſi quid horum, oſtendatur.

Oſtendere conantur ſequentib. argumentis, quæ ſigillatim diluemus ad fuſa ſolutione. Primò argumentantur ab artis ipſius incertitudine & diſſenſione artificum, quia chymici inter ſe nec conueniũt in modo loquendi, nec in modo operãdi, nec de materia aut nomine ſui lapidis. Cõueniũt, beneficio lapidis hanc transformationem tribuendam; ſed hunc ipſum lapidem, quo appellent nomine, non conueniunt. Longum ſit omnia Merculini, Treuiſani, Faniani, Vallenſis, Roſarij & aliorum nomina congerere, quæ ſunt ſignificationis planè diuerſæ. ex paucis cætera poſſunt diiudicari. vocant χρυσόσπερμον, aquam viuam, aquam vitæ, aquam ſiccam, lignum vitæ, ſanguinem humanum, lac virginis, Mercurium philoſophorum, draconem, coruum, laton, elixit, medicinam morborum omnium, id de quo qui bibit non moritur, & ſimilia partim ridicula, partim pugnantia, partim irreligioſa. Modos operandi diuerſiſſimos comminiſcuntur, & de eo inter ſe digladiantur; cum Bracheſcho certat Tauladanus, Villanouanum impugnat Treuiſanus, alij alios, & inuicem fatuos ignorantesq́; nuncupant. Sed de lapidis materia fortè ſaltem conſentiunt? nihil minus. ſunt qui ferri ſcoriam, ſunt qui ſalem, alumen, magneſiam, cadmiam, calchantum, arſenicũ expoſcant: ſunt qui obtrudant bufones, capillos, ouorum putamina, menſtruum fluorem, vel humanum ſanguinem. *Reſpondeo*, tam diuerſis nominibus eandem rem ſignificari; ſed his vſos ſcriptores ſcientiæ occultandæ cauſa, quam non voluere paſſim intelligi licuit ſanè Ægyptijs ſymbola ſua adhibere, licuit poetis per metaphoras & fabulas ſapiétię principia occulere, licuit Ariſtoteli ſe dictorum obſcuritate, vt ſepia ſolet, atramento, inuoluere; ipſæ ſacræ litteræ in Parabolis loquunt. cur culpas, ſi & hi diuerſis nominib. luſere? Si quid minũs aptè, & feliciter, & piè, ignoſce. rem vide, verba deſpice. nunquam rei veritatem, aut artis efficacitatem, ineptia aut infantia docẽtis potuit exſtinguere. Deinde quid mirum hanc quoque artem ſuas habere compulſationes diffidentium; quibus nec philoſophiæ pars vlla, nec medicina, nec iuriſprudentia, nec Scholaſtica Theologia noſcitur

noſcitur carere? Diſſenſio illa de ma
teria, vel verborum eſt nominum; vel
ſanè fuit olim, cum ars minùs culta,
& magis incognita: periti, in ſulphur
& hydrargirum conſentiunt.

Probant poſtea, naturam metallo-
rũ ab ijs ignorari. primò quia cenſent
illa viuere & nutriri, cum Cardano,
vel ſuperioris ordinis animam habe-
re, verũ valde recõditã, cum Fr. Geor
gio in Harmon. mundi. 2. quia lapides
putant eſſe reiectamenta ſiderum (vt
Paracelſus), metalla verò adipem, &
medullam lapidum, & proinde metal
la cęli eſſe præſtantiora excrementa:
3. quia vnicam volunt eſſe perfectam
ſpeciẽ metalli, nempe aurum; cęteras
eſſe tantum rude & inchoatum aurũ.
de quo mox plura. 4. non habent per-
ſpectam auri ſui cauſam efficientem.
qui ſoli calori efficientiam tribuunt:
quo tamen ſola non poteſt auri ſubſtã
tia perfici. Oportet enim vt ſol aquæ
ſuſtantiam primùm calore cõcoquat
& commutet: frigus deinde & ſiccitas
terrena, faciant aquam cõcreſcere. 5.
de auri materia valdè diſcrepant. Gil
gil vult eſſe cinerem ex terra genitũ
& aqua miſtum; Barceſchus vitriolũ;
pleriq; ſulphur, & argentum viuum,
nec deeſt, qui arſenicon addat. qua in
re indaganda videntur, vt ymbri, in-
dicium ſagæ naris ſecuti, certum ſanè
vt ad ceruę cunabula perducat, fallax
in rerũ eſſentia diſcernenda. Pręterea
quomodo poſſunt mixta reſolui in
mixtũ illud, ex quo proximè genera-
ta fuerunt? nonne prius oportet reſol
uantur in corpora ſimplicia? igitur ſi
(quod eorum eſt fundamẽtum) metal
la in ſulfur & hydrargirum reſoluun
tur; certè hæc duo nequeunt eſſe pro-
pria metallorum materia. Hoc argu-
mentum multas inuoluit quæſtiones
quas ſi velim exactè diſcutere, non ſe
ctionis vnius, ſed libri opus integri
futurũ. Vno fortaſſis verbo pręſtiterit
abſoluere, vt hæc illis omnia largia-
mus, nihil aliud cõſequi, quã alchimi-
cos ſic opinantes nõ eſſe veros philo-
ſophos, neq; cauſas operationis ſuę te

nere, nec operari ſcientificè, ſed dun-
taxat eſſe nudos flaturarios pyrotech-
nicos, mechanicos, & nõ philologos.
nullo autem pacto conſequitur, pro-
bandum quod erat, aurum ab illis con
fici non poſſe: non enim gladium non
facit faber, quia quæ ferri natura, quę
gladij ad pugnam rotatio vibratioq;
ſit accommodata, neſcit: non aquam
roſaceam minus perfectam chymicus
elicit, q cetera adhibet ab arte requi-
ſita, etiãſi roſæ eſſentiã, & vim ignis,
& principia diſtillationis ignoret.
Quid igitur, ſi qui naturam ignoret
metalli, ſegregatione, cõgelationeq;
quæ requiſita, cæteris quoq; omnibus
peritè vtatur; minuſne ad flatum com
poſitionemq; eius, quam ad alterius,
nihil ad operationem effectumq; am
plius præter cauſarum cognitionem
adijcientis, vix excoctrix ignium eſt
effectura? Intelligentię igitur iã ignis
particeps, qui vnum inter & aliũ no-
uit diſcrimẽ. Pone autem, aliquẽ, qui
optimè metallorum naturã nouerit:
huic certè nihil argumentatio hæc
oberit, quoad auri productionem: po
terit ergo produci ab aliquo. ſuffice-
rent iſta: dicã tamen quid de ſingulis
illis cenſeã. Viuere & nutriri metalla
vt animã habentia vegetatiuã: id non
admodum abſurdũ eſt, ſed fateor ve-
rius quod Ariſtoteles cenſuit, *f* nec la
pides, nec foſſilia huiuſmodi viuere
vel nutriri: excreſcere autẽ, per adie-
ctionem materiæ, decreſcere per ſub-
tractionem eiuſdem: cũ verò Plinius *g*
& alij, dicunt ea concipi, parturire, vi
uere, ſeneſcere, mori, metaphoricè tã
tum loquuntur. ſed de hoc plura Sca-
liger, Fallopiuſq;. *h* Volo cum illis li
beraliter depeciſci. Eſto non viuant
metalla: quid inde? facilior profecto
inanimæ rei in aliam inanimam, quã
animatæ in animatam erit tranſmuta
tio. Paracelſiſtarum illas locutiones
ſanè non ſatis rectas nec commodas.
ſed impropri as & translaticias, nihil
moror: loquuntur illi inquinatè ſen-
tiunt perperam. eos non defendo: de
re loquor, non vocabulis. Hoc vnum

f *lib. 1. mag. mor. moral.*

g *Plin. li. 36. ca. 18. & 19. Leo Baptiſt. Albertus li. 2 de re ædifi. cap. 9.*

h *Scalig. exercit. 1. Fallopius lib. 1. de matallis & foſſil.*

veriſſimum puto,neque negari poſſe, plus humidi pinguis, & ſi vis plus adipoſi eſſe ſucci in metallis,quam in lapidibus ac gemmis.hinc enim metalla ductilia & dilatabilia ſunt, quod lapidibus ob ariditatem & ſiccitatem denegatũ.Vnicane ſpecies metalli ſit, mox videbimus.De auri efficientecauſa,conſiderandum. puto longe plura requiri,vt ex terra,atque vt ita dicam elementis ferè nudis primum corpus mixtum exiſtat & coaguletur: quam requirantur,vt ex mixto iam coagulato & exiſtente aliud conficiatur mixtum,dumtaxat differẽs perfectione. Auri ſubſtantia,ex terrę puluere,aquę liquore,in venis cauernarnm ſolo calore non poteſt perfici, ſed frigiditas quoque & ſiccitas requiruntur: poſtquam verò iam ſemel metallum coaluit in metalli ſubſtantiam iam ignis ſolus poterit ſupplere, quæ ad perficiendum commutandumq; illud in alterius metalli qualitates erunt neceſſaria.quia qualitates illę accidentarię ſunt,& quę actiuitatis igneæ vim non exſuperant. Quod exemplo poteſt declarari.nam ſandaracha naturalis non põt gigni citra frigus illud: ſed poſtquam plumbum ſemel in terræ viſceribus genitum fuit,ſi illi miſceas acetum,ceruſſam conficies, *i* vt vero ex ceruſſa prodeat ſandaracha nulla iam opus refrigerationis, ſed ſufficit ſola aduſtio,vt ſandaracha fictitia ſeu ſandix Syricum naſcatur. *k* Orichalcum quoque ſine frigore ex ære, vitri puluere, & calaminaris lapidis tinctura fit; ſolaque decoctione & percolatione per ignem indiget: *l* cum tamen foſſitium & naturale ſi quod eſt huiuſmodi, etiam frigus illud poſtularet. Quid quod & *m* Plinius cenſuit, ſolo igne lapides in æs fundi, & ferrum gigni? Quid, quod & ſola decoctione ferrum fit στόμωμα Græcorum *n* ſeu *Chalamiſch* Hebræorum?quod nos hodie calybem vocamus ſiue *aciarium*, veteres Latini *ferri nucleum*, quia proprio nomine deſtituebantur. nam chalybs illis idem,quod ferrum in genere *o* Neque in his alio frigore opus; quam cum omnia peregit ignis,vt tũc materia ſe ad naturale frigus recipere ſinatur: vel aquę iniecta citius refrigeretur,& induretur. Porrò quam ſubdunt de auri materia diſſonantiam obſtrepit illa,non obtundit.cedo quã illi eſſe volunt? quamcun q; dixerint, ex hac etiam cetera metalla conſtare philoſophi chymici contendent ſi facilem fore ad aurum tranſitum. Sed doctiores conueniunt in vnam ſententiam: quam ego quoque ſequor,& ſic Ariſtotelem cum his auctoribus conciliari poſſe puto.Non agitur nũc de materia remotiſſima, quæ eſt materia prima,quam eãdem eſſe nemo addubitat: ſed agitur, de materia ſecunda: quæ iam certis formis eſt imbuta. hæc rurſus eſt, quædam remotior,& quædam propinquior. non .n. ſtatim ab vltima ad primam hic immediatus eſt tranſitus.capiamus ergo exempli gratia, aurum. hoc aurum materiam remotiorem habebit,exhalationem quandam humectam ex vna parte(quæ materia liquida à quibuſdam vocatur, vel aqua intrinſecus vnctuoſa, ab alijs vuctuoſum aqueum incorporatum, vel humidum liquidum) ex alia parte habebit terræ portionem craſſam & viſcoſam: ſic huic terræ aqua illa pinguis & aerea commiſta, corporatur in primam & (vt ſic vocem) elementarem auri materiam.hæc materia non eſt adhuc propria auri materia,ſed eſt materia communis omnium metallorum, & etiam lapidum.etenim ſi plus habeat ariditatis,deficiente humiditate fit lapis: ſi plus habeat pinguedinis humidæ, exit in metallum: & propter copiam huius humidi, nitidi, puri ac ſolidi, ſplẽdida adeò ac nitida ſunt metalla. Et hęc eſt ſententia Platonis & Ariſtotelis ac ſequaciũ. *p* Neq; huic ſententiæ repugnat(meo iudicio) eorũ Chemicorum,qui phyſica principia & norunt & amplectuntur, hoc eſt non empirici,ſed philologi ſunt,ſentẽtia. Tales enim facile aſſentiuntur huic remoto

i *Gale.lib 9. de ſimpli.medicam.facul. Plin.li.34. in fin. Vitru.l.7.*

k *Pli.li.35.c.6. Aetius li.2 Amat.in Dioſco.li.5.enar.63.*

l *Vide Pli.li.33.cap.4.& Vannoccium lib.1.pyrotechia c.8.*

m *li.26.c.27*

n *Ariſtot.lib.4. Meteor. Vannocci⁹ d. li.1 c.7.Alb. Magn li.2.de lapidib tra.3.*

o *vide Hi[...] Magiũ lib. miſcella. c.*

p *Plato in T[i]meo. & i[...] Procl. & C[al]chidius Ari[...] li. 3. Meteo[...] inſi.Theoph[...]*

lib. de lapid. moto principio metallorum omniū. Equidem mihi videtur negari non poſſe. Quæro enim, num argentum viuum & ſulphur ſic immediatè ex materia prima ſint enata? ſi adfirmas, quæro qua diſpoſitione præcedente hæc potiùs, quam alia forma, ſit intro ducta? ſi negas, immediatè prodijſſe: quæro quæ præceſſerit? non enim om ni forma potuit illa materia caruiſſe. Negandum itaque id non eſt: ſed vl- terius progrediendum, & poſt hanc materiam communem adeò remotam quærenda quædam materia propin- quior. De hac omnis eſt diſceptatio*. Cenſuerim itaque illam materiam re motam, non ſubitò prætermiſſis me- dijs ab extremo ad extremum pro- gredi, &c, quod dici ſolet, per ſaltum promoueri: ſed primò gigni imper- fectiora quædam, & ſic naturam pro gredi ad perfectiora. Ex illa materia remota primùm gigni ſulphur, & ar- gentum viuum ſiue ὑδράργυρον: iſtud potiſſimū coaleſcere ex humido iſto pingui & aëreo (ideò adeo mobile eſt) ex terræ verò pinguedine ſeu vi ſco ſitate potiſſimum, gigni ſulphur. Sulphur illud poſtea in metalli gene- tali generatione fungi vicem viri, ὑδράργυρον vicem feminæ volunt q Chymici: hoc parum refert, credide- rim potiùs vtrumque agere & pati in inuicem, reactione. Nec conuincit contrarium quorundam obiectio; nec in pleriſque fodinis ſulphuris, vel ar- genti viui, inueniri aurum, nec in au- ri pleriſque inueniri ſulphur aut ar- gentum viuum. ſufficit enim in quibuſ dam veſtigia horum reperiri, vt pyro technici ſæpe experti. Et, vt ex his gi- gnuntur, tanquam ex materia: ſic in hæc rurſus metalla reſolui volūt chy mici, & hāc reſolutionem odore pro bant, & guſtu: ſe in materia reſoluta qualitates ſulphuris, & argenti viui dictitantes inuenire. Quoniam verò hic agimus de accidentarijs duntaxat differentijs quibus hæc inanimata di- gnoſcuntur ſolis, fruſtra obijcitur o- dora canum vis. Non enim dicitur hæc reſolui in ſulphur & hydrargy- rū atq; perfectum, ſed in materiā quā dam, quę ſulphuris & hydrargyri quā litates pleraſque retinens, ſatis indi- cat formam illam præceſſiſſe horum foſſiliū: ſicut homo occiſus cum eſt, & iam cadauer ferè diſſolutū corruptio ne, indicium facit fętor, corpus illud carneū fuiſſe: aut quod ſimilius, cùm ſalem vel ſaccarum in aliquod fercu- lum diſſoluis, ſapor indicat, ſubſtan- tiam illarum rerum cōdimenti huius materiam fuiſſe: & odor aquæ diſtilla tæ, ſatis apertè docet, quæ herbæ di- ſtillatæ fuerint. præterea nō eſt neceſ ſe res omnes reſolui in proximam ſuā materiam: nec enim corpus reſolui- tur in ſemen: ſed ſufficit reſolui in ma teriam remotiorem, ſiue elementarē. Ad vltimum itaque argumenti mem- brum dicimus metalla reſolui imme diatè in illa ſua principia, quando alte rantur, & per alterationem deſinunt videri talib. metalla, & fiunt quid li- quidum, vel aridum, retinens princi- piorum illorum qualitates multas: & cùm hoc fit, tunc quodammodo reſo- luuntur iterum in corpora ſimplicia ſeu elementaria, nempe in liquidum humidum & terreum pingue: ſicut ēt paulatim, per varias alterationes py- rotechniæ, principalia illa proxima in iſtud vel illud metallum coaluerūt.

Tertiò argumentantur: fundamen- ta Chrymicorum, ſi penitus inſpician tur, vel falſa eſſe, vel prorſus dubia: & proponunt, ac impugnant ſequen- tia; quibus ſigillatim ac ordine ſolu- tiones adiungam.

Primùm ergo adferunt illud Roge rij Baconis: r *licet natura potens ſit, & mirabilis: tamen ars vtens natura pro in ſtrumento, potentior eſt virtute naturali.* Hoc ergo videtur eſſe falſum. tū quia nihil poteſt ars humana, quod vires ſuperet naturę (quę nihil eſt aliud, q̄ ordinaria Dei in creaturis diſpoſitio) quare ſi quis effectus producitur, qui naturam rerum ſuperet: ille non hu- manus, ſed vel diuinus, vel prodigio- ſus eſt. tum quia omnis ars mechanica

Margin notes: *lib. de lapid. Lanus Laci- nius Minori- ta li. 1. Che- mica ar. c. 13. Albert. lib. 3. de reb. metal. tr. 1. c. 2. Con- ſaren. lib. 3. philoſoph. c. 6 Geor. Agrico. de re Metall.*

q *Auicen. e piſt. ad Ha- ſon, Geber, Lullus, et alij ad. Lacin. d. lib. 1.*

r *li. de mirabil. poteſtat. artis & natura.*

naturæ, vt baſi, inſiſtit, & eam imitatur, nec ſuis poteſt conatib. operũ naturæ perfectiones adæquare. Nam veriſſimè Fabius ita ſcripſit, *imitatio, quæ artis eſt propria, nunquam tam feliciter naturam exprimit: quin inter hanc & illam ſemper aliquid interſit, ipſaq; veritas pluribus paraſangis ſua ſequentem veſtigia hypocriſim poſt ſe relinquat.* q qui neget, iubendus agri lilia cum veris, Dèdali volatum cum alitibus comparare, & cum Praxitelis aut Phidiæ caballo hoſtiles manus effugere. *Reſpon.* Comparationem naturæ & artis inſtitui duobus modis poſſe: primò præciſe ac nudè ſolam cum ſola conferendo. vnumque alteri, ſiue vtriuſq; potentiam, ſeorſim inuicem & mutuo componendo; hoc ſi Baconus voluit vt inde fornaculis ſuis ea tribuat, quæ naturæ denegata, fateor omni illum reprehenſione digniſſimum fuiſſe, & argumento contrarium ſolidè probari. Altero verò modo poſſunt iſta comparari, non præſcindendo vnum ab altero, ſed extenſiuè, v.g. artificium humanum cum ipſa natura: qua in comparatione, artificium præſupponit naturæ vim. plus autem tum poſſe artem natura ſubnixam & adiutam, quam poſſit natura ſola plurimis patet experientijs. ſic enim naturalis operatio iuuatur, acceleratur & perficitur per humanam induſtriam & artem: quod voluiſſe dumtaxat Rogerium eius verba indicant, & veriſſimum eſt.

q *li.3. inſtit. orat.*

Secundò reprehendunt quod dicitur à Chymicis, vnicum eſſe perfectũ metallum, ſiue vnicam metalli ſpeciẽ (aurum) cætera metalla dumtaxat eſſe auri inchoationes: & ideò tam facilè metalla reliqua ad aurum, naturalem ſuam perfectionem, reduci; quam homo æger ad ſanitatem, & ouum ad pullum. Hoc illi triplici ariete ſibi, nõ tam quatere, quam ſubruere videtur: & ita mihi quoq; aliquãdo viſum: nũc maturiùs re perpenſa, video illa ipſa, quę tũ attuli argumenta, vt obſeſſi ſolet, ſaccis laneis, arietis impetũ infringere, poſſe cõmoda explicatione exarmari & eneruari. Arietes iſti tres erãt triplici teſtudine contecti. Primus petitur à definitione metalli, quam Geber, Petrus Bonus & multi chymici admittunt: *metallum, eſt corpus foſſile, durum, & naturam ſuam ſeruans, à malleo dilatabile.* Sed hæc tota definitio æquè conuenit argento & plumbo ac auro, æquè ergo ſunt metalla, atq; aurum. *Reſp.* differentias rerum eſſentiales, præterquam hominis, nobis eſſe ignotas: ideò nos cogi definitiones formare ab accidentarijs differentijs, quæ poſſunt ſæpè communes eſſe pluribus, quæ probabiliter videntur ſpecie differre. veluti ſi definias canẽ, certè definias per proprietatem latratus; hyæna tamen hunc imitatur, quę canis non eſt, & ſic totum iſtud congeſtum, canis eſt animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile, conueniet et hyenæ. nam & illa erit, animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile. Nemo tamẽ inferat canis nomen hyenæ competere, vel hyenam æquè canem eſſe: ſed potius inferendum, quiddam in hyena reperiri, quod in cane ſit perfectius. Sic dico definitionis huiuſmodi accidẽtariæ cõditiones in ſingulis metallis inuẽtas, non cõuincere ſingula hæc quibus conueniunt metalli ſpecies eſſe. Nam hæc non eſt conuenientia generis in ſubſtantia, ſed dumtaxat quaſi generis in accidentibus, Specificę namque differentiæ ab eſſentia rei ſunt deſumendæ. Quare vt aduerſarij probent à definitione, idẽtitatem genericam; neceſſe eſt, prius probent; vel ſimul, & conſequenter probent, prætenſarum ſpecierum differentiam eſſentialem, vel quid ei quodammodo æquipollens. v.g. Homo & equus ſpecies ſunt ſub animalis genere. id probare nequit eo dumtaxat, ꝙ animalis definitio, quæ tamen eſſentialis eſt, cõueniat vtriq; (ſic enim conuenit Petro & Paulo, & tamẽ P. & P. ſpecie nõ differunt) ſed probari pręterea debet, quia homo eſt rationis cõpos, equus non eſt. ſic etiam quod aquila & leo

diffe-

differant ſpecie,non probandum tantum eo,quod ratio generica illis cõpetat; ſed etiam, quia vtruſque eſſentia diuerſa eſt,cum vnum ſit volatile,aliud beſtia ſeu gradiens. Sic igitur non quia hæc definitio eadem quæ auro, competit argento: ideò hæc duo ſpecie diſtinguuntur: ſed ſequitur ſolummodò ambo hæc metalla eſſe: argentum quidem imperfectè,quia poteſt perfici? aurum perfectiſſimè, quia nequit in metalli ratione perfici. Infanti iuxta ac viro conuenit hominis definitio, vt & vitulo ac boui animalis; ſed infans adhuc perfici, & definitionis membra perfectius poteſt participare:non tamen infans & vir ſunt hominis ſpecies:idem de alijs metallis,& auro ſtatuendum,nam alia illa natura ad hoc iuſtituit, vt queant ad auream perfectionem progredi.

Verum hic nouæ ſuboriuntur difficultates, noui ſcopuli aſſurgunt. dicat enim aliquis,hinc ſequeretur,naturam ſic ſæpius à ſcopo ſuo aberrare,quam finem ſuum conſequi. quod conuicium ferretur in Deum. Naturæ quoque aberrationes de ſuis inferioribus,more ſpecierum,non ſolent prædicari. quia natura non multiplicat rerum imperfectarum indiuidua, vt videmus monſtra ſterilitatis damno multata. hæc autem metalla de ſuis indiuiduis rectè prædicantur, vt argentum de hoc vel illo. *Reſp.* Non aberrat à ſcopo ſuo natura,quia finis eius eſt, rerum varietate hunc mundum ornare, & perfectiora vult eſſe rariora.fit autem hominum auaritia, qui metalla effodiunt priuſquam ad debitam perfectionem perueniant,vt minùs auri ſit,quam ceterorum metallorum.Sicuti quia vituli plerique occiduntur à lanionibus,idcirco paucio res boues exiſtunt:ſi his parceretur, boues fiant, ſi illis abſtineretur effodiendis,paulatim aureſcerent. Enunciandi verò ratio,quædam eſt ſpecierum,ſiue generica,quædam verò merè accidentaria.Monſtrorum de inferioribus attributiua enunciatio accidentaria,poteſt æque locum habere, ac argenti auri, &c. ſicut enim dicas rectè,hoc vas eſt argentum,ſic etiam rectè dicas,Gorgo,eſt mõſtrũ ſphinx eſt monſtrum: & ſicut etiam dicas vaſis huius eſſentia eſt ſtannea,vel materia eius eſt ſtannum; nihil prohibet quin verè dicas,pygmæus iſte eſt mõſtroſus, vel ſubſtantia huius pigmæi eſt monſtroſa.Sed parum hæc ad rem quæ de prædicatione. Quia reuera, non quicquid imperfectum adhuc eſt, eo nomine monſtroſum eſt: maximè ſi aptum ſit perfectionem ſuam recipere,pullus in ouo non eſt monſtroſus, vitulus non eſt monſtroſus, infans nou eſt monſtroſus, quia hic ad virum,ille ad bouem, ille ad gallinaceum tendit; etiam ſunt poteſtate, quod actu futuri. idem de metallis alijs ab auro dicunt Chemici.Sterilita te damnata ſunt tantum monſtra perfectorum animantium, non infectorum,non inanimatorum.Atq; ita ruit hæc replicatoria machina.

Secundò cõtendunt aduerſarij proximam metallorum omnium materiam eandem eſſe nõ poſſe,ſed vniuſcuiuſq; ſpeciei debere eſſe materiam proximam diuerſam,quod etiam non nulli Chemici fatentur,[t] & probatur quia diuerſæ ſpecie formæ eãdem ſpecie materiam proximam nequeunt informare:vt de anima humana & equina patet, quarum neutra corpus alterius apta eſt informare. videretur alioqui, vetus illud delirium ſtabiliri poſſe: *omnia ex omnibus*, ſiue *quodlibet gigni*: & ſic, ſi remotæ materiæ ſufficeret identitas, poſſet vnus Alchymicus alterum, in Apuleium illum, vel Lucianum auritum tranſformare. *Reſpond.* Animas animalium perfectorum requirere corpora organica, certis perfectè modis diſpoſita:animas animalium imperfectorum ipſa quoq; quia ex materia educuntur,requirere ſuam & propriã,minus tamen perfectam, organorum corporis compoſituram, quæ compoſitura

[t] *Richardus Anglic. in Borrectorio, & Ioan.Braceſcus contra Tauladanũ.*

ſitura ſiue (vt dicam) organizatio[s], de illius indiuidui eſſentia eſt. Inanimas verò res dumtaxat cenſeo requirere, materiam illam communem & præcipuè conſtantem partibus homogeneis eiſdem, & eſſe perfectius diſpoſitam, ad plumbi, ſtanni, argenti vel auri formam: quia formæ iſtę, non ad compoſituræ vel organorum fabricam, ſed ad qualitatum primarũ maiorem minoremve participationem, conſequuntur. Si plus habeant terrenæ admixtionis, fient ferrum, æs, plumbum; ſi plus aerei liquidi, fient ſtannum, argentum, aurum. Conatur quidem natura ſemper aurum producere; ſed, cum nequit eò mineralis decoctio pertingere, contenta eſt aliorum metallorum generatione pro modò virtutis & materiæ proximæ diſpoſitione. Si non[t] ſatis multum adſit ſulphuris ſubtilis ac rubei, adſit tamen ſatis hydrargyri ſubtilis & albi: fiet argentum: ſi verò vis ſulphuris excedat, & vnctuoſum illud liquidum omni ſit ex parte probè defœcatum, producetur aurum.

Tertius illorum aries erat, Nunquam conquieſcere naturam, ſpontè ſua, ſed moueri & moliri donec perfectionem ſuam ſit indepta: metalla verò hæc apparere omnibus, etiam præſente cauſa efficiẽte, in venis ſuis conquieſcere, nihil ſolicita vt in aurum transformentur. licet enim centum annis illic permaneant non impedita, nunquam tamen magis illa aureſcent, ſed in ſuo ſtatu permanebunt, ferrum, plumbum, argentum. Si ſic igitur quieta iacent, ſuam iam nacta ſunt perfectionem. *Reſpondent* Chemici & benè reſpondent, nos hanc commutationem deprehendere non poſſe: ſed cur nequeamus, incredibilem reddunt rationem: quòd ad alterius metalli in aurum metamorphoſin millenarium annorum tempus requiratur. Quis hoc illis definitum tempus reuelauit? quis credat quod ad ceterorum metallorum perfectionem, curſus viginti vel triginta ſufficiat annorum? Maior ergo in auro formando mora, ſed non tot ſeculorum admittenda. Sicut autem herbarum & arborum incrementa non cernimus dum creſcunt; ſed creuiſſe deprehendimus: ita latens eſt alteratio hæc & commutatio metallorum; quæ, non, dum fit, ſed dum malunt homines præſens lucrum minus capere, &, quale eſt metallum effodere; quàm ſpem pretio redimere, & illam tam longinquã opperiri tranſmutationem. Sed cur ad hanc, fornaculis & follibus ſuis ſe triennio peruenire poſſe Fanianus & alij gloriantur, ſi non niſi luſtris aliquot exactis id poteſt natura? cauſam puto, quia in terræ venis plus liquidi humidi affluit, & calor quoque agit leniter ac paulatim: hic in chryſollo, nihil adfluit liquidi: quare quicquid reſiſtit, & reuocat curſum efficiẽtis cauſæ, id facilius hic abſumitur: ignis quoque eſt continuus, & non impeditus, & quantum poteſt vrget. Præterea nonnunquam aliquid auri maturi & perfecti artifices admiſcent, vt ſic ars adiuuans naturam, cauſa ſit velocius reliquum conuertendi, ut notat Treuiſanus *lib. de tranſmutat. metallor. ante medium*. Ex his apparet admodum probabilem eſſe ſententiam Calliſthenis, Alberti Magni, & Chemicorum, vnicam eſſe perfectam metalli ſpeciem *p*. Sed pergam eſſe liberalis ac comis; eſto: ſpecie differant metalla, quid tum? ſpecie (inquiunt) in ſpeciem quæ non ſit alteri ſubordinata immutatio impoſſibilis eſt naturæ. Nos mox non eſſe impoſſibilem oſtendemus. Nec ad rem facit illud de ſubordinatione. Reuera enim multorum commutatio oſtenditur, quæ ſic ſubordinata non ſunt; & ſubordinatio iſta eodem modo poteſt intelligi de plumbo & auro, ſtanno & argento; quo illi de his intelligunt, quæ in tertia ſect. producemus.

p *Alb. Mag lib. 3. de M tall. tract. c. 7. Gebri, i ſarij. Vann cij Biringu cij, & alior*

Quartum argumentum eſt, ars iſta nequit veras gemmas transformare

in gemmas alias veras. ergo nec metalla poteſt in alia. *Reſp.* gemmas, ſi quæ ſint liqualibes, poſſe ad maiorẽ fortaſſis redigi perfectionem: non tamen in alias diuerſæ ſpeciei mutari poſſe, quia non poteſt ignis quemlibet inducere colorem: nec gemmę ad gemmam ea cognatio eſt, quæ metalli ad metallum. Gemmæ verò pleræque uel potius omnes, quia lapidũ ex genere ſunt, etiam ſunt illiquali- bes: quia non habent humidum vnctuoſum, ut metalla; ſed aqueum, quod igne difflatur *x*. *Sic Alb.Ma in 5.Met.*

Vltimò obijciunt, non dari cauſam ſufficientem, quæ hoc operetur: cælos enim naturaliter hæc metalla in venis producere per calorem, & frigus; non qua calor ille uel frigus qualitas tantum eſt, ſiue calor aut frigus, ſed qua eſt organum ac inſtrumentũ cœlorum, in cuius uirtute agit. hic verò nec frigus adeſſe in Chemica operatione, nec calorem operari ut inſtrumentum agentis principalis, quia hic non adeſt agens principale. *Reſpondeo*, de frigore iam diximus. de calore verò dico hũc agere ut inſtrumentum ignis; & eſſe eiuſdem ſpeciei cum calore cœleſti ſeu elementari. Agens autem principale eſt ſemen auri ipſis metallis inſitum: quod ſemen calore fouetur, & adoleſcit in aurum. Probatio verò huius non incumbit alia, quàm ab experientia, ad quam alchymici ſolẽt prouocare. ſolemus enim a poſteriore probare vim ſeminis alicui rei infuiſſe, cũ genitum ex eo aliquid & ex potentia eius in actum deductum cernimus. Denique concluſio noſtra dumtaxat exigebat, nos oſtendere naturæ rerum hanc non eſſe contrariam Chryſopęiam: neque id argumenta aduerſariorum conuincere. quod puto ſufficienter oſtenſum a nobis. Hęc de primo axiomate.

SECTIO III.

De eadem efficacitate.

SIt 2. axioma, *longe probabilius eſt poſſe alchimicam artem finem ſuum conſequi, & alia in aurum igne tranſmutare: quàm non poſſe.*

Dico eſſe *probabilius*, quia reuera id non probatur apodictice, ſed tantum topicè. ſic tamen, vt moraliter ferè conuincant rationes.

Primum argumentum, quo concluſio probatur, pendet ex ſupradictis, quia contraria negatiua habet argumenta non concludentia, immo nec admodum vrgentia.

Secundum, quia multarum rerum cauſæ naturales nos latent, & poteſt hæc eſſe de illarum numero; multa quoque fiunt naturaliter, quæ quis, propter cauſarum ignorationem, ſi facta certò neſciat, vel negat facta, vel non facta naturaliter, contendat.

Tertium, quia Magorum illa induſtria, qua mutarunt angues in virgas, & è conuerſo: iuxta D. Auguſtinum *a* naturalis mutatio fuit: mirabilior tamen eſt hac, de qua nos agimus. *a li.3.de Tri.*

Quartum, quia calor ignis vim habet transformandi metalla per varias alterationes, liquationem, ſeparationem, congregationem, & alias huiuſmodi: ſicut & calor natiuus, cibum poteſt variè conformare, priuſquam augeat & incrementum præbeat ipſi alito. nec minus eſt miranda illa cibi, puta pomi, in carnem: quam hydrargiri in aurum commutatio. Denique ſi ſingulas illas alterationes conſideres, quas Chryſopœi requirunt, etiam ſi plurimas; nullam inuenias, quæ vices ignis in materiam diſpoſitam agẽtis excedat. cedo enim quæ illarum? quod ſi ſingulis par, cur non ſucceſſiuè omnibus, cum eius vis non retundatur, ſuggeſtis ſemper nouis fomentis?

Quintò, perſuadere id debent intellectui non malè diſpoſito, cum variæ

riæ ſimiles experientiæ, tum pluri-
morum id ſe conſecutos aſſerentium
aſſertio. hoc poſterius probabo ſe-
ctione ſequenti: prius verò proba-
tur, iis quæ fusè retulerunt Schali-
b *exercit.23.* ger *b* & Benedict. Perer *c*. primum
c *quæſt de al-chimia, lib. de Magia.* ars poteſt gignere veſpas, ſcarabæos
crabroneſque, ex cadaueribus, &
ex ſtercore animalium: imò & ſcor-
piones, ex herba Baſilico ritè poſita,
& collocata certis locis, ſed viuentia
hæc ſunt excellentiora metallis: po-
terit igitur & metalla. Dices in his
hominem arte tantum materiam ma-
teriæ apponere, cetera naturam per
putrefactionem & calorem ſolis pro
ducere: Verum in noſtro quoque ca-
ſu manum tantum homo adhibet, ce
tera calor ignis in materia efficit, &,
quæ in eius potentia latebant, edu-
cit. 2. aurum ex auripigmento produ
ci arte Plinius auctor eſt, ut diximus.
ſi dicas auripigmentum venam eſſe
d.c.4. auri ſterilem ac inopem, hoc eſt aurũ
d *lib. de re metallica.* imperfectum, vt ait Fanianus *d*; hoc
vt dicitur ſine probatione, negari
quoque poteſt. Nam plus videtur
differre ab auro, quam cuprum: nam
cuprum metallis annumerandum, il-
lud verò potius coloribus ac tinctu-
ris. 3. ex ouis *e* calore fornacis Cay-
e *Schal. ſup.* ri ſolent pulli educi, non ſecus quàm
fotu matris: cur non & hic fornax
ſuppleat vteri terræ vicem? ſi dicas,
ouum natura ordinari ad pullum, &
eſſe pullum potentia: contendunt al-
chimici idem eſſe plumbum auri re-
ſpectu, immò & argenti: ideoque ſo-
lere hæc metalla iuxta inuicem repe
f *lib.33.c.6.* riri. Sanè Plinius dicit *f* venam
plumbi, quæ vicina ſolet eſſe, & con-
tigua venæ argenti *galenam*. Sed &
ouum quoque magis differt à pullo,
quàm inter ſe metalla. 4. Naturali-
ter videmus multos vermiculos mu-
tari in volatilia, vt potè muſcas; &
tamen reptile & volatile, pluſquam
ſpecie diſtant. 5. vt natura producit
ſalem, bitumen, & atramentum: ſic
etiam illa nobis artificum exhibet
induſtria. Si dicas ſpecie differre
hæc ab illis: contra vrgebo: cum
eaſdem habeant qualitates (quod do
cet experientia) non magis differre,
quàm pulli quos fornaces Cayri pro
duxerunt, à pullis adpectoratis à ma
tre. 6. Plinius auctor eſt triticum & ſi
liginem in inuicem commutata. di-
ces, ſolis accidentibus ea differebant,
eademque fuiſſe ſpecie: Galeni *g* qui- g *lib.2 Glaucon.*
dem ſententia videtur, ſed multis id
non probatur. eſto tamen; hoc ſi ve-
rum, quid ad 7. Nam Theophraſto lo-
lium quoque in triticum fuit muta-
tum. loliumnè hoc ſilueſtre triticum
fuiſſe dicent? quo autore? ſcimus
enim quid inter triticum, & lolium
interſit. 8. chalcitim in miſy mutari,
ſatis notum eſt, veriſimilius etiam ea
ſpecie differre, quàm idem eſſe. 9. la-
pideſcere ligna, ſi in fontes certos
incidant; norunt Arduennæ: & li-
gnum ſit caudexque, qui neget. Be-
nè eſt non negant aduerſarij: Sed
hanc dicent fortè commutationem
in deterius, uiuentis nempe ligni, in
lapidem vitæ expertem: mortè hanc
eſſe quandam ligni: facilius res dege-
nerare quàm meliorentur. Vrgeo,
etiam meliorari. nam in Scotia ex
putridis nauium fragmentis, & ex ar
borum fructu in mare deciduo (res
eſt vulgo notiſſima, & probabitur li-
bro ſeq.) gignuntur anates. Si tam
admirabilem effectum tranſmutatio-
nis aqua nobis exhibet: cur ignis ef-
ficacitati, cuius maior longè vis eſt,
in agendo, maligne detrahimus? He-
rodotus etiam ſcribit platanum in
oleam vertiſſe: & alij cadauera, in
ſtatuas ſalis, de quo plura dicam li. 2.
q. 18. in fine.

Denique notiſſimum eſt poſſe ſal-
tem dæmones producere per applica
tionem naturalium agentium, non-
modo res inanimas, ſed & animalia h *Eſt Sc... Lycheti, c... munis in ... 7. vel 8. ... babo lib. ... q.14.*
imperfecta, quæcunque ex putrefa-
ctione naſcuntur *h*: multò igitur
facilius poterit metallum vnum, in
aliud eadem applicatione commuta-
ri. quia longè minor eſt metallorum
differẽtia, quam inanimis & animati.

Sed

Sed Diabolus nullum huiuſmodi effectum producere poteſt, qui naturæ vires ſuperet: conſtat; alioqui poſſet vera edere miracula. ergo effectus huiuſmodi naturæ vires nō ſuperat. Igitur poteſt fieri vt vel docente Diabolo, vel induſtria & ſtudio tandē homo ad hanc cognitionem pertingat.

SECTIO IIII.

An aliqua narratione cōſtet aliquando aurum hac arte factum?

NVllum aduerſarij fortius telum intorquent, quàm ab experientia. cur igitur inquiunt, nullus hactenus effectum conſecutus? cur omnes oleum & operam perdidere? nonne moraliter hinc colligimus, id eſſe in poſſibilibus annumerandum? 2. quia, quæcumque adferuntur experientiæ, nituntur teſtimonijs ipſorum chymicorum, quibus minimè credendum: tum quod in cauſa propria, tum quòd mendicitas & paupertas fidem detrahat, tum quòd ſpe faſcinati & imaginationis vehementis apprehenſione, putant eſſe aurum, quod nō eſt, ut ait Pontifex Ioannes. 22. *a* 3. quia poſſunt eſſe operationes, uel fraudulentę & deceptorię, ut fuit Bragadini Veneti Alchimia, qui in Bauaria ſupplicio affectus anno 1591. ipſemet corā omnibus impoſturam ſuam confeſſus fuit; ſe ex auri ramentis pulueriq; quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum ſuum liquaſſe. Quare cauendum ne lectorem decipiat deceptus ipſe Villamontius pertinaciter defendens, veram fuiſſe & ſinceram Anto. Bragadini Chryſopœiam: cum enim illa ſcriberet, nondū dies fraudem huius Cyprii planè aperuerat. *Vide, qua de illo Villamontius itinerarij lib. 3. c. 28.* vel poſſunt eſſe prodigioſæ, dæmone faciente. 4. quia hanc artem nemo vnquam calluit, quod patet, eò quod nemo ſe vnquam dixit vltimum eius effectum conſecutum:

a Extrauag. cōdent. de crim. falſi.

nemo etiam verbis vel ſcriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

Sit concluſio. *De facto aliquos hac arte verum aurum feciſſe, videtur eſſe valdè credibile.*

Probo, quia tot ea de re narrationes ſunt diuerſorum, vt videatur procacis animi & perfrictæ frontis, nulli credere. adſcribam quæ nunc mihi ad manum. Cælius Rhodiginus auctor eſt *b*, ſuo tempore in Gallia quendam ex infima plebe hominem, mirè ſagacem, modum excogitaſſe, quo chryſulcæ aquæ vi, ex metallo quolibet aurum ſecerneret; & addit tales artifices vocari *Chryſoplyntas*, officinā verò *Chryſoplyſium*. De Arnoldo Villanouano referunt grauiſſimi Iuriſconſulti *c*, eum virgulas aureas chemica arte produxiſſe, quas omniū examini ſubiecerit in aula Pōtificis, & ideò concludunt chemiam veram eſſe ſcientiam. Obijciunt, Arnoldum fuiſſe ualdè ſuſpectum familiaritatis cum dæmonibus *d*: & ideò vel dæmonem hoc verè feciſſe, uel ſaltem verum aurū ſuppoſuiſſe. *Reſp.* has eſſe malicioſas contecturas. Si ſuſpectus Arnoldus, quomodo non in Romana curia, vbi aſſiduus erat, comprehenſus, ut maleficus, & caſtigatus? mala autem coniectura eſt, dæmonem verum aurum ſuppoſuiſſe. Alij dicunt examini ſubieciſſe, hoc eſt obtuliſſe: non uerò quemquam veritatis periculum feciſſe. primum explicatio illa verbo non congruit. deinde quis credat illo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculū feciſſe; ego verò, inde, quod non ſcribitur ab auctoribus illis falſum aurum deprehēſum; probabilius crediderim experiētiam Arnoldo ſuffragatam. Sanè id confirmat quod de ipſius cum Raymundo Lullo concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tradidit *e*; Raymundum hunc Balearicum, hominē acutiſſimum, multis rationib. demonſtraſſe Villanouano artis huius ἀδυναμίαν, tum Arnoldum diſputandi pertæſum, quin potius, inquit, te ſenſu

b *lib. 11. c. 13.*

c *Io. And. in addition. ad Speculat. tit. de crim. falſi. Oldra. conſi. 74. de ſortile. Abb. in ca. ex tuarū de ſortil. et ibi. Bal. Io. Platea. in l. 1. C. de argē prec. quod in theſ. infer. li. 10.*

d *Pena Cōm. 36. ad 2. p. Directi. Eymerici q. 11.*

craſtina

craſtina conuincam die: quæ cum illuxiſſet, metamorphoſim illi oculata exhibuit fide: qua ille motus, hanc ipſe artem amplexus, multa de eadẽ ſcripſit opuſcula, ante annos fermè 205. De hoc Lullo ſcribit quidam noſtri temporis medicus e; non alchimiſta f, *Hunc ego inquirendo comperio apud Anglos, re quidem vera præſtitiſſe, quod ſuis libris profitetur: & in arce Londini, iuſſu Regis probatiſsimum aurum confeciſſe: mihique genus nummi oſtenſum eſt, quod adhuc appellant Nobile Raymundi, auri ſcilicet puri & obryzi, ſummæque indicaturæ.* Idem auctor Theſauri, hoc etiam narrat de Bernardo Treuiſano; eum cum initio fruſtra magna opes in hac Chryſoplyntica prodegiſſet; tandem accuratiore ſtudio conſecutum, vt bien nio artem in opus, ſpem in rem, deduceret. Hieronim. Cardanus teſtatur g, Antonium pharmacopolam Taruiſinum, coram And. Gritto Duce, & præcipuis patriciis Venetis, argentum viuum in aurum commutaſſe, & eius operis quædam adhuc exſtare veſtigia. Hoc Iulius Scaliger in contradictoria exercitatione eludit potius, quàm diſſoluit, dicens; ſi hoc verum aurum fuiſſet, Venetos eum fuiſſe coacturos Reipublicæ ope ram hanc nauare, vel artificium indi care. Quis enim Scaligero indicauit, Taruiſinum eis non indicaſſe? ſanè crediderim Venetos, vel incerti euentus ſpem contempſiſſe, vel præſtigijs effectum adſcripſiſſe. Tu, Lector, ne idem ſentias, accipe teſtimonium aliud eiuſdem rei, ut in Cardani & Aragoſij fide, hoc experimentũ ſtet. Guilhelmus iſte Aragoſius, vir philoſophiæ & medicinæ apprimè peritus, ſtudiorum cauſa degebat Patauij; ſemel, anno 1550. Venetias excurrit, & honoris cauſa Hectorem Auſonium, matheſis & medicinæ lau de clarum, inuiſit: ibi cum intra alia Alchimicæ aurificæ mentio fieret, eamque Guilhelmus ſolidis, ut ipſi tũ videbatur, argumentis ſubrueret: *Auſonius in ſequentem diem conuentum indixit, eoque tres patricios Venetos, è nobiliſsima Corneliorum gente adductos; ex eo auro, quod Taruiſinus ſpectantibus patribus, hoc eſt, celeriter, non magna interpoſita mora, momento feciſſet, confectos annulos ſpectandos contrectandoſq; exhibere curauit. Ipſe deinceps Aragoſius Taruiſium excurrens, hiſtoriam facti didicit. Narrabat ille à Gallo quodam, Aragoſio facie ſimillimo, domi ſuæ per aliquot menſes hoſpitaliter accepto, eum ſe puluerem honorarij loco accepiſſe, ſed vt eo tanquam arcano vteretur. Se verò non tam priuati commodi, quàm publicæ fidei erga Rempublicam Venetam ſtudio, eo inſcio, Venetias nauigaſſe, rem patribus indicaſſe: ſpecimen artis exhibuiſſe: priuatim quoque in Corneliorum ædibus non ſemel. Interea verò Gallum illum inſalutatis omnibus diceſsiſſe, neque ſe quidquam de eo amplius reſcire potuiſſe.* h Vides cauſam cur Veneti non vrſerint Taruiſinum, & quàm inanis illa magni uiri, ſed ſæpè iniqui Cardanomaſtygis, ſuſpicio. Fortaſſis eadem arte apud Cedrenum ille frenum aureum confecerat, quod Anaſtaſio Imperatori obtulit: poſt primam operis huius editionem incidi in librum And. Libauij medici, *qui p.1. ſingularium, Syrraxi 11. de re metallica* plura teſtimonia retulit. ſed videtur iſte præſtigiator potius fuiſſe, quam Chymiſta.

Nunc ad obiectiones reſpondeamus. Ad primum; multos ego commemoraui, quos non Chemici tantũ, ſed & medici & I.C. grauiſſimi teſtã tur rem ipſam factam exhibuiſſe, Arnoldum Lullum, Trauiſinum. Et hodie nominare poſſem, quos noui viros graues, in dignitate poſitos, & Deum timentes, qui de ſeipſis idem profitentur. Quos mentiri, vel impoſturis, aut præſtigijs, aut dæmonia cis artibus uti, nunquam in animum meum poſſim inducere: & ſint iniurij viris honeſtiſſimis, qui queant id ſuſpicari. Ad 2. dico, Pont. loqui de gregalibus, ſiue fece illa Chemicorum,

e *vol.20.l.3.*
f *R.C. in Nomenclatore in ſigniũ ſcript.*
g *opere de ſubtilita. lib. de metallis.*
h *Theſau... vitæ hum.* ... *Omitto qu... de ſe ſimil... Fernelius ... ſtetur lib. ... abd. rer. ca...*

rum, qui lucrum captant, & auiditate pecuniæ in præceps ruunt: non de ijs qui honeſtam inde rerum naturæ cognitionem duntaxat petunt. Nec verum eſt, nullos niſi mendicos vel pauperes huic ſtudio incumbere; quod Principes viri multi non fugiunt. nec etiam paupertas omnis à teſtimonio arcet; ſed tantum, quam vilitas aut vitioſitas vitæ dehoneſtat. Phocion pauper erat: plus illi tamen iniurato, quàm iurato Pari dicrediſſem. Teſtimonium in propria cauſa reijcitur, ſed hic teſtimonium dixere ſcriptores, qui nō erant Alchimiſtæ. acceperant illi quidem hoc ab alchimiſtis; ſed alchimici dicta ſua, factis probarant. Nec ſanè domeſtica teſtimonia, ut nec alia alias inidonea, reijciuntur, quando aliunde teſtimonia haberi non queunt *h*. Et quæſo, vnde hic initium hiſtoriæ haberi potuit, niſi ex ipſorũ artificum dictis & relatione? Ad 3. poſſe aliquando eſſe tales, & fuiſſe: hinc tamen nō ſequi, nullas non fuiſſe tales. Ad 4. multos hanc artem verbis ſcriptiſque prodidiſſe, & hodie eam tenere & alios docere. ſi qui contingant in praxi errores, nihil mirum, quia facilè peccatur in ijs, quæ ab ignis operatione dependent. Nec vllius artificis eſt, in ijs, quæ ab actiuitate extrinſeci agentis naturalis pendent, ſecurum ſemper effectũ ſpondere. Nec vlla quoque ars alia, in qua quis mente ſana perfectionis vltimum apicem ſe conſecutum aſſeueret. ſemper aliquid diſcendum ſupereſt: neque hoc huic arti peculiare, quod opponitur.

Pet.Gerar. pag.100. Hip. pag.71.

QVÆSTIO II.

An Chryſopœia habenda ex numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

FAcilis eſt deciſio, *nihil in ea mechanicum eſſe, præter ipſam operationem, & igniariam illam applicationẽ: Theoricam verò ſiue ſpeculationem artis ipſius, phyſiologiæ in remotiſſimis latebris latentem, æquè ingenuam, æquè ſciẽtificam eſſe natura ſua, quàm ſit phyſica: cuius eſt portio non ignobilis: aut medicina, cui ſubſeruit & ancillatur: eoq; nomine acroamaticis & epopticis diſciplinis annumerandam.* Si verò conſideres ipſos Alchimiſtas, quidam illorũ meri ſunt mechanici, & flaturarii, ac ciniflones; quidam verò philoſophorum nomen honeſtum imprimis ac laudabile, iure ſuo ſibi vendicant. Etſi enim omnis Alchimiſta ingenio ſimul ac manu, utatur: tamen id omni mechanico artifici commune eſt, & manus præcipuam operis partem in illis vendicat, qui, principia cauſaſque artis ignorantes, nec certum in rebus præparandis vſum, iuxta præcepta congrua & ſcientifica adhibentes, tempus & carbones abſumunt; fuliginoſi itaque & merè mechanici dicendi ſunt. Sed qui in oleis, & aquis, & gummis, & auro extrahendo, cauſas & præcepta artis norunt; quibus freti effectum ſibi pollicentur; ij, etſi manum ingenio, & operationem ſpeculationi adiungant: non mechanici, ſed philoſoph. dicendi, operatio enim illa, & manum auxilium, accidentaria ſunt ſcientiæ: vt in medico, & chirurgo ſatis eſt manifeſtum.

QVÆSTIO III.

Ad quam magiæ ſpeciem pertineat?

AEquè expeditum eſt reſpondere huic quæſtioni. *Si alchimicus effectus verus non eſt,* quia falſum eſt aut apparens dumtaxat aurum; *pertinet ad magiam præſtigiatricem. ſi verus eſt effectus, tunc aut fit ope dæmonis, & pertinet ad Dæmoniacam:* verum effectũ voco, quando aurum uerum quis cōſequitur; hoc autem poteſt fieri dupliciter, vel vera tranſmutatione,

vel

vel ſuppoſitione, quando hoc facit dæmon. poteſt etiam reduci hoc factum, ad præſtigiatricem, quando illud non niſi, ut dixi, ad dæmoniacã. *Si verò verum aurum, ſine ope dæmonis homo extrahit pyrotechnia ſua, tunc alchimiæ pertinet, ſecundum ſe & propriè, ad Magiam naturalem: per accidens ad artificioſam*. Nam, qui a ad ſupernaturalem referunt, propter cœlorum influxus; illi meo iudicio falluntur: nihil enim hic cernitur, vt oſtenſum, quod naturæ vires excedat. Naturalis ergo alchimiæ exempla, iam nonnulla propoſui b. Dæmoniacæ refert vnum auctor dæmonomaniæ, c ſe ex Guilhelmo Conſtantino, famoſo alchimico, audiuiſſe ſocios ipſius, cum perdiu flãtibus, ſpes ſpeciesve auri oſtenderetur nulla, conſilium à Diabolo petijſſe, rite ne operarentur, & optatum finem contingerent; an in aliquo peccatum ab ipſis eſſet, quod metallum arceret expetitum. Diabolum (vt ſolet) latebroſum dediſſe reſponſum, quàm breue, tam ambiguum: *Laborate, laborate*. hoc illos pro ſecunda pollicitatione arreptum mirè animaſſe: ergo perrexiſſe in flando, & fornaculis continuandis. idque adeò ſtrenuè, ut in nihilum cuncta redegerint; parati nihilominus pergere, & ad imum cũctam rem decoquere, & pro philoſophico lapide bona cuncta dilapidare: niſi miſertus dementiæ Conſtantinus ſuggeſſiſſet, morem hunc eſſe dæmonis, ut decipiat amphibologia ſignificati: cum laborare iuſſit, hoc voluiſſe: deſiſterent ab irrito conatu, & ad honeſtum opificium aliquod ſe transferrent, in quo certius operæ pretium cerneretur. ſic ille. Sed alij paulo aliter narrant, idque ſe ex ore Natalis, qui Conſtantini ſocius fuit, accepiſſe, bona fide, ſcribunt; hos operarios auri auidos familiarẽ paredrum ſub ſpecie vnius nymphæ exciuiſſe, & ſacro carmine lapidis confectionem ab eo poſtulaſſe. dæmonem iuſſiſſe, uti ex ſex metalli (vt dicunt) aniſatis, hoc eſt æquali proportione, & hydrargyri certa mole mixtis, malagma componerent. cùm itaque hoc igni impoſuiſſent, ecce tibi, fraudis miniſter, catus ille Mercurius, more grandinis cum tonitru metalla huc illuc diſiicit, & ſpem ſimul eorum; cachinnante luſos cacodæmone. Illi abacti à chryſollo, non a furore, rurſus magiſtellum adeunt, expoſtulant primum de iniuria; deinceps ſupplices fiunt, & vt nunc ſaltem, meliore fide, quid agendum doceat, pergunt obſecrare. demum ille nihil aliud retulit, quàm, *ſtrenuè laborate*.

a *Aragoſius, & Suinger*.

b *Sup. q. 1. ſectio. vltim.*

c *lib. 3. c. 3.*

Deceptorij effectus duæ Hiſtoriæ occurrunt, prior præſtigiatorius Diabolicus: poſterior ad deceptorios & emunctorios per humanam calliditatem pertinet.

Priorem ſic narrat Cedrenus; *Quidam ex eorum numero, qui chemicam artem profitentur, callidus hominum oculos impoſtura præſtringere, argentarijs alijſque obtulit manus pedeſque ſtatuarum, & alia aurea, dicens ſe theſaurum reperiſſe: multoſque ita deceptos ad paupertatem redegit. Fama vulgata captus, & ad Anaſtaſium perductus, frenũ equi ex ſolido auro conflatum ac margaritis conſertum obtulit. Sed Imperator, freno accepto,* Vt omnes, *inquit*, fefelleris, me profecto non decipies: *ſtatimque hominem, in caſtellum quoddam relegauit, in quo tandem perijt*. Nimirum omnia hæc aurea, nihil erant niſi per magiam facta oculorum ludibria. Poſteriorem deſcribit Ieremias Mederus *in Acroamata*. Chymiſtas duos ſocietatem initam pacto firmaſſe, ut alter Chryſopœiæ certiſſimam artem ſe tenere profiteretur, alter rhizotomum ageret, ſeu agyrtam empiricum, & inter cetera ſcobem auri atro infectam colore, pro lunariæ puluere, venderet. Erneſtus Badenſis Marchio mirè deditus erat pyrotechinæ. hunc ergo prior ille adit, & circumuenit, aureos montes pollicitus, & atria diuitis Creſi. paratur omnia,

omnia, & iã ille, cetera belle, inquit, vnum dumtaxat opus, *Reſch* vocant (Hebræa voce) huius pulueres faciles inuentu, apud quemuis pharmacopœum, vel rhizotomum. Marchio puerum mittit: commodum in palatij aditu ille alter merces ſuas expoſuerat, & ut ſolent hoc genus, nihil ſibi deeſſe Stentorea voce prædicabat. adit eum Principis puer. Ille *reſch* expromit de pixidula fumoſa, & pro ſolido appendit, & quaſi quid foret obuiũ ac cõculcatum, addit ſuperpondiũ. Puer Domino refert. Impoſtor eum puluerem inſpergit hydrargyro, & aurum verum producit, ſed quod liquatum ex puluere. fit examen, verum aurum deprehenditur. Marchioni res mirè grata, & ipſe in magiſtrum beneficus ac gratus probè donatum dimittit. Chryſopœiam pergit vrgere: feliciter, quamdiu *reſch* durauit: vbi eius reſiduum parum fuit; vndiq; conquiri iuſſit auriprolificam hanc materiã. Negabant omnes ſe quis puluis, *reſch* diceretur, audiſſe vel didiciſſe vnquã. itaque Marchio quod ſuperaret igne ſolum liquat, & auri ſcobem, impoſturamq; ſimul deprehendit. finis non foret ſcribendi, ſi quæ ſingulis diebus talia contingunt, vellem perſequi. Vtilius erit, quod reliquum eſt, & ad animæ ſalutẽ ſpectat, diſcutere.

QVÆSTIO IIII.

Licitanè an illicita ſit alchimia?

PRohibitam cenſuit Angelus *a* de Clauaſio, ſed id nullo iure probat, verũ rationibus dumtaxat P. Valencia eò inclinat, ut ſaltem ratione circumſtantiarum ſit illicita & perniicioſa; idem P. Pererius cenſuit: vterque locis ante citatis.

a in verb. Alchimia.

Licitam verò nec vllo iure prohibitam, imò & inter artes metallarias a iure ciuili receptam, communis eſt ſententia iuris interpretum *b*. Pedetentim progrediendum. nam facilis hic in via lubrica, lapſus.

b Oldr. Ioan. Andr. Abba. & Baldi locis ſu. citat. q. 1. ſect. 4. Alber. de Roſ. ĩ ver. alchimia, Guido. Papa deci. 388. Fabiani tract. de emp. & vẽdit. q. 5. Zanetini c. 1. ext. de accuſ. Thomæ Arfoncini, quodã de hac re cõſilio.

Prima Conc. *Nullo iure in foro fori hac ars videtur prohibita, vt non liceat eam exercere, ex defenſione iuris poſitiui.*

Quoad ius ciuile & commune Romanorum (de cõmuni enim iure nũc loquor, non de particularibus locorũ ſtatutis, vel regnorum ſanctionibus) res eſt expedita: nec vlla conſtitutio talis reperitur. Quod ad ius Canonicum, videntur obſtare duo canones, nempe *c. Epiſcop. 26. q. 5. & c. ſpondent, extrauag. commun. lib. 5. de crim. falſi.* Sed, ſi benè conſideres, neuter canon conuincit intentum. Nam *d. c. Epiſco.* tantummodo damnat eos qui credũt perſonarum tranſmutationem in varias ferarum ſpecies fieri; quod & ratio docet addita; *ſiquidem (ait) Satanas transformat ſe in varias ſpecies ferarum.* Non eſt igitur cur ad quaml bet ſpeciei in ſpeciem tranſmutationem canon extendatur. Et licet eò extenderetur, dicerent alchimici ſe nõ credere hanc a dæmone, ſed a natura fieri metamorphoſim: nec eã eſſe veræ ac perfectę ſpeciei, in aliam perfectã ſpeciẽ, ſed imperfecti & inchoati in ſuam perfectionem. Fortius ſtringit alterum illud *c. Spondent*, nam illud diſertè alchimiam prohibet, & infamię carceriſque pœnam præfigit, clericos etiam poſſeſſis beneficijs priuat, & ad capienda reddit inhabiles. Reſpondet Arſoncinus, Pontificẽ egiſſe tantum de ijs, qui Sophiſticè tranſmutationem confingunt: tamen Canonis verba ſatis clarè indicant cenſuiſſe Ioann. 22. nullum a quoquam eorũ verum aurũ fieri, & ideo omnes pro impoſtoribus habuiſſe, ſic enim verbotenus habet ſanctio; *Spondent, quas non exhibent, diuitias pauperes alchimiſtæ; pariter, qui ſe ſapientes exiſtimant, in foueam incidunt quam fecerunt. Nã haut dubiè huius artis alchimiæ profeſſores alterutrum ſe ludificant. cum ſuæ ignorantiæ conſcij eos, qui ſupra ipſos aliquid huiuſmodi dixerint, admirentur: quibus cũ veritas quæſita non ſuppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt, ijdemque verbis diſsimulant falſitatem,* vt

*ut tandem, quod non eſt in rerum natura, eſſe verum aurum vel argentum ſophiſtica tranſmutatione confingant: eoq́ interdum eorum temeritas damnata & damnanda progreditur, ut * fides metallis cudant publicæ monetæ characteres fidis oculis, & non alias alchimitum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Hæc igitur perpetuis volentes exulare tẽporibus, hac edictali conſtitutione ſancimus: ut quicunque huiuſmodi aurum, vel argentum fecerint, vel fieri ſecuto facto mãdauerint, vel ad hoc ſcienter (dum id fieret) facientibus miniſtrauerint, aut ſcienter, vel argento, vel auro uſi fuerint vendendo vel dando in ſolutum: verum tanti ponderis aurum vel argentũ, quantum alchimitum exiſtat. circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitimè conſtiterit deliquiſſe: facientibus nihilominus aurum vel argentum alchimitum, aut ipſo ut præmittitur ſcienter utẽtibus perpetuæ infamiæ nota reſperſis. Quod ſi ad præfatam pœnam pecuniariã exoluendam delinquentium ipſorum facultates non ſufficiant, poterit diſcreti moderatio iudicis, pœnam hanc in aliam (puta carceris, vel alteram iuxta qualitatem negotij, perſonarum differentiam, aliaſque attendendo circumſtantias) cõmutare. Illos verò &c.* Subdit pęnam in eos qui alchimica materia abutuntur ad monetarum adulterationem, de quibus eſt eiuſdem Pont. conſtitutio alia, in *c. prodiens, extrau ſingular. tit. de crimine falſi*. Ad hunc canonem duplex mihi occurrit reſponſio, vna eum non fuiſſe vſu receptum, ſed non vſu abolitum. Nam poſtea hæc ars in ipſa adhuc vrbe viguit; maximè, vix centum annis poſtea, ſub Leone X. nã illi Aurelius Augurelius egregius poeta librũ ſuũ *de Chryſopopœia* dedicauit: Qui inter cætera illud nimis iactanter, de philoſophico ſuo lapide.

Ipſius ut tenui proiecta parte per undas
Æquoris, argentum ſi vinum tum foret æquor,
Omne vel immenſum uerti mare poſſet in aurum.

** Sic legitur in editione ẽt Plantiniana, & Romana ſed deprauatè ac mutilè. Valentia cõijcit legend. fictis, facilimutatione. Sed adhuc reliqua mendoſa manent.*

Pici quoque Mirandulani circumfertur liber hac de re, titulo, *de Auro conficiendo*: nec huiuſmodi in Italia libri ex illo tempore vetitæ lectionis vnquam fuere. Altera Canonem ex hypoteſi procedere (aurum omne alchimitum eſſe falſum) & ideò damnari tantum, qui falſum cudant; idque ad lucrum; nempe, vt vtantur in contractibus & ſolutionibus (quod clarè indicat textus) ideo non damnantur hoc capite, qui verum aurum producunt, & arti vacant animi dumtaxat cauſa, nolentes in commercijs aut ſolutionibus hac arte vti. Quare non ars, quæ ritè inſtituitur, & exercetur: ſed artis abuſus damnaretur. Sit

Secunda concluſio; *In foro conſcientiæ non promiſcuè, ſed cum delectu ars hæc permiſſa: immò pleriſque, vt perniciosa, ſic illicita cenſenda.* Hanc concluſionem optimè probant argumenta Angeli & auctorum primæ ſententiæ, cõtra præcedentem verò vim habent nullam. Notandum quoque, quicquid illiciti eſt, id non ex artis natura (quæ in ſe mala non eſt, imò, quatenus ars eſt, & ſciẽtias imitatur, ſecundũ ſe bona eſt, vt & ceteræ ſpeculatiuæ cognitiones) proficiſci, ſed a vitio circumſtantiarum, quæ ut plurimum in hac operatione inueniuntur. Hæ ſi deſint, non video quid reprehendi queat: ſed quia vix vnquã deſunt omnes, rarò fit ut alicuius ratione non adſit vitium & peccatum. Ideo dixi *pleriſque pernicioſam & illicitam cenſendam.*

Sed quæ iſtæ circumſtantiæ? præcipuæ, & capita ceterarum; quatuor; finis, modi, temporis & perſonæ.

Si finis ſit lucrum, & auaritia; illicita eſt, quia lucrum ex hac arte eſt illicitum, non enim licet hoc auro uti ad commercia contractus, ut ſtatuit Ioan. 22. Intellige, ſi pro vero auro quis uti uellet. nam hoc illicitum cõtendunt communiter DDoct. de hac re ſcribentes c: & meritò, nam aurũ iſtud uel nunquã habet proprietates

c Sic D. Thomas in 2. d. 7.

omnes

.3.a.1.et 22 .77.a.2.ad .& ibi Ca- t.Sila.et Fu ſus in Sum. abia.d.q,8. llbericus in erb.emptio.

omnes veri auri, vel id adeò raro cõtingit, ut cenſendum ſit non contingere. quare tam veriſimili cauſa dubitandi exiſtente, non licet in commercium deducere, ut uerum aurum: vendi tamen poſſe pro auro alchimico, & iuxta æſtimationem peritorum aurifabrorum, nemo DD. illorum negat; neque negẽdum eſt. Non licet ẽt id facere, ut in medicamentis quis eo vtatur: nam propter rationem iam memoratam, nec veri auri vires ſalutares habere, nec noxijs qualitatib. ab igne carbonario & venenato hydrargyro contractis carere cenſendum. Multo minus licet eo vti ad monetarum mixtionem: hoc enim vnũ caput foret criminis monetarij, iuxta dictam ſanctionem Ioan.22.& prædicti DD. iuris concedunt tales punien dos pœna monetæ adulteratæ. His caſibus ſubeſſet peccatum Mortale. Si verò quis illud cuderet ſiue produceret tãtum ea gratia, ut ipſemet in annulos, cathenas, aut ſupellectilẽ propriam eo uteretur: huic omni cura foret adnitendum, & vigilantia, ne quis eo viuo vel mortuo per hoc deciperetur. Alioqui pro negligentiæ latitudine, hic quoque peccati grauitas naſceretur: & quantumuis quis diligens, vix uanitatis culpã euaderet. Nunquam ſanè ſtultitiæ & imprudẽtiæ euadit, qui ex hac arte lucrũ quærit. Sẽper enim ſtultus eſt mercator, qui in illud negotiationis genus incumbit, quo videt nullum, vel de mil libus aliquot vnum, lucrum feciſſe; omnes uero, uel mille contra unum facultates ſuas abſumpſiſſe. Quod cũ alchimicis contingat, idem de his dã ni lucrionibus dubio procul ſentiendum. Nec tuti ſunt in conſcientia, qui hac in re ſola vana ducuntur curioſitate, nam *curioſitas* peccatum eſt oppoſitum *ſtudioſitati* per exceſſum: quo quis deſiderat immoderatè ſcire quod non expedit, uel plus quàm expedit ipſi, vel modo quo non expedit, & eſt ex filiabus ſuperbiæ, *Vide D.Tho.2.2.q.167.* Et animus deditus

Sic D.Th. ... in 2.d.

vanitatibus atque inſaniis falſis, exponit ſe decipiendum Diabolo, atq; hoc eſſe omnis ſuperſtitionis initium docet B.Auguſt. *lib.2. de doctr.Chriſt. c.22.& 23.* Et diuinæ ſcripturæ teſtimonio, qui amat periculum peribit in illo. Sic enim ſapiens loquitur; *In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius* (Dei) *non eris curioſus. Multos enim ſupplantauit ſuſpicio eorum* (hoc eſt vana ſpes & expectatio.) *Et in vanitate detinuit ſenſus illorum.* Deniq; ſubdit, *qui amat periculum peribit in eo.* Eccleſiaſtic.3.à verſ.24. Denique vno verbo, *quando finis malus, ars illicita: & qualis finis, tale exercitium.*

Si modus (huc media pertinent) *exercendi artem illicitus, ars quoque. ſi vanus, ars vana, ſi ſordidus & inquinatus, ars erit inquinata & impura.* Huc referenda media ſuperſtitioſa, ut ſi ex pacto expreſſo vel tacito cum dæmone, quod frequens eſſe docuit auctor Dæmonomaniæ *d*, & ſanè docet experientia: adeò vt Arnoldus Villanouanus, & Lullus, & Geber, & Bachonus, & Richardus Anglicus, Magiæ huius nigræ ſuſpecti vehemẽter fuerint: & Paracelſus, & Agrippa, & ille Guilh. Conſtantinus, & alij nonnulli deprehenſi; & inter inſtructiones inquiſitorũ fidei ſit vna, hac quoque nota magos hæreticos digno ſci, *Director. Inquiſit. fidei p.3. fol.443. edition. Romanæ, quæ in lucẽ prodijt iuſſu Gregorij 13.* vbi rationem ſubdit auctor libri, Nicola. Eymericus, quia ut plurimum alchimiſtæ, quando non poſſunt pertingere ad finem intentum, quærunt auxilium dæmonis (*exẽplum poſui præcedenti quæſtione*) eum in uocant & implorant, & implorando obſecrant, & tacitè uel expreſsè ei ſacrificant. Accedit experientia, quia quandocumque viguit inter multos alchimia, etiam inter multos tum vi guerũt maleficia & ſortilegia, ut hoc infelici æuo experimur. Tũ quia non deſunt, qui adhibent vanas obſeruantias cæremoniarum, nihil ad effectum

d *lib.3.c.3.*

conducentium, vt certæ diei, tunicæ ex lino crudo, certorum ciborum ab ſtinentiam, & alia huiuſmodi inania. Quod ſi ad auiditatem odiũ accedat aut incontinentia, procliuè admodũ fuerit ad philtra & intoxicationes recurrere. Peccatur quoq; non leuiter in artis traditione, quando ſacræ ſcripturæ nominibus & verbis abutũtur ad ſuas nomenclaturas vel præcepta: neque minus, quando libris ſuis, inſerunt figuras ſeu imagines, uel planè obſcœnas, uel etiam propter abuſum rei ſacræ prorſus blaſphemas, quod fecit ille typographus Baſilienſis, qui Roſarium excudit; & ſacræ Triadis Chriſti Domini reſurgentis, & B. Virginis Mariæ coronationis icones, quas homines hæretici templis eiecerunt, eas ad alchimica myſteria & transformationes tranſtulit. Sed mirum id non eſt. ſunt enim Sacramentarij vbiq; præpoſteri. Peccatur deni que nimis curioſis ſæpè experimẽtis, dum modò hanc rationem, modò illam ſequuntur, & ſic nũquam ſciunt, quod ſemper addiſcunt.

Temporis quoque *circumſtantia perpendenda*. Nam temporis iactura pretioſiſſima: eiuſq; malè cõſumpti ratio reddenda Deo. quare peccant, qui nimis multũ his vacant artib. item qui eo tpe, quo officii ratio, vel debitum aliud charitatis aut iuſtitiæ poſtulat, vt ad ſeria magis ſe cõferant. v. g. magiſtratũ quis gerit? non poteſt detrahere horis, quæ ad rectè munus exerdum neceſſariæ: familiæ præeſt? œconomiæ recta ratio non debet incommodum ſentire. Eccleſiaſticus eſt? quę ratio ordinis poſtulant, ea præponenda fornaculis, & voluptati ſuæ. Proximi neceſſitas operam tuam depoſcit? charitas ei iubet adeſſe, non facis? peccas. Demũ, uno dicam verbo, quod tẽpus ocio, licet honeſtè dare, illud licebit his ſtudijs: nec amplius. Ocium vo co, quietem & uacationem ab actionibus & ſtudijs, ad quæ quis tenetur.

Deniq; *perſonarum conditio hic vel potiſsimum diſcrimen inducit*: hæc. n. & finem ſolet illicitum intendere, & in modo errores gignere, & tempus inopportunum facere. Inprimis ars hęc illicita cẽſenda pauperib. imò & priuatis omnib. periculi pleniſſima eſt. manifeſtũ id ſit, tum quia hi ſolent lucrum ſpectare, & ſic arcentur eorum ratione, quæ dicta ſunt in circumſtantia finis. nam auro illo intendunt uti ad commercia, medicinas, uel monetam: aut ſi ipſi non vſuri, periculum apertum eſt, ne utantur hæredes. Iſti hac arte depauperantur, familiæ neceſſaria non præbent; cauſa ſunt vt vxores & filiæ cogantur indigno ſe quæſtu ſuſtentare: cũ media & inſtrumenta, propter inopiam deficiunt, facile progrediuntur ad ſuperſtitioſa, imò & pacta quæ diximus in circumſtantia modi: ſanè hoc ipſi quoq; chymici ſcriptores ſunt teſtati. Nam Geber e, *non ergo*, ait, *hæc ſcientia pauperi & egenti cõuenit; ſed potius eſt illis inimica. Secundo Polyt. dicit philoſophus, impoſsibile eſt indigentẽ philoſophari*. h. alchimiæ ſtudere (nã ſolos alchimicos in lib. *Turbæ philoſophorum*, vulgati illi vocant philoſophos. ſatis ſuperbè) Et idem Geber alibi f, *Artificem* (ait) *huius ſcientiæ oportet eſſe ſubtiliſsimi ingenij, & naturas metallorum & eorum generationes, infirmitates & imperfectiones in ſuis mineris ſcire & cognoſcere an tequam perueniat ad hanc artem. Non autem ad ipſam indagandam accedat artifex groſſo ingenio & duro repletus, nec cupidus, nec auarus in ſumptibus & expenſis. Nec vir duplex animo ſine felle & ceruice, vel mente variabilis, nec nimis feſtinus: ſed doctrinæ filius, vir ſubtiliſsimo ingenio decoratus, ſufficienter locuples largus, ſanus, firmus in propoſito & conſtans, patiens, mitis, longanimis, & temperatus*. Auaro igitur, & pauperi hæc ſciẽtia ſm eius Principẽ Gebrũ, inacceſsũ & uetitũ hẽt limẽ. Et nota requirere ſufficiẽter locupletẽ: hoc eſt cui ſuperſit, a neceſſarijs, ad hoc ſtudium. Arcet ẽt ſimplices & parui iudicij, cũ dicit ibidẽ, non debere eſſe ſine felle, & ceruice: huiuſmodi enim facillimè à dæ-

e Roſarij p loſop. fol. 22

f li. de perſ ſto magiſter

à dæmone, & alijs impoſtoribus circumueniuntur: ideò vetita illis hæc ars propter periculum. Arcet etiam eos qui amant alios decipere, cũ addit; nec vir duplex animo. quia hos arcet pernicies aliorum, quã quærunt. Arcet intemperantes, vt luxurioſos, & amantes vindictæ, cum vult eſſe lõganimes & temperatos: alioqui periculum eſt ne recurrant ad maleficia hoſtilia vel amatoria. Arcet variabiles, inconſtantes, & impatientes: quia hi facilè, cum non ſuccedit, ad dæmoniaca ſubſidia confugiunt. Arcet eos qui obtuſo ſunt ingenio, quia oleum perdunt & operam; item qui philoſophiæ veræ imperiti, eandem ob cauſam. confirmat id Arnoldus Villanouanus *g* his verbis; *Quicunque velit ad hanc ſcientiam peruenire, & non eſt philoſophus, fatuus eſt: quia hæc ſcientia non eſt, niſi de occultis philoſophorum*. Propter irritos itaque conatus, temporis & ſumptuũ iacturã, his quoque videtur illicita: & cum plerique alchimici vulgares ſint tales, ſequitur plerisque illicitam eſſe, in foro poli, de quo nũc agimus. Denique exigunt artis magiſtri & meritò, ut ſit homo humilis, iuſtus, pius, & Deum timens. citantur iſta Hermetis *h*: *Oportet illum qui introduci vult in hanc artem & ſapientiam occultam arrogantiæ vitium à ſe repellere, & piũ eſſe, ac probum*. & poſtea: *Fili ante omnia Deum oportet timere, in quo diſpoſitionis tuæ viſus eſt*. & illud Alphidij neſcio cuius: *Scito fili quod iſtam ſcientiam habere non potes, quouſque mentẽ tuam Deo purifices, & ſciat te Deus habere certum animum ac rectum*. Cum ſuperbos arcet, docet illicitam eſſe curioſis: cum pietatem, ſuperſtitioſos reijcit, cum probitatem & Dei timorem, & animi puritatem, vitioſas omnes quas diximus circumſtantias deteſtatur. Non alijs ergo licita, ratione circumſtantiarum, alchimia; quam huiuſmodi: hinc primò poteſt vnuſquiſque ſecum perpendere an ipſe talis: & an vlla, & quæ, pericula ipſi ex aliquo harum circumſtãtiarũ defectu immineant, & ea cum Confeſſariis ſuis communicare, & eorum ſequi iudicium debet.

g d. fol. 224.

h è quarto tractatuum, Var. f. 223.

Secundò poteſt videre confeſſarius, quando ſit talis à peccato immunis, vel quando adſit veniale, aut ẽt mortale, quando impendenda, denegãda vel differenda talium abſolutio. differenda, cum recidiuæ uerisimile periculum: deneganda, quando grauiter, contra iuſtitiam vel charitatem ob ſtudium iſtud peccat, nec vult deſiſtere.

Tertiò. Quia ſæpius curioſitas cauſa eſt ſtudij, & hoc vitium valdè proſerpit à minoribus ad maiora, diligẽter uidendum, ne quis ad experientias & opiniones erroneas excurrat; v.g. ne putet hac arte hominem verum, modo a natura ad hanc generationem non inſtituto; ſed vrina vel alio humore, igne aut ſole in uitreis phialis decocto, poſſe produci, quod temerè Iul. Camillus aſſeruit, & incautè Tho. Garzonus *diſcur. 41. vniuerſ.* credidit, & quidam hoc inuentum Arnoldo Villanouano tribuunt, vero an mendacio diſputare non eſt neceſſe, inquit Mariana *lib. 14. rer. Hiſpa. c. 9.* Nã quod tale quid fieri queat vel aſſerere, vel experiri ſtultum, impium, erroneum & blaſphemum foret. tum quia cum homo præſuppo- nat corpus & animam rationalem, ſi quod producis homo eſt; ſequeretur Deum ex lege & ordine, quem naturæ præfixit, teneri huic animam rationalẽ corpori infundere, quod blaſphemum: vel rationalem animam ex materiæ potẽtia illuc educi, quod hæreticũ: foret enim tunc anima corruptioni obnoxia & mortalis. Deinde talis anima non haberet peccatum originale: quia per generationẽ viri non eſſet propagatum hoc corpus, & homo conceptus: nec indigeret Chriſti redemptione: quæ hæretica quoque omnia.

Quartò. Ex his omnibus patet, optimam eſſe, (quam aiunt Angliæ) le-

gem, ne cui ſine permiſſu Principis, ſub pœna capitis, liceat alchimicam exercere. quam legem expediret etiam alibi ferri. Nam tunc cum delectu Princeps talia poteſt permittere, conſideratis circumſtantijs prædictis: ipſi enim reddenda Deo ratio: ſi temerè permittat & promiſcuè: damnorum inde ortorum. Tunc etiam ceſſarent pericula pleraq; quæ diximus.

Quintò. patet (niſi quæ circumſtantia impediat) ordinariè hanc artem Principibus & valdè locupletibus eſſe licitam: qui & ea ſunt philoſophiæ cognitione, & eo ingenio, vt fraudibus & impoſturis non pateant: & ea pietate, vt à proximi & Dei offenſione ſe abſtineant: & illis opibus, vt ſubditos propterea non grauent: & eo ſubditorum amore, ac Dei timore, ut publicum regimen vel pauperum ſubuentionē propterea non negligant, & habenas ſibi à Deo creditas ipſi abijciant, & alijs planè tradant. Vt enim alijs honeſtis ſtudijs animum principes, quantum opus eſt, ſic & hoc ſtudio relaxare quin poſſint, non eſt dubitandum. Sanè quod Eymericus de indicijs Magiæ hæreticæ dixerat, eā præſumptionem in Principibus viris & valdè locupletibus non eſſe admittendam, in ceteris locum habere, ibi in Commentar. optimè Penna annotauit. Et Card. Caietan. diſertè ſcripſit, ac prudenter; *hanc artem vel nullorum hominum eſſe, vel Principum* (2.2.q.77.a.1) *duntaxat, audito ſapientum conſilio, eſſe*. Sanè pericula pleraque ſuperioribus commemorata ceſſare in Principibus manifeſtum eſt.

Cæteri, non eſt cur ſibi blandiantur, vel tutos in conſcientia ſe arbitrentur opinione illa Oldradi & aliorum Iuriſconſultorum. Nam illi de foro tantum exteriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et pleriq; eorum rem non diſcuſſerunt; ſed, ut oues ſolent ducem gregis caprum, ſic ipſi Oldradum (cuius etiam argumenta iam diſſoluimus; ijs quæ dicta ſunt) clauſis oculis, vt oraculū, ſunt ſecuti, nihil eius addentes dictis (*vt Ioan. And. Abb. Alberic. & Guido Pap.*) plerique etiam ambiguè loquuntur, ſi faciant verum aurum, idq; arte naturali (*vt Oldr. Iſern. Bal. Brun. & Fabianus*) nullus verò ipſorum omniū, præter Th. Ar foncinum, mentionem fecit d. extrauagantis Pontificiæ, *c. Spondent*, vt uel eius non ſint recordati, uel non bona fide diſſimularint. Et licet, uſu canon ille non obſeruetur: tantī tamen Pontificis ſententia, & iudicium ſufficere debet, ut vulgus hominum (hoc eſt quibuſcunque conditiones ſuperius requiſitæ deſunt) ſibi exiſtimet, ab hoc ſtudio abſtinendum; quod grauiſſimis verbis Summus Pontifex Romanus ſibi cēſuit damnandum, & à quo illos tam ſtudiosè Chriſti vicarius, Petri ſucceſſor dehortatur. Sed hæc ſuffecerint, de materia non paſſim obuia.

SVM-

SVMMARIA LIB. II.

DE MAGIA DAEMONIACA.

Q. 1. An ſit aliqua magia dæmoniaca?

Probatur eſſe.

Q. 2. Vnde ſit hæc Magia, ſiue quem habeat primum auctorem?

Non eſſe à Deo, vt gratiæ gratis datæ.

Non eſſe effectus bonorum Angelorum.

Magia nulla alba, & de falſa Theurgia.

Planetaria ars B.

Eſt orta & adminiſtratur per malos Angelos.

Glycæ error: ipſe & alij quidam Græci Hiſtorici nimis ſuperſtitioſi fuere.

Palingenij impietas.

Non fiunt magici effectus per animas defunctorum. Grimoyriæ *artis vanitas.*

Efficiens harum artium cauſa eſt diabolus, & humani ingenij deprauatio.

Apologus de generatione, & ortu Magiæ.

Q. 3. Quæ ſit diuiſio dæmoniacæ magiæ, & de eius libris.

Refellitur Agrippæ diuiſio.

Omnis magia iſta nititur pacto cũ dæmone.

Auctores qui de hac ſcripſerunt & ideò cauendi.

Zabulus, quis.

Barnabas Cyprius.

Item fictitij libri { *Adæ. Abelis. Enoch. Abrahæ. Paulli. Cypriani. Honorij.* }

De clauicula, & alijs libris Salamonis.

Trithemij ſteganograph. Item libri Agrippæ, & recentiorum nominati & vetiti.

Q. 4. De baſi huius Magiæ, pactoque explicito, & implicito.

Probatur tale pactum intercedere.

Locus Iſaiæ c. 28. v. 15.

Alius Matthæi 4. v. 9.

Similitudines duæ huius pacti.
Dæmoni liberum fallere pactum.
Libellum offerunt Magi Sybillis.
Pacti expreſſi formæ, & genera, & exempla.
Grillandi error.
Communia his pactis ſolemnia.
Signa dæmonis, in his vetuſta & noua.
D. Irenæi locus correctus.
Promiſſa ſimilia factis hæreticorum noſtrorum.
Quæ vtrinque vis huius pacti. & quale peccatum.
Pactum tacitum ſiue implicitum quale.
Quid dæmonem inducat ad pactũ & obedientiam?
Quam malũ ſit cum eo paciſci aut federari?
Quo pacto Chriſtus & Apoſtoli ſatanæ imperauerint?
Pacta hæc vana, inania, & periculi plena ſunt.
Theodori Maillotij factum.
Germanus à dæmone necatus.

Q.5. Quibus indicijs diſcernendi effectus Magię ex pacto conuentu, ab effectibus phyſicis, artificioſis, miraculoſis?

Ratione diſtantiæ.
Ratione verborum, characterum.
Circumſtantiarum, rituum, obſeruantiarum.
Cauſæ à qua.

Q.6. An hæc Magia habeat quoſdam effectus veros, & quo pacto dignoſcantur?

Effectus triplices ſunt, falſi, veri, mitxti.
Exempla præſtigiatorum effectuum.
De Lamia & Menippo.
De Gelo & Mauricio.
De Paſete, & eius obolo.
Simonis Magi varia.
De Mago qui fecit à Domino cuncta vaſa frangi.
De Zytone Bohemo.
De herbis magicis.
Circulatoris cuiuſdam moderni præſtigiæ.
Verorum effectuum exempla.
Incantatio ſerpentum.
Signa Pſeudoprophetarum in Euangelio.
An Samuel per Pythoniſſam ſuſcitatus verè? Locus 1. Reg. 28. Eccl. 46. v. vlt.
De effectibus Magorum Pharaonis, Exo. 7. v. 11.
Quomodo virgæ mutatæ.
De effectibus mixtis, eò relata SS. exempla.
De duorum magorum certamine, ex Triezio.
Quomodo hi effectus diſcernendi, regulæ duæ.

Q.7. An magi poſſint facere aliquod verum miraculum?

Opinio affirmatiua multorum erronea.
Miraculum & mirum quomodo differant & diſcerni debeant.
Non poſſunt miracula fieri niſi à ſolo Deo.

Mira-

Miraculis efficaciter fides probatur.
Elizabethæ reginæ Angliæ curatio ſtrumaria.
Non poſſunt Magi facere abſolutè mira. locus pſal.71.v.18.
Poſſunt facere mira quæ ſint reſpectu noſtri.
De partu feminarum in regno Neapolitano, quarum fœtum ranunculi præcedunt decretorij.
Cur Nero non potuerit quidquam miri per Magiam?
De miraculis Antichriſti. Item hæreticorum Caluinianorum &c.

Q.8. Quo pacto magi per diabolum hæc mira perficiant?

Quæ poſſit per motum localem.
Non poteſt integrum elementum loco mouere.
Firmiliani locus explicatus.
Celeritate mentitur transformationes, vt Iphigeniæ & aliorum gentiliũ.
Actorius hanc fraudem in Phenycia detexit.
Quæ poſſit applicando paſſiuis.
Quo pacto hic dæmon ſit cauſa, & quo modo conſideranda tum vis naturæ accuratè inueſtigatum.
Quæ faciat mira præſtigiosè.
De triplici modo deceptionis, per mutationem obiecti, medij, vel organi.
De mutatione multiplici obiecti. varia exempla.
Per foramen ad latus videntur imagines, quæ ſunt nudæ & inconditæ lineæ.
Paleæ & iunci immoti videntur ſerpentes ſaltitantes.
De mutatione medij.
Vt præſentes videantur eſſe ſpectra.
Videantur habere capita aſinina.
Denarius in ſcutellæ fundo videatur eſſe in ſuperficie.
Gallinaceus habens feſtucam videatur trabem trahere.
Claudia veſtalis quomodo nauem zona traxerit?
Variæ apparitiones per conſpicilia.
Res videtur præſens cùm ſit abſens & remota.
Viſio philoſophi apud D. Auguſtinum qualis.
De deceptione ratione organi.
Vt res abſentes videantur præſentes.
Vt quod vnicum videatur geminum.
De aoraſia Sodomorum, Gene. 19.
De præſtigijs Zedechiæ Iudæi.
Regula ad diſcernenda præſtigia à veris effectibus.
Quomodo faciant videri repente flumen in cubiculo.
Videntur equos vocare, & reſtituere.
Videntur magnos ſerpentes immittere vt fecit Michael Sicidites.
Eonis hæretici præſtigiæ.
Iacobi Melſtinski Poloni feſtiuæ ſycophantiæ per ſimulata miracula.
Circulatoris præſtigiæ apud Apuleium.

Q.9. Quam admirandos effectus veteres magis tribuerint?

Quid Saxo Grammaticus de Magis ſeptentrionalibus.
De Lappis, Finnis, Biarmiis.
De tartaris quibuſdam.
De alijs famoſis Magis ſingulis. { *Zoroaſtre. Doſitheo. Simone. Pythag. Orpheo. Baiano. Ollero.* }
Item, Ericus Rex Gotthorum, Apollonius, Iulianus, Manethon.
Apuleius, Regina *Copa*

Iam

Iam olim quædã ſagæ dictæ Reginæ, *Pamphila Hypatenſis.*

De effectibus magicis, herbarum, lapidum, gyenæ.

Vis Magorum apud poetas, Empedoclis, Moeridis.

Circes, Carmentis, Medææ, de alia quadam Tibulli.

Ala Petronij, & Nemeſiani. Folia & Canidia

De Erichto Lucani & alijs Theſſalis. De Medæa ex Senecà, de alià ſagà quadam, Alectò.

Q. 10. Quid poſſint Magi circa leges naturæ & ordinem vniuerſi?

Non poſſe contra has leges vel ordinem vniuerſi. Exempla.

Non poſſunt vllam formam ſubſtantialem vel accidentalem immediatè producere.

Nec creare. nec ex quolibet facere quid libet, nec quouis inſtrumento quemuis effectum, nec eodem tempore.

Nec in inſtanti operari.

Nec vacuum producere.

Nec infinitum producere. nec eſſe vbique. Locus Tertulliani explicatus.

Non poſſunt tollere connexionem neq; conſeruationem partium vniuerſi neq; agentium naturalium actiuitatem directè impedire.

Linteum ex Caryſtio lapide purgatur igne.

Adamas impedit actiuitatem Magnetis.

Lutheri error de halone, corona, &c. de ignibus Aethnæ. Medeæ ignes.

Marci Ieſuati miraculum.

Ieſuati alij à Ieſuitis.

Abbatis locus correctus.

Fumi error.

Balæi error.

Papyrij Maſſoni improbus error cum hypocriſi.

De flammis non vrentibus ſeu fatuis ignibus, latè.

De igne ad aquas Stantias.

De albo igne S. Thelmi, in naufragij metu.

De flammis loquentibus.

De brachijs & digitis ardentibus ſine noxà.

De Aethnæ ignibus non liquantibus niuem.

De cribro Tucciæ non effluente. De flãma non conſumente Iouis Apameni templum.

Q. 11. Quæ magorum poteſtas in orbes cœleſtes, ſydera & elementa?

Aug. Thuani error.

Nec cœleſtem motũ vel ſyderũ curſum impedire, vel ea corrũpere poſſunt.

Non poſſunt Lunam detrahere cœlo.

Vnde orta fabula De aſino qui Lunam putabatur bibiſſe.

Non poſſunt integrum elementum loco mouere vel deſtruere.

Idem de cæteris partibus vniuerſi præcipuis.

Poſſunt terram mouere, ventos ciere. De dolijs duobus Brachmanum. Sopater magus ideo ſupplicio affectus.

Poſſunt procellas & tempeſtates, & nymbos producere, & ſedare.

Cleonis fuere ſpeculatores grandinis, & quomodo auertebant.

Seneca reprehenſus. Recentiores refutati qui eum ſequuntur.

Regula, quomodo in S. S. Deo tribuantur, quæ homines quoque poſſunt.

Vlrici Molitoris error, & Burchardi locus.

Locus

Locus Iob.1. & alius Exod.9.& alius Apocal.7.

Magi tempeſtatem ſedarunt tempore Xerxis.

De Fimis ventos vendentibus.

Ariſtæus Eteſias elicere docuit. Sed & ignem magi eliciebant. Hypæpis ritus nouus Strigid.in Lotharingia.

Hiſtoria de ruſticella Treuirenſi. Mos vetus ſorobiculam fodiendi & commouendi. ſceleſtiſſima ratio, qua quidam ſacrificus in regno Neapolitano tempeſtatem excitauit, ut hoſtes obſidionem ſoluerent. Propertij locus explicatus.

Ritus trahendi ſacras imagines in flumen & malè tractandi vnde manarit? Conſtantinopolitanorũ factum.

Explicatus Canon Concilii Braccarenſis Primi.

Fulmina ciere poßunt.

Poſſunt tenebras inducere. fecere Tartari.

Poſſunt aerem contagione inficere. tetrum odorem excitare.

Fecere magi Perſici, vt Marutham calumniarentur.

Poſſunt fontes producere & ſiccare, fluuios ſiſtere, aquas dirimere, &c.

Poſſunt per mineralia mira efficere, vt pluuias.

Q.12. Quid Magi valeãt circa externa ſeu fortunæ bona?

Poſſunt
- *Greges & armenta perimere.*
- *Meſſes aliò traducere, vt Saga Treuirenſis lac.*
- *Meſſes & fructus perdere, & ſterilitatem inducere. Modi varii.*
- *Domos incendere. ut oppidum Schiltachium.*

Poſſunt variis modis nocere famæ alienæ.

De Triſcalino presbyterum diffamante.

De Moguntino dæmone.

Poſſe ſocios in conuentib. repræſentare, ſed non innoxios & cur? Sic infamauit B. Siluanum, S. Kunigundem B. Euſtochiam Patauinam.

Vicinas tempore S. Germani.

Per energumenos interdum diffamantur, vt quidam in German. & Dorotheus Abbas.

Quæ conuiuia exhiberi poſſint & ſoleant. Ficta Brachmanum, Paſetis, Scotti. Vera & qualia ordinariè.

Cur ſal & panis ſoleant deeſſe.

Poſſunt carceribus & vinculis eripere. Hiſtoria Friderici Auſtriaci. Appollonius ſe cippo eripuit. Veſtales mancipia fugitiua ſiſtebant.

An in bellis ad victoriam poſſint momentum adferre? probatur poſſe, ſi Deus ſinat. Probatur exẽplis multis Septentrionalium, & tartarorũ: Lucenſium, Chinẽſium. Noema numen & ſaga Epheſior. Chryſamnes Hunnorum. Sed ſæpe Deus non permittit, & tunc Diabolus ſuos fallit vt Magnentium, Erricum Regem Sueciæ, Hadingum Ferrantem comitem Flandriæ. Guidonem Iuliacenſem. Iuuenem quendam Bohemum, Frid. Stuphium.

Innocentius Papa noluit per Magos ab obſidione liberari. Allobrogum Comes reſpuit auxilium Magi, & eum gladio necauit.

Poſſunt dignitates et honores procurare. De Martino 2. De Silueſtro 2. De Bened. 11. Ioan. 12. 22. & de Greg. 7. de libro Cardinal. Benonis.

De

De Theoph. vicedomino. de Stuphio. de Barone Raitzio Britanno, Duce Aurelianenſ.

Poſſet Deo permittente veros theſauros & diuitias largiri, & cur Deus non permittat: ſed ipſimet ſemper ferè ſint valde inopes.

Pſellus & Dambauderius explicati. Quomodo dæmon materiam & formam monetæ poſſit producere? quomodo potuerit Deus per Angelos creare mundum? exempla varia deceptionum, & cur dæmon nolit etiam quando poteſt veras vel multas largiri pecunias.

Exempla malè pereuntium qui ſic theſauros quærebant. Græculus quidam, Marcianus, & alius Baſileæ, & Anaſtaſius, Piſani quidam. Grillandi ſententiæ.

Saraceni cuiuſdam factum. Malindenſium ſuperſtitio quædam.

Caroli V. Imp. laus reſpuentis talia.

Q. 13. An magi valeant incantare animalia bruta?

Poſſunt, vt Atyr, Medæa, Nigritæ, Marſi, Peruani, Andini.

Locus D. Hilarii explicatus conciliatus cum aliis partibus.

Saltzburgenſis Magus à ſerpente necatus.

Locus Pſ. 57. v. 5. & Ierem. 8. v. 17.

An idem poſſint in alia animantia? D. Auguſtini locus explicatus.

Magus tantum funiculo domans, Grillandi error.

An colores queant immutare. Aquarum varia miracula, fontium, fluminum.

Q. 13. An arte ſua poſſint aliqua mixta producere?

Poſſunt imperfecta viuentia, vt inſecta. quomodo id ſoleant facere? ... ſeres Scoticos imperfectos, an perfecta animalia poſſint. mira ex Guilh. Paruo. Canes reperti viui in lapide imperuio

Monſtra quædam inſolita & quomodo? de Monſtro Baſileenſi, & de Saxonicis.

De natis ex commiſtione hominum & ferarum. hominis cum elephanto, Leone, catto, cane, porco. mirus partus mulieris Auguſtanæ. de muliere Luſitana quæ ex ſimio duas proles peperit. Gottaici Reges ex vrſo.

Sianitæ & Peguſiani ex carne orti.

Refutata & explicata hæc omnia.

Monſtra ex hominibus & ſimiis.

De viro qui putabatur ex vacca natus diſquiſitio.

Cæſalpini opinio de homine ex putrefactione examinata.

Monſtra ex diuina vltione.

Decomenſes caudati.

Angli caudati.

Q. 15. An ſint vlli demones ſuccubæ & incubi, & an ex tali copula proles naſci queat?

Probatur ſolere hoc dæmones, & agere & pati.

Probatur poſſe ex incubo dæmone naſci prolem, & explicatur, quo id modo fieri queat.

Dæmones inter ſe non multiplicantur, contra Niſſenum. non habent corpora aerea, contra Caietan. Nec etiam proprium ſemen, contra Tertullian. Ioſephum & alios veteres.

Sententia Chryſoſtomi & Caſſiani explicata.

Reſpondetur contrariis argumentis.

exem-

Exempla natorum ex tali commixtione, Semidei Gentilium, Merlinus, Hunni, Cliuiæ duces, Iaponum Xaca, muliercula Louanienſis, & alii multi. Corocoton.
Ex diuerſa ſpecie poſſe aliquid naſci.
Marci Epheſii argumentum refellitur & explicatur.
Ex ſuccuba dæmone prolem ſuſcipi non poſſe.
De Meluſina, & ſtemmate Comicum Pictauorum, & Andegauenſium. de Bauari nobilis vxore reſuſcitata, & poſtea euaneſcente. De Cambionibus ſeu vagionibus.
De puero Gallæco ſeu Aſture.
Quomodo Dæmon virginem poſſit illæſo clauſtro impregnare? Non poteſt idem in partu.
Caluiniſtæ virginitatem adimunt Dei paræ.
Explicatur narratio Niderii de Virgine Bambergenſi.
De miris aliis conceptibus; Hebræorum fabula de filia Ieremiæ & nepote eius.
Dęmones cum ſagis interdum exercere libidinem præpoſteram.
An gigantes à dęmone produci queãt. fuiſſe Gig. probatur.
Gigas Antuerpienſis defenditur contra Goropium.
Siculi Gigantes, Britanni & alii.
Pigmęinè poſſint produci? fuiſſe, et quales. de hodiernis in Peruuia. Ezechi. c.27.v.11. explicatum.

Q. 16. De nocturnis ſagarum conuentibus, & an vera ſit illarum de loco ad locum translatio.

Auctores ſententię negantis refelluntur, ſolutis argumentis. Illuſionum varia exempla.
Subſtitui loco abeuntium aliquid.
Explicatur locus lib. de ſpiritu & anima. ca. 28.
Item c. Epiſcopi 26. q. 5.
Nauarrus explicatus.
Auctores ſententię affirmatiuę: hæc multis probata.
Coguntur ſagæ adeſſe conuentui, probatur exemplo quodam ex Grillando.
Deſcriptio conuentus ſagarum, & ſollemnia adorationis conuiuii, choreæ &c.
Sacrilegia, inunctiones, translatio &c.
Cur dæmon vnguento utatur ad tranſuectionem, quæ vis vnguento inſit.
Loca Matt. 4. verſ. 8. & Luc. 4. verſ. 9. παραλαμβάνειν
Ad transferendum æqualis vis dæmonis & boni angeli contra Vlricum Molitorem.
Exempla varia translationum dæmoniacarum, prædictæ futuræ tempore Ancichriſti Anglicum vetus exẽplum.
Doctoris Edelini Mons Veneris. Puerulus Auenionenſis. Maſguillon quid.
Simon Magus, Aaaris, Badudus, Ericus.
Berengarius, Angla venefica, Comes Matiſconenſis.
Puerulus quidam, Lucretia quædam. & alia mulier Sabinenſis.
De puella Bergomati. De muliere vallis Tellinę.
De Hollando. De Lotharingicis ſagis variis.
Probatur hęc nõ potuiſſe eſſe illuſoria et phãtaſtica. Iudicis curioſi ſupplicũ

De

De quatuor modis translationum.

Quo pacto queat Diab. rem corpoream loco mouere.

Iſſe dæmonem deferre ſine defatigatione hominis quem transfert, contra Remigium.

Q. 17. An poſſit dæmon quantitatem corporum ſic mutare, vt penetratio partium ſequatur: ſiue vnum corpus in duobus locis diſiunctis, vel duo corpora in vno loco conſtituere?

Nihil horum poteſt.

Exempla eorum qui viſi eſſe duob. locis, quomodo intelligenda?

S. Nicol. S. Agathi, S. Bened. filius Conſtantini Imp.

Ananias reprehenſus, quomodo duos ſimul homines poſſidere, vel tentare dæmon poſſit?

Non poſſet facere vt homo conuerſus in muſtelam per exilem rimam ingrediatur, uel ut per ianuas clauſas.

Apuleii fabula. Remigius deceptus.

Scaſii mendacium. Quomodo Dæmon latenter aperiat & claudat ianuas præcedens ante Magos.

Locus Act. 2. de B. Petro. Locus D. Chryſoſtomi expenſus. De modo apertionis parietum per fiſſionem. De præſtigio Magdalenæ Cruciæ.

Chriſtus Dominus verè ingreſſus clauſis ianuis, contra Caluinum. Et de egreſſu ex vtero virginis, & ſepulchro contra Bezam.

Dæmon non poteſt aliquod corpus facere verè inuiſibile ſed benè poteſt facere inuiſum.

Quomodo inuiſibiles, Apollonius, Gyges.

De Perſei ſcuto. Ioan. Salisberienſis locus. Guilh. Iuliacenſis exceptio.

Heliotropia gemma non reddit inuiſibilem.

Vt membra grandiora, vel minora, uel ſublata appareant. Cichoranorum opinio.

Q. 8. An magi queant corpora ex una ſpecie transformare in aliam? falſa quorundam opinio. Liodorus. Vberius Pendragon. Nicaraguani.

Non poſſe perfectam ſpeciem in aliam perfectam & organicam.

Non poteſt anima hominis informare corpus belluæ, nec ex aduerſo. Nec poteſt corpus & anima ſimul ſic mutari.

Locus Horatii in Epod.

Spondani error.

Diſtinguendum inter ipſam transformationem, & effectus eam concomitantes; hi veri, illa illuſoria eſt.

De Lycanthropia ſeu inſaniæ lupinæ morbo. Quomodo videntur ſibi tales & non aliis.

Quomodo faciat Diabolus, vt & aliis tales videantur.

De variis exemplis & quomodo fiat, vt relinquant terræ impreſſa veſtigia lupina, vt inueniantur homines læſi in membris, quibus illatum lupo, vel catto vulnus.

De ſaga Ferra. de alia Flandr. mutata in Buffonem.

De mutatione Nabuchodonoſor, Dan. 4. v. 30. & 33. & vxoris Loth, Gen. 19.

De platano verſa in oleam apud Herodot. & cadaueribus hominum in ſtatuas ſalis.

De

De S. Spiridione vertente ſerpentem in aurum; & aurum in ſerpentem.

Q. 19. An magi poſſint facere beſtias loqui, & an intelligant vocem beſtiarum?

Quo pacto bruta & res inanimæ, Angelorum opera, queant loqui? & quo pacto nobis de hac tali locutione loquendum ſit.

De aſina Balaam Num. 22.

De angelo in rubo alloquente Moſem & Eſdram Exod. 3. v. 2. Eſd. 4. v. 14.

De filia Spiridionis ex ſepulchro loquente.

De cadauere Macarij iuſſu indicante homicidam.

De caluaria eidem loquente.

De Africæ confeſſoribus loquentibus ſine lingua.

De Angelo Sacerdote.

De capite loquace inter cadauera Hungarica poſtulante confeſſionem, mira hiſtoria, contra hæreticos. cui ſimilis alia citatur.

Pſeudo miracula gentilium varia in hoc genere.

Caput homicidam indicans. Orpheus mortuus Cyro prædicit exitium. Narratio mira de Polycrito. Publij Romani caput vaticinatur.

Columbæ locutæ, Vt & quercus Dodoneæ, Argus carina, equus Achillis, Vlmus Gymnoſophiſtarum, Cauſus flumen, canis Simonis Magi, & alius Franciſcæ Senenſis: Theotecnus ſtatuam Iouis fecit loqui.

Nulla creatura poteſt facere, vt bruta vel inanima intelligant, quæ loquuntur: benè tamen, vt apte ſuo tempore, & artificiosè id faciant.

De ſerpente Epidaurio, de Apollonij Leone, de aſino Cayri. De Greta Ezlingenſi, voces in vteris prægnãtium. Brutorum voces vt edat homo, facile facit dæmon. Magi quas brutorum voces queant intelligere, quas non?

Porphyrij locus de Apollonio.

An beſtiæ ſe inuicem intelligant?

Exempla elephanti, ſcorpij, piſcium.

Q. 20. An intelligentiam diſcurſiuam queat dæmon brutis largiri?

Contra multos, beluas nec rationem, nec prudentiam, nec prouidentiam, nec diſcurſum, nec ſapientiam habere.

Quid Galen. vocet ἐνδιάθετον λόγον, *contra Eraſ.*

Cardinalis Hoſius explicatus.

Sunt quædam in illis rationem & prudentiam, & prouidentiam imitantia. Quomodo ſcriptores intelligendi qui rationem videntur tribuere & prudentiam.

Quomodo animalia tendant in ſuum finem, & an eum cognoſcant.

Alius eſt finis rei particularis, alius vniuerſi.

Pulcher & acutus diſcurſus Hieron. Fracaſtorij.

Q. 12. An poſſint dæmones facere vt homo non ſentiat, vel vt longiſſimo tempore dormiat, aut inediam ferat?

Iamblici locus notatus.

Cur Deus ſolitus permittere, vt Martyres gladio necarentur; quos à beſtiis, flammis, & ſimilibus

libus præſtiterat illæſos ? Locus ad Heb. 11. v. 34.

Superſtitioſa quibus aliqui ſe putant inuulnerabiles. arma incantata. Crucifixus compunctus. Camiſia inferni. Orat. Leonis Papæ & Carol. Magn.

Exemplum cuiuſdam Quirini Belgæ, ſic decepti. Item alius Scafii Heluetij.

Vnde fiat, vt quidam malefici tam fortiter & contemtim ſubſtineant tormenta.

Cauſæ tres.

De ſtigmate quod ſagis dæmon imprimit. & mirum de ſtigmate Ioan. de Vaulx. & alia quædam exempla.

De diuturno quorundam ſomno diſquiſitio; ruſtici Germani, ebriorum in Apæturijs, Epimenidis, Heroum Sardorum, Septem dormientium.

Quo pacto contingat, vt quis diu perferat inediam de herba Coca, Scythica & alijs.

Locus Hippocratis.

Exempla vera, de Anglicana puella. Sacerdote Gallo. puella Spirenſi.

De ſanctorum ieiuniis miraculoſis. Bacconus refutatus.

Q. 22. An magicis artibus opera dæmonum ſexus mutari queat?

Exempla eorum, qui ex mulieribus facti viri: vetera ex Plinio & Gellio, & Hippocrate & alijs.

Gallina in gallum conuerſa. Iouianus in Neapolitana Hiſtoria & Sabellicus multa exempla ponunt, quæ in Italia contigerunt.

Alia duo mira ualdè, quæ in Hiſpania. Aliæ duæ apud Fulgoſium, vt & duæ olim apud Phlegontem.

Alia in Picardia.

Ratio naturalis qua hoc contingat.

Suſpicio, hos androgynos factos. Si fit natura, poſſe à dæmone id procurari.

Exempla dæmoniacæ commutationis per idola. Non poſſe ex viro fæminam fieri.

Auſonij locus de hac re non credibilis.

Opinio auctoris. de hyæna.

Q. 23. An dæmon poſſit ſeni iuuentam reddere?

Problematicè deciditur, quo ad accidentia, quæ ſenium à iuuentute diſcriminant, poſſe.

Explicantur Ouidij, & poetarum dicta de tali Metamorphoſi.

Locus pſ. 102. v. 5. & Eſai. 40. v. fin. de aquilæ iuuentute. Serpens cum liberide ponit ſenium.

Fabula de aſino ferente poculum iuuentutis. Corui candidi.

Exempla ſenum, iuuentuti reſtitutorum hiſtorica.

Tarentinus quidam ſenex. Et alius Rioſanus. Et abbatiſſa Monuedrienſis.

Indus quidam. Fons in Bonica id præſtans. alius in Lucaia.

Vitæ humanę periodus quæ & quomodo intelligenda.

Locus Geneſ. 6. v. 6.

Locus Deutero. 31. v. 2. Valeſius reprehenſus.

An humidum radicale poſſit reparari?

Quod ita, non tamen poſſet ſic vita æternari.

De ligno vitæ locus Geneſ. 2. v. 9. expenſus.

Q. 24.

Q.24. Quid magia poſſit circa animam quamdiu illa corpus ſuum informat?

Quid poſſit inſenſus externos. Sardiryolis. Achæmenidon. Adamantis. Otriuſſa. Potamantis. Theangelis. Manicum Solanum. Gelotophyllis. Oenothetis & ſimiles. Quid in ſenſum internum, maximè phantaſiam. Quid in appetitum concupiſcibilem et iraſcibilem. Concupiſcentiæ motus non ſunt peccata contra hæreticos. Quid poſſit in memoriam. Memoria mira Athalidæ, & Apolonii. Obliuio Sacerdotis Germani, & Simonis Turbaii Angli. Quid in intellectum. Contrariæ operationes bonorum & malorum Angelorum. Poſſitne dæmon artes & ſcientias intellectui inſerere, & quomodo? Exemplum tempore ſancti Norberti. Anabaptiſtarum hodie. Et Sagarum per vnctionem in Germania. Modus & vſus vnguenti ex pueri corpore confecti. Ritus promotionis ad magiſterium lamiarum. Diſcutitur opinio eorum, & detegitur fallacia dæmonis. Hiſto. de P. Ignatio Loyola. De Chryſantij Sardiani filio. Item Euage, Thynico, Amphiarao, Anu Pindari, Sopatra, recẽs de Romano Ramirez Moriſcone in Hiſpania. Quid & quam modicum poſſit in voluntatẽ. Volũtas cogi nequit, cõtra hæreticos. Loc. 1. Cor. 10. v. 13. explicatus, contra quoſdã. Nec eos cogi poſſe, qui ſunt in Mortali. Nec impedire poteſt, ne ſagæ queãt pœnitere contra dubitationẽ Nic. Remigij. B. Angelæ de Fulgino vexationes in volũtate vehemẽtiſsimę.

Q.25. Quid diabolus queat in anima à corpore ſeparãda, ipſaque ſeparatione? vbi de exſtaſi & admirandis circa cadauera.

Exſtaſis naturalis, & dæmoniacæ modi. Lappiorum ecſtaſis mira. Olaus notatus. Errores hac in re Cardani, de ſpotino raptu. Virginis Cæſaraugustanę, & Magdalenæ Cruciæ raptus. Bodini error refellitur de aĩa corpus relinquẽte. De errore Armenio, de Ariſtea Proconeſio. De aĩa militis ex ore imagine muſtelæ egreſſa, & ingreſſa. Finnis, Hermotyno. Locus pſ. 115. v. 15. Qualis D. Pauli raptus? dubiũ, nec ſequenda deciſio B. Hildegardis. Aphreſia et ecſtaſis differunt. Error refellitur confundentiũ raptus diuinos cũ magicis. De raptu diſquirũtur ſcripta Mocenigi. quale ſit ſubiectũ raptus. Quę cã formalis. Quę finalis. Quæ efficiẽs, & qũo hæc duplex. Qũo cõcurrat intellectus agẽs. Raptas ſupnaturalis ex parte hoĩs eſt inuolũtarius. Exemplũ virginis Burgenſis. Nõ põt intellectus agens ſolus eſſe cauſa raptus efficiens. Deus qũo intellectus, & multa cognoſcit extra ſe. Auerroes ſuos inducit in graues errores. an raptus oĩs ſucceſſiuus. diabolus põt occidere hoĩes. Multa põt in

in cadaueribus mortuorum. Vt ſanguis fluat, vt cadauera non puteāt, nec putreſcant. Hoc etiam naturaliter fit, vt in cadaueribus Perſarum. Et vnde hoc proueniat diuerſæ cauſæ. De cadauere in Elæa. Itē ne cadauer comburi poſſit, quæ cauſa. Vt capilli & barba defunctorū creſcant. Miraculum crucifixi Dāmenſis. Furor iconoclaſticus.

Miraculum in puero Lintzienzi.

Q. 26. An opera dæmonum fieri poſſit, vt ſpiritus ſeu animæ defunctorum viuentib. appareant?

Vtrum animæ vnquam queant apparere. Et fuſiſſimè probatur pars affirmatiua contra Epicureos, Lautherum & alios noſtri temporis hæreticos.

Sect. 1. Notata temeritas Magij, Tiraquelli & aliorum.

Gentilium priſca ſententia, etſi vana, pro nobis tamen. Patet verbis poetarum, patet ex Necyomantia, Et ritu animas pergrè mortuorum in patriam reuocandi. Violenter occiſos, eſſe vexatores ſuorum homicidarum. Remuria, Silicernia, culinæ, parentationes. Platonis & ſectatorum de hac re doctrina. Quid Genij, Lares, Laruæ, Lemures, Manes. Differentia animæ, vmbræ, ſimulacbri. Exempla apparitionum à gentilibus tradita varia Lerum.

Sect. 2. Philoſophia recta idē docet.

Quomodo anima ſit in loco, & moueatur localiter. Conciliantur modi loquendi varij. Poſſet vera anima in pluribus locis eſſe, & quo pacto. Quomodo moueatur loco. Quomodo corpus ſubeat & intret.

Poſſe animas oculis corporeis, vel alio ſenſu percipi, & quomodo.

Cardani dictum ridiculum exploſum.

Cæſarij Ciſtercienſis dictum de forma animæ ſeparatæ perpenſum & explicatum. Viſio & viſum differūt. Apparitio triplex: Intellectualis, imaginaria, corporata, & quid ſingula. quo pacto fiat ſpiritualis, quo pacto corporea. An animæ ſeu ſpiritus defunctorum aliquando aſſumant corpora?

Moſes quo in monte Thabor modo apparuerit. Temerariè id dictum Auguſt. Thuarii, & iudicium de eius Tragœdia. Item de ijs qui cū Chriſto Domino reſurrexerunt.

Quando anima apparet in corpore aereo, an ipſa, an Angelus hoc fabricetur, & quo pacto? Item quomodo ſubeat corpus, & illud moueat.

Sect. 3. Quo pacto doceat, & vtile ſit.

Deum hoc aliquando permittere.

Eſt vtile ipſis animabus.

Locus 2. Cor. 5. v. 4.

Eſt vtile nobis viuentibus.

Quo pacto ſpiritus à dæmonibus, vel angelis bonis diſcernendi.

Iacobi de Chuſa liber hoc docens. Et alius Thyræi.

Regulæ ad dignoſcendum dæmonem ab angelo vel anima beati.

Quomodo diſcerni queat damnata anima à dæmone.

Quo pacto angelorum & beatorum ab inuicem.

Angelus apparuit Anachoretæ, in forma ſenis, D. Auguſtino in forma pueri.

Vt & B. Dorotheæ, alijs fortè habitu fœmineo, & in forma columbæ, Et alijs aquilæ.

Sect. 4. *Probatio ab auctoritate, Philoſophorum, Aſtrologorum, Chaldæorum, Mahumetanorum, Rabbinorum, Magorum, Indorum, Itē legum, & Iuris interpretum. Jtem ſacræ Scripturæ veteris & noui teſtamenti. 1. Reg. 28. Samuelis anima verè excitata defenditur. Refelluntur obiectiones Leloyherij. probatur exemplis Moſis, Ieremiæ & Oniæ. Locus, Luc. 24. v. 37. Io. 20. v. 19 Matt. 14. v. 16. Act. 12. v. 15. Gal. 5. v. 16. & 17. 1. Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 6.*

Sect. 5. *Probatio ab exemplis & auctoritate ſcriptorum, qui ſingulis ſæculis vixerunt. Oſtenditur eorum dicta ſimpliciter & citra mataphoram accipienda.*

Sæculo 1
- *B. Virginis.*
- *Chriſti Domini ſemel.* { *Petro.* / *Carpo.*
- *B. Valeria.*

Sæculo 2
- *Apparere teſtantur.* { *Iuſtinus Martyr.* / *Tertullianus.* / *Origenes.*
- *Apparuere.* { *S. Potamiena.* / *& alij.*

Sæculo 3.
- *S. Mariæ virgo, & B. Ioan.*
- *Martyres Africani varij.*
- *B. Cyprianus.*
- *B. Petrus.*
- *B. Agnes.*
- *B. Agatha.*
- *Chriſtus Dominus.*
- *Petrus & Paulus.*
- *B. Virgo Maria.*
- *Spiridion & Triphillius.*
- *Filia patri Spiridioni reſpondit.*
- *Duo Epiſcopi mortui ſubſcripſere.*
- *Explicatus Canon conc. Eliberitani.*

Sæculo 4.
- *B. Virgo iterum cum S. Mercurio.*
- *Item S. Artemius.*
- *S. Fabronia D. Ammon.*
- *Iterum B. Virgo, & anima Latronis.*
- *D. Cæſarius. D. Paulus S. Mamano.*
- *Hoc tenuere B. Baſilius Nazianzen. & Nemeſius.*

Sæculo 5.
- *Apparuere.*
  - *D. Martinus.*
  - *S. Ioannes Baptiſt.*
  - *S. Geruaſ. & Prothaſii.*
  - *S. Ambroſius.*
  - *S. Eulalia.*
  - *S. Fructuoſus.*
  - *Latro quidam inſepultus D. Germano.*
  - *Felix Nolunus, & alii multi, vt Baſil.*
- *tenuere hoc*
  - *Mar. Euagr. philoſ. Gamaliel. S. Steph. Micheas & Abacuc. S. Zacharias Euthimius. B. Virgo cum SS. Joanne Baptiſta & Euangeliſta. S. Ianuar. S. Apollinar. S. Cyprian. S. Eulalia: iterum S. Petr. S. Leo. S. Barnab. D. Hier. & explicatur D. Au-*

- ſęculo 6
  - Apparuere.
    - D. Auguſtinus & explicatur.
    - D. Chryſoſtom. & explicatur.
    - Auctor epi. ad Cyril. de morte Hieron. Theodoret.
    - Damnatus quidã.
    - B. Virgo ſæpius. S. Ioan. Silentiarius.
    - D. Bartholomæus.
    - Maced. Patriarch.
    - Theodoric. rex. Neſtorius, & alij hæretici.
    - Principes Apoſtolor. S. Stephan.
    - S. Eutichius. S. Tetricius & ſocii Epiſcop. S. Sergius.
  - Tenuere hoc ſæculo hanc ſententiã, Procop. Euag. & alii.
- ſęculo 7
  - Apparuere.
    - B. Muſæ apparuit Deipara SS. Iuuen. & Eleut. Theodor. rex, & monialis quæd. Paſchaſ. & Balnei Dominus.
    - Iuſtus monac. Deipara apparuit S. Ildephon. S. Leocad.
  - tenuere hãc ſnĩam
    - Greg. Mag. Grego. Turonẽ. S. Ildephõſus. S. Iſidorus.
- ſęculo 8
  - Apparuere.
    - S. Suibert. deipara, B. Sabinus. ss. Euphẽ. & Glyceria, B. Tharaſ. s. Andr. s. Gertrud. D. Iacob. maior.
    - D. Iacob. Apoſt.
    - D. Maurilius.
  - tenuere.
    - Iulianus Pomerius, Venerab. Beda. Conſtantinus epiſc. Paulus Diac.
- Seculo 9
  - Appa ruere.
    - Pandulph. tyran. & dæmones.
  - tenet
    - Iulian. Tole. iunior
    - Theophylactus.
- ſæculo 10
  - Apparent.
    - S. Libuinus. ss. Pet. & Paul. B. Virgo. S. Mauric. D. Iaco. Euthim. Monach.
  - Tenet
    - Hug. Aetherianus
- Seculo 11
  - Apparuere.
    - Chriſtus, Deipara BB. Apoſt. & multi angeli. D. And. B. Adimarus. Quidã amicus Dũſtani B. Odilo. Fauẽtini duo Bened. 8. & 9. Greg. Canon. Pariſien. epiſc. Colonien.
  - Tenet
    - S. Benno.
    - Petrus Damianus
    - Guilhelm. Tyrius.
- ſęculo 12
  - Apparuere.
    - Chriſtus. D. Iſidor.
    - B. Virgo. Bened. X.
    - B. Norbert. Gualdricus.
  - Tenet
    - Dodechinus. D. Bernard. Pet. Cluniacenſis. Ruper. & Honor. Auguſtodunẽ.
- ſæculo 13
  - Apparuere B. Vrſul. & innumeri apud auctores citatos & de Martino presbytero canonico Regulari Legionenſẽ eiuſque ſcriptis.
  - tenuere hãc ſnĩam plurimi.
    - Vincent. Belluacẽſ.
    - Cæſarius Ciſterciẽ.
    - Helinandus Thom. Cantiprat. D. Tho.
    - D. Bonau. & Guilhelm. Pariſ.

Sæculo

ſeculo 14 tenuere hoc Scotus. Rich. de Mediauilla, Paludan. S. Antonin. Gerſō, Jacobus, Cuſanus,

ſeculo 15 tenuere. Dionyſ. Carthuſia. & epiſc. Abulenſ. Toſtatus, qui omnes varia ſuppeditant exempla.

ſeculo 16 Tenuere & exempla retulere Catholici plurimi, iijdemq; viri doctiſſimi, in libris Theologic. Domin. Sotus, Peltanus, Caniſ. Maldonat. Bellarm. Valentia, Tyræus, Angles: in ſcriptis Hiſtoricis, Alb. Krantzius, Marul. Egnat. Sabellic. Fulgoſ. Iouius, Baron. Sigon. Oſor. & Maffeius.

Varijs temporibus appa. Senior quidam excommunicatus, ſed martyr. Hiſtoria Vdonis Epiſcopi Magdeburgen. & Galeatij Sfortię. Alodiſii Imolenſis pater. Ferdinandus rex Neapolit. locus Guicciardini. Ioann. Picus Mirandulæ Comes. Marſilius Ficinus. Petri de Paz tribuni, Catharinæ Indæ exempl.

Quæſtio de ſpectris ſimilis cauſæ Scaurianæ oſtenditur.

Sect. 6. *Soluuntur argumenta aduerſariorum, Melanchthonis, Joannis Riuij, Marbachii, Centuriatorum, & Lauatheri. locus Luc. 14. v. 26. Item 2. Petr. 3. v. 4. 1. Theſſal. 4. v. 15. Dormientes pro morientibus in Sacra Scriptura locus 2. Reg. 14. v. 14. Pſalm. 102. v. 15. & 16. Iob. 7. v. 9.*

Sententia Patrū explicata. D. Auguſtini, Anaſtaſii Niſſeni, D. Chryſoſtomi, & Theophilacti, & Tertulliani.

Sect. 7. *Dæmones non poſſunt exhibere veras defunctorum animas. Superſtitioſorum eſt, putare animas eorum, qui morituri dexteram porrexerint, apparituras. Periculosū paciſci cum moriente, vt appareat. Exemplum Sancti Lutgardis. Exemplum Monachorum Zamorenſium.*

Q. 27. De Dęmoniorum apparitionibus, ſiue de ſpectris, quæ dæmones nobis obijciunt.

Sect. 1. *Naturalia quædam, habētur pro ſpectris. Ignes fatui, inſulæ natitantes, item ſiluæ, ligna putrida lucētia, Cicindela indica, Ignes concurrentes & compulſantes apud Syrtim, Auditus deceptiones. Echo, ſtatua Memnonis, murus Megarenſis, cauerna Britannica, D. Patricii antrum, Perſici montes.*

Artificialia, quæ pro ſpectris, vt αὐτόματα, ſtatuæ Dędali, Archytæ, Archimedis, Boetii, aquila volans, triremis ex argento, hydraulica, fictitiæ ſpectrorū uoces, Bonifac. VIII. coniugia his obtenta, à Scotis de Pictorum gente victoria, Teſtudines cum candelis, Abderitanorum iuuenum, Paluti ſeruuli, Simonis Athenæi, Mundi, Tyrannionis. Nectanabi, qui pater Alexandri Magni.

Quale peccatum ſit in fictione Spectrorum. Ex ſenſuum vitio quædam habentur pro ſpectris, quæ non ſunt talia, de ebriis, Locus Prouerb. 23. & 33.

Oculorum morbi, vt ſuffuſio, halabol. arcuatus morbus: quibus ſui vmbra ſemper obſeruatur, alteratio oculorum ex inſpectione ſolis.
Auditus vitia in hoc genere, Phrenitis, & Corybantiaſmos ſpecies morbi imaginoſi.
Vitia ex auditu & guſtu, Coryza, Polypus.
Vitia ex phantaſiæ triplici læſione. de iis qui putant ſibi adeſſe tibicines, Exempla, vnum Theophili, aliud Argiui, tertium Abydeni, quartũ eius qui putabat naues omnes eſſe ſuas, quintum Taurominitanorum iuuenum putantium ſe pati naufragium, cum eſſent Agrigenti in diuerſorio.
Item de hydrophobia.
Vtitur his morbis dextre dæmon, & ſe immiſcet frequens.
Sect. 2. Varia dæmonum genera, et ſpecies, ac ſtudia.
Terreſtres vocantur, feræ, ſeu canes.
Lubenter vexant initia Religioſorum conuentuum.
Vt Diui Antonij, Diui Simeonis, ſancti Norberti, Societatis Ieſu viuo adhuc P. Ignatio, & eius virtute precum ceſſantibus terriculamentis.
Diſputatio de ſpeciebus Dæmonum, & diſtinctio à Trithemio propoſita, diſcuſſa, explicataq; fuſiſſimè.
De igneis: an ſint? Auguſtini locus.
De aereis, & quæ illorum natura.
De terreſtribus, & variæ ſpecies iſtorum & ſtudia.
Hellequini familia. locus Petri Bleſenſis.
De aquaticis, varia horum ſtudia & apparitiones.
De ſubterraneis: ſpecies & ſtudia iſtorum.
De Sibylla Nurſina raræ quædam fabulæ.
Dominicus Mirabellius.
Theſaurici dæmones. Mammon.
De Lucifugis.
Aſmodeus. locus Gen. 31. v. 24. varij errores Trithemij in his refutati.
Nomina Græcorum, Hebræorum, Latinorum, Hiſpanorum, Gallorum, Italorum, &c.
De Hecate, & Empuſa, de Plutone ſeu Orco, & Pluto, & Serapi, & Mammona, Charon. Cerberus.
Luctatores dæmones, vt Temeſius.
Alaſtor, qui & exterminans, & Nemeſis.
Locus Apocal. explicatus & à deprauatione ſeruatus contra Bezam, Apoc. c. 9. v. 11.
Primaſii & Ausberti error.
De Satyris & Fauno, varia eorum in Sacra Scriptura nomina, onoſcelides, piloſi, ſirenes, onocentauri, lamiæ, & alia huiuſcemodi.
Eorum tripudia.
Locus Pſal. 90. v. 5. & 6. de dæmonio meridiano.
Refelluntur Nouatores.
Dæmon meridianus, & dæmon deſerti, pro ferociori, idem. & cur, dæmones deſertis gaudent.
Locus Iob 1. v. 19.
Dæmon in meridie ferocior & importunior.
Pan dæmon meridianus.
De Ruſſiæ dæmone meridiano.
Cum inuadente peſte cernuntur ſpectra dæmonum.

Vt ſub Iuſtiniano.

Conſaten ſe ſpectrum in India.

De Empuſa & onoſcelide, ſeu onocentauro.

De nocturnis dæmonib. & Lucifugis.

Locus Senecæ in Oedipo.

Locus Gene. 32. v. 24.

De Lilith.

De incubo.

Et locus Hymni Ambroſiani.

De pane, cur Inuus dictus.

Locus Caſſiani explicatus.

Nulli dæmonum amant homines, omnes odere.

De Ephialte morbo, de Mare, ſeu coquemare, Eurynomus. Sphinx: & quid.

Harpyæ. Gorgones. Sirenes, Eumenides ſub Pœnæ, Nimpharum omnia genera. quos morbos huiuſmodi dæmones inferant, qui Nymphati, Ceriti, attoniti. pauidi. vexati vano metu.

Nutricum mormolycia, Acco, Alphito, Mormo.

Gello, & Gilo diuerſæ.

Nicephori locus notatus.

Lamiæ, quid.

Striges, Læſtrigones. Aluen.

D. Hieronymi locus explicatus.

Piloſus ſeu Zabir. cur templis gentiliũ affixæ ſpecies leoninæ.

Variæ formæ animalium, in quibus Diabolus apparet.

Beelzebub. Noctua Athenienſis.

Serpens Epidaurius. Miræ apparitiones factæ cuidam conuerſo in Francia.

De ſpectris acierum, caſtrorumq; militarium: quæ oblata, S. Norberto.

S. Guthlaco, Monaco Limpurgio.

Leloyberij ſententia improbata.

Duæ viſæ prope Montenakum acies.

Duo armigeri temere ad videndum propius acceſſere.

Miles Rhenanus à talibus Ieroſolymam vectus & redux.

Ante Naclam Poloni propter Quadrageſimæ ieiunium violatum à ſpectris decepti cladem accepere.

Familia Hellequini.

Quouſque ſe vis talium militum porrigat.

Spectra matronarum & puellarum varia. Ruſſiana matrona, Sibyllæ albæ, Dominæ nocturnæ. Dominæ bonæ & regina Abundia. Fatales Nymphæ. Meluſina, Alcina, Morga.

Spectra gigantæa denũciantia peſtem, bellum & ſimilia mala.

Spectra ſolita certis locis turbas dare, & vexationes exhibere, vt Temeſius dæmon, & alij paſſim, citantur nomina & loca.

An conductam domum propterea liceat relinquere?

Quæ veræ cauſæ huiuſmodi inquietationum exemplis oſtenſum.

Quo pacto ſpiritus poſſunt ſaxum vel lapidem iacere?

Spectra famulantia, in Boruſſia Koltri ſeu Koboldi, Sueonum Trulli, Gutelkens, Kabbauterkens.

Eros & Anteros. Moniani virunculi in fodinis. Dæmones metallici.

Combali. Dæmones non ſunt animantia contra Georg. Vallam.

Theophraſti Paracelſi hæreſis de quatuor hominum ſpecieb. confutata.

Dæmonum theſauros cuſtodientium ſpectra.

Fugarunt Cabaden Perſarum Regẽ.

Theſaurus Baſileenſis.

Cur ficta fabula cuſtodis aureorum malorum, & aurei velleris: & in theſauris cur ſoliti poni ſerpentes aurei. Magus theſaurum quærens oppreſſus.

Q. 28. Quomodo poſſit dæmon cum ſit inuiſibilis ſe viſibilem corporeis oculis exhibere?

Sect. 1. *Quo pacto poſſit aſſumere, & mouere cadauer aliquod, & in illo comparere.*

Poteſt illud ſic temperare, vt ſenſum tactus fallat.

Locus Luc. vlt. v. 39.

Cur hæc cadauera ſentiantur frigida.

Illuſio militis cuiuſdam.

Hiſtoria Polycriti, & alia Machatis & Philenij.

Phlegontis laus.

Baltazus dæmon ſic apparuit.

Agrippæ facinus ſimile, & aliorum aliquot exempla.

Sic etiam plerumq; ſagarum amaſii.

Sagarum odor cadaueroſus vnde?

Sect. 2. *Quo pacto poſſit ſibi formare corpus ex elementis, & in illo moueri & apparere.*

Non aſſumit ex ſolo aere.

Error Magorum Mantenſium.

Poteſt exhibere ſolidum & palpabile.

Locus Geneſ. 19.

Locus Virgilij.

Dæmõ ſæpe apparet in forma vaporis.

Dæmoniacarum apparitionũ exẽpla.

Fratrum Tarquiniorum.

Athenodori, Facij Cardani, Philippi Melanchtonis colloquia cum dæmonico ſpectro.

Perſæ inceſtuoſi. & alia plurima. & quotieſcunque euaneſcunt.

Diſcrimen harum duarum aſſumptiõnum.

Vnde proueniat facilitas molis augendæ, & minuendæ in ſpectris?

Genus mirum per ſtatiunculas ſeu figmenta.

Sect. 3. *An dæmon poſſit tam accuratè corpus effingere, vt nullo ſigno queat dignoſci?*

De ſignis quibus dæmon dignoſcitur.

B. Alberto obiectum ſpectrum.

Cur nondum viſus in forma agni, vel columbæ. Cur in formis, hirci, canis, catti, equi, mulę, veſpertilionis, Galli gallinacei; & innumera alia.

Sabir cur dæmon. ματαῖος *& Follon, ſeu Fatuellus.*

Itẽ in forma Dei, vel Chriſti Domini, vel Angeli: humanã formã induit omnis conditionis, ſexus, ætatis: probatum id exemplis.

Qui defectus vt plurimum in eius apparitionibus.

Cur morientibus ſemper adeò terribilis appareat.

Quomodo loqui poſſit in corpore aſſumpto?

An poſſit audiri & videri tantum à quibus vult ipſe?

Capita ſeu caluariæ quæ loquelam imitata, exempla vetera, nouaque; quomodo fit hæc locutio?

Sect. vlt. *An liceat procurare vt appareant nobis ſpectra?*

Cur antiquis tam crebrò dæmones viſi: nobis tam raro?

Q. 29. An diabolus poſſit facere, vt homo verè reſurgat?

Sect. 1. *Errores hac de re varij.*

Animalia quæ naſcuntur ex putrefactione, poſſet viuificare.

Vicilicinus auis.

Per-

Perfectiora non poſſet.
Idem numero reproducere non poteſt.
Non poteſt facere, vt anima vnius bruti migret, vel informet corpus alterius bruti.
Hominẽ nullo modo poteſt viuificare.
Poſſunt ſimulatas reſurrectiones facere ſubintrando in corpora.
Louanij id olim Cornel. Agrippa curante factum.
Sect. 2. Diſcuſſa exempla falſarum reſurrectionum. primò fabuloſarũ: deinde cæterarum Gentilium: vt Galieni, Zaclæ, Apollonij, Simonis Magi, Enarchis.
Mirum exemplum, &c. recens ex Nicol. Remigio.
Mortuus amplectens Comitem Richardum.
Populi Lucomoriæ quotãnis rediuiui.
Dæmonum in his fraus.
Aliquãdo ſubſtituit alios ac ſupponit.
Aliquando ipſe corpora ſubintrat & mouet.
Apulei, Platonis, Philoſtrati loca.
Aliquãdo fingit mortuos, qui nõ ſunt.
De morbis, qui faciunt, vt quis mortuus appareat.
De bobus quas ſtriges putãt reſuſcitari
Ioannis Duns Scoti mors.
Chriſti Domini & Sanctorum reſuſcitationes, quo pacto ab his morbis diſcernantur.
Q. 3. Quid magia poſſit in ipſ. cacodæmones.
Sect. 1. Battiadis & Campeſtris libri.
Quam vim habeant boni Angeli in malos.
Quam cacodæmones in inuicem.
Species eorum. (pompi.
Pithonici, Paredrij, Catablici, Oniro-
An ſit ſubordinatio inter malos genios
Iob. locus c. 9. v. 22.
Caſſiani locus.
Locus ad Epheſ. vlt. v. 12.
Certamina Magorum.
Vnum in Burgundia.
Secundum in Anglia.
Tertium in Germania.
Quartum in Bohemia.
Quintum in Suecia.
Sextum in Dania.
Septimum in Græcia.
Sect. 2. S. homines quantam vim acceperint magos & dæmones compeſcendi. vis exorciſmi.
Salomonis exorciſmi quales.
Locus Luc. 11. v. 19.
Dæmones à Magis non coguntur, ſed ex pacto obtemperant tantum.
Magi vim non habent eliciendi manes vel ſpectra.
Varia exempla.
Inprimis Ioannis Teutonici. (Stodes.
Nec habent vim euocandi vrbium cu
Sanctis vis iſta quandoq; conceſſa.
Sect. 3. Res corporeæ, vt herbæ quædam, thura, vnctiones & verbera, quam vim habeant in dæmones accuratè diſputatum.
Errores hac in re varij infidelium: ſed & abuſus Catholicorum exorciſtarum quidam.
An flagra obſeſſis infligenda.
An balnea proſint?
Quid ruta, cornucerui & ſimilia.
Locus Ioſephi explicatur.
Locus Tobiæ c. 6. v. 8.
Chriſtus cur dictus ἰχθὺς.
Proſperi locus.
Locus 1. Reg. 16. v. vlt.
Nec dæmones certis rebus ligari, aut locis includi per Magos queunt.
Vana hac in re ars Hermetis.

Peri-

Periculoſum tales habere incarceratos.
Probatur vno exemplo, quod in Germania contigit.
Factum ſigno crucis ſecurè à S. Lupo Senonenſi.
Satanam ligatum quid in S. S. locus Apoc. 9. v. 14. & 15. & 20. v. 2. Tob. 8. v. 2.
A Sanctis quomodo dæmones ligari queant.
Locus D. Hieronymi.
Locus Euſebij.
De Paredris illos ſponte ſeruire, ratio ex teſtato. & quam periculoſum id ſemper.
Exempla varia, in his vnum mirum militis Germani.

FINIS.

MAR-

MARTINI DELRIO MAGICARVM DISQVISITIONVM LIBER SECVNDVS,

QVI EST DE MAGIA DAEMONIACA.

Præcipua hæc operis noſtris tractatio eſt, & ideo pluribus Capitibus, ſiue Quæſtionibus, luculenter, quoad poterimus, diſcutienda. Sit,

QVAESTIO PRIMA.

An ſit aliqua Magia dæmoniaca?

QVI *dæmones eſſe negant, etiam hanc eſſe negarunt* cum Sadduceis, Democrito, Ariſtotele, Auerroe & Simplicio, *quorũ ſnĩa & ĩpia, et hæretica.*

Nam & *dæmones eſſe & dæmoniacam Magiam*; quæ nec induſtria aut artificio hominũ, nec naturalibus cauſis, ſed immateriali quapiam & ſeparata virtute nititur; hoc & ſacræ Scripturæ teſtimonijs, & omnium ætatũ memoria atque experimentis tam eſt cõpertum, vt velle probare, nihil ſit aliud quàm lychnis accenſis meridianæ luci opitulari. hoc probant cum B. Aug. Theol. Cathol. oẽs *a*; & Philoſophi pleriq; Triſmegiſtus, & Pythagoræi; ex Platonicis, Pſellus, Plotinus, Proclus, Iãblicus, Chalcidius & Apuleius; ex Ariſtotelicis, Theophraſtus, Ammonius, Philoponus, Auicẽna & Algazel. Anne dare rñſa de furtis occultis, & de theſauris; conſequi ſcĩas nõnullas ſtatim, & ſine labore addiſcẽdi, & ſubtrahere corpus pręſens oculis videntium, & innumera huiuſmodi, queunt reduci ad vllam aliam cauſam; quàm intellectualem aliquam & ſeparatam naturam? Denique ſcimus Salmanticæ, & in Italia, ad lacum Nurſinum, & in ſpelæo Viſignano, adhuc auorum memoria huius Goetiæ celebres ſcholas fuiſſe *b*.

a *Aug. li. 11. de ciu. Dei. c. 6. D. Th. li. 3. contra gent. c. 104. & qui optime, Victoria, de Magia, nu. 9.*

b *Vide Laur. Ananiam lib. 3. de nat. dæmon. fol. 104.*

QVAE-

QVÆSTIO II.

Vnde ſit hæc Magia, ſiue quem habeat primum auctorem?

SVnt qui dæmones eſſe fateantur, ſed negent tamen hanc Magiam à dæmonib. ſeu diabolis manaſſe: tribuunt autem effectus eius vel immediatè Deo per Magos huiuſmodi operanti; vel Deo per angelos bonos ea perficienti. Priores *dicunt quaſdã gratias gratis datas*, ſicut ſunt gratiæ linguarum, & ſanitatum *a*; & hæc dona vt Balaamo *b*, ſic & alijs improbis concedi non rarò ſolere *c*.

a *1. Cor. 12. v. 28.*
b *Num. 23.*
c *Matth. 7. 22. 1. Cor. 13. v. 1.*

Dico primo, *hæc ſententia eſt merè blaſphema*. tribuit enim Magicis artibus id quod eſt proprium gratiarum gratis datarum; & cum veris miraculis præſtigias confundit. Deinde gratuita Dei dona ſubijcit humano artificio, & certis ac ridiculis obſeruationibus. Denique inique & inuide Deus vetaret, id quod ipſe hominib. vti gratiam, gratiosè largiatur. Aduerſariorum argumenta ex locis illis ſcripturæ petita, ſolum probant, aliquatenus ſimiles effectus p artes magicas & per gratias gratis datas fieri, Deum quoque per malos aliquando miracula edere, ad fidei & diuinæ gloriæ propagationẽ. Ac cedit, quod qui ex dono gratię gratis datæ operatur; ille ad certum tempus, occaſionem, aut ceremonias certas non reſtringitur, vt ſolent magi; qui, ſi vel in minimo deficiant, nihil efficiunt. Nec etiã huiuſmodi Dei dona gratuita poſſunt alijs per diſciplinæ ac præceptorum modum, tradi: Magi verò ſuis diſcipulis hanc Magicam tradunt: & auditores, magiſtrorum ſecuti præcepta, quæ magiſtri eadem operantur.

Alij dicunt *hos eſſe effectus bonorum Angelorum*, quos per excellẽtiam vocant, *Spiritus*. Sic iactitabat his annis celebris ille magus Scotus Parmẽſis, qui Gebhardum Truchſeſium Epiſcopatus Vbiorum Apoſtatam dementauit: eſtq; peruetus impoſtura magorũ maximè Platonicorum, Iamblici, Porphyrij, Plotini, Procli & Iuliani Apoſtatæ. Ex quorum traditione, *Magia* omnis diuiditur in *Albam*, quam cenſent eſſe licitam, & *Nigram*, quæ ſit illicita. Albam ergo vocant θεουργίαν, γοητείαν. Verum hanc fictitiam planè & palliatam Theurgiam ſatis ipſe Archimagus *d* reijcit, cum diſertis verbis teſtatur *ſæpiſſimè ſub nominibus Dei & Angelorum, malis dæmonum fallacijs eam obſtringi. & licet eius ceremoniarum pars maxima, munditiam animi, corporis & rerum externarum, vtenſiliumque oſtentet, immundos tamen ſpiritus & deceptrices poteſtates hanc exquirere, vt adorentur pro dijs*. poſtea addit, *huius ſpeciem eſſe artem Almadel, artem notoriã, artem Paulinam, artem reuelationum, & huiuſmodi ſuperſtitionum plura, quæ eo ipſo* (inquit) *ſunt pernicioſiora, quo apparent imperitis diuiniora*. Habeant illi hoc Principis & anteſignani ſui de hac *alba magia* iudicium, ab homine mendaci veritatem meram. His adde fictitiam illam artem *Planetariam*, laminis inſcriptam, & ad Carolum Magnum à quodam Bedæ diſcipulo (*ſic mentiuntur & Alkindum Alcuino ſuppo nunt*) miſsã, vtilẽ (*ſ.*) obtinẽdæ omni cognitioni ſupnaturali artiũ & ſcientiarũ, & conſequendis dignitatib. diuitijs, robori, amoris fruitioni, &c.

d *lib. d*... *nit ſcien*...

Dico Secundò cũ Catholicis, *vt nec per ſe, ſic nec per bonos angelos his magicis operationib. Deum ſe immiſcere magis quàm cæteris rebus, in quib. concurrit, vt cauſa vniuerſalis. Quare cenſeo hæc omnia vt inſtituta fuere à malis angelis, ſic etiam ab illis perfici & adminiſtrari, & contrarium eſt erroneum.*

Probatur primò ex varijs Canonũ reſcriptis, q̃ Gratianus exhibet cauſa XXVI *e*. Secundo ex Pariſienſib. articulis, nono, decimono, & viceſimotertio. Verba ſunt, *quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur cõpellere dæmones ſuis incantationib. obedire*: Error. *Quod boni angeli includantur in lapidib. & conſecrent imagines, vel veſtimenta,*

e *c. illi*... *in fi. c*... *ne. v.* ... *q. 2. & in prin*... *q. 5.*

menta, aut alia faciant, quæ in iſtis artib. continentur. Error & blaſphemia. *Quod alia dæmones boni ſint, alij oĩa ſciẽntes, alij nec dãnati, nec ſaluati.* Error.

Tertiò ex his Arnobij. *Cont. Gent. Magi non tantũ, ſciunt dæmonas, ſed ẽt quicquid miraculi edũt, per dæmonas faciũt: illis aſpirantib. & infundentib. præſtigias edũt, vel quæ non ſunt videri, vel quæ ſunt nõ videri, &c.* & ex his Io. Saliſberienſis li.1. de nugis curialiũ c.9. *Eos aũt qui nocentiora præſtigia arteſq; magicas, & varias ſpecies mathematicæ reprobatæ exercent; iampridem S. Patres ab aula iuſſerunt exire, eo ꝙ oĩa hæc artificia, vel potius maleficia, peſtifera quadam familiaritate dæmonum & hominum nouerunt profluxiſſe.*

Deinde probatur rõne, hos ſpiritus bonos dici non poſſe. tum quia iubẽt ſe tanquam Deos adorari & ſacrificia ſibi fieri; quod boni angeli iubere nequeunt. tum quia hæ artes non minus diriguntur ad inferendũ alijs exitiũ, per furta, neces, adulteria, &c. quam ad iuuandum. tum quia miſcent multa mẽdacia & deceptiones. tum quia docentur Magi in ſpiritus vti impio, & coactione, imò & minis rerum impoſſibiliũ ac planè abſurdarũ, vt apud
i 5. de p̃- Euſebium *a* docet Porphyrius, quorũ
a.cap.6. nihil bonis angelis põt conuenire.

Hinc apparet conſideranter legem
r. 2. an- dũ Glycam, *b* dum Magiã ſic diſtin-
l.179. guit à Goetia, quod illa, ſit bñficorũ geniorum ad boni alicuius effectionem; Goetia maleficorũ ad mali effectionem. Nam non tãtum impropriè vſurpauit nomen Magiæ genericum, pro ſpecifico theurgiæ, ſed in errorẽ quoq; labitur ponentium albam Magiam, & eius adminiſtrationem bonis angelis tribuentium. Vtq; hoc ſemel moneam ſcriptor iſte, vt & Conſtan. Manaſſes, & Gregoras, & Nicetas, nimis multum tribuere videtur ſuperſtitioſæ, pdigiorũ obſeruationi.

Errauit eundem errorem Palingenius Stellatus, dum in vetito iure libro *Zodiaci 8.* cenſet aerem etiam bonis dæmonib. plenũ eſſe, quos harum artium auctores facit, & Deos appellat, Plotini & Iamblici delirijs nimis deditus; & quàm non malus poeta, tã non bonus Chriſtianus: vtpote hæreticus potius (ſcripta probant) quàm catholicus. Auſus tamen opus illud Ferrariæ Duci dedidare.

Succedit his *error* 3. eorum, *qui cenſebant Magicos effectus per animas defunctorum fieri:* quos Catholici Theo- c *Vict. de Magia nu.17. Angles in 2. ſent. q. de arte Magica a.2.*
logi iampridẽ exploſerunt, idq; non difficulter. nam quæ rationes id conuincunt de bonis ſpiritib. eædem in animab. beatorum locum habẽt: quæ vero in purgatorio ſunt animæ; non exeunt, niſi ſpeciali permiſſione Dei vt petant ſuffragia viuorum: animæ deniq; perpetuis addictæ ſupplicijs, nulla dæmonum licentia vel permiſſione poſsũt exire, vtpote diuino iuſſu, peſſimo carceri mancipatæ. Apertiſſimæ ſunt igitur impoſturę: quæ de euocandis per *Grymoriã* animab. Necromantici confinxere. Si exirent, ad vnius Dei exirent imperiũ. cur verò id Deus iubeat vel pmittat, cã ſubeſt nulla. Vt ad Magorũ preces & incãtationes id iubeat, impiũ eſt opinari. *d* d *Vide Ana. lib.3. de Nat. dæm. fol.97. Petri Thiræi lib.1. de apparit. ſpiri. c.11. à nu. 216. & c.13. à n.302.*

Præcipua ergo efficiens cauſa iſtarum artiũ eſt, ipſe Diabolus; proxima eſt humani ingenij ex originali labe detorta indoles; quam feſtiui Apologi frondib. velatam nobis protulit, perquam falsè, Cælius Calcagninus *Libello de amatoria Magia*; cuius verba non piget adſcribere, & vos ni fallor legere iuuabit: *Vanitas* (inquit) *olim iuncta* miraculo *furtiuo concubitu genuit* Magiam *ſecundã cognomine; reformidansq; ne fortè* veritas *ſciũ quæ perpetuas inimicitias gerit, à qua ẽt parib. ſignis congreſſa ſæpius profligata eſt; ſuum partũ enecaret; illũ* impudẽtiæ *ac* timori *iũctis cõnubiali fœdere cõmendauit: at illi in ſinu* incomprehenſibilitatis *è veſtigio collocarũt, mandarũtq; furtim, & & ſub pſtigiarũ crepũdijs educãdã. Quæ mox in grandiorẽ ætatẽ adulta, iãq; pinnulis pmunita, euolauit ĩ* fatuorũ arces *ibiq; nidulãs,* credulitatẽ *peperit. Quæ, vtpote parentis bñficijs grata, illã mutuò*

nutrit.

nutrit,& quaſi αὐτιπελαργίζει, alioqui breui interiturũ. Hæc ille, paria cumine & veritate. Pergamus nos quoque pro *Veritate* confligere, & *Vanitatem* expugnare, & fugatis *timore* ac *imprudentia*, labyrinthum illum *incomprehenſibilitatis* (quaſi enim, quæ nihil ſuat, vel intelligat, vel cõprehẽdat:) T..ologiæ veræ filo permetiri; & *præſtigiarum crepundijs* in lucem prolatis, tandem *fatuorum* hãc *arcem* demoliri; & è nidulis ſuis *credulitatem* adeò pernicioſam profligare: quod vtinã Deus Op. Max. nobis largiatur.

QVÆSTIO III.

Quæ ſit diuiſio dæmoniacæ Magiæ, & de libris eius.

CVm nulla ſit *Theurgia* neque *alba Magia*, ſequitur, omnem hãc prodigioſam Magiam, non aliã eſſe; q̃ *Goetiam* & *nigrã*: hãc ſolemus vocare *Magiam ſpecialem*. eam Archimagus in duas ſpecies diſtinguit. vnã cuius cultores dicit ſe dæmoni ſubmittere, ei ſacrificare, & eum adorare: alterã dæmonibus vel inuitis imperare, virtuteq; quadam diuinorum nominum adiuratos aduocare, & cogere. priorem illam fatetur eſſe legibus humanis diuiniſque vetitam, nefandiſſimã, & cunctis ignibus plectendam. poſteriorem aſſerit, cõſequi quidem quod prætendit, nempe dæmones cogere (*quod poſt oſtendetur eſſe erroneum*) ſed tamẽ manifeſtis periculis illuſionum obnoxiam eſſe. De priore verum eſt eius teſtimonium, de poſteriore bis *mentitur; primò, dum negat eam niti fœdere cum dæmonibus inito*: nam reuera ſemper expreſſo vel tacito pacto corrumpitur; *Secundo, cum aſſerit ea dæmones cogi*, de quo poſtea. Volunt vetitæ huius Magiæ inuentorem fuiſſe, quendam Mercurium. *ſic contra Simon. Prudentius & Salisberienſis lib. 1. Polycrat. c. 9.* alij quendam Zabulum (quem ego non alium exiſtimo ab ipſo cacodæmone, cui D. Cyprianus & alij Patres hoc nomen tribuunt) deinde magiſtrum laudant. quendam Barnabam Cyprium (hunc confinxere in contumeliam D. Barnabæ Apoſtoli, vt deformi ſuæ meretrici lenocinarẽtur.) Item oſtentant, paris mẽdacij iactantia, libros Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Pauli, Cypriani, Honorij, Alberti Magni, & aliorum; & blaſphemè mẽtientes dicunt, quæ his libris continentur, ea fuiſſe tradita ab Adami cuſtode angelo Raziele, & à Tobiæ Comite Raphaele reuelata. Prætexunt etiam Salomonis auctoritatem: cuius quandam *Clauiculam*, quam egregiè refutat Bapt. Segnius *lib. de vero ſtudio Chriſtiano capit. 7.*) & aliud ingens *volumen in ſeptem partes diſtinctum* obtrudunt, plenum Sacrificijs & incantationibus dęmonum. Hunc librũ Iudæi & Arabes in Hiſpania ſuis poſteris hæreditario iure relinquebant, & per eum mira quædam atque incredibilia operabãtur. Sed quotquot inueniri potuerunt exemplaria iuſtiſſimè flammis inquiſitores fidei concremarunt, & vtinam Vltimum exẽplar nacti fuiſſent *a*. Vix dubito aliquod in manus Ioan. Tritthemij incidiſſe, vnde & partitionem & materiã ſuæ *Steganographiæ*, periculi & ſuperſtitionis pleniſſimæ, acceperit; cuius operis nomen, quod nondum prohibitis ab eccleſia libris ſit inſertum, ſuſpicor accidiſſe; quia liber nondum typis vulgatus, in paucorum manus incidit: alioqui, quando prohibiti libri omnes Magici, ſatis iſte prohibitus cenſendus, qui inter alios familiam ductat. idem dixerim, de Agrippæ libris *tribus de occulta Philoſophia*, & omnium pernicioſiſſimo *quarto* ſeorſim poſtea addito & edito: necnon de Thomæ Eboracenſis, Petri Aponi & ſimiliũ venenis; *et libro artis Grimoriæ*; qui, Patrũ noſtrorũ ætate, circumferebatur, docens mortuorũ euocationes. Omnia horũ placita ſceleſta; de antiquiorib. etiam illis operæ pretiũ duco Archimagi verba aſcribere. credendum illi in arte ſua, nec magiſtri

auctori-

a Emer... Director. ... quiſitor. c. 28. & 1... ibi comm... 53. mem... Nicetas h... lib. 4.

auctoritatē diſcipulis licet ſubterge-re.ſic ergo ſcribit: *Hi libri atutius intuenti præceptorum ſuorum canonem, ritum, conſuetudinem verborum, & tharacterum genus, exſtructionis ordinem, inſulſam phraſin, apertè ſeſe produnt; non niſi meras nugas & impoſturas continere; & poſterioribus temporibus ab perditiſſimis perditionum artificibus eſſe conflatos ex prophanis quibuſdam obſeruationibus, noſtræ religionis cerimonijs permixtis, inſitiſque ignotis multis nominibus ac ſignaculis; vt perterreant rudes et ſimplices, & ſtupori ſint inſenſatis, & his qui neſciunt bonas literas*. Hæc miſer ille, qui videns meliora in finem vſque vitæ deterioribus adhæſit.

QVÆSTIO IIII.

De baſi Magiæ huius: ſiue de pacto, & expreſſo, & implicito.

CONcl. 1. *Omnes operationes magicæ, velut baſi, innituntur pacto per magos cum dæmone inito: ita vt quotieſcunque collibitum mago aliquid efficere adminiculo artis ſuæ; expreſsè, vel implicitè teneatur à dæmone poſcere, vt ex conducto concurrat.*

Probatur hoc primo Patrũ auctoritate. D. Cyprianus *a* dicit, eos habere fœdus cum dæmone. D. Auguſtini verba *b* retulit Gratianus in Decretorum codicem, quæ ſunt illa: *Omnes artes huiuſmodi, vel nugatoriæ, vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & dæmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ, conſtituta.*

a [...]de dupli[...]rtyr.

b [...]2. de do[...]Chriſtia. [...]habes. c. [...]v. ul. 26. [...]2

Probatur deinde ex iure ciuili, ſanctione Imperatoria: *c Multi magicis artibus vſi elementa turbare, vitam inſontium labefactare non dubitant, & manibus accitis* (ſic legendum) *audent ventilare, vt quiſquis ſuos conficiat malis artibus inimicos: hos (quoniam naturæ peregrini ſunt) feralis peſtis abſumat.*

c [...]lti. C. de [...]. & ma[...]at.

Tertiò, id ſtatuitur credendum articulis Pariſienſis ſcholę *d* in hæc verba; *Quod inire pactum cum dæmonibus tacitũ uel expreſſum, nõ ſit idolatria uel ſpecies idolatriæ;* Error. *Et intendimus eſſe pactum implicitum in omni obſeruatione ſuperſtitioſa, cuius effectus nõ debet à Deo vel natura rationabiliter exſpectari.*

d [...]io, 3.

Quartò id ratio perſuadet. hoc. n. & multi mali hoĩes optant, & dęmõ cupit; nec eorum id vires ſuperat. docet hoc Iſaias Propheta, *e* apud quem impij dicunt; *percuſſimus fœdus cũ morte, & cum inferno fecimus pactum.* quod S. Thom. ſatis probabili interpretatione Magis accommodat. vt & Pontifices Ioan. XXII. in Extrauag. cõtra Magos quæ incipit; *ſuper ſpecula.* & Sixtus V. in Bulla contra Aſtrolo. Mali ergo hoc lubenter faciunt, nec minus ipſe dæmon; qui, ipſi quoq; Chriſto Dño, auſus pacti cõditionem offerre *f*. *Hæc omnia* (inquit) *tibi dabo ſi procidẽs adoraueris me*, vbi videlicet pactũ cõtractus innominati, do vt facias. Ita nunc diabolus Magis ait, *ſi te mihi addixeris, vlciſcar te, ditabo te, &c.* q̃ germana & perfecta eſt pacti formula *g*. Deinde, vt dixi, hæc fiunt opera dæmonũ non Magorum virib. dæmones ab hoĩb. cogi nequeunt, vt id faciant: ſpõtè ergo dæmones accurrũt. Dæmones aũt graui hoĩem odio proſequuntur. quare nec putandi gratis accurere, ſed viciſſim aliquod operę ſuæ preciũ ſtipulari. Vnde patet talē eſſe hanc conuentionē & ſocietatē: qualis eſt duorũ latronũ, quorum alter palā in ſylua vagatur, alter clam in ſubſeſſis latitat; excitatuſq; certo ſibilo vel ſigno prioris, viatorem poſterior doloſa ſagitta transfigit; priore id ſæpe nec vidēte, nec gnaro, quo necē telo intulerit, in miſeri tñ necē conſentiēte. priori magus; poſteriori dęmon ſimilis. Satis ēt idonea rei declarandæ ſimilitudo eſt: quæ petitur à potentib. vindictæ auidis; qui manu promptos ſicarios ſibi adiungunt: quib. conſtituto ſigno innuunt, quos & quando velint interfici.

e c. 28. v. 15.

f Mat. 4. v. 9

g l. Labeo ſcribit. l. iuriſ. [...] de pact. Bald. & Caccialup. in tra. de pac.

Deniq; conſentiũt hac in re Theologi tam veteres *h* quam recentio-

h D. Th. 2. 2. q. 96. a. 4. Guilhelm. Pariſ. Scot. Gab. Gerſon. Trithem. q. 5.

res *a* Iuriſconſulti quoque *b* & Medici, *Codronchius lib. 1. de morbis venefic. & Cæſalpin. diſquiſ. dæmon.* & res prorſus comperta vnanimi maleficorum & ſagarum confeſſione, mirè per Europam omnem, & cunctas ætates cōſentiēte. Lucanus etiam dubius licet, tamen huiuſmodi fœdus agnouit, eo tantum deceptus, quod cogi pacto dę monem exiſtimet. *c*

Quis labor hic ſuperis cantus herbaſque ſequendi
Spernendique timor? cuius commercia pacti
Obſtrictos habuere Deos? parere neceſſe eſt,
An iuuat? ignota tantum pietate merentur,
An tacitis valuere minis? hoc iuris in omnes
Eſt illis ſuperos, an habent hæc carmina certum
Imperioſa Deum; qui mundum cogere quicquid
Cogitur ipſe poteſt? *

a *Abulen. Alph. à Caſtro, Victoria, Valent. Binsfeld Spineus, Ang. Sprenger. & alij.*

b *Nauar. Grillan. Remig. Binsfeld. præl. d. 6. & alij.*

c *lib. 6. paulo poſt medium.*

Solus ſagarum patronus recalcitratur, adeò futilib. ratiūculis cartas implens *b*, vt condēnandas potius, & ſilentio tradendas, quam refellēdas mihi cenſuerim, maximè cum alij id diligentius, quā facilius præſtiterint. *d*

Concl. 2. *hoc pactum dæmoni, liberum eſt, præſtare, vel fallere.* probatur experientia & ratione. ratio docet dæmonem cogi ab homine nō poſſe, vt ſtet promiſſis; experiētia verò mendaciſſimum eſſe & decipiēdi cupidiſſimū: ideoque raro præſtare, quod pollicitus: cum verò ſtat promiſſis (quod facit nonnunquam) non facit coactus, ſed ſpontè ac ſubdolè, vt ſic magos ſibi retineat deuinctos, & alios alliciat, & huiuſmodi nugis vim iſtam ineſſe perſuadeat.

* *Exempla pactorū pete ex vita D. Baſil. per Amphilochium conſcripta apud Sur. tom. 1. & eod. tom. de Theophilo Adenēſi & nobilis Leodini apud Cæſar. l. 2. c. 21. de quib. alias* d *l. 6. de præſt. dæmon. & l. de Lamijs.*

Tertia Concl. *Pactum huiuſmodi duplex eſt, vnum expreſſum, alterū tacitū: de vtroque vero, non idem per omnia iudicium.* Explicanda hæc concluſio potius quàm probanda. pro explicatione notanda ſequentia.

Primo ſciēdum, *pacti expreſſi* huius *triplicem eſſe modum, primus fit ſolemnitate varia,* & ipſi cacodæmoni viſibiliter in corporea aliqua forma apparenti, coram teſtib. fidelitas, & homagium promittitur *e*. Huiuſmodi pactum iniuit nobis ille ditionis Leodicenſis narrante Cæſario Heiſterbacenſi *f*, vbi tamen dæmon loquens audiebatur, ſed non cernebatur. hic inter cætera, iuuenis ille inconſultus creatorem ſuum ore negat, manuque exfeſtucat, & diabolo homagiū præſtat; hic viciſſim, illi diuitias & honores pollicetur. eo lectorem amando, ſpondeoq; lectionis & laboris ſui vberem legendo fructum relaturum. Huc etiam referendum Theophili Vicedomini factum, *qui ad dignitatē recuperandam à principe dæmoniorum opē* (vt ſcribit Sigisbertus *g*) *expetijt, & ab eo iuſſus abnegare* Chriſtum *filium Dei eiuſq; matrem* Mariam *cum omni Chriſtianiſmi propoſito, & ipſam abnegationem ſcripto firmare, & ſcriptam ſignare, & ſignatam ſibi tradere, eius ſe ſeruitio addicere.* In hac teſtis fuit Magus, in illa villicus iniquitatis.

Aliquando id faciunt per libellum ſupplicem, quem diabolo præſentāt. Sic noſtro tempore Mantenenſes in Normannia magi libellū conſcripſerunt, quem oblaturi erant Sybillis Magiæ Necromanticæ pręſidib. cuius ſumma; Se orare Dominas; vti dignētur libros ſuos magicos conſecrare; ad eum effectum, vt mali ſpirtus ipſis per omnia promptè obediant, iuxta formulas coniurationis in libris contentas; & vt vocati, ipſi ſine noxa appareant in forma pulchri hominis; & ne ſit neceſſe circulum vllum facere, aut ſubire in domibus aut agris. Secundo vt Sibyllæ libris ſignum ſuum ſeu characterem imprimant (*tres erāt numero libri*) vt plus efficaciæ & dominij libris ineſſet in prædictos ſpiiritus. Tertiò vt ſupplices reddātur tuti à iudicum inſidijs & punitione. Quarto vt cæpta omnia & ſtudia illis proſpere in aulis & amicitijs principum ſuccedant: in ludis quoq; sēper quan- docun-

e *Binsfe… ſupr. Err… Bod. & T… d. q. 5.*

f *Hoc deſ… tur in M… maleſi. p… 1. c. 2. &… Alf. à C… l. 1. de iu… ret. puni…*

g *l. 2. ill… miraculo… c. 12.*

h *Anno … mini 53…*

docunq; uolent lucrentur. Quintò ne inimici ipſis valeant nocere. Pro his viciſſim polliceri ſeſe, quòd prædictas Sibyllas, pro Dominab. & Princi pib. ſuis perpetuò ſint habituri, & quotannis ſingulas animas ſe eis oblaturos (*hoc eſt necaturos & ſacrificaturos vel certè ad hunc eundem perfidiæ ritum initiaturos hominem unum*) quandiu viuant, hoc ipſo conſecrationis librorū die. hac tamen lege vt Sibyllę hæc poſtulata eis fide bona præſtarēt. Hi Pariſijs omnes cum ipſis libris combuſti fuere. *Narrat Creſpetus lib. de odio Satanæ, diſcurſu 15.*

Alius modus priori ſimilis cetera, niſi quod ſine teſtib. peragitur. Tertius per vicarium initur, Magum vide licet, vel tertiū aliquē; cùm paciſcens dæmonis aſpectum vel colloquium re formidat. hoc tertiū genus malè Grillandus *q.3.* vocàt *Tacitum*. quamuis.n. profeſſio hic fiat alteri, quàm dæmoni; fit tamen expreſsè, & in dæmonis nomine, vt patet ex ijs quæ ipſemet tradit *q.3.n.1. & ſeqq.* Fortaſſis ad expreſſum pactū pertinet forma illa rarior, in exemplo Germanicæ feminę; quę obuerſo tergo, ex balneatorio le bete exiliens, proclamabat: *Quantū à Chriſto ſic ſaliendo recederet, tantum ſe ad dæmonē accedere. dicā fuſius lib.5.*

His pactis omnib. quędā ſunt com munia. Primū eſt abnegare fidem & Chriſtianiſmū, Dei obedientiæ ſe ſub trahere; B. Virg. Mariæ patrociniū repudiare, & conuitijs inſuper inceſſere. Solent blaſphemè, per contēptum vocare ruſſam, latā, extenſam. Sic ergo, *venit Diabolus & tollit verbū de cor de eorum ne ſalui fiant.* Luc. 8. v. 12. hoc eſt tollit fidē ueram, eiuſq; cōfeſſionē quia diuinos ambit honores (*vide D. Aug. lib. 10. de ciuit. Dei c. 20. & lib. 20. contra Fauſt c. 22.*) Ideo cogit *primùm* baptiſmo renunciare, quo quis vero Deo fuit initiatus. Quare & Hippolytus Martyr *lib. de conſum. mūdi*, ſcribit coacturū dæmonē, ut dicat; *Nego crea torem cœli & terræ, nego baptiſma. nego adorationem Deo à me præſtari ſolitam*: *tibi adhæreſco, in te credo.* Ideò unguē il lis dæmō in frontē inijcit, fingens ſe chriſma abradere & baptiſmi characterē delere: *Secundò*, fictè quoq; illos nouo tingit lauacro baptiſmatis. non ignorabat hoc Tertul. *li. de baptiſ. Hic quoq; ſtudiū* (inquit) *Diaboli recognoſcimus, res Dei æmulantis, cum & ipſe baptiſmum in ſuis exerceat.* Ideò *tertiò*, ne gato priore nomine, nouū illis indit: (ut Rouerēſis *Cuno Barbicapra* vocatus fuit) nonne cognoſcis figurā huius rei in præclaris illis Satanæ mēbris? Ægypt. Pharao Ioſephi nomē mutat (*Gen. 45.*) ſed S. S. eo illum nomine nunquam cōpellat. Nabuchodonoſor alia imponit nomina Danieli & ſocij, *Dan. 3.* ſed Daniel ſemper ſe Danielē vocat, & tres illi in ipſo clybano flamāte, *Benedicite*, canūt, *Anania, Azaria, Miſael Domino*: hoc dicētes nimirum, tui ò Deus, non Regis terreni milites ſumus. tibi, non tyranno, nomē dedimus. Abnegare *quarto* patrinis & ma trinis cogit, tam baptiſmi, quam confirmationis, & nouos illis alios aſſignat. quia ſuſceptores iſti, ſunt quaſi fidei ſponſores, & tenentur, quod cre dendum, ſpirituales filios ſuos docere. *quinto* dāt diabolo ſcrutū aliquod veſtimenti. quia Diabolus partē rerū ſingularū ſibi ſtudet vindicare; ex ſpi ritualib. gratiæ bonis, fidē ac baptiſmū; ex bonis corporis, ſanguinē, ut in ſacris Baal. *3. Reg. 18.* ex bonis naturæ, filias, ut ſuo loco oſtēdetur, ex bonis fortunæ, fragmentū veſtis. fors, an qa Regi ſoliti ſubſternere veſtimenta, in Domini agnitionē? *4. Reg. 9. Mat. 21.* *Sexto* iuſiurandū dæmoni præſtant ſuper circulo in terrā ſculptò. An, quia circulus, expers principij & finis, ſym bolum eſt diuinitatis: & terra, ſcabellū Dei? ſic certè vellet eos credere, eū eſſe Dominū cęli & terrę. An qā circu lus contrariā, eo q̄ omni caret angulo, habet figurā cruci, quę valdè angu loſa? certè hác odit vehemēter, in qua ſe triumphatū meminit & mæret. & ideò amat figurā contrariā. inuenias inter magica ſigilla crucem in medio circulo

Michael. Pneumalog. ſchol. 4.

Michael, Pneumulog. ſchol. 6.

circulo locatam, quaſi captiuã; quod ſigillum (vt Greg. Theologus *contra Iulianum ſcribens* ſignificat) ille magicis addictiſſimus apoſtata ſic interpretabatur, vt præſumeret ſignũ crucis calcandũ & abolendum planè breui. *Septimò* petunt à dæmone ſe deleri *de libro vitæ*, & inſcribi *in libro mortis*; & ſic legimus Auinionenſes Magos inſcriptos libro nigerrimo. *Octauo*, pollicentur ſacrificia, vt illi Mantenſes, de quib. paulò ante ſum locutus; & quædam ſtriges promittunt, ſe ſingulis menſib. vel quindenis, vnum infantulũ ſtrigando (h.e. exſugendo) occiſuras. *ſic Spinæus q. de ſtrigib. ca. 2.* *Nonò* quotannis aliquid ſuis magiſtellis dæmonib. pẽdere tenentur: vt, vel plagarum metum, vel earum, quib. ex pacto ſunt obnoxij præſtationum, redimant vexationem, nec legitimum eſt aliquid, niſi ſit atri coloris. *multis hoc probat Nicol. Remigius libr. 1. dæmonolatr. c. 11.*

Decimò, corporis alicui parti, modo illi (frequentius latẽtibus) ſtigma ſeu characterem ſuum, velut de lapide emptis mancipijs fugitiuis, ſolet imprimere: quod eſt inſenſile etiam aut perforatum. Non miraberis, ſi recorderis Antichriſtum vltimis temporib. ſignum beſtiæ (*Diaboli*) impreſſurum manui, vel frõti ſuorũ partiariorum, vt in Reuelatione ſua D. Ioã. teſtatur, *Apoc. 13. v. 16.* quod litterali ſenſu de vero charactere ſeu ſigno beſtiæ accipiẽdum, cum Primaſio, Anſberto, in Apocal. & D. Hippolyto, *d. lib. de conſum. mundi*. Quod dæmon iã ab initio mundi facere conſueuit. Amat. n. nequiſſimus Deum imitari; qui in veteri teſtamento ſuos ſigno circumciſionis, in nouo autem ſignat ſigno crucis, quod circumciſionis ſucceſſiſſe volunt ſigno Nazianzenus & Hieronymus. Sic etiam diabolus ab incunabulis Eccleſiæ hæreticos illos, qui Magicis ſimul impliciti, certa inſigniuit nota. Auctores ſunt grauiſſimi, qui docent, Irenæus, cum tradidiſſet *a* *Carpocratianos artes magicas & incantationes operari, philtra quoque, & charitesſia, & paredros oniropompos, & reliquas malignationes: dicentes ſe poteſtatem habere ad dominandum ẽt* * *principib. & fabricatorib. mundi huius*; ſubdit de ſigno inuſto his verbis: *Alij uero ex ipſis ſignant cauteriantes ſuos diſcipulos in poſterioribus partibus extantiæ dextræ auris*. Solitus alios dæmon ſignare in fronte, vt indicat Tertullianus *b* ſic ſcribens; *A diabolo ſcilicet cuius ſunt partes interuertendi veritatem, qui ipſas quoq; res ſacramentorum diuinorum in idolorum myſterijs æmulatur. Tingit & ipſe quoſdam, vtiq; credentes & fideles ſuos: expiationem delictorũ de lauacro repromittit: & ſic adhuc initiat Mithræ: ſignat adhuc in frontib. milites ſuos*. Quos? vtique Baſilidianos qui Abraxan colebant: Abraxas enim idẽ qui mitra, teſte D. Hieronymo *c*, tam vetus ergo origo huius ſtigmatis, de quo aliàs plura *d*. *Vndecimo*, ſic ſigna- ti promittunt complura noſtrorum Geuſiorum Orgijs ſimillima; nunquã ſe Euchariſtiam adoraturos; iniurios ſe perpetuò ac contumelioſos in B. Virginem, ſanctoſque reliquos, futuros, non verbis tantum, ſed & factis: conculcaturos enim, cõſpurcaturos, & confracturos quaſuis ſanctorũ reliquias ac imagines: ſigno crucis, aqua luſtrali, ſale benedicto, cereis & reliquis, ab eccleſia benedictis, conſecratiſve ſe abſtenturos: confeſſionem peccatorum integram ſe nunquã manifeſtaturos ſacerdoti, iſtudque commercium cum dæmone pertinaci ſilentio obſcuraturos: ſtatis diebus, ad conuentus, ſi queant, aduolaturos, & quæ illic peragenda, non ſegniter obituros: denique, quotquot poterunt, dæmonis ſeruitio adiuncturos. Viciſſim diabolus pollicetur, ſe illis ſemper præſto futurum; ſe in hoc mũdo, votis eorum ſatisfacturum: ſe, poſt mortem, illos beaturum. Ex his pactis non naſcitur obligatio mutua: ſed diſpar admodũ eſt conditio paciſcentium; homines enim ſe morti æternæ addicunt, & per peccatum vera

a *lib. 1. c. 24.*

* *Malè vulgò* iam.

b *lib. de pr[æ]ſcri. aduer.* [h]*ret. poſt m[ed].*

c *li. 2. cõm in Hamos.*

d *infr. q. 1* *vide Rem[ig.]* *li. 1. dæmo[no]latr. ca. 5. [Bo]der. li. 5. F[la]micarij, Spi[n]ger. & ali[os]*

ra diaboli mancipia efficiũtur; dæmoniacæq; donec ad Dei gratiam iterũ perueniant, ſubijciuntur teterrimæ ſeruituti: veruntamen hominib. hoc pacto nihil iuris, vel viriũ, in dæmonem acquiritur: nihil etiam facultatis in ſigna, quibus ex condicto vtendum, commigrat: cogi ſe ſimulat verſipellis, & ſpontè perficit, quicquid Magica iſta profitetur.

In his tribus pactis lethale peccatum grauiſſimum intercedit idololatriæ; quia cultus latriæ expreſsè creaturis exhiberetur. Quod ſi ex animo fidem Magi abijciant, ſunt etiam apoſtatæ; ſi vero non totam fidem abijciant, duntaxat credentes hunc diabolo cultum deberi, vel diabolum ea poſſe, quę fides Catholica negat poſſe, ſunt hæretici; ſin hæc omnia fictè faciant, nec apoſtatæ, nec hæretici ſunt; peccant tamen mortaliter & grauiſſimè: quia ſpontè faciunt actũ idololatricum, etenim ſi à dæmone compulſi ex graui timore id fecerint (vt aliquando contingit *a*) committunt peccatũ mortale minus graue, contra fidei confeſſionem. In his pactis expreſſis dignoſcendis manifeſta ex ſolemnijs indicia deprehẽduntur. Quæ quia Grillandus clarè admodũ proſecutus fuit, & quæ dixi, optimè confirmauit ex confeſſione vnius ſtrigis, eius verba, ex q.7. non pigebit aſcribere; *Quæ quidem mulier ſub ſpe vitæ cuncta à principio vſque ad finem recenſuit, quæ profeſſio ipſa requirit exprimendo omnia ſingula illius capitula. Primum enim dixit, quod quando adducta fuit per illam eius Magiſtram ante tribunal Principis earum; qui eſt diabolus in forma Regis præſidens in ſolio Maieſtatis; inſtructa prius à magiſtrâ quid factura erat, venit & oportuit primo abnegare Baptiſmum, & omnia Chriſtianæ fidei documenta relinquere;* (En Apoſtaſia) *deinde Eccleſiaſtica ſacramẽta cuncta proijcere, pedibuſque proprijs conculcare crucem & imagines B.Mariæ Virginis, & aliorum ſanctorum* (en ſacrilegium) *quãuis hæc vltima non ſiũt coram eo, ſed alibi poſtea: ſatis eſt, quod iſta promittant ſe facturas, quam primũ cedet occaſio.* (en profeſſionem.) *Deinde fecit obligationem per ſolemnem ſtipulationem in manibus ipſius principis, qua vouit & promiſit, quod perpetuò illi erit fidelis, & obediens, & omnibus eius mandatis parebit.* (En votum.) *Deinde medio iureiurando, tactis ſcripturis, ſuper quodam magno libro obſcuras paginas cõtinente, præſtitit homagium ſiue perpetuũ vaſſallagium* (en hominium) *& quod nunquam redibit ad fidem Chriſti, nec diuina præcepta ſeruabit; ſed ſolum ea quæ per ipſum Principem erunt decernenda; & quod perpetuis futuris temporibus erit obediens illi, & venit continuè, cum vocata fuerit ad ludos & congregationes nocturnas, & quæ in eis per alias mulieres fiunt ipſa faciet, & quod etiam aderit ſacrificijs illorum nocturnis, & ſolitas preces & cultum adorationis præſtabit:* (en idolomaniam) *vota quæcunq; quæ ipſam præſtare contigerit, pro viribus adimplebit, & quoſcunque poterit alios ad eandem profeſſionem adducet* (en dogmatiſationem.) *E conuersò autem ipſe princeps, egregia fronte, promiſit eidem mulieri ſic præſenti præſtare perpetuam fœlicitatem,* grandia, immenſa, & voluptates, quaſcunque in hoc mundo habere deſiderauerit, & demum poſt hanc vitam longè maiora munera conſequeretur.* Hæc ille. Addebat Ioan. de Vaulx Stabulenſis ſortiarius, perſuaſiſſe ſibi diabolum, ſortiarios poſt hanc vitam dæmonibus ſimiles futuros, & in dæmonas conuertendos, & in aere principatum obtẽturos. Quæ facilè quiſque intelligit in Origenica ludibria recidere.

Pactum tacitum duplex eſt. *primum*, quando quis ſciens ac volens ſuperſtitioſis vtitur ſignis, quibus vti ſolent magi; quæ idem ex libris aut ſermonibus eorum, vel aliorum acceperit: hoc quoque Mortale eſt crimen. nec enim vllo modo licet ſcienter vllam directè vel indirectè cum prauis ſpiritibus ſocietatem inire, vt Thelogi & Canoniſtæ *b* ſentiunt. Si quis autem

a *Vide Remigium lib.1. de dæmonolat. c.1.*

* *Scrib. gaudia immenſa.*

b *D.Aug. li. 2. de Gene. ad litt. ca. pen & canones fermè omnes 26. q. 5*

tem remedium aliquod naturale ex magorum libris vel ſermonibus acce piſſet, & ab omni pacto foret alienus; ille licitè tali remedio vteretur. Iſtud pacti genus facilè dignoſcitur. *Secundum pacti taciti genus eſt*, quando quis ignorans vtitur magicis ſignis, quia neſcit eſſe mala & à dæmone inſtituta; quod illis ſolet accidere, qui bona fide libros legũt ſuperſtitioſos, putantes eos eſſe probatorum philoſophorum, aut medicorum; item ijs qui accipiũt ea ab hominibus, vulgò habitis bonis & fidelibus. Hoc in idiotis uel nullum, vel leuiſſimum eſt peccatum, ſi duæ conditiones accedant. Prima eſt, ſi ignorantia ſit probabilis. v. g. eorum qui hoc ſcire non tenẽtur. quoad eos qui ſcire teneban tur; vt Eccleſiæ paſtores, confeſſarij, concionatores & Doctores; ij vt plu rimum laborãt ſupina & craſſa ignorantia; adhuc tamen iſtorum peccatũ minus eſt graue, q̃ eorũ qui ſcienter iſta deſignant. Secunda conditio eſt, vt ignorans iſta paratus ſit, quando admonitus fuerit huiuſmodi ſuperſtitionem relinquere. quia poſt admonitionem deficit ignorantia, & oritur contumacia; pro cuius grauitate, delicti magnitudo creſcit. Hoc pactum vltimum diſcernere à naturali vel miraculoſo effectu, difficilimũ eſt. Qua de re dicam ſequenti quæſtione.

Interea, ſi quæras; *Quid dæmonem inducat ad pactum, & obſequium, ſeu patientiam huiuſmodi?* Videtur eſſe quædam ſimilitudo malitiæ maleficorum & dæmonis; quæ amicitiæ ſimilem aliquam familiaritatem gignit: ex hac paulatim naſcitur mutua confidentia: hęc gignit minoris in maiorem quandam pręſumptionem, & audaciam quaſi imperandi; & in maiore, voluntatem aliquatenus præſtandi, quòd à fœderato imperatur. Ita fit vt & maleficus dæmoni confidat, cui ſe putat imperare; & dæmon ſimulet ſe imperium agnoſcere. hoc fusè & bene oſtendit Abb. Trithem. *quæſt. quinta, lib. octo quæſtionum*: ſed in eo diſſentio, quòd ille putat dæmonem velle ſuis mancipijs gratificari obediendo. quo velit pacto, qui odit eos acerbiſſimè? facit potius, vt fortius & arctius irretiat, deuinciat, & perdat certius, celeriusque.

Denique illud maximè aduertendum, grauiſſimum eſſe peccatum pacto vllo dæmonibus fœderari, vt docui olim in Monitis: nunc hic tantum inferam, & addam alia multa, quæ cum alij nunc Sebaſti. Michaelis grauiſſimè ſcripſit *Pneumalogiæ ca pi.* 7. contra eos diſputans, qui Magos excuſant, ſi nocumentum alijs non inferant: eò quod tales Patronomagi contendant, nihil eſſe mali, vti dæmoniorum opera ad bonum, præſertim ijs imperando: quod & Chriſtum & Apoſtolos feciſſe legamus.

Ipſe cõtra & iure optimo affirmat, ſummum eſſe malum, ſic argumentari, & ſignum eſſe animi prorſus infatuati, & Deum contemnentis; iuxta illud, *Impius cum in profundum* (pec cati) *venerit contemnit.* Prouerb. 18. v. 3. Sic enim omnia illum ſubſanare. Si quis timendas dicat inferni pœnas, & damnandos in perpetuum impœnitentes; ridet, & negat adeo metuendum Auernum, Deum nolle mortem peccatoris, nõ creaſſe hominem, vt pereat, &c. hos ſanè (Theodoreto iudice) ipſis dæmonibus eſſe deteriores. quia *dæmones credũt & cõtremiſcunt*, iſti nec credunt, nec contremiſcunt. deteriores etiam ſunt hæreticis. nam hæreticorum corypheus Arius à Diuo Athanaſio interrogatus, quid cenſeret? eumne qui Satanam adoret, rectè an male facere? reſpondit, impium hunc & ſine Deo eſſe, nec communem ſenſum habere, nec mereri hominis appellationem. *Diu. Athanaſ. in diſputat in Concil. Nicæno*. Quod à me ci dictum veriſſimè, & in Sortiarios accommodatè. nam hi Satanam adorant.

Sed Chriſtus & Apoſtoli Satanæ imperarunt, quid ab eo fieri vel-

lent iubentes. Cur non & nos poſſumus? Dicere poſſem, non quæcunq; à Sanctis aut Deo fiunt nobis licet imitari. Nam in rebus diuinis, quædam ſunt credenda, vt incarnatio, tranſſubſtatiatio, Trinitas, purgatorium, & ſimilia: quædam admiratione honorandæ, vt Chriſti Domini, & & ſanctorum hominũ miracula: quædam etiam imitanda, vt quæ ad morum & vitæ inſtitutionem pertinent; quæ Chriſtus diſcere nos iuſſit, vt manſuetudo, humilitas, charitas: de quibus illud eſt Apoſtolicum, *imitatores mei eſtote ſicut & ego Chriſti*. Velle in illis prodigioſis effectibus imitari, eſt animi prorſus ſuperbi, & ſtulti; & volentis ambientisq; Dei ſimilitudinem, in omnipotentia, aut omniſcientia. tales imitantur Diabolũ, qui ſimilis eſſe voluit altiſſimo; dum per imperium, ſicuti Chriſtus, volunt dæmonas cogere: tales, dũ arcana & futura ex eis diſcere volunt, ſimiles ſunt protoplaſtis; qui ſcientiam diuinæ ſimilem appetierunt. Hoc vetuit Deus, quando dixit; *gloriam meam alteri non dabo*: ego vero, corde tales inquiũt, etiamſi nolis eam mihi vſurpabo. Vtebantur quidem priſci Chriſtiani imperio in dæmones. (vt ait Tertullianus) *non inuitatoria operatione, ſed expugnatoria dominatione*. Ideo reſpondeo, hos qui pactum habent cum dæmonibus, non modo non imitari Dominum & Apoſtolos; ſed plane contrarium facere, nam illi non aduocabant, nec conſulebant dæmones, nec eorum opera vtebantur; ſed eos increpabant, pellebant, torquebant, etiam vera loquentes obmuteſcere iubebant, nec aliter quàm infenſiſſimos hoſtes tractabãt, quos aduerſarios noſtros eſſe, & ſicut rugientes leones cuircuite, quærẽtes quam deuorent animam, ſciebãt. Poſuit Deus ab initio mundi inimicitias inter hominem & diabolum. *Gen. 3. v. 27.* iſti fœdus ineunt cum Dei inimico & iurato hoſte. Iob poſtquã multa de dæmonis malitia dixiſſet *c. 40. v. 27.* concludit, *Memento belli; nec vltra addas loqui*. quaſi dicat, ne fruſtra tibi de inducijs aut pace cũ illo pcuſſa gloriëris vel blandiaris; caue, & ſta pranſus paratus, vt in procinctu, ſignum prælij exſpectans. Bellum Deus, vt Paterpatratus, indixit: inter Deum & diabolum perpetuum eſt bellum, nã *ſuperbia eorum, qui Deum oderunt, aſcendit ſemper*: & diabolus *Satan*, h.e. aduerſarius, ideo nominatur. quare nos, qui vaſalli ſumus Dei, non poſſumus, cum hoſte eius depaciſci, inducias, aut commercium habere. Clamat Apoſtolus; *Nolo ſocios vos fieri dæmoniorum. 1. Cor. 10. v. 21.* Hoc in baptiſmo promiſimus ſacramento adacti, nomine Eccleſiæ rogante ſacerdote, & patrinis pro nobis reſpondentibus, iterum atque iterum, *Nos abrenunciare Satanæ* (aduerſario) *& pompis eius*. Data eſt poteſtas Chriſtianis calcandi ſerpentes; & D. Pau. pollicetur, *Deus conteret Satanam ſub pedibus veſtris*: cur eius pedibus aduoluuntur? In nomine *Chriſti* miracula faciendi, & dæmones eijciendi virtus, Eccleſiæ repromiſſa; cur ad nomen & inuocationem Beelzebub confugiunt? Cum itaque hoc bellum initio mundi condi ti indictum, & initio Eccleſiæ Chriſtianæ tuba; Apoſtolica renouatum: & à nobis cum in Eccleſia fuimus regenerati, iureiurãdo votiuo ſit promiſſum; nonne ſequitur, eum qui cum Eccleſiæ & Dei aduerſarijs pactum vllum, vel familiaritatem colat, perfidiæ, transfugij, & apoſtaſiæ reum nõ minus eſſe: quam ſi monachus votiuã deſerat profeſſionem, quàm ſi miles ad hoſtẽ transfugiat: q̃ ſi Chriſtianus ad Mahumetiſmũ, Iudaiſmũ, aut aliã hæreſim ſe recipiat? Quæ oĩa contra primum præceptum ſunt peccata; & ideo, grauiſſima meritò cenſentur. Illud enim, vt ordine, ſic & dignitate primum eſt. Nam, ratione obiecti, digniora ſunt primæ tabulæ præcepta pceptis ſecundæ tabulæ: & inter tria primæ tabulæ, præcipuum eſt primũ præceptũ: Tertiũ. n. potiſſimum agit;

de cultu Dei externo;ſecundũ de verbis exhibendo honore: primum de amore & fidelitate interna Deo præſtanda & virtute religionis,ſeu Theoſebias,ſeu Latriæ.Quare cum hæc virtus Deo ſit omnium acceptiſſima cōtrarium quoque vitium eidem oportet eſſe odioſum; & ideo huic primo præcepto à Deo addita fuit pœna; quando teſtatur ſe fortem & zelotē eſſe,& hoc peccatum vſque in tertiā & quartam generationem vlturum, & eius præcepti trāsgreſſores vocat oïores ſui. *Exod.* 25.*v*.5. Tam ergo graue peccatum eſt cum dæmone paciſci.

Præterea talia pacta ſunt vana & inania: nam dæmon nunquam fidem ſeruat,nec vllo promiſſo ſe ligari putat.Qui *Chriſto* auſus mentiri,cum dixit:*Hæc omnia dabo tibi ſi procidens adoraueris me*: ſcilicet te reuerebitur. Cypriano Mago nonne pollicitus alius Iuſtinæ fruitionem? quid præſtitit? A mendacij patre veritatem expectare, quæ dementia eſt?nonne *Ieſus* ait de illo?*non eſt veritas in eo cum loquitur medacium ex proprijs loquitur. quia mendax eſt,& pater eius. Ioān.* 8. *v.* 44. fruſtra ergo cum illo paſciſceris:quia ex mendacio & perfidia conflatus eſt.crede illi:ſi, quem nunquam deceperit,vllum inuenias:Prudenter Orig.*contra Celſ.lib.8.*ſcribit, *probabile eſt dæmones,cum ſint mali, ne cultoribus quidem ſuis fidem,datamque dexteram ſeruaturos*. Immo non probabile id tantum,ſed prorſus improbabile ſeruaturos. nam mendaces ſunt, & homines irreconciliabili odio proſequuntur; quod à lapſus ſui tempore nunquam remiſerunt, nec vnquam minuent, vel remittent. Si Deus permitteret, citò illi mortales omnes interimerēt: quod quia vidēt ſibi non licere, ideo aſſiduè hominibus animæ mortem moliuntur, per varias & multiplices peccandi illecebras: ne, qua ipſi beatitudine excidere, homines potiantur. Odij magnitudo patet ex vehemētia & acerbitate cruciatuum, ac vexationum quas intulere,quotieſcumque tantillum Deus permiſit,Iobo, Saræ maritis,D.Antonio,& alijs innumeris. Pertinaciam odij docet Iob *cap.* 41. *v.*15. dicēs, *Cor eius indurabitur tanquam lapis,& ſtringetur quaſi malleatoris incus*: & Seruator noſter Ioan.8. v.44.ex operibus filiorum patris genium declarat; *vos ex patre diabolo eſtis,& deſideria patris veſtri vultis facere:& ille homicida erat ab initio*: quibus verbis indicat hunc eius eſſe perpetuum conatum:ad hoc cum nequit vi aperta,graſſatur dolis,& beneuolentiæ ſimulatione, vt præclarè docet B.Athanaſ. *ad Aegypti & Libyæ Epiſcopos ſcribens contra Arium orat.* 1. *in principio*.Stulti ergo ſunt, qui ei fidunt,& immemores eius,quod Spiritus ſanctus per eundem Iobum c. 40. v. 22.nos admonuit, impoſſibile eſſe ſuperbiæ illi vertici,ſe cuiquā ſubijcere; *Numquid* (ait) *multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?* ex animo ſcilicet & fide bona, vt tibi complaceat *Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum quaſi ſempiternum?* fingef & pollicebitur,ſed non præſtabit promiſſa. Indicat ergo hæc ἀδύνατα cenſenda: Nullis enim vinculis eum à nobis ligari, nullis cancellis includi poſſe;*Numquid illudes ei quaſi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?* Scilicet parebit homini, qui maluit carere beatitudine æterna,quā parere Deo, & Verbum hominem factum adorare.

Denique non vana tantum & inania ſunt hæc pacta & familiaritatis cum dæmone;ſed periculoſa & perniciosa ſupra modum.Ait D.Leo,beneficia dæmonum cunctis eſſe nocentiora vulneribus;& præſtare illorum odium quàm pacem meruiſſe. *ho.*19. *de Paſſione Domini.* Confirmat ratio, quia nihil exitialius eſt morte animæ: hanc his pactis & familiaritate incurrunt. nec animæ tantum,ſed & corporis ſæpenumero. Vno id nunc exemplo docebo,aliàs pluribus. Nicolaus

laus Remigius *li.* 1. *Dæmonolatriæ c.* 9. his verbis deſcribit: *Theodorus Maillotius (is propræturam in vaſti Regni prouincia, quæ ditionis eſt Lotharingicæ ſenex obtinuit) cũ adhuc iuuenis, ampliſſima familia natam adoleſcentulam in matrimonium deperiret, & illi eius potiundæ ſpes omnis abſciſſa atque erepta, (nam & fortuna egens atque humilis, atque famulatus mercenaria cõditione; in qua tũ erat ignobilis & deſpicatus, nullam ne detegendi quidem amoris ſui honeſtam ſatis rationem videbat.) Ergo, vt deſperatis rebus, & ipſa ſe iam deſerente exſpectatione, homines ad quoduis conſilium ſe facile conuertunt, ac nullo delectu fugienda ſequendavè amplectuntur; Maillotius conſeruum ex Germania, cui audiuerat dæmonem eſſe ad quæcumque obſequia paratiſſimum, adit, huicq; ſuã ægritudinem aperit, rogans, vt ſi quod ei remedium adferre poſſet, id ne grauatè faceret. ingrato enim non iri locatum beneficium. Hanc Germanus occaſionem libens arripit, vt cui ex pacto intra dies paucos neceſſe erat, vel ſe ſuo dæmone liberare, atque expedire adducto alio, qui iſtud ſeu æs alienum in ſe tranſcriberet, vel ab eo obtorta ceruice necari atq; interfici (ſiquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo itaque ei negocio conſequentis diei diluculum in clauſo atque recondito quodam conclaui condicit: vbi vix dum ſe ſtiterant, cum repentè patefactis foribus ſe infert lepida & liberali forma puella (hoc habitu dæmon primum ſe oſtendere volebat, ne Maillotius ad formidabilem eius aſpectum exhorreſceret) eamq́; ſe eſſe prædicat, quæ illi nuptias quas tantoperè ambiebat faciles eſſet cõfectura, modo vellet in ijs quæ eſſet præceptura obſequi. Ac illo auide attenteq; exſpectanti, quænam eius eſſet ſententia: imprimis cœpit edicere, vt furtis, crapulis, libidinibus, blaſphemia, cæteriſque quæ animum inquinant vitijs temperaret, pietatem coleret, inopes facultatibus ſubleuaret, ſeipſum in hebdomada bis ieiunio maceraret, ſolennes ac quotidianas precationes ne intermitteret; eaque ſedulò obiret omnia, quæ Chriſtianum hominem decet atque æquum eſt facere. Iſtis enim omnibus, ſi ſe vellet nuncupatis verbis obſtringere, futurum vt potitis thalamis ſine vlla difficultate potiretur. Hæcq; ſic elocuta, ac conſtituto, intra quem reſponſum auferret, die, ſe foras eiecit. Maillotius qui videret tam ſanctis atque honeſtis conditionibus tantum ſibi beneficium obtendi, iam nihil cunctandum putabat, quin id gratus ac lubẽs acciperet. Sed dum magis magiſq; in eam rem cogitationem intendit, atque huc illuc variè inter ſpem metumque impellitur; ex eius vultu domeſticus quidam Sacerdos conijciens aliquid ſubeſſe quo ſic diſtraheretur; eum blandè adortus, ac quid animo agitaret expiſcatus, monitis ſuis peruicit, ne amplius ad colloquium vllum cum dæmone deſcenderet. Sicque fruſtratus ſua exſpectatione Germanus, non longè abijt, quin ex pacti formula pœnas penderet Nam non adeo multis poſt diebus, equo, planã atque aperta via, decidens inque caput proruens exanimis momento temporis repertus eſt.* Hæc Remigius.

QVÆSTIO V.

Quibus indicijs diſcernendi effectus Magiæ ex pacto conuento, ab effectibus Phyſicis, & miraculoſis, & artificioſis?

V*Bi nec miraculi, nec naturæ vis, nec artificij ſolertia inuenitur; pactum intercedit.* Sed hoc nimis obſcurè ac breuiter dictum, conſueuere Theologi latius explicare *a.* Ad dæmoniacam magiam pertinere, ptimò ſi opera naturalem facultatem excedunt, quod locum habet, ſi poſitiuè concludatur res adhibita non habere vim ſufficientem ad hunc effectũ: nec etiam rationabilis cauſa ſuppetat, cur Deo vel Angelis bonis effectus aſcribatur. Vult Valentia ad hãc notam reduci defectum ex nimia loci diſtantia. quia conſtat cauſam diſtantem nõ poſſe agere, niſi per me-

a *Caieta. in ſum. verbo incantatio; Victoria de Lagia num.* 16. *Valentia diſ.* 6 *q.* 12. *punc.* 2. *in* 2. 2. *D. Thomæ.*

dij alterationem: vnde ſi eadem cauſa non ageret proximè vel propius applicata, quæ tamen agit in diſtans, euidēs videtur ei, hoc naturaliter nō fieri. Aliud fore dicit, ſi ſapiētes duntaxat profiterentur ſe cauſam ignorare: nam rerū naturalium vires & analogia cum effectu ſæpius nos latet. Aliud etiam foret, mea ſententia, ſi diſſenſio foret inter ſapientes; num id naturaliter fieri poſſit necne; verbi gratia, ſi ageretur de effectu producto in re parum diſtanti: dubium enim eſt vtrum res aliqua poſſit agere immediatè in paſſum à ſe diſtans, nihil in medium operando; & vtrum agens ac patiēs res neceſſariò debeāt eſſe contiguæ ſimul ſecundum contactum, quem vocant quantitatiuum; an verò ſufficiat ſe contingere tactu virtuali (quem appellant) eo quod paſſum ſuum ſit intra ſpatium illud ad quod ſe vis agentis poteſt extendere. licet enim ſententia negans D. Thomæ plurium ſit, & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodum, & grauiſſimis viris placuit *a*.

a Scoto & Ockamo in 1. d. 37. Auice. Nyph. Franc. Valeſio & alijs.

Secundo cenſent Theologi ijdem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitiā. primum eſt, ſi adhibeantur verba ignota, falſa, apocrypha, abſurda, nihil cohærētia, aut ſacra, ſed detorta ad ſenſus alienos, aut ad quem non ſunt inſtituta: vel ſi aliqua nomina Dei in cognitæ ſignificationis, vel etiam bonorum angelorum ignota, vel malorum angelorum nomina inferantur, quæ non nouit Eccleſia; de quibus per eruditè diſſeruit Guilhelmus Pariſiēſis *b*. idē erit, ſi adhibeātur certi characteres, aut figuræ aliæ, præter ſignū crucis, vel ipſa crux non vt oportet locata formataque, vel vbi non oportet poſita, vel ſuperflue certis locis ac numero iterata: denique ſi quid apponatur aliud, nihil pertinens ad effectū, qui tali operatione intenditur. Secundum eſt, quando efficacitas operis tribuitur certis ritibus atque obſeruantijs quibuſdam peculiaribus & ad hoc deſignatis: verbi gratia, vt id fiat certis diebus vel horis, ad certum ſtellarum ſitum, ſub certo numero crucium vel cādelarum, certa corporis poſitura, in tali charta, talis coloris & figuræ. Tertium eſt, quando vis collocatur in obſeruantijs alijs planè ſuperfluis & indifferentib. v. g. vt ad expellendum dæmonem pili rādantur, vt quis induatur tela nunquā lota, operetur vno pede nudo, diſcinctus, paſſo capillo, & quæ huiuſmodi.

b Sum. de vniuerſo c. vlt.

Quando dicitur his omnibus, vel aliquo iſtorum opus eſſe ad effectionē, res merito pluſquam ſuſpecta eſt; præſertim cum duo concurrunt, ſcilicet quod credatur res non eſſe proportionata ad effectum producendū; nec adhibeatur ex legitima auctoritate; hoc eſt, quando is, qui inſtituit vel præſcripſit hanc rem, vt ſignum ad talem effectum, non poterat naturæ defectum ſupplere (quod facit in Sacramentis Deus, in Sacramentalibus Eccleſia). item quando ipſe effectus non poteſt prouenire, niſi a cauſa intellectu prædita; & circumſtantia requiſita eius generis eſt, vt non videatur idonea, vel non ſolita mouere Deum, vel angelos ad effectum producendum: tūc enim luce clarius eſt, non niſi à malo ſpiritu effectum ſperari poſſe, verbi gratia. Si quis à ſtatua reſponſum poſtulans de rebus occultis, minas vel preces abſurdas & ridiculas adhiberet, quales ſunt Magorum apud Porphyrium *c*, & ijs geminæ Lacheſis apud Cl. Claudianum *d* illarum fortaſſis imitatione conficta.

c Epiſ. ad Anebonem.

d De rapt. Proſerpinæ libro 1.

Econtra quando hmōi effectus mirì conſequuntur à quocūque & quotieſcunque hoc applicatur, ſine alijs cærimonijs vel obſeruationib. merito iudicamus effectum eſſe naturalē. Sedulò cauendum hic duplex extremum, alterū ne in hac diſquiſitione temerè ſtatim cenſeamus omnes effectus naturales: quia multoties demō quædā naturalia admiſcet, vt totum na-

naturale putetur:alterum ne temerè condemnemus; multarum enim (vt D.Auguſt.docet *a*) rerum naturæ noſtram ſcientiam ſuperant, &c. fallunt.

a li.21.de ci. Dei, c.4.

Artificialia diſcerni poſſunt minimo negotio, ſi vel magiſtratui (ad hunc pertinet in exteriori foro examinare, & publicum licentiæ teſtimonium his mirionibus dare) vel confeſſario, quo ad forum internum, occultè fiat artis demonſtratio.

QVÆSTIO VI.

An hęc Magia quoſdam habeat effectus veros, & quo pacto dignoſcantur?

PEpo ſit, non homo, qui vel afferat omnes effectus eſſe præſtigiatorios, vel credat omnes veros. ſæpius dæmon fallit, quia mēdacij pater eſt: ideo ſæpe præſtringit oculos, aut ſenſibus alijs illudit vana obiecta imagine, nec raro Deus impedit, ne, quod in Magorum gratiam facere vellet ac poſſet, id verè faciat: quod cū cernit, ad præſtigias confugit, ne impotentia ipſius detegatur. Quando autem & Deus permittit, & dæmon verum vult effectum producere; ſi is vires ipſius non ſuperet, nihil profectò prohibet, quominus verum effectum producat. Etenim cauſæ naturales verum effectum gignunt: vti illis poteſt diabolus & actiua paſſiuis applicare: poterit igitur tum effectus veros producere. Minor propoſitio probatur, qa diuino Dionyſio Athenieſi auctore *b* donorum naturalium peccando ille nullum amiſit: vnde fit, vt & vires naturales habeat valentiſſimas, diuturnam & multiplicem experientiam; eſſentiæ & qualitatum, quę rebus quibuslibet peculiares, ſcientiam exactam: adeò vt verè effectum quod cupit, dare poſſit commodiſſimè.

b c.4. de diui. nom.

c Poſt Origenem Auguſti. & Tho. Alp. à Caſtro de iuſta hære pu nit. Victoria, vbi ſup. nu. 5.

Prudenter itaque cōmmunis ſchola Theologorum *c* duplices effectus Magiæ; veros, & apparētes agnoſcit. Propter hos Tertullianus *d* Magos appellat circulatores ac Sophiſtas. Ego illis tertiam ſpeciem adiungo, mixtorum effectuum ex veris & falſis ſiue apparentibus tantum.

Ad præſtigiatorios refero, quos re *e* cenſui lib. 1. cap. 4. item illud, quod de Menippo adoleſcente, & toto illo nuptiarum cum Lamia apparatu atque vtenſilibus ſcriptum à Philoſtra to, quod fuit à nobis *e* alibi commemoratum: & quod de Empuſa ſeu γελω Nicephorus *f* eam ſæpe infantem Mauritium è cubili, velut mox deuoraturam, extuliſſe, nullo accepto incommodo. Secundo; quod de Paſete proditum, incantamentis quibuſdam facere ſolitum, vt repentè conuiuiū ſumptuoſum exhiberi videretur: rurſus, vbi libuiſſet, omnia euaneſcerēt: ſolitum quoque res emere & pretiū numerare, verum mox nummi clam à venditore ad emptorem rediſſe cernebantur *g*: Tertio talia pleraq; quæ de Simone Mago legimus apud D. Clementem *h* Romanum, eum ex aëre nouum hominem creaſſe; qui b.volebat, inuiſibilem factum; ſaxa, quaſi lutū, penetraſſe; ſtatuas animaſſe; in ignem poſitum, non arſiſſe; duas, velut Ianum, facies habentem ſe oſtendiſſe; in ouem aut caprā ſe immutaſſe; in aerem ſublatum volaſſe; aurum plurimum exhibuiſſe repentè; reges facere eoſque deijcere potuiſſe; falci præcepiſſe, vt ipſa iret & meteret, eamque iuiſſe & decuplo plus cęteris meſſuiſſe; eundem, cum eſſet aliquando Selene meretrix in turre quadam, & accurriſſet multitudo ingens ad eam videndam, turrimque circumcinxiſſet adſtantium corona; feciſſe vt illa per cunctas feneſtras turris illius oī ſimul populo proſpicere & procūbere videretur; deniq; quod pueri incorrupti violēter necati animā adiuramentis euocaſſet, eiuſq; adiutorio talia patraret. Hæc Clemens. Addit non-

Spreng. Mal. lei q. 1. Mic. Medina d c. 7. fol. 61. & alij.

d Apolog ca. 23. & libr. de idololat. c. 9.

e Quodlib. de Lamijs, quæ edita cum ad uerſ. in Senec.

f lib. 18. hiſt. c. 9.

g Suidas ex Appione, in verbo πασης.

h lib. 2. recognition. & li. 4. conſti. Apo.

nonnulla Anaſtaſius Nicenus *a*, *Statuas* (inquit) *faciebat ambulare, & in igne volutatus non vrebatur, & in acre uolabat, & ex lapidibus panes faciebat: ſerpens fiebat, & in aliquas alias beſtias transformabatur; duas habebat facies, en aurum conuertebatur, in cõuiuijs exhibebat ſpectra omnis generis: uaſa qua erant in ædibus faciebat uideri tanquam quæ ſua ſponte mouerentur ad miniſterium ijs qui portabant, non uiſis: efficiebat, ut multæ vmbræ eum præcederent, quas dicebat eſſe animas defunctorum.* ab his deſumpta quæ in eandem ſententiam refert Glycas *b* Hiſtoricus.

Quarto huc ſpectat illud Nicetæ Choniatæ *c* de Mago per quem factum vt cuncta ſua vaſa remex frangeret. Quinto loco memoriæ occurrunt præſtigiæ Zitonis Bohemi (de quo etiam acturi ſumus ſequen. libr. capite vltimo) *hic artem ſuã oſtentãs, nunc ſua, nunc aliena facie ſtaturaque, item in purpura & ſerico ac confeſtim in lana ac panno ſordido, regi ſe offerebat; ambulantique in terra, ipſe tanquam in aqua adnauigabat: aliquoties equis rhedarijs uectum gallis gallinaceis ad epiredium ſuum alligatis, ſubſequebatur. Conuiuas præterea Regis uariè ludebat: interdum manus illorum, ne illas ad patinas porrigere ualerent, in pedes boum, interdum in ungulas equorum transformans. Et aliquoties fronti illorum cornua ceruina latiſſima adijciens, quoties uidelicet è feneſtris ad ſubitum ſpectaculum proſpicerent, ne rurſus caput & ora ad menſam referre poſſent. Atq; ut oſtenderent ſe pecuniam quoque pro uſu ſuo facile conflare poſſe, triginta ſues bene ſaginatos, ex manipulis fœni effingit, illoſq; paſtum proximè Michaelis cuiuſdam piſtoris locupletis extrudit, proponitque uenales, quo piſtor uoluit precio: hoc tantũ emptorem monens, ne gregem nouum ad flumen lotum compellat. Qua ille montione neglecta, cernit in flumine manipulos fluitare, ſuibus ſubmerſis. Ergo diu venditore quæſito, atque in taberna vinaria tandem reperto, in qua porrectis pedibus in ſcamno recubabat, dum ſtomachabundus altero pede correptum excitare vult, cum à corpore protinus cum coxendice auellit: clarè Zijtone quiritante, & obtorto collo emptorem ad Iudicem trahente. Quid faceret piſtor, in manifeſto deprehenſus, vt ſibi, videbatur, facinore, niſi vt damnum damno adderet, atque de hac inſuper iniuria cum Zijtone decideret? Hactenus Dubrauius lib. 23.* Denique iactatoria illa Magorum de quibuſdam herbis, vt de verbenaca, de lactace, de æthiopide, de chamæleonte apud Plinium & Gellium *d*.

Talia denique quæ (proh dolor) nimis creduli Principes quidam aliàs pij coram ſe fieri ſinebant, res ferreas (ſine magnete) argenteas pateras, & ſimilia magni ponderis ſuper menſa locata, ſine funiculo, capillo, vel vllo inſtrumẽto, ab vno extremo ad aliud ſubſultantia attrahere: chartam ab alio ex toto faſciculo clam extractã, in manu extrahentis manentem, noua inducta forma ter facere immutari: ſpecula fabricari, in quibus quæ remotis admodum locis fiunt videãtur; trium horarum ſpacio arbuſculam verã ſpitamæ longitudine è mẽſa facere excreſcat; vt arbores ibidẽ frondiferæ & fructiferæ ſubitò enaſcantur: certo lucernæ lumine accenſo efficere, vt quotquot adſunt mulieres veſtibus ſe nudent, & quæ natura docet tegenda oculis obijciant, & ſic nudæ tripudiare non deſinant, quamdiu ardet in medio appenſa lucerna certis inſculpta characteribus, & leporino adipe plena, & alia huiuſmodi, quæ nouitij circulatores ex Bapti ſtæ à Porta ſcriptis & diſciplina obtrudunt; quorum cum nec naturales, nec artificioſæ cauſæ idoneæ proferantur, præſtigijs aſcribi debent.

Verorum effectuum exempla ſunt ſecundum pleroſq; ſerpentum in cantatio, de qua Propheta *e*; *Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas: Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter.* item ſigna & prodigia pſeudopropheta- rum

a q.23. in ſac. Scrip.

b p.2. Annal.

c lib.4. de vita Emmanuel in fine.

d Vide lib.10. ca. Pli. li.25. & 28.

e Pſ.57. v.

rum in Euangelio Diui Matthæi *a.* & quæ ſuis locis docebo poſſe fieri, & *b* facta fuiſſe. Duo ſunt in ſacris litteris, de quibus admodum ambigitur, an veri, an apparentes tantum effectus fuerint. Prius eſt ſuſcitato per Pythoniſſam Samuele *b.* illuſorijs annumerant; qui volunt non ipſam Samuelis animam, ſed dæmonem laruatum ac ſubdititium aduenisse: ſcriptores ſanè graues hoc arbitrati *c.* Verum D. Auguſtinus *libro de cura pro mortuis cap.* 15. affirmanter aſſeuerat (quem plerique cum Toſtato & Lyrano ſequuntur Neoterici, alibi à me laudati) *d* veram Samuelis animam apparuiſſe Sauli, non vi carminis Magici euocatam (hoc enim rectè Tertullianus & ſequaces eius refellunt) ſed Dei imperio aduentantem, vt impium Regem corriperet, eumque ad pœnitentiam, denũciatæ mortis metu, prouocaret. Hæc mihi ſententia videtur verior atque ſecurior. Nondum enim aduerſarij ſatis efficaciter reſpondere clariſſimo teſtimonio libri Syracidæ *e*, vbi de Samuele iſta legimus; *Et poſt hoc dormiuit.* (hoc eſt mortuus quieuit) *& notũ fecit Regi* cui, ſi non Sauli? & quando, ſi non hac vice?) *& oſtendit illi finem vitæ ſuæ* (prę dixit, eum die craſtino moriturum) *& exaltauit vocem ſuã de terra in prophetia.* quid hoc eſt, niſi egreſſum ex inferno, qui eſt in terræ centro? quid hoc, niſi quod loquens propria voce prophetauit? vtique non alius, quàm ille qui mortuus dormierat. Nec obſtat, quod obijciunt, eum dicere, *Cras mecum eris*; quod de vera Samuelis anima dici non queat; quia hæc in limbo, Saul in inferno, quomodo menda cium tribuatur Prophetæ? non inquã hoc obſtat, vel enim poſſunt illa verba (vt ait Diuus Auguſtinus *f*) ad ſimilem mortis conditionem referri. quaſi dicat, cras mecum eris, non vnus viuẽtium, ſed vnus mortuorum. craſtinus tibi dies vltimus illuceſcet. Vel ſanè, ad loci & habitationis viciniam referentes, dicere poſſumus;

a[...].24.v.26. *b*1.Sam.28. *c* [T]ertul.lib. [de] anima ca. [5]7. Cyril.lib. [...]dora ſpir. [...]aſt.q 37. [...]cript.Au- [...] quæſtion. [...] Gentilibus [...]ſitorum, [...] falsò dici [...] Iuſtinus [...]rt.q.57. [...]ctor lib.2, [...]mirabilib. [...]crip.c.2.et [...]quæſt.vet. [...]oui teſtã. [...]7.qui libri [...] ſunt D. [...]g. ipſe ta- [...] Aug.ui- [...]ur huc in- [...]nare in re- [...]iſ. ad qq. [Sim]pliciani, [...]d.qq.Dul- [...]ij: apertè [...]ò tenuit [...]Iſid.Baſ.in [...].Iſ.Euch. [...]d. & Hilde [...]. & Salis- [...]ienſ.2 Po- [...].ca.27. & [...]bigens non [...]ũ D.Tho. [...] uno loco, [...]ommen.in [...]re.Oetæ ad [...]ſ.457. *e* Eccleſiaſt. [4]6.v.ult. *f* ad 3.q.Sim[pli]ciani.

cum aliquo eſſe, qui in eadem eſt vrbe, licet non in eadem domo. Limbus verò Patrum & locus gehennæ eiuſdem inferni ſunt diuerſa habitacula, vt domus vnius oppidi. Plura de hac re dicentur poſtea hoc eodem libro *q.26.ſect.4.*

Poſterius dubium eſt, de Magis Ægyptijs, qui cum Moyſe de miraculorum patratione certarant. Sic enim ſcribitur: *Fecerunt etiam ipſi per incantationes Ægyptiacas, & arcana quædam ſimiliter proiecerũtq; ſinguli uirgas ſuas, quæ uerſæ ſunt in dracones.* in alijs quoque multis poſtea *g* dicuntur, *ſimiliter ac Moyſes* feciſſe conati tãdem ſimiliter ciniphes producere irrito conatu: nam additur *h*, *& facere non potuerunt.* Defendi quidem poteſt ſententia putantium h[i]s Magorum ſerpentes ac ranas præſtigioſas duntaxat fuiſſe *i.* Verumtamen ſolidior & probabilior mihi ſemper viſa ſententia cæterorum *k*, quia ſcripturæ Magis cõſentanea, nec abhorrens à Philoſophiæ ſcitis. Nonne dicuntur Magi, ſic feciſſe quemadmodũ Moyſes? ſed iſte veros ſerpentes, veras ranas produxit. Si Magorum apparentes tantum fuerunt, cur fraudem Moyſes nõn detexit? an & illum in re tã graui Deus decipi paſſus: cur Magi dicuntur conati ciniphes, non potuiſſe: ſi vero ciniphes producere non conabantur? De modo huius productionis adhuc controuertitur: expeditior eſt ratio eorum *l*, qui diabolum, nõ aduertentibus ſpectatoribus, cenſent virgas ſubtraxiſſe & earum loco veros ſerpẽtes virgis mole æquales ſuppoſuiſſe, tam ſubitò & ſubtiliter, vt Ægyptij ſpectantes omninò crederẽt ipſarum virgarum ſic commutatam formam fuiſſe, & propter hoc erroneum iudicium ſpectatorum, dixiſſe ſcripturam virgas in dracones cõuerſas, non rei veritate, ſed hominum opinione. Quare volunt ſimilitudinẽ in eo poſitam, quod ſicut Moyſis ſerpens verus, ſic & veri fuerunt Magorum ſerpentes: non autem in eo, quòd

ſicut

g Exo.7.u.11. *h* v.22.& Exod.8.v.17. *i* d.c.8.v.18. *k* Sic Philo libro 1.de vita Moyſis, Ioſep. lib.2.antiqu. D. Iuſtinus Dialo.aduer. Triphon. & Auctor libri reſp ad quæſt. Gentilium q. 26.Tertul.li. de anima.ca. 57. & Hiero. Ambroſ.in 2. Ti.3. Procop. Ruper.Rabã. Hug.in Exod. *l* D.Aug.li.3. de Trin.ca.7. & 8.& li.83. qõnum q.79. Theodoret.in Exo.q.18.Gly cap.2. annal. D.Tho.Lyra, Toſta.Rurgẽ. & Caiet.

ſicut ex virga Moyſis, tanquam termino ex quo cœpta conuerſio, producti ſerpentes, vt terminus in quo deſijt conuerſio; ſic etiam virgis Magorum acciderit. ſcio cur hoc dicăt, & quid adferant cauſæ, tamen (mea ſententia) nihil repugnat Philoſophiæ placitis, ſi cum D. Auguſtino, & Caiecano dixerimus, ex veris virgis, vt ex materia conuerſionis, veros ſerpentes & ranas prodijſſe. ſunt hæc animalia infecta & de numero imperfectorum; quæ diabolus breui tempore ex putrefactis virgis potuit producere, neque id vires eius ſuperat. nam quod ſolis calor multis diebus efficeret, id ille poteſt exiguo tempore, applicando actiua, quæ nouit ad hoc efficaciora. Nihil ne ergo inter hæc mira magorum & Moyſis intereſt? primo quod Moyſis operatio miraculoſa; magorum miranda tantum. deinde Glycam audi; *& ipſi quidem virgas in ſerpentem commutabant, verum virga Moyſis ipſorum virgas deglutiebat: mutabant & ipſi aquam in ſanguinem, ſed immutatam ſemel naturæ priori reſtituere non poterant: educebant, & ipſi ranas, ſed ab ijſdem ædes Ægyptiorum repurgare nõ poterant: ijſdem facultas erat Ægyptios vexădi, ſed ſedandi ſupplicij poteſtatem nullam habebant. Quin etiam ipſorũ corpora Deus magis poſtulis afflixit, quàm reliquorũ: vt hinc manifeſtum fieret, non ſolũ ipſos pœnas diuinitus irrogatas inhibere nõ potuiſſe, ſed etiam cũ cæteris eadem ſupplicia pertuliſſe.*

Mea igitur ſententia, illud de Samuelis anima omnino pertinet ad mixtorũ claſſem. Vera enim fuit Samuelis anima, quæ apparuit: falſitas tamẽ ſiue deceptio ſenſuum in eo reperitur, quod viſa obtemperare voci Pythoniſſæ: item quia verum ſuum corpus, aut veram ſyndonem non attulerat, & videbatur. Alterum exemplum de Magis Aegyptijs, ſi ſequamur ſententiam agnoſcentium dumtaxat celerem ſuppoſitionem ſerpẽtum, pertinebit ad mixta: ſi vero placeat ſententia D. Auguſtini, pertinebit ad veră. Lubenter etiam his mixti generis annumerem mirandam narrationem Roberti Triezij Inſulenſis *a* de certamine duorum Magorum. Rapuerat vnus puellam forma egregia, & equo ligneo impoſitam per aera abſportabat. alter in caſtro quodă Burgundiæ, celebri conuiuio præſens; quod caſtrum raptor præteruolabat; carminibus cogit raptorem in caſtri aream deſcendere, & immobilem illic coram omnibus mæſtum cũ præda erubeſcente ſiſtit. Nec ſegnius raptor, nihil tale metuentem, eum à quo ita vinctus, latenter incantat, & è feneſtra editiſſima, per cuius căcellos collo & capite prominebat, deſpicientem, immanibus ſubitò fronte protuberantib. cornib. dehoneſtat, & à repagulis ferreis magnitudine ramoſæ frõtis ſic illaqueat & ſuſpendit; vt per clatros caput retrahere nõ valeret, præcipitij verò altitudine territus, ſe demittere non auderet. Ita coactus corniger, pacta ſalute prius mutua, & diſrupto ligamine, raptorem cum præda dimittit; qui rurſus nube caua tectus in aerem ſe leuauit: alter depoſitis cornibus, magna cum ſpectantium voluptate, ſaluum in cœnationem caput retraxit. Credo volatum accidiſſe; ſed dæmone equuleum ſubleuante non proprium, qualis eſt auiũ: fieri poteſt vt raptor verus & rapta vera. de cornibus illud alterum totum puto præſtigioſum.

a li. de techni & impoſturi dæmon. c. 5

Reſtat quo pacto effectus ſinceri à fucatis dijudicentur. Cùm hæc mira non à Magis, ſed ab ipſo dæmone pſiciantur: non poterunt Magi perficere, quæ dæmon nequeat (vt incautè quidam *b* ſcripſere: ſed quæcunque dæmon reuera poteſt efficere, ea per dæmonem ex pacto poterunt Magi. Quo fundamẽto poſito, rectè ſuperſtruitur ſeries regularum ſequentiũ, veluti columnarum huius ædificij.

b Anania Remigius alij recentiores.

I. regula, ſi effectus magicus eiuſcemodi ſit, vt potentiam dæmonis ſuperet (quales ſunt, qui ſoli diuinæ omnipo-

nipotentiæ referuantur)tunc effectus cenſeri debet præſtigiatorius. *II. regula.* quando non conſtat effectum ſuperiorem eſſe viribus dæmonis, res planè dubia eſt, & oportet recurrere ad circumſtātias. ratio dubij, quia nec dæmoni Deus ſemper permittit facere quicquid poſſet Deo non impediente: nec dæmon ſemper vult verè facere quicquid facere permittitur; ſed gaudet præſtigiator hominum deceptione. Vtrum verò effectus ſuperet vires dæmonis, id lucu- lentius docebitur mox dicendis. *b*

q. 7. & 3.

QVÆSTIO VII.

An Magi poſſint facere aliquod verum miraculum?

EX dictis in fine præcedentis quæſtionis manifeſtum fit, idem eſſe quærere; V. *Magus aliquid poſsit*, &; V. *dæmon aliquid poſsit?* quoniam Magi opera vi pacti à dæmone perficiuntur. Miraculorum ergo editionem Magi olim ſibi vindicarunt. nam apud Clementem Romanum *c* Simon Samarita gloriatur, nihil non quod velit ſe poſſe facere, ſibique obtemperare omnia. Porphyrius *lib. de ſacrificijs c. de ſpeciebus dæmonum*, ſcribit; quoties ſuorum prodigiorum machinas dæmones adhibent, multa eos naturæ conſueto ordine alieniſſima efficere. Idcirco illos Iamblichus *d* vocat *Deorum pediſſequos*, qui admirandis operibus Deorum ueſtigia ſubſequi proximè videantur. Eadem fuit exiſtimatio poetarum, quorum ſuis locis verba fortaſſis inferentur commodius. videntur in hunc errorem incidere quidam recentiores, dum inquiunt. *e* *naturæ leges in magicis operibus non attendendas*. Nos hoc diligentius ſcrutemur.

li. 2. recog.

li. de myſter ægypt. c. 1.

Nic. Remigius li. 3. c. 12 Pondan. in Homeri Odyſ.

Obſeruare lectorem velim, *miraculum* hoc tractatu me nō accipere pro quouis admirando effectu, vt capiunt Prophani ſcriptores; ſed Theologos ſequi, qui ſtrictiùs ſumunt, pro eo quod Græci τὸ θέρας, effectu tantum producto preter & ſupra naturę creatæ vires. verbi gratia, cæco nato viſum reddere, mortuos ſuſcitare.) Quādo autem effectus reſpondet viribus creaturæ (v. g. ciere pluuias ac ventos, à febri ſanare &c.) τὸ θαῦμα ſolent vocare non, *miraculum* ſimpliciter, ſed cum addito *miraculum ſecundum quid*, ſeu *reſpectu noſtri*; vel *mirum* aut *mirabile*. Hæc *mira* rurſus diuidunt in *abſolutè mira*, quæ ſimpliciter & ſecundum ſe digna forent admiratione, etiamſi cauſas & modum ſciremus quo fiunt; & in *mira ſecundum quid* ſeu *reſpectu noſtri*, qui ea admiramur quia cauſas neſcimus, non admiraturi ſi cauſas cognoſceremus. *f*

f vide D. Th. 1. p. q. 110. a. 4. ad 2,

Notæ verò quibus *mirum a miraculo* diſcernatur, nunc mihi iſtæ occurrunt. prima, ut dixi, ſi effectus ſuperet vires rei creatæ, & naturam, miraculum erit. 2. Si effectus non habeat propoſitum finem bonum, puta ſalutem ſpiritualem vel corporalem; ſed tantummodò finem malum, ut puta curioſitatem, vel quid aliud bonis moribus, aut veræ fidei repugnans; non eſt miraculum. *a* ex hoc capite probatur, prodigia illa, & ſtupenda Antechriſti opera, vera miracula non futura, ſed falſa, vt D. Paulus Theſſalonicenſibus ſcripſit. hinc patet quid de curatione ſtrumarum illa Elizabethæ Anglorum reginæ, hæreticæ Principis, ſit iudicandum; ſi faciat in fidei ſuæ confirmationem, ut Gnato ille Theokerus affirmat. 3. dæmonum mira ſæpè deficiunt in minimis, miracula perfecta ſunt, vtpote Dei opera. patet Exodi 8. de certamine magorum cum Moſe. 4. dæmonum mira veris miraculis ſuperuenientibus euaneſcunt, vt virga Magorum deuoratæ à uirga Moſis; *b* & oracula dæmonum coram ſanctis hominibus obmutuerunt. *c* Denique miracula fiunt, per apertam & ſeriam Dei inuocationem; mira magorū ſemper admixtis abſonis, abditis, vanis,

a D. Aug. lib. 20. de ciu. Dei c. 16.

b Exod. 7.

c D. Iuſtin. in 1 Apol. Chry. lib. contra gentes de Sancto Babyla.

vanis,ridiculis aut ſuperſtitioſis precibus vel ſignis.His poſitis,

Sit 1.Concluſio;*Miracula propriè dicta nulli magi poſſunt edere.* Eſt communis Theologorum d ſententia,& probatur, primò quia facere miraculum eſt potentiæ infinitæ, & ideò diuinitati reſeruatum. omnis etiam creaturæ potentia naturæ cancellis limitatur: alioqui non haberemus efficax argumentum probandæ veritatis fidei, quam ſemper Eccleſia miraculis aſtruxit; e imitata Saluatorem noſtrum, qui hoc argumento probauit,excuſari non poſſe Iudæorum incredulitatem; propter manifeſta miracula coram ipſis edita: f *Si opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Si obiicias à malis quoque & perperam de fide ſentientibus nonnũquam miracula edita fuiſſe;& ideò miracula non debere cenſeri efficacem fidei probationem: Occurram; ſolere Deum aliquando hanc gratiam gratuitò etiam talibus largiri, ſed id in veræ fidei probationem,vt quando dedit prophetiam Balaamo & Caiphæ; in falſæ fidei confirmationem nec dediſſe vnquam,nec dare poſſe.non magis enim mendacij confirmationem poteſt Deus miraculis comprobare, quam poteſt ipſa veritas mentiri. Itaque miracula vera pſeudoprophetarum g in nomine Chriſti eduntur, & proinde in veræ fidei confirmationem. Ex his patet diligenter diſtinguendum inter hanc illationem, fecit miraculum,ergo fides eius eſt vera:& hanc, fecit miraculum verum in confirmationem fidei, quam profitebatur ipſe, ergo hæc fides ipſius erat vera:prior enim falſa eſſe poteſt,quia per infideles Deus poteſt miraculum operari: poſterior ſemper vera, quia non poteſt Deus ad falſæ fidei confirmationem per vllum operari miracula. h Confirmat noſtram concluſionem dictum Nicodemi de miraculis Chriſti loquentis, i *Nemo poteſt hæc ſigna facere,niſi fuerit Deus cum eo.* Præterea hæc eſt ſententia Origenis *lib.* *2.contra Celſum*;D.Auguſtini, *lib.3.de Trinitate c.8.* & D.Iſidori *in c.non mirum.26.q.2.* Plura de hac re, & pererudita Fran.Toletus comment.in Ioãnem: vbi tamen; quod ait; dæmones aliquando ea facere quæ miracula nõ modò videantur, ſed & ſint, id cautè legendum, miraculi namque vocabulum extendit ad mira quæuis & ſpuria miracula:quod repugnat cõmuni inter Theologos vocis acceptioni.

d *Alex. de Hal.2.p.q.45 D.Th.D. Bonauen.Fr. Victor. ſupra nu.18. & 19. Angl.in 2.q. vni. de dæm. & qui gentilium exemplis optimè reſpõdet. Mich. Medina. d.c. 7.*

e *Greg.li.27. Moralium c. 8.*

f *Io.15.v.24*

g *Matt.7.v.21.*

h *vide Maldonatum ad d.v.21.*

i *Io.3.v.2.*

2.Concluſio, *nec etiam poſſunt Magi operari abſolutè mira.* patet id.quia nihil reuera abſolutè & per ſe mirum, quod non idem ſit miraculum. Quo ſenſu prolatum illud propheticum, k *Benedictus Dominus Deus Iſrael,qui facit mirabilia.* & illud, l *qui facit mirabilia magna ſolus.*

3.Concl. *Magi poſſunt operari multa mirabilia ſecundum quid,ſeu reſpectu noſtri,dæmone adiuuante & Deo permittente.*concluſionis probatio inde petenda, quod plurimi ſunt,miri & occulti effectus rerum, quos omnes optimè nouit diabolus, & quoſcunque naturaliter nouit poſſe produci, eos celerrimè, non tamen in inſtanti, poteſt producere. Quare (quod alicubi dixit D.Auguſt.) difficillimum eſt homini intelligere, quouſq; ſe diaboli poteſtas extendat.de qua propheticus ſermo profatur, a *Non eſt ſuper terram poteſtas quæ comparetur ei,qui factus eſt vt nullum timeret.* Nolo multa congerere,pro cunctis vnum ſit exẽplum plenum admirationis narratum ab Ant.Torquemada. b quibuſdam regni Neapolitani locis, quando fœminæ enituntur, puero naſcituro præire vnum vel plures ranunculos ſiue rubetulas;quorum ſi quis terram contigerit (ſtatim verò incipere ſaltitare huc illuc) confeſtim puerperam emori. Quapropter ſolere ſtoreis inſterni totum ſolum, & parietes vndequaque aulæis conueſtiri, ne funeſti anteambulones iſti,dum cadunt ex vtero, vel ſubſiliunt, terram contingant. ideò etiam obſtetrices lebetes penes ſe habere ſolitas, vel poculum

k *d.c. 3. & not.2.*

l *Pſal.71 18.*

m *Pſal.1[illegible] v.4.*

a *Iob.41 pen.*

b *horti flor. dialo.1.*

aliud

alind aqua plenum, in quod animal-cula hæc conijciant, & probè obturatum deferre ad fluuium, ibique demergere. Hoc ille, vt certa compertum fama refert. Si fit, fieri puto dæmonis artificio; qui has ranas mentitur, & ad malefici cuiuſpiam petita, puerperam interimit, Deo id iuſtis de cauſis permittente: ſine hoc permiſſu nihil eum poſſe, hinc manifeſtum fit, quia non modò non potuit, quod erat optatiſſimum, arbitrio ſuo Iobum lædere; *c* ſed nec perfidum regem mācipium ſuum decipere; *d* imò nec porcos inuadere. *e* Hinc factum, vt cum Neroni Imp. nec ingenium, nec opes, nec voluntas, nec ſtudium, nec præceptores deeſſent: nunquam tamen, per illum, Diabolus magię vel vnum experimentum edere potuerit; ſicque Nero magicen contempſerit. *f* videlicet non paſſa fuit Dei prouida bonitas hoc inſtrumentum, ad nocendum aptiſſimum, ſummæ potentiæ & malitiæ deprauatiſſimæ accedere.

Iob.1.et 2.
3.Reg.22.
22.
Matt.8.v.
1.
Vide Pli.l.
0.c.2.

De hoc mirorum genere futura prodigioſa opera Antechriſti.

QVÆSTIO VIII.

Quo pacto magi per diabolum hæc mira efficiant?

SCiendum cuncta dæmones operari vel actione immediata per motum localem, vel mediata; idque dupliciter, vel illudendo ſenſibus vel applicando actiua paſſiuis per alterationem veram: quæ eſt communis doctrina Theologorum. *g operantur ergo per motum localem per alterationem, & per deluſionem.*

D.Aug.lib.
diuinat.
am.c.3.et 5.
r lib. 3. de
rin.c.7.8.9.
D.Th. Soti l.
de inſt.q.3.
ictor. & An
les ſupra Mo
lina & Va
cia in 1.p.

Quoad *motum localem* inferiora corpora parent angelis, adeò vt & cœlos rotare queant; an de facto ſint tales orbium motores, alibi diſquirendum: ſed cum queant eos mouere, ſequitur nullum adeò vaſtum eſſe corpus, ut id dæmones, quadam impulſus impreſſione, loco mouere nequeant, dummodò tamen eà motione ordo vniuerſi non turbetur, quare nec integrum elementum loco ſuo mouere valebunt (quo pacto capienda quæ Firmilianus ad D.Cyprianum ſcripſit, *h* quæ de terræ motu locali ſeu partiali vera non forent) nec poterunt etiam cælorum curſum mutare vel impedire. *i* Mouere verò corpora locali motu poteſt dæmon velociſſimè, & quo videmus motu cælos celerrimè moueri. Vnde fit, vt queat rem aliquam oculis ſubtrahere & aliam ſubſtituere tam prçproperè, vt animos oculoſq; intuētium fallat, eiſque perſuadeat prioris in hanc poſteriorem integram conuerſionem. tales credendæ gētilium metamorphoſes, Diomedis ſociorū in aues, & Iphigeniæ in ceruam, ut D. *k* Aug. obſeruauit, & fraudem aperuit Aſtyrius; cuius factum *l* Euſeb. ab obliuione vindicauit. *Cæſarea Philippi, quam Phanyces Paneada vocant, fertur uictimam quandam in fontes; qui illic ex radicibus montis Panei prorumpunt, ex quibus Iordanes prorumpere dicitur, in quadam diei feſti Gẽtilium ſolemnitate mactatam conijci: atque eam dæmonis vi ac poteſtate mirandum in modum ab eorum aſpectu euaneſcere miraculumque videri præſentibus valdè memorabile. Quibus dum gerebantur, Aſtyrium quodam tempore forte interfuiſſe, ac cùm videret tam multos illius rei admiratione obſtupefactos, eorum erroris admodùm miſertum eſſe: deinde ſublatis in cœlum oculis Deum omnium moderatorem per CHRISTVM ſupplicem precatum, vt dæmonium illud, quod populum tanto errore cæcauiſſet, comprimeret, ipſum à fraude ac fallacijs, quas hominibus ſolet intendere, coerceret. Hoc modo, cum Deum orauiſſet, repentinò victimam fontibus ſupernataſſe. atque ita rem illam, quam tantopere admirari conſueuerant, in nihilum interijſſe, vſque adeò vt nullum in poſterum ex eo loco ex ea omninò ederetur miraculum.*

h *epiſt.5.*

i *D.Tho.qq. diſputat.5 q. 16.a.10.*

k *l.18.de ciuita.Dei c.18.*

l *l. 7. Eccl. hiſt.c.14.*

Alter modus erat *actiua paſsiuis applicando*, per quem alteratione ſiue mutatione rerum mirabilia ſæpè facit, quorum naturales ſunt cauſæ; ſed nobis incognitæ, ipſi notiſſimę. Videt enim naturalium rerum omnium ſubſtantias, & proprietates peculiares ſingularũ perſpectas habet, commoda nouit applicandi tempora, ſollertiæ & artificij vix eſt quicquam quod ignoret; quid enim, adeò diuturnà & aſſiduà experentia atque obſeruatione, non ſit aſſecutus? præſertim cùm norit cuncta, quæ boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quæ homines excogitarunt: & plurima per bonos angelos, Dei iuſſu, Satanæ reuelentur, quæ illi à Deo didicerunt. *a* Itaque ſæpe numero efficiuntur multa; quæ naturæ ſolius operatio nunquam feciſſet, niſi dęmones illam artificioſà applicatione iuuiſſent. atque illi tunc agentia naturalia, vt inſtrumenta ſumunt. inſtrumenti verò conditio eſt, effectum producere, non tantum naturali ſuæ virtuti æqualem, ſed longè etiam excellentiorem, ac agentis principalis à quo mouetur facultati reſpondentem. Securis ex ſe dumtaxat virtutem habet ſecandi; ſed quatenus eſt inſtrumentum periti fabri, poteſt mẽſam vel ſtatuam facere. Calor natiuus, qui eſt in humano ſemine, qua calor eſt, poteſt calefacere, rarefacere, ſegregare, & condenſare, ſed quà inſtrumentum eſt animæ, poteſt oſſa, neruos, carnem generare. Pari ratione intuemur cauſas iſtas naturales à dæmonibus applicatas, ſuis ipſarum pro prijs viribus quodammodo præſtantiora effecta dare. quia quæ ſecundum communem ſuum curſum nunquam produxiſſet, ſi à dæmone non fuiſſent applicatæ; ea nunc, vt à dæmonibus mota inſtrumenta, quoad ſubſtantiã, modum vel celeritatem, admiranda producunt. *b* Nunquam tamen hæc opera naturæ cancellos effugiunt, eò quod vim naturalem cauſæ principalis non excedunt. Inſunt enim reuerà hi effectus in ipſis naturalibus agentibus, eo modo applicatis; quibus agentibus diabolus nihil confert applicando, præter conditionem ſine qua effectus iſte non produceretur. licet enim dęmon vtatur rerum applicatarum vi naturali, operatur tamen ipſe potiſſimùm per modum artificioſum. Sicut coquus, cùm ſuaue edulium concinnat, mediante arte per ignem id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod ſolus ignis niſi tali eſſet arte applicatus nunquam effeciſſet. quid tamen hic coquus igni confert, niſi modum & conditionem ſine qua non? vim verò, quæ cauſæ phyſicæ nomen mereatur igni nullam influit. Duo igitur hic obſeruanda. primum quod nec ſola actiuitas rei naturalis ſecundum ſe debet attendi, nec ſola quoq; ſecundum ſe applicatio dæmonis: ſed vis naturalis, vt applicata à dæmone. ſecundum, quod cauſa inſtrumentalis in his operationibus eſt res applicata: cauſa principalis ipſe dæmon applicans. Quare vt dicatur effectum non poſſe naturaliter produci, debere eſſe talem, qui vtriuſque cauſæ coniunctæ ſuperet facultatem. Hæc de alteratione, nunc de *deluſione*.

Quando nec motus localis, nec applicatio huiuſmodi ſatis iuuant, tunc ſolent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendaci ſpecie ſenſibus illudunt humanis, ita vt quę facta minimè ſunt, à deceptis facta putentur. Deceptionis nomen latè diffundo, ut præſtigium, deceptionem & errorem comprehendant, quę ſolent diſtingui. *a* Decipit autem diabolus tribus maximè modis per mutationem, mutando vel obiectum, vel aerem medium, vel ipſum organum, quod ceteris quia meliùs noſter Molina *b* explicuit, eum ſequamur. docet ergo *ex parte quidem obiecti* hoc poſſe *primo* oſtenſarum rerum celeri agitatione, ſubità occultatione, varia collocatione, ſeparatione vel cõglutinatio-

a D. Aug. l. 2. de Gen. ad litt. c. 17.

b D. Th. 1. p. q. 110. a. 2. ad 3. & l. 3. adu. gent. c. 103.

a vide Vitoriam in ... eiſp. 4. q. 2. ... cto. 2.

b 1. p. q. 1... a. 41.

tinatione latente; vt faciunt circulatores agyrtæ varijs ligaminib. globulis, ſcyphulis, &c. *Secundo* per arte per ſpectiuæ, certa quadã diſpoſitione obiecti in ordine ad oculum vidẽtis. verbi gratia, cũ lineæ cõfuſo ductæ ordine (ut fit manifeſtum quando quis directè ex aduerſo illas videt) aſpicienti per foramen, vel rotata tabula ſpeciem exhibent artificioſæ alicuius picturæ. Sic volũt Doctores grauiſſimi *c* iuncos & paleas humi ſtratas, ſi lucerna de cerã & corio ſerpentis ſulphurato accenſa inferatur, videri ſerpentes ſaltitantes: ego hoc exemplum ad mixtã Magiã ex naturali & artificioſã malim referre. *Tertio*, cùm formãt ſubitò ex elementis, potiſſimum aere obiectum, & illud offerunt ſpectatoribus, v.g. quando vel ipſi aſſumunt, vel alteri rei circumponũt corpus aereũ ſiue fantaſticum ſimile rei putatitiæ. *Quarto*. Cùm apponũt corpus aliquod mixtum, puta minerale, quod vi ſua naturali ſit in cauſa, vt corpus cui apponitur longè aliud appareat. Quo casu ſolet dubitari, num corpori addito vis naturalis inſit hoc faciendi: an verò dæmon qualitatem illam obiecto imprimat: an verò tantùm in ipſo medio qualitatem producat, qua mediante ſpecies per medium delatæ ſic modificentur, vt cauſam præbeant, cur obiectum quam eſt aliud appareat, eo modo, quo velum cæruleum per dioptram viridem viride apparet.

c Bonauen. Fab. in 2. Guilh. Pariſ. p. vl. de uer. c. 22.

Ex parte aeris medij hæc faciunt. *primo* ſi impediant ne ſpecies ad oculum vel alium ſenſum deferantur. v.g. quãdo viſui totum obiectum, quod coram eſt, occultant, vel aliquã eius partem tantùm. 2. ſi medium imbuant aliquã qualitate, qua ſpecies per medium tranſeuntes, ſic modificantur, vt obiectum non quale eſt repræſentent. v.g. ſi aceto commiſceatur ſal, & linteus pannus id acetum benè imbibat, poſtmodum verò ſuppoſitã candela inflammetur pannus; ſpecies quæ diffundetur per medium hac flamma illuminatũ, formidabiles admodum facies præſentium exhibebunt. *d* Item ſi de ſemine aſinino & cera fieret candela, quæ ſola in cõuiuio luceret, omnes (ſi fas credere Pariſiẽſi Antiſtiti *e*) conuiuę viderẽtur onocephali. 3. ſi medium circa ipſum obiectũ inſpiſſetur, mutatur obiecti aſpectus: vt quando denarius iniectus in ſcutellam aquæ plenam, videtur maior, & iacens in fundo apparet in ſuperficie. Eodem pertinet ſi vapores in termedij aeris cõdenſentur, vnde cõtingit vt luna multimodis minui & mutari videatur; & vt putemus à gallinaceo trahi trabem, cùm reuera feſtucam trahat. 4. ſi moto aere medio ſimul ſpecies moueantur, vnde fit ut nauigantib. videantur ad nauigij motũ arbores moueri: ſic fecit diabolus vt Claudiæ zonam nauis quæ vehebat Matrẽ Idæam ſequi videretur. *f* 5. nõ nunquã contingit falli ſenſum ex varia conformatione vel multiplicatione ſpecierũ ſenſiliũ: quod contingit aliquando ex forma inſtrumenti per quod videmus, v.g. quando vnicũ conſpicillũ plures nobis vnius obiecti figuras exhibet: aliquando ex inſtrumẽtorum collocatione ac ſitu, vt ſi plura ſpecula diuerſis locis diſponantur, poterunt tot de loco in locum ſpecies multiplicari, vt quæ in vno loco fiũt, in alio appareant, & intuitiua rei præſentis eſſe viſio videatur: *g* aliquando poteſt contingere per ſolum ſpecierũ ſenſiliũ quæ ſunt in fantaſia trãſitum vſq; ad ſenſus exteriores, vel ſaltem ad ſenſum communẽ, qui ſenſus eodẽ modo a ſpecieb. afficiantur, quo affectæ forent, ſi reuera ab obiectis exter nis eo ſpecies mitterẽtur *a*. huc quidã referunt relatã à D. Aug. *b* apparitionem philoſophi dubia ſoluentis.

d Molina vbi ſupra.

e Guil. Pariſ. ſupra c. 22.

f Tertullia, apol. c. 22. Minucius in Octauio, & D. Auguſt. l. 10. de ciu. Dei ca. 16.

g Tignoſus in

Denique *deceptio ex parte organi* nõ minus varia eſt. Naſcitur primò, mutato ſitu organi: unde facit rẽ quæ vno in loco eſt videri eſſe in alio, vel geminam quæ vnica eſt. ſicuti ſi digitum mittas inter oculum & concauitatem cui oculus eſt incluſus, digitoq; com preſſo eleues uel deprimas oculum,

a D. Th. in 2. d. 8. q. vni. ar. 5. ad 4.

b l. 13. de ciu. Dei c. 18.

facies vt res ſimplex gemina videa-
tur.ſecundò,Si humores agitētur vel perturbentur, res aliter ac ſunt conſpicientur, vt contingit ebrijs ac furioſis,qui credunt,

duplicem ſolem & geminas ſe cernere Thebas.

Huc referendæ ſunt ludificationes Zedechiæ Iudæi, qui fuit tempore Ludouici Pij, & hominem in aera iactabat,& in mēbra diſcerpebat & ea recollecta adunabat,currum etiam onuſtum feno cum equis & agitatore coram toto populo abſorbebat. c quamquam in his etiā ex primo genere & ſecundo mixta nonnulla. Tertiò,ſolet impedire ſenſationē,craſſiore aliquo humore obſtruens viam ne ſpiritus ad organum perueniant, vel alia ratione vim ſentiendi hebetans. qua fortè ratione Angeli Sodomæos aoraſia d percuſſerunt. Cùm verò dæmon hominibus perſuadet eos immutatos eſſe in beſtias,tunc non organum dūtaxat immutat,ſed interdū & mediū, ſemper verò ſimul phantaſiam,vt accidit Præſtantij patri apud D. Auguſtinum. e Poteſt enim diabolus ſic componere & ordinare phantaſmata, vt quis etiam vigilans (quod dicitur) ſomniet, more dormientium & putet ſe ea ſentire, quæ non ſentit, f inſtar maniacorum. Hoc fit in Turcarum incantatione qua fugitiuos retrahunt, quam deſcribit Bartolom. Gregorgieuizius lib. de Turcarum moribus fol. 93.

c Tritem. in Chron. Hirſaugienſ.

d Gen. 16.

e d. c. 18.

f Caieta. 2. 2. q. 95. a. 3.

Porrò *præſtigiatorij effectus duabus regulis deprehenduntur.* Prima eſt,ſi effectus non oritur à motu locali,& ſuperat cauſarum naturalium applicatarum actiuitatem (v. g. ſuſcitatio mortui, aut veræ cæcitatis curatio) interuenit deceptio & præſtigium. Secunda quando id, quod viſum eſt,ſtatim euaneſcit, nec permanet, eſt præſtigioſa machinatio. Prioris exemplum eſt,quando Magi poſito in camera arcu de certo ligno,& ſagittā alterius ligni, & chorda certi fili, ſagittam eiaculantur,& ſic faciunt apparere in loco flumen enatū tantæ latitudinis, quantæ fuit ſagittæ iactus. g Poſterioris,vt cūvidentur lacerare & vorare equū,qui mox ſanus ſiſtitur: h item in illo facto magi, quod narrat ſupra ca de ſimulato ſerpente Nicetas; i *Cùm ex editiore palatij Conſtantinopolitani loco Michael Sicidites nauiculam vidiſſet, qua ollæ & patinæ vehebantur, carmine magico effecit,ut nauta exſurgeret & uaſa non prius ferire deſiſteret, quam in puluerem redegiſſet. At paulò poſt barba prehenſa lamentari,amotaq; caligine, ſe ut ira numinis agitatum deplorare. Rogatus cur merces ſuas ita tractaſſet? cum dolore narrabat,ſe remis intentum, horribilē ſerpentem ſuper uaſa porrectum, oculis inconniuentibus in ſe conuerſum inſtar deuoraturi, vidiſſe, qui prius voluntari non deſtiterit, quam fictilia confracta eſſent.inde ſubitò ex oculis euanuiſſe.* De Eonis hæretici & magi præſtigijs teſtatur Guilh. Neubrigenſi, k *ita oculos hominum faſcinaſſe, ut videretur magnā virorum turbam penes ſe habere, & regijs delicijs ciborum, & apparatus ſplendidiſſimi abundare.* Sed hunc tandem concilio Remenſi damnatum,cum ad mortem duceretur ſæpiùs ad terram dixiſſe, *Terra findere*, idque irrito conatu, legimus apud Robertum in Chron. Sic dæmō ludit præſtigijs,nec contētus miracula præſtigijs imitari, conatur in hæreticis etiam ipſa præſtigia ſubdolis Sycophantijs adūbrare. Legi exemplum adeò lepidum & feſtiuum,vt quod me recreauit,eo lectores huius libelli nequeā fraudare; ſed lubens,honeſtæ voluptatis eorum gratiâ,deſcribendi laborem hoc loco aſſumam. *Tempore Sigiſmundi primi Regis Poloniæ, Iacob. MalſtinKi prætor oppidi RreZinij,leuitate quadam animi, auctoritatem nomenque Chriſti ſibi adſciuit; Petrumque ZatorsKi Cracouienſem,ceteroſque ſibi ſimiles latrones duodecim elegit, ſinguliſq; nomina apoſtolorum impoſuit,ſe verò Ieſum Chriſtum appellauit. Qui per uillas ubique ambulantes prodigia morionum, & præſtigiatorum more exercebant, ſycophantaſque*

g Guil. P[...] infr. c. 2.

h idē G[...]

i l. 4. ann[...]

k l. 1. Ang. c. 1

alias

*alios & latrones; velut mortuos, ſubornantes ſuſcitabant, piſces in paludes lutoſas primò impoſitos, vbi nunquam eos naſci poſsibile erat, in nomine Chriſti ſuis manibus capiebant, panes in fornaces imponebant, in nomineq́ Chriſti ſui; cum illic antè non eſſent, depromebant, cũ ingenti ſimplicis vulgi admiratione. Quodam tempore Ceſtochouiam monaſteriũ, D. Virginis imagine celebre, cũ ſuis Apoſtolis venit: cumq́ illic aliquot diebus morarentur, vnum ex ſuis quaſi obſeſſum a dæmone ſubornauerãt, cuius operà victũ acquirebant. Ille enim per hoſpitia ambulans carnes de coquina rapiebat, in ſuoſq́ proijciebat, qui cruce illas munientes carnes comedebant. Cumque ingens illic eſſet cõcurſus populi ad Diuæ Virginis imaginem, ſycophantæ illi obſeſſum ſuum ad altare ducunt, duplici veſte indutum, in cuius intercapedinem neceſſaria imponere poſſet: lapillos verò intra induſium ei impoſuerunt: cumque ad altare deduceretur, ille è manibus deducentium furibũdus ſeſe proripiens, in altare donarijs onuſtum irruit, pecuniasq́ rapiens in veſtis duplicatæ intercapedine eas abſcondit. Monachus ab altari diuino intermiſſo officio aufugit. ceteri monachi accurrentes cingulum eius ſoluunt. Ibi lapilli dumtaxat in terram ceciderunt, pecunia verò in veſte duplicata remanſit. Monachi pecuniam arte dæmonis in lapillos transformatam putantes, exorciſmis * eam in priſtinam formam transformare nitebantur: ſed cum lapilli permanerent, Monachus librum ſacrum indignabundus in terram proiecit, dicens: ſimilẽ dæmonem nunquam habuimus; abite cũ eo ad omnes diaabolos: ſycophantæ illi cũ pecunia recta in Sileſiam fugerunt. Ibi apud matronam nobilem in quodã pago diuertentes, cum illa viro abſente eos recipere nollet, ſaltem mappam vel telam ad ſacrificandum. At mulier faſciculum telæ illis obtulit. Tunc illi, hanc nobiſcum accipiemus, & Chriſtus tibi benedicet, ut tibi linum abundantius creſcat. Oſtende aliam ſi habes, quam cum ſimiliter accipere vellent, mulier recuſauit, maritum timens. Illi autem fruſtulum fomitis cum igne in telam clam inuoluentes, mulieri reddiderunt. Itaq́ ciſta à tela, à ciſta verò domus accenſa conflagrauit. Viro domum reuerſo, vxor ob Chriſtum cum Apoſtolis malè tractatum hoc ſibi iuſtè contigiſſe dixit, At vir ira excandeſcens, latro hic (*inquit*) nequiſsimus, & non Chriſtus fuit. Itaq́ cum vicinis eos inſequitur, & in quadam villa aſſequitur. Tum Pſeudo Chriſtus ad illum, qui vocabatur Petrus,* dixit; *Iam mea paſsio Petre, calixq́, quem bibiturus ſum, appropinquat, Cui Petrus, & mihi, vt video, Domine, imminet. Ille vero* dixit; *Petre ego aliter non poſſum, niſi per feneſtram, hinc euadere. Tum Petrus; & ego te, quoad viuam, non derelinquã, ſed, quocunque fugeris ſequar. Ergo per feneſtram aufugit: ceteri quoque Apoſtoli, qua potuerunt, euaſerunt. Ruſtici eos ſecuti baculis fuſtibuſque cæcidere, dicentes; Prophetiſa nobis Chriſte, cum tuis Apoſtolis, quæ in ſilua baculi iſti creuerint. Ergo plagis emendati vitam ſuam poſtea emendarunt, dicentes: Difficile eſt nobis Chriſti paſsionem, Apoſtolorumque tormenta ſubire.* Sic Poloniæ Chronica *a*. Agnoſci puto, lector, eundem infidelitatis & blaſphemiæ ſpiritum in his ſycophantis; qui fuit olim in Cyrila Ariano, & poſtea in Caluino eiuſque ſequacibus. nimirum omnes eiuſdem Satanæ organum fuere. De ariano Cyrila res notiſſima de Albigeenſibus ex Luca Tudenſi illorum temporum ſcriptore ſimilia lectu digna refert Mariana *lib. 12. de rebus Hiſpaniæ c. 1.* de Belgicis Caluinianis teſtatur ipſe quem res geſta Matth. Launous, in narratione cauſarum conuerſionis ſuæ de Caluiniſmo ad Catholicam religionẽ. Lege ſi lubet (lector) eius ſecundam, quam cum ſocio Penneterio etiam conuerſo, edidit Apologiam, ante annos aliquot Lutetiæ impreſſam. Mihi nunc liber non eſt ad manum. Finiam itaque cum Apuleio *a*; *Ante Poecilen porticum, iſto gemino obtutu circulatorem adſpexi equeſtrem, ſpatham præacutam mucrone infeſto deuoraſſe: ac mox eundem inuitamento*

a Marti. Bielski in annal. & Guaguin. in vita Sigiſmundi I.

mento exiguæ ſtipis venatoriam lanceam qua parte minatur exitium, in ima viſcera condidiſſe: & ecce ponè lanceæ ferrum, qua bacillum inuerſi teli ad occipitium per inguen ſubit, puer in mollitiem decorus inſurgit, inque flexibus tortuoſis eneruam; & exoſſam ſaltationem explicat, cum omnium qui aderamus admiratione. Hæc haud dubiè dæmon perfecit, ſpeciebus falſi obiecti in oculos immiſſis, per medium aerem ijs imbutum.

QVÆSTIO IX.

Quàm admirandos effectus veteres Magis tribuerint?

IOan. Saliſberienſis *li. 1. Polycratici cap. 10. Domino,* inquit, *permittente elementă concutiunt, rebus adimunt ſpecies ſuas, ventura plerumque pronunciant, turbant mentes hominum, immittunt ſomnia, hominesque violentia duntaxat carminis occidunt &c.* non eſt omnia colligere animus, nec operæ pretium; ſed quæ nunc occurrunt, & præcipua videntur. Ab Aquilone ordiamur; vnde, propheta teſte, malum omne panditur. Saxo Grammaticus, *a* apud Septentrionales ſcribit, *gigantes Magoſque inauditi generis miracula diuerſis præſtigiis exercuiſſe, & per ſummam ludificandorum oculorum peritiam proprios alienoſque vultus variis rerum imaginibus adumbraſſe, illicibuſque formis veros conſpectus obſcuraſſe.* Olaus Magnus, de Lappis, Finnis, & Biarmis auctor eſt, *b quamcunque volunt figuram aſſumere; item quæ in alio gerantur orbe ab amicis uel inimicis, lineæ ueſtis pretto, explorare, uentos quoque, quos optent, nauigantibus vendere.* Tres Tartarorum hordas, vltra Cazanenſe regnum, incantationibus ſupra modum deditas, *iis caligines aliaſque tempeſtates cœli frequenter excitare, hocque modo hoſtes profligare,* narrat Alexan. Guaguinus. *c* A populis ad ſingulos ſi deſcendamus. occurrunt plurima. Zoroaſtres ex ſtellis velut ſcintillas eliciebat, *d* Doſitheus olim mira perfecit, ſed eum diſcipulus Simon Magus ſuperauit, de cuius prodigijs egimus iam prius, & breuiter ita Glycas part. 2. *Effecit ut ſtatuæ ambularent, idemque in ignem proſiliens, non tamen vrebatur: in aera ſubuolabat: ex lapidibus panes faciebat: alias atque alias in formas migrabat: facies aliquando binas habebat: in columnam conuertebatur: efficiebat, vt ianuæ clauſæ ſua ſpontè aperirentur, vaſa domeſtica ſpontè moueri ad vſus humanos viderentur, umbræ ipſum multæ præcederent, quas mortuorum animas eſſe dicebat. Cùm aliquando à Cæſare perquireretur, terrore perculſus, alteri formà ſuà relicta fugit.* & poſtea idem de eodem Simone; *e habuiſſe canem alligatum cathenæ in domus limine, deuoraturum eos, quotquot ad Simonem ingreſſi adire conarentur. Canis verò Petrum intrare iuſsit, & humana voce Petrum adeſſe nunciauit.* vides diuinæ, quæ in Petro, virtuti, Diabolicam vim ceſſiſſe, & Cerberum, cui nequibat nocere, adulaſſe. Quæ de Orpheo, & Amphione commenti poetæ, & vi muſicæ eorum, ea Magiæ vtriuſque nonnulli adſcripſere runt. *f* Pythagoras femur ſuum aureum oſtentauit; carmine aquilam cicurauit; cum quâ frequens colloquebatur *g*. Numa Pompilius cœnæ opiparæ apparatum, cùm nihil domi obſoniorum habuiſſet, exhibuit. *h* Baianus Bulgariæ rex, ſe quoties volebat in lupum, vel in cuiuſlibet alterius beſtiæ formam mutare cernebatur, interdū faciebat vt à nullo videretur? *a* Ollerus oſſe incantato, tanquā nauigio vaſtiſſima maria ſuperabat. *b* Ericus rex Gotthorum quocumq; verteret pileū inde ventum proſperum eliciebat. *c* Mira quoq; de Apollonio refert Philoſtratus, & de Iuliano Chaldęo Suydas; *d* quē in hac arte & ſubitò fedādà vrbis peſte Apollonium ſimul cum Apuleio coram Domitiano, ſuperaſſe narrat Anaſtaſius; *e* addit idem, & ex eo Cedrenus; Manethonem magicarum

a l. 1. hiſt. Dan.

b l. 1. c. 1. & l. 3. c. 18.

c in Tartaria.

d in Clem. in itinerar. Petri: ſiue menti f. aſcriptus ber, ſiue (puto) ip. ſed a m. corruptus nu.

e par. 3. nal.

f Pauſal.

g Plutar. in numa, Ammian.

h Sabellic. 3. Ennead.

a Trithem. Chro. Hergienſ.

b Saxo. li. Daniæ.

c Io. Magi. 17. Go. hiſt.

d in uoce Iianus.

e q. in S 23.

rum operationum adeò fuiſſe peritũ, vt palam ſemper præ ſe contenplerit Apollonium Tyanæum. Apuleius ipſe multorum teſtimonio magus, de duabus fœminis ſcribit admiratione digniſſima: primum *f* de quadam Caupona, regina ſagarum (vt ſcias etiam tum quaſdam ab ijs hoc titulo honoratas) *Saga*, inquit, *eſt & diuinipotens, cælum deponere & terram ſuſpendere, fontes durare montes diluere, manes ſublimare, Deos infimare, ſidera exſtinguere, tartarum ipſum illuminare. Amatorem ſuum, quod in aliam temeraſſet, vnico ſermo mutauit in feram caſtorem: quod ea beſtia captiuitati metuens, ſe ab inſequentibus repræciſione genitalium liberat: vt illi quoque ſimile, quòd venerem habuit in aliam, proueniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob id æmulum, deformauit in ranam: & nunc ſenex ille dolium innatãs vini ſui, aduentores priſtinos in fece ſubmiſſus officioſis ronchis raucus appellat. Alium de foro, quiddam quod aduerſus eam locutus eſſet, in arietem deformauit; & nũc aries ille cauſas agit. Eadem amatoris ſui uxorem, quod in eam dicaculè probrum dixerat, iam in ſarcinam impregnationis, obſepto vtero & repigrato fœtu perpetua prægnatione damnauit, &, vt cuncti numerant, octo annorum miſella illa, uelut elephantem paritura, diſtẽditur.* Poſtea de Pamphile; *g Maga primi nominis, & omnis carminis ſepulcralis Magiſtra creditur, quæ ſurculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnem iſtã lucem mundi ſideralis, imis tartari, & in vetuſtum chaos ſubmergere nouit. Nam ſimul quenquam conſpexit ſpecioſæ formæ iuuenem, venuſtate eius capitur, & ilico in eum & oculum & animum detorquet. Minus morigeros & viles faſtidiens, in ſaxa & in pecua, & quoduis animal puncto reformat: alios vero prorſus exſtinguit.* Nihil attinet ſimilia ex Luciani Aſino deſcribere. Plinius *h*, ſed irridens, ex Aſclepiade: *Æthiopide herba amnes ac ſtagna ſiccari coniectu, tactu clauſa omnia aperiri. Achimenide coniecta in aciem hoſtium, trepidare agmina ac terga vertere. Latacen dari ſolitam à Perſarum Rege legatis, vt quocunque veniſſent omnium rerum copia abundarent*. De hyænæ partium effectis plurima idem alibi *i*; de varijs lapidibus etiam magis incredibile *K*; *achatis ſuffitu tempeſtatem, diſcordialem eſſe demibus, eum qui vnius coloris, inuictum athletis: eandem vim alectoria Milonem expertum &c.* Veniamus ad poetas. Empedocles *l*, apud Laertium in hanc ſententiam valdè iactabundus.

f lib.1.de aſi aureo.

g lib.2.de aſi aur.

h lib.16.c.4.

i lib.28.c.8.

K li.36.c.19

l li.8.de vit. phil.

Pharmaca quis pellas morbos, leueſq; ſenectam
Percipies; quæ cuncta tibi communico ſoli:
Compeſceſque truces ventorum ritè procellas;
Exorti infanis qui vaſtant flatibus agros.
Surſum, ſi libeat, mox flumina pigra ciebis,
Et media induces ex tempeſtate ſerenum,
Induces media pluuias æſtate ſalubres,
Et flatus ſicca qui perflent omnia meſſe,
Exſtinctumque hominem nigro reuocabis ab orco.

Et ſubdit ex Timæi hiſtoriis, *Empedoclem Eteſiis aliquando vehementer flãtibus, adeò vt fruges corrumperent, excoriari aſinos iuſſiſſe, factiſque vtribus eos collibus & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus; ceſſantibuſque ventis, ab euentu rei κωλυσανέμαν vocatum eſſe*. Vnus iſte ex Græcis ſufficiat; locupletiores ſunt teſtes Latini, qui hæc vberius, & elegantius diſcripſere.

Virgilius *a*:

a Eclog.8.

Carmina vel cælo poſſunt deducere lunam:
Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyſſis:
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. &c.
Has herbas atque hæc Ponto mihi lecta venena

Ipſe dedit Moeris; naſcuntur plurima Ponto;
His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſiluis.
Moerim, ſæpè animas imis excire ſepulcris,
Atque ſatis aliò vidi traducere meſſeis.

b *lib.14.* Ouidius in Metamorph. *b* poſtquam narrauit Vlyſſis ſocios in ſues mutatos, de Circes amore & odio in Picũ Regem copioſior, inter cetera; de Car mente, ſeu Canente Pici vxore;

Rara quidem facie, ſed rarior arte canendi,
(Vnde Canens dicta eſt) ſiluas & ſaxa mouere,
Et mulcere feras & flumina longa morari
Ore ſuo, volucreſque vagas retinere ſolebat.

& paulò poſt; de ipſa Circe, quæ Pico viſo, amore correpta, inquit:

Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modò me noui, ſi non euanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit: & effigiem nullo cum corpore falſi
Finxit apri, præterque oculos tranſcurrere regis
Iuſsit, & in denſum trabibus nemus ire videri:

Quem inanem aprum dum Picus equo admiſſo inſequitur, ab eà ſolus deprehenſus, verbis in flagitium inuitatus & carmine malo;

Concipit illa preces, & verba precantia dixit,
Ignotoſque Deos ignoto carmine adorat,
Quo ſolet & niuea vultum confundere lunæ,
Et patrio capiti bibulas ſubtexere nubes.
Tunc quoque cantato denſatur carmine cælum,
Et nebulas exhalat humus &c.

Sed cùm ille mæcham caſtus auerſaretur, in furorem verſa;

Tum bis ad occaſum, bis ſe conuertit ad ortum,
Ter iuuenem baculo tetigit, tria carmina dixit;

Et ille in auem mutatus, pennas in corpore vidit. Denique cum famuli ab malefica vi miniſque adhibitis regem ſuum repoſcerent;

Illa nocens ſpargit virus, ſuccoſque veneni.
Exiluere loco (dictu mirabile) ſiluæ,
Ingemuitque ſolum vicinaque palluit arbor,
Sparſaque ſanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides viſi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus ſerpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur.
Attonitum monſtris vulgus pauet. illa pauentum
Ora venenata tetigit mirantia virga;
Cuius ab attactu variarum monſtra ferarum
In iuuenes veniunt, nulli ſua manſit imago.

Et de Medæà, Circes nepte. *c* c *Epiſt. Hypſiles.*

Illa reluctantem curſu deducere lunam
Nititur, & tenebris abdere ſolis equos;
Illa refrenat aquas obliquaque flumina ſiſtit,
Illa loco ſiluas, viuaque ſaxa mouet:
Per tumulos errat ſparſis diſtincta capillis,
Certaque de tepidis colligit oſſa rogis:
Deuouet abſentes, ſimulacraque cerea fingit,
Et miſerum tenues in iecur vrget acus.

Tibullus *a*; *Vt mihi verax* a *li.1. Eleg.*
Pollicita eſt magico ſaga miniſterio.
Hanc ego de cœlo ducentem ſidera vidi,
Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter.

Hæc

Hæc cantu finditque ſolum, maneiſque ſepulchris.
Elicit, & tepido deuocat oſſa rogo.
Iam ciet infernas magico ſtridore cateruas;
Iam iubet aſperſas lacte referre pedē.
Cùm libet hæc triſti depellit nubila cœlo;
Cùm libet, æſtiuo prouocat orbe niues.
Illa tenere malas Medeæ dicitur herbas
Sola feros Hecates perdomuiſſe canes.
Hæc mihi compoſuit cantus queis fallere poſſes:
Ter cane, ter dictis deſpue carminibus:
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam;
Non ſibi, ſi in molli viderit eſſe ſinu.
Tu tamen abstineas alijs. nam cetera cernet
Omnia: de me uno ſentiet eſſe nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem ſe dixit amores
Cantibus aut herbis ſoluere poſſe meos.

Et alibi idem vates; *b* — b Eleg. 8.

Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?
Cātus vicinis fruges traducit ab agris,
Cantus & iratæ detinet anguis iter.
Cantus & è curru lunam deducere tentat,
Et faceret, ſi non æra repulſa ſonent.

Propertius lib. 1. Eleg. 12.

Inuidiæ fuimus? num nos Deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?
Non ſum ego, qui fueram.

Petronius Arbiter, inducit ſagam ſic gloriantem;

Quicquid in orbe vides, paret mihi. Florida tellus,
Cū volo, ſiccatis areſcit lāguida ſuccis;
Cùm volo fundat aquas, ſcopulus atq; arida ſaxa
Indigenas iaculantur aquas. mihi pontus inerteis
Submittit fluctus, Zephyriq; tacentia ponunt
Ante meos ſua flabra pedes. mihi fumina parent,
Hircanæque tigres, & iuſsi ſtare dracones.
Quid leuiora loquor? lunæ deſcendit imago
Carminibus deducta meis: trepiduſq; furenteis
Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe.
Tantum dicta valent. taurorum flamma quieſcit
Virgineis exſtincta ſacris; Phœbæaque Circe
Carminibus magicis ſocios mutauit Vlyſſis.

Nemeſianus Bucolicorum ſcriptor; *a* — a Eclo. 4.

Cantauit quod luna timet, quo rumpitur anguis,
Quo currunt ſcopuli, migrant ſata, vellitur arbor.

Et lyræ latinæ princeps de ſagis trib. famoſiſſimis, *b* de Folia, — b Epod. Ode. 5.

Quæ ſidera excantata voce Theſſala,
Lunamque cælo deripit.

Et ibidem ſic Canidia canit;

Non vſitatis (Vare) potionibus;
O multa fleturum caput;
Ad me recurres: nec vocata mens tua
Marſis redibit vocibus.
Maius parabo, maius infundam tibi
Faſtidienti poculum:
Priuſque cælum ſidet inferius mari,
Tellure porrecta ſuper;
Quam non amore ſic meo flagres, vti
Bitumen atris ignibus.

Et poſtmodum eadem, *c* — c Ode. vlt.

Quæ mouere cereas imagines,
Vt ipſe noſti curioſus, & polo
Deripere lunam uocibus poſſum meis,
Poſſum crematos excitare mortuos,
Deſiderique temperare poculum.

Sed omnium accuratiſſimè, licet, propter grandiloquentiam, & celſum illum ſpiritum, obſcuriùs M. Lucanus de Eriſichto. *d* — d lib. 6.

Carmine Theſſalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus, amor, flammiſq; ſeueri

 Illi-

Illicitis arſere ſenes, nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cùm turgentia ſuco
Frontis amaturæ ſubducunt pignora fœtæ:
Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni,
Excantata perit. quos non concordia miſti
Alligat ulla tori, blandæque potentia formæ;
Traxerunt torti magica vertigine fili.
Coſſauere vices rerum, dilataque longà
Hæſit nocte dies: legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus,
Axibus & rapidis impulſos Iupiter vrgens
Miratur non ire polos. tunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cælum Ioue. vocibus iiſdem
Humenteis latè nebulas, nimboſque ſolutis
Excuſſere comis: ventis ceſſantibus, æquor
Intumuit, rurſus, vetitum ſentire procellas;
Conticuit, turbante Noto: puppimq; ferenteis
In ventum tumuere ſinus. de rupe pependit
Abſciſſa fixus torrens, amniſque cucurrit,
Non qua pronus erat. Nilum non extulit æſtas;
Mæander direxit aquas, Rhodanumque morantem
Præcipitauit Arar ſummiſſo vertice montes
Explicuere iugum. nubes ſuſpexit Olympus.
Solibus & nullis Scyticæ, cùm bruma rigeret,
Dimaduere niues. impulſam ſidere Tethyn.
Reppulit Hæmonidum defenſo litore carmen.
Terra quoque immoti concuſſit ponderis axem,
Et medium vergens niſu titubauit in orbem.
Tantæ molis onus percuſſum voce receſſit,
Proſpectumque dedit circum labentis olympi.
Omne potens animal lethi, genitumq; nocere
Et pauet Hæmonias, & mortibus inſtruit arteis.
Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum
Ore fouent blando: gelidos his explicat orbeis
Inque pruinoſo coluber diſtenditur aruo:
Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi,
Humanoq; cadit ſerpens afflata veneno.

Ex mox; *Illis & ſidera primum*
Præcipiti deducta polo, Phæbeque ſerena
Non aliter dirigis verborum obſeſſa venenis
Palluit, & nigris terreniſque ignibus arſit;
Quàm ſi fraterna prohiberet imagine tellus,
Inſereretque ſuas flammis cæleſtibus vmbras:
Et patitur tantos cantu depreſſa labores,
Donec ſuppoſitas propior deſpumet in herbas.

Nec minus eruditè patruus Lucani, pallio clarus & cothurno; reliquiæ Latialis Orcheſtræ noſter Seneca; *a*
Nunc meis vocata ſacris noctium ſidus veni,
Peſſimos induta vultus, fronte non vna minax.
Tibi, more gentis, vinculo ſoluens comam,
Secreta nudo nemora luſtraui pede,
Et euocaui nubibus ſiccis aquas,
Egique ad imum maria, & Oceanus graueis

a *Medea. v. 752.*

Inte-

Interius vndas æſtibus victis dedit:
Pariterque mundus lege confuſa ætheris;
Et ſolem & aſtra vidit; & vetitum mare
Tetigiſtis vrſæ. temporum flexi vices:
Æſtiua tellus floruit cantu meo:
Meſſem coacta vidit hybernam Ceres,
Violenta Phaſis vertit in fontem vada;
Et Iſter, in totora diuiſus, truceis
Compreſsit vndas omnibus ripis piger:
Sonuere fluctus, tonuit inſanum mare
Tacente vento. nemoris antiqui domus
Amiſit vmbram, vocis imperio meæ.
Die relicto Phœbus in medio ſtetit,
Hyadeſque noſtris cantibus motæ labant.

b *Herc. Oet. v.450.* Apud eundem non minora ſibi vendicat Nutrix illa *b*.

Artibus magicis ferè
Coniugia nuptæ precibus admiſtis ligant,
Vernare iuſsi frigore in medio nemus.
Miſſumque fulmen ſtare; concuſsi fretum
Ceſſante vento, turbidum explicaui mare,
Et ſicca tellus fontibus patuit nouis,
Habuere motum ſaxa. diſcuſsi fores
Vmbræ ſtetiſtis. & mea iuſsi prece
Manes loquuntur, ſonuit infernus canis.
Mare, terra, cœlum, Tartarus ſeruit mihi.
Nox media ſolem vidit, & noctem dies;
Nihilque leges ad meos cantus tenent.

a *l.2. in Ruf.* Denique, & pueritiæ meæ labor ac ſtudium Claudianus *a*.;

Namq; mihi magicæ vireis, auique futuri
Præſcius ardor ineſt. Noui, quo Theſſala cantu
Eripiat lunare iubar; quid ſigna ſagacis
Ægypti valeant; quâ genus Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis. nec me latuere fluentes
Arboribus ſucci, funeſtarumq; poteſtas
Herbarum; quicquid lethali germine pollens
Caucaſus, & Scythicæ vernant in gramina rupes,
Quas legit Medea ferox, & callida Circe.
Sæpius horrendos Maneis, ſacriſque litaui
Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi
Carminibus victura meis: multóſque canendo,
Quamuis Parcarum reſtarent fila, peremi.
Ire vagas quercus, & flumina ſtare coegi,
Veraſq; non prono curuaui flumina lapſu
In fontes reditura ſuos. Neu vana locutam
Me fortaſſe putes: mutatos cerne penateis.
Dixerat, & niueæ (mirùm) capere columnæ
Ditari, ſubitoque trabes lucere metallo.

Tam multa, tam magna ſibi hæc vanitas uindicat: quædam falſo, quędam verè: ſed quæ falſo, quæ verè, nunc nobis, quoniam alij id omiſere, diſcutiendum eſt. rem totam certa methodo ad ſua capita reducemus: illud ſemper memoria reuoluentes, *quicquid dæmon poteſt, id per eum, ex pacto, Magos poſſe: nihilque ſic poſſe Magos, quod nequeat dæmon.*

QVÆSTIO X.

Quid poſſint Magi circa ordinem naturæ & leges vniuerſi?

N*Aturam ſibi parere*, & legibus cunctis vniuerſi ſuperiorem ſe (vt le illi) magica gloriatur:

Mare, cœlum, terra, Tartarus ſeruit mihi:
Nihilque leges ad meos cantus tenent.

Falſum hoc imprimis, & ſoli Deo omnipotenti reſeruatum. Naturæ ordinem mutare nequit, niſi auctor naturæ: nec leges vniuerſi refigere; niſi qui fixit. ſcitum, & ratum eſt hoc Theologorum decretum, nec motu locali (quæ actio immediata dæmonis) nec applicatione agentium & patientium per alterationem, corruptionem, generationemve (quæ ſunt eius actiones mediatæ) poſſe quidquam, quod naturam ſuperet, & proinde, nec id, quod mutetur ordo, ſeu lex vniuerſi: Sic D. Auguſtinus & D. Thomas *b*, probatur à Scholaſticis auctoritate Apoſtoli *c*. *Non ſubiecit Deus Angelis orbem terræ futurum.* Vt interpretati D. Chry. Theophilac. D. Thom. & Sasbaut. non malè, quanquam reuera verba illa de mundo nouo ſeu Eccleſia potius agant, cuius caput eſt Chriſtus, & de quo non ſemel Prophetæ *d*. Melius probant ratione, quia pars non poteſt plus toto. Ex hoc axiomate inferuntur multa particularia.

Primò non poſſe Magos dæmonis opera producere immediatè vllam formam ſubſtantialem vel accidentalem. quia naturæ lex eſt, vt corporeum ſubiectum nequeat à re in corporea immediatè alterari: diabolus autem eſt incorporeus, formæ autem illæ ex potentia rei corporeæ ſunt educendæ. hinc ſequitur non poſſe diabolum immediatè vllam qualitatem corpoream & permanentem imprimere, v. g. calorem, frigus, albedinem, &c. *a*

b D. Aug. li. 3. de Trin. D. Thom. lib. 3. cont. gent. ca. 108. & q. 16. de malo. ar. 8 quos ſequitur Vict. nu. 35.

c ad Heb. 2. v. 5.

d Eſ. 9. v. 6. et c. 65. v. 17. & Pſ. 102. v. 19 hoc eſt ipſis hominibus, qui omnes ſaltem poſt iudicij diē credituri. ſic Photius. Primaſ. Anſ. & Haymon.

a D. Aug. li. 3. c. 8. & communiter Theologi.

2. Non poſſunt aliquid creare, propriè loquendo, ſiue ex nihilo. quia cauſæ naturalis actiuitas non extēditur in id quod nihil eſt; hoc enim eſt virtutis infinitæ.

3. Nec ex qualibet re naturali poſſunt facere quamlibet. quia nequeunt immediatè formam introducere vt autem eam mediatè introducant, neceſſarium eſt aptas diſpoſitiones præcedere: nulla verò res eſt capax cunctarum diſpoſitionum, quę ad omnes formas requiſitæ ſunt. Hinc etiā fit, vt nequeant, quouis inſtrumento, vel cauſa, quemlibet effectum gignere: tum quia pendent a pacto inito, quod certa præſcribit media: tum quod, cum non agant immediatè, cauſa vel inſtrumentum debet idoneam proportionem cum effectu habere.

4. Nequeunt formas ſubſtantiales (vt dixi) ſine præuiis alterationibus ac diſpoſitionibus producere. Nec etiam id ipſum poſſunt facere in inſtanti; (quia mutatio per creaturas nulla fit, niſi in tempore) nec etiā poſſunt quantumlibet paruo aut æquali tempore, quicquid volunt perficere: nam naturaliter ad vnam rem plus, ad aliam minus moræ requiritur, ſecundum plures aut perfectiores vnius quam alterius diſpoſitiones.

5. Præſuppoſita ſententia Ariſtotelis & ſequacium, quæ in Lycæo Peripatetico, & ſcholis Theologorum receptior eſt; non poterunt vacuum in rerum naturam inducere, nec infinitum vllum actu, nec a priuatione ad habitum regredi, nec ordinem, qui eſt inter formas ac diſpoſitiones rerum naturalium inducendo, extremas prætermiſſis mediis, vel poſteriores ante priores, immutare aut peruertere; nec corpus de extremo ad extremum transferre, non tranſmiſſo medio; nec corpus longè a ſe diſtans localiter mouere, quia neceſſe eſt ut mouens ac motum ſimul ſint in loco (alioquin ſequeretur etiā poſſe moue-

mouere corpus per vacuum,&c. per quantamlibet intercapedinem) nec in inſtanti vel quantalibet celeritate corpus mouere aut transferre, quia vis eorum motiua certis eſt finibus limitata. Quare intelligendum ſanè, quod Tertullianus ſcripſit *b*; *dæmones momento eſſe vbique*. Item; *totum orbem illis vnum eſſe locum*. Nam impropriè totus orbis vnus illis locus eſt, cum conſtet ſic v. g. eos eſſe in Oriente,ut ſimul tunc non ſint in Occidente. ſiue enim per ſubſtantiam ſuam ſint in loco (quod probabilius) ſiue per virtutis applicationem (vt multi volunt) adæquatus eorum &c. proprius locus,omnium iudicio,certum habet, & limitatum ambitum, vel uirtuti uel ſubſtantiæ proportionatum,& vbique eſſe,omnia implere eſt: quod ſolius Dei proprium. Momentum etiam vſurpauit pro celeri adeò motu, ut ab hominibus vix queat percipi.

Apol.c.22.

6. Ex eo quod dictum eſt non poſſe tollere connexionem & ſubordinationem partium vniuerſi; ſequitur etiam, non poſſe tollere earum conſeruationem: quæ eſt ordinis & connexionis illius cauſa finiſque. hinc porro ſequuntur, quæ de cœlorum motu & elementorum translatione, ſequenti quæſtione dicentur: ſequitur etiam non poſſe impedire proximè & directè (ſicut faciebat Deus, quando in tam varijs ac enormibus ſuppliciis Martyres ſeruabat illæſos *c*) non poſſe (inquam) ſic impedire actionem agentis naturalis, quod habet omnia ad agendum requiſita: ſed duntaxat id poſſe indirectè, & mediante aliquo artificio aut medicina,ſicut faciunt homines. videlicet primò adhibita contraria cauſa, quæ alterius cauſæ vim exeri impediat.v.g.ſi mantile de mollibus lapidum filis ex Caryſto petitis & inſtar telæ contextis, in flammam conijceretur,id non amburereturi,ſed ſplendidius,nitidiuſquè exiret *a*: item ſi adamantem admoueas, impedietur magnes ne ferrum attrahat *b*. Sic forte diabolus gentiles decepit,quando fecit ne flamma exureret capillos Iuli *c*; aut Seruij Tullij, aut L. Marcij, aut tunicam ſerui Anagnini. poteſt tamen & alia prodigij tam celebris cauſa reddi. Nempe hos ignes ex illo flammæ genere fuiſſe; quem vulgo vocant IGNEM FATVVM: cuius origo hæc à Philoſophis traditur. Exhalationes ab aere frigido, & nimis condenſato, propè nos detineri, poſteà, per vehementem quarundam exhalationum inuicem ſuccedentium compulſationem,calefieri & inflammari,diuerſos quoque colores & figuras recipere, prout vapor craſſior & ſubtilior fuerit, & prout diuerſimodè fuerit configuratus, rubram apparere vel nigram flammam in materia craſſiore, candidiorem & clariorem in ſubtiliore, & ceteram figuræ vacietatem ex lucis reflexione repræſentare. Apparent etiam huiuſmodi phantaſmata (Galli vocant *des Aduis*, Germani *Stallichten*) vel inter equorum aures, vel ſupra verticem hominum vino,ira,vel alia ex cauſa efferueſcentium, item iuxta ſepulchra, buſtuaria, vel patibula; quoniam ex corporibus viſcoſæ exeunt exhalationes,quæ,ſicut dictum,motu illo inflammantur. præcedere uel ſubſequi viatorem putantur, quia progreſſa citatiore homo aerem commouet, idcirco ſi coneris apprehendere,diffugere videntur,ab aere pulſæ. Legi nuperum ſcriptorem Iuriſconſultum *d* qui cenſet hæc omnia dæmonum eſſe ludibria, & his ignibus malum genium inſitū eſſe. *cur enim alioqui homines ſic* (ait) *pelliciunt in ſtagnorum fluminumque vo ragines ac præcipitia?* non illa (mi homo) pelliciunt,ſed fit,quia nocturnū ſilentium,& flammæ nouitas ignaris cauſæ metum ac conſternationem inducunt, & faciunt a via aberrare, & ſic in malum aliquod ruere, præſertim in flumina vel ſtagna. Natura enim ſua hi ignes (vt flammæ quas Æthna

c Angles in 2 ſunic. de de ſin.a.4.dub. diffic.5.

a Plutar.lib. de defectu oraculor.

b Pli.lib.37. c.4 & D Augu.lib.21. de ciuit.Dei c.4

c Vid. Virg. Æne.2. Liuium lib. 2. ca. 107.Obſequē tem & Prodi.

d lib. 2. Dæmonolat. c.3.

Æthna eructat, in fretum feruntur) etiam voluuntur verſus aquas (*vt re-cte Leloyher. obſeruauit lib. 1. de ſpectr. cap. 5.*) ideò qui perturbati ſeu conſternati vel ducti curioſitate, hos ſequuntur, ſæpe ſubmerſionis periculũ ſubeunt. Si qua coactio extrinſeca ad ſequendum quandoque deprehenditur; illa certè naturalis non eſt, ſed à dæmone. Nã nõ nego quin poſſe fieri, vt his ſe flãmis dæmon adiungat. ſed cum naturalem cauſam flammarum teneamus, haud arbitror cũ plebecula ad prodigioſas cauſas confugiendum. Cur verò his non vſtulentur equorum aures, uel hominum capita, cauſam putarim, quod ex ſententia veterum philoſophorum *e*, ignis duo ſunt genera (ſeu partes potius) flamma & pruna: prunæq; proprium ſit, urere ac non lucere; flammæ verò, lucere & vrere, quãdo perfecta eſt flamma, quando uerò imperfecta (vt de qua agimus) tunc tantũ poſſit lucere, vim urendi non habeat. Et nomen ſatis indicat, hunc non verum eſſe aut perfectum ignem, ſed quid igni ſimile, ſicut caprificus, & ficus fatua non vera eſt ficus, ſed degenerans quid, & ficui ſimile. Confirmat, quod narrant *f* ad aquas Scantias flammam exire, quæ inualida ſit quando tranſit, nec longè in alia materia queat durare: & ſuper hunc igneum fontem, quæ illũ contegit, fraxinus æternum virere cerni tur: quod non foret, ſi hæc flamma vera perfectaque foret. Talis etiam albus ille ignis, qui poſt tempeſtatem nautis apparet, & ſuper malum, nauiumque armamenta ſidens, nihil adurit, Gentilibus Dioſcurorum ſeu Caſtorum alba ſtella, nobis *S. Telmus* dicitur *g*. Videte nunc inſignem mathæologi Lutheri Meteorologiã. *commentar. in c. 9. Gen. fol. 146.* de iride diſputans, non contentus Iridem cũ Halone vel Corona confudiſſe. ſubdit; *Ego non dubito ſaltantes capras: volantes dracones, lanceas, & ſimilia eſſe effectus malorum ſpirituum in aere ſic ludētium, vt aut terreant, aut decipiant homines: gentes flammas in nauibus apparentes iudicarunt Caſtorem & Pollucem eſſe. Et apparet aliquando luna ſuper aures equorum. Hæc omnia certum eſt eſſe ludibria dæmonum in aere.* Sic ille, per *certum eſt*, & *non dubito*; nulla reddita ratione philoſophiã euertit, eodem iure, quo fidem, ut in Deum; ſic in naturam ius ſibi vſurpans. *Lunam* vocat, illas, quas dixi flammulas: aut ſi lunam vidit equorum auribus inſidentem, vidit, quando lunaticus. Et tamen hanc cenſet *eſſe vnam firmam & certiſſimam* (verba eius ſunt) *demonſtrationem, quòd omnes illæ impreſſiones, vt vocant, ſint opera Dei, vel etiam dæmonum.* Iris, & cometa quidem, ſecundum illũ, Dei; cetera dæmonum. Gaudeant tali Doctore, qui amant deſipere. Quod verò legimus de erraticis flammarũ globis humanam edentibus uocem, & de reſecto cadaueris cum humero coſtiſque brachio dextro, in vſum luminis nocturni; cuius extremi digiti flamma ſulphurea ac violacea tantiſper arſerunt, dum ſtriges venenum malum totum dormienti infudiſſent, idque quod conſtituerant totũ perfeciſſent, denium flamma extincta tã integros illibatoſque manſiſſe digitos, quam ſi lumini fomitem nullum antè præbuiſſent, quod Magas, quoties volunt, facere Remigius *a* aſſeuerat; id omne idem rectè ad dæmonis technas retulit. Ceterum quod Cl. Claudianus *b* canit in Æthnæ cacumine niues illæſas permanere, quia vaſtum; illud incendium *ſcit niuibus ſeruare fidem, & lambit contiguas innoxia flamma pruinas*, hoc non eſt fabuloſum (ſuffragantur enim hiſtorici philoſophique *e*) ſed eſt abditum naturæ ſecretum fortè, an quòd flamma, nimis violenta propulſione eiecta, minus actiuitatis habet in circumiacentia, quæ tã obiter attingit? quod ſi verum eſt, pertinet ad poſteriorem actiuitatis impediendæ modum. Alter enim modus huius impedi-

e *Gale. li. 4. de ſimplic medicam facul-tat. Platonis in Timæo & ipſius Timæi Locri.*

f *Plinius d. c. 107.*

g *Vide quæ dixi coment. in Herc. Fur. v. 14.*

a *d. c. 3.*

b *de rap. Proſerp.*

e *Strabo, Plinus, Plin. & Seneca.*

pedimenti fit, per aeris interiecti celerem ac violentum motum;quo impeditur actio naturalis, ne ſe in obiectum inſinuet. ſicut ſolemus moto aere fumum,ne noceat oculis,abigere. ſicut etiam diabolus effecit; ne difflueret aqua, quam Tuſcia Veſtalis cribro portabat *d*. Sic flammam iniectam atri dæmonis ſpectrum impediuit;ne Iouis Apameni fanum abſumeret, donec diuino miraculo aquæ benedictæ aſperſio dęmonē abegit *e*.

Vale.Max. b.8.Tertul. polog. c.22. Minucius in Octauio, D. Augu.lib.10. de ciuita.Dei 16. Theodo. li. Hiſt.Eccle. 21.

Sic ad Medeæ incantationes taurorum flammiuomorum halitum innocuum factum poetæ canunt. Semper enim Dei miracula diabolus conatur ſimulare.Scit ſanctos *per fidem*(vt inquit Apoſtol.) *impetum ignis exſtinxiſſe*:Heb.11.v.34.vt fecerunt tres pueri Hebræi *Dan.3*. vt fecit B.Frãciſcus de Paulla, alijque. vno cõtentus ero exemplo, in quo, cum fide, meritum quoque religioſæ ſeu cæcæ obedientiæ,reſplendent.Scardeonius ita ſcribit: *Accidit aliquando fortè fortuna, vt præpoſitus quidam prædicatorum D.Auguſt.illic apud hos* (Ieſuatos D.Columbini ſectatores) *ad prandium inuitatus accumberet: qui amotis epulis,ſemotisq; arbitris,dataq; loquendi veniâ, cœpit ad dominicæ profeſsionis merito copioſè admodum,arroganterq; diſſerere, tacitè exprobrans eis,quod profeſsionem triũ votorum, cum inter cœnobitas connumerarentur,publicè, palamq; cũ ceteris monachis ſolitâ nõ profiterentur forma. Ad id Ieſuitarum præpoſitus,homo idiota ſanè, ſed prudens & dilectus Deo, argutè reſpondit: Vis* (ait) *Pater, quoniã in hos ſermones incidimus, vtrum vnus ex noſtris fratribus, ita ſimplici quodammodo Deo oblatus, an comes iſte tuus, publicè tria vota profeſſus,ſuperiori ſuo obedientiam exhibeat ſinceriorem? Annuit ille ignarus quidem,libens. Tum Ieſuita ad hunc noſtrum Marcum quamprimũ conuerſus, qui ibi fortè accumbentibus miniſtrabat, ait: Marce frater,hi ſodales noſtri frigent:in virtute ſanctæ obedientiæ adferas huc eis cito è coquina nudis manib.ardẽtes prunas,vt cõfeſtim calefiant. At ille haud cũctabũdus(vt erat ad obedientiã prõptus) nihil fore credens, quod fieri nõ poſſet, ſi ſub obedientiæ præcepto mandaretur,feſtinus nihil hæſitans a coquina ad menſã ardentes prunas quamplurimas ambab.manib.iunctis, abſq; vllo detrimento aut læſione ſui portauit, vtriq; eas porrigens ad frigus tollendũ: quas iterũ,iubente præpoſito, cunctis admirãtibus,ad locũ vnde detulerat deportauit. Hinc præpoſitus ille Domicinus vltra modũ obſtupefactus comitẽ ſuũ intuetur, quaſi idẽ eſſet illi ilicò præcepturus. At ille cognita re nihil cunctandũ ratus, quã primũ in hæc verba prorupit: Pater Reuerende,apagete, ne me iubeas tẽtare Deũ.adferã ſi uoles,ignẽ. prout ſoleo,teſtula non manib. At illi admirabundi ob tantũ miraculũ,hinc taciti intra ſe ſtupebant:hinc repentino comitis reſponſo delectati,ſe mutuò inſpiciẽtes ſubriſerũt.* Subrideat fortè & aliqs Ieſuitarũ hoſtis hæc legẽs.at Scardeonius Ieſuita nõ fuit, quin & Ieſuitarũ tenuẽ admodũ cognitionẽ habebat,qui tũ recens Patauiũ aduenerant.ille namq; nos vocat *Sacerdotes nominis* Ieſu *li.2.claſſe 5. f.95*.Ieſuitas aũt in prædicta narratione *d.li.2.claſſe 6.f.113*. vocat eos, qui propriè *Ieſuati* nominantur, illi auctorem ordinis habent B.Io.Columbinum, & ferè ad unũ laici ſunt: nos auctorem habemus ordinis noſtri B. Ignatiũ Loiolã,& in ſingulis domib. multos Sacerdotes.illi ab Vrbano V. Papa,anno 1369.cõfirmati fuere;nos primũ a Paulo III. poſt annũ 1540. illi *Ieſuati S.Hieronymi*, nos *clerici Societatis Ieſu* ſumus vocati. de illis lege Paulũ Morigiã *lib.de orig.religionũ c.33.& 35*. de nobis vitam P.Ignatij Loiolai a P.Petro Ribadeneyra,& P. Petro Maffeio accuratè deſcriptã. Errauit ergo Scardeonius in nomine,ut & ceteri, qui Ieſuitas cũ Ieſuatis cõfundunt.Et ex hoc errore Bartolom. Fumus *In Armil. aurea ver. religion.4.* ſatis incõſideratè negat Ieſuitas propriè religioſos eſſe,& auctorẽ laudat Abb.in rub.de regu.nu.3. qui tñ duntaxat ſcribit, eos non propriè dici

regu-

regulares: quòd & ipſum falſum, nã Ieſuitæ vtrumque ſunt, Regulares, quia regulam certam profitentes clerici ſunt, religioſi, quia tria vota ſolemnia emittunt. Verum Abbas errabat in facto; & Fumus imperitè Abbatis ſententiam excerpſit. ambo autem de Ieſuatis prædictis loquebantur. nam Abbatis tempore de Ieſuitis nulla dum erat cogitatio: libri ſunt corrigendi Abbatis, Fumi, Scardeonii, & (miror) id ab ijs, qui nuperis editionibus præfuerunt, non animaduerſum. Venia planè dignus Fumus, ſi ante Soc. Ieſu inſtitutã ſcripſit, Venia indignus Baleus hæret. Anglus *in bibl. ſcriptorum Britanniæ*, qui nos fingit, additis (vt illi ſolemne) fabellis, Theatinos eſſe, & Venetijs primum a Paullo Caraffa, qui poſtea Paulus IV. inſtitutos. Minus tamen mirandum, Anglo Caluin. nomẽ noſtrum ignotum fuiſſe, ſed planè miranda malignitas, & ſtupor Pariſ. aduocati, Papyrij Maſſoni, qui cum in noſtra ſocietate non paucis annis vixiſſet, vt rabula fori fieret, eam deſerens maledicentiæ quaſi tirocinium fecit, in nomine noſtro inſectando. nam in Pauli IV. Pontificis vitæ rapſodijs, ſcribit nos in Hiſpania *Ignatianos*; Nolæ in Campania *Ieſuinos* vocari, & ſic ipſe appellat: cur? ne nouiſſe uideatur, & vt apoſtaſiam tegat. malè nouerat, a quibus tam malo exemplo defecit. Si tam parum illi noti, vnde, aut qua, in intima ſe arcana cordis iſte cordium, & renum ſcrutator penetrauit, ut nihil vereatur affirmare; eos ſibi ſolos videri ſocietatem cum Ieſu contraxiſſe: & in eo nimium ſapientes eſſe, quòd ſe putent cœlo uel ipſi quandoque imperaturos? Qui cordis eorum tam penitа perſpexerat arcana, quo pacto nomen ignoraſſe? ſi nec nomen nouerat, non potuit ſe in hæc latibula profunda cordis penetraſſe. Teneo te Spiritus apoſtatice. Brutiorum brutus iſte mos eſt, vt quos flagitiosè deſeruerunt, quia diſcipli-nam non ferebant; illos infrunito ore, & lingua virulenta conẽtur proſcindere, ne non meritò transfugiſſe videantur. Ad rem redeo, a diuerticulo, in quod me Scardeonius pertraxerat.

QVÆSTIO XI.

Quæ magorum poteſtas in orbes cœleſtes, ſidera & elementa?

FErendi ſunt Empedocles, Soſiphanes, Apollonius, Virgilius & alij poetæ, vt quæſtione præcedente docui, plus nimium Magis tribuentes; ferendi, quia gentiles, ſed quis ferat hominem Chriſtianum, & qui Catholicus amat audire, *in Parabatã vincto*, ſic canentem?

Verba vel alto errantia cœlo
Siſtere ſidera; verba potentem
Noctis poſſunt ducere lunam.

quod ethnicum eſt, ſtolidum eſt, & merè fabuloſum.

Primò nec cœli, nec ſiderum motũ ſiſtere, vel eorum ſtatos curſus retroagere magicen poſſe, hoc enim foret vniuerſi ordinem turbare. Hinc verò concidit fabula ueterum, de lunæ detractione; non magis conſentanea rationi, quàm recentior noſtris temporibus ridicula populi cuiuſdam opinio, arbitrantis lunam ab aſino epotam, quia pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, vt fit, lucentis reddebatur cum biberet, eoque recedente ſubita nube luna velata videri deſijſſet; ideo miſerum Sileni vectorem in carcerem coniecere, in eculeum egere, & aluo reſciſſa, vt lunam mundo redderet, ſæuiſſimè exenterarunt *a*. cõcluſionem noſtram D. Auguſtin. confirmat *b*. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione cauſe, quur luna naturaliter deliquium luminis patiantur, teſte Plutarcho *c*, & veteri quodam poeta cuius fragmentum, vt à Turne-

a *Narrat ... ues comm... in lib. 10 ... ciui. Dei, ...*
b *d. c. 4.*
c *lib. de ... cepto. co... bial.*

lib.19.ad- Turnebo *d* accepimus,digniſſimum
uerſar.c.3. eſt,quod pluribus locis legatur.

Sed tamen incurruus per pondera ter-
rea nitens
Dicam quur feſſo liueſcat circulus
orbē,
Purpureumque iubar niuei cur ta-
beat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigran-
tibus antris
Infernas vlulans mulier prædira ſub
vmbras
Detrahit altiuago è ſpeculo; nec car-
mine victa,
*Vel rore Stygias**
Vincibilemq; petit clamorem. quippe
per æthram,
Quà citimus limes diſpeſcit turbida
puris,
Inuiolata meat: ſed vaſto corpori
tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum
lumina fratris
Detinet vmbriferis metis; tum ſidere
caſſo
Palleſcit teres vmbra rotæ;dum tran-
ſeat axem.
Aggerei velox tumuli, ſpeculoque ro-
ſanti
Fraternas reparet per cœlum libera
flammas.

Addit poſtea multa diſertiſſimè, quibus hanc ſententiam confirmat. ibi legere poterit,quem capit priſco rum poetarum lectio.

Secundò nequeunt integrum elemẽtum de loco ſuo naturali in alium tranferre,nec partes, quibus integratur mundus, tollere vel ſuo mouere loco. ratio eſt eadem quæ præcedentis concluſionis,eſtque ſententia cõmunis Theologorum, atque hoc voluit Firmilianus ad D.Cyprianũ ſcribens. Terræmotus tamen poſſunt efficere, nempe immiſſo quopiam vehementi ſpiritu in cauernas terræ, vel vehementer agitato aere qui in terræ viſceribus eſt incluſus. Non id poetæ tantum aſſeruerunt, ventis Magos imperare: ſed & Philoſtratus, dum ſcribit Apollonium apud Brachmanas duo dolia vidiſſe, quibus apertis, imbres & venti erumpebant; clauſis, ſerenitas & tranquillitas aeris redibat. Sopater quoque Philoſophus, affectus vltimo ſupplicio fuit, quòd accuſaretur carmine magico ventos vinxiſſe,ne annona Byzantium inueheretur *e*. De Empedocle, & Rege, cui cognomen *Pileus ventoſus*, iam diximus.

e *Eunapius de vitis Philoſo. & Suidas.*

Tertiò,quod huic affine eſt,poſſunt Magi tempeſtates ſedare, poſſunt excitare fulgura, & tonitrua, grandines,& imbres, & ſimilia Meteorologica ciere, & in agros quos volunt immittere. Irriſit hoc olim Seneca Philoſophus *f* ita ſcribens; *Illud incredibile Cleones fuiſſe publicè propoſitos* χαλαζοφύλακας, *ſpeculatores futuræ grandinis. Hi cum ſignum dediſſent, adeſſe iam grandinem, quid expectas, vt homines ad penulas diſcurrerent, aut ad ſtoreas? Imo pro ſe quiſque, alius agnum immolabat, alius pullum: protinus illæ nubes alio declinabant,cum aliquid guſtaſſent ſanguinis. Hoc rides? accipe quod rideas magis. ſi quis nec agnum, pullumve habebat, quod ſine damno fieri poterat, manus ſibi adferebat. &, ne tu auidas aut crudeleis exiſtimes nubeis, digitum benè acuto graphio pungebat,& hoc ſanguine litabat. Nec minus ab huius agello grando ſe auertebat; quàm ab illo, in quo maiorib. hoſtijs exorata erat. Rationem huius rei quidam quærunt. Alteri, vt homines ſapientiſsimos decet, negant poſſe fieri, vt cum grandine aliquis paciſcatur,& tempeſtates munuſculis redimat, quamuis munera & Deos vincant. Alteri ſuſpicari ipſos aiunt, eſſe in ipſo ſanguine vim quandam potentem auertendæ nubis ac repellendæ. Sed quomodo in tam exiguo ſanguine poteſt eſſe vis tanta,ut in altum penetret,& illam ſentiant nubes? Quantò expeditius erat dicere,mendacium & fabula eſt? At Cleonæ iudicia reddebant in illos,quibus delegata erat cura prouidendæ tempeſtatis, quòd negligentia eorum vineæ vapulaſſent,aut ſegetes procidiſſent. Et apud nos in X II. tabulis cauetur. NE*

f *lib.4. natural.quæſt.*

QVIS

QVIS alienos FRVCTVS EXCANTASSIT. *Rudis adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorum nihil poſſe fieri, tam palam eſt, vt huius rei cauſa nullius philoſophi ſchola intranda ſit.* quam fortiter aſſerit, quod ignorabat? aerem verberat, ipſe falſas comminiſcens cauſas, quas refutet: nihil horum dicturus, ſi hęc pacto cum dæmone fieri ſciuiſſet. Audierunt hoc & legere ſæpius recentiores illi, qui negant tam Catholici *a*, quàm hæretici *b*. quorum potiſſimæ rationes ſunt, ab homine nec vnam aquæ guttulam gigni poſſe. quaſi verò dicamus, ſolum hominem ſuis iſta viribus perficere: ſed id dæmoni aſcribimus ex pactis conuentis operanti. Addunt nos impiè dæmoni aſcribere, cum in S.S. pruinæ, grandinis, pluuiæ & ſimiliũ origo aſcribatur Deo. Quod non ignorabamus, vt nec illud, plurima paſſim in S.S. tribui Deo quæ tamen conſtat humanas vires non ſuperare, vt percutere, occidere, ſanare *c*. Sed nimirum, Deus hęc omnia facit, vt cauſa efficiens principalis, independens, & vniuerſalis, creaturæ verò, vt cauſæ efficientes, particulares, dependentes, ac minus principales. Vlricus Molitor *in Dialogo Sigiſmundi Auſtriaci*, paululũ deflectit ab aliorum errore, & ingenioſè comminiſcitur, diabolum quidem non poſſe aerem turbare, grandinare, &c. cum vult, nihil tamen adfert ad probandum, cur id nequeat: ſed quod quando futuram pręuidet tempęſtatem, tunc ſagas impellere ad faciendum ea quæ procurandæ tempeſtati facere conſueuerunt, & ijs perſuadere rebus ſeu factis illis hác vim concitandæ procellæ ineſſe. non nego, poſſe id aliquando contingere: ſed vt plurimum aliter fieri contendo. Nam ſagæ unanimiter confitentur, ſe quandocunque lubet hæc poſſe perficere: & id confirmat experientia, quoties a iudicibus, vel inuitæ coguntur: ſequitur enim effectus. dæmon ergo id ex pacto condicto ad ſignum concurrens perficit. Fallitur etiam Molitor, nimis ieiunè & frigidè hic & toto libello diſputans; dum probat, ſine Dei permiſſione hoc dæmonem non poſſe. quis vnqũam Catholicorum hoc aſſeruit? omnes clamamus permiſſionem Dei neceſſariã eſſe, at contendimus Deo permittente, & cauſis naturalibus fortioribus non impedientibus dæmonẽ id, quando vult, poſſe, licet alias tum tempeſtas nulla naturaliter fuerit oritura. Scio; *Burchardus lib.19. Decret.tit.de arte magica.v.credidiſti vnquam*, idem negauit, & cenſuit magos id credentes eſſe ſuperſtitioſos. ſuperſtitioſi ſunt, quia magi: itẽ ſi credant ſe hæc etiam non permittente Deo poſſe; immo & hæretici tum forent, ex hoc capite. Sed rectè ſentiunt, ſi ſuppoſita Dei permiſſione, vi pacti, ſe id per dæmonem poſſe facere arbitrantur. Et hæc omnino ſequenda, quæ eſt communis ſententia Theologorum, & Iuriſconſultorum *d*. probatur Primò, ex S.S. Nam ibi Satanas *e* facit ignem de cœlo decidere & abſumere ſeruos ac pecua Iobi, excitat quoque ventum vehementem, qui filios ac filias conuiuantes ruina oppreſſit: quæ diabolummet ibi feciſſe patres orthodoxi docent *f*. Deinde grandinem, qua Ægytij puniti, expreſſe S.S. dicit per malos an gelos immiſſam; *g*. Tertiò ſe offerunt quatuor angeli ſtantes ſuper terræ angulos, ventorum flatus impedituri, &c. ſic damna viuentibus illaturi maxima *a*: quos eſſe genios alaſtores plerique Sanctorum cenſuerunt *b*. Denique cur ab Apoſtolo toties vocantur dæmones, principes aeris huius? potiſſimum propter magnam in aerẽ poteſtatem. Hoc confirmat non modo lex vetus XII. tabularum, quas eo nomine laudant Plinius & Diuus Auguſtinus *c*; ſed & Imperatoriæ, & Pontificiæ ſanctiones *d*. Confirmant & ij quos citaui Patres omnes, Clemens, Hieronymus, Auguſtinus, Andreas,

a *Calcagninus Ponzinibiuſque.*
b *Vierus medicus, & Godelmannus in viſta.*

c *Deut.32.v.39. 1.Reg.2.v.6. cũ ſimil.*

d *quos cit… Binsfeld.q… in l.4.Cod… malefi.& n… the.*
f *Iob 1.v… & v.19.*
g *And.Ca… rienſ.in c.1… Apocæ. v.1… D.Th.& a… in Iob.1.v…*

a *Apo.7.v…*
b *D.Clem… lib.4.recog… D.Hier.lib… in Eſa. D.… gu. li.5.cõt… Iuli.c.3. St… bus in Apo…*
c *Pli.lib.2… Nat.hiſt.c… & lib.30.c… & D.Aug… 8.de ciu.D… c.19.*
d *l. multi… C.de male… c. nec miru… 26.q.5.et b… la Innocen… 8.cont.mal… cos.*

Andreas, Strabus, D. Thomas & alij præterea complures, *vt Origin. lib. 8. cont. Celſ. Ioan. Salisberienſ. lib. 1. c. 10. Henr. Theutonicus, quem ſequitur Cantipratenſis lib. 2. c. 57. p. 29.* Quartò probatur hiſtorijs & exemplis. de vẽtis & tempeſtate ſedata a Magis tempore Xerxis, teſtis eſt Herodotus *a*. De Finnis & Lapponibus ſic ſcribit Olaus *b*; *olim mercatoribus ventos venales exhibebant, tres nodos Magica arte ſacratos offerentes, quorum primo ſoluto placidos ventos, ſecundo vehementiores, tertio vehementiſsimos ſint habituri.* Olim Ariſtæus docuit incolas Cycladum certis ritibus ac hoſtijs Eteſias æſtiuo tẽpore elicere, & ſic ſuaui frigore ſquallorem, & ſterilitatem ab agris arcere *c*: de pluuijs cœlo deuocatis per Magos, plena ſunt veterum monumenta *d*. Pluuiam etiam Cianitæ Indi ridiculo ritu ſic procurant, vt in Epiſtolis Peruanis noſtrorum, anni 1590. & 1591. narratum, his verbis excerpſit Gaſpar Spitillus: *Quando pluuia indigent, Magus quiſpiam magna vocis contentione & acceleratione clamat, vt omnes ad montem concedant; quo poſtquam peruenerunt, vt quilibet conſueto more a cibis abſtineat. Eſt autem eorum hoc ieiunnium, vt a ſale, pipere, cibis coctis contineant: quod vbi factum eſt, voce intenſa & clamore ſummo ſtellas inuocant, aquamque precantur, & ad terras, caſtellumque paganum ſeſe vertunt, potionem quandam manibus tenent, quam vbi nobilis alicuius adoleſcentulæ manu porrectam ebiberint; ita à ſenſibus abducuntur, mentiſq; impotes fiunt, vt mortui videantur: ſed vbi in ſe redierint, mel aqua, & maizo miſcent, quibus permixtis nubes aſpergunt. Die ſequenti nobilem aliquem, aut conſpicuum & venerandum quempiam ſenem in lectum deponunt, ſubiecto lento igne, atque vbi ſudare cœperit, ſudorem vaſe excipit Magus, anſerino ſanguini admiſcet atque ex radice expreſſæ aquæ rurſum in aera iactat, nubes vt tingat; rogat, per ſudorem, ſanguinem, & aquã, vt deſideratã pluuiam largiãtur. Quod ſi caſu eo die quo ſunt ſuperſtitioſi pluat, gratias agunt ſtellis, magumque multis muneribus ornatum efferunt.* Tanto nimirũ Diabolus facilius ſtat pacto, quando pluuia, vel grando in perniciem aliorũ depoſcitur, vt vix vnquam fallat; quàm quando in cõmune bonum, quod hi poſcunt Indi, quos vt plurimum ludificatur: cum tamen non minus eorum Magi, quàm noſtri ſortiarij vi pacti operentur.

lib. 7.

lib. 3. c. 16.

c Victorius l. 19. varia. lect. c. 21.

Pauſan. in Arcadie. Dio. Caſsius li. 76. Xiphilin. Antonino.

Nemini porrò videri debet mirũ de aqua; cum Pauſanias ſcribat, è lignis nullo admotis igne puriſſimam flammam Hippæpis ſolitam barbarico carmine educi. Recentiora exempla. Admiratione dignum eſt, quod de ritu noſtrarum ſtrigum tradit Remigius *lib. 1. dæmonolatr. c. 25.* his verbis; *Hoc certè memini teſtatum ſpõtanea & libera aſſertione plus minus ducentorum hominum, qui me duumuiro damnante incendio crimen ſortilegij luerunt: ſtatis certiſque diebus ſolitos ſe conuenire gregatim ad ripã vel ſtagni vel riuuli alicuius, maximeq́; ſi quis eſſet quem ſolitudo à prætereuntium oculis ſepoſitum haberet; atq; illic aquas, accepta à dæmone virga, tantiſper diuerberare, dum vapores fumoſq; abundè excitarent, quibuſcum vna ſublimes efferrentur. Illud deinde, quod ſic eſſet excitatum, ſe in nubes denſas ac caliginoſas induere, quod poſtquam vna cum dæmonibus ei eſſent inuoluti, agerent pellerentq́; qua erat libitũ, ac tandem multa præcipitatum grandine in terras decuterent.* Hic nullam puto deceptionem aliam intercedere, quam quod diuerberatione ſua ſe putant vapores illos excitare: hoc dæmon facit, & ſtriges effert per aerem in ipſis nubib. & ne præfocentur prębet remedia. Si per nubes feruntur, an negandum illas, dæmone deferente, ex nubibus in terrã decidere poſſe? ſed de hoc poſtea. Remigius addit ſolitas aliquando priuſquam ſic vndam diuerberent, in eam immittere ollam fictilem, cui aliquid arcanam dæmon incluſerit; vel etiam lapides, & ad eam magnitudinem,

quãtam volebant grandinem decidere: Interdum candelas cæruleas tantiſper in ſtagnum deuexas, ac lumine pronas tenere, dum ſtagnum affatim guttis illis defluentibus imbuiſſent; puluerẽ præterea medicatũ in aquas ſpargere. Vt plurimum vti ad diuerberandam aquam virgis nigris a dæmone datis, & his cõſtantiſſimè aquã flagellare, & diras ſimul verborũ exe crationes ingeminare. Quædam etiã confeſſæ, dolia tranſuerſa per nubes, à ſortilegis dæmone auxiliante impelli, donec loco, quem animo deſtinarunt ſuperimpendeant: tum dirũpi illa in ſaxa & flammas, & veloci impetu obuia quæque vaſtare ac cõterere. Multa refert idem exempla d.c.25. & lib.eodem c.29. addam duo, vnum lepidum, horrendum alterum. In ditione Treuirẽſi ruſticus fuit, qui cum filiola ſua octenni, caules planta bat in horto: filiolam fortè collaudauit, quod aptè hoc munus obiret. illa, ſexu & ætate garrula, ſe noſſe alia facere, magis ſtupenda iactat. pater, quid id foret ſciſcitatur. ſecede paululum, inquit, & in quã voles hor ti partem ſubitum imbrem dabo. miratus Ille; age ſecedam, ait: quo recedente, ſcrobem puella fodit, in eã de pedibus (vt cum Hebræis loquar pudentius) aquam fundit, eamq; bacillo turbidat, neſcio quid ſubmurmurans. Et ecce tibi ſubitò pluuiam de nubibus in condictum locum. Quis (inquã obſtupefactus pater) te hoc docuit? mater reſpondet, huius & aliorum ſi milium peritiſſima. Zelo incitatus agricola, poſt paucos dies, inuitatum ſe ad nuptias ſimulans, vxorem cum gnata, feſtiuè nuptiali modo exornatas in currum imponit, in vicinum oppidum deuehit, & iudici tradit maleficij crimen ſupplicio expiaturas. hoc mihi fide digniſſimorũ virorum narratio ſuggeſſit: vbi notandus modus ſcrobiculam faciendi, & quod in eã ieceris bacillo confutandi. ſic intelligendum illud Propertij, de anu, quæ ſaga, lib.4. eleg.5.

Quippe & Collinas ad foſſam mouerit herbas,
Stagnaq; currenti diluerentur aqua.

Sequens exemplum Iouianus Pontanus memoriæ mandauit a. *Ferdinandus Neapolitanorum Rex Marcos oppidum, arci montis Draconis ad Maſsicorum montium exitum ſitæ, ſubiectum, Andegauenſium factioni fauens, arcta obſidione premebat, & defectu aquarum propè ad deditionem compulerat: cum quidam impij ſacerdotes magicis artibus imbres elicere auſi ſunt. Inuenti enim ex oppidanis atque obſeſsis ſunt; qui nocturnis tenebris deceptis caſtrorum vigilijs, per aſperrimas rupes furtim profecti ad litus, trahentes ſecum imaginem affixi ad crucem Chriſti, maledictis illam prius ac diro proſecuti carmine, poſt in mare execrabundi immiſerint; cœlo, mari, terriſque tempeſtatem imprecati. Quo etiam tempore ſacerdotes quidam mortalium omnium ſceleſtiſsimi, dum ſatisfacere prophanis militum artibus ſtudent, ritum nefarium ſecuti (quo, vt dictum eſt, in huiuſmodi elici imbres putantur) aſino pro ædis foribus conſtituto, tãquam agenti animam, cecinere funeſtũ carmen. poſt diuina Euchariſtia in illius os palatumque iniecta, conclamatum aſinum funereis cantibus; viuum tandem, ibidem pro templi foribus humauere. Hic verò vix dum perfecto ſacro, obnubeſcere aer, ac mare agitari vẽtis cum cœpiſſet, dieſque medius offundi tenebris, ac nunc cœlum micaret ignibus, nũc lux omninò eripere tur, tonitru cœlum terraque horreſcerent, volitarent euulſæ ventis arbores, diſciſſaque fulminibus ſaxa complerent auras fragoribus, prorupit tanta è nimbis pluuia, imbreſque tam validi, vt non ciſternæ modò colligendis aquis ſatis nõ eſſent, ſed arentia ſaxa, rupeſque exuſtæ ſolibus, torrentes vndequaque prolapſos diffunderent. Ita Rex, qui ſola in ſiti potiundi oppidi ſpem collocauerat, fruſtra ab ea habitus, ad Sauonem vetera in caſtra redijt.* Eo lubentius iſta adſcripſi, vt monearis mihi (Lector) ritus, qui per abuſum, & prælatorum negligẽtiam quaſdã in regionès irrepſerunt, tra-

a lib. 5. bel. Neapolitan.

trahendi Crucifixi, & ſanctorum ima gines, vt ſancti Martini, ſancti Vrbani ac aliorum in Germania, & Aquitania ad impetranda commoda anni tempora, contra quos in Cantabria librum de ſuperſtition. Martinus de Arles edidit, videri initium accepiſſe à ſuperſtitione magica, & taciti pacti iure quam optimo ſuſpectos haberi. Nam & Vincentius Belluacenſis prodidit *a*, Conſtantinopolitanos, ſua- ſu cuiuſdam Magi, D. Virginis imagine in mare demerſa, Saracenorū claſſi tempeſtatem immiſiſſe. Nonne animaduertis (Lector) ſanctorum effigies dæmoni admodum odioſas eſſe? hinc licet colligas quo noſtri iconomachi genio agantur. His nihil obſtat Canon Concilij Braccarenſis primi. *Anathema dicen*~~*ei*, *qui crederet aliquas immundas creaturas (Diabolū) & tonitrua, & fulgura, & tempeſtates, & ſiccitates, propria auctoritate facere, cum Priſcilliano*. Vera enim ſententia Canonis eſt damnare hæreticos illos qui cenſebant eum primum eſſe principium, & virtutem creandi has res habere diabolum, eaſque producere poſſe, etiam non permittente Deo, quæ omnia ſunt hæretica, & Mago Priſcilliano digna.

li. 23. Spec. ſtor. c. 147.

At quod a nobis nunc aſſeritur, id diuinæ & humanæ ſapientiæ placitis planè conſentaneum eſt, & experientia compertiſſimum, non de pluuia, & grandine, & ventis tantum; ſed de fulmine quoque, cuius eadem ratio eſt. Andreas Cæſalpinus Peripateticus *in Dæmonum inueſtigatione capite vndecimo* ita ſcribit: *Viri reperti ſunt, qui non ſolum grandines, ſed & fulmina concitabant, non tamen lædere poſſe fatebantur, quoſcunque vellent: ſed eos tantum, quos Deus dereliquiſſet* (hoc eſt, ſic reor, qui per mortale peccatum Dei gratia exciderint.) *Eorum quidam hunc modum ſeruabat in campis Principem dæmonum inuocabat, orabatq; vt aliquem ex ſuis mitteret, qui deſtinatum a ſe percuteret fulmine: cui poſtea in biuio pullum nigrum immolabat, & in aerem proijciebat, quem cum poſtea dæmon aſſumpſiſſet, procellam acerrimam concitabat cum fulmine, ſed rarò in hominē deſignatum cecidiſſe*. Nimirum plus dæmoni Deus ſolet in agros, quàm in homines permittere.

Quartò, vt tempeſtates, ſic & tenebras excitare poſſunt. legi apud Marcum Venetum *b*, Tartaros adeò pollere dæmonū præſtigijs; vt tenebras cum velint, & vbi velint, indicant; ſemelq; a latronibus hac arte ſe circūuentum vix euaſiſſe. Haitonius quoq; narrat *c*, prælio inclinatam Tartarorum aciem, a vexillario Mago, qui præcantatione tenebras hoſti obſcuriſſimas offuditꝫ reſtitutam viciſſe.

b *in peregri. Aſiatica.*

c *in hiſt. Sarmatarum.*

Quintò, poſſunt aerem & aquam certis in locis corrumpere & tabificam lethalemq; reddere iuxta originem d. lib. 8. & probatur ratione, quia poſſunt ijs tetrum odorem conciliare, qualis eſt Italiæ Auernus, aut Iudeę mare mortuū. De aqua id facilius eſt creditu: de aere probatur, quia licet aer continuò fluat, vim tamen habet imbecillam ad reſiſtendum, ſed leui momento frigeſcit ac caleſcit. ſic enim idem in auctumno manè frigidus, meridie calidus, ſerò tepidus. qui tam mollis ad calorem, cur durior ad odorem tetrum? Denique cum *Maruthas Meſopotamiæ Epiſcopus legatione fungeretur apud Iſdigerdem Perſarum Regem, & Epiſcopo pietatis nomine faueret Iſdigerdes: Magi, timentes ſuæ religioni, quacunq; Rex eſſet tranſiturus, illic intolerandum fœtorem excitant, calumniamq; confingunt, comites Chriſtianos iſtius eſſe artifices: ſed deprehenſi, re penitius cognita, Magi ſupplicio affecti ſunt. Ita Nicephorus l. 14. hiſt. Eccl. c. 18.*

Sextò, poſſunt Magi fluuios ad tēpus ſiſtere, fontes venis exſiccatis durare, ſcopulos & ſaxa nouis fontibus terra productis diluere, aquas dirimere, & in caput repellere, ut retroflue re videantur, quod ſuis temporib. accidiſſe Plinius *d* fatetur. Deniq; poſſunt, per mineralia quædam, meteorologica opera facere; quæ etſi vi- d *lib. 2. c. 103*

deantur prodigioſa, ſunt tamen naturalia; vt congregare in cauernis mõtium mineralia aluminoſa, & nitro commixta ſuccendere, & ſic ſubitam excitare nubem, quę ad mediam aeris regionem eleuata, ibi tandem in imbrem reſoluatur.

QVÆSTIO XII.

Quid Magi valeant circa externa, ſeu fortunæ bona?

HOrum cum ſint homines auidiſſimi, præcipuæ quoque ſunt dæmonis illecebræ. nos ſingillatim agemus, & a facilioribus ad difficiliora progrediemur.

1. Nemo dubitat greges & armẽta poſſe perimere: quod faciunt ſparſo, affricato, vel aliter exhibito veneno: interdum & motu locali quando dæmon beſtiarum ſubit corpora, eaque præfocat, præcipitat, vel diſcerpit: nonnunquam & laudatione ſola, dæmone interea clanculum perniciẽ adferente. Nec aliter admittendum quod Gellius ſcripto prodidit *a*; *Id etiam in iiſdem libris ſcriptum offendimus, quod poſtea quoque in libr. Plinij Secundi naturalis hiſtoriæ 7. legi, eſſe quaſdam in terra Africa familias hominum, voce atque lingua effaſcinantium: qui ſi impenſius fortè laudauerint pulcras arbores, ſegetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu atque cultu opimas, emoriantur repentè hæc omnia, nulli aliæ cauſa obnoxia.*

a *lib. 9. Noct. Attic. c. 4.*

2. Poſſunt meſſes & fructus alienos pellicere & alio traducere, ut narrant Seruius *in Ecclog. Virg.* Apuleius *in Apolog.* & D. Aug. *lib. 8. de ciuit. Dei.* nec mirum, cum id ſolo motu locali perficiatur a dæmone. Non videtur alienum a ratione ſuſpicari, hoc fuiſſe Dardani Magi inuentum. ſiquidem Turnebus etiam *b* cenſuit a Dardano vocatos *Dardanarios*, annonæ flagellatores: eò quòd, vel crediti, vel inſimulati magicis artibus alienos aceruos in ſua horrea traducere. Superioribus annis cum Mogũtiaci degerem, Treuiris affecta fuit vltimo ſupplicio ſaga, nominis notiſſimi, quæ in domus ſuæ pariete impacto epiſtomio, lac omne vaccarum alienarum eliciebat. videlicet interea dæmon illas mulgebat, & celerrimè lac eo tranſportabat.

b *lib. 9. aduerſ. c. 16.*

3. Facilius poſſunt quaslibet fruges, terræq; fructus perdere, & agris ſterilitatem inducere. Magi malo carmine dæmonem accerſunt, ille fruges mox perdit & anni prouentum. ſic intelligenda iſta Ouidij;

Carmine læſa Ceres ſterilem vaneſcit in herbam;
Deficiunt læſi carmine fontis aquæ;
Ilicibus glandes, cantataque vitibus vua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt.

Solet (teſte Remigio) acceptum a dæmone minutum pulluerem ſpargere, vnde erucæ, bruchi, locuſtæ, limaces, campe, & id genus peſtes agrorũ & hortorum confeſtim enatę, omnia deuaſtant & depopulantur ſata, olera, fructus, ipſaque interdum gramina. interdum murium copiam hoc facto excitant, qui ilicò in terram ſe abdunt, & germina radiceſq; omnes abſumunt. interdum iumentis œſtrũ immittunt, a quo tandem iteratis aculeis crudeliter interficiuntur. interdũ lupos illiſo quodam in arborem gramine ex arboris, vt videtur, cauo edũcunt, eo in quod uolunt ouile, gregemq; adigunt, unde non niſi graui ſtrage illata reuertantur. horum omnium iudiciarias confeſſiones idem Remig. exhibet lib. 1. c. 21. & 24. & 9. cenſet tum a dæmone nõ produci de nouo has peſtes, ſed vndiq; celeriter ab eo collecta in unũ locum congregari, quod quin facere poſſit nihil eſt ambigendum. Lupos illos; quia gregi & ouili certo ac definito, & cui iuſſi, & quantũ vult iubens, nocent & inſidiantur, veriſimile vř, dæmones eſſe, qui ſpecie lupina talem pauperiem faciunt. Locuſtas, & reliqua inſecta,

& muros;quia ex putredine naſci poſſunt; nihil vetat; quin, actiua paſſiuis applicando, dæmonem producere ex materia diſpoſita poſſe cenſeamus, tempore tamen ad id requiſito, quod breuiſſimum etiam ipſi ſufficiat.

Recētia exempla quotidiana ſunt, & ab alijs congeſta plurima *a*. Et legi in Hiſpania litteras Inquiſitorum qui tum Pompeiopoli verſabantur, & id ſe conſtanter comperiſſe teſtabantur, & conuincit auctoritas ſummorum Pontificum, quorum hac de re bullę exſtant;Innocentij octaui ad Inquiſitores Alemaniæ,Iulij Secundi ad Inquiſitorem Cremenſem, & Hadriani Sexti ad Inquiſitores Lombardiæ. *Vide Spinæum quæſtio. de ſtrigibus c.14.*

a *Varro lib.3. de Faſcino, c. 1. Binsfeldio & alijs.*

4.Poſſunt igne domos abſumere, vt contigit integro oppido Scilhtuchio,quod in Sueuia anno 1533. fuit à quadam ſaga concrematum *b*.

b *Lycoſt. lib. de prodig.*

5.Poſſunt alienæ famę nocere,multis modis. primò dæmoniacis præſtigijs & ludificatione ſenſuum; vt Cenomanenſis ille Triſcalinus; qui inſimulauit parochum geſtati ſub brachio chartarum luſoriarum pro breuiario manipuli:quod & ipſi parocho perſuaſit;fecitq;, vt rubore ſuffuſus, volumen abijceret.talis etiam ille dęmon Moguntinus, diffamator mirificus,de quo Lycoſthenes *in prodig.anni* 858. & dæmon alius ſanctum quendam monachum in Luſitaniæ Santareno exhibens,de quo *inf.lib.6.cap.2. q.3.ſect.* Poſſent etiam, quod tenet Cumanus *in lucerna inquiſitor. nu.13. in fine*, aſſumpta hominum innoxiorū figura in conuentibus ſuis comparere;ſi Deus id non impediret: quem id hactenus permiſiſſe mihi & illectum & inauditum adhuc, in crimine Magiæ;,in quo pactum cum dæmone intercedit:&,ratione huius pacti & cōſpirationis fœderatæ, poteſt & ſolet exhibere ſagas etiam abſentes,vt recte Petrus Loyher.*lib.2 de ſpectr.ca.5.* contra Alciatum diſſeruit. Quinimò ſagæ omnes fatentur,eos qui criminę huius ſeu pacti ſunt expertes, & alieni, repræſentare in conuentib. ſe non poſſe;quod multis docet, eruditione egregia, nec minori fide quam dignitate,Treuirenſis Suffraganeus, Pet.Binsfeldius *c*, ſatiſque manifeſtū eſt pertinere ad diuinam prouidentiā, vt in innocentes nihil tale perfidia poſſit;ſi vero ad tempus breue aliquando conſimile quid Deus permiſerit;mox ſanè dæmonis technas, vt araneorum telas, deſijcit, & innocentiam ſartam tectamque tuetur. quod legimus de Beato Siluano epiſcopo Nazareno *d*, & de B. Kunegundi (apud Krantzium)ſic diffamata per dæmonem de ſtupro;de multitudine illa dæmonum, qui nocturnum conuiuiū celebrabāt, & ſe hoſpitij vicinos atque vicinas falſis laruis mentiebantur,ſed fraudem D.Germanus pateſecit *e*. Facilius Deus permittat eos repræſentare imagines magorum, & eorum qui aliquādo hoc crimine fuerunt irretiti.Non tamen negandum, abſolutè poſſe dæmonem innocentū exhibere formas,ſi Deus ſinat.qui cū id ſinit;ſi tamen non ſinit; vel fraudē mox aperit, vt dixi: vel propter alia peccata in eorum remiſſionem; vel ad maius meritum & gloriam ſufferentiæ,id permittit.*Vidit Bar.Spinæum q. de ſtrigib.c.14.& apolog.3.c.3.*Denique poſſunt famam lædere; inſtrumenta maleficij certis locis reponendo,vbi ea innocentes iſti, quos volunt diffamare,putentur abſcondiſſe; vt ſic illi pro maleficis habeantur. Inuenio id feciſſe Mammon dæmonem, obſeſſorem B. Euſtochiæ virginis Patauinæ; quam Deus maioris gratiæ & gloriæ cauſa toto vitæ tpe, q̄ illa patiētiſſimè & sāctiſſimè trāſegit,energumenā eſſe pmiſit;& cuius defunctæ corpuſculo inſcriptum indelebili charactere, inuentum, nomen Ieſu fuit. Lege Bernardin. Scardeonium *lib. 2. antiquita.Patauinæ ciuit.claſ.6.fol.121.* Item poſſunt famam lædere. peccata occulta reuelando, vt ſolent energumeni; vel falsò inſimulando,vt tem-

c *de confeſſ. malefic. in fi.*

d *in legenda D.Hiero ſi ſides huic legendæ conſtaret.*

e *in vita S. German.*

tempore Ludouici II. Imp. fecit quidam in Germania, quod narrant Sigisber. & Vincen. Belluacenſ. *a* & alius dæmon inſimulans de eodem crimine Dorotheum, vt narrat Metaph. apud Surium, *Ian. 5.*

a *Sigisber. in Chron. Vincẽ. in Spec. hiſto. lib. 15. c. 37.*

6. Poſſunt exhibere conuiuia, vel phantaſtica planè, vt arbitror fuiſſe Ægyptiorum de quibus apud Origenem Celſus, & Brachmanum, apud Philoſtratum; & Paſetis, apud Suidã; & exhibebat ſuperioribus annis Scotus Parmenſis, ex cuius epulis ſaturi, vt ſibi viſi, conuiuæ, mox fame vera cruciabantur; vel ex veris cibis; quos cùm dæmon præbet ſagis, vt plurimũ morticina ſunt, mali guſtus & odoris tetri *b* nimirum diuina ſapientia, raro permittit vt ſuaues cibos apponat: ne gumijs hæc ſit ad ineſcandum efficax illecebra. ſal vt plurimũ deeſt, ſæpè panis. fortè an vt diuinis myſterijs orgia inſtituat contraria? nam in veteri teſtamento panes propoſitionis quotidie coram Domino ponebantur *c*: & omnis uictima atque oblatio ſalibatur *d*. nũc etiam baptiſmo ſal miſcetur, & in Euchariſtia paſcimur viuifica Chriſti Domini carne panis ſpeciebus ſiue accidentibus velata. an hæc odij cauſa in ſalem & panem? Non dubito, ſi Deus ſinat, & ipſe velit; poſſe & ſalem, & panem, & bene ac opiparè conditos cibos apponere. rarò id facit; non rarò iubet inuitatos ſymbolũ conferre, & quęque quo veſci volet ſecum adferre: quod ſagæ nonnunquam confeſſæ iudicibus *e*.

b *Remig. l. 1. c. 16. ex iudiciarijs confeſſionib. ſagarũ.*
c *Leuit. 24.*
d *Leuit. 2.*
e *Io. de Vaulx Stapuleti anno 1597.*

7. Quando Deus ſinit, poſſunt captiuos carcerib. & vinculis eripere. motu locali tantum ad hoc opus eſt, & perfractione, quod cum homines valeant: cur non & dæmon? Narratio exſtat de Lupoldo Duce Auſtriæ apud Trithemium *f* digna memoratu: *Anno Domini 1323. Fridericus dux Auſtriæ: qui contra Ludouicum Bauarum Imperator delectus erat; inter Oetingam & Moludorfum magno prælio victus, & Ludouico traditus, qui, in arcẽ munitam eum aſſeruandum miſit. Magus interim quidam Lupoldo fratri eius in Auſtria promiſit, ſe ſua arte Fridericum incolumem eductũ vnius horæ ſpatio, ſi digna ſibi merces numeraretur. Dux liberaliter promiſit. Ergo dæmon ad Fridericum ablegatus auolat in Bauariam, formaq; peregrini aſſumpta cuſtodiam ingreditur inquiens: ſi ex captiuitate liberari vis, hunc equum aſcende, & te in Auſtriam ad fratrem tuum Lupoldum incolumem perducam. Cui dux, Quis es tu? ad quem ille: Noli interrogare, quis ſim? quia nihil ad rem: ſed aſcende hunc equum, quem tibi exhibeo. Hic, cum ducem, alioquin audaciſſimum, horror inuaſiſſet; & ſigno ſe ſanctæ crucis muniuiſſet: ſpiritus cum nigro equo diſparuit, & vacuus ad mittentem reuerſus eſt. à quo increpatus, quod non adduxiſſet captiuum, ordinem rei geſtæ narrauit.* De Apollonio ſcribit Philoſtratus eũ ſe cippo eripuiſſe; & Veſtales Romanorum ſuis creditæ precationibus mancipia fugitiua, nondum vrbe egreſſa ſiſtere. *g*

f *in Chron. Hirſaug.*
g *Plin. li. ... c. 2.*

8. Mihi dubium non eſt poſſe magicen per dæmones (Dei permiſſu, qui *Deus Sabaoth* eſt, & cui placet victoriam largitur) præſtigijs, & induſtria varia; qua (vt & robore) plus cunctis mortalibus pollent; & vrbes obſidione liberare (vt exemplo Marcoſano ſupra q. 11. probauimus) & expugnandas præbere, & in prælijs victoriæ cauſam eſſe. non deſunt exempla, nec ratio repugnat: cum hominibus nõ rarò laus victoriæ meritò adiudicetur. Ollerus magica arte apud Suecos, armis clarus euaſit, adeò vt diuinitatis opinionem ſit adeptus, auctore Saxone Grammatico *h*, qui de Oddone Danico pirata ſic ſcribit *i*; *abſque carina altum pererrans, hoſtilia ſæpe nauigia concitatis carmine procellis euertit, negotiatoribus infeſtus, clemens agreſtib. Inito cum Normannis conflictu, ita vi carminum hoſtilem hebetauit aſpectum, vt diſtrictos Danorum enſes eminus radios iacere putarent: cominus verò ne ferum quidem vagina extractum viſu excipere poterant; victa quippe fulgo-*

h *Saxo. li. ... Dan.*
i *lib. 5.*

re.

ſtrę acies *præſtigioſæ coruſcationis impatiēs erat.* Similia de Biarmenſibus Olaus, & de Haquino Noruego memorat Saxo *a*: de Bulgaris ita vincentibus Anaſtaſiū Cuſpinianus *b*, de Tartarorum contra Polonos memorabili victoria Cromerus *c*, his verbis; *Poloni Tartaros anno Chriſti 1240. ad Legniciam commiſſo prælio grauiter vrgebant, & fugientibus inſtabant. Erat in extremo Tartarorum agmine, inter alia ſigna, vexillum inſigne, cuius pictura X. literæ figuram præſeferebat; in cuſpide vero figura erat tetra nigraque, capitis humani barbati. Id vexillum cum ſignifer vehementius quateret, fumum atque nebulam denſiſſimam & fœdiſſimam exhalabat. Ea nebula non modo aſpectum barbarorum Polonis adimebat, verum etiā odore teterrimo eos enecabat. Incantationibus id quibuſdam Tartari effecerant; quibus iuxta ariolationibus, diuinationibuſque cæteris, cum alias, tum in bello plurimum vtūtur, ex humanis etiam extis de futuris euentibus coniectare ſoliti. Barbari, vbi Polonos trepidare ſenſerūt, cohortati ſe inuicem impreſſionem in eos faciunt, perturbatiſque ordinib. magnā cædem ediderunt. Tantus eo prælio interfectorum Chriſtianorum numerus fuit; vt ſingulæ auriculæ à Tartaris præciſæ, nouem ingentes ſaccos explerent.* Scribit Dubrauius *lib. 3. Hiſt. Boem.* in pugna in qua victor Siderius, omnes Lucenſes vt nec vltra progredi, nec retro pedē referre poſſent, à ſaga ſuo quēque loco, ne profugeret, miro ſtupore iniecto affixūm. Chinenſes Noemā Virginem pro ſancta colunt. de hac ſcribit Gonzaluus Mendoza *lib. 2. Hiſto. Chinens c. 2.* eam hunc cultum magicis artibus adeptam fuiſſe. Nam cū quidam dux belli, Compo nomine, regis iuſſu claſſem in quandam inſulam ductaret, is nulla vi anchoras ſoluere potuit ad abnauigandum. Tandē aduertit nauis cheniſco inopinam Noemam aſſidere. Accedit venerabundus & opem conſiliūq; implorat. Illa refert, niſi ſe ductrice Chinēſes victoria non potituros. Vna ergo proficiſcitur, & hoſtis magicis præſtigijs fidentes maiorib. præſtringit. Illi Deo in mare fuſo, quaſi claſſis incendio abſumeretur, omnia fictitijs flammis inuouebant. Noema extinguebat, & ſimilia eorum ludibria diſpellebat arte efficaciore: adeo vt cū omnia in caſſum conari ſe viderent, victos ſe profeſſi Compo dediderint, addit Mendoza & alia nonnulla. Permittat iſta quandoque Deus peccatis profligatorum exigentib. Sanè perantiqua hæc Magices bellica præſtigiamenta. Nam legitur apud Diogenianum adagiographum Epheſijs notulas quaſdam & voces magicas fuiſſe, quibus vtentes in omni certamine victoria potirentur. Et Suidas teſtatur, Mileſium quendam cum Epheſio in Olympijs palæſtra depugnaſſe, nihilque in conflictu potuiſſe; quòd Epheſius in talo patrios illos characteres haberet: quod ſimulac animaduerſum à iudicibus, ademptas litteras, & Epheſium, qui iam triginta defatigarat, ſuccubuiſſe. Polyænus etiam auctor eſt *d* Chryſammen veneficam, arte ſua, Cnopo victoriā de Erythræis peperiſſe; non tamen carmine, ſed venenatis tauri carnib. furorem hoſtibus immiſiſſe. Sed Francorū exercitum Rege Sigiberto ab Hūnis profligatum, carmine obiectis ſpectris memorat, Greg. Turonenſ. *li. 4. hiſt. c. 28.* Vt plurimum Deus non permittit victoriam in dæmonis poteſtate: ſæpè hic etiam ſuos mauult decipere veterator. Sanè Magnentius ſic vana ſpe plenus, vincendum ſe præbuit Conſtantio Imperatori. Sic Ericus ille Rex Sueciæ, ſummus huius cultor vanitatis, poſt tot victorias manus Oſtanis euadere nequiuit *e*. In eadem Suecorum hiſtoria legimus Hadingum, ab Othino dæmone iuſsū cum Curetibus confligere prælio, profligatum, potione quidem ab eo roboratum, ſed vincere nō potuiſſe, donec à ſene quodam exercitus inſtruendi induſtriam aſſequeretur: fallaciſſimoſque dæmones cum pluri-

a Olaus li. 3. 19. Saxo li. 9.
b in Anaſtaſ.
c l. 8. hiſt. Pol.
d l. 8. Strata.
e Io. Magnus l. 8. hiſt. Gott.

mis ac varijs bellorum caſibus expoſuiſſe, nunc victorem efferendo, nũc victum omni ope deſtituendo; ſic tandem ſeipſum ſuſpendio publicè necari curaſſe victum mæroris magnitudine *a*. Deinde inter cæteras cauſas cladis magnæ, quam Flandri à Francis cæſi, anno 1302. acceperunt, memorat Meierus *lib.* 10. *Chronic.* quòd Flandrorum militiæ Imperator Guido Iuliacus, ſortilegos ac necromanticos ſibi adhibuit, & cacodæmonas adiurauit, & conſuluit. Eandem cauſam Ferdinandi Luſitani, Flandriæ comitis per vxorem, cladi & captiuitati adſcribunt, matris eius ſortilegiũ, Gaguinus & alij Hiſtorici Franci: ſed id reticent Flandri. Sed idem Meierus anno 1304. de Guidone illô refert iſta; *fama eſt deceptum fuiſſe à quodam Necromantico; abs quo artem didiciſſet, qua ille pollicebatur fore eum, quandocũque vellet, in quamlibet magno periculo, inuiſibilem. At ea incantatio nihil ei hic profuit ad vitæ ſalutem*; ad veræ & æternæ mortis ſupplicium apprimè vtilis fuit. Pergamenſes etiam olim conati ſe magicis artibus obſidione liberare, irrito conatu operam luſerunt, vt narrat Paulus diaconus *lib.* 20. *rerum Romanarum*. Tempore Leonis Iſauri Maſalmas Princeps Sarracenorũ Pergamum nullo negotio occupauit; quamuis ciues freti mago quodã horrendum Diabolo ſacrificium immolaſſent, ſecta prægnante fœmina, & fœtu viuo extracto & in cacabo elixato; & cunctis bellatoribus manus dexteræ manicam tam impio ſacrificio funeſtantibus; auctor Theophanes. Aliud quoque memini ludibrij hac in re exemplũ nobile. *Vratislaus Lucenſis Dux* (verba ſunt Æneę Siluij *b*) *Vratiſlauiæ conditor, bellum contra Gremoziſlaum Boemiæ Ducem, nepotem ſuum ſuſceperat; ibi mulierem fuiſſe, tradunt, quæ priuigno bellum petituro, Vratiſlaum in pugna caſurum, maioremq́ue populi partem cum eo interituram prodixit: poſſe tamen euadere iuuenem, ſi ſibi pareret. Adoleſcenti imperata facturum reſpondenti, iuſſit; vt primum, qui obuius fieret, occideret, atque vtraſque aures abſciſſas in pera reconderet: mox gladio inter priores equi pedes cruce in terra facta, & deoſculata, fugam maturaret. Pugna in campo, cui Thuſco nomen eſt, commiſſa, cæſo Vratiſlao; adoleſcens, qui nouercæ paruerat, domum incolumis effugit: ſed vxorem, quàm valde amabat, interemptam reperit, carentem auribus, pectuſque confoſſam, ſic quas hoſti amputauerat aures, coniugis ſuæ fuiſſe, ſtupens, triſtiſque cognouit.* digna merces conſultæ de victoria ſagæ. fortaſſis & vxor venefica fuit, & ſe prælio immiſcuit, quod ſolitæ mulieres Boemæ: vel genus hic maleficij, per imaginem lethalem in prælio exhibitam, dæmone interea domi miſeram ijſdem vulnerib. mulctante. qua de re libro quarto diſſerendum. Sed & Fridericus ille Stuphius, qui ſe Fridericum II. mentiebatur, cum ex magica pecunia bellum pararet; à Rudolfo Habſpurgenſi oppreſſus, captus & crematus legitur *in Boiorum hiſtor. libro ſeptimo*. Quare non minus ſapienter, quàm religiosè factum ab Innocentio Pontifice; qui vocatos ab Ethnicis è Thuſcia magos, & promittentes ſe Romam Alarici obſidione liberaturos: vrbe curauit expelli *c*, iudicans capi vrbem præſtare, quàm magicis artibus eripi: ſicuti ſe Larinam oppidum eripuiſſe gloriabantur. Non diſſimilis prudentia, ſed iuſtitiæ diſtrictior vltio fuit in Allobrogum Comite. Comitatus iſte Ducem Andegauenſem ſimul caſtrum Oui; quod Neapoli munitiſſimum, vndeque mari alluebatur; à Duce accerſitus conſilij gratia, num oblatio cuiuſdam acceptanda, necne. Magus iſte erat, & gloriabatur ſe hanc ipſam arcem artibus ſuis Carolo Pacifico (qui in eam tum ſe receperat) in manus dediſſe. paratum eadem techna Andegauenſibus arcem tradere. præſtigijs ſe ex nube denſata pontem extructurum, & à continente in murorum

a *Io. Magnus lib.* 2.

b *in Hiſtor. Boem.*

c *Sozom. li.* *ca.* 7. *& Soſ mus lib.* 5.

rorum arcis ſummitatem perductu-rum; ſic metu propugnatores ad deditionem prius à ſe compulſos fuiſſe.cauerent tantùm milites, qui pon-te trãſituri,ne vel manu,vel brachijs, vel tibijs, aut armis crucis vllum ſi-gnum conformarent: tum enim pon-tem illum, cum tranſeuntium interi-tu,fumi inſtar diſſipandum.Comes ijs intellectis, Ducē orauit,vti Magus ad ipſum mitteretur,de re tota eum cer tiorē facturus.Venit miſer., & eadem Comiti narrat ſpondetque. Contra Comes *Nunquam ſe commiſſurũ,ut tam ſtrenuis militibus veteraniſque belli duci bus exprobretur, Carolum Pacificum ab ijs,ſine vetitis artibus, infamiaque tan-ta,debellari non potuiſſe. ſibi ſpem in Deo & virtute collocatam. Simul magũ car-nifici traditum capite feriri iuſsit.* a Ac-cidere hæc anno 1383.

a Froiſardus l.9.c.7.

Nonum ſit de dignitatib. & honori bus, ad quos promoueri quem arte Magicà,multa ſunt quæ ſuadeant.Pri mò proferuntur Pontifices Romani; quos ad Apoſtolici culminis apicē ſic aſcendiſſe tradunt varij hiſtorici.*b*nē pe Martinum II. Benedictum IX.Ioã. XXI. & XXII. Siluestrum II.& Grego rium VII. Sed reſpondeo de Martino II. dici malis artibus ad Pontificatum perueniſſe,ſed à Pontificum oſoribus nec neceſſe malas artes de magicis ac cipi: mala eſt ars,ambitus;mala,calũ-niæ;mala,ſymonia & huiuſmodi. Sil-ues.II.ſũmus fuit geometra, & de ar te illa librũ ſcripſit,qui m.ſ. habetur in bibliothecà Farneſiana; philoſo-phię quoq; peritiſſimus,ſæculo tã in-erudito, vt philoſophi ac geometræ pro magis haberentur:à vulgi igitur errore multiplex de illo fabula fuit, per Martinũ Ciſtertienſem & Galfri-dũ incaute diſperſa.De vtroq; Ioanne & Benedicto,& Gregorio,quæ ſparſa feruntur,in ſciſmaticorũ Imperatorũ eius temporis gratiam,fuiſſe diſſemi nata, nihil dubitandum. Benno qui-dem ille Cardinalis; hoſtis dum vixit fuit iuratus Gregorij, & librum ſuũ referſit tot impudentiſſimis menda-

b Vircent. ...nno. Simo. ...ta Plati-..., & Nau-...rus.

cijs, vt vel voluiſſe videatur animi cauſa Pontificis peſſimi ideam expri-mere, ſicut in Cyro Xenophon opti-mi Regis: vel ſanè, liber ab hæretico quopiam patrum memoriâ, nomine Bennonis,fuerit conſcriptus:ſanè ip-ſi ſcriptores qui Gregorij tempore vixerunt,apertè illi contradicunt, vt Onufrius & Bellarminus *c* docuere. Nec crediderim, Deum vnquam per-miſſurũ,ut ſedes Apoſtolica magico inſeſſore contaminaretur. Secundò igitur alia quædam exempla profe-runtur,ut Theophili, qui Vicedomi-ni dignitatem dæmonis auxilio re-cuperauit; *d* & ſimilia. Nec mirandũ poſſe magicas artes,quod ſæpè poteſt ambitus,ſymonia,& ſimiles corrupte læ:id enim tum ſuccedit,quãdo Deus permittit;qui cũ permittit, vel matu ram ſceleratorum vltionē, vel diuini cultus augmentũ, vel aliud bonũ in-de ſolet elicere. Ipſe quidem Diabo-lus ut plurimum magos decipit, ina-ni dignitatis,Principatusve ſpe, & ,p ſceptro palũ, pro corona rogum vrē dis largitur.De Stuphio illo, narrant Annales Boiorum,de Barone de Rais Britanno,Monſtreletus,*lib. 2.Hiſtor.c. 248*.de duce Aurelianenſi fusè Meie-rus lib.15.Prorſus verò ridiculum eſt qđ auctor ille nugiuēdulus ארכעתאל: narrat Iudæum quendam Magum ar-te ſua effeciſſe,vt ultimus Rex Italus Neapolitano regno deiectus fuerit, & nullus Italicæ nationis in ęternum illic queat imperare;nec eſſe reme-dium,niſi Magus ille ab alio poten-tiore euocatus, cogatur factum recã-tare (*Sic mendaciſſ. ille ſcribit aphoriſ. 35*.quo nihil dici poteſt inanius, aut ſtultius.Nec poſitum à me niſi vt ua-nitas Magorum cunctis appareat.

c Onufrius quinq; libris nondum edi-tis,& ad Platinam addi. Rob.Bellar.in tom.1.li.4.de Romano Pon. c.13.

d Sigisbert.in Chron.

10. Quod de dignitatibus,idem iu dicium eſt de veris diuitijs & theſau-ris;poſſe dęmonē,ſi velit & Deus per mittat:nō ſolere,niſi rariſſimè varias ob cauſas.Nã quod Pſellus ſcribit, *e nihil eorum quæ Diabolus promittit ex ſe præſtare illũ poſſe, ſed uiſu tantum ina-nia ſuis cultoribus præbere*. id ſi de eo quod.

e c.de collatio nibus auri & uirtutis.

f *Iud. Damhouderio in Morali promptuario. c. de pecuniæ vituperio.*

quod facere ſolet loquatur verum, ſi de eo quod poteſt, falſum. Quod etiã à viro Cl. f traditum; non poſſe dæmonem, Deo permittente (hoc enim ſupponitur) vllam veram ac germanam pecuniæ materiam producere, nec ueram formam dare: hoc diſtinctione fulciendum eſt. cum enim forma pecuniæ ſit inſcriptio numiſmatis, quæ eſt merè artificialis; nihil dubitandum, quin aurea & argentea numiſmata, qualia volet, diabolus cudere poſſit. Materiã quoq; numiſmatis, ſcilicet corpus mixtum metallicum, poteſt producere, applicando actiua paſſiuis per modum naturalis & artificioſæ productionis. ſic enim poteſt producere infecta viuentia, quæ metallis omnibus ſunt perfectiora. Neque tamen hæc productio eſt vocanda creatio. Per veram namq; creationem nequit Diabolus nummi materiam gignere, quia vera creatio eſt pecuniæ ex nihilo productio, quæ eſt opus omnipotẽtiæ ſoli Deo propriæ. Vnde communiter Theologi, contra Platonicos, Simonianos, & Auicennam, docent, non potuiſſe Deum per angelos mundum creare, vt per cauſas efficientes inſtrumentales, quæ effectum immediatè attingant ad morem cauſarum phyſicarum: nam quod per cauſas efficientes inſtrumentales inſtar cauſarum moralium pertingentes ad effectum (ſicut in vltimo iudicio, ad angelicæ tubæ ſonum mortui ſuſcitabuntur) id per angelos Deus poſſit, mihi quidam longè probabilius apparet. Quare poſſet Deus abſolutà potentia permittere, vt, diabolo quidpiam agẽte vel dicente, per creationem aurum de nouo gigneretur: ſed re vera tunc Dei permiſſio ac voluntas foret cauſa efficiens principalis, ad effectum per modum cauſæ naturalis immediatè pertingens; diabolus verò tantum foret morale creationis huius inſtrumentum. Nec arbitror, ſi rem ſpectes, hæc negari poſſe; ſi loquendi modum obijcias, nolo λογομαχεῖν. Idem probatur, quia dæmon nouit omnes theſauros abſconditos, & in mari ſubmerſas diuitias, auri atq; argenti fodinas, vnionum & gemmarum latibula; & inde poſſet, nemine valente aut audente reſiſtere, quæ vellet, ſumere: longè quoque vafrius, & occultiùs poteſt ex cuiuſuis ſcrinio vel ſacciperio nummos ſubducere, quàm quiſquam mortalium: quare cum furũculi & crumenælegi id ſæpe faciant, proculdubiò poterit & ipſe. Quod confirmant exẽpla variorum, quib. dicitur pecuntas dæmon ſuppeditaſſe. Damhauderius quidem, de pecuniæ vituperio diſſerens, quatuor exempla commemorat quæ legi illic poterunt. Stuphius (quẽ dixi) magicis pecunijs exercitum ſtipendiauit. Nihilominus adddo, poſſe quidem Diabolũ ſuos ditare ſi Deus permitteret, & ipſe vellet; itẽ ſi Deus iuberet, & ipſe nollet. (inuitus enim Deo cogeretur obedire) ſed nec, niſi raro, id dæmon vult, nec Deus vnquã iubet, permittit verò non niſi rariſſimè. Ipſum nolle patet, quia videmus eum ſuos plerumq; ludificari, & licet paucis aliquando paucas & veras largitur pecunias, vt Treuiris fecerat Doctori Vlaet: tamen vt plurimum decipit inani ſpe ac ſpecie, quod multis exemplis confirmat Remigius teſtis oculatus *lib. primo dæmonolatr. c. 4.* his verbis; *Sennel armentaria Duzæ 1. Kal. Octob. 1586. accepta dono a dæmone, ut ſibi videbatur, pecunia, geſtiens domum properè redijt, eam vt numeraret: ſed excuſſo ſacco, nihil niſi teſtas & carbones reperit. Catharina Metenſis Duzæ prid. non, Nouemb. 1586 ſuccerdam: Claudia Morelia Serræ. 3. Non. Decemb. 1586. Benedictus Drigeus Haracuriæ 18. Kal. Ian. Dominica Petronina Pangæ 13. Kal Nouem. 1589 ac pleriq; alij, arborum folia Ioanna, à Banno Manerij. 3. Non. Iul. 1585. cùm nummum aureum chartà inuolutum in uia reperiſſet, uti dæmon euenturum prædixerat, atq; eum marito cupidè oſtentaret; aduertit tandem, non ſine pudore, pro auro nactam ſe calculum ferrugineum, qui etiam conta-*

ctu

ctu primo facile in fruſta diſsiliret . Vna Catherina Ruffa Vellea ad Moſellam. 5. Kal. Auguſt. 1587. agnoſcit nummos ſe tres ſemel ab eo ſine fraude accepiſſe . hæc ille omnia ex actis iudiciarijs ſe iudice exceptis . cuius exempla libens vſurpo , quia fide publica notariorum , qui iudicijs interfuere ſunt conteſtata . Sic fert fama . Fauſtum , & Agrippam Magos , cùm iter facerent, ſolitos nummos ad oculum ſinceros in diuerſorijs numerare , quos qui receperant , poſt paucu-los dies cornuum fruſtra vel ſcruta viliſſima reperiebant. Sic cuidam infauſtæ, licet nobili, matronæ Moſellanę ; quæ ob crimen ſortiarium, paucis ab hinc annis , apud aquas Confluentes flammis tradita, fiſcellam dederat plenam ſcutatis, vt apparebat: illa repoſuit in arcam : verùm cum vti voluit, loco numiſmatum fimum repperit equinum . Alia huiuſmodi narrantur compluria. gaudet enim decipere , & ad iracundiam homines irritare. Laurent. Ananias, a cur nolit, cauſam reddit aliam ; malos genios eſſe deditos auaritiæ & theſauros ac pecunias huiuſmodi aſſeruare Antichriſto , filio perditionis , vt ei ad ſumptum ſufficiant : idque dæmonem ariolo cuidā reſpondiſſe. quamuis autem dæmoni, vt mendaci, minimè credendum ; res tamen à vero parum abhorret . Certior tamen cauſa , Deum id nec iubere vnquam (quia non cooperatur ad malum) nec niſi raro permittere. cur alioqui videamus hoc hominum genere, quibus tam ſplendidè diuitias , dignitates, gratiam principum pollicetur dæmon ; nihil eſſe vilius , egenius, abiectius, odioſius? ſi antè diuites erant, depauperantur, ſi pauperes, nunquam ditantur. Lucianus b refert Apollonium arte ſua theſauros ſolitum quærere , ſed nec Lucianus , nec Philoſtratus teſtantur , vnquam eum confecutum quidquam , vnde caput vnctius referret . Pertinet hoc etiam ad diuinam prouidentiam, & probam mundi atque eccleſiæ militantis gubernationem; quæ in nimis euidens , eam ob cauſam, diſcrimen deduceretur . quot allicerentur in exitium veris opulentijs, ſùm innumeri falſis alliciantur ? ſi diabolus poſſet arbitratu ſuo , quos vellet, ditare , quæ eſt mortalium ferè cunctorum auri ſacra fames; valdè metuendum foret , ne ad dæmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos qui à recta fide deuiarunt . Impijs etiam hac ratione diabolus pecuniam, belli neruum, ſuppeditaret : quare facilè pios opprimerent, niſi Deus miraculo nouo ſubueniret . Meritò itaque ditandi homines poteſtatem atque arbitrium Deus ſibi reſeruauit.

a *l. 2. de nat. dæmon.*

b *in Alex.*

Omnia dat Dominus , nec habet inde minus.

Dei eſt terra & plenitudo eius. ipſe aperit manum ſuam , & implet omne animal benedictione. ipſe dat cuique, & non improperat. in ſiniſtra eius diuitia & gloria . Ipſe malos ditat, vt eius bonitatem agnoſcant, & conuertantur ; vel ſaltem , vt aliqua eorum bona opera compenſet : quod de Cyro & Nabuchodonoſor conſtat. ditat & bonos , vt rectè vtantur , & in opera miſericordiæ expendant . Diabolus de ſuo , quod det non habet, & reuerà maleficos Vatiniano proſequitur odio, tantumq; blanditur vt decipiat , & ut ad æterna perducat ſupplicia, quod vt citius obtineat, non rarò ipſemet prodit contubernales , & iudici quaſi in manum tradit. gaudet enim hominū, (quos odit, vt imaginem Dei) miſerijs, calamitate, & interitu . Hinc fit vt videamus eum homines lactare vana inueniendorum theſaurorum ſpe, & cùm quærere, contra humanas etiā leges, c perſuaſerit, tum eos vel metu exanimet , vel crudeliter præfocet . Andr. Theuetus d narrat ab oculato teſte acceptum , de Græculo quodam Macriano , eum, dum in Paro inſula theſaurum quæreret , à terrà abſorptum . Similia quædam in Anaſtaſio refert Cedrenus , & alii plures alia , vnum aſcribam admiratione non indignum:

c *l. prima. C. de theſaur.*

d *l. 8. Coſmogra. c. 1.*

dignum: *Circa annum Chriſti, 1520. Baſileæ quidam ſartor ingenio ſimplex, voce balbus, incertum qua arte cryptam illam, quæ Auguſtæ Rauracorum patet, ingreſſus, & vlterius quàm vlli alij vnquã potuerant progreſſus, miranda quædam ſpectra referebat. Cereo conſecrato accenſo in cryptam deſcendens, primò per ferream portam ſe tranſiuiſſe aiebat; inde ex vna concameratione in aliam, atque etiam in hortos pulcherrimè virentes. In medio aulam magnificè ornatam ſpectari, & virginẽ formoſiſſimam pubetenus, aureo diademate caput cinctam, crinibus ſolutis, infernè in horridum ſerpentem deſinentem, à qua manu ad ſcrinium ferreum deductus fuerit ſcrinio duos moloſſos nigros incubare, & terribili latratu accedentes arcere. At virginem minabundæ ſimilem eos compeſcere. Tum clauium faſce, quem collo alligatum geſtaret, ſoluto arcam recludere, & omnis generis numiſmata, aurea, argentea æ rea depromere. Quorum non pauca liberalitate virginis ex ipſa crypta ſe retuliſſe oſtendebat. Addebat virginem narrare ſolitam diris imprecationibus, ſeſe, cum regio eſſet orta ſtemmate, iam olim deuotam in tale monſtrum mutatam fuiſſe, neque aliam ſalutis recuperandæ rationem ſupereſſe; quam ſi ab illibati pudoris adoleſcente ter deoſculata fuiſſet. tunc enim formam priſtinam ſibi reſtitutum iri, & dotis nomine theſaurum omnem, qui eo loci lateret, liberatori ceſſurum. Affirmabat quin etiam bis ſeſe virginem deoſculatum: bis tam horribiles geſtus in ea præ gaudio ſperatæ liberationis obſeruaſſe, vt ſibi, ne viuus ab ea diſcerperetur, metuendum fuerit. A quibuſdam nepotibus in ganeum deductus, nunquam poſtea aditum ad cryptam inuenire potuit, nedum ingredi* a. quis non deprehendit illuſionem? inuenis ille mentis non bene compos, vel magus. illa de genere Lamiarum, dæmon oſculum petebat, deuoratura poſt tertium. non permiſit Deus. canes illi duo; alij dęmones, vel veri vel fictitij theſauri cuſtodes. numiſmata quædam fortè vera, & Deo permittẽte data. Poſt annis aliquot alius ciuis Baſileenſis eandem cryptam ingreſſus, vt familiæ ſuæ paupertatem leuaret, nihil præter cadauerum humanorum oſſa inuenit, & ſubitò correptus horrore, feſtinus egreſſus, intẽperijs actus fuit, donec tertia poſt die miſerè interiret *b*. Paucos ante annos quidam Prior Margullinæ cum duobus ſocijs foſſam quandam in ſpelunca Regis Salai prope Puteolos, theſaurorum cauſa ingreſſus, miſerè interijt, nec amplius viſus, vt narrat Villamontius *lib. primo Itinerarij ſui cap. 23*. And. Cæſalpinus *in ſua dæmonum inueſtigatione cap. 12.* ſcribit, quibus hæc confirmantur; *theſaurorum*, *quidem*, inquit, *indagatores per magicas facultates multos nouimus; ſed qui aſſecuti fuerint compertum non habeo. Piſis tentauerunt quidem noſtris temporibus effodere, ſed rei difficultate victi ab opere ceſſarunt. Tandem anno elapſo locum, in quo Neronis ædificia exſtitiſſe ferunt, hodie autem ſacris virginibus dicatum, effodere cæperunt, vbi erat ingens pini arbor: ſed à dæmonibus adeò infeſtati ſunt, vt præ timore ab incæpto deſiſtere coacti fuerint: quo tempore multæ ex virginib. locum habitantib. à dæmone obſeſſæ ſunt.* Quid mirum, ſi hanc theſauri illicitam ſcrutationẽ in ſuo ſolo fieri permiſerant? In hoc mũdo pœnam Deus inflixit, vt in alia vita parceret. Ne- (mea ſententia) prudẽtius aut verius hac de re tota diſſeruit, Paulo Ghirlando *lib. de ſortileg. q. 3. nu. 12.* quamobrem conducibile reor, eius verba vobis tranſcribere: *Arte huiuſmodi iactant ſe poſſe inuenire theſauros in locis valde remotis & ſubterraneis abſconditos, & quandoque inducunt homines in talem inſaniam, vt foueas quàm ingentes conficiant pro inueniendis theſauris huiuſmodi; & iſta videtur mihi, quod ſit vna ex turpioribus illuſionibus, quas dæmon homini faciat. quia in rei veritate nunquam legi, vidi, nec audiui quenquã ex necromanticis, magicis, aut ſortilegis huiuſmodi aliquos vnquã inueniſſe theſauros, aut aliàs aurum vel argentum; ſed quam plures vidi huic operi incum-*

a *Stumph. in Chro. Heluet.*

b *idem Stumphius ſupr. Rhenan. l. German.*

ben-

beñtes,qui mirabiliter conati ſunt, velle experiri,qui poſt multos labores,& diabolicas obſeruantias,demum nihil viderūt nec inuenerunt,niſi terram.Et ratio eſt, quia Deus non permittit,nec vult dæmonem poſſe theſaurizare: quia aliàs ſequeretur,quod iſti magici Necromantici, ac ceteri diabolicæ fidei profeſſores, eſſent ceteris Chriſti fidelibus ditiores,ac præſtantiores: ac quamplures reperirentur,ex ipſis Chriſti fidelibus, qui animo ditandi proſequerentur illos, nec curarent Chriſtianam ipſam poſtergare fidem, ut magno theſauro abundarent & venerarentur ab omnibus. Quinimo videmus hodie totum oppoſitum, quod iſti ſortilegi, magi,necromantici,& ſimiles ſunt ceteris CHRISTI fidelibus pauperiores, ſordidiores,& viliores,& in hoc mundo, Deo permittente,calamitoſam vitam cōmuniter peragunt, demum verò infelici morte pereunt, & æterni ignis incendio cruciantur,ut in cap.firmiſſimè. ex.de hæret. & c. nec mirum.26.q.5. *Et eà argutia qua dæmon illos decipit, eadem, & ſimilibus promiſſionibus ipſi nos decipere ſtudent: ſed non capiunt, niſi aliquos; qui ſunt ſimplicis cognitionis, & carent intellectu,& ratione; vel qui ſunt nimium creduli & curioſi, qui auiditate quadam impudenter appetunt ſcire ea quæ nulla ratione, aut honeſta cauſa competit ſibi inueſtigare.* d. cap.nec mirum §.auguria. verſ. potentis. Hactenus Ghirlandus.Melindenſes Indos inuenio ſolitos merces;quarum iactum fecerunt,conari incantationibus è pelagi fundo extrahere, quo euentu neſcio. Lege Caſtanedam *lib. primo Hiſtor. Indicæ cap. 30.* permittente Deo nonnunquam Diabolus merces effert vt eos in ſua ſuperſtitione roboret, non permittente, nequit, & culpam in aliquod erratum incantantium conijcit. Notandum etiam hac in re: quoſdam dici theſauros inueniſſe magicis artibus; qui id conſecuti ſollerti, atque ſagaci coniectura; vt Sarracenus ille, tempore Guiſcardi Normanni in Apulia, cuius factum Magiæ Platina *a* & Collenucius; ſed prudentiæ melius aſcribit Petrarcha, pro quo ſententiam feret, quiſquis rem iuſta lance trutinarit. Claudat hoc caput Carolus V. fortiſſimus & religioſiſſimus Imper. qui iure optimo Cornelium Agrippã, & dos alios nobiles, aula & regnis ſuis exulare iuſſit, eò quod illi theſaurorum, per artem magicam, ſpem obtuliſſent. Benè tibi ſit, & ſtemmati tuo Carole: tu quidem beatitudine iam frueris: viuet, vincetque poſteritas tua, quamdiu Catholicam tuebuntur, & ab impijs curioſiſque artibus abhorrebunt. Huc ſi deuoluantur; quam virtute, tam fortuna tibi ſunt diſſimiles futuri.

a Platina in

Leone, Collenut. in hiſt. Neapolit. & Bonfinius in Hungaricà, Petrarcha in Exempl.&c. de Prudentia.

QVÆSTIO XIII.

An Magi valeant incantare animalia bruta?

DE ſerpentibus, id non poetæ tantum, ſed & Chriſtiani credidere. Poetas laudaui ſup. quæſt.9. pleroſque Virgilium, Ouidium,Nemeſianum: ijs nunc accedant Lucilius in Satyr.

. . . Vt Marſum colubras
Diſrumpit cantu,venas cum extenderit omnes.

item P.Silius Italicus.

. . . Serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuq; graues ſopire chelydros.

Et Seneca, qui fuſius deſcribit Med. act. 4.

. . . triſte laua complicans ſacrum manu
Peſtes vocat, quaſcunque feruentis creat
Arena Libyæ,quaſq; perpetua niue
Taurus coercet frigore Arctoo rigens,
Et omne monſtrum. tracta magicis cantibus
Squammen latebris turba deſertis adeſt.
Hic fera ſerpens corpus immenſum trahit,

Triſti-

Trifidamque linguam exſertat, & quærens; quibus
Mortifera veniat; carmine audito, ſtupet,
Tumidumque nodis corpus aggeſtis plicat,
Cogitq; in orbes. Manilibus lib. 5.
Non inimica facit ſerpentum membra creatis.
Accipient ſenibuſque ſuis, peploque fluenti,
Oſculaque horrendis iungent impunè venenis.

Sic enim legenda hæc carmina. *Senibuſque* rectè eſt in Gemblacenſi m. ſ. ſicut enim veteres *Vergilium*, & *Virgilium*, ſic *ſenus* & *ſinus* ſcripſere. Nonne ſequitur apud eundem Manilium?

Et ſenibus uires ſumit fluctumque figurant.

Viderint critici, cur iſta corrumpant. redeo ad inſtitutum. Quæ dixi, ea confirmat fuſiùs idem poſtea, agẽs de natis ſub vrſæ ſigno. idem confirmat quod legi in noſtrorũ hominũ annuis litteris Peruanis datis ann. 1591. viperæ innoxiam contrectationem in Magorũ Indicorum ludibrijs, ad miraculum fortè B. Pauli eleuandum à dæmone excogitatam. id ita narrat in Collectan. ſuis Spitillus; *Celebrant & feſtum aliud ſuperiore non minùs ſuperſtitioſum. Puerum decora facie, & qui toto caſtello formoſiſſimus habetur, cubiculo includunt, eiq; tandiu ieiunium imperant, dum excreſcant capilli. tum Magi præſtigiatores cum ſenioribus eductum veluti applicatione quadam, in ædes amici alicuius arctiſſimè illi iuncti deducunt, ubi uetulæ puerum querula voce lamentantur, & plebs, quæ interea cogitur & conuenit, paulatim pueri capillos præſcindit, oblato in ſingula capita an ſere vno cocto. Altera die Magus iuniores ad venandas feras mittit, alios vt feſtum opportunum apparent, ablegat, puellis vt bonum vinum excoquant imperat, Senioribus muſica vt inſtrumenta componant; & ex ea hora eadem pulſare incipiunt, atque ab eo tempore, qui eas in res à Mago emiſſi ſunt, liberè furari poſſunt quidquid extra cuiuſuis domum repererint. Inuitant populos vicinos, ut variis armis inſtructi ad feſtum conueniant. Puer feſti tempore coronatus altera manu telo inſtructa, altera vipera viua dependente, poſitam in loco quodam ornatiſſimo ſedem occupat, unde facilè colligitur demonis eſſe artes, cùm à vipera non mordeatur. Corpori etiam pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ ſunt. Quæ venatione apprehendit iuuentus, cum coctis & aſsis anſeribus, repoſita ſunt ad vnum pueri latus: alterum claudit bona vini quantitas. Poſteaquam milites ad feſtum uocati, militari quodam ordine & delectu, ingreſsi ſunt, & viperam adorarunt, ad puerum accedunt uinum illi proximum ebibunt, & præparatas pueroq; adhærentes epulas ſumunt: tum ad adorandam rurſus viperam redeũtur, eundemq; cibum & potum repetunt, totoſq; tres dies hac ratione abſumunt, quibus euolutis viperam necant. Exin feminæ (quæ toto feſti tempore clauſæ domi hærebant) egrediuntur clamantes; Victoria, Victoria. In celebritate huiuſmodi frequenter dæmon apparet, ad conbibendum, comeſſandum, feſtoſq; dies lætè, hilariterque agendos exhortans.* Sed & Pet. Chieza ſcribit omnes Andinorum montium vaſtos ſerpentes omnem ferociam, vimque noxialem poſuiſſe vetulæ cuiuſdam carminibus olim exarmatos: nunc etiam aſpectu tantum terrere, cetera innocuos eſſe. Ruſus idem confirmat Indicarum Nauigationum hiſtoria. hanc enim vim Nigritis Africæ populis tribuit Aloyſius Cadamuſtus. *a* Quodque caput eſt, patribus Chriſtianis id ſacræ ſcripturæ loca videntur indicare; dum ea, vt ſonant, accipiunt, & quæ de Marſis veteres tradidere, vt veriſimilia admittunt, DD. Hiero. Baſil. & D. Aug. Arnob. quoque, Theodoret. Alcymus, Beda, & Euthymius. *b* Nec puto ijs D. Hilar. repugnare. *c* nam ipſe de dæmone accipit, allegoricè; de veris ſerpentibus, patres alij ſenſu litterali: ipſe de Marſis

a *Nauig. dic. c. 28.*
b *in Pſ.*
c *in d. Pſ.*

Marſis fabulam putat eatenus, quà vulgus putabat ea, vi carminis contingere: ceteri admittunt eo ſenſu, quē Hilarius non negaret, & quē nos retinemus,ad incantationem ſcilicet vt ad teſſeram, malū genium aduolare, ipſumq́; ſerpentes vel exarmare, vel ſopire,vel necare.Docet celebre exēplum Magi Saltzburgenſis,qui cū omnes, ad vnum milliare, ſerpentes in quandam foueā cogere niteretur; tandem ab ingenti vno & annoſo, in eum exſiliente,necatus fuit. Nimirū ceteros dæmon eo compulerat: hunc noluit cogere, ſed in Magum concitare maluit.Etenim ſi vi carminis ceteri in foueam adacti, eadem ſe vis in hunc quoq; exſeruiſſet. idem patet ex ridicula & inepta verborum formula, quà magi vtuntur,quam ſi alij chartis non illeuiſſent, meliùs curioſis ingenijs conſuluiſſent. Loca ſcripturæ duo ſunt. Apud Dauidem legimus; *Sicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & uenefici incantantis ſapienter.* a Naturali ergo inſtinctu nouit vim ſibi ab incantatione inferri poſſe.hoc genus aſpidis tradit Euthymius, *Palamnem* vocari. Apud Hierem. c; *Ego mittam vobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio.* Hoc eſt qui nequeunt incantari. poſſunt ergo ceteri.quanquam ne quid diſſimulem, ſenſus poteſt eſſe, adeò lethales fore ſerpentes, vt nequeant eorum morſus ſanari: quam explicationem confirmant LXX. dum vertunt, *ſerpentes mortiferos;quibus non eſt incantatio: & mordebunt uos inſanabiliter.* Melior ergo ad probandū eſt ille locus Dauidis vt intelligamus, magos vi pacti hæc poſſe in ſerpentes: non dubito idem poſſe in ceteras belluas:vnde Silius;

Harcelo non pauidus fatas mulcere leænas.

Etenim in crocodilos id ſolere piſcatores,docet Villamontius *Itinerarij li.3.c.12.* Veriſimile tamen fateor, quod cenſuit D.Aug. c; ob fraudem, qua primi parentes à ſerpente decepti; Deū frequentius permittere ſerpentū,quam aliarū ferarū incantationes.& maiorū illorū eſſe cū dæmonibus familiaritatē,non natura,ſed diui na permiſſione quadā.Sanè Grilland. *q.8.in fi.Et ego aliàs*(ait)*vidi Romæ quē dam Magum excellentiſsimum,Græcū, tempore Hadriani VI. antequā perueniret ad vrbem ipſe Pōtifex:quod ſolis verbis compreſſerat uires cuiuſdam ferociſsimi tauri,exiſtentis in armento in loco ſilueſtri,quem ſic affixum,vt ita dixerim, & humiliatum apprehendit per cornua, & chordula quadam ſatis debili, arte tamen magica fabricata, taurum ipſum ligatum,quo voluit,adduxit media nocte, circiter quatuor aut quinq; milliaribus: quæ viſa fuerunt per ducenta & ultra viros.* Sed errat Grillandus,cum putat hæc omnia ipſa verborum potentia effici potuiſſe vt ille Magus aſſerebat. *quod li.primo* refutatum.Quod in Circenſib. ſoliti incantatione ſuis equis velocitatē,aduerſariorum verò tarditatē, moramq, adferre,docent Arnobius *libro primo,Hieronym.in vita Hilarionis.*Caſſiodorus *lib.tertio epiſt. 51.*

Quærat aliquis,an,vt animos,ſic & colores ferarum dęmones uerè queāt immutare? nihil dubitem, quia norūt aquas, quibus id naturaliter perficitur.Ariſtoteles *lib.3.de Hiſtor.animal. c.12.* teſtis eſt his verbis; *Sunt aquæ multis in locis, quas cùm oues biberint, moxque inierint,nigros generant agnos: vt in terra Aſſyritide agriChalcidi Thraciæ facit amnis, quem ob nimiam frigiditatem Pſychrum vocant: & in Antandria duo ſunt fluuij, quorum alter candorem,alter nigritiem pecorib. facit.Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur.quamobrem Xanthum pro Scamandro vocatum ab Homero autumant.* Varro quoque apud Solinum tradidit,in litore maris rubri eſſe fontem, quem ſi oues biberint, mutent vellerum qualitatem,& antè candidas,poſt hauſtum,fuluo nigreſcere colore.Plura memorant aquarum miracula,quæ ſi reapſe contigerunt, poſſent circa animantia per aquas hæc omnia Ma-

gi-

ſ57.v.5.
unc locū
ſcit Alcy-
l.2.c.15.
8.v.17.
.de Gen.
r.c.28.

gi. pergam addere nonnulla. P. Naſo *lib.*15.Metamorph.

. . . . medio tua corniger Ammon
Vnda die gelida eſt ortuque obituque caleſcit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cùm luna receſſerit orbes
Flumen habent Cicones, quod potum ſaxea reddit
Viſcera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis & hinc Sybaris veſtris conterminus oris.
Electro ſimiles faciunt auroque capillos.
Quodq́; magis mirum. Sunt, qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare liquores.
Cui non audita eſt obſcœna Salmacis vnda?
Æthiopeſque lacus? quos ſi quis faucibus hauſit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate ſoporem.
Clitorio, quicumque ſitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetque meris abſtemius vndis.
Huic fluit effectu diſpar Lynceſtius amnis;
Quem quicumq; parum moderato gutture traxit,
Haut aliter titubat, quam ſi mera vina bibiſſet.

De admirandis Siciliæ aquis multa Thomas Fazellus, 1. *decad. lib.*1. *cap.*5. quod eſt de mirabilibus Siciliç.

QVÆSTIO VIIII.

An poſſint aliqua mixta, maximè ſenſibilia producere ſeu gignere arte ſua?

SIt propoſitio prima, *Animalia imperfecta muſcas, vermes, ranas, & huiuſmodi inſecta, & alia quæ ex putrefactione naſcuntur, poſſunt producere celeriter; non creando, ſed actiua paſsiuis applicando.* Hæc D. Auguſt. quem ſchola Theologica ſequitur. *a* Solent autem hæc producere magi, ex pacto, per dæmonem actiua paſſiuis applicantem. nam ipſi magi plerumque neſciunt, quo iſta pacto gignantur, & cauſas ignorant. vt quando diabolus dat ſagis minutum puluiſculum, cuius in aerem iactu diuerſæ ſpecies locuſtarũ, bruchorum, murium, erucarum, & ſimilium animalculorum. variæ peſtes ſtatim naſcuntnr. iubet interdum primam quæ obuia plantam ex agro illo, quem vaſtari volunt, euellere; aut gramen perdendæ arbori illidere, & alias tales nænias adhibere, quæ vim nullam habent naturalem. *b* Sic poſſent Magi etiam producere quoſdam anſeres imperfectiores, qui ſoliti gigni ex deciduis fructibus arborum in mari putreſcentibus, vel ſanè ex lignis nauigiorum putridorum, vt norunt contingere Scoti, & Hebridum incolæ, quibus vocant *Kalakis & Bernicles.* *c* Sed an perfecta (quæ vocantur) animalia? probabilius mihi eſt, actiua paſſiuis applicando non poſſe, quia hæc ex putrefactione naſci non poſſe probabilius, & non niſi ex prolifico parentum ſemine, vel à parente, vel à dæmone incubo matri infuſo, prout poſtea dicetur. Poſſet etiam dæmon talia iam producta muliebri vtero includere, & callidè inde educta, occultà quapiam clancularij meatus via ipſi cognità, in locis remotis vbi nata videantur fouere, alere, & reſpirare facere; vtpote inter ſaxa, in quib. non raró imperfecta naſci conſueuerunt, muſcæ, mures, & ſimilia. Hoc omnino crediderim contigiſſe in canib. illis, quorum mentio fit à Guilhelmo Neubrigenſi his verbis; *Dum in quadam lapidicina petra ingens ferramentis finderetur, apparuere duo canes capacem ſui in eadem petra capacitatem replente abſque omni ſpiraculo* (intell. perceptibili) *videbantur autem eſſe ex eo*

canum

a *D.Aug. lib. 3.de Trin. c. 7. D.Bon. & alij in d. 7. Ale. de Ales 2.p.q.3. D.Th.*1 *q. 114.a.4*

b *vide N. Remig. lib. dæmonolat.* 21.

c *Card. lib. 7. de rer. var. et Lobel. in hiſt. lib. de herba.*

ex eo canum genere, quos leporarios vocant, ſed vultu truces, odore graues, pilorum expertes. Et vnus quidem eorum, vt dicitur, citò defecit. Alterum verò ſtupenda vt aiunt edacitatis Henricus VVintonienſis Epiſcopus diebus plurimis in delicijs habuit. lib. 1. Hiſtor. Anglor. cap. 28. & ſubdit, in alio lapide inuentum bufonem cathenulam auream circũ collum habẽtem. Cenſeo huic cathenulam à dæmone additam. nam ipſe bufo ibidem naſci potuit, vt in carbonarijs fodinis Leodicenſibus ſilices ingentes nonnunquam reperti, intra quos viui bufones conditi, vt in natiuitatis ſuæ cunis, latebant.

Poſſunt etiam dæmones produce-re quædam inſolita monſtra: quale illud in Braſilia, altum palmos ſeptendecim; tectum corio lacertæ, mãmis prætumidis, brachijs leonum, oculis rigentibus, & flammeis, ſcintillãtib. ſimili lingua *d* qualia fortè monſtra, quæ in Saxoniæ ſiluis, ſemihumana facie, capta anno 1240. *e* Niſi fortaſſis illa ſint ex nefario hominum ac ferarum coitu nata; quæ monſtrorum plurimorum origo indubitata. Sic enim peperit olim bello Marſico Alcippe elephantum *f*: ſic anno 1278. apud Heluetios alia leonem *g*; ſic anno poſteà 1471. quędam Papiæ cattũ, Brixiæ canem alia; ſic 1531. mulier Auguſtæ Vindelicorum, eodẽ partu, enixa primò caput humanum membranis inuolutum, mox ſerpentem bipedem; tertiò porcum integrum *h*: & quæ varia huiuſmodi leguntur apud recentiores *i*. Illud ſuperat admirationem reliquorũ, quod Caſtanneda retulit *in Annalib. Luſitaniæ*; mulierem ob quoddam crimen in inſulam deſertam naui deportatam; cum ibi expoſita fuſſet; eã ſimiorum, quibus frequens locus, agmen circumſtetiſſe fremebundum, ſuperueniſſe vnum grandiorem, cui reliqui loco ceſſerint; ab hoc mulierem blandè manu captam in antrum ingens abductam, eique cum ipſum, tũm cæteros copiam pomorum, nucum, ra-

d Anan. li. 4. nat. dæmo.
e Lycoſten. de prodig.
f Alex. ab Ale. 2.
g Stumph. in Chro. Heluet.
h Lycoſthe. ibid.
i Cardan. li. de varie. rerum. li. de occult. Nat. c. 8.

dicumque variarum appoſuiſſe, & nutu, vt veſceretur, inuitaſſe: tandem à fera coactam ad ſtuprum: facinus hoc multis diebus continuatũ, adeo vt duos ex fera liberos ſuſcepe rit. ita miſeram (quanto mors optabilior?) victitaſſe per annos aliquot: donec Deus miſertus nauim eò Luſitanam detuliſſet: cumque milites in terram aquatum ex proximo ad antrum fonte exſcendiſſent, abeſſetque forte fortuna ſimius; fœminam ad inuiſos diu mortales accurriſſe, & accidentem ad pedes ſupplicaſſe, vti ſe facinore & calamitoſiſſimæ ſeruitute irent ereptum: adſentientibus que, & caſum miſerantibus illis, eam cum ipſis nauim aſcendiſſe: ſed ecce tibi ſimium ſuperuenientem, inconditis geſtibus & fremitibus coniugem non coniugem reuocantem. vt vidit vela ventis data, cõcito curſu de liberis vnum matri oſtentat; minatur; ni redeat, in mare præcipitaturum; nec ſegniter fecit, quod minatus. tum recurrit ad antrum, & eadem velocitate ad litus rediens, oſtentat alterum, minatur, & demergit: ſubſequitur & ipſe furens, tamque diu nauim natatu inſequitur, donec vndę natantem vicere. Rem tota Luſitania teſte notiſſimam, & à rege mulierem Vliſſiponæ addictam ignibus, quorundam precibus vita impetrata lethum cum clauſtro perpetuo commutaſſe. Miraris Lector? en tibi Saxo Grammaticus, cum duobus Magnis, Vpſalenſibus epiſcopis: narrant Gotthicos reges ex Vrſo & Virgine nobili originem ducere; & Ioannes de Barros Peguſianos & Sianitas Indiæ gentes, à cane, qui cum muliere corpus miſcuerat k. Verum his ego non ſum credulus, qui certus ſum ex homine & fera verũ hominẽ naſci non poſſe: quia ferinũ ſemen perfectionis illius eſt expers; quæ ad tam nobilis animæ domicilium requiritur. quare ſi quid ex tali mixtione naſcatur, monſtrum id fuerit, non homo. Sequitur. n. de-

k videte Torquemadã Horti floridi dial. 1.

terioris ſeminis cōditionem talis fæ-tus: quare vt ſummum hominis ali-quam ſpeciē præbebit.Nec enim cre-diderim,cenſendum perfectum brutū eius ſpeciei, cuius alteruter parentū; (v.g.ex Luſitana nati, nec ſimij, nec homines erant) ſed monſtrum quod-dam miræ ſpeciei, & imperfectæ, vt mulus ex equo & aſino,thoes ex hyæ-na & lupo;quare nec arbitror ſi cō-miſceatur ſibi ſimili, vel alteri bru-to perfectæ ſpeciei, brutum vllum ge-niturum.Confirmat hanc ſententiam cordati hiſtorici Petri Chieziæ narra-tio,qua tradit rupices illos Andinos ſolitos ingentib.ſimijs ſe commiſce-re: & natos inde fætus caput huma-nū & pudenda habere, cætera ſimijs ſimiles eſſe; feros iuxta ac fœdos, qui non loquantur, ſed terribiliter vlulent:& ab ipſis quoque Indis, pro monſtris haberi. Denique in prouin-cia Aulaga mulierem Indam ex cane tria monſtra peperiſſa.hæc ille. 1.*par. Hiſt.Peruanæ*,c.55.Præterea in nōnul-lis exemplis citatis, imaginatrix vis & corruptio ſeminis, & ſuperfluorū in vtero humorum copia, ſuam ſibi ſingula partem poſſunt vindicare.Fie-ri poteſt præterea, vt mulieres harū aliquæ de ſtrigum numero fuerint, & dæmon incubus calidum horum ani-malium ſemen illis infuderit. cur qui poteſt humano ſic abuti, non poſſit ferino?Sanè in illis exemplis, de In-dorum populis & Gotthorum regib. putarim hoc dicendum:quod dæmon in ferarum talium effigie fœminas compreſſerit, quod eum poſſe doce-bit ſequens quæſtio. Veriſſimam nar-rationem his adiungo. In hoc ipſo Belgio fuit nefarius quidam;qui vac-cæ ſe commiſcuit. Poſt viſa bos præ-gnans, & poſt aliquot menſes edere maſculum fœtum, non vitulum, ſed puerum;adfuere non vnus, déque ma-tris vaccæ cadentem vtero adſpexe-runt,leuatumque de terra nutrici tra-diderunt:adoleuit puer baptizatus,& inſtitutus Chriſtianæ vitæ præceptis, pietati ſe addixit; &,pro patre,ſeriò pœnitentiæ vacat operibus: homo quidem perfectus, ſed qui ſentiat in animo propenſiones vaccinas,paſcē-di prata,& herbas ruminandi.Qui de hoc ſentiēdum?nōne hoīem eſſe?pla-nè crediderim:ſed ex vacca matre na-tum abnuo;quid ergo?Diabolus pec-cati illius gnarus, & impulſor, mox vaccam prægnantem fecit videri: cū voluit, alicunde infantem furreptum attulit;& vaccæ parturienti,quæ ven-to grauida erat,puerū ſic ſuppoſuit; vt a vacca fundi videretur.Hinc nata opinio:& puer perſuaſus ſe vaccæ fi-lium, matris putatæ propenſiones hauſit imaginando.Nam vt verus ho-mo,ex ſeminis vaccini materia, na-ſcatur,& organica illa diſpoſitio per-fecta humani corporis,in vaccæ vte-ro,& vaccinæ animæ calore, ac virtu-te,perficiatur;id philoſophos omnes mecum arbitror, inter ἀδύνατα com-putaturos.Illud vero Manilij, mon-ſtrorum productionem aſtrorum in-fluxibus & fato Stoico aſcribentis, ſectæ eſt deliramentum.

Permiſcet ſæpe ferarum
Corpora cum membris hominum: non ſeminis ille
Partus erit. quid enim nobis commu-ne feriſque?
Quiſue in portenti, noxam peccarit a-dulter?
Aſtra nouant formas, cœlumq́ interſerit ora.

Cæterum And. Cæſalpini Parado-xū;ſine ſemine bruta perfecta equos, boues,elephantos, imò & hominem quoad corpus, ex Solis calore & pu-tredine ſola naſci poſſe; quod multis probare conatur *libro 5. Peripatetic. Quæſt.q.1.*vnde ſequeretur arte Ma-gica hæc omnia produci poſſe appli-catione agentium ad patibilia; mihi nondum potui in mentem produce-re,vt id verum eſſe,vel ſuſpicer. Qui non ignorem, præparationem mate-riæ ad formas animantiū, quæ perfe-cta nuncupantur, dependere à virtu-te ſeminaria, & formatrice; quæ ad perfecti animalis conformationem

opus

opus habet, non tantum primarum qualitatum mixtura & temperamento, quòd à cœlorum influxu, & ſolis calore recipit; ſed præterea perfecti animantis cooperationem exigit. vt cordati omnes Theologi & Philoſophi fatentur, quos citant Conymbricenſes noſtri, erudite hoc commentũ refellentes *in 2. de cœlo c. 3. q. 6. ar. 3. & 4.* quos (curioſe lector) ſuadeo tibi legendos. Illud etiam conſidera, hominem quoad corpus duntaxat hominem non eſſe: ideo cum dicunt poſſe hominẽ quoad corpus ſic gigni, vel ſibi in his verbis contradicere, vel hoc tantum dicere; ſic monſtrum gigni poſſe: imò nec monſtrum quidẽ; quia inanimatum. quæro enim qua illa humani corporis maſſa anima animabitur? humana? at hoc eſt deliriũ Paracelſi, hæreticum, vt aliàs oſtẽdi: ferina? ſed ferarum anima non poteſt humanum corpus informare. quia lõgè alias requirit diſpoſitiones, lõgè diſſimiliores, quam anima bouis & canis. conſtat tamen corpus caninum à bouis anima informari non poſſe. quale ergo hoc monſtrum, aut quid futurum?

Certum eſt monſtra naſci aliquando diuina vltione. Docet Dockumenſium Friſiorum pœna, ob eorum Epiſcopum S. Bonifacium cum ſocijs cæſum. *Nam horum ſanctorum indignam mortem* (ait Kempenſis) *in filios filiorum Deus vindicauit: vt paſsim ex eorũ familijs (quorum maiores tam nefarium ſcelus perpetrarunt) in hũc diem videantur in occipite habere, groſſos crines ſubalbi coloris, in modum caudæ cuiuſdam bruti animalis, vt iuſtè dixeris,*

Sentit adhuc proles, quod commiſere parentes.

ita Cornel. Kempius Dokumenſis. *lib. 2. de Orig. Friſior. c. 21.* Imitemur Samſonem, & caudam caudæ connectamus. ſcribit Polyd. Virgilius *Hiſt. Anglor. lib. 13.* in hanc ſententiam; eo quòd rex Henricus II. oſtenderet ſeſe infenſum B. Thomæ Cantuar. ſanctum virum *iam ſic vulgò negligi cæpiſſe, contemni, & odio haberi; vt cum venisset aliquando Strodũ; qui vicus ſitus eſt ad ripam Meduciæ fluminis, quod flumen Roceſtriam alluit: eius loci incolæ cupidi bonum patrem ita deſpectum ignominia aliqua afficiendi; non dubitarint amputare caudã equi, quem ille equitaret, ſeipſos perpetuo probro obligantes. Nam poſtea nutu Dei ita accidit, vt omnes ex hominum genere, qui id facinus feciſſent, nati ſint inſtar brutorum animaliũ caudati. Sed ea infamiæ nota iampridem, cũ gente illa eorum hominum qui peccarũt, delota eſt.* Sic Polydorus: cuius vltima clauſula, an in gratiam adficta, an ex vero, nouit Deus. conuicium certè in gentem totam manauit, & durat inter homines proteruos; qui, linguæ petulantioris, nihil habent penſi, verã an falſa effutiant. Si quid talis decoris permaneret, Guilhelm. Tookerus Reginę ſuæ, etiam huius appendicis demendæ virtutem mirificam tribuiſſet. Citra iocum: apud Thom. Cantipratenſem reperio, *lib. 2. de Apibus;* Nobili cuidam venationis gratia feſtos dies prophananti, ex vxore natam prolem canino rictu, & auribus braccorum (vt vocãt) more flaccis ac dependulis.

QVÆSTIO XV.

An ſint vnquam dæmones incubi & ſuccubæ, & an ex tali congreſſu proles naſci queat?

AXioma 1. ſit, *Solent malefici, & Lamiæ cum dæmonibus, illi quidẽ ſuccubis; hæ vero incubis: actum Venerium exercere.* Perperam hoc negarunt cõplures hæretici *a*; inter quos pars iſta negatiua communior videtur; ex Catholicis etiam nonnulli: ſed pauci admodum, ex Belgis Philippus Broideus *b*, ex Italis Cardanus, Ponzinibius, & Bapt. à Porta. ſed horum auctoritas non magna, ſi cum contrarium aſſerentibus eam componas. Placuit enim affirmatio axiomatis adeò

a *Pet. Mart. VVierus, Chytraus, Lercheimer. Bierma-nus, Fichard. Godelmann, & alij.*

b *Addition. ad c. 11. For. Romani.*

deò multis, vt verendum ſit ne pertinaciæ & audaciæ ſit ab ijs diſcedere. Communis namque hæc eſt ſententia Patrum Theologorum, & Philoſophorum doctiorum, & omnium ferè ſæculorum atque nationum experientia comprobata. Vt cęteros taceam, voluere Plato *in Cratylo*, Philo Ioſephus, & vetus Synagoga: D. Cypria. D. Iuſtinus Mar. Clemens Alex. Tertullian. & alij *c*, qui vetuſtiores patres, in eo, quod voluerunt dæmones poſſe cum mulieribus rem habere, optimè ſenſerunt, in eo verò à recentioribus iure reprehenduntur, quod de huiuſcemodi concubitu Moſis etiam verba *d*, de filijs Dei & filiabus Caini acceperunt. Solidior ergo adhuc probatio huius ſententiæ deſumitur à D. Hierony. in cap. 6. ad Epheſ. & D. Auguſt. quem communis ſchola Theologorum cum D. Iſidoro ſequitur *e*: & pro eadem pugnat Bulla Innoc. VIII. Pontif. contra maleficos.

Probantur hæc ratione & ſimul explicantur. Dæmones (quod poſtea docebo) poſſunt defunctorum corpora aſſumere, vel de nouo ſibi aere & alijs elementis ad carnis ſimilitudinē palpabilia effingere ac formare, poſſunt illa pro libito monere & calefacere, ſic ergo poſſunt, quem natura non habent ſexum artificiosè exhibere, & viris ſpecie fœminea, fęminis ſpecie virorum abuti, & has ſubijcere, & illis ſe ſubſternere. poſſunt etiam aliunde acceptum verum ſemen adferre, & naturalem eius emiſſionem imitari. Poſſunt ergo illa omnia facere, quæ axioma iſtud primum ſupponit: quod cum poſſint, & eos facere doceat experientia, non eſt cur dubitemus.

Axio. II. *poteſt etiam ex huiuſmodi concubitu dæmonis incubi proles naſci.* Maior eſt difficultas huius axio. quæ tamen tollitur quando bene & dilucidè tota res explicatur. Sciēdum ergo quod poteſt (præter ea quæ diximus) diabolus ſemen aliunde acceptū (v. g. in ea, quæ ſomnianti viro contingit, illuſione) deferre, & qua eſt agilitate & naturalium rerum peritia, calorem prolificum in ſemine quantumuis ille ſubtilis & aereus ſit ac facile diſſipabilis, conſeruare, & illud denique, quo momento mulier ad cōcipiendum optimè diſpoſita, quod eum non latet, tum illud matrici ſic infundere, vel naturali vi attrahendum exhibere, & muliebri ſemini commiſcere, hanc concl. tenuere auctores poſtea citandi.

Axioma III. *Attamen dæmones nequeunt, vi ſua, & ex propria ſubſtantia, more animantium generare.*

Probatur, quia nec dæmones inter ſe vllam habēt indiuidui vel ſpeciei multiplicationem (qui fuit error Gregor. Nyſſeni *a*) nec dæmones corpus aereum, vel vllum habent omnino (vt contra Platonicos M. Ant. Natta. *lib. 7. de Deo. fol. 75.* docuit, Franc. quoque Georg. & Caieta. tenendum eſt) quare nec in proprio ſuo corpore cōmiſceri poſſunt (vt optimè docet Perer. *d. lib. 8. diſp. 2.*) nec vllum ſemen; nedum prolificum, quātumuis tenue, habent (qui fuit error Marci Epheſi, Ioſephi; & fortaſſis Athenagoræ, Tertull. & vetuſtiorum illorum Patrum) quomodo proprium ſemen habere poſſint; cum ſemen ſit ſubſtantiæ corporeæ viuentis pars, & reſiduum cibi optimè concocti, ex meliorum ſcriptorum ſententia *b*: dæmones verò ſunt ſubſtantiæ incorporeæ, & ideo de ſuo nō poſſunt corporeum ſemen præſtare: ſunt etiam expertes animæ, vegetantis autē animæ functio eſt naturali calore cibum acceptum concoquere. Ideo certiſſimum eſt hoc axioma, quod auctores præcedentis axiomatis admittunt: & hanc duntaxat concluſionem aſſerere voluerunt: non verò, præcedentē ſecundam negarunt, ſcriptores quidā magni nominis, vt D. Chryſ. & alij *c*: quorum ſentētiam retuli & explicui olim, *Commen. in Seneca Herc. Furent. v. 447.*

c *videte hos citatos apud Six. Senenſem l. 5. Bib. ſac. anno. 77. & Pamelium in Error. Tertul. Anno. 1. quib. addo Plethonē li. de mirabilib. & lōgæuis. Pererium l. 8. in Ge. di. 1*

d *Gen. 6. a. 2.*

e *Ang. li. 15. de ciu. Dei c. 23. Iſido. li. 8. Orig. Alex. de Hal. 1. p. q. 78. Tho. Bonauē. Scot. Durand. Gab. in 2. d. 8. Guilh. Pariſ. de vniuer. p. vlt. c. 23. Abulen. in c. 6. Ge. q. 6. & cap. 7. Exo. q. 12. Auctor. mallei male car. Gri. Remig. & alij I. C. communiter; & ex medicis Simphorianus libr. 2. prax. c. 7. Cæſalpinus, de dæmon. inueſtigat. ca. 19. Codronchius l. 3 de morb. vene*

fi. 10 Vale[...] *de ſacra p*[...] *c. 8. in pri.*[...]

a *de nat. h*[...] *c. 18.*

b *vide Ti*[...] *l. connub.* [...] *a. nu. 12.* [...] *clantū de* [...] *getatiua I*[...] *tia Theor*[...] *13. Valeſ*[...] *de Sac. Ph*[...] *c. 13. Spin*[...] *in Proble*[...]

c *Chryſ. h*[...] *22. in Ge.* [...] *ſian. colla.* [...] *21. Phil. a*[...] *hæreſ. Pla*[...] *Sympoſ. &* [...] *tè Schali*[...] *xercitat. 7*

Quæ

Iacquer.li. ...gelli hæret. ...arti. Arles ... ſuperſtit. ...m. 7.

Quæ aduerſarij obijciunt exempla, illuſarum aliquando muliercularum, ea nos non refellimus nec reijcimus, præſertim conteſtata illa mira apud Iaquerium & Martinum Arelatenſ. *d* ſed contendimus ineptè illos hinc inferre; aliquando deluduntur: nunquam ergo id verè contingit. ex particulari affirmatiua inferunt vniuerſalem etiam affirmatiuam, in materia non neceſſaria. quod ineptum eſt.

Dicimus ergo. *Ex concubitu incubi cum muliere aliquando prolem naſci poſſe; & tum prolis verum patrem non fore dæmonem, ſed illum hominem cuius ſemine dæmon abuſus fuerit.* Negarunt hoc Plutarchus *in Numa*, Paracelſus hæreticus, Vlric. Molitor *de Pythonicis mulier. c. vlt.* & Nicol. Remig. *lib. 1. dæmonolat. c. 6.* ſed argumentis fulti leuiculis: non negat, dubitat duntaxat Bened. Perer. noſter *lib. 8. in Geneſ. diſp. 3.* Sed hoc olim affirmarunt Ægyptij teſte Plutarcho, & affirmant communiter Scholaſtici, qui omnes etiam optimi Philoſophi fuere *e*. Probatur manifeſta ratione ex ijs quæ dicta fuere pro explicatione. 2. Axiom. Accedunt plurima exempla ab illis & alijs narrata; quæ ſi vera ſunt, haud dubiè iuxta has concluſiones explicanda ſunt. Vetuſtas obtrudit ſuos ſemideos; Hercules, Sarpedones, Æneas, Seruios Tullos *f*: Anglia, Merlinum *g*; Pannonia, Hunnos ex Arlunis ſtrigibus Gothicis, & Faunis natos *h*. Chieza *c. 27. p. 2. hiſt. Peruſ.* ſcribit in Hiſpaniola ſolitũ Corocoton dæmonem miſceri mulieribus, & ex eo natos bicornes naſci. Cliuenſium quoque ducum ſtemma huc retulit Helinandus lib. 4. apud Belluacenſem *i*, Xacam ſuum Iapones talẽ eſſe volũt: nec deſunt qui Lutherum in hanc claſſem retulerint k. Et ante ſexennium, in primario Brabantiæ oppido, punita fuit mulier, quòd ex dæmone peperiſſet: & noſtris temporibus id contigiſſe, etiam Ludou. Molina, ex noſtræ Societatis Theologis, prodidit, & complures alij gentium diuerſarum ſcriptores allatis exemplis confirmarunt *l*.

e D. Th. Ha... ...ns. Bonauẽ. ...o. Gab. Abu ...nſ. Guilh. ſu ...a cit. necnõ ...ich. Palud. ...ict. Med. Mo ... Alf. à Caſt. ...l. Spina. Ia...ue. c. 6. ex I. ... Gril. Binsf. ...ar. de Arles ...ranc. Valeſ. ...edicus. item ...ij auct. Mal...i, & Nider.

f Ita Hom. ...irg. Clemen. ...lex. Arnob. ...b. 5. contra ...nt. & ipſum ...lat. iuxta O...g. l. 6. contra ...elſ.

g Vin. Bellua. ...21. Spec. hiſ. ...oly. Virg. & ...lij.

h Iornan. de ...b. Gotth. & ...uitprand. ...d. oper. l. 3. ...27.

i Fontan. in hiſt. ſacra de ſtatu religio.

k [illegible]

l Mol. 1. p. q. 50. a. 1. auct. etiã vita D. Bern. lib. 2. c. 6. Hect. Boet. lib. 8. hi. Scot. Fr. Pic. lib. de prænotione. Petr. Bin. p. 1. de confeſſ. malef. concl. 5. Lau. Ananias li. 4. de na. dæmon.

Videte nunc quam leuia ſint argumenta, quibus hanc alij ſententiam impugnant, maximè Nicol. Remig. quorum primum argu. eſt. Dæmon & homo ſpecie differunt. ergo ex hac copula ſequi nequit proles. *Reſp.* cõſequentiam eſſe nullam, tum quia ex equo & aſina, & alijs ſpecie diſcrepantib. animalibus muli, thoes, leopardi, pantheræ & aliæ hybrides gignũtur: tum quia generatio hic nõ tribuitur dæmoni, ſed homini, cuius eſt ſemen. vt rectè D. Tho. quodlib. 6. ar. 8. ad 6. & ideo hic ex homine, hoc eſt ex viro & fœmina, naſcitur homo.

2. *Argum.* Dæmon eſt expers vitæ, & origo mortis. ergo nequit eſſe auctor & origo actus vitalis. *Reſp.* Vim hanc vitalem, non ineſſe dæmoni, ſed ipſi ſemini; ſicut vis calefaciendi nõ ineſt ſcypho propinãti, ſeu tubo fundenti, ſed ipſi vino. vide D. Th. *ſup. ad 5.* & Sprengerum *1. p. Mallei quæſt. 4. ad 2.*

3. *Argum.* Semen quod dæmon infundit, ſagæ fatentur eſſe frigidum & nullam adferre voluptatem, ſed horrorem potius; quare nec poterit inde generatio conſequi. argumentũ hoc fuit Marci Epheſij, apud Pſellum. Confirmat Remigius confeſſione ſagarũ, quæ faſſæ ſunt omnem ſenſum voluptatis à tali copula abeſſe, imò & ſũmum ſe dolorem percipere. *Reſp.* cogit argumenti futilitas, quam vellem me plura in re inani & ſpurca refellenda, inſumere verba. Certum ergo videtur dæmonem, quando vult ſub certi alicuius viri ſpecie deludere, & non vult ſciri ſe eſſe dæmonem: tunc quam poteſt aptiſſimè imitari, quæcunque in veri viri & mulieris copula requiruntur: quare neceſſariò tunc curat, vt ſi quidem vult generationẽ ſequi (quod rariſſimè accidit. nec enim ipſe ſua vnquam cauſa generationem intendit, qui ſibi ſimile nequit gignere: ſed aliquando duntaxat, in gratiã ſuccubæ id optãtis, co-

natur generationem ex alieno ſemine) adhibeat neceſſaria ad generationem: quare & prolificum ſemen quęrit, & inuentum conſeruat, & tanta celeritate perfert: vt vitalis ſpiritus non euaporetur, & quando ac quale oportet infundit. Quando vero non intendit generationem; tūc infundit aliquid ſeminis inſtar, calidum tamē, ne fraus deprehendatur: ſicque etiam corpus aſſumptum temperat, ne con tactu timor, horror, aut aſpernatio adferatur. Sed quando cum illis rem habet, quæ dæmonem eſſe non ignorant: vt plurimum ſemen fictitium & frigidum exhibet, ex quo concedimus prolem naſci non poſſe. Deinde conſtat, ſæpè eum interrogare ſuccubas; num velint impregnari? quæ ſi aſſentiantur, aſſumit verum ſemen aliunde actu carnali deciſum, vt dixi & docet Sprengerus *a*. Quæritur autem, non tam quid fieri ſoleat, quàm quid fieri poſſit. Vnde ad cōfirmationem quoque argumenti, patet ſolutio; voluptatis ſenſum quando abeſt; abeſſe, vel quia Deus id prohibet, prouidè, vel quia dæmon vult eum non adeſſe; vt ſic maior ſit peccati fœditas atque malitia. adeſſe autem poteſt hic ſenſus; ſi Deus non prohibeat, & dæmon velit, eum à ſuccuba percipi; profectò quæ ad delectationē in hac ſpurcitia neceſſaria, hæc omnia dæmonem incubum adhibuiſſe non rarò, conſtat exemplis illis, quæ narrāt plurima, Sprengerus, Binsfeldius, & Ananias, & potiſſimum vno Sardicenſis ſagæ, & Virginis Hiſpanæ nobilis deceptæ, quæ inuenias apud Torquemadam *Dialog.3.* & Grilland. *q.7.n.8.* & 9. idem ex plurium confeſſione aſſerit Alfon. à Caſtro *lib. de iuſta hæret. punit. c.16.*

a p.2. mallei q.1. c.4

4. *Denique addunt*: haud eſſe credendum; Dominum Deum concurrere ad huiuſmodi actum, aut animam tali corpori ex huiuſmodi coitu nato infundere, & inchoato dæmonis operi coronidem addere. *Reſpondeo*. Dæmonem quo ad naturæ operationem, hic duntaxat eſſe inſtrumentum, & applicare ſolummodo agens principale; quod eſt verum ſemen humanum. Deum itaque concurrere ad vltimam diſpoſitionem organici corporis, ab humano ſemine nati; accidentarium vero quid eſſe, & morale duntaxat, peccatum ſagæ atque dæmonis malitiam. iuuat Deus, vt auctor naturæ naturam; peccato verò, cuius auctor non eſt, non adminiculatur. Si quid huiuſmodi valerent argumenta; ſequeretur, neque ex fornicatione, neque ex adulterio, neque ex incæſtu, proles gigni poſſe. Reſpondent diuerſam eſſe rationem: quoniam in his ordo naturæ ſeruatur non vero in illo dæmonis Hymenæo.

Hæc reſponſio friuola eſt. nam etiam in caſu noſtro naturæ ordo, quo ad phyſica generationis præcipua principia, ſeruatur. natura enim dūtaxat poſtulat, vt ex viri prolifico ſemine, aptè mixto ſemini muliebri, proles naſcatur. *Vltim.* Molitor argumentatur, ſecundum Conciliatorem principium gignendi eſt cor: ergo dæmon illo ſemine non poteſt ad generationem vti. quia deeſt virtus cordialis calorem, vt oportet, temperans. *Reſp.* Siue à corde ſiue à cerebro vis gignendi oriatur, ſpiritus genitalis ipſi ſemini eſt implantatus in ipſa ſeminis ab humano corpore deciſione. dæmon vero hunc ſpiritum cum calore ſuo tantum conſeruat.

Quid igitur, dicat aliquis, etiamne ex viro incubo, & dęmone ſuccuba liberi naſci poterunt? hoc nec Ægyptij olim concedebant, nec ego crediderim fieri poſſe. Longè enim plura hic requiruntur, vt ad prolis generationem partumque longè plura matres, quam patres ſuppeditant. in cōceptione par fortè vtriuſque conatus; poſt, omnia ſolius ſunt matris. requiritur tractus temporis, vt ſemen in corpus organicum commutetur, & abſolutiſſima illa humani corporis architectura perficiatur. requiritur etiam continua vegetan-

tis

tis animæ operatio in fœtu alendo: & alia penè innumera naturæ arcana; quæ omnia vtrum tam multa, tādiu dæmō in aſſumpto corpore queat præſtare, plurimum dubito, & potius arbitror non poſſe: ſi poſſit, etiam ſuccuba poterit concipere. Interea dum quis conuincat hæc illum omnia poſſe; cenſeo quos legimus matre ſuccuba dæmone natos, vel ſuppoſitorios fuiſſe alterius fœminæ veros partus, vel ab alio dæmone prolem ementitam, vt non rarò contingit. ad priorē ſuppoſitiui partus fraudem lubens retulerim cum Ioan. Reynardo *lib. de peregr. generis hum. ſerm. de impugnat. hom. per diabol.* quod de Pictauorum Comitum ex Meluſina origine referunt fabuloſæ Francorum Hiſtoriæ, item de Andegauenſis familiæ ſtemmate Polyd. Virgil. *a* & alterius cuiuſdam, ex Galfrido narrat Vincent. Bell. *b* & quod ex ore ducum Bauariç & Saxoniæ acceptum narrat Sabinus *c*, nec admodum diſſimile, quod de nobili Bauaro narrant alij; ei, cum defunctam vxorem ferret impatientius, quadam nocte fœminam redijſſe, ſeque reſuſcitatam dixiſſe, & marito conuixiſſe, & ex eo liberos ſuſcepiſſe, quodque futurum prædixerat, tandem, conuicijs, & blaſphemijs nō ſe abſtinente marito, ſubitò muliebri veſte penes illum derelicta, euanuiſſe. Dæmon ſic Nobili huic impoſuit, & aliunde ſubtractos furto liberos ſibi ſuppoſuit. Ad poſterius genus fraudis refero paruulos; quos, non ex incubis, ſed per fraudem, quaſi ex ſuccubis dæmonibus natos, vulgo *Cambiones* vocant, & ferunt adeo eſſe lacte inſaturabiles, vt, etiam quatuor nutricum rumis exhauſtis, macilenti perſeuerarent, ponderoſiſſimi tamen, &ꝰ tandem poſt aliquot annos euaneſcant. Itali à continuo vagitu, *Vagiones* appellant; Germani, vt indicent ſuppoſitiuos eſſe, nominãt, VVechſelbalgh, vel VVechſelkind, *de his vide Spreng. 2. p. Mallei quæ. 2. c. 7. Guilh. Pariſ. p. vlt. de Vniuerſo, ca. 25. Anan. lib. 4. de nat. dæmon. Molitorem Pythonic. mulier. cap. 6.* Talem arbitror fuiſſe puerum: quem, per Galiciam & Aſturias Hiſpaniæ ante annos 15 Mendicus quidam, ſumma cum defatigatione humeris baiulabat: cum ex noſtris eum quidam in itinere repertum propè flumen, vt tranſuadaret, miſericordia motus, retrò ſe in iumentū ſuſtuliſſet; vix valida beſtia potuit eū in alteram ripā exponere. Paulò poſt mendicus comprehēſus, fatetur eum puerum, non puerum, ſed diabolum, fuiſſe; qui ſibi promiſiſſet, oēs ſe ad eleemoſynas ei conferends, pellecturū, quādiu ſic circunferretur habitu pueri morboſi, & faſcijs inuoluti.

a lib. 13. hiſt. Ingl.

b Hiſt. lib. 3. 26.

c Not. in Metamor. Ouid.

His conſentaneum eſt: *poſſe dæmones efficere, vt virgo mēte & corpore permanens, non tamen ſine virili ſemine, cō cipiat.* probatur quia poteſt virgini dormienti & ignaræ aliunde ſumptū verum & fœcundum ſemen, ſine congreſſu carnali, hymene alijſue clauſtris virginitatis incorruptis, infundere. Vt autem in partu virginitas conſeruetur, hoc dæmon nequit. cū enim ad hoc vera corporum penetratio requiratur; quæ virtuti diuinæ reſeruatur: id, ſine ſpeciali miraculo, fieri nō poteſt. Propterea, cum Caluiniſtæ negant hoc ſeptum virginalis in partu Chriſti Dñi clauſum manſiſſe; præcipuam certè miraculi, & veræ virginitatis prærogatiuam tollunt. Exemplum quoque de Bambergenſi puella quod recitat *d* Niderius, cautè legendum eſt, & de mentis tantum virginitate accipiendum. carnis enim integritatem amiſerat per eandem copulam, qua conceperat. Nec à viro mulier cognoſci poteſt, ſine virginitatis iactura, nec impregnari, niſi cognoſcatur.

d Formic. c. 10. l. 5.

Scio quid multi ſcriptores narrent de varijs, quæ conceperint duntaxat ex ſemine, quod in balneo, in quo illæ lotæ, prius fuerat effuſum; ſed nō credo. quia neque virtus attractiua matricis, tam à ſe longè queat vim exſerere: neque aqua ſolertiam ha-

habet, quam dæmon ſpirituum euapo rationem prohibendi, & ſemen illud, ſi fœcundum fuiſſet, fundum aquæ pe tijſſet, non ſupernataſſet. Sic Hebræi fingunt Ben-ſyram ex filia Ieremiæ Prophetæ natum. Sed mentiuntur. Ieremias enim virgo manſit. Simile refert Auerroes & de alia Alb. Magnus de format. hominis c. 1. Minus incredibile eſt, quod ſcribit D. Thomas *a*, poſſe fortaſſis mulierem, abſque miraculo & ſalua virginitate omnimoda concipere: *ſicut* (ait) *dicitur accidiſſe cuidam puellæ iam pubeſcenti, quam propter pudoris cuſtodiam in lecto ſuo pater habebat; qui cum in ſomnio pollueretur, ſemen eius ad matricem filiæ deſcendit, & inde puella concepit*. hoc ſequitur, & à dæmone idem præſtari poſſe, contendit Abulenſis commen. in ca. 19. Gen.

a Tho. quol. 6. ar. 8.

Item quæri ſcio, an dæmones cum ſagis nonnunquam exerceant præpo ſteram libidinem? ſciendum hoc laruniculatoribus. Quidam, vt poſt comp. Theolog. & Antonin. 1. *p. ſum. titu. de luxur.* Ponzinibius, *de Lamijs num. 64.* & Benedic. qui hos non citat *lib. 2. peccat. ſum. c. 8.* hoc omninò negant: neque id compertum confeſſione Sagarū Hiſpaniæ, Germaniæ, Galliæ, ſed de lamijs Italiæ id quaſi notiſſimum affirmat Syluester Prieras de Strigomag. & Ananias *lib. 4. de na tu. dæmon. fol. 148.* & etiam ab illis affirmari fatetur Ponzinibius ſupra. Ni mirum nihil adeò ſordidum eſt, quod non κακοῦργος iſte ſubeat, vt hominū animas certiore exitio inuoluat: ideo offert cuiq; quo illum capi poſſe ſperat. Nec vllū ſcelus eſt, quod fæx iſta hominum auerſetur. Poſſunt itaque Iudices, etiam de hoc inquirere. Nec ratio vlla eſt, quæ contrarium cōuincat. Porro ſciat confeſſarius, tunc videri eſſe duplex crimen mortale; vnum contra genus, alterum extra vas naturale: & ideo grauius peccatum, quàm ſi cum dæmone more humano, ac naturali commiſcerentur.

Vltima in hac quæſtione dubitatio naſcitur, *Vtrū vi magica fieri queat, vt gigantes naſcantur, vel pigmæi?* Quoad Gigantes Franc. Valeſius *d. c. 8.* affirmat id fieri poſſe: ſi dæmones ſeligāt ſemen non qualecunq;, ſed plurimū, craſſiſſimum, calidiſſimum, ſpiritibus affluens, & ſeri expers: Id verò eis facilè eſſe conquirere, deligendo homines calidos, robuſtos, & abundantes multo ſemine, quibus ſuccumbant; deinde & mulieres ſimilis conditionis, quibus incumbant: *& vtriſque, &* viris, inquam, *& fœminis, voluptatem maiorem ſolito afferendo. tanto enim abundantius ſemē emittitur, quanto* (ait) *cum maiori voluptate excernitur. poterant vero illi voluptatem augere; & titillando plurimum, & imaginationi plurima ad rem facientia repræſentando. plurima enim pars venereorum motuum ab imaginatione fluit. Quo fit, vt religioſi viri, & Deo adeò deditι, vt imaginationem etiam compeſcant, eiuſmodi motus non perſentiſcant. Robuſti ergo & grādes vt naſcerentur, ita poterāt dæmones procurare.* Hæc ille doctus ſimul Phyſicus & Philoſophus, de eo quod fieri potuit præclarè; ſed erroneè, quatenus Gigantes illos S.S. putat ex dæmonibus incubis & ſuccubis ita procreatos; quod iam à Theologis improbatum docui. Nos inde ſumamus tantū, non repugnare hoc dæmonis potentiæ & induſtriæ. Nam Gigantes fuiſſe impudentis proteruiæ ſit negare, cū S.S. teſtetur *Gen. c. 6.* & omnium gentium Annales ſimilia multa proferāt. *Diodorus lib. 5. & 6. Plutarchus in Sectorio Philoſtratus in Heroic. Plin. Solinus, Marian. Scotus & alij.* memini me nōnulla notaſſe *aduerſarijs in Senecæ Tragœdias*: & miror Goropio Becano placuiſſe, tam ardenter in ea, quæ de Antuerpienſi noſtro Gigante narrantur, declamare. Dētis eius magnitudinem ſerre non potuit: quid illa tū ad maiores molares Siculorū Ciclopū, quos vidit, appendit, penes ſe, īſignis hiſtoricus Th. Fazellus, habuit? Non iniucunda lectio verborum eius opinor futura ciuib. meis, vt hoc an-

tiquitatis patriæ cymaliũ ſibi ab homine Cempinienſi tam facile extorqueri non patiantur. Prolixa planè res eſt, adſcribam, & decerpam breuiter. ad Erycem montem anno 1342. cadauer in antro inuentũ portentoſæ magnitudinis, cuius anterior cranij pars aliquot Sicilienſium modiorum capax erat; cuius etiam Bocatius fecerit mentionẽ *li.4.de Geneal. Deor. c.68*. Anno 1516. in Mazareno agro cæmentarios effodiſſe cadauer hominis cubitorum ſtaturæ circiter 20. caput habẽs dolij inſtar, molares dentes ſingulos vnciarũ 5. pondus æquaſſe, quos (ait) ſe vidiſſe. Penes ſe alios eſſe nõ paucos, Melillis effoſſorũ gigantũ, dentes, quaternarũ vnciarũ: habere quoq; ſe os humeri latiſſimũ & penè monſtruoſum alterius gigantis Hyccarẽſis. Duos ſibi molares alios, 4. ſingulos vnciarũ, datos à Simeone Pigliono, cadaueris 18. cubitorũ ꝑpe Panormum anno 1547. Sequenti anno ibi à Geor. Adorno cadauer aliud cubitorũ 20. repertũ. Iatraſis an. 1550. inuentum cadauer cubitorũ circiter 22. cuius caput 10. ferè circuitũ pedũ metiebatur. Addit multa ſimilia, quibus ſingulis recenſendis non eſt cur inhæreã. illud notat cęteris etiam oſſib. in cinerẽ contactu tandẽ abeuntib. dentes noſtris ſimiles, ſed maiores, integros, effigiatos, ſubalbos, & carie carentes remanſiſſe: quòd etiam in dente illo Antuerpienſi olim viſebatur. Hetruſcorum gigantum vetus quoddã, An. Põponij Leti, epigramma meminit Britannicorum Camdenus; aliorum alij. Ipſe D. Auguſti. ſcribit ſe vidiſſe in litore Vticenſi molarem dentem adeo magnum, vt molaribus centum communib. poſſet exæquari, *lib.15.de Ciuit.Dei cap.9*. Prætereo quæ Fran. Patricius *Dial. 3. de Hi.* ex Hemone Eremita de Emiphimis & Gyginis retulit, quia fabuloſa.

Reſtat de Pigmæis: poſſe dæmonẽ efficere cauſis contrarijs adhibitis, vt ad iuſtã humani corporis ſtaturam hoĩes non perueniant, non eſt dubitãdum. ſic enim videmus artificio humano; nempe potu vini aduſti, & incluſione in ollis paruis; puſillos illos catellos, delicias domicellarum parari: & lucri auidi parẽtes, impiè certè, certis medicamentis efficiũt, vt filij pumiliones naſcantur. Omninò tamen crediderim, hac in re minimam quoque corporis humani quantitatem, etſi ignotam, dari; infra quam nequeat anima rationalis potẽtijs ſuis vti; & efficaciter corpus illud informare. Quare ſcriptoribus etiam illis aſſentior; qui licet agnoſcant cubitales, ſeu trium ſpitamarũ homulos, quos *Pygmæos* vocãt, gruũ hoſtes, quos poſt Ariſtotelem *lib.2.de hiſt.animal.c.*12. Philoſtrat. *in Hercule dormiente*. Plin. *lib.7.c.2*. Claudianus, Iuuenalis, Solinus, & alij deſcripſere; tamen meritò arbitrantur, eos non eſſe veros homines, ſed bruta, vel monſtra, & ad claſſem Simiarum referendos. *Vide ſi lubet, Gellium lib.9. c.4. Cœlium Rhodiginum lib.4.lect. antiq.c.3. & Cardanum lib.8.de rerum varieta. & Lud.Viuem in c.8.lib.de ciuit. Dei, & Bonifacium Simonettam lib.4.epiſt.c.10.* Repertam anno 1600. in Peruuia Nanorum prouinciam inde ſcribitur litteris P. Ruzij; quas hoc an. 1601. legi.

Nec negari poteſt *Pygmæos* fuiſſe, & ſtaturæ breuiſſimæ. colligo vtrumque ex loco Ezec.27. v.11. *Pigmæi in turrib. tuis.* ſcio hoc aliter, &c aliter verti, & verſione poni à D. Hiero. ad eum locum: ſed noſter meritò ſecutus eſt Aquilam ita vertentem Sym. Medos vertit, quod placuit Theodoreto. Chaldæus Paraphraſtes, *Cappadoces*. Verum . ג eſt de vocis radice, & ideo Theodotion, non ſatis certus, quid גמר ſignificaret Hebræũ גמרים gamadim retinuit. Diuus Hiero. gnarus, גמר ſignificare cubitum brachij, ſeu menſuram cubitalem. *Iud.3.v.16.* vnde גמר cubitalis: vertit *Pygmæos*, quorum hæc eſt menſura ſtaturæ. Itẽ D. Hier. ad vocem Græcam Aquilæ attendẽs, *Pygmæos* nõ accepit, vt nomẽ proprium, ſed vt appellatiuum; quia interpretat̃ bellatores prõptiſſimos;

quaſi

quaſi deducatur ἀπὸ τῆς πυγμῆς; cuius vocis vna interpretatio eſt, pugna ſeu pugnatus; altera menſura cubiti; quod ſequitur D. Auguſt. *d. li. 16. de ciuit. Dei c. 7.* Hinc ortæ variæ interpretationes. Quibus videbatur de Pygmæis illis propriè dictis accipiendum; quidam comminiſcuntur, eos fuiſſe bellicoſiſſimos, viſus acutiſſimi, & ſagittandi peritiſſimos, & ideo illis turrium cuſtodiam permiſſam, ſic Dionyſ. Carthuſian. Verum id vnde probant? certè vix credendum, potuiſſe eos loricam iaculis ſuis penetrare. Aliud itaque ſatis ingeniosè commentus Liranus, robur Tyri deſcribi, & munitionum eius, tale, vt etiam à pumilis iſtis turres defendi potuerint contra hoſtes potentiſſimos. Contortum id quoque, nec ſatis beneuolum aut conſentiens contextui. Reor omnino, *cuſtodum*, ſeu *robuſtorum*, (vt vertunt LXX) mentionem fieri; ſed hoc vocari *pygmæos*; non quod ſtatura tales, ſed quia turres tam altæ, vt viri etiam fortiſſimi & maximi in imo verſantibus vix cubitales apparerent. ſic vulgatam cum LXX. verſione & cum Hebræo fonte conciliari debere, nunc quidem cenſeo; paratus ſequi docentem certiora.

De Pumilionibus his ex Nonnoſo iſta Photius bibl. folio 3. ὅτι ἀπὸ τῆς Φαρσαν πλέοντι τῷ Νοννόσῳ, ἐπὶ τὴν ἐσχάτην τῶν νήσων κατὴν τηκόντι τοιόνδε τι συνέβη, θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι. ἐνέτυχε γάρ τισι μορφὴν μὲν καὶ ἰδέαν ἔχουσιν ἀνθρωπίνην, βραχυτάτοις δὲ τὸ μέγεθος, καὶ μέλασι τὴν χρόαν. ὑπὸ δὲ τριχῶν δεδασυμμένοις διὰ παντὸς τοῦ σώματος. εἵποντο δὲ τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναῖκες παραπλήσιαι, καὶ παιδάρια ἔτι βραχύτερα, τῶν παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν. γυμνοὶ δὲ ἦσαν ἅπαντες πλὴν δέρματί τινι μικρῷ τὴν αἰδῶ περικάλυπτον, οἱ προβεβηκότες ὁμοίως ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ἄγριον δὲ οὐδὲν ἐπεδείκνυντο οὐδὲ ἀνήμερον. ἀλλὰ καὶ φωνὴν εἶχον μὲν ἀνθρωπίνην, ἄγνωστον δὲ παντάπασι τὴν διάλεκτον τοῖς τε περιοίκοις ἅπασι.

QVÆSTIO XVI.

De nocturnis ſagarum conuentibus, & an vera ſit earum tranſlatio de loco ad locum.

Prima ſententia eſt, huiuſmodi equitationibus & conuentibus illas duntaxat cogitatione animi, & diabolica illuſione intereſſe: hāc ſententiam cum Luthero & Melanchtone multi ſectarij tenuerunt *a*: ſed & Catholici quidam, ex Hiſpanis, vt integro libro quidam minorita Fr. Samuel & auctor fortalitij fidei; eiuſdē ordinis, & Martinus de Arles canoniſta: ex Italis Pōzinibius integro ferè libro, Bapt. à Porta *lib. 2. ſuæ Magiæ Naturalis*, &, cuius tempore res nondum ſatis explorata erat, Alciatus *li. 8. Parerg. c. 22.* ex Gallis Duarenus, Ærodius, & Mich. Montanus: ex Anglis olim Ioan. Saliſburienſis *l. 2. Polycrā. cap. 17. in fin.* ex Germanis, idem vult Phil. Camerar. extremo ca. 72. operæ ſucciſiuę, & Vlricus Molitor *de Pythō. mulierib. c. 8.* & hoc ſe ſentire ſubindicat Leonard. Vairus *lib. 2. de faſcino c. 13.* Sed nituntur argumentis parum vrgentibus. Quid enim ſoliſne id aſſeritur à mulierculis, vt excidit Alciato? vnde igitur tot quotidie viri docti, clari, & ſecūdum ſæculum prudentes, idem fatentur, puniuntur que? Age ſint ſæpè, qui à dæmone illudantur, ſenſibus internis externiſque vinctis & ſepultis, phantaſia etiam fortè læſa, perturbataque: age, queat diabolus læſis corporis viribus & animi facultatibus plura homini perſuadere, quam vel vini copia oppreſſi, vel melancholia ægri ſeſe videre arbitrentur, vt docet D. Aug. *b* ſint ſanè tria phantaſmatum genera, quod ab eodem optime *c* notatum: quid tum poſtea? qd aliud, ex his inferre queas, quàm poſſe ſagas decipi: ſemper autē illas falli hinc non conſequitur. Nec amplius probat quod ad Euodium *d* ſcribens, de viſis prodigioſis idem pro-

a VVier. delm. A

b *li. 7. de ad lit. c.*

c *Epiſ. 7. ad Nebrid.*

d *Epiſt. 1.*

prodidit: fatemur enim tunc animas non emigrare ex corporibus, & Bodinum id auſum aſſerere deteſtamur. fatemur ſæpe ſenſus corporeos planè conſopiri, adeoque efficaciter has imagines obuerſari, vt experrecti credant ſe audiuiſſe, & vidiſſe, & feciſſe, quæ nunquam contigerunt.

Nec ignoro exempla multa huius deceptionis, vt de reo, qui ſe in Ditis regia fuiſſe dictitabat *a*; de Gēnadio, qui ſe choris beatorum interfuiſſe putabat *b*; de Platonico philoſopho alteri in ſomnis apparente, eumque docente *c*; de patre qui clara luce filiam ſuam videns, ſe vaccam cernere putabat *d*. Nec vrget quod eorum corpora inuenta ſint ſæpenumero eodem loco iacentia, nec inde mota fuiſſe, vt de varijs narratum ab Olao, Toſtato, Grillando, & alijs; & huc pertinens illud in vita D. Germani, de mulierculis conuiuantibus, vt videbantur, & tamē domi repertis dormientibus: & quæ huiuſmodi alia. his enim nihil amplius probatur, quàm decipi aliquando has mulierculas. Sed ſemper ita fieri non probatur. Vim quidem aliquam haberet argumentatio illa Alciati quærentis; cur non potius in conuentu cacodæmonem loco mulieris, quam in lecto cū marito fuiſſe dicamus? ſi ſola nitteremur præſumptione: nunc non illa mouemur, ſed vnanimi omnium ætatum, & nationum, & vtriuſque ſexus etiam Eccleſiaſticæ functionis, & ordinis nobilium, reorum confeſſione; contra quam nulla vim habet præſumptio. Michol patris ſatelli- tes decepit in Dauidis locum ſubſtituta ſtatua *e*: ſic etiam poteſt & ſolet dæmon aſſumpto corpore, & in lecto locato decipere maritum. Nam ſtrige ad conuentum profecta, ne maritus eam abeſſe deprehendat, ſolet eum conſopire, vel quid aliud ſupponere, quod earum vicem ſuppleat, vt maritus expergiſcens vxorem eſſe putet: docet hoc actis iudiciarijs *Bertrandus* (inquit) *tonſtrix Forpachij Cal.*

a ...lex. ab A... lib. 6. Ge... l. dier.
b D. Aug. d... p. 101.
d D. Aug. li... de ciuita. D. c. 18.
... Vita S. Ma... af.
e ... Reg. 19.

Sep. 1587. id ſe ſæpè feciſſe prodidit, atq; ad ſopiendum tali ſomno maritum ſæpè numero illi aurem vellicaſſe, dextra manu eo prius illita vnguine, quo viam ad huiuſmodi conuentus affectans ſolebat ſe ipſa inungere. Eller vxor decani in Ottingem, eodem loco & die, infantis culcitrā: Seichen Mayà Speirchen ſcopas ſuppoſuiſſe memorauerunt, poſtquam eſſent nomen ſui dæmonis præfata, ſicque maritis fucum ſæpe feciſſe. Homburgij non. Iunij 1590. Maria vxor ſartoris in Metzer Eſch, ſtramentorum faſcem veluti vnguine infuſcatum, qui ſtatim atque ipſa domum eſſe reuerſa euaneſceret. Catharina Ruffa ipſum dæmonem, ſua accubatione, eiuſmodi vices aliquando geſſiſſe, declarauit. hæc Nic. Remigius.

Obijciunt præterea D. Auguſt. lib. de ſpiritu & anima cap. 28. vbi eadē ferè verba habes, quæ *in c. epiſcopi. 26. q. 5.* vbi qui huiuſmodi nænijs anicularum fidem præbent, videntur excōmunicari. Hic canon Achilles eſt aduerſariorum, hunc vrgent, hunc intorquent. *Reſpon.* librum illum nō eſſe D. Auguſtini, nec etiam D. Gregorij, cui tribuit Ioannes Beetzius Carmelita in 1. præcept. expoſ. 4. c. 4. ſed Hugonis Victorini, vel Hugonis Eterianí: & cuiuſcunque ſit, non eſſe aliam eius ſententiam, quàm prædicti canonis. Quidam eleuant auctoritatem canonis, quia ſit concilium tantum Prouinciale, quod errare potuerit: ſed mihi non placet eò confugere. Alij negant eſſe Concilij Ancyrani eo quòd in concilij huius exemplaribus Græcis aut Latinis hodie non exſtet: verum neque hæc ſolutio mihi placet; quia Canon reperitur in quibuſdam antiquis collectionibus Cōciliorum, & in Damaſi (ſi ipſe auctor) Vitis Pontificum, & in Decretis, Burchardi *libro decimo, cap. primo*, & Iuonis *parte 11. cap. 30.* & retentus fuit in Decreto Gratiani iuſſu Gregorij XIII. Pontif. correcto. Malo cum Turrecremata *ibi*, Victor. *num. 32.* Baſino, Alphonſo à Caſtro, & alijs reſpondere, quædam in illo Canone narra-

rī;

ri, quæ per naturam rerum à dæmone perfici non poſſunt, vt alloqui & coram cernere Herculem & Achillem, qui ſunt in inferno: item equitare ſuper veras beſtias, quæ tanta ſpatia tã citò, & per aerem conficere nequeũt: item equitare cum Diana vel Herodiade, cum nec vlla ſit Diana Dea, vel ſuperſtes numen, nec Herodias illa ſaltatricula vllibi in terris equitet, in inferno cruciata: item agnoſcere vllam diuinam naturam, præter Deum. quare huiuſmodi aſſerere; reuera hæticum eſſet. Alia vero in eodem Canone memorantur, quæ nec rerum naturæ repugnant, nec vires Satanæ ſuperant, vt eſt hoc ipſum, de quo nunc agitur: & talia nõ negat Canon poſſe contingere; ſed tantum indicare voluit, non eſſe credendum ſemper ea αὐτοπρoσωπῶς contingere, ſed aliquando imaginationis vitio tribuenda. vera itaq; Canonis explicatio eſt; eos hæreſeos damnari, qui ſagis aſſerentibus credunt; hæc omnia poſteriora cum priorib. ſibi contingere, pro vt illæ narrabant. Sufficit enim ad opinionis alicuius damnationem partem eius aliquam fidei contrariã eſſe, quia verum eſt ex integra cauſa, falſum ex quouis defectu. Atque ita interpretor dicta Doctoris Nauarri a ſatis perplexa locutione non paucos decipientis. Vnde apparet neque Canonem illum, neque locum Hugonis repugnare communi ſententiæ Theologorum, vel Quæſitorum & Iudicum receptæ praxi. Sed de hoc Canone agendum copioſiſſimè libro quinto.

a *c.11. Man. nu.38.*

Denique argumentatur Alciatus; Conuentus huius perſonæ omnes interdum, nomine Ieſu pronunciato, euanuerunt; erãt itaque phantaſticæ, & non corporatæ perſonæ, quia corporea res ſic nequit euaneſcere. *Reſpondeo.* Sagas quæ conuentui interfuerant, non euanuiſſe; ſed præſtrictis cernentium oculis, à ſuis dęmonibus celerrimè aſportatas fuiſſe: & ſic dici euanuiſſe, largè & propriè ſumpto vocabulo, pro deſierunt videri. Neque hoc diſſimulandum, videri Alciatum velle, non poſſe dæmonem corpora loco mouere, idcirco enim contendit non fuiſſe Chriſtum Dominum à diabolo in pinnaculum templi, & montem excelsũ ſublatum; quod confirmat auctoritate Orig. *hom.31.in Luc.* & D. Hieron. *in Matt.* & temere credidit hoc dicenti Alciato Phil. Camerarius *operæ ſucciſ.c.72.* Sed poſtea docebo longè plures Patres contrarium tenuiſſe, imo D. Hier. nihil habet, quod pro Alciato faciat. Origenes ei apertè refragatur. nam verba mutilata citat Alciat. obiectionem ponens, reſponſionem Origenis omittens.

Obijcitur etiam experientia, quòd inunctæ, aliquando non tranſlatæ, ſed repertæ iacentes eodem loco, vbi ſe inunxerant. hoc de vna Abulenſis, de trib. vel quatuor teſtatur Spineus, de alijs alij. *Reſp.* cum Spineo c. 30. & 31. huius rei varias eſſe cauſas tum ex parte Dei, tum ex parte dæmonis. Ex parte huius; quia quando ipſi vtilius eſt, tunc ſagas decipit, eas loco non mouendo; vt ſic iudicib. & principibus perſuadeat falſa eſſe, quæ de talibus tranſuectionibus feruntur, atque ita iuſtitiæ exſecutionem impediat. pactum ergo fruſtratur, quando maiorem humano generi perniciem inde ſperat; pactum ſeruat, quando Deus ei permittit, & ipſe ſperat ſe ſic plures illaqueaturum, Quod ad Deũ, ſinit vt plurimum, ſic exigentib. hominum peccatis, Diabolum pacta cũ Magis inita ſeruare; aliquando impedit, vt quando iudices curioſitate mouentur ad huiuſmodi explorationes, vt ſic iudices in peccati pœnam confundantur, & quaſi excęcentur. Vtrũque iuſtiſſimè. Ex ijſdem cauſis nonnunquam, vult dæmõ, & hoc ei Deus mittit, ipſas loco mouere, & pro ipſis ſimulacrum earum illic relinquere, vt putentur non tranſlatæ, ſed illic manſiſſe.

Secunda ergo opinio eſt, quam veriſſimam

riſſimam iudico; Nonnunquam verè ſagas transferri à dæmone de loco ad locum, hirco vel alteri animali (phantaſtico, vt plurimum: hoc eſt dæmoni aſſumenti & formanti corpus aereũ vel etiam hominis in forma, eas aliquando ternas quaternaſve ſimul aſportanti) vel arundini veræ ſcoparumvè baculo etiam vero, ſed acto, & ſubleuato à dæmone, inequitantes, & corporaliter conuentui nefario intereſſe.

Hæc ſententia eſt multo communior Theologorum, imò & Iuriſconſultorum practicorum Italiæ, Hiſpaniæ, Germaniæ, inter Catholicos; tenent etiam ſcribentes plurimi. Alber. Magnus apud Cantipratenſem l.2.c.57. p.19. Ciruelus de ſuperſti.p.2.c.1. Guilh. Neoburgenſis mox citandus. Turrecrema ſup. Grilland. lib.2. de ſortileg.q.7.nume.8. vbi fatetur ſe ſententiam mutaſſe. Baſinus de artib. magic. propoſ.9. Remig. lib.1. Dæmonolat. c.14.24.29. Auctores Mallei non vno loco, Penna in Director. Inquiſitor. p.2. comment. 68. & alij. Pet. Damianus epiſt.4.c.17. & recentiores medici, vt Ronſſeus mox citandus, lib.2. de morb. venefic. c.8. & lib.3. c.8. Ceſalpinus inueſtigat. dæmon. cap.20. & Theologi crebrò numero hoc aſſerunt, rẽ diligentiſſimè diſcutiẽtes, Ioan. Dodo. in Apolog. contra Fra. Samuelem, Guilh. Pariſienſ. par. vltim. de vniuerſ. cap.23. Sylueſter in verb. hæreſis, nu.3. Abulenſ. in 4. cap. Matth. quæ.47. Beetz dicto cap. 4. Victor. vbi ſupra. Caietan. 2. 2. quæſt. 95. ar.3. Alphonſ. à Caſtr. lib.1. de iuſta hæretic. punit. ca.16. Sixtus Senenſis l.5. bibliot. annotat.73. Creſpetus de odio Satanæ diſcurſ.15. li.1. Sebaſtianus Mich. in Pnemalog. Anglez. in 2. quæſtio. vnica de arte Magica a.4. diffic.5. Pet. Binſfeld. d. operis concluſ.11. Spinæus contra Penzinibium, Ananias libro quarto, de Natu. dæmon. Et nonne antichriſti tẽpore tales conuentus agnoſcit futuros D. Hippolyt. Martyr lib. de conſummat. ſæculi, haud longè à princ. hos nouere leges Salicæ, vt patet ex l.17. Et Lambertus Danæus Caluinianus ſcribit Geneuæ conuentum eſſe ordinarium propè ſummam ædem, vt ex eo refert Creſpetus. Sed accipite verba Hippolyti; Tunc iniquus ille elato animo dæmones ſuos cõgregabit humana ſpecie (nonne ſic in cõuentibus tripudiant & commiſcentur cum ſtrigibus?) & eos qui illum ad regnum inuitarunt faſtidiet: animaſque multas inquinabit: quippe Principes eis conſtituet ex dæmonibus.) Facit hoc quotidie diabolus ſuperior, dum ſuum cuique ſtrigũ dæmonem magiſtellũ attribuit. Tertullianus lib. de anima c. de ſomnijs, affirmat, domos quoque hominum dæmonijs patere: nec tantum in in adytis, ſed etiam in cubiculis homines eorum imaginibus circumueniri. Videte nũc quo pacto hoc myſterium iniquitatis operetur iam olim. huc enim arbitror referendum quod abs Guilhelmo Neubrigenſi in hunc modum traditur; In prouincia Deirorum haud procul à loco natiuitatis meæ, res mirabilis cõtigit, quam à puero cognoui. Eſt vicus aliquot à mari orientali miliaribus diſtans, iuxta quem famoſæ illæ aquæ, quas vulgò Vipſe vocant. Ex quo viro ruſticus quidam ad ſalutandum amicum in proximo vico commorantem profectus, multa iam nocte minus ſobrius remeabat. Et ecce de proximo tumulo, quem ſæpius vidi, & duobus vel tribus ſtadijs à vico abeſt, voces cantantium, & quaſi feſtiuè conuiuantium audiuit. Miratus quinam in illo loco ſolemnibus gaudijs intempeſtæ noctis ſilentium rumperent, hoc ipſum curioſius inſpicere voluit: videnſq; in latere tumulti ianuã patentẽ, acceſſit & introſpexit, viditq; domũ amplã & luminoſã, plenãq; diſcũbentib. tã viris, q̃ fœminis, tanq̃ ad ſolennes epulas. Vnus aũt miniſtrantiũ cernens ſtantẽ ad oſtiũ, obtulit illi poculũ. Quo ille accepto, conſultò noluit bibere, ſed effuſo cõtento, & cõtinẽte retẽto concitus abijt, factoq; tumultu in cõuiuio ꝓ ſublatione vaſculi, & perſequẽtib. eũ cõuiuis, pernicitate iumẽti quo vehebatur euaſit, et ĩ vicũ cũ inſigni ſe ꝑdare cepit. Deniq. hoc vaſculũ materiæ ĩcognitæ, coloris inſoliti, & formæ inuſitatæ Hẽrico ſeniori Angl. Regi ꝓ munere oblatũ eſt, ac

ac deinde fratri Reginæ Dauid, ſ. Scotorum Regi contraditum, annis plurimis in theſauris Scotiæ ſeruatũ eſt, & ante annos aliquot (ſicut veraci relatione cognouimus) Henr. II. illud aſpicere cupienti à Rege Scotorum Guilh. reſignatum. li. 1. Rerum Angelicar. c. 38. tales montiũ receſſus, vulgus ſolitum nominare *montem Veneris*: qualem tradunt etiã in Italia propè Nurſinum lacum eſſe, vt patet ex epiſt. 46. Æneæ Siluij. Si mauis exempla recentiora & clariora, Rober. Gagui. Generalis ord. S. Tri nit. *lib. 10. Hiſt. Franco.* ita ſcribit, *Quo tempore Guilh. Edelinus Theologus Doct. S. Germani de la Haya prior, apud Ebroicas ad perpetuum carcerem dãnatus eſt, ob falſæ religionis crimen. Nam cùm illuſtris cuiuſdam fæminæ amorib. teneretur neq; eius conſuetudine frui facilè poſſet, dæmonem patronum ſibi adhibuit, & eũ in arietis ſpecie adorauit: à quo poſtea doctus ſcopã ſumere, atq; inter femora equitis inſtar ponere, breui momento, quo volebat ſe traducebat.* inter ſtriges Auenionenſes (vt narrat Mich. *Pneumalog. ſchol. 6.*) puer captus fuit, qui iudicibus narrabat, ſe à patre in Synagogam (ſic conuentũ vocãt) deductum, & ibi vidiſſe patrari multa nefaria & horrenda; itaque cõterritum muniuſſeſe ſignaculo crucis, & dixiſſe; Ieſu, quid iſtuc rei? ſimulq; cum dicto turbam totam diſparuiſſe, & ipſum ſe ſolũ ibi deprehendiſſe: poſtridie domũ rediſſe, quę trib. à ſynagoga miliarib. aberat, & patrẽ ad iudices detuliſſe. Vnde & puero in vicinia nomen inditum *Maſquillon* (hoc e. paruus ſortiarius) huncq; puerum, cũ ipſe Michael iſta ſcriberet anno 1582. adhuc Auenioni captiuum fuiſſe. Aliud conteſtatius accipe ex Grillando, cuius verba non pigebit adſcribere? Quo (*nempe homagio*) facto, ſtatim vnum dæmonem conſtituit (*ipſe princeps dæmon.*) ad cuſtodiam ipſius mulieris, quam nunquam relinquere debeat; ſed illi inſeruire in omnib. quæ ipſa cupiet, & quotieſcunque contigerit ad ludos accedere, hoc ipſe intimabit mulieri, & illam deferet, & inſtruet. qui quidem dæmon aſſociatur ei, tanquã maritus vxori. ſæpe accedunt ad congregationes illas, vbi maxima mulierum numeroſitas congregatur; & nõ vident illa in mente, aut intellectu, aut in apparentia; ſed in vera & naturali forma accedũt ad loca prædicta, hoc modo, & ordine. Videlicet, quia primum per vnum vel duos dies antequam fiat congregatio, intimatur ſibi per dæmonem illum, qui eſt ad ipſarum cuſtodiam cõſtitutus, qualiter nocte tali, & tali hora ſe præparet ad veniẽdum ad ludum: quę mulier, ſi habere iuſtam cauſam impedimenti, deducit, & auditur, dummodo ſit cauſa vera, & excuſabilis, quæ legitimè excuſare poſſit; alioquin ſi fingeret habere cauſam, quæ nulla eſſet, vt nõ accederet, non deferebatur inuita, ſed remanebat in domo ſua; nihilominus pro pœna ſui mendacij adeò fortiter cruciabatur à dæmone, & in mẽte & in corpore maximis & continuis doloribus, & ægritudine intrinſeca vel extrinſeca tam fortiter vexabatur; quod die noctuq; nihil penitus quietis haberet; ſed ſemper tribularetur, & omnia quæ ipſa ageret euaneſcerent & perirẽt in fieri: adeò quod neceſſe fuit, vt tot mala ceſſarent, quod peccatum ſuum fateretur, & promitteret; etiam medio iureiurando; quod amplius non recuſabit accedere. Cum verò promitteret acceſſuram, ſtatim adueniente nocte & hora, euocabitur voce quadam, velut humana ab ipſo dæmone, quem non vocant dæmonẽ, ſed Magiſterulum, aliæ magiſtrum Martinettum, ſiue Martinellum. Quæ ſic euocata, mox ſumebat pixidem vnctionis, & liniebat corpus ſuum in quibuſdam partibus, & membris, quo linito exibat ex domo & inueniebat ſemper magiſterulum ſuum in forma hirci illam expectantem apud oſtium; ſuper quo mulier ipſa dixit quod equitabat, & applicare ſolebat fortiter manus ad crines & ſtatim hircus ille adſcende-

bat

bat per aerem, & breuiſſimo tempo-
re deferebat ipſam vſque ad nucem
Beneuentanam, & ibi ſuauiter depo-
nebat, &c. reliqua etiam refert con-
ſentanea his quæ alij citati Dd. ſcri-
pſerunt ſolere in cōuentu continge-
re. Nam præcitati Theol. adferunt va-
ria exempla, & confeſſiones reorum,
quę omnes conueniunt in corporali
delatione; modo; & cæremonijs con-
uentus, & alijs circumſtantijs: Quarū
præcipuas ſummatim hic exſequar,
additis nonnullis; quas accepi à Petr.
Orano, V.Cl. mihi doctrinæ & inte-
gritatis nomine (vt fratre) caro, qui
præfuit anno 1597. & 1598. Quæſito-
ris & Iudicis functioni in Stabulen-
ſium ſagarum & lamiarum cauſa.
Quoad baculū notat Sebaſt. Michael.
d. operis Schol 7. Abrah. Ezræ filium Le
uit. cap. 19. prohibitionem maleficij
ſic interpretari; *Non facietis experimen
ta per figuras, per baculos, per opera, per
motus, per dies, & per horas*, & his ver-
bis pleraq; ſolemnia ſtrigum cōpre-
hendiſſe. per *figuras*, intelligere cir-
culum, de quo iam egimus; per *bacu-
lum*, virgas quib. vtuntur ad malefi-
cium hoſtile, & alias quib. in ῥαβδο-
μαντίᾳ, & arundinem ſeu ſcopæ haſtā
cui inequitant transferendæ; gaude-
re autem virga diabolum, vt imite-
tur virgam Moſis miraculorum effe-
ctricem, vel aliam floriferam Aaro-
nis. Hunc baculum porro inungi ſo-
lere vnguento confecto ex varijs re-
bus inſulſiſſimis, maxime ex vnguine
infantium necatorum. quanquam ali-
quando non baculum, ſed vel crura,
vel aliàs ſui corporis partis illinunt,
vt patet ex verbis Ghirlandi, & ex
ſententia Auinionenſi, *quam exhibebo
totā l. 5.* Poſſet ſine vnguento; ſed hoc
vult copioſum adhiberi, vt quamplu
rimos infantes interimant, opinātes
ſine hac pinguedine ſe ad conuentū
deferri non poſſe. Indicio eſt, quòd
prima vice dicit ſufficere vnguentum
commodato ab alijs acceptū; poſtea
neceſſarium eſſe, vt ipſemet ſibi illud
ex infanticidio præparent.

Sic ergo inunctæ ſolent deuehi in-
ſidentes baculo, furcæ, vel colo; vel
cremathræ, impoſito vno pede; vel
inſidentes ſcopis aut arūdini; vel tau-
ro, ſui, hirco aut cani (*quorum omnia
exempla prodidit Remig. l. 1. c. 14.*) Sic
in quam ſolent *ad ludum bonæ ſocieta-
tis* (vt in Italia vocant conuentum)
deferri; vbi ignis vt plurimū accēſus
teter & horridus. ibi dæmon conuen
tus præſes in ſolio ſedet, forma terri-
fica, vt plurimū hirci vel canis. ad illū
accedere adorandi gratia, non eodē
modo, interdū cōplicatis genib. ſup-
plices; interdum obuerſo tergo ſtan-
tes; interdum crurib. ēt in altū iactis,
nec capite in anteriorem partē pro-
no, ſed reſupinato, adeo vt mentū ad
cœlum feratur. tum candelis piceis
oblatis, vel vmbilico infantuli, ad ſi-
gnum homagij eum in podice oſcu-
lantur. Quid? quòd & miſſæ ſacrificiū
aliquando, per ſummum ſcelus, æmu-
lantur, & aquæ luſtralis, & ſimilium
rituum Catholicorum? *lib. 3.* ex viri
eruditi, ſenatoris Clariſſimi Raymun
di narratione oſtendam. Inſuper libe
ros ſuos diabolo illic offerunt, vt an-
nis ſuperioribus mater Cunonis Ro-
uerenſis, apud Binsfeldium, & anno
1458. quædam alia tres liberos ſuos
apud Iaqueriū c. 7. ſed & inquinatiſſi
mum ſacrificiū idoli Moloc, ſm̄ vtrā-
que interpretationē, nequiter & cru-
deliter repręſentant. cum proprios,
vel alienos filios dæmoni offerunt, &
occidunt, aut ſemen ipſum profuſum
ei dicant, vt ſceleratiſſimus ille ma-
gus, qui cum muliere in templo ve-
nerem exercens ſemē ſacro chriſma
ti miſcebat, ꝙ narrat idē Iaquerius *fla
gelli faſcin. fo. 58.* aut deniq; cōione ſū-
ptam ſacram hoſtiam, in ore aſſerua-
tā, & extractā, dæmoni oblatā, corā
eo pede conculcant; vt multæ ſtriges
ingrente Iaquerio cōfeſſę fuerūt, c. 8.

His & ſimilib. flagitijs & abomina
tionibus execrandis commiſſis, inci-
piunt menſis aſſidere, & conuiuari de
cibis quos dæmon ſuppeditat, vel ijs
quos ſinguli attulere: Interdum tri-
pudiant,

pudiant, ante conuiuium; interdum poſt illud. ſolent diuerſæ menſæ eſſe, tres vel quatuor cibis interdum deliçatiſſimis, interdum valdè inſipidis & inſulſis onuſtæ; quibus pro dignitate, aut opibus, ſinguli locantur, aliquãdo ſuus cuiq; dæmon adſidet, aliquando maleſici vnà ex parte, & ſuus cuique dæmon ex aduerſo. Nec menſæ ſua deeſt benedictio cætu hoc digna, verbis cõſtans planè blaſphemis, quibus ipſum Beelzebub & creatorem, & datorem & conſeruatorem omniũ profitentur: eadem ſententia eſt Actionis Gratiarum, quam ſubdunt menſis ſublatis. Legi formulas, manu famoſiſſimi cuiuſdam maleſici notatas. Cõuiuio interſunt facie, interdum aperta, interdũ velata larua, linteo, vel alio velamine, aut perſona. ſic etiam perſonati frequentiùs, poſt conuiuiũ, quiſque dæmon ſuam quam cuſtodit diſcipulam manu prehendit; &, ut omnia fiant ritu quam poſſunt abſurdiſſimo, dorſis inuicem obuerſis, & in orbem iunctis manib. iactantes capita more fanaticorũ, choreas ducere, nonnunquam candelas accẽſas manu tenentes, quibuſcum ante dæmonẽ oſculantes adorarant, & cantare feſcenninos in honorem dæmonis obſcæniſſimos, vel ad tympanum fiſtulã ue ſedentis alicuius in bifida arbore ſaltare, omniaq; ridiculè & contra cæterorum morem peragere. tum ſuis amaſijs dæmonibus fædiſſimè commiſceri. Quando ſacrificia fiunt, fieri ſolent ſtatim initio peracta adoratione Sacrificia tamen etiam extra conuentum ſæpè faciunt. Deniq; addunt, quẽque narrare ſua ab vltimo conuentu facinora, quæ quo grauiora, & magis execranda fuerint, eò collaudari uberius: ſi nulla ſint, uel non ſatis atrocia verberari ſegnes atrociſſimè, à dæmone, vel à maleſico quopiam ſeniore: vltimò pulueribus (quos aliqui ſcribunt eſſe cineres hirci illius, quem dęmon aſſumpſerat, & quem adorarant, ſubitò coram illis flamma abſumpti) vel venenis alijs acceptis, ſæpe etiã indicto cuiq; nocendi penſo, & pronũciato Pſeudothei dęmonis dęmonis decreto.

Vlciſcimini uos: alioqui moriemini, ut agnoſcas legem Caritatis legi contrariam; ſuas quemque domos, ſi propè ſint, pedibus; ſin diſtantiores, ut aduecti, repetunt. Cõuentus ut plurimum ineuntur vel noctis medię ſilentio, quando uiget poteſtas tenebrarum, vel interdiu meridie, quo ſunt qui referant illud Pſalmiſtæ notum de dæmonio meridiano, & Abenezra ſcribit à Magis certos dies & horas obſeruari. Noſtræ ſtriges videntur, in diuerſis regionibus, uarios habere ſtatos dies. In Italia frequentant noctem quæ feriam ſextam præcedit (*Sic Comanus in Lucerna*) idque circa noctis medium (*ut ait Seb. Michael. ſchol. 7.*) Lotharingicæ ſtriges conueniunt noctibus quæ præcedunt feriam quintam, & diem Dominicum teſte *Remigio lib. 1. cap. 14.* apud alios legi noctem quæ pręcedit feriam tertiam.

Poſſet dæmon eas transferre ſine vnguenti vſu (vt dixi) & facit aliquando: ſed vnguento mauult vti varijs de cauſis. Aliquando quia timidiores ſunt ſagi, quam ut audeant; vel quia teneriores ſunt ad horribilem illum Satanæ contactum in corpore aſſumpto ferendum, horum.n. vnctio ſenſum obſtupefacit aliquando & miſeris perſuadet vim vnguento ineſſe maximã. Alias.a.id facit, vt ſacroſancta à Deo conſtituta Sacramẽta mimicè adumbret, & per has quaſi cerimonias ſuas orgijs reuerẽtiæ & venerationis aliquid cõciliet. Nihil verò ad translationẽ conferre vim vnguenti, vel inde patet; ꝙ etiamſi, qui ſtatuto conuentus tẽpore ex curioſitate quadam cupientes conuentui intereſſe ſe vnguento illinant, & re verà per aerẽ eò deuehantur; (Deo id, vt multoties probatũ, ad puniendam incredulã curioſitatẽ tam temerariæ audaciæ permittente) tamẽ ſi quis fide firmus, caritate armatus, ad fraudes dæmonis reuin-

reuincendas diſſipandaſq; ad fidei veræ confirmationem, eo ſe vnguento inũgeret, proculdubio (vt rectè Binſfeldius) nulla ſequeretur translatio.. quia hic omne pactum cum dæmone ceſſat, neq; id Deus eſſet permiſſurus. Et propterea, quando extra cõuentui deſtinata tempora ſe ſe inungerent ſagæ, non auolarent, nec auferrentur; eò quod id pactæ non fuerunt. Sciunt hoc & ideò non vnguntur, niſi audito conuentus ſigno; aliquando monẽtur à ſuo Martinello, aliquando à vocibus præteruolantis comitatus Sagarum Reginæ, aliquando aliter iuxta Spineum c. 30. Sunt tamen quidã malefici, qui ex peculiari pacto, ad certum quoddã ſignũ, ſiue vnctioné, ſiue pilei aut pallij poſiturã, ſiue quid aliud, quando volunt, aliò deferuntur: ſed quod dixi frequentius eſt. His poſitis,

Probatur hęc translatio corporea; primò quia non poteſt dari quidquã quod eam reddat nõ poſſibilem. quid deſit? non deeſt corpus mouens, nam diabolus corpus aſſumit. nec adeſt vel obſtat corporis moti reſiſtentia vel grauitas, quia longè maior eſt vis dæmonis mouẽtis, qui montes loco mouere poſſet. nec obſtat celeritas motus ad locũ remotum ſpacio tẽporis breuis: hoc enim valet efficere agilitas & vis naturæ angelicæ, iuxta D. Auguſtinum & B. Thomã. *a* nec Deus id nõ permittit. extant enim permiſſionis innumera ferè exempla, quædam etiam S.S. clariſſima. citant nonnulli primo loco Chriſtum Dominũ bis ſe paſſum fuiſſe à dæmone tranſportari, *b* quod de malo ſpiritu accipiũt Orige. Ambroſ. Chryſoſtom. Auguſtinus, Gregorius, Strab. & alij: hoc exẽplo non vtor, quia licet multi patres indicẽt per aerẽ Chriſtũ à dęmone volentẽ raptum, deportatumque fuiſſe, magis tamen placet, cum Origine & Euthymio, ductum duntaxat, & præeũte diabolo ſecutum Chriſtũ fuiſſe, & ſic in pinnaculum, & in montem aſcendiſſe, quod apertè D. Lucas inſinuauit: nec obſtat D. Matthæus, nã

a 8. lib. de ...at. dæ- ...3. Th. p. 110. a. 3
b ...att. 4. v. ...uc. 4. v.

παραλαμβάνειν nõ rarò ſignificat aſſumere ducendo tantum: *c* & ſic hoc loco quoque interpretantur homines eruditi. *d* ideò iſtud exemplum non multum vrget. Secundo loco adduci ſolet, dæmones ingreſſos porcorum gregem, eos in mare præcipites egiſſe. *e* firmior adhuc locus eſt quem adferunt, nempe Philippum Diaconum à ſpiritu ex deſerto in Azotum delatum: *f* & Habacucum capillo in Babylonẽ translatum ad Danielem. *g* Ad hæc loca reſpondet Vlric. Molitor, malè nos ab Angelis bonis ad Dæmones argumentari; eò quod Angelorum hac in re longè maior ſit vis ac robur, quam dæmonum. Solutio iſta mendoſa eſt. quia motu locali nõ eſt cur dicamus naturaliter plus bonum angelum, quam malum poſſe: & Theologorum communis ſchola cõcedit diabolos retinuiſſe quæ naturæ dotes erant, amiſiſſe quæ gratiæ erant. *h* Cùm ergo bonus Angelus Abacucum tulerit, permittente Deo; poterit & Diabolus hominem transferre. Quid mirum hâc dæmones à Deo in humana corpora poteſtatem recipere; qui longe maiorem in animæ deceptionem acceperunt?

Probatur etiam id experientia tot exemplorum, vt ſine proteruia, quis diſſentire nequeat. Grauiſſimi ſanctiſſimique patres referunt, *i* Simonem Magum coram Petro, alarum dęmoniacarum remigio in aerem ſublatum, volitare viſum, ſimilia de Abari Scytha leguntur. *k* Badudum Britanniæ regem hac arte volandi, ſed & infelici exitu parem, nobis proponit Anglorum hiſtoria. *l* De Erico Suecorum Rege, quod in quam partem pileum verteret, in eam ſubitò abſportaretur regionem, auctor eſt Ioann. Magnus Gotthorũ Sueonumq; hiſtoriographus li. 17. Berengarium hæreticum & Magum eadem nocte Romæ fuiſſe, & in Turonenſi Eccleſia lectionem decantaſſe, tradidit in Chronico Nangiacus. Anno. 1045. refert *N. de prodigijs*, in Anglia quandam

c Matt. 1. v. 20. et 24. etc. 2. v. 14 et 20
d Heſſelius et Maldona. in Matth.
e Marci. 5. v. 13. Mat. 8. v. 32.
f Act. 8. v. 26 & 40.
g Da. 14. v. 35.
h ita poſt. D. Dionyſ. Tho. et alios, Malleus p. 2. c. 3. Caſtro d. lib. 2. c. 16.
i Clemens Roman. l. 6. Conſtit. Apoſt. Egeſip. l. 3. hiſ. Arnob. lib. 2. cõtr. g. nt. Cyrillus Ieroſol. Catech. 6. Epipha. Ambr. Maxim. & alij.
k Herodot. Melpomene. Naziãz. epiſ. ad Baſ. 22. Orig. libr. 3. cont. Cel.
l Polydorus l. 1. hiſ. Angl. Pontius Virunnius compẽd. hiſt. Britann. & iidẽ annales hoc memorãt de Oliuerio Malmesburienſi, quẽ Naucler⁹ & Vincentius Elmerũ vocãt.

dam veneficam à dæmone palá equo nigro impoſitam, & per aerem abuectam. cui ſimile exẽplum de Matiſconẽſi Comite, ex venerabili Petro Abbate Cluniacenſi, *lib. ſeq. referetur*. de vetula ex lebete ſaltitante Cæſarius *11. miraculor, ſub fin*. de maleficis Atrebatenſibus Meierus egit anno 1459: *chron Flandr*. Vincentius ex Petr. Damiano refert de quinquenni puero nobiliſſimi cuiuſdã viri; qui puer, monachus factus, quadam nocte abſportatus, manè repertus fuit in piſtrino clauſo, & interrogatus, dixit; ſe per quoſdã ad magnum conuiuium delatũ, & comedere iuſſum, & poſtea per ſuperiora piſtrino immiſſum. *a* Paul. Grill. *lib. 2. de Sortileg. q. 7*. narrat anno 1524. ſibi vt inquiſitori oblatam quãdam Lucretiam; quæ dum ex congregatione luporum deportaretur domum, & ſub auroram matutinos campanæ pulſus, quo ad orandum populus vocatur, fuiſſet auditus, ſubitò illam à dæmone vectore propè fluuium in agro ſpinis obſito derelictam. fortè iuuenis, ei benè notus, illac tranſibat: eũ ergo miſera nomine proprio aduocat. iuuenis videns totam nudã, præter verenda femoralib. contecta, & paſſis crinibus, accedere formidabat. perſiſtit illa blanditijs allicere, tandem appropinquauit, & quæſiuit habitus & moræ eo loci cauſam: illa primùm alia omnia prętexere, & multa mentiri: donec iuuenis incredulus negauit ſe illi opem laturum, niſi vera fateretur. illã fidem ſecreti ſtipulata, confitetur quod ſibi accidiſſet, & qua ex cauſa. Iuuenis eam ſecretò domum ſuam perduxit, & multis ab eâ muneribus donatus fuit. Sed tandem datæ fidei immemor rem vni atq; alteri narrauit: ſic paulatim ſparſo rumore, & mulier capta, & iuuenis teſtimonium veritati perhibere coactus, hęc omnia Grillando narrauit. Subdit & aliud his verbis; *Mulier quædam Sabinenſis diœceſis hanc profitebatur diabolicam artem; de qua cum maritus ſuſpicionem haberet, interrogauit eã pluries, quæ ſemper negauit. Maritus vero in ſuſpicione ſua perſiſtens anxiè veritatem perquirebat: qui adeo aſtutè ſe geſsit, quod vidit illam quadam nocte ſe vnguento quodam vngentem; qua vnctione peracta vidit illam celerrimè, quaſi auem, recedentem, & ex ſuperiore domus ſolario ad inferiora deſcendentem. illam maritus ſequens, vt videret quo tenderet, amplius eam non vidit, & accedens ad portam domus inuenit eam clauſam. Quæ res magnam illi præbuit admirationem. Die verò ſequenti iterùm maritus vxorẽ interrogat, quod anxie ſcire cupiebat, & illa cõſtanter (vt ante) ſe neſcire dixit. Maritus verò, vt amplius negare mulier non poſſet, apertè ei dicit omnia, quæ nocte præterita illam feciſſe viderat: deinde fuſtibus illam percutit grauiter, & duriora minatur verbera, niſi veritatem dixerit; quam ſi aperte expoſuerit, veniam ſe illi daturum promiſit. Mulier igitur ſe iam celare non poſſe intelligens, veritatem aperuit, & veniam à marito petijt quam illi maritus hac cõditione indulſit, vt illum ad tales congregationes adduceret: illa verò vt veniam impetraret facilè petita promiſit, & promiſſum ex licentia Sathanæ impleuit. Adductus igitur ille ad locũ, vbi ludifiebant, ludum, & choreas, & cetera omnia contẽplatus eſt, & tandem ad menſam cum reliquis, vt veſceretur, ſedens, cùm cibos inſipidos iudicaret, petijt ſibi dari ſal, quod in menſa deerat, & quamuis iterum atque iterum petijſſet, nunquam illi dabatur. Tandem cum, poſt importunã petitionem prolixamque exſpectationem, ſal illi daretur, dixit; Nunc laudetur Deus, quoniam iam venit ſal. Quibus verbis prolatis dæmones; quia laudes Dei audire refugiunt, ſtatim receſſerunt, & reliqui omnes diſparuerunt, luminaribuſq; exſtinctis, manſit ille ſolus nudus; quouſque manefacto vidit quoſdam paſtores, quos interrogauit, quænam eſſet illa patria in qua erat, illi verò reſponderunt eſſe agrum Beneuentanum, in regno Neapolitano. Qui locus diſtabat à patria viri per centum miliaria, ob quam cauſam, licet diues eſſet, coactus fuit per viã mendicare,*

a *vide Malleum malef. p. 2. c. 3.*

dicare, vt ad domũ ſuam redire poſſet. Ad quam poſtquam peruenit, ſtatim vxorem ſuam ob lamiæ crimen accuſauit, & totam rem geſtam, vt narrata eſt, coram iudicibus expoſuit. Qui rem totam plenè, ut oportebat, examinantes, vera eſſe omnia quæ diximus inuenerunt, quæ etiã eiuſdẽ mulieris cõfeſsione confirmata ſunt. Hęc ex Grillando. Fran. Alfonſus à Caſtro *d.c. decimo ſexto* addens ſe multa poſſe alia referre teſtimonia, quæ per fideliſſimos teſtes in Hiſpania contigiſſe cognouerat. Bartholomeus verò Spineus Sacri Palatij Apoſtolici Magiſter *q. de ſtrigibus cap. decimo ſeptimo & ſeq.* non minus certa protulit, ex quibus vnum adſcribam; *Quandam* (ait) *puellam, quæ cum matre Bergomi morabatur inuentam fuiſſe nocte Venetijs in thalamo ſui affinis. Quam manè repertam nudam, recognitamque, quia conſcbrina erat, cum interrogaſſent quomodo illuc veniſſet, aut ibi eſſet, & quare? plorans illa, poſtquam veſtita ab eis fuit, hæc quæ ſubdo, enarrauit, dicens: Hac nocte cum in lecto vigilarem. vidi matrem meam; quæ me dormire putabat: ſurgentem de lecto, & exutam camiſia ſe quodam vnguento, quod ex vaſculo aſſumpſit de ſub lateribus extracto, perungentem corpus: & ſtatim in aſſumpto baculo quodam ibi præparato, in modum equitantis aſcendens extra feneſtram deportata eſt, & à me nequaquam ex tunc ibi viſa. cumque ipſa quoque de lecto ſurgens, meum, vt mater fecerat, perunxiſſem corpus, extra feneſtram educta, ſtatim in hunc locum deportata ſum; vbi matrem puero huic lecto decumbenti inſidiantem uidi. Ex quo ego territa, cum matrem quoq; ob meum aduentum conturbatam vidiſſem & comminantem, nomen Domini IESV, & Beatæ virginis inuocaui; & ex tunc matrem non vidi, & ego hic nuda ſolaque remanſi. His auditis à puella ſcripſit omnia hæc affinis ille narrantis, Patri inquiſitori Bergomenſi; à quo capta mulier, & tormentis expoſita, cuncta confeſſa eſt, & addidit, ſe à dæmone pluſquam quinquagies deportatam, vt puerum illum prædicti affinis occideret: ſed tamen præualuiſſe nunquam, eò quod ſemper illum inuenerit ſigno crucis, & ſanctis orationibus à parentibus benè munitum.* Subdit & aliud, quod etiam adſcribam; *Quidam Antonius Leo carbonarius Ferrariæ habitator, de valle Tellina, narrauit mihi hoc anno, ſe in patria ſua ab eo cui infraſcripta contigerunt, cognouiſſe. Quod cum ſuſpectam haberet ille uxorem ſuam ex relatione multorum, quod iret ad curſum* (hoc eſt conuentum Sagarum) *quãdo ipſe nocte dormiret, finxit ſe quadam nocte profunde nimis dormire. Quod vbi percepit vxor, ſurgens de lecto inunxit ſe vnguento ex vaſculo prius abſcondito, & ſtatim nuſquam comparuit. ſtupens autem vir ſuus, & quadam curioſitate ductus. de lecto ſurgens idem fecit, quod vxor, & ſtatim per caminum (vt ſibi uidebatur) per quem etiam ſibi viſum fuerat aſcendiſſe vxorem, delatus, in quandam cuiuſdam nobilis Comitis cellam vinariam deportatus eſt: quo loci etiam uxorem ſuã cum alijs pluribus reperit. Eo autem viſo vxor eius ſtatim cum aliis quodam ſigno facto diſceſsit, eodem viro ſuo in illo loco relicto. Qui manè à famulis domus inuentus, & cum clamoribus, quaſi latro, captus, & ante Comitem conſtitutus, accepto loquendi ſpacio, cum robore factum narrauit. Ex eo hoc accuſata vxor illius apud Inquiſitorem, & tandem confeſſa, pœnam dedit ſuis dignam ſceleribus.* Hactenus Bart. de Spina. Conteſtatiora adhuc tria Italicis iſtis addit ſtrigiportij exempla Nico. Remigius, *libr. primo Dæmonalatr. cap. 14.* quibus nequeo lectorem priuare. ita ſcribit: *Lutzeij (qui vicus non ignobilis eſt in radicibus Vogeſi mõtis) Maio menſe anni 1589. paganalia à vicinis celebrabantur. Ex eo vico Claudius Chotæius in vicinum, cui nomen eſt VViſembach, appetente nocte redibat. Iamq; eius montis, qui inter vtrumq; vicum aſſurgit, bonam partẽ conſcenderat, cùm ſubito correptus turbine ſtetit circumſpectans attonitus, nuncubi rei adeo inſolentis cauſa aliqua appareret. nam cetera tranquiliſsimus quietiſsimuſq; aer erat. Aduertit in ſeceſſu quodam (eum accolæ crepidinem More-*

liam appellant) laruatas mulieres ſex, inſtructam multo auro atq; argento menſam quandam ſaltando circumeuntes, perindeq; ſua iactantes capita, ac qui intemperijs agitantur: tum ijs aſtantem in nigro tauro hominem, qui eas, uti otioſus aliquis in triuio, ſpectabat. Igni igitur conſtitit tantiſper dum ſe colligit, ac rem totam certius oculis agnoſcit. Quod dum facit, momentò turba illa diſparuit, ac ſe ab eius adſpectu ſubduxit. Amoto igitur eo metu, ſe denuo viæ committit. ac iam montis verticem ſuperauerat, tum ecce eum mulieres illæ à tergo inſequuntur, capita ſua vt antea iactantes, atque altum ſeu ex compoſito ſilentium tenentes. Præibat homo atra facie, manibuſque in harpaginis ſpeciem incuruis, quas etiam parabat illi in frontem immittere, niſi obſtitiſſet diſtricto atque oppoſito enſe: ſiquidem hoc facto inſultare deſtitit, quaſi de vitæ metuens atq; euanuit. oſtendunt ſe nihilominus iterum mulieres illæ, vnaq; cum ijs homo, quem modo dixi tauri ſeſſorem, chorearumque ſpectatorem. ad quem iam factus confidentior Chotaius acceſsit proprius atque infert. Item tunc hic es, mi Deſideri Gaxete (id enim ei erat nomen) obſecro, ſi quid potes, ſerua me. Nam (Pol) tibi fidem meam obſtringo, me nihil eorum quæ vidi equidem palam eſſe facturum Vixque hæc dixerat, cum turbo illum ſeu nebula inuoluit denuo: eo demum euolutus & liberatus, ſolum ſe in ſolo ac longè diſsito à via loco reperit, quam tamen veſtigando ad extremũ nactus quàm feſtinantiſsimè potuit domũ ſe recepit. Triduo poſt id teſtimonium, ad aliud poſtea à iudice quæſtionis rurſum vocatus hoc ex abundanti ſuperioribus addidit, recordari ſe cum propius ad menſam acceſsiſſet, viſurus & quibus epulis eſſet inſtructa, dæmonem ſibi è veſtigio vnguibus in os inuolaſſe, ac dum ſe contra ferro defenderet, inter hæc vehementiori vento iterum ſublatum, atque ad Combrimontis cataractus, qui locus a priore non minus ducentos paſſus aberat fuiſſe deportatũ. Quod ne quis deliramentum eſſe putet hominis non ſobrij, & noctis lociq; ſolitudine tum forte exterriti; id etiam Sãdeodati 11. Cal. Iunij 1589. Barbelina Gaxeta, è mulieribus illis vna, ſuperiore mẽſe totidem forè verbis apud quæſitorem recitauerat: hoc adijciens tritici heminas duas, caſeoſq; bubulos totidem Choteijo illi à Deſiderio Gaxeto, eiuſque vxore dono datos quo cælatum haberet, quod ſic viderat. Qua de re coram compoſiti conuenerunt. per omnia, extra hoc unum, quod Barbelina diceret non eſſe in Chotæium à dæmone intentatas manus, quia ſic ſe menſæ propinquum intuliſſet, vt is in elogio ſuo mẽtitus fuerat, ſed quod aureum craterem ab ea furto tollere parauerat. Aliud exemplum ita narrat idem Remigius; Ioannem ab Hembach vix dum ab ephebis egreſſum vencfica mater ſecũ ad nocturnos dæmonum conuentus deduxerat, ac quod tibijs ſciret ijs illum canere iuſſerat, atque in proximam arborem quo clarius exaudiretur inſcendere; quod dum facit, ac ſaltantium choreas ocioſus oculis colluſtrat, forte inſolentiam admiratus (nam præpoſtera ridiculaque ibi erant omnia) Deus bone (inquit) vnde iſthæc nobis tam ſtulta amenſq; turba? vixq; hoc dixerat, cùm in terram prolapſus, altero humero debilitatum ſe, ac cùm aſtantium opem imploraret ſolum reperit. Quod dum palam prædicaſſet, & variè de eo ſentiretur; alijs viſum, alijs rem geſtam eſſe contendentibus, ſecuta eſt poſtmodum, quæ eam dubitationem tolleret occaſio. Nam Catherina Præuotia in Freiſſem 4. Non. Septemb. 1589. earum vna, quæ choros illos agitauerant, ob ſortilegij ſuſpicionem non multò poſt comprehenſa, rem omnem vti ſupra memorata eſt, adhuc eius rumoris, quem Hembachius ſeminauerat, ignara, & nulla interrogatione præeunte faſſa fuit Keruers Otilla in VVerdeſtam. 8. & 7. Id. Auguſti. 1590. & Eyſarbz Agnes Duſæ. 3. Non Decemb. 1590. qui proximus erat ſequens annus, veneficij damnatæ, idem quoq; diuerſæ affirmarunt; locũ præterea illa, ubi id eueniſſet, ſuo, quo id teſtatius fieret nomine, Mayebuch appellans Tertiũ non teſtiũ tantum dictis clarum, ſed & clara luce geſtum idem in hunc

modum recenſet: *Rediens Nicolæa Langhernhard è moletrina Guermingenſi Aſſenũcuriam ante 8. Cal. Aug. ann. 1590: ac iter ſecundum ſepem ſilueſtrem aperto meridie faciens, aduertit in aruo finitimo chorũ in orbem ſaltãtium tũ virorũ, tã mulierum: verum quod præter ſolitũ aliorum hominum morem auerſi, tergaq; oſtẽdentes id faciebant, attentius eos aſpiciẽs vidit præterea, qui caprinis, bubuliſq; pedibus deformes vna intermixti ſaltatorium illum orbem verſarent. Tum penè metu emortua, IESV ſalutare nomen (uti quibus ſiniſtri inauſpicatiq; aliquid imminet) inclamare cæpit, ac rogare ſuppliciter, vt ad ſuos modo ſalua incolumiſq; redire poſſet. Illicò euaneſcere omnes qui tripudiabant, præter vnum Petter Groſ-petter nomine; cui ocius in aerem ſublato elabi interea atq; excidere viſum eſt penicillum; quali furnarij conſueuerunt furni ſui arcam, priuſquam panem in eum condant, extergere. Inter hæc uehementiori quoq; illa correpta vento, vix anhelitum ducere, ac ſpiritum trahere: tum etiam domum reuerſa triduũ integrum ex valetudine decumbere. Cuius rei fama cum, ipſa eiuſq; propinquis ſpargente, iam vniuerſum pagum peragraſſet; Petter ille, ne videretur eius diſſimulatione tantum crimen agnoſcere ac fateri, primum quidem apud iudicem iniuriarum ferocius agere: ſed tandem veritus, ne, non ſuccedente lite, maius ipſe ſibi crearet periculum, eam conſulto deſeruit: quæ res multo etiam magis eius facti ſuſpicionem auxit, æſtimantibus multis malæ mentis conſcientia illum eam, quam primum in animum adeò auidè reuocauerat, iniuriam muſſitare. Ergo iudex in eius vitam moreſque tanto diligentius inquirere, ac, cum certis indicijs rem non eſſe vanam comperiſſet, comprehendere: tum ad criminis non adeò inuitam confeſſionem adducere: tandem & alios, qui cum illi eius ſceleris ſocietas fuerat, coarguere, ac iam manifeſtos facere. Inter quos fuere Barbelia Ioannis Latomi vxor Duſæ 6. Calen. Februa. 1591. & Mayetta Laurentij Supermaioris item vxor Duſæ. 14. Calen. Mart. 1591. quæ diuerſæ, totidem tamen verbis, illud de ſabbato à ſe auerſis vna cum intermedijs cornupedibus choro, proditum à conſcio Petter indicium verum eſſe agnouerunt. Acceſſit & earum confeſſioni tertius Ioan. Michael armentarius Duſæ Calend. Martij 1591. hoc etiam ad maiorem eius rei fidem addens; ſe interea, dùm hæc fierent, tibicinis functum officio, pedum quoddam fortè oblatum ori admouendo, ac micantes ei digitos, vti cùm ad numerum veræ inflantur tibiæ, adducendo. Ac cum Nicolæa illa (vti dictum eſt) IESVM tremebunda inuocaſſet, ſeque præterea crucis ſigno muniuiſſet, è quercus altiore ramo cui tum inſidebat præcipitem decidiſſe, demum turbine inuolutum, ac in pratum nomine* VVeiller, *in quo paſcentem gregem paullo ante reliquerat, deportatum fuiſſe. Eius rei grauiſſimum firmiſſimumque argumentum denique hoc fuit, quod locus, ubi ſic in orbem agitatæ fuerant choreæ illæ, poſtridie quemadmodum Nicolæa ante monuerat, apparuit circo impreſſus, qualem habent hippodromi, ubi in gyrum aguntur equi: Sed & interſtinctus vngularum caprinarum bubularumque recentibus veſtigijs. Quæ & perſtiterunt videri, dum aratro denuo proſciſſum ſubactumq; aruum illud bruma ſequente fuit. Teſtimonium dixere Nichel Klein, Deſiderius Vernex, & Gaſpar Sutor, & quotquot in rẽ præſentem maturè ducti, de ea poſt à iudice ſunt interrogati.* Nonne ſat manifeſtè probantur choreę, conuentus, trãslatio? An hic Dormitantij noſtri cunctorũ abnutini dicent hæc ſomnia tam varios, tam aptè, quaſi in vnam Cathenã annulos cõnexuiſſe? an illius Petters penicillum ẽt ſomnians eò delatum? ſomniaſſe Nicolæam, & ſomnij ſoporiferà ægrimonia triduo lectulo affixam? ſomniaſſe teſtes hos omnes ſolennia, & meræ vi imaginationis agro impreſſa veſtigia tam pertinaci impreſſione? greges ab Amphryſo Apollinem, aut à Gadib. Herculẽ Erythreas boues eo deduxiſſẽ, & choreas duxiſſe docilia armenta Lotharingico

ꝛico in ſolo? pergent ſcrupuloſi (ſcilicet) Dubitantij vereri ne innocentes huiuſmodi, fateantur ſe commiſiſſe, quæ nunquã deliquerunt, ſed errore opinionis putãt ſe deliquiſſe? Quæ hæc, & quam pertinax libido eſt, generis humani hoſtib. ſic patrocinandi? Verum de hoc lib. 5. vberius.

Non minus exploratum aliud Balduin. Ronſſeus *epiſt. Medic. 50.* quod ſuis temporibus in Hollandia acciderat, ita narrat. *Erat in pago Ooſtbrouck non procul à Traiecto mulier vidua; cui ſeruus conuixerat, ad obeunda, vt res poſtulabat, munia domeſtica: Is cum iam ſæpius, vt ſolent eſſe curioſuli ſerui, per tranſennam animaduertiſſet, heram nocte intempeſtà, ſtatim ac quieti ſe tradidiſſent domeſtici, quotidie in ſtabulum, ad certum præfixumque locum venire, atq; exporrectis manibus præſepi contiguum fœnile apprehendere. Admiratus tandem ille quidnam hoc negotij eſſet, ſtatuit & ipſe inſciâ hera idem ſemel experiri, atque eandem pertentare aleam. Igitur hera ex conſuetudine ad ſolita veniente, atque ſicuti videbatur digreſſa, ſubſequitur & ipſe, locum contemplatur, atque exemplo heræ fœnile complectitur: Ibi ille ex tempore in aera raptus defertur in oppidum VVyck, in abditum & ſubterraneum ſpecum, ubi cœtum maleficarum de maleficijs conferente, inter ſeſe, reperit. Hera cum ſuis inopinam famuli ſui præſentiam admirata, rogat, quo æſtu, aut qua tandem ratione momento temporis illuc appuliſſet. Reſpondit ille ordine, vt res tranſacta eſſet: Tum illa indignari primùm atque excandeſcere cœpit, verita ne nocturni, atque clandeſtini iſti conuentus hac ratione tandem eliminarentur: cum conſortibus igitur deliberandum cenſuit, quid in ambiguo hoc negotio faciendum ſuadeant. conuenit tandẽ inter eas, vt amice exciperetur, ſilentium ſtipularentur, atque arcana hæc, quæ illi, præter meritum atque opinionem, videre contigiſſet, nulli communicaturum ſe, aut reuelaturum ſanctè deieraret. Ille interim quiduis non pollicetur, abblanditur, & vt mitius agant, ſimulat ſe omnibus votis hoc vnum expetere, vt cum illarum gratia liceat poſt hac ſortilegarum intereſſe collegio. Interim dum conſultatur, labitur hora, & iam abeundi tempus inſtat. In dubium iterum, inſtigante hera, iam vertitur, remittenduſne domum ſit totius cœtus periculo, an bono publico, enecandus. Communi tandem omnium conſenſu mitior placuit ſententia, quæ iuramento adactum domum deferendum decerneret. Suſcipit eam prouinciam hera, atque fide data in humeros receptum domum delaturam pollicetur. Accinguntur operi; atque curo ocyus per aera feruntur. Sed ecce, emenſis iam bonam partem itineris, conſpicuum ſeſe dedit lacus arundineto obſitus. Ibi malefica illa anus occaſionem nacta; verita, ne iuuenis pœnitentia ductus, quod furialibus iſtis feriis (quemadmodum ſimulabat) initiatus eſſet, viſa tandem eliminaret, prouolans, à ſe diſiecit adoleſcentem; ſperans, vt ſuſpicio eſt, eundem partim caſus violentia enectum, partim lacus ipſius altitudine, abſorptum iri. Verum, vt eſt Deus miſericors prorſus, non volens mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat; veſanæ illius menti metas conſtituit, neq; paſſus eſt iuuenem in ſontem ſubmergi; ſed aliquanto æquiore conditione permiſit, vt in hunc vſque diem vita protraheretur; dum forte fortuna in arundinetum decidens, lethalem plagam ex caſu non accepit, violentia impetuque caſus per arundinetum quoddammodò refractis. Interim miſer ille, qui ſolius linguæ miniſterio iã vtebatur, dũ illuceſceret, mille diſtorquebatur cruciatibus, ac ſuſpiria trahens, tãtiſper ingemiſcebat; dum prætereuntes inſolita lamentatione attoniti, facta indagine, compererunt, hominem prorſus elumbem, & cui vtraq; excidiſſet coxa. Rogãt vnde ſit, quomodo eò calamitatis deuenerit? narrat ille ordine ſingula, defertur tãdem curru Vltraiectum. Ibi nobilis vir Ioann. Culemburg. Vrb. Præt. rei nouitate quodammodo perculſus, admirabundus ſingula perquirit, atq; indagine facta faſcinatricem heram comprehendi iubet,*

vincu-

vinculiſq; & onſtringi. Illa ſimul ac in manus præfecti veniſſet, nihil negare, ſingula fateri.&c. Hactenus ille. quid ad hęc queat impudens os vel VVieri, vel Godelmanni;cũ ſuis oraculis Luthero & Melanchtone? dicentne atra bil:ariam mulierculam hoc credidiſſe,& deceptam fuiſſe?quid? ipſe iuuenis,quomodo ſic lacer & elumbis? de lumbaratne illum ſubito bilis atra?ſinxit fortaſſis. vnde igitur,& quomodo in arundinetum delatus,ſi non ex illo ſpecu,& vnde in ſpecum,ſi non ex domo?ſi loco non motus,quomodo per ductus ex Ooſtbrouck in illud arundinetum?ſi ſponte iuit,vnde tam grauis & perpetua membrorum luxatio? atrabiliarij etiam qui illic iuuenẽ inuenere,qui Vltraiectum ad Prætorem detulere? ò impudẽtem pertinaciam; Conſidera potiùs(lector) in hac narratione. *Primo* nouum modum ſiue ſignum;ſenilis cõprehenſionem, abſq; vlla inunctione: *Secundo* ſolere demones certa ſibi loca deligere, ad cętus ſuos & conuenticula malefica. Nam anno quoque ſuperiore, Ioannes ille de Vaulx Stabuleti decollatus, fatebatur, ex præcipuis locis Generaliũ congregationum,eſſe vnum in ditione Vltraiectinà, & eò ſe nõ ſemel Stabuleto delatum. *Tertiò* nota,non ipſas modò maleficas ferri per aera, ſed & auxilio dæmonis alios humeris eò deferre poſſe. Denique ſtultiſſimum eſſe miſericordiæ crudeliſſimarum excetrarum ſe committere. Quanto tutiùs fuiſſet huic iuueni; Nomine Saluifico Ieſu, vel Crucis ſignaculo ſe munire & totum illum cætum, venti inſtar diſſoluere, ac diffugare? Maniſſet eſto ſolus in ſpecu; labor dumtaxat itineris longioris pedibus exantlandus fuiſſet.Verùm poſſem mul-ta huiuſmodi adijcere. nam ſimilia narrant multa exempla *Anan. d. libro quarto. Auctor Dæmonoman. lib. ſecundo cap. quarto Torquemada Dialo.3. Binsfeldius d. operis memb.1. cond. XII. Andr. Libauius in ſtrigiportio, Cumanus in Lucernà inquiſitor. & his antiquior Ioan. Cæſarius libro decimo miraculor.c.primo & alij.*

Ex his exemplis deſumitur fortiſſima probatio. cùm iſti ex mera curioſitate inuncti, de loco in locum tam remotum re ipſa delati fuerint,manifeſtum fit, hęc non contingere nuda dũtaxat imaginatione & delirio mulierculárum. immo,nunnunquam conuentu ſubito diſſoluto ;repertæ menſæ & ſupellex argentea, & poſtea à dominis agnita,& confeſſæ vxores ſe illa ſecum ad conuentum detuliſſe. Deinde Sortiarij locos omnes, & cibos, & vicina omnia diligenter notant;arbores,ſepes;flumina,agros,domos diſcernunt; ſi laruati non ſint, conuiuas agnoſcunt;obuios quoque, quos in via habuerint, ſæpè ſalutant & alloquuntur, cernuntur non rarò ab alijs viris catholicis, & mente ſanis ad conuentum euntes, vel à conuentu redeuntes: interdum ẽt viſæ & deprehenſæ nudæ, & ex turbine ſeu nube decidentes,aut vulneratæ & mutilatę membris, *de quo l.5.* Item hac deportatione ſic ſæpè defatigantur, vt domum reuerſis per totũ triduũ ſit decumbendũ priuſquam pedib. poſſint conſiſtere, quod docet Remig. *d. l. 1. c.24.* confitentur omnes vnanimiter eadẽ,nec in circũſtãtijs minutiſſimis diſcrepant. idem confirmant alij immunes ab eorũ crimine & errore. Fatẽtur rei in ipſo rogo, vbi nihil fictio profutura,& exhauſta iã ſunt tormẽta.De vanis autem & deluſorijs, tam perpetim nequit vna & conſentiens omnium eſſe conteſtatio;tantaq;, inter locis,& temporibus, & ætate, ac ſtudijs diſiunctiſſimos, adeoq; multos, conſenſio. peculiaris enim cuiq; eſt animi actio, & alius ab alio diuerſum quid imaginatur,nec cerebri aut phantaſiæ omniũ eadem diſpoſitio; q̃ dæmoni ad huiuſmodi imagines neceſſaria foret, nec ẽt mendacij tanta poſſet eſſe conformitas. Hoc argumẽtum; meo iudicio;hominem nõ perui cacem,idoneum eſt conuincere.

Confirmatur hoc argumentum eò

quod (vt bene) Cumanus *ſupra.n.3.* ſomnia & phantaſię tales non ſunt in poteſtate hominis, vt ei accidant, vel ijs careat ꝑ lubito: Sed ſtrigib. ſeriò conuerſis, & nolentibus amplius conuentui intereſſe, nihil ampliùs tale cõtingit, dumtaxat quia nolũt. quod eſt euidens indicium in ſomnis iſta non contingere. Præterea qui hæc aſſerũt ſomnia eſſe & ludibria, certe peccant contra reuerentiam Eccleſiæ matri debitam. Nam Eccleſia Catholica, nõ punit crimina, niſi certa & manifeſta; nec habet pro hæreticis, niſi qui in hæreſi manifeſtè ſunt deprehenſi *ca. conſuluiſti 2. q.5.* ſtriges autem iam à plurimis annis pro hæreticis habet, & iubet per inquiſitores puniri, & brachio ſæculari tradi, vt patet ex libris Sprengeri, Nideri, Iaquerij, Michaelis, & docet experiẽtia. Ergo vel Eccleſia errat, vel iſti Pyrrhonij errant: Eccleſiam in re ad fidem pertinente errare qui dicat, anathema maranatha ſit. Narrat idẽ Cumanus exẽplum delationis veritatem declarans; quod licet, tentent increduli: *In Mendriſio* (inquit) *oppido Comenſi contigit, iam ferè annis quinquaginta elapſis, vt cũ ibi quidã inquiſitor nomine Magiſter Bartholomeus de Homate, D. Laurentius de Concoretis Poteſtas, & Ioannes de Foſſato Notarius, contra has ſtriges procederent: vnà die ipſe Poteſtas, quadã curioſitate ductus, volẽs experiri, an vere & corporaliter ſtrigiæ irent ad ludum; facta cõuentione, acceſsit quodam die Iouis ſerò cum notario ſuo & quodam alio, extra oppidum ad quendam locum, ſicut illi ſtrigia prædixerat: & dum ibi propè eſſent illi tres, viderunt ibi plures perſonas congregatas coram quodam (qui erat Diabolus in forma hirci) ad modum cuiuſdã magni Domini ſedente: & ecce ſubitò omnes illæ perſonæ ibidem congregatæ, iuſſu Diaboli, adeò illum officialem & omnes eius ſocios, Deo ob eorum curioſitatem permittente, baculis percuſſerunt, quod ex talibus percuſsionibus, ille officialis, & notarius, & tertius ille alius infra quindecim dies mortui ſunt:* hæc ille.

Non ergo ſuaſerim peruicacibus, ut ſe experimento committant, nec occinam illud vulgatum; Non credis, vade & vide.

Nec eſt quod ingerant, dæmoni nullam eſſe cauſam, hæc non cum ſingulis potius agendi, quam talem conuentuum frequentiã inſtituendi. Multa hinc ille cõmoda percipit. Primò per hanc ſocietatẽ & plurimũ conſortium vehementius in malitia fouentur, & indurantur. Secũdò hoc pacto, criminis participatione, ſingulorum peccata aggrauantur. Tertiò talib. illicibus, & varijs, quæ illic fiunt, inductionibus, plures facilius impedicãt. Quartò multitudo facit audaciores ad malum; tollit Dei hominumq; timorem, & mutua imitatione ad maiora facinora inflammat, ut ſolent carbones iuncti. Quintò voluptas nefaria maior videtur, quo plurib. innoteſcit. Sextò difficiliùs conuertunt, quò plurib. teſtib. ſe dęmoni addixerũt, & actuũ frequẽtatione quaſi quodam habitu occalluerũt. ita prudenter ratiocinatur Spineus *q. de ſtrigib. c.20.*

Breuiter ergo concludo, has tranſlationes; de quibus quæritur; poſſe modis quatuor contingere: primò ſola cogitatione, quod S.S. vocat tranſferri in ſpiritu; & talis illa viſio Ezeclielis. *a Et emiſſa ſimilitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei, & elouauit me ſpiritus, inter terram & cælum. & adduxit me in Ieruſalem, in viſione Dei.* &c. Vltimum n. verbum, modũ pręcedẽtib. ponit verbis: ne putemus hanc ſimilẽ trãslationẽ illi Habacuc de qua Daniel. *b* Aliquando ſuis pedibus commeant ad conuentus, vt narrant Remigius & Binsfeldius. 3. à Dæmone reuera, ſecũdum corpus, & motum localẽ, transferuntur, vt docui. 4. aliquando poteſt contingere, vt ipſi ignorent corporaliter, an opinione duntaxat tranſlati fuerint, quod in diuino illo raptu accidit B. Paulo. Traditum inuenio, in quibuſdã P. Ioan. Maldonati dictatis, *de Dæmonibus*; quòd quãdo volunt corporaliter trãsferri; tum

a *c.8.v.*

b *c.14.*

tum ſe inungunt vnguento ex infantulis corpuſculi adipe: quando conuentibus per inſomnium dumtaxat intereſſe volunt; tum in ſiniſtrum cubare latus: quando verò malunt vigilantes, quæcumque in conuentu fiunt cernere, ut coram ſe geri; tum opera dæmonis ex ore vaporem quendam craſſum euomere, in quo geſtorum imagines, vt in ſpeculo intueantur. Et fortaſſis hoc Quæſitoribus inſinuare volebat famoſus ille Ioan. de Vaulx Stapulenſis, cum diceret; ſcire ſe diſcernere, num corporaliter, num verò per imaginationem conuentui i ntereſſet.

Vnum reſtat ſoluendũ, quod quoſdam ſcio torſiſſe aliquando. Etenim doctior philoſophus atque Theologus quærat, qui fieri queat, vt, cum angelus ſit incorporeus, queat rem corpoream loco mouere? Reſpondeo, nec opus eſſe ad hoc noua à Deo virtute adtributa, (vt cenſuit Gulh. Pariſ.) nec etiã diſtinctã virtute ſeu potentia motiua (vt putauit Aureolus:) nec etiam poſſe Angelum ſola voluntate & intellectu illimitatè & infinitè, quodcunque volet corpus, & quãdo velit, & quo velit, & quanta velit celeritate, loco mouere (hoc enim dãnaſſe intelligendus eſt articulus Pariſienſis, & meritò quia hoc eſt virtutis infinitæ:) Sed reſpondeo; Angelũ determinatam ſibiq; notam, ſuis viribus non maiorem molem, ea celeritate vel tractu, quem & agilitas Angeli, & rei motæ natura permittit, eò ſolo mouere & transferre poſſe, quod in aſſumpto corpore, ſecundum ſubſtantiam (malo enim hoc tenens ſequi) ſit præſens, ſicque præſens, ſola voluntate corpus illud impellat, & eadem voluntate, mediante illo corpore, aliud cotpus contiguũ moueat; vel deuehat *a*. ad eum fere modum quo ventus fortis plumã agit per aerem, & certo tandem loco illam deſtituit, & deſtituendo ſiſtit. Et ſic Angelus deferens prophetã Habacuc, dũtaxat tangebat capillos eius, neque tum capilli corpus ſuſtentabant, ſed virtus Angeli ipſius per voluntatis imperium toti corpori impenſa. Vnde ſi velit Angelus ſic moderari actiuitatem, ut celeritas deuectionis, nõ ſuperet robur delati; fiet, ut ſit ſine defatigatione hominis iſta tranſuectio: ſi hoc nolit, haut dubiè mirè defatigetur homo neceſſe eſt, celeri illa per aerem delatione. Hinc intelligimus non eſſe certam differentiam illam Remigij *b*, quod Angelorum bonorum tranſuectiones quietæ & laboris expertes ſint hominibus, malorum verò plenæ laſſitudinis, formidinis, & moleſtiarum. etſi enim vt plurimum credam hoc verè contingere: fieri tamen poteſt, vt ſi dæmon velit, etiam citra laſſitudinem, & moleſtiã deferat, vt patet exemplis, quæ narrat Torquemada Dialo.3. & ille Ioãnes de Vaulx Stabulenſis hoc de ſuis tranſuectionibus teſtabatur. Illud certius, has dæmonum ſubuectiones ſemper periculi plenas & formidabiles eſſe.

a Vide Ioſephum Angl. 2.d.8.q.3.

b l.1. dæmonolat. c.27.

QVÆSTIO XVII.

An poſſit dæmon quantitatem corporum ſic mutare, vt penetratio partium ſequatur, ſiue vnum corpus in duobus locis diſiunctis, vel duo corpora in vno & eodem loco penetratiuè collocare?

BReuiter cenſeo ad hæc omnia negatiuè reſpondendum, quia hæc omnia repugnant principijs phyſicis & ordini naturæ. Nam, vt de poſteriore prius agamus, nec ipſemet dæmon poteſt loca diſtantia ab inuicem, non occupato medio, ſimul implere, ex veriore ſententia & cõmuniore, minus ergo poterit ibi corpus vnũ ſtatuere: ſed ſoli hoc Deo reſeruatũ. Nec obſtant exẽpla, quibus docetur multos alio loco *αὐτοπροσώπως* alijs apparuiſſe, quàm vbi reuera tunc erant, non dormientib. mõ, ſed & vigilantibus *a*. Nã ſi a

a Vide Petr. Tyræum li. 2. de ſpirit. appar. c. 6. & 7.

Sanctis

Sanctis hominibus & miraculosè apparitiones factæ, vt de Sanct. Nicolao, D. Agatho, & Diuo Benedicto legimus; tum illæ ab infinita DEI virtute profectæ ſunt: ſin autem ab angelis malis procuratæ, ad ſpeciem tãtum viſæ, & præſtigioſæ cenſendæ. huc refero illud quod Origen. lib. 6. cont. Celſum tradit, Pythagoram eodem tempore in duabus vrbibus cõſpectum: & aliud de mulierculis cõmeſſatricibus in via D. Germani; & de Imperatoris filio pro Theodorum Monachum patri exhibito apud Zonaram *a*. Vide Pet. Tyræum d. lib. 2. cap. 8. cum ſeqq. Quod verò ex alijs refert Ananias lib. 4. de Natura Dæmo. non poſſe dæmonem duorum hominum ſimul occupare corpora; ſed poſſe tamen, cum in vnius corpore ſit per ſubſtantiam ſuam, vi ſua alium, vel magno diſtantem interuallo, de crimine aliquo tetare: hoc fateor me non intelligere. Nam nihil prohibet duos eſſe ſibi adeò propinquos, vt ſimul ſint quaſi unus adæquatus dęmonis locus quem ſubſtantia ſua occupet: nihil inquam prohibet hos ſimul a dæmone poſſideri. Si verò alter tam longè diſtet a poſſeſſo, ut ſpacium illud excedat ſphæram actiuitatis dæmonis; non credo poſſe dæmonem illum poſſidentem, huic alteri quidquam ſuggerere tentationis. vt enim nec quoduis corpus quantumuis diſtans loco mouere, ſic nec quorumuis animos, a quorum corporibus abſit, longiſſimè poteſt Diabolus tentare; ſed eos tantum, qui ſint adeò propinqui, vt in vno quaſi adæquato loco dæmonis cenſeantur. *Nonnulla huc pertinentia petit à Guilh. Pariſienſi. p. vlt. de vniuerſo. cap. 13.*

a to. 3. in vita Baſilij Macedonis.

Prior concluſ. pars, de mutatione quantitatis, probatur: quia ſanior philoſophorum pars, cum Ariſtotele & D. Thoma, partium corporalium que dimenſionum penetrationem naturæ non permittit. ideò nequit dæmon ſic mutare corporis quantitatem, vt homo inſtar catti, vel muſtelæ per tenuem rimam in cubiculũ irrepat; multo minus, vt per ianuas clauſas ingrediatur. docuit hoc bene Ioan. Beets Carmelita in prima præcepti expoſ. vl. cap. 4. Quare quod de lamia in muſtelam conuerſa narrat *in Mileſia* nugator Madaurenſis, fictitium cenſendum. Mentitæ quoque fuerunt illæ Striges Lotharingicæ, quæ Nicolao Remigio *b* perſuaſerunt, ſolere dæmonem veteranis Lamijs poteſtatẽ reipſa dare, ut queant ædes penetrare, & per quaſuis anguſtias nullo negotio viam ſibi faciant, in mures, feles, locuſtas atque alia huiuſcemodi puſilla animantia contractæ, & deminutæ, intromiſſaſque denuo priori formæ reſtitui, ſi velint. Mentitus etiam ſimilia iactans Scaſius apud Niderium in lib. 5. Formicarij. hæc enim deliria ſunt omnia, & illuſoria. Sed ſolummodò dæmon præcedens, latenter aperit & claudit ianuas, vel feneſtras, corporis earum capaces, per quas eas intromittit, quę ſe putant formam huiuſmodi animantium induiſſe: quod prudentiores Italicæ ſagæ Grillando *c* fuerunt confeſſæ. Hanc autem oſtiorum apertionem & clauſuram adeò ſubtiliter dæmonem facere poſſe; vt dormientes in cubiculo non euigilent; non dubitabit, quiſquis meminerit ab Angelo factum *d*. Cum B. Petrum de carcere eduxit: vbi nihil neceſſe eſt dicere hanc ianuarum apertionem, vel cuſtodum ſomnum, miraculoſa fuiſſe. Si quis obijciat Diuum Chryſoſtomum hanc vim Angelis tribuere, cum ſcribit Habacuc ab Angelo demiſſum, & reductum ex lacu clauſo, & ſigillis integris permanentibus. hoc enim ait orat. *quæ eſt de incredulitate D. Thomæ*, inter orationes Patrum ſeorſim Romæ editas; πῶς ἠδυνήθη καταγαγεῖν ὁ ἄγγελος τὸν ἀμβακοὺμ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, καὶ πάλιν ἀναγαγεῖν, καὶ τὰς ἐπικειμένας σφραγῖδας ἐῤῥωμένας καταλιπεῖν. *Reſpondeo* id factum, non Angeli, ſed diuina virtute. Præterea videtur D. Chryſoſt. prio-

b l. 2. Dæmonolat. c. 4

c l. 2. de ſortileg. q. 8

d Actor.

priorem Danielis captiuitatẽ, *de qua cap.6.* cum poſteriore confundere, *de qua agitur Daniel.cap.14.* Modus verò quem ſtriges aliquando memorant, nempe Diabolum ipſos parietes aperire, & per quandam quaſi fiſſionem & diſruptionem ingreſſum illis præbere & egreſſum, poſt iterum partes coniunctas facere coaleſcere; ſcio, ijs qui penetrationem partium admittunt viſum iri probabilem: & huc referri queat quod Cordubæ famoſe illi Magdal.Cruciæ acciderat;vt,hiante ſubito pariete, a tranſeuntibus orans puellula conſpiceretur. Sed ego totũ hoc vel præſtigioſum puto, vel dumtaxat dæmonem maxima celeritate,quot ſufficiunt lapides eximere, & ſuſtinere alios ne ruant, & poſtea eadem celeritate atque dexteritate, iterum eos in ſuum locum reponere exiſtimo: cumque hominum aſpectus hanc celeritatem tartarei latomi nequeat deprehendere;fieri,ut falſum formet iudicium de aperto per partium compreſſionem pariete. Prorſus verò cum magiſtro ſuo Caluino impius eſt VVierus, cum nugatur,ita Chriſtum Dominum, poſt reſurrectionem clauſis ianuis ingreſſum ad diſcipulos: vbi meritò, cum grauiſſimis & ſanctiſſimis Patribus *a*, Catholici ſcriptores,in hac corporis ſolidi penetratione, patentis miraculi rationem agnoſcunt. Pari modo Beza & ſimiles blaſphemant de Chriſti Domini Natiuitate illæſo clauſtro virginali,& reſurrectione clauſo manente ſepulcro. contendunt homines iſti animales,hæc aperta fuiſſe dũ penetraret, & poſtmodũ iterum clauſa. quaſi non potuerit creatura ſuo creatori, vt ceteris in rebus in hac quoque obtemperare. ſed nimirum iſti cuncta conantur Chriſti Domini Diuinitati & omnipotentiæ detrahere,vt ad Turciſmum Paganiſmumque viam ſtruant.

a Aug.tra 21.in Io ... regor.ho ... 6. in E- ... .D.Chry ... in oratio ... θεν θύρα ... ζωῆσ διὰ ... υρῶν κε- ... μιων θν ... quo quid ... eius?)

Cum ergo quantitatem ſic mutare non poſſit dæmon, adeoque illam comprimere, ut partes ſe penetrent; nequit etiam efficere,ut corpus quantum & coloratum, verè reddatur inuiſibile illis, coram quibus exiſtit, oculis eorum ſanis, & non præſtigiatis: quamuis fieri queat vt per accidens aliud illud non videant. Nam ſi corpus illud celeriter alio tranſfert, iã præſens illis non eſt hoc corpus;ſi verò ſpecies viſiuas,ne in oculos adſtantium commeent,per corporis alicuius interpoſitionem, vel per nimiam aeris agitationem impediat; vel corpus illud aliqua ſibi poſſibili ratione transformet: (hos enim modos inuenio ſolere ab illo vſurpari) corpus illud tunc quidem actu non vi debitur; reuera tamen viſibile permanebit. Sic fraude dæmonum Domitiani oculis ſe ſubtraxit Apollonius apud Philoſtratum,ſic Gyges latebat fictitio illo tectus annulo apud Ciceronem,ſic de Perſei clypeo Græculi fabulantur.

Sic intelligendum quod Ioan. Saliſberien.ſcribit de quodam; *fuitque magorum peritiſsimus, vt quaſcunq; res vellet,inuiſibiles faceret,alias verò vide batur in alias ſpecies transformare.* l.1. de nugis curialium c.9.item quòd Ne cromanticus ille Guil.Iuliac. perſuaſerat apud Meierum lib. 10. ſic quod de Cleomede Aſtypelenſi referebat Celſus,arcã ingreſſum, & intus oper culum eius retinentem, non eſſe repertum in ea, ſed creditum euolaſſe. *lege Orige.lib.3.contra Celſum.* Quod verò ſcribunt nonnulli eum qui gemmam geſtet Heliotropiam inuiſibilẽ fieri: non credo. nam, vt benè ait Guilh.Pariſ. *b* deberet lapis ille poſſe colorem omnem tollere, vel alios planè ſic inducere obiecto, vt non poſſit agnoſci. Tantam verò vim illi gemmæ ineſſe, nondum vel experientia vel teſtis fide digni auctoritas docuit.

b d.p.vl.c.22

Denique ex his decidi poſſunt, & detegi illuſiones illæ dæmonum,quãdo membrorum aliquorum ſpeciem, vel immenſam facit apparere,vel nullam, vt ſublata videantur. vt ſunt

quæ

quæ narrantur in Malleis malef. de ijs qui virilia ſibi ablata putabant, apud Sprenge. p. 2. q. 1. c. 7. & quod legitur ridiculum in tom. 2. tracta. de crudel. dæm. adhib. fol. 429. Nec puto dæmonem poſſe hominis parui oſſa ſic extendere, vt Giganteæ fiat magnitudinis: ideo quod Indi Cichorani certis id ſe herbis poſſe iactabant, iure optimo Petrus Chieza fabulis annumerat *p. 2. Hiſt. Peru. c. 42.*

QVÆSTIO XVIII.

An corpora ex vna in aliam ſpeciem Magi queant transformare?

NOn ago de fabuloſis Metamorphoſib. Ouidij, Parthenij & aliorum: nec de naturalibus imperfectorum animalium commutationibus, de quibus Ariſtoteles *a* & Plin. *b* Sed de magicis, quæ virtute dæmonum fiunt perfectæ ſpeciei in aliam formam perfectę quoq; ſpeciei tranſformationibus. Et licet Ouidius & Propert. hoc præter alios ſenſerint, quorum hic;

a *lib. 5. Hiſt. anim. c. 19.*
b *lib. 11. Natur. Hiſtor. c. 22.*

Audax cantata leges imponere lunæ,
Et ſua nocturno fallere terga lupo.

Ille autem:

Hanc ego nocturnas viuam volitare per vmbras
Suſpicior, & pluma corpus anile tegi.

Similia de Siculo Liodoro Catanēſes opinabantur, vt li. ſuperiore oſtēſum: de Simone Mago, narrantur in Itinerario D. Petri: de quodam ex Sariſburienſi dictum c. ſuperiore: de Badudo Rege Anglorum annales referunt, & ijdem narrant Ambroſij Merlini incantamentis Vterium Regē in Gorloidis Cornubiæ ducis ſpeciem transformatum, vt Igernę vxoris eius amplexu potiretur, & ex tam nefario concubitu Arturum & Annam genitos: *lege Galfridum, & Virunnium.* Quin etiam in nouum orbem hæc opinio ſe penetrauit. Nam Nicaraguani credebant ſtriges poſſe ſe in cattos, ſimias, porcos immutare: & Quatrutemallani opinabantur famoſam illam maleficam Auguſtinam, in bouis forma graſſatam; quando Beatrix dela Cuua ingenti diluuio & terræ motu interijt. *narrat Chieza hiſt. Peruu. p. 2. c. 205. & 210.*

Et licet olim, quid, cum communi Theologorum Schola, de huiuſmodi Lycanthropis, & ſimilibus ſentiam, publicè profeſſus fuerim *c*; ſcilicet *omnes illuſorias, & deceptrices eſſe, & cum naturâ pugnare, hāc hominis in belluam degenerationem: idem nunc iterū mihi cenſui hoc loco, vbi diſputationis ordo hoc exigit, affirmandum.* Addo, contrarium aſſerenti anathematis imminere pœnam, ex *c. Epiſcopi. 26. q. 5.* quæ ſententia auctoritate D. Aug. fulcitur *d*. idem ratio perſuadet. Nequit enim anima humana informare corpus belluinum, vt nec anima leonis corpus equinum, vel anima equi corpus hnmanum: quia quælibet forma ſubſtantialis, vt ſuum eſſe tribuat informando, requirit peculiares ſibique conuenientes diſpoſitiones, & organizationem corporis propriam. ideo anima definitur actus organici corporis. Vnde fit, vt nec ferina anima humanum corpus, nec humana ferinum queat informare, vt dixi. Non poterit itaque anima hominis in ferinum corpus migrare illud informatura. Multo minus poterit ſimul cum corpore anima immutari, quod videtur Horat. *in Epod.* putaſſe, quando agit de ſocijs Vlyſſis a Circe reſtitutis;

c *Com. ... necæ Ag... mn. v. 6 ...*
d *lib. ... ciui. De ... & de ... & lit. ... ipſe auc... mentiti... naus ... de forti... contra... Auguſt... beus.*

Setoſa duris exuere pellibus
Laborioſi remiges Vlyſſei,
Volente Circe, membra: tunc mens, & ſonus
Relapſus, atque notus in vultus honor.

Imò verò humanam mentem, hoc eſt animæ humanæ partem præcipuā, non amiſerant. immortalis eſt anima, nec a dæmone corrumpi poteſt, vel vulnerari. Semper ergo illuſio hic

hic interuenit illorum, qui ſe transfiguratos putant; ſæpe illorum etiam, qui videre ſe putant, quod non vidēt. Prudenti & nolenti decipi diſtinguenda eſt ipſa transformatio ab effectib. eam concomitantibus, quod ſi Spondan. feciſſet, nō tam multa Commen. Homericis hac de re vanè & iuueniliter effutiuiſſet. Sit concl. *Ipſa quidē transformatio deluſoria eſt, multi tamen concomitantes effectus ſunt veriſsimi.* V. G. Strages hominibus vel pecorib. illatæ per dæmonem in corpore aereo aut lupino, ſiue per homines lupina tectos effigie (quod poſtea declarabitur) vel per ea non tectos, ſed humana ſpecie graſſantes, & efferatos. poteſt enim fieri, vt ex humorum vitio & atrę bilis exceſſu affectus quidam lupini, & odium in greges atque homines, deſideriumque eos inuadendi, & lacerandi, vorandique, mentem occupēt. Vnde & medici λυκάωνα ſeu λυκανθρωπίαν inter morbos numerāt, quam Arabes *Chatrab*, Latini *melancholiam*, vel *inſaniam lupinam* nominant *a*, ex ſimili vitio nonnulli ſe canes, leones vel alias beſtias putāt *b*. Qui huiuſmodi ſolo morbo laborāt, hi Magi nō ſunt; & licet ipſi ſe lupos putent, lupinamque ſæuitiam imitentur, alijs tamen, vt ſunt, homines videntur: talis ſibi, non cæteris videbatur pater Præſtantij apud D. Auguſtinum *c*; & alius quidam apud Thomā Brabantinum ſiue Cantipratenſem *d*, & agricola ille Patauinus apud Fincelium. *lib. 2. de miracul.* & alius Boruſſus apud Sabinum *commen. in 7. Metamorphoſ.* & ille Pomponatij apud Euuichium *lib. de nat. ſagar.*

a vide Paul. Aegynetā lib. 3. 16. & Aetiū li. 6. c. x. & Codrōchiū li. de morbis vef. c. 7.

b Auicen. li. 3. fen. 1. tract. 4. 29.

c Aug. li. 18. de ciu. Dei c. 8

d Cantipra. lib. Apum.

Sed quando alijs quoq; lupi, canes, vel catthi, vel aliæ beſtiæ videntur, vt mulier apud Palladium *in vita Macarij Alex.* videbatur equa; item Neuri; apud Herodotum & Melam: & hodie ex vulgi opinione quotānis quidam Hibernici, apud Camdenum *in altera parte Hiberniæ*, hoc magicū eſt, & à ſolo morbo nequit proficiſci. Verum ſolet diabolus tunc diuerſimodè decipere. nam ſolet aliquando aliud corpus ſubſtituere, & illis abſentibus, & alicubi in loco abdito ſoporatis, ipſe aſſumpto lupi corpore, vel ex aere formato, & ſibi circundato iſta gerit; quæ putant homines ab illo miſero abſente, & dormiente patrata, quod ſtratagema à Sancto quodam viro cunctis manifeſtatum, narrat Guilh. Pariſienſ. *2. p. vlt. c. 13.* Aliquando vero hominibus ipſis ferarū exuuias huiuſmodi veras aptiſſimè circumdat: quod fit quando illis dat lupinam pellem in trunco quopiam cauæ arboris occulendam; vt ex quorundam confeſſionibus conſtat. Aliquando denique ex pacto Magis aeream circumdat effigiem belluæ, & membra membris quoad patitur ſimilitudo circumponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri, pedem pedi, brachia brachijs accommodat. hoc ſolet contingere, quando ad hoc inunctionib. certis (vt Dolani illi Lycanthropi, de quibus Acta iudiciaria ſunt edita) vel ſolis verbis conceptis vtūtur, vt ille apud Ducem Ruſciæ à canibus laceratus, & in Bulgaria quidam Baianus, de quo Sigisbertus in Chron. & tunc, vt & præcedenti caſu, relinquunt veſtigia lupi terræ impreſſa. Hoc autem vltimo caſu nihil mirum eſt, ſi poſtmodum verè inueniantur faucij illis membris humanis quæ in ferino corpore ictum exceperant. Nam leuiter ceſſit circumiectus aer, & vulnus vero corpori inhæſit. Verū quando verum corpus abfuit, tunc diabolus in abſentium corpore eam partem confauciat; quam ſcit in ferino corpore fauciatam fuiſſe. Bartol. Spineus *q. de ſtrigib. c.* 19. ſui temporis hiſtoria id oſtendit; *Huius etiam* (inquit) *apparentis conuerſionis ſtrigum in cattos, teſtis alius in hac eadem ciuitate Ferrariæ Philippus nomine, artificio cerdo, ſub iudiciali iuramento mihi aſſeruit hoc anno: ſtrigē quandam ante tres menſes ei impoſuiſſe, ne prohiberet venire cir ca puerum (à ſe fortè ſtrigatum) quem curandum aſſumpſerat, ſi quas blādientes

tes & alludentes videret cattos. Eadem igitur die dum diſceſsiſſet illa, viderunt poſt horam ipſe & vxor ſua cattum magnam, & hactenus ab eis inuiſam, quæ ad puerum accedebat concito gradu. Quam cum ex timore parentes ſæpius abegiſſent, poſtremò contra venientis vexationem ad impatientiam exarſerunt; clauſoq; oſtio vir ille grauiſsimè cattum hinc inde fugientem diutius haſta percuſsit, & demum ex alta feneſtra ſe iactare compulit, vt toto colliſa videretur corpore cattus. Ex tunc autem ſtrix illa vetula toto confracta corpore per plurimos dies lecto decubuit: quo factum eſt, vt leuis, quam prius habebant, ſuſpicio, quod ſtriga eſſet, & puerum ſuum, qui hac infirmitate ſtrigiatus grauiſsimè laborabat, ipſa ſtrigaſſet, in vehementem tranſiit, immo & violentam. Etenim percuſsiones & plagæ, quæ in catto infixæ ſunt, in illa vetula ſunt inuentæ quoad membrorum correſpondentiam. Vix quinquennium effluxit, cum in pago quodam occiduæ Flandriæ, vbi faſcinaria peſtis mirè gliſcit, haud procul a Dixmudà, penè ad Iperlee & Iſaræ conflugem ſito, contigit, quod ab homine religioſo, fide digno, qui tũ illic in vicinia, auditione accepi. Ruſticus quidam vna cum filio adoleſcente in ſympoſio potitans, limis obſeruabat copam menſuras cereuiſiæ, quam propinabat (vt ſolent) bifurca notantem creta. diſſimulat nihilominus interea, dum compotatio ſoluitur: tum hoſpitam vocat, ut calculũ expenſi ſubducat. petit iſta quantum creta notarat: negat ille, & multis vltrò citroque iactis, pecuniam in menſam projicit, quam ſciebat ſufficere, & diſcedit. Stomachabunda hæc, tu vero (inquit) non hinc hodie poteris domum, vel non ego quæ ſum. abit contemnens mulierculæ minas. Vbi peruenit ad fluuiolum in quo ſcapham reliquerat, nequit vna cum filio admodum valido ſumma ope eam a ripa contis depellere, diceres clauis affixam vuido in ſolo. Fors duo treſve milites illac iter habebant: compellat, & Contubernales (clamat) boni, venite ſuppetias, vt hunc lintrem de ripa deducamus: merces operæ futura, largum a me bibale. Parent & ingreſſi quantum poſſunt protrudunt. diu fruſtra fuere. Anhelus unus, & ſudans; quin ſarcinas & onera hæc efferimus, fortè vacuam commodius deducemus. Fit: & ecce mercibus expoſitis, vident in ſentina ingentem luridum buffonem, ſcintillantibus oculis eos intuentem. Non tulit vnus militum, ſed gladij cuſpide perforatum ad guttur tumidatum in aquam eiecit. ille quaſi exanimis in tergum prouoluitur ventre reſupinato: vulnera natitanti imponunt ceteri alia, & repentè nauis ſoluitur. Lætus ruſticus auxiliatores ad idẽ vnde receſſerat hoſpitium reducit: potum petit: præbet ancilla. Quærit ille, vbi hoſpita? audit peſſimè habere, & animam in lecto agere. Quid, inquam, inepta, ebrium me putas? vix media pars horæ elapſa, cum ego illã iſthic ſanam & malam, qualis tu reliqui? Eo, & viſam quid hoc rei? intrat in thalamum, inuenit collum & ventrẽ vulneribus confoſſam, laceramque expiraſſe. Vnde hæc, exclamat, vulnera? Neſcire ſe profitetur ancilla, nec domo illam, quod ſciat, pedem extuliſſe. Itur ad magiſtratum: vulnera cæſim punctimque illata inueniuntur ijſdem in locis, quibus buffonem, qui nuſquam comparebat, milites diſtinxerant. Nec diſſimile aliud, quod de municipe Mechlinienſi narrabitur *lib. 5. ſect. 3. verſ. ad torturã ſufficient, de indicio 8. ad nominationem accedente.*

Annus decimus agitur, cum Bebburgi (oppidulum eſt Vbiorum) ſupplicio affectus fuit, quidam Stumfius Petrus; eo quòd cum dæmone ſuccuba plus quatuor luſtris conſueſſet; ab hac donatus fuit lata quadam Zona, qua cum cingebatur, & ſibi & alijs in lupum verti videbatur. Hoc ſcemate ter quinque pueros iugularat,

eorum-

eorúmque comederat cerebellum; duas nurus ſuas deuorare conatus fue rat: propriam filiam, & commatrem ſuam, vxorum habuerat loco. con-ſtant hæc omnia actis iudiciarijs, & iconibus in æs incifis, palamque væ-nalibus. Qui plura volet de his tranſ-formationibus exéplis illuſtrata(quę tamen ex ijs, quæ tam breuiter dixi, decidi poterunt omnia) legat Spon-danum in Homeri Odyſ.lib.10. Binſ-feldium de Confeſſion.malefic. con-clu.3. Remig. lib.2. dæmonolat. c.5. Ioan.Ananiam lib.4.de natur.dæmo. fol.180. Condronchum d.c.7. & Pet. Thyræum. qui ceteris plura & aptio-re ordine in Theſes digeſſit lib.2. de apparit. ſpirituum a c.15. vſque ad c. 24.&, qui ex illo Dialogum ſuū con-geſſit Fr. Claudius Prior lib. de Ly-canthropia.

Qui volunt veram introducere Metamorphoſim (vt Spondanus, Bo-dinus, Peucerus, Phil.Camerar. & pauci alij) vnicum adferunt argumē-tum ex ſacris litteris, dignum ſolutio ne, de Nabuchodonoſor in bouem, & Lothi vxore in ſalis ſtatuam muta ta *a*. Sed cùm utrumque diuina fit factum virtute, non poſſunt hæc pro dæmoniacis conuerſionibus momen-tum habere. De Nabuchodonoſor quoque plerique Patres negant for-mam bouis ſiue bouini corporis effi-giem induiſſe; ſed duntaxat volunt, ſic mente abalienatum fuiſſe, vt ſe bouem crederet *b*. Prętermiſſa longiore diſputatione, mihi vide-tur contextui S.S. & ſententiæ D. Grego.lib.5.Moral.cap.8.& rationi, magis conſentanea explicatio volen tium *c* affectionem Regij corporis in beſtiæ temperamentum commuta-tam, figuram etiam humanam aliqua ex parte in ferinam degeneraſſe, ſen-ſuque internos ſimiles accepiſſe bru torum internis ſenſibus: vnde factū, vt & pecudum more quadrupes ince-deret, & feno veſceretur, & homines fugeret, & ſub dio degeret. Diuina verò virtus fecit vt, ſub tali tempe-

a Dan.4.v. 30 & v.33. ... e 19.

b ...rè hoc diſ... ...rat Mich. ...ina li. 2. ...e recta in ...em fide c. ... Bened. ...erius lib. ... Daniel, ...ic Molin. ...q.111.

ramento & habitudine corporis, hu-mana & rationalis anima perſeue-raret.

Vltimò poſſet obijci, quod Hero-dotus ſcripſit, Platanum aliquando in oleam vertiſſe, & alij apud Carnos cadauera humana per dæmonem in ſalis ſtatuas fuiſſe mutata. *Reſp.* Si locuti de proxima & immediata mu tatione, illuſorium id fuit & præſti-gioſum: ſi verò locuti de conuerſio-ne mediata, ſiue per varias commuta tiones corruptionis, & generationis materiæ fecundæ, nihil prohibet am bo iſta naturaliter contingere poſſe, introductis in materiam aptis ad has vltimas formas diſpoſitionibus. Quod autem legimus apud Meta-phraſtem a S.Spiridione, ſerpentem in aurum mutatum, vt eo auarus ille & immiſericors diues deciperetur: & poſtea rurſus ex auro Serpentem fa-ctum; vera hæc mutatio fuit, quia mi raculoſa, & a Deo, qui poteſt. Neque hæc mutatio fortaſſis dæmoni, ſuc-ceſſiuè tamen, foret impoſſibilis. quia ſerpens infectum eſt, & proxima au-ri ac ſerpentis materia eadem, nem-pe terra.

N.lib.de Pro-dig.an.1349.

QVÆSTIO XIX.

An Magi queant facere beſtias loqui, & an intelligant voces be-ſtiarum?

Diuina aliqñ virtute fieri, vt quib. loquēdi vis naturalis ineſt nulla, ea tamen loquantur, non eſt dubitan dum; ſacra Scriptura id atteſtante de aſina Balaam, *Num.*22. quod quo pa-cto Deus efficiat, ipſe nouit. qui enim locutionis omnis eſt fabricator, ille vt, quæ nota ſunt organa ſermonis articulati formauit, poteſt, & alia, quę lubebit, inſtrumenta ad hoc deli gere. Attamen ut plurimum exiſti-mo uti opera angelorum, qui per res illas inanimas, vel per bruta loquan-tur; hoc tamen diſcrimine: per illa,

qui-

quibus apta ſunt organa & viuentia ad hoc inſtrumenta, ut per picas, coruos, pſittacos & huiuſmodi, in ipſiſmet corporibus loquela formata, & tunc hæc locutio eſt vitalis actio ipſius animalis, non tamen eſt intellectualis eius actio, ſed eſt actio intellectualis reſpectu angeli: per illa verò, quæ viuentia quidem ſunt, ſed organa non habent apta ad loquẽdum, vt ſunt aſini, boueſque, putarim id facere eò quod ipſemet angelus in eis, vel potius iuxta ea, ſermone in aere formato loquitur, idemque dicendũ de inſenſibilibus, vt igne, aere, aqua, terra, cadaueribus mortuis, capitibus reſectis, ſtatuis, & arboribus: & tunc quando vox tantum formatur iuxta corpora illa, locutio nullo modo tribuenda eſt alteri, quam angelo, vt formanti & edenti; aeri, vt medio ac inſtrumento; nulli, vt vitalis actio: ſi formetur intra corpus illud ſenſile ineptum, vel etiam intra inſenſile; illi tribui poteſt, vt organo. His poſitis facile erit ferre iudicium de ſequentibus miraculoſis locutionibus ſacræ hiſtoriæ: vt de aſina Balaam, de qua conſulendus ibi Caietanus in Commen. de angelo in rubo alloquẽte Moyſem & Eſdram *a*. de Spiridionis filia Irene mortua depoſiti locum indicante *b*; & quodam interfecto Macarij iuſſu homicidam indicante *c*; & de colloquio caluariæ, & alterius Macarij, de varijs ſedibus damnatorum *d*; & de venerabilibus Africæ confeſſoribus qui perſecutione Vandalica radicitus abſciſſis linguis adhuc clarè loquebantur; qđ etiam Iuſtiniani Imp. auctoritate fuit confirmatum, vt eius temporis hiſtorijs teſtatiſſimum *e*: & de Anglo Sacerdote ſimile refert Polydorus *l.13 Hiſtor. Angl.* in his continuum miraculum fuit ſupplente Deo vicem partiũ defectarum in genere cauſæ efficientis. Vnum addam ex Antonio Bonfinio *f*; *Anno circiter 3. poſt cladem ad Nicopolim Sigiſmundo Imp. à Turcis acceptam; cum multi in eum campum deſcenderent, emiſſam inter oſſa ſubinde vocem audierunt, IESV CHRISTI SALVATORIS, ET MARIÆ VIRGINIS nomina intonantem; loquaxque inter cadauera caput inuentum, quod vbi homines ſibi adeſſe nouit; Quid tam, inquit, ſtupidi hic ſtatis viri? Chriſtianus ego ſum, inexpiatus inconfeſſus in hoc bello occubui. MARIA mater me æterni ſupplicij reum eſſe non patitur. hic me adhuc linguæ compotem ſeruauit, ut delicta fateri, & animum ſacris Apoſtolicis luſtrare queam: proinde ſacerdotem, qui confeſſionem exaudiat, & me expiatum reddat, accerſite quæſo. Rogatus cur tantum à Virgine beneficium promeruiſſet; reſpondit, ſibi peculiarem in eam fuiſſe in vita deuotionem, & ſeptena eius feſta quotannis reuerendiſſimè celebraſſe, religioſiſque ieiunijs pane duntaxat, & aqua decoraſſe. Quare accerſito è pago proximo Sacerdote confeſſionem ritè trãſegit: & impetrata erratorum omnium remiſſione, acceptaq; nouiſſima luſtratione, repente conticuit perpetuoq; quieuit.* Hæc ille. legant, & reſipiſcant Nouatores ad tam illuſtre miraculum: quod & Deiparæ deuotionem, & ieiunia, & feſtorum cultum, & confeſſionis ſacramentum commendat. Non abſimilem narrationem inuenies apud Thom. de Cantiprato *lib. 2. de bonis vniuerſal. c. 29. partic. 18.*

Simia Dei diabolus, conatus multa ſimilia, ſed pſeudomiracula, interdum Deo permittente, ad diuinam vindictam atque iuſtitiam manifeſtãdam: vt cum homicidam caput præſciſſum indicauit Cercydam, teſte Ariſtotele *g*; & Orphei caput prędixit Cyro Perſarum Regi, eum quoque a muliere necandum *h*. Aliquã do ipſe oracula neſcio quæ confingit, vt quæ narrat Phlegon Trallianus *i* ex Herone, in hanc ſententiã; *Policritus poſt Locridem vxorem ductã, & poſtquam tres noctes cum ea dormiuiſſet, tertio die vita functus eã reliquit grauidam; quæ monſtrum ex duplici ſexu peperit, quod cum in mediam concionẽ populi*

a *Exo. 3. a. 2. 4. Eſdr. 14. in prin.*
b *Ruffi. lib. 1 hiſt. Eccleſ. c. 5. Socrates li. 1. c. 12.*
c *Fulgo. li. 1. Exempl. ca. 6.*
d *Marulus lib. 6. c. 14.*
e *l. 1. C. de offic. præf. Afri. Procopius li. de bello Vandali. Æneas Gazeus de immorta. animæ.*
f *lib. 3. hiſto. Hungar. dec. 3.*
g *lib. de partibus animal. c. 1*
h *Philo. in imagi.*
i *lib. de mirabilib.*

populi ductum fuiſſet ad conſultandum: quid id præſagiret, quidve de eo faciendum eſſet: comparuit in medio populi ſpectrum, Polycritus, & futuram Ætolis, & Locrenſibus prædixit cladem, & impotente ad reſiſtendum populo, filium ſuũ monſtroſum dempto capite deuorauit & euanuit: mox & caput eandem cladem elocutum eſt. Addit idem Trallianus ex Antiſthene philoſopho Peripatetico. *Quo tempore Acilius Glabrio conſul vicit Antiochum regem Aſiæ, deterritos Romanos oraculis ne amplius inuaderent Aſiam, & Publij ducis Romanorum caput relictum à lupo, qui corpus deuorauerat, vt ipſe prædixerat, furore diuino, vt putatur, percitus, ceciniſſe longo ſermone aduenturam cladem Romanis.*

Præſtigioſæ planè fuere locutiones, quædam apud Gentiles, & arte dæmonis ſimulatæ, ad lucrum Sacerdotum Gentilium; qui non rarò Magi & Pythonici; vt *a* geminæ columbæ Dodones loquaces, item quercus Dodonea *b*, Argus carina *c*, equus Achillis *d*, & vlmus Gymnoſophiſtarum quæ Apollonium ſalutauit *e*, & Cauſus flumen quod dixit Salue Pythagora *f* (quem fuiſſe Poſſeſſorem librorum Zoroaſtris Magi docet Clemens Stromateus) & canis Simonis Magi apud Clementem in Itinerario & Glycâ in Annalib. qui & alios & D. Petrum fuit allocutus: idem ſagæ cuidam Franciſcæ Senenſi adſcribit Grillandus ſæpè nobis laudatus, q.7. Theotecnus Magus Antiochiæ, ſub Maximino, ſimulachrum Iouis vi magica fecit oracula fundere, quibus ciues in odium Chriſtianorum excitabat, & Imperatoriam perſecutionem acuebat *g*. Lege D. Cyrill. Alexan. *lib.3. contra Iulian.* pleraque ſuperius dicta recenſentem.

a ...ophocl. in ...chin.
b ...ucian. in ...yllo.
c ...pollon. 4. ...onaut.
d Homerus ...d. 19.
e ...hiloſtr. in ...llon.
f ...orphyr. in ... Pythag.
g ...uſeb. li. 9 ...or. Eccleſ.

Ceterũ vt ſciant animalia, vel intelligant, quæ loquuntur, hoc nullus Angelus eis poteſt tribuere: poſſet tamen, etiam dæmon, efficere, vt animalia ſuis temporibus & locis aptiſſimè quædam dicerent, accommodata perſonis, & rebus, de quibus ageretur: ſed tamen licet dæmon illa ex inſtituto faceret, animalia tamen dũtaxat facerent caſu & fortuito, quib. ignaris & idiotis ſpeciem quandã ſollertiæ, & intellectionis præberent: ſicut ét Magi faciunt interdum, ut animalia miras quaſdã geſticulationes, & motiones edant, quæ ſine vſu rationis, & prudẽtia iudicant imperiti fieri non potuiſſe. talia ſunt quæ de ſerpẽte Epidaurio Valerius, de leone Apollonij Philoſtratus, de aſino Cayri narrat Bellonus *h*. Longè facilius poteſt Magus, per dæmonem, efficere, vt vitiatis organis corporeis, vt homo latrare, vlulare, crocitare, rudere audiatur, conans loqui: videmus .n. artificio id nonnullos feliciter conſequi, & legimus *i anno 1546. Margaritam Eslingenſem, ex ventris dolcribus ita intumuiſſe, vt ventris moles totam faciem obtegeret, ac in circumferentia decem palmos excedere videretur. Audiebantur à circumſtantibus lectum, gallorũ cantus, gallinarum coccyzationes, anſerũ ſtrepitus, latratus canum, balatus ouiũ, porcorum grunnitus, boum mugitus, hinnitus equorum. Eduxit miræ magnitudinis vermes atq; ſerpentes ex latere circiter 150. quo miraculo fidem faceret; cum tamen nil niſi præſtigiæ dæmonum, à matre puellæ lucri cauſa confictæ, forent.* In prægnantium uteris aliquando clamores infantium exaudiri; ſed id fieri naturaliter, multis exemplis productis, & addita phyſica ratione probauit accuratè integro opere Andr. Libauius *tom.2. ſingula.* Sed ea ratio in hac Margareta locum non habet vllum.

h Val. Max. lib. 1. c. 8. Philoſtrat. lib. 5. Bellon. in Obſeruat.
i N. lib. de Prodig.

Sed an voces beſtiarũ Magi intelligant? Porphy. K ſcribit ſua ætate de Apollonio Tyanęo dici ſolitũ, illũ cũ audiſſet hirundinẽ cũ multis vociferantẽ, ſodalib. ſuis quos ſecũ habebat expoſuiſſe, indicare eã ceteris, aſellũ onuſtũ frumento ante vrbẽ cecidiſſe, frumentumq; humi fuſum eſſe. veriſimilius eſt, quod Eunapius hoc paſſeri tribuit: hirundo .n. frumento non veſcitur. Volebat autem Apollonius hoc facto fingere ſe garritus auium intel-

K lib. 3. περὶ ἀποχῆς &c.

intelligere, quod veteres de Tireſia, & Melampo fuerant fabulati. Sed hæc ſunt incredibilia. cum enim beſtiæ ratione careant, nequeunt diſcurſu vti, qui ad ſermonem ex inſtituto proferendum, qui fit rerum, vel geſtorum ſignificatiuus, eſt neceſſarius. fateor affectus corporis, & appetitum poſſe vocibus ſuis indicare, & horũ notitiam poſſe diuturna obſeruatione ab hominibus deprehendi: & poſſet dæmon, qui hæc habet perſpectiſſima, magos ea docere: quod an velit facere, aut vnquam fecerit, neſcio: non eſt incredibile feciſſe.

An autem ſe inuicem intelligant beſtiæ eiuſdem ſaltem ſpeciei, quæritur? quoad affectus illos corporis, & motiones appetitus belluini, affirmatiuam docet quotidiana experientia: quoad cetera quoq; cenſuit, & probare conatus Porphyrius, aues ſcientiã habere vocis cantuſque ſui generis auium, ac quod ipſis accommodatum ſit id poſſe alijs oſtendere. idem Plato cenſuit; & Oppianus agens de elephantis. quod arbitrantur, quia ſi elephas in cœnum ceciderit; & clamauerit, ſocius id cernens abit, & redit adducens gregem elephantorũ, ut opera communi ſeruent immerſum. exẽplo etiam Scorpij Libyci, qui cum ſolus hominem ferire non valuit, reuertitur cum pluribus alijs, & ſimul hominem aggreditur annexis ſibi annulatim ſocijs. exemplo deniq; piſcis, qui confractum laqueum euaſit, & alijs periculum indicat, vnde fit ut eo die generis huius nulli piſces compareant. Vide Pet. Greg. *lib. 15. de repub. c. 5.* hæc ipſa memorantem, prudenterq; monentem, intelligentiam verum, & diſcurſum animantibus deeſſe. Addo nec eum à dæmone illis tribui poſſe. quia rationalem eis animam nequit largiri, cuius creatio ſoli Deo reſeruatur: & requirit illa corporis organa ſibi accommoda. de quo ſeq. quæſtione.

QVÆSTIO XX.

An intelligentiam diſcurſiuam poſſit dæmon brutis largiri?

INde hæc quæſtio dependet, *an bruta aliqua ratione ſint prædita.* nam ſi ſunt, facilè præſtabit dæmon vt ſublatis impedimentis, diſcurrant, & ſcienter intelligant: ſi non ſunt, id præſtare non poſſe, certum eſt.

Fuere igitur non pauci; qui rationem tribuant animantium pleriſque. Empedocles dixit, omnia animantia & plantas mentem & prouidentiam habere, vt eũ citat Sex. Empyricus *a*; & Parmenides ac Democritus, teſte Stobæo *in Eclog. phyſic.* *b* videtur idẽ velle Lactant. *lib. 3. inſt. c. 10.* apertius Porphyr. *lib. 3. de ſacrific.* & Plutarch. *lib. quod bruta vtantur ratione*, & lib. *vtra animantia plus rationis habeant aquatilia an terreſtria?* & Galẽ. *lib. exhortatorio ad bonas artes addiſcendas* ſcribit omnibus animalibus ineſſe ἐν διάθετον λόγον, quod Eraſmos vertit rationem affectuum capacem, non bene; Lacuna Segobienſis melius rationem intus deliteſcentem, ſiue internam: vt Galenus rationem quidem tribuat brutis, quæ & in hominibus ineſt; ſed hoc tantũ diſcrimine, quod homines illam ſermone queant explicare; bruta uerò habeant quidem rationẽ, ſed conceptus animi nequeant explicare, bruta verò habeant quidẽ rationem, ſed conceptus animi nequeant verbis exprimere. fuit hæc ẽt Quinctiliani ſententia *lib. 1. Inſt. Orator.* & ex recẽtioribus id voluere Anton. Cittadinus *in lib. 1. Poſterior. Ariſ. c. 3.* Laur. Valla *Dialect. ſuæ c. 9.* imo, & Card. Hoſius *c* nos nec ratione, nec prudentia à brutis diſtingui voluit, ſed religione, & Dei cultu, atq; contemplatione. Quæ verba putarem piè explicanda, vt more Scripturæ ſacræ locutus ſit; id negans; quod minus in dicabat, non quod omnino non eſſe iudicabat; hoc ſenſu, vt cẽſuerit, magis religione differre hominẽ à bru-

a *lib. cont. Mathem.*
b *fol. 226. lib. 1. ſ...*
c *Præf. Conf. Petricouienſis.*

tis,

tis,quàm alijs illis,oratione,pruden-
tia,ratione.Sit ergo Concl.*Brutis ra-
tionem,diſcurſum,prudentiam,prouiden
tiam (propriè dictam) vel ſapientiam tri
buere, rectæ philoſophiæ, & fidei repu-
gnat : eſt tamen in brutis quiddam ſoler
tiæ quod rationem & prudentiam,diſcur
ſumque imitetur.*Hęc eſt ſententia Al-
berti Magni *in 3.de anima* , & Philo-
poni, *ad tex.157.* vbi nõ obſcurè hoc
Ariſtoteles, & eſt D.Thom.*1.2.q.13.
art.3.*Gregor.*1.d.q.1.*Idem Ariſtote-
les *lib.7.de hiſtor.animal,cap.1.*tribuit
illis veſtigia animi humani & prudẽ
tiæ imaginem, vnde ſumpſit Arnob.
lib. 2.cont.gent. cum ſcribit in brutis
conſpici multa rationis & ſapientiæ
ſimulachra.idem Hippocrati placuiſ-
ſe docet Gal.*lib.1.de vtil.part.c.3.*idẽ
docuere Auerr.*in 7.Phyſi.* Hieron.Ma
gius *lib.2.de exuſt.mundi cap.5.* Gabr.
Zerbus *in 1.Metaphy.q.7.* (quem ope
ræ pretium ſit legere) & Card.Tole-
tus *in 3. de anima q.7.* Solerter multa
fieri a beſtijs, & ea doceri,quę diſcur
ſu quodam videantur egere, docent,
quę narrãt plerique,de elephantis ex
plurimis collegit Lipſius *Cent.1.epiſ.
50.*de ceteris Ælianus,vt de leonibus
lib.5.& 17.de natur.animal. de tauris
*lib.7.*de cynocephalis *lib.6.* de alijs ſi
mijs *lib.5.*de ceruis *lib.11.* vbi tamen
illud καλούντων συνίει non interpretan-
dum , *loquentes intellexit*, ſed *vocantes
intellexit*,ſcilicet audito Græco nomi
ne , quod illi educator manſuetarius
indiderat,vt de piſcibus idem auctor
dixit , καλούμενοι ἐπακούειν *lib.8.cap.4.*
Probatur id breuiter. ſi ratione ducũ
tur; ſanè rationalia dicenda forent. ſi
ratione ducerentur; ex electione ope
rarentur. ſi electionem adhiberent;
non ſemper omnia eiuſdem ſpeciei
animalia vbique eodem modo, ut fa-
ciunt,operarentur.ſi diſcurſu prædi-
ta forent; noſſent vniuerſalia quædã
axiomata, ſine quib.nemo poteſt nec
affirmatiuè diſcurrere. conſtat autem
a brutis neſciri axiomata vniuerſa-
lia.ſi ratione & diſcurſu prædita sũt;
ergo, & ſcientia, & prudentia, &
ſapientia. norunt ergo ipſas rerum
cauſas. norunt meliora à minus bo-
nis diſcernere. ſi ratione prædita;er-
go & libero arbitrio , & in rebus de
quibus diſcurrunt, & ratiocinantur.
ergo peccare poſſunt,& mereri.ergo
& virtutes voluntatis illis non dene-
gandæ; iuſtitia,temperantia,fortitu-
do, liberalitas, obedientia. quis hoc
philoſophus ſomniet? non alius cer-
tè, quàm, qui belluis cœlum pandit,
Mahometus.

Dicendum itaque, ut hæc abſurda
vitemus, bruta nonnunquã a ſcripto
ribus egregijs dici ratione prædita,
non quòd veram habeant rationem,
ſed quia multa tam ſolerter faciunt,
quàm homines ſolent, qui ratione
præditi. dici etiam prudentiam habe
re,quia perinde operantur, ac ſi pru-
dentiam ducem in operando ſequerẽ
tur.prudẽtia enim habitus eſt faciens
nos promptos, ut eligamus media fi-
ni alicui accommodata; finem verò
cum medijs ad eum tendentibus non
aſſequuntur bruta; ſed fortuito in eũ
feruntur. difficile hoc eſt intellectu,
verum ab Hieron. Fracaſtorio fuit lu
culenter explicatum *a*, in hanc ſen-
tentiam; Quoſdam actiones animaliũ
omnes ad inſtinctus naturales refer-
re; ſed hos explicare debuiſſe, an hi
inſtinctus cum cognitione coniuncti
ſint,an non? alios dicere dirigi ab in-
tellectu,qui fines noſcit,& errare nõ
poteſt, ſed difficultatem hos non tol-
lere. Si enim ſic bruta volunt a Deo
dirigi, vt Deus immediatè illa opere
tur,quæ bruta faciunt,apertè errant.
Si verò velint Deum hæc facere me-
diatè per animalia,tũc recurrere quę
ſtionem,vtrum animalia hoc ſimpli-
ci naturæ inſtinctu,an uerò mediante
cognitione faciant? Ideo ipſe,ſumpta
caloris natiui ſimilitudine, reſpon-
det ingenioſè & eruditè: Deum quã
do hanc vniuerſitatem creauit, eadẽ
virtute,& potentia,qua fecit omnia,
facultatem etiã ſingulis naturis pro-
priam dediſſe, qua peruenire poſſent
ad fines rerum vniuerſitati debitos,

a *lib.2.de intellectione, à fol.191.*

& congruentes . Inde contingere , vt multa à particularibus fiant, alium finem intendentibus per ſe , & alium tamen finem intendente natura, & ordine vniuerſi . Nam quod calor ille genitiuus tam mirabilia operetur, calefaciat, attrahat, propulſet, figuras det membris, vias, conceptacula, ſitus, ordines, iuncturas ac demum animal conflet; perinde ac ſi ſingulorum fines cognoſceret : arbores etiam ac plantę, folia, gemmas, flores, fructus, ſemina mira ſolertia , ut videtur, faciant, cuſtodiant, muniant : certũ eſt hæc a non cognoſcentibus fieri . Sed dicẽdũ hęc fieri ab illis partim per accidens partim per ſe. per accidens quidẽ, quatenus, eſt particularis q̃dã vna natura; per ſe verò, quatenus eſt pars vniuerſalis naturæ, q̃ ordinauit Deus ad finẽ illũ, quem ipſe cognoſcit . Sic (ait) & bruta quædã facere, nõ cognoſcẽdo fines, & quaſi per accidens, quatenus ſunt naturæ particulares, quatenus verò partes ſunt vniuerſalis naturæ a Deo ordinatæ, per ſe facere & intendere fines, non ſibi ſed Deo cognitos. Vt ecce, maturis ouis, auis illa vult deponere excitata pondere & moleſtia ouorum, hic finis aui eſt notus : alius eſt finis ratione vniuerſi , nempe cõſeruatio ſpeciei, qui eſt aui incognitus, ſed Deo cognitus, & quaſi conſequens alterius . deponit itaque auis ouum, per ſe propter ſtimulum, per accidens reſpectu prolis: reſpectu ſui, quatenus eſt hæc auis; ſed reſpectu vniuerſi , quatenus eſt pars eius, excludit prolem per ſe . Sic etiã innaſcitur aui appetitus deponendi oua loco tuto , per accidens ratione prolis conſeruandæ ; ſed per ſe , quia ouum amat, ut partem ſui . hinc & aliæ ſubnotiones fiunt animantibus , ſecundum ſpecies quas recipiunt, rerum ſibi ad hoc neceſſariarum. Vnde (inquit Fracaſtor.) magna ſapientia & prouidentia Dei Optimi Maximi videri poteſt , qui vniuerſum totum ordinaturus modum naturis omnibus dedit , quæ neſcientes fines, omnia tamen faciunt , per quæ fines conſequuntur , quos ipſe ſolus cognoſcit . ad quem modum deinceps alia fiunt , quæ tam mirabilia nobis videntur . Ex quibus apparet eam , quæ in brutis apparet, prudentiam non eſſe ; ſed duntaxat inſtinctum quendam naturæ , & ordinis vniuerſi a Deo præſtituti . Cui hæc non ſufficient , legat And. Libauij *diſputat. de contemplatione intellectus beſtiarum, p. 2. ſingular* . quam his editis primum ſum nactus .

QVÆSTIO XXI.

An poſſint dæmones facere , vt homo non ſentiat, vel vt longiſſimo tempore dormiat aut inediam perferat ?

QVoad primum ; non quærimus , vtrum dæmon poſſit efficere, ne corpus habeat potentiam ſentiendi ; ſed vtrum poſſit facere , ne actu ſentiat , quod natura ſenſile eſt . v. g. ne crucietur quæſtioni ſubditum . Iamblichus *lib. de myſter. Ægypt. paulo ante med.* teſtatur multos prophetarum ad moto igne nõ vri, vel ſi urantur vſtionem non ſentire, ut nec alia tormenta ulla: loquens de vatibus Gentiliũ, addenſque id fieri Deo intus adflante qui repellat ignem , illaque cetera hebetet . Quis iſte Deus Iamblici Magi , niſi cacodæmon quiſpiam Eurycles ? qui iſti prophetæ , niſi malefici ? Cenſuere Gentiles magico carmine aciem gladij ſic retundi, ut nec leui vulnere cutem queat perſtringere ? Nec deſunt , qui notent , ad tollendam hanc ſuperſtitionem , ſæpè Deum miraculo flammæ, aquæ, ferarum, & ſimilium ſuppliciorum atrociſſimorum vim ſuſpendiſſe , eaque omnia martyribus innoxia reddidiſſe : cum verò ſecuri vel gladio fuiſſent addicti, ferri vim à Deo nõ coercitam, ut nationes intelligerent miraculo iſta, nõ magię adſcribenda. Sitne hoc verum , necne , equidem valdè

addu-

addubito. Non propter locũ B.Paulli,quo quidã nitũtur, *is eſt ad Heb.11. v.34. obturauerunt ora leonum,extinxerunt impetum ignis, fugauerunt aciem gladij;* vbi ſicut de igne, & leonibus ſic de acie gladij id miraculo adſcribitur.Hoc inquam me non mouet.nã vera lectio eſt,*effugerunt*, vt patet ex Græco contextu & Syriaca verſione; & loquitur Apoſtolus de ſanctis veteris teſtamenti, quorum nullum legimus miraculo ereptum, quod acies gladij ſit retuſa,ſed quod miraculosè hoſtium gladios effugerint, quidam pacis tempore, vt Helias;alij verò in prælio,vt Samſon,Caleb, Ioſue, Dauid, Machabæi, &c. Sed mouent me alia. Nam & memini de muliere ſepties icta gladio,ſed fruſtra;& Gentiles etiam illa cetera,licet falſo,tamẽ ad incantationem referebant. Legi duas alias huius rei cauſas meliores. priorem,quia ſectio gladij impedita, potuiſſet dolo carnificis adſcribi:poſteriorem,quia gladius,eſt præcipuũ, & maximè legitimum ordinariumq; iuſtitię vltricis inſtrumentum *a*. Hodie quidam impij milites ſe fore inuulnerabiles putant,ſi arma certo ritu incantent, vel ſacrilego auſu crucifixi imaginem compungant *b*; vel comminuant aut confringant,ita Co dronchius lib.3.de morb.venef.c.12. vel ſi ferant interulam lineam horrendis inſcriptam imaginibus, quam vocant inferni camiſiam:vel ſi periapta quædã ferant varijs caracteribus magicis inſignita,aut orationes;quas blaſphemè admodum, & mendaciter tribuũt D.Leoni,vel Carolo Magno, inſignitas *magnis*(ſic magi loquũtur) *Dei nominibus*. Noui ſtudioſum iuris, nomine Quirinum,V.I.Baccalaureũ; qui, cum tali membranula fretus audacter ſe iurgijs & pugnis immiſcuiſſet,ſæpè ictus,nunquam ſaucius;tandem, Romæ anno 1572. vel 1573. in ſympoſio minimo vulnere fuit interemptus. Huc referendum quod de Scafio, ſic ſcribit auctor Formicarij, *In territorio Bernenſium primus auctor maleficiorũ fuit quidam Scafius dictus; qui publicè de hoc gloriari audebat,quòd quandocunq; vellet,ipſe ſe omnium ſuorũ in æmulorum oculis velut murem facere valeret,& dilabi à manibus inimicorum ſuorum lethalium: & ita capitalium ſuorum inimicorum manibus ſæpè, vt dicitur, euaſit:ſed cum terminum ſuæ malitiæ Diuina iuſtitia facere voluit, tandem per hoſtes ſuos in ſtuffa quadam propè feneſtram quandam ſedere explorabatur cautè: quo in loco,cùm nullum de ſibi inſidiantibus ſuſpectum haberet,per feneſtrã gladijs & haſtis inopinatè tranſfixus eſt, & ob ſua facinora ibi mortuus miſerabiliter*. Hæc Niderius. Sic ſuos dæmon deludit. Tormentorum ſæuitiam quotidie malefici in eculeo eludunt. omnem enim cruciatum,vel riſu, vel ſomno, vel ſilentio ſuperant. Quo in genere ſtupenda eſt narratio Charondæ,quandam fœminam quinquagenariam ubi notam, ſic eluſiſſe infuſionem laridi liquati toto corpore factam, & omnium membrorum diram diſtractionem: ex eculeo tamẽ ſublatam omni ſenſu doloris uacuã. integram, & illæſam, niſi quod pollex pedis auulſus in quæſtione, redditus non ſit, cuius tamen illi iactura noxæ vlli vel impedimento non fuerit: quam omnia tormenta eludentẽ & pertinaciter omnia negantem,eliſa in carcere gula, Satan necauit, qui eam maleficij per energumenã accuſarat. *li.de Antichriſto reuelato notã.1.*

a *Vide Ioſe. Anglez in 2. de dæmon. diffic. 5. lib.1.*
b *Sprenge. in Mall. 2.q.1 c.6.*

Narrauit mihi P. Bernardus Oliuerius, tum Societatis noſtræ per Belgium Prouincialis, propè Samarobrinam anno 1599. captam puellulã ſtrigatricem, quæ nec pedum vſtulationem ſæuiſſimam, nec flagra validiſſima ſentiebat, donec Sacerdotis cuiuſdam monitu illi Agni benedicti ceream imaginẽ in collum iniecere. tũ .n. vi ſacri amuleti dæmonis præſtigioſa ludibria depulſa, & illa vim doloris cœpit perſẽtiſcere.Vñ patet hãc indolẽtiã,quam agnoſcit ẽt Toſtatus *q.354.in Gẽ.c.13.*nõ naſci ex vlla phyſica cauſã,ſed opera dæmonis induci.

Certè vnguẽtum illud ſagarum, quo ad tranſuectiones vtuntur,ne conſopiendi quidem naturalem vim habere docet Bartolo. Spineus *de ſtrigibus cap.31*. Solent id cauſarum ignari miraculo,& innocentiæ tribuere : cum id tamẽ contingat, vel ſingulari quodam corporis robore, & animi tolerantia, quam non rarò & Gentiles & Chriſtiani exhibuerunt a. Vnius adſcribam M. Attilij Reguli tolerantiam ex Silio Italico;

a *Fulg.lib.8. Exempl. c.4. Egnatius lib. 8.c.4. & ijdẽ ambo l.3.c.3*

Non ignis, candenſque chalybs, non verbera, paſsim
Ictibus innumeris lacerum ſcindentia corpus,
Carnificesve manus, penitusve infuſa medullis
Peſtis, & in medio lucentes vulnere flammæ
Ceſſauere: (ferum viſu,dictuve) per artem
Sæuitiæ extenti, quantum tormenta iubebant,
Creuerunt artus; atq; omni ſanguine rupto
Oſſa liquefactis fumarunt feruida membris:
Mens intacta manet, ſuperat, ridetque dolores
Spectanti ſimilis: feſſoque clamore miniſtros
Increpitat, dominoſq; crucem clamore repoſcit.

Alij vtuntur inunctionibus, & pharmacis naturalibus confectis ex opio,ſolano,& ſimilibus; quibus humores turbantur, ſopor altus conciliatur,neruorum origines obſtruuntur, ſenſus ſtupefit, ſenſatio impeditur. Vim eam lapidi Memphiti ex Ægypto tribuit Dioſcorides b. Sed plerique nituntur pacto dæmonico, & periaptis ex oſcillis, vel cineribus aut vnguine infantulorum ante baptiſmum necatorum c; vel deglutito apum rege d, vel corporis alligatis membranulis cum certo caracterum genere, aut etiam ſuſurrato malo carmine: quorum omnium exẽpla ſuggerunt, qui de criminalibus iudicijs ſcripſere e. Similem dæmonis operationem cernere eſt, in ſtigmatum illa teſſara,quam diabolus imprimit ſtrigibus, quæ ſic ſenſu deſtituitur, ut nec acus longiſſimæ fixura dolorem minimum adferat, neq; ſanguinem eliciat: de qua ſatis copioſè alij. Adſcribam Remigij verba; *Cum Iſabella Pardæa Spinalij pridie Non.Maias 1588.ob ſortilegij crimen comprehenſa, vrbis præfecto, partem corporis ſic à dæmone inſcriptam indicaſſet; ſubijt ei in animum experiri, verumne id eſſet, quod de huiuſmodi ſtupore ferebatur. Ergo iuſsit in eam aciculam penitiſsime infigi atq; inculcari. Quod cum in ſatis magna hominum frequentia eſſet factũ; & incruentum omnino vulnus apparuit & nullum ſaga doloris vel minimi indicium aſpicientibus dedit. Rurſus 3.Cal. Nouembr. 1590. Brinduſii Claudia Bogarta,tormentis iam exhibenda,cute, vt moris eſt detonſa fuerat, ob idq; cicatricẽ in ſumma fronte nuda oſtendebat. Suſpicatus igitur Quæſitor,quod verè erat, ſcilicet impreſsi a dæmone vnguis veſtigium quod ante capillis tegeretur. In id iubet aciculam altiſsimè infigi: quod cũ eſſet factũ, nec illa doloris vllo ſenſu affici, nec vulnus vel tantillum cruore manare viſum eſt. Perſtitit tamen verum negare,ac dicere, eum olim ex ictu lapidis corporem eſſe obductum. Sed poſtmodum tormentis admota,non tantum agnouit id ſibi a dæmone inflictũ fuiſſe: ſed & plurima alia quæ indigniſsimè ab eo paſſa fuerat,enumerauit.Nouiſsimè 18.Cal. Iul.1591. Eſſæi, qui pagus ab hac vrbe milliario abeſt,cum hoc loci Dynaſta præſens in Mugeta ſortilegij reæ lictorem periclitari iuſsiſſet,ac is illam idcirco nudã ſtatuiſſet, inueſtigaturus ſicubi teſſeram illam inueniret,tandem in ſiniſtro femore macula verrucæ inſtar apparuit, in quam cum ferrum, uel quantũ poterat, adegiſſet;nec a Mugeta vocem,nec ab ipſo vulnere ſanguinis guttam vllam elicere,atq; exprimere potuit: cum rurſus locum maculæ proximum leuiter etiã vulneraſſet, ingentem ea ex dolore clamorẽ edidit,largus cruor ſeſe inde effudit.* Sic

b *li.5.c.115*
c *Sprenge.p.3.q.14.et 15 & nos inf.l.3 p.1.q.5.A.*
d *lib.exercit mor. Auenioni excuſus.*
e *Hippol... tit. de qu... Paris de ... teo de Sy... c.de tortu... terzo, Gr... de Tor... q.4.Dam... der. prax... min.c.73*

Remig.

Remig.lib.1.c.5.Claud.Charondas *li. iam laudato nota* 1. ſcribit ſtigma famoſæ illius ſagæ,cui nomen Bayarōne,in humero ſiniſtro valde latens,& imperfectiſſimè delineatū,denarij tamen magnitudine,quaſi a centro ductis filamentis ad peripheriā,prorſus omnis expers ſenſus fuiſſe. Suſpicio etiā me tenet, illud gemini carbonis ſignum in Allobrogis feminæ pedib. ſtigma fuiſſe.narrationē poſtea dabo *lib.3.vel 5.ex Gerſone*. Solet huius ſigni variæ eſſe figuræ,veſtigij leporini,manus bufonicæ,catelli nigri;qua le ſignum uiſebatur in tergo Ioan.de Vaulx Stabulenſis, in quo illud ſingulare Pet. Oranus, Quæſitor negotij, obſeruauit;ſi acu uel graphio profundius adacto perforares,nullū doloris ſenſum reus percipiebat, nec quidquā querebatur:ſi verò a tergo,ita ut videre ipſe nequiret,eminus ſigno illius catelli minareris digito erecto; tāquā ſi acriter torqueretur, reū ſubitò queri ſolitū.huius rei cauſā phyſicā non inuenio; moralē hanc ſuſpicor,contemptu indoluiſſe dæmonem ſuperbiſſimum, & ſic irritatū ſæuijſſe in mancipij ſui cruciatum.

Ceterum illis Narcoticis pharmacis poſſet etiam ſomnus valdè diuturnus conciliari; vt fuit ſomnus illius ruſtici,qui in Gemania totū auctumnū & hyemem dormiendo fuit emenſus *a*; & qui in Apaturiorum ſolemnitate ebrij, per multos dies obdormierūt,teſte Eudæmo,& Epimenidis Cretenſis,qui cū quærens ouē, meridiano æſtu ſpeluncam ingreſſus,ſopore graui victus,LXXVII. iuxta Pauſaniam,vel XLVII.iuxta Eudæmū,paulò pauciores,ſm alios,quieuit annos experrectuſq; poſtea, ratus ſeſparum indulſiſſe ſomno,pergebat ouiculam quærere. fortè horum quietis cauſæ naturales fuere:etſi de Epimenide,potius adſcriberē dæmoni.De Sardoum ſemideorum ſomno fabula fuit, nam hi reuera erant mortui, dæmonū præſtigio viſi ſunt,& dormire,& excitari *b*. Quidam etiam ſomnus tā longus,aliquando per miraculum, verū a Deo immiſſus;vt ſeptem Dormientū ſanctorū apud Laur.Suriū,& aliorum quinq; apud Paulum Diaconum.

a Lilius Giraldus Dialog.4. hiſto.Poet.

b Vide de his

Vltimum erat de inedia perferenda.de quo non eſt dubitandum, poſſe diabolū efficere, ut quis menſiū multorum ferat inediam. poteſt enim id naturaliter contingere.nam & Indos memorant herbæ Coca ore geſtatæ beneficio famem repellere Pet. Chieza,p.1.*hiſt.Peru.c.96*.& Auguſt.Zarate *lib.1.hiſt. Peruæ.c.8*. & Matthiolus *epi.Nuncupator.Dioſcoridis*.ita ſcribit; *Scythæ Scythicam herbam circa Boeriā creſcentem adinuenere, guſtatu quidem prædulcem, cuius magna quidem cōmendatio,quod in ore eam habentes, famem ſitimq; non ſentiant. Idem præſtat apud eoſdem Hippice dicta,quod equis quoque eundem effectum præbeat.Traduntq; his herbis Scythas etiam duodenos dies durare in fame,& ſiti.*Et Gemma *c* multorum annorum agnoſcit naturalē inediam.Hippocrates verò *lib.de carnib.* negans vltra ſeptimum diem famem naturaliter prorogari poſſe;de ijs intelligēdus eſt, quibus ventriculus, & ieiunum inteſtinum humore chiloſo vacant, in quē calor naturalis poſſit agere: tum enim fieri ſolet, ut illud inteſtinum interea concreſcat, atque ita homines emoriātur. Verum ſi vel a morbo præcèdente,vel alia ex cauſa ſit in corpore reſiduus humor flegmaticus crudus,lentus atq; viſcoſus; illo calor naturalis vtetur,pro alimēto, donec totus humor abſumatur. Idem futurū ſi ex ſumma cerebri humectatione,materia quædam ſubtilis & pituitoſa à capite in corpus deſcēderit, atq; interea corpori in alimentū ceſſerit.Tunc enim quicquid a corpore exſpiraretur vel difflueret,continuò ab hoc humore in alimentum conuerſo reſtitueretur; nec cibus homini opus foret,donec hic humor penitus conſumeretur. Hanc inediæ diuturnæ cauſam fuiſſe cenſuerim,& imbibeſiæ (vt loquitur Plautus) in illa Rogerij Bacconi Anglicanā puellā;

Alex. Aphrodiſæ. & Simplic. in 4.Phyſic.

c lib.1. Coſmocrit.c.6.

quam dicit viginti annis nihil comediſſe: & in Gallo ſacerdote, qui tempore Nicolai V. Pōtificis biennio toto cibis potuq; abſtemius fuit: & in puella Spirenſi, quæ Ferdinandi Imp. iuſſu veritatis explorandę gratia per multos medicos anno 1540. aſſeruata obſeruataque, ſic ex graui morbo ieiuna perſtiterat iam vltra quadriennium, corpore interea bene forti, ſano, nec vlla macie tentato; ſed ſcabie tantum phlegmatica corpus obſita: frequens interea lachrymabatur, & cnſuetas narium auriumq; ſordes habebat, & ſomno ſatis longo quietoq; vtebatur, nihil tamen, neq; per ſedē, neque per loca muliebria, fecium vrinæve excernebat. de hac multa diſputarunt ex Italis Simon Portius *a*, & ex Germanis oculatus teſtis, vnus ex medicis obſeruatoribus puellæ, Gerardus Bucoldianus *b*. Si hæc fieri queunt naturaliter, cur nequeat perficere, Panurgus ille Dauus, diabolus, eadem induſtria, qua prauas corpori alias affectiones immittit? de Arabia puella id oſtendam *li.6.c.2.ſect.3.q.3.* ex B. Proſpero. Sedulò tamen cauendum, ne ſanctorum hominum naturā excedentia ieiuuia in hanc claſſem referamus, vt D. Mariæ Ægyptiacæ, D. Catarinæ Senenſ. SS. Lutgardis, Mariæ Oigniacēſis, Chriſtinæ mirabilis, *apud Surium*. Simonis Stockij, quem in Carmelo ſex annis Deipara cœleſti mannā pauit, *apud Monaldum Roſarium & Rolandum Bouchiarium in eius vita*. Deus enim tum, qui creauit, eos virtute ſua ſine corporali ſuſtentat cibo. *Vide de his quædam apud Picum Mirandulan. lib.3. de Prænot. c.5.* Impius autem eſt Rogerius Baconius, omnia hæc ſtellarum influentijs adſcribens. cur, ſi hoc ita eſt, vni duntaxat, & non alteri quoque vim hanc tolerandæ inediæ ſtellæ iſtæ, in commune influxum ſuum demittentes, largiuntur? an, quòd ſolius huius corpus ita diſpoſitum? ſed quæ hæc diſpoſitio ſola influxui peruia? quæ hæc in alijs tanta vis, & obſtinatio ad excludendum? ſed ſat iam nugis Bacconi refellendis operæ alibi poſitum à nobis.

a *lib. de puella German.*

b *Epiſt. hac de re excuſa Moguntiæ anno 1540.*

QVÆSTIO XXII.

An magicis artibus opera dæmonum ſexus mutari queat?

NOn ago de membrorum ablatione (de qua iam dictum) ſed de ipſa ſexus virilis in femineum, aut feminei in virilem commutatione, quā naturalem ex medicis huius ſæculi fatetur *Coſmocrit.* 1. Gemma. *Factos ex mulieribus viros multos legimus.* Hippocrates *lib.6. Epidem. p.8.* ſcribit Abderis Phaetuſam vxorem Pithei, partui vicinam, miſſo in exilium marito, aliquot menſibus ceſſante fluxu menſtruorum, cūctis in membris magnos perpeſſam dolores, corporis habitu in virum mutatam: idemq; apud Thaſios accidiſſe Anamiſiæ vxori Gorgippi. T. Liuius *lib.24. de Spoletana* muliere idem refert, Belli Punici 11. tēpore. Plinius *lib.7.c.4. Ex feminis* (ait) *mutari in mares, non eſt fabuloſum. Inuenimus in Annalibus P. Licinio Craſſo, C. Caſsio Longino Coſ. Caſsini puerum factum ex virgine ſub parentibus, iuſſuque auſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mutianus prodidit viſum a ſe Argis Areſcontem, cui nomen Areſcuſæ fuiſſet, nupſiſſe etiam, mox barbam & virilitatem proueniſſe, vxoremq; duxiſſe. Eiuſdem ſortis, & Smyrnæ puerum a ſe viſum. Ipſe in Aphrica vidi mutatum in marem nuptiarum die L. Coſsitium ciuē Tiſdritanum, viuebatque cum proderem hæc.* hæc ille. A. Gellius *lib.9. Noct. c.4. Libitū tamen eſt* (ait) *in loco hoc miraculorū notare id ēt, quod Plinius Secundus, vir in temporib. ætatis ſuæ, ingenij dignitatiſq; gratia, auctoritate magna præditus, nō audiſſe, neq; legiſſe, ſed ſcire ſeſe atq; vidiſſe in li. nat. hiſ. VII ſcripſit, quæ infra poſui ipſius ſunt, ex eo lib. ſumpta; quæ profecto faciunt, vt neq; reſpuenda,*

neque

æque ridenda ſit notiſsima illa veterum poetarum de Cænide & Cæneo cantilena. Hæc Gellius ſubdens ſuperiora illa Plinij verba. Quibus verbis quod dicit, *miraculoſum hoc*, voce vſus eſt latè ſumpta, pro eo quod rarum & admirandum. de Cæneo & Tireſia legendus Ouidius in Metamorph. quid opus fabulis, ubi ſuppetũt hiſtoriæ? D. Aug. *vlt. c. l. 3. de Ciuitat. Dei*. memorat ex Gentilium ſcriptis, & mulieres homines, & gallinas in maſculinum ſexum fuiſſe conuerſas. de auibus mox idem ex Auſonio confirmabo: de hominib. pergamus aſſerere. Ad tempora propinquiora nobis venio. Iouian. Pontanus *in Hiſtor. Neapolitanà* narrat, Caietæ mulierem piſcatori cuidam annis quatuordecim nuptam in uirum migraſſe: & aliam, cui nomen Æmilia, nuptam Antonio Spenſæ ciui Ebulano poſt annum nuptiarum XII. in virum mutatam; ſoluto matrimonio, vxorẽ duxiſſe & liberos procreaſſe. addit idem, aliam feminam, cum marito filium vnũ peperiſſet, ſubito exorta virilitate; marito iam non feminã relicto alteram duxiſſe, è qua liberos genuerit. nonnulla de pluribus conſimilia narrauit Cocceius Sabellicus: *a* quib. omiſſis duo ponam quæ noſtris temporibus Hiſpania dedit, & conſcripta fuere fideliſſimè ab Ant. Torquemada *b* patrio idiomate; Amatus Luſitanus *c* auctor eſt in oppido Ezgueyra Luſitaniæ, diſtante à Conymbrica nouem leucis, vixiſſe quendam virum Nobilem, cui filia erat vocata Maria Pacheco, quæ cùm eius iam ętatis eſſe inciperet, qua fęminis menſtrui fluores inchoantur, loco liquidi humoris, erupit ei è locis (ſi intus abſconditum latuerat) vel aliter natum foras prodijt virile membrum, ſicq; ex puella, ſubito adoleſcens ephebus apparuit. cum ſexu veſtitum virilem, nomen quoque aſſumpſit Manuelis Pacheci. nauim conſcendit, in Indiam profectus rebus fortiter geſtis, ſtrenui militis exiſtimationem, opeſque magnas comparauit. in patriam rediens, vxorem nobilem duxit. de liberis mẽtionem ſubdit Amatus nullam: ſed, ait, illum imberbem permanſiſſe, facie in fęmineam declinante; quæ ſunt indicia non perfectę virilitatis. Vltimo loco ſubdit Torquemada, ſe ab amico viro magnæ auctoritatis & fidei pleno accepiſſe; non procul ab vrbe Benauentana Hiſpaniæ, vxorem ruſtici cuiuſdam fortunæ mediæ, quæ quòd ſterilis eſſet, minùs à marito benignè habebatur; pertæſam malæ tractationis, quadam nocte aufugiſſe ſumpto veſtitu famuli domeſtici: ſic ornata virumq; mentita variis in locis opera ſeruili vitam ſuſtentauit: poſt aliquod tempus, ſiue quòd calor in ea naturalis tam efficax foret, ſiue quòd imaginatio, nata &, confirmata continuo habitu & miniſterio virili, eam efficacitatem nacta ſit, certè ipſa ſe in virum mutatam deprehendit. ſtatuit ergo, quæ diu fuerat vxor, maritum agere. feminam ſibi matrimonio copulat. diu res latuit illo non audente cuiquam rem narrare: donec quidam, ei prius optimè notus cernens tam ſimilem eſſe facie vxori profugæ ruſtici illius; interrogauit num fortè frater eſſet talis mulieris. huic rem omnem, uti contigerat, narrauit. Sic res in lucem venit. Fulgoſus ſcribit ſequentia; *d* *Neapoli regnante Ferdinando primo, cum Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis, quinque filias ſuſcepiſſet, quarum natu maioribus duabus alteri Franciſca, Carola alteri erat nomen; poſteaquam ad quintumdecimum annum peruenerunt, ambabus genitalia membra in marium morem eruperunt; mutatoque habitu, pro maribus habiti ſunt, Franciſcus & Carolus nuncupati. Item Ebuli, ſub eodem rege puella, quæ iam quatuor annos viro promiſſa ſponſa habuerat nomen; qua nocte primum uiro tradita cum eo cubuit, ſiue ex confricatione, ſiue ob aliam cauſam, quæ ignota ſit, effractis membranis, quæ ut mulier videretur efficiebant, virilia membra prodierunt: domumque* reuerſa

a ...ellicus l. ...exemplor. ...Ital. 1. ...entur. 2. ...r. 39.

d l. 1. Exemp. cap. 6.

reuerſa in iudicio dotem repetiuit, in virorum numero poſtea habita. Hæc præmiſi minùs vt incredibilis videatur Phlegontis *a* narratio; *Virgo quædam* (inquit) *Smyrnæ nata Philotis nomine cùm matura viro nuptum tradita eſſet à parentibus, maſculino enato membro in virum abijt. Quin & Laodiceæ, quæ eſt in Syria, mulier Aeteta nomine, etiamnū cum marito degens, è femina vir exſtitit, cui nomen Aetetus, præſide Athenis Macrino, Romæ Coſſ. L. Lamia & Aeliano vetere.* & addit Phlegon, Hadriani libertus, ſe hunc vidiſſe. Michael Montanus *lib. 1. Experimentorum c. 21.* teſtatur ſuo tempore Vitriaci fuiſſe puellam nomine Mariam, quæ cùm ſaltaret violentius, ſubito virilibus erumpentibus, in virum mutata ſit, & ab Epiſcopo Sueſſionenſi confirmationis ſacramento mutato nomine, Germanus vocari cœperit. Eius poſtea mento barbam adnatam, diu vixiſſe ad decrepitam vſq; ætatem, vxorem tamē duxiſſe nunquam. Ille hoc vehementi imaginationi tribuit: ſed addo corporis conſtitutionem eò vergentem. Et notant medici quidam, non obſcuram eſſe rationem, qua id natura det effectum: conari ſemper eam, id quod perfectius: mulierem eſſe quaſi virū quendam imperfectum. menſtruis retentis diutiùs, fieri vocem robuſtiorem, cutem pilo veſtiri, reliquum corporis habitum roborari: nec aliud ad Metamorphoſim, hanc deeſſe; quam, vt, quæ ſunt intùs vaſa ſeminaria, foris appareāt, & id, quod myrtos, nympha, κλητωρὶς καὶ ὑποδερμὶς dicitur, & Iſmaelitis *Abathara* ſiue *Albandar*; ſumpto incremento, & pingui velamine, cui inuoluitur, effracto, protrudatur in penem, cui perſimilis, ſed inuoluta prius fuerat. expelli autem caloris naturalis vrgentis impetu. Sic illi: mihi tamen vehemens adhuc ſuſpicio eſt, nō tam hos ex fæminis ita viros factos, vt fœminæ deſierint eſſe, quam ad fœmineum ſexum, maſculinum acceſſiſſe, vt andrógyni efficerentur, ſexu tamen hoc poſteriore præualente, & ideò pro viris habitas. Sed tamen ſi illud natura potuit, quod tot aſſerunt auctores; putarim, Deo permittente, cauſis naturalib. fretum, etiam poſſe vaferrimum illum. Sanè lubens eò retulerim ficta illa miracula, quæ Dijs falſis tribuunt Gentiles. Phlegon de Lapitha Ceneo idem narrat quod Ouidius. de pluribus ſcribit Anton. Liberalis *ex lib. 2. Alteratorum Nicandri*. Hypermneſtram venditam pro muliere inueniſſe pretium; poſtea in virum mutatam dono Deorum. Siproetam Cretenſem factam virum, cùm Mineruam vidiſſet lauantem. Galateę filiam falſo vocatam Leucippum, quæ Leucippe dicenda erat, ſexu mutato ſuppoſitum nomen meruiſſe, beneficio Latonæ Phæſtiæ.

Concluſ. 2. *Impoſsibile crediderim naturæ, & dæmoni de viro fæminam facere*; qui conatus irritus Neroni Magiæ addictiſſimo in Sporo fuit. Hic opus eſt nimia retractione partium perfectarum, in locos fœmineos. Nec aſſequi poſſum, quo ſic natura modo degeneret. Scio de Tyreſia præter fabulas, etiam Phlegontem id naraſſe, *b* & Anton. Liberalem ſatis ambiguè loqui de Siproeta, vt vix ſcias ex quo in quem ſexum demigrarit. Auſonij quoque epigr. *c. lib. 1.* ſi totum diligenter legas, animaduertes de virili ſexu in fæmineum degenerante locutum, his verbis;

> *Fæmineam in ſpeciem conuertit maſculus ales,*
> *Pauaque de pauo conſtitit antè oculos:*
> *Nec ſatis antiquum, quod Campano in Beneuento*
> *Vnus epheborum virgo repente fuit.*

Ait ex puello puellam, & ex pauo pauam factam. Sed non credo, uel ſaltem credo ægerrimè: dixerim potius vtrumq; eis ſexum infuiſſe, occultatū vnum, manifeſtatum alterū. quod ad leporem etiam refero, & ad hyænam, de qua canit Ouid. *Alternare vices, & quæ modo fœmina tergo Paſſa marem,*

a *li. 1. de Mirabilib. & longæu.*

b *l. 2. de Mirabilib. ... re Iuſt. Quæſt. orthodox. ... nus l. de ... log. & ... in odyſ.*

rem, nunc eſſe marem miremur hyænam. Sanè illam vtroque ſexu præditam Plinius tradidit lib.8.ni fallor.

QVÆSTIO XXIII.

An poſſit dæmon ſeni iuuentam reddere?

VT qui ſenex eſt, non fuerit & deſierit eſſe iuuenis; vel, ne, quam decurrit ætatem, non decurrerit, id nulla vi vel poteſtate perficiatur. Quis enim quod factum, maximè ſucceſſiua elapſum actione, id reddat infectum? Verum vt, qui defecta iam & decrepita curuatur ætate, vires refumat, & habitum nitoremque iuuenilem, mutentur cani in colorē meliorem, frigus in temporem, torpor in agilitatem, cæteraq; corpus recipiat, quæ ſenium abſtulerat; deque mala (quod ait quidam) merce fiat bona; non equidem audeo definire V. Dæmon poſſit, ſi Deus permittat? Non mihi planè de nihilo videtur, quod poetæ memorant, & de ariete in agnum, de Bacchi nutricibus reiuueneſcentibus ſcripſit Aeſchylus; de Iaſone à Medæa recocto, ſcribunt Pherecydes, Simonides, & Lycophron; deque ipſo Iaſonis patre Æſone Græcus auctor Redituū, & Latinus Trāſformationum poeta Naſo. In quibus tamen illa narratio perſpicuè falſa, & naturæ repugnans; omni educto per vulnus ſanguine, & nouo ſuffecto id contigiſſe. Sic enim ſequatur prius mortuum, & poſtea ſuſcitatum viuentis corpus: quod ſoli Omnipotentiæ Dei reſeruatum. Cætera fortaſſis contingere potuerunt, quæ cecinit *b*; potato ſucco ſalutari. *b 7.Metam.*

---Barba comæque
Canicie poſita nigrum rapuere colorem,
Pulſa fugit macies, abeunt palliorque ſituſque,
Adiectoque caue ſupplentur corpore ruga,
Membraque luxuriant. Aeſon miratur, & olim
Ante quaterdenos hūc ſe reminiſcitur annos.

Fatentur omnes, neque id ſine perfidia negari poteſt, iuuentam aquilæ renouari. teſtatur Hymnographus diuinus *c*: *Renouabitur vt aquila iuuentus tua.* renouari fatentur omnes, licet quo id modo contingat, noſtris & Hebræis non conueniat *a*. Eodem pertinet illud Iſaiæ *b*; *Qui autem ſperant in Domino, mutabūt fortitudinem, aſſument pennas ſicut aquilæ.* Præſtat idem vilibus, & abiectis natura ſerpentibus (quod omnes fatentur) vt cum tenui illa ſua leberide ſenectutē exuant, & induant iuuentutem: cur homini omnem huius beneficij ſpem Hebe nouerca præſciderit? ſcilicet, abſumpta vis omnis per aſini baiuli imprudentiam; qui pharmacum adeò ſalutare, à Ioue miſſum hominibus, ſerpenti permiſit ebibendum *c*. Cur naturalia quædam remedia nequeant inueniri tantæ efficaciæ? multa ſanè latent nondum inuenta, quam hominibus ignota, tam dæmonibus cognita. Humidum radicale reſtaurari, natiua illa nimia ſenectutis ariditas tēperari corrupto ſuccus melior ſuffici, cæteraq; deperdita, & ad hanc cōmutationem requiſita, ſuppleri ad tēpus, naturæ legi nihil repugnat. Sed nec impoſſibile, capillorum colorem mutari: cum & coruos candidos viſos multi tradiderint. *d* Denique Metamorphoſim, quam nunc defendimus, confirmant non pauci locupletes teſtes. Duo legas exempla apud Torquemadam *e*; Anno 1531. Tarenti fuiſſe centenarium ſenem capularē, qui pilis, cute, vnguibus & ſitu atque ſquallore ætatis decidentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, de ſene iuuenis prodierit, & quinquaginta poſt annis ſuperuixerit. In Caſtellæ quoque Rioia alteri cuidam viro ſimilem obtigiſſe ſortem, idque vulgi fama notiſſimum fuiſſe, & ab Ammira Caſtellæ ſedulò exploratum. Monuedrum

c *Pſ.102.v.5*

a *D. Aug. ibi, & R. Sabadiæ ibid.*

b *c.40.v.vl.*

c *Lege Pierij l.14. Hierogly.*

d *Herodot. li. 4. & Heraclides in Politijs*

e *Dialog. 1. Horti floridi.*

drum regni Valentini oppidum eſt (olim Saguntus) hic,ſe viuo,ſcribit Valeſcus Tarentaſius, *a* fuiſſe monialium Abbatiſſam; cui iam ſilicernio, ſubitò menſtruis fluoribus renouatis, dentes renati,comæ denigratæ, rugæ & ſulci cutis adæquati, mammæ pendulæ atque pannoſæ ad inſtar virgunculæ ſororiarunt; ſic denique ſe vultu,facie, totoque corporis habitu iuuenculam exhibuiſſe, ut rei nouitate percuſſa,præ verecundia,ſe cunctorū oculis ſubtrahere niteretur. Quid multa? Luſitanicæ hiſtoriæ recentiores ſcriptores,fidei probatiſſimę,*b* cō memorant longa narratione & certa, cuidam Indo Nobili, annorum quibus vixit trecentorum & quadraginta ſpacio,iuuentæ florem ter exaruiſſe, & ter refloruiſſe. Nec deſunt, qui in eodem orbe nouo quandam inſulam repertam teſtentur; *c* Bonicam nomine, in qua fons ſcaturiat, cuius aqua,vino precioſior, pota ſenium cum iuuenta commutet, quamuis de ſimili in Lucaya fonte narrationem ortam ex regionis ſitu ſalubriore non immeritò coniiciat Pet.Chieza *p.2.hiſt.Peruu.c.41.* verum ſiue in Bonicà, ſiue in Lucaya. ſiue vtrobiq; talis fons manat, facile video, quam hæc nonnullis incredibilia videantur ſed illi cogitent: huiuſmodi narrationibus,à quibus rectæ philoſophiæ ratio non abhorreat, quia ipſe nihil tale videris, fidem detrahere, ſingularis eſſe proteruię & impudentię: qui uerò quid vbique geſtum fuerit, vel non fuerit, id de ſua dumtaxat opinione aut aſſenſione decernunt; inſaniæ aſſidere.

a *l.6.Philonis c.12.*

b *Ferdin.Caſtannedali.8. Pet. Maffeius hiſt.Indicæ li. 11.*

c *poſt Cardanum,Langius epiſt. medic. 79.*

Inſtet quis ex aduerſo, certam humanæ vitę periodum à Deo præfixam hanc naturaliter non poſſe prorogari vltra annum ſaltem CXX. vt probatur Dei uerbis *d Eruntque dies hominum centum viginti annorum.* Ideoque Moſen dixiſſe: *e centum viginti annorum ſum hodie: non poſſum vltra ingredi & egredi.* Confirmari id ratione numerica,quia numerum hunc conficiunt tres quadragenarij, hoc eſt quā ternarius denariorum triplicatus, & ſic totum cum toto coaleſcens omnem abſumit perfectionem, ternariū nempe, quaternarium,& denarium. Hoc argumētum facile diluitur, quia à Deo præſtituta non omnibus hominibus vna eademque, ſed ſua cuique peculiaris uitæ periodus: & his quidem ſpacium vitæ ipſa hac Metamorphoſi ſic extenſum: hanc non poſſe naturaliter prorogari niſi Deo permittente. Si permittat, poſſe vltra annos etiam centum uiginti,quos cō ſtat multos ſuperaſſe. Verba autem illa Dei: non de omnis æui hominibus prolata fuere, ſed tantum de tunc ſuperſtitibus: quibus hic terminus pœnitentiæ antè diluuium futurum datus. *f* Nec Moſes illic aſſerit vltrà ſe uiuere non poſſe, ſed tantum, adeò magnæ multitudinis gubernationi ſenio fieri imparem ſeſe, ac minus idoneum. Argumentum illud ex numeris deſumptum, mirè placuit Fran.Valeſio, *g* adeò ut fuſiſſimè illud proſequendum ſibi exiſtimarit: renera tamen friuolum eſt, ac nullius momenti: nihil enim ex numeris in humanam complexionem poteſt influere, nec uita noſtra à numeris ſed à cauſis naturalibus primis ſecundiſque dependet.

d *Gen.6.v.3.*

e *Deut. 31. v.2.*

f *Sic Oiel... Hieron... Chryſ... 3.& I... l.15. d... Dei c.2... rum ſe... verior,... Philon... phi & ... cium.*

g *de ſa... loſophi...*

Fortiùs vrget aliud argumentum huiuſmodi. Vita humana humido naturali conſeruatur. iſtud ſemper annis vitæ conſumitur, ipſa etiam atteritur alimenti nutritione, quia agendo repatitur: nec alimenti nutritio tantùm poteſt reparare, quantum ſenio deperit, ex peritorum ſententià medicorum. *h* Neceſſe igitur fit,mox à ſtatu ætatis humidum illud, quod tum conſumi incipit,refici, & primigeniam indiuidui temperaturam,illa quæ ueteraſcebat abolità,reſtaurari: Quod lubenter illis concedimus.Sed, inquiunt,id nec arte nec natura perfici poſſe,medici ſentiunt. *i Quibus Reſpondeo*, licet medicis ratio humidum radicale reſtaurandi hactenus

forte.

h *Videran. Valeſi... d. loco.*

i *Galen... maraſm... gius epi... dicin.7*

fortè manſerit ignota: non inde ſequi, illam dæmoni quoque ignotam eſſe aut impoſſibilem. quod ſi illã nouit;cur nequeat,Deo permittente, in praxim deducere,& hac vti ſcientia? Vrgebis fortè;poſſet igitur hominem perpetuò in vita tueri, & ſic quaſi immortalem reddere,quod iactabat vẽtoſus ille Ægyptius,contra quem Galenus ſcripſit:Verum occurro; conſequentiamq; iſtam pernego;poteſt uitam in multos annos extendere ; poteſt ergo in æternum extendere. Quãuis.n.longæuus homo , mortalis manet,vt futurus erat etiam ante peccatum:ſed quemadmodum tũc ſola Dei voluntate(iuxta quorundam ſententiam)mortẽ effugiſſet,ita etiam in argumenti caſu,ſi Deus dæmoni permitteret ſemper humidũ radicale raſtaurare,homo iſte tunc non moreretur, quia tunc eũ Deus neceſſitate moriendi per talem diſpenſationem eximeret.Deinde ſi peculiarem diſpenſationem hanc tollas,dico; quia hoc Deus non videtur permiſſurus vnquam;tandem poſt aliquot centenarios annorum, naturalis uis ita in homine de periret & fatiſceret,vt nulla remedia naturalia,quibus dęmon vteretur, ad reſtaurationem tandem prorſus collabeſcentis corporeæ molis, & naturæ quaſi proſtratæ, ſint ſuffectura . Sed hoc non niſi poſt diuturnum valde tẽpus contingeret ; ideò nihil pugnant iſta cum ijs quæ dixi de prolonganda,non de æternanda vita . Vt autem videatis huius conſequentiæ vitium , cogitate arborem illam vitæ, ſiue vt Hebræi vocant , *lignum vitarum* , *a* quod vitam in flore iuuentutis produceret eſu ſuo in tempus multarũ nunc vitarum longiſſimarum , ad aliquot etiam annorum millia ; hanc illi vim fuiſſe naturalẽ,meritò dixerũt grauiſſimi ſcriptores *b* quia illã poſt hominis peccatũ retinuit,vt patet ex Gen. 3.v.22.vbi Deus paradiſum munit,ne Adam eum iterum ingrediatur ; & de ligno vitæ ſumens,viueret in æternũ Attamen iidem Doctores docuerunt, non propterea hanc arborem potuiſſe hominẽ ſemp à morte pręſeruare . Hæc dicta dumtaxat,ut oſtendatur vitium illius conſecutionis;poteſt vitam prorogare ad tempus longum,ergo poſſet in æternum. Nam qui lignũ vitæ concedunt uitam identidem prolongare potuiſſe: non tamen concedunt idcirco potuiſſe eam æternare . Nec quiſquam eis hoc nomine litem mouit.Ceterum quę vis fructus illius fuerit,& an illud *in æternum* , Gen. 3. nu.22. ſit accipiendum verè de perpetua uità,an de longiſſimà ætate , viri huius ætatis valde docti diſſentiunt ; ſequor eos,qui de æternà uita, mortẽ prorſus excludente, acceperunt . *lege Pererium lib.3.in Gen.q.3. & Bellarminum Cardinal.tom.3 .controuerſ. 1. libr. capit.19.*

n.2.v.9. … *rabus &* … *o Victo-* … *in Geneſ.* … *D. Thom.* … *1.97.a.v* … *in 2. d.* … *.1.Durã*

ibid.a.1.Caieta. ad d.a.vl. & Perer. in Gen. l.3.q.4.

QVÆSTIO XXIIII.

Quid magia, vel dæmon , poſſit circa animam corpori iunctam,idque informantem ?

CVm Animæ poteſtates tres ſint , iam diximus quid poſſit circa vegetatiuam,& etiam circa ſenſitiuam, quoad ſenſus exteriores,nimirum Primo, poſſe viſum,auditum & reliquos ſenſus decipere,vt exemplis infinitis comprobatum ab alijs . *a* Secundo . Interno ſenſu dæmon vtitur vt inſtrumento, quo aliquid attentat vel molitur in potentias animæ . Nam poteſt quadruplicem ſenſus interni functionem decipere turbata phantaſia . Communis enim ſententia Theologorum eſt; non poſſe ab angelis nouę ſpeciei impreſſione imaginationem ſeu phantaſiam immutari ; & ideò illos non poſſe efficere,vt qui à natiuitate nunquam vidit , rectè de rerum coloribus imaginetur : *b* ſed benè poſſe angelos corpus aliquod phantaſticum formare,& illud oculis obijcere , & ſic ſpeciem ingerere , vel ex ſpeciebus rerum quas homo verè aliquando

a *Guilh.Pariſ.p.vlt. de vniuer.c. 22. Anglez. in 2. d.8.q.3. dub. 3.Remig.li.3. dæmonolat.c. 11.*

b *D.Thom.1. p. q.111.a.3.*

quando vidit, ijs per imaginationem cõmiſtis & confuſis, ſpecies rerum ef fingere, quas homo nunquam vidit v. g. chymeræ, vt conflatæ ex capra, leone & dracone, vel montis argẽtei, ex monte & argento: vel etiam concitatis in corpore motionib. atq; affectionibus, vnde phantaſiæ contingat volue re læta vel triſtia, quæ nec vnquã fuere: vel, ſicut in amentib. & phreneticis eſt cernere, ex humorum perturbatione varias eorum phantaſiæ ſpecies obſeruari; ſic poteſt dæmon eorundem humorum inæquali commixtione & agitatione, aſſumendo & adducendo vapores inſtituto ſuo accõmodatos, efficere, vt quales ipſe vult imaginationes homo retractet, eaque ſe videre & audire iudicet, quæ reuera nec oculis nec auribus vnquã hauſit. hinc manant tot falſæ apparitiones, reuelationes, & extaſes, vt docuere D. Auguſtin *lib. de cura pro mort. ca.* 12. Victoria *relect. de Magia nu.* 35. *verſ. ad ſecundum reſpondetur*, & Ioſeph. Anglez. *d. q.* 3. *dub.* 5. & P. Molina. *ad d. D. Thom. ar.* 3. Solent huiuſmodi herbis ineſſe (ſi vera botanographi) Mathiolus enim *in d. nuncupatoria* ſic ſcribit; *Achemenidon plantam colore electri, ſine folio, naſci in Tardictylis Indiæ meminit Democritus; cuius radice in paſtillos digeſta, indeq; ex vino pota, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia, per vanas numinum imaginationes. Adamantida Armeniæ Cappadociæ alumnam, qua leonibus admota, reſupinari illos ilicò laxo hiatu: nominis cauſam habere aiunt, quod adamãtis modo conteri nequeat. Ophiuſa in Elephantinà Æthiopiæ etiam naſci tradunt, liuidã & horribili aſpectu, qua pota terrorẽ minaſq; ſerpentium obuerſari, ita vt mortẽ ſibi eo metu conſciſcant, qui biberint: ob idque cogi ſacrilegos eam bibere: aduerſari tamen ei palmeum vinum. Potamantem ad Indum fluuium inueniri narrant, qua pota lymphari homines obuerſantibus miraculis. Manicum Solanum (ut Dioſcorides eſt auctor) varias facere ſpecies, imagineſque non iniucundas obuerſari, ſi eius radicis drachma ex vino bibatur. Theangelida in Libano Syriæ naſci, qua deuorata futura præſagiant homines. In Bactris, & circa Boriſtenem planta prouenit, Gelotophyllis dicta, quæ ſi cum vino & myrrha bibatur, varias dicunt obuerſari ſpecies, ridendique finem non fieri, niſi potis ex palmeo uino pineis nucleis pipere & melle additis: Oenotheta (Crateuas auctor eſt) omnium animalium feritates domat, collo adalligata, uel iugo ſuſpenſa. Parthos ab Antonio fugatos ſcribit Appianus Alexandrinus, cùm fame premerentur in quandam herbam incidiſſe, quam qui comederent, nihil aliarum rerum reminiſcerentur, aut intelligerent, niſi quod lapides continuo effoderent, quaſi quidpiam magni operis facturi, & ſic debacchati, bilem demum euomentes, interirent.* quæ palam eſt, phantaſia læſa contigiſſe.

Tertiò põt diabolus, & facit quotidie, ſpiritus & humores organorum commouere, & ſenſus interim, & cõcupiſcibilis atque iraſcibilis facultatis organa turbare, motis ſimul corporeis membris: ita vt hinc oriantur uariorum vitiorum cogitationes, quod non facit quidem immittendo imaginationi ſpeciem nouam, nec ét una cum ſenſu efficiendo ipſam cogitationem, ſed tantummodò (vt dixi) facit ipſam potentiam concurrere cum ſpecie obiecti, & ſic ſuggerit ſimulacra, quibus voluptatum memoria ſuſcitetur, membra quoque generationis & ſemina irritando prouocat, vt docet Magus ille Marcus apud Pſellum. *a* Cumque ſenſitiuus hic appetitus libertate careat, & coactione quadam in obiectum ſuum compellatur; poteſt veterator eum neceſſariò in malum aliquem actum impellere, adeò ut nequeat appetitus ſenſitiuus illud obiectum non appetere. Verum motus huiuſmodi peccati omnis eſt expers, &, quando voluntas fortiter renititur, maioris meriti & mercedis occaſio, nobis gignitur. Quod diligenter notandum ne quem fallant Godelmannus,

a *li. de* [illegible]*nibus.*

Da-

'mann. lam.c. 5.Da- 2.Ae- Chriſt. ther, Mu- lnecce. c.4.

Danæus,*a* & alij hæretici,hos motus concupiſcentiæ, peccato aſcribẽtes, & proinde,quod abſurdiſſimum, hominem nolentem ac renitentem peccato inuoluentes. ſed hi ſunt fructus errorum de libero arbitrio negato, & natura Originarij peccati malè intellecta.

Quarto Poteſt dæmon memoriam iuuare, eius organum adaptando vt facilius recipiat, & firmiùs ſpecies retineat, vel motu locali noxia repellendo, vel iuuantia applicando. Eandem poteſt modis contrariis plurimum debilitare, & tollere, vt fecit Theodas in vita Barlaam & Ioſaphat apud Damaſcen, talem puto fuiſſe memoriam Athalidæ apud Laertium, *lib. 8. in uita Pythagor.* talem Apollonij Tyanæi, quam laudat Suidas: talem obliuionem illius clerici Germani apud Fulgoſum *lib. 1. Exempl. c. 6.*

Alia longè obliuio Simonis. Thuruaij Angli, quæ ex iuſta Dei punitione profluxit. Hic cùm eſſet Dialecticus acutiſſimus, & artium liberalium Pariſijs profeſſor magni nominis, plenior ſcientia quæ inflat, quam caritate quæ ædificat: temerè in ſcholis & palam non veritus eſt iactitare, ſe ſcire totam Chriſti legem, ac improbando eam poſſe annihilare; ſed ita ſubita obliuione percuſſus fuit, vt primarum litterarum oblitus, nec Dominicam orationem pronunciare, nec alphabetum legere ſciret. Nicolaus Dunelmenſ. dum adhuc adoleſcens eſſet, vidit eum litteras à filio proprio doceri, *qui mihi profecto (ait Matth. Pariſ. l. 7. Hiſt. Angl. hæc ſcribenti olim narrauit.* contigere hęc circa annum 1201. Tritthemius malè uocat Simonẽ de Tornaco. fuit n. Anglus Cornubienſ. cuius etiam mentio apud Polydorum *li. 15. Angl. Hiſt.* Sic obliuionem forte Deus immiſſione quadam per Angelum malum induxit: memoriã quoq; (vt dixi) iuuare poſſet Panurgus, remedijs naturalibus, vt medicus, ſuggerendo, vt choragus, artificio & pręceptis, vt ætate noſtrâ, qui citra ſuperſtitionem, memoriæ quandam artem profeſſi. exſtant multorum libelli, in his obſcurus indoctis, ſed non ſi ne ſale & accumine, *Thamus* Alexandri Dicſoni Arelij, quem non eodem genio defendit contra morſus Cantabrigienſes Heius Scepſius, in lucem edidere Lugdunobataui.

Quinto poteſt intellectum ſubtiliorem & meliorem, quoad functiones ingenij & iudicij reddere, per commodiores organi diſpoſitiones, humorib. videlicet denſiorib. motu locali diſpulſis, vel agentiũ naturalium adhibitis medicamentis, vel ſpiritib; ſenſitiuis expurgatis, & ad organa di ctorum modorum altero attractis, aut ſanguinis defecatione ijſdem ſpi ritibus multiplicatis. Quo enim plures, meliores, purgatioreſq; ſunt ſpi ritus, & quo meliora ac expeditiora impedimentis ſunt interni ſenſus organa, hoc intellectio expeditior atq; fęlicior naſcatur neceſſe eſt. Sed Angelorum bonorum hæc quaſi propria ſunt munia: mali iſti dæmones potius humorum denſitate, ſpirituumq; paucitate, imbecillitate atque impuritate tenebras mentibus amant humanis offundere. Suis etiam tribuunt ma la pharmaca, quib. à recta mente homines deijciant, ut per ſe non raro præſtant in ijs quos obſedere.*b* Seducunt etiam prauis ſuggeſtionibus ſua dendo varia perperam, modo l ilicitũ eſſe, quod reuera licet, modo graue peccatum eſſe, quod dumtaxat venia le eſt, ut ſic ſcrupulis torqueant: modò inculcant iuſta eſſe, quę contra fas & iura ſunt, uel contemnenda dicunt & leuia, quæ lethalia & vehementius formidanda, ut ſic conſcientias reddant laxas atque licentioſas.

b *Marci. 5. Matth. 8.*

Petes fortè, an ergo queat dæmon artes atque ſcientias aliquas docere? nihil dubitandum poſſe. ſi uelit & ſinatur à Deo; per locutionem nempe & manifeſtationem ſui conceptus, non tantum, ſi in forma uiſili appareat & homini loquatur, quod non negat D. Tho.*c* ſed etiam interna locutione & ſugge-

c *2. 2. q. 96. ar. 1.*

ſuggeſtione intellectu illuſtrato.non enim video,cur hæc illuminatio, quæ in malum finem tendit dęmoni ſit adimenda;cùm hæc cognitio non refera tur in Deum , nec cum vlla mentis ve ra fiat purgatione.quare vtrum dicenda ſit illuminatio , an illuſio , an quo alia indigetanda nomine,vt v.g.nuda veritatis manifeſtatio , ſane quæſtio de nomine futura eſt.In uitâ S. Nortberti idiotam quēdam,ſacræ ſcripturæ ſubitò peritiſſimum reddidit.*c.27. Surius.6.Iun.* Hodie ſcimus multos anabaptiſtas ſumptione potus vel cibi ſcripturæ magnam partem;eam nē pe quam recipiunt , & erroribus ſuis firmandis putant oportunam,ediſcere.quis docet niſi Diabolus ? ſcriptū etiam reliquit Ioann. Niderius, idem de initiatione Lamiarum: apud quem hæc vnius exſtat confeſſio ; *Infantibus nondum baptizatis inſidiamur , vel etiam baptizatis , præſertim ſi ſigno crucis non muniuntur , & orationibus : hos in cunabulis , uel ad latera iacentes parentum , ceremoniis noſtris occidimus ; quos , poſtquam putantur oppreſsi eſſe , vel aliunde mortui,de tumulis clam furtò recipimus , in caldari decoquimus , quouſque euulſis oſsibus tota ferè caro efficiatur ſorbilis & potabilis . De ſolidiore huius materia vnguentum facimus noſtris voluntatibus, & artibus , ac tranſmutationibus accommodatum ; de liquidiori verò humore flaſcum aut vtrem replemus,de quo is qui potatus fuerit , additis paucis ceremoniis, ſtatim conſcius efficitur,& magiſter noſtræ ſectæ.*Hæc conſeſſio mulieris; ſubiungitur alia viri , huic conformis, & addens ſceleſtæ initiationis & promotionis ad Tartareum magiſterium alia ritualia: *Ordo* inquit,*talis eſt,quo etiam ſeductus ſum. Oportet primò eum Dominica die antequam aqua benedicta conſecratur , Eccleſiam introire , mox futurum diſcipulum cum magiſtris , & ibidem abnegare coram eis CHRISTVM , eius fidem , baptiſma & vniuerſalem Eccleſiam . Deinde homagium præſtare Magiſterulo , id eſt paruo magiſtro (ita enim Dæmonem , & non aliter vocant) poſtremò de vtre bibit ſupradicto : quo facto, ſtatim ſe in interioribus ſentit imaginem noſtræ artis concipere , & retinere , ac principales ritus huius ſectæ . In hunc modum ſeductus ſum , & vxor mea.&c .* In his verbis uides doctrinam illam potu præberi: ſed fallebatur homo idiota , dum putabat nouā imaginem efformari immediatè in mente,qua generatim omnia illi exhiberentur ad artem illam pertinentia: Neq; enim id dæmoni poſſibile , neq; talis cognitionis,intellectus ma gi capax erat.Sed interna quadā ſuggeſtione velociſſima hęc ſuggerebantur,cuius velocitatem cùm non perciperet magus,putabat ſimul ſe & in inſtanti didiciſſe,quæ ſucceſſiuè & in tēpore breuiſſimo acceperat. Sic etiam poteſt in aere velociſſimè formatis ſimulacris,ea phantaſiæ noſtræ ita ſpectanda proponere,vt quaſi in ſpeculo mens noſtra vno intuitu cuncta conſpicere,ſicque illuſtrari ſibi homo intrinſecus videatur.hoc nimirum ſtratagemate antiquus ſerpens , primum Ordinis noſtri parentem , Ignatium conatus fuit fallere,ſed fruſtra.adſcribam rem totā verbis Ribadeneirę ; *a perturbabat tamen viſionum, quas inter ſtudia percipiebat* (de ſtudijs Grammaticalibus loquitur) *tum magnitudo,tū crebritas.nam cùm nominum & verborū memoriæ mandare inflexiones vellet,tanta intelligentiarum diuinarum copia in eius animum influebat , vt noui ediſcere nihil poſſet : & ſi quid eſſet antea memoriæ traditum , id totum facilè efflueret : neq; omni ſtudio animiq; contentione poterat,aut arcere appropinquantes , aut ingreſſas huiuſmodi cogitationes abigere: cuius rei nouitate perculſus,quid hoc eſt, inquit,rei? cùm oramus, cùm confitemur & ſuperſubſtantialem panem accipimus, cùm vigilamus,cùm nos verberibus cædimus,cum ſpiritalia omnia ac diuina munera obimus,neque tam frequentes , neque tam magnæ , neque tam vehementes ſe nobis illuſtrationes offerunt: cum puerilia agimus,& de Deo,propter Deum non cogita-*

a *lib.* c.

cogitamus;tum ſpecioſæ noſtræ mẽti imagines, & cœleſtes illuſtrationes occurrũt? agnoſco, agnoſco importuniſsimi hoſtis calliditatem, agnoſco veteratoris dolos et aſtutiam. &c. Nactus iſte animũ Ignatij ad cœleſtium rerum ſenſa concipienda longo iam vſu promptum, & agilem, & præſagiens, ſi Ignatij doctrina ad pietatem accederet, maius ſibi malum imminere, conatus fuit, hac melioris doctrinæ oſtentatione, tum illi laborem litteralium rudimentorum irritum facere; *eo maxime tempore* (vt ait Maffeius *b*) *crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens, ſcripturæ ſacræ myſteria*. Si hæc potuit, in rebus ſanctiſſimis, & homine fide ac caritate in Deum illuſtri; quãto facilius infidelium animis rerum profanarum falſarumq; ſcientiam ſuggeſſiſſe credendus? Chryſanthius Sardianus, Pontifex & magus, tempore Iuliani Apoſtatæ, filium habuit; qui cũ nec verſificatoriam artẽ, nec Grammaticæ partem aliam calleret, ſolo aſpectu Solis, cõtra Chriſtianos oracula fundebat *c*, eodem afflati Numine Sumano, varij Paſtores ouium ſubitò poetæ extitere; vt Euages *d*, Thynicus *e*, & alij: Amphiaraus quoque ſic vates factus *f*, & anus Pindari hymnum edocta *g*, & Soſipatra, quæcunq; alibi ea abſente geſta, poetarum, pholoſophorum & oratorum ſcripta omnia à dæmonibus incubis edocta, illi in ſpecie ſenum pellitorum cohabitantium *h*.

b l. 1. c. 16.
E napius in h ſanth.
ida teſte e Socrate Platonẽ
uſan. in nthia.
in Bœot.
Eunapius edeſio.

Hoc anno 1600. menſe Martio. Toleti lata per fidei Inquiſitores ſententia cuiuſdam Roman Ramirez oſſa cũ ſtatua combuſta fuere, qui in reatu, & carcere obierat: huic inter cætera imputabatur accepta à dæmone medicinæ peritia. Quoniam vero multa in hoc facinoroſo magica concurrere, ideo fiſcalis accuſationem fide bona ex Hiſpanico ſermone in Latinũ transferre non grauabor. Poſtquam ergo narraſſet eum iam ſemel accuſatum, abiuraſſe errorem Machometanum; addit relapſum (vt ſex illa cõſueuit) & redijſſe ad vomitũ: ſeruaſſe ritus & ceremonias Machometi, multis annis ieiunaſſe magnũ ieiunium quod vocant *del Romadan*, præmiſſis *guadoc & zala*, lauando totũ corpus, induendo induſiũ mundũ, recitando *azoras* (hoc eſt preces) eius ſectę, verſa facie ad *alquibla* (hoc eſt ſolem orientẽ) eleuando & demittendo caput, & ſe ad terrã vſq; inclinando; & extendẽdo ſupinas in cęlũ palmas cũ diceret *Alaqueuir* (h. Deus eſt magnus) & ſurgentẽ ante diẽ ad celebrandũ ieiuniũ *Zahor* eo abſoluto ſeruaſſe & celebraſſe ſolẽniter Paſcha ipſius *Romadã* per tres dies; abſtinendo oĩ labore & opere ſeruili, præſertĩ primo die, induẽdo induſiũ mundũ, faciendo dictũ *guadoc zala* cũ alijs multis ritib. & ceremonijs Machometiſmi. Et ꝙ addẽs delictũ delicto, & culpã culpę, ad op⁹ & finem malũ à multis iam annis pactum & fœdus iniuiſſet cum dæmone expreſſum, eo adorato, & facto homagio, & anima illi dicata, ea lege vt dæmon ei adeſſet fauore, ope, conſilio, quotieſcunq; aliqua in re indigeret, & peteret: & ideo petijſſe, & à demone obtinuiſſe notitiã peritiãq; ſanãdi multas ſecretas & occultas ægritudines, herbis, ſuffumigationib. & incãtamentis ſuperſtitioſis, quib. de facto nõ paucos ſanitati reſtituiſſet. Itẽ perſuaſiſſe ſe multæ lectionis eſſe & in ſacris ac ꝓfanis hiſtorijs apprimè verſatũ; & valere plurimũ memoria, cũ ſit imperitus planè legẽdi ac ſcribẽdi. Quare ſolitũ lucri gratia & ex profeſſo alijs de memoria p̃fatas hiſtorias ad verbũ perinde recitare, ac ſi librũ corã ſe explicatũ legiſſet; facientẽ hęc ope dæmonis, & ſic nõ paruã vim pecunię ab auditorib. receptã coaceruaſſe. Cumq; quidã eũ interrogaſſet, qua ratione tam fidam memoriã adeptus eſſet; reſpondiſſe quendã ſibi magna neceſſitate coniunctum, peritiſſimum naturæ herbarum, qui habebat familiarem dæmonem, potũ neſcio quem dediſſe: quinetiam hunc eundem cum ſemel vellet Cæſarauguſtam,

guſtam, quindecim inde leucis diſtantem, proficiſci, facta coniuratione, quam dicunt, *de bon y varon*, ſubitò cōparuiſſe equum, quem ambo conſcendentes, minimo ſpacio temporis, ad vrbis portas peruenere, & ibi equo, ſed frenū ademiſſe, derelicto, curaſſe negotia quorum cauſa eò profecti erant, & reuerſos ad portam equo frenū iterum inieciſſe, & momento ferè domum relatos. Item cum quædam mulier, ſe ad lectum conferens (in oppido Deza id accidit) irata fortè, dæmoni commendaſſet, & à neſcio quo ablata ſubitò non comparuiſſet; maritus Ramirem acceſſit opem poſtulans, hic reſpondit; animum ne deſpōderet, ſe illi vxorem eius reſtituturū. Dedit ſimul epiſtolam, & iuſſit vt certum ad locum inter vineta ſe conferret, & ibi facto circulo, in medio circuli conſiſteret. at quādo audiret turbam hominum pertranſeuntem, etſi nullum videret, interrogaret, vbi rex foret? ſi reſponderetur illac tranſiret, tum epiſtolam ante ſe in ſolum abijceret. fecit ille, quæ iuſſus, & vxorem recepit; non vidēs quis aut quomodo reddidiſſet. Item ſolitum addebat fiſci procurator edicere multa valde arcana, & quæ contigerant in locis remotiſſimis, quæ quo tempore indicabat, non poterant ei, niſi vi pacti dæmonici innotuiſſe. Semel (ait) cum domo abiret, dixit venturum peregrinum quendam, qui eum quæreret, & peteret, accederet liberaturus filiam eius ab obſidente dæmone, quare vt ſe ſtatim vocarent. abijt, venit alter, vocatur Ramirez, & ſic ſe gerit in ſanando morbo, vt clariſſimè appareat, ipſiusmet maleficio dæmonem in ægram ante immiſſum fuiſſe. Primò enim nuptiarum die miſellam fluxus ſanguinis cum animæ deliquio, & cordis oppreſſione inuaſerat. moxque, lipopſychia frequenti durante, cœperat odiſſe parentes, & maritū & hunc nec videre, nec cū ipſo dormire ſuſtinebat. Aduertere obſeſſam eſſe, vocatur ſacerdos; diebus octodecim exorciſmis & cōſuetis Catholicæ Eccleſiæ remedijs, nititur malum hoſpitem abigere: tandem vnus dæmon profatur, centum & vnum illi mulie-bri corpori dæmones immiſſos, tum tamen cæteris abſentibus, ſe ſolum adeſſe. cum itaque Sacerdos ſolitos Manualis Eccleſiaſtici exorciſmos ingeminaret, eumque adigeret dicere, quo cæteri abiuiſſent, reſpondit profectos ad oppidum Deza prædictum Roman Ramirez cōuenturos, & quę ſituros ab eo, quid fieri à ſe vellet: nec abituros, donec ipſe recedendi licentiam concederet. Tum etiam crudelius miſellā afflictam fuiſſe adeò, vt toto die in deliquio permanſerit. Cumque Sacerdos iuberet, vt fœminam vexare deſineret, & eam cū marito, vt vxorem decet, ſineret degere, eique redderet iocale precioſum, quod eripuerat, reſpondit ſe adigi à Romano, & habere ſe iocale, ſed reddere non poſſe. Poſtea cum parentes aduocaſſent Roman Ramirezium curandæ filiæ gratia moti dictis dæmonis, confeſtim vt domum ille ingreſſus, cæpit mulier mira dicere & agere clamabat ſcire ſe illum aduenire, & cauſam aduentus non neſcire: eo accedente, vt vidit, iterum deliquio concidit, & ore contorto triduum permanſit ſine cibo & potu, non valens quicquam ſubſtantiæ illius traijcere. Magus itaque eam imbuit forti ſuffumigatione ſolearum, olei iunipe rini, & aliarum rerum, & reuocat à lypopſychia, & alloquens obſeſſorē dicebat: ſinas illam, ſinas illam; diſcedes, diſcedes. fuge niſi velis me ſuffumigationem iterare. Sed nolente dæmone reſpondere, iuſſit omnes exire thalamum, & putans ſe à nemine exaudiri, querebatur & expoſtulabat cum dæmone dicens, cur mihi non reſpondes? humilior certè fuit paredrus mei aui. quid commerui vt mihi loqui dedigneris? an nō ſufficit, quod me totum tibi à tam longo tēpore deuouerim: fac ergo, ſoporahāc mulierem:, ne quid verborū noſtrorum

rum exaudiat. Interea dæmon alius aduenit, cui reus. Benè veneris, quid illic rerum egiſti? qui valent vxor, & liberi? Filius, inquit, tuus male habuit ſed iam extrà periculum eſt, vxor pejus habuit, iam conualuit: nepotulus adhuc æger eſt, & periculũ, ne moriatur. Tum infert Ramirez, cum ſciant ꝙ fidelem & diuturnam eis ſeruiuerit ſeruitutem, & quantũ eis obſtrictus eſſet; nec ignorent, ſe vrgeri debito ducentorum regalium, pro ſolutione locati à ſe horti; æquũ eſſe, vt viciſſim ſibi gratificent, & ex obſeſſæ corpore recedant ſaltem ſpacio quindecim dierũ, & interea ſanam & incolumem relinquant: vt ſic copioſam ſolutioné mercedis recipiat, & in poſterum fama & exiſtimatio eius creſcat, quæ alioquin inſignẽ plagã ſit acceptura, niſi exeant. Poſſe poſtea iterũ eam inuadere, & poſſidere arbitratu ſuo. Pollicitũ deinde dæmonẽ id ſe facturũ eiq; pariturũ. Cùm vero videret Ramirez hoc colloquiũ ſuũ ab aliis exauditũ, ſeq; deprehenſum, tanq poteſtatẽ in dæmonẽ habẽs ſtomachabundus ei interminatur ſe in compedes eũ coniecturum, & facturũ vt ſui memor nihil tale deinceps auderet. Expulſo dæmone, quia non ſatis largam mercedẽ operæ parentes fœminæ ſoluerant, eis minatur fore, vt breui iterũ ipſius ope indigeant: & maleficij ſortem ſtatim trãſtulit in maritũ fœminæ liberatæ, iubetq; dæmonib. vt in eũ tranſeant, eumq; deuexent: fecere, & diem integrũ crudeliſſimè afflixerunt, iñiectis mille imaginationum terriculamentis, & deſperationum tentamentis.

Quare vocatus iterum, cum ad eum acceſſiſſet; fortiter, inquit, contubernalis cum dæmone colluctatus fuiſti, & adhibitis ſuffumigationibus dæmones eiecit; & ex oppido diſceſſit, male contentus exiguo ſtipẽdio. Poſt abitum deprehendere parentes non modo non eſſe ſanatam; ſed pejus in dies habere: ſcribunt ergo ad magum eundem, & ſimul pecuniæ nõ parum mittunt, pollicentes maiorem ſummam ſi fœminam perſanaret. ille dedignatus venire, dat tabellario materiã alterius ſuffitus, & ritũ quo vti deberet deſcriptum, addens cum domũ rediſſet, inuenturũ illã meliuſculè valentẽ, & cum ſociab. tripudiantẽ: & ita factũ eſt. cumq. vxor adhuc nollet cũ marito dormire, ſuffumigauit eam, addens verba quæ iuſſus erat, nempe; dæmones exite ab hac fœmina, quia iubet Roman. alioqui ipſum vocabo; & veniet, & vos vi pellet; quia hoc mihi pollicitus fuit. Ad quam coniurationẽ mulier vehementi clamore edito ſana facta libera manſit, & cum marito vixit, vt coniuges ſolent. Hæc in actis illis iudiciarijs.

6. In voluntatem longè reſtrictior eſt magiæ dæmoniſque potentia. Nequeunt voluntatem mouere aliter, quàm obiecto, tanquam odibili vel amabili, exterius propoſito; vel excitatis imaginarijs viſionibus & cogitationib. vel allecta & inclinata voluntate, per paſſiones in parte ſenſitiua inflammatas; quæ quo vehementiores ſunt, eo quoque & acrius incli nant, & quaſi abripiũt aliquãdo: nunquam tamen vllam voluntati neceſſitatem imponunt. Exulare illi iubent arbitrij libertatem, qui peccandi neceſſitatem vel coactionem vllam admittunt: etiam in ijs, qui mortiferis culpis ſunt irretiti. homines certè deſijſſent eſſe, ſi liberum arbitrium amiſiſſent. ſunt quidem hi Gratia gratum faciente deſtituti, attamen nec naturali libertate arbitrij, nec communi auxilio Dei ſunt orbati. Vnde ergo in peccatum neceſſitas? peccatum niſi libero conſenſu non committitur; liber verò conſenſus arbitrium liberum præſupponit. Vnde fit, vt (ſi Deus non prohibeat) poſſit diabolus, in actum aliquem, vel motionẽ impellere, quæ motio ex ſuo genere, ſi conſenſus liber adeſſet, peccatum foret, peccandi tamen neceſſitatem nunquam voluntati queat adferre,

N 2 quia

quia inuito conſenſum nequit extorquere *a*. Sed nec Deus ſinit omnes in tentando vires dæmonem exſerere; facitq; vt tẽtator non tentet quantum humana fert imbecillitas: quam nunquam ſufficienti ſinit auxilio deſtitutam; ne in grauiſſimis quidem peccatoribus, quibus illud cum iuſtis adhuc eſt commune, quod Apoſtolus ad magnum animæ ſolatium ſcripſit *b*; non bonis tantum, ſed toti Eccleſię Corinthiorum, in qua multi erant mali, multi etiam iuſti; *Fidelis autem Deus eſt, qui non patietur vos tentari vltra id quod poteſtis: ſed faciet etiam cum tentatione* (pro tentati cuiuſque diſpoſitione & capacitate) *prouentum vt poſsitis ſuſtinere.*

a D.Th.1.2. q.8 o.ar.3.& confirmat eleganter Cyril. Catecheſ.4.

b 1.Cor.10. v.13.

Quæ fidelitas, virium liberi arbitrij, & communis ſufficientiſque auxilij (de quo Theodoret. hęc verba accepit) diuini, conſeruationem præſupponit, & includit; cuius conſeruationis promiſſæ fida exhibitione conſequitur humana imbecillitas, vt, ex tentatione dæmonis, non ſolum bonæ voluntati & conatui fœlix exitus, & euaſio contingat: (ſic ποιήσει τὴν ἔκβασιν, Auguſtin. & Hieronym. explicant *c*) ſed etiam, vt periculum prætergreſſi; fortioreſque in poſterum ad tolerandum effecti; pro detrimento, quod timebatur, lucrum præterea ex tentatione reportemus, vt optimè Photius expoſuit, & noſter id optimè vertit; quicquid Nouatores ganniant. nam ἐκβαίνειν vltra progredi eſt. vide quæ in hunc locum egregiè ex varijs Diu. Auguſtin. locis Beda differuit. Cum poſſint itaque peccatores, hoc adminiculo freti, ſingula peccata lethifera vitare; ſanè ſic ſuccumbant huic tentationi, cui potuerunt non aſſentiri; voluntariè ſuccumbent, non coacti vel adacti neceſſitate, quæ hic nulla reperitur. Sed an ſaltem poſſit impedire diabolus ne fagæ pœniteant? ignoratio Theologiæ hac in queſtione Nicolaum Remigium *d* reddidit fluctuanti & ambigenti ſimilem.

c Aug. in Pſ. 61. & Hiero. in Ion. idem Aug. in epiſt. 89.

d li.3. dæmonolat. c.8.

Dicendum, ſicuti potuit in peccatum inducere, ſic etiam poſſe obſtinationem in peccato fouere & nutrire per ſuggeſtiones, conſilia maleſuada, tentationeſque alias: ſed nunquam poſſe abſolutè impedire, ne vel alij peccatores, quantumuis graues, vel ipſæ ſagæ pœniteant, & pacto, quod cum illo inierunt, renuncient. poterunt itaque cum ſpecialis illo auxilij fauore, quandocumque seriò volent, quamtumuis renitente Diabolo, pœnitere; ſine ſpeciali illo Dei auxilio, id non poſſent. alioquin potentior eſſet in retinendo Diabolus, quàm Deus in recuperando, quòd ſanè blaſphemum eſt.

Probat iſtam communem Catholicis Theologis ſententiam Andr. Vega de *Iuſticat. q. XI.*

Vt autem exemplo aliquo declaretur, quouſq; interdum ſoleat progredi, dæmonis conatus in voluntate non planè, ſed penè; non verè, ſed apparenter ſubigenda, ad tentatorum conſolationem, Beatæ Angelæ de Fulgino verba repræſentabo, quibus illa, quid experta fuerit, *vita eius capitulo decimono*, ſic exprimit: *Tormenta vero & animæ paſsiones, quas, ſine comparatione acerbiores & plures eſſe dico, quàm corporis, patior quaſi aſsiduò ab ipſis dæmonibus. Nec ſcio aliam aſsignare ſimilitudinem, quam de homine ſuſpenſo in pergula, qui ligatis manibus poſt tergum, & velatis oculis ſuſpenſus cum fune remanſiſſet in patibulo, & viueret, cui nullum auxilium, nullum remedium, vel fulcimentum ſupereſſet.*

Dico quod adhuc deſperatiùs, & crudelius à dæmonibus torqueor. Video enim quod dæmones ita animam meam ſuſpendunt, quod ſicut ſuſpenſus non habet aliquid ſuſtentamenti: ita anima nullum videtur remanere ſuſtentamentum, & omnes virtutes animæ ſubuertuntur, ſciente ac aſpiciente anima mea. Et quando anima mea videt ſubuerti omnes virtutes, & diſcedere &

quòd non poteſt ſe ibi opponere; eſt tãtus dolor animæ, quòd vix aliquando poſſum plorare propter deſperatum dolorem & iram, aliquando vero ploro irremediabiliter, aliquando etiam tanta ira venit in me, quòd vix poſſum me tenere, quin me totam dilaniem: aliquando non poſſum me tenere, quin me horribiliter percutiã, & percutiendo me ipſam, tumefeci aliquando caput meum & alia membra. Et quando anima videt cadere & diſcedere omnes virtutes, fit planctus animæ, & vociferor ad Deum meum.

Item aliud tormẽtum patior, quia omnia vitia in me reuixerunt, & aliquando reuiuiſcunt: non quod in vita durabili rationem meam ſubijcientes, ſed præbent mihi & adferunt magnam pœnalitatem. Et etiam vitia, quæ nunquam fuerunt in meo corpore, veniunt in me, & incenduntur, & adferunt mihi magnam pœnalitatem: ſed non habent vitam continuam; & quando remoriuntur, dant mihi magnam conſolationem. Video enim quod dæmonibus tradita ſum multis; qui reuiuiſcere faciunt vitia quæ horreo, & quæ fuerunt mortua, & addunt illa quæ nunquam fuerunt. Et ego recordãs, quod Deus hic fuit afflictus, & deſpectus, & pauper, vellem quando oportet, vt omnia mea mala duplicarentur. Et quandoque ſum in tenebra horribiliſsima dæmoniũ, vbi videtur omninò deeſſe omnis ſpes boni, & eſt illa tenebra horribilis, & ſuſcitantur vitia in corpore, quæ cognoſco intus in anima eſſe mortua: ſed extra animam ſuſcitant ea dæmones, & etiam illa vitia quæ non fuerunt ſuſcitantur. Et in corpore ad minimum patior in tribus locis. Nam in locis verecundis eſt tantus ignis quod conſueui apponere ignem materialem ad exſtinguendum ignem concupiſcentiæ, donec confeſſor meus mihi prohibuit. Cum ſum in illa tenebra, credo quod citius eligerem aſſari quàm prædicta tunc pati: imo tunc clamo & aduoco mortem; vt per quemcunque modum mihi Deus concederet eam euenire, & tunc dico Deo: Domine ſi me debes mittere in infernum, citò facias, & ne differas: & ex quo me reliquiſti, comple, & ſubmerge me in profundum. Et tunc intelligo, quod eſt opus dæmonum, & quod non viuunt illa vitia in anima mea: quia anima nunquam conſentit eis, ſed corpus patitur violentiam, & eſt tantus dolor & tædium: quod ſi duraret, corpus id pati non poſſet. Sed & anima videt, quod eſt ei ablata omnis potentia, quamuis nõ conſentiat vitijs: non tamen habet poteſtatem a omnino reſiſtendi vitijs: & videt quod eſt contra Deum, & ſic cadit, & torquetur igneis. Et eſt quoddam vitiũ manifeſtè cognoſco quod permittitur à Deo venire in me, quod nunquam fuit in me; & prædictum vitium eſt tam magnũ quod ſuperat omnia alia vitia: & eſt quædam etiam virtus, quæ datur mihi manifeſtè à Deo cõtra prædictum vitiũ, qua virtuoſe à Deo liberor. Et ſi haberẽ ego fidem de Deo certam, ſolum in iſto, & non pro aliquo alio, remaneret mihi: & in iſto remaneret mihi ſpes certa, & ſecura de qua non poſſem dubitare. Et virtus præualet ſemper, & vitiũ deficit, & virtus tenet me, & non permittit me cadere in vitium. Et eſt virtus tantæ fortitudinis, quod non ſolum tenet in me, imò dat mihi tantam fortitudinem virtutis, quòd verè in iſto cognoſco Deum, & illuminor; & confirmor in tantum, quod omnes homines mundi, nec omnia dæmonia inferni, nec aliqua alia res, poſſet me mouere b ad minimum peccatum: & cum iſta virtute remanet mihi fides de Deo. Vitium autẽ eſt tã magnum, quod verecundor illud dicere: & quod quando prædicta virtus eſt mihi abſcondita, & videtur mihi quod me dimiſerit, non eſt res, quæ poſſet tenere, nec pro verecũdia, nec pro pœna aliqua, quin ſtatim ruerẽ in peccatum. Tunc tamen ſuperuenit illa virtus & virtuoſe me liberat: ita quod nec ego ipſa poſſem peccare pro omnibus bonis, vel malis iſtius mundi. & iſtos labores ſuſtinui per duos annos & plus.

Hactenus interpres parum Latinus D. Angelæ; in cuius verbis cernere eſt tres gradus huius grauiſſimæ & moleſtiſſimæ tentationis diabolicæ, & ſimul diuinæ gratiæ non deſerentis hominẽ efficaciam: voluntatem quoque nun-

a Sic ſ. vt ẽt ſuggeſtionem ipſam expellat. nam hẽt, vt non conſentiat.

b Intellige durãte & iuuante illã gratia.

nunquam à diabolo poſitiuè cogi, quantumuis vis reſiſtẽdi debilitetur, & videatur ſuccumbere,non ſuccumbit tamen;quia poteſt homo, cũ Dei gratia non conſentire. Denique carnis profectum quem cum tentatione D.Paulus pollicebatur, cuius verborum locus iſte practicus quidam eſt commentarius.

QVÆSTIO XXV.

Quid Diabolus queat in anima à corpore ſeparanda,ipſaq; ſeparatione? vbi de exſtaſi, & mirandis circa cadauera.

EXſtaſim ſiue raptum poteſt Diabolus in homine efficere,ligando vel ſoluendo ſenſus exteriores; id q; modis duobus,prior eſt,quando illos tramites obſtruit, quibus à cerebro ſpiritus ſenſitiui ſe ad exteriores ſenſus penetrant, veluti contingit ſomniantibus:poſterior, quando eoſdem Spiritus ſenſitiuos ab exterioribus ſenſibus ad interni ſenſus organa attrahit,ibique retinet, ne ad externorum ſenſuum organa queant deſcendere.Ita enim contingit, vt in raptu ob nimiam internarum virium ſenſitiuarum applicationem, & ſpirituum ſenſilium ad interni ſenſus organa confluxum,adeò impediantur ſenſuũ exteriorum munia, vt corpus viuum cadaueris mortui & immobilis ſpeciem præ ſe ferat.Hæc raptus naturalis cauſa vera, diaboli vires non excedit, taleſque ſunt Sagarum & magorum exſtaſes; quibus, cum vno in loco maneant ſoporati,varijs tamen in locis ſe fuiſſe; & varia peregiſſe, decepti ſæpè arbitrantur. Tale eſt quod Olaus de Magis Lappijs narrat *a* hoc modo: *Si quis peregrinus cupiat de ſuorum conditione certi quid cognoſcere, præſtant, vt intra viginti quatuor horarum ſpacium reſciſcat, quid cũ illis agatur,vel ſi trecentis milliarib. abſint:hoc modo. Incantator poſtquam vſitatis cæremonijs Deos ſuos compellauit, ſubito collabitur & examinatur, quaſi exſtincto illo reuera excedat à corpore anima. Neque enim aut ſpiritus in eo reliquus eſſe,aut reſtare cum vita ſenſus aliquis, aut motus videtur; ſed vt adſint ſemper aliqui oportet, qui proiectum & exanime corpus cuſtodiant,quod cum non ſit,dæmones id abripiunt. Horis viginti quatuor elapſis, reuertente ſpiritu ſeu è profundo ſomno, cum gemitu exurgiſcitur exanime corpus, quaſi reuocetur in vitam ex morte,qui conciderat. Poſtea ſic reſtitutus ad interrogata reſpondet,&, vt fidem faciat percontatori, recenſet aliquid, quod agnoſcat ille, & certò ſciat in ædibus ſuis aut cognatorũ fuiſſe.* Hæc in rei veritate ſe ita habere plures alij Olao atteſtantur.Sed in hoc raptu magico & ſimilibus exemplis,cauendi multi errores,quib.ambiguæ illæ Olai locutiones non parũ ſuffragantur.Errant imprimis, qui cũ Cardano quotieſcunque collibuerit, naturali ſua vi,& arbitrio voluntatis rapi ſe iactitant.Facit hoc proculdubio dæmon ex fœdere: nec fortaſſis certius aliud Magiæ indicium, quàm huiuſmodi voluntarij raptus. In virgine quoque illa Cæſarauguſtana(ſic voco,quia illic ab Archiepiſcopo anno 1585.fraus tandem detecta) pſeudo ſtigmata Chriſti oſtẽtante,raptus illi adeò frequentes,omnes ex pacto, cum oues paſceret, cum dæmone inito, naſcebãtur; vt & Magdalenæ Cruciæ Cordubenſis, quæ famoſa fuit ſaga. Errat etiam & grauiter, neque hoc à Cenſoribus prætereundum & relinquendum in eius erat libro erratum;errat inquam Bodinus *b*, cenſens in huiuſmodi exſtaſi animam reuera migrare, & deferere ipſum corpus,&alijs in locis interea verſari ſeparatam; qui Cabbaliſtarum error fuit, à quo ſuſpicor Platonicos alienos non fuiſſe,propter narrationem illam ipſius Platonis *c*, *Eren Armeniũ, genere Pamphylium,cum inter cadauera cæſorum in prælio decem diebus iacuiſſet mortuus,domum relatum, ſecundo poſt die:cum eſſet imponendus rogo:reuixiſſe,* ac

a *lib.3.c.18. Septentrion. regn. deſcrip.*

b *li.2.dæmoma.c.*

c *libr.1 de repub.*

et prodigioſa quædam narraſſe, quæ ab illo tempore apud inferos vidiſset. Similis fabula fuit de quodam Clazomanio apud Origen. *lib. 3. contra Celſ.* & illa de Ariſtæa Proconneſio, quem narrãt Plinius *lib. 7. c. 52. Plutarch. in vita Romuli*, ex Herodoto, multoties defunctum reuixiſſe, & animam quoties voluit reſumere potuiſſe; ita, vt aſſiſtentes animam, ceruí effigie, ex ore euolantem viderẽt. Nam iſte nõ mortuus erat, ſed in raptu magico; &, nõ anima ex ore euolabat, ſed diabolicũ præſtigium. Idem dicendum de militis dormientis ore egreſſa, & iterum ingreſſa muſtela alba, & per gladium riuulo impoſitum iterato commeante, quod narratum ab Helinãdo *a*, fuit hoc ludibrium dæmonis, ad hoc inſtitutum, vt de animæ migratione hunc errorem mentibus imprimeret; vetulis deliris, & pueris, qui nondum ære lauãtur, id potius quàm philoſophis perſuaſurus. Mors .n. nihil eſt aliud, quàm animæ à corpore ſeparatio: cũque ipſo egreſſu hæc contingat ſeparatio; fieri nequit quin homo egreſſu iſto moriatur. Si moritur, quis animam iterum in corpus inducit? Sola Dei virtute illa poteſt. Mortuorum animæ locum ſuum, teſte Pſalmiſta, ignorant, hoc eſt corpus ſuũ amplius non norunt. quare anima ſemel ſeparata, nec aliud corpus ſubire, nec ſuũ iterum ingredi ac informare poteſt, niſi Deo permittente atq; ducẽte. De Philappis & Finnis igitũ, & de Ariſtæa, & de Hermotimo Clazomonio *b*, quod illi obijciunt; id nos, nec latet, nec mouet. Ecſtaſis Diabolica interceſſit, ſed anima à corpore non receſſit. *Omnia (*inquit Tertullianus hac ipſa de re agens *c) magis confectanda, quàm hanc licentiam animæ ſine morte fugitiuæ*. Et alibi idem rectiſſimè pro Axiomate tradidit *d, nuſquam animam ſine carne eſſe, quamdiu in carne eſt*. Et in ecſtaſi animam extra corpus peregrinari, negat apertè auctor breuiũ quæſtionum, quæ operibus D. Athanaſii adiunguntur *e*. Nec Auguſtinus *f* quicquam habet, quod Bodino ſuffragetur, alibi vero palam cõtradicit *g*. Abutuntur etiam aduerſarij ſcripturis. Nam cum illud citant, *precioſam eſſe in conſpectu Domini mortem ſanctorum eius h*; perperam verba de prophetarum ecſtaſi accipiunt: quæ ad veram mortem, ſeu animæ à corpore ſeparationem ſunt referenda *i*: &, quamuis de raptu acciperes; eorundẽ, *Mors*, vocaretur, quia mortui corporis imaginem ræpræſentat. Cum etiã de Apoſtoli raptu ratiocinantur, nõ poſſunt probare eum extra corpus fuiſſe: potuit Deus id facere: ſed an fecerit, cum ipſi Paulo fuerit incertum; malo dubitare, quam cum B. Hildegardi affirmare k corpus verè ab anima tum fuiſſe ſeparatum. dubitãt quotquot memimi patres, dubitant etiam Scholaſtici omnes. Parum verò peritum ſe philoſophiæ Bodinus oſtendit, cùm *Aphereſiam* cum *Ecſtaſi* cõfundit. In hac videtur anima à corpore abeſſe, quia priuatum eſt corpus functionib. animæ ſenſitiuæ, mouentis, & interdum intelligentis *l*; in aphereſia verò, nõ functionibus animæ modo, ſed ipſa corpus caret anima. in illa corpus dicendum inſenſile, & immobile actu; in hac naturaliter loquendo, eſt exanimum tam potentia, quàm actu. Quale demum illud argumentum? ſi anima ſit immortalis: neceſſe aliqua ſine corpore operari illam poſſe *m*. Sed eſt immortalis. operari igitur poteſt in exſtaſi ab illo ſeparata. Mi homo, moneo Scholas Dialecticorum adeas, & diſcas; cũ ſint plures vnius rei functiones, non rectè, quod de omnibus nõ probaris, id ad vnam te reſtringere. Deus bone quot functiones animæ in corpore exiſtentis, in quas ſibi corpus partem iuſque nullum vindicat? cogita volũtatis, intellectuſque actus, & ſuper ſeipſam ſui reflexiones, aliaque quæ ex libris, de animæ immortalitate agentium, poſſunt peti *n*. Verum certiora hæc Chriſtianæ ſapientiæ peritis ſunt, & rectæ philoſophiæ nõ im-

N 4 peri-

a *Helinand. li. Chro.*

Pradinus Sybolis.

Vide Lucia. Hermio mu[...]a, Plutar. [...]m. Socr. [...] de anima [...] de reſur.

e *q[u]æſt. 33.*

f *l. 83. qq.*

g *li. 18. de ci. Dei epi. ad Euo d. & (ſi ipſe au ctor) lib. de ſpiritu & aĩa*

h *Pſ. 115. v. 15*

i *vt cum B. Cypr. et Rabbini cenſent.*

k *in quæſtionibus ſuis.*

l *Schalig. de ſubti. contra Cardan.*

m *Ariſt. li. 2. de anima.*

n *vide (ſi lubet) dicta citataque in Troad. Senecæ cho. 2.*

peritis, quàm vt longiore indigeant probatione, neque mihi vacat vel lu bet lucenti ſoli lampadem accendere. Solus Deus ſic animam per raptū ſeparare poſſet, & interea in corpore idoneas iterum recipiendæ animæ diſpoſitiones conſeruare: quod an ſibi contigerit, dubitare ſe D. Paulus profitetur *o*. Falluntur tertiò, qui falſos hos & dæmoniacos raptus ſiue extaſes (pro iiſdem nunc ſumo non ignarus alibi *p* ſubtilius diſtingui) nō ſeparant à vero & ſupernaturali raptu: quo per ſpiritum diuinum homo ad rerum ſupernaturalium contemplationem ſiue cognitionem, cū abſtractione mentis à ſenſibilibus eleuatur: de quo præclarè, vt ſolet Diu. Thom. differuit *q*; quales fuere prophetarum, Apoſtolorum, & ſanctorū hominum, longè diuerſi à Magicis extaſibus; de quibus B. Irenæus locutus agens de Marco Mago *a*. Plurimorū de veri raptus natura opiniones Gentilium philoſophorum, & Arabum aſtrologorum, recenſuit M. Antonius *b* Mocenicus, opere verboſiore quam ſolidiore, &, excepta nona, cæteras ſatis bene confutauit. qd ex dictis eius retinendum, quid repudiandum exiſtimem, breuiter accipite. Igitur falli *c* eum puto, dum ſubiectū raptus contendit debere eſſe mediam quādam ſubſtantiam inter mortalem & immortalem, & huiuſmodi ait eſſe animam noſtram, quam dicit eſſe mortalem reſpectu partis ſenſitiuæ, immortalem reſpectu partis rationalis. fallitur, ſi ſit in anima noſtra pars vna immortalis, & pars alia mortalis, quæſo nonne pars hæc ab illa queat ſeparari? diuiſibilis ergo iam anima noſtra futura: quare nec immortalis. abſit hoc à mentibus noſtris. totam hominis animam, quoad ſubſtantiam eſſentiamque ſuam, credimus eſſe immortalem. non anima, ſed homo ipſe, reſpectu totius compoſiti, quid medium eſt; corpore mortalis, anima immortalis. Subiectum tamen raptus, non eſt totus ſecūdum ſe homo; ſed anima ipſa humana: ſubiectum totum incorporeum, indiuiſibile, & immortale. anima hæc ſubiectum eſt raptus, non ratione intellectus agentis, ſed ratione intellectus poſſibilis; quod bene docuit Mocenicus *d*. Formalis cauſa raptus eſt ipſa illa actio, qua quis eleuatur, & cæleſtibus illis rebus quaſi vnitur. Finalis cauſa eſt coniunctio animi cum Deo iuxta illud Anicij Seuerini;

Tu requies tranquilla piis, te cernere finis,
Principium, vector, dux, ſemita, terminus idem.

Agens ſiue efficiens cauſa, duplex aliquando poteſt eſſe. Inſtrumentalis, erit intellectus agens, principalis verò futura Deus. dixi poſſe aliquando eſſe, quia licet Deus per ſe ſolus ſit cauſa ſufficiens, ſolet tamen cauſas ſecundas, vt inſtrumenta, adhibere. quare poterit intellectus agens eſſe cauſa inſtrumentalis. quia quamuis eius ordinariū munus ſit, ſpecies à phantaſmatibus abſtrahere, & hic nulla ſint phantaſmata; ſolet tamen Deus, cum ſe menti noſtræ per raptū inſinuat, ea, quæ vult nos tum videre, diuina quadā repræſentatione oſtendere; vbi vero ſpirituale haſce res intellectus noſter percepit, tunc ope intellectus agentis, poteſt quædam rerum viſarum ſimilitudo & ſimulachrum effici, quem modum D. Thom. non repudiat *e*. Principalem cauſam dixi eſſe Deum; quia reuera Deus eſt, qui hominem ad ſe rapit, vt fatetur *f* Mocenicus, nec potuit negare. ſicut enim ſol in ſole cernitur, ſicut oculus ſine lumine lumen non videt, ſicut auris niſi aere plena ictum aerem non audit; ita nec Deus ſine Deo cognoſci poteſt; ſed Deo plenus demum animus tantum in Deū erigitur, quantum diuino colluſtratus lumine eum cognoſcit; tantum efferueſcit & exilit in ſuperiora, quantum calore diuino ſuccenſus in Deum fertur: neque ad id, quod ſuperius eſt & infinitum, quiſquam attollitur,

o 2. Cor. 12. vi. D. Tho. 2. 2. q. 175. a. vl.
p d. q. 175. a. 2. ad 1.
q d. q. 175.
a lib. 1. cont. hær. c. 9.
b lib. de tranſitu hominis in Deum.
c cap. 15.
d cap. 3.
e 1. p. q. 12. a. 9. ad
f c. 1. [illegible]

litur, niſi virtute ſuperioris & infiniti attrahatur, & eleuetur, iuxta veram Platonicorum ſententiam *g*. Deinde ſolus intellectus agẽs ad hoc nequit ſufficere. quia quãuis Mocenicus dicat tranſitum hunc ex parte hoïs eſſe voluntarium: id tñ verum non eſt. raptum.n. ſcimus ſæpe contingere inuitis, vt ſentit D. Tho. *h* & docet experientia. Noui, & mecum norunt mille adhuc ſuperſtites, Virginem Deo deuotam, ex ijs quas *Beatas* illic vocãt, quæ Burgis, in Caſtella, anno 1585. ſuperſtes erat, & ſtatim percepta Euchariſtia, vix ea in os ſumpta, in diuturnum raptum eleuabatur; adeo vt nec admotas & adactas in pedes aciculas ſentiret; quæ, vt erat humanæ gloriæ aduerſatrix, & ſancta eſſe, quã dici malebat aut videri, ardentiſſimè ſolebat Deũ precari, ne quid illi huiuſmodi corã alijs accideret; & ad ſe reuerſa, erubeſcentiæ plena atq; pudoris, quã poterat celerimè ſe domũ in conclaue proripiebat. Non eſt ergo in noſtra poteſtate, & proinde nec nobis eſt voluntarium ſic mente abalienari; neq; id poterit noſter intellectus, quantumuis id nos vehementer velimus. Hęc non tam eſt actio, quam paſſio intellectus; cum hic anima ſe propriè & primario gerat more patientis, ſecundariò & minus propriè agẽtis, & ipſe Mocenicus *a* fateatur, hunc trãſitum hominis ad Deum (ſic enim appellat raptum) plurimũ paſſionis & minimum actionis habere. Deum verò dicimus eſſe cauſam efficientem raptus; non tantum vniuerſali quodam concurſu, ſed etiam ad hoc ipſum deſignato, & particulari.

g de Moce nic. 39

h d. 175. a. 2

a p. 4

Hic in Syrtes impingit, & ſe abripi patitur procellis Gentilium & infidelium philoſophorum. Nam *b* ſententiam proponens ſuam, contendit totam raptus efficientiam adſcribendam ſoli agenti intellectui. hũc enim adiutũ ſolo concurſu vniuerſali Dei, vult poſſe ſtatim intellectui poſſibili ſpeciem ſeu ideam Dei repræſentare; & ſic, quod erãt duntaxat intelligibile poteſtate, vt ſit iam actu intelligibile, id vi ſua intellectum agentẽ efficere. Quaſi verò queat intellectus agens aliquam effingere ſpeciẽ, q̃ Deũ repræſentet: quod meritò cũ D. Dionyſio Areopag. Theolog. negarunt *c*.

b cap. 45.

c D. Dyoniſ. Diu. nomin. 1. D. Tho. & ibi interpp. 1. 2. q. 12. ar. 2.

Sed videte quam leuiculis nitãtur aduerſarij argumentis. *Obijciũt primò*. Deus nõ eſt idem cum anima noſtra; nõ poteſt igitur in illam agere. Quid eſt nugari, ſi hoc eſt argumentari? quaſi nihil in aliud queat agere, quod non ſit idem cum eo; & non ſufficiat proportio ac ſimilitudo cauſæ immediatæ & inſtrumentalis; quaſi nõ omnia Deo obediant: quaſi Deus, qui vnus eminenter eſt omnia, non poſſit in cuncta, vt vult agere. apage mihi hos paganiſmos.

Secundo obijc. Deus eſt intellectus: nihil ergo poteſt agere niſi cognoſcendo. ſed extra ſe nihil Deus cognoſcit: aius autem noſter eſt extra Deũ: animum ergo noſtrum nõ cognoſcit: nihil ergo in animum noſtrum poteſt agere. *Reſp*. Deus eſt intellectus, ſi ſumas intellectum impropriè loquẽdo pro ſubſtantia ſpirituali in genere; nõ vero eſt intellectus, ſi capias intellectũ pro potentia intellectiua; quo pacto eũ ſumi ab ipſo docet cõſecutio argumẽti; quæ nulla foret, neque antecedens cum illatione cohæreret, ſi aliter ſumeretur: certum. n. eſt ſpirituales ſubſtantias etiam aliter quàm cognoſcẽdo agere poſſe, vt loco mouere, & huiuſmodi. Quod ſi velit tantũ dicere, nihil agere in ſubiectũ, qn ſubiectum illud cognoſcat; hoc certè verum eſt, quia Deus omnia cognoſcit; Spiritualis tamen ſubſtantia, vt angelus poſſet agere in aliquod ſubiectum ſibi incognitum. Vnde tñ ſequitur falſiſſimam eſſe illam ſubſumptionẽ, Deũ extra ſe nihil cognoſcere. quid enim hoc aliud ſignificat, quã Deum præter ſemetipſum nihil cognoſcere? non cognoſcit ergo arbores, nec equos, nõ peccatores, nõ dæmones, quo ergo pacto creaturas cõſeruat, & mũdi ſatagit, & punit peccatores?

res?eſſe hæc extraria Deo,& cognoſci à Deo:fatendum igitur nobis;niſi Epicurei & athei ſumus. Deus quidé eminenter eſt omnia, ſed non formaliter. Si loqueris, de ijs, quæ ſunt eminenter extra Deum;fruſtraris.quia nihil quod eſt,nō eſt eminēter in Deo; ipſe quoque animus noſter hoc modo non eſt extra Deum. Quare patet te loqui,de ijs quæ ſunt,etiamſi illa non ſint in Deo formaliter, ſiue etiamſi Deus illa non ſit formaliter. quare & animum noſtrum Deus cognoſcit. cognoſcit ſanè, & puniet, ſi viderit infidelem,& ad Gentilium ſcita impia deſciſcentem. Non ſum ignarus iſtud axioma(*Deum nihil extra intelligere*)tribui Ariſtoteli *a*:ſed Ariſtoteles veniam meretur: cuius oculus,nullo fidei veræ radio illuſtratus, vt noctuæ oculus ad illam lucem infinitam calligauit.Chriſtianis verò hominibus venia danda non eſt, ſi talia deliramenta pertinaciter tueantur,& non Gentilium placita regulis fidei, ſed fidei ſcita illorum placitis pergūt ſubmittere,verè cæci cæcos deligentes duces cum quibus in erroris foueam corruant. Auerroiſticum hoc potius figmentum eſt, quàm Ariſtotelæum placitum; qui perfidiæ columē Arabs inteſtabilis,ſectatores ſuos ex hoc principio eò deduxit, vt exiſtiment etiam hinc ſequi: Deum ſic aliquid ſibi perfectionis adiuncturū nouæ,ſi hominem ſibi per raptum cō iungeret, vel ſi extra ſe alia intelligeret; Deoque ipſi tunc opus fore ſenſum & phantaſiam;quæ omnia vel dypondij Theologi ſtatim exſufflarint, vt vanitate ſua diffluentia, nec qa quam cohærentia.Deus in ſe ipſo, vt in ſpeculo ſimul & ſemel videt omnia: cognoſcendo alia, tribuit ipſis perfectionem. Nobis accedit perfectio coniunctione,propter imbecillitatem & egeſtatem noſtram.cuncta Deus poſſidet,nec ipſe mutatur, ſed mutat res quas ſibi coniungit. Denique cenſet idem Mocenicus, raptum omnem eſſe ſucceſſiuum: quod indiget,vt verum ſit, commoda interpretatione. Raptus enim fieri poteſt in inſtanti, quia Deus cauſa efficiens eſt actiuitatis, & potentiæ infinitæ; per temporis tamē fluxum actio ſeu paſſio raptus poſtea continuatur; & ſi quæ ad raptum, ex parte hominis aliquando præparationes præcedant, vt contemplari,&c.illæ ſunt ſucceſſiuæ. Hæc de raptu nunc ſufficiant.

a lib.12. Metaph.

Alter veræ ſeparationis animæ à corpore, certiſſimus modus per mortē,quin ſit Diabolo permiſſione Dei poſſibilis,negari nequit. quot enim Angelus vnus millia Aſſyriorum vna nocte occidit? nonne Aſmodeus ſeptem Saræ maritos, & Iobi liberos omnes Diabolus necauit? nonne maleficijs quotidie dæmō plurimos necat?ſed de hoc poſtmodum copioſius differetur, *lib.3.*

Poſtquam animam à corpore mors ſeparauit,nondum diaboli omnis poteſtas ſopita. poteſt in animam nonnulla,poteſt in corpus. Animam poteſt ſupplicijs addictam,quantū Deus iuſſerit, punire,an poſſit iterū in corpus mittere,vel facere,mox diſcutiemus.

Quo ad cadauera mortuorum ſolet aliquando ea induere, & ijs apparere,vt poſtea dicetur; poteſt etiam in eadem; maximè in ea quæ ſita ſunt locis non conſecratis; quæcunq; poteſt in alias res corporales,& ſpeciali quodam modo poteſt ſoletque miranda quædam in ijs, & prodigioſa cauſas naturales ignorantibus, operari,& exhibere quædā,quaſi viuentium corporum & vegetantis animæ munera, verbi gratia, vt fluat ex vulnere mortui ſanguis in præſentia occiſoris (qua de re alio loco ſermo fuit) 2. vt corpora diu ſeruentur incorrupta,neque putreſcāt neque diſſoluantur aut incinerentur; quia hoc & naturaliter, vel vnguentis, vel ex loci natura,imo & ex corporis natura poteſt prouenire, vel etiā ex mortis genere.de mortis genere, ſcribit Plutarchus *a*; *Cunctis*,inquit *ferè nouum*

a lib.4.conuiu.2.

tum eſt fulmine ictorũ non ſentire corpora putredinem. quare non ſatis aptè Euripides introduxit Clymenem de Phaetonte dicẽtem, Putreſcit aſt hic in conualle mortuus. De corporis natura, eſt illud Ammiani Marcellini apud Rhodiginum *b*, Romanorum cadauera cęſorum ſtatim fatiſcere ac ac prorſum defluere: Perſarum verò inareſcere ſtipitum more, vt nec liqueſcant membra, nec ſanie madeſcant perfuſa; quod cenſet Ammianus vitam parciorẽ facere; & vbi naſcuntur, exuſtas ſolibus terras. credit Cardanus *c*, & de patris ſui Facij corpore idem profitetur, cauſam hanc non arbitror contemnẽdam; victus enim parcitas arcet humorum copiam, vnde propter eãdem victus abſtinentiã Xenophon *d* memorat Perſas nec tuſſire, nec emungi. De loco ipſo, poteſt ille, vel hanc vim habere naturalem & conſeruatricem ratione ſoli, vel ſolis, vel etiam ratione ſitus. ſic enim, quod Ariſtarchus, *in Olympicis*, tradidit, integrum cadauer armati & ſaucij hominis olim mortui in Iunonis Eleæ templo, inter tabulatũ & ſcandulare tectum inuentum; cauſam reddit Pauſanias *a*, quod in illis latebris abditum, neque per æſtatem vaporum, neque per hyemem frigoris noxam contrahere potuerit. De vnguentis, res nota ex Ægyptiorum cõditura, de qua Herodotus *b* & Diodorus *c*. Illud etiam naturæ miraculum eſt; cor eorum cremari non poſſe, qui vel Cardiaco morbo, vel veneno perierint *d*. Nec puto qualitates has impreſſas cordi dæmonem ignorare, vel non poſſe ſimilem diſpoſitionem in cadauer inducere; poſſet itaque facere, (*& hoc ſit* 3.) vt cadauer ſpacio aliquo temporis comburi nequiret. fecit aliquando in viuis, cur nequeat in mortuis? 4. poterit efficere, vt cadaueris pili vel vngues excreſcãt, quia hoc poteſt naturaliter pręſtare complexio morientis, quando in corpus manauit aliqua vegetantis animæ ad formam imperfectam di-

b … 6.c.24.
c li. de ver. … 40.
d … Pædia … .
a … deſcrip. … .
b … 2. hiſt.
c li. Bibliot.
d Pl. lib. 11. … 3.

ſpoſitio *e*: quod frequenter accidit in ſuſpendioſis, quibus ſubitò ſpiritus intercluduntur; *quos* (vt ait ille) *Iupiter lauat, Apollo vngit & ſiccat*. Sæpè tamen hæc; vt in reliquijs hominũ ſanctorum; ex diuino proueniunt miraculo. Vt cætera mittam; Dammis oppido propè Brugas, vidi olim Saluatoris Crucifixi imaginem prægrandem ligneam; quæ comam & barbam produxerat, & quotannis attonſæ refruticabant, id pro miraculo pijs habitum, propter crebras quas Deus illic ęgris ſanitates conferebat, & alia in afflictos diuinæ munificentiæ monumenta, crebris ibi tabellis notata; donec impius & pertinax Caluiniſtarum furor imaginem ignibus abſumpſit, & templum (quod illis ſolemne) ſolo æquauit.

e Angl. in 2. q. 2. de Magia a. 2. diffic. vlt. Binsfeld. de confeſſ. Mal. prælud. 12. dub. 4.

Quod ſequitur, etiam non inuitus ad diuina prodigia retulerim. *Lintzij* (ait Pet. Bizarus) *dum ibi à Carolo Auſtrio conuentus celebrabatur, cuidam ruſtico natus eſt infans, in quo nihil ſanè deſiderabatur: vixit dies quatuordecim, & triduò ante obitum ſudauit, atque ita ſudans exſtinctus eſt. In mortuo infante ſtatim cœperunt apparere ſtigmata, in manibus, pedibus, & latere; ſicut Chriſti vulnera pinguntur: in capite etiam ex ipſo cranio nata eſt corona ſpinea. Cæſar, cum hoc audiret, miſit quoſdam ex ſuis; qui hoc prodigium contemplati, eum de tota re plenius edocerent, remque ita ſe prorſus habere intellexit*. Sic ille Epit. memorabilium Europæ pagin. 302. Quæ hic partes naturæ? nullas certè video ſufficientes.

QVÆSTIO XXVI.

An ope dæmonum fieri poſſit, vt defunctorum animæ ſeu ſpiritus viuentibus appareant.

MAgni hæc momenti quæſtio eſt, & quæ aliã includit primò ventilandam: *Vtrum vnquam animæ queãt apparere?* de qua, ante annos fermè nouem,

nouem, Duaci in Quodlibeticis, vt vocant, copiosè diſſerui, ſed quia oratio illa lucem non adſpexit, hic ea cum lectore communicabo, quæ tum cum auditoribus, prætermiſſis parergis oratorijs.

SECTIO I.

Sit 1. concl. quę quaſi fundamentũ eſt cæterarum; *Poſſe ac ſolere mortuorum animas nonnunquam diuina potentia atque virtute, viuentibus apparere, id & fidei Catholicæ ſcitis, & veræ germanæque philoſophiæ placitis conſentaneum eſt.* hanc concluſionem multi improbãt; ſed horum alij athei ſunt, qui animam negant immortalem, & corpori volunt eam commori: *Hos* facilè eſt refellere, quia hæreſis eorum iampridem etiam à Platone, & Ariſtotele, & alijs philoſophis probis, confracta & proſcripta fuit; ab Eccleſia verò id aſſerentes ignibus adiudicati: Docui id fuſiſſimè prolixa diſputatione, *Commen. in Senecæ Troad. chor.* 2. Alij ſunt philoſophi ſenſib. nimis addicti; qui fatentur animam corpori ſuperſtitem eſſe, ſed videri illam à viuis poſſe, vel ad viuos redire negant; duntaxat; quia id quo fiat modo ac ratione non intelligunt: hi docendi ſunt rationem modumque: alijque matælogi ſunt, nec enim Theologi dici merentur; qui nati nobiſcũ eiuſdem matris vtero, ijſdem vberibus lactati, falſi fratres, viperina proles, germanos laceſſunt, & genitricis impio mucrone latus petunt latus. palàm eſt, me hæreticos intelligere. ex his quidã, eos q ſe ſpiritus cõſpexiſſe aſſerũt, iudicant lymphatos, ceritos, imaginoſos, ad medicos & veratrum relegandos *a*; alij clamant, huiuſmodi narrationes omnes ſuperſtitioſas, & delirarum eſſe anuum vana inſomnia *b*: alij, vt facetiores ludiones, & minus cruenti, multas obſcænas & ridiculas fabellas comminiſcuntur: vt genus omne apparitionum reddant odioſum, imitati Batauum illum Lucianum *c*. cauſa hos omnes vehementer ſtimulans eſt, quòd hac mortuorum apparitione *Purgatorij fidem* validè ſtabiliri percipiant.

a *Lauatherus lib. de Spectris*
b *Oecolamp. notis in Theophil. Marbac. libr. de mira. Riuius lib. de veteri ſuperſtit. Bened. Aretius in Pro-*

blema [...]
in Catag[...]
c *Mel*[...] *in*
Kalend. [...]
lij, Era[...]
in collo[...]
d *li.4.*[...]
lan. c.1

Quare miror: ex Catholicis Hieronym. Magium *d*, maioris lectionis, quam iudicij virum, auſum fuiſſe ſcribere; nunquam, quæ circa mortuorum ſepulchra vel cœmiteria cõſpiciuntur, ſimulachra, mortuorũ eſſe animas, ſed ſemper eſſẽ dæmones aut malos genios hominum deceptores: admiror etiam, id firmare auctoritate Porphyrij & Iamblici, iuratorum fidei Chriſtianæ hoſtium: nam quod Theophilactum & Chryſoſtomum allegat, id fruſtra facere mox oſtẽdam: & ſimul oſtendam, dubitationem illã philoſophorum inanem eſſe; hæreticorum verò dicteria, ipſis digna, hoc eſt impia, impudentia, mendacia, vix digna quibus reſpondeatur. nimis etiam temerarium fuiſſe virum doctũ inſignem aliàs cauſarum patronum pleno ore in Pariſienſi Parlamento, *ſuperſtitionem*, hanc ſentẽtiam vocantem, cenſentemque puniendos eos, qui animas redire arbitrantur. Lege ſi lubet lib. eius vlt. de Sacra Politia, & videbis audaciam cauſæ minus æquæ ſeruientem, & obtinentem; ſed eo iam tempore quo in Curias Gallicas multi ſe Nouatores ingeſſerant. Idem tamen cenſuit Tiraquell. *ad Alexan. lib ſecundo, c. 9.* nihil probans, ſed nudè affirmans, ſe habere hæc omnia pro meris ſomnijs, idem aſſerit *ad librum 5. capitulo 23.* Sed propter eius putare, nunquam id verius falſiuſve futurum eſt.

Probatur ſententia noſtra (vt ab imbecillioribus progrediar) primò communi opinione Gentilium. quorſum tranſlatitia de Manibus euocandis, tam ſolemni carmine & ritu fieri ſolita; ſi nullas viuis mortuorum animas apparere credebant? quorſum (niſi quia hæc vulgo recepta, etiam inter ſapiẽtes opinio) ille poetarum Phœbus de Anchiſæ filio referret?

In-

Infelix ſimulachrum atque ipſius vmbra Creuſæ
Viſa illi ante oculos; & notà maior imago.

Et ille Latinus Callimachus Cynthiã poſt obitum talia memorantem introduceret?

Sunt aliquid Manes. lethum non omnia finit,
Luridaque euictos effugit vmbra rogos.
Nocte vaga ferimur, nox clauſas liberat vmbras,
Errat & abiecta Cerberus ipſe ſera.
Luce iubent leges Lethæa ad ſtagna reuerti:
Nos vehimur, vectum nauta recenſet onus.

Vnde? niſi ex hac opinione, ſceleſta apud illos orta Necyomantia? quam & Homerica Cyrce *in Odyſſeia*, & Ouidij Medæa *in Metamorphoſi*, & Lucani Eriſictho *in Pharſalia*, & in Seneca Tireſias *in Oedipo*, & Horatij *in Epodis* Canidia, Papinij *in Thebaide* Mãto, & Siliana *bello Punico* Autonoe, tã operosè exercuerunt. quorſum, nota paucioribus eorundem conſuetudo, ſi ſocij in peregrinis regionibus obijſſent, animas in patriam reuocandi, cuius & Didymus, & Euſtathius *e*, & in Pindari Scholiaſtes *f* meminere? vnde aliunde orta communis illorum opinio *a*: ſolere animas ijs qui per cædem violenter ipſas corpore expulerint apparere, omnibus adeſſe locis, minari & diuexare? cur alioqn (quod& Faſtographus poetanotauit) Romanæ parens vrbis *Remuria* ſiue *Lemuria* inſtituiſſet? cur in Republica Romana recepta ſolemniter *Feralia*, *Silicernia*, *Culina*, & *Parentationes*; niſi ſpirituum redeuntium cauſa? Hoc ipſe Plato voluit *in Phædo. & epiſto. ad Dionyſ.* Hoc Platonici Porphir. Athenæus, Maximus, Philoſtra. Eunapius. Hanc Platonicorum ſententiam de ſchola vnus Madaurenſis *b* eſſe docuit & explicauit; nempe animas humanas, dum in corpore ſunt, Genios & dæmones nuncupari; cum à corpore ſeiunguntur; ſi boni meriti ſint, poſterorum ſuorum curam ſortiri & pacato quietoque numine domum poſſidere, & vocari *Laireis familiareis*. ſin ſceleratè vixerint, propter aduerſæ vitæ noxias, nullis bonorum ſedibus recipi, ſed in terra vagatione, ſeu quodam exilio, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus, noxium malis, *laruas* perhiberi. Idem Apuleius *Apolog. 1. Et ibi* (inquit) *Æmiliane, Deus iſte Mercurius ſuperum & inferum commeator, vtrorumque Deorum malam gratiam, & ſemper obuias ſpecies mortuorum, quicquid vmbrarum eſt vnquam, quicquid* Lemurum, *quicquid* Manium, *quicquid* Laruarum *oculis tuis ingerat; omnia noctium occurſacula, omnia buſtorum formidamia, omnia ſepulchrorum terriculamenta.* Arnobius lib. 2. teſtatur ſolitos adiurare certa nomina, ne animæ hic in terris detinerentur vagantes circa ſua corpora. Teſtantur de viſionibus animarum Dionyſ. *in Caracall. & in Tito*, Plutarch. *in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade.* Addit Platonicos (fidem excipio) ſecutus D. Auguſtinus *c*, hoſce malos vocari *Lemureis*: Seruius Honoratus ſcribit eos, *Maneis* vocari, quamdiu in aliã corpora nondum migrarunt. Idem Seruius & Sabinus, ab anima ſeparãt vmbram & ſimulachrum. putant enim (falsò) hominem cõſtare vmbra, corpore, & anima: *animam* cœlum petere, *corpus* in terram deſinere, *vmbram* ſiue *ſimulachrum* deſcendere ad inferos: *vmbram* volunt eſſe non verum corpus, ſed ſpeciem quãdam corpoream, quæ nequeat tangi, inſtar venti. Conueniunt tamen cum poetis, iſtud, quicquid vel ad cœlos adſcendat, vel ad inferos deſcendat: interdum viuis apparere: vt alio loco docui *d*, & hoc putabãt malo magorũ carmine euocari *e*. Soli ergo ex Gentilib. *Epicuri de grege porci* (ſic ſe vnus appellat eorũ) *bene curata cute*, mente neglecta, negabant aĩas ſupereſſe vel appa-

e Odyſſ. 9.
f th. od. 4.
a penor a- Homer. 11. Vir- na Dido vide com noſtrum neca. u. v. 117
b de Deo Socrat.
c li. 8. de ciu. Dei.
d vide Com. ad Hercu. Oetæum v. 1959
e Lucianus i Necyomãt. Apulei. Metamor. li. 2

apparere: ceteri id innumeris exemplis aſtruebant, cunctorum malorum hominum, Plato *f*: de Caſtore & Polluce, Valerius; de Miltiade, Pauſanias, de quodam in Lypara, Ariſtoteles: de Achille, Philoſtratus; de Romulo, Auctor de Vir. Illuſtribus; de Caligula, Suetonius, de Athenieñſi philoſopho, Plinius Iunior; de Pauſaniæ infeſta puella, Plutarchus, de Seuero Imperatore, Xiphilinus; de alijs *Apuleius lib. 8. & in Apolog. Sueton. in Nerone, Quinctilianus declamat.* 12. *Horatius Epod 5. Valerius Flaccus lib. 8.* & alij, quos longum referre, & fateor hæc ad dæmonum illuſiones & præſtigias referri poſſe; ſed tamen, quæ ex Chriſtianis ſubiungam, conuincunt, etiam fatendum, Deo permittente, veras animas eſſe potuiſſe, non vanum duntaxat ἄγαλμα. ſeu (vt gloſſographi vocant) *Lernum*, niſi *Larua* legendum.

f in Phædone, & ex eo Macrob. libr. 1. in ſomn. Scipio. c 9.

SECTIO II.

PRobatur noſtra Concluſio ſecundo loco contra philoſophos illos nimis carnales (nam vt optimè D. Auguſtinus *g*, *in homine carnali tota regula intelligendi, eſt conſuetudo cernendi*) qui nihil credunt: cõtra hos, inquam, probatur noſtra ſententia ratione vnica, quia cum Deus ſit omnipotens, poteſt quicquid non implicat cõtradictionem: ſed hoc quod aſſerimus adeo nullam implicat contradictionẽ, vt etiam ſit naturæ conſentaneum. Poterit ergo Deus, qui creauit animas, facere vt eædem ſeparatæ iterũ appareant. Imo, ſi Deus non obſtet, poſſet, naturali ſua vi, id ipſa anima. quia nihil hactenus aduerſarij proferre potuerunt, quo probarent animarum id naturæ repugnare. Quid enim? cur natura animæ id non patitur? An, quia nullo in loco propriè ſint animę? ſcio ſic viſum nõnullis *a*; qui arbitrati, animæ ſeparatæ, natura ſua, nullum locum competere; quod quia de loco dixere, qui ſumitur pro ſuperficie corporis continentis; & proprius eſt rerum corporearum: huc non pertinet: cum enim ſermo eſt de rebus ſpiritualibus & indiuiſibilibus, locus ſumendus eſt vniuerſim pro ſpacio, quæ acceptio rebus corporeis cum rebus incorporeis, quæ alium locum habere nequeunt, eſt communis: in huiuſmodi ergo loco animas ſeparatas eſſe de facto, negari nequit. fides hoc docet, quæ docet bonorũ animas frui Deo, & eſſe non in terra, ſed in cœlo: damnatorum contra non eſſe in cœlo, ſed infra terram, & ibi, vt in certo loco, torqueri. ratio docet, quæ docet, impoſſibile eſſe, quod aliquid exiſtat, & non in certo ſpacio; videlicet in toto, & infinito ſpacio (ſic ſolus Deus exiſtit) aut in parte ſpacij, ita vt non in alia, & ſic omnes creaturæ exiſtunt.

g Serm. 147. de tempore.

a Duran. in 1. d. 37. qõ. 1. & videntur hoc velle Ariſtoteles. 1. de cœlo D. Greg. Naz. 2. de Theol. & Auguſ. li. 8. qq. 20. & l. 12. ſuper. Gen. ad litt.

Eſt autem in hoc loco definito anima, eò quod eius ſubſtãtia in eum potius locum, quâm in alium fuit tranſlata; vel per vim propriam & naturalem, quia ſeipſam ad eum locum tranſtulit, etiamſi in eo loco non operetur actu, ſufficit enim quod poſſit; vel per vim alterius extrinſecam potentiorem eo delata ſit, vt ſi ab angelo bono, vel malo inuita aliquo deferretur, vel etiã detineretur coacta, ſicut mali in inferno *b*. Et ſic explicari poſſunt variæ Dd. locutiones; vt D. Thomæ, qui vult eſſe in loco per applicationem virtutis; vt Scoti, qui per ſubſtãtiæ præſentiam, vt Iul. Schaligeri, qui per deſignationem, omniũ obſcuriſſimè. Sic autem futura in loco eſt anima & occupabit locum diuiſibilem, licet ſit ipſa indiuiſibilis; & poterit occupare maiorem vel minorem locum (quod peculiare eſt indiuiſibilibus ſpiritualibus, & denegatum indiuiſibilibus quantitatiuis; ſi qua re ipſa ſint talia à corpore quanto aliter quam per intellectum ſeparata, quod vix arbitror) intra maximum ſpheræ, quam ſimul actiuitate ſua poteſt occupare, ſecundum proportionem maioris vel minoris perfectio-

b vide 1 li. 1. p. q. 52. 1.

fectionis eſſentialis, qua prædita e-rit:& ideo poterit ſibi formare cor-pus, quod aſſumat, & in quo appareat ſaltem tantæ quantitatis, quanta eſt ſphæra actiuitatis eius: vel etiam (qđ magis mirandum) poſſet formare di-uerſa ac plura corpora minora, & hæc omnia aſſumere, & in his omni-bus apparere, dummodo cuncta illa in ſphæra actiuitatis eius contineren tur: ſicut de Angelis poſſe eſſe in plu ribus non adæquatis ſuæ perfectioni, communiter receptum eſt *c*. Poſſunt ergo eſſe, & ſunt de facto in loco a-dæquato. quid ergo obſtat?

An quod ex vno loco in alium ſeſe nequeant mouere? veruntamen hoc eſſe falſum docent Theologi *d*. Poſſe animam ſeparatam ſe mouere ex vno loco in alium probatur. quoniam humanus animus vi ſua ſubſiſtit, & res abſentes, atque diſtantes cogno-ſcit, eſtque inter illum & cœleſtes mentes quædam naturalis ſocietas atque coniunctio, vnde fit vt con-ſcius huius affinitatis, propius ad il-las accedere, & earum frui ſuaui cō-ſortio concupiſcat. quid autem illo imperfectius, ſi fruſtra concupiſcit? fruſtra vero concupiſceret, ſi ſe illis motu locali nequiret aggregare, & vi ſua in altum aſcendere non poſſet.

[c] Th. 1. p. ... vide Va ...e Angel. ...uncto 3. ...timè lo-...tem Mo ... & a. 1. ...ot. in 4. ... q. 4 Do...ot. ibid. ... q. 1. a. 3

Prætérea nonne anima corpori, quod animat, vim ſeſe mouendi largitur? cur non & ſeparata ſeipſam valeat mouere; cum & in loco ſit, & iſta vi vehementer indigeat, ne incaſſum ap petendo aliquid miſerrimè torquea-tur? Cur ergo, a iquis obijciat, ad corpus ſuum anima regredi, vel pa-trios lareis inuiſere, cum lubet, non poteſt? obiecit hoc olim Platoni non ſatis gratus diſcipulus *e*, cui reſpon-deo, nudatam ſemel animam corpo-ris integumento, illud pro arbitrio rurſus induere non poſſe, neque huc illuc diuagari licere: quia vel inuita retinetur in ſui receptaculi diriſſi-marum cruciabilitatum ergaſtulo; vel liberè obedit ſupremo totius v-niuerſitatis Dictatori, à quo in hanc coloniam deducta ſit. Ad corpus au-tem non regreditur, quoniam in-greſſus animæ ad corporis ſui infor-mationem vitamque, à naturalibus materiæ, quâ vnio hæc arctiſſima ſubſequitur, præparationibus depen-det. Neque hoc ergo obſtat.

[e] ...riſt. 1. de ...ma. tex. 41

Alij igitur dicunt has apparitio-nes poſſibiles non eſſe; quia cum ſpiritus corporis ſint expertes, cer-ni corporeis oculis, vel humanis auribus exaudiri, vel vllo à nobis ſenſu corporeo percipi non poſſunt. Nam quod Lucretius de tactu ceci-nit.

Tangere vel tangi, niſi corpus nulla
poteſt res;

In cęteris quoque ſenſibus locum ha bere. Nihil enim externis ſenſibus percipi, niſi quod corporatum: nihil ad internum ſenſum, niſi per exter-nos ſe penetrare: nihil ſciri aut intel-ligi, quod vtroque prius ſenſu perce-ptum non fuerit.

Quare nec intelligi hæc viſa, quæ nemo externo ſenſu percepit; nec ſenſu vllo percipi potuiſſe, quæ ſpi-ritualia ſunt. Fortis hic nodus & difficilis fateor, cui perrumpendo fortis quærendus eſt cuneus. Futi-lis ille, & ridiculus', quem ſuggerit Cardanus, *in libris de ſubtilitate* pa-rum ſubtiliter; ſpiritus damnatorum atque ipſos dæmones naturaliter ab homine viſu, auditu, odore digno-ſci; oculatior Lynceo, auritior Mi-da, vel Sileni aſello, ſagaciore naſo quam Plauti illa anus merobibula fuiſſe oportet; ſi vis iſta audiendi, odorandi, cernendi & diſcernendi ſpirituales ſubſtantias ei à natura conceſſa fuerat. Sed ille fortaſſis ex corpore aereo tenuiore animas for-mabat, qui multorum error olim fuit *a*, & vtinam non hodie. Nec etiam credibile eſt; quod Cæſarius, recentior illo antiquo & vno ex pa-tribus, *in ſuis Dialogis*, non ſemel aſ-ſeruit; *animæ figuram eſſe ſimilem vaſi ſpherico, vitreo, vndique oculato. b* & alibi; *anima eſt ſubſtantia ſpiritualis*

a vide quæ di xi ad d. chor. 2. fol. 445.

b lib. 1. Mira cul. ca. 32. & lib. 4. c. 39. & lib. 7. c. 16.

in

in ſui natura ſphærica, ad ſimilitudinem globi lunaris ex omni parte videt. Incredibile inquam hoc, ſi propriè loquitur: arbitror eſſe locutiones allegoricas & metaphoricas: quibus animæ eſſentialem perfectionem, & multiplicem cognitionem volebat indicare, vt ex eiuſmet verbis apparet c. Sed Cardanus addit errorem errori, dũ cenſet (homo de animæ immortalitate dubius, vt indicant omnes ferè illius libri editi, & maximè quem conſcripſerat, ſed non ediderat, amicis autem familiarioribus aliquando oſtendebat, *de animæ immortalitate liber*) apparitiones omnes imaginarias eſſe, & ſpecies illarum primas imaginando tantum concipi opinatur. Quod aliquando contingere lubens concedo, ſemper contingere lubentius nego. Res eſt paulo luculentius explicanda, eſt enim cognitione digniſſima, & quam Diuus Thomas d mirabilem eſſe profitetur, & inter diuina miracula computandam.

c *d.c.39.& d.c.16.& li.8 c.78.*

d *1.p.q.89. 8.ad 2.*

Viſionem veteres à viſo diſtinxerũt. *Viſo* illis ὅραμα, quoties nos id videre prius opinamur: quod ita poſtmodum euenit, vt apparuerat. *Viſum* vero φαντασμα nominant: cùm interuigiliò vel in ſomnis, ei qui vigilare ſe putat, formæ aliquæ oculis ſeſe videndas offerunt. De *viſione* diſputationem differo in libros ſequentes: *de viſo* nunc agendum. quod Chriſtiani *apparitionem* dicere maluerunt. *Apparitio*, teſte Beato Iſidoro e, triplex eſt: intellectualis, imaginaria, corporata. *Intellectualis* dicitur, quando ſubſtantiæ ſeparatæ in ſolam mentem, non aliena forma, ſed ſeipſis ſe inſinuant; quę rarenter ſe offert, & imago quædam eſt beatificæ & æternæ viſionis, & à tractatione iſta prorſus nunc aliena. *Imaginaria*, quæ *Spiritualis* etiam dicitur, tum vocatur; quando, non (vt Cardanus putat) ſpiritus illi corporei ſenſibus famulantes, ſed ipſęmet animæ ſeparatæ formas aliquas aliegnas ſenſui noſtro interno indũt, quib. in earum cognitionem inducamur. *Corporata* dicitur viſio, quãdo huiuſcemodi ſimulachra externo ſenſu excipiuntur. *De* his nunc *ſpirituali* & *corporali*, diſſerimus, & earum neutrã cum naturæ legibus pugnare contendimus. *Spiritualis* illa vigilantibus & dormientibus communis eſt. in ea, *ſpiritus* (ſic animas ſeparatas malo vocare, quàm cum paganis *vmbras* aut *ſimulachra*) ſui potius ideas quaſdam in hominis phantaſia efformant, quã aliena ipſi ſpecie occultati illam ſubeant, & ſic immutant atque afficiũt internum ſenſum, non ſua ipſi vi, neque per ſe, ſed angelorum vel dæmonum miniſterio. nequeunt enim tales imagines, ſine eximia quadam poteſtate & ſcientiæ præſtantia, in hominum imaginatione effigiari. hac poteſtate ſpiritus carent, quia nequeũt alia à ſe mouere, ſcientia quoque & peritia hac carent, quia neque cum à corpore recederẽt eam habebãt, nec poſtea didicerunt. cedo enim à quo, vel cuius ex diſciplina? Opera igitur aliena, viuentium formis ſimilia ſimulachra, in tabula imaginationis, incorporeo penicillo, depingunt: triſtiore quidem habitu ac facie illorũ, qui adhuc pœnas perferunt, pullo vt plurimum & aquilo amictu; contra in veſte candida, hilari & renidẽte vultu eos, qui à ſupplicijs liberati; &, vt dignoſcantur viuis quam ſimillima depingunt. Non ergo apparitiones imaginariæ ſunt impoſſibiles, & modus iſte facilis eſt apparendi etiam viuis. Sic enim & Iudæi Oniam atque Ieremiam, ſic Saul Samuelem iuxta nonnullos, ſic Conſtantinus Petrum & Paulum recognouit a. Probemus idem de *corporea*. viſa ſolis vigilantibus obijciuntur, & in ijs, ſpiritus aſſumunt corpora, & aſſumptis vtuntur. quod facere poſſe, & quo faciãt modo, ſequenti quęſtione oſtẽdemus, nunc ſupponimus; ſiue theologos conſulas, ſiue philoſophos Chriſtianos, certum iam & definitũ videri à ſub-

e *li.7.Orig.c. 8.D.Th.1.p. q.12. a.3.ad vlt.*

a *2.Mac.15. 1.Reg.28. No.7.*

ſubſtantijs ſeiunctis viſilia aſſumi cor pora;in ijs ergo aſſumptis,quid mirũ ſi à viuentibus conſpiciantur: ſiue il-lud ex elementis formatum ſit, ſiue alienũ ſit cadauer, vtrumq; viſile eſt.

Sed inſtabit aliquis, an ergo aſſeris ſpiritus(de dæmonibus res certa)hu-manos etiam cadauera ſubire?Quoad damnatorum animas, nihil video cur non æquè atque dæmones: non enim ſubeunt vt informent, ſed vt loco tantum moueant.Beatas animas alie-na corpora non ſubire, omnino cre-diderim. neque enim id illas decet: ſua nonnunquam, ſunt qui aſſerant ſubire. naturæ legibus id non repu-gnare concedo;fieri & decere,viris *a* pijs & doctis aſſerentibus, ut non re pugno pertinaciter, non etiam auda ćter aſſentior. Nam honeſtum non videtur, nec decens ſanctas illas,&c iam glorioſas,animas,corporum ſuo rum diffluentium & tabidorum, an-te reſurrectionem, anguſtias iterum ſubire: cùm id ſit minimè neceſſa-rium, & queant elementari ſupplere corpore. Volunt Thaboris in cacumi ne ſic apparuiſſe, cum Chriſto Domi-no,legiferum Moyſen. Mihi non im-probabile videtur; non in proprio, ſed in aereo, & eam ad rem efforma-to corpore, Moyſen comparuiſſe, vt Strabus & B. Thom. voluerunt *b*: Et poterit adhuc dici vera apparitio;in qua vera Moyſis anima apparuit, & Moyſes verè dicetur apparuiſſe, à parte enim potiore facienda denomi natio eſt: & D.Auguſt. *lib. de cura pro mortuis* ſubindicat, hanc ſe apparitio nem Moyſis, haud diſſimilem putaſſe ab apparitione Samuelis; in qua ne-mo dicit Samuelem, in ſuo corpore proprio apparuiſſe. Argumenta quo-que omnia quæ contra D.Tho.adferũ tur,non valdè ſtringunt,vt nec Patrũ auctoritates, in quib. reſurrectionis vocabulũ,vt latè ſumptum, poſſet ac cipi de eo,qui in corpore aſſumpto ſi milis eſt reſurgenti;in quã ſententiã Ianſenius *concord.c.67.*inclinauit.Sed quia reuera D.Hieron.Epipha. & alij

[a] ...to in d. ...2.a. 1. ... ſequi- ...yra. de ...i.ſpirit. ...lius in ...h.c. 17. ...d. Mal- ... & ſuſiſ Fran. ...eZ in 3. ...n q. 45. ... 32 ſect. ...eltan. de ...c.5.

[b] ...rab in c. ...ic. & D. ... in c. 17. ...th. & 3. ...ps.a. 3. ...lenſ. Li- ... & alij ...erunt.

plerique patrum (habes eorum verba apud Suarem)pro vera reſurrectione faciunt, non traham funem cõtentio ſum. Dico potius, veras reſurrectio-nes,ad rē de qua diſſeruit,nihil per-tinere: nos enim de mortuorum lo-quimur apparitione; illa Moſis tum non magis futura mortui apparitio, quam Eliæ.æque enim tũ viuens fuiſ-ſet Moſes,atq; Elias. Quod verò qui-dam in *vincto Tarabata*,vbi Moſem in ducit dæmoni quærenti *Huc, vnde Moſes* reſpondentem canit,

... Nempe ſummo ab æthere
Vbi cũ Enocho raptus & uate Elia
Felix,Dei nouiſsimũ expecto diem. Id

cautè legendum. Nam ſi vult Moſem raptum viuentem cum Enoch & Elia, qui nondum mortui:certè hoc tēme-rarium eſt, & Sacræ ſcripturæ contra rium.Si cum Elia & Enoch venturum tempore nouiſſimo, id æquè teme-rarium. Si in ſummum nempe empy-reum cœlum Ara Tlatos Enoch, & Eliam:hoc planè nouum & inauditũ, vt ante obitum quis ſit gloriæ illius particeps, hoc eſt beatus;idem com-prehenſor, & viator. Sed longè peri culoſius adhuc quod in eodem opere Michael, & Angeli boni,Luciferi pœ-nam deplorant, & Deum etiam cru-delitatis accuſant. Tãti videlicet erat Prometheum Æſchyli in Luciferum, & Nereides in Angelos bonos tranſ-formare. Hoc etiam audendi Poetæ illi poteſtas fuit. Sed ad rem quod de Moſe dixi,idē reſpondendum de ijs, qui reſurgentes cum Domino appa-ruerunt reſurgente,nam & iſti ad vi-tã reuerterant,& fortaſſis ſecuti aſcē dentem Dominum in cęlum amplius mortem non experti,ſi tamen in pro prio apparuerunt corpore illud infor mantes,ut eſt uero ſimillimum. Nega mus itaque ſpiritus ſua aſſumere cor-pora,ut in ijs appareant dũtaxat,non ut in forment & viuificent:tum enim non redeunt,ut ſint tales quales cer-nuntur; ſed ut hiſce, uelut notis, ſe præbeant agnoſcendos, cui rei ſatis eſt idoneum corpus effictum.

Elementaria hæc corpora nō ipſæ animæ ſibi cōponūt, ſed angeli ipſis illa vel dæmones fabricantur. nec.n. animæ ſeparatæ queūt in hæc agere, vt neceſſe. nam hoc motu locali faciē dū foret, anima vero ſeparata nō poteſt vi propria alia à ſe mouere, ex veriore ſententia. *a* caret.n. organis corporeis, quæ illi ad mouendum corpus erant neceſſaria, quādo erat in corpore. Hinc inſtare quis poterit interrogando. Si in elemētare corpus nequit agere; quo in illo pacto poterit apparere, aut illud ſubire? *Reſpond.* animas corpora hæc non arbitratu ſuo, ſed Dei ſubire voluntate atque imperio. quare quando hoc fit, tunc Deus illis largitur qualitatē aliquam, quæ defectū ſuppleat, quod quoad animas beatas apertius puto, propter viſionem Dei multa illis largientē dona, & eorum deſiderijs abundè atq; per omnia ſatisfacientē. aliter autem à ſpiritib. (etiam dæmonibus) corpora mouentur, aliter ab anima corpus informante. Hominis motus eſt organicus, nā homines à naturali appetitu ſollicitati, per qualitatē quandam neruis infixam membra mouent (ad quorū motum etiam nerui mouentur) non ſimul oīa membra, ſed aliud poſt aliud. Sed animus corpore ſolutus appetentiam quidem retinet, ſed organis corporeis deſtituitur: ideo corpus, cui ſe coniunxit, non membratim, neq; per partes impellit, ſicuti ſuum dum viuebat, ſed integrā ſimul eius molem protrudit, licet præſtigijs quibuſdam fieri qneat, ut organicè mouere videatur. Sic ergo ſubit, ſic mouet corpus aſſumptum, & ſic firma manet ſecūda noſtræ concluſionis probatio, conſentaneam eſſe philoſophiæ illi, quam naturalem vocamus. idem de Morali probabit ſequens ratiocinatio.

a Sot. ſupra & Suar. ſup. & Peltan. ſup.

SECTIO III.

TErtio probatur cōcluſio, quia decet & vtile eſt hoc Deū aliquando pmittere. Etenim ſi quod ad multorū demanat vtilitatem, ſi quod Dei honorem promouet, id fieri expedit, id decet Deum permittere: huiuſmodi eſſe de quo agitur, neceſſe eſt aduerſarij fateantur. Nam non difficulter euincerem hæc viſa, & commodi multum adferre nobis, & ad gloriæ diuinæ extrariam magnitudinem aliquid adiungere acceſſionis. Cedunt in animarū, quæ Deo gratæ deceſſerunt, vtilitatem hæ apparitiones. quia ſi in corpore proprio apparent, dixi quid ſentiam; ſed ſi tamen in exuuijs apparent ſuis, gratiſſimum id illis iucundiſſimumq; fuerit; nam ineſt animabus ad ſua corpora, quaſi ad domicilium ſuum inſitus quidam ab incunabulis amor, à quibus vi abſtractæ fuerunt, ad quæ ſponte redeunt; vnde & Philoſtratus inuitas ſcribit ſeparari, & Plato φιλοζωμάτες vocat, & D. Paulus *b* dixit nos exſpoliari nolle, ſed malle ſuperueſtiri, vt moleſtā cunctis animæ à corpore ſeparationem oſtenderet, ſicuti Theophilactus interpretatur: quem amorem ſeparatione non minui, ſed coniunctionis priſtinæ, & redintegrādæ vnionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore conſpicuas ſe præbeant, non exiguam percipiunt voluptatem, ex negotiorum noſtrorum vtili geſtione, & rerum procuratione quæ ad diuinum ſpectāt honorem: interim ſuam quoq; cauſam agunt, non illæ modò quæ ſubſidij & opis indigæ, quod etiamnum expiētur, & à viuis eleemoſynas, ſuffragia, ieiunia, miſſarum ſacrificia impetrāt, quib. diuinæ iuſtitiæ faciant ſatis, & pœnarū diminutionem obtineant; ſed & ipſi beati, cæleſtis Hieroſolymæ albo adſcripti ciues, quos interdum Deus ſeſe iubet oſtendere, vt corporibus eorum debitos honores exhibeamus, quæ Spiritus Sācti puriſſima fuere tēpla, quod de SS. Geruaſio & Prothaſio D. Ambroſ. teſtatur: hoc ergo ipſi lucro apponunt, quia ſic in ſe Deum ſentiunt & lætantur honorari. Nobis autē, Deus optime; quot inde commoda,

b 2. Cor. 6. ver. 5.

moda, quot cumulantur emoluméta? docent animã noſtram corpori manere ſuperſtitem: oſtendunt nõ eſſe impoſſibilem corporũ reſurrectionem, cuius quædã ſunt adumbrationes: clamant Deum non viuis modò, ſed & mortuis peſſe, cuius imperio iſta peraguntur: certa eſſe loca manifeſtant, vbi & ſontes indeſinenter excrucientur, & pij æuo immortali cũ iucunditate iugi perfruantur: admonemur ſocietatis & cõmunionis, quæ nobis cũ defunctorum fratrum ſpiritib. intercedit. perferunt ad nos Dei mandata, & mutuæ caritatis aliarumq; virtutũ fiunt auctores, nos de ſuo ſtatu, & quę nobis vitæ ratio inſtituenda faciunt certiores: morientib. interdum ſe vię comites, & ad cæleſtem patriã duces exhibent: horum monitu diuinam declinamus iram; ab his ſæpè ſanitas accipitur, & imminentia ceruicib. noſtris mala depelluntur, & ad proborũ exẽplum ab improbis pęnę exigũtur ipſis quoq; damnatorum ſimulachris iuuamur, per quę fides noſtra fulcitur; & fit, vt firmius multo, ijs quę de ſcelerũ ſupplicijs & de Dei iuſtitia & ꝓuidentia credenda ſuſcepimus, aſſentiamur. Hęc oĩa & animaduertit, & in Theſes artificioſè ac breuiter digeſſit, & ſcriptorũ grauiſſimorũ exẽplis atq; hiſtorijs ſolidè probauit Societatis noſtræ Theologus Pet. Thyræus, *a* cuius ſcripta manib. teruntur, pari voluptate & vtilitate: nolo eadẽ hic recẽſendo actũ agere. Tu (bone Lector) conſidera, an non iſti fructus egregij & lauti, quos ab apparitionib. decerpimus? an nõ hæ gemmę quouis auro & margarito pretioſiores? hęc nobis oĩa, per nefas & inuidentiam, moliuntur eripere, ſi intelligunt; per ſtuporẽ & temeritatem miſerandam, ſi non intelligunt, qui viſorum fidem ex animis mortalium euellere allaborant.

a de appa- ſpirituum

Metum nobis hic obtrudũt, ſed metuunt ubi nihil timendum. Ingens (inquiunt) hac ratione fraudis ſeges ſeritur, dolorum occantur ſulci, & lata ſuperſtitionis arantur nouália, tenduntur ſubtilia & rara retia, plagæ captendulæ inſtruuntur; quib. incauti capiantur, & impediẽtur: Satan ſe ſolet in hominem, & adeo in lucis angelum tranſfigurare, quo illum pacto à veris ſpiritibus diſtinguemus? Dei donum eſt diſcretio ſpirituum, nec omnibus conceſſum. malè ergo conſultum ſit generi humano, ſi tales contingant apparitiones, quibus diſcernendis non ſatis idonea Deus remedia reliquerit. *Reſpond.* difficilem verè eſſe ſpirituum huiuſmodi diſcernendi rationem: neq; id cuiuis peruium aut perſpicuum. Non deeſſe tamen hominum eruditorum ſcripta in his tenebris prælucentia, ne periculosè aberremus. ſigna illi produnt ſingula veriſimilia per ſe, quædam minus, quædam amplius, ſi tamen ualde multa vel potius cuncta concurrerent, ſatis certa & luculẽta futura. Scripſit olim tractatum integrum circa annum Domini 1387. Bertramus Epiſc. Theſelicenſis ad Cunonem Archiepiſc. Treuirenſem, *de illuſionibus dæmonum*; & Ioan. Hagen alias de Indagine Cartuſian. *lib. de apparitione cuiuſdam defunctæ*, huc ſpectantem, & fuſius egit integro opere Iaco. de Chuſa Theologus *de apparitionibus ſpirituum, & qui inquiri & agnoſci debeant modo, Vtrum verè an fictè appareant?* conatur illum ſuggillare, vt omnia, quæ Catholica & pia ſunt, VVierus, ſed nihil ex eo protulit, quod non pium, prudens, & religioſum. paucis iſte ſcriptor notus. Notiores ſunt Peltani labores & Thyræi prędictę theſes, *b* è quib. quæ certiora primo loco ſeligantur. Si ſignũ crucis, nomen Ieſu, Mariæ, vel aliorum ſanctorum, eorumve reliquias, agni Dei ceream effigiem, luſtralem aq̃, panẽ, ſalem, cereumve benedictũ aut alia huiuſmodi Sacramẽtalia, vel Catholicæ religionis ſymbola fugiãt aut deteſtentur. Si poſtq̃ quod ſemel exegerunt præſtitum, adhuc fruſtra rurſus appareant, & ſint importuniores (nam animæ cum ſatisfeceris, vel

c Caluin. ...it. Laua- ...deſpect. ...opin. li. 3. ...ſacra pol.

b *Peltan d. t. 5. & Thyr. d. lib. 1. c. 16.*

non redeunt, vel ſemel tantũ vt agãt gratias; cõtra dęmones cauſas ex cauſis vt funiculũ nectũt, vt vel obſideãt vel ſaltem grauiter decipiant) his ergo cõcurrentibus, diabolus eſt. 2. ſi ſe dicat animã eſſe alicuius dãnati, mentitur, & dęmon eſt, vt plurimũ, vix.n. vnq̃ damnatorũ animæ ſinuntur egredi. 3. ſi prætexit apparitioni cauſam falſam, vel malã, v.g. dicit ſe apparere coactũ vi coniurationis magicæ, vel vt reuelet curioſa parũ neceſſaria, aut quæ neſciri expediret dæmon eſt. 4. ſi aliter eius oratio ſit falſa, ſuperſtitioſa, maleſuada, deſperati, ſuperbi, libidinoſi, vindictæ appetentis, aut aliter perturbati præferens animi oſtentationẽ: dæmon eſt. 5. ſi appareat formà non humanà, formoſa & bene formata; ſed tetra, deformi, aut vili, vel canis, ſerpentis, ſuis, draconis, aranei, bufonis, vel ſimiliũ, vel nigri Æthiopis: malus eſt genius: ſi vero forma humana, bona, angeli uel beati, vel Dei, tũc conſideranda operatio, ſi ex genere ſuo improba, vt blaſphemiæ, ſuperſtitionis, mendacij, homicidij, luxuriæ, &c. vel doloſa, ex modo operationis, vt ſi primo congreſſu lætitiã adferat animo, & tranquillitatem, poſtea horrorem, turbationem, vel deſolationem, vel etiam magno cum fætore, ſtrepitu, vel clade abeat: dæmõ eſt. D. Antonius hanc ſuis cautionem tradidit, his fermè verbis: *Non eſt difficilis bonorum malorumque ſpiritum diſcretio. ſi enim poſt timorem ſucceſſerit gaudiũ, à Domino ſciamus ueniſſe auxilium; ſi autem incuſſa formido permanſerit, hoſtis eſt qui videtur.* Hanc iuxta normam, quæ D. Thom, *a* B. Catharinæ Senenſi, Gerſoni, & alijs in hac palæſtra probè exercitatis, nõ immeritò placuit, ſuos armauit pater Ignatius: expertus id ipſe fuerat, in fictitio illo & oculato monſtro, quod præſens lætitiã adferebat, abſens contriſtabat. *b* contra bonis ſpiritibus peculiare, vel iucundum, quem attulerint animo, ſenſum conſeruare; vel initiò allatum metum, tranquillatione maxima cõpenſare, vt Mambre, Gedeoni, B. V. & alijs nouimus accidiſſe. *d* In eãdẽ ſententiam D. Macar. *e* Quæ à Deo & bonis angelis (*id.n. ibi eſt, à gratia*) procedunt, lætitia prædita ſunt, caritate, pace, & veritate: quæ.a. ab iniquitate (*h. à diabolo*) turbatione plena ſunt, nec habent dilectionẽ, aut gaudium erga Deum, *hoc eſt ſpirituale*. plura de hoc dicenda iterum lib. ſeq. *de reuelationibus*. Hæc puto ſigna non obſcura diſcernendi viſiones malorum ſpirituum à bonis: & tunc non debere nos dubitare, quin ſint auerſandę. Semper enim vel ſunt dæmonum, vel damnatorum; ſi tamen vnquam damnatorum animæ compareant. Nam etſi fatear Deum id poſſe permittere, cauſam tamen vix video, cur id permittat. ſanè ſi permitteret, non uideo quomodo poſſint illorum viſa diſcerni à dæmonum apparitionibus: niſi fortè ſi qua denunciarent, indicarentue, quæ omnem hominum cognitionem ſuperarent. Item niſi occuparent corpus hominis viuentis, nunquam enim animæ, uel angeli boni hominũ viuentium corpora ſubintrant: ſed hoc dæmonum proprium, ut Zoroaſtres in Magicis obſeruauit, *vide Pet. Leloyerium lib. 4. de ſpectr. cap pen.*

Par difficultas eſt, angelorum apparitionis à Beatorum hominum apparitione dignoſcendæ. nam & eorum qui in purgatorio ſunt apparitiones, bonorum angelorum opera vicaria nobis, vt plurimum, puto exhiberi. Scio viros eruditos, ſigna quædam commemoraſſe; humanas animas, quæ iam beatæ, lætiore vultu apparere; quæ adhuc expiantur, nubilo ac triſtiore. hoc ſanè admodum probabile eſt. Addunt ſic angelicas ab humanis diſcerni: humanas eſſe animas, ſi ſe barbatos, ſenes, vel pueros, vel fæminas exhibeant. aut mæſto habitu. nihil.n. horum angelos decere: ut nec in vlla quoq; animalis vllius ſpecie ſe exhibere, nec columbæ quidem. item ſi humanam cognitionem ſuperantia prędicant aut doceãt, ſi preces vel

quid

a 3. p. q. 30. a. 3. ad. 3.
b *libello exercitior.*
c *Ribadeneira eius uitæ l. 1. c. 9. Maſeius c. 7.*

d *Iudic.* v. 22. *&c.* 3. *v.* 22. *Lu* 1. *v.* 13. *&* 0. *cap.* 2. *v.* 0. *Mar.* 16. 5.
e *Homil.*

Aliqua o
cõparer o
lunt Pe n
& Tyre

Sic Triu tr.
lib. octo qua-
ſtionũ q.

quid aliud ſubſidij poſtulent. Sed lubet ab his quærere; an nequeant angel cuſtodes ſuſcipere formam eorum, quorum ſunt cuſtodes, & qui in purgatorio expiantur? certum eſt poſſe, & ſolere, neque id ipſi negant. cur non igitur tum, preces aut ſimile ſubſidium poſtulent? cur non tunc in eadem, qua illi erant forma, pueri, ſenis, barbati, mæſti, vel fęminæ appareant, vt cognoſcantur? Deinde nonne beati multa nunc norunt, quæ viatorum ſuperant cognitionem, futura quoque, vt angeli, norunt, ſi Deus illa reuelarit? incertæ igitur ſunt hę notæ. Quibus & hiſtoriæ nonnullæ repugnant. Nã & in Patrum vitis habetur ſcriptum, angelum Anachoretæ iudiciorũ Dei inſcrutabilem abyſſum intelligere deſideranti, ſenili facie & vultu apparuiſſe. *a* Notiſſimum quoque quod de B. Auguſtino commẽtarios de Trinitate cogitanti refertur: puerum illi viſum, qui caſſo & irrito conatu cum Amphitrite Nerea, quantus quãtus eſt, in exilem ſcrobem cochleari infundere nitebatur; *b* quem angelum fuiſſe non eſt ambigendum, non magis quam alium illum, quem peruetus hiſtoria certaminis D. Dorotheæ narrat, *c* ſimilem puero quadrimo pulchellulo & tenellulo roſas ſuaue rubentes & mala recẽtia Theophilo, vt animoſa & Deo fidẽs virgo promiſerat, hyeme mediâ, attuliſſe: cũ illis in locis cuncta gelu vi frigoris cõſtricta horrerent. Ruffinus et & D. Bonauentura teſtantur; D. Gregor. Nazian. ſe videndam obtuliſſe Sapientiam cum Caſtitate, & poſſet quis, niſi per ſoporem hoc illi contigiſſet, ſuſpicari fęmineo cũ ſchema Angelos fuiſſe. D. Laurentius Iuſtinianus *d* affirmat, ſibi virginem quandam ſole candidiorem apparuiſſe, quę ſe ſapiẽtiã Dei eſſe diceret, quæ propter hominũ reformationem humanam formã ſuſcepiſſet, & ab eo in ſpõſam recepta, dato pacis oſculo, receſſerit: atque hũc fuiſſe D. N. Ieſum hac illi forma apparentem, volũt illius vitæ ſcriptores. *e* Arbitrarer potius Angelum fuiſſe. quod ſi Chriſtus ipſe fęminea in forma apparuit. cur non Angelos eadẽ in forma ſe conſpiciendos præbere nonnunquam credamus? Exſtat D. Gommari, quem Brabantini mei venerãtur, vita, vel à Theobaldo, vel alio quopiam antiquo & diſerto ſcriptore, litteris tradita: vbi *f* reperias Angelum à Deo miſſum, in columbæ ſpecie mirabili ſplendore rutilantis, ſupra tentorium ſe conſpiciendum præbuiſſe, & peregrinationem quam animo voluebat diſſuaſiſſe, ſublimiorum ſtudiorum atque operum propoſita commutatione. cui cum vir ſanctus paruerit, nihilque inde ſit ſubſecutũ, vñ dæmonis fallaciſſimi queat illuſio deprehendi, complura verò, vnde id diuino nũ dato factum appareat, neque dęmones columbę adhuc ſpeciem Spiritui Sancto dicatam abuſos meminerim, boni hanc Angeli apparitionẽ fuiſſe, mihi perſuadeo. Sed & alia viſio vigilanti V. Vãberto oblata, uidetur docere in aquilæ ingentis forma angelum apparuiſſe. *apud Sur. in uita S. Bertulphi c. 12. Ianuar. die. 5.* quamuis ſi quis contenderet, hanc veram auem fuiſſe, ut & illa videtur, de qua in tranſlatione S. Laudoaldi ſcribit *lib. 1.* Nogerus Epiſcopus (*Sur. tom. 2.*) non ualde repugnarim. Hæc ergo & ſimilia, ne Notis ab illis traditis indubitanter aſſentiar, me morantur: ſed imprimis, quia totã hanc ſpirituum diſcretionem, quod illi nõ diffitentur, ex diuina potiſſimum reuelatione, arbitror dependere. Propterea tutius & præſtabilius iudico cum B. Auguſtino, *g* meam hic ignorantiam fateri, & diſcipulum me præſtare, quam præcipiti temeritate aliquid definire, vel agere præceptorẽ. res enim hęc altior eſt, quam ut à me poſſit attingi, & abſtruſior, quam vt eruere, & profundior, quam vt vadare queam. Hæc pro tertia probatione.

a ...*ber. Pa-* ...*rm. 1. in* ...*1. poſt.* ...*c.*

b ...*b. de vo* ...*e ſer. 3.* ...*init. &* ...*homeli-* ...*a,*

c ...*ud Sur.* ...*m 1.*

d ...*aſciculo* ...*n is.*

e *Bernardin. Iuſtinian. in eius vita c. 1. apud Sur. to. 1.*

f *cap. 8. apud Sur. tom. 5.*

g *lib. de cura pro mortuis, c. 16.*

SECTIO IIII.

QVarta petita probatio eſt ab au-ctoritate diuina & humana. hu manum voco quæ non eſt petita ex ſacris Theologiæ, ſed ex humanæ ſapiẽtiæ aditis. diuidamus has ꝓbationes, & ſit quarta illa, quam ex Gentilium opinione initio quęſtionis fusè dedu xi: quib. adde hoc cenſentes Platonẽ *in Phædone*, Triſmegiſtum *epiſt. ad Tatium*, Apul. *apol.* 1. Maximum Tyrium, *lib. de Deo Socrat.* Plutarch. *in Bruto*, Plin. Iun. *in epiſt.* Luciã. in *Philopſeude*. vt omittam Homerum; Æſchyl. Eurip. Virg. Senecam & ceteros poetas: imo & Hiſtoricos; Dionem, Pauſan. Tacitum, Sueton.

Quinta probatio petitur ex ſcriptis quorumdam aſtrologorum, qui cenſent animarum apparitiones, ab aſtrorum certa coniunctione, & influ xu pẽdere, vt Ptolomæus, Iulius Firmicus, Albumazar, & alij Arabes, quos ſecutus Põponatius; quorũ hęre ſim, etſi veriſſimis argumẽtis doctè alij cõfutarint; *a* tũ inde patet ẽt hos homines, fermè atheos, apparitiones animarũ admiſiſſe, ut illis noſtri hęre tici merito iudicentur deteriores.

a *Picus li. 5. contra aſtrolog.* & *Pet. Le loyerius l. 3. de ſpect. ca. 9.* & *nos agemus lib. ſeq.*

Sexta probatio ſumi poteſt ex opinionibus Chaldæorum, Mahumetanorum, Cabbaliſtarum, & Rabbinorum; quorum omnium vnanimis ſen tentia animarum apparitiones recipiendas decernit. Loquor de Synago ga, iam reprobata poſt Chriſtum cru cifixum. Ioſephum hoc voluiſſe conſtat, tum quia cenſuit veram Samuelis animam apparuiſſe: *b* tum quia narrat Catulum à ſpiritibus occiſorum dirè vexatum fuiſſe *c*. hoc idem cenſuere Simeon Ben-Ioaz in libro *Mahbear Haſudoth*, Rabbenus Haccados, multas memorans ꝓparitiones in lib. *Galarazeyà*, & alij citati a Le-loyerio; *d* vbi etiam ex Cabbaliſtis idem probat, qui non *Neſhama*; nec *Ruah*, ſed quod vocant *Nephez*, illud nempe Gentiliũ ſimulacrum ſeu vmbram, de qua Seruius (Virgilius *imaginem* vocauit;) volunt poſt mortem circa ſepulcrum conſpici. Idem credunt Muſſelmanni ex ſuo Pſeudopropheta, *e* ut Auenzoar, & Auicenna. Idẽ cenſuere Zoroaſter *in Magic.* & Zoar, idem Indorum Bragmanes Ca-lecutij, Coloimi, Malabarenſes, & ceteri Orientales: *f* idem Floridenſes, Peruuij, & ceteri occidentales credunt. *g* Hos viſum fuit adducere: non ꝙ ijs quidquã tribuam: ſed quod contra Epicureos, qui ſcripturam ſacram reijciunt, & contra Hæreticos, qui Eccleſiæ perpetuam ſententiam aſpernantur; uno dicam uerbo, contra laruas & nugones, laruas etiã & nugas in aciem producere cogamur.

b *l. 6. antiq. cap. 15.*

c *l. vlt. belli iudai. ſub. fi.*

d *d. l. 3. c. 5. et cap. 6.*

e *Azoa* IX. X. XV. & *paſsim.*

f *vide* ... *Venet. l.* ... *c. 28.*

g *Leo* ... *pollo. in hiſt.* ... *Peruu.*

Septimam probationem, legũ, Tribunaliumq; iudicialium ſuppeditant archiua. Nam & Vlpianus agnoſcit *oſtentum* quoddã φάσμα τεράτωδες; *h* & Manes agnoſcit Martian. *i* & magica ſacrificia, quibus ſpiritus euocari putabantur, damnat Modeſtinus; k quod *Manes accire* vocat, & à multis fieri queritur, & pęnam mortis ſancit Imp. Conſtantin. *l* quo loco in idẽ recidit alia lectio, quæ pro *Manibus accitis*, habet *Dæmonibus accitis*. *m* Manes enim vt plurimum erant ipſi dæmones, qui animas mentiebantur. Et hanc de animarum apparitione ſententiam tenuere I. C. non infimæ notæ, *Budæus* & *Alciat. ad d. l. oſtentum. Chriſtoph. Porcius* §. *fin. inſtit. de loca. Arnold. Ferron. in conſuetud. Burdegal. Alex. ab Alex. in Genial. dier. lib. 2. c. 9.* & *lib. 4. c. 19.* & *lib. 5. c. 23.* & *lib. 6. c. 21. Didac. Couarruu. lib. 4. var. reſol. c. 6. Petr. Leloyer. lib. 3. de ſpectr. toto, qui cap. 4. docet hoc etiam tenuiſſe Bar. Briſſonium Curia Pariſienſ. Præſidem.* quibus cum & ſacræ ſcripturæ, & conciliorum, & ſacrorum Patrum & Theologorum communis ſententia ſuffragetur, cæteris Iuriſconſultis contrarium ſentientibus, illos nõ dubito præponendos.

h *l. oſt*... *D. de* ... *oblig.*

i *l. in t*... *de rer.* ...

k *l. ex* ... *conſult* ... *Cornel* ... *car. L*... *libr. 3.* ...

l *l. mul* ... *C. de malef.* ... *them.*

m *ſic l*... *t D. Auguſt*... & *Compe*... Βασιλ...

Octauò probatur concluſio, quoniam perpetuus hic Eccleſiæ ſenſus fuit.

fuit. Veteris quidem teſtamenti tempore, probatur, quia anima Samuelis apparuit, *a* nõ carminis magici vi excitata, ſed à Deo miſſa; hæc enim verior videtur ſententia, quæ non veterib. tantum Rabbinis Ahiæ, Saadiæ, Eleazaro, ſed & Ioſepho *b* (qui certè vni Nouatori Dauidi Kimchi ſunt p̃ferendi) ſed grauiſſimis quoque Patrib. placuit, Iuſtino contra Triphõ. & Auguſtino de cura pro mort. quorum ſententiam probaui ſuperius, *c* vt cõſentaneã ſacræ ſcripturæ, & cui, ſi Eccleſiaſtici librum pro Canonico recipimus, ut Catholici omnes recipiunt, refragari non poſſumus, vt magni noſtræ ætatis Theologi obſeruarunt: *d* Nec ſunt magni momenti, quæ nobis opponit Leloyerius *lib 4. de ſpectr. c.* 1. verboſius quam neruoſius. Inprimis nõ diſtinguit inter has propoſitiones; *Samuel uerè apparuit in aſſumpto corpore, ui carminis Magici, ſeu virtute dæmonis*: & hanc; *Samuel verè apparuit in corpere aſſumpto iuſſu ac imperio Dei, deceptis Saule & Phytoniſſa, qui putabant magica hoc cõfectũ euocatione*. Primam.n. propoſitionem dumtaxat Tertullian, Cyril. Anaſtaſius & alij, quos adducit, Patres negarunt, idq; meritiſſimè: Secundã nemo illorum diſcuſſit, neque negauit, quã nos nunc aſſerimus. ideò corruunt omnes fermè Leloyerij contra nos machinæ. Deinde vetauit (ait) Deus ne quis rei alicuiuscognitionẽ à mortuis petat, eoſve per magos ſimileſq; ſeductores conſulat, quod cùm contra Dei præceptum conaretur Saul; non eſt credendum Samuelem, ſummum diuinæ legis zelatorem, voluiſſe quaſi cooperari, ſaltẽ fauere & ſatisfacere impio regi. *Reſpon.* miſſum à Deo Samuelem, vt impiũ regẽ corriperet, eique inſtantia ſupplicia denũciaret, ſicque eum ad pœnitentiam hortaretur. Sic legimus, vindictæ ſumendæ à peccatoribus cauſa, ſimiles apparitiones non raro factas, ob fores coronatas, Chriſtianus, tempore Tertuliani, *e* diuinitus fuit flagris cæſus: quod factioni hæreticæ communicaſſet. Natalius eodẽ modo ab angelis exceptus, auctore Euſebio, *f* de ciue Hipponenſi, vt rem ſibi notam, ob delatũ peieraturo iuſiurandum. ſimilia narrat Auguſt. *g* de Laurentio Cantuarienſi epiſcopo, fugam à grege meditante, ei B. Petrum plagas inflixiſſe, teſtis eſt Beda: *h* Hoſpiti, Mauritio Imperante, B. Virgo in ſomnis apparẽs, eo quòd blaſphemantes hoſpitio nõ eieciſſet, vimine genua circumarauit, & mane tibiæ à cruribus inuentæ abſciſſæ, vt habetur in Nicephori hiſtoria *i* 3. obijcit, hunc fuiſſe dæmonem, quia nihil boni conſilij dedit Sauli, neque eum ad pœnitentiam hortatus eſt, ſed coniecit in deſperationem. *Reſp.* concionatorũ & confeſſariorum officium eſſe hominibus breuitatem vitæ proponere, & dicere illud prophetæ; *Diſpone domui tuæ, quia morieris & non viues*. item, *ſtulte hac nocte tollent à te animam tuam.* & alia huiuſmodi, quibus ſanctum inducant timorem: quod ſi peccatores inde anſam arripiant deſperandi, culpa vacare concionatorem, ſibi reum id debere imputare, quòd bono pharmaco ſit abuſus ſimilia eſt cernere in hoc facto Samuelis, qui, quæ ad pœnitentiam apta proponebat, Saul in malum ſuccum conuertit. Deinde nemo neſcit, non minùs aliquando iuuare conſilia & adhortationes, quæ non expreſſis verbis, ſed indirecta quaſi oratione, proponuntur. virtutem enim hæc habent conſolandi, & à malo reuocandi. Quæ oportuit aduerſarium conſiderare, & tali argumento non vti. 4. reſpondet ad Eccleſiaſtici locum *c.46.v.23.* dumtaxat voluiſſe ſcriptorem præcipuas Samuelis laudes ibi commemorare, parumque ſollicitum fuiſſe, an viſio illa ficta, an vera fuerit. Sed contra, hoc verba non patiuntur. noſtra verſio habet; *Et poſt hoc dormiuit, & notum fecit regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltauit uocem eius de terra in prophetia, delere impietatem gentis,*

a *Reg.28.*

b *l. antiqu.*

c *ſi. q.6. ubi ... ia*

d *...llarmin. ... Purg. c.6 ... l. de Chri... 11. Bel... de Purg. 11. Pere...*

... e Magia ... alent. in ... b.11. q.1 ... 1. §. 9. ... in. depur... rio c.5.

e *Tertullia. ... Praxeã.*

f *l.5. hiſt. c. 28.*

g *ſerm.117. inter editos Louanij.*

h *Beda lib.2. hiſt. c.6.*

i *l.18. c.33.*

Notum fecit regi poſt mortem ſuam, ipſe Samuel, ſiue poſtquam dormiuit. Sic Græcè; καὶ μετὰ τὸ ὑπνῶσαι αὐτὸν προεφήτευσε: ipſe igitur met prophetauit, qui mortuus: & ipſe vocem ſuã de terra exiens edidit, ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ prophetans Saulem, poſt populi ἀνομίαν, moriturum. 5. patres obijcit, Auctorem libri Græci quæſtionum ad Ortodox. quem ſanè parum peritè dıcit eiuſdem auctoritatis eſſe cũ ipſo Iuſtino Martyre contrarium tenente. temerè verò, Iuriſconſultus homo pronunciat, quæcũque in illo libro tradita ſunt, per omnia & in omnibus ſacræ ſcripturæ cõſentire: ſi locus hic foret, aut tempus permitteret, non deforent quæ obijcerentur. D. verò Auguſtinum etiam obijcit, non ſatis intellectum; Nam in lib. de cura pro mortuis apertiſſimè (quod bona cum venia aduerſarij dictum) c. 15. nobiſcum ſentit Auguſt. vt alibi dixi, & clarè iã Theologi noſtri *a* oſtenderunt. Alij patres nihil nobiſcum pugnant, quia dumtaxat negare voluerunt, vi carminis magici Samuelem excitari potuiſſe, & quia ipſi hanc apparitionẽ tribuebant magiæ Phytoniſſæ (quod nec neceſſarium erat, neque verum) ideò ex tali ſuppoſitione neceſſariò eò delapſi fuere, vt negarent aliud quàm dæmonem apparuiſſe. Nos quia ſuppoſitionẽ illam falſam putamus, ideò hac in re à patrib: illis, ad alios patres recedimus. Denique obijcit, poſt multa impertinenter, & παρέργως fuſa; illud *cras mecum eris*, quod putat mẽdaciter dictum, ſi a propheta dictum; ego veritatem huius dicti clarè *lib. hoc eod. q. 6.* iam propoſui. Certa ſatis ergo hęc SS. auctoritas de anima Samuelis.

a *Vide l. q. 6. & quos citaui fol. præced. litt. ω*

2. Adhuc certius (vt ait D. Aug. *b*) eſt exemplum Moſis, qui cum fuerit verè mortuus *c*, cum Chriſto domino in monte Thabor apparuit *d*, vt veriſimilius arbitratur D. Aug. in corpore aſſumpto, & ex aere formato. 3. exemplum eſt Ieremiæ & Oniæ, qui Iudæ Machabæo apparuerunt *e*.

b *d. c. 15.*
c *Deut. 34. in fi. & in epi. Iud. et Ioſu. 1*
d *Matth. 17 Luc. 9.*
e *2. Mach. c. 15.*

Sed veniamus ad tempora Chriſtianorum (vt Iudæos omittam, quibus hæc ſententia conſtans fuit, exceptis Sadducæis) & quia promiſcuè hæretici negant apparitiones mortuorũ, ſiue beati ſint, ſiue non ſint, in vniuerſum: ideò nos in uniuerſum de his, ſiue iam cælites, ſiue nondum, agemus, & per ætates omnes Eccleſiæ deſcendemus, ut clariſſimè appareat verè Catholicorũ hunc ſemper ſenſum fuiſſe, aliorum quidem hoc affirmantium diſputando, aliorum verò id ſatis apertè probantium exemplis apparitionum, quas pro veriſſimis habebant & narrabant.

Initio ipſo hæc fuit ſententia primitiuæ Eccleſiæ & Apoſtolorum & ipſius Chriſti Domini; qui cum ſciret Apoſtolos id credere, non modo illos non reprehendit, & contrarium docuit; (quod non erat optimus magiſter, lux mundi vera, prætermiſſurus) ſed potius hanc ſententiam vt eorum animis firmius infigeretur ſilentio ſuo, & indirecta reſponſione comprobauit: vt mox uidebimus. Nam cum poſt reſurrectionem Chriſtus Dominus ianuis clauſis ad Apoſtolos fuiſſet ingreſſus; quod non putabant niſi a ſpiritu fieri poſſe, exiſtimarunt ſe ſpiritum videre, & ideò vehementer conturbati & cõterriti fuerunt *f*; & quidem Theophil. expreſſè aſſerit putaſſe eos eſſe animam aliquam, quæ ex altera vita redijſſet; quod idem D. Aug. *g* Eucherius, Beda, & Hugo Card. & multi alij cenſuerunt. putabant. a. animam eſſe Chriſti, in corpore aereo aſſumpto, nõ in corpore proprio, de cuius reſurrectione nondũ erant planè certi. Sciebat Chriſtus cogitationes eorum, & reſpondet, palpatione veri corporis cognoſcant ſe ſpiritum non eſſe. Eadem fuerat ante paſſionem ſuſpicio ac metus Apoſtolorum, cũ viderent eum ambulantem ſuper aquas *h*. neque tum reprehenſi, quòd putarent eſſe aliquando ſpectra, ſed quia puta-

f *Luc. 24. v. 37. Ioa. 20. v. 19.*
g *Serm.*
h *Mat. 14 v. 26.*

bant

bant Chriſtummet ipſis tum non apparere. Eadem aliorum tum ſententiam fuiſſe conuincitur ex B. Luca. *a* nam vniuerſa quę Hieroſolymis erat Eccleſia, dicentem Rhodem quod Petrus ex carcere liberatus ante fores adſtaret, dixit inſanire, eo quòd certò ſibi perſuaderet, Petrum viuere & in carcere detineri, animamq; viuentis hominis extra corpus ſuum apparere non poſſe ſciret, ideò de uiui hominis anima puellæ errorem reprehendebat, & angelum in ſpecie Petri credebat; puellæ aſſenſura ſi Petrum mortuum crediſiſſent. Quo loco Grecè ἄγγελος eſt; unde probat locus aliquando per Angelos ἑτεροπροσώπως animas repræſentari: præcedentia verò loca in Euangelijs apud Luc. non habent ἄγγελος, ſed expreſsè habent τὸ πνεῦμα: apud Matt. verò φάντασμα. Ex quib. ſic ratiocinamur; apud Matt. nomen genericum fuiſſe poſitum, vt intelligamus tam de angelis, quam animabus hanc opinionem viguiſſe: apud Luc. verò in Euangelio uocem τὸ πνεῦμα poſitam, vt reſtringamus ad animas, vel ſaltem ad ſolos angelos non ſtringamus: apud Luc. in Actis, angeli nomen poſitum, vt de Angelis idem cenſuiſſe Eccleſiam ſciamus. Sanè hæc adeò ferè ſunt inſeparabilia, vt & olim Sadducæi, & hodie hæretici, vtrumque æquè impugnēt. Quis vero non rideat Lauatheri reſponſionem πνεῦμα pro Angelo tantum accipi? ergo ſpiritui reſiſtens caro in membris noſtris, illa non animę ſed angelo repugnat, vtitur enim Paulus voce πνεύματος: ergo apud Petrum Chriſti anima concionata fuit angelis, & non hominibus in inferno degentibus (ἐν φυλακῇ πνεύμασι. *e*) contra communem Antiquitatis conſenſum. *b* Ergo falſo Athanaſ. *c* tradidit, in Hymno trium puerorum, πνεύματα ſignificare hominum animas? ſed nugor, cùm talia ſeriò refello.

a Act. 12. v. 1

b Luc. 24. v. 16 & 37.

c 1. Pet. 3. v. 19 & c. 4. v.

d Clemens Alex. li. 2. & 6. Stromat. Athan. epiſt. ad Serap. Hilar. in pſal. 118. Epiphan. hæreſ. 77. Cyrill. Alex. lib. de recta fid. ad Theodoſ. Cyrill. lib. 12. in Ioan. Ambr. in cap. 10. ad Roman. Ruf. in Symbol. & alij.

e Athanaſ. li. de Spiritu ſan.

SECTIO V.

NVnc ad dicta Conciliorum & Patrum & hiſtoricorū veniamus: quæ non obſcurè id docent & perſuadent, niſi proterui & pertinaces, φ hæreticorum eſt proprium, eſſe velimus. unum illis effugii diuortium prę cludamus. quidam omnes viſiones negant: qui ſunt indigni quibuſcū ſcriptis contendamus: eodem enim iure omnium Hiſtoriarum, omnium librorum, qui in ſacro Canone (quem ſibi quiſq; illorum, quem vult, hodie fingit, cras refingit) non continentur, fidem & auctoritatem repudiare poſſunt: quo quid inſanius, quid cunctis reipubl. partibus eſt perniciofius, & graui vindicta dignius? Modeſtiores alij; Angelorum permittunt viſiones & recipiunt, pro lubito tamen ſuo: quando illis in diſputādo negotium non exhibent: ſed idem iſti, veterem omnem memoriam ſic interpretantur, vt contendant αὐτοπροσώπως nunquam animas, ne Beatorum quidem vel apparuiſſe, vel apparere: ſed quandocunque talia leguntur, de ἑτεροπροσώπως facta, per bonos vel malos ſpiritus, apparitione id accipiendum. His regula illa Auguſtini & aliorum valide obſtat, quando verba ſcripturæ ꝓpriè poſſunt accipi, ad Metaphoricos vel tropicos alios ſenſus nō eſſe confugiendum: ſunt aūt ſcriptorū de his reb. verba pleraq; adeò clara, vt qui illa ad tropos reuocet, is nihil nō eodē iure ſic queat detorquere. Deinde nihil nos cogit abſurdi, nihil rationi cōſentiens parū. fieri poſſe, fieri decere & expedire iā docuimus. cur igitur ſanctiſſimis & grauiſſimis hominib. ea ſimpliciter & ſine fuco narrātib., vt αὐτοπροσώπως geſta, nō credamus, ſed vel inuitis ἑτεροπροσωπίαν obtrudamus? Quaſi verò nō ipſo loquēdi modo vtrūq; genus apparitionū diſtinxerint: Nōne, vt alios mittā, D. Cypria. cū de imaginaria, vel p angelos facta loquit, ſimpliciter vocat viſiones, cū verò de apparitione Beati ali-

ti alicuius αὐτοπροσώπως facta;tūc addit apparuiſſe talem vel talem?idē diſcrimen obſeruant acta martyrum : idem, vita & Dialogus D.Grego.*Vide Cyprian. epiſt.10.11.12.& 69. Acta Mart.apud Sur.24.Febr.& 1.Mal.Grego. paſsim in Dialog.* Quinetiam ſoliti ipſi Angeli idipſum declarare,quā do apparent,vt fecit Gabriel Archāge. cum in forma S.Marcellini ſe viſendum præbuit, apud Eghinartum *lib.3.de translat. SS.martyr. Marcellini & Petr.c.12.*

I. *Primo Sæculo* nobis occurrit,prima Hiſpaniæ,& fortaſſis Europæ totius, Eccleſia B.Mariæ de Columna,a B.Iacobo Sebedæo, cum adhuc in viuis vterq; degeret, dedicata ad Hebrum Cæſarauguſtæ : quod & Annalibus Celtiberitis *a* proditū,& adeò conſtanti Eccleſiæ illius traditione receptum, vt Catholicus ibi non habeatur, qui dubitet:traditur B.Virgo columnæ inſiſtens Apoſtolo Hiſpaniarum apparuiſſe, & iuſſiſſe eo ſibi loco ſacellulum dedicari,quod nunc diues & nobilis Eccleſia eſt. Si viuens adhuc alio in loco, quàm vbi degebat, B.Iacobo ſe videndam exhibuit; cur nequeat nunc cæli terræq; Regina cum lubet ? & ſæpè illi lubuiſſe, mox docebo. apparuit non ſemel filius,cur non & mater?B.Petro perſecutionem vitanti Chriſtus conſpicuū ſe præbuit, & dixit Romam ſe contēdere,ut iterum crucifigatur. intellexit Domini mentem Petrus, & reuerſus agitur in crucem, ſicque in Petro Chriſtus iterum crucifigitur. *teſtantur D.Ambr. contra Auxent.de Baſil.noua tradenda.D.Gregor.in 4.Pſal.Pœnit. Hegeſip.l.3.de excid.Ieroſ.cap.2.* Carpo Cretenſi, auctor eſt D.Dionyſ.Areopagita; *epi.8.ad Demophil.* Ieſum multis Angelis comitatum apparuiſſe, & inclementiæ nomine reprehendiſſe, quod lapſi fratris, & ſeductoris pœnam expeteret. Veſpaſiano Imp. S. Martialis Lemouicum epiſcopus vixit,diſcipulus Chriſti, is vidit S.Valeriæ Martyris animam, inſtar lucidæ

a Anto.Beuter.Chro.ca.23.VaſæusGaribay & alij.

flammæ cælum petentem,*narratur in Actis S.Martialis, apud Surium.*

Sæculo ſecundo Iuſtinus Mart. Apolog.11. *ad Impp.* redire animas mortuorum,& apparere nonnunquam,& proinde immortales eſſe, vt gentilibus perſuadeat, ipſis Gentilium per Magos euocationibus vtitur : & cōtra Triphonem diſputans, aſſerit Samuelis animam verè fuiſſe euocatā. Tertullianus non modo nihil nobiſcum, ſed tantum cum magicis nænijs pugnat,inquiens ; *Sed ſi quaſdam reuocauit animas in corpora Dei virtus in documenta iuris ſui ; non idcirco communicabitur fidei et audaciæ Magorum, & fallaciæ ſomniorum, & licentiæ poetarum.* Verum etiam apertè facit pro nobis . nam & ſubindicat aliquando factum,& cauſam facti addit. Et luculentius idem,*Atqui hoc quoq; de anima prædicatur. Nam, ſi de aliquo iampridem defuncto, tanquam viuo quis requirat:præ manu occurrit dicere,*Habet iam & reuerti debet. *hæc teſtimonia animæ quantò vera,tantò ſimplicia,quā tò ſimplicia,tantò vulgaria;quanto vulgaria, tanto communia, quanto communia, tanto naturalia, quanto naturalia, tanto diuina.* quæ non tantum ad corporum reſurrectionē, ſed & ad hunc animarum reditū miraculoſum poſſunt referri. Origenes rectè, quòd quaſdam redire poſſe cenſuit;idq; nobis nunc ſufficit ; perperam, quod ad improborum animas reſtrinxit,*lib.7. Celſum impugnans;improba verò anima & prauis facinoribus in terrā retracta, ita vt adſpirare ad ſuperiora nequeat, vagabunda in terra volutatur,nunc circa ſepulchra oberrando ; vbi etiam vmbratilium animarum phantaſmata ſunt ſæpius viſa;nunc terras has obeundo.cuiuſmodi hos ſpiritus eſſe credendum eſt, qui omnibus ſæculis, & coerciti ſunt, & præpediti veneficijs* &c.Et ſanè Origenis tempore D. Potamiæna Baſilidi carnifici apparens,eum ad fidem conuertit,nec hunc tantum,ſed & complures alios,vt docet Euſeb. *li.6.c.4.* & ipſemet Orig. *contra eundem Celſ. lib.1.*

lib.1.teſtatur, *multos penè inuitos attra*
ctos eſſe ad Chriſtianam religionem, ſpiri
tu quodam repentè mutante intellectum
eorum: vt pro verbo exoſo ad id temporis
non cunctarentur mortem oppetere, poſt
viſiones oblatas ipſis vel dormientibus,
vel vigilantibus. Multa enim talia vidi-
mus, quæ ſi memorarentur dumtaxat ge
ſta in noſtra præſentia, cachinnum tolle-
rent infideles, rati, nos quoq; ſicut illos de
quibus malè ſuſpicantur, fingere. Teſtis
autem eſt Deus noſtræ conſcientiæ, conari
me nõ falſis narratiunculis, ſed veris exẽ
plis commendare Ieſu doctrinam. hæc il
le, quæ ſanè poſſemus & nos ſingulis
fere paginis Lauathero, Riuio & ſimi
lib. incredulis obijcere, & inculcare.

III. *Sæculo tertio* D.Gregorio Thauma-
turgo, cum Deipara, B.Io.Euãgeliſta
apparuit, ut narrat quam prolixo, tã
vero ſermone, ſcriptor eius vitæ gra
uiſſimus, D.Greg.Niſſenus. Qui quan-
do angelica eſt uiſio, id ſolet addere,
vt facit in viſionib. oblatis B.Ephrẽ.
in eius vita. Nocturnarum quoque vi-
ſionum *epiſt.12*.meminit D.Cyprian.
& idem *epiſ.69*.eos grauiter reprehẽ
dit, qui viſiones huiuſmodi contem-
nunt. B.Quartilloſæ filius eius Mar-
tyr apparuit, & ad martyrium matrẽ
confirmat, ut narratur in epiſt. Africa
norum Confeſſorũ, (*quam nobis exhi*
buit Laur.Sur.die 24.Feb.to.1) in cuius
additione, ẽt D.Cypria. Montano, &
Flauiano confeſſorib. traditur adhor
tator apparuiſſe. Sic & alia nos authẽ
tica Martyrũ Cirthenſiũ acta, referẽ-
te eodẽ Sur. (*die 1.Mai to.3.*) docent,
D.Cypr. Mariano, & apparuiſſe, & ma
nũ porrexiſſe, & ab Agapio puerulũ
martyrẽ paulò ante coronatũ viſum
fuiſſe. D.Ambr. *Ser.90.B.Agnes* (ait) *pa*
rẽtib. ad eius ſepulcrũ aſsiduè vigilãtib.
quadã nocte choro virginũ comitata cum
apparuiſſet, ſic ad eos locuta dicitur: ne
me parẽtes mortuã lugeatis; nã una cum
his virginib. viuo apud illũ in cælis, quẽ
in terris tota mente dilexi. addit & ean
dẽ Conſtantiæ poſt annos aliquot ſa-
nitatẽ in ſomnis ſpopondiſſe & præ-
buiſſe. Prius ẽt, ſub Decio; B.Agathæ
S.Petrus apparens in carcere mam-
millam eius pectori reſtituit *Acta S.*
Agathæ 5. Febr. apud Sur. Eadẽ poſtea
S.Luciæ apparens, matrem eius Euti-
ciam ſanguinis fluxu liberauit. *Acta*
S.Luciæ 13.Decemb. apud Sur.

Poſt annum Chriſti CCC. ſeu ſæculo IIII.
IV. Chriſtus Dominus dignatus appa
rere, D.Pet.Alex. in forma pueri, que
rẽtis veſtẽ ſuã ab Ario diſciſſam (*Sur.*
to.6.die 15.Nouemb.) In ipſis exordiis
(*ait Hadria.to.2.epiſt.Decret.& Synod.*
VII. ſiue Conc.Nicæ.2.act.2) *Chriſtiano*
rũ, cũ ad fidem conuerteretur pius Impe.
Conſtantinus, ſic legitur; Tranſacta die
nocturno regi facto ſilentio, ſomni tẽpus
aduenit, et ecce adſunt S.Apoſtoli Petrus
& Paullus, dicẽtes: Quoniã flagitijs tuis
poſuiſti terminũ, & effuſionẽ innocentũ
ſanguinis horruiſti: miſsi ſumus a Chri-
ſto Ieſu Domino, dare tibi ſanitatis recu-
perandæ conſiliũ. Audiſti ergo noſtra mo
nita &c. Ecce dicunt ſe miſſos a Chri
ſto, dñr adfuiſſe Regi, utiq; *αὐτοπρο-*
σώπως apparentes, & nominãtur Apo
ſtoli, cũ in alijs Conſtantini viſionib.
præliãti oſtenſis, a Zonara *to.3*.non
nominẽtur, qui apparebant, eò quod
angelici ſpiritus eſſent. Sic ẽt cũ Cõ-
ſtantinus templum Deiparæ conſtrui
iuſſiſſet, architecto apparens ipſa, rõ-
nem docuit, qua columnæ poſſent eri
gi. *Greg.Turonen.de gloria Martyr.c.8.*)
Conſtantino, Spiridiõ & Triphillius
prius in ſomnis apparuere, quã eum
ſanarent, & tamen hi adhuc erant in
viuis (*ex Metaphras. Surius to.6.die 12.*
Decem.) Par poteſtas a mortuo loque
lã obtinere, & conſequi vt appareat.
De eodem illo Spiridione, referunt
Socrates *lib.1.c.9.* & Rufin. *lib.1.c.5.*
quod Ruffini verbis referam; *Filiã ha*
buit, Irenem nomine, quæ cum ei bene mi
niſtraſſet, virgo defuncta eſt. Poſt eius obi
tũ uenit quidã dicens, ſe ei quoddã depoſi
tũ cõmẽdaſſe: rẽ geſtã ignorauerat pater.
perquiſitũ in tota domo; nuſquã, quod po
ſcebatur, inuentũ eſt. Perſiſtebat tamẽ il
le, qui cõmẽdauerat, & fletu ac lacrymis
perurgebat, vitæ quoq; ſuæ ſe illatutũ exi
tiũ, niſi cõmendata reciperet, teſtabatur.

Per-

Permotus lacrymis eius ſenex, ad ſepulcrum filiæ properat, atq; eam ex nomine clamitat. Tum illa, de ſepulcro, Quid vis, ait pater? Commendatum, inquit, illius, vbi poſuiſti? At illa locũ deſignans: illic, ait, defoſſum inuenies. Regreſſus domum. rem, ſicut filia de ſepulcro reſponderat, repertam tradidit repoſcenti. Quæ potuit reſpondere, non potuit apparere? ſanè, vt & illi qui mortui iam Nicenæ Synodo ſubſcripſere. Hiſtoriam admirandam prodidit Gregor. Cæſarienſ. presbyter, *apud Lipoman. tom. 6. in orat. de Nicena Syn.* Duo (ait) *Sancti Epiſcopi Chryſanthus, & Muſonius, cum nondum deciſioni ſuas adieciſſent ſubſcriptiones, accidit vt diuina prouidentia ab humanis excederent. Diuini ergo patres, cum veniſſent ad communem locum, in quo dormiebant, cumq; ſimul cum eis eſſent, & quæ dicebantur, audirent: ò fratres, dixerunt, & patres, præclarum nobiſcum certamen decertaſtis, curſum perfeciſtis, fidem ſeruaſtis. Si ergo quod factum eſt, Deo gratum iudicatis (nunc enim purius cernitis) ne quid ſit impedimento, quo minus vos quoq; deciſionem ſubſignetis. Hæc ſimul & dixerunt, & ſignata deciſione ſanctorum Patrum loculo impoſita, totam illam noctẽ inſomnem peragunt in oratione. Die autem ſequenti, cum veniſſent ad loculum, ſolutis quæ erant impoſita ſignaculis, cũ ſanctam reuoluiſſent deciſionem, inuenerunt ſanctorum patrum ad eos adiectas ſubſcriptiones.* Addit Nicephorus *li. 8. cap. 23.* ipſius ſubſcriptionis verba; *Chryſanthus & Muſonius; qui cum patribus omnibus in Sancta prima Oecumenica Synodo conſenſimus; quamuis corpore translati, manu tamen propria nos quoq; libello ſubſcripſimus.* Vnde patet & Spiridionis, & omnium Primæ Synodi patrum ſententiam fuiſſe, animas, diuina permiſſione, ad nos redire poſſe. nam alioquin, nec ille filiam vocaſſet, nec iſti ſubſcriptionem poſtulaſſent. Nicæno concilio vetuſtius, vtpote durante adhuc ante Cõſtantinum perſecutione, celebratum fuit in Hiſpania concilium prouinciale Eliberitanum, in cuius *can. 34.* legimus *Spiritus defunctorum non eſſe inquietandos*; quo ſignificatur ſpiritus defunctorum ſupereſſe, & cernere quæ circa ſepulcra eorum fiant; vnde & ſequitur; nonnunquam adeſſe his locis, & deteſtari ritus gentilitios, ex errore natos, de animarum circa ſepulcra centenaria oberratione, de qua puto Canonem illum agere. & à qua ſententia non videtur omnino alienus Nemeſius περὶ ψυχῆς, qui liber peperam tribuitur Niceno. Anno 366. Iulianus Imp. occiſus fuit incerti ſpiculo: & diuina viſio prius oſtenſa ſancto Baſilio, cui cum B. Virgine S. Mercurius apparuit, & diſcedens, & cruentam haſtã referens; vt ex Helladio D. Baſilij diſcipulo docuit D. Damaſcenus *Ora. 1. de Imagin.* eodem quoque tempore, & alius ad caſtra proficiſcens vidit, vel vigilans, vel ſomnians, complures ex Apoſtolis, & Prophetis in vnum coactos, & de iniurijs Iuliani in Eccleſiam querentes, & in commune conſulentes; & duos ex eorum numero, ceteris bono animo eſſe iuſſis, diſceſſiſſe, paulloque poſt redijſſe ad conuentum, & nunciaſſe tyrannum occiſum. Soſomenus hæc narrans *lib. 6. cap. 2.* duorum nomina prætermiſit; ſed Nicephorus addidit, duos olim egregios fuiſſe milites ac Martyres, Mercurium & Artemium. *Sic ille lib. 10. cap. 35.* B. Febronia Martyr & virgo natalis ſui die quotannis me diæ noctis tẽpore in Nocturnis precibus, apparebat cunctis in choro verſantibus, eo ipſo in loco procumbens, vbi pſallere ſolita. *Metaphraſt. apud Sur. tom. 3. Iunij 15.* D. Ammonis animam vidit B. Antonius comitantibus angelis in cœlum pergere. *Athanaſ. in vita D. Antonij, idem refert Palladius in vita Ammonis.* D. Martino Turonenſium Epiſcopo apparuit è cęlo deſcendens B. Virgo, & ex inferis adſcendens anima latronis, qui pro Martyre colebatur. *Sulpicius Seuerus in vita D. Martini.* D. Paulli primi Eremi-

tæ animam viſam B.Antonio in cælū ab angelis deferri,auctor eſt D.Athanaſ. *in vita Antonij* & D. Hieronym. *in vita Paulli*. fuit in hac ſententia Nemeſius, paullò ante citatus: fuit & D.Baſilius *lib. de vera virgin. paullo ante medium*; vbi poſtquam dixiſſet virginem,etiam cum ſola eſt,ſemper reuereri debere & Dei, & angeli cuſtodis præſentiam: *Quid* (ſubdit) *per ſingula pergam? Ipſas angelorum infinitas multitudines,& vna Sanctorum patrum beatiſsimos ſpiritus. Nullus enim ex his eſt, qui non ſingula vbiq; conſideret. Etſi enim oculis carneis minimè conſpicui ſunt: incorporeis tamen obtutibus ad agnitionem complectuntur, & comprehendunt omnia*. vult ergo Sanctorum animas nobis cum volunt adeſſe,Dei permiſſione, & nullum eſſe locū quo ſe ſucceſſiuè penetrare non poſſint; nihil in rebus eſſe actionibuſq; humanis, quod aliquando nequeant intelligere. ne qd hic vbiquitatis ſomnies. Idē in Panegy. B.Mamātis Mart.ſignificat multis D.Mamantē apparuiſſe. *Memores eſtote Martyris, quot quot illo per ſomnia petiti eſtis*. D. Greg.Nazianzenus *Orat.in laudem Cæſarij*,dicit ſibi ſæpè in ſombis viſum fratrem, & licet addat, *ſiue cupiditate* (qua ſcilicet amantes ſibi ſomnia fingunt) *ſiue ipſa veritate*: manifeſtum tamen teſtimonium dat ſententiæ ſuæ, de poſſibili animarum apparitione.

Vixere eodem ſæculo nonnulli Patres mox citandi;ſed, quia mors eorum, & vitæ pars potior, incidit in ſæculum ſequens, in illud diſtuli.

Quod tempus intercedit inter annum CCCC.& D.ſæculo quinto adſcribendum,viros habuit qua ſanctitate qua doctrina valdè illuſtres. D. Martini tranſitus D.Seuerino, & D.Ambr. abſentibus oſtenſus: apparuit etiam, vt auxilium laturus ijs qui corporis eius translationem parabant; apparuit & alias non ſemel ut narrat Gregor.Turon.*l'b.de mirac.D Martini & lib.de gloria Confeſſor*. D. Ioannis præcurſoris caput altiſſimè Herodias defodi iuſſerat. multis ſæculis ſanctus ipſe, duobus Monachis in ſomnis apparuit,& quo loco eſſet oſtendit.Rurſus cum memoria eius interierit, & ignoraretur quo loco deliteſceret hoc ſeculo,ante Marciani imperium, idem ſanctus Marcello monacho mirabili modo locum ſepulcri ſui capitis indicauit, *Proſper & Sigisbert. in Chron. Sozomen.lib.8.c.21.Nicep.li.12. c.49.* Vbinam ſepulta forent corpora DD.Geruaſii & Prothaſii, per viſionem eorum D.Ambr.didicit, teſte B. Auguſtino, *lib.22.de Ciuit.Dei c.8.& lib.9.confeſſ.c.7.* ipſius etiam D. Ambroſ.verba hanc ſententiam noſtram confirmant,quibus eodem ſenſu,quo D.Baſilius,Sanctorum ſpiritus vbilibet eſſe teſtatur; *Nam licet vniuerſi ſancti, vbique ſint, & omnibus proſint; ſpecialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & ſupplicia pertulere pro nobis. Martyr enim cum patitur, non ſibi tantum patitur, ſed & ciuibus. Ser.77. de Natali Octauij, Aduent.&c.* B.Paullinus (fortè Diaconus,certè non Nolanus ille) *in vita S.Ambroſii, Eodem, inquit,quo obijt die,ſicut textus epiſtolæ loquitur, quæ à Simpliciano ſucceſſore eius venerabili viro ſuſcepta eſt de partibus Orientis, ad ipſum, tanquam adhuc nobiſcū uiuētē directa,quæ nunc vſq; Mediolani habetur in monaſterio quibuſdā ſāctis viris apparuit orans cū illis,& imponens illis manus.habet.n diē epiſt.quo directa eſt:quā lecta inuenimus diē eſſe, quo ille defunctus eſt.Intra Tuſciam verò ciuitate Florentia, vbi nunc vir Sanctus Zenobius Epiſcopus eſt,quia promiſerat ſe illos ſæpius viſitaturum,frequēter ad altare,quod eſt in Baſilica Ambroſiana, quæ ibidē ab ipſo conſtituta eſt,viſus eſt orare ſicut,ipſo ſancto viro ſacerdote Zenobio referēte,didicimus.In eadē ēt domo in qua declinās Eugeniū manſit,tēpore quo Rhadagaiſus ſupradictā ciuitatē obſidebat cū iā penitus deſperaſſent viri ciuitatis per viſum cuidam apparuit,& promiſit,alio die ſalutem illis adfuturā. Quo referente ciuium animi ſunt erecti. Nam altero die adueniente Stilichone*

comite

comite cum exercitu, facta eſt de hoſte victoria. Hæc Panſophia religioſa femina, matre pueri Panſophij, referente cognouimus. Mazcezeli etiam deſperanti de ſalute ſua vel exercitus, quē ducebat contra Gildonem, baculum tenens manu in viſu noctis apparuit, atq; cum prouolueretur ad pedes viri ſancti Mazcezeli: percutiens terram ſenex baculo quo regebatur (tertiò hac enim ſpecie illi apparuerat) ait: Hic, hic, hic: ſignans locum, deditque intellectum viro quem viſitatione dignum fuerat arbitratus, vt agnoſceret ſe in ipſo loco, in quo ſanctum Domini viderat Sacerdotem, die tertia victoriam adepturum: atq; ita ſecurus bellum, & inchoauit, & conſummauit. Nos tamen ea Mediolani poſiti, ipſo Mazcezele referente, cognouimus. Nam & in hac prouincia, in qua nunc poſiti hæc deſcribimus, plurimis hoc ipſum retulit ſacerdotibus quibus etiam referentibus ſecurius ante nobis cognita huic libro adiungere arbitrati ſumus. Siſinnij etiam & Alexandrini Martyrum, qui noſtris temporibus, poſt obitum Sancti Ambroſii in Agauniæ partibus perſequentibus gentilibus martyrij coronam adepti ſunt, cum reliquias Mediolani ſumma cum deuotione ſuſciperemus, adueniente quodam cæco & referente cognouimus: qui eodē die tacto loculo, in quo Sanctorum reliquiæ portabantur, lumen recepit, quod per viſum noctis vidiſſet nauim appropinquare littori, in qua multitudo erat albatorum virorum: quibus deſcendentibus ad terram, cum vnum de turba precaretur, vt ſciret qui eſſent ij viri: audierit Ambroſium eiuſq; conſortes. Quo audito nomine, cum deprecaretur vt lumen reciperet, audiuit ab eo: Perge Mediolanum & occurre fratribus meis, qui illò venturi ſunt (deſignans diem) & recipies lumen. Erat enim vir (vt ipſe aſſerebat) de littore Dalmateno, nec ſe ante veniſſe in ciuitatē aſſerebat, priuſquam recto itinere reliquijs Sanctorum occurriſſet nondum videns: ſed tacto loculo videre cœpiſſe. Hactenus Paullinus de Ambroſio, & quidem certò comperta. Nunc age, alium eius ætatis, D. Ambroſij contra Symmachum Collegam, Prudentium adiungamus.

Prudentius de S. Eulalia,

Virgo citum cupiens obitum
Appetit & bibit ore rogum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os niue candidior
Viſa relinquere, & aſtra ſequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ,
Lacteolus, celer, innocuus, &c.

De Sancto Fructuoſo & ſocijs.

Vidit præſidis ex domo ſatelles
Cœlum martyribus patere apertum,
Inſigneſq; viros per aſtra ferri.
Quin & filiolæ monens herili
Oſtendit ſceleris notam paterni,
Cœlo viuere, quos forum peremit.

Poſtea cum pio ſtudio conarentur fratres, quiſque ſibi partem reliquiarum auferre, ſubdit;

Sed ne reliquias reſuſcitandas,
Et mox cum Domino ſimul futuras
Diſcretis loca diuidant ſepulchris:
Cernuntur niueis ſtolis amicti,
Mandant reſtitui cauoque claudi
Mixtim marmore puluerem ſacrandum.

Scribit Conſtantinus presbyter *in vita S. Germani Antiſiodorenſis c. 17. cum Sanctus vir in loco quodam ſpectris infeſto moraretur intrepidus, ſubitò ante os legentis adſtitit vmbra terribilis, & paulatim ſub oculis intuentis erigitur. Parietes etiam ſaxorum imbribus colliduntur. Tunc verò deterritus lector, præſidium ſacerdotis implorauit. Qui ſtatim proſiliens effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmiſſa obſecratione nominis Chriſti, imperat, vt quis eſſet, quidve illic ageret, fateretur. Qui protinus terrifica vanitate depoſita, voce humili more ſupplicantis eloquitur: ſe cōparemque ſuum auctores fuiſſe multorū criminum: inſepultos iacere, & ob hoc inquietare homines, quia ipſi quieti eſſe non poſſent. Rogat, vt pro eis Dominum precaretur, quatenus recepti requiem mererentur. Ad hæc vir ſanctus indoluit, imperatque vt locum oſtenderet, quo iacerent. Tum verò cereo præcedente dux*

umbra prægreditur, & inter difficultates maximas ruinarum, intempeſta nocte locum, in quo proiecti fuerunt, indicauit: Vt verò mundo redditus eſt dies; circumiectos incolas inuitat, hortatur ipſe operis maturator inſiſtens: rudera tumultuariè ſuperiecta ad tempus raſtris auulſa purgantur. Inueniuntur corpora fuſa ſine ordine, oſſa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad legem ſepulturæ foſſa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis induuntur, humus ſuperiecta componitur, oratio interceſsionis impenditur, requies defunctis obtinetur: ita vt poſt eandem diem, ſine vllo terroris indicio, domicilium frequentato habitatore floruerit. apud Surium menſe Iulio. Sed tot tam claris exemplis aliquas inferamus auctoritates ſiue dogmata Patrum, mox ad alia exempla rediturι. Hieronymus *lib. adu. Vigilantium.* in vno illo, noſtros Nouatores omnes iugulat ſacræ veritatis gladio eloquentiæ bracteis inaurato: *Aïs vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel ſubter aram Dei animas Apoſtolorum, & Martyrum conſediſſe, nec poſſe ſuis tumulis, & vbi voluerint adeſſe præſentes. Senatoria videlicet dignitatis ſunt, & non inter homicidas teterrimo carcere, ſed in libera honeſtaque cuſtodia, in fortunatorum inſulis & in campis Elyſiis, recluduntur. Tu Deo leges pones? tu Apoſtolis vincula inijcies: vt vſq; ad diem iudicij teneantur cuſtodia, nec ſint cum Domino ſuo, de quibus ſcriptum eſt; ſequuntur agnum quocunque vadit. Si agnus vbique, ergo & hi, qui cum agno ſunt vbique eſſe credendi ſunt. Et cum Diabolus & dæmones toto vagentur in orbe & celeritate nimia vbique præſentes ſint; martyres poſt effuſionem ſanguinis ſui arca operientur incluſi, & inde exire non poterunt.* Siſte, lector, & iſtud, *vbique* pro *vbilibet* poſitum (vt Sanctum Baſilium interpretatus fui) memento. ſimul rationes Diui Hieronymi etiam percelſere eos, qui negant è cœlo Sanctorum animas egredi poſſe. Amicus, & admirator Hieronymi Diuus Auguſtinus *libro de cura pro mort.* totus in eo eſt fermè, ut probet ſecundum legem Dei ordinariam, & ſola ac nuda ipſarum animarum naturali facultate, animas illis quibus adſcriptæ ſunt locis egredi ad tempus non poſſe; extraodinaria tamen Dei permiſſione quando voluerint, eas ſuis receptaculis ad homines viſendos egredi poſſe: videte hanc eius mentem verbis, & ſerie diſputationis apertè ſignificatam, cum *cap. 10.* ſcripſiſſet, ferri mortuos apparuiſſe viuentibus, &c. quo illorum corpora iacerent inhumata neſcientibus, locisq; monſtratis monuiſſe, vt ſepultura, quę deſuerat, præberetur, ſubdit: *hæc ſi falſa eſſe reſponderimus, contra quorundam ſcripta fidelium, & contra eorum ſenſus, qui talia ſibi accidiſſe affirmant, impudenter venire videbimur.* Et non ſunt impudentes aduerſarij noſtri; qui conſenſum ætatum omnium exſibilant? Vt autem intelligeremus hoc non accidere lege ordinaria, ſed ſpeciali priuilegio, Deique permiſſione ſingulari, *cap. 13.* illud de matre ſua ſcripſit, quod aduerſarij calumnioſe in nos detorquent; *ſi rebus uiuentium intereſſent animæ defunctorũ, ut de alijs taceam, meipſum pia mater nulla nocte deſereret.* Etenim de ſingulari illa permiſſione alias apertè aſſeruit, quod de continua, & ordinaria lege hic negauit. *cap. 15. Mitti* (inquit) *ad uiuos aliquos ex mortuis diuina ſcriptura teſtatur, & Samuelis atque Moyſis apparitionibus id confirmat.* De fide ergo hoc cenſuit Auguſtinus. idem poſtea *cap. 16.* confeſſorem Felicem cum a Barbaris oppugnaretur Nola, *non ſolum beneficiorum effectibus, uerum etiam ipſorum hominum aſpectibus appa ruiſſe, non incertis rumoribus, ſed teſtibus* (ait) *certis ſe cognouiſſe.* *Verum* (addit) *iſta diuinitus exhibentur, longè aliter, quàm ſeſe habeat uſitatus ordo, ſingulis creaturarum generibus attributus.* Vult ergo Sanctus Doctor id fieri poſſe, ſed nõ fieri naturaliter, ideo enim vt hoc doceat, mox ſubdidit; *alij ſunt humanarum rerum limites,*

alia

alia diuinarum ſigna virtutum: alia ſunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt: quamuis & natura Deus adſit, vt ſit, & miraculis natura non deſit. Quippe miracula præter naturæ quidem fiunt ordinem, naturæ tamen rerum nunquam aduerſantur. Quid hac veritatis tuba ſonorius? quid hoc lumine Eccleſiæ manifeſtius? quid hoc perfidiæ malleo potentius hæretici expectant? viuorum negotijs mortuorum ſpiritus interfuiſſe, ſuperſtitibus adfuiſſe, viſos in orbe noſtro, teſtatur. Auctor epi.ad Cyrillum Ieroſol. quæ tribuitur (licet falſo) Auguſtino; ipſa qua deceſſit hora, narrat Hieronymi animam ei apparuiſſe, multaque ſapienter monuiſſe, & eruditè docuiſſe. Sed huius epiſtolæ auctoritas & fides ſunt exiguæ, vel nullæ: ideo pergamus aliò D.Chryſoſtom. *hom.74.in Ioan.* agnoſcit mortuorum in ſomnijs apparitionem, & eam fuiſſe ſententiam Iudæ Thadæi Apoſtoli eo loco ſcribit, vt cenſeret ſic Chriſtum poſt mortē ſolis Apoſtolis & non alijs appariturum. Apud Palladium legimus a B. Pambo viſos fratres duos Pæſium, & Eſaiam in cœlis: *in Pæſio & Eſaia*. ab Abbate Apollo uiſum fratrem eius defunctum: *in Apollo.* Anuph vidiſſe choros beatorum, & eius animam poſtea à numeroſis angelis & martyribus in cœlum cunctis videntibus ſublatam. *in Anuph*. Solitus autem Palladius diſertè exprimere, & diſtinguere viſionem angelicam a viſione animæ, & addere angelum hominis alicuius ſpeciem aſſumpſiſſe, vt obſeruare potes *ex cap.* 86. de Euagrio Diacono, viſione angelica ab amore libidinoſo mulierculæ deterrito: vbi etiam habes apertam diſtinctionem apparitionis alterius dæmonum ad hæreticam blaſphemiā conantium eum inducere. His ferè temporibus Marcus Gazenſis vixit, teſtis oculatus, narrans Ioannis Cæſareæ & Porphyrij Gazenſis Epiſcoporum legationem ad Arcadium de diruēdo Marnæ templo; vbi inter cetera deſcribit tempeſtatem grauiſſimam, quam Deus permiſerat oriri propter hæreticam naucleri prauitatem: *implorabamus* (inquit) *preces B.Procopij anachoretæ. Cumque fuiſſet veſpera & tempeſtas non ceſſaret permāſimus vigilantes totam illam noctem Circa matutinum autem ex multa afflictione parum dormitarunt ſanctiſsimi Epiſcopi, & videt in ſomnis Dominus meus Porphyrius, ſanctum Procopium Anachoretam dicentē eis: Nauclerum catechiſmo inſtituite & obſignate (eſt enim ex Arij hæretici execranda ſecta) & efficite, vt ipſe anathemate notet Arium, & malam eius fidem, & ſtatim ceſſabit tanta tempeſtas.* Subdit deinde ſic factum, & mare tranquillatum. D.Chryſoſtomo, commentarios in D.Pauli epiſtolas ſcribenti, aſſiſtentem, eumque docentem Beatum Apoſtolum vidit Proclus Conſtantinopolitanus, vt ſcriptis proditum a Leone Auguſto, & Metaphraſte *in vita Chryſoſtomi*. Eidem ab exilio redeunti Comanæ in templo D.Baſiliſcus Marty:,Nicomediæ olim paſſus, apparuit dicens: *Confide frater Ioannes: cras enim ſimul erimus*. Aiunt presbytero quoque Eccleſiæ prius apparuiſſe Martyrem, atque dixiſſe: *præpara Ioanni fratri locum. Venturus eſt enim.* narrat Palladius in Dialog. & addit confirmaſſe euentum; poſtridie enim mortuum & ſepultum eo loco Sanctum Antiſtitē. B.Cyrillus Alex. diſſentiens vehementer a Chryſoſtomo, in ſomnis monitus a Deipara fuit, ut cum eo mortuo in gratiam rediret. *Nicephor. libro decimoquarto Hiſt. cap. 28. ex Niceta.*

Aliam viſionem Adelphij de gloria B.Chryſoſtomi, a Sophronio (*in Prato ſpirituali c.128.*) deſcriptam, vt meram impoſturam, meritò a Baronio (*to.5.anno 407.*) confutatam, prætermitto. Sed omni fide digna eſt hiſtoria, quam de Syneſio Cyrenes Epiſcopo, & Euagrio Philoſopho idem Sophronius memoriæ mandauit, ex Leontio, *Prat.Spiritual.c.195.* cū aſſi-

duè

duè Syneſius eum conaretur ad religionē Chriſtianā traducere, iſq; obijceret doctrinā Chriſtianorū, de reſurrectione corporū, deq; mercede bono rū operū, maximè centuplo pro eleemoſyna poſt hanc vitā recipiendo, ſibi non poſſe non fabuloſam videri. Tandem tamen Epiſcopus nihil diligentiæ prætermittens ei perſuaſit Chriſtianum fieri, & cū liberis baptizari. *Cæterum, non multò poſteaquā baptizatus fuit, dedit Epiſcopo auri tria cētenaria in vſum pauperum, dicens, Accipe aurum iſtud, & diſtribue illud pauperibus, & fac mihi cautionem manu tua, quod Chriſtus mihi ipſum reddet in futuro ſæculo. Qui ſuſcepto auro promptè illi cautionem fecit, vt petebat. Vixit itaq; poſt baptiſmū annos aliquot philoſophus ac tandem infirmatus eſt ad mortem. Cū verò morti proximus eſſet, dixit filijs ſuis: Quando curabitis funus meū chartam iſtam in manibus meis ponite, & me cum illa ſepelite. Mortuo autem illo fecerunt filij ſicut eis ipſe præceperat, ſepelieruntq; eum cum chirographo. Tertia autem poſt ſepulturam die apparuit epiſcopo Syneſio nocte quieſcenti, dicens: Veni ad ſepulchrum vbi iaceo, & accipe chirographum tuum. accepi enim debitum & ſatisfactum mihi eſt: atq; vt certior eius rei fias, propria mea ſubſcripſi manu. Ignorabat enim Epiſcopus, quòd chirographum illud conſepeliſſent ei. Mane autē facto, accerſitis filijs eius dixit: Num aliquid cum Patre veſtro in monumento poſuiſtis? Illi putantes quod eos de pecunijs interrogaret, dixerunt ei. Nihil Domine præter pannos conſuetos. Quid igitur. Nū quid vel chartam aliquam conſepeliſtis ei? tunc recordati filij (ignorabant enim quod de chirographo diceret) dixerunt ei: Ita ſanè Domine, chartam enim quādam moriens dedit nobis, & ait: Quando ſepelietis me, chartam iſtam in manibus meis date, nullo penitus ſciente. Tunc dixit illis Epiſcopus ſomnium quod nocte illa viderat. Sumenſque illos cum clericis ac primarijs ciuitatis, acceſsit ad philoſophi tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem philoſophum, chirographumque manu Epiſcopi cōſcriptum ſuis manibus tenentem. accipientes autem chirographum ex eius manibus aperuerunt, inueneruntq; in eo nouiter manu philoſophī ſubſcriptū ita: Ego Euagrius philoſophus tibi ſanctiſsimo Domino Syneſio Epiſcopo ſalutem; Accepi debitum in his litteris manu tua conſcriptum. Satisfactumque mihi eſt. & nullum contra te habeo ius, propter aurum quod dedi tibi, & per te Chriſto Deo, & Saluatori noſtro, &c.* Idem narrat Hugo Eterianus *lib. de regreſs. anim. ab inf. c. 16.* Luciano preſbytero viro ſancto, temporibus, non Conſtantini (vt malè Nicetas *orat. de martyrio & inuent. S. Stephani*) ſed Honorij & Archadij; apparuit ſemiuigilanti ter, diuerſis noctibus, B. Gamaliel B. Pauli præceptor, eique indicauit locū reliquiarū corporis ſui, & B. Stephani protomartyris, & B. Nicodemi, & B. Abibi; quæ & eo inuenta fuere loco, & per Oroſium Occidenti illata. exſtat epiſtola Luciani de hac re luculenter ſcripta, (*apud Sur. to. 4.*) quā Auitus Hiſpanus in Latinum tranſtulit è Græco, cuius etiā exemplar exſtat, & meminit Gennadius, *de viris illuſtribus c. 47.* cui ſuffragantur Marcellinus Comes *in Chron.* & Nicephorus *lib. 14. c. 9.* Et vt certior foret hæc viſio, idem B. Gamaliel, eodē tēpore, apparuit Nygetio monacho, cui etiam ſitum loci ad Orientem indicauit, ut refert ipſe Lucianus. Ipſum quoque Protomartyrem nonnullis apparuiſſe teſtis eſt Euodius *lib. 1. de eius miraculis.* De Michææ & Habacuc apparitione, his priore, legendus Sozomen. *lib. 7. c. vl.* De Zachariæ prophetæ corpore non multum poſt inuēto, ſic Sozomenus *lib. 9. cap. vlt. Cophar villa eſt in territorio Eleutheropolis Palæſtinæ. Huic præfectus erat agri ipſius conſeruus Calimerus quidam, domino quidem ſuo fidelis, ſed moroſus interim ac difficilis, & in conterminos agricolas iniquus. Quamuis autē talis eſſet, propheta tamen ei vigilanti clara luce apparens ſeipſum reuelauit. Et hora quodam demōſtrato, Age quæſo*

(inquit) *hic fodito,&c.* ſubditur enim
corporis ſacri, oſtenſo loco, inuen-
tio. Abſens, & viuus adhuc Euthy-
mius noctu viſus Tereboni Sarace-
no; quem cum ſanaſſet poſtea ad ſe
profectum, magna Sarracenorũ pars
Chriſti fidẽ fuit amplexa, anno Chri
ſti 420. Vt prodidit Cyrillus mona-
chus, probatiſſimus Hiſtoricus *in vi-
ta S.Euthymij, Surij tom.1.Ianuar.20.*
Circa annum 429. Abbati Cyriaco
B.Virgo, cum duobus, SS.Baptiſta &
Euangeliſta, apparuit, & negauit in
cellã eius ingredi, manebat enim an-
te ianuã, eo quod ignaro Abba, duo
Neſtorij libri in eius cella forent, ho
ſtis Deiparæ: *auctor Sophron.Prati ſpi-
rit.c.66.* De B.Paulino Nolano, *in lib.
de vita Paulini apud Surium tom.3.Iu-
nij 22.* narrat Vranius, ei ante mortẽ
apparuiſſe, & cũ eo collocutos fuiſ-
ſe S.Ianuarium Mart. & S.Martinum
Turonenſem. B.Petrus Apoſtolus &
S. Apollinaris eius diſcipulus per vi-
ſum apparentes Sixto Papæ, anno
433.eum admonuerunt Rauennati ſe
di imponendum Petrum illum, verè
Chryſologum, virum ſimul ſanctiſſi
mum & eloquentiſſimum: *auctor ex
antiquis archiuis Rauennatium, in eo-
rum hiſtoria, Hiero.Rubeus.* Scribit Pro
copius *lib.2.de bello VVandalico*, B.Ci
prianum Afris oppreſſis apparuiſſe,
& bono animo Chriſtianos eſſe iuſ-
ſiſſe, ſeque breui tempore vltorẽ fu-
turum: quod ſanè VVandalis debel-
latis, biennio poſt accidit. Anno 456.
Theodoricus rex victis in Gallicia
Sueuis, in Luſitaniam contendit; vbi
ne vrbem Emeritam diriperet, B.Eu-
laliç Martyris apparitione coercitus
fuit, auctore D.Iſidoro *in Chron.Go-
thor.* De B.Leonis ad Flauianum de re
cta fide epiſt. Sophronius iſta memo-
rat *cap.147. Prati ſpirit.* Narrauit &
hoc nobis eiuſdẽ cænobij Pater Ab-
bas Menas, *Audiſſe ſe Eulogium Alexã
drinum Patriarcham dicentem. Cum
profectus eſſem Conſtantinopolim, fuitus
ſum contuberino Domini Gregorij Ro-
mani Archidiaconi, & ſingularis viri,
qui narrauit mihi de ſanctiſsimo ac bea
tiſsimo Leone Romano Pontifice, dicens
haberi ſcriptum in Eccleſia Romana:
quòd cum ſcripſiſſet Epiſtolam ad San-
ctum Flauianum Conſtantinopolitanum
Epiſcopum contra impios Eutychetem,
& Neſtorium, poſuerit eam ſuper tumu-
lum Principis Apoſtolorum Petri, & ora
tionibus ac vigilijs, & ieiunijs vacans,
orauit ipſum ſummũ Apoſtolum dicens;
ſi quid, vt homo, vel minus cautè poſui:
tu, cui à Domino Saluatore noſtro Ieſu
Chriſto & Eccleſia & hæc ſedes commiſ-
ſa eſt, emenda; poſt quatuor vero dies ap-
paruit ei Apoſtolus, & dixit, legi ac emẽ
daui. Sumenſque Epiſtolam de ſepul-
chro B.Petri, aperuit eã & inuenit Apo-
ſtolica manu emendatam.* Idem c.148.
Theodorus (inquit) *ſanctiſsimus Epiſco
pus Dornæ, quæ eſt in Libya, narrauit no
bis, dicens: cum eſſem cubicularius ſan-
cti Papæ Eulogij, vidi in ſomnis virum re
uerendi habitus, ſtatura procerum, di-
centem mihi: Nuncia meum Eulogio Pa
pæ aduentum. ad quem ego; Quis es tu,
qui iubes vt nunciem? Reſpondens ille di
xit mihi: Ego ſum Leo Romanus Ponti-
fex. Ingreſſus igitur ego nunciaui di-
cens: Sanctiſsimus & Beatiſsimus Papa
Leo Romanæ ſedis Antiſtes conuenire vos
vult. Cum hoc audiſſet Papa Eulogius,
exurgens concitus occurrit in occurſum
eius. Salutanteſque ſe inuicem, oratio-
ne facta, conſederunt. Tunc verò Do-
minus, & eximius Leo dixit Sancto Eu-
logio. Scis quare huc venerim ad vos?
Reſpondit ille; Non; Ait ipſi: Veni, vt
vobis gratias agerem, quia ritè et magni
ficè pro mea Epiſtola reſpondiſtis, quam
ſcriptam miſi ad fratrem meum Flauia
num Cõſtantinopolitanum Patriarchã,
ſenſum quidem, & ſententiam meam
aperientem, hæreticorum autem ora ob-
ſtruentem. Scito autem, frater, quia non
mihi tantum veſtrum diuinum laborem
ſtudiumq; contuliſtis, ſed etiam ſupremo
culmini Apoſtolorũ Petro, & ipſi præ om-
nib. quæ à nobis prædicatur veritati; qui
eſt Chriſtus Deus noſter. Iſta nõ ſemel tã
tũ, ſed bis terq; cõſpiciens trinà apparitio
ne firmatus, enarraui B.Papæ Eulogio.*

Idem

Idem Sophronius *cap.* 149. narrat adhuc aliàs Diuum Petrum eidem Sancto Leoni apparuiſſe, & nũciaſſe eius dimiſſa peccata. Vixit hoc ſæculo Theodoretus, is ſcribit BB. Apoſtolos Ioannem & Philippum, Theodoſio Imp. olim apparuiſſe *li.5.hiſt.c.24.* Anno 485. conante Petro Fullone Cypri eccleſiam ſibi ſubijcere; S. Barnabas Apoſtolus tribus continuis noctibus ter Anthemio Salamines Epiſcopo apparuit, & locum corporis ſui vna cum Euangelio S. Matthæi, propria Barnabæ manu conſcripto, ſepulti indicauit: quæ & inuenta, *narrat fusè Alexander Monachus apud Surium lomo 3. 11. die Iunij.* Breuiores futuri ſumus ſæculis ſequentibus.

VI. *Sæculo inchoato 6.* hoc eſt poſt annũ Chriſti. CCCCC. Hæretici Seuerianí multi varijs fuere viſis conuerſi, vt in primis, Iſidorus Monachus Philoxemenſis, apparitione damnati illius, qui Chriſto Domino alapam inſufferat, quod fusè narrat Sophronius *cap.30. Prat. Spirit.* Deinde & Coſmiana vxor Germani Patricij, quam propter hæreſis contagium, Deipara viſibiliter apparens cum alijs ſanctis feminis, arcuit à templi aditu. *Sophro. qui & alia multa ſubdit ſeqq. cc. 49. 79. 106. 188. 213.* Reginæ mulieri Cappadoci, officio Diaconiſſæ, in ſomnis viuus, & in Laura degens apparuit, eãque docuit quæ erant neceſſaria Ioannes Silentiarius, narrante rem geſtã Cyrillo Monacho, *in vita eius apud Lipoman. tom. 6.* D. Bartholomæus in Daris apparuit Anaſtaſio, & corpus ſuũ vbi ſepultum eſſet indicauit, ſeq; patronum vrbis ac defenſorem profeſſus fuit. *Sic Nicephor. lib. 16. c. 37.* Anno Chriſti 515. obijt Macedonius Patriarcha Conſtantipolitan. ab impio Anaſtaſio in exilium actus, de eo Cedrenus ita ſcribit; *cum iam eſſet ſepulchro condendus, antequam id fieret, ſublata dextera manu crucis ſigno ſepulchrum obſignauit. Idem Theodoro cuidã ſuorum familiarium per viſionem dixit: Excipe hæc, & abi, & Anaſtaſio recita. Ego quidem Macedonius abeo ad Patres meos, in quorum fide perſtiti. Interim tamen ſemper Deum interpellabo dum tu quoque venias, & cauſa noſtra diſceptetur. Legendi eadem de re Miſcella, ex Theophane libro 15. Anaſtaſ. in Chron. & Theodorus Lector collectan. lib. 2.* Verum quia Macedonius Schiſmaticus obijt: alios Anaſtaſio Deus Catholicos: & ab ipſo quoq; in exilium miſſos, accuſatores præſtituit; quos ambos Deus viſione præmonuit, ſe pararent, vt decimo ab Anaſtaſij obitu die morituros, & cauſam ſuam ante horrendum tribunal acturos. ij fuere Elias Patriarcha Ieroſolymitanus: & Flauianus patriarcha Antiochenus. *legendi Cyrill. in actis Sabæ apud Surium to. 6. die 5. Decemb. & Sophr. in Prato Spirituali c. 35.* Thodorici Regis Italiæ animam ſolitarius Lyparitanus vidit, inter Ioannem Papam & Symmachũ Patricium, vinctis duci manibus, & in ollam Vulcani proijci: vt narrat B. Gregorius Papa *lib. 4. Dialog. c. 30.* Interdum accidit vt in viſione, is cui fiebat ad locum deduceretur, vbi animæ detinebantur: vt docet exemplum illud Monachi Neſtoriani, quem cum B. Cyriacus Deo commendaret: *circa horam nonam diei ſequentis, aſpexit fratrem, qui erat in ſpelunca, quendam adſtantem ſibi aſpectu terribilem, ac dicentem: Veni & vide veritatẽ. Aſſumenſq; eum duxit in locum tenebroſum ac fœtidum, ignem euaporantem: atq; in ipſis ignibus videt Neſtorium, Eutychetem, Apollinarem, Dioſcorum, Seuerum, & Origenẽ, & alios quoſdam. dixitq; illi is, qui apparuerat: locus iſte præparatus eſt hæreticis, &c. Hactenus Sophron. Prat. Spirit. capi. 26.* Cum Iuſtinianus Imp. Apoſtolis templum exædificaſſet: conſtat quod *Apoſtoli* (ait Procop.) *beneficiorum memores ad Regis honorem nunc hominibus apparuerint, Regis inquã pij & religioſi. Neq; enim ab humanis recedunt diuina, ſed admiſceri percupiunt, & hominum conuerſatione oblectari. Sic Procop. lib. 1. de ædific. Iuſtiniani.* vbi vides etiam eius ſententiam de quæſtione noſtra

cuius etiam illa ſunt huc pertinentia ex eodem opere: *Circa Sinus terminum in arduo ſatis & edito loco ſanctis Coſmæ, & Damiano olim templum dedicatum eſt: Vbi Iuſtinianum grauiter ægrotantem, & iam morituri ſpeciem præbentem, nempe a medicis deſperatũ, & inter cadauera iacentem, iſti ſancti per ſomnum & viſum apparentes curauerunt.* Idem *lib.1.de bello Gotth.* teſtatur mœnium Romæ partem à B. Petro Apoſtolo, Gotthis obſidentibus, defenſam fuiſſe. B. verò Stephanum viſum apud Apoſtolorum Principes, pro vrbe Metenſi intercedere; in qua eius erant reliquiæ ſcribit Greg. Turon. *lib.2.Hiſt.Francor.c.6.* Sed & anno 552. filium vitriarij Iudæi triduo in fornace illæſum B. Virgo puero ſe viſibilem præbens ſeruauit, qui cum matre poſtea baptizatus. rei geſtæ hiſtoria certiſſima peti poteſt ab eo, qui tum viuebat, Euagrio, lib. 4.c.35. ex eo Greg. Turon. lib. de glor. mar. c.8. & Glycas Annal. p.4. Redempto Epiſcopo Ferentinati ad ſepulchrum S. Eutychij vigilanti, idem martyr aſtitit dicens: *Redempte vigilas? cui reſpondit, vigilo. Qui ait, Finis venit vniuerſæ carnis*, & quæ ſequuntur apud D. Greg. *Dial. lib.3.c.38.* Circa annum 587. Guntrammo Regi de Chilperico peſſimo Francorum tyranno, viſio huiuſmodi fuit oſtenſa, quam ipſemet Rex apud Grego. Turonenſem ſic narrat; *vidi & ego aliam viſionem, quæ huius interitum nunciauit. Adducebatur enim in conſpectu meo à tribus Epiſcopis vinctus cathenis; quorũ vnus Tetricus, alius Agricola, tertius verò Nicetius Lugdunenſis erat, è quibus dicebant duo, ſoluite quæſo eum, & caſtigatum abire permittite. Quibus è contrario cũ amaritudine Tetricus Epiſcopus reſpondebat. Non fiet ita, ſed igne concremabitur pro ſceleribus ſuis. Et cum diu multumq; quaſi altercantes hæc inter ſe verba conferrent: conſpicio eminus aneũ ſuper ignem poſitum feruere vehementer. Tunc, me flente, apprehenſum infelicem Chilpericum confractis mẽbris proijciunt in aeneum: nec morâ inter vndarũ vapores ita diſſolutus ac liquefactus eſt, vt nullum ex eo penitus indicium remaneret. Greg. Tur. lib.8. hiſtor. Francor. c.5.* Narſetem, Eunuchũ ſed belli ducem clariſſimum, nefas omittere, dé quo ſic Euagrius; *Commemoratum ab his qui vna cum Narſete fuerunt, dum precibus & alijs pietatis officijs diuinum numen placaret, debitumque cultum ei tribueret; S. Virginem ei apparuiſſe, planeq; tempus præſcripſiſſe, quo bellum cũ hoſtibus gereret, atq; non prius ad prælium committẽdum ſe accingeret, quam cælitus ſignum acciperet.* Sic Euagrius, de Totila & Theia Regibus ab eo deuictis loquens, *lib.4.c.23.* idem Nicephorus refert *lib.17.c.13.* cuius verba ſunt ex Euagrio explicanda. non enim loquitur de cũctis bellis Narſetis, ſed de hoc Gotthico. Paulò poſt, Sergiopolim obſidente Choſroe, viſus D. Sergius Martyr cum innumerabilibus cæleſtib. propugnatoribus defenſionẽ parare atq; per muros vbique diſcurrere. Nicephor. lib.17.c.17 ex Euagrio li.4.c.27. Iuſtino Iuniore imperante Anatolium hominẽ præſtigiatorem & impium, primò quidẽ imago Deiparæ palam fuit auerſata: deinde & nonnullis fidelibus Deipara ipſa apparuit, eoſq; contra ſceleſtum illum incitauit, inquiens ab Anatolio filium ſuum contumelijs affici. *Euagrius lib.15.cap.18.*

VII. *Septimum Sæculum inchoatum* anno 600. iuuat ordiri à Beatiſſimo Gregorio I. Romano Pontifice & Eccleſiæ Doctore; cuius ſolius ſufficere deberet auctoritas. is primum de B. Muſa refert ſequentia: *Quòd quadam nocte ei per viſionem B. Dei genetrix virgo Maria apparuit, atque coæuas ei in albis veſtibus puellas oſtendit. Quibus illa cũ admiſceri appeteret, ſed ſe illis iungere non auderet, Beatæ Mariæ virginis eſt voce requiſita, an velit cum eis eſſe, atq; in eius obſequio viuere: Cui cũ puella eadem diceret, volo; ab ea protinus mãdatũ accepit, vt nihil vltra leue, & puellare ageret, & a riſu & iocis ſe abſtineret,*

ſciens

ſciens per omnia, quod inter eaſdem virgines quas viderat, ad eius obſequium die trigeſimo veniret. Quibus viſis in cunctis ſuis moribus puella mutata eſt, omnemque à ſe leuitatem puellaris vitæ magna grauitatis deterſit manu. Cumque eam parentes eius mutatam eſſe mirarentur, requiſita rem retulit, quid ſibi B. DEI genetrix iuſſerit, vel qua die itura eſſet ad obſequium eius, indicauit. Tunc poſt viceſimum quintum diem febre correpta eſt. Die autem triceſimo, cum hora eius exitus propinquaſſet, eandem beatam genitricem Dei, cum puellis quas per viſionem viderat, ad ſe venire conſpexit. cui etiam ſe vocanti reſpondere cæpit, & depreſsis reuerenter oculis, apertà voce clamare, Ecce Domina venio. In qua etiam voce ſpiritum tradidit. lib.4.Dialog. c.17. De B.Probo Reatino Epiſcopo memorat, illi ſimul, & puero qui aderat apparuiſſe SS. Iuuenalem & Eleutherium Martyres ſtolis candidis amictos, qui animam Probi ſecum in cœlum aſportarint *lib.4.Dialog. c.12.* hæc de cælitibus: de quibus alia idem eodem libro *cap.11.& 14.* de damnatorum apparitionibus idem exempla ſuppeditat, ut de Theodorici anima in ollã Vulcani viſa deijci, quod ante citaui, & confirmat Hugo Ætherianus *lib.de regreſſ.animar.cap 7.* & de moniali, quæ viſa ante altare per medium ſecari, *lib.4.Dialog.c.51.* De animabus, quæ adhuc expiabantur idem plura ſuggerit. Paſcaſium Diaconũ viſum Romæ in Thermis ſtantem & balneantibus obſequentem, in pęnam ſciſmatico præbiti fauoris, vt faſſus ille, cui apparuit, Germano Capuano Epiſcopo, cuius & precibus mox pœnali loco fuit liberatus. *lib.4. Dialog. c. 40.& Hugo Ætherianus libro de regreſ. animar.c.14.* Similia fermè habet de anima Domini balnei, qui pro culpis poſt mortem thermarum caloribus deputatus, eodem in loco iuſſus lauaturis ſedulò miniſtrare; quam operã cum Cemtumcellenſi presbytero nõ ſemel præſtitiſſet, presbyter ei caritatis cauſa duas oblationum coronas detulit. Sed ille merens afflictuſque reſpondit; *Mihi iſta quare das pater? iſte panis ſanctus eſt, ego hunc manducare non poſſum. Ego etenim, quem vides, huius loci Dominus aliquando fui, ſed pro culpis meis hic poſt mortem deputatus ſum. Si autem mihi præſtare vis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panẽ, vt pro peccatis meis interuenias. Et tunc te exauditum eſſe cognoſce, cum huc ad lauandum veneris, & me minimè repereris. In quibus verbis diſparuit, & is qui homo eſſe videbatur, euaneſcendo innotuit, quia ſpiritus fuit, &c. d.lib.4.c.55.* ibidem & aliud addit de Iuſto monacho qui Copioſo fratri ſuo apparuit, & ſe ſupplicium per ſalutaris ſacrificij oblationem docuit euaſiſſe. quod paulò aliter narrat Glycas *par.4.Annal.* Hactenus Sanctus Gregorius, ea dignitate, ſanctitate, prudentia vir; vt, niſi hæreticus, eius teſtimonium nemo queat reijcere. Vixere eodem ſæculo Græg.Turo. & B.Iſidorus Hiſpalenſis, quorum teſtimonia ſuperius iam adduximus. vixit etiam Sophronius auctor *Prati ſpiritualis*, è quo iã plura teſtimonia exhibuimus. vixit & B.Ildephonſus Toletanus Epiſc.cui B. virgo candidiſſimam veſtem donauit, ei apparens cum virginum choris; quæ veſtis etiam hodie aſſeruatur. Eidem & Regi totique clero ac populo, ex tumulo ſuo ſurgens B.Leocadia apparuit, velũ manu quaſi porrigens; vnde, ad apparitionis veritatem cõprobandam, D.Ildephonſus, accepto à Rege cultello, partem præſcidit, quæ cum cultro inter Eccleſiæ theſauros repoſita. Vtrumque teſtatur Iulian. Pomerius eiuſdẽ Eccleſiæ antiſtes, apud Surium *to.1.Janua.23.* anno 696. Ebroinũ cæcus quidã audiuit ĩ ollã Vulcani a dęmonib. portari, vt narrat Ado Vien. *in Chro.*

Octauo ſæculo poſt annũ 700. Florue VIII.
re Iulia. Pomerius, quem noſtræ ſenteutiæ fuiſſe docent paulò ante ex eo laudata, de B.Ildephonſo. Vixit & Sanctus Suibertus qui ægris, quos

curauit, multis poſt mortem apparuit, teſte B. Marcellino *in eius vita c 30. apud Sur. menſe Martio.* item Venerabilis Beda, qui quod idem de apparitionibus ſenſerit patet ex Hiſt. Anglor. *lib. 4. c. 14. & 25. & lib. 5. c. 14. & 15.* & alijs eiuſdem libri, ac vitarum quas conſcripſit locis. Vixit & B. Ioannes Damaſcenus; cui, iuſſu Iconomachi Imperatoris abſciſſam manum, B. Deipara virgo reſtituit, vt narrat B. Ioannes Hieroſolymitan. Patriarcha *in eius vita.* vixit his temporibus Paulus Diaconus, qui narrat Arnulfum Longobardum in prælio protectum fuiſſe a B. Sabino Martyre, & a Barbaro, cũ pictum vidiſſet, Martyrem agnitum *lib. 4. c. 5. de geſt. Longobard.* Admiratione digniſſimum eſt, quod narrat Conſtantinus Epiſc. oculatus teſtis, de tranſlatione reliquiarum S. Euphemiæ martyris, *apud Lipoman. tom. 6.* præſtrictum ſplendore miraculorum Leonem Iſauricum clam ſuſtuliſſe martyris reliquias, & earum loco oſſa arida impoſuiſſe, veras autem reliquias cum loculo in maris vndas proieciſſe. Incidere nautæ quidam in loculum rei ignari, & putantes theſaurum aliquem in eo repoſitum, ſuſcepere, & aperuere, & mirificè qui inde exhalabat odore perfuſi, cognouere ſacras eſſe reliquias. cumque hærerent ignari cuiuſnam forent, eadem nocte videre lumina & cereos, viroſque mirè cantantes, Deumque laudantes. *Cumq; appuliſſent Leuinum, & ſomno ſe dediſſent, viderunt in quiete Glyceriam Martyrem occurrere Euphemiæ virgini, amplecti illam & exoſculari, & aduentum gratulari. ex eo cognouerunt, cuius eſſent illæ reliquiæ. Ter inde ſoluentes ter ventis reflantib. eodẽ reiecti ſunt. Denique Euphemia adſtitit illi in ſomnis, & quæ foret edocuit, ac ſe ibi velle ſubſiſtere edixit, ex quo fuerat ab impio Leone in mare proiecta.* Sic ille cui potius credendum quam Zonaræ hæc Copronymo tribuenti. Idem Zonaras paulo poſt ita ſcribit; de Leone Armenio: *Hæc imperatorem turbabant, nec minus matris terrebat inſomnium. Videbatur illa ſibi in æde Deiparæ Blachernia eſſe, & cernere matronam quandam, quã adoleſcentes candidis induti veſtib. comitarentur, & ædis ſolum ſanguine redundare, audireq; matronam illam iuberi dari matri Imperatoris vas eo ſanguine plenum, quæ cum id auerſaretur, dicere illuſtrem illam matronam: At filius tuus eos, qui me venerantur, ſanguine implet, neq; intelligit ſe & Deum, & filium meum ad iram commouere.* hanc matronam fuiſſe B. Virginem verba ipſa loquũtur. ſubdit Zonaras; *Eſt & D. Tharaſius iam ex hac vita ærumnoſa tranſlatus, cuidã in ſomnis viſus, qui Michaelem quendam inclamaret, eumq; ad inuadendum & occidendum Leonem hortaretur.* Sane mox Michael Balbus eũ interemit. anno 787. Hungo Pictorũ Regi apparuit D. Andreas Apoſtolus victoriam promittens, quam præſtitit, apparente in cęlo cruce decuſſata rubea, cum pugnaretur: quod etiã Buccananus, licet Caluiniſta, tradidit, *lib. 5. Hiſt. Scotor. rege 65.*

His temporibus vixit Beata Gertrudis, de qua apparente meminit Ludouicus Bloſius *in Monili ſpirituali, non vno loco:* paulò poſt fuit imperiũ Romanũ in Carolum Magnũ translatum; huic D. Iacobum Zebedæum apparuiſſe, & hortatum, vt Hiſpaniæ regna ex Saracenorum eriperet poteſtate, recentiores quidam ſcriptores ſcripſere. *Ludolphus Bebenburgius de veterum Principum Germanorum Zelo capite decimo quarto.* Certiore fide conteſtatæ ſunt aliæ eiuſdem Apoſtoli apparitiones, hoc & ſequentibus ſæculis Regibus Hiſpaniæ factæ, quibus & opẽ ſe laturum in prælio promiſit, & viſus in cõflictu hoſtes in fugã agere. Vidiſſe ſe & Mauri fatebãtur, & noſtri gloriabant: de qb. mox.

Anno octingenteſimo ſæculũ cœpit nonum. eo Raymirus Rex Hiſpaniæ fortiſſimè totum diem cum Sarracenorum maxima multitudine pugnauit: ſub noctem cũ exigua ſuorũ manu in IX.

collem

collē quendā ſe recepit. Regi vigilan ti & Deū precanti D. Iacob. adſtitit, iuſſitq; omnes confeſſione luſtrari, & ſumpta Euchariſtia prælium conſere re. Mane, cum omnes ad vnum ob-temperaſſent monitis Diui, ſigna cō-tulere, hoſtium ſexaginta millia con ſcidere. Viſus in eo prælio Apoſto-lus albo vectus equo, vexillum ge-ſtans niueum quod rubea crux tranſ-uerſa diſtinguebat. *auctores Rodericus Epiſcopus, Chronicum Generale Alphon. ſi Regis, Mariana lib. 7. cap. 13.* & alij. Vixit hoc ſæculo Theophilactus Bul gar. qui in decimo quarto capite Euā gelij Ioannis fatetur, ſpiritus mor-tuorum uiuis apparere. Vixit opi-nor eodē Iulianus Toletanus Iunior, auctor Prognoſtici, qui *lib. 2. cap. 29.* docet *mortuos ſcire poſſe, quid agant vi ui, & cap. ſeq.* ex D. Auguſtini *de cura pro mortuis* ſententia, ac penè iiſdem verbis concludit; *ſcriptura auctoritate apertè probari mortuos poſſe viuentium oculis apparere*. Carolo Caluo Franco rum Rege Numonis quidam vſurpa-tor bonorum Eccleſiaſticorum con-ſpexit, ſenſitq; D. Maurilium ſibi ap-parentem, & increpantem, & pedum ſacrum capiti illidentem: nec vana viſio: paulo poſt deceſſit. *ſic Annales Andegau*. Simile, quod legitur in Chron. Caſſinenſi, *lib. 2. c. 62.* a puero conſpectum Pandulfum Principem Capuanum ferreis nexibus vinctum, & in cœnoſo ac fœtido lacu vſque ad guttur demiſſum, & reſtibus a duo bus nigerrimis ſpiritibus in profun-dum ſubinde demitti & iterum extra hi. Cauſam rogatus, reſpondit: *Quo-niam aureum calicem cœnobio S. Benedi-cti eripui, & in agone mortis reſtituere neglexi.* Et *cap. 84.* vidit eremita quidā Æthiopes ſtramine onuſtos (qui ſe dæmones dixerunt) eidem Pandulfo rogum parantes: & eadem hora cō-pertūs eſt expiraſſe.

X. *Poſt annum nongenteſimum*, Ludge-ro, fruſtra quærenti corpus S. Lebui-ni; *tandem viſum ei eſt in ſomnis, ſan-ctiſſimum ſacerdotem Chriſti Lebuinū ſecum loqui, & ſui detegere locum ſepul chri, & membra ibi reperta vbi ſpiritus indicarat. Hucbaldus Elnonenſis apud Surium tom. 6. Nouemb. 12.* Cum Ioan nes Decimus exercitum in Apuliam miſiſſet aduerſus Sarracenos, SS. Apo ſtoli Petrus & Paulus in prælio con-ſpecti Chriſtianis victoriam maximā pepererunt. *Sic Luitprandus tempori-bus illis proximus lib. 2. c. 14.* Ioanni Zi miſcæ Imp. contra Roſſos pugnanti, iuſſu B. Virginis auxilium tulit, viſus multis B. Theodorus Martyr. *Sic Zona. to. 3.* Eodem ſæculo accidit horribilis illa tragœdia Vdonis Epiſcopi Mag-deburgici, quam poſtea narrabimus. Tu lector memento hic ponendam fuiſſe. Vixere hoc ſæculo decimo Euthymius Græcus & Hugo Æthe-rianus Latinus, quorum vterque te-nuit mortuorum ſpiritus viuentibus ſe in conſpectum aliquando dare. *Euthym. in c. 14. Ioan. Hugo Æther. de re greſſ. animar. cap. 7. 11. 14. & 15. & 16.* Anno nongenteſimo decimo quarto Ferdinand. Conſaluus Caſtellæ Co-mes, utriuſq; fortunæ illuſtre ſpeci-men, uir dictis factiſq; magnificus, cum trecentis duntaxat militibus, di uino fretus monitu, maximas Alman ſoris copias profligauit. Idem deci-mo ſexto poſt anno, ſub ſignis ha-bens peditum 15000. equites 450. triduum continuum cum multitudi-ne Arabum incredibili conflixit, cū-que poſtremo die Diuus Iacob. viſus adeſſe prælio fuiſſet, innumeris cœ-ſis, triumphauit. *Chron. general. Vaſæus & alij.*

Succeſſit ſæculum XI. ab anno mil-leſimo; hoc ſæculo bellum ſacrum fuit, duce Godefrido Bullonio: cum in expeditione Antiochena noſtri & fame ferme conſumpti, & equis fere defecti forent, viſione & monitis D. Andreæ confirmati; qui etiam lan-ceam Dominicam illis indicauit, nō vnam obtinuere victoriam; in præ-lio quoque cum Corbona, apparuere agmina equitum albatorum, quæ Per ſas in fugam egere. Guilhem. Ty- XI.

 rius,

rius, qui bello ſacro interfuit, *lib.6. Sacræ Hiſt. cap.4. & 9.* Eodem bello, expugnata ab Chriſtianis vrbe Sancta, Adimarus Epiſcopus, diu ante de functus, viſus eſt milites præire; & muros conſcendere, & adhortari, ſe ſubſequerentur. *Ioan. Naucler. vol.3.* Ioannes. *gener.37.* Paulò ante Chriſtus Dominus cum B. Virgine SS. Petro, Ioanne, Stephano, Martino & alijs, multis quoque Angelis, Henrico II. Imper. oſtendit ſe noctu in templo Romæ vigilanti. *idem Naucler. ibi gener. 34.* Tunc Amicus etiam defunctus B. Dũſtano apparuit, & futura multa prædixit, quę & contigere. *Osbertus in vita Dunſtani, apud Surium 19. Maij.* Nõ ſemel poſt mortem viſus amicis eſt B. Odilo Abbas Cluniacenſis. *Pet. Damian. in eius vita apud Surium menſe. Ianuar.* Floruit hoc tempore, & ad ſequens ſæculum peruenit, Pet. Damianus, vir doctiſſimus & eloquentiſſimus, qui Cardinalatum cum ſolitaria vita commutauit: opera eius, quæ multa ſunt, apparitionibus varijs ſunt referta: vt de duobus primoribus Fauentinis ex inferno apparentibus *epiſt.2. ad Hildebrand.* vt de animabus in ſpecie auicularum apparẽtibus *epiſt.5. c.3.* de anima Benedicti VIII. nigro equo inſidente & apparente Epiſcopo Capuano, non tantũ idem Damian. *ibid. c.4.* ſed & Martinus Polonus idem tradidit *in Chron.* & D. Antonin. & Platina. de Benedicti IX. apparitione idem Damia. *c.5.* vt de B. Andrea, & B. Gregorio apoſtatam Monachum flagellantibus *capi.11.* & alia quæ longum foret referre. Nota eſt hiſtoria fundationis Carthuſienſium; cuius occaſio celebris illa, & publica, primò, ſecundò, tertiò facta die in Vigilijs mortuorum apparitio, dum concineretur verſiculus, *reſponde mihi*; ter enim mortuus caput ſuſtulit, & iuſto Dei iudicio ſe accuſatum, ſe iudicatum, ſe damnatũ exclamauit. *narrat Fran. de Puteo in vita Brunonis, apud Sur. tom.5. 6. Octob.* Hoc ſæculo vixere S. Anno Colon. & S. Benno Miſnenſis; Epiſcopi: illi apparuere prædeceſſores Epiſcopi, & mirè, oſtenſa in veſte ipſius macula, commonuerunt, ut acerbitatem animi, erga eos a quibus iniuſtè vexatus fuerat, plane aboleret è memoria & mente. De D. Bennone traditur eum iam defunctum, Marchioni Miſnenſi in ſomnis apparuiſſe, & oculũ eruiſſe, ob damna Eccleſiæ illata. prius narrat de Annone Lambert. Schaffnab. *in Hiſtor. Germanor.* poſterius de Bennone, ſcribit, *in eius vita c.32.* Hiero. Emſerus apud Surium *16. Iulij.*

Nec XII. ſæculum ſuis caruit viſionib. mortuorũ, ecce tibi anno 1112. XII. vel potius 1139. Alphonſus Luſitaniæ rex commiſſurus prælium cõtra quinque Reges Sarracenorum, iuſſus eſt in ſõnis, a Chriſto, bono eſſe animo, & ſigno vti in prælio; cui quinq; vulnerum imago inſcripta. obtinuit victoriam memorabilem, & hinc fluxit Luſitaniæ Regum inſigne. Decimoquarto poſt anno, Alphonſus Rex Caſtellæ Baezam obſidebat, ei apparens D. Iſidorus auctor fuit prælij cõmittendi: nec fere alia Victoria contigit illuſtrior. *Marian. lib.10. c.17. Vaſæus, Samalloa, & alij.* Anno 1117. cũ plurimis prodigijs, inter cetera, trepidaret Italiã. *Cremonæ quidam infantulus in cunis iacens pannis obſitus, in primam loquendi vocem contra naturam os aperuit, matremque ſuam eſcas parantem fratri ſuo maiori, qui plorando panem petiuerat, a corporis curis compeſcuit: aſſerens ſibi viſam Dei genitricem Mariam ante tribunal Chriſti ſtantem inſtantiſſimiſque precibus, pro iudicio quod mundo propter peccata ſua intenderat, ipſi ſupplicantem: ac poſt hæc depoſuit eloquium vſque ad tempus humanæ conditionis congruum. Verba ſunt Dodechini in Hiſtor.* Benedicti X. Pontificis apparitio prior facta Ioãni Portuenſi, qua confeſſus ſe Odilonis Abbatis precibus ab æternæ mortis periculo ſeruatũ, & poſterior Edelberto facta; qua confeſſus ẽt ſe purgatorij pęnis liberatum: *narratur à Pet.*

Damia-

Damiano in uita Odilonis, apud Surium 1. Ian. Apparuit etiam S. Nortbertus poſt mortem ſuis, *vt narratur in eius vita c. 52. D. Bernar. Gualdricum auunculum defunctum poſt aliquot dies noctu vidit. Sciſcitatur, quo in ſtatu ſit? reſpondet auunculus, in proſpero. Quærit iterum Bernardus, quid cauſæ fuerit, ut in agone infremeret, & corpore terribiliter moueretur? Eadem* (ait ille) *hora duo nequam ſpiritus, me in puteum profundiſsimum præcipitare nitebantur, vnde ita contremui, uerum accurrente B. Petro, euaſi. Auctor vitæ D. Bern. libr. 1. cap. 10.* Idem tenuere Rupert. Tuitienſ. & Honorius Auguſtodu. Nam & ille narrat B. Virginem ſibi ſeſe conſpicuam præbuiſſe, & ad ſcribendum impuliſſe. *Rupert. in prolog. Cant.* iſte vero *in Sigillo Mariæ c. 1.* meminit *Mariæ Ægyptiacæ, quam Deipara apparens ad pœnitentiam traduxit; & Theophili, quem Diaboli mancipio eripuit, & puerali Iudæi quem in fornace protexit.* Item Pet. Cluniacenſ. *lib. de miraculis.*

Vixit per hæc tempora Martinus Presbyter, Canonicus regularis, Legione; vbi varios libros conſcripſit, ex rudi, & illiterato repentè factus doctiſſimus, à D. Iſidoro; in cuius monaſterio degebat, per viſum in ſomnis oblato, quem comederet, libro, vt teſtatur Ioan. Mariana *lib. 11. rerum Hiſpan. c. 16.* Libri aſſeruantur ibidem magna religione: qui viderunt, aiunt eſſe in prophetias quaſdam Danielis & in Apocalypſin. Mihi, cum Legione degerem, librorum uidendorum copia non fuit, manus Beati viri vidẽda & oſculanda fuit, quæ integra per manet cum pelle & vnguibus, licet ſiccitate contracta, & puſilla.

III. *Sequenti ſæculo XIII.* poſt annum 1200. D. Iacobũ Alphonſo Legionenſi Regi ad Emeritam, & eodem tempore D. Iſidorum Zamoræ alijs appa ruiſſe, & auxilium præliantibus tuliſſe, docent Mariana *lib. 12. c. 15.* Zamalloa, & alij Annalium Hiſpaniæ ſcriptores. Hoc ſeculo uixere Vincentius Belluacenſis *auctor ſpeculi Hiſtorialis*, & Cæſarius Germanus ordinis Ciſtercienſis *auctor ingentis libri miraculorum ſeu exemplorum;* qui quas apparitiones ſpirituum memoriæ prodiderunt, non eſt inſtitutæ breuitatis hic deſcribere. magni enim voluminis res foret. Idem dico de Helinando Frigidimontenſe, *in Chronic.* Thoma Cantipratenſi *lib. de apibus*, & vita Sanctæ Lutgardis *libro ſecundo*, qui & hoc ſæculo vixere, & exempla plurima, ſibi notiſſima congeſſere. Vixit eodem tempore Diuus Thomas Aquin. cuius hanc fuiſſe ſententiam patet *ex 3. par. quæſtione 69. a. 2.* vbi hanc quæſtionem examinans, ſtat pro nobis. idem tenuit Guilhelmus Pariſienſis *in ſum. de uniuer. par. ult.* non vno loco idem Diuus Bonauent. *in 4. d. 45. quæſt. 3.* huc referendum exemplum apparitionis B. Vrſulæ & B. Gereonis cum ſocijs Coloniam defendentium, apud Bredenbach. *lib. quarto cap. 25.*

His ſucceſſere ſequenti *ferè ſæculo 14.* alij Theologi magni nominis, qui omnes nobiſcum ſentiunt, vt Richard. de Mediauilla *in 4. d. 45. q. 5.* Pet. de Palude *ibid. ead. q. 3.* Scot. *ibid. q. 1. a. 4.* XIIII.

Sæculo XV. hoc affirmarunt Antoninus Florent. Archiepiſcop. qui & exẽpla multa ſuppeditat *in ſum. Hiſt.* & Gerſon *paſsim in operib. ſuis.* Iacob. Chuſan. *in libro hac de re edito.* Dionyſ. Rickel. Cartuſian. *in 4. d. 45. q. 1. & in opere de quatuor nouiſsimis, & libro de de Nouitijs ordinis ſui:* in quibus multas etiam habes apparitiones: cenſuit etiam Alphon. Toſtatus *in libr. 1. Regum.* XV.

Noſtro ſæculo 16. anno 1534. die 23. Ianuarij Facultas Theologica Pariſienſis, in cã Aurelianenſi cõſulta, hoc reſpondit, his verbis: *Animas defunctorũ diuinitus, ſeu diuina uirtute, ordinatione & permiſsione, interdũ ad uiuos redire, exploratum eſt*) habes hoc reſcriptum in tom. 2. var. conſi. Iuris Francofurti editorum. Et ut ceteros mittam, ex profeſſio hoc tuẽtur Dom. Sotus *in 4. d. 45.*

*d.45.q.1.a.4.*Peltanus *li. de Purgat.c.5.* Petr.Caniſius Marial.*li.5.c. 20.* & *21.* Maldonatus *in c.14.Io.*Greg.Valer.*in 3.p.d.6.q.11.punc.1.* & *diſp.11.q.1.p.1.*Bellarmin. *controuerſ. de purgatorio libro ſecundo,capite octauo,* Ioſeph.Angle.*in 4.quæſtione de ſuffrag.art.primo, in fine,*Pet. Thyræ. *Theſibus hac de re editis potiſſimum capite vndecimo*, M. Marulus opere *de inſtitut. vitæ monaſticæ vt libro ſexto c.14 ubi plurima ſunt exempla.*Ex Hiſtoricis etiam id tenuere Fulg.Sabellicus & Egnatius *in lib. Exemplo.locis quam plurimis*. Paul. Iouius,*in uità Actij vicecomitis & Hiſtor. lib.30.*Carol.Sigonius *de imperio occidentis li.3.* & *10* & *Regn.Ital.l.1.* Alb. Crantzius *Saxoniæ li.7.c. 16.* & *14.* & *li.9 Metropol.c.13.*Franc.Gomara *Mexicanæ Hiſtor.c.20.* & *c.104.*Hier.Oſorius *de reb.ad Emanuele geſtis*, & Petr. Maff.*in Indica Hiſtor.* Th. Boſius, paſſim *de Not.Eccleſiæ*,&; quẽ hoc agmen clauſurum,Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ facem clariſſimam, & valentiſſimũ contra Nouatorum impugnationes pugilem,vt inuictum Triarium,in vltimũ locum conieci;Cæſar Baronius ſingulis *Annalium* (quos iam ſeptem,vt ſeptem Candelabri Catholici aureos candes bono publico edidit)*Eccleſiaſticorum tomis*. Harum vltimarum ætatum inſigniora quædam exempla dũtaxat adſcribam:minoris enim recentiora hæc faciunt aduerſarij. Primò ergo,Quod neſciam certum ſæculũ, hic referam quod ita Glycas *p.4.Anna.*In hiſtoria Eccleſiaſtica Philonis hiſtorici reperitur,*quodam perſecutionum priſcarum tempore,ſeniori Eccleſiaſtico ab antiſtite ſacris interdictum fuiſſe.Cùm autem ſenior ille quandã ob cauſam neceſſariam aliò profectus fuiſſet, accidit ut ab Ethnicis comprehenſus teſtimonio ſuo veritatem obſignaret. Hinc tẽplum eo loco conditur,& renoualia peraguntur;cumq; Antiſtes hæc uerba pronunciaret,*Pax vniuerſis: *ſandapila templo exceſsit,idq; non ſemel,ſed bis terue factum. Hinc per quietem antiſtiti ſenior oblatus : Abito, inquit, & Epiſcopo meo ſis auctor, vt huc veniant,meq; vinculis exſoluat. Nam officio me ſacro excluſit, ideoq; ſacris intereſſe vobiſcum nequeo. Teſtimonij quidem coronam conſecutus ſum; ſed Dei faciem nondum conſpexi. Quod ſi me ipſe profectus huc non exſoluerit,alius exſoluere nemo poterit. Quũ igitur his obtemperatum eſſet, ſandapila templo excedere deſiit.*

Digna hoc loco eſt quæ adſcribatur (eo quod ſuperius ſæculo X. quo contigit, fuit prætermiſſa) diuinitus de malo Epiſcopo ſumpta vindicta. *Cum Vdo Magdeburgenſ.Epiſcopus, ne ſignis quidem ac diuinis vocibus commonitus, ab impudicitia ſibi temperaret; viri religioſi Deum, ut Epiſcopum, aut corrigeret, aut tolleret, rogarunt. Inter eos cum noctu in Cathedrali Eccleſia S.Mauritij Fridericus Canonicus eiuſmodi precibus operam daret; vehementioris venti afflatu, omnia quæ in templo erant lumina extingui perſpexit, nec multo poſt duos iuuenes venire, duo candelabra accenſis cereis ferentes, & Chriſtum, cum parente eius atq; Apoſtolis, ſubſequi. A quibus cùm eſſent vocati ſancti homines, quorũ corpora in templo quieſcebant: viſus eſt inter eos Mauritius venire, qui longa atque graui oratione Vdonem Epiſcopum accuſauit; quem haut multo poſt Chriſtus nudum adferri à duob. iuſsit, atq; damnauit. Is autem pugno, ab ipſorum altero, qui eum portarunt, grauiter in medijs renibus ictus, Chriſtianam hoſtiam, quam in communione eius diei pridiè ſumpſerat, reuomuit in calicem, qui altari impoſitus fuit: atq; ſecuri percuſſo Vdone, rerum illarum omnium viſio euanuit. Quare vehementer territus Fridericus, cum ad altare acceſsiſſet, calicemq; in eo eſſe cum Chriſtiana hoſtia inſpexiſſet, & ſimul Epiſcopum mortuum humi iacentem alios religioſos viros excitauit, qui ablatum inde Epiſcopi corpus in agro ſepeliuerunt.*Fulgoſ.l.6.exemplor. c. 12. & Ioan.Naucler.2.p.Gener.34.

Cum duo locupletes mercatores, non ignobiles, per Taurinos ſaltus in Gallinã proficiſcerentur, ampliorem humana ſpecie virum obuium habuere, & ab illo

manda-

mandatum in hæc verba ſuſcepere: Ludouicum Sfortiam fratrem meum bello allo quimini, haſq; illi litteras nomine meo date. Obſtupentibus illis & percunctantibus, quiſnam eſſet? ſeſe Galeatium Sfortiam eſſe reſpondit, & mox ab oculis eorũ euanuit. Illi Mediolanũ properè redierunt, inde Vigleuanum, vbi Maurus degebat. Litteras ducis offerunt, quarum hoc argumẽtum erat: O, ò, ò Ludouice, caue tibi. quoniam Veneti, Galliq; tuam in perniciem coituri ſunt, tuamq; à ſtirpe rem euerſuri. Verum ſi mihi tria millia aureorum dederis; dabo operam, vt conciliatis ſpiritibus ſiniſtra fata auertantur. idque conſecuturum ſpero ſi mihi non aduerſatus annueris. Vale. Subſcriptio erat, Galeatij fratris tui ſpiritus. Illud ipſum licet alij, vt commentum irriderent, non tamẽ multò poſt Princeps à Ludouico XII. Gallorum Rege principatu deiectus & captiuus abductus eſt. Hactenus oculatus teſtis Bern. Arlunus *ſect. 1. Hiſt. Mediolã.*

Ludouici Alodiſii pater Imolæ Dominus, haut diu (inquit Sabellicus) *poſtquam deceſſerat, homini a ſecretis, quem filius Ludouicus Ferrariam mittebat, in itinere venanti ſimilis equo inſidens cum accipitre apparuit: huicq; vt filiũ in hũc ipſum locum poſtera die venire iuberet, præcepit quoniam magni momenti res ei prædicturus erat. Ea re audita Ludouicus tum, quia non credebat, tum quòd inſidias verebatur, alium pro ſe miſit. Ei illa ipſa vmbra, quæ antè apparuerat, obuiam facta, vehementer indoluit, quòd filius non veniſſet: longè enim plura ei dicturam ſe fuiſſe affirmabat. Sed tunc illud tantum referri iuſsit, quod tranſacto XXII. anno, ac præterea vno menſe, die quoq; ſpecificè addito, vrbis imperiũ, quod obtinebat, eſſet amiſſurus. Vt tempus, quod vmbra prædixit, aduenit, adhibita magna cura, ea ipſa nocte, quam patris manes ſuſpectam fecerant, ducis Philippi Mediolanenſis confæderati Milites, ad muros penetrarunt, adhibitiſq; ſcalis, glacie magna conſtrictis foſsis, vrbem cum ipſo Principe ceperunt.* Sabellicus lib. 1. Exemplorum cap. 4.

Franciſ. Guicciardinus *Hiſtor. lib. 1.* narrat fama vulgatum, ſpiritum Ferdinandi Regis Neapolitani, Iacobo Chirurgo filij Alphonſi Regis ter diuerſis noctibus apparuiſſe, & prima vice manſuetis ac mitibus uerbis, poſteris uerò minabundè & increpanter imperaſſe; ſuis Alphonſo uerbis denunciaret, non eſſe, cur uana ſpe ſeipſum lactaret, uires Francorum ſuſtinendi. ſtatutum.n. ac definitum fatali lege, ſtirpem Aragoniam infinitis caſibus iactari, & tandem regno priuari. Quod vero idem addit Guicciardin. *Se pero è lecito tali coſe non del tutto diſprezzare;* id non de apparitionis, ſed de prædictionis fide, addidit, & merito. nam falſam cernimus.

Fra. Picus Mirand. Comes *in uita Io. Pici patrui* ſcribit, non longo poſt obitum Io. Pici tempore; ſpectrũ Ioãnis apparuiſſe Hieronymo Sauonarolæ; eiq; dixiſſe, torqueri ſe pœnis expiatorijs; eò quod non ſatis diligenter & fæcundè, talentum ſibi a Deo creditum eruditionis & ingenij, multiplicaſſet, & quia nõ quanti par erat feciſſet internas Dei ſuggeſtiones inſpirationeſq; quæ adhortabatur, honeſtos labores quos inchoarat non abrumpere, & quæ ſibi animo propoſuerat, ea inſtanter operari atq; perficere. Quæ Hieronymus mox in concione propoſuit, & omnium precib. Picum commẽdauit. Cæſar Baronius, de Michaele Mercato ſeniore teſtatur, ei cum Marſilio Ficino, ſummam interceſſiſſe amicitiam, ſtudiorum cõſuetudine, & Platonicæ ſectæ vinculis arctius colligatam. Acccidiſſe autẽ aliquando, *vt ex more, quidnam poſt obitum ſuperſit homini, ex eiuſdem Platonis ſententia, ſed non ſine tamen trepidatione, deducerent; quæ labantia, fidei Chriſtianæ ſacramentis ſuffulcienda eſſent: eo enim argumento exſtat eiuſdem Marſilij, ad ipſum Michaelem Mercatum erudita quidem Epiſtola, de animi & Dei immortalitate. Cum verò inter differendum eorum progreſſa longius fuiſſet diſputatio; eam ad calcem perducta eo clauſerunt corollario, ut iuncta ſimul*

mul

mul dextera pacti fuerint,uter eorum ex
hac uita prior decederet(ſi liceret) alte-
rum de alterius vitæ ſtatu redderet cer-
tiorem . Quibus inter ſe conuentis, ambo
iurati ab inuicem diſceſſere . Interlapſo
autem haut breui temporis ſpacio ,euenit
vt cum ſummo mane idem Michael ſe-
nior in philoſophicis ſpeculationibus vigi
laret ; ex inopinatò ſtrepitum velociter
currentis equi,eiuſdemque ad oſtium do-
mus curſum ſiſtentis audiret , vocemque
ſimul Marſilij clamantis . O Michael ò
Michael , vera , vera ſunt illa . Ad vo-
cem amici Michael admiratus , aſſur-
gens, feneſtramq; aperiens ; quem audie-
rat., vidit poſt terga, ad curſum iterum
acto equo candido,cãdidatum.proſecutus
eſt eũ uoce,Marſiliũ,Marſilium inuocãs:
proſecutus & oculis : ſed ab cis euanuit .
Sic ipſe noui caſus ſtupore affectus,q̃d de
Marſilio eſſet, ſolicitus perquirendum cu
rauit (degebat ille Florentiæ , ubi diem
clauſit extremum) inuenitq́; eundem il-
la ipſa hora defunctum, qua eo modo au-
ditus & viſus eſt ſibi . Sic. Bar. Ann.
*tom. 5 .anno 412.*Prætermitto quæ nar
rat Bredemb.*l.7.collat.c.11. & 46.l.8.*
*c.12.14.23.& 40.*Adſcribo vnũ, quod
multorum militum grauium , qui vi-
diſſe ſe ſanctè iurabant , teſtimonio
compertum . Cum annis ſuperiori-
bus admirando illo opere Alex. Far-
neſius Antuerpiam obſideret : Bata-
ui Anglique , vt obſeſſis opem fer-
rent: & obſeſſi eodem tempore,ut ho
ſtem diſtinerent,facta eruptione,acer
rimè pugnabant , aggeremq; iam Re
gio militi ereptum poſſidebant,ſecu-
ri ut ſibi videbantur.Tum à regijs mi
litib. primò paucioribus conſpectus
propè aggerẽPetrus de Paz,Hiſpanus
Tribunus,vir & militarib. & pietatis
ornamentis laudatiſſimis, qui iã men
ſib. aliquot ante defunctus . viſus hic
armatus,vt ſolebat,legionẽ p̃cedere,
& ſuis quondã militib. manu aduoca
tis,ſequerent̃ ut ſe imperare. Indicãt
primi ſecundis , hi tertijs, hi ſequen-
tibus ; vident omnes idem,mirantur
animiſque reſumptis notum ſequun-
tur ducem : præit ille , & recta in ho-
ſtes
naues compulſi , aggerem Regijs rẽ
ſtem ducit , fit pugna : ſed Batauí in
liquere . Hoc momento oppidum mu
nitiſſimum ſpe victoriæ, & ſe tuendi,
decidit . Horrendum planè quod he-
ſterna die legi perſcriptum Ticino ,
menſe Aprili huius anni 1601.in diœ-
ceſis Ticinenſis oppidulo, quod Cor-
retto vocatur; cũ iuſta in tẽplo cuidã
notario perſoluerẽtur,repẽteè ſanda
pila ſe cadauer ſurrexiſſe, & cõuersũ
ad quendã cognatũ ſuum ; qui funeri
intererat;ei dixiſſe;properaret domũ
ſuã, & ibi ſcripta quædã inſtrumenta
caperet,eaq; loco cuidã pio cõfeſtim
reſtitueret, pp quæ ſuppreſſa ipſe de-
functus iuſta Dei ſnĩa foret inferni
ſupplicijs adiudicatus. Quo dicto ite-
rũ caput vti prius reclinauit . Hoc à
Deo permiſsũ,ut diſcerẽt mortales ,
q̃ graues pęnæ ſcribas huiuſmodi per
fidos & piorum legatorum interce-
ptores manerent, Alteram quoq; ad-
ſcribam hiſtoriam ſpectri (neſcio an
dæmonis , an ipſius animæ damnatæ)
qua memoria digniorem me legiſſe
non commemini . prolixitatem nar-
rationis ex litteris Peruanis anni
1590. collectam,ipſis ſiue Fran. Ben-
cij,ſiue Gaſp. Spitilli uerbis comme
moratam , ſpero lectionis uoluptas
& utilitas ſuperabit.*Accidit in miſsio-*
*ne (*illa Itatina*) eidem P. Samaniego*
res admirabilis & conſideratione digna ,
cuique eo in genere vix contigit ſimilis ;
quæ etiam eiuſdem urbis incolis , in qua
euenit,ita innotuit, totq́; teſtimonijs con-
firmatur,vt nullus dubitandi locus relin
quatur, quæ ab ijs perſonis accepta eſt ,
qui oculis & auribus hauſerunt: qui ca-
ſus euentu infælix , ideo permiſſus eſt
(quemadmodum etiam de ſimilibus quæ
in confeſsione contigerunt credi poteſt)vt
hic nouus populus diſcat, qua fide & in-
tegritate vti debeat pœnitentiæ ſacra-
mento,in quo non paruam ſentit difficul-
tatem. Quare etiam Inda, quæ in omniũ
oculis legem integræ confeſsionis viola-
bat,videntib. eiſdem punita eſt & caſti-
gata,vt vnius animæ ruina , multarum
ſalus procuraretur , Res igitur quæ acci-
dit eſt

vit eſt eiuſmodi. Agebat in domo præcipuæ
cuiuſdã Dominæ huius loci adoleſcẽtula
decẽ & ſex circiter annorũ, quæ bello ca-
pta ac baptiſmo tincta, Catharina voca-
batur. In ea cũ ætate creſcebat libertas, et
mores diſſoluti, etiãſi non rarò ab herà re
prehenſa caſtigaretur quæ eò peruenit ma
litiæ, vt cũ perditis quibuſdã clam cõſue-
ſceret; nec tamen propterea à confeſsione
abſtineret: ſed hoc peccatũ labris preme-
ret, ne meretricula aut perditis morib. ha
beretur. Hæc igitur Kal. Aug. 1590. morbo
depreſſa Sacerdotẽ euocauit, cui animi no
xas aperiret, ſed id fecit nõ integre, ut &
in eadẽ ægritudine nouẽ alijs vicib. rece-
dẽte Sacerdote, præſentib. alijs famulis cõ
tẽptim ridebat hac fermè oratione: Aliud
ꝙ agerem, non erat; quam ut peccata fate
rer: adiectis etiã turpib. & inhoneſtis ver
bis quib. offenſæ ceteræ ſingula ad herã re
ferebãt; quæ meritò Catharinã increpãs,
tandem vultu & voce mutatis amicè ro-
gauit, quænã illa eſſent, quæ patri aperire
nõ vellet. narrauit illa non difficulter, ad-
iunxitq; quoties patrẽ in morbo uocaſſet
vt ſe purgaret confeſſione, ſtetiſſe ad læuã
quendã Æthiopi ſimilem, qui moneret ne
fateretur, ꝙ ea peccata leuiſsima eſſent,
& nullius momẽti, & ex illorũ cõfeſſione
à patre diſſolutior haberi poſſet. A dextra
vero manu apparuiſſe S. Mariam Magda
lenã exhortantem, ut quidquid eſſet libe
rè euomeret; Accerſitum itaq; rurſum Pa
trẽ Domina de omni eo quod acciderat in
ſtruxit; qui modis omnib. tentauit, ut ad
integrã animæ expiationẽ induceret, ſed
fruſtra: quo.n. exhortabatur magis, eò red
debatur obſtinatior, ita ut nec nomen Ie-
ſu enunciare uellet. Alio etiam tempore
cũ illi ſacram crucifixi imaginẽ offerrent
ut in eum intueretur, & animo reuolue-
ret Chriſtum, pro nobis cruci affixum &
in cruce mortuum, ſumma cum indigna-
tione & animi commotione reſpondit. Iã
ſcio, ſed quid vultis faciã? Ad quam he-
ra, ut ad Chriſtum te conuertas, qui ad-
miſſa crimina remittat, ſi fatendo reco-
gnoſcas. Cui Catharina; obſecro ut mihi
deſinatis eſſe moleſtæ. cumq; hera abſceſ-
ſiſſet, cœpit amores ſuos & turpitudinem
decantare, durauitq; ad dies plures hæc
agendi & dicendi ratio; donec quadam
nocte, accerſita cum ancillis hera, hæc in
verba prorupit, Torqueor & animo
angor plurimum ob violatam confeſsio-
nem: & ab ea hora vſque ad mediam no-
ctem toto corpore obriguit, ut crederetur
mortua, & de humatione & ſepultura eſ-
ſet cogitatio: ſed ad ſe reuerſa accitoq; ſa-
cerdote, nihil de antiqua fatendi conſue-
tudine remiſit. Tres poſt horas, paullò an-
tè quam expiraret, exhortata à ſeruis, vt
apprehenſa manu cruce & cereo ſacro, no
men Ieſu inuocaret, reſpondit: Quis eſt il
le Ieſus? eum non noui, ac in vltimã par-
tem lecti reflexa, ſedenſque audiebatur
cum alio quodam, qui tamen oculos fugie
bat, colloqui. Ac alia ſerua, quæ eodem in
loco ægra decumbebat, uehementer Domi
nam rogauit, ut in diſtinctũm cubiculum
trãsferretur: quod, ut aiebat, laruas quaſ
dã atras uideret, quib. admodũ terreba
tur. Nocte ea, qua Catharina exſtincta
eſt domus tota tã fætido ac putri odore per
fuſa eſt, neceſſarium vt fuerit, cadauer
loco patente & aperto exponere: Dominæ
etiã frater è cubili brachio extractus eſt.
Ancilla quædam in humeris veluti calce
percuſſa eſt, pertulitq; aliquot dies eius
læſionis ſigna. Equus manſuetiſsimus alio
quin, actis in murũ calcib. huc & illuc di
ſcurrens tota nocte inſanijt. Idẽ fecerunt
& canes multa diſcurſione & latratu.
Humato iã corpore, cũ ex ancillis quædã
locũ intraſſet, in quo Catharina decubue
rat; nemine cõſpecto, ſenſit in ſe uas quod
dam quod tabulatis impoſitum erat, ia-
ci. Maior præterea pars huius vrbis ui-
dit multo crepitu & ſonitu huc & illuc
plurimos lateres & tegulas, etiam ad
duo millia paſſuum proijci, non quod in
palatio vllus ſit later vel tegula; cum,
vt pleraque huius vrbis ædificia omnia,
palma tegatur. Ancilla alia ſpectantib.
multis pede protracta fuit longiſsimè,
etiamſi quæ traheret nõ videretur. Septi-
mo Octobris cum quædã ſerua veſtiariũ
eſſet ingreſſa, ut inde veſtem aliquam ſibi
ſumeret, uidit Catharinã erigentẽ ſeſe in
pedes, ut uas quoddam arriperet; fugiẽte
illa tanto impetu uas in murũ impulit, vt
in mille partes frangeretur. Die inſequẽtis
veſtia-

*veſtiario annexa fuit crucis imago char-
tacea, quæ uno impetu à muro auulſa in
conſpectu omnium, tres in partes diſtra-
cta eſt. Eodem die cùm in horto Domina
cœnaret; medius later lanci iniectus to-
tam cœnam euertit: cuius filius annorum
quatuor, eo ipſo tempore clamare cœpit;
Matercula, Matercula, Catharina me
præfocat; appenſiſq; ad collum Sanctorum
exuuijs ab ea pœna liberatus fuit. Hæc Do
minam coegerunt ut ædes mutaret, & in
conſobrinæ domum ſe reciperet, relictis
ancillis quibuſdam ædium cuſtodibus.
Decimo dicti menſis, cum ex ancillis ali-
qua in officinam diſpenſatoris iuiſſet, ſen-
ſit ſe ter à Catharina vocari: quam ti-
more nimio dilapſam exhortatæ ſunt ce-
teræ, ut inuocato Domini noſtri auxilio,
cereoq; ſacro aceenſo regrederetur: aſſum
ptis duabus, quæ ceteris animoſiores vi-
debantur, ſecure redijt, quam defuncta
monuit, ut dimiſſis alijs, cereo abiecto
quod pœnam inferret, ſola perſiſteret.
Emittebat Catharina ex omnibus corpo-
ris iuncturis flammas, incredibili cum fæ-
tore. Caput cum pedibus ardebat, cin-
cta erat veluti ignita faſcia octo aut de-
cem digitos lata, quæ in terram vſq; pro-
tendebatur, uidebaturque libidinis &
admiſſæ turpitudinis pœna & caſtigatio
quædam. Viſo hoc ſpectro tremere, &
exalbeſcere cœpit ſerua. ad quam infelix
defuncta, accede huc. Quoties ego te euo-
caui? Reſpondit ſerua penè exanimis:
Bone Ieſu, quis non horreat te viſa? Quæ
cum diceret, in eundem locum deſcendit
formoſiſſimus puer albis veſtibus, qui ſer
uã hortatus eſt, vt poſito timore forti eſ-
ſet animo, notaretq; diligenter quæ à Ca
tharina acciperet, ut in alios euulgaret,
ac ſimulatq; ab hoc loco exceſſiſſet, con-
feſſione maculas omnes expiaret. Tũ hæc
in uerba Catharina: Scias inferno me mã
cipatam, & grauiſſimis ſubiectam pœnis,
quod cũ Sacerdoti aduoluerer, ut pecca-
ta faterer; leuiſſima tantum referrem,
cuiuſmodi ſunt, quod garrula eſſem & lo
quax, in iram procliuis, & id genus alia,
ſilentio uero inuoluerem libidines, & con
ſuetos cum adoleſcentib. congreſſus. Tu
igitur diſce bene confiteri, & nullum cri-
men tacere. Horumq; uos commoneo, quòd
ita mihi imperatum ſit, cogarq; aliorum
in exemplum hæc uerbis aperire. Iã pul-
ſus ad ſalutandam Deiparam virginem
audiebatur: defuncta mox in angulum
quendam ſecedit & euaneſcit. Angelus
verò (angelum enim fuiſſe, quem viderat
puerum, credebat famula) abire ad ſuos
famulã iubet, quod & fecit.* Placuit hãc
omni fide conteſtata hiſtoriã vltimo
loco ponere, quòd in ea omnes appa
ritionũ ſpecies concurrant; Angeli,
Beatæ Mariæ Magdalenæ, dæmonis in
ſpecie Æthiopis, animæ damnatæ in
aſſumpto corpore, vt arbitror non
ſuo, ſed aereo ad ſui corporis ſpeciẽ
efformato. Habent Athei quod rideãt
ſi nolunt reſipiſcere, de pœnis infer-
ni & animarum immortalitate. habẽt
Caluiniſtæ de cereis benedictis, de Sã
ctorũ reliquijs, de confeſſionis auri-
cularis integritate eiuſq; neceſſitate.
quid dicent? confictũ id à Ieſuitis. qui
poteſt, quod à cunctis hodie, locis il-
lis queat cõfutari, ſi confictum foret?
Nolunt credere? eant, & audiant, vi-
deantq;. Muliercularum commenta
inquient? credo, lateres & tegulę, lon
ginquis loci, allatæ & diſperſæ, quæ
cunctus populus vidit, iſtis imagina-
tionis opera ſunt. extracti lecto viri,
videntib. alijs ſolo alliſa & per hu-
mum raptata mulier, ſomnia, illiſa pa
rieti vaſa, & in partes innumeras con
fracta, ſomnia fuere. Sed grandiorum
malitia, ad hæc fingenda ſpargendaq;
ualuit: quid pueri quadriennis inno-
cẽtia? doli capax illa non eſt ætas, ut
vel ante reliquias præfocari ſe à uix
nota & mortua mentiãt, vel reliquia
rum appenſione metũ fictum ponat.
Quam vereor ne Catharinæ exitiũ il
lis impendeat, qui Catharinæ crimen
& laudant, & imitantur, confeſſionis
ſacra myſteria in hiſtrioniã hypocri
ſim vertentes, & inferni pœnas fabu-
larum loco habentes.

Habetis nubem teſtium, grandinẽ-
que copioſum exemplorum, quibus
labruſceta, & vrticeta Nouatorum ra
dicitus vellatis, confringatis, calce-
tiſque.

tiſque. Illud vnicũ propono. perpendite uos diligenter, vtrum æquius tu tiuſque credere, primæ & ſecundæ Synodi Nicenæ patribus; Græcis Latiniſque Eccleſiæ Doctoribus; ſexcentis alijs grauiſſimis Theologis, & probatæ fidei Hiſtoricis, & omnium ſæculorum ſexdecim receptæ ſententiæ, an nouiſſimi ſæculi procacibus quibuſdam, ijſque perpaucis, de ludo Saxonis excucullati, uel Stigmatiæ Nouiodunenſis. hi negant mortuos viuentib. apparere ad tempus poſſe, negant Deũ id vnquam permittere, illi contra vtrumq; vt audiuiſtis affirmant, vel diſertis verbis, vel allatis exẽplis quæ nunq̃ recitaſſent, niſi vera credidiſſent. Scaurianũ planè iudiciũ eſt. magnificum illud & magnanimũ Scauri rei dictum, non ignoratis, quia Valerium Maxi. lib. 3. legiſtis. *Varius* (inquiebat) *Sucronenſis Æmilium Scaurum, regia mercede corruptũ, imperiũ Romanũ prodidiſſe ait: Æmilius Scaurus Princeps Senatus huic negat ſe culpa affinem eſſe. cui credetis?* Pari ego nunc ratiocinatione; Sanniones noſtri temporis; Momi dicaces; Eccleſię peſtes; apparitiones ſpirituũ negant & ſubſannant: fatentur aliquas & in honore habent, Sãcti; & orthodoxi patres, orbis Doctores, Aſiatici, Aphricani, Europæi. quib. credetis? Magdeburgici Centuriatores, & Lemanicolæ coaxatores aſſerunt, nullas vnquã viſiones defunctorũ fuiſſe veras: militãtis Eccleſiæ, quæ columna veritatis eſt, centuriones & Euangelij præcones, qui ſcientiam ſuam de ſapientiæ æternæ vberib. ſuxerunt, vnanimi conſenſu litteris mandarunt plurimas, vt veras: quib. credetis? Beatorũ apparitiones habemus, damnatorũ habemus, beandorũ habemus; Eccleſiaſticæ monumentis hiſtoriæ, patrũ traditione, conciliorũ actis, diuinę ſcripturæ tabulis cõſignatas, & de manu in manũ p oẽs Eccleſię ętates traditas cõſeruataſque: Nonne temerariũ contra niti, flagitioſum repugnare, impiũ atq; blaſphemũ his omnib. fidẽ derogare? qd, mendacij vel ſtoliditatis ea corumq; auctores accuſare? nomen non inuenio, quo appellem. Tu (*lector*) rei indignitatem animo complectere, cõplexus abijce, abiectam conculca & execrare. Quid mendacij accuſare, niſi falſa pro veris obtruſa dictitare? quid ſtoliditatem aſcribere, ſi non cauſari; adeò tot grauiſſimos, ſapientiſſimos, ſanctiſſimos viros, fuiſſe væcordes, ut inanibus nænijs ſe paſſi fuerint ludificari, & pro hiſtorijs fabellas aniles receperint? hæc aduerſariorum modeſtia eſt.

SECTIO VI.

SEd ratione fortaſſis aliqua vel argumento efficaci ad hoc credendum impelluntur. Examinandas ipſorum obiectiones tibi fideliter proponam, tu iudica & diſcute.

In Italia (*inquit Philipp. Melanchton. in Manlij Calendario*) *habent impuriſsimas & obſcanas fabulas de Maria, quæ apparuit Monachis.* bellum dictum & mendaciſſimo dignum ſcurra. Habet Aſia & Aphrica, habet & Hiſpania, & Germania, Deiparæ ſacratiſſimæ apparitiones, vt doctũ. habet nõ ſola Italia, & eas ab omni obſcænitate & impuritate tam remotas quã à fidei puritate Melanchton, quã à morum & vitæ caſtitate ac ſanctimonia fuit alienus Lutherus. nec illæ fabulę vocari poſſunt, quas omni euo grauiſſimi ſcriptores & ſanctiſſimi viri, publicis teſtimonijs conſignarunt; quas Eccleſiaſticæ traditiones confirmarunt. Sed hæc Melanchtonis & Io. Riuij modeſtia fuit, tot ſeculis probatas Sanctorũ apparitiones, anilia cen ſere deliramenta; &, cũ ipſi eſſent homines ineptiſſimi, D. Greg. Papam ineptum vocitare. addunt vanitatem impudentiæ; cũ multa falſa & inania pueriliter, ſine iudicio, & fallaciter, ſine candore, congerunt, & quorundam priuatos abuſus & ſtultorum deridiculas opinationes in publicam Catholicorũ contumeliam detorquent. quaſi non rebus veriſſimis, & optimis,

mis, hoc ſit adnatum, vt obnoxiæ ſint fuco, & hominum dæmonumq; dolis atque malitiæ expoſitæ, in multorum praué vtentium vertant perniciem. quid pane vtilius? Sodomæ tamen eius abundantia nocuit. quid vino ſalutarius? plures tamen ebrietas, quam gladius necauit. quid Dei adoratione præſtantius? quot tamen illam in cultum idolorum deflexere? diſcretio ergo & prudentia neceſſariæ, vt veras à falſis diſcernamus: non verò licet, propter falſas, veris fidem derogare.

Marbachius negat vllas veras, niſi Chriſti & Angelorum reperiri. cur ergo tam diligenter, quando per Angelos exhibitæ, id Patres & hiſtorici addere conſueuerunt? cur hæc nouus Vigilantius vincula Sanctis inijcit? cur his eos compedibus & manicis ligat? cur in hunc neruum com pingit; homo propter multiplices blaſphemias neruo digniſſimus, propter transfugium, compedibus vinciendus; & propter amentiam atque furorem, totus vinculis quadrupes conſtringendus?

Centuriatores & Lauatherus addunt argumenta paullò veriſimiliora, quædam quib. probare conantur, nullum eſſe Purgatorium (quæ vt impertinentia hoc loco prætermittimus:) quædam quibus reſpondebo, tractationi accommodata. Quid, inquiunt Auguſtino reſpondeas, qui non obſcurè, viuentium rebus animas defunctorum negat intereſſe, alio quin ſibi matris optimæ conſpectum nulla nocte defuturum? (*d.lib.de cura pro*
a *quæſt. 13. in ſcrip.* *mort.ſup. citat.*) Quid Athanaſio, *a*
Chryſoſtomo *b* Theophilacto, *c* Ter-
b *ho.29. in 8 e.Matth.* tulliano; *d* cenſentibus hæc eſſe com
menta dęmonum, qui ſe ſuffragijs
c *in d.c 8.* noſtris indigere, & ex purgatorio,
d *l.de anima.* via alta atque ardua, fingunt aduenire? Addunt ſcripturas. Nam is *qui deſcendit ad inferos non amplius aſcendit,*
e *c.7.v.9.* Iobo. *e* Pſalmiſtæ *f homo* eſt *ſpiritus ua*
f *Pſ. 77.v. 39. & 102. v. 15. & 16.* *dèns & nõ rediens: puluis eſt,* & *poſtquã ſemel defloruit, dicitur ſuum locum non amplius recognoſcere,* quo igitur pacto queat redire? alibi dicimur *g omnes*
g *2.Re.14. v.14.* *mori & ſicut aqua dilabi.* quis dilapſas ad fontem reuocet? D. D. Petrus & Paulus *h* mortuos inquiunt dormire:
h *2.Pe 3. 4. 1.The 4. v. 13.* cur ante terminum ſuſcitas? negat Abraham *i* Chaos, quantum interiacet, à mortuis poſſe tranſmitti;
i *Luc 9. v. 26.* & idcirco illos nec mittendos, ut viuis renuncient, quę illic geruntur. Quo pacto; ſi nec per ſe queunt, nec à Deo mittuntur; mortalibus apparebunt? Hęc ſumma argumentorum, quę momenti alicuius. Sed reuera hoc eſt abuti ſcripturis, & Patrum dicta calumniari. Non negat apud Lucam Patriarcha Abrahamus mitti à Deo mortuos poſſe, vel ſolere, ſed tunc mittere abnuebat. Et *Chaos* illud hiatum maximũ atq; impermeabilem ſignificat, quẽ ſine Dei permiſſione nullus tranſire mortuorum queat: Dei enim lege immutabili conſtitutum eſt, vt ſine ipſius permiſſione receptaculis ſuis animę nequeant exire. Dei quoque lex ſanxit, nec damnatorum beatis ullã eſſe con dolentiam (huc D.Gregor. iter iſtud imperuium retulit) nec fortis ullam eſſe commutationem, vel meritorum vllum conſortiũ inter illos (huc Ambroſ. & alij retulerunt, de quo uide Cathen. D. Thomę.) Dormire mortuos teſtantur Apoſtolorum Principes, fateor: ſed *ſomnus* ille mortem ſignificat, & *dormire* eſt mortuum eſſe. phraſis iſta Gręcorum fuit unde & ſepulcreta, vocant κοιμητήρια, hoc eſt dormitoria; & Homerus; de virga illa Mercurij loquens, qua putabant eum mortuos ſuſcitare; mortuos nominauit ὑπνώοντας ἐγείρει (dormientes excitat:) id obſcurius & deterius vertit Maro, *Lumina morte reſignat*. Hebręi etiã *dormire* dicunt, pro mori, & Syri mortuos vocãt *dormientes*, propter ſpẽ reſurrectionis (ut Ange. Caninius obſeruauit) ſi ergo dormire Lauathero, eſt in nullius conſpectum vnquã venire: vbi fides reſurrectionis? dormiebant Moſes, Samuel, Ieremias

& Onias;

& Onias:apparuerunt tamen:*Sed omnes ſicut aqua dilabimur, puluis ſumus*, & quaſi in auras diſpergimur.Tibi vero, Lector quiſquis his fulcris innitere, edico, te moneo, diſcaueas; ne huiuſmodi rationibus vtare.nam ſi quid probent, eadem opera probent ne reſurrectionem quidem vnquam fore. dilapſæ ſemel aquæ nunquam redeũt; amnes aſpice; num nos nunquam redituri? Potius ergo fatendum his & ſimilibus locis, nihil aliud velle S. S. nobis indicare, quàm vitæ noſtræ imbecillitatem & fugacitatem; vt D. Auguſtinus & Angelomus annotarunt. Pſaltes Regius negat *à mortuo amplius locum ſuum cognoſci*. vbi aduerte nullum omnino patrum, nec quenquam ante Luthérum, ſic locum hunc exponere, vt facit Lauatherus: vt quã citò, tam verè, de tam nouitio commento, Nouatorem queas agnoſcere. Quatuor inuenio veterum explicationes. duas enim Hebræorum in *Midras tehilim* omitto, vnam vt impiam, quæ animæ hinc ipſius mortalitatem colligit; alterá, vt parum conuenientem textui, de originali peccato; hoc cum homine reſurgente non amplius reſurgere.iſti *Velo iashub*, accipiunt de *iatzar baraz*. Duæ Patrum expoſitiones ſunt planè tropologicæ, vt Arnobij hic, de diuitijs, & alia Baſilij (*de pænitent.*) Hominem ſemel in peccatum lapſum, non poſſe ſine Dei gratia, vi ſua exſurgere. Tertia eſt volentium, *locum* hunc, non capi de corpore, ſed de toto hoc orbe ſublunari, in quem, egreſſa ſemel de habitaculo corporis anima, nequit ſine ſpeciali Dei permiſſione redire: ſic innominatus, ſed pereruditus pſalmorum interpres. Quarta eſt Apollinaris, & Euthymij, ſenſum eſſe: ſcire Deum & cognoſcere humanæ naturæ conditionem, & interitus noſtri accelerationem; qui nati mox denaſci incipiamus: & cum nobis ſemel occiderit breuis lux, & vitæ flos iſte emarcuerit, haut poſſe abruptam vitæ telam iterum connectí, vel vinculum iſtud animæ atque corporis ſemel diſſolutum rurſus colligari, neque animam noſtram, poſtquam venti inſtar ſemel euolarit, vltra corpus ſuum agnoſcere, vt illud ſubeat ac poſſideat. Nam in ipſa reſurrectione, beati illud iam ſplendidum & incorruptibile deprehendent; damnati, fædum ac horridum & obnoxiũ corruptioni.tam verò damnati quam beati, angelica opera, Dei nutu, illud ſunt agnituri. Quid? quod nonnulli intelligunt de ipſis amicis: qui poſt animæ receſſum, corpus amplius non agnoſcunt; ſed deteſtantur? & hi more Hebræo *ſuum* pro, *eius*, accipiunt. videtur huius ſententiæ P. Emanuel Saa. Quid? quod D. Hieronym. ſecutus Hebræam phraſim, eandem vertit, *non cognoſcet eum amplius locus eius*, quod plerique Hebræi volunt, & paraphraſ. Chaldæus, & Vatablus ſequuntur, & ſic locutus ante fuerat Beatus Iob. capit. ſeptimo, vbi Hebræa, Chaldæa, Græca, & Latina conueniunt, hac prorſus ſententia; mortui memoriam interituram, quaſi non fuiſſet: vel ſuperſtites, quid cum vita functis agatur, aut quo in loco detineantur, nunquam niſi per reuelationem futuros certiores. Quæ omnia contra communem ſententiam nihil habere virium, eſt omnino clariſſimum. Minus etiam obſtat, quod eidem Regio Vati dicatur homo, *Spiritus vadens & non rediens*. nam quod præceſſit *quia caro ſunt*; id apertè indicat agi de naturæ humanæ deprauatione & improbitate; quæ, cum ad deteriora ſemper vergat, à malo tamen ad bonum, per ſe nequit redire: vel, quod magis placet, agi de homine corruptili: qui, cum ad mortem Pegaſeo gradu properet, à morte ad vitam retrogredi, virtute non poteſt ſua. D. Iobi verba, *Sic qui deſcendit ad inferos, non aſcendet nec reuertetur vltra in domum ſuam, neque cognoſcet eum amplius locus eius*: eundem planè ſenſum habent, quem illa Dauidis paulo prius explicata. Belle quo-

quoque Dionyſius exponit , animam quæ ad inferos deſcendit, in priſtinã vitæ rationem,diuitias,latifundia,pa latia,naturaliter non redire : *quãuis* (verba ſunt eius) *miraculosè id fieri poſsit,ſæpeque factum ſit*.Et illo ſenior D.Thomas ibidem diſertè tradit, Iob locutũ de eo quod ſecundum curſum naturæ fit,non de eo quod agitur mi raculosè . En aduerſariorum tela,ex ſcripturæ pharetra.Plus fortaſſis fidu ciæ in Patribus,plus ſuppetiarum? ni hil:vtique minus. calumnioſa vtique tota illa teſtificatio ; quæ Rhemniæ legis, vlla ſi ſe lege teneri paterẽtur, non effugeret inuſtionem . Miror Au guſtinum nobis obijci:cuius ſentẽtiã ex eodem libro audiuiſtis,non ambi- guè ceruicoſos iſtos condemnantẽ. Vult ille quidem plerumq; angelicas eſſe operationes; ſed addit ſpiritus e- tiam aliquando αὐτοπροσώπως ad vi- uos mitti . Negat eoſdem arbitratu ſuo redire poſſe , citra Dei volunta- tem; alioquin ſibi matrem continuò adfuturam:ſed nutu Dei aliquando re dijſſe,profitetur, & exemplis confir- mat.Athanaſium producũt in pugnã, ſed laruatum . Athanaſius enim ille Nicænus eſt,non Athanaſius. eius di- uidenda auctoritas . Nam quæ ab illo *q.XI.* dicuntur,leui brachio in aduer ſarios retorſerim . negat ſpiritus ap- parere,fretus Dauidis teſtimonio,de quo nos iam copiosè. addit hæc ver- ba: *De animabus enim ſanctorum nõ eſt dubitandum . nam & poſt mortem & in iudicij die cognoſcent omnia .* vnde ſic poſſumus ratiocinari: ſi beatorum a- nimę cognoſcunt omnia poſt mortẽ locum igitur & ſuum cognoſcunt : ſi locum ſuum ; permittente Deo ad illum redire poſsſunt . idcirco enim damnatorum animas negauit redire poſſe , quia locum ſuum non cognoſcunt . de animabus enim his tantum accepit verba Dauidis , non de omnibus , vt Lauatherus . Q *verò XIII.* non adimit omnem illis ſimplicitùs reditum (nã hoc ſcriptu- ræ ſacræ refragaretur) ſed negat à Deo remitti , vt humanæ curioſitati ſatisfaciant, narrando quid apud in- feros rerum geratur. Sciendum quo- que temporibus illis quandam hære- ſim viguiſſe contendentem; mortuo- rum animas , illorum maximè , qui violenter necati,dæmones fieri; & malis deinde carminibus ad hominũ obſequia & reſpõſa danda compelli . Huic dementiæ ſe ſumma vi Patres oppoſuerunt,& væſaniam illam ſedu lò confutarunt . In his ſanè diligens Iſidorus *lib.2.Etymolog. c. 8.* & os au- reum Ioannes Conſtantinop. *hom.2. de Lazaro, & hom.4.in Lucam,* vbi red- dit rationem, cur Deus non permit- tat multos in vitam redire: vti ſic dæ monum fraudibus materia ſubtraha- tur. qui dicit non permitti multos , nonne de nonnullis licet paucis fate- tur? adimit etiam facultatem redeun- di curioſarum narratiuncularum gra tia;abſolutè ad Dei nutum reuerten- di licentiam,non tollit : quin apertè potius *homil.29.in Matt.* ſcribit *ſpon- tè ſua redire non poſſe*,cur adderet (*ſpon tè ſua*) ſi nec diuina voluntate poſ- ſent redire ? Nec aliud agebat Theo- phil.*in c.8.Matth.*cum teſtatur dæmo nes quoddã dogma inſtituere voluiſ- ſe,de vagatione animarum in hoc or be;cui minimè ſit aſſentiendum, quo niam animæ corpore egreſſæ iam cer tum habent locum, & non oberrant vagæ.quib. verbis negat ſpiritus pro arbitrio ἐν τῷ κόσμῳ (ſic loquitur) πλανᾶσθαι , quoniam certis manſionib. ſtatim aſſignantur . impugnat enim eundem errorem quem Chryſoſtom. & vterque nobiſcum,vt docui,ſenſit. Denique Septimius Tertullianus etiã illud Gentilium , de præuentis imma tura morte , figmentum planè poeti- cum,& fortè Platonicum, reijcit , & docet nec illorum *animas vagari , do- nec reliquatio compleatur ætatum.* hãc- que ille licentiam poetarum , cum Magorum audacia , iactantium inanẽ ſuam animas eliciendi potentiam ; & cum inſomniorum fallacia , quæ Ma- nes falſa ſoliti immittere,comparãs, meri-

meritò refellit. Verùm & ipſe addit, ſ Dei virtutem quaſdam animas reuocaſſe in documenta iuris ſui. Sic ſcriptum ab eo inuenias extremo de Anima libro. Sic ergo neque S. S. neque patres, neque ratio; ſed ſola temeritas, nouandi cacoethes, & vetuſtati detrahendi, Catholiciſque conuitiandi libido, Aduerſarijs ſuffragantur.

SECTIO VII.

SIt 2. Concluſio, *Magi nequeunt ope ra dæmonum veras defunctorum animas nobis oſtendere*: hæc eſt ſententia Tertullian. *lib. de anima cap pen.* D. Iſidori *lib. 8. Etymol.* Chryſoſt. & Auguſ. quos citat & ſequitur D. Thom. 1. *p. q. 117. a. 4. ad* 2. Guilh. Pariſ. *p. vlt. de vniuerſ. cap. 24.* Victor. *de Magia num.* 17. ratio eſt, quia ſanctorum animæ in manu Dei ſunt, & ſoli Deo obediunt: damnatorum nequit Diabolus ſinere egredi, ſine nutu Dei, ſine quo nec ipſe id poteſt; quod ipſum etiam habet locum, in ijs quæ expiantur. Ideo ſolent ipſi has vices ſubire dæmones: qui per mũdum adhuc vagantur, & has animas amant mentiri, vt ex Porphyrio docuit Iamblicus *libr. de myſter. Ægyptior.* Neque id mirandum, cum in Angelum quoque lucis ſe transfigurent, & ſ in B. Virginem Deiparam, vt in Biturigib. Vibiſcis, cum illic degerem ſcio accidiſſe; imò & in ipſum Chriſtum Dominum, qualis Beato Martino apparuit diabolus.

Ex his ſequitur primò, prorſus eſſe ſuperſtitioſum, quod ex quorundã delira opinione retulit Ananias, animas eorum, quibus exſpirantib. dexterã porrexerint & viciſſim porrectã receperint, ipſis poſt obitum apparituras. Nulla enim huius rei vel ſcripto vel non ſcripto Dei verbo, nec hiſtoriarum verarum narrationibus auctoritas huic opinioni adminiculatur. Secundo ſequitur non eſſe temerè imitandũ quòd olim factum à nõnullis, & quod Ioan. Friburg. in Sum. Conf. *l. 1. tit. 11. q. 23.* ſecundum ſe cõſideratum, dicit non eſſe damnandũ de peccato, non enim negant D. Tho. & ipſe, & qui eos ſequitur Betzius *in præcep.* periculoſũ eſſe, & tales vt plurimum ſe deludendos dæmoni propinare, & illi ſubiacere comminationi; *Qui amat periculum peribit in eo*; ideo prudenter Ciruelus *l. 3. de ſuperſtit. capit. 11.* reprehendit illos inquam, qui cùm inuicem paciſcuntur, vt (ſi permittatur) is, qui prior morietur, viuo appareat, eumque de ſuo ſtatu faciat certiorem. Scio id Deum permiſiſſe aliquando, vt audiuiſti de Marſilio Ficino; & de S. Lutgardi legitur *l. 2. vita eius, to. 3 Surij, in Iunio*: & apud Dominicanos Zamoranos accidiſſe olim monacho cuidam. Is cum quodam Minorità hoc pactum inierat. moritur Minorita, & poſt dies aliquot apparet ſtipulatori menſas ſternenti, & (ait) ſe expiatorium circumgeſtare ignẽ. Et ad cruciatus ſui indicium, manum menſæ ligneę craſſæ impreſſit, eamq; altè ad modũ combuſſit. notam hanc audiui ab oculatis (vt aiebant) teſtibus ſupereſſe manus menſæ inuſtæ, & ad perpetuam rei memoriam paruulo clatro ferreo obtectam; & narrat in Chron. Dominicanorum F. Anton. Senenſis, vt de re nihil ſit dubitandũ. Quando Deus redire permittit, maioris boni id cauſa permittit: vt pluri mum Behemoth hac agit perſonam. Pactio ipſa vix fieri poteſt, vt curioſitatis peccato vacet. præſtat ſalutem ſuam ſemper cum pauore & ſpe operari. Eadem B. Lutgardis cum iuſſiſſet cuidam moniali, vt ſi prior morere-tur, eam viſeret; addidit, vt primum diceret; *Benedicite, orationem Dominicam & Salutationem Angelicam*, ne (inquit) *diabolus ſuo more aliquod figmentum adducat. d. lib. 2.* Si hoc illa ſancta tam illuminata metuebat: quanto magis nos debemus metuere? Sequitur etiam tertio ex his poſſe facilius diſcerni variorum & multiformium ſpectrorum illuſiones, quas dæmones obijcere ſolent. de quibus nunc videamus.

QVÆSTIO XXVII.

De dæmonum apparitionibus, ſiue de ſpectris, quæ dæmones nobis obyciunt.

SECTIO I.

DVo præmittenda, varias eſſe il-
luſionum cauſas: & varia dæmo-
num genera. Patet primum, quia mul
ta habentur pro ſpectris, quæ natura-
lia ſunt, vel artificialia; quæ ſenſuum
vitio, aut imbecillitate vitiatę phan-
taſiæ videntur eſſe, cum non ſint qua
lia videntur. de ſingulis Petrum Le-
loyherium *a*, in pleriſque ſecuti, vi-
deamus. Naturalia ſunt & decipere
tamen aptiſſima, ignes illi fatui de
quibus egimus ſuperius; item inſulæ
natitantes, quales vidi apud D. Audo-
mari fanum in Morinis complures;
quales etiam in Italia, & alibi cele-
brant veteres ſcriptores *b*, in lacu Va
dimonis, Cecubo, & Reatino: vt ſunt
etiam arbores & ſiluæ radicitus euul
ſæ, & claſſis ſpeciem in mari præben
tes, teſte Plinio Seniore *c*: vt, ligna
putrida nocte lucentia; vt animaculũ
Indicum, de genere Cicindelarum,
ſed maius, inſtar Scarabæi, quod etſi
toto corpore luceat, oculis tamẽ ma
ximę; qui pro corpuſculi modo in-
gentes, tantum fundunt lucis, vt ad
eam legere, & ſcribere ſoleant. Co-
cuiium vocant, micat luce quaterna-
rum ſtellularum; quarum ſi quis pin-
guedine manus & faciem inungat, ar
dens & formidabile ſpectrum appa-
ret. Sic Chieza *pag. 2. Hiſt. Perua. c. 30.*
Item vapores varijs formis confor-
mati, quales illi quos Sylla vidit hir-
corum ſimilitudine capitibus apud
Epheum concurrere *d*: & ſimilia, quę
apud Syrtim maiorem ex eadem cau
ſa Diodorus Siculus ſcribit continge
re *e*, digna lectu. Talia quoque (ſi à vi
ſu, ad auditum lubet trãſire) ſunt ad-
miranda quædam ſonorum, vt Echus
in locis diuerſis; quæ & notauimus

a *l. 1. de ſpectris c. 6. & 7. 8. & 9.*

b *Ariſt. de ad mir. audition. Titus Liuius l. 9. Seneca li. 3. Nat. quaſt. & Plin. Iun. li. 8. epi. 10. & Senior lib. 2. Nat. hiſt. c. 95*

c *li. 16. Nat. hiſt. c. 1.*

d *Plutarc. in Sylla.*

e *li. 3. Biblio.*

Cõment. in Senecæ tragædias, & deci-
pere nonnullos teſtatur Cardanus *l.
18. de ſubtilit.* item ſonus ſtatuæ Mem-
nonis, de qua eodem opere egimus;
& muri Megarenſis, de quo *in Atticis*
Pauſanias: & cauerna Britannica, de
qua Clemens Alex. *l. 6. Strom.* fors, an
D. Patricij antrum? item prælij ac vi-
ctoriæ voces, apud tres Perſicos mõ-
tes, de quibus idem Clemens. Mirifici
quoque interdum ſoni nati ex vteri-
nis ſuffocationibus, imperitis medi-
cis imponunt. *quãdo (ait Corn. Gemma
lib. 1. Coſmocrit. c. 7.) à venenato ſpiritu
inflata arteria, diductaq; in amplitudi-
nem; ſecundum longitudinem contrahun
tur. vnde neceſſe ſit aliquando mulierem
ſtrangularis vnde & voces mirandas exi
mis viſceribus exaudiri, nunc velut ra-
narum coaxatus, nunc ſerpentum ſibilos;
crocitus coruorum, gallorum cucurritus,
latratus canum, &c. quæ tamen pro via-
rum & erumpentis ſpiritus proportione
caſus effingit.*

Vt naturalia ſic & artificialia quã-
doque decipiunt, & pro ſpectris ha-
bentur: vt erant αὐτόματα Dædali, de
quibus Ariſtoteles *lib. 1. de anima, &
li. 1. Politic.* & alia Archimedis, Archy-
tæ ac Boetij, de quibus ſuperius actũ:
& noſtris temporibus oblata Carolo
V. Aquila ænea, volans per aerem, &
Pariſijs, triremis argentea, quam re-
miges, eiuſdem materiæ, & impelle-
bant, & ſiſtebant & retroagebant. Vt
erant etiam Hydraulica veterum, &
hodie in hortis Eſtenſibus Tiburi ad-
miranda: de quibus Claudianus;

*Intonat erranti digito, * pedibuſque
trabali
Vecte laborantes in carmina concitat
vndas.*

* Sic cre-xit Leler. pro pen[illegible]

Et de quibus iam exſtant Heronis
libri. Vt ſunt artificioſa ſpectra,
quorum modum docent Cardanus *li-
bro de Varietat. rerum.* & Baptiſt. Porta
libro de magia naturali; quanquam
verè in his omnibus, rerum, quibus
vtuntur, natura ad artificium ad-
fert vim maximam: & in natura-
libus illis prioribus, ſæpè accedit

artifi-

artificioſa hominum applicatio. Sed ad hanc claſſem magis propriè perti nent artificioſæ uoces quorundam; quibus cum ſint præſentes, voces ſi-mulant abſentium, vel cũ ore loquan tur, ex ventre uerba videntur profer re, ſicque uoces dæmonum vel ange-lorum mentiuntur: Item qui per tu-bos noctu loquentes; angelorum vel animarum voces ſimulant, quale quid de Bonifacio VIII. circumfertur apud Nauclerum, Maſſeum & alios. Item qui ſimulant ſe animas marito-rum defunctorum, & ſic ſuadent vi-duis vt ſibi nubant noui, qui hoc Lo-uanij factitarat: de alio qui Andega-ui, narrat Leloyerius *c.7.* Sic apud Boe thium Scotiæ rex Kennethus, Pictos, a quibus erat victus, vicit. Noctu ad Principes exercitus ſui dormientes, immiſit ſeruos indutos ſquammis lu centibus, & manu tenentes haſtas ex ramis putridis noctu lucere ſolitis; qui illos ad pugnam fortiter ineun-dam hortarentur: ſe a Deo miſſos Vi ctoriæ ſponſores. Angelos illi credi-dere, & animosè Pictos aggreſſi ad in ternecionem cæciderunt. Sic nonnul li vſi cancris uel teſtudinibus, ijſque cum candelulis affixis, in cęmiterijs, non ſemel ignitorum ſpectrorum ſpe ciem præbuere. quare nonnulli ſuſpi cantur ab Homero *a* teſtudini tribu tum nomen armaturæ fallacis ἐπηλυσίης ἄϊχμα. Sic etiam Abderitani iu-uenes, cum ſpectrorum ſchema, cona ti ſunt Democritum terrere, ut nar-rat Lucianus in *Philoſpeude*. Sunt in re centiorũ libris, ut Boccatij Decame-rone, & ſimilibus, exempla plurima; ſed me magis capiunt antiqua. in fa-bulis tale quid cōminiſcitur Moſtel-lariæ Plauti ſeruulus, tale quid narrat Æſchynes orator *b*, à Cimone Athe nienſi factum, qui ſe Scamandrum ſin xit, vt vitiaret Callirrhoen: tale quid narrat Ioſephus *c* factitatum a Mun do, ut deciperet Paullinam, fingente ſe Anubim: tale quid a Tyranno Sa-cerdote idolorum excogitatum, qui ſentiebatur Saturnum; vt liberè ma-

a *Hymn. Mercur.*

b *Epiſt. 10.*

c *lib. 18. antiquit. c. 4.*

tronas nobiles mæcharetur, nos do-cet Ruffinus *d*; & meminit eiuſdẽ m facinoris D. Cyrillus Alexandri. *con-tra Iulianum lib. 7.*

Et Nectanabus Ægyptius Magus ſe in Iouis Hammonis effigiem traſ-formans, Olympiadem Philippi vxo rem decepit, & adulterino concubi-tu Alexandrum Magnum genuit: vn-de illi orta opinio de Ioue parente. narrat Ioſephus Gorionides *lib. 2. Hiſt. Iudai. c. 6.* & laudat auctores, Æ-gyptiorum Sapientes, Titum Roma-num, Strabonem Capadocem, & Ni-colaum Damaſcenum.

In his fictionibus, cum ſtuprum ac cedit, peccatum grauius eſt quam in ſtupro ſimplici, & grauius puniendũ: cum furti cauſa ſit, puniendum pœna directariorum *l. ſaccularij. D. de extra-ord. crimin.* Si nihil aliud quam metus incutitur, pro periculi magnitudine, res æſtimanda: ex genere ſuo, puto Mortale peccatum: & pœna eſt arbi-traria, fuſtigationis puta; &, ſi mors ſecuta, exilij perpetui. *arg. l. 4. §. cum quidam D. ad leg. Cornel. de ſicar. l. inſi-niti, §. cum eo D. de furt. & l. penult. §. vl tim. & l. vlt. D. de extraord. crimin. vo-luere poſt gloſſ. in l. ſi quis aliquid. D. de pœn. Licinius Ruff. in comparat. legũ Mo ſis & Iuriſconſ. & Leloyer. ſup. fol. 173.* nec puto idoneam excuſationis cau-ſam amorem præbere, nec tutum ſa-tis eſſe *conſ. 101.* Oldradi, optimi alias conſiliarij.

Senſuum alterationem vitiumque, falſo viſorum, vel alio ſenſu perce-ptorum ſpectrorum, cauſam non ra-ram eſſe, docet idem Leloyerius *c. 8.* exemplo ebriorum, de quibus opti-mè D. Ambroſius *e*, *Hic (ait) vana imagines ebrijs, incerti viſus, inſtabilis greſſus: vmbras tranſiliunt ſæpè, ſicut ſo ueas, nutat his cum facie terra, ſubitò eri gi & inclinari videtur, & quaſi verta-tur, timentes in faciẽ ruunt, & ſolũ ma-nib. apprehendunt, aut concurrentib. mon tib. ſibi videntur includi. Murmur in au rib. tanquã maris fluctuãtes fragor, & re ſonantia fluctu litora. Canes ſi viderint,*

d *lib. 11. hiſtor. c. 25.*

e *l. de Helia & ieiu. c. 16.*

leones arbitrantur,& fugiunt. Alij riſu ſoluuntur incondito, alij inconſolabili mœrore deplorant alij cernunt irrationabiles pauores: vigilantes ſomniant, dormientes litigant. idem, terribilia nempe viſa apparere ebrijs, Plinius prior affirmarat *a*; Deprauat, more ſuæ ſectæ, Lauatherus SS. dum ſic vult intelligendum illud Salomonis *b*; ebrietatem diſſuadentis: *Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruerſa. Extraneas*, ait ille, viſiones & apparitiones admirãdas: qua in re ductorem habuit Pagninum: qui cum Paraphraſte Chald. videtur ſic accepiſſe זרות Zaroth; quaſi vim neutri haberet, & ſignificaret *extranea*, h. res extraneas, quod, licet non diſplicuerit Ianſenio, probum tamen non eſt. Fœminino enim ſenſu accipiendum, & quidem non de rebus, ſed de mulieribus. Senſus enim, quem D. Hierony. & Beda ſecuti, vinum concupiſcendi alienas eſſe cauſam. ideo Septuaginta, vt ambiguitatem hanc tollerent, ſingulari numero vertere ἀλλοτρίαν, alienam, ſeu extraneam: quam vocem nec S. S. nec patres ſimpliciter poſitam, de alia re, quam de muliere ſeu ſcorto accipiunt, vt eodem cap. paulò ante; *puteus profundus aliena*, vt ibi explicant Salonius, Beda, Hieron. & alij. Oculorum ſuffuſio facit videri volitantes ante oculos, quaſi muſcas uel ſaltitantes formicas, vt non ſine ſtudiorum incommodo, à multis iam annis experior. Abenzoar *lib. 1. cap. 1. tract. 8.* meminit morbi dicti *halahol*, quo qui affecti, ſingula putant ſe videre gemina. Arcuatis cũcta apparẽt lutea. Refert Ariſtoteles de quodam qui ſuammet imaginem ſiue ſimulachrum, in aere ſibi, quaſi in ſpeculo, propter oculorum vitium, ſemper obuerſari exiſtimabat. idem teſtatur, eum qui diu in ſolem oculos intenderit, & oculos aliò celeriter auerterit; primò ei cũcta iri viſa gilua, mox rubea, & tandem nigra; donec alteratio illa viſus recedat. Auditus etiam læſus decipere conſueuit; vt fit in ijs; qui morbum imaginoſum (ſic vocãt) patiuntur. cuius ægritudinis viri docti duas ſtatuunt ſpecies, vnã notionem; cui nomen φρενίτις, quando phantaſmata obijciuntur animo, viſili imagine; de qua ſpecie Cornelius Celſus, & Cælius Aurelianus conſulendi; & pertinet ea ad phantaſiæ vitium. altera ſpecies eſt κορυβαντιασμός, qui viſui tollit ſomnum, auribus indit vitium, quo ſibi audire tinnitus & ſonitus videntur. de hoc Varro, *in Promatheo* Satyra;

Leuiſomna mens ſonorinas imagines
Adfatur, non vmbrantur ſomno pupulæ.

Guſtus quoque vitiatus ægros mirè decipit; vt & odoratus, Polypo, Grauedine, ſeu κόρυζα, & miro illo catarrho; qui regnabat in Caſtella. 1581. & multos abſumebat; læſus. Verum crebrior & maior deceptio manat à phantaſiæ corruptela; quæ aliquando coniũcta eſt cum Phreniti de (ſic vocatur ea quæ cum febri vehementi eſt;) aliquandò cum Mania (hæc febris expers eſt, & diuturnior) aliquando leuicula tantum eſt febris, nec ad phrenitim ſufficiens *c*. Theophilus medicus cætera prudens, opinabatur cum febriret, prope lectulũ tibicines & cornicines aſſiſtere, & continuè auribus eius cantum inſonare: idque, iam ſanus, accidiſſe ſibi pertinaciter contendebat *d*. Sed huic iſta tædio erant: alteri cuidam voluptati. Sic enim Horatius *epi. ad Florũ*.

. . . . . Fuit haut ignobilis Argis;
Qui ſe credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus ſeſſor, plauſorque theatro:
Cætera qui vitæ ſeruaret munia recto
More; bonus ſanè vicinus, amabilis hoſpes,
Comis in vxorem, poſſet qui ignoſcere ſeruis,
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ;
Poſſet qui rupem & puteum vitare patentem:

a *li. 14. c. 22.*
b *Prouer. 13. v. 33.*
c *vide lib. 3. c. 1.*
d *Gale. lib. differ. Sympt. c. 3.*

Hic vbi cognatorum opibus, curiſque refectus,
Expulit hellebero morbum, bilemque meraco,
Et redit ad ſeſe: Pol me occidiſtis, amici,
Non ſeruaſtis, ait; cui ſic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratiſſimus error.

Abydi ſimile quid contigiſſe narrat Ariſtoteles in lib. de admirand. audition. Hanc in væſania falſæ opinionis voluptatem, de quodam Thraſyllo, putante naues omnes, quæ ad Pyreum appellarent, ſuas eſſe, fusè teſtatur Ælianus *lib. 4. var. hiſt.* Sed ad ſpectra redeamus imaginaria. Haut ſcio an quid rarius eò acciderit, quod à Timæo Locro commemoratum. *Agri genti domus fuit, cui cognomen τριήρη ab euentu tali. Adoleſcentes aliquot* Taurominitani *illuc conuenientes conuiuiū hilarius agitabant. Mox vti aſſolet, cum incaluiſſent vehementius, ita decuſſi mente ſunt, itaque externati; vt in triremi ſe opinarentur conſtitutos, mariq; altius vndabundo hyemem ingruere atrocem. Proinde, velut naufragium veriti, tanquam egeſtis, quæ intus forent, nauigium facturi leuius, vaſa omnia, & quic quid mero feruidis occurrebat, in viam, ceu in mare, feſtinantius iactare adorti ſunt, accurrentibus hinc inde qui proiecta diriperent. Inſequenti die vbi adfuere magiſtratus factum arguentes, cum il li necdum ſatis edormiſſent: reſpondere, ſe metu mortis præoptaſſe, quæ in naui forent diſperdere, quàm fluctibus deuorari. Admirantibus mentis ſtuporem vniuerſis, qui inter eos videbatur natu grādior: Ego, ò viri Tritones, præ formidine infra thalamos me conijciens in imo iacui. Cūque amplius delirare animaduerterētur, dimittuntur ab ignoſcente magiſtratu, commoniti modo grauius, cauerent in reliquum inuitationem eiuſmodi brutalē. At illi, velut gratiā fatentes: Si, inquiūt, ſeruati ex tam procelloſis vndis portum uerimus aſſecuti, inter marinos Deos vo is (ò Tritones) vt ſeruatorib. in patria ſtatuas ſurrigemus. Sic Cœlius Rhodig. ſed ex Athenæo. a*

Hidrophobi aquam fugiunt, eo quòd putant ſe in illa videre canem à quo admorſi fuere *b*. — a *Athenæus l. 2. c. 1. & Cælius li. 17. A. L. c. 2.*

Solet autem diabolus hiſce naturalibus morbis ſæpè ſe adiungere, & hominum procliuitate abuti. *Serpit hoc malum diaboli* (ait D. Aug. *c*) *per omnes aditus ſenſuales; dat ſe figuris, accōmodat ſe coloribus, adhæret ſonis, odorib. ſe ſubijcit, infundit ſe ſaporibus, & quibuſdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ. aliquando crudeliter torquēs dolore ac metu, aliquando iocosè diſtrahens, vel ſubſannans ludicris.* — b *Paul, Ægyneta li. 5. c. 3. & Antholog. Epigra. Græc. lib. 7.* — c *lib. 18. 99.*

SECTIO II.

Svnt enim dæmonum vt variæ operationes atque libidines, ſic & varia genera; quod ſecundo loco nobis erat notatū. Omnes quidem immundi, & mali hominibuſque ſunt infeſti, vt poſt Chryſippum, & Plutarchum, & Philonem, rectè contra Iamblicū Porphyrius *d*. & eo melius Minutius *in Octauio*. eos tamen à loco Marcus apud Pſellum *e* diuidit in ſex genera, vt eo prior fecerat Orpheus, ſcribēs ad Muſæum; — d *lib. de abſtinen. animal.* — e *de dæmon. Natura.*

δαίμονας οὐρανίους, καὶ ἠερίους, καὶ ἐνύδρους
καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους.

Dæmones cœleſtes, aereos, aqueos, terreſtres, & ſubterraneos ſeu humanos. cœleſtes aūt vocat æthereos, ſiue igneos, vt appellat Marcus. Aereos etiā Plato *f* agnouit, Magices inuentionem illis tribuēs. Terreſtres Chaldæi cum Zoroaſtre (vt Pſellus exponit) vocant Feras", ſeu *canes terreſtres*; in Zoroaſtris enim Magicis ſcriptum legimus, de ſubterraneis locis exire canes indutos corpus fictum, non autem verum: addit idem (iuxta Gemiſti explicationem) ijs ſolere apparere, qui prauitate vitę derelictā religioſo cuipiā ordini ſe addicunt: quod ipſum Leloyherius *g* confirmat teſtimonio Hebræorum in opere quod — f *in Phædro.* — g *libr. 2. de ſpectr. c. 1.*

inſcribunt *Holam Abba*; Idem Athanaſius de D.Antonio in eius uita,& ſimilia fere narrans de S. Simeone Treuirenſi Euervvinus Abbas *apud Suriũ 1.Iunij*, & alia legũtur in vita S.Norberti,de dæmone vexante nitia ſanctæ plantationis Præmonſtratenſium (*Surius Iunij 6. uita illius ca.19.26.& 27.*) Ego poſſum confirmare eo quod uere accidit, initio fermè noſtræ Societatis,inſtituto collegio à P.noſtro Ignatio Laureti,& ei præfecto Rectore,P.Oliuerio Manareo, qui etiamnũ ſupereſt, & à quo,vt rem veriſſimã, accepi, quod ſubdam: Anno 1555. maligni ſpiritus,modò vnum, modo alium locum magno ſtrepitu infeſtãtes, pleriſque, in quibus nonnulli religioſi inſtituti tyrones erant, mirum quantum moleſtiæ & inquietis adferrent. Etiam claro die apparebant, varijs figuris. Vni dæmon in forma Æthiopis apparuit, & multis illecebris atque perſuaſionibus verborum conatus fuit à religioſo inſtituto illum auertere: quod cùm irrito labore ſe facere videret, abijt inhalato diro admodum & virulento fætore,qui toto illo die perdurauit. Alteri ſe conſpicuum præbens effigie D. Pauli,adhortabatur ad ſacram Epiſtolarum ſuarum lectionem atq; ſtudiũ, vt hoc ſpecioſo colore,eum ab humaniorum litterarum cura abduceret, ſicq; per inobedientiam è religione expelleret,quod & perfecit.Ipſi Oliuerio in atri & ingentis moloſſi ſpecie obuius, in eumq; inſiliens,ad terrã ferè adfixit.Orantibus,vt cogitationé diuerteret,aut abrumperet; inſtar catti obmurmurantis ſeſe adiunxit non ſemel,ſcabellumq; cui innitebantur quatiebat,pulſabatque.Nec lectis quies,nec menſæ refectio,ſine infeſtatione,concedebatur. Crebrò varij catelli à quieſcentibus lectulũ adſcendere, & tegmina ſubire ſentiebãtur:quę res multos formidine plenos & ſomno priuabat,& ſtratis expellebat.Prandens quidam inuiſi hoſtis pugno in latere tã acriter percuſſus fuit vt confeſtim expalluerit, & ferè retrorſum à ſcamno deiectus ceciderit. Subditorum moleſtia bono Rectori permoleſta erat. tentauit Eccleſiaſtica remedia, quæ oportuna occurrebãt,miſſarum,precum,exorciſmorũ, luſtralis aquæ, ſanctarum reliquiarum,& id genus alia.His tamen Deus malum planè tolli noluit. Quare ad communem patrem, P.Ignatium Oliuerius recurrit, preces eius & opem in hac moleſtia petit.Inatius,qua erat animi demiſſione,ad patientiã cohortatur per litteras,& ad ea ramedia,q-bus Eccleſia in ſimilib. uti cõſuenit. Hęc,inquã Oliuerius per litteras,omnia iam à nobis curata,tentataq;: ſed durat malũ,& gliſcit. Quib. acceptis litteris reſpõdit P. Ignatius; *confidite in Domino,& in bonitate eius,ipſe uos liberabit.& ego ſerio pro uobis orabo.*Acceptas litteras Rector in corona Patrũ fratrumq; legit, qui tum forte congregati,&, mirum dictu, è veſtigio illa ſpectrorum & phantaſmatum infeſtatio,adeo cõquieuit,vt nihil huiuſmodi Laureti poſtea fuerit auditũ,nihil viſum.Nimirũ ſcriptis litteris poſteriorib. optimus Pater,pro filijs orare cepit, & intercà,dum Roma Lauretum litteræ perferuntur, exorauit.

Verum quia quod Pſellus breuiter, id de dæmonum generibus ab eorum habitatione deductis Tritthemius multo copioſius ſcripſit: eius verba ex libro *Quæſtionum ad Maximil. Cæſarem.q.5.*non pigebit aſcribere multis additis, quæ ad explicationem diſquiſitionemque Magicam pertinere iudicabo. *Sicuti dæmones* (inquit) *in poteſtate acumineque ſubtilitatis ab inuicem differunt: ita maleficarum quoque poteſtas non eſt in omnibus una: ſed in ſingulis, prout dæmonibus concurrunt natura ſubtilioribus vel groſsioribus, diuerſa. Multa enim ſunt genera dæmonum, & certis inter ſe gradibus diſtant, ratione locorum, in qua cadentes a principio ſunt detruſi.*

Primum quidem genus dæmonũ appellatur igneum: quod circa ſuperiorẽ per-

uagatur

uagatur aerem,nec vnquam ante iudicij diem ad inferiora demergitur: ſed continuò ſub regionib. permanentes ſubluna-rib.nullum habent cum hominibus in ter ra commercium.Quod verò ſub luna permaneant Sanctus quoque teſtatur Augu ſtinus in opere de Agone Chriſtiano, ſic dicens; Dæmones non habitant in cælo, vbi ſol & ſtellæ ſunt, ſed omnes ſub regione lunari verſantur. Hinc motus opinor Apuleius dixit animalia eſſe ignita, propterea quod Ariſtoteles confirmauit in fornacibus ardentibus quædam animalia paruula ſæpius viſa volitaſſe pennulis apta, quæ totum æuũ ſuum diuerſantur in igne, quoniam cum igne oriuntur, & cum eodem igne exſtinguuntur, & ad ſuum vnde venerant locum euaneſcẽtes redeunt. Diui Auguſtini locus eſt capite tertio, negat tantum Diuus Auguſtinus dæmones habitare in cœlo, vnde exciderunt, & in firmamento: de ignis ſphæra nihil addit. ideo ad primum hoc genus probandum, non pertinent eius verba. Quod attinet ad Apuleium ille fallebatur, quia dæmonibus ignita corpora verè tribuebat Ariſtoteli denique illa animalia non ſunt dæmones, ſed inſecta quædã volatilia ephimera, in fornacibus Cyprijs reperiri ſolita. Si dæmones iſta putauit Apuleius, quomodo cenſuiſſet illa cum igne exſtingui, aut cum igne oriri; qui dæmones immortales eſſe, & morti non obnoxios ex ſectæ ſuæ decretis arbitrabatur? fortè hoc volebat incenſo igne incipere illic in flammis dæmones tali forma cerni, & exſtincta flamma apparere deſinere? Sed pergit: *Nulla ſunt eis cum maleficis conſortia, quoniam cum demorẽtur in igne, propter ſubtilitatem ſuam non poſſunt corpus groſſum ſiue aereum indue re.* Vana ratio. Si nulla eſt ſphera ignis, vt multa arbitrantur: totũ hoc corruit figmentũ. ſi qua eſt talis ſphera, nondum hinc ſequitur dæmones tales non habere commercia cum maleficis. quia dęmones omnis corporis proprij sũt expertes, vtpote ſubſtantiæ merè ſpirituales: quæ nec terreæ, nec igneæ, nec aereæ corporeæ groſſitiei conſimiles ſunt. & poſſunt ignei iſti, non minus quam aerei, corpus alienum inuadere & aſſumere. Quare vel illi quoque cum maleficis ineunt commercia, vel huius rei alia quæren da eſt ratio: quam nondum inueniri potui. Et quid neceſſe hos in igneum illum carcerem extra infernum, qui in terræ centro, includere? quaſi pœnam ſuam, vbicunque ſunt, non circumgeſtent. Hoc ergo dæmonum genus ego crediderim fictitium, & ab Orpheo *cæleſte* vocatum, quia putabat in cœlis degere: alij fortè *igneum* vocant, eo quod in aereis regione ſuperiore manſerit.

Secũdum genus aereum dicitur, quod in aere errans nobis propinquo commoratur. Hi quidem poſſunt ad inferiora deſcendere & aſſumptis de craſsiore aere corporibus, quandoque hominibus apparere. Aera permittente Deo ſæpius turbant, tonitrua & tempeſtates concitant, & omnes ſimul in perniciem humani generis conſpirant. More hominum affectionibus mouentur paſsionum ſuperbia maximè & inuidia, tanguntur que perturbationibus continuis, & nec ſolido veſtiuntur corpore, nec vno conſiſtunt loco. Nec vnam omnes formam habent, ſed plurimas, eaſque ſæpius mutant, ſecundum varietatem affectionum, quibus vel occurrunt maleficarum carminibus euocati, vel impulſi perturbatione ad nocendum.

Notandus hic quoque error & fugiendus, dæmonibus vlla omnino eſſe propria vel adnata corpora, aut vlla viſili forma oculis humanis corporeis præditos eſſe; conſpici tantũ poſſunt in forma corporis extrinſecus formati, vel cadaueris aſſumpti. Pergit;

Habent enim violentam omnino & furioſum morem turbationibus plenum, vnde vehementer malefacti & perturbati repentinas plurimum machinantur inſidias, & dum ſuas agunt incurſiones partim latere volunt, partim inferunt violentiam.

Malefica horum dæmonū operatione ſuffulta, tanto ſunt ad maleficandum potentiores, quanto ſuperiorem ex eorum ordine concurrentem fuerint aſſecutæ. Hæc omnia vera crediderim: *In vita D. Antonij D. Athanaſius aerem plenum eſſe dixit dæmonibus: quod Mercurius ante dixerat Termaximus: nullam videlicet mundi partem dæmonum præſentia deſtitutam.* Hoc de ſublunari mundo intelligendum; alioquin falſum eſſe docet D. Auguſtin. *d. c. 3. de agone Chriſtiano*: & ſic accipe quod ſubdit, *S. quoque Præſul Ambroſius dixit: Plenus eſt mundus ſanctarum virtutum, quia eſt plenus nequitiarum.* Caue à ſequentibus, nā more ſuo falſa veris miſcet. *Vnde Platonici dæmones, in aere volantes, in modū denſiſſimæ niuis ignitæ, cupientibus tradidere viſibiles: ſi aliquandiu verſus cœlum ſole ſplendente irreuerberatis oculis continuauerint obtutus. Sed neſcio an in aere cauſetur obiectum ex conſiſtentia reali, vel certè oculorum motus intercluſus repræſentet imagines falſas; non ſine detrimento ſenſus, tamen leui, præmiſſorum accepi experimentum.* Vere experimentum fallax, nequam, & grauiore dignum detrimento. cuius mater curioſitas, pater ignorantia. illuſio ſenſus fuit, vt videre videreris tibi, quod in rerum natura viſile non exiſtit. vel pueri aduertant ſolarem ſplendorem ſic oculos præſtrinxiſſe.

Tertium genus dæmonum terreſtrium dicimus; quos prolapſos de cœlo in terrā, pro ſuis demeritis minimè dubitamus. Catholici neq; de aereis, eò delapſos de cœlo pro ſuis demeritis, fas ſibi ducunt dubitare. *De his ſanctiſsimus præſul & martyr Chriſti Theophorus quondam Ignatius, in epiſto. quadam ita ſcripſit ad Epheſios: nihil melius eſt, quā pacem habere; in qua omne telū euacuatur aereorum ſimul & terreſtrium ſpirituum.* Vides beatum Ignatium, igneos illos non agnoſcere, & aquaticos (vt arbitror) ſub terreſtrib. comprehendere. De his terreſtribus nonnulla iā diximus: addit quædam fuſius poſt illſtranda Trithemius; *Ex his autem dæmonibus alij verſantur in ſiluis, atque nemoribus; qui venatoribus ponunt inſidias: alij verò patulis degunt in campis, qui nocte aberrare faciunt itinerantes, nonnulli demorantur in locis abditis atque cauernis: reliqui cæteris minus furioſi ac perturbati, demorari cum hominibus in obſcuro delectantur.* Huc pertinent omnes illæ ſpecies, quas paulò poſt per numeros, quatuordecim, ex varijs ſcriptoribus adducam. vt Faunus qui & Fatuus & Fatuellus dictus, & Satyri, qui etiam Foni, & Onoſcelides, de quibus Sozomenus *libro octauo, capite ſexto*, vbi meminit Gerontij, Diaconi, idcirco caſtigati à Diuo Ambroſio & exauctorati à Nectario; quod affirmaret noctu à ſe Onoſcelidem capite raſo apprehenſum, & in piſtrinum deiectum. Sancti enim viri cenſuerunt non temerè, hoc illi cum dæmone Onoſcelide commercium fuiſſe: non verò, credulitatem aſſerentis Onoſcelides, damnarunt. Sic enim factum illud Nectarij & Ambroſij accipiendum. De talibus finxit Stellatus, eos ſibi in itinere Luna lucente comites adhæſiſſe Sarracilum, Sathiel, & Ianam; ſed poeticè, hoc eſt mendaciter inducit illos dicentes, domicilium ſibi eſſe in lunæ globo. talis etiam qui apud Alexand. in Genial. diebus narratur Thomæ monacho viſus. Tales etiam *Lamiæ*, quam à nocte Hebræi *Lilith* vocant. Tales Ceres, Diana cum ſodalibus, Napææ, Driades, Hamadriades, Trophonius, & ſimiles Pſeudothei. Tales fatuæ, Furiæ, & earum (vt fingunt) mater Furina, & Maniū mater Mana, Mantua, Mania, & Manuana, & his ſimiles crediti maſculi ſexus, Aquil', Sumanes, & Triptes, de quibus Martianus Capella libro 2. Iſidorus in Gloſſ. Arnobius cō tra Gentes, nos quoque paulò poſt nonnulla, cum de incolis Spelæorū. Addit; *Non vno ducuntur affectu ſed vario. quoniam alij ſunt alijs minus deprauati, quanquam omnes ſint malis perturbationib. pleni. Ex his quidam gaudēt ſolis illuſionib. territare homines; alij prædictio-*

dictionibus futurorum in admirationem ſui trahere cupiunt audientes ; nonnulli vero ad hoc ſummo conatu laborant, vt homines irrationabili furore turbatos, aut melancholia furentes terreāt, lædāt, vel occidant quod experientia ſæpius factum agnouimus. Hinc Sanctus Ioannes Chryſoſtomus. in libro tertio de prouidentia ad Stagyrium monachum, *omni actione Diabolica potentior eſt ad nocendum mœroris magnitudo. quia dæmō quoſcunque ſuperat, per mœrorem ſuperat: eum ſi auferas, nihil à dæmone lædi quiſquam poterit.*

Præclarè hæc omnia, & prudéter: non æquè quod ſequitur ſtatim; *Hoc autem dæmonum genus rarò eſt maleficis familiare, propter inconſtantiam affectionum & leuitatem: qua territare mul tos gaudent potius, quam vnius mulierculæ ſubeſſe imperio.* Leuicula prorſus ratio, & ex falsò præſuppoſito, quod ſubeſſe queant; aut ſubſint: nec illud verum, & vni ſubeſſe, & multos territare nihilominus non poſſe. *Commorantur tamē interdum; & pollicentur vaſanis, in vitio; aut cryſtallo; ſiue ſpeculo: & carminibus concitati reſponſa dāt mulierculis: &, ſi quis venturus in via eis maledixiſſet, pronunciant.* vtiq; poſt factum, nec morantur in his rebus dæmones, ſed duntaxat aliquas functiones illic exercent. *Et hoc* (ait) *maleficarum genus multum differt à reliquis, quia quod illæ maleficio reddūt infirmū, iſtæ curare pollicentur. verum quia maleficium vt plurimum refellunt maleficio; earum acceſſus ab Eccleſia omnibus interdicitur Chriſtianis.* Hoc veriſſimū: & hinc apparet diuiſum eſſe regnum Satanæ, & habes cauſam Vatiniani odij, quod intercedit inter Ariolos ſeu Veratores, & magos venenarios ſeu Striges. Hos illi conantur detegere & prodere, hi viciſſim illorum vitæ clam inſidiantur.

Quartum genus dæmonum denominatur aquaticum: quoniam ſe humorib. immergens circa fluuios & lacus inhabitat, ira plenum, turbatum, inquietū, & fraudulentum, quod in mari tempeſtates concitat, nauigi aq. demergēs in profundum, multis vitam aufert in aquis. Et iſti dæmones quoties aſſumunt corpus viſibile in ſexu frequentius apparent fœmineo: in maſculino rarius videntur, propter quod in locis verſantur humidis, & molliorem vitæ ductum ſequuntur, nec virile ſchema facilè cæterorum conſuetudine poſsūt aſſumere. Falſa ratio ex falſo fundaméto naturæ illorum corporeæ. Cur enim ex aqua cæteris elementis mixta, ſi ſpiritus ſunt, vt ſunt, minus ex aere virile, quam fœmineum ſchema componant? cur nequeant æquè facilè cadauer aſſumere maſculum quā muliebre? *Vnde Naiades, Nereideſque Nymphas aquarum, non maſculino, ſed fœminino dudum ſexu nominauit antiquitas.* Verum eadem antiquitas Neptunum, Nereum, Proteum, Phorcū, Glaucum, Palæmonem, Tritones, Acheloum, Alpheum, Eridanum, Tibrim, &c. maſculino ſexu nominauit. Nec ad rem, quod addit; *A noſtris autē aquaticæ mulieres*, ideſt *Vvaſſerfrauven, communi vocabulo dicuntur.* Sed Teutones Belgæ maſculino nomine *Neckers* compellant: & Cantipratenſis *Neptuno*, de quodam addita narratiuncula *lib. 2. de apibus c. 57. p. 11.* Dæmones æquatici fuere, qui paſtoribus Pelopóneſijs propè Paludem eodem quo Syracuſæ à Saracenis captæ die, id nunciarunt, *Fazellus deca. 2. rer. Sicular. lib. 6.* Huiuſmodi etiam dæmonum miniſterio, qui peierabat in lacum Paliſcorum (qui hodie Nephta dicitur) demergebat, vt Ariſtoteles, Diodorus, & Macrobius referunt: & propè Dianæ ad Yhomiſum oppidū, fons eſt in Camerinam influens, cuius ſi quis olim aqua manib. non caſtis, vinū diluiſſet, nulla mixtio conſequebatur. In Aleſino agro, Caroniæ hodie dicto, fons aliquado fuit; natura tran quillus, verum inſonantib. tibijs exultabūdus ad Harmoniæ modos eleuabatur, & vltra margines intumeſcebat; *teſte Fazello decad. 1. lib. 1. c. 5*: quæ vel fabuloſa fuere, vel non ſine cooperatione dæmonum contigere. indicio.

cio eſt quod deſicere. Redeunt verba Trithemij;

Qui verò habitant in locis ſiccioribus & ſubaridis, quoties hominibus corporaliter appareat uiſibiles, in uiros ſe tranſformant. ne hoc quidem admittendum in credulitatem, docet ſtrigum etiam cum ſuccubis talibus commercium, & nomina Napæarum, Driadum, & Lamiarum deſerticolarum.

Diuerſarum quoque ſpecies aſſumunt beſtiarum, prout diuerſis tanguntur affectionib. Sancti aũt Angeli, quoniã affectione, nunq̃ uariantur, uniformiter ſemper apparent in forma uirili. Nuſquã. n. legimus ſcriptum, quod bonus ſpiritus, in forma ſit uiſus muliebri, aut beſtiæ cuiuſcunq; ſed ſemper in ſpecie uirili. Non ſatis ſecurũ hoc vltimũ de Angelicis apparitionib. iã oſtenſum, *ſup. hoc eodẽ lib. q 26. ſect. 3. lit. 1. cir fi.* ratio etiã illa de immutabilitate affectionũ parũ habet ſoliditatis. Sicut. n. Angelus immutabilis eſt ad malum; ſic diabolus ad bonum; & ſicut diabolus circa malum modo in hoc, modo in illud propendet, ſic etiam Angelus circa bonum; quare ſicut dęmon, vt vni affectioni ad malum certum ſatisfaciat aliam, vt alteri aliam aſſumit, quid vetet Angelum, vt diuerſos fines bonos attingat, etiam diuerſas formas ſe nõ indignas aſſumere? deniq; videndum, ne quod hic ait nonnihil repugnet, cum arbitrij angelici libertate.

At ſæpè uiſi ſunt dæmones circa fluuios & fontes, in ſpecie mulierum aliquando choriſantes, aliquãdo capillos more fæminarũ explicantes: nonnunquã uerò cum hominib. loquentes, & uarias ludificationes exercentes. Et hoc genus nõ conſueuit cũ maleficijs habere cõmerciũ. cõlueuiſſe tñ cum hoĩb. ſuccubarũ more indicant veterum fabulæ, ſed nonnullo euẽtu comprobatæ, de Morgana, Meluſina, Alcina, & ſimilibus quas Fatas, ſeu Feas; de quib. aliàs plura, *hoc c. uerſ. 14.*

Quintũ genus ſubterraneum dicitur, quod in ſpeluncis & cauernis montiũq; remotis concauitatib. demoratur. Et iſti dæmones affectione ſunt peſſimi, eoſq; inuadũt, maximè, qui puteos & metalla fodiũt, & qui theſauros in terra latẽtes q̃runt, in perniciẽ humani generis paratiſſimi. Hiatus efficiũt terræ, ventoſq; flãmiuomos ſuſcitant, & fundamẽta ædificiorũ cõcutiunt. An ergo ex hoc genere Iobi vexator Satan? opinor & illi, q Salmãticæ & Toleti in ſpelũca maleficas & curioſas artes adhuc auorũ noſtroſtrorũ memoria docebãt. *Noctib.* (ſubdit) *aliquãdo de mõtib. turmatim egreſſi mirandas ſtupendasq; in cãpis ducũt choreas; & quaſi unius ducis metuẽtes imperium, ſubitò euaneſcunt ad ſignũ, & ad ſua diuerticula reuertuũtur. Interdũ nolarũ inter eos auditur ſonitus, & ſe nonnunq̃ ſpiritus hoĩum uitã defunctorum mentiũtur.* De choreis & ſonitu vario memorabile exemplũ narrat de Atlãte monte Plin. *lib. 5. natur. hiſt. c. 1.* & Solinus *Polihiſt. c. 37.* qui hos dæmones vocãt *Ægypanes:* choreã deſcribit Saxo Grammaticus & omnigenum dæmonum dat nomina *li. 1. Dan. hiſt.*

Trux Lemurum *chorus aduehitur, præceſq; per auras*
Curſitat, & vaſtos edit ad aſtra ſonos.
Accedunt Fauni Satyris, Panumque *Caterua*
Manibus *admixta militat ore fero.*
Siluanis *coeunt* Aquili, Laruæque *nocentes*
Cum Lamijs *callem participare ſtudent.*
Saltu librantur Furiæ, *glomerantur ijſdem*
Laruæ, *quas* Simis Fantua *iuncta premit.*

Turmarum militarium multa ſubdentur poſtmodum exempla, cum de Hellequini familia diſſeretur. cuius etiam meminit Thom. Cantipratenſ. *d. li. 2. c. 49. p. 4.* & fortaſſis eo referendum atq; ſic emẽdandũ quod Pet. Bleſenſis de curialib. ſeu aulicis ſera nocte ſæpè vagãtib. *epiſt. 14.* vſurpat, *milites Herkelini*, vel *Herleurini*, nã codices oẽs diuerſam obijciũt lectionem

nec

nec vlla ſatis emendatã videtur, vt di ligenter notatum à P. Ioanne Buſæo *in Notis ad eum locum*; cuius tamẽ con iecturam non tam improbo, quã quid in mentem mihi venerit propono. Huc referenda etiã Friſiæ ſpectra nocturna, de quibus Cornelius Kempenſis *lib. 3. de ſitu Friſiæ c. 31.* cuius verba dabo *lib. 6.* Fortaſſis etiam ex hoc genere exercitus illi in Hiſpania viſi Sancio cuidam; vt illius ætatis ſcriptor Petrus Cluniacenſis tradidit, cuius verba, etſi hoc loco cõmodè inſerẽtur, relinquam tamẽ vbi olim exhibui *lib. 3. p. 1. q. 7. Sect. 1. verſic. Vndecimum eſt. Nihil magis quærunt* (verba ſunt Trithemij) *quàm metum hominũ & admirationem: vnde habemus compertum, quod ſimpliciores hominum quoſdã nonnunquam in ſua latibula montium duxerunt, ſtupenda mirantibus oſtendentes ſpectacula, & quaſi beatorum ibi ſint manſiones; amicos viuorum ſe mẽtiũtur.* Ex huiuſmodi ludibrijs natæ ſunt fabulæ de monte Veneris, cuius mẽtio apud Pium II. in epiſt. & Speluncæ Sibyllæ quàm in Ancona deſcribit Antonius de la Sale: & montis Albarum fœminarum, apud Kempenſem, & in Branbantia *den Aluinnen berch*; & in Italia de Specu Nurſino, & de Sibylla illic degente, cuius meminit D. Pius II. *epiſt. 46.* & mira ſunt quæ Creſpetus ex actis iudiciarijs retulit, vnde apparet ſtupenda excæcatio magorũ. Refert *lib. de odio Satanæ diſc. 6.* quendam Dominicum Mirabilium natione Arpinatem cum Nouerca ſua Margaretha Garnier & alijs complicib. Mantæ in Francia captos, & Lutetiã adductos, vna cũ libris Magicis, quos deferebant Sibyllis Magiæ præſidib. conſecrandos. Dominicum hunc in iudicio confeſſum, quod quidam eius ſocius nomine Scottus, qui diu in Francia vixiſſet, famoſus Necrõmanticus, & qui coram varijs Principib. artis ſuæ mira experimenta patrarat, & ex ijs nõ paucos diſcipulos habuerat, quos nihil rei bonę docuiſſet; hũc inquam, Scottum acceſſiſſe & conueniſſe Sibillam illam nobilem, quam in ſpecu Nurſino Itali ferunt habitare: retuliſſe hanc exiguæ eſſe ſtaturæ, in ſella humili ſedere, capillitio ſoluto & in terram dependente; à qua acceperit librum conſecratum, & digito adhærenti annulo dæmonem inclusum; cuius libri & dæmonis opera poſſet transferri ad quemcũque vellet locum, dummodo ventus ei ad eũ locum profecturo aduerſus non flaret. *Ride lector. ventus dæmone fortior eſt? & quæ ſequuntur ride mendacia magica.* Dixit præterea cuſtodes à ſummo Pontifice locatos; qui ſumma cura ſpecum cuſtodiunt, ne quis eo poſſit ſe conferre, adire, & conſulere Sibyllam: nec vllos ad eam peruenire poſſe exceptis Magięmyſtis, qui ſe norint inuiſibiles præſtare. idque, quia quando quis cum ea loquitur, ſiue ſit magus, ſiue non ſit, per non omnia circumquaque vicina loca horrendæ tempeſtates & fulgura excitantur: quod inſinuare voluerit Stellatus *lib. 2.* his verſibus;

> *Hos ventos vel Dij aerei, vel ſidera mittunt.*
> *Sæpè etenim cum theſauros tellure latentes*
> *Vult auferre magus, vel conſecrare libellum,*
> *Vel magico ritu quenquam ſibi ſubdere diuum;*
> *Audiui exortum ventum, ſubitamque procellam.*

Homo impius vocat dæmones Deos.

Addit Creſpetus has Sibyllas libenter cuſtodire greges ouium, & inter armenta verſari: ideo paſtores citius ad earum cognitionem venire quàm alios. non hæc cauſa eſt, ſed quia opiliones & armentarij ſolent ſimpliciores, & hebetiores eſſe, & ocio abundant: quare dæmonum iſtorum inſidijs magis expoſiti. Seqtur apud Trithemium.

Ex his quoque dæmonibus quidam incubones ſunt theſaurorũ, quos auaritia mortaliũ in terra abſcondit: & ne rurſus in vſus perueniãt hoĩum, eos ſubducunt; ſuran-

furantur, & cuſtodiunt : & quandoque de loco in locum tranſportant. Tales fuere canis ille horridus, & illa ſemianguineo corpore mulier, de quib. egi ſupra lib.2.q.12.verſ.10.lit.G. & infer.q.28.in fine.

Et hoc genus dæmonum cum maleficis mulieribus nullum conſueuit habere commercium. huius rei fides ſit penes dicentem. Addo: his incubonibus theſauricis aiunt præfectum *Mammon*, quem veteres *Plutum* dixere. hunc incantatores ferè ſemper irrito conatu coniurant, & plerumque cum vitæ vtriuſque, nunquam nõ cum melioris vitæ amiſſione.

Sextum genus dæmonum appellatur Lucifugum: *propterea quod lucem maximè horrent, & deſtantur. quia nec diebus vnquam apparent, nec alio modo corpus, quã de nocte poſſunt aſſumere. Hoc eſt* negotiũ quod in tenebris perambulat: *genus dæmonum imperſcrutabile, ac penitus tenebroſum paſsionibus frigidis agitatum, malitioſum, inquietum & perturbatum, quod occurrentes homines violenter comprimit nocturnis horis, ſæpiusq; Deo permittente aut flatu quoſdã interficit, aut contactu.* An ex hoc genere fuerit Aſmodeus, de quo in Tobiæ legitur Hiſtoria, prorſus ambigo. Natam verò hinc opinor Gentilium opinionem, Cerebrum & Vmbras nocte
Gen.31.v.25 vagari; luce autem exorta recludi. *legi poſſunt, quæ dixi ſup.q.26.ſect.1.lit. B.* Hebræi talem autumant eum, qui cum Iacobo luctatus, quos Origen. *in Periarchon* ſecutus fuit: ſed contextus ſatis indicat, & communior Patrum Græcorum Latinorumque, traditio habet, bonum Angelum fuiſſe, Deum repræſentantem. Lucifugos etiam agnoſcunt Thargumæi *in Pſ.90. v.5. & 6.* & innuit Procopius *lib. 2. de bello Perſico*. Arbitror ex hoc genere Hecaten fuiſſe. vide quæ paulò poſt dicam hac eadem q.verſ. 8. littera G. & H.

Proſequitur Abbas Spanheimẽſis; *Maleficis non conuenit hoc genus dæmonum neq; carminibus arctari poteſt. quia lucem fugit, & vocem hominum ſimulq; omnem tumultum.* Non ſatis firma hæc eſt ratio, vt negemus lucifugos, vlla cum hominibus habere commercia. nam vera commercij cauſa nẽpe offenſa Dei & hominum pernicies: perinde locum habet in hiſce, atque in alijs generibus. Magna enim & acris eſt omnium, & horum (qui, vt dixit, malitia excellunt) odij in Deum & homines vis atque propenſio, cuius quotidie gliſcit incrementum. fieri tamen poteſt, vt propter quandam moroſitatem, & ab omni cõuerſatione auerſionem, ægrius iſti ac rarius, quàm alij, pactionibus fœderentur. Nam (vt ſubdit.)

Aereum maximè ad maleficia feminarum conſueuit occurrere. nam eſt cæteris omnibus magis ſubtile, & audaciſsima temeritatis. Noluit opinor negare, quin ad virorum quoque maleficia concurrat. quę enim ratio eſſe poteſt, ſi ſunt audaciſſimi, & ſubtiliſſimi, cur viros reformident, quos tamen non paucos conſtat irretiri? Cur fęminas tantum ament, & non viros irretire, & protrahere in ruinam? Fęminarum ergo tantum meminit Abbas, quia longè plures ſemper fęminæ in hoc crimine deprehẽduntur. de ſtrigatione loquor: nam excantatores ſeu diuinatores plures fortè viros reperias.

Terreſtrium quoque nonnulli, vt eſt dictum, maleficis ſubſeruiunt, qui tamẽ inferiori gradu habiti, maiora illa maleficia inducere minimè poſſunt. Fateor diſparem eſſe dæmonum poteſtatẽ; ſed nullum eorum puto; quin, ſi Deus permittat, & agrorum fruges perdere, & tempeſtates excitare, & pluuias ciere & hoĩes veneficijs queat necare. Puta etiã paredrios, & virunculos domeſticos, ex terreſtrium iſtorũ genere non paucos eſſe. Sed hæc Deus & Angeli norunt; nobis hominib. hac de re nihil certi eſt: ideo dæmonologiã hanc Tritthemij verbis propoſui, nonnullaque inſerui, quæ ſcribenti mihi rectæ philoſophiæ ratio ſuggerebat.

Per-

Pergam nunc, & quantum lectio ſcriptorum multiplex iuuabit, ſingula exemplis & hiſtoriarum auctoritate confirmabo.

Dæmones ab Hebræis vocantur *Malachim raaim*, angeli mali, *rashe-galyoth*, capita ſeu principes captiuitatis; *Satainim, & Elilim*, vanitates ſeu ſimulachra, vnde Græcum ἐλελεὺς cognomen Bacchi: &, *Sedim*, dæmones. Græcis vocantur πνεύματα πλάνα, πνεύματα πονηρὰ, ſpiritus deceptores, ſpiritus improbi, & δαίμονες ἀπὸ τοῦ δειμαίνειν, quòd terrorem incutiant; Latinis hi, de quibus agimus, *Manes, Lares, Genij, Laruæ, Lemures*: Gallis: *Gueliers, Lutins, Gobelins, moynes bourez, loupgaroux*: Italis, *Farfarelli, Mazzaruoli, mazzapengoli*. Hiſpanis, *trazgos, duendes*. Apparuere olim formis, quã nunc pluribus: vnde nata fuit illa veterum multitudo Deorum infernorum. de Genijs, Lemuribus, Laribus, Manibus: iam diximus: de alijs videamus.

Primò occurrit *Hecate*, triuiorum & quadriuiorum præſes, triplici facie, dextra equi, ſiniſtra canis, media fœminæ *a*: hanc cenſebant ſpectrorum immittere terriculamenta *b*, & illa aduentante ſolum tremebat, & thedarum fulgur cernebatur, quod *ſacros ignes* vocat Seneca; & canibus multis cincta aduentabat, quorũ terribiles vlulatus & latratus audiebantur *c*. hanc quando ſpeciem mutabat, Scholiaſtes Apollonij *in lib.3.* cẽſuit *Empuſam* vocatam; ſed alij diſtinguunt. hæc vxor fuit Plutonis, eadem quæ Proſerpina.

v e quæ di enmen. in n Medæam .7 & v.788 le cõmẽt. v 812. de eund. or. v.839. t eq. Loy- ei ib.1.c.1.

2. *Pluto* hunc Græci vocarunt ᾅδην, eò quod mortem in orbẽ induxerit; ab Hebræo ED. vocatus etiam eſt Plutus, Deus diuitiarum, ſicut & Hebreis ſeu Syris *Mammona*. ab Ægyptijs dictus *Serapis*, hoc eſt ardens, à voce Hebræa *Saraph*: quem alij *Solem*, contendunt.

3. *Charon*. Hebræa origine, iracundum furore plenum notat; qualem nobis Virgil. ſexto, Æneid. & Seneca in Hercu. Furente eum exhibent.

4. *Cerberus*, iuxta Leloyer. deduci poteſt à *Celebhaarets*, hoc eſt canis ter ræ; nam dæmones ſic à Zoroaſtre vocari iam docuimus.

5. Erant & quidam dæmones luctatores, qui homines luctari compellebant; qualis ille παλαίμονες Temeſius, qui Temeſam ſic infeſtabat, fingens ſe Politæ à Bruttijs occiſi animam: de quo multa Græci *e*: imitabatur ſimia Angelum, qui cum Patriarcha Iacob luctatus.

e Pauſan. in Eliac. & Strabo lib.6.

6. Fuere & admodum truculenti, qui *Alaſtores* dicti, fortaſſis idem cum Nemeſi Alaſtor. Nam Nemeſium fingebant vltricem ſcelerum & hoc officium Alaſtori tribuit Origenes *contra Celſum*, vocans eum *Azazel*; & Zoroaſter vocans *Carnificem*, & Scholiaſt. Euripidis, *in Medæa*, ideo dictum cenſet quòd nihil ſcelerum eum lateat; ὃν οὐκ ἔστι λαθεῖν. ego potius, quia nihil eum fugit aut latet eorum, quæ Deus permittit perdere ac deſtruere. Fortaſſis hic eſt ille *exterminator* de quo in Apocal. *f* rex ille locuſtarum angelus abyſſi, cui nomen Hebraice *Abaddon*, Græcè Apollyon, Latinè *exterminans* (אבדון ἀπολλύον.) vbi male Primaſius legit *Armaggedon*, & Hansbertus ac Haymo, *Labadon*: ſed vt nos, rectè legerunt And. Cæſarienſis, & Arethas Cappadox: Tychonius vero totum præterijt, fors etiam Donatiſtis mos fuit S.S. pro arbitrio detruncare. nam & Beza & ſimiles Nouatores hodie illud: *Latinè exterminãs* delent; quod (vt à Latino interprete optime additum) Eccleſia Romana agnouit, & retinuit. Omnibus trib. linguis ſignificatur dæmon cuncta corrumpens ac deſtruens.

f c.9.v.11.

8. Fuere & *Satyri*, quorum Princeps *Faunus*: huic terribiles ac inopinatos ſonos tribuebant: & his erroribus auerruncandis *Ioui Fauno* ſacrificabãt, cui dicata ædes in Auentino; hos Pſellus vocat *Aſinipides*, à forma, *Onoſcelles* ſiue *Onoſcelides*, vt notat Sozomen. *lib.8. cap.* ſexto, S. S. vocat eos pilo-

ſos שְׂעִירִים *Sairim* Leuit. 17. verſ. 7. vbi noſter vertit *dæmonia*, LXX. verò, *vana* ſeu *idola*; eodem ſenſu; idem inuenias 2. *Paralip. 11. verſ. 15.* Sic etiam vocantur dæmones; *talpæ* & *veſpertiliones* ab Iſaia *a*; item piloſi, & Sirenes *b*; item piloſi, onocentauri, & lamiæ *c*. haud dubiè à ſpectrorum varietate. dicti & *Ægypanes*, quaſi capripedes; quales à poetis finguntur, & horum tripudia ſæpe viſa in Atlante monte ſcribit Plinius *d*, audita narrat Mela *e*; hodie & videri & audiri confirmat Iul. Schaliger. *f* Sed & D. Antonio talem olim in deſerto obuium factum, auctor eſt D. Athanaſius, *in vita Antonij*. eorundem viſorum meminere Plutarch. *in Sylla*. & Diodorus Siculus *in Bibliothe.* Rabbi Abrah. Ezræ F. multa de his fabulatur *comment. in Geneſ.* relatu indigna.

a *Diony. Halycarnaſ. li. 6. Antiqu. Rom.*
b *c. 2. v. 21.*
c *c. 13. v. 21.*
d *c. 34. v. 14.*
e *lib. 5. c. 1.*
f *li. 3. Georg.*

8. Sacra Scriptura meminit etiam *dæmonij meridiani g*, his verbis; *Non timebis à timore nocturno; A ſagitta volante in die; à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano*: vbi quatuor enumerantur pericula ſiue peſtes, quas omnes vult eſſe dæmonum genera, Paraphra. Chaldæus, nam exponit: *timorem dæmonum in nocte ambulantium, & ſagittã angeli mortis interdiu emiſſam, & mortem in tenebris ambulantem, & turbam dæmonum meridie graſſantium*. Puto enumerari duo pericula ſiue damna ab hominib. & duo à dæmonib. impendentia, ab hominibus vi aperta, & doloſis machinationibus. à dæmonibus quoque latenter & palàm, idq; noctis & meridiei potiſſimum tempore: aliquãdo ſolo pauore ſpectrorum & terriculamentorum, aliquando etiam à dæmone peſtilente afflata lue, vel alio damno dato ab eodem. Sanè etiam D. Gregor. Nazianz. *orat. de ſacro Baptiſma.* coniungit, omiſſis intermedijs, timorem nocturnum, cum dæmonio meridiano. Et dæmonum iſta damna duo, puto poſita primo, & quarto loco; vt ſignificet, etiam ea quæ homines dãna inferunt, non ſine dæmonum ope inferri. Vt enim alibi dicitur, Deus infert *immiſsiones* (h. plagas) *per angelos malos*. ſcio R. Salomonem & alios, duo vltima referre ad dæmones. Sed iſti pro *dabar* cum duobus Kametz דָּבָר quod negotium, cauſam, rẽ, molitionem ſignificat, minus rectè, cum Maſſoretis, legere *deber*, cum ſex punctis דֶּבֶר; quod volunt eſſe genus dæmonis, ſed potius ſignificat mortem, peſtemve (*Exod. 9. verſ. 3.*) vt hoc loco vertit D. Hieronymus, & ſequitur Vatablus. Sanè Vulgatus noſter non ſolus, *dabar* legit, ſed & LXX. ἀπὸ πράγματος. Quoad meridianũ dæmoniũ: etſi placeat mihi explicatio D. Hieronymi intelligi manifeſtos dæmonum inſultus, atque palam ab ijs illata dãna: tamen puto veriſſimum eſſe, quod D. Baſilius, & Theodoret. tradiderũt, Pſalmiſtam locutum ex opinione, quæ apud multos obtinebat, & poſtea obtinuit, quædam eſſe dæmonia meridiana: quod etiam refertur commentario in Pſalm. qui D. Hieronym. tribuitur. Dicam de his quod ſentio, primum illud, *ab incurſu* ſignificat vehementem, acrem, & apertam, & importunã infeſtationem. nam Hebraicæ eſt, *Mikketeb*, hoc eſt à ruina (vt Arnobius) excidio, exterminio, deuaſtatione; Græcà σύμπτωμα, quod alij morſum, alij excidium, alij interitum commorientium & ſimul ruentium exponunt. Deinde illud; *incurſu & dæmonio* ex idiotiſmi vi accipio pro, *incurſu dæmonij*. Sic.n. rectè Aquila & Symmachus verterunt phraſim. Tertio puto dici *Meridianum dæmonium* duabus de cauſſis. Primum à loco, nã credebantur in deſerto verſari quod Hebræis ad Meridiem (ideo ſicut meridies & deſertum in vet. Teſtamento ſæpe pro ijſdem ponuntur, ſic puto meridianum dæmonium, & dæmonium deſerti eſſe idem) vnde legimus ferociſſimorum dæmonum copiam maximam habitaſſe in horto, vbi ſepulchrum Iamnis & Mambres vt narrat Palladius *in Macario*: & dæmonum genus, *Lamias*, in deſertis

g *contra Cardan. exercit. 355.*
Pſal. 90. v. 5. & 6.

habi-

habitaſſe Lybiæ, colligimus ex Dionis Lybica Hiſtor. vbi adhuc hodie multa ſpectra. Et Procop.atq; Cyril. *in Eſaiam* teſtâtur, dæmones gaudere ſiluarum & deſertorum habitatione; Pſellus *lib.de Nat.dæmon.*cauſam reddit,quia hoc dæmonum genus ſit ſolare, & ideò Leoninæ naturæ, quorũ propria hæc cõditio: ſanè Aſmodeũ Raphael ligat & ablegat in deſertũ: & Chriſtus Dominus in deſerto tentatur:& Dauid dæmones hoſce vocat *beſtias ſiluæ*,iuxta nonnullos, *Pſ.*103. *v.*20.Sic Iobi 1.*v.*16.ventus vehemẽs qui domum diruit,& Iobi liberos omnes ſimul oppreſſit, venit à deſerto (h.à meridionali plaga) idq; meridiano tempor,e nempe prandentibus illis,ut optimè ſiueOrigenes,ſiue alius auctor commen.in Iob tributi Origeni.Heb רוח *ruah* tam ſpiritum (πνεῦμα LXX.) quã ventum(Aquila ἄνεμος.) ſignificat: rectè,nam ventum hũc dæmon excitauit. De hoc ita Origenes, ſi ipſe auctor libri prædicti; *Hæc ſcientes Sancti atque horum memores, quod ipſo meridiano tempore hora prandij, ruina occupati ſunt filij Iob, atque mortui, orauerunt ad Deum conſeruari, ſicut à negotio in tenebris ambulante, ita & à ruina & à dæmonio meridiano. Sicut enim in noctis tenebris, ſic ſimiliter in medio meridie pluriores dæmonum tentationes ſe demonſtrant, quam ceteris temporibus.* Et poſtea introducit Iob negantem ventum illum à Deo excitatum, ſed ipſumdæmonem,mentito vento, hæc patraſſe: *Tu videlicet & Spiritus ab eremo veniens,tu quatuor angulos domus tetigiſti.&c.*Secundò igitur à tempeſtate diei dicitur meridianus, eo quod hoc genus dæmonum meridiano tempore & apparere ſolitum, & homines crudelius acriuſque infeſtare;tum ſpirituali tentatione ac prælio,maximè luxuriæ & acediæ ſtimulis,quæ duo peccata vrgent vehementius hominẽ cibis diſtentum plenumque,vt rectè Nicetas *in Nazian.orat. citatam*,& Euthy.ac Theodoret.*in Pſ.* tum etiam corporeis afflictionibus, quod poteſt colligi ex veterum gentilium opinione,qui Pana(dæmonum meridianorum hic vnus) tum maximè iracundum & formidabilem credebant, ut teſtatur Theocritus *eidyl.* 1.& colligitur ex hiſtorijs. In Ruſſia Orientali ſub meridiem meſſis tempore ſolitus erat obambulare rura dæmon, habitu viduæ lugentis, operarijſq; niſi protinus viſo ſpectro in terram proni venerarentur,brachia cruraque frangebat:*a* Teſtes quoque ſcriptorum libri ſunt,ſpectra terrifica ſolere apparere, quotieſcunque peſtilentiæ,aut alia huiuſmodi mala inuadunt, quòd luculenter comprobaui Commen.in Oedipum *v.*172.*&* 174. Addo,quod huc maximè pertinet. In ſalinis Peruanis ponè flumen Conſatam Indis apparuiſſe ſpectrum gigantea mole,ſed ventre ſecto & euiſcerato,vlnis geſtans binos infantulos, & dira denuncians euanuiſſe, contemplere rudes populi, eo quòd ſole lucente apparuiſſet: ſed minas ſecuta horrenda lethi lues confirmauit, *ſic Chieza p.*1. *Hiſt.Peru. c.* 24. Addo & aliud à Procopio, cùm ingentem illã & admirandam luem, quæ Coſdrois & Iuſtiniani tempore orbem totum depopulata, deſcribit, traditum, viſos in humana ſpecie dæmones verſari in publicis priuatiſq; locis, & obuios percutere, quoſq; percuſſiſſent, eos confeſtim morbo correptos(*viru lento nimirum & ardenti afflatu, unde Hebræi hos dæmones vocant* Meririm *&* Rheſſaphim,*exitiales, & ardentes ſeu ignitos:* & aliquibus vigilantibus claro die (*en meridianum dæmonium*) aliquib. in ſomnis noctu (*en nocturnum*) id contigiſſe. *b* Dæmonium meridianum, cum Empuſa confundit Scholiaſtes Ariſtophanis, *c* Empuſam exponens δαιμόνιον μεσημβρινόν. Ego Empuſam puto, etiam nocturnum fuiſſe ſpectrum: ſed,cum noctu apparebat, *Hecaten*;cum meridie, *dæmonium meridianum* vocatam. illa ſe in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus,*in Hebes nuptijs*,plãta,bos,viperã lapis,

a *Pet.Greg.d. repub.lib.*12. *c.*20.

b *ſic Procop. lib.*2. *de bello Perſico.*

c *in Ranis.*

lapis, muſca, femina, addit Ariſtophanes mulam, & ingentem belluam; alij vnicum crus æreum, alij aſininũ, vel crus vel membrum tribuunt, hinc vocata ὀνόχολες, inde ὀνοκενταῦρος. Theodoretus in Iſaiã, *Onocentauros ueteres quidem ἐμπούσας, qui autem nunc uiuũt appellant ὀνοσκελίδες.* cui cõſentit Scholiaſtes Ariſtophanis. Denique fiebat Empuſa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat, vt ait Epicharmus. Hæc de meridiano: de *nocturnis dæmonibus* conſtat, noctem quaſi proprium eſſe ſcamma ſpectrorum, & dæmonũ, vnde & *Principes tenebrarum* dicuntur, & legimus; *poteſtatem tenebrarum.* Seneca *a* diurno tempore, graſſante peſte, dixit, viſa,

a in Oedip.

Vaga per lucos ſimulachra uirum,
Maiora uiris:

Nocturno verò (ſic hæc diuidenda) illud;

Quin Tænarij uincula ferri
Rupiſſe canem fama, & noſtris
Erraſſe locis.

Planè pleraq; ſpectra & terriculamenta dæmonum nocte robur habere; manè uaneſcere, ex plurimis ſcriptorib. alias docui, *b* & Pſellum dæmones quoſdã agnoſcere *Lucifugos*, tenebrarum incolas & amatores: Antagoniſtam vero Patriarchę Iacobi, *c* bonum fuiſſe Angelum, non dæmonẽ, ut cenſuere quidã apud Procopium, & homo præceps nimis ac temerarius Fran. Georgo. *in Problematib. SS. d* Ex his nocturnis eſt princeps *Succuborum* dæmonum, quam Hebręi vocant *Lilith*: hoc eſt apparitionẽ nocturnam, à *Laila* (hoc eſt nox:) quia non ſolent tales dæmones uiris eſſe infeſti, niſi nocte. Vnde Eccleſia cum Ambroſio, contra eos precatur:

b in Herc. Furent. com. uer. 123. ex Virg. Horat. Propert. Statio, & Catul. & Ioſepho atq; Hebræis.

c Gen. 32. v. 24.

d tom. 1. ſect. 3. problẽ. 234.

Procul recedant ſomnia
Et noctium phantaſmata,
Hoſtemq; noſtrum comprime
Ne polluantur corpora.

Incubi dæmones etiã interdiu graſſantur, quorum *Pana* Principem veteres cõſtituebant: eũ Hebręi, *Haza*, noſtri per excellẽtiã nominãt *Incubum*; Gloſſar. *Incubus, πᾶν*, vocat & *Inuus*, vt ego arbitror, nõ ab Hebræo, *aanas* (affligere) qđ longe petitũ, ſed à verbo Latino *ineundi*. Ardere .n. hunc dæmonẽ, & ei ſubditos, amore improbo feminarũ veteres cẽſuerunt: *e* non ꝙ delectentur cõcubitu, ſed ꝙ gaudeãt ab hominib. Deũ offendi, & genus humanũ tã fæde contaminari. Sic intelligẽdus Abbas Serenus apud Caſſianũ, *f* dũ dicit *dæmonũ quoſdã eſſe truculẽtiores efferatioreſq;, qui bellis cædibuſq; ſunt inſatiabiles & in trãſeuntes irruunt, & eos crudeli morte conantur interimere: (quale videtur meridianũ dæmoniũ, & illa, de quib. in Euangelio D. Matthæus c. 8. verſ. 28. & Pſeudo-Abdias li. 3. in uita D. Andreæ) alios vero eſſe, qui Fauni dicãtur, ſeductores & ioculatores, & hos certa quædã loca ſeuvias obſidere, & nequaquã tormentis eorũ, quos prætereuntes potuerint decipere, delectari, ſed deriſu tantũ et illuſione cõtentos, fatigare eos potius quã nocere, & hos interdũ innocuis incubationib. hominũ excubare.* quib. in verbis duo ſunt obſeruanda, illud; *nõ delectari eos tormentis hominũ*, accipiendũ cõparatiuè, non æque delectari atque alij illi crudeliores delectantur. Verius .n. eſt omnes omnino dæmones optare, quã grauiſſima mala hominibus inferre, ſi Deus permittat. docet enim D. Antonius, apud Athanaſium, cunctis dæmonib. hoſtile odiũ in homines eſſe, grauius in Chriſtianos, atrociſſimũ in religioſos & virgines Deo dicatas: ſingulos tamen, nõ niſi, quantum Deus permittit, nocere. Si amplius non ſinantur, gaudere hominũ deriſu & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile ſaltẽ peccatum; ut ocioſæ ſpectationis, vel locutionis, riſus ſolutioris, diſtractionis in oratione, & huiuſmodi aliorũ, in quę vel boni facillimè pertrahuntur. alterum, quod vltimo loco poſuit, de incubationib. dæmonũ, quo non aſſerit omnẽ huiuſmodi oppreſſionem & quaſi ſuffocationẽ naſci à dæmonib. conſtat .n. aliquando a morbi Melancholici ſpecie illa oriri, q̃ Flandri vocant, *Mare*; Galli *Coquemare*; Hiſpani, *Peſadillas*.

e D. Au . lib. 15. dec. De . c. 23. I . lo. li . extrem . uo Orig . Macrob. li . 1. Sa . tur. 22.

f collat. ca. 32.

a li.2.epiſt. dilla; Themiſon.a πνιγαλίωνalij Ephialten uocant, & copiosè deſcribitur à Paullo Egineta medico: b aliquando b li.3.c.15. duntaxat non corporis mala affectio eſt, ſed nuda ac mera dæmonis infeſtatio ut docui ſup.q.15. pgamus ad alia.

c in bocaic. Nono igitur, Pauſanias.c deſcribit nobis dæmonẽ quendã *Eurynomum*, longis & prominulis dentibus, & corpore liuido ac cadaueroſo formidabilem, pelle vulpina ueſtium, cadaueribus mortuorum veſci ſolitum, eaq; ad oſſa vſq; deuorantem. Quibuſdam videtur hæc *Mortis* deſcriptio: crediderim potius, quãdo ſpectrũ aliquod aliqua forma ueterib. apparuerat, ſtatim eos nomen certum illi indidiſſe, & ſacrificia uel expiationes illi auertendo inſtituiſſe: unde & orta ſequentia muliebrium ſpectrorum ſiue oſtentorum nomina, fictionesq;. Nam

Decimo loco occurrunt *Sphinx* illa Thebana, de qua Strabo *lib.9.* Apollodor. *lib.3. bibliothec.* Higynus *in Fabulis c.151.* Natalis Comes *li.9.mythol.c.8.* & Lilius Gerald. *in Ænigmatib.* quæ ſi fuit, dæmõ fuit: qui formã illius ſpeciei Simiarũ aſſumpſit, quæ *Sphinges* vocantur, de quib. lege Pieriũ *lib.6. Hierogly.* & Solinum, *c.30.* Secũdo *Harpyiæ*, de quibus Heſiod. *in Theogonia*, Apollon. *lib.2. Argonaut.* Orpheus, *in Argonaut.* Apollodor. *li.1. Biblioth.* Euſtath. *in Odyſſ. μ.* & Izacius *in Lycophr.* Tertiò, *Gorgones tres*, de quartũ forma & genere, dictũ fusè *Cõmen. in Medeã Sen.v.831.* Quartò, *Sirenes tres*, de quibus egi, quæ neceſſaria hoc loco, *Aduerſar. in Sen. Medeam v.355.* & de his mentio, apud noſtrũ interpretẽ vulgatũ Eſai.13.*v.21.* vt & LXX. vertetũt, & teſte Euſebio, tres interpretes, non tñ eiuſdẽ verbi Hebrẹi loco, quo noſter: Theodoretus vult *Sirenas* fuiſſe dæmones ad voluptatẽ incitantes. Quintò *Erinnyes* ſiue *Eumenides*, quas Latini *Poenas* vocauere, & ipſæ tres; de quarũ habitu & conditione multa congeſſimus eiuſdẽ Commen. in Medeam *v.13.& ſeqq.& v.960.* Vltimo, *Nymphæ*; quarum quædam aeriẹ, ut Sibylla de qua Plutarch. *lib. de ſerà num. vind.* quẹdã terreſtres, ut Oreades, Napeæ, Dryades Hamadryades, quædam aquaticæ, ut Nereides & Naiades, illæ maris, hæ fluuiorũ: quas omnes dæmonum ſpectra fuiſſe conſtat: & ſi nõ cõſtaret, inde probaretur, quod aſpectus earum iratarum de recto mentis ſtatu deijceret (quod dæmonum propriũ) vt docent ex Græcis Scholiaſt. Theocriti & Heſychi⁹, ex Latinis Varro & Feſtus. ſic affectos nos *lymphatos* quaſi Nymphatos: Grẹci uocat νυμφολήπτους. tales, uiſa Cerere, *ceriti*: uiſo quoq; Fauno in meridie, *mẽte attoniti* audito Pane, territi *Panico pauore*, dicuntur uexari uano metu, quanquam hoc nomen etiam hydrophobia labo rantib. & ceteris illis, poſſit accommodari latè ſumpta uoce. uide quæ dixi Comment. in Herc. Oeteũ *v.246.*

Vndecimum ſpectrorum genus eſt id quo nutrices ſolitæ infantes, metu incuſſo, quietare. de hoc genere primũ eſt *Acco, Alphito,* & *Mormo*, deſumpta puto nomina, ab perſonis Tragicis ſeu Comicis terrorẽ adferentib. deformitate: de *Mormo*, id Theocritus & Ariſtophanis Scholiaſtes docuere. *Acco* à uetula illa, quæ ſui adſpectu in ſpeculo ad inſaniam redacta, & facta terror puerorum, originẽ habuit; *de quà Rhodiginus lib.17.A.L.c.2.& Adagiographus in* Acciſare. *de Alphito*, idẽ teſtatur Plutarch. Deinde & *Gello*, de qua adagiũ Γελλῶ παιδοφιλοτέρα: hanc aiunt uirginem uita deceſſiſſe, & eius ſpectrum in Leſbo oberrare, & immaturã pueris necem adferre. uolũt eius meminiſſe Sapphonẽ. Alia fuit *Gilo*, de qua ſic Nicephorus, ubi cõmemorat eã, quæ Mauricio imperiũ porten derunt, inter cetera: *Mater uero ipſa* libr. 18. hiſt. cap.9. *partus tempore, è terra nouum quendam & variantem ſuauitatis odorem reddi tum eſſe, dixit: illud inſuper, quod anicularum eſt, & mihi prope incredibile, addens perſæpe eam, quæ* Empuſa *vocatur, alius vero* Gilo *dixerit, infantem ex cubiculo, ueluti eum deuoraturа, extuliſſe: nihil tamen detrimenti ei adferre*

R 2 *potuiſſe*

potuiſſe. ſed quicquid ille dicat, veriſimilius eſt ſtrigem hanc ſiue Lamiam fuiſſe quæ puero, angeli cuſtodia benè munito, fruſtrà inſidiabatur. Prudētior Euagrius l.5.c.21. nihil de *Gilo*, neq; de anicularum commentis addidit, iudicium totum lectori permittens. Quiddam anicularis deliramenti hic fuit, quiddam non delirium, ſed verè verum. delirium erat & abſonū à ratione, putare corporaharum feminarum ſic extenuari, vt clauſis oſtijs ingredi poſſent, & corpora quantitate prædita per ianuas ſe penetrarent: (vide quæ dicta ſunt à nobis q.17.) verum erat, has malas mulierculas ope dæmonis nonnunquā in cubicula hæc introduci ſolitas, citra quantitatis corporum immutationem vel ſolidorum penetrationem, & ibi infantulis perniciē moliri. Quare diligenter inter hæc eū diſtinguere iudicē oportet, q in his nec credulitate nec incredulitate volet decipi. Et in iudicatarū rerū præiudicijs oēs circūſtantiæ accuratiſſimè ſunt examinandæ. fieri.n. poteſt, vt iudex ex vno reum capite, quod in accuſationem deductum, vanitatis deprehenſum ſit, abſoluat; quem tamen condemnaſſet ſi aliter accuſatio fuiſſet inſtituta. Verbi gratia, ſtrix aliqua accuſatur, quod clauſis ianuis ſit ingreſſa, & corpus eius in ſpiritum immutatum, & ita iā non corporea pueros interemerit. Nullus iudex adeò bardus erit, vt huic accuſationi fidem adhibeat, ſed ſi neget rea, & alioquin necatos illos infantes vel læſos non conſtet, neq; id accuſator aliter, quam ex illa fabula Metamor. probet, proculdubio per ſententiam abſoluetur. Si diligenter legas vitam Taraſij ab Ignatio monacho deſcriptam, non difficile fuerit deprehēdere hunc ſtatum cauſæ fuiſſe muliercularum illarum à Georgio (non à Philippo, vt quidam vocant) præfecto vrbis abſolutarum, & Iſauri Leonis ſæuitiam ac inſcitiā in eo poſitam fuiſſe; q incredili quo erat ſtupore mulierculas illas in ſpiritum cōuerti crederet. Accipite verba Ignatij: *pauperculæ quædam mulierculæ accuſatæ fuerant cædem feciſſe lactentium infantiū per foramen* * *domorum uel portis etiam clauſis ſubeuntes, & ex improuiſo infantes necantes. Quæ etiā trahebātur in iudicium ab ijs qui credebant fabulis* (de paganis loquitur, à quib. illud de *Gello* antiquitus confictum) *& nolebant Chriſti Dei noſtri ſequi doctrinam, quæ ſimulachris & phantaſmatibus nequaquam decipit* (nimirum quia ſpiritum à corpore nouit optimè diſcernere) *Eſt enim apud Græcos in fabulis fæmina quædam, Fello nomine, quæ dicitur, cum immatura morte vitam abrupiſſet, quibuſdam ſpectris acceſsiſſe ad recens natos infantes, & eos interfeciſſe*. (en fabulam, quod mortua rediſſet & infanticidia patraſſet) *huius fab læ improbo pellecti ac decepti ſpiritu, qui ea dicebant probabiliter, conatur ad mulierculas transferre hoc exſecrandum ſcelus, & eis adſcribere in ſpiritum conuerſis, cauſam eorum qui moriebantur ante tēpus*. (vides lector accuſationis fundamentum, Gello mortua necaſſe legitur infantulos: nunc multi reperiuntur ſubito ſublati: probabile itaq; eſt ab his mulierculis, depoſita mole corporis, & in ſpiritum conuerſis, atque ſic ſe per ſolida corpora vel tenues fiſſuras immittentibus necatos. Nonne merito ſcriptor iſte contra tales accuſatores exclamat, verbis ſequentib9) *ò ſtuporem; ò cordis oculorum cæcitatem: Si corpus longitudine, profunditateq;, & latitudine compactum ac conſtipatum, in ſpiritum diſſolutum procedit, & hæc facere cōceditur: Chriſtus ergo, qui eſt ipſa veritas, dicens: Spiritus carnē & oſſa non habet: reputatus eſt phantaſma ab ijs, qui hæc aſſerūt* (ſcilicet fæminas has tum, non corporales, ſed ſpiritus fuiſſe, ſeu ſpiritali hac vi penetrandi præditas fuiſſe) *Quinetiā Chriſtus quoque, qui verā carnem accepit, & ſpiritum carnē & oſſa non habere verè affirmauit diſcipulis, nulla re circūſcribetur, quæ obſtet quominus ſit phantaſia. Sic ergo cenſēs & citra dubitationē iudicās Georgius*

*Sic vo … guſtas … aut … corpori … non ca…

fæminas

feminas abſoluit à criminib. hæc Ignatius ille, nõ ſatis peritè ſpectrum, ſpiritum, phantaſiam pro ijſdem ſumens ſcilicet pro phantaſmate, ſeu corpore tantum apparente, & nihil de ſtrigum verarum crimine attingens vel agens, contra quas, & quæ de illis tradidimus, nihil argumentatio eius virium habet, vt qui rem intelligunt, facilè primo intuitu perſpiciunt.

Tertio loco occurrunt *Lamiæ*, de quibus etiam ſacri Vates Ieremias &
Ei.13.v. Eſaias; *a* quas vera dæmonum ludi-
lt. Thren. bria ſiue ſpectra fuiſſe, cum Apollo-
4. nius Thyanæus, tum D. Hieronym. & alij patres docuerunt, de quib. & Strigib. (quas ab eſu carnis opinor humanæ ueteres magiſtri in Gloſſar: *Leſtrygonas* vocarunt) quia ex profeſſo tractaui copioſe Commen. in Medeam Sen. *v.* 732. ne actum agere videar, eò te lector optimè malo ablegare, quã eadem repetere. Germani inferiores vocant *Aluen*, & *Aluinnen*; Gotthi,
Ous li.3. *Eluas b* videtur meminiſſe D. Hiero-
I nym. cum dicit ſæpè bimulos ac trimulos ad vbera materna lactantes à
id aull.de dæmonio corrumpi. *c*
it Bleſilla. *Duodecimum* quando apparet in forma *hirci* (vnde ab Iſaia & Moſe vocari piloſum, ſeu *zahir* contendunt Iarrhius & kimchi.) vel *Leonis*, vnde templis gentilium affigi ſolita capita leonina, quod ridet Arnob. *li.6. contr. gent.* uel *ſerpentis*, vt cùm Æſculapius Romam aduectus: & anachoretæ de quo B. Nilus *li. de orat. ad Deum c.102. & 103.* vel *noctuæ*, vt apud Virgil. extremo Æneid. vel *muſcæ*, ut apparuit Laoduni in Energumena, & ſolet apparere Anabaptiſtis, vnde & vocatus *Baalzebub*, Dominus muſcæ; *vel porci, lupi, aut alterius animalis*, cuiuſcũque, nam in omnium ferè formis aggreſſus eſt DD. Antonium, Macarium & ceteros ſanctos monachos deſerti incolas. Recentius unum, ſed cui vix ſimile inuenias, proditum fuit memoriç à Gaguino Hiſtor. Francorum ſcriptore; Philippo Bello Rege, quendam laicum ſiue conuerſum (vt vocant) monaſterij vallis Sarnariç, nomine Adamum, paullò ante Natalitia Feſta, ſummo mane ad monaſterij negotia peragenda, vnà cum famulo ſe in viam dediſſe equitem. ei ſe in uia offert arbor ingens gelu & pruinis obſita, ad ipſum properans, quaſi conferre gradum & corpus cupida. equus expauefactus caput retrorſum flectit, & viam remetiri, quam peregerat, conatur. Adamus ingenti labore iumentum retinet, & calcibus porrò cogit. propinquior ut arbori fuit, illa confeſtim euanuit ex oculis, odore tetro atque ſulphureo relicto. Argumentum inde ducit Adamus, dęmonicum eſſe ſpectrum, ſeque Deo precib. commendare ſatagit, nec iter intermittit. Paullo poſt reſpiciens, uidet nigrum quendam uirum equo inſidentem ſpadicẽ ſe ſubſequi. cui ſubiratus; *Quomodo* (inquit) *infelix & damnate, audes me his technis aggredi? An neſcis fratres meos qui domi ſunt, pro me ſaluteque mea ſupplices ad Deum preces fundere? Abi, quãtum potes. nulla tibi mei curatio, nihil in me poſsides.* Abit malus: ſed ecce mox redit, ſimilis uiro, gracile & protensũ habenti collũ. Adamus, tot moleſtias pertęſus, gladium, qui ad ephippium ligatus, ſtringit, & enſe ter quaterve per aerem uibrato, aereque propter celerem diuiſionem ſibili ſonum edẽte, conatur abigere ſpectrũ. hoc uerò ſubito perſonam mutat, & ſiſtit ſe ſtatura mediocris uiri, cui caput cappa & ſcapulario monachi corpus ornatũ oculi ſcintillantes inſtar chalybis uel ęris radijs ſolaribus oppoſiti. Adam punctim aliquoties hoſtem petit, ſed irritis & caſſis ictibus, aereq; cedente. Tum, maiori deſpectu & irriſione, dæmon induit formam aſini. Perterritus famulus, hero ſuadet, gladio circulũ in terra ducere, & in circuli medio crucẽ Dominicã efformare. Adamus conſilium exſequitur: verum vetera tor non deſinit. Mutat auriculas aſini in cornua, & ſic minabundus irrumpere in circulum ſe velle ſimulat. De-

nique luſus iam ſatur, in rotam ſe ver tit, & ſe ipſum voluẽs monachũ inuadit, ſuperq; illum continua latus rotatione (*ſic videbatur*) tranſit circulum, & monacho prorſus illæſo conſpectũ fugit. Fidem rei fecere, longa famuli terrorem conſecuta ægritudo, & diuturnus fętor veſtium Adami, & rauce do eiuſdem atq; difficilis reſpiratio, à quib. ęgrè conualuit, equi deniq; ſubita mutatio; qui ex manſueto & cicure, poſt viſionem hanc ferox, ſternax, calcitroſuſque eſſe cœpit. Addamus rariora quædam genera ſpectrorum.

Decimum tertium genus eſt, cohortium, acierum, caſtrorum militariũ. ſicut enim bonorum angelorum acies

a *Gen. 32. in princ. & 4. Reg. 6. v. 17.* viſę bis in ſacris litteris; a ſic, & ſimię Dei, diaboli ſæpè ſe in militũ conſertorũ ſpecie oſtendunt hominibus. In vita S. Norberti c. 25. leguntur ſpecie armatorum militũ in quoſdã religioſos dæmonia incurriſſe, vt & in vita S. Guthlaci Anachoretę, *apud Surium, menſe Aprili.* In chron. Hirſgauienſ. Trithemij legimus ſub annum 1168. Monacho cuidam Limpurgio, propè VVormatiam, viſam multitudinem maximam equitum peditumque, ordinatarum more aciei, quaſi ad prælium procedentem: cumq; monachus audacter, quinam forent, interrogaſſet; illos reſpondiſſe, ſe non ueros viuoſque milites eſſe; ſed animas militum, & non ita pridem his ipſis in locis principi cuidam ſtipendiatos occubuiſſe: veſtes, arma, & equos, quæ viuis peccandi fuerant inſtrumenta, nunc mortuis indicia ſuppliciorum eſſe: quæ circum illos videret omnia nihil niſi ignẽ eſſe, quo comburãtur, ſe precib. atq; ſuffragijs adiuuari poſ-

b *lib. 4. c. 6.* ſe. Leloyherius b huic religioſo inſultat; quòd temere animas defunctorũ eſſe crediderit: cuius contrariũ tamen rationes & argumenta eius non conuincunt. Ait, *dæmones fingunt ſe animas eſſe*. ſæpè, non ſemper. *ſtrepitum edidere diſcedẽtes & fragorem.* poſſunt & ſpiritus mortuorum. *Flammis veſtes & arma circumdata, dæmones eſſe probabant.* Nõ hoc aſſerit hiſtoria, ſed ea ipſa, q̃ aſpiciẽtib. veſtes & arma videbant & equi; ipſis flammas cõbuſtrices fuiſſe. Deinde & flãmæ fuerint, nonne profitebãtur ſe ſpiritus eſſe, qui adhuc expiabantur? Deniq; Virgilianũ illud;

. . . quæ cura nitentes
Paſcere equos; eadem ſequitur tellure repoſtos;

tantum probat, dæmones imitari quoq; diuina iudicia, quib. frequenter; *in quo quis peccauerit in eo punitur.* poſſet igitur hoc exẽplũ ad præcedẽtẽ de animab. quæſtionem reduci. Sanè arbitror eandẽ hiſtoriam eſſe, cũ ea, q̃ ijſdem locis, ſed ann. 1123. contigiſſe, in eandem ſniam narrat Abbas Vrſpergenſ. fol. 281. Sequentia ad iſtã cenſeo pertinere, quia miſcẽtur quædam vana curioſa q; , nec ſuffragia petuntur. Ioannes Cæſarius auctor eſt, c ſequẽti noctẽ, qñ exercitus Ducis Brabantiæ à Leodienſib. occiſus eſt, ſeruum quendã Comitis Loſſenſis propè MontenaKe, locũ occiſionis, circa noctis initium, vidiſſe maximum tor- c *l. 12. c. 6. & 17.*
neamentũ dęmoniorũ; Sacerdotẽ quoque quendã Hiſpanũ, propè eiuſdem Comitis caſtrũ, dũ in crepuſculo noctis de villa in villã tranſiret, vidiſſe haſtiludiũ maximũ mortuorũ ualde clamantium; *D. VValtere de Milene, D. VValthere de Milene.* qui VValterus, famoſus militia, nuper erat defunctus: hancq; viſionem addit ſæpius ea noctẽ & euanuiſſe, & iterum apparuiſſe. d *l. vlt. c.*
Ioan. Niderius narrat. d *cum propter hæreſes regnũ Bohemiæ tumultu ac cædibus concuteretur; circa metas regni præfati, nocturno tempore, verſus vallem quandam, auditos clamores & cõgreſsiones equeſtriũ virorũ, qui & colorib. uarijs induti ſæpius ſunt uiſi. Fuerunt tũc duo armigeri audaces ſatis, in caſtro non multũ diſtanti à loco monſtrorũ, qui omnino ſcire uolentes, quid veritatis ſibi uiſa portẽderent, nocte quandam uerſus uallem, vbi ſolita uideri conſpexerant, iter arripiunt. Antequam autem ijs appropinquare auderent, cõpunctus vnus dixit alteri: Sufficiat nobis iſta uidiſſe, ego ijs non approximabo.*

ximabo. dictum eſt veterum; Cum talib. nullum debere iocari. Quem alter, velut pauidũ, increpans, equum pupugit, & cũ eo congreſſu omnib. antedictis exercitib. appropinquauit: de quib. vnus egrediens caput illi amputauit, & ad ſuos rediјt: quo uiſo ille, qui timidus ſubſtiterat, fugã inijt & funeſta noua nunciauit. In craſtino autẽ truncatus reperitur, & caput quidẽ in ualle, ubi acies viſæ fuerant, nullius autem hominũ vel equi veſtigiũ repertum eſt: ſed tantummodo, in lutoſis locis, ſigna quædam & ueſtigia auium uiſa ſunt. Idẽ & aliud addit, ſibi ab Archiepiſcopo Moguntino, viro magnę induſtrię & fide digno, narratũ. Nominauit (ait) nobis quendã Rheni ſibi bene notũ militẽ, cuius pro tunc filius viuebat, qui miles ſuper oẽs penè inferioris Alemaniæ nobiles ſemper exſtiterat nimis in rebus bellicis imperterritus: gerebat autem & patiebatur nonnunquam, propter ſuã animoſitatem vel fortitudinem, ab alijs graues guerras; propter quas non ſemper de die, ſed nocturno tempore, ad loca ſibi commodoſa equitare ſolebat. Hic igitur quadam nocte coaſſumptis famulis per ſiluã circa Rhenum equitare voluit, & principium eiuſdem intrauit. Antequam vero finem ſiluæ haberent, vltra quam campus latus iaceret, prout moris eſt eorum qui verentur inſidias, præmiſit famulum ut in termino ſiluæ videret, anne in cãpo inſidiæ aliquæ eſſent. Luna inſplendente, uel aſtris lucentib. hæc videri poterant. Famulus igitur, cum per arborum ramos exploraret, commiſſum, vidit per cãpi longitudinem exercitum ſatis mirabilem appropinquare in equis: quo viſo, conſiderata nũciauit militi, qui ait: Stemus ad modicum, quia uериſimile eſt, pro huius exercitus cuſtodia ſubſecuturos alios: ad hos properabimus, & an inimici ſint, qui præceſſerũt, an amici experiemur, nec paucos timebimus. Deinde, morula trãſacta, de ſilua miles cum ſuis recedit, in campum venit, & neminẽ niſi quendam equeſtrẽ in equo ſedentem, & in manu alium ducentẽ equum, eminus ſequentem ſuos intuitus eſt. Ad hunc cum miles veniſſet; quis eſſet quæſiuit in hæc uerba: Nũquid tu cocus meus es? ita.n. ſibi a longinquo videbatur; paullo etiam antea cocus eiuſdẽ militis vita functus fuerat. Qui reſpondit: Sum Domine. cui miles: Quid, ait, hic facis? & qui sũt hi, qui præceſſerunt? Cui defunctus reſpondit, Domine, hi qui præceſſerunt, ſunt nobiles & armigeri tales & tales (multos.n. expreſſit nomine proprio) quos oportet, & me cum eis iſta nocte eſſe Hieroſolymis. quia hæc pœna noſtra eſt. Et miles iterum: Quid ſibi vult equus iſte, quem ducis nullo inſedente? Ad veſtrum, reſpondit, obſequium erit, ſi mecum ad terram ſanctam uenire velitis. Securus eſto. te, per fidẽ Chriſtianam, recedendo & reuertendo viuũ reducam, ſi meis obtemperabitis monitis. Tunc miles ait, Dieb. meis mira attẽtaui, his hoc addam ẽt mirabile. Diſſuadentib. igitur illud famulis, de equo proprio miles deſilijt, defuncti equũ aſcendit, & oculis famulorũ uterq; equeſter ſubtractus eſt. Sequenti autem die famulis, iuxta condictũ exſpectantibus: miles & defunctus redierunt ad locum, ubi primum conuenerant. Tũc defunctus militi ait: Ne phantaſma omnino fictũ iſta fuiſſe credatis: duo, quæ vobis do. rara, reſeruate in mei memoriã: inde protulit mappulã paruã de ſalamãdra, & cultellũ in uagina. Primũ, inquit, cũ immundũ fuerit igne purgate: alterũ cautè tractetis, quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit. In his multa ſunt indicio fuiſſe viſionẽ dęmonicã, maximè donum hoc cultelli, quo multis exitium, ipſi quoq; donatario, parabatur.

Cromerus diligens ſcriptor; a Naclum, inquit, arcem Pomeranorũ munitiſsimam Vladiſlaus 1. Polonorum rex obſidebat. Ibi noctu lucente luna aſpiciebantur crebro ab excubitorib. quaſi armatorũ hoſtiũ acies, ex apertis campis ad Polonorum ſtatiua adequitantes & incurſantes. Cum id ſæpius accideret, indignati Poloni inquietari ſeſe, nec vſquam in apertum certamen prodire hoſtes, nocte quadã, cum ibidem hoſtes adeſſe nunciarentur, fremabundi agminatim è caſtris ſeſe proripuere, diffugienteſq; caſſo labore longius proſecuti ſunt. Obſeſſi, tumultu Polonorum exaudito, & excurſione è caſtris a l. 5. hiſt. Pol.

animaduerſa, erumpunt ſubito, & ignem in opera atq; tuguria militum ſtramine arundineq; cõtecta conijciunt; quo celeriter plurib. in locis ſe diffundente, paucis, qui in caſtris manſerant, ſe defendẽtibus, facile opera cum magna caſtrorum parte conflagrarunt. Nocturnas umbras illas fuiſſe autumãt, quæ hoſtilis exercitus ſpeciẽ oſtentantes, Polonos ita diuino permiſſu exagitarunt: propterea quod ſolemne omnib. Chriſtianis quadraginta dierum ieiunium, priore expeditione, promiſcuo ac temerario eſu carnis & lactariorum, moribus & inſtitutis Eccleſiæ Catholicæ contemptis, temerauerant. Hæc ille. res clamat ſpectra fuiſſe Diabolorum, ut & illa de quib. Antoninus Hiſt.p.3. quã auorum memoria ſolebant vocare *Familiam Hellequini:* cuiuſmodi cuncta, illuſiones dæmonum eſſe, iampridem docuit Guilh. Pariſiẽſis. *p. vlt. de Vniu. c. 24.* Tales exercitus poſsẽt Magi multos exhibere, ſi ex pacto, quod cũ dæmone ſuperiore habent, dæmones illi ſubditos euocarent: nunquam tamen Deus legitur permiſiſſe, vt talis militia vltra incuſſionem inanis terriculamenti procederet. Nam ſi lędere, occidere, munitiones capere, vel hoſtiũ inuadere caſtra ſinerentur: nulla illis humana poteſtas valeret reſiſtere, vt prudenter idem Guilhelmus. Huc refero pugnas illas Regum Septentrionalium & victorias partas, contra magorum dæmonumque cuneos, apud Olaum Magnum. *a*

a. *lib. 3. c. 12.*

Decimo quarto dæmones ſunt ſub illo ſpectrorũ genere, quo in nemorib. & alijs amænis locis ſeſe oſtentant in ſtar puellarũ aut matronarum, in veſte candida, interdũ in ſtabulis cũ luminarib. cereis, ex quib. etiam diſtillatæ guttæ, poſtmodum in equorũ iubis, quas ſedulò pexuerunt & nexuerunt, ſolent ab hominib. inueniri. talis illa vidua Ruſſiana in meridie obãbulans, de qua paullò ante mentionẽ feci: tales, quas uocãt *Sibyllas ſeu Nymphas albas, Dominas nocturnas, Dominas Bonas,* & earũ *Regina Habundia;* quarũ aduentu multum proſperitatis, & rerũ omnium copiam putãt ſuperſtitioſę anus domibus contingere, quas frequentarint, & ideo domi ſuæ illis epulas inſtruunt, eſcarijs lancibus & vaſis vinarijs omnib. apertis ac diſcoopertis, nequid illis ad ſumendum morę obijciatur: quę planè idolatrica eſſe, docet prædicto loco idem Epiſc. Pariſ. vt & Nicol. Cuſanus *lib. 2. excitationum.* Huc refero tres illas quæ viſæ Machabæo Banckoni, à quo ſtuartorum genus; quæ uenantibus uiſæ regnum illi prænunciarunt. *Boeth. li. 12. Scot. hiſt.* Harum bonarum Dominarũ, quas Gentiles *Parcas* vocauere, mentio habetur & conuiuij illis præparati, in vita D. Germani Epiſcopi, & apud D. Antoninũ *p. 2. Hiſt. tit. 11. §. 5.* Tales etiã *fatales Sorores,* ſeu *nymphæ,* falsò putatæ bellorum præſides & Victoriarum largitrices, quæ Hothero Regi familiares in Septentrionis Hiſtoria. *b* Itali vocant *Fatas,* Galli; *Fees;* quales finguntur Meluſina, Alcina, Morga. b *Olai 3. c. 10.*

Decimoquinto huius generis ſpectra ſunt, per quæ Deus aliquando denunciat futura bella, peſtem, mutationes regnorum, & ſimilia. pauca commemorabo exempla. Nocte quæ ſeditionem Antiochenorum pręceſſit, viſa mulier ingens & formidabili adſpectu, aerem ſcutica tã fortiter verberans, ut tota ſonus Vrbe exaudiretur. *c* Gennadio Patriarchæ Conſtantinopolitanorum nocturno tempore accedenti ad altare templi, vt Deum pro ſalute publica deprecaretur; horrendum ſpectrum ſe obtulit, quod cùm ille ſacro ritu coniuraſſet, reſpondit, quamdiu Gennadius uiueret, ſibi non licere damna, quæ imminebant, Eccleſiæ illius inferre; ſed eo mortuo ſæuiſſimè ſe in illam graſſaturum. *d* Priuſquam Hunnericus perſecutionem in Catholicos Aphricæ inchoaret, ſuper cacumine montis Ziqueni homo giganteæ ſtaturæ uiſus, & auditus clamare; *Egredimini, Egredimini:* & in æde Fauſti, quæ Carthagini

c *Sozomen. l. 7. c. 23.*

d *Theodor. Lector lib. 1. Collect.*

gini

gini eſt, viſa multitudo Æthiopum ſanctos Eccleſiæ fugans, & antè ſe impellens. *a Alia multa huiuſmodi ſuggerunt, Carda.lib.14. de variet.rer. & Fulgoſ.tit.de prodig.lib.1.*

a ...itor. Vti... l.2.de per... t.Vädal.

Decimo ſexto loco hic occurrunt illa ſpectra, quæ certis temporibus, & locis aut domibus ſolent tumultus, & vexationes varias exhibere, cuius rei prætermittam exempla eò, quod notiſſima res ſit, & legi poſſint, qui attulere, veteres recentioreſque; vt *de Temeſio dæmone*, Strabo, & Pauſanias citati, & Ælianus lib. 8. var. Hiſtor. *de pueris nigris cirratis* Auguſtinus, lib.22. de Ciuitat. Dei cap.8. *de Datio Epiſcopo Mediolanenſi* Gregorius lib.3.Dialog.cap.4. *de vocibus, & ſonis auditis in Marathone poſt pugnam cum Perſis*, Pauſan.in Attic. *& ante pugnam Leuctricam in templo Herculis*, apud Ciceron. de diuinat. *ante pugnam cum Cimbris* apud Plinium lib.2. cap. 59. *ante bellum ciuile Syllanum in eadem Italia*, apud Appian. de bello ciuil. lib. 1. *ante primum prælium Pharſalicum Antiochia*, apud Ceſa. lib.3.de bello ciuili; *ante mortem Cæſaris Dictatoris domi eius*, apud Dionem; *recentiora ſunt* apud Niderium *lib.vltim. formicarij*, Guilhelm. Pariſ. *d.cap.24.* Torquemadam *Horti florum coll.3.* Alexand. ab Alexand. *lib.5.Gen. dier.cap.23.* & confirmat praxis Forenſis Hiſpaniæ, qua licitum conductori, qui antè id ignorabat, ſpectrorum ſic inquietantium cauſa domos relinquere conductas, ut poſt Portium cenſuit Couarr. *b* Solent huiuſmodi infeſtationes iuberi, vel permitti a Deo, ob pœnam peccatorum, vel ad exercitium bonorum, uel ob aliam cauſam occultam. Interdum iſta peragunt dæmones maleficorum immiſſione, vt contigit Beato Antonio *c*, & nobili Aquitano, qui Pariſienſem ſtudioſum iure ſuo per vim ſpoliarat *d*; ſæpius ſpontè faciunt ſua, tantum ut homines falſa quapiam reuelatione decipiant aut perſuaſione fallaci; ſicut apud Diuum Auguſtinum illi baptiſmum diſſuadebant: contenti ſunt aliquando ſola uexatione, & inquietatione, nullo cum corporis damno, ut ioculator ille ſpiritus, de quo Guilhelmus Pariſienſis, qui vaſorum colliſione, & lapidum iactu ſomnum diſturbabat, & culcitra ſubtracta de lecto deturbabat, & Salmantinus ille Torquemadæ, qui grandibus ſaxis quoſuis petebat, irrito tamen, & innocuo contingens ictu: quod Marcus Magus, apud Pſellum *e*, proprium dicit eſſe dæmonum ſubterraneorum, de quibus mox agemus. Quo vero pacto dæmones lapides iacere queant, & alia huiuſmodi operari, quæ videntur manus, & corporata inſtrumenta requirere, Scholaſtici diſputant. aſſentior ijs, qui præſente per ſubſtantiam ſuam eo loci dæmone, & imperio voluntatis aerem lapidi proximum mouente, & ſic lapidem impellente, hæc fieri cenſent; quando nullum ipſe corpus induit: ſi vero corpus formatum, vel cadauer aſſumeret, nulla foret difficultas *f*.

b lib. 4. var.reſol.c.6

c Caſsianus la. 8.c.18.

d Froiſſard. Chron.

e l.de dæmõ.

f Vide D.Th. quodl.6. Duran. Capreol. & alios in 2. d.7.

In locum *decimum ſeptimum* veniant ſpectra illa Boruſſiæ, de quibus quadam epiſtola ſcribit Ioannes Meletius; *In Sarmatia coli ſpiritus quoſdam viſibiles, qui lingua Ruthenica, coltri, Germanica,* Koboldi, *dicantur, quos credunt habitare in occultis ædium locis, vel in congerie lignorum, nutriuntq́ eos lautè omni ciborum genere, eo quod adferre ſoleant nutritoribus ſuis frumentum, ex alienis horreis furto ſublatum. Cum verò alicubi illi ſpiritus habitare & nutriri cupiunt, hoc modo ſuam erga patremfamilias voluntatem declarant: in domum congerunt noctu ſegmenta lignorum, & mulctris imponunt lacte plenis varia ſtercora animalium; quod vbi paterfamilias animaduerterit, nec diſsipauerit ſegmenta, nec ſtercora è mulctris eiecerit, ſed de inquinato lacte cũ omni familia ſua comederit, tunc illi apparere, & permanere ibi dicuntur.*

Idem

Idẽ iudiciũ de ſpectris *virũculorum* ac *femellarũ* breuitudine ac ſpecie pigmæi vel pumilionis, olim in multorũ domib. frequentiũ, & domeſtica ferè cũcta miniſteria ſolitorũ obire, equos curare, domum verrere, ligna & lymphã adferre, & ſimilia facere: de quib. Olaus Magnus *a*. Galli vocant *des Gobelins*, Teutones *Rabbautermanne-Kens*, & *GutelKens*, & Sueones, *Trullas* appellant. An ex hoc genere fuerint *Eros* & *Anteros*, qui, vt infantuli, in balneo, iubenti Iãblico apparuerunt *b*, id cogitandũ relinquo. Sanè huc pertinent *Montani* illi, quorum nobis Hiſtoriam Georg. Agricola prodidit *c*; *In metallicis* (ait) *fodinis inueniuntur, & truculenti quidẽ vel ſolo aſpectu terribiles, plerumq́; metallicis infeſti atq; inimici ſunt. Talis fuit* Annebergius *dæmon qui operarios amplius duodecim flatu interfecit, in ſpecu qui* corona roſacea *appellatur, eo nomine relictus, quantũuis argento diues eſſet. Flatũ verò emittebat ex rictu, cum equi ſpecie habentis procerũ collum & truces oculos appareret. Eiuſmodi ẽt fuit* Snebergius, *nigro cucullo veſtitus qui in fodina Georgiana operarium è terra ſublatum, in ſuperiore loco maximæ illius concauitatis, quondam feracis argẽti collocauit, non ſine corporis attritu. Quæſtuoſam admodũ fodinam deſerere apud Turcas cogebatur Iudæus à dæmone metallico, hominib. frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente. At ſedatos illos, Germanorum alij; vt ẽt Græci;* Cobalos *vocant, quod hominum ſint imitatores. Nam quaſi lætitia geſtientes rident, & multa videntur facere, nihil interim efficientes. Alij* virunculos montanos *vocant, quia plerumq́; apparẽt nani, tres dodrantes longi. videntur aũt eſſe ſeneciones, & veſtiti more metallicorũ; ideſt vitteto, induſio, et corio circũ lumbos depẽdente. Innoxij ſunt hi metallicis, etſi interdum glareis operarios laceſſunt, rariſsimè tamen eos lædunt, niſi cachinno vel maledicto laceſsiti. Potiſsimũ opus facere vidẽtur in his ſpecub. in quib. metalla iam effodiuntur, vel ea effodi poſſe ſpes eſt.* Cetera rectè. Illud minus, quod animantium nomine dæmones comprehẽdat. Scio ſic locutos veteres non paucos: ſed & ſcio id ex lacte Platonicorum bibiſſe, & quia ambigui erant, num anima & corpore conſtarent. Nunc quia Catholicis ſatis definitũ *d*, nec aĩa nec corpore perfectas ſubſtantias illas ſeparatas componi, vitanda nobis huiuſmodi locutio, parũ cauta, parũ propria. Damnandus verò prorſus Paracelſi error, dæmonum hæc genera, ad hominũ ſpecies reducentis. Nã, *Epiſt. ad Athenienſes, ſiue de occulta philoſophia*, quaſi veriſſimũ axioma, nihil veritus fuit conſtanter aſſeuerare, Deum præter homines Adami poſteros, alia quatuor hominum genera, carne, & oſſibus, & ratione prædita creaſſe, eoſq; in ſingulis elementis ad inhabitandũ collocaſſe, in quibus ſinguli ſuam haberent remp. & ex negotiatione, ac laboribus victum & amictum ſibi cõparare, & eos homines, qui in terrę viſceribus habitant, vocari *Pigmeos* & *Gnomos*, qui in aquis, *Nymphas & Vndenas*; qui in aere, *Silphos & Meluſinas*, quos ſolos cum hominibus Adami poſteris commercium habere, & ex mutua cõmixtione liberos gignere; Qui in igne ſunt; *Vulcanos* & *Salamandras* appellari: Et incertum adhuc eſſe, cuinam generi horum hominum vera fides in Deum ſit data, & via ad ſalutẽ patefacta. Hæc ille prout eum citant Godelmannus & alij: in lib. tamẽ fragmentorum, inuenio Paracelſum dubitanter induci loquentem; ſed arbitror Latinum Interpretem, hoc ſuum aſſuiſſe, ut magiſtri occultaret impietatem. Nam dictis illis nihil nugacius, nihil blaſphemius, nihil a recta fide dici põt alienius: ergo mutila & manca S.S. quæ de vno tm̃ hominum genere nos inſtruxerit? ergo dubia ſalus noſtra? ergo dubia redemptio? non ergo ſecundus Adã Chriſtus, vt nos, qui in primo mortui, in ſecundo viuificaremur? ſi hoc dubium, nonne ruunt veteris teſtamenti promiſſiones, concidit exhibitio & repræſentatio Noui? Et ſunt qui tales libros nugis, menda-

cijs,

a *lib.3 c.11. & 12.*

b *Eunapius in Iamblico.*

c *c. de anim. ſubterran.*

d *c. fir[iter] de ſum[…] [tr]ini, D.Tho[m.] 1.p. q.50. Schola-ſti[ci] in 2 [d.] 8.*

cijs, blaſphemijs refertos, in Latinũ vertant ſermonem? ſunt qui pulcris formis cudant recudantque? ſunt, qui ament Paracelſiſtæ vocari? ſed ad inſtitutum redeamus.

Vltimo loco ſeſe offerunt ſpectra dæmonum theſauros cuſtodientium. Cabadès rex Perſarum cũ accepiſſet in collimitio Perſiæ & Indiæ, in munitiſſima arce Zudaderenſi, pretioſiſſimorum lapidum, auri, & argenti, theſaurum maximum à dæmonibus aſſeruari, qui mortales oẽs aditu arcerent, eo cum exercitu profectus caſtrũ vi conatus occupare, fortiter propugnãtibus dæmonibus, repulſus fuit. confugit ergo ad Iudæorum & Magorũ artes, quæ & ipſæ irritæ fuerunt. *Ergo cum ei perſuaſum* (ait Cedrenus) *fuiſſet, Chriſtianorum ad Deum precibus hoc potiri poſſe; auxilium a quodam Chriſtianorum in Perſide degentium Epiſcopo petijt. Is indicto Chriſtianis ieiunio, precibus & Synaxi, diuina peregit myſteria, & locũ accedens coniuratos dæmones ibi degentes exegit, caſtrumq́; Cabadæ nullo labore potiendũ tradidit. Glycas par. 3. Annal. & Cedrenus in Anaſtaſio*. Talis ẽt dæmon ille Baſileenſis, de quo dixi *ſup. q.* 12. & hinc factum, ut Dracones fingerentur cuſtodes theſaurorum, vt horti Heſperidum, & Aurei velleris: hinc porrò factum, vt theſauris adderentur ſoliti Serpentem aureum: quẽadmodum refert Aſcanius Centorius *lib. 4. Commentar. bellor. Tranſſiluan.* de theſauro, inuento propè Deuam vrbẽ Tranſſiluaniæ, circa annum 1550. Nota ẽt Hiſtoria Magi Germanici, qui cũ ſpecum ingreſſus eſſet, vbi theſaurus reconditus, ſocio in veſtibulo manẽte, vidiſſetq; incubantem arcæ nigerrimum canem, nihilominus, cupiditate metum pellente, porrò progreſſus, ruente terra, in ſpecu fuit tumulatus. Plura vide *d. q.* 12. Prætermitto quędã iam vulgaria, vt quod in Indijs ſepultarum cum maritis vxorũ animas mẽtiuntur, ut ſic perſuadeant has coniugi ſuo conuiuere, quæ ſpontè illis commoriuntur: quod non vno loco teſtatur Pet Chieza *p. 1. Hiſtor. Peruu.*

Viſis ſpectrorum generibus, quæri poterat, quo illa pacto repelli & vinci queant? ſed quia deciſio communis eſt omnibus malis; quæ per dæmones inferuntur, ideo de hac re differendũ mihi putaui, quæſtione de remedijs cõtra maleficia; *huius operis lib. vlt.* Quo pacto dæmones apparere ſic queant, nunc accuratius inueſtigemus: quam quæſtionem indeciſam reliquit D. Auguſti. *Enchirid. ad Laurent. c. 59.*

QVÆSTIO XXVIII.

Quomodo poſsit dæmon ſe corporeis oculis, cum ſit incorporeus, viſibilem præbere?

CONſtat non poſſe corporaliter, niſi aſſumpto corpore. Certũ. n. eſt dictum B. Ignatij *ep. ad Smyrnenſ.* in corporea videri à corporeis nõ poſſe, quia incorporeum nec ſpecies, nec figura eſt, aut particula animalis vlius formam habentis, ob naturã quã habent ſimplicem. Conſtat ẽt eos corpus vel ex elemẽtis ſibi coaptare, vel ſubingredi & aſſumere cadauer. de vtroq; modo, quæ dicenda, hucuſq; diſtuli, repræſentabo liberaliter. Dixi (corporaliter) nam phantaſticè poſſunt apparere, turbata phantaſia.

SECTIO I.

ALiquando igitur cadauer aliquod aſſumunt humanum vel ferinum, & illud mouent ac impellunt motu non vitali, ſed locali tm̃, ſicut aerem poſſunt impellere, & hoc corpus, præſertim nondum ualdè diſſolutum, puto, ſi Deus permittat, poſſe illos ita attemperare, ut ſenſum tactus omnino fallant. Nec video quidquam ab homine docto ac pio, in medium allatum, quod me ab hac ſententia deducat. In primis quod ex D. Luca *a*, proponitur dictũ Domini, quo ſe verè corporatum, & non phantaſticum ſpiritum eſſe probabat; *Palpate & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere:* id ad rem non multũ facit; certè non vrget. Solum. n. Dñs probare voluit, poſſe illos contactu ſentire, & dijudicare, viſu ſe non decipi, corpus. n. ipſum habere, verum, quia. a *c. vl. v. 39.*

quia tangibile;& proinde nudum phã taſma,& fictitio corpore indutum nõ eſſe. Nulla verò hic erat cogitatio,de cadauere aſſumpto. Hoc.n.carnem & oſſa habere manifeſtum eſt;quo argumento Chriſtus probat, ſe ſpiritũ nõ eſſe: Quod illi exiſtimabant,quia videbant ianuis clauſis ingreſſum;qđ corpore ei repugnabat,tam viuæ, quã mortuæ. Et quia,palpatione tũ potẽrant,corpus eſſe,cognoſcere,non verò,cuius eſſet corpus:ideò iubet ẽt oculorum uti ſenſu & *videre*(nam propriè hic vox ſumenda, vt textus indicat)*manus & pedes*; ex quorum vulneribus reliquis, certò deprehenderent ipſum illum eſſe,qui triduò ante fuerat crucifixus *a*. Ex quibus patet verba Dñi veram certamq; ſcientiam habere; etiamſi corpus diceremus a dæmone aſſumptum,ſic ab eo temperari poſſe,vt tactus ſenſum fallat. Quid, quæſo? nonne dæmon longè admirabiliora efficit quotidiè, quam ſint, ſimulare carnis molliciem,oſſis duritiẽ teporẽ ac ſuauẽ calorẽ q. corporis at tactu percipitur, & ceteras tangendi qualitates? Dico has eũ ſimulare poſſe,non dico veras exhibere poſſe. vera illa & vitalia,ſunt corporis viui,& ab anima informante procedunt:ſimulata, & proximè adumbrantia non requirunt animam informantẽ,& a ſubſtantia intellectuali (eatenus vt externo ſentienti talia appareant)poterunt perfici. Quod adferunt de cadauere hominis recenter mortui; in eo ẽt adhuc calido deprehẽdi, deeſſe qualitates illas ſuauis ac vitalis teporis, facilitatem mouendorũ membrorũ, & pro mollitie rigorem quendam ſuc ceſſiſſe: id totum concedimus. Negamus aũt, quod inde ad cadauera per malignum ſpiritũ aſſumpta argumentantur.Eſto illic eadẽ ſit corporis ſubſtãtia, quæ & hic adeſt;eſto adſint qualitates plures eædem,vtpote calor ille reſiduus. Tamẽ adhuc deeſt huic cadaueri non aſſumpto, quod ſimulet illa reliqua quæ diximus. At in noſtra viſione,dæmon ineſt cadaueri,cuncta illa ſimulans. Minus eſt adfabre ſimulare,quam verè efficere.Quare nec illud ſequeretur,non poteſt corpus adhuc calidum illa per ſe ſolum præſtare atq; efficere;ergo nequit dęmon in cadauere aſſumpto illa eadem tã calli de & artificioſe ſimulare, vt tactũ fallat. Cur, qui ſenſum principem (nẽpe viſum) poteſt decipere,non queat tactum, ſenſum maximè terreſtrem, & viliſſimũ, minimeq; ſpiritualẽ? Quod verò quidam hæc cadauera adſumpta vt & aerea corpora formata,deprehẽderint eſſe tactu frigida & horrida,ut illi apud Alex. *Genial. dier.lib.2.c.9.*& apud Carda.*lib.16.de rer.varieta.c.93.* & alij, de quibus poſtea: id inde prouenit,quia vel dæmon teporem illum non vult adumbrare,uel quia nõ permittitur id à Deo facere:quo ſenſu ẽt accipiendũ,quod refert Caieta.*b* cuidam de hoc frigore & horrore corporis querenti, dæmonem reſpondiſſe, *ſe non poſſe melius facere.*videlicet,Deo obſiſtente, vel ſaltem non concedente. Si quis exempla requirat harũ apparitionũ,legere poterit apud Guilh. Pariſienſem *P.vlt.de Vniuerſo*,aliquando aſſumpto beſtiæ cadauere deluſiſſe militem;qui cum putaret ſe formoſa potitum virgine, inuenit ſe in amplexu cadaueris belluini tabe ſoluti, fætidiſſimè iacentem.De Polycriti apparitione, & ſpectro filium deuorante,iam ſcripſimus non vno loco.Fabulæ ſimile uidetur,quod Phlegon *c* retulit, ille tamen oculata ſe fide Trallis teſtatur cognouiſſe, rẽ ſic narrat, vt utar compendio:*Philinnium Damoſtrati hoſpitis & Charitus filia,Machatẽ hoſpitem amare cœpit. indignè id ferentibus parentibus,mœrore mortua, & publicè fuit funerata. Sexto poſt obitum mẽſe, cum eo reuertiſſet Machates, ingreſſa ad illum Philinnium hoſpiti ſe,poſt longa colloquia, commiſcuit non ſemel illo,veſperis; & annulum ferreum & poculum inauratum a Machate dono accepit,ipſi vicißim annulum aureum & faſciam pectoralem dedit.Nutrix,dum pergit ſedula,ne quid hoſpiti deſit, ſatagere;videt cum eo in le-*

ctulo

a *Sic optimè Ioan.Maldonat.ibi.*

b *in 2.2.q.95.*

c *lib. de mirabilib. cap.* [illegible]

*ctulo iacentem alumnam. Læta parentibus id indicat. Illi ſtupẽtes accurrunt, & altero die vtramq; deprehendunt, &, cũ eiulatu, dormientem cum hoſpite filiã amplectuntur. Sed toruis in eos intuens Philinnium, ò vos crudeles (*ait*) in filiam parentes? ergone vos inuidiſſe mihi meo Machata, paterna in domo vel triduum ſolidũ frui? Magno vobis dolore hæc, ſiue curioſitas, ſiue duritia ſtabit. Renouabitis dolores præteritos, & filiam iterato ſepelietis. His dictis, expalluit & concidit cadauer mortuo iterum ſimile, ſeu potius (vt erat) mortuum. Concidere ſimul oppreſsi mærore parens uterque. Re populus & magiſtratus intellecta, iubent ſepulcrum aperiri: vacuum id corpore repertum. Erant in eo dumtaxat annulus ferreus, & ſcyphus auratus, dona Machatæ: ſed in cubiculo & lectulo, inuentum cadauer Philinnij, & Hilli cuiuſdam auguris conſilio, vt prodigium, eiectum extra vrbis limites, auibus ac feris deuorãdum. Ipſe Machates, à ſpectro videns ſe deluſum, ſibi paullo poſt manus, ignominiam non ferens, conſciuit.* Hæc a Phlegonte fuſius narrantur; illo Phlegonte, cuius auctoritate & Iuriſconſultus Paullus *a*, & Origenes *b*, ad probandam Eclypſim, quæ Christo accidit moriente, vtuntur. In hiſtoria quoq; Laodunẽſis energumenæ Nic. de Obry, legimus Diabolum Baltazum, aſſumpto ſuſpendioſi corpore, conatum abigere ab ea exorciſtam.

antiqui. *pars ha-* *et.* *nt. Celſ.* *acta.29.* *atth.*

Agrippæ facinus non abſimile habes infra q. 29. ſect. 1. addam nunc, quæ de eadem re Cęſarius Monachus Eiſterbacenſis lib. 12. Miraculor. c. 3. ſcribit, cuiuſdam Principis Germani mortui corpus, integro priuſquã ſepeliretur anno, dæmonẽ geſtaſſe, & ita rexiſſe, quaſi illud vegetaret (ita namq; intelligendum quod ſcribit, ſpiritũ illud loco animæ vegetaſſe.) non. n. potuit informando, nec in eſſentiam eius illabẽdo; ſed dumtaxat vt in loco exiſtens uitales eius actiones per illud imitando: vt docet multis Toſta. *in Exo. cap. 7. q. 13. cum ſeqq.* Subdit Cæſarius, ſimilia legi in vita S. Patricij Hibernorum Apoſtoli, de quodã homine, in cuius corpore multis annis Diabolus habitans pro anima, ad nutum viri ſancti tandem exiuit, corpus verò corruit, & in puluerem redactum fuit. Et *cap.* 4. clericus (ſcribit) quidam adeò dulcem vocem habebat, ut audire eum deliciæ putarentur: donec religioſus quidam vir ſuperueniens, monuit hominis uocẽ non eſſe, ſed diaboli; dæmonemque adiurauit, quo diſcedente, cadauer corruit planiſſimè fœtens.

Denique multæ falſæ reſurrectiones gentilium huc ſunt referendæ: & conſtat cum ſagis ut plurimum induto cadauere diabolum ſiue incubum, ſiue ſuccubum, rem habere; vnde & in hoc genere hominũ, cadaueroſus quidã fætor graueolentiæ, cernitur.

SECTIO II.

Aliquando ſibi elemẽtare corpus diabolus circumdat, idq; efformatum, qua pollet induſtria, unit ſibi, non aliter, quam motori intus exiſtenti corpus mobile & inanimũ unitur. An poſſit ex ſolo aere materiam deſumere equidem ambigo, & puto, ſic aerem condenſari non poſſe ſolũ, ut quid ſolidũ exhibeat: ſed ſiue poſſit, ſiue nõ poſſit; ſolet quod facilius, partes aeri (quo maximam partẽ utitur) commiſcere terreas, & aqueas, nubium, uaporum, exhalationumve, ut, & colores facilius hac mixtione exprimat, & facilius membra conglutinet, & cõdenſet, quæ ſentẽtia Lud. Molinæ eſt, & antiquiorum *c*: argumentum, quo quidam utuntur *d* ad probandum ſolo ex aeris elemento corpus aſſumere, nos ſtringit, cũ tantum probet, eos ab aere partem potiſſimam mutuari. Hinc alij cenſent corpus hoc tale fore nunquam, ut ne queat tactu deprehendi, verũ corpus nõ eſſe. Sed rõnes; hac ipſa quæſtione diſcuſſi. Chriſti Domini dictum *e*, oſtẽdi alium habere ſenſum, quam ipſi arbitrati. Addo, ꝙ in lib. Geneſis legimus *f* de Angelis Abrahamo apparentibus, quorum pedes ablũti, nec

c *vide Molin. 1. p. q. 51. art 2. diſp. 2.*

d *Anglez. in 2. d. 8. q. 2. dif ſic. 8.*

e *Luc. vlti v. 39.*

f *Gen. 19.*

deprehenſi tactu,id ab ipſis eludi potius,quam diſſolui:aiunt deceptũ Patriarcham, præoccupatione opinionis;eo quòd viros putaret.quæro,cur non igitur,quicumque viros putant, hac præiudicata ſententia iudicent viros eſſe? An ſolus Abraham ceteris imprudentior?Ipſe ille, quo nitũtur,
a d.a.3. Caietan. *a* fatetur verorum oſſium, & carnium ſimilitudinem,non modò viſibilem,ſed etiã palpabilem, & ſolidam exhibere. *Solidam*, ait, non inſtar aeris diffluentem, aut duritiei dũ taxat aliquid modicum habentem. Quod verò *lib.3.c.6.* apud Cæſarium diabolus dicit,quando corpora à dæmonibus ſic aſſumuntur ea dorſo carere: ludebat puellam mẽdaciſſimus. Quod dixi elementorum aliqua opus commixtione, nec Maro ignorauit,
b Æneí.10. cum cecinit *b*.

Tum Dea nube caua tenuem, ſine viribus, vmbram
In faciem Æneæ, viſu mirabile monſtrum,
Dardanijs ornat telis, &c.

Ecce non aere ſolo,ſed nube mixta. De vapore Sprengerus *in Malleo* docet, viſas veſte ſubducta in agris mulierculas,corpus motitantes.criſſanteſq; ſolas, & adſpectum mox dæmonẽ vaporis ſiue exhalationis atræ habitu,recedentem. Mantẽſes magi, Mirabillius & ſocij, Pariſijs combuſti,in iudiciaria cõfeſſione dicebant, ad hanc corporum aſſumptionem dæmoni duo eſſe neceſſaria, ventum ſecundum,& lunam plenam.nam ſi vẽtus ſit aduerſus,nõ poſſe corpus coaleſcere, ſi verò ſit luna decreſcens, vel corniculans,nõ poſſe defectu materiæ formare corpus niſi valdè poſſilũ,& pro lunæ augmento maius,maiuſque. Placet hoc Creſpeto *l.de odio Satanæ diſc.27*.ſed mihi ridiculum videtur: quaſi nequeat dæmon,Deo nõ impediente,ventum ſedare aut excludere,& defectum illum lunaris influxus ſupplere.Scilicet aer & nubes de oſtrino genere ſunt,quòd Lunæ augmenta conſequi ſolet,& decrementa imitari.Dæmonis apparitio in corpore elementari fuit illa frequens viſio fratrum Tarquiniorum apud Dion. Halycar. *c*; talis Athenodori apud
c lib.5.
Plinium *d*, quicquid dicat Fran.Picus *l.1.de praenot.*illud enim puto axioma & regulã ſtatui verè ac tuto poſſe;In gentilium & damnatorum(quia fidei expertes)apparitionibus nõ animam (niſi ſpeciali Dei priuilegio,de quo vnde conſtat in Athenodori viſione?) defuncti apparuiſſe, ſed eius loco cacodæmonum quempiam. Tales ẽt putarim omnes apparitiones ſpirituum, otioſa cum hominibus & varia multipliciaq; colloquia miſcentium. teſtatur de Facio patre ſuo Cardanus,& meritò omnes ſuſpectũ habent Sortilegij,ſiue pacti cum dæmone.Teſtatur Melanchton(*li.de anima*) ſe & colloquia & diſputationes cum pluribus ſpectris inſtituiſſe.ſanctitas hæc,curioſitas nuda,an occultum pactum?nihil iudico,rẽ in medio relinquo. Tale hautdubiè ſpectrum incæſtuoſi Perſæ, cuius ſemper cadauer terra eijciebat, de quo prolixa commemoratio apud Agatiam reperitur *lib.2.belli Perſici extremo*. tales viſiones fuere Gentilium Idolorum,vt Caſtoris & Pollucis ad lacũ Iuturnę *e*; vt L.Domitij Aenobarbi *f*, vt Amytis Perſæ *g*; vt quod apparuit Dioni Siracuſano *h*, vt Curtio Ruffo *i*, vt Imperatori Pertinaci, apud Capitolinũ,vt Tacito Imp.apud Vopiſcũ, vt Conſtãtio & Iuliano apud Ammianum *K*, Valenti apud Zozimum,& apud eumdem Serenæ vxori Stilichonis:alia præter hæc cõgeſſit Pet. Thyræ. *lib.1.de apparit.ſpirit.c.9.* Et talia ſemper ſpectra, quæ ſubitò euaneſcunt,poteſt enim elementaris ſubſtãtiæ ſubita nimiaque rarefactione ſe ſubducere oculis.

d lib.7.ep.
e Symmach. lib.1.ep.
f Suet. in Nerone.
g Cteſ. in fragment.
h Plut. in vita Dionis.
i Taci.11. annal. Pli. Iun.lib.epi.
K Capit.in Pertin. Vopiſcus in Tacito. Ammia. lib.21. 25.
Zozi. l. 4. & 5.

Illud diſcrimen nunc occurrit, cũ in cadauere apparent, nõ poſſunt vel alteri viuenti corpori cadauer illud circumdare,vel ipſi ſic induti corpus vllũ ſubire. repugnat.n.corporis rõ, quia nequeunt dimẽſiones quantitatiuæ

tiuæ inuicem, ſine vero miraculo,penetrare.Sed qñ apparent in aſſumpto corpore elementari; licet, vel omnino nequeant, vel difficillimè queant (prius opinor)aliud corpus ſiue cadauer ſubire;poſſunt tamen vero & viuenti corpori,elementare iſtud circũdare, vt homo ſic indutus, vel aliud animal,multo maius, immo & gigantæum videatur. Nihil video obſtare, cur nequeant. Suadet ét aereæ ſubſtātiæ facilitas ad dilatandum, ſiue rarefaciendum, & ſpiſſandum denſandũque; quam meritò Pſellus cauſam tradidit,cur ſpectra,tã breui ſpacio, creſcere & decreſcere videantur.

Tertium genus inuenio rariuſculum dæmoniacarum apparitionũ,per figmenta quædam ſeu ſtatunculas, de quibus exhibebo quæ didici à Tho. Brabantino, *li.2.de bono Vniuerſ.c.57. pag.21.*vbi ſcribit in hanc ſententiã; *Gunerchena Brabantiæ villa eſt ſollennis & nota:in hac quidam iuuenis puellam virginem adamauit: cumq; pro eius nuptijs parentibus eius loqueretur,& illi renuerent: puella medio tempore incidit in febrem acutam, qua ingraueſcente omnibus mori viſa eſt. Luctu ergo facto, campanæ quaſi pro mortua pulſatæ ſunt.Nec mora,iuuenis amator puellæ de villa eadem in crepuſculo noctis trãſibat ad aliam, & cum per dumeta pergeret, audiuit vocem quaſi feminæ lamentantis: ſollicitè ergo diſcurrens, & quærens auditam inuenit puellam,quam mortuã æſtimabat, cui & dixit:Mortuam te plãgunt tui, & huc vnde veniſti? Ecce ait, vir ante me vadit,qui deduxit me.Stupefactus ad hoc iuuenis, cum neminem alium niſi puellam uideret;audacter rapit eam, & in domum extra villam protinus occultauit. Hinc regreſſus in villã amicis ſuis loquitur,ingreditur ad patrẽ puellæ cum amicis ſuis ſedentem ad funus;quærit ſi filiam ſuam ſibi daret,quã quaſi mortuam deplangebat. Cui pater admiratus reſpondit: Numquid pro Deo mihi es, vt mortuam reſuſcites & accipias in vxorem?Cui iuuenis,Tantũ(ait) libens ſpondeas, vt filiam tuam habeam in vxorem, ſi viuam reddidero & ſanatam Cui pater conſentiens,dictum coram omnibus confirmauit.Mox iuuenis reuelato linteo, quo cooperta putabatur; figmentum mirabile,quale a nullo hominũ fieri potuit,inuenerunt. Dicitur autem ab his,qui figmenta huiuſmodi diabolica inſpexerunt; eſſe interius putrido ligno ſimilia,leuique exterius pellicula circumducta. Hinc reducta puella eſt, & patri reddita: ſanaq; poſt dies aliquot dictum iuuenem maritum accepit,& vſq; ad tẽpora noſtra incolumis perdurauit. Simili propè modo,cum quidam in confinio Flandriæ ſororem languidam & mortuam putatam:ſub eadem die, antequam ſepeliretur figmentum, inter arundineta iuxta maris litora inueniſſet,reduxit eã ad propria, & ingreſſus domum, vbi ab amicis quaſi mortua plangebatur, diſcopertum figmentum extracto gladio in fruſta concidit: horrentibus cunctis & clamantib. Cur in funus ſororis, tanta crudelitate ſæuiret. Et mox ſubridens, crudelis,inquit, videor in ſororem? Non eſt illud ſororis corpus,ſed figmentum & illuſio dæmonum. Et hæc dicens ſecum cunctos accepit,& adduxit ad domum propriam,et eis ſororem reductam oſtendit.Et hæc vſque ad tempora noſtra permanſit.*Si quæras, quid de his ſentiam: dicam cum Alb.Magno,& Cantipratenſe,mihi non liquere. Fieri poſſent à dæmone Deo permittente:Sed arbitror in his duobus exemplis, illud primum procum, & in ſecundo hanc fortè virginem Satanæ partiarios fuiſſe.

SECTIO III.

Vlgaris perſuaſio eſt, ſemper in his corporibus aſſumptis aliquid obuium oculis, quo deprehendatur dæmonicum eſſe ſpectrum.facilè crediderim,ſic contingere. Sed puto, ſi maiore poteſtate non impediantur dæmones, poſſe qua velint apparere forma, humanamq; perfectam,& omni ex parte pulchra,pulcherrimamq; exhibere. Qualẽ ſe fortaſſis exhibuit B.Alberto Carmelitæ,à quo crucis ſigno obiecto fuit fugatus,ut narratur a Io.Maria Cõpoſtellano, *initiò vitæ*

B.Al-

Littera Romana. B. *Alberti*. Verùm ſolet ei obſtare Dei volũtas, quæ ut ſemper aliquid adſit, quo detegatur impietas & impoſturæ: ne quam mortales ignorantiæ iuſtam excuſationem prætexant; certis animalium formis dæmonia nondum uti permiſit, ut columbæ, ſeu agni: fortè quod agnus verus ſit Chriſtus Paſtor bonus veruſq;; & in columbæ ſpecie Spiritus ſanctus ſolitus ſit apparere, & quia hæc animalia dolo carent, & nullum inferre ſolent damnum, ut docet Tyræus ſup. Libentius induit animalia, in quib. aliqua ſunt quæ meritò culpes. Hirci forma ſeu capri valde ei antiqua eſt: & quia hircus Numen Ægyptiũ eſt, cenſet Moyſes Maymon *in ductore dubitantiũ*, iuſſos Hebræos in ſacrificiis hircum offerre. Et olim Iuppiter Hammon in Hirci forma colebatur: dictus *Hammon*, quaſi *Chammon*, a Cham inuentore Magiæ. Hodie ẽt ſolemne illi, qñ pactum expreſſum init, offerre ſe cõſpicuum forma uirili: poſt pactum, qñ adorandus, ſemper in forma hirci, ut ſibi accidiſſe fatebatur Ioan. ille Stapulenſis, & obſcurius innuitur in cõfeſſione Doctoris Edelini apud Iaqueriũ c. 4. & habetur apertiſſimè in ſententiæ Auinionenſis breuiculo, quod verbotenus dabo *lib. 5. ſect. 15. circ. fi.* Aliqñ a facientibus homagium non cernitur, ut narrat Meierus *Chro. Flãdria anno* 1459. quando tamen ſe adorãdum proponit, ſemper id in forma caprarum mariti, & quidẽ fædi aſpectu, atri, olidiq;. Huius rei variæ cauſæ redduntur. vna qm̃, ob reuerentiã verbi incarnati, Deus non patitur eũ tunc aſſumere humanum ſchema. Et hoc ſenſu Sebaſtia. Michael *ſchol.* 10. *Pneumalog.* arbitratur ad litteram accipiendum, quod *Apoc.* 13. *v.* 4. tradun tur impij beſtiam adoraturi, hoc eſt Diabolum in beſtiæ forma. Sed cũ beſtia illic uocetur ipſe Antichriſtus, iuxta D. D. Hippolytum, Methodiũ, Irænæum, Aretham & alios; conſtat hũc ſenſum non eſſe litteralem. Illud verius, quia coluerunt olim diabolũ in forma hirci, ideo dæmones vocari SAHIRIM; hoc eſt piloſos, ſeu hirſutos, ut ſolet aliquãdo D. Hiero. vertere, *vide c.* 17. *Leuit. & c.* 13. *Eſa. v.* 21. *& c.* 34. *verſ.* 14. Na *Sahir* Hebræis *hircus* quaſi *hirtus* dr̃, ut Latinis, a pilis & horrore, unde fors ẽt *Satyri* nomẽ deductum. Confirmat Kimchi *in radicum libro* dũ ſcribit; *Sahir* vocari diabolum, quia ſolitus hirci effigie ſe conſpiciendum præbere. Illud ẽt notat Michaelis, *d. c.* 17. *v.* 7. *Leuit.* LXX. non temere vertiſſe *ματαίοις*, quaſi dicant *Fatuellos*, vnde deducta vox Lõgobardica *Matous*, litteræ omiſſione, quos Galli ad verbum uocant, *Folletons*, & alij per abbreuiationẽ, *Follons*, quia riſum excitant riſu, tripudio, ſibilo, cantu, &c. quod dæmonẽ feciſſe conſtat ex vita D. Antonij, & D. Tho. 1. 2. q. 89. a. 4. in arg. 3. Ego tamẽ illud *ματαίοις*, pro uanis potius acceperim, vt reſpexerint ad *Elilim*, nomen idolorum. Nam idolis ſacrificare eo loco prohibebatur, hoc eſt dæmonibus qui vana idolorum ſpecie colebãtur.

שעירים

Alia cauſa reddi põt, animalis huius ſalacitas, ſuperbia, & alia uitia, quæ moribus & actionib. ſuis dæmones ſtudioſè imitantur, ut multis oſtẽdit Remig. *li.* 1. *c.* 24. Denique hircum ſeu capram; *vt legimus in vita S. Radegundis lib.* 2. *quem ſcripſit Baudomina Sanctimonialis eius coætanea*; induit, quia hircorum, qui a ſiniſtris locãdi, eſt caput: ſanè hac ut plurimum forma adoratur. vt exemplo Edelini Doctoris Sorbonici probat Gaguinus *a*, & alijs Torquemada: idq; ab antiquiſſimis Theſei temporib. manaſſe cenſet Remigius, equidem prius ex ſacris opinor prophetarũ teſtimonijs id deduci poſſe, in quibus *Zairim* vocantur, ut docui. Quando vult familiaritatis & fidei ſpecimen præbere, catti, uel canis ſumit effigiem. de cattis, quotidiana Lamiarũ confeſſio ſidẽ facit; de cane, Agrippa Cornelius, & SimõMagus, tales nacti paredrios. Si quis aliquo deuehendus, equũ induit. teſtis de Hadingo Olaus, de Co-

a *lib. hiſt. Franc. Torquem. dial.* 3. *Rem. li.* 1. *dæmo. c.* 13.

mi te

mite Matiſconenſi Petrus Cluniacenſis, Hugo Floriacenſis: *a* ſi per locum anguſtũ vel rimã ſubiturus, vel cuſtodib. illuſurus, veſpertilio, muſculus, vel muſtela fit. *b* Si qui præſentes ſint colloquium impedituri, vel quos velit latere, muſcam induit, & partes aurib. vicinas occupans, quæ vult, inſuſurrat: *c* ſi ut gregẽ laceret, vt ſæuiat in animãtes homineſve, induit lupũ *d* ſi quos terrere velit aut turbare, ut Gallus gallinaceus magnus & ferociẽs Pachomio (*Metaphraſt. apud Suriũ menſe Maio*) vt coruus aut vultur S. Romuldo, (*Damian. in eius vita*) vt vulpecula verò apparet Hilarioni; *e* vt canis Dunſtano *apud Sur. in eius uita menſe Maio;* vt Serpens, Leonardo Corbeiacenſi; *f* vt draco, D. Margaretæ, & Ferdi. Gunzaluo, Caſtellę Comiti, eiuſq; exercitui: *g* Si ad malum, ſpecie boni, velit inducere, apparet forma Chriſti, ut D. Martino apud Seuerum, vel in forma Dei, vt Theodoræ viduæ, vel in forma angeli, vt D. Iulianæ. *h* Deniq; formã capit, quæ inſtituto maximè ſit accommodata: &, quia ad omnia ferè idonea eſt humana, hãc vt plurimum effingit, non eodẽ mõ. Scribit vetuſtus ſcriptor in vita S. Roberti Abbatis; *Nocte quadam vir ſanctus vidit malignum ad chori aditum cõſiſtere, & conari quidem ſæpius ingredi, ſed fruſtra tamen. Habebat formam ruſtici præcincti, nudis longiſq; tibijs ferentis a tergo ſportulam, & ad pectus lignum funibus innexum. Cœpit porrò producto collo circuire chorum, oculos in fratres attente conijcere: ſi quid poſſet forſitan gratũ ſibi in aliquo cernere. At viro Dei inſtantius orante, & fratres a torpore excitante, improbus explorator diu fruſtra expectans: cum nil ſe proficere videret, indignabundus ad chorum fratrũ conuerſorũ ſe contulit: illic quoq; cunctos curioſè contemplans: ſi quos uideret ſomnolentos, cachinnans ſpreuit: ſi noxijs cogitationib. occupatos, mirũ in modum tripudians applauſit. Tandem inter nouicios reperit iuuenẽ quendã animo ad illicita euagantẽ, nec niſi ſolo corpore illic præſentem, imò etiam clandeſtinam fugam meditantem. animaduertens igitur illum ſuæ ſortis eſſe fuſcinula apprehenſum, in fiſcellam ſuam proiecit, & celeriter inde ſe proripuit. Cernens id uir ſanctus multum pro ſalute illius anxius & ſollicitus, mane diligenter iuſsit illum inquiri. Sed ille, ante aurorã uagus & profugus, excuſſo ſuaui iugo Chriſti, ſecutus erat inimicum. Adiunxit autem ſe hominib. ſceleratis, dedituſq; latrociniis, non diu poſt captus eſt, & capite plexus, miſerrime è vita exceſsit.* Eidem in Nuptiarum pompà dęmon apparuit calamiſtratus, procaci vultu, & actioſus *vide Sur. tom. 3. Iun.* 7. Maximo Rhegienſi apparuit, ut nauis & nautæ recens appulſi: Euagrio, ut clericus hæreticus: Macario, ſemel vt meſſor, ſemel vt pharmacopola: Nathanaeli ſemel vt agazo agens aſinum, ſemel vt ſeruus lorarius: quę Marulus & Sabellicus, ex vetuſtioribus, teſtãtur. *i* Apelli apparuit, vt pulchra & comta, & illecebroſa mulier: ſed hic prudẽter eũ ferro, quod verſabat, candente abegit. k Sed quantumuis ille velit, pulcherrimã hominis ſimilitudinem repræſentare: quæ Dei bonitas eſt, tantum ſolet aſſumere, quam & qualẽ Deus permittit teſte D. Chryſoſt. *hom. 4. de Lazaro*: & ideo uel ipſo inuito fieri videmus, ut qui non obeſæ nimiũ mentis ſint; ſemper, ſi attendant, fucum queant deprehẽdere. Aut enim ſe oſtendũt dęmones humano corpore atro, illuuioſo, ſqualido, fætẽte, tetro, ac formidabili: aut ſalte obſcuro, nigro, fædoq; vultu; narib. uel deformiter ſimis, vel immane aqlis, oris rictu ſparſo, pfundoq;, luminib. valdè abditis flammantibuſq; manib. pedibuſq; obuncis ac vulturinis, ſtrigoſis brachijs cruribuſq;, & admodũ villoſis, caprinis ẽt vel aſininis tibijs; vno vel vtroque pede bifido corneoque, interdum & ſolidungulo; interdum mutili pede altero, uel vtroq;, demum ſtatura corporis nunquam iuſta ac decora, ſed cui ſemper adſit aliquid inſolitæ notæ, & deformitatem prauitatemque dæmonis prodẽtis.

a ...aus li. 3. / *Pe*... Clun. lib. *de* ...raculis, *H*... Chrõ.
b ...rell. in ui*ta* Daniel.
A... lgi. in Mi...
c Nider. li. ... Formicar ...
d ... mig. d. c. 13
e Hier. in Hilarione.
f Marulus li. ... c.
g Rodericus ... p. 3. Hiſpan. ... 2.
h Marul. ſup.

i Marulus d. c. 7. Sabel. lib. 10. exemp. l. c. 3.
k Soſomen. li. 6. c. 28.

probant iſta veterib. recentibuſque exemplis alij: *a* & nos iam multa in medium attulimus. Sanè morituris ſolet maximè terrifica apparere ſpecie, vt B. Martino apud Seuer. Sulpitium: vt Florentio illi, cui uiſus ore uaſtam flammam, narib. fumum fundens ſulphureum *Blaſius Melanſius, in uita S. Ioan. Gualberti.* vt B. Oportunæ ferociens in ſpecie nigerrimi Æthiopis, capilli & barba ſtillabant quaſi picem calidam & liquidam, oculi ferrũ ignitum & ſtricturas ſcintillans. *Adelelinus Epiſcopus in eius uita apud Sur. menſe Aprilis.* cuius rei rationem Angelus reddiuit B. Aichadro, hoc à Deo permitti, vt hic ipſe terror tam terribilis viſionis expiet in ſanctis, ſi quid adhuc expiandum in illis eſſet reliquum, ut ſcribit Fulbertus, *in vita Aichardri, apud Surium menſe Septemb.*

a *Sebaſt. Michaelis Pneumalog. cap. 4. Tyreus lib. 1. de apparit. ſpirit. c. 9. Binſfeld. de confeſſ. malef. prælud. 12. Remigius lib. 1. dæmonol. c. 7. 8. 10. 14. & 13. & lib. 3. c. 10. Ananias lib. 3. de Nat. dæmon.*

In hoc aſſumpto corpore loqui illos poſſe, & ſolere, teſtatur omnis antiquitas, quæ & oraculorum ab eis fuſorum, & antrorum, quercuum, ſtatuarumque loquentium (de quibus actum alibi) meminit: eoque pertinent etiam caluariæ ſeu capita mortuorum Gentilium, in quibus dæmones locuti, ut caput filij Policriti, de quo Plethon *b* ex Hierone Alexandrino, caput Publij, de quo idem Plethon ex Antiſthene, caput Gabinij, de quo Plinius Senior; *c* & cranium Magi, de quo Franciſc. Picus; *d* & alterius Magi, de quo Melchior Flauinus Minorita. *e* Dicendum quod omnes vitales actiones dæmonibus natura denegauit, quia proprie carent corpore. & ideo, non magis quam Angeli, putandi verè comedere, uel bibere potum eſcamue corporeã: qua de re dubitare (videtur Origenes dubitaſſe Dialo. 3. de Chriſto homine) vt cenſeo, non philoſophicum nec Catholicum eſt, ſed deliriũ ſequi recentiorũ Rabbinorũ. philoſophicũ non eſſe norunt omnes philoſophi, & optimè probat Toſtat. q. 11. in Exod. cap. 7. Catholicum non eſſe confirmat S.S. Tobiæ 12. verſic. 23. Rabbinicum eſſe patet ex Auoth Natani, ubi homo demens, ſcribit dæmones tria cum hominibus habere communia, edere ac bibere, venere uti & prolem gignere & mortales eſſe. Quis non rideat hæc hodie etiam inculcari ab homine Caluiniſta, cui Tobiæ liber non eſt Sacroſanctus? cùm itaque loqui ſit actio vitalis, ſequitur loqui cùm videntur dæmones, non loqui propriè, & vitali actione, ſed producendo ſonum in aere humanæ voci ſimilem, & adſtantium aurib. inſonantem, ut notat Gregoras: *f* ad eum fermè modũ, quo quis artificiosè quopiam inſtrumento, puta tibia vel tuba: ſonum vocis humanæ exprimat: vel quo modo cauæ valles exceptam ac repercuſsã vocem, articulatè admodum reciprocant: vel, ut, criſpi numeratione pectinis, organa pneumatica in varios accentus ac tonos ſonum diſcriminant. *lege ſi lubet Toſtatum in d. cap. 7. q. 15.* Sermone ut plurimum vtuntur, quo regionis illius incolę, ut Pſellus tradidit. *g* Sed (quod notandum. nam & hinc fucum queas deprehendere) vtũtur voce ſtridula, ſubſibilante, confuſa, obſcura, debili, puſilla, & quaſi ex dolio, vel per teſtam rimoſam, docet hoc Sagarum confeſſiones plurimæ, apud Remigium. *h* Poteſt aũt diabolus, quando in aſſumpto corpore apparet, videri: & quando loquitur, audiri, a quib. tantum vult, ceteros uero latere, idq; naturaliter. Si nempe quoad nonnullos, & non quoad alios ex parte organi uel obiecti adferat aliquod impedimentum, ut ſi medium impediat ita, ut per illud ſpecies ad oculum uel auditum nõ perferantur, uel ſi ipſas ſimilitudines prohibeat, uel quos latere uult in extaſim rapiat ad alios uero, a quib. audiri & uideri uult, ſinat ſimulachra & ſonos libere commeare, & imaginationem eorum ad alia nulla abducat. *i*

b *lib. de mirabil.*

c *lib. 7. c. 52.*

d *li. 7. de prænot. c. 10.*

e *li. de ſtatu animarum poſt obitum.*

f *li. 5. hiſt. Byzantinæ ſub fin.*

g *li. de operat. dæmonibus.*

h *lib. 1. dæmonolat. c.*

i *Albert. & Rich. in d. 8. Angl. q. vnic. de dæmon. art. 4. dub. ult. Ananias d. c. 3. & alij.*

SECTIO VLTIMA.

PRocurare deniq;, vt dæmones nobis appareant, vel, vt defunctorum animas nobis repræſentent (quod illi facere

reuera

reuera nequeunt) *nullo modo licet , immo Mortale eſt peccatum* . Nam,ut ſocios, vocare non poſſumus,quibuſcum omnis familiaritas nobis eſt interdicta , ut docent D.Auguſt. *a* & D.Tho.Non vult Apoſtolus,*Nos ſocios fieri dæmoniorum.b* Amicè ab illis & precario petere, uel recipere , eſt in aduerſarij caſtra ſe recipere, & trāsfugere à Chriſti Eccleſia . Per modum imperij & compulſionis non poſſumus eos adigere , niſi quatenus ſumus ad hoc à Deo delegati per exorciſticam dignitatem,in cuius exercitio diuinum imperium operatur , *c* Denique etiamſi liceret,ſtultum id foret: quia nihil à dæmone exſpectandum boni vel vtilitatis:nihil boni confert in homines niſi maiori permixtū malo, nihil docet,niſi merè curioſum & futile, non obſequitur,niſi vt perdat , & æterno exitio inuolutos diræ ſuæ ſubdat tyrannidi.Ex his apparitionibus dæmonum oriri poſſet alicui dubium , Cur illi antiquis patribus uiſibiles apparuerint adeo frequenter,nobis hodie non item? Hanc quæſtionem olim Sāctus Ioānes Briglintonius propoſuit S.Guilhelmo Shleghtholmēſi,qui reſpondit;*Antiquorum patrum animos nō fallax ſplendor & inanis gloria,ſed diuina gratia illuſtrarat . Itaque facilè illi fraudulentas inimici machinationes peruidentes,ceu pugiles inuicti, illum fortiter expugnarunt. Quod ille ſuperbus non ferens, difficillima tentationum certamina illis obijciebat, monſtroſas formas, & teterrimos impetus eis ingerens, vt vi illos protruderet in peccata . Nos verò,qui facile ei obedimus , occultis tentationum iaculis,citò proſternit, etiamſi nullam nobis tetram ſpeciem repræſentet* . Hactenus illius tēporis ſcriptor,*apud Suriū Octob.* 10. Addo,tum id Deū permiſiſſe, qa minus curioſitatis tū erat, & minus periculi ab illuſiōne imminebat.

a libr. 2. de ... r. Chri- ... ſ.ca.23.& ... m.2.2.q. ... a.2.
b 1.Cor.10. ... 0.
c de Tyrañ ... 1.c.15.

QVÆSTIO XXIX.

An diabolus poſsit facere ut homo verè reſurgat ?

EMpedocles apud Laert.*lib.8*.& ceteri magi,contendūt eſſe quaſdā herbas,quib. mortui ad vitā reuocantur . Xanthus hiſtoricus narrat herba Bali, Tillonem quendam , & draconē vitæ reſtitutos: & Iuba refert Arabica quadā herba ſuſcitatū alium . Sed Archimagus noſtri tēporis cenſet,de homine,non poſſe id dæmonē, de ceteris animantibus,poſſe.Sic enim naturaliter muſcas ſubmerſas reuiuiſcere,ſi in cinerib. tepidis ponātur;apes ſimiliter, ſi ſucco nepetæ perfundantur:anguillas defectu aquæ mortuas, ſi integræ iniiciantur in acetum,& permiſceatur ſanguis vulturis,& ſub fimo recondantur ; intra paucos dies omnes vitæ reddi: Pellicanum pullos mortuos,proprio ſanguine,ad vitam reuocare:Leunculum quoque defunctum voce & ſpiritu parentis reſuſcitari : idem muſtelæ iuris eſſe in catulos.De pellicano & Leone, ſcio veteres multos graues auctores conſentire.*Vicicilinum* auem paruulam vocant reſuſcitatum Indi, quia putant hieme emori, vere ſuſcitari, ut tradit Fran. Gomara *c.23.Hiſt.Mexicana*.ſed bona cum illorum venia

1.*Cenſeo, quæ ex putrefactione quoq; naſcuntur animalia, ea poſſe cum vitam amiſerint,naturalib. remedijs a dæmone uiuificari.* qa nouit vim caloris putredinalis, & cetera ad hoc requiſita.Notandum tamen, nō fore hoc idem animal numero , quia licet materia poſſit adhuc eſſe eadem, ſi corrupta nondum erat: tamen anima , quæ ex eius potentia educetur,de nouo, non erit eadem cum ea numero, quæ perierat. Soliuſque Dei eſt priuilegium poſſe , quod perijt, iterum idem numero reproducere:quam ſententiam ceterorum,diſſentiente Scoto,veriorem puto. Scotus enim & Richard. cenſent etiā per naturales cauſas id fieri nonnūquam poſſe. *d* Contra Dur. & Marſil.neq; Deū id facere poſſe.*e* Scotum refellunt recentiores, *f* & merito,cū à priuatone ad habitum non ſit poſſibilis regreſſus iuxta Ariſtot. 5. *Phyſic.& 2.de generat.* D.Dionyſ. *cap.6.de diu.nom.*) Ambr. Lact. & alij Patres ,

d *Scot.in 4.d.43.q.3.& Richar.ibid.ar.3.q.1.*
e *Dur.d.43.q.3. Marſil.ibid.q.20.*
f *Capreo.in4.d.43.q.* 1.*in arg.contra ſecundam Soncin.5.Metap.q.6.Sotus d.43.q.1.ar.3. Tolet.2.de generat.q.vlt. Bānes.& alij , ibi Suar.in 3.par.quæſt.53.ſect.6.*

ſemper de hac re, vt de uero miraculo, loquuntur. Durãdum ijdem Sotus, Sonci. Suar. & alij citati, tam copioſe & fortiter refellunt, ut qui eum adhuc defendere nitatur; is peruicaciæ, & temeritatis notam certè nequeat effugere. Hinc vlterius infero, cum reſurrectio requirat numericam identitatem rei reſurgentis, tum quo ad formam, tum quo ad materiam, earum q; vnionem, eandem ſaltem ſpecificam, ſolum hominem proprie dici reſurgere. huius enim ſolius, quia immortalis, eadem perdurat forma: cetera animantia ſi quando viuificentur, improprie dicuntur reſuſcitari. *a* *Quare ſimpliciter loquendo, nec vt infecta quidem reſurgant, Satan poterit efficere.*

a vide Soarẽ d.q. 53. ſect. 1. & 2.

Cenſeo 2. *animantia perfectiora; & quæ ex putrefactione non naſcuntur, ea naturaliter ab eo vita reddi non poſſe.* quia requirunt perfectiores quaſdam diſpoſitiones, accuratioremq; organorum ſingulorum præparationem, quæ non, niſi naturali ſeminis virtute, poſſunt cõfici. Et hoc apud Simeonem Metaphr. *in vita S. Silueſtri* fatetur Zambre Magus Iudæus, qui taurũ verbis in aurem ſubmurmuratis occiderat, eum viuificari, niſi à Deo non poſſe. Quare ſi qua talia nonnunquã viſa ſunt reuiuiſcere, penitus mortua non fuere, ſed mortuis tantum ſimilia: ſicut animantia, quæ certis anni temporibus immota iacent, & q. mortua, poſtea vere ineunte excitantur, & videntur vitæ redditæ, vt accidit gliribus, vrſis, & paſſeri vitulino (*b. uicecilino*) apud Mexicum, teſte Card. *b*

b li. 7. de uarietat. c. 36.

Cenſeo 3. *non poſſe dæmonem efficere, vt anima vnius bruti, aliud corpus animet.* quia ſingulæ huiuſmodi animæ ex potentia materiæ eductæ, ſi a materia ſua ſepares, emoriuntur. Sed quid de homine?

Cenſeo 4. *minimam, vel nullam dæmonis eſſe poteſtatem.* hoc explico. Non poteſt facere, vt homo à mortuis reſurgat: ſiue non poteſt facere, vt animá hominis ſuum corpus ſubintret, & illud viuificet, informetque. hæc concluſionis pars, eſt ſide tenenda, *c* & eſt philoſophiæ innixa, qua definitum, à perfecta priuatione & totali, non dari ad habitum naturalem regreſſum. miraculoſa itaque eſt hæc res, quare & Deo propria. Non poteſt dæmon ipſe illud corpus informare: quia ipſe eſt ſubſtãtia perfecta & completa, cui repugnat aliã ſubſtantiam, vt partem, componere. Non poteſt dæmon animam humanã à corpore ſeparatam iterum illi immittere, vt eam informet: probo quia vnicus modus eſt naturalis vniendi animam corpori, per generationem corporis, & creationem infuſionemque animæ. Sed hic corpus non generatur. ergo hic non eſt naturalis vniendi modus. Supernaturalis verò modus, qualis interuenit in reſurrectione, ſoli Deo competit. Poſſet dæmon, ſi Deus permitteret, cogere animam damnatam ſubire corpus, vt illud moueat, & in illo actiones aliquas demonſtret; quia ſic ipſe poteſt ſubire, & hanc animam inuitam cruciatu ad hoc poſſet compellere. Poſſunt etiam Magi (ex pacto) per ſuperiores dæmones cogere inferiores vt cadauer ingreſſi, illud geſtent, moueant, ceteraque ad tempus faciant, quib. videantur viuere. Vt factum Louanij a Corn. Agrippa. Is commenſalem habebat nimis curioſum. ſemel profectus aliquo Agrippa, vxori, quam poſtea repudiauit, claues muſęi ſui tradidit, additã prohibitione, nequem ingredi ſineret. Incõſultus iſte adoleſcens, oportune, importune, non deſtitit mulierculam deprecari, ſibi copiam ingrediẽdi vt faceret, donec impetrauit. Muſæum ingreſſus, incidit in *libellum Coniurationum*, legit: en illi pulſatio ad ianuam. turbatur: ſed pergit legere. pulſat iterũ neſcio quis; &, nihil reſpondente rudi harum rerum iuuene, dæmon ingreditur. quærit, cur vocatus? quid fieri iubeat? iſti metus vocem intercludit, fauces

c vide par. & Sot. ſ.

fauces dæmon. ſic miſer luit pęnam nefariæ curioſitatis. Redit interea domum archimagus. videt exſultantes ſuper eam dæmones. vtitur ſolitis artib. adſunt vocati; narrant rem, vt geſta. ille homicidæ iubet cadauer ingredi, & per forum (vbi ceteri ſolebant ſtudioſi frequentius conuenire) aliquoties obambulare, tandemque corpus deſerere. Ambulauit ille ter quaterve, tum corpus concidit, diffugiente eo qui regebat. Creditum diu, hunc ſubita correptũ morte concidiſſe: ſed indicia ſuffocationis initiò rem ſuſpectam fecere, poſtea tempus omnia diuulgauit, & Agrippa, quas pectore occuluerat hæreſes, in Lotaringiã profugus, cępit euomere.

SECTIO II.

OBijciuntur nobis multæ Gentilium narrationes, non poetarũ modò, de ſuſcitatis ope Æſculapij, Tindareo, Glauco, Admeto & ſimil. Sed & grauiorum ſcriptorum. de Ere Armeno narrat Plato; de Gabieno & alijs Plinius, de Zacla Ægyptio Apuleius, de ſuſcitatis ab Apollonio Philoſtratus, de ſuſcitatis a Simone Mago Clemens, & Egeſippus *a*. Mirum illud Plutarchi, apud quem Enarchus a medicis pro mortuo habitus & relictus, non multo poſt viſus ad uitam redire; ſe dicebat verè reſurrexiſſe; illoſque dæmones, qui eum vita eduxerant, grauiter ab ipſorum Principe increpitos fuiſſe, quod eum, pro Nicauda coriario, rapuiſſent, qui eodem die & hora febre correptus, cum in lecto iaceret, eo morbo deceſſit: Neque hac re contentus, ad teſtandã reſurrectionem ſuam, Plutarcho, qui tunc laborabat, breui incolumem eũ fore prædixit: atque ita contigit. Polychronici auctor Ranulphus *b* narrat, Comitem Richardum quadam nocte ſolum, orationis gratia, ingreſsũ in templum; inueniſſe ibi mortui capulum, in quo cadauer erat repoſitũ. *Dum autẽ Comes oraret, ſubitò mortuus ille magno cum ſtrepitu è feretro exſilijt, ac extenſis brachijs, quaſi in amplexus eius ruiturus, ad Comitem acceſsit. Quẽ cum Comes ſignum crucis fronti ſuæ imprimens, fruſtra intenſius, vt recederet adiuraret, ſtricto gladio illum diſſecuit: & exinde ſtatuit per totam terram circa funera vigilias celebrari.* Vtroque admirabilius eſt, quod ex Guaguini deſcriptione Moſcouiæ, nunc adijciã; *Populos* ſcribit *quoſdam in Lucomoria, regione Ruſsiæ, habitantes, quotannis vi ī geſimaſeptima menſis Nouembris die, vt ſolent hirũdines & ranæ, ſic & ipſos præ frigoris brumalis magnitudine mori: poſtea redeunte vere, vigeſima quarta Aprilis die denuò reuiuiſcere. Addit hos, cum ſibi mortem imminere ſentiunt, merces ſuas certis in locis deponere; quas Gruſtenſii & Serponovutzij vicini populi, ſuis mercibus interim æquiualentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi reuiuiſcentes eas merces, ſi iuſtæ videantur, pro ſuis accipiunt: ſin minus, eaſdẽ repetunt. Vnde lites, & bella ſæpiſsimè inter eos o: i ri dicuntur.* Verum idem narrans Sigiſmundus libro Baro *fol. 86. Moſcouiæ* habet pro fabula.

Quare his omnibus & ſimilib. exẽplis ſuccinctè reſpondendum. *Multas ſolere eſſe illuſiones dæmonum circa huiuſmodi.* Aliquando corpora mortuorum furatur, & ſubſtituit alia aerea; quæ mouet inſtar viuentium: ſic abſtuliſſe eũ corpus Romuli ſcimus ex Liuio, & Cleomedis ſcimus: & Alcmenæ, quã etiam Rhadamanto datã fingunt vxorẽ, & Ariſteæ Proconneſij, ex Plutarcho, & Herodoto; itẽ Aſpalidis & Cteſyllæ, virginũ, ex Antonino Liberali *c*. Sic alios ad tp̃s ſubſtituit, pro Glauco, Tyndareo, Ero & ſimilib. vel ipſe ſubiuit eorũ exuuias.

Nã aliqñ ẽt, vt quæ verè cadauera ſunt, fingat viuere, ipſe illa ſubingreditur; &, ſicut nauta ſolet mouere nauim, ſic ipſe illa mouet, & viuentiũ ſimilia cogit opera geſtuſque imitari. huc referendũ illud Simonis Magi factũ, ꝙ obijciunt; huc illud de Richardo Comite; huc illud de Ero Pamphylio, ſeu Armenio, niſi hoc potius a Platone confictum, ut metu infe-

a [P]lato li. 10. de repub. Pli. li. 7. c. 52. [A]puleius in Milesia li. 2. [P]hiloſtrat. lib. 6. de vita Apol. [C]l. D. Clem. in Itinerario, Egeſſip. l. 3. de excid. Hiero. l. c. 2. Plutarch. lib. de anima.

b lib. 6. c. 7.

c *Liuius li. Plu. in Romulo. Herodo. l. 4. Antoninus Liberalis in Trãsforma.*

rorum homines à peccãdo deterret, vt Iuſtinus Martyr cẽſuit, *in Paraneſi*: huc illa de Gabinij, Polycriti, Publij capitib. fatidicis; huc illud Apulei de Socrate, cui⁹ abſciſsũ caput veratrix illa copa, cũ amputaſſet, iterumq; iniecta ſpongia coniunxiſſet corpori; poſtridie miſer, dũ contra iuſſum in flumine bibit, excidẽte ſpógia, caput amiſit. Nã huic verè caput præſciſsũ fuerat, ſimulatè dũtaxat redditũ: huc pertinet, quod de Agrippæ omeotrapezo narraui; huc alia tria quæ narrat Nicolaus Remigus. *lib. 2. dæmonolatr. c. 1.* huc quod à Philoſtrato, *Heroicor. Dialog. 1.* narratur, Phrygios Paſtores, cum pecudes peſtilitate abſumerẽtur in Sigæo, ad Aiacis Telamonij ſepulchrũ congregatos, varijs maledictis defunctum laceraſſe: vnũ cæteris petulantiorẽ Homeri verſus *a*, quib. Aiacis fuga deſcribitur, cãtillare cœpiſſe, αἴας δ᾽ οὐκ ἔτι μίμνεν, tũ vocẽ truculentam è monumento erupiſſe, ἀλλοὺ ἔμιμνον, & paſtores perterritos in fugã egiſſe. vocis. n. auctor hic dæmon; huc deniq; ptinet; de Germano iuuene admirandũ, quod ſequente qõne narrabitur. Niſi ꝙ illic finxit occidi, qui occiſus non erat, ſed abſtractus à ſenſibus decollari ſe putabat, cæteri quoq; ꝑſtrictis oculis idẽ arbitrabantur. Nec. n. illi caput præſciſum fuit, reſtitutũ, ſed fuere oĩa præſtigioſa.

a *Iliad.* ὁ.

Hoc modo fictę reſurrectionis exẽplum ſubdã vnum, quo antiquitas nullũ nec certius, nec mirificentius prodidit. Hiſtoria Dalhemij accidit in Lotharingia anno 1581. inter Petronium Armentariũ, & Abrahelem ſuccubã. quo pacto ab hac ille perductus ſit primũ in nefarios amplexus, deinde in proprij filioli parricidiũ; denique ex mœrore & deſperatione, & ficta filioli reſurrectione, ad idolatriã; & quo pacto dæmon viuo ſimilẽ præſtiterit anno integro, deinde cadauer deſtituerit, eleganti imprimis carmine graphicè admodũ exhibuit vir præſtans, Nico. Remig. *li. 2. Periochà 1.* quod aſcribã eo libentius, quo æquius melius; quia (malo more, nec ferẽdo nuperi typographi, detractis carminũ libris, mutilũ eius de dæmonolatria opus ediderunt) facilius ſeruabitur, quo pluribus locis legetur.

Inter arenoſi ſinuoſa fluenta Moſellæ,
Et Sarra rectos immoto litore curſus:
Pagus in hac celebri non multum nomine Dalhem,
Illic dum paſcit ſemotà in valle bulbulcus
Armentum, & varios curarum corde volutat Cauſa.
Fluctus; fortè rei anguſtæ pertæſus iniquam
Sortem; aut vltrices meditans ardentius iras,
Illatum ob damnum, aut inimicæ iurgia linguæ:
Ecce inopina vltrò ſeſe infert ſuccuba multum Agreſſio & corpus aſſumptum.
Virgineo pellax vultu, geſtuſq; decore
Tota ementitis caput exornata ſmaragdis, Inductio
Inq; orbes vtrimq; comas intorta nitentes:
Solatur mœſtum: vocat in ſpem ſe potiundi,
Atq; inopum votis fruſtra tam ſæpè vocatas
Spondet opes, vel quas auritus poſcere Iacchum
Rex nolit: ſua ſi non ire in verba recuſet.
Qualis ab alternis animatus follibus ignis
Lambit anhelando dum fiat ductile ferrum:
Vt facilem monitis, & ad omnia iuſſa paratum Pactum
Trux habeat, nullas ſuadendi negligit artes.
Iam placet alterius tam blanda lege ſubire
Imperium, pactoq; fides firmatur vtrimq;. Concubi[tus].
Itur in horrendos amplexus, iungitur impar
Abſurdo coitu venus. irrediuiua nefandos
Extẽplo moritur libertas ĩter amores.

Ac

Ac veluti infeſto ſerpentum ſaucia morſu
Membra ſequax ſpargunt ſic toto in corpore virus
Ipſa ſolus ſeſe ſatis opportuna ſaluti
Vt dare non poſsit, vel ſi ſe exporrigat omnem:
Integrum amatorem ſic occupat Abrahel iſtæ
Illuuie (indiderat namq; hoc ſibi peſſima nomen)
In quaſuis domitum leges, vt flectere poſsit,
Arbitrio penitus nullo * fandi atqur nefandi.
Nec mora, confeſtim ſpoliatæ præmia poſcit
Prima pudicitiæ. fac pars, ait, vt ſit amoris
Æqua mihi tecum. Nulla conſtare magis re
Poſſe id, quàm facinus ſi patret victa furori
Quo natura nouo patrium ſubmittat amorem.
Ergo cum fera iam luce coegerit omnẽ
In ſua tecta gregem, & ſe lare denique paruo
Condiderit: primum vt ſe dulcis ad oſcula natus
Inualida innixus concedet brachia collo,
Depromptum pera (quam dum is perquirere geſtit
Rure reuertẽti ſæpè eſt expertꝰ inanẽ)
Exporgat malum hoc. vix primis morſibus illud
Attigerit, cum, dente fremens, offenſus acire,
Liuidus extremis labijs titubanter abibit,
Ponè premens refugam conſtrato corpore terram.
Hæc æquis oculis ea dum mandata faceſsit,
Si ſpectare queat eo demum pignore amorem,
Qui nouus hæret adhuc, teſtatum firmiter iri.
Tale horrere nefas primum, dubiaque furorem,

Naturâq; inter ſeſe cõmittere pugnas
Sed qui hoſtem firmum vacuam intro miſit in arcem,
Hic eius dubitet mandata capeſſere fruſtra:
Cum prece ſi blanda primò nil impetret, audax
Imperio, actutum in violentam tranſeat iram,
Sitq; illi ſemper præſens pro lege voluntas.
Iam reducem veſper, qui tanti conſcius eſſe
Debebat ſceleris, gurguſti in limine diris
Stiterat innexum patrem: cum filius vltrò
Obuius amplexu multam de more ſalutem.
Ingeminat, pedibusq; micans & blæſulus ore:
Nil magis ille inhibet tamen impia vota, ſed audens — *Parricidium.*
Pergit crudelis feralia munera lethi
Porrigere. Infandi fit natus victima amoris,
Non horrente manu propria mactare parente.
Extẽplo, quæ ſe concludi paſſa latebris
Addiderat natura ſuis vehementior exit,
Inſurgitq; potens luctu; quem quæſtibus ægris — *Deſperatio.*
Atq; inconſulto fletu dum paſcitur: aſtat
Memento cædis monitrix, ſolatur, & vnà
Lucem inſtaurandam puero, rediuiuaq; fata
Spondet; ſi ex animo ſupplex id ſe oret adorans.
Verſuram facilis, quantumuis fœnore iniquo, — *Idololatria.*
Admittit, totũ qui ſe decoxerat ante:
Ac fæda nati maculatos ſede penates
Dum cupit inconſtans quauis ratione piare,
Conſcelerat magis & funeſtat acerbius illos.
Nam primò genibus ſe aduoluens dæmonis, illum

Ficta reſurrectio pueri verè mortui.

Seu præſens Numen veneratur. deinde puellum,
Si modo vitales iterum ſibi poſtumus auras
Eia's carpat ope, acceptum illi ſpondet habere:
Qualis vbi irato glomorantes prælia venti
Incumbunt pelago, tremit artus nauita, multum
Ambiguus vitæ, & votorum prodigus omnes
Ordine ſollicitat Diuos, precibusq́; fatigat:
Reſtabat tumulo proiectum terga cadauer,
Extremum fugiens vbi vita reliquerat illud;
Et maturabat funus tardiſsima mater:
Ecce manus inter tractantis viſa moueri
Membra, ſuoque iterum ſenſim ſuperare calore,
Lumina ſemianimes deiectis qualia ocellis
Monſtrant, vel quæ vix ſomno ſe merſa reſoluunt.
Hæc inſtauratæ præter ſpem ſigna ſalutis
Arripiunt animis hilares, quantaq́; fouendo
Sedulitate queunt, proſtratos viribus artus
Nunc hos, nunc illos reuocant ad munia vitæ.
Surgit inque pedes ſe extemplò dat puer, infert
Deinde gradum, & nota compellat voce parentes:
Solum ab eo varius, quem ſe monſtrauerat olim,
Quod turpi contracta cutis macie offerat ora,
Quodq́; recedentes oculos ſtupor occupa- (ter
Hac igitur ſpecie deſertos hoſpita ſenſus
Vita animat rurſum ſuetasq́; redintegrat auras:
(Virbius vt quondam intercepta eſt luce potitus)
Sed non mens eadem ſedet, & non qui ante fouebat
Spiritus officio vitam molitur eodem.
Verum agitat pigram vitæ ſub imagine molem
Organicus dæmon, moresq́; imitatur agendo;
Spirant quos olim præ ſe natura ferebat.
Tandem quoque ſeſe in ſua terga reuoluerat annus,
Momento & ſolidum curſu compleuerat orbem
Deſerta vacuas ſedes ſtatione relinquens,
Sulphureo nidore fugã, ſtrepituq; fragoſo
Prodidit, atq; olidas pulſans erupit in auras.
Tum ruit auerſum geminata morte cadauer.
Conſequitur putris tantaq́; grauedine fætor;
Qualis inoffenſe ſenſu hunc oblimet inertem
Quantumuis ſtupor, & latè vim excludat odorum,
Non queat humanis admitti naribus. ergo
Raptatur tectis impacto mordicus vnco,
Atq; inhonoratis puro ſub ceſpite terræ
Conditur exſequijs; ipſum ſe horrente parente,
Naturam probro qui ſic pudefecerat amens.

Fraus de

Denique fingit mortuos, qui reuera non mortui ſunt. ad hoc vtitur non raró commoditate morborum naturalium: quos ἀφόνους vocãt, veluti ſi ſint apoplectici, ſiderati, vel attoniti; qui cerebro communi neruorum principio vehemẽter afflicto iacturam faciunt ſenſus, ac motus membrorum omniũ, & ſic ſenſu motuque defecti, quaſi mortui concidunt iacentque.

Niſi καρᾶ corripiantur, quæ eſt capitis quædam percuſſio, cum debili febre, humoribus ſic cerebrum infeſtantibus, vt totius inde corporis ſtupor & ꝯ immobilitas conſequatur; quam comitante profundo ſomno, fit vt homo clauſis oculis demortui ſpecie lõgiſſimo quandoq; tẽpore ſic iaceat, ac ſi mortuus eſſet. 3. ſi patiantur

tur λιποθυμίαν, ſeu ſyncopen & animę deliquiũ, qui morb. ad ea quę dixi mus, addit aliquando motus arteriæ, pulſuſq; amiſſionem; quę paſſio reddit hominē vero mortuo quã ſimillimũ, & durat donec frigidorum humorum intemperantia & impetus diſſipetur. tali morbo laborans (*teſte in Elog. Io-uio.*) Io. Duns Scotus, viuus pro mortuo ſepultus interijt. Tali morbo cē-ſuerim laboraſſe Euarchũ illũ Plutarchi, nec quidquã momenti habet prædictio illa, quæ ex humana ēt pruden tia, & criſi medica, potuit manare. 4. Si feminę ſint, quæ matricis ſtrãgulationes, & ictericas paſſiones ſuſtinēt, ob quas multũ aliquãdo tēpus, velut mortuę ſolēt iacere; a talē fuiſſe Apol lonij illã puellã, deprehenditur ex ip ſomet Philoſtrato, & Euſebio *li. cont. Hierocl.* talis etiã fuit puella Heraclidis. In Auiola & Tuberone, vis igniũ frigidos ſyncopes humores diſcuſſit. De Lucumoriæ incolis, fortaſſis verè reſponderim, ab ipſo auctore ex alio rum tm̃ relatione, vt fabellam narrari: ideò toties repetit verbũ *dicitur.* Si tñ res vera narratur, referenda ad dæmonũ præſtigia: quæ partib. illis valdè graſſantur (vt patet de Neurorum Lycãthropia) & incolę putãdi interea ſōno cōſopiti, vt glires ac vrſi ſolēt.

a Teſtes Aelian, Celſus, Philoſ. Pli. d. l.

Ex prędictis illis dęmonis fraudib. nata perſuaſio ſtrigũ quædã valdè ridicula, credunt. n. aliquãdo boues vel arietes, quos occiderunt, & elixos aſ-ſoſve comederunt, eoſdem poſtea numero à dęmone ſuſcitari. Huius dæmonicæ technæ modos haud eſt difficile varios deprehēdere. Primo id facere poteſt præſtrictis oculis intuentium; immiſſo nēpe in organũ humore, vel alia impreſſione, aut cōmotione ſpirituũ, ab imaginatione orta, & perducta ad ſenſum communē, & organa ſenſuum externorum, quo ſolēt deſcendere ſimulacra, & ſpecies impreſſæ cōmotione & obiecto rei ſenſibilis: & ibi ſolent hæ ſpecies conſeruari, atq; adeo ſæpè mouere ipſum ap prehēſionis principiũ, vt ſenſus exterior ſibi æquè affici videatur, ac ſi ab obiecto exteriore verè immutaretur. Vt ſolet in ſomnis accidere dormienti: poteſtq; Diabolus id ēt in vigilantib. efficere; qa res iſtæ corporeæ ſubſtantijs incorporeis, quo ad localem motũ obediunt. Hic modus eſt iuxta ſnĩam D. Thomæ, *quem lege de malo, q. 16. ar. 11. Secundò* poteſt hoc fieri ſuppoſitione. quid. n. prohibet dæmonē ne bouem mortuum cum pelle & oſſib. alio deferat, & bouē ſimilē huic viuum ſupponat quam celerrimè, ita vt mutationis ſubitatio lateat aſtantes? & interea, dũ cadauer aufert, & bouē aliũ reponit, poteſt per interpo ſitionē alicuius nubis, vel præſtigij al terius, efficere, ne aſtantes videat locum eſſe vacuũ & bouem ablatũ. *Tertio* pōt (quod ait Spineus ſtriges nonnulli confitentur) perficere ut quãdo Rex vel Regina curſus ſeu. cōuentus virga corium, in quo collecta & con geſta ſunt oſſa, percutit, tunc confeſtim dæmon aliquis pellem illam ſubeat, cōiungat, compingat, & figuræ bouis adaptet, molemq; ſic erigat regatq;, vt verus idē bos ſuſcitatus videatur. *Quarto* poteſt corpus bouinũ ex aere efformare totum cum nouã pelle, & nouis oſſibus, vel aliud corpus aereum compaginare illis oſſib. reliquis, & inferere relictæ pelli, & ad tempus quoad opus, ſub illa pelle conſeruare ac mouere, & facere vt ambulet, ac mugiat; & cum neceſſe illud poſtea deferens, videbitur bos mortua corruere. *Vnde* (ait Spineus) *à ſtrigib. communiter aſſeritur, quod re ducti tales boues, ſuſcitati, ut ſibi uidentur, ad ſtabula dominorũ ſuorũ, ex mandato Domini vel Dominæ curſus, infra tri duũ moriuntur, quaſi macie in horas deſiccantur ex toto: & tremulatæ poſtmodũ quæ uidebantur carnes in praiacentē materiã* (ſcil. aeris) *cito reſoluuntur.* Vide Bar. Spineum q. de Strigibus c. 7.

Sed ut ad morbos illos reuertamur, Chriſti Domini, & ſanctorum vi rorum miraculoſæ ſuſcitationes, facilè à morborũ illorum ceſſationib.

diſcer-

diſcernũtur.quia in fidei teſtimoniũ, ſolo iuſſu, aut prece ad Deũ fuſa,nullo temporis diſcrimine, aut mora,patrabantur:qñq; etiam corpore per tabem diſſoluto,fætenteq;,vt contigit in Lazaro; in morbis verò iſtis corpus abſq; corruptione & fætore perſeuerat: qñq; redintegratum corpus planè diſſectũ,diſcerptũ, diſſectumq; *a*, aliqñ poſt longiſſimum tempus, vt vt D.Maurilius puerum à ſeptennio mortuum *b*; & triennio exacto S.Staniſlaus Petricum quendã ad ferendũ veritati teſtimonium pro Eccleſiæ iure cõtra Boleſlaũ *c*. vide plura de hac re apud Michael.Medinã *li.2.de fi.c.7*.

a *D.Staniſlai vita apud Su. Mai.8.tom.7.*
b *Fulg.li.6.c.9. Marulus lib.4.c.10.& li.2.c.12.*
c *Dubrauius lib.8.& Io.Lõgin.d.to.7.Surÿ c.15.*

QVÆSTIO XXX.

Quid Magia poſſit in ipſos cacodæmones?

PEriere libri veterũ quorundã hac de re perſcripti:ſcripſerat.n.Battiades librũ *de Paredris*, & Cãpeſtres opus *de Catabolicis infernalibuſq*.quos citat Fulgent.*expoſit*.morali *in Virgil*. ex alijs ergo ſubſidia nobis ſunt petenda,maximè ex veritatis lapide Lydio,ſacra Theol.& ex Hiſtor.ꝓbatis.

Conſtare arbitror cuius Catholico,nihil Magis virium eſſe in bonos angelos, vel animas beatorum; in malos verò nihil ẽt poteſtatis habere,niſi ex pacto fingunt itaq; dæmones ſe à Magis cogi,quibus ſponte obtemperãt,vt plures irretiãt & retineant irretitos. Quod nunc eſt paulo enucleatius declarandum.

Si de bonis ſpiritibus ſiue angelis quæras: ijs cõpetere etiã natura vim aliquam arbitror malos cogendi,vel ſaltem cõpeſcẽdi;non tñ promiſcuè. Naturaliter quidem id poſſe, quoad dæmones,qui ſunt inferioris ordinis & hierarchiæ, non tñ exercere hanc vim,niſi Deo iubẽte vel permittẽte: quoad ęqualis verò hierarchiæ atque ordinis dæmones, vel ẽt ſuperioris, nullam habent vim cogendi naturalem,ſed tantũ accipiunt aliqñ peculiari Dei conceſſione,& quaſi delegatione.Idem dicẽdum de malorum vi in malos,(quos inueni diſtingui in *Pythonicos*,hoc eſt vaticinatores; in *Paredrios*,hoc eſt familiares ſeu acceſſores;in *Catabolicos*, hoc eſt à quib.obſeſſi dirè affligũtur & in terrã elidũtur, qualis erat ille de quo in Euang. *d* & in *Oniropompos*,vt vocat Irænæus non ſemel,hoc eſt malorum ſomniorum auerruncatores, vel oſtentatores bonorum; oĩa.n. hæc genera fingunt ſe Magis obtemperare,& in his oĩb.cõe eſt, aliquos eſſe ſuperiores, aliquos inferiores.Sed vt Angeli boni ſibi ſuperiorib.ſpontè,& alacriter obtẽperant:ſic è cõtrario cacodæmones ſuperiorib.ſuis,vt praua mãcipia duris dominis, aut imbecillior tyranno potentiori; nõ niſi inuiti & malo domiti obediunt. Quare, quæ inter dæmones ordinũ,ex quib.exciderũt, adhuc ratio habetur;illa ſanè non eſt eſt vera atq; propria ſubordinatio: nã ei deeſt ordinis ratio formalis atque perfectio;quæ per media ſubordinata,in vnũ vltimumq, finem dirigitur.Quo ſenſu veriſſimè Iobus negauit *e*, vllum apud inferos ordinem reperiri.Ordinũ duntaxat quædam imperfecta, ſiue materialis, vt vocant, ibi diſtinctio reliqua,quæ vſq; ad mũdi finẽ duratura.Hoc ſenſu cum Caſſiano Theologi *f* ordines dæmonum agnoſcunt. quod non obſcurè confirmat Apoſtolus ſcribens ad Epheſios. *Aduerſus principes & poteſtates*:ca.vlt. verſ.12.vbi vides choros duos nominari,cũ de dæmonib.agat. Ex hoc naturali robore & ordinis dæmonum præcellentia,naſcitur quoq; Magorũ quorundam in alios Magos vis atque poteſtas,qua vel effectus aliorũ impediunt, vel inuicem arte ſua male mulctant,& necant,Deo permittẽte.hæc enim ipſorum concertatio, eſt quidã conflictus dæmonum, quibuſcum illi Magi certantes ſunt fœderati. Vnũ certamen in Burgũdia peractum,narraui præcedenti libro.Alterũ accipite compertum relatione fidorũ. Concurrerant in aulam Anglicanæ Reginæ duo magi, iucundum exhibituri ſpectaculum. paciſcũtur ſingularem,

d *Luc.9.38 & 42.Irenæus li.1.de hæreſi Simon. & de hæreſ. Carpocratis.*
e *c.9.v.24.*
f *Caſsia.coll.8.c.1.& 16.D.Th.1.p.q.109.a.1. & 2.Pada. & alÿ.*

vna

vna in re ſibi inuicē parendi, neceſſitatem prior iubet alterũ per feneſtrã deſpicere;quod cũ facit, enatis ſubitò ceruinis ex capite cornib.cũctorũ ſannis & ludibrijs diu fuit appetitus. Quare,quàm impotens iniuriæ, tam cupiens vindictæ atrocioris, pingit carbone humanam in pariete effigiē; tũ priori Mago imperat, ſubire effigiē illã,& parietē ceſſurum ingredi. mortem ſibi cernens præſentē horrere hic,& deprecari.Vrgere alter conuēta:ſubit ergo coactus, & viſus corpori paries locum dare ingredienti: ſed ingreſſus nuſquam poſtea comparuit.videlicet ſuperior dæmon eũ occiderat, & corpus in deſertũ, vel ſpeluncã alicubi abdiderat.Tertiũ adſcribã I.C.Germani *a* verbis,vt rē cõpertam ſibi narrantis·*Sicuti*(inquit) *præſtigiator quidã nobilis, in diuerſorio publico in N.Hoſpitis famulũ, ita petentib. reliquis conuiuis,decollauit;cũ aũt ei rurſus caput imponere uellet, animaduertit adeſſe aliũ magũ,qui eum in hoc propoſito impediret.Rogat hic eũ,ne hoc faceret. Verũ cum admonitioni repetitæ alter non pareret,præſtigiator in menſa lilium creſcere fecit,cui cũ caput & flores amputaſſet,cõcidit ſtatim absq; capite de menſa Magus ille, qui alterũ impedĩuerat, & præſtigiator abſque ullo impedimento famulo caput impoſuit è ueſtigio, & ex hoſpitio urbeq; ne à magiſtratu, propter cõmiſſum homicidiũ, deprehenderetur, aufugit.* Hic præſtigiũ fuit ĩ ſimulata capitis primi abſciſſione, & ēt repoſitione, itē in lilij productione & detrũcatione.certamē fuit inter magorũ dæmones,quorũ inferior ſatis fortis erat ad impediēdũ vim præſtigij, potētiori tñ coactus (nõ opinor inuitus)cedere in clientuli ſui nece, q̃ vere interemptus.Quartũ ſit de Zytone Bohemo, illo mirifico præſtigiatore cũ Bauaricis cõtendente. rē geſtam narrat Io.Dubrau. *b*;*VVenceslaus* (inquit)*Imp.& Boemorũ rex,affinitatē cum Principe Bauariæ Ioanne inijt, ducta in vxorē filia eius Sophia.Socer, ubi generũ ludicris ſpectaculis & magicis præſtigijs delectari cognouit,plenũ ludionũ & præſtigiatorũ plauſtrũ ſecũ Pragã uexit. Ibi dũ præſtantiſsimus artificũ ludibria artis ad permulcēdos oculos explicat:adeſt inter ſpectatores Zyto VVēceslai Magus, ore uſq; ad aures dehiſcente, accedenſq; propius,artificē illũ Bauari cũ oĩ apparatu protinus deuorat, ſolos duntaxat calceos,quia luto obſiti uidebantur,expuēs: ſeceſſumq; inde petens, uentrē inſolita eſca grauē,in ſoliũ aqua plenũ exonerat, præſtigiatoremq; adhuc madidũ ſpectatorib.reſtituit, paſsim deridendũ adeo, ut cæteri quoq; eius ſocij à ludo deſiſterent.* potentior hic fuit dæmon Zytonis,illud de deuoratione merum præſtigiũ fuit,ſed vere abreptus miſer in ſoliũ aquæ fuit iniectus à dęmone,non per alui vias egeſtus. Quintũ erit ex Olao *li.3.c.20.*apud quē *magus quidam Gilbertus cũ Catillo præceptore de artis præſtantia contendens, cũ exiguũ bacillũ characterib. Gothicis uel Ruthenicis inſcriptũ,à præceptore proiectũ,manib.apprehendiſſet,ſtatim obriguit,& in inſula lacus*, Veter *dicti,apud Oſtrogothos in cauerna ſubterranea fertur ligatus.* Sextũ ſuggerit Saxo Gram.Hiſt. Danicæ li.1.de ſene quodã,quē magum fuiſſe ſummũ,vel inde probatur, quod Biarmenſes, huius artis fiducia feroces, vnus oēs ſuperarit. prolixa narratio eſt,ideo legere volenti,ad Saxonem, indicē intendi,vbi ille præliũ Hadingi & Thuningi deſcribit. Huc lubens retulerim certamē Calchantis & Mopſi vatũ,quod Calchanti exitiũ attulit victo.narrant Græci *c*. hæc ergo dæmonum in dæmones, & magorum in eoſdem poteſtas.

a *lib.1. de* La... *ijs ca. 3.* ... *.19*

b *. Dubra.* Ep... *Olmuziē* ... *rũ Boemor.lib.23.*

c *StraboGeor. lib.14.& Euſtach.inHomerilliad primũ*

SECTIO II.

S*Ancti uerò hoĩes frequentiſsimè coercendi dæmones poteſtatē à Deo admirabilē acceperunt*,vt innumera teſtantur miracula,quib illi malos hos vicerũt & profligarũt. *Eadē vis Sacramentis, Sacramētalib.& exorciſmis Eccleſiæ ſemper Catholicæ cõpetijt,neq; extra illã uis iſta reperitur d.* Vñr noſtris exorciſmis, olim quidã ſimiles à Salomone inſtituti,viguiſſe apud hebræos,pro-

d *vide hoc docentes Pet.Tyra.diſp.de dæmonia.p.3.Boſium de Not. Eccl.Bellarm.& alios cõtra Nouatores.*

batur

batur id non ex Ioſepho tantum *a*, & Orig. & D. Epiph. *b* ſed & ex Saluatoris noſtri verbis, Iudæos refellentis, q dicerent eũ dæmones in Beelzebub eijcere *c Filij*, inquit, *veſtri in quo dæmonia eijciunt?* quod, q̃ ad Apoſtolos rectius referri ad ordinarios Iudæorũ exorciſtas, meritò viri docti cenſuerunt. Nondũ.n. cũ hæc dicebantur Apoſtoli ad prædicandũ miſſi fuerãt, & hæc poteſtas illis poſtmodũ cõceſſa *d*. Et diſcipuli eandẽ quã magiſter calumniã ſunt paſſi, vt eis Ieſus prædixit, apud Matthæũ *e*. Quare non ſatis efficaciter apoſtolorũ vel diſcipulorũ ſuorũ exẽplo Dñs fuiſſet vſus; quia ſtatim Iudæi reſpõdiſſent, in eodem ipſos, in quo magiſter noĩe, hæc efficere. Crediderim Salomonem hos exorciſmos inſtituiſſe, quo tpe adhuc Deo adhærebat: ideoq; in illis virtutem diuinã fuiſſe operatã, & fortaſſis vim aliquã ex ipſa Dei inſtitutione habebant, non tantam opinor, quantam hodie Catholicæ Eccleſiæ exorciſmi. Quod ſi contendas cõpoſitos à Salomone, cum eſſet idololatra: tunc neceſſario illos annumerare cogeris, cum D. Tho. & Victoria, Magorum incantamentis, quorum vis omnis poſita in pacto cum dæmone. Sed magis placet prior ſententia.

Itaq; cũ vis oĩs magorũ in dæmones, pendeat & oriatur ex fœdere cũ ijs inito, ſequitur ſanè, ſi Magus pactũ habeat cũ dæmone ſuperiore, nõ poſſe Magũ vim facere huic dæmoni ſuperiori; poſſe tñ per ipſum dæmonẽ ſuperiorẽ, ex pacto famulantem, iuuantemq;, inferiores cogere, ad aliquid faciendũ, omittendũve, & impedire ne perficiant, q̃ alias potuiſſent: vt ꝓbatur ex Caldæi illius Magi querela apud D. Aug. *f* qui *cõquerebatur, purgãdæ animæ magno molimine fruſtratos ſibi eſſe ſucceſſus, eo quod uir ad eadẽ põtens, tactus inuidia, adiuratas ſacris precib. potentias alligaſſet, ne poſtulata cõcederent*. ligauit ergo vnus dæmon, qđ alius ſoluere nequiuit. idẽ docet Euſebius *g*, & apertiſſimè Cynops magus

a lib. 8. antiq. c. 2.
b Orig. ho. 35 in Mat. Epip. in hæreſi Ebionitarum.
c Lu. 11. v. 19
d Matt. 10. in princ.
e d. c. 10. v. 25
f li. 10. de ci. Dei c. 9.
g li. 6. contra Hierocl.

apud (quiſquis ille fuit) Prochorũ *h*: vbi *cũ D. Ioã. dæmones interrogaret, cur Cynopi parerent: unus eorũ reſpondit: qa oĩs uirtus Satanæ in eo habitat, & fœdus ac pactũ habet cum uniuerſis Principib. noſtris: & nos cum eo pariter pactum habemus. nam & nobis obſequitur Cynops, & nos illi*. citra tale pactũ inutilis eſt oĩs magorũ in malos genios conatus cũ ex pacto, vt doctũ q. 2. tñ opentẽ *i*.

Hinc infertur primo vanã eſſe iactantiam Magorũ, de poteſtate dęmonũ ſpectrorumq; eliciendorũ, nec vllã eius vim eſſe herbæ Cynocephalęæ ſiue Oſiriti, vt nugabatur Appiõ *K*; vanã ẽt Numæ iactantiã & cerimonias *l*; fictas ẽt, vt ex mero pacto, citra vim cogendi, natas alias Siciditæ Magi apud Nicetã, & Theodori Santabirini apud Zonaram *m*, & Ioa. Teutonici viſiones: de hoc vltimo, adſcribam, quod legitur apud auctorẽ Adagiorũ Germanicorũ *n*, quia quorundã iactantiæ, quĩ quæ ipſi nõ fecerũt, & fumoſas imagines maiorũ crepãt, ipſi degeneres: retundendæ idoneũ, nec illepidũ. Scribunt ergo eum licet nothum, eruditionis titulo clarũ, ad Halberſtadenſem Canonicatum euectum, qui non niſi nobilib. cõcedi ſolitus. cõe nobilitatis malũ, ſuperbia faciebat eũ contemptũ collegis. moleſtũ id ei, tandemq; mederi malo cõſtituit. collegas inuitat ad conuiuiũ, & lautiſſimè excipit, inter cęteras cõuiuiales feſtiuitates, inijcit mentionẽ acroamatis magici, & quærit, num ſuos ſinguli parentes adſpicere cupiant? Illi ardere ſtudio videndi, tandem elicit iſte malo carmine vmbras deformes coqui, ſtabularij, morionis ruſtici pſona; quorũ facies in paternis ædib. illi aliqñ vidiſſe ſe fatebantur. ſuum quoq; patrẽ exhibuit habitu canonici, pingui aqualiculo. Dimiſſis vmbris, *Eia*, inquit, *dicite fide bona, eccuius patrẽ nobiliorẽ iudicatis?* metu perterriti, & pudore ſuffuſi, ſuã qſq; domũ repetiere, nec vltra Ioan. vitiũ ſanguinis exprobrauere. Itẽ ſequitur idẽ iudicium eſſe debere de veterum

h In vit. D. Io. c. 14.
i vide L... l. 2. ſup. ... ad lit. ... de Vict. ... gia à ni... 24.
K Plin. 30. c. 2.
l Pluta. in Num.
m N...tas Chron. l... et Zonora. ...3.
n In ...ag. Qui qu... volt dicit q... non volt au...

Deorum

Deorū ex vrbib.ſolēni euocatione,cu ius formulā Sāmonicus Serenus apud Macrobiū tradidit *e*. Sanctis hominib. hanc à Deo poteſtatem non rarò con ceſſam ſcio:cæteros mitto, S. Stephanus Eps Dienſis, *dæmonib.qui populū auertebant nè illi auſcultaret,præcepit ; vt palā ſe eis viſendos exhiberent:iſti parent & apparent procera ac immani ſtatura,nigerrimi,cornuti fœtorem & flāmas ſpirantes*. *Surius in eius vita Sept.menſe.*

e Macrob.li.3. Sat.c.9.

SECTIO III.

INfertur ſecundo, *nulla verba* (qua in re lapſus vř Grillan.q 3. nu.23. qui coactionē agnoſcit) *nullasq; res corporales habere facultatē directè & per ſe dæmonē cogēdi,vt appareat,accedat,fugiat , aliquid faciat, uel facere deſinat*. Nulla namq; corporalia robur ſubſtantiarū ſpiritualium ac ſeparatarū poſſunt æquare *f*. Ideo nihil ab his naturaliter dæmones pati poſsūt,licet queāt ſupnaturaliter.Quare nō aſſentimur magis,cū varia producunt remedia naturalia contra dæmones:vt Hermes,qui ſuffumigatione ex ligno aloes, vel ceti ſpermate dæmones congregari:ſuffumigatione ex ſulfure fugari , tradidit;vt Porphyrius,& Proclus , qui ſimilia multa:& quidā apud Hippocratem *g*, qui adhuc inaniora, nugantur. Non aſſentior hæreticis, qui exorciſmis,& cunctis reb. conſecratis ac benedictis vim ſupernaturalē oēm detrahunt,contra quos alij egerunt *h*. Nec placet Catholicorum quorundam credulitas vel ſuperſtitio,qui reb. ét non conſecratis,vt hypericonti,rutæ,cornib. ſtercoriq; caprino , balneis itē & flagellationib.eam vim adſcribunt:vt putent ipſum his dæmonē malè affici, irritari,vel exagitari.flagellationibus hmōi,dum corpus obſeſſi nimis affligitur,morbus magis accenditur & augetur,quare & deterius ęger afficitur, & ex ira atq; triſtitia cumulātur diſpoſitiones atrabiliariæ dęmoni optatę, ſic ſtulti dum dęmoni nocere volunt, eū iuuant.nec aliud quidquā hic inueniās dęmoni moleſtū,quā quod in alio quaſi flagellari æſtimet , & qua eſt ſuperbia doleat.Sed hoc vnum,verè tanti apud hos plagoſos eſſe nō deberet: fecere id Sancti aliquando,ſed horum flagra,vt & voces , & ſola pręſentia , dęmonē miraculosè cruciabant . Balnea melancholico humori purgando conducunt. Rutæ & Hypericonis foliola flatus abſumunt,& humorū perturbationi , quæ a flatib. prouenit ſedandę mirè proſunt *a*. Stercus & cornu caprinū acri ſuffitu eadē diſcutiūt, & ringitur ét ſuperbus ille ſe in alio rideri ac ludum fieri.Optimè igitur animaduerſum à Conrado VVimpina, & Fr.Valeſ. *b* frequētius à dęmonibus inuadi eos,qb.bilis atræ maior eſt copia.quia ſuccus iſte cūprimis idoneus eſt hoīes in furorē & inſaniam vertantur, qđ dęmones optant ſummoperè . quare & atrabiliarijs maximè inſidiātur,& morbos vt plurimum inferunt melancholicos . Vnde conſequitur ꝙ cum corporalē materiam nō poſſunt tranſmutare,niſi actiua paſſiuis applicent: malè illos hře , ſi corpore hmōi rebus adhibitis, diſpoſitiones eorum malitię ac dolis aptę expellantur , & contrarię profus introducantur . Igitur quæcunq; res corporeę inducunt in corpus patientis diſpoſitionē contrariā diſpoſitioni requiſitę ad actionē dęmonis, illæ corporeos humores purgant directè, & corpoream ęgritudinē pellunt naturaliter: cur verò dæmō fugiat,& corpus illud deferat,sūt ſolūmodò cauſę indirectæ,& ſine qb. non.Et hac mente licebit obſeſſis à dęmone,petras, vel herbas natura efficace (abſq; vlla tū incātatione) habere & geſtare *c*, quę cōis eſt ſententia.His quędam ſolent obijci.1. quod Eleazarus apud Ioſephum *l.8.Antiqu.capit.2.* radice quadam dęmonium extraxit . Rěſp.aliquis , hanc fortè à Salomone inſtitutā,cū exorciſmis,& ſic potuiſſe Deum ſupernaturaliter in herba opera. Verùm id,iam Chriſtianiſmo introducto & Euāg.promulgato,parum veriſimile eſt,Potius crediderim Eleazarum Magum,ſic per ſignum pacti operatū,quod prudenter lectori circūſtantię à Ioſepho additę facilè perſuadebunt . videtur eiuſdem generis

f D.Th. in 4. d.8.ar.ult.& c.41. Iob. lect.

g l. de morbo sac.

h ...raus d p. 3. q5.

a Hippocra.l. de flatib.

b VVimp.l.2. de ſuperſti.c. 10.11.12.& Valeſ. ſacra philo.c.15.& 18.

c ca.ul.26.q.7. Alb.Magn. in Luc. ca.9. Spreng.p.2.q.1. ſ. rem. dior. Nider. lib.5. Formic.c.ult. Mengus flag. dæmon. ca.3. Valer. Polyd. in pract. exor. ciſtar.& dicā plura li.6.ca. 2.ſect.2.

vir-

virtus illa radicis, tam ſuperſtitiosè effodiendæ, de qua ſcribit *li.7.de bello*
d *Tob.6.v.8.*
Iud.c.25.2. locus Tobiæ *d*, his verbis; *cordis eius*(piſcis Callyonimi)*particulã ſi ſuper carbones ponas, fumus eius extricat oẽ genus dæmoniorũ*: qđ & poſtea factũ legim⁹ *e.Reſp.*Suffumigatio hæc in
e *c.8.v.2.*
directe dæmonẽ pellebat: ſed Ang.Raphael directè dæmonẽ expulit, & ĩ deſerto religauit; quare & actio tota poſt
f *c.12.v.3.*
modũ Raphaeli tribuitur *f*:*dæmoniũ ab ea ipſe*(Raphael)*cõpeſcuit.* Tribuitur autẽ vis illa cordi, vt ei inſita, nõ litterali, ſed prophetico & allegorico ſenſu, referendũ.n.hoc ad Chriſtũ Dñm, qui & Magdalenã à dæmonib. à quib. poſſeſſa, & nos tyrannide diaboli, liberauit. Nõ meũ hoc eſt, ſed B.Proſperi *g*.
g *de prædict. p.2.c.39*
latè ipſe, & multis, ſed inter cætera illud: *ſatiat ex ſeipſo in litore diſcipulos, & toti offerens ſe mundo* ἰχθῦν. *Nãq; Latinè piſcẽ ſacris litteris, maiores noſtri hoc interpretati sũt, ex Sibyllinis verſib. colligentes, quod eſt Ieſus Chriſtus filius Dei Saluator, piſcis ĩ ſua paſſione decoctus; cuius ex interiorib. remedijs, quotidie illuminamur & paſcimur.* obſcurius hoc dictum intelliges ſi legeris D.Aug.*h* à quo illa deſumpſit. Sanè ἰχθὺς vocatur etiam Chrs à Tertul.*i* *ſed nos piſciculi ſecundũ* ἰχθῦν *noſtrũ in aqua naſcamur. nec aliter quã in aqua manẽdo ſalui ſumus*. 3. Ad cytharã Dauidis *k* nos inuitãt: ſed fruſtra. Nã illic nõ dulce melos directè dæmonẽ fugauit; ſed dũtaxat cytharã feriẽte Dauide, lenius Saul hẽbat; qm̃, rege cõcẽtu muſices delinito, nõnihil ſedabãtur humores, quib. agitabatur, & ꝑpea vexationi dęmonis minus idonei reddebantur. Iõ malus ille tunc tẽporis recedebat: non ꝙ muſica vel delectaretur, vel offenderet; ſed ꝙ ægre ferret hanc ſui domicilij ſibi quaſi turbari poſſeſſionẽ, per hmõi humorum tẽperiem meliorẽ. ſniam hanc R.Moſis Ægyptij ex noſtris multi ſequũtur *l*. Vana.n. de propenſione dæmonis in harmoniã quorundã eſt opinatio; vnde nata Magorũ nugamenta, Saturno lugubrẽ cantum, cæteris planetis hilarẽ ac lætũ offerẽdũ, quod iampridem Guilh.Pariſ.*m* refutauit. Alij ad allegoricũ ſenſum confugiunt, & afferũt, vere fugatum dæmonem pulſu cytharæ; ſed id virtute ac merito crucis Chriſti, cuius figura fuit illa cithara *n*.

h *l.18.ci.Dei c.23.*
i *de bapt.c.1.*
K *1.Reg.16. v.vlt.*
l *R.Moſes in l. 13. de articulis, & in Ducto re dubitant ſ. Lyran. & Abulen. ad d.c.16 à q.41. & An*
glez fu m *p.3. de uniuer.c.8*
n *ſic F* *2.d.8.* *prior* *ſper.2.* *miſſ.&* *c.25.*

Infertur 3. falſam eſſe perſuaſionem poetarum, Palingenij hæretici *lib.10. ſeu Capricorno*, & Pet. Ronhardi Cath. *li.de dæmonib.* poſſe dæmones à Magis ligari (vt ſolent in cippo vel mala mãſione facinoroſi) in phialis, ſpeculis, annuliſue, ſemper.n. vel ſuperior atq; potentior eos illic cogit adeſſe, & imperio ſuo retinet, vel ipſi ſpontè ſua, & ex pacto adſunt ibiq; ſe continent, quare vehementer improbanda Hermetis cõmẽtatio, qua ſic ligãdi dæmones præcepta prodidit. Quod dixi, ex Patrũ *a* & Scholaſticorũ dictum ſnia. Sũtq; hac de re aureis digna litteris *in Gen.* verba Henrici de Haſſia; ipſe ſimulat ſe captũ, vt te capiat, ſe vinctum, vt te vinciat; ſe tuo impio ſubditũ, vt te ſibi ſubdat, à te incluſũ, vt cõtra te finaliter cõcludat: fingit ſe tua arte, vel imagini, vel lapidi alligatũ, vt funib. peccatorib. peccatorũ religatũ ad ĩfernũ te ꝑducat. plura qb. hæc cõfirmant, habes apud Fran.Picũ *li.7.de præno.c.4*

Solidè aũt licet verboſè Toſtadus, ẽt reddita ratione hoc demonſtrat his verbis: *Impoſſibile eſt, quod minor poteſtas ſibi ſubijciat maiorẽ: & tamẽ non eſt poteſtas ſuper terrã, quæ comparatur poteſtati dæmonũ* Iob.14.c. *ideo non erit aliquid naturale vel cerimoniale, per quod dæmones poſſint ab hoĩe cogi, vt ueniant, aut reſpondeant, aut aliquid operentur. Niſi obijciatur de eccleſiaſticis exorciſmis: Sed tunc dicendũ eſt; quod cogũtur ad aliquid ſ. ad recedendũ de corporib. obſeſſorum, vel ad non nocendum; ſed hoc fit per Deũ, in quãtum ipſe inſtituit id, quod ab Eccleſia fit: & eſt ibi virtus diuina latens operatrix, ſicut eſt in operatione ſacramentorum. Attamẽ in operib. maleficiorũ, quibus dæmones cogere volunt, non operatur Deus, cũ potius contraria ſint diuino honori: ideo non poſſunt malefici cogere dæmones ad aliquid, ſed ipſi dæmones mentiuntur, & ſimulant ſe cogi. quia in hoc ſtat maxima virtus ſuaſionis eorum. Nã ſi ipſi non poſſent cogi à nobis ad veniendum aut*

a *Euſeb. li. de præp. 6. D.A. de ciu. 6. Alp. l.1. de ret. pur ſup. n.3 lani pe Decad q.1. q uerba*

poſſen … pat pro … &, vol … pro non … bitum … & agent … agere f…

re-

reſpōdendū vel agendū aliquid; ſed quicquid agerent voluntariè agerent; deſperarent hoīes de eorū conuerſatione, quaſi nihil mediantib. eis poſſent, & ita diſtraherentur ab eis: cum vero illis ſimulantibus putant hoīes, quod poſſunt cogere illos, afficiuntur nimis ad maleficia, quaſi per hæc compotes efficiantur oīum quæ velint: & hoc dæmones efficere cupiunt, vt per talem errorē & affectum cathenatos ſibi teneāt animos hoīum. Et tamen verè non poſſunt dæmones cogi ab hoīb. per maleficia: imo ſi poſſent nō docerent ipſi hoīes modum, quo eos cogerent, quia per hoc dæmones miſeriores efficerentur, ſi verè hoīb. ſubijcerentur. fingunt ergo ſe ſubditos vt fallant, cū tamen non ſubdantur. Sed ad tp̄s cum placuerit ſpontè ſeruiant. Verè aūt ſubdi hominib. pro nullo lucro dæmones vellent. Nihil hoc dicto verius. Quā verò periculoſum ſit hmōi captiuos carcere incluſos penes ſe hr̄e, cōuincitur varijs exemplis. ſuffecerit vnum cōmemoratū à Ioan. Niderio *a*, his verbis; *In minori Baſilea paulò ante præſens generale cōcilium, domicilium habuit quidā vir de mala vita, & fortè de maleficijs ſatis ſuſpectus: filiā hic habuit, quā in domo iuueni cuidā nuptui tradidit; & tandē ſenex pater ægrotare cæpit, & ad filiā & filiaſtrū, demonſtrato quodā ſcrinio dixit: hoc vaſculū non moueatis, alioquin pn̄ia duceminis; ſed in loco ſtare permittite vſque poſt meum deceſſum, & ita in breui vetulus expirauit. Tranſacto aūt tēpore plurimo, nec filia nec eius maritus magnipendit patris iuſſum: ſed domo priore in aliā domunculā ſe transferentes, ſcriniū quod ſatis modicum fuit, portauit extra domū verſus nouum hoſpitium, ſed in ipſo itinere tanti ponderis eſſe cœpit, vt in ipſo viriles artus deficerēt, & exinde vxorē pro adiutorio inuocauit. Hæc autē vxor, an poſtea in domo ſcrinium aperuerit, uel quo alio modo incautè ſe circa vas habuerit obliuioni tradidi. Vnum conſtat, quod in domum nouā cum infantulo quē genuerant parentes prædicti venerunt: & ecce ſubitò vxor, velut rabida, ſuper cunas irruit eū necare uolens. quod maritus intuens, ui vxorē inuaſit, & eā à dæmone obſeſſam eſſe didicit. q cū exorciſaretur, minatus eſt dæmon ſe non extiturū, niſi eā necaret. & ita factū eſt ſuper exorciſtæ manib. Altera die maritus per uiā ſtratæ incedēs publicè, caſum lapidis recepit inopinatiſsimè de ſuperiore parte cuiuſdā canalis cadentis, & in facie, cooperatione, vt videbatur, dæmonis percuſſus eſt tā deformiter, vt vix homo videretur eſſe.* de his incluſis multa Creſpetus: docet quod ſuis Dn̄is ſe aliqn̄ ſiſtant præſentes: quoſdam eſſe Saturninos, alios Iouiales, alios venereos, mercuriales, &c. colendos certo ritu, ſtatis vicib. noctu poſſeſſorē ſuū excitare, & nonnunquam, niſi malum malint, ab eo alloquendos; in Francia & Italia vænales reperiri, ac ſemper ſuis emptorib. exitio eſſe. hæc ille fuſius *li. 1. de odio Satanæ diſcur.* XII. SS. tn̄ viri nō rarò dæmones certis reb. vel incluſere, vel aſtrinxere, vt S. Lupus Senon. ipſum ſiti affligentē & aquæ frigidæ, q̄ adferri præceperat ſe inferētem, incluſit vaſculo eiulantē, & ſe quis eſſet prodentem: incluſit autem cum ſignatum cruce puluinar ſtrictim ad os vaſculi applicaſſet. *Sic uetuſtus ſcriptor uitæ eius apud Sur. menſe Septembr.*

a l.5.For-
ca

Sic legimus Aſmodeum ab Archangelo Raphaele ligatū in deſerto (*Tob. 8. v. 2.*) quatuor et angelos ligatos in magno flumine Euphrate, & iuſſu Dei ſolutos (*Apoc. 9. v. 14. & 15.*) & ab Angelo ligatū diabolum cathena per annos mille, & miſſum in abyſſum (*Apoc. 20. v. 2.*) Aſmodæum cacodæmonē eſſe nemo negat. Quatuor illos angelos, malos ſpiritus rectiſſimè Tichonius ho. 7. Andr. Cæſarien. & Beda *illic* aſſeruerunt. Alligatio porro ad certū locū referenda eſt, non myſticè dumtaxat ad impiorū corda, ſicuti tandem conuictus fatetur Ambroſ. his verbis; *Alligationē ergo diaboli ſecundū litterā intelligēdam puto, vt in aliquo abyſsi loco virtute diuina ligatus teneatur, vel certe in inferno, vſq; ad diē ſolutionis ſuæ.* idē D. Greg. cum litteræ adhæret, fatetur *li. 4. moral. c. 12.* & Andr. Cæſar. addēs rectiſſimè: *cathenā* ad noſtrā intelligentiam vocari, operationem potentiorē qua dęmonis malitia coercebatur: hęc .n. ſunt vincula & rudentes, vt alibi

vocatur. 2. *Pet. 2. v. 4. & Canon. Iudæ v. 6.* Quod apud Cæſariũ quidam dæmon in obſeſſi corpore incluſus, exorciſmo coactus fatetur; tria dicẽs eſſe verba in Miſſæ canone, quib. vt vinculis Lucifer in inferno ſit religatus. ſ. Per ipſum & cum ipſo & in ipſo. *lege li. 5. miraculor. c. 13.* Poſſunt autem ſancti ſic dæmones vincire; primò vt Dei miniſtri, metu iniecto & minis intentatis, quas dæmon ſcit irritas eſſe nõ ſolere. deinde ſubtractione diuini concurſus à Deo impetrata, qua fit vt nequeant dæmones loco moueri, quod alias poſſent. deniq; impreſſa dæmonib. ſpiritali quapiam qualitate, & vi detentiua, cuiuſmodi illa eſt, qua inuiti in inferno detinentur, & igne corporeo ſpiritus incorporei torquẽtur. Docent nos id primum vſus & formulæ ſacrorum exorciſmorum, quib. interdum dæmõ excommunicatur (hoc eſt proſcribitur, & quaſi relegatur in peſſimam inferni manſionem) & ſic illi loco quaſi alligatur, vnde D. Augu. voce Honorarij edicti vſus nuncupauit interdictum, *lib. 20. de ciu. Dei c. 7.* & exemplum habemus *lib. 2. vitæ D. Bernar. c. 6.* Secundi modi meminit Palladius in vita B. Macarij, vbi agit de ſepulcro Iamnes & Mambres, *Hiſt. Lauſia. c. 20.* Tertius modus frequẽtior eſt communis omnibus dęmonibus quo ad eorum pęnam æternam, de quo lege D. Thom. *1. par. q. 64. a. 4. ad 3. & lib. 4. ſummæ contra gẽt. c. 90.* & Epiſcopum Abulenſ. *in 25. c. Matth. q. 506.*

Nonnulla tamẽ reperio, quæ videntur etiam maleficis hanc vim tribuere, ſed penitius conſiderata ſolum indicant, pacto per Magum inito cum potentiore dæmone, dæmonis inferioris actionem & poteſtatem impediri, & ſic eum interdum per magos cogi velit nolit, obedire, ſed id à mago fit vi vicaria fortioris dæmonis, ſeu ope potius eius vtente. Sic apud D. Hiero. in Hilarione quæritur dæmon ſe licio & lamina conſtrictum teneri. Sic Iamnes & Mambres dicto loco multos dæmones religarant. Sic intelligendus D. Aug. cum ſcribit, dæmones iuſſis ſuperiorib. ligari, fugari, abſtrahi, & alienari à certis locis ac reb. *de diuina. dæmon. c. 7.* Sic capio Euſebium, cum fatetur dæmones ab hominib. poſſe detineri *l. 5. de præpara. c. 6.* Nec aliter Albertus, Victoria, & reliqui Catholici Theologi cenſent eos annulis includi (quod aiunt) quam ex pacto, idque vi potentioris dæmonis, detineri, ſi verè aſtricti detinentur, vel ſpontè ſua fingere ſe detineri, quando dæmon potentior illis ſe non immiſcuit.

Infertur quartò, omninò ſpontè ſeruire hominib. ſpiritus illos, quos vulgus *Familiares*, ſeu *Martinellos*, ſeu *Magiſtellos*, vocat; Græci, quòd adſint aſſiduè, πάρεδρους, de quib. Irenæus & Tertullianus egere. tale fuiſſe dæmonium Socratis aliqui cenſuerunt *a*. talem Simoni Mago tribuit D. Clemens, & Cynopi Prochorus, talem Thaſio cuidam Ariſtoteles *b*; talem nomine Crotonẽ ſtudioſo cuidam & poſtea equiti Aquitano tribuit Froſſardus *in Chron.* talem fuiſſe Cornelij Agrippæ canẽ, etſi diſcipulus eius VVierus neget, cæteri verius affirmant. Memini me apud Ioan. Cæſarium legere *c*, cuiuſdam Paredri exemplum dignum memoria: in quo tamen illud admirandum; dæmonem illum pro mercede quinque ſolidos exegiſſe, & iuſſiſſe ex illis cuidam Eccleſiæ campanam emi, qua diebus Dominicis fideles ad diuinum officium conuocarentur. Haut dubiè latebat fraudis aliquid, & ſpes lucri maioris adfulgebat. Mirandum quoque nihil mali intuliſſe militi. Vix vnquam Paredri ſine Dominorum noxa ſolent recedere. Vt plurimum paciſcitur dæmon, pro certo tempore, quo finito vel alium illi prior herum repeteriat, vel ipſe dæmoni necandus cedat, vt refert & exemplo illuſtrat Nicolaus Remigius *lib. primo, dæmonolat.* Sed hæc ſufficiant *de Magia.* Pergamus ad *Maleficium.*

a *Max. Ty-rius ſer. 26. & 27.*
b *D. C*[illegible]*. li. 2. recog. Pro-chorus vit. D. Io.* [illegible] *Ariſt.* [illegible] *rab.* [illegible]
c *li. 5.* [illegible] *36.*

FINIS LIB. II.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

ABACVC tranſlatio 161. col.2
Abaddon, ſeu Apollyō. 257. col.2
Abaris Schyta. 161. col.2
Abathara ſeu Albandar. 186 columna 1
Abraxas idolum. 98. col.2
Abuſus bonitatem rei non tollere. 240. col. 2. in fi.
Acco. 261. col.2
Achates. 117 col.2 in prin.
Achimenis. 117 col.1. ad fi. 190. col.1
Achillis equus. 177 col.1
Aciarium, Chalybs ferri nucleus. 54. col.1 ad fin.
Acilius Glabrio. 117. col.1
Adamus an ſcripſerit de alchimia. 50. col. 1
Adamantis & magnetis diſsidium. 123. col. 1 lin vlt.
Adamantidæ Armeniæ & Cappadociæ vis. 190. col. 1
Aduis Gall. phantaſmata, ignis fatuus. 123 col. 2
Ægyptij Magi an veros fecerint Serpentes. 107. col. eorum impotentia. 108. col.1
Ægyptiorum libri alchymici comburi iuſsi à Diocletiano et cur. 51. col.1
Æthalidæ memoria. 191. col.1
Æthnæ incendia niuibus parcentia. 124. col. 2
Æſon Iaſonis pater reiuueneſcens. 187. col. 1
Ætate à fœmina vir exſtitit. 186. col. 1
Æthyopis, herba. 117 col. 1. ad fi.
Aerem & aquam tabidare magi ſolent. 131 col. 2.
Afflatus ſeu inhalationis verborum quæ vis, diſputatur. 43. col. 2. & ſeqq.
Africani confeſſores elingues locuti. 176. col. 1.
ἄγαλμα. 206. col.1
Agens naturale an valeat agere in diſtans. 103. col. 2. in fi.
Agni Dei ccrea effigies. 46. col.1
Agninæ fides rūpuntur iūctæ lupinis. 20. co.1
Agrippa. 278. col.2.
Agrippa cornuum fruſta pro auro ſoluit hoſpitibus. 139. col.1
Alaſtores. 257. col.2
Alba Magia an vlla. 92. col.2
Albertus Magnus multa narrat non credenda. 26. col.1
Alberti Magni caput æneum, arte factum, an locutum. 27. col.2
Alberto Magno attributus liber falſo. 8. col. 2
Alchimia quid, & quando inuenta. 48. col. 2
Alchimia an licita in foro fori. 55. col.1
Alchimia in foro conſcientiæ ferè ſemper & cunctis prohibita cenſenda. 66. co.2
Alchimia quibus perſonis illicita in foro cōſcientiæ. 68. col. 2. in fi.
Alchimia indicium magiæ, & in quibus faciat. 67. col.2
Alchimia ad quam Magiæ ſpeciem pertineat. 63. col.2.
Alchimia aurum producit. 59. col.2.
Alchimia quibus licita. 70. co.1
Alchimiæ abuſus ratione finis, & quis finis licitus. 66. col. 2. verſ. fi.
Alchimiæ ars ſeu Chryſopeiæ, an ſit mechanica. 63. col.1
Alchimiæ dæmoniacæ exemplum. 64. columna 2
Alchimiæ lex optima, vt nemini liceat exercere, niſi permiſsione principis. 69. col.2 lin. vlt.
Alchimiæ nomen explicatum, & origo artis. 48. col. 2.

Alchimiæ ſcriptores veteres quidam. 50.column.2.51. col.1.
Alchimici ſæpe Magi. 67.col.2
Alchimici an valeant aurũ facere. 51. cum ſeqq.
Alchimici quãdo lethaliter peccent, & quando neganda his abſolutio. 69.col.2.in prin.
Alchimicorum inepta methodus, phraſis, & diſſenſiones. 52.col.2.in fi.& ſeq.
Alchimicorum ſuperſtitiones, blaſphemiæ, picturæ nefariæ, iactura temporis, & alia peccata. 67.col.1.69.col.2
Alchimicorum variæ fraudes & exempla. 64 col. 2
Alchimicos dæmon ludificatus. ibi.co .1
Alchimiſtarũ libri fictitij, Moſis, Adami, &c. 50.col. 1
Alcipe. 145.col.1.cir.med.
Aldebeet, & Clemens hæretici Germani. 47. col. 2
Alectoriæ vis 117.col.2.in princ.
Allcbrogum comes Magum præmittentem victoriam necari iuſſit. 136.col.2
Almadel ars. 92.col.2
Alphito. 261.col.1
Alterationes requiſitæ ad aurum poſsibiles ſunt calori naturali & artificiali. 59.colum. 2
Aluinnenberg. 255.col.1
Amoris quæ vera cauſa, & quid ad eum viſio. 17.col.2.& ſeqq.
Amphiaraus. 193.col.1
Amuleta. 45.col.2
Amuleta Magica Germanor. militum. 47. col. 2
Anabaptiſtas diabolus S.S. docet. 192.col.2
Anagnini ſerui tunica. 123.col.2.
Anamiſia, corporis habitum in virum mutata. 184.col.2.
Anaſtaſius Imp. Alchimicum decipit. 64.col. 2.inmed.
Anates ex arboribus vel putrido ligno natæ. 60.col.2.poſt med.
Animalculum indicum lucens oculis. 246.colum. 1
And. Cæſalp. quid ſentiat de procreatione animalium. 146.co.2. *paradoxum reijcitur.* ibid & ſeq.
Angeli quo pacto res corporeas mouere poſſint. 168.col.2
Angelicæ apparitionis exempla. 217.
Angelorum nomina quæ vera, quæ magica, col.2.48.col.1.
B. Anglæ de Fulgino tẽtatio. 196. colum.2.& ſeqq.
Angliæ regum curatio ſupernaturalis. 21.co. 2.& ſeqq.
Animæ eſſe poteſt, & eſt in loco ſeparatæ 206 col.2.& *quo modo.* ibid. *etiam in locis pluribus.* 207.col.1.
Anima ſeparata ſe loco mouere poteſt, & quo pacto. ibid.
Anima cur pro lubito ſuum corpus aſſumere, aut ad nos redire non poſsit. 207.colu.1. ad fin.
Anima è corpore non migrat in raptu contra Bodinum. 198.col.2.& ſeq.
Anima non poteſt transformari, nec poteſt quoduis corpus informare. 172.col.2
Anima ſeparata num poſsit corpus loco mouere. 212.col.1.
Anima quo pacto ſubire queat corpus. ibid. col. 2.
Anima noſtra tota immortalis. 200.co.1
Animam informantem quopacto afficere, aut cogere queat magica. 189.col.2. & pagina ſeqq.
Animæ beatorum ab Angelis, quomodo dignoſcendæ. 214.cot.2 cum ſeqq.
Animæ figura an Spherica. 207.col.2.ad fin.
Animæ an aſſumant cadauera. 211.col.1
Animæ corpus ſuum amant & inuitæ ſeparantur. 212.col.2
Animæ immortalitas probata. 237.col.2.ver. fin.
Animæ ſeu ſpiritus quo pacto poſsint corporeis oculis ſe viſibiles exhibere. 208. colum.2. & ſeq.
Animarum damnatarum, & expiantium exempla. 231.col.1.& ſeq.
Animarũ apparit. qui ſcriptores agnouerint. 216.col.1.2.tota eccleſ. credidit. 219.co.2. & omnes ætates. 220. col... & fol. ſeqq.
Animarum reuocandarum ritus. 205.col.1
Animas apparere decens & vtile eſt. 214.co. 1.ad fin.
Animas mortuorum apparere ſolere. 204.cũ ſeqq.
Animas mortuorum dæmones non fieri. 244. col. 2
Animas nequeunt magi oſtendere. 245.co.1. cum ſeq.

An-

Animas occiſorum peremptoribus infeſtas eſſe. 205.col.1
S. Anno. 234.col.2
annulorum vis. 30.col.1.31.col.1
Anſelmi ars ſeu curatio. 21.col.1
Antichriſti miracula falſa futura. 109.colum. 2
Antichriſto diabol. theſauros aſſeruat. 139. col. 1
anton Mizaldus. 8.col.2.in med.
D. Antonij Anachoretæ amuletum. 46.col.1
D. Antonini Epiſcopi amuletum. ibidem co.2
Anton. Taruiſini alchimia 62.col.1
Antuerpiæ obſidio. 238.co.1
Anus Pindari. 193.col.1
AOVOTH Hebr. 4.col.1
aphereſia differt ab ecſtaſi. 199.co.2
apologus lepidus Calcagnini. 93.col.2
Apollonius Tianæus. 134.col.2
Apollonius Magus 116.co.2.in fi.
Apollonius inuiſibilis. 171.col.1
Apollonius fruſtra theſauros quæſiuit. 139. col. 1
apollonij memoria tenax vnde. 191.col.1
apollonij Tianæi magia. 8.col.1 ad me.
apoſtata monachus à Diabolo in corbem palam iniectus. 275.col.1
apollonij leo 177. colu. 2. hirundo ſeu paſſer. ibid.
apuleius magus tempore Domitiani. 316. col. 2
apparitio philoſophi apud Aug. 113.col.2
apparitiones ſingulorum ſæculorum à f.220. cum ſeqq.
apparitionum tria genera explicata. 210. col. 1
apparitionum in diuerſis ſimul locis ratio, 170. col.1.in med.
apparitionum ad vindictam peccatorum exempla. 217.col.1.& 2.
apparitionibus mortuorum multi Seueriani ad fidem conuerſi. 229.col.1.ver.med.
appetitus ſenſitiuus quo à dæmone pacto vexari queat. 189.co.2.& ſeq.
applicando actiua paſsiuis ſiue per alterationem quid & quomodo diab. operetur. 112 col. 1
appoſitione corporis alterius quomodo oculus decipiatur. 112.col.2.& ſeq.
apuleius cur animalia ignita eſſe dixerit: 311. col.1
aqua benedicta dæmonem fugans. 125.col.1. in init.
aquæ mutantes colorem ouium. 143.col.2
aquila iuuenta renouatur. 187.col.2
aquilinæ pennæ alias conſumunt. 20.col.1
arbagthel, libri auctor. 8.col.1.in fi.
arbagthel liber confutatus. 31.col.1
arboris vitæ vis. 189.col.1.2
archemenidon herba. 190.col.1
archimedis Sphæra, & Specula. 27.col.2
archytæ columba. ibid.
ardoinus, & Poncetus. 8.col.2
areſcon. 184.col.2
argentum viuum impedit incantationes. 7. col. 2
argiui cuiuſdam vaſania. 248.col.2
argumenta aduerſariorum contra apparitiones ſoluta. 240.col.2.cum ſeqq.
argus carina. 177.col.1.in med.
aries in agnum mutatus apud Poetas. 187. col. 1
arimanes ſeu Pluto. 6.col.1.ad fi.
ariſtæus. 129.col.1.
ariſtæus Proconneſius 199.col.1.in prin.
arnol. de Villanoua. 8.col.2
arnol. Villanouanus verum aurum produxit. 61.col. 2
ars an natura potentior. 55.col.2
artificialia opera. 42.col.2
aſinus iuuentæ poculum perdidit. 187.co.2
aſini lunam epotantis fabula. 126.col.2
aſinus Cayri. 177.col.2
aſmodeus ab archangelo in deſerto ligatus. 289.290
aſpis ſurda. 100.col.2.ad fi.
aſtrologia damnatur à Patribus. 11.col.1
aſtrorum & cœlorum analogia nulla qualem fingunt aſtrologi cum ætatibus, vel partib. corporum. 10.col.2
aſtyrij fides. 111.col.2
attilij reguli tolerantia. 182.col.1
auerroiſtici errores paganorum. 262.col.1. poſt med
augurelli iactantia de ſua alchimia. 66.col.1 ad fin.
D. Auguſtini viſio, pueri, &c. 215.col.1
aurium morbi & deceptiones. 248.col.2
auribus humanis ſacci impleti. 135.col.5
aurum an ſit ſolum perfectum metallum. 56. col. 1
aurũ cur rarius quã cætera metalla. ibi.col.2

Aurum in venis terræ cur non niſi longiſsimo tempore queat generari; in fornaculis vero breuiori. 58.col.2
Aurum alchimicum aliquando factum. 61. col. 1.
aurum potabile. 49.col.1.
auri ſemen. 59.col.1
auri efficiens cauſa & materia quæ. 54.col.2
auripigmentum, quid ſit. 60.col.1
auripigmentum mutatum in aurum. 51.columna 1
auri agens principale quod ſit. 59 col.1
auri materia remota & proxima. 54.col.2
auro alchimico an liceat vti ad commercia vel in cudenda moneta. 66.col.1
automatum variorum miranda. 246.columna 2.

B

BAcchi nutrices. 187.co.1
Badudus Rex. 161.col.2.& 172 col.1.
Baianus Bulgar. rex magus. 173.col.2
Bambergenſis puellæ mira impregnatio. 151. col. 2
Barbelina ſaxetæ. 164.col.2.in prin.
Barnabas Cyprius. 94.col...in prin.
Baro de Rais 137.col.2
Bartholomæi de Homate viſio. 168.col.1
Baſiliſci viſus. 19.col.1
Baſileenſis crypta, theſaurus, dæmon cuſtos. 140.col. 1
Baſilidiani. 34.col.1.98.col.2
Bauari vxor poſt mortem redux & mater liberorum. 151.col.1.
Belga quidam creditus vaccæ filius. 146.columna 1.2.
Beli Sacerdotum præſtigiæ. 28.col.1.
Benediſtus XI. qualis viſus poſt mortē. 234. col. 2.
Beneuentana ruſtica. 185.col.2
Benno Cardinalis. 137.col.1.in fi.
S. Benno. 234.col.2 in init.
Ben-Syra vnde natus. 152.col.in init.
Berengarius hæret. & magus. Proloqu. pag. 5 ad fin.
Berengarius Turonenſis. 161.co.2
D. Bernardo auunculus apparuit. 235.columna 1.
Bernardi Oliuerij narratio. 181.col.2.
Bern. Treuiſani alchymia. 62.col.1.
Beſtiæ ſyluæ. 259 col.1
Bernicles. 144.col.2
Biarmenſes. 135 in prin.
Bodini error. 155.col.1.in init. *ipſius libri ſcatent erroribus.* 9.col.1.
Boema ſaga in prælio necata. 135.col.1
Boetij automata. 27.col.2.in init.
Bonicæ fons. 188.col.1.in med.
Brachium dextrum ardens & lucens ſine dãno. 124.col.2
Brachmanum dolia. 127.col.2. lin.1. *menſa.* 134.col.1.
Bracteary. 49.co.2
Bragadini alchimia & ſupplicium. 61.columna 1.
Braſileenſe monſtrum. 145.col.1.
Bruchi, athei. in Proloq. pag. 8.
Bruta nõ aſſequi nec intelligere finem propter quem operantur, & de duplici in his fine, naturæ & bruti. 179.col.1.2.
Bruta non habent prudentiam ibid.
Bruta an incantentur. 178. col.2
Brutorum miræ præſtigiæ in Africa 28. columna. 1
Bulgarorum Victoria contra Anaſt. 135.col.1. init.
Buſcoducenſe monſtrum. 15.col.2

C

CAbadis cum dæmonibus certamen. 269. col. 1
Cadauer cur coram orciſore ſanguinet. 20. columna 2
Cadauera mutata in ſtatuas. 175. col. 2. in *ſcarabæos, crabrones, &c. per artem.* 60. colum. 1
Cadauerum mira quædam poſſunt à magis procurari, ſanguinis fluxus, incorrupta diu ſeruare 202.col.2 *comburi nequeant & comam barbamue alant.* 203.co.2.1
Cœlum non eſt animatum. 10. columna 1.
Cœli & aſtrorum influentia an vlla. ibidem, col. 2
Cœli adſpectus & influxus nihil facere ad Magica. 9.col.2
Cæneus & Cænis. 185.col.1
Cæſarauguſtana virgo. 198.col.2
Cæſarij Eiſterbacenſis narratio, 271.columna prima.
Cairi aſinus. 177.col.2

Cal-

Calchitis mutatur in miſin. 60.col.2
Caligulæ auaritia per alchimiam deluſa. 51. col. 1
Callionymi piſcis felle cæcitas curata Tobiæ 7. col. 2
Caloris vis. 59.col.2
Caluariæ loquaces. 176.col.2
Caluariæ locutæ multis locis. 276.col.1
Caluiniſmus Magiam per Belgium propagauit. Proloq.pag 6
Caluiniſtæ tollunt virginitat. Deiparæ. 151. col. 2
Caluiniſtæ iniurij in Deitatem Chriſti,& viã ſtruunt Turciſmo Paganiſmoque. 171. columna 1
Caluiniſtarum furor. 203.col.2
Calx aqua non oleo accenditur. 7.col.2
Cambiones pueri. 151.col.1
Campani æris vis ad magica diſsipanda. 162. col. 1
Campanæ pulſus ad Angelicam ſalutationem ſalutaris contra terriculamenta tartarea. 240. col. 2.
Camiſia inferni. 181.col.1
Canes terreſtres ſeu feræ. 249.col.2
Canes leporarij inter ſaxa geniti. 144. col.2.
Canidia. 119.col.2
Caprinum cornu & ſtercus. 283.col.1
Captiuos magi an carcere poſsint eripere. 134. col. 1
Cara morbus. 282.co.2
Cardanus de varietate,& ſubtilita. 8.columna 2
Carmenta ſeu Canens. 118.col.1
Carolus Pacificus Neap.rex. 136.col.2
Carolus V.oſor magiæ, & Auſtriacorum laus, 141.col. 2
Carpocratiani hæretici & Magi, Proloq.pa.5 *in med.* & pag.98.col.1.lin.vlt.
Carthuſienſium ordinis origo. 234.co.1
Caryſtium linum. 123.col.1.ad fi.
Caſtores ſeu Dioſcuri. 124.col.1
Caſtrum Oui Neap. 136 col.2
S Catarinæ Gentiles. 21.col.1
Catabolici. 284.col.2.
Caupona mirabilis ſaga. 117.col.1.in init.
Cauſus flumen locutum. ibid.col.1.poſt med.
Cayri pulli excluduntur forniculis. 60. columna 1
Cerberus. 257.col.1.init.
Cercydas. 176col.2
Cerei benedicti contra ſpectra. 224.col.1.2
Certamen duorum magorum. 108.columna 2. in prin.
Certamina magorum varia. 284. columna 2. & ſeq.
Ceruſſæ productio. 54.col.1
CHABAR quid Hebr. 4.col.1.2
Chalamiſch. 54.col.1
Cham propagator Magiæ,dictus Zoroaſter. 6. col. 2
Charondæ narratio. 181.col.2
Charon. 257.col.1.in fi.
Characterum vis. 30.col.1.31.col.1
CHARTVMMIM quid Hebr. 4.col.1
CHASAPH quid Hebr. 4.col.2
Chelidonia oculat cæcos. 7.col.2
Chilperici Regis damnatio. 230.col.1
Choreæ ſagarum. 160.col.1.2
Chriſtus Dominus an à diabolo tranſlatus. 161.col. 161.col.1
Chriſtus cur ἰχθύς. 288.col.1
Chriſti & ſanctorum ſuſcitationes quo ſigno diſcernantur à putatitijs. 283.columna 2. ad fin.
Chriſtus verè clauſis ianuis ingreſſus contra Caluinum:verè natus clauſo matris virginali,verè clauſo ſepulchro reſurgẽs contra Bezam. 171 col.1
Chriſti apparitiones. 220.col...
Chriſto Domino alapam qui incuſsit damnatus. 229.col.1.ad med.
Chriſti miracula corporis eius tribuere tempe ramento blaſphemum eſt. 171.col.1
Chriſtianorum imperia in dæmones. 101.columna 1
Chymicæ laus. 49.col.2
Chryſamme venefica. 135.col.2
Chryſantij magi filius. 193.col.1
Chryſopœiæ origo. 50.col.1
Chryſoplynta & Chryſoplyſium. 61.col.2
Chryſulca aquæ vis. ibid.
Cianitæ Indi vt pluuiam eliciant. 129. columna 1
Cicchus de Eſculo Magus. 8.col.1
Cicindula Indica. 146.col.1
Circe. 118.col.1
Circenſibus magica in vſu ad equorum incantationem. 143.col.2
Circulatoris cuiuſdam præſtigiæ miræ. 115.columna 1
Circulatorum & mirabiliariorum peccata

&

& qua cautela permittendi à magiſtratib. 29.col.2.30.col.1
Cithararum ſimiliter tenſarum, vna pulſa, concentus. 9 col.1.ad fi.
Claudiæ Zona quomodo nauim traxerit. 113. col. 2
Claudius Chotaius. 163.co.2
Cleonis nubes procurabantur. 127.col.2
Climactericus annus. 33.col.1.in init.
Cliuenſium ducum origo. 149.co.1
Cnopi victoria de Erythræis. 135.col.2
Colchorum vellus aureum an alchimicum. 50.col. 2
Columbæ effigies negata dæmoni. 215. columna 2
Columbæ, vel agni ſpecie nondum apparuit dæmon, & quare. 274.col.1
Comitum Pictauienſium & Andegauenſium origo. 151.col.1
Complexio ſeu temperatura corporis non eſt cauſa effectuum admirandorum. 12. col. 1
Concilium Romanum ſub Zacharia. 47.col.1
Concupiſcentiæ motus ſolos non eſſe peccatum. 190.col.2.ad fi.
Confeſsio integrè facienda docetur miro exemplo. 236.col.2
Confeſsio facta à capite abſciſſo. 176. columna 2
Confeſsionis violatæ pœna. 237.col.1.in init.
Conſatenſe ſpectrum. 259.col.2
Conſtellatio non adfert vim ſanandi. 25. colum. 1
Conuentus ſagarum nocturni quales. 154.co.2.cum ſeqq.maxime. 158.co.1.2
Conuiuia magica. 155.col.1
Corocotton dæmon. 149.col.2
Cornel. Agrippa mortuo dæmonem immiſit, & videtur viuere. 278.col.2
Cornel. Agrippæ canis. 290.col 2
Cor non poteſt comburi intoxicatorum vel cardiacorum. 203.col.1
Corpus vnum induobus locis, aut duo in vno loco, an poſsit dæmon collocare. 169.col.2 & ſeq.
Corpora aerea quo pacto dæmones forment. 271.col. 2
Corporum, vti ianuarum penetratio nec angelis poſsibilis. 170.col.2
Corui candidi. 187.col.2
Cratiſtares. 29.col.2
Critici dies. 11.col.1.2.33.col.1
Croton dæmon. 290.col.2
Crucis ſignum maleficia impedit. 134. columna 2
Culinæ mortuorum. 205.co.1
Cultus indebitus. 2.col.2
Curioſitatis peccatum. 101.col.2.103.col.1. & 279.col.1.in init.
Cynops Magus. 286.col.1.lin.vlt.
Cynoſura quæ in his ſequenda. 9.col.1

D

DÆmones an queant eodem tempore plures tentare vel obſidere. 70. columna prima.
Dæmon apparens in corpore aſſumpto tantum videtur à quibus vult. 276 col.2. Procurare vt appareat non licet. ibi. cur veteribus ſæpius apparuerint quam nobis. 277.columna 1
Dæmon gaudet atrabile. 283. colum. 1. & 2
Dæmon in aſſumpto corpore, an loqui, comedere, & ſimilia vitæ opera poſsit facere. 276. col.1. & quomodo.ibid. col. 2
Dæmon includi non poteſt. 284. col.2. quã periculoſum. 285.co.1. quomodo ligetur ab angelis & ſanctis. 285.col.2
Dæmon in forma arboris & rotæ. 263. columna 2
Dæmon quæ magis polliceatur. 99. Cur pacificatur & obediat magis. 100. columna 1
Dæmon an poſsit in conuentibus magorum innoxiorum perſonam aſſumere. 131. columna 1. & 2
Dæmon ſemper aliquo indicio agnoſcitur, Deo id permittente. 275.col.1
Dæmonis actiones quæ circa res corporeas. 122 & ſeq.
Dæmonis ſpecie natum monſtrum. 15. columna 2
Dæmones quo pacto videri oculis corporeis poſſint. 267.cum ſeqq.
Dæmones poſſunt producere animalia imperfecta. 60.col.2
Dæmones an exerceant cum magis ſodomiam, & de criminis atrocitate. 152. columna prima.
Dæmones non animantes. 268. columna 2. lin.1.

Dæ-

Dæmones non habent indiuidui propagationem 148.col.2
Dæmones omnino ſunt incorporei & carent ſemine ibid.
Dæmones in quorum brutorum ſpecie ſoleant apparere 263.col.1.in med.
Dæmones eſſe 91.col.1
Dæmones metallici ſæui 254.col.1. 267.columna 1
Dæmonum nocturna ſpectra. 256.col.1. 259. col. 2
Dæmonum apparitio quomodo deprehendenda 213.col.2
Dæmonum ſpectra tempore peſtis 259. columna 2
Dæmonum variæ diſtinctiones à muneribus. 283
Inter Dæmones an ſit ordo vllus & qualis. ibidem
Dæmonum genera & ſpectra multiplicia.249. col.2.nomina ibid.latiſsime. 254.& ſeqq.
Dæmonium meridianum quale. 258.col.1.in med. cum ſeqq.
Dæmoniaca ſpectra varia enumerata. 246. cum ſeq.
Dammis miraculi plena imago crucifixi.203. col. 2
Damnatorum animæ an appareant. 214.columna 2
Dardanus Magus,a quo Dardanarij annonæ flagellatores 132.col.1
Deceptiones variæ circa lycanthrop. 172.columna 1
Deceptionum magicarum exempla.112.col.2 cum ſeqq.
Denarius quomodo appareat in ſumma ſuperficie aquæ 113.col.2
Deus quomodo ſit intellectus.201.col.2.an tātum operetur cognoſcendo ibid.
Deus cur non permittat magos ditari. 139. col. 1
Deus quomodo concurrat ad generationem in commiſsione dæmonum incuborum 150. col. 2
Deus extra ſe multa cognoſcit. 201.col.2.nec tamen perficitur. 202.col.1
Deus non eſt formaliter omnia. ibid.in init.
Deus an mundum per angelos condere potuerit 138.col.1
Dei ſolius eſt ditare quos vult. 139.col.2.& cur? ibi.
Dei ſapiens prouidentia.139.col.1.ad fi.180. col. 1
Diabolus virium naturalium aut ſcientiæ nihil amiſit. 105.col.1. verſ fin. & 161.columna 2
Diabolus cur nolit ditari magos. 139.col.2
Diabolus poteſt pecuniam facere, & metalla producere.138.col.1. in prin.
Diabolus nihil poteſt niſi permittat Deus. 110.col. 2
Diabolus quo pacto efficiat mira. 111.cum ſeqq.
Diabolus hominum malis gaudet. 139.columna 2
Diabolum cur videant morituri 261
Diaboli pertinax odium in homines, & multiplex dolus Prolog.princip.
Dictamus 7.col.2
Dies critici & eorum cauſa.11.col.1.2.& 33. col. 1
Dignitates & honores an arte magica parari queant, aut vnquam parti. 137.col.2.cur Deus permittat. ibi.
Diuitias & theſauros an poſsit dæmon magis ſuis largiri,contra Damhouder. 138.columna 2
Doctoralis promotio ſagarum & ritus. 192. col. 1
Dominæ Bonæ 266.col.1.ad fi.
Domin.Mirabellius magus. 255.col.1
Dolani lycanthropi 173.col.2
Dormire de mortuis enunciatur. 242.columna 2
Dorotheus falſo inſimulatus 134.col.1
D.Dorotheæ roſæ 215.col.1
Doſitheus 116.col.2.init.
Dux Brabantiæ 264.col.2

E

Ebriorum illuſiones quoad ſpectra. 247. col.2.ad fi.
Ebulenſis puella 185.col.2.ſub fi.
Eccleſiæ illata damna mortui vlciſcuntur. 234.col. 2
Eclipſis cauſa 126.col.2.& ſeq.
Echineis quid 20.col.1
Echo 9 col.1.37.col.1.ad fi.
Effectus naturalis quomodo diſcernatur à magico. 104.col.2.item artificialis. & in his cautela 105

Effectus

Effectus magici aliquando veri, & quomodo hi diſtinguendi à præſtigioſis & horum exẽpla. 105.col.1.& ſeqq.
Eleazarus exorciſta 289.col.2
Elephantorum ſolertia 179.col.1
Eleemoſynæ centuplum miraculo approbatum 227. col.1
Elizabeth anglorum regina ſanat à ſtrumis. 22.col.1.& 109. col.2
Empedocles. 127.col.2.omnia animantia, & plantas mentem, & prouidentiam habere dixit 178.col.1
Empedoclis mira 117.col.2
Empuſa 257.col.1.& 259.col.2
Eonis hæretici præſtigiæ 114.col.2
ἐπαοιδὸς 5.col.2
Epheſiorum notæ magicæ 135.col.2
Ephialtes morbus 260.col.2.in princ.
Epidaurius ſerpens 177.col.2
Epimenides Cretenſis 183.col.1
Epulæ ſagarum 159.col.2.in fi.
Equa falſa apud Palladium 173.col.1
Eres Armenius 198.col.2.ad fi.
Ericus Rex Gotthorum,& Sueciæ. 135.col.2. 116 col.2
Ericus Rex,& eius Pileus ventoſus.161.co.2 & 116 col.2
Erinnyes,ſeu Eumenides 261.col.1
Eriſichto 205.col.1.119.col.2
Erneſtus Marchio Badenſis deceptus.64.col.2 verſ.fin.
Eruchæ hæretici in Prolog.
Eryngium gregem ſiſtit 20.col.1
Eſdras an alchimiæ meminerit. 50.col.2.ad fin.
Eteſiæ 129.col.1.& 117.col.2
Euages paſtor ouium ſubitò poeta extitit.193. col. 1
Euarchus 283.col.1
Eun Britannus hæreticus & magus Prolog. pag.5
Eunús præſtigiator 29.col.1.in med.
S.Euphemiæ mart. reliquiarum miraculum. 232 col.1
Eurycles,quid Græcè 4.col.1
Eurynomus ſeu Mors 261.col.1
S.Euſtochium virgo,toto vitæ ſpacio permanſit energumena 133. columna ſecunda.
Excommunicati martyris apparitio. 236.columna 1
Execrationes parentum quam vim habeant? 17.col. 2
Exercitus quomodo poſsint magi exhibere. 266 col.1
Exercituum ſeu militum ſpectra nocturna varia 264.col.1.cum ſeqq.
Exorciſtarum quidam abuſus 272. & 273
Exſtaſis an in inſtanti fiat 203. columna 2 in init.
Exſtaſis ſubiectum quod 200.col.1
Exſtaſis & raptus differunt. ibidem paul. ant.
Exſtaſis diuinæ à magica diſcrimen. 199.columa 1
Exſtaſis cauſa formalis,finalis,efficiens. 200. col. 2
Exſtaſim ſeu raptum quomodo procuret diabolus 199.col.1
Exſtaſim quomodo Deus efficiat contra Motenigum 200.col.1.& ſeq.
Exſtaſes inuitis quomodo contingunt. 201. col. 1
Exterminator 257.col.2

F

Facies quomodo appareant formidandæ. 113.colum.2.in princip. item aſininæ, ibid.
Facius Cardanus 203.col.1
Fãmilis apprehenſio ad translationem magicam 166.col.1
Famæ nocent quomodo magi 131. columna prima
Familiares dæmones 290.col.2
Fantaſiæ læſæ variæ deceptiones. 249.columna 1
Φαρμακεὺς 5.col.2
Faſcinatio qualis 132.col.1
Faſcinentne vetulæ aſpectu ſuo? 18.columna ſecunda
Fatum non eſt cauſa monſtrorum. 146. columna 2
Fatales ſorores 266.col.2
Fatuelli 274.col.2
Faunus 257.col.2
Fauſtus magus 139.col.1
Febrium diuerſi termini vnde 11.col.2
Fæminæ ex dæmone quæ pepererint. 149.columna 1

Fæminæ

Fæminæ in viros mutari poſſunt & exempla varia. 184.cum ſeq.cauſa. 186.colum.1. ad fi.
Feralia 205.col.1
Ferdinandi Regis Neapolitani ſpectrum.237 col.2. lin.1
Fernelij alchimia 62
Ferrum aquæ ſupernatans quomodo fiat. 32. col.1
Ficus arbor alligatum taurum manſuefacit. 20 col.2
Fidei vis quæ in incantatione 43.col.1
Fides vnius citharæ ad pulſum alterius mouentur 20.col.1
Figuras, imagines, characteres vim nullã habere oſtenditur 9.col.2
Figuræ vis quæ 32.col.1
Figurarum in quibus dæmon apparet cauſa. 273.col.2 & ſeq.
Finni & Lappones 129.col.1.init.
Flagellatio, balnea & alia cur ab exorciſtis adhibeantur 289.col.1
Flammæ loquentes 124.col.2
Flumen quo appareat modo vbi nullum eſt. 114.col.2 in initio
Folia Saga 119.col.2
Folletons 274.col.2
Fr. Pici poſitiones magicæ ſuppoſititiæ. 8.columna 2
Franciſca Senenſis 177.col.1
Franciſca & Carola Guarnæ. 185.columna ſecunda
Francorum reges à ſtruma ſanant contactu. 24.col.1. lin.1
Fridericus dux Auſtriæ captus a Bauaro noluit ope dæmonum liberari. 134. colum.1.
Fridericus Stuphius crematus. 136.columna 2
Frigidum cur ſentiatur à dæmone aſſumptũ cadauer 270.col.2
Fulmine icti non putreſcunt. 203.columna 1. init.

G

Gabriel Archangelus 220.col.1
Galazophylacæ 127.col.7
Galeatij Sfortiæ apparitio 237.col.1
Galena 60.col.1
Galgalus cur aſpectu ſanet ictericum. 18.columna 2
Gallecus mendicus dæmonem circumgeſtans figura infantis paralytici. 151.col.2
Gallus Sacerdos 184.col.1.init.
Geber non eſt inuentor alchimiæ. 51. columna 1. fin.
Gebhardus Trucſeſius Apoſtata. 92.colum.1. fin.
Gelo ſeu Empuſa. 105.col.2. Mauritium Imp. vexans ibid.
Gello & Gilo 261.columna 2, 262.columna 2.
Geminæ quomodo res appareant. 113.columna 2 ad fi.
Gemmæ cur in gemmas non poſsint mutari; metalla vero poſsint in alia metalla. 58. colum.2. fin.
Geneuæ conuentus ordinarius ſtrigum. Prolog. pag.7. init.
Genij 205.col.2
Geuſiorum origa ſimilia Magicis. 98.colum.2 med.
Germani clerici obliuio. 191.columna 1. ad med.
GHONEM Heb. quid 4.col.1
Gigantes vtrum vi magica naſcantur. 152. col.2 init.
Gladij acies carmine retunditur. 180.col.2
Gnoſtici, Magi 34.col.1
Goetia ſpecies magiæ. 93.col.1. imo omnis magia 94.col.1
Γοης. præſtigiator 5.col.2
D. Gammari viſio 215.col.2
Gorgones 261.col.1
Gotthicorum Regum origo ab vrſo. 145.columna 2
Gratiæ ſeu miraculoſa opera quæ. 41.col.2
Gregorius VII. 137.col.1
Grimoyria ars. 93.col.2. liber 94.col.2
Guido Iuliacus Flandriæ Imperator cacodæmones conſuluit 136.col.1
Guil. Conſtantinus 64.col.1
Guil. Aragoſij alchimia 62.col.1
Gygis annulus 171.col.2
Gymnoſophiſtarum vlmus Apollonium ſalutauit 177.col.1

H

Habundia Regina nympharum allarum. 266. col.1
Hadingus 135.col.2

Hæretici vt plurimum magi, & hæreſim magia comitari conſueuit, fusè probatum rationibus in Proloq.
Hæretici domicilium dæmon, vt idola. ibidem
Hæreticorum manſio tartarea oſtenſa. 229. col. 2
Hæreticorum idem ſpiritus blaſphemus, & Sycophanticus & fictor miraculorum. 114. col. 2
Hæreticis dæmon vtitur ut meretricibus compoſitis ad animas decipiendas. in Proloq. pag. 4
Hæreticis ſolitus dæmon ſtigma imprimere. 98. col. 1
Hæreſis neceſſario, ſi non reſipiſcat, in atheiſmum vel in magiam deſinit. in Proloq.
Hæreſis eſt fames verbi Dei. in Proloq.
Hæreſis abiuratio ſedat tempeſtatem, quam pertinacia excitarat 226. col. 2
Hæreſis meretrix in SS. in Proloq.
Hæreſim curioſæ artes, vt famem peſtis, ſequuntur in Proloq.
Haquinus Noruegus 135. col. 1. init.
Harpyiæ 261. col. 1
Hecate 257. col. 1
Hecates canes 119. col. 1
Heliotropia facit inuiſibiles. 7. col. 2. non facit 171 col. 2
Heliotropij grana 33. col. 1
Helliquini familia 266. col. 1
Heluetij à VValdenſibus peſte magica taminati Proloq. pag. 6
Herbæ magicæ 106. col. 1
Herbarum magicarum vis ibid.
Hermes Trimegiſtus an alchymicus. 50. columna 1
Hermetis ars vana . . . .
Hermotimus Clazomenius 199. col. 1
Herodias an appareat 157. col. 1
Hipæporum ignis 129. col. 2
Hirci ſpecies dæmoni frequens. 274. columna 1. 2
Hiſpanorum faſcinus, Higa dictus. 46. col. 1. init.
Homo non poteſt produci per alchymiam. 69. col. 2
Hominum quatuor genera Paracelſi. 268. col. 2
Humana ſpecies an habeat vim lapidis plantæve 21. col. 1
Humana figura cur dæmon ſæpè appareat. 268. columna prima. 274. columna prima
Humidum naturale an ſemper conſeruari vel reſtaurari arte poſsit. 188. colum. 2. & ſeq.
Humorum origo 148. col. 2
Huſsitæ, & Lutherani Magicam ſparſerunt per Bohemiam & Germaniam. in Proloq. pag. 6
Hydrophoborum error. 249. col. 2
Hyena. 117. colum. 2. init. 187. columna 1. init.
Hypermneſtra 186. col. 2.
Hyperbole in SS. 10. col. 2
Hypericon. 20. Hyſterica paſsio 283. columna 1.

I

IAcobi Melſtinki hæretici ſe Chriſtum fingentis pſeudomiracula & ſycophantiæ. 114. col. 2.
Iamnes & Mambres 290. col. 1
Ianuis clauſis vel per parietes aut tenues rimas ſagæ tranſire nequeunt. 170. columna 2
Iaſon à Medea recoctus. 187. col. 1
IDDEGHONI Hebr. 4. col. 1
Idolum 2. col. 2
Idolorum ficti amores 28. col. 1
Idololatria quid 2. col. 2
Idololatria expreſſa & tacita 3. col. 1
Idololatriæ tacitæ nomen cur Magiæ prohibitæ attributum 3. col. 1
Idiota ſubito Theologus 191. col. 1
Ieiunij, & precum, & Synaxis vis. 269. colum. 1
Ieiunij Quadragenarij violati pœna. 266. colum. 1
IESV & MARIÆ nomen impedit maleficia 163. col. 1
Iezabel an malefica 5. col. 1
Ignatius Loyola ſuperat & deprehendit phantaſticam dæmonis illuſionem. 192. columna ſecunda
Ignatij Loyolæ precum efficacia. 250. columna 1
Ignis genera ſeu partes, flamma, & pruna. 124 col. 1
Ignis fatui natura & mira. 123. col. 2

Ignes

Ignes & luces nocturnæ varij generis. 246. *col.* 1

Illuſiones oculorum, auriumque & alia multa quæ pro ſpectris habita narrantur. ibi. *cum ſeqq.*

Imagines in fluuium raptandi ritus magicus. 131 *col.* 1

Imagines aſtrologicæ fictæ: magicæ vero vaniſſimæ deſcribuntur. 9. *columna* 2. *& ſeqq.*

Imagines huiuſmodi magicas nihil poſſe, definitum 10. *col.* 2

Imaginum magicarum vel aliarum vis. 30. *colum.* 1. *& ſeqq. earundem genera.* 30. *columna* 2

Imaginum oſor diabolus. 131. *col.* 1

Imaginationis vis quid & quantum valeat ad effectos miros. 12. *col.* 2. *& ſeqq.*

Imaginoſus morbus quid, & eius duæ ſpecies. 248. *col.* 2. 249 *col.* 2

Imperfecta qualibet an monſtra? 57. *colum.* 1. *&* 2

Incubi & ſuccubæ dæmones an ſint, & an gignant, & quæ huc ſpectant. 147. *cum ſeqq.*

Incubus morbus aut ſymptoma. 260. *columna* 2

Indus Nobilis Neſtor huius æui. 188. *columna* 1

Inediæ longæ exempla, & cauſſa, & poſſe hanc a dæmone procurari. 183. *columna ſecunda*

Infans locutus 234. *col.* 2. *poſt med.*

Infantes cur occidunt ſagæ & quomodo decoquant 192. *col.* 1

Influentiæ an & quales 10. *col.* 2

Influentiarum quæ vis in corporea & animã ibid.

In inſtanti docere nequit dæmon 192. *col.* 2

Innocentij Papæ factum præclarum. 136. *columna* 2

Inuus & Incubus Pan. 260. *colum.* 1. *lin. vlt.*

Inſecta arte gigni poſſe varia. 60. *col.* 1

Inſepultorum animæ vagæ. 224. *colum.* 2. *ad finem*

Inſulæ natantes 246. *col.* 1

Inſtrumentorum naturalium quæ vis ex parte dæmonis applicantis, fuſè oſtenditur. 112. *col.* 1. *init.* *& ſeq.*

Intellectus ſolus nequit eſſe cauſa ecſtaſis, ſed tantum eſt Dei inſtrumentum. 200. *colum.* 2

Intellectui quid conferre & nocere queat dæmon 191. *col.* 2

Intelligentiam diſcurſiuam ſeu ratiocinationem brutis dæmon nequit largiri. 178. *col.* 2

Intelligantne beſtiæ inuicem, aut magi voces beſtiarum 175. *colum.* 2. 177. *colum.* 2. *an id magi poſsint facere* 177. *col.* 1

Inuiſibile corpus an dæmon queat facere. 171 *col.* 2. *princip.*

Ioannes ab Honbach ad dæmonum conuentus deductus 164. *col.* 2

Ioannis xxij. Canon ſpondent, non fuit vſu receptus 65. *col.* 2

Ioan. Maldonati laus *in Prolog. pag.* 8

Ioann. Duns Scoti mors 283. *col.* 1

Ioan. Picus Mirandulanus apparuit. 235. *col.* 2

Ioan. Baptiſta à Porta 8. *col.* 2

Ioannis de Vaulx mirum ſtigma. 183. *columna* 1

Ioannes Teuthonicus Magus. 186. *columna ſecunda*

Iouis Apameni fanum exuſtum. 125. *columna* 1

Iouis ſimulacrum locutum 177. *col.* 1

Irene filia Spiridionis 177. *col.* 1

Iſabella Bardæa ob ſortilegij crimen comprehenſa 182. *col.* 2

D. Iſidorus 234. *col.* 2

Iudæ Apoſtoli ſententia de mortuorum apparitione 226. *col.* 1. *med.*

Iudæi filiolus in fornace, accenſa ſeruatus. 230 *col.* 1

Iulianus Chaldæus magus 116. *col.* 2

Iuliani Apoſtatæ mors. 222. *columna* 2. *in med.*

Iuli Capilli 123. *col.* 1. *in init.*

Iupiter Hammon in viridi forma colebatur. 274 *col.* 1

Izdigerdes rex 131. *col.* 2

K

Kabbauterkens 268. *col.* 1

KISEM Hebr. quid 4. *col.* 2

Klakis 144. *col.* 2

Kunegundis regina calumniam paſſa. 133. *columna* 2

L

LAc ex pariete ſcaturiens 132.col.2
LACH AZ quid Hebr. 4.col.1
Lacrymarum tranſitus qua oculi parte. 18. col. 2
Lamia Baſileenſis 140.col.1.init.
Lamiæ 6.col.1.263.col.2
Lamiæ & Menippi nuptiæ 105.col.2
Lamiæ ſcientiam Magicam diſcunt potiuncula & quali 192.col.1
Lapidis philoſophici nomina, & materia. 52. col. 2
Lapides in æs liquari 54.col.1
Lappiorum exſtaſes 198.col.1
Lareis 205.col.2
Larina oppidum à Magis liberatum. 136. col. 2
Laruæ 205.col.2
Latace 117.col.1.lin.vlt.
Latronum ſpectra. D. Germano apparentia. 224 col.2
Laude Dei magica diſsipantur. 162.columna 2
D.Laurentij Iuſtiniani viſio. 215.col.1
Lauretana ſpectrorum infeſtatio. 250.columna prima
Liberis ſerpentum 187.col.2
Lemureis 205.col.2
Lemuria ſeu Remuria ibi.col.1
Leo cur metuit gallinacei cantum.19.columna prima
Leo Iſaurus punitus 232.col.1
S.Leonis amuletum 47.col.1
Leonis Imper. auiculæ 27.col.1
D.Leonis vel Caroli Magni ſpuriæ orationes. 181. col.1
S.Leonis epiſtola correcta à B.Petro. 228.columna 2
Lepus marinus quam venenoſus. 20.columna 1.
Lernum 206.col.1
Leſtrygones 263.col.1
Leucippe Galateæ filia 186.col.2
Lignum ſæpe lapideſcit 60.col.2
Lilith Succuborum dæmonum præſes. 260. colum. 1
Lineæ confuſæ quo pacto ſpeciem picturæ pulcræ præbeant 113.col.1
Lipothimia 283.col.1.lin.1
Litteræ, & ſyllabæ nulla cum cælo cognatio. 44 col.2
Locum quo occupet modo angelus. 123.columna 1
Loca conſtituta & ſolemnia ſagarum, in ditione Beneuentana. 162.colum.2.in ditione Vltraiectina 166.col.2
Localis translatio ſagarum vera. 154.columna 2
Localium translationum falſarum exempla. 155.colum.1.verarum exempla. ibid.& ſeq.
Locuſta ſignificat dæmonem. Proloq.pag.7
Locutiones miraculoſæ quo fiant modo. 175 col. 2
Loqui beſtias an faciant magi ibid.
Lothi vxor quomodo in ſtatuam verſa. 175. col. 1
Luctatores dæmones 257.col.2
Lucomorij an quotannis reſurgant. 279.columna 2
L.Coſsitius 184.col.2
L.Marcius 123.col.2
Ludouici Alodiſij Imolenſis tyranni ſpectrum patris 237.col.1
Ludouicus Bauarus Imp. 134.col.1
Luna cœlo non deducitur 126.col.2
S.Lupus Senonenſis 289.col.2
Lupus an ei quem prior vidit raucedinē adferat 18.col.2.
Lupos dæmones eſſe. 132. columna ſecunda.
Luſitana mulier eximia duo filios peperit. 145.col. 2
Luſitaniæ Regum inſignia vnde nata. 234. col.2
Lutherus ex incubo genitus. 149. columna prima.
Lutheri mathæologi meteorologia. 124.columna 1
Lutgardis cautio. 245. columna ſecunda.
Lycaon morbus, lupina inſania, & chatrabi. 173. col.1
Lycanthropi qui & quomodo, ibidem cum ſequentibus.
Lymphati 261.col.2
Lyncei. 19.columna 1.ad fi.

Mate-

M

MAcedonius moriens citat Anaſtaſium ad iudicium ſed irrito conatu quia ſchiſmaticus 229.col.2
Marianus Craculus. 139.col.2
Mahometus hareticus & magus. in Proloq. pag. 5
Magdalena Crucia. 171. colum.1.198.columna 2
Magia diſcuſsio quam neceſſaria, & difficili. Proloq.
Magia quid 3.col.1
Magia diuiſio. ibid.col.2
Magia inuentor & perfector cacodæmon. 92.columna 2
Magia prohibita quid 3.col.2.ad me.
Mathematica quid & mira eius exempla.27.columna 1.2. artificialis quid & quotuplex. ibid.
Magia duplex Perſarum mala vtraque: & vtriuſque origo à Satana. 6.col.1.2
Magiam dæmoniacam eſſe aliquam. 91. columna 1
Magia naturalis diuiſio. 8.col.1
Magia naturalis operatrices ſcriptores, & eorũ cenſura, cautioque ibid.& ſeq.
Magia ſpecialis genera. 95.col.1
Magia vis in cacodæmone qualis & quanta 284 cum ſeqq.
Magia prohibita ſpecies qua. 3.col.2
Magia dæmoniaca nota, ſeu indicia pacti initi. 103.col. 2
Magia dæmoniaca quis primus auctor.92.columna 1.94.col. 1
Magia poteſtas qua in cœlos, aſtra, & elementa. 126.col. 2.cum ſeqq.
Magia dæmoniaca libri 94.col.2
Magia dæmoniaca ſcriptores vetuſti. 6. colum.2. & ſeq.
Magia naturalis auctor Deus. 7. columna 1.ad fin
Magia naturalis definitio ibid.
Magi an queant impedire actiuitatem agentis naturalis & varia exempla. 122.columna 1
Procellas ciere poſſunt. 127.colum.ſecunda. ſeqq.
Quid in aquas poſsint. 131. columna ſecunda.
Loco mouere qua valeant, qua non. 126. columna 2
Subſtantiales vel accidentarias formas an producant. 122.col.1
Poſſunt qua dæmones nec amplius. 108. columna 2
Quid poſsint in fortuna bona. 132. columna 1
An amplius poſsint in ſerpentes, quam alia bruta. 143.col.1.verſ.fin.
Nequeunt errare, nec quiduis ex quouis facere, nec ex quauis cauſa, vel quouis inſtrumento, nec in inſtanti, nec tempore nimis breui nec facere vt ſit vacuum. 122.co.1.2.144. col. 1
Magi pauperes & viles vbique cur. 139. columna 1
Magi ſeptentrionales, vt Finni, Biarmij & alij 116.col.1.Tartari. ibid.
Magi tres Euangelici quales. 8.col. 1. ante medium.
Magorum varia nomina apud Hebræos & quid ſingula ſignificent. 4.col.1.2
Magorum varia nomina apud Græcos & Latinos 5.col.2
Magorum vetuſtiſsimorum nomina ex varijs.7. col. 1
Magorũ poteſtas in orbes caleſtes & ſydera.126. col. 1
Magis dæmones non ex pacto, ſed ſponte obediũt. 95.col.2.284. col.1
Magica in Hiſpanijs ſchola per Sarracenos introducta, quando ſublata in Proloq.pag.6
Magici effectus non ſunt gratia gratis data. 92. col.1.nec ſunt effectus bonorum Angelorum. ibid.nec ſunt effectus animarum. 93.columna 2
Magica virtutes. 116.col.1.& ſeqq.
Magicarum artium cauſa & genealogia per apologum. 93.col.2
Magnetis vis 20.co.2
Maleficorum cur maior nunc quam olim multitudo. Prolog. pag.6
Mammona. 257.co.1
Mammon. 256.col.1
Manes. 205.col.2
Manes accire. 217.col.2
Manes & Marcio vnde hareſim ſumpſerint. 6. colum. 1
Mantenſium magorum error. 272. columna 1

Manethon magus. 116.col.2.lin.vlt.
Manicum ſolanum. 190.col 1
Μάντις. 4.col.2
Marcus Ieſuita 125.col.1
Margulinæ prior à dæmone occiſus. 140.col.2
Margarita Eslingenſis. 177.col.2
*Marcus hæret.& Magus.*Proloq.& in 34.col.1
Marcos oppidum obſidione liberatum à Mago ....
*B.Maria Virgo pro mundo intercedit.*235.col.1. *eiuſdem viſiones.* ibid.
*B.Mariæ Virginis odium in hæreticos.*229.columna 1.*eiuſdem varia miracula.paginis ſequentibus.*
B.Mariæ de columna primum templum. 220.columna 1
Mariæ virginis deuotio quam vtilis exemplo probatum. 176.col.2
*Maria ſoror Moyſis an ſcripſerit de alchimia.*50 col. 1
Mama Pacheco mutata in Manuelem. 185.columna 1
*Marſilius Ficinus à morte apparuit.*237.columna 2
Marſi. 7.col.2
Marſorum virtus an fabuloſa. 132.col.2
Martinus II. 137.col.1
Martyres cur Deus permiſerit gladio necari, quos ab igne, aqua, &c. conſeruarat. 180.columna 2
Martyres quo pacto illæſi ſeruabantur. 123.columna 1
Maruthas Epiſcopus. 131.col.2
Maſcæ. 6.col.1
Matiſconenſis comes. 162.col.1
Matronæ Moſellanæ ſupplicium. 139.col.1
Martin.Presbyter Canonicus Legionenſ. 235.col. 1
*S. Matthæi Euangelium quando repertum.*229.col. 1
Μαπαίες *cur nomen dæmon.* & Gall. *Matton.* 274.col. 2
MECHAESSEPHIM *quid Hebr.* 4. colum. 1
*Medæa.*118.col.2.& ſeqq.121.col.2. *eius ignes.* 125.col. 2
Melindani. 141.col.1
Meluſina. 151.col.1
Memoriæ quid conferre aut nocere queat dæmõ. 191.col. 1
Memphitis lapis 182.col.1
Menander hæret. & Magus. in Proloq. pag. 5
Menſa ſolis 28.col.1
Merlinus. 149.col.1 poſt med.
Meſsium & frugum excantatio. 132. columna 1
Metalli definitio. 56.col.2
Metalla an viuant. 53.col.2
Metalla cur ductilia. 54.col.1.init.
*Metalla in quæ principia reſoluantur.*55.columna 2
Metallorum materia & conciliata ſententia Peripateticorum & chemicorum. 54. columna 2
Metallorum omnium materia proxima an eaden eſſe poſsit. 57.col.2. & ſeq
Metallorum omnium an vnica ſpecies perfecta 56.col. 1.
Metamorphoſes variæ, & an corpora per Mago fieri queant. 172.col.1
Metamorphoſes Gentilium, vt ſociorum Diomedis, Iphigeniæ, victimæ Cæſar. 111. columna
Metaphora in SS. 10.col.
Metonymia in SS. 10.col.1.lin.vlt
Michaelis Sidicitæ præſtigiæ. 114.col.
*Militares incantationes & ſuperſtit.*26.columna
Milcarim alectoriæ expertus. 117.col.
Miraculum & mirum quid ſint. 109.columna
Miracula an fidei efficax probatio. 111.columna
*Miracula aut mira an magi queant facere.*109 col. 1.cum ſeqq
Mithra. 98.col.
Mixta an à magis produci queant. 114.columna 1
*Modus alchimiæ ſeu media quæ licita.*67.columna
Mœris. 118.col.1.lin.
Moguntinus dæmon diffamator. 33. columna 1
Monudrienſis Abbatiſſa. 188. columna 1 lin.1
*Monſtra an de ſuis inferioribus prædicentur.*57 col. 1.poſt med
Monſtrorum quæ natura ſterilia. 57.col.2
Monſtrorum origo. 145.col.1.cum ſeqq
Morbi qui faciunt, vt quis mortuus videatur 282.col. 2

Morbi

Morbi ἄφωνοι. ibidem.
Morienis fictitius 51.col.1
Morituri quibus dexteram porrexerint an appareant poſtea. 245.col.1
Morituris quam terribilis dæmon appareat. 276.col. 1
Mormo. 261.col.2
Moſes quo apparuerit modo. 211.col.1
Moſes an ſcripſerit de alchimia. 50.col.1.
Motus localis per aerẽ magicus.154.co.2.ſeq.
Motu locali quomodo dæmon vtatur in magicis.111.col.1.quid valeant mouere loco,& quomodo. ibid.
B.Muſæ fælix tranſitus. 230.col.2
Muſica quomodo moueat. 43.col.1
Muſtelæ ex ore militis. 199.col.1
Muſtelæ & buffonis odium. 19.col.1

N

NAbuchodonoſor quomodo in belluã mutatus. 175.col.2
NACHAZ Hebr.quid. 4.col.1
Nacli obſidio ſoluta propter ſpectra. 265.columna 2
Napello educata puella veneno imbutura Alexandrum. 20.col.2
Naſcitur nemo medicus vel faſcinator.12.columna 2
Naturæ leges in magicis etiam vigent. 109. col. 1
Natura quo pacto operetur. 42.col.2
Naturæ leges in magicis etiam vigent. 109. col. 1
Naturæ ordo quotuplex. 42.col.1
Naturæ leges & vniuerſi ordo mutari nequit à Magicis. 122.col.1
Nauigãtibus litus cur moueri videatur. 113. col. 2
D.NaZianZeni viſio. 215.col.1
Neapolitanus rex vltimus Italus an per magiam deturbatus & an Italus eſſequeat. 137.col. 2
Nectanabus magus. 247.col.2
Necyomantiæ origo. 205.col.1
Nemeſis 257.col.2
Nero magicen irritam expertus. 111.col.1
Nicataguani. 172.col.2.lin.1
Nicenæ Synodo mortui ſubſcripſere. 222.columm. 2
Nigritæ. 142.col.2
Nobile Raymundi,genus nummi. 62.col.1
Nogeri viſio. 215.col.2
Noe & Chamus an ſcripſerint de alchim. 50.
Noema dea Chinenſium. 135.col.1
Nomina non ſunt radij rerum. 44.col.1
Nomina ſunt vitæ expertia. ibid.
Nomina an à Deo rebus indita. ibid.
Nomina vim phyſicam nullam habent.30.31.
Nomina vnius linguæ non plus poſſunt quam alterius:nec Barbara quam Latina.43.columna 2
Nominum vis nec naſcitur ab imponentis ſanctitate, nec à linguæ dignitate. ibid.
Notoria ars. 92.col.2
Numerus formalis magicus qualis. 33.col.2
Numerus muſicus quid valeat. 34.col.1.2
Numeri imparis vis. 34.col.1
Numæ Pompilij cœna magica. 116.col.2
Nympha muliebris. 186.col.1
Nympharum variæ ſpecies.253.col.2.261.columna 1
Nympholiptæ. 261.col.2

O

OBlatio ſacrificij pro mortuis.231.columna 2
Obſeſsis qua mente herbæ & lapides poſsint alligari. 289.col.1.& 2
Ocimum cum maledictis plantatum vberius. 8.col. 1.lin.1
Octimeſtris partus ratio. 33.col.1
Ocularũ morbi & formicatio & halahol.247.col. 2.& ſeq.
Oddo Danicus. 134.col.2.verſ.fi.
Odoratus deceptio. 248.col.2
Oenothetis. 190.col.2
OF Hebr.quid. 4.col.2
Olebz Max. vrnula & lucerna inexſtincta. 49.col. 2
Ollerus Suecus. 134.col.2
Ollerus magus. 116.col.2
Oniropompi. 284.col.2
Operis huius occaſio & finis in Proloq. prin. & fin.
Operum naturalium ſpecies. 41.col.2
Ophiuſa. 190.col.1
Orationis vis contra ſpectra.224.colum.2.ad fin.
Oratio retrograda an qua talis effectiua. 45. col. 1

Ora-

Oratores quomodo perſuadent & mouent.43. col. 1
Ordines vniuerſi quatuor. 42.col.1
Orichalcum factitium & naturale.54. columna 1
Origenes damnatus. 229.col.2
Origen.errores dæmon. Magis perſuadet. pag. 99.col. 2
Oromagda ſeu Oromazus 6.col.1
Orpheus & Amphion magi.35.col.2.& 116. col. 2
Orphei caput. 176.col.2.ver.ſi.
Othinus dæmon. 135.col.2.verſ.ſi.

P

PActum magicum duplex, explicitum & implicitum & vtriuſq; formulæ atq; ſolemnia 95.col.1.& ſeqq.
Pactum magicum quale peccatum. 99. col.1. vanum & pernicioſum. ibid.
Pactum tacitum Magicarum quotuplex, quale & quomodo dignoſcendum. 99.col.2
Pactum tacitum quando noa mortale. 100. col. 1
Pactum de apparendo. 236.col.1.lin.1.
Pactum de apparendo poſt mortem an licitum tutumve. 305.col.2
Pacto non aſtringitur dæmon: & cur aliquando illi ſtet. 96.col.1.98.col.2.ad fi.
Palamne. 143.col.1
Palea quomodo videatur eſſe trabs. 113. columna 2
Paleæ niues conſeruant & fructus maturant. 7.col. 2
Paleæ quomodo appareant eſſe ſerpentes & ſaltitare. 113.col.1
Palingenij impietas. 93.col.1.ad fi.
Pamphile ſaga. 117.col.1
Pandaura lapis. 37.col.1
Pandulfus Capuanus. 233.col.1
Pandoræ poculum an alchimicum. 50.col.2
Panem & ſalem cur dæmon oderit. 134.col.1
Panicus terror. 261.col.2
Papiri Maſſoni malitia & ſtupor.126.columna 1
Παραλαμβάνειν. 161.col.2.lin.1
Paraſceues filiorum vis curandi. 21.colum.1
Paredrij. 284.col.2
Paredri qui, & exempla. 275.col.1
Parentationes. 205.col.1
Partus prodigioſus in Regno Neapolitano. 110. col.2
Partus monſtroſi varij in varijs locis. 145.columm. 1
Paſetis præſtigiæ. 105.col.2
Patres animam cælis tribuentes figurate locuti. 10.col.1.verſ.fin.
S.Pauli Gentiles. 21.col.1
Paulina ars. 92.col.2
Pauonis caro neſcia putreſcere. 7.col.2
Pecunias fictitias dat dæmon & magi.138.columna 2
Peguſiani orti à cane. 145.col.2
Penetratio corporearum dimenſionum an dæmoni poſsibilis ſit, & an contra naturam. 169.col.2.cum ſeqq.
Periapta. 45.col.2
Pentaphylli herba. 33.col.1
Perſei clypeus 171.col.2
Perſarum cadauera cur non putreſcant. 203. col. 1
Peruani viperas ſine noxa quomodo contrectant: & mira illorum ſollemnia. 142.columna 1.2
Perſarum duo Dij. 6.col.1.ad fi.
Petitio an potentior quia lamina inſculpta 45.col. 1
Petri de Paz tribuni Hiſpani apparitio poſt mortem egregiæ victoriæ cauſa.238.columna 2
S.Petronella à B.Petro ſanata. 24.col.2
Phaeton. ...
Phaetuſa ap.Hipocratem. 164.col.2
Philippi Diaconi tranſlatio 161.col.2
Philotis. 186.col.1
Philennij ſpectrum mirabile & concubitus cū viua Machata. 270.col.2.& ſeq.
Philoſophi nomen vſurpant alchimici. 68.columna 2
Phrenetis & Mania quid 248.col.2
Phylacteria 45.col.2
Picus rex 118.col.1
Pici herba. 26.col.2
Pici Mirandulani alchimia. 66.col.2
Pigmæos fuiſſe & eſſe. 153.col.2
Pici Martij herbæ vis 7.col.2.26.col.1
Piloſi 257.col.2.lin.vlt.& 263.col.1
Pilularum numerus impar 33.col.1
Piſani Magi 140.col.1
Piſces inuicem monent 178.col.1
Planetaria ars 92.col.2

Pla-

Platanus in oleam mutata. 60. col. 2. 175. columna 2
Platonicorum varia deliria. 32. col. 2. 35. co. 1. 91. col. 2
Plumbo liquato manus lota Venetijs. 7. columna 2
Plutus & Pluto vnde ἀ΄δης. 257. columna prima.
Πνεῦμα etiam accipi de anima. 219. columna prima.
Pœnitentiam diabolus non poteſt in lamijs impedire. 196. col. 2. in prin.
Poena 261. col. 1
Policriti ſpectrum & caput filij loquax. 176. col. 2. verſ. fi.
Pomponatij lib. de Incantat. 8. col. 2
Potamantis. 190. col. 1. ad fi.
Præfiſcini. 45. col. 2
Præſtantijs pater. 173. col. 1
Præſtantij patris deluſio. 114. co. 1
Præſtigia quot modis dæmon operetur. 112. columna 2. verſ. fi.
Præſtigiatorij effectus quib. regulis cognoſcendi. 114. col. 1
Præſtigiatrix magia, & exempla, & eius fundamenta quædam. 28. & 29. quam pernicioſa auctoribus & principibus fautoribus. 28. col. 2
Præternaturalia opera quæ. 41. colum. 2
Principibus quibus licita alchimia. 70. columna 1
Priſcillianus hæreticus & Magus. Proloq. pag. 5
Priſcilliani error. 131. col. 1. in me.
Proſopopæia in S.S. 10. col. 2
Pſeudochriſti tres Galli, hæretici & Magi. in Proloq.
Pſittaci locutio 176. col. 1. in prin.
Pſylli 7. col. 2. 26. col. 2
Pſyllorum & Marſorum vis in ſerpentes. 7. col. 2
Publij caput 177. col. 1
Pueri per diſtans ianuas aperientes. 26. col. 1. in fi.
Putredinem quæ arceant 202. co. 2. ad fi.
Pythagoras magus 177. col. 1. in med.
Pythagoræ magica facta 116. col. 2
Pythagoræ femur aureum ibid. & p. 50. col. 2
Pythonici magi 177. col. 1
Pythonici dæmones 284. col. 2. lin. 1

Q

Qualitatum occultarum neceſsitas 35. columna 2. in fine
Quantitas vt ſic non eſt actiua. 32. col. 2. in fi.
Quæſtiones & tormenta cur multi magi fortiter ferant 182. col. 1. & 2
Quirini cuiuſdam infœlix exitus 181. columna 1

R

Rabbinorum errores 4. col. 2
Renunculi decretorij 130. col. 2
Raptus cauſa 220. col. 1. & ſeqq.
Ratio an concedenda bruti: 179. columna ſecunda.
Raymundus Lullus 8. col. 2
Raym. Lullus verum aurum produxit. 62. columna 1
Reatinus circulator 28. col. 1
Reginæ ſagarum olim fuere 117. columna 1. in prin.
Regulæ diſcernendorum verorum effectuum à præſtigioſis 108. col. 2
Reliquiarum geſtatio 46. col. 1
Religio Gentilibus pro ſuperſtitione 1. columna 2
Religio quid Theologis 2. col. 1
Religionis & ſuperſtitionis differentia 2. columna 1
Reſurrectionis veræ effector ſolus Deus, non dæmon, nec natura. 278. col. 2
Infectorũ imperfecta reſurrectio, 277. col. 2
Gentilium apparentes reſurrectiones explicatæ. 217. col. 2. & 279. col. 1. & ſeq. & 283 col. 1. 2. Reſurrectionis fictæ mirum exemplum 279. columna 1. in init. & 250. 281. de duobus ſtrigum reſurgentibus 283. columna 1
Reſurgentes cum Chriſto 211. col. 2
Richardo comiti mirum ſpectrum oblatum. 279. col. 2. in fi.
S. Roberti viſio 275. col. 1
Romani Ramirez magi hiſtoria 193. columna 1
Ruta furtiua fertilior 7. columna 2. lin. vltima.

S

SAcrilegus punitus 233.col.1
Sagæ cur fœtidæ. 271.col.2
Sagæ poſſunt diſcernere an veræ tranſlationes ſint, & quo pacto. 169.col.1
SAHIR cur dæmon. 274. columna ſecunda.
Sal Agrigentinus aqua induratura, igne liquatur. 7.col.2.circa med.
Sal deeſt in conuiuijs magorum. 134. columna 1
Sal, bitumen, atramentum naturalia & artificioſa. 60. col.1.2
Salai Regis ſpelunca. 140.col.2
Salmanticæ laus. Prolog.pag.6
Salmanticenſis puer ſanans tactu. 24. columna 2
Salomon an diues per alchimiam. 50.col.1.in fine.
Salomonis Magica. 94.col.2
Salomonis exorciſmi quales. 286. columna ſecunda.
Salomonis Regis Magia qualis. 8. columna 1
Salutatores Hiſpaniæ an Magi & permittendi. 24.col.2
Salutatorum mendacia & errores. 25.columna 1
Salutatorum vis non eſt naturalis. ibidem columna 2
Samaria infamata Magia. 5. columna 1.ad finem.
Samuel an euocatus per phytoniſſas. 107. columna 1
Samuelis anima verè apparuit. 217. & ſequenti.
Sancti vim habent coercendi dæmonem. 285. col. 2.& ſeq.
Sanctorum reliquiæ contra ſpectrum. 241. columna 1
SS. variorum apparitiones. 220. cum ſeqq. foll.
Sanctorum ieiunia à Deo, & ſupernaturalia. 184.col. 1
Sanctorum dormientium duodecim. 183.columna 1
Sandaracha naturalis & factitia. 54. columna 1
Sanitatis donum eſt à Deo. 21. columna 1
Sardoi Hereoes. 183.col.1.verſ.fi.
Sarracenus in Apulia theſauri repertor. 241. col. 1.ad fi.
Satyri. 257.col.2
Scafii magi mors. 181.col.1.in fi.
Scantiarum aquarum flamma. 124.columna 1
Schiltachium à ſaga crematum. 133.col.1
Schiſmatico fauentis pœna. 231. columna prima.
Scholæ magicæ in locis diuerſis. 91. colum.2. cum ſeqq.
Scientias & artes quo dæmon pacto docere queat. 191.col.2.& ſeqq.
Scorpij Libyci induſtria. 178. columna prima.
Scotiæ Regis, contra Pictos ſtratagema. 247. col.1.
Scottus Parmenſis. 134.col.1
Scriptura loquens de animatione cæli quo pacto intelligenda regulæ aliquot. 10. columna 1.2.
Scripta Pontificia defendi Deo quam gratum 228.col. 2
Scorbiculæ ad pluuiam. 130 col.1
Selenitis. 105.col.2
Semen humanum quid. 148. columna ſecunda.
Semidei & Heroes veterum ex incubis. 149. col. 1
Senectus an in iuuentam queat mutari. 187. col 1.& fol. ſeqq.
Senſum doloris, an dæmon homini queat auferre. 181 col.2.& ſeqq.
Senſitiua vis quid poſſit pati à Magis. 189. col. 2
Senus pro ſinus apud veteres. 142. columna 1
Septem granula rixas prouocantia. 8. columna 1
Sepulchro Aiacis vox erumpens. 280. columna 1
Serapis. 257.col.1
Serpens querna fronde necatur, & Ibydis penna ſiſtitur. 20.col.1
Serpens iuuentam renouat. 187. columna prima.
Serpens mutatus in aurum. 175. columna 2
Serpentum incantatio. 106. columna 2. 141. col. 1

Serui

Seruij Tulli capilli. 123. columna ſecunda, in init.
Sybilla an vaticinata de alchimia. 59. columna 2
Sybillæ albæ. 266. col. 2
Sybillæ Nurſinæ. 255. col. 1
Sigibertus Franc. Rex. 135. col. 2
Sigillorum vis. 31. col. 1
Silicernia. 205. col. 1
Siluæ claſsis ſpeciem prabentes. 246. columna 2
Siluanus Epiſcopus falſo accuſatus. 133. columna 2
Siluester II. 137. col. 1
Simeonis Sali amuletum. 46. columna prima, lin vlt.
Simon Magus qualis. Prolog. pag. 5
Simonis Magi præſtigiæ. 105. columna 2. 106. col. 1. 116. col. 2
Simonis Magi prodigia. ibid.
Simonis Magi canis. 116. columna 2. 177. col. 1
Simonis Magi volatus. 105. col. 2
Simon de Tornaco. 191. col. 1
Simulacrum & vmbra an ab anima differant. 205. col. 1
Siproeta. 186. col. 2
Sirenes. 261. col. 1
Siſyphus an artis alchimiæ inuentor. 50. columna 2
Socratis dæmonium. 290. col. 2
Sodomitarum aoraſia. 114. col. 1
Somni diuturni varia exempla, & an magicis poſsit conciliari. 182. & 183.
Soni & voces prodigioſæ ſtatuarum, hominum, &c. 246. columna prima, in fine, & ſequenti.
Sopater magus. 127. col. 2 prin.
Sortilegi & Sortiarij. 6. col. 1
Soſipatra. 193. col. 1
Spagirica. 49. col. 1
Species imaginarias quas dæmon queat ingerere. 189. col. 2
Specie differentia commiſceri & gignere. 149. col. 1
Spectrum vehit militem Hieroſolymam. 265. col. 2
Spectra portendentia futuras clades & calamitates. 267. col. 1
Spectra quopacto lapides queant iacere. 267. col. 2
Spectra vel animas nequeũt magi elicere, ſed ſimulantur à dæmonibus. 286. columna 2.
Spectra fæminea puellarum, matronarumve, quam varia 266. col. 1. cum ſeq.
Spectra artificioſa. 246. col. 2
Spectra vexantia domeſticos, & ſtrepitus cauſa. 267. col. 1
Spectra ficta varia. 247. col. 1. quale peccatũ. ibid. col. 2
Spectra contemnens ab ijs truncatus. 265. columna 1
Spectrorum dona periculoſa. ibid. col. 2
Spectrorum infeſtatio cauſa reſcindendæ locationis. 267. col. 1
Specula. 37. col. 2
Speculum cur vitietur adſpectu menſtruatæ. 18. col. 1
Specula incendiaria. 9. col. 2. à med.
Sphinx. 261. col. 1
Spirenſis puella. 184. col. 1
S. Spiridionis miraculum. 175. col. 1
Spiritus damnatorum & beatorum non ſubintrant corpora. 214. col. 2
Spirituum apparitiones à quib. exploſæ, 204. defenſæ ab auctoritate Gentilium, ibidem. col. 2
Spirituum ſeu animarum diſcernendarum ratio. 213. cum ſeqq.
Spirituum apparitio probata contra Philoſophos ratione. 206. col. 1. 2.
S porus. 186. col. 2
Stallichten. Germ. 123. col. 2
Staniſlaus. 284. col. 1
S. Stephanus Dienſis. 289. col. 1
Stigma Magorum. 98. col. 2
Stigma ſagarum inſenſile qua forma. 183. columna 2. prin.
Stomoma. 54. col. 1
Strutiocameli oua non excluduntur aſpectu. 19. col 1
Stryges. 6. co. 1
Stumph Petter Bebburgenſis. 174. col. 2
Succuba dæmon an parere queat. 150. col. 2. exempla varia quomodo accipienda. 151. col. 1
Supernaturalia opera quæ. 41. col. 2
Superſtites qui. pag. 1. col. 2
Superſtitio falſi cultus. pag. 2. col. 2
Superſtitio vnde dicta. pag. 1. col. 1
Superſtitio indebiti cultus. pagina 2. columna 2

Superſtitio in malo pag.1.columna 2.in fine, & 2.col.2.in med.
Synagoga credidit animas apparere.217.co.1

T

Tactus ſolus non eſt cauſa effectuum mirandorum 24.col.1.in fi.
Tactus ſenſum in corpore aſſumpto poteſt dæmon fallere, vt & alios ſenſus. 267.col.2. & ſeq.
Tactu ſanant nonnulli 21.& ſeqq.
Tarantulæ venenum.7.columna ſecunda, poſt medium.
Tarentinus ſenex 187.col.2
Tardictylis. 190.col.1
Tartari Polonos arte magica fundunt. 135. colum. 1
Taurus verbis domitis. 143.col.2
Taurominitanorum iuuenum ex ebrietate væſania. 249 col.1
S.Telmi flammæ. 124.col.1
Temperamentum æqualitatis quod Itali medici quidam confinxerunt impium eſt. 12. col. 2
Tentare quantum ſinatur Diabolus. 195.columna 2.& ſeqq.
Tenebras Magi excitant. 131.col.2
Terræ opus ſacrum quid Hippocrati.50.co.2. verſ.fin.
Terræ motus cauſare an queant Magi. 127. col. 1
Teſtimonium pauperum an admittẽdum. 63. colum. 1
Teſtimonium domeſticum quando validum. ibid.
Teſtudo quomodo excludat oua. 19.columna prima.
Thaumaturgica magia. 28.col.2
Theangelus. 190.col.1.init.
Theatini. 124.col.1
Theodorus monachus 170 col.1
Theotecnus magus. 177.col.1
Theophilus medicus. ....
Theophilus Vicedominus. 137.col.2
Theriaca quotuplices habeat vires.37. columna 2
Theſauri cuſtodes dæmones. 254.col.1.269. columna 1.& dracones. ibid.
Theſauros quærentes magi à dæmone necati. 142. col.2
Theurgia impia eſt 92.colum.2. nulla eſt 94. col. 1
Thraſyllus. 249 col.1
Thynicus. 193.col.1
Tironibus religionum infeſti dæmones.250.columna 1
Tranſmutationes ſagarum in beſtias. 172. col.1.& ſeq.
Tobias quo pacto viſum receperit. 7. columna 2
Torpedo torpefacit manum piſcantis. 20.columna 1
Tranſlationes locales Magiæ quadrupl. 168. col.2
Tranſuectiones corporum à dæmonibus factæ aliquando ſunt citra defatigationem maleficarum.169.colum. 2. exempla. 161 & ſeqq. fol.
Treuirenſis ruſtici factum. 130 col.1
Treuirenſi ditioni vnde labes ſagarum. Prolog. pag.6
Triſcalinus parochum diffamans.133. columna 1
Triticum & ſiligo mutantur in inuicem. 60. col. 2
Triticum, lolium ſiligo an ſpecie differant. ibidem.
Thrithemij Steganographia. 94.columna ſecunda.
Tuſciæ veſtalis cribrum aquiferum. 125. columna 1
Tympanum expelle lupina ſonitu rumpit tympanum agnina expelle tenſum. 7. columna 2
Tyreſias 186.col.2
Tyreſias & Melampus non intellexere voces auium. 178.col.1.lin.1

V

V Do Magdeburg. Epiſcopus.233. col.2.& 236.col. 2
Vagiones. 151.col.1.in fi.
Varus. 119.col.2.circ.med.
Vellus aureum. 50.col.2.269.col.1
Venefici. 5.col.2
Veneris montes. 158.col. 1.255.col.2.med.
Veracrucij quædam refutata. 24.col.2
Veratrices. 6.col.1
Verborum ſignificatio an ſit effectiua.44.co.1
Verborum complexio an effectiua. 44.col.2

Ver-

verborum inſuſurratorum in aurem tauri vis nulla 17.col.2.à med.
Verborum, & nominum ſeu incantationum vis 41.col.1.& ſeqq.
Vermiculi mutantur in alites 60.col.1
Veſpertilio folijs platani abigitur 20.col.1
Veſtales Romanorum ſagæ. 134.colum.2.ad med.
Vicecilinus auis 277.col.2
Victoriam in bellis an magi largiri valeaut; item ad verbium expugnationem iuuare, &c. 134.col.2
Vipera arundine icta obſtupeſcit 20.col.1
Virgo vt concipiat an dæmon queat efficere. 151 col.2
Vir an in feminam poſsit mutari 186.col.2
Virunculorum ſpectra 268.col.1
Virgam aut alia membra an verè dæmon auferat aut amputet 171.col.2.ad fi.
Viſio fit introſuſceptione non emiſsione 18. col.1
Viſio & viſus qui differant 210.col.1
Viſionum exempla quædam in S.Hiſtor. ibid. col.2
Viſus ſeu aſpectus non eſt efficax ad ſanandũ morbos vel alia huiuſmodi mira 17.col.2
Vita non pendet à numeris. 188.colum.2.in med.
Vitæ periodus an aliqua certa cunctis.ibidem col.1
Vitam perpetuare homini non poteſt dæmon. 189 col.1
Vitales actiones tribuere dæmoni in corpore aſſumpto error
Vlrici Molitoris error.154.col.2.et 161.col.2
Vmbra quid 205.col.2
Vnguenta cur adhibeat dæmon in translatione 160.col.2
Voce ſola morbi & vulnera ſanari, vel mira alia nequeunt perfici 17.col.2
Voces animalium vt in homine audiantur an poſsint magi facere 177.col.2 in vteris prægnantium ibid.
Voluntaria & pro libito exſtaſis eſt magica. 198 col.2
Voluntati an dæmon vim facere & quomodo inducere queat, etiam quoad peccatores. 195 col.2
Voluptas ne eſſe queat in concubitu cum dæmone 150.col.1
Vratiſlai & Gremòziſſai bellum 136.col.1
Vriel, an nomen angeli 48.col.1
Vrſariorum amuleta 47.col.2.lin.1
Vter vnde ſagi, & ſagæ potant ſcientiam. 192.col.1 poſt med.
Vteri ſtrangulatio 283.col.1.poſt init.
Vulnera arceantur ne magicis 180.col.2.& ſeq.
Vulnerum militaris curatio 21.col.1
VValtherus de Milene 264.col.2
VVeſtphala diris filium immobilem reddidit 17.col.2 ad fi.
VViſſelkinderen, vel VVechſelbalch. 151. col.1

X

Xaca Iaponicis 149.col.1

Z

ZAbulus 94 col.1.in fi.
Zaburis Hiſpaniæ quales 19.col.2
Zamoran.monacho pactum & apparit. 245 col.2
Zedechiæ Iudæi præſtigiæ 114.col.1
Zelotypiæ poculum 41.col.2
Zoroaſter non vnus, ſed multi, & qui? 6. colum.2
Zoroaſtri artes 116.col.2.lin.1
Zyto Bohemus 106.col.1.285.col.1
Zytonis Bohemi præſtigiæ.106.co.1.285.co.2

SACRAE

SACRAE SCRIPTVRAE,

ET VARIORVM SCRIPTORVM LOCA

his libris emendata vel explicata.

Ex Veteri Teſtamento.

GENESIS 1.v.16.10.col 2.& 2.v.9. 189.col.1.& 6.v.3.188.col.1.6.v.11. 10.col.2.148.col.1.& 19 114.col.1.271. col.2.13.& 32.v.14.260. col.1

EXODI. 7.& 8.107.col.2.& 13.v.16. 45.col.2.& 22.v.18.pag.4. col.2

LEVIT. 26.v.34.pag.10. col.1

NVMEROR. 5.pag.41. col.2

DEVTERON. 6.v.28.45.col.2.& 31. v.2.188.col.1.& 32.v.1.10.colum.1.32. v.39.128. col.1

REGVM. lib.1.c.16.v.vlt.288.col.1.& 1.Reg.28.4.col.1.& pag.106.col.1.217. cum ſeqq.2.Reg.14.verſ.14.241.col.2.& 4.Reg.9.v.22.pag.5. col.1

PARALIP. 1.16.ver.26.col.2.v.33.10. col.2

ESDRÆ. 4.4.v.1.48.col.1.& eod.lib.4. c.8.v.2.pag.50. col.2

TOBIÆ. 6.v.8.288.col.1.& c.7.pag.7. col.2.& 8.v.2.288. col.1

IOB. 1.v.16.& 19.128.col.2.& 259.col.1 244.& 7.v.10.241.col.1.& 9.v.22.284. col.2.& 15.v.1.10.col.2.& 38.v.7.10. col.2

PSALMOR. 32.v.61.10.col.2.& 57. v.6.106.col.2.& 71.v.18.pag.110.col.2. & Pſal.135 ibidem.& Pſal.78.v.57.49. col.1.Pſalm.90.v.5.& v.6.258.& 102. v.15.187.col.2.v 15.& 16.241.col.1.& Pſ.105.23.pag.49.col.1.& 113.10.col.2. & 115.v.15.199.colum.2.& 146.v.4. pag 44.col.1.& Pſal.103.v.20.pag.259. col.1

PROVERB. 23.v.33.248. col.1

ECCLÆSIASTICI. 3.24.67.col.2.& 46.v.vlt.107.col.1.217. col.2

ESAIÆ. 1.Proloq. pag.8. verſ.med.& 2.v.21.258.col.1.& 28.v.19.pag.4.col.1 & 34.v.14.258.263.col.1.& 40.v.vlt. 259. col.1

IEREMIÆ. 7.v.18.10.col.2.& 8.v.17. pag.143.col.1.& 44.v.17.10.col.2.Threnor.4.263. col.1

EZECHIELIS. 8.v.3.168.col.2.& 27. v.11.153. col.2

DANIELIS. 4.v.32.10.col.2.cap.6.& 14.pag.171. col.1

IOELIS. 1.Proloq.pag.8. poſt med.

AMOS. 8.Proloq.pag.8. poſt init.

SOPHONIÆ. 1.v.5.10 col.2

EX NOVO TESTAMENTO.

MATTHÆI. 4.v.8.& 161.col.1.2.& 11.verſ.22.10.col.2.14.v.26.218.col.2.& 17.218.col.1.& 23.v.5.45. col.2

LVCÆ. 4.v.9.161.col.1.& cap.9.v.38. pag.284.col.2.cap.10.v.19.pag.44.col.1. & 11.v.19.271.& 14.v.3.7.218.col.2.& 16.v.26.241.col.2.& 19.v.40.10.col.2. & vlt.v.30.

IOANNIS. 8.v.48.& 49.col.1.& 20. v.19.218. col.2

ACTORVM. 11.15.219.colum.1.& 12. 170.col.2.& 17.v.22.pag.1. col.2

I. CORINTH. 10.ver.13.196.col.1.& 11.v.9.21. col.1

II. CORINTH. 5.v.4.212. col.2

EPHES. 6.v.6.Proloq.pag.4.v.12.Proloq.pag.3.& vlt.v.12.284. col.2

I. THESSALON. 4.ver.13.284.col.2. 241 col.2

HEBRÆ. 2.v.5.112.col.1.& 11.v.34. 181 col.in init.

I. PETRI. 3.v.19.& 4.v.6.219.col.1.& 5.v.8.Proloq. pag.3

II. PETRI. 3.241. col.2

APOCALYP. 7.v.1.12.& 9.Proloq. pag.8.in med.15.275.ver.11.257.col.2.& 16.v.13.Proloq.8.& c.20.v.2.275.

LOCA VTRIVSQVE IVRIS.

c.1.& 4.26.q.5.fol.46. col.2

c.Epiſcopi.26.q.5.fol.65.col.2.155.col.2.& 172 col.2

c.ſpon-

e. ſpondent de crimin. falſ. in extrauag. 62. col.2.in fi.& 65 col.2
Concil.Braccarenſe.1.pag.131 col.1
Concil. Elibertinum.222 col.2.init.
Concil. Nicænum.1.222. col.1
L.oſtentum.de verb.obligation.217 col.2
L.ex Senat. conſulto. ad legem Cornel. de Sicar.217 col.2
L.multi,C.de malefic.& mathe. 28.col.2.& 217 col.2

LOCA PATRVM ET ECCLEſiaſt. Scriptor.

Alcymi.142 col.2
Ambroſii.223 col.2
Anaſtaſii Niſſeni.144 col.1
Arnobij 6.col.2.379.col.1
Auguſtini 107. col.1.113. col.2. 154. col.2. 252.col 1.225.col.1.fi.244 col.1
Baſilij Cæſar 46.col.2.229 col.1
Burchardi lib.2. q.10
Cæſarij 207.col.2
Caſsiani.148.col.2.260.col.2.284 col.2
Chryſoſtomi 46. col.2. 148. col.2.171. col.1. 244 col.2
Clementis Romani 6.col.2.116 col.2
Euſebij 116.col.2
Firmiliani 111.col.2.init.127 col.1
Helinandi 199.col.1
Hieronymi 34.col.1. 46.col.2.263.col.1.29. col.1.fi.
Halarij 142.col.2.fi.
Hildegardis 199.col.2
Hugonis de S.Victore vel Eteriani 155.col.2
Irenæi 98.col.1.in fi.
Iſidori Hiſpal. 244.col.2
Iuſtini Martyris 6.col.2.126.col.1.107.col.2 220.col.2
Lactantij 2.col.1.7.col.1.178.col.2
Nicephori 261.col.2
Originis 42.col.2.220.col.2
Paulini 223.col.2
Pet.Bleſenſis lib.2.q.27 ſect.2
Philaſterij 148.col.2
Tertulliani 105.col.2.123.col.1.220 col.2
Theophilacti 244.col.2
Thomæ Aquinatis 32.col.2.51.col.2

PROPHANÆ HISTORIÆ VEL Philoſ.aut Poeſ.ſcript.loca.

Eliani 179.col.1
Apulei 115.col.2.117.col.1.205.col.2.280. col.1.init.
Ariſtotelis 54.col.2
Auſonij 186.col.2
Calpurnij 15.col.1
Cedreni 62.col.2
Ciceronis 2.col.1
Claudiani 104.col.2.240.col.2
Eunapij 268.col.1
Euripidis 203.col.1
Fracaſtorij 179.col.2
Galeni 179.col.1
Gellij 132.col.1.184.col.2
Glycæ 93.col.1.116.col.2
Herodoti 175.col.2
Hippocratis 183.col.2.& 289.col.2
Horatij 172.col.2
Iamblici 180.col.2
Ioſephi 8.col.1.& 289.col.2
Lucani 96.col.1
Lucretij 1.col.1.20.col.1.207.col.1
Manilij 49.col.1.142.col.1.146.col.2
Nonij Marcelli 2.col.1
Ouidij 132.col.2.172.col.1.187.col.1
Philoſtrati 177.col.2.279.col.1.283.col.1
Platonis 54.col.2.148.col.2 198.col.2.in fi.
Plinij 53.col.2.199.col.1.286.col.2
Plutarchi 199.col.1.178.col.2
Procopij 259.col.2
Propertij 172.col.1.205.col.1
Pſelij 137.col.2.in fi.
Senecæ 120.col.2.127.col.2
Suidæ 6.col.2.in fi.
Virgilij 205.col.1.264.col.2.272.col.1
Zonaræ 170.col.1

FINIS.

MAGICARVM DISQVISITIONVM TOMVS SECVNDVS,

Secunda cura correctior & auctior.

IN QVO AGITVR

DE MALEFICIO, VANA OBSERVATIONE

Diuinatione, & Conſecratione.

AVCTORE

MARTINO DELRIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERO,

SACRAE THEOLOGIAE DOCTORE,

& in Academia GRAETIENSI *S. S. Profeſſore.*

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, M. DCVI.

Apud Io. Antonium & Iacobum de Franciſcis.

SERENISSIMO PRINCIPI ERNESTO,

Archiep. Colonienſi, S. R. I. ELECTORI, EPISCOPO LEODIENSI, &c.

MARTINVS DELRIO Societatis IESV Presbyter.

SI Primus DISQVISITIONVM MAGICARVM Tomus C. T. placuit ERNESTE PRINCEPS, vt audio; ſpero non minorem gratiæ locum huic Secundo fore. Vincit multiplici varietate, curioſitate, vtilitate. Vnam ille MAGIAE ſpeciem continebat, tres iſte complectitur: in eum conieci, quæ de nefarijs MALEFICIIS, quæ de inanibus OBSERVATIONIBVS; quæ de infinitis fermè DIVINATIONVM generibus, Hiſtorici, Poetæ, Philoſophi, Iuriſconſulti, Theologi ſuggeſſerunt, non incommodè digeſta in ordinem quàm hucuſque commodiorem. Inuenient, ni fallor, cuiuſlibet ordinis, & conditionis homines, quod illos iuuare, ſi attentè legerint, non parum queat; & ſe adiutos, tibi, PRINCEPS SERENISSIME, gratias agent, cuius hæc auſpicijs videbunt in lucem prodijſſe.

LOVANII, IDIBVS SEPTEMBRIS. 1599.

IN MARTINI DELRII NOVITER EXCVSAM MAGIAM ODARIVM.

CAput icta ſus dolore
Fluuiatilẽ obteritq́;,
Exeſtq́; ſæpè cancrum.
Et ante viperinâ
Teſtudo tabe pota
Mundam vorat conilen.
Iaculis onuſta capra
Virtute præpotentis
Dictamni opem ſibi fert.
Quos icit ipſe dæmon;
Siue ille cancer, ſiue
Serpens, nocensve peſtis;
Quid agant? adeſte cuncti.
Huc dæmonum tenebris
Illuſe, quiſquis erras:
Deſertione quiſquis
CHRISTI furis, Magiæ
Maniæque captus æſtro:
Tabeſcis, & qui amaro
Felle INFIDELITATIS:
Huc, quiſquis inſciens es
NATVRAE, & artis eius;
DELRI liber ſagacis
Mox in manum inferatur,
DELRI liber SOPHIAE
Germanus ille fœtus,
Animo imbibatur altè.
Nam paginæ recondunt
Animi medelam. Egentes
Ratione noſſe morbi
Purgamina: æuiternæ
De MENTIS igne cuſum
Hominem, ſibi medelam
Animo ſagace promtam,
Manuque latam amica,
Abiudicare, turpe eſt.
Hoc DELRII volumen
Cœli euolutum ab arce
Per inuia in viam dux
Erroribus pateſcit.
Hoc in manum volumen
Date VERI, & AEQVI amãtes.
Penituſque quid recondat
NATVRA, cui voluptas
Eſt noſſe; IVRA quiſquis,
Verumque NVMEN optas
Date in manum volumen
A DELRIO euolutum.

CLAVDIVS DAVSQVAEIVS.

IN EANDEM ALIVD.

SEu multa certò pollicere Apolline
Ventura, ſeu minare multa credulis;
Siue exta ſpectes, aſtra Cælo ſeu notes;
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus,
Fatere. verus iſte te prodit liber,
Mentita veris corrigit, fallacias,
Commenta, tricas, fraude conſutos dolos,
Præſente cuncta diſſuit victrix Deo
Vis ingenI potentis, & conſtans labos.
Atque iſtud audes impius conuellere?
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus,
Fatere. verus iſte te prodit liber.
Veri peritus auctor, inuictus malis,
Magicisque laruis, nominis notum decus
DELRIO, facta dicta verat omnia.
Spectata virtus, certa ſtat ſcriptis fides.
Fatere. verus iſte te prodit liber,
Seu multa certo pollicere Apolline
Ventura, ſeu minare multa credulis
Impoſtor es, mendax, ſuperbus, improbus.

CAROLVS GOOSSINVS

OS OCVLVS SIS IGNARO.

SVPERIORIS,
& Cenſorum Approbationes.

R. P. Oliuerij Manaræi Societatis IESV Vice-Præpoſiti Prouincialis licentia pro hac etiam operis parte Tomo Primo inſerta eſt.

Hunc tertium *Magicarum Diſquiſitionum* librum à R. P. Martino Delrio Societatis IESV Theologo conſcriptum, quod multiplici ſit variaque eruditione refertus, nihilque contineat quod Catholicæ fidei aduerſetur, dignum iudico qui prælo mandetur. Datum Louanij 8. Februarij, Anno Domini. 1599.

GVILIELMVS FABRICIVS
Nouiomagus Apoſtolicus, ac Regius librorum cenſor.

TRes *poſteriores;* quartus, quintus, & ſextus, *Diſquiſitionum Magicarum* libri, auctore viro docto P. Martino Delrio Societatis IESV Presbytero, ob multiiugam eruditionem, iucundam rerum abditarum varietatem, ac ſoliditatem doctrinæ, Lectori, hiſce potiſſimum temporibus, multò vtiliſſimi futuri ſunt, vti & *Priores* earundem *Diſquiſitionum.* Proinde in magnam vtilitatem Eccleſiæ omnino typis mandandos eſſe iudico. Datum Antuerp. 21. Kalen. Aprilis, Anno 1599.

SILVESTER PARDO S. THEOLOGIAE *Licentiatus Cathedralis Eccleſ. Antuerp. Canonicus, Librorumque Cenſor.*

SVM-

SVMMARIA
PARTIS PRIORIS
LIBRI III.

QVAESTIO I.

Quid & quotuplex maleficium.

Maleficium eſſe, definitur, & diuiditur. Quædam concurrentia ad omnia maleficia.

Variæ efficientes cauſæ, ſeu inſtrumenta maleficij. de pulueribus. De herbis, feſtucis, & ſimilibus, quæ ſubſternũt. De vnguentis. De halitu, ſeu afflatu. De verbis, minis, increpatione, laude. rebus ſacris, vt aqua luſtrali. vi aperta. infanticidijs. de ſanguinis ſuctione. de ſtrigibus veterum opinio. Gelo. Panamanæ ſtriges. Lilith. matres dæmonum; & de illis errores Hebræorum. Lamiæ, quid, & quales Græcis. Thre. 4. Iſai. 34. Quo pacto infantes olim & hodie necent.

QVAESTIO II.

De maleficio inſomnij.

Ritus ſolemnis. exempla. Loca Virgilij, Ouidij, Valerij Flacci. Telephron. Denaſatus nebula ſomnij quid Apuleio. Modi ſoporandi magorum. ſigna varia pro inſtrumentis, & ſingulorum exempla. De vnguento, & illinimentis. an poſſint mutari in minuta animantia, & arctas rimas ſubire.

QVAESTIO III.

De amatorio maleficio.

SECTIO I.

Quid ſit, quædam huiuſmodi credita veteribus. Aſtirites lapis, Iynx, qualis auis. De noſtri æui philtris. de his quæ fiunt intra corpus. quod in his vt plurimum miſceant res ſacras. & exempla.

De his quæ fiunt extra corpus. Sacrilegia quæ his immiſcentur. de imaginibus amatorijs. De pergameno virginea ex cute pueri. Cur in hoc potiſſimum maleficio rebus ſacris abutantur, & exemplum quoddam de Euchariſtia.

SECTIO II.

Quæ vis maleficij amatorij. probatur latè non poſſe voluntatem eo cogi, ſed appetitum tantum. L. eorum, Cod. de malef. & mathem.

Locus Baruch. 6. v. 42. accuratè tractatus. Qui funiculi apud Ieremiam, qui vero apud Poetas. Loca Virgilij, Valerij, Nemeſiani, Propertij. τὰ πίτυρα quid ſint, defenſus interpres vulgatus. Theocriti locus. Burchardi locus. Oliuæ aduri ſolitæ. Epityrum edulium. Heſychij locus.

cus. Oſſa quid ſignificent Hebræis. Quid oſſa oliuarum.

Menti, & corpori hæc quam noxia, oſtenditur ratione, & exemplis.

De Hippomanes, quotuplex ſit. explicantur varij auctores. Varia iudicia contra huiuſmodi Magos, & quæ iuris Romani pœna. Anton. Gubertus refellitur. Exemplum vltionis diuinæ, quod in Miſnia accidit.

SECTIO III.

De remedijs contra philtra, & amoris viſcum. vana quædam gentilium. Loca Virgilij, Tibulli, Nemeſiani, & Propertij. Error Pomponatij. De antidotis naturalibus, De antidotis moralibus, & Chriſtianis. Ex Helinando quæ ſoleant amorem adferre, vel fouere natum. Quæ vitanda. Remedia facti.

Pulcra exempla, Hypatiæ. Appæ, & Gelæ.

Sacerdotis cuiuſdam. Cardanus refutatus cum remedio ſuo.

QVAESTIO IV.

De Maleficio hoſtili.

Quid ſit, de ingredientibus. notata quædam opinio Grillandi.

SECTIO I.

De Faſcinatione.

Hæc nunc tota luculentior quæſtio. De vulgari, ſeu poetica faſcinatione; qualis, & quæ ex ea ortæ ſuperſtitiones. Faſcini nomen. Præfiſcini. de Higà *Hiſpan. Loca Virgilij, & Tibulli, Deſpuere in ſinum. An quis faſcinetur à beneuolis, aut à ſeipſo? Eutelidas, Narciſſus. Loca Plutarchi, & Heliodori. Pueri quo pacto faſcinētur iuxtà Plutarchum. Conuincuntur fabuloſa.*

Theologorum quorundam incōſiderātia.

Philoſophica faſcinatio quid, & quod improprie dicatur faſcinatio.

Thybies Pōtici. Locus Plutarchi. Vis Viſionis in corpus, & animā ex Plutarcho. Amoris origo. Naphta Medorum. Hiaticula auis. Auriginoſi morbi remedium. Inuidorum intuitus. προβασκάνια. Quo pacto contagio per intuitum propagetur ſecundum Theologos: Richardi dicta diſcuſſa. viſus videndo an agat in ſpeculum. contagio an ex pupula vel circum oriatur. Amatus an habeat aliquam phyſicam qualitatem, qua efficit vt ametur. Locus Eccl. 9. v. 9. Abulenſis ſententia diſcuſſa. An faſcinationis nomen recipiendum Chriſtianis. Faſcinationis definitio, & Etymologia. Loca Deuteron. 28. v. 56. Matt. 20.

Loca Horatij. item Eccl. 31. v. 25. Sap. 4. v. 12. Gala. 3. v. 1. Sara an faſcinatrix. D. Hieron. Chryſ. Anſelmi, Tertulliani, & aliorum ſententia de faſcinatione. Leonardo Haſſelio vindiciæ commentarior. adiudicatæ. Faſcinatio Magica, quid & qualis.

De ſene Viterbienſe contra vidam. Telchines qui. Palamnæi. Faſcinantium familiæ, in Aphrica, Triballis, Illyrico. Faſcinatorum ſigna an in oculis. Quid contra faſcinationem queant remedia naturalia. Faſcinatio latiſſimè ſumpta quid ſignificet. faſcinari iudices an verum. Opinio vulgaris faſcini vnde nata.

SE-

SECTIO II.

De maleficijs venerarijs.

Quæ ſit poteſtas Diaboli in malos. Lutheri error. Locus 2. Cor. 4. v. 4. Lamber. Danæus notatus. Sagæ poßunt occidere, & morbos inferre.

Elzan. magus plurimos occidit. Sagæ Heluetiæ quam multos; imo & proprios liberos uorauere. maleficium per acupuncturam. De alijs in ſuperiori Germania: item in Salaſſis. item apud Geneuenſes.

Modi duo per introſumptionem, & eius exempla, ſtrigatio puerorum. tertius per inhalationem. Clementis V I I. mors. exemplum Agyrtæ Itali. & aliud Alſaticum. & aliud Nigræ ſiluæ. Quę cauſa huius veneficij inhalatorij. Bodini error. De venefico Italo Pariſiis agente.

De venenis quæ extrinſecus adhibentur. varij modi. Loci de hac re Horatij, & Lucani. Telephron à lamijs in ſpecie muſtelæ naſo truncatus. Locus Apuleij, & Quinctiliani.

Gnoſticorum immanes cibi. hinc cauſa calumniarum in Chriſtianos, de infanticidijs, Venena quędam mirę efficacitatis. De ſtygis aqua. Iuberti ſententia notata. Scopeliſmus quid. Iacularij qui L. cum quædam & L. ſaccülariorum D. de extraord. crimin. loca Iob. 5. v. 23. Virgilij & Plauti: Hiſp. quid cargarel dado.

SECTIO III.

De aborſu, difficili partu, & lactis deſiccatione.

Stadlein lacertà ſub oſtio poſita, infantes in vtero materno necabat. abortus flatu procuratus. vtres Littelaten. Perpetua prægnatio cuiuſdam apud Apulcium. difficilis partus Alcmenæ. Exemplum lactis furati. & ritus. accidit Treuiris. De lacte exſiccato, etiam in muliere per ſolas minas. De frumento furto per maleficium.

SECTIO IV.

De ſagitarijs aſſaſſinis & imaginum fabricatoribus maleficis.

C. vni. de ſagitarijs, explicatum. quod genus hominum ſunt iſti. Ritus horum, & exempla nonnulla. vt PunKleri & aliorum. De Finnis & Lapponibus ſagittarijs, C. vni. de homicid. in 6. Qui propriè aßaſſini.

De iconopœis maleficis. Notati Cardanus & Vvierus. Altheæ ſtipes fatalis Meleagro. Loca Ouidij & Horatij. Hiſto. Duffi Regis Scotiæ. De Enguerrani vxore, de alijs in Francià recentioribus, Caroli. 9. & Pontificis cuiuſdam. De ſtatua Simoni Bulgari exitioſà. De alia Tricipiti, deque alijs quæ in Ciceo Byzãtino magicæ fuere.

SECTIO V.

De morbis varijs à dæmone illatis.

Dæmones varios immittunt morbos. Notantur Pomponatius, & Lemnius. Locus D. Matth. 17. v. 14. De Lunaticis & Epilepticis. Firmici locus.

Exempla, Thallus ſic affectus per Apuleium.

puleium.aliud ex malleo exemplum. Locus D.Luc.8.v.27.& 17.v.11. 1.Reg.16.v.14.15.& 23.dæmonum nomina ab effectu in S.S. Cur magna in his auctoritas Sprengeri & Niderij.

Exempla ab ijs allata varia B. Angelæ Fulginatis, Stiradij. Dementiam adferunt. Exemplum ex Mathiolo. morbi Gentilium à dæmonibus, vt Cererictorum, Panicorum & Fanaticorum.

Quo pacto dęmon inferat morbos. Cacechites.

SECTIO VI.

De mira rerum ſolidarum & magnarum in corpus ingeſtione ac egeſtione.

Exemplum mulieris Zabernenſis. item & alia ſeptem, octoue, & præcipuè mirum ex vita S. Petri Tarentaſii. Piſanæ monialis.

Quæ in corpore naturaliter innaſcantur? Exemplum Comitis cuiuſdam. Quæ naturaliter innaſci non queant.

Quo talia pacto dęmon poſſit ingerere, & exerere. Exempla duo Ambr. Paræi, de ſtudioſo, & paſtore. Tertium Remigij. Refellitur modus Paracelſi. de fulmine & aqua.

SECTIO VII.

De maleficio deuouendi.

Eſſe aliquos energumenos, & quę ad hoc requiſita vt poſſeſſi à dęmone dicantur. An penes homines ſit poteſtas ſic deuouendi. An Diaboli ſubintrent ipſa corpora? Diſcuſſa ſententia B. Hildegardis. Cęſarij. Gennadij. Toſtati exempla varia. Notatus locus Scriptoris Annal. Eccleſiaſticorum. cur id Deus aliquando permittat.

SECTIO VIII.

De maleficio ligaminis.

De vulgi quadam opinione, et ex ea conſuetudine nuptiali. Solere homines reddi maleficiatos.

De varijs modis ligaminum. Cur plures viri maleficiati, quam feminę? Cauſę maleficij proximæ.

De Lemnijs feminis maleficiatis. De Bohemis mulieribus. Valazca. Propertij locus. Palumbi presbyteri & Veneris hiſtoria.

De viriliũ ablatione notatus locus Sprengeri. De muliebri arctatione. De impedimento reſpectiuo. Quoddam eſſe impedimentum perpetuum, contra Canoniſtas quoſdam, & quod huiuſmodi.

Mira Dei permiſſio quędam apud Karentinos. de fonte Salmacis.

SECTIO IX.

De maleficio odij. Exemplum, & locus Virgilij. Exemplum aliud & quo pacto hoc maleficium dęmon procuret. de maleficio obliuionis, & eius exemplum.

SECTIO X.

De maleficio incendiario. de corona Medeę Senecę locus. exempla varia. Lotharingię, Heluetię, Rhenanę prouincię.

QVE-

QVAESTIO V.

Quibus perſonis malefici queant nocere;

Nemini ſine Dei permiſſu; quo habito poſſent cunctis hominibus. cur infantibus permittantur nocere. Cur vt plurimum his inſidientur. infanticidiorum exempla. Opinio vulgi de indolentia acquirenda. De vnguento Pagano. Cur interdum & bonis nocere permittantur.

Vulgi opinio diſcuſſa, & interpretata, quod iuſtitię adminiſtris nequeant nocere. Oſtenditur contrarium aliquando accidiſſe. Ananię ratio reiecta quędam. Niderij ſententia notata. Goninus Magus Pariſienſis. Vnde orta opinio.

QVAESTIO VI.

Cur Deus patiatur maleficos rebus ſacris ſic abuti?

QVAESTIO VII.

Cur per maleficia tantopere dæmonem graſſari Deus patiatur?

SECTIO I.

Fit ad gloriam Dei. quia ſic oſtenduntur, Suauitas, clementia, ſapientia, potentia, iuſtitia, &c. attributa Dei.

2. Fit ad hominum utilitates varias, primò eorum, quibus nocitum, patientiam, conſtantiam, charitatem, humilitatem, & reliquas virtutes. exempla heremitæ cuiuſdam, & D. Iuliani. Deinde & cæterorum fides confirmatur, & varij errores extirpantur. docentur eſſe dæmones, docentur hæretici ueram non habere fidem qui non poſſunt iſta ſanare, vel dæmones fugare. Exemplum Lutheri. item Parochi Lutherani. Miniſtrorum Auguſtanorum. Miniſtrorum Caluiniſtarum in Picardia. Dæmones interfuere funeri Lutheri, & Belgicæ Iconoclaſtiæ. Dæmonis imagines cur Caluiniſtæ linquant intactas, Dei & Sanctorum confringant? varia eius rei exempla.

SECTIO II.

Vindicta peccatorum præcipua eſt cauſa. Aliquando alienorum, vt in diſcipulo B. Eleutherij, & infantulo apud D. Gregorium. item ob parentum iniuſtam imprecationem, uel etiam coniugum.

Vt ſunt contumacia *in Deum, & alios ſuperiores, vel parentes, Nabuchodonoſor.*

Ægyptij. duo iuuenes Florentini. Decem Fratres, ob diras parentum. Loc. Prouerb. 30. v. 17. Odium, & vindictæ cupiditas, & inuidia. *Exemplum Saulis, aliud Alexand. ab Alexandro, & quatuor in vita S. Arnulphi.*

Carnalis libido, *etiam coniugum, &* quæ huc diriguntur. *Saræ mariti B. Magdalena puella apud D. Hieron. puella apud D. Proſperum. cur tam multa dæmoni liceant in coniugatos? Sacrilega uotorum violatio quam horrende punita. exemplum terrificum trium monachorum.*

Cru-

Crudelitas iniuſta. *vt Boleſlai Regis. Geilæ ducis*, item accuſatio, vel criminatio calumnioſa. *vt de tribus fœminis, & vno viro; calumniantibus D. Gregorium Siculum, & D. Danielem Stylitem.*

Agnitæ veritatis impugnatio & apoſtaſia. *exẽpl. variorum in ſacris litteris, canonibus, & D. Cypriano.*

Blaſphemia *vt Alexander & Hymeneus Sartor Vvigornienſis apud Tho. Vvaldenſem blaſphemans contra Sacroſanctam Euchariſtiam. Gaianus blaſphemus in Deiparam. item alij Conſtantinopoli & Neomagi.*

Imprecatio, qua quis ſub conditione ſn dæmoni addicit. *mulier-cula apud Ceſarium. Et de illo qui animam diabolo vendidit. Colonienſis virgo apud Niderium.* de prætermiſſa menſæ benedictione. *de Petro Bernenſi iudice,* & pretermiſſo crucis ſigno. *De hoſpite Spandacenſi.*

De capitaneo Brauo. de Nobili quodam Sileſio. De virgine Saxonica. De quodam maledico in martyrem. de Goduino Comite.

Vſuræ vitium. *de monialibus quibuſdam. Cur eleemoſyna data ſagis noceat.*

Duritia & immiſericordia in pauperes. *de ſagis ideo mendicantibus, de Pictauienſi, quodam. De Epiſc. Moguntino. de Kirchbergero quodam.* Irriſio ſacrorum myſteriorum, contemptus rituum & cenſurarum Eccleſiæ. *De Batauo miſſam imitante. De Nouato. De Proculo Ariano. De Donatiſtis. De indigne ſumentibus Euchariſtiam. exempla tria. Epachij mors. Multi periere ob contemptam excommunicationem Epiſcopi.*

Templorum & ſacrarum rerum direptio, & Eccleſiaſticorum redituum ac iurium inuaſio. *De Comite Matiſconenſi. De Otgerio Oeconomo, De alijs duobus, Item de pœna quorundam militum in Hiſpania, poſt hanc vitam, vt apparentes declararunt. De Deioca propter eleemoſynas ſaluo. De Berneto propter corruptelam & iniuſtitiam damnato De Alfonſo Rege Aragonum precibus Cluniacenſium liberato purgatorijs pœnis contra hęreticos, & de confeſſione.*

Irriſio contemptus ſanctorum virorum & feſtorum. *de muliere quadam. exemplum punitę fœminę quia fuerat ingreſſa virorum monaſterium, virilem habitum mentita. item contemnentes feſtorum celebrationem. De ciuibus Torpetẽſibus.* Puſillanimitas deſperatio, curioſitas, *Theophili Oeconomi.*

Propter culpas veniales, *Moſes ob leuem iram. Religioſa quędam ob prę-cipitem Gulam. alius ob tepiditatem & diſtractionem in oratione.*

QVAESTIO VIII.

Cur cum iſta damna plerumque diabolus poſsit per ſe inferre, malit per alios?

Quia in maiorem hoc cedit Dei contemptum. Pluribus nocet. Quędam non poſſet tam commodè per ſe v.g. hęreſes ſpargere, abuti rebus ſacris per ſacrilegium. Vt plura illi Deus permittat in homines. De remedijs, remiſſiue.

PARS

PARS POSTERIOR LIBRI TERTII, SIVE DE VANA OBSERVATIONE.

QVAESTIO I.

Quid ſit?

Definitio ponitur.

QVAESTIO II.

Quale ſit peccatum?

Quandò lethale. *Quando veniale.* *Quandò nullum.*	*Exempla ſingulorũ.*

QVAESTIO III.

Quotuplex ſit?

A cauſa finali oſtẽditur eſſe quadruplex.

Si exſpectentur bona	*Fortunæ.* *Corporis.* *Animi.* *Supernaturalia.*

QVAESTIO IV.

Vnde queat dignoſci, quando ſit huiuſmodi vana obſeruantia?

SECTIO I.

Quid quando non conſtat cauſam habere vim huius effectus ſupernaturalis à Deo. Quid quando, conſtat eſſe effectum naturalem, vel diuinum, ſed adduntur variæ circunſtantiæ. ponuntur de ſingulis exempla.

SECTIO II.

Oſtenditur particularibus caſibus, vana obſeruantia.

1. *Quando requiritur fides in hominem.*
2. *Si effectus tribuitur ſigillo, charactери, figuræ, verbis, &c. quæ repudiata lib. 1.*
3. *Quando verba ſacra, vel opera pia detorquentur ad res vanas, & quæ res tales cenſendæ? Quæ res indirectè ſpectent ad Dei honorem. Explicata ſententia Caietani, & limitata, de illis qui ex mera deuotione faciunt.*
4. *Per certa ieiunia voluntaria, & orationes ab Eccleſia ad hoc non inſtitutas nec probatas, euentum aliquem exſpectare. De arte Notoria. eius ritus & confutatio fusè. item de arte Paulina & de arte Angelica.*

SECTIO III.

De geſtantibus reliquias, Euangelium D. Ioannis & ſimilia periammata. Quæ neceſſaria vt hæc ſint licita. ſententia de his Auguſtini explicata. veteres etiam Canones, c. illud 26. q. 2. c. non liceat. 26 q. 5. c. ne obſeruetis 26. q. 7. Caſſiodori locus exponitur.

SECTIO IV.

De ominum obſeruatione latè differitur, & enumerantur eorũ genera varia ex D. Auguſtino. De Saliſatoribus. De auris tinnitu. locus Catulli, & alterius incerti poetæ. Spatulomanthia. Sternutatio. Ex nomine, exemplo Auguſti de Nicopoli. Ex verbis fortuito pro-

prolatis. De ijs quæ domi contingunt. οἰκοσκοπικὰ. De ijs quæ foris. τὰ ἐνοδιὰ. Exempla. D. Auguſtini locus. Ominis mentio habetur in ſacris litteris. Locus 3. Reg. c. 20. v. 33. Vanitas omnium. D. Marci factum. locus Bleſenſis, & Iudith. 8. v. 33.

Signum à Deo petere aliquando licitum. varia huius exempla. Serui Abrahæ. Gedeonis. Ionathæ. D. Auguſtini. Gregorij VII. Clodouæi Regis. Omina obſeruare illicitum. Caietani locus notatus. Omen offenſi pedis notatum in Graccho, Craſſo, Proteſilao, Tibullo. De omine ſternutationis ex Theocrito, Ariſtotele, Propertio.

SECTIO V.

De ſtrenis an ſit vana obſeruantia. quando liceat eas mittere. De Kalendis Ianuarijs & earum celebratione. Explicantur. c. 1. Concil. Antiſiodor. c. non obſeruetis c. non licet. c. ſi quis Kal. 26. q. 7. c. 10. Conc. Tolet. 4. Burchardi locus. Hibernici lupi charichriſt.

SECTIO VI.

De ſuperſtitione temporariorum, ad ſcindenda ligna, herbas colligendas &c. Qui obſeruant certos dies feſtos: vt prænuncios ſerenitatis vel pluuiæ. vel vt naturalis efficacitatis maioris, quo ad herbas, phlebotomiam & ſimilia. vel vt infauſtos & ominoſos. Dies Aegyptiaci, qui ſint in c. non obſeruetis, &c. quis exiſtimaret 26. q. 7. D. Auguſtini loca. Locus ad Gal. 4. v. 10. Poſterum, quid Ambroſio, & Auguſtino. Qui aquam benedictam vno dominico quam alio plus virium putant habere. Qui ouis diei Paraſceues vim ineſſe incendij putant exſtinguendi.

SECTIO VII.

Obſeruantiæ vanæ in ſanandis morbis & varijs noxis repellendis.

Quando conſideratur vt oblatio ſit ex eleemoſynis, vel crux empta eleemoſynis. Qui pilos vel capillos ægri miſcent ceræ oblationis. Qui mergunt imagines aquis. Qui certas adhibent ligaturas. Qui per annulum deſponſationis meiunt. Qui porcorum lintri collum applicant. Qui cingulam egrotantis metiuntur. Qui ſtramen bipenne diuidunt. Qui animalia luſtrant per ignem. Qui libum S. Lupi inſunt &cæt. pecuariorum ligaturæ. locus Burch.

Qui vtuntur abſurdis orationum formis. de curatione vulnerum inter milites Hiſpanos frequente, ponitur formula & diſcutitur.

SECTIO VIII.

Diſcutitur & refellitur ſuperſtitioſus tractatus Felicis Malleoli Tigurini. Sanare morbos quando pium, quando non. Quando liceat benedicere animalibus quando non. Quando liceat exorciſare & excommunicare animalia bruta. Exempla Sanctorum. S. VVilhelmus anguillis maledixit, B. Truminius vermibus venenatis. Epiſcopus Lauſanenſis ſanguiſugis Heluetij vermibus Fuger, Curienſes infectis, LauffKaffer. Quibus formis exorciſmorum hac in re vti liceat. Exemplum Apoſtolorum & S. Hilarionis. S. Bla-

S. Blaſius quomodo benedixerit animalibus. De S. Antonij porcis, & cur illi appingantur. Locus Coloſſ. 3. v. 17. Quomodo in nomine Ieſu omnia facienda. l. eorum. C. de malefic. Azo & alij illam ſequentes, reprehenſi. Formulæ in quibus dicitur, Si B. Maria peperit &c. hoc fiat & ſimiles oſtẽduntur eſſe illicitæ, etiamſi capias ſic vt ſignum vel vt cauſam. Nunquam vti licet operâ dæmonum ne ad bonũ quidem. De facto Theodori Sedunenſis Epiſcopi utentis miniſterio dæmonis in campana transferenda. Quomodo intelligendum Dei præceptum, de parcendo inimicis.

Nulli contractus vſurarij vnquam liciti fuere: & contrarium, eſt error.

Rythmus, ſeu verſus, an ſuperſtitioſus.

Ritus abſoni, & non neceſſarij, nec ab Eccleſia approbati. indicium ſunt ſuperſtitionis.

Chriſti Domini ritus in ſanando cæco. De B. Marco quædam fabella.

De ritu Helizei Prophetæ in puero ſuſcitando. De ritibus baptiſmi.

Reuelatio de illis formulis vulgaribus nulla exſtat. De Ananiſapta remedio, docctur eſſe vox Magica, & idololatrica cx Hebræa compoſitione. אכא, & אקם, & רוכע, & אכני, & שקח.

Magicæ voces pleræque ex Hebræo ſumptæ.

Serpentes quomodo ab Apoſtolis ſublati.

Serpentum incantatores ab Eccleſia non tolerantur. Potentiori vtens forma eundem conſequitur effectum, quando deeſt pactum. Cur per malos Sacerdotes ſeruata forma conſecrationis fiat tranſſubſtantiatio; per bonos, non ſeruata illa, non fiat hæc?

Curationem à dæmone petere non licet.

Non ideo licita eſt formula, quia verba eius ſingula ſunt ex ſacra ſcriptura.

Quomodo fidei promiſſa ſanatio, & miraculorum patratio? In quibus dubijs ſequenda benignior interpretatio. quid hic dubium, quid certum. Diſtinctio vtilis inter dubium de re, & dubium de perſona.

Poteſt res eſſe illicita, & non peccare eam faciens, & è contra quoque. Quando agitur de ſalûte, vel periculo animarum, tũc iudicandum non quod lenius eſt, ſed quod animæ tutius, & ſecurius.

SECTIO IX.

Exempla variarum formularum vanæ obſeruantiæ. Spadix, Spadix, ſi laboras, &c. Ante par ante, &c. Alligare equum ſtoloni ſterili. Brachium circumdare funiculo laneo. Conſumm. eſt.

Iniicere phialæ vitreæ nouem ordei grana. Filum per chriſma trahere. terream imaginem ſub altari abſcondere. Tempore miſſæ dentes tangere, &c. Manus lauare cum ægroto, vel eum cum certis verbis manu prehendere. Tribus miſſalibus panibus quædam inſcribere. Feria ſexta ægrotum ducere verſus orientem, &c. Guſtate, & videte quod bonus, &c. Ad ſanguinem ſiſtendum, certo numero guttas ſtillare in cyathum frigidæ, &c. item dicere certas orationes, vel verſiculos è Pſalmis, vel Chunrat, cara, ſarite, &c. Tribus diebus ante Solis ortum dicere ſuper equo quædam verba. Ad inueniendum

dum furem, facere crucem in cryſtallo cum oleo, & nomen Helenæ ſubſcribere, &c.

Item, lapillos ex fluente pro numero ſuſpectorum collectos & domum relatos ignire &c. Item ad excutiendum furis oculum dicere terribilem quandam orationem, & percutere clauum ęneum malleo cypariſſino, &c. Item ramum auellanum die Sabbati ante ſolis ortum abſcindere &c.

Vti falſa & ficta oratione, quam tribuunt S. Adalberto: videtur verò potius eſſe Adalberti hæretici olim damnati.

Legere pſal. 108. iuxta certam verſiculorum diſtributionem, aliter quam exſtat. Ad curanda maleficia, accipere tres olei uiolacei menſuras, & conſiſtere contra ſolem, ante ortum, exprimere nomen lęſi & matris eius, & angelorũ glorię &c. Item ferre inſcripta nomina trium regum, cum certis uerſiculis, uel uerba incognita & abſurda, ut ueterum; Danata, Daries *&c.* Recentiorum verò *Abrac, amon &c. uel illa inſcripta pani,* Irioni, Khiriorhi. Hax; pax, max, *&c. contra morſus canis rabidi.*

Vel contra dolorem dentium, Strigiles, falceſque &c. uel, Galbes &c. Galdes &c.

Item Gibel, Got &c. Vel in piſcium captura iſtud Conſtantini, Iao Sabaoth. Quod eſt abuti Dei nominibus. Libri Bamachij, & Cartachiri, uirgas parallelas ui certorum uerborum committere medijs partibus &c. Thoraci lignum rotundum cum certo murmure appendere. Brabanticę duę ſuperſtitiones, in manum ęgri ponere ſalem: uel nudum ſoli ſiſtere: Sacrorum ſtatuas mergendi ſuperſtitio. Leuini Crucij liber notatus.

Principis cuiuſdam mors formidanda, qui ſuperſtitionum amator.

MAR-

MARTINI DELRIO DISQVISITIONVM MAGICARVM.

LIBER TERTIVS.

QVI EST DE MALEFICIO, ET De Vana obſeruatione.

ADiungo poſterius iſtud, quoniam pauca, & minùs difficilia de illo nobis occurrunt dicenda.

PARS PRIOR DE MALEFICIO.

QVAESTIO PRIMA.

Quid & quotuplex maleficium.

A NON diſputo, *an ſit?* id ſuppono. qui negant; eos Sacræ litteræ, Iuris vtriuſq; ſanctiones, Hiſtorici, poëtę, communis cõſenſus, & ſæculorum omnium memoria damnat. Nullum Magiæ genus ampliùs cacodæmonem oblectat. *quia* (vt ait Syneſius) *calamitates mortalium conuiuia ſunt malorum dæmonum.* Sumimus autem *maleficij* nomen non pro damno, ſeu peccato quouis: ſed pro ſigno effectiue magico atq; ſuperſtitioſo; quo, qui vtitur, *maleficus a*; qui verò læditur, *maleficiatus* appellatur. *b* Deſcribi ſic poteſt; *Maleficium eſt magia ſpecies, qua quis ope dæmonis alteri damnum parat.* Dixi, *ſpeciem magia*, vt ad huiuſmodi damna vocis latitudinem coerceam. Addidi; *ope dæmonis*; ſi enim pactum & fædus cum dęmone deſit, nihil res ad hanc tractationem pertineat; nõ magis, quàm homicidium ferro patratum, vel raptus virginis, vel furtũ, aut latrocinium. *Diuidi maleficium* poteſt aſpectu *finis*, vel aſpectu *efficientis*. *Efficientem* cauſam hìc non voco Deũ permittentem, neq; dęmonem perficientem, neq; prauam malefici cõſentientis & cooperantis liberam voluntaté. hæc enim tria ſemper in omni maleficio concurrunt. nec enim capillus de capite cadere poteſt, ſine Dei permiſſu: nec dæmon plus damni poteſt inferre, quàm Deus permittit; nec vnlt, id quod permittitur, patrare, niſi maleficus in maleficium cõſentiat. Quod manifeſtum eſt facere ſacrilegã imitatione Dei Opt. Max. qui ſacramentorum miniſterio ſalutem vt cõferat, miniſtri voluntaté requirit. Requiri hanc malefici intentionem docet, quòd contactum vel pulueres ſtrigum videamus tantum nocere illis, quibus nocere voluerunt, quod multis exemplis Nicol. Remigius confirmauit; *c* & verò certum eſt de maleficijs, quæ cõpoſita non ſunt ex naturalibus venenis. Sed voco efficientes cauſas, inſtrumenta materiamque nocendi, quæ ad nocumentũ immediatè concurrunt. Huiuſmodi efficientia ſunt varia.

Rubr. Co... de ma- & ma- mat.

extra de ... & ma- ciat.

c l. 1. dæmonolat. c. 3. & lib. 2. c. 8. & 9.

Primò nocent pulueribus quibuſdã minutis, in cibum potumvè infuſis, vel nudo corpori affricatis, vel in veſtes diffuſis: horum qui necant, atri; qui morbum tantum adferunt, cinericei, vel interdum ruffi coloris ſunt. cõtrà, quo puluere malum tollunt, & medicinam faciũt, is plurimùm albus eſt. Vis tamen iſta, non ex pulueris colore, vel alijs qualitatibus manat; ſed tota pendet à pacto cum dæmone inito. colores tantum deſeruiunt declarandæ cõuentorum fidei, & ne ſagæ decipiantur, *quid* (vt dici ſolet) *pro quo* præbendo. Hoc inde colligitur, quia nonnunquam qui color albus vni medicinam facit, is in alterius ſtrigis poteſtate lethalis eſt, & cinericeus penes vnã morbos, penes aliam lethũ adducit; quinetiã vni & eidem ſagæ aliquando necẽ infert, aliquando ſanat à morbo, *a* prout dæmoni ſignum lubet commutare. Putarim huiuſmodi pulueribus cibos infectos à Simone Mago, apud Anaſt. *q. in* SS. 23.

a *horũ exẽpla pete à Nic. Remig. l. 1. c. 2. et l. 2. c. 7. et* 8.

2. Maleficium patrant herbis, feſtucis, alijsq; id genus friuolis in humũ proiectis, quę ſupergredientibus (quibus tamen malefica voluerit) ægritudinis vel necis certiſſima cauſa ſunt. *b*

b *Vide Remigium d. c.* 8.

3. Vtuntur vnguentis albis, vel ſubruffis, inſtar bituminis; in quibus interlucent permixtæ metalli micę, & ſimul luteæ candicanteſq; guttæ: ſi vnguentum hoc igni inijcias, fulgorem, ſtrepitum, nidoremque edit, cui ſimilem res alia nulla. hoc nonnullæ ſemper habent manus illitas, ne qua nocendi elabatur occaſio. lethale, ſi demulcendo vel ſummas veſtes attigerint. *c*

c *Vide Remigiũ. l.* 1. *c.* 3.

4. Solo halitu afflatùue inficiunt; ſic ſolent eſſe cauſa puerperis abortiendi ſummo cum vitæ periculo, vt exemplis comprobant Nicol. Remig. Sprengerus, & Loyherius, *d* & hoc dæmones poſſe Pſellus olim docuerat *libr. de dæmon.*

d *l. 2. c. 7. Sprenger. in malleo. Loyherius l. 2. de ſpect. c.* 5

5. Grauiſſima damna inferunt ſolis verbis, vnde *Lucanus*.

Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni
Excantata perit. Virgilius;
Miſcueruntq́ herbas & non innoxia verba.

Nempe quæ docuit dæmon. vnde *Ouidius* vocat *Hecateia*:

Protinus horrendis infamia pabula ſuccis
Cõterit, & tritis Hecateia carmina miſcet.

Seneca; multis venenis enumeratis, de Medeà;

Addit venenis verba non iſtis minus
Metuenda. *e* Quodque mirum, interdum nocent ſolis minis, vel increpatione; imo & laude. creditum id non gentilibus modò, qui Baccare frontem cingebant, vt hoc malo obuiarent, ſed & ætati noſtræ probatũ experientia; *f* quod & ego fateor, ſed addo hæc omnia non virtute verborum, ſed opera diaboli ad ſignum cõcurrentis perfici.

e *Luc.* 6. *Virgil. Georg.* 1. 5. 9. *Mein. Senec. Medea.*

f *Doce Remig. li.* 3. *c.* 3.

6. Nec rebus ſacris parcunt, vt quæ aſpergillum pulueribus contigerat, & ſic aſpergẽs aliam aqua benedicta, miſeram confecit, apud Remigium *lib.* 1. *cap.* 2.

Denique quædam graſſantur apertiùs; quæ per dæmonem ſtrãgulari, vel præcipitari alium curant, vel puerulos noctu iniecta culcitra pręfocant *g*; vel acu poſt aurem infixa necant, vt apud Sprengerum illa obſtetrix Heluetia; vel è cunis rapiunt, & lancinant, aut in vſum vnguentorum, vt alias docui, vel in cibum ſibi gratiſſimum, vnde Gloſſarium vetus *Striga* λαιςρύγονες: ducta voce à Læſtrygonib. Homeri Odyſſ. *κ.* anthropophageis: ſic etiã legimus Euchetas & Gnoſticos, qui magia vtebãtur, infames fuiſſe infanticidiorum; à quibus, in Catholicos hanc Nationes calumniam deriuarunt. Interdũ puerulis virulenti quidpiam inſtillant, vnde moriantur vel ſtatim, vel tabe paulatim. interdum & ſanguinẽ exſugunt. hinc orta vetus opinio de Freſaia vel Strige auicula, de qua Q. Serenus;

g *Vide Remigium d. c.* 7.

Præterea ſi fortè premit Strix atra puellos
Virosa immulgens exertis vbera labris.

Et alia opinio ab Ouidio comprobata his verſibus;

Nocte volant, pueroſque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta ſuis:
Carpere dicuntur lactentia corpora roſtris,
Et plenum poto ſanguine guttur habent.

Meminit & Feſtus Pompeius. Talis illa Gelo, ſi præſtigioſa non fuit, quæ in-

caſ-

caſſum Mauritio in crepundijs mortem molita.

Nicephorus lib. 18. *Hiſt.c.*9. In Panama Peruulæ multas ſtriges inuentas, quæ ſanguinem infantulorum exſugebant refert Pet. Chieza *deſcript. Indiæ.p.*2.*c.* 196. Hoc genus Hebræis, & veteribus Latinis; illis ſub nomine Lilith, his ſub nomine *Lamiæ*, quoque non ignotum, præter ea quæ dixi, probant alia allata à Sebaſt. Michaele *in Pneumalog.* quòd obſeruarint has vt plurimum eſſe *Nashim* (h.e. feminas) vt ait Helias *in Tisbi.* quod Lilith, deducitur à voce *Lail*, quæ noctem ſignificat, eò quòd nocte cum illo dæmone graſſari ſolitæ: item quia tales mulieres ab Hebræis vocãtur *matres dæmonum*, eò quod dæmones colũt, fouent, & obſequentes habent. Interrogati quondam ſeniores Synagogæ vnde fieret, quod plerique pueri nondum octiduani (*nota, ante circumciſionem*) reperirentur necati: reſponderunt eos interimi à *Lilith*, hoc eſt Lamijs: hodie potiſſimum nondum baptizatis infantulis inſidiantur. Teſtatur idem Helias quòd mulieres Hebrææ, vt ſunt valdè ſuperſtitioſæ & deditæ ſortilegijs, contra hanc peſtem utuntur ſuperſtitione quadam, quam ſe ab ipſa Lilith (*hoc eſt primaria quadam ſtrige*) didiciſſe glorian tur, vt certos characteres & nomina in angulis cubiculorum deſcribant. Neq; has Græci ignorarunt, Nam Duris *lib.* 2.*rerum Libycar.* teſtatur Lamiarum nomen deductum, à quadam femina, cui nomen Lamia, quæ zelotypia furens, quòd maritus in mala deditus adulteræ foret, prolem etiam adulterinam ſuſtuliſſet, & magna, pſequeretur cura; hunc infantulum ipſa necauit, & quot quot alios deinceps adipiſci potuit. Videntur ſolitæ Lamiæ veteres infantulis mammas oſtentare, quaſi eos lactaturæ, & ſic fletum compeſcere, nam hoc eſt, quò S. S. alluſit dicens *Nudauerunt Lamiæ mammas ſuas.* & quod Serenus dixit, *viroſa vbera lactantibus inſerere*, & qđ Ouidius aggredi infantulos *nutricis egentes.* Sic ergo ſolitæ ſimulare alimoniam, & interea verè miſeros infantulos exſugere. Hodie non tam ſimulant ſe nutrices, quàm ferarum ſpecie inuadunt

Tren.4.
I.34.

incuſtoditos, & dormientium cũ ſanguine vitam exſugunt, vel tabifico veneno interimunt.

Altera reſtat diuiſio, à fine petita. Secundum quam omne maleficium, vel eſt *ſomnificum*, vel *amatorium*, vel *hoſtile*.

QVAESTIO II.

De maleficio ſomnifico.

SIc voco quando aliquem potione, malo carmine, & certis ritibus ſoporant, vt interea ei venenũ infundãt, vel infantulos rapiant, aut necent, vel furto quid ſubtrahant, vel ſtupro adulteriove contaminent; faciunt hoc interdum magi, & fieri poteſt naturalibus venenis ſoporiferis: recentia exẽpla congerunt Pet. Binsfeld. & Nicolaus Remigius, & patet exemplo quod narratur in vita Diui Bernardi; *a* nam ibi tot annis adiacentem maritum incubus vxoris fefellit, quod eo dormiẽte factum oportuit. Pleraque magiæ ſecreta ſparſim Virgil. attigit, in his & iſtud *Aeneid.* 6. de Cerbero, & Cumæa.

a *Binsfeld. de confeſſ. malef. p.* 1. *concluſ.*5. *Remig. lib.* 2.*c.*4. *uita* D. *Bern.li.* 2.*c.*6.

Cui vates horrere uidens iã colla colubris,
Melle ſoporatã, & medicatis frugib. offam
Obijcit: ille fame rabida tria guttura pãdẽs
Corripit obiectam, atque immania terga reſoluit.
Fuſus humi totoq; ingens extenditur antro.
Occupat Aeneas aditum cuſtode ſepulto.

Sic & Ouid. 7. *Metamorph.* de Medæa;

Peruigilẽ ſupereſt herbis ſopire draconem,
Qui criſtã linguiſq; trib. præſignis, & uncis
Dentib. horrendus, cuſtos erat arboris aureæ:
Hũc poſtquã ſparſit Lethæi gramine ſucci,
Verbaq; ter dixit placidos facientia ſomnos;
Sõnus in ignotos oculos vbi venit, & auro
Heros Aeſonius potitur,

Sed Maro tantum meminit phyſici effectus, Ouidius etiam magici per carmina, quare ſic intelligenda eiuſdem Medæa *in epiſt.*

Flãmea ſubduxi medicato lumina ſomno.
Et tibi, quæ raperes vellera, tuta dedi.

& apud Senecam;

Tu quoque relictis peruigil colchis ades

Sopite primum cantibus ſerpens meis.

Apollonius etiã *l.4. Argon ut.* tradit incãtamentis Soporatum, idq; magno molimine effectum, multis verſib. Valerius Flaccus *l.8. Argon.* oſtendit.

Iamq́; manus Colchis crinemq́; intenderat
aſtris
Carmina Barbarico fundẽs pede, teq́; ciebat
Somne pater, ſomne omnipotens, te Colchis
ab omni
Orbe uoco, inq́; unũ iubeo nunc ire dracone͂.
*Quæ freta ſæpe tuo domui, q̃ nubila * cornu*
Fulminaq́; & toto quicquid micat æthere:
ſed nunc, (tho.
Nũc age maior ades, fratriq́; ſimillime le-*
Te quoq́; Phryxææ pecudis fidiſſime cuſtos
Tempus ab hac oculos tãde deflectere curà:
Quæ metuis me ſtãte dolũ. ſeruabo parũper
Ipſa nemus. longum interea tu pone laborẽ.
Ille haud Aeclio diſcedere feſſus ab auro
Nec dare permiſſæ, quamuis iubet, ora quieti
Suſtinet, ac primi percuſſus nube ſoporis
Horruit, & dulces excuſſit ab arbore ſõnos.
Contra Tartareis Colchis ſpumare uenenis,
Cunctaq́; Lethæi quaſſare ſilentia rami
Perſtat, & aduerſo luctantia lumina cantu
Obruit, atq́; omnẽ linguaq́; manuq́; fatigat
Vim Stygiam; ardentes donec ſopor occu-
pat iras.
Iamq́; alta cecidere iubæ, mutatq́; coactam
Iam caput, atq́; ingens extra ſua uellera cer
uix. &c.

* *nota, cornu, pro potẽtia & robore.*
* *hoc eſt altior ſeu profundior.*

Apuleius ille Madaurenſis Platonicus, Magicarum (teſte D. Aug.) artium peritiſſimus, non abs re vel finxit, vel narrauit, de Theſſalis; ſolitos Lariſſęos cadaueribus cuſtodes addere grãdi pecunia ſtipendiatos; *quibus perpetem noctẽ eximiè uigilandum erat, exertis & inconniuis oculis ſemper in cadauer intentis, nec acies uſquam deuertenda, imò ne obliquanda quidem. Quippe cum deterrimæ verſipelles in quoduis animal ore conuerſo, latenter obrepant, ut ipſos etiam oculos Solis & iuſtitię facilè fruſtrẽtur. Nam & aues & urſum, canes, & mures, imò uerò etiam muſcas induunt. Tunc diris cantaminibus ſomno cuſtodes obruunt.* Erat Lariſſæ mortuus primatis ciuitatis filius, mille nummis cuſtoditurũ ſe cadauer vna nocte paciſcitur Telephron; ratus ſe hominem ferreum, & inſomnẽ, certè perſpicaciorem ipſo Lynceo vel Argo, & oculeum totum. Quid plura? cubiculo incluſus, deſolatus ad cadaueris ſolatium, perfrictis oculis & obarmatis ad vigilias, animum ſuum permulcebat cantationibus. *Cùm ecce crepuſculum (inquit ipſe) & nox profecta, & nox altior, & deinde concubia altiora, & iam nox intempeſta, mihique oppido formido cumulatior quidem, cum repentè introrepens muſtela contra me conſtitit, obtutumque acerrimum in me deſtituit, vt tantillulum animalis præ nimia ſui fiducia mihi turbauerit animum. Denique ſic ad illam, quin abis, inquam, impurata beſtia, teque ad tui ſimiles muſculos recõdis, antequã noſtri uim præſentariam experiaris? quin abis? Terga uertit, & cubiculo protinus exterminatur. Nec mora cũ me ſomnus in imũ baratrum repẽte demergit, ut ne Deus quidem ipſè Delphicus facilè diſcerneret, duobus nobis iacentibus, quis eſſet magis mortuus. Sic inanimis & indigens alio cuſtode ibi non erã.* Hæc ille de ſe & ignarus interea narib. & auribus demorſis, vicariam ſubijt lanienam. Id enim alius ille Telephron mortuus, à Zachla Necromante ab inferis reducto ſpiritu, ſic narrat, *Nã cum corporis mei cuſtos hic ſagaciſſimus, exertam mihi teneret uigiliam, cantatrices anus exuuijs meis imminentes, atque ob id reformatæ fruſtrà ſæpius, cum induſtriam eius fallere nequiuiſſent, poſtremò iniecta ſomni nebula, eoque in profundam quietem ſepulto, me nomine ciere non prius deſierunt, quàm dum hebetes artus & membra frigida pigris conatibus ad artis Magicæ nituntur obſequia. Hic vtpote viuus quidem, ſed tantum ſopore mortuus, quod eodem mecum vocabulo nuncupetur, ad ſuum nomen ignarus exſurgit, & in exanimis umbræ modum ultroneus gradiens, quanquam foribus cubiculi diligenter occluſis, per quoddam foramen profectis naſo prius ac mox auribus, vicariam pro me lanienam ſuſcitauit.* Subdit experimentum, & veræ debilitationis indicia certiſſima. Quib. in verbis uides cadauerum mutilatrices excetras, vides anum in muſtelæ effigie ſoporantem, uides & *nebulam ſomni*, ſed non addit, quo iniecta modo. Vt plurimum ſolent ſagæ ad hoc certis luminibus uti, quorum fumum ab Apuleio arbitror *nebulam ſomni* vocari. interdũ accendũt pedes, aut manus mortuorum inũctas prius oleo quodam à dæmone accepto vel ad ſingulos digitos candelulis affi-

xis;

xis; interdum facibus excãtatis, de certi generis lychno, & nota illis pinguedine, & vtuntur vel accenſis ſibi prælucentes, vel eas domi certo loco defigentes accenſas, & ſopor durat quamdiu lumen illud ferale. Nonnunquam partes aliquas cadaueris certis locis ſuſpendunt, nonnunquam alia adhibent æquè omnia ſceleſta, quæ tamen ex pacto tantum efficacitatem ſortiũtur. Maleficij huius per ſolam appenſionem membrorum exemplum narrat Cæſarius Ciſtercienſis *lib.6. miraculor. c.*10. hunc in modum. *Homo quidam ſimplex Engilbertus nomine, de prouincia Tulpeti natus, ante paucos annos defunctus eſt. Iſte cum eſſet cacus natus, propter varia dona, quibus hominem eius interiorem illuminauerat gratia diuina, in diuerſis prouincijs noſcebatur, & a multis magniſq; perſonis ſexus utriuſque uenerabatur. In cappa ſimplici & tunica lanea nudiſque pedibus tam æſtate quam hyeme incedebat, & puero ſe regente ſic limina ſanctorum ſatis remota ſæpius uiſitauit, carnibus nunquam veſcebatur, non lectiſternijs, ſed modico tantum ſtraminis, uel fœni noctibus utebatur. Ego multa bona de eo uidi, & ipſe multos tam uerbo quàm exemplo ædificauit. Hic tempore adoleſcentiæ, cum nocte quadam in domo materteræ ſuæ matronæ diuitis, inter alios eius ſeruos ſe cubitum locaſſet, in ipſo conticinio duo fures parietem ſuffodientes ingreſſi ſunt, qui igne diſcooperto, lumine incenſo, ciſtis apertis, intrepidè colloquebantur. Quos ut prædictus Engilbertus audiuit, & fures eos eſſe nõ dubitauit, cum ſeruos ex utroque latere dormiẽtes excitare non poſſet, ſubſellio cultello ſuo perforato collo iniecit, & claua manum armauit, & quia illos quaſi cacus uidere non potuit, duce auditu ad illos tendens, & clauam utraque manu uibrans, ex omni parte quicquid tangere potuit quaſi furioſus feriens, de domo illos eiecit. Quos uſque ad foramen ſecutus dum aditum ſcala obſtrueret, & illi ſtantes extra domum, neminem preteripſum ſolum uigilare ſenſiſſent, de tali expulſione confuſi, habito cõſilio denuò niſi ſunt intrare. Quod ut ille ex motu ſcalæ ſenſit, vnam partem ſchalæ arcæ magnæ, in qua continebantur grana, & erat foramini continua, ſuppoſuit, alteramque utraque manu ſeruauit. Illos intrantes uſq; ad umbilicum, Engilbertus dorſa eorum, quia proni iacebant, per ſcalam fortiter preſſit, & in tantum depreſſit, ut non ſolum eis progreſſum, imo etiam regreſſum prorſus adimeret. Qui quaſi ſub torculari poſiti, dum mane capi timerent, veniam poſtulauerunt; datis uerò terribilibus iuramentis, quod nunquam perſonam eius læderent, uel domum illã intrarent, dimiſſi ſunt. Mane cum prodente Engilberto, a uicinis nulla arte dormientes poſſent excitari, & quærerentur circa domum maleficia, quorum uirtute hæc nouerant fieri, ſupra foramen de tecto pendentem quaſi ſpinam humani cadaueris reppererunt, qua amota mox omnes excitati ſunt. Poſt, multis annis elapſis, ijdem fures fama, & uirtutibus iam dicti* Engilberti *excitati, eiuſque ut opinor precibus compuncti, eum adierunt, & quia ipſi eſſent confeſſi, deinceps duxerunt uitam religioſam. Hoc factum mirabile, & alia quædam, de quibus in ſequentibus dicetur, ab alijs mihi relata, & utrum nam uera eſſent a me interrogatus, ita geſta fuiſſe ſimpliciter teſtatus eſt.* hæc Cæſarius, frequenter ſanè fures magica vtuntur, vt lateant.

In Flandria occidentali, haut procul Balliolo, ſuperioribus annis fur vnus prehenſus fuit, & apud eum repertus, truncus pes patibulati, quo ad huiuſmodi ſoporiferum lumen abutebatur articulis incenſis. In Leodienſis ditionis oppido Hugo (vt quidam) vel Dinanto (vt alij) noctu ad diuerſorium venere duo; qui ſe a via admodum feſſos ſimulabant. cæna ſumpta negant ſe cubitum aliò ituros, ſed importunè admodum peruicaci inſtantia tandem abs caupone impetrant, vt liceat ad ignem in culina ſomnum capere. Interea ancilla domus; cui non ſatis peregrini iſti placebant; clanculum per foramen quoddam peruigil conſpicit, quid acturi.

Nocte intempeſta, videt è marſupio manum abſciſſam mortui depromere, & digitos inungere, tum admotos igni incendere, omnes lumen recepere, vno excepto. id verò magi mirati inſolitum. ſæpius ergò tentant & flãmæ admouent: fruſtra ſemper. Tum eorum vnus, quid tum (ait) ſi vnus dũtaxat in domo vigil? & affixa ad caminũ manu, quatuor digitis velut candelis obſcura flamma conlucantibus, domo egreſſi, noto ſibilo ſocios aduocant ad præ-

 dam.

dam. Puella ſubſequitur egredientes, & domo, ianua reuoluta, excludit, inde irrumpit in herilem thalamum, inuenit omnes altum adeò ſtertere, vt nulla vi (nam in medium cubiculi de lecto detraxerat & protraxerat) potuerint euigilari. Interea fures per feneſtram quandam ſe dirigebant in domum; occurrit iſta, & ſchalis deturbat. Inſtant tamen, & alia moliuntur ingreſſum. hæc luminis memor, & ſuſpectione hanc eſſe ſoporis domeſticorum cauſam, omnes digitos ex ſufflat, vt lux emortua, dormientes experrecti, ad clamorem accurrunt, & domo protelant manifeſtarios. Poſt aliquot dies capti, facinus confeſſi fuere. Quid mirum ergo, ſi ſagæ noctu irrepant ad cunas infantulorum, & aliorum, quos eunt perditum? Pet. Binsfeldius *comm. in titu.* (*de malefic. & mathem at libro* 4. *in fin.* ſic ſcribit, *Retulit idem* Ioannes *Cuno de Rouer. cùm Anna mater eius & aliæ duæ ſagæ conueniſſent, vt de nocte virum quendam zeloſum perſecutorem maleficorum maleficio conficerent, Magiſterulus præcedens feneſtras & ianuas aperuit. Ipſe autem* Ioannes *Cuno pro comite à matre & alijs adductus fuit, vt candelam ardentem, quę non naturalis, ſed arte diabolica confecta erat (ipſo Ioanne Cunone proprijs ſcriptis ſic diſtinguente) teneret. Venientibus autem eis in cameram maleficiandi in ciuitatem* Treuirenſem; *cùm maleficiandus pro more bonorum Chriſtianorum ſe ſigno crucis, & pijs exercitijs, antequam ſe quieti traderet, muniuiſſet, nihil efficere potuerunt, ſed re infecta reclauſis ianuis reuolare debuerunt. Vir autem bonus cui nocere voluerunt, adhuc viuit* Dei *gratiæ, & tamdiu viuet quamdiu* Deo *placuerit. Mater dicti Cunonis, cum & ipſa examinaretur ſuper articulis propoſitis, eodem modo confeſſa eſt, ſicut filius in hoc puncto.* Qui ſuperioris odinis ſunt Necromantici maleficiarij, nihil habent neceſſe hanc candelam ſibi prælucere, ſufficit in remoto aliquo loco accenſam definxerint.

Manifeſtum hoc in ſequenti narratione, accepta à viris fide dignis, digna quæ ſciatur, nam diuinæ quoque vltionis addit exemplum. Abſtinebo loci, & ordinis, & perſonarum nominibus, ne quis ſaga nare in Hiſpania, vbi res verè geſta, in cubile ueritatis & perſonarum notitiam peruadat. Ibi quadam in vrbe magni nominis concionator; qui cum alijs prædicaret, ipſe reprobus vel factus, vel permanſit. familiaris erat cuidam viro nobili, cui formoſula vxor, ſed caſta matrona. hanc cœpit hircus ille afflictim deperire, nec diu ignem ſinu fouit occultum, aperit animum, & mulieri flagitium nititur ſuadere. Illa certa tuendæ caſtitatis, ſedulo conatur ad ſaniorem mentem reuocare a dementia. Sed erat oleum camino addere, vt Naphtam accenſam vehementius aqua iniecta exaſperat, vt gliſcat incendium; ſic admonitiones hunc vltrò inflammabant. Nec deſijt vrgere, donec pertæſa moleſtiam, ſtatuit vlciſci nebulonem. rem totam pandit marito, quem non minus, quã Atridas talis dolor vrebat. eius iuſſu vxor tempus addicit, venit nox optata malè amanti. Maritus cum aliquot famulis egregiè armatus erat in propinquo cõclaui, familiarem hunc haut familiariter excepturus. operiebatur aduentum matrona. Tandem en tibi ſæculari habitu, accinctum gladio & pugione. deducentem illam audacter ſubſequitur, & poſtquam conſediſſet, veterem cantilenam iterat. mulier refutat, & negat, vt ſolita; fecerant audaciorem tenebræ nocturnæ mæchum, & vim parat. vis vi repellitur: tandem verita mulier, exclamat, & condictum marito ſignum contenta voce tollit. Surdo (quod aiunt) fabulam, nec maritus, nec quiſquam accurrit. Quid ageret? fugeret? tenebatur brachijs fortioribus. conſentiret? mors probro & peccato potior honeſtati. vngues ergo & dentes, arma ſtringit muliebria, & faciem deformat, ſed præ furore hæc ille vix ſentiebat. Gladium depoſuerat, dorſo pugiunculus hærebat, vt aduertit matrona, inter luctandum manu eum eripit a tergo, & ſtricto mucrone perforat aduerſarium, & vita priuat. collabitur cadauer. victrix, vix ſui compos adcurrit in conclaue, vbi maritum abdiderat, inuenit illum, & famulos omnes mortuis, quam viuis ſimiliores, clamar

velli-

licat, trahit, nihil non agit, vt expergefaciat. at illi conſopiti manebant. ſuſpicata (quòd erat) maleficio id fieri, & videns ſibi in ſeipſa ſpes omnes locatas, cadauer domo effert, & in plateam abijcit cum gladio, & cruento pugione. Interea dum ibi iacet, circitores nocturni in cadauer incidunt; ferũt in carcerem, facie lota, etſi non facilè, tamen agnoſcitur concionator. Prętor, ſeu (vt vocant *Corregidor*) prudentia pollebat, ſilentio imperato præſentibus, ſummo mane adit cænobium: euocat Priorẽ, ait ſe de re maximi momenti cum ipſo coram tota familia agere optare: iubeat omnes ad vnum in Capituli locũ conuenire. facit Prior, conuenere viui omnes, nam mortuus ille ſolus deerat. Prætor (ait) videri ſibi aliquem deeſſe, re animaduerſa, Prior, verè (inquã) omnes adſunt, excepto tali, (& nominabat) qui fors nunc ſe ad proximam parat concionem. Ipſe quoque, ſubdit ille, vocetur: mora haud longa futura. currunt nonnulli, vt vocent; cubiculo clauſo, pulſant oſtium, nemo reſpondet. It ergo cum Priore ipſe Prætor, & ianuam vi reſerant. nemo erat in cella, duntaxat fax ardens, & obſcurum lucens, defixa erat in camino. Mirari omnes, & ſtupere. Tum Prætor Priori & conuentui narrat, vbi & quale inuentum cadauer. Et dum illud auferunt è carcere, vt prophanæ ſepulturæ (quam S. S. *aſini ſepulturam* vocàt) meritò tradatur; ecce tibi nobilis ille cum vxore, & rem omnem narranti; conferuntur momenta temporis; reperiuntur euigilaſſe, quo fax exſtincta. Sic & perfidia hypocritæ deteſtatione omnium, & mulieris caſtitas, atque fortitudo laudibus totius viciniæ celebrata, non facile ex illic habitantium memoria delebitur.

Ex Remigio, nunc addam quædam, quibus hæc explicentur confirmenturque; Scribit ad ſoporiferum faſcinum ſtriges vſurpare cadauer abortione egeſtum, reſecto inde vnà cum humero, coſtiſque continentibus dextro brachio, in vſum luminis, & ardere eius membri extremos digitos flamma ſulphurea ac violacea, tãtiſper dum perficiant, quod cœpere, & hac flamma exſtincta tam integros, & illibatos manere digitos, quàm ſi lumini fomitem nullum præbuiſſent. idque confeſſos maleficos Guermingæ 14. Kal. Ianuar. 1585. Sic Remig. *lib. 2. c. 3.* & idem confirmat *cap. 4.* cum docet, ſolere prius ex cadaueris illius abortiui vnguine, de membris elixis parato, quàm perſonã conſopire volũt, probè inungere. Vergauillæ X. Kalend. Februa. Margareta Luodman, in iudicio agnouit inter ſcelera hoc quoque: S*e nocte quadam N. ædes fuiſſe ingreſſam, eo animo vt ſomno ſopiti faucibus venenum infunderet: idque inceptum quin perficeretur parum abfuiſſe, ita in procliui videbantur eſſe omnia. Sed (malum) contra quam putabant excitatum illum fuiſſe à ſomno: adeò vt, re infecta, cum facinoris ſocijs ipſa ſe in fugam dare cogeretur, conſectante interim illo manu armata, ac tandem cùm aſſequi non poſſet, minas ferocius intentante. Ea igitur de re ad ampliorem cognitionem interrogatus ipſe, N. teſtis omnem, vti illam ſaga præ narrauerat, certis diſertiſque verbis recenſuit: videlicet appetitum ſe, ſicuti dictum eſt, ueneno: hocque vnum illis, ne præberent fuiſſe impedimento, quod fortè experrectus (nondum enim illarum vnguine delibutus fuerat) ſe crucis ſymbolo atque oratione* Dominica *contra tantum diſcrimen atque periculum muniuiſſet: verumque illud omnino eſſe, quod illas cum telo multum viæ eſſet proſecutus, nec tamen aſſecutus.* Et poſtea: *Ferè omnes criminis rei deprehenſi, in* Germania *quæ eſt ditionis* L*otharingicæ, aſſeuerant concorditer, eam ſibi à dæmonibus (modo ijs per aliquot annos fuerint operati) penetrandarum ædium facultatem eſſe tributam, vt ſcilicet per quæſuis anguſtias nullo negotio viam ſibi faciant, in mures, feles, locuſtas, & alia huiuſmodi puſilla animantia, prout uſus poſtulat, contracti, atq; imminuti, intromiſſoſque denuò priori formæ reſtitui, ſi velint, ac tum commodum inceptum peragere, quale ſuperius eſt declaratum, ſcilicet illiniendo eo primum per artus omnes, cui moliuntur interitum, ne euigilet; tum firmiter ac validè os ei diducendo, ne potionem agitatione excludat, tandem uenenum faucibus ingerendo admota lucerna quæ ſulphuream flammam euomat.*

QVAESTIO III.

De amatorio maleficio.

SIc vocant quicquid dicitur, fit, daturve eo fine ut in amorem quis, Venerisque furias pertrahatur. plurima huiuſmodi philtra veteres nobis commemorarunt, Theocr. & Virgil. *in Pharmaceut. Iyngem*, quam Langius ait a Germanis uocari, Vindals, Vaſſeroths Ruerdrommel; Latini *Frutillam* uocãt, *Hippomanes*, laudant idem Theoc. Virg. Propertius; *Remoram*, & *Sippen*, Ariſtoteles; *a rane* quoddam oſcillum, Plinius: *b* Aſtiriten lapidem ex Aeſopo, Heſichius Illuſtrius; ſagittas ex Roſtili corpore Archelaus; alia multa vetus poeta Leuius apud Apuleiũ *Apolog.* 1. & Lucianus *in Dial. Bacchid. & Melittæ*, & ex recentioribus Marſil. Ficin. *l.* 13. *Theol. Platonicę*, Pomponatius *de Incan. cap.* 8. & Cælius Calcagninus *integro opere, de Amatoria Magia.* Veteribus his videtur communis error, etiam nolentes huiuſmodi philtris in amorem pellici poſſe, quem errorẽ mox diſcutiemus. Prius videamus maleficia hoc in genere noſtri æui, quæ nobis, omnium optimè, & exactiſſimè, Grill. ſcripto prodidit. *c Amatoria* (inquit) *ſortilegia, vel fiũt intra corpus, uel extra corpus* (ſ. maleficiati.) *In corpore communiter fieri ſolent per cibum, uel potum.* d *Et in his frequenter admiſcent* (*quod uix ſolent in hoſtili uel ſomnifero maleficio* e) *Sacramenta Catholicæ Eccleſiæ, ut hoſtiam conſecratam,* f *vel nondum conſecratã, ſed circumſcriptam notis, & litteris ſanguineis ſuper qua dici curant, quandoque unam, duas, tres, quinque vel plures miſſas, quibus celebratis, tradunt hoſtiam ipſam, non integram prout eſt, ſed in puluerem redactam ualdè ſubtiliter, perſonæ maleficiandæ, quam aſſumere faciunt in cibo, ſicut in meneſtra, vel in potu: eodem modo faciunt cum calamintha immixta alijs ſpeciebus, & tradita, ut ſupra in cibo uel potu, ex quo dicunt illam eſſe naturæ attractiuæ & quod poterit cor, & uoluntatem abſorbentis trahere ad amorem perſonæ tradentis. Sed omnes ſunt nugæ & dæmonis fallacia, &c.* & poſtea; *Bis aut ter habui in facto Sortilegos; qui, huic Sortilegio ſiue maleficio incũbentes, hoſtiam immiſcuerant, vnum videlicet clericum religioſum, qui hoſtiam ipſam ſacratiſſimam accipiebat, cuius partẽ ipſe ſceleratiſſimus, qui cupiebat amari, aſſumpſerat, dicendo quædam uerba ſatis turpia atque nefanda, quæ hic referre non expedit, reliquam verò partem hoſtiæ miſerat ad ipſam mulierẽ, non in forma hoſtiæ, ſed minutatim contritã, & in puluerem redactam, ſumendam in cibo aut potu. Iterum habui alium, qui hoſtiã non dum ſacratam acceperat, & ſuper illam circũ circa, cum ſanguine annularis digiti, nonnulla verba ſatis turpia deſcripſerat, deinde ipſam hoſtiam ſuper altari depoſuerat, hoc eſt ſuper nudo lapide conſecrato, ſub linteamine tamen altaris abſconditam, & a quodam Sacerdote rotundæ conſcientiæ ſuper illa quandoque miſſas celebrari fecerat, certis orationibus ad eius propoſitum ſuperadditis, deinde hoſtiam ipſam ſumpſerat, quæ tamen non erat expreſſe conſecrata, cuius parte alteram pro ſe aſſumpſerat, alteram uerò partem perſonæ maleficiandæ tradiderat, redactam in puluerem, ut proximè dixi; aſſerentes, vterque ipſorum, qui hoſtiam ipſam aſſumpſerant, indiſſolubili amoris vinculo ad inuicem ſe colligandos, nihilominus nullum effectum apparẽtem uidi, nec percepi. Nec ſunt ad huc duo anni elapſi, quod aliũ ſimilem caſum audiui, Romę accidiſſe, de quadam impudica muliere, in cuius cophinis repertæ fuere duæ hoſtiæ, ſuper quibus ambabus erant deſcripta quædam uerba ſanguinea, &c. quas ipſa tenebat, ut aſſeruit, ad effectum tradendi cuidã alteri mulieri, ad inſtantiam uiri, qui eiuſdem mulieris amorem concupiſcebat.* Alias quoque *nondum eſt annus elapſus, quod duæ impudicæ mulieres* Romæ, *quas uidi, & audiui, quæ acceperant oleum baptiſmatis, quo inunxerant ſibi labia, dicentes hæc uerba* (*fides abrenunciotibi*, &c.) *& cũ labijs illis ſic inunctis oſculatæ fuerant uiros quoſdam. cauſſa captandi amorẽ ab ipſis, ut ipſa aſſerebãt. Nihilominus demum omne experimentum fallax fuit, & ſuorũ exceſſuum condignas uidi luere pœnas. Aliud exemplum a triennio & citra in eadẽ* Vrbe *contigerat, quod quædam turpiſſima mulier acceperat; particulã cutis illius, qua infans indutus egreditur de utero matris, quamprimum uenit in lucem, illamq; ſimiliter ſuper lapide nudo ſacrato abſconderat, & ſuper illa plures miſſas, numero quinq; celebrari fecerat, cutemque prædictam poſtea aſſumpſerat, et baptizauerat ſub nomi-*

a *lib.* 2. *de hiſt. anim. c.*14. *et l.* 9. *c.*17.

b *lib.* 8. *ca.* 42. *& lib.* 32. *c.* 4. *plures citat Tiraq.* 13. *lege connubiali.*

c *de ſortile. q.* 3. *a. n.* 15. *& q.* 5. *ar. nu.* 2.

d *l. ſi quis aliquid.* §. *q aæbortionis.* D. *de pœn. l.* 3. §. *hæc adiectio.* D, *ad l. Corne. de ſicar.*

e *Grilla. d. q.* 3. *nu.* 18. *in fin.*

f *gloſſ. in c. accuſatus.* §. *ſane. de hæret. in* 6.

nomine perſonæ maleficiandæ, cum aqua baptiſmatis & cærimonijs conſuetis, deinde eandem in puluerem redegit, ad effectum tradendi, perſonæ maleficiandę: tamen capta fuit, nec perficere potuit ſortilegium, ſed congruas ſceleris ſui luit pœnas.] Hæc ille, qui addere potuit, adeò nefarios etiam eſſe huiuſmodi ſortilegos; vt & feminæ viris ſua menſtrua, & viri (quorum vtrumque vix pudicæ aures tolerant) ſemen in cibum potumq; alijs permixta, & certis verbis condita, præbeant; vt multorum conſtat confeſſionibus; ſtercora quoq; & alia huiuſmodi excrementa, vt Sprengerus tradidit. Proſequitur deinde Grillandus dicta ſua, inquiens; *Extra corpus autem ſiue extra inteſtina fiunt maleficia amatoria per aliquas mixturas compoſitas ex herbarum folijs vel radicibus, metallis, reptilibus terrę: plumis inteſtinis membriſue, auium, piſcium, vel animalium; aliarumue ſimilium rerum naturalium*

Grill. q. 3. n. 23. [adde, maximè expetere *a*, vel capillos vel vnguium præſegmina, vel faſciam vel quid aliud veſtimenti, quod ſolitũ tangere corpus maleficiandi: aut, ſi nihil huiuſmodi queant nanciſci, vel epiſtolam, vel quid aliud de illius domo] *& tunc adhibent certas ligaturas, quibus hæc inuoluta conſuũt in chlamyde vel tunicà maleficiandi, vel abſcondunt ſub capite lecti, vel inter plumas, vel materatia, ſuper que ipſe dormit, aut ſub limine oſtij, vel alterius loci, ſuper quo ipſe maleficiandus vir tranſiturus, aut mulier tranſitura ſit.*] Hæc ille partim *d. q. 3. a. num. 15. partim q. 5. num. 3.* vbi etiã addit ſacrilegia quædam iſtorum. *Ipſe* (inquit) *ſortilegi admiſcent ſæpius in iſtis aquam benedictam, ſcilicet Fõtis Baptiſmatis, aut communis amphoræ exiſtentis in Eccleſia, aut oleum ſanctum Baptiſmatis, Chriſmatis aut Extremæ vnctionis, ramos oliuarum benedictarum, ramos palmarum, candelas benedictas, ſacros Agnoſdei, thura benedicta, cereos paſchales & his ſimilia. Quandoque autem capiunt aliqua ex reliquijs Sanctorum Martyrum, ſi habere poſſunt, ſcilicet particulas oſſium, capillorum, uel veſtium. Alij autem capiunt fruſtula quædam indumentorum ſacerdotalium, aliorumque panniculorum benedictorum: quibus ſacra myſteria venerantur celebranturque, ſicut camiſiæ purificatorij, corporalis, tunicellæ, manipuli, amictus, ſtolæ candidæ, lapidis ſacrati, mappę altaris, patinę, ſudarij, calicis, & ſimilia, & iſta omnia, vel iſtorum partem admiſcere ſolẽt in ſortilegijs amatorijs, adhibitis eorum nefandiſſimis precibus & Diabolicis verbis, ad turpes libidinis actus, tot Sacramentorum, & aliorum ſacrorum perpetrantes abuſum.*] Mox ſubdit tertiũ quoddam genus ſortilegij amatorij, his verbis: *Quidam ex his qui ſunt expreſſę profeſſionis: deferunt quandoque imagines quaſdam ad loca ſacrificiorum, terrà, vel cerà, aut gemmarum, ſeu alià quauis mixtura confectas, illaſque baptiſant prius nomine perſonæ maleficiandæ, ſub deuotione & inuocatione Diaboli, cum eiſdem cæremonijs, quibus vti ſolent noſtri ſacerdotes in vero baptiſmate: & adijciunt quædam verba turpia & nefanda: quib. imaginibus quandoq; aperiunt pectora, & ipſarum corda ingenti calore ignita reddũt aut tantũ detinent, quod liqueſiant, putantes quod eodem modo cor hominis maleficiandi ſimiliter aduratur, ſeu mollificetur, & obediens reddatur ad uotum ſortilegi, uel amantis*] Io. Salis berienſ. *li. 1. c. 11. Vultricoli ſunt, qui, ad effectus hominum immutandos, in molliori materià, cerà, vel fortè limo, eorum quos peruertere nituntur effigies exprimunt, cuius illuſionis in Pharmaceutria Virgilius meminit:*

Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit
Vno eodẽq; igni, ſic noſtro Daphnis amore.

Naſo quoque in libro Heroidum.

Deuouet abſentes, ſimulacraq; cerea fingit,
Et miſerum tenues in iecur vrget acus.

Sic ille, locum Ouid. ad maleficium amatorium referens, quem ego potiùs retulerim ad hoſtile. Hoc maleficium paulò poſt oſtendam fuiſſe vetuſtiſſimum, Græcis Latinisq; probè cognitum, à Chaldæis acceptum. Vt plurimum vtuntur pergameno virginea: quam conficiunt ex cute pueri recens nati, & ante baptiſmum mortui, vel abortiui, inſcriptà caracterib. & verbis magicis: cuius mirã potentiã atq; efficientiã nugantur magi recẽtiores *b*, & exemplũ ſuggerit Leloyher. *c* Vtebantur et olim funibus quibuſdã et ligaminibus, de quibus nos poſtea. Grill. præterea rationẽ inueſtigat, *cur ad amatoria dũtaxat, abutantur, rebus ſaciatis?* & multis reſpõdet, qui volet, eũ legat. Hodierno tẽpore, etiam ad hoſtile veneficiũ, buffones baptizant, & eis (quod horreſco

b *Pecatrix, Abanus & Agrippa.*
c *li. 1. de ſpectris. c. 5.*

cogi-

cogitans) venerabilem Euchariſtiam exhibent deglutiendam'. 'Sic nimirum quotidie deterior fit mundus, & homines in grauiora hoc ſæculi fine ſcelera præcipitantur. de amatorio philtro miraculum narrat, publica fide & multorum ſæculorum continua atteſtatione confirmatiſſimum, Thom. Boſſius, Oratorii preſbyter; cuius opera, quàm hęreticis odioſa, tâm Catholicis vtilis fuit; is ergo de Notis Eccleſiæ *b*; *Nonum miraculum* (inquit) *contigit Aufidi in Piceno. Siquidem anno 1273. quædam mulier, cum ſumpſiſſet ore euchariſtiam, non deglutijt, ſed ſeruatam ſecum detulit, vt illa vteretur ad amorem mariti conciliandum ſibi per veneficia. Quamobrem, ſic malis artibus edocta, ſuper prunas in tegula repoſitam proiecit: quo facto (mirabile dictu) cœpit Euchariſtia apertiſſime in carnem conuerſa ſanguinem latè emittere, ita vt prunas exſtinxerint, neque cohiberi potuit cruoris eruptio, donec canduerunt carbones, quamuis mulier nihil non egerit inijciendo cinerem, puluerem, ceramque apponendo. Tum nouo euentu attonita, linteo tegulam cum carne diuinà & ſanguine inuoluens, ſtabuli propinqui ſtercori infodit. Latuit res annos ſeptem quãuis aliquot mirabilia euenerint; quæ vnde nam naſcerentur, alios quidem latebat, mulierem non ita, facti ac ſceleris ſui conſciam. Iis exactis, illa tandem aperuit rem geſtam ſacerdoti; qui cum ſe eo contuliſſet, reperit intactam carnem ſanguinemque recentem, linteumque illæſum. Miraculum patefactum cunctiſque diuulgatum, ex omnibus locis innumeros ad ſui ſpectaculum commouit, & commouet adhuc poſt annos tercentum & ſexdecim. Viſitur enim caro, viſitur ſanguis vitreis ampullis incluſus, ad tantæ rei memoriam ſempiternam, neque poſt tanta temporum ſpacia quicquam ex ijs eſt corruptum aut tabefactum.* En quo pacto Deus tam manifeſto miraculo nefarium mulierculæ ſortilegiũ inhibuerit. Sed nunc videamus, quæ vis huius ſortilegij amatorij.

b li.14.c.7 c Legiſtar. in d.§. adiectio. & d.§. qui abortionis. Azon. ti C. de malefic. & mathema. Oldrad. conſ. 210. Godefri. & Ang. in l. eorum. C. de malef. Alberi. rubr. C. de hæret. Vital. tract. de malef. Grillãd. d. q. 3. a. n. 15. Tiraq. d. l. 13. & tracta. de pæn. minuend. Pet. Loyher. dica 5. Anto. Guibert. Menoch. Clari, Farinac. & alior. Canoniſt. uerò. ut hoſt. in Summ. de mag. §. quam ſentẽtiam. Ananiæ rubri. de ſortil. Ancaran. in c. ex tuarum & Abb. c. in tabulis. eod. tit idem Ancara in c. accuſatus. §. ſane. de hæret. in 6. Squilla cenſ. de fide Catholi. c. 8 Turrecrema 1 c. ſi per ſortiarias. 33. q. 1.

SECTIO II.

DIco primo; *hiſce philtris voluntas nullius cogi poteſt, ad, quem non vult, amandum: ſed benè poteſt imaginatio perturbari, humores concitari, & totum corpus interius quaſi accendi; adeò vt quis, dæmone varijs tentationum illecebris interius certante; œſtro quodam libidinis vexetur, & ſic vehementer trahatur ad deſiderium carnalis copulæ cum aliquo ingenere, quod ſi tum temporis maleficus amator accedat, & artibus, quibus ſolent mulierculæ capi, eam inſtanter vrgeat, vel dæmon de illo vno tam aſſiduè memoriam, & phantaſiam moueat, exhibendo ſpeciem circumſtantiarum propter quas amore dignus videatur, & ſubtrahendo eas quæ indignum redderent: facilè fit, vt in naſſam præda cadat.*] Atque hęc eſt ratio & modus, quo per iſta diabolus ſolet decipere: vulgus autem nequit diſtinguere inter actiones voluntatis, & motus concupiſcentiæ, impetuſque portionis inferioris. Vnde non oportet credere iis, qui quæue cauſantur coactionem voluntatis: verè enim nolendo volunt, & vellent abſtinere, ſed volunt peccatum committere.

Hæc ſententia cõmunis eſt Iuriſconſultorum *c* & Theologorum. *d* probatur primùm *l. eorum C. de malef. & Mathemat.* vbi Conſtantin. Imper. ait, *aut pudicos animos ad libidinem deflexiſſe intelliguntur:* non (ait) *coegiſſe*, ſed ait *deflexiſſe:* ideò, ſi lex Rhemnia vigeret, Vvierus hic non effugeret frontis inuſtionem, nimis quàm manifeſtò Imperatoriam ſanctionem calumniatus.

Secũdò probatur ratione, quia multa ſunt pharmaca, quæ vim habent naturalem turbandi humores, irritandi ſemen, excalefaciendi totum corpus: &, ſi nullæ res tales inuenirentur, poſſet dæmon rebus, quibus vellet, vti, tãquam ſignis conuentis, & deinde iuxta pactum ipſe per ſe & turbationem, & flatulentiam, & pruritum, & calorẽ in corpus inducere, ſimulque perſonæ certæ importunam ſuggeſtionem imaginationi, quaſi valdè dignæ amari, obijcere; & ſic in huius amorem inflectere poſſet; ſed volentem tantùm. Nã in voluntatem, propter arbitrij humani libertaté, nulla dæmoni iuriſdictio, nulla coactio competit: quæ omnia ſuperiore libro probauimus. *q.* 24.

Tertiò probatur exemplis, vt Marci Antonij Triumuiri apud Plutarch. & alterius, de quo Cleodemus apud Lucianum; vt Marci hæretici & Magi, apud D. Irenæum; puellæ adductæ ad

d D.Th. & S. nau & lud. in 34. Spr. Mallei. q. 7. Ca li. 1. de hære. pu 15. M Medin. 2. de in Deũ Ang. Roſell. Caietar Graffiu aliĳ Sum ſta, Bins in d. l. e q. 1. A & aliĳ nes quo ſciam, medicis gro libe de Ph Ioan. Bo lius.

S. Hi-

S.Hilarionem, apud D. Hieron. Ioſaphat Regis & Thedæ magi, apud Damaſcenum, *in uitâ Barlaam*. Iuſtinæ & Cipriani Magi,apud Nazianzenum & Nicephorum,(de quo conſule Pamel. *in uitâ D.Cipriani*)vt etiam hæretici cuiuſdam apud D. Epiphan.qui, quod, paullo antè exempli narrationem, dixerat à Mago coactas mulierculas; id intelligendum,de vehemēti perſuaſione & forti inclinatione,non de neceſſitatis abſolutæ coactione. Item probatur Hiſtoria Baſilij Pſeudomonachi & iuuēculæ monialis,de qua D. Greg. Magnus egit; itē Sceleri Sethi de quo Nicetas *a* legite illa accuratè, & inuenietis iniectam propenſionem,ſed defuiſſe neceſſitatem parendi.

Quarto probatur auctoritate SS.Patrum, vt omittam Epiph. Irenæ. & duos Grego.iam citatos: probatur auctoritate D. Hieron. dum docet quoſdam dæmones amoribus & amatorijs canticis deſeruire *b*; & alibi maleficia contendit vim habere, vt amemus quæ odiſſe deberemus; & deteſtemus,quæ nos amare decuiſſet *c* Caſſianus quoq; *Incentores*,ait,*libidinum atque luxuriæ quoſdam ſpiritus eſſe propheta commemorat*; Spiri*tus,inquiens,fornicationis decepit eos, & fornicati ſunt à* Deo.] *d* non quęro, an rectè explicet dictum Oſeæ;ſed quid ſenſerit ipſe, id apertè teſtatum aſſero.

Denique probatur SS.locis eſſe aliqua huiuſmodi maleficia. Nahum. 3. *v.4:Propter multitudinem fornicationum meretricis ſpecioſæ & gratæ, & habentis maleficia*: quod de his rectè noſter Fran.Ribera fuit interpretatus. Apud Baruch in Epiſt. Ieremię, niſi fallor, mentio habetur maleficij amatorij concremationis, vt verba ſunt iſta *e*, αἱ δὲ γυναῖκες περιθέμεναι σχοινία ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐγκάθηνται, θυμιῶσαι τὰ πίτυρα. ὅταν δέ τις αὐτῶν ἐφελκυσθεῖσα ὑπό τινος τῶν παραπορευομένων κοιμηθῇ, τὴν πλησίον ὀνειδίζει, ὅτι οὐκ ἠξίωται, ὥσπερ καὶ αὐτή, οὔτε τὸ σχοινίον αὐτῆς διεῤῥάγη. *Quæ vulgatus ſic uertit; Mulieres aūt circūdatæ funibus in uijs ſedent, ſuccēdentes oſſa oliuarū cū āt aliqua ex ipſis,attracta ab aliquo trāſeunte, dormierit cum eo; proxima ſuæ exprobrat, quod ea non ſit habita, ſicut ipſa, neque funis eius diruptus ſit..*] Qui locus inſignis, adhuc denſis obſidetur tenebris, ignorantia antiquitatis.vnam eius partem,quæ de funiculis eſt, nobis Herodotus clariſſimè exponit *libro primo*,vt habet verſio Latina(Græco nūc exemplari careo) in hæc verba: *una ijſdem Babylonijs lex eſt, omnibus modij execranda. Nempe omnibus mulieribus indigenis commune eſt, ſemel in uita ad Veneris templum deſidentibus, cum externis uiris conſuetudinem habere. Ceterum cum pleræque ſint diuitijs tumentes, quæ ſui copiam facere recuſent; hę uehiculis cameratis ſubuectę, pro templo conſiſtunt, relicta interim à tergo magna famulitij turba. Pleræque etiam hunc in modum faciunt, ad templum Veneris ſedent, nodis, corollisque tempora reuinctæ, è quibus dum aliæ ſeorſum abeunt, aliæ regrediuntur. Nam diuerticula undecunque ſic funiculis diſtincta aditum præbent externis ad mulieres illas,quam hoſpitum aliquis pecuniam mulieri in ſinum iniecerit, & cum eadem à fano ſeorſim abducta rem habuerit. Hoſpitem autem illum, qui pecuniam obtulit, dicere oportet: tanti ego tibi* Deam *Mylittam imploro. Mylittam enim Aſſyrij Venerem appellant. At vero pecuniam illam, quantulacunque ſit non eſt fas reijcere;ſiquidem in ſacrum conuertitur uſum. Neq; mulieri etiam permittitur hoſpitem aliquem repudiare; ſed quicunque is eſt, qui pecuniam obiecerit primum,hunc illa ſequitur citrà delectum. Poſtremo ubi iam congreſſa fuerit cum externo mulier,* D*ea expiata, domum reuertitur. Iam, quæ forma ſunt elegantiore,citius (ut par eſt) expediuntur: quæ uero deformes, diutius coguntur deſidere pro templo, antequam legi faciant ſatis. Fitq; interdum ut uno atq; altero anno, aut etiam triennio,atq; diutius expectare oporteat miſeras. Alicubi, nempe in Cypro, ſimilis quædam lex eſt.*] Hactenus Herodotus, ex cuius narratione facilè intelligas, quibus funiculis circumdatæ dicantur & quis funis diſruptus; nempè is qui ſemitam ad illam faciebat; nam diſcedens hūc diſrumpebat, vel hoſpes,vel ipſa fęmina:ſed & illud intelligitur;vltimo loco,cùm obijcit funem non diſruptum,deformitatē exprobrari,quod eas mortalium nullus cubili dignetur. Quare retracto, quæ olim hac de re publicè Louanij dictaui, ea referens ad nodos,

a [P]lutarch. in uita M. [...]t.Lucia. [P]hiloſpeu [...]d Irenæ. [...]l. c.9. D. [...]r. in uit[a] [...].Hilar. [...]g.Nazi. [...]io. 29. [...]ud. Ci[...] & Ni[...]. lib. 5. [...]27. Epi[...]2. lib.1. [...]. contr. [...]ſ. Ebio[...]. D. [...]g. lib. 1. [...]il. c. 4. [...]ſt. lib.4 [...]r. [...]b. 3. in [...]t. ad [...]eſ. c. 6. [...]uper c.3 [...]hum. [...] Caſſian. [...]7.c.32 [...]e 4. v.

e [B]aruch.6 [...].2

nodos, & ligamina amatoria, de quibus egere veteres poetæ. Virgilius *Eglog.8.*

Terna tibi hęc primùm triplici diuerſa colore.
Licia circumdo, terq; hęc altaria circum
Effigiem duco,

Nempe amati ſimulachrum. ligabant conceptis verbis, vt apud eundem;

Necte tribus nodès trenos Amarylli colores.
Necte Amarylli modò;& Veneris,dic,vincula necto.

Valerius, *in Ciri*, addit & aliud, in ſinum deſpuere ter;

Terq; *nouena ligat triplici diſtincta colore*
Fila;ter in gremium mecum, inquit, deſpue virgo,
Deſpue ter virgo, numero Deus *impare gaudet.*

Nemeſianus *Ecl.4.*

Hæc eadem nobis, quæ verſicoloria fila,
Et mille ignotas Mycale circumtulit artes.

Erant hęc fila, vt plurimùm, lanea, & rhombo torquebantur, vel deuoluebantur ab orbe vel glomo: Propertius *li.3.*

Improba non vicit me moribus illa, ſed herbis:
Stamineà rhombi ducitur ille rotà.
Illum turgentis ranæ portenta rubete,
Et lecta è ſectis anguibus oſſa trahunt;
Et ſtrigis inuenta per buſta iacentia plumæ
Cinctaq; funeſto lanea vitta viro.

Hoc eſt vitta lanea ſuſpendioſi: quod & ipſum magicum. *Et l.2.*

Deficiunt magico torti ſub carmine rhõbi.

De trina deſpuitione Tibullus, *Eleg.2.*

Hęc mihi cõpoſuit cantus quis fallere poſſis.
Ter cane, ter dictis diſpue carminibus,

Sed ad rem, magicum myſterium, cuius meminit Ieremias, & à quo populũ Dei dehortatur, eſt adoletio τῶν πιτύρων. de cuius vocis ſignificatione non omninò res certa, nam ceteri vertunt *furfures*, noſter verò *oſſa oliuarum*; inter quę quid meliùs & fideliùs verſum certiùs definiri poſſet; ſi Hebræa illa epiſtola exſtaret, nunc de Gręcæ vocis ſignificatione deciſio pendet. Puto nõ vnam eſſe ſignificationem huius vocis Heſychi⁹, πίτυρα τὰ τῶν σίτων ἢ κριτῶν φλοῖα, & ſanè hmôi tritici vel hordei furfures, ſiue pelliculas, quæ molendo ſecernuntur (ſic etiam Dioſcorides & Theophraſtus vſurpant) ſuccendi ſolitos in veneficio amatorio plerique exiſtimãt, & nitũtur loco Theocriti *Eydil.* 2. νῦν θυσῶ τὰ πίτυρα, vbi Scholiaſtes, θυσῶ exponit περικαύσω, igne abſumo. Vix crediderim furfures ſolitos adoleri, (qui parum ad hoc idonei) ſed benè farinam in mola, de qua tamen paulò antè iam locutus erat Theocritus, nec neceſſe habebat repetere. quare malo πίτυρα illic expõere, vt hic facit noſter Nam de eodem maleficij genere locutum poetam illic, & hic prophetam, eò procliuior ſum, quòd eodem Eydill. fatetur Theocrit. amatoria illa maleficia Græcos à Babylonijs didiciſſe. Sicut ergo laurum vrebant veteres & bitumen, & ſtatuas ex argilla vel cera; (de lauro Virgilius.

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum:

Bituminis, ni fallor, meminit Horatius, ſed locus non occurrit, de ſtatuis argillaceis, & cereis;

Limus vt hic dureſcit, & hæc vt cera liqueſcit,
Vno eodẽq; igni; ſic noſtro Daphnis amore.)

Sic etiam puto ſolitos adurere oſſa oliuarum, hoc eſt minutas oliuas, & duriores ceteris, ac penè oſſeas: quæ eſt vocis Gręcæ altera, minùs nota ſignificatio, apud Athenæum *a*, ex Callimacho & Philæmone; pro quodam minuto ac viliore & coloris furfuracei oliuarum genere, quod πίτυρον vocarunt. Vnde & fraces ac magmata oliuarum Heſychio videntur dicta, ἐπίτερα dum ſcribit ἐπίτερα ἐκπιάσματα ἐγαίων. vbi fortaſſis ἐπίτυρα legẽdũ; nec in voce vt opinor peregrinà quærenda ſolita Græcorum compoſitio. ἐπίτυρον, edulium nouit Athenęus, & Varro *libro 6. de lin. Lat. Apud Plautum, ſi vnum epityrum edam apud illum eſuriens inſanè bene. Epityrum vocabulum eſt cibi, quo frequentius Sicilia, quàm Italia vſa*] ſic Varro. Locus Plauti eſt in Mili. glorio. nempe fiebat ex pityrodi oliuà confrictà. meminere & Cato & Columella, *libro de re ruſtica*, conficiendi modum indicantes & Gręcanicas magnæ Græciæ vrbes, id conficere ſolitas: forte etiam vocẽ ἐπιπίτυρα ſic contrahebant vulgò, dicentes ἐπίτυρα.

Sed

Sed cur noſter uertit, *oſſa oliuarum?* certum eſt Hebræos, quæ in quaque re fortiora & duriora ſunt, ea vocare *oſſa*, vt oſſa obſidẽtium עצ הוה חנכר chonach atſmoth: *b* ſcitum etiam, hanc oliuam minutam plus oſſis, quam carnis edulis præbere. conſtat quoque Hebræa phraſi, genitiuum fixum habere vim mobilis recti, & ideo, *oſſa oliuarum*, accipi poſſe, pro oſſeis oliuis: ſicut in Moſaicis ſcriptis, *c aſinus oſſis*, ponitur pro aſino oſſeo. Quare ſuſpicor hoc loco à Ieremia ſcriptum fuiſſe *aſmoth Zethim*, quod ad verbum ſignificat *oſſa oliuarum* & Græcos interpretes gnaros ſignificationis, quam diximus, vertiſſe τὰ πίτυρα. Non ne veroſimillimum eſt Babylonias, quæ Magicis nugis erant addictiſſimæ, veritas ne diu illic excubare cogerentur, ſe à ſortilegijs huiuſmodi non abſtinuiſſe; maximè quas nec diuitiæ, nec forma, nec genus commendabant? quærebant ergo iſtæ bliteæ ac diobolares vndecunque lenociniũ, & Pityrides oliuas, quæ vilioris precij, inſumebant flammis. Et quam veſanæ flammã alebãt incluſam, longè aptius atque expreſſius oſſium, quàm furfurũ aduſtione conteſtabantur: ſimul enim ſic querebantur de duritie ac rigore hoſpitum, & aduentorum, quos illarum nulla miſeratio tangebat; ideo non ſolas oliuarum carnes, ſiue cutem (nam in his oliuis cutis potius quàm caro) ſed ſolidas oliuas cum nucleis oſſeis adolebant, nimirum duritiam illam ſibi inuiſam hoc pacto mollituræ, & corda ferrea amore liquaturæ. *Si furfures* vertas, perit elegans iſta myſterij magici analogia. Veriſimile eſt cum iſta vrerent addidiſſe, quod ſolemne reperio; ſic ſe oſſa hoſpitum vrere, vel, in hoſpite ſuo hęc ſe adolere, vel precari, vt ſic hoſpites earum amore torrerentur; quæ omnia Virgilius, & Theocritus poſuere. Demum ſic aduſta & in cineres redacta ſpargebant in vẽtum iacta trans caput. Theocritus.

ἄλφιτὰ τοι πρῶτον πυρὶ τάκεται, ἀλ-
λ' ἐπίτασσε.
Furina primum, igne liqueſcunt, ſed diſperge. Virgilius;
Fer cineres Amarylli foras, riuoq́; fluenti
Tranſque caput iace.

Sed hæc ſatis vel nimis, de loci Baruchi explicatione; quæ ſi probetur, benè erit; ſin, meliora expecto. Hinc patet, vel iuxta hanc primam concl. noſtram intelligendum Burchardum, vel errorem ſubeſſe eius ſententiæ, *lib. 19. c. de arte magica c. vlt.*

Sit ſecunda concluſio quæſtionis, *hæc philtra & animo & corpori vt plurimum valdè noxia ſunt.* Nota minus eſſe noxia quæ non dantur intus ſumenda, quia ſi per nudas incantationes facta, vt plurimum ſolum nocent menti; ſi per illigationes aut contactum exrinſecum, etiam corpori ſolent nocere, ſi habeant uenena mala admixta, quod in his non frequens: ſi verò dentur in potum, & cibum, ſolent vt plurimum valetudinẽ vehemẽter debilitare, & de ſtatu mentis deijcere: quia eorum ingredientia ſolent eſſe admodum periculoſa, vt fluores menſtrui, ſperma (vt patet ex vetuſtis libris Pœnitentialibus) cerebrum felis, vel aſinini pulli, uterus hyęnæ, uirga lupi, remora, oſſa rubetę, ſcinci, & præ ceteris (quod uocant) Hippomanes, quod eſt triplex, ne quis fallatur, unum cuius mentio apud Theocritum *in Pharmaceut.* tradit eſſe plantulam quandam Arcadiæ: alterum, quod ut canit Tibullus.

Virus cupidæ ſtillat ab inguine equę.
& Propertius.
Hippomanes fœta fœmina legit eque.

Qualis eſt ſuum apria: tertium, pellicula quæ reuellitur a fronte pulli equini recens editi, cuius odor equas in furorem redigit, de quo Ariſtoteles, *c* Plinius, Columella, Virg. & alij. Quã hoc noxium ſit, docet interitus Caligulæ, qui mortuus, cùm ei Ceſonia hoc potandum porrexiſſet, ut narrant *d* Ioſeph. & Sueton. & Iuuenal. eo reſpexit; *Vt auunculus ille Neronis.*

Cui totam tremuli frontem Ceſonia pulli
Infudit: & mox vt eſt in 4. Meſ.
Tanti pantus, equæ quantum una uenefica
conſtat.

De cunctis autem philtris Ouidius prudentiſſimè;

Nec data profuerint pallẽtia philtra puellis
Philtra nocẽt animis, uimq́; furoris habent.

Euſe-

b Ier. 53. v. 5.

c Gen. 49. v. 3.

c Ariſt. li. 6. hiſt. ani. c. 18. Plin. lib. 8. c. 42. Columel. li. 6. Virgil. in Georg.

d lib. 11. antiquit. Sue. in Calig. Iuuenal. ſat. 6.

Euſebius teſtatur his Lucretiũ poetam primò dementatum, deinde furoris impatientia ſeipſum interemiſſe. de Lucullo prodidit Plutarchus, his eum primò actum in furorem, mox etiã interemptum: *a* de quodam ſimilia narrat Ariſtoteles. *Virgo illa incantata à Baſilio* (vt ait D. Greg.) *febricitare incæpit, & vehementer anxiari, magniſque vocibus cum ſtridore clamare, Modo moritura ſum, niſi Baſilius monachus veniat, & ipſe mihi per ſua curationis ſtudium ſalutem reddat.*]en uerba mente captæ, & corpore languentis. Illa uero, de qua D. Hierõ. ſcribit, *poſtquam amator, magicis artibus inſtructus, ab Æſculapij ſacerdotibus, rediÿt, & ſubter limen domus puellæ tormenta quędam verborum & portentoſas figuras ſculptas in æris Cyprij lamina defodit: & ilicò amore inſanire virgo, & amictu capitis abiecto rotare crimen, ſtridere dentibus, inclamare nomen adoleſcentis: magnitudo quippe amoris eam in furorem verterat.*]de tribus ordine Abbatibus, ſucceſſiuè ab eadem ſortiaria toxico amatorio necatis, lego apud Sprẽger. de Frider. duce Auſtriæ, electo rege Romanorum, quem Lud. Bauarus vicit, auctor eſt Cuſpinianus; de Stephano quodam equite Neapolitano, Anton. Panhormita; de puella, cui amator membranulam inſcriptam in ſinũ iecerat, & narrationem, & iudicium nobis proponit Pet. Leloyherius: qua re cum tam noxia ſoleant eſſe philtra, meritò Athenienſes Temniam ſagam morte mulctarunt *b* & nimis laxi fuere Areopagitę, cùm alteri, mortuo eo qui acceperat *c* ignouerunt: prudẽtiſſimeque iura ciuilia: quibus ſeqq. pœnæ receptæ: de quibus, quo ad praxim acturi ſumus fuſius *lib. 5. Sect. 16.* nunc breuiter. Si præbens amatorium quid, non adhibuit magicam ſuperſtitionẽ, nec mors ſecuta fuit: pęna relegationis & damnationis in metallum olim puniebatur: *d* hodie iudicis arbitrio extraordinariè punitur. *e* Quod ſi mors fuerit ſecuta, quam vt plurimũm ſequi tradidit Hippolytus de Marſil. inſignis Criminalium iudiciorum tractator *f* tum, ſi ob malum finem præbuit philtrum (vt pote cauſa aborſus, vel illiciti amoris) ſiue tum adhibitę ſint artes magicæ ſiue non, mortis reus cenſetur, ex cõmuni ſententià iuris interpp. *argumen. d. § qui abortionis*, quod & olim prudentum opinione receptũ Iul. Paulus tradidit: *g* neque id acerbũ debuit videri Antonio Guiberto: *h* dignus enim planè ſupplicio malus adeò animus, fini improbiſſimo per ſummum periculum & peſſimum exemplum ſtudens. Quod ſi non dedit ob malum finem, ſed bonum (vtputa ad arcendam feminæ ſterilitatem, ad conciliandum mariti animum à ſe immeritò alienatum,) tunc ſi acceſſit ars magica, adhuc punienda eſt audacia lethali ſupplicio. capitale eſt enim his vti artibus: *i* ſi verò non adhibuit quicquam magicum, ſed naturalibus vſa fuit, quæ putabat non nocitura, extra ordinẽ mitiùs punienda eſt, citra *k* mortem. Hæc vera, ſi deſit hęreſis ſuſpicio: hac accedente, quid dicendum, videbitur *d. ſect. 16.*

Humanam vindictam pręuenit aliquando diuina vltio. Siffridus preſbyter in Chronico ſuo, narrat anno 1260. accidiſſe, vt *adoleſcens quidã in Miſnia, vt ſuis potiretur amoribus, à Mago in locum adiũ deſertum deduceretur: cui cùm ſpectrum, puellæ illius quam amabat imagine, per malefici incãtationes ſe obtuliſſet: amator ille perditus, manum ei porrigens, à malo dæmone parietibus alliditur, & miſerabilem in modum necatur: qui eius quoq; cadauer tanto in Magum impetu proiecit, vt ſemianimis lõgo tempore iacuerit.*]

I nunc, et animam committe ignibus doloſo hoc pulueris magici mantello cõtectis. Nonnè potiùs audiẽdus Phocylides: qui cecinit, omninò fugiendas amatorias incantationes & philtra? id-q; verum, etiam quoad coniuges. quia etiamſi conciliarent amorem (quod nũquam vel raró contigit) tamen ſemper, vt minimùm, reddunt debilem, attonitum, & mentis emotæ: quemadmodũ piſcibus (acuta & apta eſt Plutarchi *l* ſimilitudo) accipit, qui non retibus vel hamis, ſed medicamenti capiuntur.

a *Euſeb. in Chro Plutar in Lucul.* A *riſt. in Mag. Moral.* D. *Greg. d. c. 4. Hiero. ĩ vita* D. *Hilariõ. Spreng. p. 1. q. 7. Cuſpinia in Ludo uico Bauaro Anto. Panhormita. li. 4. de geſt. Alfonſi. pet. Leloyher. li. de ſpect. 1. c. 5.*

b *Demoſth. contra* Ari *ſtogitonem.*
c *Ariſto. li. 1. Mag. Moral. c. 17.*
d *d. §. qui abortionis.*
e *Menoch. de abit. iud. caſ.* 358. *Binsfeld. in d. l. eorum. q. 3.*
f *in l. eiuſdem, D. ad leg. Corde ſicar.*

g *lib. 5 recep. ſent. tit. ad le. Corn. de ſicar.*
h *li. 1. q[u]r. c. 16. n. 1.*
i *l. nemo ra ſpicẽ, C. de malef. et ma the. & [i]ntellige Menoch. de arbit. caſ. 388. 5*
k *arg. l. §. ex Senatuſc. D. ad l. Corn. de ſicar. & ibi Bar. & Menoch. d. caſ. 358. 1*
l *in cõiu lib. admonitionibus*

SECTIO III.

RESTAT de remedijs videamus. & cõſtat ex dictis, inutilia eſſe antidota contra philtra, & remedia illa Gentilium: quæ per incantationes aut luſtra-

tiones

tiones quaſdam fiebant: quæ Chriſtianis etiam prorsùs illicita ſunt. Virgilius 4. Æneid.

Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes
Quas velit, aſt alijs diras immittere curas.

verè dicit *promittere*, nec enim præſtat. Tibullus lib. 1.

Quid credã? nẽpe hæc eadẽ ſe dixit amores
Cantibus aut herbis ſoluere poſſe meos.
Et me luſtrauit tædis, & nocte ſerena
Concidit ad magicos hoſtia pulla Deos,
Non vt totus abeſſet amor, ſed mutuus eſſet,
Orabam: nec te poſſe carere velim.

Putabant enim his luſtrationibus alterutrum euenire, vel vt amore liberarentur, vel votis potirentur. Nemeſianus inducit paſtorem querentem hæc omnia ſibi in caſſum cecidiſſe;

Quid prodeſt quod me peregrini Amynta.
Ter vittis, ter fronde ſacrà, ter thure vaporo
Luſtrarit, cinereſq; auerſa effudit in amnẽ,
Incendens viuo crepitantes ſulphure lauros;
Cum ſic in Meroen totis miſer ignibus arſi?

Vittas intellige funeſti viri, vt dictũ ſuperis. Omiſit & aquæ aſperſionem, de qua Propert. li. 3. loquẽs de amore:

Quod mihi nõ patrij poterãt auertere amici,
Eluere aut vaſto Theſſala ſaga mari.

Hanc ſecuti opinionem gẽtilium videntur, non Eunapius modò, *in vità Edeſſi*, de illà quam magus Philometor in amorem pellexerat, magus verò Maximus amore ſoluit; & Plin. ſed & Pomponat. homo malè Chriſtianus. Opus eſt in antidotis diſtinctione. 1. ſi naturalia tantùm ſunt medicamenta, maniam purgantia, & ardorem libidinis temperantia (vt agnus caſtus & huiuſmodi) dummodo noxia non ſint valetudini, licebit eis vti. 2. ſi verò dubitetur num inſit illis vis naturalis, an verò ſint merè ſuperſtitioſa remedia; tunc ijs abſtinendũ. tale quod de Scythicà ſeu Promethæa herba refert Propertius; quod de inſperſo corpori puluere in quo ſe mula volutauerit, vel hirci vrina bibita, vel rubeta in corio pecoris recentis alligata, & de virga lupi Plin. & Põponat *a* tradidere. 3. ſi moraliter improba ſunt remedia, planè vitanda & vetita ſunt, tale remedium Gratetis apud Laertium, ſcilicet ſui ſuſpẽdium; talia Raſis ac Pauli Ægynetę licentioſa balnea, tripudia, commeſſationes, & quæ ſequi ſolent deteriora: tale etiam illud Fauſtinæ, quo vſus M. Antonin. philoſophus; qui gladiatorem eius adulterũ occidi iuſſit, & illam incedere inter caput & collum *b* Quartò ſi ſit admixta ſuperſtitio, tunc pertinent ad vanam obſeruantiam, de qua *2. p. huius lib.* agendum; ſi verò dæmonis pactum interueniat, pertinent ad dęmoniacam Magiã de qua dictum *lib.* 2. Quintò optima ſunt Chriſtiana, tum illa quæ contra cuncta maleficia vim habent, Eccleſiaſtica; de quibus agendum *lib. vlt.* tum etiã quædam ſub moralia, quibus caro maceratur & concupiſcentia domatur vt opera pœnitentiæ, humi cubationes cilicia, flagella, ieiunia: his interdum etiam mortali, ſi magna neceſſitas, homines vti tenentur; vt & aliis quæ partim in omittendo, partim in committendo poſita. In omittendo, vt vitare conſpectum rei amatæ, & ocium & alia libidinis irritamenta, de quibus optimè Helinãdus diſſeruit. *c* Vis extinguere libidinem? (ait) amoue ligna de igne ſi ſtridet incendium. ligna innumerabilia ſunt, potiſſima autem;

Ocia, ſegnities, ſomnus, caro, fęmina, vinũ
Proſperitas, ludus, carmina, forma, puer.

De primo eſt illud SS. *in deſiderijs eſt omnis ocioſus*. & Ouidii,

Ocia ſi tollas, periere cupidinis arcus
Deſpectęq; iacent & ſine luce faces.

De 2. dicit Martialis,

Queritur, Aegyſthus quare ſit factus adulter?
In promptu cauſa eſt. deſidioſus erat.

De 3. canit Dionyſius Cato, in diſtych. Moral.

Nã diuturna quies vitijs alimenta miniſtrat.

De 4. ait Apoſtolus: *Bonum eſt non mãducare carnes.*

De 5. ait Helinand. *mulier dicitur à molliendo, vt & malleus. quia ſicut faber per malleum mollit ferrum ſic diabolus per mulierem, mollit & malleat vniuerſam terram.*

D. Hieron. *Ferreas mentes libido domat.* Claudianus.

Ferrea laſciuis molleſcunt corda ſagittis.

De 6. Apoſtol. *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* Virg.

Et Venus in vinis, ignis in igne furit.

De 7. Ouidius.

Luxu-

a [P]lin. lib. 32. & [Po]nponat. de incan[t.] Laert. li.

b *Capitolin. & Suidas.*

c *habes apud D. Antonin. li. 6. hiſt. Sum. tit* 13. c. 6. §. 4.

Luxuriant animi rebus plerumq; ſecundis.

Salomon in Prouer. *Proſperitas ſtultorum eos perdet.* D. Auguſtinus; *Secundares Sapientum animos fatigant: plus obfuerunt Salomoni, quàm profuerit ipſa ſapientia. contra aduerſitas aliquando retrahit à peccatis.* Ideò ait Dominus Oſeæ 2. *Sepiui aures tuas ſpinis, vt ſemitas tuas non inuenires, & poſt amatores tuos non curreres.* Spinæ ſunt, aduerſa.

De 8. *ludi* nomine iocum intelligit omnem. mœſtitia enim libidini repugnat, teſte poeta.

Non ſolet in mœſtos illa venire thoros.

De 9. *carminis* nomine, omne melos muſicum comprehenditur, ſiue voce, ſiue inſtrumentis fiat. Eſa. *Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum, in conuiuijs veſtris:* hinc, *& opus* Dei *non reſpicitis.* addit Helinand. *Difficile inuenitur aliquis lenis uocis & grauis vitæ: quippe cum uocis lenitas cantum deſideret, uitæ grauitas planctũ.*

De 10. eſt illud,

Rara eſt concordia formæ atq; pudicitiæ.

& illud,

Lis eſt cum forma magna pudicitię.

De 11. ait Helinandus; *Quantum enim periculi ſexus adfert in muliere, tantum ætas in puero. periculoſa eſt ætas pueri, periculoſior ſocietas, periculoſiſſima uero familiaritas. Vnde legitur in vitis patrum; Non habendam familiaritatem; cum femina, puero, vel hęretico.*] Hactenus ex Helinando Antoninus.

In faciendo conſiſtunt; occupatio mentis in curis grauioribus, cogitatio mortis & inferni, lectio bonorum librorum, preces ad Deum fuſæ, implorata auxilia Beatorum, & Angelorum, & maximè Beatiſſimę Deiparę Marię; quæ, vt caſtitatis amantiſſima, ſummoperè deſiderat homines hac ſpurci amoris lue liberare. Vtile quoq; frequenter meditari, non externam illam & perituram citò ſpeciem; quæ fragilis, caduca, ſæpe mendoſa & fucata, & falſis tantùm lenocinijs adumbrata; ſed rimari cogitatione internam & profundiorem corporis conſtitutionem. quid illa fuit, antequam naſceretur? ſtilla ſeminis ſpurci & olidi, quid nunc eſt? ſaccus ſtercorum, aufer cuticulæ pelliculam, quid illa tetrius aut horribilius? quid cadaueri propius? ſterquilinũ niue contectũ albet. ſoluantur niues: *pax, pax naribus & oculis*; clamabunt omnes, & diffugient. Niue fugacior eſt forma. non liquatur, ſed vaneſcit. illam aqua excipit; hanc quid niſi deformitas & formido, qualis mormolycij? cum anima diffugerit, quid futura hæc ſiue Lais, ſiue Helena? eſca vermium, cadauer putridum, fœtens, tabe diſſoluendum, ex cuius ſpinæ medulla ſerpens terribilis enaſcetur. Hoc amem, hoc depereã; Narrat Suidas de Hypatia Alexandrinà; eam, cùm conſilio nequiret auditoris adamantis importunam ſollicitationem abrumpere panniculos ei ſuos fluore menſtruo maculatos, obieciſſe: *Hoc* (inquiens) *eſt adoleſcens, quod amas: nihil autem pulcrũ.* Appa & Gela Foroiulienſis ducis Giſulfi filiæ, carnis putridę ſub mamillis poſitę odore, ſuam defendere caſtitatem. Barbari enim naturà ita facere Longobardorum mulieres opinati intactas reliquere. (*Annal. Boior. lib.3. & Ant. Bonfin. li. 8. Rerum Hungaricar. Decad.* 1. Sed & Th. Cantipratenſ. pium quendam virum, cùm cogitationes importunas cuiuſdam mulierculę, formoſæ dum viueret, animo abigere non poſſet; ſepulchrum narrat eius aperuiſſe, & amplexum cadauer tabidum, faciem faciei eius contaminatę tabe, vermibuſque impoſuiſſe, & in hoc fætore volutatum ore; donec fętor & horror, omnem libidinis memoriam ſuperaſſent. Quãtò efficacius hoc illo ridiculo, &, quod niſi pręfata lectoris venia, nequit referri, quod Hieronymus Cardanus *a* præſcribit; *eum qui* (ſic ait) *ſtercora recentia amicæ in ſuo ponat calceo, & calceum ſtatim induat, amore liberandum.* vtatur ille ſuo remedio. apagè has ſordes. equidem tetro odore amorem cum faſtidio commũtandum crediderim, quamdiu fætor durabit: poſt, neſcio; niſi quis mentem ſimilibus (quas dixi) cogitationibus muniat, armetque. His remediis continentur, quæ ex Auicenna Niderius poſuit *b* excepto ſexto, quod ipſemet fatetur ſæpè non proficere.

a *li.* 2. *de varieta.*

b *li. vlt. Formic.*

Quæſtio

QVAESTIO IIII.

De Maleficio hoſtili.

Hoſtile vocatur, quicquid in bonis animi, corporis aut fortunę damnum infert, aut aptum eſt inferre, aut idcircò adhibitum fuit à malefico, vt inferret. primùm actu, ſecundùm poteſtate, tertiùm intentione huiuſmodi eſt. quę in his interneniunt, vt plurimũ ſunt frigida, amara, noxia, & naturæ humanę hominumq; ſaluti contraria; ideo *venena mala* vocari, vult *a* Grilland. contra quam in amatorio, in quo cẽſet vt plurimum interuenire, res calidas, dulces, amœnas homini, & coadiuuantes naturalem calorem, & potentiam luxuriandi, & ideo à lege hæc vocari *bona* vel *non mala uenena*, quia nõ ſunt inſtituta hominis necãdi cauſa: *b* hæc perpetuò vera non eſſe, facilè credent; qui præcedentem quæſtionẽ accuratè legerint. De pręcipuis ergo hoſtilis maleficij generibus nunc agamus, & quia prolixa atq; varia diſputatio eſt, in ſuas ſectiones eã partiamur.

a q.3.n.25

b l. 3. §. ec adie- io. D. ad g. Corn. de car.

SECTIO I.

De faſcinatione.

Vt res commodiùs intelligatur, notanda differẽtia triplicis faſcinationis: nam puto vocabulum, largè ſumptum de propriè & impropriè dicta faſcinatione, diuidi poſſe, in *poeticam*, ſeu *vulgarem* in *philoſophicam*, & in *magicam*.

Vulgaris, ſeu *poetica* eſt, de qua potiſſimum diſputatur; ſecundum quam dicũtur homines faſcinari, ipſa viſione, ſeu adſpectu actiuo faſcinantis, vel etiam inuido aliquo laudante, eo ſolo quòd malignè, aut malitioſè adſpicit, vel laudat alium, à quo eſt auerſo animo: Et hæc opinio multa peperit alia opinamenta.

Primò hoc periculũ imminere potius pulchris quàm deformibus, pueris quàm maioribus ætate.

Secundò hoc periculum remoueri quibuſdam euphymijs: nempe ſi beneprecẽtur ijs, quos cum laude, & admiratione intuentur: vel ſi quid turpiculum puerĩ geſtent appenſum collo, vnde faſcini nomen inditũ virili membro, eo quod contra faſcinationem talia geſtarent oſcilla: & mutato in paulo honeſtiorem modum more, digitos duos cũ pollice ſic inſerto, vt tale quid exprimãt, de gagate, vel ebore, vel argento; vt fit hodie in Hiſpania (*Higa, uocant*) immo ſi ſummo mane ſurgenti quis ita digitos intẽdat, id ipſum quoquẽ amuleti eſſe loco cẽſent, quod malo exemplo Reginæ cuiuſdã fieri aiũt. ſi baccare frontem cingas, ſi ter in ſinum deſpuas. deniq; ſi cum auide lautũ edulium ſumas, & te intentius aſpicienti partẽ cibi porrigas. *præfiſcini* hæc omnia fore, ne faſcineris.

Tertiò cenſent ad bruta quoq; hanc faſcinationẽ pertinere, gallinas, agnos, equos, & ferunt faſcinatos aliquando cecidiſſe. Huc pertinent illa poetarum, Virgilij,

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

item ... *baccare frontem*

Cingite, ne uati noceat mala lingua futuro.

& Theocritus docet contra hanc faſcinationem ſolitos in ſinum ſibi deſpuere. (κόλπον ὡς μὴ βασκανθῶ, τρὶς ἐς ἐμὸν ἔπτυσα

Vt non faſciner, ter in meum expui ſinum.

Solent quidam huc referre illud Albij Tibulli *lib.1. eleg.2.*

Hunc puer, hunc iuuenis turba circumſtetit arcta,

Deſpuit in molles, & ſibi quiſq; ſinus.

Verùm prior illos verſus refutat: qui docet, eũ, de quo agit, vt inſanum, ac lymphatũ, cinctum fuiſſe corona puerorum, & ceterorũ: qui tamen, ne quid eis detrimenti ab aſpectu, tactuue inſani hominis contingeret, deſpuendo ſe ſibi conſulere arbitrabantur. cuius ſuperſtitioſæ auerſionis, vt conſuetæ, teſtis eſt Theophraſtus *lib. de characteriſmis in deſcriptione ſuperſtitioſi*. Sed qm̃ à Tibullo amans inducitur vtens magicis artibus: ſi dicas eumdem amantem amẽtemque deſcribi, non aberrabis à vero. nã Plato *in Sympoſio* amoris furo-

rem faſcinatorium eſſe docuit; eò q mutuo aſpectu, & intentione oculorum, amor hauriatur, augeaturque.

Hanc faſcinationem cum ſuis remedijs eſſe ſuperſtitioſam nemo negauerit opinor, quam damnãt DD. Baſili⁹, Chryſ. Hieronym. & alij citandi; & profert Richardus *quodl. 3. q. 12.* duos articulos, quibus non obſcurè anathema dicitur ijs qui illam tenent. Sine maleficijs verò, opinionẽ de ſolo morbo per laudationem inferendo, nemo catholicus Theologiæ peritus, aut veræ philoſophiæ ſectator admiſerit. Nam quæ de vi verborum diximus, & de vi imaginationis *l. 1.* illa conuincunt, nec verbis hanc vim ineſſe, nec imaginationi quo ad corpus diſtans, vt verè quidam apud Algazelem *l. 5. phyſic. c. 9.* aſſerunt. Ad natale faſcinantis altrũ confugere ridiculum eſt: omnes enim illa hora nati, faſcinatores forent. Vim animæ vnius in corpus alterius effectiuam tribuere, eſt damnatũ delirium Auicennæ. Nec ſatisfaciunt, qui ad temperiei, & ſubſtantiæ diſſimilitudinem confugiunt. quia inter res eiuſdem ſpeciei nequit eſſe tanta ſubſtantiæ pugna, ac diſſimilitudo. non. n. baſiliſcus baſiliſco, non vipera viperæ, ſed homini, & alijs animalibus nocent. Et vt vnum animal alteri tam ſit noxium, id ex vehementi naturæ antipathia naſci neceſſe eſt; hanc verò ex differentia ſpecifica, quam ſequitur differentia temperamenti. Quid? quod faſcini huius defenſores contendunt, etiam faſcinari quem ſolere à beneuolis, & cariſſimis verba Plutarchi, & Heliodori ſuggeſſit mihi, & cõmunis patriæ, & religionis coniunctione amiciſſimus, And. Scottus noſter. Græci codices mihi nunc non ſuppetunt; quare ponam ex verſione eiuſdem: *Haut ſanè ignoras,* (ait Plutarch.) *quod, & amicis, & familiaribus, & parentibus nonnulli oculũ faſcinantem eſſe exiſtimant: vſq; adeò vt mulieres non oſtendant illis pueros, nec diutius ab huiuſmodi hominibus inſpectari ſinant. quomodo ergo id mali videbitur ab inuidia effici? quid porro per Iouem dices de ijs, qui dicuntur ſe ipſos faſcinare? nam hoc quoque audiſti: ſin minus illa certè prorſus legiſti:*

Plutarch. S. Sympoſ. c. 7. Heliodorus lib. 3. Aethiopi. hiſt.

Eutelidæ fuerant pulcri per colla capelli:
Sed tibi dirus homo conſpecto in fluminis vndis
Inuidit, turpiſque inuaſit protinùs illum
Morbus, & inuidia corrupta eſt gratia formæ.

Narrant enim Eutel dem cùm ſibi pulcher viſus eſſet, propriâ ſpecie captum, in morbum incidiſſe: atque habitum bonum vnà cum pulchritudine perdidiſſe. Vides fabulam narciſſi fabulæ ſimilem: ſi quid tale accidit; arbitror vtrique contagioſam aliquam fontis exhalationem fuiſſe exitio. Sed audi quid Plutarchus hac de re cenſuerit, putat enim in his ex vera inuidentia id oriri, quod etiam Heliodoro viſum. Plutarchus; *Audacter dico vniuerſas quidẽ animæ affectiones, quibus diu inſint, in ijs malos habitus ingenerare: hi cùm natura vim cœperint, qualibet ex cauſa moti, ſæpè etiam inuitos homines in iam proprias, ac conſuetas perturbationes deferunt. Sic autem conſidera, timidi etiã ipſa auxilia formidant, iracundi in chariſſimos quoque ſunt moroſi. Amatores, & intemperantes poſtremò, nec ſanctiſſimis quidem corporibus quamuis morti vicinis queunt abſtinere. Mira eſt enim conſuetudinis vis ad attrahendum affectum in id quod ſibi eſt proprium. Et qui in lapſum eſt propenſus, vbique neceſſe eſt impingat. Nulla eſt itaque admiratione dignum; ſi, qui inuidendi, & faſcinandi habitum ſibi induxerunt, etiam aduerſus familiares ex morbi proprietate mouentur: aſt vbi moti fuerint, quod natura ſolent, efficiunt, non quod volunt. Quemadmodum enim ſphæram ſphericè moueri, et cylindrum in modum cylindri neceſſe eſt pro formæ differentia: ita, & hominem ſic inuidum affectio inuidẽter aduerſus omnia mouet. Quinetiam veriſimile eſt, illos familiaribus, & charis peiùs nocere.* Immo verò id mihi minùs fit veriſimile. cur? an quod frequentius illos reſpiciant? aliquid id foret, ſi habentibus nõ vteremur quãdo volumus: & habitus à primis illis motibus animi non differrent; quos confundit Plutarchus; non obſcure etiam voluntatis humanæ libertati his verbis, vt ex geometrica comparatione patet, frenum inijciens. A cæteris etiam philoſophis recedit, qui perſpi-

cuè

cuè maliuolam inuidentiam requirũt amori repugnantem. Solus Heliodorus Plutarcho conſentit, & ſi de facto dubitet; *Porrò*, inquit, *ſi qui ſunt, qui etiam chariſſimos, & quibus benè volunt faſcinant: id quidem non eſt mirandum, ſi cùm ſint natura inuidi; non quod volunt, ſed quod naturaliter ſolent*. Præſupponit vterque naturalem vim maleficam illis ineſſe: quæro qualis? phyſica an moralis? Si moralis tantum, hæc illis nolentibus non elicitur. Si phyſica, præexiſtens aut tunc nata, ſi præexiſtens, cur non nocet prius ſubiecto cui ineſt. Si tunc nata; quà noua efficiente cauſa? nam erga hanc perſonam benè afficiuntur. Cęteri arbitrij libertatẽ hac in re concedunt, & aiunt innoxium intuitum eſſe, ſi animo aſpiciant non malo, vt aduertit Toſtat. *in num.* Sed magis philoſophicè procedit Plutarchus hac in re. Nec tamen fæliciùs philoſophantur, de ſui ipſius faſcinatione. Plutarchi ſunt iſta: *Bonus vir Eutelidas, & quicumque ſeipſos dicuntur faſcinare, non ſine ratione id mihi videntur pati. Periculoſus eſt enim (vt ait Hippocrates) ſummè bonus habitus, & corpora ſimulatq; ad ſummum vigorem proceſſerint, non ſtant, ſed cadunt, & in contrarium vergunt. Quando igitur ij integrum cœperint incrementum; ſeq; ſpe melius affectos vident, adeò vt ſeſe demirentur ac circumſpiciant, eorum corpus propè mutationem eſt* (eſſet Plutarche, licet ſeipſos, nec demirarentur, nec circumſpicerent, iuxta Hippocratem) *& per habitus vitium in deterius tracti ſeipſos faſcinant*. (Quomodo per habitus vitium? id maliuolentiam dicebas: ergò ne credẽdum quenquam ſibi ipſi malè velle ſolitum, aut ſuis bonis inuidere? eſto alijs inuiderint, nunquam huc ſe porriget vis inuidentiæ, vt philautiam animo expellat.) Sed hæc ipſa ratio Plutarchi, quã ſubdit, oſtendit quid faſcinationis nomine comprehenderit. nam ſubdit: *Hoc autem magis ſit ex fluxibus, qui vel circa aquas, vel alia quædam ſpecula ſubſiſtunt. Exhalat enim ſpiritus in obiecta: ecq; ſit, vt quo alijs nocebant, ſeipſos male habeant. Quod cum pueris fortaſſe contingat; falſo cauſa obtuentibus adſcribitur.* vult ergo Plutarchus in aquam ex oculis ſpiritus diffuſos, & in Euthelidam, corrupta iam aquà, vapores cum illis ſpiritibus reflexos. cuiuſmodi ſpiritus ex bene habito & ſano corpore, vt erat Euthelidæ, emanaſſe non eſt credibile. ægrorũ & venenatorum illa affectio eſt, & nõ niſi ex viroſis, aut corruptis humorib. profluens Pueros autem affici hoc pacto, & faſcinari, quia ex ſeipſis ſpiritus quoſdã, ſeu qualitates neſcio quas effundant, quæ aere corrupto in eos redeãt vnde exiuire; nullus crediderit. Verè tamen Plutarchus falsò cauſam obtuentibus, ſcilicet quatenùs obtuẽtur, aſcribi pronunciauit: nec enim negare voluit, quod antè aſſeuerat viſu aliquos eſſe contagioſos.

Si ergo loquamur de hac faſcinatione propriè dicta, quam poeticam, ſeu vulgi vocaui; quam ipſa viſione cum imaginatione maliuola fieri volunt, quod ſatis ipſum nomen Græcũ indicat; dico, illam eſſe aliquid non naturale, ſed fabuloſum, ſuperſtitioſumque. Hanc concluſionem optimè docent quidã egregij medici, vt Iul. Scaliger *de ſubtilitate exercitat.* 349. & Franc. Valeſius *Sacra philoſophia cap.* 68. & Theologi vt *Richard.* quodl. 3. q. 12. *Abulenſ.* locis mox citandis, & Haliacenſis Card. in *perſpectiua*, Ciruellus *p.* 3. *de ſuperſtitione cap.* 5. Leonard. Vairus *toto fermè lib.* 2. *&* 3. *de faſcino*, & Laurent. Ananias *lib.* 4. *de natu. dæmon.* probatur auctoritate D. Blaſij *hom. de inuid.* qui hoc ſpernit, vt muliebrem nugacitatem. Secundo, quia, cùm viſio ſit actio immanẽs, & fiat per introſuſceptionem ſiue per paſſionẽ, non verò per actionem tranſeuntem, nec per radiorum emiſſionem; nõ poteſt idonea huius faſc. cauſa naturalis aſſignari. deniq; quia nec Hippoc. nec Gal. nec vllus veterũ medicorum (ſi Valeſio, multæ lectionis, & probatæ experientię medico, credimus) huius faſcinationis meminerit, cum fuſiſſimè tamen egerint de cunctis morborũ generibus, & cauſis. Vt ſatis mirari nequeam doctos quoſdam Theologos ſcriptis mandaſſe; hanc comprobari à medicis & philoſophis, nec negari poſſe experientia conuincente. Vnum tamen medicum ſolum laudant; ſi medicus ille bonus, & peritus; Marſiliũ Fi-

cinũ, *in opere de animæ immortalitate*; qđ nõ ex Aeſculapidarũ, ſed Academicorũ ſcitis cõflatum eſt. Sed nimirum iſti vulgarem faſcinationẽ à philoſophica, propriã ab impropria nõ diſtinxerũt.

Secunda concluſio. *philoſophica, ſeu phyſica faſcinatio, non niſi impropriè dici poteſt faſcinatio; proprie verò, eſt contagio, ſeu infectio*. Sciendũ pro intelligentia concluſionis, fieri poſſe vt aliquis alterius aſpectu lædatur. nã verũ ẽ illud poetæ.

Dum ſpectant oculi læſos, læduntur, & ipſi:
Multaq́ corporibus tranſitione nocent.

Quod de lippis *l.* 1. doctum eſt: Et quidem huiuſmodi læſio cõtingit, maximè quando mutuus eſt intuitus; etſi poſſit etiam, quando tantum intuetur oculus læſorem, per modum paſſionis (de quo nunc non agitur) vel quando ſolus lædens aſpicit lædendum; qua de re nunc agimus. De hac ita Plutarchus diſſerit; *Nouimus homines, qui viſu pueris maxime nocent, quippe habitum, utpote humidum, ac debilem, uertunt, & in deterius mouent: quod quidem minùs accidit ijs qui induruerint, & iam compacti ſunt. Tametſi qui circa* Pontum *habitant, quos olim Thybes appellabant, Philarchus ſcribit non tantum pueris, ſed etiam uiris pernicioſos eſſe: tabeſcere enim, & ægrotare, qui aſpectum eorum, & habitum, ac ſermonem exciperent. Perſpecta eſt autem res, ut uidetur, ab ijs, qui cum illis commercia exercebant, & ſeruos illinc educebant uenales. Verùm hæc iſtorum malitia haut proinde fortaſſis eſt mirabilis. Nam, & attactus, & affricatio manifeſtò quoddam habent patiendi principium, & quemadmodum aliarũ auium pennæ aquilinis coniunctæ, decreſcunt, ac pereunt occulta quadam ui plumarum caulibus putreſcentibus: ſic nihil eſt abſurdi, hominis etiam tactum partim quidem eſſe utilẽ, partim uero grauem ac noxium. Iam uerò ex aſpectibus quibuſdam noceri, id quidem (ut dixi) ſed quoniam cauſa eius perdifficilis eſt, pro falſo reijcitur. Atqui (inquam ego) quodammodo ipſius cauſæ ueſtigium quoddam, ac ſemitam inueniſti: ut qui ad defluxus corporis perueneris. Nam & odor, & uox, & reſpirationis fluxus, euaporationes quædã ſunt animantium, & partes quæ ſenſus mouent, atque illapſæ afficiunt. huiuſmodi autem longe uериſimilius eſt ex animalibus emanare, ut quorum ſpiritus propter calorem, & motum, ueluti pulſum quendam & concuſſionem habet: quo ſpiritu concuſſum corpus defluxus quoſdam aſſidue emittit. id quod per oculos imprimis fieri par eſt. Nam cùm uiſus multiplicem habeat motum, cum ſpiritu ipſum igneum eiaculante, mirificam quandam uim diſſeminat. Quæ ex re multa, tum pati, tum facere per uiſum, homini accidit: quippe quem res uiſæ uertunt, ac modicis tum uoluptatibus, tum iocunditatibus afficiunt, quin & amoribus (qui uel maximi, aut uehementiſſimi ſunt animæ affectus) principiũ dat uiſus. Hinc diffluit, ac colliqueſcit amator, ubi pulchras intuetur ceu ad ipſas adeat. Vnde haut immeritò mirari quis poſſit, eſſe, qui exiſtiment hominẽ per uiſum pati, ac uexari, nõ aũt facere, ac nocere. Pulchorũ etenim ex aduerſo aſpectus, quodq́ ex ipſorũ oculis exit (ſiue id lumen ſit, ſiue fluxus) amantes liquefacit, & conſumit, cum uoluptate dolori coniũcta. (id quod ipſi γλυκύπικρον hoc eſt dulce amarum uocant) neque enim, uel ex contactu, uel ex auditu contingit hominem adeò ſauciari atq; affici, ut ſi quos, uel ipſe aſpiciat, uel ab ijs aſpiciatur. talis enim ex uiſu diffuſio ſit, & inflammatio, ut planè amoris imperitos exiſtimẽ eos, qui mirum putant Medorum naphtam ex interuallo ab igne inflammari. Pulchri enim etſi per longè diſtantes intueantur, ignem intra amantium animas incendunt. Sæpe etiam hominum auriginoſorum auxilium uidemus. curãtur enim hiaticulam intuentes: cui talis ineſſe uis, & tẽperatio uidetur; ut morbũ attrahat, & excipiat per uiſum, ueluti fluxũ exeuntem. Vnde hiaticulæ ne ſuſtinere quidem ſuſtinent hoĩem auriginoſum: ſed à ſe auertunt, & oculos clauſos tenent: non quod illi (ut quidam putant) curationem inuideant, ſed quòd uelut ictu feriantur. Ex oĩbus autem morbis maximè ac celerrimè cõtrahitur conuictu lippitudo. Vſq́ adeò celerem uim habet uiſus inferendi atque affricandi alijs morbi principiũ.* Ex his Plutarchi verbis nota, *primò*; illi hãc faſcinationẽ eſſe ſimilẽ detrimẽtis, quæ cõtactu & affricatione inferũtur: hoc eſt nihil eſſe aliud, q̃ naturalem quandam contagionẽ: ut appareat eũ non admittere vulgarẽ illam. docẽt id cõparationes eius de rupicula, de lippitudine, de amore: etſi rõnes hæ mihi nõ probentur, & alias *lib.* 1. veriores in medium protulerim. Subdit deinde; cur noxius magis ſit intuitus inuidorum, q̃ aliorũ. *Affecta* (inquit) *anima corpus afficitur.*

Nam

Nam cogitatio de rebus uenereis excitat pudenda,& canibus præ ferocia,in certaminibus aduerſus feras, ſæpe uiſus exſtinguitur,atque excæcantur. Mærores autem, & auaritia,ac zelotypia colores vertunt, atque habitus lancinant,quibus affectibus haut minus inuidentia in animum penetrare ſolita,corpus malitia implet, quam pictores eleganter exprimere conantur inuidiæ faciem depingentes. Quando igitur cumque homines ſic ex inuidia affecti oculos infigunt: hi verò proximè animam ordine locati ipſius malitiam attraxerint; veluti veneno tincta tela impetant; nihil (opinor) præter rationem aut fidem obtingit, ſi conſpectis nocent. Nam & canum morſus periculoſiores ſunt,ſi ira perciti mordeant, & hominum ſemina efficaciora eſſe aiunt,ſi amore coeant. Ac prorſus animæ affectiones confirmant, & vehementiores efficiunt corporis vires. Propterea id genus amuleta,quæ à prohibenda faſcinatione, προβασκάνια vocantur, ſunt qui putent aduerſus inuidiam conferre, quod ſcilicet (ſic) *trahatur viſus per abſurditatem, quominus innitatur affectis*. Aliquid eſt hoc ultimum in Plutarchi doctrina, qui non attigit punctum præcipuum difficultatis. nec enim oſtendit, quo pacto ille maluolus, uel calidus affectus queat noxialem qualitatem ſuam in alium effundere. Mutuatus reliqua a Plutarcho, hoc præclarè & luculéter ſatis explicat Heliodorus *Aethiopicæ Hiſtor.lib* 1. interprete Scotto: *Sic ſe res habet. Hic aer nobis circumfuſus per oculos,nares halitum, alioſque meatus ad profunda penetrans,& ex qualitatibus exterioribus eò ſecum inferens; qualis influxerit,talem etiam iis qui excipiunt habitum ingerit. Itaque vbi aliquis liuore percitus res pulchras intuetur, circumſtantem aerem qualitate malefica replet, ac proprium ſpiritum acerbitatis plenum in proximum quemque contorquet: ſpiritus autem vtpote ſubtilis, ad ſpiritum vſque, & medullas ipſas peruadit, ac pleriſque morbus fit inuidia, & proprium accepit nomen faſcinationis. Iam uero illa etiam conſidera, Charicles, quàm multos ſanè oculorum ægritudo, quàm multos etiam peſtis tabes corripiat: cùm tamen nunquam tangant eos,qui iis morbis laborant, nec aut lecto aut menſa eadem participent, ſed cùm eumdem tãtum hauſerint aerẽ.* Vides ut a contagione peſtis, probet hanc inuidentiæ faſcinationem, quia utraque ab exhalationibus ſeu uaporationib. prauis uitiato aere proueniat? Proſequitur: *Sit autem tibi huius rationis indicium, ſi quod aliud, etiam amorum ortus: quibus res uiſæ dant originem, &, veluti ſubuentaneas affectiones,per oculos in animas eiaculantur. Idque iuſta admodum ratione. Nã cum ex noſtris meatibus ac ſenſibus, maximè aſſiduam viſus habeat motionem, & calidiſſimus ſit; paratior exiſtit ad capiendum eas, quæ circumcirca ſunt defluxiones, ſicque amorum tranſitus ignito ſpiritu attrahit.* mox ſubdit de rupicula, & baſiliſco, de quibus nos *libro primo* egimus.

Habetis ad philoſophorum mẽtem explicatam faſcinationem, quã tuentur philoſophi, & Theologi recentiores: quorum breuiter vna, & conſentiens opinio eſt; Auicennæ, Algazelis, & gentilium, illa ſuperſtitioſa, quæ reiecimus, nihili eſſe, nec ab ipſa viſione qua uiſio eſt, fieri alterationem ullam in alio, ſed alterationem effici per uenenatam aliquam qualitatem manentem in putridis humoribus aut uitioſa complexione ipſius intuentis; hanc qualitatem communicari ſpiritibus uitalibus, qui imaginatione acriore, & attentione intentiore animi concitantur, & exciti uiam quærentes ad oculos perueniunt. His ſpiritibus effluentibus ex oculis non quidem ipſa uiſione, ſed ſpiritibus ſimul cum uiſione excitatis & erumpentibus, aerem proximum malo ſuo uiru inficere, & ab hac aeris parte aliam infici, & ſic perueniri ad partem aeris proximam illi, qui eſt inficiendus; (puta pueri) & hunc aerem proximum inſinuare ſe in oculos lædendi, & ex oculis eius, quę pars tenerrima citius inficitur, ſe penetrare in corporis partes interiores.

Hęc eſt ſententia Alexan. Aphrodiſæi *in problematibus*, & Ariſtot. *problema. 29. ſect.* (niſi dicas hunc ex vulgi ſententia locutum) apertè eſt Diui Thomæ *1. p. q. 117. a. 3. ad. 5. 2 & 3. cont. gent. cap.* 103. quem Ferrarien. ibi & Aegyd. columna *lib. cont. error. philoſophor.* & alij ſequuntur. Et probant non malè exemplis Richard. *d. q.* 12. & Abulenſ. *parad. 4. quæſt. 16. & aliis locis*, Richardi

ſunt iſta; *videmus enim hominem patientē in oculis quandoq́ aſpectu ſuo lædere hominē, qui illum aſpicit, quod contingit ex hoc, quod oculi mala qualitate infecti, aerem medium inficiunt, & aer infectus oculos directos ad oculos infixos inficit, eò quod ſecundum rectam lineam, & directius illa infectio deriuatur ad oculos adſpicientium quàm non adſpicientiū multum, ad hoc cooperante imaginatione illius, qui aſpiciens oculos infirmos imaginatur ſe lædi. & ego expertus ſum in me ipſo, me quandoque non potuiſſe tenere aciem viſus, niſi cum difficultate directe contra oculos illius, qui infirmitatem patentem in oculis patiebatur.* vides hanc faſcinationem, quā Richardus admittit, non aliud eſſe, quam (vt dixi) infectionem quandam: & præterea illum addere vnam circūſtantiam imaginationis eius qui læditur; quę valdè probabilis eſt, & propria peſtis, atque omnium morborum contagioſorum, qui facillimè hauriuntur ab ijs qui timēt corripi, vel correptos ſe autumnant. Addit Richardus; *Ad hoc eſt etiam alia experientia, quæ habetur per philoſophum, primo libro de ſomno et uigil. ubi dicit ſic, quoniam ſicut uiſus patitur ſic, et facit aliquid. In ſpeculis enim ualdè puris cum menſtruis ſuperueniētibus mulieres inſpiciūt, in ſpeculo; fit ſuperficies ſpeculi, uelut nubes ſanguinea, et ſiquidem ſit nouum ſpeculum, non facilè eſt abſtrahere huiuſmodi maculam; ſi uero ſit ſpeculum uetus, facilè eſt. cauſa uerò, ſicut diximus, quoniam non ſolum patitur uiſus aliquid à uiſibili, ſed etiā facit aliquid; et mouet aera, quemadmodum et ſplendida. nam uiſus eſt ſplendidorum habentium colorē.* Quod ait viſum facere aliquid; non ſic accipiendum, quaſi velit ipſa viſione aliquid emitti, qua viſio eſt; ſed ſimul, ſeu concomitanter quoſdam exire ſpiritus, ſeu vapores, qui noxā illam ſpeculis inferant. dubitari autem poteſt, vtrum hi ſpiritus virulenti emittantur per ipſum oculi globum, vt volūt Richard. & Abulenſis, an verò dumtaxat per cauitates orbium, ſeu angulos, vnde ſolet lippitudo exire? Mihi nullo modo veriſimile videtur, per ſolū globum exire. fieri poteſt, vt aliqui, ſed rari admodū & pauci. putem longè plures exire per cauitates illas, & ſimul per os, & nares plurimos, & efficaciores, cū exſpiratione inhalari obiecto, cui damnum infertur, ſeu quod contagio afflatur. Nonne putridi vaporis longe plus, & citius expeditiuſq; calidius etiam & inflāmatius, ab ore in cor per aſperā arteriam, quā per oculos ſolet immitti? Fortaſſis etiam veritati prorſus conſentaneū eſt, quod Valeſius cōtendit, ab oculis nec ſuffuſiones, nec nubes, nec albugines, ſed ophtalmias dumtaxat, ſeu lippitudines tātum in alios mitti; minùs ergo mittāt affectiones non ſuas, ſed aliorum. certè ſcabiem non oculus, ſed manus, & contactus membrorum affricabit. Peſtilitas nunquā aſpectu, ſed halitu oris ſolo propagari cōſueuit: quare ægrorum non adſpectum, ſed contactum & propiorem acceſſum fugimus. De mēſtruatis illa, quoad ſpeculi ſuffuſionē, vera puto; ſed quæ de morbis hominū aut alijs admirandis Plinius narrauit *lib. 7. c. 15. & lib. 28. cap. 7.* ea quotidiano vſu & experimētis coniugatorum refutari Valeſius conuincit. Tertiò probat Richardus, eo quod paſſionibus quibuſdam animi, oculi quaſi trāſmutētur, & igneſcāt adeo vt nec ipſi alios nouerint, nec agnoſci ferè queant: & præterea etiam ſolo adſpectu alios ad amorem, aut laſciuiam poſſint pellicere. Putat enim ex ſolo aſpectu, mediāte imagine, paſſionem primùm interiùs cōcitari, & eam oculis ſe inſinuare, & qualitatem aliquam oculis, illicem ad laſciuū amorem, inſerere. Atq; adeò eſſe mulieres, ſeu viros, quibus illicium illud, ſeu qualitas attractiua ad amorem inſit in oculis, per modū qualitatis perpetuæ, & immanentis; alijs verò ineſſe illam dumtaxat durāte paſſione amoris, hoc eſt quamdiu illi ipſi concupiſcunt, ſeu amant. Qua de re prorſus dubito, & pace Richardi dixerim, hæc non ſunt admodùm veriſimilia: nam qualitatem talem ineſſe aliam, quàm ſit ipſa pulchritudo oculorum, vel decentia, vel gratia aliqua moralis, quæ venuſtatē, alacritate, decore, aut alijs amari dignis conditionibus, animum vulneret hac Cupidinis ſagitta; nihil neceſſe eſt, cùm hæc ſufficiant, nos imaginari. Nec vrget

probatio

probatio Richardi quã his verbis ſubiungit. *Quandoque enim uidebis mulieres turpes, et oculos turpes habẽtes, et tamen quandoque magis aſpicientes ad ſuum amorem alliciunt ex aſpectu ſuo, quàm longè pulchriores mulieres, et quandam habent nociuam efficaciam tranſeuntem, hoc eſt cum paſſione tranſeuntem, quod uidetur perſuadere experiẽtia; unde uiris pericaloſum eſt tales mulieres reſpicere.* Fateor periculoſum, ſed quia hæ mulieres ſunt illecebroſæ, vel conuerſatione, vel aſpectus gratia aliqua, vel ipſa laſciuia; quæ ex oculis elucẽs prouocat homines ad id, quod natura deprauata eos inuitat. Nec forma ſola capiuntur, qui amant: nam ſat cuique formoſum, quod amat, videtur.

Quiſquis amat ranam, ranam putat eſſe Dianam.

Quod verò efficacior ad malum ſit aſpectus harum, cùm paſſione amoris, ſeu eromania ipſæ percitæ; fit, quia tũ acrius oculos intendunt, & ignea illa lux ſplendidior, addit aliquid decori; ſicut & vox eorum, qui ex animo loquuntur, magis ſolet auditorum animos percellere. Si vis me flere, ait ille, flendum eſt primum ipſi tibi: ſi vis amari, ama. nam magnes amoris amor. Et hæc eſt cauſa cur dicat, Eccleſiaſt. cap. 9. v. 3. *Ne reſpicias mulierem multiuolam, ne fortè incidas in laqueum illius.* Minimè his verbis probare voluit commentitiam illam qualitatem Richardi; qui certè prorsùs impropriè hanc vocat *faſcinationem*; nam & amantes non niſi impropriè faſcinati dicantur. Quis vnquam Helenam, vel Penelopem, vel ſimiles, tot ambitus procit, *faſcinatrices*, vocauit?

Ad Abulenſem veniemus, qui ſtat pro nobis, & accuratè rem diſcuſſit locis tribus. Primò ſcribens in Geneſ. *cap. 21. columna 6. noua editionis*; diſtinguit, vt nos diſtinximus, & vulgarem illam faſcinationẽ quam motibus animi irati attribuunt, refellit; quia tales motus *pertinent ad paſſiones animales, & non ad naturales: infirmitas autem fundatur ſuper aliqua naturalia, vt harmoniam, vel non harmoniam humorum, & aliorum in corpore.* Phyſicam verò iſtam probat, ſi fiat in corpore propinquo; nam in longè diſtans iure optimo negat fieri poſſe. quia ſpiritus iſti expelluntur virtute naturali, qui ſunt aliquantulum graues, vtpotè *humidi humiditate aqueà; & ideo non poſſunt in longum tendere, niſi per magnam virtutem potentiæ expulſiuæ,* qualis nec ineſt oculo; nec, ſi ineſſet, ſufficeret; qua vis illa noxia reſiſtentia medij facillimè commutaretur.

Hæc eadem omnia docet *in d. Parad. 4. à fol. 52.* vbi *fol. 55. columna 2.* expreſsè aſſerit non dandam faſcinationem illam vulgarem; ſed Phyſicam, quæ prouenit ex aliqua peſtifera qualitate exiſtente in animali per modum morbi: & diſtinguit inter propinquũ obiectum, & remotum *fol. 51. colum. 4. & fol. 57. colum. 2.* & quoad propinquũ prudenter addit, neceſſarium eſſe, vt illud propinquum diſpoſitum ſit ad recipiendam corruptionem illam faſcinationis, *quod docet d. fol. 51. colum. 4.* & verò certiſſimum eſt. Verum idem hanc materiam magis ex profeſſo examinauit comment. in cap. 21. Num. *à quæſt. 9. & quæſt. 10.* docet, quod præſupponimus, ſpeciei viſibili nullam ineſſe qualitatem actiuam, vel paſſiuã alterantem: ad modum quatuor naturalium qualitatum: quia ſpecies viſiuę, nec calidæ, nec frigidæ, nec ſiccæ, nec humidæ ſunt, formaliter, aut effectiuæ, ſed nec virtualiter: & tantum illæ efficere poſſunt, vt res, cuius ſpecies ſunt, videatur. Quare ipſæ nocumentum nullum inferre queunt per ſe; ſed aliquid illas comitatur, vnde noxa hauritur: quæ hautdubie ſequeretur, etiamſi res viſa non videretur; & videns, oculis clauſis, non vidiſſet. Illud verò concomitans, eſſe ſpiritus (corpora quædam ſubtilia) ſubſtantię caldæ & humidæ, qui in vapores quoſdam reſoluantur. Hi ſi ad corpus aliquod tenerum delati ei adheſerint, *frigiditate ſuperficiei corporis ſolidi cui inhæreat, & aeris circumſtantis, condenſantur, atque viſibiles effecti corpora apparent.* Et hoc in ſpeculo, in quod intuetur menſtruata, contingere. Animalia itaque in quibus hi venenoſi humores ſunt. per oculorum pupillas ſpiritus emittere ſolere; qui valdè noceant ijs, quibus inhę-

ſerint. Et hos ſpiritus non pertinere ad potentiam viſiuam, ſed ad tactiuã; quæ per applicationem, & contactum operatur; & illi per calorem, vel humorem nocent.

Qui per ipſam viſionem, qua videt, dicunt malum inferri, neceſſe eſt fateantur cum Platonicis; viſionem fieri per radiorum emiſſionem; quod omnium accuratiſſimè refutauit Abuléſ. *Sup. quæſt.* 11. rationibus validis octodecim. Idem *quæſt.* 14. *cum ſequent. vſque ad.* 19. poſtea preſſiùs faſcinationis materiam diſcutiens *q. quidem ex.* expreſsè aſſerit, hæc verba; *Dicendum eſt quod plurimi eorũ, qui catholicæ veritati valde inhærent, faſcinationem nihil eſſe dicunt, nullum quoque animal faſcinari, id eſt oculo percuti; nullumq; bonum, aut malum per oculos cauſari. Horum autem modus ſane, vt iſti accipiunt, ſolitam ueritatem habet. Vulgares namq; qui ſecundum ſuum nomen inſipientes ſunt, arbitrantur & aſſerunt, quoſdam homines eſſe malorum oculorum: addentes, quod ſi iſti oculo furibundo, aut inuido, vel qualitercumque ad malum modo adſpicere aliquid voluerint, illud lædent atque occident. & ſi benigno oculo illud conſpexerint, nihil nocebunt. Hæc autem penitus falſa ſunt, & naturæ diſſona.* Vides ſententiam Abulenſis, de vulgari faſcinatione; qui rectè oſtendit, ſi qualitas illa inſit venenata, etiã cum nolunt, obtutu nocituros, vt rectè Plutarchus, & Heliodorus cenſuerunt. Idem *quæſtio.* 18. ſignificat hanc faſcinationem ab Eccleſia damnari. *Nos quoque* (ſcribit) *cum tota Eccleſia faſcinationem improbamus, quam accipiũt uulgariter intelligentes: qui enim uulgo loquuntur, in pueris teneris, pullis, atque paruis porcis faſcinationem interdum aſſerunt euenire, ſimiliter in alijs domeſticis animalibus, neſcientes quid faſcinatio ſit.* Hæc ille, de vulgari: nam de phyſica, *quæſtio.* 14. docet, illam per contagionem prædictorum vaporum fieri: & *quæſt.* 15. docet quædam animalia id natura inſitum habere, vt queant ſic nocere; quædam omnibus, alia non omnibus, ſed ad hoc diſpoſitis; & tales eſſe homines, qui non quando volunt, & quibus volunt; ſed, ſi non concurrant requiſita ex parte agentis, & patientis, quibus volunt, nequeant; ſi verò hæc omnia concurrant, etiam ſi nolint, noceant. Vnum tamen addit explicatione indigens, his verbis; *Habet tamen, qui huiuſmodi eſt, aliquid in ſua poteſtate, quoniam ſi clauſos ſemper oculos tenere uoluerit, neminem faſcinabit unquam; aut, cùm ſe uoluerit ab aliquà re cuſtodire, ne eam faſcinet, claudet oculos, & erit impoſſibile eam faſcinare.* Hoc ex hypotheſi verum dumtaxat, ſi vapores iſti ex oculis ſolis prodeant: nam ſi ex ore vel aliunde, nihil prohibet, etiam cæcis talem vim adſcribere. Prudenter addit *quæſtio.* 16. licet plerumque hæc noxa tenerioribus corpuſculis inferatur; interdum inferri poſſe durioribus, ſi valde vehemens, & exceſſiua ſit hæc qualitas, vt in baſiliſcis, & lupis quoad quoſuis homines experimur: denique *quæſtio.* 17. docet ex hac eadem cauſa poſſe quædam in corpora remotiora quã queant alia: quæ om[n]ia certa ſunt, nec alia indigent probatione.

Sufficiant ad probandum aliquam eſſe faſcinationem naturalem, ſeu philoſophicam; & eos qui faſcinationem defendunt (vt Ronſeus epiſt. 48. Franciſc. Xuares *in Metaphyſ. diſp.* 18. *ſectio* 8. *capit.* 26. *& curſus Conymbricenſ. in* 5. *lib. phyſic.* & alij) de hac tantum non de priore illa poetica, & vulgari locutos.

Pars altera concluſionis, quæſtionem ingerit de nomine; *an faſcinatio dici debeat ea, quã ex uitiato humore ſpiritus iſti conciliant, noxa?* odi λογομαχίαν omnem; quando nihil ex vocis vſurpatione mali conſequitur.

Sed quia, ſicut de *Fati* voce dici ſolet: nomen eſſe ſuſpectum, etiamſi quis mentem habeat non malam; ſic etiam de *faſcinationis* voce libenter vſurpem; ſine addito, ſeu explicatione illam non eſſe probandam, quia periculum eſt, ne quis aliter accipiat, quã tu protuleris; ceſſat periculum, ſi ſic loquaris, vt metaphoricè, non propriè te locutum, ex contextu, ſeu orationis ſerie facilè deprehẽdatur, quod in S. S. & Patrum locis, mox proferendis, factum.

In hac verò quæſtione, cum agimus,

mus, *an detur faſcinatio?* confeſtim omnes ſic nomen accipiunt (& meritò) vt vulgò conſuenit. Nam vbi metaphoræ, vel analogiæ ratio aliud non ſuadet, receptum eſt vocabula in propria ſignificatione ſumere, maximè inter Phyſicos, vel Metaphyſicos. Ideò ſanctè admodum Toſtatus profitetur: *ſatis ſibi moleſtum eſſe confiteri publicè aliquam poſſe fieri faſcinationem* (confitebatur de ſola Phyſica) *hoc autem non ideo, quod ueritas latere debeat* (*deſiderat enim ueritas in publico collocari*) *ſed quia ſimplices, impotentes diſtinguere à falſis uera, cum audirent faſcinationem poſſibilem; arbitrarentur aliquid, quod inconueniens eſſet, & ad ſuperſtitiones uarias uerterentur.*

Hæc ille ſapientiſſimè. Quid? quod certè decet Philoſophum, & Theologum verum, quoad fieri poteſt, vocabulorum proprias ſignificationes non confundere, ne vel Grammaticis ludibrium debeat, vel fateatur ſe impropriè loqui. Macedonum illud prouerbium, ligonem ligonem, palam palam, proditorem proditorem vocari. Nihil clariùs, nihil expeditius, nihil ad erudiendum alios accommodatius. Quis ferat, ſi incendium voces diluuij nomine, quia flammis omnia inundat? ſi morbis aliena affingas nomina, quis probet? facis, cum contagioni, faſcinationis nomen imponis.

Quid eſt faſcinatio? *faſcinationem* definit Toſtatus (*queſt.15.*) *cum aliquis quempiam uidens, ad eum non coniunctus corporaliter, nec in eum quidpiam agens eum lędit.* Nonne in faſcinationis nomine omnes includunt pro inſtrumento, vel efficiente ipſam viſionem, & præterea requirunt animi malignitatem? vt propriè dicta *faſcinatio* verè non ſit aliud, quàm (vt definit Valeſius) *paſſio oculis illata, & concepta, profecta ex quadam affectatione animi maligna eius, qui intuetur.* Certè hoc Ariſtoteles, Plutarchus, Heliodorus, Plinius, confirmant. At hæc deſunt in Phyſica hac contagione; ſed ea ad humores omnem agendi refert efficacitatem. Differunt ergo Phyſica, & vulgata. Cumque vulgata propriè ſit faſcinatio, vtpotè cui primò nomen inditum; & Phyſica duntaxat tralaticiè, per quandam analogiam, latè ſumpto nomine ſic appelletur; conſequens eſt impropriè hanc dici faſcinationem: atq; omne contagium ore, halitu, naribus, affricatione membrorum illatum eodem iure dici poſſe faſcinationem Phyſicam. Repugnat notio nominis. Nam *faſcinatio* non deducitur (vt quidam opinati) à *fando*, quod incantationibus inducatur; ſed origine Græcanicum eſt. Quia *faſcino* formatur à βασκάνω, mutatis duabus literis βασκάνειν ſignificat inuidere, quod Cicerone teſte, vſurpabant pro nimiũ videre. Quoniam qui inuident alicui, ab inuidioſi fælicitate nequeunt oculos auertere. βασκανία propriè eſt inuidentia. Deuteron. c. 28. verſ. 56. vbi nos habemus, *inuidebit fratri ſuo*, Græcè eſt βασκανεῖ, quod Diuus Aug. *lib. locutionum Hebraicarum*, transfert, *faſcinabit.* Chaldęus autem, *habebit oculum nequam:* Nec ignotum illud patrisfamilias, *an oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?* Matt. 20. Quod de inuida mercedis alienæ contemplatione dictum. Et quia liuor in oculis maximè ſe prodit etiam Horatio teſte; *Non iſthic obliquo oculo mea commoda quiſquam limat, non odio obſcuro, morſuque uenenat.* Ideo fortaſſis Eccl. 31. verſ. 15. pronunciatum, *nihil oculo nequius creatum.* hoc eſt inuidentius. Niſi malis eo referre, quòd oculus peccati, & concupiſcentiæ feneſtra eſſe ſoleat, malorumque animi affectuum index, ſeu leno potius illecebroſiſſimus. Nihil enim hoc ad probandam faſcinationem facit, vt nec alia S. S. loca, vel quorundam Patrum auctoritates. Nam faſcinationem latiſſimè ſumpſere, pro quauis graui deceptione, vt etiam Magica præſtigia comprehendat, de quibus mox dicam. Sic ait Sapiens, *Sapientiæ quartæ, uerſu duodecimo: faſcinatio nugacitatis obſcurat bona.* Græcè eſt, βασκανία γὰρ φαυλότητος, ideſt faſcinum vile, nugax, & nihili: phraſi Hebræa. Sic enim ſignificat; à viliſſimis, & minimi precij quiſquilijs terrenis, maximè à nugatoria, & adulatoria laudatione, ita nos præſtringi, & ludificari,

vt ad

vt ad vera bona prorſus cęcutiamus; vt bona pro malis, mala pro bonis habeamus; terrena cœleſtibus, ſempiternis interitura præferamus. Faſcinationis verò nomen vſurpat, quia vulgus Iudæorum falſam illam faſcinationem credebat contingere, adeò vt huiuſmodi faſcinatorem oculum Saræ impij recutiti tribuere non vereantur; quos Abulenſis *in* 21. *Gen.* refellit. D. Bonauēt. comment. in verſ. illum 12. vidit alludi ad faſcinationem, & ideo dicit, ſecundum quod homines maligni dicuntur laudando pueros faſcinare, ſatis indicans quanti illa faceret. Senſum quem diximus, in notis ſuis Petrus Nannius Alecmarius ex parte amplectitur. Adſpectu etiam ad illam opinionem, Metapho. D. Paulus locutus *ad Gal.* 3. *v.* 1. cum ſcribit: *Quis vos faſcinauit, non obedire veritati?* hoc eſt quis veſtram ſalutem, & veram fidem vobis inuidens, adeò dementauit, vt ad lucem clariſſimam caligetis; & tam ſubito leuiterq; ab ea fide defeceritis, quæ tam manifeſtè vobis à me tradita fuit; ac ſi penicillo prædicationis ante vniuſcuiuſq; veſtrum oculos Chriſtus pro vobis crucifixus foret? Vera hæc S. S. locorū ſententia. D. Hieron. non obſcurè ſententiam ſuam prodidit, habere ſe pro fabula illud vulgi. *Dignè* (ait) *Paulo, qui etſi imperitus eſt ſermone, non tamen & ſcientia, debemus exponere: non quo ſcierit eſſe faſcinum, qui uulgo putatur nocere, ſed uſus ſermone ſit triuij, & ut in cæteris, ita in hoc quoque loco verbum quotidianæ ſermocinationis aſſumpſerit. Dicitur faſcinus propriè infantibus nocere, & ætati paruulę, & his, qui necdum firmo veſtigio figant gradum. Hoc vtrum verum nec ne ſit, Deus viderit; quia poteſt fieri vt & dæmones huic peccato ſeruiant, & quoſcunque in Dei opere uel cępiſſe, uel profeciſſe cognouerint, eos à bonis operibus auertant. Nunc illud in cauſa eſt, quod ex opinione vulgi ſumptum putamus exemplum, ut quo modo tenera ætas nocere dicitur faſcino: ſic etiā Galatæ in Chriſti fide nuper nati, &c.* Adeò certum Hieron. naturaliter id non cōtingere, vt, ſi fiat, opera dæmonis fieri cenſuerit. Eadem mens Chryſ. *in diem c.* 3. ſcribentis; monet enim, ne, quando audimus inuidiam, ſeu oculum malum exiſtimemus, quod oculorū coniectus intuentes lædere ſoleat; μὴ τοῦτο νομίσιον, ὅτι ἡ ὀφθαλμῶν βολὴ τοὺς ὁρῶντας βλάπτειν πέφυκεν, & reddit rationem, quia ipſum oculi membrum malum eſſe nequit; verum hoc pacto liuorem animi à Chriſto notari. Nam oculorū eſt ſimpliciter tantum videre; certum perperam videre, eſt animi intus deprauati. Addit non tamen hæc dici, quaſi liuor per ſe alteri nocere poſſit; ſed vt oſtendat eos, qui iſta docebant, per inuidiam ad hoc veniſſe, τοῦτο δὲ λέγει οὐχ' ὡς τοῦ φθόνου καὶ ἑαυτὸν ἰσχὺν ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἄν, vides omnem vulgatæ opinioni aditum obſtruxiſſe: Remouet oculi organum, remouet viſionem, remouet ipſam ineuidentiā. Idē diſertè vulgarem illam de vetulis faſcinantibus opinionem reprehendit, *hom.* 8. *ad Coloſſ.* B. Anſelmus addit c. 3. exponit quidem, *faſcinauit; liuido læſit intuitu;* &, *reſpectu inuidiæ vos tenellos læſit, dolenſq; de promotu veſtræ perfectionis, ac fidei ſolo liuore nocuit: ſicut aliquis, qui ſolo reſpectu dicitur res alterius poſſe diminuere: & ita uos liuenti ſuo aſpectu tabeſcit, vt non credatis veritati meæ prædicationis, ſed falſitati ſui dogmatis:* verum ſubdit aliam interpretationem, nempè; *Vel ſicut incantatores faſcinant, & deludunt homines, vt credant uerum eſſe, quod falſum eſt: ita neſcio quis faſcino ſuæ deceptionis ita uos incantauit, ac uerbis ſuis immutauit, vt &c.* Vides de vulgari loqui, per, *dicitur:* de magica abſolutè, ſicut & D. Hieronym. locutus eſt, quē imitatur. vt & Primaſius ipſiſmet D. Hieron. verbis compendio acceptis vtens: quemadmodum Theophylact. Chryſoſtomi. Sedulius totum illud prætermittit, contentus interpretari, *faſcinauit,* hoc eſt, *inuidit.* Caietanus retulit ad magicas ſenſuum ludificationes: Catarinus ad phyſicam, quam dixi faſcinationem, nō ad vulgarem. Sed verior, commodior ſaltem, explicatio Caietani, quam Adamus Sasbaut, ſiue Leonard. Haſſel. ſecutus fuit. Nā quæ Sasbauto aſcripta poſt mortem Commentaria in epiſt. Paulli, & Iſaiā, ſunt ſelecta, & in ordinem digeſta ex lectionibus prædicti Leonar. Haſſelij, vt norunt, qui contulere, & huius illum auditorem

Matth. 6. & 20.

diuorem fuiſſe meminerunt. Sept. Tertullian. videtur hanc vulgarem opinionem ſolis Ethnicis aſcribere, & liuori ſeu odio *faſcini* nomen tribuere, et quia pulchris periculũ imminere putabant, ideò pro remedio *velamen capitis* virginibus commendat, quoniam eo aſpectus arcebatur. Sic ſcribit lib. de virg. veland. cap. 15. *Sed enim uera, & tota, & pura uirginitas, nihil magis timet, quam ſemetipſam: etiam fœminarum oculos pati non vult, alios ipſa oculos habet. Confugit ad uelamen capitis, quaſi ad galeam, quaſi ad clypeum, qui bonum ſuum protegat aduerſus ictus tentationum, aduerſus iacula ſcandalorum, aduerſus ſuſpiciones, & ſuſurros, & æmulationem, ipſum quoque liuorem. Nam eſt aliquid etiam, apud Ethnicos metuendum, quod* faſcinum *uocant, infelicio rem laudis, & gloriæ enormioris euentũ. Hoc nos interdum * diabolo interpretamur. Ipſius eſt enim boni odium. Interdum Deo deputamus. Illius eſt enim ſuperbiæ iudicium, extollẽtis humiles, et deprimentis elatos. Timebit itaque virgo ſanctior, vel in nomine faſcini; hinc aduerſarium, inde Deum; illius liuidum ingenium, huius cenſorium lumen. &c.* En tibi agnoſcit rem, cauſam reddit aliã, quàm vulgo putabatur: effici hæc dæmone faciente, Deo permittente. Nihil veriùs. Hæc ergo Patrum Ortodoxorum ſententia: nec facient illi, vel Henrico Corn. Agrippæ phyſicam faſcinationem impugnanti; quem refellit Sixt. Senenſ. *lib. 6. Biblioth. annot.* 267. vel Cinglianis hæreticis, nimium vulgari illi tribuentibus, Caluino *in Exod. cap.* 22. Aretio *problema. de faſcin.* & Lamb. Danæo *c. de ſortiar.* qui auctoritate quorundam Patrum calumnioſè abutuntur.

Tertia concl. *quædam, & frequentior faſcinatio pendet à dæmonis maleficio, qui ſtrigi, uel ſortiario ex pacto nocere uolẽti cooperatur, Quæ definiri poteſt, faſcinum eſt pernicioſa qualitas dæmonum arte illata, ob tacitum, uel expreſſum hominis cum dæmone pactũ.*] Hæc probatur autoritate D. Hieron. & aliorum Patrum iam citatorum, D. Thom. Abulenſ. Ferrar. Xuareſ. & cæterorum Theologorum laudatorum, probatur experientia quotidiana & confeſſionibus ſortiariorum. Ad hanc opinor referenda plurima, quæ varijs ſcriptoribus viſa ad alias ſpecies referenda. Nam ſolẽt paciſci nefarij iſti homines, vt quos liuidè, vel iracũdè aſpexerint, ijs dæmon perniciem inferat, ignari poſtea putant hęc ipſa viſione perpeſſos; quorum ex numero bonus poeta Hieron. Vida *Bombycum l.* 2. narrat, quod ſuo tempore acciderat;

Quandoquidem memini Tuſci altà in rupe Viterbi.
Ipſe ſenem uidiſſe ferum; cui dira uigebant,
Ora, graueſque oculi ſuffecti ſanguine circùm,
Fronſque obſcœna ſitu, hirtique in uertice cani.
Ille truci (ſcelus) obtutu genus omne necabat.
Reptantum, tenues animas, prauaſque uolantes:
Quin etiam ſi quando hortos ingreſſus, ubi annus
Exuit expleto turpem nouus orbe ſenectam,
Floribus, & paſſim per agros incanuit arbor;
Ille hortis ſtragem dedit, arboribuſque ruinam:
Spemque anni agricolæ mæſti fleuere caducam.
Nam quocunque aciem horribilem intendiſſet; ibi omnes
Cernere erat ſubitò afflatos langueſcere flores.

Quis enim credat vno humore naturaliter tam diuerſæ ſpeciei res ſolo afflatu interemptas? Se immiſcebat Danus ille cuncta interturbans. Talis etiã fuit Telchinum faſcinatio, à quibus inuidi, & faſcinatores, vulgò *Telchines* dicti Beato Gregorio Nazianzeno, & Syneſio. Gregorio verò Palamæ *tabes Telchinodica*, idem quod Tabes vultu faſcinante, & inſidioſè blando illata. Ferũt (fabulæ) Telchinas fratres nouem ex Actæonis canibus in homines verſos in Rhodo inſula, Rheæ comites, & in varias ſpecies ſe conuertere ſolitos; nunc hominum pedibus, manibuſque truncorum, nunc piſcium, nunc anguium, nunc dæmonum; inſignes planè veneficos, & præſtigiatores crediderim, & inuidos (vt ait Heſych.) faſcinatores: vel potius veros cacodæ- *Vide Adag. τιλχῖνες.*

mones

mones admodum maleficos εὐκ ἐπὶ καλῶ θέλγοντας; peſſimo fine homines quod perditos vellent demulcentes, vt ſcribit Euſtathius *in* 13. *Iliad.* inuidos dæmones fuiſſe indicat D. Nazianzen. & poſt illum Tzetza, atque ideo etiam dicti παλαμναῖοι, quaſi manuum opere exitioſi. Tales etiam Tybios fuiſſe Ponticos de quibus Plutarchus ſuperius meminit, & *Plinius lib. 7. c. 2. his uerbis. In Aphrica eſſe familias quaſdam effaſcinantes Iſogonus, & Nymphodorus tradunt, quarum laudatione intereant probata, areſcãt arbores, emoriantur infantes. Eſſe eiuſdem generis in Triballis, & Illyrijs adijcit Iſiogonus; qui uiſu quoque faſcinent, interimantq; quos quos diutius intueantur iratis præſertim oculis. Quod eorum malum facilius ſentire puberes.* Confirmat Gellius, in Noct. Attic. eodem referendus, vt & B. Iſidorus Iunior in Originibus.

Fieri autem hæc pacti cum dæmoni bus initi vi ſatis oſtendit, quod faſcinatorum huiuſmodi notas eſſe volunt; ſi in oculis ambobus, vel eorum altero, binæ ſint pupillæ; aut in altero effigies equi, aut canis: quæ nihil dubito eſſe ſtigmata, quibus mancipium ſatanas ſuum inſigniuit. Noſtris enim temporibus deprehenſæ, quib. in oculis erat nota catellini, vel buffonij pedis: & quod de gemina pupilla dicit, ita capio, vt uideri geminam credamus non eſſe.

Obijciũt ab Ariſtot. Plinio, & alijs rutam, gagaten, hyenæ pellem, & alia remedia naturalia præſcribi: morbum igitur eſſe naturalem. Reſpondeo hoc argumento probari dumtaxat, impropriam illam faſcinationem phyſicam: deinde etiam hæc valere contra diſpoſitiones corporis, quibus dæmon abutitur, & ſic indirectè refragari ipſi dęmonis actioni.

Vulgò receptum, vt magicæ præſtigiæ omnes per Metaphoram faſcinationes vocentur: quo ſenſu ſaquerius librum edidit. quem vocat *flagellum faſcinariorum:* & eodem ſenſu dicuntur Iudices à ſtrigibus faſcinari. Qua de re ſic ſcribũt Inquiſitores Germani: *Sunt & tales malefica, quæ iudices ſolo aſpectu, & oculorum intuitu maleficare ſciunt, quod eis nullam moleſtiam inferre queant.* Mallei fo. lio 340. Item; *Experientia nos docente noui mus, quod iudex, aut alij aſſeſſores, ita alienati in eorum cordibus fuerint; quod omnem, ſi quam habuerunt, indignationem amiſerunt: nec ipſas moleſtare quoquo modo præſumebãt, ſed liberè abire permiſerunt. Qui ſcit, & uidit expertus eſt, & uerum dat teſtimonium. & uti nam talia procurare non poſſent.* Sic illi fol. 559. Arbitror Deum non permittere in iudices fideles, & ritè, ac iuſtè procedentes; ſed dumtaxat in iudices iniquos, aut modicę fidei, aut curioſos, & cætera.

Reſtat videre vnde vulgaris illa faſcini nata ſit opinio, de oculo viſione, vel ore laudando faſcinante. Placet Fran. Valeſij coniectura. Fortaſſis inde quòd pueri, qui ſolito craſſiores, nitidiores, pulchrioreſque ſunt, à fęminis viriſque occurrentibus ſolent attẽtius aſpici, laudari, palpari, mòtitari, in vlnas, & palmas accipi. Veriſſimum verò eſt dictum illud Hyppocratis; *habitum, qui ad ſummum bonitatis attigit, eſſe periculoſum:* & illud Cornelij Celſi: *Qui nitidiores ſolito ſunt, ſuſpecta ſua bona habere debent.* Cum ergo infantuli, ob naturalis habitus teneritudinem, cum viſi ſũt optimè valere, ſæpè ex inopinato in magnum aliquod vitæ diſcrimen incidunt; vulgus non intelligit cauſam tã repentinæ mutationis; &, quia hanc non intelligit, ſuſpicioſum in malum, culpam in adipiſcentium, atque laudãtium oculos, & verba conijcit: quos cum quotidie pueruli pulchelli, et obeſuli plurimos habeant; facilè anus aliqua rugoſa, & deformis in hoc numero reperitur. Quod genus cum ſic tetrum moroſum, & odioſum, ei potius adſcribitur noxa, quàm cæteris. Hanc vulgi opinionem paullatim (quę mortalium curioſa leuitas eſt) etiam doctiores nõnulli ſuperſtitioſi, vel ingenij quid vis defendendo oſtentandi auidi ſunt ſecuti. Tandem ab iuſantulis ad agnos itum, in quibus cauſa non admodum diſſimilis. Denique proſerpens per audaciam ignorantiæ, ad equos, ſegetes, & alia fabulam produxit,

SECTIO

SECTIO II.

De maleficijs venenarijs.

SEcundo ſe loco nobis offert *Veneficium*, propriè dictum. Vvierus nullũ agnoſcit huiuſmodi, quia putat, niſi vero ac naturali veneno, ſagas nocere non poſſe: nec ab eo longè abit Lerchemerus Luteranus. Sed huic magiſtrum eius Lutherum; illi, Venerãdum (vt ſolet vocare) præceptorem ſuum, Agrippam, perfidos perfidis, poſſem obijcere, ſi qua tenebrionum iſtorum auctoritas foret. Sanè Lutherus nimis magnificat hac in re dæmonis poteſtatem. dicit eum in toto mundo regnare, *a* & mox regnum iſtud quale ſit, explicat his verbis; *Sumus autem nos omnes corporibus & rebus ſubiecti Diabolo, & hoſpites ſumus in mundo cuius ipſe Princeps, & Deus eſt. Ideo panis quem edimus, potus quem bibimus, veſtes quibus vtimur, immo aer, & totum qui viuimus in carne, ſub ipſius imperio eſt.* Hæc ille blaſphemus. Ergo iã Princeps, & Deus dęmon illi; qui certe mũdi pars fuit? nos Deum vnum cognoſcimus, dæmonum iudicem Principéque, mundi vt conditorem ac rectoré, ſic Dominum Deũque. Ergo, corpus & res omnes Lutheri Diabolo ſubiectæ? nos didicimus, nec ĩ res Iobi, nec in corpus quicquam iuris dæmoné habuiſſe, niſi diſertis a Deo pro illa vice verbis cõceſſum. Ergo Lutheranis aer, & omnia, quibus viuunt, ſub Diaboli imperio ſunt? nos fatemur Domini eſſe oues & boues, & volatilia cœli, & ſyluarũ feras, & cete, & piſces, & quicquid creauit, nec horum quicquam ad dæmonem pertinere. Mea ſunt omnia, dixit Dominus: excipit Lutherus, quæ in mundo ſunt in omnia, & ea adiudicat Diabolo. Credidit Satanæ Omotrapezæ ſuo dicenti Luc. 4. v. 6. *Quia mihi tradita ſunt, & cui uolo do illa.* Sed mentiebatur non pleno iure illi tradita, quæ tradita; quæ accepit, precario & definita poteſtate accepit. B. Paulus vocat *rectores mundi*, ſed explicat D. Auguſtin. *Ne forte, cùm dixiſſet mundi, intelligeres dæmones eſſe rectores cœli & terræ;* mundi *dixit* tenebrarum harũ, mundi, *dixit, amatorum mundi.* mundi *dixit impiorum, & iniquorum.* mundi *dixit, de quo in Euangelio dixit;* Mundus eũ non cognouit. *tractat. in Pſ.* 14. Scio B. Ioan. dici *mundi principem* Io. 12. *v.* 31. & 14. *v.* 30. & a B. Paulo *principem & rectorem mundi Epheſ. 6. v. 12.* & ab eodem 2. *Cor. 4. v. 4. Deum ſæculi huius;* ſed imperitè Lutherus *mundum, & ſæculum* accepit de rebus quę in mundo exiſtũt omnibus, quod de ſolis malis hominibus per metonymiam dictum, qui cum mundo ſeruiant & ſæculo, mundi & ſęculi nomine nominantur, & quia ſeruos ſe & mãcipia diabolo dedicãt, ipſe princeps eorum & rector, & quia eũ colunt, ſic Deus eorum dicitur, ſicuti & lurconum Deus eſt venter Philip. 3. v. 19. hanc lectionem & interpretationem amplectuntur Cyrillus, & Amb. *in D. Pauli epiſt.* & D. Aug. *l. 22. cont. Fauſtum c. 2. & 9.* eam non improbant alij quidam patres, communior tamen ea diſpũctio eſt, vt dicatur, *In quibus Deus, huius ſæculi excæcauit mentes,* & ſic Diabolus non vocatur Deus, ſed qui eſt vnus & verus Deus, *ſic malunt Irenæus lib. 3. cont. hær. c. 7. & lib. 4. c. 48. Tertullianus lib. 5. cont. Marcionem D. Chryſ. Theophila. Oecumen. & Primas. in d. c. 4.* Nullus verò Patrum ſic diabolum rerum ceterarũ corporearum, vel *Principem* vel *Deum* vocauit, ſicut dixit Lutherus, qui ſatis apertè in Marcionis & Manichæi errorem deflexit. Nec etiam Lambertus Danæus Caluinianus *a* ſatis conſideranter locuatus, cùm dicit diabolum quicquid in his terris natura eſt corruptibile, corrumpere poſſe, niſi a Deo cõſeruetur; dicere debuit, ſi Deus illi permittat. Nam ſi Deus conſeruationem ſubtrahat, ipſum illud per ſe corrũpatur, non per dæmonem. Sed his omiſſis. *c. 3. de ſortia.*

Commen. *a* epiſto. ad l. c. 3. in ...rmanico, citat. Go...'mãnus.

Sit Concluſ. *permittente Deo, maleficijs ſuis ſagæ complures mortales morbis grauiſſimis uel morte afficiunt.*

Probatur hæc ſententia primùm auctoritate D. Aug. *lib. 10. de ciu. Dei,* quod habes c, nec mirum §. magi 26. quæſ. 5. *& ſermo. 207. de tempo. & lib. de diuinatio. dæm. c. 6. & Cõc. Cõſtanti. in Trullo can. 61.*

2. Probatur iure Pontificio, *d. c. nec mirum, & cõſt. Inno. VIII, Ale. VI. Had. VI.*

Leo.

Leo X. de malef. & incant. in 7. Decretal.

3. Ex iure Ciuili, *l. multi C. de malef. & Mathem. l. eorum C. eo. t. §. item lex Cornelia. Inſt. de pub. iud. Leonis Imp. Nou. 65. Carolinà conſtitutione*: denique *leges, & praxis, Italiæ, Hiſpaniæ, Galliæ, & German. hoc confirmant.*

4. Hiſtorijs omnium gentium. paucas tangam. Narrat Villamontius ſcelerum omnium ſceleſtiſſimum quiddam: Venetijs maleficum fuiſſe, qui damnatorum in Triremibus animas emebat, promittens liberationem à tetra illa ſeruitute pęnæ, & numerans decem aureos pro illorum anima, quam chirographo proprio ſanguine notato vendebant, addicebantque dæmoni, et malefico. Mox ne retractare poſſent certo cõtactos veneno ſubito necabat. Addit ſe interfuiſſe ſupplicio, quod de iſto ſumebatur *lib. 1. Itinerarij c. 33.* quis vnquam talia, vel fando audiuit? narrat præterea And. Thenetus *a*, in Africæ oppido Guzola, Elzanam quendam ſpacio duorum annorũ malis artibus pluſquam octingentos homines interfeciſſe. Narrat Spreng. *in Mall. p. 2.* duas in Epiſcopatibus. Baſileenſi, & Argentinenſi, concrematas obſtetrices: quia vna earum quadraginta, altera innumerabiles pueros recens in lucem editos, necauiſſent, inditis clam in eorum capita grãdibus aciculis. Domitiani tempore cœpiſſe nonnullos, qui acubus oblitis veneno, quos collibitũ eſſet pungebant, & læſorum multi ſine doloris ſenſu moriebantur. Quod & Commodo Imp. factitatum, narrat ex Dione Xiphilin. *in Domitiano, & in Commodo.* Scribit Ioan. Nider. *Formicarij lib.* 5. in territorio Bernenſi quoſdam maleficos vtriuſque ſexus ſuos proprios infantes occiſos deuoraſſe: idemque factum ab alijs in ditione Lauſãnenſi. Et I.C. quidam Francofurtenſis *b*, *Præterito anno* (inquit) *Comes quidam ſuperioris Germaniæ octo veneficas; quæ CXL. interfecerant infantes, Vulcano tradidit. Anno 53. captæ ſunt Berlinæ duæ fœminæ veneficæ, quæ glaciem ad perdendas fruges perficere conatæ ſunt. Eæque mulieres rapuerunt furto alterius vicinæ mulieris infantulum, & ipſum diſſectum coxerunt. Factum eſt diuinitus, ut mater quærens infantem, interueniret, ibique ollam, & impoſita amiſſi infantis mẽbra uideret. Captis itaque mulieribus, & in tortura examinatis, dixerunt: ſi proceſſiſſet coctio, tunc futura fuiſſet ingens glacies, ita ut omnes fruges perderentur.*

a *lib. 7. Coſmogr. c. 13.*

b *Godelm. lib. 1. de Lamijs, c. 7.*

Scribit Cardanus *c*, circa annum Domini. 1536. *Salaſſiæ circiter quadraginta uiros, ac fœminas coniuraſse, inter quos carnifex erat: ut cum peſtis antea ſæuiſset, tunc uerò iã miteſceret, unguentum conficerent; quo, tangentes portarum coronidas, inficerẽtur: puluerem quoque confeciſse, quem ſuper ueſtes clam ſpargerent. Latuit aliquandiu hęc res, ſublatique multi. Sed cum cuiuſdam, nomine Neri, fratrem, atque unicum filium ſuſtuliſsent; uixque alij, quàm domini domuum, aut filij perirent: ſimulque animaduertiſsent androgynam ſe in domos inſinuantem, atque eos maximè perire, quorum domos ingrederetur; deprehenſa coniuratione omnes exquiſitiſſimis tormentis necati ſunt; faſſi etiam decreuiſse in pompa celebri Diui cuiuſdam, ſubſellijs perunctis uniuerſos ciues occidere, parataſque ad hunc uſum ſupra uiginti ollas. Tentarunt, & idem alij Genuæ poſt, dederuntque pœnas.*

c *lib. 1 de uar. rum c. 8.*

Grilland. *d*, docet hæc contingere, vel introſumptione, vel applicatione exteriore per contactum. Eorum quæ per intus ſumptionem fiunt agnoſcit duos modos, nempè vnum per cibæm aut potum; quando venena (vt plurimum) in puluerem trita ijs immiſcẽt: alterum agnoſcit, qui fit per inunctionem, *quando maleficiandum* (inquit *e*) *ſiue maſculus ſit, ſiue fœmina, dormientem, ſuis liquoribus, aquis, oleis, aut pinguedine, ſiue alijs ſimilibus unctionibus plura, & diuerſa uenena continentibus inungunt, quandoque femora, quandoque autem uentrem, aut caput, guttur, pectus, coſtas, ſeu aliam partem corporis perſonæ maleficiandæ; quæ ſic dormiẽs nihil ſentit, & eſt tanta uis, & potentia illius unctionis, quod paulatim durante calore ipſius dormientis, ingreditur intus carnes, & uadit ad penetralia cordis uiſcerum maleficiati: unde paulò poſt cauſantur ingentes dolores in corpore eius: cum primum ſcilicet maleficium, uel factura (ut dicunt) tangit inteſtina maleficiati. illinc ſuccedunt maximi ululatus, & lamentationes tã crebrę.* huc referẽda ſtrigatio, qñ puerulorum ex ſanguinem trahunt, venis vngue, aut acu, aut aliter ope dęmonia apertis, quod conſtare ſcribit Spinęus

d *q. 3. n. 5.*

e *d. q. n. 13.*

quæſt.

quaſt.8. de ſtrig. ex paruis cicatricibus relictis & interdum, poſt cattorum apparentium fugam, guttis ſanguineis prope pueros eiulantes remanētibus. Addi debet tertius modus per inhalationem. omnium enim peſſimum eſt veneficiū iſtud. nec enim humoris vel craſſioris materiæ vehiculo indiget, quibus faciliùs occurritur: ſed ipſum tenuitate ſua, ore attractum, citò ad cor ſe penetrat. Hæc cauſa cur Agyrta ille inſignis veneficus, in quadam Italiæ ciuitate, cum alio ſuo antagoniſta, de theriacę contendens efficacia, vicerit. alter venenum illi liquidum, quod poterat efficaciſſimum, infuderat: cui ſumptione antidoti mox obuiauit. Ipſe contra alterius hiare iuſſi pixidulam ori appoſuit, in qua buffo inerat viuus: tū ſemiclauſa & ſæpiculè ſemiaperta velociter pixidula, ingeſſit halitum virulentum, & breui momento hominem confecit. Scilicet hic Chriſtiano populo dignus eſt ludus, & benè inſtitutæ reipub. quę certamina huiuſmodi permittunt. Ipſi etiam malefici interdum afflando vel inficiunt, vel necant. Narrant quidam dubiæ fidei ſcriptores apud perfidum Balæum, toxicati funalis fumo Clementem VII. de medio ſublatum. Narrat Sprengerus, *a* mulierem quandam inter Breiſacum & Friburgum, cum vicinam litigaſſe; mox cùm noctu ante oſtium domus aliquid ageret, vētum quendam calidum è domo feminæ alterius ex oppoſito habitantis, in faciem ei inſufflaſſe. vnde & ſubitò lepram contraxerit. In diocęſi eadem & territorio Nigræ Siluæ, maleficam, dum à lictore ſtrui lignorum præparatæ imponeretur, ei dixiſſe; *En tibi à me mercedem*; ſimul in vultum eius inſufflaſſe; & ecce, miſer operitur totus horrenda lepra, quæ paucorum dierū ſpacio eum pluribus adiunxit.

a *llei p.* *.q.c.11.*

Hæc veneficia, inhalatoria, non ſatis à nonnullis intellecta video. Bodinus vim refert ad ipſius anhelitus virulentiam. Sed nulla tanta poteſt eſſe hominis cum homine antipathia; vt docui Sect. præcedente; niſi forte ex alimento, vt de puella Ariſtotelis, Napello nutrita, legimus: ſed tunc non cui velles malefica duntaxat noceret, verum cunctis mortalibus noxius anhelitus eius foret. Danæus tribuit veneno in ore geſtato. Hoc Bodinus impugnat argumento, cui dicit reſponderi non poſſe, nempè quia venenum hoc prius noceret ipſi malefico quàm alteri. Nodum vides (Lector) inſolubilē. Sed ride, quod vides. Quid ſi dicat Danæus, maleficum priùs ſe antidotis cōtrarijs præmuniſſe? concidat nimirum ſtramineus ille ventoſi hominis Achilles. Sic ille ipſe, Bodino non ignotus, faciebat Italus Pariſijs, tam carus Catharinæ Medicea; qui chirothecis, globulis, vel pulueribus ſuaue fragātibus alios ſolo necabat odore, illæſus ipſe, & hoc pacto à ſe interfectam Nauarræ Reginam Albretham. veneni vi per nares in cerebrum penetrante, gloriabatur: ſi quidquam de Caluiniſmi fulcro credendum Caluinianis hiſtoricis, *Francia memorijs Gallicè conſcriptis tom.3. et Richardo Dinotho lib.5. belli Francici.* Vera cauſa eſt, hæc ex pacto fieri per dæmonem vt plurimum, afflante incaſsū Mago, & putante hæc halitu fieri ſuo. Eſt quidem venenorum quorundam mira efficacia, quæ poſſint ſubitam lepram inducere, vel lethum: & poſſet dęmon quæ nouit antidota, ſuis præſcribere, et illi innoxij poſſent in alios peſtē tranſfundere, ſed id rarò contingere putandum.

Hæc interiùs ſumpta, Grillandus *b* ſcribit fieri per compoſitiones, & mixturas multiformium venenorū; quędam ex herbarum folijs, feſtucis, aut radicibus, animalibus, piſcibus, aut reptilibus venenoſis, lapidibus, & metallis, mixtura quam vtilius ignorari; & interdum in pulueres, interdum in liquida, addo, & in vnguina, reduci.

b *d.q.3.n.26.*

Alia dicit Grillandus eſſe extrinſeca; vt ſunt in primis, quæ ſolis verbis fiunt *c*; in quibus iam docuī ex pacto ad ſignum conſtitutum, omnia fieri à dæmone. vt ſunt etiam, quando latenter (vt idem ait *d*) *ſortilegia ſub certa quapiam forma compoſita, chlamydi aſſuunt, vel in lecto abſcondunt ipſius maleficiandi, ſeu in aliquo loco ſubterraneo fouea facta, aut ſub limine oſtij, ſuper quo deſtruendus ſit tranſiturus,*

c *Grill.q.3.nu.27.*
d *q.5.nu.7.*

vus, aut in aliquo loco ſubterraneo fouea facta, Quoſdam autem addit capere reſidua eorum quos volunt inficere;alios exhumare mortuos, & vti eorum vel veſtitu, vel carnibus, vel pinguedine,vel oſſibus: alios à ſuſpendioſis mutuari nõ nulla. Quod nec veteribus ignotum fuiſſe reperio. Sic enim de Canidia Horatius: canit ab ea infoſſum, & terra obrutum, poſt multas lancinationes, inſignibus raptis, ingenuum puerum vt poſſet,

Longo die bis, terue mutata dapis
In emori ſpectaculo,
Cum promineret ore, quantum exſtant aqua
Suſpenſa mento corpora, (en infanticidium)
Exerta vti medulla, & aridum iecur
Amoris eſſet poculum, (en maleficiũ philtricum.)
Interminato cùm ſemel fixa cibo
Intabuiſſent pupula

Et alibi de eadem, *a*, quod ad maleficium hoſtile ſpectat; dicit, amaro vtens ſarcaſmo;

a *Od.* 17.

O nec paternis obſoleta ſordibus,
Nec in ſepulchris pauperum prudens anus
Nouem diales diſſipare pulueres.

Hunc ergo diem ex tribus ternarijs obſeruabant; vt & ille qui terna trib. coloribus diſtincta licia. Sed apertiſſimè quod dixi Lucanus adſtruit *b*; imprimis enim illam in nudis buſtis habitantem depingit; & habitantem tumulos expulſis vmbris; tum addit, primũ de nece hominum, deinde & de inſtrumentis magicis, quæ dixi:

b *Libr.* 6. *Pharſal.*

Viuentes animas, & adhuc ſua membra regentes
Infodit buſto, fatis debentibus annos,
Mors inuita ſubit. Peruerſa funera põpa
Rettulit à tumulis: fugere cadauera lethũ.
Fumantes iuuenum cineres, ardentiaque oſſa
E medijs rapit illa rogis; ipſamque parentes,
Quam tenuere facem, nigroque volantia fumo
Feralis fragmenta tori, veſteſque fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra fauillas.

(hęc è rogis mos rapere, addit mox, quæ de ſepulchris ſumat)

Aſt vbi ſeruantur ſaxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tracta dureſcunt tabe medulla
Corpora: tunc omnes auidè deſæuit in artus,
Immergitque manus oculis, gaudetque gelatos
Effodiſſe orbes, & ſiccæ pallida rodit
Excrementa manus; laqueum, nodoſque recentes (ſic corrigo)
Ore ſuo rupit, pendentia corpora carpſit,
Abraſitque cruces, percuſſaque viſcera nimbis
Vulſit, & incoctas, admiſſo ſole, medullas;
Inſertum manibus chalybem, nigramque per artus
Stillantis tabis ſaniem, viruſque coactum
Suſtulit, & neruo morſus retinente pependit.

(hæc de ſuſpendioſis; ſequitur, de inhumatis)

Et quodcũque iacet, nuda tellure cadauer,
Ante feras, volucreſque ſedet, nec carpere membra
Vult ferro, manibuſque ſuis, morſuſque luporum
Expectat ſiccis raptura à faucibus artus.

Efficaciora enim putabant, quæ ſic feris erepta, quàm quæ ipſemet maleficæ deſecuiſſent. Sed pergit deinde, quo pacto, & viuos iugularit, & eorũ abuſa ſanguine, & exſtis.

Nec ceſſant à cæde manus: ſi ſanguine viuo
Eſt opus, erumpat iugulo, qui primus aperto:
Nec refugit cædes; viuum ſi ſacra cruorem
Extaque funereæ poſcunt trepidantia menſæ:

Addit etim de prole exſecta, ſeu abortiuo, huiuſmodi;)

Vulnere ſi ventris; non quò natura vocabat,
Extrahitur partus calidis ponendus in aris.

(Subdit, ſi opus habeat adoleſcentis, vel viri violenter necati anima, quam euocet; ipſam indiſcriminatim, quos velit necare.)

Et quoties ſæuis opus eſt, ac fortibus vmbris.

Ipſa

Ipſa facit manes. Hominum mores omnis in vſu eſt.
Illa genæ florem primæuo corpore vulſit,
Illa comam læua morienti abſcidit ephebo.

(Nec parricidij expertem putes, non magis quàm noſtras ſtriges; volu ptas præcipua illi, ſæuire in proximos.)

Sæpè etiam caris, cognato in funere, dira
Theſſalis incubuit membris; atque oſcula figens,
Truncauitque caput, comprehenſaque dentibus ora
Laxauit, ſiccoque hærentem gutture linguam
Præmordens, gelidis infudit murmura labris,
Arcanumque nefas Stygias mandauit ad vmbras.

Vides diligentiſſimum poetam, nihil conatum prætermittere; qui mos ili L. Apuleius. *Mileſ. lib.* 2. in eandem mentem; *Nam nec mortuorum quidem ſepulchra tuta dicuntur* (à lamijs) *ſed & buſtis, & rogis reliquiæ quædam, & cadauerum præſegmina; ad exitiabiles viuentium fortunas petuntur; & cantatrices anus, in ipſo momento choragij funebris, perpeti celeritate, alienam ſepulturam anteuertunt. His meis, addit alius, imò verò iſtic, nec viuentibus vllis pareitur. Et neſcio quis, ſimile paſſus, ore vndique omnifariam deformato, truncatus eſt.* Ende maleficio hoſtili, quod de ijſdem Theſſalis Lucanus dixerat; Narrat deinde, quæ vera fuiſſe videtur admodum probabile. Mox igitur ita ſcribit. *Infit Telephron. Pupillus ego Mileto profectus ad ſpectaculum Olympicum, cum hæc etiam loca prouinciæ famigerabilis adire cuperem, peragrata tota Theſſalia, fuſcis auibus Laryſſam acceſſi; ac dum ſingula pererrans, tenuato admodum viatico, paupertati meæ fomenta conquiro: conſpicor medio foro procerum quendam ſenem. Inſiſtebat lapidem, claraque voce prædicabat: Si qui mortuum ſeruare uellet, de precio liceretur, & ad quempiam prætereuntium: Quid hoc, inquam, comperior? hiccine mortui ſolent aufugere? Tace, reſpondit ille. Nam oppido puer, & ſatis peregrinus es, meritoque ignoras, Theſſaliæ te conſiſtere: vbi ſagæ mulieres ora mortuorum paſſim demorſicant, eaque ſunt illis artis magicæ ſupplementa. Contra ego: & quæ tu, inquam, dic ſodes, cuſtodela iſta feralis? Iamprimum, reſpondet ille, perpetem noctem eximiè vigilandum eſt, exertis, & inconniuis oculis ſemper in cadauer intentis, nec acies vſquam deuertenda, Immò nec obliquanda quidem. Quippè cum deterrimæ verſipelles, in quoduis animal ore conuerſo, latenter obrepant, vt ipſos etiam oculos ſolis, & iuſtitiæ facilè fruſtrentur. Nam & aues, & rurſum canes, & mures, immò verò etiam muſcas induunt.* (En primum maleficium, ficta Metamorph. & ſic clancularius ingreſſus) *Tunc diris cantaminibus ſomno cuſtodes obruunt,* (en ſecundũ de maleficio ſomnifico, quod in hunc locum reſeruaram) *nec quiſquam definire poteſt, quantas latebras nequiſſimæ mulieres, pro libidine ſua comminiſcuntur, ſi qui* (cuſtodum) *non integrum corpus manè reſtituerit: quicquid inde decerptum, diminutumque fuerit, id omne de facie ſua defectum ſarcire compellitur.* Interponit poſtea narrationem prolixiſſimam, & abs re noſtra, quare totam prætermitto. Finis rei fuit iſte. Telephon, mille denarijs conductus, ſubit cuſtodelam. Dum vigilat; en muſtelam paruulam in eum fixo intendentem, fugat illam, ſed ſomno conſopitur. Interea ſagæ, profectis eius naribus, ac auribus, vicariam in eo lanienam exercét, & ceram in modum profectarum ei partium applicant examuſſim. Quo ille poſtridie per cadauer loquax audito; *temptare aggreſſus, inecta manu naſum prehendit, & manum naſus ſequitur; aures pertractat, ambæ deruunt. Sic, pro mille nummulis, debilitatus, in patriam redire non ſuſtinuit; ſed capillis hinc inde laterum deiectis aurium vulnera celauit, naſi verò dedecus linteolo preſſim agglutinato decenter obtexit.*

Huc faciunt illa Fabij Declamat. 14. *Facinus quod dicitur inquietare ſuperos, ſidera diris agitare carminibus: tumulos, buſtaque ſcrutari, & amputatis cadaueribus, ipſas in ſcelera armare manus* (cadauerum) explicui, cum de maleficio ſomnifero diſquirerem. Caue pro, *ipſas*, reponas *impias*. Corrumpes, non caſtigabis.

Gnoſtici hæretici; Zoroaſtris Magi diſciplina imbuti, cuius & libr. quoſdam in lucem ediderunt *a*, humanas amabant *viſcerationes*, vt vocat Iuſtin. ſeu *cœnas Thyeſtæas*, vt vocant Athenagoras, & Theophilus, ſeu *ſacramentum infanticidij, & inde pabulum*, vt ait Tertullianus: infantem enim farre contectũ certatim confodiebant, ſanguinẽ lambebant, & membra ſingulis diſpertiebantur, vt narrant Minucius, Epiphanius, & Euſebius; quam calumniam Gentiles, in Chriſtianos omnes mendaciſſimè deuoluebant *b*.

a *Porphyr. in uit. Plot.*

b *Vide Iuſt. Apolog. ad Anton. Piũ Anthenagoram in apolog. Theophilum li.3. ad Autolyc. Orig. lib.6. & 7. Cont. Celſ. Tertul. apol. c.7. Minucio in Octauiũ. Epiph. hær. c.26. et Euſeb. lib.5. hiſtor. Eccl. c.1.*

c *d.q.3.n.30.*

In applicatis tantum extrinſecus venenis, frequentiſſimè dæmon ipſe dãnum infert, & verius videtur contingere in veneno; quo (vt refert Iubertus medicus Aquitanus) ſi ſtapes inũgatur, equitem ipſum neceſſe perire. Non credo id naturali vi veneni contingere. Quia non credo veneni vllius actiuitatem eſſe tantam, vt per tot inuolucra ſe diffundat. Niſi, quæ de Stygis aqua traduntur, credibilia, omne illam metallum penetrare, & ſola contineri aſinina vngula. Equidem aures mihi putarem aſininas enatas, ſi crederem. Grillandus refert nonnulla *c*, fauẽtia Iuberti dicto; ſed & in illis concurſum diaboli ex pacto, non vim veneni, recognoſco. Inter hæc extrinſeca, ſunt ollarum defoſſiones profundæ ſub limine; quarum certè naturalis vis non attingit effectum. Aliam maleficij hoſtilis ſpeciem, per arma malo imbuta carmine, reperio apud Meierum his verbis; *Primũ omnium Aurelianum conatum fuiſſe omnem regiam ſtirpem per ſcelus exſtinguere, atque per artes diabolicas, & maleficia ad* Regni *ſolium graſſari. Tradidiſſe* Ducem *gladium pugionem, & annulũ ſuum cuidam monacho apoſtatæ, & ſocijs eius, vt ea dicarentur diabolicis præſtigijs, incantarenturque ad maleficia per illa perficienda. Monachum illum in turre Mongeya, iuxta Ligniacum, ſuper flumen Matronam, per artes ſuas euocaſſe duos ad ſe cacodæmones: quibus gladium, annulum, & pugionem, vt illis operarentur tradidit. Ea inſtrumenta à cacodæmonibus initiata, incãtataque, & reddita* Monacho, *atque per eum Aurelianenſi. Per ea inſtrumenta incantaſſe, ac dementaſſe germanum ſuum Carolum* Regem, *adeò ſubtiliter, vt vix quiſquam poſſet percipere.* Primam *incantationem factam apud Belloacum, quæ adeò erat virulenta, vt* Regi *ungues, atque capilli deciderent. Alterum maleficium in Cœnomanis, in quo tanta erat uis, ut nemo mortalium iudicare poſſet, an uiueret* Rex, *necne. Iacebat enim abſque ullo ſenſu, & ſpiritu uitali, quantum cerni poſſet. At poſtquam ad ſe redire cœpit, obſecro (inquit) auferte hunc gladium, qui mihi corpus transfodit; idque mihi facit germanus meus Aurelianus.* Taceo, quod de annulo noſtris temporibus à fratre fratri Regi Carolo Nono dato, penè ſimilia narrat libellus Gallicus Pariſijs de Henrico Tertio excuſus; ſed forte id ab hoſtibus Regijs tum confictum, & cum famoſis libellus ille damnandus.

Suſpicor duo quædam ad hoc maleficium referenda, quæ olim in Ciuili iure obſeruaui: ſed ſuſpicor, & de priore vehementius; nempè de peculiari Arabum ſcelere, quod *Scopeliſſimum* vocabant. Nam Arabes maleficijs deditos hodie ſcimus, & olim fuiſſe docet Seneca, cum Medæam ex Arabia petentem venena introducit. Et ingens ille terror, qui *σκοπελοις*, poſitis agrorum dominis etiam validis, & potentibus incutiebatur, vix aliunde naſci potuit. Quare ſuſpicor cauſam, cur *σκοπελίζειν* deprehenſi, aut conuicti, mortis ſupplicio adficerentur, fuiſſe; non quod ſacrilegij quidquam in hoc crimine fuerit (quod tamen Iac. Menochio viſum, *in opere de arbitrijs Iudic.*) Sed quod maleficij crimen ſubfuerit: alioquin ſolæ mortis minę tam acriter punitæ non fuiſſent, quantumuis frequenti crimine; & armata manu periculum, Domini auertiſſent. Conſiderent hoc Iuris ſtudioſi, cum legent, *l. cum quadam* D. *de extraordin. crimin.* cuius hæc ſunt verba; *In prouincia Arabia σκοπέλισμον crimen appellant, cuius rei admiſſum tale eſt, plerique inimicorum ſolent prædium inimici, σκοπελίζειν, ideſt, lapides ponere, indicio futuros; ſi quis eum agrum coluiſſet, malo letho periturum eſſe inſidijs eorum, qui ſcopulos poſuiſſent: quæ res tantum timorem habet, vt nemo ad eum*

agrum

agrum accedere audeat, crudelitatem timens eorum, qui ſcopeliſmum fecerunt. Hanc rem exequi ſolent Præſides grauiter, uſque ad pœnam capitis. Quia & ipſa res mortem comminatur. Sic Vlpianus. Pineda noſter copioſo in Iobum Commentar. de hoc crimine interpretatur illud: *Sed cum lapidibus regionum pactum tuum capite quinto, uerſ.23.* Eum lege. Mihi nōdum liquet an de hoc crimine capiendum.

Suſpicio mihi præterea eſt de maleficio in crimine *ſacculariorum*, de quo Iureconſultus ait, hoc nomine dictos, *qui uetitas artes exercentes in ſacculos, partem ſubducunt, partem ſubtrahunt.* l. ſaccularij D. de extraordinar. crimin. Nam arbitror, non quoſuis ſacculi, ſeu crumenæ exciſores, vel ſubductores, βαλαντιοτόμους; ſed eos, qui vetitarum (hoc eſt magicarum) artium ad id ſubſidio vtuntur, ita nuncupari: quales illi ſunt, qui in luſu ab Hiſpanis dicuntur; *cargar el dado*. Nam cæteri crumenilegi ſimpliciter furibus ſunt annumerandi: ſicut, & ille, de quo Virgilius.

Et ſuccus pecori, & lac ſubducitur agnis.

Et ille Plautinus, qui ait:

. . . Propino magnum poculum; ille bibit,
Caput ponit, condormiſcit. Ego ei ſubduco annulum.

Nec enim aſſentior Petro Gregorio hæc duo ad *ſacculariun* referenti *libro trigeſimoſeptimo Syntagmatis Iuris cap. 14. numero 7.*

SECTIO III.

De aborſu, difficili partu, lactis exſiccatione.

DE triplici hoc maleficio præter Grillandum *quæſ.6.* alij quoq; sūt teſtes. Sic enim ſcribit Ioannes Niderius libro vltimo Formicarii: *In oppido Boltingen, Lauſanenſis diocœſis, quidam dictus Stadelein, grandis maleficus, captus per præfatum Petrum iudicem loci, fatebatur ſe in certa domo, ubi uir, & uxor ſimul manebant, per ſua maleficia ſucceſſiuè in utero uxoris præfatæ ſeptem circiter infantes, ita ut ſemper abortum faceret. in fœmina annis multis necaſſe. Simile fecit in eadem domo omnibus pecoribus fœtoſis, quorum nullum uiuum partum edidit in eiſdem annis.* Poſtea ex eiuſdem confeſſione inſtrumentum maleficij, quod fuerit, oſtendit his verbis: *ſubter limen oſtij domus ſe lacertam poſuiſſe dixit: &, ſi amoueretur, fœcunditatem inhabitantibus reſtituendam prædixit: cum autem ſerpens ille quæreretur ſub limine, nec inueniretur, quia in puluerem fortaſſis redactus erat; pulueres, ſeu terram deſubter poſitam aſportabant, & in eodem anno uxori, & omnibus iumentis domus fœcunditas reſtituta eſt.* Solo interdum afflatu abortum adferre oſtendit Nicolaus Remigius, *lib.2.c.7.*

De pariendi difficultate, & quidem perpetua ſic Apuleius *a*; *Eadem amatoris ſui uxorem, quod in eam dicaculè probrum dixerat, iam in ſarcinam prægnationis obſepto utero, & repugnato fœtu, perpetua prægnatione damnauit. Vt cuncti numerant, octo annorum miſella illa onere, uelut elephantum paritura, diſtenditur.* a lib.1. aſi. Latino Græcus accedit Scriptor Pauſanias, cuius *in Bœoticis* iſta habentur; *Pharmacidas Thebani à Iunone miſſas aiunt, ut parturienti Alcmenæ impedimento eſsent; ſed eas, dum Alcmenæ partum inhiberent, à Tireſiæ filia Hiſtoride, tali commento deluſas. Ex eo namque loco, unde illæ facilè audire poſſent, clamauit. peperiſse iam Alcmenam: illas, ea uoce deceptas, ſtatim abiſse. Alcmenam illicò puerum enixam.*

De tertio, præter Grilland. legi poteſt illo vetuſtior Sprenger. *Quædam* (ait) *nocturnis temporibus, & ſacratioribus utique, ex inductione diaboli, ob offenſam diuinæ maieſtatis maiorem, in quocunque angulo domus ſuæ ſe collocant, urceum inter crura habentes, & dum cultrum, uel aliquod inſtrumentum in parietem, uel columnam infigunt, & manus ad mulgendum apponunt: tunc ſuum diabolum, qui ſemper eis ad omnia cooperatur, inuocant, & quod de tali uacca ex tali domo; quæ ſanior, & quæ magis lacte abundat: mulgere affectat, proponit. Tunc ſubito diabolus ex mam-*

mellis illius vacc a lac recipit, & ad locum ubi malefica reſidet, & quaſi de illo inſtrumento fluat, reponit. Superioribus annis Treuirenſi in ciuitate combuſta fuit malefica: quæ confitebatur, ſe ſolitam ex pariete per epiſtomium lac, quod diuendebat plurimis, mulgere. Balduinus Ronſſeus *Medica uenationis epiſto la* 50. docet ſolitos à maleficis vtres conſui ad anatis ſimilitudinem ex corio, quos Vulgo appellant *Littelaten*, & eis vti ad emulgendum lac è vaccis alienis, & hos vtros ſponte ſua ire vacuos, vel ab ijs in pratis collocari; & mox plenos ad domum maleficę redire? quod comprobat rei geſtæ vera narratione, quam habes Lector, *libro ſexto, capite ſecundo, Sectione prima, quæſtione tertia*, à me verbis eius relatam. Alię herbis, verbis, vel ſolo attactu, lacte priuāt armenta, pecoraque, quæ lubet. Biebrana Laodunenſis ſaga ſolis minis vbera vicinæ mulieris ſic exſiccauit; vt ad obitum vſque ſagæ, quamuis multos pepererit, lacte ſemper caruerit. Claudam hanc ſectionem uerbis Grillandi. *Quædam ueneficia fiunt ad deſiccandum totum lac unius gregis, uel fœcundi armenti uaccarum, adeò quod nihil caſei penitus reddant: quam-uis antea in maxima abundantia reddidiſſent: & ſimiliter abortiones totius gregis, uel armenti inducere poſſunt: prout alias uidi, & habui in facto Romæ, quod duæ maleficæ mulieres, cum iſtis maleficijs perire fecerant abortando multos pecudum fœtus, & matres deſiccauerant penitus*. De hoc auertendi lactis maleficio, eiuſque remedio, lepida narratio quædam exſtat in Ioannem, Beetzii Carmelitæ; *Præceptorio ad primum præceptum* Expoſitione *ultima, capite ſeptimo*, his verbis: *Quædam uetula dierum malorum plena, uolens ex inuidia impedire lac uaccæ uicini ſui, accepit cultellum pergens ad oſtium domus, in qua fuit uacca, & ponens ſe contra ſplendorem lunæ. dixit:*

> *Hier ſnydick een ſpaen in mollekens gheruu aen,*
> *Ende een ander daer toe ſoo neem ick het melck uan deſer kroe.*

Hæc uerba audiens Dominus uaccæ, arripuit fuſtem, & currens poſt eam, atque percutiens aiebat:

> *Hier ſtaenck i eenen ſtachiende eenen anren als ick mach,*
> *Ende den derden daer toe, ſoo behoudick de melck metter koe.*

Hoc erat optimum remedium. Hæc Beetzius vir eruditus, qui ante annos fermè centum triginta vixit, inter Carmelitani Ordinis viros Illuſtriores. Huic maleficio ſimile reperi apud eundem eodem loco de frumenti auerſione narratum his verbis: *Quædam mulier circuiuit Bonarium cum frumento, dicendo illum uerſum; Super aſpidem, & cætera*. *Poſt ueniens ad domum ſuam, habuit fiſtulam in ſolario, quam manu accipiens, & prædicta uerba dicens, cecidit totum frumentum illius bonarij coram ſe per fiſtulam in ſolario, & ita furabatur frumentum de agro: quæ tandem per quendam Epiſcopum deprehenſa, & combuſta eſt*. Hæc ille licet barbarè bona tamen fide.

Quis non agnoſcit frumenti huius vectorem demonem? Quid ergò ridenti illud Poetę.

> *Atque ſatas aliò uidi traducere meſſes.*

Vel XII. Tabul. prohibitionem; NE VE ALIENAM SEGETEM PERLEXERIS.

SECTIO IV.

De Sagittarijs, Aſſaſſinis, & imaginum fabricatoribus maleficis.

SVnt vel præcipui huius claſſis malefici, quos vocant *Sagittarios*, ſeu

Bali-

Baliſtarios, quorum Innocentius Tertius Papa, vocat artem mortiferam, & odibilem, & ſub pœna Anathematis, contra Catholicos, & Chriſtianos exerceri vetat *a*. Cuius Pontificiæ ſanctionis vereor, vt ſatis probam nobis interpretationem gregarij iuris Interpretes cuderint; qui accipiunt de bello iniuſto Chriſtianos laceſſentibus cum arcubus, & ſagittis. Quæſo, quid peculiare, in vtentibus arcu, & ſagittis? An quòd eminus, & quaſi ex inſidijs? Quaſi verò id in hoſte diſtinguendum, dolo an virtute? quaſi minus peccet, qui ſica cominùs latro, quàm qui ſclopo de longinquo interficiat eminus? Quid ergo? iam olim mihi viſum, Canone iſto percelli ſingulare quoddam genus maleficorum; qui *Sagittarij*, ſeu *Baliſtarij* vocati; quos accuratè Sprengerus deſcribit *b*. Hi fæderantur dæmoni. Nam ex pacto ipſi addicunt animæ, & corporis dominium; ille viciſſim pollicetur ſe adfuturum, vt quē, longiſſimè diſſitum, volent, infallibili ictu traijciant. Solemnia, ſeu ritualia ſunt iſta. Præſtant dæmoni homagium, mox ſexta feria proximæ Hebdomadæ Maioris, infra tempus miſſæ, ſacram Crucifixi imaginem aliquam ſibi deligunt, in quam, vt in ſcopum, tela collimentur, vel (quod Petrus Binsfeldius teſtatur) ſclopo poſt tergum eiaculato glandes plumbeas emittant. Nec conſtat, an aliqua tunc verba ad hanc operis apoſtaſiam adijciant. Poſtea, certo telorum numero in Crucifixi imaginem emiſſo, credunt ſe totidem vno die, quoſcunque deligent, necare poſſe; quocunque illi loco fuerint, etiam remoto, & concluſo. Dæmon enim ſpondet, ſe tela eò perlaturum, & hoſtili in corpore defixurum. Ea tamen hęc lege: ſi hominem necandum maleficus aliquando viderit, & tunc iterum de nouo actuali (vt vocant) conſenſu eum occidi voluerit. Vltimò pollicetur tantam illis ſe, baliſta, bombardauè iaculandi peritiam tributurum, vt denarium capiti impoſitum, abſque capitis læſione, valeant deijcere. Subijcit duo exempla huiuſmodi facinoroſorum. Vnum Puncleri cuiuſdam, quem tandem ruſtici foſſorijs inſtrumentis pertinacem occiderunt; ſecundum, alterius; qui, eo quòd miraculosè pedem de loco, vbi Crucifixum traiecerat, è quo recens ſcaturiebat ſanguis, mouere nequibat, in ſcelere deprehenſus, pœnas publico ſupplicio perſoluit. De hoc ego genere lubens prædictum Canonem capio. Nec obſtat, quòd malefici magi, alijs quoque Canonibus ſint excommunicati *c*. Cum enim maximè execrabile ſacrilegium horum maleficio accedat; ſitque nocentius reliquis omnibus, meritò dignum viſum, ſpecialem illis pœnam irrogare; qui hanc infidelibus cōtra fideles operam nauarent. Olaus Magnus *d* meminit alterius generis *ſagittariorum*. Nempe Lappones, & Finnos de plumbo conficere iacula magica digiti longitudine, & ea per quæuis diſſita loca mittere in eos, de quibus vindictam expetunt: & hos oborto carcinomate in crure, vel brachio, intra triduum, vehementia doloris emori.

Vt ego nunc de ſagittarijs, ſic (niſi fallor) optimè Couarruuias *e*, contra vulgi ſententiam, explicui alium Canonem Innocentij Quarti, *titul. de homicid. in 6.* quem Theologi, & Canoniſtæ, propter hiſtoriarum inſcientiam, ad omnes homicidas extendebant, qui conductis hominibus aliquem occidi curarant: cum reuera, vt ille ex Volaterrano, & P. Aemylio docuit, de certo tantum genere hominum mentio fiat, & gente; cui *Aſſaſſinorum* nomen fuit; de quibus, oculati teſtes, optimè ſcripſerunt, Tyri (in qua ditione illi degebant) Epiſcopus Guilhelmus *f* & Cardinalis, atque Epiſcopus Acconenſis Iacobus de Vitriaco *g*, quem ſcriptorem à blattis ereptum Moſchus, Paſtor Armenitarienſis, vir doctus, & probus, publico bono, typis euulgari curauit.

Haud multum à *ſagittarijs* diſcrepat, genus maleficorum; qui quaſdam fabricātur imagines, quas vel acubus pūgunt, vel igne liquant, vel confringūt; & ſic

a lib. 5. Decret. tit. de ſagittar.

b p. 2. Mal. i q. 1. c. 6.

c c. ad abolēdam c. excōmunicam. de hær. & in bulla Ioā. 22. & in alia Leo. 10. ſeſſ. 9. in Cō cil. Later.

d lib. 3. c. 17.

e lib. 2. var. reſol. c. 20.

f belli ſacri lib. 20, c. 31

g Orient. hiſtor. c. 14.

& ſic certum ijs, quos tales imagines deſignabant, interitum tabe, vel alio mortis genere adferunt. Negat hoc totum Hieron. Cardanus, *a* Vvieri dux, cęci cæcus: impugnat, non rationibus, ſed puris in Hect. Boethum. Franciſc. Picum, inquiſitores Germanię, & ipsũ D. Auguſtinum, vt erat homo parum pius, conuicijs. Sed canem contemnas latrantem, quàm compeſcas faciliùs. Agnouere huiuſmodi imagines, & Iuriſconſulti, *b*, & Theologi *c*. & confirmant poetæ veteres, quorum fabulæ ſemper ex vero aliquo trahebant originem, quare Buccananus fallitur, qui *lib. 6. Hiſt. Scot.* negat hoc genus apud vetuſtiores inueniri. Confirmant, non vnus hiſtoricus Scotorum Hector Boethus: quem vt ſingularem adducunt teſtem mira de Rege Duffo narrantem: ſed & alij complures, quorum exemplis Scotica illa narratio confirmatur, et omnes hos vt mendaces reijcere, Cardanicum & Vviericum, hoc eſt temerarium, & impudentiæ plenum ſit. Ex hoc ortam illam narrationem de Meleagri nece, et fatali ſtipite Altheæ, non diffiteor. Sed ſine fabula, clarè, & velo leuato canit *d* Ouidius, de Medæa ſaga:

a *libr. 15. de uarie. rer. c.* 80.

b *Gril. q. 5. Accurſ. Salice. Ang. in l. multi. C. de maleſ. Damhoud. in paraxi cri min. et alij.*

c *Inquiſitores Germ. in Mall. p. 2. q. 1. t. 12. Alf. Caſtr. lib. 1. de iuſ. har. punit. c. 15. Binsfel. de confeſſ. ſagar. & alij.*

d *epiſt. Hipſypeles.*

Deuouet abſentes, ſimulacraque cerea fingit,
Et miſerum tenues in iecur vrget acus.

Peritè hoc, & omninò ex arte: ſed Horatius *e*, imperitè, quòd, quæ huius erant maleficij, illa tranſtulit ad animarum euocationem: deſcribens enim apparatum Saganæ, & Canidiæ Lamiarum, dicit duas ab illis ſtatuas fabricatas, *ceream*: referentem nempe maleficio imbuendum: & *laneam*, quæ maleficæ vicaria erat in affligenda altera.

e *lib. 1. ſer. ſat. 8.*

Lanea, & effigies erat, altera cerea. maior
Lanea, quæ pœnis compeſceret inferiorem.
Cerea ſuppliciter ſtabat. ſeruilibus, vtque
Iam peritura, modis.

Duffi hiſtoriam pete ex ipſo Boetho, *lib. 11. rerum Scoticarum*, & Cardano, & alijs. Franciæ annales *f* referunt, ſimilia his tentata ab Engnerrani Marignani vxore, in Franciæ Regem, & deprehenſam dediſſe pœnas. Cur non, & hoc Cardanus, & Vvierus refutarunt? an quod vno factum loco, nequitum alibi fieri? de alia cerea imagine, de qua Sprengerus, agetur ſect. ſeq. De ijſdem ſic Meierus *libr. 16.* anno 1462. narrat *captos Brucellę tres viros ex familia Comitis Stampani cum quodam myropola, qui quandã faſcinationem paraſſe dicebantur, per tres uiriles, ac totidem muliebres imagines iuniori principi Carolo infaſcinando. Cuſtoditi fuere longo tempore apud Quercetum Haymoniæ, ac pariter cum illis Carolus Noyerius ex fuga retractus, qui & ipſe è familia erat Stampenſi. Coniurationem myropola detexit.* Sed cur tot imagines vni occidendo, nempe tres viriles? vt quod per vnam non ſuccederet, per aliam perficeretur? fœmineas arbitror fuiſſe furiarum Vltricum, à quibus viriles Carolum repræſentãtes malè mulctarentur, vt ex Horatij illis iam citatis verſibus colligitur. Vel fortè vnica imago fuit, & numerum fama adauxit. Sanè de Paiuoti agens maleficio Gaguinus *libro ſeptimo.* imaginũ plurium meminit; at Aemilius, & alij vnicam fuiſſe memorant. Recentius accipite. Anno 1574. Lutetiæ Pariſiorum decollatus quidam nobilis fuit, penes quem reperta imago cerea, varijs caracteribus inſignita: cor & caput imaginis confixa erant. Ibidem duo alij capti tum fuere, quorum vnus Carolo Nono Regi, alter Henrico duci Guiſio, hoc ipſo maleficio defixionis cereæ, mortem machinabatur: narrat Creſpetus, & addit vidiſſe, cum Auenioni eſſet, cultrum parieti infixum, quo de ſententia iudicis excoriatus fuerat quidam magus; eò quòd ſic pungendo ceream imaginem, Pontificem Maximũ de medio ſuſtulerat. *iſta Creſpet. de odio ſatanæ diſcur.* 10. Illud etiam obſeruo iam diù ante fabricatis ſtatuis aliquando abuti Magos, nempè dæmone illas pro maleficij ſigno acceptante, tale puto quod Ioan. Curopalates narrat *hiſtoriæ ſuę fol. 24. Venetæ edition.* quendam Ioannem Morochazarium, Theophili Imp. præceptorem, cum hæreticus, & magus eſſet, ad Patriarchatum Conſtantinop. euectum; hunc, cum natio perfida

f *Paul. Aemyl. lib. 8. & melius Gagn. li. 7.*

& dura (*Bulgarorum*) in Romani Impe-
rij fines excurſionem feciſſet,tribus fre
ta ducibus; conſilium huiuſmodi dediſ
ſe. fieri debere malleos tres æreos ingẽ
tes,& viris manu promptis tradi. Cum
his ſe acceſſurum noctu ad ſtatuã quan
dam tricipitem ; quæ in euripo Hippi-
ci olim iam ſtabat. Fecit,acceſſit ; iuſſit
validè ſinguli ſingula capita percuterẽt
vt in terram quaſi vna plaga decuteren
tur . Ipſe laica veſte indutus,ne depre-
henderetur,magica quædam verba ſub
murmurat , & vim ſtatuæ omnem adi-
mit:ex treſuiris illis duo fortiſſimis icti
bus duo ſtatuæ capita deiecerũt, tertius
remiſſiore manu tantum inclinauit,nec
totum auulſit caput reliquum . Suntq;
ſimilem euentum duces illi experti. Se
cuta namque in eorum exercitu vehe-
menti ſeditione,& hinc orta pugna in-
teſtina; duo duces cecidere ; tertius am
pla,non tamen lethali plaga fauciatus,
cum exercitus reliquijs domum ſe re-
cepit. Non erat hæc imago (vt ſtultis
Græculis pleriſque viſum) Bulgaris hi
ſce fatalis;ſed Magus ea vſus, vt ſigno,
& condicto : & pro imagine malefica.
Scribunt Zonaras,& Glycas *a* ; Simeo
Zonar. to. Glycas p. Annal.
nem Bulgarorum ducem Crobatis bel
lum intuliſſe, moleſtum id erat Roma
no Lacapeno. ſed acceſſit ad eum Ioan
nes quidam Aſtrologus, & nunciauit,
vt aliquem mitteret, qui caput ſtatuæ
ſupra Xerolophum locatæ amputaret.
Eam ſtatuam Simoni fatalem eſſe. Mi-
ſit ille, truncatur ſtatua , notatur hora;
nec diu poſt compertum eadem illa Si-
monem in Bulgaria ex ſtomachi dolo-
re interijſſe.Quod apud Curopalaten,
idem legi apud Cedrenum. Neminem
tam obeſæ naris puto , qui non ſtatim
percipiat,has duas ſtatuas magico mur
mure in cerearum illarum imaginum
de nouo fabricatarum hic locum ſuc-
ceſſiſſe; & deuotam à Iamne,& Ioanne
(niſi vtrobique idem , quod ſuſpicor)
vitam quatuor horum ducum in ſta-
tuarum capitibus . Si potuere id in ſta-
tuis, iam olim fabricatis ; cum nec vlla
de Simone,nec de ducibus illis Barba-
ris foret cogitatio:cur non poterunt in
nouiter ficta cerea imagine , & efficta
nomine lædendi ? cur, ſi abſciſſo , vel
effracto capite, non liquato toto corpo
re? ſi id in Græcia contigit,& Francia,
cur non potuit in Scotia,& Germania?
Porrò ex illis Cedreni, Zonaræ, & Gly
cæ locis ſatis apparet, multas in Circo
Byzaceno ſtatuas fuiſſe magici artificij
quæ Conſtantinopolitani Imperij euẽ
ta prædicere putabantur,certis litteris,
ſeu characteribus notatas;quos fratres
Eudociæ Auguſtæ cum legiſſent, mul-
ta mala Byzanzio imminere prædixe-
runt. Narratur Hiſtoria paucis nota ab
Himerio Chartulario,cuius apud Sui-
dam mentio,poſteritati verò commen-
dauit ex m.ſ.codice , Iulius Cæſar Bu-
leng.*lib. de Circo Romano c.6.*inde petant,
qui volent. Bene de ſęculo hoc, & ſe-
quentibus vir diligens, & multę lectio
nis merebitur : ſi Iſmenium, Himeriũ,
Gregorium Monachum , & alios, qui
nondum editi, pari ſedulitate largiatur
publico bono, qua D. Chryſoſtom. o-
rationem εἰς τὸ ἱπποδρόμιον, dedit. So-
lemne denique hodie ſagis noſtris,effi-
gies has baptizare in nomine Beelze-
bub, & nomen occidendi illis indere.

SECTIO V.

De morbis varÿs à dæmone illatis.

NEgant Auicenna, Galenus , & eo
teſte Hippocrates(nam Cæſalpi-
nus aliud tribuit ei) morbos vllos per
dæmones mortalib. inferri poſſe, quos
ſecuti Pomponatius, & Leuinus Lem-
nius. Non, quòd dæmones id velle , nõ
credant; quos malos eſſe non negarũt:
non quòd dæmonum vim minorem cẽ
ſeant, quàm hominum, aut animalium
(hoc foret abſurdiſſimum :) ſed quia
morbi omnes naturalibus ex cauſis na-
ſci queunt . Verum minus recta hæc ra
tiocinatio eſt ; poſſunt morbi ex natu-
ralibus cauſis oriri:nequeunt ergo dæ-
mones morborum irrogatores,ſeu im-
miſſores eſſe. Sanè Codronchius, Cæ-
ſalpinus, Fernelius, Valeſius, & alij op
timi medici lib. ſuperiore citati, D. Hie
ronym. *in 4. cap. Matth.* D. Chryſoſt.
hom.54.in cap.17. Matth. D. Thom. 1.*p.q.*
115.*a.* 5. & alij Theologi contra ſen-

tiunt; Iuriſtæ quoque ex quibus agno-ſcit Burchard. *lib.*19. *Decretor.c.de re magica*, & optimè hoc probant Pet. Leloy. *lib.* 1. *de ſpectra. ult.* & Grillan. ſæpe cita-

a *q.* 6. *uſq; ad nu.* 13. tus *a*, mihi ſufficiunt S.S. firmiora te-ſtimonia, quam qui non admittunt, ha-bendi pro Ethnicis, & Atheis. Iobnm

b *Iob* 2. Diabolus *b*, percuſſit vlcere peſſimo à planta pedis vſque ad verticem capi-tis. ſed & alios eadem morbos dæmo-ni, vt efficienti cauſæ adſcribit. In illa vnum diabolus aurium, & linguæ vſu priuauit, & ſimul *epilepticum* reddidit; quem Diuus Matthæus *lunaticum* vocat

c *Mar.* 9. *v.* 17. *Luc.* 9. *u.* 39. *Mat.* 17. *u.* 14. *c*, non quòd dæmoniacus non eſſet, ſed quòd & à dæmone obſideretur, & ſimul plenilunij temporibus, per dæ-monem comitiali morbo grauiſſimè af-fligeretur: eò quòd tunc cerebrum hu-moribus plenum aptiùs erat exagitari. Solent quidem alij eſſe lunatici, non obſeſſi à dæmone, & hoc ſenſu de lu-

d *lib.* 3. *Matheſ.* naticis locutus Iulius Firmicus *d*. Sed noſtri Euangeliſtæ agebant de eo, qui ſimul energumenus. Epilepticorum quoque diſpoſitione gaudent dæmo-nes, & ideò non rarò ſe illis inſinuant: & per illos, quo tempore corruebant, ſoliti reſponſa dare. Apuleius, ma-

e *Apolo.* 1. gnus magus, *e* traditur accuſatus; quod ſeruum ſuum Thallum, remotis arbi-tris ſecreto loco, arula, & lucerna, & paucis conſcijs, carmine incantatum, corruere fecerit; deinde neſcium ſui excitauerit. Seruus hic morbo cadu-co laborabat; eo ignaro ſic abuſus Ma-daurenſis, vt à dæmone reſponſum ac-ciperet. Hanc ille excuſationem ſic tra-ctat, vt videatur fateri; certè nō diluit. Si recentiores audiamus, Sprengerus

f *p.* 2. *Mallei q.* 1. *c.* 11. *in fin.* *f* prodidit quandam maleficam epile-pticum morbum certis inflixiſſe, per oua cum mortuorum corporibus ſub-tumulata, præcipuè ex eaum ſecta in-humatis, & certis cum cerimonijs ex-humatis, & in potu, vel cibo præbitis.

g *Luc.* 8. *u.* 27. Apud Diuum Lucam *g*, vnum diabo-lus vexauit Maniaca illa affectione, quam lycāthropiam medici nominat, cuius præcipuum indicium eſt, quod domi nequeant contineri, & in deſer-ta loca ſe proripiant, circaque ſepul-chra oberrent. Aliam adflixit conuul-

ſione ſpinæ dorſi *h*, quo loco dæmon ille vocatur πνεῦμα ἀσθενείας, ſpiritus infirmitatis; eò quòd (vt ſubditur) eā vinxerat Satanas ἰδοὺ δέκα ὀκτὼ ἔτη, nam dæ- h *Luc.* 13. *u.* 11.
mones in S.S. nomē habent ab effectu: vt *ſpiritus auaritiæ*, qui impellit in auari-tiam, *fornicationis*, qui ſuaſor turpitudi-nis. Saulem etiam dæmon per atram bilem diuexabat. Apertè hoc illi ſacra Hiſtoria tribuit; *Exagitabat eum ſpiritus nequam*, qui pulſante Dauid Citharam recedebat *i*. Hodie, id vtinam non i 1. *Reg.* 16. *u.* 14.
doceret experientia quotidiana: Mul- 15. & 23.
ta ſuppetunt exempla, vtar dumtaxat recentibus, quæ in iudicio comperta ſibi Sprengerus prodidit; cuius & Ni-derij exemplis, libenter vtor; quia (quicquid hæretici dicant) docti Theo-logi fuere, & in his, de quibus agimus rebus exercitatiſſimi, & quæcumque tradidere, his ſimilia noſtra videt æ-tas, & recentiores ea confirmant om-nia: deinde vixere fermè ante annos centum, quo tempore nondum hære-ſis Lutheri nata; vt cauſa nulla fuerit, multa, quæ huic contraria, confingen-di: denique videmus tum Germaniam dæmonum manifeſta, & crebra infeſta-tiòne pleniſſimam fuiſſe; vt intelliga-mus eos tum Luthero, & Zvvinglio hoſpitium paraſſe, eorumque quaſi quoſdam metatores præceſſiſſe, vt & nunc Antichriſtum præueniunt, eiuſ-que ſunt veri ante ambulones, Cal-uiniani, Anabaptiſtæque. Sed per-gamus. Ignoſce Lector parentheſi non longę. Nequeo, præ amoris ve-hementia, memoriam perditorum fratrum ſic deponere, vt non ſubinde & in animum, & in calamum incur-rant. Sprengerus narrat *k*, ſequentia: k *p.* 1. *mallei q.* 1.
Honeſta quadam perſona, & uni ex familia- 12.
rius Archiducis matrimonio copulata, in præ-ſentia Notarij, & cæt. *ſecundum formam iu-ris, depoſuit. Cum tempore uirginitatis ſuæ cuidam ex ciuibus famularetur, accidit, ut uxor illius graui dolore capitis langueret; pro cuius curatione cum quadam mulier acceſſiſſet, & ſuis carminibus, et certis praxibus mitigare dolorem haberet; Ego, inquit, eius practicā di-ligenter obſeruādum, perſpexique, quod con-tra naturam aqua fuſa in ſcutellam quandam ipſa aqua in ollām aliam aſcendiſſet; cum*

alijs

*alijs cere monijs,quæ recitare opus non eſt;conſi-
deranſq; quod ex illis dolor capitis in dominà
nõ mitigaretur;aliqualiter indignata,hæc uer-
ba ad maleficã protulit:uos non facitis,niſi ſu-
perſtitioſa,& hoc propter commodum ueſtrum.
Tunc malefica ſtatim ſubiunxit; An ſim ſuper-
ſtitioſa uel non,tertià die tu ſenties. qđ rei pro-
bauit euentus. Nam tertià die mane,me ſeden-
te,& fuſum apprehendente,tantus dolor ſubitò
corpus meũ inuaſit primò in interioribus; ut nõ
eſſet pars corporis, in qua non punctiones horri-
biles ſentirem: ſecundò nõ aliter mihi uĩdeba-
tur,niſi quod cõtinuè igniti carbones capiti meo
ſuperfunderentur: tertiò in cute corporis,à uer-
tice uſque ad plantas pedis non fuiſſet ſpatium
acus,ubi non fuiſſet puſtula ſanie repleta. Sicq́;
in his doloribus eiulando, & tãtummodo mor-
tem optando uſq; ad diem quartũ reſtiti. Tan-
dem maritus dominæ meæ, ut ſtabulũ quoddã
intrarem iniunxit. At ego paulatim inceden-
do,eo præcedente, dum ante oſtium ſtabuli era-
mus: Ecce,inquit ad me,pecia panni albi ſuper
oſtium ſtabuli. At ego,Video. tunc ille,quantũ
potes remoue,quia fortè melius habebis. Tunc
ego,quantum potui, uno brachio me ad oſtium
tenente,cum altero peciam apprehẽdi. Aperias,
inquit Dominus,& conſidera diligenter ibi re-
poſita: Tunc,ubi peciam ſolui, plura ibi incluſa
repperi. præcipuè autem grana quædam alba,
ad modum,quo puſtulæ inerant corpori meo: ſe-
mina quoque & legumina, quorum ſimilia nec
edere poteram aut intueri,cum oſſibus ſerpentẽ
& aliorum animalium intuita ſum. Et ſic ſtu-
pefacta dũ inquirerẽ à dño, quidnã agendum
foret.ut in ignẽ cũcta projcerẽ iniũxit. Proieci:
& ecce ſubito non poſt horæ ſpaciũ,aut quarta-
læ, ſed in momento, ut res illæ in ignẽ fuerant
proiectæ, oẽm ſanitatem priſtinam recuperaui.*

Idem ſubdit. *Mulier quædam maritata
& honeſta acceſſit, & iuxta iuris formam, ut
ſupra depoſuit. Retro domum (inquit) habeo
uiridarium, eſt & illi contiguus hortus uicinæ
meæ. Vnde,cùm quadam die tranſitum fieri ex
horto uicinæ ad uiridarium meum non abſque
damno perſpexiſſem; ſtans in oſtio uiridarij,&
apud me ipſam conquerendo, & querulando,
tã de tranſitu,quã de damno: uicina ſubito ſu-
peruenit,& an ſuſpectam haberem, inquiſiuit.
At ego territa, propter malam eius famã, nihil
aliud,niſi hæc uerba, protuli; Greſſus in grami-
nibus damna demonſtrant. Tunc illa indigna-
ta;quia ad eius fortè beneplacitum, me litigio-
ſis uerbis cum ea implicare nolebã;abſceſſit cum
murmure, & uerba quæ protulit, licet audirẽ,
intelligere non potui. Poſt paucos uero dies in-
gens infirmitas mihi incidit, cũ doloribus uen-
tris, & acutiſſimis torſionibus à latere ſiniſtro
uerſus dextrum;& uice uerſa, quaſi duo gladij
eſſent pectori infixi,& ſic die noctuq; clamorib.
uicinos oẽs alios inquietaui,& cõfluentib. hinc
inde pro conſolatione,accidit,ut lutifigulus pre-
fatam uicinã & maleficam adulterino flagitio
habens in amaſiam, ſimili modo, uiſitationis
gratia accedens,& infirmitati meæ compatiens
poſt uerba conſolatoria abſceſſit. Sequenti tamẽ
die feſtinè redijt,& inter alia conſolatoria ſub-
iunxit: Experimentum capiã; an ex maleficio
uobis hæc infirmitas cõtigerit; quod ſi ſic reper-
tum fuerit, ſanitatem uobis recuperabo. Acce-
pto ergo plumbo liquefacto,& me in lecto recũ-
bente,plumbũ in ſcutellã aqua plenã ſuper cor-
pus meũ appodiando infundit; &,ubi quædam
imago, & figuræ aduerſarũ rerũ ex plumbo cõ-
gelato apparuiſſent,ecce,inquit,ex maleficio uo-
bis hæc contigit infirmitas; & ſuper limen oſtij
domus una pars maleficij continetur. accedа-
mus ergo, & illis amotis meliùs ſentietis. ſicq́;
maritus meus cũ eo pariter ad tollendũ malefi-
ciũ accedunt,& lutifigulus limen eleuans ma-
rito iniunxit, ut manũ in foueã, quæ apparue-
rat,mitteret,et quæcunq; inueniret extraheret,
quod & fecit. Nã primò imaginẽ quandã cereã
in longitudine unius palmæ,undiq; perforatã,
habentẽ duas acus ex aduerſo per latera, ad mo
dum quo ipſa punctiones à ſiniſtro latere uſq;
ad dextrũ & èconuerſo perſenſerat, extraxit:
demũ pecias panniculorũ diuerſas,& plurima,
tam grana,quam ſemina,& oſſa, continentes.
Sicq́; illis in ignẽ coniectis ego conualui, ſed nõ
ex toto. nam licet torturæ,& punctiones ceſſaſ-
ſent,appetitusq́; comedendi rediiſſet ex integro,
tamen priſtinæ ſanitati uſq; in preſens minimè
ſum reſtituta. Vnde hoc,querebã,quod priſti-
na ſanitas nõ redibat? Reſpondit, ſunt & alia
inſtrumẽta alibi abſcondita, quę inuenire non
ualeo. Et qualiter prima inſtrumenta repoſita
agnouiſſet,dum inquirerem; reſpondit,ex amo-
re,quo amicus amico reuelare ſolet,hæc cognoui.*

His duob. ſubdit alia multa breuia,
nata ex deſiderio vlciſcẽdi;dũ indignã-
tur mulierculæ, ſe ab amaſijs, ad nu-
ptias conuolantibus, deſeri, & vltio-
nẽ minatæ mox exſequuntur. Sed om-
nem ſuperat admirationẽ, quod nar-
rat Cornel. Gemma poſt calcem lib.2.
Coſmocrit. narrat fusè caſum Catha-

rinæ

rinæ Gualteri puellæ Louanienſis annorũ 15. cuius curationi ipſe præfuit anno 1571. quę, cùm obtruſum à gentili, & coætanea libamenti fruſtulum comediſſet, in morbi ſymptomata incidit prorsùs prodigioſa; quorum ipſe ſpectator quotidianus, vidit illam eijcientem tot & talia & tanta, vt ipſe crediturus non fuerit oculis alienis. Octauo morbi mẽſe magno niſu per poſticum eiecit anguillam viuam & perfectam, craſſitudine pollicari, longitudine ſeſquipedali: *cui & ſquamæ, & oculi, & cauda vniuerſa, vt anguillis ſolet, triduo antequam foras erupit, auditum narrat bis ternè in vtero ſonum non ipſi puellæ modò, ſed & adſtantib. quoq; velut argutum, & tenuem ab angue productum: & cùm egereret, manifeſtè puella retulit ſe ſenſiſſe, quòd primùm exſerto capite ſe retraheret per poſticum; inde cum impetu exiliret. Poſt anguilla, quam mortuã exẽteratamq; ſuſpenderãt, loco ſublimi ab animalibus tuto repentè euanuit. Puella interim cœpit euomere ingentem humoris aquoſi copiam, humano lotio non abſimilem, ſaporis abſurdi. Durauit ea vomitio plus 14. dies, ſingulis profectò exonerans ſupra lib. 24. vel vt vulgò nominant* gheltas *tres. prætereà vrinã interea quotidie reddebat bis ternè copioſam. Nullus in ventre tumor, nulla in toto corpore inflatio exteriùs apparebat: & ipſa puella potus, ac cibi parciſſimi, vix vnum cyathum, vini, aut cereuiſię, liquoriſuè alterius potitabat. Eò venit hæc aquæ excretæ abundantia, vt ſpatio duarũ ſeptimanarum facilè amas duas implere potuerit. Poſt hanc aquæ copiã, cęperunt, & pili confertim exire per vomitum alui, copioſiſſimi numero, digiti longitudine, ſed longiores alij, alij breuiores; eiuſmodi ſanè quales annoſis canib. euelluntur: auctaq; eſt indies ea pilorum quantitas, vt facilè pilas quàm plures iuſtæ magnitudinis implere potuerit: eiecit hos omnes magno faſtidio, & vomitus difficultate. Interiectis deinde nonnullis diebus, ſucceſſere aliqui vomitus, qui floccos ingentes pilorum eijcerent cũ materia purulentà inſtar ſaniei, interdum ſimili ſtercori colambino, aut anſerino: in qua colluuie, & fruſtra lignorum, & membranarũ tenuia rudimenta; ſed lignorũ partes adeò vitiæ, ut ex caud. cibus obſoletis diffractis inæqualiter comminutæ portiones viderentur vnguis amplitudine, aliæ craſſitie, intus fungoſæ, foris obductæ vetuſtiore cortice nigra. Paulò poſt cępit alius vomitus niger vt carbo, dixiſſes atramentum verum, vel ſepiæ ſuccũ, imò carbones veros minutiſſimè tritos atq; permiſtos, ſingulis diebus prodeuntes ad quantitatẽ lib. 2. aut 3. ſæpiſſimè cùm pilis tã copioſis, vt nuci iuglandi includi non poſſent, omnibus albis, prolixis, & durioribus: quæ cùm per triduũ ita duraſſent; eiecit ſemel, & puri ſanguinis tanquã è venà diſſecta libras duas, nulli rei alterius generis permiſtas. A vomitu ſanguinis rurſum ſecutus eſt ater, ac ſi antimonio trito tinctus fuiſſet humor, omnino liquidus in dies ſingulos ferè ad lib. 5. aut 6. atq; hoc portentum ſeptimanã integrã conſtanti horarum lege ac ſpacio perdurauit. Ceſſauit aliquandiu diuinis humaniſq; remedijs adhibitis. Interea pilos adhuc, ſed pauciores, gradatimque atriores excernebat, imò et breuiores indies, vt cùm priùs ex flauo ruffeſcerent, paulatim, liuidi, nigri, tandem aterrimi, ac velut diſſecti in fruſtra minutiſſima per uomitum redderentur. Quandoq; cum his, & virulentus humor, & craſſus quandoque ſimillimus limo. Circa Septembris medium mẽbranæ fruſta maiora, tanquã ventriculi partes, euomuit: habebant hæc ſpeciẽ tunicæ craſſioris, carnoſæ, lentæ, fractuq; contumacis: quibus profectò, vt fœtus choroeidi, etiam venarum ductus in arati ramoſà propagine ſpectabantur, interdum medij palmi longitudine. Has aliæ ſunt è veſtigio ſubſecutæ tenuiores multò, ſed penitus nigræ, venarum dumtaxat veſtigia referentes, membranæ allantoeidi non diſſimiles. Poſtremo venerunt, & tertij generis tunicæ vaſorum prorsùs expertes, aliarum omnium tenuiſſimæ, vt locum amnij retinerent. Sed erat his alia multò ſubſtantiæ atq; figuræ ratio: q̃ in agninis fætuum inuolucris. Nam huic tenuitati aderat mira ſoliditas, figurarum ratio quouis miraculo maior. Fragmenta illius varia, ſed tria præ cæteris rara duorum palmorum amplitudinem ſuperabant, intertexta ſtrijs profundis ſine epigraphis: quæ ſeſe à vertice ad baſim ſecantes mutuo, cancellos in rhombi ſpecie efformabant. non habeo cui meliùs conferam quam cum ſenecta viperæ: quanquam nihil hactenus à me conſpectum fuit, cui poſſet meritò cõparari. Sed hoc in eo præcipuè admirandum, quod ſecundum longitudinis ductum, uelut canalis quidã profundior appareret, inſculptus fibris tranſuerſis, & raris, prorſus, ut in aſperà pulmonis arteriã. Erat hæc regio penitus caua, & circularis, in vnius membranæ faſtigio paulatim anguſtior, anguini capitis veſtigium repræſentãs,*

nem

eum apophyſi maſtoeidi, ſeu proceſſu mammillari: in alterius fine ſenſim lateſcens neſcio qd uentricoſum & inæquale, èt bifurcato uertici non abſimile, præ ſe ferret. Vniuerſæ partes inuicem coaptatæ totius anguillæ longitudinẽ atque craſſitiem ſatis luculenter expreſſerant. Illud autem tuberculum papillare viam fuiſſe reſpirationis exiſtimo, fortè per quam & ſolidis, & humidis ad ſui nutricationem neceſſarijs veſcebatur. Poſtquam haſce membranas eiecit, ſecuti ſunt lapides ferè innumeri, quos veſperi ſemper ac ſtatà horarũ periodo magnis cum tempeſtatibus animiq́; deliquijs eructabat. Forma fuit eiuſmodi, quæ paſſim in vetuſtis ædificiorum ruinis ſolet occurrere. Lapides ſolidi, anguloſi, inæquales, tum ſpecie, tum magnitudine; qua ſubinde ad nucis iuglandis quantitatem acceſſit, non abſq; ſuffocationis diſcrimine manifeſto. uidebantur quandoque obtecti calce, & coagmentati uariè, ut ab illis, qui parietibus detrahuntur diſtingui non poſſent. Semel me præſente quẽdam eiecit lapidem anguloſum vix cũ duplicis caſtaneæ mole librandum, ſuxum illud magna ſpiritus contentione proiecit, ut & uomentem uiderim manifeſtè, et in lebetem ſonitum cadentis audierim, magno horrore cum animi mei, tum turbæ vndiq́; circumfuſæ. E veſtigio magnam quoq; ligni portionem pollicis longitudine pariter, & craſſitudine, ſed minore difficultate ſecreuit. Erat hoc ſatis poroſum ſtaminib. rectis inſigne, cui & commiſſura quędam inſignior uelut per mediũ totius longitudinis excurrebat. Interea tamen, & pili per uices, ſed minores ordine pauciores, ac nigriores. Acceſſit aliud, quod omnem excederet fidem. os enim triangulare ſolidum foris, intus cauum, ac ſpongioſum reddidit; tale ut planè conſtaret eſſe fragmentum cruris bubuli, & puella parens diceret, ſe tale uidiſſe pridie in ſuis carnibus turulentis. Nec mora, ſequenti die articuli oſſei, tali, digitorum acies, rotulæ, uariæ ſpeciei, & magnitudinis prodierunt. interdum tamen & pili & lapides intermixti, atque omnium poſtremò uitri atque æris portiuncula. his narratis, Gemma meritò cenſet horum mirabilium Dei permiſſione dæmonem fuiſſe miniſtrum; qui cauſis tamen naturalibus, ordine etiam ſeruato, quoad potuit, vſus fuit. Idem vellem exiſtimaſſet, eodem opere, de muliere alia, quæ florente ætate per nouem continuos annos infandis doloribus inteſtinorũ cruciata, primũ craſſioris tunicæ rudimẽta deiecit; deinde, & arboris fruſta ingentia pleraq; pollicis craſſitie, ac paulò etiam lõgiora, pariterq; omnia fere, quæ ad arboream ſpeciem pertinerẽt; folia ſcilicet laurinis folijs non abſimilia, radices, cortices, etiam quę tomento alicui incluſos nucleos, nullo tamẽ ueſtitos putamine, præ ſe ferrent. Quod ego mallem ad prodigioſos dæmonũ effectus; quàm ad naturales morborum παρατηρήσεις referre.

Ad eoſdem effectus permittẽte Deo productos retulerim cruciatus corporeos B. Angelæ de Fulgino, quos his verbis deſcribit: *Corporis ſunt tormenta innumera à multis dæmonibus multipliciter excitata. Vix enim credo quod ſcribi poſſent infirmitates, & paſſiones mei corporis. Nã non remanet in me aliquod membrum, quod non horribiliter patiatur. nunquam enim ſum ſine dolore, ſine languore continuo. ſum debilis, & fragilis, plena dolore, ita quod oporteat me continuò iacere. Non eſt in me membrum, quod non ſit percuſſum, tortum, & pœnatum à dæmonibus, & ſemper ſum infirma, & ſemper tumefacta, & plena doloribus in omnibus membris meis: ita quod cum magna pœna poſſum me mouere, & ſum fatigata iacere, nec etiã ad ſufficientiam poſſum comedere.* hinc diſcis ſanctam hanc viduam fœmineo, vt Iob virili, ſexui exemplum patientiæ propoſitam. *In uita B. Angelæ cap. 19.*

De mentis abalienatione perpetua iam docui, dum de philtris differerem; Stiradio quoq; potione mens abalienata à virgine venefica, *lib. 2. Hiſt. Dubrauij* de modica ad tempus exemplum non iniucundum auditu narrat Matthiolus in Dioſcoridem. *a* de circulatoribus, haudubie Magis Bohemiæ. *In uinum* (inquit) *radicis cuiuſdam puluerem, cuius guſtatu fauces conuelluntur, immiſcent; &, cui fucum facere nolunt, iubent, ut illo in uino intinctum digitum, quaſi prægustandi cauſa ſugat. Tum ilicò digitum uino madidum in os inditum, ſibi morditus, non ſine dolore, & clamore, premit inuitus. Interea, perinde atque blanditijs, mærentem conſolatur circulator; temporum, carpiq́; arterias alio oblinit medicamento: deinde nummum in terram proiectum hortatur ut tollat. Ibi ille pronus, primum ſe nequit attollere, mox unguinis ui, amens factus,*

a *in præf.*

concidit, ſtatimq́; eius more qui metuit ne mergatur in aqua, natat, ac uociferatur, ſimul ſe fluctibus obrui. Ergo eum erigit circulator; ille, quaſi ulturus iniuriam; primùm maleficium obliquo ac toruo intuitu exprobrare, mox hominem aggredi uidetur: poſtremò fugientem circulatorem perſequi, donec abſterſo tandem illiti medicamenti veneno, recipiat animum, ac menti reſtituatur. Vbi autem ad ſe redijt; quaſi qui euaſerit à mari naufragus, capillum ueſtimentáq; ueluti uela torquere, exprimereq́; brachia tergere, & nares emungere, conſpicitur. vt ſola vis vnguenti hoc faciat, & non interueniat opera dęmonis, qui fieri queat, non intelligo.

Gentiles idem ſenſiſſe olim, probare poſſumus ex morbis, quos illi Dijs ſuis, hoc eſt dæmonijs, aſcribebant: vt de *Ceritis*, qui dicti quaſi *Cerericti* δυημητριόληπτοι; de lymphatis, Panicis, ſimilibusque iam tradidi. Ideoque eos, qui fanatici erant, & varijs linguis in morbo loquebantur, δαιμονῶντας, vel ab Hecate, aut Heroibus infeſtatos, vocabant. *a* Quare & Leuinus Lénius *b* tandem dat manum, & fatetur dæmones huiuſmodi cauſas morborum accidentarias eſſe: Qui; ſi cauſam accidentariam vocat, extrinſecam, efficientem tamen; nobiſcum ſentit.

a *Lucian. in Pilopſeu, Hippocrat. de Sacro morbo.*
b *l. 2. de occul. nat. mirac. c. 1.*
c *Sacra Philoſoph. c. 28.*

Reſtat explicandum, quo pacto dæmon morbos inferat? quod Franc. Valeſius accuratè docuit. *c* Nempe illum eſſe cauſam externã, eò ꝙ extrinſecus aduenit corpus inhabitaturus, & morbos illi illaturus. Si morbi ex materia pendeant, mouet internas cauſas. ſic Melancholicos morbos excitat. Nam principiò bilem atrã, quæ corpori inerat, commouet, & fuligines in cerebrum, & internorũ ſenſuũ cellulas propellit. Deinde adauget bilem atrã, admotis cauſis exurentibus, vel detento iſto humore, ne expurgetur, Epilepſiã, paralyſim & ſimiles noxas infert, per ſucci craſſioris delationem, obturato ventriculo cerebri, vel obſtructis radicibus neruorũ. Cæcitatis cauſa eſt, vel ſurditatis; noxia excrementa ad aures, vel oculos coaceruando. Sæpè etiã ad odium, amorem, ad alias animi perturbationes inducendas mouet imagines, vt in imaginatione firmiùs inhæreſcãt. Ad corporeas verò affectiones excitandas, ſpirituoſam ex ipſo ſanguine ſubſtantiam deligit, eam ſeparans & expurgans à craſſitie materiæ. deinde ſpiritibus iſtis vtitur, quaſi proximo animæ inſtrumẽto ad efficaciſſimè, & velociſſimè agendum. Dico ex rebus veneniſiſſimis eũ educere quandã quaſi quintam eſſentiam (vt ex gemmis & auro ſolent chymici) & ea inficere ipſos ſpiritus vitales, & ſic eum malefic morbo imbuere; quod aduertit prudenter Cæſalpinus *lib. de dæmon. inueſtig. c. 16.* Quod cùm fecit, ægrè ars humana ſatis celebria, & efficacia remedia poteſt, vel ſolet adhibere. quo enim hæc materia ſubtilior & tenuior, hoc quoque ad lethum eſt acrior, & efficacior. Solet omnem præuenire medelã. Nec obſtat quicquam, quin hæc ipſa damna inferat interdum per ſe, ſine tali materia, vel interna agẽte cauſa; ſi impediat, vel lædat ſenſationes, vel ſpiritus animales detineat, aut ſubtrahat, & alijs mille, quos nouit, modis. Qui verò morbi ab internis cauſis nõ dependent, ſed ab externo tantum impedimenti nocumento, vel noxio afflatu, vt plurimum per ſe operatur; vt quando inſtrumenta maleficij, vnctiones, ſigna, defoſſa, vel ſimilia, ad ipſum veneficium vim naturalem nullam habent; ſed ſunt pro ſignis tantum, ad quę ex pacto dęmon operetur, quod docuit idem And. Cæſalpinus *d. operis c. 17.* tum quoq; poteſt per res externas homini vim aliquam facere, vt ille docet *cap. 8.* Veluti cùm malefica irata pomum coctum manui alterius ſic fecit cõglutinari, vt & acerbiſſimum inferret cruciatum, & nulla arte poſſet diſſolui, vel deglutinari, lege Nicol. Remig. lib. 2. dęmonolat. c. 4. Quid ni credamus, cùm etiam Catochiten lapidem Corſicum legamus ea vi præditum, vt ſe iunctis corporibus agglutinet, & impoſitas manus detineat? *Solin. in Polihiſt.*

Quo pacto venefici morbi ab alijs dignoſcendi agam. *libro 6.*

SE-

SECTIO VI.

De mirà rerum ſolidarum atque magnarum in corpus ingeſtione, & egeſtione.

PRo igioſi ſunt plerique morbi per maleficium illati; ſed omnium prodigioſiſſimus mihi videtur; quãdo per os, vel imum gutturem eijcit æger, ſpinas, oſſa, ligna, ſaxa, fruſta vitrorum, acus, cultros & alia ferramenta; glomos pilorum, pannos, ſetas, cornu lucernæ, & hmõi; quę, vel comeſtione, vel aliter in corpus immitti potuiſſe, videtur impoſſibile. huius exemplum vnum habet Sprengerus, *a* de muliere Zabernenſi; vbi obſtetrix quædam, eo ꝙ ipſam non accerſierat ad puerperium, grauiter irata, noctu cũ duabus alijs maleficis ad puerperam acceſſit, & dixit ad vindictam ſe aliqua in eius inteſtina velle immittere, quorũ dolorem poſt ſemeſtre dũtaxat ſentire inciperet. Dixit, & *ventrem eius manu tetigit: ad quem contactũ puerpera videbatur, ſibi extrahi inteſtina, & ijs immitti quædam, quæ tum oculis dignoſcere nequibat. Poſtea ſexto vix menſe finito, internorũ viſcerũ tortura ipſam ſubitò tam dira inuaſit, vt nec* (verba ſunt Sprengeri) *dieb. nec noctibus à clamoribus, oẽs inquietando, abſtinere poſſet. Et quia deuotiſſima Virginis, & Reginæ miſericordiæ exiſtitit, in pane, & aqua ſingulis ſabbatinis diebus ieiunando: ideo & per ipſius ſuffragia credidit ſe liberari. Vnde & quadam die, vbi opus naturæ perficere volebat, tunc omnis illa immunditia à corpore prorupit, & aduocans maritum cum filio dixit: ſuntne res iſtæ phantaſticæ? nonne dixi, poſt dimidij anni ſpaciũ res iſta cognoſcetur? aut quis vidit vnquã ſpinas, oſſa, ſimul ẽt ligna me comediſſe; Erant enim ſpinæ roſarum, longitudine vnius palmæ, tum alijs varijs rebus innumeris immiſſa.*

a 2 Malle. p.2 q.1. c.

Aliud exẽplum relatum eſt à Beniuenio *b* de muliere Florentina; tertium à Ioanne Langio *c* de Vlrico Neuſeſſer ruſtico; quartum de puella Leuuẽſtetenſi in hiſtoria Germanica, hac de re excuſa anno 1562. tria his addit Nicol. Remig. *d* Octauum planè admirandum, & cui refellendo, nullæ nugę, nullæ calumnię, nullę phalerę vitiligatoris VVieri, ſuffecerint, adſcribã ex vita S. Petri Tarentaſij, à Gaufrido conſcripta, *e* his verbis; *S. Symphoriani dicitur caſtrum Lugdunenſis Eccleſiæ, paucis ab vrbe milliaribus diſtãs, vbi vir fidelis & religioſorum fidelis ſeduluſq; ſuſceptor, magnæ cõuerſationis pariter & opinionis Abbatem, ad hoſpitium ſuum aliquando, quaſi vim faciendo, pertraxit. huic iuuencula erat filia miſerabili incõmoditate laborans. Egerat enim quadam mulier malefica, per nequitiã inuidæ ſocrus inducta, vt languore tabeſceret deſperato, nec viri ſui præſentiam, nec aſpectus vllatenus toleraret. Affectione muliebri genitrix perſuaſa, vt ſatanas ſatanam eijceret, famoſum quẽdam maleficum accerſiuit. Adfuit, explorauit, agnouit, & mulierculam aſſerens inferratam, terit arborum cortices, pocula verbis, & herbis infecta propinat; mordet etiam dentib. proprijs brachiũ miſeræ mulieris. Res mira, res noua, res (ni fallor) hactenus inaudita. Ab illo quidem languore conualuit: ſed interdum, ex corde procedere ſentiens velut acus, cruciabatur atrociter, donec per morſuram brachij, quã nulla cicatrix obduxerat, acus educeret vis occulta. Crudele remedium, ſed huiuſmodi congruebat auctori. Plures in hunc modum quàm triginta per temporũ interualla prodierant: quædam, vt vulgò dicitur, excapſetæ, quædã admittẽdis filis idonea foramina præferẽtes. Præterea prædictus Abbas ad domum, vbi hæc actitabãtur, aduenit. Celebris eſt perſona; cuius hoc opus & alia non indigna admiratione narrantur: ſed parcendum adhuc ſuperſtiti, & nomen credidi reticendum. Huic pater anxius miſerabilem exhibet filiam, nec ſine lacrymis lugubrem explicat tragędiam. Eadẽ hora fit fides dictis, & ſentiens acum mulier gemebunda deplorat. Iam peruenerat ad foramen, ſolitus iam præceſſerat cruor, iam cœperat apparere, iam particula eius exierat. Et accedens vnus ex fratrib. laicis, eidem Abbati deſeruiens, cruentam extraxit, annis pluribus ad teſtimoniũ conſeruãdam. Orat Abbas, & locum vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrum vltra nec chalybem inde proceſſurum. Factũ eſt: ſed mutata materia eſt, malitia necdum prorſus extincta. Cœperunt lignei ſudes paruuli, quales vulgò brocas appellant, ex quercino robore, vel fraxinei, pro ferreis acubus egredi, craſſiores ſpinis & modicè longiores. Nec vnius tamen oẽs, ſicut nec acus fuerant, longitudinis vel craſſitudinis erant. Sedecim in hũc modum intra annũ, & paucos menſes ex muliere ligna prodierunt.*

b l. de ad-n. morb. c. 7.

c libro 1. ep. 38.

d l. 3. dæmonol. c. 1.

e Apud Suriũ tom. 3. Maij 8. cap. 23.

runt. Adfuit demum Reuer. Petrus Antiſtes, cui diuinitus ſeruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier miſſarum ſolēnia celebranti ſicut praeceperat veſpere praecedēti. Eadem hora ſeptimum decimum lignum ex muliebri corpore egreditur, quod ſub oculis omnium ſacellanus extraxit. Confitētem itaq; mulierē praeſul abſoluit, & ſacrā ei tradens Eucharistiā ab omni deinceps cuiuſcunq; materiei progreſſu iubet eſſe ſecuram. Sic ab omnibus iā praeſtigijs liberata adhaeſit viro, filiosq; procreauit. Et, vt dicitur, hodieq; ſuperſtes, virtutē praedicat, quam in ſeipſa feliciter meruit experiri. Petrus de Fraxineto, dicitur pater, notus, et honoratus inter conuicaneos ſuos: vt ſi quē dubium nouitas tanta reddiderit, probare forſitan liceat, qd credere detrectarit. Hactenus Gaufridus Abbas Altætubæ; cui Ciſtercienſes, & Claraualleníes Abbates negotium dederunt vitæ huius conſcribendæ; cùm Romanus Pontifex Lucius eis mādaſſet, vt eā fideliter cōſcribi curarēt. Sed Monachus fuit ſcriptor, inquiēt aduerſarij. credo, plus fidei mererētur mendaciſſimi ipſorū Miniſtri, & Prædicātes. Ceſalpin. *de inueſtig. dæm. c.* 17. Contigit aūt (ait) *hoc anno Piſis hæc uidiſſe multis ſpectantibus. Quædam à dæmonibus obſeſſa ſæpius, modo inter adiurādum, modò poſtea eiecit corpora, & magnitudine & forma per ſe ineptiſſima, vt deuorarentur, clauos ferreos prælongos, oſſa, lapides, globos laneos, carbones, aliaque multa, inculcita autē ea regione, qua thorax incumbebat, præcipuè qua cor, globuli multi reperti ſunt ex plumis affabre efformati diuerſis figuris, ſed plurimi inſtar roſarum perpetuis plumarum tenuiſſimarum ordinibus, nunc filo impliciti, nunc ſolo glutine, alia genera reperta ſunt in ceruicali quà caput reſidebat.* Quid multa? ſuperioribus annis Duacenſi cuidam, & Inſulenſi ancillæ ſimilia fermè acciderunt. Exemplorum ſat habemus; cauſam ruſpemur, quæ ſat abſtruſa & abdita.

Primùm fateor, quædam in corporibus humanis ſolere interdū ex prauis humoribus coaleſcere, vt ſunt tophi, lapilli, capilli, oſcilla, conchylia, ſpinæ, glomi pilorum & quæ talia potuit dæmon in ipſis hulceribus, vel in corporis partiū congruis finibus procreare, quod naturaliter fieri poſſe cōſentiunt veteres nouicijquè medici. a

Norunt mecum multi Comitis filium: qui, ante annos fermè nouēdecim, Luxemburgi, in vrina lacertulas ſatis magnas eijciebat: quod etſi plerique vxoris eius adulteræ (quam & occidi per ſicariū ille poſtea iuſſit) veneficio tribuerent, potuit tamen naturaliter cōtingere, ex humorum corruptione, & renum vitio. Mulier illa Caluini ſectæ erat addicta, & miniſtro familiarior, q̄ oportebat: ideo nec à moribus, nec ab inſtituto aliena fuit vulgi ſuſpicio.

Secundò puto nō poſſe naturaliter in corpore humano generari, ex vlla putrefactione, acus, cultros, forfices, et hmōi metallica artificioſè conformata. quia calor naturalis, niſi plurimorū annorum ſpacio, non videtur metalla inibi gignere poſſe: multoque minus, ſic fortuitò ad certā analogiā atque diſpoſitionē artificioſam, videntur tam varij humores conuenire poſſe: niſi Democriteā, & Epicureā reuocemus inſaniam, ex fortuito atomorū cōcurſu cuncta conſtruentem. Neque adhuc legi, qui hanc vim naturæ tribueret.

Tertiò, dico hæc omnia multis modis dæmones per maleficos operari poſſe. Etenim primò poſſunt ſic ſenſibus illudere, vt quis putet iſta in corpus ingeri, vel egeri: cum tamen reuera dumtaxat dæmon cultros veros, & huiuſmodi reliquā, quæ euomitur, artificioſam materiam, quę in ęgri corpore nunquam fuerat: vel etiā ipſos humores, qui eijciuntur: faciat apparere cultros, & reliqua illa, vel ēt aerem ſic cōdenſet: *b* quod veriſimillimū eſt contingere, quando res illę, quę viſę ſunt ſolidę ac denſæ, paulò poſt cernuntur euaneſcere. Præterea poſſunt, citra fictionem, res hmōi per dęmonem in os occultè ingeri, vnde mox eijciantur: poſſunt ēt alijs corporeis partibus inſeri & includi. Negat id Vvierus, homo fronte nulla: licet non videā, cur neget. teſtātur enim medici & chirurgi fide digni, quorum nonnullos *c* ipſe laudat, talia ſibi viſa ex corporibus excerni, vel exſecari, & ea manib. contrectaſſe ſeſe. Eos verò oēs ad vnum decipi cōtendere, quid eſt, niſi ſtrenuè pudorem totum exuere? ex modis immittendi,

a *Gal. li.* 2. *ad Glaucō.*

ſus l.c.6 Aeti l.10 c.10 Lauin. l.3. nat. c.40 Benedict. lib.2 & 3 Ana. ton. l. ſup cito. c.18 24.

b *volunt in dere de ſileg. q.3. dan. de vet.* Gril. Cardan. c.80

c *Trian. lib.4 c.6. Beni. de abdit. mor. & cauſi c.24 & 8 Ioan. Lang. d. epi 38. hiſtor puellae Le uëſter Germani edita tam nim. & Bud. ſupra tato*

mittendi, quos comperio, duo tantum mihi placent. Primus eſt, quem non prætermiſit Binsfeldius: *a* vt profundo dæmon ſomno demergat hominē, & ſenſum doloris eximat: tum dextrè incidat membrum, & materiam illam duram imponat: denique eadem ſubtilitate vulnus adeò conſolidet, vt nulla cicatrix vel veſtigium relinquatur. quod periti chirurgi non nunquàm faciunt.

a i. 4. C. de lef. q. 7. cl. 6.

Dices fortaſſis, vt hæc queat in partibus carnoſis, & facilè dilatabilibus, & promptę conſolidationis: quarum exempla recenſet Nicol. Remigius: *b* non tamen id poterit in alijs, quibus illa facilitas non eſt propria, v. g. in inteſtinis, orificio ſtomachi, gutture, arterijs, & talibus organis, quę anguſta valdè ſunt, nec dilatantur, niſi ad functiones ſuas naturales: vel etiam, ſi ſectione diuiſa fuerint, non poſſunt reuniri. *Reſpondeo*, difficiliùs quidem in his id cōtingere, abſolutè tamē poſſe vt in alijs. licet enim nobis incognita ſint medicamenta, ijs cōſolidandis, & reuniendis idonea; dæmoni tamen illa ſunt notiſſima. Præterea quamuis ſponte ſua non dilatentur, niſi ad naturales ſuos effectus; vi tamen aliqua adhibita, poſſunt extra conſuetum ordinem dilatari & comprimi. cuius rei duas hiſtorias ad fidem faciendam adtulit teſtis oculatus, chirurgiæ laude clarus, Ambroſ. Paræùs: *c* prior eſt, de ſtudioſo, qui cùm ſpicam germinis deglutiniſſet, eàque in pulmones per τραχεῖαν deſcendiſſet, natura illam trāſuerſis pulmonū lobis illæſis, integris etiam coſtarum muſculis, & quæ ſuccingit eas membrana incolumi, integram expulit. poſterior eſt de opilione qui ſemipedalem cultellum, cui corneū erat manubrium craſſitudinis pollicaris, in fauces à prædonibus ore aperto adactum, ſex ſolidos menſes, in corpore retinuit, & tandem nata in inguine vomica, inde chirurgus extraxit. At neceſſarium planè fuit, per anguſtiſſimos meatus quoſque à faucibus in inguen cultrum peruenire. His tertiam narrationem Remigius addidit de morione qui, apud Armoricos, mucronem gladij tres digitos longum per os in fauces adactum, duodecimo poſt die, per anum egeſſit. Nonne culter iſte, per tot ſpiras inteſtinorum ſubtiliſſimorum, & per illud, quod à re ipſa vocatur *inteſtinum tenue*, fuit deuolutus? Neque in his vlla vnquam maleficij mentio vel ſuſpicio fuit. ſi natura id potuit & caſus, cur ex propoſito id adnitens nequeat ille mille artifex ſolertiſſimus?

b l. 2 dæmo l. 4.

c li. chirurg. 17.

Alter modus eſt Silueſtri Prieratis, quem recentiores quidam ſunt ſecuti; *d* ſcilicet dæmonem peritiâ pollere, res ſolidiſſimas diuidendi, & comminuēdi partes in minutiſſimas, etiam in ſtar pulueris, & eas iterum vniendi, applicatis, ſicubi opùs, naturalibus actiuis; idque tam præproperè & ſubtiliter, vt cernentium oculi nequeant, ob nimiam motus celeritatem, quidquam horum aduertere; ideoque putent homines ea integra immitti & emitti. Hi duo modi probabiles ſunt.

d Sil. verb. maleficiū q. 5. Coſmas Philiarchus de off. Sacerd. p. 2. l. 3. in tract. primi præcepi Decalogi.

Valdè miror tertium quendam, tam multis placuiſſe *e*, cum ſit planè improbabilis. Volunt iſti à dæmone poros corporis extendi, per eos deinde duriora hæc & maiora inferi: & poros rurſùs concludi: quorum apertione iterata demum, quando dæmoni videtur, intruſa expellantur. Sic aiunt à ſulmine ſine læſione poros vaginæ penetrari, laminamque gladii chalybeam liquari. ſic iactu lapidem ſub aquâ recōdi, nec manu retracta viam cerni, per quam lapis in quam penetrarit. Suppōnit hęc opinio corporum penetrationem eſſe naturalem, cum Buridano; quam D. Thom. Scot. Durand. & alij, meliùs philoſophantes, contendunt à ſolo Deo perfici poſſe. hoc ergo primò peccant. Si dicant corporeas hic dimenſiones, ſiue corpora non penetrari: incredibilem quandam dilatationem pororum, etiam in partibus corporis non raris, coguntur excogitare: cùm tamē iſti pori tam ſint natura anguſti, vt ſine inſigni leſione diſtrahi non poſſint. Nec ſimile quidquam in illis, quæ pro ratione adferunt, diſſimillimis reperitur. fulmen quiddam eſt ſubtiliſſimum & tenuiſſimum, ea preditum vi natura li, vt duriora atq; reſiſtentia cōſumat, mollia

e Paracelſo li. de occul. philoſ. Baroni Lichtenbergio l. de præcipuis Magiæ articulis. Ludou. Milichio l. de Magico dæmone, & Nic. Remig. d. c. 1. li. 3.

a Senec. lib. 3. nat. quę. li. 2. Iſid. li. 13. Etym.

mollia verò, & cedere facilia ſine læſione a tranſmittat: at ferrum, ligna, lapides, res ſunt ſpiſſę, duræ, & minimè aptę ſic ſe in poros inſinuare. Aqua corpus eſt liquidum, humidum, tenue, fluitans, cuiuis rei ſolidę cedês loco, capax etiam liburnarum; rerum, quę iniciuntur, impulſu condenſabile, & iis exemptis aptum vi ſua ſtatim coire, & reuniri, vtque, ſine partium ſeparatione condenſatur; ſic, ſine earundem noua medicina, rarefit, atque extenditur; quæ quam ſint ab humani corporis membris aliena, *uel pueri norunt, & qui nondum ære lauantur.*

SECTIO VII.

De maleficio deuouendi.

b Mengus in fuſte dæmon. Polydor. de exorciſ. Tyræus diſp. de dęmonia.

SVppono, quod Catholicis certum eſt, *energumenos à dæmonibus ſæpè inuadi, et poſſideri, uel obſideri*; hoc eſt, dæmones in hominum ingredi corpora, & ſimul poteſtatem aliquam eos vexandi, ſeu affligendi accipere: ambo enim requiruntur, vt quis ſit energumenus, qua de re doctè, poſt Mengum, & Polyd. Pet. Tyræus b differuit. Sic homines dæmoni tradendi poteſtatem conſtat olim Apoſtolos habuiſſe, ex ſacra Scriptura c. & alios quoque ſanctos homines, vt olim, ſic & hodie eam à Deo accipere; qua nonniſi prudentiſſimè, & cum magna charitate, atque iuſtitia vtantur; haut difficulter probaretur, ſi huius loci forêt. An verò dęmones, eos, quos poſſideant vt eorum corpora, ipſimet ſubintrêt; poſſet quis dubitare, eo quod B. Ildegardis; *In libris reuelat. ſuarum* ſcribat ſe de quadam energumena in vera viſione vidiſſe, *quod ipſa permiſſione Dei quadam nigredine, & fumo diabolicæ conglobоſitatis obſeſſa erat, & obumbrata: quæ totam ſenſualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec eam eleuato intellectu ſuſpirare permittebat: uelut umbra hominis, aut alterius rei, uel fumus oppoſita obtegit, & perfundit; unde hęc uectos ſenſus, & actus perdebat, & incouuenienter ſæpius clamabat, ac faciebat. Et me cogitante, & ſcire uolente quomodo diabolica forma* (id eſt ſubſtantia) *hominem intraret: uidi, & reſponſum habui, quod diabolus in ſua forma, ut eſt, hominem non intraret: ſed cum umbra, & fumo ſuæ nigredinis obumbrat, & obtegit, ſi enim forma illius hominem intraret; citius membra illius ſoluerentur, quam ſtipulæ à uento diſpergatur. Quapropter Deus non permittit, ut hominem in ſua forma intret. Sed ſupradictis perfundens, ad inſaniam, & inconuenientia euertit, & per eum, quaſi per feneſtram uociferatur, & membra illius exterius mouet, cum tamen in eis in forma ſua interius non ſit. anima interim quaſi ſopita, & ignorante, quid caro corporis faciat.* Sic illa apud Theodoricum Abbatem, *eius Vitę libro tertio, capite uigeſimo.* Sed hic locus oſtendit veriſſimum eſſe dictum Theologorum, ſæpè eos, qui aſſueuere multis reuelationibus, etiam veris, putare ſe habere per reuelationem; quod habuere per diſcurſum, opinionemque. Indicant hoc multa. *Primò*, quia principio verè tantum deſcribitur obſeſſio, non poſſeſſio. *Secundò*, quod inquiſitio hæc parum erat neceſſaria, & ſatis curioſa. *Tertiò* quia ſuſpectum eſt, quod ait Deum non permittere, vt diabolus ſecũdum ſuam eſſentiam, vt ſolet eſſe in ſuo loco, corpora poſſideat. Communis enim Theologorum diſtinctio hoc diſcrimen ſtatuit inter *obſeſſos, & poſſeſſos*, quòd in his ſit dæmon, vt erat in ſtatuis idolorum, nonnumquam: & hoc indicant inflationes, & multa alia, quæ in poſſeſſis cernuntur. *Quartò*, quia ratio nulla eſt. Nec enim forma dęmonis, ſiue ſubſtantia eius ſpiritualis ipſi corpori contraria ſic eſt, vt illud ſtatim deſtruat, etiamſi nolit, ſolo ingreſſu. *Quintò*, quia non ſemper anima ſopita eſt, quando dęmon energumenum, vel obſidet, vel poſſidet, vt apparet, quia videmus ſæpè illos omnium recordari, quæ egerint. *Deniq;* ſancti, & Theologi omnes ſic ſemper locuti, & opinati fuere, vt dicerent, dæmonē corpus arreptitij intrare, & ab eo exire. Non quidē id ſubire, vt informet, vel tanquam pars eius (quod vocant) corpus integret; ſed tantùm vt loco, vel inſtrumēto organico vſurus, vt

c 1. Cor. 5. u. 7. ult.

d Vide Tirum d. operis q. ult.

fusè

fuſè explicat Epiſcopus Abulenſis, *in 7.Exod.q.16*. Rectius itaq; dictum à Cę ſario *l.5.c.15*. dæmones non vniri animæ ſubſtantialiter, nec in ipſa eſſe anima, ſed applicatione tãtum, & oppreſſione per energiam, ſeu operationem animæ adeſſe, & ſic homini vniri, & ei quaſi illabi. allegat Gennadium, *l. de Eccleſ. dogmat. c.82.* hoc tenentem: tamen corpori ineſſe ſicut in loco poſſe, & in cauitatibus eius latere, nunquam Gennadius negauit, & expreſsè Cæſarius ex S.S. confirmat. non enim rectè diciturexire, niſi quod intus fuit. Saluator autem iubet de corpore dæmones exire, *Mat.5.v.9.* Intus ergo fuere. Reſtat nunc vt quæramus; *an malefici poſſint & ſoleant ſic alios deuouere, ac dæmoni quaſi mãcipare?* Multorum confeſſionibus conſtat eos id putare, fatentur enim ſe dæmones in brutorum vel hominum corpora immiſiſſe; & ipſi dæmones cum exorciſantur id ſolent prætexere, ſe à tali vel tali immiſſos. prætermittã, quæ recentiora ſunt, à Remigio & alijs allata, duo tantum adſcribam ab ijs cõmemorata, quorũ fides reijci nequit. Anaſtaſius Nicenus a de Simone Mago: *multos* (ait) *tentantes eum dicere præſtigiatorem; cum eos eſſet allocutus, & deinde conuiuij prætextu bouem ſacrificaſſet, & eos conuiuio excepiſſet; varijs morbis, & dæmonibus eos ſubiecit.* D. Hieronymus *b* nobis propo-nit dæmonem à B. Hilarione eiectum, quem magus in virginem immiſerat; *Producta* (inquit) *à parentibus ad monaſterium ſeni traditur, vlulante ſtatim & confitente dæmone, vim ſuſtinui. Inuitus abductus ſum. Quam benè Memphi ſomnijs homines deludebam, ò cruces, ò tormenta, quę patior. Exire me cogis, & ſubter limen ligatus teneor. Non ex eo: niſi me adoleſcens, qui tenet, dimiſerit. Tunc ſenex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina ſtrictus teneris. Dic, Cur auſus es ingredi puellam Dei? Vt ſeruarem, inquit, eam virginem. Tu ſeruares, proditor caſtitatis? Cur non potius in eum, qui te mittebat, es ingreſſus? Vt quid, reſpondit, intrarẽ in eum, qui habebat collegam meum; Amoris dæmonem? &c.* En vt magus immiſerat dæmonem verè: & ſic opinor etiã multa eorum, quę narrat Anaſtaſius, à quo Glycas *p.1.* fuit eadẽ mutuatus; & in primis, de quo nunc agimus, Deo permittente, potuiſſe verè à Simone Mago patrari: quare Añalium *b* ſcriptori eruditiſſimo, nequeo aſſentiri; qui mira illa Simonis ab Anaſtaſio prodita, iudicat tantum fuiſſe impoſturas, hominibus per imaginem & viſum oſtenſas, cum nulla veritate conſiſterent. ſunt enim in ijs multa, quæ & poſſe & ſolere contingere, lib. præcedente *de Dæmoniaca Magia* ſatis copioſè oſtendimus. Anno 1581. in Viuareſiæ oppido Annonaio, fuit malefica nomine *Boyarona*; quæ varijs plures cuique non vno modo dæmones immiſit, quibus grauiſſimè diuexati fuere. In his filius & filia illius fuerunt; quos nucibus alteri paratis, ſed more pueriliabliguritis ab ipſis qui deferebãt, ſingulos tribus dęmonibus poſſidendos mancipauit. Similia factitabat ſtrix alia dicta, *la Gochonne*: ita vt illis tum partibus cũcta plena fuerit, per maleficia votiua energumenis. Narrat oculatus teſtis vir doctus & prudens Claudius Charon. *l. de Antichriſto reuelato Nota.1.* fatetur hoc fieri ſolitum Bap. Codronch. medicus *l.3. de morb. malefic. c.7.* Hæc autem immiſſio malorum ſpirituum, non prouenit à facultate cogendi; quæ nulla Magis competit, in dęmones. Nã vel ſponté dæmones ex pacto obſeſſum vadũt, finguntq; ſe obtemperare: vel inferiores dæmones ad id adiguntur, a dæmone ſuperiore volente hac in re maleficogratificari. Vtroq; tamen caſu Dei permiſſio requiritur, vt cauſa ſine qua non poſſet hoc fieri: permittere verò Deus id conſueuit nõ niſi ob graue aliquod obſeſſi peccatum: *c* non rarò propter parentum iratorum imprecationes, quarum tria exempla ſuggerit Io. Cæſarius. *d* Ait Ouid. de Medea, *Deuouet abſentes.* Et experimento compertum eſt hodie pleraſque ſtriges cum dæmone pactas, vt cuicumq; diras imprecentur, bruto vel homini confeſtim illi tabe lenta incipiant tẽtari, vel alio interitu de medio repens tollãtur. Nec irritam hanc vt plurimum earum deuotationem plurimis exemplis docet Remigius, *lib.2.c.9.10. & tribus ſeqq.*

a *SS. q. b Vita S. Hilarionis.*

b *tom.1.anno,68.*

c *vide Tyræum d. ope. c.29.*

d *l.5. exẽpl. c.11.12. & 26.*

SECTIO. VIII.

De maleficio ligaminis.

NVllum hoc frequentius hodie eſt maleficium: adeò, vt in aliquibus locis vix audeat quiſquam clara luce matrimonij ſolemnia celebrare, ne quis malus coniugum votis illudat. Id ſi fit, quia, quo pauciores adfuturi, & rei conſcij fuerint, hoc plurimum inſidias effugiunt; nihil ad hunc tractatũ pertinet cautela huiuſmodi: ſi, quòd antelucanos conatus magicos, minus pollere credunt, res ſuperſtitione non vacat. Sed ad ipſum maleficium veniamus. Solent malis verbis hominem reddere (vt Canones loquuntur) frigidũ & maleficiatum, hoc eſt, ad actum coniugij inidoneũ. Hoc illos poſſe & ſolere probatur, tum auctoritate canonum *a*, tum communi ſententiâ Theologorum *b*; tum praxi Eccleſiæ, quæ ſic affectos poſt triennij experientiam irritã & adiuncta ſeptem teſtium iuratorum manu, ſeparare conſueuit *c*; tum ex opinione Rabbinorum veterum, & Beroſi (qui exſtat) exiſtimantium a Chamo tali damno multatum Noemum fuiſſe; tum exemplis mox referendis, & experientia quotidiana; tum deniq; ratione. poteſt hoc fieri naturaliter, caſtratione, eliſione, ruptione, deſiccatione, infrigidatione & ſimilibus ex cauſis; quas cùm norit dæmon, poterit illis vti. Deinde fit ſæpè, vt qui cum cęteris poteſt, cum vna non poſſit; item vt non poſſit cum ea ſola, quam maximè amat & deperit: item vt, ablato dũtaxat ligamine, fiat potens, qui priùs nihil poterat; cuiuſmodi varietas ex naturali cauſa nequit proueuire. prouenit ergo ex ſupernaturali ſeu prodigioſa, non diuina: ergo angelica. non bonorum angelorum opera: ergo malorum.

a c. ſi per ſortiarias, 13. q. 1. & toto tit. extr. de frig. & maleficia.

b *in 4. d. 34 D. Thom. 3. p. q. 58. ar. 2. & allij citati ab Enriquez l. 2. de matri. c. 8.*

c *ca. laudabilẽ. de frig: & malef. ui de P. Enriq. d. c. 8. n. 2. & c. 7. n. 8.*

Modis ſeu formis ad hoc diabolus vtitur penè infinitis. ſanè auctor Dæmonomaniæ plures quinquaginta reperiri ſcripſit: Quidã magi, ſolummodo ligulam, certis cum verbis prolatis nectunt; ſed dæmon interea maleficium perficit, & ſiue virum ſiue feminã reddit impotentem. tam in feminas, quam in viros graſſari verè dixit Ananias *d*: ſed tamẽ faciliùs & frequentius in uiros cernimus hoc malum ſerpere: fors an quod vbi plus operæ & inſtrumentorum requiritur, faciliùs ibi aliquis defectus & impedimentum occurrit? an quia cum plures ſint maleficæ, quam malefici, pluribus viris nocetur; ligari autem poſſe volunt pleriq; vel in diem, uel in annum vel in æternum, aut donec nodus ligulæ ſoluatur.

A viris doctioribus ſeptem traditas inuenio cauſas proximas huius impotentiæ, quibus cauſis dæmon abutitur. *prima* eſt quando coniugẽ alterum alteri reddit odioſum; uel inuicem ſanè odioſos facit, per calumniam ſuſpicionemue, aut morbi alicuius immiſſionem; ſicuti cum uel Venus, iuxta Steſichorũ; uel Medæa, iniecto pharmaco fecit, ut omnes feminę Lemni grauiter ore olerent, ſicque illas mariti ſunt aſpernati. Medeæ facinus vult eſſe Myrtilus *lib. rerum Lesbicar.* 1. *e* aut id faciũt phantaſia turbata, ſic ut aliquid in cõpare vehementer odioſum vel formidabile ineſſe credant: ſic Valazca *f*, Libuſſæ Boemæ famula, mulieres à virorum amore per veneficiũ adeo auertit: *vt cõiuratione, inita ſuos queq; maritos, fratres patres, filios una nocte interfecerint; mox arce Viſſegradenſi obſeſſa, Primiſlai regis exercitum ad internecionem ferè ceciderint.*] Aliquando faciunt, vt inuicem quidem ament ardentiſſimè, ſed quando ad copulam ventum, ſubitò accenſi odio, alter alterum cædat, vel vnguibus laceret quod genus & Theologi *g*, & Iuriſcõſulti *h* nouerunt. tunc dæmon primò accendit ardorem libidinis propoſita forma coniugis vt concupiſcibili, & quãdo venitur ad amplexus, tunc proponit vt odioſam & exitialem, faciens vt membra generationis appareãt vel magnitudinis prorsùs incongruæ, vel formæ horribilis aut ſupra modum fædæ. *Secunda* cauſa eſt, quando corpora impedit, ne queant ad ſe mutuò appropinquare, & ſic ea diuidit, vel detinens ea in locis diuerſis, vel cum conantur iungi, phantaſma aut quid aliud inijci-

ens

d li. 4. d. nat. dam.

e *Nat. Mythol. l. 6. c. 7.*

f *Aeneas ſil. uius in hiſtor. Bohem. & Bap. Egnat li. 2.*

g *P. Enriquez d. ſacramen. lib. 12. c. 8. Sot. in 4. d. 34. a. 3.*

h *auct. Dæmonom. & auctor. de Lamijs.*

ens intermedium. ad prius videtur pertinere illud Propertij *a*.

l. 1. eleg.

Inuidiæ fuimus. quis me Deus obruit? aut quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis?

Pertinet ad poſterius, quædam narratio, plena admirãdæ nouitatis, cuius fides penes auctores ſit. narrat ex Vincentio Belluacenſi D. Antoninus *b*, Romæ tẽporibus Henrici tertij Imp. fuiſſe iuuenem quendam locupletem & nobilem, qui recens vxorem duxerat, & ſodales ſuos opiparo conuiuio nuptiali exceperat. Exiuere in campum à prandio luſuri pila. Sponſus, ludi dux, pilam poſcit, & ne excideret annulus ſponſalitius, inſerit eum digito ſtatuæ Veneris ęreę, quę in proximo erat. omnes vnum petebant, ſic cito defatigatus ipſe à ludo ſeceſſit; & ad ſtatuam rediens, annulum recepturus; ecce, videt digitum ſtatuę vſque ad volam manus recuruatum, & quamtumuis conatus annulum recuperare, nec digitum inflectere, nec annulum valuit extrahere. Redit ad Sodales, nec illis ea de re quicquam indicauit. Nocte intempeſta cũ famulo ad ſtatuam reuertitur, & extenſum vt initiò digitum reperit, ſed ſine annulo. iactura diſſimulata, domum ſe cõfert ad nouam nuptam. Cumque thorum genialem ingreſſus, ſponſæ ſe iungere vellet. ſenſit impediri ſeſe, & quiddam nebuloſum ac denſum inter ſuum cõiugiſque corpus volutari. ſentiebat id tactu, videre tamen nequibat. hoc obſtaculo ab amplexu prohibebatur. audiebat etiam vocem dicentem; *Mecum concumbe; quia hodie me deſponſaſti. Ego ſum Venus, cui digito annulum inſeruiſti, nec reddam. Territus ille tanto prodigio* (inquit Antonin.) *nihil referre auſus eſt, vel potuit: inſomnem duxit noctem illam, multum ſecum deliberans. Sic factum eſt per multum tempus, vt quacumque hora cũ ſponſa concumbere vellet, illud idem ſentiret, & audiret. Erat ſanè alias valens, & domi aptus & militiæ. Tandem vxoris querelis commonitus, rem parentibus detulit. Illi habito concilio, Palumbo cuidam, presbytero ſuburbano, rem pandunt. is autem erat Necromanticus, et in maleficijs potens. Illectus ergo promiſſis multis, compoſitam epiſtolam dedit iuueni, dicens: Vade illa hora noctis ad compitum, vbi quatuor viæ conueniunt, & ſtans tacitè conſidera. Tranſient ibi figurę hominum vtriuſque ſexus, omniſque ætatis & conditionis equites & pedites, quidam læti & quidam triſtes: quicquid audieris, non loquaris. ſequetur illam turbam quidam ſtatura procerior, forma corpulentior curru ſedens: huic tacitus epiſtolam trades legendam; ſtatimque fiet, quod poſtulas. Ille autem iuuenis totum impleuit, prout edoctus erat. Viditque inter ceteros ibi mulierem in habitu meretricio, mulam inequitantem, crine ſoluto per humeros iactato, vitta aurea ſuperius conſtricto, auream virgam gerentem in manibus, qua mulam regebat, præ tenuitate veſtium penè nuda apparebat, geſtus exſequens impudicos. Vltimus dominus turbæ terribiles in iuuenem oculos exacuens, ab axe ſuperbo ſmaragdis, & vnionibus compoſito, cauſas viæ ab eo exquirebat. Nihil ille contra, ſed protenta manu epiſtolam ei porrigit. Dæmon notum ſigillum non audens contemnere, legit ſcriptum: moxque brachijs in cœlum eleuatis; Deus, inquit, omnipotens, quamdiu patieris nequitias Palumbi presbyteri? Nec mora, ſatellites ſuos à latere mittit, qui annulum extorquerent a Venere. Illa multum tergiuerſata, vix tandem reddidit. Ita iuuenis voti compos, ſine obſtaculo, potitus eſt diu ſuſpiratis amoribus. Palumbus autem vbi dæmonis clamorem ad Deum audiuit de ſe, intellexit ſibi præſignari finem dierum. Quocirca omnibus membris vltrò truncatis miſerabili pœna defunctus eſt, confeſſus coram populo Romano inaudita flagitia.* Hæc ille, in cuius verbis & maleficium vides diuiſionis, & curationem nefandam per aliud maleficium, & ſeriam malefici pęnitentiam.

Vinc. lib. hiſt. Anp 2. ſum it. tit. 16. c. §. 4.

Tertia cauſa eſt, ſi ſpiritus vitales prohibeantur tranſire ad membra generationis, & ſic ſeminis deciſiò impediatur, de quo impedimento, rectè Ioan. Maior. diſſeruit. *c*

c *in 4. diſt. 34. a. 3.*

Quarta eſt, ſi ſemen prolificum exſiccetur & ſubtrahatur.

Quinta, ſi virga viri flaccida fiat, ſaltem quando quis vult actum matrimonij exercere.

Sexta, ſi qua naturalia alia pharmaca applicentur, quibus vis patrandi quouis modo tollatur, hæ cauſæ vulgatiores cunctis ferè notæ & obuiæ ſunt apud Doctores. *d*

d *Palu. & Sot. add. d. 34. Silueſt. verb. malef. q. 6. Abulen. in cap. 19. Matt. q. q. 90.*

Septima cauſa eſt ratior nempe muliebrium locorum obſeratio, vel nimia coarctatio;aut viri genitalium retractio, abſconſio, vel vera ademptio. De virili huiuſmodi calamitate,narrationes varias ſui temporis proponunt Sprenger. & Remig *a*. Quoad retractionem & abſconſionem fortaſſis illa naturaliter fieri poſſet; quanquam dubito, & inclino in negantem partem: ademptionem conſtat eſſe ſemper merum præſtigium,licet alibi,vt in auium nidis apud Spréger. malefica membra illa oſtentet:nec enim aliter poteſt iſta tollere,quam homines,ſectione aut ſimili ſeparatione; adempta verò nō magis poteſt reſtituere, quam homines. Sunt ergo hi modi quoad viros,præſtigioſi. Quod ad mulieres, ſicut ex naturalibus morbis coarctatio hæc oriri poteſt;ſic etiam à dęmone cauſari,idq; opinor tam de arctitudine in oſſibus, quàm de arctitudine in carnoſitate *b*.

a p.2.mall. q.1.c.7 Remig.li.2.de monolat. cap.5.

Dixi duplex eſſe impedimentum. vnum quoad omnes, ſic inuenio mulctatum Amaſim Regem Aegypti *c*: aliud quoad vnam duntaxat perſonam certam;hoc vocant Dd. maleficium reſpectiuum:ita legimus affectū Theodoricū Regem,qui poterat cū concubinis cum vxore ſola nō poterat. *d* Sic Galeacius Sforcię fraude tactus fuit,ne matrimonio Iſabellæ Arragoniæ potiretur *e*.

b *de vtraq; egerūt Vict. Sot. Ledeſm. in d.d.34. & Henriquez d. lib. 12.c.7.n.3*
c *Herodot. lib.2.*
d *Paul. Aemyl. in uità Clotarij.*
e *Frā. Guicciardin. in hiſt. Ital.*

Dixi ſecundò,impedimentum quoddam eſſe temporarium,quoddam perpetuum: perpetuum vocans, quod vſque ad mortem duraturum,nullo naturali remedio, nec alias licitè, auferri poteſt.Scio cum gloſſa *f*, quoſdam negare a diabolo vllum huiuſmodi perpetuum impedimentum induci poſſe: ſed ſcio quoq; hoc gloſſæ dictum communiter à Canoniſtis & Theologis doctioribus *g* reijci: vt repugnans ipſius contextus menti,licet non verbis. Deinde cur non,vt ſemel,ſic ſæpius poterit dæmon impedire copulam? cur vt ſæpiùs, ſic non & poterit toties quoties permittit Deus? Denique falſum eſt gloſſæ fundamentum,ſemper ab auctore maleficij illud tolli poſſe: poſtea *li.vlt.* docebimus,aliquando non poſſe maleficas ſanare,quæ nocuerunt. Nec dubitarim plura poſſe dæmonem deſtruere,quam reparare. Quid ſi membrum præſciderit?non magis illud valebit reſtituere,quam vitam ſemel adēptam. Ex his puto facile(lector)intelligis temerè Mich. Montanum *l.1.des eſſais c.21.* adimere hæc maleficia dæmoni,vt adſcribat viribus imaginationis. poteſt illa impotentem aliquem ad res veneris reddere,nemo negat;verum effectus tam varios ac multiplices vni adſcribere imaginationi nec Oreſtes quidem dixerit in dilucidis interuallis. Quid locus imaginationi in aliàs valido,& cupido,& ſperante ſe poſſe,imò nō dubitāte;prima vice qua ſpe fallitur.

f *in c. requiſiſti. & c. ſi per ſortiarias 33.q.1. Cardin. ibid.*
g *Abb. & alij ad tit. de frigid. et malef. Nauarr. conſ. 1.li.4.tit.15 Abulenſ. d. q.90. Magiſt. in 4.d. 34. & ill. D.Tho. … Durād. … luda. R… char. Mar… Soto, Vict. vterq; Ledeſma, … lac. & … citati per Henriqu. d.c.8.§ … litt. O.*

Vltimo loco huic maleficij generi videtur annumerandum, quod refert Saxo Grammaticus,his verbis *h*; *Mares in vrbe Karentinà*,(apud Rugianos)*cum feminis in concubitum admiſſis, canum exemplo, cohærere ſolebant: nec ab ipſis morando diuelli poterant. Interdum vtrique perticis è diuerſo appenſi, inuſitato nexu ridiculum populo ſpectaculum præbuerunt.*] Sanè ijs,qui feræ,& nō homines. hominibus enim tam acerba hominum calamitas, non cachinnos,ſed ſingultus,ſed lacrymas excutiat. Hei?quid peccata non merentur? quid non vltionis clementiſſimo Deo extorquent?fieri poteſt,vt dæmonum hic opera interceſſerit, & Deo, illa vt carnificum vtente manu, hoc ſupplicij diriſſimi genus à commeritis exegerint. quod ſi in adulteros,& concubinarios hodie ſimilia iudicia exerceantur,quæ perticę ſuffecerint? plures ſanè continentiam amarent,& obſcænas libidines auerſarentur. Fieri etiam poteſt,vt meræ dæmonis præſtigiæ fuerint. ſi non fuere præſtigiæ;vix eſt vt naturalis ratio reddi queat; niſi dicas & viſcoſitatem feminis, & diſpoſitiones membri, quæ in feris ſic cohærere ſolitis inſunt, in hos homines à dæmone introductas: quod puto eius induſtriam & vires non ſuperare.

h *li.14.h… Danor.*

Quid ſi & Salmacis fons maleficum quid habuerit iniectum? ſanè, quod Strabo *libro* 14. de illo refert, *μαλακίζεσθαι τοὺς πίνοντας*,ex eo bibentes malaciſari: id ego non tam ad mutationem in Hermaphroditos *i*; quam

i *vt Ouid. lib.4.Metamor.*

ad

ad emaſculationem, & (vt Varro loquitur, alio tamen ſenſu) mulieratione retulerim. Hæc enim hominibus illis à Chriſti lege & fide alienis, quaſi neceſſaria conſecutio (nefas?) videbatur, vt qui agere nequirent, pati inciperet. Beneficiũ hoc inter cetera fidei Chriſtianæ non minimum; quòd, cùm dæmonum cultu, portentoſa hæc dæmonum ſuaſu & hortatu crimina paganiſmo inolita, tandem pleriſq; in regionibus prorsùs exoleuerint.

SECTIO IX.

De *maleficio odij.*

HOc vſam Valaſcam ſup. oſtendi. Addam alia. Godſcalcus Hollenus Auguſtinianus *Præceptorij fol. 20. lit. A.* ſic ſcribit: *Noui mulierem, quæ uoluit facere diuortium inter duos ſe mutuò amantes, propter quod deberet ſalariari. Scripſit in chartulis duos characteres ignotos, cum alijs tamen deuotis uerbis, & dedit chartulas ut portarent: & tamen nulla ſequebatur diuiſio. Secundò ſcripſit hæc eadem in caſeo & dedit illis ad comedendum: & accepit poſtea pullum nigrum, & diuiſit per medium, obtulit vnam partem diabolo* (certo ſacrificij ritu) *& aliam dedit ad comedendum illis duob. tunc ſequebatur maximum odium inter eos: ita quod unus alium uidere non poterat. Vnde hoc, niſi quod dæmon habuit tunc offertorium ſuum?* ſic ille. Cenſeo hoc maleficij genus reſpexiſſe poetam, cum inducit dæmoni quandam dicentem; (*tres.*

Tu potes unanimes in prælia mittere fra-

And. Cæſalpin. De *inueſtig. Dæmon. c. 10.* ſcribit ſolere maleficas ſub limine vel in angulis domus capita ſerpentum & pelles defodere ad odium, conciliãdũ. Sed hæ quiſquiliæ ſigna tantũ ſunt pacti conuenti. Nam odij maleficium auctorem habet dæmonem. Nec enim naturalia pharmaca poſſent aliud, quàm hominem atro turbidoq; ſanguine; & quadam melãcholia graui afficere: itẽ humores nimis adurere, vel frigus noxium inducere. vnde oriatur quædam ferocitas, moroſitas, crudelitas, & miſanthropia in vniuerſum, qualis eſt in ijs qui lupina inſania laborant. Poſtea dæmon hoc odium dirigit in certam perſonam, omnes odio oportunas imagines phantaſiæ obijciens, & velut ob oculos ponens, & in memoriam reducens, cum amaritudinis miris modis cauſisque, adeò vt cum illa recurrunt animo, vix queat homo nõ grauiſſime irritari, & excandeſcere, etiam in illos, quos hac perturbatione deſinente efflictim amat. Huius maleficij memorabile exemplum narrat Io. Bapt. Codronchius *lib. 3. de morb. malef. cap. 8.* ſic ille; *In oppido Sepino ditionis Neapolitanæ erat quidam Iacobus nomine, cuius uxor tantum odium cum eo exercebat, ut a primo die, quo inter ipſos matrimonium contractum fuit, ſimul habitare non potuerint: tantum abeſt ut ſeſe inuicem copulauerint. Et, ſi quando Iacobus ad uxorem accedere uoluiſſet, tanto furore ac rabie percita uxor erat, ut ſe per feneſtram potiùs præcipitem daret, quam illum perpeti poſſet. Quod cùm cuidam religioſo uiro ab ipſis hoſpitio recepto narratum eſſet, de hac re dubius & ad fidem præſtandam difficulter ſe habens, experiundi gratia illicò mulierem accerſiri iubet, eiuſque maritus in interiorem ędium partem ſeſe abdidit, ne eius præſentia uxor ingredi renueret. Venit mulier, quæ de odij ſui cauſa contra coniugem interrogata; ſuam uicem priùs, miſerumque fatum cum deploraſſet: ſe nullam inquit eius rei rationem reddere poſſe. quin abſentis mariti tanto deſiderio & amore ſe flagrare dicebat, ut id uerbis exprimere nequirent. Cum autem ad illum alloquendum & uidendum accedere uellet; illicò imaginationi ſuæ, tot deformitatibus, & turpitudinibus, totq; horribilibus monſtris maritum depictum apparere, ut mortem priùs ſubire uellet, quam illum ferre: aſſerens, quod eius anima tota, omneſque uires, & ſpirituum partes in maritum, tanquam in oblatum malum, & ſui perniciem ferebantur. Rurſus eo abſente eiuſdem deſiderio æſtuare ſe aiebat. De cuius mulieris uerbis, cùm bonus ille Sacerdos periculum facere uellet, dixit mulieribus eam comitantibus, ut illam circum pedes, & brachia circum lectum ualido fune in crucis modum uincirent; quo maritus, omni repugnantia remota, expeditum acceſſum ad eam haberet. Verebatur enim ille Sacerdos, ne ob deformitatem aliquam celandam mulier ſe ita affectam eſſe ſimularet. Vxor denique ſe ob mariti deſiderium ligandam tradidit, rogans ut ad ſe maritum admitterent.*

Quo ingrediente, nulla vnquam furiæ tam immanes viſæ ſunt, nulla fera tam efferata, nulla bellua tanta rabie & furore concitata, ei ſimilis inuenta fuit: ſpumam ex ore emittebat, dentibus fremebat, oculos contorquebat, totumque corpus velut furijs agitatum ac dæmonibus plenum videbatur. Mulieresque ibi aſſidentes retulerunt eius ventrem ac ſtomachum funibus contortis, ipſis tangentibus, refertum viſum eſſe, totamque cutim vt flagris cæſis redactam. Nec furendi finis factus eſt, donec maritus concertationis labore defeſſus, & illius miſericordia motus illinc exijt. Et tādem poſt tres annos mulier quadam in veneficijs verſata, quæ Iacobi matrimonium cum illa vxore grauiter moleſteq; tulerat, maleficium quod patrauerat ſoluit. Et ita Iacobus vxore potitus eſt: & inde in ſumma pace atq; ocio tranquilliſſimè vixit.]

Huc pertinet *maleficium obliuionis*, quo fit vt viri vxores ita negligant, vt videantur earum non meminiſſe. Rem exemplo declarabo, duobus teſtibus ijſdem illis comprobatam. *In oppido Hetruriæ Sangeminianenſi iuuenis quidam adeò perditè veneficam mulierem adamauit, vt formoſam alioquin & honeſtam vxorem vnà cum filijs reliquerit, & cum pellice, ſuorum immemor, vitam eouſque traduxerit; donec vxor de maleficio monita eò conceſſiſſet, & clàm maleficij inſtrumento perquiſito, inueniſſet ſub lecto bufonem ollæ incluſum conſutis oculis: eo igitur abrepto & ſolutis oculis poſtea cremato: confeſtim vir ſuorum recordatus, tanquam è ſomno ſurgens ad vxorem & filios reuerſus eſt.*] Condronch. d. lib. 3. cap. 6. Cæſalpin. cap. 10. de dæmon. inueſtigat.

SECTIO X.

De incendiario maleficio.

NOn animum inflammant modò, ſed & corpora, & domos, & oppida: vt facilè appareat æterni ignis eſſe alimenta.

Corona Creuſæ nota eſt, quam munere impio Medæa concremauit, ex aſphalto humectiore et ſulphure pharmaco inunctam volunt Cælius *li.* 15. *A. L. cap.* 13. & Venetus Natalis *lib.* 6. *Mytholog. c.* 7. quaſi horum tanta vis eſſe potuerit, vt modica inunctione totam Regiam Corinthi corripere poſſet. cur non naphtam medicam addidere? vis nonne eius efficacior? cur nō *inſopibilis*, vt vocat Martianus, *perennitatis igniculos Lemnij Fabri*? cur non flammiuomi pecoris Aeethæ? cur non ſemina flammæ Meduſeæ? cur non cuncta quæ Tragicus commiſcentem facit Medeam?

Piæ ſororis, impiæ matris facem
Vltricis Altheæ vides.
. . . tu nunc ueſtes
Tinge Creuſæ; quas cùm primùm
Sumſerit, imas vrat repens
Flamma medullas. ignis fuluo
Cluſus in auro latet obſcurus;
Quem mihi, cœli qui furta luit,
Viſcere fœto, dedit, & docuit
Condere vires arte Prometheus.
Dedit, ac tenui ſulphure tectos,
Mulciber ignes, & uiuacis
Fulgura flammæ de cognato
Phaetonte tuli. habeo media
Dona Chimeræ. habeo flammas
Vſto Tauri gutture raptas;
Quas permiſto felle Meduſæ
Tacitum iuſſi ſeruare malum.

Omnia quidem hæc fabuloſa, ſed efficaciſſima ad inextinguibile incendium opinabantur vulgò: poeta verò gnarus vim illam à dæmone ex pacto ſe exſerituram, concludit prece ad Hecaten (Magorum Numen)

Adde uenenis ſtimulos, Hecate,
Donisque meis ſemina flammæ
Condita ſerua. quo pacto condita & clauſa? vt ſolent hodie initiò impuna contingas, & adſpectu nihil vel ſenſu ignilum.

. . . fallant uiſus.
Tactusq; ferant . . . quid interea, an ocioſa?

. . . meet in pectus
Veneaq; calor. ſtillent artus
Oſſaq; fument . . . ita fit, & omnia amburuntur.

Illic quidem mox, *Auidus per omnem regiæ partem furit,*
Vt iuſſus, ignis. iam domus tota occidit.
Vrbi timetur. unda flammas opprimat?
Et hoc in iſta clade mirandum accidit:
Alit unda flāmas, quòq; prohibetur magis,
Magis ardet ignis: ipſa præſidia occupat.

Nemo

Nemo hic adeò philoſophus ſit opinor, quin maleficam vim agnoſcat. Ne fabulas opinemur, faciunt quæ recens gemina cõtigerunt, prodita à Nicolao Remigio *lib.2.c.13.* Leherij quædam ſaga, cui nomen Iana Nigra Armacuriana, obnixè quiddam à Franciſca Huyna contenderat, quod cùm impetrare nequiret, in deſiderium vindictæ exarſit. Nam *accepto* (inquit) *à dæmone linteolo, quo erant inuolutæ minutiæ quadã inſtar fœni deſecti, admonita eſt clam illud deponere in Huynę ædes, ac properè faceſcere. fore enim ut non multò poſt flammam corriperet ſubitò, unde illæ eum omni ſupellectile conſumerentur. Linteolum igitur glomo obuoluit, ac Huynæ, tum fortè aliquid in furnaria agenti, uenale offert, in tela quam illam adornare audierat licium; ſed cùm negaret eo ſibi opus eſſe, quod ex domeſticis operis ſperaret plus ſatis ſibi futurum. Nihilominus bona illa in piſtorium lacum, qui prope erat, abiecit; addens ſe, ſi tum id uſui eſſe non contingeret, cũ uellet, reſtituturũ. Ac uix pedem extulerat, cum deflagrare cœpit cella illa farinaria, quę depoſitum glomum continebat; deinde uniuerſa domus adeò præcipiti ardore atque incendio, ut nullum ei remedium ſatis maturè adferri poſſet. Res utriuſque diſerta atque ſeparata aſſertione, ſimul & ipſo euentu fidem ſibi apud omnes indubitatam uindicauit.*

Minùs latens incendium, ſed perniciofius fuit, quod ita deſcribit Eraſmus Roterodamus, & etiam Lycoſthenes *in Prodigijs* teſtatur. ille ſic in Epiſtolis: *Oppidum eſt in Heluetia, nomine Schiltach, quod 4. Idus. April. anno* 1533. *totum ſubitò conflagrauit, eiuſque incendij cauſam; quantum illius loci municipes, apud Friburgi magiſtratum (quæ urbs illinc abeſt octo milliaribus Germanicis) renunciauerunt, talem fuiſſe rumor eſt.* Dæmon *ſibilo ſignum dedit è quadam ædium parte. Caupo ſuſpicans eſſe furem, aſcendit, neminem reperit. Sed idem ſignum rurſùs ex alto cœnaculo redditum eſt. & huc conſcendit caupo, furem perſequens. Cùm nec illic quicquam appareret, ſibilus auditus eſt è faſtigio fumarij. Ilicò tetigit cauponis animum, eſſe Dæmoniacum quiddam. Iubet ſuos eſſe præſenti animo, accerſiti ſunt Sacerdotes duo. adhibitus exorciſmus. reſpondit ſe eſſe dæmonem. rogatus quid illic ageret, ait, ſe uelle eruere oppidum. Minitantibus ſacrificis reſpondit, ſe pro nihilo ducere minas illorum; quod alter eſſet ſcortator, uterque fur. Aliquanto poſt mulierculam, qui cum habuerat conſuetudinem annis quatuordecim: cum interim illa quotannis confiteretur, & acciperet euchariſtiam; ſuſtulit in aerem, impoſuitque fumarij faſtigio; tradidit ollam: iuſſit, vt inuerteret, inuertit, & intra horam totum oppidum combuſtum eſt.*] Hæc ille, Nec admodum multi ſunt anni, cùm per Rhenanum tractum incendiarij quidam graſſabantur: qui in aliorũ domibus, gladium, haſtam, ſcipionẽ, vel quid aliud caloris aut ignis expers deponebant: atque mox poſt aliquot horas inde prorumpens flamma. quaſi ex malleolis, ædes abſumebat.

QVÆSTIO V.

Quibus perſonis malefici queant nocere?

CVm Draco ille antiquus vſque ad iudicij diem ſit ligatus, *a* nemini [a *Apoc.* 20. *v.*2] poteſt nocere, niſi cui Deus permiſerit, & quantum permiſerit. D. Leo. *Et cum eis* (inquit) *nihil amplius in quemquam liceat, quàm iuſtitia diuina permiſerit: quæ dignatur ſuos aut corrigere diſciplina, aut exercere patientia: agunt tamen verſutiſſima arte fallaciæ, ut ex arbitrio poteſtatis, aut lædere videantur, aut parcere: & multis (quod dolendum eſt) ita per nequitiam ſimulationis illudunt, ut quidam illos timeant pati infenſos, & uelint habere placatos: cum beneficia dæmonum omnibus ſint nocentiora Vulneribus. quia tutius eſt homini inimicitiam diaboli meruiſſe, quam pacem.*] Serm. 19. de paſſione Domini. Vt porcos ſubiret, à Chriſto veniam petijt, *b* nec mẽdaces facere Prophetas Achabi, *c* nec Iobũ [b *Mat.*8.*v.*31.] affligere *d* ſine diuina potuit permiſſione. Hac obtenta; *non eſt poteſtas quæ cõparari queat ei ſuper terram.* *e* Quare, cùm [c 3.*Reg.*22 *v.*22.] per dæmonem damna malefici inferãt: [d *Iob.* 1.*v.*12. & 2.*v.*6.] ſequitur illis omnibus eos nocere poſſe, cui ne noceant Deus non prohibuerit. Defendit autem Deus omnes ſincerè ſperantes in ſe: [e *Iob.*41.*v.*34.] *liberat eos de laqueo uenantium, & à uerbo aſpero, à timore nocturno, à ſagitta volante in die, ab incurſu & dęmonio meridiano;* & tribuit virtutem, *ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulandi, &*

f Pſal. 90. v.5.6.13.

cōculcandi leonem, & draconem f: hoc eſt ſuperandi omnem uim, & effugiendi oēs inſidias principum tenebrarū.

Dico igitur primò; *Deo permittente* (quod in ſeqq. etiam præſuppono) *fœderatus dæmonis inferioris poſſet nocere dæmonis ſuperioris fœderato; non virtute ſuà, ſed acceptæ licentiæ ui: quia dæmon ille ſuperior non poteſt reſiſtere diuinæ uoluntati. Alioqui, ſi Deus ſinat eos agere iuxta legem ordinariam, duntaxat poſſunt fœderati dæmonis ſuperioris nocere inferioribus, uel æqualibus*: quia lex ordinaria eſt, qua Deus finit illos agere in inuicem quantum poſſunt: *maleficorum uerò robur & poteſtas dependet à potentià dæmonis cum quo pactum habent*. ſic vetula malefica occidit iuuenculam maleficam, apud Sprengerū g. ſic finita ſæpè Magorū certamina cū alterius morte, vt docui li. præced.

g 2.p.q.2. principali.

2. Frequentiſſimè *ſolent nocere infantulis*, Deo id permittente; quoad baptizatos quidem; quia ſic à multis peccatis præſeruati in cœlum rapiuntur felices, ſecuri quod malitia non mutabit eorum intellectum. permittit hoc etiam Deus in pœnam parentum, vel ad eorum probationem, teſte D. Auguſtino *h*. Antè baptiſmum verò perceptum, non rarò permittit illos Deus occidi; ne, propter actualia peccata, quæ commiſſuros videbat ſi viuerent, grauiorē ſibi damnationem acquirant neq; Deus propterea crudelis eſt, aut non iuſtus: quia propter ſolum originale peccatum mortem merebātur. Sanè nōdum ablutis vnda ſacrà videmus vt plurimùm Dæmones inſidias ſtruere, & eorum nece gaudere: quia tunc, qui necant malefici, longè grauiùs peccant, & atrociùs Deum offendunt. nam planè innocentes atque innocuos animà ſimul & corpore perdunt præſertim ſi liberos proprios, quos & dæmoni offerre, & occidere ſepè ſolēt ſtriges: ſicut olim faciebant Cananęi, & cultores Moloch *a*, & Barbari noſtris tēporibus Indi Temixſtitani. Narrantur in hoc genere infanticidij immania facinora Baronis cuiuſdam Armorici, à Nicol. Iaquerio *b*, & Sagæ Helueticę à Sprengero *c*. Cur verò potiſſimum tam teneræ ętati noceant, multæ ſunt cauſæ. hæc ætas eſt imbecillior ad reſiſtendū, eſt incautior ad cauendum; nequit earū conatum deprehendere, vel reuelare, vel accuſare. petunt etiam ab his inſtrumenta maleficiorum, nam perſuaſum habent, ſi certo numero corda infantium exſciderint & comederint, ſe patientiam omnium tormentorum cōſecuturas adeò, vt ad confeſſionem criminum perduci non queant: *d* conficiunt quoque ex corpuſculis infantium occiſorum famoſum illud vnguentum ſuum; quòd Grillandus dicit vocari in Italia: *unguentum Paganum*.

h lib.21.de ciuit. Dei. c.14.

a Leuit.18. u.21. Pſ.105 u.37.4.Re. 23. u. 10. Ieremiæ.32. u.35.

b flagelli faſcinariorū c.13.

c d.p.2.q c.13.

d Binsfe in l. mul C.de mal q.2.

Dico 3. *haud dubiè quando naturalibus uenenis utuntur, æquè poſſunt* (Deo tamen permittente) *bonis hominibus nocere ac malis: de facto tamen ſæpius nocent malis & peccatoribus, quam iuſtis & bonis*. Quoniam Deus plus ſæpè iuris tyranno largitur in mancipia, quàm in Dei filios & amicos: quibus ipſis tamen interdum noceri permittit, propter maius bonum eorummet, qui patiuntur.

De *iudicibus & iuſtitiæ miniſtris præcipuè quæritur, an & his nocere queant?* vulgò decantata & à nonnullis etiam doctis recepta opinio eſt, ex ſpeciali priuilegio his conceſſo non poſſe. *e* hi duabus rationibus vtuntur, vnam petūt ab experientia & euentu; ſed iſta nec perpetua, & vniformis eſt, nec nunquam fallit. aliam rationem addit Ananias, quia ſi nocere poſſent iudicibus viderentur aliquid in ipſum Deū iuris habere, quia ius haberent in illos qui Dei fungūtur officio. ratio iſta valeret, ſi abſolutè, & non limitatè ex Dei permiſſione, id poſſent: nūc quia poteſtas iſta tota pendet à nutu Dei permittentis, parum ſolida ratio eſt. Nonne in ipſum Chriſtum, qui iudex ipſorū dæmonum eſt, potuit Diabolus & Iudæi atq; Romani eius mēbra, adeò vt & in crucem egerint? nonne Iob, rex erat & iudex, & tamē priuatus cūctis opibus fuit, & vlcere peſſimo corpus à dæmone obtectus? quis tamen inde inferat, in Deū ipſum aliquid iuris habuiſſe dęmonē? ſanè nullus, quia ſciūt oēs, hoc quicquid poteſtatis fuit, id deſuper à Deo Patre luminum fuiſſe cōceſſum.

e Grillan 7.num. Anania 4. de na dæmon. mig. lib. dæmono c.2.

Sed

Sed & ſic dari dæmoni nunc poſſet a ſummo iudice, & tamē in hunc illi propterea nihil iuris proprii, ſed delegati tantum competeret. Proferuntur quædam exempla, inter quæ Formicarij auctor, f *de publica verò iuſtitia* (inquit) *omnes malefici, qui ſupra, uerbo & experientia teſtimonium dederunt, quod eo ipſo, quo per rei pub. iuſtitiæ officiales capiuntur, ſtatim omnis maleficiorum eneruatur poteſtas. Vnde cum ſæpedictus iudex Petrus, antefatum Stadelein capere vellet per ſuos famulos, tantus tremor manibus eorum incuſſus eſt, & corporibus, & naribus illapſus tam malus fætor, ut ferè deſperarent, an maleficum inuadere auderent. Quibus iudex ait, ſecurè miſerum inuadite, quia publica tactus iuſtitia omnes uires perdet ſuæ nequitiæ*. Niderius itaque cenſuit, non ante hanc vim iudicibus ex priuilegio competere, quàm reo capto. Monſtreletus quoque libr. 4. Chronicorum de Edelino agens id videtur confirmare. Attamē ſi diuinum priuilegium foret cunctis iudicibus conceſſum, cum Dei perfecta ſint opera, & executionis iuſtitiæ, tam neceſſaria, tamque principalis pars ſit ipſa captura: non dubito, quin & ad illā extenderetur; quare neque ad illudendum ſatellitibus capientibus maleficium valiturum. Arbitror potius hic Petri firmam in Deo fiduciam ei fuiſſe auxilio, quàm priuilegiū illud. Quid? quod Sprengerus ipſe refert, & nos retulimus, etiam in ipſo rogo ſententia iudicis damnatam lamiam ſolo anhelitu carnifici lepram intuliſſe, cùm ipſa leproſa non eſſet? Et cum Pariſijs ante annos triginta degerem fama publica ferebat famoſum Magū (quem ſæpè vidi,) nomine Magiſtrum Goninum, cum propter facinora varia ad laqueum damnatus fuiſſet, ſic illuſiſſe iudicibus, vt pro ipſo viderint appēſam patibulo, primi Præſidis mulam. Nihil adfirmo, ſed hoc fama diſperſum ſæpè audiui, certè ille iudicio ſuperuixit.

f b. ult.

Prudentius itaque Ananias a hoc priuilegium reſtringit ad eos iudices, qui hoc digni nomine, qui Deum præ oculis habentes rectè riteque ſuo funguntur officio, nam quos auaritia excęcat, quos trahit ambitio, quos crudelitas vel vindictæ amor agit, qui curioſitate adducti perperā multa deſignant; hos, ait, *crebro ſic a dæmone excipi & impeti, ut aliquando necem non euadant, idque non paucis accidiſſe*. Satis hoc veriſimile mihi videtur, & diuinæ cōgruum prouidentiæ atque iuſtitiæ; peculiaris tamen priuilegij, ne quoad hos quidem, vllum diploma puto exſtare. Quamobrē cenſeo, iudicium, pietatem, firmitatem fidei, & iuſtitiæ zelum hoc a Deo vt plurimum impetrare, quę quia deſunt quibuſdam, etiam eos hoc peculiari ſcuto Deus denudans, noxæ exponit. Accedit: quod ipſimet dæmones viliſſima hæc ſua mancipia ignibus tradi, non modò non moleſtè ferant, ſed frequēter etiā iudicibus quaſi in manum tradāt, cur igitur iudici noceat, qui reum damnari & occidi optauit? vnde igitur inquies orta hæc opinio? Duplicis generis hęc ſunt maleficia, quædam nocendi vim naturalem non habent, talia frequentius vtuntur, quædā uim habent phyſicam exitialem, talia Deus non permittit dæmonem ſagis ſuggerere contra iudices, vicarios Dei, vel ſi talia permittit ſuggerere, facit tamen vt alia illa præferant, aut vt naturalibus non vt oportet vtantur, atque ita fiant irrita. Quod cū ſæpius expertæ, cōfitentur ſe iudicibus nocere non poſſe, quib. poſſent, niſi Deus impediret, vel concurſum cum maleficis rebus ſuum cohiberet. Plura pete ex lib. 5. ſect. 7. litt. D.

a li. 4. de dam.

QVAESTIO VI.

Cur Deus patiatur ſic maleficos rebus ſacris abuti?

QVæſtionem hanc mouet & ſoluit Grilland. *q. 6. nu. 19.* ego hāc non exiguam vindictæ diuinæ partem exiſtimo, punientis hominum peccata, & ſic huius quæſtionis eandem eſſe ſolutionem, quæ eſt ſequentis, præcipuam tamen cauſam puto eſſe irreuerentiam ipſorum Sacerdotum, & clericorum, vaſa Domini non eo in honore, quo oportet, habentium, nec ſeipſos caſtos & puros a labe peccatorū, vt decebat ſanctificatos, exhibentiū, ſic enim prouocant

uocant in caput ſuum propheticā comminationem; b *incenſum abominatio eſt mihi. Neomenias, & Sabbatum, & feſtiuitates alias non feram. Kalendas ueſtras & ſolemnitates ueſtras odiuit anima mea, facta ſunt mihi moleſta, laboraui ſuſtinens, auferam ſepem eius, & erit in direptionem, diruam maceriam eius & erit in conculeationem*. c & quæ talia innumera in ſacris litteris.

b Eſa. 1. v. 13.

c Eſ. 5. v. 5

QVAESTIO VII.

Cur per maleficia ſic Deus permittat dæmonem graſſari?

COnſuli poſſunt de hac re Tritthemius *q. 5. libri 8. quæſtionum*, & Iaquerius *flagell. Faſcin. c. 18. cum ſeqq.* cauſas eaſdem puto, propter quas ſolet pati hominem a dæmone inuadi & poſſideri. hæc ex obſeruatione veteris Hiſtoriæ poſſunt multæ colligi, quæ ad duo capita ferè poſſunt reuocari; gloriam Dei & hominum vtilitatē. Quare non eſt mirandum, *ſi* (vt ait apud Bedam S. Cuthbertus) *tali tormento non ſoli ſubijciuntur mali, ſed occulto Dei iudicio aliquoties etiam innocentes, in hoc ſæculo, non tantum corpore, ſed & mente captiuantur a Diabolo*.d

d Surius tomo 2. f. 309

SECTIO I.

GLoria Dei hinc augetur in nobis, quia ſic attributa quædam glorioſa Dei nobis manifeſtantur, oſtenditur *Conſtantia* in decretis, quia vt hominē liberum creauit, ita liberè ſinit peccare, nec hanc libertatem impedit. cernitur etiam *Suauitas* in gubernando: quia cum etiam dæmoni liberum arbitrium dederit, violentum videretur ſemper impedire, quod diabolus naturaliter poteſt & optat ſummoperè, ideò ſinit illum aliquando id perficere. *Clementia* in genus humanum hinc elucet, quia ſi quantum vult & poteſt diabolus nocere permitteretur, nemo illæſus eſſet, immò & homines omnes occideret, ideò Deus frequentius illi facultatem nocendi denegat. accedit, quòd nec illos ad pœnitentiam recipere dedignatur, qui ſe pactis conuentis & data ſyngrapha dæmoni mancipārūt. Nonne hęc ſumma eſt clementia, cum vbi abundauit peccatum, ſuperabundat gratia, & fit miſericordia Dei ſuper omnia opera eius. *Sapientia* elucet, quia cum diabolum Deus vti ſinat, naturalibus ſuis viribus; efficit tamē, vt pater iſte ſuperborum ab imbecillis ſæpè homulis, qui quæ Dei ſunt ſapiunt, ſuperetur; & ut ad ſordidiſſima abiectiſſimaq; ferenda patiendaque ſe deijciat, qui ſolium ſuper Aquilone conatus fuit locare. Præterea Deus, quia ſolet ex malis bonum elicere, vnius peccatum facit alterius eſſe meritum. *Potentia* elucet, quia quando permittit dæmoni maiora (verbi gratia, aquam in ſanguinem vertere, ranas producere) tamen non ſinit eum perficere minora (v. g. culices gignere) Quod accidenter demonſtrat Deo dęmonem prorſus eſſe ſubiectum & ſub legem, nec quicquam ſine eius poſſe licentia; cui, vt lictor vel carnifex Principi, ſubſeruit ſecundum D. Auguſtinum. a *Iuſtitia* denique probatur, quia delicta hominum etiam in hac vita ſic punit, quod quia homini quoque ipſi expedit, ideò hæc ratio ad alterum quoque caput pertinens, mixta eſt, & in vltimum locum a me reſeruatur.

a comm… Pſal. 7…

Secundum erat *hominum utilitas*. hæc multiplex eſt. Nam quibus maleficio nocitum, eorum primò patientia exercetur, & conſtantia roboratur, *b* & merita augentur, & homines ad pœnitentiam & Sacramenta Eccleſię vſurpanda reuocantur. Secundò fit cuique palam, num Deum diligant, necne. *c* tunc enim qui Deum non diligunt, ad vetitas artes confugiunt, qui Deum amant illi patienter ferunt, & ſe diuinæ volūtati atque præſidio permittunt. *d* Tertiò his vera humilitas acquiritur, vt confirmatur exemplo heremitæ cuiuſdam apud Seuerum Sulpitiū *e* Quartò ſternunt viam facilem ad omne genus virtutum, ſic enim contigit B. Iuliano, ut, cùm fraude diaboli, vtrumque parentem occidiſſet; hęc illi ad meliorem vitam occaſio fuerit, ſicque in uirum ſanctiſſimum euaſerit. *f* Nonne ſolet afflictio intellectum dare, & animas a pec-

b Iob. 1… 2.

c Deut… v. 3. D… guſt. tr… in Io. D… hom. 1… paſſ.

d D. Cle… Rom. li.… cognitio…

e Dial. c. 14.

f Ma… li. 2. c. 1…

peccatis imminentib. & exitio ſeruare? Quintò ſic fides Catholica cõfirmatur & propagatur. Nam ſic adſtruitur fides contra infideles & atheos, qui ſpiritus & angelos eſſe negant, nam eos ipſa conuincit experientia. Quia tales erant, Chriſto Domino in terris conuerſante, Sadducæi, frequentior trium annorum ſpacio de energumenis fit mentio, quàm toto veteri teſtamento, per tot ſæcula, & quia in Eccleſia primitiua ſimilis fuit error Peripateticorum, idcirco tam multi tunc per dęmones obſeſſi, & erepti. g Quia hodie atheiſmus ex Caluiniſmi radice repullulat, idcircò tot paſſim maleficorum examina ſucciſa multiplicantur. Deinde contra hæreticorum noſtri temporis perfidiam fides noſtra ſtabilitur, cũ videamus dæmonum fraude data per magos damna, ab eorum Symmiſtis, ut cum Florente loquar, *prorſus nulla remediari*; ſed eo dæmones loco Nouatorum habere adiurationes, quo Iudaicas olim filiorum Sceuæ; hi numero ſeptem, vt ſimiæ ſolent, D. Paulum in exorciſmis imitabantur, ſed inſultans illis diabolus, Ieſum ſe noſſe, Paulum noſſe, ipſos non noſſe inclamauit, & energumenus in eos inſiliens κατακυριεῦσαν αὐτῶν, ἴσχυσε κατ αὐτῶν, ſic cõtra eos præualuit, &, vt dominus mancipia, nudos, & vulneratos effugere coegit. a Nonne ſic dæmon Vvittenbergenſis Lutherum in ſummas anguſtias, & alui profluuium adegit? narrat hiſtoriam oculatus teſtis, tunc Lutheri ſeruator, Staphylus. b Nonne ſic anno 1582. Birgellis dæmon parochum Lutheranum contempſit & afflixit, quem Franciſcanus facilè eiecit? narrat hiſtoriam idem Bredenbach. c Nonne prius Auguſtæ Vindelicorum anno 1563. Doctor Simon, Paſtor Catholicus, energumenam liberauit, quod fruſtra plures Miniſtri confeſſionis Auguſtæ fuerant conati? teſtis eſt idem ille ſcriptor. d Nonne Laodunenſis energumenæ ex ore dæmon, Caluinianos irridens, nihil ſibi ab illis timendum clamabat, cunctis audientibus (anno 1566.) quoniam amici eſſent & fœderati? ſi res eſt toti Picardiæ notior, quã vt negari poſſit. Sanè fuit animaduerſum, & quo tempore Lutherus obijt, in Geila Brabantiæ, ab obſeſſis dęmones ad Lutheri funus aduolaſſe, & quando (anno 1566.) Belgica fuit iconoclaſtica, tum Geilæ, tum Amſterodami, ut Goeſijs adeſſent, obſeſſos iterũ deſeruiſſe? g Ipſi uiciſſim Caluiniani, grati animi oſtendendi cauſa; Pariſijs in D. Medardi templo, in vitrea feneſtra: qua extremi iudicij imago continebatur, vnicum reliquere dæmonem rubrum (quem ipſe vidi) in D. Pauli Londinenſis ęde, ſolam effigiem diaboli, quem D. Michael calcarat; Antuerpiæ in æde ſumma, vidi ſolam relictam ſtatuam diaboli, qui malo ad ſiniſtram latroni inſidebat; Ruræmundæ ſolum ſimulacrum dæmonis follicularij, qui D. Genouefæ ſolet appingi, denique Lugduni Batauorum, cum excurrerẽt Franciſcan. monaſterium ſuburbanum euerſuri, quandam, vexilli loco, imaginem diaboli prælongo fixam haſtili h prætulerunt, vt appareret, cui forent ſtipendiati, cuius auctorati militiæ. Quotidie cernimus Dæmones, maleficos, & nouatores, quaſi communibus animis, & odijs in Catholicos ferri, grauiſſimos tamẽ Magorum & diaboli conatus, & noxas, vel illos irritos reddi, vel has aboleri, Catholicis precationibus, benedictionibus, rebus ſacratis, Sacramẽtiſque, vt fuſe probabitur poſtea *lib. ult.*

Marginal notes (left): ...[l]i. 4. c. 10. ...F[l]oſ. li. 6. c. — g ...ſtantur ...entul. in ...og. & ...d Scapu... & D. ...aduerſ. ...etria... — a Act. 19. 13. — b Staphyl. in abſoluta ...on. con... Smide... quo lib. ...carent, ...int Lin... ...Dubi... ...tiũ Dia... l. 3. c. 1. uel ...dẽbach. ...b. 7. col. ...c. 40. ...lib. 7. c. 4. ...up. c. 42.

Marginal notes (right): e uide alla gallicè fideliſſime cõſcriptà & nõ ſemel edita, et Faij Energumenum ſiue Alexicacum. f Lindanus li. 1. de fugiend. idol. c. 14. Bredẽbachius d. lib. 7. c. 37. & 39. g Lindan. d. lib. 1. c. 15. Bredẽbach. ſup. c. 38. h D. Greg. lib. 3. Dial. c. 33.

SECTIO I.

DIxi *permiſſionis cauſam eſſe peccati vindictam*, & ſanè hæc frequentiſſima eſt, aliquando ſic punit Deus peccata aliena, ſed hoc rarius, ſic propter B. Eleutherij immoderatam lætitiam, diabolus eius diſcipulum, quem reliquerat, iterato inuaſit; ſic infantulum Diabolus exſtinxit, quia parens detrahentem Epiſcopo lubenter auſcultarat, i & non raro liberi eò quod ipſis immeritis mala parentes imprecati fuerint atrociter a dæmone mulctantur, quod tum fit ad ſumendam de ipſis parentibus vltionem, exempla præbet Cæſarius; k a quo & vnum habes, de marito,

Marginal notes: i D. Greg. li. 1. Dia. c. 20 — K li. 5. Mi-

racul. c.12. & 26.
l d. lib.5.c. 11.

to, cuius exſecratione iniqua permotus Deus, permiſit vxorē eius a dæmone affligi. *l* Sed frequentius atque vt plurimum, ſic per dæmonem Deus punit varia hominum facinora propria; præſertim certa quædam quæ hoc loco enumerari, ad multorum vtilitatem arbitror futurum, vt quos peccati fœditas nō mouet, eos atrocitas pœnarum permoueat. *Primum* ergo eſt *ex ſuperbia naſcens contumacia* in eos, quibus iure obedientia debebatur, propter hanc cęlo dęmones deturbati, & Adamus Paradiſo exturbatus, *m* & Nabuchodonoſor ſic dementatus, vt ſe beſtiā crederet, *n* & Aegyptij puniti malorum Angelorū immiſſione; *o* propter hanc in parentes puniti, illi, de quibus ſic Ioannes Archipresbyter ſcribit *in uita* D. *Zenobij* Florentini; p *Cùm mulier quædam Pagana, & illuſtris, & diues valdè in hac ciuitate, mortuo uiro, duos ſuperſtites haberet filios, quos delicatiſſimè enutrierat, & ad perfectam illi iamperueniſſent ætatem, quodā die in iram uerſi, matrem propriam pluribus uerberibus enormiter flagellarunt. Quod ſcelus ipſa impatienter abhorrens, corpora eorum horrendis imprecationibus deteſtata fuit, genibuſque procumbens, & terram manibus pulſans, Erynnem cęteraſque infernas peſtes in rabiem filiorum magno cum gemitu inuocat. Exaudiunt dæmones ab imis tenebris, iuuenes aggrediuntur. illos in furias exagitant; Qui ſtatim ut rabidi canes, mordaciter adinuicem ſua mēbra corrodunt. Concurrunt famuli, fit clamor ingens, alij funes, alij cathenas ferunt, ligātur iuuenes, nec rabie contineri ualent, &c.* aliud quod paulo poſt accidit, narratur a D. Aug. *a* & morbi & ſanationis ad reliquias D. Stephani oculato teſte, de decem fratribus; quod, vt & parentes, ſic imprecantes, non ferre inultum videatis; ex ipſo Pauli libello, quem obtulit D. Auguſtino, præſtat adſcribere, *b* ſic ergo Paulus ait; *Cùm adhuc in patria noſtra Cappadociæ Cæſarea moraremur, frater noſter natu maior grauibus atque intolerandis communem matrem affecit iniurijs, in tantū, ut ei etiam manus non dubitaret inferre. Quod nos omnes filij pariter congregati patienter tulimus, ut ne uerbum quidè fratri noſtro, pro matre noſtra, cur hoc faceret diximus. Illa autem feminei doloris ſtimulis incitata, iniurioſum filium maledicendo punire conſtituit. Cumque ad ſacri baptiſmatis fontem, poſt gallorum cantus, memorato filio ſuo iram Dei imprecatura, properaret: tunc ei neſcio quis, in patrui noſtri ſimilitudine, ut intelligitur, dæmon occurrit, & ab ea prior, quò pergeret requiſiuit. Cui illa ad maledicendum filio ſuo ob intolerabilem contumeliam, ſe ire reſpondit. Tunc ille inimicus, quoniam in mulieris inſanientis corde locum facile inuenire potuit, ut omnib. malediceret, perſuaſit. Illa autem uipereis inflammata conſilijs, ſacrum fontem prouoluta corripuit, & ſparſis crinibus, nudatiſque uberibus, hoc a Deo potiſſimum poſtulauit, ut extorres patria, & circumeuntes alienas terras, omne hominum genus noſtro terreremus exemplo. Mox maternas preces efficax uindicta proſequitur, eundemque continuò fratrem noſtrum ætate, & culpa maiorem, tremor membrorum tantus inuaſit, quantum in me uſque ante hoc triduum, ueſtra ſanctitas uidit. Seruato autem ordine, quo nati eramus, ante unum annum eadem nos pœna omnes corripuit. Videns autem mater maledictiones ſuas ad tantam efficaciam perueniſſe, impietatis ſuæ conſcientiam, & opprobrium hominum diutius ferre non potuit, ſed laqueo guttur aſtringens, luctuoſam uitam termino funeſtiore concluſit. Egreſſi ergo nos omnes opprobrium noſtrum non ferentes, et communem patriam relinquentes, paſſim ſumus per diuerſa diſperſi.* ſequitur poſtea narratio liberationis, poſt diuturnam peregrinationem, & locorum ſacrorū viſitationem. Poſſem addere tertium exemplum ex Alexandri Neapolitani ſcriptis. *c* Nimirum ſemper implebitur Sapientis prophetia; *Oculum qui ſubſannat patrem, et qui deſpicit partum* (LXX. uertunt, *ſenectutem*, Hebr. eſt; *Likkeath* quod obedientiam ſignificat, ſi deducas a radice *Iaka*, audire, obtemperare, ſi a radice, ערה ſignificat præſtolari ſeu exſpectare; noſter ab hac radice deduxit, *d* & ideo partum vertit, quia partus ſiue liberi, eſt ſpes & exſpectatio matrum) *matris ſuæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ* ad litteram ſenſus eſt, ſuſpendantur in patibulis, per anagogen verò, poſt obitum, imò & in hac vita, fiant partes & præda dæmonum.

m Gen.3.
n Danie.4.
o Pſ.77.v. 49.
p apud Sur. 25. Maij. to.3.
a lib.22. de ciu. Dei. ca. 8.
b exiſtat inter ſermones Auguſtini nouos, quos Louanij Vlimericus edidit.
c li.4. gen. dier. c. 9.
ושחח ירח Kafa.
d ut c Gene.49. 10
Prou.3. v. 17.

Secundum peccatum eſt, *odium proximi ſeu inuidia*, ut enim charitas metatrix eſt

Dei,

Dei, domicilium præparans Spiritui ſancto, ſic vitium illi contrarium, domum inſtruit, & Diabolum inuitat, ac introducit. religioſi cuiuſdam peri-
l.c.19. culo, id probat idem Alexander, *a* ſed firmius teſtimonium nobis Saul præ-
.Re.16 bet, quem idcirco Spiritus malus *b* in
14. uaſit. De odio & vindictæ cupiditate, quatuor exempla ſuppeditat Liſiardus Epiſcopus *in uita S. Arnulphi c. 24. & 38. & 41. & 42. apud Surium menſe Auguſto.*

Tertium eſt *carnalis libido, & etiam coniugalis intemperantia;* propter quã licuit
Tob.6.v. Aſmodæo ſeptem Saræ ſponſos interficere; *c* propter quam ſeptem dæmo-
Mar. vl. nia Mariam Magdalenã occuparunt; *d*
). propter quam Beatus Paulus Corin-
.Cor.5. thium incæſtuoſum Satanæ tradidit. *e*
. Et, quia ad hãc dirigebatur curioſitas
in uita ornatus ac diſſolutio exterior, ideò
Hilar. puella illa apud D. Hieróy *f.* patuit dæmoni per maleficum immiſſo, ideo uidemus, in homines libidinoſos, & in actum coniugalem; quem pleriq; non quo oportet affectu expetunt, nec quo decet pudore & modo exſequuntur; plus licere maleficijs, quã in reliquos peccatores. Ideò curioſam corporis ſui cum ſtatua Veneris collationem, dæmoniaca obſeſſione Deus vltus fuit in alia puella, narrante id B. Proſpe-
ib. de di- ro. *g* Mundo cordi promiſſa Dei cla-
d. tempo. ra viſio, impuro cordi dæmonis debetur aſpectus & conſortium. Valdè ho minum obſcænitate dæmõ delectatur, & maleficæ omnes Veneris mancipia ſunt, nec inter eas vlla virgo permanet vt nec inter Caluinianos, & alios hæreticos cælibatus oſores. Vnde apparet magnam inter Magiam, Hæreſim, & libidinem eſſe cognationem.

Quando ad ſordes libidinum ſacrilega voti violatio, & ſcandaloſa ſtatus ratione vitæ accedit, minus mirandũ. Sed exemplum tamen dabo, quod etſi recenti ferè memoria multis notiſſimum, ſine horrore tamen nequit memorari. Loci nomen taceo. In Flãdriæ comitatu prioratus eſt. Tres ibi nomi netenus monachi degebant, re ganeones & concubinarij. ſua cuique erat, nec pudor vllus aderat, ſimul helluari & libidinari. quadam die in feram noctem cõpotatione protracta, vnus qui minus ſceleroſus; ſat (ait) Bacho Ventriq; datum: Deo gratias ſaltẽ. Ego verò, ſub infert alius procacior, cacodæmoni gratias ago & agendas cenſeo, cui operamur. Et cũ riſu menſa relicta ruitur in cubilia. ſinguli cũ ſcorto uix decubuerant, ecce tibi in triclinium vi ianua reſerata dæmon magni, atri, & trucis viri ſpecie, habitu venatorio, & cũ eo coci duo paruuli, obambulat, & lectos circũſpicit toruo vultu. deinde horrenda voce, vbi qui mihi gratias egit? adſum, referã. lecto abſtrahit paui tantẽ, & fermè præ metu animã efflantem. traditum cocis iubet infigi veru, & luculento igne probè aſſari. parant prõpte, aſſatur infelix, emoritur, placiſſime, ceteri fere prę formidine; aſſi corporis nidore cubiculum impletur. Demũ venator ad ſuperſtites ſub ſtragulis trepidantes vix viuos, digni uos etiam (ait) pari ſupplicio, nec deeſt voluntas mihi. Vetor vi maiore. Inuitus ab eo & moneo: reſipiſcite, aut manẽt terribiliora. Diſparent laruæ, nec tamen his alijs animus redijt vel vox, niſi clara iam luce. Vbi ſurrexere, collegam inueniunt mortuũ, & (ne viſum inane putes) plene aſſum. Haud ſcio an ab aliquot ſeculis quidquã ad exemplum vtilius acciderit: ſcio locum, & ordinẽ, ſed vtrumq; ſilentio inuoluo.

Quarto loco ſeſe offert *iuſtorum uirorum, afflictio uel cædes iniuſta & crudelis.* id eò tam grauiter punitus fuit Ariobaldus Dux Longobardorum *apud Ionam in uita S. Bertulphi, menſe Auguſto.* Boleslaus impius Rex ob necẽ D. Stanislai, Anathemate ictus, amens factus, a canibus proprijs fuit deuoratus. *h* Geila vxor Ducis Franconiæ D. kilianũ iuſſerat occidi. res latebat, ſed De⁹ auctorem hoc pacto prodidit. *Vnus eorum, qui ſanctos uiros gladio peremerat, ſubitò a dæmone arreptus, ingenti uoce clamare cœpit. Kiliane acriter me perſequeris. Igne enim cõſumor, quod feci, celare non poſſum. Video imminere mihi gladiũ tuo ſanguine reſperſũ. Talia diu uociferãs, & proprijs dentib. ſe laniãs, a preſenti migrauit ad pœnas æternas. De talib. quippe ſcriptum eſt:* Duplici contritione con-

h Surius in eius uita. to mo 7. Maij 8.

teres eos Domine. *Alter verò cadis ſanctorum conſcius in rabiem verſus, gladio ſe petijt, effuſiſque viſceribus, per tormenta præſentis temporis ad æterna peruenit. Quiſnam, Geila, talia cernenti tibi ſenſus tunc erat? infelix truciatibus aucta furebas. Non multò poſt & ipſa bellua, de qua loquimur, cruciatibus arrepta, quantis poterat vocibus clamabat, iuſtè torqueor, quæ ſanctis viris tortores adhibui.* Rectè *crucior, quæ cruciatus illis paraui. Acriter inſtas Kiliane, ignem accendis Kolimanne, fomenta miniſtras Tornane.* Sufficiat *vobis uiciſſe, nimis veſtras vlciſcimini iniurias.* A *calice dictus es Kiliane, ſed nimis amaram mihi potionem infundis. His dictis miſerabiliter torquebatur, ita ut a multis teneri vix poſſet. Tãdem cum magno cruciatu ad cruciatus Diabolo paratos migrauit,* Hactenus auctor Martyrij B. Kiliani. *a* Item *calumnioſa eorundem accuſatio*, vt de femina patet, quę D. Gregorium Agrigentinum fuit calumniata, vt in Hiſtoria uitæ eius legitur apud Metaphraſt. *Sur. menſ. Nouembri*, & de alia narrat Cirillus in vita S. Danielis Stylitæ, quæ virum ſanctum mendaciter infamarat. *Surius menſe* Decembri: Paulo poſt idem ibi narrat de uiro, & femina & liberis occupatis a dæmone propter patris in ſanctum calumniã. Itẽ *maledictio in ſanctos*, ut in Malachiã, teſte D. Bern. in eius vita.

a *apud Su. to. 4. Iulij* 8 *uide cõmẽt.* P. *Serarij in hanc uitam.*

Quintum peccatum eſt *agnitæ ueritatis impugnatio*, vt apud Apoſtolum, *b* & in Canonib. *c* necnon *apoſtaſia a fide*, quod cuiuſdam feminæ exemplo comprobauit D. Cyprian. *d*

b 2. *Theſſa.* 2. *v.* 10.
c *c. ult.* 26. *q.* 5.
d *ſermo. de lapſis.*

Sextum, his temporibus (proh dolor) frequentiſſimnm eſt *blaſphemia* propter quam D. Paulus Alexandrum, & Hymenæum dæmoni torquendos permiſit. *e* Thomas Valdenſis teſtis oculatus, quæ ipſo præſente acta, circiter ann. 1384. narrat in hunc modum; *Hiſtoriam refero, quam ego præſens vidi oculis carnis meæ, in cathedrali* Eccleſia S. *Pauli* Londini, *vbi uenerandus Cantuarienſis Antiſtes, felicis recordationis Thomas Arundelius filius, & frater Comitum, pro loco iudicij (aſſiſtentibus ſibi Noruicenſis Eccleſiæ, tunc Præſule* Alèxandro, *& alijs) reſidens Epiſcopali ſede, verba quædam & interrogationes proponebat, de fide Euchariſtię, ad quendam ſartorem, de partibus Vvigorniæ, deprehenſum in hęreſi. Cumque flecti omninò non poſſet, nec, aliud quam benedictum panem, ſacratiſſimum hoſtiam uolebat appellare vel credere: tandem iuſſus facere reuerentiam hoſtiæ, reſpondit blaſphemus: Verè, inquit, dignior eſt aranea reuerentia. At illico de alto culmine tecti deſcendens ingens, & horrida uiſu aranea, ad os blaſphemi directo filo peruenit.* Et *dum ſartor loqueretur, ut intraret per polluta labia aranea, ſollicitò laborabat. Adſtitit Illuſtris Princeps Thomas Oxonienſis dux, tunc regni cancellarius, & uidit prodigium. At prædictus Arthiepiſcopus ſtatim ſurgens cum alijs, exponit omni illic collecto populo, quid ultrix manus domini faceret in blaſphemum.* f Nonne veriſimile eſt, dæmonem in araneæ forma, ſiç iſtum miſerum obſediſſe? Sophronius *g* blaſphemiæ in Deiparam inſignem ultionem recenſet, hiſce verbis. I*n hac* (Heliopoli Phœniciæ) *mimus quidam erat, Gaianus nomine, qui in theatro ſanctam* Dei *genitricem blaſphemans, populo ſpectaculum blaſphemiæ prębebat. Apparuit autem ei San. Dei genitrix. Noli quæſo, noli ita lædere animam tuam. Ille uerò rurſus deterius illã blaſphemabat. Vnde ipſa tertiò ei apparens, eadem repetebat. Cùm autem ille ſe non corrigeret, ſed plus quoque blaſphemijs adijceret, meridie dormienti ſibi apparuit, nihilque dicens, digito ſignauit eius manus & pedes.* Euigilãs *autem inuenit ſe truncatum manibus, & pedibus. Atque ita infelix, ut truncus inutilis iacens, confitebatur omnibus; cuius rei gratia, & quo modo hoc paſſus eſſet, utque propter blaſphemias clementer cruciatus fuiſſet.* Quos ipſi Beati ſic per ſe puniunt, an nõ credendum malis ſpiritibus ad uexandum a Deo propter idem peccatum tradi? ſimilia narrant alio tempore accidiſſe Conſtantinopoli Nicephorus, h Neomagi, & alibi Brendebachius *lib.* 7. *a cap.* 360.

e 1. *Tim.* 1. *v.* 20.
f *Thom. Valdenſ. Sacramentali contra Vicleph.*
g *Prati ritua. c.* [illegible]
h *lib. hiſt. c.* 3

Septimum non minus frequens, eſt *execratio ſeu imprecatio mala*, qua quis ſub cõditione ſe dęmoni addicit. hanc nõ irritam eſſe ſolere, docent quæ ſubiungam. Ioan. Cæſarius *lib.* 11. ſcribit mulierculam, quæ ſe dęmoni addicebat, a dæmone ſublatam in altum, nuſquam comparuiſſe. Ioannes Nider. iſta commemorat: *i* T*empore, quo in Vniuerſitate Colonienſi Sacræ Theologiæ ſtudio adſcriptus fui, quædam uirgo quindecim, uel ſedecim annorum,*

i *li.* 5. *Formicarij*

norum, moribus, ſecundum ſaculum, ſatis compoſita, in domo cuiuſdam ſuæ conſanguineæ nutriebatur, extra domum parentum. Cumque cognata ſua cyphum ſatis uilem terreum quendam, a caſu fregiſſet, cognata ira replebatur in lapſus negligentiam, & in ream uirginẽ. Quæ virgo tanto hoc moleſtius tulit, quanto uaſculum uilius exſtitit. In iram ergo commota uirgo, hora ſumendi cibum, nec comedere, nec ad menſam præ ira ſe præſentare uoluit, cuius cognata ait. Oportet ut comedas, at uirgo apud ſe (ut mihi poſtea & exorciſta retulit ſuo) huiuſcemodi uerba ſubmurmurando dicebat, ſi me oportet edere, in nomine diaboli fiat, ſic menſam acceſſit, benedictionem menſæ, quam benè ſciebat, dicere neglexit, & in primo morſello, ut putabat, muſcam ori illatam ſenſit, quam cum nulla arte eijcere ualeret, deglutiuit, & immediatè obſeſſa fuit: ſemper tamen uſum rationis bonum habuit, licet ſæpè ſatis uexaretur a dæmone. Cum autem in domum parentum cum magna mæſtitia reduceretur, & diutiſſimè nullus reperiretur, qui liberare poſſet: tandem quidam frater noſtri ordinis nunc Magiſter, Gotfridus Schluſſel, Sacræ Theologiæ profeſſor calamitati parentum, & puellæ compatiens, ſe in eius exorciſatione intromiſit, pacto tali præmio, ut ſi liberaretur, nihil terreni exorciſtæ daretur, ſed puella in caſtitate ſoluta, ſi uellet, liberè, & non in matrimonio de cætero Deo *militaret. Legit igitur pater præfatus miſſam, obtulit obſeſſa oblationem conſuetam; in eadem adfuit per totam, & in nullo uexari uidebatur. Finitoque officio, poſt ſatis diutinum exorciſmi actum, membris omnibus virginei corporis pènè præcontuſis, exijt dæmon, & ita uirgo deinceps Domino in caſtitate ſeruiuit.*

vides hic imprecationem & prçtermiſſam menſæ benedictionem ex iracundia, & contemptu; uides pœnam, uides liberationem, mediante miſſæ oblatione, propoſito uirginitatis & exorciſmo. ſine, hæretici rideant; tu tam ſalutaria ne contemne. Paulo ante aliud idem Niderius retulerat, de inſigni illo maleficarum iudice, Petro, de quo non ſemel locuti ſumus. *Poſtquam,* inquit, *officium reſignauit & ciuitatem Bernenſem reintrauit, ibique domicilium tenebat, die quadam rediens ad caſtrum Blanckenburg, ubi cognatus eius in ipſius officium ſubſtitutus fuerat, in eodem caſtro Petrus quadam negotia apud ſibi notos expedire uolebat. Tunc una malefica, et quatuor conſortes eiuſdem malitiæ uiri, de ſero in loco uno machinamenta ſuæ artis uoluentes pro uiribus, ut* Petrum *grauiter ueneficijs læderent uel occiderent, quem hæc latebant fraudis commercia.* A*duenientе igitur nocte,* Petrus *ſe benedicendo crucis ſigno cubitũ iuit, ſed nocte omninò ſurgere propoſuit ad ſcribendas quaſdam neceſſarias epiſtolas, ut manè recedere a loco ualeret.* E*uigilans igitur intempeſta nocte ſibi uidebatur ex inopinato, quòd dies adeſſet, luce deceptus fictitia, de quo in ſe iratus, quia, ut putabat, noctem neglexerat, non ſe, ut debuit, muniendo more ſolito, ueſtimentis induit, per gradus altos uerſus locum ubi pugillarem habuit, deſcendit, & locũ clauſum reperit.* De *quo maiore ira exardeſcens, cũ murmure per gradus quos deſcenderat uerſus lectum iterato ſcandebat, emittendo unicam ex indignatione maledictionem, per uerbum ſatis breue, ac ſi diceret; In nomine diaboli. Et ecce ſtatim in tenebris denſiſſimis* Petrus, *proiectus eſt in præceps per graduum prædictorum paſſus adeò grauiter, ut famulus, qui deſubter ſcalam in commodo dormiebat, excitaretur, & exiẽs quid adeſſet conſpicere uolens, dominum ſuum* Petrum *accenſo lumine ſolum in terra, priuatum rationis uſu, iacentem, & colliſum per omnia membra, ſanguinem plurimũ è corpore emittentem, reperit* ſubdit poſt aliqđ tempus confeſſione rei unius compertum, quatuor maleficos, cum una malefica, ſic Petrum gradibus deieciſſe.

Nota verò & hic, quam noxia Crucis conſignatio neglecta Petro fuerit. Digniſſimę lectu ſunt tres Hiſtorię a Germano quodam I.C. ſuæ de Lamijs diſputationi *a* inſertæ, quas totidem verbis adſcribam; ne, ſi meis, uidear aliquid non bona ſatis fide repręſentaſſe. *Ioachimo* (ait) *I. Electori Brandeburgico nupta fuit* I*oannis Daniæ Sueciæ, &* Neruegiæ *regis filia Elizabeta; cui, ut alimenta ſe mortuo regina haberet, oppidum* S*pandaco ad Sueui & Haueli flum. confluentem maritus attribuit, in quo oppido, ipſa adhuc viuente, miles quidam, per Marchiam iter faciens, cum morbo impeditus detineretur, decumbens, tradidit crumenam pecunia refertam hoſpitæ aſſeruandam. Poſt aliquot dies, cum conualeſcit, repetit ſaccum. Mulier auara, cum ægrè tantam pecuniam amitteret, deliberat cum uiro, utrũ reddere debeat.* I*neunt conſilium, vt mulier neget depoſitum. Quare cum miles ſuum repeteret,*

a *l. 1. de Lamijs. cap. de malitia diaboli.*

teret, illa confidenter negat ſe quidquam acce-piſſe. ſimulat ſe mirari impudentiam militis, qui auſit flagitare, cum nihil dederit aſſeruandum. Miles, indignitate rei motus, obijcit uiciſſim hoſpitæ perfidiam. Quare maritus, tanquã defenſurus ſuam coniugem, extrudit militem domo. is ante fores, irritatus ſcelere hoſpitæ, ſtringit gladium, ueluti impetum facturus in uirum, & ferit ianuam. Hoſpes implorat fidem uicinorum, & queritur ſuas ædes oppugnari accurrunt lictores, & militem, quòd uim publicam feciſſet, abducunt in carcerem. Poſt aliquot dies ſenatus oppidi alio mittit narrationẽ facti, & ſententiam perſcribi petit. Conſtabat ædes publicè oppugnatas eſſe, quare fertur ſententia, ut miles ultimo ſupplicio afficiatur. Cũque iam inſtaret dies iudicij, uenit diabolus in carcerem ad captiuum, indicans ei, quam ſententiam iudices laturi ſint, & pollicetur ſe hoc periculo eum liberaturum eſſe, hac conditione, ut ſe diabolo dedat. Miles conſtanter reſpondet, ſe potius moriturum eſſe, quamuis ſit innocens. Cum uerò diabolus verbis multis exaggeraſſet periculum, nec tamen inflexiſſet militis animum: tandem pollicetur ei liberationẽ, ſine vlla conditione. Et, cum ueneris, inquit, in iudicium, dic te imperitum eſſe forenſium negociorum, & patrono indigere: ibi aſtabo cæruleo pileo tectus, & ornato pennis. Pete igitur, ut me iubeant cauſam dicere. Miles qui hoc ſine impietate facturus uidebatur, ait ſe hoc conſilio uſurum eſſe. poſtridie in iudicium ducitur: adeſt etiam orator tectus cæruleo pileo, ibi cum actor peteret militem, propter uim publicam, capitali ſupplicio affici; miles reſpondit, ſe imperitum forenſium negotiorum, petere, ut liceat iſti ſuo aduocato pro ſe dicere, concedũt iudices. ibi diabolus de iure eruditè diſputat, non eſſe capitali ſupplicio afficiendum eũ, a quo non ſit ortum rixæ & tumultus initiũ. ait ab hoſpite militem ui extruſum, & ſpoliatum eſſe. iubet quæri ſaccum, & locum monſtrat. Ibi cum hoſpes uehementer negaret, addens etiam diras imprecationes, ut ipſum, abreptum, diabolus perderet; ſi feciſſet. Hanc imprecationem cum inuocatione diaboli cum aliquoties repetiuiſſet; ibi cauſidicus, omiſſa iam diſputatione forenſi, adoritur hoſpitem, et comprehenſum per feneſtras & medium forũ, omnibus perhorreſcentibus, cum fragore abducit, nec poſtea unquam corpus hoſpitis inuẽtum eſt. En hic auaritiam imprecationum cauſam & iniuſtitiæ, quomodo Deus vltus per carnificem ſuum. Non diſſimilia narrantur his a Cantipratenſi: *Cum tres* (inquit) *combibones in taberna mero incaluiſſent, orto de animæ immortalitate, & pænis inferni ſermone, vnus procacior id totum pro nugis habere, & commentis ſacrificorum, cæteri iocanti applaudere. interea aduenit unus magna uir ſtatura, & uaſto corpore, & aſſidens: Qui hi (ait) ſermones? quæ riſus cauſa? Refert proca ille, & addit, ſe quidem licitanti haut magno pretio animam uenditurum, quin & pecuniam in Symbolum collaturum. Tu uerò, infert aduentor, Quanti illam mihi indicas? nec mora, conueniunt de precio. hic animam addicit emptori, emptor ſoluit: potatur ſtrenue de præſente pecunia. Denique ſub noctem, Tempus (ait) emptor, ut ad propria quiſque. Sed uos ius dicite, ſi quis equum capiſtro ligatum emerit, nonne ius ei cum capiſtro equum abducendi? Et cum dicto, uenditorem trementem in omnium oculis abripit, & ſurſum in aera leuat, & ſecum ad infernum trahit, uiſurum quod credere noluerat. Animarum quippe mercator erat iſte, cuius figura fuit* Rex *ille* Sodomorum, *dicens, Da mihi animas, cætera tolle tibi*. Sic Cantiprat. *lib. 2. cap. 55. par. 3.*

Pari terrore, ſed meliore ſucceſſu miles Hiſpanus, hic in Belgio, ante annos uiginti duos, cũ adhuc ſæculo mererem, a Deo commonitus tantũ fuit. Capitaneus Brauo vocabatur, ſæpe a me uiſus. deditus ſupra modum aleæ, & in ludo diras iacere in ſe iuxta atq; alios pronus, quadam die, cum damno ſi ſemper numeri lucrum iactu quęrenti ſubſilirent; ira efferueſcens in caput ſuum diriſſima precabatur, & ſubitò coram multis qui aderant, ab inuiſa manu, ad tabulatum uſque ſublatus, poſt aliquod tempus mortuo quàm uiuo facie ſimilior in ſolum deponitur, felix ſi ut liurorem cadauęroſum toto poſt uitæ tempore retinuit, ſic reſipiſcens luſus auiditatem depoſuiſſet. Sed pergit ille I. C. *in Sileſia* (inquit) *quidã nobilis, cum inuitaſſet conuiuas, & hora conuiuij iam inſtante, & apparatu facto, ſpe fruſtratus eſſet, excuſantibus ſe conuiuis, cur non comparerent, prorupit iratus in hæc uerba, ueniant igitur omnes dæmones, ſi nullus hominum mecum eſſe poteſt. His dictis domo egreditur in templũ, ubi paſtor Eccleſiæ, concionem*

habe-

habebat; & ut iracundiam concoquat, auſcultat aliquamdiu: dum uerò in templo moratur, ueniunt equites in aream domus magni & nigri, & iubent ſeruum domus, ut dominum ſuũ aduocet, eiq; ſignificet, adeſſe hoſpites. Seruus conſternatus abit in templum. [illegible] indicat hæc domino ſuo; [illegible] neſcius conſilij paſtorem conſu[illegible]. Paſtor abrumpens concionem, hoc conſiliũ dat, ut tota famili a domo exeat. quod cum fieret & famuli ac ancillæ properarent, fortè obliti infantem in cunis iacentem & dormientẽ, ſecum non auferunt. Dæmones incipiunt comeſſari & vociferari, proſpicereq; per feneſtras formis urſorum, luporum, felium & hominum, & monſtrare pocula uino repleta, aſſaturas & piſces. Hæc uicini, nobilis, paſtor, & alij cũ uiderent; Ah, inquit pater, ubi infans meus? uix cum hæc dixiſſet unus ex dæmonibus ulnis ſuis infantem ad feneſtras geſtat, quaſi monſtraturus parentibus. Nobilis prorſus conſternatus et ſolicitus de incolumitate infantis, fidum habẽs ſeruum, quem interrogat; quæſo tu dic, quid agam? Seruus, Domine, inquit, commendabo & committam uitam meam Deo meo, & in nomine Domini ingrediar, & ut infantem auferã auxilio & beneficio Dei uidebo. Benè inquit nobilis; Deus tecum ſit, & iuuet te, animumq; tibi cõfirmet. Seruus, accepta benedictione a paſtore & reliquis; ingreditur, & ante conclaue. in quo erant dæmones congregati, procidit in genua, & ſe Deo commendat, & hoc animo aperit ianuam, & uidet dæmones horribili ſpecie ſedentes. ſtantes, obambulantes, ſerpentes, et uno impetu accurrentes ad ſe, & uociferantes? Hui, Hui, tu quid hic tibi? Ille ſudans, & tamẽ diuinitus confirmatus, alloquitur dæmonẽ, qui infantem geſtabat: Tu, inquit, mihi infantem trade. Nequaquam, reſpõdet iſte, iam meus iſte eſt infans, dic domino tuo, ut veniat, et accipiat infantem. Cui ſeruus, Ego fungor iam officio meæ uocationis, in quam me Deus collocauit, & ſcio quicquid in hoc officio facio, id Deo gratum eſſe. Quare ratione mei officij, & auxilio, nomine, & uirtute Ieſu Chriſti aufero abs te infantem, & patri eius reſtituo, atq; ita ipſe apprehendit infantem & brachijs ſuis amplexus eſt. Iſti nihil aliud reſpondent, niſi uociferantes; Hui nebulo, hui nebulo, relinque infantem, relinque; alioqui te diſcerpemus. Ille nihil curans minas Diabolicas abijt incolumis, & incolumẽ infantẽ patri nobili reddidit. Dæmones poſtea, aliquot diebus elapſis, euanuerunt, ut in ædes denuo migrare cum tota familia nobilis potuerit. vides inconſulti dicti, quas pęnas pater dederit: vides dęmonis poteſtatem in innocentẽ puerulum claudere. Nam, quod ſcriptor ait, benedictionem à paſtore & ceteris accepiſſe, hoc eſt promiſcuè à ſacerdote & clericis; commentum ſuſpicor Lutherani hominis, & diſcrimen ordinum cõfundentis. Sequitur tertia narratio; In Saxonia uirgo opulenta formoſo iuueni, ac tenuioris fortunæ, matrimonium promiſit. Hic quid futurum præuidens, illam prædiuitẽ, & ſexus ratione, mutabilem; fidem uix ſeruaturã eſſe puellæ reſpondit. Illa contra diris ſe execrari his uerbis cępit: ſi alteri, quàm tibi nupſero, tũc me diabolus in nuptijs illis abripiat. Quid fit? poſt interuallum aliquod mutat animum, nubit alteri, priore ſponſo ſpreto; qui eã ſemel atq; iterũ promiſſi, diræq; imprecationis admonuit. Sed illa poſthabitis his omnibus, nuptias cum altero ſponſo, relicto priore, celebrat. Ipſo die nuptiali, cognatis, amicis, & conuiuis hilaribus ſponſa, uigilante conſcientia, redditur triſtior ſolito. Tandem diaboli duo, ſub ſpecie duorum equitum, in ædes nuptiales aduenıunt, excipiũtur; adducuntur menſæ, hiſq; remotis, choreæ, vniq; ex his ſponſa, honoris cauſa, tanquam peregrino adiungitur; cum qua bis ſaltauit, & tandem eam è conſpectu parentum & amicorum, ſummo cum gemitu & lamentatione, per oſtium, in altum ſuſtulit. Altero die parentes, & amici mæſti, ſponſam quærunt, ut delapſam fortè ſepelirent: ſed ecce ijdem ſocij occurrunt, veſtes & aurum referentes, additis his uerbis; Non in has res, ſed in ſponſam à Deo nobis fuit poteſtas conceſſa. ſic illa corpore, & anima diabolo tradita, quæ promiſſionem nuptiarum violauit, & imprecationem additam contempſit. Aliud deniq; exemplum de quodam, in martyrem maledico, ſibi inſaniam imprecante; & mox furore correpto, & ſequẽti die ſic horrẽdè abſumpto, dedit Cæſarius uita S. Engelberti Colonien. li. 2. c. 14. apud Sur. menſe Nouemb. Huc etiam referendum eſt quoddam de Goduino comite; qui cum periurio ſibi eſſet necem imprecatus, ſubitò panis bolo fuit ſuffocatus. Polyd. Virg. lib. 8. hiſt Anglor.

Octauum ſolet eſſe vitium vſuræ. confitentur enim ſagæ nihil maleficij poſſe illis inferri, qui eleemoſynis vacant: contra narrantur: quæ ſalem ſub

vſuris mutuum dedere virgines dirè à dęmonibus maleficio immiſſis vexatę. *a* Prius intelligendum de conferentibus eleemoſynā ijs, quas neſciunt eſſe ſagas: nam qui ſciunt eſſe, & tamen cōferunt, hos putant poſſe à maleficijs lędi. Neq; mirum ſi Deus, hos quaſi fautores oderit, ideoq; permittat lædi.

a Bredenbachius lib. 6. collat. c. 25.

Nonum reputo, *duritiam & immiſericordiam in pauperes*. Vt omittam Moguntinum Epiſcopum illū, vt opinor, à dæmonibus murium ſpecie necatū, quod pauperes murium nomine tempore famis dedecoraſſet, & ſibi duxiſſet perſequendos: *b* recentius quiddam ex Petro Bizaro ſubiungam.

b Munſter. in Coſmogr.

In Sueuia (inquit) *Bauaris & Franconibus finitima, fuit quidam nobilis valdè diues & opulentus, nomine Rickbergerus; cuius annui reditus ſupra triginta millia nummū aureorum extendebantur. Hic tametſi in reliquis vitæ actionibus non vulgari laude dignus cenſebatur, ineffabili tamen cupiditate laborabat: eaq́; factū eſt, ut quotidie opes per fas, & nefas accumulare, omniaq́; ad ſe rapere ſtuderet. Cū itaq́; proſpiceret annonæ caritatem, quæ proximo anno in ea regione ſubſecuta eſt, ſua horrea tritico & frugibus impleuit, magnoq́; precio ea diuendere cępit: adeò ut indigenæ compulſi ab eo victum emere, ob inexhauſtam eius auaritiā, uel fame prorſus perirent; uel, ſi ali & ſuſtentari uellent, ad magnam egeſtatē atq́; inopiam redigerentur: tam carè illis granū, & reliqua eius generis diuendebat. Ad hunc, præter alios innumeros, uenit quidā pauper & liberis onuſtus, cum ſex taleris, eumq́; rogauit ut pecuniam acciperet, ac quandam tritici menſuram ſibi daret; ſeq́; reliquam partem pecuniæ quam illi deberet breui bona fide perſoluturum: at ipſe hunc ſuperbo vultu & iracundis oculis intuitus, à ſe protinus abire iuſſit, & quod reliquum erat pecuniæ ſecum adferre, ſi frumentum uellet; atq́; ita miſer ac mæſtus, diras imprecatus, illinc receſſit. Paucis poſt diebus, cum is quendā ex famulis in horreum miſiſſet, ut illud de more inſpiceret, ab ipſo in reditu accepit, tres nigros boues intus eſſe, qui granum deuorarēt. qui autem hoc retulit, proximo die lecto decūbens, haut multo poſt è uita migrauit. Idem quoq́; accidit cuidam generoſo, quem illuc herus miſerat; vt uideret an ita ſe res haberet, ſicut prior narrauerat: is enim & boues, & equos inſpexerat. Cum igitur de hac re certior fieri vellet, ipſemet in eum locum proficiſci ſtatuit: iuitq́; ad portam horrei; ibiq́; per quaſdam rimas uidit totum horreum plenum uarijs atq; innumeris armentis, quæ omnes fruges abſumebant. Hoc ſpectaculo ita perterritus eſt, ut ſtatim furioſus atq; inſanus euaſerit, multaq; dementer fecerit, donec tandem cathenis aſtringeretur. Hic horribilis caſus magnam ſanè admirationem attulit, cum in ea prouincia, tum præcipuè in aula Cæſariana, quæ illum antea prudentiſſimum cognorat.*

Hi dæmones erant in bouino ſchema.

Creſcente pertinacia creſcit ſupplicium.

Hæc ille, narrans quæ in in Europa memorabilia poſt annum 1560. accidiſſe ipſe notarat, *Epit. f.* 281. Triplici hac viſione clemens Deus, pęnam ſemper augens pro culpæ modo, patienter operiebatur, & ad pęnitentiam reuocare nitebatur. Notatum à quodā, ſagas, quibus à Satana ſemper nocendi neceſſitas impoſita eſt; ſi deſint quos vlciſcantur inimici, eleemoſynam mendicare: & ſi quis facultate præditus ad erogandum, & ſagas eſſe neſcius, denegarit, hunc in magno verſari periculo. ſic Pictauij anno 1567. duo magi confeſſi ſunt ſe quadam die, ſqualidos egenteſq; ſtipem ante fores prædiuitis patrisfam. poſtulaſſe; ea recuſata inieciſſe ſortem, & domeſticos oēs in rabiē actos obijſſe furioſos. *c*

c l.3. ... nom. c 5.

Decimum, ſit *irriſio ſacrorum myſteriorū*, & quod eodem pertinet, *abuſus atq; contemptus cæremoniarum, & ſacramentorū Cathol. Eccleſiæ.* Vlciſcitur Deus quotidie, & pergunt hæretici contemnere. quædā de ſingulis accipite. de Batauo per ludibrium Miſſæ ſacrificium imitante anno 1574. & directè mulctato, legendus Bredenbachius; *a* Nouatum conſtat, eo quod nec chryſma, nec exorciſmos in baptiſmo percepiſſet, à maligno vexatum. *d* Scribit Victor Vticēſis *e* Proculum quendam Arianum, qui de pallis altaris camiſias ſibi & feminalia faciebat, fruſtratim ſibi voraſſe linguam (*hautdubiè obſeſſum*). & ſic turpiſſima morte conſumptum. Donatiſtas Euchariſtiam effundentes, quibus eam obiecerant, canes inuaſere, teſte Optatio. *f* Multos ſuo tempore ob indignam Euchariſtiæ perceptionem immundis ſpiritibus adimpletos, nobis eſt auctor D. Ciprianus, *g* & memini me duo illuſtria legere exempla

d lib. 1. c. 39.

e Euſe. li. 6. hiſt. 13

f lib. de perſecu. Vand.

g lib. contra Parmenian.

pla apud Greg. Turonenſem, & in vita S. Godefridi Ambianenſis epiſcopi. *a* ſuffecerit adſcribere illud Greg. Turonenſis. *Epachius* (inquit) *presbyter, dum temere, quæ indignus erat, agere præſumpſiſſet, diuino iudicio ſolo proiectus, occubuit. Hic enim dum Dominici Natalis vigilias celebrare Eccleſiam expetiſſet, per ſingula horarum momenta egrediebatur è templo Dei, ac in domo ſua pocula laſciua ſpumantibus pateris hauriebat, ita ut affirmarent multi eũ poſt galli cantum in ipſa nocte uidiſſe bibentem. Sed cum eſſet ex genere Senatorio, & nullus in uico illo Ricomagenſi, iuxta ſeculi dignitatem, haberetur nobilior, celebrare Miſſarum ſolemnia expetitur. Nec dubitabat miſer vino madefactus appetere, quod ieiunus quiſque non ſine metu poteſt terrente conſcientia explicare. Verum ubi explicitis uerbis ſacris, confracto Dominici corporis ſacramento, & ipſe ſumpſit, & alijs diſtribuit ad edendum: mox equini hinnitus ad modum uocem emittens, ad terram ruit, ac ſpumas cum ipſa myſterij ſacri particula, quam dentibus comminuere non ualuit, ab ore proijciens, inter manus ſuorum ab Eccleſia deportatur. Nec caruit vltra hac epilepſia infirmitate, ſed per ſingulos lunares curſus incrementis decrementiſque hæc ſemper pertulit, quia ab hauſtu nimio uini minimè infelix abſtinuit.* hunc epilepticum energumenum fuiſſe indicat hinnitus equinus: & meritò, quia ſicut equus & mulus, corpus Domini non diiudicauit. Bredenbachius non diſſimilem violati ieiunij, ſed in cibi qualitate, uindictam recenſet his verbis; *Paucis ab hinc annis poſtquam Torpatenſes in Lutheranam doctrinam conceſſerant, feria ſexta ſolemne Paſcha feſtum proximè præcedente, finita Lutherani Eccleſiaſtæ concione, ciuibus è templo D. matri virgini ſacro reuertentibus, quidam alium conciuem & familiarem inuitat ad prandium: rogat una domum comitetur. habere ſe egregiè paratum petaſonem Vveſtphalicum. alter parum abhorrens reſpondet ſibi eſſe gallum opipare elixum, quem cupiat in ſymbolum adferre. Dum ad menſam accumbitur, alter os quoddam galli ambedere volens imprudens pene ipſum deglutit; quod cum neque tranſmittere, neque eximere ualeret, eo ipſo die ſuffocatur, alter poſtridie Paſchæ malo ſpiritu corripitur, & non multo poſt rabie ac furore exagitatus, animam vna cum dæmone exhalat.* Sic ille Belli Liuonici pag. 27.

a Greg. Tur. l. 1. de gl. mart. 87. rius 8. uemb. in ta S. Gode di l. 3. c.

Huc pertinet contemptus excommunicationis. Cum D. Hugo Epiſcopus Lincolnienſis quoſdam contumaces excommunicaſſet; nec magni facerent, illi ſubitò non comparuerunt. Militem alium ob eandem cauſam diabolus nocte ſequente inuaſit, & aĩam ſubitò extorſit. Alij quoque ab eodem excommunicati à diabolo præfocati fuere. *de quibus lege uitam ab æquali eius ſcriptam c. 23. apud Surium, tom. 6.*

Vndecimum eſt *templorum, & ſacrarũ rerum direptio ac expilatio.* Pet. Cluniacenſis, poſtquam multa, quæ in hoc genere palam & frequenter a Matiſconenſi quodam Comite fuerant commiſſa, recenſuit, infelicem eius & horroris plenam de uita migrationem in hunc modum commemorat, *b* ad terrorem & correctionem noſtrorum hæreticorũ: *cum ſolemni die, Matiſcone in palatio proprio reſediſſet, eumq; multitudo tam militum, quã diuerſi ordinis circumſtaret: repentè ignotus homo equo inſidens per palatij oſtium ingreſſus, omnibus conſpicientibus & admirantibus vſq; ad ipſum equitando peruenit. Cumq; ei aſtaret, ſe ei uelle colloqui dicens, ut ſurgeret, ac ſe ſequeretur, non tam monuit, quàm imperauit. At ille inuiſibili potentia conſtrictus, nec iam reſiſtere ualens ſurrexit, atq; ad oſtiũ domus proceſſit: ubi equum paratum inueniẽs, eumque ab eo conſcendere iuſſus, aſcendit. Cuius ſtantis habenas ille arripiens, ſtatim cum velociſſimo curſu per aera ferri cunctis conſpicientibus cœpit. Cumq; immenſo eius clamore ac miſerabili eiulatu tota ciuitas commota ad tam inuiſum ſpectaculum concurriſſet; tãdiu eum per aera currentem attoniti conſpexerũt, quamdiu naturali oculorum acie eum ſubſequi potuerunt. Qui cum eum diu, ſuccurrite ciues, ſuccurrite, uociferantem audirent, nec iuuare ualerent, ſubtractus tandem uiſibus hominũ, æternus quemadmodum meruerat eſt factus ſocius dæmoniorũ.* Sic iſte direptiones & ſacrilegia ſua luit in hac & in ſequenti vita. Huius mores poſtea imitatus Otgerius quidam Oeconomus; quia non tã grauiter deliquerat; in hac vita fuit ſeuerè admonitus, ut futuræ, ſi ſaperet vitę ſupplicium effugeret. ſubdit enim Venerabilis idem Abbas; dum hic portã, qua miſer ille Comes abductus fuerat, &

b l. 2. mira. c. 1.

rat, & quæ poſtea ſemper obſtructa manſerat; conatur aperire; *Ecce inuiſibiliter à Diabolo raptus, ac uidentibus, qui aderant multo in aera ſpacio ſubleuatus; ſed confeſtim dimiſſus corruit, eiuſque corpore grauiter colliſo, brachium quoque illius ſubita ruina confregit.* Duo alia exſtant exempla *lib. 3. uitæ S. Remacli*, quæ apud Surium menſe Sept. legi poſſunt. Ego addam quintum exemplum pœnæ, quam milites poſt obitum perpeti, qui manus ab expilatione templorum non abſtinuerãt in gratia tamen deceſſerant, viſione quadam idem auctor declarat: quam ille vt certiſſima fide compertam doceat, multa addidit, quæ cenſui prætermittenda, potuit illa poni libro præcedenti, *capite de Spectris mortuorum*, ſed nõ incommodè hic recenſebitur: eo quòd variæ quoque pœnæ hic, & ſupplicia eorum narrantur, qui vt Matiſconenſis ille comes ſacrilegi fuere. Itaque Petrus Venerabilis inducit ipſum qui viderat Petrum Engelbertum Monachum iam, & à ſæculari ad ſpiritalem militiam digreſſum ſic loquentem: *a Tempore quo Rex Aragonenſis Alfonſus, regnum maioris Alfonſi Hiſpaniarum Regis iã mortui obtinebat, contigit ut contra quoſdam, qui in regione, quæ Caſtella dicitur, ei repugnabant, exercitum commoueret, & ut de ſingulis regni ſui domibus, ſinguli illuc pedites uel equites dirigerentur, edicto ſanciret. Ego edicto coactus, vnum ex mercenarijs mercede mihi ſeruientibus* Sancium *nomine, ad exercitum deſtinaui. Paucis poſt diebus decurſis, omnibuſque qui expeditioni illi interfuerant ad propria redeuntibus, ipſe quoque domum reuerſus eſt. Non longo deinceps tempore elapſo, more humano, morbo correptus, nec diu cum morbo luctatus, defunctus eſt. Inde poſt quatuor ferè menſes, ex quo è uita deceſſit, dum apud Stellam in domo mea hyemali tempore iuxta ignem in lecto iacerem, ſubitò iam dictus Sancius circa mediam noctem mihi adhuc vigilanti apparuit. Qui igni aſſidens, & carbones, quaſi ad calefaciendum, vel ad clarificandum, huc illucque reuerſans, multò magis ſe mihi cognoſcibilem demonſtrabat. Erat autem nudus & abſque omni veſtitu, excepto paruo vilique tegumento, quo velut inhoneſtiora corporis obuelabat. Quem cum vidiſſem; quis, inquam, es tu? at ille humili uoce; Ego ſum, inquit,* Sancius *famulus tuus, quid, inquam, hic agis? vado, inquit,* Caſtellam, *iterque meum multus exercitus comitatur, ut ubi deliquimus, ibi & delictis pœnas debitas exſoluamus: Et, cur, inquam, huc diuertiſti? Eſt, inquit, mihi ſpes ueniæ, & ſi miſereri volueris celeriorem mihi requiem comparare poteris. Quomodo, inquam? Quando, inquit, nuper expeditioni, quam noſti, interfui, hoſtili inuitatus licentia, Eccleſiam quandam cum quibuſdam ſocijs inuaſi, quæ intus ſunt inuenta diripui, veſtimenta inſuper Sacerdotalia mecum rediens aſportaui.* Pro quo *ſpecialiter diris pœnis ſubactus affligor, & remedium à te, ſicut à domino meo, quantis poſſum precibus expoſtulo. Nam poteris mihi ſubuenire, ſi beneficijs ſpiritualibus me ſtudueris adiuuare. Rogo inſuper, vt dominam meam, uxorem tuam, ex mea parte, mea functus uice depreceris, ne octo ſolidos; quos pro ſeruitio meo mercenario iure, mihi debebat, reddere iam moretur; & quod neceſſitatibus carnis, ſi adhuc uiuerem, reddidiſſet, animæ meæ longè amplius his egenti, erogando eos pauperibus, largiatur. Iam ego tali eius collocutione multo magis animatus; quid, inquam, de concive noſtro Petro Deiocà nuper defuncto actum eſt? Rogo, ut, ſi quid de illo noſti, aperias. Illum, ait, opera miſericordiæ frequenter quidem, ſed maximè præteritæ famis tempore, impenſa pauperibus, beatorum requiei adiunxerunt & uitæ æternæ participem effecerunt. Cumque eum tam promptè & facilè mihi reſpondere audiſſem, adieci; & de Bernetio alio ciue noſtro, ante paruum tempus ſimiliter ut noſti defuncto, aliquid tibi notum eſt? illum, inquit, infernus poſſidet. quia ad terminandas huic uillæ lites & iudicio dirimendas prælatus, multa ſæpè muneribus aut gratia illectus iniuſtè iudicauit: & quia cuidam pauperi uiduæ quodam tempore baconem unum, qualecumque uitæ eius ſubſidium, crudeliter auferre non timuit. Tunc lõgè amplius ad maiora quærenda animi feruore ſuccenſus, adiunxi. De rege noſtro Alfonſo ante paucos annos defuncto, tibi aliquid notum eſſe potuit? ad hæc quidam alius in feneſtra capiti meo proxime ſuperpoſita reſidens; Noli, ait, hoc ab iſto quærere, quod ignorat. quoniam recens eius ad partes noſtras aduentus; hoc ei notum fieri nondum permiſit. Mihi verò, cui à die obitus mei quinquennalis cum huiuſmodi Spiritibus mora, plura quam*

iſti

a *lib. 1. miac. c. 28.*

iſti nouiter nota fecit, quod de rege quaris igno tum eſſe non potuit. At ego rurſus noua uocis auditu attonitus, ac uidere cupiens uocis auctorem, conuerti oculos ad feneſtram, adiutuſque luna ſplendore; qua lumine ſuo omne tunc domus ſpacium clare illuſtrabat; conſpicio hominem in inferiori feneſtra margine reſidentem, quem in eodem habitu, quo alium vi deram, cernens: Et tu, inquam, quis es? ego, inquit, eius quem aſpicis ſocius ſum, & Caſtellam cum iſto & multis alijs proficiſcor. Et tu, inquam, de rege Alfonſo, vti dicebas, aliquid noſti? Noui, inquit, vbi fuerit, ſed verò vbi mo do ſit neſcio. Nam aliquamdiu tormentis acribus inter reos cruciatus, poſtmodum à Cluniacenſibus monachis inde ſublatus eſt. Exinde verò, quid de eo factum ſit prorſus ignoro. His dictis ad ſocium, qui igni aſſidebat, verba conuertens, ait, ſurge & iam iter inceptum peragere incipiamus. Ecce enim iam omnes vias, qua intra vel extra caſtellum ſunt, ſubſequens nos exercitus ſociorum impleuit, & iam multis velociſſimè pratergreſſis, vt feſtinanter eos ſequi debeamus vrgemur. Ad hanc vocē Sācius ſurrexit, & flebili voce, quod prius rogauerat ingeminans; Rogo, inquit, Domine, ne mei obliuiſcaris, & vt dominam meam, coniugem tuā quatenus, quod corpori debebat, miſera anima mea reſtituat; oro, ſollicitus exhorteris. His dictis ſtatim vterque diſparuit. At ego mox coniugem iuxta me in lecto dormientem, citata voce exſuſcitans, priuſquàm ei, quod videram vel audieram, narrarem, interrogaui; Vtrum aliquid Sancio cōmuni noſtro mercenario pro mercede deberet. Qua reſpondente, quod ego nondum ab aliquo niſi à mortuo audieram; ſe videlicet eidem Sancio adhuc octo ſolidos debere: nequaquam vltra dubitare potui, cui ſidem & mortui relatio & mulieris confirmatio conferebant. Facto mane octo illos ſolidos à coniuge accipiens, & de meo quod cōgruum viſum eſt addens; pro eius qui apparuerat ſalute pauperibus diſtribui, & ſacrarum Miſſarum adiutoria ei à ſacerdotibus mea prece & ſtudio impenſa, ad pleniorem peccatorum eius remiſſionem adauxi. In hac tam clara, tam certa, tam commendabili viſione docemur, quod *mortuos opera ſua ſequātur.* hos quidem milites eo quòd confeſſi deceſſerant, & culpam ſacramento pœnitētiæ deleuerant, expiatorijs ſupplicijs pro pœna peccato debita ad tempus; illum quia non confeſſus erat, & culpā criminis abolere neglexerat, æternis cruciatibus fuiſſe mancipatum. Catholicis vtriuſque ſortis optio eſt; hæreticis qui & confeſſionem reſpuunt; & purgatorium negant, altera tantū competit; quam agnoſcunt, & fatentur. Ad hoc caput reducitur *irriſio virorum ſanctorum*, quam Deus non ſolet relinquere impunitam. Scribitur tale quid in antiquiſſima S. Carilephi vita: *Mulier quadam Gunda nomine, quam clandeſtinus ſupplantator illexerat. ſpiritui ſancto uolens illudere, uirili praſumpta ueſte, in beatiſſimi Carilephi monaſterium ingredi conata eſt; ut probaret uerumne eſſet illius uaticinium, quo pradixerat ſexui fœmineo numquam datum iri copiam in illud intrandi; ſed iuſto Dei iudicio, priuſquàm uel aſpiceret cœnobij clauſos aditus, arrepta à Diabolo retrorſum ruit, ideoque fœdè ab illo uexata eſt, ut dicere me pudeat. Caput enim illi adegit inter fœmora, ſicq; factum eſt, ut qua ſacratis liminibus falſa oſcula imprimere tentauerat, immundas ſui corporis partes oſculari cogeretur; ſexumque ipſa ſuum quem uirili habitu tegere uoluerat, cunctis cernere uolentibus palàm proderet. Ea res effecit, ut deinceps eo ſe conferre mulieres auſa non ſint. Sur. tom. 3. Menſ. Iulij.* vtinam & noſtri temporis mulierculārum audacia hoc exemplo eis narrato reprimatur. Aliquando etiam, ob feſtorum dierū cultum temeratum Deus talia permittit, vt ei accidit qui ſeruile opus faciebat in feſto S. Philaſtrij. *B. Rampertus Brixienſis in tractatio. de translatio. S. Philaſtrij.*

Duodecimam cauſam præbet multorū *puſillanimitas, & deſperatio, cum mœrore oppreſſi, à Deo uel non petunt auxilium, uel ſe malis eripiendos diffidunt: qua de cauſa etiam plerique ſe dæmoni vt auxiliatori ſubijciunt:* prębet etiam *curioſitas nimia* cauſam, quando impudenter petimus ſcire, quod nulla ratione competit inueſtigare: prius illud patet, ex Hiſtoriā Theophili Oeconomi, quam nobis oculatus teſtis Eutychianus, patriarcha nouæ Romæ, dereliquit; quam alibi breuiter attigi; hic latiùs proſequar verbis auctoris; *Cum Caſar Iuſtinianus rerum potiretur, Theophilus quidam in oppido Cilicia Adana Oeconomus Eccleſia fuit, multis quidem ille gratus, & Epiſcopali munere,*

quod tamen conſtanter detrectauit, dignus exiſtimatus. Qui ab æmulis immeritò accuſatus, & de officio Oeconomiæ deiectus, in eam animi impotentiam, adeoque impietatem, deuenit; vt hortatori Mago Iudæo morem gerens, Chriſtum Dei filium ac matrem eius Mariã data ſyngrapha turpiſſimè abnegaret, ſeque totum imperio Satanæ, qui ſe videndum obtulerat, traderet, atque manciparet. Quid hic faceret miſer, tam nefarij criminis ſibi conſcius? Totus animo perturbatus, vt nuſquam ferè poſſet conſiſtere, cùm irato Deo *ſe dæmonis eſſe mancipium cogitaret; mutato conſilio, tandem ad ſanctiſſimam* Dei *matrem confugiendum duxit, ac templum ei ſacrum petijt; in quo ſuas preces ac ſupplicationes, cum multa ieiunatione coniunctas, noctes ac dies indefeſsè conſumpſit, magnumque veræ pœnitentiæ ſpecimen edere cœpit*. Subditur deinde, admodum pia & verè pœnitentis ac demiſſi contritique ſpiritus, oratio ipſius Theophili. Quid multis? *addit*, *Theophilus quadraginta dies in hoc Mariæ temploperdurans, nullumque orandi, & plorandi, lamentandique finem faciens (tantus in illò feruor erat pœnitentiæ) denique, opitulante ſacra Virgine, ſuam ſcriptam & cõſignatam diabolo ſyngrapham, qua Chriſtianiſmum abiurauerat (mirabile dictu) recepit, in Dei gratiam redijt, &c.* hanc hiſtoriam (qua ſalutare cunctis, qui, iuſto Dei iudicio, in maligni hoſtis, aut maleficorum eius membrorum manus inciderint, ac certum efficaxque remedium proponitur) ex Græcis habent Metaphraſtes, *a* ex Latinis Petr. Damianus & Sigebertus. *b* Poſterius, de curioſitate, traditur à B. Aug. & in Decreto Gratiani ĩſeritur. *c*

Interdum hæc *ob culpas veniabiles* à Deo permittuntur, maximè vt ſanctitas & gratia eorum, qui ſanitatem redditun, cunctis innoteſcat. hoc contigit Abbati Moſi, apud Caſſianum, propter leuiculam iram; *d* hoc, propter præcipitem gulam & leuem, cuidã religioſæ apud D. Gregorium; *e* hoc, cuidam religioſo, ob tepiditatem, & diſtractionem in oratione, apud ſcriptorem vitæ D. Bernardi; *f* quorum ſanatio famam auxit D. Bernardi, D. Equitij, & D. Macarij, per quos Deus illos liberauit.

a *apud Sur. menſe Febr. tom.* 1.
b *Damian. ſerm.* 1. *de Nat. B. Mariæ virg. Sigebertus in Chro.*
c *c. vlt.* 26. *q.* 5. *ex D. Aug. lib.* 2. *de doctrin. Chriſtiana. c.* 22. & 23
d *collat.* 7. *c.* 27.
e *l.* 1. *Dial. c.* 4.
f *lib.* 2. *c.* 1.

QVAESTIO VIII.

Cur cùm iſta damna plerumq; diabolus poſſit per ſe inferre, malit vti opera maleficorũ?

DVas inuenio cauſas. alteram quia hoc pacto maiorem Deo ſe facere credit iniuriam, quando creaturis ratione præditis, & baptiſmo ablutis, & chriſmate delibutis, poteſt abuti ad creatoris ipſius vilipendium, & irritationem: pluribus etiam ſic nocet, quia non adeò homines abhorrent à cõuerſatione, & familiaritate maleficorum, atque odere conſortium diaboli. Si namque ſemper ſe dæmon palam obtruderet, multi fædus cum eo percutere, & has artes maleficas exercere detrectarent. Denique plures aſciſcit ſceleris ſocios, quos perdat.

Altera eſt, quia quædam per homines poteſt, quæ vel non poſſet, vel non tam commodè poſſet per ſemetipſum immediatè perficere. Verbi gratia: ſi reſiſtendum ſit alicui viro ſancto concionanti, aut recta ſuadenti: ſicut per Iamnem & Mambrem Moſi, per Elimam D. Paulo reſtitit. item ſi ſint hæreſes ſpargendæ, ſicut per Simonem, Menandrum, Marcum, & alios fecit. item ſi ſacris rebus abutendum, quod in maleficijs frequentiſſimum eſt: *g* quibus cum per homines abutitur, copioſius lucrum refert animarum. tum quia ſic plures in fraudem inducit: nã contemptoribus rerum ſacrarum contemptum adauget, veneratoribus falſò perſuadet hæc à Deo, non à dæmone fieri, *h* & ſic ad defenſionem maleficorum multos inducit, atq; ita peccatum eis impingit: tum quia conſequitur vt ad magicam ſuperſtitionem, homines etiam addant ſacrilegiũ: Vnde Deus magis magiſq; offenſus, plura etiam in dies principibus tenebrarũ in miſeros mortales permittat. Interdũ tamen, quod per illos poſſet, mauult per ſe operari, tum vt eorum aliquam gratiam promereatur, tum vt ab ijs ſuſpicionẽ noxæ remoueat, tũ vt ſic potẽtiã ſuã oſtentet. Singula e xẽplis illuſtrat Remigius *lib.* 2. *Dæmonolatr. c.* 9.

Reſtabat dicere de remedijs maleficiorũ: ſed id differo in vltimũ librũ. Sequitur videam᷒ de vana obſeruatione.

F I N I S. LL.

g *c. quicu-que* 26. *q*
h *ſic D. Auguſt. tract. in Ioan.*

LIRRI III.
PARS POSTERIOR,
SIVE
DE VANA OBSERVANTIA
QVAESTIO. I.
Quid ſit?

DE hac egit D. Thomas. 2. 2. *q.* 96. Poteſt definiri. *Vana obſeruantia eſt, Magia ſuperſtitioſa; qua commodum aliquod ſperatur ex re, quæ nec ſupernaturaliter eo pertinet, neque naturaliter id præſtare poteſt.* Dicitur *uana*, quia uel non conſequitur effectum intentum; vel ſi conſequatur, plus noxæ, quàm commodi adfert. quia homo illa vtens percipit vtilitatē in rebus corporeis vel temporalibus, animę verò detrimentum refert. Dixit, *nec ſupernatuliter,* quia qui effectū expectant à Deo, per media Deo diſplicentia; ij vani ſunt.

QVÆSTIP II.
Quale peccatum ſit?

Sil. verb. ... perſtitio. 10. in fin. Silu. ſu... Na... rr. c. 11. ... anual. & commu...

A*Liquando lethale, aliquando veniabile. Lethale* erit. *primo* ſi fiat ex pacto expreſſo cum dæmone. *Secundo*, ſi quis gnarus ſit ſaltem ſubeſſe pactum tacitum ſiue cùm admonitus non vult deſiſtere. *a Veniabile eſt*, quamdiu quis ignorat tale pactum cum dæmone; ſi tamen nec ipſe tenetur ſcire, nec fuit admonitus. *b* Intellige de eo, qui nec conſuluit peritos. Nam licet, quis ratione officij vel ſtatus, non tenantur ſcire tamen, vt incipit dubitare, conſilium petere à doctis: quod ſi non faciat, negligens eſt. potuit enim ſcire, & ideò non ignorat inuincibiliter. *Nullum eſt peccatum*, quando quis ioco tantum facit, ſine pręiudicio, vel periculo ſui aut alterius: *c* item ſi quis laboret ignorantia inuincibili, & vtitur medijs vel bonis, uel indifferentibus.

c Caieta. & Valen. ad d. q. 96.

QVÆSTIO III.
Quotuplex ſit?

SI cauſam finalem diſpicias, poteſt reduci ad *quatuor* quaſi *ſpecies*. *Prima* eſt, quando exſpectatur commodum in rebus exterioribus ſeu fortunæ, vt in animalibus, ſegetibus, vineis, bonà aeris conſtitutione &c. 2. quãdo expectatur bonum aliquod corporis, vt ſanitas, liberatio à carcere, hoſtibus, ferro, igne, aqua & huiuſmodi; quia ſic ſe putat fore innoxium. 3. quando expectatur bonum animæ naturale, vt ars, vel ſcientia aliqua. 4. quando expectantur bona ſupernaturalia, vt ſunt remiſſio peccatorum, per aliquas certas orationum formas, aut verſiculos Pſalmorum, vel ſacræ alterius ſcripturæ, & alia huiuſmodi, ab Eccleſiâ vel Deo ad hoc non ordinata.

QVAESTIO LV.

Vnde dignoſci queat, quando ſit huiuſmodi uana obſeruantia?

SECTIO I.

DIco breuiter; *Primò*. Si conſtet quod effectus ſuperet naturæ vires, tunc attendere oportet, an per ſacram Scripturam, vel Eccleſiæ definitionem, vel approbatam ab ea traditionem effectus iſte Deo tribuatur, ſiue quod idem eſt, an huiuſmodi teſtimonio conſtet, effectum hunc eſſe diuinum: ſi nihil huiuſmodi reperitur, effectus tribuendus eſt pacto cum dæmone inito, & proinde cenſenda ſuperſtitio magica, vt minimum, vanæ obſeruantiæ. Tales ſunt effectus remiſſio peccatorũ extra ſacramẽta, quoad mortalia, extra ſacramentalia, quoad culpas veniales. Item diuinatio rerum futurarum contingentium; inflexio, aut directio earum actionum, quæ ab arbitrij libertate merè dependent.

Secundò, ſi conſtat rem, cui tribuitur effectus, hanc vim à Deo, vel à natura habere, non eſt vana obſeruantia ex parte effectus; ſed poſſet eſſe vana obſeruantia ratione alicuius vitioſæ circunſtantiæ. Verbi gratia, cilicium, diſciplina, ieiunium, quia corpus affligunt, & macerant, prædita ſunt virtute ad coercendum concupiſcentias carnales, ex viribus carnis, & corporis habitu nimis læto pullulantes; ſed ſi his addas circumſtantias ridiculas, & ad hoc à natura, Deo, vel Eccleſia non ordinatas, veluti certam horam, definitũ numerum, quem nec excedere, nec minuere liceat, vel præſentiam certarum perſonarum, vel vt fiat illa, vel illa manu, flagro ſerico, & huiuſmodi, erit vana obſeruantia. Ex his regulis infertur eſſe vanam obſeruantiam.

SECTIO II.

P*Rimò*, ſi ad productionem effectus requiritur fides in ipſum hominẽ qui ſanaturus; verbi gratia, credere, quod is poſſit ſanare.

Secundò, ſi effectus attribuitur magicis imaginibus, figuris, ſigillis, characteribus, ipſis verbis, vel rythmo, vel contactui, &c. & non Deo, quæ libro 1. diſcuſſimus: & in his plerunque eſt incantatio, & pecc. M.

Tertiò, ſi quis vtitur certis orationibus, aut ſententijs etiam ſacris, aut operibus pijs, in rebus vanis, & ad Dei cultum, & honorem, directè, nec indirectè pertinentibus. Voco indirectè, quãdo res non ſunt vanæ, quia ſunt vtiles proximis, vt ſanitatem illi, vel nobis ipſis adferentes. Nam in huiuſmodi rebus fieri poſſet aliquando, vt licet nos rationem, ſiue initium neſciamus praxis alicuius; tamen vir ſanctus aliquis id inſtituerit, & à Deo huius efficientiæ gratiam obtinuerit. Quare in huiuſmodi, ſi quis ea adhibeat ex mera deuotione, & curationem à Deo exſpectet ſolo; ſanè indirectè ad Dei honorem hoc referret, auctorem omnis miraculoſæ ſanationis; & qui orationi ac fidei, ac ieiunio Chriſtianorum, ſanationes pollicitus fuit. Fuit (niſi fallor) hæc ſententia Caiet. *a* ita ſcribentis: *Quarta ſuperſtitio eſt obſeruationum in verbis, aut rebus ſacris portandis, dicendis, utendis, adiunctis aliquibus conditionibus non malis, quarum ratio neſcitur: ut patientes ſpaſmum neruorum, primo Carlino oblato Chriſti cruci in paraſceue vtuntur pro remedio, confecto ex illo annulo: & ſic de ſimilibus. Quãtum enim apparet, in huiuſmodi ſuperſtitio interuenit: quoniam uanæ conditiones apparent. Si tamen ex mera deuotione fiunt, & nonniſi à* Deo *intendant, & exſpectent effectum, putantes* Deum *inſpiraſſe alicui ſancto uiro huiuſmodi conditiones; non audeo damnare, ſed tolerabile mihi uidetur*. Sic Caietanus. Cuius ego ſententiam eatenus amplector, vt putem diſtinguendum ante factum, & poſt factum. Quoad eum, qui conſilium peteret, num ſibi liceret huiuſmodi facere; omnino ſuaderem deſiſteret; immò reſponderem non licere, cum enim lege ordinaria non ſit ſolitus Deus huiuſmodi cõditiones, in quibus aliquid vanitatis apparet, ſanctis inſpirare; temerarium eſt ſibi quid huiuſmodi perſuadere, & ſaltem

a *in ſum. uerb. ſuperſtitio.*

faltem res iure habetur pro ſuſpecta. Quare, & tenetur quis admonitus eã vitare. Sed ſi quis poſt rem bona fide, & opinione, qua dicit Caietanus peractam, & nunquam ſuper eo monitus: vel confiteretur, vel conſilium quæreret, non auderem illum damnare præteriti peccati; conſulerē tamen in poſterum abſtineret. Si quæras, an in rigore ſic ſit vna obſeruantia? reſpōdeo vt minimum, ſpeciem valde veriſimilem præ ſe ferre. Quod ſemel dictum ſit circa hanc Caietani doctrinam, quę vtilis eſt, ad multorum cōſolationem poſt factum, vt dixi, & conſideranda in pleriſque caſibus ſequentibus particularibus; in quibus apertè malum, vel peccati deformitas non apparet.

Quartò, per certa ieiunia, & quaſdã orationes (quæ in quibuſdam libellis damnatis ideo à Papa Pio Quinto cōtinentur) dubias indulgentias, & remiſſiones peccatorum, & conſecutionem rei optatæ, exſpectare, ſeu quærere, eſt vana obſeruantia; per certa verò ieiunia, & orationes ſine humano labore, ſed ſecundum inſtituta artis cuiuſdam, ſcientiam infuſione acquirere, pertinet ad primam Magiæ ſpeciē, ſit enim ex pacto expreſſo cum dæmone, & eſt Mortale. Hanc artem, vocant *artem Notoriam*. damnata fuit Pariſijs anno 1320. de qua D. Thom. *d. q. 96. a. 1.* Alexand. de Hales *2. p. q. de ſortilegio*, & alij. inter quos Ciruelus opere Hiſpanico, ſed accuratè in hanc ſententiam diſſeruit: quoſdam eſſe autodidactos, qui ſe putant, ſine vllo labore, lectione, auditionevè, ſine præceptore, aut ſtudio; diuinarum, humanarumque rerum omnium cognitionem breuiſſimo tempore, ſed diuina inſpiratione, adipiſci, certis tantum cerimonijs obſeruatis; mentiuntur Salomonem hac fretum arte unius noctis ſpatio ſapientiam conſecutum, & methodum huius artis libello, quem circumferunt, complexum. de adeptione ſapientiæ Salomonis refellit eos S. S. narratio 3. *Reg.* 3. de lib. merum eſt commentum; nec enim ipſi fabulæ artifices inter ſe de illo conſentiunt. Conueniunt tantum quia cuncti ritus quoſdam (ſed varios) tradunt in ſpeciem pios, & Deo acceptos, Methodus communior eſt huiuſmodi. Principio iubent diſcipulum generali confeſſione totius vitæ maculas eluere, & frequenter communicare: & quandocunque in peccatũ aliquod inciderit, eodem ſtatim die cō fiteri; indicta per Eccleſiam ieiunia diligenter obſeruare, & inſuper addere ſpontaneos dies alios, præſertim quãlibet feriam ſextam, qua nonniſi aqua & pane vti liceat; quotidie ſeptem Pſalmos, & certas quaſdam preces offerre. Hæc omnia per ſeptem ſeptimanas ad vnguem obſeruanda, & interea ab omni negotiorum ſæculi tumultu, ac cogitatione hominem abſtinere ſe prorſus debere. Quibus peractis libellus alias quaſdam precũ concipiendarum formulas præſcribit tum recitandas, & certas figuras exhibet tunc adorandas, præfigit etiam certas horas quibus preces iſtæ, & adorationes obeundæ, nempe ſeptem primos Nouilunij dies ipſo ſole quotidie exoriente. Ritibus hiſce per tria nouilunia ter peractis, debere hominem ſibi præeligere diem aliquem, quo ſit magis deuotus, & inſpirationi recipiē dæ magis accommodatus: tum hora tertia debere ſolum ſe ſiſtere in templo, vel oratorio quopiam, vel in medio agri cuiuſpiam flexis in ſolo genibus, manibus, oculiſque in cœlum ſublatis, ter primum verſiculum hymni; *Veni ſancte ſpiritus*, pronũciare, quod cum fecerit repentè, non minus quam Salomon, Prophetæ, ac Apoſtoli, omni ſcientia impletum iri: adeò vt obſtupeſcat ipſemet tam ſubita mutatione ſui, quaſi in Angelum, vel hominē aliũ migraſſet. Habetis myſteria oĩa huius artis. In quib. quid prius mirer? ſtoliditatē hos ritus aſcribentiũ! Salomoni? ſcilicet norat ille, vel Feriam ſextam, vel noſtram exomologeſim, vel euchariſticam ſumptionem, vel Hymnũ, *Veni sãcte ſpiritus*. an verò potius mirer blaſphemiã, tale quid de Salom. Prophetis, Apoſtolis inſinuantem? an ſacrilegam audaciã rebus ſanctiſſimis per ſummam hypocriſim ſic abutentem? nam hunc cultum, & totũ hoc adora-

dorationis patagium exhibent diabolo, ſacras illi preces, & Eccleſiæ ſacramenta offerunt, cui initiantur. Profligati homines corpus animamq; ſimul periculo exitij manifeſti exponunt. Et enim teſtatur Cyruelus *l. de ſuperſtit. p. 3. cap. 1.* multos huic arti vacantes vitæ vtriuſque iacturam ſubiiſſe, quoſdam enim ſibi notos a diabolo in aerem ſublatos per turbinem, & terra vndiſq; raptatos, & ita afflictos, vt toto uitę tempore incurabili ęgritudine laborarint. Fuiſſe hoc miſericordiæ diuinæ documentum, volentis illos in hac uita ſceleris tam atrocis pœnas pendere. Deterioris ſibi ſortis uideri alios, quorũ tam improbo conatui euentus aliquis reſpondit, iuſtè id Deo ad illorũ maiorem excæcationem damnationemque permittente. De his ſciendum, a dæmone nihil illis ſcientię verè infundi, nec enim id poteſt per modum veræ infuſionis (*vide dicta lib. 2. q. 4.*) ſed ſolet ipſemet illos obſidens, vel poſſidens per eos loqui, ipſorum phantaſiã turbans & linguam mouens, ad quædam illis incognita & arcana proferendum, ſicut facere conſueuit, quando ſtriges poſt ecſtaſin mira narrant, quæ autumant ſe in locis remotiſſimis vidiſſe, audiſſe, vel egiſſe, quando verè loco motæ non fuerunt. Indicium huius rei euidés eſt, quia quando iſtos ſuos myſtas autodidactos dæmon deſerit, nihil illis ſcientiæ reliquum manet, & ne illorum quidem, quæ paulo antè dixerant, meminerũt. Deinde iure optimo hæc ars damnatur, quia vtitur cerimonijs, non ad hunc effectum inſtitutis (quod ſemper ſuſpectũ) obſeruat dies & horas nihil ad hoc pertinentes; iubet adorari figuras illas, quæ nec Dei ſunt, nec ſanctorum, ſed vanæ & magicæ. Quibus Deus vult ſcientiam infundere, abſque ritibus præſcriptis vllis id facit, & infudit olim paucis, hodie fortè nullis, ars iſta contendit non niſi ad amuſſim exactè ſeruatis omnibus ſcientiam infundi, & quidem omnib. ſi obſeruent. Non igitur qui infundit eſt Deus, nec Angelus bonus, ſed Diabolus. Diabolo offerunt preces. Diabolo ſuum adorant, Diabolo ieiunant, Diabolum habituri ſunt remuneratorem. plura contra hanc Bap. Segnius *cap. 7. de uero ſtudio Chriſtiano.*

Huius uanitatis varij ſunt rami ſeu ſtolones, vnum vocant *artem Paulinam*, quia fingunt a Deo traditam B. Paulo in ecſtaſi cõſtituto, & Apoſtolum eam poſteris tradidiſſe. Quid ſtultius, ſceleſtius, blaſphemius dici poteſt?

Aliam inuenio, neſcio an ſpeciẽ Notoriæ dicam, nam in multis conuenit, in eo tamen diſcrepat, quod notoriam aiunt fieri per modum ſubitæ infuſionis; hanc aliter. vocant *artem Spirituũ*, vel *artem Angelicam*; qua dicunt hominem quandocunque vult, omnium rerum quas noſſe vult, ſcientiam accipere, miniſterio Angeli cuſtodis vel aliorum Angelorum bonorũ. Huius duas tradũt ſpecies, vnam *obſcuram*; quæ fiat per viam eleuationis, tranſitus, raptus ſeu ecſtaſis: alteram *claram*, quã dicunt fieri Angelis viſili in forma corporis aſſumpti apparentibus. & iucundè colloquẽtibus. Hac vſus fortè Cardanus, quando cum tribus illis ſpiritib. Auerrois diſputauit. Verùm hæc ars nihil eſt aliud re, quàm impia *Goitia* ſeu *Magia alba*, de qua dictum *lib. 1.* nec hi Angeli ſunt alij, niſi dæmones Paredrij, hominum deceptionem, & interitum enixè procurantes. Artis impia falſitas luce clarior eſt, quia omnes ei⁹ formulæ ſunt meræ coniurationes ſeu adiurationes, quibus illi ſpiritum ad obſequium adigunt. Conſtat autem bonos angelos non adiurari, ſed precib. honorari & implorari velle ac debere. Contra hanc vanitatem etiam ſcripſit Ioan. Bapt. Segnius *d. opuſculi c. 8. & 9.* Vnde patet quid ſentiendum, qui iactitant ſe ſpiritum habere, a quo cuncta doceantur (vt ſolebat quidam Magus Parmenſis dicere) aut præditos ſe, & dirigi ſpiritu quodam adeò potente, vt etiam imaginationibus alienis queat imperare, quod impoſtor ille Malteſius his ipſis annis in Brabantia gloriari ſolitus ferebatur. Nimirum hos ſęduscum morte percuſſiſſe, & ad Necromanticorũ tribum planiſſimè pertinere.

SECTIO. III.

QVintò quando geſtantur reliquiæ, vel Euangelium ſancti Ioa. aut aliqui verſus pſalmorum, non ex deuotione tantum, ſed adiunctis uanis circunſtantijs, v. g. vt ſic, vel ſic ſint ſcripta, uel reliquiæ ſint in vaſe triquetro, vel rotundo, tribuendo vim formę, vel materiæ; *a* ut ſcriptum ſit in pergameno virginea, vel tempori, vt ſcriptũ ſit oriente ſole, vel perſonæ, ut alligatum ſit ab incorrupto, vel modo, ut tot filis vel talibus, item neceſſe eſt, ut nulla ad ſit figura præter ſignum crucis; nulla imago, præterquam Chriſti, vel B. Virginis, vel Sancti alicuius noti, aut ſolita angeli boni, item nulla barbara, & incognita Dei, vel Angelorum nomina ſint addita; denique nihil aliud adſit vani vel mendacis. Deus enim nunquam eſt auctor mendacij, vel vanitatis. *b* Obijciat fortè aliquis ſolum ſignum crucis iure Canonico permitti. *Reſp.* Canonem agere de characterib. quibus crucem annumerat: nõ agere, de imaginibus; quę cum in templis piè habeantur, cur non poſſint & collo geſtari? De ligaturis ſuperſtitioſis, ſic D. Auguſtinus. *c* *Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ atque remedia, quæ medicorum quoque diſciplina condemnat, ſiue in præcantationibus, ſiue in quibuſdam notis, quas characteres uocant, ſiue in quibuſdam rebus ſuſpendendis atque ligandis, uel etiam ſaltandis quodammodo, non ad preſeruationem corporum, ſed ad quaſdam ſignificationes occultas, aut etiam manifeſtas, quæ mitiore nomine phyſicam uocant, ut non ſuperſtitione implicare, ſed natura prodeſſe uideantur, ſicuti ſunt inaures in ſummo aurium ſingularum, aut de Strutbionum oſſibus anſulæ in digitis, aut cum tibi dicitur ſingultienti, ut dextra manu ſiniſtrũ pollicem teneas*, cenſuit itaque D. Augu. in his eſſe uanam obſeruantiam. arbitror quia hæc ad futuri obſeruationem notabant. fieri namque poteſt, vt vltima duo phyſicam uim ad ſanitatis conſeruationem aliquam obtineant, & tum a ſuperſtitione forent aliena. Addit idem Aug. poſtea, obſeruatu quiddam digniſſimum, non quicquid intus ſumptum naturaliter iuuat, idem etiam appenſum iuuare, & ideò plus cautionis adhibẽdum in his appenſis, quoniam in ijs plus periculi uerſetur. *Aliud, inquit, d eſt dicere, tritam iſtam herbam ſibiberis, uenter non dolebit, & aliud eſt dicere, iſtam herbam collo ſi ſuſpenderis, uenter non dolebit. Ibi enim probatur contemperatio ſalubris, hic ſignificatio ſuperſtitioſa damnatur*, quibus uerbis ſentit, prius eſſe remedij, poſterius verò ſignum pacti. Sic è conuerſo, nõ quicquid efficax eſt a natura appenſum, ut ſunt quidam Indici lapides contra dolorem renum, lienis, &c. id etiam eſt efficax tritum, & intus ſumptum. Subdit ſapienter Aug. *Quanquam ubi præcantationes & inuocationes, & characteres non ſunt, plerumque dubium eſt, utrum res quæ alligatur aut quoquomodo adiungitur ſanãdo corpori, ui naturæ ualeat, quod liberè adhibendum eſt, an ſignificatiua quadã obligatione proueniat, quod tanto prudentius oportet cauere Chriſtianum, quanto efficatius prodeſſe uidebitur. Sed ubi latet, qua cauſſa quid ualeat, quo animo quiſque utatur, intereſt.* Ex quibus verbis tria colligas. *Primò*, ſi putatur res naturaliter prodeſſe, tunc licet ſuſpendere de corpore, quia hoc fit tanquam remedium. *Secundò*, ſi putatur nõ prodeſſe naturaliter vt cauſa, ſed duntaxat vt ſignum futurę ſanationis, tunc omnino abſtinendum. *Tertiò*, ſi res dubia ſit, nec adſint medici, qui conſulantur, tunc animum & intẽtionẽ appendentis, rem bonam vel malam facere; bonam, ſi facit opinione priore; malam, ſi poſterius credat. Tũc enim incideret quis in *c. admoneant. 26. q. 7.* quo laici anathemati, clerici degradationi ſubijciuntur. Canones *e* non permittunt orationes alias inſcribi periaptis, præter orationem Dominicam & Symbolũ, ſed uſu Catholico, id ad Euangelium B. *Ioa.* & alias S. Scripturæ partes extenſum uidemus: quia par in ijs ratio procedit, nẽpe deuotio ferẽtis, & verborũ ſanctitas. Quę ſi proſunt piè recitatæ, cur nõ & piè geſtatę? ſed ſemper ſuperſtitioſa, quę diximus, uitãda, in primis numeri certi iteratio, qñ illi uis attribuitur. Vnde ſanè oportet intelligere, quod magnus Caſſiodorus ſcripſit, *f multis efficax remedium in-*

varijs

a Thom. ... ſu... v. 4. & Narr. d. ... c.1 n. 35.

b ... ta ſen... ti... cano... ni... p tex. c. n licet. 2... q. 6. D. T... ſup. D. A... oni. 2. p... . 12. c. 1 Martin. di... Arles, de ſi... rſti. tra... & 10. Vi... g... c. 5. 6. v...

c 2. de do... Chriſ. ... c. repeti... in c. il... 26. q. 2.

d d. lib. 2. c. 26.

e c. nõ liceat 26. q. 5. & c. non obſeruatis. 26. q. 7.

f in Pſ. 115.

varijs malis fuiſſe trinam recitationem huius verſiculi; Dirupiſti vincula mea, &c. vt nō ipſi ternæ repetitioni, ſed in honorem ſanctiſſimæ Trinitatis ter repetentis, deuotioni Deus id detulerit. ſed de orationum formulis mox plura.

SECTIO IV.

SExtò, huc referenda vaniſſimα oiū (κληδονιστική) animaduerſio; de qua B. Chryſoſt. *hom. 21. ad pop. Antiochen. Et quid tandem ſunt omnia? Sæpè domum quis ſuam egreſſus hominem videt monoculum, uel claudicantem & ominatus eſt. Et* poſtea, *Si virgini occurreris, ſterilis dies erit; ſi uerò meretrici, dextera, & plena, & multâ mercatione plena.*] mox vt par erat in hanc dementiam inuehitur. Quod verò Auſonius tria tantùm omina agnoſcit, eum refellunt ceteri qui plurium meminere. fortè de præcipuis tantùm loquebatur. ſed quę illa in re vaniſſima? D. Auguſt. ſic ſcribit; *a His adiunguntur millia inaniſſimarum obſeruationum. ſi membrum aliquid ſalierit; ſi iunctim ambulantibus amicis, lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit: atq; illud quod lapidem calcant tanquam diremptorem amicitiæ, minùs moleſtum eſt, quam quod innocentem puerum colapho percutiunt, ſi pariter ambulantibus intercurrerit. Sed bellum eſt, quod aliquando pueri vindicantur à canibus. Nam plerumque tam ſuperſtitioſi ſunt quidam, vt etiam canem qui medius interuenerit, ferire audeant, non impunè. Namq; à uano remedio citò ille percuſſorem ſuum ad verum medicum mittit. Hinc ſunt etiam illa limen ſuum calcare, cùm ante domum ſuam tranſit: redire ad lectum, ſi dum quis ſe calceat ſternutauerit: redire domum, ſi procedens offenderit: cum veſtis à ſoricibus roditur, plus timere ſuſpicionem futuri mali, quam præſens damnum dolere. Vnde illud eleganter dictum eſt Catonis; qui cum eſſet conſultus à quodam, qui ſibi eroſas eſſe caligas diceret a ſoricibus; reſpondit, non eſſe illud monſtrum, ſed vere monſtrum habendum fuiſſe, ſi ſorices a caligis roderentur.*] vides quot genera hic fuiſſe à D. Auguſt. enumerentur *primò* Saliſatorium. de quo Iſidorus tradit *Saliſatores* ſeu *Salitores* vocari huiuſmodi ominoſos. *Saliſatio* παλμός vet. gloſſario vocatur & palpitatio: huius ſpecies à cilijs, vel oculis potiſſimæ. iſtius Suidas & Theocritus meminere: illius Plaut. in Mil. glor; *Præcantatrici, collectrici, ariola, aruſpica, Flagitium eſt ſi nihil mittetur, quæ ſupercilio ſpicit.* & in Pſeudo. *Niſi quia futurum eſt, ita ſupercilium ſalit.* vede Cælium *libro ſeptimo capite 29.* quò videtur referendum, quod quidā ſonitum ſpontaneum auris dextræ, vel ſiniſtræ obſeruant; vt ſi hæc tinniet, inimicum; ſi illa, amicum, noſtri putent memoriam tum recolere. de quo Ariſtenetus, *b* οὐκ ἐβομβεῖτο τὰ ὦτα, ὅτε σοῦ μετὰ δ' ἀκρύων ἐμεμνήμην. *nonne auris tibi reſonabat, quando tui lachrymans recordabar?* & alicui huc pertinere videatur illud Lesbiæ vatis à Veroneni conuerſum,

Sonitu ſuopte Tintinant aures.

Quod illa dixerat: βομβεῦσ' ἐνδ' ἀκοαί μοι. & apertiùs incertus quidam, ſed antiquus; *c*

Garrula quid totis reſonas mihi noctibus auris?

Neſcio quem dicis nunc meminiſſe mei.

Quod referre ad amantium ſympathiam, nimis longè petitum. huc pertinet & *Spatulamanthia*, quæ fit nuda ſpatularum inſpectatione. A corpore etiam ſumitur omen ſternutationis, & offenſionis pedum, de quo mox plura dicemus.

Alia ducuntur ex nomine, alia ex fortuitis aliorum verbis, alia ab ijs quę domi, alia ab ijs quæ in via contingunt. Ex nomine ductum illud, quod narrat Glycas *d* de Auguſto, eum Nicopolim vocaſſe, quam exſtruxerat vrbem: & ibi hominis ac aſini ſtatuas aheneas locaſſe; eò quòd ea nocte, quæ Actiacam pugnam prçceſſit, in hominem inciderat, qui aſinum agebat, cum que illius de nomine ſciſcitatus fuiſſet: *mihi quidem reſpondit ille nomen eſt, Eutyches* (h. felix) *aſino vero, Nicon* (h. victor).] Ex verbis fortuitò prolatis, quæ Cicero cenſuit propriè vocari omnia; *e* vt cum filia Conſulis bellum Perſeo cogitantis, patri dixit Per ſeum obijſſe, quod erat Melitæi catelli nomē. Οἰκοσκοπικὰ ſunt, apud Plautum, ſi introijt in ædes ater alienas canis,

a *d. c.* 20.

b *in dial. amato.*

c *inte Cal taleb.*

d *ann. p.* 3.

e *li.* 1. *diuinat.*

nis, vel anguis per impluuium decidit de tegulis, vel, ut hodie multi peccant, ſi ſalinum euerſum; vinum effuſum, ſi crebrius, vel rarius in menſa ſternutatum: ſi, quod in conuiuio verbum triſtius pronunciatum, ſi quis crus cruri impoſuerit, ſi canis vlulauit, coruus tecto inſidens crocitauit, & huiuſmodi. Quæ foris eueniunt non ſunt pauciora & hoc genus vocant τὸ ἐνόδιον, vt quę D. Auguſtin. retulit, item leporem iter tranſuerſo ſaltu uelut diremiſſe; lupũ, capram, aut aliud animal in via vidiſſe, &, quod ex irreligioſa mente hæretiorum profectum, habuiſſe obuiũ monachum, cuius etiam mẽtio apud Pet. Bleſenſem *Epiſt.* 65. & alia infinita, ut ſubiecta poſt finem huius ſectionis tabula docebit.

Huic ominoſæ obſeruationi plurimum tribuere olim Romani, ut patet ex Ciceronis lib. *de Diuinat.* & Valerio Maximo *libro primo, capite quinto.* Item Græci & Aegyptij, ut docet Pauſan. *in Achaio.* & Theophraſtus *in Characteriſmis*, ubi multa exempla ponit, *a* necnon Syri, teſte S.S. in Regum hiſtoria *lib.3.c.20.verſ.33.* ubi legitur nomẽ *ominis*, quod D. Aug. *b* negat ſe in ſacris litteris inueniſſe. fortè inciderat in libros in quibus non habebatur, *uiri pro omine acceperunt, & pro fœdere & rapuerunt, &c.* οἱ ἄνδρες οἰωνίσαντο καὶ ἔσπεισαντο, vt nunc in LXX. legitur, vel potius οἰωνίσαντο, interpretatus eſt, in genere ſunt augurati, vt & Hebręum *nachas* generale eſt, & pro ratione ſubiecti interpretandum. ideò noſter rectiſſimè vertit *omen*. De horum omnium vanitate legendi Pet. Bleſenſis d. epiſt. 65. Franciſ. Picus, *c* Vvimpina, Mich. Medina Benedict. Pererius, & Iul. Sirenius: pręcipua ratio eſt, quòd cum omina certã nullam cauſam habeant, ſed a caſu planè dependeant, in contrarios ferè ſemper euentus rapi poſſunt. exemplo ſit illud Anchiſæ apud Virgilium, qui viſos equos ſpem pacis ait facere, & bellum minari. Lõgè autem diuerſa ſunt, omen fortuitum arbitrio ſuo rapere, & ſignum a Deo, ex neceſſaria, & ad honorem Dei tendente cauſa, poſcere, quod in S.S. licitè fecere, ſeruus Abrahæ *d* (de quo optimè illic in Cõmen. locutus fuit Thom. Anglicus) & Gedeon, *e* & Ionathas, *f* & in alijs Hiſtorijs, Gregor. VII. in cauſa Cardinalis Simoniaci, apud Martinum Polonum, & D. Auguſt. *g* & Clodouæus Rex Francorum. *h* De ominum varijs ſpeciebus, ſi quis multa uolet a noſtris diuerſa, poterit legere Bleſenſ. d. epiſt. 65. & Ioan. Salisberienſem *libro primo de Nug. curial. capite vltimo*, dum meminerit ea ab ipſo non approbari, ſed ut aulicorum vitia commemorari, & notanda imprimis hæc quæ ſubiungit verba.

a *de ſuperſtitione.*
נחש a
b *b. 1. retractat.*
c *Picus li. 6 prænot. c. Vvimpi- (qui omi.) lib. de Diuin. c. 13. Medin. de recta ĩ Deũ fide li. 1. c. 2 Pererius in 24. Gene. & 6. Sire. 9. de Fa*
d *Gene. 24. to c. 21. & 22.*
e *Iudi. 7.*
f *1. Reg. 14.*
g *Fulgoſ. li. 1. c. 3.*
h *Egna. li. 1. c. 4.*

Cetera de genere hoc adeo ſunt multa loquacem.
Vt laſſare queant Fabium.
Quibus quacunque domus inſtiterit, eam nec ab ipſa ſalute arbitror poſſe ſaluari.
Quare

Concl. ſit, *Omina ſemper illicitum obſeruare*: nam licet Caiet. *i* ſcribat: *poteſt homo abſque omni præſagio cauere prudenter ab imminentibus dubitando ne præſens occurſus ſit ſignum futuri ex communi utriuſq; cauſa cœleſti, uel etiam diuina prouidentia, ut ſi quis cadens corporaliter, timeat aliquem caſum in ſtatu, uel honore, &c. propterea tamen non deſiſtat ab operibus prudenter agendis, ſed cautius uigilet, &c. Poteſt enim eſſe, ut iſte caſus ſit effectus cauſæ futuri caſus, & propterea ſignificet illum.* hoc reuera eſt de valde raro, vel nunquam contingentib. &, ſi quando contingat, iam non omen propriè dictum, ſed prodigium potius fuerit, a Deo miſſum, & ad πρατοσκοπίαν licitam, pro morũ emendatione, referendum. Equidem ſemper mihi viſa hæc Caiet. obſeruatio portam pandere, ad ominoſam iſtam obſeruationem, quæ D. Auguſtino & alijs inaniſſima ſemper viſa. *nonne* (utar uerbis Ciceronis de Diuin.) *hoc ſi ſuſcipimus, & pedis offenſio nobis, & abruptio corrigiæ, & ſternutamenta erunt obſeruanda?* Nonne ſemper prætexat ſuperſtitioſus, offenſionem quamuis pedum ſibi diuinam iram prætendere? quid enim aliud gentiles contendebant? Nonne hoc in Tib. Graccho obſeruarũt, quo die occiſus fuit, domo

i *in ſumm. v. ſuperſtitio.*

egre-

a *Valerius Max.li.1.c.4. Plutar. in Gracchis.* b *Plutarch. in Craſſo.*

egredientem ad limen grauiſſimè pedem *a* offendiſſe? Nonne dicat, hoc idem Craſſo infauſti prælij die accidiſſe? *b* Nonne hoc de marito Laodamia ſcribit,

> *Cùm foribus velles ad Troiam exire paternis,*
> *Pes tuus offenſo limine ſigna dedit.*
> *Vt vidi, ingemui, taciteque in pectore dixi,*
> *Signa reuerſuri, ſint, precor, iſta viri.* c

c *Ovi. in Heroid. epiſt.*

Nonne de ſe iam venia dignus Tibullus? qui cecinit:

> *O quoties ingreſſus iter, mihi triſtia dixi,*
> *Offenſum in porta ſigna dediſſe pedem.* d

d *lib.*1.*eleg.*3.

Quid ſi enim dicerent, euentum hũc ab eadem prouenire cauſa prouidentiæ, a qua mortes & ſtrages iſtorum? Nonne Caietano iudice abſoluendi? Sed obijciat aliquis, B. Marcus Euangeliſta, Euangelizandi cauſſa, nauigio Alexandriam petens, cùm nauem egrederetur, calceum rupit, atque Deo gratias agens, iter ſuum expeditũ eſſe perhibuit. *Reſp.* hoc ex apocryphis profer ri. Deinde, vt vtar verbis Pet. Bleſenſis, *Quicquid alij credant, ego indubitanter credo, ſanctum Euangeliſtam, hoc non ex ſuperſtitioſa curioſitate dixiſſe, cui etſi nunquam calceus ruptus eſſet, ei tamen ſui expeditionem itineris, per Spiritum ſanctum Dominus reuelaſſet.* ſic ille: qui addit aliud omẽ, eorum qui, ſi in itinere aliquis interroget, quo proficiſcantur, ſubitò rebitant. Nituntur facto Iudith, 8. *verſ.*33. quæ diſcedens inhibuit, ne quis eam quò proficiſceretur, interrogaret; quaſi interrogatio aliquid ominis habuiſſet, quod ſuſceptum iter potuiſſet impedire. Sed hoc eſt ſiniſtrè interpretari mentẽ ſanctæ viduæ, quæ id vetuit tantũ ne quis allocutione & ſalutationibus eius inceptum moraretur, vel ne curioſius, quid egreſſa faceret, ſcrutarentur. De *ſternutamentis* ſemper erit quo excuſent incidat in aduerſum aliquid, qui ſternutat: ducet ab eadem cauſa vtrumq; euentum. ſit felicior alius, & optatis potiatur, id ipſum dicet ſignum fuiſſe ſucceſſus, & nõ a naturali, ſed ſuperna cœleſti cauſa communi id eueniſſe. Sanè ſternutationem medium omen cenſuere veteres, vt notatum Scholiaſtæ Theocriti, *e* ideoque ſternutante aliquo, aſtantes illi bona verba dicebant, vt ſi quid portenderetur mali, id fauſta precatione auerterent. *f* matutinã ſternutationem prorſus infauſtam', meridianam firmiſſimi auſpicii, & conatus non irriti indicium, rebantur, etiã Ariſtotele auctore, *g* maximè ſi a dextro latere. *h* Vnde Propertius, *i*

> *Nunc tibi naſcenti primis (mea uita) diebus,*
> *Aridus argutum ſternuit omen amor.*

Et Catullus, de Acme & Septimio, k ſternutationis dextræ approbationem, vocat auſpicium bonum. Quid? quod & *peditum* obſeruabant, & Græcis quidem omen erat bonum, vt *ex Hymno in Mercurium*: Latinis infauſtum cenſebatur, vt ex Catone *de re Ruſtica* fuit alijs obſeruatum. De *Soricino* auſpicio æquè ridiculi veteres, de quo præter Plinium in Hiſto. natural. etiam rectè accipiunt illud Auſonij.

> *Quadrupes auſpicijs quis iungitur oſcinibus? Mus.*

Vide N. libro 1. Auſon. lect. cap. 25. Sed hęc ſuffecerint de nugis ominum. de quibus etiam nonnulla Polydorus 3. *de prodigijs* & Nauſea *lib.* 2. *mirabilium.*

e *in ... ſtis ... thali... nes.* f *Pl... 28.c...* *pulei... aſin...* g *Se... probl...* h *X... anal... 6.* i *li. 3.* k *Ep... 43.*

Hic inferenda eſt Tabula hoc ſigno † notata.

SECTIO

Ab animalibus omnia ducta, cenſebant veteres ad augurum pertinere diſciplinam; ideò inter auſpicia numerari quoque poßent, de quibus agetur lib. 4. quia tamen hic cæpimus de ijs agere, & reuera ſunt omina, & à ſingulis ferè animalibus aliqua capiebantur, in breuem hic tabellam quæ nunc reperio conijciam, pleriſque tantùm indicatis. Nam libri res foret, ſi ſingula prolixè referam.

Omina itaque ab animalibus, vel ab inanimis petuntur. animata ſunt ſenſilia vel vegetabilia tantùm. ſenſibilia vel petuntur ab

- auibus, vt
  - Vulturibus, vt fecere Hercules & Romulus, *apud Plutarch. in Romulo.*
  - Turturibus, vt Bauari. *Annal. Boiorum lib. 5.*
  - Hirundinibus, vt Romani. *Plutarch. in Antonio.*
  - Paſſerculis, Romani. *Plut. in Sylla.*
- Quadrupedib. vt
  - Leonibus, *apud Bonfin. lib. 8. Deca. 4. Iouius in vita Leonis X.*
  - Equis
    - Rugiani modo miro, *quod Saxo. hiſt. lib. 14. Cranz. lib. 5. Vandal.*
    - Galeotæ vates Sicul. *apud Plin. lib. 8. c. 42. Ælian. lib. 12. var. hiſt.*
  - Aſinis
    - C. Marius, *apud Valer. Max. lib. 1. c. 5.*
    - Hetruſci Piſtorienſ. *apud Sigon. anno 366. lib. 7. hiſt. Imp. Occid.*
  - Bubus
    - Perſæ, *Plutar. in Lucullo.*
    - Aegyptij, *Solinus c. 45.*
    - Longobardi, *Iouius in vita Matthæi ducis Mediolan.*
  - Canib⁹
    - Aethiopes olim, *Solin. c. 45.*
    - Heluetij hodie, *Iouius lib. 11. hiſt.*
  - Arietibus, Hetruſci, *Macrob. 3. Saturn. c. 7.*
  - Capris, Lacones, *Pauſan. in Boeot.*
  - Porcis, vt Theodatus Gothorum rex, de quo narrant hiſtoriæ, cùm futura curioſiùs ſcrutaretur, inſigni vanitate, Iudæũ hominem iuſſiſſe triginta paruis harulis ſues includi; ac cunctis imponi certa nomina, inde ad certum diem quieſcere. Die præſtituto cunctis ad amuſſim ſeruatis; rex cum Iudæo porcos inuiſunt. Mortuos inuenere tantùm, quibus Gothica nomina data plebeiorum; viuos verò qui fuerant inſigniti nominibus Romanorum Præfectorum, nempè decimum quemque; his tamen ſetas è dorſo defluxiſſe, quarum dimidium viſebatur. Hinc Iudæus ominatus dicitur, Romani exercitus dimidium prælio interiturum, Gothos ad internecionem delendos. *ſic ferè Rhodigin. lib. 13. antiq. c. 35.*
    Nec minùs mirum, quod Byzantij; Andronicis imperantibus, antequam caperetur vrbs; cùm canerentur ſacri hymni, in eccleſiam, ſus cænoſus admodum irrũpens, creditus eſt religionis in peius mutationem ominari. *Gregoras Annal. 8.* Ego ad oſtenta id retulerim diuina.
  - Lupis, Argiui, *Pauſan. in Corinth. de Danao.*
  - Felibus, duo narrat Cardanus *lib. 4. de rer. varietat. cap. 75.* ſed vtrunque felem, puto fuiſſe dæmonis figmentum, & ambos illos viros magos.
  - Muſtelis, Ladislaus Geylæ frater, *apud Bonfin. lib. 3. rer. Hungar. Decad. 2.*
  - Muſculis, Romani. *Plin. lib. 8. c. 58. Plutarch. in Sylla.*
  - Ferarum quarumuis & animalium ſignis. De his ita ſcribit Laur. Valla *lib. 1. hiſtor. Ferdin. Aragonij Reg. Adelitos & Almogauenos* vocari ab Hiſpanis, eos qui ex volatu auium, ex voce, ex ferarum occurſu, aliarumque multarum rerum ariolantur, quid boni malique ſit euenturum, & hos habere de his prognoſticis libros diligentiſſimè ſcriptos. *Horum* (inquit) *alteri ſunt duces, ac velut magiſtri, alteri comites ac diſcipuli. Eſt alia horum peritia inueſtigare tranſitus, non equorum modò iumentorumque, ſed hominum quoque, per veſtitam, per nudam, per duram humum, per lapides, per ſaxa: vt nec numerus eorum, qui tranſierunt, vnquam ferè eos fallat, qui appoſita vocè* inueſtigatores *dici poſſunt*, &c.
- à reptilibus, ſeu ſerpentibus, vt
  - Cræſo regi excidium, *apud Herod. lib. 1. Plinium lib. 11. c. 51.*
  - Gracchis fratribus mortem, *Valer. Maxim. lib. 1. c. 6.*
  - Neroni imperium. *Cælius Rhodig. l. 10. ant. lect. c. 3.*
  - Actio vicecomiti victoriam, *Iouius in eius vita.*
  - Atinganis, de quibus ita Theodo. Balſamon *in 6. Syn. quæ in Trullo*; quidã ſerpentes in ſinu geſtantes, qui dicuntur ἀθίγγανοι; hunc quidem die maligno natum eſſe, illum verò felici ſidere dicunt, & futuras felicitates & infelicitates annunciant, & alia quædam nugantur, &c.
- à natatilibus, vel
  - minoribus
    - in Curij Apollinis fonte, *Plin. lib. 32. c. 2. Plutar. lib. vtra animalia ſint ſapientiora, &c.*
    - Auguſto in Sicilia, *Xiphilinus in Auguſto.*
    - Henrico II. Anglor. Regi, *Polydor. Virg. lib. 13.*
    - remora, M. Antonio, *Plin. lib. 32. c. 1.*
    - Teſtudo, Clodio Albino, *Cælius lib. 10. c. 3.*
  - maioribus,
    - cætaceis certæ ſpeciei,
      - vt apud Dinum æſtuarium, *Athæneus lib. 8. c. 2. Cælius lib. 7. c. 29.*
      - apud Bizantium, *ex Procopio, Cælius lib. 8. c. 11.*
      - apud Lubecam, *Crantzius lib. 8. Vandal. c. 17.*
    - incertę ac mõſtroſis
      - apud Norueg. ſerpẽs, Mos, *Ziegl. in deſcrip. Scãdiæ.*
      - leonina vel humana ſpecie, *Olaus lib. 21. c. 1.*
      - Monachi marini, *Boeth. in Scot. annal.*
- ab inſectis
  - Aranearum telæ albæ vel nigræ, *Diodorus lib. 17. biblioth.*
  - Apum examen Bruto infauſtum, *Plut. in Bruto*; Druſo fauſtum, *Plinius lib. 11. c. 17.* Platoni quoque, *Cicero lib. 3. De Nat. Deor.*
  - Muſcæ dapibus inſidentes Traiani mortem, *Cuſpinian. in Traiano.*
  - Formicæ, non idem nam
    - Midæ diuitias, *Cicero 3. de Nat. Deor.*
    - Cimoni mortem, *Plutar. in Cimone.*
    - alijs pugnam & victoriam, *Aeneas Silu. Europæ cap. 53.*
    - Criſtierno exilium, *Olaus lib. 22. c. 20.*
  - Locuſtæ, expeditionem Hieroſolym. *Sigon. lib. 9. regn. Ital.*
  - Bruchi Tamberlanem reuocant à cęptis, *Crantz. lib. 10. Vandal. c. 5.*

Sumebant & à vegetabilibus.

Alia omina ſeu oſtẽta ab inſenſibilibus, ſed vegetante præditis anima

- Ficus pudicitiæ euerſionem, *Plinius libr. 17. cap. 25.*
- Arbores ſpontè renaſcentes, meliora omina, *Plinius lib. 16. cap. 32.*
- Scopæ in palatio florentes, vilium exaltationem, *Cardanus lib. 15. de var.*
- Frumenta in arboribus nata, magnam victoriam, *Plinius lib. 18. c. 18.*
- Vindemia repetita, incrementum imperij, *Nazianz. ora. 1. in Iulian. Sozomen. lib. 5. c. 1. Eutrop. lib. 11.*
- Florum aſperſio, victoriam, *Plut. in Sylla.*
- Laurus naſcens felicitatem Liuiæ. *leg. Plinium l. 15. c. vlt.* ſed moriens laurus, mortem, *Sueton. in Nerone.*
- Myrtus idem quod laurus, *vide Plinium lib. 15. cap. 29.*
- Vitis ſecta, infælix omen Traiano, *Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 23.*
- Oleaſter Megarenſis, *Plinius lib. 16. c. 39.*
- Rubus caninus, *Athenæus lib. 2. c. 33.*
- Apium, victoriam. *Plut. in Timoleonte.*

Nec deerant, qui conſiderabant etiam ea quæ prorſus animæ omnis expertia.

ab inanimis omina ſeu auſpicia ſumebant veteres, vt

- A cibo primùm arrepto, Perſæ Magi de Ocho, *Diodor. lib. 17. Bibliot. & Aelian. lib. 2. uar. Hiſtor.*
- A gleba oblata, Alethes. *uide Adag.* habet *& terram Alethes* & Aenianes, *uide Adag. accipit & glebam erro*; Cothus & Arclus *apud Plut. in QQ. Græcis.*
- A ſepulcro, Macedones, *Plut. in Flamin.*
- A maculis vnguium, *ridiculè Cardanus lib. 8. de uarietat. cap. 4?.*
- A barba nata mulieri, *Herodot. lib. 8. de Pedaſenſib.* vel immaturis annis viro, vt Lud. Hung. Regi, *Dubrauius lib. 39.*
- A veſtitu, vt Andronico Iuniori. *Gregoras lib. 2.*
- A throno ſeu ſella, vt Alexandro Magno, *Diodor. lib. 17.*
- A corona, Othoni Bauaro, *Bonfinius Hungar. Hiſt. lib. 9. Dec. 2.*
- A ligone, Sfortiæ, *Iouius in Magni Sfortiæ uita.*
- A nubibus, eorum formam ſubitam conſiderantes νεφοδιόκται. ſi ſit ſimilis columbæ quæ dicitur περιστερὰ, dicunt imminere caſum hoc eſt περίστασιν; ſi ſimilis gladio, bella & moleſtias ſimiles; ſi ſimilis Leoni reipub. adminiſtrationem promitti: & huiuſmodi nugæ. *Theod. Balſamon in Syno. Trullan.*
- A fulmine, Mithridati futura, *Plutarch. lib. 1. qq. conuiu. cap. 6.*
- A niue, Italiæ infauſtum; Luſitaniæ lætum omen. de priore *Sigon. anno 443. lib. 13. Imp. occid.* de poſteriore, *Oſorius lib. 8. Rer. Emanuel.*
- A glacie, dira lues. *Annal. Boiorum lib. 4. anno 823.*
- A palude, aqua Inus in Laconia *Pauſan. in Lacon.*
- A ſtatuis & lapidibus, vt Veſpaſiano *apud Sueton.* Marco Antonio *Plutarch. in eius uita.* Theodorico Regi, *Procop. Belli Gothi. lib. 1.* Andronicis, *Gregoras lib. 8. Nicetas lib. 2.*

Hæc tabula ita eſt collocanda vt reſpiciat pag. 78. Part. II. Lib. III.

SECTIO V.

SEptimò, poteſt nonnunquam uana obſeruantia contingere in *ſtrenis primo anni die* dandis. Solebant Ethnici kalendas Ianuar. (Vt docent Sueton.
ton.in & Ouid.) *a* magna ſolennitate cele-
u.& in brare, in honorem Iani, & inter cetera
r.Oui. tunc inuicem dare ſtrenas, in omen ſi-
tor.Fe ue precationem bonam anni proſperè
i ſtre- decurſuri, vel aliorum multorum adij-
ciendorum, nam dicta quaſi *trena*, & ternarius perfectionis atque plenitudinis iudex, eo quòd tria ſint omnia Ari-
2. de ſtoteli. *b* Has *ſtrenas* propter huiuſmo-
di ſuperſtitiones, concil. Antiſiodorenſe
.1. vocat diabolicas, *c* & qui eas mit-
õ obſer tunt damnari videntur a D. Auguſt. a-
26.q. pud *d* Gratian. & a Martino Papa, qui; *Non licet* (ait) *iniquas obſeruationes agere Kalendarum, & ocijs vacare, neque lauro aut viriditate arborum cingere domos. Omnis e-*
non li- *nim hæc obſeruatio Paganorum eſt.* *e* Sole-
6.q.7. bant autem pij Chriſtiani eo die ieiu-
nare, in deteſtationem gentilitiæ ſuper
no.17. ſtitionis, vt docemur a D. Ambroſ. *f*
n.10. & Conc. Toleta. 4. *g* qui verò contem-
pto ieiunio feſtum diem, cum paganis
.ſi quis agebant, illis Romanorum Conci. ſub
29.q.7 Zacharia Pontif. dixit anathema. *h* Quare ſi quis hodie, vel in honorem Iani vel Streniæ Deæ epulis vacaret, aut ſtrenas mitteret, vel acciperet, is eſſet idololatra, ſi id faceret tantum, vt omen certum proſperi euentus, foret vana obſeruantia mixta diuinationi, plerumque mortalis, ſi tantum id faceret, vt incertum omen vel augurium, peccatum eſſet veniale, ſi animi tãtum cauſa, vel amicitię conſeruandæ cauſa, pro conſuetudine Chriſtianorum, nullum eſſet peccatum: immò ſi faceret in honorem circumciſionis Dominicæ, quam tunc celebrat Eccleſia, mereretur coram Deo. Nam hodie ceſſant exolitæ Gentiliumque ſuperſtitiones, quæ tam rigidæ ſanctionis canonum cauſa fuere.

Cauendę tamen etiam hodie ſuperſtitiones illæ, de quibus Burchardus ita ſcribit; *Obſeruaſti Kal. Ianuarij ritu Paganorum, vt uel aliquid plus faceres propter nouum annum, quàm antea vel poſt ſoleres facere. ita dico, ut uel menſam tuam cum lapidibus, uel epulis in domo tua præparares eo tempore, aut per uicos & plateas cantores, & choros duceres, aut circa tectum domus tuæ ſederes enſe tuo circumſignatus, ut ibi uideres & intelligeres, quid tibi in ſequenti anno futurum eſſet, uel in biuio ſediſti ſuper taurinam cutem, ut & ibi futura tibi intelligeres, vel ſi panes prædicta nocte coquere feciſti tuo nomine, ut ſi bene eleuarentur, & ſpiſſi & alti fierent, inde proſperitatem uitæ tuæ eo anno prouideres, ideò quia Deum creatorem tuum* (hæc faciendo) *dereliquiſti, & ad idola, & illa uana te conuertiſti, & apoſtata effectus es; duos annos per legitimas ferias pœniteas.* Burcha. in Pœnitentiali, lib. 19. cap. de arte magica, verſ. Obſeruaſti Kalendas. Vbi habes breuem quandam enumerationem ſuperſtitionũ illius diei, quæ cum ſtrenarum miſſione hodierna clarum eſt nihil ſimilitudinis habere. Vbi pro *lapidibus* fortè corrigendum eſt; *lautitijs.* Nõ habui in quem locum commodius reijcerem, etſi ſacrilegij aliquid ſubeſſe cenſeam, quod Hiberni ſilueſtres lupos in magno honore habent, & in patrimos aſciſcunt, quos *Charichriſt* appellant; pro eis orantes & benè precantes, & ſic ſe ab illis lædi non verentur. narrat Cambdenus, *in Britanniæ Antiquitat.*

SECTIO VI.

OCtauò, ſuperſtitio eſt *temporariorum*; qui dies, menſes, annos obſeruãt nõ ad Dei cultum, ſed ad directionem negotiorum ſuorum, vt qui certis temporibus herbas colligunt, uel ligna ſuccidunt, pro ædificijs vel nauibus, ſuperſtitione carent; ſi id faciant permoti naturali obſeruatione motus, & influentiæ cœleſtis. certis enim temporib. vis herbarum efficacior eſt, ligna quoque minus obnoxia ſunt corruptioni, & aptiora ſunt ad uſum. Sed ſuperſtitio foret, ſi obſeruaretur certus vnus hebdomadæ, vel menſis dies tantum, vel certa diei hora; qua talis hora vel dies eſt; vel adderentur circumſtantiæ inutiles, aut orationes ocioſæ vel non ap- i c. non li-
probatæ. *i* Vnde ſequitur. quod rectè

Binſ-

a c.non li-ceat. 26.q. 5 & d.c.nõ obſeruetis Silu.v.ſup-ſtitio.q.10. Sic intellige Burchard. d.c.v.3.

Binsfeldius infert, *a* huc referendos qui *obſeruant certas feſtiuitates*, vt Conuerſionis B. Pauli, Vincentij, Vrbani, vel aliorum; quibus ſi pluat, vel cœlum ſe renum ſit, ſibi ſpondent ſerenitatem, fertilitatem, vini copiam vel inopiam, aut continuatam per tot dies pluuiam, vnde & ſuperſtitioſos fecere verſus, quorum primus eſt,

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni, &c.

Item *qui colligunt herbas in die* Sancti Ioannis, ad certos quoſdam effectus, credẽtes eo die habere vim naturalem efficaciorem, vel *inferunt arbores* ipſo die Annunciationis B. Mariæ, vel in Feſto S. Stephani *minuunt ſanguinem equorum*, & ſimilia faciunt, naturalem cauſam attendentes, quæ nulla eſt, vnde vanè iſta inſtituunt, ſed & feſta ſic potius in honorant quam colunt. Si verò directè iſta adſcriberent merito Sanctorũ, & Deo tribuerent effectum vt ſanctos illos honoranti, viderentur & ipſi ſanctos illos honorare, quare nec auderẽ eos damnare. Huc etiam pertinẽt, qui *obſeruant quoſdam dies*, vt puta diem D. Magdalenæ, diem lunæ, &c. *ut infauſtos*, vel vt fauſtos ad iter, aut rem aliquam inchoandum, item *an cum ſurgunt, primò induerint calceum vel fermorale dexterum an ſcæuũ*, aut quo pede primum tangant terram, vel domo egrediantur, & quæ huiuſinodi nugatoria, eos conſtat peccare iſto ſuperſtitionis genere. Tales in iure Canonico videntur *dies Aegyptiaci*, quorum mentio apud D. Auguſtinum. *b* Collegit nationũ cunctarum ferè dies ominoſos, & obſcænos Alexander ab Alexand. *lib.4. gene. dier.c.20.* ſed hos Aegyptiacos prætermiſit. Cælius Rhodiginus, *c* hoc tantum; *vocari dies atros & ἀποφράδας. vulgò, a ueteribus deluxata uoce*, Aegyptiacos; *ab Aegypti, inquit, uanitate proclinato nomine. Eorum Auguſtinus meminit, & in canoni cis decretis non eſt prætermiſſum*. Sed qui dies iſti apud Aegyptios, hoc debuit explicare. Gloſſa Canonica vult, Aegyptios docuiſſe qui dies toto anno in fauſti forent ad opus inchoandum, & hos Eccleſiam olim in Kalẽdarijs ſuis ſignaſſe. quorum poſterius nihil dubito, quin falſum ſit, nunquam enim hæc Eccleſia recepit, Apoſtolicæ prohibitionis memor, *d* poſterius poteſt reci pi: aſtrologorum enim iſta commenta fuere, & Aegyptus inuentrix aſtrologiæ. Petrus Breslauus *libro primo Notabilium capite* 53. huiuſmodi dicit eſſe Ian. 1. & 25. Februar. 4. & 26. Martij 1. & 28. April. 10. & 20. Maij 3. & vlt. Iunij 10. & 17. Iulij 13. & 27. Auguſti 1. & 24. Septembr. 3. & 21. Octob. 3. & 22. Nouemb. 5. & 28. Decemb. 7. & 22. vnde acceperit neſcio. Suſpicor tamen, Aegyptios pro ſcæuis, & ne faſtis habuiſſe etiam dies illos, quibus tot plagis a Moyſe percuſſi, & quo Pharao cũ exercitu mari demerſus. Nam ſingulis gentibus inſignes clade aliqua dies, poſtea ſemper atri habiti, vt de Romanis, Grecis, alijſque docuit Alex. ab Alex. *e* Exempla plura harum ſuperſtitionum ſuggerunt Patres, illa D. Pauli uerba, (*Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos Timeo uos, ne fruſtra laborauerim in uobis*) explicantes, vt Ambroſius, *Dies obſeruant, qui dicunt vtputa, craſtino proficiſcendum non eſt, poſt craſtinum enim non debet aliquid inchoari, & ſic ſolent magis decipi. Hi autem colunt* menſes, *qui curſus lunæ perſcrutantur, dicentes vtputa, ſeptima luna inſtrumenta confici non debent. nona luna ſeruũ emptum vtputa, domum ducere non oportet, & per hæc facilius ſolent aduerſa prouenire.* Tempora *uerò ſic obſeruant, cum dicunt: Hodie Veris initium eſt, feſtiuitas eſt, poſt cras Vulcanalia ſunt. Et talia iterum aiunt, Poſterum eſt, domum egredi non licet.* Poſterum, *ſignificat aduerſum & præpoſterum, quaſi elapſa commoditate ſerum.* Annos *ſic colunt, cum dicunt, Kalendis Ianuarijs nouus eſt annus, quaſi non quotidie anni impleantur, ſed ut Iani illius memoriam recolant bifrontis, hac ſuperſtitione utuntur, quæ longè debet eſſe a ſeruis Dei, ſi enim Deus ex toto corde diligatur; ipſo propitio, nulla debet eſſe formido neque ſuſpicio harum rerum. Proſperè enim poteſt cedere, quicquid ſimpliciter ſub Dei deuotione fit.* D. Aug. *f Eos enim inculpat, qui dicũt, non proficiſcar quia g proſperus dies eſt, aut quia luna ſic fertur, vel proficiſcar, ut proſperè cedat, quia ita ſe habet poſitio ſiderum. Non agã hoc*

menſe

b de cõfeſſ. maleſi. in 3 cauſa diſpoſitiua ad maleſ.

c Cõmen. in epiſt. ad Gala. 4. Ench. c. 79. & in c. non obſeruetis, & c. quis exiſtimaret. 26. q. 7.

d li. 1. ... tia. le...

e ad G... v. 10.

f d.c...

g epi. 19 c. 7.

menſe commercium , quia illa ſtella mihi agit menſem, vel agam, quia ſuſcepit menſem. Non plantem hoc anno uir.eam , quia biſſextus eſt , quæ ad verbum comment. ſuo inſeruit D. Anſel. *Idem Auguſt.* ſic alibi; *ſicut obſeruant, qui certis diebus, ſiue menſibus, uolunt et nolunt aliquid inchoare, eo quòd ſecundum uanas doctrinas hominum fauſta, uel infauſta exiſtiment tempora*, & alio rurſus loco; *plena ſunt conuenticula noſtra hominibus , qui tempora rerum agendarum a Mathematicis accipiunt. Iam uerò ne aliquid inchoetur aut ædificiorum, aut huiuſmodi aliquid operum, dieb. quos Aegyptiacos uocant, ſæpè etiam nos monere non dubitant*. Hactenus Patres, quorũ adſcripſi verba; quoniam, licet primo loco, & iuxta contextus ſeriem , Apoſtolus loqueretur de ſuperſtitioſo dierum, menſium, & annorum cultu Iudæorũ, quos Galatę Iudaizantes haud dubiè imitabâtur, vt optimè cum Græcis D. Hieronymus & Primaſius arbitrati; fieri tamen poteſt, vt aliquid etiã paganiſmi ſimul irrepſerit, vt vidi in Francia, tempore Catharinæ Mediceę quando inter aulicas matronas adeò hęc vigebant, ut nihil inconſultis aſtrologis (quos *Barones ſuos* nuncupabant) conari auderent. Quęſo, ſi quis dies in fortunatus; vnde? ex aſtrorum reſpondent influxu, & poſitura ? verùm hæc eſt alia atque alia ſingulis annis, nec eadem illo eodem die, fuſe hoc phyſicis rationibus refellit Ciruelus *d. p.3. c.6.* qui poteſt conſuli. Ad hanc ſuperſtitionem diariam referendi quoque ſunt; qui certis diebus olera ſcopis tangũt , ne ciniphes , erucæ, campe, vel alia inſecta noceant, item qui nolunt ungues præſcindere die Veneris , vel nere die Sabbathi , cum interea non abſtineant in honorem Deiparæ ceteris operib. ſeruilibus , qui credunt maiorem ineſſe vim aquę benedictæ Dominicis poſt quatuor tempora, quã alijs ad ſpeciales quoſdam effectus; itẽ qui oua, quæ gallinæ pariunt die Paraſceues, toto aſſeruant anno, quia credunt ea vim habere ad exſtinguenda incendia , ſi in ignem inijciantur : cedo enim , vis hæc naturaliſne? vnde? a die, vel matre? nemo hoc dicat, nã quid abſurdius? nulla matri prærogatiua tum præcipua competit: nihil diei , cœleſtes orbes tú, vel ſidera ſingulare influunt . Vis illa , ſupernaturalis ergo , cur non idem competit enixis die Anaſtaſis , vel Natalis Domini? ſpeciali, inquient, priuilegio. dic ſodes, vnde noſti? cui & quãdo conceſſum? conſtat experientia, dicẽt. Sed illa fallax, & vnde certus es, non ex pacto effectum naſci? Deuotio perſuaſit , dicat alius. Non bona deuotio; quæ cũ ſcandalo coniuncta, quæ merito ſuſpecta, quæ anilis, quæ ſingularis, quæ nullo Eccleſiæ vel traditionis munita ſuffragio. Faciunt in his partib. multi. Sed in ijſdem partibus multi pietatis, & rerum fidei morumque imperiti , multi curioſi, multi ſuperſtitioſi. Lege Mart. de Arles tracta. de ſuperſtitione.

SECTIO VII.

NOno *loco* ſunt obſeruantiæ vanæ in malis depellendis, & morbis ſanandis varię, vt ſi quis faciat oblatiõnẽ ex bonis eleemoſyna impetratis , credens ea maioris efficaciæ ad effectum conſequendum , qui putat crucem ex eleemoſynis emptam vel factã, eſſe ſanctiorem , & efficaciorem , qui offerunt ſanctis ceram vel aliam materiam , illi immiſcentes capillos hominis , vel pilos animalis ægri , qui mergunt imagines in aquã, pro pluuia obtinenda, qui faciunt quaſdam ligaturas , ne lac vaccis ſubtrahatur, qui per annulũ deſpõſationis meiunt, vt liberẽtur maleficio, qui pro quibuſdam capitis doloribus, & ſimilibus morbis curandis , ad porcorum lintrem ſeu obbam collum applicant. In nomine Patris, &c. qui metiuntur cingulum ægrotãtis ad cognoſcendum a quo ſancto ſit ſanitas impetranda, adhibitis alijs definitis ritibus; qui ſtramen bipẽni diuidunt, ut ſanentur manuum, vel digitorum tumores : qui pro quibuſdam pecudum morbis ignes ſtruunt ex peculiaribus lignis, & in eum animalia impellunt, vel in orbẽ circumducunt, & quod primo loco trãſit animal, hoc ſanctis offerunt . qui S. Lupi libum pinſunt, hoc ritu: coquunt libum triangularem , prætexto Trinitatis ſacratiſſimæ honore , & ei quin-

que foramina imprimunt, in memoriam (ſic colorant) vulnerum Chriſti; poſtea, in B. Lupi honorem, libum dant in eleemoſynam primo mendico non ex propoſito, ſed ignaro, & fortuito occurrenti, ſic arbitrantur armenta gregeſque, ſola in paſcuis, a lupis inuadi non poſſe. frequens eſt, in pagis prope Thenas & Louanium. Superſtitio ſe prodit in eo (vt cetera mittã) quòd fortuito mendicanti dari debet; nam quid hoc, vel ad cuſtodiam pecoris, vel ad honorem Dei, attinet? tales etiam ligaturæ pecuariorum, ad liberandos canes ac pecora a clade & tabe, vel vt ea inferant pecorib. aliorum. *lege Burchardum d. c. 19. v. feciſti ligaturas.*

Huc referendę ſunt innumeræ orationum formæ, quibus vulgo vulnera ſanãtur, vel morbi curantur, vel infortunia arcẽtur. Quale illud de quo Burchard. ibid. v. collegiſti; *Collegiſti herbas medicinales cum alijs incantationibus, cum Symbolo & Dominica oratione.* Corrige auctor, quam cum ſymbolo, & dom. orat.) *id eſt, cùm credo in Deum, & Pater noſter cantando. Si aliter feciſti, decem dies in pane & aqua pœniteas.* Eſt & alia in vſu inter Hiſpanos milites, qua quidam ſalutatores, vt ferunt, ſancte viuẽtes, & omnes gratis curantes, cum ſola impoſitione linteorum, & certorum recitatione verborum vtuntur: formula fuit Hiſpanica, ſed reddam Latinè ad verbũ; *Per Chriſtum, & cum Chriſto, & in Chriſto, eſt tibi Deo Patri omnipotenti, in unitate Spiritus ſancti omnis honor, & gloria per omnia ſecula ſeculorum. Oremus, ſalutaribus præceptis moniti, & diuina inſtitutione formati, audemus dicere, Pater noſter, qui es in cœlis, & cæt. Amen, Ieſus. Potentia Patris, ſapientia Filij, virtus Spiritus ſancti ſanet hoc vulnus ab omni malo. Amẽ Ieſus. Domine mi Ieſu Chriſte, credo quod nocte Iouis Sancti in cœna, poſtquã lauiſti pedes tuorum ſanctorum diſcipulorum, accepiſti panem ſanctiſſimis manibus tuis, & benedixiſti, & fregiſti, & dediſti tuis ſanctis diſcipulis dicens; accipite & comedite; hoc eſt enim corpus meum, ſimiliter accepiſti calicem in ſanctiſſimas manus, & gratias egiſti, & tradidiſti illis dicens: accipite & bibite, quia hic eſt meus ſanguis noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. hoc quotieſcunque feceritis, facite in meã commemorationem. Obſecro te Domine mi Ieſu Chriſte, vt per hæc ſanctiſſima uerba, & per uirtutem illorum, & per meritum ſanctiſſimæ Paſſionis tuæ, ſanetur hoc vulnus, & malum iſtud. Amen. Ieſus. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen. Ieſus.*

De hac formula mota fuit Ipris anno ſuperiore quęſtio, maximè quia nullum naturale medicamentum accedebat. Reuerendiſſ. Epiſcopus Iprenſis Simonius, & conſiliarij eius, totam curationem hanc indicarunt ſuperſtitioſam & illicitam, & prohibuere ne quis ea vteretur: Multis hæc damnatio dura viſa, ſed immeritò. Nam hic effectus totus exſpectatur a Deo per modum miraculi. Sed miracula ſic aſſiduè, & quaſi ex conſuetudine poſcere; eſt Deum tentare. Deinde ſancti viri, ad miracula edenda, non ſunt vſi certis, & quaſi conceptis verborum formulis, ſed modò ſic, modò aliter, prout Spiritus ſanctus ſuggerebat. Tertiò ſanctitas huius non ſatis probata; fit enim plerumque vt malefici pręclarè, ſpecie externa, ſanctitatem mentiantur, neque in hac re milites ſatis idonei iudices; quibus ſancti uidentur, qui extrinſecus peccata grauia non produnt. Quartò, qui donũ ſanationum a Deo acceperunt, illi nunquam accipiunt cum conditione, vt talibus vel talibus vtantur verbis, ſed tales commentitiæ formulæ ſunt indicia pacti ſaltem latentis. Quintò, non licet priuatis cõminiſci formulas, quas nec ſacræ litterę, nec Eccleſiaſticus vſus approbauit; qualis eſt iſta, quæ licentioſe abutitur, & deprauat multa ſacroſancti Miſſæ ſacrificij verba, etiam ipſius Canonis; Deniq; applicat verba cõſecrationis rei, ad quã inſtituta non fuit, (quod non eſt permittendum) & præterea petit effectũ ſibi concedi per vim prædictorum verborum; quæ vis, non ad vulnerum corporis conſolidationẽ, ſed ad panis ac vini transſubſtantiationẽ, a Saluatore noſtro directa fuit. Neque illud negligendum eſt, Eccleſiã & Catholicos eius filios, tanta ſemper in veneratione hæc ſacroſancta conſecrationis verba habuiſſe, vt nefas ducerẽt illis vti; niſi quando in Miſſæ ſacrifi-

cio, vel quando in Eccleſia, vel ſcholis, aut diſputationibus ijs neceſſariò vtendum: contra Diabolus, & membra eius malefici, rebus nullis vtuntur libentius aut frequentius ad ſua ſacrilegia nefanda; quam & ipſa Venerabili Euchariſtia, & ijs quæ ad illam pertinent. Hæc mihi nunc contra hanc & ſimiles formulas occurrebant.

SECTIO VIII.

HEc quiſquam nitatur auctoritate cuiuſdam Canoniſtę, qui vixit anno 1454. nomine Felix Malleolus, & fuit Canonicus Tigurinus, ſed de here ſi tantum non damnatus; quare & Io. Balæo & ſimilibus tantopere cómendatus: hic Malleolus, integro libello, *duorum tractatuum de exorciſmis*, ſe patronum præbet huiuſmodi precationum, & medicamentorum. plurima huius opuſcula circumferuntur, ſed in pleriſque multa ſunt temeraria, erronea, & ſcandaloſa: quare maturo & ſapienti conſilio Eccleſia Romana eius nomé, intér primæ claſſis prohibitos ſcriptores, quorum cuncta ſcripta ſint vetita, retulit. ideò Catholicis eius auctoritas profligata planè cenſenda: ſed nec rationes vllius momenti attulit. Examinemus ſingulas breuiter. vult licitã eſſe curationẽ per huiuſmodi verba (dicam Latinè; tum vt omnes intelligant, tum nequis vtatur; ſi eo, quo pronuncianda ſunt verba, idiomate & rythmo proponerentur.) *Si ſancta Maria virgo puerum Ieſum uerè peperit: liberetur animal hac Paſſione, In nomine Patris, &c.* Et illud; *Chriſtus fuit natus, Chriſtus fuit amiſſus, Chriſtus fuit inuentus: ipſe benedicat, & conſignet hæc vulnera, In nomine, &c.* Et illam; *Ego adiuro uos uermes, per omnipotentem Deum, ut iſta ciuitas uel domus ſit uobis tam deteſtabilis, quàm Deo eſt uir ille; qui falſam ſententiam protulit, & iuſtam nouit, in nomine Patris, &c.* & dicit hæc dicta, mutatis mutandis etiam proficere, contra lumbricos & vermes, qui animalium viſcera corrodunt. Fatetur ſuæ ſententiæ contrarium eſſe quendam, qui ſcripſit de ſuperſtitionibus (*intellige Martin. de Arles*) & Io. in ſumma Confeſſor. & anno Domini 1405. lectorem ordinis Auguſtiniani coactum reuocare Heidelbergæ articulum, quo dixerat poſſe huiuſmodi formulis ſine peccato aliquem vti, & nominatim ſecunda illa. coactũ, inquam, hoc reuocare, ad mandatum Domini Epiſcopi Spirenſis, & peritorum ſtudij Heidelbergenſis, tanquam erroneum, & polliceri, ſe de cetero nõ amplius talia verba prolaturum. His non obſtantibus contrarium ipſe cenſet. Probat primò quia pium eſt & meritorium ſanare morbos, non hominũ modo, ſed & brutorum: vt probantur multi Sancti feciſſe. *Reſp.* hoc fecere, citra omnem ſuperſtitionis ſuſpicionẽ, & ſic facere eſt pium ac meritorium: formulas verò haſce ſuperſtitioſas eſſe, & meritò ſuſpectas.

Secundò, licet benedicere animalibus in nomine Domini. *Reſp.* licet, ſi nihil addas ſuperſtitioſi dicti vel facti.

Tertiò, licet illa maledicere, ſeu coniurare, & excommunicare, & exorciſare: vt fecit S. Vvilhelmus Lauſannẽſis Epiſcopus, qui ab anguillis læſus omnes anguillas ſuæ ditionis maledictione expulit & relegauit. ſicut & B. Pruminius inſulam S. Marci propè Conſtantiam, venenoſis coinquinatam vermibus, totaliter ſuis precibus mundauit. Et Epiſcopus Lauſannẽſis, tum viuens, cõtra venenatas ſanguiſugas, quę veneno ſuo inficiebant Salmones & alios piſces, exorciſmos ex ſacris Scripturis compoſitos, fecit pronũciari. Et ſoliti ſunt etiam in Heluetia, cõtra val dè noxium genus verminum, quod vocant *Inger*, inſtituere iudiciarium proceſſum, ſicut fit contra facinoroſos: ſicut & Conſtantienſes & Curienſes faciunt, contra vermes alios nuncupatos *Lauff kæffer*. *Reſp.* Exorciſmos & Eccleſiaſticas depulſiones animaliũ probari, quos publicus Eccleſiæ vſus recepit & approbauit, non quoſcunq; priuati comminiſcuntur. Hodie in Ritualibus Romanis habemus expreſſas formulas legitimas, quas omnes ſequi deberent; poſſunt, & vti tutò proprijs diœceſium, quæ à ſede Romana approbatæ: immò ſine peccato vti illis poſſunt, etiamſi non ſint expreſsè approbatæ;

dummodò nec improbatæ, nec à viris doctis & pijs in dubium vocatę, nec apertam vanitatem præ ſe ferant. Vt ſanè in formula ipſius exorciſmi ſeu adiurationis Lauſannēſis Epiſcopi nihil continetur, quod poſſit improbari; niſi fortè citatio illa, & procuratoriū piſcium, & alij quidam actus iudiciarij, quæ omnia vidētur vana & ſuperflua: quod idem dicendum de publica praxi Conſtantienſi & Curienſi. Tertia verò illa adiuratio erat introducta priuatim à ruſtico, nec de origine prima eius quicquam conſtat: in exorciſmis autem non recipiendas quaſuis pro arbitrio exorciſantis preces, ſed certas & ab Eccleſia præſcriptas, docent Cōcil. Carthag. 4. *can.* 7. & Io. Micrologus *lib. de obſeruat. Eccleſ. c.* 7. Quoad factum denique Guilhelmi & Pruminij, ſimilia legimus de S. Patricio & alijs; ſed aliud non probant; quàm licere ſacra adiuratione, vel oratione, virtute Dei, animalia noxia expellere; quod nemo negat: Licere autem certas formulas arbitratu quorumuis confictas in vſum inducere, id non probatur, quod ego nego. Sanè Apoſtoli, & Sancti, abſque alia verborum additione dæmones expellebant, & morbos ſanabant in ſolo Chriſti nomine *a* ſic DD. Petrus ac Paulus, D. Io. *b* D. Th. D. Andr. DD. Iudas & Simon; *c* & D. Hilarion. *d* fecere.

a *Act.* 3. *v.* 6. *& c.* 16. *v.* 15.
b *Prochorus in uita Io.*
c *Abdias li.* 1. 9. 10. *&* 13. *hiſt. Apoſtolor.*
d D. *Hiero. in eius uita.*

Quartò addit, pro argumento; ex legenda S. Blaſij, eum benedictione ſolitū munire animalia imbecilliora cōtra grandiora: item, quòd qui porcos caſtrant, eos D. Antonio commendant; & ſi porci D. Antonio donati violētur ab aliquo, illum non eſſe impunitum. *Reſp.* hæc nihil ad rem pertinere: nihil enim hic verborum ſuperſtitioſorum intercedit. De D. Blaſio in vulgatis legendis multa narrantur, quæ nulla nituntur fide vel auctoritate. Cur Beato Antonio porcus appingatur, neſcio; niſi hoc ex hac ortum conſuetudine fuerit: ſed quod huius conſuetudinis initium, rurſus ignoro. Deuotioni populorum puræ & innoxiæ. ſanctorū caritatem ſępenumero fauere & applaudere videmus. Nimirū rectè Ambroſius; Proſperè, dixit, poteſt cedere, quicquid ſimpliciter ſub Dei fit deuotione.

Quintò ex ſacra Scriptura ſic argumentatur; Paulus dicit, *omnia quæcunque facitis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite.* *e* qui omnia dicit, nullum actū (ſaltem bonum) excipit. *Reſp.* eum ſumere pro certo, quod eſt in controuerſia, hunc actum animalis cum talibus verbis curati eſſe bonum. Nec dicit Apoſt. licita eſſe quæcunque in nomine Ieſu facimus; ſed quæcunque facimus, ea nos in hoc nomine, & non in alio facere debere.

e *Colo*ſ. 3. *v.* 17.

Sextò, tempeſtatem per maleficium excitatam, ab agris alio maleficio repellere, eſt actus bonus: ergo etiam ſuperſtitioſa formula licet repellere morbum animalis maleficiati. Antecedens probat ex l. eorum. C. de malef. & auctoritate Azonis in ſumm. & Archid. *Reſp.* & legem illam, & auctores eam ſequentes manifeſtè errare contra fidem, vt docebo fusè lib. 6.

Septimò, quoad primam formulam excuſat illam; Quia *Si* particula in ea non eſt dubitatiua ſeu coniecturalis: ſed cauſalis, ſignificans idem quod, *quia verè*. Quemadmodum, in illo: *ſi iudicas eos, cognoſce.* item, *ſi in inferno nulla eſt redemptio, ſanè terribilis eſt recordatio.* *Reſp.* etiamſi ita ſumas, formulā eſſe ſuperſtitioſam. quia vel illud additur, vt cauſa ſanationis, vel vt ſignum. ſi vt ſignū, non eſt ſignum ad hoc à Deo vel Eccleſia inſtitutum. ergo à priuato, & tum meritò ſuſpicamur pactum cū dæmone. quia cum Deo nemo ſic paciſcitur: nec licet nobis, Deo ſignum præſcribere, vel dare. Si vt cauſa; vel quatenus aerem verba verberant, & ſunt talis ſonus (quod eſt ridiculum) vel quatenus ipſa verba vim phyſicam habēt (quod æquè abſurdum) vel quatenus habent vim moralem. quæro an hæc ſit ex opere operato; an ex opere operantis? non illud, quia non ſunt Sacramenta. ſi iſtud, ergo iam à deuotione res pendet. ergo etiamſi alijs vteretur verbis id à Deo obtineret. ergo iam vana formula. habet hoc argumentum vim contra ceteras omnes. Nec tamen vim habet cōtra inſtitutas ab Eccleſia

formas

formas exorciſmorum, quia Deus Eccleſiam in his dirigit, & ſponſæ ſuę votis fauet, adeò vt Eccleſiæ preces huiuſmodi; vi nominis Chriſti, quod inuocatur, & inſeritur; vt cauſa ſimul, & vt ſignum operentur, eo modo quo & ſignum crucis formatum pronunciatumque. a.

a T aus li. de monia ca. ult.

Octauò contendit licere aliquando dæmonũ vti miniſterio, & eos ad hoc inuocare: quia D. Theodorus Epiſcopus Sedunenſis ingentem campanam a Leone Pontifice ſibi donatam, à Roma Sedunum vſque per dæmones portari curauit. Confirmat, quia generales hæ propoſitiones ſunt reijciendæ, omnibus nobis iniuriam & damna, & moleſtias pertinaciter inferentibus eſt ignoſcendum, qui hoc dicat ex Domini præcepto, eum dicit mentiri. veritati enim conſonum eſſe non parci, ſed oportere puniri; Item, de uſuris generalem facientes prohibitionis deteſtationem errare, cũ in multis contractus vſurarum videatur licitus. Sic vult, qui negant vllas formulas ſuperſtitioſas eſſe licitas, eos quoque errare; *Reſp.* me mirari audaciam, vel ignorantiam hominis. audaciam quod fabellas nobis pro hiſtorijs obtrudat, quarũ nullum refert auctorem. Si hoc accidit (non credo quidem) ſed ſi accidit, ſpeciali Dei reuelantis permiſſione hoc ab Epiſcopo illo factum; alioqui nec omnia ſemper ſanctorum alias uirorum facta imitanda, immò nec neceſſariò ſemper probanda. Confirmationis primum membrum prorſus, vel calumnioſum eſt, vel abſurdum. calumnioſum, ſi vim præcepti Dominici de remiſſione iniuriæ intellexit: abſurdum, ſi ſic intellexit, ut ex argumento videtur intellexiſſe. Dominus enim rancorem, iram, vlciſcendi ſtudium, & animi perturbationem prohibuit. Sibi vindictã relinqui voluit, eam in hoc ſæculo retribuit per iudices, vicarios ſuos. nihil igitur hoc pertinet ad iudiciariam iniuriæ proſecutionem. Secundum membrum de vſuris erroneum eſt. nunquã enim vſurarij contractus vlli liciti fuerunt.

Poſtea conatur probare, formulam ratione verſus, ſeu rythmi ſuperſtitioſam non eſſe. Quod nec nos dicimus: dicimus tamẽ, quia non ſolet Eccleſia exorciſmos verſibus ligare, hoc nõ carere aliqua ſuſpicionis cauſa.

Decimò vult etiam ratione rituum, & geſticulationum uariarum quibus vtuntur ruſtici, & alij huiuſmodi medentes, nõ poſſe dici formulas ſuperſtitioſas. *Reſp.* ritus omnes & geſtus abſonos, quos Eccleſia non recipit, nec verbũ Dei, ſcriptũ, vel non ſcriptũ, approbat; cenſeri meritò vanæ obſeruantiæ ſpecies, & propterea fugiendos, tanquam ſuperſtitioſos. Addit etiã certè parũ piam dicti ſui multiplicẽ confirmationem. prima eſt. Chriſtus Dominus cæcum ſanauit ſpuens in terram, & facto luto, & eo illitis oculis. 2. D. Marcus eodem modo ſutorem ſanauit in manu ſiniſtra læſum. 3. Heliſæus miros geſtus fecit, vt puerum ſuſcitaret. 4. D. Hieronymus per ſignum crucis leonis pedem ſanauit. 5. in paruulis baptizandis multos ritus, tactus & mores nunc exercent Sacerdotes, qui in primitiua Eccleſia fuiſſent exorbitantes. *Reſp.* ex his ineptiſſimè inferri, ad ritus illos a mulierculis & ruſticis priuata auctoritate receptos. Chriſti Domini ritus fuit maximè myſticus & ſignificatiuus, vt S. Patres oſtendunt. Heliſæi factum, prophetia fuit incarnationis Dominicæ. De D. Marco illa narratio, mera nænia eſt. D. Hieronymus Eccleſiaſtico remedio, & proprio Chriſtianiſmi ſigno fuit vſus. Sacerdotes, qui alios ritus ſeruant, quàm Eccleſia præſcribit, peccant: qui eos tantum ſeruant qui ſunt in ritualibus, nihil faciũt quod non Eccleſiaſtico vſu à pluſquã mille annis receptum ſit, vt docet Bellarminus *tom. 2. agens de baptiſmi cærimonijs.* Plenum verò impietatis eſt, nec à blaſphemia alienum cęrimonias Eccleſiæ, & actiones Chriſti atque prophetarum comparare maleficorum actionibus, & ex illis has uelle deducere, vel comprobare, vt facit Malleolus.

Vndecimò coniectorem agit; *fortaſſis*, inquit, *eſt arcanum Dei, quod ſancti viri per reuelationem receperunt. Sicut olim per hoc uerbum Ananizapta, reſeruatum, tentum, & portatum contra peſtilentiam fideliter*

credentes ſecuritatem perceperunt. Reſpond. non, quod poſſem, omne *fortaſſis affirmatiuum*, ſolui per *fortaſſis negatiuum*; ſed, quamdiu de tali reuelatione non eſt vlla probatio, tutiorem partem eligendam, vt abſtineatur, deinde ipſorum eſſe qui defendunt, nō conijcere, ſed probare reuelationem, denique illud ipſum quod addit, de *Ananiſapta*, cuius exemplo conatur intentum probare: eſſe non tantum vanum, ſed etiam merè magicum, & ex pacto dæmonico natum. Sciendum enim inter magica reliqua periamınata ſolitum, vt contra peſtes & febres peſtilentes, in quo tres verſiculi debebant certo deſcribi modo.

Ananiſapta ferit, mortem quæ lædere quærit, &c.

Quibus quid poteſt dici ineptius? nam illud *ananiſapta* nihil prorſus ſignificat, & ponitur tamen verſu tertio vt Dei nomen, & petitur ab eo, vt ferentis miſereatur, vnde patet ſic occultè dæmonem inuocari, qui hoc ſibi nomen, vel ſignum conſtituerit. Deinde quod ait fideliter credentes tantum ſanari: hoc indicat eum requirere certam fidem virtutis illorum verborum, quod, & ipſum eſt impium. Si verò licet de ſignificatione conijcere, ſuſpicor vocem eſſe ex Chaldæo, vel Hebræo confictam. Si velis deducere ex חנני Hanneni, miſerere mei, & Sophet שופט, vides miſericordiam vt a iudice peti, ſed nō a Deo vero, vt arbitror. Nam *Ana* אנא ſecretis Mekubalim myſterijs ſignificat, mentem cui innatæ primæ notiones, in cuius medio dicunt ſedere angelum, quem vocant *anim*, qui rei veritatem homini aperit, & indicat, vnde & ענן *ana* nomen idoli, & illis *anani* diuinatio. *Saphat* verò denotat eum iudicare שפט *ananiſapta* igitur quaſi *ananiſapta* ſignificat dæmonem illum, diuinationi qui præeſt, & dijudicat atque indicat morbi cauſam atque remedium. ſemper enim malefici priuſquam ſanent, ſentétiam ferunt, maleficio morbum illatum fuiſſe. Atque hoc arbitror arcanum illud magnum, quod Malleolus indicare voluit, vel debuit. Sanè magicæ voces pleræque ex Hebræo ſumptæ. Non me latet cabaliſtarum deductio litteraria, ſcrupuloſe ſi non ſuperſtitioſe ex Guarino propoſita a Martino de Arles libro de ſuperſtitio. qui ſupponunt *Ananizapta* ſignificare malam mortem (qua quæſo lingua) & qualibet littera repręſentari vnam dictionem, vt A. ſit Antidotum; N. Nazareni; A. Auferat; N. necem; I. Intoxicationis; S. Sanctificet; A. Alimenta; P. Pocula; T. Trinitas; A. Alma, & ſic ſignificari, quod mors Chriſti, quæ ex parte Iudæorum mala fuit, ex parte Dei mortem (hoc eſt Diabolum) ferire, &cæt. Quæ, quis non videt eſſe gerras ſiculas? Nec verò infælici illi Fælici, ſuffragatur; quod.

Duodecimò ſubdit experienter (*vtar eius uerbis, ne quis me fingere quidquam putet,*) videtur, & ab Eccleſia permittitur, quod illi, qui per certas formas verborum ſerpentes tollunt, (pro ut Apoſtoli fecerunt) & tangunt, & in medicinalibus refectionibus multipliciter deducunt; imò leproſos ſanando, nondum fundamentaliter infectos, multum proficiunt, & ecce quod ille, qui proprie talibus verborum exorciſmis in eadem forma non vtitur, licet fortiora loquatur, nihil apud ſerpentes operatur. *Reſpon.* primò falſum eſſe, quod dicit ab Apoſtolis ſerpentes ſublatos, per certas verborum formas, nam hoc per illos factum dumtaxat, iuſſione, in nomine Ieſu, vt Dominus præcepit, & cui formæ, vt cauſæ ac ſigno, ſuam opem atque effectum pollicitus fuit. *a* falſum eſt ſecundò ab Eccleſia incantatores ſerpétum, qui com- a Marc. vlt. v. 18.
mentitijs huiuſmodi formis vtuntur, vel morborum curationes tales perficiunt, permitti, vt docui iam ſæpè, & oſtendam ex profeſſo lib. 6. Tertiò falſum eſt, alijs formis potentiorib. vtentes effectum non conſequi, conſequuti enim eum ſunt ſancti viri ſigno crucis, inuocato nomine Dominico, & ſimilib. Eccleſiaſticis remedijs. Quod ſi loquatur de formis commentitijs atque priuatis, hæc ipſa experientia do-

cet

cet ex pacto fieri. nam ideò prodeſt vna, quia legem illam Diabolus tulit: non prodeſt altera, quia eam non præſcripſit.

Decimotertiò, ſic argumentatur, Deus etiam per malos Sacerdotes, ſi ſeruent præſcriptam ab ipſo verborum formam, conficit Euchariſticum ſacramentum, per bonos vero, ſi formulam non ſeruent, non conficit. ergo etiam Deus per malos ſeu maleficos, ſi verba concepta ſeruent, tribuit ſanitatem per bonos non tribuit ſi non ſeruent. Conſequentia probatur, quia, teſte D. Gregorio, miracula minora probātur per maiora. Sed illud de Euchariſtia eſt maius, iſtud de curatione morbi eſt minus. ergo iſtud benè probatur per illud. *Equidem miror* Chriſtiani alicuius tantam eſſe poſſe impudentiam, vt ſacratiſſ. rei mentione ſic abutatur, & talem inſtituat comparationem, nimirū magiæ ſectatorum hoc proprium eſt, non catholicorum verorum. Ad argumentum negatur conſequentia, nec vrget probatio, quia præſupponit falſum, nempe miraculoſam, & non prodigioſam, hoc eſt a Deo, non a dæmone cauſam in caſu propoſito, quòd a nobis impugnatur. Transſubſtantiationis miraculū de fide eſt. miraculum fit, quia Chriſtus hanc, & non aliā formam verborum inſtituit. Sanatio hæc nullo argumento idoneo probatur a Deo eſſe. quare corruit tota machina. D. enim Gregorij verba de duobus veris miraculis ſunt.

Decimoquartò inſiſtit probationi experientiæ, parum attēdens experientiam tantum oſtendere, quid factū ſit, ſed nō docere, quòd curatio ſit a Deo, vel etiam quòd ſit licita. nam nō quicquid corpori prodeſt, id licitum eſt, vt conſtat, alioqui & nimio potu ad vomitum, & nequioribus alijs vti liceret & medici talia ſuadentes excuſarentur. alioqui a dæmonibus morborum curationem petere liceret, vt impius Paracelſ. cenſuit, & non nimis obſcurè Malleolus uidetur concedere, quæ cuncta ſunt impia.

Decimoquintò, quæ in his formis continentur, cuncta ſunt ex S. S. deſumpta. ergo licita & ſancta. *Reſpon.* nihil hac illatione frigidius. peccatum enim hic eſt in abuſu applicationis, eo quod verba ſacra applicantur, ad ea quæ Spiritus Sāctus nullo modo intendit. quēadmodum peccant; qui ad diuinationes, ſatyras, paſquill. & huiuſmodi, SS. verba deflectunt, Confirmat arg. ſuum quia non reprehenderetur, qui cum ſigno crucis ſimpliciter diceret, ſanare in nomine Chriſti. ergo nec ille, qui paullò plus rituum & verborum bonorum adhibet. *Reſp.* rurſus conſequentiā claudicare. quia prior ille Eccleſiaſticam, & Euangelicam formam ſequitur: poſterior voluntariam ſuam & cōmentitiam. Deinde & prior ille hoc ſaciēs temerè, poteſt peccare delicto tentans Deum.

Decimoſextò, credētibus Deus pollicitus miraculorum patrationem ad ſolum credētium iuſſum, neque diſtinxit, ſi hac vel illa forma vſi fuerint, ſed formam generaliter loquens liberam reliquit, neque nos igitur hanc licentiam reſtringere, neque diſtinguere debemus. *Reſpon.* Chriſtum Dominum fidelibus eam poteſtatem tribuiſſe, qui fide firmi, in nomine ipſius, ad fidei cōfirmationem iſta facerent, quando ſalus animarum hoc depoſceret, ut patet ex ſerie contextus Diui Marci. Et ſic Chriſtus Dominus miracula ſua edidit. Velle autem miracula edere, duntaxat ut homo, vel equus, vel vacca, ſanētur ęgritudine corporali; hoc Chriſtus nec iuſſit, nec approbauit, nec ſolet cōcurrere ad huiuſmodi. formam quoq; ſimplicem nobis reliquit, manus impoſitionem, & ſimplicem in nomine eius cum benedictione iuſſionem, vel precationem. Hanc Chriſti licentiam nec reſtringimus, nec diſtinguimus, ſed arcemus ab ea ſuperſtitioſas additiones, & ampliationes.

Vltimò ſic argumentatur, in dubijs benignior interpretatio facienda, ſed hic res dubia eſt, ergo potius dicēdum licere, quàm non licere. Conf. Deus intentionem facientis attendit, eam ruſticus iſte hoc faciens habet bonam. ergo non eſt damnandus a nobis. *Reſpon.* An hæ formulæ ſint licitæ necnè, ſtri-

ctè loquendo dubinm non eſſe. primò quia non ſunt ſufficientes rationes, neque argumenta ſatis idonea, ut ijs intellectus ſanus ac benè diſpoſitus moueatur ad credẽdum, has formulas eſſe bonas ac licitas. hoc tamen neceſſarium eſſe, vt dicatur dubium, conſtat. *a* Deinde quia regula iuris Canonici improbat omnes orationes, & formulas huiuſmodi præter *Pater noſter*, & *Credo*, vt docuimus, nec inuenitur exceptio per Eccleſiam introducta ſpecialiter de huiuſmodi formulis, ſed dubium non poteſt dici, id de quo inuenitur regula vetans, nec probatur de eo caſus ſpeciatim exceptus. *b* ergo iſtud hic non poteſt dici dubium. Denique hic nõ ſunt Doctorum ſententiæ pro parte affirmatiua; dubium enim nõ dicitur, niſi ſint hinc inde vtrimque Doctorum opiniones. *c* Verum ergo dubium hic nõ poteſt eſſe de re, vtrũ per ſe ſit licita, necne? ſed tantum de perſona, vtrum peccauerit faciendo, quod putabat licitũ, necne? quæ duo ſunt omnino diuerſa. fieri enim poteſt, vt peccem faciendo rem licitam, & fieri poteſt vt non peccem, faciendo rem illicitam. Quare etiam aliud eſt iudicare de re, aliud de homine. Quando quis iudicat de homine, debet ſpectare bonum hominis, qđ cõſiſtit in eo, vt quis bonus cenſeatur: ideò in dubio, ne homini fiat iniuria, teneor potius iudicare, quòd non deliquerit. *d* Sed quando quęritur de ipſa re, quia rei nõ intereſt qualis exiſtimetur, bona an mala; ideo non accommodandum eſt in dubijs iudicium bono rei, ſed bono ipſius iudicantis, hoc eſt ei quod utilius eſt iudicanti. *e* bonum autem iudicantis eſt, non decipi intellectu, & intellectus bonum eſt veritas; nempe ſic rem intelligere, vt reuera eſt quare hoc iudicium eſt conformãdum ipſi rei, quoad fieri poteſt, & de re iudicandum, nõ ut expedit perſonæ facientis cuius hic ratio non habetur; ſed pro ut natura & conditiones rei poſtulant. qua in re D. Thomæ ceteri aſſentiuntur: *f* Accedit, quod quæſtio hæc de re pertinet ad communem animarum ſalutem; quæ paucorũ ſuperſtitioſorum fauori præferenda eſt. quando verò diſceptatur de animæ periculo, tum non quod lenius videatur in quoſdam, ſed quod reuera ſit animę tutius, id ſequendum, vt communiter docent DD. *g* Ad argumentũ itaque breuiter reſpondeo, ex maiori benè inferri, de peccato ipſius vtentis, quando verè dubiũ eſt, peccauerit necne, vt puto de ruſtico dubium fuiſſe, de monacho verò profeſſore Theologię non puto, tenebatur enim ſcire: perperam tamen infertur, idem de re, nam nec dubium id eſt, & ſi foret, non ſequenda niſi pars negatiua, quæ tutior, & proinde verè benignior in animas.

a *d.c.vlt.*

b *Aragon. & alij ad D. Th.2.2. q.60. ar.4.*

c *Barto. in leg. quoties. D. ſi quis caution.*

d *Cum. cõſ. 154. in fin. Soci. conſil. 115. col.3. vol.1. Corneus cõſ. 71. lit.2. par.3.*

e *Guido Papa ſing.217*

f *ſic intellige Specu. de arbitr.* §.8. *verſ. ſed qđ ſi arbiter.*

g *Caie. S Aragon. d. ar.4.*

Alia quędam poſtea accumulat, quę prætermitto, quòd ſint non minus inepta, quam frigida, & ridicula, vtpote meræ fabellæ, de Moyſe, Virgilio, &c.

SECTIO IX.

EX his infertur deciſio de multis formulis, quas non prætermittã planè, vt de ijs poſſint lectores, quando de facto inciderint, iudicare, nec adſcribã integras, ne curioſi & impij queant abuti, ſed adſcribam tantum initium ac finem, omiſſis medijs & circumſtãtijs, quas auctores earum requirunt. Primę quatuor frequentes ſunt hic in Eburonibus.

1. Ad equos ſanandos, interrogant cuius coloris ſit? ſi dicas, ſpadicem. clamant. Spadix, ſpadix, ſi laboras tali, vel tali morbo, tam verè ſaneris, quam Ioſeph & Nicodemus, &c.

2. Ante per ante, par ante ante &c. vt virgo Maria peperit.

3. Alligare equum ſtoloni arboris, quæ nunquam fructum tulit, idque trium horarum ſpacio.

4. Pro quouis morborum genere; funiculo laneo brachium circumdare, in nomine Dei &cætera, & ad nomen ſancti, cui morbus tuus ſacer, funiculus contrahetur & fiet breuior, &c.

5. Dicto, conſummatum eſt, pedem equi terræ fortiter incutere, & addito alio verſic. ex oratio. Domin. clauum excidere.

6. Ad

6. Ad morbum quendam animalis ſanãdum, inijcere phialæ vitreæ aqua limpida plenæ, nouem ordei grana, &cæt.

7. Filum per chriſma trahere: aut terream imaginem, ſub altaris pala abſcondere.

8. Tempore miſſæ dentes tangere, & quendam ex Euangelio paſſionis verſiculum ſimul dicere.

9. Cum ægroto antè febris acceſſio nem manus lauare, & interea certum ex pſalmis verſum ſubmurmurare: vel laborantis manu prehenſa dicere, Aeque facilis tibi hæc febris ſit, atque, &cætera.

10. Recipere tres panes miſſales, & in vno ſcribere, qualis eſt pater &c. in altero &c. in 3. &c. & dare has hoſtias febricitanti &c.

Vndecima: ducere ægrotum feria ſexta (idque continuis tribus diebus) ante ſolis ortum, verſus orientem, & eo expanſis ad ſolem manibus in crucifixi morem ſtante, dicere; Hodie dies illa eſt qua Dominus Deus ad cru cem acceſſit, &cætera. Denique recitare nouies ternas orationes Dominicas, & ternas ſalutationes Angelicas.

Duodecima: illud Aphricani; Guſtate & videte quod bonus eſt Dominus, inſcriptum certæ ſupellectili, & cætera.

Decimatertia: in aquæ frigidæ cyathum inſtillare profluentis ſanguinis definito numero guttas; & inter vnam quamque legere pater noſter, &cæt. & propinare patienti. eumque certa quædam interrogare: *uel* fronti eius certum uerſiculum cruore illo inſcribere. *uel* in ſanguine ſiſtendo, dicere; Sanguis mane in te, &cæt. ſanguis mane fixus, &cæt. & ter repetere. *Item*; in ſanguine Adæ orta eſt mors ✠ &c. ô ✠ ſanguis vt fluxum tuum cohibeas. *Item illud*; Chriſtus natus eſt in Bethleem, & paſſus &cæt. & hæc dicentem tenere innominatum digitum in vulnere, & facere certas ſuper vulnere cũ eo cruces, & dicere quinque pater, & ſemel ſymbolum, &cæt. *Item*; certum verſiculum ſolum dicere ex Paſſione. *Item* dicere, In nomine Patris, &cæt. chunrat, cara, ſarite &c.

Decimaquarta. tribus diebus ante ſolis ortum ſuper equo dicere: In nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti, exorciſo te vermem per Deum patrem ✠ &c. vt nec carnem, nec oſſa huius equi edas, &cæt. Deinde certo numero recitare pater, & Aue. tandem in dextram aurem equi, cum aliquot crucibus factis, inſuſurrare quatuor quædam verba.

Decimaquinta ad inueniendum furem; in cryſtallo crucem facere, cum oleo oliuæ, & ſub cruce ſcribere; S. Helena, & puero caſto atque legitimo decenni tradere phialam tenendam, & poſt tergum eius flexis genibus ter dicere orationem S. Helenæ; deprecor te Domina S. Helena, mater Regis Conſt. &cæt. Amen, & cum angelum (*intellige nigrum*) videbit puer in phiala, tum interrogare quæ quis voluerit. *Item* ad furem deprehendendum; Accede fluentem aquam, inde quot ſuſpectos habes, tot numero lapillos colli ge, domum refer, fac igneſcant in foco defode ſub limen &cæt. imponantur ſcutellæ aqua plenę cum certis ritibus, & ad nomen furis calculus eius aquã faciet ebullire. *Item*; leguntur ſeptem pſalmi cum Letanijs; hinc ſequitur oratio terribilis ad Deum patrem, &cæt. hinc exorciſmus in furem: deniq; formatur figura circularis cum barbaris nominibus, & in medio pingitur oculus, tum clauus æneus, certorum latetum, oculo infigitur malleo cypreſſino & dicitur certus ex pſalmis verſiculus. ſic furi oculum putant excuti. *Alij*, die Sabbati ante Solis ortum ramum auellanum abſcindunt, dicentes; Ego te ramum huius æſtatis reſeco, &cæt. in menſa ſternitur tegumentum additis his verbis; &c. quæ ter repetenda. *Alij* vtuntur exorciſmo ſeu anathemate, quod blaſphemè vocant S. Adalberti; cuius initium eſt, ex auctoritate Dei omnipotentis, &cæt. & finitur, Amen, dicant omnes, poſtea cantabitur; Media vita in morte ſumus, &cæt. Quam prorſus ſuſpicor eſſe illius Adelberti hæretici, qui ſe ſanctum voca-

bat;

bat, & damnatus fuit à Papa Zacharia; cuius Hiſtoriam & Magicam quandã impiam orationem, inuentes in vita S. Bonifacij apoſtoli Germaniæ libro 2. *apud Surium menſe Iunio*. *Alij legunt* pſal. 108. iuxta certam diſtributionem.

Decimaſexta, ad curandum maleficiatum: Accipe tres olei violacei menſuras, & conſiſtens contra ſolem ante eius ortum exprime nomen læſi & matris eius, & angelos gloriæ, qui ſtant in gradu ſexto, ſex diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus, &c. deinde nomina horum angelorum inſcribenda laminæ, &c. viceſima die menſis ſanabitur.

Decimaſeptima, Item ferre inſcripta nomina trium Regum, cum certis tribus verſiculis: *vel* verba planè incognita & abſurda: vt illa veterum, *Danata darios*, &c. & recentia, *Abrac*, *Amõ*, &c. *uel* illa pani inſcripta, *Irioni*, *khirio-ri*, &c. vel illud: *Hax, pax, max*, &c. contra morſus canum rabidorum. Item contra dolores dentium: *Strigiles Falceſque* &c. vel aliud: *Galbes*, &c. *Galdes*, &c. *Item*, *Gibel*, *Got*, &c. Et in piſcium captura, illud Geoponici Conſtantini, *Iao Sabaoth*: & quorum his nugis olim libri referti fuere Bamachius, & Cariachirus, à Galeno deriſi *lib. 6. Simpli*: in illo Conſtantini eſt abuſus duorum Dei nominum.

Decimaoctaua, virgas parallelas vi certorum verborum medijs partibus committere, & in crucis formam vincire, & de collo ſuſpendere, vel thoraci lignum rotundum cum certo murmure applicare, ut Turcæ faciunt. Sed ſunt innumera huiuſmodi commenta, quæ ex prædictis diiudicari poterunt: & nos alia quædam *lib. 6.* profligabimus, quæ propria Paracelſiſtarũ. Aliæ quædam ſuperſtitiones in expoſitio. 1. præcepti apud Beetzium leguntur *cap. 5.* alij (inquit) *promittunt ſic: vis ut maritus tuus diligat te; accipe de omnibus crinibus tuis, & offer illos ad altare ter cum cereo ardenti: & tunc quamdiu portabis illos ſupe caput tuum tamdiu exardeſcet in amorem tui*. Alia ſuadet ſic: *accipe hæc ſancta uerba ſcripta, & conſue ueſtimentis uiri tui, & non poterit occidi, vel ſubitanea morte mori*: vel, *fac ſcribi litteras infra Euangelium talis feſti, & ſuſpende illas ad collum uiri tui, & non poterit ſubmergi ſi pertranſit mare*, vel ſic, *ſi uis habere maritum ad uoluntatem tuam, quære clauos ferreos antiquos* (*vulgariter hoefnagelen*) *de quibus inuentis debet formari annulus ſexta feria infra miſſam. poſtea ſuperlege* Euang. (quoddam certum) *& dic quotidie Pat. noſt. tunc ſi annulum in digito portaueris, habebis maritum pro tuo deſiderio infra annum. Item ſi ſponſa debet habere bonam fortunam, oportet quod in nuptijs ingrediatur domum ſub duobus euaginatis gladijs poſitis admodum crucis S. Andreæ. Item ne alf vel* mare *equitet mulierem in puerperio iacentem, uel ne infans rapiatur* (a ſtrigibus) *debet poni cultellus vel corrigia ſuper lectum*, hactenus ille contentus tantum poſuiſſe quantum ad fugiendas agnitas ſuperſtitiones pertinebat. formulas verborũ, quas præterea adhibent, prudenter prætermiſit.

Nuper duas hic in Brabantia nõ infrequentes deprehendi; Prima, vt ſciãt an æger moriturus, ſalem ignaro in manum imponunt, & attendunt liqueſcat ſal, necne? quod pertinet etiam ad diuinationes. Altera eſt: ſi quis febri laboret, iubent prorſus nudum ſe ſoli exorienti opponere, ac ſimul certo numero Dominicas orationes, & ſalutationes Angelicas recitare. Sic liberandum. crebrò etiam virgines id faciunt. tanto ſanitatis corporeæ quàm verecundiæ maior cura: quo, niſi Aſmodeo auctore? vult cum veſte pudorem. cum pudore pudicitiam paulatim ponere. Priori poſſet aliquid phyſiologicum ſubeſſe: Sed id adeò incertum & obſcurum, vt non iniuria ſuſpectum cenſeatur. Nunc iſta ſufficiant exempla, plura ſum daturus *lib. 6. c. 2. ſectio. 1. q. 1.* & ex opere Martini de Arles *de ſuperſtitione*, quod extat in iuris Oceano, peti poſſunt: apud quem inuenies egregiè confutatam quandam vanam obſeruantiam, quæ ſimul eſt ſuperſtitio, & Dei tentatio, & ſacrilegium, & blaſphemia, qua Nauarræi ruſtici vtebantur, imaginem B. Petri in flumen mergentes, ad pluuiam impetrandam: cuius dicta moneo vt notes, quia ruſtici accolæ Rheni ſolent idem facere cum

statua

ſtatua (ſi commemini) B. Vrbani. Fuit penes me libellus M.S. Leuini Crucij Curionis Boſcepani, cui titulus *Eruditorium exorciſtæ*, qui uir certè nec indoctus, nec exigua huiuſmodi rerum experientia præditus, plurima congeſſit remedia contra maleficas noxas, quarum pleraque etſi manifeſtæ ſuperſtitionis nequeant reuinci, expedit tamē propter clarum periculum, & procliuem abuſum, ijs prorſus abſtinere. Quapropter oro & hortor omnes, ad quos liber ille, quod ſciam nondum editus, peruenerit (ſcio verò quoſdam illic traditis incautè admodum vti aliquando) ne temerè vllo remedio inde excepto vtantur; niſi prius ſollicitè, cum pio, & erudito, & prudēte aliquo Theologo rem contulerint, & is ſecura omnia declararit.

Formidandum quoddam in huiuſmodi negocijs exemplum Gerſon narrauit: ſuo tempore Principem quendā fuiſſe, cui cum ſuaderetur, ut peteret conſilium à ſapientibus, quos ſciebat eſſe tales, & ſibi beneuolos, *Vtrum licitæ eſſent ſuperſtitiones quas exercebat, & credebat? Reſpondit, cur inquirerem à talibus, etenim ſcio quod diſconſulerent mihi: Ego tamen ſic agere, & ſic credere penitus diſpoſui, nec omittam. Et in hac infœlicitate poſitus, & prauentus morte repentina, deſtitit uellet, nollet: nunc agnoſcens in inferno, quoniam* Dominus odit obſeruantes vanitates ſuperuacuè. *Et contra.* Beatus eſt vir cuius eſt Dominus ſpes eius, & non reſpexit in vanitates, & inſanias falſas. Sic ille tract. de obſeruat. dierum ſuperſtitioſa.

FINIS LIBRI TERTII.

SVMMARIA

BREVIA LIB. IV.

De Diuinatione.

PRæambulum. *De nominibus quibuſdam, quid ſignificent. Prædictio. Prænotio, vaticiniū, Prophetia, locus D. Hieronymi, loca Ierem. 13. v. 23: & 25. Oſeæ 9. v. 7. Exod. 12. v. 12. cap. 18. v. 11. Dan. 11. v. 8. Deuter. 13. Ierem. 23. v. 25. cum ſimil.*

Diuinatio, quid locus Prou. 16. v. 10. de diuinatione iudiciaria. Exempla, Salomonis, Danielis, Ariopharnis, Alfonſi primi Neapol. Tiberij, & Theodorici regis, Caroli Magni, Friderici 3. Solymanni Turcæ.

Coniectatio quid. quo pacto deinceps hę voces ſumendæ. S. Beatricis Ateſtinæ ſepulturæ miraculum.

Cap. I. De diuina Prænotione, ſeu Prophetia.

Quæſt. I. De nomine, & natura.

Prophetæ & prophetandi ſex ſignificationes. loca 1. Paral. 25. v. 3. & 5. 1. Reg. 10. v. 12. 3. Reg. 18. 29. & v. 4. Tit. 1. v. 12. 1. Reg. 18. Eccleſiaſt. 48. v. 14. 1. Cor. 14. v. 5. Exod. 7. v. 1.

Propheta vnde dictus Græcis. Nebua נכראה. *vnde Hebræis* כוב רכנ כזא. *Videntes vnde. Prophetæ definitio Caſſiodori. alia melior. Prophetiæ cauſa efficiens. An humana aliqua opus præparatione. locus 4. Regum 3.*

Subiectum prophetiæ. Sententia Platonis, & Ariſtotelis fatui, genus omne hominum, & ſexus. etiam mali, & ignari, & inuiti. quomodo prophetia ſit voluntaria.

Inſpirationum, ſeu illuminationum ſpecies. de imaginaria, et intellectuali. de duplici eleuatione.

An Deus ſemper per Angelos, & nunquam immediatè prophetiam inſpiret. Conciliati D. Hieronym. Auguſtinus, & alij patres. Quo fiat modo influxus propheticus mediante Angelo?

De materia prophetiæ. Quæ res occultæ huc faciant. locus Deut. 18. verſ. 15. & 1. Cor. 4. v. 1. 3. 4. Quomodo Prophetæ dicantur participes æternitatis Dei. De prophetiæ certitudine, tum abſolutę, tum conditionatæ de lumine prophetico, & varijs eius nominibus.

Thomæ Anglici libri attributi Doctori Angelico. An lumen propheticum ſit idem cum lumine fidei. Peccatum eſt graue illi non credere. An neceſſe prophetam intelligere quæ dicit. An neceſſe prędicere alijs. Lumen propheticum ad quam qualitatis ſpeciē reducendum? Locus Micheæ.

Quęſt. II. Quæ ſint ſpecies Prophetiæ.

Duo genera, per Sacerdotes, & Prophetas.

Sect. I. *De rationali, Vrim, & Thummim.*

De duplici Ephod. Quid rationale, Hebræis חשך. *videri veteres alijs punctis legiſſe non* חשך, *ſed* חשף *λόγιον non λογεῖον. cur latinis rationale iudicij. refellitur Iarrhius.*

De nominibus eius Chaldæis, Hebræis, Græcis. Quid rei fuerint Vrim, & Thummim. Poſſe ſciri. Non fuiſſe

ali-

aliquid diuerſum ab ipſis lapidibus.
XII.

Diui Auguſtini mens exquiſita. ſunt nomina ipſorum lapidum, qui alibi etiam vocantur Soham, & Milluim. Locus Exod.25.v.7.& v.30. explicat. Oleaſter defenſus. item defenſi vulgatus, & LXX. De vſu huius prophetiæ. modus interrogandi. Applicare Ephod, conſulere Dominum applicato Ephod.

Conſulere Dominum pro iiſdem. locus 2.Eſdr.7.v.65.& Deuter. 33. verſ.8.

Quis modus reſpondendi. Duplex: primus per nudum ſplendorem lapidũ. defenſus Ioſephus. Secundus mixtus ex ſplendore, & ſermone. Locus 1. Reg. 28. v. 6. quid reſponſio per ſacerdotes.

Soluuntur argumenta viri docti contra Ioſephum. eius ſumma in his auctoritas. Græci λόγιον vocarunt. quo ſenſu LXX. dici queant Græci. De tempore quo hoc oraculum ceſſauit. Cur vocetur iudicium τῶν δηλῶν, cur Vrim illuminatio. Thumim veritas.

Sect.11.*De oraculis Prophetarum.*

Diuiſio oraculorum. viſio, verbum, ſomnium. nomina quorundam prophetarum minus notorum. viſio. ὅρασις רואת, quid. verbum λόγος. דבר quid, quomodo fiebat. conſilium יה מלאכ Euangelium. Onus, ſeu משא quid ſit fuſe quæſitum, re ſitum, refelluntur varij.

Hieronymus defenſus. Apocal.2. in fine, verſ.24. Ierem.23. verſ. 33. λῆμμα, quid Græcis LXX. cur idem dicatur onus, & munus. Reprehenſ. Theophylactus.

De ecſtaſi, ſeu raptu prophetico. יד qd. Ezech.1.v.3.& cap.8.v.1.& 3. In raptu prophetæ ſemper ſibi præſentes hoc diſtincti à fanaticis hæreticorum. Polyhronci fragmentum.

Auctor lib. de ſpiritu & anima defenſus contra Petrum Oliuarium. Apocalypſis quomodo ſcripta hoc genere prophetiæ. Tertulliani locus. Aliud And. Cæſarienſis. κάτοχος, quid. κατοχὴ congelatio, morbus. Theodoretus, & Theophylactus notati.

De ſomnio. חלום. *ἐνύπνιον quando ſit prophetia, quando non. Modi, ſeu ſomniorum ſex in SS. differentiæ. Hebræi ſolebant ſomnia petere, vt & gentiles. ponuntur loca huiuſmodi Gentilium dicta ψυχομαντεῖα.*

Vigilias Chriſtianorum Iulianus eo conatus deriuare per calumniam. Iudæi idololatræ hac in re imitati fuere Paganos. Locus Eſa.1.c.65.v.4.

Diuinorum ſomniorum finalis cauſa multiplex ex ſacris litteris oſtenditur.

Locus D. Iob cap.4. verſ. 14. & capit. 33. v.15. Locus Numer.12. verſ.6. Exempla multa diuinorum ſomniorum ex hiſtoric.

Quæ ſpecies prophetiæ ſublimior, & excellentior ſit.

Quæſt. 3. Quo pacto prophetia, ſiue diuina reuelatio, diſcernenda ſit à diuinatione, ſiue dæmoniaca reuelatione,

Auctores qui de hac quæſtione tractarunt. Capita, vnde petenda diſtinctio.

Sect. 1. *Quænam neceſſaria iudicaturo de reuelatione.*

Spiritus diſcretionis quid, & quotuplex. de diſcretione experimentali. hæc eſt in ordine ad ſeipſum.

De diſcretione in ordine ad alios. quædam infuſa; quædam doctrinalis, ſeu acquiſita; quæ ad hanc neceſſaria ſint doctrina, pietas, experientia, & alia multa. Tenenda præcipuè humilitas. ſuſpendenda non præcipitanda ſententia. Exempla ſacræ ſcripturæ, Iacob, Ioſue, Samuelis. Heliæ, B. Virginis. locus Luc.1.verſ.29. Sanctorum Ambroſii, & Epiſcopi Cyprij. Illuſio mulieris Carthaginenſis.

Præ-

Præſtat humiliter reijcere reuelationē, quam auidè arripere: an liceat petere, vt fecere quidā Sanctis S. Ephrē, Maurus, Herebertus, & alij, ſed non imitandi in hoc. Quod deceptæ multæ perſonæ per hoc, vt S. Catharina Bononienſis. Conatus ſic dæmon decipere B. Auguſtinum, ſciebant hoc D. Bonauentura, & ij, de quibus narrat Gerſon, & B. Coleta.

In alijs perſonis tutius eas reprehēdere, & durè increpare. Notabilis locus de hac re Gerſonis. Et quomodo reſpondendum obiectionibus, quas illuſi ſolent facere, cur non reijciant.

Sect. 2. *Quæ conſideranda in perſona cui facta reuelatio?*

1. *Fides. reuelationibus hæreticorum, & cæterorum infidelium non eſt credendum. tales fuere Cerinthi. Marci. Montani. Archonticorum, Manetis, Iuliani Apoſtatæ. Donatiſtarum Meſſalianorum, Anabaptiſtarum. Campani. Iuſti Velzij. Franciſci de la Cruz. Grætienzis pſeudoprophetæ. de vatibus Britannorum, vtroq; Martino, & alijs; Eubages qui.*
2. *An ſint ſui iuris, an arteptitiæ. his non credendum. Exemplum de quadam ex Firmiliano. de Montano. de monialibns Quercetenſibus. Ioanna Potiere. de Indorum cohoba. de Libuſſa Bohema.*
3. *An mores, & vita correſpondeant. ſanæ fidei: & de vitis hic maxime cō ſiderandis. Apollonij ſententia de Quintilla, & Maximilla. Quo pacto mores intelligendi, & examinandi. Petrus Sartor Antuerpienſis pſeudoeremita. Orationis mentalis quædam pericula ratione viæ vnitiuæ. de lapſu Begardorum, Beguinarum, Dulciniſtarum, Lollardorum, Illumi natorum. Periculoſi alij ſcopuli multi. Eremitæ aped Caſſianum. Fr. Ioannis de Rupeſciſſa F. Fran. Crucij.*
4. *Corporis conſtitutio.*
5. *Conuerſatio, ſtatus.*
6. *Aetas, ſexuſque.*
7. *An ſint Nouicij in vita Spirituali.*

Exempl. Franciſci Pici, qui hoc indicio fallaciam miræ reuelationis detexit.

Sect. 3. *De reuelationibus mulierum non Sanctarum.*

Parum credendum huic ſexui. Cur facilè decipitur.

Quæ præcipuè conſideranda in mulierum moribus.

Decepti viſionibus muliercularum quo modo Tertullian. & noſtro tempore fra. Franciſ. de la Cruz, cuius narratur mira hiſtoria. Magdalena de la Cruz Cordubæ multos decepit. Et in Belgio monialis quædam arreptitia, in qua Chriſtus loqui, & hoſtiam, ſiue Euchariſticum panem conſecrare credita ab illuſis.

Quam periculoſa confeßarijs conuerſatio cum mulierculis etiam pijs ex Gerſone. An attendendus ſtatus virginitatis, matrimonij, viduitatis hac in re, contra Leloyherium.

Sect. 4. *De reuelationibus virginum, & mulierum, quæ ſunt canonizatæ, aut notæ ſanctitatis.*

De S. Angela Bohema.
S. Brigitta Sueua vidua.
S. Brigida virgo Scota.
S. Gertrudis Brabanta.
S. Eliſabetha Schonaugienſis defenſa.
S. Catarina Senenſis.

Quo in precio habendæ harum reuelationes. Refelluntur Henric. de Haſſia, & Sibyllanus. Soluuntur eorum obiectiones. & defenduntur uaticinia ſanctarum.

Diſcutitur prophetia B. Catarinæ Senēſis de immaculata B. Virgin. Mariæ Conceptione.

Diſcu-

Diſcutitur locus vnus ex concionibus B.Catherinæ ſeneuſis.
Item locus D.Antonini. Modus reuelationes conciliandi.

Sect. 5. De indicijs petitis ab ipſius reuelationis natura.

Quando plus deferendum reuelationi habitæ à vigilante, quàm a dormiente.
Diuina non eſt, quando non congruit diuinæ Sapientię, vel non iuuat ad maius bonum. vel incitat ad ſingularitatem, vel inobedientiam. Subitam doctrinam; Exemplum ſancti Simeonis Treuirenſis. aliud Prēmōſtratenſium tempore ſancti Norberti.Virginum Aronenſium.
Conſiderati gradus ſuperbiæ in illuſionibus. Indicia falſæ, ex laſciuia, & impudicitia.Exemplum D. Roberti, & aliud D.Dunſtani.
Quam periculoſum reuelationis prętextu ſuum contra obedientiam ſequi iudicium.Exemplum Genebaldi Laodunenſis Epiſcopi.Aliud ſancti Guilhelmi Ducis Aquitaniæ.
Aliud S.Abrahami. Mira illuſio virginis Gandenſis, quæ ſe ſalua virginitate matrem futuram credebat.
Illuſio B. Secundelli. Sub ſpecie fructus animarum. Quomodo uicit ſupplantatorem. Exemplum ſanctę Matronæ, & s.Marcelli.
Spiritus ſancti Doctrina, & prudentia B.Angelæ.
Variæ ſutelæ, & pellaciæ dæmonis detectę. Beatus Iordanus deceptus aliquoties prætextu boni. Remedium expuendi in viſum. ſancti Meinulphi ſententia notabilis.
Conſiderandum num bona malis mixta ſuadeantur. Hiſtoria de B. Maria Oigniacenſi. & alia Beati Vincētij. Ferrerij. optimum remedium oratio. Exempla s. Gutlaci. s.Elphegi alterius.
Iudicium in hac re, & doctrina Beati Arſenij Abbatis. Si reuelatio humana prudentia haberi potuit. ſi ſit deſumpta ex ſacra ſcriptura. vel ei diſſentanea. Si confirmetur alijs reuelationibus. Exempla ſancti Hermanni Steinfeldenſis, qui & Ioſeph vocatus, & quare. Euthychię Patriarchę. Beati Guilhelmi Roſchildenſis.
Sancti Adalberti. Beati Meinulphi Petri Cluniacenſis. Quid ſi pugnantes reuelationes fuerint, cui credendum.

Sect. 6. De indicijs quę petita à reuelationum circumſtantijs.

Quę conſideranda ſint circa finem. Illuſi Ioannes de Varenis, & Ioan. Hus. Cauti, & circumſpecti, S. Arſenius. B.Hildegardis. B. Libuinę Batauę. Notandę cogitationes præcedentes, & ſubſequentes. Verarum reuelationum quis effectus ex Hucbaldo, & exemplum S. Adelgundis.
Signum crucis opponere viſioni vtile. exemplum ſancti Oſualdi Epiſcopi. Modus quo ſe ingerit cōſiderandus. Doctrina P.N.Ignatij Loyolæ. Notanda lętitia, & horror quibus animus pulſatur. D.Antonij doctrina, explicata per Beatam Catarinam Senenſem, & eius adhuc explicatio. Explicata opinio quędam vulgaris, cito mori, qui ſpiritus mortuorum viderunt.
Item notandum an veris confirmatę miraculis. Exemplum nobilis Matronæ, & S.VVinvualoci. falſa eſt, ſi vel in minimo non contigerit, quod prædixit abſolutè. Hinc patet ueras fuiſſe reuelationes Catarinæ Raconiſiæ, Margaretę Rauennatis, F. Aloyſii Bertrandi, item Ioannę Lotaringi ceque d. La pucelle Iohanne, quę defenditur contra calumnias. Anglorum acta iudiciaria. Falſas uero fuiſſe Montaniſtarum, Ioannis de Rupeſciſſa, & monialis Luſitanię.

Fran-

Franciſci de Cruce.
Et Hieronymi Sauonarolæ, ſeu Ferrarienſis. De hoc diligenter diſſeritur contra quoſdam. De Iacobo Brocardo, & Beata Elizabetha Bartona. Notandus modus reuelationis, qui varius eſt.

Cap. 2. De diuinatione.

Queſtio 1. Quid ſit diuinatio.

Explicatur natura diuinationis.

Queſt. 2. Quæ occulta queat dæmon diuinare.

Non nouit omnia, ſed quædam tantũ. Marci hiſtorici locus explicatus. Quid de libere contingentibus? non poteſt niſi probabiliter coniectando. Exemplum Baſilacij fanatici, qui Iſaaico prædixit.
Quæ à cauſis neceſſarijs dependent, & alia nonnulla poteſt certo prædicere. Quædam nonniſi per coniecturam. Vnde nata veterum oracula. Quid de præteritis norit. Quid de præſenti bus. An cogitationes hominum norit. Exemplum Scotti Parmenſis. Dæmonum hac in re fraudes. Quomodo facta aliquando prædicat, vt facienda. Exempla, Apollonij, & iuuenis cuiuſdam, & Chariberti, et Cæſarij impoſtoris moderni huius generis, remiſſiuè.

Quæſt. 3. Quomodo dignoſcatur diuinatio à prophetia, & diuinatione.

Notæ ex proportione rei cognoſcendæ, & cauſæ. Notę ex modo, & natura quæſitionis. Notæ ex intentione quærentis. Quæ excuſent à peccato. Locus Prouerb. 19. v. vltim: Quando liceat ſignum petere.

Quæſt. 4. Quale peccatum ſit diuinatio.

Quando ſit hæreſis. quando ſuperſtitio. quando illicita dumtaxat.
Quando implicita ſit venialis.
Quando iocus omnino licitus.

Quæſtio 5. Quotuplex ſit diuinatio.

Quid pactum implicitum, & explicitũ. Scholaſtici non ſatis proprie loquuntur in ſpecierum aſſignatione.

Quæſtio 6. De ſpeciebus diuinationis, in quibus aperta diuinatio interuenit.

Oracula, & vaticinia. vt Iouis, Dodonæi, Hammonis, Trophonij. Apollinis Delphici, Clarij, &c. Veneris Gazenzis.
Quæ horum phyſica cauſa?
Nulla contra pleroſque vera eſt dæmõ.
Cur vno loco potius quam alio?
Cur priſca oracula ceſſarint.
De Pythonicis vatibus, Veterum. vt Dodonides columbæ. Gallicenæ. Pythia Delphica.
Branchidarum, Colophonij, Soractinique vates. Francia Merouei Pythoniſſa. Ventriloqui. Engaſtrimantes, & Sternomantes. Eurycles, Pythones, Arcarij dæmones, ſeu Vates. Exemplum ruſtici in Miſnia. Afflati à dæmone, fanatici, enthei. multorum nomina. Sibyllæ vnde dictæ. קלה. *Eccſtatici.*

Sect. 2. *Necromantia, ſeu* ψυχομάντεια, *fusè deſcripta. ritus collecti ex ueteribus poetis. Statij, & Lucani loca quædam. Melindenſium ſuperſtitio. Duo modi Necromantiæ, Nuda inuocatio, & ſacrificium. Sagæ primum murmurant, deinde incantationem proferunt. Tertio commi-*
nan-

nantur. forma minarum.
Pœna huius diuinationis. Dæmon in hac pro anima apparet. σκιομάντεια quid. νεκυομάντεια κληδὸν.
Exemplum Santeberenii magi. Diuinare in Pythone quid. locus 1. Reg. 28 verſ. 7. Quàm periculoſum, probatur exemplis. locus Pſal. 105. verſ. 28. et Iſai. 8. verſ. 19.

Sect. 3. *Varia Hydromantia, vt quæ vſus Andronicus. vna fiebat per annulum. alia per lapillos. alia ex pelagi agitatione. Orientales mare baptizant. Veneti ſibi deſpondent: alia ex aquæ colore, & imaginib. Pagomantia, varij ad hanc olim fontes. Crateres Palicorum, ciſterna Alphacena, palus Iunonis. Apollo Tyrxeus. Rhenus Germanorum. alia per cyathum. vt Feſſæ. mulieres Germanæ ad vertices aquarum. ſuperſtitio hodierna, ſi ſpectorum nomina mittendi in aquam. Aretinus fons obturatus à B. Bernardino Senenſi.*

Sect. 4. *De alijs magnaniæ generibus. De Lecanomantia, veteri, & recenti. Gaſtromantia. Catoptromantia. Chriſtallomantia. Exempla duo recẽtia. Et tuto quemlibet poſſe confringere huiuſmodi, docetur alijs duobus exẽplis recentibus.*
Dactylomantia, varia exempla vetera & noua. Onychomantia, aliter apud veteres, aliter nũc fit. Queuedi quoddam factum. Acromantia Pharmaceia. Coſcinomantia. Axinomantia, Cephalæonomantia, Germanorũ, Longobardorum. Apionis, & Taciti calumnia in Iudæos. Cleidonomantia.
De modo excutiendi oculum furis. Varia exempla.

Quæſt. 7. De ſpeciebus in quibus, vel non explicitum pactum, vel eſt admodum latens.
Sect. 1. *De haruſpicinia, ſeu ariolatione.*
Gazareni qui. De victimaria. Extiſpicina. Iuuenalis locus. Pyromãtia. Vtũtur Lituani. an huc pertineat mos trãſiliendi piras. De lustratione per ignẽ. Capnomantia Locus Statij. Thuriſumia Statij. Libanomãtia Dionis. Tephramantia. Sophoclis locus. quædam eius hodie ſpecies. Moſchi locus. Hydromantia alia, et oinomantia. quid omnibus commune cum hac.
Critomantia, alphitomantia, aleuromãtia. κριθομαντεία quæ. Horatij locus. furẽ libo inquirendi ſuperstitio. Tiromantia. Ichthiomantia. Oomantia. Iſiacorum. Ceromantia. Anthropomãtia. Valde olim frequens, probatur fuiſſe. Sacrificium filiorum Tophet apud Hebræos. Daphnomantia. Botanomãtia. Sibyllæ folia. Sycomantia. Diuinatio per myricam valde ſolemnis. Laus myricæ.
Omphalomãtia. Amniomantia. De pelliculis, quibus inuoluitur fœtus. χορίον, ἀλλαντοειδες, ἄμνιον (den helm *Teutonicè) ſuperſtitio in his.*
Qui ſic capite inuoluto nati. Iouius notatus. Iudæorũ diuinatio p̄ Ieduim, *Ieduà animal mirum, ſed fabuloſũ. Agni Scythici deſcriptio.*
Lithomantia. An Iudæis in vſu. Locus Leuit. 26. v. 1. de lectione, & ſignificatione quæſitum. Noster Interpres defenſus contra Oleaſtrium. Superſtitio quædam geſtantium amethystũ.
Rhabdomantia multiplex; quædam incantationis. quædam auſpicij, quædam ſortis quædam ominis. Singularum exempla.
Narratio de Gregorio vij. Papa. Lãpadomantia, & Lucernaria. Parthenomantia multiplex, Catulli locus.

Sect. 2. *De augurio, & auſpicio.*
Aristotelis locus. Augurium quid, & quæ eius ſpecies.
A cœlo petita. A b auibus petita.
A pullorum tripodio.
Oſcinũ differentiæ, & nomina. Pauire, Tripudium ſoliſtimum. Sonivium.

A quadrupedibus petita. Auſpicia pedeſtria. Ex equis Germanorum, Luizicorumque. A lupis, & alijs animantibus.

De ominum diuerſitate. Augurium, omen, prodigium ſæpe confunduntur. τερατοσκοπία. *varia exempla, ſepulcrorum, fonticum, & ſpectrorum. Oſtentum, portentum, monſtrum, quid.*

Quid liceat in his obſeruare, quid non?

De acuminum auſpicio militari.

Sect. 3. *De ſortibus.*

Thur, quid. Ioſephi locus. Chinenſium ſortes, & aliorum Iudæorum.

De diuinatoria. De oraculo. Palomancia, pettomantia, aſtragalomantia, Kubomantia, ſeu aleatoria. Rabdomantia multiplex. Sagittarum, apud Ezec. c. 21. v. 21. קלקל βελομάντεια *Virgarũ, Deut. 8. v. 21. defenſa vulgata. incantatores cur* chabarim *di cti. interrogare in ligno, Oſe. 4. v. 12. Geomantiæ vanitas. Stoicheiomantiæ genera. eius varia exempla Gentilium, & Chriſtianorum. quid olim dicta* ſortes Apoſtolorum. *Explicata c. ſi quis clericos. 26. q. 5. Quomodo his vſi S. Auguſt. & Greg. Turonenſis. D. Franciſcus. Petrus Bleſenſis, & alij. De notis Epheſiorum. Do decaedri, ſeu Paſtorum ludus. dictũ quoddam Cæſalpini.*

Alectryomantiæ modus multiplex. Zonaræ, Socratis, et Caſſiodori error. Onomantia. Prudentij locus. Nomina liberis prophetico ſpiritu impoſita. Sanctorum nomina imponere religioſum. Pontifices ſancte mutãt nomen in inauguratione. Arithmantia. Cabbala duplex Iudæorum. Vocalium conſideratio in nomine proprio. Alchindrinæ liber. Ornithomantia Ioan. Leonis.

Sect. 4. *Quale in his omnibus peccatum ſit.*

Quam etiam periculoſa res ſit. de ſorte cõſultoria, quando illa hodie illicita. Quam periculoſum Magos conſulere. Trium Regum exempla.

Cap. 3. De Coniectatione.

Quæſt. 1. De Coniectatione ex aſtris.

De aſtronomia. huius laus. De aſtrologia: hæc fusè docetur vana, & probibita. Species eius quatuor. de Ioanne Stadio Bergano. Aſtrologia reuolutionum quid queat diuinare? quomodo ceteræ ſpecies. Triplex Mortale hic occurrens.

Rationibus, et auctoritatibus omnis generis impugnatur aſtrologia.

Satis fit argumentis aſtrologorum. Locus Gen. 1. v. 14. Locus Eſai. 34. v. 4. Loca S. Auguſtini conciliantur. Locus Pſal. 103. v. 2. & Apoc. 6. v. 14. Locus Arethæ Cæſarienſis vnde corrigendus. Locus Iudic. 5. v. 20. Locus Apoc. 12. v. 3. Locus pſal. 18. ve. 12. Reſpondetur exemplis allatis de veritate prædictionum quarundam.

De Thraſillo. Cur I.C. iungant Mathematicos cum maleficis, & qui illis propriè dicantur Mathematici. Quomodo, et cur Deus permittat illos aliquando verum prædicere. De Aſcletarione.

Exempla aliqua falſarum prædictionũ. Ioannis xxi. *Papæ mors.*

Hebræorum qui auctores iconoclaſtiæ. Pancratij. Conſtantini Stethati. Prædicentium aduentum Antechriſti. Petri Leoni Spoletani. Abrahã hos confudit diſputando. Ab his deceptus Manuel Comnenus. Ioannes Galeacius contra Aſtrologum decepit. Petri de Monte ilicino mendacia. Alſonſus Aragonum Rex contemptor horum, & quare. Ludouici Sfortiæ ſtultus amor aſtrologiæ. Alexandrinorũ iudicium de his, et vectigal βλακωνόμιον. *De medicorum fatua, & ſuperſtitioſa quadã aſtrologia. nec non chyrurgorum. De dieb. Criticis.*

De aſtrologia inueſtigatrice occultorũ.

Quæſt.

Quæſt.2. De coniectatione ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

Tria videri tantum eſſe elementa. Auſonij locus. De ijs, quæ gignuntur in media regione aeris. de cometarũ prędictione. aliquando proſpere prædicere. Cheremonis liber. mira exempla de Nola BodKenſi. de Campana Villana. de piſciculis monaſt. S. Maur. De prænotione ex ventis. itẽ ex nubib. grandine, & ſimilibus. Piſidas notatus. De maris tumore, terræ motu. A requipæ mira prodigia. Indi adiuratores malè multati. Vulcani Peruniani. Iride, halone, &c. Ex arboribus. plantis, floribus, &c. quæ. Quædam hic ſuperſtitio. Quę coniijcienda ex animantibus. An ipſæ præſentiant, quæ prænunciãt.

Quæſt. 3. De coniectatione medicorum.

Regula quædam traditur.

Quæſt.4. De coniectatione Phyſiognomica.

De tribus eius ſpeciebus. Scriptores. Melampus, & alij. Iuuenalis locus. Fundamenta artis. Locus Eſai.3. v.9. De Mathia Coruino Rege. Probatur quædam eſſe licita. Et quatenus. Socr. dictum. Locus Caſſii medici. De quib. liceat Phyſiognomo iudicare, de quib. non. Exemplum Antonij Tiberti Ceſænatis diſcuſſum.

Quæſt. 5. De chiromantia.

Duæ eius ſpecies. de Phyſica. de aſtrologica. Verderij error de hac. Prohibitio Sixti V. Artis vanitas. Scriptore s. Iuuenalis locus. Soluuntur argumenta contrarię partis. Locus Exod. 13. v.9. Iob 37. v.2. manus Dei quid ſignificet in ſcriptura. Locus Exod. 24. v.31. 2. Reg. 3. ver. 15. Eſai. 8. v. 11. Ezech. v.3. & cap. 33. verſ. 22. & c. 37. v. 1. Examinantur exempla prædictionum Chiromanticarum. Bartolomæi Coclitis. Alex. Medicæi. Iouius notatus. Zingari, qui & an tolerandi principibus fusè Corinthia lex de ſumptibus.

Quæſt.6. De coniectatione ex ſomnijs.

Oniropoliæ ſcriptores. Somniorum diuiſio. Fundamenta vanitatis huius. De libro Dan. Somniali in c. non obſeruetis 26. q.5. Synæſius notatus. Quædam licet obſeruare contra Xenophanem, & Epicuræos, quædam nõ icet, cõtra Stoicos. Prudentij locus. Somniorum certitudo, vel fallacia, vnde petenda. de cauſa efficiente ſomniorum. Synæſii, & Porphyrij error. Item Platonis, & Ariſt. Hippocratis diuiſio non ſufficiens. De Naturalibus ex cauſa intrinſeca. 1. animali. Locus Salom. Eccleſ. 5. v.2. 2. intrinſeca corporali. quæ propria ſomnia ſingulorum humorum predominantium. De naturali extrinſeca cauſa, & diuiſio. Quando liceat attẽdere sõnijs ex cauſis naturalib. Explicãtur ſingulæ cauſæ exemplis. Non licet diuinare de futuris contingentib. vt de gratis datis a Deo, nec de liberi arbitrij actionib. De diabolicis inſomnijs. Locus Homeri. & locus Eccleſ. 27. v.7. De Lectiſternijs, & captione ſomniorũ apud Gẽtiles. de Venere Gazæa ſomniorum interprete. Somnia Enthuſiaſtarum, Anabaptiſtarumque. item Epithelis Meſſenij. Aedeſii philoſophi. Matris Attilæ. Ptolomæi. Neſtorij Attici, Iuliani Apoſtatæ. Odatis, & Zariadres. dæmoniaca ad quid liceat obſeruare. Cõdæi ſomnium. Dinothi hiſtoria. Diuina inſomnia quæ. Diuinorum inſomniorum quædã exempla.

pla.Theodoſii Imper. Arnobij Rhetoris.Mauricij Imp. Bardæ. Eulogij, Alexandri Mag.Bleſenſis locus.horũ obſeruatio licita, & ad quos ſpectet interpretatio. Quomodo diſcernenda diuina ab alijs. Locus Eccleſ. 34.*verſ.*6.

E*xempla eorum,quib. obſeruatio ſomniorum valde noxia fuit, Agamẽnonis Xerxis, Onomarchi, Antigoni, Pompei. Iuſti Lipsi. V. Cl. narratio quædam de muliercula Bruxellenſi, & hiſtoria diſcuſſa diligenter.*

Cap.4. De coniectatione politica, ſiue de ſortibus.

Sortis politicæ ſpecies.

Quæſt.1. De ſorte diuiſoria.

Iudices ſortiebantur Athenis, Romæ, & in Sicilia.Caſus in quib. iura ſortitionem permittunt.c. 1.26. *q.*2.
Quæ requiſita,vt hęc ſors ſit licita.
Quomodo intelligenda,quæ in ſacris literis de ſortitione habentur.
R*itus qui ſolemnes. Calix pro ſorte.*
*Locus pſal.*15.*verſ.*16.

Quæſt. 2. De contractu ſortis, ſiue Lothariæ.

De duplici contractu hoc priuato, la rifſe. *& publico,* la lotherie.
Contractum eſſe licitum probatur.Reprehenſus Conradus.Ludus aleæ cur prohibitus.
Contractus plures hic interueniunt.
De perſonarum generib.quæ in hoc contractu veniunt.Quid hic lucrari poſſint mercis Domini, ſeu venditores.
Quæ ſint peccata venditorũ, ſeu dominorum mercis.De modo quo, ſtatim,ac collata iota, ſortes trahũtur.
Quid lucrari poſſint emptores, ſeu ſortientes.
Quæ horum peccata,& obligatio reſtituẽdi an ad ſortitionem rerũ reſtitutarum fraudator admittendus.
Quid lucrari poſſint miniſtri,& officiati.A quo alẽdi hi miniſtri. Publicũ, & pauperes quid hic lucrẽtur.Princeps põt aliquid reip. pauperib.vel ſibi reſeruare. Poſſe aliquid dari ei, q primã ſortem,vel plures obtulerit.

Quæſt.3. De purgatione canonica.

Quid ſit?quæ eius ſpecies. de purgatione iuriſiurãdi. Canon. hãc probãtes.
E*xempla Sophiæ reginæ Polonię,et Sixti* 3. *Leonis* 3.*& Pelagij PP.*
*De purgatione per ſumptionem SS.Euchariſtię. Exempla Lotharij Regis Franciæ.Greg.*7.*ipſe fecit, ab Henrico verò Imp. exegit.*
Cauſæ,& formulę huius purgationis.
Defenditur ea cõtra Fran.Hotomannũ.
Caluinianum explicatur eius ſententia.
Hiſtoria ErKimbaldi Burbati.Alia Sibichonis epiſcopi.Sępe mortui, qui rei cum eſſent,& iuſtè accuſarẽtur, ſumere pręſumpſerunt. Exempla remiſſiuè ponuntur. Cur Deus hoc indicium aliquando permiſerit fallere. vt in Andronico Imperatore.

Quæſt. 4. De vulgaribus purgationibus.

Cur ſic dictę. item cur exploratorię purgationes. cur leges paribiles.
Tentant omnes Deum. huius ſpecies petere miraculum.

Sect.1. *De prouocatione ad diuinum iudicium.*

Quibus conditionibus concurrentibus hęc ſit licita.Exẽpla. Sarę. Dauidis. Zacharię filię Ioiadę. Septem fratrum Machabeorum.D.Pauli. Martyrum noui teſtamenti.Et S.Euſtaſii Abbatis. Gualtheri Burg.Epiſcopi Pictau.
Quam periculoſum ſit ita citare.
Qui peccent Mortaliter citando.

Quan-

Quando citati poſſint citationem contē-nere, quando, & quo illam modo debent conſiderare:
Exēplū Gōzalui Hermand. de Corduba
Exempla citationum non irritarum.
Citatio duorum fratrum de Caruaial.
Menuerci Paderbronnē. Henrici Mogūt. Epiſc. Burchardi, et Meginheri.
Gothus capite plectēdus. Gothalani Nauarchi. Fratris Ducis Britanniæ.
Templariorum. defenditur hęc hiſtoria contra quoſdam. De morte Clem. V. Papæ, & Philippi Pulcri Francorū Regis. Præpoſiti S. Lamberti Leodin. De Innocentio IV. fabula Britannorum reiecta.
Sect. 2. *De purgatione monomachiæ, ſeu duelli.*
De inuentione Duelli. de gentib. quæ vſæ. de cauſis propter quas inductum. De ritib. de armis. Duellum paralytici contra Iudæū, qui imaginē Deiparæ violarat. Duella inter reges ꝓ regno. inter priuatos pro regib. pro teſtimonio pudicitiæ, pueri contra gigātem. Burchardi contra Conradum.
De ſucceſſ. auorum inter patronos nepotis, & patrui. vicere qui pro nepote.
Venceslai Regis mirum duellū contra Radislaū. aliquando Deus miraculo decidit, vt in cauſa Venceslai. aliq̄do res dubia manet, vt inter equites Hiſpanos, Rui Paez de viedma, & Pae Rodriguez de Auila. Sæpè iuſtus vincitur.
Duellum omni iuri repugnare oſtenditur. Prohibitio, & pęnæ concilij Tridentini. alię priores Iulij 2. & egregiæ eius rationes. Extenſio Gregorij xiij. ad priuata duella, & quæ citra ſolēnes ritus fiunt. Quædam declarationes, ſiue illationes ex bulla prædicta. extenditur ad eos, qui dicunt; Veni, ego te tali loco exſpectabo. Nō procedit contra Principes, qui duellum permitterent infidelibus.
Bellum iuſtum poteſt auctoritate principis duello decidi. Non tamen hoc poſſunt facere per modum diuinationis, aut ad gloriam, &c. Locus 2. Regum 2. v. 15.
Qui conſulentes incidant, qui ſpectatores. Fit mentio non viſæ bullæ Clementis 8.
Sect. 3. *De purgatione uulgari per ignē.*
De proba ferri candentis: quod iudiciū. Solemnitates: Formula.
Exemplum Tetbaldi Peletarij. Lex militaris apud Radeuicum. Leges Francicæ, Longobardicæ, Slauciæ, Flādræ.
Vomerum quis numerus.
Ferri conſecratio qualis. ponitur formula. Sophocl. locus de hac purgatione.
An nobiles eam quoque ſubierint, & ꝗra. Exempla. Conradi Marpurgij cōtra hæreticos. Richardæ, & Kunigūdæ Imperatricum. Emmæ Reginæ. Hiſtoricorum diſſenſio conciliata.
Aliorum in Græcia. Matronę Chriſtianæ in Rugia. Comitiſſæ Mutinenſis. Ludouici regis German. Legatorum. Occiſorum Comitis de Oldebborg.
Vvittenbergenſis iniuſtè accuſati de incendio, & detecti poſtea rei. Exemplum Piſcatoris Traiectenſis, & cuiuſdā Hypocritæ. Iuonis loca diſcuſſa, & oſtenſa canonibus repugnare. Rollonis Normanni factum mirū.
Certamen Catholici Hiſpani cum Ariano. Robertus Cantuarienſis doluit quod hanc purgationem ſuaſiſſet. Emma regina ſic ſe purgauit.
De iudicio prunarum. Exempla.
Monachi Aegyptij, & B. Briccij Turonenſis Epiſcopi. Haraldi Hyberni. Sumebant et ab alijs rebus hoc indiciū.
Eulalius ſe purgauit fiſcella in ignem iniecta. Epiſcopus quidem ad fidem Reſſos addixit proiecto libro Euangeliorum in ignem. Sic etiam approbata in Hiſpania miſſa Moſarabum.
De probatione per pyram. Exempla.
Petri Meſſilienſis. Popponis Apoſtoli Danorum. Catholici Epiſcopi prouocantis Arianum. Sauanarolæ factū, ſeu potius iactantia. Petrus Albanēſis ſic Petrum Florentinum ſimoniæ conuicit. Ritualia huius iudicij.

Vt Catholica fides his adſtructa, ſic iiſdem hæreſis deprehenſa, punitaque probatur exemplis. Hæreticorum Cameracenſium. item Argentinenſium.

Flamma hæreſi, quod vmbra corpori: cum fuga erroris, vis perit ardoris. redit hæc illo rediente. Hæretici alterius exemplum.

Variæ prohibitiones huius probæ.

Imperatorum, & Pontificum, c. Mennam 2. q. 5. diſcuſſum. & c. conſuluiſti, 2. q. 4.

Sect. 4. *De purgatione vulgari per aquam.*

De aqua feruente. Nationes quæ receperunt, & quo fundamento.

De poculo zelotypiæ, Num. 5.

Prohibitio purgat. per feruentem.

Exemplum Legatorum Ludouici Germaniæ Regis. confutata quædam traditio Hebræorum. Ritualis oratio. Solebant manum inijcere. probatum exemplo Hiacynthi Diaconi Rauennatis.

Formulæ duæ huius probæ collatæ inter ſe.

De purgatione per aquam frigidam.

Quomodo fiebat. Exemplum vxoris Beati Gangulphi. lex Alſatica.

Alius modus, mergendi hominem totum.

Imperatoriæ, & Pontificiæ prohibitiones, c. ex tuarum. de purgat. Canonica explicatum. & c. ſententiam ſanguinis.

Ne Clerici, vel Monachi ſæcularibus. & cæt.

De hodierna probatione ſagarum per aquam frigidam ſententiæ Germanicorum Scriptorum. Iuriſconſulti cuiuſdam recens libellus de hac re.

Quæſt. 5. De proba, vt vocant, aquę frigidæ, qua in ſagis explorandis quidam in Germania vtuntur.

Sect. 1. *Diſcutitur opinio, & rationes Adolphi Scribonij.*

Contra fictitiam illam leuitatem dæmonis ſagas ſuſtentatis diſſeritur. Nō eſt credidile hoc ſic à Deo à mundi initio prædeſtinatum. Refellitur ſupernaturalis, & fictitia aquę, & ſagarum anthipathia. Lutherus exploditur, qui voluit omnia liquida apta præbere balneum eſſe idoneam baptiſmi materiam.

Quo pacto elementa laudent Deum.

Qua ratione aqua inſtrumentum, & ſigillum ſalutis.

Sect. 2. *Excuſſa ſententia, & rationes IC. cuiuſdam Catholici.*

Laudatur aduerſarius, & huius contra dictionis ratio proponitur. Qui, & vbi tantū, iudices hac vtūtur proba.

Eſſe praxim paucorum, et indo ctorum iudicum. Summa ſententiæ cōtrarię.

Oſtenditur parum neceſſaria hęc purgatio ad mentem aduerſarij.

Oſtenditur pugna in dictis eius, & incertitudo huius probationis. Exemplum uetulæ ſagæ, quæ ſeipſam prodidit.

Oſtenditur ex eo, & alia pugna. Itē hāc ſupernatationem non eſſe tribuendā bonis angelis: ſed dæmoni.

Cautelæ, quas ponit, oſtenduntur ſuper flug.

Tertia pugna in dictis aduerſarij.

Gratis conficta diuerſitas in maleficio, & alijs criminibus; nec probata, nec vera.

Sed oſtendit purgationis huius vanam defenſionem.

Inducitur argumentum de ſaga, quæ furti accuſata tantum; & aquæ inij ceretur ex priſco more ad purgationem: & oſtenditur ſi hæc purgatio vera, certaque neceſſario, iudicem perplexum fore.

Multa refelluntur breuiter πάρεργα *aduerſarij. Quæ pręcipua nunc cauſa paucitatis miraculorum ſit. Deo*

non

non attribuēda omnia creaturarum mala; & talem propoſitionem fidei repugnare.
Excuſatur mēs aduerſarij eam ponētis.
Quo ſenſu probationes ſint iudici arbitrariȩ.
Hanc iure Canonico probam omnino eſſe prohibitam accuratè oſtenſum.
Non licet iudici infligere quamcunque pœnam quam rei maximè metuunt.
Hȩc purgatio nō fauet maximè reipub.
Neque hoc ſolum poteſt eam facere licitam.
Vt actus ſit bonus, non ſufficit eum tendere ad bonum finem.
Sagas non deteſtari maximè hanc purgationem. quod ſi deteſtantur, indicium eſt pacti.
Non eſſe hoc indicium certius teſtimonio complicum.
Non eſt eadem ratio huius indicij, & illius teſtimonij.
Vt nec indicij ex cadauere ſanguinante, & ex hac.
Non ſequitur Deus iuuat iudicem in vno, ergo & ſemper, & in omni.
Non fallitur iudex, qui ſecundum acta nocentem abſoluit. Deus non vult omnia crimina hic actu puniri. Aliquando iudici, & iudicio nocent maleficæ.
Sors iſta eſt diuinatoria non cōſultoria.
Conſultoria ſors etiam hodie eſt prohibita, l. eorum. C. de maleſ. & mathem. ut non ſit iniqua quomodo accipienda.
Maleficium per media ſuperſtitioſa tolli poſſe: uel erronea, uel planè temeraria propoſitio.
Scotus falsò citatus à malleo maleſ.
Poſſe aliquem peccare in eo, quod facit bona intentione.
Impugnatum ut prorſus ſpurium, & tyrannicum arbitrium liberum, & plenum iudicis, quod aduerſarius ei concedit.
Iudex ſecundum legem debet iudicare: alioqui belluas imitatur.
Quomodo iudices omnes legibus ſubdi-ti ſint. Præſtare abſoluere nocentes, quam per hanc probam deprehendere.
Quid iudici hic metuendum, quid non.
Mortale eſt non obedire Eccleſiȩ.
Cauſa, cur tam parum iudices promoueant per indicia legitima. D. Bernardi locus de hac proba diſcuſſus.

Sect. 3. Proponitur, & probatur uera ſententia negatiua.

Iudices gnari Pontificiȩ prohibitionis, qui hac proba utuntur, peccant.
Probatum primò definitione peccati.
Pontifices Romani quid ſenſerint de hac probatione.
Illis eſſe credendum, & obediendum in hac re, c. Mennam. in fin. 2. q. 5. c. ex tuarum, de purgat. Canon.
Diluuntur rationes aduerſarij quib. conatur oſtendere diuerſum quid ſtatuendum in purgationibus uulgaribus cęteris, & in iſta.
Oſtenditur non eſſe diuerſam rationem iudicum, & priuatorum.
Oſtenditur eſſe tentatio Dei.
Quomodo ſigna petit à Sanctis hominibus.
Quando liceat ſignum petere.
Probatur hic non eſſe miraculum.
Exempla multa docent falſam eſſe probam.
Iudices nō tenentur fidem habere huic probȩ.
Quale hic pactum intercedat.
Declaratur res.
Pactum hic inter iudices, & dȩmonē, non inter ſagas, & dȩmonem intercedit.
Exemplum quoddam recēs diſcutitur.
Diſſenſio Iudicum in hac purgatione.
Cur dȩmon hoc pactum inierat, & lucra eius ex illo.
Oſtenditur hȩc proba continere peccatum inobedientiæ, & ariolationis.
Locus 1. Reg. 15. u. 22.
Dȩmonem corporeum facere, temerarium eſt, & errori proximum.

Multa aduerſarij parerga, & non uera quędam. Iudex communem ſententiam hic ſequi tenetur.

Alioqui peccat, & poteſt conueniri act.iniuriarum. talem torquens, eſt tyrannus. ſententia eſt nulla.occidẽs eſt homicidij reus.

Quæſt.6. De alijs quibuſdam vulgaribus purgationibus.

De purgatione per pondera, & lancẽ.

De purgatione per crucem.

Qualis iſta purgatio, quęſitum.

Friſonum conſuetudo.

Quid contendere,uel certare cruce, itẽ quid ſtare ad crucem.

De ſortitione quadam facta Conſtantinopoli de imperio.

De abijcientibus res aliquas,ut ex earũ recuperatione cognoſcerent ſua ſibi a Deo peccata fuiße remiſſa.

Exempla ſancti Attilani Zamorenſis Epiſcopi, & S. Arnulphi Epiſcopi Metenſis.

F I N I S.

MAGI-

MAGICARVM DISQVISITIONVM LIBER QVARTVS.

QVI EST

DE DIVINATIONE.

SVNT quædam no
mina,quę,cum late
ſumuntur,ſolent cō
fundi, vt *diuinatio*,
vaticinium, *prænotio*,
prophetia, *coniectatio*,
prædictio: & ſic ſumē
do, pro his omnib.
in titulo poſui vnicum nomen diuina-
tionis. Si preſſius ſumantur, diſcrimen
aliquod agnoſco. *Prænotio* & *prædictio*, ce
tera quatuor ſemper complectuntur;
ſed *prædictio*, ordinem ad alium, actum-
que denotat extrinſecum; *prænotio*, in-
trinſecam tantum cognitionem. *Vati-
cinium*, diuinationi & prophetiæ com
mune nomen eſt; ſed ad *Oraculum* ta-
men, quod viua fit hominis voce, re-
ſtringi conſueuit; cum *diuinatio* vlte-
rius porrigatur. De *prophetia* D. Hie-
in 3.Mi rony. notat, *a* ſemper a ſacris litteris
bea in bonam partem accipi, patet hoc ve
rum eſſe, quando loquuntur abſolutè,
nam ſi pſeudoprophetas quoque hoc
nomine honorent, diſtrahentem quam
piam particulam adijciunt (vt pro-
) Ie.23. phetæ *ſtulti*, *Baal*. *Samariæ*, *lucorum*, &c. *b*)
. Oſe. vel loquuntur per ironiam non obſcu
9.21. ram, petitam ab exiſtimatione atque
opinione populi, qui pro talibus eos
:Ed.12. habebat; ſicut & *idola*, nuncupat *Deos*: *c*
.1 Dan. atque adeò ſemper aliquid additur in
11.8. contextu, quod nō ſinat ignorari pſeu
I Iu.13. do prophetas fuiſſe. *d* *Diuinatio* nun-
quam in Biblijs ſumitur de propheti- *Ierem.* 23.
co lumine. Nam illud Salomonis; *Di-* *v.*25.*e.*28.
uinatio in labijs regis, in iudicio non errabit *v.*1.& 14.
os eius; *e* nihil ad prophetiæ donum *Ezech.* 21.
pertinet, ſed ad ſagacitatem in occul- *v.*21. *Mi-*
tis, & perplexis iudiciorum latebris, *ch.*3.*v.*6.
circa facti ambigua, eruendis, neceſſa- e *Prou.*16.
riam iudici, eſt enim quædam ſicut in *v.*10.
medicis cauſis, ſic & in iudicarijs diui
natio Metaphorica; qua, quæ præterita
ſunt, & quorum veritas ignoratur, ſo-
lerti diſcuſſione conijciuntur. Vt fuit
in iudicio Salomonis, cum veræ matri
filium reſtituit, *f* vt fuit in Danielis in- f 3. *Reg.*3.
quiſitione; qua ſenum perfidia dete-
cta, Suſannam vitæ, honori, marito re-
ſtituit, *g* vt in iudicio Ariopharnis g *Dan.*13.
Thracum Regis; quod huiuſmodi tra-
ditur. Tres Cimmericorum regis filios
de paterno regno contendentes, iudicē
elegere Ariopharnem. hic iubet patris
cadauer ſepulcro erui, arbori alligari,
& eos arcu contendere, vt qui patris
cor transfixiſſet, is in regnum ſuccede-
ret, primogenitus guttur, ſecundus me
dium pectus corde illæſo transfixit. Su
pererat minimo ſpes regni, vicit pie-
tas, & ſe regno cedere malle, dum in
patris cadauer pietate ſuperior eſſet,
profeſſus; iaculari detrectauit. Huic
Thrax regnū adiudicauit, quia naturæ
propenſione, ſe & verè filiū, & virtute
præſtantiorem oſtendiſſet. *h* An hanc h *Diod. Si-*
hiſtoriam voluebat animo Alphonſus *cul. lib.*20.
pri-

primus Neap.rex,cùm ſimilem protu-
lit ſententiam? vel naturali ſagacitate id potuit,quæ in eo mirifica fuit. Nam adhuc penè puero cum in Aragonia, vtriuſque Siciliæ regna ſuſciperet,acci dit, vt cuiuſdam ancilla ex domino pa reret, & ad libertatem ex Hiſpanienſi lege prouocaret. Dominus, ne matre eum filio priuaretur, negabat ex ſe na-tum, deerant in re clam patrari ſolita probationes,quid ageret?bellè ſe expe diuit. iubet ſub haſta partum vendi. vincitur dominus licitatione. ergone (ſecum) filius meus in ſeruitutem me, viuo? quin potius fateor,quod res eſt, & ecce paterni animi erumpunt inui-to lacrymæ. Subſequitur lingua confeſ ſionem oculorum,ſic patri filium,ma-tri debitam rex libertatem aſſeruit. *a* Quem imitaretur hoc iudicio,non ha-buit; vt Tiberium *b* habuit Teodori-cus, Rex Gotthorum. Spopõderat mu-lier Italica nuptias ſecundas amatori, pacta ſe filium prius domo exturbatu-ram.cum conaretur; reſiſtere filius, & Regem adire ambo. filius ſibi alimenta deberi,nec domo paterna a matre eijci decere,contra mulier, filium non agno ſcere,ſuppoſititium eſſe. Suſpecta regi mulier fieri incipiebat. Atqui ò mulier *inquit rex*, potes, ſi me audis, & hac te moleſtia expedire, & melius coniugiũ inire,quin tu iuuenem hũc, qui filium ſe dicit tuum, maritum accipe. minor eſt ætate,& facie liberaliore. Iſta mu-lier tam inopinata iuſſione,primũ con ticeſcit: mox ſe colligit,& multa præte xere negationi,parum cohærentia, vel apta, vt deprehenſam facilè intellige-ret rex. Fingit ergò ſe pœnam addere, ni ſi conſentiret,quod reſtabat infelici, ut ſcelus fugiat horrendum; filiũ agno uit. *c* Coram Carolo Magno pater, & filius homicidij rei agebantur, factum vterque negabat, nec tormẽtis vllis ad confeſſionem criminis perduci pote-rant: condemnat Imp. vtrumque ad ſu ſpendium. Tum pater, victus amore ſi lij ſe reum, filium verò ſceleris expertẽ profitetur. *d* Minoris momenti, non minoris induſtriæ fuit Frederici III. iudicium, ad eum cum ruſticus veniſ-ſet, & queſtus eſſet, iugalium equo-rum alterum in caupona ſibi furtò ere-ptum: abigeum Imperator ſibi indica ri iuſſit, cum hoc ruſticus negaret ſe fa cere poſſe,qui hominẽm nõ noſſet;mi-ror, inquit; Fridericus, non alterum quoque ereptum tibi, cum tot in hac vrbe ſint equites,equi tã pauci. Equa, ò Cæſar, ſubdit ruſticus, eſt altera,quæ militibus paruo vſui. Igitur age, in-quit Imp. equam inſcende, & per om-nes vicos,plateas,compita, & angipor tus vrbis equita: ſubtractus equus in aliquo ſtabulo latitat, & cum iugalis odorem ſenſerit, ſtatim hinnitum tol-let. Paruit ruſticus, atque ut Cacũ mu-gitus bouis, ſic hinnitus equi tunc fu-rem prodidit. *e* Nec ſubticenda Tur-carum regis Solymanni prudẽtia. By-zantij Iudæus Chriſtiano certam auri ſummam mutuam dederat, vti conſti-tuta die præter ſortẽ, vſuræ loco, duas carnis eiuſdem Chriſtiani vncias reci-peret. Die illa ſortem reddit Chriſtia-nus,fænus negat. aditur Solymannus, vt rem decidat. ille Iudæum animo de-teſtatus, nouaculam adferri iubet, & Iudæo poteſtatem facit,qua velit, mẽ-bri parte, debitori duas carnis vncias exſcindat: ea lege,vt omnino duas tan tum: ſi minus pluſue exſciderit,capite luiturum. Non auſus Iudęus hanc aleã ſubire, Chriſtianum abſoluit. *f* De huiuſmodi ergo *labiorum regis diuinatio-ne*, Salomon loquebatur, ſicut.n. cor regis,ſic & eiuſdem labia in manu Dei ſunt,ambo Deus æqualiter dirigit, & quibus ſuas in terris vices delegauit, eos ſupra ceteros ſæpè mortales ma-gna ſolertia, & prudentia dotat. *Diui-natio* ergo illic *pro coniectatione* poſita. *Cõ iectatio* namque,procedit ex conſidera-tione cauſarum ſignorumvè, ſiue hæc ſint cum vera prudentia coniuncta, ſi-ue vanitatis comperta, quare quædam coniectatio licita, quædam illicita eſt. *Diuinationis* nomẽ,nos deinceps reſtrin gemus,ad illicitam tantum: hęc a con iectatione differt; quia non procedit per ſigna, vel argumenta, vt facit con-iectatio. *Prænotio* deinceps nobis ge-nerale nomen erit;eius partes,vt mem bra corporis, tres ſunt futuræ; Diuina prænotio, quæ manat a Deo, & voca-
bitur

a *Ant.Pan hormi.li.2. de geſt Alfonſi.*
b *Sueton.in Tiberio.*
c *Ioan. Magnus li.hiſt. Gotth.c.29*
d *And.Barbat.in c.præſenti. de probation.*
e ...*nem Silu. lib. 2. de b... ſto. ...*
f *C... tus ... & f... mor...*

bitur *prophetia*, ad hanc pertinent quædam miraculoſa, ſeu diuina oſtenta, & prodigia, futurum ſolita certò & ordinariè prænunciare, vt quod poſt obitũ B. Beatricis Ateſtinæ per longum temporis ſpacium obſeruatum eſt, quod quoties aliquid noui familiæ Ateſtinę, ex qua fuerat orta, immineret, toties multis ante diebus, in ſacello eius præ grandis ſtrepitus exaudiebatur, & corpus eius, quod de more ſupinum iacebat, in alterum latus reuolutum reperiebatur. *Scardeonus lib. 2. antiq. Patauina. claſſ. 6. fol.* 120. alia de campanis quibuſdam retuli, *inf. c. 3. q. 1. & de alijs multis c. 2. q. 7. ſect. 2.* Dęmoniaca, quæ deriuatur ex pacto tacito vel expreſſo cũ dęmonibus, & dicetur *diuinatio*; & Naturalis, quæ ſumitur ex ſignis, vel cauſis naturalibus, quam uocabimus *præſagium*, vel *coniectationem*, ſtrictè ſumptis vocabulis.

CAPVT I.

De diuina prænotione, ſeu prophetia.

QVAESTIO I.

De natura & nomine prophetiæ.

IN SS. *prophetæ* nomen, & *prophetandi* verbum, ſex fermè modis ſolent accipi. primò, pro eo quod eſt canere vel pſallere certis diuinas laudes modis, vel inſtrumentis. Sic legimus prophe-
1. ral. taſſe Idithum & Heman, *a* & ſic qui-
. & dam illud accipiunt; *b* *Num & Saul inter Prophetas?* 2. pro Ethnicis vatibus ac
g.10 poetis. ſic Epimenidem *c* Apoſtolus appellat Cretenſium prophetã 3. pro
it.1. phanaticis, qui arreptitiorũ mote mente abalienati, inſolita, inepta, inſipientiaque effutiunt. ſic dicitur Saul domi ſuæ, a malo agitatus ſpiritu, prophetaſ-
g.18. ſe, *d* & Sacerdotes Baal dicuntur e-
Reg. tiam prophetaſſe. 4. dicuntur prophetare, qui miraculum aliquod edunt, quo declarant ſe veros fuiſſe Prophetas.

Sic Elizæi mortui corpus dicitur prophetaſſe, quia latronis cadauer contactu viuificauit. *e* 5. qui res ſublimes, diuinas, & ab hominum cognitione remotas, & Scripturæ ſacræ arcana interpretantur & docent. Sic ſumpſit Diuus Paulus *f* quando confert donum linguarum cum dono prophetię. ſic & Aaron; eo quòd Pharaoni exponebat oracula, quę Moyſes a Deo acceperat, vocatur propheta. *g* Sic ſumpſit Philo Iudæus, cum Prophetam definit; Dei, oracula intus dictantis, interpretem. *h* Et huc pertinet etiam alia ſignificatio, quando ſumitur pro veris Dei cultoribus, & viris religioſis, *vt uelunt ſumi, 3. Reg. 18. v. 4. Abulenſ. & Caietan.* 6. pro eo, qui occulta Dei arcana, per diuinam reuelationem accepta, hominibus enunciat. *i* Nos nunc de hac vltima ſpecie tantum loquimur.

e Eccle. 48 v. 14.
f 1. Cor. 14. v. 5.
g Exo. 7. v. 1.
h li. de præmijs, & pœnis.
i notata hæc Pererio in Gene. c. 20. diſp. 2.

Nomen hoc prophetiæ Græci a præfando (πρόφημι) deduxerunt; Hebræis *Nebua*, vnde *Nabi* prophetes, radice verbi incerta. poteſt enim eſſe *Nub* (hoc eſt loqui) & ſignificaret *Nabi*, loquentem: poteſt eſſe *Ban* (intelligere) & ſignificaret intelligentem, nimirum perfectiſſimè, vt qui res oculis fidelibus ſubiectas cognoſcunt. Vnde, & Prophetæ Hebræis dicti ſunt *uidentes*. k Hæc de nomine ſuffecerint, de re videamus.

נבואת
נביא
נרב
נר.

k 1. Reg. 9. v. 9.

Caſſiodori, *l* communius recepta definitio, conciſior eſt, quam vt per illam commodè rei natura intelligatur. Dic explicatius, *Prophetia, eſt diuina inſpiratio, rerum a nobis procul diſtantium euenta, immobili veritate, & maxima cum certitudine prænoſcens atque denuncians.*

l prafat. in Pſalm.

Explicemus ſingula definitionis mẽbra. *Diuina* dixi, contra Artephium, & Rogerium Baconem, qui prophetiam tribuunt aſtrorum influentijs; contra Ariſtotelem & Peripateticos, qui corporis humoribus; contra Moyſem Aegyptium, Auicennam & Algazelem, qui naturali induſtriæ ſtudioque adſcribunt. hi cuncti fallũtur. quia omnis prophetia, Spiritus Sancti donum eſt, nulla humana allatum voluntate, vt duæ Catholicæ columnæ Petrus, & Paulus conteſtantur. Vnde Beatus Hiero. infert, ſolos veros Prophetas,

phetas, Dei ſpiritu locutos, nec alios prophetarum nomen mereri, quàm qui Spiritus ſancti luce colluſtrati, futura prædicunt. Ad hoc nulla diſpoſitio naturalis, vel humana abſolutè requiritur. poteſt enim Deus ipſam ſimul cum lumine diſpoſitionem infundere. *a* Sed qui amat omnia ſuauiter dirigere, vt plurimum ſe rerum naturis accommodat, quoad ipſi placet. Quare cũ aptiſſima ſit diſpoſitio, qua mens a ſenſibilibus motionibus, & rerum humanarum ſoluitur curis, videmus eam Prophetas aliquando comparaſſe ſibi, vt Helizeum impij Regis Iſrael adſpectu fortè ad zelum & indignationem nonnihil commotum, muſices ſuauitate. *b* Quæ tamen diſpoſitio, planè per accidens ad prophetiam iuuat, nec illius cauſa vllo modo dici meretur. Naturalis verò prænotionis, vel dæmoniacæ, cauſa per accidens, eſt corporea diſpoſitio, quæ a ſenſuum viſu vehementer mentem auellit, atque idcirco Plato & Ariſtoteles dixerunt, frequentiorem eſſe diuinationem in fatuis, attonitis, & furentibus, quam in mentis ſanæ hominibus, in dormientibus, quàm vigilantibus; in morti uicinis, quàm vita vitali lõgum adhuc frui turis; in atrabiliarijs, quam ſanguineis. minus enim ſenſibus intẽti illi omnes, & melancholici inſuper vigilãtes qua ſi ſomniant. *c*

a D.Th.2.2. q. 171. art.3.

b 4.Reg.3.

c Vide Valeſium, de ſacra philoſ. cap. 30.

2. Dixi, *inſpiratio*, latè ſumpta voce, pro quouis influxu, inſtinctu, illuminatione, aut reuelatione. hanc Deus aliquando largitur angelis bonis, qui prædicant alijs, vt de Sodomorum euerſione didicimus, *d* & de poſteris Iſmahelis, *e* de Samſone, *f* de Tobiæ vxore, *g* de Chriſto Domino, *h* & eius præcurſore; *i* vel vt viſiones explicent hominibus. *k* Aliquando Deus cõfert hoc donum hominibus, tum viris, tum feminis, maximè probis & ſanctis: vt Eliæ, Eſaiæ, Deboræ, Oldæ, & quàm plurimis alijs, quorum laus eſt in ſacris Hiſtorijs; interdum tamen & malis at que improbis, vt nonnullis Gentilib. ac fortaſſe Sibyllis, & Balaamo, *l* & Caiphæ. *m* Confert autem aliquando ignaris ſe prophetare, vt dicto Caiphæ & iuxta D. Ambr. *n* Abrahamo, cum dixit; *poſtquam adorauerimus reuertemur ad vos*; ſed tunc impropriè vocari prophetiam, cenſuit D. Auguſti. *o* aliquando verò id accidit gnaris ſe a Deo illuminari, vt Balaamo prædicto. Interdum quoque confertur hoc donum inuitis, vt *p* Saulí iuxta quorundam interpretationem, ſed ſæpius, ſponte Spiritum Dei recipientibus, tuncque ea ratione prophetia poteſt vocari voluntaria, quia influxũ Dei non inuiti recipiunt; inuoluntaria nihilominus erit, quatenus eum, non quandocunque ipſis, ſed quando Deo lubet, recipiunt, & quia non qua menſura ipſi volunt, ſed qua Deus, & quia non quã volunt ipſi diu, ſed tantiſper dum Deo videatur, vt de extaſi lib.1. diximus; quæ ſic etiam voluntaria, nec aliter.

d Gen.19.
e Gen.21.
f Iud. 13.
g Tob.6.
h Luc.2. Mar. ult.
i Luc.1.
k Dan.8. & 9. & in Apoc. ſæpe.
l Num.22. & 23.
m Ioã.11. n.51.

n ...l. de Abr. c.8.
o li. ... ſup. Gen. ad lit.
p 1. Reg. 1... v.6.

Inſpirationum alia quoque differentia petitur inde, quòd interdum ei nullum colloquium accedit, ſed nuda tantum fit præceptione aut oſtenſione, vt in pleriſque veteris teſtamenti prophetijs cernitur, interdum Dialògiſmus aliquis Prophetæ ac Spiritus ſancti accedit. *q*

Illuminationis ſeu inſpirationis huius duas ponunt Theologi ſpecies, *imaginariam, & intellectualem. Imaginariam* ſiue *ſenſibilem* vocant, non quia nõn pertingat ad intellectum (talis enim impropriè vocaretur prophetica inſpiratio) ſed quia primariò fit per ſenſibilẽ ſiue imaginariam repræſentationem; ex qua mentis conceptio naſcitur, eiq; quaſi commenſuratur. *Intellectualem* appellant eam, quę non ducit originem a ſenſu vel imaginatione, ſed oritur immediate per lumẽ infuſum intellectui, & per ſpecies intellectuales, de nouo inditas, vel præexiſtentes, ſed diuina virtute, ad naturalem aliquam mentis conceptionem formandam applicatas.

q V... 3. c... 1. F... 3. Iere. 1. Dan... Ioan... Abr...

Quæ eleuatio dupliciter contingit: 1. quando intellectus ſic eleuatur, vt ſine operatione phantaſiæ cognoſcat: quod rarò ex ſpeciali priuilegio conceditur. 2. quando phãtaſia intellectioni cooperatur, non quidem intellectu primum a phantaſia moto, ſed phantaſia ip-

ſia ipſa mota & applicata ab intellectu vt ſecum operetur & concurrat. *Vide Franc. Suarem, 3 p. q. 30. ar. 1. diſp. 9. ſect. 2.*

Solet vt plurimum Deus mediatore angelo prophetiam inſpirare; primò reuelans Angelo, vt angelus deinde reuelet homini quod iuſſus, idque vel in aſſumpto ſe corpore oſtendens, vel apparitione tantum ſpirituali ſpeciē humanæ menti exhibens rerum, quas Spiritus ſanctus homini vult præſignificari. ſic Moyſi *in manu mediatoris* data lex, *a* ſic Zachariæ & in Zacharia *b* Angelus Domini loquebatur. ſic in Apoc. *c* Chriſtus Angelo, Angelus Ioanni, Ioannes alijs manifeſtat; quæ Pater Chriſto, vt homini, ab initio cōceptionis reuelarat. quod ſuauitati diuinæ gubernationis, vti ſolitæ medijs, eſt accōmodatiſſimum. *d* Et ſic cenſuere grauiſſimi Sancti; de facto, tantum ſolitū Deum prophetiam per angelos inſpirare. *e* Non tamen negandum poſſe Deum, ſi velit, ipſum immediatè ſic in mentes hominum influere, quod nec Damaſcen. nec alij illi Patres negarūt; & affirmarunt D. Hier. & D. Greg. & recentior Turrecremata. *f* quin etiam D. Hiero. qui priorem modum concedit, *g* poſteriorem hunc aliquando à Deo vſurpatum contendit. *h* Scio Deū poſſe, ſi velit; an fecerit, neſcio, nec multum refert ſcire. Non caret etiam difficultate prior ille influxus, qui fit mediāte angelo; cum nec Angelus ſpirituale illud lumen creare, nec ipſe in humanum intellectum queat illabi. Quin etiam ſine ſenſuum adminiculo in hominis mentem, hoc lumen à Deo creatum immitti ab Angelo poſſe, negat Scotus; ſed affirmant Albertus, & Henricus de Haſſia; modo negare, modo concedere videtur D. Thom. ſic tamen, vt quando huiuſmodi lumen intellectui ſine ſenſibili apparitione vel ſpecie immittitur, (vt fit in reuelatione intellectuali) hoc à Deo, qui ſolus illud creare poteſt, immediatè fateatur immitti: quod accurratè, ex horū Scholaſticorum ſententia, docuit Franciſ. Picus *lib. 2. de Pranot. c. 3.*

Dixi tertiò, *rerum à nobis procul diſtantium.* huiuſmodi res ſunt. 1. quæ natura ſua longè diſtant ab humana cognitione, vt abſtruſiora Dei conſilia, myſteria fidei, & ſimiles res diuinæ. (hoc ſenſu Chriſtus Dominus prædicitur futurus Propheta; *i Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit, & cat.* & eò referenda prophetia, quam Apoſtolus cum dono linguarum *k* comparat) 2. etiam res, quæ ſunt à cognitione noſtra ſemotæ, ratione modi cognoſcendi: quando quod enunciatur, non niſi ſupernaturali lumine poteſt cognoſci: veluti cum Helizeus reſciuit quæ cum Naamo Ieſi pactus fuerat; *l* & B. Petrus, quod inter Ananiā & Saphiram conuenerat: *m* 3. deniq; ſunt alia longè diſtantia ratione temporis, quod vel iam vſq; adeo obliuione oblileratum eſt, vt non niſi diuina reuelatione ſciri queat; quo pacto Moyſem de mundi creatione prophetaſſe ſcribit D. Grego. ſuper Ezechiel, vel quia tempus adhuc futurum, & euentus cōtingens, ideoque ſoli Deo liquido notus. iuxta illud; *Annunciate quæ ventura ſunt, & ſciemus quia Dij eſtis uos. n* Et hæc eſt vocis *prophetia* frequentior ſignificatio: adeo vt propria locutione, hi ſoli Prophetæ nuncupentur, qui futura cōtingentia prædicunt. generaliter tamē loquendo, ceteri quoque Prophetæ vocantur. *o* futurorum contingentium. cognitio ſoli Deo reſeruata eſt, quia ad perfectam cognitionem, neceſſe eſt rē cognoſci tanquam præſentem: ſoli autem Deo, vt præterita & præſentia, ſic etiam futura, ſemper ante oculos verſantur, quia æternitas caret initio, caret fine, & in ea cuncta ſimul cognoſcūtur: ſolus autem Deus æternus eſt. ideo cum Deus hoc futurorum contingentium lumen propheticum homini largitur, tunc priuilegium illud, quod æternitati competit, eamque conſequitur, cum homine communicat. Quo ſenſu Hiero. de Ferraria dicebat, *Prophetas à Deo æternitatis participes* fieri. *p*

Dixi, quartò; *immobili veritate.* hoc intelligendum eſt de prophetia abſoluta, quam vocant *prophetiam ſententiæ* ſiue *præſcientiæ*; cuius euentus ſemper prædictioni reſpondent: quia tunc res conſiderantur, prout in ipſo Deo exi-

ſtunt,

k 1. *Cor.* 14. *v.* 1. 3. 4

l 4. *Reg.* 5.

m *Act.* 5.

n *Iſai.* 41. *v.* 23

o *vide T. Greg. in pr. Ezec. & D. Tho. de verit. q.* 12.

p *lib. compendij Reuelatio. quod poſt eiusmortem vulgauit Hieron. Beniuenius Florent.*

ſtunt, & ab eo ſolo dependent, qui ſolus eſt immutabilis. Non verò hæc particula definitionis procedit in *prophetia comminationis* ſiue *conſilij*; quatenus hæc eſt conditionata, & in ea res conſideratur, vt a cauſis ſecundis dependẽt, quæ ſunt mutabiles. prophetia iſta conditionata, in ſe quidem eſt mutabilis. pro actionum humanarum mutabilitate; in Dei tamen præſcientia, etiã hæc immutabilis eſt: quod cum Prophetę probè norint, & comminationis ſuæ naturam cum Dei voluntate compararent; ſequitur eos ne tum quidem falli vel fallere, quando quod prædixere non euenit: vt Ionæ cum Niniuitis, Eſaiæ cum Ezechia contigit. hanc diſtinctionem

a Iuſt.q.36 ad Ortodox. non Patres *a* modo, ſed & Scriptura *b* ſacra clariſſimè confirmat.

Chryſ. hom. 1. in Mat. Greg. li.16. Mora. c. 2. & 6. Dixi quintò, *maxima cum certitudine*, quia quibus diuina fit reuelatio, ſolent à Deo ſic mente illuſtrari, & voluntate affici, & de fide ac veritate reuelationis certiores reddi; vt apertè agnoſcãt,

b 4. Reg. 20. Iſa.38. Iere. 16.a. v.6. Ezech. 18.v.21. & firmiſſimè credant, Deum eſſe reuelationis ſiue viſionis auctorẽ; & queãt, neſcio quo (vt ait D. Greg. *c*) intimo ſapore diſcernere, ſe nec humanis ſomnijs, nec diaboli fraude illudi; ſed certò certius ſciant, hoc ſibi lumen Dei

c li.4.dial. c.48. dono conceſſum (quod de matre ſua

d li.6.cõfeſ. B. Auguſtinus prodidit *d* de ſe verò paſſim profitetur B. Angela de Fulgino c.19.21.27.28.29. & alibi) & adeò clarè cernant futura, ijſque præbeant aſſenſum; vt æquè facilè ſint negaturi prima & receptiſſima notiſſimaq; ſciẽtiarum principia, quod de ſe Sauonarola ille dictitabat, *e* & de quodã ſuo

e in d.com pend.Reuel. familiari, quem non nominat, Picus affirmat; quem ego Hieronymum hunc fuiſſe opinor: ſed, quod veriùs certiuſque, tales fuiſſe omnes reuelationes Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, ceteriſque prædicatoribus ac doctoribus naſcentis Eccleſiæ factas, meritò cenſuit

f c.22. Thomas *Anglicus*, *f* illo in Geneſim commentario, qui mendaciter doctori *Angelico*, litterulæ additione fuit attributus. Idem nonnulli putant impoſituræ genus accidiſſe Commentarijs *in Apocal. & in Epiſt. Canonicas*. Sed, quicquid ſit de hoc auctore; Lumen iſtud cælitus cũ veris reuelationibus infundi ſolitum, Theologi cõtemplatiui ſeu myſtici varijs nominibus appellant; *ſaporem internum, intimam inſpirationem, dulcedinem experimentalem, diuinam illuſtrationem, ſenſum nimis ſenſibilem, abſconditum manna, donum diſcretionis ſpirituum*. Adhuc controuertitur, an hoc lumen ſit idem cum lumine fidei, an quid diuerſum ab eo, eique ſuperadditum? Poſterius, verius Pico videtur, *g* & mihi g d3.
quoque, formali ſaltem diſtinctione. fortaſſis idem eſt re, & nouam nactum materiam, eo ſe extẽdit ac porrigit nouo quodam modo; ſed nolo ſubtiliora hæc & minutioria nunc diſcutere: ſiue re idem ſit, ſiue diuerſum; quando hoc ſimul datur, tunc grauiter peccãt, qui huiuſmodi reuelationi fidem non præbet. Sit Zacharias exemplum, linguæ vſu priuatus; *h* & in Regum Hiſto- h 1.r.
ria, qui iubentem prophetam non ſauciauit, & qui propter inobedientiã diſcerptus fuit a leone. *i* i 3.
Dixi 6. *prænoſcens*, quia prophetã de- v.3
finio; quæ maximè germana, cui proprium, vt, quod prænunciat, id ſciat ſe profari, iuxta illud Danielis. *k* *reuelatum eſt Danieli verbum verum, intellexitq́ſermonem: intelligentia enim opus eſt in viſione*. neceſſarium ergo eſt intelligere; ſed & alijs nunciare; quare
Dixi 7. *atque denuncians*. nam prophetiæ domum datur ad Eccleſiæ vtilitatẽ, vt, quæ, Deo inſpirante, ſancti cognouerint, ea ceteris annuncient. Illud denique quæri conſueuit; Lumen iſtud, ad quam qualitatis ſpeciem debeat reuocari? Communis ſententia eadẽ eſt, quæ D. Thomæ, *l* ad patibilem qualitatem reduci, quia ſit impreſſio quædã l d2.
ſubitaria, ſimilis affectioni tranſeunti, & facilè recedenti. non enim prophetis ſẽper adeſt, ſæpè illos deſerit. Haud ineptè compares verſantibus in tenebricoſo loco; qui, candelæ lumine illato, circumſtantia cernere incipiunt; eo dem elato, rurſus illis occæcantur omnia. Vnde Michæas; *m* *cum ſedero in te-* m 7.v.
nebris, Dominus lux mea eſt. & B. Petrus; *n* n 1.v.
Habemus propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco. Habet tamẽ hoc lumen adeò 17.

multa

multa communia cum ſupernaturalibus habitibus; vt Iulius Sirenius, vir eruditus, conetur probare, *a* melius reduci ad habitum, apud illum inuenietis argumenta, quibus communem ſententiam impugnat. nec lubet, nec vacat plura.

a lib. de fato. c. 4.

QVÆSTIO II.

Quæ ſint Species Prophetiæ.

DVo, quaſi ſuprema *genera, prophetiæ* in S. S. inuenio: vnum *per Sacerdotes*, alterum *per prophetas*; ſæpè quidem qui Prophetæ, ijdem & Sacerdotes erant, ſed aliter futura prædicebant quatenus Sacerdotes, aliter quatenus prophetæ. Res eſt non omnibus peruia, & digna diligentiore examine.

SECTIO I.

De rationali, & Vrim ac Thummim.

SAcerdotalis prophetiæ modus conſiſtebat in applicatione Ephod. fuit autem *Ephod* duplex, vnum *linteum*, etiam minoribus conceſſum ordinibus, *b* vt puero Samueli; alterũ *Sacerdotale*, quod etiam vocatum eſt *ſuperhumerale*, auro & trium colorum varietate ornatiſſimum; *c* Ioſephus etiam vocat ſtolam hieraticam, epomidem & diploidem: huic aureis cathenulis appenſum erat *Rationale* ſeu *Pectorale*, vtroque enim nomine vtuntur Latini; Hebræi *choſen* vocant, iuxta puncta quę nunc habemus; nam Ioſephus alijs vſus fortaſſis, cum vocat *Eſſen*: Græci eodem teſte λόγιον. Scriptum quidem aliquando apud Septuaginta, Philonem, & Hieronymũ inuenias λογεῖον, ſed mendoſè: pertineret enim potius ad locum conſulendi. rectius alibi apud eoſdem, λόγιον, quaſi dicas oraculũ. ſic enim ab Heſychio λόγια, explicãtur μαντεύματα; & apud Plutarchum *in Sylla*, vates vocantur λόγιοι. Sed cur λόγιον? Si Græca Ioſephi verba perpendas, quia veritatis irrefragabilis oracula fundebat. Latinis dictum *Pectorale*, quia pectori appenſum; *rationale*, quia more animalis ratione præditi ratiocinabatur: hac ipſa de cauſa, *iudicij* elogio addito, illud cohoneſtabant, vocantes, *rationale iudicij*, & *iudicium filiorum Iſrael*, *d* & *iudicium Vrim* in Hebræo quidem fonte. *e* Rationem reddit Iarrhius, quia ſupra Vrim inſcripta vocula *Miſpath*. ſed hoc ſomnium eſt recutiti. potius crediderim, quia ſacra Scriptura cõſueuit, id quod quiſque facere debet, ſiue cuiuſque officium, vocare *iudicium*: *f* Sacerdos autem, rationali indutus, proponebat Deo hominum dubia, deſideria, & negotia: & per rationale, non tantũ Deus propitiabatur, ſed etiã ſignificabat hominibus, quid fieri vellet, & quis rei ſucceſſus futurus eſſet, ut nõ malè Abenezra. Huc ſanè facit, ipſum nomen *Vrim* & *Thummim*: de cuius etiam ſignificatione & uſu videndum. Scripſere quidem multi, ſed optes meritò diſtinctiora & clariora, vt rei dignitas poſtulabat. ceteris melius egere Toſtadus, Lipomanus, Fran. Ribera, & Nic. Serrarius. *g* Agendũ accurate de tribus; nomine, re, vſu.

b …g. 2.
c …Ex. 28
ח
ח

d *d. c. 28. v. 15. & 30*
e *Nu. 27. v. 21*
f *Prou. 1. u. 3. c. 1. u. 9.*

Quoad nomen; Chaldæi vocarunt, *Vraia* & *Thumaia*; Hebræi *Vrim*, & *Thũmim*. *Vrim* ſignificat illuminationes, ſeu lumina, à radice *Vr*, Græci vertunt τὰ δῆλα δήλωσιν φωτισμοὺς φωτίζοντας. noſter *doctrinam*, cum agit de rationali; cum verò de ipſo Sacerdote, *eruditum*. *Thummim*, ſignificat perfectiones à *thamam*, perficere; Græci nuncupant ἀλήθειαν, τελείωσιν, & τελείους: noſter vertit, *ueritatem*, & aliquando Metonymicè *Sacerdotes*, vel etiam aliter, prout illi res viſa poſtulare.

g *Toſtad. et Lipoma. in Exod. c. 28. Ribe. in li. 3 de templo. c. 12. Serarius Theſib. de Ioſuan. Sacerdotib.*

תמים
אורים
און

Sed quid rei iſta nomina *Vrim*, & *Thummim*? quidã negant ſe ſcire. *h* puto ex ſcriptura tamen id colligi poſſe. Alij cenſent diuerſum quid fuiſſe in rationali a XII. lapidibus: ſed diſſentiũt inter ſe. fuerunt qui putarint XIII. lapidem fuiſſe (Suid. vocat adamantem) cuius color, pro diuerſitate proſperi, vel aduerſi ſucceſſus, intrante in atria Sacerdote, mutaretur. hanc opinioné, meo iudicio, Diuus Auguſtinus *h* fabuloſam vocauit, nec de Ioſephi ſententia locutus. Abenezra neſcio quas aſtrolabij figuras comminiſcitur: qué

h *D. Augu. in Exod. q. 117. Dauid Kimchi in li. radicum, Caietan. in Exod. Pagni. & al. d. q. 117.*

multis

multis rationibus luculenter Toſtatus refellit. a Salomon Iarrhius, & Eugubinus cenſent; fuiſſe nomen ineffabile rationali inſcriptũ: Philo Iudæus, & Hugo Victor volunt, ipſa hæc uerba (*Vrim* & *Thummim*) rationali inſculpta fuiſſe, alij laminas quaſdam lucentes; & quiſque quod ſomniauit, uel in buccam venit, ut licet videre apud Toſtatum. *Verum mihi placet*, quod multis alijs, nihil ab ipſis lapidibus XII. diuerſæ rei fuiſſe. Primò, quia cenſeo hęc ipſorum lapidum fuiſſe nomina, ſicut ijdem lapides etiam alibi b vocantur *Soham* & *Milluim* lapides candorũ ſeu pelluciditatum & plenitudinum; vel vocantur dumtaxat, *Milluim*, vt videtur noſter interpres intellexiſſe; qui vertit, *lapides Onychinos* (hoc dicēs de duobus illis ſupra humerum) *& gemmas ad ornandum Ephod*. (ſic vertens *Milluim*, de his XII. lapidibus) obſcurius LXX. qui *Soham*. vertunt σαρδίος. nam ſardius vnus ex XII. Secundò, quia, ſi quid aliud fuiſſent, certè Moſes; qui cuncta, quæ in λογίῳ inerant, tam accurate per ſcripſit & appendit; aliquid de eius, qđ erant, forma, quantitate, qualitate, materia, loco, nobis prodidiſſet. Reſpondet Iarrhus, idcirco hæc prætermiſſa, quia uel Deus ipſe, vel Moſes, in monte Sinai, Vrim ac Thummim fuerat fabricatus. Apage ſis, fabulator: hoc tu de capite tuo. ſi uerum foret, hoc ipſũ nobis S. S. tradidiſſet; ſicut tradidit, priores Decalogi tabulas à Deo, poſteriores à Moyſe perſcriptas.

Obijciunt; poſtquam Deus c Moſi iuſſit ponere in rationali XII. illos lapides, mox vt de re planè alia, alio loco, d dicitur; *pones autem in rationali iudicij doctrinam, & ueritatem*, &c. Reſpondeo hoc dici, ut breuem quandam anacephalæoſin & explicationem cunctorũ, quæ de his omnibus lapidibus præmiſerat. q. d. iuſſi, vt tales & tales gemmas rationi infereres. cape nunc iuſſionis illius cauſam. idcirco iuſſi, vt hæ gēmæ tibi ſint *Vrim & Thummim*, hoc eſt manifeſtatio & veritas rerum futurarum. Hoc enim breuiter, ait; id quod in rationali pones, hoc tibi futurum doctrina & veritas. Nec vllam hic uideo obſcuritatem in hac repetitione; nec nouitatem in nomine, tam Hebræis nõ nouo, ſed & celebrato. Dicitur autem rectiſſimè Moſes *ponere*, *in rationali Vrim & Thummim*, quia lapides illos per Beſeleelem curauit ex Dei præſcripto inſeri rationali. Niſi fortè cenſent, ipſum per ſe Moſem intexuiſſe illa verba, & non per textorum magiſterium ac manus. Quod ſi *ponere*, tum per illos dicendus Moſes; certè & nunc noſtra in ſententia. Deinde ſciant aduerſarij, eandem vim eſſe phraſis huius *lapides milluim; & milluim* ſimpliciter; item *lapides urim ac thummim*, & *urim ac thummim* ſimpliciter. vtrobique enim ijdem lapides ſignificātur, ſed illic additur uox *lapidum*, quia de gemmis dũtaxat, quà gemmæ erant, agebatur: hic verò omittitur vox *lapidum*, quia de ijs agitur, nõ quà lapides, ſed quà gemmæ oraculi exhibitrices. Quid autem ineptiæ eſt, ſi Metonymice oraculi nomen tribuatur gemmis, oraculum fundentibus? Nouę ne Metonymicæ Sacræ Scripturæ ſunt locutiones? Quid tenebricoſi. *pones* &c. pro; pones in rationali lapides, quibus, à munere, nomen eſt, *Vrim & Thummim*? Nec opus fuit exprimere modum alium, quàm ſeriem ipſam gēmarum ſatis expreſſam. Illi potius exprimere deberent, vbi illud in rationali vacuum, ad hæc nomina intexenda? an inter ſingulos lapides? an in ambitu omnium? an ad dextram, an ad ſiniſtram? ꝗ demonſtratiuum, cur potius demonſtret hanc texturam, quàm lapidum miraculum? immò hoc potius, q. d. admirandos illos lapides, *Vrim & Thummim*. Auctorum qui nobis obijciuntur auctoritas magna foret; ſi vel inter ſe conuenirent, vel rem diſcuſſiſſent diligentius D. Hieronym. *ad Fabiol.* quod nobiſcum pugnet, nihil habet, quod faueat aduerſarijs, tantumdem: vtitur ſolum modo loquendi ſacræ ſcripturæ. D. Auguſt. *quæſt.* 117. ambiguè loquitur, & quid eſſe potuerit indicat, profeſſus id neſciri. D. Grego. *pag. 2. paſtor. c.* 1. nihil omnino dicit, prę ter verba ſcripturæ & myſticam expoſitionem. Rabanus *lib. ult. in Exod.* per *ſiue hoc, ſiue illud*, rem reſoluit. Radulphus

a *in d. c.* 28 *q.* 12.

b *Exo.* 25. *u.* 7.

c *Exo.* 23. *u.* 17.

d *u.* 30.

phus *lib.6.in Leuit.* aſſerit dumtaxat fieri potuiſſe, vt inſcriberẽtur hæc verba. Rupertus *in Exod.* obiter, nec aliud, quàm; *doctrina & veritas inſcribitur illi*. Solus ergo cum Hugone Victorino, ex Patribus, Philo videatur hoc certò cenſuiſſe: etſi de Philone etiam dicat quis, non ineptè; texturam non vocaſſe vocum harum inſcriptionem, ſed lapidum inſertionem & has ipſas lapidum texturas, vocatas manifeſtatio nem & veritatem: & ſic ẽt has virtutes dicere depictas in τȣ̃ λόγιȣ, propter lapides fulgorem propheticum emittentes. Et rectè ex Ioſepho *lib. 3. antiq.c.9.* Ribera noſter hoc, cũ Lirano & alijs, collegit, qđ diximus; quia licet Ioſephus nomina *Vrim* & *Thummim* non nominet: vſum tamen & miraculum deſcribens; ſatis apertè indicat, ſe prophetiã per Vrim & Thummim ipſiſmet lapidibus tribuere. Scilicet ignoraſſet Ioſephus hanc ſcripturam horum nominum: aut ſi ſciuiſſet, ta'n pertinaci ſilentio inuoluiſſet.

Sic ergo ſtatuo, *Vrim & Thummim fuiſſe has ipſas gemmas XII.* vt volunt Ioſephus, Lyran. Toſtat. Oleaſter & Ribera. Videtur enim hoc probabilius, tum propter ea quæ iam diximus; tũ, quod in Leuit. vbi Sacerdos veſtitur, *a* nulla fit horum XII. lapidum mẽtio, ſine quibus nunquã Sacerdos ritè veſtitus fuiſſet; ſed eorum loco, tantum fit mentio de Vrim & Thummim: vt hinc appareat, talibus nominibus ipſos lapides met ſignificari. Qui quoniam ſplendidi & micantes clariſſima refulgebant luce, dicti ſunt nõ ſolum ſplendidi & lucentes, quod parùm futurum; ſed ſplendores & illuminationes, *Vrim*; & quoniam erant ex gemmarũ illis generibus, lectiſſimi, integerrimi, & perfectiſſimi, dicti ſunt, non perfecti, ſed perfectiones, *Thummim*: eà emphaſi, qua ſolent Hebræi, vt & Latini, abſtracta pro concretis vſurpare. quam Oleaſtrij ſententiam, æquum non fuit à viro erudito acerbius exagitari. LXX. verò & vulgatus dum interpretantur, *doctrinam* & *veritatem*; maluerunt ſua nobis verſione vſum lapidum, quam vocis ſignificationem exhibere; prudenter id amplectentes, quod magis ad mores legentis formandos faciebat. Nominum verò ratio hæc fuit. *Vrim* dicta, quia, vt lux quædam, tenebras ignorantiæ diſcutiebãt fulgore ſuo; *Thummim* verò, quia, vt omnis prophetiæ, certa quoque ſplendoris erat promiſſio, & indubitato Deus, quod fulgore pollicebatur, id euentu perficiebat, nec fas erat dubitare. Hæc de re.

a c.v.8.

De *Vſu prophetiæ* duo nobis ſunt conſideranda; modus interrogandi, & modus reſpondendi. *Interrogationem* Hugo *b* Victor. cenſet, per quaſdam ſortitiones ſolitam proponi. Quod vnde acceperit, aut quid illi ſuffragetur, neſcio. Iarrhius & Abenezra tradunt ſolitos codicillis inſcribere quæſita, & hos rationali imponere: cuius rei cùm in Sacra Scriptura nullum veſtigium inueniatur, nihil vereor iſtud pro commento reijcere, communemque ſententiam aliorum amplecti. *c* Receptius enim & verius puto, Sacerdotes, poſt debitas preces, viua voce propoſuiſſe interrogata, indutos, cùm alia veſtimenta ſacerdotalia, tum Ephod & Rationale ſeu monile gemmatum Ephodi appenſum, de quo nunc agimus: quod vocabant *applicare Ephod*, ſeu *conſulere Dominum applicato Ephod*; *d* vel ſimpliciter, *conſulere Dominum*, quando de Sacerdote ſermo, vel pro ſe, vel pro rege. ſic enim rex per Sacerdotem conſulebat Dominum: *e* quem morem nobis SS. explicat *f* per Eſdram, ſi ad Hebræum fontem recurras. vbi .n. nos habemus *donec ſtaret Sacerdos doctus & eruditus*; LXX. vertere; *ſtaret illuminationibus & perfectionibus* (nam qui cum Gentilibus malunt; *initiationibus*; Latinè quidem loquuntur, ſed vim vocis Hebreę, quam LXX. ſunt optimè interpretati, parum expreſſerunt) illic inquam Hebr. eſt; ſtet Sacerdos *Leburim vel thummim*, & ſenſus eſt: donec ſacerdos Dominum conſulat indutus Vrim & Thummim. Et (quod eruditè Riber. notauit) vt collationem ſummæ dignitatis Pontificię deſignent ſacræ litteræ; dicunt, Vrim & Thũmim alicui

b *In Cath. Lipomani.*

c *Ioſephi, Lira. Toſta. Oleaſt.*

d 1.Re.13. v.9.

e *d.c.* 23. *v.* 2. & 4. & *c.* 22. *v.* 13. & 15. & *cap.* 28. *v.*6.

f 2.*Eſd.*7. *v.*65.

alicui collata. Sic.n. Mōſes tribui Leuiticæ benedixit: a *Perfectio tua & Doctrina tua viro ſancto tuo*. vbi Hebr. eſt, Vrim & Thūmim tui viro ſancto tuo: & eodem ſenſu LXX. vertere: *Date Leui manifeſtationes eius, & veritatem eius*. Quæ ad litteram de eodem ſacerdotali ornatu ſunt accipienda: ſed per hūc ornatum allegoricè ſignificatur perfectio & doctrina, quā ſacerdotem præditum eſſe oporteret. Toſtat.ibi valdè ſe torquet, & vertit in varias interpretationum formas: ſed hæc, quam dixi, ſimpliciſſima eſt.

a Deut. 33. v.

Reſpondendi modum arbitror duplicē fuiſſe. Cum enim has gemmas Deus inferi iuſſerit pectorali: vt per tam lucentes perfectosque lapides, ipſe lucis perfectionisque omnis auctor interrogaretur: & reſpondens, tam Sacerdotes, quā Principem & populū ſpirituali ſua luce illuſtraret ac perficeret, euoluens inuoluta, explanās ambigua, & docens quæ facienda omittendave forent, & modos præſcribens, quibus res inchoanda perficiendaq; ſatis appareret, reſponſiones interrogationibus accommodari debuiſſe: interrogationum verò quædā per affirmationē negationemve nudam poſſunt expediri, quædam longiorē requirunt explicationem. Arbitror itaq; ad prius illud genus interrogationū, nudo lapidum ſplendore ſeu fulgore reſpōſum: & ex eo Sacerdotē colligere ſolitū, ſuaderet an diſſuaderet conſulenti: quo ſenſu accipio Ioſeph dicta. b quē Toſtatus & Ribera meritò ſequuntur: nec eſt, quod quis arbitretur D. Aug. hoc fabuloſum iudicaſſe: nā quid perſtrin gat, paulò ante docui. Ad poſterius genus interrogationū, non reſpondebatur illo tantū ſplendore (nec .n. commodè hoc potuit) ſed longè aliter. andiebatur. n. à Sacerdote interna quædam, vel externa quādoq; locutio ſeu oraculū, quod ipſe poſtea interrogāti manifeſtaret. Quanquam nec hic abſurdū ſit opinari, ad ſplendorem tunc lapidum acceſſiſſe ſacerdoti lumē propheticum menti eius à Deo infuſum. De hac quidem reſponſione prolixiore, patet ex Regum geſtis, c vbi præter reſpōſionem ad interrogata, inſuper Deus docuit modum prælij cōſerendi. & propter talem modum reſpōſionis, puto genus hoc oraculi vocari conſueuiſſe, *reſponſionem per Sacerdotes*. d

b l. 3. antiq. c. 9.

c 2. Reg. 5. v. 13.

d 1. Reg. 28. v. 6. Hebr. Vrim.

Vidi qui contra Ioſephi quem ſequor, ſniam, nō vno ariete molitetur. 1. ſibi diſplicere ſcribit, & ſuſpectū eſſe ſingulare Ioſephi teſtimoniū. 2. quoniā in eodē loco Ioſephus duabus adhuc alijs in rebus labitur. hic quoque lapſum. tū quia dicit hoc à Græcis λόγιον vocatū, cùm tū LXX. ſic vocarint, qui Hebræi fuerunt. tū quia dicit duCentis ante ſuos commentarios annis, hos ſplēdores ob legis violationē extinctos: cùm tamē Thalmudici, & Iarrhius, & Kimchi, & Elias Germanus teſtentur, diu antè huic oraculo finem impoſitum, .ſ. iam inde à captiuitate Babylonica; quod à Iaddo reſpōſum ferunt Alexandro Magno petenti, vt pro ſe Deū de belli Perſici euentu cōſuleret. Deniq; quia ſequeretur ex hac Ioſephi narratione, hoc oraculū tantū infueuiſſe de bello reſpondere; quod non eſt verum. itē ſequeretur ſolummodo conſueuiſſe de illis quæſtionib. ad quas, per, *ita* vel *non*, reſpōderi poſſet. conſtat autē ſæpè pluribus reſpondiſſe, & quidem interdum inopinata, & præter interrogationem. e His vir acutus & egregiè doctus conatur Ioſephi fulgorem infuſcare: ſed leui manu fuligo poteſt amoueri.

e d. 13.

Ad primum reſpondeo, licet id ſolus Ioſephus dixiſſet; maximā eius, in rebus ad Sacerdotium ſpectantibus, cùm ipſe Sacerdos fuerit, auctoritatē eſſe debere: præterea nullus alius ſupereſt illius æui Hebræus ſcriptor, qui talia diſcutere potuerit, præter Philonem & Ioſephum. Philo paucula huiuſmodi attigit, allegorijs ſolis intentus; neque negauit. Ioſephum ergo ſolum id affirmaſſe, quid mirandum?

Ad 2. nego in his Ioſephū labi. Licet enim LXX. fuerint Hebræi Sanhedritæ, Græcè tamen nō Hebraicè ſcripſerunt, & cū Græcè ſcriberēt λόγιον dixerunt: & eos poſtea cuncti proſelyti Græci in hac nomenclatura ſecuti fue-

fuerunt, nõ aliã ob cauſam niſi ob eã, quã Ioſephus ibi retulit; ex cuius contextu Græco, manifeſtum eſt, eum loqui de Græcis dumtaxat illis, qui Iudaicos ritus venerabantur. Notũ verò Iudęos & Gręcos ſic diſtingui, vt Gręcorum nomen retineant, quotquot ex gentilibus ad Iudaiſmũ tranſierant. *a* De oraculi quoque ceſſatione, meritò Ioſephi auctoritatem cũctis Thalmudicis & ſexcentis Rabbinis recentioribus, qui totius antiquitatis ſunt imperitiſſimi, præfero. De Iaddi quidem illo reſponſo, quoad oraculorum ceſſationem, nec Latini, *b* nec Græci Hiſtorici, *c* qui res Alexandri ſcrupuloſè fermè ſunt proſecuti, vel vno verbulo meminerunt. Ioſephus verò, *d* Zonaras, & Glycas, quando accuratè narrant quæ Iaddus cum Alexãdro egerit, ea recenſent, vnde ſatis colligatur, de oraculo per Vrim & Thũmim nihil Alexandrum cogitaſſe: cuius illum quoq; fuiſſe ignarum prorſus veriſimile cenſeo: De victoria verò contra Darium, à Deo docent per viſum certiorem factum. Arbitror ergo Ioſephum egiſſe de fulgore huiuſmodi penitus ſemperq; ceſſante. Nã per interualla, quin aliquando etiam priùs ceſſauerit; vt Saulis, & poſtea quorũdam Regum, poſt Dauidem, tẽpore; nõ eſt dubitandum. Glycas quidem *e* indicat, quando Iſraelitæ Deũ offenderant, non conſueuiſſe illis Deũ per Ephod reſpõdere. Sic igitur ſuſpicor, ſolitos Iudæos primò per Sacerdotes, applicato Ephod, Deum conſulere: ſi hac via non ſuccederet, recurriſſe ad prophetas, etiam qui Sacerdotes non eſſent. *f* ſic enim legas ipſos quoque Sacerdotes ad Holdam prophetiſſam oraculi cauſa adijſſe. *g*

Ad 3. dico, nihil eorum ſequi, quæ inferuntur. nam belli meminit Ioſephus, vt rei de qua frequentiùs agebatur: Fulgoris verò tantùm, prætermiſſa ſubſequente Sacerdotali manifeſtatione, meminit, quia manifeſtatio illa res ſolita; fulgor verò, res ceteris gentibus planè inſolita & inaudita erat, & ideò illã memoriæ ſtatuerat commẽdare. Duplex ergo fuit vnius oraculi Vrim & Thũmim manifeſtatio ſiue reſponſio, prior illa & exterior, tũ per fulgorẽ lapidis; & poſterior quando; etiam extrinſeca, per Sacerdotẽ prophetiæ ſpiritu imbutũ, qui ꝙ perceperat admoto pectorali, id poſtea quærentibus manifeſtabat. Fortaſſis propter tot manifeſtationes cõcurrẽtes, Septuaginta interpretantur iudicium τῶν δήλων, hoc eſt iudicium bis quidẽ manifeſtorũ Sacerdoti; & tertiò manifeſtandorum conſulentibus. Eandem ob cãm, *Vrim* vocarunt illuminationem; & *Thummim*, veritatẽ ſiue perfectionem (eodẽ enim hæc recidunt) quoniam Deus neminem fallere vel poteſt, vel vult; ſed quicquid Sacerdoti dicebat, hoc veriſſimum & numeris omnibus erat abſolutiſſimũ. Sacerdotis quoque officium erat eadẽ populo verè ac plenè denunciare, nulla omiſſionis, diſſimulationis, mutationis aut falſitatis alterius adhibita mixtione. *h*

Hæc de re valdè obſcura, ſi non luculẽter, haud certè prorſus indiligenter dicta, ſufficiant.

a Ioſ. 14. in princ. & paſſim in nouiſſ. eſtam.
b Q. Curtius Rufus.
c Diodorus Sic. Plutar. Arrianus.
d Ioſeph. lib. 1. antiq. in fin. Zonaras to. 1. Glycas p. 2. annal.
e p. Ann.
f patet ex 4. Reg. 22. n. 14.
g 4. Re. 22. n. 14.
h Sic Phil. lib. 3. de vita Moſis. Orig. lib. 6. in Leuit. Hier. in c. 3 Oſe. et epiſt. 127. ad Fabiolam.

SECTIO II.

De Oraculis prophetarum.

Svffecerint iſta de *Oraculo per Sacerdotes*. Poſt Dauidis regnum, raro per Sacerdotes Domino reſpõdente, frequentius eſſe cœpit *Oraculũ per prophetas*; quod diuidi poteſt in *viſionem*, & *ſomnium*: ſicut & *Oraculum per Sacerdotes* diuidi potuit etiam, in *viſionem fulgoris*, & *manifeſtationem verbi*, ideò quædam ex dicendis, de *viſione* & *verbo*, analogia quadam poſſent etiam accommodari prophetiæ *Vrim & Thummim*; vt non obeſæ naris lectores facilè animaduertent,

Viſionem & *verbum* Græci Patres & LXX. non rarò confundunt, vt & ipſa ſcriptura; cùm viſionem dicit auditam, verbũ vero viſum vel oſtenſum. *i* vt cum Iſaias dicit, *k* *Audi cœlum, quia Dominus locutus eſt*; & tamen initiò vocarat *viſionem*: & cum Zacharias & Ezechiel dixiſſent, ſe verbum Domi-

i Iſa. 2. & 13. & Amos 1.
k Iſa. c. 1.

a *Vterque c. 1. uide ēt Abdiæ 1.* ni explicaturos, ſubdunt viſionem. *a* differunt tamen. Nam

Viſio Græcis ὅρασις vel ὅραμα, Hebr. רֹאֶה, eſt prophetia, qua mens ſpirituali oculo cernit obiectū propheticū ipſi cæleſti lumine repræſentatū. differt à *verbo*, quia verbum ſæpè contingit ſine viſione, & viſio ſine verbo: differt à *ſomnio*, quia viſio ſæpè offertur vigilāti. crebro quoq; vſurpatur more Hebræorū pro concreto, ſeu pro re viſa;
v. 3. ſic Moſes rubū *b* vocat viſionem: ſic
b *Exod. 3.* prophetæ dicuntur videre viſiones. *c*
c *Ezech. 1. Ioel. 3. cum ſimilib.* Tales conſueuerunt eſſe frequentius ſanctorum virorum reuelationes; quæ quibuſdam ſęculis crebræ admodum leguntur, vt vno ſęculo duodecim ferè, Orni ſolitarij, quam Geruaſius Presbyter deſcripſit; Tundali Hyberni, Cyrilli Presbyteri, Roberti Abbę Lymburgēſis, Ioannes de Pinio, Ioachimi Siculi, Simonis Stockij Carmelitæ, Ioannes Bridlyngton; & aliorum.

דבר *Verbum*; ſiue (vt mauult Cyprianus) ſermo, Græcis λόγος; Hebræis *Dabar*, eſt prophetia, qua ſpiritus ſāctus, mētali quadā locutione, prophetā occul-
d *c. 8. u. 1.* ta docet, vt cùm Eſa. *d* dixit; *Sume tibi librū*, & iterū; *g vade dic Ezechiæ*, &c. Locutio iſta fiebat, vel voce formata in
e *c. 38. u. 5.* aere, & audita, vt Abrahamo ne filiū
f *Gen. 22. u. 11.* necaret; *e* vel verbis in ore prophetæ poſitis, vt Balaamo, *f* & hæc Aramęis
g *Nu. 22. & 23.* ꝓpriè dicta; *Malki*, Hebræis, *Malchuth* (hoc eſt conſilium) quaſi dicas regem prophetiarum, ſiue prophetiæ ſpeciē præcipuam. nihil enim cōſilio eſt vtilius. Viſioni & verbo hoc commune fuit, quòd vel de lætis & fauſtis erant, & in nouo teſtamento tunc vocantur *Euangelium*; in veteri nomina viſionis aut verbi retinent: vel erant de infauſtis ac triſtibus rebus, minarum & luctus annūcię, regibus ac populis exitia portendentes: tunc Hebræi vocabant hmōi prophetiam, *Maſſa*, à verbo *Naſa*, leuare, tollere, portare, aſſumere. Per hanc radicis varietatē factum, vt controuertatur, quid propriè in ſacra ſcriptura ſignificet *Maſſa*? Olim Aquila vertit ἆρμα, non accipiēs pro curru (vt apud profanos) ſed pro pondere, ſeu onere, vt noſter optimè trāſtulit. Calamitas enim cui impendet, eum Aethna grauius premit: et in quē talis prophetica ſententia ferebatur, hic metu, atq; triſtitia oppreſſus, quaſi caput nequibat erigere. ſic explico, & amplector D. Hier. ſentētiam *in Nahū*. Quid ni amplectar? ſēper (ſi attendas) vocabulum pro aduerſa, nunquā pro ſecunda denunciatione inuenias vſurpatū: & perſpicuè Hebræum nomen, onus, ſeu pondus ſignificat, *h* & in h *Exo* [3].
Pſal. 27. Græca verſio φόρτιον hēt, hoc *v. 5. 4.* [g.]
eſt pondus. Sic nonnulli putant à Ioā- *9. v. 2* [pſ.]
ne *i* vocari βάρος, hoc eſt, vt noſter ver *27. v.*
tit, pondus: ſed niſi fallor, ipſi fallūtur: i *Apoc in*
non enim illic ſermo eſt de prophetia, *fin. v.*
ſed de onere interdictorij alicuius prę-cepti, vt rectè Primaſius, & Haymon ſenſere. Nec longe abit Spiritus ſanctus, cùm *onus* vſurpat, pro ipſo populo, cui tale quid imminere denun-
ciatum fuit: k quia talem populum k *Iere* [3].
Deus diu laborauit ſuſtinens, tandem *v. 33.*
que humeris ſuis, quaſi onus moleſtiſſimum, excutit, dum eum abijcit; cum ſuo quaſi fauore, & peculiari defenſione deſtituit. Septuaginta Theodotion & Symac. ſolent vertere λῆμμα, quæ, vox à λαμβάνω deducta, donum & mu-
nus ſignificat. *l* quid commune, di- l *D. Iro.*
cat aliquis, oneri, & muneri? Multum *in Iere* [c]*ap.*
ſanè in propoſito: imò hic idem eſt o- *23. & a-*
nus, & munus. Nam prophetica com- *uorin. Le-*
minatio infortunij, & ſupplicij inſtā- *xic.*
tis, præclarum, & precioſum eſt Dei donum. Quia quos Deus diligit, caſtigat; & quos caſtigat, prius, vt reſipiſcant, minas proponit illis, &, vt ſolēt fugare malentes, quam lædere, lapidē manu leuat, & oſtentat, priuſquam iaciat. Homini ſic liberum relinquit, fugere à ventura ira. Sane λῆμμα primariò ſignificat leuationem, ſiue aſſumptionem, ſecundariò donum: eò quod dum datur, à donante leuatur, & traditur, à donatario verò aſſumitur. Vnde Theoni, & alijs Mathematicis, Dialecticis quoque, λῆμμα nominatur illa propoſitio; quę demōſtrationi, uel
argumento inſerta, & nō probata, aſ- m *T*[i]*ph.*
ſumitur ab alio, & vt, qui inſeruit illā *in H*[a]*bac.*
probet, poſtulatur. Sic cum interpre- *& Num.*

tes

tes iſti in SS. λῆμμα vſurparunt ; pro re ipſa acceperunt, quæ aſſumitur, ſiue eleuatur, idque conſentaneè idiotiſmo Hebræorum; quibus propheta dicitur quaſi aſſumere & leuare ipſum Onus, & libratum intentare ceruicibus impiorum ; quibus impijs breui imminentem diuinam iram comminatur: huc enim pertinent illæ paſſiuitùs occurrentes phraſes, *aſſumere luctum, aſſumere planctum, aſſumere parabolam*. Cauéndum itaq; ne cum Græcis recentioribus *a* λῆμμα ad quamuis prophetiam extendamus. Si cui hæc nimis fusè dicta videbuntur: is ſi, quā ſe viri egregij in his torſerint *b*, conſiderare dignabitur; non diffido illum æqui boniq; hāc noſtrā diligentiā conſulturū.

Hæ duæ ſpecies, *Viſio* & *verbum*, aliquādo iunctę ſunt cum *raptu* ſeu *ecſtaſi*, aliquando ſeparatæ. ſimul fuere in raptu B. Pauli, ad tertium vſq; cælum; vbi vidit & audiuit, quæ non licet homini loqui: fortaſſis etiam Ezechielis viſio quædam talis fuit *c* quæ vocatur *iad*, hoc eſt prophetia non leniter, ſed violenter influens. Quando igitur ecſtaſis accedit, tunc tenenda Patrum *d* doctrina; prophetas non fuiſſe ſic mēte captos, vel attonitos, vt non probè ſcirent, quid prædicerent. Polychronius in Ezech. c. 3. *Quemadmodum diuini & incantatores ad Dementiam vſq; procedunt, dæmone ſtuporem illis ingenerante; ita è contrario Prophetis ſenſus afficitur, dum anima Spiritus efficacia colluſtratur*. hoc enim proprium fuit fanaticorū, quales erāt hæretici Montaniſtæ, & vates Gentilium. Immeritò valdè ab Oliuerio reprehenditur auctor, *de ſpiritu & animà* (exſtat inter opera Auguſtini) quòd ſcripſerit, B. Ioannem in ecſtaſi Apocalypſim ſcripſiſſe. Nam ecſtaſis duplex eſt, vna diuina, alia diabolica: vt inſinuat Tertullianus his verbis *d*; *Ecſtaſis hoc operatur de ſuo proprio; vt ſic nobis ſapientiæ imagines inſerat, vt & errorum*. ſapientiæ ſcilicet, ac veritatis diuina, errorum & falſitatis diabolica. Non igitur auctor ille ecſtaſim ſumpſit, pro mentis attonitę ab alienatione, & animi quadam impotentia; qualis erat in pſeudo prophetis illis; ſed more patrū

a [P]. Petrus [G]ᵹerius li. [d]e [P]rophetia [c]ꝛe Lēma-[t]e, Arias [M]ta. Fra-[l]ijs in pro-[p]h. minor. F[r]c. Ribe-[r]a in Nahn.
b [E]zech. 1. [u]. & c. 8. [u]. & 3.
[c] יד
[d] [I]uſtin. ad [A]nit. ad G[r]t. circa [f]i. & q. 2. [a] Ortodox. E[p]h. (qui [f]it) hær. [M]taniſta-[r]a quæ eſt [8]. Hieron. [p]ꝛ. in Eſa. C[h]ryſoſt. in [P]ſ. 44. & [I]o. 29. in [e]ſt. ad Co-[r]. Auguſt. [l]. 1. contra [A]d. c. 7. [L]ib. de ani[m]a.

et recto, pro raptu, ſiue pro abſtractione tantùm à terrenis, & ſenſuum corporeorū functione: nec voluit ſic cōſtitutum Euangeliſtam ſcripſiſſe; ſed, quæ dum in tali ecſtaſi conſtitutus viderat, ea poſtmodum in ſcriptum redegiſſe. vt mittam D. Pauli raptū: talis haut dubiè D. Ioannis fuit, quod teſtatur cùm dicit *ſe in ſpiritu fuiſſe* (ἐγενόμην ἐν πνεύματι) ſcilicet correptum & abſorptum in ecſtaſi, vt rectiſſimè Haymon fuit interpretatus: breuiter idem vno verbo inſinuare voluit Andræas Cæſarienſis; πνεύματι ἁγίῳ γενόμενος κάτοχος; quod vocabulum, ſic afflatū ſpiritu ſancto ſignificat, vt totus ab eo correptus mente ſeu ſpiritu, & occupatus ſolida poſſeſſione fuerit: nam affectio animi ecſtaticorū κατοχὴ vocata, quia ſenſibus corporeis ad tēpus quaſi priuantur: vnde & morbus quidam ita nominatus, qui corporis ſenſu motuque priuat *e*, qui & κατάληψις noſtri medici *congelationem* appellant. Idem ſignificari puto, quando prophetæ dicunt, *factam ſuper ſe manum Domini f* item, *eleuauit me ſpiritus*, aut, *eduxit me manus Domini in ſpiritu g* item, *cecidit ſuper eum mentis exceſſus*, vbi Græcè eſt ἔκστασις *h* Perperam Theodoret. & Theophilact. *i* cùm *Lemma* cōfundunt cum huiuſmodi raptu; hoc eſt *Iad*, cum *Maſſa*.

Tertia ſpecies erat *ſomnium*, dormiētibus tantum, medio ſimulacro ſiue phantaſmate, contingens. Hebręi vocant *chalom*, k Græci ἐνύπνιον. Si quis quæ euentura ſunt ſomniās, ipſe quid ſomniet non intelligit; tunc eius reſpectu non erit prophetia: ſed adſpectu tantum illius erit prophetia, cui Deus ſignificationē ſomnij reuelabit. quare Ioſeph propheta, & non Pharao, vel eius ſerui *l*. Daniel propheta, & non Nabuchodonoſor: *m* ſomnians autē ipſe demū annumerabitur prophetis, quando cū ſomnio ſimul intelligentiā ſomnij percepit, vt Daniel in altero ſuperbi Regis ſomnio *n*. De his ſomnijs propheticis tria ſunt cōſiderāda, modus, cauſa, & gradus, ſeu dignitas.

Modus multiplex eſt, vt accuratè noſter Pererius explicauit *o* quædam imm-

e Gal. li. 13. Therapeut. & lib. 4. de locis affect. Aetio, & Aegyneta.
f 4. Reg. 3. u. 11.
g Ezech. 11 u. 1. & cap. 40. u. 1.
h Act. 10. u. 10.
i In Nah.
k Eſa. 29. u. 7.
חלום
l Gen. 40. & 41.
m Dan. 1. & 4.
n Dan c. 2.
o q. 3. de obſeru. ſomnior.

immittuntur cum pauore & horrore ſomniantis *a*, quædam pacifice *b* 2. quædam non intellecta, quædã ſimul intellecta, vt dixi. 3. quædam clara & ſine inuolucris *c*, vt Ioſeph, trium Magorum, & B. Pauli; quędam obſcura, implexa, inuoluta, vt Pharaonis & ſeruorũ eius, & Nabuchodonoſoris *d* 4. in quibuſdã Deus alloqui videtur, vt Salomonem *e*, interdum angelus bonus, vt B. Ioſeph; interdum aliquis homo, vt Paulũ vir Macedo. *f* 5. aliquando ſomnia correſpondent antecedentibus cogitationibus, & ſic initium ſumunt ex cauſa animali; vt primum ſomnium B. Ioſeph, & primum Regis illius Babylonij: quandoq; verò nulla præcedit cogitatio, vt in ſomnio ſecundo B. Ioſeph accidit *g*. hanc differentiã notauit B. Greg. *h* 6. nonnunquam nihil petenti Deus ſomniũ inopinatò immittit, vt fit plerumque, & accidit in prædictis SS. exemplis: nonnunquam verò petentibus reuelationem eamq; ſperantibus, vt Danieli *i* conſuefactos enim Hebræos huiuſmodi deſideria ſua Deo proponere, & ab eo petere, vt per ſomnia futurum illis euentũ pandere dignaretur, manifeſtius eſt ex S. S. quàm vt quis debeat dubitare. k Soliti idipſum Gentiles facere in templo Serapidis, ſeu Plutonis, vt diſcerent quã ratione à morbis liberarentur *l*; vel ad reſolutionem dubiorum habendam, vt fecit Edeſius *m*; & apud poetam Rex Latinus: *n* & in tẽplo Aeſculapij Apollonius *o*: & Spartani magiſtratus in templo Paſiphaes *p*: tale fuit templum Amphiarai *q*, & Calliæ apud montem Garganum *r*, & huiuſmodi tẽpla vocabantur *Pſichomantea*. Conatus ad hoc crimen Apoſtata Iulianus, per calumniam, detorquere Vigilias Chriſtianorum ad ſepulcra Martyrum; ſed retudit illum validè B. Cyrillus. *ſ* Iudæos nonnunquam eo ſuperſtitionis delapſos, vt ad captanda ſomnia in Gentilium templis incubarent, docet Eſai. propheta *t*; *qui immolant in hortis, & ſacrificant ſuper lateres; qui habitant in ſepulcris, & in delubris idolorum dormiunt.* vbi LXX. vt ſolent, paraphraſticè addiderunt, *propter inſomnia*, διὰ ἐνύπνια, cauſam incubationis explicantes. D. Hieron. *In delubris*, inquit, *idolorum dormiẽs, vbi ſtratis pellibus hoſtiarum incubare ſoliti erant, vt ſomnijs futura cognoſcerent. Quod in fano Aeſculapij vſq; hodie error celebrat Ethnicorum, multorumque aliorum.* idem Cyrillus *ibi in Comment.* confirmat.

a *Gen.* 15. *u.* 12. *Dan.* 2. *u.* 1.
b *Gen.* 28. *v.* 12.
c *Matt.* 1. *v.* 20. *& c.* 2. *v.* 12. 13 *&* 20. *Act.* 16. *u.* 9.
d *dd. Gen.* 40. *&* 41. *Dan.* 2. *&* 4.
e 3. *Reg.* 3.
f *ſupra cit. locis in litt.* θ.
g *Matt.* 2.
h *Lib.* 8. *Moral. c.* 13
i *Dan.* 2. *u.* 18.
k 1. *Re.* 28 *u.* 6. *&* 15.
l *Ariſtoph. in Pluto.*
m *Eunapi⁹ in Edeſio.*
n *Aeneid.* 7.
o *Philoſtr. in eius uita.*
p *Cicero* 1. *Tuſcul. &* 1. *de diuin.*
q *Pauſan. in Bœot.*
r *Strabo lib.* 6.
ſ *Lib.* 10. *in Iulia.*
t *c.* 65. *u.* 4

Cauſæ ſomniorum efficientes alio loco explicabuntur; nunc de diuinorum ſomniorũ finali cauſa (vt vocant) agimus dumtaxat: quæ ex S. S. multiplex deſumitur. 1. vt quis à malo absterreatur, ſicut factum Abimelech *u* Regi Geraræ, & Labano *x*; hanc inſinuat B. Iob *y*; *in horrore*, (inquiens) *viſionis nocturnæ, quando ſolet ſopor occupare homines, pauor tenuit me, &c.* & alibi, *z* *terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrore concuties.* 2. vt conſoletur afflictos, & mæſtos perfundat lætitia, quod de ſe aſſerit B. Angela de Fulgino. c. 16. 3. vt adhortetur ad aliquod bonum, vt Gedeonem *a*, & Iudam eiuſque exercitum *b*. 4. vt moneat vel doceat quid agendum fugiendumvè, vt B. Ioſeph, & tres Magos *c*. hanc cauſam Iobus ſignificat his verbis *d*; *per ſomnium aperit aures virorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina, vt auertat hominem ab his quæ facit, &c.* 5. vt ſpiritum prophetię, vel quod aliud ſpirituale donum ſimul largiatur: quo pertinent iuxta nonnullos iſta Moſis *e*; *ſi quis fuerit inter uos propheta domini in viſione apparebo ei, uel per ſomnium loquar ad eum.* Significare volunt, quod ſpiritum prophetiæ, vel viſione, vel ſomnio, collaturus ſit: potiùs crediderim agere, de ijs, quibus iàm dato prophetiæ ſpiritu, ſignificat ſe poſtea cum eorum nullo tam familiariter, quàm cum Moſe acturum; cũ hoc ore ad os, cum illis dumtaxat per viſionem & ſomnia. Meliùs huc facit iſtud *f* Ioelis; *ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes ueſtri uiſiones uidebunt* præceſſerat enim, *effundam ſpiritũ meũ ſuper omnem carnem, & prophetabunt filij ueſtri.* ſic donum ſapientiæ, & prudentiæ in ſomnis datum Salomoni *g*, ex probabiliore ſententia Toſtati *h*; ſic promiſſio obuẽturę dignitatis, Ioſeph

&

u *Gen.*
x *Gen.*
y *c.* 4.
z *c.* 7. 14
a *Iud.* 7. *u.* 13.
b 2. *M.* 15.
c *Ma.* 1. *&* 2.
d *c.* 3 *u.* 15.
e *Num.* *u.* 6.
f *c.* 2. *u.* 8.
g 3. *R.* 3
h *add.* 3. *q.* 12.

a n.37. & Mardochæo. *a* 6. ad reuelationem
Eſ 11. diuini alicuius myſterij *b*, vel magna-
b n.28. rum reip. aut imperij viciſſitudinū *c*;
D 7. vt Iſraelis q, Aegypti, & Nabucho-
c n. 15. donoſor *d*. Ad hęc capita reduci poſ-
d en.41. ſunt multa ſomnia diuina, quorum in
e in. 2. Hiſtorijs Sanctorum fit mentio; vt il-
& la Africana apud Victorem Vticen. *de perſecut. Vandalic.* 2. oblata Euſebio Epiſc. Cartaginenſi. & quæ poſt obitū Sidonij viſio oblata pincernæ apud Greg. Turonenſ. *l.2. hiſt. Fran. c.23.* & inter alia vnū mimi *in uita Simeonis Sali* apud Metaphr. aliud ſacrilego Traie ctenſi oblatū ſæpiùs, apud Sur. *tom.4. in uita S. Frederici.* aliud oblatum monacho Cluniacenſi Beatæ virginis, tempore S. Odonis, apud Ioannem Monachum *l.3. uita D. Odonis c.9.* cuius occaſione B. virgo cœpit vocari *Miſericordiæ Mater.* aliud Bertæ matri S. Suiberti, apud B. Marcellinum, *c.1. uita Suiberti.* aliud S. Abramio confeſſori, *apud Metaphraſt. in eius uita.* aliud Henrico Imp. apud Rupertū, *in uita S. Hereberti c.26.* aliud S. Lutgero apud Monachos Vvertinēſ. *eius uita c.11. & 16.* aliud S. Hugoni Gratianopolitano apud Guigonē, *in eius uita*; aliud Hartmāno Tuitienſi apud Conradū *in uita S. Vuolphelmi.* aliud multiplex Elpediphoro, apud Ioannem presbyterū *in uita S. Baſilei Epiſc. & mart.* & alia innumera.

De gradibus, ſeu dignitate prophetiæ multa variaque congeſſere Moſes
f Ducto- Aegyptius *f* & Franciſ. Picus, *g* ſed
re ubitan minutiora, quàm vtiliora: idcirco, illis
ti... omiſſis, tātùm dico quod ex ijs omni-
g e pra- bns intellectualis reuelatio; quæ fit ſi-
n .2.cap. ne cooperatione phantaſiæ; præſtantiſ
p & ult. ſima eſt, ſi ſecundum ſe & preciſè ſumatur; altera verò in qua phātaſia ab intellectu excitata concurrit, eſt præſtantior extenſiuè, quia primā & quid aliud præterea comprehendit. Sic etiā intellectualis per ſe ſumpta, & comparata cum imaginaria perfectior eſt; ſed ſi imaginariam addideris ad intellectualem, tum extenſiuè ſimul ambæ perfectiores erunt, quàm ſeorſim ſola intellectualis. *ita P. Fran. Soarez. ad 3. p. q.30. art.1. diſp.9. ſect.2.*

QVAESTIO III.

Quo pacto prophetia, ſiue diuina reuelatio diſcernenda ſit, à diuinatione, ſiue diabolica reuelatione?

NON minùs neceſſaria, quàm ardua eſt huius quæſtionis accurata pertractatio, propter quotidianas, etiam ſpiritualium perſonarum illuſiones: in ea decidēda ſequar veſtigia aliorum, qui certatim ad hunc lapidē verſandum accurrerunt: præcipui fuere B. Vincentius Ferrerius *tract. de uità ſpirituali cap. 11. & 12.* Ioann. Gerſon, *tract. de probat. ſpirituum, & alibi paſſim*, Cardinalis Turrecremata *in præfat. Defenſorij reuelatio. B. Brigittæ*, Hēric. de Firmaria *lib. de quatuor inſtinctibus*, Aegyd. Carlerius *p.1. Sportæ fragmentor. in princ.* Hieron. de Ferraria *in Compend. reuelat.* Ioan. Frācifc. Picus *lib. ult. de prænotion.* Ribadeneyra *lib. de tribulatione c. 15.* & alij; & quidam recentiores, quorum dicta cuncta inuenies, apud iſtos antiquiores. Poſſunt omnia reduci ad tria capita; de eo qui iudicat, de perſona cui facta reuelatio, de ipſa reuelatione & eius circumſtantijs. de ſingulis videamus.

SECTIO I.

De neceſſarijs iudicaturo, de reuelatione.

VEL quis iudicat de apparitione propria, vel de aliena: & plus periculi eſt priore caſu. Vtroque oportet ſit perſona ſpiritualis & deuota. nam *animalis homo non percipit ea quæ ſpiritus ſunt.* Oportet itaque eum qui rectè ſit iudicaturus, primò *donum diſcretionis* à Deo petere; vt queat ſincerum manna diuinæ reuelationis, à mellita lethalique dæmonis offa dignoſcere; & hæc diſcretio, conceditur aliquando à Deo immediatè ſimul cum ipſo lumine prophetico, vt dictum eſt; aliquando ſeorſim, idque vel ad priuatā accipientis inſtructionem, vel ad aliorum quoq;, & totius Eccleſiæ doctrinam, & remedium. Hoc enim dono

homo conſequitur, vt in ſe, & de ſe ſciat probare ſpiritus, & etiã ſciat illos de alijs, & in alijs diſcernere. Poteſt autem hic cõſiderari quaſi duplex modus, vnus *experimentalis*, qui cũ ipſa reuelatione ꝓpria infunditur illi, cui facta reuelatio; *qui modus* (vt ait Gerſon) *fit per inſpirationem intimam, ſeu internum ſaporem, ſiue per exprimentalẽ quandam dulcedinem, ſiue per illuſtrationem à montibus æternis, effugantem omnes tenebras dubietatis*. hic modus rarus eſt; & paucis conceſſus: & quibus conceſſus nõ eſt, illi nõ poſſunt, ſuo iudicio, in proprijs reuelationibus ſtare: quibus verò conceſſus à Deo fuerit, illi tamen eo vti non poſſunt, ad diſcernendas aliorũ reuelationes, quia ſicut *nemo nouit quæ ſunt ſpiritus, niſi ſpiritus* ipſemet: ſic nemo cognoſcit infallibili certitudine, per experimentalem hunc ſenſũ, ea quæ in alieno ſunt animo. *Alter* modus; qui datur maximè in ordine ad alios; ille nititur etiam, ſeu confirmatur experimentis varijs, tum ſui, tum aliorum: & ſolet à Deo concedi maximè illis, quibus officij & dignitatis ratione incumbit animarum cura. Sed non debet quis facilè ſibi perſuadere, ſe donum iſtud à Deo accepiſſe: ideoque ad preces continuas, etiam debet adiungere humanæ prudentiæ, & doctrinæ media. *Tertius* enim eſt modus diſcernẽdi ſpiritus, quẽ vocant *doctrinalem*, per diligentẽ & piam ſacræ ſcripturæ tractationẽ; quæ regulas prębet falſos prophetas à veris diſcernendi: lectio quoq; ſanctorum Patrũ & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ multum confert, vt, illuſiones & reuelationes, ſignis ac notis peculiaribus queant diiudicari: his ſi adiungatur obſeruatio virorum ſpiritualium, & experientia; & in ambiguis obſcuriſq; conſulantur viri docti, & pij, & in via ſpiritus longè progreſſi, in militia verò contra dæmonũ aſſus exercitati veteranique: ſperandum eſt poſſe deceptiones ſic ſentiri & vitari. Planè ad hunc vltimum iudicij ferendi modum, non ſufficit ſola doctrina, ſed accedat oportet ad illã experientia propria; vt quis ſit & doctus & contemplatiuus; vt & Scripturam & reliquam Theologiam non leuiter delibarit, & *in ſemetipſo expertus ſit variam* (ait Gerſon) *affectionum ſpiritualium pugnam; tanquam aſcenderit nũc in cælos, nunc deſcenderit in abyſſos; & viderit mirabilia Dei in profundo. Nam qui nauigant mare hoc myſticum diuerſarum affectionum, quaſi collidentium ſe fluctuum enarrant mirabilia eius. Inexpertus autem taliũ quid nouit eorum?* Adhæc autem nulla magis neceſſaria diſpoſitio reperitur, quàm ſolidæ humilitatis. vt enim docet Moſes apud Caſſianum, *ſolis humilibus a Deo hæc cognitio datur*. Denique non eſt iudicium præcipitandum, ſed res Deo diligenter prius commẽdanda, & multiplex ſcrutinium mẽtis faciendum: iuxta mox dicenda. Docent hoc ſacræ litteræ. Narrat Ioſeph Iacob patri ſua ſomnia: increpat eũ pater, ſed rem tacitus conſiderat. *a*

a Gen. u. 12.

Apparet angelus, Ioſue filio Nun, forma viri armati: ille diſquirit interrogatione, quis eſſet, nec adorat incognitum. *b* Audit Samuel vocantem Deum, nec reſpondet Domino; ſed accurrit ad Heli, donec monitus fuiſſet ab Heli Sacerdote; quo modo ſe gerere deberet. *c* Helias diſcernit inter turbinem, commotionem, ignem, & auram lenem, & perpẽdit prudenter, in quo illorũ Dominus ſe manifeſtaret. Salutat Virginem ſacratiſſimam Gabriel Archangelus: illa priuſquam reſponderet: *cogitat, qualis eſſet illa ſalutatio*; *d* non id leuiter, ſed διελογίζετο, maturè & diu, animo atque cogitatione voluebat, vtrum illa ſalutatio illuſoria eſſet & à Deo, an à dæmone, vt optimè Euthymius. Hoc imitatus D. Ambroſius; cum illi corpora SS. Mart. Prothaſij & Geruaſij reuelata; hoc Epiſc. Cyprius, cum D. Barnabas illi ſe manifeſtauit; hoc ceteri ſancti, vt vidimus *lib. 2. q. 6.* Si hoc illa mulier Carthaginenſis feciſſet, *e* quæ cauſa fuit ſchiſmatis maximi, non tam turpiter deluſa fuiſſet, nec tot malorũ Africæ occaſionem præbuiſſet. Sanè quamdiu res dubia eſt, longè tutiùs cenſetur, potiùs eam pia cum humilitate repudiare, quam cupidè & confidenter recipere, aut aſſentiri.

b Ioſ. u. 13.

c 1. R. 3. u. 9.

d Luc. 1. u. 29.

e Vide Opt. Mileu. l. 1 de Parmenia.

Obijciat fortè aliquis; apud Cæſarium legimus, multos precibus à Deo reuelationes, viſioneſque, & poſtulaſſe, & obtinuiſſe: ſi petere licet, cur non, & oblatas amplecti ſtatim, atque recipere? *Reſpondeo*, multa fieri à multis non imitanda, imò nec probanda, maximè ab hominibus incompertæ ſanctitatis. Nam ſi quis, de quo conſtaret ſanctum eſſe, id in caſu aliquo peculiari, & neceſſario peteret, (quod olim ſanctè factum à Beato Ephrem, docet Amphilochius *in vita Diui Baſilij*. & à S. Mauro, docet *in eius vita* Fauſtus, *apud Suriũ apud Ianuar.* & à Sancto Hereberto docet Rupertus *eius vita, cap.* 13. *apud Surium Menſe Martio.*) vt non auderem damnare; ſic non vererer cæteris ſuadere, ne idem ſibi putarent imitandum. Quoniam inuenio viros doctos, & valdè ſpirituales ſemper huiuſmodi deſideria, ac petitiones improbaſſe: quia naſci ſolent ex occulta ſuperbia, æſtimatione, & amore ſui; quo cupiunt manifeſtã alijs ſuam ſanctitatem; vel ſaltem ex curioſitate vana, vt optimè tradidit Sanctus Vincẽtius ſuperius laudatus: & ideo Deus ſolet permittere tales decipi, & impingere, vt de ſe ipſa teſtatur, mulier ſingularis prudẽtiæ, & ſanctimoniæ B. Catarina Bononienſis. *a* Deinde quia in talibus non conſiſtit ſanctitas, neque perfectio Chriſtiana, nec iſta nos Deo faciunt gratiores, aut proximo verè vtiliores. Denique quia huiuſmodi auerſari, non eſt ianuam Deo præcludere; ſed, per cuſtodiam ſui, & humilitatem, & caſtum timorem, ſpiritum ſanctum allicere, qui amat quieſcere ſuper humiles, ac timoratos; quæ cuncta diligenter, ac ſeriò tradita fuere à noſtri ordinis viro, Franc. Aria. *b* & prius nos docuit D. Auguſtinus conatum hoc dæmonem ſibi perſuadere, vti ſignum aliquod à Deo peteret; ſe verò id detrectaſſe, gnarum quam multos hæc curioſitas perdidiſſet. Ideo a ibi monet his abſtineamus, & quod intra nos eſt, Dei regnum, in ijs quæ videntur non quæramus. poſt Auguſtinum idem monemur à Gerſone, cuius in ſimilibus magna ſanè auctorit. eſt, his verbis: *Enarrantur exempla ſanctorum Patrum, qui curioſitatem huiuſmodi viſionum, vel miraculorũ tanquam pernicioſiſſimam, fallaciſſimamque refugerũt. A qua ſe Auguſt. liberatũ,* in ſuis confeſſionibus, *gloriatur in Domino. Quã propterea D. Bonauentura abhorrendã nimis eſſe determinat, totoque conatu repellendam, nunc orationibus, nunc increpationib. ſeu flagellationibus propriæ mentis, & corporis; exemplo illius, qui vt tentatione careret ſuperbiæ, quæſiuit, & obtinuit à Domino, vt per tres mẽſes dæmoniaca vexaretur obſeſſione. Alter ſanctorum Patrum, dum ſibi dæmon transfiguratus in Chriſtum, diceret, ego ſum Chriſtus te perſonaliter viſitans, quia dignus es: confeſtim clauſit oculos vtraque manu vociferans; Nolo hic Chriſtum videre, ſatis eſt ipſum in gloria ſi uidero; ſtatimq; diſparuit. Alter ſub alijs verbis ſimilem ſeruauit in huiuſmodi illuſione humilitatem: Vide, inquit, ad quẽ miſſus ſis. Ego certè talis non ſũ, ꝙ dignus ſim hic videre Chriſtũ. Alterũ quia nolebat intrare templum, dicens: Sibi ſatis eſſe, quod oculis corporeis aſpexiſſet Chriſtum: colligauerunt cathenis ſoluere ieiunium; carnibus veſci, vinumq; bibere compulerunt. Sicque tumore compreſſo, ſanatus eſt.* Pro cautela poſtea ſubdit idem vt non modo ſuſpenſum teneatur iudicium, *ſed reuerenter quoque, cum Apoſtolorum principe, dicatur: Exi à me Domine quia peccator ſum, quia vilis ſum, quia viſionibus tuis indignus ſum; quas hic neque quæro, neque accepto, ſed repello. Sit in alio, non in hoc ſæculo uiſio tua tota merces mea Domine Deus, & ſufficit. Quid ad me de uiſionib. tuis in hac uita? quid de Superiorum meorum monitionibus? mitte potiùs alium, quem miſſurus es; & me meus ſpiritus humili tegat obſcuroque loco.* D. Bonauenturæ quem citat locus eſt, *lib. de profectu religioſ. cap.* 19. Vbi etiam addit deſiderio reuelationum multos lapſos in grauiſſimos errores. Prudenter itaque B. virgo Coleta ipſi etiam Deo, multa ei ſecreta reuelare volenti, reſpondit: *Domine Deus, ſufficit mihi te ſolum cognoſcere, & peccata mea, eorumque abs te ueniam obtinere. Sic Stephanus Iuliacus eius uitæ ca.* 5. hæc ſanè optimè dicantur in proprijs viſionibus: in alienis approbandis, credendiſue: ipſis confeſſarijs, alijſque iudicib. hãc Gerſon præſcribit regulam: *Caue ergo* (inquit)

a *[l].de uit. & [er]roribus [s]u[...]*

b *[Li]b. de or. [me]ntali D. [A]g. l.* 10. *[con]feſ. & l. [de] uera re[li]g. & Ci[uit.] [...] op.3. de [...]rſt. cap.* 1

(inquit) *quiſquis eris auditor, aut conſultor, vt non applaudas tali perſonæ, & non laudes eam, non mireris, quaſi ſanctam, dignamque reuelationibus, atque miraculis. Obſiſte potius increpa durè, ſperne eam; cuius ſic exaltatum eſt cor, elati ſunt oculi, vt ambulet in magnis, & mirabilibus ſuper ſe: vt digna ſibi videatur, quæ non humano more operetur ſalutem ſuam; per doctrinam ſcilicet ſcripturarum, & ſanctorum, cum dictamine rationis naturalis; niſi conſilium habere præſumat, & putet, ne dum ab Angelis, ſed à* Deo; *nedum ſemel in neceſſitatibus, ſed penè iugiter, velut in quotidianis collocutionibus. Talem admone, non ſublime ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem; quoniam veriſſimè ait, qui dixit, ſuperbia meretur ludi.* Et eò *digniùs, quo inſtar Phariſęi latentem, hærentemque oſſibus ſuperbiam, ſicut nec Phtiſicus febrilem calorem, ſuperbus attendit. Quid enim facilius quàm ſe viliſſimum peccasorem dicere: ſed veraciter, ſimpliciterque ita ſentire ex intimis, hcc diuini muneris eſt, non humani ſolius exercitij.* Hoc vltimum addidit, quia ſolent perſonę, quibus per reuelationes dæmon illudit, fateri quidem ſe peccatores, & indignos eſſe; ſed vel apertè increpationes huiuſmodi ægrè ferrè, & ſic detegitur interna ſuperbia, & cognoſcitur illuſio; vel ſaltem ex duobus vnũ prætexunt. nam vel dicunt ſe idcirco alieno iudicio non credere, quia de ſuo certi ſint per reuelationem intimam, & ſecretam: vel ſanè non audere ſe viſionem reijcere, quia ſi fortaſſis viſio à Deo eſſet, hoc foret ſpiritui ſancto reſiſtere, & ſemen gratiæ eius in crepundijs ſuis extinguere. Vtrique dicto idem ille Cancellarius Pariſienſis optimè occurrit. Primò quidem; Deũ nunquam eſſe Deum diuiſionis, ideò ſi ab ipſo ſit illa certitudo, nunquam per alterius iudicium cõtrarium eam impugnabit; ſed potius illi, quem vel vt ſuperiorem, vel vt conſiliarium ſaltem, humiliter conſuluerint, idem inſpiraturum, atque in mẽtem miſſurũ. Nec enim patitur Deus ſperantes in ſe, & timentes, & quod in ſe eſt faciẽtes, in tanti momenti negotio, falli. Debet autem ei qui vidit reuelationẽ, hæc ipſa certitudo, quam prætexit, de ſuperbia, & pertinacia eſſe ſuſpecta: & tutior pars eligenda eſt. Nam ſibi credendo, & innitendo, poteſt peccare ſuperiori credendo peccare non poteſt; ſed certo certiùs per animi ſubmiſſionem, & obedientiam mereri. Quo ad alterum ait: *ſed profectò ſpiritus ſanctus, qui ſe dat humilibus, nequaquam ex humiliatione, quam prædiximus, ſe ſubtrahet; intrabit potius, exaltabit, & in beneplacito ſuo deducet victor ſuper excelſa animam hanc in oculis ſuis vilem, & abſque vlla ruga fictionis, humilem, & ſimplicem.* hactenus ille. Sanè hæc humilitas Deo tam grata eſt, quàm quod gratiſſimũ: Dæmoni tam odioſa, vt eam non ferat, ſed vt plurimum ſtatim diffugiat. Non audes fortè reſpuere? cogita decipi te poſſe, & interea comprehendina, & conſule prudentiores te. D. Cyprianus, & alij ſancti reuelationes magni fecerunt: ſed eas tantum, quas à Deo eſſe ſciebant. Olim quoque viſiones diuinæ frequẽtiores fuere, quia magis neceſſariæ: hodie quo minus neceſſariæ, hoc infrequentiores ſunt, & ſuſpectiores habendæ. vt nõ immeritò debeant, & à magiſtratu Eccleſiaſtico diſcuti, & à priuatis vitari; qui prætextu, vel fictarum (quod hypocriſis proprium) vel habitaruin (quod illuſorium eſſe conſueuit) reuelationũ, de alijs (maximè illorum à Deo non commiſſis curæ) perſonis; in earum, (vt plurimum muliercularum.) familiaritatem, & ſollicitudinem ſeſe ingerunt; vt & auorum memoria Begardi, & Lollardi, in Belgio; & noſtra, Illuminati faciebant in Hiſpania, & hodie etiam alij quidam factitant, ſuo periculo, aliena fraude.

SECTIO II.

De perſona eius, cui facta reuelatio.

QVoad *perſonam prophetæ*, ſeu videntis viſiones, multa ſunt conſideranda. *Primò fides* illius, an ſit ſincerè Catholica; quare non eſt credendum reuelationibus Dæmonicolarũ, (qualis illa Childerico Regi Franciæ facta procurante, & explicante Baſina, quæ viuente adhuc marito ei nupſerat, & ſaga erat; qua ingenium poſteritatis

eius declaratum Francici Hiſtorici pu tant, *lege Gaguinum lib.1.*) vel hæretico-rum. Nam initio Eccleſiæ Cerinthus falſas reuelationes finxit, & eas Apoſtolorum nominibus inſigniuit, vt Caius, & Dionyſius Alexandrinus tradidere: *a* tales prophetiæ ſectatorum Narci Magi: *b* tales prophetiſſarum & ipſiuſmet Montani, vt Patres antiqui illius temporis prodiderunt, Claudius Apollinaris, Miltiades, Apollon. & Serapion, quorum verba refert Euſebius: *c* tales Archonticorum Martiades, & Martianus, qui librum confinxere, quem vocabant; *Reuelationes prophetarum*: *d* Manetis quoque tales reuelationes, de quibus contra Fauſtum agens D. Auguſtinus: talis Iuliani Apoſtatæ, quam narrat epiſt. ad Oribaſium, de arbuſcula: tales, quib. Donatiſtæ Generoſum conati decipere: *e* & quibus vtebatur Vincentius Donatiſta: tales, quibus illuſi Meſſaliani gloriabantur: *f* tales fuere noſtris tẽporibus Munzeri, & Anabaptiſtarũ, tales Campani, tales Iuſti Velſij, & Franc. de la Cruz reuelationes. Tales hoc anno 1601. hic Grætij, qui ſuſpẽdio ſceleris pœnas luere duo, maritus & vxor; qui penes ſe ſolos Eccleſiam remanſiſſe incolumem pertinaciſſimè iactabant: ideo communes liberos pater baptizabat, mater patrini more ſpondebat. hi mundum hoc anno perriturum prædicebant: ſed morte mundi interitum præuenere. Plurimos huiuſmodi dedit olim Britannia. Illic enim natus in Cambria quidam Merlinius: Magus ſceleſtiſſimus: verum eñ fruſtra retinentibus Pontico Virunnio, & Lelando, eſt hoc de illo teſtimonium Guilhelmi Neuburgij, & Polydori, & alias mendaciſſimi, Buccanani. Sane Magum fuiſſe, geſta eius à Galfrido Monumethenſe tradita conuincunt. Caue hunc, qui Vteri Pendragonis æuo vixit, confundas cum alio Merlino Scoto, Helij Theleſini, (qui & ipſe vates) diſcipulo; qui aſtronomiæ, & phyſicæ, vt magiſter, valde peritus, multa fertur prædixiſſe; & videtur alijs prophetis Britanniæ, Kentigerno, Sanſoni, & Gildæ, annumerandus. Hanc Merlinorum diſtinctionem notarunt Anglicarum rerum ſcriptores, Treuiza, Ranulphus, & Giraldus Cambrenſis. Falſæ fidei pſeudoprophetæ fuere ibidem, Ioan. Ballus anno 1390. teſte Vvaldeno *in faſciculo zizaniorum*: & Pagani ante Chriſtum natum, *Eubages* vocati; ex quorum ſecta, quidam Aquila, & alius Perdix, teſte Chriſtophoro Mylæo. Nec diſſimilis vanitatis ſunt prophetiæ eorum, qui ea in medium proferunt, quæ decreta Generalium Conciliorum, vel Sedis Apoſtolicæ conuellunt: vt ridiculæ prophetiæ illæ Marioni Aduocati Pariſiens. de Societate Ieſu, refutatæ valide à Renato des Fons. *in libr. contre le playdoyer de Marion. c. 5. & 6.* Nam Marionus iſte, vt Arnaldo genero ſuo cõplaceret, & cum eo, atque Paſquerio, ac Doleto, quadrigam Calumniatorum, & Sycophantarum noſtri temporis impudentiſſimorum, ſufficeret, etiam prophetias falſas coram Senatu Ampliſſimo, proferre in medium non dubitauit. Nimirum vidit ſola Lutetia, dedit vna curia; quos vix, tã diſſitis prouincijs, tot ſæcula; Pattæcionem, Medium, Ecebolium, Lamponianum. Nimirum tanti eſt his Heroſtratis, inter Cathenas, & Quadruplatores, & Aezonenſes: inter *συκοφρούς, εὐρυμνοὺς, καὶ φιλογηλήμονας*, cenſeri, & digito oſtentarier.

2. *Num ſint perſonæ arreptitiæ*: nam harum reuelationibus, vel prophetijs nihil credendum. deluſos à quadã multos, ſcribit Firmilianus, ad Beatũ Cyprianum *g* hoc argumento Miltiades probat prophetias Mõtani falſas: quia ſponte incipiebat vaticinari: ſed inuitus, furoreque, & amentia correptus, pergebat. *h* Tales fuere prophetiæ monialium Quercetenſium ann. 1491 de quibus ita ſcribit Chriſtianus Maſſæus; *i Eodem* (inquit) *anno, circa feſtũ Cathedrę (terribile dictu) cœperunt dæmones habitare, & poſſidere monaſterium dominarum Quercetenſium; quas annis quatuor, & menſibus totidem miſerabiliter vexauerunt. Vidiſſes eas crebro, uelut canes per agros diſcurrere, inſtar auium, uolare per aera, ſicut feles, in arbores repere, pendere de ramis; uariarum*

a [Eu]ſeb. li. 3. [c.] 22. & l. c. 10.
b [H]æn. lib. 1. c. 8. & 9.
c [Ep]if. c. 15. [hær.] 17. & 1[8].
d [Ep]iph. hæ[r]ej. 0.
e [D.] Aug. epi. 165. & [li]b. 3. de an[im]a orig. c. 1.
f [T]heodor. lib. hæret. fa.

g Exſtat inter Cypriani epiſt. nu. 75.
h Euſeb. d. c. 16.
i Chronico. lib. 20.

rum animantium effingere uoces, ſecreta prodere, de futuris euentibus prophetare. Denique quoties Dominus Henricus Cameracenſis Epiſcopus, aut Dominus Aegidius Nettelet, decanus eiuſdẽ Eccleſ. uiri uirtutũ, ad exorciſmũ earũ accederet: En, inquiũt, cornutus ille nũc in uia eſt, ut nobis cõminetur, uenit. Poſt *multa remedia, undecunque collata, earum nomina delata Romam, ab Alexandro VI. lecta fuerunt in Cœna Domini ſub diuino ſacrificio; ſed nihil profuit.* Ioanna *Potiere; quæ malorum dicitur dediſſe principium: à nono ætatis anno, ludere cum diabolo cœpit; qui accuſabat eam in monaſterio* 434. *uicibus indigne communicaſſe: ſed ille quia mendax eſt, non ſtamus uerbis illius. Ipſa Cameracum adducta, quadragenaria maior, in carcere perijt, circa feſtum Martini. Cæteræ poſt annos* 4. *menſe Iunio liberatæ ſunt.* Eandem Hiſtoriam narrat etſi paulò aliter Ioan. Molinet. Valencenenſis, *in Chronico Belgio nõdum edito*, è quo quæ lib. 6. referam, ea mihi optima fide ex M. S. codice deſcribi curauit Clariſſ. I. C. & Senator ſpectatæ iuſtitiæ, Petr. Oranus Leodicenſis. Tales omnino diuinationes Indorũ; qui ſumpto Cohobæ ſemine externantur, & mox ceſſante furore vaticinantur. de quibus Petr. Chieza. *p.* 2. *hiſt. Perua. c.* 27. tales Libuſſæ Bohemæ apud Dubrauium, *lib.* 2 *Boiem. hiſt.*

3. *Num fidei ſinceritatem, vitæ, ac morum integritas, uirtuteſque commendent: an uerò uitia, & imperfectiones notabiles eam dehoneſtent.* ideo non credẽdum ſuperbis, ambitioſis, impatiẽtibus, carnalib. ebrioſis, iram fouentibus, odia exercentib. diſſidia ſerentibus, vel alios diffamantibus, vel pecunias hinc corradentib. nec etiam hypocritis, qui ſingularia quædam affectatæ deuotionis, & pęnitentiæ ſigna, per ſuperiores Eccleſiaſticos non approbata, oſtentant. Confirmantur hęc, vnius ex primis patribus, Apollonij ſententia; qui prophetias Montaniſtarum falſitatis hinc arguebat: tum quòd Maximilla, & Quintilla maritos ſuos deſeruerant; tũ quod erant pecuniæ cupidę, fęnus exercẽtes teſſeris, & tabulis ludentes, & mercedem prophetiarum accipientes, tũ ꝙ laſciuæ; deditæ pigmentis, cultui corporis, & ſumptuoſo luxui veſtimentorum. a Gerſon etiam ſic ſcribit: *Habet præterea qualibet paſſio profundata ſuã læſionem, ſuam ætatem, ſuum (ut Orig. loquitur) dæmonium, patet in philocaptis, zelotypis, & iracundis, in inuidis, et auaris.* vnde poeta. a E b. li. 5. ca 7.

Qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt.

Nimirum hi ſunt manes, quos quẽque pati Poeta cecinit: hæc quæ *cuique Deus fit dira cupido.* Solent animi cuiuſque vitia varijs ſignis deprehendi: ex familiarib. & amicis quib. ſunt notiores; ex actionib. & opinionibus eorũ; vt ſi à Deo ſeſe de quibuſque actionibus pręſumant erudiri; ſi cõſilia & indicia ſpernant aliorũ; ſi foris Curios ſimulent, & intus viuant Bacchanalia; ſi mulierculas peccatis onuſtas circumducant; ſi ſe in officia concionandi, confeſſiones excipiendi, & alia huiuſmodi ingerant (vt faciebat Petr. ille Sartor Antuerpienſis pſeudoheremita) ſine legitima vocatione, ac miſſione; ſi in alijs ſuis actionibus, moribus, exercitijs vani ſint; pręcipites, imprudentes, indiſcreti; maximè in oratione mentali, v. g. ſi adhuc imperfecti & viæ purgatiuæ cum ſint, præcipitẽt ſe per vnitiuã; aut ſtatim, ac orare incipiunt, ſine præparatione idonea, præſumunt ſe hr̃e tantum paſſiuè, nihilq; ſua ex parte conantes, influxum diuinum exſpectent. Nam ſi ꝙ aliud, hoc ſanè eſt illud in ꝙ temeritatis ſaxũ impingentes, pleriq; ſpirituales; per illuſiones periculoſas, & hęreſes fędiſſimas, Begardorum, Beginarum, Dulciniſtarũ, Lollardorum, Illuminatorũ, &c. naufragium fecerunt. Duo sũt huiuſmodi illuſorũ ſcopuli, vnus eſt opinionum iuxta falſarum, atq; erronearũ credulitas, & ſuperba contumacia; & interdum fędiſſima quædam, & execranda, gradatim irrepentia peccata, ẽt cum Angelis illis deceptorib. alter valetudinis debilitatio, & cerebri læſio, non in mulierculis tantum, ſed ẽt in viris, alias nec leuibus, nec inſipientibus; ſed dulci hoc, & venenato ocioſæ contemplationis (ab omni voluntatis cooperatione, vel intellectus adminiculo, quare & merito, remotæ) & infructuoſæ ipſorum corporeorũ ſenſuũ titillatorij influxus poculo ebrijs.

Quo

Quo in genere longum foret planè re cētia,eorum qui,ab indiſcretis,& in doctis magiſtris,in hanc foueam præcipitati fuerunt, nota nobis exempla, recenſere:neq; id expedit, ſuperſtitib. etiãnum tam cæcis,quàm cęcorum du ctoribus. Cæteros vtinam, vel ſerò faciant iſtorũ cautos pericula. Eodē per tinent,qui contumelias,examen,iudiciaque aliorum; modum procedendi ipſorum,aut dicta minus probantium vel illis non credentium; ægrè,& impatienter ferunt:qui demum contenti non forent, huiuſmodi carere reuelationib. & illas potius alijs cōcedi: ſed in his nimium ſibi complacent, & do ni huius cæco amore tanguntur. Solet enim dæmon,cuiq; per id, quod vitio ſè amat illudere. Prudenter D. Leo: a *Nouit diabolus,cui ingerat illecebras gulę,cui adhibeat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ,cui exhibeat eſcam cupiditatis: nouit quem fallat gaudio, quem mœrore conturbet,quem errore ſeducat, & cauſas quærit nocendi,vbi quemque ſtudioſius viderit occupari.* idem confirmat *in vita Moyſi* Gregor. Niſſen. Præ cæteris apti ſunt delu di: qui natura ſunt tenaces ſententiæ ſuæ, ſeque ſolos putant ſapere, reliquos deſpuūt vt fungos: talis ille, qui ſe in puteum præcipitauit, apud Caſſianum:talis poſtea Fr. Ioannes de Ru peſciſſa,ante trecentos annos:talis no ſtro tempore Franciſcus de Cruce in Peruuia, de quo poſtea.

a *Sermon. de Quadrag.* [partially cut off: *Ser-mon. ... de ... cunc.*]

4. *Conſideranda corporis conſtitutio.* Nã ſi valetudo parum firma,ſi præferat redundantiam bilis atræ; ſi habitus corporis inedia, vel inſomnia plus æquo deformatus: ſi ſit cerebro læſo, uel nimis apprehenſiuus,aut imaginationis turbidæ, & æquo vehementioris:quia tales vt dici ſolet, etiam vigilantes putant ſe videre,audire,guſtare;quę nec guſtu,nec auditu,nec oculis ꝑcipiunt. talibus dęmon facile imponit,quia fal ſarum rerum imaginibus obuerſantibus tenaciter adhęrent,et aſſentiũtur. Hoc ſolet epilepticis contingere,vt vi morbifera agitati vaticinentur. Quare annis ſuperioribus non ſatis cauti fuere:qui ſic affecti vnius ariolationes tanti faciebant. Admiratione dignam epilepticæ fœminę hiſtoriam narrabo ex Gerſone,*lib.5. ſect. 19. in fine.*

5. Addit Gerſon, *referre, qualis ſit, & fuerit perſona, qualiter erudita, quibus aſſue ta,cum quibus conuerſata, quibus delectata: pauper ſit, an diues? in diuitibus timendam ſuperbiam,& ambitionem, in pauperibus verò fictionem.* Sed hæc obſeruatio eſt petita à valde remotis,& incertis. Melior eſt ſequens.

6. *Nec ætatis,nec ſexus differentia negligẽda eſt.* Nam ſi caſca ſit, & caduca ætas, delirij periculum eſt: ſi puerilis,leuitatis,& morbi imaginoſi. quia humidiore, quàm par eſt, ſunt pueri cerebro, & pleni vaporibus,qui paruo negotio commouentur. Quare, & per eos, vt aptiores ſuis conatib. dęmones olim amabãt oracula fundere: ſed & hodie factitant,in cryſtallomantia,& in hydromantia. De fæmineo ſexu, conſtat hunc eſſe ſuſpectiorem: ſed de eo ſepa ratim agetur, ſequenti ſectione.

Notat hoc Ioã. Nider. in 1. pręcep. c. 11. q. de diuinat.

7. Conſiderare oportet: *vtrum ſit in ſpirituali exercitatione perſona veterana, an vero nouitia tantum:* an alias eam diabolus ſic decipere conatus fuerit, aut deceperit;an quæ illi alias reuelata, vera fuerint: item quæ vera, quæ falſa fuerint. Si tiro, valde verenda fraus. *quia* (vt inquit Gerſon) *nouitius feruor citò fal litur,ſi caruerit regente,præſertim in adoleſcẽtibus,& fœminis,quarum eſt ardor nimis aui dus,varius,effrenis,ideoq; ſuſpectus.* hoc indi cio Franc. Picus *b* primò detexit falſitatem cuiuſdam reuelationis, viſioniſque,poſt & alia indicia acceſſerunt vt quod vana quędã bonis mixta, diabolus in forma Chriſti Domini, cępit ſuadere.

b *libr. 9. de prænot. c. 3.*

SECTIO III.

De reuelationibus mulierum non ſanctarum.

SExus ratio eſt habenda, vt dixi. quia,ſi cętera ſint paria, plus fidei virorũ reuelationes merētur. Quia ſexus iſte imbecillior,naturales,vel dęmoniacas ſuggeſtiones, plurimum habet pro diuinis: multa quoq; ſibi ſomnia fingit, quæ vera credit,iuxta illud parœmicũ,

Anus

Anus quæ uult ſomniat: abundat paſſionibus admodum acribus, & vehementibus, quare quod à paſſione natum. id à veritate profectum putat. Sunt etiam fęminæ naturæ humidioris, & viſcoſioris: humidum verò facile cõmouetur, & varias figuras recipit, ægrius autẽ, ac ſeriùs à motu ceſſat. Ideo mulieres citius imaginantur, ſed viri minus pertinaciter imaginationes fouent; cũ que illæ minus ratione polleant, minus etiam prudentiæ habeant; proclinius eſt dæmoni eas, ſimilitudine falſa, & apparente, decipere. In earũ moribus præcipue conſideranda, pręter laſciuiam, luxum, auaritiam: (quæ ex Apollonio notaui) vtrum vagæ ſint, garrulæ, criminatrices, laudis cupidæ, aut cerebroſę: quæque ſe in docẽdi, prædicandiuè in Eccleſiarũ, aut Sacramentorum adminiſtratione (abſq; legitima maiorum licentia) contra doctrinam Apoſtoli ingerant. Nam quæ ſunt huiuſmodi, non ſeipſas duntaxat fallunt, ſed & viros eruditos tandem, ſi nimis illis creduli, in præceps trahere conſueuerunt. Teſtis eſt, ſui temporis doctiſſimus, Tertullianus; qui dum viſionibus muliercularum (vt illi, de

a *lib. de anima c. 6.*

animæ quantitate, ac colore) *a* confidit, immemor eorum quæ doctiſſimè, & veriſſimè contra has ipſas ſcripſerat, in abſurdiſſimos errores delapſus fuit. Sed ætas noſtra præbuit in Peruuia illuſtrius adhuc exemplum, quod P. Ioſephi à Coſta verbis ad ſcribam.

b *de nouiſſimis temporibus lib. 2. c. 11.*

b Fuit in hoc Peruerſi regno uir magni pro illo tempore æſtimatus, doctus Theolog. ac Theologiæ profeſſor, idemque Catholicus, ac pius diù habitus, ac penè tunc huius orbis miraculum. Is familiaritate mulierculæ cuiuſpiam: quæ ſe edoceri ab Angelo magna quædam myſteria iactabat, quæque extra ſe interdum rapiebatur, aut rapi ſimulabat, velut altera olim Philumene, aut Maximilla Montani, ita deuinctus eſt, ut illam de ſummis Theologiæ quæſtionibus ſæpè conſuleret; in omnibus pro oraculo haberet, magnis reuelationibus plenam, et Deo ualdè charam prædicaret, ſatis alioqui ſordidam, & perexiguo ſenſu præditam, niſi ad inſtruenda mendacia. Igitur ſiue à diabolo corriperetur (quod facilius eſt credere) cum eiuſmodi ecſtaſim pateretur, ſiue callidè eã fabulam ſimularet (quod nonnulli uiri prudentes exiſtimarunt) ille Theologus; quod à muliercula magna, & mira de ſe audiret, ac multo grandiora futura conciperet; libenter ei ſe diſcipulum addixit, cuius patrem ſpiritualem agebat. Quid multa? eo abductus eſt homo, ut miracula facere tentaret, & fieri ſibi perſuaderet; cum miraculi ueſtigium, nec tenuè quidem exſtaret. Ob hæc, & quod propoſitiones aliquot ab illa prophetiſſa accepiſſet, à ſenſu Catholicæ Eccleſiæ alienas: à ſanctiſſimæ inquiſitionis iudicibus, toto hoc regno ſtupente, comprehenſus eſt. Ibi per quinquennium ferè auditus, toleratus, examinatus, ac tandem patefactus eſt homo omnium ſuperbiſſimus, ac inſaniſſimus. Cum enim Angelum ſibi diuinitus datum, à quo omnia, quæ uellet, diſceret, ac deinde ſumma Dei ipſius familiaritate, & immediato colloquio ſe potitum, pertinaciſſimè diſſereret: in eas nugas delatus eſt, quas, niſi ab homine prorſus mẽtis, emotæ dici, nullo modo ſibi quiſquam perſuadeat. Erat uerò ille tã integro ſenſu, quod ad cerebrũ attinet, ut mihi integrior non ſit. Itaque, & ſeriò affirmabat, ſe & Regẽ futurum, & Pontificem ſummum, ſede Apoſtolica ad hæc regna translata; conceſſam quoque ſibi ſanctitatem ſuper omnes Angelos, & choros cœleſtes, atque Apoſtolos omnes: quin etiam oblatam ſibi à Deo unionem hypoſtaticam, ſed ab ipſo non eſſe admiſſam. Datum quoque ſe redemptorem orbis, quoad efficaciam ut ipſe loquebatur; quod Chriſtus ſolum quoad ſufficientiam fuiſſet. Omnem ſtatum Eccleſiaſticum abrogandum; leges uerò alias ſe editurum faciles, & apertas, ſecundum quas cœlibatus clericorum tolleretur, multitudo uxorũ concederetur, confeſſionis neceſſitas excluderetur. Hæc atque alia tanta contentione affirmabat: ut nos teneret attonitos, quod homo talia ſentiens non inſaniret. Denique diù euolutis geſtis illius, & plus quam centum & decem propoſitionibus hæreticis, aut à ſana doctrina Eccleſiæ alienis condemnatis, iuſſi ſumus: ut hẽt de more ſacrum illud tribunal: cum homine diſputare, ſi fortè ad mentem, & fidem hominem reuocare poſſemus. Conuenimus autem cum ipſis iudicibus, & Epiſcopo Quitenſi, tres alij. Eò introductus homo ea libertate, & facundia perditiſſimam ſuam cauſam defendit; ut ego in hodiernum diem etiam ſtupeam, eò adigi poſſe mentis humanæ ſuperbiam. Profeſſus eſt doctrinam ſuam non poſſe monſtrari, niſi diuina ſcriptura, & miraculis; quod eſſet

ſuperior

ſuperior omni humana ratione. Scripturæ autẽ teſtimonijs longe ſe apertius, atque efficacius probaſse, quam probauerit Paulus Ieſum Chriſtum fuiſse uerum Meſſiam. Miracula autem ſe perpetraſse plurima, eaque tanta, ut Chriſti reſurrectio non fuerit maius. Nam & ſe ueriſſimè eſse mortuum, & reſurrexiſse, atque id euidentiſſimè (aiebat ille) eſse oſtenſum. Scripturas uerò proferebat memoriter (cũ nullum librum haberet, atque ipſo etiam Breuiario ſpoliatus eſset) ex Prophetis, ex Apocalypſi, ex pſalmis, ex alijs locis, tot & tam longas; ut uel memoria eſset admirationi. Eas uerò ita ad ſua cõmenta adaptabat, ita allegorizabat; ut quiuis uel rideret, uel fleret. Poſtremò ſi miraculis rem agere nobis placeret, ſe libenter ea ſtatim exhibiturum. Hæc ita dicebat homo, ut uel nos inſanos putare ui deretur, uel ipſe inſanire. Nam & per reuelationem ſibi innotuiſse iactabat, Sereniſſimum Ioannem Auſtriæ bello nauali à Turca eſse ſuperatum: & Regnum Hiſpaniæ à Philippo inuictiſſimo iã penè amiſsum: & concilium Romæ habitum, ut de Gregorio deponendo, & alio ſubrogando ageretur. Quæ ideo nobis ſignificaret, ut, quoniam erant nobis certis nuncijs nota, ſciremus ei, nonniſi diuinitus innotuiſse. Et cum eſsẽt omnia adeo falſa, ut amplius eſse non poſsent, ab illo tamen aſserebantur, ut notiſſima nobis. Denique cum nihil profeciſsemus per duos dies diſserendo, & ad publicum ſpectaculum eſset cum cęteris, ut in Hiſpania fieri ſolet, delatus; intuebatur ſemper in cœlum, ignem in inquiſitores, & omnes graſsaturum cœlitus exſpectans, ut illi erat pollicitus diabolus. atqui ignis quidem nos nullus ex alto corripuit, illum uerò, & Regem, & Pontificem, & Redemptorem, & legiſlatorem; ex imò flamma rapuit, atque redegit in cineres. Hactenus P. Ioſephus. En fructus incautæ conuerſationis cum mulierculis, prętextu confeſſionum, & nimiæ facilitatis in credendis; primò, quæ ad laudem propriam; mox etiam quæ ad cæteros, & publicum Eccleſiæ ſtatum, deniq; ad fidei myſteria, morumque doctrinam. ex ſuperbia occulta, ſuique amore nata credulitas, ex hac hæreſis, & vaniſſima quædam diuinitatis affectatio, cũ incredibili mentis cæcitate. Sic igitur viliſſima fæmella, virum eruditione, & ſapientia clarum decepit. Sic & Magdalena de la Cruz Cordubę multis impoſuit; a & in Belgio non multi elapſi ſunt anni, cum, in vna vrbium Hannoniæ; religioſa quædam credita energumena, & adducta ad ſuperiorem eiuſdem ordinis, vt exorciſaretur: dũ res in longum abit, & illa vocibus diuerſis ſucceſſiuè loqui incipit; quarũ vna tenuior ſe Deum, Chriſtumque Dominum noſtrum fingebat, alia dæmonem craſſior imitabatur; hæc multa palam impia effutiebat; illa, quædam ad pietatem (vt videbantur) pertinentia. ita creditum, à quibus minimè decuit, in illa modo Ieſum, modo diabolum loqui. ſic periculi plena, & fallaciæ res eò progreſſa, vt muliercula ſolemni ritu, quaſi per eam Chriſto loquẽte, hoſtiam incruentam, prolatis verbis Canonis, cõſecrare auderet; & (proh dolor) pij, ſed vel indocti, vel incauti, cõſecratas (exſecratas potius dicere deberẽ) ab hac Sacerdotiſſa (ſed non ſecundum ordinem Melchiſedech) azimas panis eulogias acciperent, & tanquam verum Domini corpus, allatis, & prælatis cereis, in altari collocarẽt, & venerarentur. Duo tamen hic erãt impoſturæ indicia; tum quod erat energumena; tum quod auderet Sacerdotale, ac virile officium vſurpare. Sed Domine libera nos à ſimilibus; homines ſumus, decipi poſſumus. Propter huiuſmodi ſimiliaque pericula Gerſon addit; *Hoc præcipuè conſiderandũ, qualiter cum ſuis confeſsoribus, & inſtructoribus tales mulierculæ conuerſentur. Si collocutionibus interdum continuis, ſub obtentu nunc crebræ confeſſionis, nunc longæ narrationis uiſionum ſuarum, nunc alterius cuiuslibet cõfabulationis; expertis* (inquit) *credite nominatim Auguſtino, & Domino Bonauenturæ, uix eſt altera peſtis, uel efficacior ad nocẽdum, uel inſanabilior.* quæ monitio aureis digna litteris eſt. quot enim hinc lapſus ſtellarum de cœlo? quot qui ſpiritu cęperant, carne conſummantur? P. Leloyherius addit *b* regulam aliam, plus tribuendum reuelationibus virginum, quam viduarum, & viduarum quàm coniugatarum. fateor hoc verum, cæteris paribus; quia virgo purior, & Deus puritatis amans, ideò & plures legimus virginum reuelationes: & vir

go

a *de qua P Ribadeneyra, li. 5. Pa. noſtri Ignatij, c. 10.*

b *lib. 4. de ſpect. c. pen.*

go cogitat quomodo placeat Deo,cõiugatæ cor diſtractius adhuc quã cor viduæ.ſi paris nõ ſint ſãctimonię:plus credẽdum coniugatę ſanctę,quam viduæ laſciuienti: plus viduis, quæ verè viduæ ſunt,quàm virginibus anxiè cõiugium optantibus, vagis, aut parum recollectis.

SECTIO IV.

*De propheti*js*, ſeu reuelationibus virginum, mulierum,quæ canonizata, & nota ſanctitatis.*

Fvere multæ huiuſmodi, quarum extant reuelationes,vt S. Angelæ, filiæ Regis Boemiæ,virg.ord. Carmelitarũ, quæ ſcripſit librum reuelationũ ante ann.400.B.Birgittę Suetice virg. cuius exſtant lib. multi reuelationum, quas qui tribuunt B. Brigidę Scotę virgin. *a* falluntur;niſi & iſta forte reuelationes ediderit, quod non arbitror. hæc virgo vixit anno 518. at B. illa vidua poſt annum 1370. exceſſit è viuis. Hac ẽt longe antiquior, Pepini Ducis Brabantiæ filia, S. Gertrudis ann.664. reuelationes quoq; ſuas collegit: claruit S. Hildegardis in Germania anno 1180.cuius & aliæ ſuperſunt. Et eodẽ tempore S. Elizabethæ Sconaugienſis cuius reuelationes libris duob. cõplexus Rogerus Ciſterciẽſis Anglus, vir doctus,& pius,quẽ, vt nullum Sanctorum, virulentiæ maledicentiæq; fętidi oris ſui Dalæus immunem eſſe noluit *in Catalogo Scriptorum Britan.*quo lib.nihil vnquam legi ſcurrilius,mẽdacius, aut magis blaſphemũ. Miror nondum ab aliquo Anglo Catholico laruã mori,& ſceleroſiſſimo Apoſtatę detractam.Hac recentior,tempore Gregor. xj.circa annum 1360.quo tempore S. Birgitta viuebat,fuit S. Catharina Senenſis, & ipſa reuelationib.illuſtris.de harum itaq; reuelationibus, maximè de B. Birgittæ, quæ plurimas ſcripſit, & habuit,nonnulli ambigunt, quo illas in precio habere oporteat.

Henricus de Haſſia, *b* & Sybillanus. *c* ambo Catholici, ambo religioſi; ſed (vt verum dicã) nonnihil audaces, volunt D. Birgittæ, & ſimilium reuelationes,non debere haberi pro indubitanter veris,nec acceptari tanquã à Spũ ſancto editas. Qui ſi hoc intelligerent de certitudine fidei Catholicæ, eiuſq; veritate;item de editis à Spũ ſãcto dictante,vt credẽdum SS. editam; ſanè verum dicerent:ſed puto neminẽ paulò prudentiorem tale quid vnquã opinatum. Argumenta quoq;illorum, cum longe tendant vlterius, indicant eos longè aliud voluiſſe; ſcilicet, loqui de certitudine humana, ſeu morali, & de dictamine Spiritus ſãcti;in diuinis reuelationibus ordinario. quod ſanè, nimis multum,de auctoritate, & opinione Sanctarum Chriſti ſponſarum, eſt decerpere. Sic illi argumentantur. Primò, quia quæ prædixerunt poſſent aliunde prædici,vt ex induſtria ſolo lumine fidei, & doctrinæ confortata. 2. quia potuerunt ex illuſione dæmonũ naſci, Deo hoc meritò permittẽte; eo quòd,etiam ſine culpa,præſumebãt facere,quæ mulieribus illicita,vt cõcionari,& docere.3. quia potuerunt prouenire ex phãtaſia nimis debilitata,& ex errore quodam mentis. 4.quoniam in illarum dictis quædam occurrunt minus,ſecundum communem Theologorum ſententiam, conſentanea rationi,& veritati. 5. quia prophetica illarum doctrina ſuperuacua,& parũ Eccleſiæ videtur neceſſaria. Hæc momenta non me deterrent,non mouent à debita ſanctis mulierib. earumq; dictis exhibenda reuerentia. Non quidem reuelationes illas, tanquam fidei Catholicæ aſſertiones,tueor:ſed vt reuerẽtia dignas,& à cęleſti lumine colluſtratis mentibus prolatas, venerabiles defendo, & quandiu ab Eccleſia, vt piæ approbantur,nonniſi temerè reijci poſſe contendo. Ad primum argumentũ reſpondeo , plurima in his contineri; quæ cum tot annis priùs prædicta fuerint,nonniſi à Deo potuerũt reuelari. Ad ſecundum,ꝙ Epiſcopi varij, & Sũmi Pontifices modum illum ſanctarũ extraordinarium,in docẽdo,& exhortando permiſerint: & ideo nihil illas indebitum vſurpaſſe. quare nec cauſa fuit vlla, cur ſponſas ſuas Chriſtus tã fædè

a *Simlerus, Leloyher,& alij.*

b *Comm.in Gen.*

c *Decad.1. Peregr. quæſtion. q.3.*

ſedè ab animarum adultero diabolo decipi, & rideri pateretur. Ad tertium reſpondeo, nullum delirij, vel aberrationis à mente ſana ſignum vnquam in illis deprehenſum fuiſſe, qua re non minus hæc coniectura, quam præcedentes, vanitatis, & malitiæ plena cenſenda. Ad quartum negamus in earum reuelationibus quidquam reperiri, quod Catholicæ fidei ſinceritati palam repugnet, vel cum ea conſiſtere nequeat. Si quid fortè communiori Scholaſticorum ſententiæ repugnat; non ideo confeſtim damnandũ, vt erroneum; cum piè, & prudenter intellectum, ſuis quoque probatis auctoribus, & rationibus non abſurdis ſtabiliatur. Alioqui Pontifices Romani, vt Eugenius Tertius Hildegardis, Bonifacius verò Nonus Birgittę, reuelationum libros, adhibito maturo Doctorum, & Cardinalium Concilio, atque examine, non permiſiſſent, ad Eccleſiæ vtilitatem, in vulgus edi. Ad quintum dico, ſolere Deum, ſæpè quædam permittere, immo & facere; quæ nobis videntur Eccleſiæ non admodum neceſſaria, vel idcirco; vt maioris ſuæ munificentia nobis ſint ſigna, & famulos, amicoſque ſuos amplius honoret. Præterea, quis conſiliarius Dei fuit, aut aut quis mentis eius abyſſum ſic penetrauit, vt pronunciet aliquid ab eo factum ſuperuacuè?

Ioan. Franc. Picus aliud argumentum moleſtius adfert in medium, ꝙ ſanè inprimis remouendũ. Harum Sãctarum reuelationes cõtradictorias eſſe; quare alteram earum neceſſariò falſitatis conuinci. D. quidem Catharinã Senenſem, vt ſibi reuelatum, prodidiſſe; Deiparam cum originali peccato conceptam fuiſſe: contra B. Birgittam huius iſtam maculæ aſperſione liberam ab initio conceptionis extitiſſe.

Reſpondeo, me talem contradictionem non fateri; D. Birgittæ reuelationem agnoſcere, & qđ illa aſſeruit credere. Quod attinet ad D. Catharinæ Senẽſ. prætenſam reuelationem; ſunt qui reſpondeant, eã deceptam, & falſam reuelationem pro vera habuiſſe. *a* Sed hoc in Sanctã parum honeſtè dicitur. Alij volunt hmõi reuelationem poſt obitum S. Catharinæ, præpoſtero & pertinaci quodam zelo confictã à defenſoribus illius ſnię: ad infirmandam reuelationum contrariarũ fidẽ. *b* confirmat hunc conatũ ſimilitudo attẽtatorum Bernæ apud Heluetios, priuſquã ad hæreſim ea ciuitas deflecteret (nẽpe anno 1509.) vt teſtatur ea de re editus auctoritate publica Hiſtorię libellus, è quo id alij Chronographi *c* tradiderũt. cur, inquiunt illi, qđ eodẽ in genere ſemel patratum deprehẽditur, non & aliàs factũ credatur, *f* concurrentibus pro contrarię partis veritate multis indicijs? Neq; hoc ordini toto, ſed paucis quibuſdam foret falſi crimen impingere. Mihi probabilius videtur, neq; hoc ab ordine falsò cõfictum, neq; à D. Catharina, vt reuelationẽ, proditum: nõ ab ordine, qui cũ ſit ſanctiſſimus tale crimen in ſe non admiſiſſet: nõ à Sancta proditũ, vt reuelationem: quia nec F. Raimund. nec vllus cõfeſſariorũ cęterorum, vel familiariũ B. Catharinæ, qui diligentiſſimè cunctas D. Catharinæ reuelationes collegerũt, & poſteritati collectas emiſere, vllam huius reuelationis mẽtionem fecerũt: nec ẽt in libris B. Catharinæ illa reuelatio inuenitur. Duo hic obijciũtur, primò dictũ Caietani, qui hoc ex D. Antonino affirmanter aſſerit. 2. locus quidã ex opuſculis illius Sanctæ. Ad 1. reſpondeo S. Antoninũ *e* ſcribere tantùm, ſi quis obijciat hanc reuelationẽ S. Birgittę, ſciendum alias ſanctas miraculis claras contrariam reuelationẽ habuiſſe: Sed Antoninus dictum ſuum non confirmat vllius auctoris teſtimonio, vt ſolet; nec ẽt ipſemet, vbi de vita B. Catharinę egit, vllã, inter alias, huius reuelationis facit mentionem, vt nec Confeſsarij Beatę illius, ſicut dictũ eſt. ideò non magnifacio hoc dictũ Antonini. quo, ad ſolutionem argumenti, pro tempore vſus; eò quod Ioan. de Neapoli alia ſolutio, quã ibi refert, ei meritò nimis impudens videbatur. Ad 2. reſpondeo, optare me locũ ex ſcriptis eius adduci. Nec .n. inuenio; niſi fortè id col-

a [illegible]. Lel. y
b [illegible]lib. de
ſp[illegible]

b *Sic Amb. Catarinus eiuſdẽ ordinis. li. 3. pro immaculat. concep. circa prin. & Fr. Suarez in 3. q. 27. diſp. 3. ſect. 5.*

c *Additio. ad Chron. Euſeb. et prima add. ad Nauclerũ.*

d *c. ſemel. malus, de reg. iur.*

e *p. 1. Sum. Theolog. tit. 8. c. 2.*

ligant,ex illis verbis quæ adnectuntur in fine Orat. XVI. vbi ſic legitur: *Tu ſcis Domine,quia iſta eſt veritas*. quem lo-cum,fruſtrà quęrenti, Ioan. Deckerius iam olim Louanij, & nunc Grætij in Theologiæ profeſſione collega meus mihi oſtendit. De quo verbo poteſt eſſe non iniuſta ſuſpicio, hoc additum ab illis;qui volebant, ea quæ in præce-denti oratione dicta fuerant, haberi pro prophetica reuelatione, & dicto contrario ſimile dictum B.Birgittæ vo lebant refutare: præceſſerant autem nonnulla de concepta Deipara in Ori ginali peccato. Suſpicionem facit, quòd ſine his verbis tota oratio perfe-cta eſt:& quòd ſi voluiſſet B. Cathari-na hæc verba addere,non fuiſſet ei ne-ceſſe,ponere illud;*ſubiunxit*, quod im-mediatè his verbis videmus à librario præponi: accedit quòd orationum eius alia nulla ſic terminatur. Quare vel illa hoc non addidit; vel ſi addidit, non addidit, vt ſibi à Deo reuelatum; ſed vt opinionem ſuam, quam cũ ple-riſque ſui ordinis omnino veram & certam, humanis tantum rationibus & perſuaſionibus inducta, putabat. Potuit autem ſancta illa,hac in re; quà de Theologica quæſtione, naturali, non diuino,lumine præeunte, diſſere-bat,errare; quod humanum eſt. Sanè fallacem eſſe argumentationem, qua eo loco vtitur,nemo prudens Theolo-gus dubitauerit. extrema enim ſumit, medium conceptionis ipſius tempus tranſilit:quaſi concludas;nec ante hoc tempus, nec poſt hoc tempus aliquid fuiſſe,vel futurum; & inde inferas, er-go ne nunc quidem hoc eſſe tempore. Fuere quidam olim Dd.qui cenſuerũt, poſito; quod B. Virgo in Adamo pec-cauit,& Chriſti Domini redemptione indiguit;conſequi, vt non potuerit ip-ſo momento conceptionis ſanctifica-ri: a ſed qui rem meliùs examinarunt, illi multis contrarium docuere; b ex quorum dictis cùm clarè colligatur, Deum hoc non abſolutè tantùm & ſimpliciter facere potuiſſe; ſed etiam ſtante illa hypotheſi: non intelligo quo pacto fuerit à Deo reuelatum; *Non potuiſſe Deum animam B. Virginis Ma-*

a *Sic Haleſ. 3.par. q. 9. membr. 2. Rich. in 3. d.3. art. 1. Capreol.Fer rar. & alij.*
b *Bonau.d. 3.p. 1. art. 1.q.1. Ant d.c. 2. Paluda. in d.3.q.1.ar. 1. Caietan*

riæ infundere, niſi in materiam putridam? Sic enim illic vocatur caro,infecta pec cato originali. Nonne hoc dictum re-pugnat deciſioni Sixti IV. Pij V. & Concilij Tridentini? nam ſi hoc Deus non potuit: ergo factum credere non licet. Si hoc Deus ſciebat, *quia veritas eſſet*:atque hoc B.Catharinæ reuelarat: certè illi reuelauit implicitè; contra ſentientes in fide errare. Quo igitur pacto permittit Eccleſia, vt pium & probabile, credi ſine originali peccato conceptam de facto fuiſſe? ſi hoc pro-babile credi: certè nequit Deus reue-laſſe,hoc à ſe fieri non potuiſſe. Abſit ergo, vt credamus illa in oratione di-uinam reuelationem contineri: Abſit vt credamus B. Catharinam, humilli-mam,ſanctiſſimam,& circumſpectiſſi-mam Dei ſponſam, talia præfractè & parùm ſolidè dicta, tam graui Dei te-ſtimonio confirmare voluiſſe, aut pro diuino oraculo obtrudere. Nulla igi-tur reuelationum hic pugna eſt, vbi vnica inuenitur S.Birgittæ reuelatio: quam non ipſa tantum, idque plurib. locis, c vt videas conſtantiam; ſed & alij ſancti confirmarunt. Vnus Marſil. Theologus grauis, d & neutrius Or-dinis, Dominicani neque Franciſca-ni:tres reuelationes diuerſorum recen ſuit, & eas addit fuiſſe graues & mira-culis confirmatas. Quoad ceteras re-uelationes aliarum rerum, quæ con-trariæ ſibi prima facie videntur: ſi quis illas eodem modo diſcutiat, & circumſtantias ſedulò conferat; non magno negotio deprehendet, eas vel conciliari poſſe, vel earum alteram non ex reuelatione ſed ex opinione peculiari,putantis id veriſſimum eſſe, vel ex vehementi tantum imaginatio-ne,profectam.

Opuſc. de concep. 3. Suarez & Valen. in d. q. 2.

c lib. reuel. lat. c. lib. 6. c. 4. & c. 55. d in 3. & in q. 4.

SECTIO V.

De indicijs à natura ipſius reuelationis petitis.

SVppono,ſi lumẽ illud certitudinis, de quo Sect. I.dictum, cum reuela-tione adiunctum fuerit, tunc parum referre vigilantine an dormienti viſio

con-

contigerit: ſi deſit hoc lumen, tunc ſem per plus vigilanti reuelationi, quàm (vt Varro vocat) ſomnoriȩ deferendū. Hoc ſuppoſito,

Conſiderandum primò, *qualis ſit illa reuelatio:* vt, an ſit ſapiens viſio, nempe conformis ſapientiæ quæ de cœlo eſt. talis autem futura (teſte Gerſone) ſi
a Iac.17. habeat illa à D. Iacobo requiſita; *a vt ſit pudica, modeſta, ſuaſibilis, bonis conſentiēs, plena miſericordiæ & fructibus bonis, non iudicans ſine ſimulatione.* Si (vt hoc fuſiùs explicem) inſtiget ad aliquid, quod exemplis Chriſti & Sanctorum magis aſſimilet; ſi hominem intrinſecè demiſſiorem reddat, quàm ſine reuelatione fuiſſet; ſi mitiorem, manſuetiorem, recollectiorem, & à ſæcularibus & extrarijs curis abſtractiorem; ſi inuitat ad ſimplicitatem, vnionem, & (vt ſic loquar) intimitatē cordis: ſi id, ad quod inſtigat, pluribus virtutibus ſit ornatū & prȩſtantioribus, quàm eius omiſſio, vel factum contrarium; ſi ad quod inuitat, ſit ſimpliciter & intimè bonum, non aliqua duntaxat ex parte: denique ſi incipientem ad peccati deteſtationē, & præteritæ vitæ confuſionem excitat; proficientem per boni deſiderij inflammationem, & feruoris deuotionē, ad meliora chariſmata promouet; perfectum verò implet diuinæ dulcedinis interna prægustatione. Vnde præclarè ſcriptum à Ioanne Salisber. *libr. 2. cap. 17. Sed cùm hæc à ſpiritibus circa homines fiant, eam ſolam rerum imaginem fidelis anima non aſpernatur, quæ innocentiam relinquit incolumem. Quod ſi materiam vitijs afferat, libidinem fortè accendens, aut auaritiam, aut dominandi ingerens appetitum, aut quidquid huiuſmodi eſt, ad ſubuerſionem animæ, proculdubiò aut caro, aut ſpiritus malignus immittit.* Peritè duos falſarum reuelationum fontes memorat, *carnem & dæmonem:* ſed mox minus peritè & verè quæ de Lamijs dicuntur, omnia falſa pronunciat; quod fuit à nobis alibi refutatum, *ſup. lib. 2.* Dæmoniacæ reuelationes cenſendæ, quæ prædictis operātur contraria, ad ſcurrilia & carnalia, vel inuida & detractoria & immodeſta incitant; quæ hominē reddunt auerſum à Chriſti & Sanctorum imitatione; reddunt gaudentem nouis & ſingularibus inuentis ſuis. *Vt enim optimè D. Bernar.* ait, *b ſe transfigurat malignus ille ſpiritus aliquando in angelum lucis, vt virtutis ſimulatione plus noceat: ſed & tunc quoque, ſi diligenter aduertimus, nunquam niſi amaritudinis & diſcordiæ ſemina ſpargit. Suadet enim nonnullis ſingularia ieiunia quædam, vnde ceteri ſcandaliſentur; non quia diligit ieiunium, ſed quia ſcandalo delectatur.* Item ſi ſuadeat aliqua contra canones, vel conſtitutiones, vel regulas, vel alia prȩcepta maiorum. hoc indicio B. Simeon Monachus Treuirenſis eum deprehendit. narratur hiſtoria ab Eueruuino Abbate; *c in verticem montis Sinai iuſſu ſuperiorum cùm miſſus fuiſſet, ibi habitaturus: nocturnis horis illi ſpecie Angelica dæmon apparuit, & vt miſſam celebret hortatur. Ipſe nec planè dormiens, nec perfectè vigilans contradicit, non debere ſine presbyterij ordine aliquē hoc miniſterium implere. contra inimicus iſtat ſe Dei legatum eſſe, Chriſtum hoc velle, nec decere ſanctum locum miniſterio tali diutiùs priuari. Renitentem ergo & contradicentem, adiuncto ſibi conſortio alterius dæmonis, de lectulo educunt, ante altare iam vigilantem ſtatuunt, alba induunt, de ſtola vtrimque altercantur: hoſtis more presbyteri, Simeon more diaconi contendebat ſibi imponi debere. Tandem Dei famulus, ad ſe reuerſus,* virtute orationis, & ſigno Crucis *inimicum repellit, ſeque deluſum ingemiſcit.* Deprehenſa quoque illuſio ex attentata ſimilis ferè ſuperbiæ audacia, &, quia modeſtiæ auctor non erat, reuelatio, in initio ordinis Præmonſtratenſis. Rem totam narrabo verbis ſcriptoris illius B. Nortberto coæui: *d Inter quos* (Præmonſtratenſes religioſos) *fallax ille ſpiritus, quoſdam conſiderans idiotas, & ſua illos quondā recognoſcens fuiſſe uaſcula, in quibus ſuæ quieti & uoluptati indulgere conſueuiſſet: ita illos falsà ſuæ illuſionis ſapientia repleuit, ut qui priùs in libris uix legere nouerant, iam ex libris magna quædam dicerent, & de futuris prophetando maiora & ſtupenda prædicerent. Danielis denique unus ex eis prophetiam ſe ſcire aſſerebat, & de ea quædam, duce mendacio, loquebatur: ubi de quatuor, & ſeptem, & decem cornibus, & regibus Propheta ſcribendo, inducit, & de Antichriſto. In quibus iam ſimpliciores quoſque attentos reddiderat, & ſi ſie-*

b Serm. de util. uerbi Domi.

c apud Sur. 1. Iunij.

d Surius 6. Iunij. c. 27.

ri poſſet, etiam ipſum Dei hominem & Venerabilem Abbatem Simonem S. Nicolai, in errorẽ induxiſſet. Iam enim eo vſq; progreſſa erat eius arrogantia, vt ipſis aſſidentibus, etiã in capitulo, ſermonem facere auderet. Et qui vidit & audiuit, præbet huius rei teſtimonium. Et hoc ſignum eius, quia de ſermone profert initium. Erat enim hic ſermo: Eſtote fortes in bello, & pugnate cum antiquo ſerpente. *Hæc ſpiritus ille mendax per organum illud ſuum proferebat: ſed ad veritatem quæ ſequitur; videlicet,* Et accipietis regnum æternum, *haudquaquam procedere nequam valebat. Porro cùm ab auditoribus veritatis & dulcedinis fallax ille ſpiritus ſe ex parte deprehendi cerneret, vt eſt mille artifex; maiore arte ad alia fallendi genera ſe conuertit; vt quia manifeſtæ operationi intentos non poterat ſubuertere, ſaltem contemplatores quoslibet auerteret à contemplatione. Nam ille idem clericus, laboris huius miniſter, ſubita quadã & grauiſſima infirmitate corripitur, & qui priùs de viſibilibus reſponſa dabat, iam in cœlum os ſuum, ad inuiſibilia & ineffabilia promenda, ponere non verebatur. Concurrunt fratres, vt conſuetum eſt ad inungendum eum: concurrunt ad ea quæ dicebat audienda. De ſe quidem magna, ſed de pluribus circumſtantibus aſſerebat maiora. De ſe quòd eadem veſpera aut futurus eſſet cum angelis in cœlo, aut ſtaret ſanus cum ceteris fratribus in choro. De alijs verò ſingulorum conſiderans habilitatem, quaſi prophetando & augurando dicebat: Hunc cùm nuper in Eccleſia ad ſuperiora raperer, vidi ad æternitatem vocatum, iſtũ iam, &c.* ſubiungit varia de alijs. Vide hic gradus ſuperbiæ, primùm idiotas ſibi dæmon deligit, & facit videri doctos: deinde facit illos ſcripturã interpretari. 3. et corã maiorib. diſſerere in locis, vbi tacẽdũ de his, & culpa potiùs humiliter agnoſcẽda. 4. facit eos Pſeudoprophetas, de ſe magna loquentes; nec de alijs minora, vt ſuperbia pluribus affricaretur. Subijcit poſtea de alio idem faciente, & has oẽs dæmonis machinationes diſſipatas, ſtatim vt religioſi, fraudẽ ſubolfaciẽtes, reſpõdere; ſe nec hunc, nec vllum alium ampliùs audire velle, donec pater eorũ Nortbertus reuerteretur. hæc. n. reſponſio, *humilis obedientiæ uirtute,* dęmonẽ vicit. Nec efficaciùs ferè vllũ exſtat remediũ. dabo aliud exẽplũ verbis Fran. Bentij *ex annuis litteris noſtrorũ prouinciæ Mediolan. anni* 1590. *In oppido quodã ſuburbano propè Aronã, ad triginta mulieres malo dæmone agitãtur, oẽs ferè virgines, infimæq; cõditionis, eæ præſertim quæ ſunt voto virginitatis obſtrictæ. mirũ, has, quib. dolis circũueniat, quib. artib. oppugnet. varias inducit formas, ut alliciat ad infanda, vt deterreat ab honeſtis. aſſimulat modò perſonã, & pietatẽ monachi, &, quod audire aures horrẽt, ipſiuſmet Chriſti crucifixi, hortãtis ad impia, quin & urſũ, leonẽ, ſerpẽtẽ: impetũ facturus in puellas hiãti ore, & deuoraturus vno hauſtu: minacẽ et militẽ cũ ſclopo parato & inſtructo, iãiãq; extruſuro pernicialẽ glandẽ cũ flãma tonitruq; niſi extorqueat aſſenſum. Sed* ſimplicitas *uirginũ uincit oẽm aſtutiã* Deo nixa. *Magna oĩno earum* fides, *eoq; clypeo ignea nequiſſimi tela extinxere. E plurimis narrationes duæ reponẽtur. Ex earũ numero quædam nobilib. orta parentibus, & molliter educata, cùm haberet aliquã domũ nctẽ infeſtã à diabolo inſidiãte, ſtratũ deſerit, & hieme licet media ac tẽpeſtate perfrigida, in nudo pauimento nuda cubat. cùm creſceret nihilo ſeciùs flãma (ut magnũ incendiũ aqua ingeſta) clã cubiculo egreſſa in hortũ ſecedit, ibiq; magni æmulatione Frãciſci, quẽ eadem factitaſſe acceperat, corpus proiecit in aggerem niuiũ, tãdiuq; peruolutauit, obſtrepente licet dæmone (qui ab ea uiſebatur) & dentib. frendente, ut internum ignem externo frigore reſtinxerit. Alteri item dæmon noctu ſe oſtendit imagine Beatæ Vrſulæ, crucis uexillum præferens cum multarum uirginum comitatu, atque ita locutus eſt; uidet Deus amatque tuum iſtud ſtudium tuendæ pudicitiæ: ſed quoniam difficile admodum eſt in paterna domo in tanto ſtrepitu occurſantium, & periculorum obiectu non contaminari mentem aliqua ex parte, nos allegauit, ut te duceremus, in cænobium ſacrarum uirginum, omiſſis curis omnibus, ipſius numini ſtudioſè famulantiũ. Hic uirgũcula, Deo aſpirãte, cũ uerẽs Diaboli inſidias, dexterã duxiſſet manũ à capite in pectus, moxq; à ſiniſtra produxiſſet in dexterã, ut efformaret* crucẽ: *ſe talib. uiſis, tãtoq; honore indigniſſimã eſſe profitetur. Neq; uerò uobis habeo magnã fidẽ. timeo & in ſpecioſis cõſilijs fictos dolos, qđ ſi Dei legatione fungimini has* Sãctorũ reliquias *(habebat reliquias adalligatas ad collũ) humiliter ueneramini. Mirũ dictu, ꝓcubuerũt in genua laruæ venerabũdæ.*

& tan-

& tanto magis vrgent,ut maturet profectionē. At illa, mihi non licet quicquam grauiùs ſtatuere mei patris ſpiritualis iniuſſu, neque ad eum adire decet nocte intempeſta: conuenite uos illum & exponite mandatum Dei. ubi diluxerit,ego accedam & utar conſilio illius. Hoc reſponſo, dæmones abiecta omni ſimulatione, in ſuas ſe tenebras abdiderunt; cum fremitu in irridentem puellam,quod lingua ſolum bellarent,grateſque agentem ſuppliciter Deo, cōtumelias & probra certatim ingerentes.

Hactenus Bencius.quid hac virgine ſapientius?ſed docebat nimirum illam Vera Sapientia, cui ſe pudicitiæ Zona colligarat. Impudicitia ſtatim prodit dęmonem; ſic enim ex calamiſtris, & procaci vultu, & curioſa diſcurſatione D.Robertus Abbas dæmonem in nuptijs agnouit.*a* Et laſciua forma & motu,ac verbis,eundem cognouit S. Dunſtanus, & ignita forcipe arrepto eius naſo lepidè irriſit *b* teſte Osberto Cāntuarienſi. Addam ſingularis cautelę exemplum,quo docemur, nihil tutius eſſe,quam timere ſuum ſequi iudiciū, aut ab obedientia maiorum vllius reuelationis etiam certę fiducia recedere. Genebaldus Laudunenſis Epiſcopus per incautam cum vxore, quam deſeruerat, familiaritatem, ex bono principio ortam, tandem, quę humana fragilitas eſt,cum eā corpus miſcuerat: ſed poſtea ad cor reuerſus, & D. Remigio Remenſi confeſſus in anguſtiſſimum locum inſtar ſepulchri recluſus fuerat, vbi cum ſeptem annis pœnitentiam aſperrimam egiſset: *Septimo* (inquit Hincmarus in D. Remigij vita *c*) *anno,in uigilia cœnæ Domini,cum idē Genebaldus in oratione Domini pernoctaret, & ſeipſum defleret,circa mediam noctem angelus Domini,cùm magna uenit luce, ad eum in oratorium ubi pronus iacebat, & ait ad eū: Genebalde exaudita ſunt pro te orationes patris tui Remigij: ſuſcepit quoque dominus pœnitentiam tuam, & dimiſſum eſt peccatum tuum, ſurge, & hinc egredere, facq; miniſterij Epiſcopalis officium, & reconcilia Domino pœnitentes criminibus ſuis. Genebaldus autem, nimio terrore perculſus, reſpondere nihil potuit.Tunc angelus Domini confortans eum, & ne timeret hortatus eſt, ſed gauderet in miſericordia Domini ſibi collata. Qui animatus, dixit ad angelum:non poſſum hinc egredi:quia Dominus & pater meus Remigius clauem huius oſtij ſecum habet,quod & ſigillo ſuo ſignauit. Et angelus ad eum;ut non dubites* (inquit) *me à Domino miſſum; ſicut patet tibi cœlum:ſic & oſtium iſtud patebit. Et ſtatim, ſaluo ſigillo ac cera,oſtium illud apertum eſt.* Ecce tibi verę viſionis indicia: priùs perturbatio, mox conſolatio, & verū ac apertum miraculū ſigilli ac cerę integritas: nō tamen cenſuit vir ſanctus obedientiæ quidquā derogandū. Tunc Genebaldus in modū crucis ſe iactans in limine, dixit; *Etiamſi ipſe Dominus IESVS Chriſtus dignatus fuerit ad me uenire peccatorē,hinc nō egrediar, donec ille uenerit, qui me in eius nomine,in iſta recluſione cōſtituit. Et ſtatim angelus Domini receſſit ab eo.* Quid ergo? placuit Deo Genebaldi animus,& per angelū hæc oīa, eadem nocte, Rhemis pernoctāti in oratione D.Remigio manifeſtauit; eumq; Laudunū Proficiſci iubet,& Genebaldum Epiſcopali ſedi reſtituere, qđ & factū ab eo cōfeſtim. Cōtra D.Guilh. Aquitaniæ dux, ſi dæmonis ſuggeſtiones quibus & feruor deuotionis minuebatur,& ad ſæcularia reuocabatur,initiò diiudicatas repreſſiſſet;nō ſe ſic Lucēſibus ad bellū ducē obtruſiſſet,nec cæcitate percuſſus fuiſſet: *d* ſed hæc illū deceptio, cautiorē reddidit poſtea, vt facilè ſecundæ reuelationis falſitatem contemneret. *e* Prudentiſſimus ſenex Abrahamus(vt B.Ephrem prodidit) reuelationes illas; quibus eū dæmon, *Sanctū* & *Beatū* prædicabat,cōtrario humilitatis actu ſtatim pfligabat. *f* Vah; quā contraria fuit illa Candēſis virgo, noſtris tēporibus? miſella diu vacarat orationi, & Sacramenta frequentarat: ſed vel non ſatis excitatū nacta fuerat confeſſariū; vel ſi nacta, ei ſua ſecreta ſpiritualia nō pandebat;vel benè monenti nō credebat. quicquid horū fuerit, paulatim varijs reuelationibus eā diabolus ſuperbię ſpiritu inflauit.tandē perſuaſit, meritis reliquis parē eſſe Deiparæ Virgini: deeſſe fęcunditatem iunctam virginitati illibatæ: ſi pergat, id quoque conſecuturam. ò vafrum cōmentum, & muliebri ingenio accommodatum; iam illa ſe confeſ-

a *de Sur. 7. maij. 3.*

b *Surius 15 Maij.*

c *Apud Sur. 13. Ianuar.*

d *Theobal. in eius vita, cap. 16. apud Sur. Februa.*

e *ibid.c.19*

f *Simeon Metaphr. ex Ephremo apud Surium Martij 16.*

ſonis indignam non eſſe rebatur: itaq; per annos aliquot eam intermittens, non abſtinebat tamen à ſacra ſynaxi. Quid multa? ſemel dum in templo verſatur, & communionem exſpectat, ardentiuſque beneficium illud reliquum poſtulat: audit, bono ſis animo, dilecta, exoraſſe te ſcito. conceſſa tibi fœcunditatis cum caſtimonia prærogatiua, quam petis: de cœlo confide te grauidatam. commiſcuerat enim ſe cum dæmone, qui lucis Angelum mentiebatur. domum reuerſa, ſentit vterum tumeſcere: iuſto poſt partus tempore aduenienté, pium quendam & prudentẽ adit ciuem, benè notum; narrat rem totam, petitque vt in domus eius penetralibus ſibi liceat parere; & ſtipulatur arcanum fore. Ille nec credulus dictis de reuelatione, nec tamen ſuſtinens virginem domo excludere: veritus, ne graſſari iam incipiẽtibus Sectarijs, materiam res vulgata prẹberet blaſphemis hæreticorum dicterijs atque lædorijs; eam ſuſcipit, & adhibita obſtetrice fida partum exſpectat. Miſera doloribus vehementer torquebatur: tandem, tandem magnam, pro prole humana, horridorum, & villoſorum, fẹdiſſimorumque vermium copiam effudit vtero; quorũ tam dirus erat aſpectus, vt omnes exhorreſcerent; tam teter odor, vt fœtore fermè exanimarentur. Sic demum miſella ſe deluſam intellexit, & ſuperbiæ ſuæ fructum, à ſuperborum Principe retuliſſe, quem oportebat. Sic mulier decepta; ſed & viros ille doloſus coluber ſupplantauit. Apud Gregorium Turonenſem leguntur hæc de S. Friardo, & ſocio eius Secundello; *Sanctus Friardus cum Secundello Diacono in ſupradicta inſula ſtetit immobilis: habebat tamen vterque eorum propriam cellulam, ſed procul inter ſe poſitam. Cumque ſtrenuè in oratione perſiſterent, nocte Secundello Diacono apparuit tentator in ſpecie Domini dicens: Ego ſum Chriſtus, quem continuò deprecaris: iam enim ſanctus es, & nomen tuũ in libro vitæ cum reliquis Sanctis meis adſcripſi: egredere nunc ab hac inſula, & vadens fac ſanitates in populis. His & ille illectus deceptionibus diſceſſit ab inſula, nec ſocio nunciauit: tamen, cùm infirmis in nomine Chriſti manus imponeret, ſanabantur. Reuerſus autem poſt multum tempus ad inſulam, venit ad ſocium cum vana gloria, dicens: Alij extra inſulam, & virtutes multas in populis feci. Cùmque conterritus ille interrogaret, quid hoc ſibi vellet; cuncta quæ geſſerat ſimpliciter pandit. At ſenex obſtupeſcens, ſuſpiranſque ac lachrymans ait: Væ nobis: in quantum audio à tentatore deluſus es: vade, age pœnitentiam, ne vltrà tibi praualeant eius doli.* Ecce vides lapſum, primò quia occulta ex ſuperbia credidit ſe ſanctum, & ex hoc frontiſpicio nõ cognouit doloſam machinam. 2. quia deſciuit à bono propoſito manendi in illa inſula. 3. quia clàm habuit magiſtrum conſilia ſua, & obedire illi neglexit. Vide nunc, vt victus vicerit; fretus *humilitate, obedientia, & oratione.* Sequitur apud Greg. Turonenſ. a *Quod ille* (Secundellus) *intelligens & periſſe ſe timens, cum fletu ad pedes eius proſternitur, rogans vt pro ſe Dominum deprecaretur. Cui; Veni, inquit, & pariter eius omnipotentiam pro ſalute animæ tuæ poſcamus: non eſt enim difficilis Dominus ſe confitentibus miſereri, cùm ipſe per Prophetam dicat:* Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. *Orantibus autem illis, aduenit iterum tentator in ſimili ſpecie ad Secundellum Diaconum dicens; nonne præceperam tibi, eò quòd oues meæ morbidæ eſſent, & paſtore indigerent, ut egredereris & uiſitares, atque opẽ ſanitatis eis tribueres; Et ille, In ueritate comperi, quòd ſeductor ſis. neque te Deum credo, cuius te ſpeciem mentiris habere. Tamen, ſi Chriſtus es, crucem tuam quam reliquiſti, ipſam oſtende, & credam tibi. Cumque non oſtẽderet,* Diacono crucem *in os eius* faciente, *confuſus euanuit.* Et ecce tibi conſiliũ, quod in ſimilibus dubijs potes adhibere, petere vt ſe cruce conſignet, vel vt formata cruce tibi benedicat. D. Matronæ ſimiliter dæmon, apparens in forma ſpecioſæ mulieris, ſuaſit vt relicto deſerto vrbem peteret, minùs pudori eius periculum ibi fore: ſed beata ſtatim inſidias, ex auſterioris vitæ diſſuaſione, intellexit inimici. *Simeon Metaphraſt. in eius uitæ menſe Nouembri.* Sic S. Marcellus Abbas dæmones ex obſeſſis pulſurus, ijſque aliquoties clamantibus, *Iube nos exire, quoniam in nos accepiſti poteſtatem;* nihil iuſſit, ſed per-

a *lib. de* [..]t. *Patrũ* c[..]o *citat* S[..]ius I. *Au*[..]

perſeuerauerit in oratione, donec à Deo compulſi receſſerunt. Cauſam quærentibus, cur non ſtatim iuſſiſſet, prudentiſſimè reſpondit; *Quoniam dicentes me in eos accepiſſe poteſtatẽ, nihil aliud agebant quàm quòd uanæ gloriæ laqueis me conabantur implicare a.* Cuius documenti vtilitas non in exorciſmis modò, ſed & in reuelationibus cunctis maxima eſt; quia maximum in his vanæ gloriæ periculum, vt de Secundello vidimus. Ipſe quoque ſpiritus S. mirabili quadam viſione ſe B. Angelæ Fulginati inſinuans, cùm eam callaudaſſet, & ipſa ideo rem ſuſpectam haberet, quod ſic exponeretur periculo vanæ gloriæ pro certo ſigno probæ reuelationis ei aſſignauit; quod quo magis laudabatur, hoc ei crebrior & acrior omnium peccatorum præteritorum memoria occurreret, &, ne conata quidem, vllum vanæ gloriæ locum dare poſſet. Narrat hoc ipſa fusè *cap.* 19. & idem alias quoque ſe expertam ſcribit *cap.* 21. 22. & 29. Sed & illud attendendum multiformes in omnem partem eſſe dæmonis fraudes. aliquando ſuadet quod optimum eſt, tunc periculum ſubeſt ſuperbiæ: ideò tum valdè cauenda hæc peſtis. Aliquando ſuadet quod bonum eſt: ſed nunc conſiderare oportet, num hoc bonum ſit maioris boni impedimentum. ſi poſterius hoc obſeruaſſet B. Iordanes Prædicatorij ordinis Magiſter Generalis; non illi diabolus aliquoties hac techna impoſuiſſet: ſemel quidem; vt ad concionandum eum redderet inidoneum ac debilem, ſpecie boni exempli præbendi, & auſterioris vitæ, impulit, ea relinquere; quæ corpuſculo illius erant neceſſaria, & eum ad maximam virium infirmitatem redegit *b*. Sed & aliàs iterum iterumque eum hoc pretextu decepit. quæ Hiſtoria, quia religioſis vtilis futura, digna eſt pluribus locis legi. ſic ergo ſcribit Leander Albertus *c*, de illo febribus acutiſſimis laborante; *Fortè cum ueneranda patre, erat quidam cœnobij cuiuſdam præſidens, quem Priorem appellant, ordinis noſtri, uir diſcretus, ſolers, prouidus, litteris callens, & moribus compoſitus, qui aliquando medicinæ operam dederat. Is igitur Iordanis patris animum non ignorans, & ſciens eum in ægrotatione ſibi ipſi rigidiſſimum, dixit: Pater oportet ægrotum in omnibus medico ſe ſubijcere, ſi priſtinam nanciſci cupiat ſoſpitatem. Quapropter licet ſis noſtræ religionis præfectus & caput, ægrotus præfecturæ auctoritatem dimittas, mihique te ſubdas, & obedias neceſſe eſt. Quod ſi feceris, haud uereor, quin in breui incolumis hinc exeas. Annuit uenerandus pater humiliter, præter ergo ordinis noſtri conſuetudinem ſuper plumas ægroto quieſcenti (ſic enim Prior prudens iuſſerat) nocte diabolus, formam præ ſe ferens angelicam apparuit, dicens; ueluti admirabundus: Eſtne hic Iordanes, fama & opinione apud omnes tam præclarus? præfectus & pater tam inſignis Prædicatorum ordinis? Eſſem anceps, niſi ante hac te diu nouiſſem. O quam uilis & impudens factus es, qui ueluti unus de dominis terræ, in ſtrato plumis & ſericis ornato quieſcis? O infelix, quale ordini tuo & fratribus exemplum præbes? ſed non eſt tui Deus in finem oblitus, qui ad te corrigendum me miſit. Surge igitur è grabato, terræque protinùs ſupplex inhæreas. ſtatimque diabolo euaneſcente perterritus Iordanes in terram corruit, & ſic iacens, poſtquam illuxit, à Priore & fratribus inuenitur. Quem Prior ſeuerè corripiens, coegit ex merito obedientiæ in ſtrato præparato decumbere. Sequente nocte iterum diabolus priſtina forma aſſumpta adſtitit, & duriùs quàm antea redarguit uelut ſibi inobedientem, moxque in ſolum ipſum deſilire præcepit. Quem cum mane eius diei Prior iterato ſuper ſolum iacere conſpexiſſet, apprimè indignatus, dixit; miror tuam ſimplicitatem, ne dicam inſcitiam; qui non ſolum in corporis, ſed & animæ præiudicium, contra obedientiam hoc facere præſumpſeris. Ego enim Deum cœli, terræque Dominum teſtor, quod noluiſſem pro toto terrarum orbe ſic grauiter contra Deũ & ordinem deliquiſſe. & hæc dicens, in fletum maximum prorupit. Quod cernens uenerabilis pater, & ipſe lacrymans procidit ad pedes eius, narrans ei uiſiones, ſed magis illuſiones; & qualiter, ut conijcere poterat diabolum illum fuiſſe, qui in angelum lucis fuerat transfiguratus. Prior uerò captus admiratione ac quadam commiſeratione illius, aliquantulum lenitus, iuſſit ipſum ſtratum aſcendere. Ex hoc enim tantam membrorum debilitatem contraxerat ſicque humores indurati fuerant; ut uix ſpiritum ad quieſcendum haberet. Tertia nocte Diabolus, ut prioribus, adfuit: quem, ut*

a Simeō Metaphraſt. in uita eius 2; Decēb.

b Leander Albertus in eius uita c. 2

c iuſdem c.22.

conſpexit uir Sanctus (iam enim in increpatio nes eruperat) ait: O nequiſſime generis huma ni hoſtis, ò impudice canis, ò immunda bellua, quomodo meam auſus es ſimplicitatem deludere, ceu zelum qualemcunque ergà ordinem præ te ferens? Et ego quidem, niſi hoc omnipotentis Dei diſpenſatio permiſiſſet, ſapientius aduertiſſem, quod multò melior eſt obedientia, quam ſtultorum uictimæ. Et in faciem eius expuens, eum fugauit. En Sanctus vir deceptus inani ſpecie boni, reſipuit *ſolido obedientiæ bono* ſe muniens. Nota etiam vltimum illud, quod apparenti in angeli forma in faciem expuit: nam hoc etiã viri ſpirituales commendant, quando viſio ſuſpecta eſt, & noui hominem, cui hoc optimè ceſſit. Concludendum hoc caput teſtimonio B. Meinulphi Diaconi & confeſſoris, qui ipſe apparens hanc regulam docuit uiſiones veras eſſe, quę ad pietatem & religionem duces forent. Hiſtoriam, ex Gobelino Perſona, verbotenus accipe: *non longè ab obitu cuidam cubiculario ſuo per uiſum in ſomnis apparuit, hortans eum, ut mundo, & pompis eius ocyus valefaciat, & ad regis æterni ſe conferat militiam. At ille uiſionem illam non alio quam illuſionis loco habens, nihil de vitæ emendatione curauit. Sanctus autem vir, eius infirmitati ſe accommodans, iterum eum ut prius admonuit. Sed cum neque ſic quicquam de uita rectius inſtituenda cogitaret, tertiò ei apparuit, aitque ad eum; Neſcis miſer, neſcis, quam immanis prædo mentem ſibi vendicet tuam; qui tibi auctor & ſuaſor eſt, ut neque mittenti Domino, neque mihi ab eo miſſo obtemperes. Certè cum tu malè uiuendo planè deſipias, neque ab hac ſtultitia ſpontè recedere velis; diuina te admonuit reuelatio, vt uel ſic ad frugem meliorem te reciperes. Tu autem (ſtulte) tibi pateris miſere & perniciosè illudi, qui ueram reuelationem pro phantaſtica habes illuſione. Neque enim quiſquam fideliũ ambigit illam uiſionem eſſe illuſionis expertem, quæ ad Chriſtianam pietatem, & religionem inuitet, quod ſi quilibet faceret tibi uigilanti, nequaquam negligere deberes, ſed quando te uerba non corrigunt, ad facta ueniendum eſt.*

Itaque planè efficiam, ut uiſionem quam tu intelligere diſſimulas, reipſa veriſſimam eſſe certò experiaris. His dictis, ille expergiſcitur: ſentit a mento barbam omnem auulſam, fugit procul ab oculis ſomnus omnis, &cætera, addit quo pacto viſioni obtemperarit. *a*

Secunda conſideratio eſt, *quod quando in uiſione, uel reuelatione ſuadentur aliqua pia, bona, rectaque, tum diligenter perpendendum eſt, num ſimul aliqua ſuadeantur, impia, improba, uana & inutila.* Multarum huiuſmodi paſſim occurrunt exẽpla: ego contentus ſum, eris & tu (pie lector) nonnullorum Sanctorum. Iacobus Vitriacus *b* egregiè cõfirmat hoc dictum, cum ita ſcribit; *Quidam ex amicis eius (B. Mariæ Oegniacenæ) præcipuis, a dæmonio meridiano perambulante in tenebris, aliquãdo tantò periculoſius quanto ſubtilius infeſtabatur. Callidus enim hoſtis, transfigurans ſe in angelum lucis, ſub ſpecie pietatis ei familiariter in ſomnis apparebat; nonnunquam eius quædam uitia reprehendens, ad quædam etiam facienda bona eum fraudulenter adhortans, ut prius tanquam antidoti cuiuſdam falſa ſpecie oblata, poſtea occultius uenenum inſtillaret, & mellita lingua blanditer exerta, poſtmodum dentem infigeret, & ad extremum caudam ſuam quaſi cedrum ſtringeret, cum enim iam illi fides ceu ueraci haberetur, tum inſtar ſophiſtæ & impoſtoris, veris quibuſdam proditor ille falſa permiſcebat, bonorum intermixtione falſis quandam umbrã inſidioſe prætexens. Tandem ſuis machinis eo perduxit fratrem illum, ut res eius peſſimum exitum fuerint habituræ, ſi non ancilla Chriſti, reuelante ſpiritu ſancto, callidi ueteratoris fraudes didiciſſet. Cum autem diceret homini, reuelationes illas non eſſe a Deo, ſed maligni dæmonis illuſiones eſſe, & ille è diuerſo, non ſancto, ſed ſuo ſpiritu obijceret; Cum tot beneficia præſtiterit mihi ſpiritus ille, tot uera & futura prædixerit nullo pacto mihi vult imponere: illa ad ſolita orationis arma confugiens* (En bonum remedium, bonum ſcutum,) *pedes Domini rigat lacrymis, cælum precibus inſtanter pulſat nec facit finem; donec impius ille impoſtor, cũ multo gemitu et pudore ipſi nocte in cellula ſua oranti adſtaret; quem illa commentitio prædi- tum ſplendore intuens. Quiſnam es tu, inquit, aut qui uocaris? Ille ſuperbo ut erat vultu illã toruis oculis uiciſſim aſpiciens; Ego ſum, ait, quem tu maledicta precib. tuis compuliſti ueni re ad te, quæ meum mihi amicum per uim auferre conaris.* Somnium *autem, ego uocor. Multis enim præſertim religioſis, in ſomnis, inſtar*

a in u S. Meinu bi apud S .5 Octob.

b li. 1. te B. A ria Oegni n- ſis. c. 9.

ſtar Luciferi appareo, mihique obediunt illi, & ex meis conſolationibus animis efferuntur, dignoſq; ſe putāt, qui diuinis & angelicis fruantur colloquijs. Amicum illum meum, quem pro tua uoluntate mihi abſtuliſti, iam eram à bono propoſito rètracturus. Et id ſanè euentus rei docuit ſed oua aſpidum rupta ſunt, & maligni illius fraudulenta conſilia in lucem prolata. Quibus verbis, nobis ſimul & artes dæmonis, & modus, & finis, & remedium, quo in re dubia vtendum, proponuntur. Hoc remedio B. Vin. Ferrerius aliam dæmonis illuſionem deprehendit, & diſpulit. *a* ſic & B. Gutlacus inſidias, immoderata ſuadentis ieiunia, intellexit & cauit. *b* ſic ſpecie iuuandarum animarum Diabolus perſuaſit S. Elphego, vt ex carcere, ſe deducētem, deducentemque ſequeretur, exemplo B. Petri angelum ſequentis. ſuaſit, & perſuaſit in angeli ſpecie, ſed eductum confeſſorem in via deſeruit. ille fraudé intellexit, doluit; & martyrio, quod fugerat, ſe iterum obtulit, ac coronā meruit. *c* Sic eodem prætextu conatus cuidam Monacho ſuadere vt cellā deſereret, deceptus fuit a B. Arſenio.

a Pet Rau- … ib. 1. … ita Vin … nt. I 1.
b … in e- … ua A- … l.
c Cernus … an arieſ. … ei uita.

Quare diligenter notanda, fideliter retinenda eſt, doctrina eiuſdem B. Arſenij, qua, velut in ſpeculo, ſimulachra pugnæ dæmoniacæ, & capita inſidiarū præcipua, nobis, apud Metaphraſtem, propoſuit ſpectanda. Et quia huius capitis res iſta, & imprimis vtilis, ideò verbotenus exhibebo; *Hoc quoque uos non lateat, ò fratres, quod noſter inimicus* Diabo*lus, multis & uarijs utens machinis nos conatur decipere, & boni prætextu in mala impellere: ut, uerbi cauſa, ſuggerens, hoſpitalitatem, et conſequenter fratrum, qui accedunt, gratam et benignam exceptionem; efficit, ut ſimul comedant & compotent. cauſa autem eſt, bonum caritatis, deinde ſic paullatim ſuffurans, & attrahens, imprudentes nos trahit, ut uentri ſeruiamus, & deinde, ad ſatietatem libidinis, nos polluit & uoluptatibus. Alijs rurſus ſubmittens in animum eleemoſynam & benignitatem, & in pauperes beneficentiam, immittit amorem pecuniæ, & in furorem impellit auaritiæ. Alijs autem multorum utilitatem tanquam eſcam porrigens, efficit, ut ſilentium & quietem relinquant, tanquam rem inutilem, & ut, cum multis quidem mundanis habeant conſuetudinem; & nonnunquam etiam cum mulieribus incaute hoc faciant, perſuadet, tanquam qui iam eo peruenerint, ut ſint impatibiles, & ſic miſeros reddit libidinoſos, & ſeruientes animi perturbationibus. Alijs nullam exhibens moleſtiam, & ut a nullo capiantur uitio inſidioſe procurans, extulit in ſuperbiam, & ſic nullo negotio præcipitauit. Nonnunquam autē faciens, ut a bellando abſtineant, & maximè ij, qui ad ſuſcipienda exercitationis certamina ſe paullò ante exuerant; decepit efficiens, ut eſſent ſecuri, & de nulla re ſolliciti.* Ex *quo factum eſt, ut cum eos inieceri in ſocordiam, & ut labores negligerent effecerit; repentè illos inuaderet tanquam expugnatu faciles, & inermes, & ſic maxima tempeſtate eorum mentem labefactaret, & conturbaret, & ſæpè etiam in uitiorum profundum immergeret. Alios rurſus cum, ut ſibi fiderent, perſuaſiſſet, ut qui iam ad maiorem perueniſſent menſuram; ſuggeſſit ut eis crederentur aliorum cogitationes, uſtionumque & bellorum annunciationes. Quibus cum nondum rectè ſua uitia abluiſſent; primum quidem recordationem, & informationem eorum, quæ audierant, immiſit, non abſque animi perturbatione. Deinde uerò etiam miſerè impulit ad carnis contaminationem. d* His enumeratis, ſubdit propter tot ſtratagematum multiplices noxas, nobis multa Noſtri Cuſtodia, & ſobrietate, vigilantia quoque, & ad bonum attentione opus eſſe.

d Sim. Metaphraſt. in Arſenio.

Tertia conſideratio eſt Gerſonis, *e conſiderandum an quod reuelatum fuit, id humana intelligentia quis ſine reuelatione potuerit aſſequi*: tunc enim ſuſpectam eſſe debere, ut ſuperuacuam, & minimè neceſſariam. Quod ſi fuerit de rebus, quæ & humanam intelligentiam, & dæmonis ſcientiam excedūt, tunc non poterit aliunde, quàm de ſurſum, miſſa fuiſſe reuelatio. Sed an res huiuſmodi ſint, difficilè eſt ſtatim iudicare; quia non poteſt niſi ſucceſſu temporis quando euentus prædictionis declarat ueritatem, uel diligenti diſcuſſione (quando occulta cogitatio reuelatur) id deprehendi; ſitne diuinæ tantum res illa cognitionis, an etiam dæmonis, aut hominis? Hoc uitio prophetiæ Sauonarolæ laborarunt, ipſiuſmet confeſſione.

e lib. de probat. Spirit.

Quarta conſideratio, videndum an,

non

non tam ſit defumpta ex ſacris litteris (tunc enim ſuſpecta habe_etur) *quam illis conſentanea omni ex parte, & conſtans, congrua quoque Sanctorum hominum doctrina, & exemplis, nihil falſi & erronei admixtum habens, totaque pert inens ad ſalutem hominum, & Dei gloriam.* Diuinæ namque reuelationis hæc illuſtria ſunt documenta.

Quinta conſideratio eſt, *vtrum reuelatio alijs reuelationibus indubitatis confirmetur*: nam ſi nec aliæ certæ, res dubia manet. poteſt enim Diabolus, vt ſemel ſic ſæpius, vt vni ſic pluribus, idem reuelare. Certarum reuelationum ex hoc capite multa ſuperſunt in Eccleſiaſticis Hiſtoricis veſtigia. talis illa admiranda B. Hermanni Steinfeldenſis, qui & Ioſeph vocatus, eo quod B. Virgo Maria ab angelo paranympho in ſomnis ei viſa deſponderi, Virgineæ benignitatis exemplo clariſſimo, cuius iucunda deſcriptio in Beati illius uita continetur. *a* talis alia Eutychij Patriarchæ, *apud Euſtachium in eius uita*. talis alia B. Guilhelmi Roſcildenſis, *apud Surium April. 6.* talis alia S. Adalberti ſub mortem ei oblata, & Leone explicata, *apud eundem. XXIII. menſis eiuſdem*, tales multæ eius quem paullo ante laudaui Beati Meinulphi, *b* tales multę apud Petrum Venerabilem *in libris Miraculorũ*. *c* Validior cenſenda confirmatio per alios, quam per eumdem, item per incognitos, quam notos, per viros, quam feminas.

a *apud Sur. 8. April. to. 7.*
b *apud Sur. 5. Octob.*
c *li. 1. c. 23. & 27.*

Sexta conſideratio, *ſi pugnantes ſint diuerſæ de eadem reuelationes, vt plurimum ambæ ſuſpectæ ſunt habendæ: interdum tamen ſic veras conatur diabolus contrarijs oblatis infirmare*: ideò non ſtatim reijciendæ omnes, ſed illis, re maturè deliberata, credendum, non quæ priores ſunt, (fieri enim ſolet, vt cum dæmon conatus fuerit illudere per falſam, Deus alia vera immiſſa nebulam illam, lucis ſuperuẽtu, diſſijciat) ſed quas plures ac probatiores ſanctitate, prudentia, & ſacra doctrina confirmant, & quarum auctoribus minus cauſæ fuit talia confingendi, v. g. in reuelationibus de Immaculata cõceptione Deiparæ Virginis Mariæ, quando paria ſunt reliqua momenta circumſtantiarum, plus tribuendum reuelationibus habitis (ſi quæ ſunt) ante controuerſiam eadem de re natam, & poſt natam controuerſiam, ijs quas habuerunt, qui nec inſtituti, cuius D. Th. nec alterius cuius Doctor ſubtilis, fuere; hi enim ab affectu liberiores, & hac ſanè ex parte reuelatio D. Birgittæ præponderat alteri, quæ tribuitur D. Catarinæ Senenſi.

SECTIO VI.

Deindieijs petitis a reuelationum circumſtantijs.

DVo præcedentia indicia quaſi mixta ſunt, partim ex ipſa reuelatione, partim extrinſecus petita: ſequitur nunc, vt quæ in circumſtantijs obſeruatu neceſſaria indagemus.

1. Occurrit, *illud a fine petitum*; quid mouerit hominem vt hanc reuelationem alijs indicaret, propalaretque: Nũ curioſitas, leuitas, vanitas, cupiditas, auaritia, ambitio, vtilitas propria, an aliorum; ſi propria, an ſpiritualis, aut carnalis; ſi aliorum, paucorumne, multorum, an omnium? Et in hac ipſa cauſæ inueſtigatione perpendendus finis, non tantum proximus & apertus, ſed occultus etiam & remotus. *Poteſt enim* (Gerſon ait) *finis proximus apparere bonus & ſalubris, & deuotus ad ædificationem aliorum; qui tandem prolabatur in multiplex ſcãdalum, dum non reſpondebunt vltima primis; vel alias falſum fictumque deprehendetur in perſonis fuiſſe, reputatis magnæ ſanctitatis, vt docuit ætas noſtra in deceptionibus Doctorum Ioannis de Varenis, Ioan. Huſs, & ſimilium.* Ideò Elias, quantum poterat, conabatur, amans humilitatem, a ſe amoliri Eliſeum, ne videret eũ rapi igneo curru in cælum. 4. *Reg.* 2. Prudenter Arſenius ſibi factas reuelationes nunquam niſi aliorum poſceret vtilitas, narrabat & tũ narrabat quaſi alteri accidiſſent, vt Simeon Metaphraſt. obſeruauit; B. quoque Hildegardis vix ſuperiorum iuſſu induci potuit, nec inducta fuit, donec Eugen. 3. Pontif. eam ad reuelationes ſuas ſcribẽdum animauit. Idem fuit ſenſus B. Libuinæ; cui cum Chriſtus Dominus vigilanti apparẽs, quinque

que vulnerum ſuorum ſigna luculenter impreſſa, reliquiſſet; & cerneret virgo tam hiantia vulnera homines latere non poſſe, timeretque concurſum, & applauſum hominum, ſic Deum deprecata ſcribitur; *Maneat obſecro Domine hoc dignationis ſacramentum inter me, & te. ſufficit enim mihi gratia tua.* Noli dubitare gratam ſponſæ humilitatem, & cuſtodiam fuiſſe. magno enim miraculo conſeſtim cute vulnera obtecta fuere, dolore tamē, & liuore perpetuò permanente. *a* Eadem virgo alio tempore merito quendam ſolitũ reuelationes ſuas narrare, & (quod facile accidit) narrationis calore quædam de ſuo adijcere, idcirco pœnis purgatorij addictum vidit. *b*

in … uit.

Th… dori. … bb… li. 1. *… ta … ilde- … rd* 4.

Secundò, *diſcutiendæ cogitationes, quæ reuelationem ſubſecutæ, vel præceſſerunt*; nam ex præcedentium imaginatione poſſet naſci phantaſtica illuſio. Ad malis cogitationibus fluctuantem animum ſpiritus ſanctus non accedit, nec vera reuelatio; nec tamen ſemper bonam, & piam cogitationem vera reuelatio, & diuina ſubſequitur, in ipſo namq; orationis feruore, pleriſque Diabolus conatus irrepere. Ad veram reuelationē ſemper ſequuntur bona deſideria, & effectus boni, ad illuſoriam, aliquando per accidens, & ad tempus boni, qui tamen a diabolo in maius malum dirigũtur. Notatum illud prius fuit ab Hucbaldo, qui cum recenſuiſſet uiſiones S. Aldegundis, addit; *In cunctis huiuſmodi reuelationibus virgo prudens magis magiſque ſe humiliabat, regno* Dei *proprior fiebat, ſponſo cæleſti feruentius inhærebat.* *c* Hic profecto genuinus eſt effectus verarum reuelationum; qui huic contrarij ſunt, apertè docent illuſoriam fuiſſe, quæ præceſſerat.

… Brug… ma… us, in … uit… Libu… uin… .2. c. 8.

Tertiò notatum a quibuſdam, *vtiliſſimum* quoque eſſe, ne decipiamur, *ipſi uiſioni ſeu reuelationi ſignum crucis opponere, ſeque cruce communire.* Confirmat hanc doctrinam, efficacem ſanè & piam Senatus Brauonius. narrat enim S. Oſualdum Epiſcopum cum, dæmonis irriſis & difflatis terriculamentis omnibus, veterator ei in forma ſpecioſa Angeli ſe oſtentaſſet, *crucis ſigno* ſe muniuiſſe; eo quòd ſciret Angelum lucis id non moleſtè ferre, angelum verò tenebrarum illo in fugam cõpulſum iri. *Quod & factum eſt, Nam (verba ſunt Brauon. S.) ſimul atque ſignum illud malignus tentator uidit, inſtar fumi ab oculis eius euanuit.* d

Quartò videndum *quomodo ſe ſpiritus ipſe ingeſſerit. Nam proficientibus* (vt admonet P. noſter Ignatius *e*) *Spiritus malus ſe dure, implacide & violenter, quaſi cum ſtrepitu quodam, ut imber in ſaxa decidens, infundit: bonus verò iiſdem leniter, placide & ſuauiter, ſicut aqua irrorat ſpongiam. Illis uerò qui in deterius proficiunt, experientia docet, contra euenire.*

d *idē Brugman. p. 3. c.* 2.

e *Hucbal. in uita S. Aldegund. c.* 2.

Quintò *aduertendum an, quę initio mentem lætitia demulſerat, ea ſit poſtea in horrorem & mærorem uerſa: item num qui cœpit a principio, ſenſim horror amotus non fuerit, ſed conſtans permanſerit.* duæ enim ſunt hæ reuelacionum falſarum notæ. *Sin autem initio quidem homo perturbetur, & horroris aliquid perſentiſcat, ſed poſtmodum hac moleſtia & anxietate animi deterſa dulcedine quadam interna perfundatur, ſignum eſſe diuinæ conſolationis*, vt nos B. Antonius docuit. Cui rei naturalis eſſe cauſa videtur, antipathia quæ eſt homini cum dæmone homicida, & ſympathia quæ homini cum angelis intercedit. *f* Ad illam antipathiam retulerim libens vulgarem quandam opinionem, quæ vigebat tēporibus B. Petri Cluniacenſ. *g* a qua ipſemet non erat alienus; nempe eos quibus mortui apparuiſſent, non diu ſuperuiuere, fortaſſis orta opinio inde, quòd nonnullis dæmones in mortuorum ſpecie cum apparuiſſent, illi, ex horrore, & vitæ mortiſque antipathia, morbo contracto, mox deceſſerant. Ceterum documentum illud D. Antonij, eſt accipiendum, de vera interna dulcedine, quæ famem ac deſiderium virtutum adfert, & adauget, præcipuè caritatis & humilitatis; quam limitationem merito B. Catharina Senenſis adiecit.

f *Senatus Brauon. in uita S. Oſualdi Vvilgorniēſ. c.* 2.

g *in li. exercit. de dign. ſpir.*

Quod confirmat atteſtatio B. Angelæ Fulginatis, ſibi ex viſione in animo manſiſſe vehementius deſiderium, cruciatus omnes & iniurias pro Deo ſuſtinendi. Obijciat quis fortè poſſe Dęmonem, quē initio attulerit horrorem

præ-

præſentia ſua (vt ſolet, quando appa-ret nubes tangens vertice, aut alia ſimi li ſpecie terrifica) eum mox cum læti-tia & ſuauitate ſenſus, verborumque blanditijs commutare. *Reſpon.* nos age-re de apparitione, quæ non ratione for mæ, ſub qua compareт, ſed ratione dū-taxat præſentiæ apparentis, hos effe-ctus horroris, & anxietatis adfert. Nam quando ratione formæ terrificæ; opus non eſt alio fermè indicio; ſi ſit enim monſtrifica forma, certum eſt dæ monicam eſſe: ſi ſit humana, tunc aliæ circumſtantiæ cōſiderandæ, de quibus *lib.2. q.26. ſectio.3.* non indiligenter egi. Huc ſi lubet, licet recurras.

Sextò conſiderandum, *num reuelatio-nes ueris miraculis aſtruantur*, tunc enim nihil dubij manet, quin à Deo fuerint, ut illa Nobili matronæ facta; cui reue latum, S. Vvinvvalocum ei, quam ami ſerat, oculorum claritatem, redditurū. Mox enim vt Sanctum adijt, viſum a-miſſum recuperauit. *a* Mira verò, & prodigia, non ſatis idoneè reuelationē confirmant, quia poteſt ea dæmon effi-cere. Etſi tamen miracula defuerint, non tamen ex hoc ſolo capite cenſen-da reuelatio falſa fuiſſe. B. Præcurſor Chriſti propheta fuit, & plus quā pro pheta, miraculum tamen nullum fecit.

a Sur. in vi ta S. Vuin-vualoci, 3. Mart.

Septima regula eſt, *quòd ſi, cum reuela-tio fuerit abſolutè aliquid, & non ſub conditio ne, prædicens* (prophetiam uocant abſo-lutam & independentem) *& poſtea con trarium euenit*, vel *non euenit, quicquid præ-nunciatum fuit, falſa reuelatio, & non de cæ-lis eſt.* Probatio (*inquit Gerſon*) ſpiritum reſpicit, nedum perſonam, quæ viſio-nes patitur, ſed viſionum qualitates, ſi verę ſint, per omnia, etiam vſque ad mi nimam propoſitionem, quoniā in ſpi-ritu veritatis falſitas non eſt, in ſpiritu autem mendacij mille quinque ſunt viæ apertæ, vt in vnica latenti falſitate decipiat. Ideo Chriſtus dæmoniacos, & Paulus Pythoniſſam prohibuerunt a teſtimonio veritatis, quam profite-bantur. confirmat hanc doctrinam D. Chryſoſt. hom.19. in Matth. Ex hoc in dicio probantur veræ fuiſſe reuelatio-nes Catharinæ Raconiſiæ, quas recen-ſet Ioan. Franciſcus Picus, *b* & Marga rjtæ Rauuenatis apud Hierony. Ru-beum, *c* & B. Aloyſij Bertrandi de ſo cietate noſtra, & P. Franciſco Borgia, ut ex illius vita retulit Thomas Boſius *d* hinc etiam probantur diuinæ fuiſſe reuelationes Ioannæ illius, virginis Lotharingicæ, quæ dicta Gallis *La pucel le Ienne*; quæ Carolum Septimum Fran corum Regem in regnum, vnde Anglo rum fuerat armis deiectus, reſtituit, cir citer annum 1428. quam pari inuidia, crudelitate, calumnia, & iniuſtitia, ſæ-pè ab illa victi profligatique Angli, cū in pugna viuam cæpiſſent, flammis fe ralibus, quaſi maleficam, combuſſerūt, ſed poſtmodum anno 1456. Callixtus Romanus Pontifex, eius nominis ter-tius cauſæ cognitionem Archiepiſco-po Rhemenſi Ioanni, & Guilhelmo Pariſienſi delegauit. hi verò innume-ris teſtibus omni exceptione maiorib. de innocentia, modeſtia, caſtitate, & re ligione Iohannæ auditis, eius innocen tiam, & ſententiæ illius iniuſtitiam, de clararunt: iudicij acta Pariſijs afferua-ri, ea in vrbe natus Papyrius Maſſon. te ſtatur, idque apud Victorinos canoni-cos Regulares iuxta Belleforeſtum *in uita Caroli VII. fol.345.* fauent eiuſdem innocentiæ non Franci modò ſcripto-res (quos vt ſuſpectos Britanni reij-ciunt) ſed & alienigenæ Itali, Græci-que, *f* ſed & Belga Meierus, *e* parū alias in Francos benignus, & Hiſpa-nus Mariana *de rebus Hiſpan. libro viceſi-mo extremo.* Philippus Bergomenſis ait, tum duos adhuc ex iniquis Ioannæ iu-dicibus fuiſſe ſuperſtites, citatos, & le-gitimè conuictos, dānatoſque & com-buſtos: duorum verò aliorum iudicū mortuorum oſſa, effoſſa, & ſimiliter cō cremata fuiſſe, & iuſſum Rothomagi, vbi virgo fuerat combuſta, templum conſtrui, & ex reliquis prædictorum bonis, quæ confiſcata per ſententiam fuerant, ibidem ad Dei honorem, & defunctæ propitiationem, ſacrificium quotidianum inſtitui. ſic honor imme ritæ detractus, tandē vix viceſimo poſt mortem anno, iudicio Pontificio, reſti tutus. Prudenter itaque Polydorus Virgilius, licet Anglorum Stipendia-rius, *lib.23. Hiſtor. Anglor.* non auſus fuit

b in ei9 uit.

c Hi. Ra-uenn. is an no 1 0.

d l.6 e No tis E eſ. c. 2.

e cit. Th. Boſi. li.8. de N. Ec-cle. clt. cuē add Phili. Berg nat. de ci. mu-lier. 157. f li. . An nal. and.

Ioānam damnare, ſed rem ita reliquit ambiguam, vt innocentiæ potius ſuffragetur. Qui acta iudiciaria volet percurrere, legat Belleforeſt. *a fol.* 387. ubi ſententiam iudicum delegatorum refert *fol.* 393. Hoc lapide veritatis Lydio deprehenſæ leues, & fictæ reuelationes olim quidem Montaniſtarum, *a* & recentiori memoria Ioannis Sagi Bethyci, & Frat. Ioan. de Rupeſciſſa, *b* & noſtro tempore Monialis Luſitanę quæ fortè adhuc in viuis, & Franciſci de Cruce in Peruuia. *c* Ideò, mea quidem ſententia, in caſſum, quidam conati fuere reuelationes Hieronymi Sauonarolæ Ferrarienſis tueri, Apoſtolico iudicio damnatas. Quam ille multa de Eccleſiæ reformatione, de Turcarū & Maurorum conuerſione, de Florentinorum felicitate, quæ mox adimplenda, & aſtantium multi erant viſuri antequam morerentur, prædixit? addens (*in reuelationum compendio*) illas abſolutas, & immutabiles prophetias eſſe? at tamen nihil horum ferè adhuc cōtigit pleraque omnia intra centū fermè annos contraria contigerunt. Quare, ex partium ſtudio, & Alexandri V I. atq; Mediceorum odio factum, vt non conſideranter Hiſtorici nonnulli defenſionem Sauonarolæ ſuſceperint, vel damnationis iuſtitiam in dubium vocarint. *d* Profectò ſicut euentus eius prophetias coarguit, ſic contumacia in ſui ordinis præfectū, & contemptus Pontificiæ (quæ, vel palam iniuſta, nihilominus metuenda eſt) excommunicationis, & aliæ ſimiles actiones, illuſionis Diabolicæ, &, quæ ſubſequi ſolet arrogantiam, obſtinationis; grauia & vrgentia ſunt argumenta. Legite Raphael. Volaterranum, *e* quem vera ſcripſiſſe patet ex illis ipſis quæ Franc. Guicciardinus, *f* quamuis in Sauonarolæ defenſionem propendens, memoriæ mandauit. Nonne magis piè, & cordatè faciunt, *g* qui pro ſedis Apoſtolicæ iudicio, quam pro priuati hominis exiſtimatione, induunt arma litteraria, calamiſque decertant? Neque id magis clariſſimi ordinis, qui vt aſtrū in hoc militantis Eccleſiæ cœlo lucet; ſplēdori obfuerit, quam Angelorum choris Luciferi factio, vel Apoſtolico cœtui Iudas impius. Et ne hæretici ſe immunes harum iactent illuſionum, quid quæſo aliud eſt liber ille manuſcriptus Iacobi Brocardi Caluiniſtæ *reuelationum, ad Elizabetham Angliæ Reginam & præfatio in Geneſim*, aliaque nonnulla eiuſdem opuſcula; niſi farrago quædam dæmoniacarum reuelationū, quarum præcipuam de anno 1580. iā tempus mendacij conuincit? Contra prudenter ex ſubſecuta euentus veritate Nicolaus Sanderus Sanctæ Virginis Cantianæ Elizabethæ Bartonæ, vaticinia a Deo fuiſſe comprobauit, *lib. 1. de ſchiſmate Anglicano*: ſanè uitæ ſanctitas, Martyrij laurea, & clariſſimorum Synmartyrum Roffenſis, & Mori cōteſtatio, locum dubitationi relinquūt nullum. Quam diſſimilis in eadem inſula nata Elizabetha alia, de cuius fraudulenta prophetia ſic Sanderus ſcribit; *Heretici, inquietum & turbulentum genus hominum, ad commouendum Londinenſem populum, ſeditioni tum & hereſi ualde deditum; inauditum adinuenerunt ſtrategema. Induxerunt quippe, quandam puellam octodecim annos natam, hereſi ſimul & pretio corruptam, in eam improbam ſimulationem, ut ſe permitteret in abdito inter duos muros cuiuſdam domus angulo ad tempus cōcludi, & per fiſtulam ad id aptatam eas uoces edere, quas iſtius ſtrophæ artifices ſibi ſuggerent. Nomen puellæ Elizabetha Croftu erat, doli author Dracus quidam. Ita ergo illa inſtructa, & in loco ad fraudem accommodato collocata, mirabiles emittit continuò ex antro ſuo uoces, eaſque tam ſonoras, ut per omnes uicinias audiretur. Accurrunt undique ciues, quid ſit inquirunt. mirantur voces non mortalis hominis, ſed angeli eſſe clamabant, vrbi ac reipubli. iſte ſpiritus comminatur mi ſeriam, ærumnas, mala omnia, ſi nuptias cum Hiſpano, aut communionem cum Papa Romæ noadmittant. Multa item contra ſanctum ſacrificium, & reliquam fidem Catholicam, quaſi oracula fundebat: erant ex conſpiratoribus, qui data opera ſe turbis adſtantib. ſemper ingeſſerant; qui huius ſpiritus propheticas, & obſcuriores ſententias, ad religionis euerſionē, & ſeditionem mouendā interpretabātur. Magiſtratus autem ad multitudinem compeſcendam, & quid rei ſit luſtrandum accedit. fraus diffi-*

a ...iphan. he...48. & E... b. li. 5. c. 1

b ...arian. li. ... ca. 3. Pe... Leloyh. li. ... de ſpec. c. l... phus a Co... lib. 2. de ... ap. nouiſſ.

c ...

d ...bellicus E... cad. 10. li. ... Arnol. F... on. l. 2. ver... n Fran ci... & alij.

e ... Geog. ſu... in.

f ... 3. rerū I... carum.

g ... t. Riba d... yra lib. 2... tribula ti... 20.

difficillimè apparuit: ſed tandem, inito conſilio de diffodiendo muro & vicinis parietibus, unde uoces reddi coniiciebāt, miſera puella prodijt, ac examinata quorum ſuaſu, & conſilio hoc fecerit, confeſſa eſt ſtatim, ſe a quibuſdam ſeditioſis ſectarijs, & ab eo imprimis, quem nominauimus, Draco, ad iſtam nequitiam inductam fuiſſe. Hæc ille lib. 2. Quid autem neceſſe Munzeri, Lutheri & ſimilium pſeudoprophetias memorare?

Denique *à modo etiam reuelationis iudicium formandum*, quando aliquid in eo malum moraliter reperitur, vt puta turpe, ſcandaloſum &c. Sed quando nihil prædictorum, nec mali modi adeſt, res omnino periculi plena remanet, quantumuis multa veræ fidei ac virtutibus ſolidis conſentanea adſint. Nam nec verarum reuelationum vnus eſſe modus, vel certus conſueuit, nec vnus alio certior aut conſuetior. Scribit enim B. Angela de Fulgino *has ſpirituales illuſtrationes & eleuationes aliter ſolitas ipſi accidere una uice, & aliter alia, ita quod ſemper ibi nouitas contingit, & hoc eſt totum inenarrabile. Reuelationes enim & uiſiones ſunt alterius modi una uice, & alterius alia.* Sic illa c. 56. in fine. Sanè toto opere diuerſos, quos experta, modos deſcribit, præſertim duos inſignes, quibus ſe Chriſtus Dominus præſentem eius animæ ſolitus exhibere. inuenies eos capitulo 27.

CAPVT II.

De diuinatione.

SIcut ſpecies præcedens vera, ſic iſta falſa, ideò illam Coniectationi præpoſui, quæ quaſi mixta.

QVAESTIO I.

Quid ſit diuinatio?

ESſe aliquam conſtat, vel Cicer. teſte, cuius de ea duo libri ſuperſunt. *videtur nihil aliud eſſe, quā ſignificatio occultorum ex pactis conuentis cum dæmone. Significatio,* inquam, quia non perficitur ſola mentis intellectione ſiue cognitione, ſed ſignis quoque & verbis exterioribus vtitur; qua in re differt a ſententia per variam obſeruantiam acquiſita. Eſt autem tam præteritorum, & præſentiū quam futurorum, dummodo illa ſint occulta, hoc eſt procul remota ab humana cognitione. a Ideò malui dicere, *occultorum*, quàm, *futurorum*. Nam a vi. quid hoc. ſ. ſup. c. 1. 1.
prophetia & diuinatio in materia conueniunt. Quæ de pacto cum dæmone adduntur, illa ſeparant diuinationem, à prophetia, & a naturali coniectatione. hæc enim naſcitur, ex diſciplina, & obſeruatione humana: illa verò deſuper a Deo infunditur. Cumque quanta eſt diuinatio, dependeat ab ope dæmonis; qui *æmulatur diuinationem furando diuinationem*, vnde & dicta diuinatio quaſi diuinitatis imitatio, ſequitur diuinationem non poſſe progredi vlterius, quam dæmonis cognitio pertingit, ſequitur etiam, nec arte, nec natura diuinationem perfici. Vtuntur ad eam magi diuerſis inſtrumentis. Qui pactum expreſſum habent cum dæmone, quia nouerunt gratius illi nihil accidere hominum idololatrico cultu, ideo plerūque Sacrificium interponunt, ara ſtatuta, precibus nuncupatis, accenſo thure veſtibus verè, quales ſunt noſtrorum Sacerdotum. b Neque tamen hoc ſem b f. Gril. q. 5 n. 1.
per faciunt, ſed omittunt aliquando, vel quia temporis anguſtia non patitur, vel quia hoc non exigit forma diuinationis qua vtuntur. ſunt enim plures & diuerſæ, vt poſt docebo. Qui tacitum pactum habent, ij varijs vtūtur obſeruationibus, pro natura ſceleris; non quidem ſacrificantes; ſed tamen quæ faciunt & dicunt, referentes, gnari, vel ignari, in honorem dæmonis.

QVAESTIO II.

Quæ occulta poſſit dæmon reuelare?

QVadam, non omnia, poſſunt; quia non omnia norunt; quæ communis eſt Orthodoxorum ſententia, poſt Tertullian & Origenem, nempe D. Auguſtini, Euſebij, Anſelmi, Rabani, Damaſceni, D. Thomæ. c Adſcribam ſolius c Tertullia. Apol. cap. 21.
verba Marci Hiſtorici, qui poſtquam narrauit mendaces reſponſiones idoli Vene-

Veneris, ſubdit iſta; *Tales enim ſunt dæmones, ut qui decipiant & nihil ueri dicant. Neque enim poſſunt aliquid certò præſcire, ſed ex uerisimilibus præ ſe ferunt ſe præſcire apud eos qui eis ſeruiunt. Quomodo enim poſſunt uerum dicere, qui exciderunt a ueritate? Quod ſi in aliquibus contingit eos diuinare, hoc fit ex eo, quod euenit: quo modo etiam accidit in hominibus, ut ſæpe quædam prædicant futura, de re quæ euentura.* a Quæ valdè obſcurè dicta, ſic intelligenda, vt uera ſint: malle dæmones mentiri, ſed poſſe, ſi velint, verum aliquando dicere, atq; adeò dicere ſolere, vt tamen hac ipſa veritate decipiant. Nonnulla quoq; quæ creatam ſcientiam non ſuperant, ſcientificè poſſe prędicere, iuxta illa, quæ mox dicenda.

a M[...] in vita Porphyri[...] Gaza[...] viſc.

Primo nequit *dæmon certò prædicere, ea quæ ſunt omnino liberè futura*, b vt ſunt, primò quæ dependent abſolutè a voluntate Dei; cuiuſmodi ſunt ſupernaturalia myſteria, necnon gubernationes, & mutationes regnorum ac rerũpub. quia corda Principum ſunt in manu Dei, qui ſolus illa commutat vt lubet. 2. ea quæ dependent ex arbitrij humani libertate, ut quid cras ſim facturus, vel cogitaturus. 3. quæ ſunt omnino, & propriè futura contingentia, quamdiu illa non habent cauſam certam & determinatam.

b Te[...]l. & Orig[...] ſup. Aug[...] b. 2. [...]e G[...]. ad [...]tt. [...]. & Inſ[...].

Secundò, *ex iſtis quæ certò non nouit, poteſt dæmon multa probabiliter tantum & coniecturam faciens prædicere*. c Summam enim diuturna obſeruatione ſibi experientiam comparauit, & pollet angelico ingenij acumine, & optimè nouit rerum naturalium facultates, & ad quid valeant, hominum voluntatem, mediante appetitu ſenſitiuo, inclinare: nouit omnium hominum temperamenta, affectuſque, nouit quid ex his & illis ſequi ſoleat. Vnde contingit, vt ſæpè ad amuſſim prædicat, quid quando homines ſint facturi; vel etiã quod Deus hunc vel illum populum ſit puniturus, quod talis exercitus gladio, fame, peſtilitate affligetur, quod talis a tali ſit occidendus, quod Princeps de ſolio exturbandus; nam & hoc ex diligentia & fide coniuratorum, ſocordia & incuria cauendi, vel pellendi, poteſt colligere. Sic apud Nicetam, fanaticus ille Baſilacius Iſaacio excæcationem, & de ſolio deiectionem, quæ mox conſecuta, prædixit. d Degebat iſte vates prope Rhadeſtum: habebatur a vulgo propheta. *Ceterum* (ait Nicetas) *nihil ueri aut perſpicui de rebus futuris loquebatur, ſed uerba confuſa, inter ſe diſſidentia & perplexa fundebat, & quamuis ſæpè ridicula quædam admiſceret, tamen turbam paſtorum, agricolarum & remigum attrahebat. Nam mulierum ad ſe uenientium mammis contrectatis, & talis exploratis, obſcura promebat oracula, & ad pleraſque quæſtiones non reſpondebat, & ſuas diuinationes diſcurſationibus & inſanis geſtibus peragebat. Adſtabant ei quoque cognatæ aniculæ vecordes, & inſanæ, quæ conſultorib. explicabant, quid illi Baſilacij geſtus rerum futurarum deſignarent, & taciturnitatem, ut ſapientem orationem, interpretabantur. Is igitur homo, ut dixi, uates vulgo habebatur, & futura prædicere putabatur, a mulierculis præſertim; quibus turpes quæſtiones, & deformes ueſtium implexiones, pro ludo & ioco, cordi erant. Cordatis uerò hominibus, ineptus hiſtrio, & uetus ſilicernium uidebatur. Erant etiam, qui eum Pythonico ſpiritu eſſe præditum haut obſcurè indicarent; quorum ego iudiciis maximè aſſentior.* rectiſſimè. nam & obſcæna illa diſquiſitio, & diſcurſationes, verbaque perplexa, cuncta Satanicum fanaticũ fuiſſe conuincunt. Vt & ea quæ ſequuntur; *Imperatorem enim ad ſe uenientem, neque ut tanta potentia præditum excepit: neque ſalutationi eius, quæ erat;* Salue pater Baſilaci; *reſpondit, neque tacito nutu capitis gratias egit, ſed huc atque illuc, inſtar pulli equini, aut hominis furioſi ſaltans, accedentibus maledixit, nec ipſi quidem Imperatori parcens: vix tandem inquietis illis agitationibus omiſſis, ſcipione, quem manibus geſtabat, imaginis Imperatoris, quæ in eius oratoriæ cella pariete depicta erat, oculis eraſis, etiam pileum de capite illius auferre ſtudebat. Quæ cum feciſſet, Imperator eo ut deliro, deſpecto, diſceſſit.* Vaticinium mox euentus comprobauit; quem poterat quiuis ſagaci prudentia præuidere, cum & Alexius diligentiſſimè in fratris perniciem tenderet, & Iſaacius inopportuna ſecuritate, omnes delatores arceret atque repelleret; adeò vt velle perire videretur.

c [...]E b. d. [...]Ic Aug. [...]e d[...] nat. [...]em 5. & [...]5. I[...] naſc. [...]2. fid. [...]ap.

d Nicetas Choniat. li. 3

Tertiò,

Tertiò, *poteſt Diabolus certò prædicere, quæcumque dependent a cauſis neceſſarijs, quæ quidem ab alijs naturalibus cauſis nequeunt impediri*, vt ſunt motus cælorum, eclypſes, coniunctiones aſtrorum, & eiuſmodi: *quæ verò non neceſſario, ſed vt plurimum dumtaxat eueniunt, eo quod poſſint ab alijs cauſſis naturalibus impediri*, ut imbres, pluuias, nimbos, tempeſtateſq; ſonantes, & alia de hoc genere; *illa per coniecturas cognoſcit, & probabiliter prædicit tantum. Certò quoque poteſt prædicere, ea quæ nouit ſe permittente Deo facturum.* Sicut v.g. ſi Deo permittente ipſe peſtilitatis alicuius auctor & illator fuit, vi mali ceſſatura certo die; nouit peſtem ceſſaturam: idque certius adhuc, ſi ex pacto, ad certi ſigni alicubi reconditi, vel cõdicti ſublationem morbus definet: poterit certò finem mali prædicere. Sic puto Turca ille Famaguſtanus, qui cõgregata in foro concione populi, prædixit ſe intra horę ſpacium moriturũ, & confeſtim ſe mortuo luem deſituram, quod & factum. huic dæmon id manifeſtarat. *refert hiſtoriam Villamontius li.2. peregrin. cap.7.* Item *quæ intellexit per reuelationem, ſiue illa* contineatur in ſacris litteris, ſiue aliter dęmoni fuerit a Deo manifeſtata. Hoc pacto tã multa olim maligni ſpiritus prædixerunt de fidei arcanis, de Chriſti ortu & miraculis, de idololatriæ euerſione & ſimilibus, ut cum Hermetem ijdẽ ſpiritus docuerunt Aegyptiorum ſuperſtitionem abolendam, *a* cum Apollo ſe cedere Hebræo puero pronunciauit, & alia quæ accuratè congeſta a Steucho Eugubino. *b* Hæc quo ad futura.

a *Aug. li.8. de ciuit. Dei c.23.*
b *l.3. de perenni philo. ar.c.14.*

Quartò, *nihil dubitandum præterita dæmonem omnia memoria tenere, quæ uel aliena relatione accepit, uel ipſo coram geſta fuere:* tunc enim actus cognitionis cognoſcentis rem, vt præſentem, ſui ſpeciẽ in mente dæmonis impreſſam relinquit.

Quintò, *de præſentibus res obſcura non eſt, nam quæcumque actu exteriore prodita ſunt*, ut ſecreta furta, res perditæ, theſauri olim defoſſi, metalla ſubterranea quæ hominum cognitionem fugiunt; *dæmonibus nota ſunt*, de ſolis cogitationibus in animo manentibus controuertitur, an eas dæmon cognoſcat? Experientia ſæpè probauit illum non eſſe mendacem indicem, ſed per energumenos ueris infamiæ iaculis configere. Scio quid Scot. Duran. Ockam cenſuerint: ſed placet communior ſententia Alberti Magni, Alexan. de Hales, D. Thomæ, D. Bonauent. Richardi, & Ariminenſ. *virtute ſua naturali, nullas eum affectiones liberas, uel cogitationes ſpontaneas hominis, ſine alicuius manifeſtatione, poſſe cognoſcere:* quia hoc Deo proprium. *c* Quo argumento Sancti Patres Ambroſ. & alij *d* probant Chriſti & Spiritus ſancti diuinitatem, ex cogitationum ſecretarum cognitione. Sed & Gentiles hoc faſſi, cogitationes haſce, ſoli diuinæ naturæ perſpectas, ceteros latere. *e Verum ſi cogitationes vultus, vel membri alicuius motu, aut mutatione, uel alio extrinſeco ſigno prodantur; penitius & ſollertius, quam exercitatiſſimi medici, ex huiuſmodi dæmones indicijs internas animi affectiones deprehendunt*, ut docent Auguſtin. & Caſſianus. *f Poteſt etiam* veterator *adeò uehementer phantaſmatibus immiſſis hominem turbare, ut uix ad aliud aduertere, uel aliud queat tum cogitare, quã quod ab eo ſuggeſtum fuit: ita fit ut uideatur diuinare quæ homo cogitat.* hoc accidit in Albigeriana viſione, de qua ex Auguſtino Cardanus. *g* ità Scotus Parmẽſis anno 1579. Traiecti ad Moſam hanc cogitationum ſcientiam aucupabatur. dicebat enim, cogita quod uoles, & cogitationem diuinabo, ſcilicet dæmon importuniſſimam ſtatim de re aliqua Mago nota immittebat cogitationem; & anno 1600. idem factitabat Græculus ille apud Brabantos impoſtor; & hac fraude eluebat Apollonius Tyanæus apud Philoſtratum libro 1.

c *3.Reg.8. v.39. & 1.v.2*
d *D. Ambr. in Luc. 5. D. Hier. in Mat.c.9 D. Chry. hom. 3. in Matt. B. Cyril. in Ioa. D. Aug. de ſcient. dæmon. Na. ſta.q. ad Antio. Didymus de Spiritu ſ.*
e *Xiph. li.4. & fac. Apoll. Tyan. Orat. a Domitia. Iulianus apoſta. apud Ammian. li. 25. Pau. apud Pell. lib.14*
f *D. Aug. d. c.5. Caſ. collat. 16.*
g *Car. to.2. ... min. litt.o. fin. li.8 de uarieta.*
h *Cico de diuin.*
i *q.6 u.7.*

Notandæ ſextò circa hæc fraudes aliquæ diaboli. Nã cum eſt ignarus rei futuræ: tum, ſi coram prudentioribus, & doctioribus agat, exili ſono, ambiguè. uel perplexè & obſcurè adeo reſpondet, ut uix intelligatur, exẽpla uetera ſuppeditant varij, *h* recentius vnum Grillandus, *i* idemq; fieri ab eo ſolere teſtatur Pſellus *l. de Nat. dæm.* Si res ipſi ſit cum ignaris & ſimplicibus,

fucum

fucum non facilè deprehenſuris; audacter, & palam mentitur. Cauſa tā ambigue reſpondendi eſt, vt quomodocũque res accidat, laudem conſequatur, ſi pro conſultoris voto; ſin contra, queat prætexere ignorantiam atq; ſtuporem interrogantis, qui mentem reſponſi non intellexerit. Ecce Cræſo reſpondet.

Perdet Cræſus, Halyn transgreſſus, maxima regna.

Si uiciſſet Cyrum, hoc volebam dixiſſet; te copias omnes hoſtiles depopulaturum. Vincitur Cræſus; hoc ait volebam, te amiſſurum regna amplisſima, cur mentem meam non aſſecutus? Simile reſponſum tulit Ferrātis Flandrię Comitis mater, cum pro diademate carcerem filius ſibi infelici prælio deſpondit. *lege Gaguinum lib. 7 Hiſt. Frāc. & Berrar Girard lib. 10. Annal.*

Septimò ſciendum *dæmones, quæ pollent celeritate, quæ in remotis longo itinerum interuallo regionibus geruntur, ea tam celeriter denunciare poſſe, ut diu ante prædicta ab ignaris putentur.* Sic Apollonius, cum Epheſi eſſet, exclamauit, ut præſens ſpectaculo, Romæ interfici Domitianum. *a* aliud exemplum de quodam iuuene refert Gellius. *b* aliud de Chariberto Aimoinus, *c* aliud ſui temporis Grillandus, *d* plura æui huius Nicol. Remigius. *e*

a Philoſt. in vit. Apoll. b l. 5. Noc. At. c. 18. c l. 3. Annal. c. 22. d 6. nu. 8 e l. damo. tr. c. 10

De his, qui volet plura legat Grilla. *q. 6. a. n. 3.* Michael. Medinam *lib. 2. de recta in Deũ fide c. 1.* Binsfeldiũ *in rub. C. de malef. & mathemat. Notab. 10.*

QVAESTIO III.

Quomodo dignoſcatur diuinatio a prophetia, & coniectatione?

QVando pactum adeſt expreſſum, nihil res habet difficultatis, in pacto tacito difficilius iudicium. Tria tamen poterunt obſeruari, nempe *proportio rei* cognoſcendæ & cauſæ per quam cognitio quæritur; *natura quoque*, qua prædita eſt cognitio quæſita; *& intētio*, quam habet qui quærit.

Primò ſi talis *ſit illa proportio ut ſufficienter unum ex alio deprehendatur, non erit diuinatoria neque damnanda hæc inquiſitio.* Proportio autem huiuſmodi triplex eſt. vna, qualis effectus ad ſuam cauſam, ſic cognoſcit ecclypſis ex cæli motu: alia qualis cauſæ ad ſuum effectum, ſic ex fumo ignis cognoſcitur: tertia, qualis diuerſorum effectuum cum cauſa communi cui vterque effectus connectitur: & ſic originis ratione etiam ſibi quodammodo proportionantur; ſic, quia quæ cauſa eſt arcus cæleſtis, eadē quoque cauſa eſt ſerenitatis, rectè ſerenitatem ex arcu cæleſti colligemus. Si verò ex nullo horum capitum triũ queat vnum ex altero cognoſci; cenſenda inueſtigatio cum tacito dæmonis pacto coniuncta.

Secundò quoad ipſam cognitionem, ſiue modum cognoſcendi, conſidera; Num quæratur cognitio certa, & infallibilis, vel ſaltem firmior, quā par ſit ſperari, conſiderata humani arbitrij, & aliarum ſimilium cauſarum cōcurrentium libertate, tunc pactum tacitum cenſebitur. Hinc vehementiſſima ſuſpicio naſcitur contra aſtrologos, onirocriticos & ſimiles, qui de huiuſmodi futuris contingentibus aliquid abſolutè aſſerunt, etiamſi dicant, ſe velle id probabiliter tantum affirmare. *f* Contra ex eodem capite excuſandi aſtrologi, onirocritæ & ſimiles: qui reuera non niſi vt probabiliter, & indefinitè, circa humanos euentus, quædam conijciunt, ex impreſſionibus cæleſtibus & corporeis affectionibus, quas homines vt plurimum ſua ſponte ſequi ſolent. *g*

f *Sixt. 5. in bulla cont. aſtrolog. &c.*

g *Caiet. 2. 2. q. 95. ar. 5. & 6.*

Tertiò attendendum; *uelitne quis ſerio quærere cognitionem occultorum, per media ad id uana, & ex medijs iſtis ſolis, non a Deo, illam exſpectet, nam & tunc præſumitur tacitum pactum ſubeſſe.* Ex hoc capite a ſuperſtitione diuinatoria excuſabitur. 1. qui ioci tantum cauſa huic diuinationi vacaret, ſciens eam inutilem eſſe: quemadmodum nemo ſuperſtitioſum iudicet eum, qui in cerebro gallinæ ſmaragdum, vel in ſimiæ tergo caudam quæreret, ſciens ſe illic non inuenturum. 2. qui gnarus rem ad hoc natura ſua inefficacem eſſe, per hanc ta-

men, a Deo cognitionem exſpectaret precibus & deſiderijs petitam: ſic in S.S. excuſantur ſortes conſultoriæ, de furto Acham, *a* & de cauſa tempeſtatis; *b* & de Ionatha; *c* iuxta dictũ ſapientis, *d* *ſortes mittuntur in ſinum, ſed a Domino temperantur.* ſic etiam excuſandi, qui in graui cauſa, & arduo negotio, cum aliud non ſuppetat remedium, ſignum à Deo petiere, ex cælo vel terra, vel doceri cupiunt, per aliquam vocẽ ſiue actionem humanam, præter intentionem dictam vel factam, *e* vt ſeruus Abrahæ, & Ionathas fecerunt. *f* Et hæc veriora ſunt, quam quæ nimis rigida Niderius poſuit in Præcep. 1. c. nono litt. D. in fine.

a *Ioſu.* 7.
b *Ion.* 1.
c 1. *Reg.* 12
d *Prou.* 16. *v. ult.*
e *D. Tho. d. q.* 95. *ar.* 7.
f *Geneſ.* 24. & 1. *Reg.* 14.

QVAESTIO IV.

Quale peccatum ſit diuinatio?

IN primis *illicita eſt, & ſuperſtitioſa, & ſapiens hæreſim,* quando quæritur cognitio rerum ipſi dæmoni incognitarum. *Illicita, ſuperſtitioſa & manifeſtè hæretica;* quando dæmoni cultus latriæ, vel duliæ exhibetur, vel imagines vel libri baptizantur, vel pueri rebaptizantur, rerumvè ſacrarum abuſus accedit. *Illicita tantum, & non ſuperſtitioſa,* quando quæritur cognitio quæ dæmonis ſcirẽ non ſuperat. *g*

Secundò ſciendum, *quod explicitũ pactum, ſemper ſit mortiferum,* ſiue voce, ſiue facto dæmon inuocetur, nec inter fideles vllus videtur locus eſſe ignorationi. Alcimus Auitus, vt mittam ceteros contra diuinationem illicitam hanc tulit ſententiam veriſſimam *lib.* 2. *Carmi. cap.* 15.

g *Penna cõ.* 67. *in part.* 2. *direct. In quiſi. de quo nos plura li. ſeq.*

Nec minus hoc pulſat temeraria cura ſciẽdi
Angit præſcitus ducti quos terminus æui;
Cum tamen eductas inferni ſedib. umbras
Colloquium miſcere putent, & nota referre:
Spiritus erroris, qui tum bacchatur in illis,
Ad conſulta parat uanis reſponſa figuris.
Ne vero multis dicamus ſingula verbis,
Præſenti illuſus, damnabitur ille perenni
Iudicio, quiſquis vetitum cognoſcere tentat.

Sint exemplo Saul cõſulens Pythoniſſam in Endor, & vxor Ieroboami conſulens Beelzebub Deum Accaronitarum. 1. *Reg.* 28. & 4. *Regum. c.* 1. *Natura quoque ſua lethalis eſt Diuinatio coniũcta tantum implicita ſiue tacita inuocationi, ſeu quod idem eſt pacto, ſed fit veniabilis,* 1. propter ignorantiam; ſi illa tanta vt difficulter vici potuerit; hoc eſt nec affectata, nec nimis craſſa vel ſupina fuerit. 2. licet materię leuitas ordinariè non excuſet, eo quòd hęc eſt vſurpatio cognitionis Deo reſeruatæ, quæ per ſe admodum grauis etiamſi à materia abſtrahatur; tamen quando claris indicijs cõſtaret animum. & intentionem planè caruiſſe ſuperſtitione, (v. g. quia non tam cognitionem adipiſci voluit, quam tali obſeruantiuncula ſic ſe per iocũ oblectare) peccatum fieret ueniale vanitatis; poſſetque nonnunquam contingere, vt talis iocus ob omni delicto immunis eſſet, & adeò decenter, & opportunè adhiberetur, vt ad virtutem Eutrapeliæ videretur pertinere. Sic P. Greg. Valencia. *h* quem in hac quæſ. ſum ſecutus.

h 2. 2. *diſp.* 6. *q.* 1. 4.

QVAESTIO V.

Quotuplex ſit diuinatio?

EX D. Aug. & D. Th. doctrina, *i* diuinationis omnis fundamentũ eſt implicitum, vel explicitum pactũ cum dæmone. *Implicitum* cenſetur, quando quis quærit, cognitionem ſoli Deo reſeruatam, aliunde quam ex Deo, idque medijs indebitis, hoc eſt, a diuina prouidentia ad hoc minimè inſtitutis. Nã hoc ipſo quod quis ad has uanitates & inſanias falſas reſpicit, vult profecto a dæmone edoceri; qui huiuſmodi curioſitatum auctor eſt, & earum functionibus ſe lubentiſſimè permiſcet. *Explicitum pactum* ſeu inuocatio duplex eſt, nam vel fit expreſſis, & conceptis verbis, vt faciunt incantatores, qui coniurant per illicitas formulas a dæmone inſtitutas, vel fit ipſo facto & actione; quando quis facit illud, quod nouit dęmonem, pro ſigno ſeu teſſera ſuæ opis & efficientiæ, conſtituiſſe. k

i *Aug.* 2. *de doctr. Chriſt.* 22 & 23 *D. Th. d.* 95. *ar.* 2.
k *Caie. d. q.* 95. *a.* 3. *Nauar.* 11 *Manu. nu mero* 2

Theo-

Theologi explicitas omnes (vt & Grilland. *a*) reducunt ad *Necromantiã*: implicitas, ad *Sortilegium* & *augurium* nimis laxè & impropriè his vocib. vtentes, quarũ preſſior eſt ſignificatio, nec ſatis omnes ſpecies (quæ penè innumeræ) comprehendens: de quib. iam materia, & ordo me vocant ſigillatim agere. Diuiduam in duo quaſi capita omnes quas inuenio ſpecies, priore complectar eas in quibus clarè cognoſcitur pactum expreſſum: poſteriore ceteras.

a 1.q.6.

QVAESTIO VI.

De ſpeciebus diuinationis: in quibus aperta inuocatio interuenit.

HVius ſũma quaſi genera ſunt duo, *Oraculũ* ſeu *Dæmonomantia*, & *Mangania*.

Oracula, uaticinia, χρησμοὶ, μαντεύματα, Dæmonomantia, hæc omnia poſſunt pro ijſdem ſumi, nam commune omnibus eſt, quod ijs *Theomantiam* veram ſiue *prophetiã* Diabolus conatus fuit imitari, dando petentibus reſponſa, vel ex antris, vel ex ſtatuis, vel ex hominib. Talia fuere, oracula, *Iouis Dodonæi*, quod a poſteris Dodanim inſtitutum; qui Magi fuere, & quercus conſecrarunt, & pelues pulſari inſtituerunt, quæ ſpecies diuinandi diu ſanè viguit: item *Iouis Ammonis*, quod Hebræum vocabulũ ſignificat veracem iuxta vnam Etimologiam, nã iuxta aliam potes cum Ioſepho, *fortem* interpretari. Nam mediæ litteræ, geminatio potius ad pronũciationem, quam ſignificatum, pertinet. Græcis ἄμμος harena, Aegyptijs *Hammon* Sol, quo nihil occulatius, nihil fortius, ſecundum Gentiles. Item *Iouis Trophonij* de quo exſtat accurat⁹ Dialogus Nicolai Leoniceni: *b* item *Apollinis Delphici*, *Clarij*, *Delij*, *Smynthæi* & innumerae alia; *Veneris etiã Gaζenæis*, paucis noti. *d* Horum cauſam phyſicam reddi poſſe multi cenſuerunt, non veteres tantũ, ſed & recentiores viri eruditi; *e* pleriſque viſum eſt peculiarem quandam loci illius è terra exhalationem, quæ fanaticos efficiat adducere. Vtuntur ſimilitudine petita ab illis, quos atra bilis exagitat; quos, inquiunt, non modò ſibi ignota fari ſolere, ſed linguis etiã loqui quas, dum ſani erant, nullo modo ſciuiſſent. Verùm hoc, quod de linguarum locutione addunt, atræ bili tãquam cauſæ efficienti, nequit aſcribi, quia dependent à conſideratione. Præterea ſanior, hoc eſt Chriſtiana, philoſophia hac in recõſentit Pſello; quẽ illi iniuria reprehendunt, qui Pſellus, & cũ eo Codroncheius & Fernelius inſignes medici, *f* cenſuit effectus tales adſcribendos dæmoni adſiſtenti, vel obſidenti hominem, ſpecum, ſtatuamve; per accidens tantum fieri, vt dæmõ hæc, quam illa loca, vbi talis nõ eſt exhalatio, velut accommodatiora inſtituto ſuo deligat; ſicut & libẽtius obſidet atrabiliariorum corpora. Quare quod expurgato medicamentis corpore, ceſſet vaticinatio; hoc inde fit, quia dæmõ illa corpora deſerit, in quibus non inuenit amplius amicas ſibi diſpoſitiones. Quod vero priſca ceſſarint oracula, non tam tribuendum vapori ſeu exhalationi illi deficienti, quam virtuti Saluatoris noſtri Ieſu; qui ſuperueniẽs fortior, forti armato hæc deceptionis vaſa extorſit. Iamblichus, ipſe ſibi contrarius, *g* vaticinia nec ab arte, nec a natura, nec a ratione, nec ab alia quapiam cauſa manare cenſuit, ſed diuinitus tantum concedi, hoc eſt a dæmonibus. Dæmon autem hæc oracula pleraque per maleficas fundebat, tales enim fuere illæ feminæ, quæ dictæ *Dodonides columbæ*, vt docuit Pauſanias in Arcadic. *h* ſic dictæ, quia Theſſali (teſte Seruio in Bucoli.) tam vaticinatrices quã columbas, vocant πελειάδες. Tales *Gallicenæ* (ſic dictæ mulieres antiſtites Gallici numinis, in Sena Britannici maris inſula) quæ magici carminis vi tempeſtates ciebant, ſeq; in quæ collibitum animalia uidebantur transformare, futura prædicebãt, & ſanabant quæ alijs inſanabilia. *i* tales *Pythiæ* Delphis, vt ex deſcriptione Oraculi a plurimis tradita patet: talis *fatidica Brãchidarũ*, quod oraculum ab *Iamblicho* deſcriptũ. Magi etiam fuere *uates Colophonijs, Trophonij*, & *Soractini*, de quib. Pauſan. *in Achaic.*

b Dial. Trophius.
c uide Calcagn. lib. de oracul. Iul. Sen. lib 9.
d ato. Leander lib. 4.

de ſpect.
d *Marcus in uita S. Porphyrionis Gazẽſis Epiſc.*
e *Iãblich. li. de myſter.*
Plutar. li. de defec. oraculi. Põponat. Aponenſ. in ſect. 30. problem. *Leui. Lemn. li. 2. de occult. c. 2.* *Sirenius ſup. & alij.*
f *Fernel. li. de abdi. rer. cauſ. 1. Codronch. l. 2. de morb. maleſ. c. 8.*
g *lib. de myſter. c. 21. et 26.*
h *Natalis Comes li. 6. Mytholog. c. 10.*
i *Pompon. Mela lib. 1. & Cælius lib. 13. antiq. c. 33.*

& Strabo *Geograph. libro* 5. legendi. Talis Francica Pythoniſſa, quæ Meroueum decepit, de qua Gregor. Turonenſ. *Hiſt. Franc. lib. 5. c. 14.* Tales omnes *Pythonici*, qui & *ventrilogi* dicti, & ἐγγαστρίμυθοι, & ἐγγαστριμάντεις, (eo quod ex imo ventre vox prodire videbatur, vt explicant Orig. & alij *a*) & στερνομάντεις, eo quod aliquando ſub pectore infra cutē ſe dæmon oſtentet, & per pectus loqui videatur (talem ſe vidiſſe ſcribit Cælius Rhodiginus *b*) vocantur etiam *pythones* a ſciſcitando πυνθάνεσθαι, & εὐρύκλεοι a quodā Eurycle obſeſſo, iuxta Suidam & Ariſtoph. vel ab ipſo dęmone obſidente, quē Eurycleñ vocat Plutarchus. Huc pertinent quibus dæmon ex arca reſpondet, operæ pretium puto adſcribere, quod duo recentiores ſcriptores Germani de hac re commemorarunt: fuiſſe in Miſnia ruſticum quendam: hunc domum retuliſſe pecuniam veſicæ ſuis incluſam, & ſcamno impoſuiſſe: cumque alio abiuiſſet, ſus domeſtica, vt vorax & multiuorum eſt animal, in veſicam incidit, & vt vidit deuorauit. Ruſticus rediēs, quam non inueniebat, ab vxore depoſcit. negat mulier vidiſſe ſe, quid agat? adit ſtolidus vetulam propè degētem, quam pro veratrice habebant, iubet muliercula virum in limine domus reſiſtere, nec a linea quam creta notarat latum abire culmum: mox ingreſſa cubiculum, dæmonem ſciſcitatur de fure his verbis, arcam introſpiciens. *Quidā N. pecuniam ſuam domum reuerſus tali amiſit die, quem ais furatum?* reſpondit veterator ex arca (nouo ſuo tripode) *ſus comedit domeſtica. Tu tamen dicito, coniugem eius, ut cum ſacerdote amaſio eam abligurirεt, clā ſuſtuliſſe.* reſpondet illa ruſtico, quod a dæmone iuſſa, tacet de ſue. Sed ruſticus cuncta ſciebat. nam nihil veritus anile interdictum, pedetentim ac leniter illam fuerat ſubſecutus, & ante oſtium cubiculi ſubſtiterat, vt quid malefica moliretur, accuratè per rimā obſeruaret. Reuerſus domum vxori, & amicis cuncta narrat; ex eorum cōſilio ſuem mactat, crumenam potitur. Defert triueneficam, vt calumniatricem, & dæmonis partiariam magiſtratus portentum flammis expiauit. Vocātur etiam huiuſmodi *à dæmoni afflati*, vocantur *fanatici* etiam a Iuriſconſultis, *c* Græcis ἔνθεοι, ἐνθεαστικοί, ἐνθουσιάσται, differunt ab *arreptitijs* & *obſeſſis* ſola vaticinatione. Ex hoc genere fuere, Orpheus, Muſæus Atticus, Tyreſias Soſipatra apud Eunapium *in vita Aedeſii*: Montaniſtæ apud Epiphan. *hæreſ.* 85. & alij apud Lactant. *lib. 4. inſtitut. c. 25.* Ruffinum *lib. 2. Eccleſ. hiſt. capite quarto*, & Oecumen. *ad cap. Actor. 12.* & communiore conſenſu *Sibyllæ*, quarum nomen non eſt improbabile deductum a *Kibel*, *d recepit, acceptauit*, vnde *Kabalæ* ſignificat doctrinam cœlitus traditione acceptam. Sanè Sibyllarum antiquiſſima Sambethe, Noachi filia fuit. Tales etiam ſunt ἐκστατικοί, qui a dæmone extra ſe rapti, motu ſenſuque priuati, & mira putantes, interea ſeſe adſpicere, quæ futura poſtmodum, enunciant. Omnes huiuſmodi phanatici, ſiue vates idolorum, ventriloqui, Ecſtatici, & reliqui quos dixi, damnantur in S. Scriptura, *e* & contra hos Saul pęnā mortis ſanxerat, vel potius a Moyſe ſancitam fuerat executus, *f*

a Orig. li. 7. contra Celſ. Chryſoſt. in 1. ad Cor. c. 12. & Oecumen. in cap. 16. actor.

b li. 8. c. 10

c l. 1. ... dil. ad ...

d Eſt 4. v. 4.

e Leu. 20. v. vlt. ... 18. v. ...

f 1 Re. 28.

בכל

SECTIO II.

De Manganiæ modis varijs, & primò de Necromantia.

ALterum diuinationis caput vocatur γοήτεια, ſiue μαγγανεία, cuius plurimi ſunt modi.

Præcipuus eſt ille, quem cum Iamblicho perperam nonnulli audent vocare θεουργίαν, rem peſſimam honeſti nominis pallio tegentes, vt accuratè docuit Petrus Leloyherius, *g* alijs melius dicitur ψυχομαντεία, ψυχαγωγία, ψυχοπομπαῖα *ſepulcrale carmen* vocat Apuleius, communiter dicimus Græca denominatione *Necromantiam*, hāc Gētiles certis locis (quæ putabant eſſe inferni oſtia, vt in occiduo Galliæ litore, vt apud Theſprotum, Tarentum, Auernum, Cimmerios, & Heraclæā) certis ritibus exercebant; quibus ſe putant manes elicere, deſcribitur accuratè a noſtris poetis, Horatius Sat. 8.

g lib. de ſpect. c. ... de Aug. b. 10. de cit. Dei, c. ...

...car-

... carminibus quæ uerſant atque venenis
Humanos animos, has nullo perdere poſſum
Nec prohibere modo, ſimulac vaga luna decorum
Protulit os; quin oſſa legant, herbaſque nocentes.
Vidi egomet nigra ſuccinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, paſſoque capillo,
Cum Sagana maiore ululantem (pallor vtraſque
Fecerat horrendas aſpectu) ſcalpere terram,
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt: cruor in foſſam diffuſus, vt inde
Maneis elicerent, animas reſponſa daturas.
Lanea & effigies erat, altera cerea maior
Lanea, quæ pœnis compeſceret inferiorem.
Cerea ſuppliciter ſtabat ſeruilibus, vtque
Iam peritura, modo. Hecaten uocat altera, ſæuam
Altera Tiſiphonen, &c.

M. denſes etiā hodie agn. diuel-lum teſte Caſneda l. 1 Hiſtor. Ind. cap. 31 puto ritu fœderis feriendi eſſe.

Seneca *in Oedipo*, canit in nemore obſcuro denſitate arborum Tireſiam hanc magicen peregiſſe, vt Laium euocaret;

Huc ut ſacerdos intulit ſenior gradum,
Haud eſt moratus, præſtitit 1 noctem locus.
Tunc 2 foſſa tellus, & 3 ſuper rapti rogis
Iaciuntur ignes. ipſe 4 funeſto integit
Vates amictu corpus, & 5 frontem quatit,
Lugubris imos 6 palla perfundit pedes:
Squallente cultu mœſtus ingreditur ſenex:
Mortifera canam 7 taxus aſtringit comam,
Nigro bidentes uellere, 8 atq; atra boues
Retrò trahuntur, 9 flamma prædatur 10 dapes,
Viuumq; 11 trepidat igne ferali pecus.
Vocat inde 12 Maneis, teque qui Maneis 13 regis,
Et obſidentem 14 clauſtra lethalis lacus:
Carmenque magicum uoluit, & rapido 15 minax
Decantat ore, quicquid aut placat leues
Aut cogitat 16 vmbras. irrigat ſanguis 17 focos,
Solidaſque 18 pecudes ueris, & multo ſpecum 19
Saturat cruore. libat & 20 niueum inſuper
Lactis liquorem, fundit & Bacchum 21 manu
Laua. 22 canitque rurſus, 23 & terram intuens 24
Grauiore Maneis uoce, et attonita 25 ciet.

Aſcripſi notulas numerarias, vt intelligatis, totidem his verſibus ritualia exprimi, accuratiſſimè, vt ſolet poeta iſte: de quib. qui plura volet, adeat Aduerſaria & Commentaria noſtra, quæ iam edita ſuperioribus annis. Statius tamen addidit numerum ararum hoſtiarumque, & alia quędam, hoc ip ſum Tireſię elicium deſcribens copioſiſſime, ſed parum clarè: addam lucis aliquid aſcribēdo, quod illorum erat officium, qui commentarios polliciti. Primò itaque ſignificat Tireſiam ſoli tum huic duntaxat diuinationi, negle ctis alijs, vacare:

Conſulit ille Deos, non larga cæde iuuēcū,
Non alacri penna, aut verum ſpirantibus extis,
Nec tripode implicito, numeriſque ſequentibus aſtra;
Thurea nec ſupra uolitante altaria fumo:

Subdit ſolitum duntaxat Maneis elicere; idque tum factum, prius Thebanum regem, qui ſe conſuluerat, ritè purificaſſe, & communiuiſſe, ne quid illi noxæ a Manibus inferretur. Sed primus verſiculus, mendoſus eſt, & fortè præcedens aliquis intercidit:

Tā penitus dure quā mortis limite manes
Elicitos patuiſſe refert . . . . mox;
. . . parat ante ducem, 26 circumque aidentum

** malè me' cod. odoris.*
Cærulea. coronæ uocantur ferrugineæ, nam color hic Diti ſacer.
Imbres Actæi, mellis liquor.
Quantum) verſus iſte, non pēdet a præcedēti: declarat fuſionis modū.
Trunca nemora, arbores decapitatas, quod hic ſolēne. Acheronte ſatæ ſunt Eumenides. aræ tres ponuntur Hecatæ: tres Eumenidibus: ſed hæ, nō infoſſæ, humiles tamen, unica Plutoni, infoſſa, ſed ſuper illas etiam alias eminens: ſimilis, paulò hac demiſſior, Proſerpinæ. Cupreſſum ploratā uocat: quæ in funere alicuius ambuſta. Prælibabat Virgo ſanguinem quem Maneis bibituri.
Secundus e-

*Viſceribus laceris, & * odori ſulfuris aura,*
Graminibuſque nouis, & longo murmure purgat.

Deinde, deſcripta ſilua veteri, & tenebroſa, & horrenda, & Hecatę ſacra, & ſpectris infeſta:

Hic ſenior uates (Stygijs accōmoda quippe
Terra ſacris; multoque placent ſola pinguia tabo)
Velleris obſcuri pecudes armentaq́; ſiſti
Atra monet .....
Tum fera 27 cæruleis intexit cornua ſertis
Ipſe manu 28 tractans, notaque in limine 29 ſilua.
Principio largos nouies 30 tellure cauata
Inclinat Bacchi latices, & munera 31 verni
Lactis, & Actæos 32 imbres, ſuadumq́; cruorem.
Manibus aggeritur quantum 33 bibit arida tellus.
Trunca 34 dehinc nemora aduoluit; męſtuſque ſacerdos
Tres Hecatæ, 35 totidemq́; ſatis 36 Acheronte nefaſtis
Virginibus, iubet eſſe focos. tibi rector 37 Auerni,
Quanquam infoſſus 38 humo, ſuperat tamen agger in auras
Pineus: hunc iuxta 39 cumulo minor ara profunda
Erigitur Cereri: frondes, atque omne cupreſſus
Intexit 40 plorata latus, iamque ardua ferro
Signati 41 capita, & frugum libamine 42 puro
In vulnus cecidere greges. Tunc innuba 43 Manto
Exceptum pateris 44 prælibat ſanguinē & omnes
Ter circum 45 acta pyras, ſacri de more parentis,
Semineces fibras 46 & adhuc ſpirantia reddit
Viſcera, nec rapidas moratur frondib. 47 atris
Subiectare faces, atque ipſe ſonantia 48 flammis
Virgulta, et triſtes crepuiſſe ut ſēſit aceruos

Tireſias. ... Cuius mox ſubit carmē Magicū prius (nam & Papinius duo ponit) quo inuocantur, Infernus *ſeu* Tartarus, Pluto, Proſerpina, Hecate, Tiſiphone, & iubentur Cadmeæ gentis Manes liberè pati exire, ceteros manere.

nim guis, effun tur, c terra beret rior potus licia

Tartarea ſedes & formidabile regnum
Mortis inexpleta, tuque ò ſuauiſſime fratrum;
Cui ſeruire dati Manes, æternaq́; ſontum
Supplicia, atque imi famulatur regia mundi:
Soluite pulſanti loca muta, & inane ſeuera
Perſephones, vulguſque caua ſub nocte repoſtum
Elicite, & plena redeat Styge portitor alno
Ferte ſimul greſſus, nec ſimplex Manib. eſto
In lucem remeare modus, tu ſepare cœtu
Elyſios Perſeia pios, uirgaque potenti
Nubilus Arcas agat. contra per crimina functis;
Qui plures Erebo, pluresq́; è ſanguine Cadmi;
Angue ter excuſſo & flagranti præuia taxo
Tiſiphone dux pande diem, nec lucis egētes
Cerberus occurſu capitum detorqueat umbras.

Sequitur tandem ſecūda, & minax incantatio, moram vate non ferente.

Atque hic Tireſias, nondum aduentantib. umbris.
Teſtor (ait) Diuos, quibus hunc ſacrauimus ignem,
Læuaque 49 conuulſa dedimus carcheſia terræ,
Iam nequeo tolerare moram. caſſuſne ſacerdos
Audior? an rabido iubeat ſi Theſſala cātu
Ibitis? an Schyticis quoties armata uenenis
Colchis agit, trepido pallebunt Tartara motu?
Noſtri cura minor? ſi non attollere buſtis
Corpora, nec plenas antiquis oſſibus urnas
Egerere, & mixtos Cælique Erebique ſub unum
Funeſtare Deos libet, aut exſanguia ferro
Ora ſequi aut ægras functorum carpere fibras.
Ne tenues annos, nubemque hanc frontis opacæ

Sper-

Spernite, ne moneo, & nobis ſæuire facultas.
Scimus enim & quicquid dici, fierique timetis,
Et turbare Hecaten, ni te Tymbrae uereret;
Et triplicis mundi ſummum, quem ſcire nefaſtum eſt,
Illum, ſed taceo, prohibet tranquilla ſenectus.
Iamque ego uos auide, &c.

E tibi Magi in dames iaci ſols mina de quibus dixi lib. 2. Anebone egypt. Tolicis, & Demogonē deſcrit.

Ex his Papinij ritualia præterea, plus viginti, notaui notulis: ſingula probare libri integri foret. Illud tantum addidero, patere hinc duos *Necyomantiæ* modos; vnum per ſacrificium, & incãtationem ſolam, quo utebatur Tireſias; alium Theſſalicum, adhibitis funeſtioribus ritibus, oſſibus, fibriſq; mortuorum, & alijs rebus planè ferabilibus, quem Lucanus deſcribit *lib.* 6. agens de Erichto excitante animam de functi militis Romani, primum itaq; illic inter cadauera, nutans animo qđ caperet,

1 Electum tandem traiectum gutture 2 corpus
Ducit, &, inſerto laqueis feralib. 3 unco,
Per ſcopulos miſerum trahitur, per ſaxa cadauer,
Victurum, montiſque caui; quem triſtis Erichto.
Damnarat ſacris, alta ſub rupe locatur.

Vt illic in ſua ſpecu, quam nemus tenebroſum magis inumbrabat, vbi nulla vnquam a ſole lux; cadauer habuit; aſſumpſit habitum artis ſuæ præceptis congruentem.

** o, decolo hoc eſt a ...*

** Diſcolor 4 & uario furialis cultus amictu*
Induitur, vultuſque 5 operitur crine ſoluto,
Et coma uipereis ſubſtringitur horrida 6 ſertis.

Tum opus aggreditur, & adhibet inſtrumenta ſolita, quibus corpus viuificari uideatur.

Pectora tunc primum feruenti 7 ſanguine ſupplet
Vulneribus laxata nouis, taboque medullas 8
Abluit, & uirus largè 9 Lunare miniſtrat.
Huc quidquid fetu genuit natura ſiniſtro
Miſcetur, non ſpuma canum, 10 quibus vnda timori eſt:
Viſcera non 11 lyncis, non dira 12 nodus hyenæ
Defuit, & cerui paſti ſerpente 13 medulla;
Non puppim 14 retinens Euro tendente rudenteis
In medijs echeneis aquis, oculique 15 draconum,
Quæque 16 ſonant fetà tepefacta ſub alite ſaxa;
Non Arabum 17 uolucer ſerpens, innataque 18 rubris
Aequoribus cuſtos pretioſæ uipera conchæ;
Aut uiuentis adhuc 19 Libycæ membrana ceraſtæ,
Aut cinis 20 Eoa poſiti phenicis in ara.
Quo poſtquam uiles, & habenteis nomina peſtes
Contulit, infando 21 ſaturatas carmine frondes,
Et quibus os dirum 22 naſcentibus inſpuit, herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipſa ueneni.

Virus. *Spumam quam uocãt Lunæ de qua Cõ. in Senecam. porro cũcta quæ hic recẽ ſentur, habẽtur vt venena magica, ueterum libris cemmemorata.*

Poſt herbas, incantatio ſequitur duplex, primum vlulatu (ſicut Horatij Sagana) & incondito ferarum ſono; deinde concepto ac ſolemni Carmine. Hodie quoq; murmur, verbis præmittunt.

Tunc vox Lethæos cunctis pollentior herbis
Excantare Deos, confudit 23 murmura primum
Diſſona, & humanæ multum diſcordia linguæ.
Latratus habet illa canum, gemituſque luporum.
Quod trepidus bubo, quod ſtrix nocturna queruntur,
Quod ſtridẽt, ululantque feræ, quod ſibilat anguis,
Exprimit, & planctus illiſæ a cantib. undæ *a corrige cautibus.*
Siluarumq; ſonum, fractæ tonitrua nubis.
Tot rerum uox una fuit, mox cetera cantu

Explicat Aemonio, penetratque in Tartara lingua.

Duo mox ſubdũtur carmina, prius quoque (vt ſuperiora illa Tireſiæ) deprecatorium, poſterius comminatorium. In deprecatorio aduocantur Eumenides, Styx, Chaos, Pluto, Mors, Elyſij, Perſephone, Hecate, Cerberus Parcæ, & Charon; & obſecratio additur, cõmemoratis ſuis meritis, ac cultu illis aſſiduo, necatorum infantium, & antropophagiæ;

Exaudite preces; ſi vos ſatis ore nefando,
Pollutoque uoco, ſi nunquam hæc carmina fibris
Humanis 24 *ieiuna cano, ſi pectora* 25 *plena*
Sæpè dedi, & laui calido 26 *profecta cerebro:*
Si quis, 27 *qui ueſtris caput, extaque lancibus infans*
Impoſuit, uicturus erat: parete precanti.

Deinum, cum umbra, iam apparẽs, ſuum cadauer ſubire uereretur, ac detrectaret, quod illa iuſſerat;

... Miratur Erichto
Has fatis licuiſſe moras, irataque Morti
Verberat immotum viuo ſerpente 28 *cadauer,*
Perque cauas terræ, quas egit carmine 29 *rimas*
Manibus illatrat, regniq; ſilentia rumpit:

Idque minis illis magorum veterũ, quas Porphyriuſmet irriſit, commemoratis; quas apud alium neminem tam diſertè expreſſas inuenio, ſunt autem ſequentes:

Tiſiphone, vociſque meæ ſecura Megæra,
Non agitis ſæuis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iam vos ego nomine vero
Eliciam; * *Stygiaſque canes in luce ſuperna*
Deſtituam, per buſta ſequar, per funera, cunctis
Expellam tumulis, abigam vos omnibus vrnis.
Teque Deis, ad quos alio procedere vultu
Ficta ſoles, Hecate, pallenti tabida forma
Oſtendam, faciemque Erebi mutare ueta-bo.
Eloquar immenſo, quæ te ſub pondere terræ
Contineant, Ennæa, dapes: quo fœdere mœſtum
Regem noctis ames; qua te contagia paſſam
Noluerit reuocare Ceres. Tibi, peſſime Mundi
Arbiter, immittam ruptis Titana cauernis,
Et ſubito feriere die paretis? an ille
Compellandus erit; quo nunquam terra vocato
Non concuſſa tremit; qui Gorgona cernit apertam,
Verberibuſque ſuis trepidam caſtigat Erinnym;
Inſpectata tenet vobis qui Tartara; cuius
Eſtis vos ſuperi, Stygias qui peierat vndas?

Hæc i[ta-] tus Cl[au-] dianu[s] ... M[u-] Dem[ogor-] nem, [quod] imita[tus] fuit [...] uerſib[us] tis.

* *En χοροῦ ſtreū illud: qui dæmones vocat telluris canes, vt doctum li. 2.*

Neque hæc tantum, ſed poſtquam vmbram in corpus ſuum impulit, illam quoque adfata, eique pollicita eſt immunitatem a magicis de cetero cantibus.

... Dic (inquit Theſſala) magna
Quod iubeo mercede mihi, nam vero locutum
Immunem 30 *toto mundi præſtabimus æuo*
Artibus Aemonijs. tali tua membra ſepulcro,
Talibus exuram Stygio cum carmine ſilluis,
Vt nullo cantata magis exaudiat umbra.
Sit tanti uixiſſe iterum. nec verba, nec herba
Audeaant longa ſomnum tibi ſoluere Lethes
A me morte data. . . . . .
Addidit & carmen, quo 31 *quicquid conſulit, Vmbram*
Scire datur.

De-

Denique cum cadauer reſpondiſſet, non potuit, ſine venia Erichtus vmbra diſcedere, concedit ergo redeundi facultatem.

... Sic poſtquam fata peregit.
Stat vultu mœſtus tacitò, mortēq.repoſcit.
Carminibus magicis opus eſt, herbiſque cadauer
Vt cadat, & nequeunt animam ſibi reddere fata.
Conſumpto iam iure ſemel. 32 *tum robore multo*
Exſtruit illa rogū, vadit defunct⁹ ad igneis
Accenſa iuuenē poſitū relinquit Erichto;
Tandem paſſa mori....

Si mortuus mori quiret, vel arte Magica reſuſcitari. ſed de vmbra, vt de anima locutus poeta, metaphoricè vitā mortemq; vſurpauit. Sunt autē, & in his verſib. triginta duę notatæ obſeruātiæ Magicę in hac ſpecie diuinationis. Huic ſecundę ſpeciei, quatenus iniurij ſunt in vita functos, vel deportationis, vel mortis pœna ſtatuta in viliores, *a* & poſteriore iure; in vtriuſq; ſpeciei euocatores a Conſtantino lethale ſupplicium ſancitur. *b* Tertull. arcanū detegit, *c* cum docet, non vmbras defunctorum, ſed earum loco dæmones apparere, dæmones operari ſub obtentu animarum; *item*, omnem incorporalem corporum exhibitionem præſtigias eſſe. Exempla dęmonum qui apparentes mentiti ſe eſſe animas defunctorū, noua & vetera Creſpetus *lib. de odio Satanæ diſcur. 12. a fol. 192. in fine.* Prior illa Tireſiæ, in qua nudū ſimulachrū ſeu idolum animæ exhibebatur, & ſola perficiebatur inuocatione, σκιομάντεια proprie dicebatur: poſterior verò, in qua Diabolus ſæpè, cum cadauer nō aderat, totius humani compoſiti figuram ſimulabat; v.g. cum quis Achillis habitum ſtaturamq; corporis videre volebat; ordinariè nūquam ſine ſanguinis effuſione obtinebat, ideoque Apollō. Tyanæus *d* vt ſe peritiorē alijs oſtenderet, negabat ſe ſanguinem libaſſe; vocabatur ſtrictè, νεκυομάντεια ſiue νεκρομάντια, Glycas *e* diſputans de verbo κληδονίζεσθαι, ſcribit eā vocem quoſdā accipere pro obſeruatione oīum, alios verò pro euocatione. *Nam* κληδόνα *voca*

a l. §. *ad- ... s. D. de ... c. uiol. ... ſepul- ... eod.* ... *multi. ... malef.* ... *athem.* ... *l. de ani*

d Philoſtra. l. 4.

e .2. *an- n.*

ri Geniorum per excantationes certas attractationem, & è ſublimi deductionem, deducta voce a κλῶ, *quod idem fit cum* καλῶ, *euoco.* idē alibi *f* non obſcurum exemplum nobis propoſuit Santabareni illius Pſeudomonachi: qui Baſilio Imperatori filium vita functum, ſic oſtēdiſſe fertur, ac ſi viuus adhuc foret. *Effecit enim, ut ſpecie imaginaria Conſtantinus eques patri, in quadam ſilua, obuiam fieret; quē ubi uiſus fuiſſet Imperator, & complexus, & oſculatus eſſet, mox euaneſcentem ex oculis amiſit.* fefellit Imp. ſed non Leonē Philoſophum Iuniorem Baſilij filiū; qui Santabarenū, non pro ſancto, ſed pro venefico, vt erat, ſemper habuit. Sacræ Scripturæ, videntur hanc diuinationē vocare, *diuinationem per Pythonem*, *g* vſurpantes nimirū Pythonem, pro dęmone ex terrę profundo ſpecu adueniente, & reſpondente. Periculi plena res, tum ipſi Mago, quem Diabolus interdum aufert, & vitæ aſpectuiq; ſubtrahit, vt de quodam narrat Franc. Picus; *h* tū ipſis, qui curioſe conſulunt, qui nonnunquā de mente abalienantur, & malè pereūt vt Rex quidam noſtris temporibus. *i* Quis etiā neſcit infelicem exitum Heliogobali, huic ſuperſtitioni addictiſſimi? *k* vtriſque conſultori & cōſulenti, pęna mortis lege ueteri īfligebatur. *l* Non deſunt, qui de his intelligāt illud Regis Hymnographi, *m comederunt ſacrificia mortuorum*, & illud Iſaiæ; *n num requiret pro viuis à mortuis?* Hæc de Necromantia ſufficiant, de qua ingenioſum opus exſtat Steph. Forcatuli I. C. quo Iuris auctores Papinianum, Africanū Paulum, & alios introducit ſua ipſoſmet reſponſa explicantes.

f p. 4. f. 415

g 1. Reg. 18 v. 7. 8.

*h lib. 4. de pr*æ*not. c. 9.*

i N. lib. 2. Dæmonom. c. 3.

k Xiphilin. in eius uita.

l Deu. 18. v. 11. iūcto Leuit. 20. v. 6. & 27.

m Pſ. 105. v. 28.

n c. 8. v. 19.

SECTIO III.

De Hydromantia.

De hac quoque ſeorſum dicā, quia nulla fœcundior impoſturis. Iāblichus meminit ὑδρομαντείας, ſeu diuinationis per aquā, quæ traditur Andronico Imp. in pretio fuiſſe. hic enim cum multiplicibus, propter crudele edictum, de necādis coniuratorum propinquis, odijs ac malis ſe videret obſeſſum; ad futura per noxiorum dæmonum, cultum noſcenda ſe conuer-

tit;

a *Nicet. Choniat. annal. lib. 2.*

tit; *ſeque totum* (inquit Choniates *a*) *permiſit ijs, qui futura ex aquis, quaſi per caliginem cōijciunt, & imagines futurarum rerum, velut ex vmbra ſolarium radiorum, conſectantur. Ac ipſe quidem ijs nocturnis ſacris intereſſe noluit, metu famæ, vt arbitror: ſed illud Hagiochriſtophoritæ Stephano mandat. Is Setho adhibito, qui ab ineunte ætate talibus oraculis deditus, oculos propterea Manuelis Imp. iuſſu amiſerat, certo ritu percūctatur: quis poſt Andronicum ſit imperaturus? Malus genius in aquis primas nominis Iſaacij litteras exhibuit, ſed ordine conuerſo* Si. *pro* Is. idque ſecunda reſponſione addidit fore; *intra exaltationem crucis*. atque ita planè accidit poſtea; intra illud tēpus, iuſſu Iſaacij Angeli, occiſo Andronico. Modū illius diuinationis Nicetas addit ſe ignorare, nec ſcire velle. ad fugam tamē ſuperſtitionis ſcire, non eſt inutile. Inuenio ſpecies eius varias. vna fiebat per annulū de filo ſuſpenſum in aqua, & vaſculi latera cōſtitutis ictibus pulſantem: alia coniectis in aquam ſtatiuā tribus lapillis, & obſeruatis gyris, qui trifariam inuicem implexi, circa lapillos diffundebantur: 3. ex agitatione varia pelagi, quam olim Siculi & Euboeenſes, hodie multi nautæ notāt. Hinc Chriſtianorum quorundā Oriē talium nata ſuperſtitio; qui quotannis mare quaſi animatum baptizant. Aliò longè pertinet, quod Princeps Venetorum annulo in mare iacto quotannis Adriaticum ſibi deſpondet. Dominationis indicium, non magię argumentum eſt. Fit in memoriam naualis Vnctorię; qua duce Sebaſtiano Ziano vicerè filiū Federici Ahenobarbi Othonem, captumque obtulere Alexandro III. Pontifici, qui Venetias profugerat. Tum enim Ziano Pontifex annulum de manu ſua detractum obtulit, dicens; *Auctoritate mea hoc annulo fretus Oceanum tibi ſubijcies; & quotannis tibi poſteriſq; eo die; quo hanc uictoriam, pro Eccleſia defenſione obtinuiſti, deſpondebis mare: uti ſciant omnes, maris tibi dominium conceſſum, quia Sedis Apoſtolicæ tuendæ curam & ſtudium fideliter ſuſcepiſti. Sit hoc tibi quaſi pignus benedictionis, & ſecundæ ſortis in futurum. narrat Villamont ius lib. 1. Peregrinat. ſuæ c. 34. Prior illo Sabellicus Decad.* 1. *lib.* 7. 4. ex aquę colore fuit, & imaginibus in ea apparētibus, ſic tradit Varro belli Mythridatici euētum, multis verſibus pręſignificatum fuiſſe. Ad id olim fontes quidam fuere particulares, vnde & παγομαντεία vocata: tales ex Xenagora docet Macrobius fuiſſe crateres Palicorum in Sicilia: *b* talis in Aegypto ciſterna in templo Aphaceno, de qua mirabilia memorat Zozimus; *c* & vt mittam Iunonis paludem apud Laconię Epidamnum, Apolliniſque Thyrxei oraculum, propè Cyaneas ad Lycum, in fonte templo proximo; *d* videtur huc referenda Celtarum veterū, hoc eſt Germanorum, ſuperſtitio; qui recens natos Rheno flumini commendabant, ea mente, ſi ſpurij forent abſorbendos, ſi legitimi innoxios ſupernataturos. iuxta illud Claudiani:

b *lib. 5 ſat. c. 19.*

c *In vita Aureli...*

d *Pauſ. ... Achai...*

Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.

Qua de re plura diximus *Commentar. in Tragœd. Senecæ.*

Quintò ſtatuebatur cyathus aqua plenus, & verbis inmurmuratis obſeruabatur, num aqua ſponte efferueſcēs effunderetur. Sextus modus eſt Feſſanus; ibi aquam in vitreum catinum effundunt, eiq; olei guttulam adſmiſcēt, & ſic in aqua, tanquam in ſpeculo, mira cernere ſe opinantur. *e* Septimum indicat Clemens Alex. cùm ſcribit mulieres Germanas, ſolitas ſonum, vortices, ac circumuolutiones amnium notare, & inde futura prędicere. *f* Deniq; non ſunt alieni ab Hydromantia, qui hodie adhuc in Italia, ad furtorum auctores detegendos, trium ſuſpectorum nomina totidem pilulis inſcribunt, & eas in aquam conijciunt: hiſque multò ſunt ſceleratiores, qui ad hoc aqua luſtrali abutuntur. Ceterum tempore D. Bernardini Senenſis ſupererant adhuc veſtigia παγομαντείας. Nam qui eius vitam compoſuit, ei contemporaneus ſcriptor, *g* de Aretio agens iſta prodidit; *extra mœnia urbis eius fons antiquus fuit, iam olim temporibus illis, quibus idololatria regnabat, impuris dæmonibus dicatus. Solebant eò ciues Aretini, & alij circumquaque uicini, tanquam ad oraculum Apollinis confluere; reſponſa petentes ad occultas quæſtiones*

e *Ioan. ... li. 3 de ... Afric...*

f *lib. 1 Stro... mat.*

g *uita ...*

nes ſuas, & morborum ſuorum curationes. *Id uerò animaduertens Bernardinus, uerus Chriſtianæ religionis cultor, & amator, aduerſus hunc dæmonum cultum fortiſſimè ſeſe erexit: & primò quidem concione ad populum habita & abſoluta, magnoperè omnium confirmatis animis, hortatus eſt eos ſequi ſe, ad demoliendam impuriſſimorum dæmonum habitationẽ, prorſuſque abolendam. Mox uerò arrepta ſecuri, uel malleo, cum populo egreſſus eſt ad fontem, cumque ad fanum dæmonis perueniſſet, primus ipſe ictibus cepit contundere, euertitq; aram, & fontem lapidibus penitus obturauit*.

SECTIO IV.

De aliis mangania generibus.

PRimò loco obuia λεκανομάντεια, de qua Pſellus *cap. ult.* & Nicetas *d. lib.* 2. Cedrenus ea teſtatur vſum Iannẽ Magum Theophili Imp. pręceptorẽ: Curopalates Ioannem Patriarchã Iconomachum vocat, Glycas vero ſcribit *p. Annal.* 2. verum Alexandri patrem, Aegypti Regem Nectanabum, Magiæ peritiſſimum, hac cognouiſſe, Aegyptum in hoſtium venturam poteſtatẽ: hodie ea Turcæ vtũtur. nam in peluim aqua plenam inijciunt cum variis characteribus pretioſos lapides, auri argẽtique laminas; tum reſponſum ex peluis fundo auditur.

2. γαστρομάντεια. hæc fiebat per phialas vitreas ventricoſas ſimiliter aqua plenas; & inſpectante puro puero, vel prægnante muliere; reſponſi loco, certæ figuræ, & imagines apparebant.

3. κατοπτρομάντεια, quæ rerũ quæſitarum figuras in ſpeculis exhibet politis; in uſu fuit D. Iuliano Imp. *a* qui imperium emit, de quo iſta Spartianus *fuit præterea in Iuliano hæc amentia, ut per Magos pleraque faceret, quib. putaret uel odiũ populi deliniri, uel militum arma cõpeſci. Nã, & quaſdam non conuenientes Romanis ſacris hoſtias immolauerunt, & carmina prophana incantauerunt, & ea quæ ad ſpeculum dicunt fieri; in quo pueri, præligatis oculis incantando, uertice reſpicere dicuntur, Iulianus fecit. Tuncque puer uidiſſe dicitur & aduentum Seueri, & Iuliani deceſſionem*. Aliud mixtũ Pagomantiæ refert Pauſanias *b* agens de Patris Achaiæ: ibi ante Cereris ædem, fontem eſſe, qui à templo lapideo pariete ſecluditur. *Ibi oraculum maximè veridicum fuiſſe cognoui. ex eo non rerum omnium, ſed morborum tantum euenta prædicebantur. Speculum (ait) tenui ſuſpenſum funiculo demittunt, ita librantes, vt in fonte omnino non mergatur; ſed imo ambitu ſummam aquam contingat. Exinde vbi odores adoleuerint, & ritè Deam precati fuerint, inſpiciunt in ſpeculum, & ex eius imaginibus periturusne an victurus is æger ſit, de quo conſuluerunt, diuinant. Neq; latius omnino huius aquę diuinatio patet*. Sed & de Pythagora recentiores memorant, ſolitum ſpeculo concauo inſcribere litteras humano ſanguine temperatas, & ſpeculum Lunæ opponere, ſicque diuinare. *c*

4. Non diſſimilis præcedenti, χρυσταλλομάντεια; niſi quod hæc in criſtalli fruſtis fiat annulo incluſis vel vaſculo alteri, vel etiam nudis, & in cylindrum aut obelum conformatis; quibus etiam fingit ſe dæmon inhabitare. Quendam Noribergę anno 1530. ferunt in criſtallo theſauros vidiſſe, à dæmone oſtentatos: quos cum poſtea quodam ante vrbem loco effoſſo quæreret, adhibito familiari vno ſpectatore, & iam in ſpecu arcam vidiſſent, atq; ad eam cubãtẽ atrum canem; magus ſpecum ingreditur arcam aperturus, canemq; abacturus, ſed Cerberi offam ſecum non attulerat. itaq; ille cacumen ſpeluncæ quaſſauit, & miſerum ruina obruit; qua & ſpecus terra oppleta. Vir quidã, patrũ memoria Græcarum litterarum Latinarumque peritus, & felix ſi illotis manibus fidei myſteria cõtrectare nõ pręſumpſiſſet, eruditum commentarium, in Germania, edidit *de dęmonum natura*, eumque libello Plutarchi *de defectu oraculorum* præfixit, ex eo petita eſt, verbis ipſius, ſequens narratio: *Conſulti aliqui, de rebus* (*ait*) *ignotis, in criſtallis conſpiciunt ea manifeſte, de quibus quæſitum fuit*. & poſtea, *Fuiſſe aiebat ſibi notum unum ex pręcipua familia* Norinbergę. *Eum quodam tempore ueniſſe ad ſe, & attuliſſe in ſerico panniculo inuolutam gemmam criſtallinam, figura rotundam, & dixiſſe: donatam ſibi illam fuiſſe à quodam ignoto; qui ſe ante multos*

annos

a *Spartian. in Iuliano.*

b *In Acha.*

c *Leloyher. libro* 4. *de ſpect.*

annos de hoſpitio compellaſſet, fortè in forũ cõuentum, quamque ipſe in domum ſuam adduxiſſet, & triduò habuiſſet ſecum. Fuiſſe autẽ ab illo diſcedente, & relinquente munus hoc, ad ſignificationẽ grati animi, edoctũ ſe criſtalli uſũ talẽ: ſi qua de re certior fieri vellet, vt promeret criſtallum, & puerum marem caſtum iuberet aſpicere, & ex eo percunctaretur, quid cerneret? Fortè enim, vt de apparentib. puero viſis omnia, quæ requireret, indicarentur. Atq; affirmarat hic, ſe nulla vnquam in re fuiſſe deceptum, & mirabilia de puerorum indicijs reſciuiſſe: cum cæterorum nemo quiſquam aliud, q̃ nitidam, & puram gemmam intuendo videret. Quodam tamen tempore, cum grauida ipſius vxor puerum marem geſtaret in vtero, illi quoque ſpecies in criſtallo oblatas. Primò autẽ omnium formam viri ſeſe exhibere ſolitam illo habitu, quo tum communiter vterentur. Et ita deinceps aperuiſſe, de quib. interrogatum eſſet, cætera: explicatiſque cunctis, illam rurſus viri figuram diſceſſiſſe, & euanuiſſe reliqua. Diſcedentem autem eam, quam diximus, figurã viri, viſam ſæpè vrbem perambulare, & ingredi templa. Fuerat autem fama paſſim diſſipata de illis indicijs, vt negantib. aut diſſimulantibus ſuum delictum aliquod, vulgò minarẽtur: ſe relaturos de eo ad illum ſe in criſtallo oſtendentem virunculum. Quin etiam compertum eſt, fuiſſe à doctis quibuſdam, de dubitationib. ſuis in litterarum ſtudijs aliquãdo neſcio quid propoſitum, & in criſtallo lectum. Sed his, & alijs huiuſmodi compluribus commemoratis dixit Splengerus, hunc aliquando ad ſe uenise cũ tali oratione: arbitrari ſe tempus eſse, vt à criſtalli tali vſu tandem abſtineret. Nam & ſibi iam perſuaſum, eo ipſo non leuiter peccari, & animi perturbati cruciatus grauiſſimos, ſe diù ſanè perpeſsum eſse; itaque ſe decreuiſse deinceps nihil cum illo experimẽto velle negotij habere; & tradere nunc ipſi quod accepiſset, de quo meminiſse poſset, quid ei ſæpè demonſtraſſet, neque neſciret qui rumores in ciuitate percrebuiſsent. Permittere autem, ut faceret de eo quod collibuiſset. Tum Spenglerus collaudato eo, accepiſse ſe aiebat criſtallum, & in minutiſſimas partes contudiſse, & vna cum ſerico inuoluto in latrinam abieciſse. benè, profectò benè, nec aptius potuit. vtinam ſic omnes hæc, & ſimilia ſuperſtitionis arma abolerent. Nec verendum quidquã eſt cuiquam, ne fortè dæmõ vlciſcatur. impunè hoc oĩb. qui cum fide fecere. Burdigalæ aduocatus quidam paredriũ habebat in phiala vitrea: eo mortuo, hæredes nec phialam retinere volebãt nec frangere audebant: conſiliũ petituri, adiere Colleg. Soc. Ieſu. patres iuſſere phialã deferri ad ſe, corã ipſis ſe terræ illuſuros. attulere, ſed orarũt ne corã ipſis frangerent: immania ſe metuere viſa. recedẽtib. ergo illis, in accẽſum tum forte clibanum magna vi phialam coniecere, & nihil aliud, quàm ex vtriuſque elementi conflictu breuem ſtridorem audiuere. Mihi ipſi cum anno 1578. iudicis adhuc miniſterium obirem, inter rei cuiuſdam Licẽtiati anno tatas à fiſco chartas: præter libellũ Magicis plenum characteribus, oblata ſimul capſula, ſandapilæ more efformata, & in ea virunculus mandragoreus, ater, & ſitu pædoreq; obſitus, largo capillitio, ſed imberbis: hunc, vulgo putant, ad diuinationes, lucra, & alia multa mirè efficacem; accepi librũ, capsã, & fictitium cadauer, hoc etiam primũ laceraui abruptis, auulſiſque brachijs. dictitabãt, qui aderant, magnum mihi & domui periculum imminere: riſi, & abire, qui metuerent, iuſſi: abeuntibus: in focum, qui aderat, conieci: nec aliud quàm vſtę radicis nidorem percepi.

5. Loco ſuccedit δακτυλομάντεια, quæ diuinat annulis ad certam cęli poſituram conſtructis, vel incantatis, & ſuper tripodem ad certa verba motis: deſcripſit Ammianus lib. 29. cuius verba dabimus, ſect. 3. q. 7. vel annulis incãtatis, qualis fuit annul. Gygis, quo (teſte Herodoto) fretus Candaulem interemit. tales duo illi Phocenſium tyranni, de quo Clem. Stromateus; qui ſonitu ſpontè edito eum commonebant de commodo rerum gerendarum tempore: qui tamen inſidias conſpirantium ſic euadere nequiuit: Fuit huiuſmodi annulus exitio cuidam Hieron. Cancellario Mediolanenſi: vt & alteri, qui cũ eum in ignem proieciſſet, ſed mẽte nõ bona, ſtatim à dæmone correptus, & in furorem actus fuit. Princeps quidã, hoc æuo, alium emerat aureis viginti: promiſerat venditor, ſemper, dum geſtaret, aleæ, & chartarum luſum fore lucroſum. it, ludit primò, cedit non infe-

liciter

liciter: redit ad fritillum,ſed magna cũ nummorum iactura. Sic ſe deluſum vi dens,quem emi non oportuerat, annu lum confringi iuſſit.

6. Occurrit ὀνυμάντεια, ſiue ὀνυχομάντεια. in hac oleo,ac fuligine impol luti pueri vnguem illinebãt, & vngue ſolem verſus obuerſo,certũ quid ſub- murmurantes,videbant,quæ cupierãt. Hodie vlterius progreſſum malũ. Queuedum quendam Veteranum militem Hiſpanum noui,bello, & armis, quam pietate clariorem;qui,quo tẽpore dux Medinæ cęli ex Gallæcia ſoluebat, Bel gium petens, Bruxellis, non vni in vngue ſuo claſſem è portu Corunnæ ſolventem,& paulò poſt procellis vehe- menter afflictam, velut in ſpeculo clarè oſtendebat. Hic ille, qui vulnera quo que ſolis verbis ſanabat aliorum; ſua ſic ſanare ipſe, vel alijs ſanãda permittere detrectabat.

7. Quidam putant eſſe ἀηρομάντειαν illam Ariſtophanicam *in Nubibus*. Sed iſta, ſi tonitru, fulmen, oſcines, & alia ſimilia conſiderat, pertinet ad auguriũ ſi planetarum adſpectus felices, aduerſoſque, ad aſtrologiam; ſi quædã aereorum ſpectrorum inſolita viſa, vt equitũ armorum, &c. ad τερατοσκοπίαν referenda. Sola huc ſpectat, quæ ex aere cõiurato dabat oracula, de qua Pictorius *de Magia cap.* 10. Cardani Aeromantia, de qua ibi agit, potius Hydromantia dicenda eſt.

8. dici poteſt φαρμάκεια, qua vtũtur incantatores, ſeu ἐπῳδοί, qui diuinant freti ſolo dæmonis commercio; præter incantationem nihil adhibẽtes: vt Feſſæ faciunt quædam mulierculæ tribades; *a* & nonnullæ Aegyptię, ſiue Zingalæ, de quibus poſtea totam Europã percurſantes, & in Byzãtino foro Turcę, & olim *in Apulei aſino*, quidam Diophanes.

a Ioã. in de Afri- 3.

9. eſt κοσκινομάντεια, quæ vſurpata veteribus *b* (vnde, & Adag. *cribro diuinare*) cribrum imponebatur forcipi, forcipem binis digitis comprehendebant & eleuabant, & præmiſſis verbis conceptis, ſubdebant nomina eorum, de quibus ſuſpicabãtur eos furtum, vel aliud occultum crimen patraſſe: reum vero iudicabant illum; quo nominato, cribrum tremebat, nutabat, mouebatur, vel conuertebatur. quaſi qui digitis forcipem tenebat, arbitratu ſuo cribrum mouere non potuerit. Quod formulã Pictorius proponat verborum pronũciandorum, fecit inconſultè; quod ea ſit vſus ter, & euentum certum prædicet; fecit impiè, & mẽtitur pollicẽdo.

b Tocrit. o Pol i.

10. ad eundem vſum erat ἀξινομάντεια; qua ſecurim rotundo infigebant palo, & ex eius motu furem deprehendebant. Quando autem ſucceſſus futuri diuinatio petebatur, tunc gagatem lapidem ſecuri imponebant, ut Plinius refert *lib.36. cap.19.*

11. erat κεφαλαιονομάντια; faciebant aſini capite ſuper prunas aſſo. Germanis priſcis in vſu fuiſſe volunt. Longobardi poſtea vſi capite caprino, cui diuinum honorem habebant. *c* Vehementer ſuſpicor prius illud de Arcadico pecore genus olim ab improbis Iudæis interdum Diuinationi impenſum; hincque factum vt Apion, & reliqui Aegyptij, & illos ſecutus Tacit. calumniarentur, eos pro Deo caput aſininum coluiſſe.

c Greg. li. 7. epiſt. 7. et in dial. li. 3. c. 26. & 28. & hom. 1.

12. κλειδομάντεια, per clauẽ; cui circumdabant chartulam inſcriptam nomen ſuſpecti: deinde clauem alligabãt ſacræ ſcripturæ codici, hunc virgo ſuſtentabat, & verbis certis murmurantis chartula ad nomen criminoſi vertebatur, mouebaturque.

13. ſit quod German. quidam I. C. his verbis tradidit; *ex oculo quoque excuſſo, hodie fur cognoſcitur. Primum legũtur pſalmi cum Letania. deinde formidabilis ſubſequitur oratio ad Deum patrẽ, & Chriſtum, item exorciſmus in furem. hinc in medio ad oculi ſimilitudinem ueſtigio, figura circularis nominibus barbaris notata, figitur clauus æneus triangularis, conditionibus certis conſecratus,* incutiturq; *malleo cypreſſino; et dicitur, iuſtus es Domine, &c. tum fur prodetur. Roſtochij quidam pecuniã in quodam loco ſepoſuit. Cum autem eam poſtea inuenire, tam citò non potuiſſet, fabrum conuenit, ab eoque petijt ut oculus furi excuteretur. Quo pacto ſtatim ipſe* Dominus, *qui fabri Diabolica opera uſus eſt, oculum amiſit.* nonne lector optime, iuſto Dei iudicio iſte incidit in fo-

ueam

ueam quam fecit, & meritò pertulit, q̃ tam iniuſtè, per artem peſſimam, malú alteri moliebatur? ſubdit; *Guſtronij quidam cochlium argenteum amiſerat: cum autẽ furem ex oculo quoque excuſſo cognoſcere cuperet, fabrum adijt, ab eoq; petijt, vt ſua arte magica furem oculo priuaret: quod & factum eſt, & ſtatim filiolus illius, qui cochlium in quendam angulum coniecerat, oculum amiſit.* Sed & aliud diuinationis diabolicæ genus reperio in Indorum hiſtorijs, in ijs, q̃ de Floridenſium rebus geſtis agunt. aſpidonantiam vocare poſſumus. Narrant ſequentia de Rege Holata Outina eum exercitu ſubſiſtere iuſſo, ſenẽ magnum centum, & viginti annos ſuperãtem aduocaſſe, & quo in ſtatu res hoſtium forent pronunciare iuſſiſſe. *Tum magus locum in medio exercitu parauit, & cõſpecto Ottigonij, quod puer eius geſtabat, ſcuto, petere illud iubet: impetratum illud collocat, orbe quinque pedum diametri circum illud ducto, additis quibuſdam characteribus, & notis: tum in ſcutum genibus flexis pedum calcaneis inſedit, ſic vt nulla parte humum tangeret; & neſcio quid ſubmurmurans varios geſtus exprimebat, tanquam in uehementem aliquam orationem incumberet. qua ad quadrantem horæ producta, illicò tam horrendus apparuit, ut humanam effigiem amplius non exprimeret. nã ita omnes artus contorquebat, ut oſſa diſſolui exaudirentur, denique præter naturam multa faciebat. His peractis momento in priſtinũ ſtatum redijt, laſſus tamen admodum, & quaſi attonitus: deinde circulo egreſſus Regem ſalutauit, ipſique indicauit hoſtium numerum, et quo loco illum exſpectarent.*

Claudat ſeriem Saliſberienſis *lib.* 1. *de nugis curialium c.* 11. ſcribens: *Imaginarij ſunt, qui imagines quas faciunt, quaſi in poſſeſſionem præſidentium ſpirituum mittunt, ut ab eis de rebus dubijs doceantur. hos idololatres eſſe ſacra ſcriptura conuincit, & diuinæ maieſtatis iudicio condemnandos.*

In his omnibus verba magica ſolent interuenire, ideo dubitari nequit, quin ad hanc quæſtionem pertineant.

QVAESTIO VII.

De mangania ſpeciebus, in quibus uel non eſt explicitum pactum, uel latens admodum eſt.

HAec implicitam habentia pactionem reuocari poſſunt ad tria capita, *ariolationem*, ſiue *haruſpicinam*, *auguriũ*, & *ſortes*. de quibus nunc videndum.

SECTIO I.

De Haruſpicina, & Ariolatione.

ARiolatio latiſſima ſignificatione omnem complectitur diuinationem: ſed hic eam ſtrictè ſumo, vt Iſidor. cum ſcribit; Arioli *vocati, propterea quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funeſta ſacrificia offerunt, ijſque celebritatibus dæmonum reſponſa accipiunt. a* quibus verbis deſcribit ſolam diuinationem ex- a li 3. E
plicitam, quæ ad oracula refertur. Hoc mo .9.
placuit ẽt Babano, *b* & Gratiano, Iuo b l. lem
ni, & Burchardo, qui in decretum ſuũ gor. aſti
id retulerunt. *Haruſpicinam* idem Iſido- c. 1 6. q.
rus vult dictam ab obſeruandis horis; melius alij, à veteri vocabulo *Haruga* quod (teſte Donato) hoſtiam ſignificabat. Ego nunc vtrumq; nomen media quadam, & modica latitudine vſurpo, pro tota ἱεροσκοπία veterum, ſiue diſciplina diuinandi in ſacrificijs Gentiliũ ſolita ſeruari: quare olim ſemper puto in his interueniſſe idololatriam expreſſam, non tamen ſemper pactum explicitum: hodie fieri poteſt, ut neutrum interueniat.

Haruſpicum, ſeu Gazarenorum (ſic enim vocatos docet D. Hieronym. in *Eſai. c.* 47. prima diuinatio erat ex viuæ adhuc victimæ obſeruatione, dum producebatur, dum ad aram ſiſtebatur, dũ attrectabatur, dum vinum ei infundebatur. poſſumus vocare *uictimariam*, θυτικὴν, ſiue θυματικὴν: quæ omnia, ſi qs volet exemplis confirmata, is adeat Barn. Briſſonij, crudeli certè, & indigna morte abſumpti viri, *Formularum librum* 1. quędam etiam nos olim in Sen. Oedip. delibauimus, ad illa:

Appellite aris candidum 1. *tergo bouem.*
Curuoque nunquam 2. *colla depreſſũ iugo.*
Optima 3 *ſanctas uictima ante aras* 4 *ſtetit*
..... *Huc properè* 5 *admone*
Et ſparge. 6 *falſa colla taurorum mola.*
Placidene uultu ſacra, 7 *& admotas man⁹*
Patiuntur? .....

Vnone

Vnone terram 8 uulnere afflicti petunt?
Vtrum citatus 9 uulnere angusto micat.
An lentus altas irrigat plagas cruor?

Secunda verò fuit *extiſpicina*, qua motum & ſingula mactatæ hoſtiæ mébra rimabant, iecur maximè, vnde Grecis dicta ἡπατοσκοπία, hanc vbertim ridet Lucianus *a* & Arnobius, *b* deſcribit noſter ille eadem tragædia.

li. a acr.
l. ci. gẽ.

Ede certas viſcerum nobis notas.
Genitor, quid hoc eſt? non 1 leui motu, ut ſolet,
Agitata trepidant exta, ſed totas manus
Quatiunt, nouiſque proſilit 2 uenis cruor,
Cor marcet ægrũ 3 penitùs, ac merſũ 4 latet
Liuentq; 5 uenæ, magna pars 6 fibris abeſt,
& feae nigro 7 tabidum 8 ſpumat iecur.
Ac ſemper omen unico imperio graue,
En capita 9 paribus bina conſurgunt toris:
Sed vtrũq; cæſum 10 tenuis abſcõdit caput
Membrana: latebram reb. occultis negans.
Hoſtile 11 valido robore inſurgit latus,
Septemque 12 uenas tendit: has oẽs retro
Prohibens reuerti limes 13 obliquus ſecat,
Mutatus 14 ordo eſt. ſede nil propria iacet,
Sed acta retrò cuncta. &c.

Fuit autem non quorumuis, ſed certorum animalium inſpectio. Iuuenal. *Satyr. 6.*

Spondet amatorem tenerũ, uel diuitis orbi
Teſtamentũ ingens, calidæ pulmone colũbæ
Tractato Armenius, uel Comagen⁹ haruſpex
Pectora pullorum rimatus, & exta catelli
Interdum pueri . . . .

Sed exſecti matri viuenti, vt ex nefarijs Iul. Apoſtatæ magicis docemur.

Tertia eſt πυροσκοπία, & πυρομάντεια in hac aliquando pix trita in ignẽ ſpargebatur, aliquando tedæ pice illitæ accendebantur, & certis characteribus ſignabantur, & ſi flamma tedarũ in vnũ coibat, proſperum; ſi lambens, & diuiſa comparebat, infelicem; ſi tricuſpis aſſurgebat, glorioſum euentum; ſi variè diſperſa, in ægro mortem, in ſano morbum; ſi crepitans infortuniũ; ſi ſubitò exſtincta, ingens periculum ominabantur. aliquando hoſtiam in ignem conijciebant, & dumtaxat conſiderabatur flãma ignis victimarij, vtrum in vnam coiret pyramidem, quod proſperum; an verò diuideretur, quod aduerſum. quis ignis calor, ſplendor, aſcenſus, ſtrepitus; an citò victimam cõprehenderet, an extingueretur, & ſimilia. quidam putant auctorem huius fuiſſe Amphiaraum, alij Argonautas alios: apud Romanos vſa Tanaquil, teſte Valerio Maximo; *c* de hac idem Tragic.

c lib. 1. c. 6.

Quid flãma? largas iãne 1 cõprahẽdit dapes. Tir.
Subitò refulſit lumen, & 2 ſubitò occidit. Man.
Vtrumne clarus ignis 3 & nitidus ſtetit, Tir.
Rectuſq; purum uerticem 4 cælo tulit,
Et ſummã 5 in auras fuſus explicuit comã?
An latera 6 circum ſerpit incertus via,
Et fluctuante 7 turbidus fumo labat?
Non una facies 8 mobilis flammæ fuit; Man,
Imbrifera quales implicat uarios ſibi
Iris colores; parte qua magna poli
Curuata picto nunciat nimbos ſinu.
Quis deſit illi, quiſque ſit dubites color;
Cærulea fuluis miſta oberrauit notis,
Sanguinea rurſus, ultimũ in tenebras abit;
Sed ecce pugnax ignis in 9 partes duas
Diſcedit. . . . .
Immugit aris 10 ignis & 11 trepidãt foci.

Vtuntur hodie Lituani. nam ęgris ſi vmbra, corpore igni oppoſito, aduerſa cadat: certam ſpem recuperandæ valetudinis concipiunt; ſin auerſa ceciderit; conclamant, & pro depoſito ægrũ habent. *d* An ab hoc vitio immunes Germani, qui in ſuccenſione pirarum, quas piè in honorem B. Ioann. accendunt, veteri idololatria Chaldæorum, & Aegyptiorum in ſacrum morem cõmutato; peccant dum ad crepitum, fumum, flammæ modum, & ſimilia attendunt: item quia definitis vicibus ſe circumire, vel tranſilire debere putant. ſunt enim iſta, vt rectè cenſuit Vvimpiña, *e* reliquiæ veteris paganicæ luſtrationis, & traductionis pe ignem, quã ex ſacris litteris Patres confutarũt Glycas ex Theodoreto hoc docuit, ne multos congeram. *f* *Quin etiam (ait) liberos ſuos per ignem traiecit. Quid autem iſtud uerbum ſibi, quæſo uult? Ioſephus tradit Achazũ quendam ſuorum filiorum Baali ſolido ſacrificio concremaſſe. Verum Theodoritus aliter ſentit: arbitror, inquit, hiſce uerbis ſignificari ſpeciem quandam erroris, qui ad noſtra uſque tempora durauit. Videmus enim ſemel in anno rogos accendi, quibus inijciantur pueri quidam, & uiri, quin etiam infantes ab ipſis matribus per flammam tranſportantur, quæ res uidetur eſſe quaſi quædam auerruncatio, & luſtratio.*

d *Anan. li. 3. de natu. dam.*

e *li. de diui nat. c. 2.*

f *p. 2. anna. fol. 269.*

tio. Sic Glycas.

Quarta eſt nubila *καπνομάντεια*, fumi obſeruatrix, eaque duplex. *a* nam vel grana ſeſami, vel papaueris nigri in ardẽtes prunas iaciebant, & inde ſurgentem fumũ notabant: vel ſine huiuſmodi granis, ſolum obſeruabant ſacrificij fumum, & interdum fumum rogi. Huc pertinet illud Naſonis, *in Ibin*, de rogo Polynicis, & Etheoclis.

a *Carda. li. de var. Sap.*

Et noua fraterno veniet concordia fumo,
Quàm vetus accenſa ſeparat ira pyra.

De fumo illud Papinij eſt *lib.*10.*Thebaid.* vbi poſtquam pyromantiam Tireſiæ deſcripſerat, addit eum ore fumum fatidicum hauſiſſe.

Ille coronatos iamdudũ amplectitur ignes,
Fatidicum ſorbens vultu flagrãtevaporem.

Vapor enim iſte fumus eſt. nam quis credat flammã hauſiſſe Tireſiam, & ſu peruixiſſe? Vſos etiam Capnomantia Iudæos, & conſideraſſe an fumus, qui ex victimarum ſacrificio aſcendebat, rectus aſcenderet, an in obliquum vergeret, docet Theophylactus *in Oſe.ca.*4. Pictorius *lib. de Magia c.*11. quoſdã Papinij verſus de morte Menecei huc retulit, qui perſpicuè ad Pyromantiã pertinent. Non aliam ſpeciem, ſed genus quoddam ipſius Capnomantiæ putarim fuiſſe *Thurifumiam*; illam in qua ex fumo thuris adoliti diuinabant. Stati⁹;

Thurea nec ſupra volitante altaria fumo.

Hoc verum de iſta; ſed alia longe, de qua Dion.

Quinta eſt ꝓpriè dicta *λιβανομάντεια* quam proponit Dion Caſſius *b* agens de Nymphæo propè Apolloniam; *ibi & oraculum* (inquit) *editur, idque hoc modo. Thure accepto, precibuſque eius rei ergo, quam volunt, factis, ipſum thus, vt ſecum eas preces deferat, ad ignem proÿciunt: tum ſi ratum ſit futurum votum, ab igni thus è veſtigio corripitur: ac ſi thus extra ignem fortè deciderit, accurrens ignis id abripit, & conſumit: ſin irritum erit votum, neque accipitur ab igni thus: & ſi in ipſam flammam conijciatur, recedit ab ea, atque effugit. ita in vtramque partem ignis futura prædicit, morte, nuptijſque exceptis. de his enim non licet cuiquam oraculum illud conſulere.*

b *lib.*41.*hi. Auguſt.*

Sexta eſt τεφραμάντεια, ſiue *σποδομάντεια*, qua diuinabant olim ex cineribus ſacrificiorum. videtur hoc factum in ara Apollinis Iſmenij, & ideo Sophocles *in Oedi. Tyr.* vocaſſe cinerem diuinatorium, *μαντέιαν σπόδον*. fortaſſis tale quid etiam obſeruandum in cinere Alphæi, quem idcirco Moſchus vocauit, *κόνιν ἱρὰν*, vbi ex Pauſania do cui quondam, *c* per *κόνιν* ſignificari *τέφραν*, per puluerem cineres. ſicut & in Herc. Oetæ. ſumitur.

c *in Iduar. ad .e.Medea* 81.

Et crines patrio puluere ſordidos.

Hodie viget quoddam ſuperſtitionis huius veſtigium; cum res, de qua diuinandum, digito, bacilloue cineri inſcribitur, & cinis aeri puro permittitur, & attenditur ad litteras, quæ in cinere agitato apparent. Item cum iubẽt aliquem tres perſonas cogitare quibuscum matrimonium optet, vel ſperet cõtrahere; tum tres ducunt ſulcos in cinere, ille autẽ iubetur ſingulis perſonis ſuum ſulcum deligere; tum auerſus ſtare, ne ſulcos videat, quos interea alter tamdiu forcipe oſtendit, donec eorum vnus ab illo ter deligatur; & quam ille ſulcus deſtinabat, ea ſpondetur ipſi vxor futura. poſſet hoc vltimum ad ſortem diuinatoriam reduci.

Septima eſt ὑδρομάντεια, & *οἰνομάντεια*, qua conſiderabant colorẽ vtriuſque laticis in ſacrificio fuſi. Aeneid.4.

Vidit thuricremis cũ dona imponeret aris.
(Horrendum dictu) latices nigreſcere ſacros
Fuſaq; in obſcœnum ſe vertere vina cruorẽ.
Hoc viſum nulli, non ipſi effata ſorori.

Ariolationẽ ergo hic alij agnoſcunt; ego potius diras, ſeu omen, vt in illis Thyeſtæ;

Verna capiti fluxere roſa:
Pingui madidus crinis amomo,
Inter ſubitos ſtetit horrores.
Imber vultu nolente cadit:
Venit in medias voces gemitus
Sed vagus intra
Terror oberrat. Item
Sed quid hoc; non vult manus
Parere; creſcit pondus, & dexterã grauat.
Admotus ipſis Bacchus à labris fugit,
Circaque rictus ore decepto effluit.
Et ipſa trepido menſa ſubſiluit ſolo.
Vix ignis lucet.

Omnia tamen diuinationis ſunt, ſed ſub auguriis comprehenſæ ſeu auſpiciſs, de quib. ſect. ſeq. Perſis diuinationem ex vino tribuit Alexander Neapolitanus *lib. 5. c. 13.*

Octaua forma ducitur ab edulibus varijs, vt, κριτομάντεια, ἀλευρομάντεια, & ἀλφιτομάντεια, De hac ita Theod. Balſam. *in 6. Syn. quæ in Trullo; Mulieres quedã* (inquit) *cum ordeo ea, quæ ab alijs ignorantur, enunciant. hæ dicuntur κριθόμαι, quæ Ecclesiis & ſanctis imaginibus aſſidentes, & ſe ex ijs futura diſcere prædicantes, non ſecus ac Pythoniſſæ futura prædicunt.* Alia poſſet videri ab Horatio ſignificata lib. 1. ep. ad *Fuſcum.*

Vtique ſacerdotis fugitiuus liba recuſo.

Nam in m. ſ. uetuſto S. Laurẽtij Leodiẽſis eo loco adnotatum; *Cum in ſeruis ſuſpicio furti habetur, ad ſacerdotem ducuntur, qui cruſtam panis carmine infectam, dat ſingulis: quæ cum hæſerit gutturi, manifeſti furti reum aſſerit.* Sic ibi legitur. quod non tam explicando carmini, quam notãdæ ſuperſtitionis priſcæ cauſa uolui adſcribere. Item aliam puto, quæ in ſacrificijs (quam Theocrit. deſcribit *in Pharmaceut.*) obſeruabat molas & libamenta, & præcipuè triticum, hordeum, far, & ex eo toſto freſoque factam, farinam, & ea mox ſubſecutam Victimæ cõſperſionem. Seneca;

Et ſparge ſalſa colla taurorum mola:

qua de re ex Dionyſ. Halycarnaſſ. Suida, & alijs, multa ibi *in Comment.* notaui. *a* τυρομάντεια, perficiebatur caſeo; ἰχθυομάντεια piſcibus, quę antiquiſſima. nã uſi illa Polydamus bello Troiano, & Tireſas Thebanus: apud Lycios à piſcibus viuis non vno loco petebatur; ſed in Dina foſſa, & in fonte Apollinis apud Myras, & apud Syrrhũ vicum *b* ὠοθυτικὴ ſeu ὠομάντεια, ex ſignis quæ in ouis apparebant, qua Orpheum vſum vult Suidas; de eadẽ nonnulla Leonicus *li. 3. var. hi. c. 13.* huc referenda præſtigioſa illius nuperi impoſtoris ſcedulam in ignem coniectam in quouis adlatorum ouorum illæſam oſtentantis. Huc non eſt referenda ſuperſtitioſa expiatio Iſiacorũ per oua, de qua Iuuenal. *ſat. 6.*

a ed. u. 34 et 35

b Alius l. 9. & li. 9. ca. 6. l. 32. Iul. l. 2 Iuſtr. mi l.

Nona eſt κηρομάντεια, qua utũtur hodie quoque Turcæ; cùm ceram liquant & aquæ guttatium inſtillant, & figuras inde ortas obſeruant. Alſaticæ vetulæ aliud genus commentæ: cùm aliquis ægrotat tot cereos equalis ponderis incendunt, quot Sanctos morbi immiſſores autumant: & cuique cereo ſuum sãctum appropiant: cuius cereus primus conſumptus fuerit, eum morbi pronũciant autorem, læſoremque.

Decima ἀνθρωπομάντεια, quæ rimabatur hominum mactatorum fibras ac viſcera. Vſus ea Heliogabalus, mõſtrum non homo: vſus etiam Iulianus Apoſtata: qui grauidarum aluos exſecabat, *c* vt Antiochiæ & Charris deprehenſum; vſus & teſte Ammiano *lib. 29.* quidam Pollentianus, vſæ & Arlunæ Scythicæ, ut eſt lib. 1. Annal. Boior. a quib. id accepere Tartari, de quibus narrat Cromerus *lib. 8. hiſt. Polon.* vſi & Luſitani veteres apud Strabonem *lib. 3.* Hæc ad *extiſpicinam* commodę reduceretur: vt & ad hanc, ſacrificium filiorum in Topheth, vbi igne abſumebantur in honorem Molochi in Sacra Scriptura. *d*

c Cedr. in Annal. & Theodo. l. 3. c. 21. et 22.

d 4. Re. 26. u. 6. Ezech. 20. u. 31.

Vndecima fuit δαφνομάντεια, ex vaurei iam i cõbuſtione. proſperum ſignũ, ſi obſtreperet cum fragore; infelix, ſi iuxta Propertium, taceret *extincto laurus aduſta foco.* de hac multa, & ita, ut neſcias quis a quo acceperit, Parrhaſius ac Rhodiginus. *e* vaticinabantur autem præmanſis lauri folijs, teſtib. Lycophron. & Heſiodo, vnde laurus dicta Symbolum diuinationis, Conſtantino *in Geopon.* & Aphtonio, *in Progymn.*

e Ian. Parrha. in Claudianil. 2. de rap. Proſerp. Celius Rhodig. l. 5. antiq. c. 7.

Duodecima poteſt eſſe βοτανομάντεια, cum ex verbenæ, lunariæ, ſaluiæ, myricæ, ficus & aliorum ſimplicium folijs ramuliſue, conſignatis nomine quærentium & quæſtione, cognitio futuri petebatur. caue cum his confundas Sibyllæ folia apud Maronem, in his enim non quæſtio, ſed oraculi carmen erat inſcriptum. συκομάντεια ficus folia poſtulabat. De diuinatione per tamaricen ſeu myricam, ex Nicandri Scholiaſte, ſic Cælius Rhodiginus: *f Apollo myrica uates ſanxit prænunciare mortalibus futura, propterea inſignem*

fruticem hunc Nicander μάντιν *vocat, id eſt vatem. Quin & magi item Scythæ myricino vaticinantur ligno. Sed & in Lesbo Apollo myricæ ramum tenet: qua ratione Myricæus quoque eſt cognominatus. Et Archæus prodit quandoque in ſomnis uiſum Deum illum myricæ ramo decorum. Et Metrodorus refert antiquiſſimam eſſe plantam myricam: nam Aegyptij in Iouis pompa coronantur myrica, id eſt tamarice, vt interpretatur Dioſcorides: ſicut apud Medos Magi.*

Decimatertia ὀμφαλομάντεια obſtetricum propria; quæ per nodulos vmbilico & ſecundis adhærentes conijciunt quoties puerpera ſit poſtmodum paritura.

Decima quarta nouitia quoque eſt, ex eadem obſtetricia ſchola, ſuperſtitio, ἀμνιομάντεια. Fœtus maternus in utero materno tribus membranis inuoluitur, quarum prima dicitur χορίον ſeu ſecundinæ; alia verò a farciminis forma ἀλλαντοίδες, tertia a mollicie ἄμνιος hæ duæ poſteriores aliquando cum fætu ſic erūpunt, ut facies ac caput infantis quaſi galeatum appareat; Vulgus Belgicum vocăt galeam (*den helm*): hęc mēbrana cognomen tribuit Imp. Diadumeno, & cauſidici Romani multa pecunia inuolucrum iſtud emebant, ſe illo ad cauſæ victoriam iuuari multum
a *Lamprid. in uita Diadumeni.* arbitrantes. *a* Ex huius tegminis colore rubicundo, vel liuido, fortunam infantis, aniculæ ariolantur. hæc ἀμνιομάντεια de cuius vanitate legēdus Le-
b *libr. 2. de occult. nat. mirac. c. 8.* uinus Lemnius Ziricæus. *b* Sed & Iouius, ne quid ſuperſtitionis omitteret, nimis huiuſmodi uanitatibus, pro Epiſcopo, deditus, in Ferdinandi Dauali natiuitate (*lib. 1. Piſcarij*) huiuſmodi pelle inuolutum ex utero prodijſſe conſideratur.

Decima quinta eſt æquè ridicula diui-
d *Moſes Sā ſonis F. in præceptum Negatiuum 38.* natio Iudæorum per *Ieduim*, cuius Rabbini *c* mentionem a Moſe *d* factam comminiſcuntur. nempe volunt fuiſſe animal quoddam, nomine *Iedua* ידעה humana forma, cuius ex vmbilico me-
e *Deu. 18, & Leu. 19.* dio funiculus propendebat, quo inſtar cucurbitę humo adhæreſcebat, &, quā tum funiculi longitudo patiebatur, circumcirca omnem terræ fructum depaſcębatur; capi a uenatoribus non poſſe niſi ſagitta funis præſcindatur: tunc ſtatim expirare. per eius oſſa, certo ritu in ore geſtata, uaticinandi donū nactos homines, indeque ariolos dictos *Iddegonim.* tales iſti recutiti fabulas nobis obtrudunt, digni qui & terræ cum ſuo ידעה affigantur, & cum eo conuiuentur. Niſi humanam illi formam attribuerent, poſſemus ſuſpicari, eos alluſiſſe ad Plantianimal quoddam agni ſpecie, quod naſci ferūt, ſic terræ cohærens, & uicina ſibi, quoad funiculi longitudo permittit, gramina, & pabuli poſt defectu marceſcere, in uicina Moſcouiæ Tartaria, de quo Sigiſmundus *in Moſcouia*, & Iul. Schal. *contra Cardan.* & plenius ex profeſſo And. Libauius *p. 2. ſingul. diſp. de agno Scythico.*

Decima ſexta eſt λιθομάντεια; cuius meminit Iāblichus, & Orpheus agēs de Siderite lapide; ſed ritus eius mihi non ſatis pſpectus. Nō deſunt, qui putēt Iudæis in vſu fuiſſe lapides quoſdā Diuinatores, & eos prohiberi a Moſe *Leu. 26. v. 1.* nam ubi noſter uertit, *Lapidē inſignē*, illi malūt uertere; *Lapidē imaginationis*, uel ut alij *Lapidē ſpeculationis.* Sed illi nugantur cū ſuis, quos nimis libenter ſequuntur Rabbinis. nā *eben Maskith* vocat lapidē pictura uel artificio aliquo ſic ornatū, ut aſpectu ſuo hoīes capiat, & alliciat ad honorādū; iō. n. additur, non quidē, ut diuines per illum, ſed, *ut incurues te ei*, hoc eſt, ut adores illū. Non uos cęlabo, quid aliqñ mihi de hoc loco in mentē uenerit, antequā editionē Romanā viderē. Suſpicabar noſtrū interpretē primo ſcripſiſſe, *Lapidē in ſignum*, inde cū alii uerba tranſpoſuiſſent: *in ſignum lapidem*, factū deniq; *inſignē Lapidē*, confirmat coniecturā uerſio LXX. in qua disertè ſcriptum; λίθον σκοπὸν. *lapidē ſignum*. Et fuit illa ueterū ſuperſtitio; qui Mercurios ponebāt in vijs, uel alios Deos *vios ſiue viales*, itinerum indices & ſigna. prohibeat ergo legislator, non lapides indices uiarum poni, ſed poni huiuſmodi lapides habitu Deorum, & ad adorandum. Scio quæ de radice שכח Sacha prolixè hic Oleaſter aūerat; ſed probare nequeo, quòd vulgatum interpretem tam facile deſerat,

rat, immò & de verſione loci Iob apertè ignorantiæ accuſet. Etiamſi vera ſignificatio foret, *operire*; dicere poſſem; quæ picta ſunt, coloribus eſſe cõtecta, & operta. Poſſet quis ad hãc ſpeciem referre quorundam ſuperſtitionem: qui vt ſomnia ipſis contingant futuri prænuncia, geſtant amethiſtum gemmam.

Decimaſeptima occurrit ῥαϐδομάντεια, quæ multiplex fuit, de qua ſic Cælius Rhodiginus *d.c.29.* ſcribit; *Virgas in rebus diuinis eximij cuiuſdam uſus fuiſse ueteribus, ex pleriſque coniectare licet. Nam qui Perſicos ritus diligentius animaduerſos litteris mandarunt: illorum magos, qui ſacrificijs præficiuntur, carnes ſuper myrto, & lauro poſitas tradunt ſubtilibus uirgis adurere, mox oleum, lacte, melleque commixtum conſpergere, ac cemprecari, faſciculos ex myrica pertenues manu tenentes. In* Pyrethiorum *meditullio ſurrecta ſtabat ara, ubi inextinctus ſeruaretur ignis, fierentque itidem comprecationes non ſine myricinis uirgis. Sicut in Scythia quoque, ubi uaticini traduntur plures, ſalignis uirgis diuinatio concipitur: quas diſsoluunt, ac ſeparatim ſingulis humi conſtratis uaticinantur, interim uirgas comprehendentes, componenteſque. Narees uero, quos eſse Androgynos putat Herodotus, tiliam ſcindentes trifariam, digitoſque implicando, ac reſoluendo præcinunt futura.* & poſtea; *etenim in pleriſque locis, uirga (ut diximus) præſagiũt, quod in primo compoſitionis tertiæ Dion quoque cõfirmat.* Quæ ille de Perſis Magis, ab Herodoto *lib.* 1. & Strab. *lib.* 15. mutuatus: quæ de Scythis, & Enarijs, ex Herodoti *lib.* 4. Scytharum progeniẽ Turcas, hunc morem retinuiſſe, colligitur
l. 1. regni Neap. ex hiſtorijs *a* Collenucij. Sed illud mihi nota (Lector) ῥαβδομάντειαν nõ pertinere ad vnum dumtaxat caput. Quædam enim explicitam continebat inuocationem, nempe quæ conceptis verbis efficiebat, vt virgula recta, ſponte ſua, in circulum coiret iunctis extremitatib. Alia verò ad ſortes pertinet; quando regnum, vel quid aliud, virgis datis, cui obtingeret, experiebãtur: ſic Aaroni prærogatiua Sacerdotij, virgula contigit florente; ſic & B. Virginem nonnulli, ex apocryphis, tradunt Ioſepho ſponſam datam: quo adhuc tempore diuinatoria ſors permiſſa. Aliqñ ad ariolationem noſtram (quam *auſpicesum* vocauit Tacitus) referenda; vt illa Perſarum, & Scytharum, Germanorum quoque, quam Tacitus deſcribit, *lib. de morib. German.* qua de re nos poſtea plura Sectio 3. Aliquando ad omina, vt illa, de qua ſic Crantzius *lib. 4. Metropol. c. 19. & 29. Memorant annales Henrici 3. Imper. fabulam de Hildebrando puero, quod cum filius eſset fabri lignarij, ex ſarmentis ordine compoſitis, inſcius ipſe has litteras conſeruerit; quibus aſtans homo litteratus legerit ex ea compoſitione ſcindularum:* Dominabor à mari ad mare. *Vnde coniectans diuinum aliquid in puero, ſuaſerit parenti, ut eum litteris traderet.* Traditus *profecit, & in cancellariam Regis peruenit, & Scriniarius euaſit. Somnio admonitus Imp. de eodem, quod cornua uideretur habere, quibus filium ſuum contereret, hominem in uincula coniecit; ſed ab Imperatrice uinculis exutus, Cluniacenſe monaſterium petijt.* I*ndeque profecit primum in Subdiaconum, deinde in Cardinalem, nouiſſimè in Gregorium VII.* Hæc ex annalibus illis Crantzius, quæ neſcio cur fabulam vocet.

Decimaoctaua eſt λαμπαδομάντεια: quando nonnulli candelam in D. Antonij honorem accẽdunt, ſicque ſe res perditas confidunt inuenturos. Alia eſt, vetus ſuperſtitio *Lucernaria*, de qua Propertius lib. 4.

Sed neque ſuppletis conſtabat flamma lucernis: & alio loco.
Seu uoluit tangi parca lucerna mero.

Protinus *in Sat. Lucernæ humore defectæ, tenue, & extremum lumen ſpargebant*: hæc magis videtur ad ominis auguriũ pertinere. An etiam huc pertinuerit modus furti concipiendi per lancem, & licium, quem Sextus Pompeius deſcribit, dubium mihi; puto potius non pertinere, quicquid Acron prodiderit.

Decimanona vocetur παρθενομάντεια, nempe duplex diuinatio, qua virginitatem puellæ explorabant 1. per funiculum, quæ res etiam hodie in vſu prauo: & videtur olim eo reſpexiſſe Catullus in nuptijs Pelei, & Thetidis;

Non illam nutrix, orienti luce reuiſens,
Heſterno poterit filum circumdare collo.

a p. vlt. de vniuer. cap. 22.

2. quod, auctore Guil. Pariſienſe, *a*, ſolitum in Britannia redactum in polli nem tenuem achatem in potu præberi quem qui queue ſumpſit, niſi uirgo ſit, ſtatim cogatur euomere. Referũtur & alia, quæ idem per urinam indicium fa ciunt. Et referuntur vt arcana naturæ; vereor ne prorſus ſint magica. certe ſunt illicita, & famæ reſtitutioni ob- noxia.

Sunt & aliæ mille nocendi artes & nomina mille, quæ utinam ut mihi, ſic ceteris ignotæ & inexpertæ. Damnant hæc omnia Theologi & Canoniſtæ; *vide Euſeb. lib. 4. Præpar. Euan. c. ſi quis 26. q. 5. Ioannem Salisberienſem libr. 2. de nugis Curialium cap. 28. Michael. Medinam lib. 2. de recta in Deum fide fol. 29. & Iulium Sirenium lib. 9. de Fato c. 15. & 16.*

SECTIO II.

De augurio & auſpicio.

b l. 2. de diuin.
c lib. 9. de Hiſt. anim. c. 31. & alibi.
d Nu. 23. v. 23.
e Leu. 19. v. 26. Deu. 18. v. 10. Ec. 34. v. 5. Ier. 29. u. 9.
f c. illud c. ſed & illud 26. q. 2. c. ſi quis Epiſ. c. aliquanti c. quis clericus c. auguriis 26. q. 5.
g lib. 2. de doc. Chriſt. c. 24.

AVgurium vel dependet à natura, ut naturarum, agricolarum &c. de quo poſtea (eſt. n commendatione dignum, utpote naturalis coniectatio) vel hominũ induſtria atq; artificio inſtitutum, rebus futuris, non neceſſarijs ſed uoluntarijs conijciendis inſeruiẽs de quo nunc agimus, quod ipſemet Cicero *b* va nitatis & ineptiæ condemna uit, longè hac in re prudentior, quàm Plato *in Phædro*, vel Xenophon, in *Cyriped.* Quod uerò & Ariſtoteles *c* meminit augurij, ille uel populari ex ſen tentia loquitur, uel augurium vocauit, naturalem præſenſionem auium, qua pluuias tempeſtateſque inſtãtes nobis indicant cantu, volatu, vel garritu. Nobis Chriſtianis dubitare non licet, totam Augurum diſciplinam, incertam & illicitam eſſe: qua, quòd abſtineret Dei populus, etiam ab ariolo laudatur *d* quam ſciũt omnes damnatam a Moſe ac Prophetis, *e* & a iuris Canonici *f* auctoribus, a quibus etiam variæ pę næ infliguntur; quam ſciunt pacti cum dæmone damnari a B. Auguſt. *g* ſciunt a recta philoſophia ualdę alienam. *h*

Auſpicij verò ſiue *Augurij* vocem nũc eò extendimus, ut etiam omnia comprehendat; ſicut & Græci ſumpſerũt ὀρνιθείαν οἰωνιστικὴν, οἰωνομαντείαν, ὀρνιοσκοπίαν, *pro obſeruatione cunctarũ rerũ ſubitò, & ex inopinato, et inſolito, accidentiũ, inſtituta ad cognitionem futurorum, uel occultorum.* Sic acceptum, reduci poteſt ad ſpecies quinque, *primum* ex cælo, *ſecundum* ex auium uolatu vel garritu, *tertiũ* ex tripudio pullorum, *quartum* ex quadrupedibus, *quintum* ex diris & portẽtis; & horum omnium communis diuiſio eſt, quod eorum quædam ſunt *Oblatiua*, quæ non poſcuntur; quædam *Impetratiua*, quæ ueniunt optata & quæſita. *i*

1. ergo genus *è cælo* captato ab auguribus proſpectu, & cæli regione deſignata (*templum* k vocabant) exſpectabat auſpicium. nempe tonitru, uel fulmen ſiue fulgetrum; quorum alia *bruta*, quæ nulla ratione naturæ nitebantur, ſed erant vana prorſus, alia *Fatidica*: & hæc rurſus vel peſtifera, uel conſiliaria vel auxiliaria, & huiuſmodi nugaciſſima, de quibus multa Plinius & Seneca *l* quæ ſanè eruditè refellit Vv impina *lib de diuinat. c 3. 4. & 11.*

2. *ab auibus* petebatur, unde dictum *augurium*, quaſi auigerium. Auium aliæ *oſcinæ*, quæ cantu ſeu garritu; aliæ *Præpetes* quæ volatu putabantur prædicere, & harum rurſus uariæ differẽtiæ, *funebres cliuiæ, arculæ, volſcræ, remores, inebræ*, & alię multæ. *m* Stultitia hæc refellitur benè ab eodem Vv impina *li. eodem ca. 12.*

3. de *pullorum tripudio* ſumebatur. Duo à pullarijs pulli in cauea ſeruabantur. primò diluculò, imperato de more ſilentio, puls aut offa, cauea recluſa, pullis obijciebatur: ſi negligerent cibũ ſiniſtrum auſpicium erat: ſi auidè depaſcerentur, ita vt aliqua ex roſtro deciderent & terram ferirent, dicebatur *Soliſtimum tripudium*, & habebatur ſecundum. *pauire* ueteribus idem quod *ferire*. inde dictum primò terripauium, deinde terripudium, denique *tripudium*. *n* Idem & *Soniuium* vocatum a ſono, quem puls edebat cadendo. Nugaciſſimum ſanè commentum, cuius tamen neglectui *in* tri-

h *doc* ... *Cic. d* ... *& Fr* ... *l. 6.* ... *not c.* ...
i *Pet* ... *Ctiſlo* ... *Mon* ... *lan. l* ... *ver. m* ... *bil. fo* ... *K V* ... *9. de* ... *latin* ...
l *Pli* ... *52.* ... *& l.* ... *2. Se* ... *Nat* ... *ſtion*
m *Se* ... *2.* ... *Feſti* ... *ce O* ... *Gelli* ... *c. 6.* ... *li. 1c* ... *& 1*
n *del. Ci* ... *1. de* ... *Feſti* ... *Puls* ... *in*

tribuere Romani clades P. Claudij, & Lucij Iunij bello Punico 1. *a* & Flaminij bello Punico 2. *b*

a Polyb.l.1.
b Val.Max. lib. 1. c.
Liu.l.22.

4. Ex *quadrupedibus*, ſumpta, teſte Sext. Pompeio vocabant *auſpicia pedeſtria*; vt apud Germanos ex equorum fremitu; *proprium gentis* (ait Tacitus *c*) *equorum quoque præſagia, ac monitus experiri. publicè aluntur iiſdem nemoribus, ac lucis candidi, & nullo mortali opere contacti: quos preſsos ſacro curru ſacerdos, ac rex, uel princeps ciuitatis comitantur, hinnituſque, ac fremitus obſeruant. Nec ulli auſpicio maior fides.* Duraſſe eam ſuperſtitionem diu poſtea, etſi paulùm diuerſa forma apud Luizicos, ex Ditmaro noſter Lipſius *in comment.* admonuit. De Lupino auſpicio Plinius, & alij valdè multa, & prorſus contraria tradiderũt, quos habes diligenter annotatos à Tiraquello, *d* de capra, aſino, leone, vulpe, cane, muſtela, ariete, & alijs: quæ Alexander nullis auctoribus firmarat; vir idem, ſupra modum diligens, accuratè comprobauit.

c de moribus Germ.
d Alex. ab Alex. li. 5. c. 3.

5. ſunt *Omnia*: quæ pertinere ad auguria, vel vnus oſtendit Claudianus ſequentibus verſibus;

Nullaſque dies non triſte minatur
Augurium. quoties flauentia ſerta comarum.
Sponte cadunt? quoties exſudat ab ubere ſanguis,
Larga uel inuito prorumpunt flumina vultu,
Iniuſsaque manus mirantia pectora tundunt?
Si buxos inflare uelim. ferale gemiſcunt.
Tympana ſi quatiam, planctum mihi tympana reddunt.
Ah uereor, ne quid portendant omnia ueri.

Vbi Ceres, & exempla præbet ominum, ſeu Dirarum, & quod vocauit *augurium*, poſtea vocat *omina*. Hæc ſolẽt etiam *prodigia* dici. Valer. Maximus; *e admirabile interlanam prodigium incidit. Infuſum namq; pateræ eius uinum, nec ſemel, ſed iterum, ac tertiò, in ſanguinem uerſum eſt. Qua de re conſulti Magi monuerunt, ut ab incepto deſiſteret.* Sed de hominibus plura diximus lib. 3. vbi de vana obſeruantia egimus. Huc reducenda omnia prodigia, & oſtenta & monſtra, quatenus vanam quandam ex his inſtituit diuinationem, quam veteres τερατοσκοπίαν vocarunt, à qua aliena eſt Chriſtiana obſeruatio monitorum quorũdam mirabilium, quæ quibuſdã Deus largitur. Duo exempla referam in 1. c.3.q.2. & alibi alium familiæ Eſtenſis B. Beatricis apud Scardeoneum; tale ꝙ de fonte Glomuzenzi narrat Dietmarus, qui quando lætus pace, & annona annus ſubſecuturus tritico, auena, & glande refertum ſe oſtentat; quã do peſtis imminet cinerib. quãdo bellum ſanguine plenus fluit, ꝙ idem Eraſmus Stella, & Pet. Albin. *in chronico Miſnenſi* afferunt. Alibi in Germania fons eſt dictus *Hungerbrunn*, qui quando decreſcit grauem annonam, quãdo exareſcit dirã famem portẽdit. In monaſterijs non rarò accidit, vt religioſi morituri, in tẽplis, vbi ſedilia ſua hñt trũco capite aſpiciũtur. Quibuſdam ẽt nobiliũ familijs quædam notata eſt ꝗ certiſſima ſuorũ mortis indicia hẽt, ſi fons quidã natura ſua valde limpidus ab incognito quodã verme turbetur. alteri ſignum eſt, ſi terra quædã ar ci ipſorũ vicina, in voraginẽ ſubſidit. In Bohemia ſpectrũ fœmineum veſtitu lugubri apparere ſolet in arce quadã illuſtris familiæ, antequam vna ex coniugibus Dominorum illorum è vita decedat. ita ex alijs vt certa refert Phil. Camerar. *operæ ſucceſſiuæ cap. 73.* Vide ſupra in prin. lib. & d.q.2. *Monſtra* ſunt naturæ valdè aberrantis à conſueta norma in animantium productione ludibria. *Oſtenta* verò, & *prodigia* vocamus, varias, & terribiles, atq; inſolitas in aere, aut alijs elementis apparitiones, ac ſonos, vel effectus, vt pluuias sãguinis, acies in cælo viſas, & ſimilia quib. pleni Iulij Obſequentis, & Lycoſthenis libri, & Ioſephus *lib. 7. de bel lo c. 44.* & egregiè Vvimpina *li. de ſign. f* certa horum interpretatio à diuina reuelatione dependet, vt fuit cõceſſa Danieli: *g* non licet ea curioſè obſeruare ad fortuitos euentus certò prædicẽdos: rectè tamen concionatores ex ijs imminentem Dei vindictam denunciant, vel ab inſtanti facinore, ac vitæ

e l.1.c.6.7. de Orac.
f à c.22. uſque ad 27.
g cap. 5.

prauitate homines ijs deterrent, & ad pęnitentiam hortantur. reuera enim idcirco illa ſolent à Deo oſtendi. Plura de his pete à Diuo Auguſtino, *libr.* 21. *de ciuitate Dei cap.* 28. & qui hos por tentorum obſeruatores egregiè confutant, Picus, *a* Vvimpina, Medina, & Sirenius.

a *Pic. li.* 6. *de prænot. c.* 6. *Vuimpina ſupra c.* 17. *Medin. li.* 2. *de rect. ſid. c.* 2. *Sir. d. lib.* 9. *ca.* 19. & 20.

VIt. Auſpicium ex acuminibus militare, cuius, & Cicero, & Arnob. meminere, quidam ad oſtenta referunt, cum Cælio Calcagnino; alij ad Geomantiam; alij cum Turnebo non diſſimile faciunt ab Axinomantia. Quale fuerit, nihil habeo certi. *Legeſi placet Antonium Valtrinum in Comment. de re militari.*

SECTIO III.

De ſortibus illicitis.

MAnganiæ tertiam partem dixi eſſe *Sortes.* Sors olim dicta *Phur,* vt patet ex lib. Eſther *cap.* 9. *v.* 26. quam plerique Perſicam, vel Suſianam vocē eſſe volunt. aſſentior potius D. Hieronymo Hebræam eſſe, & deduci ab Hebræo, פור phur, cadere, ſeu labi (etiam iuxta Furſter) quia ſortes in vrnam cōiectæ labuntur, vnde & feſtum Hebræis, *Phurim,* nō *Phrurim.* Ioſephus in hac voce mendoſus eſt, vel more Græco detorſit. Sors autem, teſte Diuo Thomà, *b* triplex eſt, diuinatoria, conſultoria, & diuiſoria.

b 22. q. 95. a. 8.

Diuinatoria vocari poteſt κληρμάντεια: quæ ex genere ſuo prohibita, *D. Gregor. lib.* 7. *epiſt.* 47. *in Decretal. c.* 1. *de ſortileg. D. Thom. d. a.* 8. & talis fuit ſortitio Ionæ 1. vt ibi poſt Lyran. & Ferū optimè Franciſcus Ribera. quæ & ipſa multiplex eſt. vna, eadem cum oraculo; vt fuere ſortes Deliæ, Lyciæ, Antiates, Pręneſtinæ, & ſimiles; ſic accepit Seneca.

In Troadibus. *Poſt fata demum ſortis incaſtæ fides.*

& in Oedipo. Sorte Phœbeia *excitus.*

Cæteræ ſortes pleræque nomen à materia ſortiuntur: vt ſunt παλομάντεια, πετλιμάντεια, ἀστραγαλομάντεια, quæ bacillis, talis, oſcillis, pilulis, aut tabellis inſcriptis, in altum, vel in vrnam conijciebantur.

3. his ſimilis fuit κυβομάντεια; ſiue aleatoria, vt apud Propertium,

Me quoque per talos Venerem quærente ſecundos,
Damnoſi ſemper ſubſilierecanes.

Huic dediti valde Auguſtus, & Tiberius Impp. teſte Suetonio, & Attalus Rex Pergami. Vtebantur huiuſmodi ſorte teſte Pauſania Gręci, apud Buram Achaiæ: & in Apono fonte in Italia, teſte Suetonio, in *Tiberio.*

4. παλομάντεια, quam dixi, ſeu ῥαβδομάντεια, quam Tacitus tribuit Germanis; *c ſortium conſuetudo ſimplex,* ait, *virgam fructiferæ arbori deciſam in ſurculos amputant, eoſque notis quibuſdam diſcretos, ſuper candidam veſtem temerè, ac fortuitò ſpargunt. mox, ſi publicè conſultatur, ſacerdos ciuitatis, ſin priuatim, ipſe paterfamiliæ precatus Deos, cælumque ſuſpiciens ter ſingulos tollit, ſublatos ſecundum impreſſam ante notam interpretatur.* &c. Frequentiſſima quoq; Sinis hodie eſt ferè ſimilis quædam diuinatio duorum lignorum æqualium, quam deſcribit fusè Gunzalinus Mendozius *lib.* 2. *hiſt. Chinenſ. cap.* 4. necnon Philippinenſium, ſeu Luſanorum in India, teſte Martino Ignatio, *Itinerarij cap.* 8. In ſacris litteris inuenio nonnullas huc pertinentes, vt eſt illa ſagittarum, de qua Ezechiel, & alia virgarum de qua Oſeas, & ſecundum nonnullos Moſes. Ezechielis verba ſunt: *d Stetit enim Rex Babylonis in biuio in capite duarum uiarum diuinationem quærens. cōmiſcens ſagittas. interrogauit idola, exta conſuluit. Ad dexteram eius facta eſt diuinatio ſuper* Ieruſ*alem.* Diuinationem hanc variè explicant, orta diuerſitate, quia non conueniunt de ſignificatione verbi קלקל, quod Diuus Hieronym. vertit *commiſcuit,* Septuaginta verò *fecit ebullire,* & *virgam* pro *ſagittis,* ἀναβράσαι ῥάβδον. quod tamen Polychronius docet dictum phraſi Hebræa pro miſit, ſeu iecit ſagittas. ἀντὶ τοῦ ῥίψαι βέλη· ταύτῃ γὰρ τῇ λέξει ἐχρήσατο καὶ ὁ ἑβραῖος. Diuus Hieronymus in Comment. explicat modum diuinationis;

c *lib. de moribus Ger.*

d *cap.* 1. *verſ.* 2

ſtabit

ſtabit in ipſo compito, & ritu gentris ſuæ oraculum conſulet, ut mittat ſagittas ſuas in pharetram, & commiſceat eas inſcriptas, ſiue ſignatas nominibus ſingulorum, ut uideat, cuius ſagitta exeat, & quam prius ciuitatem debeat oppugnare. Hanc autem Græci βελομάντειαν, ſiue ῥαβδομάντειαν nominant. & addit poſtea, Septuaginta hic non tā ſenſu, quàm verbis à vulgata diſſentire. Nam illud *ἀναβράσαι*, ſeu ebullire nihil aliud eſt, quàm velociter exire, ſeu aſcendere. Sed alij putant eo ſignificari genus alterum diuinationis: nempe commixtas ſagittas in aerem fortiter ieciſſe, & in quam partem caderent, dextram an ſiniſtram, verſus Rabbath, an verſus Hieruſalem, obſeruaſſe: ſic R. Ioſeph, & (vt videt̃) Chaldæus Paraphraſtes, eamque interpretationem optimè tam noſtra, quā Græca verſio patitur. Denique quia *Kalal*, קלל etiam ſignificat læuigare, & polire, ideò exponunt; terſit, ſeu poliuit ſagittas, volūt enim ſignificari genus diuinationis Catoptromanticum; quo augures in ſplendenti cuſpide, velut in cryſtallo, vel vngue, futura inſpiciebant: ſed cum hoc ſit recentiorum cōmentum, præſtat D. Hieron. & LXX. illos ſequi.

Alter locus eſt, *Deut.* 8. *u.* 11. *Vechober chaber.* חבר וחבר, quod noſter vertit *incantator*; recentiores vertunt *iungens iunctionem*, vt exprimant ſpeciem ξυλομαντείαν, quia per fruſta lignorum iterum coeuntia diuinabatur. Sed noſtram verſionem confirmant Septuaginta. *φαρμακὸς ἐπαείδων ἐπαοιδὴν, ueneficus incantans incantationem*: & rectè. incantatores enim, à חבר, quod ſignificat, ſe ſociare, vocantur *Chabarim*, quaſi dicas ſocij, nempè dæmonum; quibus ſe pacto, ſeu fædere inito coniungunt. Longè ergò clarius vertit noſter vulgatus, quàm recentiores iſti; & benè Pagninus retinuerat verſionum Septuag. Interpr.

Chabar.

Tertius locus eſt *Oſeæ* 4. *v.* 12. *Populus meus in ligno interrogauit, & baculus eius annuntiauit ei.* non conſtat, de quo genere hoc dictum. apud Hebræos, R. Moſes Samſonis F. *in explicatione præcepti Negatiui.* 52. commemorat huiuſmodi ritum: decorticabant bacillum ligneū vno tātum ex latere, tum in aeré proijciebant. ſi fortuito caſu, primo iactu apparuiſſet, ſuperior pars decorticata; at ſecundo iactu, ſuperior pars adhuc veſtita, proſperum ſucceſſum augurabantur: ſin è contra primum pars veſtita, infelicem; ſi vtroq; iactu veſtitum, vel nudàtum latus ſuperius fuiſſet, mixtum euentum ſibi pollicebantur: & hoc ab Oſea putant ſignificari. D. Hieron, autē vult, de eodem agi genere, de quo egit Ezechiel, & vocat hic ῥαβδομαντείαν, quod illic βελομαντείαν, pro ijſdem enim iſta accepit. Sētit hoc etiam Theophilact. *in Oſeā*, ſed aliter explicat ipſum ritum: *uirgas* (inquit) *duas ſtatuentes, carmina, & incantationes quaſdam ſubmurmurabant: deinde uirgis, dæmonum operatione, aut effectu, cadentibus; conſiderabant, quonam utraque earū caderet, antrorſumne, an retrorſum, ad dexteram, uel ſiniſtram. Sicque tandem reſponſa dabant inſipientibus, uirgarum caſu pro ſignis uſi. Eūdem ad modum Nabuchodonoſor uaticinabatur, ut Iezekiel habet.* His adde, quę dicta *ſup. ſect.* 1. *ſuperſtit.* 17.

5. *Species* eſt *Geomantia*, cuius laborioſa induſtria mentitur artem. nā ſexdecim figurarū in ſolo, vel abaco nomina τεχνικὰ diſpungit, ex ſexdecim additis diuerſis punctorum coordinationibus, quæ nomina ſingulis ſuis aſtris putant reſpondere. hoc olim Hali. Et famoſus Magus Oliuerius Malmesburius, libro edito; & poſtea Gerardus Cremonenſis, Bartholomæus Parmenſis, & Gaſpar Peucerus Lutheri ſectator; quorū libri prohibiti, ſunt cōplexi ſcriptis. Et Peucerum miror id tam diligenter proſecutum, cum veriſſimè fateatur, toti illi diſquiſitioni nullam prorſus rationem, nullā veri ſpeciem ſubeſſe. Archimagus quoq; Cornelius ſuam, diuerſam ab illa aliorum Geomantiam, æquè fallacem, & mendacem, poſteriore ſcripto fuit teſtatus. Picus de hac cecinit.

Atque frequens bibulam mucro cum pungit arenam.

Hanc deſcripſit Pictorius *in Epitome de Magica c.* 8. Quanta ergo dementia eſt

his vacare, quæ à ſuis damnãtur aucto ribus? Ex pijs ſcriptoribus, & catholi cis eruditè refutarunt ſæpè iam citati, Franc. Picus *lib. 6. de Prenotion. cap. 3.* & qui toto clam opere ex Pico plurima, Conrad. Vvimpina *lib. de diuinat. cap. 1.* & Iulius Sirenius, *libro nono de Fato, capit. 38.*

6. Vocant ςοιχειομάντειαν. fiebat aperto libro Homeri, vel Virgilij, & attento primo, qui obuius inſpicienti, verſu. Sic Socrates mortis ſuæ diem coniecit; Sic Claudius Macrinus, Gor dianus Iunior, & alij Imperatores tẽpus regni, vel vitæ. Huic vanitati Gen tilium, deinde ſucceſſit apud Chriſtianos, apertio Veteris aut Noui teſtamẽ ti; quam inſigni blaſphemia vocat Sor tes Apoſtolorum: hac vſi fuere Heraclius Imperator apud Cedrenum, & Romanus Diogenes, apud Cuſpinianum, & Andronicus ſenior apud Gre goram *lib. 8.* & Chrannus filius Regis Francorum, apud Gregorium Turonenſem *lib. 4. hiſt. c. 16. & 20.* & B. Theo dora Alexandrina, nondum bene cate chiſata, apud Simeonem Metaphraſt. 11. *Septembr.* & Meroueus apud Greg. Turon. *hiſt. Franc. lib. 5. ca. 14.* vbi & alius ritus exprimitur, nam ponuntur tres codices ſcripturæ ſacræ ſuper San cti Martini ſepulcro, & ſigillatim ſinguli aperiuntur. vſus hac denique Gũdulphus, apud Ranulphum *lib. 7. Polichron. c. 6.* & ſui laudator facinoris Hie ron. Cardanus, *de uarietat. lib. 14.* Damnata fuit hæc ſuperſtitio non vno con cilio *a* Eccleſiæ Catholicæ decretis. Huc quidã referunt certas illas Ephe ſiorum notas magicis verbis iunctas; quas ferenti conatus omnes forent efficaces. harum beneficio volunt Crœſum è rogo liberatum. *b* ſed hæ perti nent ad q. 6. Et ne quis obijciat, vel D. Auguſt. conf. vel Greg. Turonenſ. factum, *lib. 5. hiſt. Franc. c. 47. et ſeq.* Nã San cti tunc librum aperiebant, non vt de futuris certiores redderẽtur, ſed vt cõſolatorium aliquid, vel exhortatoriũ in ſacra pagina reperirent, vt teſtatur ipſemet Greg. & ſic ſolent hodie multi pij viri cum tentantur, aperire libellum illum aureum Thomæ de Kẽpis, *de contemptu mundi*, eo quod ſemper ali quid in eo occurrat, quo roborari ſe, & confirmari ſentiunt. Quod ſanè expers eſt ſuperſtitionis: Auguſtin. etiã diuina monitione ad hoc induct. fuit, *uide lib. 9. Confeſſ. cap. ultimo.* Sunt qui velint duas exceptiones eſſe ab hac regu la, videlicet. Primò, ſi quis id faciat graui neceſſitate compulſus, ad termi nandam grauem litem, vel anceps cõ ſilium, & citant Diuum Auguſtinum. *Epiſt. 180. ad Honorat. & libro primo de doctrina Chriſtiana cap. 28.* Secundò, ſi debita cum reuerentia, precibus ad Deũ fuſis, adhibeantur, vt vult *Beda in capite primo Actorum.* In primis admiſerim has conditiones, non ſeparatim ſumptas, ſed coniunctim; & ideo pro vna tantum. Nam puto ſimul requiri, & materiæ neceſſitatem, & recurſum ad Deum: nec Patres alterum excludere, ſed ſupponere; cum alterum tantum expreſſerunt. Vt Auguſtinus qui grauitatem materiæ ſolius conſiderauit. Nam de grege propter periculũ mortis deſerendo agebat, & ideo ſortitionem fieri inter paſtores, qui fugere, & qui manere deberent, volebat, *d. Epiſt. 180. ſub fin.* Beda verò vtrumque diſer tè exquirit. Nec leuis cauſa fuit D. Frã ciſco, ſua & proximorum ſalus, nec nullæ, nec frigidę, tepidævè preces prę ceſſerãt, cum forte cõſultoria vſus, nec deerat ad hoc excitãs diuina reuelatio.

Narrat Diuus Bonauentura, *uita illius cap. 13.* c. quo Diuus Antonin. *3. p. ſumm. hiſtor. titul. 24.* §. 7. ſed carptim & mutilatè deſumpſit; ſed ille his ver bis: *Immiſſum eſt eius menti per diuinum oraculum, quod in apertione libri Euangelici aperiretur ei à Chriſto, quod Deo in ipſo, & de ipſo maximè foret acceptum.*

Oratione itaque cum multa deuotione præmiſſa, ſacrum Euangeliorum librum de Altari ſumptum, in Sancta Trinitatis nomine aperiri fecit per ſocium, uirum utique Deo deuotum & ſanctum. Sanè cum in trina libri apertione ſemper paſſio Domini occurreret, intellexit uir Deo plenus, quod ſicut Chriſtũ fuerat imitatus in actionibus uitæ, ſic conformis ei eſſe deberet in afflictionibus, & dolorib. paſſionis, antequam ex hoc mundo tranſiret, &c. Duo ergo illa concurrant neceſſe eſt, vt lici

tè quis

a *c. aliquã- ti & c. ſi qs clericos. 26. q. 5.*

b *Vide Euſtath. in Homer.*

tè quis vtatur hac ſorte: reuelatio veta ſi acceſſerit, vel ſola illa præceſſerit, nihil neque timendum, neque accuſandum. In B. Matthiæ ſortitione omnia adfuiſſe, & prtæerea morem deligendi ſuis vicibus Sacerdotis Summi, nondum abolitum, ſatis clarè docet Beda *in capite primo Actorum*. Si ergo vel reuelatio, vel aliæ duæ cauſæ ſimul ſine reuelatione mouerunt Archidiaconum Batonienſem, vt experiretur, quod ait *Epiſt*. 30. poſt triplicē eiuſdem ſomnij de amico recurſum; quam ego facilè crediderim diuinam viſionem; *& curioſitatis humanæ* (ſine affectu curioſitatis) *ſortibus, & reuolutione Pſalterij, viſionis euentum diligentiùs exploraret; & oculis eius primùm ſe uerſus ille obtulit; Moyſes & Aaron in Sacerdotibus eius, &c.* ſane cenſuerim, cum Ioan. Buzeo noſtro, Bleſenſem ex cuſari poſſe, alioquin negari nequit, nō optimi rem exempli cenſendam.

Longè alia quædam eſt ſors Apoſtolorum licita planè non vetita, de qua ſic Cæſarius *libro octauo Miraculor. capite quinquageſimo ſexto: conſuetudo eſt maximè prouinciæ noſtræ matronis, ut tali cum ſorte ſpecialem ſibi Apoſtolum eligant; in XII. candelis, XII. Apoſtolorum nomina ſingula in ſingulis ſcribuntur, quæ à Sacerdote benedictæ altari ſimul imponuntur; accedens uerò fœmina, cuius nomen per candelam extrahit, illi plus ceteris honoris & obſequij impēdit.* Quin & in Hiſpania ſic Ferdinando Cortezio ſortienti, Beatum Petrum Apoſtolorum Principem, Romanæ, ſeu verè Apoſtolicæ Eccleſię petram ſecundam (nam prima Ieſus) obueniſſe inuenio in Hiſtoria Mexicana Franc. Lopez de Gomara. *cap. XXI.* decebat Euangeliū illic plantaturo, rigatorem fauere, quo rigante, nunquam non incrementum dat Chriſtus Ieſus.

Septimò loco venit *Ludus*; qui deſcribitur in Δοδεκαέδρῳ, & alter quem vocant *Ludum Paſtorum*: qui duo noxiè per Franciam & Germaniam multis ſolemnes, ad cognitionem matrimonij futuri, opum, dignitatum, liberorum, &c.

Neque prætermittere hoc loco poſſum vel debeo indiſcuſſum periculoſum quoddam dictum And. Cæſalpini *lib. de inueſtigat. dæmon. cap.* 12. vbi ſic ait; *Sunt qui conſcriptos de bona & mala fortuna libros conſulunt, fortuitò in libelli particulam incidentes, in qua explicatur quod quæritur,* (loquitur de libris quales dixi) *ſed hæc ut plurimùm apud ceteros uana reperiuntur, uerà apud eos quibus dæmon cooperatur*. An ergo dæmon futurorū huiuſmodi præſcius, vt ſciat talia, quæ, faltem quo ad media, à libero ordinariè arbitrio dependent, ad certum & verum euentum dirigere? Nullus hoc veræ Theologiæ peritus conceſſerit. Debebat itaque dicere, quando dæmon cooperatur, tunc ſæpiùs vera videri, propter dæmonis in conijciendo ſollertiam; non verò ſcribere, vt plurimùm vera, ſi dęmon cooperetur; niſi cum explicatione, quare tum potiùs, quàm aliàs.

Octauo, venit ἀλεκτρυομάντεια: quando definitus locus in partes ęquales deſcribitur, & vnicuique ſingulę alphabeti litterę inſcribuntur: deinde ſingulis litteris granum frumenti imponitur: poſtea ad hoc enutritus oſcen gallinaceus introducitur, qui grana comedat. denique notantur litterę, quarum primùm grana depaſcitur. v. g. litterarum, P. E. T. tunc creditur notari, Petrus, Petronius, Petrucius, & quorum ſimili modo nomē inchoatur. Sic deceptus Valens Imp. de ſucceſſore quęrentibus philoſophis; & quia Gallinaceus abſumpſerat, grana notata Θ. Ε. Ω. Δ. omnes occidi iuſſit Theodoros, Theodoſios, Theodatos, Theodulos; & tamē illi Magnus Theodoſ. in imperio ſucceſſit. a

Hoc cum Zonara quidam volunt factum per ἀλεκτρυομάντειαν; ſed apertè Socrates dicit factum per νεκυομαντείαν: Sozomenus, per oraculum ex tripodis machina laurea; quem Nicephorus ſequitur. Caſſiodorus autem cum Socrate ſentit; ſed, per errorem, vult ipſummet Valentem opera dęmonis vſum inquiſiuiſſe de ſucceſſore. Zonaras verò vult hoc factum ab Iamblicho & Libanio: ſed hos omnes falli ex eorum temporum ſcriptore Ammiano patet, qui reos quidem quęſiti vaticinij nominat Fiduſtium, Irenæum,

a *Zonaras to.3 in Valen. Socrates lib. 4. c. 15. Sozom. lib. 6. c. 45. Nicephor. lib. 11. cap. 45. Caſſiodorus lib. 7. Tripart ca. 35. Ammia. li. 26.*

næum, Pergamium, Hilarium, & hos quidem conueniſſe alios vaticinandi peritos, (quos non nominat, & fortè fuere Libanius, & Iamblichus) & recitat mox verba Hilarij iam latera fodicati; *Conſtruximus (magnific. Iudices) ad cortinæ ſimilitudinem Delphicæ, diris auſpicijs, de laureis virgulis, infauſtã hanc menſulam, quam videtis; & imprecationibus carminum ſecretorũ, choragijſque multis ac diuturnis ritualiter conſecratam, mouimus tandem. Mouendi autem, quoties ſuper rebus arcanis conſulebatur, erat inſtitutio talis. Conlocabatur in medio domus, emaculatæ odoribus Arabicis, vndique lance rotundà purè ſuperpoſità, ex diuerſis metallicis materijs fabrefacta: cuius in ambitu rotunditatis extremo elementorum viginti quatuor ſcriptiles formæ peritè inciſæ dijungebãtur ſpatijs examinatè dimenſis. Has linteis quidam indumentis amictus, calceatuſque itidem linteis ſoccis, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris geſtans, litato conceptis carminibus numine præſcitionum authore, cærimoniali ſciẽtia ſuperſiſtit cortinulas, penſulum annulum librans ex carpathio filo perquam tenui myſticis diſciplinis initiatum: qui per interualla diſtincta retinentibus ſingulis litteris incidẽs ſaltuatim, heroos efficit verſus interrogationibus conſonos, ad numeros & modos plenè concluſos; quales leguntur Pythici, vel ex oraculis editi Branchidarum Ibi tum quærentibus nobis, qui præſenti ſuccedet imperio, quoniã omni parte expolitus fore memorabatur; aſſiliens annulus duas perſtrinxerat ſyllabas, & cũ adiectione litteræ poſtrema, exclamauit quidam præſentium,* Theodorum, &c. Subdit etiam interrogatos num quæſiſſent, quid ipſiſmet impenderet, dixiſſe verſus, qui reſponſi; quibus & ipſis capitalis ſententia, & Principi exuſtio denunciabatur; quæ cuncta ſic euenere. Nã & Theodoſius ſucceſſit, & hi capite mulctati, & Valens viuus à Gothis igne conſumptus fuit. Adeò vt ſuſpicer, hæc omnia per Diabolum, DEO reuelante, ad tot ſcelerum vindictam fuiſſe reuelata. Ex quibus verbis Ammiani patet Socratem, & Caſſiodorum, & Zonaram incomperta ſibi, & parum vera narraſſe.

Nonum genus eſt ὀνομάντεια, quæ petitur ex nomine cõſulentis per elementa nominis diuerſimodè collocata, & quaſi per anagrammatiſmũ fauſtum quid vel contrarium indicantia. hoc fuit Pythagoricum commentũ. v. g. ſi *Ioãnes Magnus*, reſoluas in, *agnus animosè*. hac putant ab Apollonio Romæ puellam, quæ nuptiarum die mortua, ſuſcitatam. *Philoſt. lib. 4.*

Decimũ dicebatur ἀριθμάντεια, quæ fuit duplex, vna Græcorum, valorem litterarum conſiderantium, & futurũ victorem augurantium, cuius nomen maiores numeros contineret: ideoque Hectorem ab Achille ſuperatũ. *a* Altera fuit Chaldæorum, qui alphabetũ diſtribuunt in tres decades, quibuſdã litteris repetitis, & nomina petentiũ reſoluta commutant in numeros, & ſingulos numeros ſuis planetis attribuunt. Huc referenda Iudæorum recentiorum Kabbala, quam diuidunt in duas partes; in quandam θεομαντείαν blaſphemijs refertã; & ἀριθμάντειαν hanc vaniſſimam: quam lege refutantẽ Tegnium *lib. de vero ſtudio Chriſtiano*, & à qua nõ abit lõgè Platonis Arithmeticum vaticinium, *b* reprehenſum ab Ariſtotele *lib. 5. Polit.* Sanè Apoſtolus & Euangeliſta D. Ioan. in Apoc. nomen Antichriſti per numerũ. *666.* ſignificauit, *cap. 13.* vt illi à Deo fuerat reuelatum: ſed omnium hactenus ingenia in nomine illo eruendo fruſtrà fortaſſis deſudarunt. *qui multa volet legat Riberam* in Apocalyp. *Sanderum* de Antichriſto, *Feuardentium* in Irenæum, *& fuſiſſimè differentem Raimundum* de Antichrĩo. a c. 20. *vſq; ad* 25. qui Arithmãtiæ tamen nonnihil amplius, quã par erat, detulit, ex Platonicorum cõmentis. Locus ille Apoſtoli non confirmat Arithmantiam; ſed duntaxat numerorum inuolucris arithmeticis prophetiam contexit: quod & nobis liceret S. Spiritu id inſpirante. Ipſis verò numeris vim aliquam diuinam, vel naturalem proprietatem tribuere; erroneum eſt.

a T… *Ma…* *tatu…* *bis (…* *hac…* *plur.…* *nati…* *in…* *Aſt…* *&tem.*

b L… *repu…*

XI. Poteſt eſſe quod Phythagoræ tribuit Plinius; conſiderandum in nominibus proprijs vocalium numerũ; parem, eſſe proſperum; imparẽ verò, orbitatis claudicationisve indicium.

Cir-

Circumfertur de his & ſimilibus nugis lib. *Alchindrina*, ſuperſtitioſus planè, & flaminis d igniſſimus; quem fingunt fuiſſe diſcipulũ Ariſtotelis. Huc & ad præcedentem ſpeciem communiter referenda eſt illa circularis figura, in cuius media inter ſemilunas area, varij numeri arithmetici;in proximo circulo,inſcripta verba, *vita*, *bona fortuna*, *mala fortuna*, *mors*, *morbus*, *ſanitas*; in ſequenti, nomina planetarum cum certis numeris: in 3. alphabetum Latinis litteris capitalibus, in 4. certi arithmetici numeri. qua in Germania quidam vtuntur, & cuius formam ſi Georg. Pictorius non exhibuiſſet, vſumque explicaſſet, feciſſet longè conſultiùs.

Fortaſſis etiam gẽtilibus in vſu fuit aliud quoddam Onomantiæ genus, quando ex ipſa nominis ſignificatione, omen capiebant, vel aliquid futurum diuinabant, vt alibi (*Opinationibus in fragmenta Tragicorum*) docui Græcos feciſſe in nomine Aſtyanactis, & Auguſtum in nomine Niconis, *de quo lege ſup. lib. 3. p. 2. q. 4. ſect. 4.* Huc retulerim, quod refert Prudentius ſic à tyranno irriſum B. Hippolytum martyrem:

> *Ille ſupinatà reſidens ceruice; quis, inquit,*
> *Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.*
> *Ergo ſit Hippolytus; quatiat, turbetq; iugales,*
> *Intereatque feris dilaniatus equis.*

Vt enim alicubi ab Auſonio proditum, veteribus diuinationis ſpecies erat, *nomen componere, quod ſit*

Fortunæ, morums vel necis indicium.

Ab hac ſuperſtitione non ſunt immunes, qui ex nominibus ſic parentũ arbitratu impoſitis, fortunas hominũ & euentus futuros autument dependere, indeque quid futurum ſit ratiocinantur. Expertes ſunt culpæ, qui ſedula diligentia, quædam per angelos vel homines ſanctos prophetico ſpiritu impoſita nomina, cum eorũ quibus impoſita fuere munere, virtutib⁹, aut exitu vitæ cõponunt, & oſtendunt illa cum rebus conſentire: quod olim fecere Patres Orthodoxi, de Abel, Enoch, Noë, cæteris: de quibus lege D. Iſidori *lib. 7. Origin. cap. 6.* ad hoc preit nobis Angelus in Euãgelica Hiſtoria *Matth. 1. u. 21. Luca 1. u. 13. & 14.* & ipſemet IESVS Simoni nomen *Cephas* imponens, *Ioan. 1. u. 42. collato cũ Matth. 16. u. 18.* Aliquid ſimile P. Nicol. Serarius *in Machabæ. proloq. 1. vbi de hac re*, notauit ex Gorionide, de nomine Machabæi; quod ſanè potuit Prophetice à patre inditum fuiſſe, præuidente ingẽs animi robur & cor, quod Iudæ futurum. Sanctorum verò nomina liberis imponere, vt illorum potiſſimum patrocinio ſe ſuaq; commendent, & mores imitentur; pium & religioſum eſt. & eadem ex cauſa cõſuetudo Põtificum Romanorum, ab aliquot iam ſæculis nomen priſtinum cũ dignitate Summi Sacerdotij commutantiũ, laude digna, vt quod maximè.

Vltimo loco, Ioannes Leo, diligens ſcriptor, *a* quandam ὀρνιθομάντειαν ſortiariam recenſet: in capſula abaculi forma conſtructa quaſdam aliauiculas, ad has venire qui conſilium quærunt, & obolum offerre: auiculam ſtipem accipere, inque capſulam inferre roſtro: deinde regredi, & reſponſum in chartula referre conſultori. Hæc ſufficiant de his ſuperſtitioſis ſortibus partim diuinatorijs, partim conſultorijs.

a *Lib. 8. deſcrip. Afri.*

SECTIO IV.

Quale in his peccatum?

Notandę ſequentes concluſiones. Quo ad ſortem diuinatoriam, & & auguria cetera;

Primò graue peccatum eſt inquirere occultas culpas per haruſpicia, vel auguria, uel ſortes diuinatorias. nam hæc non poſſunt ita ſciri, ſine dæmonis auxilio. quare quidam qui per aſtrolabium conatus fuerat furem occultum noſſe, etiam ſine intentione dæmonem inuocandi, vt grauiter peccans, ab altaris miniſterio fuit per annum ſuſpenſus; *b* idque ex

b *c. 2. de ſortileg.*

ex gratia & diſpenſatione: quia ſecundum ius commune debuiſſet in per-petuum ſuſpendi. *a*

a *c. ſi quis Epiſc.* 26. *q.*5.

2. *Aequè mortale peccatum eſt augurijs vel ſortibus conari prædicere futura cōtingentia:* *b* ideoq; in clericos lata excommunicationis ſententia.

b D.*Thom. d.q.*95.*a.*6 *& 7. d.c.ſi quis Epiſc. cum ſeqq.*

3. *Quamuis non ſit peccatum mortale huiuſmodi obſeruare, niſi quando quis illis fidem adhibet; ſemper tamen maximè periculoſum eſt, ſecundùm illa dirigere actiones ſuas, etiamſi quis illis minimè credat*, ratio: quia iuſtiſſimè Deus ſolet permittere, vt tales malè pereant: Diabolus ēt per huiuſmodi ſæpè in maiora pertrahit, & in magis ſerijs decipit: &, vt minimùm, per hæc homo peſſimum habitum acquirit, proximè diſponentem ad infidelitatem.

Aliquot exemplis hic illic ſparſim oſtenſum, quam pernicioſum eſſe ſolitum ſit conſulere dæmonicolas. Addam nunc ex *Chronic. Scotorum* aliud; de Nathaloco Rege XXX. narrant illum ipſum à quo Rex cæſus, *ad diuinos miſſum; ut de uictoria, de uita Regis ac regno eius percontaretur: reſponſum a quadam anu accepiſſe; Regem non diu uicturum: nec periculum ei ab hoſte, ſed a familiaribus inſtare. Cùm ille urgeret*, à quo? *anum*, A te, *ſubiециſſe. Ille mulierem exſecratus, cum domum rediret, ſubijt animum illa cogitatio: nec reſponſum celari poſſe, nec edere tutum eſſe: ne ſe apud Regem hominem prauum, & ſuo timori indulgentem, ſuſpectum redderet. Itaque tutius eſt tyrannum, cum multorum gratia interficere; quàm cum grauiſſimo capitis proprij diſcrimine, incolumem ſeruare. Statim ubi domum rediit, impetrato ad reſponſa diuinorum expromenda, ſecreto: cæſo Rege, duodecimum imperij annum ingreſſo, patriam ſeruitio, & ſe periculo exemit.* Narrat Buccananus *lib.* 4. *fol.* 35. Sed cur fabulā magis concinnè fictam, quàm veriſimilē vocet, non intelligo. Etſi enim anus illa, immò dæmon ipſe, hoc citra reuelationem ſcire non potuerunt: tamen malitia dæmonis ſic Deus vſus fuit. Nam illa erant ingenioſiſſimè inſtituta ad hoc, vti miles iſte; cuius ingenium præceps, & manus prompta dæmonem non latebant; ad cogitationem tollendi tyrāni impelleretur; qđ ſiue illi proſperè, ſiue malè ceſſiſſet; vel tyranni, vel aggreſſoris ſeu conſultoris nece animū homicida paſceret. Nonne ſimiles æſtus animi, ſimile tyrannicidium in Azaele Syro *lib.*4. *Reg. c.*8. nobis S. S. ſuppeditat? In eadem Scotia Bancho maleficæ ſortes regnū ſpondentes exitium peperere. nam oc ciſus à Macbeto ſeu Macabæo; cui etiā ipſi diuinationes ariolorum, mercedē crudelitatis, necem attulerunt. perſuaſerāt inuictum fore, donec ſilua quędam procul inde remota, ad arcē, quā Macbetus incolebat, accederet: nec fęmina geniti manu occubiturum. At fidem dæmon ſimilibus vaticinijs faceret; cùm iam vincendum necādumque ab hoſte fortiore, infeſtiſſimoque perſpiceret, perſuaſit, vt milites ramis prægrandibus prælatis ſiluæ ſpeciem præberēt; & percuſſorem ei immiſit Mackduffum, qui non natus, ſed cæſus ex matris vtero. Multis hæc deſcribit Boetius: pro fabula Mileſia vel imimo ex Atellanis ridet ille alter: ſed hæc dęmonis mores mirè exprimunt: nec continent quidquā, quod fieri non poſſit, aut quod fieri non ſoleat, de ſiliuarum ſtratagemate Olaus, & alij ſimilia: de pſeudoraculis dæmonū plenæ ſunt hiſtoriæ.

Buchan. lib. ... prin... ctor lib. ... med

4. *Idem hodie dicendum de ſorte conſultoria, qua inquirimus, quid nobis faciendum uel iudicandum.* nam & hæc, ſub anathemate prohibita. *c* probatur. quia nō licet huiuſmodi, niſi à Deo, inquirere: Deus autem non vult nos ſuam voluntatem per ſortes indagare: ſed petere illam à doctrina Eccleſiæ, S. Scriptura, ſuperioribus noſtris, ac alijs doctis ac pijs viris. *Mortale autem eſt, quando aliquid ſuperſtitioſi adhibetur, uel ſorti certò creditur: ſi uero utrumque deeſſet, & ſine ſuperſtitione ulla, ſimpliciter quis ſorte uoluntatem Dei inquireret, probabiliter tantum ſorti credens; foret pec- catum Ve- niabile.*

c *c. ...* 26. *q.*

CAPVT III.

De Coniectatione.

HVc vſque ſermo fuit, de prænotione prorſus licita, *de qua eſt c.1.* vel de prorſus illicita, *de qua fuit cap.2.* Nunc ſequitur agamus de ea, quæ aliquando licita, aliquando illicita eſt: quam vocamus *Coniectationem*; hæc vel eſt Phyſica, ſeu Naturalis, vel Politica, ſeu ciuilis, quæ *ſortis* nomen retinet.

QVAESTIO I.

De Coniectatione ex aſtris.

IN naturalis coniectationis claſſem refero, quæcunq; cauſis naturalib. verè innituntur, vel ſaltem eas nō improbabiliter omninò prætexunt: cuiuſmodi ſunt agricolarum, paſtorum, naturarum, architectorum, medicorū, phyſiognomorum, chiromantarum, aſtrologorum, & oniropolarum: de quibus nunc ſigillatim nobis eſt diſſerendum.

Quoad coniectationem, ſiue iudiciariam ex aſtris matheſim, duæ poſſunt eius ſpecies conſtitui, prior licita, poſterior illicita. Prima ſpecies eſt *Aſtronomia*; quæ nititur vniuerſalibus, veris & incōmutabilibus principijs, & ſcientiam conſequitur futurorū artis ſuæ: veluti reuolutionis annorum, curſus ſiderum, diſtinctionis eorū, itē naturæ ſolis & planetarum, eclypſiū, ſtationum, retrogradationū, aſpectuū, coniunctionum, oppoſitionum, & ſimilium: quo in genere quædam iam prodierunt vtilia, & maiora exſpectantur, Tychonis Brahei, Nobilis Dani. Altera eſt *Aſtrologia*, tā diſſimilis priori, quàm pellex coniugi iuſtæ: quæ nititur principijs communibus, variabilibuſque, & prędicit effecta euentuū futurorum, non neceſſariorū, ſed contingentium: quaſi ab aſtris neceſſitudine aliquà dependentium. Et ex illa priore, in hanc tandem *Chaldæi* deflexere. Sic vocati initio Sacerdotes Babyloniorū, teſte Diodoro Siculo *lib.2. Biblioth.* eò quòd Chaldæa natio in hoc genere antiſtabat. Sanè ideò receptum poſtea vt ſimpliciter *Chaldæus* Aſtrologum ſignificarit, ſicut *Arabs* latronem, & *Chananæus* mercatorem: ſic vſurpāt Daniel *prophetiæ ſuæ 2. verſ. 2.* Iuuenalis *Satyr.6.* & Gellius *lib.1.noct. Atticar.c.9.*

Aſtrologiæ huius partes ſunt quatuor. prima verſatur circa *Reuolutiones*, & prædicit totius anni bello, paceque viciſſitudines, aeris ſalubritatem, annonæ pretium, morbos animantium, &c. Secunda continet *Magiſterium Natiuitatum*, docens quid ſigillatim homini tota vita obtinget. Tertia vocatur *Electionum*; quæ docet quid in ſingulis rebus conſultò & vtiliter faciendum, quid omittendum, quando ædificandum, quando mihi nauigandum, equitandumuè quando egrediendum manendumuè domi, denique quando & quibus locis ſingula facienda, vt feliciter cedant. hac ſe mirabiliter iactabat, meus olim in Matheſi Doct. Ioan. Stadius; ipſi tamen, ſi demas, quæ per impoſturam aliquando conſequebatur; omnia peſſimè & infeliciſſimè cedebant. 4. eſt *imaginum ſculpendarum*, planè præſtigioſa, & à nobis *lib.1.* ſatis confutata. Trium ceterarum, nulla quidquam habet certitudinis, ſed quo longius abit quæque à communibus illis aſtronomię canonibus, & ad particulares ſingulareſque euentus propiùs accedit; eò à ſcientia & certitudine longius recedit, & mendacio vanitatique ſeſe arctius adiungit. Vnde:

Sit 1. Concluſio, *Aſtronomus non recedens à ſuis uniuerſalibus, commenſuratis, immediatiſq; principijs, poteſt iuxta canones artis ſuæ certò prædicere, etiam multis antequam eueniant annis, uniuerſales illos artis ſuæ euētus: niſi tamen uel ſupputatio, uel inſtrumenta eum fallant.* Hinc ortæ Ephimerides, quæ vulgo circumferuntur. Hanc concluſionem neminem puto negaturū. quia ſicut ſe habet res ad eſſe, ſic ad cognoſci: euentus iſti neceſſarij ſunt, & certi: poterunt igitur certò cognoſci. Iuxta eādem rationem, poterit, ex Lunæ & Solis vario colore, & alijs phænomenis, aſtronomus, ventorū, pluuiarū, ſerenitatis & huiuſmodi viciſſitu-

dinis

dinis tempeſtatum euentus probabiliter prædicere. ratio, quia vt plurimùm hæc accidunt; aliquando tamen ob peculiares aliquas cauſas impediuntur. Huc ſpectant Arati, Ciceronis, Heſiodi, Virgilij, & Germanici de Phænomenis carmina.

2. Concluſio, *Aſtrologiæ ſpecies illa prima non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum profitetur opinionem cum formidine oppoſiti;* v. g. minantur aſtra annonæ caritatem; fortè futura durior annona; metuo ne ſit, &c. *Secunda verò non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum profitetur ſuſpicionem,* v. g. ſuſpicio eſt hunc puerum fore talem: inclinabitur ad hoc: horoſcopus illi talia portendit, &c. *Tertia pars deniq; non eſt ſuperſtitioſa, ſi tantum dicat ſe æſtimare, quòd res benè ſit ceſſura: & reuerà animo ſuo non plus tribuat, quam uerbis præſefert* (quod in omnibus his tribus notandum) *fuſè hæc docet Conrad. Vvimpina lib. de Fato: & alio opere de ſuperſtitione lib. 2. cap. 7.* ratio quia propter conſideratos euentus ſimiles, ad ſimilem aſtrorum poſiturā ſæpè ſubſecutos, licet nobis æſtimare, ſuſpicari, & metuere ſimilia; neq; vllum peccatū in hac obſeruationis cautione verſatur: quæ eſt portio quædam prudentiæ, & ideò ſecundum ſe eſt bona.

3. Concluſio, *Aſtrologia vllo iſtorum trium modorum vlterius tendens, & prædicens aliquid ut certò euenturum, merè illicita eſt, & ſuperſtitioſa, totaque huiuſmodi diuinatio incerta eſt, ac vana, nec artis, aut ſcientiæ digna nomine.*

Notandum ex Caietano *a* ſolere hic incurri tria peccata mortalia, ſecūdum tres modos excedendi. Primò quando Chriſtianæ fidei myſteria ſtellis ſubijciuntur, & deducuntur ex aſtrorum influxu, vel ſitu. qua in re peccauit etiam Petr. Haliacenſis, qui diluuium Noe, natiuitatem Ieſu, religionis, fideiq; mutationes, & alia huiuſmodi ſupernaturalia arcana aſtrorum diſciplinę ſubiecit: Firmicus quoque, Albumazar, Aponenſis, Machiauellus, & Paulus Iouius, *b* Italique complures in eundem ſcopulum impegerunt: quos perfidiæ reos meritò peregit Ioann. Picus Mirandulæ *c* Comes. Refellitur hoc dogma, quia talia myſteria à libero Dei decreto dependebāt ſolo; Deus autem, vt conſtituit, ſic etiam poteſt cœlorum curſus immutare: ideoque Chriſtiana religio cœlis ſuperior eſt cenſenda. *Confeſſio enim eius ſuper cœlum & terram.* d

a *In ſumm. verb. aſtrorum obſeruatio.*

b *Lib. 13. hiſtor.*

c *Li. 2. cōt. Aſtrol. c. 5. & lib. 5. ac. 11.*

d *Pſ. 148. u. 1.*

Secundum peccatum eſt, quando futura contingentia, ex aſtris cenſent certò præſciri poſſe. hoc enim tollit libertatem humani arbitrij. Nam ſi certò præſciri poſſent, hoc foret quia actiones illæ ab aſtris, & non ab arbitrij libertate penderēt. ſicque definerent eſſe futura contingentia. Cōtradictoria itaque ſunt certò aliquid huiuſmodi prædici, & tamen huiuſmodi libera ſiue contingentia eſſe.

Tertiò peccatur, quando interrogationes & electiones cœleſtibus hiſce corporibus ſubijciuntur, vt certę cuidam cauſæ, & tanquam legis decreto: ita, vt quis hanc vitæ actionibusque ſuis regulam, & normam præfigat. Hoc enim repugnat dignitati diuinæ gratiæ, quæ vincit naturam; repugnat etiam diuinæ legi, quæ talia vetat ſic obſeruari; repugnat noſtræ mentis & cōſilij dignitati, qua cunctis rebus corporeis ſumus præſtantiores, & ſublimiores.

In duo hæc poſteriora peccata incidunt, quotquot pluſquam oportet huic aſtrologiæ tribuunt; vt veteres Chaldæi, & qui in libris iuris uocantur Mathematici ac Planetarij: & ex recentioribus, ideò cauendi, Iul. Gauricus, Leouitius, Cardanus, Bellancinus, Ioannes Stadius, Iunctinus & Noſtradamus; contra quos omnes eſt præcedens tertia concluſio.

Quæ probari poteſt ratione, & auctoritate. Ratione, quia, cum euentus iſti non exiſtant neceſſariò, & certò, non poſſunt certò & neceſſario præſciri. Deinde quia hi effectus nō continentur in aſtrorum poteſtate, quib. etiam nec Deus, nec humanum arbitrium ſubſunt. Et aliæ plures rationes peti poſſunt ex bulla Sixti V. contra aſtrologos; & ex doctiſſimo, prolixoque opere Ioan. Pici contra Aſtrologos.

Aucto-

Auctoritatis probatio, ſuas habet claſſes. 1. probatur Scripturæ ſacrę teſtimonijs, quæ docet rerum futurarũ præſcientiam ſolius eſſe Dei; *a* & eam prorſus adimit homini, *b* monet ne quis diſcat aſtrologiam, vel ab aſtris ſibi timeat, & has eſſe vanas leges infideliũ: *c* ne ſequamur vanitates philoſophorũ κατα ϛοιλεῖα ὀτȣ̃ κοσμȣ *ſecundũ elementa vniuerſi*, *d* quod de aſtrologia D. Athanaſius accepit: ridet augures, & oſtendit à ſcientia ſua Babylonios & Chaldæos fuiſſe deceptos, illudq; ipſis ſtudium inutile & noxiũ fuiſſe. *e* Quis Deo non credat? Ecce, clamat ipſe Deus: *Ego ſum Dominus irrita faciens ſigna diuinorum, & Ariolos in furorem vertens, conuertens ſapientes retrorſum, & ſcientiam eorum ſtultam faciens.* *f* Ex his locis patet erraſſe Saliſberienſem cùm *lib.* 1. *c.* 11. ſcribit; *viguit autem iſta ſcientia, & fortè eam aliquatenus licuit exercere donec Deum natum nunciauit ſtella de cœlo, magoſque non reprobos, primitias fidei ad eum adorandum nouo & inaudito ducatu perduxit, exinde verò penitus interdicta eſt.* immò vt ſemper mala fuit, ſic ſemper interdicta iure diuino fuit.

a ...i. 41. u. 2 b ...l. 8. & c. u. 20. 14. c ...n. 10. u. 2 d Paul. ...loſſ. 2. u. 8 e ... 47. & 13. f ... 44. ... 2 g ...ib. de ...ler. & ...m ...u.

2. Quia concilia & canones PP. grauiſſimis pœnis præſtitutis, eam damnant: longum foret verba adſcribere. loca indicabo *c. illud, c. illos, c. ſed & illud,* 26. *q.* 2. *c. igitur,* 26. *q.* 3. *c. nõ liceat,* 26. *q.* 5. *c.* 2. *de ſortileg. Concilij Tridentini Index lib. damnator. Reg* 6. *& pleniſſimè Sixtus V. P. M. bulla ſua contra aſtrologos.* Equidem lego apud Epiphanium, *g* olim Aquilam Ponticum ex Eccleſia pulſum, eò quod his ſtudijs nollet abſtinere.

3. Damnat eandem Ius ciuile Romanorum, *l.* 2. *C. de Maleſ. & mathem. l. Mathematicos, C. de Epiſc. aud.* quibus & ars interdicta, & codices incendio, & vtentes damnantur exilio: ſed alibi etiam morte plectuntur, *l.* 5. *C. de maleſ. & mathemat.*

4. Vt omittam Originem, & Euſebium *lib.* 6. *de Præp. Euang. c.* 9. damnant communiter Patres orthodoxi, *Baſilius hom. in Geneſ.* 6. *& ſerm. in Princip. Prouer. D. Chryſ. in c.* 2. *Matth. D. Ambr. lib.* 4. *Hexam. cap.* 4. *D. Auguſt. lib.* 2. *de Geneſ. ad litt. c.* 17. *& lib.* 2. *de doct. Chriſt. à c.* 21. *& lib.* 5. *de ciuit. Dei, aliquot primis capitibus, & hom. in Pſal.* 61. *D. Gregor. hom. de Epiphania. Io. Saliſberienſis lib.* 2. *Polycratici, c.* 19. *&* 24. *&* 26.

5. Damnant communiter Theologi, tum veteres, *vt D. Thom.* 2. 2. *q* 95. *a.* 5. *S. Bonau. in Centiloquio. D. Antonin.* 2. *p. tit.* 12 *cap.* 1. §. 6. *Pet. de Tarentaſia, Richar. Paludan. Gabr. Mai. in* 4. *ſent. Guilh. Pariſ. tract. de legibus ad longum.* tum recentiores, vt opere doctiſſimo & vberrimo, Phænyx æui ſui, Ioan. Picus Mir. &, eius nepos, cõtra Bellancinum patrui libros defendens, Ioan. Franc. Picus *lib.* 5. *de Prænot. Iulius Siren. lib.* 9. *de Fato à cap.* 29 *qui tamen poſtea c.* 36. *&* 37. *uidetur aliquantulum plus æquo tribuere aſtrologis; item Ciruelus Darocenſis Theologus, philoſophus & mathematicus bonus lib. de ſuperſtit. p.* 2. *c.* 3. *Mich. Medina lib.* 2. *de recta in Deũ Fide cap.* 2. *& noſter Bened. Pererius lib. integro de diuinat. aſtrolog.*

6. Damnant communiter Iuriſconſulti tam canoniſtæ quã Legiſtæ, *Ioannes Andr. Abbas, Ancaranus, Ananias in c. ex tuarum, de ſortileg. Turrecremata in d. cap. illos, & in ſumma de Eccleſ. Alberic. Roſatus in uoce, Sortilegus, Troilus Maluetius tract. de ſortib. p.* 1. *Bald. Salycet. & alij ſcribentes in ll.* 2 *&* 5. *C. de malefic. Grilland. de ſortileg. q.* 3 *num.* 8 *&* 9. *num.* 13. *cum ſeqq. & q.* 11. *num.* 16. *Pet. Leloyherius lib.* 3. *de ſpectr. c.* 9.

7. Damnat huius artis peritus, ex ipſa experientia, & praxi horoſcoporũ, viginti ſchematibus & exemplis allatis, Sixtus ab Hẽminga Friſius recenti opere; *aſtrologia refutata.*

8. Damnant philoſophi & medici, ex veteribus optimè Bardeſanes Syrus & Diogenianus, *apud Euſebium, d. lib.* 6. *c.* 6. *&* 7. *& plures alij apud Ioan. Stobæum Sermo.* 78. ex Neotericis, Georgius Trapezuntius, *lib. cur aſtrologorum iudicia ut plurimum ſint falſa?* & Franc. Valeſ. *lib. Sacræ philoſophiæ cap.* 31. Nec omittendum dictum prudens medici cuiuſdam Iudæi; qui cum Petro Caſtellæ Regi (cui ſæuitia morum, & innoxius ſanguis, vxoris, fratrum, Epiſcoporum, Principum, Nobilium plebeiorumque innumerorum, *Crudelis* nomen peperit) eò quod Iudæus illi ex Horoſcopo noua imperia, & mon-

tes

tes (vt aiunt) aureos addixiſſet, rebus poſtea deſperatis quærenti, & qui vaticinij fides conſtaret? reſpondiſſe fertur; *cœlo rigente, ſi quis in balneo lauet, ſudaturum nihilominus.* aſtris ſtudia vitæ moreſque plus poſſe ſignificans: auctor Ioan. Mariana *lib. 17. de rebus Hiſpan. c. 14.*

9. Damnat ipſemet vanitatum cunctarum ſtudioſiſſimus ſectator & coryphæus, Henricus Cornelius, ſcribens *hanc artem nihil eſſe aliud, quam ſuperſtitioſorum hominum fallacem coniecturã: qui ob multi temporis vſum de rebus incertis ſcientiam fecerunt: in qua, emungendæ pecuniæ gratia, decipiant imperitos, & ipſi ſimul decipiantur.* Hæc ille malus libro malo bonum perhibens teſtimonium arti non bonæ.

10. Damnant Hiſtorici, vt Tacitus, cuius illud præclariſſimum exſtat l. 17. de mathematicis, *genus hominum infidũ petentibus, ſperantibus fallax; quod in ciuitate noſtra vetabitur ſemper, & retinebitur.*

11. Damnant poetæ, vt Sibyllinorum oraculorum auctor lib. 3. vt Iuuenalis Sat. 6. vt Ennius, cuius illa ſunt egregia;

Non habeo denique nauci Marſum augurem,
Non vicanos haruſpices, non de circo aſtrologos,
Non Iſiacos coniectores, non interpretes ſomnium,
Non enim ſunt ij, aut arte diuini, aut ſcientia:
Sed ſuperſtitioſi vates, impudenteſque arioli.
Aut inertes, aut inſani, aut quibus egeſtas imperat:
Qui ſui quæſtus cauſa fictas ſuſcitant ſententias.
Qui ſibi ſemitam non ſapiunt, alteri monſtrant uiam.
Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmam petunt:
De his diuitijs ſibi deducant drachmam, reddant cetera.

Apud Laertium, ab anu domeſtica meritò ridetur Thales; in quem Gabriæ feſtiuum exſtat epigramma; luſere & alij *in Anthologia lib. 2.* ſed præ ceteris illud Leonidæ placet quo aſtrologiæ matrem, dixit audaciam, obſtetricem ſtultitiam: & ridet moechæ maritum, iactantem ſe gnarũ probri alieni & infortunij, domeſticum dedecus cùm ignoret. Luſit in eundem martyr Morus;

Aſtra tibi æthereo pandunt ſeſe omnia vati,
Omnibus & quæ ſint fata futura monent:
Omnibus aſt uxor quòd ſe tua publicat; id te
Aſtra, licet uideant omnia, nulla docent:

& quæ ſequuntur pari ſale ac lepore condita.

Sed non deſunt aſtrologis quædam argumenta. *Obijciunt primo* illud Gen. 1. *u.* 14. de luminaribus cœli: *Et ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.* vnde quidam, etiam ex numero Theologorũ, colligunt aſtra, etſi non ſit cauſæ, certa tamen eſſe ſigna futurorum omnium; quod non Plotino tantum, & Porphyrio, ſed & Origeni, & Euſebio, & ipſi Auguſtino tribuitur à Iulio Sirenio; *a* qui hoc tenet, & confirmat ex Iſaiæ verbis: *b complicabuntur ſicut liber cœli*: vbi per cœlum multi intelligũt firmamentum, & dicunt firmamentum vocari librum, eò quòd tãquam in libro, ſic in cœlo, cuius ſtellæ ſint characteres, futura legantur ſignata.

a *a.*36. & b *c.*34.*n.*4

Reſpondeo, aſtra non eſſe certa ſigna futurorum omnium. Nam illa Origenis ſentẽtia, refertur quidem ab Euſebio, ſed non approbatur ab eo; à D. Auguſtino autem expreſsè & clarè refellitur *ſub initium libri 5. de ciuit. Dei*, nec verò ſibi contrarius eſt Auguſtinus: vel Origeni fauet *in lib. 2. contra Manichæos cap. 21.* Nam hoc *cap. 21.* per *corpora cæleſtia* non intelligit orbes cœleſtes, ſed beatorum corpora glorioſa, vt contextus manifeſtat. Locus autem Eſaiæ nihil ad rem facit, quia ſimilitudo deſumpta ex more Hebræorum: qui libros ſacros in vnico folio, ſiue oblonga membrana ſcribebant: & eã,

inſtar telæ textorio radio circumuolutæ, circa cylindrũ vel bacillum ligneũ circumuoluebant, ac complicabant. Hinc ergo petita comparatione: ſicut quando cœlum creatum primò apparuit, dicitur extenſum fuiſſe ſicut mẽbranaceus huiuſmodi liber, quando ſpectandus euoluitur & exponitur, Pſalm. 103. v. 2. *Extendens cælum ſicut pellem*: ſic propheta, agens de mundi fine ac cęlorum diſſolutione, comparat eam libro illi complicato, ſiue membranæ circũuolutæ, vt optimè aduertit Auctor Quæſtion. Ortodox. *reſp.* 90. qđ clarè explicuit B. Ioannes in Apocal. *a coelum receſſit, ſicut liber inuolutus.* Quo loco Andreas Cæſarienſis cõſuetudinem quoq; illam Hebręorum obſeruauit: ex quo cùm deſumpta ſint ad verbũ ferè, quæ loco illo ſcribit Arethas Cæſarienſ. & locus eius in verſione Latina ſit mutilus, rectè ſibi cõſulet; qui ex Andrea locũ Arethæ correxerit. Vt igitur ad locum Moyſis in Geneſi reuertar, dico illic agi de ſignis in vniuerſum, ſiue qualibuſcunq; (vt vox Hebręa *Oth* denotat) nempe aſtronomicis, vniuerſalibus, denotantibus diuerſitates anni tempeſtatũ, diei, noctiſq; : *b* vel etiam polyticis & forenſibus: vel quandoquè miraculoſis: nõ verò agitur de aſtrologicis; quæ vaniſſima ſunt; nec ſigni nomen merentur. Pluribus hanc Sirenij opinionem refellit, Ben. Pererius *d. operis c.* 4.

...c. v. 14.

...d ...uibus ...ſa 135. ...u.

Obijcitur 2. ex libro Iudicum illud, c. 5. v. 20. *De coelo dimicatum eſt contra eos. ſtellæ manentes in ordine & curſu ſuo, aduerſus Siſaram pugnauerunt.* quo, inquiunt, pacto pugnauerunt; niſi quoniam Iudæis fauſtus, Siſaræ verò infauſtus ille curſus aſtrorum, & ſiderum ſtatio? ſi ergo Siſara perijt propter hunc ordinem ſiderum ipſi aduerſum: potuit etiam hoc ipſum per aſtrologiã præuideri, ac metui, ac vitari. *Reſpondeo* ex antiquit. Ioſephi verè huius conflictus tempore procellam magnã exortam fuiſſe, aquę etiã & grandinis multum oculis Cananæorum offuſum, & ſic arma bellica ipſis vſui eſſe non potuiſſe. Quod auxilium cùm cælitus fuerit miſſum, ait SS. *de coelo dimicatũ. c* miſſum verò fuit per angelos defenſores populi Iſraelitici, quorum Princeps eſt Michael. Hi dicuntur in ordine & curſu ſuo fuiſſe auxilio Iſraelitis, propter ordinem militiæ, ſeu hierarchiæ, in qua quiſque ſuum ordinẽ & ſtationem ſeruabat; item propter continuam operationem & inſtantiã cuſtodiæ cuiquè commiſſæ, in qua fideliter vnuſquiſque angelus perſeuerabat: quam vocat curſum; & ſic eo loco ſtellarum nomen angelis tribui voluere Vatablus, Vales. & alij, idq; confirmant ex illo B. Ioannis, *d* vbi *cauda draconis traxit tertiam ſtellarum partem*. Sed nec Hebræum nomen poſitum in Cantico Deboræ, *e Haccochabim* aliud quam ſtellas ſeu ſidera ſignificat. nec apud D. Ioan. per ſtellas Angeli, ſed viri Sancti, ex veriore expoſitione, *f* ſunt intelligendi, ſicut & apud Danielem, cùm ait; *g Et magnificatum eſt uſque ad fortitudinem cæli, & deiecit de fortitudine, & de ſtellis, & conculcauit eas.* Melior ergo Cantici Deboræ interpretatio eſt, quam video placuiſſe Caietano: ſic aerem, ceteraque elementa, & tempus ipſum fauiſse populo Dei, vt ipſæ quoque ſtellæ ſolitæ imbres ciere, cẽſeantur contra Siſarã pro Iſraele pugnaſse. Denique nec conſequentia argumenti valet.

Pr...p. in ...udi

d *Apocalip.* 12. *u.* 3.

e *d. u.* 20.

f *Orig. tracta.* 30. *in in Matth. Greg. li.* 32. *moral. c.* 14

g *Dan.* 8. *u.* 10. *ſic explicat And. Cæſar. in Apoc. c.* 12.

Tertiò obijciunt illud Dauidis; *h firmamentum annunciat opera manuum eius.* hoc eſt, aiunt, prænũciat ea quæ Deus facturus. *Reſp.* non illum eſse ſenſum, ſed hunc; pulchritudinem cœleſtis huius, & viſibilis fabricæ nobis indicare excellentiam operum Dei inuiſibiliũ: & cogere nos vt fateamur, non alium potuiſse firmamenti eſse architectũ; vt Patres plerique exponunt, *i* nec diſsentiunt Rabbini & Vatablus. Nã de Apoſtolis, haud dubiè eſt allegorica interpretatio.

h *Pſal.* 18. *u.* 2.

i *D. Hier. & Euthym. hic D. Ambroſ.* 12. *Hexam. cap.* 4.

Quartò obijciunt ex Hiſtoriis, ſæpè has prædictiones eſse veras; vt præter ceteras fuere quatuor. vna Theagenis, qui ex ſtemmate ſeu genitura addixit Auguſto, imperium: k 2. Thraſylli, qui mortẽ ſibi inſtare, mirãti Tiberio dixit, quam ſecretò Tiberius ei, re cũ nullo communicata, moliebatur. *l*

k *Sueton. in Octau. c.* 94

l *Dionyſi. lib.* 55.

3. Aſcletarionis de quo iſta Suetonius in Domitiano; *Hunc* (Aſcletarionem mathematicum) *delatum nec inficiantem iactaſſe ſe quæ prouidiſſet ex arte, ſciſcitatus eſt* (Domitianus) *quis ipſum maneret exitus, & affirmantem fore, vt breui laceraretur à canibus; interfici quidem ſine morâ; ſed ad coarguendam temeritatem artis, ſepeliri quoque accuratiſſime imperauit. Quod cum fieret, euenit, vt, repentinâ tempeſtate deiecto funere, ſemiuſtum cadauer diſcerperent canes.*

4. Eſt eorum, quibus ſummæ dignitates, vel Imperia, vel Pontificatus ab aſtrologis ante prædicti: dignitas Albio cuidam, mirè à fortuna iactato, *b* & Athenaidi; quæ poſtea vxor Theodoſij Iunioris: *c* Imperiũ, Rodolpho Habſpurgio: *d* Pontificatus, Leoni X. Hadr. VI. & Marcello XI. *e* His omnibus

Reſpondeo, Quando aſtrologi verum dicunt, tum multo diligentius eſſe cauendos. quia ſatis clarum hoc ſignum foret, eos pactum cum dæmone iniuſſe, vt ait D. Auguſt. *f* & de Thraſyllo Dion indicat, cum ſcribit ſolitum affirmare, quæ nuncia longinquis è regionibus adferrentur. Ideoque Iuriſconſulti in tituli rubrica, *g Maleficos* cum *mathematicis* iungunt quia vt plurimum mathematici etiam ſunt malefici, vt explicat optime Dion *lib. 49.* cum dicit pulſos vrbe ab Agrippa τοὺς ἀστρολόγους καὶ τοὺς γόητας, vnde patet mathematicos dictos ipſos aſtrologos & ſic mathematici ĩ illa rubrica, & paſſim in iure alibi, pro ſolis aſtrologos, ſeu genethliacis ponuntur: quo ſenſu etiam Hiſtorici vocabulum accipiũt *h* & ſic accipiuntur in S.C. illo apud Vlpianum *lib. 7. de offic. Proconſ.* quod Pythœus cõſeruatum edidit bono reip. *i* Aliquando hoc nomen Chaldæos et, & reliquos Ariolos complectitur, vt apud Iuuenalem, Sat. 6. *Nemo mathematicus genium indemnatus habebit.* & Sat. 14. *Nota mathematicis Geneſis tua.* Nunquam tamen quando prohibebatur ea ſuperſtitio, legitimam coniectationem Aſtronomorum, nec artem Geometrarum, vel Arithmeticorum comprehẽdit, quorum ſcientiam philoſophiæ annumerabant. Aliquando Deus permittebat, & hodie permittit, aſtrologos etiam ignaros, & neſcientes verum prædicere, in pœnã audientium: k ſicut & permiſit aliquando ſortes oraculorum eſſe veras, & ariolum Balam prophetizare; *l* & huc lubens refero illud Aſcletarionis, quod in pœnam & terrorem Domitiani permiſſum. Sæpius id permittitur ob nimiam quærentium curioſitatem, teſte D. Auguſt. *m* qui rectiſſimè addit, *non quia uera ſit prædictio, idcirco minus eſſe ſuperſtitioſam vel ſacrilegam, uel ideò magis licere prædictionibus talibus fidem dare: ſed ſemper retinendum illud Dei præceptum; Etiamſi dixerint nobis, & ita euenerit, ne credamus eis. n* Denique quod de ſomnijs dixit Ariſtoteles, hic quoque veriſſimum; huiuſmodi diuinationem, non niſi ex accidente fore veram. ſicut enim qui aſſiduè iacit aleam, vel talos figit; is aliquando ſeniones, aliquando Venerem iacit, inuenitque: ſic cum iſti centies mentiantur; quid mirandum. ſi ter verum dicant? ſanè ſi mendacia notarentur, mille forent pro vno vero dicto: Pauca notantur, non adeò tamen: quin veris longè plura. Quis neſcit Hebræos illos, qui Leoni Iſauro vera quædam prædixere, ob mendaces prædictiones, Arabia pulſos fuiſſe, *o* cum Zitam Principem in infelicem iconoclaſtiam perpuliſſent? Quis de Pancratio non legit; eum & Conſtantino Irenes filio Imperat. cladis maximæ, & ſibi ipſi necis cauſam fuiſſe? *p* Quis Conſtantini Stethati neſcit amentiam: qui & ſibi, & Alexio Branæ, ſtulto vaticinio, exitium attulit? habebatur tamen Stethatus Princeps ſui temporis Aſtrologorũ. *q* Quis neſcit, quàm hactenus vanæ omnes prædictiones eorum, qui diem vel annum aduentus Antichriſti, vel excidij mundi, prædixerunt? *r* Mitto Petri Leonij Spoletani inſignis medici inanem huius Matheſis fiduciam, qua mortis Laurentio Mediceo occaſionem, & ſibi ipſi præbuit præcipitationis in puteum. *ſ* Mitto, quod Cedrenus narrat de Abrahamo, Genethliacos coram Aegypti Rege vanita-

tis

b *Eunapius in uita Aedeſij.*
c *Zonaras & alij.*
d *Cuſpiniã. in Cæſarib.*
e *Iouius in Leone lib. 3. idẽ in Hadriano VI. Garimbertus lib. 4. & Onufr. l ãu.*
f *lib. 2. de Gen. ad lit. in fi. & li. 5. de ciu. Dei, cap 7.*
g *C. de mathe. & malefic.*
h *Sueto. Tacitus, Ammian. ceteri,*
i *Collatione Moſaicar. et Roman. leg. tit. 15.*
k *D. Aug. l. & 7. Conf.*
l *Num. 23. & 24.*
m *lib. de doctr. Chriſtia. c. 22. & 23.*
n *Deut. 13.*
o *Zon. to. 3.*
p *Fr. Di. conu. lib. 3. rerum Romanum.*
q *Notas l. 1.*
r *Vide com. meum in Octa. uerſi. Seca. 386.*
ſ *Iouius in Elog.*

tis conuincente. Mitto Manuelem Connenum Imperat. cui magno ſtetit, nimis addictum eſſe huic inſaniæ: quæ illum & claſſe maximà nudauit, & poſteritati ſemper ridendum propinauit. *a* Mitto Ioan. Galeacij Ducis Mediolanenſis factum, qui cùm ei aſtrologus quidam mortem immaturam planè prædiceret, ſibi ipſi verò longam vitam polliceretur: hominis ridens ſtoliditatem, ſtatim ſtrangulari eum iuſſit. *b* Mitto mendacium duplex Petri de monte Ilicino in Concilio Conſtantienſi, quod Aeneas Siluius narrauit. *c* Addam dumtaxat duorum Principum diuerſa iudicia, & mores. Alphonſus Aragonum rex ſapientiæ veræ amator, in litteratos omnes mirè munificus fuit, ſolos aſtrologos à curia ſua arcebat; prudenter cenſens, ſibi nihil opus eorum induſtria, eò quod ſidera ſtultos regere, ſapientes aſtris cenſeret imperare. *d* Contra Cardanus memoriæ commendauit Ludouicum Sfortiam, verſutum potiùs, quàm prudentem, & perfidum quàm æquibonique amantē Principem, Alfonſo diſſimillimum, impendioſum quendam aſtrologum, artis imperitiſſimum aluiſſe, in quem plus centum auri magna talenta profuderit. *e* *Aſtrologus pro tanta mercede tempus vnicuique negotio inchoando præſcribebat, adeò ridiculè: ut princeps cogeretur tempeſtatibus maximis equum conſcendere, & cum aulico comitatu ac ſtipatoribus aliò migrare per medios imbres, per cænum & lutum, non ſecus ac ſi hoſtium manus fugeret. Tam felici euentu; vt, regno tandem à Gallorum Rege ſpoliatus; captus, in carcerem compactus, colapho cæſus, in clathrata ferrea mortuus fuerit, verum fortunæ vtriuſque ludibrium.* Ioannes Vndecimus Pontifex Maximus (qui ante Petr. Hiſpanus, auctor Summularum) medicus, philoſophus, aſtrologus; ex ſtellarum ſitu, & poſitura longam ſibi vitam in Pontificatu pollicitus coram familiaribus ſuis; quarto poſt menſe, Pontificatus octauo, ſubito corruente teſtudine recentis ædificij, Viterbij oppreſſus interijt, auctoribus Valerio & Stella *in vitis Pontificum*. Sed quis Aſtrologorum ſe Alphonſo Sapienti, (hoc illi nomen vanitas iſta tribuit) præferat? Quæ laudi maiori & veriori fraudi fuit, vtar Marianæ noſtri verbis; *Emanuel ſanè patruus, ſuo & aliorum procerum nomine, Alfonſum publica ſententia in conuentu pronunciata, regno priuauit: ea calamitate dignum, quod diuinæ prouidentiæ opera, & humani corporis fabricam inſigni linguæ procacitate, ingenijquè confidentia, accuſare auſus fuerit. vti vulgo hominum opinio eſt, ab antiquo ducta per manus. Vocis ſtoliditatem numen iuſtiſſimè vindicauit.* Vanæ ſapientiæ perſuaſio, huc inſipientiæ perduxerat. *Id forte aſtra memorant portendiſſe eius artis non ignaro. ſi. ars eſt, & non potius inane mortalium ludibrium, quod à prudentibus ſemper accuſabitur*, verum dictum & Tacito vſurpatum, *& ſemper tamen patronos habebit. Ex eo ferunt ſuſpicacem eſſe redditum, & ex metu crudelem, &c.* Cernis quo illum hæc vanitas præcipitarit, & fecit vt alia ſapiens, ſibi ipſi toto vitæ decurſu (notatum id) deſiperet, peſſimèq; ſemper conſuleret. Aegyptios deditos aiunt huic vanitati, maximè Alexandrinos: quod tamen prudentiorum fuerit iudicium, poſſumus ex Suida colligere. Tradit, Alexandriæ ſolitos aſtrologos vectigal pendere, βλακηνομίον nuncupatum: quoniam eos non niſi fatui homines cōſulerent, quos Græci βλακὰς vocant; ducta Metaphora ab inutili piſce, quem ne canes quidem velint attingere.

Concluſio 4. *Si non ſuperſtitioſi, certè noxij infirmis illi medici ſunt, qui ſecundum lunæ & aliorum planetarum in ſignis Zodiaci ſtationes, de morbis iudicant, uerbi gratia, quæ cuiquè euenerit ægritudo, & quo illi pacto medendum: necnon chirurgi, qui in uulneribus idem obſeruant, & dies conſiderant uulneris, & ſtellas eis præſidentes* (quas vocant, Centel, Neus, Dibelgibel, Lachadiel, Sapiſſa, Elebra & ſimil. *& inde pronunciant uulnus eſſe lethale, uel ſanabile.* Hæc omnia fusè deſcribit Conrad. Vvimpina. *f* tales etiam videntur illi aſtrologi, qui generatim pronunciant,

a [le] Ni-cet. Chon. li.2. et 7.
b [...]reze-[...] [...]actor. [...]umq; [...]rab.
c [...] 4. de Alfō.
d [...]n.
e Cardan. Ptolo-[...] de iud. ex.14.
f d.l.3.c.8. & 9.

nunciant, qua die pharmacis, venarum ſectione, aut cucurbitulis corpus ſit euacuandum. Merito ſuſpecta ſunt hæc omnia. quia ſtellarum non eſt tanta vis in hæc inferiora; & ſi qua talis vis foret, ea poſſet & ſoleret aliarum particularium cauſarum cõcurſu planè impediri. Imò & ſola materiæ indiſpoſitio, lunæ & aſtrorum omnium actiones euariare facit, teſte Galeno; *a* cui Auicenna *b* conſentit. quare obſeruationes & effectus huiuſmodi dierum indicum, prouocantium, vel criticorum, longè magis dependent ex materiæ diſpoſitione, concoctione, & ſtatis morbi temporibus ac ſymptomatibus, quam ex ſideribus: quæ eſt vera ſententia Hippocratis & Celſi. *c* Longius etiam aberrant iſti Aſtroiatri, quia præcipuè attendunt ad quoſdam lunæ imaginarios angulos, aſpectus, & conformationes; paruifacientes vel contemnentes potiùs, quomodo ad cæli vel ſiderum influxus recipiendos materia diſpoſita fuerit, & quæ periodi temporum, quæuè concoctiones & criſes ſint morborum. Hos ergo meritò maximè Galenus *d* contemſit, Auguſtinus Niphus *e* riſit, & multis eorum patefactis erroribus *f* Ioannes Langius impugnauit: & Marſilius Ficinus, qui iunior iſta defenderat, *g* eadem poſtea fatetur ſe ſcripſiſſe *h* non vt probaret, ſed vt cũ Plotino aſtrologorum ineptias rideret.

a *lib. 2. de diebus Criticis.*
b *li. 4. Fen. 2. tract. 2. cap. 1.*
c *Hippocr. paſſim & Celſ. lib. 4. c. 4.*
d *li. 12 Therapeut.*
e *lib. 5. de dieb. Critic.*
f *epiſt. 35.*
g *lib. de uita cælitus conſeruãda.*
h *li. 12. epiſtol. ad Politianum et Picum.*

Concluſio 5. *Pars illa interrogationum, quæ res occultas inueſtigat, vt furta, theſauros, virginitatem &c. planè uetita & perniciosa eſt omni iure.* prohibent ſacræ litteræ; Leuit. 19. v. 31. *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, ut polluamini per eos.* Deuteron. 18. v. 10. & 11. *Nec inueniatur in te qui luſtret filium ſuum, aut filiam, ducens per ignem, aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria. nec ſit maleficus, nec incantator, neque qui Pythones conſulat, aut diuinos, & quærat à mortuis ueritatem. omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo.* Iure Eccleſiaſtico prohibetur hoc. *capite primo & cap. ex tuarum. de ſortileg.* Iure ciuili plurimis reſcriptis, *l. item apud Labeonem* §. *ſi quis aſtrologus. D. de iniur. lib. 2. & l. nemo aruſpex. C. de malef. & mathem. lib. 1. C. de theſau. lib.* 10. Tolerantur hi ſæpè in rebuspub. ſed exemplo peſſimo & publico malo.

QVAESTIO II.

De coniectatione, ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

Astris & cælis proximum, de quo certo conſtet elementum eſt aer: ſatis valdè enim probabile eſt ignis Spheram propriam eſſe nullam; quæ ſententia valdè antiqua eſt, & a recentioribus quibuſdam ſtrenuè defenditur, *i* videtur hæc mens Auſonij in Gripho Ternarij.

Tres Charites, tria fata, triplex uox, trina elementa.

In media regione aeris variȩ valde fiunt impreſſiones meteorologicæ. Exhalationum copia gignit magnos & paruos ignes, diuerſiſſimè configuratos, pro exhalationum ipſarũ forma diuerſa: vt modò videantur flammæ, modò columnæ, modò lanceæ, modò ſtellæ ſaltantes vel diſcurrentes, deſcẽdentes, vel aſcendentes, aliquando verò & cometæ multiplices, de quibus non eſt nunc tempus agendi. *k* quib. omnibus commune eſt magnam temporis ſicccitatem denotare; ſigna quoque eſſe ventorum diuturniorum, vel violentorum: quod maximè cometis conuenit; qui ſi frequentes fuerint, etiam præſignificant ſterilitatem, famem ac peſtem: eò quòd vis cometæ omnem vaporum & exhalationũ humiditatem abſumit: vnde conſequenter mortem minantur bilioſis, & qui ardentioris ſunt naturȩ, quales pleriq; Principum & Magnatum: eadem ſiccitatis cauſa, ad bella quoque & ſeditiones inclinant. Cetera quȩ his aſtrologi & Squarcialupus addunt, vana ſunt & fallacia; q̃ dixi, naturȩ cõſentanea.

i *Hier.* ... *dan. l.* ... *de ua*... *c. 2. Sc*... *Capici lib. 2. de In*... *pijs. F.* ... *cio, lib* ... *ſcuſſ.* ... *to 4.* ... *leſio* ... *phil. c. 50.* *Villaſ*... *co &* ...
k *Vi*... *Stot. 1. Meteor à* ... *Plinii* ... *2. Nat. l.* ... *ibi Co*... *Milic* ... *necan* ... *Natu.* ... *Cõtar* ... *de ele*... *danũ* ... *de ſu*... *& lib.* ... *13. de* ... *Schal*... *cõtra* ... *exerc.* ... *Fraca*... *li. de* ... *centri.* ... *And.* ... *tiũ tr*... *Come*... *epiſt.* ... *Grato*...

ſea videntur. Fit tamẽ non raró vt cometarum cauſa ſit, ſupernaturalis dũtaxat Dei diſpoſitio, vt quando fælicem aliquem euentum portendunt; quod ſępenumero accidiſſe allatis Hiſtoriarũ exemplis olim, teſte Origine *lib. 1. contra Celſum*, docuit Cheremon, *lib. de Cometis*; qui ſi exſtaret, fortaſſis deprehéderetur nata hæc inde opinio; quòd quæ vni regioni ſeu regno fælicia fuere cũ aliorum clade coniuncta erant: Vel ſanè cauſa eſt Dei diſpoſitio hoc pacto volentis admonere homines, de imminente publica calamitate, vel morte regum aut principum, vt ad pœnitentiam & morum emẽdationem recurramus. *a* Tunc autẽ cometæ pertinent ad oſtenta (de quibus actum) & Dei caritatem nobis egregiè cõmendant, nõ ferientis niſi nos prius admonuerit. idcircò videmus crinitas ſtellas in eam partem comam diffundere, cui minantur. Mirificũ huiuſmodi commonitionis ſignũ narrat Gobelinus Perſona: *b* nempe in monaſterio Bockenſi, qđ B. Meinulphus confeſſor exædificauit, quoddam miraculum ordinarium contigiſſe tal b. oſtentis annumerandum: *Tintinnabulũ* (inquit) *quoddam magnũ æneum benè ſonorum in eodem monaſterio reuerenter aſſeruatur. Nam quoties aliqua ex eius monaſterij ſororibus breui erat abitura è vita, abſque vllo humano miniſterio, per ſe fortem reddebat ſonum.* Rideat hæreticus, vt lubet; ſed alia duo ſimilia accipiat, etiamſi nõ lubet. Scribit Leonard. Vairus, *c In Celtiberia oppido Vililla campanam eſſe; quã vocant incolæ* campanam Miraculorum; *hanc per aliquot menſes priuſquam reſp. Chriſtiana aliquid aduerſi patiatur, ex ſeipſa nemine pulſante, ſonare ſolitam: cuius rei* (ſic ait) *teſtimonium per publicos tabelliones hiſce oculis egomet legi, præter fidem, quam de eadẽ re illius regni Proreges faciebant ſuis litteris.* Accedat & aliud è Gallijs, quoniã Hiſpaniam à teſtimonio arcent aduerſarij. Eodem Vairo teſte, ad flumen Rhodanum, in Sequanorum confinio, ſitũ eſt nobile monaſterium S. Mauricij. Viuarium illic viſitur, in quo iuxta numerum monachorum piſces ponuntur. Illorum ſi quis ægrotet, piſciculus quoque ſemiuiuus cernitur ſupernatare. quòd ſi monachus e vita migraturus ſit, paucis ante diebus piſcis moritur. Hoc ita ſe Vairus accepiſſe ſcribit, tum ab Antonio Cardinale Granuellano, ſingulari bonarum artium patrono, teſte oculato; tum ab alijs fide dignis, vt rem locis illis notam atq; omni fide conteſtatam.

Porro cùm exhalatio quoq; ſit ventimateria, & ventorum ideò pręcipuè qualitates ſint, caliditas & ſiccitas: facilè intelligitur, cur ex ijs & ſanitatis corporum; & fertilitatis anni probabilia ſigna queant deſumi. Qui de ventis plura volet, alibi quærat. *d*

Secundò non pauciora fiunt ex vaporibus, quæ & ipſa ſuas adferũt probabiles prænotiones. Ex nubibus quã multa queant prædici, poſt quendam Gerardum, docet Conr. Vvimpina; *e* nec ſua ruſtica prognoſtica deſunt pluuijs communibus: nec prodigioſis pluuijs, *f* ſiue naturalia tempeſtatis anni, ſiue ſupernaturalia iræ diuinæ cõminatoria. Anno ſuperiore 1600. die 18. Februar. propè Arequipam, ex illis qui multi in Peruana ſunt mõtes igniuomi (*vulcanos* vocant) vnus, eorũ *Guaynaputina* principiò candidam nubẽ viſus pecorarijs è longinquo eructare, quã conſecuta eſt procella fragminũ ingẽtium quaſi auulſorum à rupibus, *g* ſed ignitorũ: hæc paulũ ſpacij progreſſa cõminuebãtur in minores lapides, & paulatim centeſimo ferme paſſu à cratere, in cinerẽ. Vbi ſaxa decidebant cũcta reuulſa, diruta, cõminuta, interempta: vbi lapides; pauci mortales eua ſere vel iumenta. fors Hiſpanus iter faciebat eques: cùm vim grandinis lapillaceæ non ferret, deſcendit, & ſe ſub equo locat; ſed equus non valebat ſubſiſtere prę vi ictuum. herus videns nec tutum, nec quietum ſibi ſub iumento refugium; ephippium aufert, equũ deſerit, capiti ſellã imponit; ſic ęgrè euaſit cranifragiũ. torrẽtes & fluuij ac fontes nonnulli penitus exaruere, alijs lapſus facultas intercluſa cineris multitudine, idque per leucas plus trecẽtas. Arequipæ primũ ortæ clara luce tenebræ integrum ferè menſem durarunt.

a ... maſc. ... id. or- ... ap. 7. ... et. in ... 14. q.

b ... vita ... einul- ... renſ.

c ... 2. de ... 1. c. 14

d Vide Sen. lib. 5. Nat. quæſt. Plin. l. à c. 40. et ibi Mlichiũ Card. lib. 1. de uarie. c. 1. et 8. Valeſ. de ſac. philoſ. c. 50.

e lib. 1. de ſignis c. 5.

f de quibus Plin. ſup. c. 56. & 58. & ibi Milichius.

g Valeſ. c. 50 de ſac. philoſ.

Intereà initiò cælum fulminib. viſum dehiſcere, & audiri tonitrua, flammeique globi inſtar artilleriæ bellicę aciebus hinc inde diſpoſitis mutuò exploſæ viciſſim huc illùc diſcurrere. ingens globus ſemel decidit, & à templo in proximum ambitum, inde in viam publicam patente porta erupit, & ſubitò diſparuit relicto ſulphureo nidore. terræ motus iugis fuit; adeò vt multę domus conciderent, reliquæ quaſi tripudiarent nutantes. Nec ceſſauit interea pluere terram albam, inſtar cinerũ ſeu calcis tritæ, vt nemo per plateas incederet, q'n mox digiti ſpiſſitudine cooperiretur. domus, quæ minimùm, tectæ eſſent craſſitudine ſemipedali: ſic pleræq; ſub onere gemebundæ ſubſiderunt. malum durabat, luce per interualla potius oſtentante ſe, quam diem præbente. Menſe ferè exacto ceſſatio fuit, & nonnulla intermiſſio, vt noſtri qui illic degũt perſcripſere: ſed adhuc metus manebat grauiorum. Magnam morum in melius tum timor expreſſit commutationem: omnes ad pedes Sacerdotum deuolui, adeò vt quies nulla daretur, & vi in cubicula pœnitentes irrumperent. Sic Deo lucrum animarum multarum acceſſit. Sed nec Satanas neglexit occaſionem. Nam cùm Indi pagani viciniores flammis ſolita ſuperſtitione Magos acceſſiſſent; & ſimul ad montem illum properarent, & malis cantibus, ac ſacrificijs procurarent: magos & viciniores quoſq; flammæ conſumpſerunt, ceteri omnes male multati, deſperabundi pars ſuſpendio, pars aliter ſibi mortem conſciuerũt. Hæc narrata litteris P. Ioan. Ruizij de Alarcõ ſcriptis Arequipæ Martij XV. anno ſuperiore, quarum hoc anno Martio menſe exemplar Hiſpanicè perſcriptum legi; vnde hanc epitomen excerpſi. Vix quidquam ſimile lectum vel auditum. Idem de grãdine & glacie dicendum, (quæ ſpecie non differunt, *a* & Piſidas in κοσμουργίᾳ poeticè nõ philoſophicè contra Ariſtotelem agit) Niuium quoque copia fertilitatem anni; roris & pruinæ multitudo ſterilitatem potius, prænotant. Nebula deſcendens ſerenitatem, aſcendens imbres indicat. Tonitru & ecnephias ſunt indicia pluuię ſubſecuturę: alij verò ſonitus in aere audiri cõſueti, *b* magis pertinent ad prodigia. Fulmen & preſter, quid pronuncient, Vvimpina te docebit. *c*

a *Valeſ. ca. 50. de ſac. philoſ.*

b *vt 2.* [...] *chab.*

c *d. ca.* 6.

Tertiò maris tumor, venti; fluuiorũ inſolitæ eluuiones, peſtis annuncia ſunt: terræ motus quoque idem deſignant, teſtibus Ammiano, Procopio, & alijs.

Quartò, quoad impreſſiones, quæ per reflexionem lucis, circa vapores, ac exhalationes fiunt (vt Iris, halo, coronæ, parelus, virgæ) naturaliũ prę̨ſenſionũ prognoſtica cẽſeri poſſunt, *d* vt & hiatus, & quæ foueæ & feneſtræ vocantur; necnon flammarum illi tractus, quibus ignis fatui eſt nomẽ, ſunt enim effectus varij, exhalationis vel vaporis ſuperabundantis, & vincentis obſtantia; vel interdum luminis victi, ac profligati. *e*

d *Vi*[...] *Vvimp*[...] *d. c.* 5.

5. (Vt ad terreſtria veniamus) ex arborum quoque prouentu prognoſtica colliguntur vt *teſte Tullio*,

> *Lentiſcus, triplici ſolitæ grandeſcere fœtu,*
> *Ter fruges fundens, tria tempora monſtrat arandi,*

Amygdalorum copia indicat meſſis abundantiam. *f* Trifolium inhorreſcit, & folia contra tempeſtatem ſurrigit. Sine auris ludentia arborum folia, lanugines & pappi populnei volitantes per aerem, aut aquis innatãtes, tempeſtatem prænunciant. Si roſæ violæuè ſub auctumnum iterum floreant, peſtilitas imminet. Burdigalæ, quæ peſtim illam magnam præceſſit hyems, aliquas in horto noſtro roſas protulit; quas & vidi. Vnum hoc non videtur vacuum à ſuperſtitione, quod quidam tradidere: ſub actumnũ duas vel tres glandes legendas, tum cultro ſcindendas, trium aliquod in his ſolere reperiri, muſcam, vermem, vel araneum: muſcam denotare diſcidia eo anno futura, vermem fertilitatem, aranea mortalitatem denotari.

e *Vi*[...] *nec. l.* [...] *Nat.* [...] *Plinii* [...] *à cap.* [...] *Conta*[...] *l. 2.* [...] *mont.* [...] *numi*[...] *Phyſi*[...] *Card*[...] *de ſul.*

e *Via Panegyri* [...] *ſtrã d* [...] *tiuita* [...] *para*

6. Animantes etiam quædam nobis prænunciant, vt;

Cana

Cana ſulex fugiens è vaſti gurgite ponti
Nunciat horribiles clamans inſtare procellas.

Vt & acredula matutinis inſtans vocibus:

Fuſcaque nonnunquam curſans per litora cornix,

Si tamen

Demerſit caput & fluctum ceruice recepit.

Ipſi quoque alumni dulcis aquai ranunculi,

Mollipedeſque boues ſpectantes lumina cæli.

a de di- Et quæ talia ex Arato Tullius, *a* & ex Heſiodo Virgil. Quid contemptius
b 1.Geor. muſculo, vel paſſerculo? tamen domos illi ruituras; hi, aeris contagionem fuga præueniunt, quorum omnium etiam cauſas Franciſcus Picus inue-
c lib. 3. c. ſtigat. *c*
ũ ſeqq. Ex obſeruatione huiuſmodi Phęnomenorum, emerſere canones prænotionum, quibus vtuntur nautæ, paſtores, & agricolæ de quibus non contemnendum opus exſtat Antonij Mizaldi Monluciani, *Ephemeridum ruſticarum.* illa quidem ipſa animalia præſagij ſui ſunt ignara; ſed impetum quendam naturalem ſolummodò ſentiunt, mouente phantaſia per humores concitata ad petendum quæ commodo, & fugiendum quæ noxæ ſunt futura. Quod ſigillatim idem Picus oſtendit, de ciconijs, cypſelis, mergis, delphine, ceteris: longum nimis & lentum foret mihi, ſingulis inhærere. Veniamus ad nobilius animal, hominem, & ex eo quædam præſagia.

QVAESTIO III.

De coniectatione medicorum.

EGimus *d* de quadam falſa & illegitima, imò ludubrioſa; nūc de vera, ſeria, & gneſia dicendum. hanc medicorum σημειωτικὴν, veteres, recentioresquè Doctores integris tractationibus ſunt perſecuti; *e* quos legere poterunt, qui plenos ſitiunt crateres: mihi hoc vnū videtur vniuerſim poſſe ſtatui.

d q. 1. cōcl. 4
e Hippocr. lib de Progn. & in eum cōmen. Galeni. Ariſtot. ſæpe in Problem. Celſum l. 2. de Medici. & horū ſequentes veſtigia F. Picum d. l. 3. c. 7. Vvimpin. lib. de ſignis c. 8. & à c. 13. vſq; ad 21. Io. Guintherum Andernacum veter. & nouæ medicinæ cōment. 1. Dial. 7.

Signa proba ſunt, quæ naturalibus principijs, & veris experientijs comprobantur: cetera ſunt vana, & ab arte medicorum aliena. Proborum, quędam ſanam integramquè valetudinē teſtantur; quędam degenerantem, vel iam affectam; quædam ſuccumbentē, & iam victam: quædam ſe recolligentem & victricē: quædam denique ſunt ambigua, etiam ipſis magiſtris. Nec vlla tam certa, quin fallant aliquando, ideò vetus ſermo verus, præſtare à ſexaginta medicis, quam à ſcabinis ſex damnari, & morti addici.

QVAESTIO IV.

De prænotione Phyſiognomica.

PHyſiognomus ex pilorum, & mēbrorum corporis colore, habitudine, & proportione; de temperie, valetudine, quædam etiam de moribus, ingenio, & animi affectionibus putat ſe ſcire: præcipuè frontem conſiderat faciemquè, quia hæc ſolet eſſe ſpeculū virtutum intellectualium; & tum vocatur hęc μετωποσκοπία. Huius mentio apud Iuuenalem *Sat. 6.* cùm ſcribit frontem vati à muliere prębendā. Ariſtoteles & Polemon confundunt cum *Chiromantia*; quæ propriè manuū conſiderat lineamenta, quaſi quoddā virtutum actiuarum ſpeculum: at ſi conſiderat etiam reliqua membra totiuſq; corporis habitū, *Phyſiognomica* vocatur. Hanc Phyſiognomica veteres medici Hippocrates & Galenus diligenter excoluerunt, vt & Ariſtot. integro libro, & qui exſtat, Polemō Athenienſ.

lib.de Natura ſignis: quorum ſcripta laudantur, eò quòd naturę veſtigia calcarunt. Sed recentiores Barth. Cocles *in Anaſt. Phyſiogn.* Luc. Gauricus, & alij ferè plura miſcent ſuperſtitioſa, præter vnum fortè Petr. Motiū; cuius librum *de multiplici temperamento & cognoſcendis hominibus* laudat Michael Medina: *a* quia primò complexionis modum, deinde medico & philoſophico ratiocinio propēſiones & ingenia gentium, prouinciarum, & ſingulorū hominum deſcribit: methodus hæc vera & recta. ſed ſcriptorem illum nōdum potui nanciſci. Viſus mihi non infęliciter Conrad. Vvimpina *b* Galeni, & Ariſtotelis ferè omnia in Cōpendium redegiſſe.

a *l.2.pareneſ. Chriſt. cap.2.*

b *lib.de ſignis c.8. 9. & 10.*

Artis fundamenta varia ſunt. primum petitur à quadam cum animantibus ſimilitudine. v.g. qui paruis ſunt oculis inuidi cenſentur, quia ſimiæ tales; qui magnis, ſtupidi, ſicut boues & aſini. ratio eſt: quia cùm Deus auctor naturę gnarus eſſet, qua quodque animal indole dotaſſet, ſingulis etiam ea addidit inſtrumenta, quæ huic indoli forent quam aptiſſima. ferocib. ut leoni, apro, tauro, vngues, dentes, cornua; timidis ac fugacibus ut lepori & ceruo artus celeri fugæ neceſſarios: fortibus araturis, vel onera baiulaturis, toros, gibbum, dorſi, humerorumque robur, vt camelo, boui, equo & reliquis veterinarijs. Idcirco quaſi ex ſigno & à poſteriori (vt loquuntur ſcholæ) animantium indolē ex ipſis inſtrumentis corporeis, quibus à natura ſunt prædita, colligunt.

Secundum fundamentum à morib. gētium atque prouinciarum deſumitur; quæ cùm certo ſint corporis habitu, vt plurimum quoque ingenijs moribusque diſcrepant. v.g. phyſiognomi definiunt nimium fuſcos, ſtupidos ac pertinaces eſſe, quoniā Aethiopes ſunt huiuſmodi.

Tertium à ſexu, v. g. quia mulieres cādida, vt plurimum & molli ſunt cute, eædēque ſunt pauidæ ac leues; ideò candidos & molli cute, moribus obnoxios ijſdem cenſent. Huius ſecundi & tertij fundamenti ratio ducitur à complexione. cùm enim eadem temperies ſimul cauſa ſit cutis huiuſmodi & morum huiuſmodi: ratiocinantur, in quocumque cutis ſit talis, talem eſſe temperiem. quare ab eodem, eiuſdem temperiei ratione, ſimiles mores exſpectandos.

Quartò rimantur affectus animi, à motu membrorum & corporis affectionibus. tale illud Hippocratis, *Oculi non nictantes ſunt iracundi: quoniam irati fixis & immotis oculis intuentur.* Sic ratiocinabatur Salomon *c* dicens; *Homo Apoſtata, vir inutilis, graditur ore peruerſo, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum.* Et Eſa. *d* *agnitio vultus eorum reſpondit eis.* hoc eſt vultus exterior eorum, ſecreta cordis patefecit. ſic argumentatur Martialis *e* (quem vetuſta exemplaria neſcio cur vocent Martialem Cocum.

c *Pro. 6. v.12.*

d *Eſa. 3. v. 9.*

e *lib. 2. Epig.*

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læſus,

Rem magnam praſtas, Zoile, ſi bonus es.

Mathiam Coruinum Hungarię Regem, haud illaudatum Principem, nimis deditum diuinationi, adeò vt nihil niſi conſultis aſtrologis ſoleret ſuſcipere; *f* tam ſtudioſè accepimus *g* huic vacaſſe phyſiognomicæ diuinationi, vt ex primo adſpectu lineamentorum faciei, dè temperamento & moribus hominū ſolertiſſimè iudicaret; ita vt magiæ ſpeciem æmulis præbuerit.

f *Bonius l. 8. Ung. hiſt. dec. 4.*

g *Ioan. Cureu in Ann. Sileſ.*

Quinctum fundamentum petunt ex collatione ſignorum cum ſignis, & ex quibuſdam alia colligunt, verbi gratia, inuidiam ex iracundia, cui triſtitia & animi prauitas ſit adiuncta.

Sit concluſio, *Phyſiognomica conſiſtens intra cancellos naturalis philoſophia, licita eſt, & habet aliquid probabilitatis.*

Probatur primò, quia poſitorum fundamentorum aliqua ſunt probabilia, quædam minus, quædam amplius.

Secundò, probatur ex ſacris litteris, in quibus, *virorum robuſtorum facies dicuntur ſimiles faciei.* *h* Item quod, *in facie prudentis lucet ſapientia, oculi ſtultorum*

h *1. Paral. 12. v. 8.*

rum in finibus terræ. a & alibi; *ſapientia hominis lucet in vultu eius.* b item; *cor hominis immutat faciem illius* , c & quæ iam citata. d

3. ex iuris interpretibus, quorum cõmuniore calculo receptum, quãdo plures de aliquo crimine ſunt accuſati & capti, primùm quæſtioni ſubijci debere illum, qui facie deformior; quoniam credendus ſit animo quoque prauior. e

4 probatur ſententia philoſophorũ. Pythagoras enim ad huius diſciplinæ regulas, diſcipulos vel admittebat, vel repudiabat. Socrates hac indicina deprehendit Platonem fore, qualis poſtea laudatus f Maximi hanc fecere Plato, g Ariſtoteles, & Sextus philoſophus: quorũ primus ea utitur in Dialogis, Secundus accuratè tradidit, tertius idcirco corpus vocauit animi imaginem. Cicero hinc petitis iaculis aduerſarium mirè laceſſiuit. h Velleius Paterculus, veteres ea multum vſos teſtatur. i

Dixi, non *certitudinis* ſed *probabilitatis*: quia ſolẽt quidem corporis diſpoſitiones affectionibus animi præire, quod integro libello Galenus demonſtrauit: ſed præire, non trahendo vel cogendo, verùm leniter & aſſiduè inclinando; ita vt bona conſuetudine & freno rationis, haut difficulter illa propenſio ſuperetur. Quod de ſe teſtari Socratem non puduit, cùm Zopyrus phyſiognomus ex lineamentis corporis eius, bardum, ſtupidum, & mulieroſum illũ iudicaſſet. k Sic intelligendus Caſſius medicus, l cum quæſiſſet, cur prodigioſæ formæ homines, plerumque etiã emota ſint mente? reſpondent, *quia corpori conſentit anima, ut anima corpus.*

Vnde ſequitur 1. longè certiùs iudicium ferri de brutis, quàm de hominibus. quia bruta, propenſione ſola trahuntur; homo propenſionem arbitrij habenis moderatur. Sequitur 2. quod Phyſiognomo non licet iudicare, de facto, ſiue de actuali hominis vita, ſcilicet hunc eſſe talem; ſed de pronitate tãtum ac inclinatione, vt optimè cenſuit Proclus, m v.g. talem propendere & inclinari in auaritiam, mulieres, vinũ

&c. 3. ſequitur, non poſſe hanc facultatem iudicare, de donis diuinis & gratuitis, quia Deus hæc diſtribuit cuique prout vult: nec de extrinſecis planè homini, vt morte violenta, opibus, honoribus, & ceteris fortunæ bonis maliſue; nec de nuptijs, ſtatu vitæ, & alijs negotijs, quorum electio eſt mere voluntaria, talibus nugis plenus eſt liber *de neuis* Melampi. Ratio eſt, quia nihil iſtorum dependet à corporis habitu, vel cõſtitutione. Permittit quidem Deus, vt quædam diuinationes iſtorum euentu comprobẽtur; ſed ſimul eos ſinit falli, in ijs quę magis ipſis neceſſaria. Scribit Paulus Iouius in Elogijs, de Antonio Tiberto Ceſænate, qui Phyſiognomus excellẽs ſuo tempore habebatur, eum *Guidoni Balneo prædixiſſe, quod ab intimo amico necaretur: Pandulfo item Malateſta Ariminenſium tyranno, quòd ex patria pelleretur, & exul in extrema egeſtate periturus eſſet. Paullò poſt Pandulſus Guidonem ob ſpectatam virtutem & ſuſpectam obtruncat: Antiochum ipſum cuſtodia mancipat, euentum præſagij exſpectaturus. Antiochus cuſtodis arcis filiam, ita flexit, ut reſti ab ea impetrata in foſſam demitteretur: ſed compedum ſonitu proditus, & a fuga retractus, eum puella percutitur. Pandulfus tandem exſul, & egens ab omnibus deſertus, in hoſpitali diuerſorio ſenex perijt.* ſic dum alijs cauit, ſibi non cauit Antiochus. Potuere etiam illa per humanam prudentiam conijci. quid enim inexſpectatum aut mirandum, ſi familiaris tyranno vir fortis, ob ſuſpicionem, ab eo necetur? quid veriſimilius, quàm tyrannum inuiſum, vel necari, ſi ſit audax: vel compelli in fugam, ſi timidus, & ſemel pulſum, ad egeſtatem redigi?

QVAESTIO V.

De Chiromantia.

CHiromantiam diuidunt in Phyſicam, & Aſtrologicam.

Concl. 1. *Phyſica Chiromantia licita eſt, & Phyſiognomiæ pars, & ideò de illa idẽ quod de hac iudicium.*

Ratio eſt, qa per lineas & partes manus,

Marginal notes (cut off at the gutter): a 1 v.17 · v.2 · b 1 8.v. 1. · c a 3.v. 31. · d 1 v.6. · v. 1 Eſa. 3.u · e Bi in l. ..n. C. · quo ap. · on ecip. · Par eSyn · fica, hip · ly. · Ma. & · lij. · Si ius l. · Fato, 39 · in mao. · 10. pro · Co- · lib hiſt. · k C li. de · fat Ale. · Ap diſ. l. · 4.a rto. · l p lem. · 51 · m Alci- · bia Plato.

nus, conſiderat ipſam corporis temperiem, & ex temperie corporis probabiliter indagat animæ propenſiones. hãc probat artem Ariſtoteles *lib.* 1. *Hiſt.animal.cap.* 5. *&* 30. *ac* 34. *problem.ſect.* 10. & prolixè eã ex ſequitur Conrad. Vvimpina *lib. de ſignis.cap.* 10. 11. *&* 12. incautè vero Pet. Primodaius; dũ inter duas has ſpecies non diſtinguit, omnem chiromantiam videtur damnare, *Academię Francica p.* 2. *die primo ca.* 4.

Concl. 2. *Chiromantia aſtrologica prorſus uana & illicita, ſcientia nomen non meretur.* Scientiam eſſe nititur probare Anton.

a *lib.* 7. *uar. lect. c.* 9. Verderius *a* nam loqui illum de hac etiam, non de phyſica tantum patet, tũ quia coniungit cum aſtrologia, & vtrãque ſcientiam contẽdit eſſe; tum quia, in reſponſione penultimæ obiectionis, dicit harum manus linearum ſignificationem ab aſtris infallibiliter dirigi & cætera, quæ ſanè Eccleſiaſticam merentur cenſuram. quia Papa Sixtus V. edita contra aſtrologos & Chiromanticos bulla, definiuit neutram eſſe ſciẽtiam, & vtroſque pariter damnans, grauibus ſubiecit pœnis; cuius doctiſſimi & maximi Pontificis ſententia præponderat omni contra ſentientium temeritati; tum etiam quia in Catalogo Romano librorum, quorum vetita lectio; omnes qui Chiromantiam docẽt, apertè ſunt annumerati. prohibita eſt ergo.

Vanam eſſe, docet optimè Franc. Va

b *fac. philo. c.* 32. leſius, *b* doctiſſ. medicus, meritiſſimo illam deteſtans. primum namque laborant væſania mathematicorum, de aſtrorum influentijs, quam improbauimus *ſupra q.* 1. Addunt de ſuo, quod ſtultius eſt, hanc areolam eſſe Iouis, illam Mercurij, tertiam Veneris, atque ita porrò. Superaddunt tertiò tales areolę lineas hoc prænotare, alias illud; quorum nihil ratione vel auctoritate confirmant, ſed nudo ſuo delirio, & prętextæ experitẽiæ poſtulant nos manus dare. Cùmque tamẽ inania ſint artis huius principia, fuere tamẽ ſemper, qui hoc quoque mendacium paruuli diligerent. Olim proſa oratione Chiromãtiam tradidit Helenus Syracuſius libro, quem nominat χειροσκοπικὸν οἰώνισμα, *manus inſpectorium augurium*: carmine verò comprehendit Eumolpus quidam. vtriuſque meminere Pollux & Suidas. Recentiores ſcripſere Ioannes de Indagine (Lutheranus, alius a Carthuſiano nominis eiuſdem) Ioan. Traiſnerus Athenſis, Antonius Cermiſonus, Bartolomæus Cocles, Michael Sauonarola, Petrus de Arca, Marcellus Saya, Andreas Tricaſſius, Michael Scotus, Ioan. Teukeſberg, & alij: quorum libri ſcatent ſuperſtitioſis. Ars iſta palmam manus primò in certos colliculos, areolas, & lineas diuidit: areolis planetas ſingulos, lineis aſtra quædam præficit: horum denique aſtrorum atque planetarum vulgò creditos effectus ipſis areolis ac lineis manus aſcribit, vt breuiter Vvimpina *c* oſtendit, c ſ.c.

addens ſe horum non approbatorem, ſed narratorem eſſe nudum; ſuo iudicio cuncta nænias eſſe; deteſtatur hos & impugnat vehemẽtius antiquus ſcriptor Ioannes Saliſberienſis *lib.* 2. *Polycratici c.* 27.

Contra hos libratum illud Iuuenalis Sat. 6.

. . . . *frontemque manumq;*
Præbebit uati crebrum poppiſma rogãti.

quorum prius ad metoſcopum; poſterius ad chiromantem referendum benè Britannicus obſeruauit. Solent hãc vanitatem profiteri vxores (ſi vxores) ex illa colluuie quę totam peruagãtur Europam. Vulgò *Zingaros* ſeu *Aegyptios* nuncupant, de quibus multa collegit Creſperus *lib.* 1. *de odio Satanæ diſcur.* 12 *fol.* 176. *cum ſeq.* Sed hi ſcriptoribus Germanis, quam Gallis vel Italis notiores: ideò hos audiamus. conditionẽ eorum & originem ſedulo perquiſiuit extra res fidei, non deſpicabilis Seb. Munſterus l. 3. coſmograph. *fol.* 267. *Cũ ageretur* (inquit) *annus poſt Chriſtũ natum,* 1417 *primũ per Germaniã apparere ceperunt homines nigredine deformes, excocti ſole, immundi ueſte, & uſu rerum omnium fœdi, furtis imprimis intenti, præſertim fęminæ illius gentis. nam uiris ex furto fęminarum uictus eſt. Tartaros aut Gentiles uulgus uocat, in Italia* * *Cianos appellant. Ducem, comites, milites, milites, inter ſe honorant ueſte præſtantes: canes uenaticos pro more nobilitatis alunt:* *ci.cing nos

ſed

ſed ubi veneuntur , niſi furtim non habent . Equos ſæpè mutant , maior tamen pars pedibus graditur . Fœmina cum ſtrato & paruulis iumento inuehuntur . Litteras circumferunt Sigiſmundi Regis & aliquorum Principum , vt tranſitus illis per vrbes & prouincias incolumis permittatur innoxiuſque . Ferunt ipſi ex iniuncta ſibi penitentia mundum peregrinantes circuire , atque ex minore Aegypto primùm emigraſſe . Sed fabellæ ſunt . Hominum genus , quod vſu compertum eſt in peregrinatione natũ , ocio deditum, nullam agnoſcens patriam ita circuit prouincias, furta (vt diximus) fœminarum victitans , canino ritu degit; nulla religionis cura, etiamſi inter Chriſtianos paruulos ſuos baptiſari curent ; in diem viuit , ex prouincia demigrat in prouinciam: per aliquot annorum interualla redit; ſed multas in partes ſcinditur , vt non ijdem in eundem facilè redeant, niſi per longa interualla locum . Recipiunt paſſim & uiros & feminas uolentes in cunctis prouincijs , qui ſe illorum miſcent contubernio . Colluuies hominum mirabilis , omnium perita linguarum , ruſticæ plebi grauis imminens : ubi foris illa laborat in agris , hi ſpolijs inuigilant caſellarum . Anus eorum chiromantia & diuinationi intendunt; atque interim quo quærentibus dant reſponſa; quot pueros, maritos , aut uxores ſint habituri, miro aſtu & agilitate , crumenas quærentium rimantur & euacuant hæc de illorum moribus veriſſima. Vnde ſæpè animum ſubit admiratio, quo iure, vel iniuria in quibuſdam prouincijs hoc genus flagitij a Principibus toleretur; non ſine maximo ſchãdalo, & damno ruſticorum. Nam ſcelerum impunitatem permittit, qui ſceleratos tolerat . Si hos fures licet tolerare, certè & alios. Si horum chiromãtia & maleficia reliqua tolerantur; non id eſt niti contra diuinæ legis , & Eccleſiaſticorum canonum auctoritatẽ ? Notoria ſunt flagitia quæ Munſterus memorat , & ijſdem planè verbis Albertus Krantzius *lib.* 11. *Saxoniæ ca.* 2. vt alter ab altero, vel ambo a tertio acceperint . Quod attinet ad maleficium docet experientia, nam ſi quis illis ex ſacco vel capſa vnicum nummum largiatur, omnes nummi qui in eodem copia vel ſacco inerant, migraſſe quò vnicus ille , non rarò deprehenduntur ; quod apertum maleficium eſt . Quoad diuinationes illas, nequeunt excuſari à ſuperſtitione, aut hæreſi (ſi ſic ſentiũt) aut impoſtura ſcandaloſa. Quod alios paſſim recipiant , ex nationibus per quas tranſeunt; id nullo pacto illis cõcedere deberent reſpub. ſed tales qui ſe ijs aggregant , & ipſos receptatores, condignis pœnis coercere . Nam contrarium eſt otioſos & vagabundos fouere in reip. perniciem: quod vel ſtolidum, vel improbum planè . Notæ ſunt contra otioſos leges Aegyptiæ, & Atticæ apud Athenæum lib. 4. & Pierium lib. 34. Notum hodie, vbi iuſtitia viget, magiſtratus ſolere in tales inquirere , vnde victitent, nam nemo de véto præſumitur viuere *l. fi.* (*de alim. pup. præſt.*) & meritò ſemper commendata fuit lex Corinthiorum, quam ex Diphili comœdia retulit Athenæus lib. 6.

Eſt optimè hic ſtatutum apud Corinthios:
Si quempiam obſonare ſemper ſplendidè
Videmus, hunc rogamus; unde uiuat, &
Quid faciat operis? ſi facultates habet ,
Vt reditus harum ſoluere expenſas queat ;
Perpetimur illum perfrui bonis ſuis.
Sin fortè ſumptus ſuperat ea qua poſſidet;
Prohibemus huic ea ne faciat in poſterum:
Ni pareat, iam plectitur mulcta graui.
Sin ſumptuosè uiuit, is qui nihil habet,
Tradunt eum tortoribus. Proh hercules ;
Nec enim licet uitam abſque malo degere
Talem, ſcias : ſed eſt neceſſe aut noctibus
Abigere prædam, aut fodere muros ædium
Aut in foro agere Sycophantam , aut perfidum
Præbere teſtem. Nos genus hoc mortalium
Eijcimus ex hac urbe, uelut purgamina.

Cingaros credo toleraſſent , quos non præſumptio eſt, ſed res docet, clependio, harpagando, furtis, maleficijs viuere.

Verum excuſant illos Patroni, calamitoſum eſſe genus hominum, miſeratione dignum. cur ? Ex Aegypto oriundi, luunt maiorũ à fide Chriſtiana apoſtaſiam, & pœnitentiam obeunt, ſeptẽ

nalem

nalem locis incertis vagationem. Summa defenſionis hæc eſt. Quam diluunt alij. quem dixi Sebaſtianus; *Sunt anni* (inquit) *plus, minusue uiginti ſex ab hoc tẽpore quando ego Munſterus iſta ſcribo, quod Heidelbergæ agens iſtius gentis primoribus me adiungens uix extorſi litteras quaſdam, quas gloriabantur ſe habere ab Imperatoribus. at illæ mihi oſtenſæ erant. Vidimus quoddam quod aiunt Lindoiæ à Sigiſmondo Imperatore impetratum; in quo mentio fiebat quomodo maiores eorum in minori Aegypto, olim ad aliquos annos, abiecto Chriſtianiſmo ad Gentilitatis errorem relapſi fuiſſent, & reſipiſcentibus eis pœnitentia iniuncta, quod tot annis ex ſingulis eorum familijs aliquot per orbem peregrè proficiſcerentur, diluerentque in exilio perfidiæ ſuæ crimen. Sed iam dudum euanuit tempus huiuſce ſuæ peregrinationis, & tamen colluuies illa non ceſſat circumuagari, furari, mentiri, augurare, & diuinare.* Cur ſi pęnitentię terminus ęffluxit, pœnitentiam adhuc prætexunt? verùm falſum etiam, quod de Aegypto iactant. Nam interrogati nec ſciunt quidem quid Aegyptus, aut vbi minor vel maior. Vnde ergo emerſerunt? Mira varietas eſt ſententiarum. Quidam *Cincalos* dictos putant, quaſi *ἀνεςίυς*, penatium expertes & mendicos. Sane γ. & κ. commutantur facillimè, & Menander in Thaide quendam ἀπ' πτωχότερον λεβερίδος κ' ἀικιγκάλυ, mendiciorem leberide & ſincalo. Leberis ſignificat ſpolium ſerpentinum: *cinclus* autem cui etiam nomen σεισοπύγις; ſi caudæ demas ornatum valdè implumis: inde ruſtici egenos & errones, *Cinclos* dixère, vt ex Aeliano & Suida docet Adagiographus *chiliad. 2 cent. 2.* hæc ſententia placuit Pierio Valeriano *lib. 25. Hieroglyphicor.* Sed ad rem non facit. Polydorus Aſſyrios & Cilices putat: Volaterranus Vxios è Perſia: hoc eſt ariolari. Nomen indicat, Belgæ *Egipteners*, Galli *Aegiptiens*, Hiſpani *Gitanos*, Itali *Cingaros*, uel *Cianos* vocant: Germani ſuperiores, *Zigeuner*; quæ omnes voces ab *Aegyptio* deductę; & hęc vltima, quaſi *Chuſener*, à Chus Chami filio patre Aegyptiorum & Aethiopum. Hi quia vident tempus pęnitentiæ pręfixum effluxiſſe; nũc duo quædam comminiſcũtur; vnum eſt ſe non poſſe ad patriam redire interceptis itineribus; cogatur ergo diuidi, & certæ alicui nationi aſcribi, & legib. ibi receptis viuere; vel pellãtur. Alterum eſt, etiam poſt illud ſeptennium, ſibi ex patrijs ſedibus ſubinde neceſſariam eſſe migrationem; ſi ſecus fecerint, & non quotannis mandras vel hordas ſuas (id eſt hominum multitudinem vtriuſq; ſexus) exulatũ miſerint, calamitatem & ſterilitatem omnib. certò præſtam eſſe. Digna hæc cauſa, in quam ſedulò inquiratur: quod ſi fiat ſtatim apparebit impoſtura. Quę vel vbi hæc gens, quæ quotannis tantoperè multiplicatur? hæc quidem in peregrinatione ſua, niſi adultos vndecũque colligeret, citò interiret. Deinde ſatis iſti oſtendunt falſum fuiſſe primum illud de iniuncta pœnitẽtia. Quod de fonte horum veriſimilius comperi, eſt quod *in Annalibus Boiorum* his verbis ab Auentino perſcriptum fol. 826. libro ſeptimo; *Eadem tempeſtate furaciſſimũ illud genus hominũ colluuies atque ſentina uariarũ gentium; quæ in confinio Imperij Turcarum atque Hungariæ habitãt* Zigenos *appellamus) rege Zin Kelone, noſtras peragrare cæpere regiones furtò, rapinà, diuinationibus, impune prorſus uictum quaritant. Ex Aegypto eſſe mentiũtur, extorreſque domo à ſuperis cogi ſe, maiorũ delicta qui Deiparam uirginem cum puero IESV hoſpitio excipere recuſarint, ſeptem annorum exilio expiare imprudentiſſimè confingunt. Experimentis cognoui eos uti uenedica lingua & proditores, atque exploratores eſſe. Cùm alij, tum imprimis Maximilianus Imp. Cæſ. Aug. & Albertus parens Principum noſtrorum publicis edictis teſtantur: adeò tamen uana ſuperſtitio hominum mentes, uelut lethargus inuaſit, ut eos uiolari nefas putẽt, atq; graſſari, furari, & imponere impunè paſſim ſinat.* Tria hinc collige, primũ, origine Sclauos eſſe ex ditione Vvinden: ſanè, q̃d peculiare ipſis idioma, in Sclauonicũ vergere ſignificat Auentinus; loquens de natiuo. Scio namque prætereà ficticium quoddam habere ipſis ſolis notũ, quod Hiſpani vocãt *Ziriguença*; Germani, teſte Munſtero, *Rometſch*, hoc eſt Rubrum barbariſmũ. Norunt interea cũcta ferè Europę idiomata; & apud Germanos Germanicè, apud Gallos Gallicè, apud Italos Italicè &c. loquuntur;

tur; quod neceſſarium ad finem explorandi. Secundò vides hos ſeptennem illam priorum pœnitentiam, iam ad ſingulos poſterorum porrigere, vt prætextus ſit vagandi. Tertiò compertos Principibus prudentiſſimis de proditione, meritò damnatos, ſed quadam imprudentium ſuperſtitione foueri. Dicam quòd rem valdè confirmat; cũ adhuc in Hiſpania anno 1584. verſarer Legione, magna tum multitudo iſtorũ per pagos illos inundarat. feſtum corporis Domini tum celebrabatur. petierunt aditum in Ciuitatem, vt (honoris cauſſà) præſultarent, quòd illic conſuetum fecere, ſed a meridie propter furacitatem fęminarum ortus tumultus. fugere in ſuburbia, & ad S. Marci (D. Iacobi equitum magnifica eſt habitatio & hoſpitale) ſe conglobarunt, & iuſtitiæ adminiſtros militari vi repulerunt mox tamen, neſcio quo pacto, diſſimulata omnia. Huic hordæ Comes erat; ſic appellant; in turba multi recepti Hiſpani, etiam ex Graiales, Villabraxima & pagis nonnullis Caſtellæ. Comes tã perite Caſtellanum idioma loquebatur, quam ſi Toleti natus. Sciebat omnes Hiſpaniæ aditus terreſtres, (*Puertos* vocãt) omnes regionum amfractus & difficultates; quid roboris eſſet cuiq; ciuitati, qui præcipui in quaque, & quę cuique opes. Nihil ferè ad rempub. pertinens, tam arcanum, quod eum lateret nec clam hoc, ſed gloriabatur. Quo aut cui rei hæc curioſa exploratio? Nonne compeſcenda vagabundorum hæc curioſitas, etiam ſi ſolum peregrini, & inculpatæ vitæ? Benè tibi, benè ſit Maxime Carole, qui in conſtitutionibus Comitiorum habitorum Auguſtæ Vindelicorum anno 1549. cap. 26. hanc fecé mortalium, hos errones periculoſiſſimos, *Zyngemeros* ſeu præſtigiatores Teutonica terra excedere veluti exploratores & proditores Chriſtianæ Eccleſiæ miſſos a Turcis ſanciuiſti. Commemorat hanc conſtitut. Petr. *Gregor. libr.* 34. *Syntagm. iur. uniuerſ. capitu.* 16. *num. ultim.* inuehitur in eoſdem Creſpertus *d. loco*; & (cui meliorem opto religionem) Philip. Camerarius I. C. *opere horar. ſucciſiuarum c.* 17.

Sed obijciuntur nobis duo, vnum SS. auctoritas, alterum exempla certa huius diuinationis. Auctoritates ſunt duæ ſuæ; prima eſt *Exod.* 13. *uer.* 9. *Et erit quaſi ſignum in manu tua*. Reſpond. hoc explicari ſequentibus verbis: *& quaſi monumentum ante oculos tuos*. loquitur enim de ſolemnitate azymorum: cuius celebrationem vult Hebræis eſſe ſignũ memoriale liberationis ex Aegypto: Sumit autem metaphoram a more hominum, qui quando volũt alicuius rei recordari, ſolent digito annulum indere, vel filium alligare: quia cum manũ ſæpè ante oculos eleuemus, fit vt recordemur eius, quod verebamur ne obliuiſceremur.

2. Iob. 37. v. 7. *Qui in manu omnium hominum ſignat, ut norint omnes opera ſua.* Depinxit ergo Deus in manu ſingulorum vnde queant pręnoſcere, quid dicturi, facturi, paſſuriue ſint.

Reſpon. cum Olympiodoro & Philippo presbytero ibi, verbis iſtis ſignificari, hãc temporis viciſſitudinem, de qua loquitur, ſerenitate & procellis niuiũ imbriumque a Deo contemperatam, vt & Dei fortitudo fiat manifeſta: & homo videns ſe tam facili negotio a Deo quauis tempeſtate impediri a propoſito, manumque ſuam ſic quaſi quibuſdam vinculis aſtringi, & ab opere, arceri: cognoſcat ſe, ſine Dei adiutorio poſſe nihil, ſuamque confiteatur imbecillitatem. fauet huic expoſitioni verſio LXX. quæ habet, *ut cognoſcat omnis homo imbecillitatem ſuam*: necnõ Hebręus contextus, in quo ad verbum, ſic, *in manu* (ſiue in vehementia) *omnes obſignabit, ad ſciendum omnes homines opus eius*. vbi ex more Hebręorum, V*eiad* ביד noſter vertit, *in manus*, pro in vehementi atque admirabili ſigno. ſicut Iſaias & Ezechiel *a Iad* poſuere pro viſione prophetica non vulgari; ſicut Moſes *b manum Dei* vſurpauit, pro potentia & magnitudine Dei. Lege longè aliam explicationem loci Iob, apud Franciſc. Valeſium: quę, quamuis ingenioſa ſit, cum pręcedentibus uerbis non cohęret.

a 2. *Reg.* 3. *u.* 15. *Eſai.* 8. *uar.* 11. *Ezech.* 1. *u.* 3. & *c.* 33. *u.* 22. & *ca.* 37. *u.*
b *Exo.* 14. *u.* 31.

3. certant exemplis prędictionum, quas euentus roborauit. Bartholo-

męus

mæus Cocles ille,qui tot chiromantiæ libros edidit, Antiochi Ceſænatis , de quo,*q.præcedenti* ſcripſi,diſcipulus, Lucæ Gaurico aſtrologo fuit auctor fugę vt,qui inſtabat, cruciatum violentum euaderet. Gauricus contemnens moni ta:eo quod Ioannem Bentiuolum Bononienſi tyrannide deijciendum in Ephemeridibus prædixiſſet:iuſſu violẽti Principis , ex alta trochlea ſuſpenſo fune quinqueis quaſſatus , & aſtrologiæ ſuæ iactatæ, & chiromantis contẽpti pœnas dedit. Alexandro Medici Græcus quidam ex manus inſpectione prædixit mortem , & ſigna edidit percuſſoris : fore ex eius intimis , habitu gracili, vulticulo buxeo,ſuſpenſa taciturnitate,ceteris inſociabilem: quæ in vnum Laurentium , qui & percuſſor, omnia conueniebant.Sed idem ille Cocles,prædixerat Copono cuidam,eum breui ſceleſto homicidio manus cruentaturum: & Hermeti tyranni filio,futurum, vt exul in acie cæderetur. Hermes igitur fatali metu percuſſus Copono clam imperat, vt Coclitem,nouum ſibi Agamemnoni Calchanta , necet. Nec Cocles diſcrimen neſciebat. Ideò ſecre ta galea caput munierat , ingenti gladio, quem peritiſſimè ambabus manibus regebat,ſemper armatus. Verùm a Copono baiuli habitu perſonato,dum feræ oſtij,calculo iniecto , præpeditæ, clauem inſereret, adacta in occipitium ſecuri,interfectus eſt:nullam aliam patrati facinoris cauſam adferente Copono , quàm quod ipſe Cocles breui homicidam futurum aſſeruiſſet. Vnus iſta omnia narrat Iouius, *a* nec vſquequa que indubitatæ fidei Hiſtoricus,nec ſatis,a ſuperſtitioſis & gentilium, ne dicam opinionibus,ſaltem locutionibus alienus; cui vt ea contigiſſe conceda-
mus , idem tamen , quod aſtrolo-
gis talia iactantibus , cum
D. Auguſtino reſpon-
dendum . vide ſu-
pra quæſt. 1.
reſponſ.
ad 4.
obiectionem.

a *in Elogijs*

QVAESTIO VI.

De coniectatione ex ſomnijs.

GRæci vocant ὀνειροπολίαν , de qua Senariorum libellus a Iunio Hornano editus habetur. *b* Ceterorũ onirocriticorum veterum, nõ magna reip. iactura omnes libri interierunt, præter vnum Artemidorum Daldianum,deliꝛum ſenem; qui libris quinque cuncta ab alijs tradita complexus fuit . Hodie in pretio habent Apomaſaris Arabica Apoteleſmata,ex recentioribus Conr. Vvimpina vellem.ne tã multa ſine antidoto congeſſiſſet . *c* Auorum quoq; memoria, hanc in Italia vaniſſimè profitebatur artem Iunianus Maius: *d* cuius eſtant epiſtolæ & libelli quidã Grãmatici . Ex inſomnijs prophetiam fingebat Thomas Munzerus Anabaptiſtarum parens vnus. Braſileenſes Indi in expeditione ſomnia obſeruant;ſi ſe hoſtium carnes torrere ſomniarint , proſperum ſomnium cẽſent, & victoriam ſpondent;ſin contra ſuas , ab hoſtibus vinci metuunt.*Ioan.Stadius lib. 2.Hiſtor. Braſileenſ.c.27.* Legi cum vtilitate tantũ illi de hac materia videntur ; qui cum D. Thoma & Antonino , *e* quibus liceat attendere, quæ & quibus interpretari permiſſum ſit, expenderunt. *f* hos imitabor.

Macrobius,*lib.1.de ſomn.Scipio.* quem ſequitur *Saliber.lib.2.* ſomnia diuidit,in ἐνύπνιον φάντασμα, ὄνειρον, ὅραμα. χρηματισμόν:*inſomnium ſpectrum , ſomnium , viſum,& oraculum:*ſed Artemidorus *g* ea quinque ad duo reuocauit, *inſomnium,* nempe & *ſomnium* ; ſub inſomnio, ſpectrum: ſub ſomnio , comprehendit viſum & oraculum , quoniam hæc illud conſequuntur. Gentiles conſentiũt ſpecies primas , inſomnium & ſpectrum, ἀσήμαντους eſſe,nihilque ſignificare vel premonere. *Somnium* igitur ſtrictè ſumptũ, vt opponitur inſomnio,definiunt motum aut figmentum animæ multiforme,futurorum bonorum vel malorum ſignificatiuum. Huius verò prædictionis fundamentum ſtatuunt experientiam, & quandam proportionis ſimilitudinem rei ſomniatæ ad euẽtum.

Expe-

b *in ... mad ... r.li. 1.c. ...*
c *l. ... diu... nat. ... 4. ... libro ... e in ... ſomn ... decem ... capi... ta.*
d *a ... Ale ... n. ... Ale ... lib. 1. c. 11*
e *D. Tho. 2.2. ... 95. a. 6 Anto... 2.p ... t. 11 c. 1 ... 7.*
f *T ... recte ... ma ... c. ... obſ... etis 26. 7. ... cb. ... ed. ... c.2. Valeſ. ſup. 32. Sire... us d. lib. c. 25. Io. 1 de. ad 1. p ... ep. c. 10. ... 2. Sa... lisbe... nſis lib. ... c. 17.*
g *li. ... c. 2.*

Experientiam vocant, ſi vnus vel plures, cùm hoc vel illud ſomniaſſent, talé vel talem poſtea fortunam ſunt experti: ſimilitudinem verò illam proportionis longè quoque putidiùs inueſtigat. Primò ex quodam more ac conſuetudine; v.g. radi caput honeſtum & religioſum eſt monachis, quia morib. ipſorum & regulis id conſentaneum: ergo ſi monachus id ſomniet ſibi accidere, proſperum erit ſomnium. Sin verò id ſomniet aliquis coiugatus, præſagium dicent eſſe infauſtum: quia coniugatis dedecoroſum, ſic raſo vertice incedere. 2. ex vocabuli ſignificatione: veluti audit quis vel legit Serapidis nomen, morietur; quia Serapis idem qui Pluton & Orcus. 3. ex rei ſignificatu Hieroglyphico; ſi quis ſibi viſus ſit cathena ad templum alligari; fiet Sacerdos, & illi templo ſeruiet ęternum. 4. à fabuloſis narrationibus: veluti viſus eſt ſibi aliquis vagus in Iſthmo filiolum ſuũ quærere? peribit filius merſione; iuxta fabulam Melicertæ. 5. de aliqua ratione aſtronomica vel phyſica, longè petita, velut ſomniauit ſe lumen à luna petere? cæcus fiet; quia luna proprio caret lumine. item videtur quis in ſomnis manus vrſæ habere? dãnatus ad beſtias, & ad palum deligatus, ab vrſo deuorabitur. cur? quia vrſus intra ſpeluncam latitans ori manum inſerit, & veluti ad edens exſugit, indeque ſumit nutrimẽtum. Hęc artis ſunt fundamenta, quam ingenioſa, tam puerilia; mireque ridiculus in his eſt Artemidorus, quia qđ vni aliquãdo caſu accidit, in conſequẽtiã trahit, & canones conflat ſtuppeos; quibus mere fortuiti caſus ad ſimiles euentus prædicendos pertrahantur.

Vnde apparet primò, nihil huiuſmodi Oniropolicis libris deferẽdum; meritoque damnari eos, qui ad huiuſmodi ſcripta animum adijciunt; nominatim ad legendum fictitios hac de re libros Abrahami, & Salomonis, & libellum ſomnialem, qui Danielis Prophetæ nomine falsò circumfertur, de quo agitur in Decreto Gratiani. *a* Apparet 2. ſuperſtitioſum eſſe conſilium Syneſij; *b* quo ſuadet, vt quiſque ſibi ſuis ex ſomnijs, cum eorum quæ poſtea per

a *nõ ob ſer. is.*
b *de in ſom is.*

peſſus collatione, artem quandam eõn ſectandi conficiat: quod inutile ſtudiũ, vanumque commentum accuratè iam pridem Fran. Picus confutauit. *c*

c *lib. 6. de prænot. c. 8.*

Sit tamen 1. concluſio; *Quædam ſomnia verum euentum prænunciant; quædam nullum, vel illuſorium: quare etiam quædam licet obſeruare, quædam non licet.*

Concl. hæc egregiè confirmatur a Prudentio *in Hymno ante ſomnium*, his verſibus.

Sed dum pererrat omnes
Quies amica venas,
Pectuſque feriatum
Rigat placente ſomno;
Liber vagat per auras
Rapido vigore ſenſus,
Variaſque per figuras
Quæ ſunt operta cernit.
Quia mens, ſoluta curis;
Cui eſt origo cœlum,
Puruſque fons ab æthra,
Iners iacere neſcit
Imitata multiformes
Facies ſibi ipſa fingit,
Per quas repente currens
Tenui fruatur actu.
Sed ſenſa ſomniantum
Diſpar fatigat horror.
Nunc ſplendor intererrat
Qui dat futura noſſe:
Plerumque diſſipatis
Mendax imago veris,
Animos pauore mæſtos
Ambage fallit atra.

Canonica hæc & certa: non æquè quod ſubdit, etſi plerumque contingat.

Quem rara culpa morum
Non polluit frequenter,
Hunc lux ſerena vibrans
Res edocet latentes:
At qui coinquinatum
Vitijs cor impiauit,
Luſus pauore multo
Species videt tremendas:

Verum concluſio multis repugnat. nam eſt contra Xenophanẽ Colophonium, & Epicuræos, qui cũcta ſomnia vole-

volebant contemni: eſt contra Stoicos Protagoram, Artemidorum, Tyanæũ, & ſimiles; qui ſi ſomnium ſit, neceſſario quoque aliquid volunt ſignificare (vt ex eorum ſupra poſita definitione patet) & ideo nolunt vlla omnino ſomnia negligi, vel præteriri. Vtrumque ex tremum condemnat S. S. Stoicorum,
a Ec. 5. u. 6. dum ait; *a* *vbi multa ſunt ſomnia, plurima ſunt uanitates, & ſermones innumeri: tu uerò*
b Eccl. 34. u. 1. *Deum time.* Item, *b* *ſomnia extollunt imprudentes, quaſi qui apprehendit vmbram, & perſequitur ventum: ſic & qui attendit ad viſa mendacia.* Epicuræos autem damnat, dum tot exempla diuinorum ſomniorum, & interpretationem, paſſim ſup-
c ſup. c. 1. peditat *c* Rectius ergo Homerus *d* &
d Iliad. Virgilius *e* commenti ſunt fabulam,
e Aeneid. 6 de duplici porta ſomniorum; per eburneam falſa, per corneam emitti vera; vt indicarent quædam vera & ſignificatiua, quædam falſa & inania ducenda.

2. Concl. *Tam certa ſunt ſomnia, quam eorum certa cauſa. ſi hæc effectum certum certò producit, etiam ſomniorum prædictio certa: ſi probabiliter, probabilis, ſi fortuitò, fortuita & fallax.*

Explicatione hæc tantum indigent.

Synæſius prædicto commentario cõminiſcitur ſpiritum quendam phantaſticum; quem vult eſſe animę vehiculũ auctorem & fabrum omnium ſomniorum: quod Platonicum figmentum eſt fabulis æquale poetarum. Porphyrius duas cauſas agnoſcit: vnam, dæmones bonos maloſq; quam nos admittimus eſſe cauſam quorundam ſomniorum: aliam notiones quaſdam, quas animus ex alia vita ſecum allatas in corpus intulerit; quod eſt a fidei dogmatib. alienum. Nec enim animus hominis corpore antiquior aduenit aliunde, nec quando infundebatur a Deo, vllas ſe-
f li. de diui nat. per inſomn. cum attulit. Ariſtoteles *f* negat vlla a Deo immitti ſomnia; quod S. S. prorſus repugnat. Contra Plato, *g* cuncta
g in Symp. ſomnia dæmonibus aſcribit, quod rectæ Philoſophiæ, & quotidianæ experientiæ refragatur. Melius Hippocra-
h l. de inſo. tes, *h* vera ſomnia, partim Deo, partim naturalibus cauſis adſcribit. Rem acu tetigiſſet, ſi tertium membrum addidiſſet, non prætermiſſum a D. Gregorio; *i* qui rectiſſimè ſomnia tribus auctorib. adſcripſit, Deo, Naturæ, Dæmoni: i li. Mor.
vnde poſteriores Theologi ea diuiſe- c. 13 & lib.
runt, *in Diuina, Naturalia, & Dæmoniaca.* 4. Dialog. c.
præcipua difficultas eſt de Naturalib. 48.
Naturalia proficiſcuntur vel a cauſa intrinſeca ſomnianti, vel a cauſa illi extrinſeca. *Intrinſeca* naſcuntur, quædam potiſſimum ab anima, & tunc dicitur *cauſa animalis*, aut (vt quidam loquuntur) *moralis*, quædam potiſſimum a corpore, & vocatur *cauſa corporalis*, & ab alijs, ſtrictè loquendo, *naturalis. Intrinſeca cauſa animalis* eſt, quando ſomnia obueniunt de rebus, quibus cogitatio vigilantis valdè fuit intenta, iuxta illud Sa-
lomonis. *k* k Ec. 5. u.

de hac cauſa, Attius;

Multas curas ſequuntur ſomnia.
Rex, quæ in uita vſurpant homines; cogitãt, curant, uident,
Quæq; agunt vigilantes, agitantque, ea ſi cui in ſomnis accidant.

Minùs mirum eſt. idem cenſuere Lu-
cretius, & plurimi, quos *l* alibi cita- l in om.
ui: nunc non reperam. D. Greg. Nyſſe- Adv. ſ.
nus acutiſſimè ſcripſit, *m* huiuſmodi Sen. O.
ſomnia ſimilia cẽſenda citharæ, cuius uia.
fides, ceſſante manus impulſu, adhuc m l. de h.
modicum extrema motione trepidant min. opif.
ac tinniunt. co.

Corporalis intrinſeca cauſa naſcitur a præſenti diſpoſitione ac temperamento corporis, quod vel inedia exhauſtũ, vel crapula repletum; vel humore aliquo nimis prædominante ægreſcit; vel alio interiore vitio laborat. Ex his cauſis, vel pacata, vel turbida, vel multiformiter varia ſomnia naſcuntur. Quibus ſanguis eſt copioſior, roſas ſomniant puniceas, crocum, hortos, conuiuia, choræas, complexus, aerem, volatum, & læta omnia. Phlegmatici, mare, aquas, balnea, nauigationes, ſubmerſiones, onera grauantia, tardam, & impeditam a noxijs fugam. Colerici, colores flauos, rixas, pugnas, incendia. Melancholici, fumos, caliginem, tenebras, per loca ſola, nocturnas oberrationes, tetra ſpectra, mortes, triſtiaque cũcta. Quibus veſica humore plena, ſomniãt

de

de lacubus, fluuijs, imbribus, & ſomniando nõnunquam impluunt ipſi in ſauanas. Quibus dominantur ſinceri purique ſucci; putant in ſomnis volutari ſe inter odoratos ſuauesq; floſculos: contra in ſordidis, cœno, cloacis, cadauerib. verſari ſeſe, quorũ in corpore humores fœtidi putridiquè coaceruantur. Quibus viſcido humore affectæ obſtructæquè ſunt partes cerebri poſteriores, illi comprimi ac ſuffocari ſibi videntur in ſomnis. ἐφιάλτην Græci, Latini *Incubum* morbũ, Hiſpani *la peſadilla*, Galli *la coquemare*, vocant.

Naturalis extrinſeca ſomniorum cauſa eſt, quando dormientis imaginatio ab agente extrinſeco mouetur. huiuſcemodi agens eſt duplex, alterum eſt aer ambiens, alterum impreſſio ſiue influxus corporum cœleſtium. Sicut enim corpora cęleſtia ſuo in materiem corpoream influxu varias formas lapidũ metallorum; plantarumq; gignunt: ſic influendo in phantaſiam, quæ organis corporeis eſt immerſa, poſſe à cœleſtibus corporib. produci ſpecies imaginabiles, effectui à corporibus illis cœlicis promananti conformes, non eſt negandum. De his,

Sit 3. concl. *Somniorum ex naturalibus cauſis deriuatorum, eatenus licita eſt obſeruatio & interpretatio, quatenus cauſa naturales effectibus cauſæ ſuæ coniunctis ſunt adæquatæ.*

In hac concluſione medici, Hippocrates & Galenus, & Theologi cõſentiunt, eaquè deducitur ex iam dictis. Indiget verò tantum explicatione. Quando cauſa eſt *intrinſeca & animalis*, poſſumus ſomnium obſeruare, vt in poſterum ſtudia vitamq; noſtram melius & ſecurius inſtituamus. Eſt, quẽ lectio vel cogitatio diurna, fœdis illuſionibus tempore nocturno inquinet? excludat quãtã poteſt curã ſimiles cogitationes. Territant aliũ crebra ſomnia, & in puſillanimitatẽ, deſperationem, vel quod aliud adigunt vitium? cauſas debet ſomniorum inquirere, & remedia procurare, quibus liberetur. Contra ſomnijs alius vrgetur in bonum, vt religionem, cęlibatum, pœnitentiam probet iſte, num hæc, vt videtur, à Deo ſint. Somniorum huiuſmodi naturalium interpretatio pendet ab experientia, & ingenij ſollertia, cognitione ſtudiorum, morum, & propenſionum, quæ ſunt in ſingulis.

Quãdo cauſa *intrinſeca eſt corporalis*, põt quis inſtantes morbos metuere, ſequè præmunire. Scribit Gal. a quendã cũ ſomniaſſet alterum crus ſibi factũ lapideum, mox ea corporis parte paralyticũ extitiſſe. Eadem cauſa tã vehemẽs quandoq; eſt & accelerata; vt qñ quis ſomniat aliquid ſibi accidere, id reuera tunc illi accidat, exemplũ Cornelij Ruffini petere licet à Plinio ſecũdo. b

a *lib. de præſag. quæ ex ſomn. ducunt.*

b *li. 7. Nat. hiſt. c. 50.*

Quando *naturalis* cauſa eſt *extrinſeca*, tunc videndum; an effectus ſui principiũ aliquod in nobis habeat, vt ſi ſomnianti ipſi agendum vel patiendũ aliquid ſit ab illa cauſa (exempli gratia, ſi ſomnium me iturum Romam, vel conflicturum.) an verò euentus principium ſomniãti ſit prorſus extrariũ, veluti quod largus imber erit, quod nauale prælium futurum, quod Turcæ profligandi. Et hæc extrinſeca rurſus in duplici genere ſunt; quædã nõ adeò ſunt à ſomniãte remota, quin poſſit ab illis naturaliter affici & pati, v. g. poſſum hodie pati à cauſſis futuræ cras pluuię, vt experiũtur podagrici & herniofi: quædam tã procul remota ſunt à ſomniante, vt nihil corpus eius ab illis naturaliter pati queat, v. g. non poſsũ hic pati à cauſſis futuri hic imbris poſt biennium, propter temporis diſtantiam; nec futuri ſtatim imbris in Iaponia, propter loci intercapedinem: nec à cauſis, propter quas modernæ reginæ Anglorum ſucceſsor ad ſoliũ euehendus: quia cauſæ huiuſmodi nihil pertinent ad corporis mei tẽperamentum. Hoc igitur dico; Extrinſecas cauſas, quę in nos poſsunt operari, probabilitatis aliquid præbere ad huiuſmodi ſomniorum interpretationem, iuxta probatorum medicorum & philoſophorũ morem, ſimilitudines in ſomnis viſas inter ſe comparantiũ; & quæ quarum rerum ſint ſimilitudines, & ex quibus cauſis proficiſcantur pendẽtium. Verè tamẽ hæc probabilitas valdè tenuis eſt, & minuta. Extrin-

N ſecorum

ſecorũ verò, quæ in nos agere nequeũt
penitùs incerta., & fallax eſt obſerua-
tio:ſi quando reſpondeant euentui, id
à caſu fit, vel ab intelligentia quapiam
reuelatur.

Vnde infertur corollarium, *eum pecca*
re, qui ex naturalibus ſomnijs , etiam intrinſe
cis, futura contingentia diuinat, vel quacun-
que ab arbitrij manant libertate , ſiue ſomniã
tis, ſiue alterius, multoque magis , qui de ijs,
quæ ſunt gratiæ dari à Deo ſolitæ. Ratio
eſt, quia hæc non dependent à cauſis
naturalibus , aut temperie corporis.
Hæc de naturalibus.

Diabolica ſomnia ſunt, quæ mali ſpiri
tus inſidiosè dormientibus immittũt,
vel ad perturbationes animi ciẽdas , vt
libidinem, iram, odium, deſperationẽ;
vel ad occultorum , aut futurorum ſi-
gnificationem ; de quibus verum illud
Penelopes Homericæ, minimè curãda
a Eccl. 34. v. 7. ſomnia: & illud ſapientis : *a multos er-*
rare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes
in eis. De hoc genere fuerunt lectiſter-
nia gentilium in fano Serapidis, Aeſcu
lapij, Podalyrij, & aliorum, quibus in
cubantes ſomnia captabant , quorum
mentio etiam apud Maronem in Ae-
b ſup. c. 1. q. 2. ſect. 2. neid. de quibus iam egi. *b* Minus no-
tum illud, quod de Venere Gazæa ſcri-
bit Marcus Hiſtoric. teſtis oculatus; *c*
c in vita S. Porphyrij Epiſc. menſ. Febr. *In loco* (ait) *qui vocatur tetramphodor* (*hoc*
eſt quadriuiũ) *ſtabat ſtatua marmorea, & di*
ce'ant eam eſſe Veneris. erat autem ſupra arã
marmoream: ſtatua vero effigies erat nuda mu
lieris, quæ palam oſtentabat verenda ſua. ſta
tuam autem in honore habebant omnes ciues,
maximè verò mulieres lucernas accendentes,
& thure ſuffientes. Dicebant enim eam in ſom
nis reſpondere ijs , quæ volunt inire matrimo-
nium. Decipiebant autẽ ſe inuicem mentien-
tes. Sæpe uerò iuſſi à dæmone contrahe e matri-
monium, tãtũ abfuit, vt id recte eis procederet
vt inter eos fierent diuortia , aut malè cohabi-
tarent, &c. addit enim de mendacibus
reſponſis plura, & de ſtatuæ *ad ſignum*
crucis deiectione , dęmoniſque fuga.
Huiuſmodi ſunt ſomnia Anabaptiſti-
ca, & fuere olim Enthuſiaſtarum; &
admiranda quædam Gentilium ; quæ
ad naturales cauſas , vel nullo modo,
vel ęgrè poſſunt referri , notabo loci
vnde petet qui volet. Tale fuit ſomniũ
Epithelis Meſſenij de anu liberanda
per humi effoſſionem inter myrtum, et — d Pa[uſ]a. in Meſſia[c]
ſmilacem , *d* tale Aedeſij philoſophi
apud Eunapium. tale matris Atti- — e in [v]ita.
læ, *e* de filio ; tale Ptolomæi apud Ta
citum, *f* tale Neſtorij Athenienſis a- — f An[n]. rer. l. 3.
pud Zozimum , *g* & Iuliani Apoſta-
tæ apud eundem, & Ammianum, *h* & — g li.
multa alia apud Valerium Maximũ; *i* — h l
ſed omnibus admirabilius quod de O- — lib.
dati, & Zariadre refert ex Charete Mi — i li
tylenæo, Athenæus. *k* — k li

Tale meo iudicio fuit noſtri tempo
ribus ſomnium Lud. Borbonij princi-
pis Condæi: qui Hucnotorum hæreti-
corum, & perduellium, contra Regem
Chriſtianiſſimum Carolum Nonum,
copias ductabat; ſi vera ſunt, quæ de ip
ſo Richardus Dinotus ſcripſit: nam vt
de alienis dubitem facit, quod cum bis
mei meminerit, *in Hiſtoria tumultus Belgi*
ci, bis (deceptus puto, non ſponte) veri
tatis cum iniuria id factum: video dece
ptum in meis, & alienis quibuſdã, quo
rum teſtis oculatus fui: decipi potuiſſe
credo etiam in reliquis; hæc dubitandi
cauſa. Sed is *lib. 2. de bello Gallicano* actu-
rus de prælio propè Druidarum vrbẽ
commiſſo; *Cum Condæani* (inquit) *ſub ſi-*
gnis ſtarent aduentum hoſtium, & prælium ex
ſpectantes , inter duas acies duo lepores exciti
ſunt, qui innumeris ſclopetorum glandibus pe-
titi intacti in diuerſa abierunt . Prognoſticon
craſtinæ pugnæ , in qua hoſtiles acies inter ſe
congreſſæ, campum prælij uacuum reliquerunt
in diuerſa abeuntes. (primum hoc ad om-
nia pertinet , & hi lepores duo dæmo-
nes videntur fuiſſe. *Pridie eius diei quiddã*
non minus prodigioſum ipſi Condæo accidit,
quod futuram etiam pugnam prænunciare ui-
ſum eſt. Cum ad riuum quendam per quem ille
cum equitatu tranſibat multus populus cõgre-
gatus eſſet, ut tranſeuntes equites ſpectaret: ec-
ce anus, in mediam aquã ſe conijciit, Condæũ-
que arrepta illius ocrea ſiſtit, atque eum atten
tè reſpiciens hæc verba protulit; Princeps va-
de, tu patieris; ſed Deus eſt tecum . (Quis a-
deò obeſæ naris, cui non ſoboleat Sata
næ commentum, vt in hæreſi Cinglia-
na, pro qua tuenda hoc bellum gereba
tur, miſer, & comites confirmarentur?
Erat hęc vel de eodem grege, vel flumi
nearum Nympharum vna , hoc eſt ca-
codæ-

codæmon. Certè bonus ſpiritus non diceret, cum hæretico ad hæreſim propagandam eſſe Deum. Sed pergit Caluiniſta.) *Narrabat etiam ipſe præterita nocte ſomnium hnbuiſſe, quo ſibi uidebatur ter diuerſis temporibus in prælium deſcendiſſe, penes ipſum uictoriam ſtetiſſe tribus præcipuis hoſtibus cæſis: ſed poſt lethale uulnus accepiſſe.* (En ſomnium, fors an à pincerna narratũ? audi accommodantem rebus iam præteritis, & ideo non tam Prophetam, quàm narratorem) *Hoc Condæi ſomnium fatidicum fuiſſe poſtea tempus oſtendit. Nam in Druidico prælio Sanctandreanus Mareſcallus occubuit, Guiſanus Dux in obſidione Aureliarum, Comeſtabilis in pugna Sandionyſiana lethaliter uulneratus eſt, Condæus poſt in Baſſacenſi prælio trucidatus.* Pulchrè. nam inter Poltrotum, & Guiſium quem occidit tum prælium fuit: & Princeps Condæus in Poltroto erat, cum ſceleſtiſſimus latro Guiſium ſchlopo inopinus traiecit; quod ſe factum auctore Condæus nunquam fateri voluit. Quid ẽt vetet tale ſomnium à Condæo militari ſtratagemate confictum ad ſuos animandos, & de tribus victorijs certos, ſecuroſque reddendos? dices euentus reſpondit. adi Ariſtotelem, docebit à caſu hæc fieri poſſe, & quia facile eſt accõmodare viſis euenta, cum præteriere. Huc pertinet quod Bleſenſis ſcribit; *Non ignoramus*, inquit Apoſtolus, *aſtutias Satanæ. Mentibus hominum phantaſticas illuſiones immittens, nunc auium uolatu, nunc incurſu hominum, nunc ferarum, ſomnijſque, aut alijs modis promittit ſcientiam futurorum; & ſic rerum euentus lætos, infauſtoſuè denunciat, ut quietem cordium uana curioſitate ſollicitet, atque ut aliquid paulatim de fidei ſinceritate incruſtet,* & paulò poſt, *Veruntamen ut fidem habeam ſomnijs, nulla me ſomnia inducent. Non inficior quin anima frequenter ex reliquijs cogitationis, uel ex innata ſibi perſpicacia* (ſignificat præſagiũ illud, & ſollers quod ex præſtantia ſpiritualis naturæ naſcitur, ſed valdè imperfectum, cum homo poſt euentum, vt plurimum, collatione ſomnii, & contingentium facta, deprehendit) *quaſdam futurorum præfiguret imagines: ſed crebro decipitur. Nam ſicut per experientiam didici, ex ea uiſione, quæ mihi gaudium quandoque nunciauerat, poſtea contrarium reportaui. Somnia itaque ne cures amice cariſſime.* Sic ille epiſtol. 65. editionis optimæ Buſeianæ.

De his ſit 4. Concl. *Dæmoniaca ſomnia obſeruare, ut fraudem dæmonis caueas, licet; ad occultorum ſcientiam, uel euentus futuros, nec licet nec expedit.* prior pars patet, quia hoc animæ ſalutare eſt, & aliquãdo neceſſariũ. poſterior pars probatur, quia hoc lege Dei prohibitum. *a Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia.* Item quia non poteſt horum interpretatio, citra miraculum, haberi, niſi ex pacto cum dæmone; quod prorſus illicitum. Nec etiam hoc expedire poteſt. quia ſic accepta occultorum cognitio, curioſa, & ſuperſtitioſa eſt; futurorum verò contingentium; nonniſi fallax, vtpotè, ipſi diabolo incerta. *uide Salisberienſem de cap.* 17.

a *Leu.* 19. *u.* 26. *Deu.* 18. *u.* 10.

Diuina inſomnia nobis à Deo, mediantibus bonis angelis, ſuggeruntur, quorum iam cauſæ, & modi ſunt explicati: *b* exempla, qui volet, ea paſſim reperiet, vt Theod. Imperatoris, *c* Arnobij Rhetoris, *d* Mauricii Imperatoris, *e* & Bardæ, *f* & Eulogii, *g* & fortaſſis tale fuit Alexandri Magni de ſanitate reſtituenda Ptolomæo, *h* & de Caſtrioto matris apud Barletium libr. 1. & multa apud Fulgoſium libr. 1. Exemplor. c. 5. Sit

Concl. 5. *Diuinorum ſomniorum obſeruatio licita eſt: ſed interpretatio ſatis conuenit illis, quibus à Deo facta interpretationis reuelatio.* Prior pars patet, quia immittuntur a Deo, vt ea obſeruemus, eaq; nos doceant, moneant, contingant. poſterior pars probatur verbis Danielis; *i Myſterium quod Rex interrogat, ſapientes, Magi, arioli, & aruſpices nequeunt indicare regi: ſed eſt* Deus *in cœlo reuelans myſteria, qui indicauit tibi, &c.* & poſtea: k *Mihi quoque non in ſapientia, quæ eſt in me, pluſquam in cunctis uiuentibus, ſacramentum hoc reuelatũ eſt; ſed ut interpretatio Regi manifeſta fieret.* Paulus quoque: *l quæ Dei ſunt, nemo cognouit niſi ſpiritus Dei.*

b *ſupr. c.* 1. *q.* 2. *in fin.*
c *Theod li.* 5. *hiſt. c.* 6. *&* 7.
d *apud Hieron. in chron. Euſeb.*
e *apud Glycam p.* 4. *annal.*
f *apud eundem Glyc.*
g *D. Aug. lib. de cura pro mort.*
h *Diodor. Sicul.* 17.
i *c.* 2. *u.* 27.
k *Verſ.* 30
l *Cor.* 2. *u.* 11.

Diſcernere dæmoniaca à diuinis ſõnijs pertinet maximè ad confeſſarios, & qui medicinam faciunt animarum, qui diſcretionis ſpirituum dono prædi ti ſunt. pendet hoc iudicium a cauſis,

& circunſtantijs reliquis,ad eum mo-
dum,quo viſa,& reuelationes expendē
a li.2.q.6. & hoc li.4. c.1.q.3. das docui. *a* In ſumma hoc obſeruan
dum, ſi conſtet neque ex animali, ne-
que ex corporali cauſa ſomnium fuiſſe
natum; dubitetur verò vtrū ſit à Deo,
vel à diabolo, tutiſſimum fore; ſi,
vtà diabolo immiſſum, caueas, &
contemnas. Probatur hæc regula,
tum ex Sapiente Syracide,qui docet ex
trinſeca ſomnia eſſe contemnēda, quæ
non conſtat à Deo immiſſa. Nā iſte eſt
b *Eccl.* 34. *n.* 6. ſenſus horum verborum; *b Niſi ab al-
tiſſimo fuerit emiſſa viſitatio,ne des in ſomnijs
cor tuum.* 2. probatur ratione,quia curio
ſa ſomniorū obſeruatio,ad hoc diſcri-
men agnoſcendum eſt ſuperuacua, qa
Deus ſolet, quando ſomnium mittit;ſi
mul hominem certum reddere,hoc ſō-
nium à ſe profectum, & cælitus immiſ
ſum fuiſſe.3 .docetur experientia. nam
eos,qui curiosè ad ſomnia attenderunt
ſomniorum interpretatio ſubſecuta,in
grauiſſimas calamitates, & interitum
præcipites egit, vt Agamemnonem
c *Sabelli.li.* 6.*Ennea.*2 Homericum in Iliade, Cyrum Per-
ſarum Regem, *c* Xerxem, *d* Ono-
d *Herod.li.* 7. marchum. *e* Antigonum, & Pom-
peium, *f*

e *Diodorus Sic.lib.*16. f *Plutar.in Demet.* & *in Pompeio.* Atque hic de ſomnijs finem facerē;
niſi veniret in memoriam frequens il-
la,& mihi gratiſſima cum V. Cl. Iuſto
Lipſio familiaritas,cum Louanij dege
rem: quæ; quam tunc grata & iucunda
mihi frequēs de rebus, quæ & illum &
me decebant;hoc eſt litterariis, mori-
buſque formandis,collocutio; tam nūc
moleſta eſt acerbaque priuatio. Inci-
dit quadam die de ſomniorum vatici-
nijs ſermo. Tum ille retulit fuiſſe Bru-
xellæ ſutoris cuiuſdam vxorem annis
præteritis viginti, quæ plurima prædi-
cebat varijs, ab euentu ad vnguem cō-
probata: Spellium (præfectus ille via-
rum erat,vocamus Barbanti,*de yor koe*)
agendum in crucem, Requeſenium gu
bernatorem,ex morbo mox obiturum
concilium ſupremum Regis vim paſ-
ſurum,& pleroſque carceri mancipan
dos conſiliarios, & ſimilia non pauca.
Hanc ſe non ſemel vidiſſe, & audiuiſ-
ſe. Solitam dicere in ſomnis ſibi ſpiri-
tum quendam ſe ingerere,ſpecie diffuſi
corporis candidi,cuius nequiret linea-
menta diſcernere: ab eo ſe doceri om-
nia: cumque appareret,ſemper ſe tan-
to, tamque continuo horrore percelli,
vt animo linqui ſibi videretur. Hunc
cogere poſtea, vt,vel cum vitæ pericu-
lo,denunciet alijs quæ in ſomnis edo-
cta; nec ſinere quietam,dum iuſſa per-
agat. Fuiſſe mulierculam ſatis alioqui
contemptibilem, & ſimplicem,nō qui-
dem diffamatam:ſed nec compertę ſan
ctitatis. Varia ſubit animum de hac re
cogitatio. Quam certum, hæc ſomnia
ſupernaturalia fuiſſe; tam mihi dubiū;
Vtrum diuina, utrum dæmoniaca fue-
rint?Solent diuina mulieribus non mi
nus, quam viris contingere; nec obſta
re, vel vilitas, vel paupertas perſona-
rum. Solitus horror quidam diuinas
etiam apparitiones comitari. Solita ac
cedere ad dicendum coactio. Verum
pellucent mihi in hac narratione plu-
ra,cur potius ſuſpicer ab atro,quam ab
candido ſpiritu iſta profecta. Primum
illa ſpecies diffuſi candoris, informis
ſemper,& continuum adferens horro-
rem,non cumulatum ſequenti mentis
lætitia,& tranquillitate;indicium facit
non obſcurum,auctoris ſui candorem
mentientis. Sexus ſuſpectus, & condi-
tio nihil commendans, quam nec sācti
tas,nec prudentia,aut deuotio,vel alia
ſigna huiuſmodi comitabantur. At lu-
crum illi nullum hinc,vel quæſtus; ſed
ſæpe verbera,conuitia ferè ſemper. Sic
ſolet ſagis accidere & ſuis hanc dæmō
mercedem pendit. Deinde quæ prædi-
cebat,de publicis quidem rebus erant;
ſed eorum cognitio in publicum parū
erat neceſſaria. Quia tum prædicaban-
tur,quando vix præcaueri poterant: nē
pè exiguo paucorum dierum antequā
contingerent tempore. Fruſtra etiam
prædicebantur, à ſola muliercula: cui
fidem adhibere, nullius prudentis vi-
ri fuiſſet. Non conſueuit autem Deus,
quæ præſciri,& præcaueri vult; ſic, nu
da à perſuaſionum momentis omnib.
indicare. Denique quæ prædicebat,hu
iuſmodi erant, vt non dico dæmonis,
ſed etiam humanæ prudentiæ,& conie
cturæ ſubiacerent. Spellij ſupplicium-
quia ſciebat dæmon,eum iam reum eſ-
ſe, &

Tertiò miniſtri & officiati, qui adſiſtunt ſortitioni, tũ in ſcedulis ſcribendis, tùm in ſortibus extrahendis; tum ne quid fraudis, vel doli committatur; illi licitè ſtipendium aliquod pro labore ſuo recipiunt. ita tamen ſi nec plures quam neceſſe ſit miniſtri huiuſmodi adhibeantur; nec æquo amplius ſtipendium ferant, nec diutius quã neceſſe foret, rem extrahãt. Quæ vera, tam reſpectu venditoris, quam emptorũ, ſcilicet ſi nolint plus æquo tribuere, vel nolint rem ſic extrahi, vel nollent tot miniſtros adeſſe. Nam ſi conſentiant, non video cur minus hic operetur conſenſus emptorum, quando ipſorum expenſis miniſtri adſunt, quam venditoris, quando ipſi ex penſæ ſoluendæ. Neque mihi hoc ſatis perpendiſſe videtur Garcias, dum putat has exceptiones tantum locum non habere, quando miniſtri à venditore ſunt alendi. Si quæras à quo ordinariè alendi? cum lucrum ipſius ſortitionis, hoc eſt, quod ſortiendo contingit, omnino pertineat ad emptores, neque huius lucri pars vlla cedat venditori, & impenſæ miniſtrorum fiant ratione ipſius ſortitionis, hoc eſt, ratione ſecundi contractus virtualis, nõ ratione primi: ſequitur impenſas eorum eſſe debere, inter quos lucrum ipſum partiendum eſt, & inter quos celebratur ſecundus contractus, quæ eſt communis ſententia. a Sed Alcocerius vnum excipit caſum, quando ſcilicet venditor aliter ſine impenſis in proxenetas, aut inſtitores, non potuiſſet illas merces diſtrahere, cum enim ipſe tunc per ſortitionis compẽdium euitet illas impenſas, æquum videatur, earum loco, ſubire partem impenſarum ſortitionis. Nihilominus Garcias & Lopezius contendunt etiã hoc caſu, rationi illi communi locum eſſe; quia ad venditorem iam ſortitio illa nihil pertinet. Æquior tamen (vt puto) eſt ſententia Alcoceri, quia commodum illud, quod percepit vẽditor, reuera dependet, & prouenit virtute ipſius ſortitionis; nec ſine ſortitione illud cõſecutus fuiſſet: & ſic quoad hoc negotium non debet conſiderari venditor expers commodi ex ſortitione. Deinde in praxi receptum, vt vẽditor ſoleat hæc omnia ſubire, & omnes expenſas facere, non tantum factas in taxatione & valore mercium cõſtituendo, ſed etiam factas in ipſa ſortitione, verum in ipſa taxatione ſortium (v.g. ſummæ totalis, ad quam numerus, & valor ſortium pertingere poſſit) habetur ratio probabilis omnium iſtarum impenſarum; & ſic Domini in ſe totũ ſolent recipere. Alioqui ſi emptorib. aliquid propterea decederet, tum locum habet quod dicit Molina *p.2. de inſt. diſp.509.* nempe id a principio publicandum eſſe.

a Alcocer. ludo cap. 4. Garcia c.20. Lopez. l.4.c.23.

Quintò licite deducitur, & accipitur ex tota ſumma pretij emptionis, illa quantitas pecuniæ, quæ aſſignata fuit a Principe ad opera pia vel eleemoſinas: ſiue illa deducatur a portione venditoris ſeu pretio; ſiue a lucro, quod cedit ſortientibus, ſiue ab vtroque: præſertim ſi ab initio hoc promulgetur.

Pia enim & religioſa eſt conſuetudo, qua Princeps vel Reſp. talẽ licentiam contractus ſortiarij concedens, aliquam partem ſic reſeruat, nec iniuriam facit contrahentib. non venditori, cui non tenetur aliter licentiam dare: non emptoribus, qui hac conditione pecunias ſuas ſorti ſubijciũt. Quod de cauſſa pia dictum, idem tenẽdum, de publica neceſſitate, quare poſſet aliquid reſeruari ad ſoluendum debita Principis vel Reipub. ſi tamẽ verè talis neceſſitas ſubeſſet. Ideo quãdo conceditur in remedium Ciuitati, vel cõmunitati, vt poſſet Princeps aliquid ſegregare, ad neceſſitates illius Ciuitatis; ſic etiam poſſet taxare liberalius ſummam pretij. Sic benè Garcias.

Vltimò *poteſt, is cui merx aliqua ceſſit, quia ſymbolas contulit plures omnibus alijs, uel certo numero intra tot dies, mercem illam recipere & retinere.*

Intellige quandocunq; acceperit, dũmodo non ſit res ex numero illarũ quæ iam expoſitæ ſortitioni, quod ſi ex earum numero ſit, non poteſt eam accipere, poſtquam aliqui iam ſymbolas contulerunt. ſtatim enim vt cõtulerunt,

lerunt, in hanc mercem ipſis ius fuit acquiſitum, ſic fit vt vēditor alteri addicere nequeat, quod iam alteri venditum. Hæc ratio ſatis indicat, hoc intelligendum, quādo inſtituta iam ſortitione, vel acceptis ſymbolis, fit promiſſio. Si enim promiſſio facta foret, ut ſolet, ante ſymbolarum collationē, hoc eſt, initio quando ſortis diuiſoriȩ ſiue Lotheriæ fit publicatio; tū enim ſæpè additur, qui primam ſymbolam contulerit, is habebit hoc vel illud; qui intra tot dies tot ſymbolas contulerit, habebit illud; qui numero vicerit reliquos intra tale tempus, illi hoc cedet; tunc iſti omnia etiam poſt inchoatas ſortes acquirerent, quæ ipſis promiſſa fuerunt ante ſortitionem, & antequam res ipſa venderetur, & tūc ſortientes in hanc conditionem conſenſiſſe ſunt cenſendi. Sic intelligendi Garcias & Lopezius, & ſufficiat iſta de hoc contractu *Lotheriæ*. de quo vide Molin. d. loco & P. Zaa in Aphoriſm. verbo venditio. nu. 15.

QVAESTIO III.

De purgatione Canonica.

C*Anonica purgatio* dicitur, quæ regulis Eccleſiaſtici iuris conſentanea eſt, quæ duplex eſt, vna *per iuſiurandum*, in qua nihil eſt ſortis: hanc ſoli improbant hæretici, qui contendunt nunquam licere iurare, ne in iudicio quidem, contra quos legi poteſt Alf. a Caſtro, *a* Cochlæus contra Anabaptiſtas & Gregor. Valentia. *b* Probatur etiam hæc purgatio quoad Laicos in Concilio Triburienſi, *c* ſicque teſtatur Cromerus *lib. 19. hiſtor. Polon.* ſe Sophiam Reginam de ſtupro accuſatam, ſuo & ſeptem honeſtarum ac nobilium feminarum iureiurando purgaſſe. Probatur verò quoad presbyteros, & Epiſcopos, conſtitutione Gregorij Magni, qui varios Epiſcopos ſic ſe iuſſit purgare. *d* idem ſtatuere Alexander, *e* Innocentius, *f* & Leo *g* Pontifices; idem ſancitum in Concil. Agathenſi, *h* & Ilerdenſi: *i* id ipſi fecere Sixtus Tertius, *k* & Leo. III. *l* & Pelagius PP. *m*

a *li. 10. uerbo iuramentū hære. 1.*
b *2.2. diſp. 6. q. 7. pūct. 3.*
c *c. ſi qs preſby. 2. q. 4.*
d *ca. presbyter cum 4. ſeqq. d. q. 4.*

Altera purgatio eſt *per uenerabilis Sacramenti Eucharistici ſumptionem*: hanc Catholici contendimus eſſe licitam, quando iniungitur ab Eccleſiaſtico iudice competente. In veteribus Germaniæ cōcilijs hæc purgatio fuit probata. ſtatutum enim illis, ſi furtum in monaſterio committatur, tunc fratres ſe ita expurgent. miſſa celebretur, in eorum præſentia, & ea expleta *omnes in hæc uerba communicentur; Corpus Domini ſit tibi hodie ad probationem. n* Item; *ſi Epiſcopo aut presbytero aliquod maleficium imputatum ſit: pro ſingulis miſſam celebrare debet, & communicare, & de ſingulis imputatis ſe innocentem oſtendere. Quod ſi non fecerit, quinquennio a liminibus Eccleſiæ extraneus habeatur. o* Nec deſunt exempla Pontificum optimorū. qui hanc purgationem exegerunt. Lotharius Rex pactis cum Nicolao Pontifice non ſteterat, ſed adulteram iterum in thalami partem reduxerat. profectus Romam abſolui petit a Pōtifice Hadriano, dicens ſe promiſſis Nicolao factis ſtetiſſe. *Pontifex pro comprobatione innocentiæ* (ait Sigisbertus *p*) *ad examinationē corporis, & ſanguinis Domini tam regem, quam optimates regni inuitauit, illi nihil Deum ueriti corpus Domini noſtri, temerè & perperam acceperunt*: ſed Rege in itinere Placentiæ ſtatim moriente, omnes intra annum reliqui perierunt. Malus erat Imp. Henricus, ſed tamen ſimile ſacrilegium committere exhorruit, inuitante illum ad ſimilem ſacramenti Venerabilis purgationem Gregor. VII. Pontifice tam Sancto, quam malis cunctis inuiſo, tam religioſo quam hæreticis ſemper odioſo. Narrat hiſtoriam Lambertus Schaffnaburgenſis his verbis; *q Ita abſoluto eo* (nēpe Henrico Imp.) *excommunicatione, Papa miſſarum ſollemnia celebrauit, confectaque ſacra oblatione, Regem cum cetera, quæ frequens aderat, multitudine ad altare euocauit, præferenſque manu corpus Dominicum; Ego, inquit, iampridem a te tuiſque fautoribus litteras accepi, quibus me inſimulabas ſedem Apoſtolicam per ſimoniacam hæreſim occupaſſe, et alijs quibuſdam tam ante epiſcopatū, quam*

e *cap. ſier cauſa d. 4*
f *ca. quæ ibi.*
g *c. omb. ibi.*
h *c. ſi lei- mi ibid.*
i *c. presber ſi a pbe ibid.*
K *c. mala ſtis ibid.*
l *c. audi. ibid.*
m *in Siget. in Chro*
n *c. ſæpen tingit. id.*
o *c. ſi Epiſcopo. ib.*
p *ann. 10 in Chr.*
q *a 10 1077.*

poſt

poſt acceptum epiſcopatum criminibus uitam maculaſſe, quæ mihi ſecũdum ſcita canonum omnem ad ſacros ordines acceſſum obſtruxerunt. Et licet multorum idoneorum certè teſtium adſtipulatione crimen refellere queam eorum ſcilicet, qui omnem uitæ meæ ab ineunte ætate inſtitutionem integerrimè nouerunt, & eorum qui meæ ad epiſcopatum promotionis auctores fuerunt. Ego tamen ne humano potius quam diuino niti uidear teſtimonio, ut ſatisfactionis compendio omnẽ omnibus ſcandali ſcrupulum de medio auferã; ecce corpus Dominicum quod ſumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, ut omnipotens Deus, ſuo me hodie iudicio, uel abſoluat obiecti criminis ſuſpicione, ſi innocens ſum, vel ſubitanea interimat morte, ſi reus. Hæc & alia, ut ſolenne eſt, præfatus uerba terribilia, quibus Deum cauſæ ſuæ æquiſſimum iudicem, & innocentiæ aſſertorem adeſſe precabatur, partem Dominici corporis accepit comedit. Qua liberrimè abſumpta, cum populus in laudes Dei, innocẽtiæ eius congratulatus, aliquamdiu acclamaſſet, tandem impetrato ſilentio, conuerſus ad regem. Fac ergo fili, inquit, ſi placet, quod me facere uidiſti. Principes Theutonici regni, ſuis indies accuſationibus aures noſtras obtundunt, magnam tibi molem capitalium criminum impingentes; pro quibus non modò ab omni rerum publicarum adminiſtratione, ſed ab eccleſiaſtica etiam communione, & ab omnimoda uitæ ſæcularis conuerſatione uſque ad extremum ſpiritum te ſuſpendi oportere exiſtimant. Petunt etiam magnoperè diem, & locum ſtatui, audientiamque præſtari canonicè diſcutiendis, quas aduerſum te adferunt accuſationibus. Et noſti optimè humana plerumque uacillare iudicia, & in publicis diſceptationibus nonnunquam falſa pro ueris perſuaderi, dum pro diſertorum hominum ingenijs, & dicendi copia & ſuauitate falſitas uerborum phaleris adornata libenter auditur & ueritas nullis eloquentiæ nixa adminiculis contemnitur. Cum ergò tibi bene conſultum cupiam, pro eo quod in calamitatib. tuis ſupplex Apoſtolicæ ſedis patrocinium expetiſti, fac quod moneo. Si te innocentem noſti, & exiſtimationem tuam ab æmulis tuis per calumniam falſis criminationibus impeti, libera compendioſe & eccleſiam Dei ſcandalo, & teipſum longæ concertationis ambiguo, & ſume hanc reſiduam partem Dominici corporis, vt comprobata Deo teſte innocentia tua obſtruatur omne os aduerſum te iniqua garrientium, & me deinceps cauſæ tuæ aduocato, & innocentiæ tuæ uehementiſſimo aſſertore, Principes tibi reconcilientur, Regnum tibi reſtituatur, omnes quibus iam diu reſpublica diuexatur bellorum ciuilium tẽpeſtates in perpetuum ſopiantur. Ad hæc ille inopinata re attonitus, æſtuare, tergiuerſari, & cet. Sequitur quo pacto experimentum hoc innocentiæ ſuæ facere detrectarit. Vidiſti (lector) indicij huius formulam, vidiſti cauſas. Hæ nonne veræ, quod Deus fideliſſimus veritatis ſit teſtis, quod in humanis diſceptationib. falaciæ ſit locus, diuinam verò diſquiſitionem nec falli poſſe, nec fallere? In formula, quid niſi pium, quid niſi conſentaneum ſacris litteris, præceptiſq; diuinis? Verba quæ rem deceant: res ad honorem Dei, pacem Eccleſiæ, cõcordiam iuſtitiamque ſanciendum, ſcandala ſchiſmataque tollenda inſtituta & peraccommodata. Quid igitur leguleius vilis *a* ſummis Eccleſię antiſtitibus obſtrepit? quid rana conatur in elephãtum intumeſcere? cur hanc vocat, *furioſæ explorationis ſpeciem*? cur Epiſcopos *Sacramentales*, per ludibrium homo *Sacramentarius*, appellat? vnicam adfert rationem, rationis expertem. Quia in exſecrationem ſic, & perniciem conuertatur, quod ad ſalutem inſtitutum putabatur. Putabatur ergo, & non erat? iam Chriſtus mendax, qui hoc apertè profeſſus? Nonne eius ſunt iſta? *b Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinẽ; in me manet, & ego in illo.* Si Salus in me, & ego in Saluatore, putabor tantum ſaluus & non ero? Quid illa? *c Sicut miſit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem, & qui manducat me, & ipſe uiuet propter me.* Falſa promiſſio, ſi viuere putatur dumtaxat. Quid denique illud clariſſimum; *Non ſicut patres ueſtri manducauerunt manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panẽ uiuet in æternũ. d* Viuet planè, viuet, ad ſalutemque veram & perfectam hoc inſtitutum nõ putatur fuiſſe tantum, ſed ſcitur, ſed fide creditur. Nonne dixerat veritas? *e Hic eſt panis de cælo deſcendens, ut ſi quis ex*

ipſo

a *Hotomã. Caluiniſta Comment. de Feud.*

b *Ioan. 6. v. 56.*

c *v. 57.*

d *v. 58.*

e *v. 59.*

ipſo manducauerit, non moriatur. Ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi, ſi quis manducauerit ex hoc pane uiuet in æternum, & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita. Credat non eſſe ſalutem, qui non credit ſub panis ſpecie eſſe carnem. Nos carnem credimus, ſalutem credimus, non tamen omni ſumenti.

Sumunt boni, ſumunt mali;
Sorte tamen inæquali
Vitæ, uel interitus.
Mors eſt malis, uita bonis.
Vide paris ſumptionis,
Quam ſit diſpar exitus.

Sed D. Thomæ non credit rabula: an nec Apoſtolo? a *Quicunque manducauerit panem hunc, uel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & ſanguinis Domini. Probet autem ſeipſum homo: & ſic de pane illo edat; & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit, indignè; iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideo inter uos multi infirmi, & imbecilles & dormiunt multi. Quod ſi nos metipſos dijudicaremus, non utique iudicaremur.* Igitur indigne ſumentibus, pernicies ſemper, & exſecratio fuit; non inſtitutione, vel inſtituentis voluntate, ſed ſumentium peruerſitate; qui quod ad ſalutem eorum datum, in mortē malunt abuti. Inſtitutum initio ad vitam æternam dignè ſumentium. ſic ſume: nullus Pontifex, in perniciem, aut exſecrationem conuertet, nullus voluit, nullus potuit. An qui ſumit in teſtem innocentiæ, cum ſit nocens, dignè ſumit? ò iuris Sacerdote dignum iudicium? ſed eo, qui iuſtitiam nobis Deam, pro habitu ſeu virtute iuſtitię, definiens, nouum Iuſtitiæ ſacellum erexit. Quid aliud in tota forma purgationis proponitur, quam quod a B. Paullo ſancitum? Nonne hoc purgatio indicit? Dei teſtimonium optimum & certiſſimum eſt, illud adduçatur, & dubium tollat. Si reus es, noli eum teſtem aduocare: ſi innocens es, aduoca. Proba teipſum prius, dijudica. reus es? caue accedas, damnationē manducabis, & exitium adferet tibi ſacrilega audacia; abſtine, moneo, &

a 1. Corint. 11. v. 27.

Commēt. in Iuſtin. Inſtit.

edico. At, nil conſcire tibi, nulla te mortali culpa palleſcere, poſtquam conſcientię arcana ſcrutatus es, deprehendis; adeſdum ſecurus, innocentiæ non deerit, qui pro nocentibus obijt, vt eos ad innocentiam reuocaret. Quid in his mali? quid falſi? Non defuit Deus innocentibus, & hoc indicio eos expurgauit, nocentes verò ne cauit. Abſoluit Gregorium. VII. damnauit Lotharium. Abſoluit, in Morinis uirum nobilem Erkimbaldum de Borban quem Comitem vocat Cantipratenſis. hic lecto affixus intellexit a Nepote (filium alij contendunt) vi virgini vitium oblatum. Domini hæredem nemo accuſare, multò minus punire audebat. Quid faceret æger? iuſtitiam negligat? gladium illi in vin dictam malorum Deus tradiderat. Nepotem qui occidat, non reperitur. Si faciat ipſe? fraude opus, & parricida vocabitur. Vocabor (inquit) ſed ab hominibus carnifex futurus ſanguinis mei; ſed iuſtus vltor, ſed iuſtitiæ defenſor, in oculis Domini. An quia Nepos, non nocens? ſucceſſore carebo, prouidebit Dominus, cui ſeruio; cuius gloriæ affectus meos poſtpono. ſic animatus, pugionem abſcōdit ſub ceruicali, vocat Nepotem, tanquam vltima ei monita & mādata daturus. Venit adoleſcens, quinto poſt die; placatum ſperans auunculum. Accedit, poſtulantis capiti aurem admouet. Ille pro oſculo, pugionem cōdit in gutture, nec deſinit premere, donec videt exhalaſſe. Hanc accipe victimam iuſtitiæ Deus (addit) tibi immolatam. ſcis quæ in animo & viſceribus meis doloris magnitudo obuerſans lancinet paternum amorē, ſed vicit amor tui. Paullò poſt vires cernens deficere; obit exomologeſim: tacet de cęde nepotis, quæ in ore omnium recēs. Quærit Epiſcopus ſilentij cauſam. ſi oblitus: num ſaltem nunc ſe accuſet, & animo pœniteat? reſpondit Burbathus, ſe iuſtam credere; &, quod meritorium putet, id nolle infectum. Epiſcopus eius pertinacia deteſtata (ſic putabat) redit ad templum. De via reuocat æger. tum ait redeūti; Vt, pater, quàm

ſe,& propter crebras accuſationes occultarum delationum ſeriò, & ſedulò in eius actiones,vitamque in quiri. Ludouici Requeſenij morbus;anthrax erat in corpore ſimul obeſo,& admodũ bilioſo;quis eum lethalem fore nõ prę uideret?iudicant medici, ex indicijs ex ternis; non queat Aeſculapius ille fulminatus, cui patent corporis interna? Ordinum molimina contra Conciliũ ſtatus,iam diù coquebantur. Heſij audaciam,& conatus non ignorabat, qui ſtimulabat; ex conſiliarijs qui inuiſi,q, magis,qui minùs,tenebat Satan omnia videbat coniuratos vigilare; alios uel non credere, uel contemnere, uel ſtupere;quid futurum, & quæ ex ſimilib. (ut dicunt Dialectici) præmiſſis conſequentia,non erat magnæ,neque ſupernaturalis ſagacitatis odorari. Sed ſaluo hæc meliore iudicio.

CAPVT IV.

De coniectatione Politica, ſiue de ſortibus.

Politicam ſortem uoco, quæ iure,ac legibus probis aliquando recepta; ut eſt *ſors diuiſoria, ſortium contractus, canonica purgatio*, & fuere olim permiſſę,nũc uerò damnatæ uariæ quædam *vulgares purgationes*. De quibus ſingulis agendum.

QVAESTIO I.

De diuiſoria ſorte.

Diuiſiora ſorte Romani olim in iudicibus legendis, prouincijſque ſortiendis utebantur, nec non in familia hercıſcunda,militarıb.alijſq; negotijs. Iudicum illam ſortitionem *a* Romani ab Athenienſibus accepere; ubi iam olim in Areopago iudices,coniectis in urnam uariis litteris, ſortiebantur; *b* quod & Siculos imitatos Plutarchus, cùm de augurio,quod ex littera M.ipſi obtingente cœperat Dionyſius,ageret *in Apophtegm*. apertè docuit. Sed de gentilium ſortitione,cæteris plura, & meliore methodo Iunius Hornanus tradidit. *c* Addam quæ I. C. & Theologi cenſuerunt. Si dubium ſit, qui primi cauſam in iure dicere debeant; *d* ſi de hæreditate, & bonis diuidendis; *e* ſi de optione pluribus relicta, *f* de ſeruis manumittendis,liberis diuidendis, & ſimilibus], *g* eam permittunt iura; prohibitum duntaxat ſortiri Epiſcopum, *h* uel aliam quamuis dignitatẽ, aut beneficium Eccleſiaſticum. *i* In cæteris ergo dignitatibus, & officiis, actionibus, pœnis, rebuſque aliis, diuiſoria ſors, qua quid cuique tribuendum, quæritur, prohibita non eſt, ut patet ex *capite primo 26. q. 2.* qui Canon de hac diuiſoria tantum, debet intelligi,ut patet ex ipſomet D. Auguſtino;*k* ut tamen in his nullum peccatum inter cedat, ſeruandæ ſunt quatuor conditio oes. *l* Primò debet euentus à Deo ex ſpectari,& nõ a caſu,fortuna,uel aſtris. quare & Deus inuocandus iuxta illud, *m In manu tua ſortes meæ*. Si quis certò euentum exſpectaret ab aſtris uel fato (ſumpto ut ſumunt Stoici, & Aſtrologi) mortaliter peccaret; ſi à caſu, fortuna (fortunam non ut gentiles, nam tunc eſſet mortale, & idololatricum; ſed ut Chriſtiani ſumunt philoſophi, accipiendo) *n* in re graui foret ueniale; in re leui, uix eſſet peccatum. 2. debet adhiberi ſimplex ſors,ſine ulla ſuperſtitione; uel abuſu rerũ ſacrarũ, aut Script. ſanctæ; *o* non tamẽ eſt Mortale peccatũ.niſi magna adſit irreuerẽtia. 2. neceſſe eſt, ut illi, qui ſortiuntur, æquali iure nitantur.alias enim eſſet in iuſta ſortitio: & quidem grauior, ſi de bono publico ageretur. u. g. ſi de officiis publicis digni, & indigni ſortes mitterẽt. Sors.n.poſſet indigno fauere, cum damno reip.et iniuria dignorum. 4. ut principalis intentio mittentium ſortes, non ſit inquirere uoluntatem Dei modo extraordinario *p* (quia talis modus omnino eſt incertus) ſed præcipua intentio debet eſſe, ut auferãtur lites,diſcordiæ,querelæ,inuidię: ꝙ nos docuit Salomon. *q Contradictiones (inquit) comprimit ſors, & inter potentes quoque diiudicat*. quare ſi aliter concordia poſſet iniri, res ſorti non eſſet committẽda; ſĩ aliter neqt diſcordia ſopiri

a ex ... Sig. ... iud. 2.
b Cic ... Dion ... Sol. ... b. be... i. 3. ... b. A... f.

c *lib. 2. animadu. c. 5.*
d *l. 14. d. de iudic.*
e *l. 2. C. quãdo, & quib. quarta l. 10*
f *l. 3. C. de legit.*
g *Mynſing. 4. obſer. 37.*
h *l. 47. C. de Epiſc.*
i *c. fin. de ſortileg.*
k *in Pſ. 30. conc. 2. propè fin.*
l *D. Th. d. q. 95. ar. 8. & Caiet. in Sũ. v. Sors.*
m *d. pſ. 30.*
n *vide Vera cruzium 2. Phyſic. ſpec. 5. Sot. & Toler. in eund. Phyſic. lib.*
o *D. Aug. epi. 119. ad Ianuar. c. 3. 26. q. 2.*
p *c. 2. & 4. 26. q. 2.*
q *Prou. 18. v. 18.*

bonum pacis ſortem permittit; ſeruatis his conditionibus. Hinc praxi receptum in militia, vt quando plures ſunt rei, ſorte experiantur, quis necandus, quis liberandus: tum vero ſeruandum, vt ſit par ſortientium reatus, alioqui iniqua eſt ſortitio, quoad minus nocẽtes. Sic tempore tempeſtatis licet ſortiri ex omnium conſenſu quis naui eijciatur: & tempore peſtilitatis ſortiendum, quis parochorum in vrbe remanere debeat; *a* eadem ratione, quãdo dubium cui credere debeat eleemoſyna, poteſt ſortitione res decidi. *b*

a D. Augu. epi. 180. ad Honorat. & li. 1. de doct. Chr. c. 28.
b arg. l. 3. c. commu. de lega.

Porrò ne quem fallant, quæ in S. S. leget de ſortibus rectiſſimè poſt D. Hieron. & Bedã *c* monuit Gratian. ea nihil ad noſtra pertinere tempora. Nam in veteri lege, Deus inter alias cæremonias, hanc quoque inſtituerat, qua in ſortitione vterentur, eamq; ſorti præmitterent; quæ qualis fuerit, non ſatis conſtat, videtur fuiſſe quædam ad Deũ mentis eleuatio cum oratione ad hoc inſtituta, vt colligitur ex Leuitico; *d* vbi de capri emiſſarij ſortitione, ſic legitur: *duos hircos ſtare faciet coram Domino in oſtio tabernaculi teſtimonij: mittenſq; ſuper vtrunque ſortem, vnam Domino, & alterã capro emiſſario; cuius exierit ſors domino, offeret illum pro peccato; cuius autem in caprum emiſſarium, ſtatuet eum viuum coram Domino, ut fundat preces ſuper eum, & emittat eum in ſolitudinem.* & D. Lucas de ſortitione Apoſtolatus ita ſcribit; poſtquam narrauit duos ab Apoſtolis corã Deo ſtatutos, Barnabam, & Matthiam; *Et orantes, dixerunt: Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende quẽ elegeris ex his duob. vnũ accipere locum miniſterij huius, & Apoſtolatus, de quo præuaricat. eſt Iudas, vt abiret in locũ ſuũ Et dederũt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Matthiam.* *e* Primum igitur ſtatuebantur ſortituri coram Deo, mox oratio fundebãtur, tertiò ſortes ſingulis dabãtur eæ miſcebantur, in ſinu, vrna, vel alio vaſe: cuius ſors exibat, ſuper eum cadere dicebatur. Certè miſſas aliquando in ſinum, teſtatur Salomõ; *f* *Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur.* interdum in calicem, quem ſinu cõtinebant: vnde & calix in S. Scriptura ſæpè ſignificat ſortem; vt ſecundũ non nullos, his verbis: *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei.* *g* Totum ergo hoc negotium cæremoniale fuit: quare legis veteris cæremoniarum abrogatione, etiam hæc ſortitionis cærimonia ceſſauit. Vnde Venerab. Beda *h* obſeruat Apoſtolos ante S. S. acceptum, in electione D. Matthiæ adhuc legali cærimonia vſos fuiſſe; poſt Spiritum verò ſanctum acceptum, non amplius ſortẽ adhibuiſſe: ſed ſola vſos oratione ad Deum, & ieiunio adiuncto: ſic enim leguntur elegiſſe ſeptem Diaconos, & Presbyteros. *i* Sanè cum Saluator, qui fallere non poteſt, nec falli, cuncta promittat orantibus; *k* ſtultum, & abſurdum eſt, relicta oratione, quæ promiſſionem habet; confugere ad ſortẽ; cui ſe adfuturum Deus, in nouo teſtamento non repromiſit.

c d. c. 2. et d. c. 4.
d c. 16. v. 10.
e Actor. 1. v. 24.
f Prou. 16. v. vlt.
g Pſ. 15. v. 1.
h in cap. 1. Act.
i Act. 6. & c. 1. v. 22.
k Matt. 7. v. 7. Ioan. 14. v. 13.

QVAESTIO II.

De contractu ſortis, ſiue Loteria.

EST in vſu frequenti Europæ contractus quidam, quem vulgo vocant *Loteriam.* iſte vel priuatim fit, vel publicè. priuatim, pro arbitrio cuiuſq; quando aliquis equum, vel quid ſimile ſtatuto pretio (v. g. pro L. aureis) exponit ſortiendum cui obtingat, & deinde in hanc ſummam plures ſymbolam quiſque conferunt, & aleam iaciunt, quis equũ ſit habiturus: vel ẽt priuatim plures annuli, libri, ſpecula, vel alia ſuppellex proponitur, inter familiares eodem modo collatis ſymbolis (quæ vocantur, *Loto*) ſortienda. vulgo vocant *la raffe*, aut *riffe*. Quidam vocant *ludum ollæ* opinor propter vrnam, ſeu ollam, in quam ſortes iaciuntur.

Publicè verò cum inſtituitur, opus eſt Principis, vel Reip. conſenſu, ſuntque hoc in contractu, ſiue publicè, ſiue priuatim fiat, multa conſideranda, vt iuſtitia contractus, & perfectio illibata maneat:

Concluſ. 1. *hunc contractum eſſe licitum.* hanc probat benè Briard. *l* quod ſit licitus patet, qa nullo iure, nec naturali, nec

l quodl. 5.

nec diuino, nec humano prohibitus. Nō naturali, quia celebrari ſic poteſt, vt nulla in eo interueniat iniquitas, ſi ſeruentur conditiones mox dicendæ. Secundò quia cedere poteſt in publicā vtilitatem.3.quia ſecundum ſe,nihil eſt aliud, quam ſors quædam diuiſoria,in ſtituta ex benè placito concertantium ſiue conſortientium.Quod diuino iure non ſit prohibitus,probatur, quia nec per ſacram Scripturam,nec per vllam traditionem Eccleſiæ; quod nec iure humano, probatur. quia nec ciuilis; nec canonica lex vlla profertur,quæ de hoc contractu expreſsè egerit. Et fallitur Conrad. *a* putans prohiberi legibus,quæ uetant ludum alearum. Nam imprimis hoc dici nō poteſt de Lotheria publica, in qua non iacitur alea; & quoad priuatam illam *riffam*,in qua intercedit alea (licet iure Caſtellæ prohibita ſit iure nouo) ea quoque non eſt prohibita dictis legibus, de aleæ prohibitione agentibus. quod probo,quia ludus aleæ prohibitus eſt,non quia fortuna in eo dominatur;ſed quia perdentes in ludo aleę ſolent blaſphemare, & etiā ſolent homines ſuas opes omnes breui tempore ſic conſumere, & depauperari, vt patet ex ipſis reſcriptis iuris. *b* Nā ſi in fortuna fundaretur dicta prohibitio:certè nunquam, nec pro parua ſumma liceret ludere alea. tūc enim id prohibitum foret, quia per ſe malum. Nunc verò videmus iura permittere luſum aleæ pro re modica ſeu cauſa cō uiuij; *c* & ſententia eſt magis conſona rationi, & legibus, hoc interdictum ſolummodò pertinere ad ſolitos ludere, ſiue ad frequentantes aleam, ſiue ad de ſeruientes aleæ. *d* ideoque cenſenda alea non eſſe prohibita, quia per ſe mala;ſed malam factam,quia prohibita,et quatenus prohibita.prohibitam verò, propter geminum, blaſphemiæ, & decoctionis, periculum. Quorum vtrumque cùm ſubſit nullum in hoc raffæ cō tractu;crediderim, ſicut Briad. defendit poſterius genus ſortis in vrnam coniectæ,à ratione ſimilitudinis; eodem modo defendendum priùs illud per aleā. Præterea quæ ad iuſtitiam vnius, eadem ad alterius iuſtitiam ſufficient;

a de tra. qu. l.2.

b l. C.de ſum. in 4. c.15. Silu. ludus

c l. 4. od in io.D. t.

d volūt ſup.et ſup. detur in c. bus. deſer- 35.d.

& ſicut lucrum in vno factum licet retinere, ſic etiam licebit in altero.

Notandum verò in hoc contractu duos contractus virtute miſceri;primū reſpectu eius qui iocale,vel ſuppellectilem exponit, & eſt vera quædam, ſed implicita vēditio; qua pro tali ſumma pecuniæ ipſe, omnibus illis qui ſummam ſimul conficiunt, vendit rem illam:puta equum, quinque ſortientib. quorum ſinguli decem aureos conferunt, vendit pro quinquaginta aureis. Secūdum verò reſpectu emptorum inter ſe, ſic enim eſt contractus quidam ſortis diuiſoriæ,cenſentur enim ſic inter ſe conuenire, vt cui ſors fauet, ille pro ſuis decem aureis totum equum habeat, & tota ipſi merx cedat, ceteri verò diſpendium ferant ſinguli ſuæ ſymbolæ. Nec aliud requiritur ad iuſtitiam contractus vtriuſque,quam vt tota ſumma ſimul adæquet, non excedat valorem mercis: & ipſi emētes omnes æqualiter ſubijciantur vtrique fortunæ, lucri & amiſſionis. Licitum verò hoc eſſe probat Fran. Garcias. *e* quia reuera contractus iſte in idem recidit, quod omnes iſti ſortientes inita ſocietate ſimul rem vel res illas,quę ſorti exponendæ,emiſſent: tunc enim poſſent ſi vellent inter ſe conuenire de ſorte diuiſoria iacienda, quid cuique rerum illarum obtingeret.quod licitum eſſe nemo vnquam negauerit.

e l.3. de cō tract.c. 20.

2. Concl. *conditiones ad iuſtitiam lucri in hoc contractu conſideranda ſunt pro ratione perſonarum quæ hic adſunt voria.* Hanc aſſerit & optimè explicat Fran. Garcias; & illum nullo addito ſequitur Lud. Lopeſius. *f*

f de contr. 2.c. 23.

Notant quinque perſonarum genera in hoc contractu lucrari poſſe. Primò dominos mercis ſeu vēditores, his licitum eſt tantum accipere pro mercibus quantùm poſſent lucrari alio quouis contractu licitè illas diſtrahentes. Quod tantum poſſint accipere,probatur. quia quoad ipſos intercedit cum ſortientibus contractus venditionis. venditor autem poſſet conſequi quantum merces illi iuſti lucri adferre valent, hoc eſt quanti ſunt ipſæ merces.

Si ergo amplius acciperet vẽditor iſte, iniuſtum foret lucrum, & teneretur re ſtituere. Si tamen quod amplius permittitur conferti vltra mercis pretium id non cederet domino, ſeu venditori mercis; ſed pauperibus, vel officialib; ſeu miniſtris; licitus foret exceſſus, vt patebit ex modo dicendis. Hæc exceptio ſolet contingere, in publicis ſortitionibus, quę conceduntur Ciuitatib. vel Communitatibus, vt hoc pacto ſe liberent ære alieno: Tunc enim ſolet Princeps dans licentiam, conſiderata publica neceſſitate, pretium ſortis aliquando paulò liberalius ſtatuere: neq; fit iniuria fortientibus, qui hoc ſciunt. Cauenda verò fraus venditorũ, ne ſortitionẽ facere morentur, poſtquã ſuffi cientes ſymbolæ ſunt collatæ; item ne merces mutent, vel diminuant. Item ne, quando ſimul facienda ſortitio, ali quas merces prius patiantur ſortem ſubire. Pro quo ſciendum, ordinariò certam diem præfigi, qua ſimul ſortes omnes trahantur, die ac nocte labore non intermiſſo: interdum tamen inſtituitur ſortitio, hoc pacto: primum propo nuntur omnes partes, ſiue ſuppellex ſortienda tota; & ſtatuitur ſingularum ſortium pretium, v.g. quinque ſtuferi: tum ſtatim ſingularis volentium ſortiri ſortitio inſtituitur, quo quiſque con fert ordine, v. g. venio, & offero decẽ ſtuferos, quæ ſortes pro me extrahuntur ſtatim. ſi venit ſtatim alius, qui affert quindecim ſtuferos, tres ſortes pro illo extrahuntur, quodque mihi; vel illi obtingit hoc auferimus. Hic modus periculoſus eſt, nec deberet à principibus permitti: quia multis fraudibus eſt ob noxius, Nam primo cum non intercedant in ſorte ducenda ſolẽnitates, quæ ſolent in altero genere, facilius eſt, vt fiat aliqua colluſio. 2. non poteſt conſtare facilè de ęqualitate pretij: tum quod ſi certum tempus præfigatur, fieri põt vt tunc non ſatis multæ ſymbolæ ſint collatæ; ſi tempus liberum permittitur fieri poteſt vt venditor nimis diu hanc exercens ſortitionem, longe accipiat vltra pretium mercium. Nec ſufficit dicere, fieri etiam poſſe vt infra hoc accipiat; & ſic communem aleam ſubire.

Reſpondeo enim non debere vllum Fortunæ periculum hic interuenire inter emptòrem, & venditorem, quia ipſorum ad inuicem reſpectu, eſt contractus venditionis; ſed inter ipſos tantũ emptores, reſpectu enim ipſorum mutuo, eſt contractus ſortis, Denique cũ ſic merces ſubtrahantur, quę ſortito cõtigerunt, ſemper vilior fit tota merx, & ideò iniuſtum eſt durare idem ſingularum ſortium pretium. Si dicas ſemper alijs æquè bonas merces ſuffici ablatis: neque hoc eſt ſatis credibile, neq; ſuffi cit. nam nimis diuturna permittitur ſic licentia venditori hunc exercendi contractum. Longe itaque tutius eſt, & ſecuriùs, tùm Reipub. tùm priuatis, hoc ſecundo genere relicto, prius tantum exercere.

Secundò poterũt lucrari ipſi emptores, ſiue ſortiẽtes. quia poterit, qui vnã forte drachmam contulit. mille accipere. nam quicquid illi citra fraudẽ ſors obtulit, id poteſt auferre, & retinere. ratio eſt, quia omnes ſortientes in hanc conditionem conſenſerunt, vt quiſque auferat, quod illi ſors detulerit: atq; ita omnes æquali ſubſunt periculo. Nam qui multas ſymbolas colligit, vt multis poteſt fruſtrari, ſic multis poteſt lucrari: qui paucas, paucis, & lucrari, & paucis iacturam poteſt facere. Cauenda hic colluſio ſortientium, & eorum, qui ſortes extrahunt, leguntque. Quod ſi quis per huiuſmodi colluſionem aliquid fuerit conſecutus; tam ipſe, quã colluſores, tenentur ipſam rem illam reſtituere, non Domino priori, ſiue venditori ſortis, (quia iam illam ipſe vendidit) ſed conſortientibus, qui emerũt dubium euentum: & ideo res illa debet vendi, & pretium inde redactum, inter ſocios ſortitionis iterum ſorti ſubijciendum: vel ſi res exſtet, ipſa met. In hac verò ſortitione an ſit admittendus fraudator? certè ſi fraudẽ nõ adhibuiſſet, ſors illa ipſi non aduenifſet: & pœnam peccati ſui æquum eſt eum ſuſtinere. tamen quia fieri potuit, vt alia ſors ęquè bona illi fuerit obuentura, & nulla lex eum priuat iterata ſortitione; ideo mihi res dubia eſt, nec auderẽ eum arcere.

Ter-

quàm diuerſa Dei ſint, & hominum iudicia intelligant;qui tecum præſentes;aperi (quæſo) hierotheca,in qua pignus ſalutis aſſeruatum adfers. recludit ille,nec hoſtiam reperit: hâc admiranti æger ſe in ore, mediatore angelo datam,oſtendit habere. Hiſtoria notiſſima eſt toti Belgio, non eleganstis modo & accurati artificij picturis vetuſtiſſimis in Bruxellenſi ciuica domo exornata, ſed etiam hiſtoriarum monumentis conteſtata. *a* Sic Deus etiam abſoluit Sibichonem Epiſcopũ Spirenſem coram Henrico III. adulterij accuſatum. *b* Sic ſæpè nocêtes, & culpæ reos indignè ſumentes, vel Deus pœnis corripuit, vel non permiſit ſumere,& tranſmittere. *c* Interdum tamen permiſiſſe Deum hoc ſcelus impunitum in præſens, dilata in poſterũ digna vltione,nos docet Andronici Impe. perfidia apud Choniatam. *d* Sed occulta iudiciorum abyſſus a nobis non ſcrutanda. Sublata tamen aliquando hæc purgationis forma, eo quod ſuſpectis non eſt danda Euchariſtia.*c.dilecti de purgat.canon.c.tribus de conſecrat.d.2.*

a C[...]iprat. [...]i.2 [...]a.36. [...]ar. Ful- [...]oſ.1.c.6. [...]ſed melius Ca[...]ius li. 9.c[...] 8.

b C[...]itzius l.4 [...]axon. cap 3. & Ch[...]. Hir[...]ſau[...]enſe.

c C[...]rianus ſer de lap[...]ſis reg.Tu[...]ron[...]ſ.li.1. de [...]o.mar. [...]. Betr[...] Cl[...]iac.l.1 le[...]irac.c. 2.[...]5. 35. C[...]ar. l. 9. ex[...]pla. c. 5[...]60.64. Su[...] in uita S. [...]defridi l.[...]:.12.

d [...]1. An[...]n. in fine [...]u Ma[...]n. Conue[...]n[...]e[...] qua eſt q[...] .D.Hie[...]r[...]

QVAESTIO IV.

De vulgaribus purgationibus.

IN fortium Politicarum numero cẽ ſeri poſſunt miræ quædam iudiciariæ diſquiſitiones, quibus fortuito euentui veritas culpæ, vel innocentiæ decidenda permittitur. *Vulgares* vocãt *purgationes*,idque rectiſſimè, vt nomen nobis indicet nullo ipſas legitimo vſu,ſed vulgi quadam vſurpatione, & obſeruatione ſuperſtitioſa fuiſſe introductas; pleraſque etiam iure canonico expreſſe vetitas. Solet ijs Deus tentari potius,quam voluntas eius explorari. Vnde *& exploratoriæ probationes* Latinè dicuntur; Barbaro verò vocabulo in Conſtitution. Neapolitanis, *paribiles leges*; eò quod rem nõ ſciri,ſed apparere tantum faciant. In his plerumque peccari;tentando Deum;probabitur poſtea.

Talis purgatio eſt, quotieſcumque poſcitur, vt Deus miraculum faciat: veluti ſi quis confiſus innocentiæ ſuę, peteret ſe ſepties percuti gladio,ad innocentiam ſuam probandam, vt factum in fœmina ſepties icta, *e* aut in ignem intraret,de quo poſtea.

SECTIO I.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

SAepe fit, vt qui ſe iniuria affici ab alijs putant, nec hominum præſidium vel auxilium ſupereſſe cernunt, ad Deum confugiant, non quidẽ malis vt illos eripiat, ſed vt ſumpta de perſecutoribus vltione, tali indignos ſupplices iniuria fuiſſe, cunctis faciat manifeſtum, interdum illos ad tribunal Dei ſiſti intra certum tempus, interdum nullo tempore addito iubent; *citationem ad comparendum coram Deo iudice* vocant. de hac meritò dubitant plerique quid tenendum, metuendane citato ſit,necne?item licita citanti, an illicita?

Quoad citantem & quiritantẽ, ob iniuriam, *Dico primò, ſi citra odium, aut uindictæ cupiditatem,uel impatientiam,irã, deſperationem, uanitatem, aut aliam uitioſam affectionem, per iniuſtitiam oppreſſus quis,hoc faciat,bono fine (puta ut innocentia eius appareat,nec infamia grauetur familia; aut ut liberetur mundus tali tyranno, aut ut reſipiſcat,& terrore perculſus,pœniteat,deſinatque ab oppreſſione & concuſſione miſerorum) licita eſt talis citatio*. fatetur Feuardent. *f* ſe talem non audere damnare,equidem cum res ſit indifferens,& finis bonus, puto actum eſſe meritorium,nec deſunt exempla Sanctorum hominum. Sic .n. Sara dixit Abrahę; *g Iudicet Dominus inter te & me*. Sic Dauid ad Saulem; *h Iudicet Dominus inter me, & te,& ulciſcatur me Dominus ex te*,& Zacharias filius Ioiadæ,cũ iuſſu Ioas regis interficeretur, ſimilia protulit; *uideat Dominus,& requirat*. Nec alia mens ſeptem Machabæorum Martyrũ, quorum prophetia vim habuit imprecationis & citationis,vt illę priores duę quæ

f *extremo c. 13. Eſther.*

g *Gen. 16. v.5.*

h *1. Reg. 24. v. 13.*

quæ ambæ exitio perſecutorum paulò poſt fuere comprobatæ. Nonne Apoſtolus Alexandro ærario impunitam eſſe non debere cenſuit iuſtitiam eius, cum diceret? *a Reddat illi Dominus ſecundum opera ſua.* h. malum magnum pro multis malis, quæ illi oſtenderat. Nonne Sancti martyres, etiam noui teſtamenti, clamant ad Deum? *b Vſquequo Domine non iudicas, & non uindicas ſanguinem noſtrum de his, qui habitant in terra?* Legimus etiam de B. Euſtachio Abbate, cum hæreticus quidam Agreſtius, B. Columbanum iam mortuum conuicijs, & calumnijs laceraret, ſic vltum eſſe calumniatorem, idque in concilio Matiſconenſi. Ita nãque ſcribit Ionas Abbas, eius cõtemporaneus; *c cum ſic ille* (Agreſtius) *friuola garriret, ſagax Euſtachius, ut erat uirtute patientiæ, & ſcientiæ inſignis, reſpondit. In horum præſentia Sacerdotum te ego, eius diſcipulus & ſucceſſor, cuius tu diſciplinam & inſtituta damnas, ad diuinum iudicium cum illo intra præſentis anni circulum diſceptaturum inuito, vt iuſti iudicis examen ſentias; cuius famulum tuis obtrectationibus maculare conaris.* Scire vultis euentum citationis. poſt aliqua media, ſequenti capite ſubijcit Ionas; *Sed cũ ille* (Agreſtius) *ſæpius ſibi datum pœnitentiæ locum nõ agnoſceret, ut B. Euſtachij ſententia, ad diuinum iudicium ipſum uocantis præualeret, ante triginta dierum circulum, priuſquam uertentis anni meta compleretur, a ſeruo ſuo, quem ipſe redemerat, ſecuri percuſſus interijt.* Accedat & aliud tempore legis gratiæ.

a 2. Tim. 4. v. 15.

b Apoca. 6. v. 10.

c uita S. Euſtachij ſeu Euſtaſii c. 6 menſe Martio.

Gualtherus Burgenſis, vir doctrina, & ſanctitate clarus, per iniuriam pulſus Epiſcopatu Pictauenſi, a Clemente V. quamdiu vixit, iniuriam patienter tulit: moriens iuſſit, credo ad exẽplum aliorum ſepulcro inſcribi; *Ad iuſtum Dei iudicium appello.* Legit elogiũ Clemens, & iniuriæ, quam intulerat, memoria, expauiſſe ferunt: addunt *d* alij, non diu poſt obijſſe: ſed, quem citant Volaterranus, id non addit, & fabuloſum puto.

d Raphael Volaterran. anthropol. lib. 21.

Memoratu digniſſimum eſt, quod legitur apud ætatis illius ſcriptorem doctum, eruditum, & veracem, his verbis; *Monaſterium D. Iacobi apud Leodium notum multis eſt & acceptum. Iſtud quidam adoleſcens, conſobrinus maioris Præpoſiti, cauſa deuotionis & religionis intrauit: quod, vt audiuit Præpoſitus indignè tulit: mox forti manu collecta ſatellitum, intrat uiolenter cænobium, rapit iuuenem, & nudatum ſancto habitu, ſæculari induit: Abbas ergo monaſterij, collectis primoribus ciuitatis, Epiſcopo conqueritur, & totum clerum pro tantis iniurijs interpellat. Hoc autem cum indignanter audire uix uellet Epiſcopus, & Abbatem potius duris uerbis impeteret, flexis Abbas genibus, cum moderamine uerborum dixit; Iudicem contra te (ò Præpoſite) in terra habere non poſſum, & ideò contra te Deum ſummum iudicem interpello, ut intra quadraginta dies uterque noſtrum compareat coram illo ſententiam pro meritis accepturus. Ad hoc Præſul cachinnans cum ſuis irriſit hominem, atque ſpreuit, & repulit exprobratum. Quid plura? quadrageſimo die circa nonam mortuus eſt dictus Abbas, & cum pro eo ſolemniter pulſaretur, ſedens in balneo Præpoſitus, quæſiuit a circũſtantibus, quid hoc eſſet? moxque quidam ingrediens reſpondit, Abbatem D. Iacobi modo eſſe defunctum, & pro eo pulſationem fieri tam ſolemnem. Ideò ergo recordatus Præpoſitus quadrageſimum diem eſſe, qua ſe citatum audierat ab Abbate, conſternatus animo, dixit ſuis. citò uidete quid faciam? mortuus ego ſum, comparere me hodie ſummi iudicis aſpectibus oportebit. Nec mora. poſt uerba hæc, cum balneũ egredi feſtinaret, in adſtantium manibus, cum diro eiulatu & uocibus exſpirauit: ibi proculdubio reſpondere compulſus, vbi cauſarum ſtrepitus ceſſant, iuriſperitorum aduocatio conticeſcet, ubi nec preces, nec precium liberabunt.* Hactenus Thom. Cantipratenſ. alias Brabantinus *in lib. Apum.* Ceſtrenſis etiam *lib. 7.* tradit, Innocentium quartum a Rob. Groſſeteſt dicto Lincolnienſi, famigerato illa ętate philoſopho, quẽ excommunicarat, & ille ad Deum iudicem prouocarat, Pontificem ad Dei tribunal citãs mortuum quo die mortuus eſt Robertus, auditamque hanc in Pontificia aula vocem; *Veni Miſer ad iudicium.* repertumque ſequenti die Papam in lectulo exanimatum, ac liuidam in eius latere cruentamq; plagam, ac ſi fuſte percuſſus fuiſſet, & id accidiſſe anno 1253. cui conſentiunt

Matthæus

Matthæus Pariſius, Ioan. Burienſis, & alij Britannici ſcriptores; quorum hoc commentum puto, ab hæreticis, vel ſchiſmaticis eorum operibus fortaſſis inſertum. Nam Neapoli hunc Innocentium in expeditione contra Manfredum mortuum ſcribit Nauclerus, parum Pontificibus addictus *chronic. vol. 2. generat. 42.* & non meminit talis citationis, vt nec Platina (nō reticiturus) nec Monachus Paduanus, nec Paulus Langius Cygnolus Monachus Bozanienſis, ſed perfidus hæreticus; nec alter hæreticus Mutius in chronic. Germanorum. Nec ex Catholicis quod ſciam gentium aliarum quiſquam, non Onuphrius, nec Maſſonus, nec Ricordanus, nec Epiſcop. Nebienſis, nec Volaterranus, nec Flauius Blondus, qui accuratè de morte, & anno mortis eius conſentiunt, & omnes fatentur eruditione, iuſtitia, ſanctitate Innocentium. 4. excelluiſſe. Relinquat igitur prudens lector fabellam de Innocentio 4. Britannis, vt ad Arturi rotundam menſam ſuauiter eam fruatur Balæus, non tam ingenioſus, quam impius ſimilium dramatum fabricator.

Dico 2. *Periculoſum eſt hominibus non comperta ſanctitatis has citationes imitari.* Nam facilè fallit amor proprius, & perſuadet nos iniuriam perpeſſos, cū non ſimus: facilè etiam latens aliqua gloriolæ, vel vindictæ, vel alterius per turbationis animi nebula ſe immiſcet vt veritatem non videamus.

Dico 3. *lethaliter peccant, qui ſcienter iniuſtè alios citant.* probatur quia nocent iniuſtè & grauiter. ſic enim fugillant eos quos citant, vt oppreſſores innocentiæ; minus etiam conſtantes graui terrore percellunt, ita ut ex metu mortis poſſint in morbum incidere & mori. Quod fortaſſis aliquando contigit.

Quoad eos verò qui citantur, exiſtimo duas regulas poſſe ſtatui. *Prima eſt, ſi conſtet eos iuſtè iudicaſſe, nec vllum eſſe dubium de ſententia aut facti, propter quod citantur, æquitate; tunc poſſe huiuſmodi citationem ab illis contemni.* ratio eſt, quia iuſto iudici præmium à Deo, cuius vicem fungitur, non ſupplicium eſt exſpectandum. Sciebat hoc magnus ille Imperator militum Gūdizaluus Ferdinandus de Corduba: *Qui cum Tarentum obſidès maleficum quendam ſeditioſumque* (inquit Iouius a) *militem ad ſupplicium duci iuſſiſſet: illeque multum reluctatus ſe iniquiſſime damnari vociferaretur, & proinde Gonſaluum ad dicendam cauſam ad Dei maximi tribunal magna uoce citaret; vade, inquit, Gonſaluus, feſtinaque conſi-ſus optimo iudici, & cauſam inſtrue. Nam ibi pro me aderit, qui opportunè reſpondeat Alfonſus frater; qui nuper, ex Serra uermegia, in cælum contendit. Tum enim Gonſaluo nunciatum fuerat, fratrem a Mauris circumuentum, dignam forti pioque duce mortem oppetiſſe.* Sic ille meritò nebulonem iniuſtè prouocantem contempſit.

Altera regula ſit, *Quando iudex aliquam animi perturbationem ſenſit, quæ ad damnandum, uel mouit omninò, uel ad citius damnandum mouit, uel etiam non uſque adeò certa eſt ſententiæ iuſtitia, ut non ſuperſit probabilis contrarij metus: tunc malè facit iudex, ſi contemnat huiuſmodi citationem. vedè facit, ſi diligentius iterum omnia momenta, & quæcunque ad ueri indagationem pertinent, examinet ac perpendat, & reum interim in cuſtodia ſeruet, ut uel retractetur prior ſententia, uel maturiore conſilio confirmetur.* probatur hæc concluſo, (quæ Feuardentij quoque fuit) tum quia iudices non poſſunt nimis circumſpectè procedere in re tanti momenti, cum non hominis, ſed Dei iudicium iudicent: b tum quia, qui videbantur nocentes ex allegatis & probatis, eos tempus poſt modum ſæpè docet fuiſſe prorſus innoxios, non opus eſt exempla proferre; ſunt ad manum non pauca, nec obſcura, tum denique quia ſæpiſſimè accidit tales citationes non eſſe irritas. Scribunt Hiſtorici Hiſpanorum Ferdinandum III. Regem, iuſſiſſe duos nobiles perduellionis reos ex turri, vel rupe altiſſima præcipitari; illos cō ſtanter crimen negaſſe, quod quia videbant ſe fruſtra facere, tandem ad diuinum tribunal prouocaſſe, regique denuntiaſſe, ibi, vt ſe ante diem triceſimum, ſiſteret: Ferdinandum poſtea ipſo die triceſimo ſatis ſubita morte abre-

a in uita Gonſalui.

b 2. paral. 19. v. 6. & 7.

abreptum. *a* Germania ſola multa præbet exempla. Menuercum Paderbronnenſ. Epiſco. graui contumelia Conbeienſis quidam monachus affecerat: cui Epiſcopus; Redditurum al tiſſimo facti rationem prædixit. Monachus floccipêdens riſit epiſcopum. Ecce, moritur antiſtes, & nihil mali ſentiens antè monachus, in ipſa hora mortis Epiſcopi expirauit. *b* Paucis annis poſtea Hérichus Moguntinus, (vel ſecundum alios Vvormaciẽſis) Epiſcopus, falſo, & per calumniam Arnoldi accuſatus, & per præuaricationem Cardinalium duorum a Pontifice Eugenio.3.ad cauſæ cognitionẽ delegatorum, depoſitus, ipſo Arnoldo ſuffecto, fuit: ſed ad iuſtũ iudicem Deum interpoſita appellatione, ſequenti anno mortuus fuit. Eius audita morte, ambo illi Cardinales obierè ſubitò; alter digitos proprios arrodens; alter in latrinis, Arij morte. *c* Tempore Hérici quarti, Burchardus Halberſtadienſis Epiſcopus, & Meginherus Abbas Herfeldenſis, de iuribus Eccleſiarum litigantes, inuicem ad Dei tribunal euocarunt, & ambo die dicta repentè ex hoc ſæculo migrarunt. *d* In uicina Germanię Gothia, memorabile accidit illud Ioãnis Turſonis, de quo ſic ſcribit Olaus, *e* *quendam capite plecti iuſſerat. Is genibus innixus,en morior iniuſtè,* inquit, *teque uoco hac hora ante tribunal Dei,ut reſpondeas,cur me innocentem morti condemnes. Vix autem miſer carnificis manu obtruncatus fuerat.cum etiam iudex de equo corruit exanimis.* Liguriæ pars nota Italiæ.ibi Genuenſium triremes aduerſus piratas emiſſæ, biremem Gotholanam accepere, & in Siculorum Gotholanorũque contemptum,extra Drepanũ, fur cæ noctu rectorem biremis affixerũt. Miſer ille diu ſtuſtra queſtus,nihil vnquam ſe Genuenſibus nocuiſſe,vt vidit plus gentis odium illos, quam æquitatem mouere;præcipuamq; mortis ſuæ cauſam eſſe trierarchũ Genuẽſem, iuſſit vt ſe ille intra ſextum menſem ante Deum iudicem ſiſteret, nec irrita vocatio fuit, condicto Ligus tẽpore mortuus fuit. *f* Armoricis Franciſcus Dux præfuit, is ſumma crudelitate fratrem ex Anglia redeuntẽ de medio ſuſtulit,ſed viciſſim fratris citatione intra annum de medio ſublatus principatũ cum vita amiſit. *g* vix eſt quiſquam cui nõ ſit audita damnatio Templariorum; ex his vnus Neapolitanus eques traditur ad diuinum iudicium appellaſſe, & Clementem V. ac Philippum Pulcrum Francorũ Regem,anni ſpacio conceſſo,coram tribunal illud ſupremum citaſſe: addit Fulgoſius *h* intra id tempus Clementem repêtè mortuum, nec multo poſt Philippum quoque interijſſe. Hoc alij ex calculo temporis conantur refellere. Sed idem confirmant Chriſtianus Maſſæus, & Meierus *i* qui Papã & Regem eodem anno 1314. tradunt obijſſe,illum 20. April. hunc 29. Nouembris, fuerunt quidem Templarij Anno 1312.in concilio Viennenſi, ter tia Aprilis condemnati, ſed non omnes eodem anno comprehenſi ac occiſi,ſed quidam ſequenti,vt Neapolitanus ille; ſcilicet anno 1312. cumque. 1314.currente mortui ſint Iudices illi duo,dicuntur non immeritò eodẽ anno obijſſe, quo citati fuere: imò Gaguinus & Aemilius mortuum volunt regem anno 1313.quem conſtat Pontifici ſuperuixiſſe.

a Ritius l.3 de Regibus Hiſp. Mariana in Hiſpa. Annal. li.15.c.11.

b Crãtzius lib.4. Metropol. c.4.

c Conradus in Chron. Mogũtino.

d N. in Annal. Boiorũ lib.4.

e li.14.hiſt. Aquilon. c. 20.

f Fulgoſ.li. 1.cap.6.

g Aeneas Sylvius Europeæ hiſt. cap.43.

h d. cap.

i Meier l. 2. Annal. l.17. C. Maſſe. ... ſentit C... phr. in ... Roma ...

SECTIO II.

De purgatione Monomachiæ.

NVlla fuit quondam frequentior purgatio iſta; quotieſcũque criminis notitia ſeu probatio obſcura: vel actor reũ prouocabat, vel reus ipſe offerebat ſe,aut ſuo loco alium: inuentionẽ quidam Mantinæis tribuũt, alij volunt antiquiorem eſſe. *k* conſtat etiam Paleſtinis in vſu fuiſſe, ex Goliæ prouocatione,quem Dauid ſuperauit. Fuit maximè in vſu poſt Barbarorum in Italiam irruptionẽ, apud Lõgobardos, *l* & apud Germanos, *m* & Frãcos *n* & etiam Hiſpanos, *o* non ex homicidij tantum cauſa(*iux.c. vni.§. ſi quis hominem. §. ſi quis alium, de pace Conſtant.*) ſed & ob aliud quoduis gra-

k Alci... de ſingula... tac.2.

l Leg... Longob.tit... liter ſ... que de ... deb. ti... de purg. ... tit. de hc...cidio lib... hominis

m Lib. Shaffi... ſæpe.

n doce... do Fa... ciſ.19 ... toman... 3. obſerua... ca. 15. Ch... das ... 607.

o ti.4. ... ti.7. ... ſim M... na in ... Hiſpan...

grauë crimē, vel magni momenti cau ſam, vt poſt Bald. communiter DD. cenſuere. *Bald. in d. cap. vni. Alciat. & Oroze.ad l.ex hoc iure.D.de iuſt.& iur. Iulius Ferret.conſ.6. de duello in prin. & conſ. 9.nu. 6.conſ.11.nu.3 & 4. Menchaca li.1. illuſt.qq.c.49.* Et ſanè in iuriſiurandi lo cum, propter crebra periuria, hoc fuit introductum, coram Ioan. XIII. per Othonē 4.in Romādiola, *a* ſed prius apud Francos iam Carolus Magnus hoc ſtatuerat, quoad cauſas criminales, *b* poſtea ad ciuiles quoque exten ſum, *c* vt & apud Moſchos *d* & Danos *e* olim in vſu. Ritus duelli poſſunt colligi tum ex Annal. Boiorum *lib.4.* tum ex Ticinenſis Hiſt. Bern. Sac ci *l.9.* Sed in morib. & armorum gene re præſertim, non idē obſeruatū apud ſingulas nationes, plerumq; receptū, vt armis militarib. regionis eius vterentur. Carolus Magnus voluit vt fuſtibus; poſtea receptū, vt rei ſit optio, & ius armorum præſcribendorum. In celebri illo duello Cambronenſi, inter Iudæum, qui imaginem Deiparæ vulnerarat, & paralyticū, Lex Carolina ſeruata.

a antiquis ... vlt.lib. 2. Lomb. ... tit.4. b ... mentio. d. ...54. c ... vlt.& h. ...eg.Frā ... t.4. ... ius lib. ... o. ... o.li.5.

Anno enim 1326. Guilh. Tertio Comite Hannoniæ, Verpa quidam ſe fin xerat ſincero animo Chriſtianis ſacris baptiſmo initiari, ſuſcepit ex fon te Comes, & Guilh. filiolum nomina uit, & apparitorem Curiæ Montenſis eſſe iuſſit. Nō diu poſt, homo impius ingreſſus ædem monaſterij Cambronēſis, actus furijs, blaſphemias in Dei paræ imaginē multas effudit, & (horrendum) venabulo quatuor plagas in flixit; vnde ſanguinis ſtatim riui manarunt, videre faber aſciarius quidam & Monachus laicus. Matthæus Lobbius. faber aſcia caput findere Iudæo parabat, ſed a monacho prohibitus; rem detulere igitur ad Abbatem Ioan nem de Montibus; is ad Comitem. Iudæus pertinaciter tormenta eluſit. Sic dimiſſus: quadriennio poſtea ab angelo apparente, quidam ſenex nomine Ioannes Flander, Eſtinnenſis, & ſeptennio iam ex paralyſi clinicus iu betur Iudæum accuſare, & duello prouocare. Bis monitus, Parochi iuſſu ſenex rem adhuc differebat. Tertium illi ipſa Virgo quinq; illis plagis cōſauciata ſe videndā præbuit, & imperat monomachiā. Plen⁹ ſpe ac fide ſenex adit Cambronem, cernit in imagine vulnera quæ in viſo; accedit Comitē, accuſat recutitum, dies pugnæ dicitur, arma rudes fuſtes & ſcuta lignea, ſuperſunt hodie. Iudęus veſco corpore, ferox viribus tibiales faſcias tintinnabulis cinxerat, & ſic ſenē ridebat. Sed iuuit athletā ſuū Deus tam impar cōmiſſus, æger ſanum, debilis fortem, ſenex iuuenem proſtrauit; & horrendè blaſphemantē, conuictū, ſed non pęnitentem; comes iuſſit caudę equinæ alligatū trahi ad patibulū, & capite deorſum, duob. ad latera moloſſis eum rabidè laniantib. appēſum ſubdito ignis fumo interire. *narrat fuſe Robert. Hauportius duabus ea de re libris carmine cōſcriptis.*

Hiſpani ſemper militaria arma retinuere, vt ex cunctis eorū Annalib. patet. Duellorū tum inter Principes pro regno, vt inter Corben & Orſuan Hiſpanos apud Liuium, & Edmundum Anglum & Canutum Danum Reges apud Polydorum, Hūdingum & Roheum Daniæ reges apud Crantzium, Petrum Aragonium & Carolum Andegauenſem apud Antoninū, & pro principibus inter priuatos, vt Charel lum & accuſatorem reginæ Gōdibergæ; *f* pueri quoq; pro vxore Henrici tertij contra gigantē, *g* & Burchardi contra Conradum iactantem ſe cum regis nepte concubuiſſe, anno 950. apud cōtinuatorē Reginonis; itē inter priuatos, vt coram Othone 1. quando diſceptatum vtrum in ſucceſſionibus auorum eſſent nepotes cū patruis, vt patrē ſuum repræſentantes, admitten di, & uicere qui pro nepotib. pugnabant. *h* Mira ſæpè in his accidere, duo tantum narrabo. Vnū ex fide Dubrauij, *i* Radiſlaus, Gurimenſis Princeps Miſtibogij filius, per iniuriā inuaſerat Boemię fines, coactus a ſuis tādem optimus rex Vvenceslaius militē collegit, cum iam dimicaturę eſſent acies. *Si aliter, exclamat Vvenceslaus, niſi prælio res componi nequit, cur non potius ſine inſontium ſanguine; ipſi inter nos ſingulari* cer-

f Liuius lib. 28.& Plut. in uita Scipionis.Polydorus Virg. lib.7. hiſto. Anglo.Crātzius li.1.c. 21. & 22. Daniæ. D. Antonin.p. 3.tit.20.c. 4.§.8.hiſt. ſum. & Ricius l.3.hiſ. Neapolitan. Froiſſar.

g Paul.Dia. hiſto. Longob. libr.4. cap.16.

h Naucle- rus genera. 35.

i Vvitichindus lib. 2. Vincentius li.24.ſpecu li c.70. lib.5. Hiſtor.Bohem.

certamine decernimus? Nulla ſit mora. loricu lam ſuper cilicinam veſtem indutus, paruoque enſiculo ſuccinctus Vvenceſlaus in arenam prodit: at Radislaus cataphractus haſtatusque cum ingenti machæra ſe infert. Vvenceslaus ſigno crucis frontem pingens ſubito angelos uidit, atque hanc uocem, uelut ab homine promptam, audit: Ne feri, & repentè Radislaus humi procumbens, ueniam audaciæ poposcit, ſeque poteſtati uictoris permiſit. Alleuans proſtratum Vvenceslaus monuit, data uenia & dignitate ei reſtituta, ut contumaciam in obſequium debitum uerteret, ne poſt grauius ab irato numine plecteretur. Hic Deus miraculo iuſtitiam cauſæ declarauit, quando miraculo Deus non fauet, fieri ſolet, vt vel maneat dubia res vel iuſtam fouens cauſam ſuccumbat. Prius in pugna duorum Hiſpanorum Nobilium accidit tēpore Alfonſi Regis; qui Petri Regis Caſtellæ pater. Hi fuere Ruy Paez de Viedma, & Pay Rodriguez de Auila, ille hūc proditionis accuſauit; hic illum ſceleris grauioris viciſſim recriminatione pulſauit, cum ventum eſſet ad duellū, tribus continuis diebus ab ortu ſolis ad occaſum pugnarunt, multiſque ſe vulneribus affecerunt, & dubia prorſus, nec in vnum alterumve inclinante victoria, vtrumque rex innocentē pronunciauit, & æquali virtute præditos amicos eſſe voluit, Narrat fuſe Petr. Mexia. *a* Sic etiam dubia manſit Zamorenſium cauſa, quos proditionis accuſabat Did. Ordonius de Lara, innocentes contendebant Ariæ Gonſali filij; quorum cum duos iam Ordonius occidiſſet, tertioque vulnus lethale inflixiſſet; ſaucius cadens equo habenas aberrante gladio præſcidit, equus Ordonium inuitum extulit extra monomachiæ ſepta, quod victi indicium. Sic ille non victor, equi culpa, non victus, propria virtute. Iudices ſibi N.L. pronunciarunt. *Mariana lib. 8. Hiſtor. Hiſpan.* Multos quorū cauſa iuſta erat in monomachia ſæpe ſuccubuiſſe docent poſt Pont. Innocētij III. reſcriptum, *cap. 2. de purgatione vulgari* & Regis Rotharij l. 1. lege Lōgobard. tit. de monomachia, etiam Ioan. Bapt. Suſius, *b* & Vrrea Hiſpanus. *c*

Vt vt eſt, repugnat oī iuri, quæ eſt communis DD. ſententia, contra Paridem a Puteo, ut docent recentiores ſcriptores non pauci, *nempe Lancellotus Conrad. lib. 1. templ. iudic. c. 1. §. 3. verſicu. duellum prohibere, & tract. de duello præfat. Menchaca lib. 1. illuſtr. qq. c. 12. & c. 49. Viuius lib. 1. comm. Opinion. litt. D. verſ. duellum. Petrinus Bellus p. 10. de re militari tit. 2. a num. 128. Iulius Ferrettus conſ. 1. num. 3. & 6. conſ. 2. nu. 4. cum ſeqq. conſ. 8. nu. 4. conſ. 20. nu. 10. & idē ſæpiſſ. in tract. de duello. Alciat. l. 5. reſponſ. conſ. de duello.* Quod repugnet iuri naturæ, docent optimè Suſius, *d. opere*, & Anton. Bernard. Mirandulanus *libro ſuo contra Poſſeuinum de expugnatione ſingular. certam*, & Petrus Meſſia *p. 4. var. lect. c. 9.* Quod iuri ciuili; probant communiter DD. *ex l. 1. C. de gladiator. lib. XI.* quamuis ea lex hoc non conuincat, ſufficit tamen, quod nulla Romanorum lege ſit hęc monomachiæ purgatio approbata, cumque iuri naturæ repugnet, conſtat omnem conſuetudinem in contrarium inualidam eſſe, vt rectè Canones dicunt. *d* Quod iure diuino & ſacris litteris ꝓhibitum ſit duellum, probant ex omnibus locis, quibus prohibemur Deū tentare, & quibus prohibemur occidere. *e* Apertior eſt probatio iuris Eccleſiaſtici ſeu diuini poſitiui. Nam & olim hoc canones prohibuere, *f* & apertiſſimè Concilium Tridentin. cuius hæc ſunt verba; *Deteſtabilis duellorum uſus, frabicante Diabolo, introductus, ut cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Chriſtiano orbe penitus exterminetur: Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo ſint excommunicati, ac iuriſdictione & dominio ciuitatis, caſtri aut loci, in quo uel apud quem duellum fieri permiſerint, quod ab Eccleſia obtinent, priuati intelligantur: &, ſi feudalia ſint, directis Dominis ſtatim acquirantur. Qui verò pugnam commiſerint, & qui eorum patrini uocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum ſuorum proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & ut homicidæ, iuxta ſacros canones puniri debeant: &, ſi in ipſo conflictu*

a *Silu. var. lect. p. 2. ca. 10.*

b *li. de iniuſtitia duelli.*

c *li. de duello.*

d *c. 2. de ... ric. pug in duello. ... d. reſp de duello & DD. citi.*

e *Petr. ... theus in No tis ad ... Greg. ... mox la... dam. ... reuera ... illa ſcr... ra pari... gent p... uos.*

f *toto ... me de purga tio. vul... tit. de purgan in duello. mo nomac... 2. q. 4.*

&u deceſſerint, perpetuò careant Eccleſiaſtica ſepultura. Illi etiam,qui conſilium in cauſa duelli, tam in iure quam facto dederint, aut alia quacumq; ratione ad id quemquam ſua ſerint,necnon ſpectatores,excommunicationis ac perpetuo maledictionis uinculo teneantur: non obſtante,quocunque priuilegio,ſeu praua conſuetudine,etiam immemoriabili. Damnarat eundem abuſum ſub excommunicationis pœna, quoad ſubditos tantum Romanæ ſedis, Iulius II. anno 1508. menſe Aprili, & rationes addiderat damnationis benè multas, & graues, primò quia hoc fiat humani generis inimico inſtigāte. 2. quia hinc hominum mortes repentinæ, & animarum perditiones, & noua inter adſtantes amicos pugnantium odia, & altercationes,& ex vno inconueniēti plura oriuntur, in animarum, & corporum periculum, generiſque humani iacturam,perniciofum exemplum, & ſcandalum plurimorum. 3. quia Chriſtus docuit Deum non eſſe tentandum. 4. quia hominem homini inſidiari nefas. 5. quia gladiatoria munera, & huiuſmodi purgationes vulgares a religionis noſtræ pietate damnantur. 6. quia cruenta huiuſmodi ſpectacula a canonibus Pontificū, & imperialibus legibus ſunt prohibita. Deniq; Greg. XIII. laudatiſſimus Pontifex ad omnes Chriſtianos voluit pertinere hanc prohibitionem, vt & Concilij Tridentini patres eam extenderant, & quod illi de ſolemni ſiue publico duello ſanciuerant,hoc ipſe prudentiſſimè ad priuatas, & non ſolēnes duellationes, propter eaſdem cauſas,quæ in ijs quoque cernebātur, porrò producendum ſibi cenſuit a anno 1582. nona Decemb. his verbis; *crescente hominum malitia facinoroſi non deſunt,qui quod publicè prohibitum eſt, priuatim exſequi non dubitent, dum ſic pœnas prædictas eludere ſe poſſe arbitrantur. Nos ad hæc euertenda plenius euidentiuſque prouidendū eſſe rati,conſiderantesque duellum priuatum, non minus cruentum, & animæ & corpori noxium eſſe,quam quod publicè perpetratur: auctoritate Apoſtolica ſtatuimus. (1.) illos,qui ex condicto, ſtatuto tempore & in loco conuento monomachiam commiſerint, etiamſi nulli patrini ſocijve ad id uocati fuerint,nec loci ſecuritas habita, nullæue prouocatoriæ litteræ, aut denunciationis chartulæ præceſſerint, cenſuris & pœnis omnibus a dicto concilio propoſitis teneri; perinde ac ſi publico & conſueto abuſu ſingulare certamen iniuiſſent. (2.) uolentes etiam locorum dominos,ſi certamen ex condicto huiuſmodi permiſerint,aut quantum in ſe fuerit non prohibuerint, (3.) omneſque illud fieri mandantes,inſtigantes,conſilium uel fauorem dantes, equos,arma, pecuniam,commeatum, & alia ſubſidia ſcienter ſubminiſtrantes, aut (4.) ex compoſito ſpectatores uel ſolios quouis modo ſe præbentes eiſdem cenſuris & pœnis ſubiacere; etiamſi illi qui ad locum deſtinatum pugnaturi acceſſerint impediti pugnam non commiſerint, ſi per ipſos non ſteterit quominus illa committatur. Non obſtantibus, &c.* ex quibus ſanè apparet, qui hodie priuatis prouocationibus in hāc excommunicationem, nulli reſeruatam, incidant. Videor autem mihi ex verbis vtriuſque prohibitionis quædam colligere non inutilia obſeruatu. Primo illos quoque incidere,qui dicunt, *Veni ad talem locum: ego te illic exſpectabo*: nam iſti certum tempus conſtituunt, illud ipſum præſens; ſicut craſtinum, qui dicunt cras tali hora &c. Secundò Principes non prohiberi, hanc licentiam concedere infidelibus; tum quia ſunt extra curam Eccleſiæ, tum quia Concilium expreſſe dicit,*inter Chriſtianos 3.* non prohiberi iuſtum bellum gerentes Principes, quam poſſunt cauſam prælio decidere, eam paucis committere per duellum definiēdam, hoc enim tunc in belli locum ſuccedit. Non tamen liceret illis animi cauſa, uel gloriæ ſolius ad oſtendendum robur militum facere, ſicut olim fecerūt Ioab & Abner: *b* nam uox *ludere* illic ſignificat proluſionem pugnæ. Inſtituebatur enim hoc, ut arbitror,qua ſi diuinatorium quoddam victoriæ præiudicium, quo Germanos olim vti ſolitos Cornel. Tacitus teſtatur. *c* Quæ ipſa diuinatio eſt prohibita: Et ſicut pro ſola gloria humana bellum non licet ſuſcipere, ſic nec duellum licet permittere. 4.

b 2. *Reg.* 2. *v.* 15.

c li. de morib. Germa

Quoad conſulentes, ex Gregorij

verbis intelligitur, eos dumtaxat incidere, qui ſuadet affirmatiuam, non vero qui duellum diſſuadent, & ad hoc conſilium conſcriberent, uel darent. hi enim non peccant. 5. quoad ſpectatores; non incidere, qui illac tranſeuntes obiter aſpicerent certamẽ, vel ſubſiſterent, ad dirimendum; imo nec illos, qui ex inſtituto eos fuiſſent comitati, vt certamen impedirent, ideo enim additur, *ſi per ipſos non ſteterit* &c. ipſos ſcilicet ſpectatores & ſocios, &c. vnde 6. infertur, eos qui comitarẽtur, uel ſociarent, incurſuros etiamſi non ſit pugnatum, quando conati ſunt efficere, vt pugnetur, vel ſaltem ſi poterant, non impediuerunt ipſi, ſed maluiſſent pugnam conſeri. Hæc ſaluo rectius ſentientium iudicio, de re quotidiana. Quidam aſſerunt etiam a Sanctiſſimo Domino noſtro Clemente. 8. hodierno P. M. bullam quandam de Duello editam; quam nondum potui nanciſci.

SECTIO III.

De purgatione vulgari per ignem.

HAec triplex fuit, per rogum, per prunas, per ferrum hoc eſt vomeres ſeu lateres ſeu conticulas vel chirothecas candentes. Innocentia probabatur, ſi illæſus quis abiret: ſin, nocens habebatur. hãc inuenio aliquando ſpõtè ſuſceptam, aliquando iniunctam prouocato. De ferro candente obtinet hodie apud Iaponios ut docẽt epiſtolæ noſtrorũ, una P. Luiſij Froes ſcripta anno 1595. narrat illuſtre miraculum quod accidit Omuræ, in hanc ſententiam. *Fuerat Chriſtianus quidam degens inter ethnicos accuſatus furti, & quia hoc crimen ſeueriſſimè caſtigatur in Iaponia. Sic ut de eo, quantumuis minimo, conuictus, morte cum nullà ueniæ ſpe mulctetur, nec tamen poſſent hunc Chriſtianum uerè conuincere, ecce mox gentiles eum obſident, & dum aliud non poſſunt importunè compellunt, ut ritu ipſis conſueto iuramentum edat; qui erat ut in folio chartæ ſubſcripto ſcriberet quod erat iurãdum, deinde folio in palmam manus depoſito, imponeret ferrum candens, manumque conſtringendo, in ſuum caput uindictam & iram Chamis imprecaretur; ſi obiecti criminis reus foret. Quod ſi manus fortè amburatur, aiunt experientia probatum, eum noxæ eſſe reum; ſi uerò a læſione cum folio maneat immunis, eſſe innoxium. Cum igitur hic Chriſtianus in has anguſtias adductus eſſet, quippe vel iurandum illi erat, uel repudiato iuramento, quo ſe reum faciebat, uitæ diſcrimen adeundum, innocentiæ ſuæ confiſus dixit: fas ſibi non eſſe, utpote Chriſtiano, per falſum Deum Chamis iurare, ſed tantum per uerũ. Conſentiunt gentiles, vt per ſuum Deum iuret. Ille ergo ſigno crucis in folio expreſſo, ferroque candenti impoſito, quia id facere cogebatur, magna animi præſidẽtia ferrũ manu conſtrinxit. Res mirabilis, nec manus nec folium amburitur. Itaque non ſolum ſolutus eſt pœna, quam gentiles illi minabantur, verum etiam culpa, quam falſo illi impingebant.* Hactenus epiſtola Latine edita Moguntiæ anno 1598. planè vetus hæc purgatio & celeberrima fuit. Sed in Francia tantum licita in cauſis ſæcularibus, vt colligitur ex epiſt. Iuonis. 91. & 251. Inuenio ferrum iſtud ignitum vocatum, *Iudicium*, quod nomen arbitror commune fuiſſe inſtrumẽtis omnibus harum vulgarium probationũ. Petrus le Loyheyr. *a* formulam no- a *libr. de ſpectr.*
bis proponit ex S. Mauritij Andegauenſis archiuis iſtam: *Nos tamen ſufficienter muniti denarrationem, & diſcutionem iſtius cauſæ noſtræ ſæpius in audientia omnium illic adſtantium offerebamus, & paratos nos ſemper eſſe ad omnem iuſtitiam præferebamus: cum ecce quidam de hominibus, quos Berlaijus reclamabat, Tetbaldus Peletarius nomine, de parte ſua ſurrexit, nobis neſcientibus & iuſtitia nullatenus dictante, & non per conſilium noſtrum, qui ſponte ſua ſe Iudicium portaturum manu ſua obtulit. Quod Rainaldus Popardus auũculus ſuus dixerat ſibi, & quæ uerè partitio illa facta fuerat de anteceſſoribus ſuis, inter canonicos S. Mauricij & anteceſſores illius Berlaij, ſicut in chartis noſtris continebatur. Et ſicut Tetbaldus obtulit, ſic paratus fuit, & per manum ſuam in Eccleſia S. Dionyſii apud Doadum, uidentibus multis, tam de parte noſtra, quam de parte domini Berlaij (quorum nomina ſubternotata ſunt) Iudicium portauit. Poſt Iudicium portatum Tetbaldus ille,*

Deo

Deo propitiante, illæſus & ſanus omnino apparuit. Viderunt autem vel Iudicium portari, vel manum tertia die de more regardari, ferè uniuerſi homines & mulieres de Doado, & plures de hominibus Domini Berlaij teſtes Iudicij portati, & hominis omnino, Deo miſerante, ſaluati & liberati. vbi clericos ſolitos cauſam addere, quæ illos moueret, ſiue id exprimere, quod probare per Iudicij lationem volebant: vides etiam clericos proteſtantes, vt irregularitatem & cenſuras euaderēt incurrendas; ſi hominem ipſi ad hoc adhortati, & mutilatio vel mors ſubſecuta fuiſſet. Meminere huius variæ leges Septentrionalium, omnes occupata a Barbaris Italia & Gallijs latæ: apud Radeuicum *a* fit mentio legis militaris, qua ſeruus non deprehēſus in furto, ſed accuſatus, iubebatur vel Domini iuramento, vel igniti ferri iudicio ſe expurgare. Leges Francicæ & Longobardicæ iubebant per nouem vomeres ignitos, homicidij accuſatū ſe expurgare. *b* Slaui poſtquam veram amplexi ſunt religionem in arboribus, fontibus, lapidibus iurare deſierunt; recepto vſu, examinandi per Sacerdotes ſuſpecti, adhibito ferro vel vomere candenti. *c* In Flandriam quoq; hanc legem, Philippus Comes tulit, anno 1164. *d Si quis vulnus in nocte acceptum alij imputauerit, ſi Scabinis dignum uidetur, ferro candenti ſe excuſabit accuſatus: ſi aufugerit, manum perdet.* Item; *ſi fur uocatus accuſatus fuerit, ferro candenti ſe excuſabit; ſi culpabilis permanſerit, ſuſpendetur.* In hoc iudicio non fuit certus vomerum numerus, vt nec formæ ferri certa ſpecies, vel pondus præſcriptum, vt ex varietate Iudiciorum patet, vt plurimum Frācica conſuetudine vſos puto in ferri conſecratione ſiue imprecatione, quæ fuit talis, *Deus iudex iuſtus, qui auctor es pacis, & iudicas æquitatem; te ſuppliciter rogamus, ut hoc ferrum ordinatum ad iuſtam examinationem cuiuſlibet dubietatis faciendam, benedicere & ſanctificare digneris; ita ut ſi innocens (de prænominata cauſa unde purgatio quærenda eſt) hoc ignitum in manus acceperit illæſus appareat: & ſi culpabilis atque reus, iuſtiſſima ſit ad hoc uirtus tua, in eo cum virtute declarandum; quatenus iuſtitiæ non dominetur iniquitas, ſubdatur falſitas æquitati. Per Dominum noſtrum.* *e* In *Antigona* Sophoclis, cuſtodes corporis Polynicis, accuſati negligentis cuſtodiæ paratos ſe dicunt innocentiam ſuam comprobare, & ferri candentis contrectatione, & per pyram ambulatione, & iureiurando.

ἦ μύδρους αἴρειν χεροῖν,
Καὶ πῦρ διέρπειν, ἢ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν.

In Cōcilio Triburienſi docemur *f* hanc probationem in Germania non fuiſſe nobilium, quibus iuratoria duodecim ingenuorum conteſtatio ſufficiebat: ſed ignobilium. Verum Hiſtoriæ teſtantur etiam nobiles eam ſæpè ſubiuiſſe, aliquando per laminam, aliquando per chirothecam, aliquando aliter. Anno 1215. vel circiter, *g* Conrad. Marpurgius inquiſitor Apoſtolicus, ſi accuſati de hæreſi, negabāt, iudicio ferri candentis experiebatur, & ſi amburebantur, eos porrò cōmittebat rogo. Quod ab illo cōtra Canones perperam factum; ſi factum, fuit. Iam enim id Stephanus V. prohibuerat, vt poſtea dicemus. Caroli tertij Impe. vxor Richarda fuit inſimulata adulterij, ſed candenti ferro crimē diluit. *h* ſic Kunigundem Henrici II. vxorem ſe expurgaſſe cōſtat, in eo tamen diſſentiunt hiſtorici, quod quidam velint eam calcaſſe pedibus nudis; *i* alij vomeres ſex manibus tuliſſe. *k* Quare niſi dicas eam ſucceſſiue manibus tuliſſe, & pedibus calcaſſe; Crātziū a ſeipſo diſſentire neceſſe eſt. Nonnullos alios ſe iuuene Georg. Pachymeres maſſam candentem manibus innocuis geſtaſſe commemorat. Emmam quoque Angliæ reginam nudis pedibus ſuper ignitos vomeres ad conteſtandam pudicitiam ambulaſſe ſcribit Polydor. *Angl. hiſto. lib.* 8. Plus eſt, quod ſcribit Saxo Danus, *l* in Rugia ad fidem conuerſa, matronā quandam, per iniuriam a coniuge adulterij inſimulatam; *cum purgandæ infamiæ gratia manum admouiſſet candenti laminæ: ſubitò ferrum, quod erat exceptura, perinde*

O 3 atque

a [l.] I. rerū F[rid]eri. cap. 2[6].
b [...]bar. li. 1. [c.] 11. de p[ubl]ic. Fran ci[æ] lex lib. 4. 56.
c [H]elmold. H[i]ſto. Slauor. c. 84.
d [M]eier. in C[hr]on. Flā d[r].
e Anna. Boior. lib. 4.
f c. Nobilis. 2. q. 4.
g Trithem. in Chron. c. 22.
h Anna. Boior. d. lib. 4.
i Fulgoſ. li. 8. cap. 1. & Cranzius li. 4. Saxo. ca. 32.
k Cranzius li. 4. Metropol. c. 5. iuncta d. c. 32.
l li. 14. Hiſto. Danor.

atque innoxia manus contactum fugiens, neglecto pondere, ſublime ſe extulit, penduloque motu gradientis feminæ inceſſum comitans, cum ante aram inctandum eſſet, inter religioſam aſtantium admirationem proprio impulſu humi decidit. Exempli verò memorabilis & fidei coniugalis ſpecimẽ nobis duo coniuges, Mutinenſes Comites, æterna dignum hiſtoria. Othone tertio imperante exhibuerunt. Mariam erat hic nactus vxorem lubrica fide, conſcientia nulla: hæc, vt noua Phædra, Comitẽ Mutinenſem in amplexus trahere conata, repulſam vertit in furorem, & odio eius quem impotenter amarat inflammata, crimen ſuum in innocentem regeſſit. Nec latuit dolus Comitẽ. hinc amor in Imperatorem, inde vrgebat honor proprius. ceſſit honor amori: quia Cæſaris honorem vitæ ſuæ præponebat. Coniugi tamen ſuæ, mulieri prudentiſſimæ, &, quod rarum, forti, conatus Auguſtæ, reſponſum ſuum; calũnias illius, periculum ſuum aperuit, decretumque ſibi dixit, mille mortes oppetere potius acerbiſſimas, quam tãtum Imperatoris ſui, de incontinentia, & perfidia Auguſtæ natum, dedecus in lucem proferat. Proinde illam ſe, ſi quid de ipſa benè vnquam meruerit, obteſtari; virili conſtantia ſexus, & coniugij oblita, ſententiam, quæ impendebat, mortis ignominioſæ vt perferret, ſe necato coniugis animum, & memoriam reſumeret. & animo inperterrito nomen mariti ab ignominia liberaret. Nõ diu poſt Comes culpam Auguſtæ, ſuo capite luit, creduli Proeti iudicio condemnatus. Conuentu deinde Imperiali apud Roncalias inſtituto, quo die uiduis ius dicebatur; Mulier prodit, & coram confeſſu ex lege Imperatorem, ad talionis pœnã vocauit, eo quod maritũ ſuum iniuſtè de medio ſuſtuliſſet. Otho admirabũdus; *At tu quonam pacto,* inquit, *uiri tui, quam iactas innocentiam comprobabis;* *Candenti,* inquam illa, *lamina.* adfertur Othonis iuſſu ferrũ benè ignitum; adlatum vidua ſine noxa cunctis intuentibus prehendit manu, & tenuit. Externauit miraculum Imperatorem, adeò vt ſe quidem ſupplicijs dignum profiteretur, ſed moram poſceret aliquam ſubeundi. *Triplex uadimonium differo,* (illa reſpondit) *regina ſupplicium ſolum poſce*, cuius nefaria calumnia me marito, te fidiſſimo milite, remp. ciue ſtrenuo ſpoliauit. Cunctis æquiſſimum viſa petere. Auguſtus eã collaudat, & pro dilatis ſibi vadimonijs, quatuor in Hetruria caſtris donat; Auguſtã verò, quæ Veneris igne malè arſerat, carnificis manu in rogũ coniectam, iuſtis flammis abſumi iuſſit. a Carolo Caluo Francorum Rege, Ludouici Germanorum regis terras, nepotibus ſuis per nefas eripere conanti: Germani primò deprecari vim, & Francis ad ferri igniti iudiciũ vocatis, cum illęſi Germani rediſſent, nec ab ambitioſo Rege, quidquam æqui boniue impetrare valerent, ſumptis armis illũ re infecta, multis amiſſis vltra Rhenũ iterũ compulerunt. b His fauit; contra, idem Iudicium duodecim vomerum, interfectores Chriſtiani Comitis de Oldenborg in Saxonia, prodidit, & in rotam miſit. c In Saxoniæ quoque oppido Vvittenburgo, excitati publici incẽdij crimẽ, impactum fuit cuidam: ille & iureiurando, & iudicio ſe innocentem probauit, cum enim longo itinere ferrum candens manu detuliſſet, illudque illæſus in terram deieciſſet; ecce tibi ferrum ex omnium oculis fugit, ſed eo fermè anno exacto, quum quidam alius qui incendij conſcius erat, ſilicibus viam publicam in oppido pauiret, ferrum in arena abditum prodit, manumque validè amburit. mirantur omnes, & vomerem illum recognoſcunt, & reum ad iudicem abripiũt; qui quæſtione admota verum ecſculpſit, & cruribus fractis noxium rotæ impoſuit. d

Aliud æquè mirandum apud Cæſarium *lib. 10. miraculor. cap. 35.* his verbis deſcriptum reperitur: *Referre ſolet Dominus Bernardus de Lippia quandoque Abbas, nouiſſe ſe piſcatorem in Epiſcopatu Traiectenſi, qui cum quadam femina multo tẽpore fuerat fornicatus. Et quia eius peccatum nimis erat notorium, tempore quodam in Synodo im-*

minenti

a *Gothi. Viterb. Chron. zius lib. Saxon. c. 6*

b *Paul. Aemyl. nal. Frãr. lib. 3.*

c *Alb. zius lib. 7. Metrop. c. 14.*

d *Cranzius lib. 8. dal. c. 3.*

minenti accuſari timens, ſtatim ad Sacerdotem ueniens magis, ut poſt patuit, timore pœna, quam amore iuſtitia peccatum confeſſus eſt, conſilium quaſiuit & inuenit: ſi habes (inbuit Sacerdos) firmum propoſitum, nunquam peccandi cum illa, candens ferrum ſecurè poteris portare, ipſumque peccatum negare. Spero autem, quod uirtus confeſſionis liberabit te. Quod ita factum eſt cunctis ſtupentibus, quibus factum innotuerat. Læſus tũ ab igne non fuit, ſed cum poſtea peccati iterã di in recidiuam voluntatem incidiſſet, & gloriaretur ſe non magis aduſtum fuiſſe a ferro illo cãdenti, quam ab aqua fluminis in quo tum nauigabat, aquamque manu hauriret; cãdentis ferri vicem egit aqua algida, & manum aduſſit pelle tota detracta. Sequenti etiam capite, idem narrat de quodam peſſimo hypocrita, qui peregrinationis pallio ſcelera contegebat. is ab alio quodã nefario homine nummis conductus hoſpitis a quo benigne habitus ædes incendio abſumpſerat. bis exceptus, bis pro gratia incendium immiſit. Territus dominus multos detulit, de quibus ſuſpicabatur; qui omnes expertes culpæ candenti ferro illæſi ſe expurgarunt. domo tertium ædificata, ferrum in quendam domus angulum abiectum iacebat. Venit poſt aliquod tẽpus pſeudouiator ille, tertio humanè excipitur, uidet ferrum, rogat, Cui vſui? Audit ab hoſpite, quid illo actum. Quin, inquit, illo deinceps ad alios vſus vteris ne iaceat otioſum? Simul manu comprehendit, ſed illud repentè incanduit & manum validè aduſſit, ille cum eiu latu abijcit. Hoſpes admiratione perculſus, meritò ſuſpicatur hunc bis exuſtarum ædium reum. ergo comprehenſum ſiſtit iudici, iudex eculeo. faſſus omnia incendiarius in rotam agitur. Tam admiranda ſunt Dei iudicia.

Verum quærat aliquis an nunquam hæc purgatio fefellerit? Immò memini S. Iuonem pro incerta habere. Nã *Epiſt.* 74. agens de hac ferri igniti proba, negat conuictum adulterij militẽ, cuius manus inuſta fuerat. *Cauterium* (inquit) *militis nullum tibi certum prabet argumentum, cum per examinationem ferri candentis occulto Dei iudicio multos uideamus nocentes liberatos, multos innocentes ſæpè damnatos. Preterea cum talis examinatio ſit in Deum tentatlo, non eſt mirum ſi diuino iudicio deſeritur, cum incautè & ſine iudiciali ſententia ab aliquo ſuſcipitur.* Sed habuit Iuo pro incerta, tum demum quando priuata auctoritate ſuſciperetur; tunc etiam illicitam credidit, vt docet apertè *Epiſt.* 254. quando fit *ſine conſilio*, vt ait, *& non pracedente iudiciaria accuſatione*: licitam verò eſſe volebat, quando præcedente ordinaria accuſatione omnino humana deſunt teſtimonia, nec aliud ad veri indagationẽ quis habet quod faciat, & hoc caſu ſe iudicem illa vſurum apertè profitetur *Epiſt.* 251. Sed apertè Canonibus Iuo repugnat, illis ipſis quos citat, qui abſolutè aſſerunt tali inueſtigatione abſtinendum, & delicta tantum ex confeſſione rei & aſſertione teſtium punienda, nec de multis præſumendum iudicium, ſed ea Deo iudici relinquenda. Sed obijcies argumentum Iuonis a ſimili: *Iurare omnino prohibitum lege: tamen a D. Paulo terminandis litibus permittitur. Sic quod canonibus prohibitum, eadẽ ex cauſa, & exigente incredulitate humana poſſe fieri.* Reſpondeo diſſimilem eſſe cauſam. Nam iuſiurandum in iudicio fieri lex nunquam prohibuit, immò vetus diſertè præſcripſit. Sed omnes ſuperſtitioſas adinuentiones, vt per ſe malas, diuina lex ſemper prohibuit: tales autem eſſe has purgationes Stephanus Pont. clariſſimè definiuit, ut ſeq. q. oſtendemus. Illud etiam miror Iuonem *Epiſt.* 91. in cauſis Eccleſiaſticis eam non recipere, quaſi in laicis cauſis ſeu ſæcularibus non eadem ſubſit tentationis Dei, vna ex parte periculum, & prætenſa illa veri indagandi neceſſitas, non æquè in Eccleſiaſticis occurrat; plane hæſitanti ſimilior & dubitanti hac in re, quam docenti aut definienti fuit. Pergamus ad reliquas narrationes.

Aliud ergo adſcribam ex eadem è qua pleraque reliqua, admirandorum fœcunda Cranzij vrna, de Rollone Normannorum duce, qui Robertus

poſtea vocatus. Nouerat ſuos in latrocinia, furta, rapinaſque propendere: idcircò ſeueras de his leges tulit; quarum metu pollicens ſibi ſecuritatem omnium, iuſſit ruſticos intrepidè ruſticani operis inſtrumenta in agris relinquere. *Quidam ex agricolis domum reuerſus, ab importuna uxore rogatus, cur inſtrumenta non apportaret? ducis præceptum obiecit. At illa furtim ex agro inſtrumenta ſubduxit, & abſcondit, ut maritum redderet cautiorem. reuerſus vir in agrum, ubi non reperit, quæ reliquerat, rem ad loci præfectum defert. ille ad Ducem. vocatus a Duce ruſticus, pretium accepit amiſſorum. Iubetur præfectus ignis purgatione adhibita furem explorare. Primus conatus irritus fuit, nam ignis furem nō prodidit, licet omnes ruſtici ſubiiſſent ſcrutinium. Tum Dux, uerſus ad Epiſcopum; Deus inquit, Chriſtianorum, ſi eſt conſcius ſecretorum, cur furem non prodit? Epiſcopus necdum benè firmatum in religione non corripuit, ſed cauſam prætendit, quia ignis nōdum furem attigiſſet. Iubetur diligentius inquirere præfectus etiam apud uicinas villas. Nec ſic quiſquam repertus eſt. Vocatus a Duce ruſticus, an cui indicarit, rem in agro eſſe, rogatur: ille nemini, præterquam uxori dixiſſe reſpondit. Vxor quæſtionibus admota furtum fatetur. Tum dux marito clam vocato, Sciebas, inquit, uxorem furacem eſſe, an non? Ille, ſciebam inquit, Cui Dux, cur ergo aut non puniuiſti, aut non indicaſti? Ergo iuſſit ambos ſuſpendio necari. Et hac ſeueritate legem ſanxit.* a Memoriæ etiam occurrit factū Catholici Hiſpani Arianū Gothum tempore Leouilgidi ad probationem ignis prouocantis, cum enim verbis, & rationibus nihil proficeret. *Eſt,* inquit, *digito meo annulus aureus: ego eum in ignem iaciō, tu candentem collige. Proiectumque inter prunas annulum ita igniri permiſit, ut eis ſimilis cerneretur. Conuerſuſque ad hæreticum ait, ſi uera eſt proſecutio tua, ſume eum ab igne. Illo autem reſiſtente, ait, Immenſa Trinitas Deus, ſi quid indignum te credo, oſtende: certè ſi recta eſt fides mea, nihil mihi præualebunt hæc incendia ſæua. Et ablatum ab igne annulum diutiſſimè palma ſuſtinuit, & nihil eſt nocitus.* Hæc Gregorius *lib. de gloria confeſſor. c.* 14. verbotenus. Sed hic conteſtatio fidei ſinceræ fuit, non iudiciaria inquiſitio. Verū enim-

a *li. 2. Norueg. c. 27.*

verò non immerito hæc expurgatio ſemper bonorum, & Deum timentiū conſcientias punxit. Legimus enim de Roberto Cantuarienſi Epiſcopo, cum Regi Edouardo perſuaſiſſet, vt Emmam matrem adigeret; ob ſuſpicionem ſtupri cum Aduino Vintonienſi Epiſcopo commiſſi, ad hunc ſe modum expurgaret, & ea igne maneret illæſa; timore correptum in continentem ex Anglia fugiſſe, ibiq; animi mœrore breui contabuiſſe. b

Non diſſimile fuit iudiciū per prunas; quas vel in ſinum conijciebant, vel manu ferebant, vel calcabant. De monacho quodam, qui vt meretricem Porphyriam ſeruaret, & monaſterio alicui cōmēdaret, nihil veritus fuit eā ſecum abducere, & propterea in omnium irriſionem, & execrationē incidit, quaſi cū meretrice conſueſceret; narrat Leontius, c eum cū ægrotaſſet, & mortē præſentiret propinquantem coram plurimis iuſſiſſe adferri thuribulum plenum candentibus carbonibus, & eos accepiſſe carbones, & infudiſſe in ſinū, & omnibus audientibus dixiſſe; *Benedictus Dominus, qui olim rubū ſeruauit incombuſtum; is mihi fuerit teſtis fidelis, quod quomodo meas ueſtes non attigit hæc, quæ eſt in igne vrendi uis, ita nec ego attigi mulierem toto tempore uitæ meæ, &c.* Iudicium idem in Gallia ſubiuit B. Briccius D. Martini in Turonenſi ſede ſucceſſor. Hunc n. populus reum peragebat ſtupri cum muliere religioſæ profeſſionis cōmiſſi, quæ linteamina Epiſcopi lauare ſolita ex aliquo improbo pepererat. Briccius iuſſit ipſum infantem nondū mēſtruum in medium adferri, & coram populo interrogauit, num ipſe pater eius foret? reſpōdit infans, eum non eſſe, ſed alium quē non nominauit. Fiebat id virtute diuina, ſed plebs dæmonis operè adſcribebat. Prunis itaque candentib. birrum implet Briccius, & tota defert vrbe illæſus: ſic ſe a libidinis carnalis flagitio alienū profeſſus, quéadmodum flammis veſtimentū intactum. Nectamen furentibus perſuaſit: ſed ab Epiſcopatu fuit deturbatus. d Haraldus et Hybernus, ſed Magni Regis Nouergiæ, qui

b *Poly. Virgil. li. 8. Hiſtor. Angli.*

c *in vita B. Ioan. eleemoſynarij menſe Ian.*

d *Greg. Turo. li. 2. hiſt. c. 1. Sabelli. exempl. lib. 10. c. Fulgo. & Marulus, ... lij.*

qui Hyberniam bello vexauerat, filiũ probauit incedens nudis pedib. ſuper ardentes prunas. *a* Nec humano in corpore tantum hæc exploratio obtinuit; ſed alijs quoque in rebus. Nã Eulalium Monachum fiſcella palmea in ignem iniecta, & illæſa permanens ſuſpicione criminis abſoluit. *b* Roſſis verò fidei Catholicæ veritatem miſſus ad eos à Baſilio Imper. Epiſcopus perſuaſit; cum ipſis poſtulantibus, liber Euãgeliorum in caminum ardentem miſſus, & per multas horas ibi relictus, tandem igne extincto integer, nec vllo afflatus ardore fuiſſet repertus. *c* De Miſſa, D. Iſidori, ſiue, vt vocant Mozarabum, memorant non diſſimilia Toletani Annales. *d* Qua de re ita Ioann. Mariana: *Communi conſenſu de Gotthica precum ratione antiquanda actum. Tentatum id quidem aliquoties erat, nequa tamen ſucceſſerat,* & poſt nonnulla. *Viſum eſt controuerſiam ignis iudicio permittere: ſic eius ſæculi mores erant rudes, & agreſtes, neque ſatis expenſi ad Chriſtianæ pietatis regulam. Rogo in platea accenſo, liber vterque Romanus, & Gotthicus in ignem proiecti. Et Romanus quidem continuò ex igne proſilijt, id populus victoriam interpretabatur. nam liber alter ſub flammis, & igne diù permanens, illæſus inuentus eſt.* Rege *arbitro, nihilominus populo perſuaſum vtramque precandi rationem ſuperis placare: quando vterque liber ex incendio euaſiſſet incolumis, &c. lib. 9. c. 8. de reb. Hiſpan.*

Qui pyram ingreſſi probandæ innocentiæ cauſa, multos inuenio. Nam, & Sophocles, vt dixi, agnoſcit morem. *Petrus Maſſilienſis presbyter, ſuſpectus de hæreſi, Antiochiæ ipſo die Paraſceues, Sacroſanctam Chriſti Domini lanceam manu geſtans, nudus corpore, per coaceruatorum latè lignorum ſtruem ardentem, medioſque ignes illæſus euaſit.* *e* Poppo Danus presbyter, in fidei Chriſtianæ probationem, veſtem prius cera copioſa illeuit; eamque indutus, in medio populi circo, ſic ſe in flammam intulit, & perſtitit ſine vllo doloris ſenſu (quod ſãctè affirmabat) donèc veſtis tota corpori circumfuſa, intacta flammis cute, in fauillas redigeretur. *f* eo permoti miraculo Dani *g* duelli purgatione ſublata, ignis purgationem introduxerunt. fortaſſis

a Sa *lib.*
Dan *.13.*
Cra *li.5.*
Nor *c.6.*
b M *ul. l.*
l.ex *c.4.*
c Zi *to.3.*
& *Iren.*
vi *Vil-*
gar *n di*
ut. *c de*
p *Hi-*
an *eius*
ni *rum*
ita
e l *l. Ae-*
mi *iſtor.*
Fri *ib. 4.*
f C *nt. li.*
3. *etrop.*
c.4
g *co hiſ.*
Da *li.10.*

etiam eos mouit iteratum aliud eiuſdẽ Popponis factum. nam alio tempore, cum verba Danis perſuadẽdis, vt Chriſtiani feriò fierent, non ſatis haberent efficacitatis, percunctatus eſt; *Quid ſi ad candentis ferri tactum manus eius cernerent intactas, eſſentne conſer. ſuri, crediturique? cunctis ſucclamantibus, Velle: in chirotheca formam iuſſit ferrum cudi, idq; ignitum adferri. Rubebat igne ferrum ille tamen intrepidus manum immiſit ad cubitum, deportauitque ad locum conſtitutum. Ibi cum ad pedes Regis Suenonis proieciſſet, victa manus dedit concio, ſpontè ſubiens lauacrum regenerationis. h*

A Theodoro Lectore *i* hiſtoria refertur huiuſmodi: tempore Martiani duos Epiſcopos, vnum Catholicum, alterum Arrianum, principio verbis diſputaſſe de fidei dogmate controuerſo: deinde Catholicum, conditionem concertatori propoſuiſſe, vt vanis diſceptationibus prætermiſſis, rogum ignis ſecum ingrederetur, & fidei ſuæ veritatem vterque hoc indicio, Deo comprobaret teſte; denique Arianum detrectaſſe ingredi, Orthodoxum nihil moratum, ingreſſumque ex ipſo rogo multis diſſeruiſſe, & nec minimum vſtulatum egreſſum fuiſſe. Vera narratio; ſed res non ſub Martiano, verũ ſub Anaſtaſio accidit, vt melius à Cedreno, & Nicephoro *lib.* 15. *c.* 23. proditũ.

Iactabat Sauonarola ſe hoc iudicium ſubiturum: cum ad rem ventum, ſubſtituit alium pro ſe: neque hoc detrectabat Minorita accuſator; ſed hoc tantum, ne ille ſacroſanctam ſecum Euchariſtiam deferret; quod reuera diffidentiæ non obſcurum erat ſignum. *k* Fulgoſius auctor eſt à Ioãne Gualberto Petrum Archiepiſcopum Florentinum, prouocatione ad iudicium pyræ accenſæ, Simoniæ condemnatum. *l* Sed verius eſt id à Petro Albanenſi Epiſcopo factum, qui propterea *Igneus* fuit vocatus, teſte Vrſpergenſi *in Chronic.* prius tamen quam ille Epiſcopus adhuc crearetur, rem totam adſcribam, vt creditur à Blaſio Melaneſio fide integerrima conſcripta. Is poſtquam narrauit ſæpe à D. Ioannis Gualberti Monachis Petrum illum Flor. accuſatum ſimoniæ,

& eius

h *Saxo d. l. 10. Vuitichin lib. 3. Crant. li. 4. Dan. c. 24.*
i *lib. 2. Collectan.*
k *confer ea quæ ſcripſit Guicciard. li. 3. & Volater. in antroph. cũ ijs, quæ Phil. Cominæ. li. 8. hiſt. c. 19 qui tẽpore illo vixit.*
l *lib. 8. c. 1.*

& eius fautores ad ignis iudicium prouocatos, ſubdit tandem; *Præfigitur itaq; locus, & dies, quo iſtud fieri debeat, vt ſi qui velint, poſſint corã intueri. Loc⁹ præfixus eſt in Monaſterio Septimi. q tunc erat ordinis memorati, nunc verò Ciſtercienſium eſt. Dies fuit quarta feria prima hebdomadæ Quadrageſimæ. Modus probationis fuit eiuſmodi, vt in loco publico duæ lignorum ſtrues iuxta ſe fierẽt, quæ obtinerent in longum decem pedes, in latum quinque, in ſublime quatuor, & dimidiũ. inter vtraſque verò ſtrues ſemita intereſſet longitudine brachij prunis ardentibus conſtrata, per quam vnus ex monachis tranſiret. Vbi aduenit ſtatutus dies, & hora, inuitatur Epiſcopus Petrus à ſuis, vt accedat viſurus tantæ rei experimentum, nec ciuitas Florentina tam diuturna vexetur altercatione. At ille prorſus renuit: immò ſi qui charum eum haberent, eos eò accedere vetuit. Sed plebs omnis vtriuſque ſexus, & cleri maxima pars illuc properarũt. Pollicentur fautores Epiſcopi, ſi ea probatio ſuo potiatur effectu, vt quiſquam è fratribus per ignem illæſus tranſeat, ſe ipſis ſuffragaturos, & ab Epiſcopo defecturos. Itaque fiunt Litaniæ, & aliæ preces à Monachis, ſacrificium ſollemniter celebratur ab Abbate illius inſtituti, clericis, & monachis adiuuantibus. Vbi ventum eſt ad Agnus Dei, vnus ex Monachis fert aquam ſacratam ad aſpergendum, alius thuribulum, thuris incendendi cauſa, tertius faculas ad ligna inflammanda, quartus imaginem crucifixi. Inuocatur à cunctis Dominus Ieſus Chriſtus, & Sanctiſſima Mater eius pleno ore, vt rei veritas declaretur. Sacrificio peracto, deponit caſulam, crucemq; manu geſtat Abbas, qui ſacrificauerat. Petrus is quoque dicebatur. Litanijs abſolutis, vnus ex Abbatibus eligitur, qui clara voce populo exponat petitionis, & ſponſionis conditionem. Deinde Abbas Petrus, cum cruce quam manu geſtabat, S. Ioanne interim coram adſtante, & orante ingreditur per medios ignium globos, flãma in ſublime aſcendente, calcatque ardentes prunas, quæ erant in via inter lignorum incenſas ſtrues. Sed priùs quàm ingrederetur cunctis audientibus, ita precatus eſt; Domine Ieſu lux vera omnium in te credentium, peto miſericordiam tuam, oro clementiam tuam, vt ſi Petrus Ticinenſis, qui dicitur Florentinus Epiſcopus, pecunia Florentinam ſedem occupauit: tu æterni Patris Filius, tu mea ſalus, in hoc tremendo iudicio, ad me adiuuandum feſtines, & me illæſum ſine ullis aduſtionis ueſtigijs conſerues: ſicut olim tres pueros in fornace Babylonica ſeruaſti. His dictis, p medios penetrat ignes, neq; corpori, neque veſtimentis vllo aduſtionis inhærente. Cumque vellet vertere ſeſe, & eadem via per flamma reuerti, à populo retinetur, quippè iam perſpicuè rei veritatem edocto.* Vide mihi ſis Lector, quam admirandus Deus in ſanctis ſuis, & quomodo diuina ſapientia varios, ac multiplices quaſi ludos edat, vt admirationem, ac venerationem in cordibus noſtris excitet. Volat ferrum, & in aere pendet, ſequiturque manus innocentis vnius; fugit alium, & candentia ſeruata multis poſt menſibus inuenit reum, ac punit. Popponi chirotheca eſt ferrea ignita, quod foret ex leni corio ſuauib. imbuta pigmentis: circa corpus poſitas eidem adurit veſtes, corpore illæſo, edax vis flammæ: ſed in Abbatem Petrum (qui poſtea Epiſcopus Albanenſis) vt ſimonia detegatur, ne hoc quidẽ valet: ſed Babylonium reuocat ſpectaculum.

Confer nunc hæc, cum iis, quæ hæreticis accidere. Tam procul ab eis hæc Dei virtus, quàm remota ab eorum mẽte vera fides. Duas hiſtorias narrat Cæſarius Ciſtercienſis. a *In Cameraco* (in- a l 3.
quit) *ciuitate Epiſcopali infra hoc quinquen-* rac. 16.
nium plures hæretici comprehenſi ſunt, qui 17
omnes timore mortis ſuam perfidiam negauerunt. Miſſus eſt ab Epiſcopo clericus, qui negantes per candens ferrum examinaret, aduſtos hæreticos eſſe ſententiaret. Examinati ſũt omnes, & combuſti ſunt omnes: qui cum traherentur ad pœnam, vnus ex eis vir nobilis ſanguine, reſeruatur à clerico ad vitam, ſi fortè illum quoquo modo reducere poſſet ad pœnitentiam, cui ſic dixit: Homo nobilis es, miſereor tui & compatior animæ tuæ: rogo, & moneo, ut adhuc de tanta perfidia reſipiſcas, & de errore ad veritatem redeas: ne per mortem temporalem, mortem incurras æternam. Ad hæc ille reſpondit: Experimento didici me erraſſe. Si ſera pœnitentia mihi prodeſſe poſſet, non renuerẽ confiteri. Cui cum ille diceret, pœnitentiam veram nunquam eſſe ſeram, vocauit Sacerdotem, confeſſus eſt homo errorem ſuum, ex toto corde Deo promittens: ſi vita concederetur, ſatisfactionem. Vt autem pius Dominus vim oſtẽderet confeſſionis: mox vt penitens cœpit peccata ſua confiteri, cœpit, & ipſa combuſtura in

manu pœnitentis paulatim minui: quæ in tantum, eo aſpiciente, decreuit, in quantum confeſſio profecit. Medietate confeſſionis peracta media par; plage eſt ſanata; vt autem confeſſionē totam compleuit, & virtus ipſa confeſſionis cōbuſturam tam in colore, quam in dolore deleuit, & manus priſtinam ſanitatem recepit. Vocatus eſt uir a iudice ad ignem: ad quem clericus. Quare eum uocatis; Vt ardeat, inquit, eò quod in examinatione combuſtus ſit. Tunc clericus oſtendens manum eius ſaniſſimam, liberauit eum à pœnis, cæteris igne conſumptis. Hæc cum audiſſet magiſter Conradus, reſpondit Abbati. Et ego dicam uobis ſimile, quoad ante paucos annos apud Argentinam recordor accidiſſe. Decem hæretici in eadem ciuitate, ſcilicet Argentina, quæ, & Strasburg, comprehenſi ſunt; qui cum negarent, per iudiciũ candentis ferri conuicti, ſententia incendij sũt damnati. Die ſtatuto, cum ducerentur ad ignem, quidam ex comitantibus: uni illorum dicebat: Miſer damnatus es, age uel nunc pœnitentiam, peccata tua confitendo, ne poſt incendia corporis, quæ momentanea ſunt, animam tuam ignis gehennalis æternaliter comburat. Cui autem ille diceret: confidero quidē me erraſſe, ſed timeo pœnitentiam tantæ neceſſitatis, minùs acceptam eſſe Deo. *Reſpondit ex corde tantum confitere. Deus eſt miſericors, & pœnitentiam ſuſcipiet. Mirares. Mox enim, vt homo confeſſus eſt perfidiam, manus eius plenam recepit ſanitatem.* T*ardante eo in confeſſione, cum à iudice uocaretur ad pœnam confeſſor eius iudici reſpondit. Non iuſtum eſt, vt homo innocens damnetur iniuſtè. In cuius manu dum nullum ueſtigium combuſtionis reperiretur, dimiſſus eſt. Habebat idem homo uxorem non longè à ciuitate manentem, horũ, quæ dicta ſunt, prorſus ignaram, ad quam cũ ueniſſet gaudens, dixiſſetque: Benedictus Deus, qui me liberauit hodie, ab interitu corporis, & animæ, cauſam ei exponens: reſpondit illa: Quid feciſti ò miſerrime? quid egiſti? ut quid propter momentaneum dolorem receſſiſti à fide tua ſana, & ſancta? magis debueras, ſi fieri poſſet, centies corpus tuum incendijs ſubijcere, quam à tam probata fide ſemel recedere. Sed, quem non ſeducat uox ſempiternæ. Immemor ille beneficij ſibi diuinitus collati, immemor tam euidentis miraculi, conſilio uxoris acquieuit, & errorem priſtinum reſumpſit: Deus uerò non immemor uindictæ, pro tanta ingratitudine, manum plagauit utrinſque.* R*enouatum eſt incendium in manu hæretici, & quia coniux auctrix exſtitit reſumptis erroris, conſors facta eſt rediuiui doloris. Tam uehemens erat incendium, ut oſſa manuum penetraret, & cũ uti non auderent clamoribus in villa, quos uis extorſit doloris, fugerunt in nemus uicinum, illic, ut lupi ululantes. Quid uerbis immoror? proditi ſunt, in ciuitatem reducti ſunt, ſimulq; in ignem nondum plenè exſtinctum miſſi, & in cinerem redacti*. Quid hoc quæſo rei? an hæreſi flamma, quod vmbra corpori? adeone hæreſi debita flammarum exuſtio, vt cum fuga erroris vis recedat ardoris; & errorem redeuntem ardor inſeparabilis comitetur?

Quid? quod altero quoque ſtupendo planè euentu Deus comprobauit, & arreptitio vſus carnifice in hæretico puniendo? ſtet in ore duorum teſtium veritas. hi ſunt Bern. Luxemburgius *in Catalo. hæret. litt. E.* & illo vetuſtior Thomas Brabantinus, cuius adſcribā verba; *Erat circa Cameracum quidam hæreticus aſtutus ualdè, qui metuens inquiri, & cōburi à fratribus Prædicatoribus, qui in dicta ciuitate eo tempore plurimos comburebant: finxit ſe arreptum à dæmone, & ob hoc ad Sanctũ Aicardum in Aſpera, obſeſſos curare potētem ligatus ab amicis deductus eſt, ut in eo non hæreſim prolatam, ſed furiam putarent. Et ut audiuit quidam clericus obſeſſus à dæmone, & ligatus quod Eligius Boogris (ſic enim uocabatur ligatus)* (nempè hæreticus ille, vt patet ex Bernardo) *poneretur in loco: ſubſequente nocte idem clericus obſeſſus diuino nutu ſolutus eſt, & aggregans mattas, & ſtramina, atque Eccleſiæ ſcamna ſuper ligatum hæreticum* (Eligium) *cumulauit. Ludum autem, & furias credens ille diſſimulat, quoadúſque clericus ignem de lampade ſumens, comburere hæreticum cœpit, & tunc hæreticus exclamauit. Ad cuius uocem expergefacti cuſtodes, cum ignem exſtinguere niterentur, clericus arrepto gladio, quem caſu iuxta lectum inuenit, omnes uiolenter abegit; & hæreticum in igne combuſſit. Nec mora, diuino exacto iudicio, clericus à dæmone liberatus, & plenè ſoſpes apparuit.* Sic ille Boni vniuerſalis lib. 2. c. vlt.

Planè miraculi plena hæc olim purgatio fuit, & ideo non iniuria ſublata fuit, quia miracula poſcere non neceſſaria, Deum eſt tentare. Sed quis vetuit?

con-

conſtat vetuiſſe Fridericum ij. *libr.* 2. *Neapolit.conſtit.cap.* 31. Ex Decreto etiam Gratiani, *a* videtur Gregorius Magnus. Caue fallaris. facinus hoc Gratiani eſt, vel inſcitia ſcriptorum. Nihil tale Gregorius reſcripſit. lege totam illam epiſtolam ad Brunichildam Reginam Franciæ, quæ ſupereſt, *b* videbis purpureæ clamydi aſſutum ſtramineũ limbum; quem nec Iuo Carnotenſis agnouit, *c* nec antiquior Gratiano, quod ſciam. Sed prohibuit Stephanus v. ad Moguntinum Aſchiepiſcopum ſcribens: *Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confeſſionẽ extorqueri à quolibet, ſacri non cenſent Canones. Et quod Sanctorum Patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinuentione non eſt præſumendum. Spontanea enim confeſſione, uel teſtium approbatione, publica delicta, habito præ oculis Dei timore, commiſſa ſunt regimini noſtro iudicare. Occulta uerè, & incognita, ſunt illi relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorum hominum.* *d* Quibus verbis ſubdit Gratianus, non hæc duo tantum purgationis genera, quæ hic nominãtur, ſed & quælibet ſimilia inhibita *e* videri, eò quod in quibuslibet talibus ratio quam Pontifex addidit æquè procedere intelligatur. Quod apertè dictum *v.ult.*, *c.Mē-* *d* *nam*: vbi legimus, *Vulgarem denique, ac nulla canonica ſanctione fulcitam legem, feruentis ſcilicet aquæ, ſiue frigidę, ignitique ferri contactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fabricante hæc ſunt omninò facta inuidia) nec ipſum exhibere, nec aliquo modo te uolumus poſtulare: imò Apoſtolica auctoritate prohibemus firmiſſimè.* Quæ ſanè vltima verba indicant duorum alterum; vel ſi Gregorius iſta ſcripſit, quod non puto ipſius hodie regiſtrum mutilum exſtare, & Iuonem quoque in mutilũ exemplar incidiſſe, in quo nempè tam magna pars epiſtolę illius deſideretur: vel (quod placet amplius) cum hoc fragmentum alterius Pontificis alicuius reſcripti portio eſſet, id Gratianum confudiſſe cum Gregor. verbis, vel temporum iniuria ex Gratiani libro titulum, quem huic præfixerat reſcripto ſecundo, totum interijſſe, ſicque liberarios de duobus vnum feciſſe, deſumpta eñ hæc vltima verſa ſunt ex epiſtola Alexand. II. ad Rainaldum Cumanũ Epiſcop. & ſubiungenda videntur in fine *c. ſuper cauſa, ead.* 2. *q.* 5. prohibitum ergo hoc ab Alex. ij. ſed & prohibitũ quoq; iterum Apoſtolica auctoritate ab Honorio iij. qui diſertè teſtatur ferri candentis iudicium, penitus eſſe interdictum; vtpotè in quo Deus tentari videtur; & mandat Templarios, qui Liuones hoc iudicium ſubire compellebãt, per cenſuras Eccleſiaſticas cogi eo abſtinere. *f* Fuſius hæc paululum proſequi viſum, quia poſtmodum ſequenti ſectione ijs vtendum erit contra Nouicios quoſdam *aquæ frigidæ* defenſores.

a c. Mennã 2. q. 5.

b li. 11. reg. epiſt. 8.

c p. 5. decreti poſt med.

d c. conſuluiſti 2. q. 5

e c. in libr. namque in fine 2. q. 4.

f c. ... lij ... pur...

SECTIO IV.

De purgatione uulgari per aquam:

Fiebat adhibita, vel calida, vel frigida. de calida, ſeu feruente conſtat receptam legibus Longobardorũ, Saxonum, Rhenariorum, & Friſiorum, *g* & irrepſiſſe per malam imitationẽ poculi Zelotypiæ, quod Moyſes introduxerat apud Iudæos: *h* ſed hæc feruens ſuaſu diaboli introducta, illud vero poculum herbarum amaricantium à Deo fuit inſtitutũ; qui ſolus occulta cordis nouit, & indicat ea mentiri, & veritatẽ ſic ſe indicaturũ promiſit Moyſi; qualis ſponſio, cum in aquæ iudicio nulla habeatur, prauo more, & præpoſtera imitatione, per abuſũ fuit introducta.

Nam quod B. Hieronym. *in* 1. *Reg. ca.* 6. memorat his verbis; hauſeruntq; aquam, & effuderunt in conſpectu Domini. *Hebræi tradunt, quod coram Domino in eandem aquam maledicta congeſta ſint; & ſicut in lege mulier zelotypa hauſta aqua probatur: ita & idololatræ hac aqua probati ſunt. Hi uidelicet qui ſe idola coluiſſe penitùs denegabant. Tradunt etiam quod quinque idololatra hanc aquam guſtaſſet, labia eius ita ſibi adhærerent, ut nequaquam ea ab inuicem idololatra ſeparare poſſet. Hoc indicio idololatra deprehendebatur, & interficiebatur. Quod, & ſequentia demonſtrant in eo quod ait:* Iudicauitque Samuel filios Iſrael in Maſphat. *Iudicare in hoc loco idololatras, ſecundum legem morti tradere intelligendum eſt. Dicunt etiam quod Moyſes hoc modo idololatras*

g Lib. 1. ... Spe... li. ... Leg... tit. 14 ... 2. ...

h ... 14 ... tũ ... con... lius ... qua... tin. ... qui... li. ... & ... in ... 10 ... lib. ... qui...

tras, qui ſibi vitulum fecerant, probauerit: quãdo arripuit vitulum, & combuſſit, & contritum vſque ad puluerem ſparſit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Iſrael. Totum hoc, quia nititur ſola Iudæorum affirmatione, nec Diuus Hieronymus affirmat; libertatem nobis relinquit credulitatis. Poſſem vno verbo dicere, non credo recutitis. Si factum, Deo iubente factum à Moyſe, de aquæ frigidæ proba, qua iſti vtuntur, nullæ nec reuelationes, nec teſtimonia, aut indicia ſunt diuinæ iuſſionis. Quare iure optimo Canones eam ſuſtulere *a* nominatim. Superiore ſectione de Carolo Caluo breuiter perſtrinxi, et hic fuſiùs, & clariùs narrarem verbis Caroli Sigonij, & Aimoini; *b Ludouico Germaniæ* Rege *Francofurti mortuo, Carolus Caluus Imperator. & Franciæ Rex, properè Aquas, Coloniãque contendit, vt Lotharingiam, quæ fratris, & filij eius Lotharij fuerat, occuparet. Ludouicus tres filios reliquerat, Carolomanum, Ludouicum, & Carolum cognomine Craſſum. ex quibus Ludouicus, qui paterno funeri inter fuerat, vbi patruum paterni regni fines ingreſſum caſtra ad Rhenum poſuiſſe audiuit; ira incenſus quod paternum regnum inuadere eſſet auſus, Fracorfordia copias mouit, atque ad alteram Rheni ripam è regione conſedit. Ibi iure primùm, deinde gratia per legatos petita, cùm neutrum impetraſſet: decem homines cum aqua calida, totidemque cum frigida, decemque alios cum ferro candente miſit, iuſſos experiri iudicio, vtri Regnum illud conueniret, quod cum ipſo pater ſuus Ludouicus ſacramento interpoſito diuiſiſſet. Qui re tentata, cùm detrimentum nullum cæpiſſent, nihil tamen æqui obtinuerunt. Ob id Ludouicus, &c.* Sed quomodo *tentarunt?* ſanè iniecta manu in feruentem, & non aduſta. Docet ritualis adhiberi ſolita oratio huiuſmodi, *c Deus iudex iuſtus, fortis, & patiens, qui es auctor, & amator iuſtitiæ, qui iudicas æquitatem; iudica Domine, quod iuſtum eſt, quia recta tua iudicia ſunt, qui reſpicis ſuper terram, & facis eam tremere. Tu Domine omnipotens, qui per aduentum Filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti mundum ſaluaſti, & per eius paſſionem genus hominum redemiſti; Tu hanc aquam per ignem feruentem ſanctifica qui tres pueros, ideſt, Sidrach, Miſach, & Abdenago, iuſſione Regis Babylonis miſſos in caminum ignis, ſeruaſti: tu clementiſſime præſta, vt ſi quis innocens in hanc aquam feruentem manum mittat; ſicut tres pueros ſupradictos de camino ignis eripuiſti, & Suſannam de falſo crimine liberaſti: ita Domine manum illius ſaluam, & illæſam perducas. At ſi quis culpabilis, uel incraſſante Diabolo cor induratum, præſumpſerit manum mittere: tua iuſtiſſima pietas hoc declarare dignetur, vt in eius corpore, tua virtute manifeſtetur, & anima illius per pœnitentiam ſaluetur.*

Non igitur ore bibebant, ſed manum immittebant. Docet hoc etiam hiſtoria quam narrat Gregorius Turonenſis de Diacono Catholico cum presbytero Ariano diſputante, & ad fidei veritatem comprobandam ſic prouocante: *Factis rei veritas approbetur. ſuccendatur igni æneus, & in feruenti aqua annulus alicuius proijciatur, qui verò eum ſuſtulerit ex vnda feruenti, ille iuſtitiam conſequi comprobetur.*

Conditionem hæreticus accipit. Interea Diaconus, diffidentia quadam tẽtatus, vnguentis quibuſdam brachium, manumque illinit. Hæreticus negat periculum ſubire: cum Catholicus brachium exſereret, hæreticus vidit vnguentis delibutum. exclamat aduerſarium magicis præſidijs confidere, non fidei. oritur altercatio. *His itaque litigantibus ſuperuenit Diaconus alius ab vrbe Rauenna, Hyacinthus nomine, ſciſcitanſque quæ eſſet hæc altercatio: vt veritatem cognouit, nec moratus extracto è veſtimentis brachio, in æneum dexteram mergit: annulus autem qui iniectus fuerat, erat ualde leuis, ac paruulus, nec minus ferebatur ab vnda, quàm vento ferri poſſet, vel palea. Quem diù, multumque quæſitum infra unius horæ ſpacium reperit. Accendebatur interea uehementer focus ille ſub dolio, quo ualidiùs feruens, non facilè poſſet aſſequi annulus à manu quærentis: extractuſque tandem. Nihil Diaconus ſenſit in carne ſua: ſed potiùs proteſtatur in imò eſſe frigidũ æneum, in ſummitate uerò calorẽ teporis modici continentẽ. Quod cernens hæreticus ualdè confuſus inijcit manum audax in æneo, dicens: Præſtabit mihi hæc fides mea. Iniecta manu protinùs uſq; ad oſſium internodia omnis caro liquefacta defluxit. & ſic altercatio finem accepit.* Hæc ille. *lib.* 1. *de glor. mar. c.* 81.

Exa-

Exactiores duas formulas,quã ſit illa Auentini,poſt primam huius operis editionẽ nactus ſum,ſi duæ, & nõ vna potius. Eam quæ plenior eſt mihi ſuppeditauit vir eruditione, & religione clarus, & de litteris benè meritus Petrus Pantinus Decanus Bruxellenſis,q̃ in Hiſpania ex codice quodam Bibliothecæ regiæ,litteris Gotthicis ante ſex centos vt minimum annos exarato,diligenter exſcripſerat. De altera me monuit vir Generoſus Marcus Velſerus, omnis antiquæ,& nouæ hiſtoriæ callẽtiſſimus; quam Iuretus ex Cod. M. S. cum notis in epiſ. Iuonis vulgauit,quę in fine adſcribitur cuidam D. Eugenio his verbis: *Hoc iudicium autem petente Domino Ludouico Imper. conſtituit B. Eugenius, præcipiens ut omnes Epiſcopi, Comites, Abbates,omniſque populus Chriſtianus, qui infra eius imperium eſt, hoc iudicium defendat innocentes, & examinentur nocentes,neque periuri perdant ſuas animas malum conſentientes.* Quæ verba non mendoſa modo,ſed & mutila valdè. Suſpectum etiam hoc totum. nec enim credo Ludouicum ſanciuiſſe quidquam tale, cum in capitulaíbus Caroli Magni parentis eius aquę frigidæ probatio diſertè prohibeatur. Deinde quis iſte S. Eugenius? aut quando vixit? Nam de Toletano, non eſt quod ſuſpicere; licet formula videatur eadem cum ea qua Viſigotthi ſunt vſi: Iureti etiam formulæ deſunt aliquot primæ orationes,& alia nonnulla, quæ exſtabant in illa Gotthica, ideò eam hic tibi exhibebo,aſcriptis in margine variationibus ex Iuretina.

INCIPIT EXORCISMVS, vel benedictiones aquæ calidæ,in qua manus ad iudicium Dei mittitur.

Cum homines uis mittere ad comprobationem iudicij aqua calida. Primùm fac eos intrare cum omni humilitate in Eccleſia, & proſtratis in oratione dicat Sacerdos has orationes.

Prima Oratio.

Auxiliare Domine quærentibus miſericordiam tuam, & da ueniam confitentib. Parce ſupplicibus: ut qui noſtris meritis flagellamur,tua miſeratione ſaluemur. Per.

Secunda Oratio.

Quæſumus omnipotens Deus afflicti populi lacrymas reſpice,& iram tuæ indignationis auerte, ut qui reatum noſtræ infirmitatis agnoſcimus,tua cõſolatione liberemur. Per.

Tertia Oratio.

Deus qui conſpicis omni nos uirtute deſtitui, interius, exteriuſque cuſtodi: ut & ab omnib. aduerſitatib. muniamur in corpore, & à prauis cogitationibus mundemur in mente. Per.

His orationibus completis ſurgatur pariter,& coram hominibus illis cantet presbyter Miſſam, & faciat eos ad ipſam Miſſam offerre. Cum autem ad communionem venerint: antequam communicent interroget eos Sacerdos cum adiuratione, & dicat:

Adiuro uos homines per patrem, & filium, & Spiritum ſanctum,& per ueſtram Chriſtianitatem, quam ſuſcepiſtis, & per unigenitum Dei filium quem Redemptorem creditis,& per ſanctam Trinitatem,& per ſanctum Euangelium, & per reliquias, quæ in iſta ſancta Eccleſia ſunt recondita: ut non præſumatis ullo modo ad iſtam ſanctam communionem accedere, nec ſumendo communicare, ſi hoc, uel illud feciſtis,aut conſenſiſtis,aut aliquam ueritatem inde ſcitis, ſeu qui hoc egit noſtis.

Si autem tacuerint, & nullam inde profeſſionem dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & communicet more ſolito: poſtea verò communicet illos. Cum autem communicant ante altare dicat Sacerdos,

Corpus hoc,& ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, *ſit uobis ad comprobationem hodie.*

Expleta Miſſa deſcendat Sacerdos ad locum deſtinatum vbi ipſum examẽ peragatur. Deferat ſecum librum Euãgeliorum,& Crucem, & canat modicam Litaniam. & cum compleuerit ipſam

ipſam Litaniam, exorcizet, & benedicat aquam ipſam, antequam ferueſcat, ita dicendo:

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei patris omnipotentis, & in nomine Ieſu Chriſti filij eius, Domini noſtri, ut fias aqua exorcizata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & contrarietatem eius, & ipſum inimicum: ne ualeat a contendere iuſtitiam Dei ullo modo nec manifeſtationem eius, ipſo præſtante, qui uenturus eſt iudicare uiuos, & mortuos, & ſæculum per ignem. Amen.

Item alium.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei patris omnipotentis, & in nomine Ieſu Chriſti filij eius, Domini noſtri, ut fias aqua exorcizata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & b omnem phantaſiam diaboli; ut ſi hic homo manum ſuam in te c miſerit, & innocens exſtiterit de huius culpa, vel unde accuſatus eſt, pietas Dei omnipotentis liberet eum. Et ſi quod abſit, culpabilis eſt, & d præſumptuoſus in te manum mittere auſus fuerit, eiuſdẽ, e omnipotentis Dei uirtus hoc declarare in eo dignetur: ut omnis homo timeat, & contremiſcat nomen ſanctum gloriæ Domini noſtri; qui uiuit, & regnat Deus per omnia ſæcula.

Oratio.

Domine Ieſu Chriſte, qui es Iudex *iuſtus, fortis, & patiens, & multum miſericors per quem facta ſunt omnia:* Deus *deorum, & dominus dominantium, qui propter nos homines, & noſtram ſalutem de ſinu Patris deſcendiſti, & ex Virgine Maria carnem aſſumere dignatus es, & per paſſionem tuam mundum in cruce redemiſti, & ad inferos deſcendiſti, et diabolum in tenebris exterioribus conligaſti, & omnes iuſtos, qui pro originali peccato ibidem f detenti erant, magna potentia tua, exinde liberaſti: tu* Domine *quæſumus mittere digneris* Spiritum *tuum ſanctum ex ſumma cœli arce ſuper hanc creaturam aquæ, g quam nos igne ferueſcere, atque caleſcere præſumimus, ut rectum iudicium per eam ſuper hunc hominem (nomine illo) h comprobes, ac manifeſtes.* Te Domine *i Supplici ter deprecamur: qui in Cana Galileæ ſigno admrrabili tua uirtute ex aqua uinum feciſti, & tres pueros Sidrach, Miſach & Abdenago, de camino ignis ardentis inlæſos eduxiſti, Suſannam de falſo crimine liberaſti, cæco nato oculos aperuiſti, Lazarum quatriduanum a monumento ſuſcitaſti, & Petrum K mari mergengenti manum porrexiſti, ne reſpicias peccata noſtra in hanc orationem: ſed tuum verum & sãctum iudicium coram l omnibus manifeſtare digneris. vt ſi iſte homo m pro hac reputationis cauſa (videlicet illud vel illud) ad præſens modo manum ſuam in hanc aquam igne feruentem miſerit, & culpabilis n ex hac reputationis cauſa non eſt, hoc ei præſtare digneris, ut nulla læſio, o nulla malitia in eadem manu appareat, per quam ſine culpa calumniã incurrat.* Iterum te Deus *omnipotens nos indigni & peccatores p famuli tui ſuppliciter exoramus, ut q ſecundum uerum & rectum iudicium tuum nobis in eodem loco etiam manifeſtare digneris, quatenus hic homo ex hac r reputationis cauſa ſ (IL) ſi per aliquod maleficium diabolo inſtigante, aut cupiditate uel ſuperbia incitante culpabilis eſt in t facto uel in conſenſu, & u huius probationis iudicium, ſubuertere aut uiolare x uoluerit, malo confiſus y ingenio, manum in hanc aquam præſumptuoſus auſus fuerit mittere, tua pietas z hoc declaret: ut in manu eius dignoſci queat, quod iniuſtè egit, a & ipſe deinceps per ueram confeſſionem pœnitentiam agat, & ad emendationem perueniat, ut iudicium tuum ſanctum & uerum in omnibus gentibus declaretur: per te* Redemptor *mandi, qui uenturus es indicare uiuos & mortuos, & ſæculum per ignem. Amen.*

Item alius exorciſmue,

TE autem creaturam aquæ, adiuro te per Deum *uiuum, per* Deum *ſanctum, qui te in principio ſeparauit ab arida. Adiuro te per uiuum, qui te de fonte* Paradiſi *b manauit, et in quatuor fluminibus exire iuſſit, & totam terram c rigari præcepit. Adiuro te per eum, qui te in Cana Galileæ ſua potentia conuertit in uinum: qui ſuper te ſuis ſanctis pedibus ambulauit, qui tibi nomen impoſuit Siloha. Adiuro te* per

K *ſupplices* al.
k al. *mari. deeſt.*
l al. *in hac oratione.*
m al. *hominibus in hoc man. hic dig.*
n al. *ex hac cauſa, furto, uidelicet uel homicidio, aut adulterio, uel luxuria aut pro qualibet cã culpa modo ad præſens manum.*
o *uel macula.* al.
p *famulitij.* al.
q al. *ſanctũ*
r al. *reputatus.*
ſ *eſt nota criminis ualens. illud.*
t al. *factu.*
u *hoc comprob. iud.* al.
x *uolens* al.
y *puto diſpeſcendum ingenio.*
z al. *taliter hoc declarare dignetur.*
a *ut & ipſe* al. *Reliqua hæc rurſus deſunt in iureti m. ſ.*
b Pant. *manare.*
c Pant. *rigare.*
d Pant. *utte*

per Deum, qui in te Mahaman Syrum ſua lepra mundauit: dicens, Aqua ſancta, aqua benedicta, aqua quæ lauas ſordes, & mundas peccata. Adiuro te per Deum uiuum, ut a *munda exhibeas, nec in te aliqua phantaſia retineas, ſed efficiaris fons exorcizatus ad effugandum, & euacuandum, & comprobandum omne mendacium, & inueſtigandam, & comprobandam omnẽ ueritatem: ut iſte, qui in te manum miſerit, ſi ueritatem habuerit nullam læſionem in te accipiat: & ſi mendacium habet, & iniuſtitiam, appareat manus eius igne combuſta; ut cognoſcant omnes homines uirtutem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui uenturus eſt cum Spiritu ſancto iudicare uiuos, & mortuos, & ſæculum per ignem. Amen.*

a *Pāt. ut te mundã exhibeas, nec in te aliquam phantaſmã ut ſup.*

Poſt hæc exuat eum veſtimentis ſuis & induat eum, vel eos veſtimentis mũdis de Eccleſia, ideſt, indumẽto de exorciſta, aut de Diacono, & faciat eos, vel eum oſculari Euangelium, & Crucem Chriſti, & aſpergat ſuper eos de aqua ipſa, & ipſi qui intraturi ſunt ad Dei examen det illis omnibus bibere de ipſa aqua benedicta, cum autem dederit vnicuique, dicat;

Hanc aquam dedi tibi (uel uobis) ad probationem hodie. Deinde imponantur b *igne ſubter caldaria, et dicat ſacerdos has orationes, quando ipſa aqua caleſcere cœperit.*

b *Pāt. ligna ego ignes.*

In nomine S. Trinitatis, Deus iudex iuſtus, fortis, & patiens, qui es auctor, & creator clemens, & miſericors, & iudicas æquitatem, tu iudica, qui iuſſiſti rectum iudicium facere, & reſpicis ſuper terram, & facis eam tremere. Tu Deus omnipotens, qui per aduentum unigeniti filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti mundum redemiſti, qui per eius paſſionem genus humanum ſubueniſti, & ſaluaſti: tu hanc aquam feruentem ſanctifica, qui tres pueros, ideſt, Sidrach, Miſach, & Abdenago ſub Rege Babylonis Nabuchodonoſor in camino ignis accenſa fornace ſaluaſti, & inlæſos per angelum tuum eduxiſti. tu clementiſſime dominator præſta, ut ſi quis innocens ab huius c *culpa, uel cauſa ſui reputationis, homicidij, adulterij, latrocinij fuerit, & in hanc aquam manum miſerit, ſaluam, & inlæſam inde educas, qui tres pueros ſupradictos, & Suſannam de falſo crimine liberaſti. Ita Domine omnipotens, ſi culpabilis fuerit, & incraſſante diabolo cor obturatum: manum in huius tui elementi feruẽtis miſerit,* d *tua ueritas hoc declaret, ut in corpore manifeſtetur, & anima per pœnitentiam ſaluetur, & ſi ex hoc ſcelere culpabilis fuerit, & per alicuius* e *maleficij, aut per herbas. aut per diabolicas incantationes hanc peccati ſui culpam occultare uoluerit, uel tuam iuſtitiam contaminare, uel uiolare ſe facere poſſe crediderit, magnifica tua dextera hoc malum euacuet, &* f *omnium rei ueritatem demonſtret. Per te clementiſſime pater, qui uiuis, & regnas in Trinitate perfecta. Per omnia.*

c *for. culpæ, uel cauſæ reputat. uel, quod ualde ſuſpicor, hic aliquoties reputatio ſcripta pro barbara uoce reptationis, à*

A L I A.

O Remus. *Deus qui beatã Suſannam de falſo crimine liberaſti. Deus qui beatam Teclam de Spectaculis liberaſti. Deus, qui ſanctum Danielem de lacu leonum liberaſti, & tres pueros de camino ignis ardentis eripuiſti, ut ſi tu libera innocentes, & conſigna factores. Per Dominum noſtrum.*

Et qui manum mittit in aquam, ad ipſum examen dicat orationem Dominicam, & ſignet ſe ſignaculo crucis, & feſtine deponatur ipſa aqua feruens deſuper iuxta ignem, & iudex g perpendat ipſam lapidẽ inligatã ad menſurã. N. infra ipſam aquam more ſolito. Et ſic inde extrahat eam in nomine Domini ipſe qui intrat ad examen iudicij. Poſtea cum magna diligentia ſic fiat. inuoluta manus ſub ſigillo iudicis ſignata vſq; in die tertio, quo viſa ſit viris idoneis, & æſtimata.

En formulam totã, & ritualia, in quibus multa, propter quæ meritò Sedes Apoſtolica prohibuit. Quod hic in fine de obuoluta in tertium diem manu dicitur, hoc eo retulerim: quia ſi præſtigio aliquo manus læſa, uel illæſa, interea, euaneſcente præſtigio, rei ueritatẽ appariturам credebant.

Quoad frigidã puto illã eodẽ modo in vſu probationis verſatam: videlicet Deus, vt in feruenti innocentis manũ ſeruabat ab aduſtione innoxiã, ignis actione prohibita; ſic in frigida aliquando nocentis manũ amburebat cõtrariã aquæ actionẽ tribuens, frigiditate naturali; in ſupernaturalem ardorem cõmutata. Ad hanc me coniecturã ducit ſcriptor vitæ S. Gangulphi Martyris, per hæc verba; *Interim ad quendam uenitũt fontem* (Gangulphus videlicet, vxorque)

ubi

vbi his vxorem uocibus compellat. Multa quidem de te coniux paſſim feruntur fœda & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certò non conſtat, verène an falſo illa dicantur. Tum illa, etiam intrepide iurando, falſos de ſe rumores ſparſos, ait, nec ſe vnquam alieno concubitu pollutam. At Gangulphus; diuina, inquit, prouidentia, quam nihil fugit, vt ſe res habeat, iam certis declarabit indicijs. En fons hic propoſitus eſt, nec frigidus valdè, nec immodicè calidus. In hunc igitur immittere manum, & è fundo lapillum extrahe, & ſi quidem a culpa es aliena, nihil mali patieris; ſin autem polluta es, non ſinet Deus latere ſcelus tuum. Illa beati viri, ſicut alios omnes, ita hos quoque ſermones vecordiæ aſcribens, incunctanter manum iniecit in fontem. Ecce autem, ſimulatque lapillum ſecum retrahere conata eſt, membris ferè omnibus obrigeſcit, & in digitis & brachio, quouſque aqua pertigit, abſtracta cute, nuda cernitur, nihilque aliud miſera illa niſi repentinum interitum exſpectat. a confirmat idem Sigebertus, & ſignificat hunc illum fuiſſe fontem, quem miraculosè ex Campania Vvarenas Gangulphus tranſtulerat. conuictam adulterij vxorem deſeruit: nec diu poſt vxoris hortatu ab adultero fuit necatus. Non igitur hac purgatione ſpectabatur, an aquis mergerentur: confirmat, quod retuli de legatis Ludouici Regis; quo enim pacto decem viri ſecum aquam tuliſſent, in quam toti mergerentur? miſſos tamen cum frigida, narrat Aimoinus. Sic capio quod leges Alſaticæ habebant, vt plebeij & minoris teſtimonij ruſtici, aquæ frigidæ ſe iudicio expurgarent. b

a Su- II.

b R. Ger man. t. 2.

Alia tamen quoque fuit aquæ frigidæ proba, qua quis in aquam totus mergebatur: ſi emergeret tertio, vt innocentem abſoluebant, vt docet Abbas *in capitul. licet in fin. x. ne cler. vel monachi* & cetera; & Afflictus *ad Conſtitutione Regni Neapolit. libr. 2. tit.* 31. vbi eam conſuetudinem meritò Frideric. ſecundo Imper. ridet, quam etiam Lotharius Imp. iam ante prohibuerat in legibus Longobard. c ſtatuens, ut examen aquæ frigidæ per legatos & commiſſarios imperij vbique interdicatur omnibus, & vltra non fiat, & illo prior Carolus Magnus in capitularibus lib. vltim. Prohibuit etiam Pontifex, quiſquis ille, apud Gratianum d & inuali dam iudicauit Lucius his verbis; *Ex tuarum intelleximus continentia litterarum, quod cum H. presbyterum, quia infamabatur de homicidio, a ſacerdotali officio ſuſpendiſſes, prædeceſſoris tui litteras tulit in medium, quibus apparuit eum iudicio aquæ frigidæ, ſuam innocentiam purgauiſſe, & epiſcopum ſuis eum litteris abſoluiſſe. Quia verò peregrina iudicia ſunt inhibita, purgationem quam præſtitit, ſufficere non putantes, mandamus* e &c. admittit accuſationem de nouo, & præſcribit purgationem Canonicam iuratoriam. Vocauit autem *iudicium peregrinum*, quia alienum a canonibus & more iudiciorum ab Eccleſia recepto. Et quia ſolebat aqua huiuſmodi, per clericos benedici, ideò ad ipſam probationem hoc pacto tollendam; dum non inuenirentur clerici ad hoc munus: ſanxit in Conc. Generali Innocen. 3. ne vllus clericus purgationi aquæ ferventis aut frigidæ, ſeu ferri candentis ritum cuiuslibet benedictionis, aut conſecrationis impendat. c. ſententiam ſanguinis ne cler. vel monachi ſæcul. &c. En tibi formulam benedictionis ex dicto libro Gotthico, vna cum colpationibus formulæ editæ a Iureto:

c Li. ti. 54

d d. c. *Mennam in fin.*

e *d. c. ex tuarũ. de purg. canon.*

INCIPIT EXORCISmum aquæ Frigidæ.

* al.*omnes*
*al.*unigenitũ Dei filiũ & p.5.T.q.5.*
* al.deē,*docuiſtis*, ſed additur,*et per ſanctum Euangeliũ, & per ſanctas reliqas quæ in iſta Eccleſia sũt ut non præſum. cõmunicare, neq; accedere ad altare. ſi hoc feciſtis, aut conſenſiſtis ÿs qui hoc egerint.*
*al. *nullus hoc dixerit.*
*al.*ante*
*add.al.*ad laudem & gloriam nominis ſui & ad Eccleſiæ ſuæ utilitatem.*
* al. *expl. miſ. faciat aquam benedictam ipſe Sacerdos, & pergat ad locum ubi omnes probantur. Cùm autem uenerit ad ipſum locum det illis hominib.*

CVM hominem uis mittere ad iudicium aquæ frigidæ ob comprobationem, ita facere debes. Accipe illos homines, quos uis mittere in aquam. Adduc eos in Eccleſiam, & coram omnibus illis cantet presbyter miſſam, & fac eos ad ipſam miſſam offerre, Cum autem ad communionem uenerint, antequam communicent, interroget eos Sacerdos cum adiuratione iſta, & dicat.

*Adiuro uos * homines per Patrem & Filiũ & Spritum ſanctum, & per * Chriſtianitatem quam ſuſcepiſtis, & per Sanctam Trinitatem quam * docuiſtis, & per iſtas ſanctas reliquias uel ſanctam uenerationem quę in iſta Eccleſia ſunt, ut non præſumatis accedere ad hoc ſanctum altare, nec iſtam ſacram communionem accipere ullo modo, ſi hanc cauſam ueſtræ reputationis (hoc eſt illa) feciſtis aut conſenſiſtis, aut ſcitis quis quis hoc egit.*

*Si autem tacuerint, * aut nullam profeſſionem inde dixerint, accedat Sacerdos ad altare & more ſolito communicet. poſtea uerò communicet illos, qui in aquam mitten di ſunt. Cum autem communicat, dicat Sacerdos * ad altare.*

*Corpus hoc & ſanguis Domini noſtri IESV CHRISTI ſit vobis ad probationem hodie.**

*Expleta miſſa * accipiat Sacerdos crucem & Euangelium & incenſum & pergant ad locum deſtinatum cum aſperſione aquæ benedictæ vbi probentur. Et cum uenerint ad ipſum locum * det illis hominibus bibere de aqua benedicta. cum autem dederit unicuique dicat, **

* In libro Iureti magna hic in ſeqq. eſt confuſio, & ut ſup. quædam inaniter repetuntur. Ex quibus tamen videntur quædam poſse explicari.

*Hanc * aquam dedi uobis ad probationem hodie:*

Poſtea coniuret aquam vbi illos mittere debet dicens ita.

Nota in ſeqq. mutilum eſse noſtrum exemplar Gotthicum, ſupplendum ex m.ſ. Iureti: quare ex utroque concinnabo, quaſi vnam formulam; Iuretiana tamen lectione in marginem relata, ne confundam.

*Adiuro te aqua in nomine Dei Patris omnipotentis, qui te in principio creauit, * & te iuſſit miniſtram humanis neceſſitatibus, qui etiam iuſſit te ſegregari ab aquis ſuperioribus. Adiuro * te per ineffabile nomen Domini, videlicet IESVM Chriſtum filium Dei uiui, ſub cuius pedibus elementum ſe calcabile præbuit; qui etiam baptizari ſe in te elemento aquarum uoluit. Adiuro etiam te per Spiritum ſanctum, qui ſuper Dominum in te baptizatum deſcendit * Adiuro te per ſanctam & indiuiduam Trinitatem, cuius uoluntate aquarum elementum diuiſum eſt, & populos Iſrael ſiccis ueſtigÿs trãſire fecit: ad cuius etiam inuocationem Helias, ferrum, quod de manubrio exierat, ſuper te natare fecit. Vt nullo modo ſuſcipias hos homines, nomine IL. illo ſi in aliquo ſunt culpabiles, de hoc quod illis obÿciunt, ſcilicet aut per opera, aut per conſenſum, aut per ullum ingenium: ſed facias eum ſupernatare ſuper te; & nulla poſſit contra te facere aliqua cauſa maleficiorum, nullaque præſtigia dæmonum concinnari, ut inueſtigatio poſſit occultari. Adiurata autem per nomen Dei Chriſti præcipimus tibi, ut nobis per nomen eius obedias, cui omnis creatura ſeruit: quem Cherubin collaudant dicentes Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum; qui etiam regnas & dominaris per infinita ſæculorum ſecula, Amen.*

men Chriſti Ieſu filÿ Dei omnipotentis ſub cuius te præbuiſti; qui ēt in te baptiz. dignatus eſt. al.
* al.*qui te inuiſibili ſanctificatione ſacratum, ad animarum purgationem inenarrabile inſtituit ſacramentũ. Per q[...] & pop. Iſraeliticus ſicc. ped. tranſiuit, et ex aqua ferrũ [...] ſuceciderat Heliſeus diuina uirtute contra naturam n[...] in ſuo manubrio redire fecit: ut n.m.ſ. hunc hom. ſi in a[...] eſt hoc q. 1. obÿcitur ſ. aut opere, aut conſenſu, ſeu conſc[...] uel quolibet ingenio. Sed per uirtutem Domini noſtri Ie[...] ſti reÿce ex te & fac illum natare ſuper te: quatenus cog[...] fideles Chriſti nullum maleficium, nullum præſtigium [...] uirtuti poſſe reſiſtere, quod non detectum fiat & omnib.[...] ſtum. Adiuro etiam te per uirturem eiuſdem D.N. IES. Chri[...] ſti, ut ad laudem illius cui omnis creatura ſeruit, et cui [...] exercitus famulatur clamans S.S.S.D.D. & ut nobis a[...] tibus & eius miſericordiam obſecrantibus obedias, Qui [...] & dominatur per 1. ſ. ſ.*

*biber[...] qua b[...] cta. * al[...] niam[...] omni[...] eade[...] ſa[...] num[...] cantus[...] det[...] nanc[...] re de[...] ben[...] & c[...] deri[...] *al.[...] qua[...] ad p[...] nem[...] Per[...] num[...] Ieſu[...] ſtum[...] rus i[...] iuſtu[...] * qu[...] greg[...] aqui[...] ribus[...] deſer[...] al. *te ē[...] uiſib[...] eſſab[...] p. c[...]*

In Gotthico exemplari immediatè ſequitur;rectius exemplar Gallicum titulum interſerit.

Hominis coniuratio.

*Adiuro * te homo N. per inuocationem Domini noſtri I E S V Chriſti, per omnes Angelos, & Archangelos, & per omnes Sanctos Dei, & per tremendi diem iudicij, & per viginti quatuor ſeniores qui quotidie Dominum laudant, & per quatuor Euangeliſtas Marcum & Matthæum, Lucam & Ioannem, & per duodecim Apoſtolos, & per duodecim Prophetas, & per omnes ſanctos Dei Martyres, per ſanctos Confeſſores, & ſanctas virgines, per Principatus & Poteſtates, per Dominationes & virtutes cœlorum, per Cherubin & Seraphin, per omnia cœleſtia Angelorum agmina, Adiuro te per tres pueros, Sidrach, Miſach, & Abdenago, & per centum quadraginta quatuor milia Martyres, qui pro Chriſti nomine paſſi ſunt, & per Sanctam MARIAM matrem Domini noſtri IESV Chriſti, & per populum ſanctum Dei, & per illum baptiſmum qui te regenerauit per manus ſacerdotis. Adiuro te * vt ſi de hoc furtum aut homicidium aut adulterium aliquem feciſti, aut conſentaneum exinde fuiſti, & ſic habes cor incraſſatum & induratum, vt hoc approbationis Dei iudicium, per aliquod maleficium euacuari vel euertere te poſſe facere credideris: ſi culpabilis es euaneſcat cor tuum, & non ſuſcipiat te aqua iſta, neque vllum malum poſſit * inimicus contra hoc elementum praualere, ſed manifeſtetur vel declaretur Dei virtus in iſto loco per inuocationem Domini noſtri I E S V Chriſti. Propter hoc obnixè te deprecamur Domine fac ſignum tale in homine iſto, vt ſi culpabilis eſt reputationis cauſa, declaretur per hoc iudicium tuum, vel veritas, & nullatenus eum recipiat aqua iſta. Hoc autem fac Domine ad laudem & gloriam tuam, per inuocationem nominis tui, vt omnes cognoſcant, quia tu es Deus noſter benedictus & laudabilis. Per immortalia ſæcula ſæculorum. Amen.*

*Poſt coniurationem autem aquæ exuat eos Dei, veſtimentis ſuis & induat eos veſtimentis de exorciſta & alliget in eis ſingulariter ſinus recta conſuet udinis) faciatque eos oſculari * Euangelium & crucem, & poſt hæc aſpergat ſuper vnumquemque ex ipſis de iſta aqua benedicta, & dicat adiurationem ſequentem, & proijciat eos ſtatim ſingulariter in ipſam aquam. Hæc autem omnia facere debet ieiunus, & neque illi antea comedant, neque ipſi qui eos mittant.*

Sequitur exorciſmus.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis & in nomine I E S V Chriſti filij eius Domini noſtri, qui regnat cum Patre & Spiritu ſancto: vt fias aqua exorcizata ad effugandam & euacuandam omnem poteſtatem, & omne phantaſma diaboli vt ſi iſte homo deſcenderit in iſtam aquam, & innocens eſt de huius reputationis cauſa, pietas Dei omnipotentis liberet eum, & recipiat eum tuum elementum. Et ſi culpabilis eſt & præſumptuoſus in iſtam aquam deſcenderit non eum recipiat; ſed declarari dignetur virtus tua in eum: vt omnis homo timeat & contremiſcat nomen gloriæ tuæ ſanctum. Per cuncta ſæcula ſæculorum. A. Domine libera innocentes & condigna factores. Amen.

Habes (Lector) ritum vniuerſum huius probationis per aquam frigidã, quì olim in vſu, & quem canones Pontificii vetant: non propter verba vel ſolemnia ritualia, quæ pleraque pia, etſi non deſint aliqui in his næui; ſed propter ipſam rem, & quia hæc a vulgò paullatim recepta fuerant Pontificib. tamen Romanis reclamantibus; Nam Pontifices meritò damnabant hanc Dei ductum: vt dicat populus, quia Deus noſter iudex eſt, cuius poteſtas in ſæcula ſæculorum Amen. Hæc forma verbis breuior & ſuccinctior eſt, ſenſu tamen conuenit cum Gotthica.

* ſeqq. mutila & mendoſa.

* inimici. Panti.

d. in al. *al. *ſanctum Eu. & ſanctam cr. & ſanctificatis omnibus aqua benedicta, cum timore & reuerentia Dei ſi ſus de eius clementia, proijciat in aquam.* Et nihil amplius habet cod. Iureti.

*Mariam omneſque virgines, & per cunctum populum ſanctum Dei, vel per ſanctum baptiſmum in quo renatus es. Si tu hoc malum feciſti, ex quo culparis, vel aſſenſum aut baiulaſti, aut in domum tuam recepiſti *, aut inde conſcius *, aut conſentaneus exſtitiſti, coram omnibus dicito. Quod ſi diabolo ſuadẽte, celare diſpoſueris, & culpabilis exinde es: euaneſcat cor tuũ incraſſatũ & induratum, & non ſuſcipiat te aqua incredulum et ſe*

** Adiuro & contes per Pa..m, & fil..n, & Spi..um ſa..um, et per ſan- cta & in di..uum Tri..tatem & ..r omne Angel. & Archã. & ..r omne ..rinci- pa.., & po..ates, D..inatione ..quoque & virtute & per D..edilia, C..ub. & Se..hin, et pe.. diem tr..endum iu..ij Dei: ne..on & u..ti qua tu.. ſenio- re..ri coti di..udant D..n, & pe.. qua- tu.. Euan- ge..as, & pe..anctos A..tolos qu..ue M..tyres & Confeſ- re..necnon pe.. ſan- ct.. Dei, Ge..tricem*

Dei temerariam tentationem, & miraculi quaſi Iudaicam poſtulationem. Et obſeruatione dignum eſt, obtinuiſſe paullatim vbique Pontificiam prohibitionem, primùm quo ad reliqua crimina: deinde poſt D. Bernardi tempora etiam quoad hæreſim; abuſum denique hæſiſſe in ſolo crimine Maleficij ſeu Magiæ: ita tamen hæſiſſe in hoc crimine, ut ſine vlla Dei inuocatione ſine vllo ritu pietatis aliquid præferente, quaſi per ludum Iudices hac proba abutantur quibuſdam dumtaxat in regionibus. Nam hodie in multis Germaniæ locis maximè Vveſtphaliæ circulo, vtuntur hac proba, in maleficis indagandis; quas enim fama, vel aliarum depoſitione ſuſpectas habent; eas ſtatim abſque vlteriore inquiſitione capiunt, captaſque extra vrbem deducunt; & in aquam frigidam ita conijciunt, ut dextra manus ſiniſtro pedi, ſiniſtra verò dextro pedi ſit alligata; & ſi ſupernatant, veneficas vehementius ſuſpicantur, & idcirco duriori ſubijciunt quæſtioni: ſin ſubmergantur, innocentes eſſe credunt. De hoc genere purgationis ſeu potius probæ conſtitit, illicitam eſſe: ſed Nouatores, qui à Romana Eccleſia deſciuerunt, mirè digladiati. Licitam eſſe mordicus defendit, Arnold. Scribonius Philoſophus Marpurgenſis: illicitam contra oſtenderunt prolixè, non Vvierus ſolùm & Bodinus; ſed inſuper libellis ex profeſſo, Ioannes Euuichius, Hermannus Neualdus, & Auguſtin. Lerchemerus; & ex I. C. Oldendorpius, Hotomann. Ioann. Borcholt, Venatorius & alij, quos citat & ſequitur Godelman, *libr. 3. de Lamijs capitul. 4.* quos ego, ut eiuſdem ſectæ homines non magni facio, ſed hęretico Scribonio obijcio, ut ſaltem intelligant Nouatores: hanc eſſe ſuorum communem opinionem, a qua in iudicijs non tam temerè deberent recedere. Poſtea prodijt libellus cuiuſdam Iureconſulti; qui, ex Catholicis vnus & ſolus, hucuſque (quod ſciam) ſcriptis hunc iudicum abuſum defendere conaretur. Res magni eſt momenti; & proinde diligenter, non obiter tractanda & diſquirenda veritas, non uerborum copia; ſed rationum momentis. ſit ergo,

Excuſus liber Coloniæ apud Gymnicũ anno 1568. Defenſio pro bæ aquæ frigidæ &c.

QVESTIO QVINTA.

De proba (vt vocant) aqua frigida, qua ſtrigibus explorandis in Germania quidam vtuntur.

SECTIO PRIMA.

Diſcutitur opinio & rationes Adolphi Scribonij.

Vilh. Adolphus Scribonius, huius ſententiæ, & praxis iudiciariæ acerrimus defenſor, conatur eam ſtabilire rationibus partim phyſicis, partim hyperphyſicis, ad phyſicam enim pertinet, quod dicit de dæmonis leuitate, ſagarum pondus ſuper aquas ſuſtinente: ad theologiam uerò, quod de odio et antipathia aquæ ac ſagarum.

Sed ut hoc commodius intelligatur, accipite dicta illius, ut ſunt a Richio *a* repræſentata; cui & alii ea referentes, hac in re, conſentiunt: *b* non ea contraho etſi poſſum facilè, ne quis me calumniari ſuſpicetur.

a c.4. 229. b Gelm. c.4. feld. malef. conc. 1.

Dicit ergo ille, hanc ſupernatationē Sagarum prouenire ex Satanica leuitate, vt cauſa efficiente.

Satanā enim eſſe natura leuiſſimum, vtpote plus de aere, quàm de aqua participantem. & ideo poſſe illas ſuſtentare ſuper aquis; duobus modis, vel ſe ſupponendo ſagis, & eas quaſi dorſo eleuando, uel etiam ſe ijs vniendo, & toti illarum corpori, occupatione & poſſeſſione quadam, infundendo; non quidem hypoſtatica vnione, aut mixtione phyſica intrinſecè coadunando; ſed leuitate ſibi conna-

ta illis quoddammodo, per preſentiam ſuam, data & quaſi communicata. *cacodæmon ergo* (inquit) *ſubſtantialiter in ſagis diffuſus, eas retinet, quantum ſcilicet ad ipſum ſpiritum qui ſine ſua eſſentia eas inhabitat, non quantum ad ſubſtantiam partium corporis ſagarum. Leuitas ergo ea non eſt, quæ a forma corporis immediate prouenit; ſed aduentitia, externa, & aliunde accepta*. Hæc ille, vt obſcurè, ſic ſane mendose. Obſcuriſſime: quia vel hoc tantum voluit, ſagas a dæmone ſuſtentari, prærogatiua leuitatis, quæ ex aerea natura in eo vim habet aquis emergendi; idque ſubingreſſo corpus dæmone, vt ſolet ſubingredi energumenas: tuncque illas emergere more vtrium inflatorum: vel, ſi hoc nō voluit, certè falſitatem ſententiæ non intellectæ his inuolucris verborum perperam coaggeratorum contexit & obruit. Mendose verò, quia vterque modus ille ſupponit dæmonem aereum habere corpus; quod alibi refutatum. igneum potius haberet, & ſic ab aqua extingueretur, vel aquam excalefaceret, & ebullire cogeret; quæ ambo experientiæ & rectæ rationi repugnant.

Illa etiam ſecum pugnant: cacodæmonem ſubſtantialiter in ſagis diffundi, & ſpiritum ſine ſua eſſentia eas inhabitare. Quis etiam credat ſagas omnes eſſe a dæmone poſſeſſas, vt ſunt arreptitij ſeu energumeni, & vt fuere Gergezenorum ſues? hoc ipſæ ſagæ negant, & experientia refellit. Si obſidet, quomodo apparet foris illas accedens? an duob. tum eſt in locis? an verò exit & redit, cùm lubet? poſſet credo: ſed ſic facere non credo. Deinde ſi hoc facit eius leuitas; cur ceteri energumeni non ęquè leues, cur ſubſidunt in aquis? cur merſi porcorum illi greges? quia noluit eos ſuſtinere? iam ergo non leuitas illa naturæ dæmonis, ſed voluntas hoc operatur. Hoc verum eſt. & eo redit res, cum addit Scribonius; Satanam vt Dei lictorem eas ſuſtinere; & quia lictori non licet præſcriptum iudicis excedere, ideo fieri, vt nec ſontes merge-re, nec inſontes ſuſtentare dæmō queat ne inſontes periclitentur, euadant ſontes impunitæ. Sed hoc iam ad hyperphyſicam refugium eſt, de quo ſtatim. Contra illam leuitatem fortiter etiam vrget, quòd grauitas & leuitas proprietates ſunt rerum corporatarum; quare non magis conueniunt dæmoni, quam animæ rationali. Sed audio neſcio quā ſpiritualem leuitatem. Si quia dæmon ſpirituali leuitate præditus eſt, hoc poteſt, certe & anima poterit, quæ ipſa quoque ſpiritualis tota, & proinde leuis tota, & tota in toto corpore, & in ſingulis corporis partibus ſubſtantialiterque diffuſa, nō inhabitat modo, ſed informat etiam. Hoc vero non poſse animam, norunt, qui natare nō norūt, & aquas aliquando ingreſſi. Si animæ leuitas hoc nō poteſt, ratio clamat, nec dæmonem corpus ingreſsum poſse, ratione ſuæ leuitatis. ſi ſuſtinet, ſuſtinere quia corporea illa mole potētior, eam loco poteſt mouere, vt doctum libro ſecundo.

Confugit tandem Scribonius ad Dei voluntatem & prædeſtinationem, *Quid ſi*, inquit, *dicerem Deum ipſum ſagarū quas ſcilicet uerè reas nouit, corpora ſingulari quadam et ſpecifica leuitate induere, qua in ſuperficie aquarum ferātur? inde certè non ſequeretur, Deum ab operibus creationis non ceſſaſſe. Ita enim prædiſponere potuit, ut ſi quæ ſagæ futuræ ſint, ſpeciali quodam modo in aquis nequaquam ſubmergi debeant. Vtrum uero hoc omnipotentiæ diuinæ contrarium eſſe dicetur? utrum etiam uoluntati, quia non expreſsè ſignificatum eſt in ſacris litteris? minimè*. Nos vero illud fatemur Deum poſse cum lubet. dubitamus an vnquam libuerit. indicia nulla inuenimus, cur credamus voluiſse? multa habemus argumenta, quę noluiſse, & nolle doceant. ideo petimus probari, quam affirmant, Dei voluntatem: & experientiam, quam adducunt teſtem, vt fallacem nō ſemel, mox refutabimus. Quæ vero de noua creatione addit, non extra chorum modo ſunt ſaltantis, ſed etiam delirantis quid enim ad rem illa?

Addit, A quam ipſam ſagas in ſe ferre non poſse. cur putas? *quia* (inquit) *Deus opt. max. ſuo prudentiſſimo iuſtiſſimoque iudicio ab omnibus inde ſæculis elementum aquæ prædeſtinauit ſalutari hominis lauacro, ut qui a peccatis abluendi eſſent, & Chriſti Ec-*

ecleſiæ initiandi, huius baptiſmate vterentur, & per hoc medium noui homines facti, quaſi per ianuam in Chriſti regnum ingrederemur, qui prius reiecti fueramus. Quandoquidem, inquam, Vatiniano quodam odio eas accuſat, & reÿcit: vt ſi maximè pro viribus tentent, non tamen ſubmergi poſſint. Ecce iam (lector) non a dęmone petitam cauſam efficientem, ſed ab aquæ natura. Quia inſitum illi odium in maleficas. inſitum autem ab auctore naturæ; qui cum aquas creabat, iam mente cunctorum præſcia ſtatuerat aquas fore ſalutis noſtræ inſtrumentum. itaque inſeuit odium aquis, illarum quæ ſalutis & ſuæ & aliorum oſores, & vexatrices. Sic enim mox explicat. *Et quodnam* (ait) *eſt illud odiũ? aquæ Deo placuerunt, quibus vſurpatis peccata hominum ablueret, atque purgaret: in baptiſmate Chriſto Dei filio nomina noſtræ primum damus, & eius albo incorporamur, adeoque in ciuitatem Dei vt germani ciues recipimur: ideoque omnes, qui ſalui modò fieri volunt, ſacræ huic aquæ baptiſmali immergi, ac purgari oportet: at ſagæ, ſpreto iſto diuino lauacro, toti Trinitati, Deo Patri, Filio, & Spiritui ſancto, ſciẽtes volentes renunciant, & nihili Dei creatoris opera, nihili ordinationes, & creaturas facientes; peccatores, & apoſtatæ omnium aliorũ ſiũt peſſimæ. Cum autem hoc ſcelere in toto mundò nullum ſceleſtius vnquam definiri aut reperiri poſſit, quid dubitem dicere? ſi ſagæ non ſubmerguntur aquis, id fieri ob peculiarem iſtam antipathiam, uidelicet quod elementum aquæ nolit illas intra alueum ſuum recipere, ſed omnino reſpuat & omnibus modis fugiat: hunc ſcilicet in finem, ut peccatrices eiuſmodi manifeſtetur. Nam & creaturæ inanimatæ ſeruiunt prædicationi & gloriæ nominis diuini: ut ſcilicet cœli, ita quoque elementa enarrant gloriam Dei, tũ alias, tum in hoc; ſi peccatum & iniuſtitia ab illis reuelata puniatur. Aqua in baptiſmate eſt ſacramentum, eſt ſignum, eſt ſigillum initi inter Deum & hominem baptizauum noui fœderis. Quid ni igitur eodem modo, ſignum aut iudicium eſſe poſſit, diſſoluti illius, & fracti iterum fęderis? Et hanc rationem ſiue cauſam facillimè dixerim eſſe ueriſſimam: ut ſi aliæ nullæ admittendæ eſſe uideantur, una tamen hæc recipienda ſit.* Hactenus ille; in cuius verbis quædam ſunt veriſſima, ſed non aptè allata ad id probandũ, de quo ambigebatur. in quib. facilè agnoſcas ſpiritum illum, qui ſcripturæ teſtimonijs gaudet abuti, & ſemper ſumma vi adniſus, vt mendacio veritas ancilletur. Spirituales illas aquæ prærogatiuas, regenerationis ratione illi competentes, agnoſcimus Catholici. Sed quid ſi dicerem, cum Principibus Nouatorum, quorum ſummam puto Marpurgi eſſe auctoritatem; prętogatiuam hanc aquæ ſingularem non eſſe: nonne corrueret huius antipathiæ fundamentum? At ecce, Lutherus, cùm ab eo quæſitum fuiſſet: num, deficiente aqua, liceat baptizare in lacte, aut cereuiſia? principio quidem, inopinata fortè perculſus interrogatione, hæſitans, dixit; id diuino iudicio committendum: recollecto poſt ſpiritu, & illo ſuo afflatu entheo, ſubiunxit: quicquid balnei nomine nuncupari poſſet, id cenſendum minimè ineptam baptiſmi materiam *a* Neque Martin. alter, kemnitius ille, Leiſeri oraculum, ſatis certo credidit, num elementum hoc aquæ neceſſariã baptiſmo materiã præberet: hoc enim ſi Chriſto Domino affirmanti, *b* & Apoſtolis magiſtrum ſequentibus, *c* crediſſet; nunquam quæſtiones illas; an hic vel ille liquor, ſit naturalis & vera aqua, otioſas vocaſſet; *d* cùm ijs de neceſſitate aquæ ad baptiſmum ſiue de neceſſaria ſacramenti huius materia, inquiratur. Nec etiam Caluinus id credidit; qui apertiſſimam Chriſti Domini locutionem *Ioan.3.* allegorico ſenſu accepit; &, per *aquam*, intelligi voluit non elementum illud aquæ; ſed ipſum ſpiritum Sanctum, qui dicatur aqua, eo quòd animos noſtros abluat: quia ſine baptiſmo ſaluari hominem poſſe putauit, atque ita præiuit, clarumque ſignũ Anabaptiſtis ſuſtulit ad gehennam. Sed nos hęc omnia Lutheri, Kemnitii, Caluini deliria deteſtamur. viderit Scribonius tamen, quid illis ſit reſponſurus, ſi hæc ſua dogmata torqueant, in imaginariam antipathiæ chimæram. Habemus Catholici, Deo laus; habemus arietes fortiores. *e* Miramur interea; & Caluini ſtrophas, atque tropos: & Lutheri vecordiam iuxta ridemus. vt enim de hoc nunc loquar; cùm & lacte, & iuſculo carnium ſiue herbarum,

a *In* ... *conu* ... 17.

b *Io.* ...

c *Act.* 8. 36. *Act.* 10. ... 47. *Eph.* 5. 26.

d *Iam.* ... *Con.* *Tr.* ... *ca.* ... *ſeſſ.* 7.

e *ut* ... *inf.* *ſect.*

rum, & vino, & ſimilibus liquidis ablui poſſumus, negari nō poſſet illa balnei vſum præbere poſſe; & quo quidq; ad abſtergendum aptius; hoc etiam efficaciorem baptiſmo materiam præbiturū. an ergo id quod Hebræi vocant, *aquam pedum*? pax auribus quæſo & naribus ſit, ſordet fætetque. Luthero ſoli, eiuſque delirium hoc proterue tuenti, tale lauacrum, tale balneum contingat; ſed ea lege, vt, pro honeſta ſtrigilecula, illi ſcopæ taxeæ, quibus ſtrigmenta deradantur, & amurca nitro condita, pro ceromate, adhibeantur: ſicque ſtringatur toto enixè corpore, pumicetur, leuigetur. nihil illo mundius, nihil bellius, nihil Augiæ ſtabulis dignius inuenietur.

Quid ais Scriboni? Vatinianū aquæ in ſagas odium eſt? an ergo aqua prædita ratione? ideò enim iraſci belluas & odiſſe negant philoſophi, quia ratione carēt. Metaphoricum, inquies, odium, intelligo; & quale in plantis cernimus. Sed etiam talis in plantis amor, qui tamen in aqua, & alijs elementis nullus cernitur; niſi quædam ad locum ſuum, quoniam is ad eorum conſeruationem putatur facere, propēſio. Si ſagas odit aqua, ceteros amet. vnde hoc probabis? fateris video, naturalem huncamorem non eſſe; vllum nec odium ſanè: ſed vis ſupernaturalem hunc affectum eſſe. quæro, an eius ſibi conſcium elementum aquæ, an ignarum? non dices conſcium. quid enim abſurdius? quia nec ſenſu quidem præditum, quanto minus cognitione? & hoc neceſſarium foret, vt ſagas a ceteris diſcerneret. Sed non diſcernit etiam, cùm & hæreticos alios & hypocritas, ſic Diui Bernardi tempore, expuerit. Eius verba poſtea recitabo *ex ſerm. 66. in Can.* Ignarum eſt ergo, & ſic mouetur a Deo. Nouone motu, quoties ſaga aquis inijcitur? non hoc ſatis explicat: & videtur velle ſemper hoc operari decretum Dei, ab eo tempore quo Deus aquę elementum creauit; & ex hoc Dei decreto ſemel ſancito, vim hanc aquas accepiſſe, ſicut herbæ nimirum vim illam ſibi ſimilis per ſemen, producendi, lege illa primitiua, qua iuſſæ Gen. 1. *Germinet herbam terra uirentem & facientem ſemen &c.* Nihil dubito, ſi hanc legē Deus ab initio poſuiſſet aquis, hanc illis in perpetuum vim competituram. Sed vt hoc credam a Deo factum, neceſſe ſit alias adferri probationes, vel ex ſcripturis, vel eccleſiaſtica traditione. in re tanti momenti ſolis niti coniecturis; hoc verò nec ſobriæ, nec ſanæ mentis eſt, vel ſapientiæ. Omnes nos ſalutari lauacro ablui neceſſe eſt, vt ſalui ſimus: quid tum? nemo hoc Catholicorum negat: negant nonnulli Nouatores. Huic ſacro baptiſmati, totique ſacratiſſimę Trinitati ſagæ renunciant: hoc quoque fatemur, & ideò cunctis ſupplicijs digniſſimas, & ſcelus earum atrociſſimum profitemur. quid inde conſequitur? Odere idcirco illas aquæ & exſpuunt onus moleſtum. credo, vt aquę viuę cadauera: ſed fors hoc propter aquę & aeris copiam, quę in cadauera ſe inſinuauit. Viua corpora mergerentur, non ſupernatarent. Verum audio hoc fieri, quia ſagas aqua prodere mauult, quam celare crimen: & ſic quaſi præconē agit. ſcio creaturas omnem laudare Deum, & gloriā Dei enarrare: ſed hoc nō faciunt, eo modo, quo Ioſue iuſſit Achanum dare Deo gloriā non quo Pharizæi id a cæco nato exigebant; ſed ſua pulchritudine, ornatu, vtilitate, & efficacitate, quā ipſis Deus tribuit, opificis & creatoris ſui bonitatem, ſapientiam, diuitias & potentiam hominibus annunciant. Illa verò confeſſio & indicatio, & vt ita dicam præconium, ſiue mauis accuſatio; quam cō fingit Scribonius: ſacris litteris, concilijs, Patribus, & Eccleſiaſticis monumentis noua eſt, & inaudita: quare nec veroſimilis, nec credibilis, nec tuta. ſcilicet alia nobis media Deus non reliquit, ad explorandam veritatem. Signū eſt initi cum Deo fœderis? hoc ſcimus & credimus dicenti Deo. ſignum vt credamus eandem eſſe fœderis violati, poſtulas? da ſimile teſtimonium, & credemus. Das nullum? non credimus iſtud, qui illud confitemur. Deinde nō aquæ quatenus eſt aqua, vt inſtrumento, neque vt ſigillo, ſalutem tribuimus noſtram: ſed quatenus ad aquam acceſ

ſit forma baptiſmalis. ſalubriter illa ab luit, quando verbum acceſſit ad elemẽtum: tunc enim factum eſt Sacramentum, quod nudum prius erat elementum. Tolle verbum; nec ſacramentum, nec ſigillum agnoſco. tunc dicam ęque laudem Dei & gloriam nobis annunciari per terram, per aerem, per ignem: & quæram cur non hæc æque ſagas prodant? cur illis aer ſpiritum non reddit difficiliorem, & lenta prodit præfocatione? cur non ſubſidit terra, & medias haurit, vt ſic prodantur? cur non aer illas ſolo allidit; & viciſſim reſultu, vt pilas, terra in aerem repercutit? cur ignis illis communem ſe cum ceteris prębet creaturis? Equidem ſi odio ſunt vlli elemento, igni erunt odio. nam ignem illæ præ ceteris elementis odere & mutua ſolet eſſe antipathiæ ratio. Sunt & alia plura, de quibus ſequenti Sectione.

SECTIO II.

Excuſſa ſententia & rationes I. C. cuiuſdam Catholici.

I. C. quem dicebam, & cuius parco nomini, primum dictum Scribonij de Diabolo ſagas ſuſtentante reijcit; cenſet enim nullũ hic eſſe factum, nullum miniſterium, neque operam vllam dæmonis; ſed Dei omnipotentis ſolius
a *c. ult. nu.* 238. per ſuos miniſteriales angelos bonos, id exſequentis. *a* Qua in re, quam mi
b *ſupr. nu.* 239. nus ſecuram ſit ingreſſus viam mox oſtendetur: illud autem ab eo conſultè fuit additum his verbis: *b licet ſæpe holitor ſit opportuna locutus, tamen multum inter erit* Dauuſne loquatur an hæros: *ideo ne ſcientia vel ſenſuum altitudine potiùs, quam exercitij Chriſtianæque charitatis pondere hæc ſcripſiſſe uidear; totum dependere me à ſanctæ matris Eccleſiæ auctoritate profiteor, nihilque quod eidem in ullo aduerſetur, determinatè, multo minus obſtinate, defendere uelle.* Salutarem profectò clauſulam exoſculor, & hanc illi mentem gratulor; ſperoq; futurum vt, cùm Eccleſiæ ſententiam Canonibus priſcis luculenter expreſſam viderit; cùm rationum ſuarum & imbecillitatem, & communis ſentẽtiæ vim, atque momenta diligentius perpenderit, libraritqueque; ſeſe illi ſit ad iuncturus. prudentis ſanè eſt, communem potius Theologorum & Iuriſconſultorum Catholicorum ſequi orbitã; quam recentium & Nouatorum ratiũculas, prima ſpecie fucum aliquem acuminis præferentes, amplecti. Maiorq; apud ſinceri iudicij homines auctoritas eſt, traditæ a ſummis Pontificibus praxis & doctiſſimorum totius Europæ virorum ſcriptis conſignatæ; quam aliquot latrunculatorum, vulgi opinionem ſequentium, periculoſæ experientiæ, & vſurpationis. Ego nihil in hac tractatione ſcientiæ exquiſitioris vel ſenſuum altitudinis profiteor; ſed tamen ſtudium veritatis, & diligentiam, & lucem nonnullam, pro ingenij mei tarditate, & imperitia ſcribendi, ſpondeo. Spero cõcertatorem, vt vult alios ipſum ab omnibus fermè diſſentientẽ benignè ferre: non ægrè laturum, ſi ſoli ipſi non conſentiam, vt cum tot viris clariſſimis & doctiſſimis conſpirem & ſentiam.

In primis quod ſupponit pleroſque Iudices hac hodie vti proba; id ſcio verum non eſſe; niſi fortaſſis de ſola loquatur Germania. Nam in Italia, Hiſpaniaque (vbi illibata Canonum auctoritas) penitus nulli ea nũc vtuntur. In Francia & Belgio, vel nulli omnino vel adeo pauci, vt eorum ratio habenda non ſit; ijque nõ niſi indoctiores, & rurales iudices. In ipſa Germania, doctiores quique hunc vſum improbare cœperunt; & illi ipſi, qui nondum deſeruerunt, cum ſcrupulo & anxietate, metuque erroris id faciunt: vt patet ex epiſtola Vv eſtphalorum ad Godelmãnum miſſa, & eius operibus inſerta. Plerique etiam, vt I. C. illi Germani quos citaui *quaſt. 4. ſect. ultim.* teſtantur, paullatim in deſuetudinem multis in locis eam abire. Hoc ergo ſenſu vera eſt inſcriptio operis illius; *hac proba pleroſque hodie iudices uti*. Hoc præmiſſo,

Sententia ſcriptoris illius (vt eam non minus fide, quam compendiosè totam ante oculos proponam) in ſumma hæc eſt; *Quando indicia ſufficientia ad com-*

comprehenſionem adſunt, tunc comprehendi debere: (quod certũ eſt) *quando vero contra incarceratum vehementiores præſumptiones (etiam ſpecies facti) accederent, tales vt communiter ad torturam ſufficientes eſſe poſſent; tunc non eſſe confeſtim quæſtioni ſubijciendos, ſed adfirmius robur præcedentium indiciorum, probam hanc aquæ primitus adhibendam; non ad reum per hanc conuincendum, ſed præparandam & muniendam torturæ viam, & momentum faciendum tantò confidentes.* a

a ille nu 4.

Conſidera (*lector*) iuxta hanc ſententiam duo, primùm concedere auctorem, ad pœnam ſiue ſupplicium inferendum non eſſe adhibendam hanc probam; ſed tantum ad torturam.

Deinde quoad torturam; eã non vtendum iudicibus ad ſupplementum quando deſunt ſufficientia ordinario iure indicia; ſed tantum ad confortationem præcedentium indiciorum, alioqui ſatis validorum ad torturam; idque dumtaxat, vt iudex ſic confidentius poſſit ad torturam procedere.

Ex quibus patet primò, quàm exigua ſit & quàm non neceſſaria ad iudiciariam inquiſitionem hæc proba. ſolum enim prodeſſet ad torturam, idque non niſi quando iam ad torturam ſunt indicia ſufficientia. ſi ſunt ſufficientia: iam non neceſſitatis res eſt, ſed abundantioris tantùm cautelæ, & quaſi curioſitatis. Rurſus, ſi certum à Deo miſſum ſignum eſt; cur non vt ad torturam, ſic etiam ad condemnationem quoq; adhibeatur, eodem modo? v. g. vt confidentius iudex condemnet. Imò maior videretur eſse neceſſitas huius probæ; quando teſtimonijs conuicta ſufficienter ſaga, torturam tolerantia eluſit: quam in caſu, quo probã aduerſarius requirit: adeo, vt niſi omni tempore prohibita hæc foret, tunc potius eã vtendum videretur.

Illud etiam non capio, quod ſubdit, *pleraſque è leuioribus indicijs comprehenſas vbi generali inquiſitione facta, nulla quæ adminicularentur indicia ſuperuenirent, aut ante aut poſt aquæ probam; purgatione canonica indicta, ac eiuratione ſolemni præmiſſa, per ipſos dimiſſas eſſe & reſtitutas* (*ſic aiunt num. 28.*) benè quod dimiſerint: non benè, quòd probam tunc inſtituerint. Nam ſi tantùm erant indicia ad capturam ſufficientia; ius illis non erat, (ex ipſorummet ſententia) cogendi ad hanc probam: tunc enim dumtaxat aſserũt probæ huic eſse locum, quando, ad priores illas pro captura, vehementiores aliæ præſumptiones accederent & inſurgerẽt. quæ communiter ad torturam ſufficerent (vt dictum ab ipſis *num.* 24. Deinde, ſi hæc legitima probę ſpecies eſt; ad canonicam purgationem veniendũ minimè fuit. cedo enim, vel mergebantur, vel non. ſi mergebantur? cur vt innoxias non ſoluis? cur adigis ad vlteriora? nonne ſat expurgata, quæ Deo iudice expurgata? certè conditio hæc vulgarium huiuſmodi purgationum ſemper fuit; vt quibus euentus fauiſset, ei ſe iudex fauitorem exhiberet; abſolueretque, quem vel aqua vel ignis abſoluiſset.

Si ſupernatabant: quid adhuc teſtimonijs egebatis? certè non niſi; quia probæ veſtræ in omnem partem certitudinem noueratis. non ergo hæc Dei miraculum eſt; ſi incerta, ſi dubia. Vos ipſi præiudicio veſtro cauſam præuaricamini.

Sed addunt *b* experimenta innocentium quorundam; qui, cùm vellent probare ſponte ſua, mergebantur: ſicquè faſſi ſunt cognatos affineſque ſuos, quos videbant immerſabiles, verè culpæ reos eſse; imò & ipſi ſe accuſatores ac vindices præbuerunt. Vnumque narrant exemplum his verbis; *E diuerſo contigit vetulam quandam ſtipite arundineo nixam (quæ antè complures annos maleficij, vna cum marito & ſorore, inſimulata & comprehenſa, his ſupplicio abſumptis: illam quod & leuiores tum contra ſe quàm contra ceteras præſumptiones militarent, pariterque grauida & partui proxima eſſet: in exilium fuerat relegata, vbi contra identidem geminatum ac ſub pœna Magiſtratus interdictum, prouincia ac habitationi ſuæ ſe intuliſſet) comprehenſam ac aquæ ad ſubmergendum hoc anno 1594. adiudicatam, carnificique traditam, tanta po-* b nu. 29. & 30.

tentia

tentia aquis ſeſe ſæpius, interdum & vſq; ad humeros uidendam extuliſſe, & quaſi ebulliſſe, & proſiluiſſe, ut demergente, & obtrudente eam ſæpius cõto carnifice, ſub aquis vix contineri potuerit: exſtititquè tum multorum ſermo, ipſam niſi tanta uehementia conto per carnificem fuiſſet depreſſa, ac in aquis detenta, facili & quidem celeriori negotio, quàm homini eſſet poſſibile, enataturam ac euaſurã fuiſſe.
a *num.*31. Hãc ſcriptor, hoc indicio fretus, *a* nihil dubitat maleficam & comburendã fuiſſe potius, quàm ſubmergendam. Ego hic rurſus hæreo. ſi comburenda: ergo vult indicium ſufficere ad morté, & cõtradicit ſuæ poſitioni; qua ad tor
b *num.*24. turam dumtaxat eo vtendum cẽſuit. *b* Item, ſi conto eam ſub aquis carnifex potuit detinere & mergere: non igitur Deus hoc per ſuos miniſteriales angelos bonos exſequitur, & ſagas arcet ac repellit ab aquis, vt poſtea dicet ipſe *n.*238. Nam quis hominum robur vincat angelorum? ſi angeli expellebant: qui fieri potuit, vt conto carnifex, angelis contranitentibus, eam potuerit ſubmergere, & aquis præfocare? Non igitur erat cur dubitaret, & tam multa ſcriptor ille meditaretur circa hanc fa
c *num.*32. 33. 34. ctiſpeciem; *c* ſed paucis poterat concludere. hic effectus à vi naturali non manat; nec à Deo manare putandus: non enim Dei voluntas, & miniſtrorũ eius efficacitas, in hac vna malefica irrita foret, reſtat, vt vis enatandi extrinſeca ſit, & ab illo; qui hominum gaudet interitu ac deceptione cuius tamé conatus oẽs à miniſtris iuſtitiæ Deus, vt plurimum, patitur ſuperari. Video hic dæmonem conanté pactis conuentis ſtare, & ſagam vndis expellentem: video vinci à conto carnificis: qui id fieri poteſt? certè digitus Dei hic eſt, carnifici victoriam tribuentis, quia iudicium Dei exſequitur. Si hæc & conſimilia veriſſima meditatus fuiſſet: nõ confugiſſet ad illam regulam, qua putat difficultates oẽs decidi & exhauri-
d *num.*35. *cum ſeqq.* ri. *d Iudices indicijs quæ ad torturam de iure ſufficiunt præcedentibus, poſſe in ſupplementum plenioris & legitimæ probationis, aquæ probationem, ſine conſcientiæ læſione, ita facere, ut dilucidò, & ſtrictè lictori mandato ſufficienti interuallo interiecto, apparere ipſis ac omnibus circumſtantibus, de natatione uel ſubmerſione delata, ſufficienter poſſit.* addit & alias cautelas circa modũ. primò hoc interuallum vnum eſſe debere, & aliquanto laxius, ſaltem ad ſolius iudicis non carnificis arbitrium diſtinctũ & temperatum: debereque iudicem aduigilare, vt omnis fraus, colluſio, fucus, indiligentia, vel implicatio abſit. Cautela hæc bona eſt, ſi res ipſa licita foret. Solent enim oẽs mergendi & natandi imperiti, ſed & periti, dum merguntur; antè quàm aquis præfocentur, aliquoties ſupra aquas capite, & interdum humeris efferri, conante quantũ poteſt natura hominis conſeruationẽ. diligenter itaq; videndum ne quid tale hic eueniat, quod Magiæ aſcribatur, vel miraculo. Ideò ſuſpicor addi ab auctore; iudicem omni cura perſpicere debere, quid naturæ; quid miraculoſo indicio ſit tribuendum. Sed fruſtra ſunt cautelæ oẽs; nec vlla humana prudentia vnquam poterit ſanctum efficere, quod; quia illicitum eſt; vitandum erat. Neque nunc diſputamus, quid iudici faciendum vt hoc iudiciũ exerceat cautè & circumſpectè? ſed an vllo id ei modo liceat exercere?

Quod poſtea *num.*38. requirit, non accedere iudicem ad hoc experimentum, niſi vehemẽtiſſima, & pluſquam ad torturã ſufficientia præceſſerint indicia: id pugnat cum iis quæ *nu.*24. & *num.*35. dixit, ſufficere præſumptiones vehementiores, quæ ad torturam communiter ſufficerent. ſi ſufficiunt, quæ ad torturam ſufficiunt: cur nũc requirit, pluſquam ſufficientia? ſi præceſſerunt pluſquam ſufficientia; quid hac opus proba? ſicut enim ad condemnationem, vbi reus legitimè conuictus, vel, ipſa facti notorietate, res luce meridiana clarior eſt; hęc proba foret ſuperflua: *e* Sic etiam, ad torturam ſuperflua erit; quando ſufficientia ad eã habentur indicia. Nec enim ſuperfluæ inquiſitiones iudicibus permiſſę ſunt, *ut dicebitur lib. ſeq.*

Quod addit *num.* 39. diſcrimen eſse inter maleficos & alios criminoſos: & in maleficis, propter difficultaté probandi, maiorem licentiam iudicibus

conce-

concedi, vt ſcilicet hæc aquæ probatio admittatur; in criminibus ceteris non admittatur, ſed in ijs canonicæ & ordinariæ purgationes ſufficiant. itē, peculiare eſſe hoc in maleficio, qđ licet Panorm. (quem DD. alij veteres ſunt ſecuti) cenſuerit in aquæ frigidæ purgatione ſupernatationē eſſe documētū innocentiæ; tñ in ſolo crimine maleficij cōtrarium notandū. id vt gratis dr̄, gratis poſſet negari, & ex dictis D. Bernard. *ſerm.66. in Cant. in ſ.* vbi idem hęreſi & hypocriſi tribuitur, falſum apparet. Nobis nunc tñ ideſt minimè negligendum. ex eo .n. pellucere poteſt vanitas vel probæ, vel defenſionis ei⁹. Etenim ſi hęc proba ad condemnationē inſtitueretur poſt torturā, aliquid fortè ad rem pertineret, qđ de difficultate probationis in hoc crimine prætexitur. Nā difficultas tota, quę in hoc crimine peculiaris iudicibus occurrit; inde naſcitur, qđ ſagę plerumque tormenta eludant, per ſomnum vel indolentiam: ante tormenta verò, ad indicia quæ pro tormentis ſufficiant, lōgè plura inuenias momenta cōtra ſagas, q̃ contra adulteros, vel nefariæ veneris reos. plures .n. correi ſunt ſagarū, & hoc crimen non occultius admittitur, q̃ iſta quæ dixi; in quibus vnicus dumtaxat eſt conſcius, & ſecreta thalami quæruntur, quodq; dici ſolet, etiā ſoli & aſtris reliquis ea occulūtur. Cū itaq; velit auctor hanc probā ad torturam dumtaxat præmitti: non eſt, quod in hoc ſagarum crimine peculiare ius introducat. Ceterum qđ à ceteris criminib. non modò hoc excipit, ſed etiā contrariam illi quandam ab extrinſeco cōditionē appingit: ſcilicet etſi criminoſi alij iuſtè accuſati mergantur, tñ in hoc crimine ſagas mergi nō poſſe. hoc certè, ſi rōne criminis fieret; cōſequeretur eas mergendas; qñ de alio crimine (puta furti) accuſatæ, iuxta ritū illum veterē, de quo Panorm. egit, aquis inijcerētur, ſi noxię forēt: quęro igitur, mergentur, necne? Si mergēdas dicat; contrà, ſed illam quā narrauit *nu.*30. patet, merſam non fuiſſe vi ponderis ſui, ſed violentia cōti deprimentis: & tñ ſagam fuiſſe dixit, & dānatam dixit, quia ex filij mandatū bis infregerat, atq; ita non pp maleficiū. nec enim rōne maleficij ad aquas dānaſſent, vbi moris eſt ad rogum mitti iuxta leges imperij. Si dicat non mergendas: certè iam ſequitur, hāc ſupernatationē non eſſe introductā dūtaxat à Deo, ad dirigendū iudicē, in eius criminis iudicio, de quo diſceptatur. tūc .n. nō ageretur, nec iudex inquireret, an eſſet rea maleficij, ſed an eſſet rea furti, puta, vel adulterij. In quibus criminibus deciperetur tūc hac proba iudex. Nā dū de furto quęrit, ſi non mergitur (quia ſaga) certè abſoluet eā quę verè furti rea ſit, quia nō demerſa: & iō à furto immunis cēſenda. Nec ad rē facit, qđ hinc indicium capiet maleficij. Quid ſi .n. nulla concurrerint alia, eò qđ etſi ſaga ſit, nulla tñ de ipſa ſuſpicio habebatur? certè iudicis officiū erit dimittere; quā miraculo Deus ſagam eſſe docuit. Si non dimittit: iniquus erit iudex, qui furti ream, diuino expurgatā iudicio, non dimittit. vides in quot ſe ſtimulos cōſcientiæ inijciāt; qui has Nouitatum ſuperſtitiones, vulgariaq; ſequūtur opinamenta. Nūc videamus quibus rōnibus ſuā probam defendat, & ſingulis ordine rn̄dere conabor. habentur *eius c.*2. & toto poſtea *cap.*4. vbi excurſionē vnam prolixiſſimam addit, qua narrat & deſcribit Dei prouidentiā ſuauiſſimè oīa regentem, & mortalibus optimè, ne dæmon illos decipiat, prouidentem: & per angelos cuſtodes ēt ſingulorum elementorum oīum ſatagentem. hanc quidem probā peragere per eū, qui aquæ præeſt elemento. Multa in iis deducendis accumulat, non certa, nec probata. Et q̃uis oīa forent certa & probata, nihil tñ nos ea premerent. Eſto .n. Deus impedit ne dæmon nos opprimat, vt vult & poſſet: ergo nullum lædit? vbi Iob? impedit Deus ne nos, ac iudices & magiſtratus præcipuos ad lubitum decipiat? ergone ſemper & oēs? vbi Achab ore deceptus pſeudoprophetarū? vbi Suſanna falſo crimine dānata? Quod deniq; dicit *nu.*223. pauciorum miraculorū hodie cauſam eſſe, fidei inconſtantiā & teporē; ea quid ē vna eſt; ſed

melior

melior alia, quia ſtabilita iam ſemel fide, minor eſt vel nulla neceſſitas eorũ. Et qđ *nu.* 226. addit opera oĩa rerũ creatarum ſiue bona ſiue mala Deo eſſe attribuenda, id niſi ſanè explicetur, catholicum non eſt. nã culpæ mala ſeu opera quibus peccant hoĩes, Deo, qua mala sũt, tribui fides vetat. Sed puto eũ đ actu naturali tm̃; & nõ morali ſẽſiſſe.

1. *Arg.* eius, pro hac proba, eſt, inter alia multa, id quoq; à iudicis arbitrio pendere, vt probationib. iis pro arbitrio vti poſſit, quas adhibẽdas iudicat, & iis credat, quãtũ iis probatum exiſtimet, vt Hadr. Imp. cenſuit. *a* *Reſp.* Probationes iudici eatenus eſſe arbitrarias, vt iis ex legũ præſcripto ſic vtatur; vt nullas aſſumat, q̃ iure prohibitæ sũt, qualis eſt iſta de qua agitur: nullas ẽt, quas Deum offendere vel putet, vel putare debeat, qualem iſtã eſſe poſtea oſtendã. hoc ſanè quod de arbitraria iudicis licentia in criminalib. ſæpè iactatur, ſuis cancellis, ex Iuriſperitorum ſanctionibus, poſtea lib. ſeq. includam, & licentioſam proteruiã voluntate, pro ratione, abutentium, frenis velut infrunitum animal conſtringendam moderandamque docebo.

a lib. 3. §. eiuſdem D. de teſtib.

2. *Arg.* præſupponit, iure canonico non prohibitam eſſe hanc purgationẽ in crimine maleficij. quia ius canonicum non dicit expreſsè, non licere in hoc crimine hac proba vti; & q̃ expreſsè prohibita nõ ſunt, illa ſtare nõ prohibentur. *b* tum quia creſcente delicto modus pęnę & tormentorũ dẽt creſcere. *c* Ex hoc fundõ ſic argumentatur. Hoc crimen quotidie augeſcere videmus: licet igitur iudici genera veritatis inquirendæ inuenire noua, nõ prohibita. qđ probat multis DD. dictis generalibus. *Reſp.* Fundũm præſuppoſitum eſſe vanũ, falſum q;. Quia ſic poſſet ꝓbare in maleficij crimine ad eruendã veritatem, ẽt duellum indici a Principe poſſe. Nam nec duellũ in maleficij crimine indici, eſt iure prohibitũ, expreſsè facta mẽtione maleficij. ſic poſſet de ferri candentis proba hoc idem inferre. Sed cũ in his, pateat illationẽ hmõi non eſſe faciendã; ſatis apparet, nec de aquæ frigidæ proba, hoc dici poſſe. Sicut ergo duellũ fieri non põt ad probationẽ maleficij, idcirco dũtaxat; quia duellum fieri gñaliter prohibitum fuit; non poterit ẽt hæc proba adhiberi, ꝓp eandem generalem prohibitionẽ. Nec .n. ſolent leges purgationem aliquã prohibentes addere, vt non liceat ea vti in tali, & tali crimine: ſed ſimpliciter vetant ea vti. quia qui generaliter prohibet, oĩ in re id prohibet: qui furari, is prohibet aurũ, argentum, ferrũ furari: qui candente ferro experiri prohibet, is prohibet experiri in oĩ caſu, quo ratio prohibitionis procedit. Qui ergo prohibet canõ vti iudicẽ probatione aquæ frigidæ, prohibet ea vti in oĩ crimine. quia nullũ eſt crimen, in quo prohibitionis ratio æquè non militet. eà .n. hic eſt, quia ſuperſtitioſum, & incertum, & cũ Dei tentatione coniunctum eſt hoc genus probationis; vt ipſimet Canones indicant, citati ſuperiore qõue 4. *ſect.* 3. *in fi.* *d* & *ſect.* 4. *e* quibus diſerte & annullantur tales purgationes aquæ frigidæ, & prohibentur litigãtes eas pręſtare, & iudices prohibẽtur poſtulare. Et Doctores oẽs tam Theologi, quam Iuriſconſulti ad vnum, hãc accepere; vt generalem prohibitionẽ, neq; putarunt ſibi vllum crimen excipiendũ, neq; vnquam de maleficio excipiẽdo, in hunc vſq; diẽ vel ſomniarunt: quia videbant prohibitionis rõnem æqualẽ in maleficio, atq; in ceteris criminib. Generaliter & ſine criminis vllius exceptione (nullã .n. addũt) locuti ſunt Theologi, iuriſperitiq;. *D. Tho. in 2. 2. q. 95. a. 8. in ad. 3. & ibi Caiet. D. Antonin. 4. p. tit. 15. c. 34. §. 2. Binsfeld. 2. p. de confeſſ. malefic. q. 1. poſt vlt. concl. Petr. Tyræus lib. de dæmoniac. edit. 2. Pet. Greg. lib. 48. Syntagm. c. 19. Abbas in c. licet in fi. nec cleric. vel monach. Matth. de Afflict. ad lib. 2. Conſtitut. Regni. tit. 31. Turrecrem. in d. c. conſuluiſti. Abb. & Ancar. in c. fi. de purg. vulg. (vbi benè loquitur) Andr. Alciat. in Compend. Iudiciarij proceſſus. Iudoc Damhauderius in pract. crim. c. 43. Nauarr. c. 11. Manual. nu. 39. Nicol. Remig. lib. 3, Dæmonolat. c. 9. Andr. Gail. lib. 2. de pace publica c. 7. nu. 24. (vbi ſicut & Ancar. expreſsè addit, eſſe Mortale peccatum) Ioan. Althuz. admonit. ad Iudic. idem tenue-*

re

b arg. l. necnon 28. §. quod eis. in verb. ſed ſi leges nõ prohibeant. D. ex quibus cau. maio. in integ.

c l. relegati. D. de pœn.

d *c. nam 2. q. 5 c. in li que in 2. q. 5 c. con ſti. 2*

e *c. e. rũ de Canon ſenten ſangui Ne cle monac ſacul.*

re Ioachim. a Beuſt, Borcholt, Venatorius & alij citati a Godelmanno d.c.4.nu.23.& nu. 27.qui addit,hanc cōem Dd. ſnīam,approbari quoq; ab omnibus facultatib. Iuridicis Academiarum Germaniæ. Sanè cum canones ſic expreſſe loquãtur, & generatim ab oībus Dd. intelligãtur(nec .n. vel vnũ Theologũ Catholicũ, vel vnum Iuriſconſultũ pro ſe adducunt aduerſarij. Cuiacius .n. in Feud. tm̄ meminit moris priſci,non verò eũ laudat vel ꝓbat) nonne ab Academiarum & Doctorũ recedere cōi conſenſu,canonum innixo & menti & verbis,ꝑꝑ leuiculas rõnes, temerarium & inconſultũ eſt admodum? Fruſtrà igitur ſibi hoc effugio blandiuntur. ſatis .n. expreſſa eſt prohibitio canonũ. Quia negatio malignantis eſt naturæ, & vniuerſim deſtruit,ꝗcquid eã ſubſequitur. Modus pęnæ augeſcit cũ delicto; qñ legib. ille modus nõ aduerſatur:hũc aduerſari iã palam eſt. Hac vite fracta,cedo alterã.

Tertium arg. ſimile eſt ſequentibus,ꝗ oīa multum habent verborũ ſed parũ ſtringunt: reducã analyticè ad ſua enthymemata vel ſyllogiſmos. ſic .n. vis rõcinationum optimè intelligitur, & fucus oīs remouetur. tertij ergo argumenti ſummà hæc eſt. Iudices poſſunt & debent eam adhiberè pœnã, quam rei maximè metuunt,& ꝑꝑ quam ipſi alijq; exemplo territi efficacius à delicto deterrebuntur: hmõi, quo ad maleficas,ſunt ignis & aqua.ergo his elementis,iudicibus in hoc crimine potiſſimum vtendum. *Reſp.* primò ſi quid hoc argũm valeret, probaret ẽt de ferro candenti: de quo tñ id nec ipſe aduerſarius aſſerit:qđ ſi aſſerit;nõne Dd. omnibus Canonibus, & alijs quoq; *a* manifeſtè ſe opponit?quod cuius modeſtiæ ſit, ipſe viderit. Si quid ẽt valeret; probaret non in maleficis tm̄, ſed & in homicidis,et in alijs criminibus: qđ tñ aduerſarius in aliis negat. Ignis .n. tormentũ maximè metuendũ eſt,tã latroni,ꝗ̃ Lamiæ. Præterea quæro,cur aquam magis metuant Lamiæ, ꝗ̃ fidiculas & eculeum: quia (inquiet) illi queunt reſiſtere, huic non queunt. Sed cur huic nequeunt? Deus(inquit)non permittit. Vnde noſti? experientia. ſic

21. Men- na in fi.d. c. nſului- ſti cap.ex tu i. d. c. fer ntiam & p.ſi.de pu. uulg.

ſemper principiũ petitur. *Secundo reſp.* Maiorẽ abſolutè falſam eſſe;ſi ſit propoſitio vniuerſalis,adhiberi .n. nõ poſſunt à iudicibus pęnæ,quibus iura vel legitimæ cõſuetudines nõ ſuffragant: hæc vero aquæ frigidæ vſurpatio, Dei tẽtatrix eſt, & iuri aduerſatur,ac proinde vſus eius corruptela eſt, nõ cõſuetudo. Si negat vniuerſalẽ eſſe ꝓpoſitionẽ, corruit ſyllogiſmus, ꝗa peccat in mõ.

Quartum arg. Ad veritatem indagandum vti debent iudices mõ qui magis fauet vtilitati publicæ. talis eſt hæc proba. igitur ea vtendum. Min. probatur: quia tendit ad conſeruationem publicę vtilitatis, ad ſalutem ac recõciliationem humani generis, oīumq; terræ fructuum prouentum. *Reſp.* Minorem falſam eſſe: probàtionem verò eius ſupponere, quod erat probandũ. Non .n. quęritur;an maleficas quę veræ maleficæ ſunt, & quas eſſe iudici conſtat,puniendæ? item an iudex modis legitimis quibuslibet vti poſſit? cõſtat .n. affirmatiua horũ pars,ſed quæritur,an iſte modus ſit legitimus. & in hoc fallitur ſcriptor ille. quia putat, vt actus aliꝗs ſit legitimus, & bonus; ſufficere, ſi per eum quis ad bonũ finẽ tendit. Nonne bonum,ægro ſanitatem conferre, ſanè ſi finẽ ſpectes? ſed ſi per maleficium conferas,vel vt per fornicationem aut aliud peccatum eo tendas, actus erit malus, & lethalis. cur? nõne ad finem bonum tẽdebat? ita,ſed per medium non bonum. Idem hic aſſero bonum ad finem tendere iudices hos;ſed peccare,quia per mala media, nempe ſuperſtitionem & tentationem Dei. Præterea hoc quoq; argũm laborat vitio, quo præcedens. dum plus probat, quàm intendit; nihil probat. ad eundem enim finem tenderet iudex per duelli, vel ferri candentis purgationem: & tamen hoc ei non licet.

Quintò. cõſtat experiẽtia ſagas probam aquæ maximè vereri & deteſtari,eo ꝙ ſciant ſe ſic detegendas; veriſimile ergo eſt illas tali indicio conuictas,nõ auſuras ſubire eculeũ, vel ſaltẽ in eo nõ negaturas, qđ ante in aquis coram omnibus palàm fecerunt. *Reſp.* conſequentiam hanc nihil valere.

Deinde,

Deinde, ſi hanc maxime deteſtãtur; qũo ſolent ſe illę huic probę offerre tã frequenter? Item, vnde ſciunt certò, ſe ſic detegendas? niſi quia pacti ſibi talis conſciæ ſunt. Si pacti conſciæ; fit hoc igitur dæmonis opera, qđ aduerſarius negat. Deniq; potius crediderim, illas tunc libentius eculeum ſubituras, & tormenta pertinacius laturas, vt tolerantia diluant pręcedens aquæ indicium. ſic enim caſſum redditurę conatum illum improbi iudicis.

Sexto. Indicia depoſitionis & denũciationis ſociorũ & cõplicum, incerta ſunt & fallacia; ergo põt iudex ad eorum robur hanc probã adijcere. Anteced. probatur tum quia malefici potentiores ſolent ſe laruis obtegere: tũ quia Diabolus põt innocentiũ vultus in conuentibus exhibere: tũ quia conuentus tales incerti, & imaginarij sũt. *Reſp.* Primò nec conuentus eſſe imaginarios & incertos oẽs; contrarium docui *ſuper. lib.* 2. nec oẽs ſemper laruati interſunt, vt ẽt illic docui. nec diabolus à Deo in hoc crimine permittitur innocentes exhibere, vt ẽt docui, *eodem lib.* 2. ſic falſum antecedens. Sed ſi illud concederẽ, & nunc pro cõfeſſo haberem; inde tñ nõ ſequeretur illatio illa. Poſſunt .n. illa indicia, alijs legitimis indicijs roborari (de quib. agetur *lib. ſequenti:*) &, vt nulla forent indicia legitima alia, præſtaret reũ nocentẽ abſolui, q̃ ex prohibitis indicijs & illegitima probatione condẽnari, teſte Stephano Pontifice. a Deniq; hoc argũm ẽt probaret, de oĩ vulgari purgatione.

a *in d.c. conſuluiſti.*

Septimum arg. ex verbis D. Binsfeldij, contra eius mentem, non dicã calumnioſè, certè non oĩno candide detortũ & contextũ eſt; quibus, vir ille & doctus & pius, iudices ad puniendũ maleficiũ iſtud hortatur: & ꝓbat in hoc crimine plus deferendum teſtimonio complicũ, quã in ceteris criminibus: ex his concludit aduerſarius, hãc ergo probam recipiendam: quia hæc proba eſt certior illis teſtimonijs. *Reſp.* nec eſſe certiorem, ſed incertiorẽ; quia nullus homo tã mẽdax, quã Diabolus, cuius hęc proba pacto nititur: nec ad rẽ pertinere certior ſit, nec ne. Rõ enim diſſimilis valdè eſt harũ ꝓbationũ teſtimoniorũ ꝓbatio diuino, naturali, et poſitiuo iure nitit: ꝓba hęc, vt iã ſępè dictũ; ſed ſeq. ſect. probãdũ; oĩ iuri repugnat.

Octauum arg. teſte Binsfeldio, indiciũ homicidij ex cadauere ſanguinãte coram occiſore petitũ, vĩ ſoli diuino miraculo adſcribendũ: ergo ſentiendum ſimiliter de ſagis ſupernatantib. *Reſp.* quid de antecedente ſentiam, hoc opere non ſemel me indicaſſe; ſed eſto, ſit adſcribendũ miraculo: an eadem ratio huius probæ? dicis. non probas. Ego qui nego, diſcrimen dabo. Nulla in ſanguinis illa miſſione cã ſubeſt ſuſpicionis, de pacto cum dæmone: nihil illic miſcetur ſuperſtitioſi: non quęritur illic à DEO ſignum, & proinde, nec Deus tentatur: quæ omnia reperiri in proba frigidæ docebit ſequens ſectio.

Nonum arg. ait inconuincibile eſſe, ſi diligenter aduertatur: aduerte igitur quæſo (*lector*) mecum, & herbã para, quã victi victori porrigamus. Sed q̃d hoc? an montes parturiuere? certè nihil hic reperio *a nu.* 65. vſq; ad *nu.* 70. qđ vim habeat argumenti, niſi iſtud: Iudices à maleficis, in ijs, quę ad iudicium eiuſq; ordinem pertinẽt, nec lædi nec impediri poſſunt. Dæmon ab initio mundi ſemper oĩa conatus fuit & conatur, ne malefici puniãtur, & vt amaſios ſuos eripiat iudicibus: ideoq; perſuaſerat olim oĩa, quæ fatentur, illuſarum mentiũ eſſe ſomnia: ſicq; cõſecutus diu fuit, vt impunitate & contemptu iudicum, mirè numerus creſceret reorum. Eadem ex cã tam maleficæ, q̃ dæmon ſummoperè vellent lædere, & exterminare oẽs iudices: quòd nequeant, fit, quia Deus non ſinit; cuius poteſtas eſt infinita, dæmonis finita. ſi ergo tantopere Deus ptãtem ſuã oſtendit in defenſione & tutela iudicũ in hoc crimine; quare non idem planè volet, & operabitur Deus *circa executioni huius aquatilis proba: quæ quaſi index eſt, & miniſter ad huius maleficialis hæreſeos veritatem retegendam ac agnoſcendam?* Sic. n. ille concludit, ex pręmiſſis quas narraui, breuiter, hoc ait: Deus potentiam ſuam oſtendit in tuendis iudicib. contra dæmonum & maleficorũ inſidias,

vult

vult igitur eam oſtẽdere quoq; in crimine eorum detegendo. *Reſp.* Quid, ſi negem conſequentiã, & dicam argũm à purè particularib. procedere? Deus hoc facit, ergo & iſtud vult. Si dicas probari conſequentiam: quia, vt decet Deũ iudices tueri ne lædantur; ſic decet eos dirigere, ne fallãtur. *Reſp.* nunquam illos falli, qñ vſi ſunt modis & medijs à iure cõprobatis. Non .n. fallitur iudex, qui nocẽtem abſoluit, quẽ acta docent innocentẽ, vel non docent nocentẽ. Nunquã falli, ſolius Dei eſt. neq; hoc iudicijs humanis competit. Præterea multa crimina ſępe Deꝰ vult in ſequenti ſæculo in ſolidũ puniri: iõ ea permittit hic latere. At reip. melius conſultum ſi deprehẽdantur: ſanè. ſed an Deus ſemp qđ ſingulis rebuspub. vtilius; id facere tenetur? Quid ſi illas punire velit? Poſſit ẽt dicere; vtilitatẽ illam reip. honori diuino cedere; hunc ſæpè expoſcere, vt crimina quædã futuro vltimo iudicio reſeruentur expianda. Nonne eodẽ argũ idem de furibus probem & ſicarijs? Deus potentiã ſuã oſtẽdit in Iudicibus & miniſtris alijs iuſtitiæ tuendis, vt exiguo numero aliquando & plures & ferociores cõprehendant, eorumq; vitẽt gladios: ergo ẽt volet hanc prouidentiam ſuã extendere ad criminis eorum detectionem. Deniq; nõ ſemper iudicia hæc ſine oĩ impedimento procedunt, vel læſione iudicum, aut miniſtrorum iuſtitiæ, *vt docui lib. 3.* Ecce, quã leui manu & breui falcicula, ſtuppeus arietis tã inuicti funis diſciſſus, machinam exarmauit.

Decimum, ſors conſultoria permittitur; quatuor conditionibus concurrẽtibus: hęc proba eſt quædã ſors conſultoria, & in ea inueniuntur cõditiones quatuor illæ. nam non fit in electionibus Eccleſiaſticis: ſed fit in rebus Spiritualibus & ad animæ ſalutem pertinentibus; & fit cum reuerentia, & ex neceſſitate defectu aliarum probationum. poterit igitur hac iudex vti. *Reſp.* Hanc ſortem non eſſe conſultoriã, ſed diuinatoriam. nã conſultoria ſors quęrit, quid agẽdum vel iudicãdũ ſit; hocque de futuro: diuinatoria, quid euenturum ſit, vel quid factũ, latens. In hac proba verò non quæritur de futuro, neq; de eo quid faciẽdum; ſed tantum de præterito ſiue de culpa & commiſſo non aperto. Diuinatoria igitur hęc ſors foret. Prohibita ergo hæc proba, vt ceteræ ſortes diuinatoriæ. Imò & cõſultoriæ ſortes hodiè prohibitę sũt, nec permittit nos Deus voluntatẽ ſuã per extraordinaria, & iure Eccleſiaſtico vel S.S. non approbata media inueſtigare. *a* Vide quæ dixi ſup. c. 2. q. 7. ſect. 4. Neque hic adſunt quatuor illæ conditiones. nam deeſt neceſſitas. *b*

Vndecimum, *c* mallei malef. auctor ex Scoto dicit licere vti abſq; Mortali ad tollendũ maleficium remedijs vanis & ſuperſtitioſis, dũmodo ſine alio maleficio fiant: & deſit omne pactum cum dæmone, ẽt implicitum: quia hoc eſt deſtruere opera diaboli, qđ eſt laudabile, Hubertinus & Goffredꝰ putãt maleficia poſſe per eandem artem deſtrui, per quã facta ſunt. Imp. ẽt *in l. eorum. C. de malef. & mathem.* permittit maleficia quæ in bonum finẽ diriguntur, nẽpe ad ſalutem hoĩum, &c. Cum igitur in hac proba deſit pactum oẽ, deſit ẽt maleficium: licebit iudici ea vti, ẽtſi aliquid ſupſtitioſi admiſceretur. *Reſp.* imprimis hic non agi de maleficii deſtructione, ſed tm̃ de probatione maleficij cõmiſſi: & proinde hic opus Diaboli nõ deſtrui, ſed tm̃ indicari. Deinde pactum hic non abeſſe. Imp. quoq; illam conſtitutionem (niſi dicas eam tm̃ toleranter loqui, non verò approbatiue) iniquã eſſe, & diuino iuri contraria; quia ius diuinum oẽ maleficiũ prohibuit. nec .n. facienda ſunt mala, *d* vt eueniant bona. Hubertini verò Goffredi, & vt vĩ Mallei malefic. opinionem; nos lib. 6. copioſè refutaturos, q ſanè, quoad deſtructionem maleficij per maleficium, eſt erronea: *d* quoad deſtructionem per ſuperſtitioſa tantũ media, temeraria eſt, vt minimũ: quia ſuperſtitio ſemper eſt in vitio & peccato, nec vnquam licita *e* dicenda. Nec Scotus aliud dixit, *in 4. d. 34. q. vnt.* vbi hæc tractat, q licere maleficia, ſignum tollendo, deſtruere: quod verò ſuperſtitioſis & vanis uti remedijs liceat, Scot. non dicit. ſed de hac re dicentur

a tex. in c. ſortes. 26. q. 5.
b vt docui ſup. ſect. 1.
c p. 2. q. 2.
d art. Pariſ. 5. & 6.
e vide D. Tho. 2. 2. q. 95. & quæ diximus li. 1. c. 1. & d. art. Pariſ. 5. tex Leui. 19. & 20. & c. admoneant. 26. q. 2. cap. nec mirum 26. q. 5.

tur alias plura lib. 6.

Duodecimum eſt, omnia quę ab hominibus fiunt, ab intentione eorũ ita iudicanda, vt ſi intentio bona ſit & doli expers, peccato vacua ſit actio. quia peccata non ſunt, ſi volũtaria nõ ſunt: ideò ſi iudex putans hoc ſibi licere, bona intentione & citra dolum, ad veritatem inueniendam hoc vtatur remedio, vel nihil, vel parum peccare. Confirmatur 1. quia in rebus, quæ ad fidem non pertinẽt falli, vel nullũ vel paruũ eſt peccatũ. Confirmatur 2. hoc argumẽtũ, quia iudices, teſte Menochio, *a* duplex arbitriũ habent, vnũ aſtrictũ, & ligatum: alterũ liberũ & plenũ; qđ dici põt, *conceſſio ab homine uel lege facta qua poſſit iudex ſemoto iure, æquitate & rõne, ſed proprio ductus appetitu, a dolo tamẽ alieno, quod placuerit ſtatuere.* Conf. 3. tũ quia alioqui facilè ſagæ, ſine hoc probæ genere, iudicia eludent: & experiẽtia docet illas nulla Canonica purgatione meliores fieri: tũ quia iudicibus adimi tur vnica rõ certi aliquid ſtatuendi, & ſic moleſtijs & ſcrupũlis innumeris inuoluuntur. Ex his oĩbus *a nu. 82. uſq; ad* 91. concludit *uix ullum uel neglecta legis, canonisuè, uel temerata religionis piaculũ pertimeſcendum eſſe illi iudici; qui proprio ductus appetitu, a dolo tamen alieno, ac pleno illo arbitrio utitur, cognoſcendæ per hanc probam ueritatis.*

Reſp. plurima hic occurrũt diſcutiẽda, quorum iã pars explicata, pars fuſius explicabitur lib. ſeq. Imprimis illa regula, vt ſit Theologicæ doctrinæ cõſentanea ſanè, eſt intelligenda; quę à ſola intentione, peccati petit rõnem. Nam cùm peccatũ ſit triplex, infirmitatis, malitiæ, & ignorantiæ; *b* illud qđ ex ignorantia cõmittitur, bona cũ intentione cõmitti põt; & peccatum tñ eſſe. *c* Vt accidere certum eſt, qñ vincibilis ignorantia eſt: tunc. n. bonam intentionẽ, nõ prorſus excuſare eum, qui facit, qđ ſcire debuit, ſibi non licere; certius eſt q̃ vt probari nuncà me debeat. *d* Solum qđ ab ignorantia oĩno inuincibili ſit, caret oĩ peccato; q̃a cenſetur oĩno inuoluntariũ: vincibilis ſolummodò minuit peccatum, affectata verò augẽt. efficit. n. vt ſit peccatũ ex malitia. conſiderandum itaq; quãliter ignoret iudex, ſibi hac proba vti non licere. Si hoc ſcire, & diſcere expreſsè noluit, tunc ignorantiam directè affectauit: ſi verò aduertens, vel facilè potens aduertere, ſe diſcere poſſe ac teneri, occaſionẽ tñ diſcendi oblatã neglexit; indirectè tunc laborat ignorantia affectata: & ſicut prior eſt expreſsè reus ob peccatũ malitiæ: ſic poſterior implicitè, & interpretatiuè eodem recidit. totiesq; ſic peccabit quoties vel directè, vel indirectè, qñ ſe diſcendi iterum occaſio obtulit, diſcere vel expreſsè noluit, vel neglexit. *e* Quæ in Iudicibus locum habent, quia hoc addiſcere tenentur: eo ipſo enim q̃ iudices ſunt, tenentur ſcire, quæ officium iudicandi exigit: tenenturque, qui rudiores ſunt, conſiliũ petere à doctis & pijs viris. quare cùm hoc negligunt, à ſupina ignorantia excuſari nõ poſſunt, cùm tã facili negotio, cõſulendo Academicas Facultates, hoc queãt diſcere. Quod ſi tñ aliquis contenderet rẽ hanc eſſe difficilẽ cognitu, (quæ mea quidem ſnĩa facilis eſt cognitu, quia ſufficienter à ſummis Pontificib. deciſa) & iudex adhibuiſſet aliquã diligentiam ad ſciendum, non tñ omnẽ quam adhibere poterat & rõne difficultatis rei, & ſtatus ſui, tenebatur: adhuc ignorantia erit vincibilis, & proinde cũ peccato. quia talis ignorantia non tollit voluntarium. Qñ autẽ quis diligentiam ſufficientẽ dicendus adhibuiſſe, hoc alterius & prolixę diſputationis eſt. *f* Nobis ſufficit illud fundamentum ſubuertiſſe, quo ſupponebatur ab aduerſario, ſolam intentionem bonam ſufficere, ne quis peccet faciendo, qđ facere non oportuit. *Ad Conf.* 1. *Reſp.* eam eſſe falſam. Quia ẽt falli in iis quæ pertinent ad mores, & præcepta Decalogi, poteſt eſſe Mortale, ſi quis fallatur pp ignorantiam rerum, quas ſub M. tenebatur ſcire, vt tenẽtur iudices ea, quę ad officium eorum ſpectant, & graue continent præiudiciũ; vt in noſtro caſu: cumquè omnis error voluntarius quarumcunque rerũ, ſemper ſit peccatum ex communiore & veriore ſententia, contra Durandũ; ſẽ-

qui

a de arbit. iud. q. 6.

b D. Greg. lib 26. moral. cap. 16. D. Th. 1. 2. q. 76.

c Act. 3. v. 17.

d Vide D. Tho. & ibi Medi. 1. 2. q. 74. ar. 5. & d. q. 76. art. 2. Schol. in 2. d. 22. Valẽt. diſp. 2. q. 3 pũct. 6. & q. 5.

e Bar... din. ... 94. a...

f Vi... Vict. Rel... de In... me. 9... li. 6... Trid. 1... Sot. li... 5. art... uni. ... 2. 2. ... ar. 2. ... 10. ... ſup. ... Ang... d. 22... art. 1...

quitur, quo error periculoſior fuerit & maioris detrimenti, hoc futurũ pec catum erroris grauius. hic autem detrimenti eſt maximi, quia fouet ſuperſtitionem, tentat Deum, & proximo grauiſſimã infert iniuriam. *Ad 2. reſp.* Iudices qui tali arbitrio libero & pleno vtuntur, nõ iudices eſſe ſed tyrannos, vtpote quibus in corde illud ...

Sic volo, ſic iubeo. ſit pro ratione voluntas:

Et qui iubẽnt potiùs, quàm cognoſcunt; ideoq; regnant potius, quàm iudicant. Vllinè vnquam ab vllo homine vel à lege facta hæc tam laxa cõceſſio, vt ipſi liceat ſolo vacare dolo; ceterum, ſeponere ius, æquitatem, & rationem, proprium verò ſequi appetitum, & ſic quodcunq; placuerit in iudicio ſtatuere? Deus bone, quo talia iudicia deciderunt? hancnè licentiã tribui ab hominibus Chriſtianis? qui ius & æquitatem remouet, nonne iuſtitiã tollit; quæ omnis vel benigna æquitate, vel rigido iure fulcitur? æquum bonumq; naturalis eſt iuris; hoc tollis, ſi ab æquo bonoquè & iure ſimul iudicẽ permittis abire. Nõ hominis, ſed Dei iudicia iudices iudicare Rex ille Iſraelis, verè dicebat: hominis eſt arbitriũ ſequi rationis, quę nos à belluis diſcriminat, & ratiocinatione præcedente imperare humanis affectibus, qui qđ contra legis præſcriptum ſæpè nituntur; ideo iudices nolebãt humanũ ſequi iudicium, ſed diuinum: quia iudicandi leges acceperant à Deo Iudæi, ideò qui ſecundum illas iudicabat, memor erat ſe Dei iudicare iudiciũ. Aduerſarij ne hominis quidem iudicium amplectuntur, ſed belluarum: hominis eſt rationem nunquam ſemouere, belluarum eſt appetitum ſequi. qui ergo iudici, ſemota ratione, proprio duci appetitu, permittunt; nonne beſtiã, non hominẽ iudicatorio tribunali imponunt? Non, non. qui legibus cõtemptis iudicat, à Deo iudicabitur. Princeps es, & legis cõdendæ habes auctoritatem? iuſtis quas tuliſti legibus, pare; non metu pœnæ, quam præfixiſti (hanc nemo à te expoſcet) ſed metu legis diuinæ, metu legis naturæ, amore honeſtatis, & decoris, & laudis. Nullus eſt Princeps, qui Dei lege aut iure naturæ abſoluatur; aut hoc ius, hanc æquitatem poſſit, ſine peccato, traſgredi iudicãdo. Principe iudices inferiores, ſupremi quidem illi, & qui Principis immediatè gerunt vicem, dũ cõtra legis mentem non tendant; poſsũt verborum proprietatem extenſione, vel reſtrictione labefactare: alij his inferiores, & à quibus ordinaria ſolet appellatio, ſaltẽ in ciuilibus, eſſe; illi verbis ẽt legis aſtringuntur: ſi cõtra ea iudicant, peccare cenſendi, ex communi Theologiæ ſententia. *a* Notari digna ſunt illa D. Auguſtini; *In iſtis temporalibus legibus, quanquam de ijs homines iudicent, cum eas inſtituerunt: cum tamen fuerint inſtitutæ & firmatæ, non licebit iudicibus de iis iudicare, ſed ſecundum eaſdẽ. b* D. Greg. ẽt ſcribit, à iudicib. iura diuina humanaq; reuoluenda, & cum reuoluerint, ſecundum id quod illis conſtitutũ eſt, iudicãdum; *c* & addit exemplũ Moyſis, qui querelas populi ſemper ad Do mini tabernaculum ingreſſus referebat, & iuxta quod Dominus imperabat iudicia proponebat. *Nimirum* (ait) *nos inſtituens, vt non ex corde noſtro, ſed ex præcepto diuino ſententiam proferamus.* Hoc tenebantur ſequi præcepto Dei iudices Iſraelis, qui iudicare iubentur, iuxta legẽ eis à Deo per Moyſem datã, *d* imò & Regi ipſi eadem neceſſitas incumbebat. *e* Sanè apud Romanos teſtatur Aſconius ſolitos iudices iuſiurãdum in leges præſtare, quod illis ſolemni formula præiretur. Nihil autem perniciofius, nihil periculoſius ſemp iudicatum, q̃ ſi affectui indulgere iudex permittatur: appetitus verò ſemotus à ratione, nihilo paſſione & affectu melior eſt. Abſit ergo à Deum timentium mẽtibus, abſit à Chriſtianis ſubſelliis, talis arbitrij plenitudo, qualis in 2. confirmatione proponebatur. *Ad 3. conf. Reſp.* Præſtare ſagas centũ nocẽtes abſolui, q̃ vt per talem probationẽ innocens vna mulier condẽnetur, vel periclitetur. præſtare eas abſolui ſine iudicis peccato, qui licita oĩa expertus; quàm cum peccato & ſuperſtitione veritatẽ deprehendere, & crimen punire. Quid tibi (ò iudex) proderit ſi

a *D. Th. 1. 2. q. 99. Medi. 2. 2. q. 6. art. 5. & ibi Bann. & Aragon. & Sot. Itẽ Caiet. in sũm. uerb. Iudex. Nauar. Manual. c. 25. nu. 5. & 13*

b *lib. de uera religione c. 31.*

c *cap. ſummopere 11. q. 3.*

d *Deut. 17. u. 10.*

e *d. c. 17. u. 19.*

prouinciam criminoſis liberaris, aiæ tuæ diſpendium facias? quid tibi prodeſt benè cõſulere alijs, ſi tibi per peccatum malè conſulueris? At illa deterior fiet dimiſſa. tibi non nocebit, ſed ſibi, conſequetur illam Nemeſis ſua. De ſcrupulis quod additur, dicerē lubens, *Trepidauerunt ubi non erat timor*. Eximatur ſemel hic error ex eorũ mẽtibus: erronea conſcientia ceſſabit. doceantur timere ſuperſtitionem. doceãtur quã graue peccatum ſit Deum tentare. Doceantur mortale peccatũ eſſe, nõ obedire Eccleſiæ, *a* quæ vniuerſim prohibuit vulgares purgationes. Non puto me hac in re falli. vnam ex cauſis cur canonicis et ciuilib. medijs veritatẽ nõ aſſequantur, præcipuam eſſe credo, quod huic ſuperſtitioſæ probationi confidant; ceteris, hoc eſt iuſtitiæ & Deo, diffidant, & ideò eas obeunt negligentius. Nonne hoc meretur decipi & illudi?

a *Nauarr. ſup. nu. 15. in fine. n. 6. peccat. mortaliter.*

Vltimum arg petitur ex verbis D. Bernardi *in Cant. Cant. ſerm. 66. in fi.* ex cuius narratione colligunt, hunc morem miraculoſum, & apud veterem Eccleſiam in more poſitum. *Sed reſp.* verba D. Bernardi hoc non probare, & D. Bernard. poſt Longobardorũ & Barbarorum in Italiam & Gallias irruptiones ac imperia diu vixiſſe, nempe poſt annum. 1100. vt antiquior illi auctoritas quærenda fuerit in re, quã antè Bernardum Stephanus Papa, & tpe Bernardi Lucius 3. & mox poſt Bernardum Honorius 3. damnarunt: Sed nec B. Bernardus hanc cõſuetudinem probat, nec laudat, nec Eccleſiaſticum morem, ſed quorumdam tantum priuatorum fuiſſe docet: notandũ quoq; illos hereticos de quib. loquitur, fuiſſe Apoſtolicos, & pauperes de Lugduno, & de Barulo dictos. verba Bernardi hæc ſunt; *Probatum eſt, mori magis eligunt, quã conuerti. Plerunque fideles iniectis manibus aliquos ex eis ad medium traxerunt. Quæſiti fidem, cùm de quibus ſuſpecti uidebantur, omnia prorſus ſuo more negarent, examinati iudicio aqua, mendaces inuenti ſunt. Cumq; iam negare non poſſent, quippe deprehenſi aqua eos non recipiente; arrepto, ut dicitur freno dentibus, tam miſerè quam liberè impietatem non confeſſi, ſed profeſſi ſunt, palam pietatem aſtruentes, & pro ea mortẽ ſubire parati. Nec minus parati inferre, qui adſtabant. Itaque irruens in eos populus, nouos hæreticis ſuæ ipſius perfidiæ martyres dedit. Approbamus Zelum, ſed factũ non ſuademus.* Hæc ille, ex quibus patet hoc vulgi factum fuiſſe, & abs Bernardo illud factum non approbari. Quomodo approbaret Canonum & peritus & obſeruantiſſimus? Si dicas Bernardum loqui dumtaxat, de præcipiti nece illis illata, & hanc damnare; non indicium aquæ. *Reſp.* D. Bernardum neceſſariò de vtroque intelligendum. Nã ſi examen illud licitum erat, ét licita mors ex illo ſubſecuta. Nam poſt culpã ita deprehenſam, ſolebant ſtatim ſupplicio tradi. Deinde D. Bernardus nõ approbat illud examen, ſed ſolummodò narrat quid vulgò factum; qñ adhuc in cauſa hæreſis vigebat hæc probatio de facto, Principibus diſſimulãtibus, nec ſatis promptis ad parendũ Canonicis decretis; quæ pro æui barbarie pleriq; ignorabant. Reſpondi argumẽtis ſcriptoris illius Catholici, & excepi haſtas eius amentatas: nunc viciſſim, cõmunis & veræ ſentẽtiæ tela torquebo.

SECTIO III.

Proponitur & probatur vera ſententia Negatiua.

EGi de ijs qui ignari ſunt prohibitionis Canonũ: de alijs ſit Cõcl. Peccant iudices, qui gnari prohibitionis Pontificię, proba hac aquæ frigidę in maleficij crimine vtuntur. In concluſione hac ſuppono prohibitã eſſe probam; quod probatum à nobis ſupra. *b* Nec valet Solutio aduerſarij, non eſſe mentem Canonũ de hoc crimine loqui. Vis enim negatiuæ indefinitæ prohibitionis, eſt vniuerſalis. ideoq; pręcepta negatiua ſemper, vbiquè, & oẽs ligant: vt docent quotquot Decalogum explicant. ideò qui dicit; *Non licere uti proba aqua frigida;* intelligẽdus eſt, de purgatione cuiuslibet criminis per talem probam. Neque hactenus, quod ſciam vllus, hanc limita-

b *Sect. ac. in reſ. ad 2. arg.*

tionem

tionem canonum illorũ ſomniauit; vt de purgatione leuium tantum criminum loquerentur. nec modernus iſte ſcriptor tantæ adhuc eſt auctoritatis, vt eius interpretatio contra receptam hactenus ſententiam ſit admittenda cum nec vera ſit. Nam canones illi de furto, imò & homicidio loquuntur, quod graue crimen eſt. *Concl* communis eſt, vt ſuperius probauimus.

Probatur primò. Quia peccatũ eſt dictum, factum vel concupitum cõtra legem æternam, vt ait D. Aug. *a* ſiue vt ait D. Ambroſ. *b* Peccatum eſt legis diuinæ præuaricatio, & cæleſtium inobedientia mandatorum. Inter cetera autẽ legis diuinæ ſiue æternæ mandata eſt, vt oues paſtorem ſuũ audiant, & Eccleſiæ capiti obediant; conſtatq; Catholicis omnibus; ad hoc viſibile caput Eccleſiæ, pertinere deciſionem rerum fidei: & eorum, quę à fide depẽdent. Horum ex numero eſt iudicare, quid religionis virtuti repugnet, quid non: ſiue quid ſuperſtitioſum ſit, quid non ſit. Cum itaq; Põtifex Romanus, viſibile caput Eccleſiæ (fremant hæretici, vt lubet) declararit probam ſeu purgationem aquæ frigidæ ſuperſtitioſam eſſe: *c* illi non credere, & contrarium contendere: eſt non audire Eccleſiam, & proinde peccare, dignumquè ſe præbere, vt habeatur, ſicut Ethnicus & publicanus: et proinde eſt incidere in cæleſtium præuaricationem mandatorum. Si dicas, Stephanũ Papam meminiſſe tantũ feruentis aquæ, & non frigidæ. Vrgebo, eandem frigidæ & feruentis eſſe rationem: quia generaliter ibi ſubdit pro ratione: *Quod Sanctorum Patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinuentione non eſt præſumendum.* Igitur Stephano Papæ idcirco hæ probationes ſuperſtitioſæ, quia non repertæ in canonibus, non ſancitę ſanctorum patrum documento: ſed ab hominibus vulgò pręſumptę. Promãt aduerſarij vnũ unius patris documentum hanc probationem approbans: & videbuntur non penitus auctoritate veterum deſtituti. Solus Iuo videtur quodam caſu ferrum candens probaſſe: ſed aduerſarij ferri candentis probationem ęquè atque ego improbant: & Iuonis rõnem ſup. Sectione confutaui. Præterea Pontifex alius *d* aquæ frigidę & feruentis ſimul mentionem faciens, vtramque vocat *popularem inuentionem*, vtramq; dicit factam *fabricante inuidia*, (h. diabolo hominum ſaluti inuidẽte) vtrãq; æqualiter deteſtatur. Aquæ ẽt huius frigidæ purgationem Lucius III. vocat *e peregrinum iudicium* (nempe alienum ab Eccleſiæ morib.) & declarat inualidũ. Sed & Innoc. 3. iudicauit eandem eſſe aquæ frigidæ, aquę feruentis, & ferri candentis prohibitionem. *f* Eſt ergo ſummorũ PP. iudicio hæc proba *inutilis, plebeia inuentio, peregrinum iudicium, fabricatio inuidiæ, ſuperſtitioſa adinuentio, deſtituta patrũ documento.* Canonibus improbata. Quædam adfert aduerſarius *a num.* 156. vt probet diuerſam eſſe rationem aliarũ probationum, quæ prohibitæ. 1. (ait) illæ ſubibantur ſpõtè & vltronea oblatione: hęc à iudice iniungitur. Hoc ipſe vidit non eſſe verũ. nam ex *d. c. Mennam & c. ult. de purg. vulg.* patet ẽt ſolitas iniungi à iudice alias; & exẽpla ſuperius allata docent ẽt aquę probã ſpontè ſuſceptam. Ideò dicit 2. aduſtionem naturalibus remedijs poſſe per dęmonem impediri: & ideò hanc probam eſſe incertam. Quaſi vero nõ poſſit ẽt, vel ipſe ſuſtentare in aquis maleficã, vel aliquid ei ſupponere quod ſuſtentet. 3. adfert ex malleo maleficar. quod ſi duellũ alicubi potuit permitti, multo magis poſſe probam ferri candentis: item ẽtſi peccent duellatores, iudices tñ excuſari poſſe. *Reſp.* hæc oĩa iã oſtenſum euidenter eſſe falſa. vltimò dicit experientiam huic fauere probationi (quod nec ſemper verum, & etiã olim illis alijs fauebat) & pp Sacram. Baptiſmi hanc aquæ eſſe pręrogatiuã; quod eſt gratis conijcere, & ſomniare vigilantem, & declinare poſt Scribonium. Conf. hæc probatio, quia Diuinatoria ſors eſt ſuperſtitioſa; ſed huiuſmodi probatio eſt quædam ſpecies ſortis diuinatoriæ, vt docui ſect. præced. ergo eſt ſuperſtitioſa. Maior eſt omnium Doctorum, & certa: quia diuinatio eſt vna ſpecies ſuperſtitionis.

a l.22. cõt. Fauſt. *b D. Th. 1.2. q. 71 art. 6.* *l. in 2. d i.* *b e Paradiſo c. 8.* *c c. conſulti 2. q. 4.* *d c. Mennam in fi. 2. q. 5.* *e c. ex tuarũ de purg. cano.* *f c. ſententiã ſanguinis. ne cler. uel monach.*

Q 2 Min.

a 2.2.q.95. art.8.ad 3.

b d.c. conſuluiſti.

Min. probatur. ratione D. Thomæ. *a* quia ordinatur ad iudicanda occulta Dei ſcientiæ & iudicio reſeruata. præſupponit .n. contraria ſententia, niſi per aquam frigidam nō poſſe crimina deprehēdi: At ſi aliter, q̄ per vulgares purgationes, inueſtigari nequeāt, Stephanus V. Papa *b* definit relinquēda illi, qui ſolus nouit corda filiorum hominum. Et ſanè temerarium eſt, laicos iudices occulta peccata ſcrutari velle, de quibus nec Eccleſiæ licet iudicare; ſed ei tm̄, qui corda & renes ſcrutatur. Hanc confirmationem cum 5. loco inſinuaſset aduerſarius *cap.* 1. certè *cap.* 3. ſuo loco nō diſsoluit. non .n. de ſecretis illis prouidentiæ diuinæ, & maieſtatis glorięuè Dei agitur in argumento; ſed tantum de peccatis, quæ via licita, omnibus tentatis, iudex nequiuit deprehendere. Sed videtur eam velle ſoluere *nu.* 173. dicēdo, diuerſam eſse rōnem priuatorum ſic occulta inquirentium, & iudicum. nam iudices faciūt, vt vicarij Dei, & ex officio, priuati ex mera curioſitate. Hæc reſponſio euertitur, eo q̄ canones diſertè ēt de iudicibus loquantur, idq; tam quo ad magiſtratus, quā quoad priuatos prohibent *d.c. conſuluiſti. d.c. ex tuarum Mennā. d.c. ult.* & ſanè æqualis vbiq; eſt ſuperſtitio, & Dei tentatio, & in magiſtratu hæc ſunt minus ferenda, minus excuſatione digna. Confirmat. 2. hæc probatio: Iure Canonico vulgares omnes purgationes ſunt improbatæ, vt patet ex dd. canonibus, & communiter Canoniſtæ ſentiunt: ſed aquæ frigidæ proba eſt vulgaris probatio; vt patet, quia non eſt canonica, neq; legalis. ergo eſt prohibita. Dicent fortè, eam eſse miraculoſam. Sed tunc contra eos procederet arg. ſequens.

c D. Tho. 2.2. q. 97. Summiſtarū in uerbo Tētatio Dei, uel Tentare Deum. Nauarr. c. 11. nu. 39. & ſeq. Calen. Vueſt. capel. Catecheſi 61.

d c. ult. de purg. uulg.

2. *probatur concl.* Tentatio Dei eſt peccatum repugnans religioni & primo præcepto Decalogi; ſed qui vtitur huiuſmodi probatione tentat Deum. ergo hæc probatio eſt peccatū repugnās religioni. Mai. probatur, ex communi ſententia DD. *c* Minor verò, probatur auctoritate Honorij Pont. qui vulgari purgatione ferri candentis dicit Deum tentari, *d* & quod ille de vna ſpecie aſseruit, de ceteris quoque vulgaribus probationibus cōmunis DD. ſchola intellexit, *e* eadē enim in omnibus eſt ratio: quia vel poteſt illud delictum aliter deprehendi, & tunc nulla adeſt neceſſitas: & ideo miraculum petitur à Deo citra neceſſitatē, quæ eſt aperta Dei tentatio: vel ſi non poteſt ſciri aliis medijs illud peccatum, tunc iudex eſt iniuſtus, qui de quibus iudicare non poteſt, eo q̄ diuino throno ſunt reſeruata, iudicium vſurpat. Sed, ſi bene cōſideres ſnīam contra ſentientis ſcriptoris; ſemper hic adeſt Dei tentatio. Etenim vult iudicem non deuenire ad hanc probam, niſi habeat ſufficientia indicia ad torturàm; nec ad alium finem, quam torturæ, hanc probam tuetur. *uide quæ de hac re dixi præced. ſectio. in prin.* Conatur hoc crimen tentationis Dei euadere, quia ſigna & miracula ſępè legimus in SS. petita; ab Abrahamo, eius ſeruo, Gedeone, ceteris. *Reſp.* cum Alexand. de Hales, hæc non facta ad imitationem poſterorū ſed in ſignificationem & figuram futuri, iuxta illud Apoſtoli, 1. *Cor.* 10. *u.* 11. *omnia hæc in figura contingebant illis.* Quod ſi figuram non recognoſcas; dico, ſpeciali Spiritus ſancti inſtinctu vel iuſſione ſeu reuelatione ea fecisſe; nec aliter licere à Deo ſignum petere, *f* iuxta D. Tho. aut magna & euidenti vtilitate, vel neceſſitate id exigente, v. g. ad gentis alicuius conuerſionem certò inde ſubſecuturam; vt Apoſtoli & alij Sācti fecerunt. In noſtro verò caſu, quia Deus ſatis multa dedit media legitima veritatis explorandę, neceſſitas iſta ceſſat: vt ſupponit Stephanus Pontifex. Quod attinet ad Achaz: ille per Eſaiam reprehenſus fuit, eo quòd Dei ſignū oblatum reſpuerit, ne Deū honore hoc afficeret: quod, quid ad rem quæſo?

e D. Tho. d. art. 3. & Summiſta in Nauarr. Anch. c. ult. feld. Alexā. Hal. p. 45. me Valen. diſp. 14. pu. Turrec. ad 2. q. princ. & c. conſuluiſti. nu. 2.

f 2. 2. q. 97.

3. *Probatur concluſio*, quia hic non eſt miraculoſa Dei operatio cēſenda, ſed pactum Magicum cum dæmone. ergo illicitum iuſſione ſua ad hoc cooperari. Probatur antecedēs, quia hoc promiſcuè contingit ad proiectionem in aquam quam faciunt iudices Catholici, & hæretici, vt conſtat; quia maxi-

mè

mè hæc proba uiget inter hæreticos ; ſed hęretici nõ faciunt uera miracula. Si dicas hoc ad confirmationem fidei ipſorum non fieri. *Reſp.* nulla illos unq̃ facere ad cnfirmationẽ fidei; tã ordinaria verò & continua eos facere, ad aliã rẽ probandã, id nunq̃ auditũ, nec credibile. 2. probatur, Deus per nullos facit miracula ſine neceſſitate; hic nõ eſſe neceſſitatẽ idoneã, oſtenſũ eſt. 3. uere miracula Deus alijs miraculis nunq̃ eneruat, qa veritas nequit impugnare veritatẽ. Ergo ſi ſagas nõ demergi foret verũ miraculũ, nunq̃ hoc aliis miraculis euerteretur. Sed legimus aliqñ Deũ per miraculũ hanc immerſibilem Magorum uim ſuſtuliſſe, adeò ut de facto ſagæ aqs demerſæ & abſorptæ fuerint. Ergo illa uis immerſabilis nõ eſt miraculoſa. Qđ ſubſumpſi idprobatur ex Hiſt. miraculorũ q̃ Cæſarius collegit, vbi *lib.* 9 narrat, maleficos quoſdã, qui, freti maleficijs, ſupra flumen ambulabant, proiecta in flumen ſacra Eucharistia, ſtatim demerſos fuiſſe. Si dicas illud, nec in iudicio, nec a iudicib. actũ : Inferre poſsũ, igitur hæc uirtus immerſabilitatis nõ eſt a Deo tributa maleficis, pro ſigno certo criminis cõprobãdi. Nã hi uerè malefici fuere, & tñ demerſi ſunt, ui ſacri panis Eucharistici. Ergo miraculosè demerſi. ergo miraculo poſteriore deſtructum prius miraculũ foret, ẽt ſi corã iudicib. eorũ iuſſu id actũ fuiſſet. Nã vi miraculi nõ reſtringitur ad iudicũ præſẽtiã. Vrgeo quarto miracula Dei nunq̃ fallũt, ſed ſunt certiſſima & infallibilia; hæc proba fallit aliqñ. *Reſp.* a hoc fieri fraude & dolo carnificis, vel qa non bene aduertũt iudices, & fidẽ non habent, nec ſatis confidunt Deo ; ꝙ tñ erat neceſſariũ ad miraculi patrationẽ. *Sed contra*, ſi ſit ſaga (ſecũdũ uos) mergi non põt ui humana adhibita: quia nullæ uires humanę Angelis bonis miniſterialib. pñt reſiſtere; Et tñ *n.* 31. faſſi eſtis eã q̃ malefica erat, ui a carnifice demerſá: tibi ergo ipſi rñdeas. Itẽ Godelin. ex litteris cuiuſdam Nobilis Boruſſi, ſex ſagas diuerſis uicib. cũ uerè cõſtaret eẽ reas, in aquã gelidã colligatis artib. proiectas, ſubmerſas fuiſse ſcribit: b & de pluri

a n.122.

b *L. dela*-*tis* 4.*n.* 5.

bus hoc idẽ affirmat Ioan. Althuſius c Cõfirmat ſagas aquis ſubmergi poſse & ſolere Dubrauius Epiſ. Olomucenſis *li.* 8 *hiſt. Bohe.* agens de Vratislao Rege; *Idẽ Vratislaus Gerardo Præſuli ac fratri ſuo auxilio fuit in abolendis tollẽdiſq; magorũ portentis, artibuſq; maleficis; quas tũc multi uiri mulíereſq; nimis licenter exercebant, mẽtes hominũ faſcino turbantes, boumq; & pecudum lac, ſegetemq; alienã pelliciẽtes atq; ipſæ interdũ elementa dæmonũ uiolentia concutiẽtes, per quæ imprudens uulgus à ſincera in Deũ fide euertebatur. Nec tamẽ aliter Gerardo malis obuiã ire, quã per cenſurã Eccleſiaſticã licebat: eã illi non pluris quam plũbeũ gladiũ æſtimabant. Ergo non ferrũ tantũ, ſed ignẽ quoq; & aquã Vratislaus maleficis admouit ; alioſque ſecuri feriri, alios flãmis exuri, ſagas nonnullas aquis ſubmergi iuſſit. Atq; hac animaduerſione in auctores amplius centũ diſtricta, reliquos deſinere artẽ vetitã, dãnatãq; metu ſimilis pęnæ coegit.* audis ſubmerſas aquis ſagas Boemiæ. ubi tũ miraculi uis, quã prætẽdũt? Effugiũ unũ uideo, ad inquiſitionẽ a Deo ſubueniri, nõ ad ſuppliciũ. quaſi nõ illa ad hoc dirigatur. quaſi diploma de illa his noſtris aquarijs vllũ ſit peculiare. Quod ẽt additur : de iudicum parua ſeu modica fide; planè impertinens eſt, illa. n. dictis ſcripturæ locis exigitur fiducia in miraculis, quę ad fidei cõfirmationẽ edenda erãt, nõ q̃ ad Iudicũ inquiſitiones, & notitiam pertinebãt. *Mat.* 17. *v.* 20. *Mar.* 9. *v.* 23. *et* 24. Qđ autẽ de Scæuæ filiis *Act.* 19. adfertur, id uel eodẽ referendũ, uel ad rẽ nihil oĩno facit. 4. probatur hic pactũ interuenire, qa cũ nec naturali hoc ui contingat, nec miraculoſa Dei operatione, reſtat fieri ex vi pacti cũ dæmone, nõ quidẽ expliciti ũel expreſſi, tale . n. iudicib. nullũ nunc puto intercedere (neq; aliud probãt, quæ multis dicit auctor ille *libri ſui c.* 3. *à n.* 91. & quod dicit eſse pactũ implicitũ cũ Deo, id iã probatũ eſt eſse explicitã Dei tentationẽ.) Sed dicimus cũ primo aliquo iudice pactũ explicitũ interceſſiſse dęmoni, ut dęmõ ad tale ſignũ ꝓderet occultũ & latẽs crimẽ; nẽpe ut, quæ ſagæ eſsẽt, eas ſuſtineret, ne mergerẽt ; poſtea (vt cõtingit in oĩb. huiuſcemodi reb.) alii iudices hoc edocti, ui illius primi

c *Admonit. ad Iudicem.*

pacti,

pacti,idē obtinuerunt, atq; ita iam,ēt ignari,ex pacto implicito operātur. Pactū uero hoc implicitū intercedere patet,quia ſuperſtitiones oēs nituntur pacto implicito,ut docet B. Augug. a(& cū eo oēs Theologi.)Lege D. Aug.loco illo & ſeqq.cc.& deprehēdes hic,& ſuperſtitionē,et pactū implicitū uerſari:quia effectus nec eſt cāæ naturali adęquatus;nec talis,vt a Deo dēat merito per miraculū exſpectari. Cū ipſis ſagis non intercedere quoad hoc vllū dęmonis pactū non malè ſentit, nec inualidè probat ille ſcriptor *à.n.97*. Nam in illo exēplo quod ibi narrat clariſſimè id cernitur,referā eius uetbia; *Quemadmodum hac adhuc æſtate in præfectura Linnenſi, Diœceſeos inferioris Colonienſis, accidiſſe dicitur,q᷑ vetula quædam videns duas mulierculas aqua tentatas non ſubſediſſe, ſed ſupernataſſe; ipſa ad præfectū loci accurrēs, & interpellās,eūſq́; tā ipſum quā ceteros miniſtros iuſtitiæ præſentes permouet,volens ac acerrimè inſtans, vt & ipſa aquis tentaretur:ſe licet apud populū ſuſpecta admodū ſit de hac maleficiali hæreſi,iā tamen innocentiā ſuā per hoc corā populo teſtatā facere, indignāq́; hac ſuſpicione publice ſe eximere,uelle. Annuit importunè efflagitanti præfectus,& ceteri: ſed hanc in aquam proiectam euidentius ſupernataſſe,neque ut demergeretur vel fundū peteret(quamuis id ſtudioſè ſuo motu ſuper aquas tentans) efficere vlla ratione potuiſſe dicitur. Extracta,ecquid carnifex ſuorū membrorū ipſa eſſet,interrogatur:potuiſſe inſiſimulatam hoc effugiſſe periculum; donec producto accuſatore, neceſſitas adeſſet huic tentamini.* Tandem *confluentibus indicijs contra eandem compluribus, ipſa ante torturam quærentibus reſpondit,amaſium ſuū ſibi ſuaſiſſe, vt hoc aquæ periculum ſubiret: ſe illam liberaturum, & in ipſis aquis, famam vitamq́; eius adſeruaturum eſſe. Hac confeſſione ſponte prolata incinerāda eadem fuiſſet, niſi ſe ipſam in carcere pridie ſuſpendio ſuffocaſſet.* Cernitis in hoc exēplo,tacitū pactū qđ operatū in trib. mulierculis, & quoad tertiā præualuit pacto expreſſo cum tertia inito. quia vo lebat dæmon hanc rogo tradi, vel ſaltē necari,moraliter certus impænitentem obituram. Iudices autem iſti non ſunt ſecuti ſcriptoris illius ſn̄iam, quia non ſufficientia habētes indicia,ad ſolas mulierculę importunas preces; ad hāc purgationem proceſſerunt,atq; iō ex duplici capite grauiter peccarunt. Primò qđ vſi illicita probatione. Secundò quod pręcipitāter ea vſi. Sed hinc colligo ſcriptorē ab alijs iudicib. qui ſimiliter praxi illa utuntur, diſſentire; dū ipſe vult, præcedere ante probam debere indicia ad torturā ſufficientia: illi verò putant, a proba cum aliqua diffamatione poſſe incipi. Qua in re fortaſſis loquūtur magis cōſentaneè praxi ordinariæ illi, ſed reprobæ. 5. probatur hoc pactū, ex moribus Diaboli. conatur ille Dei miracula effingere. habere conatur ſuos martyres; qui ſunt hæretici, & inter hos ſagæ. iō ſicut Deus pleriſq; ſuis Martyribus miraculoſe cōceſſit; vt aquis mergi nō poſſent, in veræ fidei confirmationē: ſic Diabolus præſtigioſo miraculo conatur perſuadere hominib. ēt ſuos Martyres eſſe immerſabiles: & hoc pacto duo conſequi conatur, 1. vt illa Chriſti miracula falſa reputētur. 2. vt ſaltē ipſe ęqualem cum Deo poteſtatem hr̄e videatur: & præterea confirmentur in pertinacia pſeudomartyres ſui, quib. ſic perſuadet ſe eos ſeruaturum in igne, ſicut ſeruauit in aquis. Confir. hæc rō q̄a ſi aliqua ſaga ſic iniecta in aquis verè pœniteret & animo eiuraret, ſtatim mergeretur; quia pactum ceſſaret.

a *lib. 2. de doc. Chriſt. c. 20. 22. et 23. & docui ca. 2. q. 5.*

4. *Probatur* noſtra concl. Non obedire in ſpiritualib. (cuiuſmodi eſt id de quo agimus) Pontifici maximo, eſt non obedire Deo, iuxta illud; *Qui vos audit me audit, qui vos ſpernit me ſpernit.* Sed non obedire voci & iuſſioni Dei, eſt graue peccatum; ergo vti hac proba eſt grauiter peccare, cum Pontifex eam prohibuerit, vt probatum initio huius ſectionis. Min. probatur verbis Samuelis, *nūquid vult Dominus holocauſta & victimas?* (q. d. nūquid magis gaudet Deus cęde & ſupplicio nocentiū? nam & hi uocantur a prophetis hoſtiæ & uictimæ, ut docui alio loco) *& non potius, ut obediatur uoci Domini?* b (vt non tendatis, o iudices, cōtra Dei prohibitionem.) *Melior eſt. n. obedietia quam victima: et auſcultare magis, quā offerre adipem arietum.* (Suauior eſt Deo odor obedientiæ, & humilis ſenſus veſtri ſubmiſſio, quam nidor aduſtarū ex uetitis probationib. lamiarū puras ma-

b *1. Re. 15. u. 2*

nus

nus veſtras & mẽtes amat Deus ſubmiſſas præceptis uicarij ſui; non rogos, nõ pyras, non cniſſas miſerarum contra canonum præcepta examinatarum, dãnatarũq;) *quoniam quaſi peccatum eſt ariolandi, repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere.* quid accõmodatius ad probandum, hanc probam canonico iure uetitam, ad ariolationem ſortis diuinatoriæ, & manganicam diuinationẽ pertinere? Non dicimus illic Samuelem de ſagis, aut probatione locutum, non ita deſipimus: ſed dicimus hoc ab eo probatum; inobediẽtiam, quæ fit prętextu alterius boni, Deo ingratã & ariolationi ſimilem eſſe. hinc inferimus, cũ hęc ſit inobediẽtia valdè ſimilis illi Saulis inobedientiæ, vt oſtendi: idem quod illa meruit, mereri nomen, & in eandem claſſem reduci. Addimus hoc argumentum ab aduerſario viſum, ſed non depulſum. lege quę ſcripſi *àn.* 123 *ad* 127. & videbis me uerum dicere. Quæ uero mox ſequuntur de dæmonum poteſtate in corporib. deferendis & ſimilib. ad rem nihil pertinent. Nam conari negare, uim dæmonum in corporib. mouendis, vel in eleuandis, & ſuſtinẽdis in aqua, id ſanè foret in philoſophiam, qđ ſolęciſmus in Priſcianũ. egimus de his *li.*2. vbi ẽt docuimus, uera per Satanam edi miracula non poſſe; & hęc eadẽ oĩa D. Binsf. breuiter, ſed ſolidè docuerat, ideò contra illum, qui hic miraculũ nullũ agnoſcit (ut nec ego) tota illa diputatio & λογομάχια, *an.* 128. *vſq;* 149. & quę porrò ſubduntur; a Deo talẽ poteſtatem eludendi iudices dæmoni nõ permitti, ea planè non probantur ſatis. Cogit me aduerſarius hic extra chorũ nonnihil, ut eum ſubſequar. Multis. n. conatur hic ſuadere dæmonẽ hoc in aquæ elemento non poſſe; quia dæmon eſt ex elemento aeris cõpactus, nõ aquę ſed facilius in inuicem operãtur & poſſunt, quæ ſunt ex eodem elemento cõpacta; ergo facilius dęmon operatur in aere, quam in aqua. ergo non quia põt corpora ſuſtinere in aere, *a* iõ poteſt in aqua, R*eſp.* hoc tantum probare poſſet, qđ difficilius faciat in aqua. Sed neque hoc probat. nam maior argumenti, dæmonẽ eſſe compactũ ex corpore aereo; eſt erronea: vel ſaltem prorſus temeraria. & ideo moneo ſcriptorem, ut retractet, & legat quæ Scholaſtici ea de re, vel quæ ex illis & ex PP. optimè Molina, & Valentia. *b* Nec ad rem pertinent, quib. fusè agit, ut oſtendat dæmones in aqua nihil miraculi hactenus oſtendiſſe. Non. n. ſequitur alias nõ fecerunt: ergo nec tunc poterant, nec nunc poſſunt. Et quod dicit. Priſcos martyres idcirco diuina virtute ſupernataſſe; id iam nos docuimus ſentẽtiam noſtrã roborare. Sed neque eſt uerum nullos martyres Chriſti ſubmerſione necari potuiſſe. Legat Surium, legat Baronij Martyrolog. & Annales, inueniet complures aquis ſuffocatos. nolo immorari, quia hoc eſt τὰ πάρεργον.

a b.q.

b *l.* 1. *de of. quæſto c.* 1. *c. ne innitaris.* 5. *& ibi Ab. & Dd. de Conſtit. fusè Iaſ. in auth. Nouiſſima n.* 22. *C. de inoffi. teſt.*

5. *Probatur concl.* quia Iudex ſine cauſa ſufficiente, & prægnante recedens a cõmuni ſententia Iuris interpretum; peram iudicat, *c* & proinde peccat, vt & Doctor cõſulens ſine idoneo fundamento contra illam. *d* His addimus Corollaria quæ ſequuntur ex prædictis primum iudicem, qui hac probà fuerit vſus, poſſe cõueniri actione vt poſſunt, qui iniuſtè aliquẽ carceri mancipariũt *e* 2. Si, cum non adſint alia ſufficientia indicia ad torturam, propter adminiculũ huius probationis vulgaris reũ ſubdat torturæ Iudex, peccabit, & tenebitur actione iniuriarũ. ut ſupra, etiamſi reus in tortura non fateatur. quia iniuriam fecit indebitè torquendo, vi indicij a iure improbati. *f* Quod ſi reus tormentorum vi confiteatur, confeſſio erit nulla, quia vi extorta; & iudiciũ ex ea ſubſecutum nullum, & ſententia irrita. *g* Et per conſequẽs Iudex talẽ ſupplicio mortis afficiens; homicidij reus eſt, coram Deo. quia occidit, quem non habebat ius occidendi. Notãdum tamen cõfeſſario, ut diligenter perſonam iudicis conſideret. Nam ſi caſu aliquo fieret, ut laboraret ignorantia inuincibili (quod uix puto poſſe hodie cõtingere) immunis eſſet a peccato in foro poli: ſi laborat uincibili, pro magnitudine & probabilitate ignorantiæ decreſcet peccatum. Hanc puto & ueram & ſecuram de hac aquę frigidæ purgatione ſententiam.

c *Ant. Maria Corr. in tract. de Cõmun. Dd. opin. lib.* 3. *Inſpect.* 1. *&* 2.

d *l. nec magiſtratibus.* 32. *de iniu. Kirchou. cõmun. opin. Cent.* 5. *concl.* 30. *Godelm. ſu. n.* 30.

e *d. c. ſnĩam ſanguinis et d. c. ex tuarum.*

f *l. pe.* D. *de quæſt. eſt cõ.* D*d teſtib. Viuio, & Claro, quos ſequitur Binſfeld. ſu. et dicam de hac re lib. ſeq.*

QVAE-

QVAESTIO VI.

De quibuſdam alijs vulgaribus probis.

QVædam eſt probatio per pondera & lancem. nam in eadem Germania appendunt ſagas, & aiunt eas ultra certum pōdus (nempe librarum 14. uel 15.) deprimere non poſſe quantumuis ſint proceræ vel obeſæ. hoc ēt RecKius dānat *lib.de proba aquæ frigidæ an.41.* Ego idem de illo dicendum puto, quod de alijs vulgaribus purgationibus.nempe niti pacto dæmoniaco, ſuperſtitioſum eſſe, & cum Dei tentatione coniunctū. Canonibus expreſsè non prohibetur; quia eſt inuentum planè recens.

2. Eſt quoddam fortis ſeu purgationis genus per crucem, de quo fit mētio in Conſtitu. Caroli Magni, *a* vbi iubētur litigantes *cruce*,aut *ſcuto*,& *fuſte* decertare. & in Capitulari,vbi habes, *campo vel cruce contendant*. Ex his locis crucem fuiſſe genus armorum quidam volunt. Ego nō aſſentior. ſed puto fuiſſe genus purgationis per ſortes,quib. ſe ad crucem aliquam ei manus imponens, uel eam amplectens, quis ex purgabat. Sanè illis locis cruci, campus hoc eſt duellum opponitur, & in teſtō Caroli Magni apud Nauclerum;*ſi accuſator contendere voluerit de ipſo periurio ſtent ad crucem.Cruce* ergo *contendere*, non aliud quam *ad crucem ſtare. Stare* verò *ad Crucem* quid ſit neſcio,niſi id quod dixi. Crucis iudiciū ēt Friſones ſuperſtitiosè exercebāt,ut docet lex eorū 14.*ſortes tales eſſe debent.duo tali de virga præciſi,quos tenos vocant: quorum vnus ſigno crucis innotatur,alius purus dimittitur,et lana munda inuoluti,ſuper altare ſeu reliquias mittuntur, & presbyter ſi adfuerit,vel ſi presbyter deeſt puer quilibet, unū de ipſis ſortib. de altari tollere debet, & interim Deus exorandus,ſi illi ſeptē qui de homicidio commiſſo iurauerunt,verum iuraſſent,euidenti ſigno oſtendant.Si illum qui cruce ſignatus eſt ſuſtulit,tūc unuſquiſq; illorū ſeptem faciat ſuam ſortem,i.* tenum *de uirga,& ſignet ſigno ſuo, ut eum tā ille,quam ceteri qui circumſtant,cognoſcere poſſint,& obuoluantur lana munda, & altari ſeu reliquiis imponantur; & presbyter ſi adfuerit,ſi uerò non,ut ſuperius puer innocens, unumquemque illorum ſigillatim de altari tollat,& ei qui ſortem ſuam eſſe cognouerit rogat; cuius ſortem extremam eſſe contigerit,ille homicidij compoſitionem perſoluere tenetur;ceteris,quorum ſortes prius leuatæ ſunt,abſolutis.* Si ritus etiam cōmunis Francis fuit, *certare cruce* non foret aliud,quam ſic indicio crucis contēdere; & *ſtare ad crucem* foret, conuenire cum aduerſario,ut ſtent ambo crucis iudicio,quod fortè uerius.

a l.3. fol. 62.

3. Huc pertinet ſortitio illa quatuor Conſtantinopolitani imperij candidatorum, Alexio Murziphlo ſuperato, quam, Bonifacius Comes Montisferrati, Balduinus Flandriæ Comes, Ericus S.Pauli,& Dandulus Dux Venetorum pacti,ut in æde Apoſtolorū, pro numero candidatorum,quatuor calices ordine collocarentur;quorū unus ſolus hoſtiam ſacram contineret, ceteris vacuis eoſque totidem Sacerdotib. traderent, vt ad cuiuſque Principis nomen vnum tollerent, & eis redderent: imperium vero illi deferretur, cui calix obtigiſſet Chriſti Domini corpus & ſanguinem continens.Sed merito poſt,illis pactio iſta diſplicuit, & ius deſignandi quem vellet,communib. ſuffragijs in Dandulum contulerunt. narrat Nicetas *in fine Annal.*

4. Huc pertinent quidam olim qui res aliquas abiecere,ut ex earū recuperatione cognoſcerent,ſibi delicta ſua dimiſſa a Deo. hoc enim eſt Deum tentare,nec licet, niſi habita reuelatione ad hoc faciendum: quod credendum de S. Attilano Zamorenſi, de quo Marineus Siculus *lib.5.rer.Hiſp.* & de S. Arnulpho ex Lotharingiæ Principe, Eremita, & Metenſi Epiſcopo,de quo Fulgoſus *lib. 6.cap.6.*

HAEC DE CVNCTIS

Magiæ generibus dicta,& terminus ſunto Tomi Secundi.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

TOMI II.

A

Aronis virga. 183.col.1
Abbates tres philtro necati. 14.col.1
Aborſus per maleficia. 35.col.1.2
Abortiui exciſi a magis. 32.col.2.
Abraham an propheta. 108.col.2
Abraham Genethliacos conuicit. 178.col.2
Abrahami humilitas. 133.col.2
Abrahæ ſeruus ſignum petit. 146.col.1
Abſtracta pro concretis. 113.col.1
Achaz quo liberos modo per ignem luſtrarit. 159.col.2
Achatis potus. 164.col.1
Achami furtum. 146.col.1
Acredulæ prænotio. 183.col.1
Acu punctura. 30.col.1
Acus per cutem prodeuntes, &c. 47.col.1.2
S. Adalbertus. 138.col.1
S. Adalberti Anathema falſum, quod eſt Adelberti hæretici. 89.col.2.in fine.
Adolphi Scribonij probationes reiectæ. pag. 228. col.2
Aduocatorum veterum ſuperſtitio. 162.col.1
Aedeſij ſomnium. 194.col.2
Aegyptiaci dies qui, fusè doctum. 80.col.1
Aeromantia. 157.col.1
Aeſculapij templo cubabant. 118.col.1
Aeternitatis participes prophetæ quomodo. 109.col.2. circa fin.
Agamemnon. 196.col.1
Agnus caſtus. 15.col.1
Agnus Scythicus. 162.col.2
Agreſtij hæretici calumniatoris mors. 206.col.1
Alatoides membrana. 162.col.1
Albigeriana viſio. 144.col.2
Alcmenæ partus. 37.38
Alchindrinæ liber nefarius. 171.col.1
S. Aldegundis. 139.col.1
Alea cur prohibita. 199.col.1
Aleuromantia. 161.col.1
Alexander & Hymenæus. 62.col.1
Alexandri Magni ſomnium. 195.col.2
Alexandri Magni viſio. 114.col.2
Alexandri Medicis percuſſor præſignificatus. 190.col.1
Alexandrinorum βλακηντομίον. 179.col.2
Alexius Brana. 178.col.2
Albdbius. 178.col.1
B. Aloyſius Bertrandus. 140.col.2
Alphonſus rex Aragonum. 68.col.1.179.col.1
Alphonſus ſapiens Rex Caſtellæ per aſtrologiam deceptus. 179.col.1
Alphonſus 1. rex Neapolitanorum. 106. col. 1. in principio.
Alphitomantia. 161.col.1
Alſatica ſuperſtitio. 161.col.2
Althea ſtipes fatalis Meleagro. 38.col.1
Aleuromantia. 161.col.1
Amaſis maleficiatus. 52.col.1
Amatorium maleficium quam noxium menti, & corpori, & quare. 13.col.2
Amatorij veneficij materia, & exempla. 8.col.1.2
Amatorio ne ſolo maleficio abutantur rebus ſacris? imo & alijs maleficijs Sacramenta prophanant. 8.9.
Amatoriorum veneficiorum huius æui deſcriptio, & ſacrilegia uaria. 9.10
Amatoriorum maleficiorum ingredientia, ſeu materia. 9.col.1.13.col.2
Amatorijs ueneficijs uoluntas cogi non poteſt, bene turbari concupiſcentia, & ſanguis efferueſcere &c. 10.col.1.2
Amethiſti geſtatio ſuperſtitioſa. 162.col.2
Amniomantia. 162. col. 1; eius origo & cauſa.
Amoris præſes quidam Dæmon. 42.c.1
Amoris remedia naturalia, ſuperſtitioſa, & diuina. 15.col.1.cum ſeqq.
Amphiarai templum vaticinum. 118.col.1
Ana, quid Cabaliſtis per Aleph finale, & quid per Ain. 86.col.1
Ananiſapta quid, & unde ductum, fusè diſcutitur. ibid.
Anabaptiſtarum ſomnia. 194.col.1
Andronicus Imp. 153.col.2. Sacrilegus. colum. 1. ante med.
Angela Boeema. 128.col.1
B. Angela de Fulgino. 43.col.2.136.col.1
Angeli populorum cuſtodes. 177.col.2
Angelica ars. 74.col.2
Angelis data prophetia cur. 108.109.col.1

R An-

Anguilla perfecta eiecta per poſticum, & poſtea inuolucra fatus ſolita omnia. 42.col.1
Animalia an ipſa praenoſcant, quod ſignificant. 182.col.2.in fin.& ſeq.
Animalium noxiorum exorciſmi & coniurationes quae licitae. 83.col.1.2.& ſeqq.
Animantium praeſagia. 183.col.1
Annos & tempora qui colant. 80.col.1
Annulo quodam empto Princeps deceptus in ludo. 156.col.2
Antechriſti nomen cur per 666. ſignificatũ. 170. col.2.
Antechriſti tempus vanè praedixere omnes. 178. col.2
Anthropomantia. 161.col.2
Antigonus. 196.col.1
Antipathia hominis cum daemone. 139.col.2
Antonius Cardinalis Granuellanus. 181. col.2
S. Antonij regula ad diſcernendas reuelationes, explicata. 139.col.2
D. Antonio conſecrãdi porcos origo & ritus. 84.col.1
Antonij Verderij error. 186.col.1
Antonij Tiberti Ceſanatis diuinatio. 185.col.2
Anus, quae vult ſomniat. 126.col.1.in prin.
Apollo Myricaeus. 161.col.2.
Apollo Iſmenius. ibid.col.1
Apollinis varia oracula. 147.col.1
Apollonius Tianaeus. 145.col.1
Apollonij Tianaei iactantia. 153.col.1
Apoſtaſia a fide. 62.col.1
Appa & Gela vt tutatae caſtitatem. 16.col.2
Apparitiones Angeli, & Deiparae. 209.col.2
Aqua an oderit maleficas? quod nõ. 229.230.231
Aquae aſcenſus maleficus. 40.col.2.in fi.
Aquae rarefactio & condenſatio facillima. 48.col. 1.initio.
Aquarum praeſagia. 182.col.1.2
Aquila Ponticus cur pulſus ab Eccleſia. 175.col.1
Aquila Britannus. 116.col.1
Arabs ſignificat latronem. 173.col.2
Aranea ſpecie daemon. 62.col.2
Arbitrium liberum abſolutum Iudicibus non competere. 241.col.1.2
Arborum, herbarum & florum prognoſtica. 18.co.2
Arcarius daemon in Miſnia. 148.col.1
Arequipanum prodigium. 181.col.2.in fi.
Aretinorum fons. 154.col.2.circa fin.
Argentinenſes quidam haeretici. 219.col.1
Arioaldus Dux Longobardorum. 61.col.2
Ariopharnis Thracum regis iudicium. 105.col.1
Ariolatio quid & unde dicta. 158.col.2
Arithmantia duplex. 170.col.2
Arluna Scythica. 161.col.2
Arma maleficio imbuta, gladius, annulus. &c. 37. col.1
Armorici Baronis infanticidia. 56.col.1
Arnulphus Lotharingiae dux. 248.col.2
Arnobij ſomnium. 195
Aronenſes energumenae quomodo a daemone vexatae & quaedam liberatae. 132.col.2
Arreptitij ſeu obſeſſi. 148.col.2
Arreptitiorum reuelationes falſae. 123.col.2.
B. Arſenius. 138.col.2
S. Arſenij doctrina de daemonum luctu & varijs in ſidijs. 137.col.1
Aſcletarionis praedictio & mors. 178.col.1
Aſini ueneratio. 157 col.2
Aſpidomantia. 158
Aſſaſſini qui. 37.col.2
Aſſumere quid. 117.col.1
Aſſyriorum ſortitio in bellis. 166.col.2
Aſtirites lapis. ......
Aſtra non ſunt certa õium euẽtuũ ſigna. 176. col.2
Aſtragalomantia. 166.col.1
Aſtroiatri. 180.col.1
Aſtrologi qui excuſandi. 145.col.2
Aſtrologi quae nequeãt praedicere. 174.col.1.& ſeqq.
Aſtrologi ſaepè habent pactũ cũ daemone. 178. col.1.
Aſtrologorum peccata quae & quanta. 174. col.1. cum ſeqq.
Aſtrologorũ diuinationes cur aliqñ uerae. 178.co. 1.
Aſtrologis vera dicentib. minus credẽdũ. 190.co.1
Aſtrologiae quatuor partes diſcuſſae. 173. cũ ſeqq.
Aſtronomia & Aſtrologia diſcrepãt. 173.co.1.A
Athenais euecta ad imperium. 178.col.1
Atheiſmus ex Caluiniſmo pullulat. 43.col.1
Attilaus. 248.col.2
Attilae mater. 194.col.2
Augurium quid & quotuplex. 164.col.1.2
Auguria oblatiua & impetratiua quae. ibid.
Auium reſpectu augurij nomina diuerſa. 165.col.1
Aurium tintinatio. 76.col.2
Auriginoſi morbi curatio. 20.col.2
Auſpicium militare ex acuminibus. 166.col.1
Auſpicia pedeſtria. 165.col.1
Auſpicia quid & qualia. 164.col.1
Axinomantia. 157.col.2

B.

Babyloniarum foeminarum cõſuetudo ſe aduenis proſtituendis & funium quae tendebantur, & rumpebantur, mos explicatus. 11.col.2
Bancus rex. 172.col.2
Baptiſmi aqua quo pacto cauſa ſalutis. 231. col.2
Baptiſmi ritus defenſi. 85.col.2
Baptiſmali oleo & aqua abutuntur malefic. 9.col.2
Bardae ſomnium. 195.col.2

Bar-

Bartholomæi Coclitis prædictiones. 190. colum. 1. mors. ibid.
Baſina Franc. regina ſaga. 122. col. 2. in fi.
Baſilacius fanaticus qualis. 143. col. 2
Baſilius Imp. 153. col. 2
Batauus miſſam irridens. 66. col. 2
Beelzebub Numen Acaron. 146. col. 2
Begardi. 124. col. 2
Begini & Begardi. ibid.
Balomantia. 166. col. 2
Benedicere animalibus ſuperſtitioſe non licet. 83. col. 1
Benedictionis menſæ omiſſio noxia. 63. col. 1.
Berlinenſes maleficæ quo pacto glaciem procurent. 30. col. 1. in fi.
D. Bernardinus Senenſis fontem diuinatorium obſtruxit. 154. col. 2
Bernatium maleficorum ſumma impietas. 30. col. 1
Brigitta Sueca, & eius reuelationes defenſæ. 128. colum. 1
Birgellenſis dæmon. 43. col. 1
D. Blaſii patrocinium animalium. 84. col. 1
Blaſphemorum pœna & exempla. 62. col. 1. 2
Bohemici magi præſtigiæ. 43. col. 2
Bohemiæ ſpectrum mortis præſagum. 165. col. 2
Bohemæ faſcinatæ uiros occidere. 30
Bohemæ ſaga demerſa. 245. col. 2
Boleſlaus a canibus deuoratus. 61. col. 2
Boyarona venefica. 49. col. 2
Bonnenſis vetula combuſta per indicium probæ aquæ. 234. col. 1
Bonum hominis rei quod. 88. col. 1
Bonum iudicantis quod. ibid.
Boni cur a dæmone uexentur. 42. col. 2
Boni minoris ſuaſu Diabolus ſolet impedire maius. 135. col. 1. 136. col. 2
Bonis nocere poſſunt, ſed rarò, malefici. 56. col. 2
Botanomantia. 161. col. 2
Boum præſagium. 183. col. 1
Brabanticæ ſuperſtitiones duæ. 88. col. 2
Branchidarum oraculum. 147. col. 2
Braſileenſium oniropolia. 190. col. 2
Brauo miles Hiſpanus aleator a dæmone in altum ſublatus. 64. col. 2
B. Briccij miracula duo. 216. col. 2
Brigida Scota. 128
Bruta fulmina. 164. col. 2
Bruxellenſis muliercula diuinatio per ſomnium diſcuſſa. 196. col. 1. 2
Burchardus Halberſtadienſis Epiſcopus. 208. col. 1

C

Cadauera quomodo lancinent ſiue in patibulis, ſiue inhumata. 32. col. 1. 2
Cælorum influētia poſſunt ſpecies in phantaſia producere. 163. col. 1
Caietani quædam ſententiæ explicatæ. 72. col. 2.
Caietani excuſatio reiecta. 77. col. 2
Calix pro ſorte. 198. col. 2
Caligulam Cæſonia ſuſtulit. 13. col. 2
Calliæ templum in Gargano. 118. col. 1
Calumniatores Sanctorum puniti. 62. col. 1. & 2
Caluini error de baptiſmo. 230. col. 2
Caluiniani amici dæmonum. eorum parcunt imaginibus, varia exempla. 59. col. 1
Caluiniani oſores virginitatis 61. col. 1
Caluiniſtæ præcurſores Antichriſti. 40. col. 2
Caluiniſtarum reuelationes. 141. col. 2
Caluiniſtarum vexillum effigie dæmonis inſigne. 59. col. 2.
Cambronenſis Deiparæ imago, Duellum. & miraculoſa Clinici victoria. 209. col. 1
Cameracenſes quidam hæretici. 218. col. 2
Campanarum oſtenta mira. 161. col. 1
Cananæus ſignificat mercatorem. 173. col. 2
Canoniſtarum quorumdam error. 239. col. 2
Capnomantiæ ſpecies. 150. col. 1
S. Carilefus. 69. col. 2
Carnium eſus. 15. col. 2
Carolus Magnus Imp. 106
Caroli Regis Franc. morbus ex maleficio. 34. col. 2
Caroli Calui auiditas 214. col. 2. 221. col. 1
Caroli Mansfeldij Comitis mirus morbus ex maleficio. 46. col. 2
Carnifex à malefica læſus in ipſa inſtitiæ executione. 31. col. 1
Carnifex à malefica iam rogo mandanda læſus afflatu. 57. col. 1
Carthaginenſis mulier ex falſa reuelat. cauſa ſchiſmati. 120. col. 2. prop. fi.
Catarinæ Raconſiæ reuelationes. 133. colum. 2. & ſeq.
Chatarinæ VValtheri mirus morbus ex maleficio. 42. col. 1.
Catharinæ Senenſis reuelatio de concept. B. Mariæ virginis diſcuſſa. 129. col. 1
Catharina Bononienſis decepta. 121. col. 1
Catholici & Ariani Epiſcopi certamen. 217. col. 2
Catonis dictum acutum. 76. col. 1
Catoptromantia. 155. col. 1
Catoptromantia in cuſpide ſplendet. 167. col. 1
Catochos, & Catalepſis. 117. col. 2
Cautelæ pro aqua frigida reiectæ. 234. col. 2
Celtæ dicti Germani. 154. col. 2
Cephalaonomantia. 157. col. 2
Cereris oraculum. 155. col. 2
Ceriti & Cereriti. 44. col. 1

Certamen duorum veneficorum mirabile. 31.col.1
CHABAR quid, vnde CHABARIM. 167.col.1
Chaldæi qui dicti. 173.col.2
Charibertus. 145.col.1
Charichriſt Hiberniæ. 79.col.2
Childericus rex Franciæ. 122.col.2.in fi.
Chinarum diuinatio per duo ligna. 166. col.2
Chiromantia quotuplex, & quæ licita, quæ contra. 185.col.2.
Chiromãtiæ ſcriptores, prohibitæ lectionis. 186.co.2
Chorion. 162.col.1
Choſen *ſeu* Eſſen. 111.col.1
Chriſtus quo ſenſu propheta. 109.col.1
Chriſti Domini factum cæcum ſanantis. 85.col.2
Chriſtianis cur obiecta infanticidia. 34.col.1
Chriſtianus Comes de Oldenborg. 214.col.2
Chriſmatis vis. 66.col.2
Cineraria diuinatio. 160.col.2
Cingari quale genus hominum, vnde ortum. 186. col.2. & ſeqq.
Circi Byzaceni ſtatuæ fatales. 39.col.2
Ciſterna in Aphaceno templo. 154.col.2
Citatio ad comparendum coram Deo, & varia eius exempla. 205.col.2
Cleidomantia. 157.col.3
Clemens V. citatus coram Deo. 206.col.1.208.co.2
Clementis octaui bulla. 212.col.1
κληδονισική. 76.col.1
κληδονίζεσαι *quid,* & κληδὼν. 153.col.1
Cluniacenſes monachi Alphonſum Regem Aragoniæ ex purgatorio educunt. 68.col.1.2. & ſeq.
Cogitationes an notæ dæmoni. 144 col.1.2
Cogitationes quo pacto Magi diuinent. ibidem B
Cohobæ ſemen. 124.col.1
S. Coletæ prudens humilitas. 121.col.2
Colonienſis virgo. 62 col.2.in fi.
Colophonij vates. 147 col 2.in fi.
Cometarum ſignificationes. 180.col.2
Comitiſſa ſectæ Caluinianæ venefica & adultera iuſſu mariti occiſa. 46.col.2
Conceptio B.Virg. Deiparæ immaculata defenſa cõtra quandam prætenſam reuelationem. 141.1
Condæi principis præſagia. 194.col.2
Confeſſionis vis. 218.col 1.219 col.1
Congelatio. 117.col.2
Coniectatio quid. 106.co.2. *quotuplex.* 173.col.1
Coniectatio iudiciaria ex aſtris quatenus licita. a fol. 173.col.1.
Coniugibus vitanda philtra. 14.col.2
Coniugum intemperantia. 61.col.1
Conrad. VVimpina multa ſublegit clam ex Pico. 168.col.1.
Conradi Marpurgij inquiſitio. 213.col.2
Cõſtãtini Stethati aſtrologi diuinationes. 178.co.2
Conſtantinopolitani Circi maleficæ imagines. 39 col. 1.
Conſtãtinopolitanum imperiũ quo pacto ſorte obuenerit Flandriæ comiti. 248.col.2
Contagio quomodo hauriatur. 20.col.1.& ſeqq.
Coponus ſicarius. 190.col.1
Contradictiones defenſoris probæ aquæ frigidæ. 133. 235.
Contumaciæ inobedientiæque pœna. 60.col.1
Corinthi lex. 187.col.2
Cornicis præſagium. 183.col.1.
Corpus imago animi. 185.col.1
Corporis diſpoſitio q̃ expoſita illuſionibus. 125.col.1
Corpori naturaliter ferrum & alia metallica certo conformata artificio innaſci non poſſe. 46. col.2
Corpori humano ex malis humoribus interdũ dura, vt tophos, ſpinas, conchylia &c. innaſci. ibid.
Coſcinomantia. 157.col.1
Craſſus. 78.col.1
Cratetis impium conſil. 15. col.1. cir.fi.
Creaturæ quo modo laudẽ Dei nobis proponãt. 231. col.2.
Cribro dininare. 157.col.1
Criſtallomantia. 155.col.2. *pœna.* ibid.
Critomantia, & Crithriæ mulieres. 161.col.1
Crucifixi imago ſanguinem fundens. 37.col.1
Crucis ſignum quam vim habeat. 85.col.2
Crucis ſignum contra illuſiones. 131.col.2
Crucis ſignaculo diſcernuntur illuſiones. 134.col.2
Crucis ſignum opponere viſioni ſeu reuelationi. 139 col.1.
Crucis ſignum prætermiſſum noxium. 63.col.2
Cruce certare quid. 248.col.1
Cubabant olim in templis ad ſomnia captanda. 118.col.1.
Cubomantia. 166.col.2
Cultrum excernens deglutitum. 47.col.1
Curioſitas. 69.col.2
Cyaneæ ad Lycum. 154 col.2
Cyrus. 196.col.1

D

D*ABAR.* 116.col.1.in med.
Dactylomantia. 156.col.2
Dæmon pro anima apparet euocata. 153 col.1.C. *idem ſolet mentiri ſe animam. ibid. paulo poſt.*
Dæmon cur vtatur ætate puerili ad diuinationes. 125.col.2.
Dæmon quadã per ſe nõ æque põt ac ꝑ alios. 70.co.2
Dæmon cur potius per alios quam per ſe, maleficio noceat. ibid. in princip
Dæmon non habet corpus aereũ nec aliud. 229.co.1
Dæmon alligatus loco per Magum. 49.col.1

Dæmon

Dæmon maleficas ſuſtinet,ne mergantur.229.co.2
Dæmon ſomnijs deludens. 49.col.1.2
Dæmonis fraudes in oraculis reddendis. 144.col.2
Dæmoni permittit Deus aliquando lædere, & iudices decipere. 235.col.2 uerſ.fin.
Dæmoni ſe deuouere uel eum inuocare quam periculoſum. 62.col.2. 63 & ſeqq.
Dæmoni homines tradendi poteſtas. 49.col.1
Dæmonem aereum corpus habere,error.247.col.1. in fin.& prin.ſeqq.
Dæmones quidam lenones. 10.col.2.& ſeq.
Dæmones quæ occulta queant reuelare. 142.col.2
Dæmones Lutheri & Svvinglij anteambulones. 40.col.2
Dæmonum conuiuia ſunt calamitates hominum. pag.1.col.1.
Dæmonum miniſterio non licere uti,nec ad bonum. 85.col.1
Dæmoniaci obſeſſi & poſſeſſi quo modo differant.48 col.2. quomodo intret dæmon. ibid.
δαιμονῶντες. 44.col.1.
Danielis liber ſomnialis apocryphus.191.col.1.in fi.
Daphnomantia. 161.col.2
Deus cur maleficia permittat. 58.cum ſeqq.
Deus cur permittat homines a dæmone poſſideri. 49.col.2
Dei gloria reſultans ex maleficijs. 58.col.1
Dei prouidentia in tuendis & dirigendis iudicibus maleficij quanta & qualis. 238.col.2
Dei prouidentia quæ in tolerandis ſceleribus malef. 57.col.2.& ſeqq.
Dei ſuauitas,clementia,ſapientia, potentia, iuſtitia. 58.col.1.2
Defuncti poſcunt eleemoſynas, & ſpiritualia remedia. 68.col.2
Dementia breuis ac ridicula per maleficiū.43.co.1
Depoſiti negatio. 63.col.2.prope fin.
Deſidia ſeu ſegnities libidinis occaſio. 15.col.2
Deſperatio. 69.col.2
Deſputio in ſinum ſuperſtitioſa. 12.col.1
Detractionis pœna. 59.col.2.in fi.
Deuotionis ſeu execrationis maleficium.49.co.1.2
Diabolus quō inducat in gulā et libidinē.137.col.1
Diabolus in iudicio militis patronus & liberator. 64.col.1.
Diabolus unumquemq; decipit per ea, quæ quiſque amat. 124.col.1 2
Diabolus quō mundi rex ſecundum Lutherum, & quō ſecundum Catholicam ueritatem. 29.col.1
Diabolus quomodo DEVS ſæculi dicatur. ibid.
Diadumenus unde dictus. 162.col.1
Didac. Ordonij duellū cum Zamoranis.210.col.1
Didius Iulianus. 155.col.1
Dies SS. Pauli,Vincentij,Vrbani,Ioannis, Annunciationis. 80.col.1
Dierum fauſtorum uel infauſtorum obſeruatio.79. col.2.& ſeqq.
Dina foſſa. 161.col.1
Diophanes magus. 157.col.1
Diræ. 165.col.1
Diſcretio experimentalis,quid & quæ nomina eius. 120.col.1.
Diſcretio ſpirituum doctrinalis quæ. ibid.
Diſcretionis ſpirituum donum quid, & de duplici eius modo. 119.col.2.& ſeq.
Diuinatio quando,& quale peccatum. 171.col.2
Diuinatio quotuplex. 146.col.2
Diuinatio quale peccatum, ſiue quæ hæretica, quæ non. ibid. col.1
Diuinatio in S. S. an ſemper in malum ſumatur. 106.col.2.circa med.
Diuinatio qualis permiſſa. 145.col.2
Diuinatio malefica per plumbum liquefactum, & aquam. 41.col.2
Diuinationis definitio explicata, & quō differat a uana obſeruātia,prophetia,cōiectatione.quarūſit verū unde dicta,ſolēnia,inſtrumēta.142.co.1.2
Diuinationis a prophetia & coniectatione diſcernēdæ canones. 145.col.1.
Diuinationi recipiēdæ quæ diſpoſitio apta.108.col.1
Diuinationem explicitam illicitam eſſe, nemo Chriſtianus poteſt licite ignorare. 146.col.2
Diuinationes cum pacto expreſſo ſeu explicito.146. colum.1
Diuinatores aſtrologi ex repub. eijciēdi.180.col.1.
Diuinatores conſulere non licet. 146.col.1
Diuinatoria ſors illicita. 243.col.2.
Diuinatoriæ ſortis ſpecies. 166. col.1. cum ſeqq.
Doctrina,& eruditus quid uulgato interpreti.111. colum.2.
Dodonides columbæ quales. 147.col.2
Donatiſtæ Sacrilegi. 79.H
Dracus Londinenſis. 141.col.2
Dubium quid,& quando in dubijs mitior ſententia ſequenda. 88.col.1
Duella omni iure prohibita docetur. 210.col.2
Duella quādo Principes poſſint permittere.211.co.2
Duellorum cauſæ.208. col.2.ritus. 209.col.1
Duellorum incertitudo & iniuſtitia. 210.col.2
Duellorum uariorum exempla. ibidem
Duffus rex. 38.col.2
Dulcimiſtæ. 124.col.2
Dunſtanus ignita forcipe naſum laruæ comprehendit. 133.col.1
Dura & craſſa quo pacto dæmon queat uerè, aut falsò corpori inſerere. 46.col.2

Ebu-

E

EBburonicę ſuperſtitiones. 88.col.2
Eccleſię precationes quam uim habeant mala repellendi. 85.col.1.in prin.
Eccleſię non obedire eſt Mortale peccatū.203.co.2
Eccleſiaſticas cerimonias ſuperſtitioſis ritibus conferre blaſphemum & impium eſt. 85.col.2
Electiones aſtrologicæ. 173.col.2.174.col.2
Eleemoſyna poteſt ſortitò haberi. 197.col.2
Eleemoſyna data ſagis an periculoſa. 66.co.1
Eleemoſynæ uis. ibid.
Eleemoſynam denegantes faſcinari. ibid.col.2
Eleemoſynæ defunctis proſunt. 68.col.2.69.col.1
Eleemoſynis impetratæ res an efficaciores. 81.col.2
Elię humilitas. 138.col.2
Elizaus cur pſalten requiſiuit. 185.col.1
Elizabetha Croftka. 141.col.2.
Elizabethæ Barthonę uaticinia. ibid.paul.ante.
Elementa tātum ſunt tria:nullum ignis 180.col.2
B.Eleutherius. 59.col.2.uer.fin.
S.Eliſabetha Sconaugienſis defenſa. 128.col.1
S.Elphegus. 137.col.1
Elymas magus. 70.col.2
Elzana maleficus. 30.col.1
Emma Regina Anglię. 213.col.2
Energumeni tot cur tempore Chriſti. 59.col.1
Energumenorum corpora an poſſit dæmon ſubingredi & quo id pacto. 48.col.2.& ſeqq.
Energumenos ueros reperiri,& qui tales ſint. ibid.
Enguerrani Marignani uxor malefica.38.col.1.in fin.
Enthuſiaſtæ hęretici. 194.col.1.cir.fin.
Epachij pęna. 67.col.1
Ephemerides paſtorum,& ruſticorum, & nautarū unde natæ. 183.col.1
Epheſiorum notæ quę. 168.col.1
S.Ephrem. 121.col.1
Ephialtes,ſeu incubus morbus. 193.col.1
Ephod quid & quotuplex. 111.col.1
Epileptici apti maleficio. 40.col.1
Epileptici patent falſis reuelationibus. 125.col.1
Epitheles Meſſenius. 194.col.1.in prin.
Erichtus magiæ. 151.col.1
ErKimbaldi de Burban factum & miraculoſa Euchariſtiæ perceptio. 204.col.2
Error iuris quis peccatum. 210.240
Euangelium. 116.col.1
Euangeliorum liber incombuſtus. 217.col.1
Euchariſtia quo modo exitium ſit ſumentis. 204.col.1
Euchariſtia uerè ad ſalutē inſtituta.203.c.2.in fi.
Euchariſtia contempta, & formidata.202.colu.2 217.col.2.in fi.
Euchariſtię ſacramenti forma a Deo inſtituta, 87.col.1
Euchariſtiæ miraculum. 10.co.1
Euchariſtię ſumptę purgatio, defenſa exemplis & ratione contra Hotomannum Caluiniſtam.202 col.1.cum ſeqq.
Euchariſtię uis. 46.col.1.66.col.1.& 67.col.1 in fin.& col.2 & pag 66.col.2.205.col.1
Euchariſtiæ comptemptę ultio. 62.col.
Euchariſtiam indigne ſumentium pęnę. 66.col.2 in fi.
Euchariſtia abutuntur malefici. 8.col.1
Euchariſtica ſortitio. 248.col.2
Euchariſticæ purgationis formula & cauſſę. 203.col.2
Euchetę infanticidę. 2.col.2
Eulalij fiſcella incombuſtæ. 217.col.1
Eulogij ſomn. 195.col.1
Euſtachius Abbas. 206.col.1
Eutelidas. 18.col.2.19.col.1
Excōmunicatio lata in duellis explicatur.211.c.1.2
Excommunicationis contemptus uide. 66.col.2
Execrationum ſeu Dirarum in ſeipſos exempla.62 col.2.& ſeq.
Exorciſmi uis cum miſſę ſacrificio. 63.col.1
Exorciſmorum formulæ quæ licitæ. 83.col.2
Expuere in faciem viſi. 136.col.1.in prin.
Ecſtaſis ſeu raptus prophet. 117.col.1
Exſtatici. 148.col.2
Extiſpicina. 159.col.1.in prin.

F

FAcies index animi. 184.col.2.185.col.1
Famagoſtani Turcæ vaticinia. 144.col.1
Fanatici ſeu ἐνθεοι.148.col.2 B.exempla & nomina. 147.col.1.lin.vlt.& ſeq.
Faſcinationis ſpecies tres. 17.col.1
Faſcinatio quid latè,& ſtrictè. ibid.
Faſcinatio quid ſecundum vulgu & hæreticos.ibi.
Faſcinatio illa vulgaris quam erroris originem habeat. 28.col.2
Faſcinatio vulgi fabula & ſuperſtitio eſt.28.col.1
Faſcinationis vera cauſa,refutatis falſis.ibi.& ſeq.
Faſcinationis impropriæ remedia quædam.28.co.1
Faſcinatio ſuperſtitioſa cum remedijs ſuperſtitioſis. 18.col.1
Fatui & furioſi cur ſæpius diuinent. 108.col.1
Fauſtina quomodo amore liberata. 15.col.2
Felicis Malleoli liber pro ſuperſtitioſis orationum formulis diſcuſſus & confutatus.83.cum ſeqq.
Fęminæ faciliores decipi. 125.col.2
Fęminarum reuelationes quomodo examinandæ. 125.col.2.& ſeqq.
Ferdinandus.III.Caſtellæ Rex. 207.col.2

Ferd.CorteZius. 169.col.1
Ferdinandus Danaſus natus galeatus. 162.col.1
Feris erepta in magicis. 32.col.2
Ferrantis Comitis Flandriæ matrem dæmon decepit. 145.col.1
Ferri candentis miracula. 213.col.2.& ſeq.
Fiſſanæ tribades. 157.col.1
Feſſanorum Hydromantia. 154.col.2
Feſtorum violatio. 69.col.2
Fides quæ operetur in ſanatione. 87.col.2
Fides remedium contra maleficium. 46.col.1
Fidei vis contra illuſion. 132.col.2
Fiducia & cuſtodia ſui. 136.137.
Filum collo commenſuratum. 164.col.1.in prin.
Fila maleficij amatorij qualia. 12.col.1
Finis bonus ſolus non facit actum eſſe bonum aut legitimum. 236
Finni malefici baliſtarij. 37 col.2
Fiſcella palmea in igne ſalua & illæſa. 217.col.1
Fontium miracula. 165.col.2
Florentina mulier. 45.col.2
Floridenſis diuinatio. 158.col.1
Forma nocet pudicitiæ. 16.col.1
Forma probæ aquæ frigidæ in maleficijs. 226.227
Forma ferri conſecrandi ad iudicium. 212.col.4
Formæ verborum quæ permiſſæ, quæ non, in medicinis. 86.col.2.in med.
Formula probæ aquæ feruentis. 220.col.2
Formulæ curationum ſuperſtitioſæ multæ. 88.col.2 cum ſeqq.
Franciæ aula ſuperſtitioſa in dierum obſeruatione. 81.col.1.in med.
Franci vſi ferri candentis indicio. 212.col.2
Franciſcus Dux Armoricorum. 208.col.1
D.Franciſci exemplo ſe virgo volutat in niue. 132 col.2
S.Franciſci ſortitio. 168.col.2
Franciſci Borgiæ reuelat. 140.col.1
Franciſci de la cruz deluſio, hæreſis, falſæ prophetiæ; ſupplicium, & hiſtoria. 123.col.1.125.col.1
Freſaia ſeu ſtrix auicula. 2.col.2
S.Friadi prudentia. 134.col.4
Fridericus III. Imp. 106.col.1.in fi.
Fridericus Dux Auſtriæ. 14.co.1
Frigidi & maleficiati. 42.col.1
Friſonum ſuperſtitioſa ſors. 248
Frumenti auerſio per maleficium. 36.col.2
Fulicum præſagia. 183.col.1.lin.1
Fulminis vis in penetrandis ſolidis. 47.col.2
Furi oculus quo pacto excutiendus, ut cognoſcatur. 89.col.2.157.col.2.
Furtum concipere per lancem & licium. 163.col.2
Futurorum ſcientia quo pacto reſeruata DEO. 175.col.1.in prin.

G

GAgates in diuinatione. 157
Gaianus mimus. 62.col.2.in med.
Galea naſcentium. 162.col.1
Galeacius vicecomes maleficiatus. 52.col.1
Gallicenæ fœminæ. 147.col.2
Gandenſis virginis propter ſuperbiã illuſio. 133.c.1
S. Gangulphi vxor adultera detecta & punita. 224.col.2
Gaſtromantia. 155
GaZareni qui. 158.col.2
Geilæ vxoris Ducis Franconiæ mors. 61.col.2.in fi.
Gelo, quæ Mauritio inſidiata. 2.col.2.ad fi.
Genebaldus Laodunenſis lapſus & pœnitens, & quàm obediens D.Remigio. 133.col.1
Geneuenſes venefici. 30.col.2
Geomantia. 167.col.1
Germani proba aquæ vſi. 220.col.2.cum ſeq.
Germanorum mos quidam diſcuſſus. 159.col.2
Germanorum ſuperſtitio. 154.col.2.157.col.2 165.col.1.166.col.2
Germanorum fœminarum diuinatio. 154.col.2
S.Gertrudis. 128.col.1
Gladij mucronem tres digitos longum excernens. 47.col.2.in prin.
Glandium trium præſagium ſuperſtitioſum. 182.col.2
Gnoſtici Magi & infanticidæ. 2.col.2
Gnoſticorum Magia & viſcerationes & infanticidia. 34.col.1.in prin.
Geuſiorum iconoclaſtia. 59.co.2
Goninus magus Pariſiẽſis, illuſit iudici in ipſo ſupplicio, vicaria ſibi mula in patibulo relicta. 57 col.1
Gotfridus Schluſſel. 63.col.1.in med.
Gotholanus Nauarchus. 208.col.1
Græcorum nomine qui ſignificentur in S.S. 115. col.1.in prin.
Grando & glacies eadem ſpecie. 182.col.1
Gratiani error. 228.col.1.in prin.
Gratienſis pſeudopropheta. 123.col.1
S.Gregorius Agrigentinus. 62.col.1
Gregorius VII.Papa. 202.col.2
Gregorij XIII.laus & bulla. 211.col.2
Gualtherus Burgenſis. 206.col.2
Guilhelm.Aquitaniæ Dux deluſus. 133.col.2
B.Guilh.Roſcildenſis. 138.col.1
Gula etiam leuis religioſæ punita. 70.col.1
Gunda mulier viri reſte aſſumpta monaſterium ingrediens punita. 69.col.2
Gundizaluus Fernandez de corduba. 207.col.2
Guſtronienſis faber magus. 158.col.1

S.Gu-

S.Gutlacus. 137.col.1
Gygis annulus. 156.col.2

H

HAbitus optimus periculoſus, & nitor ſolito maior ſuſpectus. 28.col.2
Hadrianus VI.Papa. 178.col.1
Hæretici fictores reuelationum, vt fuere { Cherinthus. Marcus Magus. Montaniſtæ. Donatiſtæ. Archontici. Manichæi. } 123
Hæretici dæmones expellere nequeunt. 59.col.1
Hæreticorum prophetæ mente capiebantur, exempl. prob. 117.col.2
Hæreticos mirè ignis ſemper vlciſcitur, exemplis duobus id confirmatum. 218.col.2.& alio.221 col.2.
Hæreticos reiecit aqua. 242.col.1.cir fi.
Hæreſi flamma quod vmbra corpori. 219.col.2
Halitu & afflatu malefica faſcinant. 2.c.1
Hannoniæ energumena quæ fingens ſe ſacerdotiſsā & conſecrans, exemplum. 127.col.2.in it.
Haraldus Hybernus. 216.col.2.in fin.
Haruga. 158.col.2
Haruſpicina vnde dicta, & quid. ibid.
Hebræi aſtrologi cauſa idololatriæ & iconoclaſtiæ. 178.col.2
Hecate vel Heroibus infeſtati. 44.col.1
S.Helenæ falſo aſcripta oratio. 89.col.2
Heliogabalus. 161.col.2
Helizæi geſtus puerum ſuſcitantis. 85.col.2
Heluetia Saga. 56.col.1.in fi.
Heluetia obſtetrix puericida. 1.col.2
Heluetica duæ maleficæ afflatu lepra infecere. 31. col.1
Henricus Imperator. 179.col.1
Henricus III.Imper. 205.col.1
Henricus malus Imperator Euchariſtiæ ſacrilegiū inferre horruit. 202.col.2
Henricus Moguntinus Epiſcopus. 208
Henricus de Haſſia notatus. 128.col.1.in fi.
Herba & feſtuca malefica, quas ſupergrediēdo quis faſcinatur. 2.col.1
S.Herebertus. 121.col.1.
Hermetis Malateſtę mors. 190.col.1
S.Hermānus Steinfeldenſis. 138.col.1
Hiberniæ ſuperſtitio. 79.col.2
D.Hieronymus crucis ſignum adhibuit ſanationi. 85.col.2.
Hieronymi Cancellarij Mediolanenſ.annulus.156 col.2
Hieroſcopiæ deſcriptio accurata. 158. columñ.2. cum ſequen.
D. Hilarion dæmonem quem Magus immiſerat è vergine expulit. 49.col.1
Hildebrando puero omen oblatum, mirum. 163. col.2
S.Hildegardis reuelationes. 129.col.1
Hippe. 8.col.1
Hippomanes. ibid.& 13.col.2
Hiſpani Catholici contra Arianum certamen. 216. col.1.222.col.1
Hiſpanorum militum oratio ſuperſtitioſa vulnerū curandorum. 82.col.1
Hiſtoris filia Tireſiæ. 35.col.2.
Homicidij pœna. 61.col.2.& ſeq.
Homicidia magica. 32.33.34
Hominum generi ex maleficorum ſcelere vtilitates natæ. 58.col.2
Horror & lætitia ex reuelatione. 139.col.2
Hotomanni temeritas caſtigatur. 203.col.2
Humilitas neceſſaria contra illuſiones. 120.col.2. cum ſeqq.
Humilitatis vis contra illuſiones. 133.col.2
Humilitatis uis contra dæmones. 122.col.2
Hydromantiæ ſpecies variæ.153.col.2.& ſeq.160. col.2
Hypatię prudens facinus. 16.col.2

I

IAcobi Richij libellus confutatus, a pag. 228.colum.2.
Iacobi Brochardi Caluiniſtę reuelationes. 141. col.2.
Iaddi colloquium cum Alexandro. 155.col.1
Iamnes & Mambres. 70.col.2
Iamnes ſeu Iannes Theophili preceptor, Patriarcha Magus. 155.col.1
Iapponij furtum ualde deteſtantur. 212.col.1
Ichthyomantia. 161.col.1
Iddogonim. 162.co.2
IEDVIM diuinatio, & quid IEDVA, 162. col.1
Ieiunium neceſſarium ante Miſſę celebrationem. 67.col.1
Ieiunij uiolatio punita. ibid.paul.poſt
Ieroboam uxor. 146.col.2
IESV nominis uirtus liberat puerum a dæmonum poteſtate. 65.col.1
IESV nominis efficacia. 87.col.2
Ignorantia quę in Diuinatione excuſet. 146.colum.2
Ignorantia quę a peccato excuſet. 240.col.1
Illuminati hæretici. 122.c.2.124.col.2
Illu-

Illuſorum per reuelationes excuſationes diſcutiuntur. 121
Imago malefica. 41.col.2
Imagines maleficæ amatoriæ. 12.col.2
Imagines vel ſtatuæ maleficæ, & varia exempla. 38.col.1.2.
Imagines maleficæ ex cera, terra &c. 9. col.2. earũ baptiſmus & alij ritus. ibid.
Imagines aſtrologicæ. 173.col.2
Imaginarij magi. 158.co.2
Immiſericordia. 66.col.2
Impedimentum perpetuum quod. 52.col.2
Imprecationum mala & vltiones. 59.col.2.ci.fin. & ſeqq.
Inceſtuoſus Satanæ traditus. 61.col.1
Incendia ſolita maleficis. 12.col.2
Incendiorum a Maleficis procuratorum exempla. 54.55.
Indi adiuratores tempeſtatum. 181.col.2
Indorum diuinatio. 158.col.2
Indicium complicium. 238.co.1
Indolentiam ſeu patientiam tormentorum quomodo procurent maleficæ. 56.c.2.in fi.
Infans tutus inter dæmones. 65.col.1
Infans menſtruus interroganti B. Briccio reſpõſum dedit. 216.col.2
Infantes proprij occiſi & comeſti a maleficis. 30.column.1
Infantium cædes. 2.col.2.3.col.1
Infantibus cur ſæpius noceant malefici maximè nõ baptizatis quæſitum & cur Deus hoc permittat. 56.col.1
Infanticidium. 32.col.2
Inferni oſtia varia. 148.col.2.circ.fi.
Inferrationis maleficium. 45.& ſeq.
Inhalatoria maleficia. 31.col.1
Iniuriæ quomodo remittendæ ex Dei præcepto. 85. col.1
Innocentij 4. mors fabuloſa. 207.col.1
Intentio quæ excuſet a peccato. 87.col.2. & in fin.
Inuidia & odium proximi. 60.col.2.in fin.
Inuidi an viſu noceant. 17 col.1
Ioab, & Abner. 211.col 2
Ioann. Morochazarius maleficus. 38.col.2.in fin.
Ioann. de Varenis. 138.col.2
Ioannes Flãder Eſtinnenſis Deiparæ defenſor. 209 col.1.in fi.
Ioannes Galeacius aſtrologum ſtrangulari iuſſit. 179.col.1
S. Ioannes Gualbertus. 217.col.2.in fi.
Ioannis XI. mors. 179.col.1
Ioannes de rupeſciſſa. 125.col.1
Ioannes Sagus, & Iohan. de rupeſciſſa. 141.col.1
Ioann. Stadij vanitas. 174.col.2
Ioannis Turſonis mors. 208.col.1
Ioan. Bentiuoli ſæuitia. 190.co.1
B. Ioannis die ſuccenſæ pyræ, & vnde mos. 159. col.2.
Ioannæ Albrethæ intoxicatio. 31.col.2
Ioanna Potiere ſaga cauſa vexationis totius monaſterij vbi degebat. 124.col.1
Ioannæ virginis Lotharingæ reuelat. defenſa. 140. col.2. contra illam acta. ibid.
Ioannes Ballus. 123.col.2
Ioannes Balleus notatus. 128.col.1
Iob a dæmone plagatus. 40.col.1
Ionathæ ſors, & petitio ſigni. 146. col.1
S. Iordanes illuſus non ſemel. 135.col.1
Ioſephi ſortitio & virga. 163.col.1.in fin.
D. Ioſephi nomen cur datum cuidam. 138. columna 1.
Iouis Dodonæi, Ammonis, Trophonij oracula. 147 col.1
Iouius notatus. 190.col.1. ſcriptor ſuperſtitioſus. 162.col.1
Iprenſis Epiſcopi ſententia defenſa. 82.col.2.
Ira etiam leuis. 70.col.1
Iridis & ſimilium præſagia. 172.col.2.
Irriſio virorum Sanctorum. 69.col.2
Iſaacius Imp. de imperio deiectus. 134.col.2.in pri.
Iſaacius Angelus. 154. col.1
Iſiacorum ſuperſtitio. 161.col.1.in fin.
Italus ueneficus Cathar. Medicea. 31.col.2
Italorum hodierna hydiomantia. 154.col.2
Iudæi perfidia, duellum, & ſupplicium. 209.col.2
Iudæi crudele pactum fœnoris. 106. col.2
Iudæi dictum acutum de aſtrologia. 175.c.1.in fi.
Iudæi vnde dicti adorare caput aſini. 157.col.2
Iudæorum idololatria in captandis ſomnijs. 118. col.1.in fi.
Iudex ſine cauſa idonea non poteſt recedere a communi opinione 247
Iudex improbus damnatus. 68.col.2
Iudici non licet quam vult pœnam infligere. 237 col.1
Iudices peccant bona intentione proba aquæ frigidæ vtentes fuſe doctum. 240.col.1
Iudices quæ ſub mortali facere & ſcire teneantur. 240.col.2
Iudices ac ne Principes quidem lege plane ſoluti. 241 col.1. quo pacto legibus aſtricti. col.2
Iudices cur veritatem non aſſequantur in ſagarum iudicijs. 242 col.1
Iudices non poſſunt inquirere in planè occulta. 244 col.1
Iudices an poſſint uti plenitudine arbitrij. 241.c.1

Iudices iſti aquarioli quæ docendi. 242.col.1
Iudicis hac proba aquæ frigidæ utentis pœna. 247. col.2. poteſt conueniri actione iniuriarum. eius sẽtentia eſt nulla. eſt homicida. ibid.
Iudicum iuſiurandum in leges. 241.col.2
Iudicibus & iuſtitiæ adminiſtris an malefici poſſint nocere. 56.col.2
Iudicibus quibus noceant malefici. 57.col.1.& 2.
Iudicium quid in S.S. 111.col.2
Iudicium, qualis purgatio. 212.col.2
Iudicia humana cur ſint incerta. 203.col.1
Iudiciarius proceſſus contra uermes noxios. 83. colum.2.
Iuger, & Lauffkaffer vermes. ibid.
Iulÿ II. bulla. 211.col.1
Iul. Sirenius nimium tribuit aſtrologis. 177
B. Iulianus ex parricida Sanctus. 58.co.2
Iulianus apoſtata. 123.col.1
Iuliani Apoſtatæ Magia. 161.col.2
Iuliani calumnia in vigilias Chriſtianorum. 118. col.1
Iunius Maius. 190.col.2
Iunonis palus Epidamni. 154.col.2
Iuſiurandi purgatio defenſa. 262.a col.1
Iuſti Lipſÿ narratio & amicitia cum auctore. 196 col.1
D. Iuſtina & Cyprianus magus. 11.col.1
Iuſtitia Dea Hotomanno. 204.col.1
Iyngis varia nomina. 8.col.1

K

KAbbala duplex Iudæorum. 170.col.2
KAL AL quid. 167.col.1
Kalendarum Ian. ſuperſtitiones. 79.col.1.2
Karentinienſium maleficiariorum diſcuſſa Hiſtoria. 52.col.2
KIBEL, vnde Kabala. 148.co.2
S. Kiliani & ſociorum cædes. 61.col.2
Kunigundis Imperatrix. 213.col.2

L

LAcertas in vrina quidam eiecit. 46.co.2
Lactis exſiccandi aut furãdi maleficium, & ritus, necnon remedium lepidum. exempla ſingulorum. 35.col.2.& ſeqq.
Læſtrigones cur ſtrigæ. 2.col.2
Lamia unde dicta. 3.col.1
Lampadomantia. 163.col.2
Lapis inſignis & diuinatorius Iudæis. 162.co.2
Lapis quomodo radat & ſubintret aquæ ſuperficiẽ. 47.col.2
Lapidum rationalis fulgor, quando deſierit. 155. col.1
Lappones malefici ſagittarÿ. 37.col.2
Laurentÿ Medici mors. 178.col.2.in fi.
Lauri uri maleficis ſolebant. 2.col.2. & a diuinatoribus ſymbolum diuinationis. 161.col.2
Lecanomantia. 155.col.1
Lectiſternia Gentilium in fanis ad ſomnia captãda. 194.col.1
Lemniæ feminæ cur maritis inuiſæ. 50.col.2
Leo Imp. philoſophus contemptor Magorum. 153. col.2.
Leo Iſaurus. 178.col.2
Leonardo Haſſelio reſtituti libri ſui. 26.col.1
Leuuerſtetenſis puella. 45.col.1
Libanomantia. 160.col.1
Liber dictus reuelationes prophetarum. 123.col.1
Librorum ſcribendorum & complicandorum apud Hebreos conſuetudo. 176.col.2.in fi.
Liberos dæmoni offerunt malefici. 56.col.1
Libidinis irritamenta vndecim ex Helinando explicata. 15.co.1
Libidini quę ſpiritualia arma depellendæ optima. 16.col.1.2.
B. Libuina. 138.col.2.in fi.
Licitum non eſt quicquid prodeſt. 87.col.1
Licitum non eſt vſurpare S. S. ad ſenſum ad quem non prolata. ibid.col.2
Ligamina & nodi amatorÿ. 12.col.1.in prin.
Ligaminis maleficium quam frequens, quotuplex &c. a pag.50.col.1
Ligaminis cauſę præcipuę. ibi.col.2.& ſeqq.
Ligaminis modi. 42.col.1
Ligaturæ Pecuariorum. 82.col.1
Ligentur cur ſępius viri. 42.col.2
Lilith. 3.col.1
Lithomantia. 162.col.2
Lituanorum ſuperſtitio hodierna. 159.col.2
λῆμμα. 116.col.2
Loca ubi maleficia ſolent reponi uel recondi. 9. colum.1
Locutio linguarum ignotarum non procedit ab atra bile. 147.col.2
λόγιον & λογία quid. 111.col.
Lollardi. 122.col.2.124.col.2
Longobardi capræ caput adorarunt. 157.co.2
Lotharÿ Franciæ Regis ſacrilegium & pœna. 202. col.2
Lotheriæ contractus, quid, quotuplex, & quas conditiones requirat ut ſit licitus. 198.co.2. cum ſeqq.
Lotherię contractu quæ perſonæ lucrari poſſunt. 199 col.1.2
Lucas Gauricus infœlix diuinator. 190.col.1

Lucernaria diuinatio. 163. col. 2
Lucretij inſania & mors. 14. col. 1. in prin.
Luculli mors ex amatorio. ibid.
Ludouicus Rex Germanorum. 221. col. 1
Ludouicus Sfortia. 179. col. 1
Lugdunobataui iconoclaſtæ. 59. col. 2
Luizici populi. 165. col. 1
Lumen propheticum ad quam qualitatis ſpeciem pertineat. 110. col. 2
Luminis prophetici certitudo, nomina varia, & an idem ſit cum lumine fidei. ibid. paul. ante.
Lumini prophetico non credentes peccant, & puniti. ibi.
Lunaticorum plures ſpecies. 40. col. 1
S. Lupi libum. 81. col. 2
Luſitani veteres. 161. col. 2
Luſitana Monialis. 141. col. 1
Lutherus nimis liberalis in dæmonem. 29. col. 1
Lutheri funeri dæmones interfuerunt. 59. col. 2
Lutheri pſeudoprophetiæ. 142. col. 1
Lutheri & ſequacium de baptiſmi materia errores plane vaſani. 230. col. 2
Lutherum in anguſtias olidas redegit dæmon. 59 col. 1
Luxuria punita. 61. col. 1. 2
Luxus veſtium punitus per dæmonem. ibid.
Licij piſces arioli. 161. col. 1

M

Moeſtitia & iocus. 16. col. 1
Magdalena de la crux. 127. col. 2. in fin.
Magiæ & hæreſis, & luxuriæ cognatio. 61. col. 1
Malchut & MalKi, *quid ſignificent.* 116. col. 1
Maledici in Martyrem pœna. 65. co. 2
Maledici in ſanctos. 62. co. 1
Maleficus cui malefico poſſit nocere. 56. col. 1
Malefici intentionem cur dæmon exigat. 1. col. 2
Malefici quibus perſonis nocere queant. 55. col. 2
Malefici excommunicati. 37. col. 2
Malefica curatio. 46. col. 2
Malefica non ſunt poſſeſſa ab inhabitante dæmone. 229. col. 1
Maleficarum ſupernatatio, vnde proueniat, a pag. 228. col. 2
Maleficium eſſe. 1. col. 1
Maleficium quid, & quotuplex. ibid.
Maleficium ſoporiferum. 3. col. 2
Maleficium hoſtile, & qualia ingredientia. 17. col. 1
Maleficium per inhalationem omnium peſſimum. 31. col. 1
Maleficium per cibum & per potum. 30. co. 2
Maleficiū per inūctionē, & vis eius. 31. c. 2. cū ſeqq.
Maleficium maleficio repellere non licet. 84. colum. 2.
Maleficij efficientes cauſa. 1. col. 2
Maleficij uox quid ſignificet. 1. col. 1
Maleficij inhalatorij cauſa contra Bodinum & alios. 31. col. 1. cum ſeqq.
Maleficij intrinſeci materia. 30. col. 2
Maleficij extrinſeci modi uarij. 31. col. 2. cum ſequen.
Maleficij crimen quoad probam aquæ, nihil habet peculiare. 235. col. 1. 2.
Maleficij ſpecies, per introſumptionem, vel per applicationem exteriorem. 30. col. 2
Maleficio maximè cur dæmon delectetur. 1. co. 1
Maleficia quæ ab extrinſeco. 9. col. 1
Maleficia quæ interius operantur. 8. col. 1. 2
Maleficia tantum nocent, quibus uolunt malefici. 1. col. 2.
Maleficiorum inſtrumenta, ſeu materia. pag. 2. cum ſeqq.
Maleficijs multos lædi & occidi probatur. 29. col. 2. cir. fi.
Maleficiandi præſegmina vel quid aliud eius expetuntur a ſagis. 9. col. 1
Maleficiatus, quid. 1. col. 1
Maleficiati & frigidi qui, & hoc per maleficos poſſe fieri. 42. col. 1
Mandragoreus uirunculus, & de hac impoſtura. 156. col. 2
Manganiæ ſpecies. 148. col. 2. *in quibus pactum latens.* 158. cum ſeqq.
Manuel Connenus deceptus ab aſtrologis. 179. co. 1 prin.
Manus Domini facta ſuper me, quid. 117. col 2
S. Marcellus. 134. col. 2. in fi.
M. Antonius Triumuir. 10. col. 2
Marcus hæreticus & Magus. ibi.
D. Marcus an, vt fertur, ſutorem ſanauit. 85. col. 2
L. eiuſdem præſagium. 78. col. 2
Mare baptizantium ſuperſtitio. 154. co. 1
Margaritæ Rauennatis reuelat. 140. col. 2 lin. 1
B. Maria virgo viſa cuidam in ſomnis deſponſari 138. col. 1
B. Maria virgo ſe vlta. 62. col. 2
Mariæ Deiparæ fauor in tuenda caſtitate. 56 col. 1
Mariæ uirginis Deiparæ deuotio quam utilis. 45. columm. 1
B. Mariæ Dei matris inuocatio quam ſalutaris. 70 col. 1.
Maria Magdalena ſeptem dæmonibus occupata. 61 col. 1
S. Mariæ de Oignies amicus illuſus, ſed a Sancta

ſeruatus. 136.col.2
Maria Imperatricis ſcelus & ſuppliciũ. 214.col.1
Marioni aduocati prophetia. 123.col.2
Maſſa quod genus prophetiæ apud Hebreos 116.co.1
Mathematici qui in iure & Hiſtoriijs. 178.col.1.2
Matthias Coruinus Hungar. Rex nimis addictus Aſtrologis. 184.col.2
Matiſconenſis Comes ſacrilegus, à dæmonibus abreptus & ſublatus e viuis. 67.col.2
Matrimonium ſolemni ritu contrahere ante lucem vitandi ligaminis cauſa an ſuperſtitioſum. 42. col.1. in princ.
S.Matrona odorata fraudes ſuadentis diaboli. 134. colum.2.
S. Maurus precibus à Deo reuelationes poſtulãs an imitandus. 121.col.1
P. Mauritij Abbatia. 181.col.1
Mauricij Imperat. ſomnium. 195.col.2
Medici aſtrologi ſuperſtitioſi qui. 179.col.2. eorundem Medicorum coniectatio, quouſque probabilis. 183.col.2
Meginherus Abbas Herfeldenſis. 208.col.1
S.Meinulphus. 138.col.1
S.Meinulphi monaſterium Bodkenſe. 181.col.1
S.Meinulphi doctrina dignoſcendarum verar. reuelationum. 136.col.1
Melindenſium ſuperſtitio. 149.col.1.in marg.
Menſes qui colant. 79.col.2
Menſtruata quomodo inficiat ſpeculum. 22.col.2
Menuercus Paderbronnenſis Epiſcopus deriſus Monacho deiultionem prædixit. 208.col.1
Merlinos diſtinctio. 123.col.1.2
Mercurij lapidei indices apud ueteres. 162.col.2
Merouæus rex a Pythoniſſa deceptus. 148.col.1
Merouei Regis ſors. 168.col.1
Metamorphoſis ſagarum in feles, mures &c. 33. colum.2.
Meteorologicorum prænotiones. 180.col.2
Metonymiæ Sac. ſcript. 112.col.2.in med.
Metopoſcopia. 183.col.1
Miles iniuſte damnari, quam ſe dæmoni tradere malens. 64.col.1
Mina Dei magnum munus. 116.col.2
Miraculo ſe excuſari nemo poteſt petere. 205.col.2.
Miracula cur hodie rariora. 235.col.2.in fi.
Miracula fiebant à deluſo. 134.col.1.in fi.
Miſericordiæ mater, quando cœpit uocari B. Virgo. 119.col.1
Miſnius adoleſcens. 14.col.2
Miſſæ vis 66.col.2.contra maleficia. 46.co.1
Miſſa S. Iſidori miraculum. 217.col.1
Miſſas malefici curant celebrari ſuper varijs. 8.co.1
Mitior ſententia quæ. 88.col.1
Mola adurebatur, & cineres poſt tergum ſpargebantur 13.col.1.verſ.fi.
Moguntinus Epiſcopus necatus a muribus. 66.co.1
Moloch Idolum. 56.col.1
Monachus à diabolo aſſatus. 61.col.1
Monachorum expurgatio de furto. 202.co.2
Monomachia purgatio & eius origo: item cauſa & armorum genera. à pag.208. uſq. ad 212
Monſtra. 165.col.2
Montani reuelationes falſæ. 123.col.2
Montaniſtarum reuelationes. 141.col.1
Morborum ſæpe cauſæ efficientes ſunt dæmones, & quo id pacto faciant, contra medicos quoſdam. 39.col.2.
Morbos quomodo inferat dæmon. 44.col.1
Morbos curare cum ſuperſtitione. 82.col.2. & ſeqq.
Mortuos qui vidiſſent, citò mori, opinio vulgi. 139 colum.1.
Mortuos opera ſua ſequuntur. 69.col.1
Moſes quo pacto prophetarit. 109.col.1.2
Moſes Abbas ob iram leuiculam punitus. 70.col.1
Mulier & malleus à molliendo. 15.col.2
Muliercula ablata quæ ſe dæmoni deuouerat. 62 col.2. in fin.
Mundis corde Dei, immundis viſio dæmonis debita. 61.col.1.in med.
Munzeri pſeudoprophet. 142 col.1
Mures præſagi. 183.col.1
Murmur ante verba magica. 151.col.2
Muſca in ſpecie dæmon ingreſſus virginẽ. 63.col.1
Muſica. 16.col.1
Mutionenſis comitis factum inſigne. 214.col.1
Mylitta Aſſyrijs Venus. 11.col.2
Myræ fons diuinatorius. 161.col.1
Myricariæ diuinat. varia. 161.co.2.in fi.
Myricina uirga. 163.col.1

N

NAbi & Nebua, à qua radice. 107.col.2
Napello nutrita puella. 31.col.1.in fi.
Narees Androgyni Herodoto. 163.col.1
Nathalocus Rex Scotorum. 172.col.1
Natiuitatum magiſterium. 173.col.2
Necromantia quæ & qualis, varijque ritus eius. 148.col.2. cum ſeqq.
Necromantia propriè dicta. 153.col.1
Necromantia modi duo Thebanus, & Theſſalicus. 151.col.1.
Nectanabus Magus Alexandri Magni pater. 155 colum.1.
Negatiui præcepti vis. 237.col.1. 242.col.2
Nicolaus Papa. 202.col.2

Nica-

Nicopolis unde dicta. 76.col.2
Niuium, pluuiarum, gelu præſagia. 181. colum.2. 182.col.1
Noe an maleficiatus a filio. 42.col.1
Nominum impoſitio & mutatio. 181.O.& ſeqq.
Norinbergenſia exempla duo diuinationis infauſtæ. 155.col.2
Nothalocus Rex. 172.col.1
Notoria ars. 73 col.1
Nouatus cur a maligno uexatus. 66. col.2
Nouemdiales pulueres. 32.col.1
Nouicij faciliores decipi. 125.col.2
Nuditas membrorum & inſpectio punita. 61.col.1
Numerorum quæ vis. 176.col.2.
Nymphæi oraculum apud Apollonium. 160.col.1

O

Obedientiæ vis contra illuſiones. 133. col.2. 134.col.2.136.col.1.
Obliuionis maleficium ....
Obſeruantiæ vanæ alexicacæ, & medicæ. 81.col.2
Obſtetrices maleficæ crudeliſſimæ concrematæ. 30. colum.1.
Obſtinati vt deludantur a dæmone, apti. 125.col.1
Occulta facta nō licet explorare per aſtrologiā. 180
Ocium. 15. col.2
Oculo excuſſo diuinare quid, & quo fiat modo. 157. col.2. exempla infelicis conaminis. ibi. & ſeqq.
Odatis & Zariadres ſomnium. 194.col.2
Odij maleficium. 44.col.2.53.col.1.exempla.ibi.
Oinomantia. 160.col.2
Oliuarum oſſa incendendi maleficium. 13.col.1
Ollæ ludus. 198.col.2
Ominandi genera uaria. 76.col.1.2
Omines nomen in S.S. 77.col.1. in med.
Omina. 165.col.1
Omina ex nominibus. 76.col.2
Omina ex uerbis fortuitis. ibid.
Omina uialia ſeu τὸ ἐνόδιον. 77.col.1.in prin.
Omina domeſtica. ibid.
Ominum ab animatis & inanimis petitorum tabula. poſt pag. 78
Ominum obſeruantiſſimæ gentes. 77. col.1
Ominum uanitas. ibid. col.1.2
Omphalomantia. 162.col.1
Omuræ miraculum de chriſtiano falſo accuſato. 212.col.1.
Oniropoliæ auctores. 190.col.2
Oniropolitarum fundamenta. ibid. & ſeqq.
Onomantia. 170 col.1. in fin.
Onomarchus à ſomniorum interpretatione in interitum præcipitatus. 196.col.2
Onus quomodo dicatur leuari, a prophetis, & impiorum ceruicibus intentari. 117.col.1
Onychomantia. 157.col.1
Oomantia. 161.col.1
Opera culpæ non tribuēda Deo. 236.col.1. in prin.
Oraculum ex arca. 148.col.1
Oracula & vaticinia, & eorum genera uaria. 147. col.1.
Oraculorum ceſſatio unde. ibid.col.2
Oraculorum cauſa inueſtigata. ibi.paulo poſt.
Orationis vis contra illuſiones. 131. colum.2.circa med. 134.col.2.circa med. 136.col.2.uerſus fin.
Orationis tepiditas & diſtractio punita. 70.col.1
Orationis mentalis periculoſus quidam in praxi lapſus & illuſio. 124.col.2.in med.
Ornithomantia. 171 col. 2
Orpheus fanaticus. 148 col.2
Oſſa oliuarum quid apud Baruch, & oſſis nomine quid ſignificent Hebræi. 12.colum. 1. 13.col.1. in princ.
Oſtenta. 165.col.2
S.Oſualdus. 139.col.1.in fi.
Otgerius œconomus ſacrileg. 67.col.2
Otto 3. Imper. Vxorem adulteram flammis abſumi iuſſit. 214.col.1.2
Otho filius Federici Aenobarbi Imp. captus à Venetis. 154. col.1
Oua diei paraſceues aſſeruantium ſuperſtitio diſcuſſa. 81.col.1

P

Pagomantia. 154.col.2
Paiuoti imago malefica. 38.col.2
Palicorum crateres in Sicilia. 154. col.2
Palomantia. 166.col.1.in fi.& col.2
Palumbi maleficium & pœnitentia. 51.col.2
Pancratius aſtrologus, & ſibi, & aliis infelix. 178. colum.2
Pādulphi Malateſtæ crudelitas & pœna. 185. co.2
Parentum percuſſores puniti. 60.col.1
Parentum execrationes quam formidandæ probatum, ibid. quàm periculoſæ. 49.col.2
Pariendi difficultas per maleficium. 35.col.2
Parricidia ſtrigum. 33.col.1.
Parthenomantia ſpecies duæ. 163. col.2. in fi.
Paſiphaes templum. 118.col.1
Paſſeres præſagi. 183
Patrenſium Achaiæ diuinatio in fonte. 155
Pauire pro ferire. 164.c.2
Pauperes de Lugduno ſeu de Barulo. 24.col.1
Peccatum quid. 243.col.1
Peccatum triplex, infirmitatis, malitiæ, ignorantiæ. 240.col.2
Peccata ſunt cauſa maleficiorum. 59.col.2.

Peccare quis poteſt faciendo rem licitam, & non peccare faciendo illicitam. 88.col.1.in medio

Peccare quis poteſt, faciens bona intentione, quod ei facere non licebat. 240.col 1. & ſeqq.

Pedis offenſi omen frequentiſſimum. 77.col.2.cir fi.

Peditus omen. 78.col.2

Penetratio corporum ſolidorum Diabolo impoſſibilis. 47.col.2

Peregrini hipocritæ pœna. 215.col. 1. in med.

Pergamenus virgineæ maleficorum qualis. 9.col.2

Periaptorum ſuperſtitio. 73.col.1.75.col.1

Periurij pœna. 64 col.1.65.col.2

Peſtis tempore parochi ſortiri debent, quis in vrbe remaneat. 198.col.1

Petrus de Fraxineto. 46.col.1

Petrus Bernenſis iudex ſagarum. 63.col.1

Petrus Deioca propter eleemoſynas ſaluus. 68. col. 2. in med.

Petrus Maſſilienſis. 217.col.1

Petrus de mõte Ilicino dupliciter mentitus in conci. Conſtant. 179.col.1

Petri Sartoris fraudulenta hypocriſis. 124.col.2

Petri Primodaij error in damnanda Chiromantia. 186.col.1. in prin.

Petri Leonij aſtrologi exitus. 178.col.2. in fi.

Petri Ignei Alban. Epiſcopi miraculum. 217.col.2 verſ. fi.

Petri Tarentaſii miraculum. 45.col.2.

πίτυρα quid. 12.col.1

Pharmacia mangania ſpeies. 157.col.1

Pharmatidæ Thebanæ. .....

S. Philaſtrij feſtum 69.col.2

Philippinenſium diuinatio. 166 col. 2

Philippus Pulcher Francorum Rex, citatus ad tribunal diuinum à Clemente V. 208.col.2

Philtrum ex infante. 32.col.1.

Philtra propinantium pœna humanæ, diuinæ. 14. col. 1. 2.

Philtra omnia noxia, adigunt in furorem, exempla. 13. col.2

Philtrorum remedia, quæ apud Gentiles, & quæ proba. 14.col.2.in fi.& ſeqq.

Phoenſis tyranni annuli. 156.col.2

PHVR. 166.col.1

Phurim. ibid.

Phyſiognomica diuinatio unde nata & quæ habeat fundamenta, & quæ poſſit prædicere. 183.col.2. & ſeqq.

Pictauienſes Magi. 66.col.2

Piſcatoris Traiectenſis exempl. 214. colum. 2 in fine.

πίτυρον, & an hinc Epytirum, & quale hoc. 12. col.2.

Platonis diuinatio Arithmetica. 170.col.2.

Pœnæ modus quando augeſcit cum delictis. 236.co. 1. 237.col.2.

Politica coniectatio. 197 col.1

Pollentianus Magus. 161.col.1

Pompeius ſomnia minis curioſè attendens interijt. 196.col.1

Pontifex Romanus viſibile caput Eccleſiæ. 243.col. 1. in med.

Pontifici non obedire in ſpiritualibus eſt non obedire Deo. 246.col.2

Pontificis eſt declarare, quid ſit ſuperſtitioſum. ibi. paulo poſt.

Pontifices declararunt probam aquæ frigidæ illicitam. ibid.col.2

Popponis Dani miracula. 217.col.1

Pori an multum dilatari queant. 47.col.2

Porphyria meretrix. 216.col.2

Poſterum pro aduerſo. 80.col.2

Præfiſcini. 17.col.2

Prædictio, & prænotio quomodo differant. 105. col.1

Præmonſtratenſium initio energumenus quidam fatidicus. 131.col.2

Proba aquæ feruentis a quibus olim recepta. 220. *à quo introducta.* ibid. *eius exempla.* 221. *formulæ, & exorciſmi.* 222. & ſeqq.

Principis ſuperſtitioſi quæſtio. 91.col.2

Proba aquæ frigidæ olim diuerſa ab hodierna. 225. col.1. *eius formulæ duæ collatæ.* 226. 227. & *quam ſæpe à Pontificibus, & Imperatoribus ſit prohibita.* 225.col.1.2. & 227.col.2. & *an hodie licita ſit, fuſè diſputatum, à fol.* 228. *vſque ad libri finem.*

Proba aquæ frigidæ parum habet vtilitatis, & quaſi ſuperflua, prout illam recipi vult Richius. 233.col.1

Proba aquæ frigidæ eſt tentatio Dei. 244. col.2. & *in obedientia ſimilis ariolationi vetitæ.* 247. col.1

Proba aquæ frigidæ apud paucos in ſola Germania in vſu, alibi exploſa. 232.col.2

Proba aquæ frigidæ non eſt miraculoſa: ſed ex pacto dæmonico, probatur. 244.col.2.& ſeqq.

Proba aquæ frigidæ qualis olim fuerit. 224.col.2

Proba aquæ frigidæ neceſſario fallax, ſi capta ſit maleſica ob aliud crimen aliquod. 235. colum. 2. & ſeqq.

Proba aquæ frigidæ in maleficij crimine prohibita canonibus & communi ſentẽtia oſtenditur. 236. col.1.2.237.col.1

Proba aquæ non eſt ſors conſultoria. 239. col. 1. in fine.

Pro-

Probæ aquæ frigidæ & aliarum vulgarium oſtenditur nullum eſſe diſcrimen, confutatis quæ adferebantur. 243. col. 1. poſt med.
Probæ aquæ non præficitur a Deo Angelus. 235. colum. 2
Probæ aquę frigidæ per bonos Angelos Deum non adeſſe. 234. col. 1
Proba vulgata per lancem & pondera. 248. col. 1
προβατικανία. 21. col. 1
Probatio per ignem olim miraculi plena, quare nũc ſublata. 219. col. 2. ad fi.
Probationes vulgatæ omnes iure Canonico prohibitæ. 244. col. 1
Probationibus quibus uti liceat iudici. 236. col. 1
Proculus Arrianus ob ſacilegium diuinam expertus vindictam. 66. col. 2
Prodigia. 165. col. 1
Prodigia quatenus liceat obſeruare & proponere. ibid. col. 2
Prohibitio generalis quam longe porrigatur. 236 colum. 2. poſt. med.
Promiſſi matrimonij violati pœna. 65. col. 2
Propheta vnde dictus. 107. col. 2
Propheta verus intelligit, & denunciat alijs. 110. colum. 2.
Prophetæ definitio. 107. col. 2
Prophetæ quam certi de euentu, & de Dei reuelatione. 110. col. 1
Prophetæ nomen quam multa ſignificet. 107. col. 1 quibus competat. ibid. col. 2
Prophetæ non mente capti, vt fanatici. 117. col. 1
Prophetia per ſomnium & genera eius. 117. col. 2
Prophetia quibus dari a Deo ſolita. 108. col. 1
Prophetia quædam ſententiæ ſeu præſcientiæ, & quædam comminationis ſiue conſilij, & diſcrimen. 109. col in fi. & ſeq.
Prophetia an ſemper in bonam partẽ. 105. col. 1
Prophetia quomodo voluntaria & inuoluntaria. 108. col. 2
Prophetia quorum præſentium, uel præteritorum ſit. 109. col. 2
Prophetia an ſemper hominibus mediante angelo detur. 109. col. 1
Prophetiæ genera duo per Sacerdotes & per prophetas. 111. col. 1. illa explanatur fuſè. pag. ſeqq.
Prophetiæ infallibilis veritas quomodo. 109. col. 2. in fine.
Prophetiæ gradus, & dignitas. 119. col. 1
Prophetiæ donum quod teſte D. Paulo. 120. F 107. col. 2. in prin.
Prophetiæ nomen, & definitio tradita & explicata. 107. col. 2. & ſeqq.
Prophetiæ cauſa efficiens ſolus Deus, confutata variorum alia cauſa. ibid. & 108. col. 1
Prophetiæ infuſio an requirat aliquam in homine diſpoſitionem, & cuiuſmodi. 108. col. 1
Prophetiæ materia quæ res ſint. 109. col. 1. in fi.
Prophetiæ influxus mediante angelo quo pacto fiat. 109. col. 1
Prophetarum oracula diſtinctè a ſacerdotum prædictionibus exponuntur. 115. col. 2. & ſeqq.
Propheticæ inſpirationis ſpecies, cum Dialogo, vel ſine. Item imaginaria & intellectualis, & quid ſingula. 108. col. 2
Prophetare quo ſenſu dicantur mortuus, inſanus, uel Paganus. 107. col. 1. in fi.
Prophetia, ſeu diuina reuelatio quomodo diſcernenda ſit a diuinatione, ſeu diabolica reuelatione. 119. col. 2. cum ſeqq.
Proſperitas. 16. col. 1
Prouidentia Dei. 184. col. 1. ad med.
Prouocatio ad diuinum iudicium, quando licita, & quantum ei deferendum. 204. col. 1. 2
B. Pruminius. 83. col. 2
Prunarum ardentium proba qualis, & eius exempla varia. 216. col. 2. & ſeqq.
Pſychomantia. 118. col. 1. 148. col. 2
Ptolomæi ſomnium. 194. col. 2
Puerorum familiaritas periculoſa. 16. col. 1
Pueros necant ſagæ varijs modis. 2. col. 1. 2.
Pulchritudinis corporeæ examẽ & vanitas. 16. co. 1
Pulueres malefici, eorum color & vis. 2. col. 1
Puncierus maleſitus. 37. col. 2
Purgatio Canonica quid. & varia eius genera proponuntur à pag. 202
Purgatio vulgaris per crucem, quæ. 248. col. 1
Purgatio vulgaris per aquam qualis, &c. 220. & ſeqq.
Purgatio vulgaris per ignem, qualis & quotuplex & eius exempla. 212. cum ſeqq.
Purgationes vulgares damnatæ. 210. col. & ſeqq. vide Proba.
Purgationes vulgares vbi in vſu, & exempla. 213. col. 1. vide Probationes.
Purgationes uulgares a quo prohibitæ. 220. col. 1
Pyræ accenſæ probatio, & exempla. 217. col. 1
Pyrethia, & ara in eorum meditullio. 163. col. 1. cir. med.
Pyromantiæ ſpecies. 159
Pythagoras deditus Phyſiognomiæ. 185. col. 1
Pythagoræ ſpecularia magna. 155. col. 2
Pythagoræorum diuinatio. 170. col. 2
Pythia Delphica. 147. col. 2
Pythones ſiue Pythonicorum uaria nomina. 148. col. 1.
Pythoniſſa Francica. ibid.

Quer-

Q

QVercetenſium monialium prophetia. 123. col.2.
Queuedi Hiſpani diuinationes, & vulnerum curatio. 157.col.1

R

RAbdomantia. 166.col.2
Ranæ oſcillum. 8.col.1
Ranunculorum præſagium. 183.col.1
Raſis & aliorum medicorum praua remedia. 15. col.1.lin.vlt.
Ratio contra omnes orationum ſuperſtitioſarum formulas. 84.col.2
Rationes dignoſcendi ſuperſtitioſas formulas orationum. 82.col.1.in prin.
Rationale iudicij. 111.col.1.2
Regibus & Iudicibus ſollertia quædam diuinandi a Deo data, & eius exempla varia. 105.col.2
Relapſi in hæreſim pœna. 219. col.2
Remedijs vanis, & ſuperſtitioſis vti non licere. 239.col.2
Remora. 8. col.1
Rerum magnarum & ſolidarum in corpus ingeſtio, probata exemplis, & examinatum quomodo ingerantur & egerantur. 45.cum ſeqq.
Retractio & abſconſio genitalium an naturalis, & vera. 52.col.1.in princ.
Reuelationis veritas ab euentu quo pacto dignoſcatur. 140.col.1
Reuelationi vigilantis an plus tribuendum, quam dormientis. 131.col.1.in prin.
Reuelationem, ut quis dijudicet quæ illi neceſſaria in genere. 119.col 2
Reuelationes ſedulo diſcutiendæ antequam approbentur. 120.col.2
Reuelationes Sanctarum quanti faciendæ. 128.col. 1. & ſeqq. quorundam ſanctorum, Pauli, Ioannis Apoſtolorum, &c. 117. colum. 1. & 120. colum.2.
Reuelationes a Deo petere an licitum quæritur. 121.col. 1
Reuelationes alienæ quomodo diſcutiendæ. a pag. 122.col.2.vſq; ad 128
Reuelationes etiam falſas miraculis confirmari. 134. col.1.lin.5
Reuelationes propriæ non propalandæ, ſed tegendæ. 138.col.2
Reuelationes alijs confirmari. 138 col.1
Reuelationes vnde appareant eſſe a Deo, vel a dæmone. 131.col.1.& ſeqq.
Reuelationes quorum non credendæ. 123. col.2
Reuelationum diſcernendarum præcepta qui tradiderint. 119.col.2
Reuelationum finis perpendendus. 138.col.2.
Reuelationum falſarum indicia reſpectu perſonæ. 124 col.1.
Reuelationum qualitates quæ conſiderandæ. 131. col.1.in princ.
Reuelationum pugnantium conſiderandarum regula. 138.col.1
Reuelationum prætextu olim hæretici & hodie ſe inſinuant. 123 col.1.2
Reuelationum de immaculata concept. B. M. quæ certiores. 138.col.2.lin.1
Reuelationum circumſtantiæ quæ perpendendæ. ibid. paulo poſt.
Reuelationes non eodem ſemper modo contingunt. 131.& ſeqq.139. col.2.
Reuelationibus aſſueti, ſæpe opiniones ſuas putant reuelationes. 48.col. 2. ante med. vide etiam 129. 130
Reuelationes proprias tuto quis poteſt repudiare, probatum exemplis. 121.col.1.2
Reuolutiones. 173 col.2
Reuolutionum quæ certitudo. ibid.
Rhabdomantiæ ſpecies. 163.col.1.
Rhenani incendiarij. 55.col.2.
Rhenus explorator liberorum. 154. col.2. in med.
Rhombus magicus. 12.col.1
Rhytmi aut verſus an ſuperſtitioſi. 85. colum.1 in fine.
RicKbergeri exitus. 66.col.1
Richarda Imperatrix candenti ferro adulterij ſuſpicionem a ſe remouet. 213.col.1
Richij ſententia proponitur, & examinatur. a pag. 232.vſque ad fin. fere libri.
Riffe vel raffe. 198.col.2
Ritus & geſtus abſoni, damnandi. 85.col.2
Robertus Abbas. 133.col.1
Robertus Epiſc. Cantuarienſis quomodo conſcientiæ punctus fugerit, & contabuerit. 216. colum.2.
Rudolphus Habſpurgius, cui Imperium verè ab Aſtrologis prænunciatum, & quomodo hoc contigerit. 178. col.1
Rollonis Normanni contra fures, rigor. 215.col.2
Romani iuuenis cum Venere deſponſatio. 51. colum. 1
Roſtochienſis faber magus. 157.col.2. in fi.
Rugia matrona. 213.col.2.circa fi.
Ruy Paez de Viedma duellum. 210. col.1

Sac-

S

SAccidarij. 35.col.1
Sacerdotes Diabolus calumniatur. 148.col.1
Sacerdotum impurorum pœna. 57.col.2.ad fi.
SACHA quid.
Sacrilegorum pœnæ. 67.col.2.& ſeqq.
Sacrorum & Sacramentorum irriſio, abuſuſque. 66.col.2. & ſeq.
Sacris rebus cur patiatur Deus maleficos abuti. 57 colum.2.
Sacris rebus abuntur malefici ad necandum.2.co.2
Sadducæi athei. 59.col.1
Sagis neceſſitas nocendi. 66.col. 2. ante medium
Sagittarij ſeu baliſtarij malefici. 36.col.2
Salaſſirum malefici uenenarij quid conati, & quo modo deprehenſi. 30.col.2
Saligna uirga. 178.
Saliſſatio & ſaliſſator. 76.col.1.ad fi.
Salmacis fons qualis explicatum. 52.col.2
Salomoni ſapientia in ſomnis data. 118.co.1.ad fi.
Salutatorum quædam ſuperſtitio. 82.col.1
Sambethe filia Noe. 148.col.2.
Sancij Hiſpani & aliorum militum ſacrilegorum pœnæ. 68.col.1
Sanctorum ſtatuas in flumen mergendi ſuperſtitio. 90.col.2.ad fi.
Sanguinis libatio magica. 153.col.1.ad fi.
Sanguiſuga venenata. 83.col.2
Sanguinatio cadaueris quale indicium: diſſimile uulgari probationi oſtenditur. 238.col.2.
Santaberenus ueneficus non ſanctus. 153.col.2
Saphat, quid. 85.col.1
Saræ Sponſi. 61.col.1
Sartor quidam Anglus à dæmone occupatus. 62. col.1.ad fi.
Sauonarola 109. col.2.detrectat probã ignis. 217. colum. 2.
Sauonarolæ reuelation. & cauſſa damnatioque. 141.col. 1.
Saul inuitus propheta.108.col.2.à ſpiritu malo cur obſeſſus. 61.col.1. conſulens Pythoniſſam.146. colum.2.prin.
Sceua Sacerdotis filij. 59.col.1.ad med.
Scelerus Sethus. 11.col.1
Scinci. 13.col.1
Schiltachij incendium. 55.col.1
Sciomantia quid. 153.col.1
Scopeliſmus. 34.col.2
Scotus defenſus à calumnia. 239.col.2.ad fi.
Scottus Parmenſis. 144.col.2
Scytharum diuinatio. 163.col.1
Scythici magi. 162.col.1.init.
Sebaſt. Sianus dux Venetorum uicit nauali prælio Otthon. filium Imp. 154.col.1
Secundelli illuſio. 134.col.1
Semen humanũ & ſtercora præbẽt malefici. 9. co.1
Sena inſula, Britannici maris. 147 col.2.
Senes & pueri facilè illuduntur. 125.col.2
Sepulcra uiolant ſagæ. 32.col.2
Sepulcrales anus. 32.col.1
Serapis quis. 191.col.1
Serapidis templum. 118
Serpentes non ſublati ab Apoſtolis concepta uerborum ad hoc forma. 86.col.2
Sethus Magus. 154.col.1
Sexus fœminei reuelationes, quanti faciendæ. 125. col. 2
Si ſignificat quia uerò. 84.col.2
Sibyllæ quales, & unde dictæ. 148.col.2
Sibyllæ folia. 161.col.2.uerſi.fin.
Sibyllæ & Balaam prophetę. 108.col.1.ad fi.
Sybillanus notatus. 128. ccl.2.in prin.
Signum petere a Deo quando licitum. 146.col.1
Signum a Deo poſcere differt ab omen accipere, probatum ex SS. 77.col.1.in fine.
Signum maleficij amotum feliciter. 35.col.2
Signi amotio felix. 41.col.2
Signa a Deo petere exemplo ueterum quomodo licitum. 244.col.2.poſt med.
Sileſius nobilis dæmones conuiuas iratus uocat, & illi uenere ſpecie equitum.&c. 64 col.2.in fi.
σημειωτική, Medicinæ pars. 183. col. 2
S.Simeon Treuirenſis. 131.col.2
Simon Paſtor Auguſtæ dæmonem eiecit, quem nequiuerant Lutherani miniſtri. 59.col.1.uerſ.fi.
Simon magus dæmones in alios immitteb. 49.col.1
Simonis Magi pulueres. 9.col.1
Simonis mira non fuiſſe omnia præſtigioſa contra Baronium. col.2.in princ.
Simonis Bulgarorum ducis mors mira. 39. col.1
Simoniacus Epiſcopus conuictus per ignem. 217. col.2.& ſeq.
S.Simphoriani pagi inquilinæ mulieris maleficium. 45.col.2.
Simplicitatis uis contra illuſiones. 132.col.2
Silicho Epiſcopus Spirenſis, quomodo abſolutus à crimine adulterij diuinitus. 205. col.1
Sixtus ab Hemmingha refutauit Aſtrologos. 175. colum. 2.
Slauorum lex de purgat. uulgari. 213.col.1
Sobrietas. 137.col.2.poſt med.
Societatis IESV Burdigalæ factum.156.col.2. in princ.
Socrates Philoſophus, Phyſiognomus erat. 185. col. 1.

Socratis Hiſtorici à Zonara diſcrepantia. 169. col. 2. illius error. 170. col. 1
Soham & milluim. 112. col. 1
Solymannus Imp. Turcarum. 106. col. 2
Somnus. 15. col. 2. quo pacto maleficio quis ſopiatur fuſe. 3. col. 2. & ſeqq.
Somnium quid ſtrictè ſumptum. 190. col. 2
Somnium, dæmonis nomen. 136. col. 2. in fi.
Somnia quædam licet obſeruare, quædam non; itẽ quædam vera, quædam falſa; quædã a Deo, quædam non. 19. col. 2
Somniorum ſpecies ac diuiſio. 190. col. 2
Somniorum cauſæ quæ. 192. col. 1. 2
Somniorum portæ duæ. 192. col. 1
Somniorum diuinatio. 190. col. 2. cum ſeqq.
Somniorum diuinorum cauſæ finales uariæ, quæ. 118. col. 2
Somniorum diuinorum examen. 195. col. 2
Somniorum naturalium examen. 192. col. 2
Somniorum Diabolicorum examen. 194. col. 1
Somniorum certitudo vnde. 192. col. 1
Somniorum naturalium cauſæ intrinſecæ & extrinſecæ quæ. 192. col. 2. 193 col. 1. & quomodo ex vtriſque coniectandum. 193. col. 2
Somniorum propheticorum multa exempla. 119. colum. 1
Somniorum curioſi obſeruatores calamitoſi fuere. 196. col. 1
Somnificum maleficium quale. 3. col. 2. exempla uaria. pag. 4. & ſeqq.
Soractini uates. 147. col. 2. lin. ult.
Soricinum auſpicium. 78. col. 2
Sors quotuplex. 166. col. 1
Sors pro oraculo, vt Delia, Lycia, Prænestina. ibid.
Sors conſultoria hodie quale peccatum. 172. col. 2
Sors diuiſoria ut licita quæ concurrere debeant. 197. col. 2
Sortis diuinatoriæ & conſultoriæ diſcrimen. 239. col. 1. cir. fin.
Sortis contractus. à pag. 198. col. 2
Sortis contractus duo genera; & periculoſum id in quo ſtatim ſortiuntur ſinguli collata pecunia. 200. colum. 1
Sortes cõſultoriæ in S. S. excuſatæ quæ. 146. in prin.
Sortes Apoſtolorum. 169. col. 1. in princ.
Sortiens fraudator an iterum admittendus. 200. col. 2. circa fin.
Sortitio gentilium qualis, & quæ iure ciuili ac canonico permiſſa. 197. colum. 1. 4. Sortitio ueterum Chriſtianorum hodie abolita, & quomodo illa peragi ſolita. ibid. col. 2
Sortitionis miniſtri & impenſæ cui ferendæ. 201. col. 1. 2
Spannacenſis hoſpes a dæmone uiſibiliter ablatus. 64. col. 1
Spatulomantia. 76. col. 2
Spectra militaris exercitus proficiſcentis ad locum delicti, pœnitentiæ cauſa. 69. col. 1. in med.
Spicam excernens quidam. 47. col. 1
Spiritus quo pacto ſe ingerant, doctrina. P. N. Ignatij. 139. col. 2
Sponſa a dæmone ablata, reſtitutaque eius ueſtimẽta. 65. col. 2
Sprengeri & Nideri quanta in his auctoritas. 40. colum. 2
Spuma Lunæ. 151. col. 2. in marg.
Stadelein maleficus. 35. col. 1. 2. 57. col. 1
Stampani Comitis maleficium. 38. col. 2
Stapedi affricatum uenenum an ad cor hominis queat penetrare. 34. col. 1
Stare ad crucem quid. 24. 8. col. 1. 2
Stephanus eques Neapolitanus. 14. col. 1
Stephani Forcatuli ingenioſum opus de Necromantia. 153. col. 2
Stephanus Hagiochriſtophorita magus. 154. in prin.
D. Stephani reliquiæ. 60. col. 1
Sternutationis omen. 78. col. 2
Stethatus uanus Aſtrologus, & amens. 178. col. 2
Stiradij mors. 41. col. 2
Stoichiomantia. 168. col. 1
Strenarum initio anni conſuetudo an licita, diſceptatum. 79. col. 1
Strigatio puerorum. 30
Striges infantes an necent, & quomodo. 2. col. 1. 3. colum. 1
Stygis aquæ uenenum. 34. col. 1
Sudes per cutem prodeuntes. 45. col. 2
Superbia expoſita illuſioni. 134. col. 2
Superciliorum ſpectio. 76. col. 2
Superſtitio in uerbis aut orationibus ſacris. 71
Superſtitionum inſtrumenta tuto perduntur. 156
Superſtitioſæ medicinæ. 75
Suſpendioſi lanea uitta. 12. col. 1
Suſpendioſorum lipſana in magicis. 32
Sycomantia. 161. col. 2
Syngrapha pacti extorta dæmoni. 70. col. 1
Syneſij conſilium cauendum. 191. col. 1. in fin. reprehenſus. 192. col. 1. in med.
Syrrhus uicus. 161. col. 1.

T

TAnaquil ueratrix. 159. col. 2. init.
Tartarorum diuinatio. 161. col. 2
Telchines qui. 27. col. 2
Telephron denaſatus a maga dormiens. 33. col. 2
Temixtitani Indi filios immolabant. 56. col. 1
Temnia ſaga Athenis necata. 14. col. 1

Tem-

Templum augurum. 164.col.2. ante med.
Templariorum de damnatione. 208.col.2
Temporariorum ſuperſtitiones. 79.col.2
Tephramantia uetus & noua. 160.col.2
Teratoſcopia. 165.col.2
Ternarius numerus in maleficijs. 12.col.1
Tertulliani lapſus unde natus .....
Tetbaldi Paletarij expurgatio per ignem. 212.col.2
Thallus. 40.col.1
Theogenis prædictio. 177.col.2
Thedas magus. 11.col.1.in prin.
Telchinodica tabes. 27 col.2
Theodoricus Rex Gotthorum. 106 col.1
Theodoricus maleficiatus. 52.col.1
D.Theodori Epiſcop. Sedunenſis factum ſictum. 85. colum.1.
Theodoſij ſom. 195
Theophilus Oeconomus pœnitens. 69.col.2
Theſſali cadauera contra magicas inſidias cuſtodiebant. 33.col.1
Theurgia. 148.col.2
Thomas Munzerus. 190.col.2
Thomæ Anglici libri tributi D.Thomæ Doctori Angelico. 110
Thomæ de Kempis apertio contra tentationes. 168. col.1.in fine.
Tophet ſacrificium. 161
Thraſillus aſtrologus. 178.col.1
Thummim quid, & cur noſter doctrina & Sacerdotes. 111.col.1.& ſeqq.
Thurifumia. 160.col.1
Thyrxeus Apollo. 154.col.2
Tiberius Gracchus. 77.col.2. in ſi.
Tireſiæ Magia. 149.col.1
Tiromantia. 161.col.1
Torquendus prior qui deformior. 185. col.1
Tridentini Concilij Canon de duellis. 210.col.2.
Tripudium ſoliſtimum. 164.col.2. M.ſoniuium. ibidem.
Turcæ Scytharum progenies. 163.col.1
Turcarum diuinationes. 155.col.1. 157.col. 193. colum.1.
Turcarum ſuperſtitio. 161.col.2.lin.1.

V

Valazcæ ueneficium. 42.col.2
Valentis diuinatio. 169.col.2
Vana obſeruantia quid. 71. col.1
Vana obſeruantia, quando lethale pecc. & ueniale. ibid.
Vana obſeruantiæ quatuor ſpecies. ibid.col.2
Vana obſeruantiæ dignoſcendæ canones. 72.col.1
Vanæ obſeruantiæ exemp. ibid.col.2.& ſeqq.
Vaporum præſagia. 181.col.2
Vaticinium quid ſignificet. 105.col.1
Veneficia quædam naturalia. quædam etiam malefica eſſe ſeu dæmoniaca contra hæreticos. 29.& ſeqq.
Venetijs maleficus animas dæmoni emens. 30.co.1
Veneti cur mare deſpondeant. 154.col.1
Ventorum præſagia. 181.col.2
Ventriloqui. 148.col.1.in princ.
Venus dæmon ſuccuba. 42.col.2.ad med.
Venus Gazæa ſomniantium. 194.col.1
Veneris Gazææ oraculum. 147.col.1
Verbum quid. 116.col.1.in med.
Verbis maleficiari nonnullos. 2.col.2
Veritatis agnitæ impugnatio. 62.col.1
Veſtis uirilis mulieribus non induenda. 69. col.2 in med.
Victimaria diuinatio. 158.col.2
Videndi uis quanta. 20.col.1.2.& ſeqq.
Videntes unde dicti prophetæ. 107.col.2
Vigilantia & attentio ad bonum. 137.col.2. poſt medium.
Vij ſiue Viales Dij. 162.col.2.
Vililla in Aragonia. 181.col.1
Vinum. 15.col.2
S. Vincentius Ferrerius. 137.col.1
Viginum an coniugatarum reuelationes pluris facienda. 127.col.2. ad ſi.
Virus. 151.col.2.in marg.
Viſio, & verbum quo pacto differant, & quid ſingula. 115.col.2.& ſeq.
Vlricus Neuſeſſer. 45.col.1.uerſ ſi.
Vnguentum Paganum, quid uocent. 56.col.2
Vnguentis quib. & quomodo utantur maleficæ. 2. colum. 1.
Voti violatio. 61.col.1
Votum caſtitatis ex pacto exorciſtæ. 63.col.1. poſt medium.
Vox leuis repugnat uitæ grauitati. 16.co.1
Vrim & Thummim, quid rei, & quæ forma diſputatum fusè. a pag. 111.col.1
Vrim & Thummim unde dicta, & uariæ opiniones de nomine. ibid.col.2
Vrim & Thummim ſignificatio. 113.col.1. in med. nominum ratio, & uſus prophetiæ. ibi. & ſequen.
Vrim & Thummim reſponſio duplex. 114.co.1
Vrim & Thummim prophetia quando deſierit. ibid. col.2.
Vſuræ pœna. 65.col.2.ad ſi.
Vſuras licitas eſſe unquam, error. 85.col.1. ad ſi.
Vtres lactis furaces. 35.col.2.& ſeq.

Vulcant Indici,ſeu mõtes Peruani igniomiu.181. col.2.
Vulgares purgationes,quomodo vocatæ,& cur paribiles leges. 205.col.1
Vultricoli qui. 9.col.2

VV

VVArenis fons. 225.col.1
VVenceſlai cum Radiſlao duellum.209 col.2.ad fi.
VVilhelm us Lauſanenſis Epiſcopus.83.co.2.209. c.2.ad fi.
S
.VVinvvalocus. 140.col.1.ad med.
VVittenburgenſe exemplum Iudicij. 214. col.2.ad med.
XErxes à ſomnijs deceptus & in præcipitium actus. 196.col.2.
Xylomantia. 167.col.1.

Z

ZAbernenſis mulier. 45.col.1
Zelotypiæ poculum. 220. col.2.in med.
Zingalæ ſeu Aegyptiæ. 186.col.2.& ſeqq.
Zita Princeps Arabum. 178.col.2.poſt med.
Zopyri iudicium de Socrate. 185.col.1
Zoroaſtris libri. 34.col.1.in prin.

S. SCRIPTVRAE ET VARIORVM SCRIPTORVM

Loca his libris emendata vel explicata.

Ex veteri Teſtamento.

GEneſis 1.*v*.14.176.*col*.1.& 49.*v*.13.13.*col*.1.
Exodi.13.*v*.1.107.*col*.2.& 13.*v*.9.109.& 28.*v*.15.& 30.111.*col*.2.& 25.*v*.17.112.*co*.1.
Leuitici.19.*v*.26.195.*col*.2.& 20.*v*.*vlt*.148.*col*.2.*v*.& 26.*v*.1.162.*col*.1.
Numerorum.5.220.*col*.2.& 12.*v*.6.118.*col*.2.& 27.*v*.*pag*.111.*col*.2.
Deuteronomij.18.*v*.10.195.*col*.2.*v*.11.148.*col*.2.*v*.15.*pag*.109.*col*.2.28.*v*.5.25.*col*.2.& 33.*v*.8.114.*col*.1.
Iudicum.5.*v*.20.177.*col*.1.
Hiſt.Regum lib.1.*c*.6.220.*col*.2.*c*.10.*v*.12.107 *col*.1.& *c*.18.*ibid*.& *c*.28.*v*.7.& 8.148.*col*.2.153.*col*.2.*lib*.2.*Regum c*.2.*v*.15.211.*col*.2.*lib*.3.*Reg.cap*.18.*v*.4.107.*col*.1.*v*.29.*ibid.et c*.20.*v*.33.77.*col*.1.*lib*.4.*Reg.c*.3.*v*.15.117.*col*.2.
Paralipomen.lib.1.*c*.24.*v*.23.205.*col*.2.*ad fin*. *c*.25.*v*.3.& 5.107.*col*.1.
Iudith.8.*v*.33.78.*col*.1.
Eſdræ lib.2.*c*.7.*v*.65.113.*col*.2
Iob.4.*u*.13.& 7.*v*.14.& 33.15.118.*colu*.2 & 37.*u*.7.189.*col*.2.
Pſalmorum.15.*v*.16.198.*col*.2 & 53.*v*.9.13.*c*.1.& 103.*u*.2.242.*col*.1.& 105.*u*.28.153.*colum*.2.
Prouerbiorum.1.*u*.3.111.*col*.2.*et* 6.*u*.12.184.*co*.2.& 16.*u*.10.105.*col*.2.*et* 30.*u*.17.60.*col*.2.
Eccleſiaſtis.5.*u*.2.192.*col*.1.
Sapientię.4.*u*.12.25.*col*.2.
Eccleſiaſtici.31.*u*.25.*pag*.25.*col*.2.*et* 34.6.194.*c*.1.*et* 48.*u*.14.*pag*.107.*col*.2.153.*col*.2
Eſaiæ.3.*u*.9.184.*col*.2.*et* 8.*u*.19.*D*. *et* 34.*u*.4.176.*col*.2.*et* 34.3.*col*.1.*et* 65.*u*.4.118.*col*.1.*in fi*. *Ierem*.23.*u*.33.116.*col*.2.*circ.med.Baruch*.6.*u*.*pag*.11.*et* 12. *et* 13. *et* 14.*Thren*.4.3.*colum*.1.
Ezechielis.11.*u*.21.117.*col*.2.*et* 21.*u*.21.166.*col*.1.*et* 40.*u*.1.117.*col*.2.
Danielis.2.*u*.2.173.*col*.1.*u*.27.*et* 30.195.*col*.2.& 8.*u*.10.177.*col*.2.
Oſeæ.2.16.*col*.1.*et* 4.*u*.12.11.*col*.1.
Ioel.2.*u*.28.119.*col*.2.
Nahum.2.*u*.4.11.*col*.1.
Machabæorum.lib.2.*c*.7.*u*.17.*et* 19.205.*col*.2.*ad fin*.

Ex Nouo Teſtamento.

Matthæi.cap.17.*u*.14.40.*col*.1.20.*pag*.26.*colum*.2.
Marci cap.9.*u*.17.40.*col*.1.
Lucæ 1.*u*.29.132.*B et* 8.*u*.27.40.*col*.1.*ad fin*. *A.et* 9.*u*.39.*ibid.poſt prin*. *A.et* 13.*u*.11.*ibi*.*col*.2.*prin*.
Ioannis ca.12.*u*.11.*et ca*.14.*u*.30.*pag*.29.*col*.2.*prin*.
Actorum.10.*v*.10.117.*col*.1
1.*Corinth*.2.*v*.11.195.*col*.2.*et c*.14.*v*.1.3.4.109.*col*.1.*et v*.5.107.*col*.1.
2.*Corinth*.4.*v*.4.29.*col*.2.
Galat.ca.3.*v*.1.*pag*.26.*col* 1.
Epheſ.6.*v*.12.29.*col*.2.
Coloſſenſ.2.*v*.2.175.*col*.1
2.*Timoth*.4.*v*.15.*pag*.206.*col*.1
Titi.1.*v*.12.107.*col*.1
Apocalypſis.1.*v*.10 *pag*.117.*col*.2.*prin.pag*.170 *col*.2.*C.et* 2.*v*.24.*et* 6.*v*.14.*et* 12.*v*.13.*ibid*.*col*.2.*ca*.13.177.*col*.2

Loca Iuris Canonici.

c ſententiam ſanguinis. Ne clerici vel monachi ſæcular.etc.225.*col*.2.243.*col*.2
c.ex tuarum.de purgat.Canonica,225.*col*.2.243.*col*.2
Rub.de frigidis & maleficiat. 42.*col*.1
c.uni.de ſagittarijs. 37.*col*.1.
c.2.*de ſortileg*. 171 *col*.2
c.aſſaſſini.de homicid.in 6. 37.*col*.2
Concilium Antiſiodorenſe.c. 79.*col*.1

Gre-

Gregorij XIII. bulla de duello. 211. col. 1
c. Nobilis. 2. q. 4. 2. col. 2. c. conſuluiſti. 2. q. 5. 262. 220. col. 1. & 243. col. 1
c. Mennam. 2. q. 5. 262. K 220. col. 1. & 245. colum. 2
c. ſuper cauſa. 2. q. 5. 220. col. 2. in prin.
c. 1 26. q. 2. 197. col. 2
c. illud 26. q. 2. 75. col. 1
c. 1. 26. q. 3. 158. col. 2
c. ſortes. 26. q. 5. . . . . . vide pag. 75. col. 1
c. ſi quis. Epiſcopus. 26. q. 5. pag. 172. col. 1
c. aliquant. cap. ſi quis clericos. 26. q. 5. 168. col. 1
c. non obſeruetis. 26. q. 7. 75. col. 2. 79. col. 1. 80. c. 1. 190. col. 2
c. quis exiſtimaret. 26. q. 7. 80. col. 1
c. non licet. 26. q. 6. 75. col. 1. 79. col. 1

Ex Jure Ciuili.

l. eiuſdem §. 3 D. de teſtibus. 236. col. 1
l. 1. D. de ædilit. edicto. 148. col. 2
l. 3. §. aduerſus. D. de ſepulc. viol. 153. col. 1
l. cum quadam & l. ſaccularìorum de extracriminal. 34. col. 2. & 35. col. 1
l fina. C. de religio. & ſump. funerum. 199. col. 1
l. qui ſepulchrum. C de ſepul. violat. 153. col. 1
Rub. de malefi. & mathemat. 178. col. 1
l. eorum. C. de malefi. & mathemat. & 47. colu. 1. 10. col. 1. & 239. col. 2. cir. med.
l. multi. C. de malefi. & mathemat. 153. col. 1
l. 1. C. lib. XI. degladiator. 210. col. 2.

Loca Patrum & Eccleſ. Scriptorum.

Anaſtaſii Nyſſeni. 2. col. 1. 49. col. 2
Antonij Magni. 139. col. 2
Arethæ Cæſarienſis. 177. co. 1. ad med.
Ariſteneti. 76. col. 2
Auctoris libri de ſpiritu & anima. 117. col. 1
Auguſtin. 192. 175. col. 1. 77. col. 2. 80. col. 1. 81. col. 1. 107. col. 1. 111. col. 2. 168. col. 2. 176. c. 2
Bedæ. 168. col. 2
Bernardi. 242. col. 1
Burc Kardi. 79. col. 1. in fi.
Caſſiodori. 75. col. 2. in fi. 169. col. 2
Chryſoſtomi. 76. col. 1
Damaſceni. 109. col. 1
Dionyſii Areopagitæ. 109. col. 1
Epiphanij. 11. col. 1
Euſebij. 176. col. 2
Gregorij Magni. 109. col. 1. 2. & 241. col. 2
Gregorij Turonenſis. 168. col. 1
Helinandi. 158. col. 2. & ſeq.
Hieronymi. 105. col. 1. & 109. col. 1. & 111. col. 1. & 116. col. 1.
Hildegardis. 48. col. 1
Iſidori. 158. col. 2
Marci Hiſtorici Græci. 143. col. 1
Nicephori. 169. col. 2
Petri Bleſenſis. 77. col. 1. 169. col. 1
Petri Cluniacenſis. 139. col. 2
Simeonis Metaphraſtæ. 168. col. 1
Socratis. 169 col. 2
Sozomeni. 169. col. 2
Syneſii. 191. col. 1. in fi. & 192. col. 1
Theodoreti. 117 col. 2
Theodori Lectoris. 217. col. 2
Theophylacti. 116. col. 2. in fi. & 117. col. 2

Loca Prophanæ Philoſophiæ, Hiſtoriæ, Poeſeos Scriptorum.

Acronis. 163. col. 2. in fi.
Ammiani Marcellini. 169. col. 2
Apulei. 33. co. 1. 40. col. 1
Ariſtotelis. 164. col. 1. 192. col. 2
Artemidori. 190. col. 2
Auſonij. 76. col. 1. & 180. col. 2
Caſſij medici. 185. col. 1
Catulli. 76. col. 2. & 164. col. 1. lin. 1
Cedreni. 39. col. 1
Claudiani. 165. col. 1
Conſtantini Geoponici. 90. col. 1
Firmici. 40. col. 1
Gellij. 173. col. 2
Gloſſarij uet. 2. col. 2
Glycæ. 39. col. 1.
Helidiori. 18. c. 2
Hippocratis. 192. col. 1
Homeri. 192. co. 1
Horatij. 32. col. 1. & 38. col. 1. 161. col. 1
Ioannis Curopalatæ. 39. col. 1
Ioan. Meieri. 38. col. 2
Ioãnis Salisberiẽſis. 9. c. 2. & 77. col. 2. & 175. c. 1
Ioan. Zonaræ. 39. col. 1. 169. col. 2
Ioſephi 111. col. 1. & 113. c. 1. & 114. c. 2. 165. c. 2.
Iuuenalis. 173. col. 2. & 161. c. 1
Luciani. 32. cum ſeq. item pag. 151. 152
Macrobij. 190. col. 2
Martialis. 184 col. 2
Moſchi. 160. col. 2. in prin.
Nemeſiani. 15. col. 1.
Nicetæ. 143. col. 2
Ouidij. 2. c. 2. c. 2. & 38. c. 2. et 52. c. 2. et 160. c. 1

Petronij Arbitri. 163.*col.*2.*uerſi.fin.*
Philonis Heb. 111.*col.*1.113.*col.*1
Piſida. 182.*col.*1.*ad fin.*
Platonis. 192.*col.*1
Plauti. 35.*col.*1.& 12.*col.*2
Plutarchi. 28.*col.*1
Prudentij. 171.*col.*1.& 191.*col.*2
Porphyrij. 192.*col.*1
Propertij. 12.*col.*1.& 51.*col.*1. 163.*col.*2
Sapphus. 76.*col.*2
Saxonis Dani. 52.*col.*2
Seneca. 149.*col.*1. & 158. *col.* 2.160.*col.*2.& 161.*col.*1
Sophoclis. 160.*col.*2. *in prin.*& 213. *col.*2
Statij Papinij. 149.*col.*2.& *ſeq.col.*1
Strabonis. 52.*col.*2
Suetonij. 178 *col.*1
Taciti. 157.*col.*2.*in med.*
Theocriti. 12.*col.*2.17.*col.*2.& 161.*col.*1
Tibulli. 15.*col.*1.17.*col.*2
Valerij Flacci. 4.*col.*1.13.*col.*1
Virgilij. 9.*col.*2.& 12.*col.*1.& 17.*col.*1.& 124. *col.*2.& 160.*col.*2.& 192. *col.*1. *item pag.* 3. *col.*2.& 35.*col.*1.

FINIS.

DISQVISITIONVM MAGICARVM

Tomus Tertius,

SEV METHODVS IVDICVM, ET CONFESSARIORVM DIRECTIONI COMMODA.

Hac vltima cura emendatior, auctiorque.

AVCTORE
MARTINO DELRIO SOCIETATIS
IESV PRESBYTERO,
SACRAE THEOLOGIAE DOCTORE,
& in Academia GRAETIENSI *S.S. Profeſsore.*

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, M. DCVI.
Apud Io. Antonium & Iacobum de Franciſcis.

SERENISSIMO PRINCIPI ERNESTO, Archiep. Colonienſi, S. R. I. ELECTORI, EPISCOPO LEODIENSI, &c.

MARTINVS DELRIO Societatis IESV Presbyter S.

HIPPOCRATIDARVM more; quibus prima cura morbi originem, ſecunda noxæ vim, & modum, tertia remedium, ſcrutandi; primo quoque Tomo faſcinariæ luis ſcaturiginem; ſecundo cladis magnitudinem acerbitatemque, tertio medicamenta mali propoſui: quem laborem non diffido bonis omnibus placiturum; imprimis C. T. quæ tanta cura hactenus à ditione ſua funeſtam peſtilitatem adnititur profligare. Quàm optandum foret cæteros Principes, qui-

bus ſimilis dignitas eſt, in pari munere non diſparem ſolli-
2. Theſ. 2. v. 7. citudinem præſtare? Macte animi PRINCEPS ERNE-
STE, inſiſte victoriæ. Lernæam excetram ne ſiueris redi-
Narrant. B. Lucas. D. Clemēs, Abdias, & Prochorus. uiuis capitibus repullulare. Nemini magis decet filij per-
ditionis anteambulonibus, in quibus myſterium iniquita-
tis iam operatur, bellum indicere, quàm legitimis ſuc-
ceſſoribus Apoſtolorum. Petrus Simone, Paulus Elima,
Iacobus Hermogene, Ioannes Cynope victo de Magia
Rom. 13. v. 4. triumpharunt. Monet Apoſtolus non temerè illis à Deo
gladium datum, ſed vt Dei miniſtri ſint, vindices in iram
eis qui malè agunt. T. quidem Celſ. ambo gladij crediti, &
vtriuſque fori tribunal commiſſum. Magis nefarios, aut
noxios Eccleſiæ, aut Reipubl. faſcinarijs, nullos arbitror
exiſtere, cædés, & parricidia illis conuiuia ſunt, elementa
turbant, ſoli pernicies, Cœli iniuria, Dei odium; quorum,
indulgentia, & remiſſio numerum auget, perfidiam acuit,
malitiam indurat. Quem non hæc irritent? me quidem
percuſſere, & Zelus honoris diuini impulit hoc quicquid
eſt operis aggredi, &, Deo benè iuuante, non ſegniter
ſtudij in Catholicam Rempubl. & erga C. T. obſeruantiæ
meæ monumentum exigere, & ALEXICACO ALCIDÆ
me Iolaum adiungere, animo quàm viribus maiore; ab il-
lius propenſione, non ab horum merito, munuſculum ve-
lim æſtimari.

Louanij 5. Kalend. Mart. Anno Sæculari ſextodecimo.

CATHO-

CATHOLICO LECTORI, S.

QVAE tibi videbuntur deeſſe, ſi monueris, curis ſecundis ſupplebuntur; quæ credes errata, ſi ſuggeſſeris, corrigentur; quæ ſuperflua meritò cenſebis, tollentur, cùm cauſſam docueris. Nihil enim mihi optatiùs, quam moneri, doceri, iuuari: nihil æquè diſplicet, atque pertinacia, & ingratitudo. illud à te, quiſquis ad hæc legenda animo puro, mente candida, accedes, cupio impetrare beneficium non occulam, neque obliuiſcar, condet memoria, ſed ſtilus profundet. Vale.

MARTINO DELRIO MAGIAE AVERRVNCO

ODE PINDARICA.

Stropha I.

OBlectat quidem mortalium mentes Dierum luciſque Pater (*Sol*) vbi luce caſſas noctis opacæ tenebras diſpulit: At verò Sapientiæ inclyta lampas (*tum lætat animos*) quàm caliginoſam errorum nubem detergit. Diu porrò exlegem terram, cæcitatem offundens, mortalibus, noxiali mendaciorum nocte oblimauit dolis conſutam cum præſtigijs Magiam adhalans. Enimverò reducem Sol alter lucem

Antiſtropha.

DElrius libro tertio pandit, omnem mente perſcrutatus deceptorem dolum, ac Stygis monſtrum, noxamque perniciabilem (*vt ea omnia potis eſſet*) exterminare per veritatem.

tatem. Quapropter adderet, Muſæ cantibus gaudentes, vi-
ro huic gratias plectere trijuges, & hymnum mellifluum
pangere, quæ ſint elucubrationum præmia decentia. Date
igitur corollas auro-vibrantes, & diſcriminatas (*quæ hunc*)
magis (*decebunt*) quam Herculem: Plura ſiquidem por-
tenta edomuit Martinus.

Epodus.

DEi namque hic adultrice manu haud ex Cocyto trici-
pitem duntaxat in lucem attraxit canem (*Cerberum.*)
Etenim multum etiam reformidans tres Soles tuos, Delri,
(*tres inquam Diſquiſitionum Tomos*) infernalibus deſidens in
umbris triformes Hecate occulit inſidias. Quin & Erinnyum
tertia iecur, ac ſemet mordicibus exeſt, tibique (*impoſturas
ius*) triumphanti poſt inuidet. Sed enim quis derepen-
tè tumultus citur? num aliquod (*Dieſpiter*) fulmen (*vibrat?*)
Nimirum, haud me fugit, tuæ deuitat Sapientiæ fulgetrum.

Stropha II.

VNiuerſa Stygis horridæ mortalibus-exitium-molita
turba, ſecum detrimentum omne, cumque impieta-
te inſaniam, præſtigias, ac impoſtorum cateruam malis-
exultatam agens. Cedit vna omniſque fraus, pernicies om-
nis veritati (*quam luces.*) Edomitus vires deperdidit Tar-
tarus fortitudine harum paginarum latè-coruſcante. Ac
etiam ſi poſt amorum illicia parare Circe aggredietur, vel
hominibus varias inducere formas; reformidabit te, qui de-
monſtraris moly malorum depulſorium.

Antiſtropha.

QVòd ſi autem Medea miſcere venenum: vel ſi impudens venefica nonnulla incantare laborabit philtrum, aut toxicum quodpiam, Phœbenque pulcro aſpectu præſignem deducere in terram: vel ſi è Tripode vaticinium ſcitari deproperabit Mercurius aliquis flammæ falſidicæ: aut etiam ſi Calchas quiſpiam de inſequentis æui futuris hariolari volet; horum omnium voti compos reddetur nullus, quando ſollerte animo impoſturarum declinare malitiam auſpicaris edocere.

Epodus.

ARguens vanitatem veritate, circumque mentes hominum dependentes ſtultitias dia ſapiens reſecas. Qualis Theſeus ſecutus filum viæ ducem, dotem iugalem Ariadnæ, obtruncauit Labyrinthi luctificum portentum. Athenaſque vrbem ſeruans, & Pubis ſeptem flores. At verò, tu plures animas ſeruas Barathro eximens, quæ illæſæ præquàm illuſtribus, causâ ſoſpitatis (*à te receptæ*) æternum pergent doctarum te Muſarum extollere primis.

PETRVS BOVLLIVS.

SVMMARIA LIBRI QVINTI, SIVE DE OFFICIO IVDICVM.

R*Atio ſcriptionis.*

SECTIO I.

An in hoc crimine ſeruandus ordo, & proceſſus ordinarius?

De natura criminis, & eius grauitate. Iudex arbitrium ſuum, quomodo debeat moderari circa iudicandam grauitatem huius criminis. Septem circumſtantiæ hoc crimen aggrauantes. Quando iudici liceat pœnam legis excedere, vel minuere. Poſt ſententiam in crimine maleficij licet pœnam minuere, exemplo hæreſis. Quid ſemper iudex ante oculos debeat habere. Non arctatur iudex ad antiquum ordinem iuris; ſed ad receptum ſuæ regionis.

SECTIO II.

Quomodo in hoc crimine inquiſitio reſtituenda?

Quid iſta & quotuplex: conditiones requiſitę vt ſit valida. Quomodo debeat conſtare de corpore delicti. quo pacto neceſſe vt præcedat accuſatio. Quod debeat eſſe certa, ſpecifica, & clara, quando neceſſe tempus aſcribi? Quæ indicia debeant eam præcedere. Quando ſit neceſſarium famam præcedere. Quando abſolutus ſemel de eodem crimine quis fuit, vel gratiam obtinuit, vel pœna non condigna punitus; quid iudici faciendum. Quando tranſactio impediat inquiſitionem. Qui Principes poſſint gratiam delicti concedere. Quibus caſibus hoc Principi liceat facere.

re. *An maleficis Princeps poſſit gratiam concedere. Exempla Caroli Quinti Imperatoris, & Caroli Noni Franc. Regis. An inualida gratia conceſſa inhibeat omne iudicium an primum dumtaxat? praxis quædam DD. explicata. Qui competentes in hoc crimine iudices. Inquiſitorum fidei, quanta in hoc crimine ſit poteſtas: Quanto temporis ſpacio in hoc crimine inquiſitio excludatur: ſiue quæ hic præſcriptio poſſit opponi. An contra abſentem poſſit inſtitui inquiſitio.*

SECTIO III.

De optimis indicijs, ex quibus tuto iudex poteſt procedere.

Ad quos actus iudiciarios requirantur, clariora indicia. Quid ſingulæ indiciorum ſpecies operentur. Iudex quomodo poſſit arbitrari, quæ leuia, quæ grauia, quæ grauiſſima ſint. An generalis aliquando ſine indicijs formari poſſit inquiſitio. Quando ſufficiant leuia indicia. quæ requiſita ad torturam. De indicio per teſtes. de nominatione facta per ſocium criminis. hæc exigenda à iudice nec poteſt eam omittere. Iniungenda iudici per confeſſarium reſtitutio damnorum. An denominationi ſocij credendum iudici. quantam & quando fidem adhibere teneatur. Zimancæ ſententia reiecta, communis defenſa. Quando ſubijciendus iterum torturæ nominans vt ratificet dictum ſuum. De minorennium & fœminarum teſtimonijs. Non licere de ſocijs in indiuiduo rogare. Quomodo interrogandus nominans de circunſtantijs. & de diffamatione. Denominans debet eſſe conſtans & perſeuerans. De iureiurando quod nominans tenetur præſtare. Quæ indicia requiſita ad torturam. plenè traditum, quæ ſufficiant. præſertim de fama. conciliata pugna DD. De fuga. de amicitia. de collocutione. de ſuperſtitione. & repertis inſtrumentis. & ſimilibus vrgentiſſimis. & horum exempla quædam de confeſſione extraiudiciali. Conditiones requiſitæ vt vnum ex talibus indicijs cum nominatione complicis ſufficiat ad torturam. Explicatæ quædam communes opiniones & praxes diſcuſſæ. Qualis debeat eſſe fama vt valeat pro iudicio. Quæ ſit vis bonæ famæ. Quæ ſit vis malæ famæ. Quam difficile ſit famam exactè probare. quæ ad hoc ſint requiſita. primum de fama in ſpecie, deinde de fama in genere. Quale debeat eſſe indicium fugæ vt valeat ad torturam, vel ad pœnæ condemnationem, traduntur aliquæ regulæ. Quale debeat eſſe indicium minarum, vt ſit ſufficiens. Diſcrimen inter minas & iactantiam, Quid conſiderandum in æquiuocis, & ambiguis minis. Ex indicijs remotis nunquam licet procedere ad condemnationem.

SECTIO IV.

De alijs indicijs minus vrgentibus & minùs certis.

De non impediente maleficium. Concilian-

cilian-

ciliantur diſſidia DD. & quæ hinc obligatio reſtituendi naſcatur. De patrocinante maleficis. exemplum Vvieri, Edelini, & N. cuiuſdam Belgæ. de defenſoribus, occultatoribus. Quando deferendi ſint, an ſeruandus ordo fraternæ charitatis. quando incurratur obligatio reſtituendi. Indicium ex mendacio rei. ex variatione, ex vacillatione, titubatione, & vultus mutatione. Si viſus cum inſtrumento maleficij in loco, &c. Explicatur ſententia communis, & reijcitur ſententia volentium hoc indicium ſufficere ad condemnationem. Indicium conuerſationis. Indicium poſtulatæ inquiſitionis, & nimiæ ſollicitudinis. item ſpontè denuncians cum non teneatur. de indicio inuenti in domo cadaueris. Item inuenti in via prope domum. Item de indicio vicinæ, vel inuentionis in loco. item de tranſeunte per viam illam. Item de eo cui bono; *ſiue qui cauſam habebat cur illud factum vellet. Item de eo qui ad clamorem inhabitantium vel vicinorum viſus ex domo fugere. Indicium malæ phyſiognomiæ, deſpectus in terram, mali nominis. Locus directorij inquiſitorum. Indicium ex mala patria, vel parentibus prauis. Indicium taciturnitatis. Indicium iurandi, blaſphemandi, exſecrandi, ſcurrilia loquendi, vel aliter peccandi, conſuetudo. Indicium, non poſſe lacrymari. Indicium ex mutatione creba domicilij. Indicium, ex ſingularitate in pietatis vel religioſitatis oſtentatione. De indicio eradicatl chriſmatis, & de ſtigmate. multa de hoc ſtigmate imprimi ſolito.*

SECTIO V.

De denunciatione, & teſtibus.

Eædem teſtificationes, & probationes recipiuntur, quæ in hæreſi. Receptio teſtium à quibus facienda? item quando facienda. ratificatio item, & publicatio. teſtes non ſunt nominandi. Cogi poſſunt quilibet ad teſtimonium. de teſtibus auritis, locus Chryſoſtomi, Quæ exceptio hic valeat contra teſtes. Quibus modis teſtes cogi poſſint? Ex multiplicatione teſtium, & depoſitionum quas fecere complices, vel perſonæ aliter infames, nunquam licet venire ad condemnationem. Ex debilium, & dubiorum indiciorum multiplicatione non poteſt naſci vnum indicium indubitatum. Quid quando poſt ſententiam latam complices teſtimonium ſuum retractant iudici faciendum? Nunquam poſt latam ſententiam iudex patiatur partes, ſiue denominatos ad denominantem accedere. Quid faciendum iudici quando teſtes variant. Huius criminis, & hæreſeos praxis, & ratio eadem. In hæreſi, cui ſtandum primæ, an ſecundæ depoſitioni. Simancæ quædam ſententia diſcuſſa.

SECTIO VI.

De Accuſatione.

Accuſatio quid. hodie in eius locum ſucceſſit querela. quæ perſonæ hic admittan-

mittantur ad accuſandum. Soli repelluntur inimici capitales. an & ex communicatione maiore? Quomodo proponenda accuſatio. de pœna calumniatorum.

SECTIO VII.

De Apprehenſione, & carcere.

Quando cuilibet licitum capere maleficos. explic. l. vltim. Cod. de malefic. & mathe. Quouis loco, & tempore capi poſſunt. In quemuis compingi poſſunt carcerem, etiam in quo breui moriturę quando hoc ſit verum. Quales probationes ſeu informationes debeant pręcedere, priuſquam capi poſſint. Si manca ſententia quędam nimis laxa reiecta. Sententiarum varictas, & explicatio Gomezianę. De nominatione teſtis infirmi. An liceat capere ad ſolam extraiudicialem informationem. An relaxandi ſub cautione fideiuſſoria vel iuratoria. An malefici capi in eccleſia & ab ea poſſint extrahi. & an irrequiſito Epiſcopo. Bulla Gregor. 14. hac de re. Quis iudicare debeat de immunitate. Quid conſequatur ad iniuſtam carcerationem. An peccet fugiens ex carcere iuſto? Poſtquam reus captus quę ſint iudici obſeruanda. Notantur ſuperſtitioſa quędam. 1. vt ſublimes tollantur, ne terram contingant 2. detractis veſtibus induere certi generis interula. 3. ne iudex patiatur ſe tangi ſuper nudam manus & brachij iuncturam, 4. producendas coram iudice, obuerſo tergo. Refelluntur rationes quędam Danęi & Godelm. cur nequeant iudici nocere poſt captiuitatem. diſcutitur an ſit verum maleficas iudicibus poſt captiuitatem nocere non valere. Hiſtoria Stabulenſis de ore accepta Petri Orani. Cautelæ quędam legitimæ ſeruandæ cum incarceratis. Cur ex carcere non eripiat captas diabolus. Grillandi opinio. Exempl. magi Pompeiopolitani permiſſione iudicis ſe inungentis, & abuecti. Curioſitas iudicum in talibus experimentis vitanda.

SECTIO VIII.

De Accuſatione.

SECTIO IX.

De Quæſtione, ſeu Tortura.

Quę interrogationes licitę fiant, quo ordine? Non niſi neceſſariò veniendum ad tormenta. Modus torturę quis adhibendus. quando deferendum appellationi. de grauitate tormentorum adhibendorum. Bulla Paulli. 3. abſtinendum inuſitatis tormentis. Quoties reus torqueri poſſit, an plus quam ter. & quando liceat iterare. conciliatę ſententię de ſemper poſt torturam negante quod in ea confeſſus. Exemplum facinoroſi Mediolanenſ. Reijcitur ſęua quędam praxis Sprengeri, de ſententia ferenda ad continuandam torturam. An conuictus reus ſubijciendus quęſtioni, an quęſtione ſic ſe purget, vt nequeat condemnari, an liceat torquere plenè à te-

ſtibus

ſtibus conuictum? Nauarri dictum ex plicatum. Perſonarum torquendarum in hoc crimine an ſit aliquod diſcrimen faciendum. de maleficio Taciturnitatis.modus,cauſæ variæ dæmonis ad hoc technæ. Exemplum de Lycanthropo VVeſtphalico. Exemplū maleficæ Oenipontanæ. Quæ remedia contra hoc maleficium iudices adhibere ſoleant.quæ ex his licita, quæ verò non.de infuſione aquæ profanæ frigidę de infuſione benedictæ. Examinantur multæ praxes Sprengeri. an deceptoriis verbis inducendæ.de expoliatione de expilatione ſeu abraſione. & quiddam circa eam obſeruandum.de experimento lacrymarum & modo eas coniurandi.de præbita ter aqua benedicta & infuſa ei guttula ceræ benedictæ. An liceat per alias maleficas tollere maleficium.

De facto quodam Epiſcopi Ratisbonenſ. Deuotæ preces cum ieiuniis & operibus miſericordiæ.de periaptis appendendis collo ſagarum. de menſura longitudinis Chriſti Domini. de obſeruatione ſextæ feriæ ad torquendum, an in Paſchalibus liceat torquere? de ſubmiſsè dicendis nominibus teſtium. An liceat interrogare num velit ſubire probationem ferri candentis? an relaxandi ad meliorem cuſtodiam ſub cautione? Godelmanni ſuperſtitioſus modus.

SECTIO X.

De aliis mediis veritatem perſcrutandi.

Contra Bodinum, non licet iudici dolo,falſis promiſſis, mendacioque veritatem à reo expiſcari. Licere mentiri, eſt hæreſis. Maruli error. Iudici licet vti æquiuocatione & ambigua promiſſione liberationis. Multa Sprengeri dicta diſcuſſa. Quæ vis confeſſionis ſit extortæ. Quando iudex ex ea condemnans mortaliter peccet. Quædam aliæ cautelæ excuſſæ. Hiſtoria rei quæ accidit prope Argentinam. De experimentis ſumendis reprehenditur factum quorundam: De confrontatione.

SECTIO XI.

De confeſſionibus.

Ex quali confeſſione reus poſſit damnari. Ex quali non poſſit. Confeſſo & conuicto ſemper adhuc dandus terminus ad ſe defendendum. De confeſſione per ſigna ſurdi & muti. De eo qui maleficium confeſſus, negat ſe mala intentione feciſſe.

SECTIO XII.

De abiuratione criminis.

De ſuſpicionum diuiſione & generibus. quomodo differant ſuſpicio, opinio, & preſumptio. Iudicis arbitrium in his, quale. Exempla ſuſpicionum huiuſmodi. quando quis propter abiurationem factam dicatur eſſe relapſus. Quomodo facienda abiuratio. Quando cogatur iudex admittere ad pœnitentiam præmiſſa abiuratione. Quando & quomodo reus poſſit adigi ad abiurandum. Quando ab Eccleſia ad pœnitentiam

ſentiam receptum, laicus iudex adhuc poſſit capere punire. capit. ad abolendam, §. in præſenti verò. de hæret. An iudex eccleſiaſticus teneatur tunc eum eripere. Variæ formulæ abiurationum.

SECTIO XIII.

De purgatione Canonica.

Quid ſit. Quando deferenda. Simancæ ſententia perpenſa, & cribrata. Iudicium, ſiue arbitrium iudicis hoc totum habet ſibi commiſſum. Qui cogendi, qui non admittendi ad eam. Quid operetur negatio eius, quid defectus. Solemnia, & ritus.

SECTIO XIV.

De Abſolutione.

Quando reus poſſit abſolui. Abſolutio diffinitiua, quid. Abſolutio ab obſeruatione, ſeu inſtantia iudicij, quid. Quando hæc habeat vim illius. Quomodo cognoſcatur, an ſit ab obſeruatione iudicij, an verò ſit definitiua ſententia, de praxi quotidiana non abſoluendi, niſi ab obſeruatione iudicij, oſtenditur vnde orta, & quæritur quando ea vtens iudex excuſetur, quando non. Non ſatis punitus in vna curia poteſt in altera iterum puniri, & quo pacto? Diſtinctio Marantæ ſuperflua. Formula abſolutionis.

SECTIO XV.

De ſortilegiorum qualificatione, ſiue quæ ſint hæreticalia, quæ non.

Quæ ſint ſortilegia hæretica, diſtinctio inter hæretica, & hæreticalia. Clari, Farinacij, & Iuriſtarum quorumdam hac in re lapſus, aliud eſt hæreſis, aliud factum hæreticum, aliud factum ſapiens hæreſim, declarata ſingula ſuis exemplis. Qualitas criminis eius, qui inuocat dęmonem ad ſciendum, vel faciendum id quod eſt in dęmonis poteſtate. Diſcutitur controuerſia inter Barbatiam, & alios Iuriſconſultos. Quando ad inquiſitores fidei pertineat de huiuſcemodi iudicare. Quę ſint ſortilegia hæreſim ſapientia. De Sacramenta, ſacramentalia, reliquias, vel alias res benedictas miſcentibus. De baptizantibus. De miſcentibus res non ſacras ſuper quibus dicta eſt miſſa, & hic de Sacerdote hoc faciente. De inuocantibus dæmonem per modum ſacrificij, vel adorationis, de aliquid à Dęmone petentibus.

SECTIO XVI.

De Pœna, & ſupplicio maleficorum.

Lamię, venefici, malefici, ſagæ nomina in hoc tractatu pro iiſdem ſumenda. VVierus, Godelm. & alij Nominales reprehenſi. De pœna

na ſortilegiorum, quæ hæreſim ſapiunt. Quid in foro conſcientiæ. Quid in foro fori ſecundum canones, quid de laicis, quid de clericis. Peccata Sacerdotum hac in re. 1. ſi aras ſpolient, lumina extinguant, &c. vt noceant, 2. miſſas defunctorum pro viuentibus celebrant. Grillandi error. 3. Imagines Sanctorum conculcantes, aut deijcientes. 4. celebrantes ſuper rebus profanis, 5. abutentes vaſis, & veſtibus ſacris, 6. Miſſæ admiſcentes orationes non præſcriptas in Miſſali officio. Pœnæ communes omnibus, clericis laicíſque. De docentibus, diſcentibus, conſulentibus. De amatoria præbentibus. De Serpentum incantatoribus, de aſtrologis, chiromanticis, & reliquis diuinatoribus. De præbentibus poculum abortionis. Epiſcopi an poſſint conuictos, morte dignos, etiam pœnitentes, tradere brachio ſæculari. Qui ſortilegi tradendi brachio ſæculari. Formulæ condemnationis. Pœna ſortilegorum morte minor, & quorum. Qui aliquem occiderint morte multandi. An etiam Lamiæ, ſiue ſtriges, quæ nullum occiderint comburendæ ſint? Fundamenta negantium diſiecta ordine. In atrocioribus etiam conatus puniendus. Senectus quando idonea cauſa pœnæ minuendæ. Delicta ſagarum non ſunt inſomnia. Credendum earum confeſſionibus. Auctores Theologi, iuriſtæ, medici, & philoſophi agnoſcentes pactum dæmonis, & Lamiarum.
Auctores qui affirmant Lamias dæmonibus commiſceri. Auctores qui affirmant ab ijs excitari tempeſtates. Auctores affirmantes tranſlationem corporalem de loco ad locum. Nauarrus explicatus. fuſiſſimè docetur iudices teneri ſtare Lamiarum confeſſioni. Quo pacto poſſit iudex colligere an Lamiæ deluſæ, necne. Quid interſit inter abnegationem B. Petri, & omnium peccatorum, & abnegationem Lamiarum. Lamias eo quod Lamiæ ſunt occidendas probatur. Ex iure diuino. explicatur locus Exo. 22. v. 19. Ex lege Eccleſiaſtica. Lege ſæculi ſcripta & non ſcripta. Per rationes. breuiter oſtenditur immanitas, & atrocitas ipſius ſceleris, comparatione grauiſſimorum aliorum. Locus Exo. 22. v. 18. probatur etiam à cauſis propter quas ſolet quis morte damnari. Explicata Carolina conſtitutio. Defenſa ignis pœna. Vtrum iudici liceat pœnam pro lubito ſuo minuere, quando peccetur remiſſione. commentar. in cap. Epiſcopi. 26. quæſtio. 5. vnde deſumptus canon & cuius auctoritatis. Explicatus oſtenſus nihil pertinere ad ſtriges noſtras.

SECTIO XVII.

De libris Magicis.

Quomodo & quibus prohibiti, & ad quos deferendi. Non abſoluendi, qui retinent. Quæ pœnæ retinentium. Epiſcopis an quia tales, liceat legere. Cui competat dare veniam legendi. Quid de auctoribus ſeu ſcriptoribus eorum.

SE-

SECTIO XVIII.

De Euchariſtia morituris præbenda.

Conſuetudo multorum locorum, non dari; quando tolerabilis. Nauarri ſententia explicata. Iuri communi receptum vt præbeatur. Cautelæ quædam circa hoc. Confeſſio nunquam deneganda. Vnctio extrema non danda damnatis.

SECTIO VLT.

An corpus ſepeliendum?

Quid de ijs qui in carcere ſe occiderunt? quomodo intelligendum quod crimina & criminum pœna morte exſtinguantur, contra communem. Quomodo peccent qui arma vel inſtrumenta necis reo ſuppeditant, quibus ſe interimat. De ijs qui moriuntur ſine culpa ſua ante ſententiam. Ius contra mortuum agendi quot annorum ſpacio præſcribatur.

MARTINI DEL RIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERI, DISQVITIONVM MAGICARVM LIBER V.

DE OFFICIO IVDICVM CONTRA maleficos, ſiue de proceſſu iudiciario in crimine magiæ.

VERE Comicus, *Nunquam ita quiſquam benè ſubducta ratione ad uitã fuit, Quin res, ætas, uſus, ſemper aliquid apportet noui; Aliquid ſemper moneat; ut quod* nũquam te facturum putabas, id poſt facias tamen. quis crediдиſſet me, poſt annorũ viginti felix a Tribunalibus ad Religioſæ vitæ transfugiũ, ad hac Maſuri rubricam rediturum? redeo tamen, non vt coram me reus palleat, non vt Quæſitor ſedeam, vel vt Quadruplatori aures præbeam; ſed, vt iudicibus conſulam, quibus ex librorũ confuſa congerie, aut vſu vario nimis arbitrariorum hodie iudiciorum, iſta minus libuit, vel licuit, ad crimen de quo nunc agimus accommodare. Nã quibus nec ocium deeſt, nec volũtas, fateor de fontibus iſta hauſuros non difficulter; haut ſcio tamen an ea methodo, & ad conſcientiæ ſecuritatem directione. Certè confeſſarijs, quorum plerique nudi Theologi ſunt, in re, ne iuris quidem peritis planè peruia, nõ inutilis opera mea fuerit; quorum potiſſimum gratia, me diebus aliquot antiquo iterum ludo paſſus ſum includi. Sequar ipſum iudicij ordinem, qui ordinarius; & rem in ſectiones partiar; & legam veſtigia eorum, quos æquiùs, meliùs, & prudentiùs de latrunculatorijs hiſce locutos arbitrabor, Clarum, Boſſium, Simancam, & alios, præcipuè Proſperũ Farinacium inſignem, non lectione tantum, ſed & vſu, Iuriſconſultum.

SECTIO I.

An in hoc crimine ſeruandus ordo & proceſſus ordinarius.

COnſtat inter delictum, crimẽ, maleficium a iuris interpp. differentiam aliquam ſtatui *a* quæ tamen noſtro inſtituto parùm idonea eſt, ideo, vt ſolent etiã alij DD. *b* iſta pro ijſdem nunc ſumo, & præſuppono ſortilegij ſiue maleficij crimen eſſe publicum, mixti fori & commune; de quo, ſi a laico committatur, vterq; iudex poteſt cognoſcere, Eccleſiaſticus & laicus; item eſſe crimen nominatum, ſiue ordinarium; eo ſenſu vt habeat nomen certum, & etiam pęnam certam iure præfinitam: eſſe tamen crimen extraordinarium, & exceptũ; eo ſenſu, ꝙ in eo quædam obtinent peculiaria, & quòd ſub generali legis diſ-

a *Vide Bartol. Tageum practi. crim. p. 1. nu. 2. et Tib. Decia. tract. crimi. p. 1. l. 1. c. 1. & l. 2. c. 3.*

b *vide DD. in l. 1. C. ſi ſi adu. delic. & Blanc. in pract. crimi. §. uiſis ind.*

ſpoſitione non continetur, vt nec cri-men læſæ Maieſtatis, aut hæreſis; ad φ conſtat maleficium pertinere, quæ eſt ſententia DD. cōmunis, *a* & veriſſi-ma; eſſe quoque crimen enormiſſimū, grauiſſimum, atrociſſimum, quia in eo concurrunt circunſtantiæ criminum enormiſſimorum, apoſtaſiæ, hæreſis, ſa-crilegij, blaſphemiæ, homicidij; imò & parricidij ſæpè, & concubitus con-tra naturam cum creatura ſpirituali. & odij in Deum; quibus nihil poteſt eſſe atrocius. Pendet quidem à iudicis arbi-trio penſare grauitatem delicti; vtrum ſit atrox, vel atrociſſimum: *b* ſed ta-men debet iudex hoc arbitrium ſuum moderari ex circunſtātijs delicti, quas optimè explicat Proſper Farinacius; *c* hic verò concurrunt non paucę, primò quòd delictum eſt mali exempli, & cu-ius noxā, vt cancer ſerpit, atteſtāte ex-perientia. Secūdò ſolet nocturno com-mitti tempore, quando minùs ſibi ho-mines cauere poſſunt. Tertiò cōmitti-tur clam, & proditoriè; ſiue per indu-ſtriam inſidio ſam; cuiuſmodi homici-dia ſunt grauiora. Quartò ſolent læde-re eos, quibus ſunt coniunctiſſimi; do-minos, fratres, patres, liberos, cōiuges, ſodales, collegas, familiariſſimos quoſ-que. Quintò peccant ex conſuetudine quadam delinquendi, immò quaſi aſſi-duè: nam ſemper malum aliquod ma-chinantur, Diabolo inceſſanter eas ſti-mulante, & quotidianum penſum exi-gente, adeo vt vel poculum vnum, vel vas aliud, ſi plus nequeunt, frangere co-gantur, vt teſtantur Remigius, & alij. Sextò quia delicto huic infligitur pœ-na atrociſſima, nempè incendij. Septi-mò quia delictum hoc committunt ani-mo planè deliberato, dolo manifeſto, & (vt loquuntur practici) *appenſate*: quod indicat perſeuerantiam, & com-placentiam in crimine.

Secundò ſciendum eſt, quod licet in pœnis irrogandis ampla ſit arbitrandi poteſtas iudicibus conceſſa; tamen, ſi-ne grauiſſima cauſa non licet iudici pę-nam à lege ſtatutam excedere. (ratio quia iudicem magis commendat miſe-ricordia, quam ſeueritas, vt varij Ca-nones, & leges do cent) *d* nec etiam illi licet eam minuere; ſed debet iuris rigorem hac in re ſequi. *e* hanc eſſe D. Thom. ſententiam, & communem Iu-riſconſultorum indubitatam benè pro bat Farinacius *pract.crim.q.17. nu.5.* qui *n.7.* etiam docet ex ſufficienti cauſa poſ ſe iudices pœnas à legibus indictas nō ſolum minuere, ſed etiam pro ſuo arbi trio augere, & hoc ſenſu omnes pęnas delictorum hodie, iuxta facti, & perſo-narum qualitatem, ab arbitrio iudicis dependere, idque etiam obtinere, quo-ad pœnas conſuetudine, vel ſtatuto in-troductas; & quando iudices iurarunt ſtatuta obſeruare; & quoad pœnas om nes tam principales, quàm acceſſorias; & in quouis crimine, etiam hæreſis. Quod intelligendum ante ſententiam: poſt ſententiam enim non poteſt iudex pœnam augere, vel minuere, niſi con-ſulto principe: (excipitur crimen hæ-reſis in quo ſolo, reo ad fidem reuerſo, poteſt ſentētia mitigari: *f* & puto hoc obtinere etiam in maleficio, & praxis docet, Sæpè enim iudices, quas damna runt viuas exuri, iubēt ſtrangulari, uel decollari (vt factum annis ſuperiori-bus Stabuleti, in cauſa Ioā. de Vaulx.) Intelligendum ſecundo, de iudicib. or-dinariis; & maioribus, & non prohibi tis hoc facere, & quando id non vergit in partis præiudicium. dico *ordinarijs*, quia delegatis oc non licet; niſi ex cau ſa, delegatis principum, vel maioris magiſtratus, qui delegato ſuum tribuit arbitrium. dico *maioribus*; quia minori-bus magiſtratibus id non permittitur, niſi conſulto principe, vel niſi cauſa, quæ mouet, ſit intrinſeca, & cohærens delicto. Dico *non prohibitis*; quia ſi ſtatu tum expreſsè id prohiberet, vel verba ſtatuti pęnalis imperatiuè ad iudicem dirigerentur, vel ſtatuto alio caueretur verbā ſtatutorum, vt iacent, ſeu ad litte ram accipienda: non liceret pœnā mu tare. Dico, *quando id non uergit in praiu-dicium partis*; quia quando pœna eſt ap-plicanda parti læſæ, vel denuncianti, et cæt. non poteſt de hac pęna iudex de-trahere. Denique iure communi hæc poteſtas pœnæ arbitrariæ, ſic limita-tur vt licet ex cauſa iudex poſſit pœ-nam mortis ordinariam commutare in

a *Vde DD. in l. vlt. C. de accuſat. Proſperum Farina. pra-xi crimin. q. 18. nu. 60.*

b *Ex cōmu-ni ſententia iux. Clarum practic. cri-min. §. 1. Villal. et So ar. in Theſ. com. opin.*

c *Pract. cri. d. q. 18. à n. 63.*

d *C. diſcipli*

e *na. c. ni... que. ca. ... iuſtitia. ... cet 45. ... vex. c re... 22. q. 5. ... ſpicienda... l. hodie... de pan.*

e *§. ... Auth. ... dic. c. d... ſis. de... deleg. c... de pan.*

f *C. ... miſſi. nec non. c ha... ret. in.*

in aliam mitiorem, tamen non poſſit mutare in aliam mortis vel corporis pœnam (vt puta pœnam ignis,in pœnam laquei,vel flagellationis vel mutilationis membri,vel triremium, aut ſimiles corporis afflictiuas pœnas) ſed debet commutare in pœnam carceris, exilij, pecuniariam aut ſimiles, de facto tamen, & conſuetudine plerıſque in locis contrarium conſtat obtinere, ut etiam in alias corporis afflictiuas,& quaſcumque mitiores pœnas, ex cauſa,commutare ſoleant. Secuti in his ſumus communiores DD. ſententias, vt patet ex Farinacio *d.q.17.*

In his autē ſemper iudici velim ante oculos eſſe illud extremum iudicium ſupremi tribunalis,de quo ſunt ſequentes rythmi ueteres.

Iudicabit iudices iudex generalis,
Neque quidquam poterit dignitas Papalis ;
Siue ſit Epiſcopus,ſiue Cardinalis,
Reus condemnabitur, nec dicetur, Qualis?
Ibi nihil poterit quicquam allegare,
Neque quid excipere,neque replicare,
Neque ad Apoſtolicam ſedem appellare,
Neque codicillos Cæſaris citare.
Reus condemnabitur, nec dicetur, Quare?
Cogitate miſeri,quid uel quales eſtis,
Quid in hoc iudicio dicere poteſtis.
Hic non erit Codici locus,nec Digeſtis,
Idem erit Dominus, iudex, actor, teſtis.

His ſuppoſitis ad quæſtionem reſpōdetur, non arctari in hoc crimine iudicem ad priſcas ſollemnitates,neque ad ordinem illum publicorum iudiciorū antiquū, quem exoleuiſſe ſcribit Paulus I. C. *a* ſed tamen teneri ſequi eum ordinem iuris, qui æquitati naturæ conſentaneus eſt: eum præterea,quem in criminibus priuilegiatis ſiue exceptis,iura communia & particularia locorum præſcribunt: quem qui turbet aut negligat, eius iudicialia acta nullā forent: *b* licebit tamen iudici recedere a communi aliorum criminum praxi, in hoc delicto vindicando;quatenus peculiaria quædam hoc crimen exigit,de quibus poſtea, atque ita cen ſeo conciliandas contrarias quorundam Iuriſtarum *c* ſententias,nōn ſatis diſtinctè loquentium.

a l.8. D. d. ubl.iud.

b l.16.C. d. æn.

c *Bodin. in Dæmonem. lib.4. & Godelmann.de lamijs lib.3*

SECTIO II.

Quomodo inquiſitio in hoc crimine inſtituenda?

INquiſitionem voco (vt ſolent I. C.) delicti informationem iudicis officio & auctoritate factam: *d* ea vel eſt generalis,quando iudex in genere quærit quis ſit delicti commiſſi auctor vel ſpecialis, quando inquirit in perſonam certā, de cuius delicto certior factus fuit per accuſationem, vel per denunciationem,vel alium modum. Vt autem valida ſit inquiſitio docet Farinacius *e* (qui optimè hāc materiā proſequitur) requiri ſequētia: primò, vt in genere ſaltem conſtet delictum eſſe commiſſum, quod intellige quoad ea peccata, quæ in actum & perniciem externam eruperūt, debet enim conſtare ſegetes corruptas, infantem occiſum,&c. quoad peccata verò intellectus, vt hæreſim, vel voluntatis, vt pactum cum Diabolo, comeſſationes, concubitus cum diabolo & huiuſmodi difficillimæ indagationis, nō ſolum poteſt inquiri contra eas, licet non conſtet de corpore delicti; ſed etiam ſunt condemnandæ, ſi dumtaxat dicant ſe ad conuentum delatas, *ut benè Arnald. Albert. de agnoſc. aſſertio. Cathol. & hæret. q.25. & Farinac. q.2.numero 26:*

d *Iul. Clar. pract. crim. q.3. Damhaud. tit. de inquiſit. c.8*

e *pract. crimi. q.1. num ſeqq.*

Secundò vt præcedat aliqua ſaltem accuſatio, quod etiam iure Canonico obtinere verius eſt; *f* ſed huic hodie conditioni, generali conſuetudine derogatum eſt: reputatur enim inquiſitio remedium ordinarium, & in omnibus delictis poteſt ex mero iudicis officio citra accuſationem ullam inſti tui; *g* ſemper tamen neceſſe eſt, vt adſint alia aliqua loco accuſationis,vt puta denunciatio, fama, vel indicia, de quibus ſtatim.

f *cap. forus. §. iudicium de verbo ſignif. Clarus d. q.3. Menoch. conſil. 160.*

g *Gome. variar. reſo. to. 3. de del. ct. c.1. nu.49.*

Tertiò requiritur quo ad formam, vt

Clar.d.q.3. §.ſed certè Dec.cõſ.18. & alij.

a l. libellorũ. D. de accuſa. Vulpellus reſp. crimi. 1. Boſſ. de inquiſit. nu. 75.

b Menoch. cõſ. 100. Oſaſc. cõſ. 64. & 65. Dec. conſil. 18.

vt inquiſitio ſit certa, ſpecifica & clara, ita continens delicti qualitates & circumſtantias, vt per eius incertitudinem, generalitatem, vel obſcuritatem nõ tollatur reo defenſio *a* ideo debet in ea explicari locus & tempus; ſcilicet non dies,(niſi citra calumniã, ex iuſta cauſa, id reus petat, & iudex diem ſciat) ſed annus ac menſis;com miſſi delicti, ex ſententia veriore & communiore *b* quoad inquiſitionem ſpecialem: nam quo ad generalem ve rius eſt, hanc expreſſionem loci & tẽporis non requiri: in ſpeciali quoque hoc locum tantum habet de criminibus quæ temporis momento committuntur; non verò iis, quæ ſucceſſiuo tractu, in quibus locus & tempus nõ poteſt ita deſignari, vt ſunt crimen læſæ Maieſt. hæreſis & ſimilia *c*: & ideò idem de crimine magiæ dicẽdũ; hanc additionem in eius inquiſitione non eſſe neceſſariam. Quod ſi aliquæ qualitates expreſſę in inquiſitione nõ pro barentur; tunc ſi additæ fuerint clauſulæ, *de omnibus & ſingulis*, vel; *ſe non ad ſtringens*, vel; *meliori omni modo*, vel crimen ſit non iterabile, (vt homicidiũ in eandem perſonam) vel conſtet ex confeſſione rei de crimine, vel quãdo qualitas illa verè delictum non ag gra uabat, nec alterabat; his caſibus reus adhuc eſſet condemnãdus; alias foret abſoluendus.

c Menoch. cõſ. 100. De cia. d. conſi. 18.

Quartò requiritur præcedere indicia ipſam inquiſitionem; quæ ſenten tia communior & æqua eſt; contraria verò quorundam, *d* eſt periculoſa & iniqua prorſus *e*; etiam ſi iudex habeat liberum arbitrium, & licet inquiſitio ex mandato Principis fieret; niſi tamen Princeps,non ad partis po ſtulationem,ſed motu proprio, mandaſſet contra aliquem inquiri, & aſſereret eum deliquiſſe, idq; ad ſuam no titiam perueniſſe. Qua tamen in re cauendum valdè Principibus,ne facilè talia mandata dent: facillimè enim circumuenitur a delatoribus Principũ bonitas atque credulitas, eoſque ſæpè ex nimis credulis facit crudeles. quæ verò ſint legitima indicia mox videbo.

d Tibe. Deci. conſ. 18. nu. 55. in 1. vol.

e Vt poſt Ange. Plot. Aymo. Rui. Clar. Ceph. Rol. a Val. Maſcard. et alios docet Proſp. Fari. q. 1. n. 89.

Quintò requiritur diffamatio ſeu fama; non ab accuſatoribus rei, ſed ab alijs quoque hominibus fide dignis, nata. Sed magna hic difficultas oritur circa iſtud quintũ requiſitum, an ſemper neceſſarium ſit famam prçcedere, etiam quando alia ſuppetunt indicia. Nam D D. videntur nimis generaliter loqui, & conſuetudo eorum dictis parum conſentanea videtur. Putarim poſſe illos conciliari, vt dicamus; ſi ſint alia indicia ſufficientia, & legitima, non opus eſſe diffamatiõne, ne in ſpeciali quidem inquiſitione: ſi deſi at illa, omnino reqri diffamationẽ, quãdo incipiat ab inquiſitione ſpeciali *f* Sed ſi incipiat ab inquiſitione generali formata ex mero iudicis officio, tũc non videtur neceſſarium vt præcedat diffamatio; ſicut ſolet practicari, (teſte Claro *g*) quia cõmiſſo aliquo delicto, hodie iudices non procedunt a ſpeciali contra aliquem inquiſitione incipientes, ſed a generali informatione & inquiſitione, quis illud delictũ commiſerit? & tunc ſic in genere primùm interrogantur teſtes, an ſciant quis commiſerit? ſi negent, an ſciant aliquem diffamatum de delicto illo commiſſo? & ſi aliquem huiuſmodi teſtes nominent, tunc contra hunc ſpecialem inſtituunt inquiſitionem, ſi aliqua adſint nominationi legitima indicia ad inquirendum, (quæ indicia ſunt loco diffamationis.) ſi ſufficiant indicia ad capturam, capitur nominatus; ſi capi non poteſt, monetur & citatur ad comparendum, & ſe expurgandum; ſi non comparet, in contumaciam bannitur: quæ omnia eſſe praxi recepta & iuri rationique cſentanea docet optimè Proſper Farinac. *h* Et ſic poſſet iudex etiam in crimine magiæ ꝑcedere per inquiſitionem, non attenta diffamatione, in caſu quidem propoſito. Requiritur autem præterea diffamatio quando iudex procedit ad partis querelam atque accuſationem: quæ eſt communis ſententia. Non tamen improbabiliter quis defenderet, tum accuſationem ſupplere defectum diffamationis, vt videtur velle Clarus *i* Debet

f Sic [illegible] ligẽdi [illegible] cõiter [illegible] tes, qu[illegible] fert P[illegible] Farin. [illegible] num. [illegible] maxir[illegible] lan. a [illegible] cõſ. 57 [illegible] 4. Cla[illegible] prehen[illegible]

g Pra[illegible] mi. q [illegible] præter [illegible] as.

h d. [illegible] q. 9. [illegible]

i d. q. [illegible] uer. fe[illegible] ex qu[illegible] poſtu[illegible]

autem

autem hæc fama primò eſſe orta à fide dignis, & non maleuolis perſonis, vel futilibus; debet eſſe vehemẽs, & quaſi procedens ex ore partis populi maioris; debet de ea conſtare per teſtes, ſaltẽ duos omni exceptione maiores particulariter ſup fama receptos & examinatos. Hæc certa ſunt ordinariè in criminibus ceteris. Nam in hæreſi & læſæ maieſtatis crimine, quidam limitant; & famam dicunt non requiri: *a* ſed reuera exiſtimo, etiam in his criminibus idem obtinere, vt fama requiratur, niſi ei⁹ loco adſint indicia & præſumptiones: quod ſatis apertè indicat Simancas, *b* à Proſpero in aliam citatus ſententiam. idem ergo cenſuerim de crimine Magiæ. Super infamia autem inquiri poteſt ad ſolam denunciationem viri probi; & cùm reperta fuerit infamia, tunc poteſt procedi ad inquiſitionem de crimine. *c*

Sextò requiritur, vt is, contra quem inſtituitur inquiſitio, non fuerit aliàs de crimine hoc eodem, per iudicẽ fori externi abſolutus, vel à Principe gratiam delicti obtinuerit; vel etiam de illo non fuerit condẽnatus pena condigna delicto, & non leuiore. idemq; dicendum etiam ſi abſolutus eſſet à iudice propter defectum accuſatoris crimen non probantis; ſi ſit tamen diffinitiuè abſolutus, & non dumtaxat (vt faciendum hoc caſu prudenti iudici) ab obſeruatione iudicij. Limita hæc primò; niſi qualitas, quæ in ſecunda accuſatione vel inquiſitione de nouo additur diuerſificet delictum *d* (v.g. ex homicidio in parricidium.) item niſi ſit crimen mixti fori (vt eſt crimẽ Magiæ) nam in hoc, ſi fuit punitus à iudice ſæculari, non poterit iterum puniri à iudice Eccleſiaſtico; niſi iudex ſæcularis minorem impoſuiſſet pœnam, q̃ par erat, & quàm iudex Eccleſiaſticus potuiſſet imponere. Si verò ante fuit damnatus à iudice Eccleſiaſtico, tunc quia in tam grauibus criminibus Iudex Eccleſiaſticus non potuit punire pœna condigna delicto, vt poteſt ſæcularis iudex; ideò ſemper in his poterit iterum cōueniri, & damnari abs ſæculari iudice; *e* quæ veriſſima, etiã

a [V]ide Proſp[er]i Farin. [Con]ſi[l.] nu. 14. b [I]n prax. [S]. titu. [qu]æ de in[quiſit.] ordin. [n]u. 6. & 7. c [Io]uennas [nu]. 298. et [Oſ]r. ſupra.

d [D]iomeſ. [Ca]ſtel. de delic. c. 2. nu. 1. Foller. [in] pr[ax.] crim. [Can]on. cap. 3 nu. 8. e [L]. felicis [ſu]per hoc. d pen. in 6 optime h docet Go. [n]. d. c. 1. n. 40. & p[l]uri- m. Farin. q. à nu. 7

quando loquimur de pœna ordinaria & principaliter ad puniendum delictũ irrogata. 3. niſi colluſio & præuaricatio accuſatoris, vel primi iudicis interuenerit: tunc enim iteratò poterit inquiri. 4. ſi fuerit abſolutus vel cõdemnatus probabiliter & veriſimiliter ignorante eo, qui ſuam vel ſuorũ proſequitur iniuriam; quod procedit dumtaxat ſi ſit graue crimẽ & magna cauſa. 5. niſi ſit abſolutus, non diffinitiuè, ſed ab obſeruatione tantum iudicij; vel relaxatus ſub fideiuſſione de rẽ preſentãdo; vel ſi purgauit indicia per torturam. his enim caſibus poterit, ſuperuenientibus nouis probationib. aut indicijs, iterum in ius duci, *f* id tamen intra tempus à iure ad hoc vel cõſuetudine præſtitutum, & iure quidem ciuili non diſtinguitur inter eundem & alium accuſatorem; ius verò Canonicum id alteri permittit, veteri verò ſiue eidem accuſatori hoc non permittit. *g*

f Vide Proſp. d. q. 4. nu. 26.

g vide Proſperum ſup. nu. 30.

Quæri ſolet etiam de tranſactione, qñ illa impediat nouam inquiſitionẽ vel proceſſum? breuiter ex eodẽ Proſpero reſpondetur. *h* Si remiſſio delicti publici ſit habita per tranſactionem (ſuppono licitam) cum parte; poterit non ab illa, ſed ab alio actore iterum impeti iudicio (quia ſententia facit ius quoad omnes, non autem tranſactio) multoquè magis à fiſco, & eo requirẽte poterit iudex adhuc eundem proceſſum proſequi, vel iterum de nouo procedere (aliud enim eſt ius partis læſæ, aliud ius reip. læſæ) & in criminibus atrocibus hæc tranſactio nihil debet diminuere de pœnæ ordinariæ grauitate. Ceterum ſi tranſactio vel compoſitio facta fuiſſet cum ipſo fiſco vel iudice, tunc; quia pecunia ſoluta ſucceſſit in locum pœnæ; non poſſet iterum retrahi in iudicium, vel cõueniri reus iſte, etiamſi noua ſuperuenirent indicia. hæc regula procedit, 1. niſi alias conſtaret omnimodè de delicto commiſſo per reum, vel ex facti notorio, vel confeſſione rei, vel ex probatione iudiciaria; tunc .n. nõ valeret iſta per iudicẽ laicum facta compoſitio, & eſſet omnino illicita iudici,

h ſup. à nu. 31. & q. 5. per totam.

ſi ſit facta poſt ſententiam. dico, *conſtaret*, quia nullæ præſumptiones ad hoc ſufficerent. dixi *per iudicem laicum*, quia Eccleſiaſtico iudici permittitur pœnam ſanguinis in pecuniariam commutare. licebit etiam hoc iudici ſæculari, quando reus exciperet de nullitate proceſſus, vel quando iudex aliquam iuſtam haberet cauſam receden dia pœna ordinaria, & illam commutandi. Dixi *ſi ſit facta poſt ſententiā*. quia ſi ante ſententiam, tunc iudex id faciens ex cauſa non iuſta, peccat, ſed valida eſt compoſitio: ſi ex cauſa iuſta faciat, tranſactio valida eſt, & iudex nō peccat. 2. limitatio eſt, ſi reus primum hoc delictum cōmiſerit, poterit iudex ſic componere; non verò ſi ſit homo facinoroſus, ſolitus hoc delictum vel alia patrare. tamen ſi de facto ante ſententiam iudex cum tali facinoroſo componeret; veriſimiliùs eſt valituram compoſitionem; licet ip ſe tum peccaret. 3. limitatio, dummodò prius cum parte inierit reus cō cordiam, alioqui hanc præcedens cōcordia cum fiſco iniqua eſt, & non va let. immo conſenſus ille partis debet eſſe expreſſus & euidens, non tacitus tantùm vel diſſimulatus. Non valet inquam reſpectu partis, ſed benè reſpectu fiſci tranſigentis. 4. limitatio, ſi hæc tranſactio foret inita in criminibus, ſuper quibus, vt valeat tranſactio, conſulendus primò eſt ipſe Princeps: & his criminibus an numero ſortilegiū hæreticale. 5. limita fore inualidam cōpoſitionem reo, ſi iudicis fraus, dolus, colluſio aut corruptela interueniſſet: vel ſi metu eam a reo extorſiſſet.

a *q. 6. per to. & Oddo Peruſinus optimè l. 2. de reſtit. in integ. q. 91. & ſeqq.*

Quoad gratiam delicti factā a Principe, Proſper fusè admodum, ſed in hanc ſententiam; *a* differre abolitionem ab indulgentia Principis. abolitionem non extinguere crimen, ſed tantum iudicij inſtantiam, ideo tranſacta lætitia publica, propter quam Princeps eam concedit, infra 30. dies poteſt accuſator de nouo accuſare: & ideò hanc non trahi ad crimina enormiſſima, nec ad omnes perſonas. Indulgentiam verò Principis fieri cum cauſa, & crimen extinguere; quare ſi princeps alicui gratiā faciat de omnibus delictis, vel generaliter omnib. delinquentibus, de omnibus delictis, indulgentiam concedat; talis indulgētia comprehēderet etiam grauiſſima crimina, & notoria & liquida, & extē deretur ad carceratos quoque & condemnatos.

Sit regula. *ſemel à principe gratiam criminis conſecutus, non poteſt amplius ab ullo iudice moleſtari*. hæc facultas gratiā criminis faciendi competit Principibus ſuperiorem non recognoſcentibus, aut ſaltem habentibus regalia iura; item Baronibus & feudatarijs, ſi fuerit illis in inueſtitura expreſsè conceſſa; quoad Duces, & Marchiones, & Comites, quicquid dicant alij; *b* non puto hanc poteſtatem accipere, niſi cetera regalia iura ijs concedantur, & ſic practicatur in Frācia & Hiſpania, vbi hoc ius ſoli Regi eſt reſeruatum. Non tū licet ſupremo Princi pi pro lubito has gratias concedere. Non poteſt enim niſi prius parti læſæ ſit ſatisfactum. *c* Non poteſt in homicidio deliberato, hoc enim diuino repugnat iuri; *d* ideò licet in foro externo non ſit qui abſolutam hāc Prin cipis poteſtatē impedire poſſit, in con ſcientiæ tamen foro hoc faciens peccat: niſi id faceret pro bono pacis publicæ, vel ob aliā vtilitatem reip. maximam; quod cùm de aſſaſſinis etiam DD. *e* concedant, exiſtimem ad veneficos quoq; pertinere, vt in ijs idē ius ſit Principi. Rarius tamē pōt contingere, vt iuſta cauſa huic gratiæ ſuperpetat: rariſſimè quoq; legimus bonos Pricipes hac vſos poteſtate. Carolus V. Imp. Agrippæ pœnam mortis non indulſit, ſed, cùm is effugiſſet, exilium irrogauit, & in Francia ille obijt. In eadē Chriſtianiſſimus Rex Carolus IX. eius nominis qui vltimus fuit, Triſcalino, vt ſocios proderet, vitam & libertatē permiſit; non ſine bonorū offenſione. Fateor ſi Princeps aliquam huiuſmodi inualidam gratiā conceſſiſſet, licet illa foret nulla; tamen debe ret reus illa vſus a iudice abſolui & relaxari: ne ſub fidei publicæ prætextu

b *apu... ſperum ... ipſeme... num.*

c *Proſp... tè a nu... 8. maxim... n. 25. po... D. Thom. ... q. 67. ... & Plo... citād. ...*

d *opt... docet ... Plot. ... conſi. ... uar. cōſ. ... a num. ... Plaza ... pit. del. ... 10.*

e *Plot. ... Ioſeph ... dou. Diſ... Lucen... Lud. pe... deciſ. ... num. 1...*

deci-

decipiatur, & ſic practicari in Italia & Hiſpania docent grauiſſimi ſcriptores,apud Proſperum Farinac.qui illos ſequitur. *a* quod puto intelligendum, quoad primam apprehenſionē. nam ſic ſemel apprehenſus & tūc relaxatus,deberet commonefieri de nullitate gratiæ,itaq; vt ſibi caueret in poſterum vel impetraret gratiam aliam, manere enim punibilem & pœnæ obnoxium: quod ſi negligeret, poſſet a iudice capi & puniri. Tunc.n.vnica illa ratio praxis huius planè ceſſaret, neque iam dici poſſet ſub fide publica deceptus. Equidem cum lex nulla (quod ſciam) huic dicto repugnet,& DD.illi non ſatis clarè proponant,an quo ad primam tantùm apprehenſionem,an quoad ſeqq. quoque loquantur,& publicè interſit delicta puniri; omnino arbitror conſcientijs iudicū, quod dico tutiſſimum fore. Hæc de ſexto requiſito.

Septimò requiritur in hac inquiſitione; quod in omnibus actibus iudiciarijs,vt fiat a iudice cōpetente: quē conſtat in hac materia eſſe tam Eccleſiaſticum,quàm ſæcularem iudicē, itē fidei inquiſitores; quibuſdam tamen caſibus: quos benè Simancas. *b* Inprimis quia ſolent venefici,& Striges fidem Catholicam abnegare, vel ſaltē ea dicere, & perpetrare quæ ſapiunt hæreſim, *c* ideò ab Innocēt.8.Iul.2. Leone 10.Hadr.6.Pontificib.hoc negotium inquiſitoribus fuit demandatum. *d* De ſortilegijs propriè dictis (hoc eſt diuinationibus illicitis) non debent inquiſitores fidei cognoſcere, niſi ſortilegia hæreſim ſaperent manifeſtè: videlicet ſi quid impium & hęreſim præſe ferens admiſceretur, vel ſi crederet ſortilegus aliquid diuini ineſſe ſorti. *e* Idē dicendū de coniectoribus ſuſpectis reliquis,q facilè in infidelitatem incidunt,& vel dæmonem adorant,vel cum eo fœdus habent,vel credunt eum futura contingentia certò ſcire, vel abutūtur ſacramētalibus *f* In cæteros ſuperſtitioſos inquiſitores fidei,ſiue facta ſint atrocia,ſiue ſint leuia,non inquirunt; niſi qñ ſapiunt apertè hæreſim; vt baptizare ſcienter

a *ſ. Cla. Vell. Lu do Peguer. Farinac. n. 27.6.*

b *praxi Inquiſit.ca. 11.& c. 8.*

c *l.lib.3. de trigim. & em. ad m c.1.10. Pi lib.3. D gt, St.*

d *ullas ho edidit fin l Bins- fel 3.edit. li de conf. m. Bulla In II. me nt Picus ſi r.*

e *accuſa- tu §. ſanè d er.in 6. c. 26.q. § c ud. 26. q.*

f *§. ſanè H en.p.2. q 84.*

iam baptizatum,vel baptizare imaginē:quoad ſuperſtitioſos verò magos *g* quia,(vt ait Cipr. *libr. de duplici martyrio*) *qui magicis artibus utuntur, tacitè Chriſtum abnegant, dum cum dæmonibus habent fœdus*; vixq; fiat vt non vel hæreticum quid credant,vel hæreſim ſapiens faciant; ideò vix vnquam incidet vllus talis,quin cōtra eos Inquiſitores poſſint procedere; & poterunt quoſcunque iudices cōpellere, vt ad ſe mittāt acta contra hæreticos huiuſmodi magos facta. *h* In omni verò iudice illud cōe hic quoq; eſt; vt reus debeat eſſe ſubditus iuriſdictioni inquirentis ratione delicti,domicilij, vel originis *i*, vel etiam rōne conuerſationis per decē annos in aliquo loco, *k* & non minoris ſpacij, idq; de delictis tantū commiſſis alibi durante hoc decē annorum ſpacio;quia tam longa cōuerſatio domicilij electi rōnē habet: opetari tamen hoc nō pōt quoad delicta prius cōmiſſa. Sunt & aliæ multæ cauſæ tribuentes iuriſdictionem, quæ in noſtra materia minus conſiderandæ ſunt,quia vix vnquā,vt dixi Sortiariȩ noſtræ carent hæreſi; hæretici verò coram pluribus iudicibus ac diuerſis iudicijs poſſunt conueniri, *l* & vbicūque locorum reperiantur poſſunt a loci iudice puniri ex cōi ſententia praxi recepta: *m* habet enim hæreſis crimen cauſam in ſe continuā, & ſucceſſiuam, & ideò vbicunque hæreticus verſatur ibi delinquere cēſetur, *n* quæ ratio in ſortiarijs efficaciſſima eſt,quę vix pedem, ſine loci damno & nouo crimine, vſpiam figunt.

Octauò requiritur in ſortilegijs & maleficijs non hæreticalibus nec enormibus, vt intra 20. annum a crimine deſito,inquiſitio inſtituatur. nam ſpacio 20. annorum reus præſcribit ex communiore, & veriore ſententia: *o* ſed quando maleficium vel ſortilegiū coniunctum eſt cum hæreſi, nulla tēporis præſcriptio reum poteſt iuuare, immò & poſt mortem, ratione hæreſis, poterit inquiſitio inſtitui. *p* immò etiam quandocunque tam graue eſt maleficiū vel ſortilega ſuperſtitio, vt exceptum vel enorme crimen cen-

g *gloſ. & DD.in c. accuſatus. §. ſanè de hær. in 6.Oldra. conſ.210.*

h *c. præſidentes. c. ut officium. §. deniq;, c. ut commiſſi, de hær. in 6. c. cū Bertold. de re iudi.*

i *l.1.C.ubi de crim. agi opor, c. ſi diligē. de foro cōp. uide Couar. practi. qq. cap.11. nu.3.*

k *Boſsi. de for. cōpet.n. 72. Fari.q. 7.nu. 5. & ſeqq.*

l *c. per hoc 1. §.de hær. in 6. Gabr. li.2.titu.de iud. concl.1 nu. 19.*

m *Duē. regu.378.Nouel.reg.220*

n *Arna.in tra. de agn. aſſert.Cath. & hær.q.25 Penna.in direct. inquiſ. Schol. 45. poſt multos, Farin. q.7. num.9.*

o *Vide Farin.q.10.in prin. & q.11 lim. 8.*

p *vid.Far. d.q. 10.nu. 29. & 37.*

ſeri debeat, poterit quãdiu viuit reus inquiſitione pulſari: *a* & quãdo fuerunt apoſtatæ vel hæretici tunc etiam pœna pecuniaria, quam defunctus debebat, ab hæredibus eſt luenda; *b* vt puto, vſque ad annum quadrageſimũ, nec minori tempore præſcriberent hęredes; *c* quantumuis in crimine læſæ Maieſtatis humanæ quinquennio pręſcriberent. *d* Ex his ſequitur, diuturnitatem temporis octo, vel decem, vel amplius annornm, ſiue a delicti commiſſi, ſiue à reatus die ſumas, in his criminibus nihil prodeſſe ad pęnæ diminutionem, de ipſo delinquente ſumendam. ratio eſt, quia in his criminibus, nulla præſcriptio poteſt reo ſuffragari, vt benè Farinac. *d.q.*10.*nu.*96.

Nonò requiritur, ſecundum ius cõmune, vt contra abſentem non fiat inquiſitio: ſed regula iſta fallit in criminibus exceptis; immò de conſuetudine, etiam in alijs criminibus poteſt formari inquiſitio contra præſentes, & contra abſentes, ſiue ſint contumaces ſiue non, *e*

a *Marſil. in l. qui fal ſam* §.1.*n.* 1. *D. ad l. Cor. de falſ. Carr. tract. de homi.* §. 28.*num.*7.
b *poſt Peregrinum de iu. fiſci lib.* 4. *Farinacius d.q.*10. *n.*76.
c *ca.* 2. *de præſcr. in* 6
d *l.* 2. *C. de apoſt. Vi de Gom.* 3. *p. de delic. c.* 1. *n.* 81. *Farinaciũ q.*25. *num.* 159.
e *poſt Clarum Farina cius q.* 1. *nume.* 69. *& quæſt.* 11.

SECTIO III.

De indicijs optimis ex quibus iudex in hoc crimine tutò poteſt procedere.

Conſtat eò clariora & veriſimiliora, & propinquiora requiri indicia, quò actus iudicialis maioris præiudicij fuerit reo; vt ad condemnationem, quàm ad torturam; ad torturã, quàm ad capturam; ad capturam, q̃ ad inquiſitionem. hoc ſuadet naturalis æquitas, & receptum eſt communi conſuetudine, & probatum Bruno *tract. de indic.*2.*p.q.*6.*nu.*4. & Boſſio *tit. de inquiſit.nu.*61. quod etſi improbetur alijs, *f* tamen reuera eſt conſentaneũ planè rationi; nec video cur corruptela vocari debeat, docet hoc benè Farinac. *d.q.*1.*nu.*47.

f *Claro q.* 20. *num.* 3. *Rol. a Valle & alijs.*

Conſtat ſecundo quod indicia quædam ſunt leuia, quædam grauia, quædam grauiſſima; & leuia, ſuſpicioné gignunt tantum, vel ad ſummum ſimplicem præſumptionem; grauia verò, gignunt aliquid vltra ſimplicem præſumptionem, minus tamen ſemiplena probatione; grauiſſima verò gignunt ſemiplenam probationem, vt minimum. *g*

Conſtat tertiò quæ ſint leuia, quæ grauia, quæ grauiſſima, hoc ordinariè pendere a iudicis arbitrio; eumq; iudicare debere, perſonarum & rerũ circumſtantijs trutinatis, quæ indicia ad quid ſufficiant; *h* quod arbitrium debet ille dirigere ad normam iuris ſcripti, vel conſuetudinarij, & receptas interpp. opiniones, & praxim patriæ. *i.*

Inquiſitio generalis poteſt aliquando formari non præcedentibus vllis indicijs, ſed puta duntaxat ex notificationibus ſeu informationibus extraiudicialibus; in qua ſi vocati & examinati teſtes aliquem particularem nominant, tunc contra nominatũ poſſet formari ſpecialis inquiſitio; *k* ſine indicijs verò vllis, non liceret incipere a ſpeciali contra aliquem inquiſitione: ſi tamen iudex procederet, poſſet reus opponere de nullitate inquiſitionis, ob defectum indiciorũ; ſi reus nõ opponeret, tunc adhuc valeret proceſſus. nam hic defectus non inualidat, niſi reus opponat. *l*

Ad aſſumendas ex officio informationes ſuper delicto ſufficiunt indicia leuia; ſed ad tranſmittẽdam reo inquiſitionem, ſiue ad eũ citandum pro delicto, neceſſaria ſunt indicia grauia. *m* Quoad capturam, ſi fiat tantùm ne reus fugiat, interea dum ſit inquiſitio; ſufficiunt leuia indicia: ſi verò fiat, vt ſpecialiter contra eum procedatur, neceſſaria ſunt grauia. Ad torturam mea ſententia ſufficiunt indicia plus quàm grauia: & arbitror à Claro grauia vocari, quę cõmuniter grauiſſima; ſanè vt docet Farinacius *n* ea deberent eſſe indicia tam vrgentia, & luce meridiana clariora; vt iudex ſit quaſi certus de delinquente; & vt nihil aliud ipſi deſit, quàm rei confeſſio: quod intelligendum, non in genere probationis, ſed in genere indicij: hoc eſt quæ ſunt apta ad plenè perſuadendum animum iudicis, non tamen ad plenè probandum ſtat

enim

g *Clar ſup. n.*
h *Con Lãcello pract. ti inquiſi* 33. *Far* 8. *nu.*
i *Farin ſup. Bin in l. vl de mal*
K *Cla* 5. *verſ. etiam.*
l *Fran cius cõſ n.*26. *l Ioan. Montic pract. min. re Farina n.* 49.
m *Cla n.* 2. & *Farinac* 48. *Cõſ cõſ.* 64. n. 4.36 3.

enim iudicem eſſe perſuaſum de culpa rei, & reum eſſe noxium, etiamſi hoc non ſit plenè probatum, quia deeſt confeſſio rei, vel aliqua alia probatio, quando ergo iudex ſic putat ſe habere plena indicia, poteſt procedere ad torturam: ſed ſi haberet plenas probationes, tunc deberet procedere ad condemnationem. *a*

Hæc indicia volunt Dd. debere ad torturam eſſe proxima delicto, & nõ remota (v. g. quod teſtes deponant de ipſo delicto, vel de viſu) ſed intelligendi ſunt, quando vnicus teſtis deponit, & indicium non eſt confirmatum alijs indicijs. ordinariè enim debent indicia remota grauia probata eſſe per duos teſtes, etiã in crimine hęreſis, *b* nec ſufficeret vnus teſtis omni exceptione maior, ſed debent eſſe duo omni exceptione maiores: ad inquirendum verò ſufficerent non omni exceptione maiores. præterea ad probandum indicia hæc remota (de quibus tantùm agimus) teſtes debẽt iſti eſſe non ſingulares, ſed conteſtes, ſiquidem indicia ſint planè remota; ſi verò ſint nõ multũ remota, ſed quaſi adminicula quædam delicti, plurium ſingularia teſtimonia virorum bonorum ſufficient. *c* maximè quãdo hęc teſtimonia omnia ſub eodem crimine quaſi ſubordinantur, vt ſi dicat vnus ſe vidiſſe aliquid ponentem ſub ianuæ limine, & equos poſtea mortuos; alius quod vidit tangentem puerum, & hunc mortuum; tertius ꝙ vidit proijcientem puluerem, & ſubſecutam tempeſtatem. hæc enim omnia in vnum tendunt finem, & ideò hæc ſingularitas adminiculatur potiùs, quàm obſit. *Alexan. conſi* 13.*lib.*7. *Gomeſ.tom.*3.*c.*12.*num.*12.*Minſing. obſeruat.* 100.*centur.*2.*And. Gail.lib.*2.*obſ.*66. *optimè loquitur hac de re Simancas in praxi tit.*35.*a nu.*34.

Proxima indicia etiam requirunt duos teſtes quãdo non ſunt immediatè de ipſo delicto, ſed de adminiculis proximis: ſed ſi ſint de ipſo delicto, ad torturam ſufficit vnus exceptione maior. *Farinac. optimè nu.* 41. *qui etiam ſeqq. numeris multa ponit digniſſima obſeruatu.*

a [illegible] l. adi[illegible] de p[illegible] l. ſent. [illegible] pœn. l. [illegible] de cu[illegible] or.

b [F]ar. q. [illegible] prin. [F]a q.37. [n]u.13. & [illegible] Gome. lib. de de[illegible] li[illegible].13.n. 1[8] & 19.

c [V]ide Fa[ri] n.38.

Sed nunc veniamus ad ſingula indicia. *Primum* ergo eſt INDICIVM PER TESTES. Sufficit autẽ in hoc crimine vnus teſtis ad inquiſitionem particularem inſtituendam, etiã ſi ſit alias inhabilis; ſed ſi ſit teſtis legitimus & exceptione maior, eſt ſufficiens ad torturam, iuxta Clarum *q.*21 *num.*2. cuius dictum nimis indiſtinctè vſurpat Godelm. *lib.* 3.*c.*3.*nu.*13. tu explica, iuxta iam a nobis dicta ex Far.

2. *Indicium* eſt NOMINATIO SOCII CRIMINIS: hoc etiam indiſtinctè ponit I.C. ille Francofurt. more ſuo; ſed accuratè pũctũ iſtud tractauit Dominus Binsfeldius, quem qui plura volet poterit legere; vt & Proſperum Farinacium inſignẽ I.C. *d* Sciendum communẽ eſſe Dd. ſentẽtiam, maleficos & mathematicos de conſocijs interrogari & torqueri poſſe; quod & iure ciuili cautum, *e* & omnium praxi receptum eſt: *f* immo & iudicem teneri interrogare, & reum in conſcientia teneri denunciare ſocios; quos neſcit immo præſumit non ſe correxiſſe, nec deſtitiſſe à crimine; eſt ſententia Theologorum. *g* Iudex hoc facere omittẽs peccat grauiter: contra iuſtitiam, quia nõ occurrit & impedit mala reip. & priuatis inde imminẽtia, quę tenetur impedire: & idcirco tam priuatis, quàm reip. eum teneri ad reſtitutionem omnium damnorum inde redundantiũ, vult communem eſſe ſententiã Theologorũ (vt eſt) Binsfeldius; *h* qui addit ex Soto & Nauarro, teneri etiã confeſſarium huiuſmodi reos admonere, vt ſocios non correctos denuncient, quod ſi nolint facere, nõ debere eos abſoluere, ſi abſoluat peccare. Quod ſi reus ſciret aliquẽ ex ſocijs eſſe conuerſum, neq; periculum eſſe, ne ad vomitum redierit vel ſit rediturus; tunc non poſſet illum nominare, nec confeſſarius, volentem talem nominare, poſſet abſoluere.

Sed quædam circa hanc rem ſunt explicatiùs tradẽda. fuſe docet Binsfeldius, iudicem debere credere reo ſocios caſus excepti denuncianti: fruſtra enim adſtringeretur ad interrogan-

d *Binsfeld. de conf. malef memb.*2 *Far. de ind. & tortu. q.*43

e *l fi. C. de malef.*

f *Vide Fari. d. q.*43. *nu.*67.

g *D. Tho.* 2.2.*q.* 70. *art.*1.*ad* 2. *Caiet. to.*1. *trac.* 31.*reſponſ.* 5. *ad Cherubi. & ad d.a.*1. *Caſtro, Sot. Angl. Nau. citati a Binsfel.*

h *ſup. fol.* 284. *cum ſeqq.*

rogandum, ſi nõ deberet ei fidem habere. Certum eſt aliquam habere debere, ſed quantã & ad quid, nunc videamus. Gignit denunciatio idoneã præſumptionem contra ſocios, *a* ſi ſequentia cõcurrant. nẽpe ſi non ſit defectus in perſonã, qui eleuet fidem. huiuſmodi autẽ defectus rarò cõtingit. Admittuntur.n. infames: tales ſunt omnes cõplices; ideò minùs fidei mereretur eorũ teſtimoniũ, quàm virorũ bonorũ; admittuntur tamẽ ad denunciationẽ & teſtimoniũ, quia vix poſſunt alij haberi, & malefici nõ ſolent hoc crimen niſi corã complicibus cõmittere, & ſolis illis detegunt: & infamiæ hoc impedimentum, eſt iuris poſitiui: ideò lex poteſt in eo diſpenſare ex iuſtà causà, vt fecit. debet tñ iuxta nonnullos *b* hæc complicis denunciatio eſſe facta in torturà, eò quòd cùm ſint infames, parùm illis extra torturam credendum; reprehendit hãc ſententiã, quæ tñ cõmunior videtur, Simancas, *c* & ait ei⁹ auctores ſine lege & ratione loqui. rationẽ iã dixi, & fauet *c. illi qui. 5. q. 5.* & hoc expreſsè requirit Carolina conſtitutio, quæ in imperio ſeruanda eſt. Nec Simancæ opinio alibi locũ habere põt, niſi fortè, vt ex dicto ſocij extra torturã procedatur ad inquiſitionẽ: nunquã, vt ad torturam: immò non ſufficeret, ſi reus ſtatim ac à torturà depoſit⁹ erit, hoc diceret: ſed debet tortura ſpecialiter adhiberi pro cõfirmatione ſuæ depoſitionis; nec ſufficeret prima tortura, in qua reus ſuũ delictum cõfeſſus eſt, *ſic Clarus* §. *vlt. q.* 45. Antequã vero ſpecialiter torqueatur pro confirmatione depoſitionis illi⁹ in torturà, in qua ſuũ crimen faſſus, factæ, debet eandem depoſitionem ſponte ratificare, non ſecus ac ipſam principalẽ delicti confeſſionem, *Marſil.* §. *diligenter, n.* 153. *Carrer. de indic. & tort.* §. *octauum indicium. n.* 17 *&* 22. poſtea poterit corã nominato, ad cõfirmationẽ ſuæ cõfeſſionis; & vt ſocios magis afficiat, & vt defectũ infamiæ expurget, & ad omnẽ aliũ bonum effectum, iterùm ſubdit torturæ, ſed admodum leui. *Sic poſt. Boſſ. Vulpel. Clarum; Farinacius q.* 43. *n.* 139. *qui teſtatur ſic Romæ practicari.*

Item requiritur vt nominator nihil iræ vel rancoris habeat vel odij cum nominato; quod iudex debet diligenter attendere, & quærere: nam inimici nominatio, nullã fidem faceret: *d* ita ſanè ſi ſit grauis inimicitia, tum enim hoc impedimentum eſt iuris naturalis, nec lege vel ſtatuto poſſet tolli. *e* Minorẽnium teſtimonium ad inquirendum poteſt vſurpari, non ad torquendum, niſi meliora & plura accedant indicia: *f* feminarum, propter ſexus infirmitatem & leuitatem, plures denunciationes ſunt neceſſariæ, quàm virorum, puta trium vel quatuor pro vno viro. Et hęc omnia locũ habent in hoc crimine, etiam quoad coniuges, parentes & liberos. *g Secundo* requirit ex parte iudicis, vt nõ interrogarit veneficum *de ſocio* aliquo in indiuiduo, ſed in genere, *de ſocijs*, nõ de hoc vel illo: quia hoc foret ſuggerere, non inquirere, *h* & hoc cauet Carolina conſtitutio; ſed alij Dd. volunt hoc procedere quando non concurrunt alia indicia vel præſumptiones contra ſingularem perſonam; nã ſi aliqua indicia, vel indiciũ aut præſumptio contra perſonã in ſpecie ſiue in ſingulari concurrerent; tunc volunt licere iudici interrogando deſcẽdere ad ſpeciem; vt, fuitnè tecum P. in conuentu malef. quando hæc vel illa feciſtis, *i* quod tamẽ explicandum ex Farinacio. ſcilicet duobus caſibus tantum, etiã in exceptis criminibus, poſſe in ſpecie interrogari deponentem de conſocijs. Nempe quando re⁹ dicit ſe cum ſocijs deliquiſſe, ſed eos non nominat: tunc enim monendus eſt, & cogi poteſt, vt eos in ſpecie nominet. Itẽ quando cõtra certã perſonã adeſt præſumptio legitima & valdè clara, ſiue indicia tã manifeſta, vt verè per illa dicatur conſtare ipſum eſſe delinquentem. *Sic* (ait Farinac.) *Vidi vſuari à iuſtis & bonæ conſcientiæ iudicibus. d. q.* 43. *nume.* 133. *Tertiò* requiritur, vt nominans diligenter ſit interrogatus de omnibus circumſtantijs; *quis, quid, quando, vbi, cum quibus, quomodo?* nec enim aliter poſ-

a *eſt commu nis Dd in l fin. C. de ac cuſ. & c.* 1. *de confeſſ.*

b *Camillu Campegius ad zãchin. de hæret. c.* 9. *Menoch. de arb. caſ.* 474. *num.* 50. *Maſca. de prob. uol.* 3. *conc.* 1311. *n.* 38.

c *Annot. in zanchi. c.* 2.

d *Gig[...] de crimi[...] læſ. maieſt.* 7. *n.* 6. [...] *mat.* [...] 38. *n* [...]

e *Ant[...] in c. p[...] lis de[...] di. Ba[...] de teſt.* [...] 42. *P[...] Franc[...] & alij.*

f *vid[...]* C[...] §. *fin.* [...]

g *eſt* [...] *munis* [...] *Binſf.* [...] *memb.* [...] *princ.*

h *ſic* [...] *Gome[...] & VVeſe[...] Godel[...]*

i *pluri[...] citat e[...] ſequitur* [...] *ſub.* [...] *cl.* 1.

poſſet procedere ad inquiſitionem, & torturam ex tali nominatione. *eſt omnium & d. Carolina.* *Quartò* requiritur vt inquirat a vicinis an nominata perſona fuerit de tali crimine a fide dignis vnquam diffamata vel ſuſpecta habita, *ſic Conſtitutio Carolina*; & ſanè eſt ex adminiculis neceſſarijs, vt poſt docebo. *Quintò*, vt reus in ſua nominatione non vacillet aut variet, ſed conſtanter perſeueret, etiã in ſpeciali tortura, vt docui, & ſtatuit cõſtitutio Carolina. nam deponens varius nõ modò ad torturam, ſed nec ad inquiſitionem ſufficiens indicium præbet, vt ex communiore ſententia receptnm, *a* & meritò. quia deponens varius periuro non abſimilis eſt. *Sextò* requiritur vt nominans iuſiurandum præſtiterit ſe vera fateri, & verè nominare, *b* qua in re tuta & receptior praxis eſt, ſufficere principio factum iuramẽtum generale de veritate dicenda, & poſtea iterum oblato in ratificatione, aut in cõfrontatione cum nominato: nec opus eſt alio ſpeciali, vt ſentiunt nonnulli, *c* quos meritò refellũt Menochius, Clarus, & Farinac. *d*

Ad torturam ſufficient hæ conditiones, ſi aliæ confeſſiones plurium reorum concurrant, vel etiam adminiculentur alia indicia: quod ita intellige. Quia verſamur in caſu excepto, & Dd. hoc negantes *e* loquuntur de criminibus non exceptis, ideò ſi plures teſtentur de eodem ſuo conſocio, faciunt indicium ſufficiens ad torturã, vt in praxi obſeruatur *f* idemq; obtinet quoad alia indicia, & præſumptiones adminiculantes. Putant quidam Dd. etiam ſine vllis adminiculis alijs ad torturam ſufficere nominationem vnius ſocij, ita Gomez, & Blanchus, ex malè intellecto Salyceto, ſed eos optimè refellunt Menoch. *d. caſu* 474. *nu.* 46. Bertaz. in *conſi.* 341. *nu.* 8. & 25. *vol.* 2. Farinacius ſup. *nu.* 39. *iunctis. nu.* 147, & 155. & ideo timoratus iudex ſemper requirat indicia, non leuia, ſed magna & vrgẽtia, vt benè monuit Maſcardus *lib.* 3. *de probatio. concl.* 1311. *nu.* 14. *iuncto num.* 53. quæ non auderem facilè alia vſurpare; quàm à iure ſuggeſta, & bene commemorata p Farinacium. *g* 1. ſi accedat vnus teſtis oculatus maior exceptione, poterit iudex procedere ad torturam valdè grauem, quia tũc habet pluſquam ſemiplenam probationem, non tamẽ facit iſte teſtis plenam tunc probationem, vt malè putarunt multi recentiores ſecuti Calcaneum, hoc temerè affirmantem. *h* nam non poteſt dici plenè probatum, vel reus conuictus, niſi per duos ſaltem exceptione maiores, talis autem nunquam eſt ſocius criminis. 2. ſi accedat non vnus teſtis auritus, ſed vt minimũ duo: *i* hi enim faciunt præſumptionem aliquam. *K* 3. ſi accedat inimicitia grauis nominati cum occiſo, vel damnificato. *l* 4. ſi accedat fama contra nominatũ. *m* Sed hoc indiget explicatione. Nã fama vehemens, ſi fuerit orta a perſonis honeſtis & fide dignis; ſola ſine aliis adminiculis facit indiciũ ad torturam; vehemens autem cenſetur, nõ ex numero teſtium (qui impertinens eſt ad hoc) ſed ex cauſis ſuis. nã ſi cauſæ ſeu cõiecturæ, vnde orta, ſunt veriſimiles, graues, & vrgentes; cẽſebitur eſſe vehemens; ſecus ſi nõ orta ſit niſi ex leuibus, friuolis, & non probabilibus, neq; tum ſufficerent ad torturã. *n* ſi non ſit vehemens fama; tum ſi non eſt orta a perſonis honeſtis & fide dignis, (verbi gratia, ortum habuit a cõplicibus) ſcio variatum ſententijs: exiſtimo tamẽ ſi fama orta ſit poſt incarcerationem, vel accuſationem, famã non adminiculàri, vt benè Farinacius docuit; ſed ſi orta fuiſſet ante accuſationem & incarcerationem, probabiliùs puto (ſaltẽ vbi nõ viget Carolina conſtitutio, quæ repugnat) famam huiuſmodi adminiculaturam: vix enim poteſt in hoc crimine famæ initiũ ab alijs, quàm cõplicibus, oriri: & ſic intelligo atq; recipio ſententiam Binsfeldij. *in l. fi. C. de malef. indicio* 6. *& hoc* obtinere in omni re turpi, de qua non ſolet niſi inter infames perſonas tractari, vt de meretricio, aleà, lenocinio & ſimil. fatetur Farinac. *d. q.* 47. *n.* 160. Quæ autem requiràtur vt dicatur verè eſſe fama, poſt videbimus. 5. ſi accedat

inat. .187. l. urſi. in i. d. §. nter, 62. arſ. ſu nt. Go to. 3. n. 18. & alij de Fa ip. n. & Lu guer. rimi. 8. & l. quo eri. n. le teſt. 1. conſ. & cõſi. Natta. 298. 1.

f Bo apon. & a- lar. § 21. & . ſup. . Me- de ar- l. caſ. benè eld. ſu ocl. 6.

g *a n.* 163

h *cõſ.* 110. *nũ.* 4.

i *Aym. Craue. cõſ.* 178 *& Tyberi. Deci. conſi.* 18.

k *Menoch. d. caſ.* 475. *Ceph. conſi.* 140.

l *Io. Maria Monti. reg. crimi.* 4. & 5. *Clar. § fina. q.* 22.

m *Cal. Crauet. Monticel. ſup. Tiber.* Decia. *d. conſi.* 18. *lib.* 1.

n *egregie Farina. hoc docet q.* 47. *a. n.* 28.

dat

dat, cum dicto ſocij criminis, fuga no- minati ob metum non iuſtum, vel ſu- ſpicionem non vehementem, *a* in- quiſitionis contra eum formandæ, an te accuſationem formatam, vel ante- quam ad actum iudicis aliquē ſit pro- ceſſum, coram iudice non inclemen- ti, aut ſolito procedere non temere neque præcipitanter: his enim caſi- bus, ſi iudicium deſerat, neque citatus compareat, vel abſentiæ iuſtas cauſas adferat: vehemens oritur ſuſpicio: ſi- cut etiam quando ſeruato debito iudi cij ordine carceri fuit mancipatus, & ſine effractione aufugit: nam ſi inde- bitè carceratus fuiſſet, & etiam carce- re effracto fugiſſet, non tamen fuga hæc eum faceret pro confeſſo haberi. *b* Sed de fuga mox plura. *6.* ſi accedat ſtricta amicitia & aſſidua conuerſatio nominati cum nominante tanta, ut fa- ciat valde veriſimilem præſumptionē participationis in crimine. *c* *7.* ſi ac- cedat ſecreta collocutio nominati & nominantis, ante crimen commiſſum habita; verbi gratia, antequam ſege- tes deſtruerentur, puer necaretur, &c. *d* 8. ſi accedat ſuperſtitio nominati: vt ſi vſurpauerit res, facta, uel verba, quæ ſapiant incantationem; *e* exempla ſunt, ſi artem magicam alios docere ſit conatus; *f* ſi olla cum vnguentis magicis vel cum buffonib. uel alia in- ſtrumenta huius perfidiæ in ædib. eius ſint reperta; maximè ſi liber magicus in domo eius repertus ſit, cui ſuperior poteſtatem habens & in bonum finē id non conceſſerit; *g* item ſi quis alte ri fuit interminatus maleficium, cuius effectus fuit ſubſecutus, *h* maximè ſi qui minatus conſueuit minas exequi, *i* ſed neceſſe eſt quædam hic concur- rere, ut dicam poſtea. item ſi nomina- tus inueniatur in ſtabulo aut domo al- terius, tempore, & loco quando nō de- bet, & maleficium poſtea ſubſecutum fuit. Item ſi quis feram vulneraſſet, & in eodem membro mox vulnerata in- ueniatur perſona de hoc crimine infa- mata, vt in Lycāthropis ſæpè accidit & nuper hic in Belgio mihi retulit eue niſſe quiddam permirum Nob. & ſpe- ctatæ fidei uir, Vanderburchtius Deca

a *An. Gail. li. 2. obſeru. 109. nu. 8. Minſing. cē. 5. obſer. 98.*

b *Couar. 1. uar. reſ. c. 2. Rol. à Valle con. 7. num. 47. tom. 1.*

c *Sic ſent. cō. explicat Fari. q. 43. nu. 174. & nu. 177. & hanc ēt probat bene Binsfel. ſup. indicio 5.*

d *Fari. à n. 176.*

e *Carolina conſt. a. 44.*

f *ibid.*

g *Lud. Rō. ſingu. 323. Menoch. & alij quos ſequitur Binſfeld. ind. 8. bene addens hoc indiciū eſſe vehémētiſſimum.*

h *exemplū rei iudicatæ adfert Bap. Zilletus cōſ. crimine. 79*

i *Binsfeld. indic. 4.*

nus Eccleſiæ Mechlinienſis. Municeps bombardam gerens deambulabat ex- tra municipium, cui ecce obſtrepunt multæ aues ex obſcænis, corui & pice, in arbore propè uiam. Sclopum colli mat, & diſplodit; viſus ſibi vnam certo ictu perculiſſe, & decidiſſe de ramo, reperit ſolam ferream clauem de cin- gulo muliebri delapſam. caput, & do- mum rediens narrat amico, &, numno rit clauem? quærit: reſpondet alter ſe noſſe, clauem vicinæ domus N. Itur ad domum, reperiunt ianuam clauſam inferunt in ſeram clauem, recludunt, ingrediuntur pro familiaritate, quæ il lis cum Patrefamilias, ingreſſi Matrem famil. inueniunt glande latus ictam. Cape (*Lector*) & aliud certiſſimum. ver ſabar anno 1587. Caleti, (quando, fæ- licibus auſpicijs Sereniſſ. Archiducis Alberti vi expugnatum, a *Catholici Re- gis* militibus tenebatur) ad Pontem Nueleti duo ſigna Vvallonum præſi- dio poſita limitem, contra Bolonien- ſes, tum hoſtes, tuebantur. ſub ueſpe- ram ſudo cœlo Procubitores duo vi- dent nubem ſubnigram aduolare, & in ea videntur ſibi audire confuſas vo ces multorum, quos nulli videbant, tum alter audacior; quid hoc rei eſt? ſa tin' ſecuri? Si videtur; librabo arcubu- ziam in ipſam nubem. aſſentitur ſo- cius. cum tonitru ſclopi decidit ex nu- be ante pedes mulier ebria, nuda, be- nè obeſo corpore & media ætate, fe- mur traiecta duplici vulnere capta, ſe mentis impotem ſimulabat: nec ferè aliud adloquentibus referebat, quam; *Hoſteſne, an fœderati?* quid ad hęc, qui ne gant transferri? negabunt credere ſeſe maneant increduli, quia nec oculatis, quos poſſem plurimos adducere, cre- dent, non credent. cur? quia nec vide- runt, nec audierunt, & quoſdam inter rogauerunt, qui ſe nihil ſcire reſpon- derunt. Si quæ quis neſcit, quia ne- ſcit, ideò non vera; verè illi, & re- ctè. An audeant profiteri ſe quæ in domeſtico conclaui geſta ſcire omnia, neſcio. Non ideò tamen minus geſta. Capiant & alia quæ alij occulati te- ſtes, non auriti tantum, in Actis iudi- ciarijs Sacramento veritatis adacti pro

feſſi

feſſi fuere, verbis ipſi Nicol. Remigij Quæſitoris proponam. *Eſt Girumcuriæ* (inquit) *in Vogeſorum prouincia caſtellum ſatis firmum, è cuius ſumma arce cum tegularum aliquot ordines fulmine eſſent deiecti: Sebaſtiana Picarda non multo poſt* (*nempe X. Kalen. Nouemb.* 1580.) *in eo pago ſortilegij rea fortè, & id apud iudicem profeſſa eſt dæmonis ſuaque ſimul opera eſſe patratum. Cũ enim* (*inquit*) *è nube una in illam proruiſſemus, eo conſilio, ut funditus eam euerteremus, non fuit tamen in noſtra poteſtate id exſequi, ſed tantum pauxillulum id ruinæ attulimus, ut eſſet quod eius conatus nos non omnino pœniteret. Simile huic eſt quod ſequitur, Cuninus quidam nomine magiſtratum in D. Clementis fano Roncaij ubi commorabatur obtinens, Kal. Decembribus* 1586. *cum ruri fœnum inter domeſticos curaret, cœlumque iam magnis tempeſtatibus commotum cerneret, domum fugam parabat: ſed dum ad eam ſe inſtruit, ſubito fulminis ictu proxime ſe quercus ſex radicitus vidit euerſas ac eam quæ ſeptima loco adhuc ſtabat, totam, ceu unguibus laceratã ac diſcerptam. Cum iam multò magis properaret, amiſſis etiam præ feſtinatione pileo ac inſtrumentis ijs quæ tum manib. geſtabat: ecce, de integro audito fulminis fragore, illi uiſa eſt in ſumma quercu quæ in propinquo erat hærere mulier, quæ* (*ut credibile eſt*) *nubes ſe eo impetu exonerarat. Eam igitur conſideratius intuens, cognouit è uicinia eſſe uetulam, quam ilico ſic cœpit uerbis increpare: Tunè peſſima ea es Margareta Vvarina, ad quam quantum nunc comperio nõ immerito ante hac ſortilegij ſuſpicio apud omnes pertinuit? unde tu nũc nobis ades iſto habitu? Cui illa; Ignoſce mihi hoc quæſo, ac cælatum habe quod nunc vides? faxo, ſi hoc ita de me promerueris, ut nunquam à me tibi tuiſque, uel minima oriatur iniuria. Ac ne quis de iſtis addubitet, ſciat, non modo eſſe probata Cunini illius teſtimonio, quod iureiurando apud Quæſtorem ſanctiſſimè firmauit, ſed etiã ipſius Vvarinæ agnitione, & extra tormenta ſæpius repetita, & in ipſo uitæ vltimo momento multis audientibus confirmata. Huc etiam pertinet, quod ex alijs quæſtionibus capitalibus, eorumque qui eas exercuerunt, fida renunciatione compertum habeo. Coorta enim magno fragore, tonitribuſque tempeſtate, qui armenta, reliquoſque pecorum greges in collis Alemanni iugo cuſtodiebant* (*is ad uicinos Huecariæ campos, quæ eſt in Vogeſorum præfectura, pertinet*) *ſe, ut in operto eſſent in proximas ſiluas abdiderant: ecce vero illis ex improuiſo viſi ſunt duo ruſtici, ſummis arborum quæ proximè ſtabant ramis hærentes ac uelut implicati, adeoque animis conſternati, ut facilè indicarent illuc non conſilio, ſed caſu atq; inauſpicato aliquo impetu eò deueniſſe. Tum autem veſtitus fœditas atq; deprauatio, quaſi per lutum, ſenteſque omnes fuiſſent raptati ſuſpicionẽ adaugebat, eo loci a magiſtello ſuo eiectos detruſoſq; fuiſſe, poſtquam is eos hac atque illac more ſuo traxiſſet. Confirmabatur & id eo magis, quòd cum illic tanto temporis ſpacio conſediſſent, quantum ſatis eſſet ad probandam aſſerendamq; oculorum fidem; momento tamen, aduertenteq; nemine dilapſi apparere deſiiſſent. Tandem & dubitationem omnem amouit, quæ non longo poſt tempore ſubſecuta eſt illorum ea de re ſpontanea, atq; armentariorum verbis confirmata confeſſio, cum ad interrogata ex uinculis reſponderẽt. Eſt etiam uilla, quæ ſe Bellimonte Vitellium contendentibus ſiniſtrorſum oſtendit: ibi in ſummum tectum cum fortè & ijdem è procelloſa nube præcipites decidiſſent: magnaq; difficultate Rotarius* (*id erat alteri nomen*) *afficeretur, quemadmodum ex tam arduo loco ſe incolumes poſſent in terram demittere* (*nam & earum rerum adhuc erat rudis & inſolens hæcque illi ad inſanas huiuſmodi nimborum molitiones periclitata primum fuerat abitio*) *Amantius, qui a prima pubertate in dæmonis ſeruitutem a parentibus abductus maturè ſe ijs aſſuefecerat, ridens ibi infit: Bono animo es ſtulte, nam qui nos habet ſua poteſtate ad difficiliora habiles atque idoneos Magiſter, hoc etiam negotium facilè ac ſine ullo negotio expediet. Nec dictum res diutius morata eſt. Nam ſubito turbine una correpti, ſine ulla noxa in terram ſunt depoſiti. Ipſa tota ſic contremiſcente domo, ut a fundamentis reuelli uideretur. Hocque ipſi diuerſi, totidem tamen uerbis recenſuerunt. Imò & cum uillaticis commiſſi, de die, deque tumultu ac trepidatione omni, inter eos liberè ac conſtanter conuenit. Ac tandem, quos viuos criminis ſocietas coniunxerat, eoſdem mortuos flamma iudicis cõdemnatione abſumpſit.* Hucuſque Remigius. Idem *lib.3.c.12.* cum hanc deuectionem multis exemplis egregiè adſtruxiſſet, ſic concludit; *Quid noſtris tẽporibus vulgatius, quàm ſunt tum frequentes*

& aſſi-

& aſſiduæ ſagarum de ea re aſſertiones; tum iis conſentanea hominum teſtimonia; qui,nō per ſomnium, aut magicis artibus auerſos ſenſus, ſed oculis ſuis uidiſſe ſe illas nubibus excuſſas, uel ſummis arboribus ac tectis perplexas hærere,uel humi attonitas iacere,conſtanti ſermone affirmauerunt? Nec id quidem in triuio confabulantes, ſed in iure ſacramento ſanctiſſimo rogati atque adacti,vti in ſuperiore diſputatione non ſemel eſt demonſtratum. nonne ſimilia accidere in Italia, quoad Grillandi Lucretiā? nonne in Heluetiæ Schiltachio, quoad Sagam illā Eraſmi *in Epiſtolis?* nonne in Batauia, quoad incautè curioſum illum adoleſcentem Ronſſei? Cur (dic Sodes) quod in Italia, Heluetia, Auſtraſia, Hollandia accidit, non potuit in Morinis contingere? Hoc ergo indicium ſatis firmatum.

Vide lib.2. q.16.

Pergo ad alia. His annumero oſſa, vel teſtas locis planè alienis corpori eorum quos oderūt inſertas, vel quid ſimile patratum præter naturam; vt mirificum illud quam Valfracuriæ anno 1589. cōtigiſſe refert Remigius de Iana Blaſia,eam cum, quem ulciſci volebat,Claudium Girardum inuitaſſet, *vt vna ſecum ad focum pauxillulum ſedere non dedignaretur, atque ex pomis, quæ recens ibi cocta uidebat, ſibi quæ vellet haberet,& Girardus id facere non ſemel recuſaſſet, cauſans ſibi non eſſe diutius ibi morandi otium, & omnino nullum eius cibi quem offerebat tum eſſe deſiderium: ex pomis illis vnum eius uolæ manus cum tanto ardore adhæſit,ut alteram ei excutiendo ſtatim admouere cogeretur.verum dum id facit vtraque ſic conglutinantur,vt in unum coaluiſſe uiderentur,medij pomi ardore interim ſic increbeſcente, vt res illi parum abeſſet ab inſania. Inclamat igitur obuios quoſque obteſtans,ut ſui miſereſcerent. Adferre quiſq; pro ſe ei malo quod poterat remedium: hic aquam reſtinguendo ardori, ille inſtrumenta dirimendis ſeparandiſq; manibus:ſed cum nihil horum quidquam prodeſſet,& iam palam eſſet id illi mala aliqua arte confectum eſſe negotium,ex vicinis accurrens conſideratior vnus monuit;vti eo reduceretur vbi illum id malum primum inuaſiſſet. Quod cùm factū eſſet,cœpit bona illa Blaſia, ceu ridiculum quid contigiſſet, hominem ludibrio habere: nihilominuſq; à ſuperiore brachio ad manū vſq; quod intereat tantiſper demulcere,dum id pomum illa exciderat:quo facto,confeſtim ſedatus eſt dolor; cœperuntq; ei manus liberè vt ante facere officium.*

Quibus indiciis annumerarim, aliud ſatis frequens, & quod accidit anno iſto 1599.in Brabantiæ oppido primario,cùm maleficiatæ clarè,& ſępius obuerſatur figura (ſuppono eſſe alias mēte ſanam,nec imaginoſo morbo laborantem) ſeu ſpecies ipſius maleficæ,ei minantis,vel eam vexantis. Quanquam hoc indicium ſolum non ſit tam efficax,quàm præcedens. Item quàm foret, ſi vnus teſtis exceptione maior deponat ſe vidiſſe ſagam propinantem equo,qui mox mortuus,potionem:aut ſi duo teſtes legitimi deponāt nominatum exercuiſſe actum aliquem,qui ex communi maleficorū praxi ſolet ad maleficum dirigi, v.g. quod ſtans in aquâ, retrò tergum aquam proiecerit in aerem, vel quod, antè exortam mox grandinem, viſus ſit lapidem ferire bacillo: vel flores de variis arboribus lectos in ollam cōiicere, vel virga aut manu percutere, vel inūgere animal, quod paulo poſt mortuum. hæc ait Binsfeld. *a* eſſe indicia vrgentiſſima, quorum vnumquodq; per ſe ſufficiat ad torturam: quanto (ſi hoc verum, de quo dubito) certiùs eſt ſufficere quando accedit ad nominationem complicis? 9. Si,cùm capiuntur, aliqua dicunt vel faciunt, quibus ſignificent ſe ſibi timere à morte,actum eſſe de ſe, neq;ſe viuas manus iudicum euaſuras *b* 10. Confeſſio extraiudicialis rei ſiue accuſati,duobus probata teſtibus, niſi error probetur, ita Binsfeld. *c* Sed hoc verum eſt tantum in confeſſione huiuſmodi ſpeciali de certo facto;nō de generali vt de incarnatione tātum vel magiâ; item de facto ſeriò non iocò, nec non de veriſimili atq;poſſibili,vt poſtea docebo de confeſſ.iudiciali.

a *Ind.*
b *Calum. d.c.4.*
c *Ind.9. ex cōmuni ſententia*

Hæc ſunt indicia maximè veriſimilia & legitima;quando, quæ ad naturam atq;plenitudinem eorum requiſita ſunt,concurrunt, & hæc haud dubiè

biè non tantùm faciunt cum nominatione complicis concurrentia ſemiplenam probationem: adeò vt ſic ſemper vnum iſtorum indiciorum cum nominatione tali, qualem requiſiuimus, ſufficiat ad torturam: ſed etiam ex multorũ ſententia, quædam ex his ſola ſufficiunt: quod tamen non libenter practicarem: ſed ſemper vellem vnum ex vrgentiſſimis, cum alio leuiore; vel plura ſemper leuiora concurrere.

Conditiones autem requiſitæ, vt vnum ex his cum denunciatione complicis ad torturã ſufficiat etiam in exceptis, ſunt ſequentes, additæ ijs quas ſuperius iam poſuimus ſuis locis: *primò* vt talis nominatio complicis, adeò veriſimilis ſit, vt vltra adminicula illa, iudex ex ipſo quoque teſtium numero, & qualitate deponentiũ, & perſona eorum cõtra quos deponitur, & alijs facti circũſtantijs quaſi certò credat nominantē nõ mentiri, *a* 2. quod ſocius criminis ſocios nominans non patiatur niſi hunc vnum defectum: nã ſi plures habeat, etiamſi tantum duos (v. g, quod nõ tantùm ſit infamis & criminoſus, ſed etiã ſit vilis, abiectus, aleo, vel aliàs inhabilis) tunc ne in exceptis quidem faceret indicium ad inquiſitionem ſpecialem, nedum ad torturam *b*, etiamſi in tortura ſuam nominationem cõfirmaſſet *c*, quia hæc vnicũ ſupplet defectum tantum; quod procedit multò fortiùs in nominante ſocio criminis inimico, periuro, vel vario, & ſibi contrario. *d.* 3. ſecundũ quoſdam nominatio contra eum, qui eſt bonæ famæ & exiſtimationis, non valebit cum adminiculis, ad torturam ſed valebit, cùm bona fama duntaxat debilitaret indicia contraria *e*, ideò conſiderandum potius quot & quanta ſint iſta indicia adminiculantia: ut ſi non ſuperent bonam illam famam, tum vera ſit hęc commmunis Dd. limitatio; ſi illam ſuperent, nõ debeat propterea nominatus torturam euadere *f*. 4. ſi deeſſent aliã adminicula, non valeret ad torturam nominatio ſponè ad nullam iudicis interrogationem à reo facta; quia hæc, ne indicij quidē vim tum haberet; ſed ſi adſint alia adminicula, vult omnino Fari. *g* eam æquè valere ad torturam, ac valeret ſi ad interrogationem iudicis emanaſſet & ſic intelligendam communē Dd. dicentium; ſi reus nulla præcedente interrogatione complices nominet, nõ facere indicium. Et ſanè hæc diſtinctio; quæ etiam Claro placuit, & Peguero *h* quoad inquiſitionem; non minùs æqua videtur in foro conſcientiæ quoad torturam. In foro externo, quia durat præſumptio, quod teſtis, vltrò ſe offerens examini ſuſpectus eſt, ideò tutiùs illic iudex faceret ſequendo communem. Porrò quo ad duplicem caſum, quem addit Farin. n. 192. ſcilicet procedere illam communem, primò quando quis nec carceratus, nec à iudice requiſitus ſpõtè iudicem adit, & reuelat crimen complicis; ſecundò, quando quis ſpontè reuelat delictum, de quo ſibi impunitas promiſſa à iudice: ratione hac, quia primo caſu tunc præſumitur denunciator ſiue accuſator: ſecundo caſu præſumitur corruptus promiſſione impunitatis. Equidem, quia vtrumque fundatur in præſumptione iuris potiùs quã in facti veritate; putarem in conſcientiæ foro, vbi veritas tantùm attenditur, poſſe iudicem hac nominatione re benè perpensà, vti ad inquirendum ſaltem: nam ad torquendum, non cenſeo. Sciendum. 5. non prodeſſe adminicula quando tortura, in qua nominatus fuit ſocius, non fuit legitimè peracta ſeu decreta, puta ſine præcedentibus indicijs *Farinac. poſt alios n.* 193. *& ſeq.* Deniq; non valere dictum ſocij criminis ad torturam, etiam cum adminiculis, ſi potuit veritas actu vel habitu aliter haberi, quidam putant; ſed eos meritò refellit Menochius *caſ.* 474, *n.* 62. quem ſequitur Farinac. *n.* 195. *d. q.* 43. Ex quo reſtant quædam breuiter addenda, de indicio famæ, fugæ & minarum.

QVARTVM indicium eſt FAMÆ INDICIVM, de quo ſciendum, vt fama ſit idonea pro indicio, debere ortam eſſe à viris, niſi ſit de re meliùs vel æquè perſpectà fæminis, hoc eſt quando factum ampliùs vel æquè fæminas tangit

… fidei … em. de … t. in 6. … mos ci- … Farin. … n. 177 … oſt mar. … er. Boe. … lios. Fa … ſup. … 8. … ſat. … 69. & … 275. … coſ. … o. Ma … qui o- … teſtan … ſſe com … em. … ide Fa- … n. 179 … ne do- … Farin. … l.

… arin. q. … n. 188.

g *ſup. nu.* 190.

h *Clarus q.* 21. *Peguerus deciſ. crimin.* 5. *nu.* 30.

tangit

tangit; *a* verbi gratia, de maleficio aborſus, vel ſterilitatis, vel infanticidio & ſimil. ideo in ſtrigarum delictis poteſt fama originem ducere a fœminis æquè ac viris. Item debet eſſe fama ſolida, non leuis, non vaga aut varia, aut decreſcens, aut contraria; ſed conſtans, creſcens, & vniformis ac eadem in toto populo: *b* alias quando famæ ſunt contrariæ, ſi ſimul ſunt ortæ, & teſtes vtrimque ſint pares, vt & veriſimilitudines æquales, negatiua tollit affirmatiuam, bona malam, & cenſetur negatiua, etiam quando teſtes aliqui dicunt ſe nihil ſcire, quia per hoc ſatis indicant non fuiſſe famã in toto populo. Si famæ ſimul non ſint ortæ, poſterior tollit priorem, niſi prior nitatur meliori teſtimonio, vel veriſimiliori cauſa; tunc enim prior non tolleretur *c* 3. debet fama orta fuiſſe tempore delicti cõmiſſi, vel ſtatim poſt, non ex longo interuallo, nedum poſt accuſationem, inquiſitionem, vel incarcerationem *d* niſi tamen cauſa, ex qua fama ſumpſit originem, ſuperuenerit poſt longum interuallum, accuſationem, inquiſitionẽ, vel incarcerationem; quia tunc quandocunque ſuperuenerit famæ cauſa, validum indiciũ fama præbebit. *e* ratio eſt, quia non potuit ante initium ſumere, cùm effectus cauſa ſit poſterior. 4. vt fama aliquid operetur, debet eſſe fama in loco delicti cõmiſſi, nec ſufficit ſi ſit alibi: locus autem delicti iuxta qualitatem & facti exigentiam, latiùs protenditur, vel in vicinia tantum, vel in parte oppidi, vel in toto oppido, vel in tota prouincia. *e* 5. Debet fama nec eſſe procurata, nec affectata. *f* ratio, quia hæc non eſt fama, ſed hypocriſis & fictio. 6. Debet fama hæc mala per bonam famam non fuiſſe deleta. magna enim ſunt bonæ famę priuilegia. nam paribus momentis iudex debet inclinare in bonam famam, *g* teſtes non multo pauciores deponentes de bona fama præferuntur deponentibus pluribus de mala. *h* Fama bona in genere tollit malam in genere & in ſpecie, *i* eſt communis; & vera, quando mala in ſpecie non eſt adiuta alio indicio: tunc enim puto tantùm illam debilitaret, vt colligo ex dictis Vulpelli, Clari & Boſſij coniunctis prout illa poſuit Farinac. *n.* 197. & *ſeqq*, tollit etiam omnem aliam delicti præſumptionẽ, & indicium, adeò vt reum torquendũ ex indicijs legitimis ſpecificis præcedentibus, eripiat torturæ; ſecũdùm nonnullos, quorũ ſententia a quibuſdam communis vocatur k attamen contraria eſt multorum meliùs rẽ diſcutientium, & praxi, & rationi magis conſentanea, vt duntaxat bona hæc fama, quando ad malam famam accedit aliquod aliud indicium; minuat & debilitet indicia, non verò planè tollat, *l* idq; adhuc ſolũmodò ſi ĩdicia leuia *m*, & qualia qualia, nõ verò ſi ſint pticularia, *n* aut grauia; & ideò adhuc poſſe tunc reum torqueri; *o* ſed tamen (vt aliquid etiam bona fama operetur) debebit leuiùs torqueri, quæ videtur ſententia Caſoni *p* & Farinacius addit hanc eſſe veritatem, & ſecundum eam indiſtinctè ſemper ſe vidiſſe iudicari. Plura etiam idẽ de mala fama (*a nu.* 180. *vſque ad fin. q.* 47.) quæ ſic breuiter cape, commodiori ordine & clariùs tradita.

Mala fama in genere alicuius facti facit delicti præſumptionem, *q* dummodò mala fama ſit in eodem delicti genere de quo quis inquiritur; *r* & ſi accedant alia adminicula ſufficiet ad torturam, *ſ* ſiue ſit perſona vilis, ſiue non; & ſiue ſit delictum difficilis probationis ſiue non: nam Dd. qui quoad perſonam vilem, & in delictis quæ ſunt difficilis probationis, putãt non requiri ad torturam alia indicia, præter famam malam in eodem delicti genere; ſæui nimis ſunt & adferũt non admodum conſentanea iuri, quare Farinacius *t* eos meritò reprehendit: ideò nec in maleficijs quidem putarim iudicem abſoluendum, qui hãc crudelitatem amplecteretur.

Famam exactè probare, quàm neceſſarium, tam rarum eſt in iudicijs; adeò vt Grammat. Senator Neapolitanus ſcripſerit, ſe nunquam vidiſſe proceſſum, in quo repererit famam publi-

a Farin. q. 47. n. 161.

b poſt Rol. cõſ. 3. uol. 1. Maſcar. de proba. & al. Farinæ. nu. 163.

c Vide Farin. a n. 165

d Carreri. tract. de indic. & tort. n. 12. & 17 Foller. tractat. crimin. ver. dentur capitula qđ ſuffocauit uxor. nu. 28.

e poſt Bar. Alex. Saly. Boſ. & Marſil. Farina. nu. 178.

f Bald. & Saly. in l. ea quidẽ. C. de accuſa. rectè cont. Barto.

g Foller. ſupra nu. 35. poſt Bal. & Maſcar. lib. 2. de proba. concl. 748. nu. 8.

h Peguer. deciſ. crimi 17. nu. 13. Hector. Aemil. tracta. de teſtib. uerbo teſtis bonã uel malã, n. 8. & 9

i Aemil. ſu

pra, n. 14. & ſeq

k Ru. cõſ. 315. l. 3.

l ab ... n. o... uo ſo... oqu. 37. & Burſa. cõſ. 166 uol. 2

m ... lpel. conſil. 05 Lud. ... decif. ... 17. n. 1...

n Vi... p. c... ſi. 10 u. Mer... crim 8. 77. l. 2.

o p... ali... Hect. A... mili. ... nu. 1

p C... 60. ... frequen. ... tia

q D... ind. & tortra... 1. c. 2 ... u. Fari... 19.

r M... c. ... probi... l. ... concl. 3... nu. 1

ſ M... c. ſupra. ... Perſ... lis de in... c. ... tort. ... 56.

t C... n. c. 2. n. 2 Clar. 21 ... uerſic... ſola. ... q. 23 ... 22

u Pe... ona & ab ... o al... lega. ... p. n. 55. & 56.

x d. ... 47 nu. 25.

publicam legitimè fuiſſe probatam, quod & Iulius Clarus, & Vulpel. & alij egregij partim iudices, partim aduocati aſſeruerunt. *a* quare cùm in noſtra materia, plerumque contra ſagas & ſtriges ex famæ indicio procedatur, pergam eos iuuare, quibus deeſt larga ſuppellex libraria, vel ocium ingentia illa volumina Farinacij, Boſſij, Maſcardi, & al. percurrendi. Ad famam probandam requiritur 1. vt teſtes ad minus ſint duo, nec ſufficit vnus omni exceptione maior, *b* ſed ut minimum duo eſſe debent ſpectatæ, integræ, & optimæ opinionis ac fidei; *c* atque idipſum, quod ſint tales, articulandum & probandum in proceſſu, iuri communi magis conſentaneum eſt; quando agitur ad inquiſitionem particularem, vel torturam, immò non bene faciunt iudices, qui communiter hoc ſolent prætermittere, licet aliquos pro ſe habeant D d. reuera enim fundamentum iſtorum; quòd vnuſquiſque præſumatur idoneus & omni exceptione maior teſtis; in re tanti momenti, leuiuſculum eſt. *d* 2. *requiritur*, ut etiam non interrogati teſtes de fama exprimant cauſas, indicia, & coniecturas, quibus orta eſt fama, nec ſufficeret quod dicant ſe audiuiſſe a multis, uel publicè, uel ita eſſe publicam famam; *e* niſi & cauſas & illa alia adderent; quibus additis, ſufficeret dicere ſe ita audiuiſſe publicè dici; de quo ſtatim amplius. 3. *requiritur*, ut teſtis ſciat ſaltem rudi Minerua deſcribere (non enim opus eſt exacta definitione, quã vix iuriſtæ & aduocati poſſunt dare) quid ſit fama, de qua deponit; ſaltem ſic, ut appareat iudici eum ſatis intelligere, quare reijci deberet, qui diceret ſe neſcire, *f* vel diceret eſſe id quod per plures perſonas dicitur, vel quod publicè dicitur, vel quod per iſtum aut illum dicitur; *g* ſufficeret autem, nec de hoc interrogandus eſſet, ſi ex præcedentibus iudici conſtaret teſtem ſatis intelligere, quid ſit fama. *h* 4. *requiritur* vt ſpecificè deponat de fama in illis ipſis articulis, in quibus fama eſt articulata; nec ſufficeret quod in fine poneretur generalis clauſula de fama præceden. omnium, & cetera *i* 5. *requiritur*, ut debeant exprimi auctores, a quibus fama eſt orta: & quidem probabilius eſt id obtinere, etiamſi interrogati de hoc non forent; & quod nominati iſti debeãt eſſe alii, quam conteſtes, nec ſufficeret dicere ſe audiuiſse a maiori parte populi, ſi poſtea diceret ſe non recordari, a quibus nec ullos poſſet nominare. nam ſi aliquos nominaret, & diceret ſe reliquorum non tenere nomina hoc ſufficeret: immò ſi fama foret orta ex probabilibus coniecturis & cauſis, hoc quintum requiſitum ceſſaret. *k* 6. *requiritur*, ut dicant teſtes, ſe audiuiſſe a maiori parte populi, uel ita dici a maiori populi parte, *l* (ſi addant illius ciuitatis *m* vel etiam ſi id non addant, quia ſatis hoc intelligitur, *n* à maiori (inquam) parte dicentis, vel priuatim, *o* nec neceſſe eſt addi, & ita maiorem populi partem ſentire *p* ſufficit etiam ſi dicant, ſe audiſſe ſic dici per totam ciuitatem. *q* non ſufficeret ſi dicant, audiſſe a mille perſonis, vel a diuerſis perſonis, uel a multis perſonis, uel a pluribus & pluribus perſonis, quia nihil iſtorum ſignificat maiorem pa. tẽ populi. *r* Sed quid ſi dicant ſe ita audiuiſse publicè dici vel ita eſse publicam uocem ſeu famam? tunc diſtinguendum. nam in criminalibus quando agitur duntaxat ad habendam ſemi plenam probationem (v. g. ad torturã) hoc ſufficeret, quando teſtes ſimul adducerent cauſas & coniecturas veriſimiles, vnde orta eſset fama, in ciuilib. uerò hoc non ſufficeret, & ſic conciliat Bald. & Bar. contrarias opiniones Proſper Farinacius. *ſupr. num. 259. cum ſeqq.* *ſ* *Septimo requirunt* nonnulli plures hos teſtes non eſse ſingulares, ſed uerius eſt, hoc non requiri & famam ſiue bonam ſiue malã poſse probari per teſtes ſingulares, dũmodo non ſint cõteſtes in ſpecie famæ irrogatæ *t* 8. *fama* probatur per decem teſtes, etiamſi nõ ſint uniformes, dũmodo cauſas & auctores famę benè exprimant, & alias ſint teſtes habiles, tamen non ſufficiẽt ad

a de Far. n. 07. — *b* Vl. ſu. 749. — *c* Rim. 59. nu — aliter do de — *d* le Far. 211, — *e* imã- here. oſt n. lpell. o. nu. — us. §. num. conſ. olu. 1. cõſ. iuus mm. — *h* c. ſu. 749.

i Maſc. ſu concl. 752.

k multis Farina à n. 228. vſque 236.

l Bart. in l. de minore. §. plurium. D. de quæſt.

m Frã. Hercul. de nega ti. 312. in fi.

n Bar. ſup. nu. 20.

o Bal. in c. præterea. n. 19. de teſtibus.

p Clarus ſupra q. 6. ue. 15.

q Capel. Toloſ. dec. 380 nu. 9.

r Salyc. in l. ea quidem nu. 119. C. de accuſat.

ſ fuſè Fari. à nu. 238.

t de quibus

ad torturam,niſi concurrant alia admi-nicula. a 9. probari poteſt fama etiam per ſcripturam , vel litteras bonorum virorum,per priuilegia, & inſtrumenta antiqua & alias ſcripturas authenticas ; ſcripturæ autem non poſſunt eſſe pauciores duabus , immo ſaltem tres, & debent habere originem a diuerſis perſonis. b Hæc de probatione famæ in ſpecie.

Clarus § ſi. q. 21. n. 14. a Farin. c. nu. 265. & 304.
b vid. Proſp. Farinac. ſup. à num. 267.
c Maſc. ſu. concl. 751. & conclu. 911.

Bonæ famæ in ſpecie probandæ c hęc eſt regula , quod vnuſquiſque præſumitur in ſuo artificio vel ſtatu(etiam ſi carnifex foret)bonus, donec probetur malus: maximè ſi ſit natus ex bona patria, vel ex bonis parentibus , vel ſi ſit nobilis & diues, vel bene educatus; & ideò etiam quis præſumitur bonæ famæ:niſi tamē adeſſet ſceleris aliqua præſumptio ſpecialis. quia hæc excludit prę́ſumptionem generalem. d Fallit etiam regula illa quando agitur de prę iudicio tertij,tūc enim huiuſmodi bona fama eſt probanda, itē quando hæc præſumptio bonę famæ redundaret in præiudicium eius pro quo prę́ſumitur (de quo vide Menoch. *lib. 5. de præſump. præſump. 1. à n. 20.*) item fallit in eo, qui alias fuit malus malæque famæ: itē in eo,qui dat operam rei malæ ſiue illicitæ . *Ad probationem famæ bonæ uel malæ in genere*,requiruntur eadem quæ ad probationem eius in ſpecie, vnde valet argumentum a fama in ſpecie, ad famā in genere.

d Vide Farinac. à nu. 277.

Quintum eſt Indiciū Fugæ. de hoc regula prima eſt,quod fuga ante inquiſitionem formatam vel accuſationem porrectam , contra fugientem gignit ordinariè ſuſpicionem & præſumptionem nō leuem doli & delicti commiſſi: e non tamen ſola,ſine adminiculo alio , facit ſemiplenam probationem: quare neque ſufficit ſola ad torturam, quicquid multi dixerint; & loquor de fuga,quoad ipſum fugientem: nam de fuga complicis , non arbitror vnquam illam facere indicium contra complicem inculpatum, hoc eſt contra quem non ſunt alia indicia . fugientem autē intelligo, etiam illum qui occulte latitat in ciuitate aut loco vbi habitat : eū quoque , quem ex ſignis euidentibus conſtat fugam adornare , idque magis ſi acceſſerit contumacia aduerſus citationem: vel etiam fugerit per loca inuia & inſolita , puta per ſaltus aut nemora , quæ non ſunt in tranſitu , vel ſi inuentus in delicto aut præparatione, clamore populi fugatus fuit,quo caſu etiam denegatis defenſionibus poſſet torqueri, ſi clamor populi ſit ortus ex probabili & veriſimili cauſa , ad opinandum quod volebat delictum committere,ſed clamore fuit impeditus . f Quod ſi metuit ſubitò, & ex improuiſo ſe conijciendum in carcerem;antequam capiatur;fugiens uel ſe occultās non præbet fuga. indicium idoneū ad ad torturam:multò minus , ſi iam captus ex manib. ſatellitum & miniſtrorum iuſtitiæ ſe eripiat, quantumuis iuridica & legitima ſit captura,quod diligenter notandum contra multos ; g & veriſſimum eſt , quando quis etiam ex interuallo poſtquam elapſus fuit , ſponte iterum comparet , vel inuitus iterum captus fuit: quod maximè obtinet in ijs , qui vel propter debilitatem carceris incommoda ægrè poſſunt ferre,vt de ſe teſtatur Demoſthenes; h vel quibus admodum verecundum ſit incarcerari,propter genus,vel dignitatē vel profeſſionem. Spōte dicitur redijſſe;qui, cùm poſſit iterum fugere , permittit ſe capi vel citatus comparet. Eſt autem hæc ſpontanea comparitio (ſi ante bannum fiat)adeò potens, vt fugam planè expurget,cetera verò indicia omnia debilitet;ideò ſi propter illa antea poterat torqueri,iudex eum iā non poterit torquere, ex plurimorum Dd. ſententia , vel non poterit niſi leuius multo torquere, iuxt. Farinac. *nu.* 55. Reg. 2. eſt:Poſt accuſationē vel inquiſitionem fuga in criminalib. cauſis quando agitur de pœna luenda in corpore,adhuc non præbet indicium ſufficiens ad torturam , etiamſi accederent alia adminicula. nam adminicula hęc tantum ante inquiſitionem operantur & non poſtquam fuit inquiſitio cępta, quia poſt inquiſitionem cæptam fuga non præbet vllum indicium; i & ideo alia indicia huic non poſſunt adminiculari, quod nullum eſt . Quod ſi alia indi-

Vide Proſp. Farinac. q. 48. per tot. & Clarum q. 21.
e Maſcard. multis libr. 1. de proba. concl. 819. & conclu. 531.

f vid. Farina. 12
g bo... Carr... Foller... Farin. à n. 14.
h epi... 2.
i Bar... munit... nes... deci... 17. nu. 3. Clarus q. 1. n. 23. Farina. n. 27

indicia ſint multa, & vrgentia, ac grauia, illa vim ſuam habebunt; non verò huic, quod nullum eſt, adminiculari ſunt dicenda. Reg. 3. Hæc obtinere puto etiamſi iudex non habeat famā cru delis, neque comminatus ſit ſe malè tractaturum. ratio, quia moleſtiæ iudiciales, & grauiſſima cauſſarum criminalium incommoda, reuera ſunt iuſta metus & fugæ cauſſa: quando verò illorum duorum alterum accederet, fatētur omnes fugam nullum indicium præbere. *a* Reg. 4. Fuga cum quantumuis multis adminiculis alijs, non ſufficit ad condemnandum pœna corporali vel ordinaria: ſi verò eſſet iuncta cum vno teſte exceptione omnimaiore & oculato, tunc poſſet ſufficere ad condemnationem pœnæ pecuniariæ & extraordinariæ. *b* Reg. 5. Cauſa probabilis fugę probatur, per iuſiurandum fugientis, quando conſtat de cauſſa probabili; etiamſi præſumi aliū- de poſſit eum non propter hanc cauſam, ſed propter delictum diſceſſiſſe, verbi gratia, dicit quis ſe diſceſſiſſe, quia timebat accuſari vel incarcerari; ſi conſtet hęc comminata vel pręparata fuiſſe, ſtatur iuramento quod ob eā cauſam diſceſſerit. *c* SEXTVM EST INDICIVM MINARVM. circa quod nota differre iactantiam a minis. Iactitare ſe dicitur, qui dicit ſe poſſe vltionem ſumere, offendere, delinquere, &c. ſi vellet, minari verò, qui dicit ſe velle facere, ſiue ſe facturum. hęc duo perperam nonnulli confundunt; etiam in alijs rebus. Sit concluſio, *quoad minarum indicium.* quando damnum vel delictum eſt ſubſecutum, communis ſententia eſt, ſiue iactauerit quis ſe, ſiue minatus fuerit, efficax hoc indicium eſſe ad torturam; quando minās vel iactans eſt perſona potens, malæ vitę, & ſolitas minas ex ſequi; *d* intellige ſi ſit dubium, quis delictum cō- miſerit, & minator in hoc ipſo delicto ſit malæ famæ. *e* ratio eſt, quia in hoc caſu idem eſt animus iactantis & minātis. hoc verum in foro externo, quia talis illic preſumitur: in inlerno tamē foro, puto inter minas & iactantiam diſtinguendum confeſſario, & diligenter querendū an iactitarit animo adimplendi, necne. Nam grauius longe eſt peccatum eius qui iactitauit vel minatus cum deſiderio exſequendi & exſecutus: immo duplex eſt peccatum. Similiter in foro *f* externo idem eſt ſi quis expreſsè vel tacitè ſiue ęnigmaticè minetur occidere, aut vulnerarē (verbi gratia, faciam ne doleat tibi caput, extraham tibi pennam de alā, & cetera) ſed in foro interno in ęquiuoca ſeu obſcura locutione ſcrutanda eſt mens loquentis. Et hoc quod diximus de homine malæ famæ & ſolito exequi; locum habet, quando non accedūt alia adminiculantia indicia: nam ſi accederent alia, tunc ex ſolis minis, & mox ſubſecuto delicto poſſet ſubijci torturæ etiam non ſolitus exſequi. *g* Hæc limitanda, primò ſi offenſus haberet alios etiam inimicos præter minantem; tum enim debet iudex eſſe val dè circumſpectus, & conſiderare an ſufficientes ſint minę, & an fortè alius inimicus hoc tegmine fretus offenderit, vt narrat accidiſſe Paris de Puteo, & ex eo alij *h* 2. limi. quando delictū non eſſet ſubſecutum incontinenti, ſed ex interuallo; hoc autem decernere permittitur iudicis arbitrio: qui cō- ſiderare debet qualitatem perſonarū, & an ante habuerit opportunitatem delicti committendi. nam ſi ſtatim nō habuit, & fecit ſtatim ac eam nactus eſt, interuallū nihil eleuat indicium. *i* Tertio fallit quod diximus eſſe indicium ſufficiens huiuſmodi minas; ſi ſint ambiguæ, & quæ poſſunt ſignificare vindictam legitimam ſiue iuris, & licito modo (verbi gratia, vlciſcar, ſolues, pœnitebit te, non ſic abibit & talia) *K* quod certè verum eſt, ſi minator ſolitus ſit uia iuris ſe vlciſci; verū ſi conſueuit ſe vindicare via facti (vt ſolent ſortiarii) in his iudex potius debet ſequi ſententiam Farid. de Puteo volentis, etiam tum fore indicium ad torturam. *l* minæ debent fuiſſe ſpecificæ ſeu de eodem quod ſubſecutum fuit delicto. ſic nonnulli poſt Spec. & Dec. quorum doctrina (vt rectè Farinac.) tantum eſt admittenda, quando minæ prolatæ fuere in aliqua certa ſpe

a [Fari]n. n. 47.
b [Idem] n. n. 69.
c [Idem] n. n. 44 & ſeqq.
d [Fari]n. l. me- tur quod me- [no]n. Fa- rin. n. 50. nu. & 9.
e [Iul.] Cla. q. 2[?]. 37. Peg. dec. crim. 7. n. 11.
f Fari. n. 8.
g Menoch. de præſump. l. 1. q. 89 n. 62. Fari. n. 11.
h vide Farina. nu. 13.
i vide Fari na. à n. 14.
K Oſaſ. cōſ. 64. nu. 55.
l Farin. nu. 22.

cie, & ſubſequitur delictum planè alterius ſpeciei, quod non continetur ſub ſpecie comminata, neque eſt præparatio ſeu gradus quidam ad illud. (verbi gratia, quando quis minatur occidere, & ſecutum eſt domus incendium. *a*) Sed ſi minæ fuerunt in genere prolatæ (verbi gratia, dolebit tibi caput, faciam ne hic intres, ne loquaris, &c.) & delictum illa generali ſignificatione cõtinetur, vel ſi delictum plus nocuit, vel minus quam minatum fuit, ſed effectus tamen eſt quid ordinatum ad minas; tunc adhuc locum habebit regula (verbi gratia, ſi in quem minæ occidẽdi prolatæ, inueniatur tantum vulneratus, vel è contra. quia vulnera neque-unt ad certam menſuram dari. *b*) 5. limit. procedere regulam, quando minæ non fuerunt reuocatæ, & quando erant prolatæ animo ſedato, & poſt interuallum a prætenſa iniuria ; ſic, vt queant dici proceſſiſſe ex animo deliberato; non ex calore iracundiæ. *c* 6. limit. vt minæ ſint abſolutæ. Nam ſi fuerint conditionatæ (verbi gratia, faciam ſi tu adhuc tranſieris hac &cæt.) tunc nihil operantur, niſi ſufficienter probata conditione in minis appoſita *d* 7. debent minæ apparere, hoc eſt probari per duos teſtes efficaciter, quos oportet ſaltem eſſe concordes in qualitate minarum, licet diſcordent in loco & tempore: *e* alias ſi eſſent omnino ſingulares, vel eſſet vnicus tantum teſtis, minæ non facerẽt indicium ad torturam, ſed tantum ad faciendam inquiſitionem generalem ſufficerent. 8. ad torturam ſufficirent minæ hominis ſoliti exſequi, cum cauſa præexiſtente minarum, vtpote honor læſus, odium, vtilitas aut quid ſimile: quod ſi ad conſuetudinem exſequendi, & cauſam, accederent alia adminicula præſumptionum (vtpote inimicitia) tunc etiam ad condemnandum ſufficere tales minas cenſet Farinac. poſt multos quos allegat; *f* non quidem ad pœnam ordinariam, ſed extraordinariam, & pecuniariam non corporalem. quod fateor, quando concurrunt minæ, inimicitiæ, delictum, & conſuetudo exſequendi: idque facilius in excepto, & occulto

a *ut bene Natta conſ. 42. n. 2.*

b *Farina. à num. 24.*

c *Fari. nu. 27.*

d *Farinac. nu. 32.*

e *Farin. à nu. 40.*

f *vide nu. 30. 36. & 39.*

difficiliſque probationis crimine noſtro ſortilegij admiſerim, quã in alijs: tamen ſemper propenderem in ſententiam negantium *g* vnquam in vllo crimine licere ex huiuſmodi indicijs tantum remotis ad condemnationem procedere.

SECTIO IV.

De alijs indicijs minus vrgentibus & minus certis.

PRimum eſt, quãdo quis potuit maleficium impedire & non fecit; ſi tenebatur non lege tantum caritatis (qua omnes homines tenentur) ſed etiam lege iuſtitiæ, vt puta ratione officij; tũc puto vrgentem præſumptionem occultæ ſocietatis induci ; *h* & talem non prohibentem eſſe plectendum pœna ſaltem extraordinaria , *i* quando aliqua adhuc adminicula accedunt; intellige primò poſſe torqueri; &, ſi poſt torturam neceſſaria reliqua adſint, ad condemnationem iuxta dicta paulloante in fine præcedentis ſectionis etiam poſſe procedi. Quod notandum eſt procuratoribus, & aduocatis fiſci, & ſimilibus officiatis iuſtitiæ. Sed, ſi quis tantum tenebatur obuiare ex præcepto caritatis ; tunc non puto iſtud indicium ſufficere ad torturam, ſi alia nulla cõiectura concurrit, maximè ſi poſtea non aſſociauit ſe ſic delinquenti. k Et hæc limitant DD. quidam in crimine læſæ Maieſtatis, quos ſequitur Iul. Clar. & non eſt dubitandum de foro externo: ibi .n. non reuelans hoc crimen punitur: ſicut & ſerui qui non defenderunt Dominum occiſum. *l* In foro conſcientiæ neque hos ſeruos, neque alios illos, ne in crimine quidem læſæ Maieſtatis, putarim ad reſtitutionem damnorum teneri. *m* Hinc patet indicium & præſumptionem induci contra iudices: qui omittunt vel negligũt maleficos punire ad quod tenentur ratione officij, vt dixi, ut & belli dux ratione militum; & prælatus, ſubditorum. quæ eſt communis ſentẽtia, *ar. c. qui põt, 23. q. 3. c. negligere, 2. q. 7.*

g *Fra. ... ſonus ... di. tra ... 1. num ... Diaz ... 370 ... Gome. ... c. 12. ... Sarm ... Epi. G ... li. 1. ... c. 1.*

h *ca. ... dignu ... illi ẽt ... c. qui ... & c. q ... de ſer ... c. no ... rend ... queſ. ... ſim.*

i *Ga ... de pr ... & in ... dub. ... Men ... ar. ca ... nu. ... ſic in ... tor.*

k *ſic ... go ſn ... mum ... ſeqq. ... Come ... 3. tit. ... nu. 4 ... titu. ... maie ... Clar. ... q. 87 ... et Fa ... 51. ...*

l *l. ... & in ... ad ...*

q.7. Simanc. in praxi tit. 15. *Capic. dec.* 130. *nu.*67 *Plaza epit. delict. c.* 28. *&* 31. *Nicol. Moron. de fide treug. & pac. q,* 138. *num.* 41. & hi omnes quia iure ad hoc tenebantur, ad reſtitutionem damnorum ex omiſſione hac ortorum, parti læſæ tenētur: neque obſtat Couar. & Med. citati loquuntur enim de ijs qui tantum tenebantur obuiare ex caritate: quoad ſeruos domini occiſi, aliud eſt. quia, licet puniantur in foro externo, id fit propter prȩſumptionem, & ideo in foro conſcientiæ non tenentur ad reſtitutionem.

2. eſt quando quis patrocinatur ſpōte maleficis, & conatur criminis enormitatem eleuare, & contendit, non eſſe credēdum ijs, quæ de illis certo narrantur, & ea omnia vana eſſe & delira, aliaque huiuſmodi, ſicut fecere Vvierus hȩreticus, & noſtris temporibus quidam Calidius Loſeus Theologus, cuius animȩ Deus parcat, qui dum uiueret fuit eo nomine ſuſpectus in ſincerȩ fidei, & Bruxellæ incarceratus, & Treuiris expulſus, quia libellum parauerat, & conabatur clanculum Coloniȩ (quod hic inſerendum duxi, ut, ſi forte infȩlix iſte partus poſtumus, cū noxa publica, lucem aſpexerit, vel ſcripta exemplaria, ut ſolent opera tenebrarum, clam diſtribuantur, ſibi quiſque caueat, ne ſpecie pietatis impietatem hauriat) parauerat, inquam, & conabatur libellum edere in hanc ſententiam, coactuſque fuit abiurare huiuſmodi dicta, ſcriptaque, & meritò. ſic enim natura comparatum eſt, ut quæ quiſque lubenter & proteruè defendit, ea non fugiat, neque ſe illis facilè abſtineat, a quibus uero ſe abſtinet, ea non multum laboret, cum inuidia & moleſtia, tueri. Deinde ut plurimum tales poſtea deprehenduntur occultȩ ſocietatis rei. Eſtque hȩc perſuaſio diligenter uitanda, cum omnibus, tum maximè procuratoribus, aduocatis, iudicib. Vvierus, ſi credimus Creſpeto *diſcur. 3. de odio Satanæ* hanc defenſionem ſuſcepit, quia ob Magiȩ crimē pȩnam mortis uerebatur. Ex Iaquerij *flagello Faſcinariorum* conſtat, per Edelinū Doctorem Sorbonicum hoc Diabolū conatum perſuadere mortalib. Iaquerij uerba ſunt: *non immerito creditur quod dæmones, qui hæreſim & ſectam abominalem faſcinariorum erexerunt, induxerunt aſſertores ad credendum & pertinaciter aſſeuerandum: quod ea quæ per maleficos faſcinarios fiunt in cultu dæmonum, non ſunt niſi illuſiones dormientium. hoc autem luce clarius patet ex proceſſu facto cuidam magiſtro in Theologia (addit Monſtreletus p. 3. Chronic. eum fuiſſe Priorem S. Germani in loco quem vocant Galli* en l'haye: *& ante fuiſſe monachum ordinis D. Auguſtini & prius etiam aliorum ordinum vnde hominis inconſtantiam facile notes.) Super huiuſmodi hæreſi & ſecta deprehenſo: qui ſponte confeſſus fuit & detexit, quo modo in cultu dæmonis ipſe cum pluribus alijs cōplicibus realiter & pluries conuenit, quem dæmonem inter eos uidit & coluit apparentem, quandoque in forma hominis, quandoque forma hirci, vbi abnegauit Deum, & fidem catholicam, Beatamque virginem & crucem. Predictus autem Magiſter vocatus Magiſter Guilhelmus Adeline anno Domini* M. CCCC. LIII. *die duodecima menſis Septemb. (Monſtreletus vocat Guil. Edelin, & dicit hanc ſententiam latam menſe Decembri, in Vigilia Natiuitatis Dominicæ: in ceteris conueniunt, de loco, de anno, de confeſſione, de pœna.) in capella Epiſcopali Ebroicenſi iudicialiter coram iudicibus fidei, cum lacrymis in terram proſtratus, exhibuit quandam ſcedulam continentem ſua commiſſa contra fidem in dicta hæreſi & ſecta, offerendo prædictis iudicibus abiurationem. Ipſa autem ſcedula continebat inter cetera, quod quando ipſe fuit introductus ad dictam ſectam Diabolus aſſerebat, quod ipſe Magiſter Guilhelmus benè poſſet, ſi vellet, augmentare eiuſdem dæmonis dominatum, præcipiendo eidem Magiſtro Guilhelmo prædicare, quod eiuſmodi ſecta non erat niſi illuſio, & quod hoc prædicaret ad contentandum populum patriæ, vbi tunc morabatur ipſe Magiſter Guilhelmus. Hunc Mag. Giulhelmum ego qui hæc ſcribo noui, & frequentiſſimè vidi antequam eſſet de hoc crimine ſuſpectus.* hȩc Iaquer. *flagelli hæreticor. faſcinar. c.* 4. Noſtris temporib. ſumma ope & vi Doctor Vlaet, vnus ex Principis Electoris Treuirici Cōſiliarijs, hoc idē cōtēdebat, ſed ei ſe fortiter, eruditè conſcripta confutatione erroris, Pet. Binsfeldius oppoſuit, *edita Diſputatione ad Confeſſion. Malefi.* Ca

ptus ille Vlaetius, crimen tādem,frau demque confeſſus,vt & Edelinus; flā-mis ferialibus conſumptus fuit. Indi-cium hoc nititur aperta iuris præſum ptione *l.vni.C.de priua.carcerib.et c.error. 74.& docent* Pet. Loyherius *lib.2.de ſpe-ctris fol.526.* Ludouicus Richeaumeus noſter,*in li.trium Diſcurſuum*,Iaquerius Michael.Remig. Bodinus, Creſpet. & alii. Oratos velim Iudices (quos ego talia perperam effutire intelligo) vt di gnentur has Diſquiſitiones noſtras le gere,& in ſingula inquirere : quæ diſ-plicebunt,refellant: quæ refellere ne-quibunt,ijs , faſtu & obſtinatione ſe-cluſis,aſſentiantur. Irridere, cōtemne re,nec legere,intelligereuē velle; vani tatis,non grauitatis eſt,inſcitiæ non ſa pientiæ,ſcurrarum non Iuſtitiæ Sacer dotum. Solo autem Canone illo,*Epiſco pi 26.q. 5.* niti; & verba vrgere,nō ſen tentiam; nec ad ipſa quidem verba ſa-tis attendere,totamque canonis ſeriē; ſed fruſtulatim eum diſcerpere;nec ex plicationem Theologorum, & Cano-niſtarum doctiſſimorū admittere; nec iudicium ſuum communi omniū Eu-ropæ Catholicorum ſæcularis & Ec-cleſiaſtici fori Tribunalium praxi, re-rumque iudicatarum auctoritati ſub-mittere: ſed vnum malle Vvierum,aut alterum,reprobæ religionis hominem ſequi & cum ſcandalo audientium pu blicè iſta iactare;quid aliud eſt, quam Tribunalia omnia Catholica inſcitiæ, iniuſtitiæ,crudelitatis damnare?quam maleficis & eorū ſceleri habenas per mittere ad nocendum? quam reipu.& humano generi toti, & Deo optimo maximo tali conniuentia patrocinio-que teterrimæ apoſtaſiæ,atrociſſima in iniuriam inferre? *vide dicta ſu.li.2.q.16. & dicenda infra hoc eo.li. 5.ſect.16.litt.V V. Vbi c.epiſcopi fuſiſſime explicabo.*

3. eſt,cum ſortiarij , vt plurimum ēt ſint hęretici;eos qui ſcienter defendūt ipſos & errores eorum eſſe ipſis dete-riores,proque ſocijs habendos; *a* qui neſciunt eſſe ſortiarios , hi puniendi non ſunt, vt tales ; niſi ſua defenſione iudicis officium impediant . *b* Qui ſcientes eſſe ſortiarios ,non defendunt errorem,ſed perſonam tantum ; illi ſe valdè ſuſpectos reddunt, & contra il-los ſpecialiter inquiri poteſt, & ob de-fenſionem hanc ſunt puniendi : *c* vt & aduocati & notarij: illi, ſi ſciēter & ſpontè in iudicio patrocinātur, venia non petita,vel ad hoc a iudice non de-putati; hi , ſi inſtrumenta ſcienter illis confecerint. Quod ſi iudices, vel Do-mini eos in ſuis iuriſdictionibus , aut terris defenderint; primò ſunt excom municandi , & poſt pertinaciam offi-cijs,dignitatibus , & bonis priuandi, *e* & in exilium mittendi, *d* vt regijs Hi ſpaniæ & Siciliæ conſtitutionib. iuſtiſ ſimè cauetur. fallit hæc 3. regula,quan do ſortiarij non ſunt hæretici.

4. Quod de defenſoribus dictum, idem de fautoribus obtinet ; qui ver-bis,factis,conſilio,vel pecunia eos iu-uant. *e*

5. Maiorem etiam præſumptionem de ſe præbent occultatores ſiue rece-ptatores eorum , *f* vel non vi coacti. Quod, ſi cōtra occultatorem occurrat alia preterea præſumptio,cogitur ipſe vim vel ignorantiam probare ; vt ſi ſit amicus, *h* vel conſanguineus : neque hic cognatio excuſat a pœna in totū, *i* ſed tamen cauſa eſt lenioris multò pu-nitionis ; maximè ſi ſit valdè arcta ne-ceſſitudo,ut coniugum,filiorum , fra-trum. K Hæc quoque locum tantum habent quādo maleficium eſt iunctum cum hæreſi .

6. Tenētur omnes , ſi maleficium ſit coniunctum cum hæreſi , maleficium denunciare(quod extra confeſſionem cognouerint) & iudicibus indicare; *l* & , qui hoc non faceret meritò præſu-mitur ſocius,argumento fautorum ac receptatorum. Sed quæritur V. *debeat hoc caſu præmitti correctio fraterna* ? ſi con-ſtaret maleficium non eſſe cōiunctum cum hæreſi, nemo dubitat eſſe corre-ctionis fraternæ ſeruandum ordinem: ſed quia hoc eſt de planè rarò cōtingē tibus, quoad ſtriges & ſortiarias & ne ros magos dæmoniacos ; ideò quoad hos , omnino cenſeo hac in re idem dicendum quod de hæreticis , de qui-bus DD. ſollicitè diſputarunt . *m* In primis , ſi hęreticus eſt dogmatiſta , protinus debet iudicibus deferri , ut cau-

a *qui alior. 2.4.q. 3.c.q con ſentit. 11.q. 3.*
b *c.ac cuſa tus .§.ul.de hæ ret. in 6.*

c *e.excuſa mus.§ re-dētes. he re. Bre b. 5.de h e.c. 15.Si n. in præ. 14* d *c.ſi uer ſus.de re.* e *2. pal. 19.v. Tu recre. im de Ecc .p. li.4.c 1.* f *libr. 2.de rep* g *Bar l.1.te in 1.C. re ptat.* h *c. porte de cuſ.l. uis C. 23 q.8.c . lis.2 q.1* K *l. ti.4 recep im* l *mo. De 13 et 17 lib. 1 de gib. Le hom 4.4 colle et mil. de iun. Th* m *Bard nus leu lus de fra*

cautum lege diuina *Deuteron. capit.* 13. & 17. ratio. quia nulla moraliter ſpes ſup petit tales admonitione corrigendos; & iuxta D. Paullum; *mali homines & ſeductores proficienti in peius errantes & in errorem mittentes.* (2. Tim. 3.) vnde conſequitur quotieſcumque probabiliter conſtat non redituros ad monitionead ſanam mentem, ſtatim denunciandos *a* quia periculum eſt ne ſermo eorum ut cācer ſerpat. quare commune bonum præferendum eſt unius priuatæ famæ: & cum talis iudicio ſuo pluſquam iudicio Eccleſiæ tribuat, ſtultum ſit ſperare quod priuati hominis admonitio nem auſcultaturus & crediturus. Et hoc uerum de omnibus, quos conſtat malitia errare; nam hi ſolent eſſe perti naces. huiuſmodi ergo tenetur quiſq; ſub mortali deferre. *Secundò* ſi conſtat aliquem ex ignorantia errare, & certū ſit moraliter, ſiue firmiter creditur poſt admonitionem emendandus, & correctio profutura; tunc præmittenda eſt admonitio fraterna. *b Tertiò*, ſi dubium ſit utrum correctio profutura necne, & vtrum ex malitia an ex igno rantia peccet; hoc eſt ſi dubitetur pro babiliter de eius pertinacia; tunc res eſt dubia. quidam cenſent tunc prius legitimè admonendum, *c* quam denunciandum: & legitimè admonere vocant, quando quis admonetur ab ha bente auctoritatem prælationis, iudicij, & eruditionis; ita ut teneatur illi credere. nam non eſt dicendus admonitionem contemſiſſe, qui non credidit ei, cui credere non tenebatur. hæc ſententia eſt ualdè æqua. Reipub. tamen videtur vtilior ſententia contraria, nempe hoc caſu deferendum Eccleſiæ, *d* argumenta pro ſententia hac ſunt. tum quia in re dubia non eſt reſp. Chriſtiana in diſcrimen adducenda, ſemper enim ſubeſt periculum moræ & ſubuerſionis aliorum: & lege naturæ bonum commune particulari præponendum, tum quia ſi reus ille non erat bonæ famæ, parum refert eam iuſtè lædi: ſi uero erat, hoc ipſo magis nocere reipub. potuiſſet, cuius bonum præferendum eius exiſtimationi. tum quia uel errabat ex mera malitia, & tunc iuſtiſſimè delatus fuit, aut errabat ignorantia, & tunc iudices vel eum non comprehendent, uel comprehenſum abſoluent, & vtroque caſu ſalua erit eius fama. Ex his infero *in Magiæ crimine* (* quia lamiæ ſemper ſunt ualdè pertinaces, & uix fieri poteſt ut ex ignorantia peccent; & ſemper mora eſt damnoſa alijs) *ideo ſemper ſub Mortali vnumquemque teneri conſeſtim eas denunciare, etiamſi cum hæreſi non ſit coniunctum earum crimen: & ideo qui nō reuelant hoc crimen, extra confeſſ. ſacramentalem acceptum, indicium cōtra ſe, ſaltem ad inquiſitionem etiam ſpecialem, præbere*, quod miror DD. non obſeruaſſe. Opinor omiſiſſe quia comprehendebant ſub crimine hæreſis, ut Săcta Inquiſitio facit in Hiſpania. Deinde ſagæ reuelandę ſunt, quia delictum earum non cenſetur commiſſum, ſed committēdum: & damna impendent proximo, & reipub. ideo in conſcientia quis non poteſt tacere: hoc enim in genere Doctores communiter de conſcientiæ foro recipiunt in quouis crimine committendo; *e* Peccabit ergo hoc non faciens, ſed contra charitatem, non contra iuſtitiam, idque omittendo non cō mittendo; ideo non tenebitur ad reſtitutionem, ad damna & intereſſe partis, *f* niſi ſit talis qui ex iuris præſcripto reuelare tenebatur. *g*

7. indicium ſumitur ex mendacio rei, quod ſemper ſufficit ad inquirendum, non uerò ſufficit ad torturam, niſi ſit adiutum alijs præſumptionibus. *h* Intellige mendacium facere indicium ſi concurrant ſequētia, nempe ſi ſit circa qualitates & circumſtantias ſubſtātiales ſiue proximas delicti (ut circa tēpus uel locum delicti) non circa remotas (ut locū originis & rei circa ea quæ, ſi uerè dixiſſet, reo præiudicaſſent in hac cauſa, & reus nō habet pro ſe vllum indicium innocentiæ, utputa unum teſtem, bonam famam, uel quid ſimile, & mendacium euidenter eſt probatum.

8. eſt rei uariatio adiuta aliquo alio præiudicio, idque circa qualitates & circumſt. proximas delicto (vt dictum de mendacio) & ea quæ immediatè rei de-

*NOTA

e fusè Pet. Plaza Epit. delict. c. 22. nu. 17. An. Gomez. d. to. 3. titu. de hom. nu. 4. et ti. de leſ. maieſ. n. 9. Menoch ſu. caſ. 355. n. 2.

f poſt Med. & Couarr. Clarus d. q. 87. & Farina. ſupra n. 25.

g Sot. quem refert & ſequitur Meno. ſup. n. 3. et melius laquens Petr. Nauarr. de reſt. l. 2. ca. 2. n. 11. & 17.

h poſt. inne fere Farina, q. 52. nu. 6. & 8.

a .correc. l. 6. pro 5. Alf. a ro l. 2. ſ. hæ. pu .25. So de rat. ecr. mē q. 4. & de iuſt. qu. 5. Can. l. de locis l. ca. 9. Ban. .33. a. dub. 2. nc. ſu.

a cōis sē cita- & præ- DD.

d. 19. b Durā d. 19. itatorū nnis.

c nn. ſu

d post l. & uos ci man. nu

defenſionem reſpiciunt. Reus variat, qui modò dicit unum,modo aliud,hęc variatio facit indicium ad torturam, cum emanat ante torturam in examine; & ad vlteriorem torturam, cum contingit in tortura, & ad nouam,quã poſt præcedentem contingit; *a* dum modo præcedens tortura facta ſit ex indicijs legitimis; & dummodo præcedentia indicia non ſint ſatis per torturam expurgata,nam ſi forent expurgata ſufficienter, non poſſet amplius interrogari ſuper delicto. *b* non noceret etiam variatio ſi nata eſſet ex obliuione, vel alia cauſa probabili, verbi gratia, ſi ſe corrigendo reus variaſſet: his enim cauſſis deeſt doli omnis ſuſpicio. *c*

9.eſt vacillatio & titubatio, quando quis loquitur tremens, trepidans, timens,vel pallens,vel ſudans præ anguſtia timoris; & notarius illud indiciũ ſcripſit: tunc volunt hoc eſſe idoneum indicium ad torturam cum variatione præcedentis numeri, Bart.& alij.fundamentum huius ſententiæ eſt, quia oculus & vultus ſolent eſſe animi indices, vt ex ſacris litteris & prophanis ſcriptoribus probat Simancas: *d* ſed adhuc exiſtimo iſtud indicium non eſſe ſufficiens cum variatione, quia nimis eſt fallax & dubium, & debile,qa multis hoc contingit,dumtaxat ſollicitis de proprio honore,& metuentibus potentiam aduerſariorum, aut iudicũ aſperitatem, quamuis innocentiſſimi ſint;adeo, vt plerumque neſciant præ perturbatione,quid dicãt, ut bene Nouel. Paris,& alij apud Farinac. *e*

10.Si cum inſtrumento magicæ noxæ viſus eſſet de loco exire fugiens, pallenſque, in quo loco inuentus eſt aliquis læſus uel res maleficiata:hoc indicium omnino puto eſſe propinquũ, & ſufficiens ad torturam per ſe ſolum, vt in ſimili fatentur omnes de exeunte timido & pallido cum gladio cruento ex domo vbi occiſus inuentus; *f* immò communiorem & veriorem ſententiam eſſe uolunt *g* hoc ſufficere ad condemnationem,maximè ſi alia accedant indicia. *h* Sed quicquid hi dicãt ego ſequor Gandin. Boer. & Ioann. And. contrarium volentes: *i* nempè nec ſic quidem eſſe ſufficiens indicium ad condemnationem. Miror autem Farinacium fateri hoc non eſſe uerum de domo habente duo oſtia, & tamen putare verum de via publica vel agro; cuius haut dubiè plures ſunt loci egrediendi & ingrediẽdi. *k* Facilius autem admiſerim ſententiam illam communem in pœna dumtaxat pecuniaria,non uero in ordinaria,vel extra ordinaria, vel extraordinariam corporali: nihilominus etiam quoad pecuniam,quia Farinac. *l* cum Claro, fatetur iudicem non teneri eam infligere ſed tantum poſſe ſi uelit; ſemper ſim auctor, ex hoc indicio ne procedat ad vllam condemnationem.

11.eſt conuerſatio cum malis hominibus infamatis de eodem delicti genere,eaque ſtricta & cõtinua: ſed hoc indicium eſt ualdè generale & remotum tendens potiùs ad diffamationem, quã ut per ſe ſit indicium. egimus de illo præced.ſectione.

12.ſi commiſſo maleficio quis confeſtim veniat ad curiam.vt ſollicitet inquiri & procedi de auctore criminis, cum hoc ad eum non pertineat ſollicitare.hæc enim ingeſtio & ſedulitas ſuſpectum facit;& ſępè exemplis hoc deprehenſium, *m* ſed hoc etiam eſt leue, & debet bonis præſumptionib.alijs roborari ut ſufficiat ad torturam. Quod multò magis tenendum de illo, qui ſponte cùm non tenetur malefactorẽ denunciat:nam qui tenetur denunciure, & non denunciat, vel tardè denunciat, hic præbet ſuſpicionem contra ſe taciturnitate ſua. *n*

13.ſi inuentus fuerit veneficio occiſus vel læſus aliquis in hoſpitio ſeu domo, poſſet eſſe indicium contra hoſpitem ſeu dominum domus: argumento eorum quæ cenſent doctores de inuento mortuo in domo alicuius. nam delictum in domo factum, præſumitur factum per exiſtentes in domo: *o* qui poterunt torqueri tanquã teſtes,ſi non probatur eos in domo tunc non fuiſſe, idque nullo alio indicio concurrente, tanquam rei,principales autem, alijs præſumptionibus concurrentibus intelli-

a *Angel. de malef. § ver. fama publica 105. & eſt Marſil. Bar. & alio rum comm. vide Farin. nu. 29.31. & 36.*

b *Ceph.cõſ. 164.l.2.Perſonal.de indi.& tortu. nu.86.*

c *Fari. nu. 33.*

d *de her.q. 65. nu.31. & ſequ. & Binsfeld. in dic.20.*

e *Nouel. regu.143.Paris de Pu.de tortura.c.5. n.7. Farin. ſup.nu.48. Clarus.q.21 nu.38.*

f *vide Farinac.nu.50. & 55. cum ſeqq.*

g *Farin.& alij nu. 52. & 54.*

h *ide n.61.*

i *vide Fari. num. 60.*

k *Conſ. n. 55. cum 64.*

l *num. 58.*

m *n Mar tra cri.n 50 § dil nte Noue ti pra ci pof pri.n. 10 Carre tra deind .15 indic nt Gome p.3 c.13. 14*

n *uid Far à nu.*

o *Par ſup. c.3. n.14 Noue ſupr nu. 12.& 108. ller. in pr cri. & a*

telligenisi ſint bonæ vitæ ac famæ, tũc enim non poterunt torturæ ſubijci ut rei principales, niſi ſi tacuerint & cælauerint mortuum, vel niſi conſtet homicidium non potuiſſe committi ab alijs quam in domo exiſtentibus; hoc autẽ difficulter poteſt conſtare, & in eo facilè iudex poteſt labi (vt patet exemplo pulcro quod narrat Farin. *n.* 111.) quare non facilè hoc credendum iudici, niſi ſint perſonæ viles & de crimine ſimili ſuſpectæ. *vide Farinac. à num.* 98. *vſque ad nu.* 119. qui *nu.* 120. benè addit hoc indicium nunquam ſufficere ad condemnationem.

14. adhuc leuius indicium eſt, ſi mortuus reperitur in via prope domũ alicuius; eadem enim tunc ſuſpicio eſt de domino & inquilinis domus illius: hoc ſufficit ad torturam, ſi ſit repertus valdè cõtiguus domui, & dominus vel domeſtici habuerũt inimicitiam cum defuncto, vel alias ſint malæ famæ in ſimilibus, vel ſi concurrant aliæ præſumptiones fortes. *Farinac. à nu.* 120. Sic memini proceſsum Madriti anno 1573. contra quãdam famoſam meretricem propè cuius domum repertus aſininus pullus excerebratus, quæ confeſsa in tormentis ſe uſam cerebro ad philtrum, & flagellata in exilium miſsa.

15. eſt indicium viciniæ, quia in prędictis caſibus etiam eſt præſumptio cõtra vicinos; quæ idem operatur quod præcedens, & etiam eliditur, ſi vicini ſint bonæ famæ, vel mortuus extra viciniam habebat inimicos, a quibus potuit occidi. *Farinac. à num.* 127.

16. ſi quis tempore maleficij, vel incontinenti poſt, inueniatur in loco delicti, vel loco propinquo valdè: & quaſi contiguo cum armis ſeu inſtrumentis maleficij, tunc etiãm ſi alias fuiſſet bonæ famæ, quia duo concurrunt, (locus & inſtrumentum) poſset ſubijci torturæ, ſine alijs adminiculis; quia tunc eſt indicium ualdè propinquum, ſi verò ſit inuentus ſine inſtrumentis tunc ad torturãm neceſse eſt concurrant aliæ præſumptiones. *uide Farinac. à num.* 133.

17. eſt quando quis frequentant locum vel viam vbi maleficium commiſſum, vel viſus eſt immediatè ante in illo loco vel via ambulare: tũc ſi iſte malæ famæ in ſimilib. poterit ſtatim ſubdi torturę, ſi ſit bonæ famæ, non niſi accedentibus alijs prę iudicijs. Intellige de eo qui alias non erat ſolitus locum, vel viam illam frequentare, nec tunc habebat aliam iuſtam cauſam illac trãſeundi, ut quia volebat accedere domũ ſuam, Eccleſiam, uel quid aliud *Farina. à num* 138.

18. deſumitur ex illo Caſſij, Cui Bono. non prẹſumitur deliquiſse, qui cauſam habuit delinquendi grauem, & deliberatam, non ſubitam tantum uel leuẽ, & ſufficit hanc cauſam fuiſse exiſtimatã talẽ a reo, maximè ſi ſit pronus in illã cauſam (vt in amorem vel odiũ) & dũmodo appareat aliũ neminẽ hãc cauſam habuiſse, & hęc cã ſit in ſpecie iudicialiter probata: neque hęc omnia ſufficient ad torturam, niſi mala fama aut aliud indicium acceſserit. *Farin. nu.* 114. *cum ſeqq. ex Caſono optimè de hoc loquẽte, lib. de Indic. tract.* 2. *c.* 1. *& c.* 3.

19. Acclamatio aut uociferatio in domo iniuriam patientium, & tum fugiens ſeu exiens ex domo uiſus; nã tũc quaſi duo cõcurrunt indicia, quorum prius indicat delictum, poſterius delinquẽtem, & vnũ iuuatur ab alio, ut ſufficiat ad torturã; eſt indiciũ remotum, & per duos teſtes legitimè probandum. *Farin. à nu.* 157.

20. Ex communi opinione Doctorũ & Iudicum, ſi cadauer poſitum coram reo ſanguinem emittere inciperet vel ex vulnere, vel ex ore, uel ex naribus hoc indiciũ quidã magni faciunt, et de eius cã alias a me diſputatũ hoc eodẽ opere. *a* Ego iſtud indicium nunquã exiſtimarẽ ſufficere ad torturã, quicq̃d graues DD. quidã in cõtrarium dixẽrint. *b* Moueor, quia uerè eſt indicium remotũ, & quaſi prodigioſum, de cuius cã non conſtat, & incertiſſimũ, q̃d nullo iure uel cauſa iuridicè probata nobis conſtat, & tortura maximi eſt prẹiudicij. quare niſi accedant fama, minę, inimicitię uel ſimile adminiculũ nunquam ad torturam ex hoc indicio Deum timenti iudici procedẽdum, affirmauit *Farina. nu.* 156. *poſt Ant. Gomez. fusè*

a li. 1. *q.* 4. *ca.* 3. *uer.* 6. *cadauer.*

b *poſt Ang. & Parid. Boer. deciſ.* 166. *Blanchus de ind. ad l. fi. D. de qu. n.* 408. *Carrer. tra. de indic. Indi.* 27. *n.* 2. *Nouel. regu.* 184. *Meno. de arb. caſ.* 270. *n.* 16. *& de præſu. l.* 1. *q.* 89. *n.* 128. *& alii.*

fusè & prudenter hoc diſcutientem d.to. 3. c. 13. a. num. 15 & Marſil. in pract. §. diligenter nu. 181. Maſcard. & alios.

21. ſumunt quidam ex mala phyſiognomia, & malo nomine, itẽ ſi oculos in terram defigant; de malo nomine, eſt ſententia Marſilij, Bruni & multorum; *a* ſed hæc meo iudicio prorſus eſt inanis preſumptio, quando nomen impoſitum puero à parentibus; ſi impoſitum viro aut adoleſcenti à moribus, vt ſolent malefici nomina inuicem mutare, tũc haberem pro idoneo indicio ad probandum eſſe malum hominẽ in genere; non verò ad probandum ſpeciale delictum aliquod, niſi ipſum nomẽ delictum illud ſignificaret, ſed tamen ad torturam ſolum hoc nõ ſufficeret. Quoad oculorum in terram defixionem; hoc leuius adhuc eſt. poteſt .n. ex pudore oriri: nec eſt propriũ vnius in ſpecie delicti, ac ne in genere quidem delicti ſufficiens argumentũ. Vt nec phyſiognomia mala; quare de his omnibus indicijs prudenti iudici parum curandum eſt, quod non aduerterunt duo I.C. hæretici, his nimium tribuentes, *b* vt fortaſſis etiam Mart. de Arles. nec obſtat quod directorium inquiſitorum, *in 3. par. in c. de ſignis exterior. per quæ Nicromantici hæretici dignoſcũtur & magi hæreticantes*; ſcribit, eos communius habere toruum viſum & obliquum, ex viſione, & apparitione, & collocutione malorum ſpirituum; nõ enim illic ponit indicia ſola ad torturam, ſed etiam generalia quædã ad dignoſcendũ perſonas, in quas formanda inquiſitio; & hæc ponit tantùm, vt præambula quædam indicia ipſorum indiciorum ad torturam,

a *Vide Menoch. de præſumpt. li. 1. q. 89. num. 130. & Farinac. a nu. 165.*

b *Bodin. in dæmonõ. & Godelm. l. 3. c. 3. Martin. de Arles de ſuperſtit. a num. 100.*

22. æquè leue indicium eſt, ſi quis natus ſit ex mala patria & in qua multi tales crimino ſi: hinc enim nimis generalem ſuſpicionem gigni patet, vt opt. docet Simancas. *c* idem cenſeo de parentibus, quanquam ſit indicium nonnihil propinquius, & magis immineat periculum ab his, quàm à patria; & faueat ſuſpicioni experiẽtia, maximè quando mater eſt malefica, & magis adhuc ſi etiam auia fuit. hoc, vt certum admiſere Godel. & Bodin. *d* ſed hoc etiam indicium, vt incertum reijciunt, niſi iuuetur vehementibus præſumptionibus alijs, Catholici & prudentiores ſcriptores: *e* magis vrgeret hac in re conuerſatio & educatio cum tam malis parentibus, ad quã reduco præcedentem ſuſpicionem: puto enim, ſi à talibus parentibus ortus, & ab his educatus fuerit, gigni ſuſpicionem ad inquirendum, quando non eſt bonæ famæ reus: ſi aliud indiciũ prætereа accedat, poſſe torqueri.

c *Inſtit. Cathol. ca. 50. nu. 8. & 9.*

d *d. c. 3. Bodin. lib. ult. c. 4.*

e *Cillus in ſum. crimin. ubr. 29. q. §. 4. nu. 2. Si ſup. d. nu. 1 11. q. 47 279. Binſ feld. 16.*

23. Si quis inimicorum obiectione, vel amicorum admonitione inſimulatus taceat, & quaſi cõtemnat ſilentioquè eludat, quidam putant idoneum indicium; quos citat Binsfeld. *f* ſed meritò eos non ſequitur, eſt enim leue & incertum indicium, indigens adminiculo aliorum, etiam ad ſpecialem inquiſitionem.

f *ind. 1*

24. Si quis conſueuerit ſcelerata iuramenta, vel blaſphemias, vel obſcæniſſima verba proferre, aut dæmonem ſępe nominare, ſequè aliosquè illi frequenter deuouere; verbi gratia, do te dæmoni, auferat te diabolus &c. imò ſi q s alia grauiſſima ſcelera ſpecie differentia à Sortilegio committat; eum ſortilegij ſuſpectum cenſet Binsfeld. *indic.* 11. eo quod graues ſcriptores tradant huiuſmodi ſuſpectos eſſe de hæreſi. *g* Sed obſerua hoc indicium ad malam famam reduci, & dumtaxat ſolùm ſufficere ad inquirendum, ad torquendum nõ; niſi præſumptiones aliæ adminiculentur.

25. Si dum torquentur, nullas emittant lacrymas. nam cenſent DD. quidam eas flere non poſſe, ſi velint, & iõ hoc indicium ponũt Sprenger. Grill. Bodin. Sed hoc meritò alij *h* inane & friuolum ſignum reputant; nam ſi loquuntur de lacrymis ex pœnitentia vel deuotione, illę nõ ſunt ſpontaneę, ſed à Deo cui lubet dantur; ſi de lacrymis propter ſenſum doloris, fieri põt vt ſit talis quarũdam conſtitutio corporis. noui pueros, quos citius flagris diſcidiſſes, quam vel vnam lacrymulam excuſſiſſes: è contra Picardorum hęreticorum genus in Bohemia, quod *Flentes* vocãt, aiunt vbertim flere quã-

g *V... Carr. Sima. Menoch. de præſumpt. præſ. lib. 1. ... Caſtr. de iuſt. hæret. p... 10.*

h *Godelm. et Binsfeld.*

docum-

documque lubet. An ergo hi neque- unt eſſe ſtriges?

26. Si vagæ ſint, ſepe habitationem & domicilium mutãtes: maximè poſt diffamationẽ, vel complices captos: *a* hoc indicium eſt bonum indiciũ, ſed commune omnibus criminoſis. vim habet ad torturam, quando alia acce- dunt indicia: fallit ſi ſit bonæ famæ, quia hæc illud purgat: item ſi migran- di iuſtam cauſam probet.

27. Si ſingularitatem quãdam præ- ſeferant in pietatis vel religioſitatis oſtentatione, quoad diuturnas in tem- plo moras, habitũ &c. ſic Binsfeld. *b* vt verum tamen fatear, hoc indicium valdè lubricum & leue eſt. hypocri- ſim potius probans; ſortilegium verò, non niſi remotiſſimè.

28. Quidam ſagas volunt dignoſcere ex eradicatione chriſmatis in fronte; alij ex ſtigmate impreſſo: ſed vtrumq; meritò improbat Binsfeldius; *c* nam quoad eradicationem illã, ridiculum hoc eſt. chriſma enim nihil viſibile vel ſenſibile relinquit in vertice vncti. quoad ſtigma non omnibus illud inu- rit, ſed ijs tantum quibus diffidit eos conſtantes fore, vt iam alij obſerua- runt; *d* præcipuis nõ inurit: aliquan- do etiam delet cum capti ſunt; & quã- do non delet, id relinquit; vt hanc ſu- perſtitionem iudicũ foueat, & ſic nõ- nunquam innocentes plectantur. nec enim facilè verum ſignum dignoſcas à macula, vel næuo, vel clauo, vel im- petigine naturali. tum quia non eadẽ eſt forma ſigni: aliquando eſt ſimile le- poris veſtigio, aliquando bufonis pe- di, aliquando araneæ. vel catello, vel gliri, tum quia non idem locus, in vi- rorum enim corpore ſæpe viſitur ſub palpebris, ſub labijs, ſub axillis in hu- meris, in ſede ima: feminis, etiam, in mammis, vel muliebribus locis. tum etiam quia non omnium ſtigma eſt in- ſenſibile, vt docet experientia. Etſi aduertant ſe pungi, fingere dolorem poſſent, etiam quẽ non ſentiant. Qua- mobrem Michaelius *Pneumalog. ſchol. 5.* monet Iudices cum acu vel pugiũcu- lo iubent ſtigma pungi, id tam cautè fieri debere, vt ſtriges non aduertant. ſolere enim illas, cum aduertere, finge- re, ſe vehementer ſtimulatione hac cruciari. Plerumquè etiam alijs ex cauſis ſunt cicatricoſæ. quia ſic in ſuos non rarò dæmon ſęuit, vt os totum la- cerum ac dilaniatũ relinquat, & per- petua inhæreant veſtigia, vt de Roſa Gerardina reſtatur Remigius *cap. 13.* Quamquam ex his ipſis cicatricibus aliud rurſus, ſed incertum naſcitur in- dicium.

29. Longè certius indicium eſt, ſe- quens; in Hallo villa Diœceſis Traie- ctenſis, fœmina quædam miſera, die quadam pedes ſuos pelui imponens, & extra illam retrorſum ſaltãs, ſic ait: hic ſalto de poteſtate Dei, in poteſtatẽ Diaboli: quam Diabolus mox rapiẽs, & in aera ſuſtollens, multis qui aderãt in villa, ſiue extra villam videntibus, vltra altitudines nemorum tranſtulit, ita vt vſq; in hodiernum diem nuſquã compareat. *ſic Cæſar. lib. 11. c. 60. & præ- cedenti capite* apertè indicauit hanc ma- gicis artibus inſtitiſſe. Sanè huiuſmo- di dictum factumuè, indicium vrgen- tiſſimum & proximum putarim. Hæc de indicijs. quædam addamus de de- nunciatione.

SECTIO V:

De denunciatione & teſtibus.

QVid operetur denũciatio ſiue te- ſtimonium complicis oſtenſum luculenter *Sect. 3.* Nunc tantum addenda breuiter quædam de denun- ciatione & teſtimonio aliorũ. qui te- neantur denunciare, & teſtari, iam vi- dimus. *Sect. ſuperiore.* Nunc addo praxi receptum; per regulam, qua leges di- cuntur ſpectare ea quæ frequẽtius con tingunt; vt quæ in hæreſis crimine te- ſtimonia probationesquè recipiũtur, eadem locum habeant in crimine La- miarum. ratio, quia Lamię ſemper ſu- ſpectæ ſunt de hæreſi, & rarò hæc ſu- ſpicio fallit. *e* ſemper enim earum facta ferè ſapiunt hęreſim manifeſtã.

2. Receptio teſtium debet ab ipſiſ- met iudicibus ſeu inquiſitoribus fie- ri; nec eſt deleganda, niſi magna ex cauſa

a B[...]feld. [...]indi. 8.

b [...] 17.

c [...]14.

d [...]neus, Bo[...] Go- del[...]

e *Plura Ca- ſtro lib. 1. de iuſ. hæret. punit. c. 12. & Siman. in prax. tit. XI. Spreng. Silue. Spi- neus. Iaque rius et alij.*

a *Hodie contrarium in praxi ob tinere ſcio, uide Gail. lib.1.obſeru. 96.nu.10. bene poſt alios Simã. tit.35.nu. 7. ex quo deinceps ad demus & alia.*

b *c.quoniã frequenter §. ſunt & alij, ut lit. non conteſt.*

c *c.ult. de hæret. in 6. DD. in d. c. quoniam freq.& c.2. de teſt.*

d *ſic ſtatuit Innoc.6. ui de Direct. inquiſ. fol. 52.*

e *Simanc. ſup.nu.17*

f *gl.c.1.de teſt. cog. Rom.notab. 401. Iaſ.in l. ad egregias D. de iureiu. Aimon.conſil. 220.*

g *c.in fidei. & ibi DD. de hæret.in 6. Gõdiſal. de hæret. q. 13. Coraſ. li.5 miſcel. cap.20.*

h *Siman. bene ſupra nu.20.21. & ſeq.*

cauſa,& prudenti ac probo viro. *a* recipi poſſunt etiam ante litis conteſtationem, *b* & etiam ratificatio teſtimoniorum fieri poterit extra tempus prę́ſtitutum ad probandum, *c* ſi iuſta & ꝓbabilis aliqua cauſa id exegerit; ſemper autem erit ratihabitio teſtium adhibenda, etiam ſi reus ſe habere illos pro ratificatis profiteretur. Publicatio quoq; teſtimoniorum reo præbenda eſt, vt contra queat excipere; nomina teſtium verò non ſunt in hoc crimine ſimul publicanda, quia periculum ferè euidens hinc imminet varijs ex cauſis teſti, & negotia fidei ſic retardarentur,metu perculſis teſtib. *d* conſultum tamen, vt (quod fit in Hiſpania) iudices diligenter exquirant à reo,num quos habeat inimicos, & teſtes ſuſpectos in genere, quibus credi nollet,& quare? confrontatione ergo teſtium & rei in hac materia nõ vtendum, niſi magna ex cauſa, & omni periculo ceſſante; *e* vt ceſſat quando complices depoſuerũt. Et poſſunt teſtes ſuper ijſdem articulis etiam prorſus contrarijs, facta iam publicatione,audiri. *poſt multos Siman, ſupra nu.3.*

3. Poſſunt in hac cauſa à iudicibus, maximè Eccleſiaſticis(vt ſunt inquiſitores) quælibet perſonæ egregiæ, etiã quilibet conſanguinei, compelli vt ſe corã ipſis ſiſtant,& teſtimoniũ perhibeant, quod fidei fauore receptum. *f* Vt autem in hoc crimine illuſtres coguntur, ſic etiam infames aliàs perſonæ, vt complices (de quibus actum) excommunicati, & ſimiles; nõ vt plena eis fides,ſicut alijs nõ famoſis, ſed quanta prudenti iudici videbitur, circumſtantijs conſideratis, præbeatur. *g* Valet etiam teſtimonium auriti teſtis, qui ſe ex ipſomet reo dicit audiuiſſe, *h* non qui ex alijs. ſic intelligendus D. Chryſoſtom. *homil.30.in Geneſ.* cùm negat ex auditu iudicandum. nec exceptio in hac cauſa contra teſtes admittitur, niſi quæ teſtem penitus refellat, vt capitalis inimicitia,coniuratio,ſubornatio: ceteræ tantùm eleuant fidẽ, non tollunt. Sed iſti teſtes inhabiles, infames, & non integri, tum demum admittẽdi,quãdo alij haberi nequeũt, vt in crimine iſto ex natura rei & act⁹ vt plurimùm contingit. *i* Coactio autem illa fieri poteſt, non per incarcerationem (etſi quidam iudices hoc perperam faciant,) ſed exacto iureiurando ſe teſtimonium dicturos; itẽ per excommunicationem; denique indicta mulcta, & captis pignoribus *l.ſi quando C.de teſtibus c.1.2.& ult. de teſtibus cog.Fran.Viuius in cõm. opiñ.verbo teſtis citatus*. Et cogi poteſt etiam qui iurauit ſe nõ reuelaturum. *c.intimauit. de teſtib. & d.c.ult.Viuius lib.2.uerb.confeſſionem.*

i *poſt ... rim. Gabr. comm ... rub. d... cõcl. optim... quent... Binſ... confe... leſ. edit. 320.*

4. Quantumuis multiplicentur depoſitiones perſonarum infamium & complicum,non eſt procedendum iudici ex his ſolis ad condemnationem; ſcio cõtrarium communiùs teneri & in praxi obtinere; k ſaltem,vt pœna puniatur extraordinaria. argumentũ eorum eſt,non lex aliqua aut ratio vrgens,ſed generale brocardicũ; ex multiplicatis indicijs debilibus reſultare indicia indubitata. Sed hoc argumentum valdè debile eſt, nec in rigore verum. nunquam enim quæ natura ſua ſunt dubia, poſſunt rem facere indubitatam; ſicut nec multa venialia peccata vnũ mortale; nec multa ægra vnũ ſanum, nec multa non alba vnũ albũ, nec multa tepida vnum calidum &c. quando res non ſunt ſubordinatæ ad vnum finem natura ſua, ſicut vna depoſitio natura ſua non ſubordinatur alteri. Deinde totum illud,nihil fundamenti habet, niſi præſumptionem. Præterea quis neget: quamuis rarum id ſit,fieri tamen nonnunquam poſſe, vt vno caſu plura concurrant indicia ad crimen non verum,quàm ad verũ? Eſto ſit probatio criminis admodum laborioſa. progrediatur hoc ergo ad torturam: ſi ad necem inſontis extendis; nõne durus & ſæuus meritò dicare? ſit crimen atrox natura: quid tum, ſi reuera non commiſit? ſic aliqui noxij elabẽtur. præſtat decem elabi, quã vnum innoxium cõdemnari: ſi tortus fuit innoxius, poteſt ei ſolatij aliquid impendi: ſi damnatus & necatus, qđ tu mortuo præbeas cataplaſma? Denique ratum illud & receptũ,etſi ad torquẽdum minora probationum admi-

k *uid... feld. fusè ... tem ... 2.cõc... 356. de A... meſ.t... 12.n... Aym... ſil.1... cian. 18. Lud. deciſ. 17. uide ſect. L.ubi quib. renti... leant turan...*

nicula ſufficiant ; ad damnandum neceſſaria eſſe luce meridiana clariora. nonne hoc illi ipſi fatentur DD. quibus Bodinus & alij contra ſentientes ſententiam ſuam confirmant? *Marſil. pract.crim. §.diligenter. num. 3. Chaſſaneus ſup.Conſul. Burg.rub.* 1.§.5.*nu.*123. *Ant. Gabriel. d.concl.* 7. *nume.* 7. *Iul.Clar.quaſt.* 21. *nume.* 9. *vbi hoc confirmat arreſtis Burdegalenſ. & Pariſienſib. Blanch. de indictio. nume.*384. *Monticella reg. crim.*4.*nume*:6. *Oſaſcus conſ.* 65.*lib.*1. *Farinacius quaſt.* 43. *nu.*39. 62. *&* 73. Quos omnino hac in re puto iudici ſequendos.

5. Si teſtes iſti complices, poſtquam aliquem, in tortura & concurrentibus ceteris neceſſarijs, denunciarunt, & confeſſionē denominationemq; hanc ratam habuerunt, & confirmarunt ad bancum, vt oportet, & ante ſententiam: poſtea poſt ſententiam, in loco ſupplicij, morte inſtante, innocētiam denominatorum à ſe proteſtati iudici populoquè fuerint; vel ipſis denunciatis corā omnibus dixerint, ſe illos habere pro probis & inculpatis: ſententia receptior eſt, iudici parùm curandam eſſe huiuſmodi palinodiam. tum quia raro ſub mortem æquè ſibi mente conſtant, vt ante illud tēpus, quando confeſſio ratificatur. tum quia ſolent importunitate eorum qui denunciati fuere, vel admonentium de animæ ſalute, vehementer rei ſollicitari, & perturbari in extremo illo vitæ pūcto. tum quia hæc recantatio non eſt facta adhibitis ſolēnitatibus, quę adfuere primæ confeſſioni, ideò præualet prior. tum quia iſta eſt extraiudicialis, prior iudicialis. Confeſſio quidem nō perſeuerans habetur pro nulla; ſed demum, quando reuocatur ante ſententiam latam, non poſtea. Moriēs præſumitur memor ſalutis; quādo eſt animo imperturbato, & ſibi benè pręſens: nec tamen omnes morituri, maximè ſortiarij, ſunt Sancti. quare hæc præſumptio leuior eſt, quàm qua nititur prior confeſſio. his argumentis hoc tenuere nunnulli. *a* qui verò in terminis cōtrarium ſcripſerit ſcio nullum. Confirmant, qui docent rectiſſimè, dictum morientis non eſſe idoneum teſtimonium, vt alius torturæ ſubijciatur, nec in homicidio; *b* nec in iudice dicente ſe tuliſſe falſam ſententiam, *c* nec in furti crimine; *d* nec in alijs vllis, *e* ex communi & in praxi recepta ſententia; Cauendum ergo iudici, ne poſt denominationem factam, & lata iam ſententia vnquā permittat partes ad reum accedere: hoc enim ad nihil vtile fuerit, niſi vt reum moleſtent. fruſtra quidem, ſi is non reuocet: ſi reuocet, damnoſum id futurum, quia gignitur præiudicium non exiguum iudicio, quod Sacroſanctum & indubitatū eſſe deceret; & ipſi quoque reo, qui falſum dixiſſe, vel falſitati conſenſiſſe ſeſe in iudicio, vbi veritas dicenda, fatetur.

a *delm. l.39.nu.25 nsfel. ſup l.309*

b *l. ſi quis in graui §. ſi quis mories ad Syll.*

c *Bart. & al.add.§. ſi quis moriēs.*

d *Hippol. Marſ. in pra.§.reſtat in princ.*

e *Ant.Gomeſ. ſup. c.* 13. *nu.* 17. *Iul. Clar. d. q.*21.*n.*17.

6. Quando malefici iſti complices ſuos produnt, & poſtea ex interuallo variant; idem ſeruandum, quod in cauſa hæreſis ſolet ſeruari. eſt enim eadem ratio huius criminis, & eadem praxis. *f* In hæreſi res non eſt certa. nam ſunt qui cenſeant ſtandum illi teſtimonio quo hæreſis reuelatur; & ideò ſi primo teſtimonio hæreſis reuelatur, ſtandum primo; ſi poſteriore reuelatur, ſtandum poſteriori; etiamſi alterum iuramento foret confirmatū. *g* ratio eſt, fauor fidei & religionis; qui vt facit, ne hoc crimen in perniciem Chriſtianæ religionis maneat occultum; etiam facit, vt in dubio quis præſumatur hæreticus quantum ad condemnationem pœnitentiæ in foro Eccleſiæ imponendæ, pro vtilitate animæ. *h*

f *docui ſup. init. ſectionis huius et vult Binsf. d. memb.* 2. *fol.* 315.

g *ex tex. et gl. in c.accuſatus §. licet. de hær. in 6. Felin. in c. cum in tua. col.* 2. *de teſt. Cou. lib.* 2. *uar. reſ. c.*13. *Repert. inquiſitor. uerbo, teſtes Menoch. de arb. caſu.* 108. *quos refert. & ſeq. Binsfel fol.* 314.

In primis obſeruo forum Eccleſiæ duplex eſſe, vnum publicum, vt eſt inquiſitorum: aliud priuatum & ſecretum, vt eſt pęnitentiariorum ſeu confeſſorum. quoad ſecundum facilè ādmiſerim hanc ſententiam tot DD. nullum enim hæc præſumptio damnum, immò & commodum adfert pęnitenti. Quoad prius forum; quia res eſt maximi præiudicij, & ſolent inquiſitores vel brachio ſæculari tradere, vel alia etiam corporis afflictiua pœna, cum publica ignominia, reum afficere; valdè hæſitare me fateor. Sanè nec Iac. Simancas Epiſc. Pacenſis, & po-

h *poſt glo. & Ioan. de Imola Squillacenſis de fide Cathol. c.*34. *Ioſeph. Maſc. de probat. lib.* 1. *cōc.*495. *n.* 8. *qui citat plurimos.*

ſtea Zemorēſis, hoc ſimpliciter admittit, cuius hæc ſunt verba, de hac teſtimonij correctione loquentis; *a nec audiendi ſunt, qui putant eo dumtaxat caſu id accipiendum eſſe, cum poſterius teſtimoniũ* (ſcilicet; reuelans, quando primum nõ reuelabat) *eſt contra reum in fauorem fidei. Nam licet eam ſpeciem lex expreſſerit, mens tamẽ legislatoris aliud proculdubiò uult, æqualitas enim iuſtitiæ ſeruanda eſt inter accuſatorem & reum. quinetiam reis fauorabiliores eſſe debemus; & ad abſoluendum, quam ad condemnandum proniores. b* Quid ergo dicemus? Vtique cenſeo ſi vtrumquè teſtimonium confirmetur iudiciali iureiurãdo, & aquè probabilibꝰ nitatur coniecturis ac rationibus, priori potius ſtandum, ſiue reuelet, ſiue nõ. Nã fauor fidei ad tam magnum præiudicium rei porrigi non debet. Si vtrumque confirmatum ſit iureiurando, ſed vnum iudiciali, alterum ſpontaneo & extraiudiciali, ſtandum illi quod iudiciali nititur. Et quia prius ſemper coram iudice ſolemniter perhibetur, poſterius vel rarò vel nunquam; ſemper tum ſtandum erit priori. accedit quod quando iurat in poſteriore, eo ipſo iã declarat ſe periurum, qui prius falſum iurauit. priore quoque teſtimonio iã ius quæſitum, quod idem teſtis non poteſt auferre: poſterius denique ſemp laborat ſuſpicione ſubornationis, vt teſte Simanca Demoſthenes Lampidi obiecit. *c* Vno tantùm caſu puto ſtandum poſteriori, ſiue iuratum ſit, ſiue non; quando apparet manifeſtis indicijs teſtem non leuitate aut odio, non prece aut precio, ſed iuſta omnino ex cauſa teſtimoniũ correxiſſe. *d* Quod verò idem Simancas putat maiorem præſumptionem adhuc fore pro teſtimonio poſteriore; ſi reus moriẽs illud pro exoneratione ſuę cõſcientię perhibuerit; quia tũc nemo præſumitur peierare vel ſalutis ſuæ immemor eſſe, *ex D. Chryſ. hom. 5. in 2. ad Timoth. Roman. Igneo & Marſ.* id iam ſupra docui non procedere, quãdo ijs quę iurauit, contradicit poſt ſententiam latam; in tali enim hæc præſumptio ceſſat.

a *d. ca. 36. nu. 4.*

b *d. c. accuſatus §. lilet l. abſentẽ de pœnis l. Arian. de act. & oblig. l. fauorabiliores de reg. iur.*

c *orat. contra Phormionem.*

d *ſic ex d. §. licet, & Couar. ſup. & Curtio Sen. conſil. 69. Simãc. nu 3. & 5.*

SECTIO VI.

De ijs quæ loco accuſationis eſſe ſolent in hoc crimine, & de accuſatione ipſa.

ACcuſatio quæ aliquando ſequitur incarcerationem, aliquando p ę-cedit, ſolemnior eſt, quam *denunciatio*; eſt enim maleficij alicuius apud iudicem, & vindictam publicam ſolemniter facta delatio: ſed in praxi *querela* ſucceſſit in locum accuſationis. quare vbi iudex non poteſt procedere ex officio contra delinquentẽ nemine querelam proponente (quod in non multis locis eſt. in pleriſque enim poteſt iudex ex officio in quocunque delicto procedere, & ideo in pleriſque locis *inquiſitio* ſucceſſit in locum accuſationis) *e* ibi contra querelam omnia poſ ſunt obijci, *f* quæ contra accuſationem.

Quoad perſonam, in hoc crimine admittuntur omnes aliàs inhabiles, quia eſt crimen exceptum, vt communiter omnes fatentur, *g* & ideo in hoc crimine laicus poterit accuſare clericum: admittitur etiam minor viginti annis, etiam ſi ſuam vel ſuorum non proſequatur iniuriam; admittitur mulier, admittũtur infames & criminoſi, & etiam ſocius criminis, etiam excommunicati, excommunicatione maiori: ſoli repelluntur ab accuſando inimici capitales. Quod receptum de capitali inimico, quia eſt impedimentum iuris naturalis. *h* Quoad excommunicatos excõmunicatione maiori; licet illi actores eſſe non poſſint, nec illis poſſit ius dici; & videantur illos excludere Clarus *q. 14. num. 16.* & Farinac. *ſupra num. 32.* verius tamen eſt eos non excludi in hoc crimine, ſicut nec in hæreſi, vt fatetur ipſe Farinac. *nu. 56.* vbi præter inimicum dicit nullum inhabilem in exceptis criminibus excludi. nec puto hoc Clarum voluiſſe negare. Quo pacto enim complices admittantur, qui ferè omnes ſunt excommunicati? Ad rationem contrariã reſpondeo, non ipſis ius dici tunc, ſed Deo; cuius directè cauſa agitur, quando fides defenditur.

e *Farinac. quæſt. 2. in princ.*

f *Farinac. ſup. n. 6*

g *Farinac. à nu. 2. & ſeqq. q. 14*

h *Farinac. rin. n. 40 & Cl. nu 17. d. 14*

2. De-

2. Debet accuſator crimen iudici proponere cum indicijs & argumentis ſuſpicionum, & idoneè cauere de damno reſarciendo, ſi ſuccumbat, & incarcerari. *a* Calumniator tenetur ad damna, expenſas, & intereſſe calũniati, *b* & iure communi ac conſtitutione Pij V. ad pœnam talionis; pleriſque in locis ex iure cõſuetudinario, pœna arbitraria, pecuniaria, vel corporali. *vide Farinac d.q.16.*

SECTIO VII.

De apprehenſione, & carcere.

QVamuis nemini liceat auctoritate ſua maleficos occidere, licet tamẽ cuique in manifeſto crimine deprehenſos comprehendere, & iudici offerre; *ut explicanda l.vlt.C.de malef.iux. Binsfeld.* nam ſi lex illa, generaliter accipiatur, eſſet rixarum ſeminarium. quia maleficus meritò ſe defenderet. & aperiretur occaſio petulantibus innoxios comprehendendi, addo prætérea requiri, vt vel ſortilegus ſit fugitiuus, vel deſit copia iudicis, vel bellum fuerit indictum talibus, vt de hęreticis contra Goffredum & Alberic. docet Simancas. *c* vel etiam niſi maleficus ille ſit bannitus: alias qui non hâbens merum imperium *d* & non exiſtens in maiori magiſtratu *e* caperet & incarceraret, iniuſtè faceret. Poteſt autem capi quouis loco, & tempore, & cuiuis carceri includi: quia exutus eſt omni priuilegio, neque illa procedũt in criminibus atrociſſimis. quare etiã poſſunt detineri in compedibus, manicis, cippis. *f* poſſunt pro pœna teneri in carcere obſcuro & tetro, in quo intra paucos dies moriantur; ſed hoc intellige poſtquam crimen conſeſſi, vel cõuicti, & damnati, de crimine mortem merente. *g* Capi tamen non poterunt niſi præceſſerit informatio aliqua, poſt indicia legitima; ex æquiore ſententia: *h* immo Simancas vult in crimine hæreſis neminem capi, niſi iudices compererint pluſquã ſemiplenis probationibus reos vrgeri. *i* ratio, quia ſola etiam captura in crimine hæreſis vehementer infamat. verùm hæc ſententia, nec ſatis fundata eſt, nec ſatis tuta reip. quam priuatim miſericors in reos, tã publicè noxia & in commune vergens periculũ. Nam ſemiplenæ probationes omniũ iudicio ad quęſtionem etiam in criminibus minus reip. noxijs ſufficiunt. Deinde quo crimen eſt atrocius, & in commune pernicioſius, hoc leuiorib. iudex indicijs fretus poteſt ad capiendum procedere.

Sed & perſonarum habenda eſt ratio, vt facilius procedatur contra vilẽ, & pauperem, & plebeium, quàm contra nobilem, bonæ famæ, & locupletẽ. Fortè opinionũ diuerſitas quam Pacẽſis Epiſcopus hac in re inueniebat, in præceps eum egit. nam ſi octo enumeratis à Farinacio, k addas aliam Gomeſij *l* & commemoratam Simancæ, iam decem numerabis. Illis prætermiſſis, *primùm ſtatuo* iudici de delicto commiſſo conſtare debere, vt vult Gomeſius; ſed id intelligo, quando de actu extrinſeco & damno dato agitur. *deinde ſtatuo* iudicis arbitrio permitti, quando ſine, vel cum quibus indicijs, capere reum debeat: *m* veruntamen eum oportere legibus, ratione, & ęquitate hoc ſuum arbitrium moderari, conſiderata criminis, & perſonarum qualitate. quare ad ſimplicem querelam ſiue delationem nũquam ſim auctor, vt ad capturam, ne vilium quidẽ perſonarum, ſe iudex accingat; niſi delator ſummariè probet reum eſſe ſuſpectum de fuga, & idoneè caueat per fideiuſſores; aut, ſi pſona ſit locuples, ſe ſuaque obliget, pro refuſione impẽſarum, damnorum, & intereſſe, caſu quo querelam ſuam non probaret. his enim concurrentibus Caſtren. Bald. & aliorum veterum *n* ſententia recipi poterit, aliàs certè nimis rigida. Poterit eodem modo iudex procedere, quando ad delationem accedit nominatio ſeu indicium ab ipſo infirmo periculosè laborante, (verbi gratia, defertur ad iudicem à medicis, Petrum eſſe maleficio læſum; iudex ex officio mittit Notarium ad Petrum, qui interroget, quem putat auctorẽ maleficij,

k *d. q 27. a nu. 114.*

l *d. to. 3. c. 8. u. 1.*

m *arg. l. 1. D. de cuſt. reo. Clarus q. 28. nu. 2. Kirchou. Cẽtur. 4. concl. 30. Bonaco. in comm. op. & alij.*

n *uide Farinac. ſupra nume. 115. 120. 128.*

Petrus

Petrus nominat Ioannē; qui iam delatus fuerat ab alio.) ratio praxis eſt, quia talis infirmus adhuc ſenſibus & iudicio integer, animo imperturbato, præſumitur meritò ſalutis ſuæ memor, & huiuſmodi infirmitas habetur pro quadam ſpecie torturæ, *a* ideo iſte torto comparatur: nec dici poteſt ſpontaneus delator, neque hic locum habent alia illa impedimenta, quæ recenſuimus contra nominationem ſortiarij in vltimo ſupplicio deponentis. Optarem tamen hoc caſu hanc nominationem infirmi nudam non eſſe, ſed ornatam cauſis opinionis ſiue ſuſpicionis, cur illum credat auctorem.

a *Crauet. Roland. Maſcard. et alij apud Farinac. n. 129.*

Porrò ad ſolam informationem extraiudicialem in ſcripta nō redactam, ſiue quæ non ſit in actis & apud acta, quicquid nonnulli cenſuerint, non arbitror capere licere: niſi duæ ſaltem à Claro *b* requiſitæ conditiones cōcurrāt, ſcilicet vt delictū ſit enorme (quale eſt crimen maleficorum) & periculum ſit, ne reus aufugiat, interea dum informationes in actis recipiuntur: quod periculum cum ſemper ferè ſit in maleficis, quæ vt plurimum ſunt viles perſonę, procliues in fugā; vix accidit vt iudici nō liceat poſt nudā huiuſmodi extraiudicialem informationē, vel poſt querelam, qualem diximus, incarcerare. Proſper Farinacius *c* addit tertiam conditionem, vt iudex ſecurus ſit, quod poſt captum reum venient teſtes depoſituri: ſed cùm Salyc. Claro, & Cauenſe, quos ille citat, puto priores duas ſufficere. Illud optime idem Proſper admonuit, *maleface-re iudices illos, qui lucri cauſa multos penes ſe habent exploratores, & ad ſimplicem unius illorum relationem reos in carcerem compingunt. hæc enim practica damnabilis eſt* (inquit) *nec in iudicijs per principes toleranda.*

b *q. 28. nu. 2. infr.*

c *ſup. nu. 131.*

Quoad perſonas nobiles, & honeſtiores genere vel dignitate; etiam coniuges reſpectu maritorum, eas ſub fideiuſſoria, imò & iuratoria cautione relaxandas cenſuit Godelman. *d* & multos citauit: ſed in primis illi Dd. non loquuntur in terminis & expreſſe de noſtro crimine. Deinde nec in genere, quando venit infligenda pęna mortis, id verum eſt in alijs criminibus, ſi rei aliàs ex carcere fugerint, vel ſi delictū ſit notorium, vel in flagranti crimine ſint reperti, vel ad torturam iam adiudicati. Præterea requiritur, vt iudex reum reperiat innocentem, vel ſaltem valdè dubitet, & vtroq; caſu cautio illa non admittitur, niſi finito proceſſu & completo. Deniq; certum eſt non cogi iudicem dimittere, ſed hoc totum, ab eius arbitrio, prudenter perpenſis circumſtātijs omnibus, dependere, *e* nec facilis eſſe debet in noſtro crimine; quod, ſicut hæreſis, omni priuilegio & dignitate reū penitus ſpoliat. Nunquam ſanè dimitterem ſub iuratoria cautione tantùm (quomodo qui Deo periuri, mihi iuſiurandum ſeruent?) ſub fideiuſſoria verò; non niſi vrgentibus grauiſſimis cauſſis, & quando fideiuſſores ſe vt cuſtodes obligarent, quo caſu multò melius proſpicitur reip: quàm ſi vt fideiuſſores tantum; quæ cautela à Soare accepta placuit Menochio eam explicanti. *f*

d *ſup. n. 14*

e *Vi... Fa... rin. ... ne pr... q. 33 ... 34.*

Capi ſortiarios ſeu maleficos etiam in Eccleſia poſſe, puto ex multiplici capite, tum quia crimen eſt atrociſſimum; tum quia ſunt ſacrilegi, tū quia blaſphemi, tum quia venefici & homicidæ deliberati & proditorij, tum quia ſunt vt plurimū hæretici & apoſtatæ; nam nullis iſtorum ſuffragatur immunitas loci ſacri, ne ibi quidē vbi viget: *g* & in caſu quo non valet immunitas, volunt multi etiam non requiſito Epiſcopo reum extrahi per iudicem ſæcularem poſſe: alij tamen volunt ab Epiſcopo veniam peti. prior opinio de iure verior et receptior erat ante bullam Gregorij XIIII. optimi & laudatiſſimi Pontificis; qua expreſſe cautum, *ne liceat ſæcularibus iudicibus, ſine Epiſcopi licentia aliquem ex Eccleſia extrahere, ēt in caſu aliàs permiſſo; niſi ſi fortè Epiſcopus talem licentiam dare recuſauerit: & tūc reos ſic extractos debere ad carceres Eccleſiaſticos conduci, vt illic detineantur, donec per Epiſcopum, vel ab eo deputatum, cognitū fuerit, an crimen ſit tale, ut gaudere non debeant immunitate Eccleſiaſtica.* Vbi tamen hæc bulla non obligaret, ibi poſſet ex-

f *D... caſ. ... nu. ...*

g *V... rin. ... beni...*

trahi

trahi caſu dicto; ſed modeſtè & cauē do tumultum & offenſionem perſonarum Eccleſiaſticarum, & dummodo poſtea comperto quod nō debuerint extrahi, ſtatim Eccleſiæ reſtituātur: *a* & in ijſdem locis, valebit ius præuentionis in eo, vt ſi reus nondū ſit extractus, ad Eccleſiaſticum iudicem; ſi iam ſi extractus, ad ſæcularem pertineat iudicare, num immunitate gaudere debuerit, nec nè. *b*

Indebitè carcerati malefici, etiam ſi carcerem effregerint, propter talē fugam nec puniendi erunt, neq; pro confeſſis habendi, neq; ad carcerē redire tenentur, etiam ſi redire iurauerint: *c* neq; tenebuntur ad pœnam conuentionalem ipſi vel fideiuſſores, ſi quos dederunt: *d* neque ad torturā propter huiuſmodi fugā rapi poſſunt (vt poſſent ſi carcer fuiſſet iuſt⁹) etiam ſi animo non reuertendi fugiſſent. *e* Sed an in foro cōſciētiæ peccet fugiens ex iuſto carcere, quæſtio eſt difficilis, neq; hic tractanda. Peccare cenſet Farinac. n. 90. cū Couar. *f* ſed non peccare cenſuit Maior, & Feli. cū antiquis aliquot Canoniſtis, & ex recentiorib. Lopezius *Inſtruct. c. 66.* immò & teneri fugere, ſi tutò poſſit, voluit *Victor. relect. de homic.* Breuiter nihil hic peculiare eſt, quoad ſortiarias, ideò de hac quæſtione in genere tā pro ſortiarijs quā reliquis; ſi vis, lege *Couarr. ſup. Sot. ad 2. 2. q. 69. a 4. Nauarr. Manual. c. 25. Victor. d. relect. Lopez. d. c. 66. Binsf. in Enchirid. & Brunor. ſup.*

a ...uar. li. ...r. reſol. 20. n. ...a. q. 30. ...). poſt. ...lonem ...Boer. ...ig. & a ...li ... b ...ulpell. ...30. n. ...ri. ſup. ... c poſt Ro... ...Min- ... & Co- ...1. var. ...c. 2. n. ...& 11. ...m no- ...rben. ...d rinac. ...n. 70. e ...rinac. ...5. f ...1. var. ...n. 8. ... & ...r. à ...qq. le ...30. n.

In ipſa captiuitate quędam ſunt iudici obſeruāda. primò, vt ſtatim perquirantur omnes areæ & anguli domus accuratè; num inueniantur pixides, vnguenta, puluéres, & alia inſtrumenta maleficiorū; neque rei permittī debent iterum ingredi domūm, ne capiant taciturnitatis medicamenta. *Sic Petr. Gregor. lib. 13. de repub. cap. 30.* ſuperſtitioſum autem eſt, quod quidam addunt, curandum lictoribus, vt ſublimes de domo tollantur, ne, antequam in carcerem detrudantur, terrā contingant. credo verentur iſti, ne ſint de genere Antæi Libyci, cui con tacta terra vires de nouo ſufficiebat, iuxta fabulas. Tale etiā illud, detrahere omnē illis veſtē, & induere eas ſola quadā interula; quæ vno die neta, texta & confuta: ſuperſtitoſum non foret, ſed vtile eas omnibus ſuis veſtibus ſpoliare, & alijs veſtire, ea gratia, ne quid lateret in veſtibus maleficij. Sanè hæ diligenter excutiēdæ & ſcrutandæ. Valdè ēt mihi ſuſpectū, quod quidam graues auctores *g* ſcribunt; admonēdos iudices ne patiantur ſe à maleficis tangi ſuper nudam iūcturā manuūm & brachiorum. cur quæſo? ſi ne veneno inficiant, certè poſſunt etiam infici alijs corporis partibus tactis. ne faſcinēt? deme venenum, & partiū iſtarum nulla erit faſcinatio. ſimile eſt quod addunt ijdem, producendas ante iudicem maleficas tergo aduerſas. quia putāt, ſi iudices ante alios, maleficæ aduenientes adſpexerint, eos faſcinari viſu, & fieri mitiores ac faciliores ad abſoluendum. nō ne hæ ſunt næniæ pueriles? quid virium habet aſpectus maleficæ, eò ꝙ primo vel ſecūdo loco iudicem vidērit? Deinde quomodo hæc cohærent? maleficæ cognitioni iudicū addictæ, ſtatim vim maleficiorum amittunt, quod ijdem aſſerunt auctores; & faſcināt nihilominus modis pdictis. an, quod faſcināt ante cæptam cognitionē poſt captiuitatē, poſt cæptā verò cognitionē nō amplius? oſtēdāt diuerſitatis huius cauſam, ſi nos credere ſibi poſtulant. Deinde cōmunior eſt rumor, ſtatim atque incarceratæ ſunt nocere eas ampliùs non poſſe. Nec defuere qui ſollicitè cauſam quærentes, tādē duas reddidere homines non Catholici. *h* Primam quòd cōmodè illic venena ſua habere nō poſſint. quaſi verò Diabolus ea nequeat adferre: & nequeāt illa ab eo accipere niſi per manū commentarienſis, vt illi falſò ſupponunt. Secundā, quòd liberè cū ſuo magiſtello cōmunicare non audent; & maximè metuunt, ne à iudice colloquētes deprehendātur. quaſi neſciant nocturni tēporis multum ſibi ad hoc ſupereſſe, & nequeāt occultè dæmonem, etiam alijs præ-

g *Sprēg. in malleo p. 3. quæſ. 15. & Grego. ſupra nu. 4.*

h *Danæus de Sortiar. ca. 4. Godel. d. c. 4. lib. 3. nu. 17.*

ſentibus alloqui. ſurdaſter credo Satan eſt, & eget clamoribus. Refellũtur hi ipſa experientia. nam conſtat à Satanâ illas vehementer ſæpe in carceribus affligi; (vt de nonnullis teſtatus Remigius lib. 1.c. 13.) conſtat etiam in ipſo carcere aliquando illi commiſceri, & poſſe grandine agros lædere: cumque hæc damna inferant per ipſum dæmonem; ſolo nutu poſſent illi ſignificare, & ipſe, illis vinctis, id exſequi per ſeſe. Anno CIↃ. IↃ. XCVII. cùm Stabuletum proficiſcerentur, Leodio Quæſitores, Oranus, & alij, in viâ planâ ſubitò currus deiectus fuit, & mirificè per medium confractus, omnibus tamen illæſis. pedibus ergò, quibus equi non aderant, reliquum iter confecerunt. cùm Stabuleti in carcere inuiſiſſent Ioan. illum del Vaulx, cuiꝰ cauſâ eo profecti fuerant; is ſtatim illis, benè (ait) in via expalluiſtis; nec ſatis vobis omnia proſperè ſucceſſerunt. Et diſſimulantibus illis, caſum narrauit, addiditq; ſe id à ſuo dæmone accepiſſe. damnũ tamen ab alio quodã dæmone illatũ, iniuſſu ſuo: voluiſſe dæmonem ampliùs nocere; ſed non licuiſſe. Hinc cauſam habetis. poſſe per dæmonem nocere, ſi Deus permittat: rarò Deum permittere, ne iuſtitiæ executio in maleficos impediatur. *Plura videte ſup. lib. 3. p. 1. q. 3.*

Exemplũ vide inf. li. 5. ſect. 10. in fine.

Vtilior ergo eſt monitio, ne iudices illos diu detineant in carceribus, ſed vel ſontes velox pœna cõſumat, vel innoxij reperti liberẽtur maturiꝰ: a & vt obſeruentur, ne qua ſecùm ferant, vel ne qua inferãt alij, quibus ſibi necẽ queant inferre: & eadẽ de cauſa, ne diu ſolæ permittãtur eſſe. nihil enim Diabolus diligẽtiꝰ conatur, quã ad mortis conſilium illas inducere. b Sed cur eas carceribus nõ eripit? Grilland. *quæſt. 9.* ſcribit quoſdã iudices ſępè expertos an ſolitã inunctione Magi capti per dæmonẽ efferrentur, & nullũ vnquã ſortilegia tum effectum ſortita. Vnde multos tenuiſſe, quod captę a demone eripi non poſſint: & rationes reddit duas. primã quia Diabolus mauult illas in profeſſione ſua ſtatim mori. 2. quia Deus nõ permittit dæmones exercere potẽtiã ſuã, ne id fiat in ſcandalũ ipſorũ iudicum, & Dei ignominiã. Nam videretur plus poſſe Diabolus in ſuis miniſtris ſtrigibus; quàm Deus in ſuis, qui ſunt Iudices. quæ ratio poſterior eſt D. Thom. Confirmatur, quia Pompeiopoli exiſtens Inquiſitor permiſit cuidam Malefico capto vt ſe inungeret, & licentiam dedit euolandi ſi poſſet, & ille ſtatim ſublatus fuit in aerem. Cùm Legione in Hiſpania degerem legi literas ad Doctorem quendã Canonicum datas; quibus hoc inter cetera narrabatur. Ergonè hoc tunc accidit quia ceſſabat ratio prædicta, nec dæmon poterat videri contra iudiciariam poteſtatẽ præualuiſſe? Suaderẽ tamen Iudicibus abſtinere ab huiuſmodi experientijs; in quibus plus eſt curioſitatis, quàm pietatis. Punitæ morte Iudicum curioſitatis ego alias ex Cumano exemplum dedi; quod idem ex Silueſtro Prierate Creſpet[a] narrauit *lib. 1. de odio Satanæ diſcur. 15.* Poſterior autem illa D. Thomæ ratio quanti ſit momenti dictum iam *lib. 3. p. 1. q. 5.*

a Auth. hodie de cuſtod. reorũ.

Nicol. Remig. lib. 3. dæmonolat. c. 6. 7. & 8.

SECTIO VIII.

De accuſatione & iudicio poſt incarceratione̅.

DE hac ſufficiunt iam à nobis dicta, *ſup. ſect. 6.* ſi quis plura volet, legat Proſ. Farin. *q. 12. & 16.* Clar. *§. fin. q. 12. cum mul. ſeq.*

SECTIO IX.

De Torturâ.

AD hanc iam diximus, quæ ſufficiant indicia? *ſup. ſect. 3. & ſect. 4.* Nũc videndum nobis qualis eſſe debeat? qñ iteranda? decernendauè? & q̃ hac in re ſuperſtitioſa ſint vitanda?

Quoad primũ, ſecũdumq; ſunt.n. valde cõmiſta, quæ de ijs dici poſsũt; ſcienda. Inprimis poterit iudex inſtituere interrogationes ad formulã illã

a Gril-

*.7.n.7. Grillando * traditam; *Quid illa profeſſio quam faciunt cũ dæmone, & quibus modo ac ordine ad illam accedant, & quibus ceri- monijs & ſolemnitatibus in ea vtantur? Ad quid ſe obligent dæmoni? ſub quà formà ver borũ fiat ipſa obligatio? quæ ſint ab eis ſeruã da & ad quæ teneantur? quæ præmia habeãt & quæ habere ſperent ab earum Principe Dæ mone? ex quibus rebus ſimplicibus vel mixtis componant vnguẽta, quibus liniant corpora ſua dum vadunt ad ludos? cum quibus etiã rebus faciant alia veneficia? quem ordinem teneant, quando acceſſuræ ſunt ad ludos præ dictos? ſitnè verũ quod vadant corporaliter, vel illa ſit illuſio ſiue viſio quædam in appa- rentia, in mente, & intellectu? caſu quo ac- cedunt corporaliter, an ambulent pedib. pro- prijs, vel aliter deferantur, & quomodo, & per quẽ? Itẽ quomodo & qualiter celebrent ſa crificia, offerãt preces & munera dæmoni? Itẽ quæ ſint illis in præcipua obſeruantia in dicta profeſſione;* & alia huiuſmodi quæ iudi ci ex prçcedẽti inquiſitione, vel denũ ciatione videbũtur exquirẽda: poſtea poterit interrogare de ſingulis, *num hæc, & quando, & cũ quibus, &c. fecerint?* in his vtile erit à leuioribus, quæ faci liùs cõfitentur, ad grauiora progredi, ideòq; vltimo demum loco de copula cum dæmone interrogare (*Sprenger. p. 3. mallei q. 14. & 15.*)

Abſtinẽdũ iudici tormentis, ſi poſ ſit abſtinẽdo veritas haberi, *quæſtio. n. res fragilis eſt, & periculoſa, & quæ ſæpè ve ritatem fallit*, *a* ſępè ſit vt *innocens pro incerto ſcelere certiſſimas luat pœnas.* *b* fre quenter tñ cogitur iudex quæſtionẽ adhibere, cùm *qui ſe negant crimine quo accuſantur teneri, torquentur, vt facinoris ueritas quæ indice uoce non promitur, dolore corporis exprimatur*, teſte B. Cipriano, *c* & eſt Theolog. ſententia cõmunis.

Torturæ modus iudicis arbitrio cõ mittitur, ſed debet illud moderari pru dẽtia & æquitate. primò, vt præcedãt indicia ſufficientia, de quibus egim⁹ *Sectione 1. 2.* vt cõſtet prius de corpore delicti, quod ibidẽ probauimus. 3. vt reo ſit data indiciorũ copia, & proceſ ſus cõtra ipſum iam formati, & tẽp⁹ ad ſe defendẽdũ ſufficiẽs, *d* 4. vt reus nec ſit cõfeſſus, nec cõuictus. 5. vt per interlocutoriã reum iã damnarit ad quæſtionem, expreſſis in ſentẽtia cau ſis cur; & reus non appellarit, aut fri uolè & calumnioſè appellarit. appel lationi enim non friuolæ aut calum- nioſæ deferendum eſt: adeò vt contra eam tortus & confeſſus nequeat con demnari. Si conſtet iudici friuolam vel calumnioſam eſſe, poteſt eã contẽ nere: poterit autẽ credere talem eſſe, quando in proceſſu erunt indicia legi tima ad torquẽdũ, quæ reus in termi no ſibi cõceſſo non ſufficiẽter expur- gauit. Si de hac re iudex dubitaret, oĩno deberet appellationi deferre, & à tortura ſuperſedere. 6. debet iu dex poſtquã reus cibũ vel potũ ſum- pſit, propter periculũ vomitus, vt mi nimum quinque vel ſex horis, à quæ ſtione abſtinere. 7. debet pro grauita te delicti, certitudine indiciorum, & qualitate perſonarum, etiam qualita tem & grauitatem tormentorum re- mittere vel acuere. Modos autem & gradus torturæ rectè proponit Fari- nacius *e* debet etiã iudex, licet iſtud delictum ſit atrociſſimum, eũ modũ & diuturnitatem quęſtionis in eo ſer uare, vt corpus rei maneat vel illæ- ſum, vel modicè læſum, ſaluum inno centiæ vel ſupplicio: illæſum dico, qđ ad carnis lacerationem, aut oſſiũ vel neruorum facturam. nam quoad diſcompaginationem, ſiue diſiunctio nem, iuncturarum & oſſium, non im moderatã, vix in tormentis ea poteſt euitari. Hic meritò cunctis ſequenda foret (extra tormẽtũ inſomniæ) Pau- li. III. bulla LVIII. *f* quæ vetat reum in torturà vltra horæ ſpaciũ de- tineri. Debet etiam iudex abſtinere nouis, & in ſua ꝓuincia inuſitatis tor quendi modis; Sed vtatur ſolitis in hoc crimine; vt tormẽto funis tenuio ris; & effuſione aquę frigidę integrũ appenſi, vel ẽt additis ad pedes põde- ribus, vel vt baculo inter pedes inſer to nequeat iungere; vel tormẽto vigi lię omniũ optimo & tutiſſimo qñ nõ additur ſimul mẽbrorũ extenſio. hoc optimè nobis deſcripſerũt Flamin. Cart. & Farin. *g* & eo potiſſimũ vten dum quoad mulieres, maximè hone- ſtiores, vt ſunt moniales, &c. hæc in

a 1. §. q̃- *i. D. de* *t. Ariſt.* *het. ad* *x. de q̃ſ.* *b* *D. Aug.* *19. de ci* *Dei.* *c* *Cipri. ad* *Demetrian.* *d* *Maior.* *d. 15.* *2. Silu.* *& alij,* *Inqui.* *de his &* *en. Vide* *p. Fari-* *q. 38.*

e *ſup. a. n. 34.*

f *habes in Bullario Magno p. 1.*

g *Cartar. lib. 4. prax. crim. c. 2. n. 7. & 8. Farinac. ſup. n. 71. & Mar. in l. 1. D. de quæſtion.*

inferenda quauis tortura.

Quoad iterationem quæſtionis, ſeruandum primò, ne vnquam etiam vrgentiſſimis indicijs ſuperuenientibus, reus torqueatur vltra tertiam vicem, etiamſi varius ſit in confeſſione: quod ſi ſemper conſtanter negauerit, non poſſet vltra duas vices torqueri, *a* licet contrarium ſeruetur in praxi, ſecũdò, non eſt repetenda eodem die quæſtio, ſed vnus ſaltem dies inter ſingulas eſt interijciendus, vt terror ille & dolor reſideat. *b* tertiò, nunquam eſt iteranda; niſi ſuperueniant indicia noua, & diuerſi generis, & prioribus euidentiora: & niſi reus ſit adeò fortis ac robuſtus, vt animo & corpore in priore tortura perdurauerit: item niſi priores torturæ nimis lenes & inſufficientes fuerint; quod dijudicare pendet a iudicis arbitrio. quartò, ſi reus in tormentis confeſſus, ſequenti die non vult ad bancum (quod aiunt) confeſſionem ſuam ratificare extra torturam, dicatque ſe dolore tormentorum falſa fuiſſe confeſſum, poterit abſque nouis indicijs de nouo ſubdi quæſtioni, vt perſeueret. Si tunc reus in ſecunda quæſtione pergit negare, primam confeſſionem expurgat, & eſt dimittendus, nec poterit tertio torqueri: *c* niſi tamen prima tortura fuiſſet inſufficiens & indicia valdè vrgerent, tunc ad tertiam poſſet deueniri. *d* Quod ſi in tertia adhuc negat, omnino dimittatur ſi in tertia ſicut prima iterum confitetur, & poſt torturam ratificet quæſtionem omnino eſt puniendus: ſi tertia in tortura iterum confitetur, ſed poſt torturam negat; non poterit quartò torqueri, ſed eſt abſoluendus. quia cuncta indicia priora purgauit, & vltimum iſtud ſolum ad quæſtionem non ſufficit, eſtque tandem finis aliquis quæſtionibus imponendus. *Sic Simanc. ſupra numer. 43. & alij illi ſupra citati. & præterea Boſſ. Blanc. Carrer. & Farinac. eos ſequens ſupra numer. 99. & 105. vide Marſil. in repetitione l. repeti. D. de quæſtion. Et quod tunc ſimpliciter & abſolutè ſit dimittendus liber, volunt Eymeri. in 3. p. director. & Pegna d. comm. 31. Ant. Gomez d. capitu. 13. numer. 28. ſoluens argumenta contraria. Damhaud. in prax. crimin. capitu. 40. & alij apud Binſfeld. l. 7. de maleſi C. quæſt. 1. conclu. 16.* Eſt que non illepidum quod narrat Marſil. habuiſſe ſe Mediolani quendam inſignem nebulonem; qui in tortura fatebatur, & in auditorio poſt torturam cuncta iterum negabat. tandem rogatus quare ſic faceret, renidens reſpondit; quia melius iudicio millies torqueri in brachijs, quàm ſemel in gulà, quare? quia multos reperias chirurgos, qui norunt ſua in loca reponere, & coaptare oſſa brachiorum, nec vnũ inuenias, qui norit reaptare gulam. his & ſimilibus ſibi illudentem Hippol. Marſil. coactus fuit liberum dimittere. Porrò qui dimittendus, eum cenſeo dimittendum abſolutè, & ſimpliciter, ſine fideiuſſoribus, idque ex receptiore ſententia, neque cauſam indeciſam relinquendam. Si tamen indicia non forent per reum ſufficienter purgata; vel etiamſi ueriſimiliter exſpectarentur indicia noua & clariora præcedentibus; tunc, ex multarum Curiarum praxi, poſſet reus dimitti data fideiuſſione de ſe repræſentando, cum iterum a iudice accerſetur; & tunc, cùm iſta indicia noua ſuperuenerint, reus iterum examinatur. hæc dimiſſio tunc non eſt abſoluta, ſed ſtantibus tantum rebus. prout tunc ſe habebant. *ut bene poſt Boer. & Carauitam Clarus quæſtion. 62. & Damhaud. ſupra.* Praxis uero illa quam Sprengerus ponit *p. 3. Mallei quæſtion. 14.* vt damnetur non ad torturam iterandam, ſed ad eandem alio die continuandam, & hoc poſſe fieri non ortis nouis indicijs; mihi callidior, quam verior; & crudelior, quam æquior videtur. Nec enim decet huiuſmodi verborum captiunculis ſæuitiam intendere. quid prodeſt uocare continuationem, quæ reuera eſt iteratio? quam durum etiam eſt, per continuatos dies quæſtionem exercere? abſint a pijs iudicibus huiuſcemodi commenta. Quod dixi, ſecunda, vel tertia vice iterari tormenta poſſe, id procedit, quando reus duntaxat cauſatur dolore quæſtionis ſe victum fuiſſe: ſed ſi contenderet erroneam fuiſſe confeſſionem,

a *ſic intelligé Simanc. & quos allegat prax. c. 52. nu. 42.*

b *Maior in 4. d. 15. qu. 22. & Sim. ſupr. nu. 39.*

c *Sic Simã. ſup. n. 43. et in ſuis prac. Milleus, Clarus, Damhau. & Carcar.*

d *hæc eſt mens et Simanc. ſu. n. 46. & Frã. Pegnæ in directi. inqui 3t. 3. p. com. ſ19.*

ſionem, & ſeparatum probare ſuum errorē, & adſint aliqua indicia pro re uocatione facientia, tunc non poſſet iterum ſubijci quæſtioni, ſed debe-ret ei ſpacium tribui probandi erro-ris, & interea laxiùs haberi, & ad-mitti ad eum aduocati ac procurato-res, vt poſſit cũ ijs conferre. *a* Hæc de reo non conuicto.

Ceterùm ſi reus ſit conuictus, con ſultius eſt iudici non ſubijcere eum quæſtioni. quia tortura ſolet indicia præcedentia purgare, immò & ple-nas probationes; & ideò re⁹ etiam cō uictus in tortura, & poſt eam conſtā ter perſiſtens, foret liberandus, vt ex commmuni Dd. ſententia docet Fari nac. *b* Et licet multi grauiſſimi iuris interpp. exiſtiment, adhuc huiuſmo di poſſe cōdēnari. *c* & ſic Pariſienſis Curia, teſte Paponio, aliquoties iu-dicarit; contrariũ tamen, quod dixi, communius & verius eſſe, cum Car-tario cenſuit Farin. ſaltem quoad pœ nam ordinariam, vt ea infligi non poſſit: extraordinariã non corporalē fatentur infligi poſſe, quando conui-ctus tantùm fuit præſumptionibus vr gētiſſimis; quod ſi cōuictus fuerit ple nis probationibus, tunc poſſe infli-gi pœnã corporalē extraord. etiã tri-remium. Sunt tamē aliqui caſus, qui bus tortura reum cōuictũ non eripe-ret punitioni ordinariæ. 1. ſi non de-tur ſuper delicto, de quo quis fuit cō feſſus, vel cōuictus; ſed ad notitiã alio rũ delictorũ. 2. quando datur tantùm pro habenda vlteriore veritate quali-tatũ aggrauantiũ. 3. quãdo irrogatur ad habendos complices fautores, re-ceptatores, & alios participes. 4. ſi iu dex decernit eam cum proteſtatione, id ſe facere ſine piudicio probatorũ; & reuera hæc proteſtatio non appa-reat contraria facto; vt appareret, ſi reus interrogaretur ſuper principali delicto, etiã oretenùs & non ſcriben-te notario. Sed vtrũ iudex poſſit reũ teſtibus plenè conuictum torquere; Nau. *Man. c.* 18. *n.* 59. reſpondet iudicē qui hoc facit ad impediendam rei ap-pellationē, peccare Mortal. niſi con-ſtet calumnioſam ac friuolam fore ap

a ...ſ. tit. de ...t. n. 19 Far. & Fr... c. Per- ſo... is a- pu... ar. n. 14

b ... n. 26 & 40. à n.

c ...arſil. ſi... 108. G...nmat. ... 12. n. ... t deciſ. 8. ...4. & 7 ...uarru. p... ic. qq. c. poſt. n... An- to... Gomeſ. d. 3. poſt n. Re- m... Foller. & ...ij.

pellationem. In illis locis vbi neceſſa ria eſt rei confeſſio, non habet locũ Nauar. ſententia: vbi non eſt neceſ-ſaria, procedit quoad tormēta ad hoc inſtituta vt delictum illud, de quo cō uictus eſt, fateatur: non quoad com-plices nominandos, aut circumſtan-tias delictum aggrauantes, de quibus non eſt plenè conuictus.

Quoad perſonas torquendas, cri-men iſtud eſt exceptum, ideò priui-legio ſuo omnes ſpoliantur: diuerſi-modè tamen. Nam qui ſunt priuile-giati ratione dignitatis vel ordinis; il li planè ſpoliantur, etiam non infa-mati; mitiùs tamen ſunt torquendi i-ſti, quàm alij, vt docet Simancas. *d* Quoad eos qui ſunt excepti ratione ætatis; puto ſi ſint minores annis xiv. tãtũ eſſe terrendos, etiam terrore rea li; vt nudando, ligando, & ad ecule-um adducendo non tamen imponen-do. Si minores tantùm viginti quin-que annis ingreſſi ſaltem decimum quartũ, torquendi, ſed mitiùs, quàm maiores: ſenes verò, pro cuiuſq; viri bus, minus tamen acriter, quã viri. *e* Idem de ceteris priuilegiatis, qui tor queri poterunt moderatius, dūmodo abſit mortis omne periculũ: excipiē-dæ ſemper prægnantes, fauore par-tus, donec pepererint, & periculum illud euaſerint: quoad alias mulieres, nihil peculiare eſt, niſi quòd honeſta tis, quàm in viris, adhuc maior ha-benda ratio, maximè ſi virgines, aut ſanctimoniales ſint.

Quoad tertium dubium. ſciendum multos maleficos contumaciſſimè tormenta perferre, munitos (vt ip-ſi vocant) remedio, ſiue *maleficio Ta citurnitatis*: quod maleficium. *f* tra-dunt componi ex corde, vel alijs mē-bris infantuli non baptizati, violen-ter necati, & in puluerem redacti, quibus cineribus corpori inſperſis, vel occultatis, ſilentij hanc vim con-ſequantur. Certum eſt in tormen-tis multos hoc ſilentium retinere, vt *g* ſcriptores plerique teſtantur, & quotidiana narrat experientia. Fit autem hoc artificio Diaboli multis modis, quorum quoſdam obſeruat

d *d. tit.* 52. *à n.* 23.

e *eſt cōmu-nior, vt pa-tet ex Iaco. Portio conſ.* 99. *Simanc. ſup. nu.* 21. & 22. *Fari nac q.* 41. *n.* 103.

f *Spreng. mal. malef. p.* 3. *q.* 14. *et* 15. & *ex eo alij.*

g *Eymeri. p.* 3. *Direct. inquiſit.* & *ibi Pena cō ment.* 39. *Grill de tor tur. q.* 4. *à nu.* 12. *Da-mhoud,* & *alij.*

a *in d.l.7. q.1.conclu. 15.*

a Binsfeld. Etenim multiplex eſt cauſa huius ſilentij. vel enim tacent quia dolorem non ſentiunt, vel quia loqui non poſſunt, etiamſi ſentiant; vel qa nec ſentiunt, nec loqui poſſunt; vt quando profundo ſomno opprimuntur, (ſomnum hunc conciliat dæmõ cauſſis merè naturalibus, vt medicamentis ſoporiferis & ſimilibus) vel ſanè, quia licet ſentiãt & loqui poſſint, robuſti tamen atque fortes omnia tolerant, & obſtinato animo cruciatum interrogationesq́; omnes cõtemnũt. Vt non ſentiant, ſolet dæmon efficere per quædam naturalem vim obſtupefaciendi ſenſus habẽtia; quibus fit, vt vel dolorem nõ ſentiant, vel lenior, & tolerabilior dolor videatur. de quare actum ſuperiùs, *lib.2.q.21.* Aliquando pondera appenſa ipſe leuat, & corpus ipſum ſubleuat, funes quoq; quibus ligati & extenſi, laxat. aliquando verò ea quæ corpori infligi, vel infundi videntur; ipſe aliò auertit, aut vim eorum priuſquam corpus contingant tollit, aut aliquid denſum & ſolidũ; quod ſimul facit ne adſtantibus ſit cõſpicuum; interponit. Aliquando denique corpus ipſum malefici ex eculeo tollit, & aliud ſubſtituit; quæ cuncta cùm Deus permittit, illi facillima ſunt. rariùs tamen hanc ſubſtitutionẽ corporis alterius cõtingere puto: frequentiùs auerſionem illam ſiue depulſionem, item interpoſitionem (quam dixi.) Et vel vehementer fallor, vel planè id factum in Lycanthropo illo Vueſtphalico annis ſuperioribus, de quo, vt ex ore *Sereniſs. Electoris Erneſti, Bauariæ Ducis*, Carolus Billheus Vir Clar. mihi narrauit, iſta ferebantur: hominẽ vicies (*en iudicium clemens arbitrium, quò ſe porrigat in illis partibus Aquilonaribus*) ſæuæ quæſtioni ſubditum, nihil faſſum, ſed renidenti ridentiq; ſimilem cuncta ſupplicia pertuliſſe. tãdem carnificem reo poculum quoddam medicatum præparaſſe: & ipſum quidem purum putum vinum propinaſſe bibiſſeque, reo verò exhibuiſſe potionem illam alteram. ſic impoſuiſſe. ecce tibi confeſtim reum omnia ſua facinora narrantem; & inter cetera, luſtrorum aliquot Lycanthropiam, & quæ tum plurima perpetrarat. quærentibus, vnde hæc tam ſubita mutatio? reſpondit, pactum ſe cum dæmone, eumq́; ſibi pollicitum, hanc indolentiam cum taciturnitate in tormentis, & omnia ſupplicia quæ carnifex ipſi infligeret in ſe illum ſuſcepturum. (*hoc ſcilicet, vt dixi, auerſionis, & interpoſitionis modo. ſtultus enim ſit, qui exiſtimet ipſum autoproſopòs dæmonem torqueri potuiſſe*) mox verò vt illud (neſcio quid) bibiſſet, dæmonẽ abſceſſiſſe vel inuitum, vel pacti contemptorem. ideò ſe nolle ampliùs torqueri, malle ſponte profiteri.

Silentium etiam ſolet Diabolus inducere occupatione corporea malefici, præcluſis illi interius faucibus & ore, ea moderatione, vt non præfocetur, loqui tamen non queat; interdum etiam organo auditus ſic obſtructo, vt iudicis voces interrogationeſque non exaudiant rei; quorum omnium exempla ſuggerit Nicol. Remigius. *b* Aliquando duntaxat propè adſiſtit, & dehortatur à confeſſione, adhortaturq́;, vt breuia hæc tormenta, ſpe vitæ præſentis longioris, & æternæ cum illo beatitatis, fortiter ferant; demum addit minas & intentat ſæuiora, ſi quid promant. Denique ſolet illis membranulas & alia inſtrumenta magica, varijs notata characteribus, ſuppeditare, quibus in locis corporis ſecretiſſimis abditis, ex pacto ſenſum adimit doloris. Nonnumquã etiam per alias maleficas (*vt ait* Sprenger. *ſup. q.15.*) maleficiantur quantumcunq; remotas. Prout *malefica quædam in Iſpruch ſe iactare ſolebat, quod, vbi ad minus filum ex veſtimentis alicuius detenti haberet, tantum efficere poſſet, quòd quantumcunque tormentaretur, etiam vſque ad mortem, nihil fateri poſſet.* Sed hoc totum ex pacto Diabolus faciebat.

b *lib. monol. 8. &*

Vt his indices obuient, quid non moliuntur? multa ritè, multa perperam. Sunt qui prophanam frigidam ori infundant, id ſi in ipſa quæſtione fiat, quia cruciatum adfert, & periculoſam conuulſionem, pars tormenti cenſendum; ſi poſt quæſtionẽ, adhuc

æſtuante corpore, idem arbitror; ſi diu poſt, quid operari queat, niſi ex pacto & maleficè, non intelligo; minùs ſi ante quæſtionem, vt plerique ſolent: cauendum ergo. Qui benedictam aquam infundunt, ſiue ante quæſtionem, ſiue in quæſtione, ſi ſic, directè ad veritatem promendam putant eas adigi, vereor ne ſuperſtitioſi, ſin in directè, quòd obſeſſas credant, vel dæmonem propè adſiſtere, & ideò piacularem hanc vndam propinant, vel inſpergunt; non auſim damnare: probem magis. Catholicis enim cõſtat, fugando dæmoni efficacem hãc lympham. quare fortaſſis etiam ſuadendum, vt citrà ſuperſtitionem circumcirca equuleum aſpergatur locus, & ſit in loco queſtionis vſui futura aqua benedicta. Examinemus nunc quædam hac in re à Sprengero & ſocijs tradita. *a* *Primùm* ſuadent reum diligẽter induci verbis & rationibus, ſpe dubia addita, quod fortè non damnabitur ad mortem ſi confiteatur, vt veritatem non celet, & Deo det gloriã. hæc diligentia laudabilis eſt. Nã meditatio frequens (*ut aiunt*) & carceris calamitas, & multiplicata informatio proborũ virorũ, ſolẽt diſponere ad veritatẽ eruẽdã. Et à nobis (*addunt*) expertum eſt, quod per huiuſmodi informationes, maleficæ taliter confortatæ fuerunt, vt in ſignum reſiſtentiæ in terram ſpuentes, quaſi in faciẽ Diaboli, dicerent; faciam quod iuſtum erit, & conſequenter crimina ſua fatebantur. *Secundò*, vt dũ miniſtri ſe parant ad torquẽdum, alij interea exſpolient reum; (*ſi ſit mulier, exſpolianda fuerit à mulieribus alijs, antequam ad carcerẽ ducatur*) ne quid in veſtimentis (vt iã dixi) lateat maleficij. *Tertiò* debẽt capilli capitis & barbæ abradi, immò & per totum corpus etiã in partibus ſecretioribus; ſi fœminæ ſint à fœminis, ſi viri à viris; & ſic cauebitur in honeſtas, & inuerecundia, pp quam Inquiſitores Germanici Sprengerus & ſocij non auſi fuerunt hoc vti reme dio, vt ipſimet profitentur, addentes alibi hoc in vſu eſſe. *b* Tũ (inquiũt) in alijs regnis inquiſitores talẽ per totum corpus abraſuram fieri mandãt. *Vnde & Cumanus inquiſitor no[illegible]is inſinuauit; quod anno elapſo, (qui fuit 148[illegible].) 41. maleficas incinerari mandaſſet, omnibus per totum corpus abraſis. Et hoc in diſtrictu & comitatu Burbiæ, in confinibus Archiducis Auſtriæ verſus Mediolanum.* Et hoc remedium multum prodeſſe, inter alios duobus exẽplis lectu digniſſimis, ſed, propter prolixitatem, nunc à me omittendis, quorum ipſe teſtis oculatus & iudex fuit, confirmat Iud. Damhauderius. *c* In hac tonſione illud moneo obſeruandum, ſi fiat duntaxat, ne maleficium lateat foraminibus corporis inſertum, vel crinibus inſperſum, ritè id fieri: eademque de cauſa putarem, ne qua vnctio ſubeſſet, etiam totum corpus aqua calida priùs diligenter abluendum: ſed ſi tõſio fieret ex opinione, quòd per eam robur corporis & animi fortitudo pereat, exemplo Sainſonis, (in quo totũ id diuina virtute contingebat) & etiã documento Apollonij Tyanæi; *d* putarim ſeriò hoc eſſe Magicum & ſuperſtitioſum.

Addunt & quartam cautelam, ſi in ueſtigare (*inquiunt* e *addo uerba ne quid uiris magnis uidear affingere*) affectat, an maleficio taciturnitatis ſit inuoluta, an lachrymare coram eo queat ſtando, aut tormentis exponendo. Hoc enim ipſum pro certiſſimo ſigno, ex fide dignorum antiqua relatione, ac propria experientia docente, adeò cõpertum eſt, quod etiãſi ad lachryman dum coniuratoribus hortetur & cõpellatur, ſi malefica exſiſtit, hõc ipſum, ſcilicet lachrymas emittere, non poteſt: dabit quidem flebiles voces, & ex ſputo genas & oculos linire, ac ſi fleret, attentabit: ſuper quo à circũ ſtantibus cautè aduertẽdum erit. Modus autem coniurandi ad lachrymas veras, ſi innoxia fuerit, & cohibere lachrymas falſas, talis vel conſimilis in ſentẽtia practicari à iudice poteſt ſeu presbýtero, manum ſuper caput delati ſeu delatæ ponendo; *Coniuro te per amariſſimas lachrymas à noſtro Saluatore Domino. &c.* Quis miretur ſub ea tẽpora hæreſes inualuiſſe, quando huiuſmodi

a Mal. p.3.q.14.

b Mal. p.3.q.1[illegible]

c *prax. cri. c. 37. n. 21.*

d *Philoſt. lib. 7. & 8.*

Nic. Remi. lib. 3. c. 9.

e *Mall. ma lef. d. p. 3. q. 15.*

modi; quæ nec Scripturæ ſacræ, nec Conciliorum, nec Decretorum Pontificiorum, nec Patrum, nec Eccleſiæ conſuetudine introductæ ſunt formulæ, ad ſuperſtitioſas obſeruationes accedebant? Iam ante docui indicium iſtud lachrymarũ prorſus eſſe fallax, & annumeranda haud dubiè hæc experientia, ſuperſtitioſis alijs explorationibus, quas mox refellam. Formula ipſa nihil cõtinet impij; ſed formulas huiuſmodi iudicibus præſcribere, merè arbitrarias, & fallaci duntaxat innixas experientiæ; non ſatis piũ, neque religioſum eſt, & ſapit tentationẽ Dei. Nec ratio etiam quam addunt eſt bona; ſcilicet hoc contingere, quia gratia lachrymarum in pęnitentibus donum eſt Spiritus ſancti; & Diabolo diſplicet, ideò illam conatur impedire. Age.n. ſi oratio illa efficax ad hoc donum à Spiritu ſancto impœnitenti, & nolenti maleficæ impetrãdũ, ad lubitum interrogantis latrunculatoris; (quod quis credat?) ſanè Diabolus non magis poterit has lachrymas impedire, q̃ cordis pœnitentiã: ſi nõ eſt ad hoc efficax, cur id Diabolo diſpliceat; cui ficta lachrymæ non poſſunt non placere? cur ergo per huiuſmodi commenta; ab Eccleſia non approbata, via ſtruitur ſimilibus ſuperſtitionib⁹? Præterea cur nequeat Diabolus lachrymas ſi velit elicere, quas muliebre ingenium cũ lubet elicit, & ſuperſtitio Flentium Picarditarum?

Quintam Inſuper addunt ijdem ſcriptores; *Tonſis capillis capitis, cum calice aut ſcipho aquæ benedictæ, guttulam ceræ benedictæ immittendo, & inuocatione Sanctiſſimæ Trinitatis, ieiuno ſtomacho ter nies in potu miniſtrando per Dei gratiam à plerisque taciturnitatis maleficium abſtulimus.* Cetera tranſire poſſunt, cauendum ne vis ponatur in numero illo ternario, aut in ieiuno ſtomacho, vtrumq; enim impertinens eſt ad effectum.

Sextam ponunt de tollendo hoc maleficio per alias maleficas; ſed hoc meritò improbant, & de hoc poſtea agetur copioſè libro ſequenti. *cap.2. quæſtio.2.* Obijcitur factum Præſulis Ratiſponenſis; Quòd dum quidam hæretici propria confeſſione conuicti, vt impœnitentes & defenſores perfidiæ morti fuiſſent adiudicati, accidit vt in rogo illæſi perſiſterẽt; proijciuntur ergo in profluentem: ſed nec aquis demerguntur: Nutare mul ti, & fidem illorum ſuſcipere. Sollicitus de gregis ſalute bonus paſtor, triduanum indicit ieiunium, & preces Deo fundendas. nondum expleto triduo, venit quidam, & denunciat hoſce ſub vno brachiorum habere maleficium inſertum inter carnem & cutem: inuento & amoto, confeſtim illos vindex flamma concremauit. Hunc ergo inquiunt denunciatorem fuiſſe Necromanticum, & eius præſulem vſum denunciatione. Sed qui narrat Sprengerus, dubius fuit an Necromanticus fuerit, necne: potuit enim Deus bono illi præſuli id aliter reuelare, in cauſa tam graui & populo neceſſaria. Deinde nos non omniũ hic facta defendenda, ſed cauſarum ac geſtorum pondera libranda ſuſcepimus.

Septimam ergo hinc eliciunt, deuotas ad Deum orationes iunctas ieiunijs, & bonis operibus; imò & populo indici poterunt preces publicæ ad inuocandum diuinum auxilium in generali, & vt contra dæmonum quaſcunq; infeſtationes cœlitũ auxilia implorentur. Iuxta illud boni Regis Ioſaphat; a *Deus noſter ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non eſt tanta fortitudo, vt poſſimus huic multitudini reſiſtere, quæ irruit ſuper nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te.*

Octauò loco addunt quædam, b mihi quidem non parum ſuſpecta, nempe quod diem; *vt infra miſſarum ſolemnia & ſacratioribus diebus, maximè ſextis ferijs quouſque ſit compulſus pro exſpectatione Saluatoris noſtri, malefica interrogetur: item ſi ſal aut alia res benedicta cum ſeptem uerbis quæ Chriſtus protulit in cruce, in ſcedula conſcriptis, ſimul colligatis, collo maleſici alligentur: longitudo Chriſti benedicta ſuper nudum corpus & extra circumcingatur.*

a 2. Pal. 20. v. 2.

b Sprag. d.p.3. 16 Pet. Gregor. libr. 1 de rep. ca. 30. nu. 5.

tur. Ego (quicquid illi dicant de experientia) illi experientiæ non fido. Reliquias Sanctorum appendi collo, aut quaſuis res Eccleſiaſtico ritu benedictas, cereas effigies AGNI DEI (vt vocant) ſalem benedictũ, &c. probo, dum deſit irreuerentiæ periculũ. & ſcio quoad agnũ Dei hoc multis feliciter cecidiſſe. de verbis certis ſcripturæ, quid ſentiã iam dixi *lib. 1. quæſt. de periaptis*. De longitudinis Chriſti Domini mẽſura, quid illa operari idonea, nouit Deus; ſanè cùm benedici illam priùs volunt, indicant hoc benedictioni Eccleſiæ tribuendum. in ipſa etiam circundatione, aliquid vereor ne ſit mendoſi. Dierum illa obſeruatio ſuſpecta quoq; non immeritò. Sed & iura feſtis diebus abſtinere iudicialibus iubent, niſi quando periculum eſſet in mora, vt patet ex *ex l. Prouinciarum. C. de ferijs*, ideò quod iure receptũ, vt in atrocioribus criminibus quouis feſto, etiam in Paſchalibus, liceat torquere; ſed ad Dei honorem (vt addũt Dd.) id ego certè ad caſum periculi lubenter reſtrinxerim. In genere tamen loquuntur (*Ex l. nemo. C. de epiſc. audie n. Bal. Spec. & alij quos ſequuntur Clarus §. fin. q. 64. nu. 34. & Binsfeld. in l. 7. C. de malef. q. 1. cõcl. 18.*) Sed cùm idẽ Clarus fateatur timentes Deũ iudices his diebus nũquã aliquẽ pœna ſanguinis afficere (*vide illum. q. 97. v. 6.*) idque in Dei honorẽ; non video cur, ceſſante illo piculo, nõ ſit idẽ dicẽdũ de tortura.

Nono adijciunt in ipſa quæſtione, legenda dicta teſtiũ, ſubmiſſis nominibus, dicẽdo; *Ecce conuicta es per teſtes, &c.* Hoc non ſatis intelligo. Nam ſi velit dũtaxat noĩa teſtiũ taceri, parũ ad rẽ. hoc enim etiam extra quæſtionẽ ſeruandum, de quo ſuperiùs. ſi ſummiſſa voce nominari, ita ne reus exaudiat nomina, exaudiens tamen reliqua: ſanè hoc ſuperſtitioſum eſt.

Decimò monent interrogãdũ reum, an velit ſubire indicium ferri cãdẽtis; & ſi annuat, cognoſci verum eſſe maleficũ: profectò id fallax eſt inprimis: deinde iniquũ ꝓponere reo, quod ei facere, vel iudici non liceat ꝑmittere.

Vndecimò monent, *eos qui nihil in tormentis confeſſi, de carcere pœnoſo, ad benè munitam ſed minùs incommodam manſionem transferendos: nullo tamen modo relaxandos ſub iuratoria uel fideiuſſoria cautione: quia ſic nunquam ueritas ab ita relaxatis habetur, ſed ſemper deteriores efficiuntur.* Inprimis poteſt caſus occurrere in quo ſic ſint relaxandi ad meliorem cuſtodiã: iudici tamen tũ vehemẽter cauendũ, ne alijs ſint noxæ ſuo exẽplo, vel verbis. Deinde põt etiã contingere, vt locus ſit cautioni fideiuſſoriæ, vt ſuperiꝰ dictum. Nec ſatis certa illa affirmatio, nunquam meliores effici. Non eſt abbreuiata manus Domini, & præcedẽs vexatio dare potuit intellectum.

Alia, quæ Sprẽgerus addit, mox cõmemorabimus loco ſuo. Nunc ponamus *XII. quiddam* ex *a* Frãcofurtẽſis a *lib. 3. de*
I. C. qđ addo, vt vitetur, quia merè ſu *lamijs. c. 10*
ꝑſtitioſum. Quidã (ait) ne dolores ſen *nu. 39.*
tiant ſolẽt hos verſus pronunciare:

Imparibus meritis tria pẽdẽt corpora ramis;
Diſmas & Geſtas, &c.

Quis non hæc rideat? ſcilicet iam vis etiam in Hexametri pedibus: ſubiungit & quædam ex Pſalmis. Et homo religioſus non audet hæc pronunciare ſuperſtitioſa, vt facit (meritò) ſe-
quentia Grillandi, *b* nempe ad eruẽ- b *de quæſt.*
dam veritatem iudici pronuncianda *q. 4. n. 14.*
eſſe verba Prophetę; *Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit ueritatem.* Nõne hic ipſa Pſalmi verba detorquẽtur? cur ergo vim arceſſit à verbis Prophetę? itẽ, quis illa ꝓnũciabit? Iudex? quid hoc ad reum? reus? primũ quid ſi nolit? deinde certè inuitus pronunciabit, nec impetrabit. Sed nugas mitto.

SECTIO X.

De alijs medijs ueritatẽ perſcrutandi.

MAioris momẽti q̃ſtio eſt, liceatne iudici dolo, falſis promiſſis, vel mendacijs à reo veritatem elicere? v. g. ſi fingat eum ab alijs etiam cõplicibus denunciatum, ſi promittat liberationem, quam ei non cogitat, nec vult impendere, nec de iure poteſt. Homo præcipitis ingenij & noua ac periculoſa amantis Ioã. Bodin.

a hæc omnia iudici permittit. In primis dum aſſerit licere mentiri. hoc hodie hæreticũ eſt. fide enim tenendum, mendacium (quod nomen huiuſmodi mereatur) eſſe rem ſimpliciter & per ſe malam, ideoque adeò illicitam, vt nec Pontifex diſpenſatione bonam facere poſſit: quæ eſt ſententia non D. Auguſtini modò, & Thomæ, vt nugatur Bodinus; ſed hodie communis Catholicorum, *b* qui illam ſacris Scripturæ locis optime confimant. *c* fuit in ſententià Bodini M. Marulus *lib. 4. de Inſtit. benè viuẽdi cap. 4.* Sed errore animaduerſo, eius interpres Gallicus planè contrariam Marulo ſententiam tribuit: & multas paginas, quæ non ſunt Maruli, Marulo inſeruit, dictorum ipſorum Maruli confutationem pro Maruli dictis continentes quam bono exemplo & prudenter ipſe viderit. Argumenta Bodini ex ſacris litteris facilè ſoluuntur, & nos in tractatu de Mẽdacio ſoluimus omnia.

Sed nota aliud eſſe dicere aliq̃d falsũ aliud occultare aliq̃d verũ (vt notat D. Aug. *d*) veluti cũ vtimur, nõ mendacio, ſed æquiuocatione: priùs illud non licet cuiquam, maximè iudici; qui in hac re grauiſſima, & in iudicio ſcienter mentiẽs, haud dubiè peccaret mortaliter. *e* poſteriùs verò iſtud ſæpe licet. *f* prius pertinet ad dolum malum, quia eſt contra legem diuinam & humanam: poſteri⁹ pertinet ad dolum bonũ, *g* quia nec iuri diuino, nec humano repugnat, & dirigitur in bonum reipub. & iuſtitiæ exſecutionẽ. his poſitis ſit prima concluſ. *Poterit iudex vti æquiuocatione & verbis ſubdolis* (citra mendaciũ) *& ambigua promiſſione liberationis, vt reũ inducat ad fatendum veritatem, & auctorem criminis commiſſi deprehendat.* Eſt cõmunis opinio Dd. apud Couarru. & Plazam. *h* Diſſentit quidem ab hac Iul. Clar. ſed non diſtinxit mendaciũ à ſermone æquiuoco: immò apertè loquitur de eo, qui expreſsè impunitatem promiſit; quæ ſanè promiſſio ad Bodini caſum pertinet; nec mirum eſt ſi Paris de Puteo & Dyn. diſſuaſerint tali p̃miſſione vti. *i* Sanè fateor iudicem non poſſe impunitatem reo promittere, niſi ſit ſupremus iudex, qui habet abſoluendi & liberãdi poteſtatem, & hoc facere intendat. Quoad inferiorem iudicem maximè quæſtio procedit, & quoad dolum bonum, non quoad dolum malum, ſiue cum mendacio coniunctum; qui nec ſupremo iudici permiſſus. Obijcitur à quibuſdam, promiſſio eſt iuris naturalis & eo iure obligat; quare & hoſti & reo ſeruanda. Reſpondeo, quando de re poſſibili eſt; iſtà autem eſt, de re quæ iure iudici impoſſibilis: ideò nihil refert, quod iudex habuerit animum liberandi reum: ſi verò nõ habuit animum, peccauit etiã per mendacium, verba menti contraria proferens. 2. Reſp. iſta locum nõ habere in noſtra concluſione, in qua iudex intendit liberare, neç verba id neceſſariò ſignificabant, imputet ſibi reus, quod non ſubtiliùs ſenſum verborum ambiguorum diſcuſſerit. Exẽpla aliqua huius æquiuocationis occurrunt paſſim in praxi. Acutum fuit dictum iudicis Leodien. & licitum, qui ſagæ pertinaciter cuncta neganti, dixit: ſi veritaté luculenter profiteretur, ſe illi de publico vel ſuo, quoad viueret ipſa, quotidie cibum & potũ neceſſarium præbiturum, & curaturum ei domum nouam exſtrui. *domũ intelligens ligneam faſcium ſtraminumq;, in qua erat comburẽda.* Alia ſuggerit Sprengerus, K veluti ſi honeſtius habeatur reus ſolito, & ſinantur ad eum intrare viri honeſti, & nõ ſuſpecti, qui frequenter colloquantur de varijs rebus etiam impertinentibus; & tandem fidenter ſuadeant, vt fateatur veritatem, promittendo iudicem facturum ſibi gratiam, & ſe eſſe velle mediatores: *& poſtea ſubintret iudex & promittat facere gratiam, ſub intelligendo ſibi vel reipub. in cuius conſeruationem totum quod fit, eſt gratioſum.* Poſſet etiam iudex dicere ſe illi optimè cõnſulturum, & confeſſionem ei vtiliſſimam futuram, etiam ad vitam ſibi cõparandam. hoc enim veriſſ. de vita æterna, quæ vera vita eſt. Sprengerus

paulò

a lib. 4. de monom. c. 1.
b D. Aug. lib. cont. mẽdac. epiſt. ad Hiero. & in Pſal. 5. Ambroſ. in cap. cauete 12. q. 5. Greg. Iſidor. Innocent & alij apud Grati. d. q. 22. D. Tho. 2. 2. q. 110. art. 1. Alf. à Caſtr. lib. 10. in verb. mendaciũ & alij.
c Pſal. 5. v. 7. Sap. 4. v. 11. Eccleſ. 7. v. 14. Epheſ. 4. 25. Apoca. 21. v. 8.
d ſuper d. Pſal. 5. & lib. 22. contra Fauſt. c. 34.
e bene hoc docõt ex D. Tho. Caiet. Nau. Coua. Binsfeld. p. 3. dub. 3.
f Hadrian. Quodlibet de mendac.
g de quo multa dixi Com. in l. contractus, de reg. iur.
h lib. 1. v. reſolut. c. 2. in fi. & plazan. lib. 1. Delict. c. 37. n. 1. in fin.
i d. q. 55
k d.

14. *a* paulò antè tradiderat ſentẽtias tres alias huc pertinentes. Scilicet poſſe illi ſecuritatem vitę promitti, quando iudex intenderet eam vel exilio punire, vel carcere perpetuo. hæc ſententia ſatis æqua eſt. Alios (ait) velle, ſic ad tempus tum in carceribus aſſeruandam, ſed poſtéa incinerandã poſt aliquod temporis ſpacium: hanc refellere debuit, quia reuera mendaciũ continet promiſſio huiuſmodi. Tertiã ponit dicentium, poſſe iudicem ſecurè vitam promittere, & poſtea ſe a ſententia ferenda exonerare; & in ſuum locum alium ſubſtituere: neque hanc reijcit, ſed eſt omnino ſimilis ſecũdæ & adhuc peior, coniuncta cum mendacio: ideò penitùs cauenda: fortaſſis
15. tutius eſt, quod alibi poſuit, *b* nempe vt petenti gratiam reo, reſpondeat iudex; fateatur veritatem confidẽter, clementiæ ſe rationem maximam habiturum, ampliùs ſe facturum quã ipſe petat, & ſimilia verba generalia.

2. Concluſio. *ſi iudex dolo malo huiuſmodi per mẽdacium confeſſionem extorſerit; non poteſt ex ſola hac confeſſione reum damnare; niſi reus poſtea comperta fraude, de nouo id fateatur ſpontè; vel alia ſatis prægnantia indicia & argumenta accedant: vel ſaltem fraude cognita non retractet, quod inductus dolo malo dixerat.* hæc eſt verior ſententia Imolæ, Decij, & aliorum, quos ſequitur Couar. *c* benè addens, quando nec retractat, nec expreſsè ratificat confeſſionem, nec alia ſatis pręgnantia accedunt indicia; mitius & extraordinaria pœna affici debere: ſi accedant illa indicia, poſſe plecti ordinaria. Si obijcias, promiſſionem hanc contra remp. eſſe factam, & ideo non prodeſſe debere reo ad pœnæ diminutionem. Reſpondet Couarr. tunc iudicem non debere ſeruare promiſſionem, quando via ordinaria, & recto planè tramite cognouit delictum; nõ, quando dolosè illud & via illicita expiſcatus fuit.

Dixi in concluſione *dolo malo*, quia ſi *dolo bono*, & proinde via licita cognouiſſet; putarem non eſſe opus noua ratificatione, ſaltem in foro exteriore: immò nec in interiore. licuit enim iudici bono dolo, malum obſtinati ſilentij animũ rei decipere; & ſibi iſte imputet ſimplicitatem ſuam. Nec arbitror Clarum, ſi in terminis de dolo bono interrogatus fuiſſet, diſſenſurum, vt ſatis indicat *ſupra n.* 8. nec etiã Menoch. *de arbit. caſ.* 364.

3. conclu. *Si tamen iudex putans id ſibi licere, ſic dolo malo criminis confeſſionẽ à reo elicuerit, & fraude cognita reus nec ratificat, nec retractat: ideoque iudex eum ordinariam ad pœnam condemnet; non audeterem iudicẽ de mortali peccato accuſare.* hæc concl. intelligenda de peccato, nõ qđ incurrit mentiendo; de quo vix potuit habere probabilem ignorantiã: ſed de peccato, quod incurrit, reũ ex tali confeſſione cõdemnando. de hoc enim peccato valdè probabilis ei ſuppetit excuſatio. cùm id ei licere, immò & eum debere multorum locorũ praxis, & plurimorum DD. cõfirmet ſententia, *d* adeò vt communiorem cenſuerit Alciat. & communem ſaltẽ fateantur Plaza & Clar. *e*

Addidi, *nec retractat*, quia ſi reus expreſsè retractaret, nec alia contra ipſum argumenta concurrerent, tũc certè nõ auderem iudicem à mortali culpa liberum aſſerere. Nam illa cõmunis Felini & aliorum (vt rectè Coua. quem ſequitur Menoch. *f*) intelligẽda, quando reus cognita fraude expreſsè confirmat ſuam confeſſionem, vel ſaltem tacitè, non retractando, nam tunc illam ratificaſſe cenſendus: & hæc diſtinctio fuit de mẽte Paridis de Put. *c. de tort. v. ſequitur quæſtio quotid.*

Inquiſitores Germaniæ *g* docent adhuc quaſdam alias cautelas non improbandas: vt iudex diligenter conſideret complicum dicta ad reum pertinentia, & hæc reo proponat, & diligẽter ſingula inueſtiget. ſi qua etiam inſtrumenta, vt vnguenta, pixides, buffones, præſegmina cadauerum, & ſimilia in domo eius reperta fuiſſent, ei offerat, & quærat quid his egerit, cur ea ſeruarit &c. 2. vt cõplices, ſi quos habet, qui contra reum depoſuerunt, ad reum intromittat, & permittat eos ſimul mutuò de facinoribus ſuis conferre, edere ac bibere, & habeat in lo-

d *Archid. in c. vellem 22. q. 2. Cini. in l. præſenti. C. de his qui ad Eccleſ. confug. Felin. in c. adferte. de præſump. & Cottæ in Memorab.*

e *Alcia. in l. natura. D. de verb. ſig. Plaza lib. 1 delict. c. 37. Clar. ſupra, num. 9.*

f *Couar. d. c. 2. Meno. de arbi. caſ. 367.*

g *d. q. 15.*

eo vicino auſcultantes & verba accipientes, etiam, ſi opus, Notarium publicum: ſi deſint complices, vtatur ad hoc perſonis, quas nouit non ingratas reo, ſed amicas, & quaſi fauentes atque miſerantes; qui quodam ſerò intrent carcerem, & ſermones dedita opera producant in multam noctem; tum quaſi fortuitò id accidiſſet; querantur ſerò nimis eſſe ad recedendum, ideò in carcere pariter reliquũ noctis exigant, & ſemper colloquantur; & ſint ſimiliter (vt dictum eſt) in vicino dicta excipientes. *Tertiò*, quod quandocunque veritatem fateri incipiant, nullo modo iudex actum hunc interrumpat, nec dimidiet confeſſionem, ſed inſtet quoaduſque de omnibus veritatem dixerint, ſaltem quoad principalia, etiamſi in mediam noctẽ deberet proferre, & prandium cœnã ue differre. Nam experientiã docuiſſe per dimidiationes, & interruptiones, illos frequentiùs ad vomitum redire, & non aperire veritatem quam inceperant detegere. *Quartò* ſi prædicta deficerent omnia, tunc ſi fieri poſſet, deducendos ad aliquod caſtrum, & ibi certis diebus cuſtodiæ mancipandos: tum caſtellanum fingere ſe cogitare longum iter, & diu abfuturum: interea vt aliqui familiares, vel mulieres honeſtæ mulierem; viri, ſi vir ſit, virum viſitent, promittant ei (non, vt ait Sprenger.) quod velint eã omninò permittere liberè abire; ſed citrà mẽdacium verbis æquiuocis (vt dictũ ſupra de iudice in genere) multa & illecebroſa, dummodo ſe informent de certis, quæ ſcire cupiunt, experimentis. *Et aduertat* (inquiunt) *iudex quod ſæpiſſimè per talem modum faſſæ fuerunt & conuictæ. Et nouiſſimè in diœceſi Argentinenſi prope oppidum Schletſtat & caſtrum Konigsheym malefica detenta nullis tormentis & quæſtionibus deduci poterat ad fatendum ſua crimina: tandem modo ſupra dicto per Caſtellanum ſeruato, licet præſens erat in caſtro, ipſum tamen malefica æſtimabat abeſſe: tres ad eam familiares intrabant, & ei liberam relaxationem promiſerunt, dũmodo ſuper certa experimenta eos informaret. Et licet prima fronte renueret, & quod doloſè cum ea agerent proponeret; tandem interroganti de quibus informari vellet, vnus dixit ſuper grandinem excitandam, alter ſuper carnalia facta. Tandem vbi ſuper grandinem illum informare volebat, & ſcutella plena aqua apparata, malefica ſibi iniunxiſſet, vt digito paullulum aquam moueret, & ipſa certa uerba protuliſſet; ſubitò locum, quẽ explorator nominauerat, ſcilicet ſiluam adiacentem caſtro, tanta tempeſtas & grando repleuit, ſicut à multis annis uiſum non fuerat.* hactenus illi. Sed in hoc exemplo bis peccatum. primò in mendaci promiſſione. Vt enim iudici non licet per ſe mentiri, ſic nec licet alios ad mentiendum inducere. Secundò peccatum fuit, in eo quod nimis longè exploratores progreſſi. Non enim licuit maleficam etiam paratã ad peccandum inducere; etſi licebat examinare, quomodo ſoleant operari: & ſic itellige quod de informatione dictũ, nempe de verbali per modum docentis, non de reali per modum facto oſtendentis & exemplum præbentis. vides hic iam captas poſſe ex condicto cum dæmone quædam operari?

Solent etiam iudices vti *confrontatione*. ea duplex eſt, vna ſpontanea, altera violenta. *ſpontaneam* voco, quando parati ſunt rei, alios nondum captos ſocietatis arguere & conuincere: hanc nunquam iudex permittat, niſi præceſſerint indicia talia, vt propterea citari poſſint; & iam citati, ſi non benè diſſoluant obiectiones rei conſtanter eos accuſantis, queant in carcerem compingi. Nam alioqui fieret iniuria his denunciatis. *Violentam* voco, quando complices in mutuis delationibus inter ſe diſſentiunt: tunc debent primò ſeorſim, poſtea ſimul de hoc diſſidio interrogari. qđ ſi ſubdolè comperiat perſiſtere, nec alia eſt via inueniendæ veritatis; ſolent altera in alterius mutuo conſpectu torqueri. de hac praxi vide Iudoc. Damhoud. *prax. crim. c.* 47.

SECTIO XI.

De confeſſionibus.

IN ritè confeſſos non aliud iudicis officium eſt quàm condẽnandi,iuxta illud Chriſti Domini; *Ex ore tuo te iudico*. & illud Iuriſconſulti confeſſus pro iudicato eſt. quia quodãmodo ſua ſententia damnatur. *a* intellige ſi cõfeſſio ſit clara, certa, veriſimilis, conſtans,& legitima. nam obſcura & dubia in fauorem interpretanda confitẽtis; *b* parum idonea eſt ad iudicandum. Veriſimilis etiam ſit oportet, quia inueriſimilis nunquam ſufficit ad condemnandum; *c* Inueriſimilis autem eſt, quæ de re eſt impoſſibili, aut omninò falſa; *d* quod concedimus Ponzinibio, & Godelmanno; ſed cõtendimus eos errare, dum in Lamiarum confeſſionibus ea dicunt notoriè falſa & impoſſibilia, quæ vera & poſſibilia nos eſſe docuimus ſupra *lib.2.* Legitima etiam ſit oportet, hoc eſt nõ præſumpta tantum, nec ficta tantum fictione iuris (niſi ex contumacia,quę liquidiſſimam inducit probationẽ *e*) nec contra quam coloratè aliqua obijciantur; *f* nec quando eſt incidenter tantum facta,vel metu tormentorum, vel extra iudicium, vel in figura tantum iudicij, vel abſente parte, vel in iudicio ſummario, aut nullo: *g* erit autem bona in caſu Lamiarum & hæreticorum, etiamſi nõ conſtet de corpore delicti. *h* Dicetur facta metu tormentorum, non tantum ſi grauiter tortus fuit; ſed etiam ſi fuerit leuiter tortus, leuatus ad torturam, ductus ante eculeum, ſpoliatus, vel ſi feriæ minæ de torquendo præceſſerint,quoad eos qui timidi ſunt & torturæ inaſſueti: Item vt ſit legitima, neceſſe eſt, non ſit extorta, nullis vel non ſufficientibus indicijs præcedentibus;nam talis eſſet nulla & inualida, etiãſi millies foret ratificata. *i* idem, ſi in repetitione quæſtionis ſit extorta, quando non licebat iudici repetere. *K* idem ſi extorta per iudicem pendente appellatione à ſententia torturæ. *l* idem ſi confeſſio extorta à reo, contra quem ſola fama vrgebat, etiamſi ſæpius ratificetur. *m* idem ſi emanarit ab eo, cui denegata defenſio, vel copia indiciorum. *n* idem ſi ſit illius, qui quaslibet ex cauſa de iure torqueri non debebat. *o* confeſſo autem & conuicto per legitimam quoque torturã adhuc ante condemnationem dandus eſt terminus ad ſe defendendum, etiam non potenti ex æquiori & receptiore ſententia. *p* Fallunt iſta in eo qui à natura mutus ſimul & ſurdus foret: qui non poteſt,ex ſua cõfeſſione ſignis declarata, condemnari: quare fruſtra torqueretur: ſed damnari dumtaxat poteſt ex teſtium depoſitione ac probatione. *q* Denique quæri poteſt, an qui cõfeſſus factum maleficum, negat ſe praua intentione feciſſe, ſit audiendus? vt plurimùm, quia præſumptio ei contraria eſt, *r* puniendum nihilominus conſtat, *ſ* etiamſi iuramentum offerat de recta intentione: interdum tamen poterit iudex iuratum reum admittere ad probandum aliqua veriſimilia,quibus confeſſio eius elidatur. *t* Quod ſi res dubia ſit, poterit reus torqueri, vt intentionem ſuam proferat, vt benè poſt Lanfranc.& Boſſium, aſſeruit Simanc. *prax. hæret.tit.29.nu.10.*

[Margin, partly cut off: …19. …3.D. …eſſ. …in.q. …1.20. …n.q. …1.21. …c fi. …nfeſſ. …l.l.1. …onf. … rin.q. …u.97. …39. …16. …in.q. …u.32. …in.d. …num. …q.33. …16. …rin.q. …25. …rin.q. …nu.40. …t.103. …ſeq. …rin.d. …n.110. …rin.q. …nu.78.]

ſ cap.1.de præſumpt. capit.contra Chriſtianos de hæret. in 6. *t Bart.in l.inter omnes. §. recte de furt.*

m *Farin.ſupra nu.17.* n *Farin.q. 47.nu.8.* o *Farin.q. 39.nu.84.* p *Farin.q. 41.nu.95.* q *vide Farin.q 39.a nu.32.vſq. ad 40. vbi bene Boſſiũ refellit. & nu.90.cum ſeqq. maximè nu.99. vbi indiſtinctè quoad omnes perſonas hoc tenẽdũ oſtendit.* r *Ant.Gomez.p.3.c.1.num.69. Grill. Caſ. & alij quos ſequitur Farneſ.q.41.a nu.90.*

SECTIO XII.

De Abiuratione.

VT in alijs ſpeciebus hæreſis,etiã in Lamiarũ crimine,abiurationi aliquando locus eſt;quando iudicium tantum nititur ſuſpicionibus. Sumimus hic abiurationem pro execratione ſeu anathematizatione iureiurando firmata. Et quia ſuſpicio hæc; q̃ eſt leuis quædã præſumptio mali ex leuibus indicijs procedẽs;oritur ex diuerſis cauſis non ęquè vrgentibus, ſit vt quædã ſuſpicio ſit leuis ſeu modica, *u* quæ etiã poteſt vocari temeraria iuxta Menochiũ; *x* alia vehemens ſeu veriſimilis, alia violẽta. Et ſic diuidẽdo, leuis oritur ex indicijs admodũ leuibus,

u *l.ſi nõ cõuicij C. de iniur. cum ſimil.c.acc. in pr.de hæret.in 6.* x *l.1.de pſ. q.7.a n.46. maximè n.59.& habes in d.c. accuſatus.§.illo verò. & ibi Archid.*

quæ

quæ abſolutè dubium relinquunt iudicis animum, & hæc propriè dicitur *ſuſpitio*. Vehemens oritur ex indicijs habentibus multum veriſimilitudinis, adeò vt inclinent aliquantum iudicis animum in alteram partem, & ſic dubitationem non excludunt totam: hæc ſuſpicio magis propriè vocatur *opinio*. Violenta denique oritur ex indicijs valdè fortibus & adeò efficacibus, vt omnem dubitationem ex animo iudicis eliminent, & faciant eũ planè vni parti aſſentiri. *a* hæc propriè vocatur *præſumptio, iudicium, ſententia*, de hac eſt, *c. cum contumacia. c. cum accuſatus. de hæret. in 6. cap. quorundam d. 34.*

a *ſic poſt Menochi. d. loco bene diſſerentẽ Far. q. 36. a nu. 178.*

Iudicis autẽ arbitrio permittitur qualitatem ſiue quantitatem ſuſpicionis moderari: dummodo caueat ne leuis ſit corde, nimis facilè credendo. Exẽpla huiuſmodi ſuſpicionũ ponit Sprẽgerus, *b* vt ſi quis deuiet à communi conſuetudine viuendi, ſi conuenticulis ſecretis maximè nocturnis interſit, aut cum ſuſpectis familiaritates ſecretas habeat, dicit leuem oriri; Si quis quos nouit maleficos, viſitat, munera offert, occultat, recipit, defendit, vel aliter actu fauet, tũ oriri vehementem: ſi quis perpetrauerit ea quæ pertinent ad ritus maleficorum, paciſcẽdo, adorando, ſacrificando, comminãdo, tangendo, aut dormientibus per viſum apparendo, aut cubicula inſenſiliter ingrediendo &c. vel ſi penes eos inſtrumẽta maleficij ſint reperta, huiuſmodi violentam præbere ſuſpicionem. Leui ergo ſuſpicione laborantibus poteſt indici *c* abiuratio et ſpecialis hæreſis de qua leuiter ſuſpecti; & ſi talis qui ſic abiurauit, reincidat, non punitur vt relapſus. *d* Si verò ex grauibus ſuſpicionibus abiuraſſet (nam & huic abiuratio indicitur) tunc cenſeretur relapſus: in hac debet fieri abiuratio in genere de omni hæreſi & in ſpecie de illa de qua vehemẽter ſuſpectus fuit. *e* & tales fuere abiurationes Theodoreti & Ibæ in Concilio Chalcedonenſi. *Act.* 8. ſi verò detur abiuratio ex ſuſpicione violenta, tunc facienda abiuratio, vt à verè malefico, & tanquam à deprehenſo exigeretur. Debent autem violenter ſuſpecti: quando crimen fatentur & parati ſunt abiurare hæreſim, & redire ad ſanam mentem; ad pœnitentiã ab Eccleſiaſticis iudicibus recipi; q̃d ſi nolint debent tradi brachio ſæculari vt impœnitentes; *f* debent præterea cum abiuratione generali omniũ hæreſum, & diſerta atque clara, errorũ de quibus ſunt ſuſpecti canere palinodiam, & contraria aſſerere, & iurare ſe nũquam ad abiuratos errores redituros, & hæc omnia ſcripto libello abiurationis, propria ſcriptione munito, confirmare: quæ cuncta ab Apoſtolorum tẽporibus recepta fuere, vt oſtendit Simancas *ſupra nu.* 8. & 10. & hæc abiuratio hodie coram clero, & populo fit, nec poteſt priuatim admitti, niſi ex magna cauſa. *g* Quid ſi qui tantum vrgetur ſuſpicione vehementi ſeu veriſimili, detrectet abiurare? videtur Simancas *ſup. n.* 13. velle eum poſſe tanquam contumacem, & impœnitentem tradi brachio ſæculari, *ex c. ad abolendam. de hæret.* Sed (vt ait Sprenger. ſupra.) dictum c. §. *in præſenti verò*, videtur tantùm loqui, non de ſuſpectis vehementer, ſed de manifeſtè deprehenſis, contra quos conſtat rigidiùs eſſe procedendũ. contra hũc igitur Epiſcopus procedet per excõmunicationem, & ſi in ea per annum ſteterit, condemnabit vt hæreticum. Porrò quando maleficum Eccleſia recepit ad pœnitentiam; laicus iudex poſſet illum apprehẽdere, propter dãna temporalia varijs illata, & propterea condigno ſupplicio afficere; nec teneretur Eccleſiaſticus iudex impedire, quia licet eum non poſſit tradere, poteſt relinquere puniendum. Sic Sprenger. Sed de hoc plura mox *ſect. de abſolutione*. De abiuratione facienda ab ijs qui confeſſi & faſſi, qualis fuit abiuratio Doctoris Edelini, nihil peculiare occurrit. adſcribam tantùm hiſtoriã rei geſtæ, verſam ex gallica narratione Enguerrani Monſtreleti. *Chron. par.* 4. ait Enguerran. Anno 1453. Dominica die, quæ incidit in vigiliã Natiuitatis Dominicæ, Ebroici publicè in theatrum adductus,

b *p. 3. q. 19*

c *c. accuſatus, in prin. ſupra.*

d *d. c. accuſatus ubi uidetur errare Anch. ut bene notat Simanc. c. 53. nu. 5. & recte idẽ Sprẽ. d. q.* 19.

e *c. litteris. §. quocirca. de præſump. Simanc. & Sprenger. ſupra.*

f *ut* … *noni* … *duct.* … *Spren* … *& e* … *conc* … *man* … *6. &* …

g *1* … *75.* … *epiſ* … *q. 7.* … *bole* … *hære* …

ctus, citatus voce præconis, & condemnatus fuit ſentẽtia iudicis ad perpetuum carcerem Epiſcopi dictæ cictæ ciuitatis, Magiſter Guilhelmus Edelin, Doctor Theologiæ, Prior S. Germani en l'Haye, priùs Ordinis D. Auguſtini, & aliarum Sacrarũ familiarum religioſus: qui tentatione & ſuggeſtione hoſtis Tartarei, ei ſe manciparat, ea lege, vt concupiſcentijs ſuis profanis & mundanis ſatisfaceret, & præcipuè vt frueretur Nobilis cuiuſdam Equeſtris familiæ matronę amplexibus, quam ardebat; qua gratia, ſe obſtrinxit ea ſeruitute inimico, vt cogeretur conuenire ad certum locum, quotieſcunque dicto inimico collibuiſſet: quo loco ſoliti erãt conuentus ſuos agere; & dumtaxat in ſcenſo baculo cum ſcopis confeſtim eò transferebatur. Confeſſus fuit idẽ Magiſt. Guilhelmus ſponte ſua, ſe homagium exhibuiſſe inimico ſe offerẽti præſentem in ſpecie arietis, eique oſculum ſub cauda ore impreſſiſſe; & multis varijſque annis poſtea in damnato hoc inſtituto vitæ perſtitiſſe. Interea omnibus in rebus quæ à dæmone poſtulaſſet, illum fauentem auxiliantemq; habuiſſe: donec accuſatus maleficij fuerit comprehenſus, & in carcerem compactus; à quo iuridicæ incarcerationis tẽpore vis omnis hoſtilis euanuerit. Et per prædictã cõdemnationis ſentẽtiam iuſſus eſt Magiſt. Guilhelmus in lacum ſeu foſſam recludi, pane & aqua deinceps alendus. In theatro verò Inquiſitor fidei, voce alta & diſerta oratione luculenter in memoriam reo redegit, quàm olim laudabiliter & vtiliter populum concionibus iuuiſſet, & inſtituiſſet, cũ Apoſtolico ritu per totam prouinciã fidem & legem Chriſti IESV promulgaret; quo miſer poſtea decidiſſet, aliaque multa idonea eum ad pœnitentiam ſeriam inducere. Interea catamidiatus ſeu mitella ad infamiã depicta ornatus, populo ſpectandus erat propoſitus, accurrente multitudine magna. Sed finita concione inquiſitoris, idem Guilhelmus, ſciens ſe grauiſſimè peccaſſe, & ſceleribus atrociſſimis Deum offendiſſe; gemere, & flere, & alta voce veniã à Deo, Epiſcopo, & Iuſtitia petere (*addit Iaquerius, quod in terram proſtratus exhibuit quandam ſcedulam continentem ſua facinora commiſſa contra fidem in dicta hæreſi & ſecta, offerendo prædictis iudicibus ab iurationem*) & commendauit ſe ſuppliciter precibus aſſiſtentium. Denique fuerunt illi impacti compedes ferrei, & deductus in foſſam; vt ibi per pœnitentiam elueret nefaria, & horrẽda quæ commiſerat. Hactenus Monſtreletus. Quoad formulas abiurandi varias inuenias, vnam *in cap. Ego Berengarius de conſecr. diſt. 2.* aliam *ſeſ. 19. Conci. Conſtantienſis*, aliam *apud Turrecremã. lib. 4. de Eccle. p. 2. cap. 22.* aliam *apud Alfon. à Caſtro lib. 1. de iuſt. hæret. punit. ca. ult.* alias *apud Sprenger. d. p. 3.* diſtinctas pro quolibet ſuſpicionis gradu. *quæſt. 23. 24. 25.*

Iaq; flagel. Faſcina c. 4

SECTIO XIII.

De purgatione Canonica.

PVrgatio Canonica vocatur, de obiecto crimine innocentiæ oſtenſio ſecundum ſacros canones facta, *a* hãc etiam reo deferendam leui tantùm ſuſpicione laboranti voluit Sprenger. *b* cenſens *ſuſpicione notabiles* vocari à Pontifice illos, qui quauis ſuſpicione laborant; quæ etiam eſt opinio Archidiaconi. Quare nutat apud me dictum, ſaltem modus loquendi, Simãcæ, volentis *c* non eſſe deueniendum ad hanc purgationem, niſi cum reus publica laborat infamia, & ſimul crimen plenè probari nequit; ea tantùm ratione, quia ſi crimen plenè probetur, damnari; ſi infamia non laboret publica, abſolui debeat, contra enim quis inferat; ſi infamia publica laboret, torquendum (iuxta alibi dicta) ſi crimen plenè nequit probari, tunc propter infamiam, vel ſuſpicionem debere vel abiurare, vel ſe expurgare. Sed de infamia aſſentior Simãcæ, hanc ſufficere ad expurgationem, quando crimen amplius probari nequit; & accuſator deficit in ꝓbatione, vt

a *Rainery. Godofre. Sil. uerb. Purg.*

b *d. q. 19. ex c. excõica mus 1. in pr. de hæret.*

c *in praxi tit. 54. n. 3.*

vt benè benè Clar.*q.64.nu.4.* Non aſſentior, ſi omnem ſuſpicionem excludat. Sed benè eſt, quod poſtea, *a* ét vehemẽtem ſuſpicionem admittit, & totum id, quando facienda purgatio, quando non, iudicis rectò arbitrio pmittit, habituro perſonæ, & circunſtantiarum aliarum rationem. Expurgatorum quoque numerus ab eodem arbitrio dependet; vt & qualitas perſonarum, an eiuſdem, an æqualis cũ reo conditionis, an inferioris? Vilès perſonæ nõ ſunt onerandæ purgatione Canonica, niſi illæ ſpontè ſe offerant, & dicant ſe poſſe inuenire idoneos qui expurgent, & tum poſſent mediocres etiam ſi nõ planè boni admitti. *b* Qui, cum vilis perſona non ſit (nam vilis potiùs eſſet torquẽdus) ad arbitrium iudicis non vult ſe purgare, ſi præſens ſit, ſtatim poteſt, vt contumax & conuictus, puniri. Qui in purgatione deficit, pro cõuicto habetur, vt benè Siman. quem vide rectè proſequentem hanc materiam *toto illo c.54.* Cui adde Clarum ſupra Menochi. *lib.2. de arbitr. iud. caſ.274.* De vulgarib⁹ purgationibus, egimus *tit. de ſortilegijs iudiciarijs;lib.3.* formulã ſententiæ purgationis habes apud Sprenger.*q.21.* vbi etiam ritus omnes & materiam bènè diſcutit, & adde *tit. de Purgatione Canonica in Decretal.* & quæ dixi *ſupra lib. 3.*

a *num. 5. Decio.*

b *Simanc. ſup.num.8.*

SECTIO XIIII.

De Abſolutione.

Abſolutio impẽdenda, quãdo vel reus obiecta crimina diluit, vel accuſator ea nõ probauit; nonnũquã id ab accuſatione tota, nonnunquam ab inſtantia iudicij, nonnumquã ſub fideiuſſione, prout iudici videbitur iuſtiùs & cõmodiùs. *c* *Abſolutio* igitur alia eſt *diffinitiua*, alia *ab obſeruatione iudicij*. *Diffinitiua* (quæ vocatur etiam à crimine, ſiue ab accuſatione, ſiue *abſoluta*) dicitur, quando reus abſoluitur tanquam innocens, quia crimen non commiſit. *Ab obſeruatione ſeu inſtantia iudicij* dicitur abſolui, qui abſoluitur nõ tanquam innocens, ſed dumtaxat tanquam tunc non repertus culpabilis; vtputa propter iudicij nullitatem, probationumuè defectum, & rebus ita ſtantibus vt tũc ſtabant, *d* & hæc habetur etiam pro definitiua; eatenùs vt ſi noua indicia non oriantur, reus iterum moleſtari non debeat: immo etſi orirentur, non poterit repeti; niſi intra certum tempus ad accuſandum inſtitutum. nempe decem annorum inter præſentes, viginti inter abſentes. Quod ſi dubitetur ſitnè definitiua, an tantùm à iudicij obſeruatione; recurrendum ad acta. ſi habetur *abſoluimus ab obſeruatione iudicij*, vel *ab hactenus deductis*, vel *ſtantibus rebus prout ſtant*, aut ſimilia ſeu æquiualentia verba; tantũ cenſetur abſolutus ab inſtãtia iudicij. Si habetur, *reum abſoluendum vti innocentem, non culpabilẽ*, & huiuſmodi verba alia adſint; cenſendus abſolutus definitiuè. Si verò res ex actorum verbis non colligitur, (verbi gratia, ſi tãtum diceretur *abſoluimus reum*) tũc legenda diligenter acta, & videndũ; an conſtet ex actis dumtaxat crimen non fuiſſe probatum, non verò crimen à reo non commiſſum, tum cenſenda tantum fuiſſe à iudicij obſeruãtia: ſi conſtet vel omnino non commiſſum crimen, vel non commiſſum crimen à reo (verbi gratia, qui ſuum *alibi* benè docuit) tum habenda vt definitiua. Si ex actis adhuc res manet ambigua, tunc communior ſententia & praxis eſt, vt habeatur tantum pro abſolutione ab inſtantia, quòd communi praxi receptum in fauorẽ reipub. vt crimina puniantur; qui fauor præponderare debet fauori priuato reorum. Hæc ratio etiam eſt fundamentum opinionis receptæ, & generalis conſuetudinis (exceptis locis pauciſſimis) quã; licet iuri communi ſcripto magis conſentaneum ſit, actore non probante reum diffinitiuè abſolui; tamen conſuetudine, & praxi iudiciorum inualuit; vt caſu non probati criminis, ſententia feratur tãtum abſolùtoria ab obſeruatione iudicij, vt poſt Couarru. & alios optimè deducit Proſper Farinacius. *e* Et ſic intellige, quæ ſcribit indiſtinctè Spren-

c *Simãc.in practi.c.51.*

d *Cl. §. q.5. 96. Far. q. nu.*

e *Far. q. 23 n. 28.*

Sprenger. *a* Nam quando deprehenſus eſt verè innocens reus, iudex illi faceret grauem iniuriam, & Mortaliter peccaret, inſerens in ſententia eum dumtaxat abſolui ab inſtantia iudicij; immò tenetur diffinitiuè abſoluere, alioqui reus tunc poteſt à tali ſententia appellare; nec contraria conſuetudo foret æqua vel toleranda. Si tamen reus non appellaret; in foro quidē externo cenſeretur ſententiam approbaſſe; in foro tamen interno non auderem iudicem excuſare. Non enim, quia alter vel ignarus eſt, vel incurius iuris ſui, licuit iudici iniuriam facere: nec etiam ſuperueniens ratificatio tollit præcedens iudicis peccatum, niſi quoad obligationem reſtituendi. Quę velim diligenter à iudicib. notari, pro intellectu eorum quæ de hac re traduntur à Doctoribus noſtris, *b* & praxi vulgata. Hæc intelligenda de abſolutionem in eodem foro. Nam ſi in alio foro agatur, tum nec abſolutio definitiua planè reum liberat. Nam abſolutus in foro poli ſeu conſcientiæ, poteſt adhuc puniri in foro fori. Et, quia crimen noſtrum eſt mixti fori, ſi abſolutus in curia ſæculari non fuit punitus ab ea ſufficienter, & iudex Eccleſiaſticus habet pœnam quam infligat maiorem, eamquè reus merebatur, poterit eam infligere. Contra quoq; nimis leniter caſtigatum à curia Eccleſiaſtica, poterit ſeueriùs, etiã ad mortem, damnare iudex ſæcularis. *c* Neque tunc cenſetur bis pro eodem crimine puniri, ſed vtraque punitio pro eadem vna continuata habetur: & quia in atroci crimine verſamur, & cui expiando vix vlla ſupplicia ſufficiant; parùm hic neceſſaria eſt diſtinctio Marantæ. *d* Sed ſufficiant: formulam abſolutionis pete à Sprengero. *d. quæſtio. 20.*

a p. 3. q. 2

b Grillan. ... de re- ... carce- ... ti de ab ... innoc q. ... Couarr. ... 1. var. ... ut. c. 1. ... & lib. ... pit. 10. ... & Fa- ... ſupra et ... os plur. ... itant.

c Optime alios ... na. ſup. ... 10.

d ... t. de in- ... ſt. num. ... poſt ... t. & Pa

SECTIO XV.

De ſortilegiorum qualificatione; ſiue quæ hæreticalia, quæ non?

POſt abſolutionem, tractandum de condemnatione, ſed quia congrua delicti pœna dependet à delicti qualitate, hæc neceſſariò ſectio præmittenda fuit: non ratione Lamiarum ſeu Strigum, quarum crimen ſemper cum hæreſi coniunctum eſt, vt docet experientia: ſed ratione quorundam Sortilegiorum minus atrocium, & in quibus pactum ſolummodò tacitum reperitur. procedamus per breuia axiomata.

Axioma primum, *Sortilegia hæretica dicuntur omnia in quibus dæmon inuocatur ad faciendum, vel indicandum ea, quæ vel facere uel ſcire non poteſt*. hoc eſt certũ. *e* quia hæreticum eſt illum credere poſſe facere vel ſcire, quæ neq; ſcire, neq; facere poteſt; ſed Deo ſunt reſeruata. Dixi hæretica non hæreticalia, nam hęreticale ſignificat tam ꝙ ſapit hęreſim, q̃ quod hæreticũ eſt: & quia has duas ſignificationes multi *f* non benè diſtinxerunt, ideò etiam errarunt in hac materia. prima ergo hæc non tantùm ſapiunt hæreſim, vt illi volunt: ſed verè ſunt hęretica facta, nõ dico ſunt hęreſes, (nam hæ ab intellectu pendent, & hæreſis eſt intellectus error) ſed dico facta hæretica. ſicut enim propoſitio hæretica eſt, ipſa enunciatio falſa Catholicæ veritati contraria: ſic etiã factum eſt hæreticum, quod Catholicæ veritati repugnat non formaliter, ſed quaſi materialiter, qa eſt materia circa quam intellectus aberrans verſatur in hæretico errore: & ad factũ hæreticum ſufficit id quod facit eſſe huiuſmodi, vt ſi quis rem ita ſe habere pertinaciter contenderet, is verè hęreticus eſſet. verbi gratia, rebaptizat qs aliquem, factum eſt hæreticum. quia qui tenet poſſe rebaptizari, eſt hæreticus. ad factum ſapiēs hæreſim ſufficit; vt qui hoc aſſereret fieri poſſe, quod facit, eius propoſitio verè diceretur propoſitio hæreſim ſapere, non tamen verè diceretur eſſe propoſitio hæretica.

e Grill. de ſortileg. q. 10. nu. 1. 2. 6. 10. 19. Clar. §. hæreſis. verſ. ſucceſſiuè quæro. et alij cõmuniter.

f Clar. Farin. & alij I. C.

ca. v. g. ſi quis ſacramentalia miſceret vſibus profanis, citra pactum expreſſum vel inuocationem expreſſam dæmonis; faceret factum ſapiens hæreſim, quia ſi diceret hoc fieri oportere ſeu licere, hæc aſſertio ſaperet hæreſim. Ex his puto pendere deciſionem controuerſię inter Barbat. & alios Iuriſconſultos, de ijs qui dæmonem inuocant ad cognoſcendum ſeu faciendum ea quę ipſe facere vel cognoſcere poteſt, à Deo non impeditus: v. g. vt reuelet furta commiſſa, vt in amorem carnalem inducat. Quoad hæc .n. Barbat. *a* cenſuit, horum cognitioné pertinere ad inquiſitores fidei, & ea ſapere hæreſim manifeſtam. Sed alij Barbatiam reprehendunt, & cum Oldrado volunt hæc non pertinere ad inquiſitorum cognitionem, neq; eſſe hęreticalia, *b* & in hac re inueniuntur Pariſienſia apud Paponum arreſta cõtraria. Sed pro Barbatia faciunt Theologi Spineus & Pegna. *c* Inprimis, pertinere et ad Inquiſitores cognitioné, dubitari nequit, cum crimen ſit mixtum. Deinde non eſſe crimen hęreticũ (niſi quid aliud accedat) nec ſapiens manifeſtam hæreſim, id quoq; puto, ſi deſit dæmonis inuocatio expreſſa: ſapere tamen hæreſim non manifeſtam crediderim, quando conſulitur dæmõ ſiue maleficus diuinator de rebus amiſſis: licet enim dæmon norit, ipſum tñ conſulere ſapit hæreſim, occultam ſaltem. idem dicendum in philtris, quib. Magici characteres, & ſuperſtitioſa alia, pactum occultum habentia, admiſcentur: ſed quoad amatoria ex philtris merè naturalibus, citra ſuperſtitionem exhibita, putarim ea nõ ſapere hæreſim; quare & iudicem diligenter inſpicere & conſiderare hæc debere. Illud non dubito hæreſim ſaltẽ ſapere, niſi potius verè hæretici ſint, Magos illos; qui credunt quod ſolent iactare ſe vnitos ſpiritui, ſiue præditos ſpiritu quodã excellenti ſeu potẽti, cuius efficacitate poſſint cogitationes aliorũ ſcire (quod ſoli Deo reſeruatũ) & occulta diuinare, & alium ad aliquid imaginandum, vt loquuntur, neceſſitare, aliaq; miranda, ſupra hominum communem potentiam facere. Quos etſi negent, neceſſe eſt vel illa nõ poſſe præſtare, & tantum fingere; vel ſi credunt iſta & faciunt, verè Magos eſſe, & tales quales dixi, pactum cũ dęmone habentes. De his ſapienter ſcriptum à Cardinali Cuſano *lib. 3. de docta ignorantia c.* 11. Non illa phantaſtica (*nempe vnio*) Magorum, qui hominem ad quandam naturam ſpirituũ influentialium ſibi coniecturalium, quibuſdã operationibus mediante fide (*hanc intelligo fiduciam quam Magi ſemper exigunt*) adſcendere dicunt; vt in virtute ſpirituum talium, quibus per fidem vniuntur (*hoc eſt per promiſſam eis fidelitatem & patientiam*) plura & ſingularia mirabilia, aut in igne, aut in aqua, aut ſcientijs harmonicis, apparentijs tranſmutationum, manifeſtatione occultorum & ſimilibus efficiant. Manifeſtum eſt enim in his omnibus ſeductionem eſſe, & receſſum à via & veritate. Propter quod tales ad fædera & pacta vnitatis, cum malignis ſpiritibus taliter aſtringuntur, vt id quod ſub fide credunt, opere oſtendant in thurificationibus & adorationibus, DEO tantum debitis; quæ ſpiritibus, quaſi potentibus implere petita, & de vocalibus, illis mediãtibus, magna cum obſeruantia & veneratione impendunt. Conſequuntur aliquando per fidem (*intellige* (per) *non vt cauſam poni, ſed poni pro* (iuxta) *nam error eſſet credere quod fiducia illa magorum ſit efficax*) ipſa caduca petita, vniti ſic ſpiritui; cui etiam, à Chriſto ęternaliter diuiſi, in ſupplicijs adhærebunt. hactenus ille. Quando autem dubium eſt, ſintne hæreſim ſapientia necne ſortilegia, non pertinet ad inquiſitorem iudicare aut cognoſcere ſintnè talia vel non; (verum hoc ptinet ad Theologos qualificatores;) ſed poſtquam conſtat ea ſapere hæreſim, dubitatur verò tantum an ſapiãt manifeſtam; poſſunt de illa qualitate cognoſcere, & pronunciare ſe iudices eſſe. *d* Qualitatem verò horum factorum puto deſumendam à circumſtantijs & actibus, ſeu rebus quæ admiſcentur.

2. Axio. *Quæcunque fiunt ſortilegia à*

ſor-

a conſ. 55. *lib.* 1.

b Oldrad. conſ. 210. *Tiraq. de pæn. cauſ.* 4. *n.* 3. *Gemi. conſ.* 54. *Alber. rub. de hæreti. Afflict. ſup. cõſtit. Neap. Clar.* §: *hæreſis, n.* 25. *& Farin. q.* 20. *Papon. lib.* 22. *ti.* 3. *ar.* 1. *&* 2.

c *Pegna in direct. q.* 42 *commu.* 67. *Spin. Apolog.* 4. *contra Ponzinni c. vlt. benè id probans.*

d *Peg* … *cõm.* … *fi. ubi* … *hanc* … *& cõ* … *ſenten* …

ſortilegis habentibus pactum expreſſum ; ſunt reſpectu operantis ſapientia hæreſim, etiam circa res quas dæmon cognoſcere uel facere poteſt; reſpectu uerò operis dumtaxat, ſi ſint circa res quas dæmon non poteſt cognoſcere, nec facere. a ratio, quia primo caſu, propter fædus illud, operans eſt hæreticus: ſecundo caſu tunc tãtum factum ipſum ſapit hæreſim. Sed quoad non habentes pactum expreſſum.

Dico tertiò. *Si qui ſortilegio Deum abnegent, uel adhibeant ſortilegio hoſtias ſacras, uel aliud ſacramentum aut etiam ſacramentalia, immò uel reliquias, uel agnos Dei, uel alias res Eccleſiaſtico ritu benedictas & ſacras:* b *uehementer ſunt ſuſpecti de hæreſi.* ratio quia tales ſignificant ſe credere huiuſmodi adhibita vim habere ad maleficiorum operationem. Et de hac credulitate debent examinari, & ſi nolint reſpondere, poſſunt deſuper torqueri; & ſi nõ fateantur, vt vehementer ſuſpecti debent abiurare.

Dico quartò. *Si qui baptizent imagines ex qualibet materia, uel rebaptizent pueros ; hoc ipſo uel hæretici ſunt, ſi putant formã uel materiam baptiſmi aliam eſſe poſſe, ab ea quàm Chriſtus inſtituit ; uel ſunt uehementer ſuſpecti, etiam ſi negent ſe hoc credere.* c quia tales actus natura ſua per ſe ferũt aliquid, quod eſt hæreſis manifeſta. Nec inuenio Grillan. *q. 3. nu.* 6. contrarium ſenſiſſe, ut illi Farinac. impingit. Idem dicendum de conſecratione & baptiſmo librorum. Nam Magi libros ſuos. vt vim energiticam accipiant (*ſic falluntur*) curant benedici per Sacerdotem aliquem, habẽtem ſtolam in collo, & aqua benedicta cum aſpergillo ex herba hypericontis eos aſpergentem, ſimulq; profantem, *ego te baptizo in nomine Pat.* &c. *& interea* alia manu ſacerdos tenet cereum benedictum, poſtea ponit libros ſub mappa altaris certo loco, idq; tribus certis diebus, quorum vltimo in modum crucis faſcia ligat librum & recludit in loco puro & abdito. hoc faſſi magi Mantenſes Pariſ. 1586. menſe Nouembri. *teſte Creſpeto diſc.* 12.

Dico quinto, *Si ad res quas poteſt dæmon facere, uel cognoſcere, ſciendas uel efficiendas, miſceantur res non ſacra, u. g. hoſtia non conſecrata, etiãſi ſuper eam Sacerdos miſſam dicat, probabile eſt non eſſe ſortilegium hæreticale, quando fit à non habente expreſſum pactum.* d Putarem tamen diſtinguendum. nam ſi iſte benè ſentiat de præſentia corporis Dominici, & trãſſubſtantiatione, & non præbuit hanc hoſtiam popolo adorandam, ſed uerè aliam, quam eleuauit, conſecrauit; hãc verò acceſſoriè tãtum ſuper altare ad magicos effectns poſuit; erit tantũ ſuſpectus de hæreſi; ſi verò illa alia credidit, tunc apertè foret hæreticus: ſi verò reuera nec credidit iſta vim aliquam ad effectum magicum habere, non erit ſuſpectus de hæreſi, ſed extra ordinem puniendus. Hæc ita ſi de hac eius intentione conſtet, nam quandiu non conſtat, mihi quidem videatur de hæreſi meritò maxime ſuſpectus.

Dico ſexto. *Quandocunque dæmon inuocatur per modum ſacrificij uel adorationis, ſapit res manifeſtam hæreſim: quãdo per modum imperij, non rarò idem dicendum.* v. g. primò ſi admiſceantur res ſacræ. e 2. ſi inuocetur, vt amicus Dei, & ei carus. 3. ſi putet hoc non eſſe peccatum, vel ſaltem non graue. 4. ſi petat quæ dæmon præſtare nequit, vt ſuſcitare mortuum, animam defuncti repræſentare, arbitrij libertatem cogere ad amandũ &c. vel quæ neſcit; vt futura contingentia; vel quæ ſcit cõtingenter, ea petit doceri certò & infallibiliter. 5. ſi petat quæ poteſt dæmon, ſed credat eum ea poſſe etiam Deo non permittente: vel petat reuelari præſentia aut præterita, omninò infallibiliter. f Immò ſi rem recta reputemus via, quia nobis omne cum dæmonib. commercium interdictum, quotquot non modò per viam obſecrationis, ſed etiam per viam imperij aliquid à dæmonibus ſtudent obtinere, valdè ſapiunt hæreſim. g Illud tamen fateor, ipſius ſuſpicionis pondus, qualitate perſonarum & alijs circumſtantijs eſſe trutinandum. h

a ... *alios q.* 10. ... *4. Fa- ... q.* 20. ... 1.

b ... *meric. & ibi cõm. ... Alf. a. l.* 1. *de hæret. ... Bern ... m. in ... t. inqui ... r. ſacra ... is abu- ... ann. à ... tra- ... e hære. ... aſſert. ...* 267. *... d. q. ... u.* 85. *... editio- ... Gril q.* 10. ... 5.

c ... *nna ſu ... pina d. ... 4. Far. ...* 5.

d Oldradus *conſ.* 10. *col.* 3. *Grillã. q.* 10. *nu.* 13. *et q.* 11. *nu.* 19. *&* 20. *Farin. n.* 84.

e *DD. ſup. citati. uerſ. dico tertiò.*

f *Bernardus Baſinus tractat. de artib. magicis. concl.* 1. *& ſeq.*

g *Spineus d. apolog.* 4. *& Simanc. Cath. inſtit. tit.* 21. *nu.* 13. *& Penna ubi ſupra commu.* 68. *litt.* O.

h *v. Pennã ſupra.*

SECTIO XVI.

De pœna & ſupplicio maleficorum.

PRogrediamur à leuioribus. Sed non tandum principio; quoſdam I. C. *a* nimis credulos Vviero medico & hæretico, magnam vim facere in diſtinctione nominum, *venefici, malefici, incantatoris, ſtrigis, Lamiæ:* quaſi verò hoc iudicium ex nominibus, non geſtis ac facinoribus, ſit decidendum. conſtet iudici de re, nomina contemnat; quæ rebus ſubduntur, non res nominibus: & ſic, qui de hac materia veteres nouitij que ſcripſere, rebus ipſis nomina poſt habuere: quod & ego hoc tractatu feci, pro ijſdem ſumens *veneficos, maleficos, incantatores, ſagas, ſtriges, Lamias*. itaque hac putida diligentia prætermiſſa, facta nunc perpendamus.

a Fichard. con. 112. Io. Alibuzius admonit. ad Iud. Godel. trac. de lam.

Quoad peccata ſortilegij, quæ hæreſim non ſapiunt, in pœna vtrumque ius, ciuile & Canonicum eo conueniunt, quòd iudicis arbitrio permittãt; deberetamen iudicem arbitrio ſic vti, vt canonibus legibuſq; ſe accommodet, nec eorum præſcriptum tranſiliat temerè, videlicet, niſi qualitas facti, conditio perſonarum, animus delinquentis, ſchandalum inde exortum ſimiliavè ſuadeant pœnam intendere vel minuere; quod idem in mandantibus & conſulentibus obſeruandum, communiter receptum videtur. *b* Solent. a. iure canonico ſortilegij nõ hæreticales (vt vocant) ſiue ſint laici, ſiue clerici, & ad quemcumq; finem ea fecerint, in foro pœnitentiali puniri pęnitentia X L. dierum; *c* ſed cum hodiè omnes pęnitentiæ confeſſario ſint liberæ, poterit moderari. *d* In foro fori, ſi publicum crimen; olim imponebatur publica pœnitentia, quam ſi detrectarent, vel non complerent, à communione fidelium arcebantur: *e* hodie ſublata illa publica pœnitẽtia, Laicus non hæretica, nec hæreſim ſapientia conficiens, pro prima vice erit excommunicandus: *f* ſi monitus perſeuerat, & eſt vilis perſona, publicè eſt fuſtigãdus, vel mitra chartacea dehoneſtandus; ſi honeſtior relegandus, vel perpetuo carceri mancipandus: *g* cõſequitur autem infamia hoc crimen, etiamſi nihil horum illi iudex infligeret. *h* Hæc certum eſt procedere, quando ad malum finem: ſed quid ſi ad bonum? idem in laicis & clericis tum obtinet; adhuc eſſe puniendos, etiamſi verba ſacra admiſceantur, vel cruces &c. ſi ſint admixta alia, vt characteres, nomina ignota, & huiuſmodi obſeruationes, quas conſtat nihil per ſe habere efficaciæ ad finem illum bonum. *i* & tunc pœna eſt arbitraria.

b Abb. c. 8. de ſortileg. Grill. ſup. q. 11. Menoc. de arb. caſ. 388. n. 11. Farinac. q. 20. nu. 94.

c tex. & DD. c. 1. de ſortileg. Grillan. d. q. 11. n. 2. 6. et 9.

d Menoch. ſup. n. 6. et 7.

e c. pro dilectione & ſeq. de cõſec. d. 2. Silu. v. ſuperſtitio q. ult.

f c. ſi quis Epiſc. c. aliquanti. 26. q. 5.

g c. cora[m] idolorũ q. 5. Rom. in gul. 6.

Grill. q. 11. n. & 10. Menoc. ſup. nu. 8.

h c. 3. q. 8. c. in j... 6. q. 1.

i Grill. 1. n. 2. q. nu. 4. & q. 11. n. 4. 15. 24. & 27. 14. nu. 4. 5. & Far. ſup. nu. 96.

Quoad clericos; conficiens nõ hæreticalia, in ſimplicitate cordis & zelo bono (v.g. pro inueniendis bonis Eccleſiæ ſubtractis) ſuſpenditur à diuinis & miniſterio altaris per annum & vltra iudicis arbitrio, ſecundum facti turpitudinem, & criminis k qualitatem; ſi dolo malo feciſſet, deponeretur ab ordine ſacro, omnibus beneficijs priuaretur, & in monaſteriũ perpetuò, detruderetur; immò & infamis effectus, tonſurari ſolet & in modum ſtulti decaluari, veſtibus antè & retrò reſciſſis & decurtatis, & mox degradari, hoc eſt perpetuò ab altaris adminiſtratione remoueri. *l*

k cap. de ſortil. ... Grill. d. q. 14. 3.

l c. ſi ... epiſc. 1. q. 5. poſt ... Menoc. ... bat. Fa... ſup. n. 2...

Et quia hac in re multa & varia (proh dolor) ſunt Eccleſiaſticorum delicta, etiam parochorum (ad quod Epiſcopos & Archidiaconos decet attendere) breuiter quædam ex Grillan. & Farinacio, iudicibus Romanæ curiæ, ſubiungam pro clariore dictorum intelligentia.

Sacerdotes, qui cauſa vindictæ, ſeu doloris aras ſpoliant, aut luminaria conſueta exſtinguunt, vel quid ſimile faciunt, nocendi gratia ijs, quorum quaſi in funus hoc impendunt officij; honore & dignitate priuantur, & infames efficiuntur: *m* ſi verò ex inimicitia miſſas defunctorum pro viuentibus celebrarint (Belgæ dicũt, *een moort-miſſe*) vt is pro quo ſacrificium offerũt celerius moriatur, vel incurrat mortis periculum; proprij ordinis gradu deijciuntur, & in exilium perpetuum

m c. iſq. 2. q. 8. de benedi... 32. q. ca. admon... 26. q. Fol... ler. in act. crim. c... c. 33. 49. Farin. 19. nu. 45.

vna cum eo qui Sacerdotem conſuluit, vel hoc fieri mandauit, eijciũtur: *a* niſi tamen ſpontè de præmiſſis coram Epiſcopo vel Metropolitano ſe culpabiles detulerint, & de ipſis condignam peregerint pœnitentiam, vt benè Grilland. *ex d. c. quicumq:* fallitur tamen Grilland. dum putat *b* hæc ſortilegia non ſapere hæreſim: omnino .n. ſapiunt, quia eſt hęreſis putare hęc habere effectum huiuſmodi. ideò hæc pertinere cenſeo ad hæreticalia: ſicut & imaginum crucis, B. MARIAE, vel Sanctorum concũlcationem, & deiectionem factam dolo vel iracundia: nam quod Grilland. ait non ſapere hæc hæreſim, falſum id eſſe ſciunt, quotquot iconoclaſtarum furores norunt & execrantur.

Sacerdos celebrans ſuper reb. profanis, quæ vulgò putãtur aptæ ad ſortilegia; vt ſunt hoſtia non conſecrata circumſcripta certis notis & litteris ſanguineis, ducto ſanguine ex annulari digito; item cuticula, qua infantis caput naſcentis eſt inuolutum; panis incoctus, ſiue maſſa cruda, vel coact[9] in placentam; vel lapis, vulgò dictus *calamita*; beneficijs eſt priuandus, & in carcerem detrudendus, *c* idem dicendũ ſi ſit abuſus vaſis aut veſtibus ſacris; *d* verbi gratia, altaris palla, calice, patina, purificatorio, tabernaculo Euchariſtiæ, aut reliquiarum; lapide ſacrato vel eius fruſto, corporali, manipulo, ſtõla, alba, velis ſanctuarij &c. proponant huiuſmodi ſibi exemplum Regis Baltaſſaris; *e* qui tamen nõ abutebatur ad ſortilegium, ſed ad vsũ domeſticũ, pfanũ, qđ minùs erat.

Sacerdos, qui in ſolemni miſſæ ſacrificio, preces, quæ non tendunt ad Dei cultum & ſalutem animæ, ſed potius tendunt in peccatum, obtulerit, (vt ille cuius veſanum amorem fusè deſcribit Grilland. *f*) eodẽ modo puniri debet, quo præcedentes. *g*

Omnibus autem communes pęnæ ſunt ſequentes: qui conſulunt diuinatores, vel remedia (illicita videlicet) petunt a maleficis, in eaſdem incidũt Eccleſiaſticas pœnas, in quas & ipſi malefici aut diuinatores: præterea

a *quicun... q. 5.* b *pra... rimin. n. c. 35 ch. ſu... n. 15. q. 10. & q. n. 17. n. 12. q.* c *az. ſu... 39.* d *n. q. ſenoc. n. 12.* e *ac. ſu... 107.* f *ill. q. ... poſt ...ſenoc. ...rin. ...n. 5.* f *...6. n. 2.* g *ill. Me... Farin. ...*

ſunt ipſo facto excommunicati, excõmunicatione tamen nulli reſeruata; *h* &, ſi ſint clerici, poſſunt deponi, tam verò clerici quàm laici, debebãt olim quinquennalem ſubire pœnitentiam. *i* Iure autem ciuili, eandem diſcentes ac docentes incurrunt pœnam, *k* qui Magos in domum ſuam vocant, cauſa artis exercendæ, priuati bonis debent in inſulam deportari *l* qui Magos conſulunt, gladij pœnæ ſubduntur. *m* ex Carolina ſanctione, & conſuetudine imperij, etiam ſi ob bonum finem interrogarint, vel magicis artibus aut remedijs vſi fuerint; exilio, vel aliter infra mortẽ dãnantur, arbitrio iudicis. *n* De amatoria præbentibus, dictum *lib. 3. p. 1. q. 3.*

Incantatores Serpentum, ſi præcantatione ſua duntaxat implorant ſimpliciter, & deuotè auxilium Dei, abſque alia ſuperſtitione; vt culpæ, ita etiam pœnæ expertes ſunt: ſi verò Diabolum inuocant expreſsè vel tacitè; erunt puniendi pœnis cõmemoratis Sortilegorum. Vt autem queant iſta diſcerni, aduertendum ad verba ipſa, ad modum, ritum, & ordinem incantationis: quia ſi in eis inſunt aliqua verba extranea, vel ignota nomina aut characteres, ſiue alia quæ non conducunt per ſe ad effectum intentum, tota res Diabolica, & ſuperſtitioſa debet cenſeri. *o* Dicendum idem in ceteris remedijs contra maleficia.

Quoad aſtrologos iudiciarios, chiromanticos, & huiuſmodi diuinatores; ſi tantum prædicant euentum vt poſſibilem præſumptiuè & inclinatiuè; non ſunt puniendi, vt ſortilegi; ſi verò prædicant, vt infallibilem vel neceſſariũ, ſunt hæretici ſortilegi, *p* & contra eos videnda Bulla Sixti V. contra aſtrologos edita 1585.

Qui præbent poculum naturale abſorſus, vt venefici puniendi; non vt ſortilegi, niſi ſortilegia admiſceant. *q* Quando Epiſcopus captiuũ hẽt aliquem, ſortilegum hæreticum, ſi paratus ſit homo ille abiurare, & condignam ſubire pœnitentiam; non põt eum tradere brachio ſæculari, nec etiã

h *c. 1. 26. q. 5.*
i *c. & 3. 26. q. 5.*
k *l. 8. C. de mathem. & malef.*
l *3. d. tit.*
m *l. 5. eod. tit.*
n *Carol. cõſti. ca. 109. Godel. li. 3. de lam. c. 11 n. 31. kirch. cõſ. 12. n. 9.*
o *Summa confeſſ. quã citat & ſeq. Grill. q. 11. n. 28. & Far. ſupra n. 110*
p *Berber. in Viator. iur. rubr. 8. n. 5. & 6. Grill. q. 11. n. 16. & 12. q. 3. q. n. 13. & 14. Fari. ſa pr. nu. 112.*
q *vid. bullã de aborſu Sixti. V.*

poteſt acta iudicialia ſeu copiam proceſſus eius vllo pacto cum iudice ſæculari communicare, alioqui iure Canonico incurreret irregularitatem. *a* Dumtaxat enim quibuſdam caſib. ſortilegi hæreticales poſſunt tradi brachio ſæculari. 1. ſi fuerint Doctores & ſeductores, niſi ſpontè ſua ad Eccleſiã redierint, & hæreſes abiurarint, ſeque cõtra illas ſtrenuos præbuerint: *b* 2. ſi ſint relapſi. 3. ſi ſint impœnitentes, ad quos reducuntur conuicti omnia negantes pertinaciter. *c* Quod Farinac. *d. nu.* 105. extendit etiam ad ſortilegos qui hominem occiderunt, vel quid ſimile fecerunt quod iure ciuili morte luendum eſt; vt non niſi aliquo trium dictorum concurrentium poſſint degradari, & curiæ ſæculari tradi. Sed in alijs criminibus enormibus id verum non eſſe poſtea oſtendam, *hac ead. ſec. lit.* Y Y. Et quando acceſſit ad hæreſim homicidium qualificatum, aliud dicẽdum, mox oſtendam. Formulas condemnationis quoad iſtos ſingulos, pete ex Sprengero *p. 3. mallei.*

Quando ſunt Sortilegi hæretici aut hęreſim ſapientes, contra eos agi ſicut contra hæreticos; receptum eſt vtroq; iure. *d* quando non ſunt tales, ſed ab omni errore hæretico alieni, à ſæculari etiam magiſtratu ſolent virgis cædi, ad triremes, vel in exilium mitti, vel alia extraordinaria, infra mortem pœna affici, interdum etiam pecuniaria, iuxta perſonæ & criminis qualitatem. *e*

Si mors ſit alicuius maleficiati ſubſecuta, locum eſſe pœnæ legis Corneliæ, & comburẽdum ſortilegum, communis eſt ſententia. *f* Quoad Necromanticos, & ceteros magos, atq; maleficos; ſolas Lamias excipientes, idem fatentur patroni Lamiarum. *g* Sed Lamias noſtras, non eſſe eximendas numero ceterorum Magorum, communis eſt ſententia Theologorum & Iuriſtarum, vt mox docebo. Fundamenta Godel. & aliorum ſunt. 1. Lamiæ fatẽtur impoſſibilia; nempe ſe volaſſe ad conuentus, libidinem cum dęmone expleſſe, tempeſtates excitaſſe, & huiuſmodi. *Reſp.* lib. 2. oſtendimus hæc dæmoni non eſſe impoſſibilia, & ideò fidem habendam earum confeſſionibus cenſent Catholici communiter. 2. Lamiarum peccata ſunt potius cogitationis, vel nudi conatus; quàm facti, vel executionis: ideò ab Eccleſia puniri non deberent, nec à iudicibus alijs. *Reſp.* falſum præſupponi, progrediuntur enim in opus exterius: & in atrocioribus criminibus receptum, conatus aliquando puniendos, vt conſtat. *h* 3. Pœnam minuere deberent, ætas ſenectutis, & ſexus fragilitas. *Reſp.* ſenectutem non eſſe idoneam cauſam minuendæ pœnæ in atrocioribus delictis, vt ex praxi iudiciorum, affirmat rectè Iul. Clarus. *i* deinde falſum ſupponunt, ſolos ſenes in hoc peccatum incidere. Vt etiam falſum ſupponunt, ſolas mulierculas ſic delinquere: quanquam nec in hæreſi nec in ſimilibus atrocioribus ſexus excuſat. 4. Lamiæ debent cenſeri ſimiles dormientibus, confitentur enim crimina commiſſa in mentis exceſſu, vel ſopore. *Reſp.* multa ſagas imò ferè omnia vigilantes committere, & propter hęc puniendas; vt propter pacta cum dæmone, coitum cum eodem, infanticidia, ſegetum & iumentorum damna, &c. Immò, & quæ in ſomnis gererẽt, culpa non carent, quia & antè ſomnũ ea præmeditantur, & poſt ſomnum ea rata habent, & ſibi in illis complacent. k

5. *Argumentum*, pacta huiuſmodi ſunt imaginationes deluſarum mentium. Venerius quoque coitus cum dęmone, eſt rei impoſſibilis fictio. Quę de tempeſtatibus & damnis datis narrantur eorum excedunt poteſtatem: quę de translatione corporali dicunt, ſunt nugæ meræ. *Reſp.* imprimis credendum contra ſeipſos ipſorũ confeſſioni, ſicut & alijs reis. deinde tam conformes omniũ eſſe teſtificationes, & tam confirmatas experientia omnium populorum & ſæculorum; *ut id negare, nihil ſit, niſi inſanire*, vt benè dictum à Silueſtro; *l quibus* (vt ait Spineus) m *nemo niſi ſenſu careat, queat contradicere*, & (vt alius quidam de grege hæretico dixit) *qui hoc auſit negare, is audeat*

a *c. ſententiã ſanguinis. Ne cler. uel monach. Anch. in c. ea qua. de reg. iuris in 6. q. 4. Far. ſup. n.* 105.

b *Simanc. prax. c.* 59. *nu. ult.*

c *de his tribus fusè Simanc. prax. ca.* 59. *cum ſeqq. Alf. à Caſtro lib.* 2. *de iuſt. hære. punit. c.* 2.

d *Grill. d. q.* 11. *nu.* 1. 6. 9. *Menoch. ſupra nu.* 4. *Fari. q.* 20. *n.* 87.

e *poſt alios Clarus.* §. *hæreſis. nu. ult. Menoc. ſup. & Far. ſupra.*

f *li.* 1. *Cod. de mal. & math. Berbe. d. rub. de ſortil. nu.* 2. *&* 8. *Damboud. in prax. crim. tit. de homici. per ſortileg. c.* 73.

g *Ponzinibus Fichar. Godelm. & alij.*

h *Iul[...] §. fin[...] nu.* 2 *[...] chou. [...] quos [...] tur [...] tus G[...] l.* 3. *c[...] nu.* 3

i §. [...] 60. *n[...]*

k *S[...] in pr. [...]* 11. [...] 4.

l *lib. [...] Strig[...] & [...] adm[...] c.* 1[...]

m [...] 68.

deat negare meridie lucere ſolem, & bis ſex eſſe duodecim. Et ſingula nos *lib.* 2. comprobauimus. *a* Nunc dumtaxat auctores ea confirmantes citabo. PACTVM iſtud agnoſcunt & habent pro certo, tum THEOLOGI, vt poſt Ciprian. *lib. de duplici martyrio*, & D. Auguſt. *in capite illud* 26. *q.* 2. tenent D. Thom. 2. 2. *q.* 95. & 96. Alex. Halenſ. *p.* 2. *q.* 184. Alber. Magn. *in* 2. *d.* 7. *art. ult.* Petrus de Tarantaſia, (qui poſtea fuit Innocen. V.) *ibid.* Petrus de Bonauentura *ibid.* Guido Carmelita *in ſpeciali q. quam de hac re cōpoſuit iuſſu Papa Ioan.* 22. Scot. *in* 4. *d.* 34. Gabr. *in* 2. *d.* 8. *q.* 2. & 4. S. Antonin. 2. *par. tit.* 12. Guilhelm. Pariſienſis. *in tract. de fide & legib.* Silu. Tabie. Ang. Armill. Graſijs, *in ver. ſuperſtitio & uer. maleficium.* Gerſon. *in* 1. *par. Trilogio Theologiſata Aſtrologia*, Ioannes Tritthemius harum rerum nimis peritus *in qq. à Maximiliano Cæſare propoſitis*; Fran. Victoria *relect. de Magia*, Alfonſ. à Caſtro *lib.* 1. *de iuſta hæret. punit. c.* 15. Eymericus *direct. inquiſit. c.* 43. & ibi Penna *comm.* 68. Bernard. Comenſ. *in diſputatione poſt Lucernam Inquiſitorum*, Sprengerus *in Malleo*, Niderius *informicario*, Hollenus *in Preceptorio*, Baſinus *libro de Magicis*, Bartolom. Spinæus *contra Ponzinibiū*, Silueſt. Prierias *lib. de ſtrigimag. & dæmon. admirand.* Franc. Picus *Dialog. ſtrix*, Iaquerius *in flagello hæret.* Ioſeph. Angl. *in* 2. *q. de* Magia, & nouiſſimè Sebaſt. Michaelis *in Pneumalogia*, Creſpetus *de odio Satanæ in homines*, & Petrus Binsfeld. *p.* 1. *de cōfeſſ. maleficar. prælud* 7. Cardinal. Toletus *lib.* 4. *ſumm. inſtructio. Sacerdot. cap. de magia* 15. Idem ex IVRISTIS aſſeruere, Grill. *lib.* 2. *de ſortileg. q.* 3. Martin. de Arles *tract. de ſuperſt. à nume.* 85. poſt veteres, Ioan. Andreæ *in c. accuſatus* §. *ſanè de hæret. in* 6. Archidiac. Ioan. Monach. Guilhelmum. *de monte Lauduno* & Bartolomæum Raymundi, *ibidem*, & ſatis fatetur Oldrad. *conſ.* 210. item Turrecremata *in c. illud* 26. *q.* 2. Berber. *in viātorio iuris tit. de ſortileg.* Simancas *in pract. c.* 11. & *in Inſtit. Cathol.* Damhaud. *in pract. crim.* Nauar. *in Man. c.* 11. *nu.* 25. & *in c. nunquid Cain. de pœn. d.* 1. Menoch. *de arbit. iud. caſ.* 388. *Farin. prax. crim. q.* 20. Florimūd. de Remundis *de Antechriſto c.* 7. *nu.* 5. Nic. Remig. *opere de dæmonolat.* Quodq; caput eſt expreſſè hoc docet Ioan. 22. *in ſua extrauag. ſuper ſpecula.*

a ... *pacto.* q. ... *le tēpe* ... *ſta* ... *us* & ... *dā* q. 11. *de* ... *icubi-* ... 11. *de* ... *tione* ... q. 16. ... *lib.*

Et quia contra hæreticos agimus et ex ipſis hoc accuratè docent, Lamb. Danæus *Dialog. de ſortiarijs*, Ioā. Bodin. *lib. de dæmonom.* Thomas Eraſtus *in Furnio*, Georg. Pictorius *in Reſolut. an ſagæ ignis mulcta damnāda.* Hotoman. *con.* 98.

2 *De* VENERIO COITV *ſuccuborum & incuborum* hoc tenent cum Innocent. VIII. Pontif. in Bulla de hac re edita, & plurimis Sanctis Patrib. Alexand. de Hal. 1. *p. q.* 78. D. Tho. D. Bonau. Scot. Dur. Gab. Dionyſ. Cartuſ. *in* 2. *d.* 8. Guil. Pariſ. *de uniuerſo p. ult. c.* 23. Abuléſ. *in* 6. *Gen q.* 6. & *in* 7. *Exod. q.* 12. Alfonſ. à Caſtro *ſup. c.* 16. Caiet. *in* 2. 2. *q.* 96. *art.* 3. Sixtus Senenſ. *lib.* 5. *ſanct. biblioth. ann.* 73. Bartolom. Med. 1. 2. *q.* 72. *art.* 2. Spreng. Nider. Silu. Pic. Holen. Spin. Victor. Mich. Creſpe. Tolet. Angl. Binsfel. Comenſ. Iaquerius *ſup. citati*, & Vlricus Molitor *in Dialog. cum Sigiſmundo c.* 5. & 6.

Ex Iuriſtis Martin. de Arles ſup. Grillan. *lib.* 2. *q.* 7. Simanc. & Remig. ſup. & locorum omnium acta de hac re iudiciaria. Nec non prædicti tres hæretici; & ipſemet Lutherus *in Conuiualib.* vt appareat mendacium Fichardi, hoc attribuentis ſolis inquiſitorib. & Papatui addictis, vt ille loquitur.

3 *De* GRANDINE TEMPEST. &c. huiuſmodi; quæ probantur omninò à Theologis, *arg. c.* 1. *Iob, ubi* D. Tho. & Cartuſian. idem docuere Patres, *in cap. nec mirum* 26. *q.* 5. D. Auguſt. *lib.* 8. *de ciuit. Dei cap.* 19. Iſidor. *lib.* 8. *Etymol. cap.* 9. Innoc. VIII. *in bulla ſua ad Inquiſitor.* D. Tho. & ceteri Scholiaſt. *in* 2. *d.* 7. & 8. Caſtrenſ. Silu. Spineus, Hollenus, Spreng. Michael, Tolet. Iaquer. Nider. Victor. Angl. Binsfeld. & alij citati. *Ex Iuriſtis* conſentiunt, Simancas, Menoch. & Damhauder. & Remig. & Comēſ. citati; Azo, Godofred. Bart. Ang. Bald. Salyc. *in l.* 4. *de malef.* vbi tex. apertè hoc confirmat. Bonifacius de Vitalinis *tract. de malef. c. de ſortileg.* Ioan. ab Anan. *in capit.* 1. *de ſortileg.* Grilland. *lib.* 2. *q.* 6. Franciſc. Balduin.

Iacob. Ræuardus & alij ad ll. XII. tab. Pet. Gregor. *lib. 34. Syntagm. Iuris uniuerſi c. 11. & c. 13.* Petr. Matth. *in 7. Decretal. tit. de malef. & incantat.* Necnon tres illi hæretici quos nominaui, & Lutherus Archihæreticus.

De TRANSLATIONE CORPORALI eam per dæmones fieri poſſe & ſolere ex patrib. docent Clemẽs *lib. 6. Conſt. Apoſt. c. 9.* Arnob. *lib. 2. cont. gent.* Egeſip. *lib. 3. de excid. Hier.* Cyril. Hieroſ. *Catecheſ. 6.* Maximus Taurin. *ſerm. de Natali Apoſt.* Epiph. *lib. 1. contra hæreſ. 30.* Gregor. *lib. 1. Dial. c. 4.* Et alia exempla ſuggerit Io. Cęſarius Monachus Ciſtercienſis *lib. 5. c. 27. 34. 56.* & quæ his addunt Bart. Spinæus *contra Ponzinib.* Grillãdus, Caſtrius, Remig. & Binſ. à me citati.

Eſt iſta communis ſẽtentia Theol. & Iuriſt. S. Tho. Scot. Dur. Caie. Silu. Angl. Victor. Caſtrij, Sprẽgeri, Niderij, Iaquerij, Michaelis, Creſpeti, Toleti, Spinæi, Pici, Guil. Pariſ. Pegnæ, Binsfeldij, & aliorũ citatorum; Turrecr. *in c. Epiſcopi 26. q. 5.* Grill. *de ſortileg. q. 7.* Pennæ ſup. *d. com. 68.* vbi citat Comenſ. & Albert. *de agnoſcend. cathol. aſſertion. q. 24. nu. 24.* & vocat hanc ſententiam communem Theolog. & veram, vt eſt reuera. Nec ei repugnat Nauar. *c. 11. Manual. nu. 38.* nam voluit ſolummodò negare; eas vehi, cum illis circumſtantijs, quæ exprimuntur in *d. c. Epiſcopi.* Ratum ergo maneat, quintum hoc argumẽtum planè falſis præſuppoſitis niti. Mirè tamen circa hanc deluſionem Lamiarum pertinaces sũt earum occulti quidam Patroni. Arripiunt occaſionem ex d. c. Epiſcopi (de quo nos mox copioſè & luculenter diſſeremus. Quia deluſas Herodiadianas illas canon aſſerit; ſic ratiocinantur: *ſi illæ deluſæ, ergo & noſtræ ſtriges.* At quia homines, aliàs nec inepti nec inſulsè ſtolidi, animaduertunt non ſatis validè in ferri. *Ergo ſaltem* (inquiunt) *poſſunt etiam deludi.* Vnde igitur cum aliqua in iure ſiſtitur, iudici conſtabit eam nõ deluſam, quæ potuit? Ne quid diſſimulent, en vobis ipſorum met argumentationem ad me à V. Cl. Phil. Numanno Secretario oppidi Bruxellenſis in Brabantia, poetica arte, ſed pietate clariore, cui cũ illis quotidianę velitatiũculæ pro veritate, perſcriptã: *Manifeſtũ eſt* (inquiunt) *Doctores de materia ſagarũ ſcribẽtes ad vnum oẽs hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone ſæpè illudantur ac decipiantur: ita ut per imaginationem cogitent, & credãt certè ſe perpetraſſe ac fecisſe veraciter, ea quæ tantũ in ſola phãtaſia opera Diaboli mentẽ obfuſcãtis obuerſata sũt. Nõ ſatis tutò ergo agere iudices, quãdo confeſſionib. ſagarũ ſiue volũtarijs, ſiue per vim extortis, fidẽ adhibẽtes, easq; pro ſufficientib. habẽtes probationibus, miſeras illas, ac fortè inſontes ſupplicijs tradũt, quæ, cũ deceptæ ſint negare non poſsũt, ea, quorũ ſe re verà reas putant. Quamobrẽ cuiuis iudici meritò ſcrupulus naſcatur. Quia cõfeſſio in hac re pro ſufficiẽti probatione haberi non debeat. cũ fieri poſſit, vt ex errore deceptæ mẽtis procedat cõfeſſio. Quo igitur pacto iudex poterit dinoſcere; Vtrũ in indiuiduo reus reauè, quæ ei offertur, ſi per imaginationem deluſa, uel uerè commiſerit quæ fatetur.*

En Rhodus, en ſaltus. qui non agnoſcat argumentum Vvieri, cuius venenum Calidius Looſeus, in Alemannia hauſtum & eiuratum, in Belgium, præſertim Bruxellã diffudit. vt antidotum propinem tam periculosè potis, primũ nebula ratiocinationis, ſeu vaporis noxij exhalatio, remouẽda. Nẽpe prætexitur prætenſio ſcrupuli ex confeſſione falſa & erronea; quã contendunt eſſe quando ex nuda confeſſione proceditur. Quis vnquã aſſeruit (nõ ego quidẽ vſqua) ſoli ſtandũ confeſſioni? cenſui ſemper & profiteor in hoc crimine ex nuda & ſola cõfeſſione rei procedi non poſſe, *cum Bald. & Ang. in l. 1. C. de confeſ.* quia ex tali nõ videtur ſatis iudici conſtare certò poſſe de crimine; qđ tñ neceſſarium eſt ad condemnandũ, ex ſnia communiore. *arg. l. 1. §. item illud & ibi Bart. D. ad* Syllænia. Sed contendo paralogiſmũ latere in hac folius nudæ cõfeſſionis nuncupatione. Et ideo, vt in omnibus æquiuocis, eſſe neceſſe prius diſquirere, qđ vocent nudam confeſſionem. Si de cõfeſſione legitima & ritè facta loquuntur, in qua & adfuere indicia (alioquin nulla foret) & reliqua de quibus

diſ-

diſſerui, *ſup.li.5.ſect.*11. certũ eſt ac ma-
nifeſtum eos alucinari. Nam leges hu
manæ talem confeſſum habent pro iu
dicato: & in Euangelio Paterfamiliàs
ſeruulum nequam *ex ore eius* (hoc eſt
ex confeſſione) iudicat. & ex tali con-
feſſione indicijs fulta, quæ ad torturã
per ſe ſufficerent, reum damnari poſ-
ſe, non eſt dubitandum, vt meritò cẽ
ſuit poſt alios Daniel Mollerus *par.4.*
*Conſtitution.Saxonicar.ſect.2. num.*13. &
hoc in terminis de crimine & confeſ-
ſione ſtrigũ accuratè probat Arnald.
Albertinꝰ *de agnoſc.aſſertion. hæret.q.*25.
quem lege ſi lubet. Si de non ritè fa-
cta (v. g. deſtituta indicijs, improba
bili, vel impoſſibili) loquũtur; illis aſ-
ſentior: ſed nego hoc in caſu propo-
ſito locum habere. Nam quæ Lamiæ
confitentur, non ſunt impoſſibilia,
nec improbabilia peritis humanæ &
diuinæ philoſophiæ, ſed admirabilia
tantùm. *Probatum id à me toto lib.2. Diſ*
quiſit. Magicarum. Nec vnquam iudices
probi ex tali nuda confeſſione proce-
dunt, vel ad damnationem, vel ad tor
turam, vel ad capturam, aut inquiſitio
nem (*vide dicta ſup. ſect.2. verſ. Quartò re*
quiritur) ſemper enim indicia requi-
runt, quibus aliquando validius ali-
quando imbecillius, ſufficienter tamẽ
confeſſio aſtruitur: quæ indicia qua-
lia eſſe debeant docui *ſup. ſect. 3. & 4.*
per totum, & nõ poſſunt particulatim,
niſi ſpecie facti in particulari propoſi
ta, explicari. Cur ergo metuunt ſta-
re cõfeſſioni ſic legitime factæ? In fo-
ro poli ſtandum eſt cõfeſſioni propo-
nentis in exomologeſi peccata ſua,
etiam abſque vllis indicijs; cur non in
foro fori cum indicijs? ſi Dei Vica-
rius illic peccatum non metuit, cur
hic vicarius terreni Regis formi-
det? an temporariæ pœnæ maior eſt
dolor, quam æternæ, aut primæ mor-
tis grauius periculum vel damnum,
quàm ſecundæ? Quid? quod in ſa-
cramentali cõfeſſione tenetur Iudex
ſtare rei confeſſioni; adeò vt ſi dicat
ſe talia patraſſe, non poſſit confeſſa-
rius illũ reijcere, ſine peccati Mortis
reatu, quaſi illuſum, ex hoc quidẽ ſo-
lo (qđ prætexitur) capite, qđ deludi à
dæmone aliquãdo tales cõtingat; ſed
tenetur ei & abſolutionem & pęnitẽ
tiã impendere? Igitur nec iudex fori
externi, ſola fretus cõiectura q̃a delu-
di ſolẽt, põt ſtrigũ iuridicæ cõfeſſioni
fidẽ derogare. Quod inde ẽt ſtabilĩt. ſi
malefici ſe cõſpiraſſe in reip. vel Prin
cipis perniciẽ faterẽtur: ex iſto illuſio
nis capite nullꝰ iudex auderet eos ab-
ſoluere vel dimittere; ſed cenſeret ſe
obligatũ ad reorũ condẽnationẽ ꝓce
dere, vt reorũ læſæ Maieſt. Et ſi hanc
publicã iniuriã negligeret, ipſe a ſupe
riorib. iudicib. in ius vocaretur, ac il-
le ipſe fiſci procurator (tã ſomnolẽtꝰ
vel cõtẽptor diuinæ iniuriæ) nactũ ſe
ſpõgiã crederet ſucci plenã, quã aue-
ret exprimere. Cur ergo ſegniori eſſe
liceat in Dei iniuria, q̃ pſpicuè in ma
ius Eccleſiæ & naturæ dãnũ vergit?
Deniq; ſi in furtis, latrocinijs, ſacrile-
gijs, adulterijs, homicidijs, falſæ mo-
netę, Sodomię, &c. criminib. ſtari põt
legitimæ cõfeſſioni, cur nõ in hoc quo
q; delicto? Iniquũ planè eſt aliã exigi
certitudinẽ, q̃ quæ iuxta criminis na-
turã põt haberi. ſi cuiuſquã autẽ, cer-
tè huius criminis ea eſt natura, vt de
eo ferme iudici aliunde nequeat con-
ſtare, q̃ ex indicijs, pręſumptionibus,
& reorũ cõfeſſione, eò qđ clã cõmitta
tur, & ſæpe nulla poſt ſe ſceleris veſti
gia relinquat. quare hic potiſſimũ lo-
cus eſt ſniæ, volentiũ ſolã legitimã, q̃
veriſimilis ſit reorũ confeſſionẽ in ta-
libꝰ delictis ad cõdẽnationẽ ſufficere,
quã admittit Godelmannus, *lib. 3. de*
Lamijs, c.10.n. 47. & tenet Mollerus *d.*
ſect.2. a nu. 11. atq; ita priùs deciderat
Iul. Clar. § *fi. lib.5. recep. ſent. q* 55. *uerſ.*
qũo aũt dicatur conſtare de delicto. Nonne
ſunt hæreticis annumerandi iſti fęde
rati partiarij dęmoniorum? ſanè id
communius receptum docent Grill.
10. *num.* 10. *de ſortileg.* & Clar. *d quæſt.*
55. *verſic. poteſt etiam, & quæſt.* 4. *v.* 1.
quos ſequit̃ Moller. ſup. Quis aũt ne-
get ad hæreſeos cõdemnationẽ ſuffi-
cere legitimã cõfeſſionẽ, niſi qui a gra
uiſſimis iuris interpretibꝰ temerè ve
lit diſſentire? *Bal. in l. ſi quis nõ dicã rap.*
C. de epi. & cleri. Fel. in c. auditis ext. de pra
ſcrip. Arelatenſi in tract. de hæret. notab. 2.

Quam-

Quamobrem cenſeo non tantum iudi ces ſecurè poſſe ſtare tali confeſſioni, ſed etiam teneri ſub culpa lethalis pec cati. Quia cum iudex ex officio & ſecundum leges reum damnare tenetur; ſi nō damnet eum, ex cuius abſolutione periculum imminet reip. & ſcanda lum mali exempli plerilque gignitur; ad damna inde prouenientia tenetur reſarcienda, *vt docebo in fine huius ſect.* 16. Nec diffiteri quis poteſt ſtriges eſſe no xias reip. & conari quā plurimos poſſunt in ſocietatem criminis pellicere, & earum abſolutione bonos iure opti mo ſcandalizari; ſecundum leges verò tales à iudicibus legitimè captas, tortas, confeſſas puniri morte debere. Conſtat ergo iudices hoc facere nolētes lethaliter peccare in Deū & rempub. & quod hinc cōſequitur tales Iudices in hoc propoſito manentes abſolui in foro conſcientiæ nullatenus poſſe: quod accuratè perpendendum eſt eorum confeſſarijs. Quis neſcit iudicem teneri ex actis procedere? aut quis vnquam Syndicatū intendit, aut in foro fori reprehendendum iudicauit, ſi ſecundū allegata & probata ſententiam tuliſſet? Duntaxat quidam excipiunt, ſi priuatim certò ſciret reum eſſe innocentem, quod ipſum tamen multorum grauium Theologorū, & communior Iuriſtarum ſententia nō admittit, niſi in eo qui legibus ſuperior eſt; negat in ſubſellij inferioris iudicibus. ſed hoc loco nullus huic exceptioni locus eſt. Nemo enim aduerſariorum affirmare audet certò ſe ſcire illas deluſas & eſſe innocētes, præter Vvierum, Ponzinibium, Looſeum & ſimiles; quorum iam exploſus eſt error obſtinatione & impudentia & inſcitia plenus; ſed dicunt duntaxat ſæpè illas deludi, & idcirco in indiuiduo iudicem dubitare. Verum hinc ego contra infero, quando in indiuiduo iudici non conſtat deluſam eſſe, teneri iudicem legitimæ rearum confeſſioni ſtare. Quæro, ſi noſſet non eſſe deluſam, nonne damnaret? ſi damnaret, quam ſciret non deluſam; cur non teneatur etiam faſſam damnare quā neſcit deluſam? ſemper ſanè præſumenda eſt non deluſa, donec deluſa fuiſſe probetur. quia legitima confeſſio, vera eſſe præſumitur. contendenti deluſam, probatio incumbit: non probanti, meritò obijcitur; neminem, qui aliàs mēte conſtet, ſtultum vel deluſum præſumi niſi probetur. Videte in quem ſcopulum iſti impingunt, dum ſcrupulū timent. Scrupulorum proprium eſt facere vt timeas, vbi non eſt timendum, & contemnas vbi meritò ſit trepidandum. ſic iſti dum vitant, vel fingunt ſe vitare inanem culpam, in verum crimen incurrunt. *Vbi impius interficitur* (ait D. Ambroſ. lib. 2. de Paradiſo) CHRISTVS *infunditur: vbi abominatio aboletur, ſanctificatio conſecratur. Impium eſt* (ſcribit Caſſiod. lib. 9. varior. in edicto Alarici) *iudices illis eſſe indulgentes, quos cœleſtis pietas non patitur impunitos.* Hæc de ſcrupulo prætenſo: Nunc de ipſa deluſione manum conferamus.

Primum dicunt; *Manifeſtum eſſe Doctores de ſagarum materia ſcribentes ad unū omnes hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone ſæpè decipiantur ac illudantur: ita ut per imaginationem credant ac cogitent certò ſe perpetraſſe ac feciſſe ueraciter, ea quæ in ſola phantaſia opera Diaboli mentem obfuſcantis obuerſata ſunt.* Siſte gradum. Bonam horum Doctorum partem non oſcitanter perlegi, & nego ad vnum omnes hac de re idem ſentire, quoad id quod de facto contingit; ſed tantum conueniunt quoad id quod poteſt contingere. Fatentur omnes vnanimiter fieri poſſe, vt mulierculæ decipiantur: immò & viri. nam ne ſexus quidem melior purus ab hac contagione: ſed vtrū reipſa ſæpè decipiantur; item, vtrum hæc deceptio in cunctis quæ fatentur, an in quibuſdam tantum locū habeat; non idem ſentiunt nec ſcribunt Ponzinibus, Vvierus, & ſimil. videtur velle ſemper illas deludi; Alciatus, Duar, Godel. & alij, videntur velle tantum deludi quoad pleraq; & quidē quoad hæc ſemper; quorum omnium iā exploſę ſententiæ indignæ ſunt quib. refellendis iterum calamus deſudet. Communis Theologorum, Philoſophorum, Iuriſtarum, & omnium Eccleſiaſticorum Tribunalium, & ferè omnium

omnium ſæcularium ſubſelliorum ſententia eſt, illuſionem hanc in paucis admodũ reb. ſeu facti ſpeciebus (nempe delatione ad conuentus, transfiguratione, & carnali copula cum dæmonibus) & id rariſſimè in his ipſis cõtingere. ſic præter ceteros diſertè ſcribunt Iaquerius, Comenſis, Sprenger, Michaelius, Binsfeldius, Remigius. Peccant itaquè diſputatores iſti, primò cùm aſſerunt omnes in hac deluſione conuenire: ſecundò.cùm quod de quorundam caſuum ſeu viſionum confeſſione conceditur, id ad ceteros extendunt de quibus idem negatur: tertiò,dum, quod rariſſimè contingere,immò quod tantùm cõtingere poſſe multi dicunt,id ipſi ſic interpretantur; quaſi crebrum eſſe vel frequẽtius ab omnibus concedatur. Sin fatentur id frequentius quidẽ non eſſe;cur non potius quod frequentius eſſe ſolitum amplectuntur; & animo propendent, vt ex frequentius contingentibus confeſſionẽ veram, quàm falſam eſſe præſumant? Sicut legiſlatori (ſecundum Theophraſtum) ſic & iudici oculus mentis ab eo quod ſemel aut bis accidit,ad id quod ſæpius conſueuit tranſferendus. Deinde peccant, & largius, cum ex tali præmiſſa propoſitione inferunt: *Non ſatis ergo tutò iudices agunt, quando confeſſionibus ſagarum, ſiue uoluntarijs, ſiue extortis per uim, fidem adhibent,& eas pro ſufficientibus ad damnationem probationibus habent.* Errant inquam ſic argumentãtes. 1. quia vidẽtur velle ſubindicare iudices hoc nunquam tutò facturos: quod ex præmiſſa tamen particulari propoſitione eos inferre recta ratiocinandi ratio non permittit. Ais, ſæpè decipiuntur; ergo iudex nunquã earum confeſſioni tutò credat. Nego conſequẽtiam: quæ vt valeret, ſemper decipi eas foret neceſſe. nunc nec ſæpè ſed rariſſimè decipi deprehenduntur. Sæpius ergo erraret iudex nõ credens, quam credens. Quod ſi tantum hoc volunt. Aliquando deluſæ ſunt: ergo à ſic deluſis aliquando iudex rapi poteſt in errorem. Verum id quidem, ſed & illud verum;ſępiſſimè & ferè(ſi ferè) ſemper compotes mentis ſunt & erroris vacuæ, & verum eſt quod confitentur: ergo iudex confeſſionẽ illam ſequẽs ſæpiſſimè & ferè ſemper rectè iudicabit, & nunquam, vel vix vnquã ab illis in errorẽ deducetur. Amplius dico,quamuis deduceretur, ſi confeſſio legitima fuerit, addicens confeſsã ſupplicio legitimo, nihil peccabit, ſed error expers eſt culpæ. functus enim eſt officio ſuo,qui ſecundum allegata, & probata, & publicam cõſcientiam, immò & priuatam (cui dubitatio ſola non repugnat) ex iuris norma iudicauit. Præterea ſi quid iſta ratio valeret, in ſimilibus valeret; in quibus tamen nemo iudiciorum vel legum peritus vllatenus eam admiſerit. Quam ſæpè tormentorum acerbitas falſam in proprium caput reorum confeſſionẽ extorquet? ergonè iudex qui ex confeſſione per quęſtionis cruciatum expreſſa,ſed aliàs legitima, reum damnauit, non ſecurè procederet? ſæpe fit vt multi teſtes pecunia corrupti in vnum teſtimonium conſpirent, nec occurrat contra illos exceptio vel depulſio ſufficiens,& tamen reus verè ſit innocẽs: ergo teſtimonio legitimo teſtium iudex non tutò nitatur? Quis hæc ferat? ſimilia ſunt tamen,quæ aduerſarij adferunt. Quia quòd ad iudicem attinet, qui decipitur;parum vel nihil attinet, qua ex cauſa decipiatur, ſi peccaturus idcirco, quòd ſine ſua culpa deceptus condemnarit.Nec ad rem pertinet,qđ deceptio ex quæſtione vel teſtimonio, vel ex rei ſpõtanea confeſſione ſit orta: quia ſuppono in his omnibus ęquè iudiciorum ſolemnia cuncta ritè obſeruata fuiſſe. Si ergo talia ad ſubuertẽdum omnium publicorum iudiciorum ordinem & rationẽ ſufficere debent; valebit illa argumentatio: ſi non ſufficiunt, inualidus eſt & obtuſus iſte mucro à deluſione petitus. Qui etiam inde retunditur: quod hac in re eadẽ quoque eſt ratio faſcinationis & ceterorum criminum. Nam etiam quoad alia crimina reos à dæmonibus deludi poſſe conſtat; vt ad homicidium vim publicam, adulterium, monetariam, &c. ſi faciat dæmon vt quis putet à ſe factum, vel alij videãtur videre ſe Petrum

trum facientem, quod alius fecit: Nemo tamen in alijs criminibus ad reorum liberationem a pęna iuris unquã hoc colore vti voluit; quia nullus fuit, qui tam friuolæ defenſionis vanitatẽ non perſpexerit. Quot ſomniantibus illuſiones contingunt, quas homines putant ſibi vigilantibus oblatas? quot in ſomnis aliquando cædes, incendia, proditiones nonnulli ſibi videntur deſignare? Quid ſi ergo ſomniet verbi gratia Petrus ſe Paullum capitalẽ inimicum gladio traijcere, & Paullus gladio traiectus reperiatur: capiatur Petrus, & putans ſe, quod tãtum ſomniauit, reuera patraſſe, & ideo ſponte aut in tormentis homicidium a ſe commiſſum fateatur, quod alius commiſerat: quæro, quid iudex facit? abſoluet? non licet legitimè confeſſum. damnabit? innocens eſt reipſa. Innocens peribit, & tamen iuſtè ac tutò fuerit a iudice dãnatus. Idem ſibi reſponſum exiſtimẽt iſti, qui cauſam tam friuolam quærũt, in tam immanis iniuriæ Deo & reip. illatæ diſſimulatione. Verùm hæc de argumenti forma & validitate iam nimis multa.

Venio ad rem ipſam, & inquirere ſtat, an aliqua regula tradi poſſit, qua iudici conſtet; an vera ſit cõfeſſio Strigum, an vana & illuſoria? Prius quædam ſunt fundamenta præiacienda, ut firmior ſit ardua ſtructura.

Notandum inprimis ea, quæ magis accidunt, aliquando ſomno depreſſis accidere, ut quæ Toſtatus, Olaus, & Baptiſta a Porta de quibuſdam narrãt aliquando certo & perſpicuè vigilantibus. Nam certum eſt auguria, & reliqua maleficia de quibus S.S. non uno loco egit, a vigilantibus acta, ut a Magis Aegypti *Exo.* 8. Pythoniſſa Saulis, 1.*Reg.* 28. maleficis Manaſſis, 2.*Paralipp.* c.33. Balaam ariolus vigilans imprecari ſolitus, *Num.* 22. Sæpe etiam quod vnus ſomniauit, hoc alter verè patrauit vt *Iud.* 7. Madianita miles ſomniarat, quod Gedeon in caſtra irruens vere fecit. Vnde fit, vt poſſit quod vni ſagæ ſomnianti, hoc alteri vigilanti vere cõtigiſſe: quare non poſſumus ex huiuſmodi narrationibus, quæ particulares ſunt, vniuerſum colligere ſemper verẽ aut ſemper falsò hæc contingere.

Notandum ſecundo ſolere hominẽ deludi vel imaginariè tantum, ſeu interna imaginatione, quando in rei inanem ſimilitudinem cogitatio tendit, quaſi in rem veram ſenſibus obiectã, vt fit ſomniantibus. Quod non videtur ferè vnquam habere locum in ſtrigibus noſtris, quia ferè ſemper concurrunt circumſtantiæ aliquæ ex quib. pateat, delictum earum imaginarium nõ fuiſſe, vt cùm effectus reſultat in alio quã in ipſa ſtrige, puta in agris, in maleficiato, &c. Vel deluditur homo per præſtigium, quando immutatio oritur ex parte rei viſæ, & non ex parte uidẽtis, quia res aliter oculis videnda obijcitur, mutato fortè medio, & alijs ſpeciebus ad oculum deductis, quam reuera obiectum præfert, vt cum videtur eſſe lupus vel cattus qui homo eſt. Vt iſta deceptio locum habet in præſtigioſis metamorphoſibus, quando ſtriges ſibi vel alijs videntur transformatæ; ſed generat tantum deceptionem opinionis, & conſiſtit cum vero crimine homicidij, &c. Vel denique fit illuſio per apparitionem rei qualis eſt & qualis apparet; ſed per diabolum de nouo fabricatæ ad alicuius veræ rei ſimilitudinem; vt quando diabolus corpus aereum aſſumit ad ſimilitudinem viri vel feminæ, vel hirci, & talis apparet ſtrigi. Tunc tãtum deluditur ſtrix, ſi putet eſſe verum hominem vel hircum, qualis apparet. Sed tũc deceptio potiſſima eſt ex parte obiecti; ex parte verò videntis non eſt deceptio in ſenſu exteriore, ſed in opinione, quia vnũ putat pro alio: ſi tamen huic viro ſuccuba ſit mulier, vel hunc hircum adoret, vel hoc hirco transferatur ad conuentum, non eſt deceptio quo ad criminis reatum vel malitiam.

Vnde fit manifeſtum in hac materia duplicem conſiderandam, & diſtinguendam illuſionem, vnam opinionis & alteram rei. opinionis quoque illuſionem eſſe duplicem, vnã quando fallitur opinio, & cum ea ſimul ſenſus exterior; alteram quãdo ſola opinio, vel ſolus exterior ſenſus. Opinio cũ ſenſu

delu-

deluditur, quando per præſtigium videntur ſibi ſagæ equitare in hirco vero, & ab eo deferri ad conuentũ: quando rem habent cum dæmone, & putãt eum in proprio corpore, & proprio ſemine concurrere: quando putant ſe transformatas in cattos, & ſibi vel alijs tales videntur. Et certum eſt eiuſmodi deluſionem ſolam eas a pęna Sodomiæ vel homicidij patrati non liberare; non magis quam ſimilis deluſio excuſabat illas de quibus in *d. c. Epiſcopi*. Fieri poteſt, vt ſic hodie multæ illarum ſint deluſæ aliquando: ſed tunc iudex debet attendere ad factum, an ſic equitarint, an ſe dæmoni commiſcuerint; an puerum ſtrigauerint, an ea fecerint, quæ ad transformationem, vel ſtrigiportium diabolus docuit.

Sola opinio decipitur, quando putant dæmonem eſſe Numen, aut ei deberi adorationem, aut eſſe omnipotentem, vel omniſcium, vel largiturum illis beatitudinem, & cetera hæc deceptio non excuſat à pœna, ut nec hæreticos reliquos. quare παρεργόν eſt, quod ſtrigum rudiores, & idiotę ſic decipiantur.

Senſus ſolus decipitur, cum aliquid videndum, tangendumque à diabolo obijcitur, quod tamen qui ſenſu deluditur, ſcit non eſſe quale videtur, aut quale tactu, guſtu, olfactu, auditu ve percipitur, veluti quando ſtriges non neſciunt ſe rem habere cum ipſo dæmone, equitare ſuper dæmonem; non mutari in cattum, ſed hæc ſibi videri tãtum, &cet. Et talis deluſio opinionis, quę eſt in lamiis doctiorib. & minus rerum imperitis, multo adhuc minus a pœna ordinaria prębet excuſationẽ, quia hic ex earum parte eſt malitia formalis & perfecta.

Reſtat ergo difficultatem totam verſari in deluſione quæ eſt ex parte rei, ſiue facti. Quæ nec ipſa eſt ſimplex aut vniuſmodi. Nam aliquando exiſtimãt ſibi vigilantibus accidere, quod verè in ſomnis tantum accidit: hæc deluſio non magis exuſat à pœna, quam à peccato, verbi gratia, putat vna ſe delatã ad conuentum, quæ manſit in loco ſopita, prius tamẽ verè fecit omnia quæ ſolent adhiberi ad ſtrigiportium, vel putauit ſe cum dæmone vigilantem commiſceri, cum tantum ſit ſomnians deluſa, ſed tamen dæmonis amplexus expetebat, & in nefarium ſcelus animo conſentiebat. Sufficit malitia, conatus, & pactum initũ, & obſtinatio perſida ſibi in uigilia complacẽs, & ad hoc planè deliberata: ſicut in hæretico, qui quam in ſomniis accepiſſet propoſitionem hæreticam, eam vigilãs poſtea approbaret, ac tueretur; quem certò rogus maneret.

Aliquãdo putant ſe feciſſe quod dæmon ipſe fecit, verbi gratia, putant ſe tempeſtatem concitaſſe, pauperiem agris feciſſe, necem pecoribus & infantulis intuliſſe; quæ tamen cuncta ex cõdicto ad ſignum præſtitutum diabolus patrauit, ipſis id fieri volentibus, & ex conuentione ſignum præfixum ſuſtulerunt. Quid tum (quæſo) intereſt, per ſe, an per alium fecerint?

Quod ſi (quod rariſſimum) nihil tale conatas ſtriges, nihil cooperatas, apparuerit; & æquè dubitetur, an per dæmonem hæc ſint operatæ; ad ſingulares circumſtantias tum iudici recurrendum: & quia caſus ſunt indiuidui, ipſæ quoque conditiones circumſtantiarum indiuiduæ ſunt & peculiares, nequitres vlla generali regula definiri. Poſsunt tamen quaſi in genere circa ſingulas circumſtantias quædam obſeruari, non parum lucis Iudicibus zelo Dei præditis allatura. nam quorum zelus eſt in loculis, vel emortuus, ijs, quoniam in media luce amant cæcutire, fruſtra ſol veritatis illuxerit.

Præclarè (mea ſententia) notatum fuit a Sebaſtiano Michaelio *Pneumalcgia opere extremo*, nobis ad hanc ueri inueſtigationem, ſtrenuum veritatis athletam, & fidei claram lucernam, Beatum Auguſtinum præiuiſse, & ſi penitius inſpiciatur, tres nobis Canones indagatorios eum tradidiſſe *libro decimooctauo de ciuitate Dei capite decimooctauo*. liber ille Michaelii Gallico ſcriptus eſt idiomate, in gratiam nationum ceterarũ redigam ſide

optima

optima in compendium, quæ dicit. Prima regula tradit, *eſt iudicium deſumendum ab effectu ſubſecuto*. Sic enim volens decidere, an, quod de Iphigeniæ ſacrificio narratur, verè acciderit, an præſtigioſe? concludit Iphigeniam reipſa nec immolatam, nec in feram fuiſſe mutatam, ſed aliud animal ei ablatæ dæmonis dolo ac ſutelis ſuppoſitum. probat ab experimēto ſubſecuto, quia diu poſtea viuens alibi reperta fuit Iphigenia. Eodem argumento probat Diomedis ſocios non fuiſſe conuerſos in aues, eo quòd iſtæ aues Diomedeæ poſtea inter ſe mixtæ (vt & Meleagrides) ſpeciem ſuam ceterarum auium more propagauerint. Vnde colligit a dęmone ſocios Diomedis ſubito tranſlatos alio, & has illis aues, aliunde cōpulſas, fuiſſe ſubſtitutas. Econtra patet vera fuiſſe Moyſis in Aegypto miracula, quia Nili piſces verè mortui reperti, & locuſta vineas ac meſſes verè perdidit. Vere quoque patientiæ exēplari Iobo dæmonem damna dediſſe, quia vera mors iumentorum, filiorum & ſeruorum ipſis cadaueribus, & ſubruta domus ruinis apparuit, nec quicquam horum poſtea viuens vel integrum repertum. Confirmat hanc regulam D. Thomas cùm cenſet præſtigias & illuſiones diaboli diu durare non poſſe; cùm ſint, non naturæ ſeu ſubſtātiæ ſubſiſtentis, ſed quædam duntaxat accidentia, quæ Dialectici communia vocant, quorum eſt proprium alteratione naturali velociter commutari. Secundum hanc ergo regulam patet in criminum, quæ ſtriges fatentur, pleriſque veritatem a parte rei ſubeſſe, non nudam illuſionem. Infanticidia probantur, quia pueri quos illæ fatentur a ſe necatos, a parentibus præfocati vel exſucti reperiuntur. Exhumatio corporum, ſepulchri religione violata probatur, quia cadauera ſepulchris eruta non inuenta in locis ſuis. fruſtum veſtimentorum quod dicebant ſe dæmoni pro arrabone dediſſe, re ipſa repertum abeſſe a ueſtis parte, quam illę narrabant. Homines & iumenta maleficijs læſi, & interdum ab illis liberati ſunt vbique ad manum.

Secunda regula eſt, *Attendendum an quæ aſſerunt, ſint dæmoni poſſibilia.* ſic enim Diuus Auguſtinus ibidem oſtendit: non fuiſſe ſocios Diomedis in aues verè & eſſentiali transformatione mutatos; quia ſpecifica mutatio eſſentiæ vnius in aliam ſuperat creaturæ poteſtatem. Sed dicit factum ſubtractione & ſuppoſitione illa quā memorauimus; quia hoc, Diuina permiſſione, difficile non eſt dæmoni. Hanc regulam ſecutus eſt Diuus Thomas. 1.*p.quaſt.* 114. *art.* 4. *ad* 2. cum ſcribit, ſi agatur de reſurrectione mortuorum aut ſimilium rerum ſupernaturalium, & eæ dæmonibus tribuantur, credendum fuiſſe duntaxat illuſiones. Nam licet Deus vniuerſali ſua prouidentia utatur, ad plurimos effectus malis ſpiritibus, nūquam tamen vtitur ijs ad opera verè miraculoſa, quæ ſibi & bonis Angelis beatiſque referuauit: & quia diaboli donorum ſupernaturalium non ſunt capaces. Hac regula vſi fuere ueteres Chriſtiani in diſcernendis miraculis veris B. Petri, a fictitijs Simonis Magi, teſtibus Clemente *lib. 3. recognition.* & Irenæo *lib.* 2. *ca.* 57. Secundum hanc quoque regulam credendum eſt confeſſioni ſtrigum, quia quæ fatentur nō ſuperant vim dæmonis, ut oſtendi *toto lib.* 2. nec quicquam eorum repugnat, immò conſentanea ſunt omnia S. S. & Patrum doctrinæ. Quare vt ex hoc indicio res decidatur, opus eſt viro in S. S. & Patrū in lectione, & philoſophia ſolidè verſato; qui ſit pius, doctus, & Catholicus, quia (vt ait Tertullian. *li. de anima*) dæmones ſoli nouere Chriſtiani.

Tertiam D. Auguſt. regulam petit *ex multitudine teſtium, & conformi ſimilitudine narrationum*: quia vniuerſorum vna nimis vbique conſenſus excludit omnem deceptionis aut ſomnij ſuſpicionem. *hoc argumento utitur d. l.* 18. *capit.* 18. Sic in cauſa ſtrigum ex diſtantiſſimis regionibus hodie idem teſtantur Scriptores Italiæ, *Grillandus, Albertinus, Silueſter, Spina, & alij*; Hiſpaniæ, *Cirnelus, Caſtrius, Simancas, Toſtatus*: Galliæ, *Iaquerius Michaelius, Creſpetus*; Germaniç, *Sprenger, Nider, Mollerus*; Lotharingiæ, *Remigius*, Gre-

Gregorius que; Treueris, *Binsfeldius*. denique alij innumeri. Ipſę quoque ſtriges cum idem quod dicunt in Hiſpania, dicāt in Italia; &, quod in Germania, totidem factis & verbis referunt in Gallia; &, quod vno anno, id alio sē per iam ab annis pluſquam octoginta continuis in eculeo & extra quæſtiones liberè profiteantur, idque tam appoſitè, vt mulierculæ & pueri litterarum alioquin rudes videantur legiſſe, intellexiſſe, & memoriæ mandaſſe, quæcunque viri docti de his rebus ſcripto per Europam totam varijs linguis tradiderunt: nonne hic conſenſus vniuerſalis plus ſatis conuincit, hæc ijs non accidiſſe in ſomnis? nam ſi hæc ſōniarunt, quo pacto ſic ſemper omnes idem ſomniarunt eodem ſibi eueniſſe modo, eodem loco, eodem tēpore, die, hora? Vt medici docent ciborum quātitas, & qualitas, diuerſa ætas, & varia corporis humorum temperatio generant diuerſa ſomnia; hic idem ſomniāt omnino, diuites ſplendidi, & Iro pauperiores egentioresque famelici & dapſiliter habiti; viri fęminæque, anus, & pueri, biliosi & flegmatici, ſanguinei & melancholici. ergone omnes iſtos tam diuerſæ ætatis, nationis, conditionis; tempore alio atque alio, ſimili ſp ciborum vſos quantitate & qualitate, æquali temperamento corporum fuiſſe dicent, quia eadem ſemp ſomnia fuerunt? Dicent fortaſſis hęc illis ſomnia, non a naturali cauſa, ſed a dæmone immiſſa, & ideo tam ſimilia exiſtere. Humanam igitur iſta naturam ſuperant, & a dæmonibus iſta procurantur. Et quæro, cur non igitur concedant hæc a dæmone fieri verè, & non per ſomnium illuſione, ſed vigilantibus ad talia hos mali artifices abuti; cùm id illis ſit æquè expeditum, neque S. Scripturæ, nec Patrum ſententiæ, nec rectæ rationi refragetur. Quid? quod non ſit veriſimile dęmonem hæc ſomniantib. tantum hominibus vbique omnibus adeò conformiter effingere. Id probatur. quia hæc ab vno & eodem dæmone ſimul eodem tempore non fiunt. nā vnus ſimul pluribus locis ſibi adæquatis eſſe nequit vel operari, vt docent Iuſtin. Martyr. *q.* 40. *ad orthodox.* & Didymus *lib.* 1. *de Spiritu ſancto*. Deberent ergo tot eſſe fermè ſomniorum immiſſores dæmones, quot ſunt ſortiarij & ſortiarię ſic ſomniantes; & illis conſtitutis diebus non vacare alteri rei, quā ſomnijs effingendis. Magnus hic conſenſus, magna diſcordium mentium concordia. Solent (ais) ad malum mali conſpirare. Fateor, ſed ad maius malum libentius, & ideo non credendi per ſomniū velle deludi, quos in atrociora peccata vigilantes poſſunt pertrahere. ideò palam magiſtelli, & concubini eſſe malunt, & uerè hanc Dei imaginem, non imaginariè tantum deturpare inceſtareque. Longè quoque facilius eſt dæmoni corpora loco mouere & transferre, cibum potumque miniſtrare, corpus aſſumere uel effingere, quam imagines, ſimulachra, & phātaſmata tam variarum rerum dormientium ſenſui interiori immittere & imprimere; quia ſtrigum phantaſię eodem tempore non ſunt eodem modo diſpoſitæ, nec ſemper omnes omnium quę repręſentanda conditiones animo ante conceperunt, maxime prima qua hęc experiuntur vice, nec poteſt diabolus quas vult ſpecies in phantaſia imprimere, vt docet B. Thom. *1. p. q.* 111. *ar.* 3. *ad* 2. His tribus D. Auguſ. canonibus examinatoriis ultimus accedat in praxi vtiliſſimus.

Quarta regula & certiſſima uidetur *caſu occurrente circumſtantias omnes diligentiſſimè debere perpendi, nam hinc clare dignoſcitur, an circa factum confitens fuerit deluſus.*

Nam in re adeo occulta & ardua pro bationis non eſt moderati aut ſenſati hominis demonſtrationes exigere, vel probationes luce meridiana clariores. tum quia dicenti eſse deluſum confitētem, incumbit probatio, non verò neganti; quia hic pro ſe habet præſumptionem: tum quia in ſimilibus, nempe exceptis criminibus, hoc receptum eſt a ſaniore iuriſprudentium parte, ut admittantur probationes alias minus ſufficiētes, verbi gratia infamium & cōplicū depoſitiones & teſtimonia. *ſic poſt glo. Salice. Alex. Gand. & alios docent*

Cla-

Clarus lib. 5. §. fin. q. 21. & *Binsfeld. membr. 2. de confeſſ. malefi. concl. 5.* Item quo plures circumſtantiæ concurrent, fiet res euidentior: quando autem aliquæ deſunt, ſi adſunt aliæ, hæ quæ adſunt non eneruātur idcirco. nam in his circumſtantijs eadem ratio eſt, quæ teſtium. Sicut enim maioris momēti ſunt duo teſtes affirmantes, quam decem negantes vidiſſe: ita in noſtro caſu plus momenti obtinent duæ circumſtantię præſentes ad veritatem confeſſionis adſtruēdam, quam abſentia vel defectus decem aliarum ad eneruandam confeſſionem. Nam ex eo quod non eſt, nihil poſitiuum poteſt inferri. Hoc poſito videamus de ſingulis circumſtantijs.

Quoad circumſtantiam, QVIS, ſeu perſonæ confitentis, conſiderandum an alias ſibi mente conſtet, & ad rem appoſitè loquatur; an det ſcientiæ ſuæ vel facti non improbabiles rationes; an dicat ſe diſcernere noſſe inter illuſiones in ſomnis, & res ipſas quæ vigilanti acciderunt, quod aſſerebat Io. de Vaulx, & Inquiſitores Germani teſtātur eſſe modos dignoſcendi. Minimū verò refert an ſint idiotæ. nam idiotæ quoad ſenſuum externorum functiones tam pollent, quam qui docti ſunt. Aetas etiam non multum ad rem pertinet, niſi ſi nondum eſſent doli capaces, quoad peccatum; vel etiam præ ſenio delirarent. Nec maioris momenti eſt conditio paupertatis vel diuitiarū. nam etſi pauperes facilius in hæc ſcelera pertrahantur; pertracti tamen non magis obnoxij ſunt deluſioni, quam diuites & nobiles. Idem de ſexu iudicium. De energumenis (nam fortaſſis aliquæ ſagæ ſimul ſunt energumenæ) cenſuerim, quando talis aliqua ex bonis fundamentis iudici ſuſpicio eſt; tūc eas curarem primo exorcizari, & facta exorcizatione, eodem loco eius confeſſionem haberem, quo ceterorum. Nam quæ in dilucidis interuallis energumeni faciunt, eorum æquè memores ſunt poſtea atque alij, quæ verò faciunt tempore vexationis, vel (vt rectius dicam) quæ tum in illis diabolus facit, eorum poſtea non meminerunt. Igitur quandocunque in iudicio rerū actarum probè memores ſunt, & circumſtantias ceteras idoneè recenſent; putandæ ſunt non illuſæ, nec excuſandæ à criminum pœnis, quæ confitētur ſe patraſſe interea dum ratione recta vtebantur? Rarò tamen crediderim energumenas eſſe, quæ ſagæ ſunt, ſaltem poſt poſſeſſionem à dæmone non eſſe factas ſagas; ſed vel iam ante ſagas fuiſſe, vel quæ uerè ſunt ſagæ, propter aſſiduam dæmonis aſſiſtentiam, & maximam in eas poteſtatem, multa cum energumenis communia, quoad ferociam, & crudelitatem potiſſimum, habere, vel habere videri.

Secunda circumſtantia (QVID) comprobat confeſſionem, quando delictum quod confitentur, dæmoni, ſeu per dæmonem homini, non eſt impoſſibile, nec viro ſapienti & erudito incredibile, quantumuis ſtupendum ſit, & admirabile, horrendum aut execrandum. Nam talia ſolent ab eis patrari, & quo regnum Antichriſti vicinius, hoc Satanæ poteſtas maior concedetur: & charitate magis ac magis refrigeſcente, clarius atque clarius myſterium iniquitatis incipiet reuelari & operari. Vtrum verò aliquid ſit incredibile uel impoſſibile, iudicium pertinet ad Theologos, qui cum humana diuinam philoſophiam probè coniunxerint; nudi verò litteratores, Iuriſtæ, vel Medici, non ſunt idonei iudices, multoq; minus homines quidā Lucianij, & Athei, ſeu polytici noſtri trochi; pietatis, publicæ ſalutis, & Catholicæ religionis negligentiſſimi, ambitionis verò & diuitiarum vndiquaque aggregandarum ſtudioſiſſimi. Quid verò adeo abominabile fateri poſſunt, quod non factum alias comperiamus? Inceſtus, Sodomiæ, parricidia, fidei apoſtaſiæ, ſacrilegia; noſtris temporibus, nōne ludus? Antropophagiam horrent animi, ſed poſſem ſingularum ferè nationum proferre non pauca exempla. Carybas mala cōſuetudo; Iudæos, Italos, Hiſpanos aliquando adegit duriſſimum famis telum. nō minus efficax odij magnitudo planè belluina ſuperiorib. annis Angræ quendā Luſitanū

N. Pi-

N. Pilatos tria Caſtellanorum corda
trepidantia vorare adegit, vt narrat
Hiſt. *De las Terceras*. Quid Mattiacum
aliud (quo te ò Belgica mea hæreſis a-
uertit?) nautã? ſed nolo meis verbis,
carmine volo cognoſcas Lector No-
bilis Nortuuici:

Le Rober. Di bum lib de bel lo gionis in ãcia.

Lugdunũ *cingit* Batauorũ *miles Iberus,*
A Batauo contra cingitur ille mari.
Non opus eſt gladijs ferroq́; rigẽtib. armis,
Solæ pro Batauo belligerentur aquæ.
Iacturã pecoris Batauus quam fecit, & agri,
Hiſpano decies ſanguine Ibere lues.
Mercator ſapiens tamẽ haud mercabitur unà
Hiſpani generis corpora mille boui.
Macra caro eſt, nuper cum cor guſtaſſet Iberi
Reſpuit, et canib. nauta uorare dedit, &c.

Nã plura addit. Comeſſe potuit, qui
in tã immani facinore ludere. ſed Di-
nothus tñ diſſentit, nam ait hunc Læ-
ſtrigonem abieciſſe, ſed tamen alium
arroſum id Delftum tranſtuliſſe, pie-
tate ludibrio, & petulantiæ. Idẽ Dino
thus fatetur *lib. 5. Hiſtoriæ Gallicæ*, per-
ſuaſam plebẽ Catholicam fuiſſe, pue
ros ab vberib⁹ matrum per Hucnoſ-
ſios ſeu Caluiniſtas auelli, verub. infi
gi, & inſtar hædinæ aut aprugnæ man
di perauidè conſueuiſſe. Verus necnè
rumor ille fuerit, non habeo affirma-
re: mãlo falſum credere, quãuis geni⁹
ſectæ nõ abhorret. tamq́; crudelia ter
tij illius belli ciuilis facinora fuere à
Caluinianis ꝑpetrata, vt ea poſteritas
nunq̃ ſit creditura. Nihil ergo tã cru
dele, vel nefariũ ſagæ profiteatur, qđ
non ſit exẽplis conteſtatum. Puto me
hoc opere toto ſingulorum criminũ
multiplicia memoraſſe: & reperiri, q̃
vnã in perſonã oĩa concurrãt. ſcripſit
ad me ex noſtris, vir fide dignus, Ga
ſpar Rhey, An. 1600. in hæc verba;
Hic Monachij 27. Nouẽb. mater filiaq́; duo
uiri, puerq́; duodennis (erat hic ex reliquijs eo
rum, qui non multò ante hoc tẽpus itidẽ hic
flammis cremati, aut ſtipitibus induti) atroci
prorſus ſupplicio affecti fuerunt. Medea fabu
la eſt, Thyeſtes fabula eſt: ſuperos & inferos
polluerunt. vis verbo dicam, quicquid ſcelerũ
in libris, quos de magia *inſcribis, admiſe-*
runt iſti. hoc ex ore Iudicis iurati; qui in uene
ficos hoſce & quæſtionibus egit, & illos (libros
inquam, tuos,) ac diligentiſſimè, perlegit; præ
ſens audiui. Itaq; ſexies urbẽ intra uſti ſunt
ferro ac laminis; extra, ꝑfractis ante brachijs
à rota, in rogo vſtulati ſunt uiui. Non ergo
attendendum iudici vt credat, imma-
ne magis vel minùs ſit facinus: ſed in
ipſo conſiderandum facinore, quan-
tumcunq; ſit; an quod à ſe patratum
fatentur, id verè patratum fuerit. v. g.
dicit ſe commouiſſe tẽpeſtatẽ & gran
dinẽ præcipitaſſe in agrum Titij vici
ni ſui; videat an verè tum ager ille ob
orta procella fuerit grandinatus. Di-
cit ſe ſe ſtregaſſe (vt loquuntur) filio-
lum N. & verè puellus nullo apparẽ-
te morbo contabuit, fortaſſis etiã ci-
catrix paruula, in pectuſculo vel gut-
ture pueruli inuenta. Dicit ſe necaſſe
vaccas aut iumenta N. defoſſa ſub li-
mine ſtabuli olla, quę ibidem reperta;
aut ſolo contactu necaſſe dicit, & vi-
ſa fuit tangere, nec certa mortis cauſa
apparet alia. Dicit ſe adoleſcentula
10. vel 11. annorum cum ſolo dæmo-
ne conſueſſe, quæ ꝑ inſpectionẽ fęmi-
narũ peritarũ deuirginata inuenitur.
Nec verè peccatũ ſtrigũ vllũ eſt diffi-
cilioris ꝓbationis aut ſuſpecti⁹ de de-
luſione, q̃ nefanda cũ dęmonibus Ve
nus. Remigius tñ indicia duo ſugge-
rit, ſi poſt tã nefario concubitu defun
cta præ laſſitudine per aliquod tẽpus
ei decumbendum fuerit: aut ſi ſubſtra
ta lintea largo cruore ſint ꝓfuſa, quæ
duo ſagæ duæ in actis cõfeſſæ fuerũt.
lege illum. lib. 1. c. 6. Sanè hæc ſunt indi
cia clara quibus ſaga queat cognoſce
re ſe non ſomniaſſe. Immò quoad vi-
ros etiam, cenſent Iaque. & alij, nunq̃
ſic deludi quoad concubitum, quin di
ſcernere queant, an vigilantes id fece
rint. licet. n. initium in ſomnis potue-
rit cõtingere; in ipſa tñ patratione ne
ceſſariò volũt hominẽ expergiſcere:
atq; id aiũt docere illorũ experiẽtiã,
qui fędis huiuſmodi imaginationib.
inter dormiendũ cõmaculant. Et hęc
fuit Hebræorũ iam olim opinio, *quod*
rerum natura non capiat quenquam coire ne
ſcientem, ait D. Hiero. *Tradition. in Gen.*
qui non refellit, vt nec Rupertus; &
idẽ tenent Liran. Toſtat. & Oleaſtri⁹
in c. 19. Gen. agẽtes de ebrij Loth incæ
ſtu; ſcio D. Ire. *lib. 4. c. 51.* & D. Chryſ.

*hom.*44. *in Gen.* Theodoret. Ambr. & alios voluiſſe hęc omnia prorſus ignaro nec ſentiente Loth facta; quod naturaliter fieri poſſe, etiam Caiet. & Perer. noſter cenſuerunt. Nec quicquam dubito à dæmone adeo fortiter aliquem ſoporari poſſe, vt ne in deciſione quidem ſeminis dormire deſinat. Poſſet itaq; dæmon ſic ſagis illudere, fateor. Verũ cauſam non video cur id in diabolicis hiſce mãcipijs fieri ſuſpicemur; q̃ (vt narrat Spreng.) nõ rarò repertæ ſunt in agris clara luce ſupinę, &criſſantes, & poſtea viſus teter vapor ab earum corpore ſe ſurſum eleuare; quem illæ in actis ſuum incubum fuiſſe confitebantur. Item quando affirmant ſe ad conuẽtũ delatas, vel iter pedib. confeciſſe, & viſæ ſunt ab alijs ire, aut in chorea ab alijs agnitæ; & complices aſſerunt ſe ſimul adfuiſſe, & in reliquis circumſtantijs conueniunt. Quando poſt reditum à conuentu aliquot dieb. ægri, vt multi apud Remig. & Binsf. quando reperta vaſa conuiuantiũ, vt a lanione Camerarij: quando inuentæ nudæ in agris à curſu reuertentes, vt Grillandi Lucretia: quando poſt multũ deniq; tempus ac laborẽ domum rediere, vt Presbyter Pici, & Nob. ille Lochienſis Bodini: quando membris ſemineces ex nube in terram deiecti, vt iuuenis Batauus Ronſſei; aut in arborẽ, vt Margareta & armentarij Remigiani. Deniq; quando ſe aiunt cattũ vel quod aliud animal induiſſe, & veſtigia patrati ſub tali larua criminis apparent, vt ſanguis pueri exſucti in cunis, apud Spin. vel vulnus in ſtrigum corpore qua parte ſchema ferinum conuulneratum fuerat, vt cattus eiuſdem Spinei, & bufo apud Ipras flandriæ. Denique hæc circũſtãtia (*quid*) innumera indicia queat præbere, ſed notanda duntaxat, q̃ rẽ ipſam, de qua quæritur concernunt. v.g. vel delationem, vel cõcubitũ, Nã ſi hæc veriſimilia, parũ attinet, etiam ſi parerga quędam admiſceantur minus veriſimilia, ideò.n. ſolet diabolus falſa veris aſſuere, ut ne ueris q̃dẽ fides cõſtet: qđ in confeſſione Mantẽſium Necromanticorum ex Creſpeto alias oſtendi; itẽ in exemplis quibuſdam à Remig. adductis. Deniq; in hac circumſtantia, quæ omnium præcipua eſt, audiat Iudex prudens prudenter monentẽ Plutarchum; *Quodammodo philoſophiam tollunt, qui reb. mirabilib. fidem non habent. Oportet autem quam ob cauſam aliquid fiat ratione tractare: quod verò id fiat, ex Hiſtoria eſt ſumendum lib.* 5. *Sympoſiac.c.*7. Itaque narrationi reorum ſtare oportet, quæ tot Hiſtoriis eſt comprobata. Hanc incredulitatis aduerſariorũ ex inſcitia natam pertinaciam iampridẽ ueteres damnauerunt. Apul. *lib.* 1. *de aſino* aſſerit hominibus multa euenire uſu mira, & planè uera, quæ tamen ignaris relata fidem perdant. Dionyſ. Halicarnaſſ. *lib.* 5. *antiquit.* docet hoc unicuique inſitum à natura, ut ex propriis ea quæ de aliis dicunt iudicemus, & an aliquid credibile uel incredibile ſit, id ex proprijs uiribus metiamur, id ex propriis uiribus metiamur. Plinius autem ſenior (locus excidit) *quẽadmodum* (ait) *multa fieri non poſſe, priuſquam facta ſunt, iudicantur: ita multa quoque quæ antiquitus facta ſunt, quia nos ea nõ vidimus, neque rationem aſſequimur, ex ijs eſſe quæ fieri nõ potuerint iudicamus. Quæ certe ſumma inſipientia eſt.*

Tertia circumſtantia eſt CVR? ut pote ſi habuit cauſam tum temporis ad pactum cum dæmone ineundum: puta inſatiabilem libidinem, puſillanimitatem, deſperationem, deſiderium uindictæ, curioſitatem, egeſtatem ſubitam aut ualde grauem, & huiuſmodi, quibus impelli conſueuiſſe, Theophili, Edelini & aliorum exempla declarant.

Quarta, QVOMODO; non eſt magno uſui. quia parũ refert an modum ignorent: ſufficit, quid ex parte ſua fecerint, & quibus uſæ ſint inſtrumentis. occulta ſunt plerunq; Satanæ ſtratagemata, & media naturalia. Sat erit ſi indicent, quibus uſæ, pulueres, unguina, decermina mortuorum, buffones, ollæ &c. maxime ſi iſta compareant apud illas, uel uiſa, uel reperta quibus aſſerunt locis. Modus etiã operandi ſedulo diſtinguẽdus

eſt

eſt ab ipſa rerũ adhibitarũ efficacitate. quãuis.n. quod ſaga ſe dicit adhibuiſſe, hoc fit ſecundum ſe inutile ad effectũ producendum; ſufficiet, ſi pro ſigno eſſe queat. nam efficacitatis uis omnis pendet, à peritia & operatione ipſius diaboli ad ſignum operantis: ut patet in tranſuectionibus, & procellis ciendis, ſimilibuſque.

Quinta, QVIBVS AVXILIIS; hoc eſt an ope dæmonis & cum quib. complicibus. hoc indiciũ frequentiſſimũ & optimũ eſt. quia fatentur cõplices ſe ſimul feciſſe. Vt aũt incredibile oẽs eodẽ mõ circa ſingulas circũſtantias deluſas fuiſſe. quamuis enim tam facilè foret dæmonibus decem decipere q̃ unum: tamen non eſt cenſendus Deus hoc æque permittere. Ne omnis ratio probandi talia delicta occulta iudicibus adimatur: hoc enim diſſentaneum eſt prouidentiæ diuinæ.

Sexta, eſt, VBI: quæ minimi momenti eſt. nam poſſunt æque deludi uno loco atque alio, Deo permittẽte.

Septima circũſtãtia (QVANDO) non multum attendenda, quia tantũ uno, quantum alio poſſunt die; quantum interdiu, tãtum noctu; & quouis tẽpore decipi à demone poſſunt. Adminiculantur tamen hę duę ultimæ reliquis circumſtantiis ad earum confirmationem, cum teſtes conueniunt in loco & tẽpore: nec nihil probabilitatis hẽt locus famoſus, aut tẽpus ſolemne (hoc eſt dies ordinarij) q̃bus earũ ſceleroſa conciliabula celebrantur.

Sed (inquiet) poteſt in cõuentu innocens repræſentari, adeò ut multi teſtes poſtea deponãt eum ſe illic uidiſſe. Reſpondi alias, uel Deum id nunquam paſſum: uel ſi paſſus fuit aliquando eos infamari, nunquã tamen paſſus eſt, eos damnari: ſed mox eorũ innocentiã in lucem protulit, ut in illo ipſo facto B. Germani, quod aduerſarii urgent; & certius probatur ex D. Athanaſii iudicio, qui falſo accuſabatur brachiũ Arſenii ad uſus magicos abſcidiſſe. Demum ſi quid huiuſmodi argumentũ ualeret, in adulteris, homicidis, & aliis etiam ualeret. Nã poſſet etiã diabolus in latronũ cauernis, & luſtris libidinoſorũ innocentẽ exhibere tanquã adulterum, uel homicidã: quod quidã B. Siluano narrãt accidiſſe, æquali hiſtoriæ fide, qua illi de B. Germano memorant; & de Santarenenſi monacho habes inferius *l. 6. c. 2. ſect. 3. q. 3. A A.* Si cõcedunt æquè in aliis criminibus hoc locum obtinere; næ illi quam fidum ſceleratis patrocinium, tam infidam reipubli. & Deo nauant operã, nihil.n. accommodatius fit ad criminoſos omnes ſuppliciis eripiẽdos. Si negãt in aliis peccatis idẽ locũ habere; doceant cur in ſolo crimine faſcini dæmon hoc poſſit, & non in alijs. Sat ſcio nunquam idoneè docebunt.

Sextum arg. eſt malefici non ſunt occidendi, propter abnegationem fidei: quia omnes homines, dũ mortaliter peccant; fidẽ abnegant, & dæmoni, relicto Deo, adhærent, & tamen non propterea occiduntur. Cõf. B. Petrus ter Chriſtum negauit, & tamen non fuit propterea necatus. *Reſp.* peccatores recedere à Deo per inobediẽtiam tantũ; & ideo improprie dicũtur propterea infideles, & fidem negare: ſed malefici ſeu lamiæ recedũt à Deo per expreſſam abnegationẽ Dei & fidei, quod eſt APOSTASIA, proprie dictę infidelitatis ſpecies, conſtituens peccatũ vnũ ſpecificè à ceteris mortalib. peccatis diſtinctum. ut optime deducit Binsfeld. *in l. 7. C. de malef. in reſp. ad 1. argum.* Quoad B. Petrum, ille tantum peccauit contra præceptũ confeſſionis fidei, fidem uero nequaquam amiſit. malefici fidem corde & ore abiiciunt, idque ſponte, nullo urgente metu. Petrum ſtatim pœnituit; ſagæ manent in ſua defectione. plura de Petri negatione egregia inuenies apud Fr. Soarem *tom. 2. in 3. p. D. Thom.*

Septimum argum. Deus permittit maleficia fieri, & ſinit maleficos uiuere. ergo non debet eos homo occidere. *Reſp.* ridiculum eſſe quod inferunt. ſic enim ſequeretur nullorum criminum reos occidendos: quod eſſe hæreſim certam, docent Catholici ſcriptores. Nonne magiſtratui *gladius* a Deo dat*ad vindictã malorum?* a Ex his apparet quam

a *Rom. 13 Pet. 2. Vide Orig. homi. 20. in Nũ.*

quàm ridicula ſint argumenta aduerſariorum. Sit ergo

Concluſio, *Lamiæ occidendæ etiamſi hominem nullum ueneno necaſſent, etiamſi ſegetibus, & animãtibus nõ nocuiſſent; etiãſi necromanticæ non forent: eo ipſo tantũ, quod dæmoni fœderatæ, quod conuentui intereſſe ſolitæ, & quæ ibi exercentur præſtare.*

Probatur id primum iure diuino, Exodi 22. v. 19. *Maleficos non patieris uiuere.* quo loco vox Latina eſt admodũ latè patens, nec reſtringenda ad ſolos venenarios, vt nec Græca, nec Hebrea. quod q a fusè probaui, *a* hic nõ repetã, idẽ ſtatuitur Leuit. xx. verſ. vlt.

a *lib. 1. c. 2 de voce Mechaſſephim.*

2. probatũ iure humano, lege Eccleſiaſtica. *c. peruenit. c. contra idolorum. 26. q. 5. Extrauagant. varijs, una Ioan. xxij.* ſuper ſpecula, *alia Innoc. 8. quæ ponitur ante malleum malef. alia Alexand 6. incip.* cũ accepimus; *alia Leonis X. incip.* honeſtis petentium votis; *alia Had. VI. incip.* Dudum vti nobis.] & lege ſæculi, ſcripta quidem *l. multi. l. nemo. l. nullus. l. etſi. C. de malef. & mathem.* non ſcripta verò cõſuetudine fere Vniuerſali Europæ, iudicum Eccleſiaſticorum, qui ſolent brachio ſæculari eos tradere; *b* & iudicum ſecularium vt patet ex ſcriptoribus qui res criminales proſecuti sũt nationum omnium; *Italorum,* Blanci, Carrerij, Grillandi, Gandini, Clari, Follerij, Boſſij, & aliorum; *ex Hiſpania* Bern. Diaz, Placæ; Auiles. Auendanni, Couarr. Gregori. Lop. *ex Gallijs* Fabri, Millei, Michaelij, Iaquerij, Berberij, Remigij, *ex inferiore Germania* Dãhauderij; *ex ſuperiore* Althuſij, Godelmann. Fichardi, Molleri & ipſorũ patronorũ Lamiacorum; qui dũ querũtur & improbant, conteſtantur cõſuetudinẽ hãc inualuiſſe. Hæc PP. reſcripta, hanc Impp. ſanctionem, hanc Europæ generalẽ conſuetudinẽ, hæc decreta cunctorum tribunalium accuſare mendacij, hoc eſt contendere falſum ſuppoſuiſſe & aſſeruiſſe: quod nomen, quod ſupplicium meretur?

b *vt docẽt oẽs q. de Inquiſitorũ tribunali egere Lucerna Inquiſitor. Directoriũ Inquiſit. illud Comẽſis, hoc uero Eymerici: Viatoriũ Inquiſ. Berber. Sprẽgerus in malleo, Iaqueri⁹ in flagello, Simã ĩ praxi. Alfon. a Caſtr. de iuſta hæret. punit. lib. 1. c. 16.*

3. probatur ratione, criminis grauitati commenſuranda pœnæ grauitas: grauitas autẽ criminis petenda à perſonę offenſę dignitate, & ab ipſo offenſionis modo. Offendit à Lamijs Deus Opt. Max. & DEIPARA, & omnes cœlites, & vniuerſa Eccleſia, genuſque humanum, & animata inanimataque omnia: nam Deo & ſuperis maledicunt, & blaſphemant; ceteris creaturis abutuntur, & exitium parant; idque modis contumelię & crudelitatis pleniſſimis. primò interuenit *idololatria,* grauior quàm Iſraelitarum. illi vitulum aureum adorabant, corã eo bibebant, ſaltabant, canebant; *c* hi corã dæmone ipſo, cui ſe deuouent, cui ſacrificant, cui fidelitatis & obediẽtię ſacramentis ſe addicunt; coram hoc (inquam) edunt, bibunt, choreas ducunt, cantillant, fœdiſſimaque multa operantur. Secundò *conſulunt ipſum dæmonem* frequenter, quod ipſum morte digniſſimum, ex lege Dei. *d* Tertiò *offerunt filios & filias ſuas dæmonijs:* lege Dei iubentur occidi, qui ſemen ſuum offerunt Moloch. *e* Quartò eadem lege necari iubetur, *qui cum iumento coierit:* *f* item qui adulterium cõmiſerit: *g* item qui cum ſexus eiuſdem hoĩe *Sodomiam commiſerit:* *h* longè deteſtabilior eſt ſpurcities Magorum; quia, cùm ſint coniugati, adhuc verſantur in continuo quaſi concubinatu cum dæmonibus, & ſic non tantùm contra ſexum, neque tantùm extra ſpeciem peccant, ſed etiã extra genus: ꝙ deteſtabilius eſt, & peſſ. omnium carnaliũ peccatorum. Nec ocioſum eſt, quod cùm diuina lex *i* dixiſſet, *maleficos non patieris viuere.* ſubiungat immediatè; *Qui cum iumento coierit moriatur. Qui immolat Dijs occidetur.* nimirũ vt hæc connexa, & comitari ſolita ſeſe indicentur. Sextò interuenit in eorum crimine atrociſſima *blaſphemia & maledictum in Deum:* quæ diuina quoque lex morte ſanciuit vindicanda. k Septimò accedunt in vno *crimine & alia multa:* quibus à legibus humanis iuſtiſſime mors decreta ſuppliciũ; apoſtaſia à vero Deo; *l* exercere ritus & ſacrificia Diaboli fœdiùs, quàm vlli olim pagani; *m* trãsfugiũ à Deo ad hoſtẽ dæmonẽ, cũ Deo Sacramentũ militiæ in baptiſmo dixerint; *n* rebaptizatio quoque, & chriſmatis ſeu cõfirmationis conata abraſio; cri

c *E.* [...] *à nu* [...]
d *L.* [...] *v. 6.*
e *d.* [...] *u. 2.*
f *d.* [...] 15.
g *d.* [...] *u. 10*
h *d.* [...] *u. 13*
i *Ex.* [...] *u. 18*
k *Le.* [...] *u. 15.* [...] *idẽ i*[...] *ut nõ* [...] *contr.* [...] *Boeri.* [...] 31.
l *cap.* [...] *apoſta* [...] *DD.* [...] *3. C.* [...] *ſta.*
m *l.* [...] *l. nem* [...] *ranti.* [...] *pag.*
n *l.* [...] *rẽ §.* [...]

men

ad ſtes D. de milit. l. uis ali qu ex me- ta §.trãſ fu D. de ſa b tſi ex- ci. C. de ha unct. l. qu uis. C. ad g. Iul. m l. c lti. C. Th loſ. de m c.

men læſæ Maieſtatis diuinæ apertiſſimum ex ipſa Profeſſione & pacto ſeu fœdere ſolo, vt ex formula & ritu ipſo conſtat; *b* nocturni conuentus ad magicos apparatus, quod ipſum capitale. *c* Cumque itaque tam multa concurrant in vno crimine, quorum ſingula morte digniſſima; videtur cõmuni iudicio carere; qui communem hanc peſtem non cenſet igne gladioque abolendam; & ſuſpicionem occulti conſenſus atque conſpirationis merito præbet; qui ſe, Dei & hominum coniuratos hoſtes defendere atque tueri velle, profitetur.

Accedat & alia ratio. Criminum morte puniendorum tres ſunt cauſæ præcipuæ. 1. ne criminoſi viuendo dãna inferant proximis & reip. conſtat autem maleficos etiamſi non occiderent veneno, tamen plurima damna inferre; vt enim cetera mittam, cùm eorum peccatum ſit in vno multiplex quædam colluuies, ſentina, & ſemper repullulaſcens hydra peccatorũ; Deus grauiſſimè ſemper offenditur, & ad clades toti reip. inferendas prouocatur maximè; vt his infeliciſſimis temporibus experimur, huius ſectæ (quæ iam cæteris longiùs proſerpſit) flagitia, bonorum hominum preci-bus, & pietati præponderant, pluſq; illa poſſunt ad irritandum, quàm hæc ad Deum placandum. 2. cauſa eſt, vt etiamſi alijs nõ nocerent facto, ne nóceant exemplo; vt videmus quotidie lamias multiplicari, & earum ſermones atque opera canceris inſtar ſerpere. quare tollendæ de medio, vt *ſtulto pereunte ſapiens aſtutior fiat*. 3. ne ſi diutius mali tolerentur, maiora aggrauatis ſceleribus ſupplicia ſibi accerſant, & de die in diem fiant deteriores. cũque ſalutis pars ſit, minus affligi; optimè illis ad ſalutem conſulit æternã, qui maturè flagitijs eripit. Docet experientia vix vllas extra rogum, vel carceres conuerti: quomodo conuertantur, quæ domi moriuntur, nec habent qui ad Deum reuocet conſciũ peccati eorum quenquam? Poteſt illas Deus ad pœnitentiam etiam domi reuocare: ſed non videmus hoc fieri. quod ſingulari Dei cõtingit clementia, quæ pœnas tantis ſceleribus debitas vult breuiore & leniore hic ſupplicio expiari. Cùm itaque omnes hæ rationes locum habeant in Lamijs, etiamſi nullum occiderunt animal; conſequens eas adhuc meritò morte plecti; & hos iudices clemẽtes potiùs quàm crudeles in eas exiſtere, conſequens etiam impios & crudeles in remp. & quaſi parricidas patriæ eſſe, qui ad tam euidentem patriæ perniciem hæc viperarum examina diſſimulatione, conniuentia, aut aliter, fouent, celant, tuentur, aut debitæ pœnæ ſubtrahunt.

Obijcitur ex Conſtitut. Carolina *d* locus cuius hæc ſententia eſt; *d* ſi alicui damnum maleficio ſiue veneficio intulerint, morte ignis plectantur: ſi verò nulli dãnũ intulerint; pęnas patiantur pro delicti quantitate & qualitate. *Reſp.* ſemper (vt oſtenſum) huius delicti eam eſſe qualitatem & quantitatem, vt ſi fœderatæ fuerint cum dęmone; ſi in conuentibus, ea quæ fieri ſolent, fecerint, morte plectendæ ſint. Duntaxat ergo caput hoc definit, venenarios illos ſemper igne puniẽdos: ceteros, ſi venenarij non ſint, aliquando ignis, aliquando alio ſupplicio puniendos. Patronis ergo Lamiarum, qui hoc capite nituntur, docendum fuit, harum Lamiarum crimen huiuſmodi non eſſe, quod mortẽ mereatur: quod hactenus illi oſtendere nequiuerunt, & Binsfeld. Grillan. Sprenger. Alf. à Caſt. Siman. & alij citati, noſq; etiã non obſcurè contrarium demonſtrauimus. Quid quęſo abſurdius, qui vaccã vel equum occiderit interfici; q à fide Chriſtiana defecerit, & Deo maledixerit, & Diabolo ſe addixerit expreſſa profeſſione, & cũ eo fędiſſimè coierit, & ei ſacrificauerit &c. eũ mortẽ non affici? eſtne hoc pęnas criminibus cõmẽſurare? Viſum mihi, vñ hæc oĩa luculenter probari queãt, inſerere huic loco exemplar ſnĩæ latæ Auinioni anno 1582. vt refertur à Sebaſtiano Michaelis, *in Pneumalogia.*

d ar. 109.

Viſis proceſſib. coram N. N. N. &c. *contra nobis conſtitutos reos, accuſatos & dela-*

tos; quibus tam per veſtram, & quorumlibet ueſtrũ relationem, ac propriam confeſſionem iudicialiter coram nobis factam, atque ſæpiùs repetitam, iuramento veſtro medio; quam per teſtium depoſitiones, eorumque accuſationes & alias legitimas probationes, ex dictis, actis & proceſſu reſultantes, nobis legitimò conſtitit, & conſtat; quod vos, & veſtrum quilibet, Deum noſtrum omnium Creatorem, & Opificem, Vnum & Trinum abnegaſtis; & immitem Diabolũ, hoſtẽ antiquũ humani generis, coluiſtis; voſq; illi perpetuò deuouiſtis, & ſacratiſſimo Baptiſmati, & his qui in eo fuerãt ſuſceptores leuantes, & propa rẽtes veſtræq; parti Paradiſi & æternæ hæreditatis, quã pro vobis & toto genere humano Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſua morte acquiſiuit, contra præfato cacodæmone, in humana ſpecie exiſtente, abrenunciaſtis; infundente ipſo rugiente diabolo denuò aquam, quã accepiſtis, ueſtro uero mutato nomine in ſacro baptiſmatis fonte uobis impoſito, ſicq; aliud cõmentitiũ nomen uobis imponi fictitio baptiſmate paſſi fuiſtis, & accepiſtis: atque in pignus fidei dæmoni datæ ueſtimentorum ueſtrorũ fragmentũ, & particulam illi dediſtis, & ut à libro vitæ vos deleri; & obliterari pa ter mendacij curaret, ſigna veſtra propria manu, ipſo mandante & iubente, in reproborum damnatorum, mortiſque perpetuæ libro nigerrimo ad hoc parato appoſuiſtis: &, vt ad tantam perfidiam & impietatem vos maiori vinculo deuinciret, notam uel ſtigma cuilibet ueſtrum, ueluti rei ſuæ propriæ, inuſſit: & illius mandatis & iuſſis iure iurando, ſuper circulo (quod diuinitatis ſymbolum eſt) in terram ſculpto (quæ ſcabellũ pedũ DEI eſt) per uos, & quemlibet ueſtrum præſtito, cruce nos obſtrinxiſtis ſigno Dominico & cruce conculcato; & illi parendo, adminiculo baculi, quodã nefandiſſimo unguento ab ipſo Diabolo uobis præſcripto illiti, cruribus & poſiti per aera ad locum conſtitutum, intẽpeſta nocte, hora cõmoda maleſactoribus, ſtatiſque diebus, ab ipſo tentatore portati & tranſlati fuiſtis: ibique in communi ſynagoga plurimorũ maleficorum ſortilegorum, & hæreticorum faſcinariorum, cultorumque dæmonum, accenſo igne tetro, poſt multas iubilationes, ſaltationes, comeſſationes, compotationes, & ludos, in honorem ipſius præſidẽtis Beeluzebub Principis dæmoniorum, in formam & ſpeciem fœdiſſimi & nigerrimi hirci immutati, ut

Apoſtaſia cõſummata.

Transfugiũ

Sacrilegium

ſ. leg. ſub cruribus poſiti.

Ecce conuentus & tranſportatio.

Ecce idololatriam perfectam.

Deũ, & uerbis adoraſtis; & ad illũ cõplicatis genibus ſupplices acceſſiſtis, & cãdelas piceas accenſas obtuliſtis, & illius fætidiſſimum ac turpiſſimum anum (proh pudor;) ſumma cũ reuerẽtia ore ſacrilego deoſculati eſtis; illumque ſub ueri Dei nomine inuocaſtis; illiuſq; auxilium, & pro uindicta in omnes, uobis uel infenſos, uel petita denegantes, exercenda efflagitaſtis: atque ab ipſo edocti uindictas, maleficia, faſcinationes tum in humanas creaturas, tum etiam in animalia exercuiſtis, atq; homicidia infantium quamplurima commiſiſtis, imprecationes, ablactationes, & alios grauiſſimos morbos, ope iam dicti Sathanæ immiſiſtis, infanteſque per vos, nonnullis etiam ſcientibus tantum & annuentibus, arte iam dicta malefica oppreſſos, confoſſos, & interfectos fuiſſe, ac demum in cemiterio ſepultos noctu & clàm exhumaſtis, atque in ſynagogam prædictam, faſcinariorum collegium, portaſtis; deniq; dæmoniorum Principi in ſolio ſedenti obtuliſtis, detracta & vobis conſeruata pinguedine, capite, manibus, & pedibus abſciſſis, truncumq; decoqui, & elixari, & interdũm aſſari curaſtis, iubenteq; ac mãdante præfato Patre veſtro comediſtis, & damnabiliter deuoraſtis: mala denique malis addendo, vos viri cum ſuccubis, vos mulieres cum incubis fornicati eſtis, Sodomiam veram, & nefandiſſimum crimen miſerè cum illis tactu frigidiſſimo exercuiſtis: &, quod etiam deteſtabiliſſimũ eſt, auguſtiſſimum Euchariſtiæ Sacramentũ per vos in Eccleſia Sancta Dei aliquando ſumptum, iam dicti Serpentis à Paradiſo eiecti præcepto, in ore retinuiſtis, illudq; in terrã nefariè expuiſtis, vt cum maiori omnis contumeliæ impietatis & contemptus ſpecie Deum noſtrum verum & Sanctum dehoneſtaretis, ipſum verò diabolum, eiuſq; gloriã, honorem, triumphum & regnum promoueretis; atq; omni honore, laudibus, dignitate, auctoritate, & adoratione honoraretis, & honeſtaretis. Quæ omnia grauiſſima, horrendiſſima ac nefandiſſima ſunt, directè in Omnipotentis Dei omnium Creatoris contumeliam & iniuriam. Quam ob cauſam nos F. Florus Prouincialis Ordinis fratrum Prædicatorum, ſacræ Theologiæ Doctor, ac Sanctæ fidei in tota iſta Legatione Auinionenſi Inquiſitor generalis; Dei timorem præ oculis habentes pro tribunali ſedentes, per hanc noſtram ſentẽtiam diffinitiuam, quam, de Thologorũ & Iuriſperitorum conſilio more maiorum,

Finis re me huma neri. cia & litate

Sepul viola. Antr gia.

Sodon.

Sacri

Sente demn nis te.

in

in his ferimus ſcriptis, IESV CRISTI Domini noſtri, ac B. MARIAE. Virginis nominibus piè inuocatis, dicimus, declaramus, pronuntiamus, & diffinitiuè ſententiamus; vos omnes ſupra nominatos, & veſtrum quẽlibet fuiſſe & eſſe ueras Apoſtatas, idololatras, Sanctiſſimæ fidei deſertores, Dei omnipotentis abnegatores & cõtemptores, Sodomiticos & nefandiſſimi criminis reos, adulteros, fornicatores, ſortilegos, maleficos, ſacrilegos, hæreticos, faſcinarios, homicidas, infanticidas, dæmonumque cultores, diabolicæ atque infernalis ac reprobatæ fidei aſſertores, blaſphemos, periuros, infames, & omnium malorum & delictorum conuictos fuiſſe. Ideo uos omnes, ueſtrumque quẽlibet, tanquam Satanæ membra, hac noſtra ſententia, Curiæ ſæculari remittimus, realiter & in effectu condignis & legitimis pœnis eorum peculiari iudicio plectendos.

Habes hic eptomen ſcelerum quæ faſcinarij iſti ſoliti committere, quam alibi, accuratiùs comprehenſam: habes & exemplum damnationis Eccleſiaſticæ, quo illa pacto Curiæ ſæculari, reos puniendos tradat: nec opus alia ſolemnitate, ſi laici ſint rei.

Maius opus quando tradendi ſunt Clerici; quos conſtat ante traditionem omni clericali priuilegio; præmiſſa regradatione ſeu (vt vocant) degradatione ſpoliãdos. Quæritur aũt, q̃d ſi moniales ſint, vel monachi laici; nullo in clericorum gradu conſtituti; an & hi exauctorandi, & qũo?

De his vltimis non memini me quidquam legere. Sed arbitror ſufficere nudatiónem, ſeu ſpoliationem habitus monaſtici, vt viris caputium, feminis velum, cum ſcapulari, & habitu ſupremo auferatur, veſtiſq; laica illis inijciatur, & ordine, cui ſe addixerant, eiecti, ſpoliatiq; oĩ religioſorũ priuilegio, ſortiſq; Laicę effecti, declarẽtur; ſicq; Curiæ ſæculari tradãtur. Praxim huius caſus nõdũ vidi, ſed ſuſpicor hãc eſſe, vel eſſe debere.

Sed q̃a in faſcinariorũ cauſis multorũ criminũ quędã quaſi colluuies & ſentina reperitur; quorum non eadẽ qualitas eſt, quæri ſolet propter quæ liceat vel expediat hãc Clericorũ vel Monachorum traditionem facere?

Si ſola hæreſis propriè dicta, hoc eſt error in fide pertinax reperitur; ſequenda decreta canonum de hæreticis, quæ propoſui ſupra. *hac eadem ſectione littera T. T. ſupra.*

Quid iudici in ceteris criminibus quæ hæreſim comitantur vt plurimũ, & quæ ſubiungam, facere expediat; id quia dependet à circumſtantijs perſonarum, loci, temporis &c. prudentiæ & facti eſt, nec regulis vllis poteſt definiri. Hoc tantum in genere; honoris diuini, & timori, & publicæ vtilitatis ſummam ſemper habendam eſſe curam; & ita demùm, ſi hæc permittant, iuris rigorem remitti poſſe.

Si quæras quid iudici liceat? Reſp. etſi olim degradatio non niſi propter tria crimina iure Canonico expreſſa permitteretur; hodie tamen praxim contrariam inualuiſſe paſſim, vt propter alia quoque crimina his maiora id facere liceat; quod ſanè & à pleriſque interpretibus receptum & æquitati valdè conſonum, poſt Bald. Ancharan. & Abbat. fruſtrà reclamantibus Antonin. Anan. & Butrio, in praxim deductum videmus. Quare licet hodie propter vnum crimen valde enorme, vel plura grauia (ſic voco quæ non tam enormia) etiam non exſpectata incorrigibilitate clericum tradere ſæculari brachio puniendum; vt docent poſt alios, Guilh. Benedictus *in c. Raynutius*, Bernard. Dias de Lugo Epiſcopus Calagurritanꝰ *Prat. Criminal. canon. c.* 90. & Felicianus Epiſcop. Schalenſis. *lib. de depoſitione & degradat. c.* 14. à quibus adferuntur exempla multa rerum ſic iudicatarũ, in Italia, Hiſpania, Francia, Belgio. diſſentiunt tamen in eo dumtaxat, quòd incidente caſu Felicianus cenſet, priùs conſulendum Pontificem Maximum: fateor id tutius. Sed alij hoc neceſſarium non putant, nec puto in praxi obſeruari. Quod verò videamus iure Canonico requiri incorrigibilitatẽ, *c. cùm non ab homine. de iudic.* hoc rectiſſimè cenſent, cum Ancar. Abba. Felino & alijs, citati DD. recipiendum in criminib. leuioribus, & reip. parum noxijs: non verò in

enormibus. *vide Diaz ium. ſupra c. 33. & 90, Felician. c. 12. & 14.* quorum ſententiam veriſſimam puto in criminibus huiuſmodi diu continuatis *arg. c. quam ſit, de exceſſ. Prælator.*

Crimina aũt hmõi valdè enormia, & hac ſeueritate digna ĩ faſcinariorũ facinoribus, præter ipſam hæreſim, mihi videntur ſaltem tria occurrere.

Primò eſt *Apoſtaſia* à Deo & profeſſione Chriſtiana, mera & perfecta, & transfugium ad dæmonem, illique præſtitum homagium, ſiue accedat idolatria, (quæ per ſe ſufficit) ſiue non accedat. quia hoc crimen, ſecũdũ ſe, grauius eſt hęreſi propriè dicta, punitur non tm̃ pœnis oĩbus hæreticorũ; *a* ſed eò acriùs, quod qui hæreticus locus pœnitentiæ permittitur, is Apoſtatę iure ciuili diſertè denegat. *b*

a *c. 1. & ibi Innoc. Hoſti. & alij. de Apoſt.*
b *text. & gloſſ in l. 3. C. de Apoſtat.*

Secundo loco eſt talis *Sodomia* nefandiſſima, per concubitum cum ſuccubis & incubis dæmonibus. propter Sodomiam verò tradendum brachio ſæculari clericum, criminis huius aliquoties commiſſorem, ſtatuit Pius V. Pontifex Maximus in Bulla, incip. *Horrendum illud ſcelus*: de qua conſule Nauarr. c. 27. Man. num. 249. & ſuperiorib[9] annis hoc in praxim Duaci deduxit Reuer. Epus Atrebatenſis.

Tertio loco *homicidium*; quod in noſtro caſu multis ex capitibus eſt enorme & qualificatum. primò quando occidunt proprias proles, vel parentes, aut coniuges (vt apud Remig. li. 2. c. 1.) & horum ſimilitudine, quãdo monachi vel monachæ necãt ſuos collegas vel conſorores. 2. quãdo nondum baptizatos, & animam perdunt cum corpore. 3. quãdo ad necem accedũt decoctiones illæ, aut antropophagiæ. 4. ſi veneno necant. 5. quando necant proditoriè ex pacto mediante ipſo dæmone. hæc duo vltima indigent probatione, cetera clariſſima ſunt. Quartum, & quintũ itaque probo, quia deterius eſt hominem veneno, q̃ gladio occidere: *c* ideo Romani venena etiam aduerſus hoſtem deteſtabantur, vt Corn. Tacitus & L. Flor[9] docuere. Deinde conatus proditori[9] grauitatẽ homicidij ſemp aggrauat: eſtque maior ac doloſior proditiò; *d* quoties cauendi aut prohibẽdi minor occaſio vel poteſtas eſt. Dæmones autem ſunt inſidiatores inuiſibiles, in omnem nocendi occaſionem intenti; quorum nec inſidias cauere, nec vim (ſi Deus illis permittat) atq; ferociã, aut vires humanæ ferre valent. Denique per tales & maximè diuturnos, atque acerbiſſimos crucitatus excarnificatos necant, & vtplurimum (quo, quid grauius?) de mentis ſimul recto deiectos ſtatu, in deliria, miſerandumque furorem præcipitant, cumque ſanitate corporis, animi quoque tollunt incolumitatem. Quæ cuncta Philo Iudæus, *d* qua ſolet grauitate & copia verborũ rationumq; perpẽdit, & idcircò iuſtum Moyſis Zelum validius cõmendauit, quod maleficis nec diei quidẽ vnius inducias à nece cõcedẽdas ſtatuerit: adeò vt, ſi carni deſit, per ipſummet Principem Iudicem populi, eos de medio tolli voluerit, qui tali ſupplicio manus ſuas non cõtaminatur[9], ſed Deo Sãctificatur[9], vt alter Phinees, videat. Addit vocem à Legislatore Exodi. cap. XXII. vbi lex illa perſcripta, poſitã capi, de oĩbus, qui uetitis artibus alicui necem moliuntur; & eos ad duo reducit capita, qui dicũtur *οἱ μάγοι καὶ φαρμακευταί*; & poſtea explicat quos duplici nomine complecti voluerit, nempe qui vel potionibus, vel verborum conceptis formulis abutuntur, *φίλτροις καὶ ἐπῳδαῖς τισίν*. quæ pro iiſdem ſumi ſæpè ſolere ſatis ĩdicat Heſychij lexicũ, vbi habes *ἐπαοιδοί, φαρμακοί, γόητες*, ſed de hoc aliàs plura dicta nobis fuere. *e*

c *tex. in l. 1. C. de malef. & mathem. uid. Fr. Bal dui. ad 4. li.*
in Inſti. t. de publ. iu. §. Lege Cornelia de ſicar. uerſ. eadem lege & ueneſic.
d *li. de ſpecial. lib. circa*
e *l. 1. 3. lit. D*

DD. communiter admittunt veneni mali nomine, etiam magicos ſuſurros, & incantationes, ſiue formulas quaſlibet cõceptis verbis ex pacto cũ dæmone inito operantes, cõprehẽdendi. *f* quia par damnũ ex verbis talibus & venenis. iuxta illud Tragici de Medæa; qui poſtquam genus omne lethalium graminum, & Serpentum cõmemoraſſet ab ea vſurpatum, ſubdit;

Addit uenenis uerba non iſtis minus
Metuenda.

f *uide Gril. li. de ſortil. q. 12. & Pet. Binsfe. in. l. 1. C. de malef.*

Sane rõne pacti & dęmonis ſic vocati,

ti, damna inferentis. Nonne Iuſtini. Imp. lege Cornelia de ſicarijs perinde illos teneri ſanxit *a* qui ſuſurris, vt qui venenis, occidere? Quid quæſo hic ſuſurri, aliud quàm verba illa tam metuenda? Plato quoque occidi voluit lege ſua, non ſolum qui venenis datis nocuiſſent, ſed & quicumque deligationibus, aut illecebris, aut quibuſdam incantationibus ad lædendum paratus eſſe videretur; & hæc omnia ſe veneficiorum nomine comprehendere affirmauit lib. de legibus XI. ferè extremo; ἐὰν καταδέσησιν, ἢ ἐπαγωγαῖς, ἢ τισιν ἐπῳδαῖς, ἢ τῶν τοιούτων φαρμακειῶν ὧν τινῶν, δόξῃ ὅμοιος εἶναι βλάπτοντι. Incantationũ itaq; & ſuſurrorũ nomine, omne malorũ verborum ex pacto efficaciũ, qđ malefici vſurparint, genus cõprehẽdi; qui negaret, neminẽ legi, nec audiui.

a *erſ.ea* *x. de* *udic.*

Vnde nihil dubitem huc referre, formulas illas deuouẽdi, ſeu diras imprecationes, quibus maximè varijs hæc hominum venena Deum offendunt: vt erat illud quo, quæ alicui nocere cupiebat, & ſe dæmoni per pactũ olim manciparat N. Louanij ſemper vtebatur: *Per illud ius & imperium, quod in me tibi permiſi* (dæmonem alloquebatur) *poſtulo vt quãtum polles poteſq; tali vel tali* (nomen exprimebat) *noceas*. Vbi notandum inprimis hac formula contineri & exprimi primò complacẽtiam ſiue ratihabitionem primi pacti, cuius hæc quædam eſt renouatio, & noua quodammodo apoſtaſia. Deinde peti ſimpliciter, & indefinitè, vt dæmon quantũ poterit noceat: quare & illud peti, vt ſi queat occidere per diros cruciatus, id faciat. Ideò ſi conſtaret, ad Tartareas has preces, dæmonem alicui mortẽ intuliſſe; debere puto hanc mortem deuouenti huic, vt quæ iuſſit, imputari. Si de nullius nece conſtet, ſed tantum de morbis & afflictionibus illatis; officium iudicis erit, quacumque meliore via poterit, iuridicè inueſtigare, num mortis etiam cauſam alicui præbuerit, hoc eſt an aliquis ex ijs, quibus Diras imprecata eſt, morte violẽta dæmonis eius opera ſit ſublatus. Si verò præterea in eadẽ familia, vbi degit (verbi gratia, in eodem monaſterio ſuperior, vel confrater) aliquis non ſine ſuſpicione maleficæ noxę, & maximè illius eiuſdem, quæ graſſetur eodem tempore adhuc in alios domeſticos, interierit; cæcum putem, qui locum quæſtioni idoneæ hic ſupereſſe non videat: cum indicium hoc illa confeſſione, & infamia perſonæ clara confirmatum, planè propinquum ſit cenſendum. Ad pœnam tali infligendam; ſi de morte illata, ne per tormenta quidem, quicquam fateatur; etſi lenior ſententia ſit quorumdam, leuiori quàm mortis ſupplicio afficiẽdam; *b* tamẽ quando in multos tam improbo & propinquo conatu reus graſſatus fuit, etiam ſi mors nulla foret ſubſecuta, ordinariam mortis pęnam tali conatui infligendam, iuſtius videntur cõplures Doctores ſummæ auctoritatis cenſuiſſe. *c* Quam ſententiam equidem opinor, in ijs qui nõ ſunt vſi ad nocendum veneno aliquo aut inſtrumẽto naturali, ſed immedia ta ope & opera diaboli, longè apertiorem & æquiorem habendam. Nam qui hoc pacto, vi talis conuentionis initæ homines perdunt; planè ſimiles ſunt malitia, homicidis, quos vulgò vocant *aſſaſſinos*, quorum homicidiũ pro valdè enormi, & qualificato in praxi haberi, norunt qui criminalia ſubſellia vel obiter adierunt. Hos cõmune Doctorũ ſuffragium iubet omnino actu degradari, etiamſi conatũ improbum mors ſubſecuta non fuerit, ſi modò per ipſos nõ ſteterit, quo minus interficeretur. *d* Longius etiã hac in re plurimi I.C. progrediũtur, adeò vt cenſeant, clericum qui aſſaſſino mandauit occidere quempiam, à iudice ſæculari in hoc conatu deprehenſo aſſaſſino, poſſe & ipſum mandatorem ab eodem iudice capi, & ſine vlla degradatione ſupplicio affici; quod vltimum licet non diffitear vide ri communius receptum, *e* ſecuriùs tñ arbitror iudici ſæculari, prius degradationẽ hoc caſu operiri, & vrgere Eccleſiaſticũ forũ, quatenus iuſtè, & honeſtè poterit, ad hoc faciendũ. Cete-

b *vt poſt Bertachin. Carr. & alios Clar. li. 5. §. homicidium. n. 14*
c *Ang. & Saly. in l. 1. C. de male. Couarru. in Clem. ſi furioſus. p. 2. circa princ. Menoch. de arbit. iudic. caſ. 360.*
d *docẽt hoc non inaccuratè, reiecta Dini & Angeli contraria ſententia, Diaz. ſup. ca. 91. & Felicia. d. c. 14.*
e *patet ex citatis a Boer. q. 69. Lupo de libert. Eccl. q. 9. et Arnol. Albert. in rep. c. quoniã de hereti. in 6. quos ſequũtur Diaz. et Felic. epiſc.*

Ceterũ ſimilitudinẽ aſſaſſinatus maximam in hoc maleficorũ conatu ineſſe, quia docui *lib.2.q.4.litt.B.* non arbitror mihi nunc probãdum. quid intereſt precio conducam ſicarium, qui meum inimicũ ex inſidijs interficiat; an ad hoc vi pacti conuenti à dæmone, id vt faciat, obtineam? hic pro pecunia eſt, anima ei pacta, & promiſſa.

Verùm dicat aliquis, quid igitur reſpondes canoni, *c. cum non ab homine, de iud.* breuiter *Reſp.* ſequi me cum multis grauiſs. I.C. quos Felician. & Diazius ſequuntur, Ancaran. & Abbatem; qui cenſuere canonem illum intelligendum de vnico tantum, & non qualificato homicidio; non autem de vnico homicidio qualificato (vt ſunt ea quæ nos initio propoſuimus homicidia maleficorum) neq; de pluribus non qualificatis.

Concludo igitur: *quolibet iſtorũ trium caſuum, multoque magis duobus vel tribus concurrentibus, vel vno perfectè patrato, & alterius propinquo conatu accedente, Magos, ſortiarios, maleficos, incãtatores, ſiue quocunque alio appelles nomine, poſſe à iudice Eccleſiaſtico, quamuis monachi, quamuis Sacerdotes ſint, actu præmiſſa degradatione, brachio ſeculari puniendos tradi.*

Si obijcias, quoſdam docere, ex quibuſdam canonum locis, ad hanc traditionem Sortilegij crimen non ſufficere, *a* ſed dumtaxat ad verbalem depoſitionem: Occurritur, id intelligẽdum caſu quo Sortilegij crimen intra proprios ſuos terminos conſiſtit; hoc eſt non progreditur vltra illicitam diuinationem non coniunctam cum expreſſo pacto Apoſtatico. Nam de tali ſimplici diuinatione, vt ſunt plerç;que aſtrologorum & ſimiliũ, expreſſe canones illi loquuntur, *nempe c. vnicum 26. q. 1. c. ſi quis Epiſcopus, 26. q. 5.* Et ideò noſtræ ſententiæ nihil obſtant. Ceterùm quando incantationes etiã medicamentis ad malorum remediũ adhibitæ; tunc ex Diuo Auguſtino expreſsè iubet alius canon clericos degradari *c. admoneant in fin. 26. q. 7.* Cuius loci duæ ſunt explicationes, vna eſt, *b* degradari poni pro curiæ ſeculari tradi, vt per præcedens etiam qđ ſubſequitur ſignificetur. idcirco. n. ſerè ſemper fit actualis degradatio, q̃ hoc nomen propriè mereretur: alia eſt, degradationem tantùm poni pro depoſitione verbali, *c* quæ propriè vocatur depoſitio, impropriè vero degradatio diceretur. Prior ſententia verborum proprietati inhæret, poſterior æquitati. Sed ſuſpicor in re non diſſentire Abbatem & Butrium. Nec enim Butrius opinor affirmaret incãtatores, qui nec apoſtatæ, nec Sodomitæ, nec alijs noxij ſuis artibus eſſe ſunt conati, actu degradandos, vt curiæ ſeculari traderentur; ſed contenderet canonem illum de his non loqui, verùm de ijs ad quorum crimen incantationis, graue damnum alijs illatum, Sodomia, aut apoſtaſia, accederet. Contra Abbas non opinor negaret incantatores illos de quibus Butrius ſic acciperet Canonẽ, & de quibus concl. noſtra fuit, curiæ ſeculari tradi poſſe; ſed contenderet canonẽ illum de his non egiſſe, ſed de alijs de quibus nos non loquimur: quæ Abbatis explicatio etſi minùs propria, magis tamen conſentanea videtur illi contextui. Sanè nobiſcũ ſenſiſſe Abbatem & cũ Butrio, quoad enormes illos quos dixi ſortilegos, patet, quia Abb. *d* ſolitus eſt diſtinguere inter crimina grauia, grauiora, & grauiſſima. de grauibus tantum vult agi *in c. tua, de pœn. in c. cum non ab homine. de iud.* de grauioribus *in c. tua, de pen.* de grauiſſimis *in c. nouimus. de verb. ſigni. & c. penul. de hære.* Et inter grauiſſima collocat quæcumque ſunt qualificata, & valde pernicioſa reip. & quia pro huiuſmodi criminibus puniendis condignam pœnam non habent canonum ſanctiones; vt illa condignè vindicẽtur, & reip. conſulatur, ac ſatisfiat, vult meritò introductum, vt iudex Eccleſiaſticus talium reos degradet, & illicò poſt curiæ ſeculari (vt fieri ſolet) tradat, *iuxt. d. cap. nouimus. & d. c. penult.* ſi verò delicta minùs atrocia & minus pernicioſa reip. ſint tamen ex grauiſſimis; tunc vult iudicem debere degradare, & degradatum perpetuis carceribus mancipare, quæ ſuprema

a *fu. & apud Abba. in c. ad abolẽdã, de hære. quẽ ſeqq. Felici. & Diazius ille c.12. hic c.10.*

b *Antonij de Butr. in c. at ſi clerici de iud.*

c *At in d. ca. [ad]moneant*

d *in c[...] de pœ[n...]*

prema iuris Canonici pœna eſt, & in mortis locum ſucceſſit. *a* Quæ ſanè Abbatis ſententia meritò Diazio & Feliciano ſupra citatis placuit. Et hęc puto poſſe & debere iudicē ſeq.

Porrò ſi ſpes affulgeret emendationis, & magna atque clara pœnitentię indicia extarent (*caue tale putes, quod reus ſecum petat clementer agi: meliùs indiciū pœnitentiæ foret, ſi diceret nulla ſibi condigna ſupplicia poſſe irrogari, & malle hic Deo tam atrociter offenſo, graui ſupplicio conari ſatisfacere*) nec rei ſunt relapſi, nec ſcādalum timetur, nec magnū imminet reip. periculum ex hac clementia: his concurrentibus ſemper, etiam in tribus illis quę dixi criminibus, æquiùs, lenius & honeſtiꝰ Epiſcopo putarim (niſi particulari cauſa in contrarium mouente) ſi reum huiuſmodi poſt actualem degradationem, ſiue monachus ſiue aliàs clericus ſit (maximè ſi in ordine ſacro conſtitutus) ipſemet ad perpetuos Eccleſiaſticæ curiæ carceres damnet. Sic factum Ebroici, Mag. Guilh. Edelino; *b* ſic factū Cameraci Ioannæ Potiere; *c* ſic factum Cordubæ Magdalenæ Cruciæ, in quorum tamen cauſa Sodomia, & maleficium, cum Apoſtaſia concurrebant: ſed in omnibus pęnitentiæ ſigna erāt clariſſima, & ſcandali atq; noxę publicæ periculum abeſſe iudicabatur.

Quoad ignis pœnam ea quoq; meritò recepta, & à maleficis aruſpicibus (*l.3. C. de malef.*) generali Europæ conſuetudine, ad omnes magos, maleficos, ſortiariòs, lamias extenſa. quia ſunt apoſtatæ, ſunt hæretici, ſunt peccantes contra naturam; quorum omnium hæc legitima pęna eſt. *d* Et hæc pęna cæpit iam in Hiſpania à regno Ramiri Regis, circa annum 844. Nam ille Magica ſacra cantioneſque ignis ſupplicio coercuit. *Ioan. Mariana de reb. Hiſpan. lib. 7. c. 13.* in Italia prius adhuc à temporibus D. Gregorij, quādo Romæ Baſilius quidam ſenator magus, quis vt pęnam effugeret, ſe Monachū, eſſe velle finxerat, flammis abſumptꝰ fuit (*Vide D. Greg. l. 1. Dial. c. 4.*) hic Baſilius vna cum Prætextato, qui ambo ſenatores & viri illuſtres, fuere Magiæ conuicti; *e* vt videas hoc crimē ſemper non muliercularum tātùm, & vilium, ſed virorum etiam nobilium fuiſſe; quicquid Vvierus & ſimiles oggauniant. Impœnitentes itaq; viui comburendi, pœnitentes priùs ſtrangulandi. *vide Couar. lib. 2. var. reſ. c. 10. nu. 9. & Clarum d. § fin. q. 99. num. 7.* In Apoſtaſia quoq; ſpeciale, quod in foro externo illi pœnitentiæ locus non eſt. *l. 3. C. de apoſt.* Ad hanc autem pœnam ignis ex communi conſuetudine ſufficere fidei abnegationem, & fędus cum dæmone, docent Bart. conſi. quod incipit, mulier ſtriga, de qua q̄ritur. in fi. & habetur tomo conſ. crimi. Zileti. 1. & Mollerus ad conſti. Saxo. p. 4. ſect. 2. nu. 4.

Vnum reſtat dignum quæſtione, *V. Iudici liceat hanc legis pœnam conſuetudine receptam minuere pro lubito ſuo?* decidenda hæc q̄ſtio eſt ex traditis à D. Tho. *& eius interpp. 2. 2. q. 67. a. 4.* ſi adſit accuſator, eo iuſtè inuito, non poſſe vllum iudicem ne ſupremum quidē pœnam debitā laxare: ſi verò iniuſtè inuitus eſſet, vt ſi valdè ſupremus poſſet, *f* quod tamen rariſſime & nō niſi maxima ex cauſa faciendum. Inferiòr vero iudex nec permittente accuſatore poſſet. *g* ſuperior poterit eo remittente, ſi tamen id fiat cum bono reipubl. quod quia raro accidit, ideò etiam raro pęna relaxanda. Si iudex ex officio proceſſit, minor non poterit eam relaxare: ſupremus non poteſt, niſi vtilitas reipub. id exigat, vna & præcipua cauſa eſt leniendæ pęnæ, pœnitentia voluntaria. Sanè prudentes iudices ſemper cenſuerunt, ſpontaneam & promptam confeſſionem, & indicia pœnitentiæ leuioris pœnæ infligendæ, etiam in hoc crimine, cauſam idoneam eſſe. Stabuleti Ioannes de Vaux igne cremandus, capite plexus fuit; alijs locis, qui viui erant exurendi, ſtrangulantur ad palum. Hoc mouit iudices illos Allobroges in caſu quem his verbis narrat Cancellarius Pariſienſis contigiſſe anno Domini MCCCC. XIIII. *Recitatus eſt Lugduni Galliæ coram clero proceſſus cuiuſdam mulieris delata & detenta*

Burgi

a ...b.3. de ... Innoc. ... in quali- ... de ac ...

b ... cui a- ... Mō- ... o & ... r.

c ... ui ex ... o, & ... ieto.

d ... And. ... Abb. ... id abo ... de ha ... c. 1. ... oſtat. ... l. nul ... ſpex. ... male. ... conſi. ... vol. 2. ... Bru. ... le har. ... oraſ. li ... Mi- ... cap. 8. ... ric. in ... or. Co ... in Lu ... ingſi. ... n. Pe- ... alij, ... n d. §. ... ga cū ... Clar. § ... nia. n. ... āhau. ... axi cri ... & eſt ... um.

e Caſſiodo. libro 4. variar. epi. 22 & 23.

f D. Thom. 2. 2. q. 67. ar. 4. ad 3. & ibi Caie. Sot. lib. 5. de iuſt. & iur. q. 4. a. 4.

g poſt D. Tho. Arag. & Valenc. & Bart. Salon.

Burgi in Breyſſia, quæ eſt notabilis villa ducis Sabaudiæ, circa quam eſt domus Sellionis ordinis Carthuſienſis. hæc mulier ſub pallio deuotionis, & reuelationum fingebat mirabilia. Aſſerebat enim ſe eſſe vnam de quinque feminabus miſſis à Deo compaſſiuè, pro redimendis innumeris animabus de inferno. Et iam ſua colluſione ſubdola deceperat in regione illa quamplurimas ſimplices mulierculas. Sciebat videndo frontem, peccata, quæ fecerat vnuſquiſque: hoc enim ſecūdum Auguſtinum etiam Diaboli malitia ſcire poteſt, & ſuis reuelare; non autem ea quæ futura ſunt abſolutè, ſiue ea quæ in ſecreto cordis latent; & nullo exteriore motu aut ſigno ſeſe produnt. Habebat etiam ſupradicta mulier duos carbones in pede, qui eam afflixerant quotieſcunque aliqua anima ad infernum deſcendiſſet. quotidie tres animas ab inferno liberauit; vnā vel duas ſine difficultate, aliam ſeu alias cum pœna maiore, vt dicebat. Mentis quoque exceſſus ſeu exſtaticos ſæpè habebat, in quibus mirabilia per reuelationem didicerat; eratq; miræ abſtinentiæ, ſingulariſſimæ etiam vitæ: plura verò alia de ea ſcribenda forent. Nuper autem cum Spiritus almus Eccleſiæ rector verus (vt creditur) hunc Spiritum falſum detegere vellet; hæc mulier capta, & pœnis vt torqueretur eſt addicta: quæ omnē ueritatem confeſſa eſt, qualiter omnia prædicta cupiditatis occaſione finxiſſet, ut ſe nutriret hoc modo & paupertati ſuæ ſubueniret; aut fortaſſis pro huiuſmodi diabolo ſe miſerā in famulam dedicauit. Inuenta eſt inſuper morbum caducum habere, ac eundem ſub extaticis exceſſibus, quos finxerat, palliare. de qua cum uaria opinio eſſet, an tanquam hæretica puniretur; iudicatum eſt à doctis ad pœnitentiam eam admittendam, nec eſſe hæreticam; quia illa quæ fecerat dimiſit, nec obſtinata permanſit. ita Gerſon libr. de examinat. doctrinar. litt. O. in fine. Hæretica non erat, quia in mente errorem nullum fouerat: ſaga tamen & malefica, quia peccata ex pacto cum dæmone inito diuinabat. carbones etiam illi videntur illuſione dæmonis apparuiſſe, quanquam & humana vafrities qd ſimile carbonibus potuerit exhibere. Ordinariè expedit reip. ſontes puniri: ideò ordinariè peccaret etiam Princeps hanc pœnam mortis relaxans:

Sic corrig. *vulgò male legitur*, religione.

& ſi quod malum reipub. inde proueniret ad iuſtitiam pertinens, iudices, etiam Princeps, tum tenerentur ad damnorum reſtitutionem. *Valen. & Aragon ſupra. & eſt commun. ſententia, Silua. & Caietan. in uerb. Iudicum peccata. Nauar. in Manual. c. 23. & aliorum.* Quā ægre autem Deus ferat maleficos magos verè idololatras, IESV, & MARIAE hoſtes, defendi aut debitæ mortis pœnæ eripi; in Anatolij cuiuſdam & ſociorum Magorum cauſa, multiplici miraculo Bizantij fuit oſtenſum, narrante rem multis Euagrio *lib. 5. Hiſtor. Eccleſ. c. 18.*

Qua de re in monitis. 3. & 4. plura ſum dicturus. Hic reſtat vt repræſentem quod ſæpe pollicitus ſum, Analyticum commentarium in *c. Epiſc. cauſ.* 26. *q.* 5. quem extorſit non neceſſitas, ſed aduerſariorum impudens peruicacia. Tribus §§. rem complectar.

Cōmentri in c. Eſco pi.26.ſ.

§. 1. *de c. Epiſcopi auctore & auctoritate.*

Quidam volunt eſſe concilij Aquileienſ. c. 1. ita Bodinus & Danæus hæretici. Miror vnde hanc inſcriptionē *c. Epiſcopi* acceperint. Nam nulli libri, quos multos vidi, vel Iuonis vel Burchardi, vel Gratiani, eā exhibent. forſan lectionē illā cōmenti ne viderētur nimis impudentes in ſolutione quam adducunt? volunt. n. nullam cōcilij illius auctoritatē fuiſſe, vtpote qđ conciliabulum nō iuſta (inquiunt) Synodus habeatur. Quæro ex Bodino de qua Aquileienſi Syn. loquatur? An de priore? hæc fuit anno 381. tēpore Damaſi Papæ & Gratiani Imperatoris; in qua Palladius & Secundinus Ariani condēnati: cuius nulli alij canones exſtāt, niſi actio vnica cōtra Arianos, qui Synodū hāc Gratiano extorſerāt. Prouinciale conciliū fuit, ſed ſemper ꝓ iuſto & legitimo habitū: nec aliud ferè in quo plures pro numero ſanctitate cōſpicui, vt Valerianus, Euſeb. Bononiēſ. Ambroſ. Philaſtr. alij; quos eat Bodinus & contendat ferreo ore in conciliabulū conueniſſe. Probet ēt ex hoc concilio canonē deſumptum. Poſterius aliud celebratū Aquileiæ anno 698. ſub Sergio Papa in quo Eccleſia Aquileien. quæ relapſa in ſchiſ-

ma

ma occaſione Quintæ Synodi fuerat, iterum reconciliata fuit Romanæ Eccleſiæ: huius cōcilij meminere Paul. Diaconus *Lib.5.hiſt. cap.18.* & Baron. *Annal. Octauo*, ſed canones nullos eius proferunt; nec q ſciam exſtant. vnde ergo probat Bodinus eſſe huius concilij Canonē? cui etiā iniurius eſt, id vocans Cōciliabulum, cum Romani Pontificis auctoritate fuerit congregatū. Dent Bodinus & Danæus aliud cōciliū Aquileienſe, q conciliabulum fuit, ex quo canon ille ſit deſumptus. Iaquerius & alij citāt *ex concilio Acquirenſi*: Sed mendoſi codices eos in fraudem traxere. Plerique ſcribunt, *ex concilio Anquirenſi*. Non diffiteor fieri poſſe vt ruditas illius ſæculi cauſam præbuerit Gratiano ſic ſcribendi, vt cenſent Anton. Auguſtinus *lib. 1. de emendat. Gratiani Dialo.5. in fine.* vbi docet ſic ſolitum aberrare in nominādis Concilijs: ſed ille potius ſæculi, quā Gratiani error dicendus, quia hanc corruptionem deprehēdas etiam in Pariſienſe Burchardo, ſed in Louanienſ. Iuone eſt, *Ancyrenſi* inde nata differentia qd veteres ſoliti C. & *Qu.* cōfundere, vt in nomine Quirinij & Cirinij. diſſentiunt autem tam Iuonis, & Burchardi, quam Gratiani veteres codices, *in Anquirenſi, Anchyrenſi, Anchyrani*. conſtat concilij verum nomen eſſe *Ancyranum*, ab vrbe quæ Græcis ἄγκυρα. & ſic alibi vocat Gratianus. *c. Diaconi 8. & c. de Syracuſana, 13. diſt. 28. c. 32. presbyteros. diſt. 50. c. 6. ſi qui epiſcopi. d. 92. c. 40. ſi quæ de rebus. 12. q. 2. c. qui diuinationes. 26. q. 5. c. deſponſatas 27. q. 2.* Ancyra vrbs Galatiæ antiqua & nobilis, vbi celebris ille lapis theſaurus antiquariorum, & apud Claudianum *Ancyranicą triumphi*; Straboni & Ptolomæo ἄγκυρα; Laonico corruptè σύνκυρα; hodie Bellonio & Nigro *Angouri*. ſtatim occiſo Maximino celebratū in ea cōciliū fuit, perſecutione ceſſante, anno ferme 314. in quo multa de lapſis ſalubriter conſtituta fuerūt, nec pauca cōtra magicas fraudes ſancita, & contra cōtagioſam ſuperſtitionē ex cōmercio cū gētilibus in populū fideliū proſerpēte: vt patet ex can. 23. ſeu (vt Balſamon) 24. qui relatus à Gratiano *in d. c. qui diuinationes.* Sed ex his canonibus Balſamon. 25. alij 24. tm̄ ponūt; nec inter eos noſter habet. Vnde igitur Gratianus eū deſcripſit? Inciderat in collectionē quādā ſexdecim partialiū librorū, in qua *lib. 6. c. 6. & 7.* adijciebātur duo canones cōcil. Ancyrano, quos hodie additos videmus primo concilior. tomo editionis Surianæ, itē optimæ Romanæ; priorē de homicidis ſerui alieni, poſteriorē de ſortilegis & maleficis per Epōs parōchia expellēdis; quē totū Gratian⁹ deſcripſit, errorū qui in codice collectionis erant nulla ratione habita. An Burchardus ex illo eodē codice partialium librorū deſcripſerit, an verò collector ex Burchardo, non poſſum definire, quia collectionē illam non vidi.

Quid ergo, dicemusne hūc canonē eſſe concilij Ancyrani? cōis hæc opinio eſt, non recentiorum modò, Turrecrematæ *in d. c. Epiſc.* Toſtati. *in Exo. & in Matth.* Iaquerij *in flagello*, Alphōſi à Caſtro *lib. 1. de iuſta hær. punit. c. 16.* Victoriæ *relect. de Magia*, Carranzæ *in ſumma concilior.* Simācæ *in Cathol. inſtit.* Spinei *q. de ſtrigib.* Silueſtri *de ſtrigimag. admir.* Binsfeldij *de Cōfeſſ. malef.* & Ant. Auguſtini *in d. Dial.* verūetiā antiquorū, vt Collectoris illi⁹ partialiū ſexdecim librorū, Collectoris oīum conciliorum, Burchardi, Iuonis, Gratiani.

Obijciunt qui cōtra ſentiunt, quod iſte canon nec in Græca concil. editione ſola, nec in ea quā Balſamon interpretat⁹ fuit; nec in Latinis verſionib. Creſconiana, vel Dionyſiana (quā ſecutus Ioan. Vuendelſtinus) nec in Tigurina, nec in alia vlla concil. Ancyrano inferatur. Sed de multis quæ ex cōciliorū canonibus exciderūt, hoc vnū eſſe potuit: potuere etiā Burchardus & alij veteres Latini plenius volumē nacti fuiſſe, q̄ Balſamon aut alij Græci, aut qui vertere ex Græcis, quorum libri conciliorum Latinis ſemper fuere corruptiores & magis mutilati.

Nihilominus alij adhuc cenſent ex nullo concilio deſumptum, ſed ex aliquo Patrum. Nā Beetzius *in Præceptorio*, aſcripſit B. Gregorio, euidēti memoriæ

moriæ lapſu. Alij volunt deſumptũ
ex D. Auguſtini *lib. de ſpiritu & anima.*
Sed liber hic nõ eſt Auguſtini, vt mox
docebo: & auctor ille mutilè admo-
dum hoc canone fuit vſus. Doctiſſi-
mus deniq; Annal. Eccleſ. ſcriptor cẽ
ſuit à Damaſo id ſtatutum, *tom. 4. An-
nal. anno 382.* ſic ſcribens; *In actis autem
Damaſi Papæ, in Eccleſia recitari ſolitis, de
quibus inferiùs erit mentio, habentur aliqua
ab eodem Pontifice decreta in Romano conci
lio; hocne an priore incertum eſt.* &c. dein-
de *poſt quædam concilij decreta ait; nec non
etiam excommunicandos eſſe omnes, malefi-
cijs, augurijs, ſortilegijs, omnibuſq; alijs ſuper-
ſtitionibus vacantes; qua ſententia præſertim
fœminas illas plectendas eſſe, quæ illuſæ à dæ-
mone ſe putant noctu ſuper animalia ferri,
atq; una cum Herodiade circumuagari.* &c.
Atq; hoc cenſet confirmari, quia cen
ſet eadem fermè à S. Auguſtino deſcri
pta haberi *de ſpiritu & anima. c. 28.* nec
non in appendice Ancyrani concil. &
apud Gratianum ſub eodẽ titulo col-
locata. 26. *q.* 1. *c.* 12. Et conſtet ex Seue
ro Sulpitio *vitæ S. Martin. c. 25.* in occi-
dente & oriente maleficorũ artes plu
rimum inualuiſſe, quòd ex Ammiani
lib. vlt. hiſt. vberiùs probetur: adeò vt
in ipſos ſacros Dei miniſtros præſti-
gię quoque magicarum excantationũ
irrepſerint, vt de Gerontio Diacono
D. Ambroſij narrat Sozomenus. *lib.
8. hiſt. c. 6.*

His tamen argumentis nõ inducor
vt Burchardo, Iuoni, Gratiano, ne
dicam tot alijs doctiſſimis viris con-
tradicam, vel à communi me ſentẽtia
patiar auelli. Maleficorum multitudo
non minor fuit Cõſtantij, & Iuliani
temporibus vt non paucioribus exẽ-
plis poſſem probare; Sed quid opᵘˢ in
re clara? ꝙ .a. à Gratiano ſub eodẽ titu
lo collocetur, vt ab appendice quoq;
illa; hoc perſpicuè nõ pro Romano,
ſed pro Ancyrano cõcil. facit. Quod
eadem apud Auguſtinũ totidem ferè
verbis legantur, auget ſuſpicionẽ Da-
maſi non eſſe hoc decretũ de mulier-
culis, ſed recẽtius: nã liber ille nõ eſt
Auguſtini, ſed alterius nectã docti,
nec tam antiqui. Nec Auguſtinus ſub
ticũiſſet Damaſi eſſe piæ recordatio-
nis ſanctionem. Nec quidquã obſtat,
ne credamus illa Damaſi acta, in ijs
ſaltem partibus, quæ in Eccleſia non
recitantur (qualis eſt iſta) eſſe mendo
ſa: nec didici vnquam illa Damaſi a-
cta in Eccleſia olim integra recitari
ſolitã; ſed ſicut hodie videmus in Bre
uiarijs inſeri, ſeu recitari non acta in-
tegra ſed Actorum partẽ. Pro Dama-
ſo roboris aliquid habet hoc vnũ ar-
gumentũ ꝙ horum actorũ exſtãt Ro-
mæ complura exemplaria m. ſ. quorũ
quatuor Illuſtriſs. Baronius vidiſſe ſe
teſtatur; *d. to. anno* 427. Accedit illud
Antonij Auguſtini *Dialo.* 14. de hoc
c. epiſ. his verbis, *Damaſo in concil. Rom.
aſcribi vidi in li. quodam Michaelis Tomaſij
ex veteri libro, in quo vita eiuſdem Pontificis
conſcripta.* Verum hæc opinio etiã pa-
titur difficultates quas noſtra. Impri-
mis. n. in canonibus conciliorum Ro
manorum, quæ duo ſub Damaſo ha-
bita, non reperitur. non in priore an-
ni 373. quo damnati ſectatores Apol-
linaris. Nam illius canones intercide
runt, & eorum ſummam volunt Ana
thematiſmis Theodoreti comprehen
ſam, qui nihil pertinent ad d. c. Epiſc.
Lege Theodoret. li. 5. hiſt. c. 11. Nec reperi
tur iſte canon in poſteriore conci. ſub
Damaſo Romæ habito. ſuperſunt iſti
canones, & in ijs nullus eſt noſtro cõ
ſimilis. Præterea veterum ſcriptorũ,
qui noſtrum canonem exhibent, nul-
lus Damaſo aſcribit; non Burchard.
li. 10. c. 1. non Iuo p. 11. c. 30. nõ auctor
ſexdecim partialium librorũ; nõ col-
lectores conciliorum: ſed omnes con
ſentiunt in Concil. Ancyrenſe. Multa
etiam reperias ad verbum in libr. illo
de ſpiritu & anima; cuius auctor ſi ex
Damaſi actis ſumpſiſſet, cur non me-
miniſſet; ſolitus, nõ cõcilia, ſed aucto-
res ẽt recẽtiores, & minoris nominis
quam Damaſus, citare; vt Boetiũ *cap.
37. in fine*; vt notes Auguſtinũ eſſe nõ
poſſe: *& cap.* 47. quædam diſſentanea
Auguſtino, conſentanea Gennadio
ponit. nec Poſſidius in Indiculo ope-
rum Auguſtini hunc memorat librũ:
& Vincentius Belloacenſ. ac Trithe-
mius Hugoni Victorino, nonnulli E-
theriano aſcribunt.

Quare inagis vergit animus, *vt donec certiora habeamus cum Ancyrano cōcilio* relinquendum : cui tamē arbitror vel à Burchardo, vel alijs quædā inſerta: Sunt enim in illo quædam tradita ad modum Doctoris diſputātis, nec certa, nec admodum ſolida; vt ſuo mox loco docebo; iinmò ſi ad mentem aduerſariorum interpretemur, falſa, & abſurda, prorſusq; indigna tum Damaſo, tum Ancyranis Patribus: Quæ neſcio, vnde Burchard⁹ deſcripſerit; ab Iuone Gratianus, à Burchardo mutuatus Carnotenſis Iuo. Burchardus ex duobus vnum canonem conflauit, cui Gratian. etiam de ſuo tertiū limbum in extremo aſſuit. Nam rectiſſimè gloſſa Canonica tres in eo partes deprehendit; & ſecūdam incipere ab illis verbis. *Illud etiam non omittendū*; Gratianus Burchardo & Iuoni tertiā addidit, cuius initium, *Nonnulli inueniuntur, &c* poſt illa, *infidelis & pagano deterior*. In Gratiani ergo verbis tria ſunt membra diuerſorum ſcriptorum, in Burchardi & Iuonis duo.

Primùm eſt, *Vt Epiſcopi eorumq; miniſtri, &c.* Vſq; *& ideò à tali peſte mundari, debet ſancta Eccleſia*. hoc totū reor Ancyrani concilij fuiſſe; additū fortè ad ea quæ habemus in eiuſdē cōcilij *can. pen.* ſancita, *vide c. qui diuinationes, 26. q. 10.* Mediæ partis & ſecundæ reliqua, non arbitror eſſe cōcilij illius, q́ pleraq; cōtinentur in Pſeudo Auguſtini lib. de ſpiritu & aīa, ſed valdè mutilata & truncata: quæ cuius ſint, neſcio. Ex hoc libro verbis quibuſdā mutatis, & fine atq; principio nōnullis additis, primus ille cōpilator tā illuſtri additamēto, ex ſuo ingenio tā magno auctuario concilij canonem adauxit. Nec nouū eſt Gratiano & alijs cōpilatoribus canonū, cogere in vnum diuerſos canones: nec nouū librarijs p̄cedēris canonis verba cū præcedentis vel ſubſequentis canonis verbis confundere. *leg. Anto. Aug. Dial. 6. cum ſeqq.*

Quæ & quanta canonis iſtius auctoritas? nūc indagandū. Id ex præcedenti quęſtione pēdet. cōis. n. ſnia eſt; & indubitata, et ſi Gratiani decretū à ſede Apoſtolica ſit receptú, ita tñ receptú eſſe; vt fides dictorū penes auctorē ſit, & & tāta ſit eorū canonū quos in mediū producit auctoritas, quāta eſt fontiū vnde canones illi manarūt. Nec. n. qſquā eorū, qui ius Eccleſiaſticū vel à limine ſalutauit, pōt ignorare, multa in Decreto haberi; quæ poſtea Decretalibus, Sexto, Clemētinis, & Extrauagantibus abrogata fuerunt: nonnulla quoq; ſunt à Gratiano per errorē inſerta, quæ cū veritate pugnare deprehenduntur, quæ nihil nūc neceſſe eſt recēſere. Notarunt ea viri docti & Catholici, D. Anto. Auguſtinus d. opere Dialogorū, & non vno loco Cæſ. Baroni⁹ Annaliū Eccleſiaſticorū tomis nouē. Quod vt Gratiani ęuo concedēdū, ita hoc noſtro, nimis tenero & acuto, diligenter animaduertendū, ne qs vel cōtēptu, vel incōſideratione in p̄cipitiū aliquod ruat. Quod ad ipſum vero hūc canonē, *Epi*, ſpectat, cùm nō ſit niſi cōcilij particularis, ſeu Prouincialis; de cuius à Romano Pōtifice approbatione nō conſtat, & ideo errare potuit; nō eſt auctoritatis tantæ, vt q̄ per eū decidūtur certa fide ſint credēda, niſi quatenus S. Scripturę, & Eccleſiaſticæ traditioni, ac definitioni S. A. C. Rom. Eccleſiæ ſunt, quæ tradit, cōſentanea. Deinde longè minor eſt argumentorū ſeu rōnum, q̄ ſanctionis ſeu deciſionis auctoritas. Nec argumēta habenda pro definitis, vel ſtatutis ab ipſo illo cōcilio. Equidē ſi bono ſenſu capiātur, & congrua interp̄tatione fulciantur, ne argumēta qdē illa reijcio. Nicol. Remigius vult hūc canonē ex eo capite inualidū cenſeri, ꝙ Marcellus Ancyranus Epus Sabellianiſmi (vt ait) meritò ſuſpectus fuerit. *Sic ille lib. 1. Dæmonolatr. c. 29.* Veruntñ hoc planè impertinens eſt. Nā tunc tēporis qñ hæc Synodus congregata, nō vr̄ adhuc in hæreſim p̄lapſus, nec ipſe Concilio huic præſedit, ſed Vitalis Agricolaus, & Baſilius Amaſenus, teſte Balſamone. De ipſa quoq; Marcelli hęreſi rē planè obſcurā eſſe patet ex ijs quæ, poſt Seuerū, Epiphaniū, & D. Hieron. more ſuo, diligenter Cardinalis Baronius adnotauit *libro tertio Annaliū*. Addit Remigius huius concilij

cilij

cilij quoad iſtum canonẽ auctoritatẽ, Patrum, quos poſterior ætas tulit, vt Ambroſij, Auguſtini, Thomæ, Bonauenturæ, & aliorũ ſententijs eſſe impugnatã. Sed (ſi accuratè perpendas) facilè videbis Patres illos, de ſecta, cuius in d.c. Epi fit mentio, nec verbulũ vnũ locutos fuiſſe: ſolũmodo aſſeruerũt, trãſuectionẽ eſſe poſſibilem (hoc eſt poſſe à dæmonibus corpora de loco in locũ trãsferri) qđ non deciſioni Canonis, ſed rõni ei⁹ tm̃ vni repugnare mox oſtẽdem⁹. Rõ ergo hæc à p̃ribus iſtis reiecta meritò, nõ ipſe Canõ.

§. *Explicatio verborum & ſententiæ, d. c. Epiſcopi.*

In Gratiani editione Romana iuſſu Gregorij XIII. correcta ſic ſcribitur iſte Canon, in principio:

TEXTVS. *Epiſcopi eorumq́ miniſtri oĩbus modis elaborare ſtudeant, vt pernicioſam & à Diabolo inuentã ſortilegã & magicã artẽ ex parochijs ſuis penitùs eradicent, & ſi aliquẽ virũ aut mulierẽ huiuſcemodi ſceleris ſectatorẽ inuenerint, turpiter dehoneſtatum de parochijs*

Ad Tit. 3. *ſuis eijciant. Ait enim Apoſtolus*, Hæreticum hominẽ poſt primã, & ſecundã correptionẽ deuita, ſciens, quia ſubuerſus eſt qui huiuſmodi eſt. *Subuerſi ſunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore ſuo Diaboli ſuffragia quærunt, et ideò à tali peſte debet mundari ſancta Eccleſia.* Hactenus prima pars canonis, quę nec luce, nec confirmatione alia indiget, vtpote ſatis clara & certa.

Statuerãt Ancyrani concil. Patres; alio canone, ſortilegos quinquennali pœnitentiæ ſubijci: nunc iſto canone ſanciũt de ipſo crimine magiæ & ſortilegij qđ in gñe exiſtimẽt, nempe peſtẽ eſſe, & omnimodis eradicandã ẽt pęnis infamib⁹, vt detõſione, flagris, &c. q̃ hodie adhuc in vſu vigent. Apoſtoli illa verba peſſimè Eraſmus de factioſis expoſuit ſeu cõtentioſis, vt & Caluinus & Hofmãnus hæretici; ſed de verè ac ꝑpriè dictis hæreticis optimè D. Hieronym⁹, Ambroſ. Seduli⁹, Theophilactus, Caietanus, & ceteri Catholici, immò & ex ſuſpectis magnus Eraſmi amicus Faber Stapulenſis. Vnde rectè elicio ex hoc quoq; Canone ſortilegia & magicas artes ad hęreticã prauitatẽ & eius inquiſitores ꝑtinere, ſeruata tñ diſtinctione, quoad pęnã, ſortilegi hęretici & nõ hęretici, de qua diſſerui hoc eo. lib. *ſect. 2. et 15.*

Ait *Diaboli ſuffragia*, hoc eſt auxiliũ, *quærere*, qua eũ pro creatore & opitulatore colunt, tanq̃ Deum. quæ eſt baſis & fundamẽtũ totius *c. Epiſc.* Et iacto fundamento contrario, nẽpe vnũ eſſe Deũ, nec aliud pęrter eũ numen, cõtrã quã Gentiles credunt; oſtendit cũ Gentilibus eadem perfidiæ macula deformes eſſe quoſdã Chriſtianorum; de quibus ſubdit, parte ſecũda;

TEXTVS. *Illud ẽt non eſt omittendũ, quod quædam ſceleratæ mulieres retrò poſt Satanã conuerſæ, dæmonũ illuſionibus, & phãtaſmatibus ſeductæ, credunt & profitentur ſe nocturnis horis, cũ Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierũ, equitare ſuper quaſdã beſtias, & multarum terrarũ ſpacia in tẽpeſtæ noctis ſilẽtio pertrãſire, eiuſq́ iuſſionib. uelut Dominæ obedire, et certis noctib. ad eius ſeruitium euocari.*

His verbis tota narratio criminis, & ſectæ huius graphica deſcriptio ꝓponitur. Vnicũ aũt crimẽ impingitur illis, Apoſtaſiæ & infidelitatis ex deluſione per demonem natę. fuiſſe. n. has mulierculas adeo ſceleratas, vt Dianã Numen Gentiliũ, & fęminarũ nequiſſimã Herodiadẽ, ꝓ Deabus colere ſe faterentur, & alias in eũdẽ errorẽ pertrahere conarẽtur. Meritò itaq; *ſceleratas* vocat, quæ à Deo recedẽtes, & a fidei puritate deſciſcentes, Satanã ſequuntur. Sequũtur aũt Satanã & poſt eũ cõuertuntur, quia (vt aiũt) Dei dominiũ deſerebant, & Diaboli ſeruitio ſe mancipabant, eiuſq; iuſſionibus parebãt, certis noctibus euocatæ, mentitas illas beſtias cõſcẽdentes, & Dianã venatricẽ Pſeudonumẽ Paganũ, vel Herodiadẽ incęſtã & innoxio Pręcurſoris Dominici ſanguine cruentã, comitari ſe, & colere credebant. Et his oĩbus certam fidẽ præſtabant, & eadẽ animo comprobantes, & fieri quę credebant optantes, vt credulitate, ſic volũtate peccabant. Hæc ſumma narrationis. Cui facilè credent, qui ſciunt quid Mantenſes Magi noſtris temporibus, de Sibylla Nurſina, & alia pro-

pè

pè Pariſios degente,in Actis Iudicia-rijs ſunt profeſſi, quæ ex Creſpeto præcedentibus libris commemoraui.

In noſtra canonis narratione, notet Lector primo, in illo curſu ſeu pompa dæmonica adfuiſſe curſus Dominam ſeu Reginam, vt hodiernæ quoque ſagæ fatentur: & eam nominatim dici, vel *Dianam*, vel *Herodiadem*; additur in libr. illo deanima & ſpiritu; *Mineruæ*. talis pompæ quoddam ſimulachrum legitur in narratione Beati Antonini, quam exhibui *libr. tertio par. prima quaſt. quarta ſect. octaua.* vbi etiam *Venus* mulo vecta: an quia metretrici ſterilitas conuenit? Dianam eandem cum Hecate ſeu Proſerpina, docui Magicum Numen fuiſſe, hoc eſt cacodæmonem, comment. *in Senecæ Medeam uerſic. ſeptimo.* 11. & 787. & *Dominæ* nomen illi peculiare fuiſſe: inde petat, qui uolet. De Herodiade idẽ dicendum; quia ſub hoc nomine dæmon aliquis (fortè Venus) colebatur. Herodias fuit Ariſtobuli filia Salomes ſaltatriculæ mater, & vtraque dignum vita exitum vitæ inuenit, narrante rem Nicephoro *lib. primo Hiſt. capitul.* 20. certum neutram ex inferno redijſſe, neutram choreis illis adfuiſſe. falſa ergo perſuaſio fuit muliercularum, quod cum Diana vel Herodiade equitarent; falſa etiam, quod ſuper beſtias equitarent, quia ueterinaria hæc erant dæmones, qui beſtiarum formã aſſumpſerant; falſa etiam, quod crederent veras beſtias poſſe tam exiguo temporis ſpacio adeò diſſitas prouincias pertranſire. Quid mirum ſi tri plici mendacio tinctam perſuaſionem canon reprehenderit, & hanc idololatriam, ut hæreſim, verbis ſeqq. damnauerit?

TEXTVS. *Sed vtinam hæ ſolæ in perfidia ſua periſſent, & non multos ſecum ad infidelitatis interitum pertraxiſſent. Nam innumera multitudo hac falſa opinione decepta, hæc uera eſſe credunt, & credendo a recta fide deuiant, & errore Paganorum inuoluuntur: cum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deum arbitrantur.* Totus hic verficu. de eſt Pſeudo Auguſtino illi. ſed habent Iuo & Burchard. niſi quod pleraque legunt in ſingulari numero, item, & *in errore paganorum reuoluitur.*

Nunc, commemorata muliercularum huiuſmodi credulitate, quid in ea, & quale quam uitioſæ perfidiæ inſit malum oſtendit. nempe latens dæmonis pro Deo cultus: hunc vocat, *perfidiam, infidelitatem, falſam opinionem, a recta fide deuiationem, & errorem paganorum*: quæ omnia ſic connectit, ut unum alterius ſit ratio & explicatio. nam (&) ſimul pro copula & cauſali particula hic (vt alias ſæpe) ſumendum.

Cùm dicit (*utinam hæ ſolæ, & cetera.*) non lætatur de iſtarum interitu, ſed optat nullas alias præterea in idem perfidiæ barathrum pertractas, & id factum dolet. Vnde colligas, quam ſint in Eccleſiam & rempublicã crudeles, qui in tales mulierculas ſeductas & ſeductrices uolunt clementes uideri. Ait; *Perfidia*. quo nomine non compellat ipſam dæmonum illuſionem, præſtigias ſeu phantaſmata. nam longum eſt diſcrimen inter illudi, & perfidum eſſe. Sæpe ſanctiſſimis uiris dæmon per phantaſmata illudit, ut de Beato Secundello, Iordano & alijs docui *libr.* 3. *Diſquiſitionum* quorum tamen in mente animi nulla infuit perfidia. Perfidia fidei, illuſio ſeu deceptio prudentiæ contraria eſt. Ipſum itaque *perfidiæ* nomen, docet hoc loco non agi de illuſione quà illuſio eſt, ſed de illuſione quà eſt coniuncta cum perfidia, ſeu de mulierculatum deceptarum perfidia, quà talis, h.e. qua infidelitatis eſt. Etenim illuſio hic tantum erat fons perfidiæ, & qua talis erat, eius quoque mentio prętermitti non potuit, vt de infidelitate commodius, quod intendebat, canõ probaret: vt, peccati fonte & cauſa cognita, peccatum iuſtius damnatum intelligeretur. Ait, *Infidelitatis*) vt ſciamus quid perfidiam uocarit: eandem mox vocat *falſam opinionem*; cuius falſitas in eo quod & veras beſtias, & illas Dian. & Herod. adeſſe, & numen eſſe opinabãtur. Et propter hoc ultimũ di cit a recta fide defeciſſe; cuius dicti ſub dit rationẽ, quia ſic *errore Paganorũ inuol uuntur*:

uuntur: quia quod Pagani ſentiunt, vilicet plures vno Deos eſſe, idem ipſæ ſentiunt. hoc enim ſubdit in verſi. fine, ad manifeſtandum de quo errore Paganorum ſit locutus. Nihil his omnib. verius, nihil clarius; & valde obtuſum pectus geſtet, qui non quò ſequentia tendant ilicò perſpiciat. Sequitur.

TEXTVS. *Quapropter Sacerdotes per Eccleſias ſibi cō miſſas populo Dei omni inſtantia prædicare debent, ut nouerint hæc omnino falſa eſſe; & non a diuino, ſed a maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari.* Nihil horum etiam apud Pſeudo. Aug. continetur; ſed agnoſcunt ea Burch. & Iuo. apud quos tamen in q. l. pro *fidelium*, eſt *infidelium*; quæ variatio reperitur ēt in Gratiani codicibus. res autem eodē recidit. *fideles* fuere ante perfidiam, infideles factæ hac perſuaſione.

Nunc periti more medici morbo oſtēſo medicinam Canon apparat. ideo enim monet diuini verbi præcones, Doctores & ductores animarum, vt pedo veritatis peſtem ab ouibus, quas nondum ſcabies inuaſit, ſedulò arceāt, docendo quæ ſeqq. verſic. præſcribentur.

Ait; *Hæc omnino* (ſiue ut Burchard. & Iuo, omnimodis) *falſa eſſe*: quæ *hæc*? nēpe quod de tranſuectione ſuper veras beſtias, & de comitatu Dianæ & Herodiadis, & de earum dominio ac numine dicta ſunt, omni ex parte & vndequaque mendacia eſſe. *Phantaſmata*) ſic vocat, non imagines ſeu ſimulachra quæ obiecta fuerūt intellectui ſola, ſed ſimul ipſos circa hæc errores. Nam nō tam quæritur, an a bono iſta ſpiritu, vel a malo immiſſa; quam an iſta verè, an illuſoriè & præſtigioſè tantum contingant.

Atque ita iam habemus erroris narrationem, damnationem, & remediū, ſtatim ſubdit deciſioni rationes, quib. Sacerdotes per Eccleſias ſibi commiſſas huius perfidiæ grauitatem populo queant perſuadere. Huc enim perſpicuè omnia ſequentia verba tendūt, vſque ad verſ. *quiſquis ergo aliquid*. vbi rurſus definitio ſeu ſanctio condemnatoria contra hoſce hæreticos iteratur. Rationes autem has deſumit a cauſſis ac modis illuſionis ipſius, dicens;

Siquidem ipſe Satanas, qui transfigurat ſe in Angelum lucis, cum mentem cuiuſcunque muliercula ceperit, & hanc ſibi per infidelitatē ſubiugauerit, ilicò transformat ſe in diuerſarū ſpecies perſonarum, atque ſimilitudinis: & mētem, quam captiuam tenet, in a *ſomnijs deludens; modò læta, modo triſtia, modo cognitas perſonas oſtendens: per deuia quæque deducit, & cum ſolus ſpiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo, ſed in corpore euenire opinatur.* TEXTVS.

a *meli*ſō nis, e3 Bur *ch. Iu* & *Pſeud. Au guſtin*

Cauſam duplicem illuſionis proponit deludentem & deluſam. Ex parte deludentis, quia hoc diabolo, qui vult deludere, non eſt difficile. Nam poteſt iſtis maiora. Modū uerò quo deludere ſit ſolitus oſtendit, hæc eū in ſpiritu facere. Sed quia hoc pōt duob. modis cōtingere, 1. ijs qui dormiunt & nullatenus vigilant, 2. non planè dormientib. ſed ſemiuigilantib. quando eis obijciūtur ſimulachra aut planè præſtigioſa, aut apparentia in corporib. per dæmonem formatis uel aſſumptis: ideo quæri ſolet de quo iſtorum duorum modorum canon nunc loquatur? Spin. contēdit loqui de poſteriore tātum. Probat quia ſi de priore loqueretur, fruſtratoria eſſet ratio. nam poſtmodum experge facti animaduerterent ſibi dormientibus illa per viſionem duntaxat imaginariam accidiſſe, quemadmodum id animaduertūt poſt exſtaſim, qui rapti fuere. Atq; ita fieret vt iſtę in perfidiā non laberentur per falſam credulitatem. Verum hæc argumentatio parum ſtringit. Cur non & ex ſtaſis, & in ſomnis illuſio adeo vehemens eſſe queat, vt poſtmodum homo credat ſe vigilantem ea corporeo ſenſu paſſum fuiſſe? Quare malo dicere, c. de vtroq; modo intelligendū, ac ſolūmodo excludi plenam & omnis ſomni expertē vigiliā: quæ interpretatio verbis cōtextus multo melius cōuenit. Et quocunq; modo, illud (*ſolus ſpiritus*) ſumas: nō docet ſem per id in ſolo ſpiritu fieri, nec vllū hic verbū reperias, quo id conuinci queat: tantummodò docet ſic fieri ſolere., & cum ita fiat, adeo cautè hunc impoſtorem irrepere, vt tamen, quibus illuſi, hi credant & pertinaciter contendant

verè

verè hæc ſibi vigilantibus eueniſſe.

Qui transfigurat ſe) qui ſolet nonnunquam ſe transfigurare in Angelum lucis. ſumptum a D. Paulo. 2. *Cor.* 11. v. 14. qui vſus voce μετασχηματίζεται h.e. aſſumit ſimilitudinem & quaſi ſchema Angeli lucidi & glorioſi: ne putes de ipſa ſpecie ſeu forma eſſentiali mutionem fieri, ſed de externo tantum ſplendore, quo *Angeli lucis*, hoc eſt ſplendentis & religioſi, tenebrio iſte lucifugus fulgorem & claritatem imitatur: qua de re conſuli poteſt D. Athanaſius *in vita Beati Antonij*. Eſt autem argumentū a maiore ad minus. Si aliquādo poteſt imitari & exhibere ipſe miſer & caliginoſus ſpeciem Angeli beati, cur non & alias ſpecies viliores & damnatorū, vt Dianę, Herodiadis, &c. Hoc ergo facit primo: deinde poſtquā qualis apparet talis creditur eſſe a muliercula quapiā (nā *cuiuſcunque* poſitū pro cuiuſuis uel alicuius; quo pacto nō crediderim locutū B. Damaſum, ſed potiꝰ Burchar. vel Gratianū) tū illā perducit ex errore re in infidelit. infidelitatē, & ex illuſa facit infidelē, ſ. perſuadēdo ſe vt Numen credi & coli. Poſtq̄ uero ſemel hac infidelitate mentē imbuerit; procliue eſt frequētius atq; frequētius eā inſomnis deludere. Hinc porro patet quæ ſit cā ex parte deluſorum, nempe infidelitatis propter quā Deus permittit ſic eas deludi. Niſi enim crederent diuinitatis aliquid Dianæ ac Herodiadi competere, nūquam illas adorarent, vel ſic comitarentur. Nunc cū, vt Pagani, id credant; Deus permittit, ſic illas a dęmone per inſomnia & imaginarias ſpecies deludi; vt credant factum, quod nec fieri quidem potuit.

Cùm mentem cuiuſcunque) non ſic intelligas, quaſi vocula *cùm*, inferat hoc neceſſario a dæmone fieri, ita ut neque at eas verè tranſportare: ſed tantùm inferri id, quod contingit: hoc eſt (ut loquuntur) *cùm*, non habere vim inferendæ neceſſitatis antecedentis huius dicti ad conſequens, ſed contingentiæ ſeu poſſibilitatis tantummodo. Solum enim vult probare, dæmoni poſſibile eſſe ſic has deludere.

Species atque ſimilitudines) coniunctio (atque) vim habet explicandi. nam ne de uera ſpecie, ſeu eſsentiæ mutatione quis capiat, additur poſterius, quaſi dicat, ſpecies hoc eſt ſimilitudines. (*Captiuam*) infidelitate (*Per deuia quæq; deducit*) hoc eſt fingit ſe corporaliter eas per inuios calles & varias ſemitas deſertaque loca deducere. Nam ſi uerè per deuia deduceret, iam ſibi ipſi canō repugnaret, concedens vigilātium animas ſaltem deduci: quod eſſet abſurdius, nec enim mēs a diabolo extra corpus ſuum poteſt deduci.

Cùm ſolus ſpiritus hoc patitur) Burchar. etiam, Iuo, & Pſeudo-Auguſtinus habēt, *patitur*, quod poſitum pro, *patiatur*, ſed reſtringitur ad ſectam iſtarum mulierularum, de quibus eſt ſermo. Nā iſtæ non poterant, niſi in ſomnis, talia perpeti; nec poſſibile erat Diabolo illa re ipſa exhibere (nempe Dianam aut Herodiadem Numen, aut veras beſtias tam celeriter ſe mouentes) quæ ſimulabat. Neceſſarium itaque fuit, hoc illis perpetuo contingere apparenter. Vnde etiam patet, quam inepte hinc ſtrigum patroni colligant, nè nunc quidē vnquam mulierculas maleficas corporaliter hæc pati, hoc eſt uerè de loco in locum transferri, aut concumbere. Quin etiam de hiſipſis Dianianis non affirmatur, quid fieri poſſit, uel non poſſit; ſed tantum quid de facto fieri ſoleat. Subſequitur in Canone.

TEXTVS.

Quis enim non in ſomnis & nocturnis viſionibus extra ſe educitur, & multa uidet dormiendo, quæ nunquam viderat nocturnis vigilando? Quis uerò tam ſtultus & hebes ſit, qui hæc omnia quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur?

En primum argumentum, quo probat hæc mulierculārum dicta ex mera illuſione manaſſe, & videri illis facta, quæ nunquam facta fuerunt. Probatio huiuſmodi eſt: Nemo eſt cui nō, concurrente ſola vi naturali, frequenter accidat multa uidere ſomniantem, quæ putat ſe peruigilem videre: & ideo experrectus putat ſe non in ſomnis, ſed in uigilia, hæc conſpicatum. Quod ſi tantum naturalis cauſa, paſſio puta præcedens, languor, vel quid ſimile, poteſt, polletque; quanto id fa-

cilius erit virtuti cauſæ ſuperioris, qualis eſt potentia diabolica, quæ naturalibus illis, non liberis, cauſis abuti, cum vult, poteſt? Igitur dementis ac ſtupidi foret hominis cōtendere, huiuſmodi non potuiſſe nō corporaliter ſimul contingere. (Hinc ſubinfert tacitè mulierculas iſtas fuiſſe deluſas; quia quæ in ſpiritu tantum illis contingebant, ea ſibi vigilantibus accidere corporeo ſenſu percepta contendebant.) ſicut hebes foret, qui naturales ſomniorum deluſiones verarum rerum ac factorū nomine cohoneſtaret; quia viſus ſibi vigilando iſta perpetrare. Senſus ergo iſtorum uerborum; *Qui hæc omnia, quæ in ſolo ſpiritu* &cetera pendet a ſuperiore membro. Scilicet, *hæc omnia* quæ nūquam uigilantes viderant, ſed viderāt tantum cum dormiebant. Qui hunc ſenſum eſſe non videt, næ ille vigilans ſomniat, & oculis apertis nihil videt. Aduerſarij autem noſtri, ſic interpretantur: In ſomnis homo ſæpe videt; quæ nunquam viderat vigilans: ergo mulieres etiam iſtæ decipiūtur in omnibus, quæ fatentur a ſe facta vel viſa. Nonne vitium conſecutionis vel pueri viderent. nempe falſum aſſumi, aut ſaltem id quod prius fuit probandum, mulieres iſtas tantum ſomniaſſe quæ fatebantur. Aequè perperam exponūt quod ſequitur; ſtultus & hebes eſt, qui quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitrantur: ergo ſtulti ſunt & hebetes, qui credunt iſta mulieribus his ſimul in corpore accidiſſe. Quis enim non cōtinuo excipiat: quin tu prior probas hæc in ſolo ſpiritu facta, & tum demum tibi corpus licebit excludere. Vt enim canonis honori conſulatur, neceſſarium eſt hæc ſic coniunctim accipere; quæ in ſolo ſpiritu fiunt, ea ſimul in corpore contingere non poſſe: non verò quæ in ſpiritu fiūt etiam ſimul in ſpiritu & corpore contingere non poſſe; hoc eſt ea quæ quis ſomniat ſimul ſomnianti reuera contingere non poſſe; quo nihil foret abſurdius.

TEXTVS.

Ezech. 3. & 11. Apoc. 1. & 4. 2. Cor. 12.

*Cùm Ezechiel propheta uiſiones Domini in ſpiritu, non in corpore vidit? & Ioannes Apoſtolus Apocalypſis ſacramentum in ſpiritu, non in corpore vidit, & audiuit? *Sicut ipſe dixit: ſtatim, inquit, fuit in ſpiritu. & Paulus non audet dicere ſe raptum in corpore.*

* Iuc cut ipſe ſt m, inquit fui in ſpir .

Ecce S.S. Exempla, quibus probat nonnunquam aliqua contingere homini in ſolo ſpiritu, & non in corpore. hoc eſt imaginariè ſeu ſpiritualiter, & non re vera ſeu corporaliter. Hoc bene probat canon; nec eo amplius probare potuit: quare nec amplius probare voluiſſe credendus eſt: niſi quis auctorem canonis ſupini ſtuporis velit accuſare. Omnes enim norunt exempla particularia, non niſi de aliquibus, & non de cunctis probare. ex particularibus enim vniuerſalis concluſio non deducitur. Eſto contigerint iſta Ezechieli, Ioanni, Paulo in ſpiritu: ergone nihil alijs contigit in corpore? ergo quæ de CHRISTO & Habacuquo legimus, illis in ſolo ſpiritu contigerunt? quis hoc adfirmans, non ad Anticyras relegetur? Audent tamen Ponzinibius, Alciatus, Duarenus ac ſimiles, qui ea affirmant, vnde hoc quod diximus neceſſario conſequitur.

In Pſeudoauguſtino aliter iſta leguntur, nempe: *cùm Ezechiel & alij Prophetæ, Ioannes Euangeliſta etiam & Apoſtoli in ſpiritu non in corpore uiſiones viderint.*) quibus verbis de Prophetis & Apoſtolis videtur voluiſſe uniuerſim id affirmare, vt conſecutio efficacior redderetur. ſi hoc voluit, & non quod canon tantum; vide mendacium audax. Quis credat talia vel Beato Damaſo, vel Diuo Auguſtino in mentem uenire potuiſſe? Nulli Prophetæ, nulline Apoſtoli verè & corporaliter vllas uiſiones viderunt? Dormiebat Princeps Apoſtolorum, quando excitatus Angelum vidit, & ab eo deductus ex carcere, ſolutis cathenis liberatus fuit? *Act. duodecimo. verſicul. ſeptimo. & octauo.* Somniabat CHRISTVS Dominus quando a Satana ſuper templi pinnaculum, & ſupra montem excelſum translatus? *Matth. quarto.* Somniabat Abacuc quando ab Angelo a Iudæa translatus in

Baby-

Babylonem, & Daniel in ſomnis cibū comedit in leonum lacu? *Daniel.14.v.35.* Condemnent etiam iſti Canonis Ancyrani ſuppletores, omnes illos Patres Doctiſſimos & ſanctiſſimos, qui corporali viſione in ſpecie aliqua viſibili contendunt ab Eſaia.*cap.6.* Domini gloriam viſam; *D.Greg. Niſſenum orat. 6. de beatitudin. D.Chryſoſtom.in d.capit.6. & hom.4. de incomprehenſib.* Dei natura, *& in Ioan.hom.14. D.Cyrillum Alexandri.lib.1.in Ioan.ca.22. & horum ſequaces Euthym. ac Theophilac.in 1.cap.Ioan.* Damnent D. Irenæum *lib.4.c.37.* Chryſ.*d.hom.14.* & Theodoret.*in Dialo.Immutabilis,* ſic accipientes illud Oſeæ 2.v.10. *Viſiones multiplicaui, & in manu prophetarum aſſimilatus ſum.* Falſus ergo potius ille auctor negans uniuerſum. Breſſius noſter de tribus tantum; de quibus tamen ipſis hoc non admodum certum vel neceſſariū. Ezechiel tantum aſſerit, *aſſumpſit me ſpiritus* c.3.v.12 & 14. Item, *ſpiritus quoque leuauit me, & aſſumpſit me.* c.11.v.1. Sed non additur imaginariè, an cum corpore, ut Abacuk. Quid quod probabilior, immò forte ſola vera interpretatio eſt, ſpiritum illic vocari Angelū, & dici prophetam in corpore, & quidem cunctantem ab Angelo tranſlatū de loco ad locum, nempe à fluuio Chobar in ſuburbia Babylonis, vbi Iudæi de tranſmigratione degebant *d. v.12.* & *v.14.* & poſtea inde Hieroſolymam *d.c.11.v.1.* quę interpretatio melior eſt tum quia magis amica contextui; tum quia probata D. Hieronymo his verbis, *Transferturque propheta non, vt quidam exiſtimant, in ſpiritu, ſed in corpore: quòd & de Abacuc, iuxta Theodotionem legimus:* aſſentitur Theodoretus, ſed & Polychronius, & alius Scholiaſtes Græcus *in cathena:* quibus tutius aſsentiare, quā Rabbinizantibus; qui exponūt viſum ſibi vehementi uento rapi.

Apocalypſis ſcriptor B. Ioannes fatetur ſe, *in ſpiritu fuiſſe.* c.1.v.10. non tamen credendus eſt in ſomnis vidiſse quæ narrant, ſed vigil in exſtaſim raptus: atque ita illa, quæ præſentia non erant, ſed futura, corporaliter non vidit, ſed in ſpiritu, ut rectè Ambr. Haymon, & alii eo loco interpretantur.

Quare non ſatis aptè aduerſarij ex hac D. Ioan. reuelatione colligunt, maleficis omnia quæ fatentur in ſomnis contingere; neque hoc canon ex iſto B. Io. exemplo voluit, vel potuit probare. Tertium illud de B. Paulo, non cōtra nos, ſed in ſeipſo, plus habet difficultatis. Verba ſunt 2. Cor.12.v.14. *Noui hominē in CHRISTO ante annos quatuordecim (ſiue in corpore, neſcio, ſiue extra corpus, neſcio Deus ſcit) raptū huiuſmodi uſq; ad tertiū cœlū. Et ſcio huiuſmodi hominē, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit. quoniā raptus eſt in paradisū: & audiuit arcana uerba, quæ non licet homini loqui.* In hoc toto teſtimonio non aliud pōt canonis inſtituto accommodari: quam audaces nimiū fuiſſe has mulierculas, quæ non formidarent de ſuis viſionib. certi aliquid definire: nempe ſe tunc certo corporalibus ſenſibus ea percepiſſe; cum tamen Apoſtolus, neutram de ſua viſione partem audeat affirmare; ſed dubius maneat, an in corpore, an extra corpus fuerit raptus. Verum (quæſo Lector) attende primo, quam id pro aduerſariis nihil habeat momenti. Quid enim? Diuus Paulus non audet profiteri, an tum fuerit in corpore, an extrà corpus? ita ſanè loquitur. Non igitur potuit mulierculis conſtare, an & ipſæ tum, quando putabant ſe cum Diana equitare, fuerint in corpore. Hæc enim tota vis argumenti eſt. Reſpondeo primum id non ſequi. Non quia conferendæ vllo modo, ſapientia uel ſolertia, hæc vaſa ad ignominiam cum vaſe electionis (abſit talis blaſphemia) ſed quia res valdè diſſimilis eſt. habuerunt enim iſtæ mulierculæ, non ſolum unde poſſent, ſed unde deberent intelligere, ſpiritu tantum & imaginariè hæc ſe paſsas: rei videlicet impoſſibilitatem, vt dixi; quam quia deluſæ non intelligebant; nec veritatem docentibus auſcultabant, meritò canon eas damnauit. Apoſtolus autem nihil habuit, cur ſe deberet in alterutram partem reſoluere. Contra ſolet noſtri æui ſtrigibus accidere, quib. plurima ſuppetunt indicia, vnde queant & debeant intelligere ſe in facto nō deluſas, & corpora

inter ſe, quæ aſſerunt, egiſſe; quæ hoc eodem libro, & hæc ſectione copioſè sú proſecutus. Vnde iam conſtat nec ab illis Dianæ comitibus ad noſtras ſtriges validum ſatis argumentum peti, quod fuſius oſtendã §. ſequenti: nec D. Paulli exemplum iſtud plus probare, quã non ſemper viſiones iſtas in corpore ſimul & ſpiritu accidere. Attende ſecũdo eos, qui ex hoc verſ. 14 colligunt id quod aduerſarij noſtri contendunt, cogi dicere illud; *in corpore vel extra corpus*, ſic accipiendum; quaſi neget ſe ſcire, an viſio illa reipſa & vera apparitione, an imaginaria tantum contigerit. Qui ſenſus eſt a canonis mente (niſi manifeſtum errorem canoni adſcribas) plane alienus; ſequeretur enim neſciuiſſe B. Paullum an verè in tertium cœlum & in Paradiſum raptus fuerit, corpore & anima ſimul, ſicut Abacuc in Babylonem; an vero ſecundum ſpiritum tantum, ſicut B. Ioannes in Pathmos exiſtens: quod dici nequit, quia B. Paulus ſcire poterat, corpus ſuum Damaſci in terra manſiſſe, & hoc tenebatur credere ſocijs, qui eum deduxerant, & Iudæ qui hoſpitio eum exceperat. Et hunc ſenſum accuratè, & merito poſt D. Auguſtinum refellit D. Thomas, & oſtendit eſſe ſenſum Iudaicum, a Diu. Hieronymo quoque exploſum; verã autem ſententiam verborum B. Pauli eſſe, quòd ignoret; nón an in exſtaſi hoc ſibi acciderit (quod ſatis ſciebat, & non fuiſſe corpus loco motum) ſed an durante illa exſtaſi & viſione, anima modo extraordinario miraculoſo fuerit, diuina quapiam operatione, ab ipſo corpore ſeparata; vel vtrum anima manſerit in corpore illud informans, alienata tamen a corporeorum ſenſuum functione. *Sic ille 2.2. qu. 175. art. 6. & de verita. q. 16. art. 6. & in d. capi. 12 quo loco etiam D. Chryſoſt. hom. 28. Theophil. Haymon, Sedul. Caiet. Catarinus*, Aduerte tertio eos qui volunt hoc exemplo doceri, animam D. Paulli extra corpus raptam, facere canonis auctorem temerarium, qui præſumat affirmare id de quo negat Apoſtolus ſibi liquere: affingunt etiam canoni, quod nullo modo dixit. Denique qui hinc eliciunt non poſſe aliquem corporaliter per angelos deferri, diſſentiunt a D. Paulo nam putabat id fieri potuiſſe (ſecundum eorum interpretationem) alioqui non dubitaſſet, ſed apertè pronuntiaſſet ſe extra corpus raptum, ſi in corpore credidiſſet ſe rapi non potuiſſe. Quomodocumque tamen has tres Ezechielis, B. Ioannis & B. Pauli exſtaſes interpreteris: inde nec conſquere-tur mulierculas illas nequiuiſſe a dæmone corporaliter transferri; quia à non eſſe factum, ad non poſſe fieri, inualidum eſt argumentum: nec etiam conſequetur, quia ſic tribus illis contigerit; ſimiliter, non aliter, mulierculis iſtis contigiſſe: multo minus conſequetur, ſic ſemper & vbique omnibus cõtingere: ſed dumtaxat conſequetur, decipi illas mulierculas potuiſſe, quia hæc illis non corporaliter, ſed imaginariè dumtaxat contingere potuerũt. Sequitur in Canone.

TEXTVS.

Omnibus itaque publicè annunciandum eſt quod qui talia, & his ſimilia credit, fidem perdit.

Concludit iſtas mulierculas debere iudicari hæreticas: de his enim, & qui qualia mulierculæ iſtæ credebant, credunt, hæc accipienda. Nam aduerſarii quia hæc verba ad omnes noſtrarum ſtrigum confeſſiones porrigũt, iniqui ſunt inquiſitoribus fidei, & nimis in maleficia liberales, & errãt multis modis.

Primò quia iſtud, *quia talia credit* referunt abſurdiſſimè ad proximè præcedentia: præceſſit autem proximè de Paulo, Ioanne, & Ezechiele. Quæro igitur, An fidem perdit, qui hæc ita credit contigiſſe illis, vt canõ refert? manifeſta quidem hæc foret ipſius canonis contradictio, & (vt ſcholæ loquuntur) implicantia in adiecto. An ergo volũt fidem perdere, qui non credit his trib. iſta contigiſſe, ſicut canon aſſerit, hoc eſt contendit hæc illis nõ tantum imaginatione, ſed etiam in corpore contigiſse.

Sed tunc iſte ſenſus non aptè cohæret cum præcedentibus; & dicendum fuiſset; *Quod qui talia non credit*. Deinde hoc non foret verum.

Nam

Nam etſi aliquis diceret B. Paulum in corpore raptum ; non perderet idcirco fidem;ſed temerarius tantum eſſet,qui aſsereret, quod Paullus ſe profeſsus neſcire. Qui diceret Ezechielē corporaliter translatum , contra communiorem recentiorum ſententiam loqueretur , ſed fidem non perderet : quia probabiliorem veterum Patrum ſententiam ſequeretur ; & alias canon Diuum Hieronymum, Theodoretum Polychronium,& Græcos alios ex eo capite ſolo hæreticos pronuntiaret ; quod non eſt ferendum . Non igitur hic uerſiculus & decretum de hæreſi pertinet ad ea,quæ velut argumentando canonis authores inſeruerunt ; ſed dumtaxat ad præcedentem canonis ſanctionem, qua Sacerdotes iubebantur populum docere, hæc iſtarum muliercul arum deliria (quæ ſunt cōmemorata)eſse omnino falſa, & nata ex Diaboli deluſione;&,eos, qui muliercularum affirmationi fidem adhiberent,a recta fide aberrare, & errore paganorum inuolui.

Senſus ergo ,*qui talia credit* , qualia hæ mulierculæ Dianianæ , de quib.canon agit.

Hoc autem quod ſequitur ; *Et his ſimilia;* non eſt referendū ad omnia quæ mulierculæ iſtæ credebant, ſed ad quædam quæ credebant, & erant verè hæretica . Primò , aliquid eſse Numinis præter verum Deum.Secundo , quod alteri quam vni Deo diuinum honorem liceat exhibere.Tertiò, quod talia ſuadens , aut ad talia hominem deuehens ſit bonus ſpiritus.Quartò, quod nequeant eis talia contingere imaginariè ſeu in ſolo ſpiritu . Quintò,quod poſſit vllus immediatè , præter ſolum Deum , ſubitò vel ſine rerum naturalium applicatione , ſpeciem ſeu eſsentiam vllius creaturæ,in aliam,commutare ; vel vera creatione aliquid producere . Nam hæc omnia eas credidiſſe partim expreſse in canone habetur ; partim non improbabiliter ex eo colligitur . Ad hæc ergo talia & ſimilia , hoceſt hæretica , iſtud eſt referendum .

Non poteſt autem referri ad cetera; in quibus decipiebantur quidem, non verò idcirco fidem perdebant : verbi gratia, primò,quod putabant de facto hæc ſibi vigilantibus accidere. Nā hac in re deluſæ tantum erant, non hæreticæ. ſecundò,quod putabant ueris ſe beſtijs vehi . tertio veras beſtias poſse tam citò tam longa terrarū ſpacia traijcere, & per aerem volare , ſine ſpiritualis intelligentiæ opera. qui ſunt errores contra philoſophiam & rectam rationem , non contra fidem Catholicam. quarto quod opinabantur ſe conuenire & diſcurrere cum multitudine mulierum & hominum aliorum, partim viuorum,partim mortuorum,quę tantum erat deluſio , & non hæreſis. Si verò credidiſsent ſe dæmonum opera poſse corporaliter deferri , etiam per aerem ualdè celeriter , ſucceſſiuè tamen, & congruo actiuitati dæmonis , & earum conditioni tempore , id nec erat hæreticum,nec deceptio , ſed dubia dūtaxat quibuſdam opinio , re autem uera probabilior , & tantum non de fide ſententia . Igitur quod ad hanc translationem attinet, non deciditur quid Diabolus facere poſſit , ſed quid de facto cum iſtis mulierculis egerit.

Ex his iam perſpicitis, quæ hoc canone definiantur eſse hæretica ? nempe quinque illa a me commemorata ; Quorum 1. 2. 3. & 5. etiam Toſtatus Epiſcopus Abulenſ. *poſtea citandus,* Cardinalis Turrecremata *ad d. c. epiſcopi* Silueſter Sacri Palatii Mag. & alii obſeruarunt: & quidem 1. 2. & 3 aperte ſatis colligitur , ex ijs quæ iam in textu ſunt explicata . Quintum uero fuit ſignificatum obſcurius , quando dixit, *ſuper quaſdam beſtias* : ſed apertiſſimè decidetur ſequentibus canonis uerbis . Equidem . Quartum addidi, videns aperte elici ex contextu , cum agit de exemplo reuelationis B. Ioannis. nam S. S. ſatis aperte docet eam merè ſpiritualem fuiſse: & ideo ex S. S. ſatis aperte conuincitur,aliquam viſionem merè ſpiritualem eſse poſse. Nunc pergit quintam illam probare .

Et qui fidem rectam in Domino non habet, hic non eſt eius , ſed illius in quem credit, TEXTVS

id eſt diaboli. Nam de Domino noſtro ſcriptũ TEXTVS. *eſt, Omnia per ipſum facta ſunt.*

Pergit oſtendere has mulierculas fidem perdidiſſe. Quaſi dicat, Dixi has miſeras fidem perdidiſſe: quia nulla eſt fides, niſi quæ recta fertur in Deum vt in primum principium, & naturæ auctorem ac Dominum totius creaturæ. Qui ergo non habet huiuſmodi rectam fidem (hoc eſt non erroneam, nec detortam aut diuiſam ad alia Numina) *ille non eſt DEI* (vt legit Iuo & Burchard.) hoc eſt non pertinet ad DEVM; *ſed eſt Diaboli*, cui ſe mancipauit, & ad quem pertinet, quia in eũ credit. Nam ad eum confugit, poſt eum conuerſus; eo ipſo quod credit illum eſſe creatorem huiuſmodi beſtiarum, quibus per aera transferantur. Hæc enim opinatio eius contraria eſt S.S. atteſtanti; quæcumque creata ſunt per Dominum noſtrum, & non per bonos vel malos angelos eſſe facta: & ſine DEO factum eſſe nihil, quod factũ eſt. Cum itaque tam diſertè hoc veritas Euangelica profiteatur, merito concludit. Ioann. 1.

TEXTVS. *Sic Iuo & Burchard.*

Quiſquis ergo aliquid credit poſſe fieri, aut * *aliquam creaturam in melius aut in deterius immutari, aut transformari in aliam ſpeciem aut ſimilitudinem; niſi ab ipſo creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta ſunt: proculdubio infidelis eſt,* & *pagano deterior.*

En capitis totius anacephalæoſin, in qua recolligens author multoſ Paganorum errores, eos omnes aperte damnat: & ſubindicat mulieres illas ſceleratas, his omnibus aſſenſum præbuiſſe. Nam alioquin hæc nihil omnino ad præcedentia pertinerent. Putabant ergo Gentiles 1. a ſuis numinib. quæ plurima & vaniſſima colebant: poſſe res aliquas de nouo fieri ſeu creari. ſic enim exiſtimarunt a Neptuno equum, a Minerua productam oleã quod eſſe hæreticum patet. quia creare eſt infinitæ potentiæ; & ideo ſoli Deo competit, vt probatum ex initio Euangelij ſecundum Ioannem. Sed credere, quod per applicationem actiuorum & paſſiuorum, aut per alterationem qualitatum, modo naturali generationis ſiue mutationis; quædam ex ſubiecta materia, dæmonum induſtria, gigni queant, non eſt hæreticum; ſed veriſſimum, *ut docui lib. 2. diſquiſition.*

2. credebãt poſſe a Pſeudotheis ſuis homines & animantia in cœlum tranſferri ſeu Deificari (quoad homines vocabant, *Indigitari*) quod Canon noſter dicit, *mutari in melius*. Sic illi cęlum Dijs, & Semideis, Semonibus, Medioxumis, & Patellariis implerunt; quinetiam & aquilas & canes, & coruos, & aſinos hoc honore dignati. quo nihil magis impium aut ſtolidius. 3. credebant poſſe ab illis beſtias in viliora bruta, vel homines in beſtias verè trãſformari; hoc noſter canon vocat, *in deterius immutari*; quibus narrationibus tota Naſonis Metamorphoſis, & Diui Auguſtini libro decimooctauo de ciuitate DEI, redundant; quod etiam eſt planè erroneum. Sed erroneum non foret opinari, imperfecta quædam, ad eiuſdem ſpeciei perfectionem, naturæ conſentaneam, a dæmonibus perduci; aut quæ perfecta ſunt, ab ijſdem debilitari, aut viliora accidentarie (vt dici ſolet) reddi, ac effici poſſe: quod docet quotidiana experientia. 4. putabant illis Deificatis (vt ſic loquar) animantibus, maiorem, quam cum in terris verſabantur virtutem atque efficientiam ineſſe: qua de re multa Spineus. *q. de ſtrigibus cap. 27.* poſt D. Thomam *in lib. 12. Metaphyſic.*

Quinto cenſebant hæc fieri a bonis ſpiritibus, hoc eſt a Dijs ſuis; quos nõ credebant eſſe cacodæmones. Quæ quinque merito cuncta tam graui cenſura notãtur. Hæc ergo ſubindicat omnia crediciſſe mulierculas illas. primo poſſe a Diana vel Herodiade, de nouo fieri ſeu creari tales beſtias. ſecundò, Herodiadem & Dianam factas Deas. tertiò, poſſe ab illis homines, in quas vellent, beſtias commutari, vt de Circe gentiles crediderunt. quartò, beſtias haſce, quaſi Deificatas, poſſe per aerem volare, & minimo tempore ingẽtia terrarum ſpacia permeare; quod eiuſdem ſpeciei beſtiæ adhuc terrenæ non valerent. quintò, hæc ſe obtinere bene-

beneficio bonorum ſpirituum (quales putabant Dianam & Herodiadē) exiſtimabant. Hinc patet, ad quam & qualem credulitatem hæc canonis vltima verba ſint referenda.

Duo hic quæri poſſunt. primò cur hoc verſiculo ſolum mentio facta primi & ſecundi membri, hoc eſt creationis & transformationis? ſecundò, cur dicatur *Pagano deterior*, qui credit idem quod Paganus?

Ad primum reſpondeo, quia capitis huius intentio præcipua fuit, oſtendere, quòd hæ mulierculæ incidant in idololatriam, & apoſtaſiam: quia omnia illa capita errorum fidei, pluralitatem Deorum introducunt, & quoddam inferunt à Deo ad Dæmones transfugium. nihil verò apertius præſupponit Deorum pluralitatem, quàm primus ille, & ſecundus error.

Ad ſecundum reſpondeo, quia loquitur de ijs,qui ſemel baptiſmo illuminati fuerunt,& ab eo apoſtatarunt, vt patet ex cap. initio. Nam finis capitis ipſi principio reſpondet. quia tales derelicto creatore ſuo, Diaboli ſuffragia quærunt. Quod ſubſequitur in contextu;

[..]CTVS *Nonnulli inueniuntur, qui interno liuore permoti, in perniciem ſuorum inimicorum al- tania* &c.

Hæc iam ſunt parerga, & conſtat verba eſſe Gratiani, nec enim habentur in Burchardo,nec in Iuone,nec in Pſeudo Auguſtino: & eorum ſumma deſumpta fuit ex capit. 13. eiuſdem quæſtionis 5. quæ de alia ſpeciē facti agit.

Secutus ſum in hac interpretatione præcipuè Toſta. *in capit. 4. Matthæi* Torquemadam ſupra, & alios, quos recentiorum plerique ſequuntur.

III. §. *An hic canon aliquid ad hodiernas ſtriges pertineat, aut ad eas ſit extendendus?*

Contendunt id Alciatus Ponzinibius, Duarenus, & Vvierus, & alij pauci nituntur argumentis hiſce. Primò *in cap. Epiſcopi* dicitur, eas noctur- nis horis cum Diana aut Herodiade ſuper beſtias equitaſſe: conueniſſe ſtatis temporibus, & in conuentū præſtidi conuentus obtemperaſſe: quæ cunctа noſtris Lamijs conueniant: vt videtur ſenſiſſe Martinus Nauarrus. ſecundò, in verſ. *omnibus* dicitur, quod; qui talia & his ſimilia credunt &c. Lamiæ verò credunt his ſimilia. tertiò, Lamiæ credunt ſe transformari in cattos, canes, anſeres, & alia bruta; quod hic in vlt. verſ. damnatur. quartò, ſic videtur canonem accepiſſe Burchardus. *nam lib. 19. cap. de arte Magica verſ. vlt.* hæc ſcribit: *credidiſti ut aliqua fœmina ſit,quæ hoc facere poſſit,quod quædam à Diabolo decepta ſe affirmant neceſſariò & ex precepto facere: id eſt cum dæmonum turba in ſimilitudine mulierum * transformata (quam vulgaris ſtultitia HOLDAM uocat) certis noctibus equitare debere ſuper beſtias, & in eodem ſe conſortio annumeratam eſſe? ſi particeps fuiſti iſtius incredulitatis,annum vnum per legitimas ferias pœnitere debes.* quibus verbis videtur expreſsè reſpicere ad noſtrum c. Epiſcopi, & illud ſui temporis ſtrigibus accommodare. quintò, illæ mulierculæ dicuntur illuſæ; ſed & Lamiæ ſimilia narrant. Similiter ergo ex illo capite credendæ ſunt à dæmone deluſæ talia confiteri.

Verũtamen cōmunis opinio Theologorum & Iuriſconſultorum eſt, *capitulum Epiſcopi,ad Lamias noſtras non pertinere*, tenent hoc Abulenſ. Turrecremata & alij mox citandi, & ſic paſſim Romę,in Italia,Hiſpania,Gallia,Germania, fidei inquiſitores à ſede Apoſtolica deputati & confirmati,& Iudices ſæculares,qui iuſtiores & doctiores,vnanimiter practicant: vt non obſtante iſto capitulo Lamiarum confeſſionibus credant,& contra eaſdem ad mortis vſque ſupplicium procedant. quod à me multis probatũ *lib. 2. q. 16. & fuſius lib. 5. hac ſect. 16.*

Dico igitur *ſententiam extendentium hunc canonem ad Lamias noſtras primò Lamijs ipſis infructuoſam eſſe: deinde pernicioſam Eccleſiæ & reipub. tertiò, periculoſam aſſertoribus. quartò, rationi & ueritati parũm conſentaneam.* Probo ſingula. Primò eſt *infructuoſa Lamijs*. quia per eam nō eripiuntur ſupplicio. nam adhuc

huc ex *d.c.Epiſcopi*, hæreſeos conuincerétur. quoniam *c. Epiſcopi* tales mulierculas definiret eſſe infideles, & à Deo ad ſuffragia dæmonum deſciſcere. Et rectè definit. quia licet deluſæ fuiſſent in ſomnis; tamen (vt optimè ratiocinatur Nicol. Iaquerius *Flagelli faſcinarior. cap.ult.*) poſtquam euigilarunt recordantes eorum, quæ in ſomnis egerant, putantes ea verè & corporaliter à ſe geſta; ratificant pactum & cultum dæmoni exhibitum, & ſollicitè ſibi cauent ab ijs quæ in ſomnis dęmon prohibuit, & omnia ſedulò exſequuntur, quæ iuſſit facere. Fouent etiam pertinaciter voluntatem ad ſimiles conuentus reuertendi, & faciendi quæcumq; arbitrantur ſe illic commiſiſſe, ſacrilega, Sodomiam, incæſtus, infanticidia, idololatriam &c. profitentur ſæpè coram complicibus, etiam in iudicio ſe hæc nolle deſerere. Quare ſunt hæreticæ & apoſtatæ cenſendæ, licet hæc nequam voluntas & opinio ex deluſione naſceretur. Ad cultū enim & exercitium hæreticæ prauitatis ſufficit, liberè in eam conſentire, & eam acceptare. Sicut ſi aliquis Catholicus ſomniaſſet ſe audire aliquem docentē vel concionantem, Non eſſe Purgatoriū: poſtea verò vigilans putaret ſe vigilātem hæc audiuiſſe, & memor eorum quę ſomniarat argumentorum, huic hæreticæ propoſitioni fidem ac cōſenſum præberet, & animo, dictisq; eam foueret; talis dubio procul haberetur & eſſet verus hæreticus, & vt talis puniri deberet. Item ſicut qui (comparatio Bernard. Cumani *Lucernæ nu.9.*) in ſomnis paſſus eſt illuſionem, quia ſomniabat ſibi rem eſſe cum aliena vxore, ſi poſtea memor ſomnij complacet ſibi de tali actu propter delectationem quàm inde ſibi viſus percipere ex ſpolio thalami alieni; licèt non peccet ratione ſomnij, qua ſomnium fuit (quia iudicium rationis tum ligatum erat, & ideo tum peccare non potuit) mortale tamen adulterij peccatū ſibi conſciſcit ratione complacentiæ ſubſecutæ, & cōſenſus pleni in vigilia præſtiti. Nam rectè D. Auguſtinus; delectari falſo crimine verum eſt crimen. Deinde quis ignorat, has vigiles multa conari, ad hoc crimen: & conatus, qui ad cogitationem acceſſit, pęnam in atrocioribus criminibus meritò exigi? *l.quiſquis C.ad leg.Iul.Maieſta.l.ſi quis non dicam rapere C. de Epiſc. & cler. l.uni. C. ſi qua præditus poteſt.l.1.D.de extraordin.crim. l. 1. D. ad leg. Pomp. de parricid.l.fugitiuus. D. de uerb.ſignific.* Quis ignorat fautores & conſcios eadem pœna cum maleficis puniendos? *l.1.§.occiſorum D. ad S.C.Syllan.l.vtrū D.ad l.Pomp. de parricid. §.alia. de publi. iudic.* Deniq; patet in d. c.epiſcopi non obſtante deluſione hæreticas declarari. quia dicit *ſceleratas &, retrò poſt Satanam conuerſas*, quod eſt eſſe apoſtatas à fide. dicit, *alios ſecum ad infidelitatis interitum traxiſſe* (quod eſt dogmatizantium) *à recta fide deuiaſſe, fidem perdidiſſe, in errorem Paganorū deuolui, Diaboli eſſe non Dei, & Paganis eſſe deteriores.* Si ergo capitulū iſtud pertineret ad ſtriges, deberét ergo adhuc hodie ſtriges tractari, vt hæreticæ, & à fide apoſtatantes. Quem igitur fructum ex hoc c. percipiunt, quod illas tam clare hęreticas pronunciat, & proinde ſubdit pœnis hæreticorum?

Secundum, *quod hac ſententia ſit pernicioſa reip. & Eccleſiæ*, clarius probatur, quia ſtrigum defenſores conantur per hoc capitulum obtinere, ne Lamiæ interficiantur, vt patet ex Ponzinibij, Vvieri, & aliorum ſcriptis: & docet quotidiana experiētia impunitas iſto prætextu, vel minus quàm oportet punitas dimitti: nec fidei Inquiſitores inter Catholicos vllum maius impedimentum experiuntur, quam Legiſtas quoſdam & rabulas hac falſa imbutos opinione ab hoc canone definiri, hæc cuncta eſſe illuſoria nec grauem mereri pœnam. Queruntur de hac re ſcriptores fere omnes ex Proteſtantibus Mollerus *comment. in conſuet. Saxon.* & Bodinus *in Dæmonoman.* ex Catholicis viri pij & docti Remig. *in dæmonolatr.* Ludou. Richaume noſter *lib. trium diſcurſuum.* Pet. le Loyher. *lib. 2. de ſpectris.* Creſpetus *diſcurſ. 8. lib. de odio Satanæ. 1. diſcurſ 3.* vbi teſtatur iam Franciſci I. tempore in Francia delatum numerum maiorem cētum millibus, ſed

plurima

plurima cum acceſſione adauctum poſtea, iudicum conniuentia, & magnatum clandeſtino fauore: & grauiter deplorat *diſcurſ.* 8. multitudinem iam eſſe tantam, quanta nunquã viſa fuit; & cauſam gliſcentis mali eſſe iudicum perfidiam, deceptorũ Vvieri ſcriptis, & deceptorum à Diabolo, vel certè complicum Sortiariorum. *vide illum à fol.* 118. Sebaſtianus Michaelis *Pneumalog. fol.* 53. *&* 55. ſcribit à Geneuenſibus ſolummodò puniri magos, qui hominibus vel brutis nocuerint, cetera illorum deteſtabiliſſima ſcelera inſuper haberi, & vt illuſoria prætermitti: non curari ab illis iniurias Deo illatas per idololatriam, blaſphemias, Sodomiam &c. & ideò hodie Geneuam eſſe ſcaturiginem viuã atheiſmi & idololatrię. Hęc ille vicinus de vicinis ſuis potuit certò comperta habere. Conqueritur eadem de re Bartol. Spineus Sacri Palatij Magiſter, cùm ſcribit; *potiſſimam labem, cur ſic inualeſcat iſta peſtis, eſſe quorundam iuriſtarum perſecutionem; quibus principes Theologiæ imperiti facilè credunt, quaſi ſapientibus, licet in huiuſmodi ſatis rudes exiſtant; vtpotè Dei prouidentiam, Diaboli poteſtatem atque malitiam, & pleraque alia Theologica, ad quæ præſens articulus deducitur, ignorantes; & implent allegationibus legum folia; quæ & in pluribus nõ faciunt ad propoſitum; eò quòd puros actus humanos poſſunt regulare leges humanæ, non autem Diabolicis colligatos poſſunt benè cognoſcere; ſed ſolum præſuppoſita cognitione ſuperioris ſcientiæ, ſacrę (inquam) Theologiæ, poſſunt pœnas determinare talibus conuenientes.* ſic ille Apolog. 1. c. 3. poſtea cap. 4. ſic ſcribit. *Hoc capitulum* Epiſcopi *malè intellectũ à iuriſtis, quatenus hęc quæ ad Theologiam pertinent pertractat, eſt cauſa illorum ruinę, putantium eò quòd in corpore iuris Canonici redactum eſt, poſſe proprium ſenſum circa illud ita prodere, vt etiam Theologorum communi ſenſui ſe opponant* &c. Idem c. 9. *Adeoquè nunc inualuit iſta peſtis; ut dixerit in quadam concione diabolus, qui in forma Principis apparebat (ut retulerunt, qui adfuerunt nonnulli ab inquiſitore deprehenſi) ſitis omnes bono animo;* Neque *enim elabentur anni multi, quod numero ſuperabitis* CHRISTI *fideles. quod optimè diabolus obtinet ſuffragio diaboli ſibiq; ſimilium, qui ſe patribus Inquiſitoribus opponunt, dicentes hæc eſſe deliramenta, ſicq; ſceleſtis his apoſtatis fauent, & in hæreſibus ſuis indirectè confirmant. Niſi enim præpedirentur patres Inquiſitores horum moleſtijs; quorum ſæpè Principes, tanquam ſapientum perſuaſionibus inclinati, denegant auxilia Inquiſitionis officio debita: iam eorumdem feruentium inquiſitorum Zelo ſecta hæc eſſet penitus deleta, uel certè extra fines Chriſtianorum penitus fugata.* Et his omnibus antiquior vnus Inquiſitorum Nicola. Iaquerius anno 1457. ſic ſcriptum reliquit; *Quod quidem* c. Epiſcopi, *quidam incaute attendentes obſtaculum non modicum præſtant exſtirpationi ſectæ, & hæreſis faſcinariorum, unde ipſa fauorem accipit, & incrementum.* Hactenus ille flagelli faſcinar. c. 9. Verùm quid opus è Gallijs, Italia, & Germania coaceruare teſtimonia? Nonne in ipſa noſtra Teuthonica Brabantia, quę ſolebat ab hoc crimine ſatis eſſe pura, hoc ſcelus videmus gliſcere, ex quo multorũ in corda falſus d. c. Epiſcopi ſenſus ſe penetrauit, maximè Iudicum & cauſidicorũ quorumdam, quib. temerè vſurpata Vvieri lectio, & incautè auditi ſermones Looſei, & à quib. diuina iniuria, & Catholicæ religionis dehoneſtatio haut magni penditur. Minantur mihi Philippicas, & calami rigorem: exſpecto, & reexſpecto, ſed nihil video niſi minas & inanes iactãtias. pergunt interea canes impedire, & caulas lupis reſerare. ſinunt malum proſerpere; immò fouent dum non prohibent, quinetiã prohibentes ipſi prohibent. quid negligere, cum poſſis perdere peruerſos, aliud quàm fouere? *error, cui nõ reſiſtitur, approbatur: & veritas, quæ non defenditur, opprimitur.* Hi dominium tyrannicum dęmonis in CHRISTI Eccleſiam confirmant. horum opera ſalus reip. proditur. ab his de communi interitu priuata lucra comparãtur; quibus volupe eſt in vtramque aurem dormire, donec tortuoſus draco ſe toto corpore inſinuet; & venenum apoſtaſię, idololatriæ, ac nefandiſſimarum libidinum, incredibilis crudelitatis, execrandorum ſacrilegiorum, & quotidianarum cõtra tenellam ætatulam,

contra

contra fuges & alimoniam mortaliũ, contra patriæ totiusq; generis humani ſalutem, machinationum, per totum paulatim CHRISTI corpus diffundat. Quis non hos de repub. & Eccleſia quam peſſimè mereri pronunciet? quis non profliget, execretur? videmus, ſi quidquam videmus, impunitate ſtriges fieri deteriores, & pedetentim plures pluresque ſibi complices impigrè adiungere; nec quidquam illis optabilius eſſe, quã quod aſſiduè Diabolus inculcat, ſincerã adhuc partem eodem carcinomate peruadere. Si de vllo crimine verum, de hoc ſanè veriſſimum eſt vetus illud, *Parcendo nocentibus innocentium ſalutem conſeruari non poſſe*. Deus ipſe per Eſaiam ſatis apertè Babylonis inſinuat, ſe regioni in qua maleficis parcatur, propitium nũquam futurum, ſed ab ea grauiſſimas pœnas exacturum: *Venient* (inquit) *tibi* (Babylon) *hæc duo ſubitò in die vna ſterilitas & viduitas. Vniuerſa venerunt ſuper te propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorũ vehementem, Sapientia tua & ſcientia tua hæc decepit te, veniet ſuper te malum, & neſcies ortum eius: & irruet ſuper te calamitas, quã non poteris expiare. Sta cum incantatoribus tuis, & multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laboraſti ab adoleſcentia tua; ſi fortè quid profit tibi, aut ſi poſſis fieri fortior. Defeciſti in multitudine conſiliorum tuorũ: ſtent & ſaluent te augures cæli.* &c. cap. 47. v. 9. 10. & 11. Confirmat B. Ioann. Chryſoſtom. deplorans quòd ab hoc nefario auſu vix orbis minima pars ſeruetur, & omnes ferè ſint æternæ mortis periculo expoſiti; hæc Dei iram ſemper quidem prouocaſſe; ſed nunc mulro magis, poſt tot tam ingentis beneuolentiæ ac miſerationis tam inſignis indicia, poſtquam ille filium ſuum redemptioni noſtræ impendit. *Lege illum hom. 10. in cap. 3. epiſt. 1. ad Thimo. ſub fin.* Quid ergo fas ſperare nobis, vbi tot quotidie pullulant maleficorum faſcinariorum defenſores, & in Scabinatus, Conſulum, Fiſcalium, Parlamentorum, & in ipſa Principum ſacraria irrepunt? Vtinam recogitarent annos antiquos & priora ſæcula reuoluerẽt; deprehenderent, nulli vnquam Principi, Reip. Prouinciæ maleficia exitio non fuiſſe; quorum exempla quædam Monito. III. in fine ponantur. Vnde etiam probatur quod ſequitur.

Dixi tertiò *hanc ſententiam eſſe ipſis aſſertoribus valde periculoſam*. probatur.

Primò quia, vt ex dictis Eſaiæ verbis patet, Babylonicam ſortem in vltione ſibi conſciſcunt, qui Babylonis ſcelus imitantur, & Diaboli contra DEVM partiarijs, ad diuinam iniuriam, & patriæ perniciem, & Eccleſiæ Catholicæ peſtem, adeo ſedulam atq; fidelem operam nauant, & Satanæ regnũ propagãt & Antichriſti ſunt mercatores.

Secundò quia, dum non credunt aſſertioni Theologorum (ad quos ſpectat de peccato, ſit vel non ſit; itẽ quan tum vel quale, iudicare) nec ſtant Pōtificum declarationi, aut communiori Eccleſiæ iudicio, ſuæ nequiter, & incautè fidunt prudentiæ ſapientiæquè; & præter peccati noxam excommunicationis etiam ſe periculo exponũt; in eos latæ, Qui Inquiſitores in hæreticorum inueſtigatione & punitione impediunt.

Tertiò quia non immeritò ſe faciũt multorum criminum ſuſpectos: in primis quod non ſint alieni à crimine qđ defendũt, vt Iaquerius notauit de Doctore Edelino, & Treuiri norũt de Doctore Flaet, & de VViero teſtatur Creſpetus *diſc. 3.* & docuere Leloyher. Richeaumeus, & alij complures; & poſſem ipſe quorundam nomina referre. item quod cauſa negãdi ſit atheiſmus eò quod non credant eſſe dæmones; vel quia non benè ſentiunt de diuina prouidentia; quam putant ſinere, innoxios à dæmone infamari, repræſentari, & tãdem ſupplicio affici; vel quia pertinaciter tenent dęmonem nō poſſe corpora localiter transferre, nec tẽpeſtates ciere, nec morbos hominib. immittere, quæ cōtra fidem ſunt, quia S.S. repugnant, vt docui *lib. 2. Diſquiſit. q. 11. 12. & 16. & lib. 3. q. 4. ſect. 4. ſect. 2.* & quia ſentiunt aliter quam Eccleſia. Nam caput Eccleſiæ, & (vt ſic dicam) eius lingua ſeu os eſt Pontifex Romanus;

pus: Pontificum verò Romanorum multi d. capit. Epiſcopi adhortati ſunt Inquiſitores, vt contra ſtriges ſeu Lamias, ſedulò & ſeueriter procedant, & peſtem hanc exterminent; & harum crimina, ſe non pro illuſionibus, ſed pro veris ac nefandis exceſſibus habere manifeſtè profitētur, vt patet ex Pontificum Bullis Innocentij V.I. ad Inquiſitores Germaniæ, Iulij III. ad Inquiſitorem Cremonenſem, Hadriani VI. ad Inquiſitores Lombardiæ, & Clementis Septimi ad Epiſcopū Bolenſem de ſtrigibus Mirandulanis; quas bullas referunt & ſcriptis ſuis inſerunt Sprengerus, *in princip. mallei malefic.* Spineus *quaeſt. de ſtrigibus cap.* 15. *& Apolog.* 1. *capit.* 11. & integras ponit Pet. Binsfeldius *lib. de confeſſ. malefic. edit. vltima.* Sic etiam ſentiunt cuncta tribunalia Eccleſiaſtica Italię, Hiſpanię, Germaniæ, Galliæ: ſic ſemper Apoſtolici Inquiſitores in praxi obſeruarunt: ergo hic eſt ſenſus, hoc iudiciū Eccleſiæ; à quo diſſentire non eſt cordis ſincerè Catholici, ſed hæreſim ſapit. Mihi quidem, qui Eccleſiam non audiunt aliquid definiētem, pro Ethnicis ſunt & profanis. 4. tales ſi à malitia, certè nequeunt excuſari à ſtupore ac ſtolida temeritate ac præſumptione. Non à ſtupore & ſtoliditate; quia negant poſſe fieri, quæ recta philoſophia & Theologia fieri poſſe conuincit (*vt oſtenſum lib.* 2. *&* 3.) vt quia negant facta, quę vbique, & omnes ferè ſe fieri vidiſſe, & eſſe expertos, homines fide digniſſimi conteſtantur: quod ſapientum iudicio deſipere ac inſanire eſt: quia nihil velle credere, niſi quod proprijs oculis adſpexeris, ſignū eſt ſtoliditatis, vel proteruæ obſtinationis, quæ, qualis ipſa eſt, ceteros putat, mendaces, fungos, & leues in credendo. Leuis eſt corde qui citò credit, ſed cordis nullius & frontis ferreæ qui communi virorum proborum & ſapientum aſſertioni non credit. Nec à præſumptione queunt excuſari; quia ipſi ius vſurpant definiendi an aliquid ſit hæreticum, necne; quod non ad Iuriſtas, ſed ad Thologos; non ad Parlamenta aut ſubſellia laicorum, ſed ad Epiſcoporum conuentus & Synodos pertinet: immò præferunt ſuam ſententiam ſententiæ Inquiſitorum fidei, & Pontificū Romanorum. Nam cum iſti cenſeant nō eſſe illuſoria quæ ſtriges confitentur: noſtri aduerſarij Vvierani contendūt, deceptiones eſſe & pro illuſionibus habenda. Planè vltra crepidam ſutores: & perinde faciunt, ac ſi lictores & alij iudicum exſecutores, iudici dicerent eum male iudicaſſe, & ſe ſententiæ opponerent. Nam in cauſa hæreſeos Iudices laici reuera tantum ſunt executores ſententiæ per Eccleſiaſticos iudices latæ. Quando enim Eccleſia definiuit, verbi gratia, qui negat transſubſtātiationem panis in veram carnem & ſanguinem IESV CHRISTI in Euchariſtia, hæreticus eſt, & pœnis hæreticorum plectendus. Tum iudex ſæcularis tantùm cognoſcit de facto, an Petrus hoc neget. Si Petrus dicat ſe negare, partes iudicis ſæcularis non ſunt aliæ, quam exſequi in hoc homine, quod Eccleſiæ decreto ſtatutum: & tenetur credere, talem verè hæreticum eſſe. Sic quando Eccleſia definit ſtriges noſtras vt verè criminoſas puniendas; non licet laico magiſtratui hanc ſententiam eludere, dicendo hanc quæ fatetur deluſam; ſed ritè confitentem debet condemnare. Nec etiam effugiunt notam temeritatis, tum ijſdem ex cauſis; tum quia; cùm nudi iuriſtæ, vel medici ſint, tamen audent ſibi arrogare declarationem determinationis conciliorū circa fidem; quæ auctoritas non competit niſi prælatis Eccleſiarum, idque de conſilio Theologorum; quib. Prælatis ſolis conceſſa facultas canones fidei condendi. Aduerſarij verò contendunt d. canonem Epiſcopi pertinere ad ſtriges noſtras, & ideo illo Canone decidi has deludi: Pontifices autem, quos nominaui, declarant illas non deludi, nam iubent Inquiſitoribus, vt in ſtriges, tanquam verorum criminum reas rigorem legum contra hæreticos latarum exerceant; nec tamen Canonem Epiſcopi antiquant, nec vllus eum ex Decreto tollendum iudicat:

iudicat: ergo ſatis declarant ſe cenſuiſſe, nihil hunc canonem ad ſtriges pertinere, alioquin eum abrogaſſent Eodem modo eum intelligunt Inquiſitores fidei, qui ſemper ex doctiſſimorum Theologorum & Canoniſtarum numero deliguntur. Nonne temerarium eſt contra hos omnes ſuo iudicio, in re tam graui, & adeò periculoſa ſibi & reip. niti?

Vltimam denique concluſionis noſtræ partem; *videlicet ſententiam aduerſariorum nec ueritati, nec rectæ rationi eſſe conſentaneam*; probo, quia veritati conſentaneum eſſe nequit, quod iudicio Eccleſiæ, & Pontificum declarationi repugnat, vt facit ſentẽtia aduerſariorum. Nam Eccleſia eſt columna veritatis, & Pontifex Romanus eſt lingua ſeu os Eccleſiæ, cui eſt promiſſũ à veritate, *Non deficiet fides tua.* Quod verò veritati conſentaneum non eſt, id rectę rationi nequit eſſe conſentaneũ. Præterea ex ipſis ſectæ illarum Dianiarum circumſtantijs; non prorſus excæcatis; ſtatim apparet, quàm diuerſa fuerit illarum ſecta, à noſtrarum ſtrigum ſecta. 1. illæ credebant plures eſſe DEOS, Dianam, Herodiadem &c. noſtræ ſtriges non neſciunt ſe Diabolum venerari, & ei debitũ vni DEO ſe honorẽ deferre. 2. illæ profitebantur quædam prorſus impoſſibilia, vt equitare cum Herodiade, quę nequit ex inferno egredi; & cum Diana Dea, quę nulla eſt: noſtræ nihil fermè confitentur, niſi quod, citra miraculum, ſit poſſibile. Si dicas, Seuer. Sulpitius *lib. 1. de vita D. Martini* ſcribit ei vmbram tetram Latronis, quæ ex inferno prodierat apparuiſſe: ſic ergo poſſet Herodias inde prodire. Reſp. non rectè id inferri. Nã quoad Latronis animã potuit id Deus permittere ad falſi cultus deſtructionem: ſi verò inde Herodias prodijſſet (quã illæ miſellæ credebant eſſe veram Herodiadem) id foret ad falſi cultus cõfirmationem, quod Deus nũquã permitteret. 3. illæ credebant quòd cum Diana proficiſcerentur: noſtræ quod cũ ſuo magiſtello ſeu martinetto dęmone: in quo illæ fallebantur, noſtræ non falluntur. 4. illæ omnes putabant aliquid veri Numinis & diuinitatis ineſſe creaturæ (nam in hac re diſertè canonis deciſio fundatur, dũ ait; *quia huiuſmodi mulieres aliquid Numinis & diuinitatis, extra vnum Deum arbitrantur*) noſtræ ſtriges vix vllæ hac ignoratione vel errore ducuntur. 5. noſtræ expreſsè renunciant Deo, & profeſſioni fidei, quam in baptiſmo ediderunt, offerunt dæmoni aſſeruatã euchariſtiã: cõculcant cruces, & alia multa faciũt ſacrilegia; quorum nihil illis alijs mulierculis impingitur. 6. miſceri ſe carnaliter cum dæmonibus fatẽtur; quod non aliæ. 7. noſtræ conficiunt & vtuntur maleficia; pecudes, hominesquè, præſertim infantulos necant; & fruges procellis perdunt. quorum nihil de alijs illis legitur. 8. noſtræ conſpirant cum Satana in humani generis perniciem; qua de re nihil eſt in d. cap. Epiſcopi. 9. noſtræ baculo, vel olla, vel quo alio vtenſili inter tibias ſumpto, per aerem vehuntur, & interdum pedibus iter conficiunt in itu ad conuentum, & reditu domum; ſecus ac illæ quæ tantum ſuper beſtias ſe dicebant omnes equitare. has & ſimiles alias differentias facilè quilibet colliget, ex confeſſione illarum, in d. c. epiſcopi; & noſtrarum ſtrigum in actis iudiciarijs, vnde appareat ſine iuſta ratione aduerſarios ad noſtras d. c. porrigere. 10. argumentatur Bernar. Comenſ. *in Lucerna inquiſitorum in c. 4.* tẽpore cõcil. Ancyrani ſecta ſtrigum videtur nondum nata fuiſſe; ac fortaſſis nec Gratiani tempore, qui anno demũ 1150. vel circiter (*Sic gloſ. c. cum poſt appellationem* §. *forma uero. 2. q. 6.*) decretum compilauit. Nam prædicta ſecta ſtrigum videtur pullulare cæpiſſe, paulo plus quàm à centum quinquaginta annis; vt ex Iaquerio & antiquis Inquiſitorũ proceſſibus apparet: idem aſſerit eo loco Franc. Pegna *in addition.* Sanè vetuſtiorem Iaquerio, de ſtrigibus in terminis ac clarè loquẽtem, haut ſcio an alium inuenias: ille autem nondũ centum quinquaginta annis deuixit. Quo igitur pacto *c. Epiſcopi.* de tam diuerſis, tam diu poſt ſecuturis hæreticis egiſſet?

ſet?nam eaſdem non eſſe illas mulierculas cum noſtris; ſed in multis multum diſcrepantes, iam oſtenſum.

Vnde etiam fit manifeſtum, veritati ac rationi conſentaneam eſſe ſententiam contrariam eorum. qui *d.c.epiſcopi*, volunt non pertinere ad eas de quib. nunc agimus ſtriges: quę eſt planè cõmunis Catholicorum ſentẽtia, in primis eorum quos citaui Pontificũ Romanorum, *Innocentij, Hadriani, Iulij & Clementis*; & Epiſcoporum vel Cardinalium, *Turrecremata in d.c.Epiſcopi Alph. Toſtati, in Matth.c.4.q.47.Simanca Epiſcop. Zamorenſis Cathol.inſtitution.tit.27.* & fidei Catholicę inquiſitorũ *Iaquerij flag. Faſcin Sprengeri Mallei malefic.p.2. Nideri in Præceptorio præcep.1.cap.11.q.4. Bernard. Comenſ.in Lucern.Inquiſitor.&* magiſtrorum ſacri Palatij *Silueſtri Pneratis, de ſtrigimag.lib.1.c.14.& lib.2.c.1.& 4.& Spinei, de ſtrigib.c.1.cum ſeqq.* & aliorũ grauiſſimorum tam Iuriſconſ. quã Theologorum, ſi non omnium, certè tot ac tantorum, vt eorũ comparatione aduerſarij meritò nulli cenſeantur, nonnullos nominabo, *ſic Ioann. Graſſus conſ. de ſtrigibus Auguſtin.Botta de Sauiliano, de eadem re alio conſ.Bernard.Baſinus relect. de artib. Magic. propoſition. 9.Paulus Girland. de ſortileg.q.7.& poſt accuratam diſputationem Arnold. Albertin. de agnoſcendis aſſertionib.hæret q.24. à nu.13. maximè nu. 24. qui multa argumenta in contrarium adducit, quibus egregie ipſemet reſpondet. Franciſ. Fegna commentar.68.in directorium Eimerici, & idem in Annotat. ad Ambroſium de Vignate tracta. de hæreſi. q.12. ubi etiam accuratè oſtendit, Ambroſium illum à nobis non diſſentire, & ſi diſſentiret eius opinioni nõ ſtãdum: Marquardus de Suſanis tract. de iudæis & alijs infidelibus cap.13.nu.28.Io.Maior. in 2.c.14.q.3. Barthol.Sibyllanus.3.Decad. Mirabilium, c.7.q.4.Franc.Victoria relect de Magia q.7. Alfonſus à Caſtro lib. 1. de iuſta hæret:punit.c.16.Sixtus Senenſ.lib.1.bibliothe.Sanctæ, annotat.73. Pet.Binsfeldius Suffragan.Treuirenſ.de confeſſio.maleficar.in ſolutione argum.ad primum mihi fol.347.Michaelius iu Pneumalog.& Franc.Picus lib.3. dialo. ſtrix, & omnes quos citaui ſuperius hac ſect.16.lit.VV.*

Reſtat reſpondeamus obiectionibus aduerſariorum ſupra allatis.

Ad primum dico quædam eſſe ſimilia mulierculis illis cum noſtris ſtrigibus; ſed in præcipuis, maximè quæ ſunt fundamenta & baſes *dicti c epiſcopi* diſcrepare. immò nec in his, quæ ponit argumẽtum conueniunt. nam noſtræ non tantum noctu, vt illæ; ſed etiã interdiu vadunt ad curſum, nec vnquã cum Diana vel Herodiade ſe putant, nec ſuper veras beſtias vehi, nec ſemper equitant, nec Dianæ, vel Herodiadi obtemperant: nec ignorant præſidem conuentus eſſe Satanã *ui.ſup. uerſ. vltimam denique*. Ideò hic non procedit argum.à ſimili, nec extenſio Canonis, cuius verba non conueniunt noſtris ſtrigibus, nec diſpoſitio, quia noſtræ non credunt totum quod illæ aſſerebant: quod totum complexum in canone illo damnatur; nõ verò credulitas, quod à dęmone in alium locum corporaliter queant trãsferri, quę nihil habet commune cum opinione infideliũ, vt dicti auctores optimè oſtendunt, maximè Albertin. *d.loco num.25.* & ex hac extenſione magnum contra philoſophiam ſacram prophanamq; abſurdum ſequeretur, vt doctũ abundè. Nauarri auctoritati iam reſpondi, eum aliter intelligendum, *vide lib.2. q.16. lit.A.*

In 2. obiectione ſupponitur minor falſa: nam falſum eſſe oſtendi noſtras ſtriges credere ſimilia his, quæ in d.c. Epiſcopi damnantur.

Ad 3. quoq; reſp. vel nullas, vel vix vllas Lamias hoc credere. Solẽt enim in cõfeſſionibus ſuis dicere, ſe alijs uideri tales; ipſę autem ſciunt ſe trãsformatas non eſſe. Quod ſi rudiores aliquæ id, vt Lycanthropi quidam faciũt putent: fateor tales à dæmone, quo ad hoc punctum, deluſas eſſe: tamen ſi hoc pertinaciter teneant, dico ex hoc c. Epiſcopi, illas vt hęreticas debere damnari: vt recte cenſent Ambroſius de Vinante, Albertinus, Pegna & alij.

Ad 4. Reſp. primò, incertum eſſe, de qua ſecta mulierum Burchardus loquatur. Nam Burchardianæ eodem modo, quo illæ Gratiani, deludebantur,

tur, nempe circa præſentiā Herodiadis aut Dianæ: noſtræ verò circa ſui dęmonis, tam vectoris, quam incubi, & Præſidis in conuentu, non decipiũtur: ſciunt .n. ipſummet eſſe. Pleræque ẽt norunt diſcernere, quando id vigilantibus verè, & quando ſomniantibus per imaginationem contingat. Deniq; notant loca, perſonas, & reliquas omnes circumſtantias, & de his in confeſſionibus ſuis tam noxij, quam innoxij, in teſtimonijs conueniunt: quod deluſionem oẽm excludere ſatis vbertim oſtenſum. Noſtræ quoque quoad transformationem, non credunt ſe cũ hominibus veris rem habere, ſed cum dæmonibus in corpore formato vel aſſumpto. Item ſciunt diſtinguere inter veros homines qui choræis interſunt, & inter dæmones illis permixtos. Iõ poſſumus negare Burchardum de ſtrigibus noſtris loqui; quarum ſecta diu poſt adhuc ignota manſit. Secũdo dubium eſt quo pacto Burchard. accipiat illud; *neceſſariò*. Nã ſi de neceſſitate abſoluta, vt velint nolint cogantur eò in beſtijs aduolare; perſpicuum eſt eũ de noſtris non agere; quæ, ſi nolint, eò non deuehuntur, ſed domi manẽt, ſed poſtea pœnam aliquã abſentiæ luunt. Si verò intelligit neceſſitatem conditionatam, v. g. debent ire, ſi nolint affligi: malè id adſcribit infidelitati; nã res ita ſe habet de facto. Si capit de neceſſitate morali, v. g. quòd putent ſe peccare nõ eundo, & ideo ire debere: hoc nihil attinet ad noſtras, quæ ſciũt ſe peccare eundo, non verò remanendo. Et ſanè toto illo capite nihil proponit Burchardus has ſentire, qđ rectè fidei repugnet, iuxta iam à nobis demonſtrata. Nec mirũ hac in re illũ erraſſe; qui in eodem capite halucinatur circa tempeſtates ciendas, & maleficium amoris odijque, vt oſtenſum *lib. 2. & 3.*

Ad 5. arg. ex reſp. ad 4. patet ſolutio.

Habent aduerſarij plenam (ni fallor) *d. c. Epiſcopi* explicationem quam velim eos perpendere, ſine proteruia aut peruicacia; quæ faciunt, vt videntes nihil videant.

SECTIO XVII.

De libris Magicis.

NEc poſſunt ad hæredes tranſmitti, nec legi, nec retineri; ſed ſunt igni tradendi; *a* Vt iure antiquo cautum, & in primitiua Eccleſia obſeruari ſolitum; *b* & hoc renouatum edicto Pij IIII. & Clementis VIII. Pontif. in regg. quas præfixerunt Indici *lib. prohib. Reg. 9.* INTELLIGE præterquã ab illis; quibus prohibitorum librorũ generalis lectio, in bonum publicum, Põtificis Max. auctoritate fuerit conceſſa. *c* Solis Pontificibus reſeruatum eſt, hanc licentiam largiri, *d* & quib. ipſi hoc permiſerunt; vt nominatim omnibus Inquiſitoribus fidei, & eorũ commiſſarijs, pro tempore exiſtentibus: Epiſcopis verò, eo ſolo quod Epiſcopi ſunt, hæc licentia legendi libros prohibitos non cõpetit, vt docet Penna, *e* & hoc fuit à Pio V. quibuſdam Epiſcopis diſertè reſponſum. Sunt autẽ tales libri, non auctoritate propria comburendi, ſed potius deferendi ad inquiſitores. Qui eos retinent, niſi deferre parati ſint, non ſunt abſoluendi: & hæc abſolutio reſeruata eſt habentibus poteſtatem abſoluendi à caſibus bullæ cęnæ Domini; & ab aliis impẽſa abſolutio, nulla eſt & inualida. ſunt etiam tales retinentes vehementer de eadem hęreſi ſuſpecti; *f* ſi libri ſint ab alijs compoſiti. Nam ſi ab ipſiſmet compoſiti forent, plenè conuincerentur, & dãnari poſſent vt hæretici magi; *g* ſi tamen faterentur à ſe compoſitos, vel à ſe ſcriptos, vel ab alio ſe dictante ſcriptos, nec quicquam cauſari poſſent quod eos ab hęreſis crimine tueretur. *uide de hac re benè loquentem Siman. in prax. à nu. 3 tit. 39.*

Idem quod inquiſitorib. fidei, quo ad librorum horum vſum puto eſſe publicis Librorum Cenſoribus Eccleſiaſticis: non verò DD. quia Doctores ſunt, nec Parochis quia Parochi. quod diligẽter notandum, et ſi in multis locis periculosè Parochi & DD. hoc ius ſibi vſurpent.

a *l.* ... *D. fa* ... *ciſ. l.* ... *mat.* ... *epiſc.* ... b *A* ... 19. *v* ... *ſeqq.* ... *Aug.* ... *tur i* ... *LXI.* ... *Dam* ... *Barl* ... *Ioſa* ... c *Ey* ... *c. 43.* ... *& Pe* ... *in com* ... *lit. C* ... d *Iu* ... *in bu* ... *medi* ... *cordi* ... e *A* ... *rect. 1* ... *p. 2.* ... *Comi* ... *fol. 9* ... f *H* ... *nia f* ... *cet p* ... *manc* ... *peg.* ... *chinu* ... *na d.* ... g *Au* ... *And.* ... *c. filij* ... *ret. in* ... *man.* ... 323. ... *de hæ* ... *me. 1* ...

SECTIO XVIII.

De Euchariſtia morituris præbenda.

CONſuetudo multis locis eſt malefícis ad mortem damnatis denegare viaticum corporis Dominici; quæ conſuetudo tolerari poteſt, propter Sacramenti reuerentiam, illis locis; vbi poſt ſententiam ſtatim reus morti traditur. Locis alijs, vbi pridie ſententia fertur, & poſtridie reus interficitur, etiam conſuetudinẽ hanc admittit Nauarrus. *a* Sed oĩno puтarim, tunc reis præbẽdam cõionem, niſi quid aliud obſtet: nempe dummodò Catholici ſint, & verè pœniteant. probatur hæc ſententia iure Pontificio, *b* & ciuili, *c* & DD. auctoritate, *d* probatur & ratione. qa conſulendum eius animæ, cuius corpus traditur ad mortem: neque hoc eſt dare Sanctum canibus. pœnitens enim iam Deo amicus eſt, & non canis. Nec dedignatur Chriſtus eum inuiſere, pro quo mori dignatus fuit in cruce.

Item ad hoc requiritur, vt reus ſit ieiunus. non enim idem obtinet in ægro morituro, & ſano morituro, vt optimè docet Nauarrus: *e* & vt tantum temporis inter ſupplicium & cõmunionem intercedat, vt ſpecies ſacramentales ſint veriſimiliter cõſumptæ, ad quod non dubito cum Nauarro, *f* quatuor horas ſufficere. confeſſio Sacramentalis nunquam reo, ne immediatè quidem ante mortem, deneganda: *g* contra vnctio extrema reis nunquam concedenda. *h* Sem per autem cauendum, ne poſt Euchariſtiam, vel cõfeſſionem quilibet reũ inuiſat, & inebrietur, vel alia fiat piam mortem & ſeriam pœnitentiam impedientia; qua in re hic in Belgio, & Germania superiore multum & frequenter peccatur.

b.5.con 16.

c. queſi- 13.q.2. per eod. her. in 6 tu ppriо V. ſuper edito. Sãctione min. Ca- V.a.79 gloſſ. & D. in Cle .1. de pœ . Turre- na. in d. ueſitum. frer. de eſt. Eccl. er laic. Clar. d, 19.nu.3. Binsfeld. ib.2. du- 5 multos egantẽ. l.cõſ.16. Manual. 5.n.23. Nau.nu. Clar. d. 3.

SECTIO XIX.

An corpus ſepeliendum?

SEquenda in hoc regionis conſuetudo, quoad illos, qui à Carnifice iuxta tenorem ſententiæ ſunt interfecti. *i* Quoad alios, qui ſententiæ executionem morte præuenerunt, notandum primò huius (vt & hæreſis) excepti criminis naturam eſſe, vt morte non finiatur, ſed contra mortuũ procedi in eo poſſit; *k* & in locis vbi bona confiſcantur, poteſt etiã poſt mortem agi ad bonorum confiſcationem; ſed vbi talis conſuetudo non eſt, ſaltẽ ad memoriæ damnationem; *l* & corpus ſepultum cõdemnatum poſſet exhumari, & oſſa comburi. Qui durante reatu ſibi mortem conſciuerunt; ij non ſunt ſepeliendi Eccleſiaſtica ſepultura, *m* ſed cadauer deberet à iudicibus in furcam agi. Si obijcias cõtrariam ſententiam communiorem, quoad vltimum membrum, nempe non poſſe iudices in corpus in carcere mortui ſæuire, illud ſuſpendendo, vel cremando. quia crimina & eorũ pœna morte extinguuntur. *n* *Reſpondeo* hanc rationem locum nõ habere, quando moriendo nouum crimen cõmittitur, & ipſa mors crimen eſt: crimine enim nec crimen, nec criminis pœna poteſt extingui. Hæc me cauſa impellit, vt à communi ſententia recedam. Deinde plerique cenſuerũt & optimè, in atrocioribus criminib⁹, rectiùs eſſe adhuc cadauera puniri, cũ grauiſſimo cum ſcelere, ſe debitæ pœnæ reus conatus fuit ſubtrahere; & cõſuetudo ferè generalis comprobauit hanc praxim cadauera talium puniẽdi, ad aliorum neceſſarium exemplũ. *o* Eos autem conſanguineos, & amicos, qui reis in carcere venenum, vel cultros ſuppeditant; vt violentas ſibi manus inferant ad ignominiam euitandam, in quos meritò DD. inuehuntur, *p* nõ dubito teneri lege Cornelia de Sicarijs.

i Gome. ti. 3. c. 14. nu. 8. Clar. §. vlt. q. 100. num. 1.
k Gome. d. tom. 3. c. 1. nu. 80.
l Gomeſ. ſupra & Clarus q. 51. n. 14. Siman. in prax. tit. 62. & titu. 56.
m c. placuit 23. q. 5. & ibi gloſſ. & DD.
n vide Clarum. d. § fi. q. 51. n. 15 & Gomez. ſupra n. 71. & Menoch. de arbi. iud. caſ. 285.
o latè hac oſtendunt poſt Igneũ, Frã Marcũ & alios, ipſi Gom & Clarus. locis dictis, Couarr. lib. 2. reſol. c. 1. Siman. d tit. 62.
p Marſ. ſingula. 150. Menochi. d. caſ. 285.

Si verò non vi ſibi illata, ſed ægritudine, vel debilitate, aut incommoditatibus carceris morerentur ante ſententiam; in his ego prorſus ſequerer communem illam ſententiam; adeo vt ſi in talem, non legitime cõfeſſum aut conuictum, iudex ſæuiens, eum non patiatur Eccleſiaſticæ tradi ſepulturæ, peccet Mortaliter, & actione iniuriarũ cõueniri à proprinquis defuncti poſſit. *a* Poterit tamen iudex ſine re corpus ſepeliri cum proteſtatione, & litẽ cæptam contra mortuum proſequi, citatis ad defenſionem ijs, quorum intereſt; vt in hæreſis crimine ſeruatur. *b* Sed quot annorũ ſpacio currit ius contra mortuum agendi? putarim in hoc crimine quoad bonorum confiſcationem non poſſe agi, poſt annũ quadrageſimum; ad memoriam tamen damnandam, adhuc agi poſſe, *c* iuxta ius Canonicum; ſed ciuile videtur quinquennij tantum ſpacium exigere; *d* cui in foro ciuili ſtandum.

a d. c. placuit & c. ex parte de ſepult. Alberic. Ang. & alij in l. 1. §. quoties. D. de iniur. neque hac in re praxim cõtrariam proferunt DD. ſupracitati: ſed omnes volunt vnanimiter quoad hos iura ſeruari.

b Aeg. Bellam. decíſ. & 67. & ſeqq. Aer. ti. rub. de hær. Si[illegible] d. tit.

c Bru[illegible] de hær. lib. 5. c. 1 Si[illegible] man. pr[illegible] nu. 7. vlt. d[illegible] ſcrip.

d *l. 2. C. de apoſta. & ita gloſ. in l. Manichæos. in verb. ſubire. C. de hær. & eſt commun. teſte Gomeſ. ſupra n. 81. quem ſequitur Clarus d. num. 14.*

APPENDIX AD LIB. V.

HIS addã, quæ ad me V. CL. Petr⁹ Oranus ſcripſit quinto Kal. Decemb. 1599. & adiungam ex rebus alibi iudicatis nonnulla, quæ ſolius Pariſienſis Curiæ iudicatis non immeritò præferantur: quamquam nec Duareno (cuius in ſcholis, quàm in ſubſellijs, maior laus) ſatis credam hoc Parlamenti illius cõſtans eſſe indicium, ſed fors illum arreſta aliqua decepere; quæ alijs, ipſi nõ notis, fundamentis innitebantur. Orani verba ſunt:

In Magicarũ Diſquiſitionum Tomo primo, aduerſus Alciatum noſtrum, ſtrenuè decertaſti, depulſioneque plena atque ſolida, errorẽ notaſti, & confutaſti. demiror doctiſſimum Alciatum nõ tantum in Parergis, verum etiam iu Recitationibus ad Decretales Pontificum in eo errore perſtitiſſe, ſic autem ſcribit. *a*

a in c. perniciosa. nu. 66. de offic. & poteſt. ordinarij.

In contingentia facti vidi quamplurimũ dubitari, Inquiſitor pronunciauerat contra quandam mulierem ac tradiderat Iudici ſaculari; hic ad partis inſtantiam vidit proceſſum, in quo continebatur, quod hæc mulier confecerat pocula quædam amatoria; & ſolũ contra eam erant indicia quarundam maleficarum; quæ dicebant quod in quodam luſu nocturno cũ dæmonibus viderant ipſam mulierem ludentem, ac ducentem choreas; ipſa verò negauerat omnia, & fatebatur ſe eſſe catholicam: fuit dictum quod Iudex ſæcularis non deberet exequi Inquiſitoris ſententiam ex defectu iuriſdictionis, quod in illo proceſſu Inquiſitor non poterat cognoſcere. nã quoad pocula amatoria; clarum, illud delictum non eſſe hæreticum, nec eius cognitionem ad Inquiſitorem ſpectare. b *neque enim eſt credẽdũ quod ẽt ipſa vere fuiſſet in luſu. nã quãuis credatur ſocijs criminis in tali delicto; attamen illud non eſt trahendum ad ea, quæ vere non videntur, ſed per illuſionem dæmonũ,* c *præſertim cũ iſtæ participes criminis eſſent mulieres, quæ regulariter nõ admittuntur in cauſa ſanguinis;* d hæc Alciat⁹.

b *Pa[illegible] in c. 1. [illegible] tileg. [illegible] accuſa[illegible] hære.*

c *c. e[illegible] pi 26.*

MI DELRIE, ex vno errore, in alium labitur Alciatus, ſiquidẽ Pontifex Maxi. *e* in accuſatione etiã mulieres audiri reſcripſit, nõ quaſlibet; ſed conſcias, & participes eius criminis, ac facinoris; & audiri non tãquã accuſatrices, ſed tanquam teſtes; certum enim eſt conſcias haberi pro teſtibus, audiri, & examinari tanquam teſtes: quin etiam generali conſuetudine comparatum, vſurpatum atque receptum, vt eiuſdem criminis, & facinoris ſocijs credatur, ſi ſanguine ſuo, id eſt morte, accuſationem ſuam ſignauerint, & roborauerint.

Et quod traditur *f* Reum criminis non interrogari de cõſcientia aliorum; quod qui ſibi non pepercit, multo minus alteri parciturus ſit: *g* id intelligendum eſt de cofeſſis, non cõuictis; hos enim aduerſus conſcios, ſo-

d cap[illegible] teſt.

e in a[illegible]

f in l. [illegible] ti. §. quæſti[illegible] & in l[illegible] C. de a[illegible] & in [illegible] 15. q.

g l. [illegible] fin au[illegible] de bon. [illegible] rum q[illegible] te ſent[illegible] &c. E[illegible] nus de[illegible] 292.

cios, & participes criminis interrogari manifeſto iure probatur: *a* immo & confeſſum interrogari in criminis læſæ Maieſtatis *b* in aperto eſt: tale autem crimen eſt ſortilegij, & magię. Iudices rerum capitalium apud Stabulēſes, ſortilegas conuictas, nec cōfeſſas, proſcribendas, non damnandas capitis vel ad rogum contendebant; ac ne quidem, ſi in flagranti crimine comprehenſæ eſſent; ſicq; apud eos more maiorum vſurpatum: verum auctorāte Principe iactatam conſuetudinem, & abuſum abrogauimus. hoc enim nec ius admittit, altero contentum; vt vel cōfiteatur vel cōuincatur Reus. *c*

Scio aſperrimum *crimen paricidium* (quod Seneca, *d* & Quintilianus *e* *nefas vltimum* vocant; eoq; ſenſu in Regem adtentatū, *vltimum facinus*, Quintus Curtius appellat) *f* non vindicatum acerbiſſimo illo ſupplicio, more maiorum ēt in cōuictum & manifeſti paricidij Reum; niſi ſi vltrò confiteretur, nec confeſſionē fuiſſe extortā tormentis; *g* tñ nihilominus conuictus, capitali pęna vti homicida coercebatur, ea fuit lenitas Auguſti, nolens paricidij pęna plecti niſi confeſſos, nec Auguſtus ſua interrogatione, CERTE PATREM TVVM NON OCCIDISTI? viā ſalutis, & libertatis Reo aperuit, vt voluit Caſaubonus; *h* ſed benigna interrogatione abnutiuū reſponſum elicere voluit; ne conuictus, non tñ confeſſus, pœnā paricidij ſuſtineret. tam horrendum facinus paricidij vix credidere patratū veteres; niſi ſi paricida ſe ſuo indicio, & iudicio conuinceret.

Quod verò Alciatus ſcribit, aduerſus diuinationes, & incantationes, Inquiſitores incongruos, & incompetētes eſſe iudices, qđ diuinationes, ſortilegia, ac alia id genus, ſpecies ſint falſæ Religionis, nulla tñ dogmata fidei Catholicæ contraria contineant; hoc ſimpliciter verum non eſt, ſi enim Diuinator, ſortilegus, inuocauerit, & adorauerit dæmones, ſpem in eos ac fiduciam poſuerit; ſacrificia ac preces eis obtulerit (quod vtiq; faciunt ſortilegi, & venenarij) rectè pro ſua iuriſdictione inquiſitor inqrit, & ita poſt Oldradum, *i* & Iaſonem k reſolūit Conradus Brunus.

Demiror Gallos doctiſſimos errationem Alciati inſecutos. Franciſcus Duarenus, *l* ſic de ſortilegis ſcribit: *de aniculis horum temporum quæ uolitare per aera, & nocturno tempore ſaltare, & choreas agere dicuntur, quæritur? Et ſolent plerique Quæſtores in eas acerbiùs animaduertere, q̄ ius & ratio poſtulet, cum Synodus Ancyrana definiuerit quædam eſſe quæ à cacodæmone multarum mulierum mentibus irrogantur; itaque Curia Pariſienſis (ſi nihil aliud admiſerint) eas abſoluere ac dimittere merito conſueuit*, hæc ille.

In eandē ſententiā ita quoq; Petr⁹ Erodius; m *nuper extitere apud Valēſes, & Cenomanos uicinos noſtrorum Andium; qui ex hoc maleficio damnati ſunt, & quos in tormētis audio confeſſos; ſe ſacris (quæ ſabbata nuncupant) rituatim initiari, tū Chriſtianiſmum abiurare & profiteri paganiſmū, deinde à tergo notari ſignis, poſtremò donarē pulueribus & medicamentis, quibus & brutis & hominibus officiant; itaque alios tale quid conficere, nonnullos urinam ſiſtere, quoſdam arceri à concubitu, an id effici poſſit, ut perſuadere uolunt hominibus intactis, uidebimus prout res incidet, durat in hodiernum diem hæc, ſeu magorum, ſeu ſortilegorum pernicioſa factio, niſi quod ea non amplius philoſophorum aut honeſtorum uirorum ſit, ſed ruſticorum & idiotarum; quæ res (inquit) uanitati vanitatem adiecit.*

Idē alio loci *n* à ſanguine ſortilegorū, ex Ammiano Marcellino abſtinendū contendit, quod multa in hoc genere vana ſint, multa non nociua, multa inſaniæ coniuncta, multa miſerāda; & ſi hæc deliria humana aliquā pęnam merentur, mitiorē vult adhibendā, vt.n. furioſus ſatis ipſo furore punitur, ita ſortilegus vana indagine.

In eundē errorem delatus Michael Montanus libro tertio *periculorum*, ſeu *tentamentorum*, (Lipſius noſter *guſtus*, Auctor verò operis, *Eſſais* vocat) *capite vndecimo*, tit. *des Boiteux*. Curaſſem ab Amanuenſi meo deſcribi, niſi Lipſius in libraria ſua haberet; à quo, ſi voles, legendum accipies.

Contra Matthæus Cognetus, Sena-

Marginal notes (left, partly cut off): a l. d. [...]ianus §. lecuſto [...]orum. b [...] .de cō [...] [...]ui ſen[...] [...]m. de [...] 1. de [...]ent. c. [...]cla. [...] .8. hi- [...]eton. [...]a Au[...] [...].33. [...] no. ad [...]nium [...]3.

i *cōſ.* 208.

k *in l. huiuſmodi. de legat.* 1.

l *in tit. ad legē Corne. de Sicarijs.*

m *lib.* 5. *rerum Iudicatarum. titu. de malef. c.* 11. *editio.* 2.

n *lib.* 8. *rerū iudicatarū, tit. de malef. c.* 14. *editione poſtrema.*

Nihil neceſſe. nā nō probat quicquā ſed Hippiā tantū agit, et, cuius cauſam rei ignorat, contendit eam nō fuiſſe.

a *en ſes diſcours politicques, ca. 42.*

b *in cõmentarijs ad poſtrẽ. Epiſt. D. Pauli ad Timotheum cap. 3.*

c *conſ. 98.*

tor Regius, *a* ſortilegos tanquam homicidis nequiores, naturæ humanæ inimicos omnimodo puniendos cõtẽdit. & dirius, ſeueriuſq; in eos à Magiſtratu animaduertendũ: quod & ipſum firmat doctiſſim⁹ Theolog⁹ Claudius Eſpenceius; *b magiam proſcribere* (inquit) *ſceptri magis eſt, quã ſtili*, & eo loci multa de magis, prçſtigijs & incãtationibus.

Quin etiam Franciſcus Hotomannus in ſortilegos animaduertendum conſultus reſpondit. *c* Et ſi forte nõ ſit plene probatũ delictũ ſortilegi, tñ ſufficere publicã vocem, & famam in loco, vt poſſit quæſtionibus ſubijci, quod omnium impietatũ atq; ſcelerũ à Satana repertũ ſcel⁹ & maxime abominandũ ſit, propter expreſſam abiurationem & renunciationẽ Chriſtianæ Religionis: deinde propter fidem & hominiũ quod diabolo præſtatur: & propter exitiũ quod iſta maledicta diaboli mancipia mortalibus inferũt; cuius rei cauſa, leges ciuiles humani generis inimicos, & hoſtes communis ſalutis appellant. *d*

d *in l. etſi, & in l. vlt. C. de malef.*

e *conſil. 99 num. 2.*

f *d. cõſ. 99.*

g *in l. nullus & in l. eorum C. de malef.*

Idẽ Hotomãnus, *e* in morbis curandis magã qua de conſulebatur non modo circulo, verum etiam certa hac verborum formula vſam fuiſſe refert, *d' ainſi que Dieu a va, & charite a foy, & le pain n'a faim, & l'eau n'a ſoif, & le feu n'a froid, fau, fau, en oiſiy, parte d'icy dedãs*, quod magicum carmẽ (exorciſmi formulam impie Hotomannus vocat) *f* Conſtitutionibus Imperatorum damnatum legimus. *g* eos enim qui ſuſurris, & carminibus iſtis vtuntur, quanquam pernegent, teſtibus tamen grauatos eculeo dedendos, vnguliſq; ſulcantibus eorum latera tondenda, pœnas proprio dignas facinore.

Quod vero Alciatus, Erodius, & alij; ſortilegos ad ſabbata proficiſci, ferri per caminũ, nigrum hominẽ vel hircum adorare, tripudiare vnà, atq; vnguẽta puluereſue dari quibus aut transferãtur, aut ſolo etiam flatu alios tabe conficiant; deridicula & inſomnia eſſe putant, & ad ſui dicti cõfirmationem, aduocant Decretum Patrum in Concilio Ancyrano; ſolidè abs te confutatũ eſt, vt & hoc ipſum præſtitit Sebaſtianus Michaelis Theologiæ Doctor: *h* neq; adhibẽdam magẽ fidem Ioanni Baptiſtæ Neapolitano, *i* quã Apuleio Africano, vtrũq; enim fieri poſſe reipſa, & opinione, ideoq; a particulari ad vniuerſale nullã eſſe conſequentiam.

h *in Pneumalog. in libe... cõcluſ.*

i *li. de magia c. 2.*

Ioãnes de Vaux Stabulenſis monachus, inter alia recitabat indicendæ congregationis (ita enim vocabat) ſtatos condictos dies; vbi nocte intempeſta ad deſtinata loca ſodalitas comparebat; quæ dæmoni in forma hirci adparẽti adorationes genibus ſubmiſſis faciebat; ijſq; in locis exſtrui menſas epulis & cibis bonis, beneq; ſapidis (neque.n. inanes menſas fuiſſe) & primę meſę honoratiores cum vxoribus (quos *les braues hommes* adpellari referebat) accubuiſſe; primæ menſæ maiora ſubſellia, Belzebub, Aſtarot (hæc eſt Venus, & Ioannis ipſius ſuccuba) & Leuiatan occupaſſe; ſecũdis & tertijs menſis interfuiſſe ẽt plures dæmones ſine nomine; bibi ad ſanitatẽ Belzebub, epulis exẽpta fame, menſiſque remotis, in promiſcuos cõcubitus & amplex⁹ rui; in receſſu accipi à dæmone pulueres ſpargẽdos in aera, ad fruges, vineas & ſegetes inficiendas, & ſparſis pulueribus, ventorũ turbines & tempeſtates ſpurciſſimas excitatas.

Non ignoro Senecam, K hæc nõ probare, ſic enim ille, *Apud nos in duodecim tabulis cauetur, ne quis alienos fructus excantaſſit: rudis adhuc antiquitas credebat fructus poſſe excantari, adtrahi imbres, & repelli cantibus; quorum nihil poſſe fieri tã palã eſt, vt huius rei cauſa nullius philoſophi Schola intranda ſit*: ſed hoc Senecæ dictum, vt erroneum conuiciſti.

k *li. naturali... c. 7.*

Florimundus de Remundis, *l* refert apud Burdigalẽſes capitulum generale per ſortilegos indici ſolere diebus Mercurij & Veneris menſis cuiuſlibet, ita enim confeſſos ſortilegij criminis Reos.

l *en ſ. Antechriſt c. ... num.*

Sebaſtianus Michaelis in *Pneumalogia*, ſeu, *en ſon diſcours, des Eſprits, ſcholio ſeptimo*, ſcribit; *les ſorcieres eſtre, trãſportez d'vn lieu en l'aultre par Sathan pour le iour & heures le Lendy enuiron la minuict;*

auquel

auquel ſeulemẽt ils ſont tranſportez comme treſtous ont conuenu en cela & confeſſe. Peut eſtre, (hanc rationem ille ſubijcit) *pour ce que le diable veut auoir les premieres, & eſtre recognu au premier rang de la ſemaine. Car les Turcs celebrent le vendredy, le Iuifs le Samedy, les Chriſtiens le dimanche; & quãd a luy ils' eſt mis deuant tous pour auoir la premiere celebration.*

Quod de Paſete, natura molli, ſed magia omnes ſuperante ex Sudæ hiſtoricis refers, idipſum inter adagia ſua Eraſmus retulit, ad quem, cum quid emeret, & rei pretium venditori numeraſſet, nummus perpetuo redibat. idem carmine magico, conuiuiũ repentè partibus omnibus inſtructũ ac ſumptuoſum exhibebat, quod ſtatim ſi libuiſſet euaneſcebat: potuit conuiuium fuiſſe verum non ſimulatum, faſcinatum & imaginarium; cuius rei fidem faciunt conuiuia quibus adſiduè Ioannes de Vaux interfuit; cuius confeſſio ab alijs quoque magicis & ſortilegis probata.

Tempore Reuerendiſſ. *Georgij Auſtriaci Epiſ. Leodicenſ.* (bonæ memoriȩ) magiſter Hugo Burlettus chirurgus inſignis, & a medicis laudatus, multum ſimilia factitabat; vinaque extra ria Roma, ex Hiſpania, & alijs ex locis reipſa in menſa omnibus demirantibus repræſentatis poculis exhibebat: viuunt adhuc horum actuum teſtes compertæ fidei, at ille poſtea ad meliorem mentem reuerſus, maleficijs abſtinuit, & ex impio factus pius; quique diebus ſingulis ſacris operabatur. Reuerendiſſ. Cardinalis à Groeſbeeck, eum in familiam ſuam recepit. obiit autem valde piè, & Catholicè, ab annis octo, & quod excurrit.

Veriſſimum eſt, quod in ſecunda parte operis tui ſcribis; Conſtantium Imperatorem ad Baſſum Præfectum vrbi reſcribentem, *a* non vſum verbo, *Coegiſſe:* quod vero ais vſum verbo *deflexiſſe;* ipſe apud te diſpice, anne *defixiſſe* legendum ſit. ita enim Theodoſianus Codex habet. *defigere* ſortilegorum verbum eſt; apud Ciceronem, *b* *QVAECVNQVE Augur, iniuſta, nefaſta, vitióſa, dira, defixerit,* (ſic in melioribus Codicibus & ita quoque Lambinus) *irrita infectaque ſunto.* Plinius, *c* *defigi diris deprecationibus, nemo non* (inquit) *metuit.* Ouidius (abs te etiã laudatus) *Deuouet abſentes ſimulacraque cerea figit,* & alibi; *Sagaque Phœnicia defixit nomina cera.* Quod ipſum nõ ignorauit Accurſius noſter in exemplo abs ſe poſito *infigendo cera imaginem*, *d* & in gloſſis Philoxeni *defixiones Necromantia* leguntur.

a in l. eorũ, de ma-ic.

b li. 2. de ...ib.

c *lib. 28. Hiſtoriarũ, cap. 4.*

d *in l. 6. in verbo nõ dubitauit C. de malef.*

Vnde apud Paulum *e* I. C. minus rectè legitur *Interficerent* aut *deficerent*, legendum enim vt ex Codice Veſontino Cuiacius noſter reſtituit *defigerent*: qui autem defixiones faciebant *curioſi* vocabantur, vnde apud Horatium, *curioſus* pro malefico ſeu mago accipitur. qua de re videri poterit Cuiacius. *f*

e *lib. 5. ſententiarũ ad l. Corneliã de ſicar. §. 9*

f *lib. 20. obſeruat. c. 22. & li. 27 c. 17.*

Quod tu de puella Ioanna Lotaringia, idem plane cenſeo, eius geſta, & ſtratagemata, non ſub Carolo *ſexto* (vti ſcribis) ſed ſub Carolo *ſeptimo* contigerunt (cuius rei teſtes aduoco Paulum Aemilium, Mõſtreletum, Micquellum, Girardum, & alios) Virago illa obſcuri generis in Barrenſi Ducatu Iacobo Dareo patre, ac Iſabella matre nata, Diuino afflata numine rem inclinatam fortiter reſtituit; Anglos vbique perfidos, FRANCIA eiecit; Carolum Septimum Remos vngendum ſacrandumque perduxit; illique, vt ratum firmumque Imperium more maiorũ eſſet, effecit; Aurelianẽſem vrbẽ graui obſidione liberauit: vidi eius ſtatuam æneã Aureliæ in põte ad Ligerim ſeruatæ a viragine, & virgine vrbis monimẽtum. cæterum dum in Compendij obſidione ex vrbe erupit ab hoſtibus comprehenſa; & Rothomagum producta ad palum damnata, viua exuſta eſt; non abſq; ȩterno Anglici nominis probro qui ſe magicis illius artibus Francia profugere falsò querebantur.

Admirandum ſane eſt quod de illa adfirmatur, *g* pirũ arborem, ſub qua illa ſedebat dũ patris gregẽ minabat, oueſque ruri paſcebat, cùm vt Regem Carolum VII. adiret, primo cæleſti voce

g *per Micquellum, qui Aurelianæ vrbis, ab Anglis obſidionẽ, & Ioannæ res geſtas ſcripſit.*

voce monita eſt, neque cariem, neque vetuſtatem ſentire, neque fulmine tangi, neque pluuia, grandineue, aut niue intingi.

Inquiſitor, in Prouincia Stabulenſi apud acta probatum reperi malum, ſub qua maleficæ duxerant choreas, & ſaltatorium orbem verſauerant, in quaque earum Aulœdus Tybicenue conſederat, fælicem ac frugiferam, factam infælicem ac infrugiferam, *arborem vidi*.

Redeo ad Ioannam, quam ab Anglis flammis feralibus quaſi maleficā ambuſtam refers; an eo ſenſu exaudis hæc verba Conſtantini ad populū *a* FERALIS PESTIS ABSVMAT?

a *in l.mul. C.de malef.*

Iacobus Reuardus, *b* exiſtimat per illa verba nihil aliud voluiſſe Cōſtantinum, quam maleficos eſſe, ſed quia de Dijs manibus, quibus feralia ſacrabantur accitis arte magica locutus ſit; ideoque *ferali peſte* potius quàm *igne* huiuſmodi homines abſumendos reſcripſerit. *quanquam* (inquit) *non ignorem peſtem feralem de ſupremo ſupplicio accipi poſſe, & veteres pro morte ac interitu peſtem poſuiſſe, vnde apud Feſtum; peſtiferum fulgur, quo mors exiliumue ſignificatur*.

b *lib.5. variorum c.3.*

Dionyſius Gothofredus, *c* ignis quoque ſupplicium intelligit, quod magi Dijs manibus conſecrarentur: vt quemadmodum in feralibus pecudes abſumebantur, & ipſa cadauera, ita manibus conſecrarentur quos in carminibus ſuis inuocaſſent.

c *in notis add. l. multi.*

Ego vero, per hæc verba. *peſtis feralis abſumat*, intelligo maleficos & præſtigiatores beſtijs obijciendos: quod ipſum Græcus interpres notauit, *d* probarunt quoque antiqui noſtri iuris Interpretes, & maxime Odofredus; *e magos* (ait) *feralis peſtis abſumat, quia ſunt obijciendi feris beſtijs lacerādi*. ſic quoq; notauit Cuiacius: *f feralis* (inquit) *peſtis abſumat, id eſt: beſtijs obijciatur; &, vt ego interpretor, feralis paſtus abſumat*.

d *lib. 60. baſili* kōti. *39.*
e *in dict. l. multi.*
f *in notis add. l. multi.*

Matthæus Coignetus g vtitur hac interpretatione, *q̃ la peſte cruelle les puiſ eſteindre, & conſumer, & pour telles ſorcelleries Iehu fit māger au chiēs la Royne Ieſabel*,

g *d.c.42.*

Neronis tempore de Chriſtianis tā quam ſortilegis, ſupplicium ſumptū legimus, & hi aut feris, aut canibus obijciebantur, aut crucibus figebantur, aut flammabantur, ad palum deſtinatis vnco (ne motatione capitis picem cadentem declinarent) gutturi ſuffixo, è lamina ardente pix aut vnguentum in caput liquifiebat; ita, vt riui pinguedinis humanę per arenam amphiteatri ſulcum facerent, eoque pertinet locus ille Iuuenalis Satyra prima.

Pone Trigillinum, tæda lucebis in illa;
Qua ſtantes ardent, qui fixo gutture fumāt,
Et latus mediam ſulcus deducit arenam,

(Ita legendū contendit Schaliger) *h* non vero,

Et latum media ſulcum deducit arena:

Hactenus Oranus.

h *lib.5 … emēdat … tēporū … Roma … Nerone, … cenſa.*

In his quod de Ioannæ ęuo me monet amicus, veriſſimum, & memoriæ lapſum agnoſco lubens. De duobus alijs nō video cauſam cur ſententiam mutem.

Nam illud de Conſtantini reſcripto, *i deflectendi* voce vſum, nō *cogendi*; verū eſt. nec facile hic admiſerim correctionem illam *defigendi*: tum quia libri omnes Codicis Inſtinianæi quos vidi, continent *pudicos ad libidinem deflexiſſe animos*: tum quia C. Theodoſian[9] a Ioanne Tilio K primū editus hanc lectionem confirmat: tum quia Conſtantinus Harmenopulus, *l* in huius legis breuiario legit, *qui magicis artibus pudicos animos ad libidinem deflectunt, publicatione & exilio puniuntur*. tum quia *defixio magica* deuotionis & exſecrationis quoddam genus fuit, & non animæ permouendæ, vel peruertendæ, ſed ſanitati corporis perdendæ inſtituta. nec ſatis Latinè dicas *animum defigi*; ſed deflecti, *in libidinem*.

i *l. eorū … C.de m…*
k *l.9.ti. … l.3.*
l *lib. 6. … pit. tit.* τρέφοντ…

De *Ferali* flamma, cum ſcriberem; nulla mihi cogitatio fuit legis illius Conſtantini, cuius initium, *multi.* m Sed *ferales flammas*, funeſtas atque lethales nuncupabam, vt Minucius *feralia ligna*; Symmachus *feralia commenta*; Saluianus *peccatū feraliſſimum*; noſter ille decus orcheſtræ *ignem feralem, ratem feralem, locum feralem, ſaxum ferale*,

m *l.mu… 6. C.de … lef.*

tur-

Aduerſ. Herc. Fu t. v. 45.

turbam feralem; alij alia, quos olim laudaui; *a* quæ vox à, *Fera*; ſiue mortem ſiue Parcam ita vocarunt. De Conſtantini tamen verbis, nondum mihi liquet, quid ille per *peſtem feralem* potiſſimum ſupplicij vltimi indixerit. illud quidem quod adiungitur fauet explicationi Græcorum; *quoniam natura peregrini ſunt*, quaſi dicat; quoniam alieni ab humanitate, ideo belluis cedãt. Sed ego *ferale* pro *ferino*, nondũ reperi apud claſſicos ſcriptores. repugnat etiã ſyllabæ modulus, in hoc citatus, in illo productior ac ſtatari⁹. Ergo cẽſeo potius, Conſtantinum eo loco dũtaxat definiuiſſe, vt vltimo ſupplicio de medio tollantur, quàm pœnæ genus exprimere voluiſſe. Nec arbitror ſemper eadem morte damnatos. Facit Vlpianus *b* vt credam, lib. 7. de officio Proconſulis, ſub titulo de Mathematicis & vaticinatoribus dũ ait: *varie puniti ſunt ij, qui id exercuerunt, pro menſura ſcilicet & conſultationis.* vt vides lacuna ſubeſt, expleo; *& modo cõſultat*: quamquam Vlpianus de certo tãtum matheſis huius vetitæ genere id dicat, conſtat tamẽ nõ idem ſemper ſupplicium in alijs quoque generibus obtinuiſſe; vt nec in Chriſtianos, qui non infrequentius a tyrannis exuſti, quin & frequentius, qũã feris obiecti. docent Tigillini tædæ, & Tertullianici *Semaxij*. Cuperem doceri, Conſtantini tẽpore maleficos ferino paſtu abſumptos, nam de concrematione facile docuero. Lege Gregoriani codicis libr. 7. tit. de malef. & Manichæis; inuenies a Diocletiano & Maximiano eos addici, vt loquuntur *flammeis ignibus exurendos*. Lege C. Theodoſiani legem primam, quæ Iuſtinianæi tertia eſt: reperies haruſpices *concremandos* ab ipſo Conſtãtino ad Maximum reſcribi. Quid ergo vetat quominus *feralem peſtem*, ita ſumamus? Nam Accurſij, Odofredi, & Græcorum in iudicio Latinitatis non opinor ſontica planè auctoritas: nec in Cuiacij verba iurarim libens, aut cuiuſpiã alterius. hic quidem Ræuardo & Gotofredo accedo procliuiùs, vt & Pet. Fabro, qui idem aſſerit *Semeſtri. lib. 2. c. 7.* Nam & apud Iul. Paullum *lib. 5. ſent cap. 23.* quamuis magicæ artis conſcij iubeantur ſummo ſupplicio affici (hoc eſt beſtijs obijci, vel in crucem agi) ipſi tamen Magi viui iubentur concremari. Sed res non tanti, vt plura putẽ verba commutanda.

Addã ex Gallicanarũ curiarũ actis nõnulla, q̃ nec in Francia quidẽ, Parlamenti Pariſienſis illud iudicium receptum paſſim, aut omni tempore, ſatis oſtendant. deſcribam verba Gallica, ne quis meo quid affinxiſſe, vel perperam tranſtuliſſe ſuſpicetur.

Ex actis iudiciarijs Epiſcopi Belluacenſis, contra Iohannam Daream vulgo vocatã Iehenne la pucelle (*hæc acta exſtant in Monaſterio S. Victoris Canonicorum Regularium Pariſijs*) *quæ fuſe referunt, Bernard. du Girard in Annalib. Frãciæ ſub Carolo VII. & Fran. Belleforeſtus in eiuſdem Caroli VII. vita à fol. 345.*

CVm prope Compendium potita eſſet hoſtiũ, Pariſiẽſis Vniuerſitas litteris publicis eã apud Hẽricum Angliæ regẽ accuſauit ſortilegij, & maleficij: cauſæ prætenſæ fuere ſequentes, q̃ etſi falſo p̃texebantur, oſtendunt tñ ſenſum Eccleſiaſticæ Curiæ, & almæ Academiæ illius temporis: Promotor itaq; fiſcalis, quidam Guilh. *c* de Eſtiuel, aut, vt in Actis *d* & in ſentẽtia Delegati *e* Apoſtolici vocatur, Ioannes de Eſtiuet; vbi in art. 4. dicitur arbor quædam fuiſſe apud Dompreũ, vbi ſolitę conuenire maleficæ & miſceri dæmonibus; *que pres de Dõpreinya vn grand & vieux arbre, qu'on nomme l'Arbrecharnime Fee de Bourlemont*, & *que apres de ceſt arbre y a vne fontaine laquelle on dict que frequẽtẽt les malins eſprits auecq leſquels ſe menslent de nuict les ſorciers danſans & gambadans autour deſd. cts arbre & fontaine*. Artic. 5. *que le ſuſdicts arbre & fontaine, ſunt furnommez des Fees. Auſſi luy demandoyent, ſi elle auoit cognoiſſance de ceux ou celles, qui certeins iours de la ſepmaine vont au Sabbat auec les Fees. Reſpondit, auoir ouy dire, qu'on y alloyt le iendi.* Ar-

An. 143•

c *ſic vocatur in Bulla Caliſti III. apud Belleforeſt. fol. 386. pag. 2.*
d *ibid. fol. 346.*
e *fol. 393.*

 tic. 6.

tic. 6. quelle alloyt au dict arbre les heurcs qu'on celebroit le diuin ſeruice, affin que eſtant lors ſeulle elle peut à ſon aiſe danſer & caroler autour des lieux ſuſdicts, ou elle fayſoit plusieurs bouquets & chapeaux des fleurs & herbes plus ſoeſues, quelle trouucit es enuirons, & en courronnoit ledict arbre en chantant certains vers & diſant quelques mots de ſortilege : & y retournãt lendemain, quoy que le ſoir elle y euſt mis leſdict chapelets & guirlandes, ſi eſt ce qu'elle ny trouuoyt choſe quelconque. Artic. 7. *Qu'elle ſoulloyt porter en ſon ſein de la mandragore, eſperãt par ce moyen en auoir bonne fortune, tant en richeſſes, qu'en autres choſes temporelles: comme ſi la mãdragore auoit en ſoy telle efficace.* Artic. 19. *auoir pris conſeil des malins eſprits, & que par enchantemens, & moyens non permis, & illicites, elle auoit deſcouuerte cerceine eſpee, qui eſtoit en l'egliſe de S. Catharine du Fierbois.* Artic. 20. *Auoir eu des anneaux charmez, & qu'elle dit quelques paroles ſortilegues ſur ſon en ſeigne, & ſur les guidons que portoient les ſiens, diſant que cela ſeruoit pour leur donner bonne fortune en guerre, vſant de grandes coniurations, afin que par ce ſort elle bien heuraſt leurs entrepriſes: tenant pour tout certain, que tãt qu'ils porteroient ces drapeaux ainſi coniurez, ils ne pouroient recepuoir aucune deffaicte par leurs aduerſaires. Et qu'elle ſe plaignit publiquement à Compiegne lors qu'elle fuſt priſe, de ce que les ſiens auoyent oublie d'aporter ſes enſeignes, & que pource elle eſtoyt tombee en ce malheur. Pource que ceulx qui s'aidãt d'artz defenduz, & ſoubs bon pretexte pretendent authoriſer leur peruerſite, ont de couſtume de conſecrer les inſtruments deſquels ils s'aydent.* Artic. 36. *Que par quelque ſort & inuocation elle auoit faict paroiſtre quelque malings eſprits au Roy & Ducq de Bourbon pour les ſeduire.* Propter hæc Vniuerſitas Pariſienſis, & Iudices illi priores, iudicarunt Ioannam ſortiariam fuiſſe, & maleficam, apertè docentes ſe arbitrari, huiuſmodi crimina, non illuſione aliqua, ſed verè à criminoſis huiuſcemodi committi ſolita.

Idem cẽſuit Eps Ebroicẽſis in cauſa Guilhelmi Edelini, vt ſuperius docui. *a* Idẽ Inquiſitio Auinionẽſis in cauſa plurimorũ, quorũ dãnationis formulã ſuo loco exhibui paulò añ. *b*

a *lib. 5. ſec.* 12.

b *ſect. vlt.*

Idẽ eſt iudicium Parlamenti Burdegalenſ. & fuit Conſilij Atrebaten. quo tẽpore adhuc Arteſij ad Pariſienſem curiã appellabant; vtriuſque rei probationi clariſſimæ ſunt quæ ſubiũgam, Remundi, & Mõſtreleti verbis.

Extractum ex libro Viri Clariſs. Florimundi de Remundis Conſiliarij Regij in Senatu Burdegalenſi, cuius libri hæc eſt Epitheſis & inſcriptio, *l'Antichriſt. cap. 7. num. 5.*

Tous ceux qui ont laiſſe quoiques marcques du temps que l'Antichriſt doit ariuer, eſcriuent que la ſorcelerie ſera lors eſpãdue par tout; euſt elle iamais de vogue qu'en ce malheureux ſiecle icy? les ſelletres de noſtre Parlamẽt en ſont toutes noircies. Il n'en y à pas aſſez pour les ouir. Noz conciergeries en regorgent, & ne ſe paſſe iuor que noz iugemens n'en ſoient enſanglantez, & que nous ne reuenions triſtes en noz maiſons, eſpouuentez des choſes hideuſes, & effroy qu'elles confeſſent. Et le diable eſt ſi bon maiſtre, que nous ne pouuons enuoyer ſi grand nombre au feu que de leur cendres il n'en renaiſſe de nouuean d'autres. Ie me contenteray de ceſte Hiſtoire prodigieuſe, aduenue l'annee 1594. *laquelle ſurmonte toutes celles que Bodin a remarquees dans ſa* Demonomanie; *voila pourquoy i'en ay voulu faire le recit particulier.*

Vne Ieune femme, nommee Ieanne Boſdeau, appellante du Iuge ordinaire de la Chaſtellenie de Saltignac en Lymoſin, qui l'auoit condamnee a la mort, eſtant ouye en la chambre criminelle, ſans peine ne tourment, confeſſa (comme elle auoit faict pardeuant le Iuge:) Qu'en ſon ieune ange vn Italien l'auoit desbauchee & amenee la veille de S. Iean ſur la minuict dans vn champ. ouil fit auec vne verge de hous vn grand cerne, a *marmotant quelques paroles, qu'il liſoit dans vn liure noir. Surquoy ſuruint, vn bouc grand & cornu, tout noir, accompagne de deuz femmes, & tout auſſy toſt vt homme habillé en preſtre. Le bouc s'eſtant enquis de l'Italien qui eſtoit ceſte fille, & luy ayant reſpondu, qu'il l'auoit amenee pour eſtre des ſiennes, il luy fit faire de la croix* de la main gau-

che,

che, puis commanda a tous de le venir ſaluer. Ce qu'ilz firent luy baiſant le derrier.

Ce bouc auoit entre les deux cornes vne chandelle noire allumee, a laquelle les aultres alloient allummer les leurs. Et lors qu'ilz l'adoroient on iettoit dans vn baſſin de l'argent. Ceſte femme s'eſtant depuis retrouuee au meſme lieu, le bouc luy demanda vn bouquet de ſes cheueux, leſquels l'Italien coupa, & les luy bailla. Le bouc l'ayant retiree à part, la coucha dans le bois, & la cognut charnellement, à quoy elle prenoit vn extreme deplaiſir, ſouffroit beaucoup de douleurs, ſentant la ſemence auſſi froide que glace.

Tous les mercredis & vendredis *de chaſque mois, le chapitre general ſe tenoit au Puy de Dome, ou elle s'eſtoit trouuee vne infinitè de fois, auec plus de ſoixante autres perſonnes, tous leſquels portoient, vne* chandelle noire, *qu'ils allumoient à celle que le bouc auoit entre ſes cornes, à laquelle il auoit donne le feu, le tirant au deſſoubs de ſa queue. Apres cela tous ſe mettoient en dance en rond, le dos tournel' vn a l'autre. En ceſte aſſemblee on diſoit la meſſe a leur mode, tournant le dos a l'autel. Celluy qui ſayſoit l'office, (qu'elle nomma) eſtoit reueſtu d'vne chappe noire ſans croix, eſleuant vne tranche ou rond de raue tainte en noir, au lieu de l'hoſtie, criant tout lors de l'eleuation,* Maiſtre, ayde nous. *On mettoit de l'eau dans le calice au lieu de vin, & pour faire* l'eau beniſte, *le bouc piſſoit dans vn trou a terre, & celluy qui faiſoit l'office en arrouſoit les aſſiſtant auec* vn aſperges *noir.*

En ceſte aſſemblee on diſtribuoit les meſtiers de ſorcellerie, & chaſcun rendoit compte de ce quil auoit faict, les eſtats eſtoient pour empoiſonner, enſorceler, lier, guerir maladies auec charmes, faire perdre les fruicts de la terre, & telles autres meſchancetez, ceſte miſerable confeſſa tout cela, auec vne merueilleuſe franchiſe & naifueté: car pour vne femme ruſtiq. elle auoit bon eſprit, perſiſtans touſiours meſmes dans le feu, auquel par arreſt elle fuſt condemnee. Beza *n'eſtoit pas bien informe', lors qu'en ſa chaire il taxa naguerres noſtre Parlement d'Incredulite, & de peu de foy, par ce, diſoit il (& cecy tien ie d'vn Gentilhomme d'honneur, qui l'ouyt) que nous n'oſions, condamner les ſorcieres a la mort, nos Regiſtres teſmoignent le contraire.*

Aliud ex lib. 1. Hiſtoriarum D. Enguerran de Monſtrelet.

*E*N *ceſte annee* (1459.) *en la Ville d'Arras, ou Pays d'Artois, aduint vn terrible cas & pitoyable, que lon nommoit* Vaudoiſie, *ne ſcay pourquoy: mais lon diſoit que ce eſtoient aucunes gens, hommes & femmes, qui de nuict ſe tranſportoient par vertu du diable des places, ou ilz eſtoient & ſoubdainement ſe trouuoient en aucuns lieux des gens, & bois, ou es deſers, la ou ils ſe trouoient en treſgrand nombre hommes & femmes: & trouuoient illec vn diable en forma d'homme, duquel ils ne veoient iamais le viſage, & ce diable lour liſoit, ou diſoit ſes commandemens, & ordonnances, & comment & par quelle maniere ils le deuoient adorer, & ſeruir, puis faiſoit par chacun deux, baiſer ſon derriere, & puiſil bailloit à chacun vn peu d'argent, & finablement leur adminiſtroit vins, & viandes en grand largeſſe, dont ils ſe repaiſoient: & puis tout à coup chacun prenoit ſa chacune: & en ce point s'eſtaindroit la lumiere & cognoiſſoient l'vn l'autre charnellement: & ce fait, tout ſoubdainement ſe retrouuoit chacun en ſa place, dont ils eſtoient partis premierement.*

Pour ceſte folie furent prins & empriſonnez plusieurs notables gens de la ditte Ville d'Arras, & aultres moindres gens, femmes folieuſes & autres: & furent tellement gehinez, & ſi terriblement tormentez, que les vns confeſſerent le cas leur eſtre tout ainſi aduenu, comme dit eſt: & oultre plus confeſſerent auoir veu & cogneu en leur aſſemblee pluſieurs gens notables, Prelats, Seigneurs, & autres Gouuerneurs de Bailliages, & de villes: voire telz ſelon commune renommée, que lex examinateurs, & les iuges leur nommoient, & mettoient en bouche: ſi que par force de peines, & de tormens ils les accuſoient, & diſoient que voirement ils les y auoient veuz. Et les aucuns ainſi nõmez, eſtoient tantoſt apres prins, & empriſonnez, & mis a torture, tant & ſi treſlonguement, & par tant de fois que cõfeſ-

ſer

ſer le leur conuenoit, & furent ceux cy qui eſtoient des moindres gens executez, & brulez inhumainement, aucuns autres plus riches et plus puiſſans, ſe rachepterent par force d'argent, pour euiter les peines, & les hontes que l'on leur fayſoit. Et de tels y euſt des plus grans, qui furent preſchez & ſeduits par les Examinateurs, qui leur donnoient à entendre & leur promettoient s'ilz confeſſoient le cas, qu'ils ne perderoient ne corps ne biens. Tels y euſt qui ſouffrirent en merueilleuſe patience, & conſtance les peines & les tormẽs, mais ne voulurent riens confeſſer à leur preiudice, trop bien donnerent argent largement aux Iuges, & a ceux, qui les pouuoient releuer de leur peines. autres y euſt qui ſe abſenterent & vuyderent du Pais & prouuerent leur innocence, ſi qu'ils demourerent paiſibles, Et ne faict icy a taire ce que pluſieurs gens de bien cogneurent aſſez, que ceſte maniere de accuſation fut vne choſe controuuee par aucunes mauuaiſes perſonnes, pour greuer & deſtruire, ou deshonorer par ardeur de cõuoitiſe aucũes notables perſonnes, que ceulx hayoient des vielle haine: & que malicieuſement ils firent meſchantes gens tout premierement, auſquels ils faiſoient par force de peine de tourmens, nommer aucunes notables gens, tels que l'on leur mettoit à bouche: leſquels ainſi accuſez eſtoient prins & tourmentez, comme dit eſt. qui fuſt pour veoir au iugement de touttes gens de bien vne choſe moult peruerſe & inhumaine au grand deshonneur de ceux qui en furent notez, & au treſgrand peril des ames de ceux, qui par telz moyens vouloient deshonnorer gens de bien: & a tant fin de ceſte matiere.

Ad hanc narrationem Monſtreleti reſpexit Franc. Balduinus Atrebas *Cõment. in tit. 18 lib. 4. Inſtit. Iuſtiniani, fol.* 774. his verbis; *ſed quo grauius & ab hominis ingenio magis alienum eſt hoc malum, eo maior adhibenda eſt cautio, ne quis eius prætextu ab aduerſarijs temerè obruatur. Facilè enim hic quiduis confingere poteſt ingenioſa ſimultas, vt & multitudinem credulã ſtatim commoueat, & attonitos iudices irritet aduerſus eum, quem cum dæmonibus rem habere mentietur. Ante annos ſexaginta ſenſit infelix noſtra patria, magno ſuo malo huiuſce generis calumnias. Magna erat Valdenſium mentio, quos aduerſarij iactabant neſcio quid commercij habere cum immundis ſpiritibus. Huius criminis prætextu optimi quique ſtatim opprimebantur. Sed tandem* Pariſienſis *Senatus cauſa cognita, vidit meras eſſe ſycophantias: infælices reos liberauit, improbos ſycophantas cum iniquis iudicibus damnauit. Exſtat adhuc eius hac de re memorabile arreſtum editum viceſimo die menſis Maij anno* 1491. Ita Franc. Balduinus, & fieri poteſt, vt in Atrebatẽſiũ iudicum proceſſu iudiciario odij, calumniæ, crudelitatis, aut præcipitationis indicia nonnulla repererint; propter quæ malè iudicatum, ritè verò prouocatum, ſententiã emendantes, Patres Pariſienſes pronunciarint. Et ideò nõ tam declararint Arreſto ſuo, hæc quæ magis attribuuntur, & propria confeſſione illorum confirmantur, etiam ceſſante omni Quæſtionũ timore, inania & deluſarum mẽtium eſſe (quæ declaratio temeritatis pleniſſima foret) quàm Iudices illos, à quibus appellatum, improbe & vi innocentiam oppreſſiſſe. De Vualdenſium quidem ſecta (quorum Albigenſes ex ſtirpe fruticarunt) graues ſcriptores teſtantur, non immunem à faſcinariorum hæreſi & crimine peſſimo illam fuiſſe, & nomen Gallicum faſcinarijs commune confirmat. Sed Balduinus ex Meiero ſumpſerat, qui ex Monſtreleto fermè verbotenus in hunc modum; *Anno* 1459. *Atrebati horrendum quid contigiſſe legimus. Complures fuiſſe inhumaniter igne crematos, qui de nocte occultas coitiones habuere cum diabolo: unde magnam accepere pecuniam. Viri primarij mulieresq́ complures indicijs crematorum deprehenſi pars capti & ſæuiſſimis tormentis admoti, alij vi pecuniæ redempti, nonnulli ſolum verterunt, quidam verò adeò in pœnis cõſtantes fuerunt, ut nihil confiterentur. Fuiſſe referuntur quidam ex iudicibus adeò deteſtabiles, vt quoſdam ſibi inimicos indicari curauerint, tanquam conſcios, reis in tormentis ad hoc coactis. Addunt in nocturnis illis conuentibus, ex omni ordine ſtatuque mortaliũ viros mulieresque interfuiſſe, eoſque ibi diabolum in * humanam effigiem transformatũ adoraſſe; cuius tamen nunquam videbant faciem. In illius verba mandataque iuraſſe. Conuiuio ab illo parato largiter epulatos, inde exſtincto omni lumine quemque cum ſibi*

** non per er hircina*

pro-

proximè oblata promiſcuè concubuiſſe, ſine ope diabolica in ſua vnde exierant loca reſtitutos. Hæc ille: arbitror in verbis vltimis negatiuam deeſſe, *non ſine ope dia bol*. Sanè ex Meiero patet, non opinionem conuelli de maleficiorum ſolitis ſceleribus, ſed iudicum iſtorum crudelitatem & iniuſtitiam auaritiamq; damnari: atque hoc arreſti Pariſienſis eſſe fundamentum. Quæſo nonne Pariſienſe Parlamentum iniuſtè iudicaſſet, niſi talium Iudicum vel Tyrannorum potiùs decreta reſcidiſſet? Nã de quæſtione noſtra, poſſintne perficiã Lamijs opera dæmonum ea, quæ ſolitæ ſunt fateri? id non à Iuriſcõſultis, ſed à Theologis; nõ à ſæcularibus ſubſellijs, ſed ab Eccleſiaſticis Tribunalibus fuit decidendũ. Habetis ea de re apud Ioan. Gerſonem Pariſ. Cãcellarium, almæ Theologicæ Pariſiorum facultatis articulos, eruditione, & veritate plenos, nobis fauentes. Accipite & aliud grauiſſimũ Curiæ ſpiritualis Treuerorum iudicium.

Denique quia mentio à me facta ſupra ſect. 4. indicio 2. Loſei Callidij, q. librum in Lamiarum Patrocinium cõ ſcriptum, mille machinis conat⁹ fuit in publicum protrudere; & metuunt nonnulli, ne tandem cacodæmon aliquis id perficiat; duxi pro antidoto PALINODIAM eius adſcribẽdam, cuius authenticum & originale (vt vocãt) exemplum eſt penes piũ, & honeſtiſſimum virum, I. V. Licent. Ioannem Baxium (cuius ſtudium atque zelus contra nefariam hanc hæreſim Deum aliquando remuneratorẽ experietur) ab eo acceptum tranſumptũ fidi Notarij manu eſt huiuſmodi.

Ego *Cornelius Loſeus Callidius* Goudæ oppido Hollandiæ natus, nunc ob tractatus aliquot, *de vera & falſa Magia*, ſine ſcitu & permiſſione ſuperiorum huius loci, temerè & præſumptuosè ſcriptos, à me communicatos, deinde ad imprimendum Coloniam miſſos; in *Imperiali Monaſterio S. Maximini propè Treuiros*, ex mandato Reuerendiſs. ac Illuſtriſs. Domini Nuncij Apoſtolici, Domini *Octauij Tricaricẽſis Epiſcopi*, arreſtatus, atque detentus: cùm certò ſim informatus in ſupradictis libris, necnon in Epiſtolis quibuſdam meis, eadem de re ad clerum & Senatum Treuirenſem, alióſque clam miſſis (ad impediendum executionẽ Iuſtitiæ; contra magos & veneficas) cõtineri multos articulos: qui non ſolũ erronei ſunt & ſcandaloſi, ſed etiam ſuſpecti de hæreſi, crimenq; læſæ Maieſtatis ſapiant; vtpote ſeditioſi & temerarij, contra communem Doctorũ Theologorum ſentẽtiam, deciſiones ac bullas ſummorum Pontificum, cõtra praxim & ſtatuta legeſq; magiſtratuum ac iudiciorum, tum huius Archidiœceſis Treuirenſis, tum aliarum Prouinciarum & Principatuum: idcirco eoſdem articulos, prout ordine hic ſubnectũtur, reuoco, damno, reijcio, & pro non dictis atque aſſertis à me haberi volo.

1. In primis reuoco, damno, reijcio ac improbo (quod ſæpè ſcriptis verbiſq; pertinaciter apud multos aſſerui, quodq; tanquam huius diſputationis meæ caput ac palmarium eſſe volui) nimirum phantaſticam eſſe, & tanquam ſuperſtitionem vanam pro figmentis habendam, quę de corporali magorum, & ſagarum euectione ſiue tranſlatione ſcribuntur: tum quod hæreticam prauitatem prorſus ſuboleat; tum quod ſeditionibus hæc opinio admixta, proindeque læſæ Maieſtatis crimen ſapiat.

2. Nam (quod ſecũdo loco reuoco) miſſis ad diuerſos clam litteris, cõtra magiſtratum pertinaciter abſque ſolidis rõnibus diuulgaui, curſum magicum falſum eſſe & imaginarium; aſſerẽdo inſuper torturę acerbitate miſeras cogi ea fateri, quæ nunquam fecerũt, dura laniena ſanguinẽ innoxiũ fundi, noua alchimia ex humano ſanguine aurum & argentum elici.

3. Ex quibus & id genus alijs, partim in vulgus per priuata colloquia, partim diuerſis ad vtrumq; magiſtratũ datis epiſtolis, ſuperiores ac Iudices apud ſubditos Tyrãnidis notaui.

4. Et conſequenter cùm Reuerẽdiſſimus & Illuſtriſſimus Archiepiſcopus & Princeps Elector Treuir. non

ſolùm magos & ſagas in ſua dioceſi ſupplicijs dignis affici ſinat; ſed etiã leges de ordine ſumptibuſque iudiciarijs maleficarum ediderit; inconſulta temeritate præfatum Electorem Treuirenſem Tyrannidis tacitè inſimulaui.

5. Reuoco præterea ac damno cõcluſiones haſce meas; non eſſe maleficos, qui Deo abrenuncient, dæmoni cultum exhibeant, tempeſtates inducant opera diaboli, & ſimilia opera perpetrant, ſed omnia eſſe ſomnia.

6. Ad hæc magiam non dici maleficium, nec magos maleficos, & locum *Exod. xxij.* (MALEFICOS NON PATIERIS VIVERE) intelligi de ijs, qui veneno naturali naturaliter applicato occidant.

7. Pactum nullum eſſe, nec exiſtere poſſe inter dæmonem & hominẽ.

8. Dæmones nõ aſſumere corpora.

9. Vitam *Hilarion. à D. Hieron.* ſcriptam non eſſe authenticam.

10. Nullum concubitum dæmonis cum homine.

11. Nec dæmones nec magos poſſe tempeſtates, pluuias, grandinem &c. ciere, & mera eſſe ſomnia, quæ de his dicuntur.

12. Spiritus & formam à materia ſeparatam poſſe videri ab homine.

13. Temerarium eſſe adfirmare, qđ quidquid dæmones poſſunt etiam magi poſſint eorum opera.

14. Sententiam illam, quod dæmõ ſuperior inferiorem poſſit expellere, eſſe erroneam, & inferre iniuriam CHRISTO. Luc. xI.

15. Pontifices in ſuis bullis non dicere, quod Magi & Malefici talia operа (vt ſupra dictum eſt) perpetrent.

16. Pontifices Romanos dediſſe facultatem inquirendi in maleficos; ne ſi contra feciſſent, fictè magiæ inſimularentur, quemadmodum anteceſſores eorum aliquot verè magiæ fuerũt inſimulati.

Has omnes & ſingulas aſſertiones cum plurimis calumnijs, mendacijs, & ſycophantijs, in magiſtratus tã ſæculares quã Eccleſiaſticos, petulãter, & inuerecundè, falſoq; profuſis; qb. ſcripta mea de magicis ſcatẽt: expreſſè, ſcienterq; condemno, reuoco, atq; reijcio: veniam de commiſſis à Deo & ſuperioribus obnixè petens, & ſanctè promittens, quod in poſterum nihil horum docebo, promulgabo, defendam, vel afferam, nec verbo, nec ſcriptis, per me vel alios, quocumq; locorum me venire contigerit. Si contra fecero, ſubijcio me, exinde prout ex nunc, omnibus pœnis iuris contra relapſos hæreticos, refractarios, ſeditioſos, reos læſæ Maieſtatis, iniurioſos, ſycophantas publicè conuictos, necnon & in periuros ſtatutas. Submitto me quoque correctioni arbitrariæ, tam Archiepiſcopi Treuirenſis, quàm aliorum quorumcunq; magiſtratuum, ſub quibus me degere cõtigerit, quique de meo relapſu & violata fide certiores facti fuerint, vt me pro meritis puniant in honore ac fama, bonis ac corpore.

In quorum omnium fidem hanc meã præfatorum articulorum reuocationem propria manu ſubſcripſi, in præſentia Notarij & teſtium.

Sic ſubſcriptum.

Cornelius Looſeus Callidius.

Et denuo ſubſcriptum.

Acta ſunt hæc *in Imperiali Monaſterij S. Maximini* extra prope Treuirim *in Stuba Abbatiali*, ibidem coram Reuerendiſſimo, Reuerendis, Venerabilibus & eximijs Dominis, Domino *Petro Binsfeldio* Epiſcopo Azotenſi, Reuerẽdiſs. Archiepiſcopi Treuir. Domini noſtri clementiſs. in ſpirituali- bus Vicario generali, & *Reinero* dicti Monaſterij Abbate, *Bartholomeo Bodegemio* Delpho I.V.L. Curiæ Eccleſiaſticæ Treuir. Officiali, *Georgio Helffenſterio* SS. Theolog. Doct. Eccleſiæ Collegiatæ S. Simeonis, in ciuitate Treuiren. Decano, & *Ioanne Golmanno* I. V. Doctore, dictæ Eccleſiæ Canonico, & curiæ Treuir. ſigillifero &c. *ſub anno Domini* 1592. *more Treuir. die Lunæ* 15. *menſis Martij* in præſentia mei Notarij

tarij infraſcripti, & honeſtorum *Nicolai Dolert, & Danielis Maier* Reuerendi Domini Abbatis reſpectiuè ſecretarij & ſcribæ, teſtium ad hoc ſpecialiter vocatorum & rogatorum.

Subſcriptum.

Adamus hæc Tectonius, Notarius.

Et inferius,

Collatum cum ſuo originali repertũ concordari per me infraſcriptum Secretarium oppidi Antuerpiẽſis.
G. Kieffel.

Habetis integram PALINODIAM: poſtea tamen iterum Bruxellæ vicepaſtorem agens in Eccleſia S. Mariæ de Capella, accuſatus fuit de relapſu, & poſt diuturnum carcerem dimiſſus, & (vt pertinacem dementiã intelligas) tertiam accuſationem, denuò ſuſpectus, morte præreptus, euaſit, ſed (quod dolendum) nõ paucos, homines tamen Phyſiologię & Theologiæ ſolidæ non ſatis gnaros, ſtolidi tatis huius reliquit ſectatores. Qui vtinam ſaperent, & quam temerariũ atque noxium ſit, Eccleſiæ iudiciò, vni⁹ Vuieri hęretici deliria pręferre, tandem ſeriò intelligerent.

MAGICARVM DISQVISITIONVM

QVI EST

DE OFFICIO CONFESSARII.

CAP.I. De officio confeſſa- A
rij;qua iudex eſt.

Sect.I. *Peccatorum catalogus quæ illi inueſtiganda.*

Quæ ex primo libro. Quæ ex 2. *li-* B
bro, Quæ ex 3. *Quæ ex* 4. *&* 5.

Sect.II. *De ſigillo confeſſionis in hac materia.*

Quid quoad delictum commiſſum? C
de promiſſo ſecreti ſigillo.

Quid quoad delicta committenda? refutati quidam Iuriſconſulti. & vtrũ quis poſſit vti ad prudentem gubernationem ſcientia in confeſſione accepta.

Quomodo ſe debeat gerere cum complice cuius per confeſſionem ſocij peccatum cognouit?

Quid reſpondendum iudicibus à confeſſario.

Quomodo iudex aliquid cognoſcat ſub ſigillo confeſſionis, & illud teneatur ſeruare.

Caſus quibus licet reuelare ſub ſigillo accepta.

De licentia reuelandi multa.

De eo qui etiam extra cõfeſſionem idẽ cognouit. De pœna reuelantis.

Sect.III. *De modo confeſſionis.*

Quæ obſeruanda in interrogato- D
rijs?

Quæ in animi præparatione neceſ- E
ſaria?

A quo ſententia intimanda?

Quãdo confeſſarius debeat adire reũ?

An confeſſarius præſens eſſe debeat ad bancum?

Vtrum poſſit confeſſarius petere, vt ſacculus puluereus collo rei appendatur, vt ſtranguletur prius &c.

Quomodo procuranda contritio?

Quæ ad eam ſolita occurrere impedimenta, quomodo remoueri queãt?

An ſignum impœnitentiæ certum ſit, non poſſe lacrymari? diſputatur de hoc ſigno, & Iudicum quorumdam opinio refellitur.

De obligatione reſtitutionis in hoc F
crimine.

De abſolutione, quædam particula- G
ria. Exemplum mirabile mulierculæ Aquitanæ, ex Florimundo Raemondo. Miſſæ Sacrificium dæmon quomodo æmuletur.

Quid reſeruatum in hoc crimine.

Vtrum mendicantibus religioſis li H
ceat abſoluere ab hoc crimine, quando Epiſcopi illud ſibi reſeruarunt? Reſpondetur argumentis Viualdi, & cuiuſdam recentioris.

CAP. II. De officio confeſſarij, qua medicus eſt.

Anacephaleoſis remediorum. A

Sect.I. *De remedijs ſuperſtitioſis.*

Q.I. De exemplis ſuperſtitioſarũ curationum, ſiue magicorum remediorum.

Chaldæorum Mnuſiris. Hebræorum Theophilim & alia huiuſmodi. Paracelſi remedia impia proponuntur. De imaginibus ſuperſtitioſis. de inciſione arboris. de collocatione in foco. de nominibus Epheſijs. de conuicijs & blaſphemijs. de exagonis Paracelſi.

racelſi. de quodam exemplo miro, quod refert Grillandus. de canum mactatione. Gallicantus, an & quo pacto maleficia poſſit diſſipare? De lotione matutina manuũ & faciei. de lotio humano, veterum ſententia. Exemplum Pharaonis Regis Aegyptij. aliud ex Martyrio S. Luciæ. aliud fragmentum S. Althelmi, de S. Chryſantho.

Qui νεφελοδιῶκται, & γυτευταί, B
φυλακτήριοι, *in Sinodo Trullana, quid* πούγγια.

De geſtatoribus galeæ ſeu amnij infantilis. Exemplum ſubulci ſortilegi cuius porcos diabolus cuſtodiebat. & de alio opilione Traiectenſi.

Plinij, Varronis, & Conſtantini vana remedia. de Marſilij Ficini quodam libro periculoſo. De Cicorij radice effodienda. de criminibus vel dente euulſo abijciendis. de ouis cõfringendis. de Sereni Abacadabra. de ſale profano. de loci mutatione. de nominis mutatione contra Laur. Ananiam.

De precariò vel furto ſublatis rebus ex malefici domo. de crepidis, lacinijs &c. de canibus, equis, ſtricti gladij vibratione.

Virgilij locus & exempla varia. De circuli circumductione.

Superſtitio opinari non futura re- C
media, ſi priùs confeſſarius vel medicus fuerit adhibitus.

An debeat malefica prius libertati reſtitui. De ſcopis in oſtio ponendis, de acubus aut crinibus in ollam cõijciendis.

De cogendis ſagis per minas, vim, & verbera. Quod ſoleant in alios ſortem transferre, probatur exemplis. Euripidis & Senecæ loca. Remediũ quoddam Salisberienſis. & alia Sacrilega, vt de plumbo, verbena, columbo.

Semper dæmon in his lucratur, & D
quomodo. Exemplis probatur tranſlatio mali in alios.

Interdum futilibus planè dæmonẽ cooperari probatur exemplo ſtudioſi et vetulæ. Examinata quædam dicta Cardinalis Cuſani.

Queſt. II. An liceat remedium petere à maleficis.

Quod non liceat iure ciuili malefi- E
cijs vti in bonum finem, contra multos. Leonis Imp. Conſtitutio, qua abrogata lex Conſtantini. eadem explicata. Eccleſiaſtica lege idem prohibitum eſſe. Locus ad Rom. 3. v. 8.

Non poſſe cogi maleficas vt benedi- F
cant. Et de hac benedictione inquiſitum. Articulus Pariſienſis. dictum impium Paracelſi. Remigij ſententia reiecta.

An liceat tollere maleficium per res ſuperſtitioſas? An liceat per vana remedia tollere? Diſcutitur exemplum Sum. Roſellæ.

Contra Aureolum nõ licere à ma- G
leficio parato petere vt maleficium tollat maleficio? Exemplum Nideri. Soluuntur argumenta Remigij. Explicantur l. nullus. C. de malefi. & locus Photij in Nomocamone. Poteſt maleficus induci vt per modum licitum tollat maleficium. Et induci poteſt tam precibus quam coactione, contra Remigium. & examinatur dictum Brianzoni, quod liceat hoc petere ab ipſo Diabolo. An liceat petere, vt tollat ab alio, quã ab auctore met maleficij; Quid quando dubito an ſit ſublaturus per maleficium?

Praxis qua in hac re vſus B. Theo- H
dorus. Quibus verberibus cogere liceat? Quando ſit neceſſaria cautela Caietani? Exemplum S. Godoleuæ, quæ vſa hac cautela.

Alia cautela noua petere quo vſurus ſit remedio? Praxis & vſus huius cautelæ.

Quæſt. III. An liceat maleficium deſtruere, vt, eo deſtructo, ſeu ſublato ſigno, Diabolus nocere deſinat?

De

De his ſignis,qualia eſſe ſoleant;exem
plum de ſera clauſa. Status quæ-
ſtionis.
Argumenta ſententiæ negatiuę(Non
licere)Ioannis Heſſelij.
Sententia communis affirmatiua(li- K
cere explicatur, & fuſè probatur.
Auctores huius ſententiæ, qui &
quales.
Exempla eorum,qui hac vſi.Exami L
nantur ſinguli actus, qui poſſunt in
teruenire.
Diſſoluuntur argumenta omnia pri M
mæ ſententiæ.Quem effectum à dæ-
mone liceat exſpectare? Quomodo
quis vetetur declinare ad Magos?
Quod teneantur malefici ſignum po
ſitum tollere? Aliquando non abſol
uendus niſi faciat.
De ſagarum depilatione.Quomodo in-
telligendum dictum IESV CHRI-
STI? hoc genus non eijcitur, niſi in
oratione & ieiunio. De exemplo S.
Hilarionis.Explic.c.ſi per ſortiarias.
33.1. Quomodo Diabolus eſt alliga
tus ſignis?
Sect.II.De remedijs naturalibus con-
tra maleficia.
§.1.De remedijs pleriſque N.L. vt N
de baaras. de hyperico. de tha-
pſia ,rhamno, ſpina,verbaſco & ſi-
mil.
De remedijs ex lupi corpore. item ex
hyena,ex catulo nigro. ex dromada,
ex muſtela.ex Leone,ex pardo.ex aſi
no ſilueſtri, domeſticoque. ex alijs.
ex hydrargyro.ex adamãte.ex Chry
ſolitho.ex corallio.ex gagate. ex ia-
ſpide, ex onyche, ex ſardio. ex Ca-
meleonte. ex aſino. Quomodo hæc
poſſint prodeſſe ex ſententia Theolo
gorum.
Quando maleficia naturalib. remedijs
tolli poſſint,quando non poſſint? Ex-
plicat.c.vlt.26.q.7.
§.2.de ſignis ſeu indicijs maleficis.
§. 3. de remedijs medicorum præce-
pta.
Sect.III.De remedijs ſupranaturali-
bus, diuinis, ſeu Eccleſiaſticis.
Primum vera & viua fides. obſer- O
uatio mandatorũ Dei.Exempla Pe-
tri Iudicis, D.Antonij.fœminæ Chri
ſtianæ apud Epiphanium, & alte-
rius in vita S.Cipriani, & alia quæ-
dam.
2.Legitimus in Eccleſia Catholica Sa P
cramentorum vſus.
De Baptiſmo,Exempla Tyridatis Ar
meniæ Regis. item aliud de Chami
Regis Tartarorum filiolo.
De confirmatione. Ex Lactantio Q
probantur, et exemplo Iuliani A po
ſtatæ apud Prudentium.
De confeſſione ſeu exomologeſi ua R
ria narrantur exempla,Bedę, Ioan-
nis Diaconi, & Petri Cluniacenſis,
& Ioann.Ceſarij. Item ex Theodori
co de Appoldia,Metaphraſte, & Li
ſiardo.
Nota autem hic duo exempla de effica
cia recitatæ Salutationis Angelicę.
Explicatum conſilium B. Catharinę
Sueticę.
De uenerabilis Euchariſtiæ vi. S
exempla, unum Eremitę apud Caſ-
ſianum.Puellę Arabę apud B.Pro-
ſperum. Vxoris cuiuſdam à D. Ber-
nardo.alterius à S. Auxentio. item
aliud in Indijs frequens. item in
Gallijs tempore Albigeenſium,item
aliud in Teuthonia (Et nota Lector
Magica hæreticorum miracula) A-
liud ſimile ferè in Alpibus Rhe-
tijs, item aliud de uiſione Prę-
dicatorum Neapoli in conuentu
S. Dominici. & aliud Salernita-
num recentius, necnon aliud D.Ma
carij.
De miſſæ ſacrificio. T
Exemplum Heſperij apud D. Augu-
ſtinum.aliud D. Bernardi. aliud
D.Theodori. confeſſio ſagarum, &
ratio cur tam longas in Catholico-
rum templis ante meridiem moras
trahant.

De

De oleo infirmorum.

Exempla Sancto-rum. { Sacerdotis apud Bedam. Theodoſij monachi. Launomari. Partheniј. Auxentij Archiman-dritæ. Vvinvualoci. Eutychij Patriarchæ. Paterni Abrincenſis.

3. De petendo Sanctorum hominum auxilio. X

Cur hoc remedium minus hodie frequens, quam olim? Erant diuerſi exorciſtæ, & iſti Sancti. Exempla SS. Macarij vtriuſque, Cuthberti, Ruſtici, B. ſilij, Paphnutij, Eugendi, Greg. Thaumaturgi. Pauli ſimplicis, Theodori, & Vrſmari.

4. De exorciſmo Eccleſiaſtico. Y

Antiquitas ordinis exorciſtarum. Ritus quidam veteres in exorciſmo adhiberi ſoliti. Nomē dæmonis peti ſolebat; cibi ſoliti exorciſari. cauendum à ludicris ſermonibus, probatū exemplo. Serium exemplum S. Vrſmari. in quo notandæ eædem ante octingentos annos, quæ nunc cerimoniæ. Exempla S. Adelelini, & S. Maurilij. Cur exorciſmus aliquando ſit irritus? Contra quę veneficia non ſoleat prodeſſe, ex Toſtato.

5. De operibus ſatisfactorijs. Z

De eleemoſina. de ieiunio, exempla S. Auxenti & S. Procopij. de Oratione. 1. de communi Eccleſię. 2. de priuata in his pręcipua ſymbolum Apoſtolicum & oratio Dominica. item Roſarium, & Litanię.

6. Imploratum nomen IESV Saluatoris, & CHRISTI, & Sanctorum. AA

Exempla & auctoritates Patrum remiſſiuè Nomen MARIAE virginis, tria exempla. Auxilium Angeli Cuſtodis. S. Gouladuch.

7. Signaculum Sanctæ Crucis. BB

Probatur teſtimonijs & exemplis plurimis: quę propter multitudinem hic in ſummario omittuntur.

Mos Sanctorum, tegendi miracula, additis aliquibus rebus naturalibus.

8. Sanctorum reliquiæ. CC

Probatur plurimis auctoritatibus. & exemplis, vt S. Philippi, S. Dympnæ in Brabantia, & plurimorum aliorum. honorandi Sancti peregrinationibus & donarijs. Cauendum à ſuperſtitioſo eorum cultu. quem odere, vt probatur exēplo quodam S. Glycerię.

9. De aqua benedicta. DD

Antiquitas huius ritus. Efficacitas probatur varijs exemplis.

Et pręcipua quædam, contra ſpectrum Apameenſe. & contra aliud Tentaedium lapides iaciens. & D. Huberti. &c. Vvieri impudens ſiue mendacium, ſiue calumnia.

10. Res aliæ benedictæ ritu Catholico. EE

De agnis Dei. de cereis & ſale benedicto. de pane benedicto. antiquitas ritus. exempla quędam.

11. Pia amuleta collo ſuſpenſa.

Quę requirantur ne ſint ſuperſtitioſa?

12. Pulſatio campanarum. FF

Experientia quotidiana. Exemplū mirabile ex Petro Cluniacenſi. confeſſiones maleficarum.

Cauendum à duobus Lamiarum mendacijs, vt illic? Refellitur vulgi opinio de campanarum baptiſmo. Hereticorum ſtropha quotidiana.

Capitularis Caroli Magni locus explicatus. Benedictioni aliquando tributū nomen baptiſmi, vt apud Iuonem Carnutenſ.

Benedictionis Campanarum ritus defenſus contra hereticos.

De efficacitate earum contra dęmones in quo hęc ſit ſita? Petri Mexię error. Cur hęc remedia non ſemper efficacia? GG

CAP. III. Quorumdam remediorum Eccleſiaſticorum, cōtra calumnias hæreticorum; maxime Georg. Godelmanni; defenſio.

Quidam non Iuriſconſulti, ſed rabulę in cęremonias petulantes. A

Defenſio exorciſmi *Eccleſiæ Catholicę. Oſtenditur ineptia & imperitia aduerſarij. Colliguntur multa eius mendacia. Oſtenditur in exorciſmo nihil magicum reperiri.* B

Singillatim omnes eius ritus probantur & explicantur.

Defenſio ſalis benedicti: *mēdacia aduerſarij & fraus. Defenſio* aquæ benedictæ. *Benedictiones herbarū. Noua iterum aduerſarij mendacia.* C

Defenſio Agnorum Dei. alia iterum mendacia. Defenditur benedictio balſami & olei. Ineptia aduerſarij formulam dicentis eſſe Magicam detegitur. D

Verbum exorciſo, & vſus defenditur. Vſi eo Apoſtoli. Cur non Chriſtus? baptiſmo peccata remitti.

Defenditur Extrema vnctio, & benedictio olei infirmorum. E

Smidelini & Lerchemeri væſana conuicia.

Ex antiquitate probantur benedictiões variarum rerum. herbarum ſeu fructuum. Aquæ benedictę. Chriſmatis. Panis & ſalis.

Quæ vis ſit rerum Sacramentalium. F

Aliud iterum mendacium. Item alia & alia. G

Reſpondetur argumētis quibuſdam Godelmanni. Oſtenditur exorciſtarum ordinem in Eccleſia olim fuiſſe. D. Clementis Rom. locus explicatus. H

Defenditur cultus Venerabilis Euchariſtiæ, & in ea eſſe verum corpus Saluatoris Noſtri. Oſtenditur nihil in conſecratione nec cultu Magicum eſſe. I

Contra Ioſe. Scaligerum defenditur, opera D. Dionyſio Areopagitæ aſcripta non eſſe Pſeudepigrapha. Superbia eius ante oculos ponitur ipſiuſmet verbis, & monetur reſipiſcere, ſeque deinceps gerere modeſtius, & ſapere humilius. K

Monita quædam pro Confeſſarijs & pœnitentibus. L

MAR-

MARTINI DEL RIO SOCIETATIS IESV PRESBYTERI DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBER SEXTVS.

QVI EST *DE OFFICIO CONFESSARII.*

QVVM duplicē perſonā gerat cōfeſſarius, iudicis & medici; facilè intelligitur vtriuſq; munere fungi debere. Iudicis quidem perſonam ſuſtinet, quando confeſſiones excipit, tantùm: tum enim Dei vices gerit in ligando & abſoluendo; Medici gerit non tum ſolùmodò, ſed etiam extra tribunal illud poli; quando conſulitur; idque vel à reis, vel à læſis, vel à iuſtitiæ exſecutoribus, & adminiſtris, vel denique ab alijs quibuſlibet. De duplici hoc officio nunc nobis agendum.

CAPVT I.

De officio Confeſſarij, qua Iudex eſt.

AD Iudicē pertinet noſſe delicta, & de illis in foro ſuo iudicare. vt ea cognoſcat iudex; operæ pretiū fuerit principio hic quaſi in tabella ſeu breuiculo, ante oculos ponere, quæ in quinque præcedentibus libris peccāta, ſeu delicta, noſter iudex debeat animaduertere, & explorare; vt, cum neceſſe reum iuuet interrogando.

SECTIO I.

EX *Primi* itaque *libri Proloquio*, diſcet; licere examinare hæreticos, an ſint etiam magi ſeu malefici.

Ex 1. *&* 2. cap. diſcet, diſcernere ſuperſtitionis & Magiæ ſpecies.

qui libri ratione magię prohibiti ſunt.

q. 1. quantum aſtrorum influxui citra errorem poſſit tribui?

q. 2. vitare errores malè Chriſtianorũ circa complexionis tẽperamẽtum.

q. 3. errores vitare circa vim imaginandi.

Ex c. 3. diſcet. *q.* 4. Quid ſentiendũ de ſanatione per aſpectũ, contactum, vocẽ. de ſalutatoribus, de gẽtilibus S. Paulli & S. Catarinæ, & ſimilibus circumforaneis, & de curationibus militaribus &c. & q̃ in hac re peccata interuenire ſoleãt?

Princ. quæ peccata occurrãt in Magia naturali & artificiali.

q. 1. Peccata ſigillorũ & caracterum magicorum.

Ex c. 4. diſcet. in *q.* 2. Magorũ fraudes de numeris, & quid tribuendũ illis.

q. 3. Qũo peccet credulitate & vſu incantationum?

q. 4. Quæ amuleta ſeu periapta licita, quæ non?

Ex c. 5. diſcet. Quæ in pirotechnia ſeu alchimia peccata reperiantur, & quo ſe pacto cũ alchimicis cõfeſſari⁹ gerere, & quæ illos debeat interrogare? q. 3. & 4.

Ex libro ſecundo diſcitur de quibus Magi ſint examinandi.

1. De artis auctore, & efficiente cauſa quid ſentiant? *vt habes. q.* 2.

2. quos habeant libros? iuxta *q.* 3.

3. circa pactum, quas illi adhibuerint ſolemnitates? *iuxta q.* 4. *præcipuè litera E.* & hic an ſint rebaptizati &c.

4. circa effectus, an eos ediderint præſtigiatorios? quia hoc eſt mendacium. *vide q.* 6. *&* 8.

5. An putauerint diabolum vera miracula facere poſſe? quia eſt error. *vide q.* 7

6. an imagines ſacras inhonorarint, conſpuendo, verberando, trahẽdo, mergendoue? *vt q.* 11.

7. an alteri pauperiem fecerint, vel damnum dederint in bonis fortunæ? *d. q.* 11 *&* 12.

8. an theſauros arte magica quæſierint, aut aliter diuitias, honores, vel victoriã à dęmone expetierint? *d. q.* 12.

9 an incantarint animalia & quomodo? *q.* 13.

10. an cum beſtijs rem habuerint? iuxta *q.* 14.

11. an cum dæmone corpus miſcuerint, & quomodo? *q.* 15.

12. an ad conuentus iuerint, & ibi fecerint, quæ fieri ſolere narrantur? *q.* 16. vbi & illud notandum aliquãdo non cum dęmonibus, ſed exſtincto lumine, promiſcuè cum quouis vel quauis oblatis proximis ſibi concubuerint: qđ de Lamijs & maleficis Attrebatenſibus anno 1459. narrat Meier⁹ in Annal. Flandriæ, & de alijs alij.

13. Quoad lycanthropos; examinãdi, an ſibi dumtaxat tales videbãtur, an etiam alijs? quia ſecundo caſu adeſt ſemper pactum. *iuxta q.* 18.

14. an aliquibus vſi contra vulnera ac tormenta? & quibus? *q.* 21.

15. an conati animas euocare? an cõuenerint de apparendo poſt mortem? *vide q.* 27.

16. an finxerint ſpectra? *q.* 27.

17. an ſpectris cultum aliquẽ exhibuerint, & quem, & qualibus? an pacti cum illis aliquid fuerint, an familiaria colloquia ſuperflua cum his habuerint? iux. *q.* 28.

18. an procurauerint ſprectrorum apparitionem? *q.* 29.

19. an exorciſmis vetitis vſus? quæ adhibuerit, & quam adhibitorum vim eſſe putarit? an habuerit dæmonẽ incluſum, vel includere ſit conat⁹? an paredrum habuerit, & ſub quo pacto, quam diu, ad quid &c. *q.* 30.

Ex libro tertio.

1. interrogent, quæ ſint inſtrumenta quibus vſæ? nam grauius ſubeſt peccatum vnguentis; eò quòd ſolet præcedere anthropoſagia & infanticidium. *vide q.* 1.

2. an

2. an ſomnificum maleficium intulerint naturali medicamento, an verò acceſſerit ſepulcri violatio, & cadaueris iniuria? & quem in finem? *q.2.*

3. quibus philtris vſæ, an miſcuerint ſacramenta, aut alias res ſacratas, & quas? *q.3. ſect.2.*

4. an ſic aliquem egerint in amentiam, occiderint, læſerint? *d. ſect.2.*

5. an contra philtrum ſint vſi remedijs illicitis? an capti illicito amore, fecerint quæ ex ſua parte neceſſaria? *d.q.3. ſect.3.* item quę conſilia dare poſſit tali amore irretitis? *ibid.*

6. ob quam cauſam philtrum præbuerit; cælebs, an vt matrimonio iungeretur: coniugata, an vt amorem mariti recuperaret; vtrique, an ad libidinem illicitam? *q. 3. ſect. 2.* an odij vel obliuionis maleficio vſus? item an incendij? *ſect. pen & ult.*

7. Quid exiſtimarit de faſcinatione, & an aliquam faſcinarint: quibus vſi remedijs vel antidotis contra faſcinationem? *q.4. ſect.1.*

8. An cadauera laniarint, & quę dãna venenis intulerint? quo pacto illa damna viuentibus dederint? item an aliquid defoderint, cui ſola remotione queat occurri. *d.q. 4. ſect.2.*

9. *In ſect.3.* notet confeſſarius ſingula, vt norit diſtinguere in aborſu, an nocuerint iã viuo, an antè animationem? item an ſic diſtenderint prægnãtem, vera, an ſimulata prægnatione? quia priore caſu accedit prolis periculum. item quoties hæc facta: denique in 3. caſu, an propter hanc deficcationem, fætus fame perierit, & quot &c.

10. Attendat qui homicidæ ſint excommunicati? *ſect.4.* Interroget an ſagittariam exercuerit magus? an huiuſ modi imagines confecerint, an baptizarint: & in quarum perſonarum interitum?

11. *Sect.5. & 6.* quos animi, corporisvè morbos intulerint?

12. *Sect.7.* an aliquos deuouerint? & qua imprecationis formula?

13. *Sect.8.* an maleficiarint aliquem ligaminibus, & ad quod tempus? item an ad euitandum vel ſanandum illud, aliquid ſuperſtitionis adhibuerint.

14. *Ex. 5. q.* diſcet habere rationem perſonarum, quib. nocitum fuit. hinc enim atrocitas peccati creſcit. nam ceteris paribus contra publicam perſonam peccatur grauius, quàm contra priuatã. atrociſſimũ quoq; eſt omniũ, necare infantulos nõdum baptizatos.

Ex q.6. & 7. diſcet ob quæ peccata maximè, quis tradatur maleficis puniendus: quibus etiam abſtinendum ſit ijs, qui cupiunt eſſe tuti, vel liberari à maleficijs.

Ex q.8. poterit confeſſarius proponere miſeriam maleficorum, & peccati enormitatem.

Ex libri verò huius parte poſteriore; diſcere poterit.

1. Naturã vanę obſeruãtię. *q. 1. & 3.*
2. quando, & quale ſit peccatũ? *q.2.*
3. modos præcipuos vanæ obſeruãtiæ, & ex eorum ſimilitudine, quando in hoc peccatũ quis ruerit? *q.4. ſect. 1.*
4. de precibus & verbis ſacræ ſcripturæ, de ieiunijs & alijs operib. bonis ſecundum ſe. *ſect.2.*
5. de ligaturis & periãmatis. *ſect 3.*
6. de obſeruatione omnium. *ſect. 4.*
7. de ſtrenis initio anni. *ſect. 5.*
8. quando liceat obſeruare dies, quando non. *ſect 6.*
9. quæ ſint licita media ſanandorũ morborum, & quæ non, & de militari vulnerum curatione. *ſect. 7.*
10. fundamenta vanarum obſeruationum quæ adhibentur ex S. S. &c. refutata. Quod eſt neceſſarium ſcitu, vt idiotis poſſit perſuaderi, eſſe impia illa, quæ habent pro pijs. *ſect. 8.*

De formula, ſi Deus incarnatus &c.
Dæmonũ miniſterio an ad bonum liceat vti.
De rythmo ſeu verſu.
De ritibus & cęrimonijs quæ adhibitæ.
De dubio in quo benignior ſequẽda ſit interpretatio, tam de dubio perſonæ, quam rei.
} Contra Felicem Malleolum Tigurinũ.

11. Ex formulis poſitis *in ſect. 9.* futurum ei non difficile, iudicium ferre,

de ceteris, quę ſunt innumeræ, & in ſingulis locis diuerſæ; ſed in ipſa ratione formali ſuperſtitionis cōueniūt.

Ex libro Quarto.

1. Diſcet naturam prophetiæ. & quando ſit peccatum prophetæ, non credere inſpirationi. *c.1.q.1.& 2.*

2. Quibus inſtructum eſſe oporteat ad dandum conſilium in reuelationibus? qui abuſus & errata hic poſſint accidere ex parte confeſſarij; quæ ex parte habentis reuelationem? quomodo fraudes & peccata huiuſmodi deprehendantur? de ſcrutanda intentione. *q.3.*

3. Regulas diſcet ad cognoſcendū quando peccēnt aſtrologi & ſimiles diuinatores. quando ſors, omen, vel ſigni petitio ſit licita *c.2.q.3.*

4. Qualiter peccēt diuinatione vtentes, & quæ excuſent vel minuant peccatum. *q.4.*

5. Quale peccatum ſit oracula dæmonum conſulere? *q.6. ſect.1.*

6. In necromantia quibus vſæ medijs ſeu inſtrumentis, quorum ratione poteſt accedere infanticidium, & ſimilia peccata. *ſect.2.*

Ex ſeqq. ſectionibus diſcet ſpecies diuinationis cum pacto expreſſo. In ſpecie quoq; illarū vltima de oculi excuſſione, nota incidere in obligationē reſtituendi, ratione damni iniuſtē illati.

8. *in q. 7.* diſcet varias ſpecies pacti impliciti; ex quibus poterit decidere caſus ſimiles, vt de ſaltantibus per pyras, de afferuantibus ἄμνιον, de ferentibus amethyſtum vt ſomnient, de offerentibus candelam S. Antonio, vt furem indicet; & in quibuſdam poteſt accedere obligatio famę reſtituendæ, vt in Parthenomantia.

9. Quomodo liceat niti ominibus, prodigijs & portentis? quando peccetur in huiuſmodi obſeruādis? *ſect. 2.*

10. Quando ſit ſors diuinatoria & prohibita? maximè de illa quæ ſit per inſpectionem libri ſacri. *ſect.3.*

11. Ad naturam peccati huius intelligendam planè neceſſaria eſt. *ſect.4.*

12. Diſcet peccata aſtrologorum, Genethliacorum, & ceterorum iudiciariorum etiam medicorum & chirurgorum. *c.3.q.1.*

13. Quæ liceat diuinare ex elementis & mixtis inſenſibilibus, vt cometis, halonibus &c. quæ non? *q.2.*

14. Quid liceat medicis diuinare. *q. 3.*

15. Quando peccent phyſiognomi? *q.4.*

16. Quale peccatum ſit chiromantia? *q.5.*

17. Quæ ſomnia licet obſeruare & interpretationem quærere? *q.6.* In fine quæſtionis habebit exemplum faciendæ in ſimilibus diſquiſitionis.

18. Quæ occurrant hodie peccata in ſorte diuiſoria, & quibus caſibus ſit licita? *c.4.q.1.*

19. Quæ peccata contingant in cōtractu ſortis, quem vocāt ollæ ſeu Lotheryæ? quæ quoad venditorem, quæ quoad emptores, quæ quoad miniſtros ſeu aſſiſtentes, quæ quoad remp. vel Principem? *q.2.*

20. Quæ peccata ſint canonicæ purgationis: an quis eām cum mendacio vſurparit? *q.3.*

21. An vſus ſit vulgaribus purgationibus interroget; tam ſubeundo, quàm exigendo. Notet quæ dicta de prouocatione ad diuinum iudicium; quomodo in ea peccetur: itē de duello publico & priuato propter adiunctā excommunicationem: & notet quę ad explicationem cenſurę illius hic additā. *ſect.1. & 2.*

22. De peccatis purgationum variarum per ignem. *ſect.3.*

23. Peccata probationis aquę frigidæ vel feruentis. *ſect.4.*

24. Diſcet, cur & quomodo peccet iudex probatione illa vulgari, qua ſagæ in aquam proiectæ creduntur ſupernatare: & quid reſpondendum nitentibus conſuetudine ſeu corruptela quorumdam iudicum. *q.5.*

25. Notet quę hic dicuntur, vt communia omnibus vulgaribus purgationib.

26. Item notet, quæ de excuſatione ex capite igno rantiæ aliquando iudices prætexunt; vt ſciat quando bona intentio excuſationem illis præbeat, quan-

quando verò non præbeat.

27. Item, quale ſit peccatum error ſine dolo?

28. Peccare iudices, qui, ſemota lege & ratione, arbitrij liberam plenitudinem ſequuntur: & quo modo omnis iudex legi ſit ſubiectus? *ſect.2.litt.I.*

29. Peccare quando canonibus non obtemperant? *ſect.3.*

30. Quando liceat ſignum petere? & quæ fides requiſita ad editionem miraculorum?

31. Quomodo peccet torquens vel damnans eum, cui hæc purgatio fuit adhibita? *d. ſect.3.*

33. De peccato purgantis per pondera & lancem. *q 6.*

34. De peccato purgantis per crucē.

35. Peccata in quibuſdam alijs generibus, quæ rariora. *ibid.*

Ex libro Quinto diſcet.

1. Quando iudex peccet arbitrando temere circa criminis grauitatem?

2. Quando peccet minuendo vel augendo pœnam legis?

3. Quem iuris ordinem contemnendo iudex peccet? *ſect.1.*

4. Quomodo peccet in inquiſitione? 1. circa corpus delicti. 2. ratione accuſationis præcedentis. 3. in forma inquiſitionis. 4. quoad præcedētia indicia. 5. quoad famam præcedentem. 6. quoad abſolutionem præcedentem. 7. quoad tranſactionem. 8. quoad gratiam Principis. *ſect.2.*

5. Diſcet de indicijs, quæ vis præcipuorū? 2. quod iudex tenetur aliquando ad damnorum reſtitutionem, ſi nō interrogauit de ſocijs. 3. quando propterea reo deneganda ſit abſolutio? 4. alia in hac re tam rei quam iudicis peccata. 5. peccata iudicis ex defectu indiciorum ad torturam ſufficiētium. 6. quomodo diſtinguenda iactantia à minis? 7. quod mens ſcrutanda in minantis æquiuoca locutione. *ſect.3.*

6. *Sect.4.* docet vim minus certorum indiciorum. 2. quod ex non impedito damno iudex teneatur reſtituere. 3. Peccari in ſortiariorum, defenſione, fauore, patrocinio & occultatione. 4. qui mortaliter peccent non defendendo. 5. qui teneatur reſtituere.

7. Diſcet multiplices abuſus iudicum in receptione teſtium. *ſect.5.*

8. Peccata accuſatorum, & onus reſtituendi. *ſect.6.*

9. Varia peccata in reis comprehendendis, carcerandis, & poſtea ibi aſſeruandis. *ſect.7.*

10. Multa grauia peccata circa modum torturæ, in quantitate & qualitate.

11. Quoſdam ritus ſuperſtitioſos contra maleficium (vt vocant vulgo) Taciturnitatis. *ſect.9.*

12. Peccare iudices qui mendacio doloué reum decipiunt. *ſect.10.*

13. Quando iudex peccet condemnando reum ex ſua confeſſione. *ſect.11.*

14. Quomodo diſcernendæ; ſuſpicio, opinio, & præſumptio.

15. Cui poſſit iniungi abiuratio, & quo pacto is ad eam inuitus adigi poſſit? *ſect.12.*

16. Varia in quibus iudices circa canonicam purgationem queant peccare. *ſect.13.*

17. Quo modo iudex peccet, interdum etiam cum onere reſtituendi, eo quòd cùm deberet abſolutè abſoluere, tantùm abſoluit reum à iudicij inſtantia? *ſect.14.*

18. Quo modo qualificanda ſortilegia? item quę ſint hæreticalia, quę nō? & proinde, quibus excommunicatio accedat? *ſect.15.*

19. Quando iudex peccet in pœnæ irrogatione? *ſect.16.*

20. Peccata quędam propria Sacerdotum & clericorum in hac materia, de quibus illi interrogandi. *ibid.*

21. Quando iudex remittens pœnam teneatur ad reſtitutionem & peccet? *ibid.*

22. Peccatum legentium vel retinentium libros Magicos. *ſect.17.*

23. An prębenda maleficis ad mortē damnatis Euchariſtia; & vnctio, & quid in Euchariſtia prębenda ſit obſeruandum. *ſect.18.*

24. Peccetnè iudex ſepulturam denegando. *ſect.19.*

25. Peccatum eorum qui ſubminiſtrant

ſtrant inſtrumenta necis, vt reus euadat pœnam publicam. *ibidem*.

SECTIO II.

De Sigillo confeſſionis in hac materia.

HAnc ſectionē addo, propter quorumdam confeſſariorum ſimplicitatem, & quorumdam Iudicum temeritatem atq; malitiam; qui, quantū poſſunt, conantur ex confeſſarijs, dire ctè, indirectève, tum ante Rei mortē, tum poſt eam, exſculpere, nū reus fuerit peccati illius conſcius. Adeò vt alicubi audiuerim ſolitos quodam loco cōfeſſarios à iudice poſt latam ſententiam mortis in reum interrogari; ſitnè iuſtè damnatus reus; necne? & religioſos quoſdam, eò quod hanc Iudicum iniquam importunitatem, vt ſacrilegam, graui oratione repreſſiſſent, in poſterum ad reos audiēdos vocari deſijſſe. Notandum primò ſigillum confeſſionis vim equalem habere in omni crimine etiam maximè enormi; vt in crimine læſæ Maieſtatis humanæ, & hæreſis; *a* vnde patet falſum & erroneū eſſe verſiculum illum vulgarē;

a Gig. de cri. læſ. Mai. lib. 2. rub. qui accuſa. poſ. q. 18. Ant. Gabr. lib. 7. concl. vlt. nu. 17. Albertin. de cognoſc. aſſertio. Cath. q. 25. Scot. & Ricar. in 4. d. 21.

Eſt hæreſis crimen, quod nec confeſſio celat.

Notandum ſecundò, ex communi ſententia, ſeruandum ſigillum, vt ante rei mortem, ſic & eo mortuo. quia moriendo ius famæ ſuæ non amiſit: nec confeſſio eius propterea minus confeſſio eſſe cæpit, quàm prius. Notandum tertiò, Doctores quando concedunt veniam detegendi, ſeu narrandi aliqua accepta in confeſſione; numquam loqui de expreſſione delicti in ſpecie, vel perſonæ nominatione; ſed omnes tantum agere, de quadam generali reuelatione delicti, ſic facta, vt per eam nequeat ad perſonarum cognitionē deueniri. *b* Notandum 4. aliud eſſe ſi agatur de delicto committendo, aliud ſi de iam commiſſo.

b ſic poſt Angelū, Albertin. Gig. & Gabrielum docuit Farin. to. 1. q. 51. n. 110.

Quoad delictum commiſſum; imprimis eſt ſententia quorumdam, quæ communis videtur Canoniſtarum, *c* poſſe Sacerdotem delictum iam commiſſum reuelare, quod non in Sacramento pœnitentiæ; ſed extra illud, ſub promiſſione ſecreti & ſigilli cōfeſſionis accepit; immo, ſi in teſtem producatur, debere illud reuelare in iudicio; hæc ſententia reijcitur ab alijs, *d* volētibus veram eſſe de crimine committendo, non de crimine commiſſo. probabilem puto vtramque, ſed poſteriorem eſſe tutiorem: in rigore quidē, qui ſe obligat ſub ſecreto tali, æquè ſe obligat quoad commiſſa & committenda; ſed cenſetur Eccleſia propter publicum bonum, velle irritare promiſſionem illam quo ad crimen committendum; qui fauor boni publici ceſſat ordinariè, quoad crimen commiſſum. ideò ſi graue damnum inferretur celatione illius criminis commiſſi; teneri tum quoque illud ſic reuelari fatētur Menoch. & Farinacius, doctiſs. duo Iuriſconſulti. Sanè promiſſio illa ſub ſecreto ſigilli facere nequit, vt qđ ſigillum non eſt, id tale fiat: ſed obligat ſolummodò more promiſſionum aliarum de ſecreto ſeruando: quarum vis ſē in detrimentū reip. contra æquū & bonum nequit porrigere. Quoad delicta committenda; quando quis non vult abſtinere aut ſe emendare, ſed crimen ſtatuit perficere, fuere nōnulli Iuriſtæ, qui cenſuerint, ea poſſe à confeſſario reuelari. *e* hæc ſententia periculoſa eſt, & retrahit homines à confeſſione. Excuſari poſſent auctores eius, ſi dumtaxat locuti forent, de eo qui ſpecie confitentis accederet, re-uera tamen non haberet animum cōfitendi; ſed vel conſilij petendi tantū, vel accipiendi confeſſarium, aut pertrahendi in ſocietatem criminis; tunc enim non eſt verum ſigillum, nec res ſub ſigillo credita. Quod ſi quis animo confitendi accederet, ſeque clauibus ſubijciendi, & abſolutionem conſequendi, & ſic, confeſſionis ſigillo rem ſubijceret: ſequenda omnino cōmunis opinio contraria, quæ pluribus Iuriſtis & Theologis placuit, non eſſe tum licitum detegere, ne reip. quidem.

c teſtib. q. mēſio 3. 13. nu. 9. Gabriel. ſup. nu.

d ſic Menochius lib. de præſu. q. 89. n. & Farin. ſup. n. 15.

e poſt Ant. cēt. & Gabr. d. concl. nu. 7. & noch. arbitrar. 180. n.

dem proditionem. *a* Hanc ſententiã limitant, primo quoad veram reuelationem: volunt enim poſſe Sacerdotem tunc ipſos confitentes diligenter monere, ut abſtineant, & obuient; tum etiam monere magiſtratus, & Epiſcopum, vt ſuper gregem ſuum vigilent, ciuitatem cuſtodiant, & ſimilia; quibus & malo ſubueniatur, & confeſſio non reueletur. *b* 2. limitant, ſi pœnitens habeat ſocios complices, & ipſe quidem pęniteat, & emendationem ſpondeat; indicat tamen adhuc eſſe periculum, ne per complices, ipſo deſiſtẽte, ſcelus committatur: tunc enim putant, vt occurratur damno futuro, poſſe Sacerdotem reuelare delictum futurum, etiam confitente non conſentiente. *c* 3. limitant multi Iuriſtæ ſi pœniteat pœnitentem, & velit ſe emendare ac deſiſtere; quod ſi nolit deſiſtere, nec obuiare vt poteſt, ſed perficere mauult tunc inquiunt non teneri ſacerdotem ad ſigillum, quæ putatur communior ſententia canoniſtarum. *d* fundamẽtum eorum eſt, quia non putant hanc eſſe veram cõfeſſionem, nec ſigillo hic locum eſſe. Sed falluntur, quia uera cõfeſſio eſt, ſi animum accedentis & confitentis conſideres; licet non ſit perfecta confeſſio & valida. Et ad hoc ut q̃s ſigilli ſecreto ligetur, nihil neceſſe eſt eſt (quod benè docuit Nauarrus) confeſſionem eſſe perfectam & validam. ſi hoc enim requireretur, quanta quæſo porta panderetur malis Sacerdotibus, ad reuelanda ſecreta: quibus ſufficeret minima aliqua cauſa denegandæ abſolutionis? ſed ſatis eſt, ſi pœnitẽs animo accedat confitendi, ſeque clauibus ſubijciendi, vt abſolutionem conſequatur, & cum hoc animo ſincerè peccata narret, ac numeratò promat; nihil quod meminerit, ſitque dicendum, prætermittens ſpontè ſua: obligatus enim hoc ipſo manet Sacerdos ad ſigillum ſeruandum: nec æquitas aut religio ſacramenti huius patitur, ut qui fidem habuit, ſuaque arcana credidit confeſſario, ulla ex cauſa decipiatur. ſunt enim permulti, qui licet animo ſint ſatis præparato & forti ad confitendum; infirmiores tamen adhuc ſe putant, quam ut queant abſtinere, & imaginaria quadam neceſſitate ſe trahi raptarique ad perficiendum putant; quod dolent tamen ſe non penitus abominari, & a Deo poſtulant uires roburque ſibi ad hoc præſtari, & ignoſci infirmitati ſuæ. Quare tertia hæc limitatio merito a Theologis plerïſque hodie exploditur: & miror Farinacium eam amplexum; cum rectè D. Thom. paullo ante fuerit ſecutus.

Quoad 2. limitationem, ſimul & primam, dependent a quæſtione, V. *Sacerdos poſſit uti aliquando ſcientia, ex confeſſione parta; ſaltem ad gubernationem, & mala imminentia auertenda?* verbi gratia, confitetur maleficus ſe vel alium poſuiſſe pulueres, vel quid aliud ſub tali limine; & niſi tollantur, domum comburendam, Principem interiturum, quotquot urbem ingredientur egredienturque in magnam perniciem aut periculum venturos. Qua in quæſtione conſentiunt omnes fere DD. paucis exceptis, licere ſeruata circumſpectione ut nec directè, nec indirectè ad ſuſpicionem peccati confitentis quiſquam deueniat. *e* Sed probabilior eſt contraria ſententia & tutior, & magis conſentanea religioni ac reuerentiæ huic Sacramento debitæ; quam tenuiſſe uidetur Henricus Gandenſ. *f* Tutiorem dixi, quia ut illa contraria practicetur ſine periculo, tanta & tam multiplici eſt opus circumſpectione, ut difficile ſit plerumque eam ſeruantem non incidere in ſigilli violationem. 2. quia fauet ipſi Sacramento, cum inuitet ad illud ipſa ſilentij & arcani neceſſitate, & ſecuritate, ac libertate confitentium. 3. quia S. D. N. Clemens VIII. anno 1592. die 26. Maij, decreto quodam, præcepit ſuperioribus regularium, vt diligentiſſimè caueant, ne notitia de peccatis in confeſſione habita ad exteriorem gubernationem utãtur. Quæ ſanctio etſi liget duntaxat eos ad quos ſcripta; ſatis tamen indicat Pontifici Maxim. magis probari eam ſententiam; quæ vult ita prorſus ſe confeſſarios gerere, ac ſi in cõfeſſione nihil

a D. Thom. ... Sot. ... ch. & ... com ... Theolo. ... Naua. ... in c. Sacer- ... dos 120. ... Fari. ... citat ... s, ſed ... r non ... em aſ ... D. ... Aug. ... gelũ. ... he hai ... o la ... ſtria, ... u. 18. ... poſt a- ... uos al- ... t An- ... Gygas ... & Fari ... ſup. nu.

... Inno. ... Anch. ... ui eos ... Gabri. ... lenoch. ... Gig. ſu. ... Aug. ... ng. ſu. ... coſſap. ... n. opin. ... acerdos ... poteſt re ... re.

e citãt multos Sotus de rat. ſecre. tegendi mẽb. 3. q. 4. Nau. in d, c. Sacerdos n. 144. et ſeqq. d. 6. & eſt omnium illorũ quos citaui litt. c.

f n. §. 1. & præterea Cardinalis Toleti in ſumm. Caſuum, & Emanuelis Saa in Aphoriſmis.

f quodlib. 8. q. 29. & 31.

nihil penitus audiuiſſent: ſibique perſuadere, nullatenus humanarum rerũ regimen ab hoc Sacramento dependere, vt quod ab eo quam longiſſimè diſtat. Cùm tamẽ hęc prohibitio in iſto caſu ſit iuris humani; & periculum a republica, vel proximis, cum citra dãnum tuum & ſigilli violationẽ queas, propulſare, ſit iuris diuini; hautdubiè caſus poſſet incidere; quo quis teneretur hac ſcientia ad malum, quemadmodum diximus propulſandum auertendumque vti. præſertim cum ſententia illa communis ſit probabilis, & nullũ ius humanũ valeat impedire; ne quis; cùm neceſſitas poſtulat, ad malum ingens impediendum, ſententia probabili vtatur. *a* Et hoc caſu admitti poſſet prima iila limitatio; ſed & 2. ſi per omnia proſpiciatur & caueatur ſigilli integritati. Nec enim putandum, Pontificem de huiuſmodi extraordinarijs planè caſibus agere voluiſſe; qui in religioſis congregationibus vix unquam eueniunt.

a *uide* Di. *Th. in add.* 3. *q.* 11. *a.* 1. *ad* 1. *&* 4.

Ex hac autem ſententia illud ſequitur; ſi Petrus magus mihi confitens inter circumſtantias peccati complicem indicarit; iſque mox mihi quoque confiteatur, ſed peccatum illud ſibi cum Petro commune reticeat; nõ poſſe me hac ſcientia vti, ad illum de hoc peccato examinandum; ſed tantum poſſe me in genere inueſtigare: num ſit aliud qđ conſcientiam eius grauet, & perſiſtentem in ſilentio, teneri me ſimpliciter abſoluere. Sequitur ſecundo, Non poſſe Sacerdotem ne metu quidem mortis propoſito, cuiquam hoc crimen reuelare, *b* & poſſe eo caſu dicere neſcire ſeſe, nec de tali peccato ſe quidquam audiuiſſe. quia reuera non ſcit, nec audiuit, vt homo, ſeu vt pars reip. Immò ſi mente ſubintelligat, (ſcilicet, vt poſſim reuelare) poſſet dicere ſe hoc in cõfeſſione non audiuiſſe, vel reum ſibi hoc confeſſum non fuiſſe, & hæc omnia poſſet iuramento confirmare. *c* Nec poteſt ad reuelandum Sacerdos a quoquam cogi, ne a Papa quidem; multo minus a quouis alio, vt fusè docent Auguſtin. Berous & Hieronym. Gigas. *d* Quod ſi iudex inueniſſet peccatum malefici ſcripto commendatum, vt id confiteretur; vel ab aliquo auſcultante pœnitentem, vel a ſacrilego Sacerdote ſigilli violatore id intellexiſſet; non poſſet iudex his teſtibus, nec illi ſcedulæ, nec ipſi Sacerdoti credere, nec propterea reum capere, vel torquere: *e* immò etiamſi iam illum condemnaſset teſtibus conuictum; & poſtea intelligeret totam delationem vel accuſationem ortam ex ſigilli violatione, deberet damnatum abſoluere & dimittere. *f*

b *ca.* Sacer*dos de pe. d.* 6. *& ibi Nauar. a n.* 13. *& eſt commu.*

c *Nau. Manual. c.* 8. *n.* 19. *cõem eſſe docent Gigas d. q.* 18. *nu.* 4. *Gom. de cri. c.* 13. *nu.* 9. *Maſc. li.* 1. *de prob. in præfat. q.* 5. *nu.* 51.

d *Berous q.* 12. *n.* 2. *Gig. d. q.* 18. *nu.* 5.

Duo denique ſunt caſus ſoli, quib. liceat reuelare in confeſſione audita. *primus eſt* quando pœnitens Sacerdoti licentiam reuelandi conceſſit, conſentiunt in hanc Theologi, *g* & Iuriſtæ *h* propter tex. clarum *in ca. ſignificaſti de adulter*: & quia licet pœnitenti renuntiare iuri in fauorem ſuum introducto. Quidam tamen requirunt, vt hæc licentia detur extra confeſſionem, & rurſus tunc reus narret ſuum peccatum. *i* Sed hoc non eſt neceſſarium, vt melius ceteri cenſent. nam ſi extra cenfeſſionem iterum ei narret; iam poterit ex alio capite referre, nempe iuxta limitationem ſequentem. Deinde quid intereſt, dicatne in cõfeſſione, do tibi licentiam, hoc quod modo narraui reuelãdi; an poſt confeſſionem hoc dicat, & iterum narret? Veriores ergo conditiones ſunt, 1. non ſufficere ratihabitionem, neque licentiam interpretatiuam, vel implicitam; ſed requiri explicitam. 2. debere eam eſse merè liberam & nullatenus coactam. 3. debere ſubeſse cauſam iuſtam & magni momenti; vtputa boni publici, aut corporalis vel ſpiritualis boni pœnitentis. Nam iocò vel ex cauſa leui reuelare, ét habita permiſſione confitentis ſacrilegium foret. K

Sacerdoti verò, dicenti ſe licentiam à pœnitente habuiſse, non ſemper credendum; ſed dumtaxat, ſi & ipſe bonæ ſit famæ, & iureiurando id confirmet, & pœnitens ei non contradicat.

Secundus caſus eſt, ſi ſacerdos idẽ aliunde ſeu alia via extra confeſſionem, ante uel poſt eam, reſciuerit: quẽ admittunt,

e *An* *meſ.* *Maſc* *ris lib* *cl.* 37 *&* 3. *lib.* 1 *ſump* *n.* 26.

f *eſt* *de So* 4. *d.* 4. *a.* 5

g *Scl* *d.* 18

h *in* *theus* *moni* *c. ſign* *de a* *Fari.* *nu.* 1

i *poſt* *ſem,* *Dur.* *&* *in* 4.

K *vic* *ſcard* *batio* *luſ.* 1: 6.

tunt,in delictis committendis, Abbas & alij; *a* ſed idem in commiſſis cenſent communiter Theologi. *b* & ratio efficax id perſuadet. necenim per cōfeſſionem ſacerdos amittit ius quod ante habebat; neque id quod poſtea aliunde illi comparatum. Quod ſi amitteret, cōfeſſio vergeret in damnum publicum. nam fraudibus patrocinaretur & iudicia euerteret. verbi gratia, ſi q.s. coram duobus Sacerdotibus tantum, maleficium cōmiſiſset, & poſtea vtrique confiteretur. iſte enim tum nec deferri nec accuſari à quoquam poſset: quod, quam ſit reipu. pernicioſum, nemo non intelligit. Cauendum tamen Sacerdoti, ne hac licentia utatur, niſi in re grauiſſima: nam facile ſcādalum ſequeretur, ſi frequenter & in leuibus rebus ea uteretur. item cauendum, ne quid amplius dicat, quam quod extra confeſſionem cognouit. Sacerdoti verò dicenti ſe extra confeſſionem id reſciuiſse non credi, niſi id probet, &, ſi non probat, extra ordinem puniendū arbitrio iudicis, communiter cenſent Canoniſtæ, *c* ſed hoc arbitror de ſacerdote malæ famę intelligendum. Nā in eo qui bonæ famæ eſt, putarim ſuffi cere iuſiurandum pro probatione, ſi teſtes deſint: cur enim non hic ſuffi ciat, quod in priore caſu ſufficere fatentur?

Au- ...m de ... ad ...bi ſu Fari. ...onau. ...ar. 2. ...lud. ...3. a. ...l. 18. ...rt. 6. ...in d. ...erdos, 1.

...ar. & ...os ſe- ...ur Ma ...ſup. 5. & Fa ...p. nu.

Denique, extra hos caſus licitos, ſacerdos reuelando violans ſigilli (quod ex iure diuino poſitiuo fluxit) ſecretū, hodie deponendus, & in carcerem perpetuum monaſterii cuiuſpiam detrudendus eſt. *uide Concil. Lateran. cap. 21. & capitul. omnis de pœn. & remiſſ. & Farinac. pract. crimin. q. 51. num. 93.* aliquando tales iuſſi fuere a Pontificibus degradari & pęna mortis affici, & merito, exemplum ponit Felicianus, *lib. de degradat. cap. 14.*

SECTIO III.

De modo confeſſionis.

PRæter ea, quæ cōmunia ſunt in hoc crimine & in ceteris, peculiariter obſeruare oportet confeſsarium non-nulla. Quædam pertinent ad interrogatoria; quędam ad præparationem animi, quædam ad obligationem reſtituendi, quædam ad abſolutionem impartiendam.

Quoad interrogatoria, multa fuerunt a me dicta *ſect. 1.* his adde primò quod quia ſagæ uix vnquam faciunt integrā confeſſionem, idque dæmoni promittunt: rogandæ ſunt de hac re, & ſacrilegæ ſeu mutilatę cōfeſſiones omnes repetendæ: deinde ut tunc omnia prodant, inducendæ bonis rationibus, vt velint; & interrogatorijs illis Sect. 1. iuuandæ, vt poſſint. Interrogādæ quoque, an ex animo renunciarint fidei. nā tunc eſt apoſtaſia, an aliquid animo crediderint contra fidem? tunc eſt hæreſis. an abuſæ rebus ſacris? & eſt ſacrilegium. an diabolum adorauerint, ſiue in ſpecie aliqua viſilem, ſiue quem nō videbant (vt teſtatur Meierus de ſagis Artebatenſibus anno 1459.) item quādiu in hoc crimine hæſerint an aliquādo animo pœnituerint &cet. propter volitiones eiuſdem criminis diuerſas & earum interpolationes. 3. interrogādæ ſunt, an adhuc retineant libros aut alia magica inſtrumenta; quia retentis illis abſolui nequeūt. 4. utrum alios talia docuerint aut ſeduxerint. quia non debent abſolui, niſi quantum in ſe eſt conuertere illos conentur; & ſi conuer ti noluerint, eos ad ſuperiores magiſtratumue deferant, aut accuſent. Si tamen confeſſio fiat in articulo mortis, ſufficiet tum, qui præſentes fuerint in genere monere & hortari, ut a deceptione & hæreſi tali recedant, ſibique in poſterum caueant &c. 5. videndum vt occaſiones relabendi euitentur, & tollātur, verbi gratia ſi habitat, vel ver ſatur inter maleficos; quando fieri pōt, loci mutatio, & ſeparatio, iniungenda 6. interrogandæ diligenter de veritate confeſſionis iudiciariæ; hortandę, ſi cū cta uera, quæ dixerunt? ne mutent, ſed ueritatem tueantur, ſi falſa, ut retractēt ſi quos innocentes (vt fit non raro) detulerint, eos exculpent: ſi quos noxios complices ſciant non emendatos, eos deferāt iudici: neq; ex hac generali admonitione irregularitatis periculū eſt.

Quo-

Quoad animi præparationem, magna in hoc crimine confeſſarijs ſe difficultas offert. In primis cauendum puto Iudicibus, ne reis mortis ſententiam per quoſuis denuncient: deligendi potius viri pij & prudentes, qui hoc indicent verbis prudentibus, & ſimul adhortētur ad bonam & ſeriam præparationē docet autem, in hoc maximè crimine, experientia, non expedire eos, qui confeſſarij ſunt futuri, ante ſententiæ pronunciationem ad reos accedere, vt eorum confeſſionem excipiāt: vix enim verum fatentur, dum ſibi timent a delatione: item docet eadem experientia, non eſſe vtile, imò ſæpius noxiū eſſe, ſi ipſemet confeſſarius mortis ſententiam reo intimet. ſic enim a tali nuncio vtplurimū abhorrent, vt rarò poſtmodum rectas & ſinceras admonitiones in animum admittant. Illud quoq; memini a me quæſitum aliquando; *An dum in tormentis reus verſatur, liceat uel expediat, quæstioni confeſſarium intereſſe?* ſcio id latrunculatores a ſacerdotibus aliquando petere: ſed, impudentiores illi an imprudentiores iſti qui faciunt, neſcio. abuſus eſt certè, propter irregularitatis multa quæ ſe hic ingerunt pericula. quæ ibi neceſſitas confeſſarij? immò, quæ utilitas? hortetur ad ſilētium? cauſa eſt cruciatus augendi. hortetur ad confeſſionem veritatis? mortis ſententiam accelerat. abſit potius, & fugiat à tam acerbo & ferali ſpectaculo ſacerdos; ſeque contaminari putet, ſi propior adſiſtat, & oculis hauriat hāc carnificinam. fateor illud vtile futurū, ſi in vicino quopiam cubiculo ſit; vt, ſi in mortis periculum reus incideret, iuuare poſſit celeriter, & deficienti venire ſuppetias. Morienti adeſſe confeſſarium neceſſe eſt, propter Diaboli inſidias, qui *calcaneo inſidiatur*, hoc eſt ultimo vitæ humanæ actui. Hic quæri audio: *num liceat à iudice petere; vt, ſi reus viuus rogo tradendus ſit exurendus: ſacculus puluereus pectori appendatur, acceleranda mortis gratia; vel, cum appenſus eſt, a carnifice, vt ignem illi admoueat: vel a iudice, ut ſtrangulari iubeat eum, qui lento igne conſumitur?* vulgus Doctorum talem putat incidere in irregularitatis notam. Si incideret, foret ea, quam vocant, *ob defectum lenitatis*. at mihi hic lenitas exuberare videtur potius, quam deeſſe: & opus meritorium puto, quodque non ſacerdotem modo, ſed & quemuis Prælatum deceat maximè. non tam mors acceleratur, quam cruciatuum finis accerſitur. moriturus ille certò: agitur, ne per tot ſupplicia. Sed ad confeſſionem redeamur.

In contritione procuranda, hoc opus hic labor eſt, non ex parte Dei, ſed ex parte ipſius malefici; quem ordinariè duo impediunt, error, & metus. Error quidem multiplex. Nam poſtquam captæ ſunt maleficæ, vt ipſæmet ſæpè faſſæ, *tunc Diabolus* (verba ſunt Grillandi *a*) *nihil aliud ſatagit, nec laborat in alio, niſi in perſuadendo, ut perſiſtant in ſententia & uſq; in vitæ finem perſeuerent.* adducantur licet in ſupplicij locum, ignisque ſuccendatur, ſe illarum corpora, & laqueo, & flammis palam erepturum, facturumque, ut flammarum contactu nullum dolorem percipiant. Quod ſi mori illas contingat incendio, mortem illam cruciatus expertem fore; migraturas ex huius vitæ miſerijs abſque ſupplicii ſenſu, ut in futuræ vitæ beatitudinē transferantur. illic eas dæmonibus ſimiles fore; eodem robore, ſcientia, diuitiis, potentia, voluptate, quibus ipſe dæmon potitur ac pollet, donandas. Sic mendax decipit. Alius error eſt; quia perſuadet impoſſibile eſſe ipſis ad Deum conuerti, & veniam cōſequi peccatorum, propter pactum ſecum initum, & Dei abnegationem. aliaque quibus ſe contaminarūt ſcelera nefandiſſima. Sic illas, dum vel deſperatione deiicit, vel ſpe lactat & extollit, ſemper conatur obdurare; vt cuncta negent, reſpuant confiteri, non reſipiſcāt nihil pęniteat deliquiſſe. Hic in promptu Sacerdos habeat, & ſacræ ſcripturæ teſtimonia, & Patrum ſententias, & exempla omnis æui; quibus clarè demonſtret vtroque dæmonem mentiri; ſerio conuerſos nunquam a Deo reijci: nihil eorum, quæ pollicetur, iactatorem illum præſtare poſſe, neque ſi poſſet uelle. Grauitatem quoque criminis poterit proponere; ex circumſtantijs hære-

a de ſ[...] q.9.n.

hæreſis, idololatriæ, Apoſtaſiæ, homici dij, parricidij, rapinæ, Sodomiæ, & ſacrilegij. Impœnitentiæ verò iſtius ſi-
n.3. gnum idem Grillandus a maximè quoad mulieres; certum eſſe dicit: ſi lacrymas nullas emittant, cum tamen flere, gemere, ſuſpiraréque videantur, & omni conatu lacrymari conentur. Hanc ipſe cum alijs Iuriſcon. veriſſimam notam putat, qua conſtet eas nō uerè, ſed ficté tantum pœnitere. cuius rei, cū videat ſe rationē nullā naturalē idoneam reddere poſſe; confugit ad ſupernaturalem, vultque id fieri a diuinā prouidentia in pœnitentiæ fauoré. Cenſent itaque Grillandus & ſocij; ſi ſaga lacrymetur, verè illam pœnitere ex animo; ſi non lacrymetur, fingere pœnitentiam. Nunquam iudici auctor fuerim huic coniecturæ inniti, vt certæ uel idoneæ. Nam experientia illa, quam ex aliquibus, ait Grillandus ſe collegiſſe, fallax eſt & incerta: tū quia nonnunquam ipſa doloris magnitudo lacrymas deſiccet, & planè tollat; iux-
ec. in n.57. ta illud orcheſtræ, b

Fletuque acerbo funera & quaſtu carent:
Quin iſta tanti peruicax clades mali
Siccauit oculos. quodque in extremis ſolet,
Periere lacrymæ.

Solet ait, & uerum eſt. Iam ex aduerſo ſæpè præ lætitia quidam lacryman-
Thyes. tur, iuxta illud eiuſdem. c

Subitos fundunt,
Oculi fletus: nec cauſa ſubeſt.
Dolor an metus eſt? an habet lacrymas
Magna uoluptas?

Nec iuuant illum argumenta è Canonibus petita; quibus tantum probatur lacrymas eſſe ſignum pœnitentiæ, & nubis mæſtæ animum obſidētis profluuium; lacrymis quoque peccata dilui, & fœditatem animo elui; quæ vt veriſſima ſunt, ita minimè probant; nullum pœnitere, niſi & lacrymetur. quidam ſunt tam duro vultu, tam ſicco cerebro, vt lacrymari neſciāt, etiam pueri. poſſunt ergo mulieres quoque tales reperiri. Nam pueri non minus humidi, nō minus ad lacrymas faciles, quā illæ. Accedit quod I. C. iſti nō ſatis inter ſe concordes. diffident ab inuicem, quidam a ſeipſis. Aliquando ſcribunt defectum lacrymarum eſſe indicium ipſius maleficij, nā maleficas eſſe, quæ non lacrymentur: at Grillandus fatetur maleficas, cum verè pęnitent, lacrymari. An hæc conſentanea, & non pugnantia? ſi dicas, lacrymari, quia eo ipſo, quod pœnitent, maleficæ eſſe deſierunt: ſicut adulter eſſe deſinit affectu, quem peccaſſe pęnitet. verùm hoc quidem. Sed quid ſi pœnituerit peccaſſe, & poſt pęnitentiam hanc animi comprehēdatur ea, quæ veneficijs ſuis multos interemerat? Hęc iuxta Grillandū poterit lacrymari, quia pœnituit; iuxta cęteros verò adhuc lacrymari non poterit, quia, quoad externum forum adhuc eſt uere malefica. nam vt Grillādus hoc ſuum dictum ſtabilit auctoritate diuinæ prouidentiæ, ad pœnitentiā animi declarandam: ſic alij illi ſuum quoq; firmant eadem diuina prouidētia, quam decet fauere iudicibus ad criminis commiſſi deprehenſionem, & vindictam. quare iuxta illos, vt crimen huius maleficæ (quoad forum externū talis eſſe non deſiit) puniatur, neceſſe eſt hoc indicio illam detegi, vt flere nō queat, quam lacrymaturam Grillādus contendit. Planè cōfeſſario omnia huiuſmodi indicia aſpernāda, omnes huiuſmodi coniecturæ fugiendæ ſunt: eò quòd pœnitenti pro ſe, & contra ſe loquenti, tenetur credere. Denique quis adeò fori huius interni inexpertus eſt, qui neſciat, ſæpè vbertim flere quoſdā confitentes exiguo tactos dolore; & alios multo grauius affectos, & ictos profundius, nec unam lacrymulam emittere?

Vrget ēt tum reos metus duplex, alter verborum & minarū à dæmone, à quo incarceratæ non rarò affliguntur crudeliſſimè: alter humanæ infamiæ: contra vtrumque rationibus, exemplisque armari a confeſſario illas oportet.

De tertio illo, nempe *reſtitutionis obligatione*; conſiderandum, ſitne damnum adhuc impendens, an verò iam fuerit illatum, ſi damnum adhuc pendet, vt

ſi res

ſi res adhuc ſit planè integra, vel venenum vel aliud maleficium nondum cęperit lædere, ſed poſt aliquod tempus effectum ſuum exſeret: non eſt reus abſoluendus, donec quocumque modo licito conetur malis futuris obuiare, et veneno antidotum præbere, uel maleficium deſtruere, idque totum de conſilio confeſſarii docti & prudẽtis; cui attendendum, ne occultum crimen pãdatur, & ne qua media illicita adhibeantur. Si uero aliqua iam damna fortunis perſoniſue fuerint illata; non abſoluat confeſſarius, ſine præuia ſatisfactione, aut (ſi eam nequit reus præſtare) ſine fideiuſſoria, vel ſaltem iuratoria cautione. ita ſanè quando quis adhuc liber iuriſque ſui confitetur. Nam quãdo eſt damnatus ad mortem; in locis ubi bona nõ confiſcantur, ſufficit, confeſſarius hanc defuncti obligationem (ex eius conſenſu) hęredibus ſignificari curet, ſi poteſt: tuncque officium magiſtratus fuerit, cogere hęredes ad ſatisfaciendum: immò & reus deberet hoc coram iudicibus declarare; velle ſe, vt de bonis ſuis, omnibus (quoad fieri poterit) ſatisfiat, qui damnum acceperunt. At in locis, vbi bonorum confiſcatio capitale ſupplicium conſequitur; officium confeſſarii erit, monere reum, ut iudicibus indicet ſe a fiſco petere, vt qui in bonis, etiam in reſtitutione hac exſequenda ſuccedat: ſi reus hoc nequeat facere, cõfeſſarius obeat munus, ſaltem monẽdo iudices vel fiſcum. Nõ enim malefici per mortis pœnam, euadunt obligationem reſtituendi. Nam mortem ſubeunt propter iniuriam reip. irrogatam, nõ propter iniuriam priuatorum. Et hæc eadem realis obligatio reſtituẽdi, migrat ad quoſuis bonorum ſucceſſores: cum non pœna ſit, ſed debitum. quare tenebuntur hæredes, quicumque fuerint, damna reſarcire, quatenus ad eos ex bonis malefici commodum peruenerit. *a* Ceſſaret obligatio iſta, ſi pars læſa profiteretur, ſe tali ſupplicio contentam eſſe; ſibique ſic ſatisfactum: *b*

a *c. in litteris de raptor. & incen. eſt cõis teſtibus Couarr. l. 3. uar. reſol. c. 3. Claro. §. fi. q. 51.*

b *Nauarr. Man. c. 15. numer. 25. Binsfeld. de confeſ. maleſ. p. 2. pralud. 15.*

Quarto *quoad abſolutionem*, quædam particularia occurrunt. Quærendum enim, an pactum habeant cum dæmone expreſſum; q́d promiſerint, & qua ſollemnitate. de his ſollemnitatib. *libr.* 2. diximus permulta; quæ poſtquam ſcripſiſſem, venit ad manus meas liber Gallicus Florimũdi Raemundi, Senatoris Regij in Burdegalenſi curia, viri pij, Catholici, & eruditi; *c* in quo ritus nõnulli, ceteris nefandiores, & magis ſacrilegi continentur: fideliter eius verba transferam in Latinum ſermonem. ſcribit in hac Curia anno 1594. auditam mulierculam, Aquitanã adoleſcentulam, non inſcita forma, quæ ſine tormentorum cruciatu ſponte ſua fatebatur; *ſe, teneriore adhuc ætate cũ foret, à quodam Italo corruptam, & poſt ea, quæ D. Ioannis Præcurſoris diem præcedit, nocte media, in agrum quendam abductum. illic Italũ fagina virgula circulum in ſolo deſignaſſe, certaque verba in libro quodam nigro lecta ſubmurmuraſſe: ſubito deinde hircum grandem planè atrum aſtitiſſe, probè cornutum, comitatum feminis duabus, & mox acceſſiſſe virum ueſtitu ornatuque ſacerdotali. Hircum quęſiiſſe ab Italo, quæ puella iſthæc foret? reſpondiſſe hunc, eam a ſe adductam, ut hircus in ſuarum numerum illam referret. Quo audito, iuſſit hircus, ut illa ſignum crucis manu læua efformaret; &, quotquot aderant, ſalutatoriæ uenerationis officio fungentes, accederent propius. fecere illi, & oſculum ſub ipſa cauda labris impreſſere. Inter hirci cornua nigricolor candela tetrũ lumen præbebat; de hac, quas ſinguli manu tenebant, accenderunt, et, cum hircum adorabãt ſtipem pecuniariam in peluim, quæ aderat, iniiciebant. Hoc primo factum tempore. Poſtea Italus fœminam in eundem iterum locum reduxit, tunc hircus ab ea poſtulauit corollam ſeu ſertum de capillis eius: Italus capillos deſecuit, & illi obtulit: hoc ſigno deſponſam ſeduxit hircus à turba, & in uicinum nemus deductam, ſolo appreſſam, iniuit: quæ fœminæ commixtio (ut aiebat) mirè ingrata & uoluptatis planè expers fuit, immò & cum ſenſu doloris acerbi, & horroris, ob ſemen hirci, quod glaciei inſtar frigidum experiebatur. Singulis quoque menſe Mercurij & Veneris diebus ſemel generale Capitulũ (ſic uocabat) celebrabatur apud Puteum de Dome, ad quem conuentum ipſa infinitis uicibus acceſſerat, cum alijs pluſquam ſexaginta, qui ſinguli candelam nigram ſecum adferebant, & de illa hircina inter cornua lu-*

c *li. Anti-Christi c. 7.*

cente

*cinte accendebant, quàm hircus admotam po-
ſtico poſteriore illo ſubcaudino flatu accende-
rat. Quo peracto omnes tripudium orbiculare,
obuerſo inuicem tergo iunctis manibus, auſpi-
cabantur. Miſſa quoque ſimulacrum exhibeba
tur; quod qui peragebat (quem illa nomina-
uit) caſula nigra, crux cui nulla intexta, ueſtie
batur, loco ſacrificij incruenti & ſacræ hoſtiæ,
eleuabat reſegmen ſiue orbem ex rapâ, tinctũ
fuligine: & eo eleuante clamabatur à præſenti
bus unanimi uoce; Magiſter adiuua nos. Cali
ci, loco uini, aqua infundebatur. Luſtralem ue-
rò aquam ſic conficiebant: ſcrobi in terram de
foſſæ hircus immingebat: hac unda, pura ſcili-
cet, ſacrificus & aſpergillo atro cunctos aſperge
bat. In hoc conuentu miniſteria ſortilegii ſin-
gulis diſtribuebantur, & ſinguli rerum a ſe ge
ſtarum rationem reddebant: diſceptabatur de
uenenis, maleficiis, ligaminibus, & remediis
magicis, et perdendis frugibus, ſimilibuſque cri
minibus.* Hactenus Raemundus. Sunt
ergo ſimilia ſcrutãda, vt de Sacrilegii,
apoſtaſiæ & idololatriæ genere cõſtet:
quærendum quoque, an aliquem fidei
errorem mente fouerint. verbi gratia,
quod non ſit unus Deus; quod Diabo-
lus ſit Deus, vel quod ſit omniſcius,
aut omnipotens, quod IESVS Chri-
ſtus non ſit Saluator; quod Sacramen-
ta Eccleſiæ non ſint vllius efficacitatis
ſupernaturalis, vel quod vim habeant
ad maleficiorum operationem &c. de
quib. actum toto corpore. Si quid hu-
iuſmodi crediderint, ſunt hæretici, &
ab hæreſi, eiuſque excommunicatione
prius abſoluendi. Si nihil huiuſmodi
crediderint; in conſcientiæ foro hære-
tici non cenſentur; ſed abſoluẽdi, ſicut
ij, qui contra fidei dumtaxat profeſſio
nem; & per ſacrilegia, mortaliter pec-
carunt: licet aliud ſit dicendum in fo-
ro fori. Attendere præterea oportet cõ
feſſarium, an confitens aliquam aliam
incurrerit Eccleſiaſticam cenſuram; v.
g. vtrum maleficium vel veneficium
(qualecumque id etiã abortionis vel
philtri) præbitum ſit clerico vel reli-
gioſæ perſonæ (quibus priuilegium
Canonis *cap. ſi quis ſuadente*, proſpectũ
voluit) vnde illius ſit ſecuta mors uel
mutilatio (tum enim incurritur etiam
irregularitas; *a*) vel etiam notabilis
læſio, ratione cuius incurritur excom-

a cete.
pryterũ
entiã
uicid.

municatio illa violentæ manus in cle-
ricos iniectionis. Si videt cenſuram in-
curriſſe, ab ea debet primum abſolue-
re: ſi dubitat, vtendum abſolutione cõ
ditionata. Sed quia nõ cuiuis Sacerdo
ti competit ius abſoluendi in quouis
caſu: ideò diſtinguendum in confeſſio
ne rei ad mortem damnati, & alterius,
ſpontè confitentis, non condemnati.
Etenim, cùm ille cenſeatur in articulo
mortis (quoad hoc) poſitus; *b* à con-
feſſario poterit abſolui à quibuslibet
cenſuris etiam reſeruatis, quia in mor-
tis articulo omnis reſeruatio ceſſat. *c*
Secus eſt; quoad illos alios, qui non
ſunt in mortis articulo: nã quoad hos,
ſolent ab Epiſcopis ſibi reſeruari; ve-
neficia, ſortilegia, maleficia, & incanta
tiones, dumtaxat tamẽ, ſecuto effectu,
& quoad actus exteriores: *d* Sixtus
etiam V. anno 1588. ſibi ſoli reſerua-
rat crimen aborſus; ſed illa bulla extra
Italiam vix innotuit, nec a maiore po
puli parte recepta fuit, & ideo vix ali-
bi ligauit, ex Nauarr. ſententia valde
probabili: *e* quin etiam Ioan. Chap-
peauuille olim Pœnitentiarius, nunc
Vicarius Leodienſis, ſcribit ſe a viris ſi
de digniſſimis accepiſſe, conſtitutionẽ
hanc Sixti V. & in ea contenta, per ſuc
ceſſorem eius ad ius antiquum reuoca
tam. *f* & F. Saa in verbo *homicidium* te
ſtatur Greg. XIIII. declaraſſe pœnas
bullæ illius dumtaxat locum habere;
quoad fœtum iam animatum, vnde
colligitur pleraſq; illationes quas Vi-
ualdus poſuit in Sixtinæ bullæ explica
tione falſas eſſe. Quoad illas Epiſco-
pales reſeruationes, graue dubium eſt,
*an Mendicantibus ordinibus, uirtute ſuorum
priuilegiorum, etiam maris magni, quibus eis
permittitur quoſcumque & undecumque ad
eos uenientes abſoluere à cunctis peccatis &
cenſuris etiam Pontifici Max. reſeruatis, exce-
ptis ijs quæ in bulla Cœnæ Domini continen-
tur, an, inquam, ijs liceat abſoluere à reſerua-
tis Epiſcopo caſibus, poſt Concilium Tridenti-
num?* Negatiuam partem tuentur Feli-
cianus Epiſcopus Scalenſis, *g* Viual
dus, *h* & recentior alius ſcriptor. ni-
tuntur his argumentis, 1. Gregor. 13.
(vt teſtatur quibuſdam epiſt. nepos e-
ius Cardin. S. Sixti) Borromæo, & Pa-
læotto

b *Silu. uerſ. confeſſio. 1. §. 7. Hadr. de confeſ. q. 3. Canus de pœn. p. 5. Sotus in 4. d. 18. ar. 4. & Nauar. c. n. 9.*

c *c. paſtoralis. §. præterea. de off. ordin. c. fures. furt. Conci. Trident. ſeſ. 14. de pœn. c. 7.*

d *ex receptio re ſnia Paludani apud Sil. in uerb. caſus. qu. 5. & Anto. p. 3. ti. 17. ca. 11.*

e *Manu. c. 23. nu. 41.*

f *li. de Caſib. reſeruatis. c. 9. q. 1.*

g *tract. de cenſur.*

h *de abſolutione. n. 52. in 5. editione Candela aurei.*

læotto Cardinalibus de ſententia congregationis Cardinalium ad declarationem Concilij Tridentini reſpondit; hoc iam non poſſe Regulares uirtute ſuorum priuilegiorum; idq; Borromæus, & ſynodus Mediolanenſis ita tuere, & excommunicationis pœna ſanciuere. *a* Secundò quia SS. D. N. Innocentius IX. & Clemens. VIII. in ſuis iubilæis concedunt caſus Epiſcopis reſeruatos; quo indicāt, abſque Iubilæo, aliàs non poſſe; hoc ſecundum argumentum Viuald. putat conuincere; vt & plurimū, auctor ille recentior. Tertiò quidam obiiciunt Clemen. Dudum de ſepult. & clem. 1. de priuileg.

a Borromæ° in Inſtruct. Paſtor. pag. 153. editis Antuerpiæ 1586. Concil. Mediol. 3. de Pœnit. ſacram. pag. 25.

Verum tamen placet magis affirmatiua ſententia, quam Viualdus *b* tribuit Nauarro Fumo; Henriq. & Bar. Medinæ. tenet etiam Ambr. Carolus in *diſputat. de Miniſtro Sacrament. confeſſion. art. 16 & art. 91.* Nec quoad forum internum ullam puto eſſe limitationē: quoad externum forum, obtinet illa, quam quidam ponunt, ſi Epiſcopus caſum ſibi reſeruaſſet addita excommunicatione latæ ſententiæ. Et hæc doctrina probatur efficaciter; quia caſus Epiſcopales ſunt minores caſibus Pontificiis. cum ergo ſuos Pont. concedat, multo magis concedere cenſendus eſt illos minores. *c* Confirm. Pontifex poteſt abſoluere a reſeruatis Epiſcopalibus; ſed per huiuſmodi priuilegia concedit Religioſis, & quaſi delegat ſuam abſoluendi poteſtatem. *d* Secundò bullæ cruciatæ, & quarumdam Sodalitatum; quibus datur licentia eligendi confeſſarium, qui eos abſoluat ab omnibus peccatis; tribuunt licentiam ei quem iſti elegerint, ſic eos abſoluendi etiam à caſibus Epiſcopalibus. *e* multo igitur magis hanc licentiam tribuēt bullæ & priuilegia immediatè religioſis à ſede Apoſtolica conceſſa. Tertiò quia nec concilium Tridentinum; nec Gregor. XIII. priuilegia hæc quoad omnes vbique religioſos aperte reuocarunt, quod erat neceſſarium. *f* De Concilio Tridentino id fatetur Viualdus num. 40. *illud c. 7. ſeſſ. 14.* tantum tribuere Epiſcopis facultatem reſeruandi caſus quoad ſuos ſubditos; ſed regulares iſti non ſunt illorum ſubditi, ſed immediatè ſubiiciuntur ſedi Apoſtolicæ. Vnde etiam infert idem Viual. Bulla Pii 4. quæ concilio Trident. additur, non eſſe reuocatum hoc priuilegium, eò quod mare magnum dumtaxat in hac bulla reuocatur, quoad ea in quibus repugnat ſtatutis Sacroſancti illius concilij: Concilium verò non inuenitur religioſos, quoad hoc, ordinarijs ſubijcere, nec etiam religioſorum reuocare priuilegia iſta; quare non repugnat hoc priuilegium concilij Decretis, nec eſt a Pio V. reuocatum. Quo ad Gregor. verò XIII. optimè idem Viuald. *num.* 44. oſtenderat idem dicendum, nempe nuſquam vlla bulla vel motu proprio dicta priuilegia reuocaſſe. Immò illa qua quædam priuilegia conceſſa per Pium V. religioſis videtur reſtringere; hæc de quibus agimus, in ſuo robore relinquit, cum ait; *eam deinceps diſpoſitionem atque deciſionem pro ſubiecta materia futuram eſſe, quæ ſiue ex iure neteri, ſiue ex dictis ſacri concilij decretis, ſiue alias, ante dictarum litterarum & conſtitutionum editionē erat. & ſi ipſæ non emanaſſent futura fuiſſet, ad quam diſpoſitionem & deciſionem, ſuumque priſtinum ſtatum, illa omnia reducimus.* cum ergo antiquo iure religioſi habeant *g* facultatem ab omnibus his caſibus abſoluendi (dummodo ipſi ſint a ſuperioribus ſuis præſentati, & ab Epiſcopo *h* approbati) neque hoc illis Tridentinum Concil. ademerit; & Gregor. XIII. verbis illis omnia, ſicut erant ante Pij V. conſtitutionem, reliquerit: conſequens eſt, per Epiſcopos huic priuilegio, ſine noua Pontificis Max. permiſſione, derogari non poſſe, cum in ſuperiorem ſuum, Epiſcopum Epiſcoporum, ius non habeant. Confirma. hoc eis non licere per bullas Alex. 4. Sixti. 4. & Leonis. X. quarum verba retulit idemmet Viuald. *ſupra num.* 46. ubi uide.

b num. 27. 32. & 35.

c c. cui conceditur de reg. iu. in 6.

d gl. in cap. 7. de pœnit. in 6. arg. Cle. ſuper Cathedrā. de ſepu.

e Viuald. ſupra nu. 37. & 52. poſt Nauarr. in Man. c. 27.

f Viual. n 37. poſt Nauar. & Henriq.

g cler... dum pult. reuoc... annu... Extra... ter c... de pri...

h ſeſſ... 7. Tri...

Ad argumenta in contrarium Reſpond. *Ad* 1. quidem reſcripta illa fuiſſe perſonalia & in fauorem particularium perſonarum, nempe Prælatorū illorum, optimè de Eccleſia meritorum quibus hoc ſpeciali priuilegio Pontifex conceſſit, ut in eorum diœceſibus,

nempe

nempe Mediolanenſi, & Bononienſi, religioſi à caſibus per ipſos reſeruatis non poſſent abſoluere. Quod ſi generaliter hoc Pontifex voluiſſet vbique ſeruari; nouum iſtud ius aliquo Motu proprio vel bulla declaraſſet: nec enim alioqui rectè ſatis conſcientijs prouideretur eorum, qui meritò id ſe, & inuincibiliter ignorare dicerent; quod non vt oportet euulgatum ſit. Neq; declarationes illæ Cōgregationis ligare poſſunt, quamdiu nō publicantur, Deinde hæc peculiaris conceſſio cùm vim habeat exceptionis, quoad ceteros magis confirmat, quā eneruat regulam. Deniq; quoad Societatis IESV cōfeſſarios, ipſemet Greg. xiij. anno 1583. die 10. Maij. expreſsè declarauit, non eſſe intentionis ſuæ, quod per talē Epiſtolam (*loquitur de illa ipſa Nepotis ſui Cardinalis S. Sixti, quæ obijcitur*) ſit derogata dictæ Societatis facultas, eamq; quatenus op⁹ ſit de nouo confirmauit. *Habetur ea declaratio inter uiuæ uocis oracula pag. 131.* vnde ſequitur illā Synodi Mediol. cōſtitutionem non obligaſſe quo ad prædictos Patres. Imò, & ad hominem, quis ita poſſet argumentari. Si peculiare priuilegium conceſſum Borromæo trahendum eſt ad omnes Prælatos: ergo & peculiare priuilegiū ſeu declaratio eiuſdē Gregorij facta poſt modum vni religioni mendicantium, extendenda eſt ad omnes mendicantes. Si verò hoc non recipitur (vt recipiendum non eſt) definant ergo prædicti auctores velle, vt illam eorū extenſionem recipiamus.

Ad 2. reſp. valdè perperam argumētari, qui ſic argumentantur. Non enim id inferunt Pontifices propter mendicantes, quibus hoc ius iam competebat; ſed propter ceteros ſacerdotes, qui virtute illius dumtaxat bullæ eligi poſſunt; quibus hoc non aliter licebat, & ideò tum demùm concedebatur.

Ad 3. reſp. in priori ſanctione, quando Papa negat ſe maiorem religioſis poteſtatem cōcedere quàm parochis, tunc tantùm loquitur de alijs rebus, non de pertinentibus ad Sacramentū pœnitentiæ: in poſteriore tantum vetat Regulares, ſine priuilegio abſolue re ab excommunicatione iuris reſeruata *lege Silu. verb. excommunicatio. 7. caſu 14. Tabien. excommunicatio. 5. caſu Caiet. eo. verbo c. 64. Nauarr. cap. 27. nu. 101. & Cordub. caſ. 24. fin.*

Hæc (pie Lector & erudite) quæſo vt maturè perpendas, & cum perpenderis, tecum ipſe dijudices, an Viualdus cauſam habuerit, cur à priore ſua ſententia, illis ipſis argumentis, quæ aſcripſi; optimè probata, recederet: quæ nec vno verbulo ſoluit; vt nec ille, recentior alius; quod faciendum erat volenti, tàm reſolutè cōcludere; *non ſolum hinc ſequi, religioſos virtute ſuorum priuilegiorum non poſſe abſoluere à caſibus Epiſcopo reſeruatis, niſi hoc illis expreſsè concedatur: ſed etiam haberi reſponſionem ad quæſtionem, alias difficillimam & obſcuriſſimam, vtrum priuilegia mendicantium, quoad facultates abſoluendi in foro conſcientiæ ſint ſublata per concilium Tridentinum?* Quibus verbis tacitè voluit innuere fuiſſe reuocata. cuius tamen contrarium patet ex dictis, & locum ille adſcribere debuit, quo nitebatur: ipſeq; Viualdus, ad quem nos remittit, expreſsè ſatis docet ea reuocata nō fuiſſe, niſi quoad hoc vltimum de caſibus Epiſcopo reſeruatis, de quo tamen ipſe argumentis validiſſimis contrariū docuerat priùs, quę ſoluere non videtur ipſemet potuiſſe; ſanè neuter ſoluit.

CAPVT II.

De officio confeſſarij, quà medicus eſt.

Debet medicus & morborum cauſas, & genera, & remedia noſſe. Animi morbi ſunt peccata: quorum genera & cauſas libri præcedentes quinque docuerunt: hic docebit, quibus remedijs vtēdum. Ea ſunt, vel licita vel illicita. Illicita ꝑpter periculū & ſuperſtitionē. Licita prorſus & citra controuerſiā ſunt omnia Eccleſiaſtica ſeu diuina. Naturalia aliquando, propter periculum, illicita ſunt;

dæmoniaca ſeu ſuperſtitioſa ſemper ſunt illicita. de ſingulis diſquiſituri, ab his vltimis ordiamur.

SECTIO I.

De remedijs ſuperſtitioſis ſeu illicitis.

POſſumus iſta vocare dæmoniaca, de quibus tria dicemus. primò exẽpla quędam proponemus; ſecundò diſputabimus, num à maleficis remedia peti poſſint, & an maleficia deſtruere liceat, & remouere?

QVAESTIO I.

De exemplis ſuperſtitioſarum curationum ſiue magicorum remediorum.

VT omittam quæ exhibui exẽpla *lib. 3. p. 1. ſect. 5. & ſect. 6. & ſect. 8. litt* C. occurrunt primo loco tres modi Chaldæorum & Hebræorum; primũ refert Pſellus, contra dęmonem terreſtrem ſacrificari debere lapidem *μυγουζιρὶν* priùs excantatum; quem lapidẽ ingenioſè Serarius noſter, *comm. ſuo variæ & curioſæ lectionis in Tobiam*, vult hoc nomen accepiſſe, quòd ſit fugans aduerſarios, ſeu piloſos (ita dęmones ab Iſaia vocati) quaſi *menos tſarim*, vel *Zeirim*. Hoc ſacrificium, planè idolatricum eſſe, nemo non videt: & tamẽ, vt dæmon per mendacium non decipiat, ex Zoroaſtræis decretis id præcepit Pſellus. nimis ille Mago ſuo credulus fuit, & eo potiùs nomine ab Eugubino meruit reprehendi; q̃ quia dixit à Chaldæis quoſdã bonos dæmonas credi: neq; id ſatis expugnat Steuchus, eum lege *lib. 8. Coſmopeiæ cap.* 28. Quis ille lapis ſit fateor me ignorare. Secunda ſuperſtitio eſt, qua ligabant Iudæi THEPHILIN (h. eſt frontales quaſdam faſciolas ſeu reſegmina membranacea) capiti, & manui læuæ, & valuis, quæ ad dextram erant portæ chartulã infigebant; ita vt eius pars tertia reſpiceret thalamum: atque ita credebant dæmones impediri, ne poſſent eis nocere. meminit Paraphraſt. Chaldæus, *in Cant. c. 8. v. 3.* his illi ſacrilegè verba quædã deprecatoria ex c. 13. Exo. c. 6. & 11. Deuter. inſcribebant, & ea ſic ad ſuperſtitionẽ detorquentes prophanabant. Iubebantur illi TOTAPHOT portare *d. c. 6. v. 9.* quæ dictio ſignificat ſpecilla ſeu ocularia, vt notat Oleaſter; & hinc homines verè inſulſi & fatui, carnaliter omnia intelligẽtes, ſua *Thephilim* ſunt commenti; quorum vanitatem & ſuperſtitioſos ritus diligentiſſimè exſequitur Hiero. Oleaſtr. *in ca. 13. Exo. poſt medium*: lege, & cæcitatis miſerorũ miſerere, & cõſidera q̃ aptum illi nomẽ indiderint rei nugaciſſimæ; cũ THAPHEL, radix vocis, inſulſum, inſipidum, ineptum, ac fatuũ ſignificat. Tertia ſuperſtitio exſtat apud Eliã Germanum dignior adhuc quæ à Regina MΘRIA tauro donetur; *conſuetudo* (ſcribit) *apud nos Iudæos Germanos inoleuit, vt faciamus circulum per circuitum in parietibus cubiculi, in quo cubat puerpera, cùm creta vel carbone; ſcribamuſque in ſingulis parietibus*, HADAM, HAVAH, CHVTZ, LILITH: *atque in oſtio interiori ſcribamus nomina trium angelorum*, SENOI, SANSENOI, SAMANGELOPH, *quemadmodum tradidit ipſis ipſa Lilithea, cum vellent eam in mari ſuffocare*. Sed tædet meminiſſe tam vanarũ vanitatum; quibus ſcatent ſcripta recẽtiorum Apellarũ. Nec minus ſuperſtitioſæ ſunt aliæ verborum formulæ apud Serenum. *c. 33.* Aurelianum *lib. chronic. c. 1.* Myrepſum *ſect 2. antido. 298. & 405. & 419. & ſect. 12. paſſim* itẽ Marcellum Aetium, Columellam & alios gentiles.

Nec ii qui baptiſmate tincti, ſatis horum immunes. Nam multa occurrunt apud Pomponatium *libr. de incantat.* multa apud Henricum Corneliũ Agr. *libb. de occult. philoſoph.* ſed plura apud Philip. Aureolũ, aliàs Bõbaſtũ Paracelſum varijs eius operibus; *a* quorũ omniũ libri prohibitæ per Eccleſiam ſunt lectionis. Vt mittã alios, colligã quædam Paracelſi dumtaxat; ex quib. quiuis intelligat, nihil in hoc homine neq; pietatis, neq; mentis ſanę fuiſſe. primò docet curationes morborum tã ὑπὲρ quàm μετὰ φύσιν à dæmonibus

a li. ph... loſoph... Athe... de occ... loſ. m... & lib... leſti n... na, &... morb... co, &...

monibus per applicationé ſigillorũ, imaginum, monſtroſorum characte-rum, in deſignata cæli conſtitutione, & certis metallis inciſorum, & ægræ parti appenſorum, petendas eſſe. Se-cũdò cõtendit, nihil referre, an De⁹, vel Angelus, vel diabolus, mũdus ſpi ritus vel immũdus, ægro opem ferat, modò curetur æger: *a* & abutitur il-lo teſtimonio ſacræ ſcripturæ; *ſalutem ex inimicis noſtris*. Et de morbis hy per phyſicis agens, ſic ſcribit; *Quo ratione & quomodo morbis Magico artificio inflictis ſuccurrendum ſit, ſcitu eſt neceſſarium omni-bus medicis, qui perfecti cupiunt eſſe. De tali autem curatione nec Auicenna, nec Galenus ſcripſerunt, aut ſciuerunt quicquam. Non .n. in Academijs omnis diſcitur ars. ideo oportet medicum quandoque accedere uetulas, ſagas, Zigenepos, ruſticos, & circumforaneos*, die Zã brecher, *& ex ipſis artem ipſam addiſcere, qui plus ſciunt de iſtis rebus, quam oẽs acade-miæ profeſſores, & quanquam hæc rideant a-cademiæ profeſſores; tu vtere illis in forti ima-ginatione & experieris effectum*. Hæc ille. ſed ſi imaginatio hoc operatur; nõne præſtat eam adhibere remedijs ſum-ptis, quæ vel ars medicorũ, vel vſus Eccleſiæ approbauit? ſed audi quid re ſpondeat; *Si quiſpiam* (ait) *ſupernaturali morbo uel dolore per incantationem detinea-tur, illi nullum naturale remedium proderit* (hoc plerumque verum eſſe docebo ſect. ſeq.) *ſed Magicum remedium eſſe opor tet, quo morbus tollatur, quali & introdu-ctus eſt*. hoc infert, quia homo impius ſupernaturalia Eccleſiæ remedia re-pudiabat: quæ quia Catholici recipi-mus; non, quia nihil proſint phyſica remedia, ideò ad dæmoniaca confuge re debemus. Subiungit; *tales curatio-nes magicas minimè contra Deum eſſe: quia illis nõ ad perniciem, ſed ad ſalutem hominũ utimur, dicant ad hæc quicquid uelint Theo logi*. os impurum; quaſi non ſit Theo logorum iudicare; quid contra Deũ, quid non contra Deum ſit. ſic agyrta nequiſſimus Fidei tribunal ſibi vendi cat. Sed poſtea docebo, id non con-tra diuinas modò, ſed etiam cõtra hu manas eſſe leges.

a .demor bo duco.

Exempla huiuſmodi ſuperſtitioſa-rum curationum ſunt, primò illæ per cerearum imaginum fabricationem, in quas ſe morbum magi putant deri-uare, de quibus ſic idem Paracelſus *b* *Fabricet medicus ceream imaginem ad ſimi-litudinem patientis & in nomine eius, aut conformet ceream particulam ſimilem effectæ parti, idq; indubitata fide & forti imagina-tione, credat per illam ſanitatem ægro reſti-tui poſſe, ac tandem, additis Magicis præca-tiunculis, ceream illam imaginem in ignem proijciat. At ſi fortè ex doloris acerbitate, vel partis affectæ, uitæ periculum metuatur, integram imaginem certis uerbis admurmu-ratis, comburat medicus, & liberatur æger*. Sed alio loco diſſentit, & vult imagi-nem fieri ad formam, & ſimilitudinẽ maleficæ, quæ morbũ induxit. *c* Sed omnis hæc ars imaginum non minùs ad tollendos, quã ad inferendos mor bos, diabolo inuenta eſt auctore. Hãc ſuperſtitionẽ etiam ipſe Plato damna uit *lib. 11. de legibus*, & eſt diſſimilis illi, quam ex Aſtrologis Marſili⁹ Ficinus obtruſit, de quo poſtea. Huc pertinet vſus ille phylacteriorum Iudaicorũ, ad imaginem ſerpentis aenei Moſai-ci, de quibus legi poteſt Philaſtrius *in hæreſi ſerpentis Moſaici*; cui tamen nõ aſ-ſentior volenti talia fuiſſe phylacte-ria Phariſæorum, quæ *Saluator Noſter* reprehendit: ſed verior eſt D. Hiero-nymi explicatio.

b lib. de hy perphyſ. mor bo.

c lib. de ui-ta longa.

Eodẽ 2. pertinet, quod, ad curandũ pilorum, acicularũ, ſpinarum & ſimi liũ corpori ingeſtorũ maleficiũ; vult idem, nõ eximi illa per vulneris inci-ſionẽ; ſed materiã illã ſpontè prodeũ tem, totã excipi, & in foramine facto Sãbuci, vel quercus, orientem ſpectã-te imponi; & ex eodem ligno cuneo obturari certis verbis additis *d* clara hic quoque eſt ſuperſtitio; immò & Diaboli opera, per quem reſiduũ ma-teriæ ſtatim fertur ad idem foramen ex corpore in quo latitabat.

d lib. de oc cul. philoſ.

3. talis erat curatio illius, qui ægro tos apprehenſos in foro collocabat, & eorum corpori appendebat chartã miris varijſque characteribus conſi-gnatam, & additis nominibus dæmo num; *Bulfar, Narthin, Oleaſar, Bilech, Mã mon, Oriens &c.* deformatam.

4. talia erant nomina Epheſia, per

quæ dæmonijs obſeſſi liberabãtur, teſte Plutarch. *in Sympoſiac.* Talia ſunt cõuitia & lædoriæ, quas cõmendat Apollonius apud Philoſtratũ lib. 2. & Pet. Martyr de rebus Indicis. *lege Pet. Tyreum de locis infeſtis, p. 3. cap. 56.* Mirè ſibi Lutherus placuit in congerẽdis fętidiſſimorum conuitiorum olẽticetis, quibus dæmonum tentationes diſpelli cenſuit, homo pari ſpurcitia & vanitate, quibus ego chartam non cõſpurcabo: & miror quenquam ſine nauſea legere poſſe, *Sympoſiacor. eius c. 24. & 26.* vbi huiuſmodi ferculis dignus conuiuator ſtruices congerit patinarias. ſed ſicut iuramentis & blaſphemijs non abigitur, ſed aduocatur potius dæmõ, vt rectè Caſſian. probat exemplis non nullis adductis *li. 12. Inſti. c* 20 ſic etiã ſcurrilibus aut iracundis conuitijs & atrocibus maledictis eorũ, qui paſſione ad id mouentur; & nõ charitate moti, ac fidei zelo inuitati, & ex officio ordinis ſacri, id faciunt. Nã legitimis ac probis exorciſtis licet dæmonẽ ſuperbiſſimum ſic vlciſci & diuexare, vt Mẽgus præſcribit *exorciſ.* 4. & facit D. Antonius apud Athan. & Chriſtiani primitiui apud Prudentium, vbi,

Intonat antiſtes Domini: fuge callide ſerpẽs,
Exue te membris & ſpiras ſolue latentes.
Mancipium CHRISTI, *fur corruptiſſime, vexas?*

5. tales ſunt Hexagoni duo Paracelſi, inſcripti vnus *adonai*, alter *Iehoua*, vel *Tetragammaton*; quibus certo modo præbitis, omnem morbum magicum pelli iactat. itẽ de characteribus *Auigazirtor* &c. inſcriptis nouæ membranæ ante ſolis ortum & per N. dies renouatis. &c. contra maleficium matrimoniale: & contra idem, quod tradit de *Gabata* ſeu ſolea equi ferrea, fortuitò in itinere inuenta, & ex ea, die Dominico, tridente fabricato. &c. & quæ huiuſmodi accumulat nefarijs libris ſuis *de cæleſti medicina, & de characteribus.*

6. talis curatio fuit illa, quam Grillandus deſcripſit, *a* fuiſſe Iuriſconſultum quendam in Sabinenſi agro cõiugatum, ſed maleficio factum impotentem, cui nullius medici ars poterat opitulari. is magum conſuluit, à quo iuſſus; vt ea nocte cum coniuge dormiret, ſumpta quadam potione priuſquàm decumberet. Sedulò tantũ caueret, ne nocte illa vel vxor vel ipſe ſigno ſe crucis communirẽt; neue me tuerent, ſi quid auribus oculiſue inſoliti obuerſaretur. Paruit cauſidicus, & ad vnguem cũctis obſeruatis; quinta circiter hora noctis, ecce illi pluuiæ, procella, tonitrua, fulguraq; maxima; mox & adeò pauendi terræ motus, vt cõcuſſa domus ab imo nutaret, nõ ſecus ac arbor à ventis penè euulſa: ſucceſſere hominum magni clamores & eiulatus. Cumq; in eam partem maritus oculos cõieciſſet, *vidit in camera pluſquã mille, vt apparebat* (vtar verbis Grillandi) *ad inuicem certantes, & unguibus, pugnis, & calcibus crudeliter pugnãtes, & lacerantes alterius facies ac veſtimenta tota: inter quos vidit mulierem quandam, quæ erat alterius oppidi uicini, & dicebatur, quod erat malefica; de qua ipſe ſponſus multũ ſuſpicabatur, ne ab ea maleficiatus fuiſſet, quæ ultra omnes maioribus gemitibus & ululatibus cruciabatur, & crines faciemq; ſuam totam unguibus lacerauerat. Propter quæ ipſe maleficiatus dixit, quod aliquantulum timuit à principio, dubitans ne quid mali ſibi accideret: deinde recordatus de monitionibus magiſtri reaſſumpſit uires, vxorem verò ſemper tenuit ſub pannis abſconditam, ne iſta videret. Poſtquam verò ita certauerant per mediam horam vel circa, ingreſſus fuit magiſter in camera prædicta, & erat tunc circa mediam noctem: ad cuius ingreſſum omnes illi pugnantes vna cum muliere ſtatim diſparuerunt, & abierunt penitus. magiſter autem acceſſit ad maleficiatum, & illius humeros tetigit manu perfricando aliquantulũ, dicendo quod non dubitaret amplius, quia iã liberatus erat.* poſt cuius diſceſſum maritus conualuit, & deinceps liberis operam dare valuit; In hac narratione maleficus iſte coegit mulierem illam, quod intulerat, maleficium tollere, immiſſis dæmonibus, qui ſic eam ſpecie pugnantium acerbiſſimè cruciarent.

a de ſortileg. q. 8. nu. 16.

7. Superſtitioſum eſt putare quod à Sophrone *in Mimis* traditum, *Rheæ & Hecatæ canes immolandos, propterea quod canis latrans Lemures fuget ac diſſipet, quemadmodum*

admodum & as pulſatum, aut aliquid tale. Vnde colligas non nouam eſſe Iaponum ſuperſtitioſam curationem, de qua his verbis relatio Lud. Frois, *pag.* 246. *Quando dæmon hominem inuaſit, Iapones aiunt inſiliſſe in illum vulpem, nomine autem vulpis intelligunt dæmonem. Ad exterminandum autem dæmonem ritus exoticos & prorſus peregrinos cum mille ſuperſtitionum & incãtationum formulis vſurpãt: inter quas vna fuit omnino ridicula. Iuſſerant enim omnes canes Oζacanæ vrbis truci dari, ad perterrefaciendam vulpem Dominæ dictæ ventri incluſam.* Aequè ſuperſtitioſum, quod nonnulli arbitrantur vi Gallicantus quædam maleficia diſſipari. non enim habet vim maiorẽ cãtus oſcinis huius, quàm cuculi vel corui. At obijciuntur exempla quædam, quæ retulit Nicol. Remigius, *a* quibus probari videtur dæmonẽ ad gallicãtum, ſtriges quas vectabat deieciſſe, vel conuentus ſagarum hoc canore diſſipatos. Idiotæ gentilium reſponderent, dæmonum noctu maximam eſſe poteſtatem, interdiũ vim infringi & debilitari. ideò noctis ſilẽtio nocere hos *lupos veſpertinos*, quo *princeps tenebrarum* dominatur. ideò lamias circa tertiã noctis vigiliã (hoc eſt intempecta nocte, quæ mediã præcedit) vt plurimum mortalibus infeſtas eſſe ſolere, vt tradunt Ariſtomenes, & Telephrõ, *b* & Hierocli obijcit Euſebius; *c* quo tempore etiam ſe ſpectra ſæpiùs oſtentare Plutarc. *d* Plinius *e* & alij *f* docuerũt. At Chriſtianis hæc indigna reſponſio foret. Philoſophi confugerẽt ad diſſidium naturale gallinacei, cum leone & ſerpente: fruſtrà. quia Diabolus dumtaxat Metaphoric⁹ eſt ſerpẽs, ac leo. Si quid ergò veritatis huic experimẽto ſubeſt; crediderim poti⁹ tenebriones iſtos gallicantum odiſſe, propter myſteriũ aliquod ipſis odioſum. An quia diei prænuncius ales, ad Dei laudem homines excitat, multaq; peccatorũ genera, quæ obſcuro ſuo peplo nox obtexerat, ſolari lampade diſpellũtur? an quia, Dominica reſurrectione comme minit ſe triumphatũ & colliſum; quæ poſt noctis medium contigit? an meminit pœnitentiæ Petri Apoſtoli ad gallicantũ, vt lapſus prę dictus fuerat, inchoatæ, & electiſſimi ſibi boli ſic erepti? cõſideratione hęc digna videntur Eccleſiæ, quæ cum B. Ambroſio concinit *g* de Gallicinio.

a lib. 1. De ... idolat. c.

b apud A... eiũ lib. 1 2.

... x Philo- ... lib 4. ... in Bruto. ... lib. 7. epi. ... locui fu... õmen. in ... ecæ. He... Oetæ. v. 3.

Præco diei iam ſonat,
Noctis profundæ peruigil.
Hoc omnis errorum chorus
Viam nocendi deſerit,
Mucro latronis conditur.
(En vnam cauſam)
Lapſis fides reuertitur;
Hoc ipſo petra Eccleſiæ
Canente culpam diluit. (en aliam)

Prudentius quoque Hymno ad Gallicantum.

Ferunt vaganteis dæmonas
Lætos tenebris noctium,
Gallo canente exterritos
Sparſim timere & cedere.
Inuiſa iam vicinitas
Lucis, ſalutis, Numinis,
Gallus negantes arguit.
Gallo canente ſpes redit,
IESV labentes reſpice,
Tu lux refulge ſenſibus,
Mentiſq; ſomnum diſcute:
Te noſtra uox primùm ſonet,
Et ora ſoluamus tibi.

En reliquas cauſas, quas propoſui.

Rupto tenebrarum ſitu
Noctis fugat ſatellites.
Hoc eſſe ſignum præſcij
Norunt repromiſſæ ſpei,
Qua nos ſoporis liberi
Speramus aduentum Dei.

Subdit deinde & Petri cantu galli cognito pœnitentiam.

8. tale puto, exiſtimare quod ablutio manuũ matutina quidquã proſit ad maleficiũ illo die arcendum; falſoq; id ſagas illas Remigio perſuaſiſſe. *h* Munditiam quidẽ dæmõ deteſtatur; ſed animæ, non corporis. Nõne hãc mẽbris ſuis, luxuriæ & nequitiæ mancipijs, & publicę libidinis victimis, vel nimiã & ſuperfluam commẽdat? cur mulierculas & viros, quorum animi muliebres, ad tam putidũ & curioſum ſic lauandi, ſic comẽdi, ſic leuigandi, pumicandi, poliendi

g in laudi. diei Domi.

h lib. 1. de monolat. c. 1

ſtudium tam intenſe et ſedulò impelleret; ſi corporis munditiam odiſſet?

9. His annumero lotium humanũ quod prodeſſe putat Ananias *a*, & exemplum de quodam Pherone ſuppeditat Herodotus *b*; à dęmone Pheron rex excæcatus, quod ſpiculum iratus in Nilum flumẽ contorſiſſet; poſt quam vndecim annis ſic luce caruiſſet, oraculũ, quod in Buti vrbe cõſuluerat, fertur reſpondiſſe: viſum ei rediturũ, ſi oculos abluiſſet lotio mulieris quę à ſolo ſuo marito cognita fuiſſet. Expertum ergò primo loco propriæ coniugis vrinam, cùm nihil ampliùs cerneret; ceterarum deinceps; taudem oculos recepiſſe. Ibique omnes mulieres illas; pręter eã, cuius vrina ſalutaris fuerat, in vnam vrbem coegiſſe; quæ ε'ρυτρήβῶλος rubra gleba dicta; et eas illic vna cum vrbe omnes concremaſſe; & medicam illam ſuam ſibi matrimonio copulaſſe. ſic videlicet Diabolus nullam infamandi lædendique mortales, de imbecilli quoque ſexu, occaſionem voluit prætermittere. fuit in eadem ſuperſtitione Syracuſanus iudex Paſcaſius; qui D. Luciã Martyrij coronã mactauit. idcirco enim virginem lotio perfundi iuſſit, quòd ſagã putaret, et ſic maleficam vim reſiſtendi tormentis repelli arbitraretur. *lege Martyrium D. Luciæ 9. Surij tomo*. Ne de hoc dubites, ſcias idem doceri à B. Althelmo *lib. verſifico, de laudib. virginitatis* (qui nondũ in lucẽ editus) *in martyrio SS. Chryſanti & Dariæ*, qui eſt M. S. Leordij in Abbatia S. Laurentij; his verſibus.

a *li. 4. de Natura dæmon.*
b *li. 2. ſeu in Euterpe.*

Lotia tũc lictor crudelis ſpargere iuſſit,
Sacros humectans artus fætore putenti.
Qui liquor (vt dicunt) atrum fantaſma fugabit.
Dum vernam Domini ſperat Necromantia fretum.
Sed putor ambroſiam fragrabat nectare ſuauem.

Et apertius idem in lib. proſaico einſdem tituli, qui editus typis; *Sed milites magicis putantes præſtigijs geſtum, putẽtiſſimis illũ perfundunt lotij odoribus; quibus cuncta arbitrantur Chaldæorũ & Hierophãtarum phantaſmata, ſimulque ariolorum magorum machinas euaneſcere*. Scilicet, his perterreatur & fugetur, quem non pudet pigetque in fętore cadauerũ, et libidinum ſtercoribus volutari. Tamen & Saliberienſis id cenſuit *lib. 1. Polycratici, cap. 8. Quis* (ait) *libenter nõ videat & rideat, cùm præſtigiatoris lotio perfuſi ars deletur, & oculis, quos malitia ſua præſtrinxerat videndi facultas reparatur?* Digni, qui credunt, nõ infundi tantùm, ſed perfundi.

10. Tales ſunt νεφελοδιῶκται, γυτευτάι, & φυλακτήριοι, quos punit Synodus Trullana *can. 61.* vbi Balſamõ, primos illos exponit diuinatores ex nubibus, ego etiam crediderim fuiſſe eos, qui nubes improbo ritu, ne nocerẽt, incãtabãt, et ideo perſecutores nubiũ vocabãtur. γυτευτὰς, vocabãt eos qui exorcizabãt morbos, & certis imprecationibus abigebãt, illud optimè Balſamõ, φυλακτήριοι *hoc eſt remediorũ ſeu amuletorũ præbitores dicũtur; qui fraude dæmonis eis qui à ſe decipiũtur, vincula quædã ex ſericis filis cõtexta, quæ et πουγγία dicuntur, præbent; quæ aliquando quidem intus habent ſcripturas, aliquando verò falſa quædam alia quæcumque inciderint. dicũnt autem hæc iuuare, ad omne malũ vitandũ, ſi ex collis eorum qui illa accipiunt perpetu òpendeant*. Mox exemplum ſubdit; de τοῦ ἀμνίου geſtatoribus: *Præfectus quidã Hoſij de re huiuſmodi accuſatus, manifeſtò deprehẽſus eſt in ſinu ferens indumẽtũ infantis nuper nati: & dixit hoc ſibi datũ fuiſſe, à quadam muliere, ad auertendum eiſque os occludendum, qui contra illum dicere conarentur. Vnde etiam ſubiectus fuit καθοσιώσει, execrationi.* B

11. Tale etiã illud quod narratur à Georg. Pictorio *c* ex Abbate Spanhemenſi; *ſubulcum quendam fuiſſe, qui in ſcipione ſuo vel baculo paſtorali ſcedulam nomini D. Blaſii inſcriptam habebat; cuius baculi vi & potentia, porcos ſuos ab omni luporum vi & raptu tutos credebat, ac tantùm ſcedulæ numinis tribuebat; ut etiam porcos in agris ſolos paſcendos abigeret. Tamen contingente quodam tempore, cùm gregi paſtor abeſſet; & quidam præteriens, dæmonem cuſtodire uidiſſet, illique dixiſſet, quid ipſe hic cuſtodiret, qui hominum ſalutis perſecutor foret peſſimus? reſpondit, porcos cuſtodio. retulit*

c *Iſag. d dæmon ſu blunar.*

tulit alter, cuius iuſſu: dæmon inquit, ſtulta paſtoris confidentia. Num ſcedulam quandam ſuo bacillo incluſit, cui diuinam aſcribit virtutem, vel inde quod Sancti Blaſii nomine eſt inſcripta & eam porcos ſuos à luporũ iniuria defendere, contra legem ſuã, credit; mihi falſa ſuperſtitione inhærens: vbi cùm per me fuiſſet vocatus, & denuò vocatus, & non comparuiſſet, me S. Blaſii vice huc cuſtodiendum contuli. vt enim ſemper libens Dei & Sanctorum vices gero: ita & nunc libẽtiſſimè pro ſuo S. Blaſio illi porcos cuſtodio: vt ſtultum hominem in ſua vana confidentia extollam ac roborem, ac eo perducam, vt talem ſcedulam pluris quam Deum faciat. Non ſimplex ſane hic paſtoris error fuiſſe deprehenditur: non, quod S. Blaſij deuotus eſſet cultor; & ei ſe ſuaque cõmendaret (quod Pictorius, ex ſectæ ſuæ myſterijs, latenter vult inſinuatum) nam Sanctos honorare, obſecrare, & auxilio cuſtodiæque eorum nos committere pium & ſalutare eſt, quicquid hæretici garriant: verum quia fiduciã in ſchedula collocabat, & quia ſchedulæ diuinitatis aliquid tribuebat; & quia Deum tentabat relictis ſuibus in ſchedulæ tutela: non ẽt Sanctorũ auxiliũ precibus impetrãdũ ſibi, ſed nudo nomine chartulę inſcripto opinabat. Scio in Traiectenſi tractu vltra Moſã, quibuſdam in locis ſimili ſuperſtitione, certis verbis admurmuratis, pedũ à paſtoribus terræ infigi, & ſic putare ſe abſentibus nullũ gregi a lupis periculũ ſupereſſe, qđ impię credulitatis.

12. Huc referenda multa Plinij, vt hyenæ ſanguinem inunctum impedi-
a b. 28. re omnes Magorum artes; *a* fel canis
ca. nigræ amuletum eſſe domus totius eo
b b. 30. ſuffitæ purificataue cõtra cũcta *b* ma-
ca. o. leficia: eandẽ vim eſſe amianto lapidi;
c b. 20. *c* menſtruoque ſanguine tactis poſti-
ca. 9. bus, *d* aut atri canis ſanguine reſper-
d b. 28. ſis parietibus, eiuſque genitali ſub li-
ca. mine ianuæ defoſſo: *e* quis iſta nõ ri-
e ca. 10. deat non niſi qui probat eã quã idem tradidit *lib.* 25. Mãdragoræ effoſſionẽ, aut Varronis *Siſta, Piſta, Riſta, Xiſta*, vel eiuſdem ter repetitũ *Anaſagenſ.* vel Pẽtagonos Antiochi aut Conſtantini fictitios, veteres tñ & antiquæ ſuperſtitionis, & innumera Marcelli Empyrici *in libro Medico eius*, quædã etiam Vegetij *in lib. de Veterinar.* & imaginum illam fabricationem planetariã, quã ex Plotino & Arabib⁹ periculosè tradidit Marſilius Ficin⁹ *lib. de vita cælitus comparanda:* quo libro non videtur veneniſ exhibitis ſatis idoneam antidotũ addere. facit enim perinde ac inſcitus & ineptus conuiuator, qui conuiuis apponeret cibos multos etiam veneno imbutos, & dumtaxat diceret, veſcimini ſalutaribus, relinquite noxios: nec indicaret, qui in tam multis, tam varie conditis vt dignoſci vix queant, ſint illi noxij à quibus abſtinendum cenſeat. Ludere hoc cõ uiuas eſſet, & lædere. Sapientis conuiuæ tunc foret incænatum abire potiùs, quàm, tam apertũ vitæ diſcrimẽ ſubire. Idem ego cenſeo, de libro illo, præſtare nihil eius quoad imagines illas credere; quã cum periculo aliquid in animum admittere.

13. annumerare licet, quæ recentiora cõtra viſibiles inuiſibileſq; hoſtes, excogitata nugaciſſimę ſuperſtitionis & taciti cum dæmone fæderis, quædam retulit Pictorius, *f* primum de Cicorij radice, quam die S. Ioannis Baptiſtæ paullò ante auroram, cũ auro & argento flexis genibus contingunt; & ferro, per gladium Iudæ Machabæi, exorcizatã, multis ceremonijs ex terra eruunt, & ſecum portant contra aduerſa omnia. deinde de ijs qui crines pectinando euulſos nõ niſi ter cõſputos abijciunt; &, ſi oua comederint, eorum teſtas, non niſi ter cultro perfoſſas in catinum proijciunt, timẽtes vtrumque neglectum veneficis nocendi occaſionẽ præbere, ſeruatum, credentes præcludere nõ poteſtatem. Denique qui Sammonici Sereni *Abracadabra* dietim ordine retrogrado minuentes de collo ſuſpenderint; vel alia Hebræorum ex Rabbi Hama *lib. ſpeculationis*.

f *Epitome, de Magia. c. 26. & 27*

14. Quicquid Remigius dicat, non puto ſic dæmoni odio eſſe ſalem profanum, vt ob eius aſperſionem malefícium cogatur ſoluere: ſed id eum facere ex pacto, vel vt aliquam introducat ſuperſtitionem. naturalis quoque vis

ſalis non ſatis efficaciæ habet ad huiuſmodi morbos ſanādum. quare ſuperſtitioſa hæc curatio.

a *lib.4.fol.* 145.

15. Loci mutatio quam Ananias *a* ſuadet, vt & nominis mutatio; meritò ſuſpecta eſt. quid enim virtutis occultæ, ob angelorũ, quos propterea vult ſimul mutari, proprias vires, habere queat, non video: nec quiſquam, opinor, niſi per mendacem Cabbaliſtarũ dioptrã, Theologis Catholicis exſecrandam. In nominis mutatione quid eſt (quæſo) efficiētiæ naturalis? aut q (quæſo) angeli non ipſis hominibus, ſed hominum nominibus ſunt præpoſiti? quid locus in maleficium influit, ratione angeli loco præſidētis? poteſt ſitus & loci ſalubritas aliquid prodeſſe, vt & in ceteris morbis: poteſt imaginatio noxia deperdi, nec alia ratione loci mutatio poteſt prodeſſe.

16. Clarioris ſuperſtitionis eſt, putare ſi quid precariò vel furto de malefici domo acceperis, maleficium ceſſaturum; idque meritò Remigius reprehendit. *b* Nec.n.hoc aliud eſt, quam maleficiũ maleficio ſanare: par demētia illorũ, qui pro philtro vtuntur crepidis, lacinijs veſtium, vel præſegminibus vnguium perſonæ quam amāt; vt docuere veteres ſcriptores. *c*

b *li.3. demonolatr.c.* 2.

c *Theocri. in Pharmaceut. Luciã. in* D*ialo. meretricijs, Meliſſæ & Bacchid. & Apuleius lib.2. de aſino.*

d *Crinitus libro 7. de honeſt. diſcip.c.4. Ananias d.li. 4.fol.* 155. *Lamber. Hortenſ. in Virgil.6. Aeneid.*

17. ſimilis eſt vanitas exiſtimantiũ, *d* cõtra ſpectra prodeſſe canes, equos vel ſtricti gladij vibrationē, ex doctrina Homeri *Odyſſ.* 7. & Virg. *Aeneid.* 6. *Tuque inuade viam, vaginaque eripe ferrũ.*

Vbi perperam Lamb. Hortēſius aſſerit reipſa compertum ferri aciē dæmonas formidare. Iudaica illa opinio fuit, vt patet ex Thargumæo *in cap.* 3. *Cant.v.* 8. ſed ridicula. Nulla.n.huic rei cauſa ſubeſt niſi quod ictu & vibratione aer diſſipatur, & continuũ illud cadaueris, vel corporis aerei aſſumpti, ſoluitur: qđ ipſum nihilominus procliue ſit dæmoni impedire ictu eluſo per diuerſionem, vel corporis alterius interiectionem. cur igitur hęc timeat? non certè magis quam culicē elephas, vel triceps Cerberus catellum Melitæum. *Plura Tyræus d.3. cap.57.* Duo adſcribã exempla ex Cæſario. de milite prius eſt, qui in Meneuelt, quo viuus vti ſolebat pellito indumento veſtitus apparens, nõ potuit gladio fugari; quo cum cæderetur, nõ poterat ſpectrum vulnerari, talē ex ſe ſonũ emittēs ac ſi mollis lectus percuteretur. hic apparere deſijt aqua adſperſus quæ clauo Dominico fuerat ſuperfuſa. *Sic ille, li.* 12.*c.*15. Concubina Sacerdotis cuiuſdam nocte mortem ſubſequente, diu ante lucē luna ſplendente cuidam militi apparuit, per viam equitanti. primũ miles & ſerui audiuere muliebrē vocē opem poſtulantem: mox videre mulierē rapidiſſimo curſu ad eos properantem. Mox miles de equo deſcendens, & gladio ſibi circulum circumducens, feminã bene notam intra circulum recepit. *Et ecce ex remoto vox, quaſi venatoris, terribiliter buccinantis, necnõ & latratus canum venaticorum præcedentium audiũtur. Quibus auditis, cum nimis illa tremeret, miles auditis ab ea cauſis, equum ſeruo committens, tricas capillorum eius brachio ſuo ſiniſtro circumligauit, dextra gladiũ tenens extentum.* Approximante infernali illo venatore, ait mulier militi, ſine me currere, ſine me currere, ecce appropinquat. Illo fortiùs retinente, miſera ſe eripere ſumma vi connixa tandē ruptis capillis effugit: quam diabolus inſecutus cæpit, equo ſuo illam inijciens, ita vt caput cum brachijs pēderet ex vno latere, & crura ex altero. ſicq; capta inuito ſed vidente milite præda præteruehitur. Miles manè ad villam rediens; cũcta narrauit, & capillos oſtēdit cũq; minus ei crederent, aperto ſepulcro, cadauer ſine capillis, qui euulſi, inuenerũt. *ſic ille li.*12.*c.*20. quid hic gladij cõtra ſpectrũ potuerunt? tã tũdem quantũ monachus ſpectrũ feriens apud Gaguinum, vt alias narraui *libr.* 2.*q.*27.*ſect.*2.*lit.* L. Ex qua narratione vt & iſta Cæſarij colligitur & alia, vereor ne ſuperſtitio fuerit, ex Magorũ orta circulis coniuratorijs; nēpe circũducendi circuli, & in ſpacio illo conſiſtendi. Nam licet crux in medio circuli facta legatur, tamen illi circuli figuræ fidere videbãtur, & crucis efficacitatē ad ſpacium illud circuli reſtringere, quod improbum profectò. Huius circinationis aliud quoq; exēplum

plũ repeſias apud eũdẽ Cæſariũ *eod. lib. 12. c. 17.* de Sacerdote, qui ſpectris tota per iter nocte infeſtatus, circulũ circumcirca ſe ducebat ibi ſubſiſtẽs; & illis euaneſcentibus procedebat; mox iterum ſe ingerentibus, nouum iterum circulum ducebat: ſicq; ad lucem vſq; laborauit. Obſeruabis ridiculam illam opinionem de armis, apud Pſellũ *lib. de dæmonibus in fine; Dæmonicum corpus per totum ſe naturaliter ſenſuale, ſecundum partes ſingulas abſq; medio, uidet, audit, tangit, patiturq; tangendo, & diuiſum dolet ſicut corpora ſolida. ſed hoc interest, quod corpora quidẽ ſolida diuiſa cùm ſunt, aut uix aut nunquam reſtituuntur: corpus uerò dæmonum, uti ſecatur, mox in ſe itẽ recreatur atque coaleſcit, ſicut aquæ aeriſq; partes quando aliquid incidit ſolidum: ſed & dicto uelocius dæmonicus ſpiritus in ſe reuertitur: dolet tamen interea dum diuiditur. quã ob rem aciem ferri metuit, idq; animaduertentes, qui fugare dæmones moliuntur, tela et enſes in rectum ibi conſtituunt, quo nolũt dæmones aduentare.* Hæc more ſuo ſibi vindicat Rhodiginus *lib. 2. c. 8.* & ſic Pſelli errorem, ſuum facit. Quod de corporis diſceſſione, & coalitione ſubita dicit, veriſſimum eſt. & experti duo in Hiſpania Nobiles, mihi non ignoti. Quorum vnus dum nocturno tempore vagatur, in ſpectrum incidit in ſpecie Aethiopis terri, mole Gigantæa rompheam ſtringẽtis. hic, cui plus audaciæ quàm pietatis erat, cetra ficulnea munitus, impetum ſuſtinuit, ſeq; gerens animosè vulnera cæſim punctimq; hoſti ingerit. Sed aerem verberans, donec laſſus concidit, & à vicinis, qui ad ſtrepitũ accurrerant domum ſublatus, multis poſt diebus lecto affixus, vix conualuit. Hoc Burgis accidit: alterum Salmãticæ. Degebat ibi Theologiæ ſtudioſus quidam, è prima nobilitate; qui priſtinæ caſtimoniæ & pietatis oblitus, noctu magno periculo & labore parietibus tranſcenſis in quoddã Sãctimonialium monaſterium, vſq; ad Dormitorium (vt vocant) ſe penetrarat. ibi permittẽte Deo, priuſq; ad cellulam, quã animo præoccuparat, perueniret, obijcit ſe illi ſpectrum, ſpecie viri grauis & honeſti, prolixo capillitio & barba, lorũ ingẽs manu tenẽs, & nullo verbo facto; bubulã minitãs inſultatione. Venerat probè armatus miſer ad inceſtũ, ſcuto, gladioq;: hũc ſtringit, illo ſe tegit. viſus ſibi nõ ſemel lat⁹ aduerſarij, lorũ ſubiens, haurire, & brachia illi lorumq; reſcindere: ſed ſemp brachiũ corpori, lorũ parti amputatæ ſubitò iũctũ apparebat. tãdẽ lorarius decuſſatim illi in vtrumq; humerũ ſic viuẽti bouẽ mortuũ (vt cũ Comico iocer) impegit, vt in terrã collapſus, vix trepidus ſe fuga eripuerit; & domũ reuerſus deprehenderit, admodũ Sanctæ Andreanę crucis, ſibi in pectore, & in tergo, ad quatuor digitorũ latitudinem, notam contuſionis rubore liuoreque mixtæ impreſſam. tumuit mox vibex, & cũ intolerabili ardore, quaſi vermiculare neſcio quid, quod grauiſſimum cruciatũ adferebat, miſer ſenſit ſub cute, & (ne vanũ viſum putes) altero tertioue poſt die ad plures migrauit. Nec annũ, nec nomina addo, vt vnius qui adhuc ſuperat, & defuncti quoq; alterius honori cõſulatur. Notent laſciui iſti palũbi Dionæi, qs nocturnarũ ad ſtupra diſcurſationũ vtriq; fructus fuerit, & q̃ inanis iſta de gladij rotatione cõtra vim dæmonũ perſuaſio. Nam quod Eraſtus *a* ex Ioan. Oporino narrat; qui Paracelſia manuẽſis fuerat; ſolitum Paracelſum noctu conſurgere, & machæram ſuam Helueticam vtraq; manu in hoſtem inuiſilem huc illuc torquere: id vel ferocientis furoris fuiſſe putarim, vel ex pacto conuento, ſic moleſtiarum inducias à dæmone paredrio impetraſſe.

a *in vita Paracelſi.*

C

18. ſit, quod putãt aliqui, remedia quæ contra maleficium vſurpantur nihil profutura, ſi re non integra adhibeantur: hoc eſt, irrita fore, ſi pri⁹ tentatum fuerit à medico corporis; à cõfeſſario animæ, remediũ. ſolemnis.n. iſte ſolet eſſe magorum prætextus, vt docet Nicol. Remigius, *b* & nota dæmonũ fallacia; quã vtitur primò; quia, cum ſit Zelotypus, veretur ne ſanatio, ipſi adẽpta, alijs adſcribatur.

b *lib. 3. de monolatr. c 5.*

tur. Secundò, vt ſic homines à diuinis
& naturalibus remedijs auocet. Ex
hoc capite valdè mihi ſuſpecta fuit
ſcedula illa, ſiue programmation mu-
lierculæ medicæ circũforaneæ, hoc an
nõ 1597, hic Louanij, in cuius vno ar
ticulo hæc conditio continebatur. Id
circo èt ſuſpecti omnes illi medici, q̃
nolunt ægrum confiteri, priuſq̃ præ-
ſcripta ab ipſis pharmaca hauſerit.

19. eſt, putare maleficam non poſſe
maleficium ſuum tollere, priuſquàm
libertati ſit reſtituta, & ex vinculis di
miſſa. poteſt enim, maleficium malefi
cio nouo tollere, quamdiu pacto cum
dæmone nõ renunciauit, vt docet idẽ
Remigius: poteſt etiam illud per dæ-
monem deſtruere, vt quilibet alius re
mouendo ſignum, etiamſi adhuc car-
ceribus contineatur.

20. maleficã ſcopis in oſtio poſitis
impedire, ne domo exeat; vel, cõiectis
in bulliẽtẽ ollã ſoleis aut crinib⁹ ei⁹,
vel acubus, cogere, vt accurrat; magi-
cæ nugæ ſunt, & peccata grauiſſima.
quia nitũtur pacto cũ dęmone inito.

21. minis, verberibus, aut vi malefi-
cos adigere, vt maleficiũ tollãt (cuius
a *lib.3.de-* rei exẽpla peti poſsũt à Remigio, *a*)
monol. c.3. fieri põt vt liceat; ſi conditiones q̃dam
adſint. primò ſi certò ſciat auctor ma-
leficij. Nã ſuſpectos tm̃, verberare aut
alia afficere cõtumelia, nec fas nec iu-
ra ſinũt. 2. ſi nihil ſuperſtitioſum pu
tetur adhibiturus. 3. dum non exiſti
metur morbũ in alium trãſlaturus, qđ
ferè ſemper facere cõſueuerũt, vt exẽ-
b *lib.6.hi-* plo declarat Grego. Turonenſis. *b* vi
ſtor. Franc. delicet iſta diaboli liberalitas eſt, vt
c.35. boni nihil vllis hominibus p̃ſtet, niſi
cũ æquali vel maiori hominum dam-
no, quo ſpectat narratio D. Gregorij
c *lib.1.Mo* Magni, *c* de virgine obſeſſa; quæ cũ
ral. c.9. opera magorum ab vno dæmone fuiſ
ſet liberata, in vnius locum ſex vel ſe-
ptem dæmonũ millia ſucceſſere. Ne-
que hoc poetas latuit. ideò. n. fortaſſis
finxerunt, non potuiſſe Admeto vitã
d *Euripid.* conſeruari, niſi vxoris Alceſtis vica-
in Alceſtid. ria nece. *d* Vndè rectè noſter Tragi-
cus; cũ remiſſo ab inferis Theſeo, Plu
to Hippolytum abripuiſſet, canit, al-
loquens Atticæ præſidem Deam;

Caſta nil debes patruo rapaci.
Conſtat inferno numerus tyranno.

22. Quod remediũ eſſe contra *Vul-
tuarium* maleficiũ cenſuit Salisberien-
ſis *lib.1.c.11.* *Horum* (ait) *malitia, etiã cũ
plurimum nocent, artificio leui diſſoluitur; ſi
uidelicet, qui ſuſpecti ſunt, conuenti ab ali-
quo in iudicio crimen ſuum inficientur; aut,
ſi confeſſi fuerint, cogantur maleficium reuo-
care.* quid. n. ad curationem inficiatio
virium queat habere, niſi ex pacto cõ
uento? ſi tamen aliquis ſolummodo in
tendens ſignum deſtruere ſic interro-
garet, non auderem illum peccati, ſal
tem Mortalis, reum dicere.

23. Superſtitioſa ſunt; vt cũ ad ma-
leficium amoris tollendum, vtuntur
maleficio odij, v.g. certo ritu cõſecrãt
vel exſecrãt potius columbã nigrã, &
diuiſam per mediũ dãt comedendã a-
mantibus. Itẽ ſi, vt odij maleficiũ tol- D
lant, vtãtur amoris maleficio, v.g. Eu-
chariſtiã ſacrã in ore habẽtes oſculan
tur eã quã volunt in amorẽ inducere,
vel labijs chriſmate inunctis id faciãt.
Itẽ ſi vt ſterilitatis agrorum maleficiũ
tollãt, hoſtiã ſacrã cõminuãt, & tritã
in pulueres ſpargant per hortum vel
agrum. Quę omnia ſunt manifeſtè im
pia & ſacrilega, & tamẽ hæc facta ali
qñ legitur. primum illud refert Holle-
nus in Præceptorio; de chriſmate, al-
terum Grillandus; cetera de Euchari-
ſtia, Cæſarius Eiſterbacenſis *lib.9.*

24. Adde remedia iudiciariarũ ſup
ſtitionũ, de quib *ſupra lib.5. ſect.7. & 9.*

Vltimo notandum multa eſſe ſuper
ſtitioſa (vt varijs locis oſtẽſum) reme
dia; q̃ ponunt Sprengerus *e* & ex eo e *p.2.m-*
Pet. Gregorius *f* de plũbo liquefacto *lei.c.1.q*
in ſcutellã aqua plenã infundẽdo &c. *in 2. exe[m]*
Et hac de re Codrõchius narrat hi *plo.*
ſtoriã, ab auctoribus (vt ait) grauibus f *lib.13.*
& certis relatã, cuiuſdam mercatoris, *repub.c.3*
qui cùm in partibus Suetiæ extra quoddã ca- *nu.2.*
*ſtrum animi cauſa per quoddã pratum duo-
bus famulis comitatus ambularet, malefica
muliere ab uno ex conſeruis à longè cognita,
adhortatus eſt mercatorem, vt ſigno crucis
ſe muniret, quoniam illius ditionis potentior
uenefica, quæ ſolo intuitu maleficia inferre
ſciret, ipſis obuiã ueniret. Quod monitum ip
ſe paruipendens, & iſta nunquam ſibi timo-*

rem

rem incuſſiſſe aſſeuerans, cùm nondum ferè illa protuliſſet verba, in pede ſiniſtro illatam læſionem expertus fuit: ita vt cum pedẽ è loco amouere non poſſet, & dolore lancinaretur, ad caſtrum equo fuerit deductus, ubi per triduum doloribus auctis, accerſito quodam uillico, qui huiuſmodi mala curare proſitebatur; facto periculo ex plumbo liquefacto, & in aquam ſupra pedem proiecto, morbum ex maleficio ortum dixiſſe: quibuſdam prolatis uerbis, & tacto pede, per aliud triduum curatus eſt. ſic ille libr. 2. de morbis venefic. c. 2. Modus explorandi ſolet hic eſſe, vas aqua plenum imponunt ſuper locum affectum corporis, & plumbũ liquatum huic vaſi infundũt, interim verba quædam obmurmurãtes, & in plumbo coagulato pro varia guttarũ conformatione; iudicãt primò, an ſit maleficium malum, necne: deinde cuius generis maleficium ſit. De qua re tota veriſſimè idem Bapt. Codrõchus *lib. 3. de morbis venefic. c. 13.* ita pronunciat: *ut modus ſuperſtitioſus eſt, ſic & dæmonem cooperari eſt credendum. quamuis nõ deſint, qui exiſtiment, à Saturno uim hanc plumbo eſſe inditã, ut maleficia prodat, quod tamen à ueritate eſt alienum.* Probare debebant. nunc ſupponunt tantũ, & Planetæ vim tribuunt minimè naturalẽ. Nam in hãc vel illam guttulas formã coagulari, pro natura morbi; merè & verè eſt opus non naturæ, ſed intelligentiæ. Pergit Codronchius; *Nec laudare poſſum aliud experimentum, quod à quoddam didici. Vt ægrotus, cum decoctione uerbenæ (uulgò herba ſancti Ioannis dicitur) abluatur, in qua ablutione, ſi nihil reperiatur, uel decoctio non immutetur in colore, infirmum ueneficio non eſſe affectum: quod magna copia pilorum, & præcipuè ſuorum, inueniatur, eſſe argumentum efficax, non ſolùm ueneficij, ſed & grauiſſimi, minimeque curam recipientis, quod ſi pili ſint pauciores, morbum eſſe mitiorem & curationem admittere. Quod ſi decoctum illud ad nigrum colorem mutetur, ſignum eſſe præſentiæ dæmonis: quod ſi ad alios colores mutatur, alia indicare. Quis uerò non percipit hunc etiam modum eſſe ſuperſtitioſum, cùm illi pili uirtute uerbenæ, nec ablutionis elici uel procreari non poſſint.* Sic ille *d. cap. 13.* Addo, coloris hanc mutationem etiã ex naturali humorum prædominio (vt aiunt) in morbis non maleficis, ſed grauioribus, poſſe contingere. Idem *lib. 4. cap. 2.* damnat tertium quẽdam modum his verbis; *alij columbum per medium ſciſſum uentriculo ægrotantis apponunt, nonnulla uerba obmurmurando. Qui modi & alij conſimiles manifeſtè magici ſunt, cùm prorſus uirtute naturali careãt.* àdde, nec ſubſit ratio cur miraculo res adſcribatur; maximè cum certa verborum formula vtantur. Poſtmodum idem iuſtiſſimè conqueritur; *remedia multa, tanquam arcana, ex arte magica in medicinam translata ſunt: vt multi Arabum ſectatores fecerunt: vt Michael Sauonarola in ſua Practica, & quidam Bartolomeus, qui practicam & experimenta cum quibuſdã introductionibus in lucem edidit. Sic enim multis modis medicinæ ſcientia conſpurcata remediorum uanitate ſæpè coarguitur. Sed horum Satanicorum hominum curationes fallaces, ac incertæ ſunt, ac ſæpè præſtigioſæ, ut uideantur per modicum ſpacium temporis ſanare, & reuera non ſanent.* Credatur medico docto & pio (quantum ex libris eius colligo) in arte ſua.

Et in his omnibus Notandum, ſemper dæmonum lucrum aliquod ſibi ex his comparare, & ſemper animæ, interdum & corpori nocere: quia ſemper aliquid admiſcet, quo fiduciam in ipſum homo profiteatur; vel quo nos à Deo ad creaturas auertat, & à cœleſtibus curis ad cœnoſa terrenaque deducat vel ſaltem à ſerijs & grauibus ad ludicra & nugatoria. Sic ſemper in aliquod peccatum animam pertrahit, vt rectè obſeruarunt D. Auguſtin. & D. Leo *a* Obſequitur mancipijs ſuis, vt firmiùs illa ſibi deuinciat, & in peccato retineat. Si Deus permittit hoc modo ſanari ægrum, plures in fraudem pellicit: ſi Deus non permittit, ſed impedit, tunc ſaltem peccatum hoc præcedentibus accumulans, conatur ægros in deſperationem adducere. Si malum vni equo auferat, transfert in meliorem. Si mulierem morbo liberet, transfert in virum; ſi ſenem, in adoleſcentem. Si ſortem magus in alium non tranſtulerit, ipſemet necatur, vel

a *D. Aug. lib. octoginta triũ QQ. q. 79. D. Leo ſermon. 19. de paſ. Do.*

ingens

ingens vitę diſcrimen adit. coactæ
nonnullæ Lamiæ; quia non poterant
in alios, in ſuos ipſæ liberos transfer-
a li.3.ca..2 re. Narrat auctor Dæmonomanię *a*,
fuiſſe in Gallia qui maleficio, quo læ-
ſus erat, curando magum accerſiuit:
ab hoc reſponſum; ſe morbo illum li-
berare non poſse, niſi in eius filiorum
adhuc infantulum transferret. conſen
tit impius pater, & à mago ſanatur.
interea nutrix, re intellecta, infantu-
lum ſubducit, & cùm eo aufugit: cùm
ergo magus non poſset in eum trans-
ferre, fuit ipſemet à dæmone inter-
fectus. Toloſę idem ſcriptor ait, ſtu-
dioſum quendam amico ſuo grauiſſi-
mè à quartana vexato dixiſse, vt fe-
brim vni ſuorum inimicorum trade-
ret; illo verò reſpondente neminem
ſibi inimicum eſſe, dixiſse: da ſeruo
tuo; tãdem, cùm hoc illi religio eſset
facere, magum dixiſse; da mihi eã,
annuente ęgroto, ipſum conualuiſse;
magum verò febri oppreſsum inte-
rijſse. Facit lucri ſemper alicuius cer
ta ſpes, vt etiam planè futilibus & ab
ſurdis nonnũquam cooperetur. ſic e-
b lib.1.de nim (vt narrat I C. ille Francofurt. *b*)
Lamijs c.8. cùm vetula laborans opthalmia ſtu-
dioſum quendam conueniſset, ab eo-
que petijſset, vt quæ in ſchedula, quã
illi porrigebat, continebantur, ſibi
non grauaretur exſcribere; certam ſe
eſse, ſi de collo illam geſtaſset, oculo-
rum lippitudine liberandam: & ſtu-
dioſus ſcripti illius characteres, vel
obſoletos cernens, vel obſcuriores
(vt ſolent) legere non valens;; eorum
loco hæc verba ſcripſit in ſchedula;
diabolus huic vetulæ oculos eruat &c. ſimul
que præclarum philacterium mulier-
culæ tradidit; quod cùm de collo ſuſ-
pendiſset, ſpe plena poſt paucos dies
ſanitati fuit reſtituta. Nimirùm voluit
Satan hãc anum decipere, & in ſuper
ſtitione ſua obfirmare. Plura ſi vis, le-
ge *li.3.p.3.q.4.ſect.9.* quib⁹ addi quoq;
multa poſsunt ex Cardinalis Cuſani
Excitationũ li.2. *in Sermone, Ibant Magi,
quam viderant, ſtellam &c,* vt eorum qui
putabant contra ſterilitatis malefici-
um, vel odij inter coniuges prodeſse,
ſi quis nidum auium inueniens cape-
ret ipſam cum pullis matrem: & ideò
vult à Moſe præceptum, *Deu.22. ne
mater cum pullis capiatur.* ſimili modo
ad vitandas alias ſuperſtitiones alia
qu ædam vult Iudæis prohibita, nem-
pe *præcepiſſe Moſem vaſa cooperiri, pro-
pter* Dominas Abundas. *ſunt enim
dæmones, quibus vetulæ offerunt eſculenta
& poculenta, quæ mundando domum non
comedunt, imò ſeducunt.* Prohibuit *ne
vir indueret veſtem mulieris, & è conuerſo:
propter idololatriam: quia mulieres veſtes ui
riles & arma in honorẽ* Martis *induebant?
& viri muliebres in honorẽ Veneris. Hoc fe-
ſtum peragitur à Chriſtianis in Carniſpri-
uio.* Et poſtea idem addit ſequentia e-
xempla, vt ait, ſuperſtitionis in curan-
dis morbis: *ſi res conſecratæ ad aliud. quã
ad proprium vſum applicentur, eſt ſuperſti-
tio: ut aqua benedicta quæ bibitur contra in-
firmitatem, uel ſpargitur ad fertilitatem,
uel datur aliquando brutis. (Nota hoc ſanè
intelligendum, ut & quædam ſequentia. Nã
aquam benedictam adhibere, ut remedium
naturale, uel addito ritu aliquo ſuperſtitioſo
id uerè malum: ſed eam adhibere, ut quid Sa
cramentale, & uim tribuere Deo per ſacra-
mentalia ſua, ad corroborationẽ fidei, mirabi-
lia operari ſolito; itẽ vt dæmonis maleficium,
uel præſtigium ceſſet, hoc pium & licitum eſſe
Catholicus nullus poteſt negare, ut docebo ſec.
3.) & de lumine cerei paſchalis. & de aqua
baptiſmats (ide his idem cenſeo quod de aquæ
luſtrali) Abſtinere à capite animalium in ho
norem S. Apolloniæ uel Blaſii: uel uerè car-
pitum luminis conſecrat (hoc non intelligo; ſi
loquitur de cera benedicta ſeu candelis probo
ritu benedictis, errat) crux facta de lignis pal
marum; balnea in uigilia Natiuitatis & Car
nis priuij contra febres, & dentium dolorem
non comedere carnes in die Natalis Domini,
contra febres, uel ad honorandum ſanctum
Nicolaum pro diuitijs acquirendis, petendo e-
leemoſynam, (hæc ſatis clara ſunt) eundo ad
Sanctum Valentinum contra morbum cadu
cũ, ponderãdo puerũ cũ ſiligine uel cera, (in
his poteſt aliqua ſuperſtitio ab extrinſeco ad-
uenire: ſed ſecundum ſe pia ſunt & licita)
portare crucẽ circumquaque per cãpos in vere
contra tempeſtates (ſi non fiat, uim ponen-
do in tempore ueris, non eſt ſuperſtitioſum,
ſed licitum:) in certis oblatis ſuper altare,
ſicut lapidibus in die s. Stephani, & ſa-*
gittis

gittis ſancti Sebaſtiani (hoc quoque pium, ſi tantum fiat in honorem & commemorationem certaminis horum Sanctorum, ſine fiducia in materia, forma, numero &c.) addit de acu, quę tetigit ueſtem mortui, de lignis furcæ, de lignis coniungendis contra febres, de hoſtia non cõſecrata contra febres (*hæc uerè ſuperſtitioſa ſunt*) cõtra ictericiam, de urina, de pullis &c. puto legendum, *de pediculis*, neque hoc eſt ſuperſtitioſum, cum ſubſit ratio phyſica.

QVAESTIO II.

An liceat remedium petere à maleficis?

LAtiſſimè hæc quæſtio patet, in qua multi multa ſcripſere, multi etiam periculosè admodum errarunt.

Certum eſt ut hodie, ſic etiam olim fuiſſe, qui maleficia maleficijs tollerent. Nam cùm Corybantes eſſent numero LII. eorum XXXII. crediti ſunt maleficia inferre; alij uerò XX. eadem amoliri. *Sic ſcoliaſt. Apollonii lib. L.*

Dico primò *falluntur Iuriſtæ, qui exiſtimant iure ciuili licere maleficijs uti, in bonum finem*: nempe ad curãdos morbos vel ad repellendas tempeſtates; *ut Hoſtienſ. in ſumm. Azo in ſumm.* Pet. *Ærodius lib. rer. iudicat. 8. tit. 7. cap. 6. Bart. Salycet. Godefrid. & alij in l. eorũ C. de malefic. Troilus. Maluetius de ſortibus, Grilland. de ſortileg. & alij communiter*. dico falluntur, quia legem illam Coſtantini qua nitũtur *a*; recentiore lege ſuſtulit poſtea Leo Imp. *Cõſtitu. 65. ad Stylianũ de Incãtatorũ pœna*; vt rectè aduerterũt Nicol. Remigius: & Pet. Gregorius, & Godelmãnus; quam, quod Tribonianus, homo planè ſceleſtus, prætermiſerit, cauſam aliam non uideo, quam quia ab omni erat pietate & uera religione alienus. ibi Leo grauiſſimis uerbis negat quidpiam uerè bonum his artibus effici: ſed apparẽs illud bonũ, illecebram atque naſsam eſse; *quæ illectos (inquit) in malorũ omnium extremum ubi à ſummo bono exciderint, abſorbeat, compertum habemus. Notum enim nobis eſt illas, ut qui ſe ipſis dedunt, pro creatore ac Domino infauſtis diriſque dæmonijs adhærcant, efficere: & qui illas aſſectantur, hos, per externarum rerum lætam quandam ſpeciem, uulnera in anima excipere. Quale quiddã inter pugnandum meticuloſis frequenter accidit; qui dum ictus interdum excipere manu nolunt, illis uel caput uel uentrem exponunt. Sanè uerò ſi quis aliquo modo incantamentis uſus eſſe deprehenſus fuerit, ſiue id reſtituendæ conſeruandæue ualetudinis, ſiue auertendæ à rebus frugiferis calamitatis cauſa fecerit, is apoſtatarum pœnam ſubiens ultimum ſupplicium ſuſtineto.* Sed & Caroli. V. conſtitutio hos arbitrio iudicis condigna pœna puniri iubet. *b*

a *eorum C. de malef. & mathem.*

Dico 2. *Diuina & poſitiua Eccleſiæ lege ſemper prohibitum fuit uti maleficis artibus, uel maleficos conſulere etiam in bonum finem.* Eſt communis Theologorum ſententia, & etiam Canoniſtarum. Probatur 1. ex ſacra ſcriptura. Deus id prohibuit. *Leuit. 19. v. 31. Non declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid ſciſcitemini, ut polluamini per eos.* & cap. 20. v. 6. *anima quæ declinauerit ad ariolos & magos & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi ſui.* Vnde patet hoc eſſe peccatum mortale. Deu. 18. v. 10. *Nec inueniatur in te qui luſtret filium ſuum aut filiã ducens per ignem, aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria &c.* In nouo quoque teſtamento uetat D. Paulus; quãdo iuſtã damnationem cõminatur illis, qui ipſi impingebãt eum mala facere ut bona euenirẽt *c*: quo ſignificat, graue peccatum eſse mala facere in bonum finẽ: quod tamen prętexunt qui maleficorum opera ad morbos depellendos tempeſtateſque arcendas abutũtur. 2. probatur ex perpetuo Catholicæ Eccleſiæ uſu, quę sẽper id improbauit, ut plurimi canones oſtendunt *d*; presbyterũ dãnarunt, qui bono fine diuinationẽ ſuperſtitioſam fuerat expertus *e*. 3. probatur ex Patribus, *D. Chryſoſtomus*: f *citiùs mors homini Chriſtiano ſubeunda, quã uita ligaturis redimenda. Huc referendum illud B. Leonis* g; cùm eis (*ſcilicet dæmonibus*) nihil amplius liceat, quã iuſtitia diuina permiſerit; agũt tamẽ uerſutiſſima arte fallacię, ut ex arbitrio ꝓprię

b *Althuſius li. 1. Iuriſprudent. Rom. c. 52. Fichardus conſil. 112. Laur. Kirchoni⁹ tom. 2. conſ. 2. Mollerus cõſtit. Saxon. p. 4. ſect. 2.*

c *ad Rom. 3. u. 8.*

d *c. qui ſine Saluatore, 26. q. 2. c. admoneant. c. nõ obſeruetis 26. q. 7.*

e *c. ex tuarum de ſorti leg.*

f *homil. 8. in epiſ. ad Coloſ.*

g *ſerm. 19. de paſſ. Domini.*

pote-

poteſtatis aut parère videantur,aut lę dere; & multis(quod dolendum eſt) ita per nequitiã ſimulationis illudunt vt quidam illos & timeant pati infenſos,& velint habere placatos;cùm beneficia dæmonum omnibus ſint nocẽtiora vulneribus. quia tutius eſt homini inimicitiam diaboli meruiſse, quã facere.*Nec non iſta D.Auguſtini*; a cùm ergo cauſę articulus venerit, vt hęc proponatur cõditio:aut faciendũ eſse contra Dei pręceptum,aut ex hac vita emigrandum; quorum duorum homo ſi cogatur alterũ eligere; commi-nante mortem perſecutore(*idem eſt de morbo per maleficium immiſſo*) ibi eligat deo dilecto emori, quàm Deo offenſo viuere.ibi oderit in hoc mundo animam ſuam, vt in uitam æternam cuſtodiat eam.]Ex his

a *tract.*5 1. *in Ioan.*

Infertur primò peccare iudices,qui cogunt maleficas benedictione quadam iis quos læſerunt maleficium auferre.Nam hęc benedictio illarum, nihil aliud eſt,quam formula qua ex pacto demõ ceſsaturus; et ſi benedictione vera ſanandus æger foret, præſtaret vti benedictione Sacerdotis,vel alterius probi hominis, quàm malefici: cuius oratio Deo eſt exſecrabilis, nequelicet nobis cũ infidelibus hæreticis, apoſtatiſque oratione in diuinis iungi.Vnde ſequitur etiam maleficam obtemperantem tali iuſſioni,& ægros hoc remedio utentes peccare. Valde quoque falli illos,qui exiſtimant licere maleficiis ſanitatem quęrere vel cõferre,ſi id magiſtratus iubeat.

Infertur 2. veram eſse deciſionem *articuli Pariſienſis* 5. Quod licitum eſt vti magicis artibus, vel aliis quibuſcumque ſuperſtitionibus à Deo & Eccleſia prohibitis, pro quocunque fine bono; error. quia ſecundum Apoſtolum non ſunt facienda mala, vt eueniant bona. *& deciſio artic.* 6. Quod licitum ſit, aut etiam permittendum maleficia maleficijs repellere error. *& artic.* 7. Quod aliquis cum aliquo poſſit diſpenſare, in quocumque caſu, vt talibus licitè vtatur, error.

Infertur 3. impium & hęreticum eſſe dictum Paracelſi, *b*] nihil referre, an Deus, an Diabolus, angeli vel immundi ſpiritus ægro ferant opem, modò morbus curetur.

Infertur 4. periculoſam eſſe, & erroneam: vel ſ. ltem non ſatis euolutam & explicatam ſententiam Nicolai Remigij, c *precariò non licere opem à maleficis impetrare; ſed licere, vi & uerberibus eam extorquere: qui hoc faciat, nunquam, qui illud, ſemper lethaliter peccare.* Quorum vtrumque falſum videtur, licet enim aliquando id precibus petere & impetrare: aliquando etiam verberibus ad id adigere, non licet. Non igitur eò recurrendum; ſed res longè aliter explicanda. diſtinguendum videlicet primò inter maleficum paratum auferre maleficio nouo, & non paratum: aliter enim peccat qui hunc, aliter qui cogit illum. 1. diſtinguendus auferendi modus, an cum maleficio, an ſine illo id fiat: quæ communiter theologi ſolent attendere.

b *lib. morb. co. & hyperp. morbis*

c *li.* 3 *monol.*

Igitur primò falſa & erronea eſt ſententia Paracelſi & ſimilium, licere maleficia maleficijs tollere.

Quidam putant licere tollere maleficium,non per maleficia, ſed per res tamen ſuperſtitioſas & vanas: videntur hoc multi Canoniſtæ tenuiſſe, & nõnulli Theologi,& legiſtæ. *d* ſi ſuperſtitionis vocabulo hi DD.rectè uſi nequit negari, hâc opinionẽ quoque erroneam eſſe. quia ſuperſtitio res eſt per ſe mala: nec malũ licet facere, vt bonũ eueniat.docet hoc Silueſt. *verbo maleficium num.* 9. Roſella *uerò* & Tabiena non tenent illam opinionem, ſed dumtaxat referunt.

d H... *tin.* Go... *quos* ſ... *tur* Sp... *in* M... *& eum* ... *pliciter* ... *ferunt* ... *refellũt* ... *tr.* Or... *ſupra &* ... *chius li* ... *prob.* ... *frigidæ.*

Alij itaque fatentur per ſuperſtitioſa media tolli non poſſe: poſſe tamen per vana,quę nõ ſint illicita,ſic Ioãn. Friburgenſ.*in ſumm.confeſſar.* & id ſequitur Roſella, *e* qui exemplum ponit,ſi maleficiati facerẽt celebrari tres miſſas de Domina & poſtea omnino nudi operã darent liberis quærendis, credentes ſic maleficium ceſſaturum. Sed hoc exemplum mihi non placet, tum quia rem ad certum numerum miſſarũ reſtringere,id nõ caret ſuperſtitone;

e *u.* in... *mentum* ... *nu* 19.

ſtitione; tum quia medium illud non modo vanũ eſt; ſed & inhoneſtum, & vix poteſt peccato carere: ſi tamen omne peccatũ impudicitiæ & inuerecundiæ deforet: neque vis in numero poneretur; neq; fides adhiberetur ipſi actui, ſed miſericordiæ diuinæ per miſſæ ſacrificia propitiandæ: tunc poſſet admitti exemplum. Deinde ſi *vana* remedia ſumát, pro omnino vanis hoc eſt inanibus, ſicut omnis vana locutio eſt peccatum, ſic nulla vana operatio caret peccato, ſaltem veniali, *ca. illud* 26.*q*.2. ſi vero vana vocant indifferentia, túc ſi quis adhiberet ea, inuincibiliter neſciens eſſe peccatum, nullum foret peccatum; ſi non inuincibiliter, non tñ affectate ignorans, foret tantũ veniale: idem foret, ſi quis faceret credens aut volens experiri an per talia maleficium ſoluatur, non per operationem diaboli, ſed per ceſſationem eius ab operando; propter pactum quod maleficus cum diabolo habebat de ceſſando quando hoc vel illud fieret. *vide Silu. ſupra num.* 9.

Tertia ſententia, quædam eſt Pet. Aureoli *in* 2.*d*.34.*q*.2. & Angeli *verb.* ſuperſtitio §. 13. licere à malefico parato petere, vt maleficiũ maleficio tollat. Exemplum huius rei ſuppeditat Ioannes Nider. *a* *Inquiſitor* (inqt) *Eduenſis mihi referebat, quod modus tollendi maleficiũ, aut ſe vindicandi in malefico, talis practicabatur ſuo tempore. Venit enim aliquis læſus in ſe vel in ſuis ad maleficam ſciſcitans malefactorem. Tunc malefica plumbum liquefactum aliquoties fundebat in aquam: quouſque opere dæmonis in plumbo imago aliqua videretur: qua viſa imagine: maleficæ quæſiuit ab explorante, in qua parte vis lædi maleficum tuum, & in eodem vulnere eum agnoſcere? cumque explorator locum eligeret, ſtatim malefica in eadem parte imaginis, quæ in plumbo relucebat; fixuram vel vulnus per cultrum poſuit, & locum vbi reum inueniret indicauit: nomen tamen nullatenus manifeſtauit: ſed experientia teſte maleficus per omnia lædi reperiebatur, ſicut ſua imago plumbea.* hæc ille. hoc ergo ſecundum Aureolum liceret: & ſecundum Remigium poſſet verberibus maleficus ad hoc faciendum adigi. Argumenta Aureoli ſunt. primò licitum eſt ab vſurario parato vſuras petere; & à parato conferre Sacerdote, in peccato Mortali conſtituto, ſacramenta petere; & de ferre iuſiurãdum idololatræ, quẽ ſcio per falſos Deos iuraturum. ergo ſimiliter in noſtro caſu petere à malefico parato &c. Secundò non poteſt excogitari remedium aliud ad tollendum maleficium: ergo ſi hoc quod vnicum eſt vti non licet, nõ licet illud tollere. Sed hoc meritò cenſetur duriſſimum: potius ergo dicendum, hoc vnico medio vti licere.

a ...epit. ...micarij ... in ſi

Verùm hæc argumenta nullius momenti ſunt. Eorum enim quæ in primo ponuntur argumento planè diſſimilis ratio eſt. nam illic inducuntur ad id, quod ſine peccato facere poſſunt, ſi velint. ſacerdos enim poteſt conari conteri, etſi tempus habeat cõfiteri: vſurarius poteſt dare mutuum ſimpliciter; idololatra poteſt per Deũ verum iurare: ſed operatio malefica, quæ petitur, eſt intrinſece mala, nec ſine peccato fieri poteſt, ideoque nec peti. quia petendo conſentit eius malitiæ, quod ſemper illicitum, *b* & teſte Apoſtolo ad Roman. *digni ſunt morte non ſolum qui talia faciunt. ſed & qui conſentiunt facientibus.* In ſecũdo argumento, falſo ſupponitur, alia remedia non ſupereſſe. ſuperſunt enim alia, de quibus poſtea: quod ſi non ſupereſſent, præſtaret mori millies quam per peccatum ſemel ſanari. nam bonum animę corporis bono præferendũ eſt, & bonor Dei cunctis anteponendus. Neq; hoc durum videri debet ſcienti, quod *qui amat animam ſuam plus quam Deum, perdet eam* &c.

b D.Thom. *de malo* 13. *q*.4.

Remigius verò coactionem ſuam aſtruit ſequentibus argumentis. primò quia talis coactio inhonorat Diabolũ, & eſt expers omnis pacti. ergo licita eſt. *Reſpon.* magis inhonorat Deum, quia cogit aliũ peccare. immo nec inhonorat Diabolum, quia cogit maleficum vt inuocet & honoret dæmonem: ipſe quoque eum honorat; quia non modò credit dæmonẽ poſſe hanc medelam adferre, ſed etiam concurrit poſitiue ad actum poſitiuum. dæmon verò

verò pluris hoc facit, quam mancipij ſui iniuriam, cuius afflictione ſolitus eſt gaudere. Nec poteſt dici expers pacti taciti, qui cogit maleficum iſta perficere, virtute pacti quod maleficus cum dæmone inijt.

Secundo probat hoc pacto, licet à fure fugiente rem vi ſibi ereptam alia vi repetere: licet arcem ab hoſte iniuſte occupatam armis recuperare: licet vinculis per tyrannidem mancipatũ, aſtu violenterque eripere: cur non hæc vis licita, vt innocentem morbis indigniſſimis ſanemus? *Reſp.* illationẽ eſſe vanã, quia reliqua illa licita ſunt, & iuri diuino naturalique conſentanea; maleficium vero maleficio ſanare omni repugnat iuri.

Tertiò nititur auctoritate *l. nullus Cod. de malefic. & mathem.* vbi tantum punitur qui aruſpicem vel magum in du: erit precibus vel ſuaſionibus. ergo criminis atrocitas in hac ſuaui inductione conſiſtit. Confirmatur, quia Photius in Nomocanone dicit legis illius pœnam tantum debere intelligi, vbi διὰ θυσιῶν, id eſt, per ſacrificia & mactationes, negotium peragatur. Non ergo locus eſt pœnæ, quando ma lo adiguntur. *Reſp.* puerile argumentum hoc eſſe, illi ſimile; ſi quis dicat, lex eum punit, qui præmijs & blandicijs, & per artem lenoniam mulierem ad flagitium pellexerit: ergo criminis fæditas in hac blanda inductione & pellacia poſita eſt: & inferat poſtea, igitur puniri minime debent qui vi minisque matremfamilias in thori violationem impulerint. Conſtantinus autem id tantum vetuit ea lege, quod quidam ſibi licere putabant. nã ſponte facienti, nullam ſe iniuriam facere credebant: id vero quod multo grauius erat, non vetuit ea lege, quia res apertè iniqua minus indigebat noua legis coerctione. Quare Salyce. & Fulgoſ. mentem Imp. attendentes, de quibuſuis euocatoribus & prouocatoribus idẽ obtinere cenſuerunt: nec illa Photij limitatio vlterius protrahenda quam vt ſignificet imperatorem de illis egiſſe maleficis, qui tum tẽporis priuatim, prętextu amicitiæ, & hoſpitij recepti in domos gẽtilium, dæmonibus clanculum ſacrificabãt: quod ipſe fieri ꝓhibuerat alia lege. *a* Nec tamen vllus ſanæ mentis hinc inferat, licita fuiſſe maleficia Magorum, in quibus non ſacrificabatur: poteſt enim vnum factũ ex pluribus capitibus illicitum eſſe: quorum vno ceſſante, ratione reliquorum adhuc illicitum manebit.

a *l. 2. Theodoſ. malefic. mathem.*

Dico igitur tertiò, *ſententia hac Aureoli, Angeli, & ſimilium eſt erronea & cauſa multorum peccatorum: nec licet vllo modo nec ab imparato, nec à parato petere, vt maleficium maleficio tollat.* hæc eſt communis ſententia Thelogorum, Aureolum & Angelum ideo grauiſſime reprehendentium: *tenent quod dixi D. Tho. D. Bonau. Scot Tho. de Argentina & alij in 4. d. 34. Silu. verb. maleficium q. 8. Armilla n. 2. Tabiena ver impedimentum 12. n. 9. Roſell ſupr. Caietan 2. 2. q. 78. art. 4. Pet. Ledeſm. ad 3. q 58. a. 2 d. 2. Alfonſ. à Caſtro li. 1. de iuſt. hæret. punit c. 15 Sprenger. p. 3. mallei q. 16. Nider ſup. Nauar. c. 11. n 29. Angl. q. de arte Magica ar. 6. diffic. 2. Abulenſ. in c. 19 Matth. q. 90. litt. O. Dom. Sot. in 4. d. 34. q. 1. a 3. & 8. de iuſt. q. 3. a. 2. Viguer. c. 16. §. 4 Martin. Ledeſm. in 4. q 60. a. 2. Brianſon. q. 13. conc. 2. Orbell. q 34 Vngarellus addit. ad Angel. d. §. 13. Henriq. li. 2. de matrimon. c. 8. n. 2. & n. 3. in fin.* Probatur quia hoc ſacræ litteræ, canones, ius ciuile & SS. Patres improbant, vt oſtenſum fuit concl. p̃ced. 2. q̃a non licet conſensũ præbere in peccatũ alterius. *b* 3 quia licet ſic paratus peccare: hoc tamen peccatũ, & iſto tempore, non faceret, niſi inductus. 4. quia vt actum per ſe malum nemo vnquam licite facit; ſic, nec ad eũ licite poterit induci. *c* Nota magis peccare, qui cogit inuitũ, quàm qui orat paratum. nam qui cogit inuitum iniurius eſt cogendo, & ſimul cooperatur qui petit à parato, nullã ei facit iniuriam. quod nota contra Remigium.

b *Rom. 1. v. vlt.*

c *vide. Tho. 2. 2. q. 78. a. 4. recre. in mouet te q. 1. Sot. 6. de iuſt. iur. q 1. a. Caſt. & ſupra.*

Dico quartò *haut dubiè poteſt maleficus induci, vt per modum aliquem licitum tollat maleficium.* in hanc ſentẽtia conueniũt omnes in præcedenti conclusione citati DD. & eſt veriſſima, caretque dubitatione; ſed indiget tamen ex-

plicatione. nam quidam DD. non ſatis clarè loquuntur, etſi benè ſentiant. Guido Brianſonus *in collectario ſupra 4. ſent. queſt. 13. concl. 3. Immò* (ait) *ego fortiùs dico, quod ſi aliqua perſona erat impedita, vel vexata quacunque vexatione per aliquam perſonam ſortilegam per pactum dæmonis: & per orationes, vel vota, vel artes, non poſſet ſanari, niſi ab illa perſona quæ talia intulit. Dico, quod accederem ad illam perſonam, quæ mihi dedit talia, non vt faciam homagium diabolo, nec vt colam illum ſortilegum; ſed vt mihi auferat, quod mihi dedit. Si ipſe agat cum diabolo, ego non conſentio: ſed tantum peto, vt remoueat malum, quod mihi dedit. Et multotiens iuſtitia cogit tales, vt reſtituant ſanitatem, quam abſtulerunt. imò ſi proprius diabolus dediſſet mihi talia; dicerem ſibi, quod à me remoueret tale impedimentum: nullo tamen modo faciendo ſibi homagium.* Sed quod ait de Diabolo, id ego prorsùs periculoſum puto, & meritò negauit Sotus *in 4. d. 34. queſt. 1. a. 3.* Nam non poſſum petere, vt ab amico; quia cum eo inimicitias, indicente Chriſto, gerere debeo: omnis etiam mihi cum eo familiaritas & communicatio interdicta eſt. Per modum verò imperij, non poſſum iubere: quia mihi non ſubijcitur. Dumtaxat in Dei nomine, per exorciſmi modum, ei poſſem imperare. Nec etiam ſimpliciter verum eſt, licere ſemper petere à malefico vt malum remoueat. Quid ſi enim ſciam maleficium non poſſe tolli, niſi modo illicito? certum eſt me tum non poſſe petere *a*. quid ſi etiam moraliter mihi conſtet maleficum, etſi poſſit tolli ſine maleficio, non tamen ſublaturum niſi cum maleficio? certum etiam puto, tum non licere petere, vt tollat. *b* Poteſt huius rei exemplum dari, quando petitur tolli ab eo, qui non eſt auctor maleficij, nec locum & modũ maleficij & curationis ab ipſo malefico, vel homine alio intellexit: nam talis non poteſt curare ſine maleficio alio, aut dæmonis cooperatione noua. Quare raròadmodũ, vel vix vnquam licebit petere ab alio, quàm ipſomet maleficij auctore.

...et. Le-
...a. ſupra.
...c voluit
...dubiè i
...Ledeſ-
...& Hē-
...l. n. 3.
...2.

Dico igitur quinto, *licet à malefico petere, immò licet etiam illum minis & leuibus verberibus cogere, vt maleficium tollat; quandocumque probabiliter credo illum ſine maleficio, modo aliquo licito id facere poſſe; ſiue quandocumque non ſum moraliter certus, quod vtetur modo illicito.* eſt ſententia communis *Henrici poſtea citandi, Scoti & omnium citatorum in concl. 3. & Praeterea Ioann. Baſſol. Vorilloni in 4. d. 34. Caietan. in verb. maleficium. & in opuſc. 12. tom. 2. Gabr. in 2 d. 28. a. 4. dub. 2. Binsfeld. in l. eorum queſt. 5. C. de malef.* probatur, quia hoc eſt vti iure meo, & inducere magum ad id, quod facere tenetur; & ſine peccato, ſi velit, poteſt facere. non autem eſt conſentire pacto quod dęmon habet cum mago. De coactione id concedit Remi. de precibus negat. ſed ratio noſtra, & communis ſententia DD. de precibus idem conuincunt. de iuſſione exemplum habemus B. Theodori Archimãdritæ; qui Theodorum Magũ ad pœnitẽtiam adductum iuſſit, primùm omnia peccata ſua confiteri. 2. ſi quos haberet libros maleficos in medium proferre. 3. quoſcumque homines aut domos aut animalia maleficijs ſuis obſtrinxerat, diſſoluere. 4. non (amplius ea in quemquam exercere) ſed pœnitentiam agere. *c* De verbere & minis probatur quoad eos, quos conſtat maleficio læſiſſe. quia non tam infero iniuriam, quàm illatam repello: & ſicut crumenam meam poſſem furi extorquere, ſic etiam poſſum mago quam quaſi detinet corporis ſanitatem. Confirmatur hoc, quia docet experientia, nunquam niſi vi coactos maleficiũ tollere velle. Dixi, leuibus verberibus: quia grauia vulnera vel immodicos cruciatus inferre, id ad iudicẽ ſceleris vindicẽ, non ad priuatos pertinet. Leuia non erunt, ſi maleficæ inde immineat periculum vitæ, mutilationis, aut grauis morbi.

c *Georgius in uita S. Theodori, apud Suriũ. mẽſ. April.*

Caietan. *d* cautelam proponit, vt quis expreſsè proteſtetur, ſe nihil commune cũ Diabolo habere velle. Hæc ſanè prorsùs neceſſaria cautio, quando petitur ab eo malefico, qui nõ intulit maleficiũ. vix enim (vt dixi) ſi-

d *tom. 2. opuſc. 12.*

ne peccato talis poteſt maleficium au ferre. Sic cum cru'elis & nefarius Ber tulphus dixiſset coniugi ſuæ B. Godo leuæ;in eam ferociæ ſuæ cauſam, eſse dæmonem, & ex maleficio natum diſcidium; addidiſsetque ſe noſse fœmi nam,quæ iactitet ſe poſse illos mutuo amore & beneuolentia adeo cōnecte re, vt non queant coniuges ardentius ſe amare: reſpondit Sancta mulier ; *Chriſti ancilla ſum, illi ego mea omnia commendo: ſi tamen abſque ſceleris alicuius commixtione id fieri poteſt, quod dicis, non refragor.* a Si quis ab ipſo,qui nocuit,mede lam petat;fortaſſis abſolutè loquendo non eſt neceſsarium addere illam pro teſtationem, ſed ſufficiet abſolutè (in caſu concluſionis huius quintæ) petere ut nocere deſinat. quia res quæ peti tur bona & iuſta eſt,nempe non noce re proximo; & poteſt ac tenetur male ficus id licito modo facere,nempe per medium aliquod naturale (ſi nouit) vel per ſigni deſtructionē. ideo quod de pecunia ab vſurario mutuanda dictum,id hoc loco vim obtinet. Attamen ſemper vtilius erit & tutius hâc proteſtationem adijcere, maximè ſi petam ut tollat maleficium, vel quid aliud huiuſmodi, quod non nudam ceſſationem; ſed quiddam actus poſiti ui ſignificat. quia malefici vt plurimū ſunt homines idiotæ, & alia quam ſu perſtitioſa remedia ignorant. Quare etiam conſulo, ut petatur ab eo, quo remedio ſit vſurus. ſi nolit dicere, non eſt utendum eius opera: quia hoc ipſo ſatis indicat ſe uſurum remedio illicito. Si uerò indicet remedium; tunc ſi ſatis prudens es & doctus, ipſe conſidera & diſcerne an ſit licitum necne; ſi non es idoneus iudex, doctiores & prudentiores conſule; ſi dubitetur an ſit medium naturale,conſulantur medici; ſi uero an ſit diuinum, conſulantur theologi. In his etiam diuinis aduerte, tunc præſtare illa applicari a Sacerdote,quam a malefica. Nam ſi miraculoſa operatio eſt, Deus illam potius operabitur per ſeruum ſuum, quam per Diaboli mancipium. ſi malefica dicat, non profuturum, niſi ipſa adhibeat : ſatis hinc apparet , aliquid eam adhibituram ex pacto conuento. Quare nec uidetur toleranda praxis quorumdam iudicum ; qui cogunt maleficas benedicere ægrotis ex maleficio: & ſi ſanentur, tunc habent pro indicio certo, quòd ſint maleficæ. Liceret tamen iudicibus eas cogere, ut citra maleficium liberare conarentur, ſicut licere priuatis iam docui, atque ita intelligendus Brianſonus *d. cō cl. 3.* Quod ſi res moram non pateretur, & maleficus non foret perſona rudis & idiota, ſed ſatis prudens ad di ſcernendum maleficam curationem à naturali uel diuina;et tūc aliquis ſimpliciter ſecutus fuiſset ſententiam Pe tri Ledeſmii ſup. crediđiſsetque dicen ti ſe non vſuram vllo maleficio, non auderem damnare poſt factum: ſed ante factum ſemper utendum puto conſilio et examine quod dixi. Reuera n. qui non examinat, neque interrogat, neque proteſtatur, neque aliam adhibet cautionem ut intelligat, an remedium quod adhibetur ſit legitimum, an illicitū: is non videtur facere,quod in ſe eſt, ſed obiicere ſe temere periculo peccandi, quia nouo periculo peccandi obijcit rudem illam et idiotam et peccatricem animam.

a *Droge Geſtellenſis in uita S. Godeleuæ 6. Iulij.*

QVAESTIO III.

An liceat maleficij ſignum deſtruere, ut Diabolus nocere deſinat?

Nota primò ſigna maleficij vocari,ollas,ligamina,clauſtra, plumas, leberides, et ſimilia; quę, ex pacto cum dæmone inito, magus adhibuit ut aliquis maleficio lædatur, pactu m verò eſſe ſolet, vt quamdiù ligula ſic nodata fuerit, vel tale quid ſub limine defoſſum, vel ſera clauſa manſerit ; tamdiù talis perſona ſit maleficiata ; aut moriantur, qui in tali loco erunt, aut intrabunt vel exibunt, et huiuſmodi. de quibus actū *libr. 3.* Porro de ligaminibus et ollis, res notior eſt, de *ſera* legi apud auctorem innominatum lib. pœnitentialis à Rectore et academia Colonienſi ante annos centum approbati, et excuſi, *cap. 70. quod eſt de*

eſt de impotentia coeundi: Pariſijs(ait)*contigit quod quædam ſortiaria virum, qui eam reliquerat impediuit, ne poſſet cognoſcere aliam, quam legitimè ſuperduxit. fecerat enim incantationem ſuam ſuper clauſam ſerã, quã in puteum quendam miſit, & clauem ſimiliter in puteum alterum: & ſic diabolo promouente uir ille factus eſt impotens cum uxore ſua*. Quæritur ergo V. *liceat aperiendo clauſtrum, comburendo capillorum glomum, ſoluendo ligulæ nodum, uel effodiendo ollam, & exurendo quæ in illa habentur, aut ſimilia remouendo perdendoque, maleficium deſtruere, & liberare maleficiatum?* Duæ de hac re ſunt ſentẽtię. vna, nullius quod ſciam in libris editis, in quibus nondum mihi contigit inuenire; ſed noſtris tẽporibus Ioann. Heſſels à Louanio, *in prælectione lib. 4. ſent.* docuit; nullomodo licere. hoc hautdubiè pio docuit animo, & vt homines à maleficio abſterreret: quàm tamen prudenter & verè, manifeſtum ſpero fore ex ijs quæ hac quæſtione differentur. multi ex eius diſcipulis, rem non multùm diſcutientes, neque auctores alios curãtes, Pythagorẹrum more, vt oraculum exceperunt; neque in ſcholis tantùm docuere, ſed in concionibus adeò nonnunquam calidè; vt contra ſentientes damnare, & etiam pœnis Eccleſiaſticis coercere, ſint conati; non modicam ſcrupulorum carnificinam etiam pijs & bonis, inijcientes. hoc ergo diligentiùs res diſcutienda, quàm cùm ſuperioribus annis docerem, ideò breuiter perſtrinxi, quòd tum neſcirem aliquem ex doctioribus communem ſententiam, quam amplectebar & amplector, improbare.

§. 1. Heſſelij & diſcipulorum eius argumenta fuere. primò, cùm ſignum amouetur; ſanitas exſpectatur non à Deo vel ſanctis, per miraculum; nec ab humana voluntate, nec à cauſa naturali. ergo à diabolo. Sed hoc eſt ſuperſtitioſum. ergo non licet amouere.

2. Qui ſignum tollit ea ſpe, vt nocumentum ceſſet, miſcet ſe pacto, quod malefico cum diabolo ĩtercedit; quia diabolus cum malefico pactus eſt, vt ſigno poſito ipſe noceat, ſigno remoto nocere deſinat. ergo talis ſocietatem quandam cum diabolo init, cui coniungitur, & communicat in pacto conuento eius.

3. amouere ſignum, eſt colere diabolum, quia eſt proteſtari, quod poſſit nocere quibus & quando voluerit, quaſi ab alio non pendeat; item quod ſit fidelis & verax, qui pactum ſeruet cum ſuis: ſed diabolum honorare vel colere non licet. ergo nec amouere ſignum licebit.

4. Non licet declinare ad magos, vt ſcripturæ docent: ſed qui amouet ſignum, declinat ad magos. ergo. Min. probatur, quia petit à malefico vt ſigna tollat, vel vt ſibi tollenda oſtendat.

5 Qui amouet ſignã oſtendit ſe maleficos & dæmonem timere: ſed S. S. iubet nos ſolum Deum timere.

6. Non tantùm res quæ ponitur vel amouetur, eſt ſignum diaboli, ſed & actio circa rem, vt poſitio eius ad nocendum; permanentia eius ad nocumenti perſeuerantiam, amotio eius ad nocumenti ceſſationem: ſicut non tantùm aqua eſt Sacramentum Chriſti; ſed & ablutio per aquam facta. ergo ſicut qui ponit ſignum, exercet ſacramentum Diaboli, ſic & qui amouet. Exercet enim vterque actionem ad eum effectum conſequendum, ad quem aliter non valet, niſi ex Diaboli inſtitutione.

7. Diabolus nunquam ſpontè ceſſabit à nocumẽto corporali, niſi vt grauiùs noceat in anima: cum ſit hoſtis noſter capitalis, ſemper cupiens quã maximè nocere. ideò, iuxta D. Leonem, *beneficia eius cunctis ſunt nocentiora uulneribus*: ergo per ceſſationem nocumenti, quæ fit amoto ſigno, grauius infert nocumentum vel amouenti, vel maleficiato, vel vtrique.

8. ſi licet ſigna maleficij amouere, vel ad ea implorare opem malefici: igitur quoties quis maleficiũ patitur, nec aliud ſupereſt remedium quo adiuuetur, tenebitur procurare ſigni amotionem: ſicut tenetur homo ægrotus licito ac poſſibili remedio procu-

rare, vt ſanitati reſtituatur: peccaret enim ſi ſic ſanitatem à Deo exſpectaret, vt interim medici conſilia reijceret. Atqui nemo eorum, qui ſunt in contraria opinione hoc docet, videlicet hominem aliquando ad amouendum vel deſtruendum maleficij ſignũ ex conſcientia obligari.

9. Si id licet, ergo illi rectè faciunt, qui maleficis ad quæſtionem vocatis abradunt omnes pilos corporis, ne quo maleficij ſigno corpori adhærente, reddantur inſenſibiles, ideoque ad confeſſionem cogi non poſſint, quod tamen videtur ſatis manifeſtè ſuperſtitiosũ. Vnde Frã. à Victoria *in rele.* 12. *de arte magica:* ſi (inquit) ad expulſionem dæmonum radũt pilos aut capillos, aut aliquid eiuſmodi: eſt magia manifeſta. Nam veri ſancti, qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus ritibus aut obſeruationibus.

10. Probari poſſe videtur ex eo, quod Dominus dicit in Euang. *hoc genus dæmoniorum non eijcitur niſi in oratione & ieiunio.* ſenſus enim eſt non aliter rectè eijci. ergo ſi quis dæmon eiuſmodi intraſſet in aliquem per maleficium, non liceret egreſſum eius procurare per ſigni amotionem.

11. probatur ex eo quod D. Hieronym. commemorat *in vita S. Hilarionis*; ad quem cùm adducta eſſet puella à dæmone obſeſſa, & dæmon clamaret; ſe inuitum in puellam ingreſſum fuiſſe, vtpote vi maleficiorum coactum; nec ſe poſſe eam relinquere, niſi priùs ablatis ſignis ſub limine poſitis: vetuit vir ſanctus ſigna perquiri, & orationis virtute dæmonem expulit: *ne* (inquit Hieron.) *aut ſolutis incantationibus receſſiſſe dæmon videretur, aut ipſe ſermoni eius accommodaſſe fidem.* igitur, ex Hieronymi ſententia, perquirere & tollere ſignum, vt nocumentum ceſſet, ad incantationem pertinet: alioquin ad miraculum diuinum non rectè confugiſſet Hilarion; ſed remedium facilè ac promptum de ſignis amouendis, ſi licitum erat, præſcribere debuiſſet; ne Deũ tentare videretur.

12. apud Gratian. *ca. ſi per ſortiarias* 33. *q.* 1. vbi enumerantur legitima remedia maleficij, nulla fit mentio requirendi & deſtruendi ſigni: nec quiſquam alius veterum Eccleſiæ patrum reperitur, qui de remedio hoc tanquam licito loquatur. Si reſpondeas eſſe argumentum negatiuum ab auctoritate negata. Vrgent, non eſſe ab auctoritate negata, ſed ab auctoritate negante. quia cùm remedium tollendi ſigni ſit facilè & cuique obuium, eius maximè mentio fieri debuiſſet, ſi licitum illud concilia & patrum decreta cenſuiſſent.

13. Diabolus non eſt alligatus ſignis; poteſt enim nocere ſine ſignis, & poſitis ſignis liberum illi adhuc eſt non nocere, vt & amotis adhuc nocere & non deſinere. ergo fruſtrà tolluntur ſigna, niſi pactum malefici & Diaboli intercederet. ergo remouens conſentit in hoc pactum.

14. Diabolus non poteſt diutiùs nec fortiùs, nec breuiùs, nec leniùs hominem affligere, quàm & donec ei Deus permittit, qui pactis huiuſmodi non aſtringitur: ergo abſurdum eſt exſpectare remedium ab huiuſmodi remotione ſigni, aut curare talia diaboli pacta: ſed recurrendum eſt ad Deum, in cuius poteſtate eſt Diabolus. His illi argumentis vtuntur, quæ verbis ipſorum retuli: ne quis ſuſpicetur me minùs bona fide agere.

§. II. Nihilominùs ſit concluſio, K *ſigna maleficij, etiam ſpe ceſſationis morbi ſeu mali licet quærere & inuenta remouere & tollere.* dico, *ſpe ceſſationis*, quia fatentur opinionis contrariæ aſſertores, in contemptũ & deletionem Magiæ ſuperſtitionis, ipſiuſq; Diaboli, licere maleficij ſigna tollere, deſtruere, atque abolere: immò ſanctum id eſſe, ſi ex ſolo odio totius artis, & intẽtionis Diabolicæ id fiat: ſed negant, id licere ea ſpe, & intẽtione, vt nocumentũ ceſſet. *Notandum primò*, quod omnes fatemur, ſigni ablationem nullam habere vim naturalem neque ſupranaturalem mali auferendi ſeu ſanandi; ſicut nec eius

poſitio vim ullam huiuſmodi habuit, ad malum inferēdum: ſed ſicut, poſito ſigno dæmon fuit, qui nocumentum intulit; ſic ablato ſigno, dæmon eſt, qui malum aufert, quia ceſſat nocere. ceſſat autem, quia ſic cum mago pactus fuit; non quod pacto ſe ligari putet, ſed quia hoc ſibi iudicat expedire ad animarum perniciem. *Notandum* 2. aliud eſse uti peccato alterius ad bonum, aliud cooperari peccato alterius. nam peccato alterius vti poſſum ad commoditatem meam; quando ille potuit peccatū vitare, & licito mō mihi gratificari, vt dictum de vſurario *præcedenti q.* ipſius enim malitia mihi nocere non debet. Cooperari verò peccato alterius nunquam licet, quia nūquam peccare licet; cooperor uerò quotieſcumque peto ab alio, id quod quod aliaſ ſine peccato nequit præſtare. Quando ergo peto, vt maleficium maleficio, vel nouo pacto inito, tollat; cooperor peccato: quando peto vt id faciat, deſtruēdo ſignum iam ante initi pacti, ſeu ſine maleficio, & ipſe me nolente adhibet nouum maleficium; ego illi non cooperor, ſed vtor tātum eius peccato. Eſt doctrina Soti, & Pet. Ledeſm. & alior. mox citandorū. *Notand.* 3. Signum tolli vel ab ipſo qui poſuit, vel ab alio qui non poſuit. Si ab eo qui poſuit; vel ille inierat duo pacta cum dęmone, vel vnum tantum. duo quidem, quando conuenerat, vt dæmon permanente ſigno debeat nocere; & ſublato ſigno teneatur nō nocere. nam hic vnum pactum fit de poſitione ſigni, alterum de ablatione. Vnum tantum fit, quando ſimpliciter conuenitur, vt ſigno permanente teneatur dæmon lædere. huius pacti vis includit, non vt ſublato ſigno teneatur non nocere, ſed vt, ſi velit, poſſit non nocere. Quando duo ſunt pacta, tunc conſideranda eſt duplex, quę poteſt accidere, malefici intentio. Si maleficus cū tollit, vult ſibi ſeruari pactū; illud ſecūdū non licet tollere: quia hoc eſt confirmare illud pactū. Si vero maleficus ex pœnitētia pacti initi motus, vult pactum ſuum cum dæmone initum ceſſare; & ideò, vt reſcindatur; tollit ſignum, quod eſt pacti vinculū, & tollit nō quatenus ablatio ſigni eſt ſignum ſecundi pacti; ſed quatenus eſt deſtructio primi pacti; poteſt tollere, quia ſic non confirmat ſecundū pactū, ſed reſcindit. Quod ſi ſit alius qui tollit: hic non fecit vllum pactum cum dæmone, nec poteſt dici cōfirmare primum malefici pactum; quia illi non cooperatur. Sed ſi gnarus ſecundi pacti quod maleficus fecit, illud tollat, quia vultā malefico ſeruari ſecundum pactū; ille quantum in ſe eſt pactū confirmat; & ſic malo cooperatur, quare hoc non licet: ſi verò vel ignarus vel gnarus, illud tollat dūtaxat, vt maleficiū deſtruat, vel vt pactū reſcindatur, ſperans dæmonem libere ceſſaturū à nocendo; nullo modo cooperatur pacto: non primo, quia iuxta illud non operatur: nō ſecundo, quia illud nō curat, ſed vult facto ſuo deſtruere primum. Deniq; ſi vnicum maleficus fecit pactum; tunc tollendo ſignum, primum pactum deſtruitur, nec nouū initur: nec ipſe maleficus vllo modo cōfirmat, vel operatur ex primo: quare nec ei alius tollens cooperatur. *Notand.* 4. ſi ſcandalum ſequatur, non poſſe tolli. quare ſic iſta peragenda, vt ſcādali occaſio iuſta detur nulla.

His poſitis *probatur* 1. cōcluſio, quia quotquot auctores excuſi de hac egerunt quęſtione, illi ad vnum omnes, ex quo ea quęſtio diſcuti cępit, in hac concluſione conueniunt: eos autē loqui, de eo qui ſpe ceſſationis ſignū remouet, clare patet ex verbis & rationibus, quib. vtuntur. Ante tēpora D. Thomę, & ipſi D. Th. ac D. Bonauētura, & eorū præceptoribus, puto plane certum fuiſſe hoc licere; & ideo de hac re nihil expreſſe proditū; niſi qđ maleficia ſine maleficio tolli poſſe cēſuerint; quod etiā Tho. de Argentina *d.* 34. Abul. *in* 19. *c. D. Matth. q.* 90. & alij communiter tradiderunt. Quod vero Durand. hoc non dixerit parum refert: omiſit, quia nō habebat, quod ea in re contradiceret D. Thomæ; ad cui contradicendum, commentarios ſuos elucubrauit. Primus quē inuenio ex profeſso quæſtionē diſcuſſiſse, qui tē- *Anno* 1290

pore D. Thomę vixit, Durando prior eſt Henricus Goethalzius ſiue Gandenſis, archidiaconus Tornacenſis. hic *quodlib.* 5.*q.*33. vbi quærit, *an liceat tollere tegulam maleficij ſignum?* tandem reſoluit his verbis, *licet autem pernicioſũ eſt operibus ſuperſtitioſis communicare, aut facere talia, qualia faciunt ſuperſtitioſi communicando operibus dæmonum: Catholicum tamen eſt deſtruere opus ſuperſtitioſum dæmonis, & in hoc ei contrariari. Et ſic dico, quod licitum eſt maleficium deponere ſimpliciter, quemadmodum licitum eſt idolothytum in cloacam proijcere: & etiam vt curetur infirmus maleficiatus (ecce, quod ſub hac ſpe) non credendo quod virtute illius maleficij morbus ille contingat (hoc enim credere infidelitatis eſſet) vt procedit prima obiectio; ſed credendo contrarium, & quod fiat ſola dæmonum actione, ex diuina permiſſione; qui non conſueuerunt ſecundũm pactionem ſuã maleficiatum vexare, niſi ſtante illo maleficio.* Hæc ille: ſequitur, eum, more ſuo nõ nominans, Scotus, & ipſe aliquot annis antiquior Durando, his verbis; *ſi per orationes Sanctorum impediatur virtus dæmonis, benè fit; ſi tamen Deus illas non exaudiat, tunc ſi ſciretur maleficium & deſtrueretur, dæmon non fatigaret eum amplius. quia ex pacto non aſſiſtit, niſi dum durat aliquod ſignum. Et ex hoc patet quod truſatica eſt illa quæſtio, an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum? non enim ſolùm licet, ſed eſt meritorium, deſtruere opera diaboli: nec in hoc eſt aliqua infidelitas. quia deſtruens non acquieſcit operib. malignis: ſed credit dæmonem poſſe & velle fatigare, dum tale ſignum durat, & deſtructio talis ſigni imponit finem tali vexationi.* a vides à Scoto hoc meritorium cenſeri, quem diſcipuli eius ad vnum ſequuntur, vt nominatim Ioan. de Baſſolis ibid. q. 1. qui etiam expreſſè addit *meritorium eſſe ſi fiat cum intentione curandi;* & ſic etiam Antonius And. in 4. d. 34. in fi. ſequitur Nicol. Vorillon, *ibid.* & Nicol. de Orbellis ibid. & Guido Brianſonus, *b* & Ioſephus Angles, *c* & Alph. a Caſtro *libr.* 1. *de iuſ. hæret. punit. c.* 15. & Pelbert. Temeſuar. *Roſarij p.* 4. *uer. matrimonium.* 5. §. 38. Eſt etiam hæc ſententia communis Thomiſtarum, vt Caietan. *tractat.* 12. *tom.* 2. vbi ait; *duobus modis contingit maleficiũ à maleficis ſolui; primò per ſimplicem diſſolutionem ſeu deſtructionem maleficij prius facti, puta diſſoluendo ligaturam capillorum cum annulo ligneo &c. & hoc abſque dubio licitum eſt, nec opus malefici, vt maleficus eſt ſed hominis ſcientis impedimentum boni proximi ſui. quia nulla hic euenit inuocatio dæmonis, ſed ſola diſſolutio ſigni; quo durante diabolus ſtatuerat malum alterius continuare. 2. per inuocationem dæmonum, ſeu aliud maleficium, & hoc proculdubio peccatum eſt mortale. hæc ille.* vides Caietan. hoc definire, vt indubitatum. idem volunt Silueſt. *verb. maleficium q.* 7. & 8. Tabiena *verb. impedimentum* 12. *verb.* 9. Fu*mus ver. maleficium num.* 2. Domin. a Soto *in* 4. *d.* 34. *qu.* 1. *ar.* 3. vbi dicit *nos poſſe maleficum rogare, & ab eo pecunia extorquere, ut ligaturas, quas habet ſepultas, aut ſuſpenſas, aut alicubi aſſeruatas, illinc dimoueat; quia illud maleficum facere, virtus eſt: & quicumque ſciret vbi ſunt, poſſet illas inde ſubtrahere* & cetera. idem aſſerit addens *meritorium id eſſe* Bartolomæus Ledeſmius *de Sacramento matrimonij difficu.* 49. & eiuſdem inſtituti ac nominis recentior Petrus Ledeſm. *in* 3. *p. q.* 58. *ar.* 2. *d.* 2. Henric. Henriquez *lib.* 12. *de Sacramen. capitu.* 8. *numer. tertio.* Conſentiunt Nominales, *vt Gabri. in* 2. *diſtinct. octaua quæſtion.* 2. *articul.* 4. & *Aureolus in* 4 *diſtinc.* 34. Conſentiunt etiam Summiſtæ vnanimiter *Silueſt. Tabien. & Fumus ſupra; Angelus in ver. ſuperſtitio.* §. 13. *Roſella ver. impedimentum verſi.* 13. *Caiet. in ver. maleficium & Iacob. de Graffiis in deciſio aureis. c. de maleficio.* Quinetiam Frãciſ. Zammarinus beneficiatus Lateranenſ. Eccleſiæ, *in theſauro Sacerdotali quẽ collegit ſecundum conſuetudinem ac ritus S. Eccl. Rom. par. prima. titu. de exorciſmis capitul.* 2. *quod de maleficijs*, hoc non tantum dicit licere, ſed quaſi neceſſarium & rituale præſcribit, his verbis; *adiungo, quod illa oſſa & pennæ inſerta vna in alia: & multa, & quaſi infinita talia, quæ in lectis inueniuntur a dæmone deportata: ſicut clarè fuit deprehenſum, ſunt extrahenda, & igne comburenda, dum dicitur pſalmus:* Exſurgat. *Nec ſequenda eſt illa ſuperſtitio quã vulgus ponit, de mittendis talibus rebus inuentis ad fluuium currentem. & cetera.* ſic

a *in* 4. *diſ.* 34.

b *in* 4. *qu.* 13. *conc.* 3.

c *q. de arte magicæ. ar.* 6. *difficul.* 2. *vinct. in* 4. *q. de impedimen. matri. ar.* 2.

ille fol. 180.colum.4. Conſentiunt Iuriſtæ,non tantum qui tenēt poſſe nos maleficiis in bonum finem vti; & alij, qui dicunt per ſuperſtitioſa poſſe tolli maleficium, quos ſupra citaui. ſed & qui hoc reijciunt, *vt Turrecrema. in d. capitu. mouet te, Nauarr. in Manual. capitul. 11. num. 29. & Pet. Binsfeld. in l. eorum quæſt. 5. Cod. de malef. & mathemat.* Inquiſitores quoque Germani, *Sprenger in malleo, & Nider.* in *Formicario, ſupra citati, & Ioan. Chappeauuille Vicarius & Inquiſitor Leodienſ. in tracta. de caſibus reſeruatis.* Vnde patet hanc eſſe ſententiam planè communem, Hiſpanorum, Germanorum, Italorum, Gallorum, Britannorumque; Theologorum quidem Scholaſticorum omnium, Nominalium, Scotiſtarum, & Thomiſtarum; ex quibus multi Cardinales & Epiſcopi & Magiſtri Sacri Palatij fuere, ceteri dignitatibus alijs, aut eruditione ſaltem, & pietate conſpicui. Quare cum ſit incredibile, tot academiarum præcipuarum profeſſores, in hoc dogmate ad mores pertinente, vſque ad Heſſelium erraſſe; & hodie quoq; errare, tum in lectionibus publicis, tum in confeſſionibus audiendis tum in ipſa praxi quotidiana, idque errore tam periculoſo: ſanè non videntur carere temeritate, qui hos omnes inſcitiæ & erroris condemnare audent; & puniendos putant; quotquot, ſola etiam auctoritate talium adducti, maleficij ſigna remouerunt. Accedit, quòd auctoritatem hanc rationes validiſſimæ comitantur; quibus contrariæ opinionis defenſores nondum ſatis efficaciter reſponderunt.

Probatur primum hæc ſententia exemplis illis ſuperiore capite narratis B. Godoleuæ, & B. Theodori archimandritæ. & quodam quod Ill. Cardinalis ex Societate noſtra Rob. Bellarmin. *in publicis prælectionibus* narrauit, cum ante multos annos Louanii ſententiam illam Heſſelii ſolidè, ſed breuiter refelleret. Concionator (*verbis eius vtar*) quidam *Prædicatorum: quod me puerum vidiſſe memini; in monte Policiano in XL. cum vellet concionari, loqui non potuit. accidit id ſecundò & tertio. videns id nō eſſe rem naturalem, in concione tantum ſibi vocem præcludi; votum vouit Sanctæ Agneti, quæ erat loci patrona; inuenitque ſigna in ſuggeſtu, capillos inter ſe ligatos, & ſimilia. comburit ergo illa, & vox ei reſtituitur. concionem poſtea habuit.* Quod ſi peccatum hoc fuiſſet, Deus à pio concionatore inuocatus, & voto ſollicitatus eum non ſanaſſet; neque ſigna illi oſtendiſſet, quæ tollere nō liceret. his accedat ſimile æquè conteſtatum. Anno 1589. *Genuæ adoleſcens quidam pius, ex imprudenti aſpectu, ita effusè in amorem mulieris exarſit, vt diuinum excluſerit: mittebantur vltro citroque munera, & furtiuæ litteræ, idque trimeſtri ſpacio. Poſt quod, is graui morbo afflictus decubuit. Mirum certè, quàm immundas ſordes, & varias ante ora aſtantium euomuerit: muliebres crines, ouium villos, linum bombycem, crinales acus, & ſutorias, vnguiū ſegmina, oſſium fragmina, & ferramētorum, non paruo numero, vna cum ſanguine. Quidam è noſtris hortatur eum, ne amplius illigari ſe patiatur amore peſtifero. Quærit deinde, num quæ eſſent ab eo munera aut litteræ? litteras acceptas aiebat, ſed deinde laceratas; noſter non credens, admonet familiares, ut eius arculam ſcrutentur, &, ſi quid ſit amatoriū, tóllant. Ea res cum ægro occulta voce quadā innotuiſſet, arculæ clauem horrendis clamoribus poſtulat, & acceptam eadem voce admonente, iniecit in os uoraturus, niſi prohibitus fuiſſet: eam puluino ſupponit: oculorum uſum amittit: admonet mater, ut doctus malo reddat clauem; eam cum quærens non inueniret, furto ablatam credidit: tunc incipit magis uociferari, nec tamen reperta in toto lectulo diligenter excuſſo: ui tandem cum arcula eſſet reſerata, binæ litteræ amatoriæ inuentæ, & igni traditæ ſunt, quo facto reſtitutus ei ſenſus uidendi, & clauis non ſine admiratione apparuit antè oculos quærentis expoſita. Melius interea habere cœpit & corpore & animo, & paullò poſt ſanus omnino factus eſt.* Hæc Franc. Bencij noſtri verbis perſcripta & Romæ excuſa in anni illius litteris deſcripta. facile videt hic unuſquiſq; ſignum maleficii litteras fuiſſe, quod ne tolleretur dæmonem conatum; eoque amoto & cremato, nocere deſiiſſe. Sprengerus *p. 2. Mall. quæſtio. 1. capitu. 1.* narrat hiſtoriam ſequentem, *Comes quidam præclarus genere VVeſtraſienſis*

territorij in confinibus Argentinenſis diœceſis iuuenculam ſimili genere præclaram duxit uxorem; quam tamen poſt celebratas nuptias uſque ad tertium annum, carnaliter cognoſcere non poterat maleficali impedimento, ut rei probauit euentus, impeditus, anxius, & quid ageret ignorans, & ſanctos Dei iugiter interpellans. (Hoc probum) *Accidit, ut ad ciuitatem Metenſem, ob negotiorum quorumdam expeditionem applicaret; in qua, dum per uicos & plateas ſeruis & familia uallatus incederet, quandam mulierem: quæ ante illos annos concubina ſua fuerat, obuiam habuit; qua uiſa, dum ſuper maleficia ſibi illata minimè cogitaret: improuiſè eam blandè, ex amicitia contracta antiquitus, alloquitur; & qualiter ſe haberet, ut ualeret, inueſtigat. At illa cernens Comitis pietatem, vice uerſa, de ualetudine ſui corporis & ſtatus, diligenter inueſtigat. quo reſpondenti quod benè & proſpere cuncta ſibi ſuccederent, illa attonità paullum ſiluit. & Comes cernens illam attonitam, amplius uerbis blandis eam aggreditur, ad collationem inuitando. At illa de ſtatu uxoris interrogando ſimile reſponſum accipit, quod bene in omnibus ſe haberet. Tum illa anne pueros etiam generaſſet, inquiſiuit. Et Comes, tres mihi* (ait) *ſunt pueri maſculi, quolibet anno unum genuit.* (Hoc improbum quia mendaciũ.) *Tum amplius illa ſtupefacta paululum ſiluit. Et Comes, rogo te, cariſſima, cur tam diligenter inquiris? indica, nec enim dubitò, quin meę felicitati congratuleris. Tum illa, uere congratulor, ſed maledicatur illa uetula; quæ obtulit ſe uelle corpus ueſtrum maleficiare, ut carnalem actum cum uxore ueſtra minimè haberetis. In cuius ſignum puteus, qui eſt in medio curiæ ueſtræ, continet in fundo ollam, certas res maleficiales continentem; quæ ea de cauſa ibidem poſita fuit, ut quamdiu ibidem contineretur, tam diu coeundi impotentia uobis adeſſet: ſed ecce omnia uana ſunt, de quibus gaudeo. &c. Nec Comes diu diſtulit, ad domum regreſſus, puteum exhauriri fecit, ollam reperit, & cuncta concremando, potentiam illam perditam ſubitò recuperauit.* Hæc ille. ſufficient hæc tria exempla certiſſima in diuerſis maleficij generibus: & quod ad tertium iſtud, poſſet quis ſuſpicari continuas ad Dei ſanctos preces, ut hæc ei rei benè gerendæ occaſio fortuita offerretur, à Deo impetraſſe: quamuis, quæ hominum inconſulta eſt calliditas, media illicita (*nempe medacium*) alijs licitis (*æquiuocæ locutioni, & maleficij ſigni remotioni*) miſcuerit. Si uelis plura uide ſup. libr. 3. *Par.* 1. *q.* 4. *ſect.* 3. *in princ. & ſect.* 5. *litt.* C.

Aliud ponit exemplum Cæſalpipinus *in Diſquiſit. de Dæmonib. c.* 17. quod alibi exhibui. Sed plura Bapt. Codronchius, cuius hęc ſunt verba: *Vincentius Carrarius 2. p. de medico & eius officio, meminit cuiuſdam ſuæ ſororis, quæ maleficio affecta inuentis ac crematis ſæpè maleficij ſignis ueneficis conualuit. Hieronym. Mengus ſcribit quandam nobiliſſimam uiduam ueneficio lethali ac inſanabili morbo affectam; dum ageret de extrema unctione inſtrumentis maleficis combuſtis, ſpiritualibuſque remedijs adhibitis, quaſi repentè, omnibus admirantibus recepiſſe ſanitatem. Narrat & quidam auctor de quodam presbytero: qui cum peſſimè maleficio affectus, plurimis menſibus lecto decubuiſſet, nec innumera remedia à medicis adhibita quicquam ei profuiſſent, inuentis in lecto plurimis ſignis ueneficis, & combuſtis; quouis menſe luna reuoluta alia & alia diuerſa inſtrumenta reperiebantur, quibus ſemper igne conſumptis Dei auxilio, & Eccleſiaſticorum remediorum tãdem priſtinam ſanitatem adeptus eſt. Annis ſuperioribus Franciſca filia mea, decem menſes nata, apud nutricem inſigni macie eſt affecta, ſæpe ac ſæpius magna ſuſpiria edebat; & quando defaſciabatur ſemper plorabat, ægrèq; ſe ferebat defaſciari preter puerorum morem, qui quamuis ſint male affecti uel dolore aliquo detenti, cum faſciæ ſoluuntur quieſcere, ac delectationem tum capere ſolent. Nulla inuenta cauſa præternaturali effectus, nutriceq; mutata, cum in deterius laberetur, ſubijt ſuſpicio uxori meæ, quod, cum eſſet puella admodum uenuſta; inuidentiæ cauſa, uel odio cuiuſdam uetulæ ueneficio eſſe affectam. Quapropter culcitram inquirens, nonnulla ueneficij ſigna repperit: ciceres namque, grana coriandrorum, fruſtum carbonis, & oſſis defuncti, rem quandam compactam mihi incognitam, quam fieri ab his improbis fœminis ex quibuſdam cum ſanguine menſtruo mixtis retulit quidam peritus exorciſta. Præterea quaſdam plumas ita quibuſdam filis artificiosè inſer-*

tas.

tas, ut pileo ut moris eſt applicari facilè poſſent: quibus omnibus igne benedicto combuſtis, & adhibitis per triduum exorciſmis & alijs nonnullis remedijs ſacris, cœpit melius ſe habere, & carnem aſſumere: ita ut curatam fore exiſtimaremus: nihilominus tranſactis quidam diebus, cum eſſet ualdè moroſa, & multum ploraret, eodem lectulo denuò exploratto, inuenta ſunt nonnulla alia inſtrumenta, quibus crematis ſanitati reſtitui uiſa eſt. Attamen in plenilunio menſis, cum plorabunda noctem totam inſomnem duxiſſet, mane colore cinericeo fuit affecta, & ita mutata facie ab ea quæ ueſperi erat, ut eſſet res lacrymis magis quam admiratione digna. Explorato denuo lectulo inuenta ſunt fruſtula duo nucis ſiccæ, & oſſis albi, nouem uel decem oſſa piſtiũ quæ erant fabricata inſtar pectinum quibus capita pectuntur, cum quibuſdam corollis mira arte ex uarijs rebus paratis. Quib. igni traditis, mutata domo, & pluribus alijs, & ualidioribus per exorciſtam peritum adhibitis auxilijs, Dei beneficio abſque vllo remedio naturali conualuit. Sic ille lib. 1. de morb. ueneſic. c. 8. Eo lubentius verba adſcripſi, quòd in ijs quædam notabilia. Primo recurrere malum, de nouo ſignis poſitis, & ideo de nouo ſæpiùs ac ſæpius tollendum. Secundo ignem benedici, quo res iſtæ comburendæ, & ſimul adhiberi exorciſmos. Tertiò mutatio domus, quæ valde utilis.

2. *probatur* concluſio communi praxi cunctorum ferè vbique etiam bonæ conſcientiæ: & ſcientiæ, qui hoc modo maleficiatos ſanant: & forte alius modus ſanandi, uix unquam occurrit.

edicæ tionis. o.

Ex Sprengero & Niderio quædam exempla *lib.* 3. retuli, vnum nunc addam de equo, ſic mirè magico maleficio cruciato, & ſola nodi ſolutione ſanato, quod narrat, quadam epiſt. inſignis medicus Balduinus Ronſſeus, *a* his verbis; *Iam ad aliud digrediar, quod comulari huic uiro contigit. Is in ſuburbanum profectus, cereuiſiariam quandam tabernam præteruectus, uidit aliquot multis nominibus ſibi addictos; ſtatuit igitur eoſdem admonere debiti, atque ni perſolutum curarent, in ius uocaturum minatur: excuſant alij quibus ingenium hominis mite prorſus perſpectum eſſet, rogabant aliquantulum temporis concederet, atque inter hos prorupit quædam toruo uultu, fixis in terram oculis; quæ, calcitrantem cui inſidebat equum admirata, ſicuti uidebatur, rogat quonam pergat, atque interim monet, ne quid nimis equo ſuo confideret. Subridens ille, ecquid (inquit) putas mihi incognitam equi huius indefeſſam uirtutem; qui ea ad decem & eo amplius milliaria citra ullam defatigationem uti conſueuerim? Reſpondit illa, uereri tamen ſe, ne ferendo ſit.*

Vir anilem ſubeſſe fabulam ſuſpicatus, ſubdit equo calcaria; qui præter conſuetudinem iam primùm admotum pigrior, progreditur quidem, ſed labaſcentibus quodam modo; ac titubantibus pedibus. Admiratus igitur hanc ſubitam equi debilitatem, domum redit, equum manu pedetentim ducens, accirique iubet ex tempore Veterinarium. is cum ſudore madentem uideret equum, rogat numquid defatigatus fuerit, utrum poſt diuturnam quietem ſubitò exiſtimulatus ad curſum, & num à concitatiore curſu confeſtim biberit, & alia huiuſmodi; quæ iumentis morborum origo eſſe ſolent: & cum nullam euidentem cauſam ad morbi huius generationem facere animaduerteret, rogat ut ſuæ fidei committatur equus, pollicetur interim, ſe ſuo non defuturum officio, atque omnem moturum lapidem; ut cognito tandem morbo, eidem auxiliares adferat manus. Conceditur Veterinarij fidei equus, atque ad eundem in ſtabulum deducitur, ubi equus doloris uehementia exagitatus, pedibus humum ſcalpens, protinus in terram deuoluitur crebra trahens ſuſpiria. Veterinarius conſilij penè inops, animo uoluens quot quantiſque caſibus morboſis impetantur equi, uenit illi in mentem eoſdem, aut propter emphraxim ut uocant, aut quoties ſuo tempore lotium non reddiderunt, grauiſſimis ſubiacere periculis: experiendum igitur cenſuit, num quod uitium in ano aut ueſica eſſet. manum ergo in anum ingerit, perſcrutaturus num quæ materia in eo contineretur, quæ huiuſcemodi accidentia parere poſſet. conſueuerunt namque equi; quibus durior eſt aluus, & quorum anus ſcybalis quibuſdam præcluditur, ex qualibet cauſa uolutari, ac ſudore perfundi: &, cùm nihil tale reperiſſet, equi membrum genitale aut penem attrectare cœpit; quem manu eductum

uidit

vidit arctiſſimè, atque intricatiſſimè colligatum eſſe: tentat igitur primum nodum vnguibus diſſoluere, ſed fruſtà. nexuum enim capita cum occulta eſſent, obliquiſque inuolucris varia inter ſeſe abdita, ferro tantum diſſolui poterant. Erat autem nodus hic malefica arte, vt ſuſpicantur omnes, contextus ex cannabis radicibus; in hoc Gordium ſuperans nodum, quod hic ex corni papyro plicabili, & in omnem partem flexili connexus eſſet, ille etiam ex ipſa radice dura, & ad complicationem rebelli. Nodo igitur diſſoluto proſilijt protinùs equus, atque per lotium maxima copia concreti ſanguinis reiecta, conualuit quidem: uerum ita ut ad priſtinum illum ſuum uigorem nunquam redierit.] Arbitror hanc maleficam, intempeſtiua in compotatione interpellatoris moleſtia in bilem prorupiſſe, & obmurmurato carmine, per dæmonem curaſſe, equi membrũ ſic vinciri; idque ſentientẽ equum ita calcitraſſe: mox obſcænam illam prodijſſe in publicum, & quæ narrata mi ſcuiſſe colloquia. Neq; hic vllum erat naturale remedium aliud, quam ſi nodus ille diſſecaretur. ſic etiam in maleficio lactis furaculo, nõ aliud ferè præſentaneum occurrit, quàm ſi vtres coriaceos; in prata uel ſtabula miſſos, vbi armenta vaccarum degunt; deprehendas, & remoueas, diſſeceſque. Monet me ſeries epiſtolæ illius Ronſſei, vt adijciam quod ille præcedenti hiſtoriolę ſubiecit: *Quid* (ait) *hic commemorem vtres illos emiſſitios, ad anatis ſimilitudinem ex corio conſutos, quos uulgus, Litelatas uocat, quibus ad emulgendum in pratis lac è uaccis utuntur? nam quantumuis eoſdẽ hactenùs, pro anili quadam fabula atque meris nugis æſtimauerim; Neoſtadij tamen ad Lenum, quod nunc Landſtroſtium appellatur fortuitus quidam euentus docuit rem eſſe nimiſquàm ueram, & in hominum perniciem excogitatam; quando ſub annum ni fallor 1553. miles quidam probè potus ex pratis in ciuitatem per Leni pontem ſeſe uolutãtem utrem unum obuium habens; neſcio quid antea ſtomachatus, educto gladio medium diſſecans totam plateam lacte repleuerit: adeò ut facti rumor per totam ciuitatem diſperſus, omnes quotquot eſſent ciues rei nouitate obſtupeſcentes ad ſpectaculum alliceret: atque id ita factum eſſe multi fide digni ciues mihi retulère, qui ſuis oculis ea ſe uidiſſe teſtati ſunt. Huc accedit, quod audiuimus Godelam quodam KuKers palam confitentem, utrem hunc emiſſitium à ſe conſutum atque emiſſum fuiſſe, ac non rarò magnam lactis cupiam ad ſe detuliſſe.*] quis aſſeueret non licere tales vtres perdere, ne fructum vaccarum perdant armentarij? ſi vtrem perdere licet, cur non & nodum illum ſoluere? ſi nodum, cur non & ollam ſubliminarem effodere.

3. *probatur* concluſio valida ratione. nulla in hac amotione illicita intercedunt: licita itaque eſt amotio. Antecedens probatur enumeratione omnium actuum; qui hic reperiuntur. hi actus uel ſunt interni animi, vel externi verbi & operi. Animi interni actus ſunt tres, primus deſiderij vt ſanitas reddatur & ceſſet nocere dæmon: & ad hunc finem; vt tollatur conuentio malefici & dæmonis de nocendo; & quia hæc pactio dependet à ſigno, cupere proinde ipſum ſignum tolli ac deſtrui. proximus actus eſt opinionis, ſiue credulitatis humanę, quod videlicet opinor ſeu credo probabiliter, cum ſublatione ſigni pactum ceſſaturum, & cum pacto noxam, & ſic noxa ceſſante ſanitatem reddendam. Tertius eſt. ſpes ſanationis & ceſſationis. Verbi externus actus, rogare maleficum vt ſignum tollat, & nocere per dæmonem deſinat. Operis externus actus eſt, ipſa ſigna tollere et deſtruere. Sed omnes iſti actus, ſiue ſingulos ſpectes, ſiue cunctos ſimul copulatos, sũliciti t, & ſuperſtitionis expertes. licita igitur, & ſuperſtitionis expers eſt, tota hæc amotio cũ ſpe tollendæ noxæ. Maior probatur, quia nihil aliud intercedit in re tota. Minor verò, *de deſiderio*; quia licitum, immò & meritorium eſt deſiderare ſuam & aliorum ſanitatem; quare & deſiderare impedimentorum ablationem, & mediorum ad id vtilium adhibitionẽ. Medium verò ad hunc finem, eſt maleficij ceſſatio; ad ceſſationem, medium eſt cauſa aliqua cur dæmon velit à noxa inferenda ceſſare: ad hanc cauſam

auferen-

auferendam, mediũ eſt, infringere pactum, ex quo nocet; & quod, niſi fuiſſet cum malefico initum, non nocuiſſet. pacti iſtius duratio, commenſurata eſt, dæmonis voluntate, ipſius ſigni durationi; quare medium deſtructionis pacti, eſt deſtructio ſeu amotio ſigni: atque ita, à primo ad vltimum, deſtructio ſigni, eſt medium neceſſarium ſanitati recuperandę. quare ſicut licitum eſt ſanitatem deſiderare: ſic & licitum eſt ſigni deſtructionem deſiderare. Probatur etiam minor, *de opinione* quia opinari ceſſaturum maleficium ceſsante pacti ſigno, non eſt illicitum nec vanum. non illicitum, quia id fidei non repugnat; nec vlla lege prohibitum eſt. non eſt vanum, quia nititur rectæ rationis coniecturis. valdè enim veriſimile eſt dæmonem tum ceſſaturum: primò quia ad nocendum impulſus fuit pacto, quod iam ceſſat. ſecundo, quia nihil ſupereſt, quur hac in re a malefico honoretur. tertiò quia ſi promiſſis ſteterit, maleficum arctiùs ſibi deuinciet: & plures alliciet, *De ſpe* quoque probatur. quia hæc nihil eſt aliud, quam deſiderium boni cum opinione euentus. quare quod meritò opinor eventurum mihi bonum, id licitè ſpero; ſi bonum ſit ex rerum numero, quæ licitè deſiderantur. Ex his patet de actibus externis. nam quod licet cogitare, licet loqui; & quod licet concupiſcere, id licet petere. quare ſi poſſum deſiderare a mago ſanitatẽ, & opinari me ab illo conſecuturum, poſſum etiam ab eodem illam potere: & quia deſidero conſequi modo licito, poſſum petere ſub tali modo, vt manifeſtum eſt. Denique quo ad actum externum, res quoque aperta eſt. actus iſte eſt amotio ſigni: ſed in hac amotione nihil illicitum eſt, ex parte intentionis, nec ex parte petitionis, vt probatum; ergo nec ex parte executionis. Conſequentia probatur, quia executio nihil addit illiciti, nec ſuperſtitioſi, quia nec ratione intentionis, nec ratione operis, quando ſcandalum abeſt, de quo non eſt quæſtio, ſed abeſſe præſupponitur.

Dicunt aduerſarij, *rati one operis id fieri*; quia ſemper ſit tacita quædam honoratio ſeu inuocatio dæmonis. Quod falſum eſſe, ſic oſtenditur. opus illud amotionis ſignorum: nec eſt dæmonis inuocatio uel honoratio ex natura rei, vt per ſe patet; neq; etiam ex intentione maleficium amouentis, quia non intendit hac ratione dæmonem honorare uel eum inuocare: ſed intendit inuocationem per magum ſigno poſito factam impedire: nec etiam intendit, comprobare pactum magi cum dęmone, uel quicquam operari ex illo pacto; nec dæmonem inducere ut illud pactum cum mago ſeruet, ſed ſolummodò intendit pactum illud nocendi reſcindere, & annihilare. neque etiam dici poteſt eſſe honoratio, uel inuocatio dęmonis ex pacto aliquo præcedente eius qui petit amoueri, quia iſte nihil expreſsè uel tacitè cum dæmone pactus fuit, ne id quidem vt ſublato ſigno deſinat damnũ dare: neque etiam ex errore opinionis, quia non tollit idcirco quòd putet illis rebus vim ineſſe ſic nocendi, ſed quòd exiſtimet quamdiu hæc poſita manebunt, dæmonem, Deo permittente, nocere poſſe; & propter pactum cum mago initum nocere uelle, & eadem ex cauſa ſigno ſublato à nocendo deſiſtere velle; quæ omnia docet experientia eſſe veriſſima.

Dices fortè, dæmon idcirco nocere deſinit, quia ſic exiſtimat ſe honorari. *Reſpondeo*, etiamſi ille putaret ſe honorari; quamdiù, nec res talis eſt quæ natura ſua honorem tribuat, nec adeſt vlla intentio honorandi, in eo qui remouet, parùm refert; nec propterea dici quis poteſt dæmonem honorare. Deinde nec verum eſt ideò dęmonem ceſſare; potiùs ceſſat, ut pactum cum Mago ſeruet, & ſic eum ſibi deuinciat, & alios alliciat, & alias ob cauſas ut dixi.

Probatur concluſ. 4. Maleficus malè facit ponendo. ergo benè facit tollendo. Reſpondent non ſequi, quia etiam in tollendo eſt ſuperſtitio, propter tacitum pactum, quod tum iterum cenſetur inire cum diabolo. propterea quia tollit cum ſpe ceſſationis. Sed

contat

contra: res ipſa ſine ſpe non includit pactum, (verbi gratia, ſi ruſticus uel puer tollat omnino ignarus poſitum ad nocendum à magis, iſte nullum tacitum haberet pactum, vt patet: attamen dæmon ceſſaret à nocendo.) nec ſpes iſta (vt probatum) per ſe ſuperſtitioſa uel illicita eſt.

probatur 5. Licet declinare à loco, vbi poſitum eſt ſignum, ſpe euitandi malum; licet etiam uitare perſonas, à quibus quis metuit lædi maleficio. ergo licet etiam remouere ſignum cum eadem ſpe. Nec ſatisfacit ſolutio negãtium conſequentiam; eò quòd fuga à loco noxio fit naturaliter ordinata ad euitationem mali, in quod quis incideret, ſi eum locum pertranſiret: ſigni autem amotio ad hoc naturaliter nullomodo ſit ordinata, nihilò magis quã ſigni poſitio ad malum. Non, inquam, hoc ſatisfacit. quia ratiocinantur à naturali cauſa ad moralem. argumentũ verò procedit de eadem cauſa in vtroque. ideò ſic confirmo argumentũ. ſi ſciam poſito veneno aliquo naturali locum eſſe noxium, licet mihi ab illo declinare, vt effugiam. ergo licebit etiam mihi venenum illud ab illo loco tollere, ne quem amplius lædat. Valet hæc conſecutio? progredior. igitur ſimiliter, ſi ſcio ſub limine poſitum maleficium, ut quicumque limen illud calcauerit, moriatur; licebit mihi per aliam domus portam egredi & limen vitare: ergo licebit mihi quoque maleficium illud ſub limine poſitum amouere. Omnino enim ſimiles ſunt hæ conſecutiones. nam ſicut in priore vtraque res naturaliter ad ſalutẽ ordinatur: ſic in poſteriore vtraque æquali modo moraliter ad eandem ordinatur: & ſicut ſe habent amotio & fuga, naturalem ad cauſam; ſic etiam ſe habent amotio & fuga, ad cauſam moralem, quale eſt ſignum. ideò ſi rectè argumentamur à fuga cauſæ naturalis ad eius amotionem, etiam rectè argumentamur à fuga cauſæ moralis ad eius amotionem: neq; in eodem cauſæ genere vllum diſcrimen eſt fugæ & amotionis. ſicut enim fuga perſonam remouet à loco noxio, ſic & amotio rem remouet ne perſonæ in illo loco queat nocere.

5. licet maleficos de medio tollere, ea ſpe & deſiderio, ne hominibus amplius noceant per Diabolum, ut eius uiua inſtrumenta: licet ergo ſigna quoque maleficorum tollere, ne per diabolum illa ampliùs noceant, vt eius muta et fictitia inſtrumẽta moralia. ſicut enim tubæ, & tympana, & vexilla in bello, ſunt quædam moralia inſtrumenta militiæ; ſic huiuſmodi ſigna ſunt quædam quaſi nequitiæ & malitiæ diabolicæ inſtrumenta; non operantia, ſed eam ad operandum excitantia. Huic argumento nondum reſponſum eſt, ab ijs qui contra ſentiũt. Nam quod uim argumenti & ſimilitudinis poſitam putant, in ratione tantum ſigni; & maleficos dicant non occidi, & ſigna diaboli: hoc eſt παρεργον.

6. Poſuit maleficus ſignum? quid eſt facturus? ſi tollit, ſecundum vos peccat: ſi non tollit, verè & grauius peccat; quia relinquendo manet cauſa damni proximorum. perplexus ergo futurus eſt, quem contra religionem, iuſtitiamuè peccare neceſſe. *Reſpondent*, relinquere debere & pœnitere. nec peccaturum relinquendo. quia relinquendo non eſt cauſa nocumenti, ſed eius cauſa fuit ponendo illud & paciſcendo cum dæmone. Reſtare ergo illi, ut pœnitens Deum oret, reprimere dignetur Diaboli poteſtatem. *Contrà*: ſicut peccauit cauſam dando, cur inciperet alius lædi; ſic ad huc cauſam dando, cur pergat eum Diabolus lædere; & ſicut poſitio vel ligatio fuit cauſa inchoati damni; ſic relictio ligaminis, ſiue non amotio, cauſa eſt continuati damni, ergo ſicut tenebatur impedire, vel tollere cauſam ne damnum inciperet inferri, ſic etiam tenetur ne illud vlteriùs proferat, uel diutiùs duret. Quod ſanè clariſſimum eſt in maleficio, quod effectum habet ſæpiùs renaſcentem. verbi gratia, maleficium ſterilitatis primo anno nocuit tot equis, tot vaccis &c. 2. anno iterum nocebit fortè pluribus, ergo ſi tenebatur impedire damnum primi anni, cur non & ſequentis?

tis? Confirmatur, in foro exteriore damnaretur ad omnia damna illata reſtituenda, quamdiù illa inferrentur & tam de damnis annorum ſequentium quàm primi; ſi diuerſis actionibus ageretur de ſingulorum annorũ damnis. ſed hoc; quia peccat contra iuſtitiam, & eſt efficax adhuc cauſa damni. Ergo in foro etiam interiore adhuc peccat; quia tenetur facere, quod probabile illum eſt poſſe facere probabile autem eſt illum tum tollere debere, ut proximi damnum imperdiat. quia communis hæc eſt ſententia optimis fulta rationibus, ut oſtendimus.

7. Si duo reges ſic inter ſe paciſcantur, vt columna ſeu turricula quapiam ſtante erecta, ipſi ſibi mutuò auxiliũ ferant contra tertium regem aliquem ſi tertius iſte pacti gnarus, vt illi deſinant ipſum bello infeſtare, turriculam illam uel columnam deijciat, & demoliatur; non dicetur ille tertius propterea conſentire in illorum fædus, neque cum ipſis, vel eorum altero; qui fortaſſis illum admonuiſſet; pa ctum vel ſocietatem inire. Igitur nec maleficiatus dicendus eſt cum malefico vel dæmone propterea ſocietatem inire, quia deſtruit ſignum, quod illi depacti, vt à nocendo ceſſet dæmon. Nec quicquã habet veriſimilitudinis quod reſpõdent, etiam hunc tertium cum prioribus pactum inire; quia beneficium ab illis exſpectat. Nec enim vſquam vel apud Iuriſconſ. vel apud Theologos, inuenias talem pacti vel ſocietatis ineundę formulam aut genus. deinde deſtruendo turriculam illam, potiùs pactum prius inter duos initum ſoluitur, adimpleto termino; ſic etiam remoto ſigno pactum dæmonis & magi conditione ſublata expirat. ſoluit ergo iſte remouens pactum alienum, nec ipſe nouum init.

8. ſi quis cum hoſte foret pactus, vt ſuſpenſa de muro flammula candida, accurrat, & portam occupet, vrbeque potiatur: & tertius quiſpiam ciuium hoc reſciſcat: nonne tollere licebit, immò merebitur ſi fecerit? quis quæſo illum proditoribus conſentire dicat? rectè æſtimantes iudicabunt, eum pacta conuenta eorum non ſtabiliuiſſe, neque approbaſſe, ſed abominatũ eã reſcidiſſe. Cur igitur non eadem ratione & iure, qui reſciuit pactum dæmonis & malefici de olla in familiæ perniciem defoſſa; poterit illã tollere, & tollendo cenſendus erit ab eorũ pacto alienus? an cũ ille nõ cõſentiat pro ditioni, qui illã deſtruit: hic cẽſendus cõſentire maleficio, qui illud deſtruit?

Denique vt ſemel finiam (tædet enim tam multas ſoli faces admouere) licet omnes conatus ſimiles dæmonis impedire. ſi incantamentis aliquis dæmonem ad nocendum inuitaret; rectè faceret, qui murmuranti os pugno ob turaret: ſi per ſcripturam & characteres id conaretur, laude dignus eſſet, qui diſſiparet & conſcinderet membranulas. cur non idem ius cõceditur in ſignis poſitis, quę ſimiliter dæmonem ad nocendum pelliciunt; ſicut ergo poſsũ impedire, ne verbis vel characteribus magus conſequatur effectũ à dæmone, potero etiam ſigni alterius deſtructione id ipſum perficere.

§. III. Reſtat reſpondeamus obiectionibus, quæ quod multæ ſunt, & prolixæ, cogent nos etiam, quam vellemus, eſſe prolixiores.

Ad 1. *Reſpond.* non fieri ſufficientẽ enumerationem partium. ſanitas, enim exſpectatur a morali cauſa, nempe amotione ſigni. ſicut in exemplo proditorum (de quo egi in probatione. 8.) liberatio nõ exſpectatur a Deo, uel Sanctis, uel natura, uel proditoribus immediatè; ſed à ſigni amotione. Sed vrgent, ſaltẽ mediatè exſpectatur à proditoribus; ergo & ſanitas hic mediatè exſpectatur à dæmone. Sed hoc eſt ſuperſtitiosũ quia eſt perinde facere ac ſi dicas; pręſta quod promiſiſti pactus es amoto ſigno te ceſſaturũ. ec ce amoueo: teneris ceſſare. *Reſpond.* negando minorem, & eius probationẽ. immò perinde eſt facere, ac ſi diceres: pactum tuum primum cum malefico conuentum exſtinguo; ſignum quod nocumento inferendo præſtituiſti cõ minuo, & perdo; non eſt quod noceas ampliùs nocere non teneris. Si pergant

gant inſtare, ſaltem exſpectant media tè ſanitatem à dæmone. *Reſpond.* exſpectat, non à poſitiua aliqua dæmonis actione, ſed à priuatione actionis eius ſiue à ceſſatione. non enim expectat, vt dæmon aliquid faciat, ſed vt deſinat facere. ad faciendum alliciebatur ſigno, ſperat illo ſublato, nō allectum ampliùs, deſiturum nocere: vt amoto obiecto concupiſcibili, quis vt plurimùm deſinit concupiſcere. Effectum ergo exſpectat priuatiuum; quem à dæmone nō eſt illicitum exſpectare. alio qui non liceret exſpectare dæmonis fugam ex obſeſſo, ceſſationem à tentatione, & ſimilia, ad quæ piè vtimur aquæ luſtralis aſperſione, reliquiarumque & agni Dei geſtatione. Dumtaxat ergo illicitum eſt, exſpectare effectum priuatiuū à dæmone, ui alicuius pacti conuenti cum dæmone: quod hic nullum eſt.

Ad 2. negatur antecedens; ad probationem eius dico; ſi maleficus vnicum fecerat pactum; tollens, miſcet ſe deſtructioni illius pacti, non conſeruationi. quia deſtruendo ſignum, facit ut pactum ceſſet. ſi duo fecerat pacta, non immiſcet ſe ſecundo, quia non petit, ut Diabolus vi ſecundi pacti definat; ſed deſtruendo primum pactum, virtualiter (vt dici ſolet) etiam deſtruit ſecundum, de quo non cogitat. ſi vi ſecundi pacti vellet dæmonem ceſſare, valeret argumentum. *uide* 3. *Notabile.*

Ad 3. dico & antecedens, & probationem eius diſſentire à verò. nam tollere ſignum, tantùm eſt proteſtari, quod Diabolus; qui Dei permiſſione, & non aliter, poteſt nocere; ſperetur non nociturus ampliùs, poſtquam cauſa ad nocendum alliciens (nempe ſigni poſitio) ceſſauerit; item quod aliquando ſtet pactis conuentis, non quia ſit verax aut fidelis; ſed quia cenſet hoc ſibi eſſe vtile ad homines decipiendos. ſicut ſolent decoctores minus debitum exſoluere, ut in grandiori ſumma creditoris ſimplicitate abutantur.

Ad 4. *Reſpond.* Minorem falſam eſſe: non enim declinat ad Magos ut magi ſunt: ſed ut ſunt homines gnari eius rei, quæ uel adſpectu uel auditu potuit reſciri, & petitur ab ijs, non vt ex magica operentur arte; ſed vt id faciant, quod quiuis ruſticus & idiota poſſet facere; ſaltem quod ipſi, ſine vllo nouo cum dæmone pacto, poſſunt perficere, & perficere tenentur, ad commodum proximi. Poteſt ergo diſtingui maior, ſcriptura enim vetat declinare ad magos, tanquam ad magos; non verò tanquam ad alios homines à quibus licitum auxilium quis exſpectat.

Ad 5. *Reſp.* aliter timeri Deum ſolum, aliter timeri creaturas. Deus ſolus timeri debet, ut omnipotens & auctor omnium, & quem nemo poteſt impedire, nec uoluntati eius poteſt reſiſtere; creaturæ timentur, tanquam quæ Dei permiſſione nocere valent; & quia malignæ ſunt etiam interdum uolunt; & ſic ſcriptura ſacra non prohibet eas timeri. dæmon verò inter omnes creaturas hoc timore maximè timendus, quia & cunctis hominibus animantibuſque potentior eſt, & nobis maximè infeſtus, &, exigentibus peccatis noſtris, ſæpiſſimè permittitur à Deo nos grauiter lædere, vt conſtat de Iobo, maritis Saræ, Achab rege, & alijs. Nonne licet timere ſicarios, latrones, calumniatores? nonne licet fugere à domo dæmonibus infeſta? cur talis fugit, niſi quia dæmones timet? tolle timorem, fugam ſiſte t.

Ad 6. Negatur antecedens. impropria enim & falſa locutio eſt; amotio ſigni eſt, ſignum. non magis certè quā homicidij actio eſt homo. ſicut enim homo erat, ante occiſionem; ſic ſignum erat ante amotionem. nec iuuat comparatio illa baptiſmi. nā nec ipſa aqua eſt Sacramentum, nec ipſa ablutio; ſed Sacramentum fit, quando ad elementum, uerbum cum actione accedit. ablutio materia proxima ſacramenti eſt, non Sacramentum. *Dicas*; ſaltem eſt aliquid Sacramenti. ergo & amotio eſt aliquid pacti. *Reſp.* ſicut ablutio non eſt aliquid Sacramenti, niſi abluens intendat baptizare; ſic, niſi

niſi ponens uel tollens ſignum,intendat ex condicto ponere] vel tollere, nunquam poſitio vel ſublatio erunt aliquid pacti.

Ad 7. Negatur conſequentia,idcirco enim definit nocere ſigno ſublato,non quia per hanc amotionem grauius vulnus infligit animæ tollentis: ſed quia ſperat uel maleficum in aliū ſortem(vt vocant)tranſlaturum,cum nouo ſuo lucro; uel ſic plures ſe ſibi adiuncturum,uidentes eum promiſſis ſtare. Prætérea eſto hoc Diabolus ſperaret; ſæpè ſpes illum fallit, & vnde compendium exſpectabat, diſpendiū patitur. Denique D. Leonis illa auctoritas parum aptè adducitur. ceſſatio enim à nocendo beneficium non eſt Diaboli, ſed Dei & hominis tollentis ſignum; ſicut non eſt beneficium proditoris, quando ablato ſigno deſiſtit à proditione peragenda; neque qui tollit vllo modo dici poteſt, hoc beneficium à proditore exſpectare.

Ad 8. Conceſſa maiore,quæ veriſſima eſt; Negatur Min. omnino enim hoc volunt, quotquot nobiſcum ſentiunt: & quia hoc ex eorum doctrina ſequebatur,ideò non dixerunt expreſsè. Neque enim putabant quenquam adeò moralium rerum forè rudem;ut negaret, primò ipſum maleficum qui poſuit teneri,ſignum,quod nouit,tollere;ſi nequit aliter damnum impedire: ſicut, qui Diabolo inuocato,verbis vel ſcriptis nocet, tenetur ceſſare ab hac inuocatione, non tantum quia ſuperſtitioſa eſt inuocatio; ſed etiā quia proximo pernicioſa eſt. Nec vllo modo puto tolerabilem eſſe contrariam ſententiam in praxi; nec abſoluendū qui nollet ceſſare, vel ſignum tollere: ſicut non eſt abſoluendus, qui alicubi malleolos,repoſuiſſet, incendiū ſparſuros,niſi illos velit amouere. Eadem namque ratio eſt. ſicut malleoli efficaciter ſunt nocituri ui naturali; ſic etiam ſigna hæc æque efficaciter nocitura ſunt ui morali,ſiue ui pacti conuenti. Neque hic quærendum qua ui damnum inferendum,ſed an inferendum? & æque iniuſta eſt illatio per vnam uim,atque per alteram. ſicut malleolis ineſt vis ignea; ſic cenſetur ſignis alligata uis ſiue actiuitas diaboli, multo promptior & fortior ad nocendum. Si verò tenetur maleficus tollere, quod poſuit ex lege iuſtitiæ, tenebitur ſecundò alius qui poſitum reſciuerit, id tollere, ſaltem ex lege charitatis.

Ad 9. Reſp. id, ſi fiat ſeruatis circumſtantijs,quas requiſiui *ſupr. lib. 5.* nec ſuperſtitiosè,nec impudenter;ſed ſapienter & honeſtè fieri, à iudicibus etiam maximè timoratis. Victoria verò loquitur de expulſione dæmonis ex energumeno,quod non facit ad rē vt nec totum argumentum, quia depilatio illa nou eſt ablatio ſigni, cùm pili non ſint ſigna maleficij, ſed latibula.

10. *Argum.* multis peccat. primò quòd contradicit ſententiæ, quam eo nituntur probare. Nam ſi defenſores contrariæ ſententiæ cenſent; non eſſe licitam amotionem vllam,ut eos ſentire patet; ex argumento ſequitur, dumtaxat aliquam eſſe illicitam, nempe deſtinatam huiuſmodi dæmonijs eijciendis; quia tales dæmones aliter eijci nequeunt. Si ergo eijci poſſent per amotionem, licita foret amotio. iam non ergo omnis amotio illicita foret. Sin verò dicant ſe non contendere Vniuerſalem negationem;(Nullam amotionem ſigni cum ſpe ceſſationis eſſe illicitam:)ſequitur non omnem amotionem huiuſmodi eſſe ſuperſtitioſam; quod ceteris omnibus argumentis ſuis probare nitebantur. repugnat ergo hoc argumentum alijs omnibus,quia ſubuertit commune ceterorum fundamentum. Secundò ſenſus verborum Chriſti non eſt,non aliter eijci,ſed non aliter rectè eijci efficaciter. Nam Apoſtoli non querebantur ſe vſos malis medijs,quod non eſt credendum;ſed ſe eijcere non potuiſſe. conatus enim Apoſtolorum non fuerat illicitus, ſed fuerat irritus. & hoc ſcire uolebant;cur efficax nō fuiſſet in hoc energumeno, quemadmodum ſolebat eſſe in ceteris. reſponsū illis,id accidiſſe, quòd orationem *&* ieiunium non adhibuiſſent; quæ ta-

lium

lium dæmoniorum peſſimorum,quorum inueterata poſſeſſio, generi expellendo neceſſaria ipſis erant. Tertio, dæmon non exit ad ſigni amotionem, niſi quando erat ingreſſus ad ſigni poſitionem: quod Deus nonnunquam permittit. Quando autem propter hominis peccata Deus permiſit opera malefici dæmonem ingredi; tunc licebit ſignum tollere, non ſecùs ac in reliquis maleficijs. Quartò plus probat, argumentum quam opus ſit; immò & illud; (ſi valeret) nec exorciſmis eijci licitè poſſe; ſi tantum ieiunio, & oratione tales licet eijcere. Denique non poteſt nobis conſtare, an ex hoc genere ſit dæmon, an ex alio: ideò, durante hoc dubio, licebit ſignum amouere.

Ad 11. dico exemplum illud S. Hilarionis, dumtaxat probare,quòd, qui Hilarioni ſanctitate & dono miraculorum ſunt ſimiles; aut quando aliquod ſcandali, uel ſuperſtitionis augendæ ſubeſt periculum; debeant id facere, quod ad maiorem Dei gloriam tendit; ut eſt dæmonem oratione eijcere: non uerò probat quod eo periculo ceſſante, aut quando quis non eſt certus de dono miraculorum (vt hodie certi nulli ſunt, in his partibus, vbi fides propagata) non liceat illi vti remedio quod ad manum eſt, & experientia frequenti comprobatum nouit. Metuebat autem D. Hilarion, non, ne dæmon hoc pacto ſolitis incantationibus recederet; ſed ne populo videretur ijs receſſiſſe: immò neque hoc ſimpliciter verebatur, ſed alternatiuè; vel hoc, vel ne videretur ipſe dictis Diaboli fidem habuiſſe; qui negabat aliter ſe expelli poſſe, niſi ſigno priùs ablato. Quod falſum erat, vt D. Hilarion oſtendit, & quia ſpontè ingreſſus, ſpontè remanebat; nec eum cogendi vim vllam magica illa ſigna obtinebant.

Ad 12. Reſp. vere hoc argumentum eſſe nullum, & ab auctoritate negata, non ab auctoritate negante. Nam ſi vel Hincmarus (cuius ille eſt Canon) vel alij patres cēſuiſſent; hoc remedium eſſe illicitum, non fuiſſent contenti ſilentio prętermittere, quod vſu ſciebant frequentiſſimum: ſed diſerte prohibuiſſent, ut ſolent ſimilia. ſic enim; quia purgationes per monomachiam, per ferrum candens & ſimiles,erant in frequenti vſu: ideò expreſſè illas prohibuerunt, ſummaque ſemper Eccleſiæ cura fuit, vſitatas ſuperſtitiones nominatim damnare. Inter licita uerò remedia non meminerunt amotionis: quia de remedijs Eccleſiaſticis & diuinis agebāt: iſtud autem eſt merè humanum remediū, & quod ipſa ratio ac natura vnumquéq; docet. nā & bruta norunt abijcere & repellere, quæ noxia ſibi nouere.

Ad 13. Reſpondeo Diabolum ſignis non eſſe alligatū naturaliter: ſed moraliter ex hypotheſi, quod vult ſtare pactis cōuentis. Nec verum eſt ſemper illum poſſe nocere ſine ſignis magicis. ſæpe enim, immò ordinarie Deus permittit illū multa facere per maleficos, & ſigna malefica: quæ non permittit illum immediate facere. a Vnde non eſt abſurdum exiſtimare, quod quādo Deus illum permiſit, mediante ſigno nocere: non poſſit Dæmō nocere ſigno deſtructo. quia Deus tū videtur permiſſionem ſuam ſic limitaſſe. Non tamē hinc ſequitur Deum habere pactū cum dæmone, ſicut nec Rex pactum haberet cum rebellibus, ſi ijs non reſiſteret cum filio ſuo rebellionem mouentibus. præſumptio quidem aliqua hinc in foro, ut vocant, fori naſceretur: reuera tamen pactum conuentum propterea nullum intercederet, ſed permiſſio dumtaxat & cōniuentia probaretur.

Ad vlt. Reſp. Negatur conſequentia: quia nemo ſcit an Deus Diabolo permiſerit nocere poſt ſignum deſtructum; & quia poſſumus ex frequenti experientia colligere, uel Deum id ei non permiſiſſe, uel ſaltem reliquiſſe eius arbitrio ut adhuc noceat, uel ceſſet nocere, ſi uelit; ideò poſſumus hoc experiri & ſignum amouere. Recurrēdum quidem ad Deū; ſed nō proptera prohibita ſunt remedia humana.

a *Vict lect. de* [illegible] *gia cū* [illegible]

SECTIO

SECTIO II.

De remedijs naturalibus contra maleficia. §.1.

MVlta de his more ſuo Grillãdus *q.2.à nu.3.* in cuius ſententia q̧d vitandum docebunt ſequentia. Theologi quidam vim omnem adimunt naturalibus medicamentis : medici plerique magnam nimis tribuũt; & quædam memorant, vt naturalia, quæ quibuſdam queant eſſe ſuſpecta, mihi ꝓnunciãdum vetus N.L. de multis. Nõ aſſentior ijs qui omnem omnino efficientiam rebus corporatis in dæmones tollunt; nec ijs etiam, qui directã vllam vim naturalem in dæmones cõcedunt, vt videntur concedere Faius, Pet. Gregorius & alij: *a* ſed ijs aſſentior, qui ſecundariam & indirectã tantum tribuunt, quæ ſententia peritiorum medicorũ & Theologorũ fuit, vt *Pariſ. lib. de uniuerſ. Dionyſ. Cartuſiani in Tob. cap. 8. Franci. Victor. relect. de Magia q. 6 Lulli lib. 2. de quinta eſſent. Leuini Lemnij lib. 2. de occult. nat. mirac. Franciſ. Valeſ ca. 28. ſacr. philoſoph. Bapt. Codronchi, Cæſalpini & aliorum mox citandorum*: nulla enim naturalis corporeæ rei vis eſt, quæ dæmoni poſſit prȩualere, aut directè in illum aliquid agere; *cui nulla ſuper terram poteſtas eſt quæ comparetur: qui factus eſt, ut nullum timeat.* teſte ſacra ſcriptura. *b* Sed concurrente naturali agenti cauſa ſupernaturali Deo vel Angelo; agere res corporea poteſt in dæmonẽ, eũque pellere & etiam cruciare: verum tum agens primarium & directũ, eſt ſupernaturalis illa cauſa; ſecũdarium verò & indirectũ eſt, corporeæ rei vis naturalis, illi à Deo initio creationis inſita. Hoc ergo in ſequẽtibus remedijs ſemper ante oculos habendum, nec eorum vis vlterius extendenda. Adſcribam autem illa, ut mihi colligẽti occurrent. *Lapidibus & herbis* vim aliquam tribuit canon. *dæmonium, 26.q.7.* Et ſane de multis mox ſubiungam. radices varias commendat Ioſeph. & in his *baaras*, ſed modus euellendi, & alia quædam quæ addit ſuſpectam rem reddunt; *lege lib. 8. antiqu. cap. 2. & lib. 7. belli Iudai. cap. 23. à Thapſia* dæmones fugari ſcribit apoſtata fidei Amatus Luſitanus *in Dioſcor. lib.* 4. Plinius dæmonum ludibrijs arcendis *pæoniam* cõmendat, ſed *nigram lib.* 25.*c.* 4. Veneficia depelli *rhamni* ramo ad valuas & feneſtras poſito, vt fama celebre, ſcribit Dioſcorides *lib. 1. c.* 100. confirmat Bionis exẽplum, ſed *lauri additis folijs*, apud Illuſtrium *in eius vita*. *Verbaſcum* valde commendat botanographus Apuleius, *lib. de virtutib. herbar. c.* 71. Ouidius, lib. 6. Faſtor.

Spinam, qua triſtes pellere poſſet
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.

Molij ſeu *rutam agreſtem* multi ad hoc cõmendant, *Homerus in Odyſſ. x. & ibi Didymus. Scholiaſt. in Plutum Ariſtophanis li.* 25.*c* 4. Scyllam in limine ianuæ ſuſpẽſam Dioſcor. laudat *lib. 2. c.* 168. pellẽ capitis lupini affixam villæ valuis vel lupi roſtrum Plinius *li.* 20. *c.* 9. Alyſſum in domo appenſum idẽ *li.* 13. *c.* 4. Alij (apud Codronchium) plurimas alias herbas, rutam *Ariſtotel. Problem.* 34. *Dioſcor. & Plin.* Hypericon, quod ideo vocant fugam dæmonum: *verbena*, quam ideo herbam ſanctam veteres dixere, *Dioſcor. lib.* 4. *c.* 56. Herbæ Paridis ſemen non minus XX. diebus in pondere drachmæ quotidie illitum, *Pandectarius*. Antirrhini ſeu Lychnis fagriæ ad collum appenſio, *Matthiolus li.* 4.*c.* 129. Artemiſia, *auctor lib. ſimplicium* 25. *c.* 10. Abrotanum, *Plinius lib.* 21.*c.* 2. Mythridatium, Scordites, Cẽtaurium, Sabina, palma Chriſti, Aſteratricum quæ & Bubonion, Ariſtolochi, tuſſilago; *Dioſcoridi & recentioribus*, & ijſdem ſaluia, anethum, marrabiũ, fæniculum, chamæpytis, quæ & iua, cyclaminum, allium, ruta capraria, & cupreſſus. Quinetiam in *humano ſanguine* vis aliqua naturalis indirecta ineſſe poteſt. vt menſtruata muliere agros circumeũte noxia vermina necari cenſuere Dardani ſectatores apud Columella. & Lud. Banairolus ſcribit, *Ennead. muliebri. c.* 2. ſi menſtruo cruore domus alicuius poſtes inungãtur, dæmoniacis Magorum artibus & inſidijs aditum omnem præcludi: & apud

a ...nius in ...gum. ... Gre- ... Synt. ... Fran. ... z. in ...ema.

b ...bi 41.

Hiſtor. continuationis Surij. apud Mich. Iſſelt. anno 1586. legitur, in Liuonia fuiſſe locũ, vbi nymbis, tonitruis ac tẽpeſtatib⁹ dęmoniaci rucu-lẽter graſſabantur, niſi in lacũ quẽdã innocuus infantulorũ cruor à ruſticis infunderetur. Poſterius hoc apertè Sataniсum; priori aliquid phyſicũ in eſſe pot eſt, ſed indirectè agẽs. Sed nõ iniucũdũ erit ſi adſcribam, ex Baldui-ni Ronſæi venatione nonnulla, quæ vel carminis elegãtia, vel raritate materiæ, queant curioſum lectorem delectare; &, ſi naturæ genius faueat, ægrũ iuuare. *De lupo*, cecinit;

Nec roſtrum virtute caret, nam munere quodam
Natura arcano depellit faſcina dira;
Plinius lib. 20. cap. 9. *Si priùs exuccum fuerit: mos hinc fuit olim*
Antiquis villæ portis præfigere.
Quid? quod dura cutis rigida ceruice reuulſa
Triſtia dicatur depellere faſcina poſſe?
Reſtat adeps pinguis celebrem Saturnia Iuno
Quem fecit populis, dũ uincla iugalia curat;
Et linit obductos vittis hoc unguine poſtes,
Ante uenit ſponſus quàm optatæ ad limina ſponſæ:
Hinc quodam iuuenes illi, innuptæq; puellæ
Inſtituere luſus feſtos atque annua feſta:
Quòd lamijs, ſtrigibuſq; feris quoq; ſuſtulit anſam
Turbandi nouiter nuptos, noxamq; ferendi,
Nomen & à facto ſortita eſt Vnxia Iuno.
Quid referam cædes, aut quid data vulnera ferro?
Quidue cibis alijs dicã noua toxica mixta?
Dæmon homo eſt homini. ſic nos ueſana libido
Exagitans, ſemper trahit ad genus omne malorum:
Sic Stryx dira oculos, & totos faſcinat amens
Hæc de hyena ſunt ſuperſtitioſa propter conditiones requiſitas licet præſcribat Plinius 28. c. 8. *Artus, ac lento conſumit corpora tabo.*
Horrendum facinus nimium, nil tale ueren-tes,
Promeritoſuè, hoies uiolentæ obtrudere morti,
Et ſpoliare bonis. ſed magni rector olympi
Antidotos homines docuit. Nam frontis hyenæ
Noctiuagæ pellem perhibent arcere uerenda
Faſcina ſi geſtet quiſquã, tacituſuè reſeruet:
Stercora quæ reijcit uiolenta & morte perem-pta,
Oſſaque creduntur magicas depellere fraudes.
Et confert catuli nigri tinxiſſe cruore
Interiora domus, muroſque obducere rubro
Incruſtamento, uel fel ſuſpendere tignis.
Lichenes tumidos celeris dromadæ & reſe-care
Conuenit, & ſiccos ſeruare cubilibus amplis,
Quod Strygibus fraudes adimant, & faſci-na pellant.
Atque oculus dexter muſtelæ includitur auro,
Poſt teneris digitis aptatus, reddere tutos
Dicitur à diris Lamijs Strygibuſq; ligatos.
Creditus à multis torui ſeruaſſe leonis
Pars caudæ prodeſſe uiris, quos faſcina ue-xant:
Fertur quod ſimili ui polleat ungula parthi.

Idem Ronſſeus *epiſt.* 22. conatur oſtẽdere cur aſini ſilueſtris ſeu onagri, nec non domeſtici, nulla nigredine aſperſi, vngula ad effaſcinationem faciat; idque tribuit ſalaci animalis eius naturæ, & ad illud maleficium reſtringendum cenſet, quo viri velut ligati ad venerem inutiles redduntur. contra hoc maleficium hyenæ neruos in vino cum thure potos præſcribit Plinius *d. cap.* 8. item rubetæ officulum in potu additum *lib.* 32. *c.* 5. & Lentopodij radicem appenſam Dioſcorid. *lib.* 4. *c.* 126. Q. Sammonicus Serenus, medicinæ c. 58.

Præterea ſi fortè premit ſtrix atra puellos
Viroſa immulgens exſertis vbera labris:
Allia præcepit tundi ſententia Vecti,
Qui ueteri claras expreſſit more Togatas.

Euonymus *in Theſauro Medico cap. de ſolidis quibuſdam* &c. docet confectionem electuarij ex argenti viui pulueribus conficiendi, quod faſcino aduerſetur. Marbodeus Gallus, *a* multa de lapidibus differens, inter cetera, de ADAMANTE. *a in lothec.*

Et noctis lemures, & ſomnia uana repellit.

Therel Iudæus *lib. de ſculpturis* eandem vim tribuit *Chryſolitho* mulieris ſi gura naturaliter formato: ſed & Marbodeus, de eodem,

Eſſe phylacterium fixus perhibetur in auro
Contra nocturnos fortis tutela timores;
Pertuſus ſetis ſi traijciatur aſelli,
Dæmonas exterret, & eos agitare putatur,
Traiectum læua decet hunc geſtare lacerto.

Quid corallium?

Vmbras dæmoniacas & Theſſala monſtra re-pellit.

Quid

Quid gagates ?
Idem dæmonibus contrarius eſſe putatur,
Vincit præſtigias & carmina dira reſoluit.

Contra maleficos omnes morbos prodeſſe tradunt Dioſcor. *lib.* 3. *c.* 103. Plinius *lib.* 25. *cap.* 10. & Meſue ad hoc laudat oleum quoddam ex Gagate, quod *ſacrum* vocant.

Quid iaſpis ?
Et, ſicut perhibent, phantaſmata noxia pellit:

Quid onyx?
Inſomnes lemures, & triſtia cuncta repellit

Sic vulgò legitur, ſed ſenſum membranæ contrarium exhibent:
In ſomno lemures, & triſtia cuncta figurat.

Sanè maleficã eius vim ipſemet indicat Marbodeus *cap. de* Sardio, cum ſcribit preſente Sardio Onycem nocere non poſſe. de Aetite, & ſmaragdo, Codronchus idem probat. Georg. Vil-lichius, *a* de Cameleonte;

a παν- λιω.

Cammeleontis hepar toſtum nicromantica pellit
Appenſum collo. De aſino,
Infantum cunas pellis uilloſa defendit,
Horrificoſq; metus pellit & iſta ſimul.

In Nili flumine lapillum inueniri, qui quam primùm energumeni naribus apponitur, demonem extrahat, ex Thraſyllo ſcribit Stobæus.

Marcellus Empir. *lib. de medicina cap.* 20. potionem præſcribit contra cuncta in cibo & potu ſumpta maleficia; quæ ab illo peti poteſt; contra equorũ faſcinationes quaſdam ſuffumigationes præſcribit Renat. Vegetius *lib.* 3. *Veterinaria cap.* 74. Sanè ſuffitibus dæmones expelli de corporibus, cenſuere Iudæi & Gentiles; *teſte Iuſtino mart. cont. Triph. & Thargum. Chal. Cant.* 4. *v.* 6. De hyperici ſuffitu id teſtatur Lullus *lib.* 2. *de quinta eſſent.* & Mathiolus *in Dioſco.* & factitant noſtri exorciſtæ teſte Mengo *Flagel. dæmon ex.* 3. 4. & 6. cetera à reliquis, qui Aeſculapidarum de gẽte. nos medicinam corporum nõ profitemur. Animarum medici vtinam ſimus, ſummi illius archiatri qui viuificat mortuos idonea inſtrumẽta. Theologis placuit eſtq; veriſſimũ, corporeas res in naturã intellectualẽ & immortalẽ, qualis eſt dæmonũ, nihil poſſe. quare cẽſent cũ Angelo, *b* lapides, herbas, particulas animantiũ, & alias medicinas directè, & proximè nihil in dæmones operari; indirectè tamen & mediatè iuuare cõtra eius conatus maleficos, eo quòd impediunt vel auferunt diſpoſitiones illas, quibus dæmon vſus fuit; ob naturalem habitum corporis illius quem vexat, vel ſaltem inuitatus aut aditus ratione influxus aſtrorum, vt de Lunatico euangelico Origenes & Hieronymus cenſuere; *c* vel ratione cõplexionis atrabiliariæ, & ſimilium cauſarum. conſideratio iſta diſpoſitionum vel amicarum, vel odioſarum dæmoni (odioſæ fuere in his duabus Ioſephi, & Tobiæ narrationibus) magis conſentanea eſt philoſophiæ, quàm quod Druſus opinatur dæmonem fugatum dũtaxat ratione ſymboli & ſignificationis p hepar & cor illud repræſentati. ſi dæmon dũtaxat vſus fuit efficacitate agentis naturalis, nec de ſuo addidit malitiæ aliquid artificioſa commixtione, vel induſtria ſibi nota & hominib⁹ incogni-ta, vel fractura & continui ſolutione, vel detorſione occulta; tunc poſſet fieri, vt totũ maleficiũ naturalibus, quæ medicorũ ars approbat, remedijs tolleretur. Sic interpretor ſententiã Richardi Mediauillani, qui cenſet maleficium naturalibus remedijs aliquando in totum ſuperari poſſe. *d* Siverò quid huiuſmodi immiſcuit (vt ſolet) remedia hæc naturalia ex parte poterunt iuuare, in totum iuuare non poterunt. ratio diuerſitatis eſt, quia priore caſu poterunt illæ diſpoſitiones in totum tolli, quibus dæmon vtebatur: poſteriore poſſunt ex parte tantum tolli, vel ad tempus impediri, & ſic etiam actio dęmonis priore caſu in totum tollitur, poſteriore remittitur dumtaxat & ad tempus impeditur. Deinde dæmon, etiam ſi vſus ſit ſolis venenis naturalibus, ſolet nonnũquã, vt poteſt, vim remediorum naturaliũ debilitare, & impedire, quãdo Deus permittit: rarò etiam medici poſſunt conijcere quibus medijs naturalibus ille ad nocendum ſit vſus: ita ſit vt rarò, immò vix vnquam maleficia naturalibus remedijs penitùs tollantur.

b in uerb. ...erſtitio. 5.

c Orige. in Matth. 17. tractatu 3. Hier. cap. 4

d in 2. di. 3. q. 8.

Hęc cauſa eſt, cur plerique Doctores communiter negarint morbos ex maleficio naturalibus remediis tolli; ſed communiter affirment a magis alio maleficio ſanari. a Et propter hāc diſpoſitionum alterationem canones permittunt energumenis lapides vel herbas portare, abſque incantatione c. vlt. 26. q. 27. Propterea etiam in adhibendis naturalib. remediis hoc obſeruandum, vt conſideretur; an contra diſpoſitiones, quibus dæmon gaudet, et uti conſueuit, in hominibus lædendis vexandiſque; viriū aliquid obtineant: quod ſi deprehendatur, (vt conſtat de de poeniæ radice, ruta, et muſica, et callyonimi piſcis iecinore) tum iudicandum, ijs citra ſuperſtitionem vti licere. Vide quæ de his non omnino indiligenter dicta. *lib. 2. q. 30. ſect. 3.* §. 2. Sed quia poſt priorem editionem quędam didici in libris Hippocratidarum, ea nunc exhibebo publicæ omnium vtilitati.

a *ſic Alber. Mag. ī Luc. c. 9. Paullus Burgē. in 1. Reg. 16. Pelbertus, Guilh. Pari. Angl. quos citans ſequitur Binsf p. 1. Dub. 3. & Grillan. q. 2. nu. 4. & 5.*

Naturalia hæc remedia vel pertinēt ad morbi indagationem, vtrum ſit maleficus nec ne? et vocatur hæc pars, *de ſignis ſeu indicijs*: vel pertinent ad morbi ſanationem, & nūcupatur propriè *de remedijs*. ideò nobis de vtraque agendum.

Priorem quæ ad indicia ſpectat, ex parte diſcutiunt exorciſtæ quidam, ſed plenius medici. Exorciſtarum indicia proponit liber ſacerdotalis Sammarini; Medicorum Bapt. Codronchus.

Sammarinus 1. *p. Sacerdotalis tract. de exorciſmo*, ſic ſcribit, *c. 3. De ſignis quib. aliquis cognoſcitur eſſe dæmoniacus; Legitur, quod ſi quis non poteſt continuare eſum carnis hædinæ per dies triginta, quod talis iudicatur dæmoniacus.* Hęreo. nam hoc indiciū probum ad epilepticorum affectionē detegendam, non verò energumenorum; qui plerique epileptici non ſunt. Addit; *aliqui dæmoniaci habent oculos terribiles; & dæmones eorum & corpus deſtruunt miſerabiliter, & interficiunt, niſi citò eis ſubueniatur. Aliqui fingunt ſe eſſe fatuos* & *ſemper augentur. Sed diſcooperiuntur & cognoſcūtur; Si nolūt dicere pſalmum*, Miſerere mei Deus, & Qui habitat. *aut Euange. Sanct. Ioann.* In principio erat verbum *& ſimilia ſancta. Eſt etiam magnum ſignum quādo loquuntur ſermonem alienum a patria ſua ſi non fuerunt extra patriam* (clarius diceret, quem ante morbum non didicerant) *& quando perſonæ illiteratæ idiotę loquuntur liberaliter, et congruenter, aut etiam cantant muſicaliter, aut quando dicunt aliquid, quod ipſæ nunquam dicere ſciuiſſent. Aliqui etiam dæmoniaci ſunt muti & ſtupidi. Aliud quoque ſignū eſt, quod eis ſuperueniāt terrores: & citò recedunt. Potiſſimum autem cognoſcitur quis eſſet dæmoniacus: ſi quando leguntur exorciſmi, cōturbatur: et hoc ſignum eſt præſentis Diaboli.*

Cetera ſigna etiam ante coniurationem ſeruiunt, hoc vltimum inter coniurandum, quo tempore alia quoque animaduertenda, vt idem ſcribit capitu. ſexto. Quando ſacerdos ponit manum ſuper caput energumeni, tunc aliqui *ſentiunt ſub manu rem frigidiſſimam, tanquam glaciem. Aliquibus deſcendit ventus per humeros & renes, qui eſt frigidiſſimus. Aliquibus caput in immenſum aggrauatur. Aliquibus cerebrum conſtringitur, & perforatur: ſicut ſi gladio percuteretur. Aliquibus inflammatur caput & facies, & aliquando tota perſona, ac ſi eſſet uapor ignis. Aliquibus febris immenſa cum dolore capitis euenit & totum corpus extenuatur & tangitur: Sed omnia iſta accidentia parum durant, quia coniuratio tollit dæmonis uigorem. Aliquibus conſtringitur guttur, adeò quod uidentur ſtrangulari, aliquibus ad orificium ſtomachi mouetur quædam res ad modum pilæ, ac ſi eſſent vermes, ac formicæ, aut ranæ: quibuſdam accidit uomitus magnus ſtomachi. Aliquibus maxima tortura in viſceribus: Nonnullis uenter vehementer inflatur. Quibuſdam conſtringitur cor, ac ſi intolerabiliter feriretur. Oſtenditur etiam dæmon in aliqua corporis parte palpitando ſicut piſcis, aut in modum formicarum. Aliquando pertranſit a capite vſque ad digitos pedum, ſicut uentus, & è contra. Vltra iſta ſigna, complura alia practicando videbis. quia diuerſi dæmones faciunt diuerſa ſigna.*

Quoad ſigna quo quis aliter dignoſcitur eſſe maleficio læſus, hæc ſcribit *capite. 4. Aliqui maleficiati habent colorem faciei cedrinum, aliqui oculos conſtrictos, &* om-

omnia eorum membra uidentur ligata: & habent humeros deſiccos. Duo autem potiſſima ſigna ſunt, conſtrictio cordis, & oris ſtomachalis, & quando videtur eis quod habent unum bolum ſuper ſtomachum. Aliqui habent puncturas in corde, tanquam ſi acubus eſſet punctum. Aliqui uidentur ſibi cor corrodi. Aliqui habent magnum dolorem in corde aut renibus: & uidetur eis, quòd talia membra à canibus lacerentur. Aliquibus uidetur bolus in gutture aſcendens & deſcendens. Quibuſdam ligata eſt uena generationis. Aliqui habent ſtomachum ita diſpoſitum, quod emittũt per uomitum quicquid comedunt & bibunt (hoc ſignum leuiſſimum eſt, & nullum, niſi alia accedant) *Aliquibus per uentrem diſcurrit uentus frigidiſſimus, aut tanquam flamma ignis. Aliquibus ſignum eſt ex indigeſtione cibi, & potiſſimum quando medicinæ applicatæ nihil proſunt infirmo. Aliquibus eſt circa collum continua pulſatio, quæ uidetur tremorem inferre.*

Verum iſta & alia longè exactius collecta, & experientia comperta fuerunt a Codronchio *lib. 3. de morb. uenef. cap. 13.* docet ſigna hæc uel communia eſſe cunctis maleficiis, uel peculiaria quibuſdam. Communia ducit a cauſa morbi, & a concomitantibus morbũ. Signa à cauſa tradit, ut ſi morbus cœperit ex intenſiſſimo alicuius amore, vel irrationali ſeu iniquo in aliquem odio; ſi ex maledictis uel minis alicuius malefici; ſi inſtrumenta maleficij ſunt inuenta, qualia nos multa commemorauimus, & refert Andr. Cæſalphin. *de inueſtigat. dæmon. c. 22.* A concomitantibus morbum ſunt paroxiſmi, & remedia iuuantia uel lædentia: & communia ſigna ſunt: primò quod morbi maleficio illati ægerrimè cognoſcuntur, ita vt medici in ijs hæſitent, & ambigui huc illuc animo agitentur, nec certi quidquam de illis audeant proferre. 2. quod remediis ex arte adhibitis, morbus ſe non remittat, ſed potius exaſperetur & augeatur. 3. quod more naturaliũ morborum, non creſcat paulatim; ſed frequẽter ſtatim ab initio, nullis peccantibus humoribus in cauſa exiſtentibus, cum grauiſſimis ſymptomatibus & doloribus ſe morbus prodat. 4. quod valdè inconſtans ſit morbus, & licet periodicorũ naturam referat, tarò tamen periodos ſeruet: & licet ſimilis uideatur naturali. morbis, in multis tamen diſcrepet. 5. multoties, licet ægrotans grauiſſimè doleat, in qua tamen parte doleat, nequeat referre. 6. interdum ægri ſuſpiria (quæ luctuoſa uocant) abſque manifeſta cauſa emittunt. 7. aliquib. appetitus reijcitur, aliqui cibos reuomunt & uentriculum ita malè affectum habent, ut & ſæpius aſtrictione laborẽt, vel etiam pondus in ipſo quoddam, quin & rem aliquam per oeſophagũ modò adſcendere, modò deſcendere percipiant; &, ſi in ſuperiorem partẽ delatum deglutire conentur, omnem operam ludant, re ipſa mox ſponte deſiliente. 8. in regione cordis punctorium dolorem percipiunt. adeò ut ipſum aliquando lacerari afferant. 9. In quibuſdam circa collum arteriæ manifeſtè pulſare, & quaſi tremere deprehenduntur. 10. alii ſæuo coli ſeu renũ dolore cruciantur; vel circa uentrem inferiorem torſiones acerbiſſimas, et ſæpè flatum quendam frigidiſſimum per uentrem permeantem, et citò redeuntem, uel vaporem uti flammam ignis calidiſſimum, ſimili modo illos infeſtantem percipiunt. 11. Quidam ad uenerem impotentes redduntur. 12. conſueuere quidam leuibus ſudoribus præcipuè circa noctem corripi, quamuis tempore & aura frigidiore. 13. alii uidẽtur habere particulas corporis ueluti nexib. deligatas. 14. morbi quibus laborant ueneficio læſi, ſunt ut plurimum totius corporis quædã extenuatio, & macies, & uirium imbecillitas, cum ſummo languore, mentis ſtupiditas quædam, uaria melancholica deliria, diuerſa febrium genera medicis multum negotii exhibentia; motus quidam cõuulſiui, unde epileptici videantur; membrorum quædã rigiditas ſpeciem conuulſionis præ ſe ferens. aliquando omnes capitis partes tumefiunt; aut talem circa totum corpus laſſitudinem percipiunt, ut uix ullo pacto mouere ſe poſſint. Plerumque tota cutis, ſed ut plurimum

faciei, flauo ſeu cinereo colore ſuffunditur. Aliqui habent oculorum palpebras ita adſtrictas, ut eas uix aperire poſſint, oculi ſunt perlucidi & trāſparentes, ſicut cercopithecorum. Nonnunquam quædam ſpectra vel nubeculam inſpicere videntur, & nonnulli toruè intuentur.

15. cognoſcuntur experimētis quibuſdam. Nam ueneficio affecti faciem Sacerdotis uix adſpicere ualent, nec oculis intentis vllo modo. album oculorum variis modis mutatur. Aegrotantes, cum inſtrumenta comburuntur, ſolent in deterius mutari uel noxam quandam recipere maiorem uel minorem, pro ratione leuioris uel ſæuioris ueneficii; ita ut quandoque formidabiles clamores & mugitus cogātur emittere: quod ſi nullam mutationem, uel læſionem percipiant, erit de ſalute ægri benè ſperādum, paruo negotio bonæ ualetudini reſtituendum.

Adde ſi fortè ueneficus ad uiſendū ægrotum accedat, ſtatim infirmus ingenti moleſtia afficitur, aliquo terrore ſeu tremore corripitur; ſi ſit puer, ſtatim plorat; oculi ad fuſcum colorē mutantur, uel alia notatu digna in ægrotis mutatio obſeruatur. Denique quādo pro curatione morbi, quædam linimenta ſacra ad oculos, aures, frontem, & quaſdam alias partes ſacerdos adhibet; ſi in partibus illis ſudor, uel aliqua alia mutatio appareat, ſignum eſt ueneficii.

His ſubdit Codronchius, non eſſe neceſſe ut omnia hæc ſigna in ægro inueniantur, ſed ſufficere ſi aliqua, pro diuerſitate morbi, ſeu maleficii.

Hæc cōmunia; peculiaria uerò poſſeſſionis dęmonum maleficio inducta ſigna eſſe difficilia cognitu, quando dæmon maleficio immiſſus immiſcet ſe ſubſtantiæ alicui immundæ aliunde in corpus ægri intromiſſæ; uel ex propriis ægri humoribus genitæ: nā quamdiu hæc ſubſtantia in aliqua corporis parte latitat; ſæpè, præter illius particulæ affectum naturalem functiones lædentem, nihil aliud ſe manifeſtat. Pleriſque tamen horum prauæ ſunt imaginationes, præcipuè in ſomnis, quæ dæmonem produnt: quod tamen indicium ſolum non ſufficit; quoniam hæc eadem ſæpe melancholicis accidere conſueuerunt.

Verum ſpiritu locum mutante quē prius inſedit, res paullo clarius deprehendetur. primò, ſi tanquam animatum quid corpus res illa perambulet: ita ut obſeſſi ſentiant ſibi ueluti formicas ſub cute reptantes. ſecundò, ſi partes, quas petit, quadam palpitatione commouet. tertiò, ſi puncturis quibuſdam moleſtiam grauem infert. quartò, ſi uelut flatus a capite ad pedes deſcendit, & iterum a pedibus ad caput aſcendens reſilit. quintò, ſi veſicula in lingua excitetur, quæ confeſtim euaneſcat: uel plures appareant minutis granulis ſimiles; ex quibus etiam multitudo inhabitantium ſpirituū arguitur. ſextò, ſi ad gulam dumtaxat aſcendens, eam tumefaciat, & ſiccam tuſſiculam excitet. ſeptimò, ſi linguam petens, aut contorquens, inflat, uel impellit ad loquendum non obſeſſi ſed dæmonis ipſius conceptus; uel ſi ingēti oris hiatu linguam exerat. octauo, ſi in dorſo ſenſum præbeat aquæ frigidiſſimæ, quaſi confertim per dorſum defuſæ, & ſurſum ac deorſum percurrentis. nonò, certiora adhuc ſigna ſūt, quādo alienis ęgro incognitis linguis loquuntur, vel alios talia loquētes intelligūt; vel cùm rudes ſint, de arduis, & ſublimibus quæſtionibus diſſerūt; vel renunciant occulta, aut iampridē oblita, futura, uel arcana conſcientiæ ut peccata imaginationeſuè aſſiſtentium; vel eos conuicijs ſine cauſa proſcindunt: aut ita furiis agitantur, ut a multis ualidis hominibus nequeant ligari uel coerceri. Quidam etiam cum a defatigatione uexationis conquieſcunt, narrant ſe uocem quidem dæmonis intra ipſos loquentis ſentire, ſed ſententiam uerborum percipere non poſſe; utpote quibus mentis functio ſit quaſi ligata. Alii ſi interrogentur, quid egerint, vel dixerint; fatentur ſe nihil eorum poſtea meminiſſe. Quidam cenſent ſignum eſſe indubitatum & inſeparabile, cum ægri arceantur a diuino cultu; ita ut

nul-

nullatenus aqua benedicta ſeipſos aſpergere, neque audire, neque proferre diuina verba queant: ſi verò ui adigantur cæremonias Eccleſiæ peragere vel diuinis officijs, ac potiſſimùm ſanctiſſimo altaris ſacrificio, intereſſe; tūc vehementiùs longè vexantur: & ijdē cum mente conſtant, teſtantur optare ſe quidem hæc omnia facere, & intereſſe, & ſacrarum rerum auxilium deſiderare; ſed eſſe quiddam in ipſi quod magnopere impediat. Sunt deniq; qui propter incontinentiam dæmoni omnino parent, & ideò vexari quidem deſinunt; ſed miniſtri fiunt & patratores multorum facinorū. Quin etiam ſunt, qui ſic ad deſperationem aliquādo inducuntur, vt nonnunquā ſibi ipſis manum iuferant. 10. Præter mitto effectus, qui pro ſignis eſſe poſſunt, qui in S. S. habentur, vt cunctis notos; nempe quod aliquando ægri fiant lunatici, muti, ſurdi, cæci; ſtrideant dentibus, illidantur in terram, exareſcant, diſcurrant nudi, ſe & alios lacerent, habitent in ſepulcris, proijciantur in aquam vel ignem, & alias grauiſſimas & incurabiles affectiones perpetiantur.

11. Ad deprehendendum vtrum æger ſit energumenus, ſolent facere ſequentia: ſchedulam aliquam ſacra Dei verba continentem, reliquias ſanctorum, vel agnum cereum benedictum, uel quid aliud ſacratum latēter ægro applicant. Sacerdos capiti energumeni manum & ſtolam imponit, ſacra profert verba: ad ea æger treme re & horrere incipit, & præ dolore multos motus inconditos edere, multaque inuſitata & dicere, & facere. Si demon caput petierit, grauantur & punguntur acrius in capite, vel caput vna cum facie rubore & calore quodā igneo perfunditur; ſi oculos petijt; eos diſtorquet; ſi dorſum, conuulſiones membrorū, antrorſum & retrorſum adducit; aliquando toto corpore rigentes & inflexibiles adeò reddit, ut nulla ui allata flecti poſſint; aliquādo velut mortui corruunt, ac ſi laborarent tertia epilepſiæ ſpecie, aura quadam in caput irruente, & ad imperiū ſacerdotis eleuantur aura remeante unde diſceſſit. Si fauces petat, adeò cō ſtringuntur, vt ſtrangulari videantur. Si in partes nobiliores feratur, ut pro pe cor aut pulmonem, anhelationes, palpitationes ac ſyncopas excitat. Ad ventriculum ſi tendat, mouet ſingultus ac vomitus, vt aliquādo cibum aſſumere nequeant, uel aſſumptum cōtinere: motum eiuſdem rei ad inſtar paruæ pilæ circa os uentriculi, necnon rugitus & alias uoces abſonas ex citat, & circa præcordia torſiones vel flatus. Cognoſcuntur etiam aliquando quibuſdam ſuffitibus ex ſulphure, aut alijs rebus fortis odoris (de quibus poſtea.) Sunt qui ſcribant eos odore roſarum adeò offendi, vt ne cogi quidem poſſint, iuxta roſarium tranſire. Interrogandi quoque ſunt ægri, nū illis dæmon ante obſeſſionem in aliqua forma ſe conſpiciendum præbuerit? Etenim *antequā* (ait Sammarinus) *Diabolus humana corpora ingrediatur, quaſi ſemper, primò apparet eis in effigie alicuius hominis, qui mala morte eſt defunctus, aut re præſentat aliquem ſuum conſanguineum; aut apparet illi in effigie alicuius animalis terribilis, uel horribilis. & ſi uidetur quod ſubitò diſpareat, ingreditur tamen ſubitò in eum. & hoc vt plurimum accidit in nocte, & in locis opacis & obſcuris. Aliqui etiam intrant per os & nares in modum uenti aut per modum unius maris. Aliquibus etiam dormientibus dæmones tale ſomnium immiſerunt: quod uidelicet eis uidebatur, quod dæmon poſt eos currebat, qui euigilantes ſunt inuenti cum talibus ſignis dæmoniacorum. Aliquando etiam ingrediuntur, percutiendo collum, aut alia membra eorum.* d. p. 2. de exorciſm. in princip. & hæc eadē alijs verbis tradit Codronchius *d. loco*.

§. 3. Poſteriorem partem quæ de re medijs eſt naturalibus ab ijs petere cogor quorum hæc profeſſio eſt, medicos dico. Inter quos primo loco occurrit Codronchius, qui quædā priùs communia contra omne maleficium proponit, poſteà ad peculiaria quędā deſcendit. Principio (vt eius dicta ſummatim comprehendam) docet quoſdā præſcribere vomitoria, balnea

linimenta,ſuffumigia, & ſimilia: Sed in his facile offendi, & periculum ægris creari niſi nonnulla obſeruentur, quæ exſequitur ſigillatim. Nam de vomitorijs agens *libr.4. c. 4.* præ ceteris commendat florum geniſtæ drachmas duas in decocto quodam ſumptas vel ſeminis lathyris decem duodecim uè grana à putaminibus delibrata, tuſaque & in ouo ſorbili deuorata. Vel hellebori albi quantitatem non maiorem drachma,decoctam vſq;ad medietatem fermè; quæ omnia præparandi modum docet ibidem.

De balneo differit *cap.5.* & oſtendit vſum eius non rarò noxium eſſe, nec adhibendum niſi ſeruatis ſeruandis, quæ illic exſequitur.

De ſuffumigatione agit *c.6.* & hanc docet non adhibendam, niſi caput & corpus ante expurgatum fuerit; & non niſi tempore matutino, quando ventriculus à cibo vacuus eſt, laudat ſuffimentum Berenices, quod Aetius immundos ſpiritus ex quorundam ſententia ſcribit arcere *ſer.13. c.119.*

De linimentis diſſerit *c. 8.* & ea uidetur habere pro tutiore remedio, quàm ſuffitum, balnea, aut vomitoria. Denique *c. 9.* diſputat de ſimplibus, ac nonnullis compoſitis medicamentis ſua facultate ueneficium cu rantibus, eorumque qualitates explicat, quæ nos hac ipſa ſectione iam recenſuimus.

Circa hæc alexipharmaca non eſt contemnendum, quod And. Cæſalpinus *in Peripatetica inueſtigat. dæmonum capit. vlt.* admonuit his verbis; *Quoniam quæ uehementer excedunt in qualitatibus (frigoris, calorisque) corporis noſtri ſunt corruptiua, non minus quàm venena: ideò ea ſelegerunt medici aduerſus ueneficia, quæ aliquam partem haberent naturæ noſtræ familiarem, qua corpora noſtra tuerentur, dum uenena depellerent. Quæ huiuſmodi facultatem habere comperta ſunt, amuleta & alexipharmaca appellata, ut totius ſubſtantiæ proprietate id conſecuta. plurima per experientiam inuenta, & longo vſu confirmata. Ex his autem ea maximè oportuna ſunt cenſenda, quæ ſpirituoſam & multam efflant huiuſmodi uim: tùm quia intimius penetrant, tum quia cum ſpiritibus conueniunt. Sic enim & permiſceri, atque eos alterare poſſunt aut pellere,*] in quibus verbis quædam inuolutiùs dicta. Nam non omnia alexipharmaca totius ſubſtantiæ proprietate veneficio repugnant. nec etiam credendum quæ magis ſpirituoſa ſunt,idcirco magis cũ ſpiritibus(h. dæmonibus. nam de his loqui docent ſequentia) conuenire. quod enim pellantur illis, potiùs argumento eſt pugnare cum ſpiritibus illis. Nec dæmonum iſta expulſio directè fit phyſica operatione in ipſum ſpiritum agente, ut & ego iam oſtendi, & de hac re diſputans Bapt. Codronchius *d. li.4.c. 9.* eruditè explicuit, cuius ſummatim hæc eſt ſententia: pharmaca huiuſmodi antidæmonica efficacitatem nonnullam habere contra maleficia & ipſos demones,etiã vſque ad eorum expulſionem. Sed non conuenire medicos, in reddenda modi ratione. Quatuor enim modos ſolere adferri. 1. etſi res ſenſibiles, vt fumus, herbæ &c. ſua virtute nequeant vexationem à dæmone homini illatam repellere, mitiorem tamen ac leniorem poſſe reddere: ita vt ſi moleſtia, quæ à dæmone infertur, ſit parua ac leuis, eam penitùs res exteriores queant auferre (*intellige, ſi noxa dumtaxat à cauſis naturalibus, quibus ſolis dæmon vſus, profluxerit*) non in dæmonem, ſed in dæmoniacum agendo; eo ipſo quòd ex rebus illis adhibitis, oppoſita diſpoſitio introducatur illi quã dæmon expetit,aut indidit. (*ſic Richard. de Mediauil. quodl.3.q.8.*) 2.quòd quæcũque fiunt circa corpora obſeſſa, dæmones accipiunt vt facta & vergentia in ipſorum deſpectum ac ludibrium;maximè ſi ſint irriſiua vel afflictiua, vt ſunt flagra,item omnia fœtida & amara & ſimilia. quare cum ſint intolerantes iniuriæ,malunt fugere, & à moleſtia inferenda deſiſtere. 3. quòd cum iſta interdum ſint ſigna recordatoria & pænarum,quas luunt, memoriam ingerant,ab ijs dęmones valdè abhorrent, eaque vehementer deteſtantur: ideoque in fugam facilè per hæc conuertuntur. verbi gratia,ſulphur cum igne

ſignum

ſignum eſt carceris infernalis, ruta amari cruciatus Chriſti: thus in igne poſitum repręſentat orationes ex charitate accenſa naſcentes. 4. modus quem iudicat magis conſentaneum veritati, eſt; quod res huiuſmodi piè ac religioſè adhibitæ, tanquam inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, in dęmones agunt, illoſque ab humanis corporibus detrudunt, & eorum effectus, eorumque opera uenefica deſtruunt ac remouent. Quibuſdam enim rebus, DEVS dedit uirtutem ut ſi piè adhibeantur, tanquam inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, dæmonum effectus, & opera uenefica deſtruant ac remoueant: quibuſdam enim rebus DEVS indidit uim et qualitatem quandam moralem dæmones compellendi & eijciendi, & energumenos iuuandi; quia conſentaneum eſt iuſtitię diuinæ, pro inſligenda malis ſpiritibus pœna, eos rerum ſenſibilium actioni ſubijcere, qua pęna, dempta pœna diuinę uiſionis, nulla queat illis acerbior contingere. Debent tamen res iſtæ antequam adhibeantur benedici & exorcizari. precibus enim impetratur aliquid peculiaris energiæ, ob CHRISTI Sanctorumque merita; ne quantum uelint, hi ſpiritus in exitu ac pulſione ſua noceant obſeſſis. *Hactenus ex Codronchio.*

Verum à me per epiſtolam rogatus Federic. Iametius uir muſices, poetices, & medicinæ laude unus hoc ęuo clariſſimus, in quem ſimul Hippocrates, Homerus, Pindarus, & Orpheus renati uideantur; humaniſſimè, & doctiſſimè reſpondit, anno ſuperiore M.DC. Cal. Auguſti; è cuius litteris ea decerpenda duxi, quæ ad hoc inſtitutum noſtrum faciunt; quę ille longo uſu tanquam comprehenſa habēs, & è liquidiſſimis Medicinæ fontibus hauſta, paucisque theorematis explicata, deprompſit.

Remediorum naturalium, quæ deleterijs & maleficijs obſiſtunt, duæ ſunt differentiæ: alia enim manifeſtis qualitatibus id præſtāt, alia totius ſubſtātiæ proprietate, quæ neque ab elementorum qualitatibus, neque ab illorum materia, ſed à ſe vna uires adipiſcitur. Eorum porro, quæ totius ſubſtantiæ qualitate (nam de manifeſtis qualitatibus paullò poſt agemus) occultos & maleficos morbos oppugnant, alia communi, aliæ peculiari dote uigent. Communi quidem ſphragis Lemnia, Bolus Armena, Lapis Bezoar, Dictamus, Theriace, *Mithridatium, & cetera eiuſdem generis Alexiteria: peculiari uerò, quæcumque ſunt abs te toto illo peculiari capite* de remedijs naturalibus *plenè & luculenter deſcripta. Quibus adde, ſi placet, herbam* Paridis, *quam nonnulli* Solanum *tetraphyllum appellant quod ex eius caule medio quatuor folia erumpant decuſſatim digeſta. Si enim huius herbæ ſemen in puluerem redactum, uiginti continuis diebus, drachmæ pondere ieiuno propinetur: mentis alienationem & inſaniam, non ſolùm ex morbi diuturnitate & ſæuitia, ſed etiam ex maleficio ueneficioque contractam diſcutit: auctore Matthiolo Dioſcoridis interprete, Baptiſta Sardo, & Conrado Geſnero qui in librum Galeni, uel (ut alij uolunt) Dioſcoridis,* De paratu facilibus, *Antidotum ex acinis herbæ Paradis, & alijs ſimplicibus medicamentis, à Moibano paratam, ſibiq́ ab eo miſſam commendat, aduerſus omnia uenena & maleficia præſentiſſimam. Ariſtolochiam rotundam ceteris uenenis reſiſtere: longam uerò aduerſus angues & ueneficia drachmæ pondere ex uino bibi, & illini, teſtis eſt Dioſcorides.* R*ecentiores medici tradunt huius ſiccæ radice ſuffitam domum cacodæmenas fugare, & hilares infantes reddere. Idem ferè Dioſcorides aſſerit de uerbenacæ ſpecie altera, quam* ἱερὰ βοτάνην, *hoc eſt, ſacram herbam nominant. Ait enim, ſi aqua ſpargatur per triclinium, in qua ſacra herba maduerit, lætiores conuiuas fieri: eamque ſacram uocari, quoniam in expiationibus ad amuleta plurimum commendatur: quod à Plinio quoque refertur. Quid? quod & recentiorum plerique, uerbenacæ decoctum peſte laborantibus exhibent, ijſq́ conferre credunt quod Dodonæus tamen improbat, exiſtimatq́ hanc technam, hoc inuētum eſſe dæmonis; qui falſa pro ueris, inſalubria pro ſalutaribus, ſuo more ſupponat & obtrudat. Iam verò Hypericon, quam nonnulli fugam dæmonum appellant, emplaſtri modo admota, frigidos & maleficio deuinctos ſoluere dicitur. Pithagoras Scillam in limine ianuæ ſuſpenſam, mali medicamenti no*

xam

xamarcere memoriæ prodidit, teſte Plinio & Dioſcoride. Sanguis canis nigri parietibus illitus pellit maleficium. Idem efficit cor leporis pelli inuolutum & geſtatum: & lupi dexter oculus. Quinetiam radix Bryoniæ *ſiccata & collo appenſa, & ricinus ſeu palma* CHRISTI *à maleficis & veneficis hominibus ſecuros reddunt. Nec minùs eſt ad id efficax argentum viuum appenſum, vel geſtatum, vel puluinari ſubiectum. Lapis Aquilæ, quem Aetitem vocant, incluſus annulo & geſtatus, malefica tollit. Berillus & Magnes vxorem & virum inter ſe conciliant. Corallium item odia domeſtica & diſcidia componit, venenatis poculis vinculiſque medetur, incantamenta diraſque deprecationes amouet. Cuius rei teſtis eſt locupletiſſimus ſiue Orpheus, ſiue quis alius auctor eſt libelli* de lapidibus, *qui ſub ipſius nomine circumfertur. Eodem auctore & Galactites lapis collo ſubnexus faſcinationes prohibet: & Gagates ſuffitu ac nidore ſerpentes abigit. Quod Nicander & Nicandrum ſecutus Dioſcorides confirmant. Hinc Marbodæo fortaſſis occaſio data eſt ſcribendi Gagatem dæmonibus contrarium eſſe: quoniam Cacodæmon humani generis hoſtis infeſtus, ſerpens etiam in ſacris litteris nuncupatur. Hæc igitur ſunt quæ peculiari & occulta proprietate maleficis & occultis affectibus reſiſtunt; quemadmodum & in manifeſtis morbis, pœonia comitiali morbo, hirundinum vſtarum cinis anginæ, calculo hircinus ſanguis, colico dolori cingulum è lupi inteſtino compactum, vulpeculæ pulmones aſthmati, totius ſubſtantiæ diſſidio & diſcordia. quam ἀντιπάθειαν nominant, aduerſantur.* Sed *ea demùm remedia vſurpanda erunt ſi ſimplex & ſolitarius morbus fuerit; hoc eſt, ſi cùm occulta pernicies inuaſerit, purum fuerit corpus & integrè ſanum. Sin verò vel intemperie vel plenitudine, quam πληθώραν, vocant; vel humoris vitio, quæ κακοχυμία dicitur, vel obſtructione, vel alia cauſa præter naturam corpus laboret, non ante adferenda ſunt remedia, quæ totius ſubſtantiæ contrarietate maleficia profligant; quàm vitia illa ſummoueris ijs remedijs, quæ manifeſtis qualitatibus, de quibus dictum eſt ſupra, morborum vim & acrimoniam hebetant & obtundunt. Siquidem præſentibus his malis, occultæ medicamentorum facultates, quaſi ſepultæ franguntur & hebeſcunt: præcluſiſque & impeditis vijs, quibus iter eſt ad affectam ſedem, eò non poſſunt integris viribus peruenire. Quapropter hæc mala ſtatim per initia tollenda ſunt, neglectiſque propemodùm maleficijs proprijs indicationibus vnicuique illorum conuenientibus remediis medicandum. Ac intemperiem quidem curabimus calidam refrigerantibus, frigidam calfacientibus; humidam ſiccantibus, ſiccam humectantibus: ſeruata ſemper contrariorum lege: ſicut in libris methodi medendi præceptum eſt. Obſtructionem verò expediemus detergentibus, incidentibus, & tenuantibus medicamentis: Humoris vitioſi exuperantiam ' purgatione vacuabimus. Quod ſi plenitudinis ſigna apparuerint, nec quicquã eorum repugnet, quæ ſunt in venæ ſectione obſeruanda: ſanguinem etiam per initia mittemus; niſi veneni ſuſpicio adſit. Tunc enim non ipſo ſtatim initio vena ſecanda erit (alioquin venenum in venas traheretur, à quibus omni ſtudio arceri atque excludi debet) ſed poſt vomitus, & deiectiones, atque vbi nihil ipſius veneni in ventriculo & inteſtinis reliquum eſſe coniecerimus. Præterea reuellendis noxiis humoribus', quos dæmon vel maleficus homo in principes partes traduxerit; conuenient clyſteres acres, & ſudores prolecti balneis, æſtuariis, guaiacinæ ebeni, Sarcæ Parillæ, vel Chinæ decocto. Denique ſi fractura vel luxatione inſtrumentorum ſtructura permutata fuerit: fracta vel luxata pars quàm primùm erit in naturalem formam, ſedemque propriam reducenda. His ita conſtitutis, & vt vnius cuiuſque ſtatus conditioque feret, accommodatis: tum demum erit ad occultarum proprietatum opem confugiendum. Hæc habui (Vir clar.) quæ de remedijs naturalibus, quo modo mihi per mea occupatiſſima tempora licuit, diſſererem; quæ ſi via & ratione ſtabilita confirmataque fuerint, non mediocriter conferent ad integram perfectamque cuiuſuis maleficij, curationem.* Hæc ex doctiſſim. viri epiſtola inſtituto noſtro commodiſſima nolui lectoribus non communicare; quibus hoc, qualecumque opus noſtrum, quam vtiliſſimum eſſe magnoperè deſidero.

Porro quod illis addam non habeo quæ ad amuſſim tàm dedolata & exaſciata. Adſcribam dumtaxat de fre-

quentiſſimo

quentiſſimo noſtris temporibus male ficio paucula,ex eo quem paullò priùs laudaui Codronchio; qui de curatione ſterilitatis & impotentiæ agens, præmittit quoddam ſpirituale & ſacrum remedium: deinde ſubdit phyſica nonnulla. Prius ex Arabum ſcola deſumptum, ſed pium ac Chriſtianum. Nempe quod Iſaac Arabs conſuluit, ut coniuges peracta peccatorum ſuorum confeſſione, ſacratiſſimum CHRISTI Corpus, diebus ſolemnioribus potiſſimùm ſumant reuerenter, & poſtea oſculentur inuicem in oſculo pacis, & ſacerdos illis benedicat;& poſtquam exemplo Tobiæ triduò ſeſe à uenere abſtinuerint, debitum coniugale perſoluant. Quod ſi occulto DEI iudicio, vel aliqua coniugum culpa, ueneficium non ſoluatur; orationibus ſedulis, ieiunijs, aliiſque operibus piis uacare debent, ad miſſam ſæpiùs confugiant, peregrinentur ac ſanctiſſimæ Virginis, uel aliquorum ſanctorum limina uiſitêt, frequenterque peccata ſacerdoti confiteantur, ac ſacra ueſcantur Euchariſtia, & exorciſmis ab Eccleſia huic rei peculiariter dicatis religioſè utantur. Quoad naturalia prorſus remedia, ſciendum ſcribit; ſi aliqua manifeſta qualitas in maleficio appareat, pharmacis aduerſus eam efficacibus, & benedictione munitis tutò ac utiliter uti poſſe. *Ideo* (inquit) *Cleopatra prodidit fel coruinum cum oleo ſeſamini mixtũ, ſi ex eo vniuerſum corpus liniatur, ligatos iuuare. Iſaac ſcribit, quod ſi coniuges fel Zangarini piſcis ſecum habuerint in partopſide iuniperi & antequàm ſomnum capiant, eo ſuper carbone poſito fumigentur, omnia ueneficia euaneſcere. Nicola. Florentinus laudat theriacam cum ſucco hypericonis exhibitam, & hypericon ad formam emplaſtri renibus appoſitum. Ioannes de Vigo ait quod picus auis aſſata vel elixata habet uirtutem ſoluendi maleficiatos. Alij cum Plinio uolunt abrotonum oleo illitum, & cum uino ſumptum non parum prodeſſe.* Denique *generalia remedia hic proſunt quoque ferè omnia.* quibus ego omnibus illud Iſaaci Chriſtianum monitum ſemper præmittendum cenſeo. Nam quanta ſi tuis, & vtilitas remediorum Eccleſiaſticorũ ſequens ſectio demonſtrabit.

Morale remedium uideatur, quod Dionyſius muſicus AEgyptius prodiderat, Magiæ in rudes & malè moraros uim eſse aliquam, in philoſophiæ ſtudioſos nullam. Sed hoc refellit Origenes *libr. 6. contra Celſum.* nam (ut ſcribit Maeragenes) Apollonii Thianæi magicis præſtigiis & ludibriis multi philoſophorum capti fuere, etiam ex nobilioribus, & inter hoc Ophitarum parens Euphrates.

SECTIO III.

De remedijs ſupranaturalibus, diuinis ſeu Eccleſiaſticis.

Haec ſola carent omni peccato & à Chriſto, uel Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus fuere inſtituta: his antè omnia ut utantur homines, docendi monendique ſunt. Hæc animę proſunt ſemper, corpori nunquam nocent; ſępenumerò à morbis & alijs maleficiorum noxis liberant, aut preſeruant. Hæc ſapientiores medici & Catholicè ſentientes approbant. ut Ioan. Fernel. *li. 2 de Abdit.* & Cornel. Gemma *in Coſmocrit.* Bapt. Condronchius *li. de morb. venefic.* And. Cæſalpinus *Diſquiſ. de nat. dæmon.* & alij. Nec rarò cogitur dæmon à Deo, mendaci ex ore ueritatem promere, & ablegare homines, ad hæc Eccleſiaſtica remedia, quibus ipſe vapulet. *In ualle quadam Ciſalpina diœceſis Nouarienſis deſtituebatur puella ſenſibus, ſed & vmbrarum ſpectris, quas ſibi uidere uidebatur, reddebatur attonita, ac ſimilis ſtupenti: uerſabatur in ultimis finibus huius, de qua loquimur, uallis; mulier ueratrix & ſaga, quæ carminibus profitebatur ſanare, quæ apud alios inſanabilia eſſent. Magni ad eam cõcur ſus hominum conſilij gratia & auxlij; & quanquam reclamarent noſtri & ſcelus oſtenderent, tamen illis abeuntibus adoleſcentulæ genitrix, affectu materno, filiam mittit, conſulitque mulierculam de umbris, & remedium petit laboranti. Tum maga. addu-cite puellam ad illos (homines Societatis intelligebat)*

telligebat) qui nuper apud vos verſabãtur: ab ijs petite opem. paret mater, filiam adducit iti nere octo millium, idem exponit, ac reſponſum veneficæ: vtranque peccatorum confeſſione, ſa cro ſe corpore Chriſti communire præcipiũt no ſtri: quo facto melius habuit adoleſcẽtula] *Bẽ cius litteris Prouinc. Mediol. Anni* 1591.

PRIMVM eſt remediũ in hoc genere *Vera & viua fides*, hoc eſt caritate Dei & proximi vallata. hoc ſcutũ nobis præfert & præbet D. Paullus ad Epheſios ſcribens, *a* hanc loricã vt Theſſalonicenſes induant vrget; *b* hãc diſcipulis ſuis commẽdat magnus ille Antonius; Magna, *inquit*, dilectiſſimi aduerſus dæmonem arma ſunt, *vita ſincera & intemerata in Deum fides*. Ioan. Nideri⁹ *c* ex Petri cuiuſdã dictis quinque remedia, vt efficaciſſima laudat. 1. *habere fidem integrã & Dei præcepta in charitate ſeruare.* 2. *ſe ſigno crucis & oratione munire.* 3. *ritus & ceremonias Eccleſiæ colere.* 4. *publicam iuſtitiam bene exſequi.* 5. *Chriſti paſſionem verbo vel memoria ruminare.* de alijs poſtea dicendum. de primo, cõfirmat exemplo huiuſmodi: *Cum (inquit) quidam maleficus, me inuocaret, ut quẽdam inimicum ſuum uita priuarem, aut in corpore læderem grauiter, fulminis ictu, aut alio modo: uocaui ego magiſterulum, id eſt dæmonem; qui mihi reſpondit, quod neutrum facere poſſet: Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter ſe ſigno crucis munit. idcircò non in corpore, ſed in undecima parte fructuum ſuorum in campo, ſi libet, ei nocere poſſum.* Sic Cipriano Mago dæmon reſpondit, *ſe Chriſti fide munitis nocere non poſſe*. d In B. Ambroſiũ Iuſtina Aug. quendam maleficum nomine Innocentium immiſit. hic poſtea palàm faſſus, delegaſſe ſe dæmones qui Ambroſium interficerent, ſed ne ad fores quidẽ domus, vbi manebat Epiſcopus, accedere potuiſſe, eò quòd ignis inſuperabilis omne illud ædificium communiret, à quo adhuc remoti vrerentur. Atque ita victas artes ſuas, quibus cõtra ſanctum Dei Sacerdotem ſe aliquid efficere poſſe arbitrabatur. *Lege Paulinum in uita D. Ambroſij*. alia refert ad hoc probandum Thomas Boſius *li. 15. de Eccleſ. Notis c. 1. uerſ. 5.* Sed ſunt apud Patres alia magis accommodata. Narrat Caſſianus, duos philoſophos magicis præſtigijs & circumuẽtione dæmonum conatos D. Antoniũ perturbare; ſed cùm irrito labore nihil penitùs præualerent: *eo profecerunt*, ait, *tales tantæque eorum inſidiæ, tanta magica arte quæſitæ, vt per hæc euidentiſſimè cõprobarent, magnam profeſſioni Chriſtianorũ ineſſe uirtutem; quibus illæ tam ſæuæ tamq; potentes umbræ; quas exiſtimabant ſolem lunamque, ſi ad eas directæ fuiſſent, obducere potuiſſe; hunc non ſolùm nihil lædere, ſed ne ad punctum quidem, de monaſterio ſuo ualuerint* * *perturbare*. Epiphanius *in hæreſi Ebionæorum quæ eſt* 30. ſcribit conat⁹ magorum, vt feminam quandã Chriſtianam in amorem pellicerent, & tandem quo pacto per crucis ſignum, & Chriſti fidẽ ſuperarit mulier: & claudit narrationem hoc epiphonemate; *quod non ualuit incantantis uis, ubi èrat nomen Chriſti & ſignaculum crucis*. Confirmat experiẽtia, fide Chriſtiana in Indiam, inuecta, dæmonũ præſtigia, ſpectra, oracula vel planè, vel magna ex parte vbique ſublata. Et quid Indiã memoro? proxima nobis Friſia eſt, ſcribit de illa Cornel. Kempẽſis *lib. 3. de orig. & ſitu Friſiæ, c. 31.* Circa tẽpora Loth:rij Imp. *erant paſſim in Friſia multa laruarum infernalium ſpectra; quæ, in paruo quodam ſupereminentis collis ſupercilio, ſubterraneum habebant ſpecum, abſque humana ope artificio præſtigioſo exſtructum, in quo reſidebant quas antiqui uocabant, Albas Nymphas, ſiue uulgari gentis ſermone* Vuitte Vuyvven. *harum ſpeciem adumbratã, non ueram fuiſſe conſtat: quæ ſolebant nocturnos uiatores, gregumque & armentorum intentos excubijs, & puerperas cum infantibus ſæpiſſimè in abdita ſua, & ſubterranea antra clanculum abducere; in quibus ſubinde ſubterranei murmuris ſonus, atque etiam uagitus infantium auditi ſunt, & præterea etiã ingens fletus & gemitus hominum, & quandoque Muſarum concentus & uoces dubia aure colligebantur. Qua de cauſa magna fiebat cuſtodia prægnantium mulierum, & paruulorum infantium, ne ab iſtis Nymphis infernalibus clàm abriperentur. Quæ omnes dæmonum illuſiones, poſt agnitum ſyncerum Dei Euangelium (erant enim tum Friſij Sabellij & Arij erroribus dementati) euanuerunt,*

a *ad Ephe. 6. v. 16.*
b 1. *Theſſ. 5. v. 8.*
c *in Epito. Formicar. cap. 4.*
d *Nazian. orat. in Cypri.*

* *Nũ leg* protu re.

riunt, & in nihilum redactæ ſunt. Scripſit enim S. Odulphus contra eiuſmodi illuſiones dæmonum chartam de S. Trinitate, quam per Eccleſias & Parochias Friſiæ ſacerdotibus miſit, vt in populo frequenter publicè legeretur chartæ exemplar, quod eſt Catholicæ fidei quædam explicata profeſſio, mox ſubdit idem Cornelius. *De mandatorum Dei obſeruantia & vitæ innocentia*, quàm ſint efficax remedium docere poſſunt D. Cyprianus ad Fortunatum, *de exhortatione Martyrij*, Lactantius *libro ſecundo, capitulo 16.* & Ambroſius Ansbertus *libro quinto, in Apocal. 11.*

SECVNDVM, eſt *legitimus in Eccleſia Catholica Sacramentorum vſus*; Vt pro nondum initiatis *baptiſmus*. Nam docet experientia, eos quos cōſtat nondum baptizatos à maleficijs liberari, per baptiſmum abſolutè collatum; eos quos probabiliter putamus non baptizatos, per baptiſmum ſub conditione idem conſequi: dixi probabiliter putamus nō baptizatos: nam ex leuibus coniecturis id putare non ſufficit, ne ad conditionale quidem lauacrum, *a* verbi gratia, tantū quia quis noctu ſomniās ambulat, vel maleficiatus eſt; hæc enim etiam baptizatis contingunt.

a Vide Soto 4. di. 9.

De baptiſmo, docet Eccleſiaſtica hiſtoria; Tyridatem Armeniæ regem, cùm Chriſtianos Diocletiani tempore varijs cladibus & damnis affeciſſet, & Gregorium quidem in lacum luto & altitudine moleſtiſſimum fame enecandum miſiſſet; Ripſimen verò virginem, recuſantem illi obſequi, & ſocias eius Sanctimoniales plurimas, crudeliſſimè necari iuſſiſſet; mox Dei vindictam conſequutam: inuaſit enim eum inſania, qua planè dæmoniacè furebat, & mutata corporis figura in porcum, mentis emotæ, dentibus ſuas abſumebat carnes. ceteri quoque; qui eius facta approbarant, milites, magiſtratus & alij; in furorem redacti ſimilia deſignabant, & ipſi in ſues conuerſi, vt vult Nicephorus, vel mente tantùm ab alienati, vt cenſet Metaphraſtes: tandem baptiſmi lauacro abluti corporis formam, & animæ mentiſque ſanitatem receperunt, ipſo illos baptizante, & hortante ad pœnitentiam Diuo Gregorio Martyre; non quidem illo Thaumaturgo, vt putat Scholiaſtes Nicephori; ſed alio, vt docet Metaphraſtes. Neque hoc malum vlla arte magica (vt eruditus vir cenſuit) fuerat illatum, ſed Deo vindictam per angelos malos exſequente: vnde patet, cum ea vis fuerit baptiſmi, in dæmones maleficiorum auctores; maiorem in ipſos maleficos & eorum opera futuram. Non eſt diſſimilis narratio, Ioannis Villanei apud Thomam Boſium; b *Anno*(inquit) 1298. *Rex Tartarorum Caſſanus, quem vocant alio nomine Magnum Cham, cum ducentis equitum millibus Syriam cœpit, & finitimas regiones: omnibus itaque formidandus, petijt ſibi vxorem filiam Regis Armeniæ, quod audiſſet eſſe pulcherrimam. Rex Chriſtianus, tanti Regis viribus exterritus, dedit. Illa poſt aliquod tempus è viro ſuo Caſſano edidit in lucem partum tantæ deformitatis, ut rex marito nullo modo illum veluti ſuum voluerit agnoſcere; quòd monſtrum videretur. Vocat ad conſilium primarios: de ipſorum ſententia vxorem velut adulteram, partum veluti ex adulterio ſuſceptum, vltimo ſupplicio adiudicat. Innocens mulier infelicitatem ſuam deplorans, ad preces confugit: ignara conſilij, petijt ut ſibi liceret baptizare, quem pepererat, data illi facultas: ita tamen, vt adeſſent baptiſmo aliqui ſpectatæ fidei uiri una cum rege, ne qua fraus fieret. Mira res. vbi baptizatus eſt puer, adeò uenuſtus ac formoſus apparuit: ut Rex, tanta re permotus, cum plurimis, nomen Deo dederit, & maximum Chriſtianæ rei factum fuerit incrementum. Fuſius idem narrat D. Antoninus p.2. hiſ. tit. 20. cap. 8. § . 9.*

b Villaneus lib. 8. ca. 35. Boſius lib. 1. de Notis Eccle. c. 16.

Veniamus ad recentiores narrationes æquè certas. Pet. Chieza de Leon *p. 1. Hiſtor. Peruana cap. 118.* miraculi plenam de ſpectris victoriam huic Sacramento à Deo tributam deſcribit, ex quo fideliter narrabo. Prope Anzermam, loco, cui nomen Pirſa, imperabat regulus cui frater florenti ætate erat, quē nominabant Tamracungam. Iuuenis hic mirè baptiſmum ſitiebat: ea

ea cauſa Chriſtianos adire cupiebat; ſed miris eum viſis dæmones perterrefaciebant. Offerebant ſe ſoli videndos olidarum auium ſpecie, quas Auros, nuncupant. cernens iuuenis dæmones ſæuire, accerſiri Chriſtianum in vicinia degentem iubet. venit ille non ſegniter, & intellecta reguli voluntate, crucis ſignum fronti eius impreſſit. hoc magis irritari hoſtes illi, & ſæuiori ſpecie ſe inferre videbat ſolus Indus; Chriſtianus nihil niſi ſaxa cadentia, & dæmonum ſibila ſentiebat. Aduenit tum commodè eo loci Pachecus quidã Hiſpanus, & ſe ſocium addidit Chriſtiano alteri in diſcrimen. His cernentibus Tamaracunga trepidabat vehementius, & exalbeſcebat metu, quin & per aerẽ raptabatur: id omnes videbant, & ipſum quidem querentem gementemque, illos vlulantes ſibilanteſq; excipiebant auribus. Semel cũ Indus poculum vino plenum manu teneret; en tibi vas in aera efferri, & vino vacuum reddi; mox vinum in illud exalto refundi; & formidine plenum Indum veſte vultum faciemque cooperire, ne horrenda illa ſpectra in oculos incurrant. Sic tecto faciem, non remotis veſtibus, nihilominus cretã in os ingerebant, vt obſtructo ſpiritu fauces præfocarent. Tandem Chriſtiani, qui continuè interea Deũ orarant, ſtatuere in vrbem Anzermam eum deducere, vt ibi ſalutari lauacro tingeretur. Dedere ſe comites viæ plures trecentis Indi, ſed adeò pauidi, vt ad Principem baptizandum propius accedere non auderent. Venere ſimul omnes ad iter impeditũ & præfractum; ibi hoſtes humani generis nitebantur abripere in aerem, vt præcipitarent; ſed ille valida voce Chriſtianos orabat, vti ſuppetias venirẽt. accurrere, & in mediũ agmen ſuum, recedẽtibus metu Indis, recepere, & cingentes eum funibus, funes cingulis ſuis alligauere; atque ita medium ſtipantes ſimul incedebãt, manu tres cruces præferentes, nunquã intermiſſis pro liberatione & ſalute miſeri p̃cibus. Ne ſic quidem omni moleſtia liberi proceſſere. Sæpe illum terræ adflixere hoſtes; & in viæ cuiuſdam accliui aſcenſu, vix manibus eleuare in aera volentiũ & necare nitentium extorſerunt. Vt vẽtum Anzermam, in Pachieci domum; Chriſtiani, quotquot in oppido, cõuenere; ibi omnes cernere crebro grandine de tecto lapides deijci, & audire ſibilantes, clamãteſque dæmones, ſolemne illud quo ſoliti Indi Martẽ laceſſere; HV, HV, HV, ferociter, & crebrò celerrimè ingeminatũ. Mortem dæmones intentabant, niſi voluntatem baptiſmi abijceret: contra Chriſtiani Deũ obſecrabant, ne dæmones permitteret erepta corporis vita Indo animæ vitã impedire. Gliſcente deinde ſaxeo imbre, templum petiere. Ibi, quia ſtramineum erat, Euchariſtia non aſſeruabatur. Aiebant nonnulli, ſe ante ingreſſum neſcio quos inambulãtes audiuiſſe. Vbi templum apertum, & cũ Indo ingreſſi ceteri, cernebat Indus dæmones terribili ſpecie, ſed capite deorſum terram ſpectantes, pedibus ſurrectis cumque Frater Ioãnes ordinis Beatæ Mariæ, pararet eum baptizare, non viſi vlli Chriſtianorum dæmones, in omnium oculis, Indum eripiunt, ſuſtollunt in altum, & capite deorſum, vt ipſi erant, ſtatuũt. Chriſtiani tum fide freti, alta voce, IESV CHRISTE ADIVVA NOS inclamantes Indum extorquent retẽtantibꝰ, & iniecta collo eius ſacra ſtola aqua luſtrali aſpergunt. attamen adhuc in templo ſibila, fremituſque audiebantur; Tamaracunga dæmones cernebat, & alapis frequentibus cædebatur, adeò vt & pileum quem obtendebat oculis, ei excuſſerint; in & faciẽ ab ijs conſpuebatur ſaliua fætida. Hæc nocte accidere. Orto mane monachus ſacris veſtib. induitur, vt incruentũ offerat Sacrificiũ. Vix miſſam inchoarat, ceſſarunt ſibila, fremitus, vlulatus, ſtrepitus, deſijt Indus vexari. Peracto Sacrificio, Tamaracũga cũ vxore & liberis baptiſmũ flagitat; quo percepto, fide robuſtior & audacior factus; ſe iam Chriſtianũ aſſerit, experiri velle, q̃d hoſtes poſſent.

Solum

Solum ſinerent periculum facere. ſolum non auſi aggredi. lætus ter quaterue per templum obambulans clamabat, gaudium non capiens, *Chriſtianus ſum, Chriſtianus ſum.* vt vidit ſe immunem, & victorem, domum rediјt: nec quicquam ampliùs moleſtiarum ſenſit. Tanta vis baptiſmi fuit.

In Bungo anno 1596. *erat fæmina gentilis a dæmone obſeſſa huic indicatum eſt à dæmone liberari non poſſe, niſi fiat Chriſtiana: cum illa annueret, & iam ſe ad baptiſmum compararet, nocte inſequenti dæmon ei diſſuaſit, ne fieret Chriſtiana, dicens: hactenus tanta familiaritate, tanto tempore mihi es coniuncta, & nunc me deſeris? nõ abibis profectò inulta. dormienti itaq; nec ſentienti, abſcidit capillos, vno tantum capillorũ flocco relicto. Illa verò cùm ſummo mane deprehenderet ademptum capillum, & arundini lecto oppoſitæ implexum; calcar ea fraude ſibi additum putauit, vt citius aduolaret ad baptiſmi antidotum: quod & factum eſt: atq; eo ſuſcepto manſit ab omnibus dæmonis moleſtijs immunis. ſic P. Lud. Frois in litt. Iapon. illius anni.* Ex eodem ſunt ſequentia.

In Ciazzurana inſula gentili adoleſcentulo octodecim annorum ſe crebrò viſendum offerebat canis ingens, horribilis, & rufus: qui eum alloquebatur, & per montes in loca abditiſſima deducebat, detinens eũ ibi biduò, vel triduo, atque impellens, vt ſe manibus ſublatis adoraret, aliaque ſcriptione indigna faceret. Adoleſcens miſer, videns ſe tantas moleſtias à capitali humani generis hoſte perpeti, tandem profugium habuit ad Eccleſiam, doctrinã CHRISTIANAM *audiuit & didicit, baptiſmi Sacramento* CHRISTO *deuinctus, ac de cætero nunquam a Tartareo illo cane diuexatus.*

Bungi circa annum 1549. *quidam ancillã habebat dæmoni familiarem. Nam dæmon ad eam acedens vulpis figura ſingulis noctibus domo educebat. verum per baptiſmum ſuſcepta fide, ab hoc ſpectro liberata eſt. Litteræ Iaponicæ illius tẽporis.* Tantum dæmoni detrahitur veræ fidei ſuſceptione. cui rei firmandæ adijciam ex Rhenanæ prouinciæ geſtis aliud.

Anno 1583. *Herbipoli ædes erant cuidam parocho non procul ab vrbe, ſiue malo dæmone, ſiue præſtigijs infeſtæ. Narrabat ipſe parochus domeſticiq́; propinqui, quidquid erat in ædibus magno impetu ad terram adfligi, ardentes præterea faces, eaſq́; plurimas in conclaui, quo nulla aſpirabat aura, concluſo, anhelitu vno reſtingui; lectos cubantibus, puluinos ceruicibus vi ſumma ſubtrahi; pleriſque domeſticorum ſic præcludi fauces, vt præfocari viderentur: denique multa & adſpectu & auditu tetra in ea domo fieri ſolita. Parochus triſtis, conſilijq́; inops noſtros adijt, commemoratiſq́; quas pateretur iniurijs, Sacerdotem aliquẽ cuius præſidio tueri ſe poſſet, à Rectore popoſcit. Datum eſt vni negotium, qui cũ ieiunus ſub ueſperam eo ſe contuliſſet; vix intra limen pedem intulerat, cũ ea ipſa quæ audiuerat intuetur, ipſo cũ comite inſpectante parieti eſt impacta ſcutella, tãta ui, tantoq́; impetu iaculãtis, ut eos qui aderant metu propemodum exanimarit. Pater omnes bono animo eſſe iuſſit, hortatusq́; parochum, ut ad expiãdũ animũ ſe compararet: ipſe ſuperpelliceo ſtolaq́; indutus in ſuperiore ædium parte, ubi plerumq; tumultuari aſſueuerat dæmon, aſcendit. Hic uſitatis Eccleſiæ religionibus ad dæmones fugandos adhibitis, cum reſponſum daretur nullum, nemoq́; Sacerdotis uoce prouocatus adeſſet: redit ad exhortandos domeſticos, præcipueq; ad hæreſim abijciendam, expiandaq; confeſſione peccata: tum luſtratis ritè ſedibus, ad collegium non ſine magno animorum fructu reuertitur. conſtat enim multos ab hæreſi reſtitutos Eccleſiæ, & ædes illas omni ſuperiori moleſtia, ut teſtatus eſt poſtea parochus, liberatas.* fuit eodem tempore Monachij in Bauaria quidã adoleſcens Iudæus, XXII. natus annos, communi omnium gratulatione in ipſa Gymnaſij aula baptizatus. *huic miras ſæpe dæmon inſtruxit inſidias & quo magis urgebat ille baptiſmum, eò hic impugnabat uehementiùs: nudum penè de nocte eiecit ex ædibus, interdum etiam fauces illi premere, nonnunquam eũ uiſis ſpectriſq; terrere, ut de mente illa deijceret, conſueuit. Vultus dæmonis adeò fœdi, ut negaret adoleſcens parem ſibi ullum uideri ijs imaginibus cruciatum. Pridie eius diei, quo baptiſmate luſtrandus erat: quoniam eo demũ die de uictoria dæmonis agebatur, multò eum uehemẽtius inuidus hoſtis exercuit; ita ut is ne à pluribus quidem contineri loco poſſet. Vt autem ui baptiſmatis Chriſti membrum effectus eſt, continuò fractus & debilitatus dæmon fuit.*

Non

Non diſſimilis vis eſt *Confirmationis.* teſtatur enim Lactantius gentilium ſacra litare non potuiſſe, ſi aſſiſteret Chriſtian⁹ aliquis ſacro chriſmate delibutus; & ſic huius virtute Sacramenti dæmones fugari ſolitos, ne poſſent in viſceribus hoſtiarũ futura depingere, vel cõſulti reſponſa reddere *a* Et narrat Prudentius ipſi apoſtatæ Iuliano id accidiſſe, & omnes magicas ei⁹ artes, ſic irritas factas, vnius Bataui ſpiculatoris Chriſmate ſignati præſentia:

a *li.4.diu. inſt. c.27.*

Princ[illegible]bus tamen è cunctis nõ defuit vnus
Me puero, ut memini. & poſtea
Fortè litãs Hecatẽ placabat ſanguine multo,
Cùm ſubitò exclamat, media inter ſacra, ſacerdos
Pallidus. en quid ago? maius, rex optime, maius,
Neſcio quod Numen, noſtris interuenit aris.
Accitas video longè diſpergier vmbras.
Territa Perſephone uertit ueſtigia retrò,
Exſtinctis facibus, fracto fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Theſſala proſunt
Carmina. turbatos reuocat nulla hoſtia Maneis.

& poſtea cauſam exprimit turbati Sacrificij & artis irritæ.

Neſcio quis certè ſubrepſit Chriſticolarum
Huc iuuenum. genus hoc hominum tremit infula, & omne
Puluinar Diuum. lotus procul abſit & unctus;
Pulcra reformat[illegible] redeat Proſerpina ſacris.
Dixit, & exſanguis collabitur, ac uelut ipſum
Cerneret exſerto minitantem fulmine Chriſtum.
Ipſe quoque exanimis poſito diademate Princeps
Pallet, & adſtantes circumſpicit. ecquis alumnus
Chriſmatis inſcripto ſignaret tempora ſigno:
Qui Zoroaſtræos turbaſſet fronte ſuſurros.
Armiger è cuneo puerorum flauicomantum,
Purpurei cuſtos lateris, deprenditur unus:
Nec negat, & gemino gemmata haſtilia ferro
Proijcit, ac ſignum Chriſti ſe ferre fatetur.
Proſiluit pauidus, deiecto Antiſtite, Princeps
Marmoreum fugiens nullo comitante ſacellum,
Dum tremefacta cohors, dominique oblita, ſupinas
Erigit ad cælum facies, atque inuocat IESVM.

Nec ocio multo, nec labore opus Scholiaſtæ Prudentij, ad narrationis huius de Iuliano confirmationem apud varios inueniendam: quam illi ſuggerebat vnus *Orat. 1. in Iulianum* Greg. Nazianzenuus.

Aliud accipe narratum à Cantipratenſi his verbis: *venerabilis Bonifacius quondam Lauſannenſis Epiſcopus, me audiente, tale quid recitauit. Erat in quadam villa cæcus quidam, qui vaccas totius villæ in paſcuis cuſtodiebat, repellebat à frugibus, & ad certa loca paſcuis uberiora ducebat: &, quod maioris erat prodigij colores, & ſtatum ſingularum uaccarum ſpecialiter diſcernebat. v. g. ut ſi uaccam coloris talis ab eo petiuiſſes, ſine difficultate uaccam talem tibi apprehenſam in cornibus obtuliſſet. Ad locum autem cùm quidam Epiſcopus adueniſſet, & de cæco audiſſet talia, & probaſſet, quæſiuit ex eo, ſi confirmationis ſacramentum ab Epiſcopo ſuſcepiſſet. at ille: non inquit. Nec mora, Epiſcopus cæcum confirmauit, & mox ab eo uaccarum diſcretio eſt ablata. quoniam dæmonum operatione & miniſterio hoc fiebat.* lib. 2. Apum cap. 57. par. 33. vides vim ſacræ vnctionis in diſijciendis Satanæ machinamentis. R

De *exomologeſi & peccatorum confeſſione*, breuiter hæc accipite. Circa annum 1591. Pontimuſſi *puer erat nobili magis pollens genere, quam domo opulenta: compingitur in aulam parentum iuſſu à gymnaſio abſtractus: ſed mobilitate ingenij, cùm recurſaret deſiderium uitæ prioris, ſtatuit inter lixas caloneſque uerſari potius in caſtris. iter ingreſſo atra uiri ſpecies occurrit in ſerica ueſte: qui interrogans cauſam triſtitiæ, pollicetur remedium. Verùm, ubi ego te adiuuero, ecquid erit præmij? At puer. Vt totum (inquit) me excutias ne teruncium quidem reperias. ſubijcit alter. da te mihi modo: nulla tibi cupiditas fruſtra erit. exiſtimauit puer ſe in ſeruitium expeti: poſtulat tempus deliberandi. ille contra, onerare promiſſis ingentibus, ut uel puero tanta*

iam

iam vaniloquentia mira eſſet. ſuſpectare cæpit, num in figura hominis lateret cacodæmon. Mox cum tacitus totum eius corpus emetitur oculis, ſiniſtrum pedem animaduertit cum biſida ungula ac deformi: ſtatim cohorruit, & (qui mos rectè inſtitutis in metu repentino) IESVM ingeminans CRVCIS ſigno armat frontem: eodemque puncto ſæua ſpecies euanuit. Tertio poſt die ad ſuos reuertenti eadem imago ſe offert, & proditur pedis eadem nota. Quærenti utrum captum eſſet conſilium, reſpondit puer ſibi domino opus non eſſe. rogatus quo iret, urbem nominauit. tum dæmon ante eius pedes crumenam iacit ſonantem, in qua triginta quadragintauè Flandrici nummi (ex bis reperti poſtea inaurati duodecim, recentes diceres & aſperos, ueluti ab adulterantibus monetam: nam æreos fuiſſe ignis oſtendit) tum puluerē in linteo pernicialem tradit, cuicumque ſubita morte tollendo. addit conſilia ad turpes libidines, & admonita, ab Piacularis *vſu* aquæ, *& ab adoratione* conſecratæ hoſtiæ (*quam contemptim placentulam appellabat*) *abſtinendi; eam blaſphemiam dum auerſatur puer animo pio, ſimulque ueretur, ne obtorto collo ſtranguletur à monſtro, ſalutarem* crucem *imprimit pectori, ſtatimque magno impetu alliditur ad terram: nec niſi poſt ſemihoram exſurgit: mox matri redditus ſcholæque, &* ſacra confeſſione *expiatus, è laqueo uenantium, metuq; ereptum ſe eſſe diuina ope gratulatur. Bencius in litteris Prouinc. Franc.* Si quis malit vetuſta: ſic ſcribit Hector Boethus *lib. 8. rerum Scoticarum*, Anno Chriſtianæ ſalutis ſexto ſupra octogeſimum milleſimum & quadringenteſimum, *nauigātibus è Phortea æſtuario in Flandriam negociationis cauſa, tanta ſuborta eſt uentorum uis, ut uelis, malo, armamentiſq; ruptis, nauique fœdè inter tumentes undas iactata, certiſſimam mortem cuncti exſpectarent. Nauicularius tantam, tamq; inſolitam aeris inclementiam eo temporis demiratus (ſuberat enim ſolſtitium æſtiuum) cum id non ſiderum; ſed malorum dæmonum, qui hominibus ſemper ſunt infeſti, inſidijs, magnis tribueret clamoribus; reddita eſt uox ex ima naui mulieris ſe miſerè incuſantis, quod incubo humana ſub effigie, qui cum per multos anteactos annos habuiſſet conſuetudinem., iam tum fuiſſet commixta, & ab eo ſubacta: mari ergò celeriùs ſe tradendam, ut ipſa pereunte, quæ tanti mali imminentis cauſam præſtitiſſet, ceteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedens ad lacrymantem fœminam iubente nauiculario ſacerdos, eius atque ceterorum ſaluti conſulendi cauſa, crimen iam palam fatentem, horrentem ſcelus, uehementer alto ex pectore ſuſpirijs indicibus, pœnitentemque facti, piè eſt hortatus, ne ſibi deeſſet; cui certò cognoſceret Numinis fauorem adeſſe. crimina lacrymis ac animi pœnitudine deleri. Tantam miſerentis Dei clementiam eſſe erga mortales, ut, altius uel in malorum profundum lapſos, reſipiſcentes, nonnunquam ad maiorē longè, quàm unquam ante habuiſſent gratiam, recipiat. Media pij Sacerdotis adhortatione; cùm, multis ſuſpirijs, mulier admiſſum facinus deploraret, cunctis uiſa eſt atra nubes è nauis ſentina proſiluiſſe, ingentiq; ſono, flamma, fumo, atque fœtore, ſeſe deieciſſe in mare. Sedatum eſt inde cœlum.* &c.

Aut ſi ne hoc quidem ſatis vetulū: audite Hincmarū Archiepiſcopū Rhemenſem, qui his vtitur verbis; *ſi per ſortiarias*, ait, *aut maleficas, occulto, ſed nūquā iniuſto, Dei iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non ſequitur; hortādi ſunt, quibus iſta eueniunt, ut, corde contrito & ſpiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis ſuis puram confeſſionem faciāt, & profuſis lacrymis* &c. *a* Beda quoq;, illud Chriſti dæmonem interrogantis explicans; *Quod eſt nomen tibi?* ſic ſcribit; *ſed & noſtri temporis Sacerdotes, qui per exorciſmi gratiam dæmones eijcere norunt, ſolent dicere; patientes non aliter ualere curari: niſi inquantū ſapere poſſunt, omne quod ab immundis ſpiritibus uiſu, auditu, guſtu, tactu & alio quolibet corporis uel animi ſenſu, uigilantes dormienteſuè pertulerint, confitendo patenter exponant. Et mox hoc idē exēplo confirmat ex relatione cuiuſdam ſibi uicini presbyteri; quondam religioſam feminā à dæmonio curare cæpiſſe, ſed quamdiu res latebat, nihil apud eam proficere potuiſſe. Confeſſo autem, quo moleſtabatur, phantaſmate, mox & ipſum orationibus, ceteriſque, quæ oportebat, purificationum generibus effugaſſe.* b *Ioannes Diaconus* tria narrat exempla eorum qui à dæmone poſſeſſi, mox vt peccatum B. Gregorio confeſſi; pœna peccati ſe liberatos ſenſere: & eorum quidem vnum cum octies negaſſet, o-

a *cap. ſi per ſortiarias. 33. q. 1.*

b *in cap. 8 Lucæ colum 315.*

ctìes ſic à dæmone, renouata vexatione tortum, nona demũ vice, qua furtum faſſus, percepta pœnitentia penitus fuiſſe redditũ immunẽ. *a Petrus Venerabilis*, abbas Cluniacenſis, cũm narraſſet horrendã monachi cuiuſdã à dæmone vexationem, neque eã oratione, & aquæ luſtralis aſperſione tolli potuiſſe, grauiter & vere ſubiũgit; *ſed ne miretur aliquis, benedictæ aquæ aſperſione dæmonem non fugatum, agnoſcat tabe interius latente, vnguenta exteriùs adhibita nihil proficere poſſe. Tabem autem vero lethale peccatum, quod quamdiu in interioribus quibuslibet latuerit, nullius exterius ſacramẽti perceptio ei prodeſſe poterit. b* Hortatus illum ad cõfeſſionem omnium peccatorum faciendam Abbas: poſtquam confeſſus, vexatio prorſus deſijt. Cæſarius narrat, Bonnæ quendã Sacerdotem peſſimæ vitæ, laqueo eã abrupiſſe: eo mortuo concubinam pœnitentiæ deſiderio, monaſteriũ ingreſſam: ſed, Dei permiſſione, ab Incubo dæmonem ſæpius ad flagitium importune ſollicitatam; *crucis ſigno* & *aquæ benedictæ aſperſione* repuliſſe: ſed cum rediiſſet, *Angelica ſalutatione* deuote recitata, longius velut ſagitta ictũ fugiſſe. Neque adhuc dum finis: donec pure omnib. vitæ maculis *confeſſione* expurgatis, abijt importunus procus nunquam rediturus. *c* Eadẽ peracta Leodienſem quendam, moleſtiſſimis ſuccubi dæmonis ludificationibus teſtatur ereptũ Niderius *in Formicarij Epitoma*. Sed illuſtri⁹ eſt, quod Auctor Anonymus, ſed fidei certæ de B. Catharina S. Brigittæ filia tradidit; eam cum Neapoli verſaretur, cuidam Nobili viduæ narranti, filiã ab nocturno dæmone grauiſſime infeſtari, optimè conſuluiſſe. *His auditis* (ait) *valde illarum vicem dolebat Catharina, & tacite legens ſecum ſemel Salutationem Angelicã (vt ſemper erat ſolita; cum de rebus ſpiritualibus conſuleretur) ſaluberrimum eis conſilium impertijt. Primò, vt puri ſua peccata confiterentur. Aiebat enim ob peccata in cõfeſſione celata, plerumq; id genus illuſiones accidere. Deinde vt nudis pedibus, & abſq; lineis indusijs cũ omni humilitate continuis octo diebus irent ad templũ S. Crucis, & ob reuerentiam paſſionis Chriſti coram imagine ipſius à cruce pendentis legerent ſepties Dominicam orationem & Angelicam Salutationem. Addebat verò ſe quoque, licet indignam, ex commiſeratione libenter pro ipſis Deum rogaturam.* Fecerunt illæ quod iuſſæ. & octauo die liberatæ fuerunt. *Sur. tom. 2. Mart.* 22. vbi Nota Lector dierum continuationem petitam, quia continua pœnitentia ſolet eſſe feruentior, quam interrupta: numerum verò additum; non fiducia numeri; ſed vt feminæ illæ certi aliquid per modum ſpontaneæ pœnitentiæ ex Sanctæ conſilio ſuſceptæ præſtarent: ſic etiam D. Dominici tempore Reginaldus. *Confeſſionis* beneficio, quendam fratrem, quem dæmon pede apprehenſum per templum raptabat, liberauit. *Theodoricus de Appoldia lib.6. vitæ D. Domin. cap.* 3. Sic & S. Athanaſia abbatiſſa mulierem eripuit à vexatione mali dæmonis. *Metaphr.* 14. *Auguſt.* ſic abs quodam ob cupiditatem vindictæ, dæmonum à legione vexato, dirã hanc pœnam S. Arnulph⁹ Epiſc. Sueſſionẽſis depulit, vt elegãti ſtilo deſcribit ſucceſſor eius Liſiard⁹ *vitæ Arnulphi capit.* 24. Sed ſubdamus iterum quædam recẽtiora. In Auſtria (nondum anni ſunt decem) *uir nobilis magno quodã & furori proximo amore diſtinebatur, ut nullum eius, nec; humanis neque diuinis admonitis, faceret finem: ita ueſano completa igne torrebantur tota præcordia. hac ratione furere deſijt, terrore diuinitus incuſſo. Leuicula correptus febri, cum iaceret noctu lecto affixus, ante ſe uidere uiſus rhedam flammiferam, ſubiectumq; equum flagranti igne: tum rhedarius, informe monſtrum, tetrumq; atq; ipſo (utar uerbo ipſius) malo dæmone truculentius, quo nihil terribilius mortalium timori eſt. Quid ceſſas, inquit? quin conſcendis currum dignũ promeritis tuis: horruit miſer ſubito pauore defixus: tandẽ recepto animo corripit gladiũ proximum lecto, uibratque, ut ſubueniatur interim magna uoce domeſticos inclamans. trepidi accurrunt famuli, domuſq; tota ſopore diſcuſſo: quinetiam exciti uicini nonnulli, quærentes clamoris causã. dein prætexentes impoſitũ fuiſſe auribus oculiſque formidini alleuandæ. Verum cum fremeret adhuc eſſe in cõſpectu, nec finiretur metus, inſinu-*

a *li.* 1. *vita D. Gregorij c.* 11. 12 & 13.

b *lib.* 1. *miracul. c.* 6.

c *li.* 3. *miracul c.* 13.

Theo. de Apold. li. 6. *uita D. Domin.*

aret

arèt ſe potiùs in pectora aliorum, intempeſta licet nocte venitur ad collegium: mittuntur duo, qui luſtrali aqua, crucis ſigno, & in cera conſecrata imagine agni timorem tantiſper leniunt, dum affirmaret æger dæmonem abſceſſiſſe in præſens minaci vultu, ſæuaq; iræ manifeſtum: detectis deinde peccatis, turpi per inde amore; quàm triſti animum terrore liberauit. Litteræ Auſtriæ 1591.

Eodem tempore in Bauaria, mulier ærumnoſa, leuitate naturæ, ſiue grauitate ærumnæ; implorato dæmoni ſeſe deuouit, vt opem ferret: & tum quidem non ſenſit præſentē verum in poteſtatem vt rediјt ex mærore, dedit pœnas iacti verbi, terroribus non tantum pauida, ſed & uerberibus tunſa: ut etiam ab aditu noſtri templi prohiberetur, virgarū quas ſola ipſa conſpicabatur intentu. Cùm rem narraſſet matronæ cuidam adducta ad ſacerdotē noſtrum, ab eoq; Confeſſione purgata eſt, omniq; moleſtia liberata. cerea cæleſtis agni imagine ad collum appenſa. Idem remedium alteri fuit eodem morbo laboranti. Votum alia uirginitatis & monaſticam uitam, cum inceſtis nuptiјs mutarat propinquorum impulſu. non impunè. nempe coniuncta eſt, cum viro nequam neque deſerebatur vnquam ab angore conſcientiæ: ita miſerè viuebat. cùm afflictaretur aliquando his curis, & careret ſolatio, domo egreditur: mox dæmonem cum ingenti terrore conſpicit, fugatque Cruce obiecta. ſed confeſtim tamen, non ſecus ac furiјs icta, quoduis facinus immane meditatur. intermicabat in his tenebris aliquid lucis. confugienti ad preces, vt ad exortum Solis nebula, timor abſceſſit ſubit cogitatio confeſſionis, & recordatio fidei violatæ: nimirum hoc ſeminarium mali cum acceſſiſſet ad ædem, multò magis cum perrumpere conaretur ad Sacerdotem à confeſſionibus retrahebatur quaſi manu iniecta; donec tandem aliorum auxilio exemploq; & ſeipſam & malum dæmonem vicit. Litteræ German. ſuper. in iiſdem & illud expreſſum; in Vindelicis malefici quidam homo ingeniј & audaciæ promptæ, multa de moriruris, diſtantibus, quantumlibet locis, vaticinabatur, ludificante dieboló; à quo cum ſingulis penè noctibus exerceretur, incitabatur interdiu oblata ſpecie auguſtiore, ad grauiora flagitia. Fluctuabat miſer, & iam vulgò miſerandus: ſed, Deo adſpirante, miſeriarum tandem perfugium in portu confeſſionis inuenit. Ibidem. Vide etiã dicta ex Gaufrido ſup. tõ. 2. p. 45. c. 2.

De Venerabilis Eachariſtiæ perceptione reuerenti ac debita; veruſti quoque patres id unanimiter conteſtantur: Caſſianus de quodam à dæmone, nocturnis illuſionibus, grauiter infeſtató meminit; qui cum, Seniorum conſilio, medicina huius ſalutaris remediј vſus fuiſſet; ita omnis Diabolicæ tentationis ſcena detecta eſt, ut mox uirtute Dominici corporis protegente, illa præterita illuſionis con- a Collat.22 c.6.
ſuetudo ceſſaret. a B Proſper; Noſtris quoque temporibus (inquit) Aſpere VI. Coſ. Carthagini conſtituto, hoc ſignum diabolicum monſtroſumque, quod illic accidit; quis illius patriæ ciuis ignorat? Quædam iuuencula Araba natione, ancillæ Dei habitum geſtans; cum in balneo lauans ſimulacrum quoddam Veneris impudicè aſpiceret & ſeipſam, eique ſe conſimilans, domicilium ſe Diabolo præbuit. Statim ille leo qui rugiens circuit quem quærebat inuenit. Meatus igitur gutturis eius occupans, nullum cibum, nullumque potum traiјciens per ſeptuaginta fermè dies totidemque noctes, ieiunium ſibi Diabolus ex capto poſſeſſoque uaſe exhibuit. Hoc monſtrum parentes puellæ, per tot dierum ſpacia auferri poſſe ſperantes dum iuge malum ulterius tolerare non poſſent, ſimul cum filia ſeſe ingeſſerunt ſacerdoti, quæ acta erant fideliter intimantes. Hoc tantum puella fatebatur, auem quandam noctis medio apparere, quæ ſibi ore, neſcio quid, infunderet. Stupor tunc inerat cunctis uidere puellam nullis indiciјs diuturni ieiuniј fœdatam, nullo pallore, ſeu tabe, uel debilitate confectam: quin potius robuſtam ſucco uiſcerum, moleque membrorum. Cumque incredibilia uiderentur, quæ dicebantur, habito conſilio, in monaſterio puellarum, in quo reliquiæ S. Stephani ſitæ ſunt, ſacerdos puellam ſimul & præpoſito commendauit. Illic primò tantum die apparuiſſe illam auem aſſeruit, ſibique increpaſſe: quod neque fame neque ſiti compulſa illum appeteret locum, quo ſibi accedere non liceret. Per duas ſanè hebdomadas nihil cibi uel poculi ſumens, in monaſterio manſit. Accidit autem ut quintuſdecimus Dominicus illuceſceret dies, aſcendente nobiſcum Sacerdote, ut matutinũ illic ſacrificium ſolito offerretur, puellam præpoſitus ad altare perduxit, eo inceſſu & habitu quo ſolent rubore perfuſæ ex epulis pociliſque mulieres aduenire. Sed ut ſe illa proſtrauit altari, clamore fletus ſui cunctis aſtantibus

gemitus lacrymaſque induxit; quibus tantum malum auferendnm plebs Dominum exorabat. erat enim iam indecens murmur in populo. Peracto itaq; ſacrificio, cum eadem inter cæteras, breuem particulam corporis Domini tinctam à ſacerdote perciperet, ſemihora mandens traijcere non ualuit, nõdum illo fugato, de quo dicit Apoſtolus, Quæ conſonantia Chriſti ad Belial? & iterum; non poteſtis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum. non poteſtis menſæ Domini participare, & mẽſæ dæmoniorum. Manu igitur faciem eius ſuſtentante Sacerdote, ne Sanctũ proijceret, à quodã Diacono ſuggeſtum eſt, ut calicẽ ſalutarem gutturi eius Pontifex applicaret. Quod ut factum eſt, ſtatim ut locum illum, quem Diabolus obſederat, Saluatoris imperio reliquit, Sacramentum, quod ore geſtabat, cũ laude Redemptoris tranſglutiſſe puella clamauit. Hinc lętitia, hinc uoces in gloriam Dei, quod poſt octoginta & duos dies, Diabolo expulſo, puella de poteſtate fuerit eruta inimici. Hactenus a Profp. D. Bern. b aliam perſonã ſuper caput eius poſita Euchariſtia liberauit ab eodẽ hoſte generis humani. Mediolani in Eccleſia S. Ambroſii adducta ad eũ fuit mulier multis annis obſeſſa ſicq; deformata, ut monſtrũ, nõ femina, videretur. Cõuerſus ad populũ, iuſſit omnes attnetius orare: *Miſſamqs iuſſa propè altare conſtituta fœmina teneri, auſpicatus; quoties de more ſacroſalutarem hoſtiam ſignabat toties ad mulierem quoque conuerſus, eodem ſigno crucis edito Spiritum nequam athleta fortis impugnat. Expleta autem oratione Dominica efficacius hoſtem aggreditur. Patenæ ſiquidem calicis ſacrum Domini corpus imponens, talia loquebatur: adeſt ille, qui pro noſtra ſalute paſſurus: nunc, inquit, princeps mundi eijcietur foras. Hoc illud corpus, quod de corpore uirginis ſumptum eſt, quod in ſtipite crucis extenſum eſt, quod in tumulo iacuit, quod de morte ſurrexit, quod uidentibus diſcipulis aſcendit in cælum. In huius ergo maieſtatis terribili poteſtate, tibi ſpiritus maligne præcipio; ut ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præſumas. Cumque eam inuitus deſerens, & manere vltrà non ualens attrocius affligeret, tam magnam iram, quàm modicum tempus habens: rediens pater ſanctus ad altare, fractionem hoſtiæ ſalutaris rite compleuit, diffundendamq; in populo pacem miniſtro dedit, & cõfeſtim pax & ſalus integra reddita mulieri.* Hactenus Guilhelm. Abbas *d. lib. 2.*

a de dimid. temp. c. 6.
b li. 2. eius uitę c. 3.

Ioan. autem Molinetus *in Chron. Belgicis anni* 1490. deſcribens moleſtiſſimam multorum annorum vexationẽ, quam propter vnius (quæ diu dęmonis ſuccuba fuerat) Nonnę peccatũ in innocentes virgines ſocias eius Quercetenſes Deus ſatanæ permiſerat: narrat multos ex illa legione, quę religioſas inuaſerat, & ſe Hierarchię Seraphinorũ fuiſſe gloriabatur, hoc remedio pulſos ex Energumenis. Cũ enim Decanus Cameracenſis, vir doctus & probus vnà cũ alijs exorciſtis accederet, *peracta ſacra communione: viuificam hoſtiam non ferens, ſubito Dæmon exclamabat Ah, ſatis probè armati acceditis; panemnè illum ſumſiſtis. Quẽ panem ais improbe? inferebat Decanus. Si nihil eſt aliud, quã panis; maneto in hoc corpore obſeſſo. ſin autem ut nos credimus, uerum eſt corpus IESV CHRISTI, Saluatoris noſtri; iubeo, confeſtim fuge ex hoc corpore, nec vllã ei amplius moleſtiam aude exhibere. Quo dicto (rẽ miram) energumena ut magno leuata faſce moleſtæ, confeſtim reſpirare, & alta voce IESVM uocare cæpit. Quod idem omnes faciebant ceteræ, quando dæmone expulſo liberabantur.* Hæc Molinetus ſcriptor eius temporis. Cui ſimile noſtris tẽporib. Laoduni in Belgica accidiſſe, tã norunt Caluiniſtæ, quorum aderant multa millia; quam fremunt & rumpuntur. c *B. Auxentius Abbas* diſcipulum habebat nomine Baſilium: hunc dæmones adeò malè multarũt, ut pro exanimi, corpore toto ſaucius & cõfractꝰ ad Auxentiũ curru delatus fuerit. *Abbas iuſſit eũ ſurgere, & venerandũ corpus & uiuificũ sãguinẽ Domini noſtri IESV Chriſti ſumere, & ſtatim reuerti in locũ ſuũ. abijt, nec amplius tentator eum aggreſſus* d Superat omnẽ admirationem, quod de Guidone de Lachia memorat Ber. Luxẽburgicus *in Catalogo hæreticor litt.* G. hunc in Epiſcopatu Brixienſi ita ſimulaſſe ſanctitatẽ ut pro altero S. Ioanne Baptiſta à populo haberetur. ſepultus itaque fuit perhonorifice. Poſt mortem certis teſtimonijs inquiſitores deprehenderunt hæreticum fuiſſe quare de Conſilio Epiſcopi & aliorũ pruden-

c *liber* | *ſtas de I* | *laæ Obr* | *ſid. & di* | *nis per* | *rabilem* | *chariſti* | *expulſio* | *lim non* | *mel Par* | *nunc ho* | *no 159* | *Leodÿ a* | *Houium* | *tus teſti* | *& Taius* | *Energum* | *no.*

d *Sim. M* | *taphraſt.* | *uita S. A* | *xentÿ. I* | *Febr.*

prudentium aſſeſſorum, ſententiam tulerunt, cadauer exhumandum comburendumque. Exhumatur adſtante populo & oſſa proijciuntur in ignem ſed ecce tibi ſtatim illa dæmones(quia nullis cernebantur)illa ex rogo eleuãt & in aere ſuſpenſa tenent. Inde nata populi indignatio. exclamant,occidatur Epiſcopus & Monachi,qui ſtimulati liuore ſancti uiri oſſa comburere conati.Quid ceſſamus?Deus id ſibi nõ placere demonſtrat. Extimuit Epiſcopus: ſed Inquiſitores eum adhortati ſunt, Ad miſſam celebrandam ipſe ſe accingeret; Deum potiùs miraculum facturum; quam fidei cauſam ſinat in periculo verſari. Miſſa fuit,de B. virgine:vbi ventum ad corporis Domini nici eleuationem,dæmones in aere clamare cœperunt ò *Guido de Lacha nos defendimus te,quantum potuimus: ſed modo nõ plus poſſumus quia adeſt maior nobis.* Confeſtim oſſa in rogum recidere, & incendio in cineres redacta fuere. Hic perpende primò dolũ diaboli,quo pacto defuncti hęretici Magi,memoriã tueatur, ut plures animas illaqueet. Secundo, vide potentiam præſentię Domini ci corporis, & hoſtiæ in B. Mariæ Miſſa conſecratæ.3.fidem Fratrum non irritam,et ſtudium Quæſitorum fidei tã præſenti à Deo ope confirmatum.*Pet. Martyr.* nauigationis Columbi texens Hiſtoriam,in Occidentali illo Indiarum tractu teſtatur, commune miraculum fuiſſe;quòd ſi Euchariſtię ſacramentum per Chriſtianos alicubi collocabatur,continuò dæmones obmuteſcebant. Ante annos fermè quadringentos vixit *Cæſarius Ciſtercienſis*,eius *a* hæc ſunt verba; *Tempore illo quando manifeſtari cœperunt hæreſes Albienſes,quidam maligni virtute diabolica ſuffulti, quædam ſigna atque portenta oſtenderunt, quibus & eaſdem hæreſes roborauerunt, & multos fidelium in fide ſubuerterunt: ſuper aquas ambulauerunt: & non ſunt ſubmerſi. Cernens hoc ſacerdos quidam fide catholicus, & vita religioſus,ſciens vera ſigna cum falſa doctrina eſſe non poſſe; corpus Domini cum pixide ad flume,vbi illi populis ſuas oſtenſuri erant virtutes, deportauit, dixitque in audientia omnium;adiuro te diabole per eum,quem in manibus porto;ne in hoc flumine,ad huius populi ſubuerſionem, per hos homines tantas exerceas phantaſias.Poſt hæc verba illis ſuper undas fluminis ambulantibus, ut prius; ſacerdos turbatus, corpus Dominicum in flumine iactauit. Mira Chriſti potentia.mox enim ut elementum tetigit ſacramentum, phantaſia veritati, & pſeudo illi Sancti, quaſi plumbum deſcendentes in profundum,ſunt ſubmerſi,pixis uero cum ſacramẽto ſtatim ab angelis ſublata eſt.Videns ſacerdos hæc omnia,de miraculo quidem exſultauit;ſed de iactura ſacramenti doluit: totam uero noctem in lacrymis & gemitu tranſigens,manè pixidem cum ſacramento reperit ſuper altare. Hęc nobis eo tempore relata ſunt.* Thomas Brabãtinus, vulgo vocatus *à Cantripato*, eodem ſæculo vixit;anno 1231. *prædicante,inquit, in Teuthonia M. Conrado contra hæreticos, & ab ciſdem felici morte perempto, hæreticus quidam(ut per fratrem Conradum, Prouincialem Prædicatorum per Teuthoniam, ante multos annos accepi) ſeductus à dæmonibus, fratrem quendam ordinis Prædicatorum ad hæreſim inuitabat. Quem cum uideret inſtantiſſimè reni tentem,dixit fratri: pertinax ualdè in fide tua, nec tamen de hac niſi per ſcripta quædam,aliquid certius inſpexiſti. Crede re autem ſi uelles dictis meis, Chriſtũ tibi & matrẽ eius,& Sanctos oculata fide monſtrarẽ. Mox ille illuſionem dæmonum ſuſpicatus,uolens tamen probare quid eſſet: non immeritò (inquit)tibi tunc crederem, ſi promiſſa duceres ad effectum.Gauiſus hæreticus,diem fratri ſtatuit. Frater uerò pixidem cum Sacramento corporis Chriſti clam ſecum ſub cappa portauit. Duxit ergo fratrem hæreticus in ſpecum cuiuſdam montis in amplũ ualdè palatium, quod claritate mirabili relucebat.* Nec mora, *ubi in inferiorem partem palatij peruenerunt, uiderunt thronos poſitos,quaſi ex auro puriſſimo;in quibus ſedebat rex fulgore coruſco circumdatus, & iuxta eum regina ſereno uultu pulcherrima; & ex utraque parte ſedilia, in quibus ſeniores quaſi Patriarchæ, uel uelut Apoſtoli, adſtante permaxima multitudine Angelorum,& hi omnes luce ſiderea coruſcantes: ut nihil minus quàm dæmones putarentur. Hos,mox ut vidit hæreticus,cadens in faciem adorauit. Dictus autem frater immotus ſtetit: ſed tanto ſpectaculo uehementer obſtupuit, & mox ad eum conuerſus hæreticus: quare,inquit, Dei filium intuens non adoras?*

9. Mi- 12.

pronus accedens adora quem vides, & ab ore eius fidei noſtræ ſecreta ſuſcipies. Tunc frater accedens propiùs extraxit pixidem, & obtulit reginæ in ſolio ſedenti, dicens: ſi regina es mater Chriſti, ecce filius tuus: quem ſi ſuſceperis, et uelut matrem Dei recognoſcam. Cum hac protinus uoce totum illud phantaſticum euaneſcit, & annihilato fulgore, tantæ tenebræ denſuerunt, ut uix frater cum ductore ſuo ad montis exitum regredi potuerint. Conuerſus ergo hæreticus ad fidem rediјt, & miram dæmonis aſtutiam ſtupefactus expauit. a Eadem alio tempore eodē remedio patefacta fuit & diſſipata. accipite Pici Mirandulani verbis; b Fuit in Alpibus Rhetijs ſacerdos quidam probus ante annos duodecim; cui cum foret opus, ad ægrotum quendam graui oppreſſum morbo Euchariſtiam deferre, cum longius ille abeſſet, videretque se non ita, vt oporteret, celeriter ad eum pedibus poſſe peruenire, aſcendit equum, colloque Sanctiſſimum Chriſti corpus pixidi incluſum ſatis honorificè alligauit, iter ſuum quantò ocius accelerans. Cum nonnihil proceſſiſſet, obuium habuit quendam: qui, ut equo deſcendens ſecum pergeret ad ſpectaculum quoddam mirabiliſſimum inuitauit. Imprudens homo, & cupiditate rei iam ſtupendæ ductus paruit: vix equo ſe demiſerat, cum ſenſit ſe per aera una cum comite deferri, & breui tempore in altiſſimo montis cacumine ſtatui. ibi ampliſſima, & amœniſſima planicies erat arboribus undique excelſiſſimis obſepta, rupibuſque horrendis circumcincta. In medio choros innumeros ac uarios ludos cuiuſuis generis, menſas lautis ac diuerſis ferculis inſtructas erat uidere; audiebantur etiam concentus quilibet omni ſuauitate affluentes. denique aderant, quæ animos hominum iucundiſſimis delinimentis tenere poſſent, & dulcedine perfuſos intima demulcere ſolent. Obſtupefactus improuiſa re ſimplex bonuſque ſacerdos, neque eloqui præ admiratione aut hiſcere audens, penè extra ſe poſitus, attonituſque, hærebat. Tum ſocius, qui eum adduxerat, petijt ab eo, uellet ne Reginam quæ ibi aderat, ſupplex uenerari, & munus illi aliquod offerre. In alto quodam ſolio Regina adſidebat, effigie formoſiſſima, regio cultu, & ornamentis mirificis ornata. Accedebant ad eam proſternentes ſe humi cunctis, qui aderant, bini, quaternive, ordine pulcherrimo, & humi ſe proſternentes eam colebant, uaria munera offerentes. Ad mentionem Reginæ homo, cum uideret eam ſic fulgentem, & miniſtris plurimis cinctam, putauit eſſe matrem Chriſti, cælique & terræ Reginam. neq; enim ſuſpicabatur ullas præſtigias; dæmonumque ſpectra, alioquin eò non appropinquaſſet. Reputans igitur ſecum, quid illi dono daret; exiſtimauit nihil ei gratius aut iucundius futurum in munus, quàm filij corpus. acceſſit & ad pedes accidens in modum ſupplicis, arculam, in qua erat auguſtiſſimum Sacramentum, è collo detractam, in gremio mulieris illius poſuit. Mira res, omnia continuò euanuere. Perculſus huiuſmodi nouitate homo rudis, & præſtigijs irretitum ſe uidens, & in horroribus denſiſſimis & luſtris deſtitutum conſpiciens, opem diuinam tremens implorare, ut e tantis ipſum amfractibus expediret. cumque diu per loca inuia ſiluaſque uaſtiſſimas erraſſet, uix tandem paſtorem reperit; è quo in uiam ductus didicit, ſe millia centum à loco abeſſe, quo Euchariſtiam deferre cupiebat. Ad ſuas tandem ſedes reuerſus rem totam detulit ad magiſtratus. contigit hoc imperante Maximiliano.] Hactenus Comes Mirandulan. Quare propter hæc & ſimilia innumera ſemper Catholici credidere, hoc uiuificum corpus, mortiferi hoſtis præſtigias diſcutere, & noxas ab eo inferendas arcere ac repellere. Sētiebat hoc Prædicatorum Neapoli Prior, hac ſe Panoplia muniens contra horrendam viſionem, circa annum 1370. Ibi in conuentu S. Dominici accidit, ut poſt completorium (inquit Fr. Antonius Senenſis, c) refectionis locum ingrederetur, cui erat illius cura commiſſa; qui mox in ingreſſu uidet illum fratribus circunquaque refertum, & illi cappas habebant indutas, &, tanquam hora foret collationis facienda, & illam exſpectarent ſedebant. Accurrit ille ſine mora ad Priorem, & illud ei aperit. Prior fratrem delirum putat, uel ſomnia narrantem: attamen dum urgetur, uadit, uidet & credit; & ille quoque turbatur, & rem mox confert cum monaſterij grauioribus Patribus & prudentioribus: de quorum conſilio ſacras ueſtes aſſumit, & ſacrum Chriſti corpus deferendo, toto conuentu comitante ſe illuc confert, & ad illum ſermone directo; qui honoratiore loco ſedebat: eos adiurat, ut aperiant quinam ſint, & ad quid uenerint,

a Cantipra. li. 1. Apum. c. 23.

b li. de Strigibus.

c in Chr. Ordinis. Fratr. Prædicat. in mun. fol. 199.

rint, & quid velint: &, ut ad hac reſpondeant, illis præcipit in nomine illius Domini, quem geſtabat in manibus. Vt autem quando Prior coram illis comparuit cum venerabili Sacramento, illi omnes aſſurrexerunt quidem & capita inclinarunt, caputia tamen taliter demittentes, vt eum minime viderent, & hoc facto iterum ſederunt: ita iuſſi à Priore vt reſponderent ad propoſita, inclinarunt. Tandem, qui inter eos videbatur præcipuus, reſpondens dixit: quòd ipſi omnes fuerant eiuſdem ordinis religioſi, & pro maiori parte Magiſtri, Priores, Superiores, Baccalaurei, Lectores, & alijs officijs donati, & quod omnes damnationis ſententiam acceperant: quoniam ambitio multa, ſuperbia, inuidia, & alia huius generis vitia eos fecerant damnatione dignos. Sed quod diuina permittente clementia, iuſſi fuerant illuc venire, vt eos & vniuerſos ordinis cultores commonefacerent, vt ſuæ vocationi facerent ſatis. Nam illi, quia minimè id præſtiterant, omnes damnati erant, & flammis cremabantur æternis. Et in ſignum huius cunctis in eos aſpicerent. Et hoc dicto omnes illi cappas aperuerunt, & ſinguli eorum flammis circumcincti & incenſi viſi fuere, & nunc idem præcipuus manu in menſa ſignum dedit, & ſic illa viſio euanuit, & totus conuentus manſit timore conſternatus.] Vah; quàm timenda peſtis hæc ambitio, quæ tanto cum damno Sáctorum etiam in cætus ſe ingerit; Huic rei probandæ aliud teſtimonium, non minoris fidei adſcribam obiter, nunc recens ex litteris cuiuſdā fidei digniſſimæ ſacerdotis hoc anno Neapoli perſcriptum in hęc ver
199. ba; *Caſu accidit, vt acceptis tuis proximis litteris loquerer cum Fr. N. philoſophiæ Profeſſore qui in Salernitano Monaſterio fuit ſuperior. is mihi narrauit F. Tiberium hominem Sanctimoniæ laude præſtantiſſ. qui ſæpius hoc San ctitatis titulo fuit ſuperior, ſibi coram rem ita narraſſe. cum quadam die ſub noctē. Fr. Tiberius inuiſeret fratres, an in lecto de more accubuerint, tranſiuit per triclinium: vbi vidit plena lumina, & vocē audiuit hominis de ſuperiore loco legentis, vidit pleroſq; miniſtrantes. tandem qui ſuperioris locum tenebat, facto ſuper menſam ſigno ſic locutus eſt. Ambitio, & crapula, duxerūt nos ad tartara. Et nunc etiā ſupereſt uelut cicatrix in menſa, preinde ac ſi igne tacta eſſet.* [Hęc viſio confirmat prę cedentem. Ceterùm cùm tam efficax ſit ſola præſentia; quid ſumere, & ei vniri? docet id D. Macharius, hiſtoriā narrat Palladius; *a* tradens, vxorem cuiſdam AEgyptij maleficis carminibus ſic affectam fuiſſe, vt adſpicientibus equa videretur, cùm tamen ſermonis humani vſum retineret. adducta mulier à marito ad D. Machariū: hic eam liberauit, & dixit; tantùm dæmonibus in miſellam licuiſſe, eò quòd multum temporis ab Euchariſtiæ perceptione ſe abſtinuiſſet. frequentiùs itaque in poſterum ad IESV corpus ſumendum accederet: cuius quàm utilis frequentatio, docet recenti exēplo Leonardus Vairus; *b* quod, defectu Codicis, nūc aſcribere mihi non licet.

Separari non debet ab hoc remedio *Incruentum Miſſę Sacrificium*; cuius oblationis eoſdem effectus ſæpè docuit experientia. *Vir tribunitius* (inquit B. Auguſtinus *c*) *Heſperius, qui apud nos eſt, habet in territorio Fuſſalenſi fundū Zubedi appellatum: ubi cùm afflictione animalium & ſeruorum ſuorum, domum ſuam ſpirituum malignorum uim noxiam pe peti compe-riſſet; rogauit noſtros me abſente presbyteros, ut aliquis illorum eò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi ſacrificium corporis Chriſti, orans quantùm potuit, ut ceſſaret illa uexatio; Deo protinùs miſerante ceſſauit.*] idem confirmat exemplū illud D. Bernardi paullò antè narratum; & aliud à Gaufrido narratū in vita S. Petri Tarētaſii ſup. *tom. 2. pag.* 73. & aliud apud Metaphraſtem de B. Theodoro Archimandrita; qui precibus & Sacræ miſſæ oblatione multitudinem locuſtarum immenſam, nebulę inſtar Mazaniæ locum occupantem, interemit. *d* Poſſent ex Tilm. Bredēbachio addi nonnulla; *e* ſed vnius D. Auguſtini ſufficere debet auctoritas. Fatentur hodie maleficæ ſe dum miſſam audiunt, ab omni dæmonis vexatione liberas eſſe; ideoq; ſe diutiùs ad horam vſque meridianam in Catholicorum templis, in quibus plures miſſæ dicuntur, moras trahere.

De *oleo* quoque *infirmorum* per Epiſcopum benedicto: quo in extremæ vnctionis vtimur Sacramento, ex diuina inſtitutione; *f* dubitari nequit, cū etiam

a *in Lauſiaca c. 19.*

b *li. 3. de faſcino c. ult.*

c *li. 22. de Ciu. Dei c. 8*

d *Metaph-raſt. ī Apri. in uita Theodori.*

e *li. 9. collat c. 5. & alijs eodem li.*

f *Marci 6. v. 13. Iaco. 5. v. 14. c. ad abolendā ext. de har.*

conc. Florenti. in Decreto unionis, Con. Tridentino ſeſ. 7. can. 1. & ſeſs. 14 de extrema unctione. can. 1.

etiam ad corporis ſanitatem ſit inſtitutum, & quouis oleo à viris Sanctis etiam non Epiſcopis, & non ſolemniter, ſed obiter, vt ſe res offerebat, bene dicto, id non ſemel legamus effectum. Exempla huius rei plurima habemus. Beda; cum ageret de monialis cuiuſdam obſeſſæ à varijs, quæ dæmon inflixerat, vulneribus, ſanatione, & narraſſet uno excepto ceteris ſanatis, hæſitãti Sacerdoti ipſammet conſiliũ dediſſe, *a* *ſi* (inquit) *oleum pro infirmis cõſecratum, eidem medicamento aſperſeris, ſicque me perunxeris, ſtatim ſanitati reſtituar. Nã uidi quondam per ſpiritum in quadam longiùs poſita ciuitate, quam nunquam corporalibus oculis uidi puellam quandam pari calamitate laborantem, taliter à ſacerdote curatam. Fecit ut illa ſuggeſſerat, ſtatimque hulcus remedium, quod ante reſpuerat, accipere conſenſit.* Hoc oleo S. Theodoſius cænobiarcha bruchos pellebat, *b* morbos grauiſſimos S. Launomarus abigebat. *c* Eucheria vxor Agapij veneficio attentata, cùm ei roderentur inteſtina, adlata eſt ad S. Partheniũ; qui triduò orans, & oleo Sanctorum ei propinato ſanam remiſit: *d* idemque hic ipſe Sanctus beneficium, eodem oleo inungens, impendit cuidam Leſbo Oano. Erat hoc ordinarium B. Auxentij Archimandritæ contra dęmonis obſidiones, morboſque ab eo illatos remediũ *e* Nec minori ſucceſſu vſi eodem contra ſerpentis ictũ virulentum Sanct. Vuinvvalocus Abbas; *f* &, qui manum pictoris à dæmone inflammatã ſanauit; et qui energumenum ei ſanandum obtulerat, & aliu m quoque energumenum ferociſſimum liberauit; & hydropicæ, cæcoque ſanitatem reſtituit, S. Eutychius Patriarchia: *g* & contra virulentos morſus S. Paternus Abrincenſis. *h* Contra dæmonis obſidentis ferociam nõ raro præualuere priores digiti Sacerdotales conſecratione chriſmatis in ordinis ſuſceptione ſanctificati. Scribit Ioann. Molinetus Chron. Belgici anno 1490. A Egydium Netteletum Decanum Cameracenſem, cùm exorciſaret Quercetenſes Energumenas, quæ loqni, labra claudente dęmone, nolebant; ſolitum digitis illis labra deducere, & increpitare hoſtem; ſi uales poteſque digitos hos oleo ſacro imbutos mordere vel lædere, en illos tibi permitto; ſi nequis os aperi, impero. Mox autem Energumenas viſas liberari magna moleſtia, cæpiſſeque Decano parere, eique reſpondere ad quæſita.

a in Luc. c. 8. fol. 315.

b Metaphr. in eius uita menſe Ianuar.

c Surius Ianuar. 19.

d Metaphr. 7. Februar.

e Metaphraſt. 14. Februar.

f Surius 5. Martij.

g Euſtathius in eius uita. April. 9

h Anonymus in eius uita 16. April.

Tertium remedium eſt, recurrere ad Sanctos viros, & auxilium ab ijs petere, quos conſtat habere donum miraculorum (quod donum, etſi rariùs, etiam ijs poteſt competere qui vitæ ſunt non probatę, *i* dum tamen fidem rectam habeant) hoc remedium, quia vix vlli tales hodie, ſaltem in his Europęis regionibus; vix vſui hic ſit; olim frequens fuit. ſunt enim plenæ vtiliter ad Sanctos confugientium exẽplis omnes ſacrę hiſtorię: neque tum quotquot dæmonia eijciebant, erant pręditi Eccleſiaſtico ordine Exorciſtarum, vt conſtat: k erat tamen etiam primis temporibus in Eccleſia hic ordo, vt ſtatim oſtẽdetur. Sanè olim SS. viri dęmones fugabant & vincebant ſola interdũ pręſentia ſua, vt legimus de B. Macario Alexandrino, apud Palladium, & de Ægyptio apud Sozomenum, & de S. Guthberto apud Bedam & de Ruſtico apud Caſſianum *l* vel verbis dumtaxat vt B. Baſilius & Paphnutius, *m* vel litteris vt de S. Eugendo legitur *in eius uita*, & de S. Gregorio Thaumaturgo ſcribit Gre. Niſſe. vel percuſſione & verbere, vt S. Paulus Simplex apud Palladiũ et Theodorus apud Gregorium preſbyterum eius vitę narratorem, & B. Vrſmarus, apud Ratherium *in Surij tomo. 2.*

Quartum eſt *exorciſmus eccleſiaſticus.* Nota hunc ordinem exorciſtarum in Eccleſia iam antè 1300. annos ſeruatum fuiſſe. patet ex B. Ignatij epiſtola ad Antioche. & ep. Cornel. Papę ad Fabianum, quam Euſebius conſeruauit; *n* &, ex Firmilia. ad Cypria. *o* & ex alijs Patribus Conſilijſq; *p* cõſtatijs, quibus in Eccleſiaſt. Hiſto. conſtat aliquid fuiſſe verò exorciſmos quibus vtebãtur, certas orationes ab eccleſia cõprobatas ex Cõcilio illo Carth. 4 probat & quia Microlog⁹ obſeruauit

ſolos

i Matt. v. 22. M. 9. & 1. 10.

K Clem. Roma. conſti. c. Iuſtinu. Marty. con. Tri. Tertulli. Apolog. 32.

l Palla. 19. & Soſome. 6. c. 20 cra. l. 4. Beda in S. Guth. c. 15. Caſ. collat. c. 7.

m Ruſi. 1. Eccl. h. c. 4. & philo. in S. Baſily.

n li. 6. ſtor. Ecc. c. 35.

o li. 4. ep. 7.

p Clem. ep. ad Iac. Anaclet. 3. Caius ad Felic. epiſc. Cõ. Rom. ſub ueſt. can. Antioche. can. 10. Carthaginen. 4. can. 4. ſequ. cui terfuit & ſubſcripſit D. Augu.

ſolos exorciſmos; *per Chriſtum Dominũ* &c. ſicut ceteras orationes non finiri; ſed, *Per eum qui uenturus eſt iudicare viuos & mortuos* &c. cuius diuerſitatis cauſa eſt, quoniam nihil magis dæmones exhorrent, quam extremi iudicij memoriam, quo omnes in æternam gehennam detrudentur. *a* Fiebant autem initio exorciſmi non in domibus priuatis, ob metum; neque in templis ob reuerentiam; ſed ſubſidio: *b* ſed hoc exoleuit. petebatur ſignum egreſſionis a dæmone, *c* & nomen dæmonis; *d* quæ duo adhuc hodiè retinentur: ſed & cibos omnes quibus maleficiati veſcuntur, exorcizari vtile putabatur, formulam nobis ſuggerit Sacerdotale Romanum: alia quoque in his obſeruanda collegerunt alij; *e* Nobis non vacat iſta hic perſequi. ſolum addo cauẽdum exorciſtis, ne cum dæmone iocentur, & curioſa, nugaciauè miſceãt colloquia. Vidi (*inquit Niderius in Fornicario*) in Conuentu Colonienſi *fratrem, verbis ſatis iocoſum, ſed in gratia expellendi dæmones ualdè famoſum. Hic cum in terminis conuentus Colonienſis dæmonem in obſeſſo corpore arctaret: dæmon petiuit à fratre locum recedendi: quo gauiſus frater ait in ioco, In cloacam meam uadas. Exijt igitur dæmon, & nocte cum frater ventrem purgare uellet, dæmon tam dirè eum torſit propè cloacam, ut uitam cum difficultate ſaluaret.* Sancta res eſt dæmones eijcere, ſanctè tractanda. ſic fecere quotquot olim hoc exorciſmi remedio tam efficaciter vſi fuere. Vixit B. Vrſmarus Epiſcopus ante annos octingentos, vitã eius Ratherius ſcriptis mandauit; *f* memorat autem memoria dignum, quod hic referã; Malbodienſis monaſterij quandam monialem Diabolus inuaſerat, & vehementer laniabat: eam ſibi Epiſcopus iuſſit exhiberi. quod cum factum fuiſſet, *ille non de ſua, ſed de Domini præſumens uirtute, accepto libro, cœpit legere exorciſmum ſuper caput eius. Dehinc benedicto oleo nares, oculoſque, & os eius leniuit, & protinus immundum ab ea ſpiritum fugauit. Liberata tamen puella, pauor quidam, qui præſentia diaboli ſeminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At uir Domini præcepit ſibi aquam cum ſale deferri: quib. benedictis, iuſſit ſpargi per cuncta monaſterij loca: et ſic omnis pauor, cum auctore ſuo Satana diſceſſit.* auditis exorciſmũ ex libro lectũ, & capiti impoſitum vt fit hodie; audiſtis illitum oleum ſacrum, audiſtis ſalem & aquam benedictam, & horum omniũ audiſtis efficaciã. Sed & Adelelinus Sagienſis Epiſcop. in energumenę Osburgis liberatione, aquam benedictam, ſignum crucis, & preces quæ ſolent, *inquit ipſemet*, *g* adhiberi feliciter adhibuit. S. Maurilius Andegauenſis Epiſc. latronem, quem ob furti crimen diabolus occuparat, per exorciſmi (ait Fortunatus *h*) gratiam a dæmone liberauit: at Maurilius B. Martini tempore vixit. Sed iſta ſufficiant de exorciſmo. Si quæras cur non ſemper dæmon pellatur; res clara eſt, id peccatis vel obſeſſi, vel adiurantis poſſe cõtingere, vel ob maiorẽ ipſius ægri vtilitatem, Deique gloriam. Notandum quoque quod verè & prudẽter Toſtadus monuit, nõ ſolere exorciſmis omnes moleſtias & vexationes, quas dæmones inferũt hominibus, repelli: ſed ſolum illas, ad quas repellendas exorciſmi ab Eccleſia ordinantur, vt ſunt moleſtię quas inferũt manẽdo in corporibus, & illa vexando; ſiue dum interius manent, ſiue dum exterius obſident; *& illa* (inquit) *regulariter ſanantur per exorciſmos: maleficia autem dęmonum, et alia mala, quæ nobis inferunt, contra quæ non ordinantur directè exorciſmi, non curantur per exorciſmos, niſi rarò.*

Porro qm̃ Dei opera reuelare & cõfiteri honorificũ eſt; iõ his adhuc ſubiungã illuſtre diuinæ benignitatis, & tyrannidis dęmonicæ argm̃, planè recẽs; & vt is cui accidit ore proprio faſſus, res in facie Eccleſiæ hic Grætii geſta, narrationem noſtri in collegio ſeruãt propria manu ipſius ſubſcriptã, et nunc cũ hęc ſcriberẽ penes me habui.

Igitur anno 1600. die Martii 22. N. Prutenus, vt aiebat nobilis, annos natus 22. ipſa Hebdomadæ ſanctæ feria quarta, collegium noſtrum (cuius impulſu, quoue fine, incertũ) cumq; uno è noſtris ſpectante & audiente, in porticu inferiori collegii deambulãs, artogãtius geſticularetur, et cũ crebra capitis

a Microlo ... obſer. Ec ... 7.
b Concil. ... d. c. 26.
c Tallad. ... aſia. c. ... et Ioſep. ... antiq. ...
d Lactan. ... diuin. ... & Be-... n ca. 8.
e ... et. Greg. ... de re-... fol. 315 ... Senger. p. ... Mallei. q. ... 6. Ana... s li. 4. de ... dæmon. ... l. 156. ... copioſius ... ordina-... s P. Thy... s noſter ... egro de ... mon. ope ... b. 3.
f ... Apri. 18. ... rij to. 2.

g Adelelin. in uita S. Oportunæ 22. Apr.
h in uita S. Maurilij c. 10.

pitis quaſſatione verba in Deum blaſphema, & plena diſperationis audacius euomeret; monetur iterum ac ſæpius, ſeſe vt habeat modeſtius, ac linguæ frenum inijciat: ſed fruſtra. proficiebat enim in peius, & per omnia anxij afflictique animi ſigna præbebat. Quamobrem accedens eum noſter, quærit benignè, ecquid habeat? cui rei vacet? & cur adeo creber in Dei nomine irreuerenter vſurpando? Refert ille; Perij miſer, Diaboli pedicis ſum irretitus; nec tamē quas promiſit, & opto delicias frui datur. Quibus auditis noſter, graue quidpiā ſubeſſe veritus, manu prehenſum in collegium introducit, & blandè rogitat; quid hoc rei ſit, ne ſibi grauetur aperire. Tum N. cum lacrymis ordine, tū quidem perturbato, ſed ſequenti die tranquillius, eo ipſo quem referam, narrare cœpit: ſe nobilibus ortum parentibus & re ampla, educatum lautè ac delicatè: & certis de cauſis (quas prudens reticeo) parentis gratia excidiſſe, & lare patrio profugere coactum; & pecunia, quam diſcedens copioſam ſecū acceperat, abſumpta, in extremam egeſtatem decidiſſe: tandem in via dæmonem cum vehementi vento ad ſe nocte quadam ſub arbore iacētem acceſſiſſe; &, recenſitis ijs ipſis quæ patiebatur, quæque perpeſſurus eſſet incommodis, opem & auxilium, priſtinamque parētis gratiam promiſiſſe: ſi modo ſe dato chirographo vellet ad paucula quædam obligare. Se quidem ſuggeſtioni, quam perniciosiſſimam ſciret, ea vice non obtemperaſſe; dæmonem eodem, quo cum venerat vento ac fragore receſſiſſe; prædixiſſe tamen fore, vt eum aliquando non acceptæ conditionis pœniteret. Quæ cum non procul à Vvratiſlauia pone quendam pagum accidiſſent, inde ſe Vvratiſlauiam contulit, vbi breui uictus incommodis, die quodam ſub veſperam oppidum egreſſus, ſeipſum quod fidem dæmoni nō dediſset coarguentem, defleuiſse animo conditionem qua exciderat, in quam inciderat, nulla ſibi reliqua conſilii, auxiliiuè ſpe affulgente. Nox erat intempeſta; cùm illi ſe dæmon gygantæa mole offert cōſpicuū, & inſultans ait; Nonne verò dixeram futurum, meam vt opem ſupplex expeteres? Iure quidem tibi illam, vt indigno, poſsem quantumuis ſupplici denegare; verùm vt intelligas, quàm tibi ex animo velim benè; en promitto auxilium, parentis gratiam priſtinam, veteres delitias, iocunditatis annos ſolidos numero. XII. quibus expletis plena mihi ſit in corpus animāque tuam poteſtas; tu viciſſim ſtipulāti ſponde, quæ exigo; & nunc inprimis Deum, Deique matrem, Cælites omnes, & fidem quam docuere veteres eiura: inſuper fidem da, mortaliū te nemini hoc pactum manifeſtaturū, in nullum vnquam templum ingreſſurum, precarium codicem non lecturum, ac demum homines omnes, & eos potiſſimum, qui te ad pietatem incitare, hortarique voluerint, odio implacabili proſecuturum; te vxorem non ducturum, ſed concubinis pecunia conductis vſurum. Cumque in tā pernicioſam legem conſenſiſſet iuuenis, iamque ſola ſupereſſet ſyngrapha proprio ſanguine deſcribenda; dæmō illi porrectam vltrò ſiniſtram tanta vi compreſſit, vt ſanguine è trium digitorum extremitatibus expreſſo, manum implerit, ſubminiſtrauit etiā ſcriptioni materiam (neſcio quam) pergameno molliorem ſed charta duriorem, & calamum; ſcribentique conceptis verbis præiuit, quæ ſibi præſtari vellet; & quæ ſe viciſſim præſtiturum polliceretur. Conſcripto traditoque chirographo, miram ſe dicebat omnis generis inſtrumētorum harmoniam audiuiſſe, & ad ſonum obdormiſſe adeo pacato & alto ſopore, ut ſequenti die, nullo per vias publicas prætereuntiū ſtrepitu percepto, in multam lucē ſterterit. tandem euigilaſſe, & ilico patrati facinoris pænituiſſe, profectumque Vvratiſlauia Olomutium, & inde Viennam, Vienna Grætium. ibi diuertiſſe ad doctorem Venediger; ab eo ſe ad Dominum Strabergerum directū & commendatum. Poſtremò veniſſe Marpurgum ad Doctorem Homeliū. ibi exilii pertæſum, ſe rurſum indoluiſſe,

uiſſe, quòd pactum cum dæmone initum non cuſtodiſſet. adfuiſſe ſibi noctu denuò in lecto iacenti dæmonem, ac de pacto renouando in hunc modū actum eſſe; vt nimirum proprio ſanguine nouum dæmoni chirographū cōſcriberet, ac in templo quodam nuper diruto, non procul Marpurgo, noctu deponeret. Poſt paucos dies iterum ſe facinus damnaſſe, manus ſibi violentas deſperatione actum inferre voluiſſe: tandem ſuaſu cuiuſdam venire Grætium, vt quæreret remedium, ſtatuiſſe. Pridiè tamen quàm Marpurgo diſcederet noctu adfuit dæmon, & certum hic Grætij, propè Carlauu tuguriolum deſcripſit, in quo. 30. Martij compareret; fore, vt tum fiat voti compos, & priſtino ſtatui ex pactis reſtituatur: caueret interim etiam atque etiam ne Ieſuitas adiret vnquam, alioquin grauiſſimas eum pœnas daturum.

Hæc omnia noſtro iuuenis eo ipſo narrabat die, quem illi dæmon præfixerat, ad ſuum in illo tuguriolo, congreſſum: &, quamuis illo die à tali congreſſu fuerit à noſtro deterritus, nihilominùs poſtridie (quæ fuit die Veneris ſancto) poſt meridiem, nemine cōſulto, aſſignatum ſibi à dęmone locum infælix adijt. Adeſt dæmon, exprobat perfidiam, quod contra ſuum præceptum nebulonibus Ieſuitis adfuiſſet. petit tertiò renouari pactum hac ratione, vt medium ſiniſtræ manus digitum in pignus ei offerat. deinde recenſitis ab adoleſcentia peccatis, oſtendit animæ ſalutem eſſe deſperatam; allegatis è S. S. teſtimonijs. quamobrem ducat in bonis dies. Simul libellum offert iuueni, quo omnium dæmonum nomina continebantur, & modus quemlibet pro arbitrio euocādi: nihil tamen horum iuuenis acceptauit.

Sabbatho ſancto, vbi reſcitum quod contigerat, maior iuuenis cura haberi cępta, & cautum ne vnquam ſolus eſſet: & ex eo tempore ab vno patre, cui peculiariter eius cura commiſſa fuit, in rebus catholicæ fidei eſt inſtitutus. Sub finem Aprilis ſeſe ad confitēdum generaliter præparauit. Quo die confeſſurus erat, viſum vt in præſentia Patrum aliquot Diabolo renunciaret, & malè pacta benè reſcinderet: dum recitantur Letaniæ ad verba; *Pater de cœlis Deus*; corruit penè exanimis. hominem erigimus totis artubus con tremiſcentem. Ad glorioſum *Dei parentis* nomen denuò corruiſſet, ni titubātem vtrimque ſuſtinuiſſemus. Tandem facta ægrè renunciatione, & dæmonis abiuratione, cibo refocillatus (deſtitutus enim erat viribus, & contremiſcebat ita debilis, vt conſiſtere nequiret) poſt meridiem ductus ad tēplum vt confiteretur, recitatis de Nomine I E S V, & de Angelis Litanijs, cùm peccata recenſere cæpiſſet, ei dæmon in aurem inſuſurrat; Huic nebuloni (confeſſario ſcilicet) ne credas, ni ſi velis ab eo improbè circumueniri, Totus Maius impenſus, tum vt in fide confirmaretur, tum vt crebra confeſſione vniuerſos conſcientiæ receſſus perpurgaret. non fuit dies, quo pater deſignatus cum eo nō ageret. optima iam ſperari poſſe videbantur. Patiebatur tamen dæmonis inſultus varios. nam & nocte quadam ter eſt ad ſpacium trium paſſuum lectulo eiectus, abſque vlla tamen vllius membri læſione. Et alias ſe illi exhibuit dæmon, & magnam præ ſe ferens beneuolentiam, ſuaſit, Marpurgū ut rediret: quid hic ſeſe affligeret? Miror (inquit) qđ cùm noris te damnatum eſſe non maiorem des operam, vt vitam hanc ducas hilariorem, reuertariſque ad priſtinas, quibus excidiſti, fortunas. Pudet me tui, & miſeret, quod meus cùm ſis, vitam hic ducas adeò acerbā. Et quoniam eo ipſo tempore quidam ſtudioſus obierat in domo pauperū (in qua etiam ipſe degebat) pro quo nonnulli in valetudinario per totam noctem ad Deum fundebant preces, ſubiunxit; ſe nec poſſe, nec velle manere diutius, viuis canibus inferius (*in valetudinario*) apud canem mortuum latrantib. Quamobrem rogat etiam atque etiā, vt vel ſemel ad dictum tuguriolum reuertatur: fore, vt ibi ea audiat noua quæ antea nunquam.

Die.

Die. 28. Maij, Dominica Sanctæ Trinitatis, cùm noſtri Deo negotium aſſiduè commendaſſent, aliaque nonnulla pietatis exercitia mortificationesque in hunc finem Deo obtuliſſét, diſpoſitus eſt ad ſacram Synaxim. Et primū in multorum è noſtris & Congregationis Sancti ſpiritus præſentia, in templo S. Catharinę, ex charta cōceptis uerbis dæmonem eiurauit, & pacta ſe reſcindere nefariè contracta eſt proteſtatus, ſed incredibili difficultate, dæmone ſic ſenſus impediente, vt nec legere, & ægrè tardèque præeuntem ſequi poſſet. Fecit deinde profeſſionem fidei Catholicæ iuxta formulam in Bulla Pij. IV. relatā. Vbi ad hęc verba ventum eſt (*Eccleſiaſticas traditiones, obſeruationes, & conſtitutiones firmiſſimè admitto & amplector*; Et; *Septem eſſe vera & propria ſacramenta noua legis*. Et; *in ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento eſſe verè, realiter, & ſubſtantialiter corpus & ſanguinem* &c. Et; *hæreſes ab Eccleſia damnatas, ego pariter damno* &c.) omnibus corporis viribus prorſus eſt deſtitutus, ereptus illi oculorum, aurium, & linguæ vſus in tantum; vt ſibi aliquantulum reſtitutus diceret, vereri ſe ne ſibi eo loco ſit moriendum. Cùm in illa eſſet ſenſuum eſtaſi; fruſtraque vrgeremus ut quod corde credebat, exprimeret ore: credere videlicet ſe CHRISTI in Euchariſtia præſentiam; placuit illi venerabile ſacramentum propius admouere; ad cuius præſentiam ita ſibi reſtitutus eſt, vt, velut è graui ſomno experrectus, diceret, & credere ſe, & experiri copioſè CHRISTI præſentis virtutem. Licet etiam diuerſum euenerit, vt Euchariſtia in altari collocata, loqui poſſet & audire; accedente vero ſacerdote, tanquam iuueni ſacramentum porrecturus eſſet, ſenſib. omnibus deſtitueretur, denteſque tanta vi comprimerentur, vt nulla ope reſerari poſſe viderentur; & recedēte rurſum cum Euchariſtia ſacerdote, videret, loqueretur, & audiret. Dicebat uerò ſe inſcium eorum omnium, quæ illi in aurem inclamaſſemus ſolùm animaduertiſſe veluti forcipe ſibi os claudi, atque ut nihil relinqueretur intentatum; idem ſacerdos relicta in altari Euchariſtia, digitum conſecratum ori impoſuit; poſtmodū uerò vbi Euchariſtiam ori admouiſſet, & veluti ſumēdam obtuliſſet, tum demùm inimicus eum ore patenti exagitare, & multis renitentibus eum in aerem attollere cœpit. Cumque adiuraretur, eum vt quietum eſſe fineret, & chirographa reſtitueret; ea tertiò ex ingenti fune dependentia in faſtigio templi iuuenis ſolius repræſentauit obtutibus, cęteris nihil omnino tale videntibus. Eo die nihil aliud actum, præterquam quod & multæ ibi ad Deum pro ſalute eius preces fuſæ, & maxima recuperandarum ſyngrapharum ſpes iuueni fuerit relicta.

Die. 3. Iunij iuuenis tēplum ingrediebatur, cū hoſtis inopinatò vultū eius quaſi pallio diuerberauit, & ſimul manū ſiniſtram miſerū in modum dilacerauit, vt ſanguis copioſus deflueret, nemine tamen qui hæc inferret viſo; ſenſit quoque ibidem collum ſibi ab aliquo torqueri, nihil tamen incōmodi paſſus eſt; præterquam quòd diebus ſequentibus remanſerint in manu cicatrices, cum maiore dolore quam ſenſerat, dum illi manus lacerarentur. Eodem die multa fecerunt noſtri, vt, ad Dei gloriam, felicem res tota ſortiretur exitum. Excitatus ea nocte ventus ingens, abſque omni omnino pluuia, auditaque iuueni vox velut in vento miſerabiliter lamentantis.

Die 4. Iunij, Dominica infra octauam corporis Chriſti, in eodem templo D. Catharinæ, poſt ſacrū & Litanias ad ſingulas ſanctiſſimæ Trinitatis perſonas habitas, iuſſus ex charta deteſtari ſua peccata, profiteri fidem, & coram Deo, Angelis, & hominib. proteſtari catholicum ſe eſſe, nunquā ſe de miſericordia Dei diffiſurum, fecit id aliquamdiu adiutus a nemine. Cùm ei viſus deficeret, prælegit alius, ipſe tardè, ægre, & cunctanter verba efferebat, dæmone linguam impediente. Ventum vt diceret, *Quapropter ò bone IESV.* & cet. nec legere id potuit, nec alios audire ſuggerentes. Adiuratur dæmon,

mon,

mon,eique virtute Dei præcipitur,ne iuueni in hoc opere ſit impedimento. Exagitatur ilicò iuuenis ac ſi foret ob ſeſſus, & inter hæc vnico velut momẽ to linguam Germanicam dediſcit; beneficio dæmonis loquebatur ſatis eleganter; natiuo retento idiomate. Hoc animaduerſo aucta omnibus fiducia. In gratiarum actionem recitatur, *Te Deum laudamus*. Iubetur progre di,nequit dicere, *Confiteor* &c. *Domine non ſum dignus* &cet. fruſtra. Accedit ſacerdos cum Euchariſtia, dæmonique in virtute Dei præcipit, hominem vt miſſum faciat &c. Tanta vi iuuenis at tollitur in aera,vt decem duodecimuè è noſtris vix eum retinerent. Ad crebram nominis I E S V, & Beatiſſimæ Virginis M A R I AE inuocationem dæmon fractus abſceſſit. Exclamat iuuenis idiomate ſuo; *Aufugit a me*. Quare illico flectit genua lætus, & magna alacritate, altaque voce progreditur; *Quapropter ò bone IESV* &c. Oratione finita his ipſis verbis ſubdit; *Laus Deo. iã ſum alius homo*. Præparat ſe ad communionem, dicit *Confiteor* &c. *Domine non ſum dignus* &c. Occurrit peccatum cõfitendum,confitetur. Adiuratur dęmõ non ſolum iuueni poſthac negotium ne faceſſat, ſed chirographa vt reſtituat. Iterum confitetur. Demum tantę debilitatis fuit, vt nec ſedere poſſet,liber tamen iam ab omni dæmonis incurſu. Nihilominus genua flectit, reci tat *Confiteor* &c. *Domine non ſum dignus* &c. & alta voce profitetur; *credere ſe totis animi viribus Chriſtum in Euchariſtia eſ ſe præſentem, & ſperare ſe,ipſum ſibi propitiũ futurum*. ſumit Euchariſtiã magno animi ſenſu, flexis genib. aliquandiu agit gratias: & tantas illicò vires recuperat, vt templo egreſſus, nullam ſenſiſſe debilitatem videretur. Iam demum (inquit) dæmonem non timeo & con temno ex animo: quod hactenus a me ipſo ut facerem vix impetrare poterã. Iam paratus ſum centies pro fide Catholica ſanguinẽ profundere: & multa ſubiunxit in commendationẽ chari tatis noſtrorum, qui de hominis nunquam viſi ſalute adeò eſſent ſoliciti: horum apud Lutheranos nihil eſſe, aliaque quæ uerecundia non ſinit referre.

Decima die Iunij ipſo D. Barnabæ Apoſtoli peruigilio, noſtri domi ſe rurſum contra inimicum armant, qui bus modis nouit Societas. Iuuenis quoque ne ſibi deeſſet tota die ciliciũ geſtat, & ſe ſub uefperam ſponté flagello acriter diuerberat. Ingens rursũ tum eo veſpere, tũ noctis magna parte ventus collegium impetit. Ante.xi. noctis adeſt inimicus alio aliauè comi tatus, & per cubiculum, in quo cum alijs trib. iuuenis cubabat, deambulãs Cernis (*inquit ad ſociam. nam ſaga quæpiã exiſtimatur*) vt iacet hic nequam? & rur ſum, ò ſi aliter rem meam inſtituiſſem non eſſet hũc ſortita finem. Ante octiduum penè me abegiſſent (*Patres intelligebat*) Interim tibi hominem commẽ do. eum quantum licuerit aſſiduè diue xa; & conuerſus ad iuuenem fremebũdus; Perfide nebulo, homoque leuiſſime & inconſtantiſſime, nunquam fidẽ mihi ſeruaſti. ò pectus ignobile ac degener. Maiores tui maluiſsent centies corporis animæque facere iacturam, quam vel ſemel datam fidem violare. En tua habe, quę mihi dederas: ego vi ciſſim, ꝙ meũ eſt reſeruabo. Et hoc dicto, bis aut ter iuuene audiẽte ſtrepitũ fecit, velut cuiuſpiam aliquid è charta eradentis. Et rurſum ſociæ. Pergam ad locum mihi cõſtitutum, tu interim curam habeto. Rurſumque iuueni: Et exiſtimas perdite nequam fore, meas manus ut euadas? coactus nũc tibi tua reſtituo. Tu interim & Ieſuitæ nebulo nes me poſthac a ſtultis, confictiſq; cæ remonijs veſtris liberum eſſe ſinitote quod enim tuum ſit, nihilominno habeo, licet plura lõgè poſthac ex te ſim accepturus. Fides enim quam ſuſcepi ſti iniqua eſt, & per Papas (quos nos velut ſanctiſſimos colitis, ego autem in inferno tracto pro merito) cõficta. Quib. dictis & manu frigidiſſima iuue nis collo ſine oĩ læſione contrectato, euanuit. Ad oĩa hæc iuuenis nihil rñdit, excepto hoc unico; videlicet, ut abiret, habere ſe Deũ propitium. Inter hęc iuuenis ceteros in cubiculo altum dormientes ſuſcitare conabatur, eorũ nomi-

nomina inclamans; quorum vnus æger vocem audit, proſilit in pedes, & ad alterius ſani lectum accedens eum excitat. Hic ignem excutit è ſilice, ſulphur accendit, ſed, priuſquam candelæ admoueret, violenter ab aliquo exſtinguitur, idque ſecundò; accedit tertiò, iamque candela lumen conceperat, cũ ſimul & ſemel materia ſulphurata candelaque reſtinguuntur. Tandem venit homini in mentem vt cereum benedictum accenderet; accendit, nec amplius valuit exſtingui. Habito lumine inimicus euanuit, & quãuis ſemel ac iterum dixiſſet, ſe iuueni reſtituere omnia quæ ipſius eſſent, nihil tamen ab eo iuuenis receperat. Cõponunt igitur ſe ad orationem, & qui lumen accenderat, ante imaginem B. Virginis Litanias recitat. Poſt mediã circiter horam ſurgens videt humi iacere chartam ſanguinolentam, attollit, eique porrigit, cuius erat chirographũ. Hic agnito ſuo chirographo geſtire lætitia, exoſculari illud & pectori admouere: & illicò Deo omnes ſimul agunt gratias, & quatuor ſimul (tot enim erant) recitant, *Te Deum laudamus*. Et, ne forte dæmon illud recuperare poſſet, ſigno crucis muniunt, aſpergunt aqua benedicta, & corona B. Virginis circumligant.

Dominica mane vocatur Pater, cuius curæ iuuenis erat commiſſus, oſtẽdunt & tradunt ei recuperatum chirographum, quod Marpurgi poſtremo conſcripſerat; in eoque eratum e prioris, cuius materiam dæmon ſuppeditarat, ſanguinem. Ne tamen doli mali quidpiam ſubeſſet, & fortè non omnia integrè reſtituta eſſent, quæ iuuenis erant in priori chirographo: iterũ de more a noſtris ad S. Catharinę templum fuſæ ad DEVM preces, recitatæ Litaniæ, porrecta iuueni Euchariſtia; adiuratus & ſolicitatus Dæmon, ut ſi quidpiam reſiduum eſſet, quod ad iuuenem ſpectaret, illud Dei omnipotentis virtute reſtitueret. Sed quoniam iuuenis dicebat ſibi ſatis conſtare, Quod omnia integrè eſſent reſtituta, ſuumque animum eſse per omnia quietiſſimum; placuit nihil amplius attentare. Quare actis diuinæ bonitati ob tam grande beneficium acceptum gratiis, recitatoque *Te Deum laudamus* regredimur læti vniuerſi. Placuit tandem Sereniſſ. Principi Ferdinando Archiduci, & Reuerendiſſimo Secouiẽſi, vt ſeries tota & proceſſus pro concione populo proponeretur; quod factum eſt 18. Iunii a meridiè, & ipſum chirographum una cum ſanguine, quo alterũ deſcriptum erat, in templo noſtro per Parochum Grætienſem, iuſſu Epiſcopi, in magno hominum concurſu & frequẽtia combuſtum fuit. Hæc hiſtoria rei geſtæ veriſſima, in qua vides (Lector, canę fidei tenax) omnium fermè & ſingularum Catholicarum cærimõniarum efficacitatem: de quibuſdam, alia ſubdamus.

QVINTVM remedium petitur à *miſericordia operibus* ſatisfactoriis, ieiunio, eleemoſyna, & oratione; *Eleemoſynas* commẽdat Canonum auctoritas, *a* vt & duo reliqua. De *ieiunio*; inuenio id præcepiſſe cuidam comitiſſæ S. Auxentium Abbatem, *b* & S. Procopius Monachus hoc vſus ſæpè uictoriam contra dæmonem obtinuit, *c* & aliis idem imperauit. Sed & Chriſti Domini teſtimonio accedente, (*Matth.* 17. *v.* 20. *Marci* 9. *v.* 29.) quid addendum? *De oratione* verſus quidam anonymi ſed veteris verſificatoris reperitur; *Dæmones aduerſus magna eſt oratio virtus.* & ſũt de eadem ſequentia exempla, quędam noſtrorum hominum litteris, certa fide conteſtata. Anno 1549. *quidam vnì è noſtris confeſſus; media circiter nocte; dum pœnam pro delictis ſibi irrogatam perſoluit, repentè vidit feles, mureſque & alias beſtias colore atras aſpectuque terribiles tam multas, vt totum occupare cubiculum viderentur: quo ille viſo perterrefactus, timere cœpit ne viuus a beſtijs abriperetur. Anxius & trepidus accurrit ad Domini noſtri imaginem, magna voce opem implorans: quare omnium animalium ſpecies ſubitò euanuerunt, tanto cum impetu, ſtrepitu, & fragore; vt domus ruere videretur.*] Bungi in Iapone Anno 1555. familia fuit, quã iam a 100. annis dæmones infeſtabant, & moleſtia in paſtores quaſi hæreditaria tranſibat.

a *d. c. ſi per ſortiarias.*
b *Metaph. in eius vit. Feb.* 14.
c *Nic. Sa lius in eiu vita.* 4. *Iu lii. c.* 1. *et* 5

Paterfamil. opes omnes placādis idolis inſumpſerat. potius auctum ijs, q̃ ceſſauit malum. Triginta annorum filium dæmon occupauit, ita vt nec patrem nec matrē agnoſceret, nec quindecim dieb. quicquam cibi ſumeret: ſub horum finem Patrum Societatis vnus eum acceſſit, iuſſitqee vt D. *Michaelem* nominaret. *dum Diuum nominat vehementi tremore cœpit concuti, & uarios motus membrorum edere, ita ut circumſtantibus terrori fuerit. Inuocante uero Patre DEVM PATREM & FILIVM, & SPIRITVM SANCTVM, ſubito à dæmone liber exſtitit.* Huius *ſoror, paucis poſt diebus moleſtijs dæmonis agitata eſt, qui etiam in ea loquebatur. Certis temporibus patris noſtri concionibus auditis, Chriſtianam fidem ſuſcipere uoluit: cum uerò ſacro fonti eſſet admouenda, conareturque principio ſe ſacro ſigno crucis munire, tremere uehementer ac concuti cœpit. Pater preces fundebat ſollicitè, ipſa uerò ſacrum IESV nomen & D. Michaelis proferre nitebatur, ſed magis ipſam tunc dæmon irritauit obſtringendo os & comprimendo. Tandem uerò in cantum prorumpens exclamat: ſi idola Xacam & Amidam, ſectarum Iaponenſium auctores reijcimus, nullus ſupereſt qui adorari debeat, aliaque huc ſpectantia protulit; nec eſſe, quod in ijs reprehendere quiſquam poſſet. Quadam die innumeris Chriſtianis præſentibus Pater ſacrum fecit; cui quoque intererat dæmoniaca. quo finito, rogat, qui ualeret? optimè, ait, iuſſa uerò D. Michaelis nomen pronunciare, tremere ac dentes ſtringere cæpit, & dæmon ſe nolle exire dixit: ſed quoniam iam à tot annis ea familia pro hoſpitio uteretur, non libenter migrare. Iubet iterum pater S. Michaelis nomen proferre. Reſpondit illa, id permoleſtum eſſe, & lacrymas fundens & conquerēs; quo, inquit, me uertam? Chriſtiani itaq; omnes in orationes corruunt, dumque ſatis diu orant, dæmon occupatam hactenus prædam deſeruit: ipſa uero ſubitò potum petijt. Admonita ut IESVM & MARIAM inuocaret, tanta ſuauitate utrumque protulit nomen, ut angeli uocem uiderentur ſibi audire.* Anno 1588. Brunæ in Morauia, *mulier erat in Noſocomio acerrima diaboli oppugnatione ſic oppreſſa, ut nunc aquis ſibi uitam extinguere, nunc cultro, quem gnarus nocendi porrigebat in manus, eripere molirentur, prohibentibus cunctis qui erant in ualetudinario: poſt illam triennij uexationem apoplexia corripitur, obligatione linguæ loquendi uſu adempto: mittitur ad noſtros, ut pro concione populi preces efflagitent: & exoratū fuiſſe Deum, ſolutus primum linguæ nodus, deinde animæ, poſt ſacram confeſſionem peractam, oſtendit.* Hector Boethus quoque Scotorum res deſcribens *lib.* 8. In Marrea regione teſtatur ſe ab ijs qui conſpexerant accepiſſe, quod eius uerbis adſcribam; *Puella Natalibus altis forma conſpicua, complurium nobilium auerſata connubium in nefandam cum dæmone incidit conſuetudinem; quæ cum uterum ferret, parentum rigore coacta edere ſtupratorē, adoleſcentem mira pulchritudine frequentius ſecum noctu, interdiu nonnunquam conueniſſe: unde ueniſſet, quoue abijſſet, neſcire ſe, reſpondit. Parentes, tametſi filiæ parum crederent, accuratius rem aduertentes, conſilio, quis eſſet qui gnatæ expugnaſſet pudicitiam, explorandi: cognito tertio poſt die indice ancilla ſtupratorem adeſſe recluſis foribus, accenſo thedarum ingēti numero, cubiculū ingreſſi, horrendum monſtrū, figura ſupra humanā exiſtimationē terribili, in filiæ amplexibus ſunt conſpicati. Cucurrere ocyus cōplures ad fœdū excitati ſpectaculum. Inter eos ſacerdos probatæ uitæ, ſacræ diſciplinæ non ignarus, ceteris aut trepidè abeuntibus, aut pauore terræ illiſis, cum Chriſti Apoſtoli Ioannis euangelij initium recitare orſus, ad eum locum, VERBVM CARO FACTVM EST, perduxiſſet; malus dæmon horrendo ſublato clamore, cubiculi tectum ſecum aſportans, omni ſupellectili incenſa abijt. Femina periculo ſeruata, enixa eſt monſtrum vndequaque fædum aſpectu, quale nuſquam antea (vt ferunt) inter noſtrates viſum. Id obſtetrices, ne obſeruatum contumeliæ eſſet familiæ, accenſa ingenti pyra citiſſimè concremarunt.* Idem paullo ante docuit dæmonem quoq; ſuccubam oratione fugatum, *In Gareotha (inquit) regione, vico quatuordecim vix paſſuum millibus ab Aberdonia, adoleſcens multa formoſitate, coram Aberdonenſi Antiſtite queſtus eſt palam, ſeſe à dæmone ſuccuba (ut dicunt) gratiſſima omnium quas uidiſſet forma, multis antea menſibus infeſtatum, eandem occluſis foribus noctu ad ſe ingredi, blanditijs in ſui amplexus compellere: dubia luce abire ſine ſtrepitu penè: nullo ſe poſſe modo, cum*

plures

attētaſſet, à tanta ac tam turpi vaſania liberari. Iubet continuo optimus Epiſcopus adoleſcentem aliò ſe conferre, & vt Chriſtiana religione magis laudatis ieiunijs & orationibus plus ſolito accommodaret animum: fore vt pijs operibus intento victus cacodæmon tandem eſſet terga daturus. Euenit adoleſcenti, ſalubre conſilium religioſe exſecuto, paucos poſt dies vti venerandus Antiſtes erat præfatus.

In litteris Iaponicis anni 1569. ita ſcribitur; *Multis in locis Bungenſis regni, vbi quidam erāt ab hoſte humani generis obſeſſi, Chriſtiani facto conuentu ſola recitatione Dominicæ orationis & ſalutationis Angelicæ clara voce inſtituta, dæmonem ſæpe repulerunt.* De *oratione* notior res, *a* in confeſſo eſt etiā hæreticis: ſed qualis iſta eſſe debeat, non æquè. Inprimis maximè ſalutaré eſſe communem Eccleſiæ orationē Patrū teſtimonijs cōſtat, Chryſoſtomi, Auguſtini, aliorumq; *b* deinde & priuatā hominū Sanctorū, vt cōfirmat Glycas, Eugyppius, & Metaphraſtes. *c* Si quæras quid orandū? precipua dignitas & efficacitas eſt, *ſymboli Apoſtolici & orationis Dominicæ*, nō modo ex Canonū prę ſcripto. ſed & veteris æui noſtriq; experientia, vt docet multis D. Auguſtinus *lib. 2. de ſymbolo ad Catechumenos c. 1. & lib. de vtilitat. cred. cap. 22.* exēplis aſtruit Nicol. Remigi⁹ *lib. 1. dæmonolatr. c. 13. & lib. 2. c. 4.* Nec dubito proximā his facere, *Salutationem Angelicā*, eiuſque iterationem illam ad orarios globulos, quā *Roſarium* appellamus; cui licet Heidelbergenſis aliquis anonymus *d* ſuum bimonſtrē partū *ἀντιροſarium* obiecerit, calumnias tamen & apinas meras, ſub alieno nomine Ioā. Buſæus pari & lepore & robore, ante annos iā decē diſiecit: & quia Gelaſimus quidā lepidè ſibi viſus ludere in noſtrorū hominū apud Indos roſaria, deſcribā quod Satyricus legat, rideat, ſi lubet. In litteris Lud. Frois è Iaponia ſcriptis anno 1569. hæc narratio exſtat, Moguntiæ his verbis Latinè excuſa, fol. 179. *Nobilis quidam homo, olim magna auctoritate in hoc regno Fingano pollēs, habebat filiam matrimonio cum gētili copulatā, cuius mater cū tota familia quoque erat gentilis, nullus verò Chriſtianus niſi dictus nobilis, vir bonus & religioſus. Accidit filiā ex improuiſò infirmari, & quidem intra ſex dies vſq; ad mortē: quidā aiebāt à dæmone obſeſſam, propterea quòd tā furioſos & inſolitos geſtus ederet, vt ægrè à duobus vel tribus hominibus teneri poſſet.* Maritus *& ſocer implorarūt opem Bonziorū, ſed ſuis illi ritibus & nugis ſuperſtitioſis ne hilū quidem eā iuuare potuere Verum quia feminæ impēdebat mors, certiorē reddidere eius parentem, octodecim milliaribus inde disiunctum. Is celerrimè aduolat, inuenit filiā quidē ſpirantem, ſed mentis impotē, vt patrem ſuum non agnoſceret. Pater ilicò mandat ſubmoueri oēs Bonzios, alioſq; Ethnicos lectum ſtipantes: ipſe vero accepto roſario, ter Dominicam orationem & ſalutationē Angelicam aggreditur pronuntiare: femina interim nihil mutatur, ſed horribiliores prius geſtus, q̄ prius edit, vt à multis teneri vix poſſit. Pater redit ad præſidium roſarij, eo verberat tergum filiæ dicens: tu videre mihi dæmon aliquis, excede ex hoc corpore. Et reſpondit dæmon: non excedam. Pater, vt erat homo virtute præſtans, roſarium inijcit in eius collum, dices: uelis nolis, excedes. Tum dæmon; Tollite, inquit, roſarium, quia abſcindit mihi collū, & tunc receſſero. Reſpōdit pater, minime tollā, immo funes quoſdā arripiens, minatus eſt ſe eū diuerberaturū: & ſic dæmon exceſſit.* &c.

En quid in Indijs roſaria per Ieſuitas inducta. Subſannat tamen ſalſus poeta verboſiſſima Elegia cōtra Ieſuitas, q̄ ipſe primū Pariſijs, poſt Lugduni Batau. iuuenculus quidā *in Odæporico* edidit. Quot doctiſſimorū poetarū de Societate IESV edita teſtimonia de geſtis in India & perlatis ardore fidei, poſſent opponi nupero iſti poetæ? quē etſi mirer tàm calidè, Patris ſui, viri optimi, clariſſimi, laudatiſſimi Iuſtitiæ Sacerdotis, iudicium dānare, vt, neſcio quibus, placeat; miror tamē minus, quia vix eſt vt Ieſuitæ talibus ambiguæ fidei hominibus placere poſſint. dici ſolet lupū beneuolum eſſe canibus gregarijs nō poſſe. fors etiam id à quodā inſito petulantis bilis vitio cacoethes natū. Quibus Archilcchus iſte, ſeu Hipponax, pepercit? lege quæ olim Cæſaroduni

Tu-

a *Tobiæ 6. & 8. Matt. 20.*

b *D. Chryſoſt. hom. 3. de incomprehenſib. Dei Natura Auguſt. li. 22. de ciu. Dei. c. 8. Theodoretus li. 4. Hiſt. Eccleſ. cap. 21. Sozo. l. 6. ca. 28.*

c *Glycas p. 4. Annal. f. 354 Eugyp. in uita S. Seuerini menſe Ianua. Metaphraſt. in uita S. Auxentij Abba.*

d *Fran. Iunium ferunt fuiſſe: ſed incerta fama.*

Turonum edita. Mittam quę in Hiſpaniæ Regem, *a* Sabaudiæ ducem, *b* & MARIAM STVARDAM laudatiſſimam fœminam & Scotiæ Reginam fidei cauſſa capite truncatam, *c* virulentiſſimè, & calumnioſiſſimè chartis illeuit. uide quid de ſua ipſe patria? *d*

fol. 28. pa. *fol. 9. p. 1.* *fol. 23. & 3.* *fol. 4. pag.* *Electa ha t. ex libro ophanorũ rmin. Au st. Thua. meriẏ.*

Muſarumq́ tribunal
Quondam, cara Lutetia,
Nunc ſpelunca Cyclopum, arx Polyphemia,
Antæi latebra, Antiphatæ teges,
Et Læſtrygonis antrum,
Bebrycis q́ Amyci ſpecus.

ò pium filium; quid de cunctis religioſis ordinibus? ſic ait fol. 27. p. 2.

. . . ſcelera & examina mille
Monſtraq́ ſub rigidis latitantia bardocucullis,
Virtutum regnare loco, & ſibi ſumere nomen:
Deniq́ proſtibulum, & ſpurcæ impietatis aſylum,
Noſtra Dei tandem factum per crimina templum.

Sed dicat ſe forte malos tãtum perſtringere; Eraſmi & commune maledicorum refugium hoc ſemper vnicũ fuit. Quid de ipſa Romana fide? fol. 6. pag. 1.

. . . . luimus nocentis
Crimina Romæ.
Improbos mores; & adulterinos
Numinis cultus, tragicaſq́ fraudes
Odit, & totum Deus vltor armis
Concutit orbem

Ergo Romanæ Eccleſiæ ritus colendi Numinis huic ſunt adulterini? corvum crocitatu, ranam coaxatu; Caluiniſtam uerbis, agnoſcas. Ne dubita; dabit plura indicia. Quid enim de Pontifice Maximo? liberaliſſimus eſt conuiciator, non uno ſymbolo contentus. primũ pa. 2. fol. 3. ore blaſphemo euomit non in vnũ, ſed in multos, ut peſtilẽs ructus latius diffundatur; ſequẽtia:

Tu ſeptifrontis cornua belluę;
Et quicquid audent hinc ſocer, hinc gener;
Huiusq́ debellare ſecli
Monſtra pijs inimica natus.

Alloquitur eũ, qui tum adhuc Caluinianus, & capiti Eccleſiæ conuitiũ Caluinianum de Apocalyptica bellua ingerit; & Catholicos Principes *huius ſeculi monſtra* uocat *inimica pijs*. qui *pij* iſti? nonne hæretici quotannis in Bulla Cœnæ Domini excommunicari ſoliti? ſed pergit fol. 6. pag. 1. linguam ſacrilegam in Cælum armare, dum canit;

fruſtrà pandet aperta
Cœli templa uicarius
Vanis pollicitis callidus artifex
Vulgi ſtulta leuis paſcere pectora.

Per ſarcaſmum uocat, *Cæli uicarium*; qui uerè talis, Dei gerẽs locũ in terris: Petri ſucceſſor. cetera de Indulgentijs hæreticum cor poetæ huius manifeſtant. Nondum finis blaſphemiarum. fol. 28. pag. 1.

. . . licet inuida contra
Bellua Vaticana fremat.

Bellua nunc, qui paullò ante cæli uicarius. facile tamen antilogiam expedio. illud ironicè abs te, hoc ſerio dictum. ò merito utroque linguam eradicandam. Non contentus in ſolum Pontificem Max. incurriſſe, fædè, male dicit Purpurato concilio, & toti Senatui Vrbis æternæ. nam ſubdit,

Romanumq́ apicem pulſis tibi Roma cinædis
Reſtituat, ciueisque tuos, priſcumque Senatum.

Quid tu fies neſcio, Deus ſcit. Nullus uir probus talia uiris talibus obijciat, ſcio. Optas etiam idololatriã, & Pagãniſmum Romam reduci? parcior Symmachus, qui retinere conabatur: modeſtior Gentilis, qui conuitijs abſtinebat. Quid his tam maledicis, tam uirulentis queat adijci? vnum eſt, ut

orbem ferè totum, qui Catholicus,lo ligine ſuo perfundat fo.29.vnico diſti cho,inuoluit.

Ad prædam acciti (nam ſat Lotharingia non eſt
Vna) Quirinalis prædo, Sabaudus, Iber.

Multum remiſiſti de iniuria, qui ex *ſeptifronti vaticana bellua* ſaltem homi- nem,licet improbum,nempe *prædonem* feciſti *Quirinalem*. Et cum hæc ſcripſe ris,cùm hæc in lucem Turonis emiſe- ris,audes oculos in cœlum tollere?pu tas te latere poſſe, vel tam ſceleroſos verſiculos ætatem laturos ſperas? Qui parcas paruulæ Societati, qui talibus Principibus,qui vrbi æternæ; qui pa triæ tuæ, qui fidei Catholicæ ritibus; qui Dei vicario non peperciſti?ringe re,freme,frende,ſpuma. *Si Deus pro no- bis,quis contra nos?* Non ego tuam illam elumbem elegiam flagellabo, non tan ti eſt. non quiſquam tibi reſpondebit. conuitiandi palmam retineto. Conſi- derabunt Antiſtites Catholici (cete- ros non moramur, quibus laus eſt di- ſplicere) quid aut quantum tam viru- lentæ, tam impudenti calumniandi li- centiæ ſit credẽdum,quo camo & fræ no tales maxillæ coercendæ;quib. pe- tulantia tam noxia ſit Eccleſiaſticæ di ſciplinæ flagellis vindicanda. Quibus mentes rectè ſtant, nondumque odio, inuidia,hæreſi deuiarunt,credent po- tius Læuino Torrentio Epiſcopo An tuerpienſi *in odis*, credent Petro Ange lio Bargæo *Syriados lib.6.* poetis clariſſi mis,credent Frederico Iametio, cre- dent Iuſto Lipſio(cui hac in re quoq; te foret æquum credere) credent aliis viris eruditione, pietate, & ſapientia ornatiſſimis;quorũ exſtant elogia tuis conuitiis contraria;quę poſsẽ hic tuis oppoſita repræſentare:ſed nec tu tan- ti,nec me ſinit uerecundia,nec defen- ſoribus iſtis veritas eget. Quod ille di cebat in tragædia.

Virtus Vlyſſis nota Danais eſt ſatis,
Nimisq; Phrygibus.

Id tibi dictũ puta. Danaos eſſe bo- nos & Catholicos, Phrygas Caluinia nos & Atheos. Virtutem Dei quæ ſe hominum noſtrorum labore, ſtudio, induſtria, per quatuor orbis plagas ex eruit;(Deo ſit laus & gloria) tibi tui- que ſimilibus inuidioſam potius, quã ignotam aut imitatu facilem eſſe. Sed non uacat pluribus diem verbis con- terere:ut anchoras legam, monet me inſtitutum,ad quod redeo.

De recitatione AVE MARIA, & SALVE REGINA multa poteris(ſi lubet) exempla reperire apud Canti- pratenſem *lib.2.Boni uniuerſalis ferè toto cap.29.*

Nõ diſſimile illi Fingano, apparuit in eiuſdem Iaponiæ inſula Scichina, *quod ibid.fol.195.narratur*, de virtute Li taniarum; Mos eſt operariorum illius ditionis tempore pluuio, vaſis aquam excipere, qua ſudo cælo irrigare poſ- ſint hortos & agros. Quoniã uerò ali quando contigit (*haut dubiè maleficio dæ monis*) vaſa, licet plena,nullam redde- re, etiam poſt impedimenta omnia re mota,aquam; vocarũt veneficum,qui ſuis ritibus diabolicis, & inuocationi bus ſuperſtitioſis effecit,ut defluxerit idq; in multos annos perdurauit. (*En maleficium maleficio pulſum*) Hoc verò an no cùm ruſtici in Beatiſſimæ virginis confraternitatem adſcripti eſſent, & anteactæ vitæ lapſus errorēſque cum dolore animi patefeciſſent: ac ſtato tẽ pore ad excipiendam aquã neceſſariã reuerſi,animaduerterent more ſuo nõ defluere: (*en tertiam fraudem dæmonis ite rùm aquam ſiſtentis,vt iterum ueneficus adi- retur*) non iam amplius ad magos;ſed ad Eccleſiam confugere, certioremq. ea de re fecerunt ſenem quendam op- timum Chriſtianum, qui in Eccleſia Futaiana ſolus diù omnium fidelium perſonam ſuſtinuerat; eumque etiam atque etiam rogarunt, vt ipſe preces aliquas ſupra uas aquæ recitaret: ſe iã Magicis ſuperſtitionibus nuncium re miſiſſe. Senex purgauit ſe quantum potuit, & re conſiderata ſecum in hũc modum eſt ratiocinatus. Si aqua Deo annuente fluxerit; Chriſtiani fortio- res,robuſtioresque in fide reddentur: ſi.a.ob mea peccata non fluxerit, mul

ti in fide refrigeſcent, & pluris faciẽt fraudes, & veneficia Satanæ, quam ritus & preces ſacras. Tandem tamen exiſtimauit eorum voto ſatisfaciendũ multiſque eo loco Chriſtianis comitantibus ad locum contendit, & primum flexis genibus *Litanias de Sanctis*, deinde *Symbolum Apoſtolicum* recitauit, ac mox nulla difficultate aqua per canalem effluxit. Igitur his addenda Catholica *Litaniarum* recitatio. Volunt nonnulli etiam a Claudiano Mamerto hoc remedium inſtitutum cum Viẽnenſes in Gallia horribiliter a dæmonibus diuexarentur. Vnde Mãtuanus in 4. Faſtorum.

Vrbs ſedet ad Rhodanum, Galli dixere Viẽnam;
Quæ tulit aduerſos caſus, paſtore Mamerto,
Et longum vexata fuit. nam fulmine crebro
Arſit, & horrificis terrarum motibus arua
Sciſſa dehiſcebant, rimis penetrantibus vſque
Ad ſtygios amnes, vbi ſunt Iouis antra profundi:
Adde lupos, qui Tartareis agitantibus umbris
In furias acti, ne dum iumenta per agros,
Audebant laniare homines & in vrbibus ipſis.
Caſibus his perculſi omnes, diuina coæli
Quærere ſubſidia; & Diuos excire precando.
Hinc traxit Litanea ortum: tranſiuit in omnes
Relligio ſimilis paruo poſt tempore gentes.

Exſtant Litaniarum uaria genera, in libro, quem P. Thomas Salius collegit; ſed plures longè in eo, qui Monachij excuſus curante *Sereniſſimo VVilhelmo Bauariæ Duce*; qui hoc æuo Caroli V. Imp. exemplũ imitatus, curis Principalib. filio relictis, totum ſe pietatis ſtudio addixit. reb. alijs ſapientiſſimè geſtis, hunc feliciter omnib. laudatiſſimũ addens colophonem; gnarus, quid illud vnum porrò neceſſarium, & quę pars melior eſſet eligenda. Ceterũ Litania olim tum contra cetera mala oĩa tum nominatim contra ludificationes & vexationes dæmonum, ſemper utiliſſima fuit, *a* ut plurimis teſtimonijs & argumẽtis egregiè probauit ex noſtris Nic. Serrarius, erudita ſua Diſputatione de Litanijs, Herbipoli edita: cuius etiam ſunt illæ aliæ piæ & eruditæ Litaniæ de Sacroſancta Trinitate, nõ ſemel iam excuſæ. De hoc remedio trium ſatisfactoriorum operum non, pauca nec leuiter Tyræus *p. 3. de locis in feſtis. cap. 66.*

SEXTVM eſt inuocatio deuota nominis *Saluatoris IESV*, vel *Chriſti*, vel B. *Deiparæ uirginis*, vel petita opitulatio ab *angelo cuſtode*. De *Saluatoris nomine* docẽt uetuſtiſſimi quique Eccleſiaſtici ſcriptores, tam conſtanter, tam frequẽter vt putidum ſit verba eorũ hic coacervare. *b* Tot etiam exempla reperiuntur efficacitatis, ut faſtidiũ mihi lectoris cauendum potius, quàm quęrendi labor ſit ſubeundus. Indicabo loca, vnde qui uolet petat. *recens vnũ refert Ananias lib. 4. de Natura dæmon. fol.* 152. *vetuſtiora duo de B. Auxentio in eius uita Metaphraſt. aliud auctor uitæ S. Euphraſiæ uirg. mẽſe Martio; aliud de S. Theodoro archymandrita Grego. presbyter. 22. April. apud Surium; et apud eundem alia quinque uel ſex; to. 4. pag.* 154 & 513. *to. 5. pag.* 827. & 892. *tom. 6. p.* 671. *tom. 7. pag.* 567. *uide præterea Gretzerum libr. 3. de Sancta cruce capitul.* 27. & egregium exemplum illud, quod ſuperius litt. R. retuli de Muſſipontano iuuene. De *B. Virgine* docet exemplum illud notum Theophili, de quo præter alios egit Honorius Auguſtodunẽſis, in *Sigillo Mariæ*; & nobilis cuiuſdã Eburonici, de quo ex Cæſario egimus *lib.* 2. & addi poteſt exemplũ nobilis puellæ quod *ex Mori lib. 1. Dialo. c.* 16. narrat Bredenbachius *lib. 2. c.* 27. itẽ quod narraui *tom. 2. pag.* 55. *A.* De *Angeli cuſtodis* ope teſtis eſt *lib. 6 contra Celſum ubi eius XIIX. calumniam exagitat*: & de eadẽ ſatis clarè Paullinus *in uita* S. Ambroſij; & de eadem ope ſatis clara, etſi nõ petita, capio miram narrationem Saliſ-

a *uide Io. Diaco. li.* 4. *uita D. Gregor. c.* 93. *et Sigiber. an.* 858. *Iacobum Rabũ libr. contra Marbac. ca.* 26. *Eiſingrinium li. de exorciſmo Oetingenſi. Thyręum de dæmonia. p.* 8. *nu.* 654.

b *D. Iuſtin. aduerſ. Triphon. Orig. lib.* 1. *contra Celſ. Tertul. de corona mili. ad Scapulam, et in apolog. Cypriã aduerſ. Demetria. D. Athana. de incarna. uerbi, Climacus grad.* 20. *IESV* nomine cędi inimicos: neq; .n. in cœlo aut in terra potẽtiora ſunt arma.

berienſis *li.2.polycra.cap.* 11.his uerbis; *Dum puer vt pſalmos addiſcerem Sacerdoti traditus eſſem, qui fortè ſpeculariam magicã exercebat;contigit vt me,& paullò grandiuſculum puerum ; præmiſſis quibuſdam maleficijs,pro pedibus ſuis ſedentes ad ſpecularia ſacrilegium applicaret,vt in vnguibus ſacro neſcio oleo an chryſmate delibutis,vel in exterſo & leuigato corpore peluis,quod quærebat,noſtro manifeſtaretur indicio. Cùm itaque prædictis nominibus , quæ ipſo horrore , licet puerulus eſſem, dæmonum uidebantur , & præmiſſis adiurationib.quas* Deo *auctore neſcio,ſocius meus ſe neſcio quas imagines tenues tamen & nebuloſas,videre indicaſſet:ego quidẽ ad illud ita cæcus exſtiti, vt nihil mihi appareret niſi vnguis & peluis , & cetera quæ antea noueram.Exinde ergo ad huiuſmodi inutilis iudicatus ſum,&, quaſi qui ſacrilegia hæc impedirem, ne ad talia accederem condemnatus.Et quotiesrem hanc exercere decreuerant, ego quaſi totiùs diuinationis impedimentum arcebar.ſic mihi in ea ætate propitiatus eſt Dominus.(vtique arbitror per Angelum cuſtodem:ſed addit.)Cùm verò paululum proceſſiſſem,& flagitium hoc magis & magis exhorrui , & eò fortiùs confirmatus eſt horror meus, quòd cùm multos tunc nouerim , omnes antequam deficerent,aut defectu naturæ,aut manu hoſtili,beneficio luminis orbatos uidi,ut cetera incommoda taceam , quibus in conſpectu meo a Domino aut proſtrati , aut perturbati ſunt,exceptis duobus, Sacerdote uidelicet,quẽ præmiſi,& Diacono quodam; qui ſpeculariorum videntes plagam,effugerunt, alter ad ſinum canonicæ , alter ad portum cellulæ Cluniacenſis ſacris ueſtibus inſigniti.Eoſdem tamen prçceteris in congregationibus ſuis aduerſa plurima poſtmodum perpeſſos eſſe miſertus ſum.* De implorata uero & impetrata eiuſdem cuſtodis Angeli ope teſtis eſt S.Golauduch , cuius mentio apud eius coætaneum Euagrium ; a ſed quod adſcribam, apud eum non habetur , ſed ex Stephano Hierapolitano retulit Nicephorus *Hiſtor. lib.*18.*capit.* 25.eam grauiſſimè varijs Perſicorum Magorum verberibus , cruciatibuſque affectam ; ſemper abſque ullo medicinæ præſidio , angeli ductoris opera ſanatam fuiſſe . Quæ ad vtrumque , Angeli nempe, & Dei genitricis ſimul auxilium apprimè pertineat, dabo narrationem aliam , certa totius Luſitaniæ traditione notiſſimã, & a rerum D. Dominici Ordinis Hiſtoriographo Ferdinãdo del Caſtillo memoriæ proditam, 1.*p. Hiſt. Gener. ordi.prædicator.lib.*2.*c.*72.*ut ex eo refert Alph.Villegas Flor.Sanct.p.*3.*uita.* 173. Boncela municipium Conimbricenſe eſt; ibi nobilib.parentib. natus quidã Ægidius.hic,vix dum adoleſcens,induſtria & fauore tres Canonicatus & Prioratum vnum adeptus,omni uitio diffluebat, nõ indoctus humaniorum litterarum,& philoſophiæ, & medicinæ; cui, quam ſibi oportuniorem ad nequitiam rebatur,totũ ſe dare,& Lutetiam eius addiſcendæ cauſa cùm cogitaret , iter aggreſſus dæmonem obuium humana in ſpecie habuit. Malus iſte viæ comes , a noto ſibi ſed ignotus , paulatim uaria quærere . ut audiuit profectionis cõſilium, quin tu(inquit)me potius audis . ſcientiam indicabo,quæ & adeptu facilis, & uſu prçcipua ad dignitates voluptateſque;ipſius etiam,quã ſitis, medicinæ ſumma perfectio eſt. Necromantiam dico. dixit & perſuaſit,abducit Aegidium, & adducit in vaſtum ſpecum,propè Toletanam ciuitatem. ibi occurrere læti, & excepere uenientem uiri,dæmoneſque humana effigie. itur in ſpecum.exigitur nõ ſecreti tantum,ſed & ligiæ fidei ſiue homagij perpetui Sacramentum.uolens adigitur , & ſcedula proprio conſignata cruore,promiſſum cõfirmat . Septennio illic tetris artibus, & caliginoſa ſcientia imbuitur. poſt Lutetiam profectus,miros breui inter Hippocratis ſectatores progreſſus facit, & Doctoratus laureã adeptus:gliſcebant enormia magis magiſque peccata:ruebat de ſcelere in ſcelus:ambiguum erat,fama eruditionis,an nequitiæ infamia maior . Sed , ò Dei bonitatem ; vi, quem lenitate nequiuerat, ſtatuit trahere . Ecce tibi equitem hoplomachum,lanceam uibrãtem,& intentantem miſero,irato vultu, minaci voce clamantem;*Vitam hanc moreſque deſere,ad frugem reuertere.* Subitus Aegidiũ terror occupauit , ſed ueloci motu cum terrore inſtitutum priſtinum diſ-

a *lib.6.cap.* 39.

plicere

plicere deſiit. ad volutabrum luti reuerſo, poſt triduum idem ille eques iam terribilior nõ ſolum minatur, eadem verba repetens de mutando vitæ inſtituto ſed lanceam pectori infigit, & vulnus, etſi non graue, imponit. Fractus animo noſter: *Dedo*, inquam, *me, faciam Domine quicquid iuſſeris*. Saulum diceres in terram deiectum. Statuit feriò, ſe totũ Deo dicare, & quo intus impelli ſe ſentiebat (vrgẽte, ſic opinor, angelo cuſtode, qui apparuerat) religioſæ alicuius inſtituto familiæ ſe addicere. Hoc animo Luſitaniã repetens, dum per Pallentiam iter habet, vbi tum Monachi Dominicani monaſterium moliebantur; ſubit cupido cernendi operis. vidit viros ſanctitate & eruditione claros, quoſdã etiam viribus & ætate defectos, delicatè olim nutritos, calcem ſubigere, ligna dolare, lapides parare, & onera humeris portare; ſumma lętitia & alacritate. Optat ſe illis iungere, petit inſtanter admitti, impetrat. Tirocinio defungitur, magna ſpe Sãctitatis futuræ excitata poſt aliquot annos miſſus Santarenũ in Luſitaniam, ibi creſcebat oratione, & victoria ſui. Vnus angebat ſcrupulus, quòd penes dæmonem hæreret ſcedula illa obſcæna, & inteſtabilis. igitur ardentius Reginæ cælorum ſe commendabat, mali huius remediũ aliquod poſtulabat, non ſine lacrymarum imbre, & continuo ſuſpiriorũ concentu. Quid neget miſericordiæ Mater ſic poſtulãti? Die quadã, cum in ſacello templi prolixius oraret, apparuit illi dæmõ formidabili aſpectu, deteriore vlulatu, conuiciũ facit, & præſtitam fidẽ, acceptaque beneficia petulanter exprobrat. tandẽ poſt multa minaciter, & proteruè, & impotenter obiecta. *Faxo* (inquit) *huius te monachiſmi, & violentiæ quæ me tibi ſyngrapham hanc cogit reſtituere, nũquã ſatis pœniteat.* ſimul abijcit eũ ad pedes Aegidij, & videri deſiit. Aegidius chartulã accipit, & lacerat minutim. Nec vanæ dæmonis minæ fuere. admirandis illũ modis plus ſeptennio poſteą vexauit. mitto vexationes alias. aſſumebat monachi cuiuſdã qui in eodem degebat monaſterio ſimilitudinẽ, & nihil non, quod excogitari inter domeſticos poſſet, moleſtiæ Aegidio inferebat. patiebat hic, ſed tandè dolens malitiam illã ſerpere; & fratrem, vt putabat, illum, Deũ ſic ſemper offendere; rem defert priori, & petit alio mitti, cauſamque aperit. accerſito fratre, deprehenſus calũniator; & inſolens ab aliis, ſolitus ab Aegidio vinci, deſijt victori negotiũ faceſſere. Viuus tandem clarus multis non virtutibus tantum, raptibuſque; ſed & miraculis varijs, anno. 1265. mundo denaſcitur, vt cælo naſceretur. ſepultus Santareni, vt ſanctus colit. Habetis & Deiparæ virginis vno in exemplo efficaciſſimum contra dæmones præſidium, & (quæ dixi alijs locis) præterea de ſcholis Magicis Hiſpaniæ, *a* de homagio præſtando *b* & chirographo cruento, *c* de repræſentandis innoxijs, *d* de apparitione dæmonum & etiam angelorum. *e* Ioannes Molinetus *f* narrat Energumenarum illarum Quercetenſiũ, de quibus egi non ſemel, poſſeſſores dæmones inter cetera quæſtos; ſibi à *Miſericordia matre* manubias animarũ plurimas quot die eripi, nec non ab illo gigante pueri baiulo, & ab alia rotæ, & alia turris geſtatrice. ſic enim illos ſacratis *Mariæ Criſtophori, Catharinæ*, & *Barbaræ* nominibus abſtinentes, ad Eccleſiaſticam picturam alluſiſſe.

a *li.* 2. *q.* 1. *ſupr.*
b *libr.* 2. *q.* 4.
c *li.* 2. *q* 12. *num.* 5.
d *libr.* 2. *q.* 27. *ſect.* 2.
e *libr.* 2. *q.* 26. *ſect.* 3.
f *Chr. Belgiæ anno* 1490.

Quid verò prohibet me, PATRONAE virginis DEIPARÁE memoriam & veneratione, alia quoque certiſſima narratione recolere, vt quã efficax ſemper eius inuocatio contra tartareã tyrannidem fuerit Lectores intelligant? Horatius Turſellinus Hiſtoriæ Lauretanæ ſcriptor, pari elegãtia & fide, rẽ geſtã proponit: *g aliũ porro iuuenem Lauretanæ uirginis tutela ſeruauit, quem in præcipitem locum libido inſana prouexerat. Hic, ut erat proiectæ cupiditatis audaciæque, in vetitas ſe effuderat voluptates. Expugnato multarum matrũ familias pudore, immodico cuiuſdam mulieris amore flagrabat: quã cũ nec prece, nec precio, nec vi, dolove potiri liceret: vltima experiri ſtatuit. Igitur conciliatum magicis cãtionibus dæmo*

g *libr.* 4. *ct* 33.

nem rogitat, vt ſe uoti cõpotem faciat, ad omnia ſe deſcendere paratum oſtendens, ſi eo, quod expeteret, frueretur. Diaboli ergo iuſſu a Chriſto deficit: ſeque totum illi dedit, traditque. Super hæc omnia iurat conceptis ab illo verbis, & chirographo ſuam obſtringit fidem: vſque eo impuras mentes voluptatis amor excæcat. Cæterum, ut potius eſt, quod cupierat; fecit, vt fit, faſtidium copia: & cæleſti luce oborta, magnitudinem ſceleris ſui ſera æſtimatione perpendit. Ergo poſteaquam animum curis anxium pęnitentia ſubijt, ad ueniæ ſpem erectus, cæleſtem opem ſpectare, Deum Deique parentem implorare, cœpit. Inter hæc occurrit animo uirgo Lauretana, *eiuſque ædis Sacerdotes ampliſſima facinorum expiandorum authoritate præditi. Protinus Deo authore ac duce Lauretum petit, haud dubius quin inibi eſſet tantis malis remedium inuenturus. Nec ſua illum fruſtrata ſpes. Lauretum vt uenit, Sacerdotem idoneum nactus, re omni expoſita conſulit, ecqua ſibi ſpes ſit reliqua ſalutis. Ille primò ſceleris atrocitate exterritus paulisper hæſit: deinde immanitate facinoris demonſtrata; ita ſpem illi ſalutis oſtendit, ſi precibus, ieiunijs, uoluntariaque corporis uexatione Deum placare penitus inſiſtat. Cùm ille nihil omnino pœnarum recuſaret; promiſit Sacerdos ſi imperata feciſſet, ſe faciles aures ei daturum, & tantum piaculum Deo propitio utique expiaturum. In digreſſu hominem monet, ut per triduum inedia, cilicio, flagris corpus affligat,* B. *Virginis opem implorans: per eam a Deo ueniam expoſcat: ſe eodem triduo rem diuinam pro ipſius incolumitate facturũ. Et utrinque exſtitit fides.* Ita *triduo extracto, ſacerdos optimum ratus eſt ante abſolutionem chyrographum à dæmone extorqueri, ne quid omninò iuris in illum haberet. Proinde hominem ab ſe dimittit monitum, ut anguſtiſſimũ ſacellum ingreſſus precibus lacrymiſque Deiparam uſque eo fatigaret, dum chyrographum a diabolo extortum reciperet. Morem gerit ille, ſuæ ſalutis, ſecuritatiſque auidus, haud dubia ſpe, id ſe deprecatione Deiparæ uirginis impetrare poſſe. Ergo proſtrato ante Virginem corpore, lacrymans obnixè eam precatur, ut recepto illo nefario chyrographo, ſaluti incolumitatique ſuæ conſultum uelit: ingenti miraculo cõpos uoti efficitur. Verſiculos illos ex animo iterabat;* M O N S T R A T E E S S E M A T R E M. S V M A T P E R T E P R E C E S, *Q V I P R O N O B I S N A T V S, T V L I T E S S E T V V S.* *Talia precatus ſubito chyrographum in manus ſuas delapſum conſpicit. Itaque uix ſibimet ex inopinato gaudio credens, integrato fletu grates Virgini enixius agit. Inde ſacello egreſſus, lętitia exultans ad* Sacerdotem *accurrit: receptum Deiparæ beneficio ſcriptum oſtendit. Id erat tot tantiſque in* Chriſtum, *atque in ipſum qui ſcripſerat, diris & exſecrationibus refertum, ut facile appareret, a ſempiterno humani generis hoſte dictatum. Verumtamen tantum uinculum omni diabolica fraude potentior uis diuina diſſoluit; ita deuotum illud inferis caput, Deiparæ benignitate aſſeritur in libertatem filiorum Dei: ne quiſquam omnino, quamuis facinoroſus ac perditus, ſi modò ipſe perire nolit, de ſua ſalute deſperet, neu cuiquam in dubium ueniat Dei clementia, qua ultrò* M A T R E M *ſuam reis* P A T R O N A M *dederit ad ſalutem.* Hoc exemplum gratius futurum ſpero, eo quòd ſimul praxim quandam iuxta tutam & facilem Confeſſarijs, pœnitentibuſque proponat; cuius normam ductumque in ſimilibus admodum perplexis conſultationibus imitari poſſint: quod libri huius ſexti inſtitutum vel maximè flagitabat, a me non præteriri. Alia duo valdè illuſtria refert Cæſar. miraculor. libr. ſexto capitul. 26. & 27. ex quibus quam efficax contra dæmonum præſtigias remedium ſit, nominis M A R I A E deuota cum fide pronunciatio, clariſſimè uidetur. Alia ſuggerit Hiſtoria miraculorum B. Virginis montis ſerrati, in qua multi traduntur dæmonum tyrannide, quibus ſe deuouerant, conſecratæ B. Virgini, & eius imagine inſignitæ candelæ partim ſolo aſpectu, *ut narratum Mirac.* 150. *fol.* 138. partim contactu, *vt miraculo* 172. *fol.* 147. *& miraculo* 237. *fol.* 215. partim ſola inuocatione S. nominis & petitione auxilii, ut *miraculo.* 45. *fol* 60. partim promiſſa ad hanc ædem ſacram peregrinatione, ut miraculo 289. *folio* 256. liberati. ſed claudat hunc §. ſanctus uir, & bonus poeta Prudentius de ſacratiſſimæ Dei genitricis contra dæmonas poteſtate agens; Cathemer. hymn. 3.

Au-

Auctor & ipſe doli coluber
Plectitur improbus, vt mulier
Colla trilinguia calce terat:
Sic coluber muliebre ſolum
Suſpicit, atque virummulier.
Ecce venit noua progenies,
Aethere proditus alter homo,
Non luteus, velut ille prior:
Sed Deus ipſe gerens hominem,
Corporeiſque carens vitijs.
Fit caro viuida ſermo Patris:
Numine quem rutilante grauis
Non thalamo, neque iure tori,
Nec genialibus illecebris,
Intemerata puella parit.
Hoc odium vetus illud erat,
Hoc erat aſpidis atque hominis
Digladiabile diſſidium,
Quod modò cernua femineis
Vipera proteritur pedibus.
Edere namq; Deum merita
Omnia virgo uenena domat:
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger reuomit
Gramine concolor in viridi.
Quæ feritas modò non trepidat
Territa de grege candidulo?
Impauidas lupus inter oues
Triſtis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitanſque truces aquilas
Per uaga nubila, perque notos
Sidere lapſa columba fugat.
Tu mihi Chriſti columba potis,
Sanguine paſta cui cedit auis;
Tu niueus per ouile tuum
Agnus hiare lupum prohibes,
Sub iuga tigridis ora premens.

SEPTIMVM, eſt *ſignaculum Sanctæ crucis*; de cuius præconijs liber eſſet ſolidus contexendus ex Sanctorum Patrum ſcriptis, & rerum geſtarum exẽplis. *Vide D. Cyprianum ſerm. de paſſione Chriſti, Origenem lib. 3. in Iob, Lactant. li. 4. cap. 24. D. Antonium, apud Athanaſium, ipſum D. Athanaſium de Incarnat. verbi*: (*vt ait*: ſignum crucis tollit omnem Magiam.) *D. Greg. Nazianz. orat. 1. in Iulian. & ad Nemeſium, D. Chryſoſt. hom. 8. in epiſ. ad Coloſſ. & homil. 50. in Matthæ. D. Cyrill. Catechc. 4. de aſcenſ. Niſſenum in vita Taumaturgi. Hieronymum in uita S. Hilarionis. Auguſtinum lib. 2. de ſymbolo ad Catechum. & ſermo. 81. de temp. Theodoretum in vita Macedonij, & lib. 3. hiſt. c. 3. & lib. 5. ca. 21. D. Gregor. lib. 2. Dialog. cap. 10. Ioann. Diaconum lib. 2. vita D. Greg. c. vlt. Thomã Cantiprat. lib. 2. cap. 57. a part. 34.* apud quos exſtant memoria digniſſimę de hac re hiſtoriæ; nec minus illuſtres aliæ, vna de incendio ſæuiſſimo quod Rhemis Diabolus excitarat, & S. Remigius ſigno crucis exſtinxit, habet Hincmarus *in eius vita*. aliud de B. Vedaſto qui crucis ſigno maleficium aliud aboleuit, teſte Albino Flacco hiſtorico vitę eius; eodem dæmonibus præualuit ſigno D. Auxentius, teſte Metaphraſte: vt & S. Albinus teſte Fortunato, & S. Suibertus teſte Marcellino; & B. Caluppanus, teſte D. Gregorio Turonẽſi, qui memoria dignum rem narrat, *a* vt & de S. Niceta Theocteriſtus eius diſcipulus apud Metaphraſtrem in Aprili; & de B. Vincentio Ferrerio Rauzanus; *b* & de Eutychio Patriarcha Euſtathius eius diſcipulus: qui & ſignum crucis vocat *telum dæmonib. formidabile*: hoc ſigno Macarius Patriarcha Antiochenus in Bauaria morbos pepulit, Mechliniæ incendium exſtinxit, Tornaci ſeditionem compeſcuit, ut tradidit Anonymus, *in eius vita*, qui ante quingentos annos ſcripſit. benedictione huius ſigni Theodorus archymandrita veneficiũ Theodori Magi vitauit, ſæpè dæmones expulit, ſolitas frugum calamitates auertit, & dæmones certis locis includebat, & ſigno crucis locum obſignabat, ne cui nocere poſſent, teſte Georgio eius diſcipulo. Eodẽ gladio vtebatur B. Godefrid. teſte Nicolao eius æquali, *capi. 13. eius uita*, & S. Portianus, teſte Greg. Turonico *de uita Patrum c. 5.* & S. Maximus Rhegienſis, teſte Dinamio Patricio (*apud Sur. in Nouembri*) qui & miras dæmonum præſtigias, & unico hoc telo partam narrat victoriam. Docebat hoc S. Eligius Nouiomenſis ſuos his verbis; *Chriſtiano nec auguria, nec alia quælibet figmenta poſſunt officere: quia ubi ſignũ crucis cum timore & fide Dei præceſſerit, nihil*

a *in uita Caluppani apud Surium to. 2.*

b *lib. 1. eius uita c. 10. et lib. 2. c. 7.*

ibi inimicus nocere poterit. a Fatêtur hoc dęmones expulſi à S. Patapio apud Metaphraſt.*menſe Nouemb.* clamantes; *verè terribilis es,ò Nazarene, verè terribilis es,& ubique in omnes obtines imperium. Quo ergo proficiſcar? ſi in deſertum, ſi in ciuitatem, ſi ubicumque duxerit aliquis, tu illic præuenis: ſola crucis figura, ſolo tuo nomine nos expellens.* Merito itaque S. Daniel Stylites, ad effugandos dęmones, ubique *crucem, ut arma inexpugnabilia* (ait Metapharaſtes) *inferebat.* Hoc in ſigno tam feliciter vincebat S. Maurilius, vt narrat Fortunatus; b necnon S. Aichadrus, vt refert Fulbertus ſcriptor eius vitæ; item S. Nicetius Treuirenſis, vt prodidit Turonenſis Gregorius; c item ex conſilio B. Nonni pœnitens illa famoſa Pelagia, teſte Iacobo Diacono Heliopoleos; item S. Iacobus Alemannus, teſte Antonio Flaminio *uita illius cap.* 11. item S. Gallus Abbas & confeſſor, teſte Vvalafrido Strabo *lib.* 1. *uita S. Galli.* 7. & innumeri alij. eadem enim Sãctorum omnium ſemper de hoc ſigno ac trophæo ſalutis noſtræ ſententia fuit, eadem ſęculorum omnium experientia. Nolo plura addere, velim dumtaxat legi, quod de Diacono à S. Vvulfranno miſſo vt præſtigioſum palatium Ratbodo oſtenſum viſeret, narrat Ionas Senonēſis, qui eo tempore vixit, & id ſe accepiſſe ex oculati teſtis Ouæ Preſbyteri Friſij ore ſcribit, in *uita S. Vulfrãni, apud Surium menſe Martio.* Quod cur in dubium vocet Corn. Kempenſis *li.* 3. *Hiſt. Friſ. c.* 11. non ſatis intelligo. Multa enim paſſim talia à grauiſſ. ſcrip. prodita. Legite quod de Cabade Perſarum Rege narrat Glycas *p.* 4. *Annal. fol.* 370. & his addite quę Thomas Boſſius collegit, *lib.* 2. *de ſignis Eccleſ. c.* 8. *& ſeq. & libr.* 15. *cap.* 1. & Sprengerus *cap.* 1. *q.* 4. *p.* 2. *mallei.* denique Societatis noſtræ Iacob. Gretzerus *lib.* 3. *de S. cruce cap.* 18. *&* 19. *cum aliquot ſequentibus,* & Pet. Thyræus *p.* 3. *de dæmoniac. c.* 44. *& lib. de locis infeſtis p.* 3. *cap.* 68. Sed vnum nolo pręterfluerę, notatum à Franc. Bencio litteris Mediolonenſ. *Anno* 1591. *Sacerdos quidam Arona agens pollicitus erat Deo, aditurum noſtram ſocietatem idque uni è noſtris aperuit. Indignè hoc tulit dæmon ſeque ad ſolita arma couuertit. Impuris cogitationibus hominem aggreditur, ita infeſtis ut adimerent ſomnum: ſurgit è lectulo miles Chriſti, & lectitandis piorum hiſtorijs noctes ducit inſomnes, neque hoc tulit aduerſarius, ſuſpenſam lucernam ad parietem ſic deijcit, ut effuſo oleo totum uolumen fœdè proluęret. neque hoc ſatis: inter cœnandum inuadit immundo afflatu: hic à menſa ſtatim in cubiculum, humiles ad Deum preces effundens humi proiectus, & pro cibo corpori flagra ingerere: cùm ſic quoque cæco igne carperetur, nudatis pedibus terram inſtitit binas horas uel ternas, dum importunus calor deferueſceret: dein conijcit ſe in cubile feſſus: uiſus in eodem ſtrato uidere mulierem & attingere eius comam manuum extentu: deſilit repentè attonitus, & ad lectulum conuerſis luminibus nihil uidet: donec bis, terue agnouit, timuit ludibria oculorũ: idque pluribus noctibus accidiſſe teſtatus eſt: tandem eo res proceſſit, ut miſer iturus cubitũ, brachia ſibi manuſque arctè colligaret, inditis uinculis, ne in ſomno attrectarent quicquã manus errantes. fruſtrà. ſimul enim ſopor & ligabat ſenſus, breue ad tempus, & brachia ſoluebat. Sed nimirum, quæ eſt Dei clementia, diaboli tentatio eſt infra hominum facultatem: fugauit illum qui pro caſtitate pugnabat, cùm fortiter obſtitiſſet. Redijt tamen uictus ad pugnã admirabili arte. Egreſſus aliquando ſacerdos idem ex oppido, leuandi æſtus, iuxta lacum inambulat perſoluens horarias preces Mariæ uirgini. Vix ducentos paſſus proceſſerat, cùm aſſecutus eſt eum uir quidam, cum rutila barba & promiſſa, ueſteque magni precij: inſidebat equo pulcherrimo atri coloris, qualis nullus illis regionibus: famuli erant à pedibus duo: cùm acceſſiſſet propiùs perhumaniter ſalutauit, numquid ad* iubilate, *inquit, perueniſti? recitabat fortè Sacerdos illum pſalmũ, & quod magis mirum, ita preſſa uoce, ut exaudiret tantum ſe ipſe. tum uerò equitē inter & ſacerdotem ſermo inſtitutus; hoc ordine. Prior eques ſpecie rimantis, quæ eſt animo tibi infixa cura? quæ ſollicitudo mærentē exedit? at ille diſſimulãs, mihi benè eſt ac bellè: fruſtrà tibi huius rei quæſtio fuit. Cui eques. Mi homo, mihi dare uerba difficile eſt; cui datum olim à Deo, ut introſpiciam, quid tacitis cogitationibus uolutent homines, agitentque. cùm ſtetiſſet Sacerdos admiratione defixus, & ſtu-*

a *refert S. Audomenus eius æqualis libr.* 2. *uitæ Eligij ca.* 26.

b *uita S. Maurilij. c.* 3. *&* 6. *&* 21.

c *uita patrum c.* 17.

& ſtupens loquentis habitum, corpuſque totũ luſtraret luminibus, ſumpto animo. Quod, ſi tibi ea eſt virtus, effare, quæ me angit moleſtia? ſi quid fortaſſe tu plus ſcis de rebus meis quàm ego ipſe. Cui ille: Votum Societatis Ieſuitarum · hic ſtimulus cor vellicat, hoc te quietum eſſe non ſinit. Sed tu alias res agas neceſſe eſt: ad illam tibi aditus nõ patebit: me uide. Suſpicatus alter, ne aliqua ratione inaudiſſet à noſtris. Non certum ſatis uotum illud fecerim, necne: ſed ut ita ſit, ſi certum eſt Patribus me excludere, non abijciam animũ, nec me diſcruciabo: neque enim una eſt tantùm piè ac ſanctè Deo inſeruiendi uia. Rectè iſtud quidem, ait eques, mitte illam de pectore curam: eſt tibi ea indoles ingenij, is trũcus corporis, & hæc, ſuperq; ea, voluntas; ut uel in iſtu qua nunc uteris ratione uitæ, poſſis innnocentiam tueri, quod ſi me audis, aliam terram vide, vbi Deo viuas & tibi, Arona relicta. iã me ſequere, nec temerè erit conſultum rationibus tuis: optima apud me eris conditione. non lacto inanibus promiſſis. huc reſpice. hæc cùm diceret, crumenam prægrandem manu percutiebat crepantem argento. egit gratias ſacerdos non poſſum ad præſens uti liberalitate tua, vt fidem meam præſtem Eccleſiæ Aronenſ. & ſubitò interfatus eques, quæ iſthæc fides, ſine pubiica ulla ſponſione aut chirographo? Ante. LIII æris libræ (neque enim plures accepiſti) addictum habebunt Aſſentiebatur hæc audiens non ſine admiratione: ſed cõiectura ducebatur ad ſuſpicãdum, ad illius aures permanaſſe omnia ab aliquo Aronenſi. Tum paullo fidentior, Tu uerò quo iter intendis? ubi habes? Pallantię reſpondit (nomen eſt oppidi ad lacum Verbanum) & qui ad nos appellat linter meus eſt ad uicinale uſum paratus. agebatur ab uno atq; altero remige, utroque pullato. aſpicit ſacerdos, & miratur non antea viſum. Nunc, ſi accipis conditionem, Pallantiæ mecum eris quamdiu uoles. ſi ſtat religioſam uitã cõplecti, ut in unã admittaris inſignem & Sanctitate præſtantem, curabo. Laudo egregiam humanitatẽm tuam, qua ſpontè uteris in hominẽ ignotũ: ſed habeo cauſas remittendi. Hac ſermonum uice cùm paullùm ſubſiſtere cogeretur Sacerdos. Præi, Domine, inquit, poſt paulò ſequar, nec aliter fecit ac dixit. Tum ſalutare crucis ſignũ in frõte exprimens, atque in loco cordis, & penſilem corollam baccis conſertam ſacris, queis preces numerantur, manu prehendens præcedentem ſubſequitur. deſiere ad crucem ſubitò apparere, eques, famuli, cymba remigeſque. Quis non miretur tot contortuplicatas colubri tortuoſi fraudes, vnico Sanctæ crucis ſigno nebulæ inſtar diſſipatas? Et ſi non ſis (Lector) præoccupatus aut mente vana, nihil dubito, quin Vvieri impudentiam, virulento & tortuoſo ſermone conantis eleuare, quam ipſemet prodiderat narrationem, ſis vehementer deteſtaturus. Illud quoque velim notes, & in memoriæ ſinum recondas, quod B. Fortunatus diſertè prodidit, aliquando Sãctos hiſce diuinis remedijs quædam alia adhibuiſſe, dicis tantum cauſa: ut miraculorum gratiam, hoc quaſi naturalis remedij velamento (quæ illorum erat humilitas) obumbrarent, & humanam laudem effugerent vt de B. Radegunde Regina idem prodidit, eam crucis ſigno folium pãpini addere conſueuiſſe. *a*

Octauum præbent *Sanctorum* qui in cælis beatitudine perfruuntur æterna *reliquiæ*: de quibus illud, ut in cælis ſic in terris uerum, *Nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.* fremant ut lubet Vigilãtiani noſtri, in eorum illos Principe D. Hierõymus iam iugulauit. damnauit eos Nazianzenus, damnauit Chryſoſtomus, dãnauit Ambroſius: dãnant Eccleſiaſtici Annales, damnant geſta Sanctorum omnium; damnat, quæ errare nõ poteſt in fidei rebus, Eccleſia Catholica. *b* de innumeris pauca memorabo. Quotannis ad D. Philippi Apoſtoli ſepulcrum in Sicilia plurimos energumenos liberari; adeò ut anno 1541. pluſquã ducentæ feminæ huiuſmodi fuerint numeratæ, auctorẽ habeo Thomam Faſellum *lib. 10. de rebus Siculis c.* 2. idem cernimus in Brabantiæ Gela, ad S. Dympnæ ſepulcrum; in Flandriæ Rothnaco, ad reliquias S. Hermetis. ſcribit Turonenſis puerum ægrotum, cùm hariolo traditus fuiſſet ſanandus incantationibus, ſortibus, ligaturis; pro vita morti mãcipatum: alium eadem lue laborantẽ, ſumptis de ſepulcro S. Martini pulueribus ſanitati reſtitutum. *d. c.* 45. idem

narrat,

a *Fortunat. li.* 1. *uitæ S. Radegund.*

b *D. Hierony. contra Vigilantiũ*

D. Naz. orat. de B. Cypriã. circa fin. D. Chryſo. in orat. contra Gentiles de ſancto Babyla, et homil. 26. in 2. ad Corin. Ambroſ. ſer. 77. et 91. Rufin. li. 2. hiſt. c. 25. Socrat. lib. 3. c. 16. Euagr. li. 1. c. 18. Sozom. lib. 7. c. 26. Nicepho. li. 10. c. 8. Grego. Turonẽ. li. 2. de glor. mart. c. 45. plures alios citat ex noſtris Io. Gibonus erudita Diſputat de Sanctis à nu. 319. excuſa Treuiris: & Boſius lib. 15. de ſignis Eccleſiæ ca. 7. 11. & 12. & Thyr. p. 3. de dęmonia c. 43. & adhuc accuratius p. 3. de locis infeſtis. ca. 67. Hi multos citant, quibus addo Theofri. Abba. ſer. de veneratione sãctorũ, & ſer. de Sanctorũ reliquijs.

narrat, Iuſtinum magicis præſtigijs ac-laruis mirè infeſtatum, ſuppoſuiſſe capiti frenum Cõſtantini, in quo claui Dominici vnius virtus intexta, & tertia vexationis nocte quietem recepiſſe. *de gloria Mart. libr.* 1. *cap.* 6. Georgius Monachus ſcribit oleo ſanctarũ reliquiarum, addito ieiunio & oratione, multos dęmoniacos à B. Auxentio ſanatos. Hanc virtutem ſepulchro S. Hereberti Colonieſis Epiſcopi, tribuit etiam Rupertus Tuitienſ. *ca. vlt. eius vitæ*; de ſepulcro Lutgeri Monaſteriensis Epiſcop. referunt Monachi Vverdenenſes *libr. 3. uitæ eius c. 6.* de lipſanis capillorum S. Vincentij Ferrerij Petrus Rauzanus, *li. 4. uitæ illius ca. vlt.* de S. Guthlaci zona Felix Crolandienſis *in eius uita*; de S. Richarij corpore Albinus Flaccus, *in eius uita.* Apud Cappenburgum quidam multas malignorum dæmonũ infeſtationes patiebatur; vt adijt ſepulcrum B. Godefridi omnia dæmonum phantaſinata euanuerunt. *a* Merito itaque S. Bano Miſnenſis Epiſc. toto uitæ ſuæ tempore religioſè reliquias ſanctorũ colens, eas tanquã cæleſtem quendã theſaurũ venerabatur. *b* Meritò B. Ioã. Damaſcenus ſanctorum reliquias vocauit, *fontes ſalutiferos, ex quibus plurima ad nos beneficia manant, ſuau ſſimũq; unguentum profluit.* *c* Meritò tot olim & hodie ad eorũ ſepulchra inſtitutæ fuerũt peregrinationes, et ſuſpenſæ tot corollæ, atq; anathemata. Cauendum dumtaxat, ne quas in hoc cultu Sãctiſſimo ſuperſtitioſas cærimonias miſceamus vt monet Silueſt. *uerbo reliquiæ.* Sanctis enim odioſa ſuperſtitio, grata religio Teſtata id fuit B. Glyceria martyr, ex cuius corporeis exuuijs vnguentũ ſuauiſſimum, & ſaluberrimum morbis omnibus medicamentum fluere ſolebat: quadam uerò die, cùm Epiſcopus Perinthi inſcienter argenteum quoddam Vaſculum emiſſet, quod Magicis miniſterijs impenſum fuerat, continuò deſiit ſacri fluor vnguenti. *Re noua perculſus Antiſtes ad preces confugit, diuinoque impulſus ſpiritu uas nouum amouit, & antiquum repoſuit, ac protinùs vnguentum ſicuti prius ſcaturire cæpit. Quocirca rem*

a *Surius tomo. 7. ex Anonymo coętaneo S. Godefri.*
b *Emſerus c. 25. eius uitæ.*
c *li. 4. de orthod. fid. ca.* 1.

diligentius inquirens, comperit uas illud nefandis rebus ſeruiſſe, quod ſimul atque ad Imperatoris aures peruenit, habita quæſtione, tanti criminis reum, vti par erat, ſupplicio affici iuſſit. Narratur à Nicephoro *libro* 18. *cap.* 32.

NONVM, in Eccleſia quoque vetuſtiſſimum, & miræ efficacitatis eſt, *aqua benedictione ſacra & ſollemni ritu ad id inſtituta*; eaq; duplex, una baptiſmalis in vigilia Paſchæ & Pẽtecoſtes cõſecrari ſolita, quæ iure Canonico cõprobatur *d* altera luſtralis, ſingulis Dominicis initiò primi ſacri cóſecrata, nominatim ad dæmonis impetũ reprimendũ, & alia pericula auerruncãda; iam in uſu ante Alexandri primi tempora, & ſemper à Catholicis omnibus, magno cum fructu, retenta honorataque. *e* Meminit *in uita D. Gregorij Magni* Ioannes Diacanus monaſterij, per eius aſperſionem, à dæmonibus liberati: hodie miraculum iſtud apud Indos ſæpè renouatur. f Plura referunt alij exempla. de Ioſepho quodam Epiphanius ſcribit, cùm adhuc ille Iudæus eſſet, inſanum quendam ab eo per aquam cruce ſignatam, ſanitati reſtitutũ: de femina, quæ magicis præſtigijs in equam transformata putabatur Palladius teſtatur, cũ B. Macarius aquã benedixiſſet, ſuperque caput eius precatus fudiſſet, feciſſe: vt, quod erat, omnibus vidẽtibus femina uideretur. *g* Apud Theodoretũ Marcellus Epiſcopus Iouis Apamini fanũ cũ dirueret, atrum dæmonis ſpectrum flammę uim ne materiam lignea depaſceretur, impedire cernens aquã ſignaculo crucis muniuit (*h. benedixit*;) & ea iuſſit flammam aſpergi. contactum non ferens improbus illè aufugit, & aqua quaſi oleo excitatus ignis, momento temporis fanum conſumpſit. B. Theodorus Archimandrita noxas omnes aqua benedicta ſolebat repellere: etiam morbos à dæmonijs illatos, vt *à Phentino illo apud Tantandiam: qui obuius dæmoni in forma canis ſolo illius hiatu in grauiſſimam ægritudinem inciderat: ut à Theodori cuiuſdam tribuni domo: in qua homines & animantia omnia à dæmonibus cruciabantur: & cum domeſtic;*

d *c. in Sabbato, & ca nec quen. quam. de conſecr. d.* 4
e *Alex. I. ep.* 1. *Concil. Nannetenſ. cap.* 5. *Rhegino libr.* 1. *de diſcipl. Eccleſ. cap.* 210.
f *li.* 2. *epiſt. de reb. Iapõ. ep.* 1.
g *Epiphan. hæreſ.* 30. *Pallad. Lauſiac. c.* 19. *Thecdoret. lib.* 5. *hiſt. cap.* 21.

aut

aut brãderẽt, aut cænarẽt, lapides ſuper mẽſas iaciebãtur. Ex quo magnus omnes terror inuadebat, & mulierũ telæ rũpebantur, & tãta ſerpẽtum & muriũ multitudo domũ occupabat. ut præ formidine in eã ingredi nemo auderet Domum igitur Dei ſeruus ingreſſus, totam noctem pſallendo & Deum obſecrando traduxit: & aqua, cui benedixerat, totam domum aſpergens, eam à ſpiritibus immundis liberauit. Hactenus Georgius presbyter ſæpiùs iã citatus. Idẽ poſtea hoc quoq; recenſet illuſtre miraculum; *Apocomenſis uici incolæ bouem occiderunt, ut carnibus eius ueſcerentur. Contigit autem ut omnes, qui ex illis carnibus comederant, in morbum inciderent, & iacerent ut mortui: & quicquid carnis reliquum fuit, nigrum euaſit ac fœtidum. Qui igitur ex carne illa non guſtarãt, id, quod acciderat, uiro ſancto nuntiauerunt. Qui reſpondit, exitium iſtud à phalãge dæmonum, qui per lebetes pertranſierãt, prouenisse. Et cum eo tempore non poſſet cum illis diſcedere, benedixit aquæ, quam per unum è fratribus miſit, ut periclicantes conſpergeret, eiſque bibendam propinaret. Quo facto, cuncti tanquam è ſomno ſurrexerunt, præter unum, qui mortuus eſt. Ioannes enim procurator, cuius fratri ea calamitas contigerat, nõ exſpectans uiri ſancti benedictionem, accurrit ad mulierem ueneficam, & dum eius incantationes adhiberet fratri, ille animã egit.* S. Huberti Epiſcop. Leodienſis, veri dæmonomaſtygis, habitaculum multiplices caterue dæmonum inuaſerant: id animaduertens uir Dei, puero dixit; *Vade, aqua quæ Sacerdotali cõſecratione ſale admixto benedicta, & ad effugãdam inimici nequitiã orationis virtute imprægnata eſt, liquorque olei itidem (en chriſma) Apoſtolica auctoritate benedictus, huc deferatur: quorum aſpergine atque litura, mox ita effugabuntur hinc inimici virulenta phantaſmata, ut amplius ſua non audeat inferre machinamenta.* Hactenus Anonymus D. Huberti diſcipulus vel familiaris ſcriptor uitæ illius. S. Eligius Nouiomenſis Epiſcopus, quinquaginta amplius energumeno ſimul, porrecta eis aqua benedicta liberauit, vt refert æqualis eius S. Audoenus *a* Sed & S. Laurentius Dunelmẽſis in Britãnia, & S. Annon Archiepiſcopus in Germania, et S. Maclouius in Gallijs, alijque duo apud Petrũ Cluniacenſem, ſæpè dæmones horrore fugauerunt. *b* nonne cõtumaciores dæmone Germani, Galli, Britanni Caluiniſtæ; qui tã ſacram vndam, vt hydrophobi atque lymphati auerſãtur? horũ vnus è numero Vvierus ſcribere fuit auſus, in Græcorũ Eccleſia hanc aquæ benedictionẽ, vt ſuperſtitioſam damnari. quæro in qua? nõ veteri. quomodo Theodorus, Theodoretus, Palladius approbarent? Agnoſcit aquæ bñdictionẽ D. Dionyſius Areopagit. *c. 2. de Eccleſ. hierarch.* & in Scholijs ad eũ agnoſcit Pachymer. *fol.* 128. An ergo in adhuc recentiore Schyſmatica? nihil miror hæretico tales placuiſſe duces. Sed accedãt & certæ fidei quædam narrationes. Rigæ *anno* 1583. *Ruthenus quidam, cum ſæpius moneretur, ut cum Eccleſia Romana rediret in gratiam, ſemper autem obſurdeſceret ſine pœnitentia deceſſit. Ex eo die varia ſe in eius domib. ſpectra domeſticis offerebant. aſſidẽtibus auferebantur menſæ, nemine comparente: cubiculorum fores, non modo peſſulis verum etiã ſera penſili obfirmatæ, totis cardinibus euerterbantur. è ſummis ædibus lapides ingentes iaciebantur pice fœdati, quos ſe tractaſſe perhibet Sacerdos è noſtris: quidam autem* Polo*nus, quem pater idem ſe uidiſſe affirmat adeò grauiter eſt uulneratus in uertice, ut dies aliquot iacuerit ſemiuiuus. in eadem domo cum multum straminis eſſet, id totum in minutiſſimas partes comminutum eſt. Denique hæc & id genus alia cernebantur plena terroris: quæ nõ obſcurè quantum ſibi ius in ijs ædibus ſumpſiſſet Satanas, indicabant. ingreſſus in eas is, quem dixi, Sacerdos cum comite altero aqua benedicta thureque adhibitis expiauit; quo exorciſmo omnis tumultus dæmonum conquieuit, id quod multis deinde gratijs ædium Domini teſtati ſunt. ita litteræ Collegij Rigenſis illius anni.*

In Mexicana prouincia ſedes etiã Paſcuaræ Societas noſtra poſuit, ibi circa annum 1587. (*ut litteris prouinciæ illius accepimus*) erat *Inda fœmina puer, quem cunctis noctibus cum cubaret, eripi ſibi à latere ſentiebat, deinde reponi, quò raperetur ignara, ipſe puer interea uitali ſpiritu in dies egeſto lenta tabe properabat ad finem. huic puero ſalutare fuit in ædem ſacram deduci, & luſtrali aqua, adhibitis*

a *li. 2. uitæ S. Eligij. c.* 20.

b *uide Surium in uitis horum Sanctorum. & Cluniacenſ. li. 1. c. 7. & 14. & plura recenſentem de ui aquæ benedictæ Gretzerum li. 4. de Cruce c.* 36.

hibitis comprecationibus ſacris, adſpergi.

Sequenti anno octuageſimo octauo *Viro cuidam Treuiris mulier ruſtica neſcio quid ouorum offerebat, excipit pileo pediſſequus, mox pileum ouis expoſitis imponit capiti, & ſtatim uſqueadeò uexari cæpit dolore, ut penè deſiperet. confugit neſcius quid ageret in ædem ſacram, incenſum caput immergit in uas promptum aquæ luſtralis, conualeſcit: maga comprehenſa in quæſtione dixit, oua ſic fuiſſe uenenata, ut guſtantibus interitum, extuberationem tangentibus eſſent paritura. Litteræ Treuirenſes anni* 1588.

Muſſiponti anno 1593. *Virgo ætate prouectior, tot incita furijs, ut obſeſſa diceretur, recitatis à Sacerdote noſtro Litanijs; infecta altera maleficijs, epota ſalutari aqua; alia uexata à maligno ſpiritu, appenſa ad collum ſacra cera cæleſtis agni, ad ſe rediere, mox & confeſſæ deceſſere è uita, cum eſsent precibus intentæ. Sic Litteræ Prouinc. Franciæ illius anni.*

Franciſcus Lopezius Gomara quoque teſtatur dæmonum ludibria & apparitiones apud Indos tribus potiſſimùm remedijs diſcuti & depelli ſolita efficaciſſimè; Venerabilis Sacramenti Euchariſtiæ præſentia, Crucifixi imaginibus illatis, & aquæ benedictæ aſperſione. idque non ſemel ipſos cacodæmones Indis confeſſos. *lege Hiſt. Mexicanæ cap.* 235.

DECIMVM exhibent remedium res aliæ Catholico ritu ſolitæ benedici ad hunc effectum, ut cereæ formæ orbiculares *Agnos Dei* vocamus; propter agnum vna in facie impreſſum; de quorum effectibus liber exſtat Vincētij Bonardi. multa quoq; Petrus Matthæus in 7. Decretal. cùm conſecrantur à Pontifice Maximo, poſtulat ille à Deo, ut deuote geſtantibus Deus tribuat, quæ breuiter his verſibus cōplexus fuit Fruſius noſter;

Poſtulat in primis ſacrati aſpectus ut agni
Agnum ad cæleſtem cōcita corda leuet;
Vtque ſalutifera memores uitæque, necíſq;
Criminis & uitii noxia uincla terant.
Hoſtis ut inſidias Stygij, ac certamina uincant,
Decipulas mundi, carnis & illecebras,
Corporeos nobis morbos, caſuſque repelli,
Præſertim horriferos, mortificoſq; petit.

Item *grana benedicta, cerei benedicti, ſal benedictum, & panis benedictus*: Inter quæ panis benedictio tùm ob antiquitatem, tū ob crebra miracula, celeberrima ſanè videtur. Etenim & meminit illius nō uno loco C. Paullinus in Epiſtolis: *a* & eo vſi contra dæmones varij Sancti viri, vt B. Elphegus Cantuarienſis in Danis ſanandis (*auctor Osbernus in eius uita*) & S. Vuolphelmus Abbas in morbidæ feminæ curatione (*auctor Conradus eius diſcipulus in uita S. Vuolphelmi*) & B. Hildegardis, cū improbo amore nobilem puellā Treuirenſem liberauit. *Theodoricus Abbas l. 3. de uita S. Hildegardis c. 9.* & S. Marcellus Abbas Eugenij cuiuſdam ex ipſo mortis limine in uitam reduxit, vt narrat menſe Decēbr. Metaphraſtes. Sed iſta ſatis multa pijs impijs nihil ſatis, ut credant: quiduis plus ſatis, ut nauſeēt *Lege ſi lubet, Gretzerum li. 3. de S. cruce c.* 37. Accipite & iſta ex Epiſtolari Hiſtoria paucis nota; *Drepani fuit anno* 1585. *paterfamilias quidā, cuius in ædibus, uaria dicebātur aliquot iā mēſes ex occulto uoces exiſtere. familiaris is erat dæmon, qui uarijs modis conabatur hominibus illudere. iaciebat ſaxa prægrandia, nullius tamen capitis detrimento: uaſa quoque domeſtica altè iaculans, non frangebat. cūq; in his tectis fidibus caneret adoleſcens, dæmon, cunctis audientibns, laſciuis cantibus proſequebatur teſtudinis ſonū aperteq; dæmonē ſe eſſe iactabat. cumq; ædiū Dominus una cum coniuge quoddam in oppidum, ad ſua negotia diſcederet, comitē ſeſe dæmon adiunxit: cùm autem ille madefactus aqua pluuia rediret, nequam ſpiritus anteuertit, ſublatiſq; de uia clamoribus, præmonere domeſticos cæpit, ignem ut exſtruerent; herum iam eſſe in ianuis, totum imbribus madefactum. Verū cùm ita ſe illudi Dominus ædium intelligeret, minitatus eſt dæmoni adducturum ſe patrem de Societate; qui è ſuis eum ſedibus exturbaret. ille uerò, ne id faceret clamitare, minitarique inimicitias & odiū, & quamdiu Pater in iiſdem ædibus verſaretur fore, ut ſeſe conderet & occuleret. Venit tamē herus ad patrem, & rem illi narrat ex ordine domum etiam mutat, & ſe illis moleſtijs liberet obteſtatur. Pater, ne imperita multitudo elata cupiditate uidendi, id quod fore uidebatur, accurrer, & ad eū ſibi proficiſcendum non cenſuit.*

a *vide S pha. Dura ti lib. 2. ritibus E clef. Cat cap.* 58.

cenſuit: tantum monuit ut ipſe, & tota eius familia, ablutis generali cõfeſſione peccatis, cæleſti pane *ſe confirmarent, caueréntq́; ne quis aut ex domeſticis, aut ex externis, ſermonem cum hoſte miſcerẽt: neuè ex eo, ut antea fecerant, occulta perquirerent; riderent potiùs, quæ ab eo dicerẽtur, & ut orta ex mendacij patre planè contemnerent. Illi cùm ſe facturos recepiſſent omnia, dedit eis pater ex conſecrata* cera agni cæleſtis ſimulacrũ; *quod filiæ ceruicibus, ut quæ omniũ maximè à dæmone uexabatur, inſererent. Hic terrere dæmon cæpit clamoribus filiam, minitarique ni ceram illam abijceret, fore ut ei obtorto collo animam eriperet. Sed illi patris monita & conſilia ſecuti; cùm loquenti reſponſa non redderent, ſeſeque inuicem contra hoſtem Sacramentorum telis armarent, facilè ſe ab eius inſidijs moleſtijſque tutati ſunt.*

In Treuirenſi ditione hoc ipſo tempore, vt ſunt plurimæ illic ſagæ; *quædã puerum octo circiter annos natum, ſuis præſtigijs ac carminibus circũuentũ, in eas ſedes ſolita erat abducere, vbi per licentiam noctis ac tenebrarum nefarijs luſibus indulgerent, hic ſuæ quoque partes puero dabantur, ut dum illæ choreas cõſertis manibus inter ſe ducerẽt, is earum ſaltationẽ tympano proſequeretur. nec modò ludorum erat chorique ſpectator, ſed ſæpè etiam præſtigiarum quibus illæ humanis corporibus uitiſque nocent. Hunc Archiepiſcopus deductum in aulam cuſtodiri iuſſit, ut Catechiſmo, cuius erat planè rudis, imbueretur: cui cùm ſacerdos noſter* effigiem cæleſtis agni *de ceruicibus ſuſpendiſſet, noctu adfuit dæmõ grauiterq́; puerum increpans, quòd tam facilè ſe decipi paſſus eſſet, iuſſit ceram illã, ni uapulare uellet, abijcere: territus puer imperata fecit, continuoque dæmon, eo quod iam metuebat amoto, ad muros urbis eum abripit, nigroque impoſitum hirco, ad impuriſſimas ſagarum regiones momento transfert. Qui cùm aliquamdiu inter ueneficas latitaſſet, reſtituitur iterum in Palatium, fracta implicitaque nodis reſticula, unde cera illa pendebat.* Is puer Archiepiſcopi & Ciuitatis petitione in Collegio noſtro incluſus ſeruatuſq; donec doceretur quę ad diſciplinã Chriſtianam neceſſaria, vt cũ poſtea rediſſet in aulam, Sacramentis religioſè munitus à dæmonũ laqueis eriperetur. quod & deniq; factum. etſi poſtea relapſum criminis poſt aliquot annos pęnas dediſſe debitas inaudiui.

Anno ſubſequente in eadem ditione fuit adoleſcẽs ruſticus, ſed peracri ingenio intra quintum decimum annum. Hic non ſemel acceſſerat ad feralem locum vbi permiſti feminis mares, & ætatis teneræ maioribus dæmone magiſtro epulabantur, noctis licentia diſcrimine pudoris exſtincto. *ipſe tamen nondum Deo Deiparaque renunciarat, execrandas nondum precationes fecerat dæmone præeunte. Felis tantùm cerebrum cùm ſumpſiſſet in cibum, decreſcente luna ſentiebat ſibi mentem imminui. Vbi Treuirenſem ingreſſus eſt urbem, quam nunquã antea uiderat; eò nimirum ducente ad ſupplicium, qui duxerat ad maleficium; uti fanaticus deductus eſt in ædes Principis, ut, ſeorſim ab alijs certa in domus parte curatus à noſtris, dæmonem excuteret. Sed cùm ei nulla à dæmone nocte daretur quies: coniuratiſque à quibus diuerberabatur, vel* cerea effigie ſacri agni, *quam ad collũ habebat, auulſa; Archiepiſcopo placuit mitti in Collegium Societatis: nec hic quidem fuit miſero pax, niſi ſolemni ritu cubiculo expiato. pretium erit quædam ex ijs memorare, quæ ab ipſo narrabantur. ita enim ipſimet Antiſtiti ille: cùm exerceretur noſtra comeſſatio, fuit unus è tua cohorte, qui gloriatus eſt quadã nocte (indicabat enim eam quæ fuiſſet) dormiẽti tibi potionem peſtiferam ingeſſiſſe, reperto ad te aditu ex occaſione* agni Dei, *quem iturus cubitum reliqueras imprudenter in menſa, quod ſi paullò capacior fuiſſet calix, mortẽ non effugiſſes. Certè ipſe Archiepiſcopus dixit, ſe poſt illam noctem ita infirma fuiſſe valetudine, ut per aliquot dies decumbere cogeretur. Cùm hæc dicens in magna corona nobiliũ nõ faceret fidẽ; ad Præfectum Vrbis, quin & te, inquit, noſtræ Lamiæ bis iuuaſerunt; ſed ab ea pixidula quam fers continenter, vbi ſunt imagines binæ, & neſcio quid conſecratum (*agnũ Dei *intelligebat) ſunt à conatu repulſæ. de harum geſtatione rerum confeſſus eſt præfectus.*

Alius à dęmone obſeſſus, *canem magis ringendo & latrando, quam ratiocinando & loquendo hominem, ſe eſſe oſtendebat: hic à Burgundia vſque ad nos adductus, vique ſumma compulſus in templum; non priùs deſiit canem agere, quam* agnus Dei *in collum inſertus eſt: tum demum obmutuit, & humanitati redditus, ſalutari animum confeſſione purgauit, idem amuletum* alteri fuit eo-

dem

dem morbo laboranti.] *Ex litteris Germaniæ ſuperioris, collegij Friburgenſis.* Anno 1590. ex eadem Prouincia in hæc verba Oenipontani; *vt grauitati morborum medicamentorum reſpondet vtilitas, terriculis diaboli opponitur multis in locis* ſacrarum planguncularum *vſus, ex eo genere nonnulla ponentur. Affirmabat ſe quidam inferis deſtinatum ob ſcelera commiſſa, furijſque agitatus inuocabat dæmonem ſubinde, quem & adeſſe monſtrabat, pauentibus alijs, indicis intentu: hunc perſanauit vnus è noſtris mollibus primò delinitum verbis, mox etiam ad confeſſionem adductum; donata, quam piè demitteret in pectus,* bulla agni cæleſtis. *Corpus quidam animamque diro animarum prædoni deuouerat tempore præſtituto: hora ferè inſtante, (vt ſæpè praua conſilia, & nimiùm calida reputantur poſt factum) mæſtus atque anxius adit ſacerdotem: eum dum conſulit trementibus labris, deerrantibus oculis, repentino pauore; Opem, exclamat, infelici, opem quin tu expedis, pater, auxiliare aliquod ſacrum. Quærenti noſtro, ecquid noui? Aſtat, inquit, ante oſtium hoſtis, operiens abeuntem & hoſtili vultu minitans raptum ex condicto. ergo huic quoque ſimile remedium allatum eſt. Neque hæc ſunt fama incognita. Ruſticus cùm inaudiſſet Oeniponti agere viros; qui veneficia & præſtigias cerijs medicaminibus abigerent; in collegium venit, medicinam (hoc verbo vtebatur) petens aduerſus diabolum, interrogatus quid intelligeret nomine medicinæ: haud ſciò, reſpondit: nihil enim præter auditum habeo, ſed iſtud quidquid eſt, quod diabolum fuget. Data igitur particula cerea, quam ſalutarem ſenſit adeò, vt paullo poſt vni è noſtris per ipſius oppidum iter facienti, cum propterea obſideretur à pluribus, ſeptuaginta ampliùs fuerint diſpertiendæ.*]

Tum etiam è Turonenſi collegio perſcriptum: *Puella recens nuptui collocata, poſt horarum trium irritam luctam cum horrendo ſpectro, ſono vocis motuque corporis energumenam referebat: mox breui geſtatione ſacratæ agni imaginis, quam à nobis acceperat, eſt in priſtinum reſtituta.*

Sub idē tempus Auenioni mulier maligno vexata ſpiritu, *cui ſuaſerat vnus è noſtris vt conueniret ſacerdotem (dato interea parentibus cæleſti agno, quem ignaræ inſuerunt in veſtem) cùm conſilium obliuiſcitur, aut differt; à quatuor quaſi felibus per feneſtram raptata eſt ſupra domeſticum tectum; mox audiuit humana voce minantem præcipitium, niſi ceream imaginem abijceret, quam in veſte habebat. Intellexit illa quid eſſet, & agnouit ſuaſores mali, ergo magno animo negauit facturam, ſtatimque conuerſa ad preces, relicta eſt (vt eam inuenit maritus excitatus clamoribus) de tecto ſuſpenſa.*]

Anno 1590. Treuiris *acceptam adoleſcens iniuriam, cum inſigni rerum iactura, à quibus minimè debebat, ferebat iniquiùs quã Chriſtianum deceret: ita dolore atrox & mœroris immodicus, cùm ſub crepuſculum ſolus obambulat, dæmonem haut occaſionum ignarum, aut ſegnem, obuium habuit, effigie viri nobilis, atro colore: exhorruit primùm, ſed ſalus dicta timorem dempſit. Quærenti cauſam triſtitiæ, reſpondet quod erat: tum dæmon præciſam omnem ſpem recipiendæ pecuniæ per ualidiorum potentiam interuerſæ: proinde ſe ſequatur: compenſaturum omnia leui negotio: Cui adoleſcens. A notis mihi & ab amicis imponitur, & habebo fidem ignoto, & quẽ nunc primùm adſpexi? bene Deus. Hoc extremo dicto uelut fulminatum monſtrum hominis in auram ceſſit. poſtridie eadem hora idem agitanti, offert ſe mulier amœno cultu, orat breue ſpacium ſecreti receſſus: abnegat iuuenis: inſtantem repellit: Exin ſuadet illa, proferat è cubiculo gladiũ, & in aduerſum parietem impingat: recuſat principio: demùm, ne ſcius quid ageret (aut cura abſtulerat mentem) mortem gerit: inter feriendum parietem, Deus bene uertat, exclamat: hoc quoque ſecundum fulmen dæmonem abegit. Redijt & tertiò (hærebat enim adhuc infixa animo ſolicitudo, & pellax non deſerebat) mulierem aſſimulat pollentem ætate ac forma: in ſtuprum illicit laſciua uoce geſtuque, nec ſe continet intra uerba, uim adfert renitenti: uociferatur iuuenis opem implorans: accurrentibus ſubitò domeſticis, improba facies euanuit: at ipſe confectus laſſitudine linquente animo repertus: rogatus timoris cauſam, & clamoris, ne hiſcere quidem: adeò iacebat rigentibus oculis exanimatus, per metum etiam uoce amiſſa: igitur collocatur in lecto ac refouetur, ſimulque reuocatur animus aſperſu aquæ piacularis, poſtridie rem omnem exponit, & noſtrorum ſuaſu ſacris myſterijs, conſecrata cera, cæteriſque armis formidatis diabolo, inſtructus, ita perterrefecit aduerſarium, ut apparere deſierit.*

En unum medium

En Secũd. Tertium. Quartum

Ben-

Bencius in litteris Rhenanis d.anni. Fit tamen aliquando Dei permiſſu, vt hoc remedium non iuuet, maximè quando per aliud glorioſius vincere decreuit Deus, vt per nudum nomen Ieſu, vel Mariæ. veriſſimo id euentu comprobatum Auguſtæ Vindelicorum anno ſupra milleſimum, & quingenteſimum nonageſimo primo. *vbi adeptio cõſecrata cera cum imagine agni, multis præſens remediũ in horrificis à diabolo monſtris, & terroribus nocturnis fuit: alicui tamẽ, quaſi contemneret dæmon, palàm apparens, & magna oblata vi argenti ad flagitia impellens, retinaculo perrupto, abiectoq; inuolucro; Ieſu, & Mariæ inuocata nomina ſaluti fuere.* Idem in litt. Germaniæ Superior.

Anno 1589. mulier quædã quæ chirographo, quod proprio ſanguine cõ ſcripſerat, ſe dæmoni deuouerat; *cùm reſipiſcenti illud dæmon ſæpiùs oſtentaret; freta* diuini agni *præſidio, cuius imagine pectus munierat, cùm reddi chirographum ſibi iuſſiſſet; tandem vidit illud in cinerem, & fauillam conuerſum ad pedes ſibi abijci.* Ita litteræ Colonienſ. & Treuirenſis Collegij.

VNDECIMVM ſunt *pia ſcripta, ſeu amuleta ſacra* ad collum appenſa, *vt ſymbolum Apoſtolicum,* Initium Euangelij D. Ioan. *In principio erat,* &c. vel Pſalmi alicuius particula; quo & olim vſi multi, & ſcribit Eman. Coſta *a* Hormutij noſtris temporibus, hoc pacto dæmonem ex energumena pulſum. Sed vt hoc remedium ſit licitum, duas conditiones B. Thomas exigit *b*; Prima eſt, vt pijs verbis nihil ſuperſtitioſum admiſceatur, verbi gratia, ſi fideret quis figuræ, coloriuè litterarum, vel modo ſcripturę, vel materiæ membranæ, vel atramenti. ſecunda conditio, vt recta ſit gerentis intentio, velùti ſi pius verborum ſenſus obſeruetur, ſpes verò figatur in Deum, idque fiat, vel ad profeſſionem fidei veræ, vel ob alium pium, & ſanum finem, effectuſque à diuina potentia, ſub eius beneplacito, exſpectetur. Vide quæ diximus lib. 1. *q. de Periaptis, & periammatis.*

a Commẽt. Indic.

b 2.2.q.96 4.

VLTIMVM accedat *pulſatio Campanarum Eccleſiæ Catholicæ* (nam hæretici magis oblectantur tonitruis bombardarum) quam docet experiẽtia quotidiana dæmonibus adeò infeſtã, & inimicã eſſe; vt ab ijs excitatæ tẽpeſtates, vel ingruẽtes impediantur, vel iã ortæ ſedẽtur, & aliò auertãtur, vt rectè docuit Cõcil. Coloniẽſe *c*; & cõfirmat exẽplo quodã Venerabilis Petr. Abbas Cluniacẽſ. *d* *Cùm aliquando* (inquit) *frater quidã, Ioannes nomine, natione Italicus, regularis diſciplinæ ſeueritatẽ faſtidiens, etiã fugere de monaſterio cogitaret: ipſe ei Diabolus Abbatis ſpecie aſſumpta ſe obtulit. Nã duobus dæmonibus in ſpecie monachorũ ſe comitãtibus, fratri in quodã monaſterij loco ſecreto ſoli reſidẽti, multaq; ſecũ voluenti, opportunũ fallendi tẽpus ſe inueniſſe credens apparuit, eiq; aſſidens dixit: Ego (frater) modò quo hoſpitandi cauſa diuerti, ſed caſu te conſpiciẽs, agnoui multa te ſollicitudine laborare, multoſq; in corde tuo cogitationũ æſtus verſare. Quorum cauſa, licet quibuſdã referentibus mihi ex parte nota ſit: ſi tamen eam pleniùs indicaueris, potero forſitan utile tibi dare conſilium. Vnde, quis ſis, & quare mæſtus ſis, amico quærenti expone. Cumq; frater ille ignoto, vt putabat, homini ſecreta cordis ſui aperire formidaret, & ſe tantummodo natione Italicum eſſe reſpõdiſſet: dæmõ, qui monachus videbatur, adiunxit: & ego ipſius regionis abbas ſum, & tibi benè in oĩbus auxiliari poſſum. Noui enim, licet tu reticeas, ꝙ Abbas Monaſterij huius, et cæteri malè te tractant, neq; vt dignũ eſſet honorãt, inſuper multis ſæpè iniurijs vexãt. Vnde admoneo te, vt tibi conſulas, & locũ hunc omnimodis pernicioſum derelinquas, & mecũ recedas. Paratus enim ſum te ab his malis eripere, & Abbatiã meã, quæ Cripta ferrata dicitur, perductũ, omni te ibi honore ſublimare. Ad hoc frater reſpondit. Ego hinc exire nullo modo poſſũ, quia et clauſura monaſterij prohibeor, & fratrũ me multitudo circumdat. Tũc diabolus; Nec ego, inquit, quãdiu hic fueris, te in aliquo iuuare potero: ſed fac qualibet arte, vt ſepta monaſterij tranſgrediaris: quod poſtq̃ feceris, ego ſtatim adero, teq; ad locũ meũ, vt dixi perducã. Sed miſericors Deus, qui nõ permittit nos tẽtari ſupra q̃ ferre poſſumus, nõ vltrà paſſus eſt hoſtẽ procedere: ſed, ſicut ſcriptũ eſt,* qui fecit illũ, applicauit gladiũ ei⁹. *Quãdo namq; hoc agebatur, fratrũ conuentus in refectorio, ex cõſuetudine, hora cœnãdi reſidebat: qua expleta, à Priore, ſecundũ morem, vno ictu ſcilla percuſſa eſt. Quo ſono audito*

c Cap.24.

d lib. 1. de mirac. c. 13.

mox

mox dæmon, qui Abbatem ſe fingebat, actus diuina virtute, à fratre cui loquebatur ſe abripuit, & præcipiti curſu ac maximo impetu ad latrinas, quæ proximæ erant, tendens, vidente fratre iam dicto in earum ſe inferiora demerſit. Idem quotidiè fatentur maleficæ, ſi, quando à dæmone ad conuentus feruntur, vel inde domum referuntur, ſignum campanæ audiatur; confeſtim dęmones ipſarum baiulos ſpurcum onus in ſolum deijcere, & fuga trepidos dilabi. Recentiores hiſtorias ex actis indiciarijs fideliſſimè depromptas, cum Martino de Arles, & Grillando, non paucas nec illepidas ſuggerunt Binsfeldius, & Nicol. Remigius *a*; qui ſapiēter nos admonet cauere à duabus technis Lamiarũ, mēdacio conſutis: dum inquiunt primò hunc ſonitum campanarum inefficacem eſſe, poſtquam tēpeſtas ſe in territorij, vbi campanæ ſunt, terminos penetrauit: quaſi vero aliquæ potentiæ diuinę ſint metę ponēdę; vel Deus nõ ſemper paratus ſit nos à maleficijs cũ expedit, eruere. alterum, dũ aiunt, nõ prodeſſe ſonitũ campanæ, cui dum luſtrabatur, cõcubina Sacerdotis nomē impoſuit, quo quid magis ridiculum.

a *Arles, tracta. de ſuperſtit. Grilland. lib. de ſortileg. quæſtio. 7. Binsfeld, de confeſ. Malefic. poſt concl. vlt. dub. 6. Remig. libr. 1. dæmonolat. c. 26.*

Obſerua hic (Lector) quæſo duo. primò vulgus cenſere campanas baptizari, quod & Maximilianus I. Imp. putauit, vt patet ex grauaminibus ſedi Romanæ ab eo propoſitis: arripiũt hæretici, & acerbiſſimè in hunc morem Brentius, Caluinus, Vvierus, quę vocant *campana baptiſmum*, inuehuntur. Sed hic mos illorum eſt, affingere Eccleſiæ errores idiotarum, vt tranſfugio & ſchiſmati ſuo nefario & monſtruoſo colorem aliquē inducant. Veriſſimum eſt, quod rectè docuit Cardinalis Hoſius *b*; campanas non baptizari, ſed benedici. Legant ipſum Pontificale Romanum; de baptiſmo nihil inuenient. Legant Alcuinũ Flaccum, & reperient hæc verba; *Neque nouum uideri debet campanas benedicere, & ungere; & eis nomen imponere.* En tibi verè & integre ritum totum. an hoc eſt baptizare? Sed ecce, inquiat aliquis, tibi in Capitulari Caroli Magni prohibetur, *ne qui clocas (h. campanas) baptizēt.*

b *lib. 5. cõtr. Prolegom. Brentij.*

Sed (quod Vitus Amerbachius etiam non diffitetur) non benedictio illa, de qua eius præceptor Alcuinus, ſed quæ fortaſſis tum irrepſerat ſuperſtitioſa quæpiam baptizatio, & intinctio campanarum in aquam, prohibetur. Alioquin etiam benedictionem alibi à Gallis ſcriptoribus baptiſmi nomine ſcio nuncupari. Iuo *ſerm. de Sacr. dedicat. Ipſum, inquit, templum ſuo modo, & ordine baptizamus.* quid hoc, niſi benedicimus, vel conſecramus? Hanc benedictionem etiam Gręci olim nouerant. Nam apud Gregor. presbyterum lego, B. Theodorum archimandritam tintinnabulis benedixiſſe. vixit autem ille D. Gregorij Magni temporibus. Nolę in Campania inuētas campanas Strabus eſt auctor, *lib. de rebus Eccleſ.* inde à Nolis nolę, à Campania campanę. putatur ante mille annos D. Paullinus Nolanus Epiſcopus inſtituiſſe, vt tubis veteris teſtamenti argenteis, & corneis *c* ſuccederent; & populum ad feſtorum cultũ, miſſarum ſollemnia, & horas Eccleſiaſticas cõuocarent: quid hic Deo diſpliciat? benedicũtur, vt fragore ſuos ſpirituales hoſtes terreāt, & repellāt. quid hic ſuperſtitioſi? Nomen illis in Beati alicuius honorem imponitũr, vt illius quaſi commendetur tutelæ vas metallinum, diuinę laudis inſtrumentũ. quid dignum reprehenſione? Effectus illos non tribuimus formę, ſeu arti, vel naturæ metalli. Nõ obtuſa adeò Catholici pectora geſtamus, nec Sol veritatis ab Eccleſia tam procul auerſus radios ſuos elongauit. Non aſſerimus, quod Petr. Mexia, *d* diſcuti has procellas vi ſonitus aerem diſſipātis. fecerit hoc efficaciùs ſulphurea belli machina. poppyſmis foret vellę Iouis fulmen diſpellere. foret in Gentiliũ opiniones deliras incidere, de æris ſonitu dæmonum fugatore; de quibus videndi Alexand. Aphrod. & Macrobius *e*. Tribuimus ergo vim efficientiamq; omnem conſecrationi, ſiue benedictioni, ſic diuino iuſſu, ſeu diſpoſitione operanti. Dei virtus, Dei digitus agnoſcēdus. talia Deus diuinæ ſuæ protectionis, & potētiæ ſuauiter om-

c *Num. 1 & 29. L uit. 23. S phon. 1. I ſeph. lib. antiq. c. 1*

d *In Silu uar. lect. li 2. c. 9.*

e *Alexan Problem. 4 lib. 2. Ma crob. li. 5. c 19. uide M giũ miſcel l. 4. cap. 14*

nia

nià diſponentis, & fortiter operantis ſigna notaſque Eccleſiæ ſponſæ ſuæ tribuit. Serui nequam dęmones hunc ſonum, quaſi Dei viui imperantis fugam, recognoſcunt præconium: haut aliter quàm ſubditi omnes, etiam inuiti, regij ſalui conductus ſignum reuerentur. *a*

a uide de is Guilh. ariſienſem br. de legi- us fol. 44. r Stephan. urant. li. e ritibus ccl. 1. cap. 1. Binsfe. p.

Obſeruandum præterea, Non ſemper Eccleſiaſtica iſta remedia eſſe efficacia, neque ſemper homines per ea maleficijs liberari: duas verò huius rei cauſas præcipuas videri. alteram peccatum maleficio læſi, vel medicinam adhibentis, maximè ſi ea non vacet ſuperſtitione, vel ſi modicam ſpem fidemque habeāt; propter quæ, indignos effectu ſe præſtant: cauſam cenſeo alteram, maius bonum ægri ſeu læſi. nam afflictio & ægritudo ſolent à multis peccatis homines abſtrahere, aut præterita peccata expiare, aut patienti meritum adaugere, & ſpectantibus patientiæ aliarumque virtutum ſpecimen præbere. Quid? quod & Gentiles intellexerunt, præſtabilius & felicius eſſe, patienter aduerſa tolerare, quàm illæſum nihil omninò aduerſæ fortunæ deguſtare.

uide D. Auguſt. lib. 2. de ciuit. Dei c. 22. libr. 83. q. 79. & Chryſo. homil. 8. in c. ad Roman.

CAPVT III.

Quorundam remediorum Eccleſiaſticorum contra calumnias hæreticorum defenſio.

SOllennia ſemper inſaniunt; qui ex Eccleſiæ matris gremio, ab eruditione & pietate implumes pulli euolarunt; quotieſcumque vel rei tractatio, vel mala illos mens adigit de cærimonijs ritibuſque Eccleſiæ Catholicæ differere. Ferunt tamen inter eos furoris & maledicentiæ palmam, qui Theologiam vix, ac ne vix quidem, à limine ſalutarunt; impudentes quidam medici, arrogantes grammatici, & litigioſi leguleij. abſit Iuriſconſultos vocem, & ſanctum auguſtumque nomen rabulis proſtituam; qui diuinæ ſapientię, cui vera iuris diſciplina innititur, tam ſunt expertes, quàm maledicentiæ virulentæ periti, & ſuperbia hæretica turgidi. Luminaria iuris duo vnum ſæcularis, alterum Eccleſiaſticę iuriſprudētiæ ſunt: hoc Soli, illud Lunæ non abs re ſimile dixeris. iubar vnum fudit radiatus apex Imperatorius, alterum Pontificius. Solem hunc è mundo tollere conantur hi rabulę, quia Pontificum; qui B. Petro, in clauium, & legislationis poteſtate, ſucceſſere; ſanctiones ignibus traditas, ex hominum memoria, & tribunalium ſubſellijs excutere obſtinatè nituntur. Diuinum ergo ius ignorant, quod non agnoſcunt: quare nec Iuriſconſulti, ſed leguleij merentur audire. Vnus de hoc grege caninam ſuam facundiam ante aliquot annos, in rabioſi fori iurgiis vænalem, ſcriptis vno in capite ſatis παρέργως prodidit; ſed & inſcitiam ſuam & antiquitatis omnis ignorationem, quin & cerebri lęſi væſaniam ſimul orbi propalauit, Godelman *lib. 1. de Lamijs c. 6. à num. 21.*

Reprehendit primò *Exorciſmos* Pontificiorum; & dicit annumerandos exorciſtas Pontificios incantatoribus. cur quæſo? *primùm, quia Aretius ſcribit, hos ut plurimum eſſe Magos.* ſcribit Aretius? vah; quantæ fidei? quantæ ni mirum hoſtis Pontificiorum, hæreticus Suinglianus. idoneum teſtem, cui credas iniurato. hoccine eſt Iuriſconſultum eſſe, tales teſtes adducere? ſed video addi multos alios, & quos honoris (credo) cauſa nominabat. Chēnitium, Lauaterum, Peucerum, Bodinum, & Vvierum. benè quod eiuſdem farinę. benè quod hæretici aperti cæteri, vnus vel hæreticus, vel fidei nullius ſtatæ. inteſtabiles omnes; & vna linea inducenda nomina. vno verbo reijciendi: *inimico iurato contra hoſtem non creditur.* Addit probationem ſecundam, *ut incantatores diris euocationibus diabolos ab inferis euocat: ita exorciſtæ malignos ſpiritus ex hominibus & animantibus certis precibus recitatis & uſurpatis, additiſque aliquibus cærimonijs, characteribus, execrationibus, & ſæpè repetito Dei nomine, Mariæ & Sanctorum eijcere conantur.* vide comparationem & ride, incantatores diris carminibus dæmones ex inferis euocant; &cæt. inprimis

Pro exorciſmis.

falſum illud, Incantatoris ex inferis dæmones elicuiſſe: aerij tantum fuere, & nondum in inferni malam manſionem compulſi. inde nullis patet exitus ad Magorum carmina. Soli Deo hæc poteſtas eos emittendi competit. Sed ignoſce hoc erratum Leguleio, & qui ex Chemnitio, Aretio & Lauathero lectis obiter, ſubitò Theologus. Deinde non qui conatur pellere de corporibus dæmonem idcirco Magus, quia conatur. Sed ſi magico ritu conatur. idcircò (inquiet) dixi id eos *conari certis precibus, characteribus, execrationibus*, &c. de *characteribus*, quod ait mendacium eſt: Pontificij exorciſtæ ijs non vtuntur. de *precibus* reſpondeo, illas quæ in Pontificali Romano præſcribuntur Sanctas & pias eſſe, nihilque continere quod ſapiat ſuperſtitionem: vel, cedo, quid illud? *Execrationes* Diabolo ingeruntur non vt hoſti conuicia tantum, quod magicum tamen non foret; ſed ab vtentibus auctoritate, à Deo, Apoſtolis & ſucceſſoribus eorum conceſſa, in pœnam criminis Diaboli, & pœnæ illius à Deo inflictæ commemorationem. quid hic magicum? Dei nomina repetuntur, quia Dei potentia his declaratur; eaque declaratio dæmoni admodum odioſa, Deo honorifica eſt. nam Dei virtute ſe exorciſta dæmonem expulſurum ſperat, & cōfitetur. quando tamen B. Virginis & Sanctorū nomina adiunguntur, (nec enim id frequenter fit) idcirco adiunguntur, vt ſit quod dæmonem mordeat; qui ſe ab his ſæpe victum, ſæpè triumphatum meminit, & tali nominatione vehementer cruciatur: prę terea, vt hi Sancti & præſertim Deipara virgo MARIA (quàm contemptim caninum illud os *Mariam* nuncupat nominat) interceſſione ſua energumeniâ Deo liberationem obtineant. Quis (o caput inſanum) queat hoc incantationi aſcribere? multi veſtrum Sanctorum inuocationem, quàm caſumniosè, tam ineptè ac frigidè, in hunc vſque diem impugnarunt: non eò tamen inſaniæ prouecti, vt Magiam in hac inuocatione vllam cauſarentur.

Fatetur poſtea *in Eccleſia primitiua peculiare donum fuiſſe, voce humana & poteſtate diuina de corporibus obſeſſorum exigere Diabolum vel compeſcere: & hi* (ait) *dicebantur Exorciſtæ, propterea quod manus vexatis à cacodæmone imponebant, & ſolemnibus quibuſdam imprecationibus & obteſtationibus dæmones eijciebant.* Igitur te ipſo (mi homo) teſte in Eccleſia primitiua *Exorciſtæ* fuerunt; qui quo nunc noſtri eodem & nomine dicebantur, & eadem ex cauſa, & eodem ritu ac mune re fungebantur. Quid igitur in noſtris culpas? an idem culpas in veteribus? illoſne incantatores etiam facis? non opinor. Si non facis, cedo diſcrimen: cur noſtri incantatores & nō illi, qui quod noſtri faciebant? ſi diſcrimen nullum oſtendere potes; nōne mortalium ineptiſſimum te calumniatorem meritò pronunciemus? Sed ecce diſcrimen. *olim hoc in primitiua* (inquit) *Eccleſia fuit peculiare donum: cum autem hoc donum eijciendi dæmonia in Eccleſia deſiiſſet; κακοζηλία illa ad ſuperſtitioſos exorciſmos, & ad Magicas verius incantationes tranſiit, vt Chemnitius ait*: Pergit nobis Oraculum ſuum ex Chemnitij cortina depromere. Nos Chemnitium ceteris, quibus eius libri referti ſunt mendacijs, hoc inprimis illuſtre adieciſſe contendimus, nec ſimplex iſtud, ſed in vno multiplex mendacium. Primo mentitur, cum ait, hoc donum eijciēdi dæmones in Eccleſia deſijſſe: quando enim deſijt, quod quotidie videmus per totam Europam, vbi Catholica viget, vigere: quod in vtranque ſe Indiam propagauit? Indicarum rerum Annales euolue, ad templa Catholicorum per Italiam, Germaniam, Gallias, Hiſpaniam; frequentius nihil inuenies narrationibus veriſſimis eiectorum dæmoniorum. Deſijt hoc donum in Proteſtantium Synagogis, fateor: a ſed illæ, partes Eccleſiæ eſſe, ſchiſmate nefario, deſierunt. Secundò mentitur κακοζηλίαν vocans hanc obſeruationem Catholicorum. Obtemperāt illi diuinæ iuſſioni, & ritū ab Apoſtolis per manus acceptū retinent: ſibi promiſſum ſciunt; *In nomine meo dæmonia eijcient*. fidei, quā mor-

a *vid. Thyræum de dæmoniac. 3. cap. 4*

mordicus tuentur,hác promiſſionem annexam fallere ſciunt non poſſe. hac illi fiducia, & proximorum iuuando-rum caritate inducuntur ad ſuſcipiendum cum dæmone certamen: hac freti, diuina eos iuuante gratia hoſtem occupatis ſedibus etiamnum expellunt.

Tertiò mentitur, cum ait ad ſuperſtitioſos exorciſmos deflexiſſe & Magicas decantationes. Proferant exorciſmum aliquem ſuperſtitioſum, ex Ceremoni. Eccleſ. Roman. quod nominant. Proferant, inquam, ſi poſſunt. non protulere, quia non potuere. In re tam graui, tam capitali, nudis aſſertionibus vtédum non fuit. non fuiſſent vſi, niſi mentirentur. Ex Mengi libello video illos quiddam fruſtulatim intexuiſſe de Nominib. Deiparæ: quæ nomina illi ſanè, vereque tribuuntur: ſi pietas ac deuotio Mengi illa ſibi cenſuit adijcienda ceteris; quibus Dei virtus Dæmoni obijcitur, quaque ille iubetur egredi; quid magnoperè culpandum, niſi illis qui Deiparam vilis mancipij loco habét; qui eius laudes, & præconia non ferunt? Sed nec nos omnes priuatos exorciſmos à diuerſis exorciſtis, pro cuiuſque deuotione compoſitos, defendimus: ſolùm Eccleſiæ Catholicæ ritum, & publica Eccleſiæ auctoritate introductos exorciſmos, tuemur: hos ab omni ſuperſtitione vacuos, & expertes incantationum aſſerimus:neque hoc certamen ſubire contra quéuis aduerſariorum detrectamus. hinc in nos tela torqueant, ſi quæ inuenient: hoc ipſi ſcuto facilè illa depellemus, ne latus hauriant. Probandi onus illis incumbit. nondum probauere. Nec probabunt. quid enim queant idoneum mendacio proferre probando? Veritas mendacio nequit ſuffragari. moleſtia nos liberaſſet Godelmannus, ſi quid in Cærimonia exorciſmi Magicum ſit, attuliſſet. Non ruſparemur, nec ſingula perſequenda forent in exorciſmo, *perſona*, *res*, *verba*, *intentio* reperitur. Perſonæ culpa nulla; non obſeſſi, cui licet ab Eccleſia remedium petere, quam nouit pharmocopeiian à Chriſto morbis ſpiritualibus inſtitutam. non exorciſtæ: nam inſtitutus hic ordo iam ab Apoſtolorum fermè temporibus, *vt* *doctum cap. præcedenti*. *a* non eorum ornatus. Nam ſtola cinguntur, eamque energumenis inijciunt, qua meminere feliciter ſic vſum Pontium Boneuallenſem Abbatem: *b* ſciunt hac dæmonem quaſi ligari, & memorem fieri, eum eſſe Chriſti captiuum, & à Chriſto ſubiugatum. ſuperpelliceum induunt, quia hoc ordinis & officij eorum eſt ſignum; ſicque ſignificant ſe in pugnam non priuata temeritate, ſed ab Eccleſia ſtipendiatos auctoratoſque procedere. Rerum quæ adhibentur vitium nullum inuenias, ſi adſunt accenſi cerei; teſtantur lucis aduentum exſpectari à vera luce Chriſto, & fugam poteſtatis tenebrarum: ſi flagella, & alapæ accedunt, moderatæ; ſit, non vt corpus obſeſſi lædatur, ſed vt contumeliæ impatiens obſeſſor diffugiat. vſum hoc remedio, D. Gregorium, & D. Hubertum, & alios fœliciter, docuit, qui de his ritibus egregiè Petrus Thyræus, cuius tantum nunc veſtigijs inſiſtimus. *c* Manum exorcizandis imponere,docuere Apoſtoli, & vir Apoſtolicus B. Martinus, cum Tetradij ſeruum Treuiris expulſo dæmonio liberauit. Euchariſtiam in hunc finem energumenis & oſtendere, & ſumendam præbere: quam efficax ſemper & frequens fuerit; legere potuiſtis capitulo præcedenti. *d* nec opus repetere.

a *ſect.3. re med.4.*

b *Vita S. Bern.lib.4. cap.7.*

c *d.p.3.c. cap.46.eum adi, Lector.*

d *ſect.3. re med. 2.*

De uerbis res æquè expedita. Verba exorciſmi (vt rectè Thyræus) vel ad Deum diriguntur,vel ad Sanctos, vel ad dæmonem. ſi non ſufficiens iſta diuiſio, oſtendant quid deſit; equidem nihil inuenio. Ad Deum dirigitur petitio, vt peccata remittat, vt miſereatur obſeſſi, vt potentia ſua dæmonem comprimat & exire compellat. Hoccine Magicum dicent? tollant igitur orationem omnem, vt ieiunia ſuſtulere. Negent fidem hiſtoriarum omnium: quibus efficacitas orationis in dæmonû expulſione con

a *vide ſupra ſectio. 3. reme. 5. & Thyræ. ſupra n. 649.*

teſtata. *a* reſpuāt Chriſti Domini auctoritatem, id in D. Lucæ Euangel. *ca.* 9. aſſerentis. Ad Sanctos quæ diriguntur vt ad Dei familiares amicos & cœleſtis regiæ intimos Palatinos, gratia valentes; vt nobis impetrēt, qđ a Deo obtinere cōtendimus; petimus, vt ipſi intercedāt. Eorũ adiungimus interdũ merita. nō vt æqualia Chriſti meritis (per hæc. n. illa efficacia ſunt, & ſine his illa nullius meriti forēt penitus ſeparata) nec. n. vt meritũ Chriſti deminuāt: ſed vt primũ & præcipuè Deus filij merita adſpiciens, & oculos vltra porrigens ad ijs tincta imbutaque merita Sanctorũ, fructũ meritorũ filij tā longe patentē, & per omnia membra corporis ſui influentē conſiderans; citius moueatur, ſeque à nobis exorari patiatur. Sic ergo per Chriſti & famulorũ Chriſti merita, interdũ exorciſtæ obſecrant. Nec ocioſa eſt Sanctorũ nominatio; quorũ olim nomē dæmones nō tuliſſe conſtat; ex ijs quæ de B. Antonij nomine Athanaſius, & de Litaniarum recitatione alij tradidere. *b*

b *vide ſup. d. ſect. 3. re-remed. 5.*

Nihil ergo Magicũ in his ad Sanctos verbis. Dæmonē exorciſta alloquitur, increpando eũ ſeuere, & comminatoriè, & per modum imperij, ſicut habens auctoritatē a Deo: quo modo loquēdi & eijciendi dæmonē Apoſtoli vtebantur, ſecuti exemplũ Chriſti: ſic etiam ſolitos increpare dæmonia primitiuę Eccleſię ſanctos viros docet B. Cyprianus ad Demetrianum, *Adiurātur à nobis & torquētur ſpiritualibus flagris, & verborũ tormentis de obſeſſorum corporibus eijciuntur dæmones. & omnium optimè Prudentius ;*

In Apotheoſi.

Intonat antiſtes Domini. fuge callide ſerpens,
Exue te membris, & ſpiras ſolue latentes.
Mancipium Chriſti fur corruptiſſime vexas?
Deſine. Chriſtus adeſt, humani corporis vltor.
Non licet vt ſpolium rapias, cui Chriſtus inhæſit.
Pulſus abi, ventoſe liquor. Chriſtus iubet: exi.

Nec Chriſti I E S V nomē ſolum inculcatur, ſed & alia Dei nomina, & cuncta Chriſti miracula. idem Prudentius ;

... torquetur Apollo
Nomine percuſſus Chriſti, nec fulmina verbi
Ferre poteſt. agitant miſerum tot uerbera linguæ
Quot laudata Dei reſonant miracula Chriſti.

Addunt *adiurationi* (qua voce vſus Cyprianus) dum *exorcizant* (ſic etiam Tertullianus locutus) alia nonnulla: petunt nomen dæmonis, quod Chriſti faciunt exemplo (*Marci. 3.*) & fieri ſolitũ ſuperius docui. *c* & ſi hoc licet, cur etiā non liceat petere vt ſocios indicēt, vt ſciamus cũ quibus confligendum? petunt cauſam ingreſſus: vt a ſimilibus peccatis alij caueant, & eo vitato vel expiato facilius ſanetur energumenus. ſignum expreſſionis petũt, vt conſtet iam vere liberatũ ægrũ. Mēdax quidem eſt Diabolus; ſed exorciſmi verum inuito extorquent. Denique iubent illum in certum locũ proficiſci, verbi gratia, infernũ, quē ei Deꝰ ab æterno præparauit; vel deſertum aliquod, vbi nequeat hominibus nocere. Hunc illi locũ exorciſta tantum definit, ſub ſpe diuinæ ratificationis: eiectionis enim habemus promiſſionem, exilij exempla quædam, non tamen promiſſionem. Reſtat mens ſiue intentio exorciſtæ; illa Magica nō eſt: quia ſperat & cupit dumtaxat, pro officij ſui ratione ac munere, diuina poteſtate ſibi cōceſſa & promiſſa, dæmonem in Dei nomine eijcere, & ſuæ cōſortem naturę hominem ea miſeria eripere. Si ergo nec in mēte, nec in verbis, nec in rebus, nec in perſonis Catholici exorciſmi, quicquam eſt vel ſuperſtitioſum, vel incantatorium: eāt nunc Nouatores noſtri, & toties in hac lyra delirent.

c *d. reme. 4.*

Pergamus ad impij hominis reliquas inaniloquentias. Ait; *Salem quoque exorcizant vt ſit omnibus ſumentibus ſalus animæ, & corporis, & fuget Diabolum.* hic iterum nugatur. Salem exorcizamus, & quidē formula quæ exſtat in Romano Miſſali; inde petat qui volet. Exorcizare licet, vt iam probauimus. Creaturis benedicere licet. nā & Chriſtus pani benedixit, & aquæ & alijs creaturis primi Chriſtiani benedixerunt. Multa teſtimonia protulimus capite pcedēte; *d* & alia cōtexuit Thy-

d *ſect. rem. 9.*

a *d p. 3. c. 45.*

b *de Eccleſ. hierar. c. de Sacramento illuſtrationis.*

ræus noſter. *a* Addo nunc ſolum teſtimonium B. Dionyſij Areopagitæ, qui in Baptiſmi ritibus & olei benedicti (ſeu chriſmatis) & crucis ſigni, & benedictionis ſeu ſanctificationis aquæ ſimul meminit, his verbis, ut Perionius vertit; *b* Cum ei (*baptizando*) planè veſtes miniſtri detraxerunt, tum ſacerdotes ſacrum vnctionis oleum afferunt: ipſe cum inungêdi ac perfundendi ter exprimendo ſignum crucis initium fecit, virumque deinceps perfundendum toto corpore Sacerdotibus tradidit, ad Matrem adoptionis venit: eiuſque ſacra appellatione inuocationeq; ſanctificatis aquis, cùm eas trina vnguenti perfuſione &c. Græcè clarius; καὶ τελείως ἀπαμφιεσάτων αὐτὸν τῶν λειτουργῶν, κομίζουσι μὲν οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον. ὁ δὲ, τῆς χρίσεως διὰ τοῦ σφραγίσαι τρὶς ἀπαρξάμενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα χρίσαι πανσώμως παραδοὺς, αὐτὸς ἐπὶ τὴν μητέρα τῆς υἱοθεσίας ἔρχεται. καὶ τὸ ταύτης ὕδωρ ταῖς ἱεραῖς ἐπικλήσεσι καταγιάσας, καὶ τρισὶ τοῦ παναγεστάτου μύρου σταυροειδέσι χύσεσι &c. In formulis aũt quid reprehẽdi meritò põt. En illas bona fide. *Salis hæc eſt; Immenſam clementiam tuam, omnipotens æterne Deus, humiliter imploramus, ut hanc creaturam ſalis, quam in uſum generis humani tribuiſti, benedicere & ſanctificare digneris; ut ſit omnibus ſumentibus ſanitas animæ & corporis, & quicquid ex eo tactum uel aſperſum fuerit, careat omni immunditia, omnique impugnatione ſpiritualis nequitiæ, per Dominum noſtrum IESVM* &c. Ecce totam quam fraudulenter truncatam exhibuit aduerſarius: neq; in ea dicitur; vt fuget Diabolũ, quod ille fingit: nec mens illa nobis ea dicentibus, credere ſalem efficientem fore cauſam effectuum illorum: ſed illo ſale vtentibus, oramus, vt per IESV merita Deus petita largiatur. Eadem mens formularum ſequentium: *Aquæ, huiuſmodi; Deus, qui ad ſalutem humani generis maxima quæque ſacramenta, in aquarum ſubſtantia condidiſti: adeſto propitius inuocationibus noſtris, & huic elemento, multimodis purificationibus præparato, uirtutem tuæ benedictionis infunde: ut creatura tua myſterijs tuis ſeruiens, ad abigendos dæmones morboſque pellendos diuinæ gratiæ ſumat effectum* &c. Vbi hic illud, quod crepant aduerſarij, *aqua benedicta deleat tibi tua delicta?* Vides effectum non tribui efficacitati aquæ, ſed diuinæ gratiæ, quam ſibi concedi poſtulat, qui aquam ſumit: vt illi Eccleſia gratiam diuinam orauit.

fol. 117. edit. Moreliana.

Exponit Pachymer. τὴν κολυμβήθραν ne de Deipara dictum putes: ſic etiã Maximus, fol. 75.

Pro aquæ bened.

De herbarũ & palmarum benedict.

Herbas quoque benedicimus, & ramos palmarum: & cum benedicimus rogamus, *vt quicunque ex eis acceperint, accipiant ſibi ad protectionem mentis, & corporis &c.* Mentitur autem Leguleius dum ſcribit hæc verba: *Herbis quoque à ſe exorcizatis certa & concepta uerborum forma has uires affingunt: quòd omnes qui utuntur, ex eis benedicantur & ſanctificentur, & ſit eis ſanitas animæ & corporis. Et omnibus hominibus pecoribus ſue qui ex eis guſtauerint, oẽm putredinem & omne phantaſma diaboli, & omnem morbum, & omnem peſtilentiam, & dolorem expellant.* In his verbis primum mendacium eſt nos herbas exorcizare: tantum enim illas benedicimus, quòd quantum diſcrepet ab exorcizatione, vel pueri norunt. alterum eſt, quod nos has vires ipſis herbis ſic benedictis tribuimus: hoc falſum eſt. nam tribuimus ipſi Deo, per illas herbas, vt per morale inſtrumentum, ſanitatem & alia illa reliqua operanti. Tertium eſt, quod his putemus homines iuſtificationem conſequi. Nihil enim tale vnquam Eccleſia Catholica ſomniauit; non modò non dixit, vnde colligatur eam iuſtificationem alteri rei quàm quibuſdam ſacramentis tribuere, vel vt putarit hæc eſſe ſacramenta. Sed pergit mentiri & maledicere; *De agno Dei ex cera & lana confecto, atque à ſe conſecrato aſſerunt; peccatum frangit, ut Chriſti ſanguis & angit.*

De agni cærei benedict.

ò impudentem inſaniam? Tunè vnquam agnum Dei vidiſti, qui ex lana confectũ putas? ſi non vidiſti, vbi legiſti? ſi nec legiſti; vel finxiſti, vel audiuiſti. ex auditu ſolo narrare talia, leuis eſt cordis, & nimis creduli: fingere, dignum hæretico, dignũ filio Diaboli; qui mendax ab initio & in veritate non perſtitit. diſce materiam. cõſtat çera virginea, chriſmatis balſamo, &

aqua benedicta. Benedicit nō qlibet, ſed ſolus Romanus Pontifex; forma hac vtitur, inter alia (longum .n. foret ritum totum aſcribere) *Quæſumus Domine, hos agnos, quos de cera virginea in tuū honorem formauimus, ſacra & perenni vnda balſamoq; ſacri chriſmatis perfuſos, benedicere, ſanctificare, & conſecrare digneris: quatenus à te benedicti, uirtutem accipiant, contra omnia diabolica tentamenta, & omnes portantes tuti eſſe poſſint, inter aduerſa, & proſpera: ut tua conſolatione accepta nullū periculum timeant, nullamq; formident umbram, nulla ſæuitia Diaboli aut uerſutia humana illis noceat; ſed fortitudine tua uirutis roborati, tua conſolatione glorientur, qui uere paracletus diceris* &c. En materiam, en finem & formæ preces, en cui tribuatur efficacitas. Quid in his carpi dignum aut culpari? quid non pium & ſanctum? petitur vt Deus benedicat, ſanctificet, conſecret ipſos Agnos; dicitur fieri ad Dei gloriam: petitur vt conſolatione ſua Deus propitius ſit hos agnos geſtantibus. Vbi hic audis comparationem ſanguinis Chriſti, & agni huius? vbi hic tribuitur agno peccati fractio. Apage calumniator cum tuo verſificatore: ſi quis Catholicorum, auctor verſiculorum talium, cur non reliqua adſcripſiſti? ſano ille ſenſu ſuſpicor aliquid addebat quod fuliginem calumniæ tuæ detergebat. Sed quiſquis auctor illius verſiculi: id noſtra parum refert; qui non quid ſinguli priuati, ſed quid Eccleſia Romana ſentiat ſolliciti ſumus. Sequitur apud rabulā; *De balſamo & oleo, dicunt exorcizo te (audis uerba Magorum.)* Siſte Lector ad hanc parentheſim. cenſet homo ſcilicet eruditus; Magicum eſſe verbum; *exorcizo te.* At ille ipſe ſui immemor, ex ipſomet Vlpiano paullo ante rectè docuerat, a Chriſtianos olim vocatos exorciſtas. Vnde quæſo, ſi nō ab exorcizādo, ſiue adiurando (nam nihili aliud eſt exorcizare, quā adiurare, vt patet ex collatione textus Græci Euangeliorum cū Latino) ſi ergo exorcizo eſt verbū Magorum: certè qui exorcizant, Magi. certe veteres illi Chriſtiani, Magi fuere. certe Apoſtoli Magi fuerūt, qui exorcizarūt. nam eos imitati Iudæi illi fuere, qui verbo vſi quod dicentes Apoſtolos audiuerant, dixere; *Adiuro uos per IESVM quē Paulus prædicat.* b Non vſus fuit adiuratione Chriſtus, ſed nuda increpatione; quia, per quem adiuraret, maiorem non habebat. Exorciſmos Eccleſiæ agnoſcunt; Cæleſti. primus, Cyrillus, Chryſoſtom. Auguſtin. Cyprian. & alij Patres: c ſed omnium antiquiſſ. horum D. Iuſtinus Martyr, in Apolog. *Adiurati* (inquit) *dæmones nobis parent.* Verum dicat aliquis dixit ideo eſſe Magicū verbum, quia additur; *Exorcizo te creatura olei per Deum patrem* &c. vt fias omnibus, qui ex te vngendi ſunt in adoptionem filiorum Dei per ſpiritum Sāctum. *Item*; vt per hanc vnctionem olei ſacrati accipiat vnctus plenam remiſſionem peccatorum, & ſit ad refectionem mentis & corporis, ad euacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnemq; ægritudinem mentis & corporis. Sed eſto nihil hic immutent, ſit ſane formula ſollemnis, quid reprehenſione dignum? Exorcizatur inanima creatura verbis, ſed re dæmon expellitur vel arcetur: ille ſe adiurari ſentit. notæ huiuſmodi locutiones Sacræ Scripturæ. Iubetur cælū audire, idem terræ præcipitur. iubentur elementa & creaturæ inanimæ omnes etiam imperfectiores meteorologicę, benedicere Deo, & laudare creatorem. *Adiurantur per Deum Patrem omnipotentem* &c. hoccine diſplicet? an malles adiurari per idolum tuum Iſſebienſe? *petitur adoptio filiorum Dei.* Nonne licet petere, cuius facta nobis poteſtas, *vt filij Dei nominemur & ſimus?* non tribuitur hæc vis egeno elemento, quod vt ſignum adhibetur: non tamen vt ſignum nudum, ſed vt verbi acceſſione ex opere operato efficax ſacramentum. Semper nobis hæc repetenda, quia non deſinunt veterem ſuā in limo ranæ querelam concinere. Vim verò hanc & peccata remittendi, & quæ minora adijciuntur, vt baptiſmi ſacramēto collatam doceā, nolite hic exſpectare: ſeu quia maioris hoc operæ, ſeù qa iā ab infinitis, & in-

De balſami & olei benedi.

a num. 24.

b Acto. 19

c Cyrillu Cateche. 2 Chryſo. ho mil. de A dam & Eu. Auguſt. lib 1. de Sym bo. Cyprian ad Deme trian. Raban. Maurus, Alcuin Strabus & alij de ritib Eccleſia. C leſtin. l. ep 1. ad Epi ſcop. Galliæ Lactant. li 2. c. 16.

ter ceteros noſtris hominibus Bellarmino, Soarezio & Valētia præſtitum. Damnet aduerſarius Origenem: qui *amputari ab hominibus peccata* dixit, *cùm in baptiſmo donatur remiſſio peccatorum:* damnet Tertullianum, qui dicere non veritus, *Caro abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt & anima conſecretur: caro ſignatur, vt & anima muniatur: caro manuum impoſitione adumbratur, vt & anima ſpiritu illuminetur.*] damnet Cyprianum, nam ſcribit hæc verba; *in aqua baptiſmo percipitur peccatorum remiſſio: in baptiſmo ſanguinis corona datur virtutum.*] damnet Baſilium, cui *baptiſmus eſt peccati mors, regni cæleſtis conciliatio, adeptionis gratia.* damnet Eccleſiam Græcam Latinamque; cui ſemper hic ſenſus, cuius hæc ſemper fides *a*. Verum aliud adiungit reprehenſionis caput. *Oleo*, inquit, *infirmorum, unguntur membra humana, quæ ſunt organa ſenſuum externorũ; vt per iſtam vnctionem expietur quicquid homo iſtis membris & ſenſibus vnquam deliquit. Has vires creaturæ iſtæ non habent ex naturali creatione, neque diuina ordinatione, aut verbi Dei inſtitutione: ideoque mera, verè diabolica, impia, & blaſphema Magia, vt rectè ſcripſit Iacobus Heerbrandus, primarius Academiæ Tubingenſis Theologus. De hac conſecratione Papiſtica ita ſcribunt Auguſtinus Lerchemer in ſuo Germanico tractatu & Doctor Iacobus Andreæ in ſuis Eſſingenſibus concionibus* &c.] Nã verba ſubdit Germanica vtriuſq;, ne eſſet, quod eruditi, linguæ illius ignari, poſſent reprehẽdere. Ne quid autẽ præclari in verbis illis incluſum putent Lectores: Lerchemer, benedictiones omnes de quibus iã egimus, abuſum Diuini verbi, agyrtarũ & ſimiarũ opus vocat: Schmidelinus autẽ Confirmationis Sacramentũ merũ diaboli opꝰ appellat; nec aliter probat, quàm ex ipſa chriſmatis conſecrãdi formula: & ex crucis ſignaculo, quod Sacerdos adhibet; & ex exorciſmo, quẽ adiũgit. Sed, cùm nec exorciſmus diaboli opus ſit, ſed Dei; nec crucis ſignaculum diaboli opus ſit, ſed Eccleſiæ ab Apoſtolis recepta inſtitutio ſacratiſſima; nec in formula quicquã, niſi ſanctum & pium, & ſacris litteris conſentaneum, cõtineatur; rectè ſequitur, maledicum, & blaſphemum ſcurram, & Diaboli per os eius loquentis tubam fuiſſe hunc Doctorem Tubingicum Iacobũ Andreæ; cumq; benedictiones creaturarum nõ in circulis, & agyrtarum, aut hyſtrionum ſcenis natæ, ſed ſemper in vſu Catholicæ eccleſiæ fuerint: ſequitur Satyri perſonam, & comicum hiſtrionem agere ſuis maledictis Lerchemerum; vereq; diabolicam, merè nugatoriam, impiã, & blaſphemam cenſuram eſſe Primarij illius Theologi Tubingenſis. probatum id prius: ſed addam nunc quædam, vt horũ inſcitia fiat manifeſtior.

Orig. hom. 4 in Cant. — *Tertull. lib. de reſurrect. carnis.* — *Cyprian. li. 4. epiſt. 7.* — *Baſil. ſer. ex hortat. ad baptiſmum.* — *a Chryſoſt. hom. 40. in 1. ad Cor. Ambr. in 1. ad Cor c. 6. Aug. li. 1. de nupt. & cõcup. Cõc Valent. 3. can. 5. Lateran. ſub Innoc. 3 can. 1. Flor. ſub Eugenio 4. in forma Sacrament. Trid. ſeſſ. 7. c. 1.*

De chriſmate, & oleo infirmorum.

De variarum rerũ benedict.

De benedictionibus rerum variarum teſtis eſt omnis antiquitas. Species fructuum, quas non licet ſuper altare offerre, à ſacerdotibus domi benedici, & benedicta à populis ſumi, ſtatuit Eutychianus Papa, *epiſt. 1. ad Ioann. & Epiſcopos Bæthicæ;* & Cõc. Moguntin. 4. ca. 39. Aquæ benedictionẽ ſtatuit Matthæus Apoſtolus *apud Clementem I. li. 8. conſtit. Apoſt. c. 31.* & eum ſecutus Alex. I. *ep. 1. ad omnes fideles, habes in c. aquam, de conſecr. d. 2.* & amplexi ſunt Chryſ. *in Ioan. hom. 24. & 25.* & *in Pſ. 22. ad illud, ſuper aquas refectionis,* Ambr. *li. 1. de Sacrament. cap. 5.* Varadatus *epiſt. ad Leonem I. habes in Synodi Calcedonenſ. act. 16.* Chriſmatis conficiendi, & benedicendi rationem præſcripſere nobis Apoſtoli, *apud D. Clementem lib. 7. Conſtitut. Apoſtol. c. 42. & lib. 8. c. 35. D. Dionyſium Areopagit. de Eccleſ. hierar. p. 2. c. 2. D. Iuſtinum, ſiue alium Ad orthodox. q. 14 Cyprianum orat. de vnctione chriſmat. Cyrillum Hieroſolym. Catechc. 3. & cæteros omnes.* Panis benedictionẽ, & Salis etſi iam probauimus, accedat tamen auctoritas D. Hieronymi de Sancto Hilarione, à quo benedictum panẽ omnes ſumebant; & Nannetenſis Conc. can. 9. vbi & formam habes, tantoperè diſplicentem hæreticis; *Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc panem tua ſancta benedictione, vt ſit omnibus ſalus mentis, & corporis, atque contra omnes morbos, & vniuerſas inimicorum inſidias tutamentum, Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, panem vitæ, qui de cœlo deſcendit,* & cæt. Eadem ratio rerum cæterarum. ſi v-

nam licet, cæteras licet eodem ritu. Sic cenſet Eccleſia Catholica, ſic concilia ſanciuere, ſic Eccleſiæ lumina docuere. reclamant Heerbrandus, Schmidelinus, Lerchemerus? qui, quibus? terræ tubera, cœli ſtellis, apocalypticæ locuſtæ illis Ezechielis animantibus ſuos ſequatur hos de puteo abyſſi duces, Godelmannus: nos cũ Euangelicis Magis Stellam ſequamur cynoſuram, quæ nos ad MARIAM, quæ nos ad IESVM perducat tramite inoffenſo. Illi benedictionem ſpernunt, & implentur maledictione; ideò maledicentia os eorum plenum eſt, ideo in cœlum os ſuum eleuarunt, & blaſphemias ore ſacrilego, quas adſcripſimus eorum verbis, eructarunt. Vires has res natura ſua non habent; ſed habent diuina inſtitutione. nam, qui ſacramenta inſtituit Chriſtus, ſacramen-

F

tis vim largiri dignatus fuit: ſacramentalibus verò, quæ ab Apoſtolica traditione recepimus, etiam moralis vis à Deo tribuitur, quam Eccleſia Chriſti ſponſa precibus ſuis obtinet, in membrorum ſuorum vtilitatem. Cærimoniarum inſtituendarum, & curam, & poteſtatem, Chriſtus Eccleſiæ reliquit, cùm myſteriorum Dei diſpenſationem Apoſtolis reliquit. ideò enim Apoſtolus ſe miniſtrum Chriſti, & diſpenſatorem myſteriorum Dei dicit. Eccleſia autem eas inſtituit, quę & honeſtati, & cultui Diuino ſunt accommodatiſſimæ: quare dubium eſſe nequit, quin ex ſe aptæ ſint, & idoneæ ad meritum, & vt gratiam Dei mereatur, ad quam poſcendam adhibentur. Vnde & illud fatendum, ſpiritualem aliquem eorum eſſe effectum: nō quidem vt habitualem gratiam, ex opere operato tribuant (quod Sacramentorum proprium) nec etiam, vt vim ex opere operato habeant, ad excitandum in nobis aliquem bonum gratiæ motum: ſed quando res iſtæ ab Eccleſia benedictæ in ipſa benedictione ſpecialiter ad hunc motum excitandum ſunt ordinatæ, per Eccleſiæ oratione͂; tunc per modum impetrationis, iis adhibitis, ſpecialiter à Deo aliquando talis effectus tribuitur. dixi *aliquando*, quia nō eſt ineffabilis hic effectus, vtpote nulla promiſſione firmatus, niſi ea quę orationi adiuncta; *quicquid petieritis, accipietis*, &c. Peccata quoque mortalia remittendi vim non habent vllā; quia hæc ſine infuſione gratię non remittuntur: Venialia verò dimittendi vim, ſi ad hoc ſpecialiter ab Eccleſia fuerint inſtituta, per modum eundem impetrationis habent. poteſt enim ſic orando Eccleſia bonum motum animi impetrare, per quem hominis veniale peccatum deleatur. Expellendi verò dæmones poteſtas, harum cæremoniarum, & ſacramentalium ad hoc ab Eccleſia inſtitutorum, non eſt poſita in phyſica, ſiue naturali efficientia; ſed morali duntaxat: eò quòd dæmon percipiat ſigna, & verba humana, & iis obedire cogatur; tum quia hoc à Deo impetrat oratio Eccleſiæ, & ſic exorciſta hoc per modū impetrationis à Deo cōſequitur; tum quia Eccleſiæ data fuit à Chriſto ſpecialis poteſtas dæmonibus imperandi; tum quia dæmon virtutem Chriſti, vel inuitus agnoſcat, & credat, & meminerit ſe victum, & ſuperatum Crucis trophæo; fit quaſi naturaliter, vt non ferat adſpectum Crucis, vel mentionem victoriæ Chriſti, & cladis ſuæ: ideoque ad hæc timeat, ac tremat, ac fugere malit, quàm hæc videre, & audire. Cæteri effectus, nempe ſanitas corporis, & fructuum, temporaliumque bonorum conſeruationes, & huiuſmodi, per modum dumtaxat impetrationis directè, & per ſe obtinentur; per accidens tamen, & per modum remotionis obſtaculorum obtinentur, coercita dæmonis poteſtate; vt ſolet contingere in exorciſmis infectorum noxiorum, & tempeſtatum, vt poſt Vvaldenſ. & alios copiosè, & eruditè docuit Fra. Suarez *in 3. par. quæſtio. 65. ar. 4. diſp. 15. quæ eſt de Sacramentalibus.* Hæc de effectu ſufficiant; quæ neceſſe fuit addere, vt aduerſarij mentiri deſinant; *nos tribuere vim per ſe diuinam his cærimonijs.* Impudens verò mendacium eſt; *nos vngere, vt expietur per illam vnctionem membrorum quicquid illis* *membris.*

1. Corinth. 4. vide Concil. Tridēti. ſeſſ. 7. can. 13.

membris deliquit.] dicimus tātū per modum orationis & precis, ex formula

G

in ſacroſancta vinuerſali Florētina Synodo præſcripta; *per iſtam vnctionem, & ſuam pijſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid deliquiſti per viſum. &c.* & quoad membra quædam, & non alia inungenda, idem illic à Latinis Græciſq; Patribus quicquid agimus, & Nouantes reprehendunt, apertè ſeruandum definitur, & ratio ſingulorum additur. Lege, ſi lubet. Non dicimus per vnctionem peccata remitti, vt eſt vnctio; ſed vt eſt Sacramentum, gratiam conferre, peccata remittere, & infirmos alleuiare: dicimus à Christo Domino inſtitutum, & à B. Iacobo Apoſtolo promulgatum *a* Et cum illi præceperint, infirmum vngi; nec niſi in membris vngi queat; dicimus ineptos hæreticos, quod vel nolint in membris vngi, vel alia membra magis vnctioni idonea exiſtimēt. Poſtquam ſic Godelin. miſer in ritus noſtros debacchatus fuit, vnum ex Hiſtoria depromit argumētum. *In priſca* (inquit) *Eccleſia Dæmoniaci in cœtum adducebantur, & populus totus orabat Deum, vt apud Chryſoſtomum & Clementè legimus. Auguſtinus quoq; li. 22. de Ciuita. Dei* & *Sozomenus li. 6. c. 28. ſcribunt, nihil aliud Dæmonibus pellendis olim fuiſſe vſurpatum, quàm preces coram Deo.* videamus quam hæc vera. bene, quod ad Clementem & Chryſoſtomum relegamur, fatemur in Eccleſiam adduci, vel potius extra Eccleſiam principiò in mediū ante fores Eccclefiæ produci, Energumenos cōſueuiſſe, & populum pro ijs orare ſolitū. quid tum? an igitur Sacerdotis nullum in hac re officium, niſi quod populi? an non tum quoque exorciſtæ? ſi exorciſtæ,

H

erat & exorciſmus. Exorciſtas ſalutat Ignatius Martyr? epiſt. ad Antiochenſ. ἀσπάζομαι ὑποδιακόνȣς, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωροὺς τȣ̀ς κοπιῶντας, ἐπορκιστὰς, ὁμολογητάς. Saluto Subdiaconos, lectores, cantores, oſtiarios, laborantes, exorciſtas, confeſſores. Quomodo exorciſtarum meminit ipſe D. Clemens *lib. 8. conſtit. c.* 26? vbi quod *negat eos ordinatione fieri:*

In fine concil. in formula Sacramētorum data Armenis

a *Innoc. l. in c. illud ſuperfluum. d.* 95. *D. Clemens d. li.* 7. *ca.* 42. *& ſeq. Beda in ep. Iaco. c.* 1. *Concil. Cabilon.* 2. *cā.* 4. 48. *Senonenſe can.* 10. *Auguſtanum can,* 20. *Moguntinum* 4. *can.* 34. *Colonienſe* 3. *p.* 7. *c.* 49. *&* 50. *Trident. ſeſſ.* 14 *Rabanus li.* 2. *de Inſtit. cleric. c.* 55,

id negat, quia de illis tantum loquebatur, qui per Spiritus ſancti gratiam ſe exorcizandi donum conſecutos miraculis comprobabant. Quomodo Cyprianus *b* ſcribit, *per exorciſtas voce humana & poteſtate diuina dæmonem flagellari, vri, torqueri?* Quomodo ſcribit Cyrill. Heroſolimitan. *in Præfat. Catecheſ.* exorciſtas *per Spiritum ſanctum dæmones effugare?* Quomodo Optatus Mileuitan. *lib.* 4. aſſerit *per exorciſmum Spritus immundos depelli & in deſertum fugari?* Quomodo de exorciſtis idem affirmat tot locis Auguſtin⁹? *c* Quomodo ipſe Chryſoſtomus (quem aduerſarius obtrudit) *exorciſmis* (inquit) *& exſufflationibus clericorum ab eis immundus abigitur? d* Mendacium vero eſt, quod dicit Auguſtinum & Sozomenum ſcribere, nihil aliud præter orationem fuiſſe vſurpatum. Nam diſertè *lib. illo* 22. *cap.* 8. D. Auguſtinus narrat dæmonem vim maleficam ex Hiſperij domo non ſola oratione, ſed & miſſæ lectione, & aquæ benedictæ aſperſione, & reliquiarum Sancti pulueris adhibitione pulſam. addit ſecundo, alium adoleſcentem ad mortis reliquijs Diuorū Protaſij & Geruaſij liberatum. tertio, narrat Hipponenſem virginem cum oleo, cui ſacerdos lacrymas ſuas inſtillarat, ſe perunxiſſet, mox a dæmonio fuiſſe ſanatam. Et audet miſer Auguſtinum nobis obijcere? Audet confingere huiuſmodi, quæ tam clara luce mendacij plena deprehendantur? Sozomenum quoque vel non legit, vel nō intellexit. aſſerit ille *lib. 6. cap.* 21. non pulſum Macariorum oratione dæmonem, ſed ſola increpatione; *ut* (inquit) *Macarij Dæmonium increpauerant, puella ad ſanam mentem redijt.* ἐπιτιμησάντων δὲ &c. Et quamuis meminiſſet ſolius orationis Hermias, non tamen inde ſequeretur alias non ſolitos vti alijs remedijs. Vide quæ fusè, narrauimus, & de Macario, & de alijs *præced. c. ſect.* 3. Vnum reſtat Godelmanni non in nos, ſed in ipſum Christū Dñm telū; nēpe ἀρτολατρείας, vt ipſe vocat, crimen; qd explicarat paullò antè *num.* 26. verbis *Ad hæc prolatione*

b *li. 4. epiſt.* 7.

c *li. 2. de Nupt. & cōcup. ca.* 18. *&* 29.

d *domi. de Adam & Eua.*

horum

horum quinq; verborum, hoc eſt enim corpus meum, *cum halitu facta; ſe panis ſubſtantiam mutare, corpus Chriſti de cœlo detrahere, & in hoc illum conuertere, planè magicè ſibi, & alijs perſuadent*. ò linguã eradicandam ſtirpitus? os impurum & blaſphemias euomens aſſidue; ergo Chriſtus Dominus Magus? qui aſſeruit eum quem manu tenuerat panẽ, corpus eſſe ſuum. Si caro erat, panis non erat. Si panis erat, Chriſti dictũ verum non erat. Sed panis, inquies, remanet cum carne. Impanationem veſtram inſinuas, ò artocreatie: vel ſanè Chriſtum velut dolio aut marſupio includis: dignus hoc nomine qui inſutus culleo vel dolio in profluentem conijciaris. Refutarunt hoc cõmentum, noſtri Theologi, quotquot fuere. Nec nobis nunc vacat de *Tranſubſtantiatione* agere: nec huius loci diſputatio eſt. Videamus ergo quid hic magicum, non illorum verborũ quinque probatio, quæ & Chriſtus protulit, in vltima cœna: & D. Petrus, & D. Iacobus, & D. Andræas, in ſuas Liturgias ſeu Miſſas retulerunt: & tota ſemper Eccleſia fuit amplexa. Non afflatus, cui nos vim nullam tribuimus; nec etiam alium neceſſariũ putamus, quam qui in verbis proferendis neceſſarius. ſi loqui ſine halitus exſpiratione poſſemus, halitu opus non foret: ſi crederemus halitu ſpecies panis contingi debere, ſuperſtitioſi eſſemus: ſi inhalationi illi vim tranſubſtantiationis tribueremus, ſtulti excerebratiq; meritò audiremus. nihil autẽ tale Catholici credimus. quare mentitur more ſuo Leguleius, mentitur etiam, cùm ait nobis & alijs perſuadere, quòd corpus Chriſti de cœlo detrahamus. Nã cenſemus, etiam ſine vllo Chriſti Domini motu locali, hanc tranſubſtantiationem fieri poſſe. ſi poteſt per motum localem; cur non poteſt ſine motũ locali, ille qui eſt omnipotens? nã poteſt per ſe, quicquid per cauſam ſecundam poteſt: motus autem localis tantùm foret cauſa extrinſeca præſentiæ Chriſti: nihil autem illi intrinſecum eſt, vel eſſentiale. Non eſt etiam Magicum, putare panẽm in corpus Chriſti conuerti: immò eſt fidei articulus, ab initio Eccleſiæ ſemper retẽtus. dixit Chriſtus, docuere Apoſtoli, & omnes quotquot per hæreſim ab Eccleſia non defecere. ſub anathemate hoc credendum ſtatuitur in Concilijs Romanis tribus, duobus contrà Berengarium, & 3. maximo ſub Innocent. 3. item Turonenſi contra Berengar. item in Cõſtantienſi contra Vviclephum, in Florentini decreto vnionis, in Tridentini ſeſs. 13. can. 2. Patres commemorarẽ longum foret, omnes ad vnũ pro nobis ſunt: omnes veram Chriſti carnẽ in Euchariſtia crediderunt, omnes adorarunt. D. Iacobus in Miſſa ſua, rogat *ut Spiritus ſanctus faciat hunc panem corpus Chriſti &c.* quod etiam in Liturgijs D. D. Baſilij & Chryſoſtom. habetur. D. Ignatius Epiſt. ad Roman. *ἄρτον του θεοῦ θέλω, ἄρτον ὀυράνιον, ἄρτον ζωῆς, ὅ ἐςι σάρξ τοῦ χριςοῦ* quid apertius? ſed & D. Dionyſ. Areopagita, *a* hunc panem viuificum dicit habere vim maximã perficiendæ Sanctitatis, *τῆς ἱεροτελεςικωτάτης ἐυχαριςίας*. vocat ſacratiſſimam Euchariſtiam *ἱερωτάτην ἐυχαριςίαν*. addit *b* Chriſti Domini ſentẽtia iudicatum hoc Sacramentorũ Sacramentum, ſiue myſteriorum myſterium, hoc eſt auguſtiſſimum & præcipuum. *καὶ γὰρ ἔςι κατὰ τὸν κλεινὸν ἡμῶν καθηγέμονα, τελετῶν τελετὴ*, accumulat præterea ſimiles laudes multas, & magnificas D. Pauli diſcipulo digniſſimas. Hunc Galliarum Apoſtolum, cur Gallici Caluiniſtæ non audiunt? video, quòd nequeant eludere teſtis auctoritatem, eò illos confugere, vt negent eſſe libri auctorem. Sed quo id negãt auctore? nullo quod ſciã vetuſtiore. Quamuis quidã olim dubitarint, ſtatim tamen eorum error ab æui illius ſcriptoribus fuit cõfutatus. Quæ dubitandi quæſo cauſa idonea; cùm & res verbis, & verba rei reſpondeant, & vtraque primitiuum illũ ſpiritum Eccleſiæ penitùs redoleant? vide (*Lector*) malitiam dicam, an impudẽtiam? ipſam phraſis antiquitatem, quę maximè idonea eſſe debuit perſuadẽdæ veritati, contra veritatem intorquent.

a *ca. 2. Ec cleſ. hierar*

b *ca. 3. Eccleſ. hierar.*

Negant Be Za in N, T Schalig. & quidam ali de hoc gene re.

Illyric. & Scalig. F. quent. *a* ſi hoc argumento vti licet, cui veterum libri relinquētur ſui? procliue ſemper fuerit dicere recentiorū aliquem ſic ſcripſiſſe, vt affectet antiquitatem. cùm duo ſint ad dignoſcendos ſcriptores idonea indicia, ſtylus & teſtificatio ſcriptorum aliorū: vtrūque fauet nobis. Stylum negare non poſſunt prorſus eruditum & antiquarium. auctores ferè innumeri conteſtantur Græci Latinique. Scilicet, iſti ignoraſſent hoc opus poſt Valentiniani tempora conſcriptum; vt aſſerit nuperus quidam temporum emendator, qui ſuo ſe ſuffragio claui figendi Dictatorem conſtituit. profert auctorē? coniecturam ſuam, immò potius veterem Illyricianam cauillationem. *Is* (inquit) *ut affectet antiquitatem*, μοναχοὺς κοινοβίους *uocat* θεραπευτὰς *Monachos autem* μονοβίους *uocat* ἑνιαίους, *ne uideretur ſui ſæculi uocibus uti*. Non credimus hoſti Monachorum, & illis tam antiquam inſtitutionem inuidenti, &, vt auertat, hæc omnia comminiſcenti. Quomodo probas, ideo ſic vocaſſe, ne ſui ſæculi vocibus vteretur? Potius credendum ſui ſæculi vocibus vſum, quàm alieni hac etiam in re, cum toto reliquo libro cetera vocabula antiquis illius, cuius, quibus nunc vſus, erāt ſæculi, retinuerit. Puerilis planè illa hariolatio, & acumine iſto, quod quæ nec ſunt, nec fuere, videre ſe credit, & alios ſibi crederе Manlianis iubet imperijs, digna: multoque magis quod de *Mandris* & *Mandritis*, lepidum ſciliſcet apophoretum appōnit: cuius meritò ſtatua inaurata in Cōſiſtorio Lugduno Batauico; vel potius, quod in Miſcellaneis Lugdunenſibus victi ſolebant, λείχειν imperetur. Vnde etiā probat Dionyſium hūc (*quem Simium*, honoris cauſa, pro ſua innata modeſtia, vocat) θεραπευτὰς monachos nominare; idcirco quòd apud Euſebiū, ſic vocatos ex Philone, legiſſet? credo in bifido Parnaſſi vertice cum Ennio ſomniantem didiciſſe. quaſi iam probarit, Euſebio hunc ſcriptorē eſſe recentiorem: quamdiu hoc nō probat, fruſtra conijcit, nec optimus vates audiet, quia conijciet peſſimè. Quæ hæc temeritas eſt, ſomnia nobis ſua obtrudere, & pro oraculis Delphicis mera coniectanea? Sed profectò tali in veteres quoſque ſcriptores petulantia, & (quæ cum ætate augeſcit, in ceteris ſolita decreſcere, fitque amiciſſimis ēt grauior) iactantia, præclaras ingenij, & eruditionis dotes mirum in modū dedecorat. Verum quid illi facias, habet hoc hæreſis omnis, Caluiniana præſertim. cunctos ſpernit, ſibi ſoli ſapere & ſcire videtur; monitoribus aſpera, reprehenſiones etiam iuſtiſſimas contumelijs & conuitijs munerat. Tollātur iſti hæui de corpore pulcro, placebit omnibus labor ille, & feret æuum. Dionyſium Areopagitā auctorē operis Hierarchici agnoſcūt ex Græcis, non tantùm B. Maximus, & Georgius Pachymerius, & Ioan. Scythopolitanus; qui commentarijs illuſtrarunt; & *in Encomio* Michael Syngellus, Photius, And. Cretenſis, Ioan. Damaſcenus, Suidas; ſed & antiquiores his Anaſtaſius Sinaita, & Anaſtaſius Nicenus; & B. Chryſoſtomus, cui hæc Areopagitæ ſcripta cognita fuiſſe, teſtatur Anaſtaſius Bibliothecarius *epiſt. ad Carolum Caluum*: eadē nō nouiſſe tantùm, ſed & explicaſſe commentarijs Dionyſium Corinthium, laudat Maximus, *in ſcholijs*, auctorē ſuū Anaſtaſium Antiochenum ἐν τῷ ὁδη-γῷ: & ex his teſtimonia deſumpſiſſe contra ſui temporis hæreticos Cyrillum Alexandrinum narrat Liberatus *in Breuiario*, & multa huius ſcriptoris verba ſuis inſeruiſſe libris D. Gregorium Nazianzenū ſcripſit, Billius Prunæus *Sacrarum obſeruationum lib.* 1. Billius ille Nazianzeni lectioni apprimè deditus, idoneus, ſi quis alius, & locuples huius rei teſtis. Hilduinum etiā Francum, & Gregorium Magnū, Martinum Papam & Martyrem, Agathonem, & alios PP. Romanos prętermittō; quibus horum librorum fides indubitata fuit, & ab alijs citatos inuenias; vt & illud inprimis notatu dignum, quòd *in Bibliotheca ſua* Photius commemorauit; Theodorum Presbyterum Græcum ex profeſſo hac de re librum compoſuiſſe, vt conuinceret,

ea quæ habemus S. Dionyſij Areopagitæ opera, non eſſe pſeudepigrapha, & tot antè ſæculis quattuor pręcipua, quibus nunc hæretici noſtri abutūtur, vt ea impugnent, argumenta luculenter diſſoluiſſe. Ἀνεγνώσθη Θεοδώρου πρε
σβυτέρου, ὅτι γνησία ἡ τοῦ ἁγίου Διονυσίου
βίβλος. διελύοντο δὲ ἐν τῷ λόγῳ ἐνστά-
σεις τέσσαρες: μία μὲν ὅτι εἰ ἦν γνησία:
πῶς οὐκ ἐμνήσθησαν τῶν ἐν αὐτῇ ῥητῶν
τε καὶ χρήσεων τινὲς τῶν μεταγενεστέρων
πατέρων; δευτέρα δὲ, ὅτι Εὐσέβιος ὁ
1 Ραμφίλου ἀναγραφὴν ποιησάμενος τῶν
συγγεγραμμένων τοῖς μακαρίοις πατρά-
σιν ἡμῶν βιβλίων, οὐδεμίαν ταύτης μνή-
2 μην ἐποιήσατο. Τρίτη δὲ, ὅτι πῶς τῶν
κατὰ προκοπὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ διὰ
μακροῦ τοῦ χρόνου αὐξηθέντων παραδό-
σεων, ἡ βίβλος αὕτη λεπτομερῆ τὴν ἐξή-
3 γησιν ποιεῖται; Ὁ μὲν γὰρ μέγας Διονύ-
σιος σύγχρονος ἦν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν
πράξεων, τοῖς ἀποστόλοις: ἃ δὲ ἡ βίβλος
περιέχει, τὰ πλεῖστα τῶν κατὰ προκοπὴν
[καὶ] ἐς ὕστερον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέν-
των παραδόσεων ἐστὶν ἀναγραφή. ἀπίθα-
νον οὖν φησὶ, μᾶλλον δὲ κακόπλαστον, τὰ με-
τὰ πολὺν χρόνον τῆς τελευτῆς μεγάλου
Διονυσίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντα, Δι-
4 ονύσιον ὑπολαμβάνειν ἀναγράψαι. Τε-
τάρτη δὲ, πῶς μέμνηται τῆς τοῦ θεοφόρου
Ἰγνατίου ἐπιστολῆς ἡ βίβλος; ὁ μὲν γὰρ
Διονύσιος τοῖς τῶν ἀποστόλων ἐνήκμασε
χρόνοις: Ἰγνάτιος δὲ ἐπὶ Τραϊανοῦ τὸν
διὰ μαρτυρίου ἤθλησεν ἀγῶνα. ὃς καὶ πρὸ
βραχὺ τῆς τελευτῆς ταύτην ἐπιστο-
λὴν, ἧς ἡ βίβλος μνημονεύει, γράφει. ταύ-
τας οὖν τὰς τέσσαρας ἀπορίας διαλῦσαι
ἐπαγωνισάμενος, βεβαιοῖ (τό γε ἐπ' αὐ-
τῷ) γνησίαν εἶναι τοῦ μεγάλου Διονυσίου
τὴν βίβλον. hactenus Photius.

Si quid aduerſari⁹ nouit, quod nec Valla, nec Eraſmus, nec Flaccus Illyricus obiecere; amabo, proferat in mediū. Veritatis amator ſum, vt qui maximè audiri cupio, & audire; docere & diſcere amo. eādem ferram reciprocare non amo: abſtineat velim, quæ iam alij illi præoccuparunt, & recēti memoria, à Matthæo Galeno Belga, & Cæſare Baronio, validè calcata protritaque. Dignus fortaſſis, cui potius, quàm tot Græcis doctiſſimis antiquiſſimiſque Patribus credamus, quem doctiorem, acutiorem, ſapientioremque arbitremur. opponet os co lumnatum tot Eccleſię luminibus, tot fidei columnis. dicat ſe vnum melius noſſe characterem Dionyſianum diſcernere, quàm Chryſoſtomum Cyrillumque: paſſos ſibi per ingenij ſtuporem imponi. Græcæ linguæ ignaros fuiſſe Marſilium Ficinum, Ambroſium Camaldulenſem, Perionium & tot ſæculis priorem Ioannem Scotum illum; alium à Dunſio & Maiore; qui quatuor pro Areopagiticis libris, cùm verterent, agnouere. Occalluimus ad ſimiles Pyrgopolynicis Nitiobrigis Thraſoniſmos. Qui ſaxorum nouus epigrammatarius Lucano ſculponeis os batuit; qui Manilium docet aſtronomiam, qui in Geometricis adhuc diſcipulus, & malè calculi ſubducti à Laniſta deprehenſus, ſupra Euclidem, & Archimedē ſapit; qui Tacitum, Suetonium, eius quo vixerunt temporis, & quod ex tabulis publicis didicerant, rationem dedocet: cui Euſebij aniles & pueriles alucinationes manifeſtæ, & Euſebium ceteri patres pueriliter ſequuti; præ quo vno ceteri vt vmbræ volitant, ſimioli, fanatici, furioſi, hoſtes veritatis, ſtupor: cui omnes ludibrium debent: quem nemo reprehendit, niſi qui ignorat: qui in hominibus ſtudioſis huius ſæculi, in alijs ſtudium, in omnibus ſenſum bonarum rerum deſiderat, (*vtor eius verbis, nec adfingo quidquam.*) Quē nullus hactenus reprehendit (*blatraſſe dicit*) qui nō furioſus, aut flagitioſus, aut indoctus, aut ét tribus his virtutibus ſimul exornatus fuerit. Et hic bonos nullos inſectatus eſt; cui illi agyrtæ, ſcurræ, vel Sophiſtæ, ſi quid mutire contra hunc Temporarium Dictatorem auſi. Hic nullis obtrectatus, leniſſimè, & abſque omni penitus ambitione ſcripſit, quæ ſcripſit. huic à ſapientia moderatio imperata eſt. Mauult iſte mo deſtiam eius omnes, quàm iuſtam irā pauci ſentiant: *benè & verè, hoc quia* iniquam *vult omnes perpeti, iuſtam vix ſcio an in quenquam hactenus calamo ſtrinxerit*. Iſtius virtutem euitari non poteſt,

Gale. in Areopagi. Baron. Annal. tom. 2.

Ex Libb. emend. Te[mporis], & ep[iſt.] de vit. Iu[l.] Schalig.

teſt, quia tanquam vmbra, gloria & inuidia ſequantur. Ecce, quocumque ſe confert, inuenit rupices & Marrucinos; quibus eius virtus ſtatim ſubolet, vt ſuibus Amaracinum. Quocumque it, mittit ſigna ſui. Quiſquis perditus eſt, inſanus, virtutum, & bonarum litterarum hoſtis, veſtigijs eius eum colligit, & capitali odio proſequitur.] Quam hic de ſe demiſsè, quam de alijs omnibus ſentit magnificè? Nonne ſe præbet omnibus, modeſtæ ſcriptionis, & humilis animi exemplum illuſtriſſimum? Quanta hæc ignoratio eſt ſui? quantus ſtupor, his animis cùm ſis, eos litteris feræ poſteritati notos velle? quæ inſania arbitrari, adeò omnes hebetes, vt, talium verborum veſtigijs, in animi arcana ſe iudicando non penetrent? vt hæc humanitate tinctos, & amantes Chriſtianæ pietatis & officij, non offendant? Nec contentus graſſari in ſingulos, ſtringit acumen ſtili in integras Sodalitates & religioſos ordines, à Tridentina Synodo Oecumenica laudatos; quodque audaciæ intolerabilis eſt, Eccleſiam vniuerſam à multis iam ſæculis erraſſe, nec verum vidiſſe; fretus leuiculis rationibus, graui ſupercilio contendit. Quas qui legunt futiles deprehendunt; cùm alias ob cauſſas; tum quia fingit ipſe ſibi periodum & præfigit, quam commentus potiùs, quàm validè probauit: &, cùm æquiùs fuerit normam ſuam, Eccleſiæ ſcitis, & veterum placitis accommodare; ipſe contra, vult omnem vetuſtatem edicto noui Dictatoris parere, & eadem confidentia præceps ingenium, quicquid non eſt ad amuſſim illam ſuam; id damnat erroris. Quid veroſimilius; an erraſſe vnum, qui cum nullo veterum, nec cum Eccleſia conſentit; an erraſſe veteres omnes & Eccleſiam, eo quòd in pleriſque ad illam amuſſim nouam non conueniant? ſcio cum quo errare malim, ſcio quem potiùs erraſſe credendum. Verùm tamen fruatur iudicio ſuo, quia monitioni locus nō eſt: incurrat in omnes vt lubet, qui ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο; non illas Regij Vatis; ſed illius, ſuperborum Regis, qui poſuit in cœlum os ſuum, vt thronum figeret in Aquilone, & ſimilis eſſet Altiſſimo. Se vitij omnis expertem profiteri, eſtne ſimilem ſe Chriſto profiteri? Soli tibi IESV optime licuit dicere; *Quis veſtrum arguet me de peccato:* mortalium nemo expers vitiorum eſt. Hic tamen permiſit calamo chartis illinere: *Quid mihi obijcere poſſunt, præter virtutem, quam non habent? Nullius mihi conſcius ſum, cuius me apud homines pudere debeat.*] Apoſtolum puta Paulum loqui. an idem illi licet, quod *vaſi electionis*? non ſanè. non quia diſſimilis res, ſed is qui dicit. Si de grauibus flagitijs, & publicè vindicandis loquitur, egregiam ſanè laudem, cur id opus tantoperè iactare, quod cum pleriſque commune? Quamuis & Caluinianiſmus, quem profitetur, certè tale tantumque crimen eſt, vt ſi ſanæ mentis foret, eius illum perpetuò & pigere, & pudere, & pœnitere oporteret. Si de alijs animi vitijs, quæ hominem dedecorant, & Deo hominibuſque minus gratum faciūt, ſenſit; vt ſenſiſſe reliqua, quæ addidit, ſatis oſtendunt: nihil arrogantius, nihil à veritate alienius dici potuit. faſtuoſitas, iactantia, contemptus aliorum, virtutes credo ſunt, non vitia: q̄ ab his immunis, quàm integer, ſi philautia non excæcaſſet oculos, ipſimet iudicium permitterem. Sed fruatur, inquam, ſuo iudicio, ſibi plaudat, placeatque: vel potiùs (fac, qui potes Deus, & hoc animo me iſta noſti ſcribere) reſipiſcat, & in poſterùm infrunitæ linguæ, calamoque infreni, deſinat tam laxas habenas permittere. Quod ad me, puto licere mihi, qui ex omnibus vnus ſum, in eum aliquid, qui ſibi cuncta in omnes voluit licere. Licuit homuncioni in diuinum Dionyſium petulanter; cur mihi non liceat pro Diuo conſtanter? Mentem ſaniorem illi opto. conuitia nec curo, nec metuo: iſta ceſſare æquum

eſt,

eſt, rationes compulſandæ. Quod ſperare non audeo. conſueuit vel ſilentio, ſi quando nequit reſpondere, dicta tranſmittere: vel contemptu, & maledictis certare. Fors iſta nec limis dignabitur. audiet certè, quod legiſſe diſſimulet, & aliquem vel ex Armoricis ſubſtituet.

Incubuit nunquam cœleſtis flamma ſalictis,
Nec parui frutices iram meruere Tonantis,

Cauſa certè non mereor, qui hæc animo non malo; ſin aliter, noui cœleſtia à Claudianis tonitruis, & à Ioue Salmonea diſcernere.

ANACEPHALAEOSIS DVODECIM SALVBRIVM MONITORVM,

QVAE CONFESSARIIS IN PROMPTV ESSE DEBENT.

MONITIO I.

Dæmones eſſe.

L
vide libr. 2. q. 2.

CVM in homines atheos inciderint, dubitantes an ſint dæmones? proponant illis 1. id doceri apertis S. S. verbis paſſim occurrẽtibus: 2. hũc perpetuum Eccleſiæ ſenſum fuiſſe. 3. hæreſim eſſe contrarium defendere: quæ tria probantur à Theologis in materia de Angelis. 4. conuincit ratio: effectuum quorundam mirabilium experientia. vt v. g. ſubitò montem vnum loco mouere: bruta loqui: defunctorum ſimulachra oculis ſpectanda proponere: linguis incognitis loqui: res ferreas (ſine magnete) argenteas pateras, aut ſimilia magni ponderis ſuper menſa locata, ſine funiculo aut ſimili inſtrumento, attrahere, ab vno extremo ad aliud, ſubſultantia: quod quis foliolũ chartæ inter multa ſit electurus certò prædicere: chartam ab aliquo ex toto chartarum ludo extractam, in manibus extrahentis manentem, noua inducta figura, ter facere immutari: facere vt tres vel plures diuerſæ perſonæ de vna eademq; re cogitent: vim imaginatiuæ alterius facere, vt de alia re vix cogitet, quam ea quæ cogenti nota: (*vix*, dico, nam omnino vel voluntatem vel intellectum cogere, ſeu neceſſitate quadam abſoluta ad id adigere, nec dæmon poteſt) facere ſpecula, in quibus, quæ in decẽ milliaribus fiant, videri poſſunt: trium horarum ſpacio arbuſculam verã ſpitamæ longitudine ex menſa facere excreſcere: facere certæ lucernæ lumine accenſo, vt quotquot adſunt mulieres, veſtibus ſe nudent, & quæ natura docet tegenda oculis obijciant, & ſic nudæ tripudiare non deſinant, quamdiu ardeat in medio appoſita lucerna leporis adipe plena, & certis characteribus inſculpta, & huiuſmodi alia; quæ nobis circulatores ex Baptiſtæ à Porta ſcriptis & diſciplina obtrudunt; quorum cum nec naturales nec artificioſæ cauſæ proferantur idoneæ, ſpiritualibus cauſis effectricibus tribui debent; quæ ſunt angeli, & dæmones.

MONITIO II.

Non licere vllum pactum vel amicitiam cum dæmonibus inire.

QVI putant non eſſe magnũ peccatũ cũ dæmonibus fœdus, pactũ, aut familiaritatem habere, doceantur primò; quanta ſit vis & dignitas primi præcepti prioris Decalogi tabulæ. Nempe illud vt ordine, ſic & dignitate primum eſſe. Nam digniora eſſe, ratione obiecti, tria primæ tabulæ ſeptem alijs tabulæ ſecundæ: & inter illa tria, præcipuum eſſe primum. Tertiũ enim potiſſimum agit de *vide li. 2. q. 4. & lib. 4. part. poſter. q. 4. ſectio. 8.*

de cultu exerno, ſecundum de verborum honore, primũ de amore & fidelitate animi Deo exhibenda, & virtute religionis ſeu Theoſebias, ſeu Latriæ. quare cùm hæc virtus Deo gratiſſima ſit, etiam illi contrarium vitium eſt odioſiſſimum, nempe idololatria & infidelitas. nam eſt quædam apoſtaſia, proditio, & trãsfugium ad hoſtium Dei Principem Diabolum: quod peccatum eſt omnium vitiorum moralium grauiſſimum: & ideo huic præcepto à Deo pœna fuit addita, cùm Deus teſtatur ſe fortem & zeloten eſſe, & hoc peccatum vſque in tertiam & quartam generationem vlciſci, & vocat hoc peccatum odium ſui, eo quòd tranſgreſſores vocat oſores ſuos *a*. Secundò doceantur omne cum dæmone fœdus aut amicitiam contra hoc primum præceptum eſſe. Cùm enim inter Deum & dæmonem ſit quaſi perpetuum bellum, ſeu odium (Vnde de dæmonibus legimus; *Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper:* & Diabolus vocatur *Satan*, hoc eſt aduerſarius) tenemur nos, vt vaſſalli Dei, perpetuum quoque & capitale odium cum dæmone exercere, hoc bellum vt Paterpatratus initiò mundi Deus indixit, cùm dixit Serpenti; *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemẽ tuum & ſemen illius.* *b* quibus verbis prohibemur vllas cum dæmonibus inducias aut commercium habere. Idem nos docet Apoſtolus; *Nolo*, inquiens, *ſocios vos fieri dæmoniorum.* Idem nos in baptiſmo promiſimus, Sacramento adſtricti, Eccleſiæ nomine rogante Sacerdote, & patrinis pro nobis reſpondentibus non ſemel, Nos abrenunciare Satanæ & pompis eius. Cùm itaque hoc bellum initiò mundi conditi indictum, & initiò Eccleſiæ Chriſtianæ tuba Apoſtolica renouatum, & à nobis cùm in Eccleſia fuimus regenerati iureiurando votiuo ſit ſuſceptum ac promiſſum; ſequitur eum, qui cum hoſte pactum vllum aut familiaritatem colat; perfidiæ, transfugij, & apoſtaſiæ reum non minùs eſſe; quàm vel monachus votiuam deſerens profeſſionem, vel miles ad hoſtem trãsfugiens, vel Chriſtianus Mahumetiſmo ſe addicens. Tertiò moneantur non tantùm hoc Deo diſplicere, ſed ipſis quoque pernicioſiſſimum eſſe. Dæmonum enim in homines odium eſt inexplebile, & à ſui lapſus tempore nunquam illud remiſerunt, nec vnquam remittent aut minuent: ſi permitterentur à Deo, omnes mortales interimerent; quod quia vident ſibi non licere, ideò aſſiduè hominibus animæ mortem moliuntur adferre per varias & multiplices peccandi illecebras; ne, qua excidere beatitudine, homines potiantur. Odij magnitudo patet ex vehementia & acerbitate cruciatuum aut vexationũ quas intulere, quotieſcumque Deus illis permiſit, vt teſtantur Iobus, Saræ mariti, D. Antonius & alii inumeri. Pertinaciam odij docent, Iobus dicens; *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus* *d*. & Chriſtus Dominus; *vos,* inquit, *ex patre Diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere: & ille homicida erat ab initio: & in veritate non ſtetit & non eſt veritas in eo. cùm loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax eſt, & pater eius* *e*. cùm dicit homicidam eſſe ab initio, ſignificat hunc eius perpetuum eſſe conatum, animas necare: circuire inſtar leonis rugiẽtis & quęrere quem deuoret, vt ait D. Petrus. cùm addit veritatem in eo non eſſe, docet fruſtrà quem cum illo paciſci, qui totus ex perfidia conflatus eſt. Ideò cum ſemper velit nocere; certò tenendum nobis, illum nullis blandicijs, obſequijs, aut cultu homini reconciliari, placari, aut deliniri: ſed quando ſe beneuolum aut amicum fingit, tum maius malum hominibus moliri. Origenes *lib. 8. cont. Celſum;* Probabile eſt (inquit) dæmones, cùm ſint improbi, ne cultoribus quidem ſuis dexteram, datamque fidem ſeruaturos.

a *Exo.* 20. v. 5.

b *Gene.* 3. v. 15.

c 1. *Corin.* 10. v. 21.

d *Iob.* 41 v. 15.

e *Ioan.* 8 v. 44.

MONI-

MONITIO III.

Ne iudices hos negligant punire, aut diſſimulent.

Pro.l.5.ſe-ctio. 4. QVando cōfeſſarij incidunt in Prę latos, Principes aut Iudices, nimis lenes, & remiſſos, & negligentes in ſectæ huius exſtirpatione: Monere illos debent, quòd ſint à Deo conſtituti ad vindictam malorum, & ſine cauſa gladium non acceperint: quòd mala quæ ex eorum negligentia orbi & Eccleſię inferuntur & gliſcunt quotidiè, ſeueriſſimè ab illis exigentur: ꝙ ad damnorum reſtaurationem teneantur. hoc peccatum directè & immediatè contra Maieſtatem Dei tendere; & idcircò non magis licere principi diuinam iniuriam remittere aut diſſimulare, quàm Prætori licet ſui Principis, vel militi ſui Imperatoris. Legem illā veteris Teſtamenti; *Maleficos non patieris uiuere*, *a* non eſſe duntaxat iudicialem poſitiuam, ſed iudicialem iuris diuini & naturalis, & ideo non eſſe per legem Euangelij ſublatam. Iudicibus inferioribus non licere vitæ ſecuritatem rei huius delicti promittere, vt crimen ſpontaneè confiteantur & ſocios detegant: licere id ſolo ſummo iudici, qui lege ſuperior & ex cauſa iuſta, & quando hoc euidens neceſſitas vel vtilitas reip. poſtulat. Meminerint, ſi qua damna per eorum conniuentiam aut negligētiam a maleficis ſubditi patiantur, ſi qui necentur, aut ad conſortium criminis pertrahantur; ſanguinem hunc a manibus eorum Deum requiſiturum. Non hominis illos, ſed Dei iudicia iudicare. Cauendum ne fiant ſocij furum; & ne dum, vt Ioſaphat, his qui oderunt Dominum amicitia iunguntur, iram Domini mereantur. *b* videant ne audiant terrificum illud Prophetæ dictum Regi Achaz; *Quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro animu eius, & populus tuus pro populo eius.* *c* Qui denique falſis opinionibus, & erronea ſua exiſtimatione decepti, conantur iudices abducere à cognitione, & vltione criminis huius; vel auctoritate, vel calumnijs; illi monendi vt reſipiſcant; ne & ſe conſcios eiuſdem delicti, vel fautores delinquentium, vel iuſtæ & Canonicæ contra hanc hæreſim inquiſitionis diſturbatores & impedimenta præbeant, cum periculo incurrendę excommunicationis. *c. vt inquiſitiōnis, de hæret. in 6.* Denique hos omnes honorem Dei negligere, & proinde ſolere a Deo negligi, & in maximas calamitates, & ignominias abijci iuxta cōminationem Heli Sacerdoti factam, *1. Reg. 2. v. 30.* Quam hoc Babylonijs exitiale dixi lib. 5. ſect. 16. in fi.

a Exo. 22.

b 2. Paral. 19. v. 2.

c 3. Reg. 20. v. 42.

Nahum inter præcipuas cauſas excidij Niniuæ memorat, quod in ea Magi & malefici magni fierent *cap. 3. v. 4.* Eandem ob cauſam minatur Ieroſolymæ Michæas *c. 5. v. 10.* Propterea Cananæi deleti & pulſi ſedibus ſuis. *Deut. 18. v. 10.* Nunquam id impunè Regibus ceſſit; Saul non excidit regno niſi poſtquam Magiæ præſidia quæſiuit: tunc (ait Bleſenſis) *dum Pythoniſſam conſulit in montibus Galboe cum filijs meretur interfici.* *Sic Ocho*z*ias, qui ceciderat per cancellos, dum de vita diuturnitate ſcrutatur, vita eius tanquam tela texenda ſucciditur.* ob maleficorum imitationē Manaſſes ſpecimen fit Regis calamitoſiſſimi, *4. Reg. 21. & 25.* cuius peccatum etiam poſteri luerunt, nec pacari Deus potuit Ioziæ pietate *4. Reg. 23.* Iezabelis veneficia nota, ſed & præcipitatam de feneſtra, laceratam a canibus. Longum fit aliòs recenſere, Zoroaſtrem fulmen occidit Magiæ inuentorem. *Plin. lib. 30. c. 1. lib. 11. c. 42.* De Ferrando Comite Flandriæ, de Guilhelmo Iuliacenſi, de Scotiæ Regibus aliquot, de Principe quem memorat Gerſon, actum ſuperioribus libris. de Muleaſſe Tunetano Rege, non paucis egit Paulus Iouius; de Vortigerno Rege Boethus *lib. 8.* De Græcorum multis memorat Petrarcha *lib. 4. rer. memorandar. c. 1. 2. 3.* Si Romanorū Annales voluas, occurrent tibi plurimi, quibus hæc licentia exitij miſerrimi occaſio fuit. de Numa Pōphilio, Plutarchus, *in Numa.* de Tullo Hoſtilio, Dionyſius, & Liui⁹ *li. 1.* De Nerone Plini. *lib. 20. Nat. hiſto. c. 1.*

1. Reg. 28. v. 8.

4. Reg. 1. v. 2.

c. 1. & Suetonius *in Nerone*. De Valeriano Nicephorus *li. 6. c.* 10. de Iuliano Apoſtata idem Nicephor *li.* 10. *c.* 29. de Licinio Niceph. *li.* 7. *c.* 45. De Fl. Ruffino Tyranno, Claudian' *li.* 1. *de laud. Stilichon.* de Maxentio, de Heraclio & alijs alij. Quid referā recentiora? Leopoldum Auſtriæ ducē Friderici. III. fratrem, nimis familiarem Magis, quidam narrat, ita a ſpectro perculſum fuiſſe, vt paucis poſt diebus obierit. VVenceslaus Bohemiæ rex ſummo in pretio voluptatis cauſa Zytonem & alios habuit; cui quæſo Principi cuncta regni negotia infælicius ceſſere? Creſpetus *diſc.* 7. ſcribit cuidam ætatis huius Principi mortuo inuentam ad collum appenſam imaginem Theurgico ritu deuotam, qua ſe fælicem fore ſperabat: quo tamen vix vllus calamitoſior fuerit. Vltimus e gente Valaſia Rex quam inopinata, & crudeli, & inaudita nece de medio ſublatus fuit? memini me in *li. de geſtis eius Lutetiæ excuſo* legere; nullum apud eum in maiore gratia fuiſſe, quam illum ipſum; qui his artibus inſtructus ad honores graſſabatur, & Regem ſuum his ipſis initiare conatus, feciſſet, niſi horror præſentiæ dæmonum illum abegiſſet. Cōcludam cum Rege, Reges alloquens; *Nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite diſciplinam; ne quando iraſcatur Dominus & pereatis de via iuſta.* Monet vt diſciplinam apprehedant. Hebraicè eſt NASSEKV BAR בשפו־בר quod etiam ſignificat oſculamini filium. oſculari vero idem quod honorare. Nimirum optime CHRISTVM honorantibusis ei honorant qui hoſtus; Diaboli partiarios in uirga ferrea regūt & flagellāt; qui Deū non parcunt, hoc enim eſt apprehendere diſciplinā; quia hoc eſt CHRISTI doctrinam pure venerari & ſequi.

Camerar. opera ſucciſiua c. 70.

pſal. 2. v. 10

MONITIO IIII.

Superſtitionibus vti quam noxium & execrandum.

QVI parui faciunt diſcere ritu ſuperſtitioſos & eos exercere; moneantur omnium ſuperſtitionum & vanarum obſeruationum inuentorem eſſe Diabolum; qui principio mundi ſtatim in idololatriam fere totum genus humanum pellexit. Sed cum hoc eius imperium Dei filius deſtruxiſſet; *ad hoc enim apparuit filius Dei vt opera Diaboli deſtrueret; a* & paucis ante paſſionem diebus dixit: *nunc mundus indicabitur, & Princeps huius mundi eijcietur foras; b* & hic fuit ſcopus Apoſtolicæ per totum orbem prædicationis: & tamen cum imperio non fuiſſet imminuta vetus illa ambitio diuinitatis: pro illa aperta & clara idololatria pene extincta, tectam quandam ſpecie pietatis & vtilitatis idololatriam inuexit, artium ſuperſtitioſarum cupiditatem & cultum. hanc ergo diram curioſitatem inuenit, & propagauit, primò vt ſic poſſeſſionē animarum, qua vi crucis deiectus fuerat, clanculum dolo malo recuperaret. Secundò vt homines hoc pacto primū & maximū præceptum, & votum religionis quo ſe Deo adſtrinxerunt in baptiſmo, violare aſſueſcerent. 3. vt ſpem, quam homines in Deo habere debent, amittāt, & eam collocent in rebus iſtis vanis, & ideò ſint Deo maledicti; qui *c odit obſeruantes vanitates ſuperuacue.* 4. vt ſic in lethale peccatum pertractos, leo rugiens *d* deuoret, & decipiat hominem draco venenatus, quem Deus formauit ad illudendum ei. *e* Hæc ſunt cōmoda ſuperſtitioſarum obſeruationū, & qui eas colunt, aut amant docent ſe non CHRISTI, ſed diaboli diſcipulos eſſe, & eius magiſterium amare, in eius ludo doctos eſſe, & alienos à doctrina Eccleſiæ Catholicæ.

Mirum eſt aliquem poſſe his præſtigijs ſe dare, qui norit exitum infelicem Magorum & præſtigiatorū. Inuentor Magiæ Cham ſeu Zoroaſter, fuit

Confer. cū li. 3. parte poſteriore.

a *1. Ioan. 3. v. 8.*

b *Ioann. 12. v. 31.*

c *Pſal. 30. v. 7.*

d *1. Pet. 2.*

e *Pſal. 103 26.*

fuit tandem ab ipſo dæmone, quē importunius ſolicitabat, igne ſuccenſus & contrematus, teſte *Clement. in libb. recognition.* de Simone Mago notiſſima res, quòd in aerem a dæmonibus ſublatus præcipitatiſque fractus cruribus cum ignominia & dolore interierit. Quæ de Cynope Mago, Prochorus; & de Zaroe & Arphaxat Abdias *li. 6.* tradidit prætermitto, vt & ea quæ de Oddone, Hollero, Merothimo Magnus Olaus *in Hiſtoria Septentrionali;* & de Sopatro, Eunapius *in Aedeſio:* de Orpheo, Mopſo, Amphiarao, qui omnes magi fuere, Ouidius, Seneca, Statiuſq; : de Pythagora Samio Laertius *in eius vita* & Cælius *lib. 19. Antiquita. c. 7.* Hēricum Cornel. Agrippam moriturum, a ſe canem ſuum Paredrium abegiſſe, cum hoc dicto; *Abi mala beſtia, quæ me perdidiſti;* tritum eſt ore omnium. Ioannis Portantij obitus in Antuerpienſi carcere qualis, norūt ciues mei. Apud Guilhelm. Tyrium *lib. 8. belli ſacri c. 15.* duo magi volentes machinas Chriſtianorum incantare, primi illis interfecti. Apud Polydor. Virgilium anus ſaga coram omnibus a dæmone abripitur, vt alibi narraui. Apud Dubrauium *lib. 23. Hiſt. Bohem.* Zyto nobilis ille præſtigiator ad extremum a diabolo viuēs, cum corpore & anima de medio hominum fuit ſublatus. Ioan. Fauſtus famoſus magus his tēporibus in Germania tandē a cacodęmone lecto extractus noctu, & ſtrangulatus, inuerſa in tergum facie, domoq; tota concuſſa & penè euerſa, vt ſcribunt Vvierus, Camerarius, alijq;. Franciſi. Picus *lib. 5. de prænot.* auctor eſt ex relatione ſociorum qui adfuerant, Magū quendam a dæmone viuum ablatum, nuſquam vnquam comparuiſſe; dum curioſo cuidā, & non ſatis ſano Principi pollicetur, ſe Troiæ expugnationem & Hectoris cum Achille duellū, quaſi ſpectandum in orcheſtra, exhibiturum.

Tam hæc factoribus ſunt periculoſa: nec minus ijs qui ſpectandi talia ſunt auidi. duo tantum exempla adſcribam, vetus vnum, & nouum alterum. Scribit Lucianus *in Philopſeude,* de quodam Encrate; quod *cum vidiſſet Pancratem quendam Magum Aegyptium, multa miracula facientem, ſe paulatim in eius amicitiam inſinuaſſe, adeò ut omnia ei propemodum arcana communicaret. Tandem autem magū hūc ei perſuaſiſſe: vt omnibus famulis in Memphi derelictis, ſe ſolus conſequeretur: neq; enim defuturos miniſtros, atque ex eo tempore, inquit, ſic vitam duximus. Cum in diuerſoriū quodpiam veniremus, homo accepto piſtillo, ſcopinaue, aut peſſulo, veſtibus implicans, cum in id carmen quoddam dixiſſet, efficit, ut ambularet, utq; alijs omnibus homo uideretur. Illud ergo abiens, & aquam hauriebat, & cœnam parabat, inſtruebat atque in omnibus cōmodè ſubſeruiebat miniſtrabatq; nobis. Deinde, ubi iam ſatis huius miniſterij fuit, ſcobinam rurſus ſcobinam, ac peſſulum, peſſulum, aliud recitans carmen, reddebat. Hoc ego vehementer conatus, non inueniebam quo pacto ex illo expiſcarer. Nam id mihi inuidebat, quamuis eſſet in alijs facillimus. At quadam die in angulo quodam tenebricoſo deliteſcens clam illo, ſubauſcultaui propius incantationem illam, erat autem triſyllaba. Tum ille cum piſtillo mandaſſet quæ curanda erant, abijt in forū. At ego poſtridie illo apud forum occupato, acceptum piſtillum cum ornaſſem, ſyllabas illas ſimili modo pronuncians, aquam iuſſi ut hauriret. Tum impletum amphoram cum tuliſſet; deſiſte, inquā, nec amplius aquā haurito, ſed rurſus eſto piſtillum. At illud mihi haut amplius obtemperare uolebat, ſed aquā hauriebat continuè, quoad hauriēdo totam domū nobis impleret. At ego cum reſiſtere huic rei non ualerē (timebā autē ne Pancrates reuerſus, id quod ēt euenit iraſceretur) correpta ſecuri piſtillū in duas partes diſſeco. At utraq; pars amphorā ſumens hauriebat aquā, iamq; unius loco duo miniſtri mihi eſſe cœperant. Interea Pancrates ſuperuenit, ac re intellecta illas quidē in ligna rurſus, quemadmodū ante carmen erant, mutauit: at ipſe me relicto clanculum neſcio quo ſe ſubducens abijt.* Vides huic curioſitatem ferè cauſam fuiſſe, vt aquis ſubmergeretur. Cur vocas fabellam? cum potuerit in piſtillo Paredrus aliquis Mago famulari. Sed cape alterum, de iis quibus periculum præſentaneum fuit, ne ſe ipſos denaſarent. Philippus Camerarius *li. Operę ſucciſiuæ c. 70.* ita ſcribit; *Cum aliquando Ioannes Fauſtus apud notos quoſdā diuerte-*

ret; qui de ipſius præſtigiatricibus multa audiuerant, ij petierunt ab eo; ut aliquod ſpecimen ſuæ Magiæ *exhiberet. Hoc cum diu recuſaſſet, tandem importunitate ſodalitij neutiquam ſobrij victus promiſit, ſe illis exhibiturum quodcumque expeterent. Vnanimi itaque conſenſu petierũt, ut exhiberet illis vitem plenam vuis maturis. Putabant autem propter alienum anni tempus (erat enim circa brumam) hoc illũ præſtare nullomodo poſſe. Aſſenſit Fauſtus, iã iam in menſa conſpectum iri quod expeterẽt: ſed hac conditione, ut omnes magno ſilentio immoti præſtolarẽtur: donec illos iuberet vuas decerpere: ſi ſecus facerent, inſtare illis periculum capitis. Hoc cum ſe facturos promiſiſſent, mox ludibrijs ſuis huic ebriæ turbæ, ita oculos & ſenſus præſtrinxit; ut illis tot vuæ miræ magnitudinis, & ſucciplenæ in vite pulcherrima apparerent, quot ipſorum adeſſent. Rei itaque nouitate cupidi, & ex crapula ſitibundi ſumptis ſuis cultellis exſpectabant, ut illos iuberet reſcindere vuas. Tandem cùm iſtos leuiculos aliquandiu ſuſpenſos, in ipſorum vaniſſimo errore tenuiſſet, ſubitò in fumum abeũte vite cum ſuis vuis, conſpecti ſunt ſinguli tenentes loco vuæ, quam vnuſquiſque apprehendiſſe uidebatur, ſuum naſum oppoſito supernè cultello: ita ut ſiquis immemor præcepti dati vuas ſecare voluiſſet, ſeipſum naſo mutilaſſet.*
Quid plura? nihil ferè vnquam præſtigiatores faciunt, quin, aliquid factu facile, ſed quod difficile ſit non facere, a ſpectatoribus aut Magiæ ſtudioſis poſtulent. Veluti, ne perſonas quæ apparent alloquatur, vel manum porrigãt; ne circulo pedem efferant, & ſimilia, quę tamen, vt faciant, poſt illos illecebris dęmones, aut variis terriculamentis, quaſi compellũt: Vt de Bauaris adoleſcentibus apud Cæſarium legi, et duobus Aremoricis bono loco natis Gentiliaci, cum puer Lutetiæ degerẽ, accidit, qui ab archihomicida ambo tunc præfocati, eo quod circulo pedem extuliſſent.

I nunc atque animam fraudi commite doloſe.

MONITIO V.

Vnde poterunt cognoſcere an a dæmone effectus exſpectetur, an a natura, an à Deo?

MOnendi ſunt rerũ iſtarum ignari Vanitatem et mendacium omne Deo diſplicere qui veritas eſt: dęmoni verò placere, qui mendax eſt et pater mendacij. *Beatus uir* (ait Pſalmiſta *a*) *cuius eſt nomen Domini ſpes eius, et non reſpexit in uanitates et inſanias falſas.* Vanitatẽ verò dici quotieſcunque homo facit vel dicit aliquid, boni conſequẽdi, vel vitandi cuiuſpiam mali cauſa, quod vim nullam neque naturalem, neque ſupernaturalem obtinet, ad effectũ intentum, v.g. ſi quis in flumine ſeminet vel litus aret, dicendus eſt vanitatem operari, eo quòd arandi et ſeminandi finis ſeu effectus eſt meſſis et fructus perceptio, quem finem hęc eius actio nequit conſequi. ita ſi quis At capitis dolorem pellat, faſcia linea, vel cartula alba cingat tibiam, aut ęgrũ inter ſarmentũ diffiſſum perducat, vel palmo cingulũ ęgri metiatur, clarũ eſt has actiones eſſe vanas et ſuperſtitioſas, qã nullam vim habent ad humorem noxium capiti moleſtũ inde expellendũ. Contra ſi applicetur capiti aqua roſacea, vel ad bilis expulſionem rubarbarum prębeatur, vel ad flegmata capite educenda per ſternutationem comedatur ſinapi, nõ erit vana obſeruatio, ſed licitum remediũ, quia natura ad hoc vim hiſce rebus inſeuit. Sic etiam verba nulla vim naturalem habẽt aliquid efficiendi more agẽtis phyſici: ſed quę dam verba vim habent operãdi ex inſtituto Dei, et ille effectus eſt ſupernaturalis; quędam non tam vim habent ſupernaturaliter operandi, quam putãtur ab imperitis habere. Prioris generis ſunt verba Sacramentorum, nẽpe collationis baptiſmi, conſecrationis Euchariſtię, abſolutionis peccatorum etc. hęc verba licitè vſurpãtur a Sacerdotibus ad effectum, cuius cauſa Saluator noſter illa inſtituit. Verum ſi quis hęc verba alio ad aliã intẽtionẽ ſiue fi-

vide li. 3. p. poſte. q. 1. 3. et 4. ſect. 1.

a Pſ. 30. n. 5.

nem proferens transferret; eorum vſurpatio ſacrilega, vana, & ſuperſtiſatio foret; quia ad hũc effectum vim ſupernaturalem ea verba nõ acceperunt. Vana quoque eſt prolatio aliorum verborum, quæ non ex vſu Catholicæ Eccleſiæ recepta. Si quis itaque vana huiuſmodi vel verba vel facta adhibet, ſuperſtitioſus eſt, & diabolicus eſt effectus operis; quod probatu non eſt difficile. Effectus iſte non eſt naturalis, quia quæ adhibita ſunt media naturalem vim ad eum non habent; nec eſt miraculoſus, & à Deo, quia teſtimonium illi nullum perhibet ſacra ſcriptura, nec Eccleſię Catholicę conſuetudo aut doctrina. Procedit itaqne ex occulta quapiam ſpiritualis creaturę operatione: non Angelicę, quia Angeli ſemper faciũt Dei voluntatem, & cum Deo mendaciũ ac vanitatem omnem deteſtãtur: reſtat, vt operẽtur hic cacodęmones, ſuperſtitionis inuentores & amatores. Quare, *qui hæc faciunt, Deum deſerũt, & dæmonis doctrinæ, atq; imperio ſe ſubijciũt, cuius auxilium expoſcunt, & opera utuntur.*

MONITIO VI.

Quæ remedia tutiſſima.

SI quis afflictus vel vexatus ſit à maleficis ſeu à dæmonibus eorum opera, & pro remedio vel conſilio cõfeſſarium conſulat: is illum inducat ad remedia Eccleſiæ conſueta, maximè ad emendationẽ malæ vitæ. Theologi monent *a*. duo conſideranda, Deum qui hęc mala permittit, & diabolum qui mala infert; nam nihil hic inferre poſſet, niſi ille permitteret; nec nocere poteſt, niſi in quẽ vt ſæuiat Deus permittit; nec plus illi ipſi nocere, quã quãtũ Deus permittit. Minus longè poteſt, quam vult, aut iactat ſe poſſe. Pręclarè D. Antonius Magnus: *Nos nec eius pollicitationibus credere, nec eius minas formidare debemus. fallit enim ſemper, nihilq; uerum promittit. Nam ſi non in omnibus mentiretur, quomodo talia, & tam infinita promittens, hamo Crucis ut draco inuncatus à Domino eſt, & capiſtro ligatus ut iumentum, & quaſi mancipium fugitiuũ uinctus circulo, & armilla labia perforatus, nullum omnino fidelium proforare permittitur? Nunc miſerabilis ut paſſer ad illudendum irretitus à Chriſto eſt, calcaneo Chriſtianorum ſubſtratus gemit, ille qui uniuerſa maria à ſe abſorpta plaudebat: ille qui manu ſua terrarum orbem teneri gloriabatur, ecce à nobis uincitur: ecce me aduerſum ſe prohibere non poteſt diſputantem.* Nimirum ligatus eſt à Deo, mucro latronis retuſus ab eo per quẽ, cum quo, & in quo facta, quæ fiunt, omnia. Tibi homo imputa quod in te poſſit; quòd in te vt poſſit Deus finit. *Si alligatus diabolus eſt* (inquit B. Auguſtin. ſerm. 197. de Temp.) *quare tantum adhuc præualet? Verum eſt fratres cariſſimi, qui multùm præualet, ſed tepidis, & negligentibus, & Deum non timentibus in ueritate, dominatur. Alligatus eſt enim tanquam cathenis innexus canis; & neminem poteſt mordere, niſi qui illi ſe mortifera ſecuritate coniunxerit. Iam uidetur fratres, quia ſtultus eſt homo ille, quem canis in cathena poſitus mordet. Tu te illi per cupiditates, & uoluptates ſæculi* (addo pacta, ſuperſtitioneſve) *noli coniungere, & ille ad te non præſumet accedere.* eadem habet Cæſarius *lib. 5. miracul. cap. 52.* Certe quoad Deum, cauſę cur permittat, eſſe ſolent, vel peccata, vel probitas famulorũ eius; propter peccata permittit vt puniat præterita, vel vt arceat à futuris alioqui: probitatis verò gratia permittit, vt magis humiliẽtur, vel vt probetur eorum cõſtantia & fides. ob has cauſas Deus dæmone vtitur, tanquam lictore aut carnifice bonorum. dæmon autem alium longè finem ſibi proponit, & Dei voluntatem gnarus exſequitur non cogitans hęc ad ſalutem humanam & gloriam diuinam à Deo dirigi, ſed conatur exſaturare malitiã ſuam, & odium explere nocẽdo hominibus, & ſimul ſi queat in ſuperſtitionem aliquam illos pertrahere. Itaq; non poteſt ſalubrius conſiliũ iniri, quàm quo quis & Dei voluntatem perficiat, & dęmonis proteruiam atque odium eludat. hoc autem præſtant remedia Eccleſiaſtica. vt exempli cauſa, ſi qua domus ſpectris aut alia dęmonum infeſtatione ſit inquie-

a Cyruelus lib. de ſuperſtit. p. 2. c. 1

ta; ſtatim inquilini conſcientiam excutiant, conterantur, & de peccatis confeſſionem inſtituant, & omnia de domo remoueant, quæ Deo queant diſplicere; deuotè inſuper ſe Deo cõmendent, & Deiparæ, & Sanctis: & interea dum durat vexatio, quotidie mane, ac veſperi Sacerdos quiſpiam habitu Sacerdotali indutus, cum ſtola, Cruce, & aqua benedicta accedat, & luſtret omnia domus cubicula, & loca alia, recitans deuotè, Pſalmum; *Qui habitat in adiutorio altiſſimi*; & Euangelium Sancti Ioannis, *In principio erat verbum*, & alias precationes pias; & exorciſmos; qui Dominicis diebus in benedictione aquæ contra dæmonum vim, & inſidias leguntur: ponantur per ſingula præcipua domus loca rami Palmarum benedicti, & candelæ benedictæ; iubeantur dici Miſſæ à varijs pijs, & Deũ timentibus pro quiete familiæ illius, & vt Dei ira ceſſet, & mittat cuſtodem Angelum ſuum, qui domo illa dæmonem exturbet: caueãt autem ne cum dæmone ſermonem vllum miſceant, vel loquenti quidquam reſpondeant: multoq; magis caueant ne quem Magum, aut vlla ſuperſtitioſa vexationi reprimendæ remedia accerſant. Sed magna ſpe, & fiducia in Deum, miſericordiam eius ſumma cum patientia præſtolentur. *Sic Cyruelus d.c.1. in fine.* Sed hæc remedia fuſiùs nobis nunc non ſunt probanda, quia id præſtitimus ſupr. lib. 6.

MONITIO VII.

Pro ijs qui curioſi ſunt diuinationum, & ſecretorum.

Vide lib. 4. q. 4. & ſeq.

TAles moneantur, etſi deſiderium ſciendi (teſte Philoſopho) cunctis naturale ſit; tamen id moderandum eſſe habenis legis Dei, & rectæ rationis; quibus niſi frenetur, infrenis equi more nos cupiditas hæc in præceps abripiat. Legi diuinæ, & rectæ rationi conſentanea regula eſt, Non velle, aut conari ſcire quæ lumine naturæ ſcire non poſſumus, & diuina ſolummodo reuelatione ſciri queunt: & in illis ipſis quorum ſcientiàm poſſumus labore noſtro, aut induſtria conſequi, rectum, & probum diſcendi modum tenere; ne regiam tutamque viam deſerentes inani labore quærendi defatigemur, & per inuia, ac deuia ablati optatam metam nunquam curſu contingamus. hæc docemur à Spirituſancto, cuius ſunt iſta; *Sicut qui mel multum comedit, non eſt ei bonum: ſic qui ſcrutator eſt maieſtatis opprimetur à gloria* a. & alio loco; *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris: ſed quæ præcepit tibi Deus illa cogita ſemper, & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus. non eſt enim tibi neceſſarium, ea quæ abſcondita ſunt videre oculis tuis. In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari multipliciter. Plurima enim ſuper ſenſum hominum oſtenſa ſunt tibi. Multos enim ſupplantauit ſuſpicio illorum, & in vanitate detinuit ſenſus illorum* b. Myſteria fidei, & ſalutis, fide nobis credenda ſunt, & à Deo reuelata fuerunt Eccleſiæ ſuæ. Alia occulta quædam Deus nulli reuelat, ſed ſibi reſeruat, vt ſecreta cordium, futura merè cõtingentia, &c. & hæc citra reuelationem ſciri arte, vel ſcientia vlla nequeũt. Et hæc conari ſcire eſt vanũ & inane; & artes ad hoc nitentes ſunt ſuperſtitioſę. Alię res ſciri poſſunt ſtudio, diſciplina, & experiẽtia; in his cauẽdum ne ſine labore, aut vſu, vel doctore, ea coneinur ſcire per media illicita, vt ſunt ars Notoria, & ſimiles diuinationes, de quib. egimus toto li. 4. Harum rerum talem ſcientiam à dæmone infundi, ſeu tradi patet, ex reb. quas prædicunt; quas cum nequeant ſcire luce naturę, nec acceperint diuina reuelatione; conſequens eſt ea diſcere à dęmone: qui (vt foueat ſuperſtitionem) eo quòd vtãtur ſignis ab ipſo inſtitutis, etiam ignaris, nec ſentientibus illis phantaſiam mouet, vt hoc, vel illud dicant, vt docet D. Auguſtinus *lib. 2. de doctr. Chriſtiana.* vnde ſequitur eum qui vult huiuſmodi ſcire, conſentire in magiſterium diaboli, ſeque eius diſciplinæ tradere, & Deum doctorem, atque Dominum deſerere, & à fide apoſtatare. ſtulti ſunt qui dæmonum reſponſis credunt, quia fallere

a *Prou. 25. v. 27.*

b *Eccleſ. 3 v. 22.*

dæmo-

dæmonum eſt. Sic fefellere Cræſum, & Pyrrhum, teſtibus D. Hieron. *in c. 41. Eſai.* D. Auguſtino 3. *de ciuit. Dei*, Lactantio, & alijs; Manfredum teſte Pico *li. 4. de Prænotio. c. 9.* Indos apud Oſorium *lib. 2. hiſtor. Luſita. c. 15.* Ferrãtem Comitem Flandr. & alios quos *lib.* 4. memoraui.

MONITIO VIII.

Pro ijs qui ſcientiam infuſam affectant certis ritibus ſine labore, &c.

MOnendi primò, curioſitatẽ ſcien di non neceſſaria, non modò non vtilem, ſed valdè noxiam eſſe ſolere. Spiritum ſapientię, & intellectus à ſolo Deo exſpectandum; quo non qui volunt, ſed quos placet, ſolet implere. *Melior eſt homo*, ait Eccleſiaſticus,

c. 19. v. 21.

qui minuitur ſapientia, & deficiens ſenſu in timore; quam qui abundat ſenſu, & tranſgreditur legem altiſſimi. Et veriſſimum illud D. Hieronymi, neſcio vbi; *Meliùs eſt neſcire aliquid quam cum periculo* (ſcilicet animæ) *diſcere.* vt & illud D. Proſperi;

de gent. vocat.

Non ſunt ſcrutanda, quæ Deus occulta eſſe uoluit; quæ autem manifeſta fecit, non ſunt negligenda: ne & in illis illicitè curioſi, & in his damnabiliter inueniantur ingrati. De altitudine diſcretionis Dei non conturbabitur cor humilitatis noſtræ, ſi firma & ſtabili fide tenebit; omne iudicium Dei iuſtum eſſe ſecretum: ut ubi inueſtigari non poteſt, quare ita iudicet; ſufficiat ſcire, quis iudicet. Lauda & uenerare quod agitur, quia tuum eſt neſcire cur agitur. Sanè ſcrutatores huiuſmodi diuinorum ſecretorum, mergi ſolent inuadabili profundo. Nec minùs peri culoſum eſt nouos ſciẽdi modos, quã nouas doctrinas inuenire, de quibus

1. Timot. 4. v. 1.

ab Apoſtolo præmoniti ſumus fore, qui ſectarẽtur *doctrinas dæmoniorũ.* quid aliud faciũt qui doctoribus dæmonib. vtuntur? Audiant Chryſoſtomũ expli

Mar. 1. v. 21.

cantem illud Saluatoris, *obmuteſce & exi ab homine; Salutiferum hoc nobis* (ait) *dogma datur, ne credamus dæmonibus, quantũcunq; denuncient ueritatẽ.* caueant ne *ir*

Pſ. 105. u. 28.

ritent Deum in adinuentionib. ſuis, & multiplicetur in eius ruina. caueant ne; quod deplorat Richardus Victorinus; *Veritatem quærant non in ueritate, ſed in uanitate: quæſitam inueniant non ad ueritatem, ſed ad uanitatem, & quod miſerrimum eſt, in uerbis uitæ lucra mortis negotientur.*

Præterea tales admonendi ſunt, ſubeſſe periculum ſuperſtitionis, & tentationis Dei. Nam qui ſcientiam quærunt, modis inſolitis, vtrique ſe periculo exponunt. Naturaliter ſcientiæ paullatim, ſucceſſu temporis, lectione, auditione, & experientia acquiruntur (vt rectè Ariſtoteles a:) petere à Deo vt infundat, ſicut Danieli & Salomoni fecit, eſt petere vt ſine neceſſitate miraculum edat; quod eſt tentare Deum. Adhibere orationes, aut alia, ad hoc non inſtituta à Deo aut Eccleſia, eſt vanitatem quærere & mendacium diligere (vt ait Pſalmiſta) & proinde ſuperſtitioſum. Orandus itaque Deus, & nobis ſimul naturali conatu elaborandum. Nam facientes Deus adiuuat. Periculum magnum eſt, ne *arti memoriæ* (quæ tradi poteſt præceptis locorum & cellularum ad hoc accommodatis) aliquid ſuperſtitionũ *artis Notoriæ* admiſceatur: hoc ergo, vt caueant, monẽdi.

a *libr. 4. phyſic.*

MONITIO IX.

Pro ijs qui ſunt cupidi corporeæ ſalutis, honoris, aut pecuniæ, aut gratiæ acquirendæ uel recuperandæ, & ad hoc utuntur medijs ſuſpectis Salmatorum, ſeu Salutatorum, de quibus actum *li. 1. c. 3. quæſt. 4. uel etiam Periaptorũ*, de quib. *ibid. c. 4. q. 5.*

INculcanda diligenter illis eſt hæc regula; *In omni ægritudine, aut iactura bonorum fortunæ uel corporis, quæ ſolent hominibus à Deo, ut flagella peccatorum, & mala pœnæ infligi; ſeruos Dei ad duo debere præſidia confugere. Primò* quærere & inueſtigare modos, & remedia cuncta, quæ naturalis ratio hominem docet, vt ſe hoc periculo vel noxa liberet. *Secundò*, ſedulò & feruenter commendare Deo & ſanctis perſonam ſuam, familiam, & bona, & orare; vt cæleſti ſua ope & liberalitate ſuppleat, & præſtet, id quod humana imbecillitas nequit conſequi. Quoad primum er-

Iunge hæc ijs quæ dicta libr. 6. cap. 2. libr. 3. ſect. 8. q. 4. & lib. 4. part. 2. q. 4. ſect. 3.

gò moneantur adhibere humanam naturalemque diligentiam, ipſi per ſe ſibi non deeſſe; & prudentiores conſulere; quoad valetudinem, pharmacopolas, medicos, chirurgos: quoad iacturam aliorum bonorũ, amicos, & alios qui prudentia, & vſu, experientiaq; pollent. Quoad ſecundum, ſeu ſpiritualem diligentiam; confugiant ad orationes, ieiunia, & charitatis opera; cõfidant in Deo, ſperent ab eo remedium; curent orari à perſonis pijs, religioſiſque; miſſas ad eam intẽtionem dici; denique omni ſtudio conentur Deo quàm maximè placere. *talibus enim hoſtijs placatur Deus*. docet nos hoc ipſum S. S. in Eccleſiaſtico; *Honora Medicum propter neceſſitatem. Etenim creauit illum altiſſimus. A Deo eſt enim omnis medela, & à Rege accipiet donationẽ. Altiſſimus creauit de terra medicinam, & uir prudens non abhorrebit illam. Ad agnitionem hominum uirtus illorum, & dedit hominibus ſcientiam altiſſimus, honorari in mirabilibus, in his curans mitigabit dolorem, & unguentarius faciet pigmenta ſuauitatis, & unctiones conficiet ſanitatis*. En primum quòd diximus de diligentia naturali: de altero, nempe morali diligentia, ſequitur; *Fili in tuà infirmitate non deſpicias te ipſum, ſed ora Dominum, & ipſe curabit te. Auerte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum.* Hoc intelligendum de omni damno quorumcunque bonorum. Igitur cùm hæc homo præſtiterit, patienter ferat, & voluntatem ſuam diuinæ ſubijciat, certus, ſe, ſi magis expediat, liberandũ; ſi non liberetur, id ſibi vtilius eſſe. Moneantur, ſi alijs illicitis remedijs conentur vti, tũ illos à Deo, quo inuito conãtur ſanari, ad dæmonem confugere. Malè etiam ſibi cõſulunt, quia perdunt fructum patiẽtię, qui maior eſt, & melior cunctis corporis, aut fortunæ bonis. ſtulti ſunt, quia vt corpus ſanent, animam necant. Quid ſtultius, & impudẽtius, quàm ſi Deo dicerent; Quia tu me ſanare non vis, transfugiam ad hoſtem tuum, & ab illo ſalutem petam? hoc non verbis, ſed pertinaci conatu dicũt. Hi tandem adeò diuinam iram inflammant pertinaci cupiditate, vt Deus, vel ſinat illos à dæmone necari, cuius rei exempla dedi *lib. 6. c. 2. ſect. 3. remedio. 8. & 9.* vel, quæ grauior adhuc eſt pœna, ad eorum ſummum malum ſinat illos, quod expetunt, ope dæmonis conſequi. Sed dies veniet, quando intelligẽt longè ſibi vtiliùs fuiſſe morbo affligi, immò & per ſummos diuturno tẽpore cruciatus emori, quàm ſuperſtitioſis artibus ſanari.

Eccleſ. 28. in princ.

MONITIO X.

De exorcizatoribus, ſeu coniuratoribus energumenorum.

QVoniam nonnullis in locis multi abuſus irrepſere in exorciſmos legitimos, & Catholicos, contra Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem; quædam monendi ſunt, quibus harum rerum inſpectio, & cura incũbit. Suppono, Saluatorem noſtrum dediſſe ſponſæ ſuæ Eccleſiæ poteſtatẽ dæmonia de corporibus pellendi, *Luc. 10. u. 10. & Mar. 16. u. 17.* hanc poteſtatem verò ab Eccléſia conceſſam duntaxat clericis; & nõ omnibus, ſed Epiſcopis, Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, & exorciſtis tantùm. Vnde apparet ijs, qui ſaltem *Exociſtarum* in gradu non ſunt, hanc facultatem non competere iure ordinario: ideoq; neceſſe eſſe, vt qui illam velit cõtendere ſibi datam, & conceſſam à Deo, is extraordinarij iuris, ſeu priuilegij documenta debeat oſtendere talia, vt iudicio Eccleſiæ idonea cenſeátur. Quoad eos verò, qui hoc officium iure ordinario acceperunt, non plùs poteſtatis vni competit hac in re, quàm alteri; niſi quod honeſtas, & recta Eccleſię cõſuetudo poſtulat, vt coram ſuperioris ordinis clerico, minoris gradus clericus, ipſo id inuito, non attentet.

Vide li. 6 c. 2. q. 3. ſect. 3. litt. Y. & li. 2. q. 30.

Ex his ſequitur ſuſpectos eſſe pacti dæmoniaci, primò laicos, ſeu clericos non præditos ordine Exorciſtarum; qui hoc munus quaſi ex officio, aut peculiari gratia, donovè Dei vſurpãt: illos quoq; clericos, & religioſos, qui quaſi ſibi peculiare vindicant; dicentes, ad exorcizãdũ, plùs virtutis natu-

rali

ralis uel ſupernaturalis ſibi eſſe, quam ceteris eiuſdem ordinis, aut gradus.

Solent huiuſmodi, peculiares exorcizandi formulas & ritus habere, diuerſos a communis Eccleſiæ ritibus & formulis, quæ ſunt diligenter ab Epiſcopis examinandæ; & non permittédæ facilè, niſi iudicio piorum & Doctorum virorum ſint approbatæ. Vehemens ſuſpicio eſt, his eſſe pactum cum dæmonibus, vt talibus obſeruantijs ſe fingant compelli exire. Cauſa dæmoni eſt, quia dum iſti ſic publicè coniurant, ſemper in frequenti corona adſtantium aliquid lucri facit. Accedunt multi, vt ſermones, quos vltro citroque miſcét exorcizator & diabolus, audiant: gaudet dæmõ, quia ſolet aliquos fidei aut morum errores ſpargere, aut ſaltem impetrare vt faciant aliqua ſuperſtitioſa, vana, ocioſauè; diffamat innocentes, nocentium occulta crimina reuelat, vt malè de illis ſuſpicentur ceteri; inſtigat quoſdam ad carnalia; quoſdam ad auaritiam dictis ſuis; bonos fingit ſe timere, vt impellat in ſuperbiam. Monendi ergo vt abſtineant exorcizatores ſuperfluis colloquijs, & terminis illis actuum iudiciariorum, quibus iubent dæmoné nũc exire, & iterum ſe iudicio poſtea tali die ſiſtere. 2. vt abſtineant formulis illis nouis & inſolitis ac ſecretis, & non approbatis Eccleſiæ iudicio. 3. vt ad exemplum CHRISTI *a* paucis iubeát Dæmonem tacere & exire, nec garriendi præbeant vel cauſam vel potestatem. Videntur autem monendi quoque Prælati & Iudices Eccleſiaſtici, ne in diocęſibus ſuis permittant eſſe aliquos priuatos; qui quaſi ex officio & virtute peculiari exorcizent. Nam hoc eſt officium proprium paſtorum Eccleſię; & in eorum abſentia cunctorum qui ſaltem ordine exorciſtarum præditi ſunt; qui non vim naturalem, ſed ſupernaturalem ad hoc, in Sacramento Ordinis acceperunt. Priuati verò monendi ſunt, vt a pſeudoexorciſtis huiuſmodi ſibi caueant, neque accedant ad eorum conuentus; quia cùm Deus prohibuerit ne pythones audiamus, *b* hoc etiam prohibuit ne energumenorum huiuſmodi in corporibus loquentes dæmones auſcultemus: item ſi fortè acceſſerint, monẽdi ſunt omnes, ne quam mendacij patri fidem præſtent, neue quid faciant eorum, quæ ille præcepit faciẽda, quia ipſe præcepit, maximè quando mentitur ſe defuncti animam eſſe: quod ſemper eſt falſum. Si iubet faciamus aliquid, ad quod faciendum lege iuſtitiæ, vel charitatis aſtringebamur, id faciendum etiam illo nihil dicente fuit, ſi aliquid boni, ad quod non tenebamur, quod facere ſit meritorium, licebit facere, quia natura ſua licitum & meritorium erat. Tutius tamen foret aliquando iſta ſecundi generis cõmutare in alia, vel prætermittere, ne quid fraudis inſit in dæmonis conſilio uel iuſſu, quod non videamus. Moneatur ipſe exorciſta non minus quam ceteri, nihil curioſitatis aut diſcendi cauſa dæmonem interrogare, aut ab eo exquirere, licet id honeſtiſſimum ſit & utile uideatur: quia non licet familiaritatem cum eo inſtituere, vel eius diſcipulum eſſe, uel eius conſilium, aut auxiliũ petere. Niſi ſi fortè, virtute Chriſti, vi cogatur & iubeatur dicere ueri aliquid, quod ad ſpiritualem ſalutem adſtantium prudens & pius exorciſta merito iudicet pertinere; vt uidemus CHRISTVM *Luc.* 8. nomen dæmonis interrogaſſe: vnde conſuetudo inualuit nomen dęmonis exquirendi.

Quoad ipſum exorciſmi modum, moneantur ſequi *Paſtorale ſuum*: ſed prius medicorum iudicium audiant; an uideatur uerè energumenus.

Hęc quę dixi de energumenorum exorciſtis, pleraque locum habent etiam in exorciſtis nubium, quæ tempeſtates & procellas, grandineſque adducta rę uidentur, item ijs, qui coniurant ſeu exorcizant locuſtas, et alia inſecta agris damnoſa: de quibus quę peculiaria ſunt proximo monito expediam.

a Luc. 4. v. 35.

b Deut. 18. v. 11.

MONITIO XI.

De coniuratoribus nubium & inſectorum.

QVoad nubium coniuratores, qui iactitant ſe vim habere nubes a certis locis expellendi, repellēdique; eorum iactantia facilè cōuincitur. primò, ſi interrogētur, an nubes illę ſint naturalibus ex cauſſis ortæ, an ex maleficio & opera dæmonis? ſi dicant ex naturalib. cauſſis; ergo exorciſmus fertur contra Naturæ auctorem Deum; quod blaſphemum & ſacrilegum; & vim habeat naturalem contra nubes neceſſe eſt, aut ſupernaturalem. Supernaturalem non accepit a Deo, qui ſibi contrarius non eſt; nec a bonis Angelis: ergo a dæmonis ope vis illa prouenit: ſi nubem dicant ex maleficio ortā & moueri a dęmone. Vnde ſciunt, niſi ex pacto? Secundò interrogētur, ſi notitiam habent & potentiam pellendi malas nubes, cur non etiam norunt & poſſunt adducere & euocare, tempore ſqualoris ac ſiccitatis, in agros nubes bonas & ſalutares? Tertiò cur nō etiam fulmina & ignem de cœlo cadētem, ac incendijs domos abſumentem valeant arcere aut exſtinguere? 4. cur non ſciant etiam coniurare ventorum turbines, & aquarum eluuiones, quibus ſata & domus, & arbores, ſternuntur & abripiuntur? nam vt nubes illæ aliquando a malis Angelis, permittente Deo, formantur & immittuntur; ſic & alia iſta, vt ex Iobi ſacra hiſtoria docemur. cur igitur, ſi ad hominū cōmune bonū hęc ars aut poteſtas a Deo illis tributa, beneficētia Dei ad vnum hoc ab illis reſtringitur? Vnde apparet illos hæc ex pacto operari. Moneātur itaque ceteri, vt ab eorum conſortio abſtineāt, & ne tales exorciſtas ſuſpectos, vel pretio, vel prece conducant: ſed vtantur contra nubes huiuſmodi armis conſuetis Eccleſiæ, nempe benedictiones, preces, letanias, vitæ emendationem, & opera pia, ac ſatiſfactoria, ieiunij, diſciplinarum &c. adhibeant; quę remedia etiam ſunt vtilia contra cetera illa quæ diximus mala & pericula. Parochi locorum indicant & celebrēt proceſſiones, & ſacrū canāt pro ſerenitatis & fertilitatis impetratione, & ira Dei auertenda. Cantentur in templo deuotè Pſalmi accōmodati, *ut Cāticū graduū, Miſere mei Deus Qui habitat in adiutorio altiſſimi, Libera me de inimicis Deus meus, & Deus miſereatur noſtri*, & ſimiles. Legantur Euangelia accommodata, vt de ſedata a Chriſto maris tēpeſtate; fiat proceſſio per clauſtrum Eccleſiæ; canantur Letaniæ, & recitentur collectæ propoſito ſeruientes; inuocentur Sancti loci patroni, & quorū illic reliquiæ honorantur: quas tamen tutius fortaſſis & honeſtius ſit foras in tempeſtatem & pluuiam non proferre; præſertim Venerabile Sacramentum (quanquam deuotionem id citra irreuerentiæ & iacturæ periculū facientium, pro more regionis, putem ſeruādum) & hæc omnia intra templi ambitum perficere, vbi & minor diſtractio, & deuotio maior eſſe ſolet; nec minus audiet Deus in templo, quā foris: cauēdum uerò maximè, ne cum nubib. colloquia inſtituantur; ſed ſermo omnis cum Sanctis & Deo ſit. Mēſibus autem quibus ſolent hæ noxiæ nubes eſſe frequentiores, vt Vernis & Autumnalibus; aſcendāt parochi quotidie manè turrim templi, vnde agros parochiæ queant intueri, & non cōiurent aerem; ſed benedicant agris & terminis ſuæ diocœſis; recitent pſalmos aliquot, euāgelia, & collectas, & aquā benedictam more ſolito in aerem, & terram iaciant: & meridiano tempore campanam pulſent; ut parochiani ad templum ueniāt Deum oraturi: ut fructus terræ Deus conſeruet. Campanę quoque pulſentur: qua de re, actum *lib. 6. cap. 2. q. 3. ſect. 3. FF.*

vide li. 6. c. 2. litt. B. & lib. 4. p. 2. q. 4. ſect. 8. & vide Mart. de Arles li. de ſuperſtit. paullo ante med.

Alij ſunt, qui vindicant ſibi artem quandam aut poteſtatem peculiarem vt à Deo conceſſam, expellendi, necādique campi bruchos, locuſtas, cantaros, & alia inſecta atque uermina, quę fructus, & radices, & ſemina depaſcūtur, & ſpem agricolarum deludunt: et tales multis in locis ſolent à ruſticis quotannis magno pretio acccerſiri. Praxis eſſe ſolet huiuſmodi. Impoſtor iſte ſe iudicem conſtituit, comparent

coram

coram eo duo procuratores, vnus cauſam populi agens fungitur vice accuſatoris: alius a vicario Epiſcopi, uel regio officiato loci cõſtitutus, vicem ſubit rei, pro locuſtis ſeu aliis inſectis. Item conteſtantur, & ſeruantur proceſſus ordinarij omnes tricæ, & more, ac dilatorij termini. tandem in cauſa concluditur, & bellus Iudex fert ſententiam, qua inſecta illa iubet intra certũ dierum ſpatium terminis illius territorii excedere, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ &c. Superſtitio hic apertior eſt, quã ut queat tegi. Qua re monet Ciruelus (è quo pleraque ſuperiora monita ferè deſumpſi) una nimiter omnes ſanctos Doctores hæc damnare; eo quòd lis inſtituatur cum creatura irrationali, quæ quid agatur nec ſcit, nec ſentit, nec poteſt intelligere; & cũ illa inſecta naturaliter naſcantur, iniuſta eſt excõicatio, nec mortaliter nec venialiter peccãtium; blaſphemum uero eſt hanc ſacram Eccleſiæ cenſuram ſic deriſui & ludibrio habere, non ſecus ac ſi quis ſub pena excõmunicationis iuberet canib. ne latrarent, & lupis ne vlularent, aut vulpem abſolueret a rapinis gallinarum &cet. denique conſtat omnia hæc acta iudiciaria nec naturalem, nec ſupernaturalem uim habere contra huiuſmodi inſecta. *vide quæ fuſius diſputata contra Malleolum lib.3.p.2.q.4.ſect. 9.* Moneantur uti potius remediis tum Eccleſiaſticis, tum naturalibus. Naturalia docent libri Geoponicorum, ut v. g. ſolũ vinearum ſæpe expurgare euulſis omnibus herbis uineæ innaſcentibus; ipſos trũcos & ramos vinearum diligenter putare, & aliquando decorticare, & falculæ, aliorũmque ferramẽtorum, quibus utũtur, ferrum inungere urſi pinguedine, aut ſaltem aceto forti contuſis aliis cõmiſto; excutere inſecta, ſuppoſitis lãcibus uel teſtis, aceto alliato plenis; folia præſcindere in quib. ſunt ſemina verminum; & ſi iam in folliculis ſunt ſemina, folliculos ablatos extra vineas cremare; caprifici radices appendere uitib. ſuffumigare vites & arbores cera & ſulfure accenſis, & uẽto capto qui diſpergat fumum per vineam & agros; vel aliis etiam ſimilib. uti acribus & grauibus ſuffitibus: ſepelire in horto, uel uinea, trib. aut pluribus locis inteſtina pecorum, ita ut pars non exigua emineat ſupra terrã: & cum eò confluxerint inſecta, ſimul illic igne exurere, & alia quæ norunt boni olitores, vinitores, & agricolæ. Pro Eccleſiaſtico remedio, licebit illud deſumere ex ſequẽti hiſtoria, quã idem Ciruelus memorat. Multis olim annis, Cantabriam, totamque Hiſpaniam Tarraconenſem infeſtatam a uermibus fuiſſe, qui quotannnis fructus omnes terræ abſumebant. Miſere itaq; Cantabri, & Celtibri ad Sedem Apoſtolicam petentes conſilium, quid facto foret opus. Motus eorum precib. Pont. Rom. eo miſit Legatum Epiſcopum Oſtienſem nomine Gregorium, uirum eximia prudentia & ſanctitate: Qui, ut in Hiſpanias aduenit, crebris concionibus populos illos a uitiis uariis ad feriam pœnitentiam perduxit, præſertim publicorum flagitiorũ: poſtea inſtituit fieri proceſſiones publicas ſæuientium in tergum flagellis: indixit aliquot dierũ eleemoſynas ieiunia, preceſque: demum veſtitus ornatu Pontificio Miſſas in altari portatili in ipſis agris dixit, qui magis erant calamitoſi. ſic fugauit necauitque multitudinem inſectorum, adeo ut multis poſt annis immunes omnino agri fuerint. Solent in his partibus Sancti huius opem implorare: conſultumq; fuerit aliis quoque locis hanc eius methodum & exemplum ſequi.

3. de ſuperſtit. c. 10.

MONITIO XII.

Quæ cauenda in precibus & orationibus vana obſeruantia?

Orationum quoque Sanctitatem Diabolus multis ſuperſtitioſis circumſtãtijs ſolet violare: aliquando violat malo fine propoſito, vt cũ quis orat aut celebrari curat miſſam ad exitium alicuius; aut vano, ut ad ſciendũ aliquid boni ſucceſſus &c. Moneãtur ergo in orationib. attendere ad ſequẽtia axiomata.

vide li. 6. c. 2 q. 3. ſect. 3. litt. Z. & li. 3. p. poſte. q. 4. ſect. 2. & ſect. 8. et 9.

Pri-

Primũ peccatum orationis eſt ratione materia, quando petuntur res illicitæ aut noxiæ; quæ repugnant honori aut præceptis Dei, aut caritati proximi; aut quando res indifferentes (verbi gratia diuitiæ, honor, doctrina &c.) petũtur abſolutè, aut pertinaciter, nimiſque inſtanter; aut quando petũtur inſtanter res, de quibus iuſtum dubium eſt, an ſint homini ad ſalutem profuturæ.

Secundum eſt ratione formæ, quando cõtinent uerba vel ſenſus verborum aliquid falſum, mendax, fidei, uel naturali rationi contrarium; vel nomina barbara, & ignota, aut nugas & ineptias: quia hæc omnia ſapiũt blaſphemiam.

Tertium peccatum eſt ratione modi ſeu cerimoniarum, quæ adhibentur; quando illæ ſunt uanæ & præter vel contra cõmunem Eccleſiæ conſuetudinem, ut ſi neceſſario debeant fieri certo ſtatu corporis, certis horis vel diebus non interruptis, brachijs certo modo expanſis, oculis in certum locum defixis, cũ tot candelis talis vel talis coloris: & ſimilibus, exiſtimando circumſtantias has ad effectum aliquid naturalis uel ſupernaturalis virtutis, conferre.

Cõtra hæc peccata adhortandi ſunt homines, ut firmiter apud animum ſuum ſtatuant, nec uelle malum vllum vitare, nec uelle boni quidquam conſequi vel retinere, per vlla media illicita, vana, aut ſuperſtitioſa. 2. Poſtquam diuinum auxilium ſerio implorarũt, conentur ſuam uoluntatẽ diuinæ prorſus conformare, ſibique certo perſuadeant quicquid eis acciderit, id a Dei prouidentia procedere, & ipſis eſſe lõgè utiliſſimum. 3. certo credant, quando Deus illis non concedit, quod poſtulant, id paterno Deum pium & miſericordem animo facere; quoniã hoc illis expediat. ſicut ſolet medicus ęgro multa ſubtrahere & denegare, non in uidia nec ſeuitia, ſed beneuolẽtia & ſapientia. 4. Non apponant miſſis, quas ad intentionem ſuam dici curabunt, vllum numerum aut determinationẽ, loci, diei, candelarum &c. ex hoc capite damnantur Miſſæ quas uocãt *tricenarias reuelatas, & clauſas, miſſas Comitis; miſſas S. Amatoris*, contra quas diſſerit D. Vincentius Ferrerius *hom. 4. Dominica. 4. in Aduen*. Ex dictis etiam damnantur orationes, in quarũ titulis præſcribitur certus dierum numerus, quo exacto ſint exoraturi; contra illud præſtantis viduæ Iudith. 8. v. 12. *Qui eſtis vos qui tentatis Dominum? Non eſt iſte ſermo, qui miſericordiam prouocet: ſed potius qui iram excitet, & furorem accendat. Poſuiſtis vos tẽpus miſerationis Domini, & in arbitriũ veſtrum diem conſtituiſtis ei*. necnõ orationes, quibus petunt a CHRISTO, Deipara vel ſanctis reuelationes, aut apparitiones, quia hoc eſt plenum periculi ac deceptionis, audaciæ, curioſitatis ac præſumptionis; quemadmodũ etiam orare vt ſignificent eis diem & horam obitus; & iſtis inſuper inculcãdum illud Thomæ de Kempis; *Quid faceres ſi ſcires? nunc ita viue, vt ſecurus horam illam exſpectes.* Hęc ſufficiant: ſunt enim cataplaſmata contra ſuperſtitionum præcipuos fontes, cauſaſque reliqua ex toto petenda ſunt opere.

In Quoquæcumque ſcripſi; ea cuncta S. A. & C. R. Eccleſiæ Iudicio, & Piorum Theologorum cenſuræ ſubijcio: ſi quid Ignaro elapſum, quod Eccleſię minus probetur, Improbo, damno, & pro non ſcripto haberi volo,

MARTINVS DELRIO,
Societ. Ieſu presbyter.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM

LIB. V. ET VI.

A

Abiuratio quid, quando, & quomodo facienda. a pag. 45.col.2
Abiurandi formula. 47.col.1
Ablutio non eſt Sacramentum baptiſmi. 158.col.2 uer.fin.
Aborſum procurantes vt venefici puniendi. 53.col. 2.fin.
Abracadabra. 135.col.2
Abſolutio quid operetur. 5.col.1
Abſolutio quomodo impendenda maleficis. & qui abſoluere poſſint de hoc crimine. 127.col.1. cum ſeqq.
Abſolutioni quando locus, eius ſpecies, & praxis. 48 col.1
Abſolutus definitiuè quis cenſendus. 49.columna prima.
Abſolutus in vno foro definitiuè, adhuc poteſt in alio puniri. ibid.
Accuſatio quid. 30.col.1
Accuſare in hoc crimine an poſſint omnes inhabiles ibid.
Accuſatio poſt capturam. 34.col.2
Accuſator ad quid teneatur. 31.col.1 in it.
Actus omnes in amotione ſigni perpenſi. 154.col.2. ver.fi.& ſeq.
Adamas. 162.col.2.
S. Adelinus. 158.col.2
Admonitio legitima quæ. 23.col.1
Aegidius Santarenus, ex mago quo pacto conuerſus. 196.col.2
Aegidius Netteletus. 184.col.1.fi.
Aegyptij vxor videbatur vacca. 183.columna 2. init.
Aequiuocationum licitarum exempla. 42.columna 2.
Aeris crepitu gentiles magica diſpellebant. 208. col.2.fin.
Affligi melius aliquando quam nihil aduerſi ſentire. 209.col.1
Agnus Dei. 41.col.1.204.col.1
Agni Dei cerei vis. 179.col.1.204.c.1cum ſeq.
Agnorum Dei materia, & benedictio, & uis. 213 col.2.fin.& ſeq.
Agrippa. 6.col.2
Albæ Nymphæ. 172.col.2.
Albertus Archidux Caletũ expugnauit. 12.col.1
Albienſium hæreticorum falſa miracula. 181.col. 1.2
Allobrogis muliercula hypocriſis magica & indicium. 75.col.2.fin.
Amatoriarum litterarum damnum. 152.colu.2
Ambitionis pœna. 183.col.1.poſt init.
Amicitia cum nominante. 12.col.1
Amnij geſtatio. 134.col.2.med.
Amoris carnalis pœna. 178.col.2
Amore improbo quo pacto quædam liberata. 204. col.1
Anatolius & ſocij Magi. 76.col.2
Angeli cuſtodis inuocatio & auxilium contra maleficia. 196.col.1
Angelicæ Salutationis vis. 178.col.1.ver.fi.
Antropophagia Sortiariorum. 70.col.2
D. Antonius maleficio lædi non potuit. 172.col.1
Anum hirci maleficæ oſculantur. 71.col.2.in it.
Ancyrenſe concilium. 77.col.1.2
Anzerma. 173 col.2.fin.
Apamenum ſpectrum. 202.col.2
Apocomenſes liberati a maleficio dæmonum. 203. col.1
Apoſtaſia maleficorum. 67.col.2
Apoſtata a fide degradandus. 72.colum.1.73.colum.2
Apoſtaſiæ a religione pena. 179.col.1
Apoſtaſiæ crimen enormiſſimum. 223.col.1
Apoſtaſiam cogitanti inſidiatur Diabolus. 207.colum.1
Appellationi a tortura quando deferendum. 35.c. 2.in prin.
Aqua luſtralis cur ſæpe non proſit contra dæmones 178.col.1.
Aqua luſtralis ſtrigum. 105.col.1
Aqua piacularis. 202.co.2.cum ſeqq.
Aquæ benedictæ vſus contra maleficia quis ſuperſtitioſus. 140.col.2.verſi.med.

Aquæ

Aquæ benedictæ uis. 178. col. 1. 185. col. 1. in ult. 202. col. 2. cum ſeqq.
Aquilienſe concil. 76. col. 2
Arabæ puellæ energumenæ curatio. 179. col. 2
Arbitrium quomodo iudici moderandum. 52
Arbitrium iudicis quo pacto moderandum. pag. 2. col. 1. verſ. finē. & an liceat pœnam augere uel minuere pro arbitrio. ibid. arbitrarias hodie pœnas eſſe quomodo intelligendum. ibid. & col. 2
Areuali ſententia defenſa contra Bannes. 22. col. 2 in fi. & 23. col. 1
Argenti uiui pulueres. 162. col. 2
S. Arnulphus Epiſcopus Sueſſionenſ. 178. col. 2
Aronenſis ſacerdotis cum Diabolo colloquiū, & uictoria. 200. col. 1. in fine.
Aſinini pulli philtrum. 25. col. 1
Aſini ſiluatici ungula. 162. col. 2. 163. col. 1
Aſſaſſinorum pœna. 73. col. 2. & ſeq.
Aſſaſſinis ſimiles & pro talibus habendi malefici. 73. col. 2
S. Athanaſius. 178. col. 2
Atrebatenſium ſtrigarum hiſtoria. 105. col. 2. cum ſeq.
Auinionenſis inquiſitio. 164. col. 1. in fi.
Auri, qui ſunt aues obſcenæ. 74. col. 1. init.
Auriti teſtis quæ auctoritas. 28. col. 1
Auſtriacus nobilis quomodo a ſpectris & amore uæſano ſit liberatus. 178. col. 2
B. Auxentius archimandrita. 184. col. 1

B

Baptiſmi uis. 173. col. 1. & mult. ſeqq.
Baptiſmus ſortiariorum. 70. col. 1
Baptizatio & rebaptizat. imaginum magica. 51. colum. 1.
Baſilius Magus finxit monachari, & combuſtus. 75 col. 1. uerſ. fin.
Batavi crudelitas barbara. 65. col. 1
Bauarica fœmina dæmoni deuota, quo pacto liberata. 179. col. 1
Beelzebub adorant ſagæ in hirci ſpecie. 70. col. 1. in fine.
Bellum inter hominem, & dæmonum a Deo indictum. 224. col. 1
Benedicta aqua infuſio. 39. col. 1. *ceræ benedictæ.* 178. col. 1. 185. col. 1
Benedicti olei uis. 184. colum. 1. 185. col. 2. 203. colum. 1
Benedictio aliquando vocatur baptiſmus. 208. co. 2
Benedictio maleficarum uitanda. 142. colum. 1. in med.
Benedictio ciborum pro energumenis. 185. col. 1
Benedicere maleficiatis an iubendū maleficæ. 146. col. 1. 2
D. Bernardi miraculum. 180. col. 1 in med.
Bezæ mendacium pro concione. 105. col. 1. in fi.
D. Blaſij veneratio. 135. col. 1
Blaſphemijs dæmon non abigitur. 132. col. 1
Braues homines. 100. col. 2
Brunenſis mulieris liberatio. 191. col. 1. ad fi.
Bungenſis fœmina liberata a dæmone. 175. col. 1
Burdigalenſis Parlamenti iudicium. 104. colum. 2. & ſeq.
Burdegalenſis puellæ ſagæ confeſſio. 126. col. 2
Burgenſis hidalgui cum ſpectro pugna. 137. col. 1
Butis oraculum. 134. col. 1. poſt init.

C

Cadaueris ſanguinantis iudicium. 25. col. 2
Cadauera exhumant Lamiæ. 70. col. 2
Coleti quid mirum acciderit. 12. col. 2
Callyonimi piſcis iecur. 164. col. 1
Cærimoniarum inſtitutio penes Eccleſiā. 216. col. 1. *Vis.* ibid. & mult. ſequent.
Calicis Sancti vis. 179 col. 2
Calidius Loſeus patronus maleficorum. 21. col. 1
Calumniator ad quid teneatur. 31. col. 1. in prin.
Caluiniſtæ. 203. col. 2. in init.
Caluiniſtarum faſtus. 219
Campanarum nomen & origo. 208. col. 2. cur nomen eis imponatur. ibid. in med.
Campanarum pulſatio dæmoni exoſa, & quare, & exempla prodeſſe contra uim diabolicam. 207. col. 1. & ſeqq.
Campanas non baptizari ſed benedici. 208. col. 1. & 2.
Cameleontis hepar. 163. col. 1
Candelæ piceæ dæmoni a ſagis offeruntur. 79. XX
Canis nigræ medicamenta. 162. col. 1. lin. ult.
Canonum contemptores non iuriſconſulti, ſed Legu leij dicendi. 209. col. 1. ad fi.
Capi quando poſſint malefici. 31. col. 1. & ſeqq.
Capere maleficos, & incarcerare quibus licitum. 31. col. 1. & ſeqq.
Capiendi maleficos praxis, & cautela 33. c. 1 *Capti malefici cito expediendi carceribus.* 34. col. 1 *
Capta malefica cur non noceant, & an poſſint. 33. col. 2. *dæmonem cum ijs adhuc agere probatum exemplo.* 34. col. 1
Captas cur dæmon non eripiat. ibid. in fi.
Capillorum & pilorum abraſio. 39. col. 1. 2.
Capitulum generale ſtrigum. 105. colum. 1. 126. col. 2
Carcer maleficarum an poſſit eſſe lethalis. 31. col. 2

Car-

Carceris mutatio an utilis contra maleficia. 41. col. 2. in princ.
Carceris perpetui pœna quando infligenda clericis vel religioſis in hoc crimine. 75. col. 1
Carceribus effugere an quis teneatur, aut poſſit ſine peccato. 33. col. 1
Carolus Billeus. 38. col. 1
Caroli V. factum. 6. col. 2
Caroli IX. remiſſio. ibid.
Caſus reſeruati Epiſcoporum à religioſis quibuſdam poſſunt abſolui. 127. col. 2. cum ſeqq.
B. Catharinæ Sueticæ remedium. 178. col. 1
Cauſæ iudicium. pag. 25. col. 2. num. 18
Cautio qualis exigenda in relaxatione. 32. col. 1. fi.
Cautelæ quibus utendum quando petitur ablatio noxæ a malefico. 145. col. 2. & ſeq.
Chemnitij mendacia. 210. col. 2
Chirographum Magicum. 197. col. 1
Chriſmatis vis. 203. colum. 1. conſecratio 215. colum. 1
Chriſmatis eradicatio. 27. col. 1 in med.
CHRISTI domini longitudo. 40. col. 2. in fi.
S. Chriſtophorus. 197. col. 2.
Chryſolithi vis. 162. col. 2. verſ. fi.
Circulus magicus. 105. col. 1
Circulus ſagarum. 70. col. 1
Ciazzuranus a dæmone liberatus. 175. col. 1
Claui Dominici vis. 202. col. 1. in princ.
Clericus per aſſaſſinum conatus occidere an poſſit à iudice ſæculari capi & puniri. 73. col. 2
Clerici malefici pœna. 52. col. 2
Clericorum peculiaria maleficia. ibid. & ſeq.
Cogere inuitum peius eſt quam orare paratum. 144. col. 2. poſt medium.
Complicis nominatio an debeat eſſe facta in tortura an non. 10. col. 2. ad med.
Complices quando examinandi, quid valeat eorum depoſitio. ibid. & col. ſeq.
Componere cum reo quando liceat iudici. 5. col. 2. medium.
Concubina ſacerdotis poſt pœnitentiam quibus medijs liberata a dæmone. 178. col. 1
Concubinæ Sacerdotis pœna poſt mortem. 136. col. 2. init.
Concubitus cum dæmone uerus 55. col. 2
Condemnationis uis. 5. col. 1. circ. med.
Confeſſio extraiudicialis. 14. col. 2. poſt. med.
Confeſſio erronea differt à dolore extorta. 36. col. 2. fin.
Confeſſio rei conuicti an neceſſaria. 99. col. 1
Confeſſio quo modo in hoc crimine inſtituenda, & quantum illi tribuendum. 123. & foll. ſeqq.
Confeſſio per fraudem extorta, an legitima & reo no cens. pag. 41. col. 2. & ſeqq.
Confeſſio reorum qualis, & quid operetur. 43. col. 1 inualida quæ, confeſſo dandum tempus ad ſe defendendum. 45. col. 1
Confeſſionis auricularis uis. 176. col. 2. & fol. quæ ſequuntur.
Confeſſionis ſigillum quam arctè ſeruandum & nūquam licitum frangere, ne in hæreſi quidem aut faſcinario crimine. 120. cum ſeqq.
Confeſſarius gerit perſonam iudicis & medici. 115 col. 1
Confeſſarius poteſt dicere ſe neſcire, uel non audiuiſſe quæ accepit per confeſſionem. 122. col. 1
Confeſſarius ſigillum violans quo pacto puniendus. 123. col. 1.
Confeſſarius in duobus caſibus peccatum poteſt detegere. 122. col. 2.
Confeſſarius adſit morienti. poteſt petere ut ſacculus pulueris pectori apponatur, aut ſuccendatur, ut ſtranguletur qui uiuus exurendus. 124. col. 1. in med. & ſequentibus.
Confeſſarius quæ interrogare, & quo pacto iudicare de ſingulis debeat. 115. colum. 2. 123. colum. 2.
Confeſſarius officium, quà Medicus eſt. 129. col. 2.
Confeſſarius non intimet ſententiam mortis, non adſit torturæ, bene tamen in loco vicino. 124. colum. 1.
Confirmationis Sacramenti vis. 176. colum. 1. cum ſeq.
Confrontatio qualis, & quotuplex. 44. col. 2
Confrontatio an facienda teſtium. 28. col. 2
Coniuratio ad lacrymandum ſuperſtitioſa. 39. colum. 2
Coniuratores nubium, & inſectorum impoſtores, quo pacto deprehendendi. 234. 235
Conſulentium magos pœna. 53. col. 1. ad fi.
Conſuetudo iurandi, deuouendi & blaſphemandi, quale indicium. 26. col. 2. med. nu. 24.
Contritio, quomodo procuranda. 124. col. 2. E. cur tanta difficultas hac in re quo ad ſagas. ibid. & ſeq.
Conuentus ſortiariorum. 70. col. 1. 2
Conuerſatio quale indicium. 24. col. 1. nu. 11
Conuicti non torquendi qui. 36. col. 1
Conuitiorum uis in dæmonem. 132. col. 1
Corallij vis. 162. col. 2. in fi.
Cornelij Loosij Palinonia. 107. col. 1. cum ſeq.
Correptionis fraternæ an ordo obſeruandus. verſ. fi. 22. col. 2
Corybantes. 141. col. 1
Crapulæ pœna. 183. col. 2. verſ. fin.
Credere non niſi quod certo cognoueris, ſtultorum eſt.

Cri-

Crimen, delictum, maleficium ſtrictè, differunt. pag. 1. col. 2
Crinium reſectio ſuperſt. 135. col. 2
Crux formata manu leua. 104. col. 2. lin. ult.
Crucis ſigni uis. 172. col. 1. 177. col. 1. init. & ſeqq.
Crucis efficacia contra dæmones. 199. col. 1. & ſeqq.
Crucis imago contra dæmones. 204. col. 1. in med. & 216. col. 2.
Curioſus pro malefico, ſeu imago. 101. col. 2
Curioſitatis ſecretorum & diuinationũ morbus quibus monitis ſanandus. 230. col. 1. cum ſeq.
Cyprianus magus. 172. col. 1. poſt med.

D

Dæmon familiaris quo pacto pulſus. 204. colum. 2
Dæmõn apparens in ſpecie abbat. 207. col. 2
Dæmon in ſpecie canis. 175. col. 1. in medio. in forma uulpis. ibid. paulo poſt.
Dæmõ fugatus ſanctorum præſentia, verbis, litteris, verbere. 184. col. 2
Dæmon quibus modis fingat indolentiam in tortura. 38. col. 1. per totum.
Dæmonis uariæ fraudes & ſpectra. 206. col. 2
Dæmones eſſe contra atheos. 223. col. 1. 2
Dæmonem inuocans ad ea quæ poteſt dæmon ſcire, vel facere, an ſortilegus hæreticus. 49. colum. 2. & ſeq.
Dæmonum inuocatio per modum precarij, uel imperij. 51. col. 2
Dæmonum beneficia noxia. 142. col. 1. init.
Dæmonum lucrum ex ſuperſtitioſis remedijs. 138. colum. 1.
Damnatus ad mortem cenſetur in articulo mortis quoad abſolutionem non quoad alia. 127. col. 2.
Decalogi 1. præceptum quanti faciendum. 223. col. 2. in fine.
Declinare ad magos quid. 158. col. 1. lin. ult.
Defenſores & excuſatores maleficorum quomodo, & quando ut ſuſpecti, capi, & torqueri poſſint. 21. col. 1. cum ſeq.
Deferendæ ſagæ ſtatim. 22. col. 2. & ſeq.
Defigere, & defixiones magicæ. 101. col. 1. in fine. 102. col. 2. 143
Degradatio quando in maleficijs locum habeat. 52. col. 2. 53. col. 1. 2
Degradari ob quæ crimina hodie poſſint clerici. pag. 72. 73. 74
Degradationis duplex acceptio. 74. col. 1. in fin. pro quibus criminibus infligendam Abbas cẽſuerit. ibid. col. 2. circa med.
Dei nominatio dæmonem fugat. 206. col. 2. in med.
Deluſæne ſint ſagæ necne, vnde dignoſcatur: & deluſionum modi fuſiſſimè. 60. col. 1. & mult. ſeqq.
Deluſio differt ab infidelitate. 81. col. 2
Denunciare omnes tenentur. 23. col. 1
Denunciatio qualis eſſe debeat. 27. col. 2 & ſeqq.
Denunciatio ſpontanea. 24. col. 2
Denunciati non admittendi ad colloquium iam damnatorum. 29. col. 2
Depilatio ſagarum licita. 159. col. 2
Detrectans abiurare quomodo puniendus. 46. col. 2
Deuouentis ſe dæmoni vltio. 179. col. 1
Deuotans ſe dæmoni abrepta. 27. col. 2
Diabolus, Chriſtum, Mariam, Apoſtolos, & Angelos exhibens. 181. col. 2
Diabolus conatur perſuadere vana eſſe, quæ de maleficis feruntur. 21. col. 2
Diabolus non liberat maleficio, niſi forte in alium tranſlato. 138. col. 1
Diabolus orari non poteſt, vt tollat maleficium. 145. col. 1
Diabolus quid perſuadeat maleficis morituris, vt nõ pœniteant. 124. col. 2
Diaboli beneficia, nocentiora vulneribus. 147. col. 2 & 159. col. 1.
Dicti iocoſi ſeu ſcurrilis pœna. 185. col. 1
Dies conuentus ſortiarij. 100. col. 2
Dierum continuatio non ſemper ſuperſtitioſa. 178. col. 2
Dimittendi rei quo pacto. 36. col. 2. ante med.
D. Dionyſij opuſcula defenſa, ipſique aſſerta, contra Bezam, & Ioſ. Scalig. & alios. 218. col. 2. in med. & pag. ſeqq.
Dirarum magicarum quædam formula diſcuſſa. 73. col. 1.
Diſpenſare, ut liceat uti maleficio, non licet. 142. in fine.
Diuinatio dæmoniaca. 179. col. 1. uerſ fin.
Diuinatores magi qua pœna plectendi. 53. col. 2
Dompreana arbor. 103. col. 2. verſ fi.
Domus ſeu locus quid probent in maleficio. pag. 25. col. 1. num. 14
Domus infeſta ſpectris quo pacto purgata. 174. col. 2. 175. col. 2
Domus infeſta a dæmonibus liberanda methodus. 229. col. 1
Dorſo aduerſo an ſiſtenda malifica. 33. col. 2
Drepanitana familia infeſta dæmone. 204. col. 2. in med.
Dromadæ Lichenes. 162. col. 2. prin.
Duaci clericus ob Sodomiam degradatus. 72. colum. 1.

Ebroi-

E

EBroicenſis Epiſcopi ſententia contra Edelinũ 46.col.2
Ebroicenſis Epiſcopi Iudicium. 104.col.1
Eccleſia non eſt aſilum maleficis. 32.col.2
Eccleſiæ communis oratio utiliſſima. 192 col.1
Eccleſiæ immunitas an proſit maleficis. 32.colum.2
Edelini cum dæmone pactum, hiſtoria, & damnatio. 21.col.2
Educationis indicium. 26. colum. 1. num. 22
Effectum priuatiuum licet a dæmone exſpectare 158.col. 1
Effectum eſſe dæmonicum, quo pacto dignoſcamus 228.col.2
Eleemoſynarum uis. 190.col.2
Energumeni confeſſione ſanati. 177. columm. 1. 2
Epheſia nomina. 132.col.2.lin.alt.
Epiſcopi qua tales non habent licentiam legendi libros prohibitos. 96. col. 2
Epiſcopi venia petenda ut malefici extrahantur. 32.col.2
Equi maleficiati ligaculo nodi exemplum. 153.co. 1.2
Erythobolos vrbs vnde dicta. 134.co.1
Euangelij S. Ioannis initium lectum fugat dæmonem. 191.col.2
Euchariſtia abſtinere, quam noxium. 183. columna 2
Euchariſtia quando morituris præbenda ſortiarijs 97.col.1
Euchariſtiæ uis. 179. columm. 2. init. cum ſeq. multis
Euchariſtiæ conſecratio, & tranſſubſtantiatio & adoratio defenſa. 218. colum. 1. & aliis ſequentibus
Euchariſtiam indigniſſimè tractant ſortiarij. 70 col. 2
Eucheria Eugapij vxor. 184.col. 1.med.
S. Eutychius. ibid.ver.fin.
Excuſantia a tortura. 36. columm. 1. 37. columna 2
Excommunicati accuſare poſſunt. 30. columna 2
Exorciſans cauere debet iocos cum dæmone. 158.colum.1
Exorciſandi vocabulum Tertulliani. 212. col. 2. nō magicum. 212. col. 2
Exorciſmi Pontificij defenſi. 209. col. 1. cum ſequenti quam antiquus ordo exorciſtarum. 210. col. 2. init. 214. colum. 1. 2. ritus probati. 210. colum. 1
Exorciſmis quæ dæmonum infeſtationes ſolitæ ſanari, quæ non. 158. col. 2
Exorciſmorum antiquitas & formula & uis. 184. col. 2. cum ſeq.
Exorciſationum & exorciſtarum abuſus quidam vitandi. 232. col. 2. & 233
Exorciſtæ, exorciſmorumque ritus ueteres. 217. colum. 1
Exorciſtarum ordo. 184. col. 2, in med.
Exploratores non multiplicandi iudicibus. 32. colum. 1

F

FAlſum dicere, & uerum occultare differunt 42.col.1.med.
Fama uehemens nominati. 11.col.2.med.
Fama quo pacto probanda. 17. col.1
Fame uis. 4.col. 2
Famæ indicium quale, quid operetur. 16. columna 2
Faſcinatio equorum. 163. col. 1. poſt med.
Fatæ ſeu fatuæ Bourlemantiæ. 103. columm. 2. in fin.
Fautores maleficorum. 22. col. 1
Feles. 103. col. 2. in fin.
Felis cerebrum comedunt ſagæ. 205. columna 2
Feminarum nominatio. 10.col.2
Fera. 102.col.1
Ferale, quid ſignificet. 102. columm. 1. 2. & ſequenti
Feſtis diebus an examinandi aut torquendi rei. 40 col. 2. ad fi.
Fidei ueræ & viuæ uis. 172.col.1
Fidei uis contra ſpectra. ibi.col.2
Fingamus nobilis roſario dæmonem expulit. 192 col. 1. in fin.
Finis bonus maleficæ peccatum non excuſat nec pœnam. 141. co.1.2
Flentium Picardarum hæreſis. 26. columm. 2. lin. ult.
Forum Eccleſiæ duplex. 29.col.2
Florimundi de Remundis V.C. narratio. 104. colum. 2
Fraude & æquiuocatione an reus decipiendus. 39. col. 1. fuſius. 41. col. 2. & ſeqq.
Frigidæ aquæ infuſio. 39. col.1
Friſiæ ſpectra. 172.col.2
Fuga nominati. 12. col. 1. ab init.
Fugæ indicium quale, ad quid ualeat, &c. 18. col. 1

Furto accepta de domo ſtrigis. 136. colum. 1. num. 16.

G

Gabata ferrea. 132. col. 1. num. 5
Gagatis uis. 163. col. 1. lin. 2
Gallicantus an dæmoni formidatus. 133. columm. 1. 2
Gele dæmones pelluntur à S. Dympna. 201. colum. 2
Genuenſis adoleſcentis maleficiati curatio. 152. colum. 2
Gladiorum uibratio an timenda dæmoni. 136. colum. 1
S. Glyceria. 202. co. 1
Godela KuKers. 154. co. 2
Godelmannus refutatus. 209. co. 1. uſque ad
S. Godoleuæ cautela. 146. col. 1. in init.
S. Golauduch. 196. col. 1
Gratia Princip. exiſtente nulla, an iudex poſſit punire reum. 6. col. 2
B. Gregorius Armenius. 173. col. 1
Gregorius Oſtienſis epiſcopus quo pacto inſecta ex Cantabria profligarit. 235. col. 2. med.
Gregorii XIIII. laus & bulla. 32. col. 2
Guilh. Edelini abiuratio & condemnatio. 47. col. 1. init.
Gyteutæ. 134. col. 2. uer. med.

H

Hæreticum factum quid. 49. columna ſecunda a medio.
Hæretici vbique & a quouis iudice puniri poſſunt 7. col. 2. a med.
Hæreticorum vanæ viſiones, & miracula. 181. col. 1. 2
Hæreticos capi poſſe ex non ſemiplenis probationibus. 31. col. 2. princ.
Hæretica aut hæreticalia, aut non ſortilegia. 49 col. 2
Halenſis fœmina a dæmone ablata. 27. columna 2.
Hepar piſcis Callyonimi. 164. col. 1
Hepar Cammeleontis. 163. co. 1
Herbipolitana domus a ſpectris liberata per fidem 175. col. 1. ad fin.
Heredum malefici obligatio reſtituendi damna 126.
Heſperij fundus ſpectris liberatus. 183. columna ſecunda.
exagoni ſuperſtitioſi. 132. c. 1
D. Hilarion cur ſignum noluerit remouere. 160 col. 1
Homagium dæmoni præſtitum. 196. col. 1. item col. 2
Homo homini dæmon. 162. co. 1
Homicidia ſortiariorum cur grauiſſima & degradatione digna. 72. 73
Hoſpitij indicium. 24. col. 2. num. 13
Hotomanni impia locutio. 100. col. 1
S. Hubertus dæmonomaſtyx. 203. columna prima
Hugo Bourlettus. 101. c. 1
Hyenæ medicina multiplex. 162. columna 2. in med.
Hypericon. 161. col. 2

I

Iactantia differt a minis, & quomodo. 19. colum. 1
Iaponum ſuperſtitioſa curatio. 133. columna 1. init.
Iaſpidis uis. 163. col. 1
Idololatriæ ſolitæ ſagis deſcribuntur. 104. colum. 2. 105. col. 1
Ieiunij vis. 190 col. 2
Ieſum nomen quam validum. 177. col. 1
Ieſu nominis vis. 195. col. 2. & ſeq.
Ieſu & Mariæ nomen. 71. columna prima 207. colum. 1
Ignis niger maleficorum. 70. col. 2
Ignis pœna contra maleficos quam antiqua. 75. colum. 1
Ignis pœna an liceat iudici minuere, & quando 75. col. 2
Imago maleficæ læſis obuerſatur. 14. columna ſecunda
Imaginis magicæ medicinæ. 131. columna ſecunda init.
Imagines Ficini. 135. columna ſecunda in princip.
Imaginum conculcatio magica. 53. columna prima
Imaginarium maleficium per defixionem. 143. co. 1. 14
Impedire omittens damnum, quãdo credatur reus 20. col. 2
Importuna ſollicitatio. 24. columna ſecunda nu. 12
Incantatio an magica vnde cognoſcatur. 53. colum 1
Incantatorum ad medicinam pœna. ibid. col. 2

Incorrigibilitas an ad degradationem requiſita 71.col.2.poſt med.
Incubi dæmonis proles monſtroſa. 191.columna ſecunda
Indicia qualia in hoc crimine requirantur. 8.columna 1.
Indiciorum genera & effectus uarij .9.col.2.& ſequentibus.
Indicia minus urgentia.20.colum.2.& ſequentibus.
Indiciorum uis. 4.col.1
Indiciorum propinquorum exempla. 12.columna 1.2
Indorum in bellis clamor, Hu,Hu. 174.columna ſecunda
Inedia diuturnæ a dæmone procuratæ exemplum 179.col.2
Infanticidia ſortiariorum. 70.col.2
Inferno non euocatur dæmones.210.columna 1.in init.
Infirmi denunciatio cuius momenti. 30.columna ſecunda
Informatio extraiudicialis an idonei ad capiendũ 32.col. 1
Informationes ex officio quæ indicia requirant. 8 col.2
Inimici capitales non poſſunt accuſare.30.columna 2
Inimici nominatio an valida.10.columna ſecunda prin.
Inquiſitio quomodo in hoc crimine inſtituenda. 3 columna ſecunda & ſequentibus quotuplex quomodo debeat de crimine conſtare. ibidem accuſatio an debeat præcedere. ibidem quomodo debeat eſſe certa, ſpecifica & clara, an debeant præcedere indicia. 4. columna prima an fama ſeu diffamatio debeat præcedere. ibidem columna ſecunda eſſe debeat. ibidem quid ſi alias fuit de hoc crimine abſolutus aut condemnatus. 5.colu. 1. quando impediatur inquiſitio per tranſactionem. ibidem col.2. fit contra mortuos & abſentes. 8.col.1
Inquiſitio hic quæ indicia requirat. 8. colu.1.cum ſeq.
Inquiſitio eſt loco accuſationis.30. columna ſecunda
Inquiſitores de hoc crimine cognoſcunt. 7.columna 1.& 2.
Inquiſitores cognoſcunt de ſortilegio. 99. columna prima
Inquiſitores fidei de quibus ſortilegijs poſſint iudicare. 50.col. 1.in med.
Inſectorũ profligendorum remedia licita, et abuſus uarij. 234.col.1 init.
Inſenſibiles quo pacto dæmon faciat in tortura 38 col.1
Inſtrumenta maleficij quam ſuſpecta, an ad condemnandum uſque 24.col.1.nu.10
Inſtrumenta inuenta 12.col.1
Interrogatio de ſociis quomodo facienda 10. col.1 & 2
Interrogatoria in tortura 35. col.1.in prin.
Interrogatoria confeſſarij in hoc crimine 123.columna 2
Inunctio magica 70. col.1
Iudicium extremum iudicibus cogitandum 3. columna 1
Ioanna Potiere 75.col.1
Ioanna puella 101.col.2
Ioannæ Lotharingæ virginis Acta iudiciaria accuſationis Magicæ 103.col.2.cum ſeq.
Ioannæ Boſdeau condemnatio & confeſſio 104.co. & ſeq.
Ioannes de Vaulx Stabulenſis in carcere adhuc cum dæmone ſuo colloquebatur 34. columna prima
Ioann. de Vaulx confeſſio 100.col.2
Ioan. Heſſelij & diſcipulorum opinio refutata 147 col.1.cum ſeq.
Iudæus Bauarus 175.col.2
Iudæ non poteſt uti contra reum ſententia accepta per medium confeſſionis quomodocumque 122 col.1
Iudex competens maleficij quis, fuſè 7. columna 1 & 2
Iudici nec mentiri nec fallere licet reum, contra Bodin. 41.col.2.ad fi.
Iudici vitandæ cauillatoria cautellæ 37.columna prima
Iudices an faſcinentur a maleficis 33.columna ſecunda
Iudices peccant, qui cogunt maleficas benedicere 142.col.1
Iudices abſtinere debent curioſis experientijs 34.columna 2
Iudicum ſacrilegium qui confeſſarios examinant 120.col.1
Iudicium de ſtrigibus quoddam iniuſtitiæ plenum 106.col.1.ad fi.
Iudiciarius ordo & proceſſus an in hoc crimine ſeruandus 2.col 2
Iudiciarij actus contra dæmones & inſecta ſuperſtitioſi cur iudicandi 234. columna prima 235 col.1

Iudiciariarum ſuperſtitionum remedia 138.col. 2.nu.24
Iuliani ſacrificium Magicum diſiectum 176.colu. ſecunda
Iuris duo luminaria 269.col.2.lin.1
Iuriſconſulti & Leguleij differentia ibidem columna 1
Iuſiurandum an liceat deferre idololatræ 143.colum 2
Iuſiurandum ſortiariorum 70. columna prima
Iuſiurandum nominantis 11. columna prima

L

Lacrymæ varios effectus ſignificant 26. columna 2
Lacrymarum nullarum indicium ibidem
Lacrymari an ſagæ poſſint, & an hoc indicium im pœnitentiæ, fusè 125.columna prima & ſequenti
Lacrymari an queant maleficæ 40. columna prima
Lactis furaculi vt res malefici 154. columna prima
Lamiæ non fatentur impoſſibilia, & earum peccata ſunt vera, & mentis ſanæ, & vigilantium 55.col.1 non excuſantur a ſexu, aut ſenio aut ſopore 54.col.2
Lamiarum crimina non eſſe delira 98. cum ſequenti
Lanſtrotium ſeu Neoſtadium ad Lenum 154.col. prima
Laodunenſis energumena 180. columna ſecunda
S. Launomarus 184.col.1
Lauretanum miraculum 197.columna 2. verſi. fin.
Leodienſis iuuenis a ſuccuba liberatus 178. colu. prima
Leodienſis iudicis prudens factum 42.columna ſecunda
Leonis cauda 162.col.2
Liber mortis cui inſcribuntur ſortiarij 70.columna 1
Liber magici, quam veteti, & noxij, & de pœnis habentium fusè 96.columna 2. ſoliti comburi ibidem
Librorum prohibitorum Index Pontificius ibidem
Libros magicos legere quibus permiſſum. ibidem
Libertas an neceſſaria tollendo maleficio 138.col. prima
Lilithea 130.col.2
Litaniarum vis 204.col.1
Litaniarum vis & vſus defenſus. cum ſequenti.
Littelaten. 154.col.1
Liuonia lacus mirus 162.col.1.in princ.
Locus ſuſpectus 12.col.1.24.col.1.25.co.1 nu.16
Loci mutatio 136.col.1
Loci mutatio utilis 192.col.1.in prin.
Lotio corporis maleficorum 39.col.2
Locio matutina quid proſit 133.col.2
Lotij vis contra maleficia 134.col.1 init.
D. Lucia cur lotio perfuſa ibid.poſt med.
Lupi remedia 161.col.2.162.col.1
Lutheri os ſpurcum 132.col.1
Luxuriæ tentatio vehemens & ſtrenua reſiſtentia 200.col.1.in fi.& ſeq.
Lycanthropus VVeſtphalus 38.col.1

M

Magdalena Crucia 75.col.1
B. Macarius Antiochenus 199.columna prima
D. Macarii miraculum 183. columna ſecunda
Malbodienſis monialis obſeſſæ liberatio 185.col. prima
Maleficus orari & cogi poteſt vt tollat noxã, quando non teneor cogitare quod per maleficium tollet 144.col.2.& 145
Maleficus Maleficum cogit 132.col.2.ad fin.
Maleficus tenetur ad reſtitutionem, niſi ſignum amoueat 156.col.2.& ſeq.
Malefici quo pacto priuilegijs ſpolientur 37.colu. ſecunda
Malefici nomen quam latum ex Philone 72.col. ſecunda
Malefici hæreticales quomodo puniendi 54.columna 1
Malefici non facile relaxandi ſub cautione 32.co. 1.verſ.& ab altari auelli poſſunt. ibidem col. ſecunda
Malefici detegendi exemplum ſuperſtitioſum 143 col.1
Maleficos mors crimine non liberat 7.columna ſecunda
Maleficorum punitio iudicibus & principibus curæ ſit 69.col.2.225.col.1
Maleficæ occidendæ 67.col.2.contrarium aſſerere eſt

eſt hæreticum. 68. col.1. igne cremanda, à fol. 55. col. 1. cum ſeqq. & 75. col. 1. & ſeqq.
Maleficarum crimen quam graue & quot in eo crimina. 68. col. 1. in fin. & ſeq.
Maleficium aquæ retentæ. 194. col. 2
Maleficium non licet tollere per maleficium. 142 col. 2. ibid. nec per res vanas, ibid. nec per ſuperſtitioſa. vanorum remediorum ſpecies, ibid. nec à parato licet petere. 143. col. 2
Maleficij crimen eſt publicum, mixti fori, & commune, pag. 1. col. 2. eſt crimen exceptum & extraordinarium & quomodo, ibid. grauiſſimum, enormiſſimum, atrociſſimum pag. 2. col. 1
Maleficij per maleficium pulſi exemplum 194. colum. 2.
Maleficijs in bonum vti nec ciuili iure licitum 141. col. 2.
Malus, ſub qua ſtrigum tripudia, exaruit 102. col. 1. init.
Mandragoræ effoſſio 135. col. 1
B. Marcellus 204. col. 2
Mariæ Deiparæ nomen. 195. col. 1. vis contra dæmones 181. col. 2
Mariæ Deiparæ præſens auxilium in extorquenda ſcedula homagij Diabolo data, exemplis probatum. 195. col. 2. 197. col. 2 & ſeqq.
M. Maruli error 42. col. 1
Matrem cum pullis capi cur prohibitum à Moſe. 140. col. 2. init.
S. Maurilius 185. col. 2
Medicinam ſpiritualem vel naturalem prius attentatam noxiã, eſſe falſum. 137. col. 2. verſ. ſi.
Mediolanenſis energumena quo pacto ſanata 180. col. 1.
Memoriæ ars quæ licita 231. col. 2
Mendacium rei quid operetur 23. col. 2. nu. 7
Mendacia placent dæmoni, Deo diſplicent 228. col. 2
Mendicantium priuilegium quoad abſolutionem à caſibus Epiſcopalibus expenſum & defenſum 127. col. 2. cum ſeq.
Mengus defenſus 211. col. 1
Menſtruus cruor 161. col. 2
D. Michaelis inuocatio 191. col. 1
Minæ præcedentes 12. col. 1. verſ fin.
Minæ quæ ſufficiant ad torturam, quæ ad condemnationem 20. col. 1
Minarum iudicium quid quale eſſe debeat 19. col. 1. 82.
Minorennium nominatio 10. col. 2
Mirabiliarij quidam taumathopeij an hæretici 50. col. 1
Miracula non poſſunt ab hæreticis fieri 181. colum. ſecunda
Miſſæ uis 183. col. 2
Miſſæ quæ ſuperſtitioſæ 236. col. 2
Miſſa ſtrigum & ſimulata hoſtia 105. columna prima
Miſſarum celebratio ſuper res magicas 51. columna 1
Mnuſiris lapis magicus 130. col. 1. med.
Monachi & monachæ quo pacto degradentur 71. col. 1. poſt med.
Monetam adulterinam dæmon dat 177. col. 1
Mori præſtat, quam ſuperſtitioſè ſanari 142. colu. 1. init. 143. col. 2. 224. col. 1
Morientis teſtificatio cuius ponderis 29. col. 1
Mortis pœnæ cauſa triplex 69. col. 1
Mortuus vel maleficium propinquo in loco, indicium 25. co. 1. nu. 14
Mulier decidens ex nube 13. col. 1
Mulier cur prohibita veſte virili vti & è contra 140. col. 2
Mulieres admittuntur teſtes in hoc indicio 98. column. 2
Munditiem corporis an dæmon timeat 133. col. 2
Muſtelæ oculus 162. col. 2

N

Neapolitana viſio 182. co. 2
Negatio rei poſt torturæ confeſſionem quanti facienda 36. col. 1
Neſcire quædam expedit 231. col. 1
Nodus magicus 154. col. 1. prin.
Nolæ unde dictæ 208. co. 2
Nominis mutatio 136. col. 1. nu. 15
Nominis mali indicium 26. col. 1. num. 21
Nomina mutant ſortiarij 70. col. 1
Nominum diſtinctio putida non curanda 52. colum. 1
Nominatio complicis qualis ad tortura 5. colum. 1 med.
Nominatio complicum, quam vim habeat 9. colu. ſecunda
Notoria ars 230. col. 2
Nouarienſis ſaga 171. col. 2
Nox intempeſta infeſtior à maleficijs 133. columna 1
Nubium coniuratio quo pacto peragenda, & de abuſibus hac in re 234. col. 1. 2
Nube decidentium Nagorum exempla 13. column. 1. 2
Nubium execratores 134. col. 2

Nu-

Nudi corporis inſpectio laſciua punita. 179. colum. 2
Nudanda malefica, & nouis veſtienda veſtibus. 33. col. 2
Nudatio maleficorum. 39. columna prima.

O

OBlatio ſui ad inquirendum, indicium. 24. col. 2. num. 12
Oculorum in terram defixio quale indicium. 26. col. 1. init. num. 21
Odij maleficium. 138. columna 2. num. 23
Sancti Odulphi charta cõtra dæmonum illuſiones. 173. col. 1. init.
Oleum infirmorum defenſum. 215. colum. 1. & ſeqq.
Oleum infirmorum vis. 184. columna prima.
Olla defoſſa quidam frigidus factus. 152. colum. 1
Omiſſionis indicium, & præſumptio. 20. columna 2
Onycis vis. 163. col. 1
Operum bonorum vis. 172. colum. 1. init.
Opthalmiæ ridiculum philacterium. 140. colum. 1
Opinio quid. 46. col. 1
Oratio publica 40. col. 2
Oratio priuata 191. colum. 2 uerſ. fin.
Oratio Dominica contra Dæmonem 192. columna 1
Orationis uis 180. col. 1. 190. colum. 2 & ſeqq.
Orationum, & precum ſuperſtitiones quæ cauendæ 235. col. 2
Oratione, & ieiunio quando dæmon eijciatur. 160 col. 1. §. Ad. 11.
Orationis vis contra maleficia 40. columna 2
Ouorum confoſſio ſuperſt. 135. col. 2
Oua maleficiata 204. colum. 1 init.

P

PActum cum Dæmone uerè ineunt malefici. 55 colum. 1
Pactum cum dæmonibus quam grande peccatum. 224 col. 1
Pœna ſanguinis quando poteſt commutari in pecuniariam 5. col. 2
Pœna à Deo infligitur defendentibus maleficos. 76. col. 2
Pœna magorum non eadem 103. colum. 1
Conſtantini tempore combuſtos ibid.
Pœna Sacerdotum reuelantium confeſſionem. 123 colum. 1
Pœna maleficorum quam ſedulo curanda Principibus, & magiſtratibus 69. colum. 2. 225 colum. 1. & quantopere delinquant qui noxios pœnæ conantur eripere ibid.
Pœnæ maleficorum. à pag. 52. uſque ad 96
Pœnitentia uera minuit pœnam ordinariam. & quod eius ſignum. 75. colum. 1. init. & iterum ibid. col. 2. med.
Pæonia nigra 161. col. 2. init.
Palinodia teſtium complicum quando curanda. 29. col. 2
Panis, & ſalis benedictio 215. col. 2
Panis benedicti antiquitas, & uis. 185. columna 1
Paracelſi remedia ſceleſta, & blaſphema 130 columna 2. fi.
Paridis herbæ ſemen 161. col. 2
Parentum maleficorum indicium 26. colum. 1. num. 22
Parricidij crimen requirit confeſſionem rei 99. colum. 1
Pariſienſis curiæ decretum explicatum 107. columna 1
Pariſienſis curiæ ſententia diſcuſſa 99. colum. 2 cum ſeq.
Pariſienſis Academiæ Theologi contrarium ſentiunt de ſtrigibus, quam Parlamentum; & illis potius credendum 104. colum. 1. 106. columna 2
Paſcuarenſis puer. 202. colum. 2. uerſ. fin.
Patriæ indicium 26. columna 1. numero 22
Paulli Tertij Bulla de tortura modo 35. columna 2
Peccato alieno uti, & cooperari differunt 149. colum. 1
Pentagoni ſuperſtitioſi 135. columna 1. in fin.
Periammata ſacra, & ut liceant quæ requiſita. 207. col. 1. in med.

Periapta, ſeu periammata quæ proba. 232. columna 1
Permiſſionis maleficorum cauſa quæ ex parte Dei, & quæ ex parte Diaboli 229. columna 2
Beati Petri abnegatio quale peccatum 67. columna 2
Petri Iudicis remedia 172. colum. 1. uerſ. med.
Pheron Rex Aegypti 134. columna 1 init.
Sancti Philippi Apoſtoli ſepulcrum 201. columna 2
Phylacterij 134. col. 2
Phylacteria Iudæorum 131. colum. 2. med.
Phyſiognomiæ malæ indicium 26. colum. 1 numero 21
Pignus ſortiarij dæmoni dant 70. col. 1
Pirus Ioannæ uirginis ex arida floruit 101. columna 2
Pliniana remedia ſuperſtitioſa 135. columna 1
Plumbi liquati ſuperſtitio 138. columna 2
Politianus concionator quo pacto ſignum malefi-cij deſtruxerit 152. columna 2. init.
Pollutiones nocturnæ à dæmone immiſſæ, curatæ. 179. col. 1
Pomo manus mirè conglutinatæ 14. columna 1
Pontificis iuſſio an ad degradandum exſpectanda. 71. col. 2
Pontimuſſani iuuenis liberatio 176. columna 2
Pontius Bonæuallenſis Abbas 211. columna 2
Potio malefica 205. col. 2
Potio maleficia 163. colum. 1. 38. colum. 1
Prædicatorum ſpectrum duplex 182. colum. 2 183. colum. 1
Præſcribaturne huic crimini; fusè 7. colum. 2 ad finem. an hæredes contra pecuniariam pœnam præſcribant 8. col. 1
Præſcriptio agendi contra mortuum, quot anno-rum 98. col. 2. in princ.
Præſumptio quid 45. col. 2
Precario ſumpta pag. 10 . . .
Prætextatus Magus 75. col. 1. in fin.
Principalis abolitio, indulgentia, & gratia, quid ualeant in hoc delicto 6. colum. 1 qui Principes poſſint, & an pro lubito ibid. colum. 2
Probationis uulgaris oblatio illicita iudici 41. col. 1. in fi.
Promiſſio celandi ſub ſecreto ſigilli quid operetur. 121. col. 1
Promiſſio impunitatis quæ licita iudici 42. columna 1
Proteſtatio quòd nolo tolli per maleficium, quando neceſſaria 145. col. 2
Purgatio Canonica, quid, quando, & quo facienda modo 47. col. 2

Q

Quercetenſes energumenæ 197. columna 2

R

Ramirus Hiſpaniæ Rex 75. col. 1
Ratbodi uiſio 200. col. 1
Ratiſponenſis præſulis factum 40. colum. 2 lin. 1
Receptatores, & occultatores maleficorum 22. col. 2. num. 6
Reginaldus 178. col. 2
Relapſorum abiuratio qualis 46. columna 1
Reliquiæ Sanctorum 41. colum. 1. init.
Reliquiarum uis 201. col. 1
Remedia contra maleficia quotuplicia, & de ſuperſtitioſis, ſeu dæmoniacis. à fol. 129. colum. 2. & ſeqq.
Remedia malefica quomodo dignoſcenda 53. colum. 1. 130. col. 1. & ſeqq.
Remedia quæ utiliſſima maleficiorum 229. columna 2
Remedia naturalia contra maleficia 161. cum ſeq.
Remedia naturalia, & moralia quam bona 232 colum. 1
Remedia Eccleſiaſtica, ſeu ſupernaturalia 171 col. 2. cum ſeqq.
Remedia ſuperſtitioſa omni iure prohibita 141 col. 1. 2
Remedia ſuperſtitioſa contra indolentiam, & taciturnitatem 38. colum. 2. uerſ fin. 41. colum. 2
Remedij magici noxia 202. colum. 1. 204. colum. 1

Remedijs

Remedijs naturalibus, an curentur maleficia 163 colum. 2
Repræſentat innoxium Monachum Diabolus. 197 colum. 1. lin. ulti. & an innocentes poſſit repræſentare in conuentibus, aut alibi. . . .
Reſtitutio, ad quam Principes, & Iudices nimis lenes contra maleficos, tenentur 76. columna 2
Reſtitutio ad quam malefica adſtringantur, & quid hac in re illis imperandum 126. columna 1
Reſtituere damna iudex propter negligentiam tenetur 9. col. 2
Retrorſum ſalire ex pelui magicum 27. columna 2
Reuelare peccatum in confeſſione acceptum quando liceat, ſi licentiam dederit pœnitens 122 columna 2
item an ſi aliunde quoque cognouit, fusè 123 columna 1
& quando credendum Sacerdoti hoc dicenti. ibidem
Reuelarene liceat crimen auditum in confeſſione, & poſtea acceptum extra confeſſion. 120 columna 2
Rigenſis domus infeſtatio, & liberatio 203. columna 2
Roſarij uis, & defenſio 192 columna 1. & ſeqq.
Rotnacum celebre reliquijs Sancti Helmetis 201 columna 2
Ruta agreſtis 161 col. 2
Ruta capraria ibid. uerſ. finem

S

SAcerdotis Rhetici mira deceptio, & tranſfuectio 182 col. 1
Sacramenta an liceat petere à fornicario Sacerdote 143 col. 2
Sacramentorum uis quanta 173 columna 1 uſque ad 184 columna 2. & 215 columna 1 & 2
Sacrarum rerum abuſus ſapit hæreſim 51 columna 1 & 2
Sacrilegi ritus maleficorum 70 colum. 1. 2 105 col. 2
Sacrilega remedia 138 columna 2 numero 23
Sacrilegia ſortiariorum 70. col. 1
Seculari brachio quando, & quomodo ab inquiſitoribus tradendi ſint ſortiarij tam laici, quam clerici, & monachi 71 columna 1. 2 & ſequent.
Salis profani aſperſio 135 columna 2 ad fin.
Salis exorcizatio defenſa 212 columna 2 & ſequent.
Salisberienſis narratio de ſe ipſo 196 colum. 1 in princ.
Salmanticenſis Scholaris cum ſpectro dimicatio 137 columna 2
Salmatorum, ſeu Saluatorum ars diſcuſſa 231 columna 2
Salutatio Angelica contra Dæmones 192 columna 1
Sancti ſoliti remedia ſacra humilitatis cauſſa uelare 201 col. 2 init.
Sanctorum honores ſuperſtitioſi qui 140 columna 2
Sanctorum uirorum contra dæmones uis 184 columna 2
Sanctarum reliquiarum uis 201 columna 2 cum ſeq.
Sanguis humanus 161 col. 2
Sanguis hyenæ, uel canis atri 135 columna prima
Sardij uis 163 columna 1
Scaligeri Ioſephi ſuperbia oſtenſa, & retuſa 220 col. 2 & ſeqq.
Scientia ex confeſſione parta, an liceat uti ad mala ſaltem auertenda citra ſigilli uiolationem, fusè diſputatum, à fol. 121 col. 2.
Scientiæ infuſæ cauenda cupiditas, & conatus 231 col. 1 & 2
Sciendi cupiditas quomodo coercenda 230 columna 1 & 2
Scoparum in oſtio poſitio; & alia detectoria maleficij 138. col. 1. num. 20
Scotica mulier incubo liberata 177 columna 1 181 columna 2
Scylla 161 colum. 2
Sententiam damnationis quis maleficis denunciare debeat 124 colum. 1
Sepultura arcens iudex quando peccet 98 columna 1
Sepeliendi, an & quando ſortiarij 97 columna 2
Serui non defendentes Dominum, an teneantur ad reſtitutionem 20 col. 2
Sigillum ſeruandum etiam in hæreſi, & poſt pœnitentis mortem, & de delicto tam commiſſo, quam committendo, diuerſimodè tamen. fusè à fol. 120 columna 1 & error Canoniſtarum

num 121 122

Signum amouens non habet pactum cum dæmone. 157 col. 1

Signum maleficij deſtruere, an liceat, fuſiſſ. diſputatum 146 columna 2 & ſeqq.

Signa maleficij quæ 147 col. 1

Signum tenetur amouere, qui nouit; alioqui non eſt abſoluendus 159 columna 1 à medio

Signum amouens à quo ſanitatem exſpectet 158 col. 1 lin. 1

Signi ablati exempla nonnulla, à fol. 152 col. 1 verſ. fin.

Signi amotio non eſt ſignum 158 columna 2

Signi magici quæ vis 149 columna 1. 159 columna 1

Signi amotione non honoratur dæmon 155 colum. 2 init.

Signa ſunt moralia inſtrumenta Diaboli 156 col. 2. num. 5

Signis dæmon quomodo alligatus 160 columna 2

Silentij indicium 26 columna 2 numero 23

Singularitas in oſtentanda deuotione, an indicium 27 columna 1 numero 27

Sixti Quinti Bulla contra Aſtrologos 53 columna 2

Sixti Quinti Bulla de aborſu reuocata 127 columna 2

Sodalitas Beatæ Mariæ in Iaponia 194 columna 2

Sodomia ſortiariorum 70 col. 2

Sodomita degradandus 72 col. 1

Sortilegium quod plectendum degradatione 74 columna 1

Sortilegij quod non ſapit hæreſim pœna 52 columna 1

Sortilegi, quæ hæreſim ſapiant 50 colum. 2 lin. ulti.

Sortilegi qui ab Epiſcopo tradendi ſunt brachio ſeculari, & qui non poſſint 54 columna 1

Spectra varia 136 columna 2 & ſequent.

Specularia diuinatio à Deo punita 196 columna 1

Spina alba 161 columna 2 poſt princ.

Spiritus ſpiritui alterius non dominantur 50 columna 1 & 2

Spirituum vnio magica, & hæretica ibid.

Stigma magicum 70 col. 1

Stigmatis indicium, & quale ſtigma 27 columna 1. num. 28

Strigum immanitas. 162. colum. 1. ſecta quomodo gliſcat col. 1. 2

Strigarum conuentus, ritus, tripudia, idololatria. 70. columna 1. & 2. 100. columna 2. 104 col. 1. & 105. col. 1. 2

Stupri ſacrilegi tentati punitio diuina 137 columna 1. 2

Sublimes an tollenda malefica dum capiuntur 33 col. 1. ad fin.

Sues cuſtoditi à diabolo 134 columna 2 verſ. fin.

Suffitus contra maleficia 165 col. 1

Superſtitio odioſa Sanctis, probatum exemplo 202 col. 1. verſ. fin.

Superſtitioſi ritus dæmonis inuentum, idololatriæ ſuffecti 226. col. 2

Superſtitioſæ artes ſunt tacita idololatria. ibid. & ijs vti quam noxium, & execrandum, ibid. & 227. col. 1. 2

Superſtitioſarum curationum multa exempla. 140. col. 1. & ſeq.

Surdi, & muti, an damnandi, vt ex ſignis confeſſi, & an torquendi 45. col. 2

Suſpectum quæ faciant maleficij 46. columna 1

Suſpicionum ſpecies, ſeu gradus qui 45. columna 2. ad fin.

Symboli Apoſtolici vis 192 columna 1. med.

T

TAciturnitatis medicamentum, ſeu maleficium 33. columna 1. prope fin. 57. col. 2. 152. col. 1. in fin.

Tactus malefica, an Iudici cauendus. 33. columna 2

Terraconenſis Hiſpania vexata vermibus, & inſectis alijs 235. col. 2

Tempeſtas à dæmone excitata 177. columna 1. & 2

Tempeſtates cient malefici 55. columna 2

Tentadij Phentini liberatio. 202. columna 2 in fin. & ſeq.

Tentari nos vltra quam par eſt non patitur Deus. 207.

207 column.2.verſ.fin.

Teſte variante, cui ſtandum poſteriori, an priori teſtimonio 29. columna 1. & 2. numero 5.6

Teſtes eſſe qui cogantur, & quomodo. 28. columna 2.num.3

Teſtes infames, & inhabiles alijs hic admitti. ibidem.

Teſtes quales ſufficiant ad minus probandas. 20. columna 1

Teſtium nomina an ſubmiſſe recitanda 41. columna 1

Teſtium publicatio an cum nobilibus facienda 28.col.1.ab init.

Teſtium receptio à quibus & quo modo facienda. 27.col.2.num.2.in fin.

Teſtimonium complicum an ſufficiat ad condemnandum, 28.col.2. num.4. quod non liceat ad torturam ibid.

Teſtimonia quæ requiſita, vt valeant pro indicijs. 9.col.1

Thapſia 161.col.2.init.

Theodorus Magus reſipiſcens 145. columna 2 in med.

B.Theodori praxis in pœnitentia Magi ibid.

Theodoreti & Ibæ abiuratio 46.col.1

Theodori tribuni domus 204.col.2

Teophilim quid 130.col.1

Tiber.de Airola 183.col.1

Timor ſeu trepidatio an indicium.24.col.1.num.9

Timendus Deus quo pacto, & quo pacto creatura 156.col.2

Toletana ſpecus ſchola Necromantiæ 196. columna 2

Torqueri quando poſſit quis propter negligentiam, aut omiſſionem 20.col.2

Tortura tolerata quando liberet reum conuictum 36.col.1.2

Tortura qualis eſſe debeat, quando decernenda aut iteranda & quoties, late à.pag.34 columna 2

Tortura quæ indicia ſufficiant 8.col.2.& ſeq.

Tortura continuatio non diſtinguenda ab iteratione contra Sprengerum 36.col.2

Tortura ſufficiens nominatio ſocij quæ 30. col.1.& ſeq.

Totaphoth,quid 130.col.2

Traiectenſium opilionum ſuperſtitio 135. col.1.à med.

Tranſuectio ſagarum localis 70.col.1

Tranſlatio corporalis ſagarum 205.col.1. 206.col.1

Tranſlatio maleficij in alios 138.col.1.poſt med.

Tranſlationis de loco ſagarum exempla duo 12.col.2

Trepidatio captarum. 24.col.1.nu.9

Treuirenſis iuuenis à dæmonis dominio liberatus. 205.col.2

Treuirenſe iudicium, & cenſura de fortiarijs. 107 col.1.ad med.& ſeq.

Treuirenſium duorum puerorum qui ſagis adiuncti hiſtoria 205. columna 1 & 2

Tribonianvi facinus, & impietas. 141. columna 1

Sanctæ Trinitatis nominatio. 191. columna 1

Triſcalinus 6.col.2.verſ.fin.

V

VAcillatio nominantis. 10. columna 1 & 2

Vagatio, domicilij mutatio, indicium. 27.columna 1.init.

Vanderburcht Decanus Mechlinienſis. 12. columna 1.lin.vlti.

Vanitas quid, & vanorum operum exempla. 228 columna 2

Variatio rei quid operetur. 23. columna 2 in fin.

Vaſa operiri cur Moſes iuſſerit. 140. columna 2

Vaudoſie. 105.col.2

Veneri nomine deuotationes, & defixiones magica continentur. 73.colum.1

Verbaſcus 161. columna 2. in princip.

Verbena 161.col.2

Verberibus, an cogi malefici à priuatis poſſint, vt ſignum tollant 145 columna 2 init.

Verberibus, minisvè, an liceat cogere ad tollendum maleficium. 138 columna 1 numero 21

Verborum vis qualis ſit accuratè propoſitum. 228 col.2.& ſeq.

Vicinia indicium 25 columna 1. numero 15

Victimorum depoſitio 31. columna 1 init.

Vindelici malefici 379 columna 1 ad fin.

Vita innocentis vis 173 columna 1 *init.*
Vlaet Doctor Treuir. maleficus 21 columna 2 *ad finem.*
Vnctio extrema defensa 24 columna 1 & 2
Vnxia Iuno, & eius feſta 162 col. 1
Vociferationis indicium 25 columna 2 *numero* 19
Vſurarium, an liceat inducere ad mutuandum ſub vſuris 143 col. 2. ad med.
Vtres ambulantes, & lacte pleni 154 columna 1
Vulpes dicitur dæmon 133 columna 1 *init.*
Vultuariorum maleficium 138 columna 2 *init.*

VV

VValdenſium hæreſis 106 columna 2 *in med.*
Vveſtraſienſis Comes maleficiatus, & quomodo liber 152 columna 2 *lipeo vltima.*
Vviero quæ cauſa ſcribendi 21 columna 1 *ad fin.*
S. Vvinvvalocus 184. col. 1
S. Vvalfranni hiſtoria 200. col. 1

Z

Zito, præſtigiator. 227. columna 1.

INDEX LOCORVM QVIBVS LVCIS NON NIHIL IN HOC TOMO III.

Sacræ Scripturæ.

Geneſis 3.v.15.p.224.co.1
Exodi 13.v.9.130.col.2.20.v.5. 224.col.1 22.v.18.68.col.2
*Leuit.*20.v.vlt.65.col.1.72.col.2
*Deuter.*18.v.11.233.col.1.22.140. col.2
Iob 41.v.15.224. col.2
*Pſal.*105.v.28.231.col. 1.*Pſ.*39.v.5.228.col.2
*Prouerb.*25.u.25.230.col.2
*Eccleſ.*3.v.22.230. col.2
*Eccl.*19.v.21.235.col 1.38.*in prin.* 232. col.1
*Ezech.*3.11.84.col.1. & ſeq.
*Matth.*17.22.159.col. 2
*Ioan.*8.v.44.224. col.2
*Rom.*3.v.8.141.col. 2
1.*Corinth.* 10.v.21.224.col.1
2.*Corint.*11.v.14.83.col.1.*cap.*12.84. col.1
1.*Tim.*4.v.1.231. col. 1
*Tit.*3.89.col.
Apocal. 1.& 4.84. col.1

Patrum & Theologorum.

Antonij Auguſtini 77.col.1. & 79.col.2
Acta Martyrij S.*Luciæ* 134.col.1
*Auguſtini liber ſalsò putatus de anima & ſpiritu a fol.*78 .col. 1.
Baronij 78.col.1.79. col.2.
Beetkij 77.col.2.
Caſſiani 172. col.2.prin.
Caſſiodori 75.col.2.init.
Chryſoſtomi 28.co.1
Clementis Rom. 217.col.1
Burckardi locus a fol. 76.& ſeqq.
Damaſi acta a fol. 76.& ſeqq.
Dionyſii Areopag. 218.col.2.& ſeqq.
Gerſonis 75.col.2 in fi.
Gregorij Magni 75. col.1. in fin.
Hilarionis 160.col.1
Ionæ Senonenſ. 200.col.1
Iuonis 76.col 2.77.col.1
Leonis 159.col.1
Maruli 42. col. 1
Nicephori 173.co.
Nicol.Cuſani 50.col.2.140.col.1
Philaſtrij 131.col.2
Prudentis 176.col.1
Pſelli 130.col.1
Sozomeni 217.col. 2

Canonum.

Cap.cum non ab homine de iudic. 71.col.2.fin. 74.col.1.& 2
Cap.Nouimus de uerb.ſignific. 74 col.2
Cap.tua de pæn. ibid.
Cap.abolendam, §.in præſenti uero de Hæret. 52
Cap.penult.de Hæreticis 74.col.2
Cap.ut inquiſitionis,de hæret.in 6 225.col.2
Cap.accuſatus,in prin.de hæret.in6 22.col.1
Cap.cum contumacia,de hæret.in 6 ....

Cap.

Cap. Quiſquis, 2. quæſtio. 8 52. *col.* 2
Cap. quorundam, diſtinct. 39 *ibid.*
Cap. ult. 15. quæſtio. 3 98. *col.* 2
Cap. unicum, 26. quæſtio. 1 74. *col.* 1
Cap. Epiſcopi 26. quæſtio. 5. fuſiſſimè integro Comment. à fol. 76. col. 2. *& ſeq. uſque ad* 96
Cap. quicunque 26. quæſtio. 5 52. . . .
Cap. ſi quis Epiſcopus 26. quæſtio. 5 74. *col.* 1
Cap. admoneant, 26. quæſtio. 7 74. *col.* 1
Cap. ult. 26. quæſtio. 7 164. *col.* 1
Cap. de benedictio. 32. quæſtio. 1 52. . . .
Cap. ſi per ſortiarias 33. quæſtio. 1 . . . .
Nomocanon 143. *col.* 1

Legum.

L. Repeti, §. 1. D. de quæſt. 98 *col.* 2
L. nemo, C. de Epiſc. audiend. 41. *col.* 1
L. Prouinciarum, C. de ferijs *ibid.*
L. ult. C. de accuſat. 98 *col.* 2
L. uni. C. de his qui parent. 103. *col.* 1
L. eorum, C. de maleſic. & mathem. 102. *col.* 2
L. Nullus, C. de maleſic. & mathe. 100. *col.* 1 *&* 144. *col.* 1
L. multi, C. de maleſic. & mathemat. 102 *col.* 1 *& col.* 2
Capitulare Caroli Magni 208. *col.* 1. *in fine*
Carol. V. conſtitutio de maleſic. à fol. 69. *col.* 2. *& ſeq.*

Prophanorum ſcriptorum.

Euripidis 138. *col.* 1
Marbodei 163. *col.* 1
Marcelli Empirici 135. *col.* 1. *lin. ult.*
Marſilij Ficini *ibid. col.* 2
Meieri 206. *col.* 2
Plinij 135. *col.* 1
Sammonici 735. *col.* 2
Suetonij 99 *col.* 1
Varronis 135. *col.* 1. *uerſ. fin.*
Vegetij *ibid. col.* 2. *init.*
Virgilij 136. *col.* 1
Vlpiani 103. *co.* 1

F I N I S.

O R E M V S.

De quæſumus Domine populo tuo diabolica uitare contagia, & te ſolum DEVM pura mente ſectari. Per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, &c. Amen.

Sarcienda In Tomo Primo.

In margine pro Actor 7. lege 17. pag. 6. colu. 1. pro Muſcas, lege, Maſcas pag. 8. colum. 1. lin. 3. pro gramina, leg. granula, pag. 41. col. 2. pro Helatypiæ, leg. Zelotypiæ ibidem in Margin. poſt Hebraic. dict. adde Numer. 5. pag. 45. in Margin. leg. Matth. 25. v. 5. pag. 49. verſ. fin. pro ὀπᾶν, lege ὀπᾶν. pag. 114. col. 1. in marg. pro Gen. 16. lege, Gen. 19. ibid. col. 2. lin. 8. pro Seddites lege Sedicites pag. 133. col. 1. lin. 21. leg. ſchiltachio. pag. 139. co. 2. ad fi. pro Nariano, lege, Mariano. pa. 142. col. 1. pro Manilibus, lege, Manilius pag. 144. col. 1. lege QVAEST. XIIII. pag. 190. col. 1. pro Achemenidon, lege Archemenidon pag. 192. col. 2. ubi dicitur Io. Nider. adde in marg. Formicarij lib. 5. pag. 242. col. 2. in marg. leg. Luc. 16 v. 26. p. 244. co. 1. lin. 29. pro Athanaſius enim, leg. Anaſtaſius enim. pag. 279. c. 2 lege, liber Baro.

pag. 67. col. 2. lin. 13. pro temporum, lege, templorum pag. 72. col. 1. lin. 10. pro ſic ſit vna, lege ſit vana, delēdo uerb. ſic. pag. 80. pro, quia verè, lege, quia verò. pag. 17. colu. 2. lin. 8. adde; Apoc. 1. v. 10. pag. 152. col. 2. pro teto, leg. toto. ibidem pro Audeaant leg. Audebant. pag. 158. pro viſtimariam, lege victimariam pag. 161. c. 2. li. 28. pro vaurei iami, lege laurei rami. pag. 163. col. 2. pro Protinus, lege Petronius pag. 162. col. 1 pro ἀγατοίδες lege ἀλαντοίδες pag. 165. col. 1. lin. 26. & lin. 39. pro, Omnia, lege Omina pag. 192. co. 2. lin. 17. adde hæc: Multas curas ſequuntur ſomnia. pag. 213. col. 2. lin. 19 pro ἤ, leg. καὶ pag. 236. col. 1. in margine lege, a l. eiuſdem §. 3. D. de teſtibus.

In Tomo Secundo.

Pag. 36. colu. 1. Belgici verſus ita legendi: Hier ſnyd ick eenen ſpaen in molleKēs gevvaen Ende eenen ander daer toe; ſo neem ick het melcK van deſer koe. pag. 54. col. 2. lin. 35. pro flamma, lege flammæ. ibi. li. 18. pro ignilum, lege, ignitum

In Tomo tertio.

Pag. 75. colum. 1. lin. 49. pro quia, lege, qui

Si quę erunt leuiora, & a nobis non animaduerſa, Lector ipſe corriget ac nobis ignoſcet, pro ſuo iudicio & benignitate. *Notet etiam*, quod auctor voluerit, vt in lib. 1. ca. 4. q. 4. pag. 48. verba hæc: Vnus tamen, & quæ ad capitis eius finem porrigūtur, delerētur omnia. Sed nos ſeruius id cognouimus.